

De la compª de Jhs de Seviª

AVGVSTINI NIPHI
Medices Philoſophi Sueſſani

EXPOSITIO SVBTILISSIMA
NECNON ET COLLECTANEA
COMMENTARIA'QVE

IN TRES LIBROS ARISTOTELIS DE ANIMA
nuperrime accuratiſsima diligentia recognita:

HIS DEMVM OMNIBVS, PRO STVDIOSIS,
ad quæq; ſcitu digna inuenienda, Locupletiſsimus Index literarũ
ſerie congeſtus nuper additus eſt.

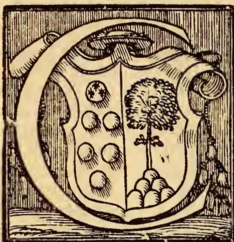
QVORVM DILIGENS NOVISSIMA CASTIGATIO
LEGENTI PATEBIT.

VENETIIS,
Apud Hieronymum Scotum.
MDLIX.

AVGVSTINI NIPHI
SVESSANI
IN LIBRVM DE ANIMA ARISTOTELIS ET AVERROIS COLLECTANEARVM
PROOEMIVM.

Sub qua parte philosophiæ enumerari debeat scientia de Anima.

IRCA expositionem libri de Anima duo proponam, antequam ad expositionis locum me conferam, scilicet an scientia de anima naturalis Philosophiæ pars sit. Secundũ an octaua & vltima pars, an sexta. Postmodum ad literæ expositionem me conuertam. Sumptis itaque tribus scientiæ speculatiuæ partibus, scilicet metaphysica, naturali, & mathematica, primus sermo erit sub quanam horum trium partium scientiam de anima enumerari deceat. Huic quidem quæstioni Alexand. Themistius & Simplic. viri integerrimi diuersa sentire videntur. Inquit Themist. in procemio libri physi. auditus & post ipsum Simpl. §mathematica & sciẽtia de anima nuncupatur. etenim mathematicarum rerum substanstiarum affinitate quędam & interstitio vtriusque naturæ ancipitem esse, atque intermediam autumant, eo quòd si vniuersalitatem: atque in commune spectes materiæ sint expertes, si dimensum ipsum discretionemque particularem, ac sensilem, à materia disiungi, atque auelli nõ possunt. Idem de anima dicitur, ex sensibus nãque & imaginibus: atque illo ipso intellectu potentiæ. multũ inesse materiæ colligunt: ex agente verò intellectu, quem caput esse animi Arist. ostendit, aiunt eam animã ab omni materia prorsus abiunctam &c.§ In quibus verbis opinionem tangit suam. Them. & argumentum eius opinionem quidem, quoniam vult scientiam de anima mathematicam esse & mediam, Motiuum verò, quia animæ partes extant tres, vegetalis, sensibilis: & tertia intellectus, duæ quidem primæ in materia sunt omnino. tertia omnino sine materia. Arguitur ergo in hunc modum, omne id cuius vna pars in materia omnino est, & altera omnino seiuncta à materia, mathematicũ & medium existit. Sed anima est illud, cuius vna pars in materia omnino consistit, & vltra illam altera omnino extra materiam, ergo anima quoddam ens medium & mathematicum reputari debet. itaque scientia de anima relinquetur mathematica penitus. Et præterea auctor de intelligentia, à quibusdam reputatus. Arist. à quibusdam Theophrastus, à quibusdam Eudemus Arist. condiscipuli inquit §Vnde huius veræ vnius & formæ solùm animæ intellectus reperientes notitiam Theologiam scientiam intellectualem vocauerũt. Sic ipsam nec aliter esse posse inductione certificantes. cuius enim principia non sunt, illius demonstrationem esse est impossibile, secundæ autem & mediæ substãtiæ genus. licet ex subiecto & formis compositum, nulli tamen motui & ob hoc neque materiæ, sed formis, & passionibus subiectum esse discipl'r decreuerunt & inde medium & mathematicum esse. & reliqua vide.§ Adhuc huic possunt adduci signa ab Arist. verbis sumpta primo quoniam secundo Metaphy. dicit quòd demõstrationes certissimæ simpliciter sunt mathematicæ, vt patet in commento. Sed demonstrationes huius libri sunt omniũ certissimæ, ut testatur Arist. & Auer. in principio, ergo demonstrationes huius sunt mathematicæ, & sic hæc scientia indubie mathematica dicetur. Præterea Arist. in hoc libro ait. Scientiam hanc ad omnes conferre & maximè ad scientiam de natura, Arguo sic, illa scientia quæ confert scientiæ de natura, non est connumeranda inter partes scientiæ de natura, aliter idem conferret sibi. Sed huiusmodi confert ad scientiam de natura, ergo non debet enumerari in partibus scientiæ naturalis. Præterea. In nulla parte alicuius scientiæ Arist. assueuit proponere procemium solennè videlicet, vbi vtilitatem, & ordinem dicendi, & difficultatem tractant, quoniam (vt Græci dicunt) vtilitas partis est vtilitas totius, & ordo procedendi partis est ordo procedendi totius. modo hic Arist. apponit nõ tantum intẽtionem, imo & vtilitatem propriam, & modum procedendi proprium, quæ non apposuit in libro vniuersali scientiæ naturalis. ergo hic liber non debet computari pars scientiæ naturalis. Et cum non sit pars scientiæ naturalis, nec metaphysices erit, itaque mathematicæ pars. Huius opinionis videtur & Ioan. Philoponus in primo Perigeneseos. vbi enumerans naturalis Philosophiæ partes, hunc librum non enumerat. Et præterea Simpl. in de cœlo & mundo procemio, enumerans Philosophiæ partes, non enumerauit librum de anima. & hoc significat ipsum voluisse non connumerandũ inter illos, vt constat. Alia positio videtur Alex. Aphrodisei. ait enim ipse in cõmen. lib. Meteor. de his quidem post Meteorologicum negocium quæ sunt naturalis negociationis apponit. de animalibus enim inquit, & plantis vniuersaliter sigillatim. ordinabit autẽ in eam quæ de animalibus theoria, & in eam quæ de anima. Addit autem eã quæ de sensu & sensibilibus, & reliqua enumerat. vide vbi manifeste apparet ipsum velle librum de Anima esse vnum librorum naturalis Philosophiæ, & per consequens scientiam de anima esse Philosophiæ naturalis partẽ simpliciter protulit. Huius etiam opinionis est & Auic. in primo cap. sexti naturalium, vbi hunc librum esse partem librorũ scientiæ naturalis confirmat & esse sextum conatur ostendere. Præterea, & Auer. primo Physi. & tertio de anima. Dicit animam esse ens naturale & de ea esse scientiam de natura. Præterea secundo Physi. Auer. inquit scientiam de natura terminari vsque ad supremã formam in materiis quæ est anima. Præterea. & Arist. in principio libro de sensu inquit. Quoniam autem de anima secundum ipsam determinatum est, & de virtutũ qualibet ex parte ipsius conueniens est facere considerationem de animalibus & vitam habentibus omnibus. quæ sunt propriæ & cõmunes operationes eorum. Quæ igitur dicta sunt de anima subiiciantur, de reliquis autem dicamus, & primũ de primis &c. Ecce quomodo Arist. enumerauit scientiam de anima inter Philosophiæ naturalis partes. Vbi & Alexand. dicit in commento Theoricam de anima esse diuersam à Theorica paruorum librorum & partem aliam: vt patet ibidem. Præterea. Arist. duodecimo Metaphysi. dicit, quòd mathematicæ nulla pars considerat de substantia, nisi astrologia. & Auerro. dat causam, quia mathematicæ partes sunt de accidentibus. Præterea. Ex modo diffiniendi tradito secundo Physi. & sexto Metaphy. potest haberi veritas. Ex his potest sumi, quòd scientia de anima est naturalis. Cõferũt ad hoc authoritates Alber. Thomæ, Egid. & Ioan. Iañ. & omnium fere expositorum latinorum. Et cum vidi tot diuersitates, cõsonum fuit mihi dicere quid mihi

Positio. Alexan.

Cõmen. 11. Cõmen. 13. Comen. 26.

In com 44.

Cõmen. 19. Comen. 2.

mihi videtur de hoc. Dicam igitur Arist. in lib. qui de partibus inscribitur animalium mouisse hãc quæstionem, scilicet in primo cap. primo. Ait enim sed quærit quispiam animaduertens ad id, ꝙ modo dixi vtrum de anima omni docere naturalis scientiæ intersit, an de aliqua vna. Tunc arguit ꝙ non de omni dicit. An si de omni, nulla certe præter naturalem philosophiam relinquetur scientia, consequentiam probat. d. Intellectus enim siue mens rerum intelligibilium est, itaque rerum omnium notiones naturales vna tenebit. Quot probat. d. Est enim eiusdem scientiæ, vt tam de intellectu quã de re intelligibili doceat, quod & probat per simile. d. Siquid eadem contemplatio ouium est inter se ita coniunctorum sicut sensus etiam & rei sensibilis. vult dicere, ꝙ sicut idem liber tractat de sensu & sensibili, ita vnus liber debet de intellectu & intelligibili tractare. quare si de intellectu tractat in scientia naturali. & de omni intellectuali tractabit, ergo tantum scientia naturalis relinquetur. Quã quæstionem dissoluens Arist. ait an nõ omnis anima principium motus est, neq; partibus animæ omnibus id tribui debet, sed augendi principium idem putamus: quod & in plantis est, alterandi vim eandem, quàm sentiendi, differendi aũt aliud quicquam non vim intelligendi. delationẽ enim vel in cæteris esse animalibus nouimus intellectum, siue mentem in nullis. Tunc soluit ad formam. d. Constat igitur nõ de aĩa differere omni oportere. quãdoquidem nõ anima omnis natura est, sed aliqua eius pars vna: aut etiã plures. vide reliqua. Est itaque Arist. solutio animam esse triplicem. s. vegetalem, sensibilem, & intellectiuam. primæ duæ in naturali scientia indagantur eo, quia naturæ sunt, & principia motus animalium, vt ostendit. De tertia autem scientiam de natura differere non affirmat, sed metaphysicum esse negocium. Quando igitur queritur an de anima sit sciẽtia naturalis, solutio Arist. est, ꝙ si loquimur de animæ partibus, sic duæ sunt in scientia de natura indagate, & vna. s. intellectus in metaphysica, & hanc confirmat expositor Thom. 2. Physi. in illo tex. (vsque ad quãtũ aũt) sed si loquimur de tota aĩa, non faciendo distĩõnem. Dicendum ꝙ sicut tepidum nec est calidũ nec frigidum sed horum medium. sic scientia de tota anima nec est physica, neque metaphysica, sed harum media, prout partem tenet vtriusque vt satis Arist. demonstrat in verbis prædictis. Sed quia Them. & Simpl. non ita temere Arist. cõtra dicunt vt vides, ideo verba eorum interpretanda sunt in bonum. ideo debes scire ꝙ mathematica scientia põt capi dupliciter apud antiquos expositores. Vno modo pro vna specie scientiæ speculatiuæ ex toto diuersa à physica: & Metaphy. vt Arist. narrat. 6. Metaphy. & sic illa est tantum de quãtitatibus & accidẽtibus earum, vt dictum est, & sic scientiam de anima nõ dicit Them. mathematicam esse. Alio modo potest capi scientia mathematica, pro ea quæ nec ex toto est naturalis: nec ex toto metaphysica, imo media, & doctrinalis certissimarũ demonstrationũ, & sic hæc scientia mathematica & media dicitur. Dicitur enim mathematica prout inter oẽs naturalis philosophię partes hæc vna magis doctrinalis, & demonstrationũ certissimarum videtur, dicitur & media, prout partem tenet vtriusque extremalis scientiæ. s. mathematicæ & naturalis. Propter hæc dicta est mathematica & media ab expositoribus Græcis, Q̃uo aũt scientia de animæ partibus duabus primis sit physica, & quomodo de aiæ tertia parte sit metaphysica dicã in q̃onibus huius lib. Deo dante. Pro nunc autem sit distinctum intantum. Argumenta quidem pro Them̃ soluta ex his facile habere potes. Argumenta verò contra eum iterum & emendata videntur ab eisdem quare &c.

Quota pars Philosophiæ naturalis sit lib. de anima.

Et cum dicta sunt hæc, deest modo videre quota pars scientiæ naturalis existit hic pars saltem quãtum ad duas partes. vt visum est, quoniam de tertia parte: quomodo sit scientiæ naturalis, & quomodo non, dixi in quæstionibus meis lib. de anima, inscriptis Domino Francisco Bragadeno patricio Veneto, vbi enumeraui omnes quæstiones contra me, & solui, & pro me fortificaui. Antequam ad quæstionis locum accedam, opus est enumerare Philosophiæ naturalis partes omnes, & post ad quæstionis locum me conferam. De primo itaque Ioan. Grãm. in primo Perigeneseos, & Simplicius in primo de Cœlo partes fere eodem modo enumerant. Alexand. autem, & Auer. alio modo vt videbitur. Inquit itaque Simpl. § vt autem aliqui dicunt, naturalium corporũ, hoc quidẽ sunt perpetua, de quibus etiam lib. Cœli. hic aũt in generatione & corruptione, & iterum hæc duobus modis, simplicia, & de his in lib. de Generatione fecit sermonẽ, aut mista, & iterũ duplicia, aut imperfecta, & hæc in Metheoris. aut perfecta, & hæc in duo, aut inanimata, aut animata, & si inanimata, sunt illa quæ de metallis scripta sunt. Animatorum aũt, hæc quidem insensibilia & immobilia simpliciter vt plantæ, hæc autem sensitiua & mobilia secundum locum, vt animalia. agunt quidem de primis. quæ de plantis sunt. Quæ de residuis, sunt de animalibus. ex quibus vnus liber tantum factus est. Sunt ergo octauo librorum partes, primus physi. secundus de cœlo, tertius de generatione, quartus Metheor. quintus de mineris, sextus de plantis. septimus de animalibus, & hic est vnus liber apud ipsum qui diuiditur vlterius, quoniam continet de generatione ipsarum. & de differentia partium & opportunitate, & de motu, & oppositione. in quibus includuntur quæ de progressu animalium sunt, & de memoria, & vigilia. Hæc autem proprie secundum vnãquãque speciem animalium, quæ de animalium historia tradit. ergo & liber de animalibus est vnus totalis, vbi sunt multi partiales, sicut sunt libri Physi. vnus totalis licet sint octauo partiales, sunt autem isti partiales, & primus liber de animalibus, & secundus liber paruorum naturalium. Et sic sunt septem, & amplius Simpl. nõ enumerat. § Põt & addi octauus, & vltim. s. de anima & sic habetur numerus librorum horum quorum quosdam ab Arist. habemus, quosdam non. Dicit enim Auer. primo Physi. commento 57. ꝙ librum de mineris ab Arist. non habemus, de plantis non nisi duos tractatus. Alexand. autem Aphrodiseus in lib. de sen. & sensa. in principio capituli de odore, fecerit quòd Arist. negat tractatum de plantis, sed quod habemus de his est Theophrasti Arist. discipuli. Ego autẽ reperi vtrosque libros: & Arist. duos tractatus in Græco & Arabico & Theophrasti complemẽtum ex Græco habitum. *Latinorum positio.* His habitis de quæstione, latini fere omnes librũ de anima volunt esse immediate post librum de Mineris, & præcedere librum de viuis seu animatis. Hoc autem ita esse plurimis rationibus declaratur. primo argumento Albertus in libro de Physico auditu vbi inquit, ꝙ scientia de principio, secundum ordinem doctrine debet præcedere notionẽ principiati. Sed anima est principium animati, sicut dicit Arist. hic, est enim tanquam principium animalium, ergo debet præcedere. Secundo arguitur & argumento Auic. in sexto naturalium. Inquit enim quoniam notitia animæ magis iuuat ad notitiam corporis, quàm econtra. ergo scientia de anima est naturaliter & ordine doctrinæ prior. Tertio *Cap. 1. in fine.* & argumento Albertus in libro de hoĩe. actus est prior potentia tẽpore, & natura, & scientia 9. Metaphy. sed anima est actus corporis, ergo scientia eius est ordine doctrinæ prior. Præterea & quarto arguitur argumento *Q̃o. 1. arti. 1.* eiusdem ibidem. quicquid est honorabilius melius & mirabilius, est ordine doctrinæ prius, vt manifestum est primo. Sed anima est huiusmodi, vt in primo huius fiet perspicuum, ergo &c. Præterea & auctoritas Arist. in principio libri de sensu ad hoc facit vide quia eam supra posui. Mihi autem videtur, ꝙ liber de anima sit vltimus & octauus vt computaui: videlicet post librum de animalibus, & per cõseq̃ens post libros paruorum naturalium.

Propria positio

Et primo ego adducam argumenta pro hoc. Secundo verba sapientum & vias eorũ, & sic determinabitur quæstio tandem. Primo inquit Auer. primo Phy. quòd si nos *Commen. 3.* ageremus res naturales, tunc causæ essent nobis notiores, sed quia nos nõ agimus res naturales ex suis causis, ideo ordo doctrinæ est econtrario. arguo modo sic. Si nos

nos ageremus animata, anima esset prior nobis Sed nos
non agimus corpora animata. ergo anima est posterior
doctrina corporibus animatis. Secundo quoniam si non,
tunc scientia de anima esset prior scientia de cœlo, con-
sequens falsum. consequentiam probo, & suppono quòd
in lib.cœ.considerctur de composito animato ex anima,
& corpore cœlesti. hic apparet in fine penul.capituli de
Cōmen.15. substantia orbis. Secundo suppono quòd lib.de anima sit
de anima corporis generabilis,& etiam eterni. Hæc pro-
positio apparet in primo huius, vbi habetur quòd consi-
deratio de omni anima est naturalis, & etiam apparet ex
diffinitione animæ,vbi Auer.ait, ꝙ est communis animæ
absolute. & materiali,vt patet quinto commen.3.de ani-
ma. Ex his arguo. Si scientia de animalibus & plãtis est
naturaliter, & ordine doctrinæ posterior scientia de ani-
ma, est quia scientia de anima & de re simplici,ordine do
ctrinæ prior est scientia de composito ex anima & corpo
re. Sed scientia libri cœli est de composito ex corpore &
anima de qua tractatur in lib.de anima, vt apparet ex di-
ctis, ergo scientia libri cœli est posterior ordine doctri-
næ scientia de anima. Tertio simile multum iuuat ad co-
gnitionem similis, vt apparet,& ideo habito vno simili fa
cilius cognoscitur alterum. si statim apponatur,sed scien
tia de mistis imperfectis plus similis est sciẽtiæ de anima-
libus, quàm de anima vt dicit Auer.3.huius. ergo ordine
doctrinæ debet præcedere.Quarto,quoniam sexto Meta.
in principio,principium est vnde quis facile addiscit,mo-
do liber de animalibus facilior est lib.de anima imo liber
de anima difficillimus ẽ: vt dicit Auer.3.huius,quare &c.
Cōmen.30. Quinto vidimus plurimum,vt dicit Auer.12.Metaphy.
quòd primo tractat de corporibus cœlestibus. deinde de
motoribus & animalibus cœlorum. ergo eodem modo
scientia de corpore animato corruptibili debet ordine
doctrinæ præcedere scientiã de anima.Vltimo,quoniaam
illa est ordine doctrinæ prior,quæ est de prioribus quo ad
nos, modo sensibilia & composita, vt animalia & plantę
Commen.1. sunt sensibilia,& quo ad nos priora,vt dicitur primo Phy.
sunt autem prius nota cõfusa & certa magis,vbi Auer.ex-
ponit composita ergo &c. Sed scientia de anima non est
de sensibili nisi per accidens & de simplici, quare ordine
doctrinæ debet esse vltima.quòd autem scientia de anima
sit post librum de animalibus Auer. ostendit in huius 2.
vbi plane ait Arist. fecisse lib.de anima post librũ de ani-
Cōmen.108. & 116. malibus. Dicendum itaque vt Alex.in princi.Metheo.in-
quit, scientiam de anima esse vltimam & post scientiam
animalium & plantarum.verùm debes scire, vt Auer. ait
in primo cap.1.Metheorum. ꝙ ordo librorum naturalis
Philosophiæ in parte est necessarius, in parte propter me
lius. Quot enim lib.Physi.sit prior lib. cœli est simplici-
ter necessarium, cum communia ordine doctrinæ sint na-
turaliter priora. Aliter quòd liber cœli sit prior lib.de ge
neratione est etiã per necessarium, quoniam corpus mo-
bile ad vbi commun us est corpore mobili ad formam.Si
militer ꝙ liber de generatione sit prior lib. Metheo. est
etiam per necessarium, cum corpus mobile ad formam
absolute sit communius corpore mobili ad formam misti
imperfecti & similiter quòd lib. Metheo. sit prior lib. de
metallis adhuc necessarium est, quoniam corpus mobile
ad formam misti imperfecti est prius corpore mobili ad
formam misti perfecti. hic igitur ordo hucusque est sim-
pliciter necessarius. Quod autem lib.de vegetabilibus &
animalibus sit prior lib.de anima non apparet: propter
rationem hanc, vbicunque enim inuenitur anima, id est
animatum, & econtra.& ideo videntur æque communia.
ergo merito communitatis neuter præcedere debet neu-
trum.cũ igitur ille ordo non sit necessarius, ideo ante ait
esse propter melius,melius enim est librum de anima esse
octauum & vltimum,quòd Auer.probat ibidem.d. Nã li-
ber in quo loquitur de membris animalium & eorum vti-
litaribus præcedit lib.de anima. nam hic sunt materia ani
mæ,& syllogismus eius sic componitur. Scientia de mate
ria animæ est de ordine doctrinæ prior scientia de anima.
Scientia de animalibus est quasi scientia de materia ani-
mæ. ergo scientia de aĩalibus debet esse ordine doctrinæ
prior. Et intendit hic per materiam subiectum, aliter ar-
gumentum nihil est, vt patet. Ex his relinquitur ꝙ liber
de anima est vltimus. Sed dices quid de libris paruorum
naturalium? Dicendum quòd illa parua sunt adminicu-
la magnorum librorum, vt Alber.ait Physi.primo & ideo
non ponunt in numero. quædã enim sunt parua quæ per-
tinent ad librum de anima, quædam quæ pertinent ad li- *Cap.4. primi tract.*
brum de animalibus,quædam ad librum cœli, & quædam
ad librum Metheo.vt patet ab Alber.ibidem. quare nõ sit
ex eis vnus lib. diuersus à magnis & sic verificatur sermo
Themistius, scilicet scientiam de anima esse vltimam na-
turalis, & per consequens mediam inter Metaphysicam
& naturalem. Ad argumenta prioris opinionis. Ad pri-
mum dicendum: quòd verum concludit quo ad naturam.
Sed ordo doctrinæ est econtra quo ad nos.Ad secundum:
licet magis iuuat: attamen est difficilior. scientię de ani-
malibus prodest scientiæ de anima,& cũ hic facilior ideo
ordine doctrinę debet esse prior.Ad alia patet eodem mo
do ad auctoritatẽ Arist. illa soluit se. ait enim non abso-
lute consequens esse facere considerationem de animali-
bus. sed quæ sint operationes ipsorum & partes vt patet
in litera quare &c.

AVGVSTINI NIPHI
PHILOSOPHI SVESSANI
IN LIBRIS DE ANIMA COLLECTANEA: ATQVE COMMENTARIA.

PRAEFATIO.

Introductio ad disputationem.

MISSIS vetosis exordiis, fucatisque verbis quæ in librorum interpretãdorũ principiis fieri solent, Id primo in nostrorum commentariorum principio disputandum esse arbitratus sum, cur apud omnes gentes, & quidẽ pluribus seculis, obseruatum est vt in scholis Philosophorum Aristo.lib.legerentur. Quot qua ratione factum sit nec quæsitum, nec addubitatum ab aliquo præcessore fuisse inueni vnquam, nec quæsitũ istud infructuosum esse videtur, primo quidẽ, quia iter ad scientias est tum periculosum, tum difficile, quod non facile assequi poterimus, nisi optimo duce assumpto, qui nobis iter facile prebeat. Secundo quia vt Aristote.inquit.3. Rhetorices, qui de electione principis disserit, non paruum fructus in vita afferre videtur. Cum enim ducem assumpserimus, qui & vitam, & docendi peritiam percalleat, facile qui ipsum imitari enituntur, & doctrinam, & clarissimas virtutes percallebit. Qui enim epicurum imitabitur & doctrinam epicuream amabit, & vitam epicuream præeliget, vt Sardanapalus. Qui stoicos, disputabit & viuet stoice, vt Sen. Simili modo & in cæteris erit videre. Videtur autem quæsitum istud ambiguum non parum, siquidem inter philosophos, philosophiæque scriptores fuerunt, qui in dialecticis, atque cauillandi disciplinis plurimum valuere, & Prothagoras & Crysippus, Crysippus quidem adeo dialecticam per calluit, vt si omnes Dii, omnes que deæ dialectico sermone locuti essent, Crysippeo sermone locuti essent. Prothagoras autem suis cauillamentis Deos reuocauit in dubium. Fuit & inter dialecticos Parmeni.cuius cauillus apud omnes semper indissolubilis habebatur. Fuit etiam & Zeno Eleates, qui & logicis & disciplinis (quæ hodie in ore hominum calcolatoriæ vocantur) nimium præstitit. Hic enim cum suo Achille, omnes exuperauit. Fuere & alii plurimi, quos recensere non est necesse, sed illud vnum accipiamus non videri Arist.in dialecticis superare omnes. Nec in Rhetoricis etiam videtur alios exuperare. Lygurgus enim (vt Valerius lib.5.narrat) adeo in his excelluit, vt eo maiorem, aut vtiliorem virum Lacedemon genuerit neminem: vtpote cui Apollo Pythius oraculum petenti respondisse fertur, nescire se vtrum illum hominum an deorum numero aggregaret. Præterea. Non excessit Solonem. Solon enim (vt idem Valerius auctor est) tam præclaras, tãque vtiles atheniensibus leges tulit, vt si his perpetuo vti voluissent sempiternum imperium habituri fuissent. Insuper non superauit Demosthenem, nam ille omnes sui temporis oratores sine controuersia experauit. Ad hæc nec Socra. nec Demadẽ, nec Anacharsim, nec M. Tullium in Rhetoricis visus est exuperare, sit igitur (vt dubitatione dignum sit) cur apud omnes gentes Rhetorices libri ad Theodecten leguntur qui Aristot.sunt. Præterea. Cæteros non exuperauit in poetica, non enim Homerum: aut Pindarum, aut Hesiodum: aut Linum: aut Orpheum, aut de nostris Maronem exuperauit. Nec Oratium in odis, aut Catullum in amatoriis excelluit. non ergo benefactum videtur, vt Aristot. libri, quos in poetica confecit: legerẽtur, aliorum poetarum libris prætermissis. Ad hæc cæteros non exuperauit in naturali philosophia. In naturali enim philosophia Anaxa.celeberrimus habitus est, vnde & per excellentiam ab omnibus cognomento physicus dicebatur, vt ipsemet Arist. in lib. auscultatoriis testatur. Præterea.Emped.agrigentinus maximus fuit qui Epicurum, & Lucretium sectatores habuit. Præterea. Fuit inter naturales Democr. qui teste Arist.lib.de Generatione primo omnibus aliis doctrina & naturalium rerũ experientia præfertur. vnde & Pẽtathlusius dicebatur, id est quinque certaminum. nam naturalia, moralia, mathematica, liberalium disciplinarum rationes artiumq; oẽm peritiam callebat. Hic cũ magnum Diacosmũ legisset, quingentis talentis honoratus est, neque eis solum, verum & æreis imaginibus, vitaque functus publice sepultus est cum vixisset vltra centũ annos. Aristoxenus in naturalibus cõmentariis Pla.ait Democ.commentaria: quæcunque colligere potuit, voluisse comburere, verùm ab Amyda & Clynia Pythagoricis fuisse prohibitum dicentibus eos libros apud plerosque seruari. Alii dixerunt Platonem Democriti libros combusisse, quod ex eo colligitur, quia cum antiquos ferme omnes memorauerit sapientes, Plato Democriti nusquam mentionem vllam fecit. Præterea Timon laudat libros Democriti, illos cæteri præferens, & auidissime legendos esse monet. Insuper nec cęteros exuperauit in morali philosophia, non enim exuperauit Socratem qui sine controuersia (teste Platone) omnes exuperauit. Præterea. Si omnes in morali philosophia excelluisset, iurisconsultos, legumlatoresque excelluisset, qui moralem philosophiam in legibus compli carunt, & sic non iurisconsultorum libri, sed Arist. legerentur. Cuius cõtrarium videmus, quia omnes fere gentes pro disciplina moralium virtutum vtũtur legibus, quę à iurisconsultis: atque legumlatoribus sunt institutæ, & quidem pro principum voluntate. Præterea. Non omnes excelluit in mathematicis, nam licet Aristot.in mathematicis astronomicis, perspectiui, musicisq; multa volumina absoluerit, vt auctor est Laertius, eius libri non leguntur: sed Euclidis Ptolemæi, cæterorumque id genus. Præterea. Nec omnes exuperauit in metaphysicis: inter nostros enim iuniores Antonius Andreas Hiberus asserit Aristot. metaphysicam ignorasse. Præterea. Plato videtur ipsum excellere in vera Theologia. Vbi animaduertẽdum primo est veram Theologiam esse christianam veritatem, quæ de Deo habetur, vt nunc supponimus. In Theologicis enim nostris illud compluribus rationibus probauimus. Præterea. Animaduertendum est etiam an Aristot. magis veritati christianæ accesserit, an Plato, non esse à nobis nunc differendum. nam neque Aristot.

Laus inuenti. *Vtilitas quæsiti.* *Exemplum.* *Dubitationes quæsiti.* *Quod Aristo. non oẽs exuperauerit dialecti.* *Quod non oẽs exuperauerit in rhetoricis.* *Lygurgus.* *Solon.* *Demosthenes.* *Socrates* *Demasi anacharsis.* *M.Tul.*

Homerus. *Pidarus.* *Hesiodus.* *Lynus.* *Orpheus.* *Maro.* *Oratius.* *Catullus.* *Quod in naturali Philosophia non oẽs exuperauit.* *Pentathlusius* *Quod non in morali Philosophia cæteros exuperauit.* *Quod non oẽs excelluit ĩ mathematicis.* *Quod non oẽs excelluit in Metaphysicis.* *Quod non oẽs excelluit in vera Theo.* *1.suppositio.* *2.suppositio.* *3.suppositio.*

Aristot. neque Platonem existimamus aut volumus christianum fuisse. Alienus vterque nostra fide tã Plato quàm Aristot. fuit: vt nomine, sic religione gentilis vterque. Præterea. Neque Christi dicta ad Plato. aut Aristot. sententiam accommodanda sunt, sed magis contra verba Plat. & Aristot. ad veram Christi sententiam, non vt christianam veritatem recipiamus, sed vt receptam intelligamus, & intellectã defendamus. Præterea. Nec Plato, nec Aristot. quæ orthodoxæ fidei sunt, adamussim tradiderunt, quemadmodum christiani sentiunt, re nobis diuinitus reuelata, & sacris literis tradita, sed speciem quandam nostræ sanctissimæ religionis est videre in Plat. atque Arist. lucæ naturæ illustratã, quam eius creator & princeps diuina filii sui doctrina postea plenius aperuit, ac sua beneficentia manifestius reuelauit. Quod ergo in Plat. christianæ veritatis similitudo magis cernatur, Platonici multifariam explicare enituntur, & primo quidem similitudine eorum, quæ ipse suis in libris tradidit. in Parmenide enim de Deo loquitur quàm simillima his, quæ nos de Deo credimus. In Phedro etiam Phedone, Philæbo, Timæo, sophysta, legibus, re.p. epistolis, omnibus, denique locis, in quibus de rebus diuinis mentionem fecit similia semper de Deo dicit his, quæ sanctissimi viri numine afflati tradiderunt. De trinitate verò nec Plato, nec Aristot. diuinam trinitatem, aut coluit, aut scripsit. Vterque enim huius sanctissimæ veritatis exors fuit, ac nostræ pietatis ignarus, verùm Plato multa de trinitate locutus est, qui (etsi longe aliter quàm nostra religio. doceat) multa tamen similia ipse dicit, quæ illi conuenire videntur, vt in Timæo, in epistola quam ad Dionysium scripsit, sexto de re.p. li. libro de legibus quem Epimenidem inscripsit. In epistola, quàm ad Hermiam & Erastum, & Coriscum scribit. Præterea. De diuinis operibus etiam quam simillima tradidit his, quæ pietati nostræ conueniunt, vt quæ de creatione mundi, origine hominum, de demonibus, de prouidentia, de animi immortalitate: de luminaribus, de mundi mutatione, de resurrectione, de futuro iudicio, de serpentis fraude, de muliere ex viro orta, de prima hominum vita, de gentilium deorum contentione, deque aliis pluribus quæ breuitatis causa omittimus. Hæc enim non modo christianæ pietati simillima sunt, verumetiam eadem esse videntur. Secundo verò imitatione maiorum, qui diuinitus de christiana veritate tradiderunt, quando in Ægyptum profectum Platonem Hieremiam prophetam audiuisse ex diui Ambrosii sententia refert August. nec incredibile sibi videri dicit hebræas literas eum didicisse. Vnde quod in Timæo de mundi creatione scripsit, ex libro Geneseos accepit. Cyrillus vir sanctissimus in libris, quos contra Iulianum in defensione sacri euangelii edidit, Plato inquit, Cum in terra Ægypto operam disciplinis daret, multorum aliorum virorum illustrium, & in primis Mosis doctrinam pro suo studio non ignorauit. Erat enim per id tempus Mosis nomen non in mediocri admiratione, vnde rationem Dei, hoc est primæ causæ eum quidem integrius accepisse proindeque sensisse, disseruisseque melius cæteris de rebus diuinis existimo. Idem quoque Eusebius Pamphilus vir doctus, & varia rerum historia peritissimus narrat in libris de euangelica præparatione, qui longius de Platone progrediens, omnem fere Theologiæ Platonicæ rationem à sacris literis nostris acceptam esse ingenue fatetur. Accedit ad hæc notum illud Numenii philosophi non aliud esse Plat. quam atticum Mosen, Insuper etiam Plato Pythagoram, quãtum potuit imitatus est, cuius causa magnam græciam petiit (quæ nunc Calabria est) vt ab Archita tarentino Pythagoricam disciplinam edisceret. Constat autem Pythagoram de mosaica lege plurima in suam philosophiam transtulisse, vt Hermippus Pythagoricus inquit, quare imitatione maiorum Plato nostræ pietati magis accedere videtur. Et tertio causam assignant ex eo, quia Plato nullam quærit demonstrationis rationem, sed primam; præcipuamque omnium virtutum fide constituit, per quam res diuinas merito colendas existimat vt in Timæo inquit, & libro de legibus. primo, Theognidis carmine confirmat, & duodecimo in legibus de Tartaro: & in Gorgia, & alibi, cum ergo Plato in his, quę non apparent, fide vsu sit, atque maiorum authoritate, iure à christiana pietate minus dissentire censendus est, siquidem fides ipsa atque maiorum auctoritas ad multo plura se diffundant quam ratio ipsa humana. Accedit etiam quòd tradendi genus Plato. & Aristot. non idem sit. Aristot. enim ex sensibilibus. Plato verò ex intelligibilibus procedit. at ea quæ diuinitus reuelata sunt, licet sensibus non subiaceant, intelligibilia sunt, quo fit, vt Plato illis hærere possit, Aristot. minime. Aristot. enim ex suo modo philosophandi christianæ veritati accedere non potest: philosophatur enim ex sensibus, quæ verò nostræ pietatis sunt, supra sensus esse videntur, nec ex instrumento tradendi, præcipuum enim & primum tradendi instrumentum constituit demonstrationem, quæ ex necessariis & per se partibus constat, sine qua à perito, atque veritatis studioso affirmandum esse arbitratur nihil. Constat autem multa quæ nobis diuinitus sunt reuelata, demonstratione non posse probari. Insuper Arist. non est vsus maiorum authoritate, nisi eorum, qui ratione firma vsi fuerint. Quia verò, quæ nostræ pietatis sunt, maiorum authoritate tradita sunt solaque fide comprobata, iure ab eis Aristot. cogitur dissentire. Patet igitur in Platonicis libris christianæ veritatis similitudinem magis videri, non ergo ab ratione dubitanimus cur apud omnes gentes & quidem pluribus sæculis obseruatum est, vt Aristot. libri legantur. Accedit ad hæc, quòd complura Aristote. tradita videntur aduersus religionem, vtpote, & in moralibus præceptis, & in scientificis. In scientificis quidem, nam quæ scripsit de motu, & de mundi æternitate, & de animalium generatione, & de rerum productione, videntur aduersus religionem tradita. In moralibus verò præceptis, primo quia in venereis medium laudat, extrema vituperat, vnde fit, vt virginitatem cogatur dicere vitium, quod contra religionem videtur. Secundo quia magnanimitatem virtutem facit, quatenus magnanimus repellit iniuriam, quod etiam contra religionem videtur. Tertio virtutibus nullum præbet. præmium nisi honorem quod etiam ambiguum videtur. Quarto asserit contra inimicos esse agendum veluti pro amicis, quod nos non approbamus. Quinto septimo Politicæ asserit monstra non esse nutrienda, & eodem libro monet abortum aliquando quæ impia sunt. Accedit insuper quòd imitari debemus probos, at Aristot. ex multis improbus fuit, accusatur enim de ingratitudine erga præceptorem quem venerandum quasi pariter vt Deum, & parentes testatur ipse, vnde Plato de Aristote. inquit Aristot in nos recalcitrat, non secus, atque in matrem pulli geniti. Accusabatur etiam de inuidia, cum enim Isocratis frequentiam vidisset, dixit turpe esse reticere, Isocratem verò loqui permittere. Notatur præterea de incontinentia, tradit enim Aristippus in primo de antiquis delitiis Aristot. herminæ pellicem adamasse, quam ille, cum ei permisisset, duxisse eam, & gaudio elatum immolasse mulieri. Notatur etiam de impietate, profectus enim athenas, cum illic duodecimo annis docuisset clam in calcidem concessit, quòd à Hierophanta de impietate accusatus esset. Addunt propter hanc causam atonitũ accepisse illũ vt moreretur. Quid.n. mollius quã seipsum necare, vt non iniurias, vel dolores ferat? Ex his omnibus patet Arist. imitatione digni nõ esse, tũ quia maiores in scia fuerunt, tũ etiam, quia defecit in moribus.

Ego verò non sum tanti, vt possim differentiam tantorum virorum asserere. qui enim differentiam aliquorum vult assignare in sapientia supponitur vtrisque sapientior. Nec quæstio nostra est vter, sit maior, an Plato an Aristot. an aliquis eorum, qui in Philosophia calluerunt, sed cur apud omnes gentes institutum est vt

4. suppositio.

Quod in Plat. christianæ veritatis sit similitudo.

Prima ratio ex similitudine eorum quæ tradidit.

2. ratio imitatione maiorũ.

Tertia ratio ex via procedendi.

4. ratio ex genere tradendi. Quod Arist. in suis traditis veræ theologiæ accedere non potuit.

Quod cõplura Arist. cõtra religionem tradidit.

Quod improbus fuerit Aristo.

Dilucidatio quæsiti.

vt Aristot. libri legantur. Taceamus ergo comparationem, quæ semper fuit odio plena, & ad quæsitum dicamus libros Aristotelis multiplici ratione esse apud oẽs gentes, qui quærunt discere, legendos. Primo propter diuisionem scientiarum in generibus, & ordinem inter illas, sub propriis generibus: collocatas. Aristot. enim scientias diuisit per genera: & genus ipsum diuisit per libros, & librum vnumquemque reposuit in suo genere, hæc series in Platonis libris non videtur. Plato enim primum maxime omnes has Philosophiæ partes vsque ad ætatem suam, sicut membra Penthei, disiectas atque confusas in vnum corpus atque animal reduxit, quandoque enim in vno libro miscuit omnes scientias vnde & primo Poste ior. quasi in Platonem argumentans, iussit non esse de genere vnius scientiæ in genus alterius in eodem libro transeundum, dixit enim demonstrationes esse augendas, aut in post assumendo, aut in latus, propterea scientiis ordinem & distinctionem adiecit. Secundo propter ordinem procedendi, nam voluit semper esse nobis procedendum à nobis notioribus. Plato autem quandoque procesit à nobis ignotioribus, vt in Timæo vbi primo agit de Diis, demum venit ad naturales res, contra quem ordinem Arist. vbique exclamat. Tertio, quia in procedendo vniuscuinsque rei de qua agit: simul inuentionem & resolutionem coniunxit, vnde venans materiam: eius inuentionem dedit refellendo opiniones remotas de principiis rerum, componendo verò quæ de materia dicuntur: sic simul eius inuentionem & eius resolutionem in inuenta de ea dedit. Plato autem nec inuentionem nec resolutionem rei fecit, processit enim more dialectico, argumentans semper ex datis. Quarto propter ornatum tradendi, nam nihil superflui, nihil diminuti, vt Alexand. autumat, continent eius verba. At Plato multa superflua addit ad scientiam eius rei de qua loquitur, parumque vtilia, vt qui legit libros eius videre poterit. Quinto propter proprietatem verborum, quibus vtitur, præcipit enim rhetoricos sermones esse fugiendos in scientiis demonstratiuis. At vult illis non esse vtendum, nisi in abstrusissimis rebus, quæ vix intelligi possunt. At Plato semper per rhetoricos sermones procedit: perque exempla, atque metaphoras, impropriaque verba. Sexto propter cõstantiam in eius dictis. Aristot. enim semper sibi constat, nec in eius dictis aliqua vera contradictio inuenta est, vt Auer. & Alexand. & alii expositores ostendunt. At Plato sibi inconstans est in compluribus, vt notat Eusebius libro de præparatione euangelica. Septimo quia in eius dictis cum summa verborum luce summam breuitaté coniunxit quod in Plat. & aliis Philosophis per rarum est. Patet igitur non ab ratione factum esse apud gentes, vt libri Aristot. legerentur in his omnibus, de quibus scripsit, qui libri peruenerunt ad nos, dico qui libri peruenerunt ad nos, quia in perspectiua mathematica, astronomica scripsit, & eiusmodi libri ad nos non peruenerunt. Patet etiam non esse ad propositum disputare de comparatione cæterorum Philosophorum cum Aristot. nam siue aliquis fuerit Aristot maior (quòd nõ credit Alexand.) siue nullus eo maior fuerit, hoc ad quæsitum nihil facit cũ quesitum nostrum non de excessu in doctrina sit, sed de eo ꝙ quærebamus, cur apud omnes gentes Aristot. libris leguntur. Siquis in doctrina ergo Arist. maior fuerit (quod Alex. negat) in arte docendi nemo Arist. antecellit.

1. ratio. 2. ratio. 3. ratio. 4. ratio. 5. ratio. 6. ratio. 7. ratio.

Solutio eorum quæ cõtra Aristotele obiiciebantur.

Contra verò ea quæ Aristot. in opprobrium obiecta sunt, facile dicemus, si primo dixerimus aliquem posse esse maiorem in doctrina atque in his, quæ traduntur, qui in arte tradendi, & in præceptis artis erit minor. Arbitratur M. Tullius multos fuisse Aristo. maiores in dicendo: qui non fuerunt maiores in arte dicendi: quæ græce Rhetorica dicitur. Simili modo dici posset aliquos esse maiores in loquendo, atque disputando, qui in arte disserendi: quæ dialectica dicitur, sunt minores, vt si contingeret eos, qui artem callent, inexpertos esse in ea. Tunc eliduntur, quæcunque contra Aristote. obiecta sunt. Primum quidem quia licet Prothagoras, Chrysippus, Zeno, & Parmenides, in disputando Aristot. maiores fuissent (quòd non credo,) in arte disserendi Arist. omnes exuperauit. Alexander verò & in differendo, & in arte disserendi diceret Aristot. omnes exuperasse: cuius signum est, quia cauillos eorum redarguit, ostẽdés illos peccare ex imperitia dialecticæ. Simili ratione dici potest de his, qui visi sunt Aristot. maiores in Rhetorica, nam si fuerunt aliqui per experientiam in dicendo Aristot. maiores, vt fortasse Lygurgus, Solon, Demosthenes, & cæteri in arte dicendi, & in præceptis artis, teste M. Tullio nullus fuit æqualis aut maior Aristot. Simili ratione dici potest de poetis: si enim in conficiendis poematibus Aristot. exuperarunt propter experientiam, quàm in poematibus fecerunt: in arte conficiendi poemata nullus aut Aristot. exuperauit, aut ei fuit æqualis. Signum nobis fecit Horatius, qui in sua poetica Aristot. imitatur. In naturali Philosophia omnes exuperauit tum in arte, tum in philosophando, vt placet Alexand. Cum verò dicebatur eum superatum fuisse à legum latoribus, atque iurisconsultis in scribendo siue tradẽdo moralem Philosophiam, animaduertendum est moralem Philosophiam dupliciter posse tradi, aut in forma mandati, & sic traditur per leges sine ratione, & hoc pacto principes philosophiam moralem promulgarunt cõsultoribus iurisconsultis, atque legum latoribus: qui Philosophi fuerunt, sine ratione tamen, factæ enim nonnullæ leges sunt, vt homines formidine penæ liberalitati assuescant, vt quæcunque sunt de verborum obligationibus, de furtis, de testamentis, contractibus, & id genus. Aliæ, vt metu penæ assuescant temperantiæ, vt quæcunque de actione iniuriarum constitutæ sunt. Aliæ vt metu pene assuescant continentiæ, vt quæcunque de sacrilegis, incestibus & id genus factæ sunt. Aliæ vt metu penæ hominis assuescant veritati, vt quæcunque de iureiurando & periurio conditæ sunt, sicque in cæteris facile deduci potest. Alio modo Philosophia moralis tradi potest per modum conclusionis argumenti Rhetorici, & sic traditur à Philosophis, huius autem differentiæ causa est, quia morales actus subduntur intellectui & appetitui, vt ergo subduntur rationi rectæ atque intellectui recto, vt sic Philosophi illos nos docent, vt subduntur appetitui recto, vt sic illi mandantur à principe, vtpote per leges. Aristot. ergo in tradẽdo Philosophiam moralem per modum conclusionis omnes exuperauit: hoc enim erat Philosophi. In tradendo philosophiam moralem per modum legis, non omnes exuperauit, quia in eo non se exercuit. De mathematicis dicamus apud nos nõ esse libros quos Aristotele scripsit, sic enim non Euclidis libri aut Ptolemei legerentur, cuius signum est, quia geometria Euclidis non traditur, vt Arist. probat in Posterioribus esse tradendam. De metaphysica transeat Hiberus cum suo errore, nos autem cum Alexand. Themistio: Simplicio: Auerroe volumus errare, qui Arist. omnibus metaphysicis præponunt, tum in arte, tum in ipsa scientia. De theologia verò, Thomas noster arbitratur Arist. in theologia rationibus naturalibus inuenta omnes antecessisse Philosophos. Sed in theologia diuinitus tradita Plato fortasse exuperauit Philosophos omnes propter causas assignatas, scilicet similitudine eorum, quæ tradidit, auctoritate eorum quos imitatus est, via qua vsus est, & modo philosophandi. Cum verò dicebatur Aristotele contra Christianam pietatem errasse, fateor, quia non locutus est authore Deo, sed luce naturæ illustratus. qua non potuit omnia recte tradere, minus tamen aliis errauit. Plato enim in compluribus à pietate Christiana deuiauit, vt doctissimus Thomas vbique indicat, De erroribus verò, quos scribit in morali philosophia, facile dici põt primo eum non explodisse virginitaté, in continentia enim laudauit medium, & vituperauit alterum extremum lasciuiam, alterum non inueni explosum ab ipso. De magnanimo minime errauit, quia locutus est de magnanimitate

Quot modis moralis philosophia traditur.

nimitate heroica, nō autem de magnanimitate ciuili. Themistius.n. destinguit lib. poste.2. duplicem magnanimitatem alteram in superando, quæ regibus, & heroibus conuenit. Alteram in contendendo, qualem Socrates, & Hirus, & Diogenes habuerunt, qui contempserunt honores & regna. De prima ergo Arist. locutus est, nō autem de secunda. Cum etiam nullum præmium dedit virtutibus, loquitur in præsenti vita vt diuus Thom. autumat. nam in alia vita, est alia ratio. Quod dicit de inimicis, illud dicit tanquam probabile, non tanquā verum, cuius signum est, quia problema illud accepit in topicis, dicens si probabile est amicis benefacere, probabile est inimicis malefacere. Quod de monstris dicit illud dicit non ratione habita ad bonum simpliciter, quia simpliciter dixisset illud non esse bonum, sed ratione habita ad bonum ciuitatis. Similiter quod dixit de abortu, illud non dicit ratione habita ad bonum simpliciter, sed vt Tho. inquit, ratione habita ad bonum rei familiaris, vtpote pro cōseruatione nobilitatis, simpliciter autem malum esse dixisset, hoc pacto Arist. moralitas defendi potest. De his verò quæ Arist. obiiciuntur in vita, primum delet vbique Simplic. qui voluit Arist. non contra Platonem obiecisse, sed contra male intelligentes verba illius. Pōt etiam dici Arist. obiecisse contra Platonem, non quia ei ingratus erat, sed quia duobus existentibus amicis, sanctum est præhonorare veritatem. Verum in verbis & scriptis semper eum veneratus est, non aliter quàm vt parentem, non enim Platoni hominem, sed veritatem præposuit. Simili ratione dici potest eum contra Isocratem non, vt inuidus, egisse, sed vt amicus veritatis. Quod de pellice hermiæ asserit Aristip. ab omnibus qui vitam Arist. scripserunt tanquam fabulosum negarūt. Quod de impietate obiicitur, verum est, quia religio illa gentilium non recta erat, nec rationi consona, propterea Deos gentilium & alia eorum fabulas cōtempsit. De aconito verò, omnes historici, qui eius vitam scripserunt, negarunt. Arist. ergo nec de ingratitudine, nec de inuidia, nec de incontinentia, nec de impietate, nec de mollitie iuste notatus est. Si ergo eos imitari debemus, & eorum libros legere, qui & vita & doctrina & arte clariores sunt, Talis autē est Arist. vt probauimus & defendimus. Iure ergo factum est, vt libri eius, & eius doctrina per omnes scholas legantur.

HACTENVS de duce, de ea verò philosophiæ parte, quàm hoc anno sumus professuri, agendum est, verum hoc ordine procedamus. Primo nāque de diuisione scientiæ in generali loquemur. Secundo in specie de diuisionibus, & subdiuisionibus cuiusque partis. Tertio circa illas & dubitationes, & resolutiones addemus, quibus omnibus factis eam philosophiæ partem eligemus, quàm hoc anno profitebimur.

De scientiæ diuisione. Asignātur autem à veteribus complures scientiarum diuisiones, cōplures quoq; subdiuisiones. Verū cōis positio & prima de sciæ diuisione est, ꝙ alia est practica, alia Theorica. Quā diuisionē probare vr̄ Arist. 6. Meta. ex eo quia omnis scientia est, aut cuius finis veritas est, aut cuius finis operatio est, ergo omnis est aut practica, aut *Prima positio.* Theorica. Præterea. Oīs scīa est aut cuius finis, & obiectum concidunt in idem, & sic est Theorica. (In ea enim obiectum & finis concidunt in idem) aut cuius finis & obiectum non concidunt in idē vt in medicinali, vbi obiectum est corpus humanum. Finis autem sanitas. Sed pace horum, hæc diuisio prima non est, nā nō omnes scientias complexus est: quia grammatica scientia est, cuius finis nec est veritas, nec operatio, similiter Rhetorica scīa est, cuius finis nec est veritas: nec operatio, sed bene dicere: modo dicere non est agere: nec facere. Secunda ratio friuola videtur: quia in grammatica finis & obiectum non concidunt in idem: nam obiectum grammaticæ est oratio. Finis verò est congruitas: vt tradunt oēs: *Secunda positio.* & tamen nec est practica nec Theorica. Philoponus verò & Alexand. diuiserunt scientiam in organicam: & principalem: ad organicam pertinere dicunt Grammaticam: Rhetoricam: Poeticam: & Logicam, ad principalem verò dicunt pertinere naturalem Philosophiam: moralem: Metaphysicam: & Mathematicam. Subdiuidunt principalem, in theoreticem. & practicem, & practicē, in actiuam & factiuam. ergo iuxta positionē hanc omnis scientia est aut organica, aut principalis, & principalis aut theoretica aut practica, & practica, aut actiua, vt moralis Philosophia, aut factiua vt mechanica. Hæc diuisio est pulchra, verùm quæstione non caret: Grammatica enim nec videtur organica, nec videtur principalis. Organica quidem non cum nullius scientiæ sit proximū organum. Quod verò non sit principalis, nemo est qui dubitat, atticus verò præclarus Platonicus in eo libro, quem aduersus eos conscripsit, qui Aristotelicam habētes scientiam Platonicam profiteri non audent diuisit scientiam in artem, & philosophiam: philosophiam autem in moralem & naturalem, & Logicam, naturalem autem subdiuisit in Metaphysicā & Physicam, & Mathematicā, quæ etiā diuisio non placet, cum scientiarum diuisionem Arist. per obiecta statuat. Dicamus ergo cum Alpharabio Babyloniensi, qui (pace Græcorum expositorum dixerim,) libello de diuisione scientiarum melius illis amplexus est scientias, quòd scientia sit alia, de vocibus, alia de rebus, ea quæ de vocibus (vt si mihi concedatur) communi verbo Logica dici potest, id est sermonica, huius primę partes sunt dialectica, & grammatica, nam ea pars sermonicæ, quæ de vocibus est, quo ad ornatum, congruum, atque incongruum, grammatica græce dicitur, latinæ literaria, cuius inuentrix fuit Carmenta. Quæ verò considerat voces, vt signa veri, vel falsi, probabilis, vel verisimilis dialectica communi verbo dici potest, hoc est disserendi facultas: huius partes sint Analytica, Topica, Sophistica, Rhetorica, atque Poetica: Analytica Grece, latinæ resolutoria, quæ quia docet iudicium de re à M. Tullio in suis topicis dicitur iudiciaria, dicitur etiam sciendi facultas à Philopono. Hanc absoluit Aristotele in lib. Priorum, qui est de syllogismo simpliciter, & in lib. Poster. qui est de syllogismo demonstratiuo. Topica aūt græce, latinæ est locaria, quatenus edocet loca, sedes, atque maximas, quibus probabiliter de quolibet possumus disserere, quæque facultas probabiliter loquendi etiam appellatur: hoc Aristotele in octo libris absoluit. Sophistica græce, latine deceptoria, eo quia docet paralogizare: hanc Aristotele absoluit in duobus libris elenchorum. Rhetorica græce, latine est oratoria, hęc docet benedicere ad persuadendum, diciturque facultas benedicendi, hanc absoluit Aristotele in tribus libris ad Theodecten. Poetica denique, quæ à pieo verbo græco descendit, latinæ creo, siue facio, ea est, quæ delectando fingit quædam ad persuadendum: quæque non differt (vt mihi videtur) à Rhetorica, nisi quòd Rhetorica propriis. poetica fictis persuasionibus persuadet. Hāc Arist. absoluit in vno libro poeticæ. Hæ igitur sunt vocum scientiæ. Scientia rerum (vt Themistius primo auscultationis physicæ, & Alpharabius eodem libello tradūt,) prima sui diuisione in practicam, siue operariam, & Theoreticam, siue speculatoriam diuiditur. Practicæ duo sunt prima genera. Est enim altera actiua, altera factiua, factiua mechanica græce dicitur, sub hac medicinalis, & omnis manu factibilis continentur. Sub actiua continetur moralis, cuius tres sunt species, ethica, quæ agit de bono hominis, quatenus homo: œconomica, quæ agit de bono domus: politica, quæ agit de bono ciuitatis. Has omnes Aristotele complexus est in libris Ethicorum, Politicorum, & œconomicorum. Theoreticæ verò partes tres sunt primæ, Physica, Metaphysica, Mathematica. Huius diuisionis in practicam & Theodoreticam rationem asignat Themistius quia animæ duplex est vis, appetendi vna, cognoscendi altera, id genus quod perficit appetitum, practicum appellant peripatetici, id verò quod in cognoscendo mentem perficit, Theoreticum dicunt. Theoreticæ diuisionem in tres: Themistius rationem asignat, ex eo, quia ea speculatio, quæ circa res materiæ coniunctas, quæque auxilio

Propria positio et dilucidatio.

De scientia rerum.

auxilio ſenſus & viſionũ ope ipſum poteſtatis intellectũ perficit, phyſica ſcientia nuncupatur. ea rõne, ꝙ circa eas res, & in his cõſiſtere natura videtur. Ea verò ſpeculatio: quæ circa res eſt omnino à materia abiunctas, quæque dicuntur ſimpliciter, & per eſſentiam ſeparatæ, metaphyſica vocatur, quia poſt naturalium rerum traditionem inſtituta eſt. Ea demũ quæ verſatur circa res materiæ partim coniunctas, partim ſeparatas, mathematica appellatur. Hæc enim de rebus eſt quæ ſecundum eſſe materiæ ſunt coniunctæ, ſecundũ verò rõnem à materia ſunt ſeparatæ. Diuiſionis in factiuam & actiuam Alpharabius aſsignat rationem, quia omne quod appetitum perficit, aut perficit actione, aut factione. Metaphyſicæ partes duæ ſunt, altera in qua agitur de his quæ cõmuniter cõpetunt materialibus & immaterialibus, qualia ſunt ens, actus, potentia, vnum, & id genus, & hæc in primis vndecim libris agitur metaphyſicæ. Altera in qua agitur de propriis ſubiectis abſtractis & hæc diuiditur, quia vel de his agitur ſecũdum veritatem, & ſic hæc pars cõtinetur in duodecimo libro Metaphy. aut ſecundum opiniones aliorum falſas, & ſic agitur de hac parte in cæteris libris vſque ad finẽ. Mathematicæ oẽs agunt de quantitatibus (vt cõmuniter dicitur) verum aut agũt de his in genere, aut de his in ſpecie, quæ agunt de his in genere, duæ ſunt Geometria, quę agit de continuo, & Arithmetica, quæ agit de diſcreto quæ agunt de his in ſpẽ, ſunt perſpectiua, quæ agit de linea viſuali, quæ pars Geometriæ ſubalterna eſt, & muſica, quæ agit de numero ſonoro, quæ ſubalterna eſt Arithmeticæ, & aſtronomia, quæ agit de ſtellis ſecũdũ numerũ & quãtitatem, quæ vtrique ſubalterna eſt. Phyſicæ partes aliter à Simplicio, aliter nunc enumerantur, nunc hæ ſunt partes: nã cũ phyſica agat de corpore mobili vel agit de corpore mobili ſimpliciter motu cõmuni ad omnem motum, & ſic eſt prima pars quę habetur in octo libris Phyſi. Aut agit de corpore mobili ad locum, hoc eſt motu locali, & ſic eſt ſecunda pars, quæ habetur in libris de Cœlo. Aut agit de corpore mobili ad formam, hoc eſt quod mouetur motu terminabili ad ſubſtantiam vel quantitatem, vel qualitatem: & ſic eſt tertia pars quæ continetur in libris de Generatione. Aut agit ex corpore mobili motu terminabili ad formam miſti imperfecti, & ſic eſt quarta pars, quæ habetur in libris Meteororũ. Aut agit de corpore mobili motu terminabili ad formam miſti perfecti ſcilicet ad formas lapidum & metallorum: & ſic eſt quinta pars de qua agit pro parte in libris Meteororum. non enim liber ſpãlis habetur ab Ariſt. Aut agit de corpore mobili terminato ad animam vegetabilem. & ſic eſt ſexta pars, quæ habetur in libris de ſtirpibus, de quibus (teſte Laertio) Ariſt. duos libros conſcripſit: Theophraſtus cõpleuit. Aut agit de motu terminato ad animam ſenſitiuam, & ſic eſt ſeptima pars, quæ habetur in libris de animalibus, & hic completur phyſicum negocium. In collectaneis aũt partes has enumerauimus, ſed alio modo.

Partes phyſicæ.

Dubitationes.

CONSEQVENTER Tertio dubitatur, quia non videtur negocium phyſicum hic completum, quia adhuc conſiderari poteſt corpus, vt mobile motu terminato ad animam intellectiuam: ergo adhuc reſtat alius liber, qui erit octauus: & de corpore mobili motu terminato ad intellectiuam animam, qui liber (vt placet multis) eſt liber de anima.

Quæſtio in collectaneis.

In collectaneis noſtris diſputauimus, an ſcientia de aĩa ſit phyſica, an media, an mathematica, vbi pro vtraq; quæſtionis parte bona argumẽta collegimus. Quod quidem eſſet media & mathematica adducebamus authores fide dignos: Themiſtium, videlicet, & eum authorem qui de intelligentia libellum ſcripſit. Hi enim clariſsime aſſeruerunt ſcientiam de anima eſſe mediam & mathematicam. Adducebamus inſuper Simplicium & Philop. qui enumerãtes Philoſophiæ naturales partes librum de anima non enumerarunt. Quod autem eſſet phyſica, adducebamus Alexand. Aphrodiſeum, Auer. Auicen. & demũ Ariſt. qui duodecimo Metaphy. libro ait nullã Mathematicæ partem conſiderare de quantitate niſi aſtronomiam. Præterea. In libro de ſenſu & ſenſato ſe dixiſſe de anima, modo de ſenſu agere aſſerit: cum igitur agere de ſenſu ad phyſicum attineat etiam de anima ad eundem attinebit. Demum adducebamus quę Ariſt. ſentit in lib. de partibus animalium primo vbi Ariſt. mouit quæſtionem hanc, & eandem ſoluens, voluit ſcientiam de tota anima eſſe mediam inter ſimpliciter metaphyſicam, & ſimpliciter phyſicam, hæc breuiter & probabiliter diſputauimus.

Dubitationes contra determinata.

Contra verò hæc emerſerunt poſtea magnæ dubitationes. prima quidem in verbis Ariſt. quæ narrauimus ex libro de partibus. Nam Ariſt. volens probare naturalẽ Philoſophiam non eſſe de intellectu, Argumentatur, quia ſi eſſet de intellectu, tunc nulla alia relinqueretur ſcientia, nam de intellectu, & omni intelligibili, vna ſciẽtia eſt, ſicut vna ſcientia eſt de ſenſu & ſenſibili. Prima ergo dubitatio eſt, quia illa Ariſt. probatio friuola videtur, nã à pari argumentabor. metaphyſica eſt de intellectu, ergo omnis alia ſcientia præter metaphyſicam fruſtra relinquetur: probatur ratione Ariſt. quia vna eſt ſcientia de intellectu, & intelligibili, ſicut vna eſt de ſenſu & ſenſibili. ergo ſicut illa ratio valeret de naturali Philoſophia, ꝙ ſi eſſet de intellectu, eſſet de omni intelligibili: eodẽ modo valebit de metaphyſica, ſcilicet quòd ſi eſſet de intellectu, eſſet de omni intelligibili. Præterea. Scientia de anima eſt de ſenſu. ergo à pari erit de omni ſenſibili, & ſic fruſtra aliæ ſcientiæ erunt de ſenſibili: hoc argumentum valet à ſimili: vt argumentatur Ariſt. de intellectu. Ariſt. enimmet citat hanc ſimilitudinem. Præterea. Si de anima eſſet ſcientia media: hoc eſſet, quia de intellectu non eſſet naturalis Philoſophia, modo de intellectu videtur naturalis Philoſophia, quia eſt forma, cuius nulla operatio eſt ſine corpore etiam in ſtatu fœlicitatis ſi intellectus cõſtitueretur. Formæ enim de quibus metaphyſicus eſt, licet ſecundum earum ſecundas operationes dependeant à corpore, ẜm primas tamen ſunt ſimpliciter abſolutæ. Quia igitur intellectus nec ſecundũ primam, nec ſecundũ ſecundam operationẽ poteſt eſſe ſine corpore. ergo videtur omnino pertractari in ſcientia naturali. Præterea Mathematica eſt ſcientia de abſtractis ſecundum rationem, ſed anima non eſt ratione abſtracta, cum in eius definitione corpus ponitur. In collectaneis diximus ſciẽtiam de anima mathematicam eſſe ſecundũ modum, non autem ſecundũ rem. Mediam verò eſſe re, & modo, eſt quidem mathematica non re, quia mathematicæ re ſunt ſcientiæ, quæ de quãtitatibus ſunt omnino diuiſæ à naturali, & à Metaphyſica: inter quas ſcientia de anima eſſe non poteſt, eſt verò modo, quia procedit per certiſsimas demonſtrationes, veluti cæteræ mathematicæ. Quod verò re & modo ſit media, probauimus, quia aĩa ſecundum eam partẽ, quæ eſt intellectus, eſt res Metaphyſica. Secundum verò eas, quæ ſunt ſenſitiua, & vegetabilis, eſt res naturalis & concreta. ergo ſcientia de anima mathematica quidem ſecundum modum eſt, & non re, media verò re, & modo: hæc in collectaneis. Ex his ſequitur ſcientiam de anima ratione habita ad modum procedendi eſſe mathematicam, ratione habita ad res cõſideratas, eſſe mediam. Poteſt etiam teneri ſcientiam de anima eſſe mathematicam, & mediam, mathematicam quidẽ, ratione generis, quia genus omnium ſcientiarum eſt dianoetica cognitio, quæ vno verbo dicitur didaſcalica, vel mathematica. Matheſis enim diſciplina dicitur, ratione verò ſpeciei, non, quia ſcientiarum mathematicarũ nulla eſt ſcientia de anima, cum ille ſint de quãtis ſcientia, de anima non. Mediam verò participatione conditionũ extremorum, non aũt participatione ipſorum extremorum in ſe. Eſt enim duplex medium participatione extremorum in ſe, vt tepidũ participatione calidi, & frigidi, & participatione conditionum extremorum, vt forma elementaria: quæ ſimpliciter ſubſtantia eſt, participatione tamẽ conditionum ſubſtantiæ, & accidentis dicitur media inter ſubſtantiam, & accidens, dicitur enim accidens participatione intenſionis & remiſsionis, quæ ſunt accidentis conditiones, abſolute tamen eſt ſubſtantia, quia conſtituit

Prima ſolutio. Prima poſitio in collectaneis

Secunda poſitio.

ſtituit ſubſtantiam. Ad propoſitũ ergo ſcia de aïa põt dici reuera phyſica, & tota, & ſecundũ quãlibet aïæ partem, dicitur tñ media participatione conditionũ extremorum quinto Metaphy. & phyſicæ. Secundũ.n.eã animæ partẽ, quæ eſt intellectus, ſcia de aïa participat conditione Metaphyſicæ ſciæ. Secundũ alias aïæ partes, participat cõditione Phyſicæ, verum tota eſt ſimpliciter phyſica. Quare ſecundũ hæc dicitur mathematica rõne generis, nõ autẽ ſpeciei, & dicitur media participatione condõnũ extremorũ, non aũt condõne extremorũ in ſe. Tertio dici põt ſcientiam de aïa eſſe mediã, & mathematicã cõparatiue, hoc eſt reſpectu cæterarũ partiũ naturalis ſciæ. Inter partes.n.naturalis ſcientiæ ea pars, quæ eſt de anima, eſt media & mathematica, abſolute tñ eſt phyſica, veluti aſtronomia & perſpectiua dñr mediæ inter phyſicã & mathematicam ſecũdũ Phyſicæ auſcultationis. Hæ.n.abſolutę ſunt mathematicæ, ſed inter mathematicas, dñr magis phyſice, & tunc iuxta hanc tertiam expõnẽ ſcia de aïa erit ſimpľr naturalis, rõne tñ quadam habita ad partes alias naturalis ſciæ dicitur media & mathematica magis cæteris. Iuxta hos ergo tres modos exponẽdi patet ſciam de aïa eſſe ſimpliciter naturalẽ, licet aliqua rõne dicatur mathematica, vel rõne modi procedendi ſecundũ primã expõnẽ, vel rõne generis ſecundũ ſecundã expõnẽ, vel cõparatione ſecundũ tertiã expõnẽ, & ſic tolluntur argumẽta pro vtraque parte. Pro veritate & pro Ariſt. mẽte dicamus ſcientiam de aïa eſſe vere mathematicã, & vere mediam inter phyſicã & metaphyſicã, vt verba Themiſtii in ſuperficie prætendunt, & vt Philoponus inquit infra & Simpl. etiã, vt poſtea dicemus. Et ad rõnes hic inductas facile reſponderi põt. Ad primã quidẽ dicendum ex verbis Ariſt. non rõnẽ reſponſionis, ſed auctoritatem colligendam eſſe, nã ſiue eius rõ efficax fuerit, ſiue non, auctoritas clara eſt, ſciam de aïa mediam eſſe. Sed ne tãtus vir videatur in ratione deficere, põt etiam eius ratio defendi. Poſſumus enim dicere rõnẽ illam valere de phyſica, nõ aũt de metaphyſica, quia phyſica cõſiderat intellectũ ſub rõne ſpãli. Si ergo conſideraret ipſum ſub rõne vniuerſali, nulla alia ſcia relinqueretẽ, quia ſic cõſideraret oẽ intelligibile.ſ.ſub rõne vľi, & particulari, veluti cõſiderat intelľm ipſum. At metaphyſica, vbi cõſiderat intelľm, illũ non cõſiderat, niſi ſub rõne vľi, & ſic oẽ intelligibile, cæteræ ſcientiæ conſiderarent ſub rõne particulari, nõ ergo fruſtra erũt. Secunda etiam deletur, nã ſcia de anima eſt de ſenſu in vľi, nõ in particulari, nã ſi eſſet de ſenſu in vľi & in particulari nulla alia relinqueretur ſcia de ſenſibili, mõ ſcia de aïa eſt de ſenſu in vľi, & ſic non eſt de omni ſenſibili ſub quacũque rõne. Si aliquis liber eſt de ſenſu: etiã in vľi eſt, propterea nõ fruſtra ſunt cæteræ ſciæ, quæ ſunt de ſenſibilibus. Ad ſecundã principalẽ in libello de animi immortalitate plures reſponſiones patent, ſit illa vna nunc, ꝙ aïa ſiue intellectus nõ quo ad ſui operationẽ oẽm dependet à corpore, nõ enim ipſa ſeparata intelligẽs vi ſeparationis ab intelligendo illo modo aliquo pacto à corpore dependet.

Tertia poſitio.

Poſitio probabilis & quarta.

Ad tertiam dicemus aïam eſſe rõne abſtractã, quoties nõ ſecundum ſe totã dependet à corpore: nã ſaltẽ ſecũdũ intellectũ nõ dependet à corpore, & licet definiatur per corpus, hæc fit propter primã eius cognitionẽ, quę nobis ineſt ex ſenſibilibus. Põt aũt eſſe alia cognitio poſt illã ſine corpore ſecundũ aliquam eius partem, & illa ſufficit. Põt etiam dici nõ oẽm mathematicam eſſe de abſtractis rõne, & concretis ſecundũ eſſe, ſed eam ſolum, quæ eſt de quãtis. Alia verò, vt ſcientia de aïa dici poteſt reuera mathematica quæ non erit de abſtractis ratione, vt in hoc primo dicemus. Aliter & quidem melius dico, ꝙ anima eſt ſecundum rationem abſtracta à materia ſenſibili ſenſu tactus, non enim res mathematicæ ſunt abſtractæ à materia intelligibili, nec à ſubſtantia ſenſibili ſenſibilitate aliorum ſenſuũ. Quod verò aïa abſtrahat à materia ſenſibili ſenſu tactus, patet de Anima Cœli, quæ licet nõ abſtrahat à ſubſtantia nec à corpore quali, abſtrahit à materia tangibili, & hoc ſufficit ad hoc, vt ſcientia de anima ſit media & mathematica.

Ad rõnes verò in collectaneis cõtra hãc poſitionẽ, dicere poſſumus, ad authoritates quidẽ, ꝙ Alex. Auic. Auer. fuerũt alterius opinionis, Them. verò & Simpl. alterius. Ad verba aũt Ariſt. in lib. de ſenſu, dico ꝙ ſupponit eſſe dictum de anima ſenſibili, non aũt de tota anima. Ad verba eius in metaphyſica dici põt eum loqui de mathematicis, quæ per excellentiam ſecundũ antiquos dicebantur mathematicæ. Ad ſcientiam de aïa eſt reuera mathematica, non tñ de illis, quæ per excellentiam ſic dñr. Ad rationem quæ procedit ex modo definiendi, patet ſolutio ꝙ ſcia de anima eſt mathematica, nã cũ definit animã ſimpliciter, in eius definitione non ponitur materia tangibilis, quia ſic nõ eſſet illa definitio cõmunis cœleſti aïæ, vt vult Auer. imo ex mõ definiendi colligitur totum oppoſitum. verùm de definitionibus his infra dicemus. 15. & 17. Hæc pro veritate poteſt etiam ſuſtineri ſimpliciter illam ſciam, quæ de anima eſt, eſſe ſimpliciter phyſicã, & tũc ad rõnes & auctoritates, quæ probãt contrarium, facile reſpondere poterimus. Ad auctoritates quidem dicere poterimus oẽs auctores, vt Themiſtium, auctorẽ de intelligentia, Simpliciũ, & Philoponũ fuiſſe alterius opinionis.

Oppoſita poſitio ꝓbabilior.

Ad rõnem Themiſtii & auctoris de intelligentia dicerem animam non eſſe vere mediam rem, quia ſecũdũ oẽm eius partem ſaltem ſecundum operationẽ dependet, vel dependebat à corpore, vt alibi declarauimus. Secũda ratio etiam deletur, quia demonſtrationes animaſticæ non ſunt ſimpliciter certiſsimæ, ſed reſpectu demonſtrationũ, quæ fiunt in partibus aliis naturalis Philoſophiæ vt circa textum videbitur. Tertia etiam ſoluitur ꝙ cõfert ad oẽs alias partes naturalis Philoſophiæ, non tñ ſibi, & ſic non ad oẽm partem. Quarta etiã tollitur, quia præmiſit prooemium propter partis dignitatem, non aũt, quia ſit alterius generis à phyſico. Verũ qualis hæc poſitio ſit, poſtea textu commen. 15. & 17. dicemus.

Supponendo ergo ſcientiam de anima eſſe partem naturalis Philoſophiæ, emergebat in collectaneis alia queſtio, quota nam pars naturalis Philoſophiæ ſciẽtia de anima ſit. Enumerauimus.n. prius oẽs partes naturalis Philoſophiæ, & in collectaneis etiam de mente Philoponi, & Simplicii eaſdem ſupputauimus alia rõne. Supponẽdo ergo ſupputationes tales, de loco libri de anima plures opiniones adinuentæ ſunt. Prima quidem aſſerit librum de anima eſſe ſextum.ſ. poſt librũ de mineris, & ante librũ de animatis, quam partem Auic. & Alber. & cõplures latinorum ſecuti ſunt. Primo, quia ſcientia de principio prior ſcientia de principiato. Secundo, quia ſcientia de anima confert longe magis ad ſcientiã corporis, quàm ecõtra. Tertio, quia actus eſt prior potentia. Quarto, quia honorabilior, melior, & mirabilior eſt ſciẽtia de anima ea ſcientia, quæ eſt de corpore. Pro hac opinione videbatur facere auctoritas Ariſt. in principio de ſenſu: vbi ſupponit ſciẽtiam de anima ante pertractationem de ſenſu. Secunda opinio in collectaneis ſuſtẽtata erat, ꝙ liber de anima ſit vniuerſalis, & poſt librum de animalibus. Primo quia ordo doctrinæ eſt contrarius ordini naturæ, ſed ſecũdum ordinem naturæ anima eſt prior animali, ergo ſecundum ordinẽ doctrinæ animal eſt prius anima. ergo ſcientia de anima eſt poſt ſcientiam libri de animalibus. Secundo quia tunc ſcientia de anima præcederet ſcientiam de cœlo, eſt enim cœlum animal, & anima prior aſt animali. Tertio ſimilia ſunt eiuſdem cognitionis, miſta imperfecta ſunt ſimiliora animalibus: ergo inter illa nõ debet interponi ſciẽtia de anima. Quarto liber de animalibus eſt facilior lib. de anima eſt.n.aïa difficillimorũ. ergo à lib. de aïalibus ordine doctrinæ eſt incipiendũ. Quinto Ariſt. in tractãdo de cœleſtibus animabus: primo tractat de aïalibus, & deinde de animabus. ergo eodẽ modo de animalibus terrenis. Sexto animalia ſunt notiora quo ad nos ipſa anima. ergo ſcia de animalibus præcedit ſcientiam de anima. Tertia opinio, quæ ex collectaneis narratur de mente Auer. eſt, ꝙ ordo librorum naturalis Philoſophiæ vſque ad librũ de mineris incluſiue eſt propter neceſsitatem, quia ſubiectum prioris eſt vniuerſalius ſubiecto poſterioris.

Quota partem eſt ſcientia de anima.

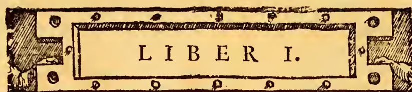
Prima poſitio de loco ſcientia de anima.

Secũda opinio.

Tertia opinio.

ſterioris.Vt ſubiectum libri phyſi. eſt vniuerſalius ſubiecto libri de cœlo,& ſubiectum libri de cœlo vniuerſalius ſubiecto libri de generatione,& ſubiectum libri de generatione vniuerſalius ſubiecto libri Meteororum,& ſubiectum libri Meteororum vniuerſalius ſubiecto de mineris. Sed an liber de anima cæteros præcedat, an cõtra cæteri præcedant librum de anima,ordo non poteſt aſsignari merito vniuerſalitatis, quia anima eſt æque communis cum animato: nõ enim animatum ad plura quàm aĩa,nec econtra anima ad plura quàm animatum ſe extẽdit. ergo ordo inter hos nõ põt ſtatui neceſſarius, quia ſolus ordo qui ſumitur penes vniuerſale, & minus vniuerſale eſt neceſſarius,ordo vero qui penes aliam rationem accipitur: non eſt neceſſarius. Ponitur ergo lib.de aĩa octauus:non quidem neceſſario, ſed (vt dicit Auer.) propter melius. Melius enim eſt vt ſcientia de ſubiecto præcedat ſciam de forma, propter cauſam aſsignatam. Tenendo hanc opinionem dici poteſt ad omnes rationes, quæ probant ſcientiam de anima præcedere librũ de animalibus, quòd id quòd in collectaneis dictum eſt,nunc recuſamus, quia (vt recte Auer.inquit) ordo librorum naturalis Philoſophiæ ſecundum aliquos eorũ eſt neceſſarius, ſm aliquos eorum propter melius. Cum enim anima cõmuniter dicta ęqualis ſit rei animatæ, quia vbicũque aĩa eſt,idipſum animatum eſt, & quod animatum eſt, illic & anima eſt: Fit vt lib. de anima ſecundum neceſsitatem, nec prior libris de aĩatis ſit,nec poſterior, propter melius verò poſt libros de animatis collocãdus eſt, quia licet ad ſcientiam ſimpliciter perfectam de animatis neceſſaria ſit ſcientia de anima, ad perfectam ſcientiam de animatis in genere, hæc ſcientia non eſt neceſſaria. De plantis enim agitur primo hiſtorice.2.de partibus.3.de generatione illarum. Conſtat autem nec ad hiſtoricam de plantis partem, nec ad ſcientiam de partibus,nec ad eam quæ eſt de generatione ſcientiam, ipſam ſcientiam de anima neceſſariam eſſe. Similiter de animalibus agitur hiſtorice, & agitur de partibus,& agit de generatione, vbi patet ſcientiã de anima minime neceſſariam eſſe. ergo ad ſciam perfectam in genere de ipſis animatis non vr̃ neceſſaria ſcientia de aĩa.Ad ſciam verò de aĩa & perfectã ſimpliciter.& perfectam in genere, neceſſaria eſt ſcia rei aĩatæ,qm̃ aĩa actus eſt rei aĩatæ,non.n.agitur hæc de aĩa, niſi quatenus eſt actus rei aĩatæ,ob melius ergo ſcientia de aĩatis præcedere debet hanc ſciam librumque hunc.Pro ſolutione rationum ergo debes ſcire, ꝙ ad ſciam de aĩatis perfectã in genere nõ requiritur ſcientia de anima diſtincta, ſed ſufficit pro ſcientia illorum notitia quædã de aĩa imperfecta,quę habetur lumine intelľs ſolo, nõ per doctrinã diſtincte traditã,vt hæc de ea agitur, & tunc per hoc ceſſant rõnes ad oppoſitũ. Prima quidẽ quia notitia de principio eſt neceſſaria ad notitiã principiati,perfectã ſimpľr.Vel cõceditur ꝙ ſcia de aĩa præcedit, quæ habetur ſolo intelľs lumine, quia hæc requiritur ad ſciam de aĩatis. Per idẽ ad rõnem Auic.ſcia.n.de aĩa imperfecta quæ habetur ſolo lumine intelľs, præcedit ſciam de aĩatis,nõ aũt oportet vt ſcientifica de aĩa ſcia præcedat,per idẽ ad tertium.Quartum verò cõcludit ſciam de aĩa eſſe priorẽ ſcia de aĩatis dignitate. *Quarta opi.* Quarta opinio eſt,ꝙ ex ſcia de aĩa: & paruis naturalibus,& libris de aĩalib⁹ fit vnus liber totalis,cuius ſubiectũ eſt aĩal,nec ab rõne,quia Plin.lib.7.de hiſtoria naturali eo capite,vbi de leone loquitur,aſſerit auctoritate eorũ, qui Ariſt.opera enumerarũt,libros de aĩalibus eſſe.52. Quod verũ eſſe nõ põt,niſi & parua:Ariſt.& lib.de aĩa, & libros de aĩalibus cõnumeremus. Gandauẽſis verò in q̃onibus refellere hãc põnẽ enixus eſt. Primo quia in lib. de ſenſu Ariſt.ſupponit ſciam de aĩa tãquã oĩno diuerſam à libris paruorũ.Quod Alex.aĩaduertens illic ſciam de aĩa diuerſam eſſe à ſcia paruorũ aſſerit. *Cõmen.54.* Ariſt.etiã & Auer.3.huius idẽ ſentire vr̃. Verum hæc Gãdauenſis refutatio friuola eſt,qm̃ ex his omnibus nihil aliud habetur, niſi ſciam de aĩa eſſe diuerſam à ſcientiis paruorũ,nõ quidẽ diuerſitate totius ad totum,ſed partis ad partẽ. *De prædicamento.* Vnde patet ſciam de aĩa eſſe partẽ ſciæ de aĩalibus, & hoc autumat Simplic.& Philo.qui enumerãtes partes naturalis Philoſophiæ, lib. de aĩa nullã fecerũt mentionẽ. Quod ideo eſt,quia ex paruis,& lib.de aĩalibus,& lib.de aĩa vnũ totalẽ librũ fieri intellexerũt.Ex his patet cur libri paruorũ naturaliũ nõ fecerũt octauã aut nonã partẽ Philoſophiæ naturalis. Hoc .n.eſt, aut quia cõnumerãtur inter lib.de aĩalibus, aut (vt Alber.autumat, & in collectaneis ſcripſimus) quia parua naturalia ſunt adminicula magnorũ librorum.Liber.n.de ſenſu eſt lib.de aĩa adminiculus,iõ cũ illo coordinatus eũ locũ tenet.Liber de elntorũ proprietatibus lib. de cœlo adminiculus eſt, propterea eũ locũ tenet quẽ de cęlo lib. tenet,& de cæteris id genus ſiľr.Sed adhuc cõtra hęc ſunt dubõnes. *Dubitationes.* Prima quidẽ,quia ex his nõ apparet quẽ locũ tenet problematũ liber.Secũda dubõ eſt, quia nõ vr̃ librum de anima magis debere cõgregari cũ lib.de animalibus,q̃ cũ lib.de plãtis,cũ plãtę ſint animatę, & propterea nõ deſunt,qui volũt ex lib.de plãtis,lib.de animalibus,libris paruis fieri vnũ totalẽ librũ.Tertia dubõ eſt, quia ſicut parti animæ vegetabilis lib.de plantis corrñdet,& parti animæ ſenſitiuę liber de animalibus,cur parti animę intellectiuę nõ corrñdet lib.de homine?Quod ſi corrñdet, eẽ nõ põt, niſi ſeparatus. *Sol.dubita.* Hę dubõnes licet ſint difficiles, pñt tñ facile deleri. Prima quidẽ delet,ꝙ ideo lib.de anima colligaẽ cũ libris de animalibus,& nõ cũ libris de plãtis, quia plãtę nõ putanẽ animatæ,vnde & veteres arbitrati ſunt ſola animalia viuere,& animata eẽ. Coordinauit ergo Ariſ. librũ de anima cũ libris de animalibus nõ ꝓꝑ neceſsitatẽ, ſed ꝓꝑ melius,vtpote ꝓꝑ vſum veterũ,qui nõ cognouerũt animã,niſi in animalibus ineſſe.Secũda verò deletur, quia liber ꝓblematũ ſecundũ diuerſas partes cũ diuerſis libris naturalis Philoſophiæ coordinaẽ. Cũ ea.n.parte quæ eſt de rebus medicinalibus coordinaẽ cũ medicinali facultate,cũ ea parte,quę eſt de vẽtis coordinaẽ cum metheologia,eodẽ mõ,& in cęteris,cũ cæteris id genus. Tertia tollitur concedendo parti animæ intellectiuæ correſpõdere librum de homine,verum liber de homine eſt liber de animalibus: non enim de animalibus loquitur, niſi ratione habita ad hominem, vt Ariſt.eo.lib.inquit propterea animæ intellectiuæ non correſpondet liber de homine ſeparatus à cæteris. Hactenus de diuiſione ſcientiæ,& de dubitationibus, quæ accidere poſſunt.

Supereſt ergo vt eligamus eam ſcientiæ partem, quã hoc anno ſumus profeſſuri. *De electione partis.* Dicamus ergo ſcientiæ naturalis tot partibus exiſtentibus, eam hoc anno nos eſſe expoſituros profeſſuroſque, quæ liber de anima apud gręcos Ariſt. codices inſcribitur. Quam quidem licet olim per collectanea noſtra aliquã ex parte expoſuimus,nõ tamen maturæ, nec ſemper ſecundum verum Ariſt. ſenſum. Secuti.n.ſumus in omnibus fere expoſitiones Auer. quẽ nõ arbitror in omnibus verba Ariſ. recte fuiſſe interpretatũ.Cuius cãm aſsignat ipſe lib de Cęlo.3.quia bonas trãſlationes nõ habuit. Quod ſi bonas trãſlationes nõ habebat,minime potuit recte in verbis verũ ſenſum colligere. Quare poſtquam collectanea fecimus, pro veritatis luce nũc ſcribimus commentaria, in quibus ſenſum verborum Ariſt.verum (inquãtum potero) aſsignabimus, non recedendo à græcis expoſitoribus Themiſtio, Simplicio, & Alexand.Aliquando cum latinis interpretibus præſertim cum diuo Thom.qui (pace cæterorum dixerim) dilucide *Laus Thom.* Ariſt.libros interpretatus eſt,nec eius commentaria minoris facio his,quæ græci ſcripſerunt,vt recte intelligenti patet.Cõmẽtaria Auer.nõ omnino refellemus, ſed vbi illa ad mentẽ Ariſt.non erunt nec parcemus alicui pro veritate tenenda,imo nec nobis ipſis. *Expoſitio.* Qui ergo vellet hanc noſtram expoſitionẽ nuncupare eorũ, quæ ſcripſimus in lib.de Anima.Dilucidarium,poſſet ſi vellet, & quidẽ non *Dilucidarium dicenda.* iniuria,nã quæcũque in collectaneis,aut perperã, aut obſcure olim tradidimus,hic in commentariis dilucidamus. Quãtum igitur inique Alex.Calcidonius collectanea noſtra publicauerit,quantum venenoſe, ex hiſce patet.Ego enim publicare illa non deſtinaueram, niſi nono preſsis in anno, & de electione partis, deque tota præfatione hactenus. Ad textum ergo redeamus.

ARISTOTELIS STAGIRITAE PERIPATETICORVM PRINCIPIS DE ANIMA,

Vna cum Commentarijs ac Collectanei Celeberrimi Philosophi Magni Augustini Niphi Suessani Medices.

ARGYR.

Vm omnem scientiam rem esse bonam arbitremur ac honorabilem, & aliam alia magis ex eo talem esse putemus quia vel exactior est, vel rerum est earum quæ magis præstabiles magisque sunt admirabiles, scientiam animæ nimirum ob hæc vtraque non iniuria ponendam in primis esse censemus.

Tex.commẽ I. Scientiam.

ONORVM & honorabilium notitiam opinantes, magis autem alteram altera, aut secũdum certitudinem, aut ex eo quòd & meliorum, & mirabiliorum est, propter vtraque hæc historiam de anima rationabiliter vtique in primis ponemus.

COLLEC. Tex.commẽ.I.

ISIS his, modo ad literæ expositionem opus est transire, in qua primo semper expositiones inducam græcorũ. secundo commentum legam. De primo itaque, liber hic tres continet partes, vt Auer.ait. In prima, scilicet ponit prologum. secunda ibi. §Intendentes aũt de anima.§ innuit antiquorum opiniones de anima, tertia ibi. §Considerandum aũt primum.§ opiniones quas inuenerit, impugnat. Hæc igitur prima pars (Commen. 36.) prologum proponit, & multas continet partes quas subdiuidere non intendo. In hoc ergo loco Arist. inducit auditores ad amorem huius scientiæ, tradendo huius scientiæ dignitatem, & syllogizat hoc modo in secunda figura ex duabus affirmatiuis cõuertibilibus. omnis notitia existens magis bona altera, & honorabilis, est nobilioris subiecti & maioris constantiæ. Sed scientia de anima est nobilioris subiecti, & maioris constantiæ, ergo in secunda figura, scientia de anima est notitia magis bona altera, & honorabilior. Debes scire quòd vna scientia ponitur in primo loco secundum dignitatem, quando est magis bona & magis honorabilis, quare idem est, scientiam esse altera magis bonam & honorabilem magis, & eam poni in primo loco. tunc itaque Arist. primo apponit maiorem & inquit. §Sed§ & ista particula, §sed§ hic non habet vim aduersatiuæ. ideo in translatione Bysantii inuenitur §cum§ legetur ergo sic. Cum nos simus opinantes alteram, id est vnam notitiam esse sup. magis de numero bonorum, & magis sup. honorabilium altera, aut secundum certitudinem, id est constãtiam, aut ex eo ꝙ meliorum & mirabiliorum, scilicet consideratorum, hæc est maior. Deinde tangit minoré. d. propter vtraque hæc. i. propterea quia animæ scĩa est nobilioris & maioris constantiæ. apponit conclusionem, & inquit. ponemus. i. debemus ponere historiam aĩæ rationabiliter. in primis. i. in dignioribus locis. hic est superficialis intellectus literæ. Vt ergo literæ sensus capiatur, primo debes scire: Themistium in loco isto exponere ly certitudinem, prout refertur ad subiectum. s. cõstans. (Expõ Them.) Similiter ly & admirabile, & melius sicut est subiectũ libri de anima. anima enim est constans, eo quia (vt Themistius ait) ea ratione ꝙ aliæ scientiæ ab hac scĩa suam constantiam & certitudinem reponunt. & secundo subiectum tale. s. anima, nobile. s. bonum, & admirabile. dicitur enim bonum. secundo cœli illud in cuius esse cadit operatio, & anima est operationis principiũ, ideo dicitur nobilis secundum bonitatem. & iterum notabilis admirabilitatis, quoniam (vt Themistius ait) cæteris rebus mundi intellectus antistat, ergo propter vtraque hæc. s. cõstantiam subiecti, & eius nobilitaté, scientia de anima est aliis scientiis præstabilior. (Commen 3.) Secundo debes scire, apud eos, ꝙ ex eo ꝙ subiectum constat, scientia eius dicitur certa. ex eo quòd nobile adhuc, vel notabilis bonitatis, sic scientia de eo dicitur bona vel nobilitate admirabilis, & sic scientia de eo dicitur honorabilis. Scientia ergo de anima dicitur de numero certissimarum, bonarũ, & honorabilium magis aliis propter hæc duo. Sed obiiciet quis, sicut hoc quod dixit §bonorum§ respondit ad illud quod dicit §meliorum,§ & illud quod dicit §honorabilium§ respõdit ad illud, quod dicit §mirabiliorum,§ cur non apposuit §certissimorum§ quod respondere debet ad ly §secundum certitudinem.§ (Obiectiones.) Secundo obiiciet, & amplius quis, cur non dicit §verissimorum§ magis quàm §bonorum & honorabilium.§ Videtur enim quod debet dicere magis in litera §verissimorum,§ quoniam. 6. Metaphy. falsum & verũ sunt in intellectu. ergo potius dicere debuit §verissimorum§ vt constat. (Commen. 8.) Tertio dubitabis, cur dixit §opinantes§ cũ opinio sit cum formidine, & post in fine assertiue dicit §ponemus.§ non enim ex propositione dubia sequi debet cõclusio indubia. Quarto & adhuc ambiges, cum subiectũ sit vnum in scientia, vt dicitur primo Poster. cur dicit §meliorum & mirabiliorum.§ hic enim modus loquendi multitudinem notat. Quinto ambiges, cũ illa sint tria. s. constantia subiecti, bonitas, & mirabilitas, cur dicit vtraque hæc, debet enim apposuisse, propter hæc tria. Sexto & adhuc, cur dicit §historiam§ cum hæc scĩa dicatur? Vltimo cur dixit §in primis.§ Cum nulla sit hac nobilior? ergo debuit dixisse §in primo loco.§ huiusmodi sunt quę circa textum mouent veteres expositores. Ad hæc quidem dicendum, ad primam, ꝙ tacuit §certissimorum,§ eo quia dixit, notitiam. hoc enim verbum, notitia, seipso præsefert certitudinem, & ideo noluit apponere certissimorũ, quia vero non, præsefert bonitatem, & honorabilitatem, apposuit illa ambo. (Responsio.) Ad secundam dicendum ꝙ subiectũ quod dicitur quod quid est, non dicitur verum nec falsum, vt dicitur. 3. de anima. & ideo quia hæc ex obiecto capiuntur tantum tacuit §verissimorum.§ Ad tertiam dicendum ꝙ dixit opinãtes, vel, vt vteretur verbo honestatis, in fine. n. dixit apponemus, quoniam illud relinquitur ex syllogismo. vel dixit opinantes, quoniam hoc in loco illam maiorem non probauit, sed ex. 8. Topic. eam accepit ex confessione omnium. Sicut fecit Poster. 1. quando dicit §scire opinamur.§ accepit enim illud secundum cõmunem consensum. (Cap. 4.) Ad quartam dicendum, ꝙ licet subiectũ sit vnum secundum genus, est tamen multa secundũ species, & notans illud loquitur illo modo. Vel forte illud respondit ad ly §bonorum & honorabilium§ itaque accipit multa subiecta multarum bonarum scientiarũ & honorabilium, ita ꝙ sit sensus, aut ex eo quia subiectum est §de numero bonorum & mirabilium &c.§ Ad quintam dicendũ, quod duo sunt. s. constantia, & secundum est nobilitas, & nobilitas adhuc subdiuiditur. s. in melius, & mirabilius, illa itaque particula vtraque refert membra primo diuisa, & nõ subdiuisa. Ad sextam Egidius dicit, ꝙ ideo dicit historiam, (Egidij respõsio.) quoniam scientia est per cãm, modo quanto res seu notitia plus recedit à ratione processus per causam, tãto plus ad rationem narrationis accedit, propter quod, cum hæc scientia semper ab effectu procedat ad cãm in narrationis rationem vertitur, & inde historia dicitur. Thomas autem (Thom. respõsio.)

tem inquit ꝙ dicitur historia, quoniam in quadam summa tractat de anima, est enim historia fundamẽtum fabulæ & eius veritas, & quia hæc scīa dicitur breuis, & summatim tradita, ideo dicit historiam. Obiicies contra primã, quia sic omnis pars scientiæ naturalis deberet historia dici, cũ quælibet procedat per genus demonstrationis quia, vt Auer. ait in prologo 1. Physi. Obiicies & contra secundam, quoniam Arist. ait in principio de sen & sen. de anima esse dictum sufficienter. Sed neutra cogit, prima nõ, quoniam (vt dicitur. 2. Topic.) nomen natum competere pluribus, accomodatur nobiliori parti, & sic in proposito. Secunda minime, quoniam Arist. non vtitur verbo sufficienter: vt patet videnti illud. vel si alicubi vtetur, exponitur sufficienter. i. quantum decebat nõ ad plenũ secundum totum possibile. Potest tamen & satis tutius dici, quoniam (vt Arist. accipit in lib. rhetorices) historia à fabula differt, eo ꝙ fabula est fictio quædã qua apollogizatur alia veritas, historia est ipsa fabulæ veritas & verisimilis, dico itaque ipsum dixisse se animæ historiam velle tradere propter antiquos, qui (vt The. ait in primo Physi.) tractantes de anima sub tegmine fabularum & enigmatice locuti sunt, vt patet in Phædone apud Platonẽ, vbi de anima loquitur sub fabulæ figura. vt igitur polliceatur nobis se dicturum res veras, & non sub tegmine velatas dixit animæ historiam. Vel dico ipsum apposuisse historiam, respectu veterum vt suum opus extolleret, eo quia in cõparatione ad ea quæ antiqui de anima dixerunt, traditio Arist. historia dici potest, & forte hoc est melius, cum nullo pacto possimus de anima ipsa secundum veritatem intrepidam tractare, non enim est in nobis ea perscrutari ad summum quæ Deo sunt secretissima cũ simus mortales. Ad vltimam solutio est manifesta, quia (vt Simpl. inquit) non tantum hæc scientia in loco digno mereretur apponi, imo & aliæ multæ, vt. s. Meta. dixit itaque in primis. i. in vno locorum primorum. Et cum hoc sit ita, patet secundum expositiones græcorum, quod Aristo. non anteponit hanc scientiam aliis propter firmum genus demonstrãdi. & nobilitatem subiecti, vt Auer. & latini consentiunt, sed propter constantiam subiecti, & eius nobilitatem, & tunc qõnes modernorum secundum hos sunt ad nihil. & ideo consueui dicere in expositione mei libri Posteriorũ, multas esse motas qõnes ex litera, quæ si intelligantur, ruunt. Quid enim dubitant moderni an demonstrationes mathematicæ sint certiores, an nõ, his quæ fiunt hic, & alia multa. Arist. enim non anteponat scientiam hãc aliis nisi propter constantiam subiecti & illius nobilitatem præ aliis.

Cap. 8. *3. responsio.* *4. responsio.*

Cõm. primum.

OST hoc ad commentum transeo, in quo expositionem secũdam audies in fine commenti {intendit per subtilitatẽ.} Istud itaque est primum commẽtũ in quo quatuor facit. Primo exponit quædam noīa quæ ponuntur in litera, secunda ibi {Artes. n.} accipit propõnes vt Arist. facit in litera. tertia ibi {Et incepit sermocinari} apponit textus intentionem. quarta ibi. {Et sermo eius} componit syllogismum. De prima, quia in arabica translatione dicit differunt {aut in subtilitate} exponit quid intendit per subtilitatem, & inquit, & intendit per subtilitatem confirmationem demonstrationis. & per hoc patet differentia expositionis. Auer. ab illa Græcorum, & debes scire ꝙ subtilitas potest dici confirmatio demõstrationis metaphorice, qm̃ proprie subtilitas dicitur de accidente gladii, vt. d. Auer. primo Cœ. & de accidente vocis vt dicemus. 2. huius. Sicut ergo subtilitas gladii dicitur eo, quia scindit dura, ita confirmatio demõstrationis quia scindit dubium dici potest subtilitas. Deinde quia Arist. in litera arabica ait {aut quia sunt scitæ per res nobiliores & digniores.} exponit quid intendit per res nobiliores. s. qua nobilitate. & inquit, & intendit per hoc quod dicit. Aut quia sunt cognitæ per res nobiliores nobilitate subiecti. Debes scire quòd nobilitas est virtus quæ homini conuenit ex genere suo, vt Aristot. ait primo Ethic. & in de bona fortuna. & quia subiectũ dicitur genus scientiæ, vt dicitur Poster. primo, ideo potest merito scientia dici nobilis à subiecto, quare bene exponit Auer.

Commen. 20. *Commen. 86.*

Artes} hæc est secunda pars principalis, in qua declarat propositiones syllogismi in litera positi. & primo maiorem, erat enim maior hæc, omnis notitia existens nobilior altera est certioris demonstrationis, & nobilioris subiecti. hanc probat per propositionem confessam omnibus. d. Artes enim non differunt. vult dicere secundũ nobilitatem & ignobilitatem adinuicem, nisi altero triũ modorum. s. aut confirmatione demonstrationis, id est certitudine demonstrationis, aut nobilitate subiecti, aut vtroque. vult dicere, quòd vna scientia sit altera nobilior, est vel quia eius subiectum est nobilius, vel quia eius demonstratio est certior, & hoc probat exemplo. d. V. g. quoniam geometria. i. scientia de quantitate cõtinua excellit astrologiam per confirmationem demonstrationis, astrologia excedit illam per nobilitatem subiecti, quoniam eius subiectum est corpus cœleste. {Et manifestũ.} Nũc probat minorem pro confessionem cõmunẽ, & inquit, & manifestum est considerantibus ꝙ subiectum huius scientiæ est nobilius aliis, & similiter manifestũ est, ꝙ demonstratio eius est magis firma. Deinde applicat scientiã verbis, & patet. Et incepit.} hæc est tertia pars, vbi apponit intentionem textus, & debes scire, vt Arist. ait in rhetoricis, ꝙ prooemium debet continere in se dignitatem, & vtilitatem, difficultatem, & modum procedendi, qm̃ auditor debet reddi beneuolus, quod per dignitatem & vtilitatem fit, attentus, quod per difficultatem redditur, docilis, quod per modum procedendi habetur, vult itaque Auer. ꝙ Arist. hic reddat auditorem beneuolum declarando dignitatem. dicit ergo & incipit sermocinari ita inducendo homines ad amorem scientiæ. reliquum patet. Et sermo eius.} hæc est vltima pars commenti vbi tria facit. Primo narrat ĩ qua specie syllogismi est pñs syllogismus, & inquit, & sermo eius est in forma syllogismi categorici. Debes scire (vt in prioribus exposui) sylľm hypotheticum fieri in hypotheticis propositionibus, & quatuor modis fit, aut arguendo à positione antecedentis ad positionem consequentis, aut à destructione antecedentis ad destructionem consequentis, aut à positione consequentis ad positionem antecedentis, aut à destructione cõsequentis ad destructionem antecedentis Duo modi sunt vtiles, scilicet à positione antecedentis ad positionẽ consequentis, & secundus. s. à destructione consequentis ad destructionem antecedentis. categoricus sylľs est, qui ex propositionibus constitutus est categoricis, vt dyon nauta, omnis nauta nauigat, ergo dyon nauigat. Inquit ergo & sermo eius est in forma, id est specie syllogismi categorici. {Et. q. d.} hoc in loco explicat sylľm, & accepit maiorem, & inquit. Et. q. d. quia nos opinamur ꝙ cognitio est de rebus honorabilibus & delectabilibus, & ꝙ scientiæ superant se adinuicem, aut propter confirmationem demonstrationis, aut nobilitate subiecti, aut propter vtrunque, hæc est maioris vis. deinde tãgit vim minoris. d. Sicut intendimus in scīa de anima. s. quia superat in his duobus alias scientias, hæc est minor. & tunc remouens dubium ait, præter scientiam diuinam. posset. n. quis dicere, quas scientias superat & quot? & ideo dixit, omnes excepta diuina. deinde ponit conclusionem, & sermo eius est manifestus per se. Ex his patet differentia inter expositionem Auer. & expositorum græcorum hoc in loco. Auer. enim vult duo esse quibus vna scientia potest alias excellere. s. demonstrationem, & subiectum. Vna enim scientia excellit alteram per demonstrationẽ, quoniam sua demonstratio est firmior. & tunc per subiectũ, quando subiectum est nobilius subiecto alterius. & ideo ait Auer. ꝙ penes hæc duo hæc scientia debet anteponi, quoniã est aliis præponenda quantum ad subiecti nobilitatem, & demonstrationis constantiam. Græci autem hoc in loco volunt vnam scientiam excellere alteram secũdum nobilitatem tantum propter subiectum, & quia subiectum duobus modis potest se habere. s. vt constans est, & vt honorabile & mirabile

Differentia inter Auer. & Græcos.

mirabile.i.vt nobile,ideo in his duobus ſcia animæ excellit alias.ſ.propter nobilitatem ſubiecti, & eius cōſtãtiam, ꝙ enim ſubiectum animæ ſit aliis conſtantius, ex duobus pōt dignoſci,primo quia nihil certius quàm eſſe aīæ, quinque enim ſenſibus experimur aīam eſſe,quoniam quinque ſenſuum operationes ſentimus, & per ꝯñs quinque ſenſibus eſſe animæ experimur in nobis,alia ſubiecta,nō quinque ſenſibus experiuntur,vt patet.Secundo(vt Them̃.ait) qm̃ aliæ ſciæ ab hac ſcia ſuam cōſtantiam & certitudinem reportant.Alię.n.ſcię intantum certitudinē accipiunt, inquantum cōcluſionem ex propoſitionibus oſtendunt, intantum cōcl'onē ex propoſitionibus oſtendunt,inquãtum principia fiunt nota intell's agentis lumine, lumen intell's agentis in hac ſcia inueſtigatur, ergo oēs ſciæ recipiunt ſuam certitudinem à ſubiecto huius ſciæ quod eſt agens intellectus. Quod aũt ſit nobilius Them̃. probat, inquiens,ꝙ cæteris rebus quibus formatur mundus, ingenium animæ fere antiſtat.eſt ergo ſcientia aīæ in duobus anteponenda.ſ.propter conſtantiam ſubiecti, & eius nobilitatem. ergo totam bonitatem & honorabilitatē huius ſciæ ad ſubiectum referunt expoſitores græci. Vt autem videatur vtra iſtarum ſit melior, arguitur pro expōne Simplicii & Them̃. primo ſcia in relatione ad certitudinē demonſtrationis dicitur certa & vera,in relatione ad ſubiectum dicitur nobilis,quia (vt dicebam) nobilitas rei ſumitur ex genere,& ſubiectum in ſcia genus eſt ſcientię.ergo ſi Ariſt. per certitudinem intelligeret certitudinē demonſtrationis, hæc ſcia non tantum rōne ſubiecti eſſet de numero bonorum & honorabilium, imo de numero certiſsimorum,& verorum,ergo ſicut Ariſt. cōcludit in fine hãc eſſe ponendam in primo loco propter nobilitatem, propoſuiſſet in principio eſſe de numero bonorũ & certiſsimorum, ergo diminutus. Præterea. Demonſtrationes vnius generis ſubiecti eandem hñt firmitatem, vt patet ſecundo Meta.ſed demonſtrationes animaſticæ & Philoſophicæ ſunt vnius generis, ergo non eſt præponenda hæc propter hoc.Præterea.Medium eſt in virtute tota demonſtratio, vt Ariſt.docet.2.Poſter.ſed medium in demonſtratione eſt ſubiecti eſſentia,quæ ſecundũ rem eſt ipſum. ergo tota bonitas ſciæ ex ſubiecto redundat. Præterea. Penes illud debet ſumi dignitas ſciæ à quo ſumitur differentia eſſentialis, ſed differentia eſſentialis ſumitur ab obiecto,vt patet.6.Meta.vbi diuidũt ſcientiæ per obiecta. Pro expoſitione Auer.arguo primo, oīs effectus plures habēs cās poteſt nobilitari à qualibet illarum,hoc patet,qm̃ eſſe effectus eſt à cã,vt dicit Auctor de cauſis. Sed ſciæ cauſæ ſunt ſubiectum & demonſtratio, ergo tam penes ſubiectum,quàm penes demonſtrationem poteſt ſcia dici nobilior altera,ergo ſi Ariſt. præponit hãc aliis in vtroque debuit præponere. Præterea.Penes operationem res dicitur melior altera pſectiorq; 2.cœli & 4.Meteor. ſed operatio ſciæ eſt demonſtrare, ſicut citharædi poſſe citharizare,ergo penes demr̃onē vna ſcia pōt anteponi alteri.Prętereã.Scia intantum eſt honorabilis, inquantum perficit intell'm 1.Meta.& 1.Ethic. ſed intantum perficit intell'm inquãtum eum quietat,& non quietat illum niſi demr̃one 3.Meta.in principio,ergo per demr̃onem redditur perfecta,& per ꝯñs contra eos. Hanc expōnem teneo propter famoſitatem. Ad primam in oppoſitum,dictũ eſt,ꝙ Ariſt. dixit notitiam & hoc ſufficit.hoc.n.verbum præſefert certitudinem,& ideo non apponit certiſsimorum.Dicitur.n. ſcia notitia illa bona,primo modo à certitudine,ſecundo modo ab obiecto. Ad ſecundam licet ſint vnius generis ſubiecti,differunt ſpecie ſubiecti, & ideo poſſunt variari penes certius & incertius. Ad tertiam dicendum ꝙ certitudo demonſtrationis & conſtantia ſubiecti in virtute idem ſunt,ſicut deus,& leo,differunt aũt formaliter, ſicut deus & leo, ideo pñt eſſe duobus modis. Præterea. Ad quartam dicendum ꝙ ſumitur ab obiecto principalius, à modo vero demōſtrandi minus principaliter,ideo &c. eſt ergo expō Auer.verior.Tũ primo quia plus cōſona eſt literæ. Tum quia pluribus rōnibus &c. Ex expōne itaquę

Commen.6. Commen 3. Cap. 5.

Auer.colligitur hæc exceptiua.ſcia de aīa eſt omnibus nobilior & certior ſecundũ vtrunque, excepta Meta.quæ in vtroque excedit ſciam animæ,ideo quæritur, vtrũ hæc exceptiua ſit vera,& primo arguit,ꝙ demonſtrationes huius artis non ſint certiores demonſtrationibus Mathe. qm̃ 2. Meta.demonſtrationes Mathem. ſunt in primo gradu certitudinis,& naturales ſequũtur eas, ſed demr̃ones animaſticæ ſunt naturales,ergo ſequuntur Mathema.in certitudine,ergo non excedunt oēs penes certitudinem demonſtrationis excepta diuina. Præterea videtur,ꝙ hæc ſcientia etiã Meta.excedat,qm̃ demonſtrationes huius ex ſenſibus procedunt.Meta.vero ex intelligibilibus,ergo añs patet primo Meta. In oppoſitum eſt Auer. In iſta qōne eſt opinio Latinorum,qui expoſuerunt aīæ librum.ſ.ꝙ ſcientia animæ eſt certior certitudine demonſtrationis,quo ad nos, licet certitudine demonſtrationis ſimpl'r Mathema. ſunt certiores. In quo gradu adhuc eſt ordo,qm̃ in latitudine demr̃onũ ſimpl'r, in primo gradu ſunt demonſtrationes diuinæ,in ſecũdo ſunt Mathe.vult itaque hæc opinio, ꝙ certitudinę quo ad nos animaſticæ demr̃ones ſunt certiores,certitudine ſimpl'r demr̃ones diuinę.& poſt Mathematicæ.Et per hoc patet ſolutio dubii. Sed hæc opinio eſt erronea primo,qm̃ quod eſt ſimpl'r tale,eſt abſolute tale,& magis eo quod eſt tale cōparatione ad nos, ſed per te demonſtrationes libri Mathematicorum ſunt abſolute tales, ergo &c. ad hoc ſimpl'r Mathema. eſt præferenda. Præterea.Contradicit dicto Auer.qm̃ cũ dicit, ꝙ demonſtrationes animaſticæ excedunt oēs præter diuinã,quero, vel intelligit quo ad nos,vel quo ad naturã.ſi quo ad nos, tunc exceptiua falſa eſt,cum excedat etiam diuinã, ſi ſimpliciter, tunc falſa eſt,cum Mathematicã non excedat vt dicit.Præterea. Tunc hæ demonſtrationes non excederēt demr̃ones libri Cœli,& libri Phyſi.& aliorũ,qm̃ huiuſmodi procedunt per operationes,illæ aũt per obiecta operationum, ſed obiectũ eſt prius quo ad nos operationibus, vt dicam in ſecundo huius,quare illæ ſunt priores. Præterea. Demōſtrationes hmōi in 2.proceſſu ſunt ſimpl'r.ſ.per medium notum nobis & natura,vt Auer.teſtatur 8.Phyſi. & alibi,ſed exceſſus debet ſumi penes maximum, vt dicit Ariſt. & Auer.1.Cœli.quare nec hæ nec illæ erunt certiores.Præterea.Quod demonſtratio Meta. non ſit in primo gradu illius latitudinis arguitur, qm̃ medium Mathe. demonſtrationis eſt notum nobis, & naturæ, & hæc demr̃o ſimpl'r,medium Meta.eſt notum naturæ tm̃,& prima dicitur demr̃o ſimpl'r,ſecunda propter quid 2.Cœli, ergo demonſtratio Mathe.ſola eſt ſimpl'r,& per conſequēs in primo gradu,& præferenda. Poſt hoc eſt ſecunda opinio Patauorum,pro qua ipſi proponunt diſtinctionē.ſ.ꝙ notius natura eſt dupl'r,vel quia cã,vel quia nobilius. primus modus habetur 1.Phyſi.& ſecũdus modus accipitur 2. Meta. Et hac diſtinctione concluditur demonſtrationem procedere, per effectum tanquam per medium,& eſſe per nota natura,dummodo effectus ſit nobilior medio alterius demonſtrationis.etiam ſi ſit cã.V.g.hęc demōſtratio Mathe. Iſocheles eſt triangulus,omnis triangulus habet tres, ergo Iſocheles habet tres,eſt per cãm,hæc vero per effectũ. anima eſt immortalis,omne immortale ex immortali, ergo anima ex immortali.demonſtratio ſecunda eſt per notiora natura, quantũcunque ſit per effectum,qm̃ medium eſt nobilius medio primæ,vt patet. Tũc dicit hæc opinio ꝙ loquendo de certitudine demonſtrationis quo ad naturam ſecundo modo,in primo loco ſunt diuinæ, qm̃ media illarũ ſiue effectus ſiue cauſæ, ſunt ſimpl'r nobiliora aliis, ſecũdæ ſunt naturales animaſticæ, qm̃ ſiue media ſunt cauſæ ſiue effectus, ſemper media harum demonſtrationum ſunt nobiliora mediis mathematicis. tertiæ ſunt demonſtrationes Mathe.qm̃ per media vilia procedunt, quo aũt ad nos eſt econtra,quoniam media Mathem. ſunt viliora, poſt hæc media naturalia,poſt hæc Meta. Ex his ſequitur veritas propoſitionis Auer.ꝙ omnes excedat cōfirmatione demr̃onis ſimpl'r quo ad naturam præter diuinam,cum medium illius ſit nobilius ſimpl'r.Et ad dubium, patet qm̃ ibi

Quæſtio 1 Vtrum ſcia de anima ſit omnibus aliis nobilior excepta Meta.

Commen.16. 1 opinio.

Confutatio.

Cō.52 & 53. Cōmen.116. Commen 35.

2 opinio.

Commen.3. Commen 4.

Confutatio. ibi loquitur de certitudine alio modo quàm hic. Contra hanc opinionem arguo, qm̃ demonstrationes istæ non excederent demonstrationes libri cœli, & octaui Physi. qm̃ media demonstrationum huius libri sunt operationes corruptibiles, media demonstrationum illarũ sunt operationes æternæ. Præterea. Media demonstrationum animasticarum sunt qualitates, quia operationes, media autẽ demonstrationum mathematicarũ sunt quantitates, sed quãtitas est nobilior qualitate, cum sit propinquior substantiæ, vt patet. Præterea. Demonstrationes diuinæ diuiduntur in duas partes, vna vbi proceditur per media communia, altera per operationes, prima maneries erit imperfectissima, cum minus cõe sit perfectius vniuersali 3. Meta. Commen. 11 secunda erit imperfectior demonstrationibus Mathema. 3 opinio quarum media sunt quantitates. Post hoc diuus Alber. in hoc lib. de anima ait, & est certissimarum demonstrationum, qm̃ licet quo ad nos sit occulta hñs principia: tamen nihil manifestius in natura quàm fons & origo omnis cognitionis, quod est lumen intelligibile in nobis. Ad idẽ.n. lumen certificatur quicquid certe scitur, & tunc sciri indicatur quãdo illi cõueniens inuenitur. Vult itaque Alber. demonstrationes animasticas ideo dici certissimas, quia ꝑ eas declarabitur lumen intellectus agentis qui est examẽ omnium verorum. & forte hoc voluit Them. dicere in verbis dictis. Sed dubitatur circa hoc multipliciter, primo, quoniam minima pars scientiæ animæ est de demõstrationibus circa illud lumen, ergo licet demonstrationes animasticę quantũ ad illam partem essent hoc modo certissimæ, non tamen omnes, nec tota propter hoc debet dici certissima, quoniam denominatio debet fieri à superabundanti, vt dixit Anaxagoras 1. Phy. Secundo certitudo demonstrationis non prouenit ex certitudine conclusionis, Tex. cõmẽ. 34. vel subiecti conclusionis, sed medii, vt dicitur 2. Poster. ergo demonstrationes hmõi non deberent dici certiores, quia sint de subiecto conclusionis certo. Præterea 3. non vr̃ consonum, ꝙ ideo demr̃o sit certior, quia est circa id, quod est examen aliorũ, quod.n. aliquid sit examen aliorũ non propter hoc demonstratio eius est certior. Præterea. & 4. tunc hic scientia non tm̃ excederet alias, imo Meta. quoniã demonstrationes Meta. non sunt circa aliud quod sit examen aliorum, sicut est intellectus agens. Videtur itaque mihi esse dicendum ꝙ Alber. & Them. & alii vnius sint opinionis, volunt.n. hanc scientiam excedere alias nobilitate subiecti, & constantia demonstrationis, quæ sumitur ab illo subiecto vel eius parte: ergo totam nobilitatẽ referunt ad subiectum. Et tunc sustinendo hos, ad primã, & ad alias debes scire, ꝙ vna demr̃o põt dici certa dupl̃r, intrinsece, & extrinsece, intrinsece quidem, quoniam medium est nobis certius & euidentius re monstrata. Extrinsece dupl̃r, vel quia subiectum circa quod tendit est nobilissimum in natura, vel quia subiectum circa quod tendit est certificatiuum mediorum & principiorum aliarũ demonstrationum in aliis scientiis. Dicendum itaque quòd demonstrationes hmõi sunt incertiores aliis intrinsece, eo quia media sunt valde debilia, vt ex eis perueniamus ad compræhensionem intellectus agentis, extrinsece aũt sunt certiores, tum quia sunt circa obiectum nobilissimũ in natura, tum quia circa obiectum certificatiuũ omnium aliorum. Demonstrationes Met. sunt extrinsece simpliciter certiores omnibus. tũ quia circa obiecta ĩ natura optima, quæ sunt Deus & substantiæ separatæ, tum quia maxime certificatiua aliorum, quoniam intell̃s agẽs nõ certificat nisi in virtute primæ intelligentiæ, vt dicit Alber. 11. suæ Meta. primæ ergo demonstrationes extrinseca certitudine certę sunt, Meta. Post has animasticę & vltimę oẽs aliæ. Ad primã dicendũ, ꝙ licet illa pars sit minima quãtitate, est tñ maxima excellentia, & ideo consentaneũ est denominationẽ fieri ab ea. Ad scd̃m dicẽdũ, ad añs ꝙ nõ est verum certitudine intrinseca, sed extrinseca põt. Ad tertium eodem modo, facit.n. ad certitudinem demonstrationis extrinsecam, vt dictũ est. Ad quartũ dicendum, ꝙ licet substantiæ abstractæ non causant in nobis immediate euidẽtiam omnium verorum, tñ in virtute earũ intell̃s agens causat oẽm veritatẽ, cum cã secunda in virtute dependet à prima, vt auctor. d. de causis. Post hos vr̃ mihi esse dicendum aliter. vbi debes scire, ꝙ notum nobis qñque capitur pro proximo sensibus nostris, & notũ natura pro remoto à sensu, siue sit cã, siue effectus, vt ait Arist. 1. Poster. f. ꝙ singularia sint notiora nobis, quia sunt proxima sensui, & vl̃ia nota natura, quia sunt remota. Secundo debes scire ꝙ medium demr̃onis, est tribus modis, vel actu sensatum, vel potentia sensibile, vel nec actu, nec potẽtia sensibile. medium quidẽ demonstrationũ Mathe. non actu sentitur, sed potentia, cum sit extra nos, licet medium demonstrationum naturalium libri Physi. & cœli &c. potentia sentiuntur, medium nec actu nec potentia sensibile est demr̃onũ Meta. medium demõstrationum animasticarum semper actu sentitur, cũ semper sit in nobis coniunctum, semper.n. operatio sensitiua, vel vegetabilis, vel alicuius partis huius est in nobis coniuncta, vt patet, ideo semper actu sentitur medium demonstrationũ animasticarũ, hæc distinctio capitur ab Auer. 1. Cœli. vbi ait, qm̃ añt qñ differentes sunt demr̃ones, quarũ altera testatur sensui. i. quare vna est per medium, actualiter sensatũ, alia vero nõ. aut quia non innata est sentiri. i. & si medium non actu sentiatur, hoc est: quia nec potẽtia nec actu poe est sentiri. Vel quia potentia poe est sentiri. His acceptis accipitur modus cõueniens, & dico ꝙ in primo gradu certitudinis quo ad nos isto modo sunt demr̃ones animasticæ, eo quia media earum semper actu sunt nobis præsentia, & non oportet nos laborare in inuentione mediorum illarum, vt patet, post has sunt naturales & Mathe. quoniam media non actu sunt nobis præsentia, sed potentia, vltimo sunt diuinæ. Sed dices hoc non tollit difficultatem, quoniã inquit, ꝙ demr̃o huius scĩæ excedit oẽs, præter diuinam. Dicendum ꝙ loquitur quãtum ad subiectum, est.n. sensus ꝙ hæc scĩa excedit oẽs in vtroque præter diuinã, quã nõ excedit in vtroque, sed in vno. s. confirmatione demonstrationis. Commen. 12.

Verum si velimus dictũ Auer. intelligere ꝙ diuina demonstratio excedat oẽs, & post sit animastica demr̃o, dicã vltimo, ꝙ (vt. d. Auer. 3. Meta.) scĩa naturalis considerat duas cãs vltimas. s. materiam primam & agens primum, & Meta. duas alias vltimas. s. formam primã & finem primũ, Mathematica tantum formã, prout abstrahitur à materia, quæ esse habet diminutũ. vt. d. Auer. 3. cœli, ergo demr̃ones animasticæ cum sint per cãm agentem & materialem reales sunt potiores mathematicis, demr̃ones diuinæ sunt potiores, cũ sint per cãs nobiliores. Et si dicas ꝙ demr̃ones animasticæ sunt per effectum. Dicẽdum, ꝙ Auer. cõparat eas secundum optimũ. i. in 2. processu, & sic pñt cõcordari dicta huius hominis. penultimus modus melior est, vt constat. Post hoc dubitatur & iterũ circa hoc, vtrũ hæc scĩa excedit omnes alias nobilitate subiecti, excepta diuina, & videtur ꝙ non, quoniam scĩa de cœlo est de cœlo prout est animal, vt nobis declarat Auer. In penul. cap. sed animal est nobilius anima, cum totum sit nobilius parte, vt patet. Præterea. Scientia est de primo motore, qui est præstabilior aĩa. similiter scĩa astronomiæ, vt prius. Præterea. Subiectum Meta. est ens, sed anima est nobilior ente, cum inferius sit nobilior superiori 3. Meta. In oppositum est Arist. d. vt Auer. ait, ꝙ hæc scĩa excedit omnes alias in duobus. s. firmitate demonstrationis, & nobilitate subiecti præter diuinam, quam excedit non nisi in vno. s. infirmitate demõstrationis, vt dixi. Pro solutione q̃onis debes scire quòd excessus vnius rei ad alteram, simpliciter & absolute, debet sumi penes optima eorum. v. g. homo est præstabilior simpliciter leone, quoniam optimũ hominis est præstabilius optimo leonis, hæc regula ponitur ab Arist. formaliter 3. Topic. cap. 4. & colligitur. 3. huius. & 1. cœli. Et hoc sequitur, quòd quia multa sunt cõsiderata in scientia animæ, & in Meta. & aliis. excessus huius scientię debet sumi ab optimo. cõsiderato hic, est autem istud (vt Themistius ait) ingenium. i. intellectus agens. hic.n. cæteris rebus quibus mũdus formatur fere antistat, optimum

Cõmen 3. Commen. 6. 2. quæstio. Vtrum hæc scientia alias excedat nobilitate subiecti. 8. physi. Cõmen. 11. Cõmen. 19. Commen. 116.

mum itaque eſt intus vt intelligens eſt optimum. ergo in Meta.eſt primus intus vt intelligẽs per ſuam ſubſtãtiam, & ideo Them.addit fere, qm̃ excedit omnes alias præter diuinam,& ab hoc verbo Auer.accepit ſuam exceptiuã,vt recte expoſui,& nõ à modo demonſtrationis, vt rudes dicunt. Ad oppoſita in principio,ad primam dicendũ quod ibi tractatur de toto compoſito, hic de parte, modo pars
Commen. 7. Commen. 7. eſt nobilior toto,vt Auer.vult 7.Meta.& 8.Meta. Ad ſecũdam dicendum, ꝙ primus motor apud quoſdam nõ eſt ſubiectum libri.8.imo dñt ꝙ ſubiectum non debet aſsignari,niſi reſpectu vnius libri totalis, & nõ vnius partis ſcientiæ. quòd aũt primus motor non ſit ſubiectum probatur,
Commen. vlti. quoniam nulla ſcĩa probat ſuum ſubiectũ eſſe, vt.d.Auer. 1.Phy.& 12.Meta.& 2.huius,ſed in.8.probatur primũ mo
Commen. 10. Commen. 27. Commen. 7. Concluſio. torem eſſe: quare &c. Sed hoc nihil eſt,qm̃ in omni ordine multorum oportet dari vnum primũ: ſicut.10.Meta. probat Auer.& lib.de cauſa motuum animalium. Cũ igitur hic in.8.multa conſiderentur,ideo oportet dare vnum primum,& illud eſt ſubiectũ. Præterea. Minima pars ſcĩæ eſt vna ſola concluſio, ſed concluſionis aſsignatur vnum ſubiectum ergo vnius partis ſcientiæ debet aſsignari vnũ ſubiectum,quare &c. Dicendum itaque ſubiectum octauum eſſe primum motorem,vel ſaltem eſſe optimũ conſideratum ibidem. Ad argumentum contra hoc dicendum, ꝙ ſi probatur eſſe, non probatur ſub rõne qua ſubiectum, eſt.n.ſubiectum vt primus motor,& ſic non probatur, ſed vt abſtractus à materia,& ſic conſideratur in Meta. vt patet. Tunc ad argumentum cõtra nos dicẽdum, ꝙ primus motor vt optimum conſideratum non eſt melius optimo in hoc lib.vt optime conſiderato, vt patet. Conſideratur enim hoc vt principium intelligendi & illuſtrandi intelligibilia,& hoc modo eſt melius octaui optimo. vt patet. Ad illud aſtrologiæ patet. Ad vltimum patet, qm̃ primus intellectus vt intelligẽs pér ſuam eſſentiam eſt optimum in Meta.& hoc eſt melius intellectu agẽte, vt Themiſtius innuit, & Alber. quare patet qualiter verificatur dictum Auer.hoc in loco.

COMMENTARIVM.

HÆC ſunt noſtra de aĩa cõmẽtaria, in quibus primo exponam Ariſt.verba ſecũdum eum ſenſum.qui nunc nobis occurrit. Secundo reuidebimus, quæ in collectaneis confecimus aut omnia, aut quædã (vt potero) perlibrando, in quibus ſiqua perperam dicta fuerint,ea annotabimus,ſiqua obſcure, illa dilucidabimus.In ponendo vero ſenſu noſtrũ, aliorum interpretationes non omittemus,ſi.n.illas refutabimus, noſtra
Concluſio. interpretatio dilucidior erit.Si aũt bonæ videbuntur,modo (quo fieri poteſt) dilucidiori tradentur.Ariſt. ergo de anima volẽs diſſerere.Primo præmittit Rhetoricũ pro
Poſitio Them. & Auer. Qualis te. œmium. Deinde proſequitur.ibi §Intendentes aũt de anima§ In præmittẽdo procœmiũ,primo captat audientium, vel legentium beneuolentiam,aſſerens ſcientiæ de anima dignitatem, & innuit hanc concluſionem,hiſtoria de ani
Dubius. ma eſt in primis ponenda. vbi patet textum eſſe comparatiuum, quia intendens beneuolentiam captare, ſcĩam de aĩa aliis comparat,quod & græci,& arabes, & latini interpretes aſſerunt. Sed quibus ſcientiæ partibus hanc ſcientiam comparârit.Ariſt.non explicauit,nec ex his, quæ di
Quæ Auer. cit facile patet. Them. & Auer. (quos in collectaneis ſequebamur)ſcientiam de anima cæteris omnibus Ariſt.cõparaſſe autumant, Auer.quidem aſſerens hãc ſcĩam omnibus aliis eſſe præferẽdam,& demrõnis efficacia, & rerum ſubiectarum præſtantia,diuina philoſophia excepta, quæ animæ hiſtoriam excellit ſaltem rerum ſubiectarum excellentia.Them.autem dicens hanc ceteras excellere,ſed rerum ſubiectarum conſtantia,& earum præſtabilitate,præterquã diuinã,quæ hiſtoriam de aĩa antecellit, & nobilitate,& conſtantia rerum ſubiectarum, res.n.ſcientiæ diuinæ ſubſtantiæ,quales ſunt intellectuales ſubſtãtiæ ſuapte natura certiores ſunt ipſa anima,& animæ intellectu,qui eſt eius pars,& nobiliores, ergo hæc ſcĩa cæteris præponẽda eſt præterquã diuinæ, has expõnes in collectaneis tetigimus,verum de his poſtea. Nunc vero vr̃ nobis, ſcĩam de aĩa non cæteris omnibus comparaſſe,ſi quidem vera cõparatio non niſi ad ea,quæ eiuſdem generis ſunt, fieri ſolet.Sed his philoſophiæ naturalis partibus, quæ de rebus naturalibus ſunt,ſic.n.ſi textus intelligatur, omnis neotericorũ quæſtio deletur,in qua & de certitudine,& de pręſtantia quæritur, vt poſtea videbimus. Accedit,ꝙ ex hac comparatione cum cæteris naturalis philoſophiæ partibus deletur queſtio non parua,nã cũ ſit vltima pars philoſophiæ naturalis,poſſet quis eã credere eſſe abiectã, ideo quaſi reſpõdens,vult ꝙ licet hæc pars ſit octa. & vlt. tñ in dignitate eſt omnibus philoſophiæ naturalis partibus præ
ferenda. Quod vero ſcientia de aĩa ſit cæteris naturalis Probatio, & qualis.
philoſophiæ partibus præferenda: probat, pro cuius pro- Prima aſſum-
batione duo aſſumit. Primum quidem ꝙ oĩs ſcĩa & bona ptio.
ſit,& honorabilis,quod quidẽ nõ ꝓbat, ſed ex lib.Topic. verũ eſſe intelligit.Et hoc inquit, §bonorum & honorabilium notitiã opinantes§.i.cũ nos arbitremur ſciam, quãuis eſſe de numero bonorũ,& honorabilium, hæc eſt prima aſſumptio,& debet textus legi ſuſpenſiue.vſq; ibi§pro
pter vtraque hæc.§Secunda vero aſſumptio eſt, ꝙ altera 2.aſſumptio.
ſcĩa ſit altera magis.ſ.bona: & magis honorabilis,aut certitudine,aut præſtantia rerum conſideratarũ,ſiue vtroque modo(vt Auer.ſuppleuit)nec aſſumptionẽ hãc aliter probauit Ariſt.ſed eã ex Poſter.lib.verã eſſe intelligit.Et hoc inquit,magis aũt.ſ.honorabilẽ & bonã alterã, altera ſup. opinãtes,aut ſ̃m certitudinem, aut ex eo ꝙ ſcĩa de aĩa eſt & meliorũ.i.de melioribus rebus, & mirabiliorũ.i.de mirabilioribus,& hic finitur ſuſpenſio. Ex his vult ſcĩam de aĩa eſſe cæteris philoſophiæ naturalis partibus præferendam,quæ erat cõcluſio, & inquit propter vtraque hæc hĩſtoriam de aĩa rationabiliter vtiq; in primis ac digniori
bus locis ponemus. Sed ad quid prima aſſumptio poſita Dubitatio de prima aſſumptione.
ſit,non facile patet, Videtur.n.ſolam ſecũdam aſſumptio- Solutio.
nem ſufficere, ſi.n.hęc ſcĩa cæteris antiſtat,conſtantia videlicet & rerum præſtantia,erit in primis collocanda. Et dicendum primam aſſumptionẽ poſitã eſſe cõtra proteruũ,qui dicere poſſet inter cæteras naturalis philoſophiæ partes ſolam ſcĩam de aĩa eſſe bonã,& honorabilẽ,quatenus cæteræ nec bonæ ſunt nec honorabiles, & ſic ſcĩa de aĩa cęteris philoſophię naturalis partibus nec in boni rõne,nec in honorabilis qualitate cõparabilis erit, nã cõparabilia ei cõuenire debent,in quo cõparantur.Vt ergo innueret oẽs naturalis philoſophiæ partes in bonitate atq; honorabilitate cõparabiles eſſe,ſumpſit oẽm ſcĩam eſſe & bonam & honorabilem.Præſtantiorem vero hanc cęteris
& certitudine,& rerum cõſideratarũ præſtantia. Quo ve- Verborum cõſideratio.
ro ad verba attinet, verbũ notitiã appellat græce, εἴδησιν idesin,quod verius ſonat ſcientiam.nec ab rõne,quia licet oĩa notitia bona ſit,non tñ omnis notitia honorabilis eſt. Preterea.Verbum aũt,ibi §Magis autem,§ græce eſt δὲ, de,quod licet aduerſatiue accipiatur, aliquando copulatiue pro,&,accipitur, vt hic (vt diximus) Ariſt. ad probãdũ ſcĩam de aĩa eſſe præſtabiliorẽ cæteris philoſophiæ naturalis partibus aſſumpſit duo ſimul,vt viſum eſt, quã interpretationẽ Byſantius etiam obſeruauit. Hiſtoriam multifariam in collectaneis expoſuimus, nunc ſcĩam intelligimus,cum.n.accepiſſet ſcĩam oẽm eſſe bonã & honorabilem,ſi concluſio debet ſumptionibus cõſonare, per hiſtoriam ſcĩam intelligere debemus, nec ab rõne vel hæc ex
poſitio,ſiquidẽ Ariſt.ſcĩam de anima nunc ſcĩam,nunc no Quot nominibus ſcientia de aĩa dicatur.
titiam,nunc hiſtoriam appellauerit.ſcĩam quidẽ, quia per demrõnes relinquitur.Hiſtoriam vero,quod de aĩa ſit vera narratio,& nõ anilis fabula, quàm de aĩa priſci fabulati ſunt.Notitiam denique (vt ſequenti textu) ꝙ non demrõnibus propter quid ſit tradita,vt dicemus. Præterea. Verbum certitudinem, græce appellat,ἀκρίβειαν,acribian, latine certitudinem,diligentia,efficaciã, atq; conſtantiam. Verum expoſitores arabes acribian ad demrõnes huius ſcientiæ retulerunt, vt Auer. hic. Græci ad ſubiecti conſtantiam.nos vero ad quid referendum ſit,nõ facile intelleximus,qm̃ poſtea videbitur.nũc vero ſatis ſit, per acribian,efficaciam eſſe intelligendũ, vbi ad demrõnes verbũ

illud referatur. Sin aũt referatur ad res ſubiectas, per acribiã certitudinem, vel conſtantiam intelligerem. Inſuper verbum propter vtraq; hæc, dupliciter exponi poteſt, aut vt Them̃. & Auer. ob hæc vtraque. ſ. certitudinẽ, & rerum ſubiectarum nobilitatem, aut ob hæc vtraque. ſ. aſſumpta, vtpote quia ſcĩa eſt res honorabilis & bona, & quia altera ſcĩa alteram excellit, aut certitudine aut rerum ſubiectarum præſtantia, & vtroque modo bene exponitur: hactenus de ſenſu, qui nobis vr̃, nunc ad collectanea veniamus. *Primum in collect.* Vbi primo conſiderandum eſt id, quod de ſyllogiſmo textus diximus, dicebamus. n. ſyll'm eſſe in ſecunda figura ex duabus affirmatiuis, quod per accidens eſſe põt, cum altera propoſitio eſt conuertibilis in terminis. Hoc autem dicebamus propter, ea, q̃a de ambabus aſſumptionibus vnam tm̃ aſſumptionẽ faciebamus, quæ erat maior. Quæ expoſitio licet ſtare poſſit, clarius tñ textus legitur, ſi in eo duæ aſſumptiones intelligantur, loco antecedentis, & inferatur concluſio modo, quo fecimus. Secundo *Secundum collectaneorum. Tex. commẽ. 4.* conſiderandum eſt, quia quod Them̃. ait, põt videri dubiũ, dicit. n. ſcĩam hãc reponere ſuam certitudinem, & nobilitatem à ſubiectis rebus. modo hoc falſum vr̃, certitudo. n. quæ reponitur à ſubiecto, idẽ eſt ꝙ nobilitas. 2. lib. Meta. vbi dicitur ſicut res ſe habet ad eſſe, ita ſe habet ad cognitionem. gradus. n. nobilitatis certitudo eſt quo ad naturã. ergo ſi hæc ad ſubiectas res referantur, nõ erũt duo. Propter hæc Auer. certitudinem retulit ad demonſtrationes, nobilitatẽ ad ſubiectas res. Verum de his in collectaneis. Nobis aũt pro Them̃. ſatis ſit dicere, ꝙ licet certitudo naturalis, & gradus nobilitatis idem ſit, tñ alio reſpectu res dicitur certa certitudine naturali, & alio dicitur nobilis. Certa quidẽ reſpectu intell'ſ qui ipſam cognoſcit, vel poſſet cognoſcere, ſi eſſet, nobilis vero ſecundũ eius operationem, q̃ poteſt, primo de cœlo. nõ ergo ab rõne Them̃. *Dubiũ pulchrũ de proœmio.* illa duo eſſe aſſerit. Circa textum occurrit illa græcorũ dubitatio, cur in ſcĩa demonſtratiua propoſuit Rhetoricum procœmium. Eſt. n. duplex procœmium alterum philoſophorum, alterũ oratorũ. In philoſophorũ procœmio ſolent aliquãdo octo, aliqñ decẽ, aliqñ vnum, aliqñ plura pro neceſſitate libri præmitti. In procœmio oratorũ, vt Ariſt. inquit. 3. Rhetoricæ ad Theudectẽ, cum eſt perfectum, ſufficiunt tria, vt captetur auditorũ beneuolentia, attẽtio & docilitas. non ergo bene factũ vr̃ in lib. Philoſophiæ na- *Solutio.* turalis vt Rhetoricum procœmium præmittatur. Mihi vr̃ ideo eſſe præmiſſum, quia vſque ad tẽpora Plat. nõ erat liberum loqui de diuinis, vt notauit Plutarchus, quare per accidens procœmium Rhetoricũ præmittit, vt captet beneuolentiam, & attentionem, ita vt ſit ei conceſſum loqui de aĩa. Tu vero ſi melius habes, melius dicas. non. n. ignoro aliquos dixiſſe Ariſt. huic lib. præmiſiſſe Rhetor. procœmium ob excellentiam libri huius, quod friuolum eſt, nã ex hoc non habetur, niſi ꝙ huic lib. propter eius dignitatem, debuit procœmium præmitti. Cur vero Rhetoricum præmittatur, ex dignitate huius libri non videtur haberi. Rhetoricum. n. procœmium, cũ præmittit̃ aut in genere deliberatiuo aut in genere iudiciali, aut in genere demr̃atiuo præmittitur. Propterea vt dictum eſt, oportet dicere, cum. n. de rebus diuinis non licebat loqui ante Plat. tẽpora, præmittit ꝓœmium Rhetor. in genere deliberatiuo ꝑ accidens, vt gentes permittant de his poſſe loqui, de q̃bus non erat liberũ loqui. Vel ꝑmittit ꝓœmiũ Rhetor. in genere demr̃atiuo de laudibus vel vituperio rerũ dicendarum, & hoc cõſueuit ꝑmittit in ſcientijs demr̃atiuis, quoties laudare intendimus illas. Hac ratione hic, & in Meta. Rhetoricũ ꝓœmiũ præmiſit, vel per accñs in genere deliberatiuo, vt à gentibus de his dicere permittatur. Aut in *Dubitatio in collectaneis.* genere demr̃atiuo de dicendarũ rerũ laude. In his collectaneis, quæ pro expõne primi Auer. com̃. collegimus, diſputabamus, an certitudo, & nobilitas quibus hæc ſcĩa ceteris præponitur excepta diuina, referendæ ſint ad ſub̃m tm̃, vt retulerunt græci, aut certitudo referenda ſit ad demõſtrationes, & nobilitas ad ſub̃m, vt Auer. autumat, vbi contra græcorũ expõnẽ pro parte Auer. ſupponebamus alteram ſcĩam alteri poſſe præferri dupl'r & efficacia demonſtrationis, & præſtantia ſubiecti, quod probabamus primo, quia quælibet ſcĩa effectus eſt proficiſcens à ſubiecto, & à demr̃one. ergo ab vtroque põt dignificari. ſ. à ſubiecto, & à demr̃one. ſecũdo quia ſcĩæ operatio eſt demõſtrare, vt citharedi citharizare, ergo vna ſcĩa dici põt altera nobilior inquãtum demr̃at efficacius tertius ſcĩa intm̃ excellit alterã inquãtũ magis altera quietat intell'm, modo quietare intell'm non põt niſi efficacia rõnum. Ex his patet oẽm ſcĩam nobilitari poſſe ab efficacia demonſtrationum, quibus vtitur. Ex hac ſuppõne argumentabatur. Ariſt. prępoṅit ſcĩam de aĩa omnibus aliis diuina excepta, & oĩs ſcĩa põt excedere alterã demr̃ationum efficacia, ergo debuit Ariſ. intelligere, dum præponit ſcĩam de anima omnibus aliis. propter hæc in collectaneis græcorum expoſitionẽ derelinquebã, defendens illam Auer. Ego vero nunc dico nec Auer. expoſitionẽ, nec expõnẽ græcorum conuenire, quia Ariſt. hanc ſcĩam non omnibus excepta diuina cõparauit, ſed ſolum his naturalis philoſophiæ partibus, quę cũ ipſa eiuſdẽ generis ſunt. hoc ſtãte, dico Ariſt. ſcĩam hanc de aĩa cæteris philoſophiæ naturalis partibus præpoſuiſſe ſolum præſtantia ſubiecti. non aũt efficacia demonſtrationũ, cã vero eſt, quia oẽs naturalis philoſophiæ partes in demonſtrando vtuntur eadẽ efficacia, cũ ſolum vtantur demr̃one quia, raro propter quid, & ſic in efficacia demonſtrandi ſunt æquales, quare ſi hæc pars cæteras naturalis philoſophiæ partes excellet, nõ in efficacia, ſed in rõne ſubiecti excellet, vtpote, quia eſt de certiori, & nobiliori ſubiecto. Si quis tñ expõne Them̃. afficeretur, poſſet ad rões quæ factæ ſunt pro parte Auer. facile r̃ndere concedendo ſuppõnem. ſ. ꝙ altera ſcĩa tribus modis excedere alterã põt, aut demr̃onum efficacia, aut ſubiectarum rerũ præſtantia, aut vtroq; modo, vt recte rões illę probant, tñ diceret ſcĩam de anima excedere oẽs penes rõnẽ ſubiecti pręter diuinã, quatenus eſt de nobiliori & certiori ſubiecto q̃ cæteræ ſint, diuina excepta, non aũt cæteras excedit demr̃onũ efficacia, q̃a nõ excedit Mathematicas.

Sed dices ſi non excedit Mathema. niſi in rõne ſub̃arũ rerum, tunc nõ debuit eã ſimpl'r Ariſto. cunctis præferre. *Replicatio.* nã vr̃ cõmittere Elenchiam ſ̃m quid & ſimpl'r. ſi. n. excedit oẽs in aliquo præter diuinã, nõ ſequitur ſimpl'r, vt oẽs excedat præter diuinã. Defendi põt expõ græcorũ, ꝙ nobilitas contracta à genere eſt ſimpl'r, vt Ariſto. inquit in lib. *Defenſio.* de animalibus. Contracta vera ab efficacia demr̃andi eſt ſecundum quid, cuius ſignũ aſsignauit Ariſt. quia deſideramus longe magis de diuinis rebus parum ſcire, & topice, q̃ multũ de Mathema. & demr̃atiue. Qm̃ nos & acribiã. i. certitudinẽ, & nobilitatẽ retulimus ad ſub̃m, quæret *Quid per acribiã certitudinẽ.* quiſpiam q̃d ꝑ certitudinẽ ſubiecti libri de aĩa intelligat Ariſt. nonnulli per certitudinẽ ſubiecti lib. de aĩa intelligunt, qua aĩam eſſe eſt certum, eo quia nihil certius eſt in entibus q̃ aĩam eſſe, quatenus quinque ſenſibus depræhẽdi põt, imo quinque ſenſibus, patet aĩam eſſe Them̃. aũt ꝑ certitudinem intelligit qua cæteræ ſcĩæ fiunt certæ: vnde certitudo ſecundum hic intelligi põt actiue: & ſic deus maxime certus eſt, quatenus maxime aliorũ eſt certificatiuus. nihil. n. nobis notũ fieri põt, niſi in virtute dei, & põt intelligi paſsiue, & ſic ſenſibilia ſunt nobis certa, quia vi ſenſuum facile certificabilia. Ad propoſitum Them̃. vult ſub̃m libri de aĩa eſſe, tum certũ rõne intell'ſ agentis. qui eſt eius pars, nobile quidẽ quia oĩbus rebus mundi antiſtat. Certum vero, quia oĩum mũdi intelligibilium certificatiuum, & ſic ꝑ acribiã certitudinẽ intelligit, qua ſub̃m huius ſcĩæ ſubiecta aliarũ certificat, nõ qua ſubiectum huius ſcĩæ ſubiectis cęterarum eſt nobis certius. Sed de his poſtea, nũc vero ſatis ſit, vt referatur certitudo ad res hic cõſideratas. Præterea. In collectaneis quære- *Quæſtio in collectaneis.* bamus, poſito ꝙ certitudo referat̃ ad demr̃ones, vtrũ animaſticæ demr̃ones ſint certiores demr̃onibus cæterarum ſcĩarũ exceptis demr̃onibus diuinæ ſcĩæ. Prima põ in col- *1. poſitio.* lectaneis recitata eſt quorundã iuniorum, qui in libris de aĩa ſcripſerunt. iſti. n. dixerunt ꝙ certitudine quo ad nos animaſticæ demr̃ones ſunt primæ, & certiores, certitudinę ſimpl'r diuinæ primæ, Mathe. ſecundæ, vltimæ aĩaſticæ.

Quæ

Refutatio. Primus error. Secundo cœli c.35. Quæ opinio licet sit bene in collectaneis refutata, adhuc continet errores. Primum quidem errorem, quia in nulla scia fiunt demõstrationes simpl'r secũdum Auer. nisi in Mathema. est.n.secundum ipsum triplex demonstratio, alia quidem signi siue quia: & hęc est ab effectu primo no bis noto. Alia causæ siue propter q̃d, & hæc est à cã non primo nobis nota, sed per effectum inuenta: vt secundus processus. Alia est simpliciter dicens cãm & esse, & hæc est, cuius medium est nobis & naturæ primo notũ, vt demonstratio Mathe. in qua non inuenitur cã per effectum, sed primo est nobis & naturæ cã ipsa, quæ medium est, nota. Modo in nulla scia, nisi raro inueniť demr̃atio simpliciter secundum amorẽ, sed solum in ipsa Mathe. ergo põ assumit falsum, dũ asserit demonstrationes diuinas certitudine simpl'r esse primo certiores, & secundo loco Mathe. cũ in diuina scia, aut nõ fiant simpl'r demonstrationes, aut si fiant, raro eas inuenias. *Secũdus error.* Secundum errorem vero, continet quia demr̃ones diuinæ non sunt proprie per cãm, q̃a cum demonstramus aliquid de eo, vt ipsum esse intelligentẽ per hic, quia est forma sine materia, tam demr̃atũ, q̃ demonstrans sunt attributa, quorũ alterum non est alterius cã, licet ordine quodam de eo attribuantur. Simili modo de cæteris intelligentijs, semper.n.vnũ attributũ per alterum demr̃amus. Cum vero demr̃amus aliquid de ente cõmuni omnibus rebus Meta. illud per alterum attributum demõstramus, vnde fit, vt in Meta. nulla demr̃o sit ꝑ cãm, licet demr̃ones esse posint propter quid. vnum.n.attributum potest esse propter quid alteri attributo. Illa ergo positio propter inexperientiam rerum Meta. processit.

2 positio. Secunda põ in collectaneis recitata est ꝙ demr̃ones animasticæ sunt certiores quo ad naturã omnibus alijs, diuinis demr̃onibus semper exceptis, sumendo notũ naturæ pro eo, quod est nobile. Quæ positio est etiam bene recitata, & reprobata in collectaneis, & nunc iterũ reprobo. quia data hac expositione, põ Auer. non differret ab illa *3. positio.* Themistij, quia data hac põne, de aĩa scia excederet oẽs alias pręter diuinã solum præstantia rerum, quas considerat, & sic non excederet alias demr̃onũ efficacia. Tertia põ est Alberti, qui & nobilitatẽ & certitudinem non ad idẽ retulit, sed ad diuersa. Certitudinẽ quidẽ ad demr̃ones huius libri, nobilitatẽ aũt ad sub̃m huius sciæ. Asserit.n. demr̃ones aĩasticas esse omnibus certiores exceptis diuinis, non quidem formaliter, sed obiectiue. Vbi debes scire ꝙ aliqua demr̃atio est certior obiectiue, quæ nõ est certior formaliter. Veluti visio, qua solem videmus, est certissima obiectiue, quia de maxime visibili: tñ non est maxima formaliter, nec certissima, cũ visio ligni sit formaliter illa maior. Ex his patet non bene esse dictum hanc Alber. põnẽ esse eandem cum illa Them̃. Themistius.n. & nobilitatem & certitudinem retulit ad idem.s.ad sub̃m huius sciæ. Alber. vero secutus est Auer. retulit.n.certitudinem ad demr̃ones, & nobilitatem ad sub̃m. Verum animastica demr̃ones vult esse certiores non formaliter, sed obiectiue. In collectaneis sub alijs verbis diximus Alber. velle demr̃ones aĩasticas esse certiores extrinsece, nõ intrinsece, verũ dicebamus opinionẽ Alber. non differre ab illa Them̃. Quod nunc non assererem, quia Them̃. & certitudinem, & nobilitatem ad idem retulit. Alber. vero ad diuersa, quicq̃d sit positio Alberti ĩ collectaneis bene defenditur. *Quarta.* Quarta põ est, ꝙ demr̃ones aĩasticas esse pollentiores põt dupl'r intelligi, aut penes genus mediorum aut penes spẽm mediorum. penes genus mediorũ aĩasticæ sunt certissimæ & Mathe. & Metaphysicarũ, oẽs.n.procedunt à medijs nobis notis: & sic oẽs conueniunt in procedendo per media nobis nota: verum aĩasticæ procedũt per media nobis nota actu. Mathe. per media nobis nota potentia, Meta. per media nec actu, nec potẽtia nobis nota, sed per inuentionẽ notificata. ergo in procedendo per media nobis nota, animasticæ sunt priores, media.n.sunt operationes, quas in nobis ipsis semper actu experimur. Mathema. per media nobis primo nota, sed nõ actu, qm̃ nõ semper illa experimur, Meta. ꝑ media nec actu nec potentia primo nota nobis, sed ꝑ inuentionẽ notificata. penes spẽm vero mediorũ, Mathe. sunt certiores, q̃a media illarũ sunt causæ nobis, & naturæ primo nota, & sic sunt simpl'r nota. Media aĩasticarum sunt effectus, qui licet sint nobis primo noti, demonstrare tñ per effectum est minus q̃ per cãm. Ex quo sequitur exceptiuã. Auer. esse intelligẽdam sic, ꝙ sciæ de anima confirmatione demr̃onis, & nobilitate subiecti excellũt omnes præter diuinã, quã in his duobus nõ excellunt, sed solum efficacia demr̃onũ, diuina vero excellit scias de anima nobilitate subiecti, vt in collectaneis recte dictum est. Vltimus modus noster etiã est, *Vltima positio.* supponendo ꝙ demr̃ones aĩasticæ in.2.processu, & Meta. in.2.processu, & Mathema. in illo vno processu, quo vtuntur, inter se cõparantur, modo cũ animasticæ procedant ꝑ efficientem & materialem cãs reales, procedunt verius q̃ Mathema per cãm formalẽ diminutã, quæ abstractione diminuitur, non tñ verius procedunt, q̃ Meta. demr̃ones.n. Meta. procedunt per cãm formalẽ, & finalem, quæ sunt potiores causæ. Sed occurres, quia diximus in Meta. non fieri demr̃ones per cãm, sed propter quid: nunc dicimus demr̃ones Meta. procedere per cãs finales, & formales. Dici põt Meta. demonstrare per cãm raro, & in paucioribus, vtpote cum demr̃at ordinem in intelligentijs, & vnitatem earum in vno mundo, & vnitatẽ primi per cãm finalẽ, quia entia nolunt male disponi, & nõnulla alia, sed pauca. Vt in pluribus aũt demr̃ones sunt propter quid, vt dictum est. Scd̃o in collectaneis quærebamus, vtrũ scia de *2. qõ de nobilitate subiecti.* aĩa excellat oẽs. præter diuinã nobilitate subiecti, vbi per pulchre dictũ est, & rñsum. Emergit tñ alia qõ vtrum excellat oẽs nobilitate primi prædicati. Prima fronte vr̃ esse dicẽdum, ꝙ sic etiam Meta. quia primũ prædicatum hic est aĩa, primũ prædicatũ in Meta. est ens inq̃tũ ens, modo aĩa vr̃ perfectior ente inquãtũ est ens. Quãquã forticolæ facientes vim in ordine cõcedant aiam esse ente nobiliorem, non tñ esse nobiliorẽ ente, sed hæc derisoria sunt, vt paruulis logicis diximus. Põt tñ dici actuali perfectione *3. qõ de nobilitate prædicati.* aĩam esse ente inq̃tũ est ens perfectiorẽ, ens vero vt ens esse nobilius aĩa permissiua perfectione, quia permissiue ens est deus, quo nihil est nobilius. Obiter etiã in collectaneis disputať vtrũ in omni partiali lib. sit dare vnũ primũ sub̃m, vbi contra aliquos argumentabar ꝙ sic, quia in omni ordine multorũ est dare vnum primũ, & illud est subiectum. Præterea. Conclusionis est dare vnũ sub̃m, quæ est minima pars alicuius libri, ergo à fortiori, cuiuslibet particularis libri. Animaduerte ergo nõ tm̃ in vna parte sciæ dabile esse vnum primũ sub̃m, sed vnũ primũ prędicatum. Si ergo in prima rõne per primum totius multitudinis intelligitur perfectione, illa rõ valet ad probãdum primum sub̃m. Si per primũ totius multitudinis intelligitur cõmunitate, illa rõ probat primum prædicatum. Secunda rõ etiam probat vtrũque, qm̃ cuiuslibet cõclusionis datur primum prędicatum, quod est terminus maior, & primum sub̃m, quod est terminus minor. hæc ĩ collectaneis digna consideratione esse videntur.

Diluci expositio quæ declaratur quid ꝑ certitudinem, quid etiam per nobilitatem intelligit Arist. Superest nunc declarare quid ꝑ acribiã hoc est certitudinẽ intelligat Arist. quidue per nobilitatẽ, vbi debes scire ꝙ sicut duplex est visibile, alterũ ꝙ suapte nã maxime includit rõnẽ obiectiuã visus, & hoc pacto sol est suapte nã maxime visibile, q̃a maxime lucẽ cõtinet, quæ est obiectiua rõ vidẽdi. Alterum, q̃d est maxime proportionatum visui nostro, quod licet nõ maxime videndi rõnẽ includat, quia tñ rõnẽ vidẽdi includit & est debite visui nr̃o ꝓportionatũ, vtpote, quia nec visum excedit, nec à visu excediť, maxime visibile est, & hoc pacto quælibet stella est à nobis visibilior sole, imo minima visibilia ex debita proportione ad nostrum visum sunt sole visibiliora. sic duplex est intelligibile alterum suapte nã maxime tale, vtpote quod rõnẽ intelligendi maxime includit, q̃d est entitas. omne.n. quod intelligitur, intantum intelligitur, inq̃tũ rõnẽ entis includit, & omne intelligibile, pro tanto est intelligibile, pro quanto est ens, & hoc pacto deus est maxime intelligibile, quia in eo rõ intelligendi, quæ est entitas, maxime includitur. Post ipsum sunt cæteræ sub̃æ separatæ, quæ licet sint minus intelligibiles suapte natura ipso deo, sunt

suapte natura intelligibiliores ipso intellectu nro,quia in illis rō entis magis includitur,q̃ i intellectu nro.Intus vero noster suapte nã est cæteris rebus mūdi magis intelligibilis,qa in eo rō entis magis includit. Alterū est maxime intelligibile, quia est maxime intellectui nro corpori vnito proportionatū, vtpote ꝙ nec excedat nec excedat, vt ens sensibile,& hoc pacto oē ens sensibile est deo intelligibilius à nobis, quia ꝓportionatū est magis intellectui nostro ipso deo. Scđo accipiamus perfectius dici quatenus eius operatio est pfectior primo de cęlo.& 4.Meteo. & quia nulla operatio est dei operatione perfectior, ideo optimū in nã deus est,sic ꝙ eo ordine quo operationes in perfectione sunt constitutæ,entia, à qbus operationes ille proficiscuntur,sunt ordinata. Ex quibus sequitur ꝙ intelligibile nāli intelligibilitate,& nobile penes idē accipitur, nō tñ eadē rōne, nam intelligibile dicitur quo includit rōnē intelligendi.s.entitatē.nobile vero, quo refertur ad suam operationē. Ex his patet Aristotelē per acribiā intelligere cōstantiam subiecti,nō quidē, quo ad oēs eius spēs,sed quo sub subiecto cōtinetur intelľs (vt Them.dicebat) intelligit dico constantiam subiecti, nō qua nobis constat,sed qua suapte nã in se includit magis rōnē intelligendi,quæ est entitas cunctis alijs, perfectior exceptis diuinis substantijs. per nobilitatem vero intelligit entitatem,quatenus refertur ad operationē intellectus, quæ est perfectior omnibus rerum operationibus, diuinarū rerū operationibus exceptis. Ex his patet certitudinem & nobilitatē Aristotelē ad idē retulisse, vtpote ad subm huius sciæ,non tamen eadē rōne,vt ex his manifestum est. Hæc de mēte Them. Verū quia ſm nram expositionē comparatio huius sciæ non est ad oēs scias, sed cæteras naturalis philosophiæ partes, facilius patet per cōstantiam & nobilitatem quid sit intelligendum,vt superius dictum est.

ARGYR. *Videtur autem & ad veritatem omne ipsius animæ cognitio vehementer conferre, & maxime ad ipsius naturæ scientiam. est enim anima, quasi principium oīum aīalium.*

Tex.cōmen.2. Videtur autem & ad veritatem oēm, cognitio ipsius multum proficere, maxime autem ad naturā. est enim tanquam principium animalium.

Collectanea tex.cōmen.2. Hæc litera inducitur à Them.apud me, in hunc modū, ꝙ.s.postq̃ Arist. duo posuit qbꝰ reddimur beneuoli ad hāc sciam.s.constantiam subiecti & eius nobilitatem. In hoc loco proponit tertium quo efficimur summopere hanc amantes. vnde dicit tertium id nos ad præsentem curā maxime inhortari,atque incendere debet. Et id explicat.d.ꝙ cum reliquæ sciæ nullam fere nobis opportunitatē occasionemq; ad cætera afferant cōdiscenda quæ extra se sint, vna cognitio animæ ad notitiam pertinet oīum rerū, &c. potest itaque syllˢ Themistij in hūc modum cōponi. oēm sciam quæ opportunitatē & occasionē dat oībus alijs,debemus summopere amare. Sed scia aīæ est scia quæ dat opportunitatem, & occasionē omnibus alijs, ergo sciam animę debemus summopere amare.huius sylli ſm Them. non apponitur in litera nisi minor,vt in cōmentatione literæ expositum fiet. Posteriores græci in alium modū literam cōmentati sunt. dicunt.n.Arist.syllm in.2.figura fecisse,cuius minor erat,subm sciæ pñtis est maioris cōstantiæ,& maioris nobilitatis: ideo volunt Arist. hoc in loco probare minoris primam partem.s.subm aīæ esse maioris constantiæ cæteris subiectis aliarū sciarū,& syllm in hunc modum cōponunt pñtis textus. oē conferens ad oēm veritatem est maioris constātiæ subiectis illarū veritatū,hęc est confessa vt dicunt, sed aīæ cognitio cōfert ad oēm veritatem.ergo aīæ cōstātia est maior cæteris subiectis aliarum sciarum.& apud hos litera legetur in hūc modum, vt Arist.apponat ꝑ syllogismi tm̃ minorem,inquit, cognitio ipsius.s.aīæ vr multum cōferre & proficere ad oēm veritatē.i.ad oēm sciam speculatiuam, & quia aliquibus cōfert: aliquibus nō tm̃ cōfert sed est etiam necessaria, adiunxit. maxime aūt ad nām,est.n.tanq̃ principium aīalium.Et his colligi pōt,pro syllogismi minor apertissime. Aliquibus visa est aīæ scīa & perfecta indagatio impoſſis, adeo ꝙ tm̃ de aia quædam tradiderūt, quæ ex apologis collegerunt. vnde vt Numenius Philosophus ait Plato de aia locutus ea cōmentatus est quæ ex Mose mēdicauit.& Hermippus Pythagoricus dixit Pythagoram nihil esse locutū in aīæ certitudine,nisi testimonio Moses putans aīæ sciam fere impossibilem,quare Arist. rationabiliter dixit aīæ cognitio,& non aīæ scia qm̃ scientia est perfecta rei ad plenum expō,cognitio aūt esse pōt & perfecta & imperfecta, ideo vsus est vocabulo honestatis. Et ob hāc cām apposuit vr, qm̃ si perfecta indagatio animæ haberetur, non tm̃ esset alijs vtilis,imo ēt necessaria,& ideo quia non habetur aīæ perfecta indagatio, posset quis credere eā nō esse vtilem, ideo adiunxit, vr illa modica aīæ cognitio multū proficere. Iterum addit ad veritatem oēm qm̃ vt dictum est in Metaphysica.s.2.finis oīum speculatiuarū est veritas, practicæ vero opus.vt igitur dare intelligere se loqui præcipue de speculatiuis,apposuit veritatē oēm,& qm̃ vna scia pōt alteri conferre,& econtra,posset quis dicere hāc conferre alij,& econtra,& ꝑ pñs non magis hæc erit alijs certior,cū mutuo sibi conferant,obtemperans hoc apposuit, multum.& in translatione Bysantij,vehementer, vt innueret hanc plus alijs conferre q̃ econtra, & propterea esse certioris & constantioris subiecti. vt patet. Et qa huius aīæ cognitio aliquibus philosophiæ speculatiuæ partibus est vtilis,& non simplr necessaria, aliquibus necessaria & vtilis,vt naturali sciæ,ideo mirabiliter hoc innuens apposuit,maxime aūt ad naturā.i.sciam entium nālium, quorū natura est principium, & accepit nām pro omnibus entibus naturalibus,qm̃ natura dicitur de mā,& forma, & qa oīum principiatorum virtus cōsistit i principio, apposuit principia loco principiatorum, & inquit admodum conferens,quia diuersum existit ab eo cui confert. ideo quia ab natura & ab aīa dicitur ad naturā. Et huius rōnē adiunxit,& inquit.Est.n.tanq̃ principium aīalium, qūo aūt propter esse principium animalium conferat ad totā entium naturalium cognitionem,in cōmento aperietur. Apponitur ly,tanquā,apud Thomā nō similitudinarie sed expressiue.sed cur verbo vsus est diminutionis, cōsueui apponere quinque expōnes,pro nunc aūt videtur mihi ꝙ propter duo vsus est.vno modo,quia nōdum declarauit animā esse principium corporis aīati, sed in secūdo dilucidabitur, & ideo donec declaretur, currit eius consuetudo suspensiue loqui. Vel forte melius principium rei vr esse totalis cā rei: & quia aīa non est totalis, & ſm totā eius cōtinentiam principium aialis,quia nō secundum intellectū,ideo apposuit tanq̃.q.d.quod est vel principium,vel tanq̃ principium aīalium,& hęc expositio multum apparet,si de aīa intellectiua sit Arist.sermo tm̃ hic. erit enim tunc nō verum principium animalium, cum non sit principium essendi sed principium operationis.& hoc Hammonius ait,addidit autem veluti, quoniam propinquum principium animalium natura est & non aīa. Hæc est loci præsentis expositio tertia. Anteq̃ ad com.Auer.me conuertam horum duorum textuum cōmētatio expostulat primo,vt inuestigemus de qua aīa Arist. hoc in loco locutus est. Secundo quomodo apud expositores animæ cognitio iuuamentum præbet omnibus veritatibus. Tertio qūo anima sit omnibus rebus naturalibus antistes, atque nobilior, propter quod.2.minoris pars erit perspicua. Quātum ad primum Theophra.in his quę de anima,dixit Arist.de aīa mundi locutum esse,nam cum animæ genus multas cōtineat species. vna cōmodissima, & alijs præstabilior animus erit, qui mundi machinam sustinet. hæc.n.erit quæ omnibus constantior, & præstabilior inuenitur. & eius agnitio omnibus conferre reperitur. Huius sententiæ & Them.esse vr,cum inquit, mundi contemplatores exploratoresque qui esse poterimus,si nobis ignorabitur ea natura quæ fons atque initium sit omnium motuum? Fortasse & corporum omnium præsertim animalium atque plantarum. ecce quomodo anima est ea, de qua Arist. loquitur, quæ est fons, & principium omnium motuum,& omnium corporum,& plātarum.& animalium,hæc autem non

Tex.cōmē.3.

De qua aīa loquitur Arist. in hoc libro.

Positio Theophrasti et Themistij.

non nisi anima mundi videtur; quare Them. sententia cũ intentione fere Theophrasti occurrit. Huius opinionis forte argumentum fuit, qm̃ hoc in lib. Arist. contra plura insistit in his quæ de aïa locutus est Pla. in Timæo, ꝑpter quod opinionem eius inducit. s. in hoc primo. modo principaliter Plato locutus est ibi de aïa totius, quare Aristo. de anima totius bonum erat sermonẽ ponere. Obijcit aũt huic græcus quidã expositor, & primo, vt mihi vr̃ inquit, si de ea aïa differere proponeret, sermo eius non inuenitur verus, qm̃ anima mundi non inuenitur maioris constãtiæ nobis, ea. n. rõne, dixit Arist. animam nobis constare, ꝑut nobis in ipsis animũ experimur, & fons existit cognitionis. nec alijs omnibus conferret scientijs, cum ipsa nec subiectum, nec forma sit sciarum. Et præterea nõ tm̃ in primis esset ponenda scia aïæ, imo in primo loco, cum Meta. non excederet hanc aliquo modo. Aliter itaque hunc locum cõmẽtatur, & inquit, de anima ea loquitur Arist. quæ mens & animus dicitur, hunc. n. esse certissimum nõ dubitamus, cũ sit fons certitudinis, & in nobis esse experimur. Ipsum esse præstabiliorem omnibus, excepto primo lumine de quo in Meta. inuestigat Arist. perspicuum est. Præterea ipsum conferre omnibus cognitionibus lõga com. exponit quod & nos dicemus. Hanc com. Alber. hoc in loco secutus est vt videnti clarescit. Ergo in hoc loco vtrãq; sustinens com. primo exponam, qũo si de mundi aïa differere proponit verificabitur, ipsam esse maioris constantiæ, & maioris nobilitatis, & qũo conferre vr̃ oĩb[9] sciẽtijs. Secundo in loco aperiam modum qũo 2. com. & hæc. 3. locum habeant. Pro primo itaque, vt mũdi spũm illum declaremus, de quo Arist. loqui in hoc loco Com. exclamãt, debes scire ꝙ mundi spũs declarabitur, si aïalis generabilis declarabitur conditio, eo. n. ipso ad mundi spũm transibimus. Dicendum igit̃ ꝙ primo quatuor gradus reperiuntur in aïali. v. g. hoĩe, primus qui in primo locatur loco intellectus qui motor totius corporis existit, & regens, nec motus nec rectus, Scd̃s gradus aïa erit, qui motor erit & mobilis nõ ab aliquo sed per seipsum. Tertius erit intelligentia, siue rerum extra corpus prouidentia, qua congrua corpori, & incongrua dignoscit. Quartus nã, seu seminaria virtus, qua rebus præstat esse. Isti quidẽ gradus vnum sunt in subo, differunt tm̃ rõne apud hos. Intells. n. & est intellectus, & est aïa, & est intelligẽtia, & est natura: intellectus quidem, vt intelligens, & immobilis manẽs: aïa ꝑut mouet, & à seipso mouet: intelligẽtia prout prouidet cõgrua & incongrua: natura prout principium generãdi existit omnibus. hoc igitur est vnũ quod in hoĩe reperit̃, Secũdum reperimus quatuor humores. s. cholãm: sanguinẽ, phlegma, & meĩam, his. n. perfecte stãtibus, & cõmensuratis, aïalis esse saluatur, his distẽperatis, aïalis esse cõsumit̃. Tertium quod aïalibus & maxime homini reperim[9], sunt quatuor sensus: primus est imaginaria virtus, secundus sensus cõmunis, tertius sensus externus, quartus sensus quo cibũ sentimus nouimus, & fugimus, quẽ & plantis Pythagorici cõcedunt. Quartum quod in hoĩe inuenio, est ex deo eius aïæ in corpus processus. alterum est cõuersio ad ipsum. hæc sunt quæ in hoĩe reperimus principalia, quibus describemus mundi animũ, seu spũm, ex qua tota aperitur antiquorum cõme. Dicã igitur quatuor hæc in mundi cõstitutione esse reperta, spũs. n. eius, est intellectus oĩa tenens aïa, intelligentia, & nã. intells quidẽ prout intelligit se immobiliter, & fixe. aïa prout oẽs mouet sphæras. hic. n. spũs secundũ hos oĩa mouet corpora cœlestia Metaphorice saltem: sicut enim vna aïa hoĩs diuersa mouet membra mediantibus diuersis spiritibus, ita hæc aïa mouet totum, per diuersas intelligentias diuersa mundi membra. intelligentia: prout ea quæ gubernatione indigent prouidet, ea aũt quæ gubernatione indigent sunt ea quæ hic sunt, quæ qa trãsmutabilia sunt, & caduca, magno egent adiumẽto & prouidentia, est deniq; nã, prout arbores: aïalia, & cuncta virtutibus stellarum, & contextu motuum, & luminis, procreauit. quatuor itaque hos gradus cõtinet mũdi spũs. Post hoc in mundi constitutione quatuor & humores reperimus: est. n. in mundo ignis: qui choleram refert, aer qui sanguinem: aqua flegma, terra meĩam: sicut. n. humoribus temperatis vita fit hoĩs, & eis distẽperatis, mors, ita antiquissimi sapientes elementis temperatis mundi tenetur constitutio, eisque confusis, mundi perditur stabilitas. Præterea sicut quatuor humores quatuor sunt cõbinationum, sic elemẽtorum quatuor existunt cõpactiones. Post hoc in mũdi constitutione quatuor reperimus quodãmodo sensuum organa, quatuor sensibus hoĩs proportionata, primum est saturnus, post hunc Iupiter, post hunc Venus, post hanc luna. alia quoque ad hæc reducuntur organa. Saturnus quidem dñs existit imaginationum: propter quod loco imaginatiuæ virtutis in mundo deus ipsum cõstituit. Iupiter dñs existit omnium factorũ, propter quod loco cõmunis sensus firmatur. Venus sensus externi existit domina, propter quod eius locum tenet in mundo. Luna domina existit cõmodorũ & incommodorum pp quod locum tenet sensus plantatiui. Mundus itaq; aïal est perfectum, ex spiritu & corpore idoneo formatum, & q̃a duos inuenimus in hoĩs spiritu ordines. s. effluxũ à primo & in primum reditum, ita animæ mundi duos inuenimus ordines. s. vnus est, quo deus eã in medio mundi firmauit, quãque per totum dispersit, quia per intellectum in se, ꝑ aïam in sphæras. per intelligentiam in res caducas ꝑ nãm in ꝓcreationibus. Scd̃s quo redit in deum est ipsius dei cõtẽplatio, & quia deus extra mundũ est, ideo extra mũdũ dei cõtẽplatio extendit̃. & hãc esse opinionem Pla. testificati sunt. ait. n. Plato in Timæo. aïam aũt in eius medio collocauit per q̃ totũ tendit, atq; ea corpus ipsum etiam extrinsecus circuntexit. Dixit Them. vt Auer. narrat. 12. Meta. hãc esse opinionẽ Pla. & Arist. licet de eius procreatione sit dña: qm̃ Plato dicit eã fieri ex dijs secundis. Aristo. ex sole & orbe & decliui &c. Et cũ hæc sint dicta dicã modo primo qũo certissimũ ens existit mundi aïa. 2. qũo nobilissimũ. 3. qũo ad oĩum veritates conferat eius inuestigatio. Quãtũ ad primũ quatuor inuenimus in mũdi, & rerũ multitudine: primũ est deus vniuersorum entiũ auctor, q̃ bonus existit supra oĩa bona, post hunc mẽtẽ reperimus angelicã ex illo procreatã. post hanc & mũdi aïam, quæ & à deo effluxit intelligẽtijs cooperãtibus. post hãc mũdi corpus quod descripsimus cõstare ex quatuor elñtis, & quatuor organis sensuũ &c. Ex hoc duo patẽt. s. qũo aïa hæc sit certissima & qũo nobilissima. certissima q̃dã qm̃ postq̃ producta est in deum redit, à quo illustratur, & inde scd̃m locum tenet certitudinis, primũ. n. cõstans deus existit: qui auctor omniũ primus fuit, est. n. deus prima lux: quę seipsa sensibilis est, sic deus seipso intelligibilis, secũdum ꝯstãs mens existit angelica quæ auctrix existit animæ: est enim mens angelica lumẽ ex illa prima luce multiplicatum, sicut ex luce solis multiplicatur lumen medij. tertium constans aïa existit mũdi quæ residui mundi inuentrix reperitur. est. n. aïa mundi quodammodo velut lumen secũdariũ, sicut lumẽ vmbræ, mũdus aũt velut colores q̃ oĩno illuminati existunt ab alio. Ecce igit̃ q̃tæ existit cõstãtiæ, & q̃tæ nobilitatis: existit. n. maioris cõstantiæ omnium rerũ mũdi, minoris angelicæ mentis, & primi luminis, & sic minoris ꝯstantiæ q̃ subm̃ Meta. Quod aũt ad veritates omniũ rerum cõferat exponatur: qñ. n. aïa hæc deo inhæret, cum deus omnium teneat ideas & cognitiones: tũc inhærendo format̃ à deo hæc aïa, ꝙ deus, qui omnium rerũ naturas in mente tenet, sibi eas effingit, itaque (vt ita loquar) in hac spiritali natura quodãmodo pinguñtur entia oĩa. Illic cœlorum: elñtorũ: vaporũ: metallorũ: plãtarum: aïaliũ &c. formæ relinquuntur, & has Pla. ideas dixit esse, quare siq̃s perfectæ hanc cãm inuestigabit poterit in oĩum rerũ, quæ in ea lucent, cognitionem occurrere. Aliter põt intelligi: cũ. n. hæc intells sit intells intelligibilium, hæc secũdũ intellectum intelligibilia erit: ergo in Meta. ꝯfert. prout aïa est, res erit cœlestes quas mouet, & sic in eas ꝯfert, prout prouidẽtia erit, morales existet, & sic in eas cõfert, prout natura res erit naturales, & sic in eas confert, & hoc est quod Arist. ait, ꝙ aïa est quodãmodo oĩa: est. n. intells, aïa, intelligentia, nã ꝑ intellm̃ erit intelligibilia, ꝑ aïam mobilia, per intelligẽtiam moralia. per naturam naturalia, qui ergo

Opinio Phil.

Positio prima.

Commen. 18.

Quõ scientia de aïa ad veritates omnium rerum cõferat.

ergo hanc aĩam intuetur, quodammodo oĩa intuetur. Ex his relinquuntur tria. primum sub͂m huius libri esse maioris cõstantiæ quã sub͂a aliarum excepta diuina. Secundum ipsum est nobilissimũ oĩum sil'r Meta. abiecta. Tertio ipsius subiecti sciam ad oĩa conferre scĩalia: propterea quia oĩum in se tenet rerum figuras. hæc igitur est tãtorũ virorum expõ, & cõmen. & qualiter de mundi anima loquitur Arist. & qũo soluantur argumenta in oppositum patet, & forte ꝙ hoc intelligit Them̃. hic ca. 22. & in. 3. ca. 82. Sed quia Auer. sentẽtia de aĩa cõmuniter tenet̃, ideo declarabimus secundum quosdam latinos qũo aĩę cognitio ad veritatẽ oẽm confert & qũo sit maioris constantiæ, & quomodo nobilissima existit omnium fere. Dicam primo de nobilitate eius, circa quod debes scire, ꝙ aĩa intellectiua, de qua sermo Arist. dirigitur, est bona, honorabilis, admi-
Cõm. 9 & 8. rabilis, nobilis, & diuina. bona quidem qm̃. vt 2. Meta. dicitur finis, est optimum seu bonum. Item cũ aĩa corporis sit finis. qm̃, vt Philoponus inquit hoc in loco, ipsius grã corpus, est. n. corpus grã alicuius. hoc aũt eius grã: quamobrem & organizatio aĩalium alia atque secundum partem animæ in vnoquoque. Et hoc in secundo huius notificabitur in loco eius. honorabilis vero, quoniam vt dicitur
Cap. 16. primo Ethicorum, Scientiæ speculatiuę honorabiles sunt cum sint propter seipsas. cũ igitur intell's sit speculatiuarum scientiarum subiectum, nimirũ honorabilis, imo pręstabilior existit alijs. Admirabilis est etiam, qm̃ est vna substantiarum abstractarũ infima vt Auer. ait 3. huius. mo-
Commen. 19. do quid mirabilis est substantijs separatis, qm̃ Arist. ait in procœmio Meta. deficiens, & admirans vr̃ cãm ignorare, quia igitur intell's occultus est, idcirco admirabilis existit. Nobilis etiam, qm̃ nõ mouet sicut natura: natura. n.
Commen. 82. per qualitates operatur primas. modo Arist. hic & Auer. ex hoc ꝙ ipsã non est in materia, sicut qualitates, & formæ naturales, cõcludit nobilissimum hunc intellectũ esse nobilium secundum naturam. Est & denique diuinum quid
Commen 81. exñs, qm̃ forma quoddam diuinum est primo Physi. cũ igit̃ intell's sit forma formarum, quãto diuinior erit cunctis? aĩa itaque intellectiua bona: honorabilis, admirabilis, nobilis, & diuina res exñs creditur his, & sic de eius nobilitate patet sermo. Quãtæque sit constantiæ dictum est, intellectus, n. agens duobus modis constãtiæ est magnę. vno modo prout in natura nobilissimum tenet locum & per ꝯñs intelligibilissimum, qm̃ sicut est dispositio rei in essentia sic in cognoscibile, & ꝯstantia, vt Auer. Meta. 2. expo-
Commen. 4. nit verbũ Arist. & ideo hæc manifestissima natura dicunt̃ ab Arist. in principio. 6. est & certissimũ, cũ oĩum veritatũ sit certificatiuũ. Sicut. n. lumẽ reale ideo lumẽ dicit̃: quia omnes colores notificat, sic & aĩæ lumen intell's existit agens, quo oẽs veritates ei innotescunt, vt Auer. ait in 3. de aĩa in fine cõm. 5. quãtæ igitur sit cõstantiæ manifestum est. Qũo aũt iuuat, debes scire, principium quodammodo est principiatum potentia. Sicut. n. sol est quodammodo oĩa generabilia prout est principium eorũ, sic & vnũqđq; principiũ est quodãmodo principiatũ, & hoc Arist. ait in
Commen. 24. 12. Meta. & Auer. Anima aũt intellectiua ẽm hos partita est, qm̃ vna eius pars seu potẽtia est intell's, alia appetitus seu voluntas, alia sensus internus. i. imaginarius, tertia sensus externus. Secundũ intell'm principium est intelligibilium diuinorũ ipsi homini. ẽm voluntatem principium est omnium moralium. secundum sensum imaginarium, principium est oĩum Mathema. rerũ. ẽm sensus externos principium est cognoscẽdi res physicas mãles. aĩa itaq; intellectiua est quodãmodo entia Meta. moralia, Mathę. & naturalia, ergo cognitio ipsius proficit ad oĩum veritates, qm̃ cognitio eius quod est principium oĩum ꝓficit ad illa. & hoc dicit Arist. in hoc primo dę aĩa cum oñdit qũo aĩa sit quodãmodo oĩa. & hunc modum tãgit diuus Albertus in lib. de hoĩe. q. prima. artic. primo. in fine de qua aĩa loquit̃ Arist. quidem, & quãtæ sit constantiæ & nobilitatis & iuuamenti secundum hoc visum est hoc in loco.

Commen. 2. CVM demonstrauit. Vidimus expõnẽ Them̃. & expositionem Philoponi ẽm quas lr̃am interpretati sumus, hoc in loco superest videre expõnẽ Auer. Circa quã commentũ diuido in duo, qm̃ primo proponit intẽtionẽ literæ, ex qua patebit alius exponendi modus ab eis. 2. ibi {Et nos.} prosequitur inquit in prima {Cũ demõstrauit cãm propter q̃ hæc scĩa debet esse magis honorabilis, & præcedens alias scĩas nobilitate, incepit etiam demr̃are vtilitatẽ huius scientiæ dicendo. &c.} Ecce qũo Auer. vult Aristot. hic demonstrare huius scĩæ vtilitatem ad alias scientias, & huius expositionis cã est, qm̃ per rei dicendæ laudationẽ, & vtilitatem studiosi in amorem scĩæ alliciuntur, ꝑ rei dicendæ difficultatẽ ignaui dehortantur, sic fecit Aristo. primo nanque laudationem, post hoc iuuamentum enarrauit aiæ. 3. in loco. ibi {Omnino & penitus} difficultatẽ dicet, vt pigriores dehortetur, vt Hammonius inquit. {Et nos videmus} hoc in loco exequitur. Et duo facit. primo literam cõmentatur. 2. ibi. {Et debes scire} digressionẽ facit pulchram. Et vr̃ mihi duos intelligere syllogismos. primus est probans sciam de aĩa ad oẽm veritatẽ cõferre. Secundus est sciam animæ esse necessariam ad sciam naturalem. primũ non explicat, sed ipsum ex litera supponit, & literæ tm̃ quædã verba exponit, quæ patent. 2. ibi {Deinde dedit cãm} tangit 2. primus itaque cõponitur hoc modo, oĩs scientia, cuius subiecti cognitio confert ad oẽm veritatẽ, est iuuans ad oẽs scĩas. Sed scĩa de anima est scientia, cuius subiecti cognitio confert ad oẽs veritates. ergo scĩa de anima iuuat ad oẽs scĩas huius. narrat Arist. tm̃ minorẽ. & Auer. in digressione declarabit illã. maiorẽ supponit. Secundus syll's cõponitur sic, oĩs scĩa iuuans ad maximam partẽ scĩæ naturalis, iuuat ad scĩam naturalẽ, sed aĩæ scĩa iuuat ad scĩam aĩalium quæ est maxima pars scĩæ naturalis, ergo scĩa de aĩa iuuat ad scĩam naturalẽ, huius tangit minorẽ. d. & cã in hoc est, quia cognoscere de animalibus est maxima cognitio partium naturalium. Deinde syllogizat minorẽ, & põt cõponi sic, oẽ id, ꝙ est tanq̃ princi. aĩaliuum, iuuat ad scĩam aĩalium. Sed aĩa est tanq̃ princi. aĩalium (& hanc minorẽ ponit in litera) cõcluditq; conclusionẽ. d. vnde necessarium est, vt scire de aĩa sit necessarium in cognitionẽ aĩalium, non tm̃ vtile. & sic patet primus syll's & secundus, & ambo ponuntur in litera Aristo. Et debes scire.} In hac parte Auer. digressionem tangit, q̃ oẽs græci faciunt, vt Them̃. hic, & Simpl. & Hammonius. inducit aũt digressionem. Auer. hic, vbi tria facit. primo ostendit qũo hæc scientia iuuat ad scĩam naturalẽ. 2. qũo proficit pluribus specialiter. 3. qũo vniuersaliter omnibus scientijs humanis. Inducit aũt Hammonius hanc digressionẽ ex litera Arist. hoc modo. d. deinde inquit & ad oẽm veritatem non minimũ hr̃e momenti. i. ad totam philosophiam. Idem nãque est veritatem dicere & philosophiã, qm̃ & re vera sapientia veritas est, nihil. n. in ea falsi. quare si ad totã philosophiam cõducit: expedit palã, ꝙ ad moralem & Theologiam ac naturalẽ, cũ sint philosophiæ partes. vult itaque Hammonius hãc digressionẽ esse necessariam, qm̃ Arist. minorẽ syll'i nobis indeclaratã relinquit, ideo opus est nobis declarare qũo his conducit qđ Auer. partitus est in tres modo, licet nullus expositorũ id fecerit. secunda ibi {Secundus est.} tertia ibi {Tertius vero.} Proponit ergo hoc & inquit debes scire ꝙ iuuamentum scientiæ animæ ad alias scientias inuenitur tribus modis, quos successiue declarat. & primo primũ, & inquit, vnus syllogismus, qui potest sic componi. omnis pars nobilissima alicuius totius iuuat illud, & in essendo, & cognitione. hanc tangit. d. quorum vnus est secundum quòd est pars illius scientiæ, imo nobilissima partium eius. minor est, sed scientia animæ est pars, imo nobilissima pars scĩæ naturalis, & hanc ponit. d. sicut habet dispõnem cũ scientia naturali. potest conclusio conduci: ergo scientia de anima, iuuat totam scientiam naturalem. minorem probat. d. n. ꝙ qm̃ animalia sunt nobilissima corporum generabilium & corruptibilium, anima est nobilius omnibus quæ sunt in animalibus. ergo anima est nobilissimum omnium. & sic patet qualiter nobilissima pars scientiæ naturalis est scĩa de anima. Debes scire vt Aristot. inquit

5. Meta.

Tex.cōmē.16. 5.Meta.& ſm rationem accidens toto prius. vt muſicum, muſico homine, cuius rationem dicit. non enim eſt ratio tota ſine parte. eſt ergo ſenſus quòd cognitio partis confert ad totius inſpectionem, qm̄ non eſt ratio & diffinitio totius ſine parte. & hoc genus vtilitatis declarauit Auer.in procemio phyſicorum.& tu vide eū ibidē. Debes ſcire ſecundo ꝙ mundus cōtinet tot, quot aīal, quæcūque enim ſunt in mundo ſunt in animalibus. in mūdo corpora cœleſtia, elementa, & horum accidentia, & aīa ſeu ſpūs: q̄ expoſui. ſimiliter & in aīali ſenſus locum corporum cœleſtium tenent, humores locum elementorum, & aīa locus ſpūs. quare cum anima ſit quid nobilius humoribus, ſenſibilibus accidentibus, relinquitur aīam nobiliorē eſſe oib⁹ quæ ſunt in animali, & ſic patet dictum Auer. hic Primus ergo modus iuuandi manifeſtus eſt.ſ.prout eſt pars, imo nobiliſsima pars philoſophiæ naturalis. Secundus eſt. } Hoc in loco ponit modum quō conducit ſcientiis ſpāl'r.ſ. primo morali.ſecunda ibi § Diuinus aūt.§ declarat quō cōfert Meta.primo ergo proponit hoc.d.ſecundus eſt quia dat pluribus ſcientijs plura principia, vt ſcientiæ morali.ſ. regendi ciuitatē, & diuinæ.i.Meta. { Moralis.n. } hoc in loco declarat illud & inueni vnum hoīem exponere hūc locū, ꝙ proponit ꝙ finis eſt duplex. quo, & gr̄a cuius, vt diſtinguit Auer.4.cœli. Finis gr̄a cuius hoīs eſt ipſe deus, finis quo ipſe hō eſt in deū, eſt ipſa intellectio qua hō deus efficitur, & coniungitur ei, vt.10.Ethicorum ponitur. Dicit ergo iſte homo, moralis.n.ſuſcipit ab hac ſcīa vltimum finem hoīs in eo ꝙ homo.i.finem gr̄a cuius & pro.i.ſciam .i.declarationē ſuæ ſubſtantiæ.i diffinitionis illius quę ſit, declarabitur.n.in hoc libro, qm̄ motor primus abſtractus eſt intel'ſ, vt dicit Auer.2.cœli.& in 3.huius. Pōt & exponi, vt dicit iſte homo aliter, per finem.ſ.finē quo, qm̄ hoc declaratur quid ſit intellectio quæ eſt finis quo, & declaratur ſcīa eſſentiæ intellectionis.i.definitio eſſentialis intellectionis: quō ergo hæc ſcīa iuuat moralem manifeſtū eſt ex his. Sed hæc expoſitio eſt purus error, qm̄ vt Alexand. ait in prŏcemio priorū, omnis ſcīa eſt gr̄a dei, & vt ei quātum poſſumus aſsimilemur. ergo hoc iuuamentum nō eſſet accommodatum morali, & maxime regendi ciuitatē, vt Auer.ait. Præterea vt Aui.ait in.9.Meta.finis quo vnimur deo eſt ſpeculatiuus, ſed finis moralis nō eſt ſpeculatiuus, ſed vt boni fiamus, vt Ariſt. ait primo Ethicorum.

Expoſitio cuiuſdam. Commen.22. Cap 10. Commen 61. Commen 5. Reprobatio. Cap.7.

Cap.5. Præterea in libro phyſicorum declaratur ꝙ primus motor ſit ſubſtantia abſoluta, indiuiſibilis & æterna. ergo nō magis hæc ſcīa declararet diffinitionē primi motoris qui eſt finis gr̄a cuius q̄ liber phyſicorum. Præterea. Scientia moralis triplex eſt monaſtica, quæ, in decimo traditur libris Ethicorum & politica quæ traditur in 8.politicæ, & in œconomicam, quæ traditur in duobus. modo hæc ſcientia non magis declarat quod ſit finis hoīs in eo ꝙ homo, ſcīa regendi ciuitates quā alijs. Præterea, deus vel eius ſpeculatio non vr̄ finis hoīs in eo ꝙ homo, cum ſit conueniens omnibus ſeparatis vt Auer.ait 12.Meta. Conſueui olim Ioan.expoſitionē narrare, quàm in qōnibus ponit. modo aūt ad meam tranſeo expoſitionē. Dicendū primo ꝙ homo eſt cognoſcitiuus, & eſt appetitiuus, & ideo duo fines illi debentur, vnus quidem, vt cognoſcitiuus eſt, (& eſt cōtemplatio primæ veritatis) alius, vt appetitiuus eſt, & eſt operari ſm virtutes, vt Ariſt.ait primo Ethicorū. Secūdo debes ſcire ꝙ oīs ſpeculatio ſumitur à forma, habet aūt hō formam ſenſitiuam, ideo pōt accipi in eo ꝙ aīal habet & intellectiuā, ideo poteſt accipi in eo ꝙ homo.i.in eo ꝙ ſpeculatiuus, & appetitiuus. Tertio debes ſcire ꝙ in diffinitione cuiuſlibet accidentis ponitur genus, & ponitur ſubiectum loco differentiæ propriæ, vt colligitur 7.Meta.& alibi. Ex his ſumitur huius loci declaratio: vult enim Auer.per vltimum finem hoīs in eo ꝙ homo operationem ſecundū virtutes: hæc.n.operatio optima ei competit non inquātum animal, ſed inquātum homo, vt dixit, modo operatio optima ſecundum virtutes declaratur in lib.de anima quātum ad genus & differentiam, quoniam genus eius eſt operatio animæ. omnis.n.operatio ſecundum virtutes, eſt operatio animæ, & non ecōtra, differentia vero eſt potentia aīæ vt ſenſus, concupiſcibilis virtus. temperantia.n.attenditur in ſenſibus qua eliguntur actus temperati, definitur itaque fœlicitas quæ eſt vltimus finis ſic, fœlicitas hominis eſt operatio animæ exiſtēs in omnibus animæ potentijs ſecundū moderationē oium actuum illarum, modo in hoc lib.declaratur genus, & declaratur differentia.ſ.potētiæ aīæ quot ſunt, & quæ ſint, & qūo ſint, ergo in hoc libro declaratur eſſentia & diffinitio fœlicitatis moralis, nihil.n.eſt rei diffinitio niſi rei eſſentia, & hoc modo pōt colligi hæc diffinitio primo Ethicorū. vide vbi diſtinguit potentias animæ. Hæc autem fœlicitas potius attribuitur politico, quā œconomico, & monaſtico, quoniā œconomia & monoſia partes ſunt politicæ, vt Ariſt.innuit primo politicæ. inquit ergo Auer. moralis.n. ſuſcipit ab hac ſcīa vltimum finem hominis in eo ꝙ homo .i. prout appetitiuus eſt rationali appetitu, & declarat quomodo ſuſcipit.d.& ſcientiam ſuæ ſubſtantiæ quæ ſit.i. & diffinitionem illius operationis virtuoſæ, quia genus & differētia hic declarātur. Et hæc eſt mens Them. à quo forte Auer.accepit. Dicit enim hic § Ac virtutes quidem negotioſas, auctoſaſque facilius conſequemur, ſi ſubſtantiam atque vim animæ, cuius illæ ceu decora quædam honeſtamentaq; ſunt, habuerimus perſpectā, & cognitam. } Ecce quomodo vult ꝙ hæc ſcientia cōferat morali, prout declarat ſubiectum virtutū, cuius virtutes ſunt ornamenta, & decora. eſt autem illud ſubiectum oēs potentiæ animæ: & ſic hæc ſcientia declarat differentiam diffinitionis vltimi finis. Et etiam hæc mens. Phyloponi, inquit.n.ad moralem quidem conducit, qm̄ impoſ'e eſt noſtros exornare mores virtutes animæ non conſiderantes, vt ipſe in ethicis inquit. Præterea poſt multa ait, rurſus de moribus faciens verba, atque ordines virtutum cōſiderans diſputabit de ſuijpſius poteſtatibus quarum ſunt virtutes & hanc expoſitionem potes colligere ex.1.Ethic. Diuinus aūt § hoc in loco inducit qūo hæc ſcīa diuinæ aliquid accōmodat, & Ioannes.Iañ.inquit in qōnibus ſuis, ꝙ in hoc libro declaratur ſubſtātias abſtractas eſſe, & eas eſſe intelligentes. ergo diuinus duo accipit ab hac determinatione.ſ.qōnis an eſt: & qōnis quia eſt. Sed hæc explanatio erronea vr̄ primo quidem, qm̄ nulla ſcientia demonſtrat ſub̄as abſtractas eſſe, niſi lib.8.per viam motus æterni, vt Auer. teſtatus eſt in primo auditus naturalis.& in his quæ de ſubſtantia orbis inſcripſit.& in octauo auſculato.& 11.ſcientiæ diuinæ, & amplius in locis fere innumeris. Præterea inquit Auer.hoc in loco, diuinum ſuſcipere ſubſtātiam ſui ſubiecti.modo ſub̄a rei diffinitio eſſe eius vr̄.ergo non tm̄ hoc in libro qōnis ſi eſt, & quia eſt debuit Ioannes cōm. explanationem, ſed quid eſt. Ideo viſum eſt mihi dicere ꝙ ſubſtantiæ abſtractæ, vt cadunt ſub rōne conſiderandi Meta. debent habere eſſe abſtractum ſecundum eſſe à materia. & ſic in lib.Phyſicorum qō an ſunt ſub rōne Meta. declaratur, & quia qō quid eſt quæſtionis ſi eſt, ſupponit ſoſ'onem, ideo poſtquam quæſtio ſi ſunt terminata eſt in libro auſcultatorio, hoc in lib.qōnem quid eſt terminare conatur, ſed quia ſubſtantiæ abſtractæ non ſunt diffinibiles veriſsima diffinitione, cum nec ſub genere vniuoco nec differentia cadant, vt in.12.Meta.colligitur, ſi qua diffinitio eis accommodatur videbitur eſſe per propria, quæ Auer.ibidem attributa nominat, & hoc in lib.vt Auer.ait huius tertij. & 61. ſecundi cœli quādam colligimus prędicatorum congeriem, quā diffinitionem eorū abſtractorum appellare poſſumus lato nomine. hic igitur per ſubiectum principalem partem ſubiecti Meta.intelligit, & per diffinitionem attributorum congeriem audit. poteſt ergo congeries illa eſſe ſub hoc modo, ſubſtantia abſtracta eſt intellectus intelligens per ſuam ſubſtantiam, non dependens à corpore in operatione intellectiua, intelligēs ſe, & ſuperiora, & inferiora per ſuam eſſentiam, & multa alia attributa eis colligēdo, quæ hoc in lib.inuenimus, diffinitionē faciemus perfectiorē. inquit ergo Auer. diuinus aūt ſuſcipit ab ea, ſubſtantiam.i.diffinitionem ſubiecti ſui, id eſt principalis partis ſubiecti, cuius rōnē inq̄t, hic enim declarat ſubſtantias abſtractas eſſe intellectas, id eſt intellectus,

Commen.38. Expō propria. Cō.13. & 16. Commen.14. Cap.18. Cap.18. Expoſitio Ioā. Commen. vlti. Cap.3. Commen. 3. Commen. 5. Expoſitio propria. Commen. 39. Commen.5.

lectus, quod sumitur tanquã genus, & alia multa declarantur de cognitione dispositionum cõsequentium.i.attributorum necessario sequentium intelligentia, in eo ꝙ est intelligentia,& intellectus, & per pñs multa loco differentiarum, vt ego dixi. hæc ergo scĩa morali finem, & Meta. subiectum cõmentatur, quare nimirum ea iuuamentũ præbere eis vr. Tertius vero.} Hoc in loco iuuamentum cõmune omnibus conducit,& inquit.Tertius vero est cõmune iuuamentum, & est facere acquirere confirmationẽ in primis principiis, quoniã ex ea acquiritur cognitio causarum primarum propositionum,& cognitio alicuius per suam cãm est magis firma quàm sui esse tantum. Sed obiicies, quoniam principia sunt propositiones immediatæ quibus non est altera prior. ergo non põt habere cãm. Huic qõni dixit quidam homo,ꝙ principia prima pñt dupliciter considerari. vno modo vt ex terminis veritatẽ habent,& sic non hñt cãm. alio modo vt nos eis assentimus, & sic hñt cãm.s.assensus,& non veritatis, nõ.n.verificatur per cãm aliquam, sed bene assentimus eis per lumen intellectus agentis quod in hoc libro declaratur.& ideo ait,& est facere acquirere confirmationem in primis principiis, & non dixit facere acquirere veritatem. Contra hæc, qm̃ non tantum lumen est causa assensus principiorum, imo propositionũ mediatarum: ergo nõ tantum cã principiorum, imo propositionum declaratur hic. Præterea Lumen primę causę est fortius, ergo magis erit cã huius assensus, ergo non tantũ hic, imo,& in Meta. dabitur hoc iuuamentum. Præterea. Non assentimus primis principiis nisi mediante sensu, vt dicit Auer.8.Phy.ergo & lib. de sensu cõfert hoc cõmuni iuuamento. Debes ergo scire ꝙ huius loci expositionem dedit Them̃.1.Poster.& Ioan.Philoponus ibidem.& hoc in loco ego expono sic, quoniam propositio mediata,& immediata hoc modo cõueniũt.s.quia ambæ sunt necessariæ: hoc.n.inquit.& Arist.in Poster.1.& inquit. Manifestum est aũt, & si sint propões vles.i.necessariæ ex quibus est sylls,ꝙ necesse est cõclusionẽ esse perpetuã.i.necessariam,& propter hoc,& propositio demonstrans,& demonstrata ambæ debent esse necessariæ, propositio itaque mediata habet cãm suæ necessitatis priorẽ, quæ est altera propositio prior.v.g.præmissa, præmissa.n. est cã conclusionis, tam quo ad necessitatẽ quàm quo ad veritatẽ, ꝗ quo ad euidentiam. Ex hoc sequitur dr̃ia inter mediatam propõnẽ,& immediatã, quoniã mediata habet alteram priorẽ à qua dependet in esse necessario & in esse cognito, sed immediata nõ habet alterã priorem propter quã sit vera. vnde non dicitur immediata eo quia careat cã suæ veritatis & suæ necessitatis, sed quia caret cã quæ sit propositio prior suæ veritatis & suæ necessitatis. & ideo Arist.inquit. propõ immediata est propõ qua non est altera propõ prior,& non dicit qua nõ est altera cã prior. propositio ergo immediata põt hr̃e cãm suæ veritatis, & suæ necessitatis,& suæ euidẽtiæ, quæ est intells agens, & non propõ prior ea.& hoc Arist.inquit 1.Poster. principia cognoscimus quo terminos cognoscimus. quod Themistius exponit ibidem hoc modo,ꝙ ea cã, qua terminos cognoscimus, ea principia nobis perspicua fiunt,& vera modo illa causa est mẽs.i.intells.ergo vult nos.s.cognoscere principia intellectu, quo terminos cognoscimus, ergo immediata propositio non est, eo quia careat omni cã suæ veritatis, sed quia careat propositione priori, qua possit concludi eius necessitas,& innotesci eius veritas, & huic cõsonat verbum Arist. primo Posteriorum. vbi inquit. Dico aũt principia in vnoquoque genere quæ cum sint, non cõtingit demonstrare.i.quæ nõ possunt demonstrare ipsa esse vera per aliam priorem propõnẽ. Ad propositum ergo dicendum ꝙ quia in lib. de anima declaratur intells agẽs, qui est cã veritatis principiorum, ideo confert iuuamẽto cõmuni: quia cognitio rei per suã cãm nõ quæ sit propositio prior, est maior sui esse tantum. Ad formã qõnis cum dicitur hñt causam, ego cõcedo. ergo pñt demrari per illam. nego argumentum: sed oportet addere hñt cãm quę est propositio prior ea, vel ex ea põt fieri propõ prior, ergo possunt demonstrari. modo intellectus agens non est propositio prior, nec ex eo fieri potest propositio prior primo principio, ideo non potest primum principium demonstrari. Et sic patet hic locus.

Obiectio. *Respõsio cuiusdam.* *Reprobatio.* *Commen.22. & 26* *Expositio propria.* *Cap.7.* *Cap 8.* *Cap.3.* *Cap 9.*

COMMENTARIVM.

HAEC pars dupliciter introduci potest vt in collectaneis obscure legitur. Primo quidem secundũ The.qui voluit Arist.hic per tertiam rõnem captare & audientium, & legentium beneuolentiam. probauit.n.hanc excellere alias facultates,& constantia rerum consideratarũ & excellentia,& ex his duobus in proximo textu captauit beneuolentiam, nunc tertio eam captat ex vtilitate: quatenus hæc confert ad omnes speculatiuas scientias, & maxime ad scientiam naturalem, cum anima sit animaliũ principiũ de quibus est potissima pars naturalis scientiæ, hãc expositionem Thomas noster sequitur, & Neoterici fere omnes. Alii græci magnæ auctoritatis viri dixerunt. Arist. hic probare alterum, eorum quæ proximo textu accepit: accepit.n.hanc cæteras scientias excellere constantia subiecti, nunc probat. quia hæc scientia, quæ de anima est, confert ad omnem veritatem, quæ in aliis scientiis traditur, potissimum ad scientiam naturalem, cuius magna pars est ea pars, quę de animalibus est, quorum anima est principium: Quo vero ad verba attinet in collectaneis dicebamus scientiam de anima hic ab Arist. appellatã esse cognitionẽ ipsius, quæ gręce est γνῶσις, gnosis,& nõ scientiam, quia habetur potius fide maiorum per modũ cognitionis, quam demonstratione per modũ sciæ, & quia hæc animæ cognitio est parua. hac ratione dixit videtur proficere, quia quatenus parua est, nulli prodesse potest, attamen quãtulacũque videtur ad omnem veritatem in aliis speculatiuis scientiis traditam, vtilis est. Cum vero dixit §multum.§ in collectaneis rationem assignauimus, quia longe magis hæc quæ de anima scientia est, confert aliis, quàm aliæ huic. Melius autem dicendum est eum dixisse §multum§ propter veterum opinionẽ, qui existimarũt animam esse omnia, quo concesso sequitur scientiam de anima ex toto prodesse ad omnẽ veritatem. Propterea addit contra hos non ex toto cõferre, sed multum quatenus est omnia intentionaliter vt dicemus. Dixit §maxime autem ad sciam de natura§ quam græci physicen appellant, quia scientiæ naturali est vtilis & necessaria. Aliis vero vtilis, non tamen necessaria. Verbum {tãquam,§ græce est οἷον, latine & tanquã,& quasi. Verum placet diuo Thomæ hoc verbum οἷον, ion, id est tanquã, teneri expressiue, pro vere, vt sit sensus, est enim vere principium animalium. In collectaneis autem dicebamus verbũ, tanquã, teneri diminutiue, vel quia nondum hoc patet nisi ex lib.2. vel quia non tota aĩa est animalium principium secundũ Auer. fictionem, quia non secũdum intellectum. Quam rem nõ acceptamus: quia Arist. non de aĩa intellectiua loquitur, sed de aĩa cõmuni ad oẽs animæ species. Animaduerte tamen ꝙ in collectaneis longã digressionem fecimus, de qua aĩa loquitur Arist. vel qũo de aĩa loquitur, an secundũ rõnem generalem, an de aĩa mundi, quę est hoĩs intellectus scd̃m The. Theophrastum,& Auicennam. Theophrastus, quem The. imitari vr, de mundi anima Arist. loqui asserit, dũ ait ipsius cognitionem ad omnem veritatem conferre. Mouetur quia Arist. reprobat plura Plato. dicta de anima in Timæo. Modo in Timæo de anima mundi Plato dicit. ergo & Arist. hic. Contra hanc expositionem obiecit Græcus interpres, quia tunc anima non esset maioris cõstantiæ. Anima enim mundi incerta est. Præterea. Anima mundi est deus, hæc ergo scientia non esset minor Meta. ex quo vtraque est de deo. Propterea aliter dicebat (vt in collectaneis diximus) Arist. locutum esse de anima illa, quæ est mens, hoc est de aĩa humana: quæ est intellectiua. Hæc.n. omnibus mundi rebus antistat, non aũt diuinis substãtiis: de quibus est diuina scĩa. Quam expositionem Albertus imitatur. In collectaneis autẽ vtranque expositionem sustinebamus, quod longa digressione fecimus. At breuius & dilucidius, s̃m Theophrasti expositionẽ dicimus sciam de hac mundi aĩa oĩbus aliis scientiis præstare, nõ aũt diuinæ. quia s̃m Plato. à Deo proficiscunt dii secundi,

1.expositio. *2.expositio.* *De consideratione verborũ.* *De qua anima loquitur Arist. qõ inter græcos interpretes prima expõ. obiectiones.* *2.expositio.* *Expositio opinionis Theophrasti.*

cundi,ab his anima mundi, e qua omnes res huius mundi, Deus autem est lux prima, e qua angelica natura proficiscitur vt lumē primarium,ab hac natura proficiscitur anima mundi,vt lumen secundarium, ab hac res proficiscuntur huius mundi, veluti colores: quæ series docet mundi animam antistare omnibus rebus mūdi. postponi vero ad diuinas substantias oēs. Patet igitur qūo secundum hanc expositionē hæc scīa oēs excellat nobilitate subiecti præter diuinā. Qūo vero conferat ad oēs veritates, declarabamus etiam quia ipsa in reditu ideas omnium rerū quasi formas suscepit, qui ergo eā sic idæis formatam intelligeret:veritates omnium rerū intelligeret. Ex hac expōne patet primo qūo aīa sit nobilior omnibus, exceptis diuinis substantiis.nā ab ipsa velut à lumine secundario proficiscuntur hæc quasi colores.ipsa vero à diis secundis quasi à lumine primario qui à deo proficiscunt̄ quasi à luce. Patet secundo qūo sit maioris constantiæ, nā est ita ipsa rebus cōstantior,quibus mundus constat, sicut lumē secundarium constantius coloribus. verū inconstantior diis secundis,sicut lumen secundariū primario inconstātius. Patet tertio qūo ad oēs veritates cōfert, quia cum sit oībus idæis formata qui ipsam intelligeret veritates oēs intelligeret,quæ p idæas depræhēdūtur, ergo quo ipsa est oīum rerum mundi cā,est nobilior omnibus, exceptis rebus diuinis,e quibus causatur,quo vero ipsa subit rationem secundarii luminis, & res mundi rōne colorum est cæteris constantior,quo cognitio eius est cognitio oīum idæarū, confert ad oēm veritatem. Quo vero modo secundū aliorū græcorū expōnē aīa cunctis rebus mūdi præstet,& magis cōstet,& omnibus veritatibus prosit, licet obscure in collectaneis diximus,dilucide dicamus,& nūc: humanam .n.aīam nobiliorē esse omnibus rebus quibus mūdus constat eo patet quia intel's,qui est eius nobilissima pars, oībus mundi partibus antistat. Confert vero omnibus veritatibus,quatenus est oīa intentionaliter,quo.n.aīa intentionaliter est res cœlestes, eius cognitio confert veritatibus,quæ in Meta.sunt, quo est intentionaliter res corruptiles eius cognitio ad oēs physicas veritates cōfert. quo vero ipsa intentionaliter est res morales, est illarū prouidentia,& eius cognitio confert ad oīa moralia. quo vero ipsa cognita, cætera cognoscuntur & non ecōtra,est cūctis aliis cōstantior,excepta diuina natura, hoc pacto expositiones istæ nunc sint dilucidatæ. Sed vtraq; est extra Arist.mentē,& vtraque est ficta,& non vera,vtraq; rhetorica & non scientifica,quod probare esset stultum. Quare dicamus eum loqui de aīa in cōmuni, de hac.n.ait eius cognitionem ad veritatem oēm conferre,de hac dixit, historiam de aīa in primis ponemus,non.n.cōsonum est, vt in tam paruo spatio æquiuocet de anima, si.n.in proximo textu loquitur de anima, vt est huius scīæ primum subiectum,de ipsa eadē rōne in præsenti textu loquendū erat, cum ait eius cognitionem omnibus veritatibus prodesse. Quo vero modo scientia de aīa hoc pacto sumpta sit maioris constantiæ,& nobilior,& cōferens ad veritatē oēm, in collectaneis dicebamus,verius tñ Auer. in cōmētario, & diuus Thomas in expositione dilucidarūt,ea enim quæ in collectaneis diximus Alberti sunt,licet nō mala. Hactenus de collectaneis quæ in textus expōne collegimus, & de his quæ in cōmentario collegimus,dicamus. Sunt.n. plura consideratione digna,quorum primum est,quid per veritatem Aristo.intelligat, Hammonius.n.ait eū per veritatem intelligere philosophiam, quæ ideo veritas dicitur, quia in ea nihil falsi est, sub hac contineri dicit moralem Theologiam & naturalem. Auer. aūt per veritatē intelligit speculatiuas scīētias:quarum finis est veritas. Videtur autem Auer.expō melior, quia moralis non veritas, sed actio finis est,bene tamen Auer.in prosequendo declarat hanc scientiam conferre morali etiam.nō quod sit necessarium ad textus expōnem, sed bonitate doctrinæ, prætermisit aūt declarare hāc scientiam conferre Mathe. quę est vnā speculatiuarū, quia declarando hanc prodesse omnibus iuuamento cōmuni, sub intelligebat mathematicas. Secundum vero est, quo modo scientia de anima confert morali,vt oēs expositores dixerunt. Them.Hammonius, Philoponus,& Simplicius. Auer. aūt ait morali conferre quatenus moralis ab hac scientia suscipit vltimum finem hominis,quo homo est,& scīam suæ substantiæ,quę sit. Supra quibus verbis in collectaneis diximus aliquos intellexisse hominis finem cuius gratia, & quo finem cuius gratia vt deum quid sit. In hoc enim lib.declaratur primū motorem abstractum esse intellectum,& reliqua, finem vero quo,quia ī hoc libro declarabitur quid sit intellectio, qua deum intelligimus. Quam expōnem multis rōnibus refutabamus, potissimum,quia deus & intellectio,qua deum intelligimus,non est finis proprius moralis,sed cuiuslibet scientiæ,& sic male Auer.addidisset.f.regendi ciuitates. Iste enim finis est communis cuilibet parti philosophiæ, non tantum politicæ. Nostra expositio propter hæc erat, moralē suscipere finē hois quo homo est appetitiuus atque volitiuus,quatenus accipit ab hac scientia definitionem fœlicitatis. Est enim fœlicitas hominis quo homo est appetitiuus, operatio animæ existens in omnibus animæ potentiis secundum moderationem omnium actuum illarum.modo omnes hæ partes in hac scīa declarantur. Ergo moralis suscipit ab hac scientia definitionem sui finis,quatenus partes definitionis fœlicitatis hic declarantur. dixit autem proprie moralem hæc suscipere quo ad eam partem quæ dicitur politica, quia illa ambitu suo omnes complectitur. Finis vero hominis quo est cognoscitiuus,non est finis moralis,sed metaphysici. ideo si hūc hæc scientia declarat, veritatem præbet ipsi Metaphysicæ,quatenus illi declarat definitionem eius finis. Sed dubitatio emergit contra verba Auer. ait enim quod moralis suscipit ab hac scientia vltimum finem hominis, in eo quod homo,& scientiam suæ substantiæ,quæ sit. Modo hæc videntur falsa, nam licet suscipiat ab hac scientia partes definitionis,quę sit animę operatio,& quot & quę sint animæ potentiæ ex quibus constat definitio,non tamē accipit ab hac scientia finem definitum nec definitionē finis .s.ꝙ hominis fœlicitas quo,homo est appetitiuus,sit operatio animæ secundum moderationem omnium actuum potentiarum eius,cum nec finis nec huius finis definitio in aliqua huius scientiæ parte tractetur. Fortasse hoc argumento motus diuus Thomas voluit hanc scientiā conferre morali, non quia declarat finem hominis, sed quia declarat potentias animæ sine quibus virtutes, de quibus agitur in morali, intelligi non possunt. Alteri.n.ac alteri potentia Arist. alteram,ac alteram virtutem præbet, ideo antequam agat ipse de virtutibus, distinguit potētias, accipiens ea,quæ de potentiis dicta sunt in libris de anima. ergo hæc scientia morali confert, quo potentias animæ exponit, secundum diuersitatem quarum attenduntur diuersæ virtutes,quare potius hæc scientia morali confert, quia declarat subiectum virtutum, scilicet animæ potentias,quàm finem,quid ille sit, & dubio procul hæc est vera explanatio. Siquis tamen afficeretur expōne Auer. dicere posset multum differre accipere rem & definitionē rei, & accipere definitionem rei tm̄ non rem definitā, & accipere definitionē cōpositā & ordinatā & ea, ex quibus ipsa definitio constat. Moralis enim non accipit finem hominis à præsenti scientia,cū in nullo loco huius scīæ declaretur quid sit fœlicitas,& sic nō accipit rē, nec accipit finis definitionē sic constitutā,cū nullibi de ea sic constituta in hoc libro agatur. Accipit autem definitionē rei, quia volens definire fœlicitatem, eam definit per illa quæ in hoc libro sparsim declarantur. moralis enim vt animastico subalternus fœlicitatis definitionem complectitur. Cum ergo Auer. ait. { moralis enim suscipit ab hac scientia vltimum finem hominis in eo ꝙ est homo, & scientiam suæ substantiæ, quæ sit } nisi intelligat verbum { et } expositiue pro id est, erraret, non enim moralis accipit finem,& definitionē finis,sed finē & pro.i.definitionē finis, nec accipit definitionē in se,sed definit fœlicitatē per ea, quæ in hoc libro tractātur dispersim. In hoc.n.libro dispersim agit nūc de operatione, quæ est genus moralis fœlicitatis,nūc de potētiis,nunc de actibus, quę sunt differētię, ergo

Marginalia (left): Expō opinionis græcorum. — Retrobatio expositionum .s.expō omniū. — Excusatio. — In cō. consideranda. Primum. Quid per veritatem.

Marginalia (right): Secundum quō hæc scītia confert morali. — Alia expō. — Dubitatio. — Expō diui Thoma. — Defensio expositionis Auer.

ergo accipit definitionem quatenus, vt subalternus animastico, congerat in vnam definitionem, ea quæ dispersim in hoc libro tractantur, ex quibus fit definitio fœlicitatis. Sic enim exponendo verba Auer. stare possunt, expositio tamen diui Thomæ est melior, est enim accepta ex verbis Arist. in lib. Ethic. & nihil melius quàm Arist. per Aristo. exponere. Hæc enim scientia morali confert quatenus in hac agitur de potentiis animæ, quæ sunt subiecta virtutibus de quibus agitur in morali philosophia, non enim parum rebus prodesse videtur ea scientia, quæ subiecta rerũ exponit. Tertium est quomodo animasticus] confert diuino, cui Auer. respondet dicens, quia diuinus suscipit ab hac scĩa definitionem sui subiecti. Et nos in collectaneis per subiectum intelleximus principalem partem subiecti secundum cõmunem modum loquendi de subiecto, & per diffinitionem, intelleximus rationem conflatam ex attributis. At nunc dubitationes occurrunt contra hæc, primo quia si metaphysicus suscipit ab hac scientia definitionem sui subiecti. In aliquo libro Metaphysicæ legeretur hæc definitio. modo nullo in libro illam legimus. ergo non suscipit illam ab hac scientia. Secundo si ab hac scientia metaphysicus definitionem sui subiecti, & à libro physicorum suscipit subiectum esse, nihil relinquitur considerandum de substantiis abstractis. Tertio octauus physicorum liber videtur etiam hanc vtilitatem diuino præbere, tradit enim de Deo multa attributa, vt ꝙ sit abstractus, & indiuisibilis, & incorporeus, & extra id genus, ex quibus potest dei descriptio confici, & sic liber de anima non haberet hoc proprie. Hæ tres dubitationes requirerent longam disputationem, quam nos in dilucidario confecimus, nunc vero breuibus de his pertransibimus. Pro dilucidatione ergo primę dubitationis, debes scire, quòd philosophi vtuntur hoc loquendi modo, quo Auer. hic vtitur. dicunt enim geometram sumere à naturali philosopho continuum diuidi in infinitum, & tamen videmus eorum libros, in quorum nullo id legimus. Similiter dicunt metaphysicum sumere à physico substantias abstractas esse, & in nullo metaphysicæ lib[illegible] legimus. Quare dicamus ꝙ per sumere, philosophi supponere, aut vti intelligunt. Geometra enim sumit continuum diuidi in infinitum, quia supponit hoc, & aliquando vtitur illo, sic metaphysicus sumit ab hac scientia definitionem sui subiecti, & à libro physicorum suum subiectum esse, quia supponit hæc, & quandoque his, vt suppositionibus vtitur si occurrit, hactenus de prima dubitatione. Pro dissolutione secundæ, nonnulli, & quidem doctissimi, dixerunt metaphysicum sumere hæc modo exposito .s. illa supponendo, & aliquando illis vtendo, & tamen vltra hæc quæ supponit ex his libris considerat quidditates substantiarum separatarum & in vniuersali & particulari. In vniuersali quidem quatenus illas considerat vt ens actus, bona, & id genus, quod est eas considerare quo ad quidditates vniuersales. In particulari vero, quia proprium est metaphysico considerare abstractum à motu & à materia sensibili. ergo ad illum maxime pertinebit considerare quidditates earum substantiarum puras, quæ sunt per essentiam separatæ, & in particulari. Metaphysicus ergo supponendo substantias abstractas esse, ex libro physicorum, & quid illæ sint descriptione collecta ex attributis in hoc libro considerata, considerat vltra hæc quidditates illarum in vniuersali & in particulari essentiales. Sed hæc positio non videtur conueniens: primo quia metaphysicus considerat quidditates in vniuersali non modo substantiarum separatarum, sed omnium rerum, & sic per primum eorum dictum non habet aliquod proprium consideratum de illis. Secundum eorum est omnino ambiguum, primo quia substantiæ separatæ non habent proprias definitiones, quia tunc essent in genere, contra Auerroem libro secundo de cœlo. Præterea. Si haberent quidditates, haberent formam, omne enim habens quidditatem habet formam, est enim quidditas forma, habens vero quidditatem est habens formam, quare essent çompositæ ex materia & forma. Præterea. (vt vniuersalius argumentemur) vel per quidditatem intelligunt essentiam, & hoc non, quia à nullo artifice substantiæ separatæ intelliguntur per essentiam, imo cognoscere illas per essentiam est beatitudo, vel per quidditatem intelligunt definitionem propriam, quæ constat ex genere & differentia, & hoc minime, quia substantiæ separatę non sunt in genere, vt secundo de cœlo ait Auer. aut per quidditatem intelligunt aggregatum collectum ex sensibilibus, & cum tale aggregatum declaretur in hac scientia, nihil Metaphy. habebit proprii de illis, sed solum quædam communia, quæ habet de omnibus. Quãquam hæc res in 1. libro Metaphy. dilucidarii fuerit dilucidata, tamẽ breuibus, resumendo, dico primo ꝙ sumendo quidditatẽ substantiarum separatarum pro illarum essentia, cognitio illius ad nullam scientiam abstractiuam pertinet. Dico secundo eam sic acceptam spectare ad Meta. intuitiuam, vt dicemus. 3. huius. Dico tertio ꝙ sumendo illarum quidditatem pro illarũ vera & propria definitione, sic quidditas earum ad nullam scientiam spectat, quia quod non est, nõ scitur, substantiæ abstractæ talem definitionem non hñt, essent, n. in genere. At si sumimus quidditatem pro descriptione aggregata ex prædicatis per modum quid, & prædicatis per modum qualis, sic quidditas vno modo spectabit ad Meta. alio modo ad animasticum. Ad Meta. quidẽ, si illa prædicata immediatę colliguntur ex phãtasmatibus Meta. Ad animasticum autem si colligũtur ex phantasmatibus animasticis. Ex hoc patet solutio. Meta. enim vltra hæc, de substãtiis separatis considerat descriptiones illas, quas colligit ex phantasmatibus Metaphy. hæc de secunda. De tertia vero dicamus, ꝙ ea, quæ. 8. Physi. de substantiis separatis, vel de primo motore, nactus est Arist. solum pertinẽt ad esse subiecti, quod cõsideratur in diuina scientia, quia in diuina scĩa subiecta sunt substãtiæ separatæ, modo substantiæ separatæ, & indiuisibiles, & incorporeæ synonyma sunt, ergo in diuina scientia substantiæ separatę indiuisibiles & incorporeæ sunt subiecta. quare quæ habentur de substantiis separatis. 8. Phy. potius sunt de quæstione si est subiectum in Meta. quæ vero habentur hic potius attinent, ad quid est, collectũ ex phantasmatibus animasticis, vt dictum est. hæc de tertia dubitatione. Quo vero modo diuinus suscipiat ab hoc scĩa substantiam sui subiecti ex hisce patet. Quartum vero est quo modo scientia de anima cõmuni quodam iuuamento omnibus prosit scientiis, cui rñdet Auer. & vult hoc cõmune iuuamẽtum esse, quo facit acquirere confirmationem omnium principiorũ scĩarum. nam in hac scĩa assignatur cognitio intellectus agentis. qui intellectus agens est cã primarũ propositionũ, & cognitio rei per cãm est firmior quàm sui esse tantum. Quare cum hic habeatur causa, qua omnia principia scientiarum illucescant, ab hac scĩa omnes sumunt causam, cur propositiones primæ veræ sint in eis. In collectaneis diximus nõnullos voluisse intellectum agẽtem esse causam non veritatis. qua. s. propositiones primæ in scientia veræ sint, sed qua nos illis assentimus. Cõtra hoc multa diximus, tamen nunc contra hoc videtur, quia veritas est in nostro consensu: non enim assentimus illis nisi quia arbitramur veras esse, veras esse arbitramur lumine intellectus agentis, ergo de veritatę & de cõsensu vna erit causa. Propterea dicebamus lumen illud esse causam veritatis, & consensus, nõ quidem quo veritas est in re. sed quo veritas est in intellectu. Verum dicebamus lumen esse causam, vt propositionibus assentiamus, non tamẽ propositioni, per quam prima demonstrari possint, vt longa commentatione diximus. Sed contra hæc sunt dubitationes non paruæ, prima quidem, quia tunc scientia de anima subalternaret sibi omnes alias, & deducitur, quia dicit propter quid omnium principiorum omnium scientiarum. Scientiæ enim suorum principiorum dicũt, quia, supponentes illa vera esse, hæc scientia dicit propter quid assignans declarationem luminis intellectus agentis, est enim definitio luminis propter quid omnium primorum principiorum. Secũda dubitatio est, quia non videtur hæc scĩa dare cõfirmationem primorum principiorum

Marginalia: Qualis expõ D. Thomæ. — Tertium quõ hæc scĩetia pro desĩ diuinæ Dubitationes. — 1. dubitatio. — Secundo. — Tertio. — Solutio. 1. — Solutio. 2. — Prima positio. — Refutatio. — Propria solutio Dispositione. 10 cap 4. Commen. 36. — Solutio. 3. — Dubõnes.

rum aliis,quia aliæ ſcientiæ acciperent talē confirmationem,hoc aūt eſt cōtra experientiam,phyſica.n.ſupponens plura entia mobilia eſſe,& motū eſſe,& naturā eſſe principium motus,talium cōfirmationē à lib.de Aia nō accipit. Tertio dico ꝙ in hac ſcia intellectuale ſi iſtud lumen definiatur,non vr̄ qūo ex tali definitione pateant omnīū ſcientiarum principia,ſicut ſi aliquis definiret ſolare lumen in tenebris nō ſequitur nobis in tenebris patere colores.Vltimo ſi definitio talis luminis eſt propter quid, & cā primorum principiorum,ergo principia prima non eſſent indemōſtrabilia. Pro ſolutione debes ſcire expoſitores per lumen intellectus agentis intelligere definitionem luminis modo in hoc libro definitio talis luminis haberi pōt, eſt enim intellectus agentis lumen,quo ſolo prima ſciarū principia patent.Dico ſolo,quia lumine tali patent concluſiones,non tamen eo ſolo. Secundo debes ſcire, hanc luminis definitionem cōfirmare omnium ſciarū principia, poſſe dupl'r intelligi.Aut affirmatiue illa demonſtrando, & illorum propter quid.& cām aſsignando, & hoc pacto ex huius luminis definitione non confirmantur prima omnium ſciarū principia(ſic enim eſſent demonſtrabilia,& non immediata.) Aut negatiue, quatenus ex definitione talis luminis habetur primorū non eſſe demonſtrationem quærendam,nec probationem petendam, ſed ſupponenda in ſcia vt vera,& hoc pacto definitio talis luminis confirmat omnia ſciarū principia: quia ſi lumen hmōi eſt,quo ſolo prima ſciarum principia vera eſſe patet,ſequitur phyſicum non debere probare ſua principia,ſed ſupponere, vt vera, & metaphyſicū ſimiliter,& totum hoc habere ex definitione luminis,quæ in hoc libro poteſt aſsignari. Ergo hæc ſcientia per hoc,quod definit lumē tale,negatiue confirmat oēs primas propoſitiones omnium ſcientiarū.Modo hæc ſcīa de primis quæ habetur per cām negatiue, eſt firmior,quàm ſi haberetur,& non per cām, vt dicit Auer. tunc ad rōnes. Ad primam dico hanc non ſubalternare ſibi alias, quia principia non cōfirmat affirmatiue. Ad ſecundam patuit ſolutio. Scientiæ.n.accipiunt talem ſuorum principiorum cōfirmationē non reponendo illam in aliqua parte ſui: ſed ſupponendo illā ex definitione huius luminis. Ad tertiam patet ſolutio. Qui enim lumen ſolis declarat in tenebris,non manifeſtat colores affirmatiue,non.n.ex tali declaratione nobis exiſtentibus in tenebris patent colores. Manifeſtat aūt illos negatiue, quatenus facit, vt nos nullum aliud manifeſtatiuum quęramus præter ſolare lumē. Ad quartā patet ſolutio.Sunt.n.indemōſtrabilia affirmatiue, licet ꝯfirmabilia ſint negatiue.

ARGYR. *Atque perſpicere cognoſcereque naturā eius & ſubſtantiam quærimus: deinde ea quæ circa ipſam accidunt, quorum quædam affectus ipſius eſſe proprij,quædam animalibus etiam per ipſam ineſſe competereque videntur.*

Tex.3. Inquirimus autem conſiderare, & cognoſcere, & naturam ipſius,& ſubſtantiam. Poſtea quæcunque accidunt circa ipſam, quorum aliæ quidem propriæ paſſiones animæ eſſe videntur, aliæ autem communes, & animalibus propter illam ineſſe.

COLLEC. Tex.cōmen.3. Hoc in loco ordinem procedendi ponit, dictum eſt enim in poſterioribus accidentia nō poſſe quæri, nec demonſtrari de aliquo,niſi prius quæratur illius diffinitio, eſt enim diffinitio rei medium cōueniens ad demonſtrandum accidentia ineſſe illi. ponit ergo hunc ordinem ꝙ in hoc libro vult inueſtigare primo diffinitionē animæ. poſt hoc inueſtigabit accidentia ipſi,quæ duplicia ſunt. aliqua quidem animæ propria,& ſolum ei competentia. alia quæ per ipſam cōmunia ſunt corpori, quæ toti inſunt cōpoſito,& hæc literæ eſt ſuperficialis expoſitio. Inquit modo. Inquirimus autem.Ariſto. inquit Meta.lib.3.in cap.Ineſt autem inueſtigare volentibus ſummopere bene dubitare, potior.n.inueſtigatio priorum eſt ſolum dubitatorū, quia igitur antequam diffinitionem aīæ veram venetur,& accidentia propria ei,primo opiniones antiquorum probabiles proponit, ideo inquit. Inquirimus & nō intendimus, eo quia antequam definitionem aīæ cōſideret & accidentia eius cognoſcat inquiret, & hoc antiquorū opiniones & argumenta pro eis tangendo.Conſiderare & cognoſcere inquit Philoponus. dicimur.n.conſiderare hoc aliquid quando ſimpliciter attendemus ipſum.i.notitia incōplexa definitiua. cognoſcere vero ipſum quando & quæ inſunt ipſi accidentia diſcamus. ergo duo proponit inquirere.ſ. conſiderare ipſam incomplexe, & definitiue, & cognoſcere ea quæ inſunt ei. & reſpondens ad ly ⸗conſiderare⸗ inquit ⸗naturam ipſius & ſubſtantiam⸗inquirimus itaque conſiderare naturam ipſius & ſubſtantiam ⸗& inquirimus cognoſcere⸗ poſtea quæcunque accidunt circa ipſam, ita ꝙ ly ⸗naturam & ſubſtantiam⸗ reſpondet ad ly conſiderare, poſtea quæcunque accidunt circa ipſam reſpondet ad ly cognoſcere, eſt ergo ſenſus nos inquirimus conſiderare naturam & ſubſtantiam animæ, poſtea inquirimus cognoſcere quæcunque accidunt circa ipſam. dixit. ⸗naturam ipſius, & ſubſtantiam⸗vt præcedentis, ſcilicet naturæ ſequens.ſ.ſubſtantia ſit expoſitiuum. Vel naturam quidem genus animæ, ſubſtantiam vero differentiam ſignauit, ita ꝙ ſit ſenſus, nos inquirimus conſiderare naturam, id eſt ſub quonam genere ſit anima,vtrū ſubſtantia, vt peripatetici.vel ſub quanto,vt dicentes eam eſſe proportionem.vel ſub quali,vt dicentes eā eſſe cōplexionem, vt Galenus inquit, deinde cum cognouerimus genus, diſcere eius ſubſtantiam.i.eius conſtitutiuas differentias, & per conſequens totam diffinitionem colligere ⸗Poſtea quæcunque accident circa ipſam⸗& per accidentia hoc in loco non inquit quæ ipſi per accidens inſunt vt corpori album. Sed ſecundum ſubſtantiam annexa, ita ꝙ accidentia intelligit eſſentialia, & propria quæ ex diffinitione emanāt eſſentiali, vt hoc in loco ex diffinitione ſyllogiſmi accipit Philoponus,concluſio enim non per accidēs propoſitionibus accidit, ſed eſſentialiter ſequitur & hæc accidentia proponit poſt diffinitionem inueſtigare. Quorum aliæ propriæ paſsiones animæ videntur,alię vero per ipſam & animalibus ineſſe⸗ quia propoſuit dicere de accidentibus ipſi,& accidentia animæ duplicia eſſe vidētur, ideo ſubdiuidit, vt recolligat quæ accidentia inueſtigare intendat,dico ergo ꝙ eorum quæ eſſentialiter conſequuntur animam, hæc quidem ſolum ipſam conſequuntur.hęc vero totum animal. hæc quidem quæ ſolam conſequūtur animam paſsiones intelligent.hæ enim ipſius ſecundum ſeipſam rationalis animæ proprium. cæteræ vero, id genus paſsiones ſentire,imaginari,iraſci,concupiſcere,& ſiquid horum exiſtit,hæc cōmunia ſunt vtriſque. Huius rationem inquit Philoponus, qm̄ cæterarum animarū nulla exiſtit propria paſsio, qm̄ neque eſſentia ipſarū ſeparabilis.in ſimpliciter aūt anima quę rationalis eſt,propria exiſtit paſsio,cum ipſa ſola ſecundum eſſentiam ſit ſeparabilis. Sed ambiges qm̄ vna tantum eſt paſsio ſoli aīæ competens intellectio.ſ.cur ergo dicit ⸗quorum aliæ propriæ paſsiones animæ videntur⸗ac ſi plures eſſent. Sed ſoluitur,qm̄ quamlibet cōprehenſionem ſequitur appetitus ſicut vmbra corpus, vt Auer.ait.11.ſuæ Meta. ideo intētio, & velle intellectiuum duæ ſunt propriæ animæ operationes,quæ inſunt ei, vt anima eſt & ſeparabilis vt dixit. Et debes ſcire ꝙ paſsionis nomē dicitur duobus modis, vno modo pro eo quod ad corruptionem deducit, & hoc modo paſsio corruptiua appellatur, vel quod ad perfectionem, dicitur enim pati lignum ab igne eo quia aliquando ad corruptionem deducitur. dicimus vero & pati ſenſus à ſenſibilibus, eo quia ex poteſtate perficiuntur in actum. Et hoc pacto inquit Plato in ſophiſta ꝙ totum non eſt vnum, ſed quod totum vnum patitur.totum enim non eſt id quod vnum, eo quia totum partium exiſtit totum. partes vero multa ac non vnum, quapropter non vnum totum, ſiquidem habet in multis eſſe: ſed paſſum, ſeu affectum habet vnum quia patitur, & ſuſtinet vnum ſecundum paſsionem perfectiuam. Hoc & Ariſtote. inquit in huius.2.non eſt autem ſimpliciter, neque agere, neque pati, ſed aliud quidem corruptio quædam à contrario.aliud autem ſalus magis eius,quod potentia ab Commen.39.

eo

eo quod eſt actu & ſimili. Ecce & quomodo Ariſt. in idẽ incidit verbum cum Platone. Hoc ergo in loco paſsionis nomen accipit perfectiuæ. inquit ergo quorum accidentium per ſe aliæ propriæ paſsiones videtur animę, alię autem per ipſam videntur & in eſſe animalibus communi ter,vt exemplis dictis dictum eſt. Philoponus hoc in loco Andronicum rhodium repræhendit negantem librum de interpretatione Ariſt.fore.dicente enim ibi Ariſtotele ꝙ conceptus paſsiones exiſtunt animæ. ſicut dictum eſt in libro de anima. Ait Andronicus ꝙ hoc nulli compertum eſt in libro de anima. quare (vt inquit) aut liber de anima Ariſt.non eſt, vel liber de interpretatione non eſt, & certum eſt hunc librum Ariſt.eſſe,quare ille Ariſt. non erit.Cui reſpondit hoc in loco.d.dicimus ergo ꝙ hic proprias paſsiones animæ,nihil aliud quàm conceptus dixit, & hoc erat quod in tractatu de interpretatione aiebat.

Commen.3. Cvm demonſtrauit. Hoc in loco expoſitionẽ Auer. huius textus expedit enarrare, ideo dicendum ꝙ Auer. primo proponit huius loci intentionem.2.ibi § Dicendo & quæſitum eſt.§ exequitur, & inquit in primo. Cum demonſtrauit vtilitatem huius ſcientiæ, incepit demonſtrare intentionem ſuam, ecce quõ Auer.differt ab illis. hoc enim in loco non ordinem dicendorum dicit.Ariſt.proponere,ſed intentionem. Et videtur ꝙ expoſitio prima ſit vera, & hæc falſa, qm̃ cum propoſuit hanc ſcientiam eſſe maioris conſtantiæ & nobilioris ſubiecti, & iuuans ad alias, vel propoſuit intentum ex quo redundant hæc, vel non. ſi non. ergo ad quid hæc tria accipit? ſi ſic: ergo hoc in loco ſuperfluit. Et ſolutio eſt, quoniam in generali intentionem apponit cum dicit aïæ hiſtoriam in primis ponemus. hoc in loco in ſpeciali intentionẽ eius exprimit, cum enim de anima differere propoſuit,opus erat dicere quid de anima differere opportunũ eſt. Dicendo & quæſitum.§ Nunc intentionem proponit huius libri, & eſt circa duo.ſ.circa ſubſtantiam, & naturam.i.diffinitionem,& circa accidentia propria animæ.&.1.Auer.hoc inquit.2.ibi.§ Sicut eſt de aliis.§ cãm eius quod propoſuerat aſsignat. & quod dicit in prima manifeſtum eſt per ſe.Attamen debes ſcire ꝙ Auer.per naturã, & ſubſtãtiam idem intelligit,vt præcedẽtis ſequens ſit expoſitiuum, naturam dico.i.ſubſtantiam,vt & Hammonius etiam exponit.Propter quod & adhuc debes ſcire ꝙ diffinitio eſt natura. eſſentia quidditas,& forma ſecũdum Auer.Natura quidem prout eſt principium operationis eius cuius eſt, natura.n. principium operationis exiſtit Phyſi.lib.2. Eſſentia verò, qm̃ principium eſſendi eſt rei cuius eſt,vt.7.Metaphy.tra-

Commen.20. dit Auer.quidditas quoniam eſt principium intelligendi.

Commen.42. & 43 vnde.7.Metaphy.Auer. inquit, ꝙ diffinitio eſt ſermo cer-

Commen.27. tificatiuus &c. Forma denique qm̃ principium eſt ſpeciei vniuerſaliter.1.Meta. Ex his apparet quõ Auer.& Hammonii cõmentatio eſt literæ idonea & bona. Sicut eſt.§ hoc in loco probat intẽtionem circa illam eſſe bene propoſitam propter duo. Tum primo quia ita eſt de aliis rebus naturalibus,quoniam de his oportet tractare, & ſubſtantiam ſeu diffinitionem, & accidentia per cõſequẽs de anima idem faciendum.2.ibi.§ Cognitio.n.§ probat hoc ſecũdo, qm̃ cognitio cuiuſlibet generis ſcibilis & cuiuſlibet ſpeciei non cõpletur niſi cognoſcendo diffinitionem & accidentia illius rei, vt Ariſt.inquit primo Poſter. ſcĩa eſt vnius generis ſubiecti. Et debes ſcire ꝙ ſubiectũ dicitur genus, vel ſpecies, qm̃ quemadmodum genus dicitur principium generationis, vt Porphy. inquit, ſic & ſubiectum principium cognitionis in ſcientia.Et ſpecies,quoniam quemadmodum ſpecies forma eſt rei, ita ſubiectum forma ſpecificans eſt ſcientiam. Accidẽtium.§ quia propoſuit dicere de diffinitione & accidentibus & accidentia duorum ſunt modorum, ideo hoc in loco id diſtinguit.Et debes ſcire ꝙ operationem indigere corpore põt duobus modis intelligi.vno modo ſubiectiue, alio modo diſpoſitiue. vult ergo prima expoſitio ꝙ accidentia ſunt duobus modis, quædam propria animæ,quædam cõmunia aïæ, & corpori. & ſecundum hoc per accidentia propria intelligit quæ inſunt animæ tantum non indigẽdo corpore nec ſubiectiue, nec diſpoſitiue, ſicut intelligere, & velle. ad hoc enim vt intellectui inſint,non debet eſſe calidus, neque frigidus,nec prius inſunt corpori,vt in ſubiecto, ſicut album prius ſuperficiei. Per corpus itaque hic intelligit rem corporalem ſeu materialem quomodocunque Auer. Quædam ſunt accidentia, quæ inſunt aïæ indigendo corpore diſpoſitiue & ſubiectiue,ſicut iraſci, timere, & alia. hæc enim indigent corpore vt ſubiecto,& re corporali,vt diſpoſitione,non enim homo iraſcitur niſi calefiat, nec timet niſi frigefiat. ſimiliter homo nõ ſentit,niſi ſentire recipitur in organo corporeo. ergo indiget corpore. & tu lege Auerroim,quia verba patẽt per ſe. Et induxit.§ aſsignat rõnem quare ſubdiuidit accidentia animæ, & inquit. & induxit hanc diſtinctionem in accidentibus animæ, qm̃ id,quod eſt magis deſideratum de paſsionibus animæ eſt, vtrum poſsit eſſe de eis abſtractum aliquid, aut non.ſi.n. ſcitum erit quod aliquid eorum eſt abſtractum, ſcitũ erit & id quod eſt plus deſiderabile, & eſt eſſe æternum eius, quod impoſsibile eſt ſup.ineſſe animæ,niſi ſit aliquid eorũ proprium animæ ſine corpore.& quaſi per hoc aſsignauit cãm quare apponit ſubdiuiſionem accidentium quæ eſt, quia per illam excitamur ad quæſtionem de perpetuitate ipſius animæ intellectiuæ, vt dicit com̃.3.huius. Debes ſcire ꝙ propter quatuor qõ de animæ perpetuitate eſt appetibilis, primo quia eſt de optimo ente, quod eſt in homine.inquit.n.& Ariſto. in his quæ de animalibus,melius eſt ſcire aliquid de rebus arduis,& topice, quàm multum de vilibus & demonſtratiue. Secundo qm̃ ex ſolutione huius dirigimur ad operationes virtuoſas,quoniam inquit Auer.3.huius Alexand.ponens intellectum corruptibilẽ, Commen 4.

non põt ſaluare moralem ſcientiam,at qui ponit eã æternam poteſt.Tertio quia ex ſolutione huius quæſtionis homo excitatur ad perſcrutationẽ entium ſeparatorum,quia (vt Auer.inquit.3.de anima.) Alpharabius ponens intelle Commen.36.

ctum corruptibilem,non põt dicere nos poſſe intelligere ſubſtantias ſeparatas. Quarto vt Auic. inquit in.10.ſuæ Metaphy.cap.de electione prophetæ ex ſolutione huius qõnis ſcimus reuelare aliqua populo pro eius bono regimine, & tu vide ibidem. Et põt intendere.§ hoc in loco apponit ſecundam expoſitionem.vbi debes ſcire,ꝙ operatio eſt duplex hoĩs. vna quæ ineſt corpori propter aïam, & per conſequens primo aïæ, vt imaginari &c. alia quæ ineſt animæ propter corpus, vt ſomnus &c. vult ergo exprimere, ꝙ Ariſt. intendit accidentia propria aïæ primo modo,& cõmunia ſecundo modo, & verba Auer. patent.

Sed dubitatur circa primã expoſitionem,quę eſt Hammonii & Simplicii hoc in loco etiam. Deinde contra ſecundam,quæ eſt propria Auer.qm̃ inquit Ariſt. melius autem eſt fortaſsis non dicere aïam miſereri, aut addiſcere, aut intelligere,ſed hoĩem anima.vide infra.ergo vr̃ nulla paſsio eſt animæ propria. Et præterea ſecunda expoſitio Tex.com.64.

& literæ contradicit expreſſe,qm̃ ſicut illę animę quia incipiunt ab ea propriæ dicuntur,& non cõmunes,ita & illæ corporis,quia à corpore incipiunt, non cõmunes dici merentur. Præterea. In litera quã Auer. exponit inquit & quædam accidunt corpori propter aïam, modo Auer. exponit ꝙ ideo communes ꝙ inſunt aïæ propter corpus.

Ad primam intendit Ariſt. aïam non eſt ſubiectum denominationis, non tamen negat eã poſſe eſſe ſubiectum inhæſionis, vel forte ibi loquitur de intelligere ad opiniones antiquorum,qui ipſum eſſe corporeum narrãt, vt ibidem patet. Ad ſecundum dicendum ꝙ antiqui ſic dixerunt.modo loquendo vt plures, vel dicuntur illæ communes,quia famoſæ,illæ propriæ quia occultæ. Ad ſecundam dicendum ꝙ in græco ſic habeatur ἐκεῖνο, & ſic exponitur. aliæ aũt per ipſum & animalibus ineſſe.vbi in græco ly ipſum neutri eſt generis, & propterea trãſlator trãſtulit per ipſum,& Auer.hñs duas literas duas dedit expoſitiones,primã primo ſecundã ſecundo. itaque per ipſum vult intelligere corpus,& ſic expõ ſecunda eſt cõtra textũ primũ,licet ſit pro textu ſecũdo.Aliud exemplar in græco habet ἐκείνην, & eſt generis fœminini,& exponit ꝑ ipſam, & ſic Auer.bene exponit,prout duas habet literas.

Com-

COMMENTARIVM.

EGIDIVS lucidus expositor vult Arist. hic procedẽdi ordinem tradidisse, cuius causam asignauit, q̄a cum captauit legentium beneuolentiā ex dignitate, & vtilitate captat beneuolentiam nunc ex ordine procedendi in his quæ vult dicere. Græci vero dicunt Aristot. in hac parte legentes reddere dociles, ideo ponit ordinem. Vbi debes scire Arist. in primo textu duo cõplexum esse intentionẽ p̄ntis liberi in generali per illud verbū historiam de aīa. & dignitatẽ sciæ, cum dixit in primis ponemus. Similiter hic duo cõplexus est, intentionem in speciali, cum ait se velle inquirere naturā & substātiam hoc est definitionem essentialem, & ordinem, cum ait postea quæcunque accidunt circa ipsam, quorum accidentium sunt quædam propriæ passiones aīæ. Aliæ aūt cõmunes, quę animalibus inesse videntur propter ipsam animam. Ergo in præsenti parte reddit (vt græci dicunt) legentes dociles asignans specialem intẽtionem & ordinem in illa. Cur vero talem ordinem sit seruaturus in collectaneis dictū est, quia accidẽtia nō quærunt de aliquo, nisi definitio eius prius quæratur, per q̄ accn̄tia illa insunt, vt in posterioribus dictum est. *Quæstio.* Quæret quispiam, vtrū proponat quærere definitionẽ aīæ in cõmuni, an aīæ humanæ. Quidā dixerunt eum proponere se velle quærere definitionẽ aīæ in cõmuni, q̄a sic in. 2. prosequitur. Gręci vero aīæ humanæ eū definitionẽ querere dixerūt, q̄a de eius accn̄tibus proponit dicere. Ego dico de vtraq; aīæ definitione, & aīæ in cõi, & aīæ in spē, q̄a vtrāq; ꝯplectetur huius lib. secūdo. & fortasse hac de cā dixit naturam ipsius & substantiam, intelligens per nām cõmunem animæ definitionem, & per sub̄am intelligens propriam, ideo dixit quorum aliæ sunt propriæ passiones, aliæ cõmunes. Quo vero ad verba attinet, in collectaneis dicebamus Arist. dixisse quærere, siue inquirere, quia disputando cum veteribus definitiones hasce inq̄rit. dicebamus eum dixisse cognoscere & cõsiderare, propter duplicẽ notitiam (vt Philoponus innuit) cõsiderare quidem quo ad incõplexam notitiam. cognoscere vero quo ad complexam, & respondens ad considerare, dixit nām, & substantiam. i. definitionẽ substantialem vel cõem & propriam: vel genus, & differentiam. respondens vero ad cognoscere, dixit deinde accidentia. Quid vero per naturā & quid per sub̄am intelligat dictum est, tn̄ arbitror eū per naturam intellexisse cõem animæ definitionem. per substantiam aūt, intellexisse propriam. alias expõnes quære in collectaneis. Per quæcūque accidūt intelligit aīalia accidentia, in aīalibus enim duplicia accidentia videmus, quædam corporalia, siue naturalia, vt qualitates primæ, & qualitates secundæ videntur, quæ insunt aīalibus rōne elementorum, quædam animalia, quæ insunt ratione animæ, & quia anima est triplex, intellectiua, sensitiua, & vegetatiua: ideo triplicia sunt aīalia accidentia, quædam quæ in animalibus videmus propter animam intellectiuā, vt intelligere & velle, quædam propter animam sensitiuam, vt sentire & moueri. quædam propter vegetatiuam vt nutriri, generare, & augeri, hæc oīa animalia accidentia dicuntur, quia ratione animæ insunt & non nisi animatis rebus. Hæc dicuntur accidentia, vt Philoponus inquit, non quia *Diuisio.* possint non inesse, sed essentialia accidẽtia. Horum autem animalium accidentium, Aristoteles diuisionem faciens, dixit alias esse proprias passiones, alias cõmunes. passiones propriæ sunt intelligere & velle, cõmunes aūt cætere cæterarum aīarum, cur vero illæ propriæ, hæ cões, postea dicemus. Verbum ἰδιοπαθῆ, idiapathe, Philoponus conceptus mentis interpretatur, & per hoc, legitimat contra Andronicum librum de interpretatione. Nostri tamẽ pathe, affectionem, siue affectum, vt ipse Quintilianus interpretatur M. Tullius perturbationem, Boetius vbique pas*Primum circa commentum.* sionem. Hæc quo ad textum. In collectaneis circa commentum, primum considerandum erat de intentione pręsentis partis. vbi dicebamus Auerroẽ velle Aristotelem demonstrasse vtilitatem, nunc intentionem, non quidem in vniuersali (quia eam complexus est in primo textu), sed in speciali. At nunc hæc Auer. expositio non placet quia Arist. in Rhetorico procemio prætermisisset docilitatem quæ est in procemio Rhetorico pars magis necessaria. Secundum in collectaneis considerandum est, quid Aristot. per passiones communes, & quid per proprias intelligat. & supponamus primo Aristotelem subdiuisisse animalia accidentia quæ animatis rebus competunt propter aīam, non autem naturalia, quæ insunt, aut propter elemẽta, aut propter mistionem, vt dictum est. Quare fit, vt aīales passiones, sint aut communes aut propriæ. Auerroes dupliciter exponit, primo ꝙ Aristoteles ꝑ aīales proprias intelligat, quæ ad hoc vt insint subiecto, non egent corpore. vel re corporea, communes vero, quæ ad hoc, vt earum subiectis insint egent corpore, vel re corporea, hæc est prima. Aliter dicit, ait enim proprias esse passiones, quæ insunt earū subiectis propter aīam, communes vero, quæ insunt propter corpus, & dicebamus hanc secundam expositionem nasci ex differẽtia textuum, quia in græcis codicibus reperiebatur propter ipsum, & ita vr̄ referre corpus. ergo cõmunes erūt, quæ insunt propter ipsum corpus. Sed circa has expositiones, primo refuto secundā, deinde dubito contra primam. Refuto secundam quidem, nam nulla vr̄ passio aīalis, quæ animatis rebus insit ꝑꝑ corpus, cū enim Arist. passiones animales subdistinguat, & passio animalis est quæ animatis rebus inest propter animam, iure nulla videtur passio animalis animatis rebus inexistens propter corpus. erit enim non animale accidẽs, sed nāle. Sed dices, aliqua animalis passio non pōt inesse sine corpore, ergo est aliqua inexistens propter corpus. Præterea. Aliquæ sunt passiones, quæ inesse non possunt nisi præcedāt motus corporales, ergo saltem hæ erunt propter corpus. Et dicendum ad primam, nullam fortasse passionem posse sine corpore inesse: non tamen sequitur eam esse propter corpus, vt licet nullus sine externis bonis felix sit, nullus tamen est felix propter bona externa, vt Philoponus inquit. Ad secundā vero dico passiones illas, & præuias alterationes omnes aīatis rebus inesse propter animam, licet non sine corpore, prima ergo Auer. expositio hoc pacto sit refutata. Contra vero secūdam dubitatur, quia ea data nulla esset animæ operatio propria, qm̄ si qua esset, illa esset ipsum intelligere, modo intelligere non est absque phantasmate. Sine. n. phātasmate nequaquā intelligit aīa. ergo ipsum intelligere ad hoc vt insit, eget corpore, & ita est cōis, & non propria passio. Propterea melius Philoponus, Simpl. & Hammonius, voluerunt tam proprias q̄ cões affectiones subiectis suis ꝑꝑ aīam inesse, alioqui non dicerentur aīales, verum dixerunt illas pro tanto proprias, quia animæ vt subiecto solum insunt siue ad hoc vt insint animæ egeant, siue non egeant corpore. Illas vero cões, quia cõpositis animatis ex aīa & corpore insunt (vt subiectis) primæ sunt omnes operationes aīæ intellectiuæ, vt intellectiua est, alię sunt operationes sensitiuæ, & vegetatiuæ, quæcunque illæ sint. Egidius doctor lucidus per passiones proprias intelligit eas aīæ passiones, quæ, vt insint, corpore non egent, nisi per accidens vt operationes intellectiuæ animæ. Hæ. n. tandiu corpore egent, q̄diu anima est in corpore. per communes autẽ intelligit, eas quæ corpore simpl'r egent, vt operationes cæterarum animarum. Sed quæres iuxta has expõnes, vtrum vt animalium accidentium dantur quædā cõmunia & quædam propria, sic naturalium atque corporalium dentur. quædam cõmunia, & quædam propria. Licet hęc qō sit extra propositum, dici pōt, ꝙ non, qm̄ accidentia corporalia cõmunia oīa insunt propter aīam, cum. n. sint cõmunia animæ & corpori, vt subiectis, inesse non pn̄t nisi propter animam, & propterea hæc diuisio in corporalibus locum nō habet, & si haberet locum, non posset aptari ꝭm asignatū modum. Vt cõsiderandum ad aliud tempus differatur. Siquis tamen afficeretur prima Auer. expõne: potest illam defendere, pro cuius defensione debes scire, aliquam animalem operationẽ trifariam egere corpore vel re corporea intelligi posse, aut, vt subiecto siue organo, vt operationes animæ sensitiuæ & vegetatiuæ. oēs enim hæ egent pro esse earum corpore: vel aliqua corporis parte, vt subiecto & organo. Aut disponente, vt operationes animæ sensitiuæ quo ad eam partem quæ est concupiscibilis: & *Operationẽ animalẽ corpore, vel corporea re indigere tripliciter capi posse.*

operationes vegetatiuæ.oēs enim egēt ad hoc vt sint aliqua alteratione corporea,non.n.irascimur,nisi cor præcalefiat, similiter & in alijs. Aut vt obiecto , veluti videre eget pariete,in quo est color . non enim videre possumus absque pariete,in quo sint colores. ergo ad videndum pariete egemus : & certum est eo nos nō egere,vt subiecto, non enim visio in illo est : vt in subiecto : neque illo egemus,vt disponente, cum paries oculum non disponat pro visione,ergo egemus eo,vt obiecto , saltem per accidens, quatenus in se continet per se visibile.Tunc dicēdū Auer. per proprias passiones nō intelligere illas, quæ nullo modo egent corpore : quia secundum eius fictionē,nulla talis animalis passio est.Sed per proprias intelligit eas,quæ corpore,nec vt subiecto organo,nec vt disponente egent cuiusmodi sunt operationes intellectiuæ partis. Hæ enim egent corpore,vt obiecto, non enim possumus intelligere nisi vniuersalia,modo vniuersalia sunt in singularibus phantasiatis (quæ græci hic phantasmata vocāt) eo modo quo colores sunt in pariete. ergo sicut visio eget pariete, vt obiecto,sic intellecto eget phātasmate,vt obiecto. Per communes vero intelligit oēs illas,quę egent corpore vt subiecto organo,vel vt disponente . hæ ergo cōes dicūtur propter hanc causam.Vltimo quæres cur diuisionem animalium accidētium hic fecit,Auer.dixit , vt excitaret nos ad immortalitatem animæ(vt in collectaneis patet.) Ego vero dico eum hanc distinctionem fecisse,ad ostendēdum se in hoc libro de vtrisque esse pertractaturum.

ARGYR. *Verum omni ex parte atque omnino difficillimum est, fidem aliquam de ipsa tandem accipere. Nam cum hæc quæstio communis sit etiam cum alijs rebus compluribus,de substantia dico & quid est, vnus cuipiam fortasse modus, vna via quædam esse videtur,qua cognoscere quid nam sit vnaquæque possumus rerū, quarum substantiam percipere volumus, perinde atque modus vnus est hisce quo proprij rerum demonstrantur affectus. Quapropter quærendum est, quænam sit illa via, quis ille modus vnus, quo rerum substantiæ percipi possunt.*

Tex.cōmē.4. πάντῃ ὅ= mnino πάντως penitus λαβεῖν ac= cipere πίστιν fidem tacita respōsio .n. profecto. Omnino autem & penitus difficillimorum est accipere aliquam fidem de ipsa . Etenim cum sit cōmunis quæstio etiam multis alijs, dico autem eā, quæ est circa substantiam , & ipsum quid est, fortasse alicui videbitur vna quædam esse methodus de omnibus,de quibus volumus cognoscere substantiam. sicut enim & eorum quę sunt secundum accñs propriorum demonstrationē, quare quærenda vtique erit methodus ista.

COLLEC. Tex. cōmen.4. Hoc in loco expositorum expositionem apponā in primis,post ad commentum transibo. hoc ergo in loco cum in principio procemij aię speculationem commendauerit vt studiosiores ad eam capescēdam hortaretur proponit, quod ardua atque difficilis est de aīa speculatio, vt pigriores deterreret eosque dehortaretur,quia igitur dixit superius inquirendum primo considerare diffinitionem aīæ,& post accñtia per se eius,hoc in loco ostendit qōnē de diffinitione,non tm̄ animæ , imo cōmuniter omnibus entibus quantę sit difficultatis.oportet.n inquit querere cōmuniter in diffinitionibus,vtrum primum vna quædam est methodus per q̄ omnium entium possumus diffinitiones reddere, vel plures . & apponit illud quod vr̄ primo aspectu, & inquit,ꝙ forte alicui vr̄ vna cōmunis methodus omnibus de quibus diffinitionem quærimus , hoc argumento vtenti , qm̄ quemadmodū omnium propriorum accidentium vna est methodus,dico autem demonstrationem, sic & omnium diffinitionum vnam esse decet . Adhuc aūt est dubitandi locus , quænam sit ista an diuisio , an compositio,& quænam dicetur post hoc in cōmēto. hæc igitur est huius literæ sententia.{Omnino & penitus} inquit accipere aliquam fidem.i.diffinitionē de ipsa, vt proposuit inquirere est omnino & penitus quicquā de numero difficillimorū.i.ardua,& difficillima indagatio . dixit. {Omnino & penitus,}quia (vt quidam inquit) de anima duplex difficultas est vna ex natura eius,alia vero ex parte nostri,vt ergo hunc duplicem ambiguitatis modum innueret, duplex apposuit difficultatis aduerbium. Sed hoc stare non potest,qm̄ cum cām reddit huius non difficultatē ex parte eius explicat,sed ex parte nostri. Præterea . vt dictum est auctoritate omnium cōmentorum, nihil certius est in natura q̄ fons & origo totius veri . declaratum est.n.ab his hanc sciam alias præcellere , non tm̄ subiecti præstantia, verum & ipsius constantia vt Them̄. aiebat. Philoponus vero aliter hunc locum exponit.voluit esse dictum . { Omnino & penitus, } qm̄ in qōne de via inuentiua diffinitionis aīæ est duplex difficultatis genus.s.cōe omnibus diffinibilibus & maxime aīæ , vt ergo hos duos modos afferret,aduerbio difficultatis vsus est bino . Nec hoc cōsonū, qm̄ non alio indagatio diffinitionis ardua existit ꝑꝑ vię eius inuētiuæ difficultatē.ergo vna tm̄ est difficultas, quare nō ea decēs erat duplicē difficultatis modum apponere. Pōt itaque & alio modo exponi , qm̄ cū duplex sit inueniendi genus , vnū quidē ex eis quæ priores patres tradidere: à quibus aliq̄d dignū,proposito accipiendū relinquitur,aliud vero ex seipso . primū quidē Arist.insinuat.2. Meta.& inq̄t.Nā si Timotheus non fuisset non tantā haberemus artē cantādi.habitum.n.nr̄m excitarunt ac acuerunt. & si phrynis non antecessisset non talis Timotheus euasisset.Eodē modo res sese hēt & de hisce q̄ de veritate dixerunt.à quibusdā.n.opiniones quasdā suscepimus, & quidem,vt illi talia sentirēt cā sane fuere . hūc etiā modū 2.Cęli apertissime explicauit.dico ergo ꝙ q̄a ex antiquorū opinionibus nihil digni accipi pōt q̄d ad explanationē aīæ ꝑducat,(& hoc inq̄t & ipse in principio secūdi huius) quæ q̄dē igitur à prioribus tradita fuere de aīa, dicta sint. Iterū aūt nos tanquā ex principio redeamus tentātes determinare q̄d est aīa &c.Etiā ex parte ipsius Aristo. est qō difficillima de modo inueniendi illā ꝑꝑ quod laborat & ipse in.2.huius.hūc duplicē difficultatis porro modū innuebat cū inq̄t{Oīno & penitus}.i.tū ꝑꝑ opiniones antiquorū,tū ꝑꝑ nosipsos.& huic Bysantij trāslatio facit inq̄t. {Verū omni ex parte oīno difficillimū est fidē aliq̄ de ipsa tandem accipere} vbi ly { tādem } dat intelligere:post longum pertransitū esse difficile , & ꝑꝑ hoc dat intelligere ꝙ nec ex antiquis aliquid dignū accepit , & ob hoc addit:& { accipere } ea.n.accipimus quæ ex alijs habemus. Fidem }.i.diffinitionem vt quidā inquit , qm̄ definitio est sermo certificatiuus quidditatis & essentiæ,vt Auer ait.7. Meta.& quia fides est in dubia opinio,ideo & pro diffinitione accepit.& est sensus difficile esse de ipsa aīa accipere fidem.i.diffinitionem.Vel forte ly ipsa, diffōnē refert, cum.n.dixit se inquisiturum cōsiderare de diffōne aīæ, modo forte inquit.ꝙ de ipsa.s.definitione {fidem} .i.certitudinem hr̄e est arduum,& sermones sunt ambo boni. Cum enim sit qō cōmunis & multis alijs (dico aūt eam quæ circa sub̄am & eius quod quid est) fortassis alicui videbitur vna quædā methodus esse de omnibus de q̄bus volumus cognoscere sub̄am , sicut & eorum quæ s̄m accidens propriorum dem̄rationem{quare quærēda vtique est methodus ista}cū proposuit difficillimum esse negatiuā aīæ diffinitionē inuestigare,adiunxit rationē quæ est, qm̄ est cōmunis qō aīæ & oībus de quibus diffōnē quærimus . dico aūt eā qōnem quæ est circa sub̄am & eius quod quid est, ad quā varij inueniuntur rn̄dentes,qm̄ alicui vr̄ vna,sicut vna est dem̄ratio qua oīa propria accidentia ostendūtur, cui adhuc locus qōnis remanet , quænam sit.ergo hæc est ardua difficultas,tum primo quia est cōis qō : tum.2.quia ad eam varij inueniuntur rn̄dentes, tum quia ad singulam solu.adhuc oritur locus ambiguitatis, quare ardua est res aīæ diffinitionem venari dixit { & multis alijs, } qm̄ non omnia diffinitione sciuntur . quædam enim sunt quæ forte propter transcendentiam definitione carent, vt magna pars eorum quæ tractantur in metaphysicis. Vel forte dixit { & multis alijs,}qm̄ nondū est locus quærendi, quorum est diffinitio,& quorum non , vt ergo vteretur verbo certo , dixit cum sit qō cōmunis nō tm̄ animæ , verum & alijs multis pro nūc . Dico aūt eā quæ circa substātiam & eius quod quid est. } inquit Philoponus , qm̄ sub̄æ . nomen

Commen. 42. & 43.

mẽ plura ſignat,etenim genus,ac materiam, & diffinitionem,idcirco cum dixit §circa ſubſtantiam§ expoſuit adiungens ipſius quid eſt,vt demonſtret diffinitionem:& ſic vult ly &,expoſitiue teneri hoc in loco. melius autẽ puto quoniam de anima duplicem introducet diffinitionem in 2.cōem .ſ. logicam, alteram propriam.i.ſpeſicicā.ideo inquit.dico aũt eam quæ circa ſubam.i.ſpecificam diffōnem & propriã & eã, quæ eſt eius quod quid eſt.i. cōem & logicã. Vnde & in principio ſecundi aggrediens illud,quod hoc in loco proponit inquit. iterum aũt tanq̃ à principio redeamus tentantes determinare quid eſt aīa.i.ſpecificam diffōnẽ tradere & quæ vtique erit cōmuniſsima rō ipſius. ecce igitur qũo verba verbis rñdent inuicem. Fortaſſe alicui videbitur vna quædam methodus eſſe de oībus,de quibus volumus cognoſcere ſubam ſicut eorum quæ ſm accidens propriorum demrãtionẽ.i.cum ſit qō illa fortaſſe.i. primo aſpectu videbitur vna quedã.i.determinata methodus.i.via.Methodus.n.nihil aliud eſt, vt Alber. ait primo Topic.tract.1.cap.2.niſi breuis & cōpendioſa via quæ vulgari noīe ſumma appellat̃ de oībus de q̃bus volumus cognoſcere ſubam,cuius rōnẽ inquit, ſicut & eorũ propriorum quæ ſunt ſm accñs demrãtionẽ eſſe viam cōgruã ponit,ſm accñs§ inquit Philoponus aliud accñs,& aliud ſm accñs,accñs quidem eſt quod ꝯ diſtinguitur ad ſubam,q̃d ſm ſe non ſubſiſtit neque ſm ſubam exiſtit rebus ſed extrinſecus ipſis accidit.Scd̃m accñs vero q̃d ex neceſsitate ꝯſequitur ſubas,ſicuti dicimus accidere propōnibus concluſionem,qm̃ ex neceſsitate ipſas conſequit̃.Dicit igitur §ſm accñs§hoc in loco proprie quę primo ac ꝑ ſe exiſtũt.

Cap 4. Dicitur aũt & melius dixit §propriorũ ſm accñs,§ q̃a in primo inq̃t Topic.propriũ duplex eſt ſm accñs,& ꝓpriũ, quod eſſentiã dicit,q̃d diffō dicit.eſt.n.ꝓpriũ ſm accñs q̃d cōuerſim p̃dicat extra eſſentiã . ꝓpriũ q̃d eſt definitio eſt quod prædicat̃ cōuerſim ſm eſſentiam.inq̃t ergo ꝓpriorũ ſm accidens ad differẽtiam propriorũ ſm eſſentiã.§ Quare quærenda eſt methodus iſta.§patet mō qualiter triplex eſt difficultas . Prima gñalis & eſt qō cōmunis.2.ex varietate qōnem ſoluentium.3.quia poſtquam ſolutiones datę ſunt, adhuc ſingulariter locus relinquitur ambiguitatis. Propterea adiunxit,quare quærenda eſt methodus iſta, vt tertiam oſtenderet difficultatem.

Commen 4. CVM demonſtrauit. Proponit primo ea quæ fecit,& inquit,cum demonſtrauit ꝙ quærẽda in hac ſcīa ſunt principia duorum generum,quorum vnũ eſt ſcire ſubſtantiam animæ,& aliud eſt ſcire ea quæ contingunt ſubſtãtiæ.i.accidentia propria. Apponit poſt intentionem literæ,& inquit: Incepit primo demrãre ea propter quæ eſt difficile ſcire ſubſtantiã eius.quod explicat.d.& eſt difficultas cognitionis viæ & regulæ ex qua pōt quis inuenire ſuã diffinitionem,& totum reſiduum eſt manifeſtum per ſe.

COMMENTARIVM.

QVIA propoſuit ſe velle dicere duo,& de animæ definitione,& de accñtibus anime,nunc oſtendit difficultates cōtingentes circa hæc,& primo difficultates,quæ contingunt circa definitionem. Sed cur difficultates has cōplexus ſit græci cãm attulerunt,vt rudes dehortaretur, fugaretque ab hac diuina ſcīa.mente vero doctos alliceret, hortareturque,& attentos faceret, vt lucidus Egidius inquit.Pro intellectu ergo verborum accipiamus omnibus volentibus definitionẽ alicuius inuenire cōtingere vnam cōem & vulgatam qōnem,illam,videlicet,an ſit aliqua via inueniendi definitiones,q̃ græci methodũ appellant, quare volenti animæ definitionem aggredi hæc cōmunis qō primo accidit,quæ omnibus rebus, quarum definitiones quærimus,accidere vr̃.Ariſto.ergo primo præmittit difficultates,& inquit.§ Omnino aũt & penitus accipere aliq̃ fidem de ipſa,§eſt de numero difficillimorũ, hac difficultate propoſita,explicat illam,primo quo ad qōnem cōem omnibus volentibus definitiones quærere,& inquit, etenim cum ſit cōmunis qō non tantum animæ in quærendo eius definitionem,ſed etiam alijs multis, quorum definitiones deſideramus quã exponit, & inquit.dico autẽ quæſtionem, quæ eſt circa ſubſtãtiam & quod quid eſt.i.circa definitionem,hæc eſt prima difficultas,quæ pendet ex cōmuni qōne,deinde in ſpecię multiplicat alias difficultates,quæ pendent datis partibus hincinde. Cōceſſã nãque parte affirmatiua qōnis.ſ.ꝙ ſit rerũ definiendarum methodus aliqua,ita vt definitionis animæ inueniẽdæ ſit methodus aliqua, emergit altera qō ſtatim, vtrũ methodus hæc definitionum inueniendarum ſit vna, an plures & ſi vna, emergit altera qō: quænam ſit illa.Ariſt.ergo ſupponens cōmunis qōnis ſolutionem.ſ.ꝙ omnium inueniendarum definitionũ ſit aliqua via,& ſupponens illã eſſe vnã, inq̃t, fortaſsis alicui videbitur vna quædam methodus eſſe de omnibus,de quibus volumus cognoſcere ſubam.i.definitionem,ſicut eſt reuera ſupponendũ, cuius cãm affert, & inquit.Sicut.n.& eorũ quæ ſunt ſm accñs propriorũ demonſtrationem ſupponendum tangit qōnẽ. quæ emergit hac qōnis parte data,& inquit.Quare quærenda vtiq; erit methodus iſta quænam ſit, difficultas ergo in genere eſt vtrum ſit aliqua methodus,conceſſo ꝙ ſit aliqua, emergit in ſpecie altera qō vtrum illa ſit vna,aut plures, & cōceſſo,ꝙ ſit vna: emergit qō tandem quæ ſit illa, vtrũ diuiſio, vel ſylľs,vel id genus.Ex his patet omnem difficultatẽ eſſe ex parte viæ, eſt enim primo dubium vtrum inueniẽdæ de aīa diffinitionis ſit aliqua via,vel ne,& ſi aliqua, vtrum via qua definitio animæ inueniri poteſt ſit vna communis animæ,& cæteris quarum definitionem quærimus an plures plurium & ſi vna omnibus cōmunis, qō erit de ſpecie viæ an ſit compoſitio,an diuiſio,an id genus. Verba vero textus in collectaneis per pulchre ꝯſiderauimus. Primo conſiderauimus cur dixit. Omnino & penitus eſſe difficillimum,dicebamus aliquos dixiſſe Ariſt. vſum eſſe duplici difficultatis aduerbio quia accipere aliq̃ fidem de anima eſt dupliciter difficile,tum ex parte noſtra, tum ex parte rei,quod ſtare non poteſt,quia Ariſt. omnem difficultatẽ ex parte viæ poſuit, talis aũt difficultas non niſi ex parte noſtra naſcitur,ſiquidem (vt Them.inquit) anima ex parte rei notiſsima eſt,& fons omnis notitiæ, Philoponũ vero dixiſſe narrauimus Ariſt.vſum eſſe duplici difficultatis aduerbio,quia ex parte viæ duæ ſunt difficultates, altera cōmunis oībus definitionibus,altera propria definitioni animæ.Contra quã diximus difficultatem in definitione animæ nullam eſſe propriam,ſed oēm cōem. demum dicebamus duplici illo aduerbio vſum eſſe Ariſt. quia duplex erat difficultas, ex parte antiquorum: qui nihil dixerunt, & ex parte Ariſt.qui in hoc erat dubius. Melius aũt dico nunc Ariſt.vſum eſſe tribus vocibus ſignificantibus difficultatem,videlicet. Omnino & penitus & difficillimorũ, & quidem non ab rōne, quia eſt difficultas de tranſcẽdenti,vtrum ſit aliqua via,trãſcendens.n.eſt ipſum aliquid, & de genere viæ,vtrum cōmunis an propria,& de ſpecie,q̃a vbi via ſit vna,qō eſt quæ ſit illa: & ſi plures etiam qōnes accidunt circa pluralitatem,quia igitur eſt difficultas in tranſcendenti: in genere & in ſpeciebus generum. ideo tribus vocibus difficultatem ſignificãtibus vſus fuit. Per accipere in collectaneis ſumere ab antiquis intelligebamus. At melius per accipere venari intelligit, per fidem intelligebamus definitionem de ipſa.ſ.anima: vel certitudinem,de ipſa.ſ.animæ definitione, & vtraque expoſitio bona eſt.Cur vero dixit§& multis alijs§ dicebamus eum hoc dixiſſe,propter tranſcendentia, quorum non eſt definitio: aut quia nondum eſt locus quærendi quorũ ſit definitio, quorumue non ſit,ideo ſupponatur de multis ſaltẽ definitionem eſſe. Cur etiam dixit,circa ſubam:& ipſum quid eſt,Philoponus(vt diximus)dicebat,quia ſubſtantia, plura ſignificat, ideo addit quid eſt quaſi cōtractiuum ſubſtantiæ,vel expoſitiuũ:quare & pro.i.accepit.Dicebamus aũt nos per ſubam eum intelligere propriam definitionẽ,per quod quid eſt,cōem,vt.2.huius patebit, diſputabamus cur dixit ſm accñs propriorum, & non dixit accidentium propriorum.referebamus expoſitionem Philoponi qui voluit differre accidens,& ſecundum accñs, poteſt.n. aliquod proprium eſſe ſm accidens, quod nō eſt accidens. propriæ enim paſsiones ſunt ſm accidens, cum non ſint de ſuba rei,quæ non ſunt accidentia. Melius aũt diximus cum dicere propriorũ ſm accidens, quia duplex propriũ, ſm ſubam,vt definitio & ſm accidẽs vt propriũ.Ad dr̃iam

Dubitatio Græcorum. *Reſponſio.* *Propria ſolutio nunc.* *Secundum accidens propriorum.*

ergo definitionum,quæ sunt propria ſm substantiam dixit propriorum secundū accidens,hæc sunt,quæ in collectaneis diximus. Quæres fortasse,cur post qōnem cuiusque, si sit aliquid,statim sequitur qō an illud sit vnum, vel plura,vt si quærimus,vtrū Deus sit aliquid, postea quærimus dato ꝙ sit aliquid,vtrum vnus vel plures Dij, sic.n.querit Arist.vtrum definitionū inueniendarum sit aliqua via statim concesso ꝙ aliqua sit: quærit vtrum vna vel plures. — *Quæstio.*

Solutio. Dicendum fortasse hoc euenire, quia prima entis diuisio est per vnū,& multa: sic enim Arist.procesſit.1.Phy. supponens enim ens esse,quærit an vnum: an plura, vt in disputatione contra Parmeñ.patet.

ARGYR. *Quod si non vnus quidam atque communis sit ille modus longe difficilior ipsa pertractatio fit.oportebit enim de vnaquaque rerum accipere, quis ad vnamquāque modus accōmodabitur. Si vero pateat illum demonstrationem vel diuisionem, vel etiam quendam alium modum esse, complures insuper difficultates erroresque emergūt in ijs exquirendis è quibus vniuscuiusque conficienda est diffinitio. aliarum nāque rerum alia principia sunt: vt numerorum superficierumque.*

Tex.cōmē. 5. Si autem non est vna & communis quædam via de ipso quid est, adhuc difficilior est negociatio. oportebit enim accipere circa vnumquodque quis modus. Si autem manifestum erit vtrū demonstratio est, aut diuisio,aut etiam aliqua alia methodus, adhuc multas habet dubitationes:& errores, ex quibus oportet querere. Alia enim aliorum principia sunt sicut numerorum & superficierum.

COLLEC. *Tex. cōmen.5.* Cum dixisset difficultates tres quæ emergunt in animæ diffinitione,hoc in loco qōnes enumerat, quæ dicentibus multas esse methodos,insurgunt,& inquit, ꝙ si non vnus quidam est atque communis ille modus, longe difficilior fiet ipsius pertractatio. & rationem reddit: & inquit. qm̄ oportebit de vnaquaque rerum accipere quis modus accommodabitur vnicuique,ista ergo est difficultas quæ dicētibus methodorum pluralitatem emergit,post redit ad eos qui vnam testantur methodum,& inquit. Si vero pateat illum demonstrationem,vel diuisionem, vel compositionem,vel aliquem alium modum esse, multo plures adhuc qōnes: & errandi loca relinquuntur exquirendis in ijs,e quibus vniuscuiusque cōficienda est definitio. rationem reddit & inquit. Aliarum nanque rerum alia principia sunt,vt numerorum quidem alia,superficierum aliaq;. Debes scire vt ex Philopono excipitur ꝙ tribus modis difficultas circa methodum inuadit: Primo quidem quæ sit.2.quot sint.& 3.quales sint,Si quæ sit quærimus ipsam, an demonstratio an diuisio anq; compositio sit querimus. Si vero quot sint,an tot quot diffinitiones, & diffinibilia. an vna omnibus cōmunis. Si quales,circa principia vniuscuiusque vertetur indagatio, quare ardua & difficillima aīæ definitionis erit inuestigatio. Inquit modo Hammonius hos tres modos Aristote. hoc in loco tetigisse. dixit §Alia enim aliorum principia sicut numerorum & planorum.} vt Hammonius inquit. qm̄ non vnum genus oīum entium,numeri quidem discretum q̄tum, superficiei vero continuum,itaque per principia Aristo (vt ipse vult) hoc in loco genus & differentiam audit. Sed non bene inqt, qm̄ & Arist.statim in sequenti litera mouet & nouā quæstionem,& dicit, primum aūt fortasſis necessarium est diuidere in quo genere &c.ergo non est consonū ipsum idē hoc in loco intelligere,esset.n.superfluus. ideo & melius principiorum sunt hæc quidem elementaria hęc vero abstracta & ordinata.vnitas enim principiū numeri elementare,cum ex vnitatibus numerus cōstet, linea vero & punctus superficiei,punctus.n.fluens lineam causat, hæc vero superficiem.quia igitur nobis conferunt principia elemētaria multoties in diffinitionis reditionem queadmodum in numeris (dicimus.n.numerum ex vnitatibus multitudinem) ideo inquit, principia.n.alia sunt aliorum,vt numerorum vnitates,& planorum lineæ. Et sic patet huius loci commentatio.

INTENDIT. In hoc commento non proponit cōtinuationem, qm̄ eam apposuit in pede cōmē.4.quā lege. Duo ergo facit.quia primo facit illud, quod dixit in continuatione.s.oñdit difficultatem contingentem dicētibus plures vias,secunda ibi.§Et cum fecerit§ redit ad dicētes vnam viam,inquit ergo intendit,& si hæc via, qua imus in inueniendo diffinitiones rerum, & cognoscēdo subās earum,non fuerit eadem.i.vna,& cōmunis omnibus rebus, quarum diffinitiones sunt quærendę,sed plures vna, tunc illud quod quæsitum est de suba.i.diffinitione aīæ magis erit difficile: cuius rōnem inquit, necessarium est.n.scire primitus in vnaquaque rerum quarū diffinitio est cognoscendo p aliquam viam propriam illis rebus,quarū subę.i. diffōnes sunt cognoscendę. ergo hic colligabitur duplex difficultas.vna qua inueniemus viam, altera in inueniendo principia propria singulo cuius diffinitionē quęrimus. Et cum fuerit.§hoc in loco redit ad difficultatem dicentium vnam viam,& inquit,& cū fuerit declaratū illā viam esse vnam,tunc oportet scire quæ sit,an demonstratio, vt Hippocrates Geometra Chius dicit, aut diuisio, vt Plato ait,aut cōpō,vt Arist.quo facto, adhuc emergunt loca errandi nō pauca:qm̄ oportet adhuc scire principia vniuscuiusque quibus applicemus illam viam.& dat rōnem, & inquit.principia enim rerū diuersorum generū sunt diuersa.ideo concludit,vnde cognitio istius viæ non sufficit in scire diffinitiones rerū,nisi scita fuerint principia propria illis rebus proprijs.i.specificis,nam diffinitiones nō componuntur nisi ex principijs proprijs quæ sunt in re. Et ex hoc apparet quod terminata qōne,an sit vna via,adhuc labor erit circa principia propria rei, q̄bus viam illā applicemus. In hoc loco aperte colligitur, ꝙ diffōnes sint in re,& reales ait diffōnes fieri ex principijs quæ sunt in re, huic etiā ꝯsonat sermo eius.1.Phy.vbi inquit.v.g.qm̄ si posuerimus ꝙ ens qđ est vnū apud eos est hō, necesse est vt aīal quod est genus hoīs, & bipes, quod est eius dr̄ia sint entia in rei veritate.nam partes rei quæ sunt ſm diffōnem præcedunt rē in esse. Et idē in fine commen.30.6.Meta. In oppositū est Auer.7.Meta.& infra,vbi colligitur ꝙ partes diffōnis sunt partes rōnis & 1.Phy.idem ait.Dicēdum vt Auer.inquit.7.Meta.ꝙ diffinitio pōt accipi duobus modis.Vno modo in potētia,alio modo in actu. si accipit in potētia,si est in re,& sic verificat sermo eius hic.si in actu, sic sunt partes rōnis,& alibi sermo verificabitur. — *Commen 5.* — *Quæstio Vtrū partes diffinitionis sint reales.* — *Commen.28.* — *Commen. 33. & 34.* — *Commen 8.* — *Commen.5.* — *Commen.42.*

COMMENTARIVM.

ENVMERATIS difficultatibus quæ cōtingunt dicentibus vnam esse omnium cōem methodum: enumerat difficultates quæ cōtingunt dicentibus plures.Et duo facit,q.a.primo has difficultates enumerat, deinde redit ad difficultates,quæ contingunt dicentibus vnā oīum cōem, de prima inquit. Si aūt non est vna cōis oīum methodus de ipso quid est,sed tot gn̄e,vel spē, quot gn̄e vel spē sunt ea,quorū definitiones quærimus, adhuc difficilior est negociatio, cuius cām dicit, quia oportebit accipere circa vnūquodque genus,vel spēm definiendā q̄s modus.i.proprius modus spē, vel gn̄e, & ita facere tot methodos spē vel genere,quot res gn̄e vel spē definientur, quod cū sit imposſibile vltra nō inquirit.redit postea ad difficultates contingentes his qui oīum vnā cōem esse methodū dicerent,& inquit.Si aūt concedatur ꝙ sit vna,& sit manifestū quod illa vna sit demr̄atio,aut diuisio, aut aliqua alia methodus quæcunque sit, illa adhuc multas habet dubōnes & errores.i.errandi loca,de quibus oportet quærere:quia (vt inquit)aliorū alia atq; alia principia sunt,alia.n.numerorum,& alia superficierum sunt principia.Quare licet sit cōmunis methodus oīum,oportet adhuc laborare in adaptando illam diuersis pro rōne diuersorū principiorū, ex q̄bus res definitur.Ex his seqtur ꝙ dicentibus cōem q̄dā omniū methodū,duæ accidūt difficultates.Prima in sciendo quæ illa sit. secunda dato ꝙ sit diuisio: qūo applicatur diuersis principia habētibus diuersa. Dicētibus vero plures vna qō accidit.s.in applicādo vnicuiq; suā propriā.Sed tunc est dubitatio, cur dixit difficultatem accidentem dicentibus — *Dubitatio*

centibus plures esse maiorem,cum illa sit vna,dicentibus vero vnam, difficultates accidere plures. Dici pôt illam vnam esse pôderosiorem illis duabus, est.n.difficultas accidens vnam dicentibus maior extensiue, difficultas autem dicentibus plures,est maior intensiue, concurrunt.n. ad illam applicationem plura. Primum scire oés vias applicabiles,non enim applicari pôt cuique sua,nisi per oés applicabiles discurramus.Secundum scire oïa,quibus applicari debent,nisi.n.per illa omnia decurremus applicationem propriam facere non poterimus. Tertium est experiri applicationes omnium vni vt eligamus cuiq; propria.ergo rectæ dixit difficilior est negociatio, negociari enim est multifarie laborare. Philoponus vt in collectaneis, dixit tres esse difficultates circa methodum, prima (vt inquit) quæ sit,secunda quot sint: & tertia quales sint, difficultas quæ sit est vtrum diuisio vel demonstratio,difficultas quot sint est,an tot,quot diffinibilia, quorum definitiones quærimus,difficultas quales sint est inuestigatio circa qualia principia hæc Philoponus,quæ non placent, quia nô hoc ordine Arist.in difficultatibus processit. primo.n.quæsiuit si definitionum sit inueniendi aliqua via, deinde an vna,an plures,& si vna quæsiuit quæ sit,& si plures,tûc tot,quot definitiones,oportet illas esse.hic est ordo Arist.non ille Philoponi. Quo vero ad verba attinet, Aristo cum dicit aliorum alia esse principia Hammonius & Auer.genus & dñam intellexerunt, quæ dñr principia essentialia.Philoponus vero intellexit elemētaria, qualia sunt materia & forma respectu compositi,vt vnitates numeri & puncta superficierum,câ est, quia de principis essentialibus quæret postea. Sed qm̃ definitiones aliquando fiunt ex essentialibus: aliquãdo ex elementarijs principijs,ideo arbitror Arist.intelligere definitiua principia, quæcunque illa sint. Quæret quispiam quot difficultates contingunt dicentibus vnam viam. Rñdet Egidius duæ, altera ex parte nostri, altera ex parte rei. Ex parte nostri quidē,quia difficile est scire si est aliqua via, vel nô est, & si est,vtrum sit vna, & si vna, vtrum côpositio vel diuisio; hæc ex parte nostri. Ex parte rei vero est., quia dato q̃ sit compositio, accidit difficultas ex parte rei, quæ sint illa principia, ex quibus definitio constabit. Sed pace sua dixerim,hæc difficultas non ex parte rei oritur (vt græci dicunt) sed ex parte viæ. Dato enim q̃ via sit compositio, oritur difficultas in applicãdo illam viam illis principijs, ergo tota difficultas erit ex parte viæ, & ita ex parte nostri. Quod quidē tota ex parte viæ sit, Philoponus ostendit,quia altera est in inuẽtione viæ,altera est in implicando principijs rei viam inuentam.Cum enim anima & animæ principia in natura nota sint, nulla est difficultas applicationis ex parte rei, sed tota ex parte nostri, q ignoramus viam illam applicare rei in se notæ. Secundo dubitatur,quia.2.Poster.dicitur tam diuisionem quàm compositionem esse vias inueniendi definitionem. Auer.autē dicit solam compositionem. Respondet Egidius diuisionem esse per accidens vtilem, compositionem per se necessariam, inuentio enim definitionis nônisi compositio quædam est ex genere & differentia, verum fieri non pôt, nisi præcesserit diuisio. Facilius dici potest diuisionē disponere ad inuentionem definitionis,compositionem autem perficere ipsam inuentionem In collecta.notat̃ contradictio quædam in dictis Auer. quatenus hic colligitur definitionis partes esse reales, alibi vero clare dicitur illas esse rationis. Datur rñsio per verba quædam posita côme.42.lib.7.Meta. in quibus accipitur partes definitionis esse in re dum accipiuntur in potentia, & ante actum intelligendi.dum vero in actu accipiuntur, quatenus actu intelliguntur,sunt rationis. Animaduerte tamen pro veritate,q̃ de mente Auer.triplex est diffinibile,aliud quidē per se primum, & hoc est forma substantiæ compositæ,vt significatur per nomē speciei, vel generis de prædicamento substantiæ, vt homo,vel animal,aut equus & id genus. quodlibet enim horum forma est per nomen speciei concretiuum significata. Aliud per se non primo, vt singulare significatum per nomen commune, veluti animal, mistum, animatum, compositum ex anima rationali:& corpore,&c.id genus.quodlibet.n.singulare est,nô tamē vniuersale compositum præter singularia: quia tamē significatur p nomen côe,ideo videtur esse vle. Aliud est p accidens, & est singulare, vt significatur per nomē singulare,veluti Socrates & Plato,quæ sunt singularia hois, aut hoc vel illud mistum,hoc vel illud animatū, quæ sunt singularia compositorum per nomina cômunia sigñatorum. Hac distône stante,dicamus q̃ si nos loqmur de partibus definiti per se primo illæ non sunt realiter distinctæ,tales .n.partes non sunt nisi genus & dña quæ sumuntur à forma,vt diuersimode concipitur. aïal.n.rônale significatiue nihil aliud sunt,nisi aïa hoïs, prout diuersimode concipit̃, & partes hoc pacto definitionis vbique ab Auer. dñr rônis.Sin aût loquimur de partibus definiti per accñs, vel p se non primi,sic sunt sigñantes mãm & formã, & hoc modo in re sunt, & realiter diuersæ, materia enim & forma in re sunt, & realiter differunt, hæ partes vbiq; ab Auer. dñr reales,& in re per hæc tollitur contradictio,hic enim loquitur secundo modo,alibi aût primo modo.

ARGYR. *Primum autem fortasse necessarium est diuidere atque accipere, in quonam generum collocetur, quidque sit anima: vtrum sit substantia: an in qualitate, vel in quantitate, vel in alio quodam prædicamentorum genere collocetur. Deinde peruestigandum est, vtrum eorum subeat rationem quæ potentia sunt, an potius quidam sit actus: non enim parum interesse videtur.*

Tex. cômen 6. Primum autē fortasis necessarium est diuidere in quo generum sit: & quid sit. dico autem, vtrum hoc aliquid,& substantia,aut quale,aut quãtum,aut etiam aliquod aliud diuisorum prædicamentorum. Adhuc autem vtrum eorum quæ sunt in potentia, aut magis actus quidam sit. Differt enim non aliquid parum.

COLLEC. Tex. cômen.6. Cum absoluit cômuniter de diffinitionibus quæ in aïa dubitantur,Hic incipit narrare quæ in anima dubitantur ad sumptionē diffinitionis, & inquit oportet in alia inuestigare sub quo genere ipsam collocemus, nô pauca.n.de hoc dubitatio.Ipsam.n.hi sub suba collocant vt peripate. hi vero sub quãto,quorum est Xenocrates & Plato,numerus.n.inquit seipsam mouēs est aïa. numerus aût sub quãto. Hi vero sub quali, vt Galenus,& Homerus & medici complures complexionem esse dicentes. Hi vero sub ad aliquid,proportionem.n.dicentes elementorum aïam, vt Empedocles,& Alexand.vñr vtiq; sub ad aliquid reducere.duplum.n.vel sexquialterū sub ad aliquid, alicuius nanque duplum ambiguum ergo intantum genus. Sed cū inuenerimus eam sub substantia,rursum quærimus vtrū corpus an incorporeum,non.n.sic vel aliter dicere parum interesse videtur.hæc igitur est huius literæ sententia §primum aût fortasis necessarium diuidere in quo generū,& quid sit.§Inquit Plato in Phædone vnum est principium recte consulendi, nosse vero oportet de quocũque si sit consilium in totū aberrare necesse,de aïa igitur quærētes nisi prius demū sit ipsa nouerimus,qûo diffõnē eius colligere possumus atq; Arist.inqt,in philosophia,qm̃ nosse ac scire ptingit circa oés methodos quarū sunt principia,aut causæ,aut elnta,ex horū cognitione.Si ergo ad cognoscēdum res opus est cognoscere principia, alia vero aliorum sunt principia,inuestigãdū quod nã principium aïæ, atq; eo magis,quo inuētione difficilior pter cætera in aïa principij qõ.dixit aût§fortasis§ qm̃ diffinitio aïæ datur p corpus,quēadmodū & alia accñtia multa, ideo posset q̃busdã videri nô p genus diffinienda, & p pñs qõ quærens sub qđ genus collocetur superfluit,ideo dixit fortasis. vel dixit §fortasis§vt reputo,qm̃ aïa nô ponit̃ in gñe p se,sed reductiue,vt notaret itaq; ambiguitatē.hãc apposuit {fortasis} & adiunxit {& qd sit§ qm̃ & si nô oportet quærere genus p se saltē illud qđ prædicat̃ in qd sit. Dico aût vtrū sit hoc aliqd & suba,aut qualitas,aut q̃titas, aut etiã qđdã aliud diuisorū pñtorū.i.relatio.dixit autē §hoc aliquid & suba,§qm̃ hoc aliqd qñq; côius est qñque minus côe suba qñq; in æquo,ideo vt innueret p eodē illa capi dixit §hoc

Solutio. Dubitatio. Que Egidius. 2. dubita. Solutio. Egidij. Solu.alia. Cõtradictio in dictis Auer. Solutio. Solutio pro veritate.

aliquid & subã. } Adhuc aũt vtrum eorũ,quæ sunt in potentia, aut magis endelechia sit. Inquit Them. præterea nõ mõ longinquum,& genus, supremũque inueniendum est,sed etiam proximũ & iunctũ.nõ.n.suos numeros diffinitio hoĩs habet si subã dicas, sed si aial afferas.Quare cũ Arist.de gñe quæsiuit remoto hoc in loco, ipse inquit sub quo nã genere propinquo aĩa ponet? Sũpsit aũt { vtrũ eorũ quę sunt in potẽtia } pro.corporeis.i.vtrũ aĩa sit corpus { aut magis endelechia sit } sumpsit pro incorporeo, itaq; cũ inuestigatũ erit ipsam esse in gñe subæ: opus est subdiuidere,an sub corporeo,an sub incorporeo. Sũt.n.corporeũ & incorporeũ drĩæ primæ subæ p id q.dem quod dixit { in potẽtia } denotat corpus { p endelechiã vero incorporeũ } & huius rõnẽ Hãmonius inquit, q.a oẽ corpus ptãte existit,vt longa narratione declarat. Et debes scire φ diuisio hæc fuit & necessaria,qm Pythagorici aĩam, corpus dicũt esse,eo q.a extra corpus exit & intrat; & oẽ qđ exit ab aliquo,& intrat corpus,quare & aĩa corpus. Præterea. Quidã dñt eã aquã,quidã aerem, quidã sanguinẽ, vt videbitur.Alij aũt nõ corpus, sed actũ & forma dicũt, vt Arist. & Anax.clazomenius,ideo subdiuisio illa fuit & ꝯueniẽs queadmodũ & prima. Ambigit Philoponus, Cur corpori { in potestate } accõmodauit in incorporeo,nõ dixit { in endelechia } in ablatiuo casu, sed { endelechia } ₰m rectũ. Rñdet ipse φ aliud est ptãs, & aliud in ptãte: & aliud endelechia: & aliud in endelechia.mã.n.solum potestas est, forma vero tantummodo endelechia: quod ex mã & forma est in potestate existit, & in entelechia, qm ergo in corporalibus non est ipsum potestate, quia neque mã, & propterea neque ipsum actu,non sunt actu,sed ipse actus. ideo cõtradistingnẽs mãli ac ꝯpositæ naturæ immaterialẽ & incorporalem,dixit vtrũ eorũ quæ in ptãte existũt.i.corporeũ, vel entelechia quædã.i.forma quædã pura atq; immaterialis { Differt.n.non parum }.i.non paucũ inter medium corporis: atque incorporei. Ex hoc sequitur, tã ₰m Them.q̃ ₰m Hammonium, illã esse subdiuisionẽ subæ, & non primã entis diuisionẽ,vt Auer.inq.t in cõmẽto, cuius rõnẽ inquit ad hoc Hammonius: semp secũdã diuisionem præcedens alterũ membrũ diuisionis accipit, & illud subdiuidit,cũ igitur dixit vtrũ,quale,aut q̃tũ,vel aliquid aliorum prædicamentorum: sumpsit subam: & eã subdiuisit, vt genus proximum inuestigaret,vt Them.ait.

Commen 6. CVM demonstrauit. Istud cõmentum.6.est manifestum per se.attamẽ pro illa parte,ibi { potẽtia.n.& actus } Debes scire φ hic reddit cãm eius quod dicit in litera.inquit.n.ĩ litera { Differt.n.non parum } cuius rõnẽ reddit,& inquit.potentia.n.& actus sunt drĩæ: quæ ꝯtingunt omnibus prædicamentis,& sunt valde oppositæ. Et ex hoc apparet secundum eum ipsum non accipere ens in potentia pro corporeo:& actum pro incorporeo, eo q.a corporeũ & incorporeum non contingunt omnibus prædicamẽtis: sed substantiæ tm.Et sic expositio Auer. differt ab expositione Them.& Hammonij.Vr̃ aũt & Auer.hoc in loco errare multum primo,q.a taliter intelligit de actu,& potentia Arist.quale antiquis cecidit diuersitas, & qualiter est dubitabile,inuestigatio.q.debet supponere semper aliq.d veri,vel dubij.vt Arist.inquit.7.Meta.mõ nullus antiquorum dixit aĩam esse potẽtiam illo modo quo sumit Auer.

Commen.5 9. Præterea.Taliter debet Arist. intelligere qualiter secũdo huius accepit illa. Sed ibi subdiuidit substãtiam in actum pro forma,& potentiam pro materia: & cõposito,ideo & hic illo modo loqui debet. Adhuc actus, & potentia vt circuunt omne genus sunt opposita relatiue, quod Auer. Meta.dicit.9.Meta.Sed sic non multum sunt opposita,qm oppositio relatiua põt eiusdem esse ad se.5.Meta. modo

Commen. 11. nihil ad se opponitur valde. Rursus si essent circuentes omne prædicamentũ,essent differentiæ modales diuidentes ens.hoc aũt falsum est, qm omnis diuisio per drĩas siue modos,fit ab aliquo vno vnã naturam importante.modo ens,nec est vnum, nec vnam nãm importans, vt Auer. inquit.10.Meta.vbi inquit φ ens immediate signat decem

Commen.8. pñta.ergo illa diuisio nihil est. Præterea.Si per actũ & potẽtiam entis drĩas Arist.intelligeret vt Auer.ait: qõ prĩ r secundũ nãm debet esse in litera,an anima sit potentia, an actus cuius oppositum fecit.Primo nanque qõnem quæsiuit de genere,post quærit,an eorum quę potẽtia,an actus anima sit. Ideo expositio græcorũ sine dubio melior est. Sed quia non est credibile tantum Cõmentatorem hunc locum ignorasse,cum in multis subtilius processit q̃ quicunque græcorum expositor, ideo debes scire φ p actum Auer.intelligit formam, & per ens in potentia materiã, quæ mã non pro prima hic capitur,sed pro omni eo,quod nõ est purus actus,licet.n.in omnibus pñtis non sit mã ex qua,vt Arist.inquit.10.Meta.est tñ materia, capiendo materiam pro omni eo, quod est proportionale materiæ, vt Auer.ait.12.Meta.& alibi. Et hoc mõ corpus mã dicitur, & hoc modo mã ĩ omni existit pñto,& forma sibi opposita etiã similiter.Scđo debes scire φ hoc mõ capiendo,illa sunt drĩæ entis,nõ quidẽ diuisiuæ,sed ꝯstitutiuæ cuiuslibet pñti,nec incõuenit drĩam ꝯstituere aliquid,& nihil diuidere.omne.n.pñtum & quodlibet illorum ex mã & forma cõponitur,acceptis illo modo. Tertio debes scire φ sunt valde opposite duobus modis,cõtradictoriæ & priuatiuæ cõtradictoriæ quidem,qm vt Auer. inquit.7.Meta. mã est principium quo res nõ est, forma principium quo res est, modo principium essendi, & principium non essendi vñr opposita cõtradictoriæ.Sũt vero priuatiuæ, quia vt Auer. inquit.9.Meta.potẽtia priuationem dicit, actus aũt habitũ,quare opposita erunt & priuatiuæ. Philoponus aũt dicit esse ea distantia ₰m distãtiam perfectionalẽ.inq.t.n.nõ paucum esse intermedium corporis atque incorporei. Ex his patet differentia expositionũ. expositores enim græci volunt actum,& potentiam esse veras generis subæ differentias de quibus Porphyr. inquit in Isagogis.& per ꝯñs solum opponi secundum distantiam perfectionis. Argumenta vero contra Auer.sunt soluta modo.

Tex. cõmẽ.11. Tex. cõmẽ.12. & 23.

Cõmen.37.

Commen.3.

COMMENTARIVM.

OMNES cõueniunt Arist.in hoc textu mouere quęstiones circa genus,& differentiam ex quibus animæ definitio constat,nec in hoc differunt græci à nostris.Sed cur tales difficultates moueat nunc Arist. non eodem modo omnes sentiunt. Egidius lucidus expositor sequens suũ exponendi modum,quem proximo textu assignauit,asserit Arist.difficultates has circa genus, & drĩam nunc mouere,quia pauloante dixit data certitudine viæ, esse difficultatem adhuc non paruam ex parte principiorum rei, ideo tales difficultates ex parte principiorum rei enumerat,enumerauit.n.difficultates ex parte viæ, quare & nũc ex parte principiorum rei difficultates enumerare cogitur,quæ expõ pulchra esset, si cognitio aĩæ esset dupliciter difficilis,& ex parte nostra, & ex parte rei, sed q.a res hęc non caret qõne,Them.lucidus doctor: aliam cãm assignat his verbis,cum igitur duæ res potissimum habeantur, in quas omni de aĩa inquisitio digerit: ipsa.videlicet subã aĩæ,& eius accñtia, cũ mouit difficultates circa viã, nũc mouet difficultates circa subãm,quæ ꝯstat gñe, & ipsa drĩa,q̃ cãm expositor Thomas sequit,cum ait circa substantiam esse dubitationẽ de gñe,& drĩa. Et Philoponus qui sub Hãmonio scripsit,hic ait Arist. mouisse difficultates, quæ cõmuniter occurrunt animæ, & omnibus alijs, quarum definitiones quærimus,quę difficultates sunt circa viam,& quasi cõmunes, nunc vero eum mouere dicit difficultates in specie circa ea, quæ sumuntur ad definitionem aĩæ,hactenus de intentione: & de cã intentionis.

Quæ Egid.

Them.

Qõnes ergo quas in hoc textu de subã aĩæ in spẽ Arist. mouet,sunt duæ secundũ Them.Hãmoniũ,& Philoponũ. prima de gñe,in quonam gñe ipsa aĩa sit, vtpote quid ipsa sit ₰m genus,dico aũt vtrum hoc aliquid,& subã, aut quale,aut quãtum,aut etiam aliquod aliud diuisorum pñtorũ .s.relatio.Secunda qõ est de drĩjs, vt vtrũ anima sit de numero eorũ quę sunt in potẽtia,qualia sunt corporea, hoc est vtrum ipsa sit subã corporea, aut si magis q.dam actus .s.subã incorporea. Et addit φ dicere ipsam corpoream, vel incorpoream differt non parũ,corporeum enim & incorporeum sunt primæ subæ drĩæ, vt inquit Hammonius. quæ non parum differunt,quippe cũ sub incorporeo contineantur æterna,sub corporeo corruptibilia,quę differũt plus q̃ gñe, vt dicit.10.Meta. Quo vero ad verba attinet,

Quæstio

Arist.

Consideratio verborum. Arist. dicit primum esse cõsiderandum de genere: in quo ipsa sit & in collectaneis ex verbis Plato. cũm assignauimus, quia.1.qõ.quę occurrit circa inuentionem definitionis quo ad eius principia, est qõ de gñe. vtrum hæc cã nũc obscura vr̃: quia secundo huius Arist. inter qões de principijs definitiuis aĩæ, primam qõnem non fecit de genere *Tex.cõmẽ.2.* animæ, sed de transcendenti. Et dicendũ Arist. fecisse primam qõnem de genere, supponit.n.aĩam esse ens, & quærit vtrum substantia, ostendit tandem esse substantiã, nec põt aliter facere, quia oĩs scĩa supponit suum subiectũ esse. nõ ergo põt esse qõ an aĩa sit ens, recte ergo dictũ est primã .q.de aĩa esse de genere, quia nulla esse potest prior: qm̃ qõ in transcendenti esse non potest, siquidem nulla scĩa ꝓbat suum subm̃ esse. Dixit aũt fortassis, vel q̃a (vt Egidius inquit) posset alicui videri non esse quærẽdũ de genere, sed de subiecto, primo quia cum formæ nãles definiantur per additamentum, prima.q.posset videri esse de subiecto addito, & non de genere, vel (vt etiam in collectaneis diximus) Arist. fortassis dicit quia posset alicui videri aĩam nõ esse in genere, vt reuera nõ est, nisi reductiue. Dixit etiam diuidere, vt innueret pro definitione colligenda prænecessarium esse procedere diuidendo, diximus.n.superius definitiones inueniri cõpletiue per ꝯpõnem, dispositiue ꝑ diuisionem. Dixit insuper in quo generum, & non in quo genere: vt innueret esse plura rerum genera, per quæ negociari oportet, vt animæ definitionẽ colligamus. Præterea dixit & quid sit, vt innuat illud quæsitum si non fuerit genus, saltem sit p̃dicatũ in quid, quod loco generis accipi potest. vel melius verbum & expositiue legatur, vt sit sensus in quo generum, & pro.i.quid sit. Dixit hoc aliq̃d & sub̃a pro eodem sumens, vel quia hoc aliq̃d est cõmunius sub̃a, vel quia hoc aliquid verbum obscurũ est, vt innuat in hoc libro verbum illud intelligi vbique pro sub̃a. Præterea ꝑ ea, quę sunt in potentia, corporea intelligit, vt græci exponunt, omne.n.corporeum in potentia est, per actum aũt, incorporeũ, incorporea.n.actus sunt: vt Hammonius & Philoponus dixerunt. Fuit aũt hæc quæstio de differentia necessaria, vtrum.s.aĩa corpus, vel incorporea sit, tum propter Pythagoricos, qui dicentes aĩam exire, & ingredi corpora, moueri ipsam asserebãt, quare & corpus esse concedere cogebantur. Tum etiã propter physicos, quorum alij aĩam dixerunt aquam, alij aerem, & id genus.

Ens actu ens in potentia. Quærit Philoponus, cur Arist. mouẽs quæstionem secundam, corporea vocat ea, quæ sunt in potentia, vel potestate entia, incorporea vero actus, & non ens in actu, vel ens actu. Rñdet ꝙ aliud est potentia, aliud ens in potentia, aliud actus, aliud denique ens in actu. Potẽtia quidem materia est: actus vero forma, cõpositum ex materia & forma est ens in potentia, & ens actu, vel ens in actu, & quoniam corporeum est compositũ ex materia & forma: potest dici ens actu, & ens potentia, quia vero incorporeum nullo modo cõponitur ex materia & forma. ideo nec dicitur ens actu nec ens in potẽtia, sed actus. Sed dices si corporeum dici potest ens in actu: & ens in potentia, cur corporea potius entia in potentia, q̃ entia in actu appellauit? Præterea. Falsum vr̃, quod Philoponus inq̃t *Commen 5.* .s.ꝙ incorporeum non est in potentia, quia, vt Auer. dicit tertio huius de incorporeis solus Deus est actus: omne *Defensio.* aũt aliud citra primũ est in potentia. Et defendi pñt dicta Philoponi, primum quidem, quia licet indifferẽter corporeum dici possit ens in actu, & ens in potentia, potius appellat ipsum ens in potẽtia vt maiorem differentiã innuat inter ipsum, & suum oppositum. nã ens in actu, licet differat ab actu, differentia non est ita euidẽs, vr̃ ergo euidentem inter illa differentiam innuat, corporea appellauit entia in potentia, incorporea actus. Ex his sequitur diuisionem hanc per ea quæ sunt in potentia & ea, quæ sunt actus, non intelligendum esse eam entis diuisionem, quæ est per actum & potentiam, vt Auer. inquit, vt patet per Hammonium, Them. & Philoponum. Præterea patet ratione: quia nullus posuit aĩam esse potentiam, sed actum tantum. Secundum vero diluitur, quia licet omne citra primum est in potentia: tamen potentia de illis dicitur æquiuoce, nec facile illa esse in potentia intelliguntur. Arist. autem procedit per dr̃ias euidentes, & ita satis est. Hæc pro dilucidatione: atque recognitione eorum quæ in collectaneis circa textum diximus. De considerandis circa cõm. primum est ꝙ Auer. in expositione textus non discordat à græcis, quia vult post narrationem earum difficultatum, quæ accidunt de definitione animę in cõmuni, descendere ad difficultates quæ contingunt primo circa genus, Secundo quæ contingunt circa dr̃ias entis diuidentes illud genus. Secundum.n.Auer.1.q.est vtrum anima sit in genere substantiæ. Secunda est, dato ꝙ aĩa sit in genere sub̃æ vtrum anima sit in substantia ſm potentiam, an secundum actũ, quæ dr̃iæ sunt entis, & quidẽ valde oppositæ. ex qb⁹ (vt bene in collectaneis diximus,) patet Auer. per ea, quæ sunt in potentia, nõ corporea intellexisse, nec per actum incorporeum, quia corporeum, & incorporeũ non circuũt omnia prædicamenta, veluti circuere videntur actus & potentia.

Sed pro dilucidiori declaratione quæritur quid Arist. *Dubitatio.* intelligat per ea, quæ sunt in potentia, & quid per actum, cum inquit, Adhuc autẽ vtrum eorum, quę sunt in potentia, aut magis actus. Rñdet Auer. Arist. per hæc intelligere actum & potentiam: quæ circuunt oẽ prædicamẽtum. Hæ autẽ sunt entis dr̃iæ valde oppositæ, & ita intelligit actum & potentiam, quæ sunt entis dr̃iæ valde oppositæ, quodlibet prædicamentum diuidentes. Contra hanc expositionem in collectaneis subtiliter obiecimus. Primo, quia taliter de his loquitur qualiter inter veteres fuit opinionum diuersitas. modo nullus veterum dixit aĩam esse potentia, vt est entis dr̃ia. Secundo quia secundo huius soluens hanc qõnẽ, non accepit actum & potentiam hoc pacto vt videbitur. Tertio actus & potentia: vt circuunt oẽ genus, sunt opposita relatiue, mõ vt sic non valde opponuntur. Quarto ens non est vnum in nã, ergo nõ potest diuidi per aliqua, omnis enim diuisio supponit vnitatem. Quinto si per actum & potentiã intelligit dr̃ias entis, tunc qõ prior debuit esse, vtrũ anima sit actus vel potentia, q̃ vtrum sit sub̃a, quia diuisio entis in actum & potentiam est prior, q̃ in decem prædicamenta. Pro defensione Auer. diximus primo per potentiam eũ intelligere id oẽ, qđ est proportionale, & simile materiæ, ꝑ actũ vero proportionale & simile formæ, hoc.n.modo sumendo hęc circuũt oẽ p̃dicamentũ, in omni.n.p̃dicamẽto est aliq̃d vt mã, & aliq̃d vt forma. Secundo dicebamus actũ & potentiam esse entis dr̃ias, non quidem diuisiuas, sed cuiuslibet p̃dicamenti ꝯstitutiuas. Tertio dicebamus has eẽ valde oppositas priuatiue, & aliquo modo ꝯtradictoriæ, priuatiue q̃dẽ, q̃a actus habitum potẽtia priuationẽ dicit, contradictorie vero, quia actus essendi: potentia non essendi principium est. Et sic patet qũo sint dr̃iæ entis, circuentes oẽ genus, & valde oppositæ. Nũc dico ꝙ licet pro defen- *RECOG.* sione Auer. nihil magis dici possit. qm̃ nũc veritati magis studemus, expõ hæc Auer. cum tota hac defensione, non placet: primo quidẽ quia actus & potentia hoc modo intelligẽdo accipienẽ pro mãli, & formali. non.n.pñt actus, & potentia esse in omni p̃dicamẽto, nisi aliquo horũ modorum, aut sumendo potentiam pro vera mã, & actũ pro vera forma, & hoc modo nõ sunt nisi in pñto sub̃ę. aut sumendo actũ pro actu existentiæ, & potentia pro eo qđ est posse esse, & in potẽtia obiectiua, quo modo nũc rosa quæ generabitur est in potentia, & postea in actu, vnde à Metaphysicis actus & potentia sic accepti dñr existendi, potentia quidẽ, qua aliquid poterit existere, actus vero quo existit, hoc modo intelligat, non sunt opposita relatiue. etiam nullus dixit aĩam esse potentiam hoc pacto, vt rosa nunc, rursus soluens Arist. secundo huius hanc qõnem, nihil dicit de potẽtia, & actu hoc pacto sumptis aut potentiam sumit pro simili materiæ, actũ vero pro simili formæ vt diximus in collectaneis, & tunc friuolum est, quia cum Arist. moueat hanc qõnem pp opiniones veterum, & nulla fuit inter veteres opinio, quæ diceret aĩam esse potẽtiã hoc modo, ergo hæc expõ non conuenit, aut quarto per actum intelligit perfectum, & per potẽtiam imperfectũ, & hoc mõ minime valet, q̃a tũc qõ est vtrũ aĩa sit ꝑfectio, vel impꝑfectio, mõ nullus antiquorum dixit aĩam esse impꝑfectionẽ

fectionem corporis. hæc ergo expositio non cōuenit verbis. Rectius ergo cum græcis per ens in potentia, corpus & per actum, incorporeum est intelligēdum, hæ enim differentiæ valde oppositæ sunt, quia differunt (vt Philoponus inquit) secundum distantiam perfectionalem valde. Hæc circa commentum.

ARGYR. *Considerandum est præterea: si partibilis sit necne & vtrum eiusdē sit aīa speciei omnis, necne. Et si non sit eiusdem speciei, vtrum specie tantum, an etiam genere differat. nunc enim ij qui dicunt atque quærūt de anima, de humana tantum quærere perscrutarique videntur.*

Tex. cōmen. 7. Considerandum autem est, & si partibilis sit, aut impartibilis, & vtrum eiusdē speciei sit omnis aīa, aut non. Si aūt nō eiusdem speciei est, vtrum specie differant, aut genere. nunc quidem.n.dicentes, & quærentes de anima, de humana sola videntur intendere.

COLLEC. *Tex. cōmen 7.* Mouet hoc in loco qōnē aliam circa aīam, q̄ Philoponus tribus modis exponit, sed q̄a secundus modus est expositio Auer. ideo duos enarrare nunc expedit. Inquit ergo Arist. quærere vtrum aia multarum potestatum existit vel partibilis.i.non multa ptāte, impartibilem.n.ipsam dicit Democritus, ac nō multarum potestatū, idē esse dicēs intelligere ipsi sentire: atque ab vna hoc proficisci virtute. Aliter Hāmonius inquit. ita vero melius exponere illud{ partibilis aut impartibilis } vtrum vna quædam sit aīa in cunctis aīalibus vel multæ, & hoc dicit{ Considerādum aūt & si partibilis sit, aut impartibilis }.i.vtrum vna omnibus{ aut partibilis }.i.vtrū plures pluribus, & singulo singula.{ Et vtrum sit similis speciei oīs aīa, aut non }.i.& si multæ, in multis, vtrum spē differunt solūmodo, an & etiā genere. dicentes eam cōplexionē dicerent ipsam vnā, variari tñ ipsam ſm partem cōplexionis in vnoquoq; quēad modum vnus aer cōmuniter ab oībus inspiratus, sed differt secundum partem in vnoquoque aīalium.{ Si aūt non sit similis speciei, vtrum spē differūt. an genere. nunc q̄dē enim dicentes, & quærētes de aīa, de humana solū vr̄ intendere } Alex. inquit in Plato. clam ipsum inuehi, qui de aīa loquens solū humanę pfecte tractationē fecit. Cōtradicit huic & Philoponus & inq̄t. vr̄ tñ Plato in plerisque locis, & maxime in Timæo, & de irrōnabili differere. quare quod Alex. dicit falsum vr̄. Ideo aliter inq̄t, fortasse igitur in physicos obloquitur tacite Democriticos: & cæteros mordens. Sed Philoponus hoc excusat & inquit. dicerent.n.illi ꝙ in humana aīa quælibet aīæ virtus terminaī. igitur de ista differentes de omni vtiq; disputabimus. Hæc est expositio ad modum græcorū. Sed ambiges qm̄ Arist. non vr̄ sequi diuisionem. cum.n.diuisit, an corpus: an incorporea, adhuc ſcd̄m nām diuisionis debet quærere, & si corpus, an simplex, vt physici, qui aerem, vel ignem, vel aquā dicunt, vel cōpositum, vt alij dicentes sanguinem, vel humidum, vt Ipus Philosophus rudis. Adhuc si incorporabile, vel sit aliqua separabilis, vel inseparabilis. & siquidē quædā separabilis: & quædā inseparabilis, tūc debet quærere Aristo. vtrum plures, aut vna omnibus aīalibus. ergo vr̄ Arist. diminutus. Et solu. est forte, qm̄ Aristo. enumerat diuisiones, & subdiuisiones valde famosas, & alias occultas. & non ita cōmunes proprijs locis enumerat, vt videbitur locis eorum. Et propter hoc Them̄. hunc textum in exodians videtur ipse enumerare has quas Arist. tacuit, propter breuiloquium vide.

Commen. 7. CVM incipit numerare.] Ponit primo intentionē literæ, & inquit cum incepit numerare qōnes perscrutādas ab eo, ꝙ vult cōsiderare de aīa, & demrāuit primo ꝙ sub̄a eius est quærenda, incepit dicere, quid est quærendū post hoc, est ergo intentio Arist. enumerare qōnes accn̄tes inquirentibus de aīa & mouet.q.accn̄tes eis ex parte definiti, & sic nūc dinumerat.q.circa definitum.i.qō intelligitur apud Auer. sic. vtrum anima sit diuidua secundum diuisionem subiecti, aut si subiecto indiuidua, reddit causam, q̄a Stoici: & Pla. dixerunt aīam rationabilem esse in cerebro, veluti in subiecto, cōcupiscibilē & appetitiuā in corde, nutritiuā, & naturale in hepate. sic ergo Pla. vt in Timæo colligitur circa finē, aīam humanā in tres partes secuit, & loco: & subiecto disiunxit. Arist. aūt totam rōnalē aīam opinatur subiecto esse vnā, sed diuiduā virtutibus, & potentijs. & sic Arist. vult aīam esse totū quoddam potestatiuū & virtuale. Et considerandum.] Secunda qō intelligitur sic apud Auer. vtrum ois aīa omni animæ sit eiusdē speciei. an sicut hō & equus differunt, sic & aīæ, cā huius qōnis sunt Pythagorici, nā oīum animaliū aīam dixerunt esse rōnalem, eāque ė corpore in corpus migrare. Ad hos ergo quærit, an omnis aīa omni aīæ eiusdem sit speciei vel non. Et considerandum } tertia qō apud Auer. sic intelligitur, si differūt spē, an differunt spē tm̄, & genere conueniant, ita vt saluet̄ vniuocatio, an in vtroque sit illa dr̄ia, vt aia sit quid analogū de omnibus aīalib᷒ dictā, & Egid. addit, & bene, ꝙ prima.q.tangit totalitalē aīæ potestatiuam. secūda & tertia tāgunt eius totalitatem vl̄em quæ dicitur totalitas in mō & natura. Dimittere.n.} Reddit cām tertiæ qōnis, Nam antiqui vt Pythagorici obliti huius tertiæ .q.crediderunt oēs aīas spē cōuenire, sed numero differre tm̄, easque ė corpore in corpus migrare, esse etiā in quodam numero cōstitutas. Nā crediderūt solam considerationem fieri in humana anima. & sic in cæteris esse factū. Et hoc est.} Verificat.q.& vult hoc Pythagoricorū intentum esse verū, si oēs aīæ essent eiusdē speciei. sed qm̄ differunt spē, ideo opus est cōsiderare, si cōueniant genere. nā tūc primo de illo genere opus esset solicitari: tāquam de vniuersaliori & predefinire, tanq̄ cōmunius, deinde definire spēs seorsum singulas, vt fecit Arist. Nam primo aīæ genus. secundo spēs eius perscripsit vt secūdo huius notabimus. Et indifferenter,} Docet quale illud cōmune sit nō referri ad rem, & inquit, & indifferenter, siue illud genus aīarum sit prædicatū vniuocū, siue secundum prius & posterius, non impedit nos, quin prius ipsum perquiramus, vt patet de definitione, q̄ postea inducet de aīa. hæ ergo sunt qōnes, & earum expōnes apud Auer. & certe Them̄. non differt ab eo: licet verbis videatur diuersus.

Debes scire ꝙ Pythagorici non cognouerunt aīas nisi humanas, & posuerunt numerum aīarum determinatum, & hoīes in certo numero & aīas migrare de corpore in corpus, sed inter Pythag. hæc est dr̄ia, nā quidā posuerunt aīas humanas differre spē ab aiabus brutorum, sed eas ponunt æternas à parte post, sed semel creatas, & ante corpora in quodā numero & eas migrare dicūt ex hoīe in hominem. Nam oīa numero & mensura determinant. Nam hoīes ponūt in certo numero: dicunt.n.hoīes esse in mūdo. 46560000. totque semper esse aīas rōnales, & sic dum vnus hō desinit alter oritur, dū in hac parte mundi hoīum cætus desinit, in alia parte incipit, & sic hoīes & mundus conseruatur semper in pari perfectione. huius opinionis fuit Hermes cœlestium rerū scriptor accuratissimus qui hoc modo venatur numerū hoīum, & aīarū. ait.n. ciuitates esse tot in mundo, quot sunt cœli minuta, sunt.n.partes cœli quæ gradus dicuntur. 360. quæ ductæ in 60. sunt oēs. 21600. & tot dicit esse ciuitates & castra, hoīes aūt dicit esse. 46560000. nā. 21600. minuta ducta ī quarta cęli sunt. 46560000. & tot dicit hoīes esse, & rōnales aīas, ciuitates ergo tot dicit esse quot minuta, hoīes vero tot quot quartæ cœli, & sic oīa numero stabiliuit, & mensura. & sic cogitur Hermes ponere aīarū regressum & ingressum in hominibus tm̄. Alij Pythag. aliter dixerunt. dixerunt.n.aīas humanas & brutales esse eiusdem speciei, easque non tm̄ in hominibus migrare, sed & in cæteris animaliū speciebus. Aristo. ergo ad hos & ad Plat. qōnes has tetigit, quæ omnes in secundo huius aperientur.

COMMENTARIVM.

EGIDIVS expositor lucidus triplex totum distinguit, qm̄ aliud est totū definibile, cuius partes sunt genus & dr̄ia. Aliud totum potestatiuum: cuius partes sunt virtutes & potentiæ. Aliud est totum vl̄e cuius partes sunt spēs. vel inferiora. Dicit Arist. in proximo textu mouisse qōnes circa aīam, vt est totum definibile, nūc vero mouet *Expositio Egidij & Philop.*

qōnes

qões vt eſt totum poteſtatiuum. Ideo dicit Ariſt. cõſiderãdum eſſe, & ſi partibilis ſit, aut impartibilis. ſ. poteſtate, multiplex aut non. Huius expoſitionis cãm aſſerit Philoponus. quia nonnulli dixerunt aĩam eſſe vnam poteſtate, vt Democritus, qui non diſtinxit inter intellm & ſenſum. Hammonius autẽ aliter exponit & intelligit per impartibilem vnam in omnibus aĩalibus: vt nõnulli dixerunt de mente Plato. qui voluerunt vnã formã eſſe omnium cõpoſitorum: in elñtis quidem eſt & in miſtis inaĩatis nãm, in plantis aĩam vegetabilem, in brutis ſenſitiuam, in hoĩe intellectiuam, in corpore cœleſti intelligentiam, in mundo ipſo Deum, vel mundi aĩam: vt M. Varro de qua in lib. de intellectu. per partibilem vero plures pluribus, vt cõmuniter dicitur quia in brutis alia, in plantis alia, in hominibus alia. Et vtrum eiuſdem ❳ Egidius aſſerit Ariſt. moueret qões circa aĩam quatenus eſt totum vl'e, quia ꝓximo textu mouit, quatenus eſt totum poteſtatiuum, quatenus eſt totũ vl'e duas mouet qões. 1. vtrum oĩs aĩa ſit eiuſdem ſpeciei, aut non. ſecunda dato ꝙ nõ ſint oẽs aĩæ eiuſdẽ ſpeciei, vtrum ſpẽ tm̃ differãt, an & ſpẽ & genere. Huius qõnis cãm aſsignat Ariſt. quia ꝗ hodie de aĩa diſputãt, de humana ſolum loquuntur credentes aĩam humanã eſſe eiuſdẽ ſpeciei in oĩbus aĩalibus. Hãmonius vult, ꝙ poſtq̃ mouit qõnẽ de vnitate, vltra quærit, ſi aĩæ ſunt plures, pluriũ, vtrũ differant ſpẽ, an numero. & ſi ſpẽ, vtrũ ſpẽ tm̃, an gñe, & ſpẽ. Diſputãt græci, cur Ariſt. mouit has qões. ſ. vtrũ aĩa ſit vna ſpẽ, an vna genere, an ſpẽ, & genere diuerſa in diuerſis, & cur illa verba dixit. ❳ Núc quidẽ intendentes. ❳ Alex. aſſerit hanc Ariſt. mouere clam mordens Platon. ꝗ ſolum de humana viſus eſt loqui. Philoponus ait Alex. non bene dicere, quia in Timæo loquitur de irrationali. Propterea has mouiſſe Ariſt. aſſerit ꝑꝑ phyſicos democriticos, & alios mordens, ꝗ ſolum de humana loquebãtur. Excuſat tñ eos: ideo ſolum dicens de humana eſſe locutos, quia humana aĩa poteſtate oẽs eſt: & oẽm virtutem continet cuiuſque aĩæ, ideo qui dicit de ea, de omni vr̃ dicere. Hæc circa textum. Quo vero ad ea quæ in commẽto dñr, debes ſcire ꝙ qões poſſunt accidere circa definitionẽ aĩæ, & circa definitum ipſum. vult igitur Auer. ꝙ proximo textu mouit. q. circa definitionem at nunc mouet circa definitum. cum. n. aĩa ſit, quæ definitur, ideo circa ipſam q̃rit tres. q. 1. eſt vtrũ ſi partibilis. ſ. ſubiecto vel impartibilis ſubiecto. 2. q. circa definitam aĩam hæc eſt, vtrũ aĩa ſit eiuſdem ſpeciei, q̃ qõnem nõ vult eſſe cum proxima colligatam. 3. q. eſt, ſed colligata ſecundæ. videlicet ſi aĩæ differũt ſpẽ, vtrum etiam genere, an ſpẽ tm̃. Verũ apud græcos iſtæ qões ſunt colligatæ, q̃a prima quærit vtrum vna oĩum ſit aĩa, vel plures plurium, ſecũda dato ꝙ plures plurium ſint: vtrum ſicut ea quorum ſunt differũt ſpecie, ſic & animæ eorum. tertio dato, ꝙ differunt ſpecie: veluti ea, quorum ſunt aĩæ, vtrum differant genere: & ſpecie, ſicuti ea, quorum ſunt: an ſpecie tm̃. Ecce ꝙ qões colligatæ ſunt, atque ſubalternæ. Auer. autem ſecundam & tertiam ſubalternas autumat, primam abiunctam fecit.

ARGYR. *At cauendum eſt ne nos prætereat, vtrum vna ſit eius ratio vt animalis: an vnuſcuiuſque ſit alia ratio, vt equi, canis hoĩs, Dei, Animal aũt vniuerſale, aut nihil eſt, aut poſterius eſt, & quidquid itidem aliud cõiter prædicatur.*

Tex. cõmen 8. Formidandum aũt eſt, quatenus non lateat, vtrum vna ratio ipſius ſit, ſicut animalis, aut ſecũdum vnumquodq; altera, vt equi, canis, hoĩs, Dei. Animal aũt vniuerſale aut nihil eſt, aut poſterius eſt. Similiter aũt, & ſi aliquod commune aliud prædicetur.

COLLEC. Tex. cõmen. 8. Mouit qões circa definitum, nunc circa definitionem perquirit. vertit aũt qõ hæc (vt omnibus græcis, & Auer. placet) circa definitionis vnitatem. eſt. n. definitio ſicut & definitum, definitum aũt dicitur vnũ, vel gñe, vt aĩal, vel ſpecie, vt homo, ideo & definitio eſt vna vel genere, vel ſpecie, quærit ergo qũo definitio aĩæ perquirenda ſit vna vtrum genere, vel ſpẽ. inquit ❳ Formidandũ aũt quatenus non lateat vtrum rõ ❳ . i. definitio ❳ ipſius ❳ aĩæ ❳ ſit vna ❳ ſicut aĩalis rõ & defi nitio, hoc eſt vna genere, aut ſecũdum vnumquodque altera: vt eſt altera equi altera canis, altera hoĩs, altera Dei. i. corporis cœleſtis hoc eſt vel ſit vna ſecundum ſpẽm. Aĩal aũt. ❳ Them. vr̃ per hanc partẽ reddere cãm dictæ nunc qõnis, & legit hãc literam cum nota cauſæ. ſ. ❳ enim ❳ ſed pace eius melius Auer. legit. n. literam vt in græco ſtat. ſ. cum nota diuerſatiua ❳ aũt ❳ & in græco δὲ, nam hic Ariſt. quaſi aduerſando, rñdet tacitæ qõni, põt enim quis dicere Ariſt. cur tu prius nõ pertractaſti, an detr̃ aĩarum idea ſeparata? Nã ſi datur debet definitio primo eſſe illius, & quaſi participatiue aliarum. Cui obijcit reſpondendo. d. ❳ aĩal aũt vl'e ❳. i. idæale, aut nihil eſt, q̃tum ad rẽ ❳ aut ❳ ſup. ſi eſt, poſterius eſt, quãtũ ad cognitionẽ noſtrã, vt videbimus in cõm. & ſic hæc qõ nihil ad nos. ❳ Sil'r aũt. ❳ aut nihil eſt: aut poſterius, & ſi aliqđ cõe, illud ꝑdicetur. q. d. & ſicut dixi de aĩali: ſic de cæteris oportet dicere, ꝙ nihil ſunt in re, vel ſi ſunt, ſunt poſterius q̃tũ ad cognitionem noſtram. & ſic Ariſt. ſe excuſare videtur ab illa. q. tanquam ad propoſitum parum cõferente. hæc videtur expoſitio Auer. & Them. licet aliqua ex parte differant, vt dicemus.

CVM narrauit. Primo introducit textum & reſumit quid fecit, dicit. n. Ariſt. narraſſe dñm huius artis. ſ. cõſideratorem libri de aĩa oportere apponere cõſiderationẽ in aĩa vniuerſali. ſ. vel vl'itate generis, vel alijs vniuerſalitatibus. Núc vult quærere qualis vnitas eſt in definitione animæ, an generica an ſpecifica. ❳ Qm̃ cũ. ❳ reddit cãm qõnis. d. qm̃ cum hoc fuerit cõſideratum, nõ contingit nobis, cũ locuti ſimus de aĩa hoĩs, ꝙ æſtimemus loqui de omni aĩa, vt Platoni accidit, & ſtoicis, qui tm̃ humanã aĩam cognouerunt. ſcito enim ꝙ definitio aĩæ eſt generica: ſcimus ꝙ aĩæ ſpẽs ſunt plures. Demr̃at ꝑ hoc. ❳ Hic Auer. primo cõcludit corollarium, ſcđo exponit literã inquit. ❳ demr̃at ꝑ hoc ❳. i. ꝑ hæc verba Ariſt. ꝙ ipſe nõ opinatur ꝙ definitiones generum & ſpecierũ ſint definitiones rerum vniuerſalium exiſtentium extra aĩam: ſed ſunt definitiones rerũ particularium extra intellectũ, ſed intellectus ꝗ agit hoc, eſt intellectus agẽs, facit vl'itatẽ in eis. Hic colligunt nõ dari vl'ia realia, hic etiam colligũt definitiones eſſe rerum particularium. Sed nec hoc, nec illud colligi põt. nã verbũ hoc in Platonẽ dirigit Auer. vult. n. vniuerſalia nõ eẽ extra aĩam modo Platonico ſecundũ eſſe, & exiſtentiam ſeparata à ſingularibus, & ſic etiam vult vl'ium ſic real'r & eſſentialiter ſeparatorũ, nõ eſſe definitiones, & ſic nihil hñt. Et ſic dicendũ: vt ex. 2. Meta. colligi põt, ꝙ vniuerſalia apud Auer. exñtia extra aĩam, ſunt vniuerſalia in potẽtia, actu vero fiunt ab intellectu agente, & ſic illorum non particulariter, ſed vniuerſaliter, acceptorũ ſunt definitiones: ſed hæc ſtatim melius perquirent. Et. q. d. ❳ Ecce qũo Auer. vult Ariſt. rñdere tacitę obiectioni, dicet. n. quis, cur tu nõ perquiſiſti primo, an detr̃ vl'e idæale? & ſi datur idea aĩæ, cuius primo ſit definitio, deinde ꝑ illã cognoſcamus in cæteris. Et dixit hoc. ❳ Reddit cãm dicti, nã vl'e idæale, vel nihil eſt quãtum ad eſſe reale: ita vt illius ſit definitio, eſt, nihil facit ad intellectum rerum ſenſibilium, & aĩarum particularium. Et. q. d. ❳ Concludit duo, primum ꝙ definitiones non ſunt, niſi rerum particularium exñtium extra aĩam, inquãtum vl'r concipiuntur: & ſic ad nihil ſunt ideę.

Secundũ ꝙ apparet. ❳ Concludit ſcm. ſ. ꝙ aut nihil ſunt. ſ. q̃tũ ad eſſe reale, & ſcm exñtiam ſeparatũ, aut ſi ſunt, poſterius ſunt quãtum ad cognitionem. & hoc declarat ſic. nã ſi ſunt ideæ, eſſent cauſæ rerũ ſenſibilium, ſi cauſæ ergo oportet prius eas nos cognoſcere, an ſint, & hoc per ſpẽm demõſtrationis ſigni: nã aliter cauſæ nõ cognoſcuntur, vt patet in forma & materia: & poſt, cognitis ipſis cognitione quia: regredimur ad res cauſatas ab eis demonſtratione propter q. d, ergo vel nihil ſunt, q̃tũ ad eſſe reale, ſcm eſſe ſeparatũ, vel ſi ſunt, oportet vt præcognoſcamus res ſenſibiles prius ſaltem in demr̃atione quia, & ſic ſunt poſterius cognitæ ſaltem in via demr̃onis quia, & ſic non ſunt neceſſariæ, & hanc caudam cõmenti pauci intelligunt: Hæc ergo eſt expoſitio Auer. Debes ſcire ꝙ Egid. Romanus: hic q̃dã differẽtiam inter Auer. & Them. præfingit. ait. n. Them. ſic exponit ꝙ aĩal vl'e. i. genus, aut nihil eſt quãtum ad vnitatẽ hypoſtaticam, aut poſterius eſt q̃tũ ad

Margin notes: Expõ Hammo. (beside "Hammonius autẽ"); Diſputatio græcorum. (beside "Diſputãt græci"); Circa cõmẽtũ. (beside "Quo vero ad ea"); Commen. 8. (beside "CVM narrauit"); Commen 4. (beside "lia apud Auer.")

ad intellectus conceptionem. Auer. aũt (inquit) ait vl'e, aut nihil esse q̃tum ad esse idæale, aut posterius, quãtũ ad conceptionem intell's. Pace sua, nec Them. illud: nec Auer. istud dicit, vt ex vtriusque cõmentis perquiri põt: & propterea tunc illa disiunctiua Them. pro vtraque parte vera esset, & sic nõ esset natura disiunctiua, sed copulatiua. & sic vt puto Them. ab Auer. in nullo differt vt in exponẽdo commentum perspicuum.

Digreßio The. de vniuersalib. Mouet Them. hic. q. vtrũ genera & spẽs sint notiones, & fabra animi, an naturæ potius aliquæ in singularibus cõtentæ, hæc quoque est ardua, & in doctrina Auer. nõ parua, nec dudum quid ipse velit inuentum est. & licet alibi nos prolixe dixerimus, nunc quæ tantus vir resumpsit breuibus perstringamus. Dicit ergo tria, primo ꝙ genera & spẽs sunt nudis notionibus proxima, appellat nudas notiones conceptiones, quibus nihil in re conuenit, vt tragelaphus, & hypocentaurus, & eiusmodi, genera ergo & species his nudis notionibus proxima sunt. Dicit secũdo eiusmodi vniuersalia ex singulariũ collectione ac similitudine reponi. & nõ intelligas ex singularium collectione integratiua, vt domus colligitur ex fragmentorũ collectione, quia sic vl'e esset totum integrale, sed intelligas ex collectione singularium potẽtiali, nã vl'e est quoddam potentia, aliter cõtinens oĩa singularia, nec intelligas per similitudinẽ spẽm accñtalem, vt imago in speculo: sed formam, nam vl'e est, forma concepta apud Them. 3. huius, & *Commen. 27.* apud Auer. 1. Meta. & alibi. ergo vl'ia sunt formæ conceptæ potentia cõtinentis oĩa singularia. Aduerte tñ apud Them. & Auer. ꝙ forma habet triplex eẽ, materiale, intẽtionale, & intellectuale, quod cõceptum esse vocat. forma dum habet esse materiale, est vl'e, potẽtia remota, imo remotissima. dum vero habet esse intentionale, habet esse medium, & est vl'e potentia remota: non tñ remotissima, vnde vt Auer. ait vl'e intentionale, habet gradus, nã inq̃tũ abstrahit à materia continet in medio, & in sensibus exterioribus, vsque ad sensum cõem, vt abstrahit à materia, & à põtia materiæ, habet esse in virtute imaginatiua, vt dianoea apud The. vel cogitatiua apud Auer. quæ vna sunt, vt sic tñ nõ abstrahũt à condõnibus materiæ, vt denique abstrahunt à materia, à põtia materiæ, à cõdõnibusque materiæ, reperiuntur in intellectu poĩi, & sic hñt esse cõceptum, & intellectuale, & dñr vl'ia actu. ergo dum vl'e habet esse intentionale, habet esse medium, nam pro quanto abstrahunt à mã esse vl'i participant: pro q̃to adhuc nõ vltimo abstractum est à condõnibus materiæ, participat esse singulari. vult ergo dicere Them. ꝙ vl'e actu est similitudo. i. forma actu cõcepta, collecta ex singulariũ collectione. i. continens potẽtia oĩa singularia. Sed ambiges, ꝯtra hæc, nonne cõpositũ ex materia & forma est in aĩa, vt aĩal, & homo, & asinus, quorũ quodlibet est cõpositũ? Dicendum apud Them. & Auer. ꝙ mã non est in aĩa, q̃a non est per se intelligibilis, cũ per se ꝯceptũ sui nõ formet, oportet aũt oẽ intelligibile esse actu: vt. 10. Meta. colligi põt. *Commen. 20.* & ideo. 12. Meta. mã vt habet esse cõe, non hẽt extra aĩam, *Commen. 14.* & propterea si est in aĩa, est ibi per intentionem ad placitũ ipsam significantẽ, & nõ ꝑ notionẽ naturaliter eã põtãtẽ. Ex hoc etiã sequitur ꝙ ꝯpositũ non est in aĩa, quia mã est pars cõpositi, & ipsa nõ põt eẽ abstracta à seipsa, ita, vt cũ forma vl'i faciat cõpositũ vl'e, & sic bene dicit Auer. lapis *Commen. 38.* non est in aĩa, sed forma lapidis. 3. huius. ergo vl'e est forma tñ rei cõpositæ ꝯcretiuæ, & per modum ꝯpõnis accepta, & sic aĩal: hõ, equus, & eiusmodi, vt vl'ia sunt, formæ sunt ꝑ modum cõcreti: & ꝯpositi acceptæ, & hæc est The. & Auer. positio. Dicit. 3. ꝙ eiusmodi formæ in nãs euidẽtes, & sol idas recidũt. vbi debes scire, ꝙ hoc dicit, q̃a quædam sunt formæ, quæ secundum esse, & nãm hñt esse intellectum, & separatum, quæ dñr vl'ia in essendo, vt Deus, intelligentiæ, & intell's possibilis, & hec dñr vniuersalia per essentiam, quæ non pñt prædicari de pluribus, qm̃ nõ sunt conceptæ ex collectione singularium, nec recidunt in res singulares. Aliæ dñr formæ vl'es participatione, inq̃tũ à formis vl'ibus per essentiam redduntur tales, & hæc dñr vl'ia in prædicando, quia suis essentijs non sunt talia sed participatione. & vertunt in nãs singulares prædicãdo de eis, hæc ergo tria sunt, quæ Them. de vniuersalibus colligit. Sed tunc quorum sit definitio subscribit. d. nam neq; aĩalis notio suba est aĩata sensibilis: multoque minus notio hoĩs põt esse aĩal rõnale mortale, sed singulares homines proprie aĩalia rõnalia dñr, & sunt. & hoc declarat exẽplo. d. atque hoc dilucebit, vel hinc, siq̃s vnũ duntaxat hominem toto orbe constituat, quemadmodũ fabulæ diluuij tẽpore Deucalionem fuisse testantur: nimirum tunc hominis definitio in vnius hoĩs rõnem ꝯclusa, compræhensaque fuerit. vult ergo definitiones non esse notionum. sed singularium, vt in exẽplo Deucalionis ostendit. Sed contra hæc vr̃ Auer. 2 Meta. inq̃t. n. definitio est intentionis vl'is, & formæ vl'is, & proprie, non congregati ex materiã & forma, ergo non est singularium. Amplius definitio est ex genere & dĩa: sed genus & dĩa sunt vl'es, vt. 7. Meta. & alibi. Hanc contradictionẽ tollit Auer. in cõm. voluit. n. definitiones esse singularium non vt singularia: sed vt intell's agẽs facit vniuersalitatem in illis. hoc est vt vl'r concepta sunt: sic enim Auer. in commento moderat hæc verba Them. Sed hæc moderatio vr̃ ꝯ Them. & ꝯtra ipsummet, contra The. quidẽ, nam Them. ait, definitiones non esse notionum generis vel speciei: modo vl'e est forma ꝯcepta vl'r, vt diximus: ꝯ ipsum vero, q̃a primo auscultationis philosophicæ, inq̃t genus & dĩa sunt entia in rei veritate, & præcedũt rẽ in esse, ergo definitiones sunt vniuersalium ſm rem, & non ſm cõceptionẽ. Dicendum ꝙ Them. vult definitiones non esse notionum, vt notiones sunt: quia vt sic essent formarũ abstractiuæ acceptarũ, sed sunt rerum, vt notio natæ sunt. vnde definitiones sunt formarum mãliũ cõcretiue acceptarũ: quæ sunt ꝑ nãm singulares, participationes sunt vl'es. ergo non sunt notionum abstractiuæ & præcisiue acceptarum: sed formarũ ſm esse singularium, ſm participationẽ vniuersalium: & sic non contradicit Them. Ad secundum sumit genus pro forma vl'i, & dĩam pro forma particulari: vt loquitur. 7. Meta. hæ enim sunt singulares in re, & ſm esse & nãm, reddũtur tñ vl'es participatione pro quanto ꝯcipiuntur. Hinc est perspicuum: primo vl'ia esse formas, non quidẽ vt notiones tm̃, sed vt accepta per modũ totius, & concreti, & hoc loquẽdo de vl'ibus in actu. sunt etiam formæ singulares per essentiam, & nãm, sed participatione vl'es: participatione dico vl'ium ꝑ essentiã acceptorũ, vt intell's agentis, & intellectus materialis: perspicuũ secundo definitiones esse vniuersalium, & particularium, particularium quidẽ per essentiam & nãm, vnl'm vero participatione & concretiue. hæc oĩa dicta intelligenda sunt de vl'ibus simplicibus, & non complexis, cuiusmodi sunt propõnes vl'es petitiones & principia doctrinæ. de vl'ibus hæc pauca ad mẽtem Them. & Auer. tene, nã fortassis alias prolixius hæc ꝑtractabũtur, licet aliq̃n semina scripsimus, nec auscultes verba sophistarum hic, q̃ ita rem hãc degustant: sicut cœcus videt colores: sunt. n. verba ventosa. Sed ꝑꝑ dicta Auer. quæritur, quæ sit opinio Plato. de idæis. circa hoc inuenio multos dicendi modos: accipiã tres tm̃, & eligam modum conuenientem verbis Pla. & Arist. & illum dico q̃ ꝯpposito inseruit. Est primus modus, q̃ ex verbis extrahit Iamblici in Simposio Platon. qui ponit idæas. nihil aliud esse, nisi rõnes rerum nãlium in aĩa mundi sigillatas in vltimo cõplemento ornamenti eius. vbi debes scire aĩam mundi duos hr̃e ordines: vnum quo ab oĩum rerũ auctore in medio modum egreditur. Alterum quo redit in illũ in primo q̃dẽ aĩa tenebrosa, seu chaos existit, in fine reditus ornata: seu mundũ adipiscitur. Iterũ in reditu plures imaginandi gradus, vnus quidem quo in illũ reuertitur, & hic amoris dicitur origo à Plato. in illo lib. Secundus quo ab auctore illustratur. & hic amoris pabulum. Tertius quo illi inhæret, & hic amoris incendium. Quartus quo Deo plus appropĩquat, & hic amoris impetus dictus est. Quintus quo Deus, vt sigillator, in illa eius mente oẽs rerum nãlium formas, vt est dicere, depingit cęlorum. videlicet elntorum, & breuiter oĩum rerũ nãlium: & hic amoris ꝑfectio dicitur. Vltimus est quo oẽs illæ ideæ, rerumq; similitudines hñt esse quietum pfectũq̃ue, & sic mũdus dicitur. i. ornamentum, in quo amoris statum Plato posuit.

Commen. 37. *Commen. 43.* *Commen. 28.* *Commen. 43.* *Qõ de idæis secundum Plat.* *Iamblici modus primus.*

Ecce

Ecce igitur, ſm hos, ideas nihil aliud eſſe, niſi rōnes, & rerum ſimilitudines in aīa mūdi formatas, vt per illas oīum rerum teneat notiones, & eas producere ſciat in vltimo complemento mundi appoſitas ei. Hæ igitur ideæ ſunt rerum naturalium formæ, quidditates, & exemplaria, & nobis deſeruientes propter noſtrum ſcire. formæ qdē, qm̄ vt Plato ait in Timæo, forma eo dicitur, quia, vel ipſa res format, vel quia eſt rō formandi res, quia igitur huiuſmodi ideæ ſunt illi aīæ rōnes formandi res, qm̄ per rationem hominis in ſua mēte depictam, hoīem format aia illa, per rōnem lapidis, lapidem. ergo formæ ſunt quidditates, qm̄ vnumquodque ſua quidditate, & rōne vl̄i cognoſcitur, cū igitur illa aia ratione ſibi formata, hoiem cognoſcit, ideo idea hoīs quidditas dici pōt, & ſic de alijs. Exemplaria vero, qm̄ vt Plato ait in Timæo, omne agens agit, prout in quodam reſpicit exemplo, & quia aīa res oēs procreat, illas reſpiciens, vt ſic exēplaria dicta ſunt. Ecce qūo ſeruiūt ad generationem rerum duobus modis, vt formæ. ſ. & vt exempla deſeruiunt etiam nobis propter ſcire nr̄m, cum enim ſenſibilia ſint in fluxu, oportet vt dētur res ſtabiles, quarum cognitiones nobis ſunt ſciæ, qn̄ ergo anima hoīs creata fuit ſub vmbra aīæ mundi, iterum illos ſex gradus, quos in reditu animæ mundi explicaui, perficit, cum eodē modo ſingula aīa, ſe habeat ad mundi aiam, ſicut aīa mundi ad ſummum rerum auctorem. qn̄ ergo aīa hoīs in. 5. fuerit gradu, rōnes omnium rerum ſibi depinguntur, quibus omnium rerum tenet notiones firmas, veniens tn̄ in hoīs corpus, oppræſſaque eius mole ſcibilium, notiones remittit quæ poſt per ſenſus concurſum rurſus ad rerū notiones venit, quod Plato in Menone reminiſci dicit eſſe, & in hunc modum idæas illas ad ſcire deſeruire Plato ait. vt Iamblicus dicere viſus eſt, & cum hoc ſit itu, apparet qūo Auer. ſermo ſit Platonem aduerſus, nec Ariſ. in quocūque loco nullius exiſtit valoris. Huius opinionis vr̄ eſſe hoc in loco Philoponus vt ſuperius recitaui, rurſus Auer. 12.

Commen 39. Meta. viſus eſt dicere ideas eſſe rōnes formarum materialium exiſtētes in mente primi motoris, ꝙ ſi intelligat per

Secundus modus Alber. primum motorem aīam, recte inquit. Secundus modus famoſus ab Alberto electus in primo ſuæ Meta. & alibi eſt, ꝙ idæas virtutes ponit ſtellarum, Deus. n. cum auctor perfectus omnium exiſtat conueniebat vt mundū formaret, ita vt nihil ei deeſſe videretur, formauit itaq; cœlū. 8. eique. 48. appoſuit imagines. v. g. cœleſtis ſcorpio, nihil aliud eſt, niſi ſtellarum amplexus, qui inferis dominat̄ ſcorpionibus. ſerpens ſerpentibus, & ſic ſecundum numerum omnium aīalium poſuit imaginem determinatam, ſingulo ſingulam determinate, imo Hermes Enoch Mercurius Aegyptius inqt, quælibet arenarum maris ſuum obtinet ſydus, incitans ad incrementū eiuſdem. Et quia huiuſmodi ſtellæ virtutes earum in hunc mundum multiplicant, ideo inquit Ariſto. in lib. de mundo quoſdam antiquorum dixiſſe omnia hæc plena Dijs eſſe. Ideæ ergo ſecūdum has virtutes harum imaginum ſunt ſecundum Plato. ſunt aūt huiuſmodi. ſ. ideæ formæ, quidditates, exemplaria, formæ quidem, qm̄ (quemadmodum dictum eſt) hmōi virtutes omnium rerum naturalium formant imagines, & inde formæ merentur dici. Dicuntur & quidditates, qm̄ virtutibus iſtis cognitis, intell's diuinus in omnium rerum notiones deuenit, quemadmodum artifex per inſtr̄m cognitum deuenit in notionem rei fiendæ. dicuntur & exēplaria, eo quia intelligentia cœlum id gubernans, in harum apparitione, cunctas generādarum rerum formas ꝓcreat. Quod aūt ad generationem deſeruiant palā, virtus enim ſcorpionis ea eſt, quæ aīas ſcorpionis procreat. Rurſus virtus arietis, quæ arietum aīas progenerat. ergo hmōi ad generationem deſeruire nō eſt ambiguum. Ad ſciam quoque noſtram, qm̄ cum oīs ſcientia ſit per cās firmas, nihil firmius his virtutibus, ideo hmōi virtutes intelligens, rerū ſciet cās, & per conſequens ſciam adeptus erit, aīa itaque creata in circulo illo ſignorum has virtutes conſpiciens, imaginumque appræhendens omnium rerum retinuit notionem, & inde plenam formis aīam dicunt eſſe Platoni-

Modus tertius & proprius. ci, quæ oppreſſa corpore illas poſt per tp̄s exercēs recordari dicta eſt. Opus eſt modo dicere modum q mihi plus Platonis verbis congruit, dico itaque, ꝙ Plato in Parmenide de vno rerum omnium principio, de idæis diſputans, quatuor abſoluit qōnes de eis, prima quidē vtrū ideæ ſint. ſecunda quorum ideæ ſint, & quorum minime, tertia quales ſint q̄ue vim habeant. quarta qūo ab his, quæ infra eas ſunt, participantur. Et quia qōnis an res ſit, quid rei noīs ſupponit. Ideo dicendum ꝙ in omnibus his qōnibus Plato per ideam vl'e audit: quod. n. apud peripateticos vl'e dicitur, idæam Plato appellat. Sunt aūt vl'ia duplicia: generica ſpecificaque: generum Plato idæas non apponit, vt in illo libro vr̄. apponit ergo ideas indiuiduorū, quas ſpecies appellat. eſt ergo ſenſus primæ qōnis: an ideæ. i. ſpēs indiuiduorum ſint. v. g. homo ſeparatus ab indiuiduis ſm eſſe exiſtentiæ: cui r̄ndet Plato cap. 4. ꝙ ſic. Et tu debes ſcire: ꝙ ſicut nos ponimus hoīem conceptum eſſe ens ſecundum rōnem diſtinctū ab indiuiduis proprijs, ipſumq;, vt ſic, non eſſe in loco nec in tp̄e: conceptus. n. rei dum in intellectu eſt, nullum tenet locum: iterū nec tēpus: ſic & Plato hoīem ſeparatum à materia, & ab indiuiduis ſecundum rem ponit: nullum tenens locum: nec tempus occupans, & ſicut de hoīe dixi: ita audit Plato: & de omnium indiuiduorum ſpeciebus cunctis. Ad ſecundam. q. ſoluit ibidem, non omnium idæas debere poni, vt non pilorum, luti macularum: nec viliſsimorum: & vl'iter eorum nō videtur ponere idæas, quæ nō ſunt per ſe intenta à natura, nec ſunt opus naturæ per ſe: ſed ſequuntur opera naturæ, & ideo ſi habent idæas non proprias: ſed cōes eis, & illis quæ conſequuntur, vt vr̄ ibi probare Plato, Socratem inducens. Debes ſcire, ꝙ (vt dicā) Plato poſuit idæas propter duo, propter generationem, & propter ſcire, & quia hmōi entia viliſsima: nec per ſe ſciuntur, nec per ſe generantur, ideo propriæ ideæ non eis reſpondent, ſed hæ eædem ideæ, quæ ſunt primorum, ad quæ hmōi conſequūtur: ſunt & horum cōſequentium: propter quod nec accidentium Plato ponit idæas. Tertiam. q. abſoluens vult Plato poſt ca. 5. hmōi idæas eſſe ſimilitudines rerum impartibiles, non diſtantes à rebus: nec in his rebus vnitas, inquit enim Plato ꝙ idæa hoīs non partita eſt: ita, ꝙ pars eius ſit in vno hoīe, & alia in altero, quemadmodum velamē quo plures cooperiuntur, partiū eſt in pluribus, ſed velut dies, ſicut enim dies totus eſt omnibus habitantibus, & nihil ſecernitur à die, ſic tota illa forma eſt in indiuiduis: & nihil ab eis ſecernitur. Debes ſcire ꝙ ſicut Ariſt. ponit hominis conceptum in mente exn̄tem eſſe omnium hoīum indiuiduorum, iterum eſſe indiuidualem, & ab omnibus participatum, ſic & Plato ponit hoīem conceptū: ſm eſſe ſeparatum ab indiuiduis, ipſum impartibilem, & omnibus illis præſentem, & nullatenus diſtantem: quemadmodum ſimilitudo vna exn̄s, in omnibus eſt ſimilibus, & hoc vniuerſale eſt Platonis. Quartam abſoluit Plato tādem, & vult, hmōi eſſe ab indiuiduis participatas, nō ſic intelligendo, ꝙ pars eius vna capiatur ab vno indiuiduo: ſic. n. idæa diminuibilis: & augmentabilis eſſet, ſed intelligendo, ꝙ ea quæ ſunt hic illa capiant indiuiſibiliter, quæ participari dn̄r, eo, quia non eſt aliqua earum in vno indiuiduo, quin ſit & in alio, & ſic participatā dicit ibi eſſe idæā ab eis. Debes ſcire ꝙ quemadmodum Ariſt. inquit hominem cōceptum participari ab indiuiduis, nō quia ſit pars in vno, & pars in alio, ſic. n. ſor. non eſſet homo ſimpl'r, ſed hoc modo, quia homo eſt ſortis, & nō tm̄ ſortis: quin Plato hoc modo, & idæam hoīs ponit. Huiuſmodi quidem ideæ, vt ibidem explicat: ad ſcire deſeruiunt, quemadmodum. n. Ariſt. ponit ſcire non eſſe indiuiduorum, ſic & Plato, non ponit ſcire indiuiduorum: ſed harum idæarū, vt apparet in fine illius capituli, nec inuenio eas ibi eſſe propter generare, vt ſibi imponit Ariſt. & totum illum librū pertractanti non videbitur hoc. Et debes ſcire quęcūque Ariſt. ponit de vl'ibus, Plato ponit de idæis, & ſicut apud Ariſt. vniuerſalium eſt ſcia, ſic apud Plato. idæarū eſt tm̄, & ſicut vl'ia ſunt in ſingularibus, ſic apud Platonem idæas has non loco, & ſubiecto diuerſas, & diſtantes ponit ab indiuiduis, & ſicut philoſophus ponit eas res vl'es ab indiuiduis participari, ita & Plato. differt tantum in vno: quia Ariſt. vniuerſalia rōne ſolū, ab indiuiduis ponit ſeparari. Plato

Plato secundum esse,& existere. Hanc opinionem Arist. sibi imponit, & Auer. & Ioãnes Gramma. primo Poster. in illo verbo §Gaudeant ideæ Platonis &c.§ Cõfirmauit hoc aperte. Præterea. Proclus Platonicus in libro de causis à quo fuit extractus liber Dauid Iudæi, propositione 12.designãs rerum ordinem, inquit omne corpus diuinũ: per aĩam deificata est diuinam: oĩs aũt anima diuina propter diuinum intellectum: oĩs autem intellẽs diuinus ẽm participationem diuinæ virtutis. ecce qũo per intellectus intelligit formas vl̃es, quæ participant Deum,& has alibi Proclus Deos appellat, vt 116.propositione,& inquit, oĩs Deus participabilis .i. participatiuus est excepto vno.i. idæa vnius, quæ Deus est. Et cum hoc sit ita apparet, qũo Plato voluit diffinitionem aĩæ esse dandam, de idæa aĩæ, & per ɔñs Arist. quęrẽs.q.an diffinitio sit generica:an specifica, debuit prius quærere an idæa aĩæ sit diffinibilis, an eius sit scĩa tantum: & non indiuiduorum aĩæ. cui Aristo. rñdet: ꝙ hæc.q.superflua est, qm̃ animal vl̃e.i.idea aĩalis,& aliorum, aut nihil sunt, aut sunt posterius perscrutanda.s. in Metaphysica,& non hoc in lib. Et ideo Auer. ait ꝙ diffinitiones sunt rerum singularium, non ꝙ velit singularium esse diffinitiones, vt singularia, sed prout intellectus facit vniuersalitatem eis.i.prout intelliguntur ab intellectu ad differentiam Platonis: qui ponebat idæas esse rerum vniuersalium extra aĩam, quibus intellẽs non dedit vniuersalitatem, sed sunt secundum naturam vl̃em, & sic absoluitur contradictio hic,& 7.Meta.& primo Posteriorũ, vide.12. Meta. Vtrum aũt hæc opinio sit probabilis, an non, non est pñtis negocij, reputo.n.ꝙ si auscultetur ad vnũ sensum sit falsa: sed si auscultetur, prout debet, est vera simpl̃r, & absolute,& tu vide in Metaphysica de hoc. Forte.n. Plato per hmõi idæas intelligit indiuiduorum naturas, non quidem abstractas secundum esse subsistere, sicut dicimus Deum esse abstractum à naturalibus, hoc modo.n.nõ inuenio verba Platonis, sed forte intẽdit esse abstractas, secũdum rei essentiam, eo quia ponit naturam hoĩs alteram scd̃m rẽ naturæ ab indiuiduo,& hoc sonant verba eius, & sic opinio hæc nõ est admirabilis, nec extranea, vt patet.

Commen. 35. *Commen 4.*

COMMENTARIVM.

IN collectaneis diximus Aristotelem mouere qõnem circa definitionem, quærit enim de definitionis aĩæ vnitate, quæ expositio placet Themistio, cæterisque græcis, & si hæc expositio vera est, oportet dicere Aristotelẽ redire ad difficultates circa definitionem, interposuit.n.qõnes quasdam circa rem definitam occurrẽtes. Et quia in serie textus tanti philosophi turpe est ponere discontinuationem, vbi poni põt continuatio, dicamus ꝙ Arist. mouens quæstiones de ipsa aĩa in specie, primo mouet illas quo ad definitionem,& fuerunt duæ, prima de genere, secunda de differentia. Secundo quo ad ipsam aĩam definitam, & sunt quatuor, tres tactæ sunt. prima quidem si omnium vna sit aĩa, vel plures. secunda si plures vtrum eiusdẽ speciei oẽs, vel alterius speciei. tertia si alterius speciei sint, vtrũ alterius speciei tm̃, an alterius speciei,& generis, quarta vero in hoc textu erit, si alterius generis ac alterius erunt, vtrum earum possit vna esse rõ, hoc est, vtrum cõueniant in vno vniuoco, an sint alterius rõnis, ita vt non ɔueniãt in vno vniuoco. Sic enim intelligendo hæ quatuor qõnes contingunt circa rem definitam, & oẽs sunt colligatæ, ac subalternæ. Quo vero ad verba græca attinet, in græcis codicibus legitur εὐλαβητέον eulabeteon,& interpres antiquus formidandum transtulit, nos vero cauẽdum (quod magis ad verbum esse constat) dicere possumus, verum ad sensum melius formidandum dicitur, erit.n.sensus, eẽ formidandum, vtrum vna sit eius ratio, erit dico formidãdum hoc, quatenus nõ latent,& sic magis intelligibilis est textus. Aĩal autem vl̃e &c.§ In collectaneis diximus Them̃. legere verba hæc cum nota causalitatis, volens Aristotelem reddere cãm eius, quod dixit. Quam expõnẽ Egid. obseruat, Auerroes aũt legit literam cum nota aduersatiua (vt in græco iacet) vt in collectaneis patet,& quidem dilucide, hactenus circa textum. Circa vero cõmentum, animaduerte Auerroem velle Aristotelem mouisse hanc quæstionem circa definitionem, vt Themistius asserit, vult enim Aristotelem quærere de vnitate definitionis, ergo quæstio est circa definitionem.

Ordo & subalternatio qõnũ.

In collectaneis de vniuersalibus loquentes diximus ea quæ Them̃. tradit, obscure tamẽ, propterea pro dilucidatione debes scire: ꝙ notio, q̃ græci noema, vel noesim appellant, nos conceptum, siue conceptionem, bifariam accipi põt, vno modo pro ipso formali conceptu, qui est ipsa intellectio, qua res intelligitur. Alio modo pro obiecto, quod concipitur,& est res ipsa, quæ intelligitur. Vnde metaphysici neoterici alijs verbis vtentes, dicunt conceptum alium formalem, alium obiectiuum esse, formalis est intellectio, qua res concipitur, obiectiuus est res concepta. Ex hac distõne, dupliciter dilucido opinionẽ Themistij, vno modo declarando vl̃ia esse notiones, sumendo notiones pro rebus, quæ cõcipiuntur, qũo in collectaneis dicebamus. Alio modo declarãdo vl̃ia esse notiones pro formalibus conceptionibus, quibus res cõcipiuntur. nam vtroque modo sumendo notiones: vl̃ia sunt notiones: vel intelligi pñt esse notiones. Quãtum ad primum licet in dilucidario 7.Meta. pulchre illud dilucidauimus bene dictum etiam non displicebit tamen, si bis dicitur, vt dicit Plato. Quare pro dilucidatione huius accipiamus primo ꝙ res quæ intelligitur, nihil acquirit aut deperdit per intellectionem, qua concipitur: sicut color nihil acquirit, aut deperdit per hoc, quod videtur. Secũdo accipiamus ꝙ res effici actu intellectas & vl̃es, non est nisi nos illas actu intelligere p rõnes siue ɔceptiones illarũ repræsentatiuas, vl̃r res esse in potentia vl̃es & intelligibiles, nihil aliud est, q̃ nos esse in potentia ad vl̃es conceptiones, siue rõnes, quibus illas vniuersaliter intelligimus: sicut colores actu visiles efficiuntur, cũ in nobis rõnes videndi actu sunt, quæ illos actu repræsentent, in potentia vero, quia in nobis sunt sensus ipsi rõnes illas potentes recipere. Tertio accipiamus, ꝙ aliquod dicitur actu vel potentia vl̃e, actu vel potentia existente in nobis, nõ in ipso vl̃i: patet quia actu vniuersalia erunt aliqua, qñ in nobis erũt rationes illorum actu repræsentantes. potestate vero per hoc, quia in nobis adest intellẽs potentiæ potens illas rationes recipere, & agens potẽs illas agere. Vltimo accipiamus ꝙ rõnes istæ in nobis esse nõ pñt, nisi moueamur à rebus, vt.12.Meta.patet. Intelligere.n.nr̃m causatur à rebus, intelligere Dei cã rerum est. ergo nisi tales rõnes in nobis à rebus ipsis causantur, nunquã erũt actu in nobis. Quibus acceptis, dicamus primo ꝙ singularium rerum formę sunt actu & potẽtia vl̃ia apud Auer. & Them.& rõne patet, quia singularia quæ in sensibus inferioribus phantasmata sunt, rõnes cognoscendi ipsa vl̃r non agunt nisi propter eorum formas & rõnes cognoscendi singulariter nõ nisi propter mam̃: vt.12.Meta. Auer. inquit. ergo formæ erunt vl̃ia actu & ptãte: non tñ eodem modo: formæ.n. erunt actu vl̃ia, cum in nobis erũt actu rõnes cognoscendi vl̃r, quæ illas vl̃r repræsentant, potestate vero, cũ rõnes illæ erunt in nobis potestate: dicebamus.n.rem fieri actu vel potentiã vl̃em ex parte nostra. Ex quibus sequit̃ formas rerum singularium esse actu vl̃es, qm̃ in nobis sunt rationes illa vl̃r repræsentantes: ptãte vero, quia in nobis sunt tm̃ intellectus agens,& possibilis. Ex quibus patet vniuersalia esse aliquid præter singularia extra aĩam, quia vl̃ia sunt formæ, singularia vero sunt composita ex mã & forma, igit̃ vniuersalia sunt præter singularia modo quo formæ sunt præter composita. Patet secundo vniuersalia esse aliquid in rebus, quia formæ singularium sunt aliquid in rebus singularibus. Sed dices, si vniuersalia sunt formæ. tunc non prædicarentur de singularibus, quæ sunt cõposita. Præterea. Tunc non daretur cõpositum vl̃e, & sic de compositis non esset scĩa. Prima diluitur, quia formæ prædicantur de cõposito, vt sig̃antur per nomen vl̃e cõcretum. vt animal & hõ, vt vero per nomen abstractum & partes sig̃antur: non prædicantur. Secunda etiã deletur, quia compositum põt significari per nomen discretum,& hoc rõne materiæ signatæ,& põt sig̃ari per nomẽ cõmune,& hoc rõne materiæ nõ sic signatæ: & sic de ipso est scĩa. Ex his dicta Themistij pñt dilucidari, primum.n. cum dicit, vniuersalia esse nudis notionibus proxima: per nudas

Pulchra de vniuersalibus. *Notio* *Noesis* *Noema* *Quæ neoterici.* *Duplex dilucidatio.* *Distu. 17.* *Prima suppõ.* *Secunda.* *Tertia.* *Quarta.* *Prima cõclusio* *Commen. 14.* *Expositio conclusionis.* *Exceptum primum.* *Secundum exceptum.* *Dubitationes.*

nudas notiones intelligit figmenta, quæ nullum hñt esse preter obiectiuum, per vniuersalia intelligit actu vniuersalia, quæ licet habeant esse in re, tñ vt sic hñt esse obiectiuum, & quãtum ad tale esse obiectiuum, quod actu habet, sunt proxima nudis notionibus. Cum vero dicit esse reposita ex collatione, & similitudine singularium: intelligit formas rerũ singularium non esse actu vniuersalia: nisi singularia rõne formæ quæ est similitudo essentialis, in nobis agant rões vniuersales vniuersaliter rerũ actu repræsentatiuarum, cum vero dicit hæc vniuersalia recidere in singularia, & in euidẽtes naturas ac solidas, intelligit vniuersalia actu. vt concipiuntur à nobis vniuersaliter prædicari de singularibus, modo significantur per noïa cõcreta (vt dictum est.) Quõ vero diffões non sint harum notionum, sed rerum singularium, vt Them. dicit. Attende, eum per notiones intelligere formas. vt significantur nominibus partium: quales sunt humanitas, aïalitas, & id genus per singularia, quorũ dicit esse definitiones, intelligit, formas, vt signãt noïe totius, quia sic pñtur de singularibus, & sunt ipsa singularia prædicatione. oẽ. n. prædicatũ est alio modo subm. Hæc est dilucidatio prima. Secunda dilucidatio est sumendo notiones formaliter pro formalibus conceptibus, quibus res, quæ sunt singulares, actu vlr concipiuntur. nam sic sumendo, vniuersalia actu erũt formales notiones, siue formales ꝯceptus, qbus res vlr cõcipiunt. Vnde intellectio hoïs, qua hoïem intelligo vt prædicatum de pluribus numero differentibus est spẽs. Intellectio vero aïalis, qua aïal intelligo, vt ꝑdicatum de pluribus differentibus spẽ, est genus. Tunc oïa, quæ Them. dicit, patent. Cum. n. dicit vniuersalia esse proxima nudis notionibus, verũ dicit, qa per vniuersalia intelligit formales notiones, sicut figmẽta ipsa sunt. Cũ aũt dicit hæc vniuersalia reponi ex collatione & similitudine singulariũ, etiã verũ dicit, qa formales istæ notiones in nobis à singularibus phantasiatis generant, prout cõueniunt in vna forma, quæ est eorũ collatio, & similitudo essentialis. Cũ etiã dicit, hæc vniuersalia recidere ad singularia, & ad nãs solidas, & euidentes, hoc dicit, quia postq̃ in nobis à singularibus ipsis facta sunt, recidunt ad singularia, illa repræsentando vniuersaliter, nõ. n. repñtãt nisi singularia, licet vniuersaliter. Sed dices, si vniuersalia sunt formales notiones, tũc vniuersale nõ prædicaretur de singulari, hæc notio, qua aïal cõcipitur, vt genus, non ꝑdicatur de Socrate. Et dicendum ꝙ alia sunt vniuersalia significatiua, alia aũt prædicatiua, notiones formales sunt vniuersalia significatiua, vniuersalia ꝑdicatiua sunt ipsamet singularia: vt vniuersaliter per formales notiones pñtantur: & sic pñtur de seipsis, ita vt alia, atque alia rõne singularia sint subã & prædicata. Ex quibus patet, quo modo notionum formalium non sunt definitiones, non. n. formalis notio, qua homo intelligit, est aïal rõnale, sed sunt rerũ singularium: vt per notiones has vniuersaliter repñtatiuas, vniuersaliter intelliguntur. Vlterius de idæis quædã transfigere oportet, & quidẽ breuibus, in collectaneis. n. & in dilucidario prolixius, & in theologicis diligentius disputauimus, sed qm̃ ex ignorãtia nominum de facili paralogizamus, ideo prius de noïe ideæ disserẽdũ nobis est, postea de re. de nomine itaq; dicamus ἰδέα, idæa, græcũ nomẽ est, latine aũt dixerunt idæam figurã, alij formam, aspectũ alij, alij originalem rerum spẽm. Alij aũt dixerunt idæam rei puritatẽ, siue id, quod tm̃ ipsum est. Homo. n. circũcernit formam. s. humanitatem, & subm cuius est humanitas. s. Socratem, quare eius idæa erit humanitas, quæ tm̃ ipsa est, hanc neoterici, & quidem non ab rõne, abstractũ à suppositis dicũt. Vnde arbitror id quod neoterici abstractũ à suppositis, siue indiuiduis appellant, Platonicos idæã nuncupare. Dixi abstractũ à suppositis, qa neoterici in accñtibus abstractũ finxerunt, à subo, quale albedo est, & à suppositis, quale esset in casu albedinitas taceo abstractũ à fundamẽto, quale in relatiuis datur: quia satis pro intelligentia nois hæc sufficiunt. Quod igitur neoterici abstractũ à suppositis dñt, vt respectu indiuiduorũ hois humanitas est, & respectu indiuiduorũ albedinis est albedinitas, hoc Platonici idæam asserunt, nam vt humanitas est puritas hoium, & albedinitas puritas albedinum, ita idæa est rei, cuius est puritas. Magnus doctor Aurelius vbiq; idæã exponit formam, vel rõnẽ. Ego vero quod græci idæã appellant latine similitudinem dicerẽ vel exemplar. Vlterius accipio, ꝙ sicut notio põt accipi dupliciter formaliter, pro conceptu, quo aliquid concipitur, & obiectiue pro obiecto, qđ concipitur, ita quoque idæa apud veteres accipi solet, aut pro formali ipsa notione qua res extra aïam menti concipienti pñtatur, aut pro ipsa re repñtata menti per talẽ formalem notionem: hactenus de noïe, & de eius multiplicitate. Nunc dicamus breuibus opiniones de idæis, nã alij voluerunt idæas esse formales, alij obiectiuas rerum notiones. Qui quidem formales rerum notiones ideas esse dixerunt, de idæis sex affirmarunt. primo quid sint. secũdo quorum sint, & quot. tertio in quibus, vel vbi sint. quarto vnde sint. quinto ad quid vtiles. sexto quibus noïbus dicãtur. De primo igitur dixerunt idæas esse formales rerum generabilium & corruptibiliũ notiones: quibus res ipsæ corruptibiles nosci pñt, mentiq; illas concipienti repñtari: has peripatetici spẽs intelligibiles appellãt: nonnunq̃ conceptiones corruptibilium rerum repñtatiuas. De secundo vero dixerunt tales idæas esse earũ rerum, quæ ꝑm peripateticos in mente efficere pñt spẽm propriam: quales sunt res actuales, & ꝑ se existentes. Quot vero res istæ sint, quę in mente agere spẽm pñt, in tertio huius disputabitur, nũc vero satis sit scire eorũ esse idæas, quorũ ꝑprie spẽs esse pñt in mente ꝑm peripateticos. De tertio vero dicendum tales idæas esse in mente diuina, in aïa mũdi, & in mente humana ꝑm Platonicos. In mente diuina sunt causæ rerum, quarum Deus auctor est, & à nullo causatæ. In mundi aïa sunt causæ & causatæ, causæ quidẽ, rerũ sublunarium, causatæ vero ab ipso omniũ rerũ opifice Deo. In humana aïa sunt causatæ tm̃. & non causæ. Causatæ quidem ab ipsa mundi aïa. Non causæ vero: quia aïa humana nullorum cã est. De quarto dicamus idæas in mente diuina incausatas esse, & à nullo, vt à cã fuisse: sed (vt diximus) primæ oïum rerum causæ sunt. In aïa mũdi ideæ causatæ fuerunt à Deo. Deus. n. aïam mundi formans in ea formauit idæas, in humana aïa ideæ sunt ab ipsius mundi aïa, nam mundi aïa humanã aïam formans, in illa & rerum omnium scibilium idæas formauit. Ergo ideæ, quæ in diuina mente sunt, à nullo sunt, quæ in mũdi aïa sunt, à Deo defluxerunt, quæ in humana collocant, ab aïa mundi deriuatæ sunt. Deus. n. creans mundi aïam, secum concreauit idæas, aïa mundi creans humanam aïam cõcreauit idæas. De quinto dicamus in Deo idæas vtiles esse ad causandum eas res: quarum sunt ideæ. In mundi aïa vtiles sunt ad causandũ, & ad sciendum, ad causandũ quidẽ sublunaria, quorum sunt causæ, ad sciendum vero, illa, quorũ sunt exemplaria. In humana denique vtiles sunt ad sciendum ea tm̃, quorum sunt exemplaria. Hinc patet sexto quibus nominibus ideæ dicantur, dñr. n. ideæ formæ in mente diuina quia res formant. In aïa mundi quia & formãt, & informant Formant quidem, quatenus ipsis aia mundi, res, quarum sunt, efficit. Informant vero, quia mũdi aïam decorant, atque replent, modo quo formam decet & replet mãm. In nostri vero aia dñr formæ quia informãt, ipsamq; formosam efficiunt. Dñr in mente diuina exemplaria, ꝙ res imitatione illarum procreatæ sint. In aïa mundi dñr exemplaria, & exemplata. exemplaria, quatenus imitatione illarum aïa mundi sublunares res procreat. exẽplata vero, qa imitatione earum idæarum, quæ in Deo sunt, procreata vñr. In humana aũt, sunt exemplata tm̃, quia imitatione earũ, quę in mundi aïa sunt, procreata. Dñr denique quidditates: quia in triplici mente diuina. s. mundiali, & humana principia cognoscendi sunt: hæc est vna opinio attributa Platoni: cuius opinionis errores in theologicis diligenter reprobauimus. Nunc aũt narratione tm̃ contenti, dicimus Aristotelem pro parte hanc cõcedere, pro parte vero negare, concedit. n. prima duo ex toto: vt ꝙ sint formales notiones, ꝙ sint earum rerum, quæ pñt agere in mente speciem sui. Quatuor alia non ex toto concedit, pro parte tamẽ non negat. Q. quidem in mente diuina sint tm̃ causæ, & in humana causatæ tantum, cõcedit, in anima

Secunda dilucidatio. *De idæis.* *Idea.* *Ordo procedendi.* *Prima opinio de idæis.* *Quid ideæ sint* *Quorũ et quot sint.* *Vbi sint.* *Vnde orte sint.* *Ad quid vtiles* *Quibus nominibus.*

in anima mundi eas esse nulla ratione concederet,cum talem mundi animam Arist. non posuerit. De quarto vero ideas eē incausatas in diuina mente,bene affirmat,in alijs vero illas esse à Deo deriuatas negaret: eas.n.deriuari asserit solū à sensibilibus,vt tertio huius dicemus. De quinto concederet in Deo vtiles esse,& in mente humana, in anima mundi,cum nihil sint,oīno inutiles erunt.De sexto etiā diceret esse idæas formas,quia formant res,in nostra, quia eam formosam faciunt,in aīa mundi nullatenus esse videntur.Hactenus de idæis,vt accipiunt pro formalibus notionibus. Superest nunc videre opiniones de idæis,vt sumātur pro obiectiuis notionibus, proq; rebus ipsis repræsentatis. Sunt aūt duæ opiniones celebriores, altera Alberti cognomento Magni.Altera(vt arbitror)Plato.in Parmenide.Post has in veritate quid differendum sit, addemus,breuibus veritatem dilucidantes. Albertus in cōpluribus locis idæas fingit eas esse imagines,quas astrologi in cœlo stellato descriptione stellarum figurarunt. In cuius opinione primo videamus quid ideæ sint, sicq; per ordinem de cæteris. Itaq; ideæ sunt cęlestes imagines, ex connexu stellarū descriptæ,quales sunt in zodiaco Aries, Taurus,Gemini,& cæteræ id genus.extra zodiacum vero hinc atq; illinc gallina,serpēs,& id genus. Deinde quot sint,dicere possimus: non tamen eodem mō, Albertus.n. 48.in cœlesti natura constituit,quarum.12.zodiacum describunt.36.vero per cœli regiones collocauit, alias quidem ad septētrionem assurgentes: ad austrum alias declinantes,quo fit,vt non omnium sint ideæ, sed eorum tantū quorum cœlestes ipsæ figuræ referunt effigies. Hermes, qui apud Ægyptios Mercurius est trismegistus,tot numero in cœlo stellato imagines constituit,quot sunt rerum sublunarium species.nam cum Deus perfectissimus opifex sit,& hunc elementarium mundum instar cœlestis: & cœlestem instar spiritalis condidisset: in cœlesti tot ideas constituere debebat: quot in elementario sunt rerum species.Hac ratione dixit quodlibet arenarū granum in cœlo proprium sydus obtinere suscitans ad sui incremētum. est.n.in cęlo Scorpius stellarū connexus,qui inferis Scorpijs dominatur,& serpens serpētibus,sicq; de cæteris,pro terrenarum rerum numero comparandum esse autumat. Deinde declaremus vbi ideæ huiusmodi sint, distinguunt enim duplices cœlestes idæas,alias insensibiles,alias sensibiles.Pet.Apponēsis insensibiles in primo mobili collocauit.s.nono vel decimo cœlo:quę ideo insensibiles sunt, quia carent luce qua videri possint. Sensibiles vero collocauit in octauo cœlo stellato: quod apud Arist. creditum est esse primum mobile. Post hęc dicamus quarto tā insensibiles,quam sensibiles ab ipso primo opifice deriuatas esse,cum enim cœlestem mundum instar spiritalis cōstituisset, fuit necesse aliquas facere insensibiles spiritali mundo proximas,quæ non sentirētur,veluti nec quæ sunt in spiritali sentiri possunt. Aliquas sensibiles sublunari viciniores,quæ sentiri possent luce,vt ea: quæ sunt hic : coloribus:& aliis sensibilibus. Quinto dicamus vtiles esse tum ad rerum sublunarium scientiam,cum ad earum gñationem,ad scientiam quidem,quia cū sublunares res corruptibiles sint,atque in fluxu semper collocatę,nisi ad cœlestes idæas,quarum imitatione factæ sunt,referantur,sciri non possunt,vt Heraclitus inquit.per has ergo cęlestes terrena scimus,quod similia similium,& imitantia eorum, quæ imitantur: cognitione depræhendantur. Præterea, omnis scientia, & quidem perfecta per causas est, & non per causas, nisi sempiternas formasq;. est his imaginibus firmius nihil: quare cum res terrenæ cœlestes tanquam proprias causas imitentur,qui tales imagines perfectæ appræhenderit,rerum omnium sublunarium scientiam consequetur. Ob hanc causam,qui Platonem sequuntur: animam in signifero circulo creatam esse tradunt,ꝙ illic anteq̄ ad corpus descendat, omnium sublunarium idæas appræhendens omnium sublunariū notionibus impleatur,q̄ postea sic formis, notionibusq; rerum plena, ad corpora descendens quorum mole oppressa est, non nisi recordatione in corpore discat vt Plato inquit in Menone.Est & earum vtilitas ad generationem, siquidem Scorpius Scorpij formam in materia inducit,& aries arietis, quoties formarum materiæ à particularibus agentibus sufficiēter affectæ fuerint, simili ratione in cæteris id genus, hanc ob rem asserit Arist.mundum hunc plenum esse Dijs,qđ cœlestium idearum virtutibus plenus sit,quas antiquitas tanquam Deos coluit. Sexto dicamus huiusmodi idæas Platonicos appellasse formas,ꝙ sublunares res forment,atq; efficiāt: exemplaria,ꝙ sublunares res imitatione illarum procreatæ sint: quidditates,quoniam illarum cognitione sublunares res cognoscuntur. Hæc ex Alberto: quæ(si liceret rerum nomina peruertere, ipsisq; abuti,) hoc pacto de idæis loqui posset,sed quia nec Plato,nec Arist. nominibus idæarum hoc pacto vsi sunt,ideo hæc opinio ipsius Plato.nō est.nec Arist.sed cōmento simulata.Illud tamen illico verum est apud Albertum idæas duplices esse virtute.& forma.Virtute quidem ideæ cęlestes imagines sunt. Forma vero ideæ, sunt notiones earum idæarum: quæ virtute ideæ sunt: quibus reficitur aīa in prima sui origine, q̄ fuit in cœlo stellato:verum de hac positione in theologico. Post hos fuit alia opinio,quæ de ideis obiectiuis etiā loquens,asseruit de mente Plato.in Parmenide idęas esse vniuersalia ꝑm esse à singularibus separata: quæ.n.Aristo. vbiq; vniuersalia vocauit,Plato ideas in Parmenide appellat:dicit.n.vniuersalia,quæ ideæ sunt, esse separata ꝑm esse ab ipsis singularibus, concedit.n.hōiem ab omnibus hoībus ꝑm esse separatum:equū quoq; ab omnibus equis.simili ratione oēm speciem separatam ab ipsius indiuiduis dicit,qua oēm intelligētiam à corporibus fecit separatam. In substantijs.n.abstractis ordinem constituit & ponit in primo ordine Deum deorum: in secundo angelos, quos Deos secundos appellat in Timæo: in.3.ponit ideas earū rerum,quarum species & vniuersalia ponit Arist. Quorum vero sint,dicit nō omnia vniuersalia esse idæas, nō.n. genera idæas fecit,sed species,nec oīum rerū species, forsitan quia nō accidētium,sed substantiarum tm̄, nec oium substātiarum,quia nō pilorum,luti,macularum, vilissimorumq; indiuiduorum. Vnde eorum idæas negat,quæ ꝑter naturæ intentionem sunt,cum.n.hęc naturę opera sequantur,idęas proprias nō meruerunt,cum fieri,& sciri possint eorum idæis,quorum gñationem sequūtur. Vbi aūt sunt, respōdet Plato eas prope nullibi esse, cum.n.incorporea sint,vbiq; esse possunt, dicūtur tamen esse in proprijs singularibus quorum sunt,vt idæa hoīum in hominibus,idęa equi in equis,sunt dico in his per indistantiam ab eis,etiā quia in eis operentur: veluti intelligētia in orbe est, quia ab eo indistās est.& in illo operetur. Vnde vero ideæ defluxerint,Plato in Timæo respondet, eas esse ex Dijs secundis,propter quod nōnulli idæas esse animam mūdi arbitrātur de Platonis decreto.Sed quicquid velint, omnes eas deriuari certant à Dijs secundis,veluti Deos secūdos ab ipso deorum Deo. Quæ sit vtilitas in Parmenide Plato declarat,asserit.n.illas esse propter sciētiam rerum, nā anima creata vbi ideæ creatæ sunt, impletur sciētia idæarum,cuius ob descensum ad corpus obliuiscit. recordatur autē pulsata à sensibilibus. Rursus & propter generationem,arbitrans omne quod per se fit,fieri à simili,homo ergo fit ab idæa hominis,quæ species est eius. Quibus vero nominibus dicātur,facile patet ex his,quæ diximus, dicūtur.n.formę,quia res formāt:& efficiūt exemplaria,quę similitudine sui res condunt,dicuntur rationes,siue quidditates,quia appręhensione illarum anima res sublunares appræhendit. Hanc positionem Aristo.Platoni attribuit, Alexāder etiam,Philoponus quoq; primo posteriorum in commentario eorum verborum. § Gaudeant ideæ Platonis § digreditur. & hanc opinionem tandem Platonis esse asserit,cuius etiam sententiæ Proclus est libro de causis. Q, si Plato aliquādo aliter dicere videatur, hoc est, quia Plato sibiipsi non semper constat,vt Eusebius inquit, sed quia Aristo. hanc refutauit expresse haud plura de ipsa. Hæc pro opinionibus. Pro veritate autem licet multa in theologicis disputauimus,tamē breuibus dicamus. Apud complures Theologos idæam accipi posse pro ipsa notione siue ratione,qua creatura apphenditur,ab ipso deo, & pro ipsa creatura appręhensa, secundum eum modum, quo

Quid ideæ sint

Quot sint & quorum.

Vbi sunt.

Vnde sint.

Ad quid vtiles

Quibus noībus dicantur.

Quid idea.

Ordo in abstractis.

Pro veritate

quo apprǽhendi poteſt à Deo,veluti domus in mente artificis accipi poteſt pro notione ſiue ſpecie, quæ in mente exiſtens repræſentat domum extra,& pro domo apprę henſa,quæ per illam ſpeciem repræſentatur. Tunc communis ſchola theologorum aſſeruit ideas eſſe rationes ſiue notiones,quæ in diuina mente creaturas repręſentant, notiones dico,quæ nec ſunt eſſentia diuina: nec creaturæ appræhenſæ,ſed rationes, ſiue notiones mediæ repræſentatiuæ creaturarũ, veluti in anima nrã intelligibiles ſpecies. Sed quoniã hæc poſitio reprobatur in Theologicis, dicamus nihil in Deo eſſe repræſentatiuum creaturarum præter eſſentiam : cuius cauſa eſt, quia eſſentia eſt diſtincta ratio repræſentandi diuino ītellectui omne intelligibile.ergo ad repræſentandum creaturas, nihil eſt ponendum in Deo preter eius eſſentiã. Cum igitur eſſentia Dei non ſint ideæ.Erunt ergo ideæ ipſemet creaturæ appræhẽſæ:veluti idæa domus eſt ipſa domus appræhenſa,non aũt ratio appræhendendi.Quare ſicut domus, vt appræhenſa ab artifice eſt idæa: in re vero producta eſt opus, ſic creaturæ appræhenſæ à Deo,ſunt ideæ,in re ꝓductæ ſunt creaturæ.Hanc ſententiam catholici concedunt,dicẽtes idæã
Cõm.18. eſſe in mente,quemadmodum eſt in re. Auerroes etiã.12. lib.metaphy.Ait omnes formas eſſe in primo motore , & eaſdem eſſe in materia.Ruſus & ſeptimo metaphyſicæ li
Cõm.32. bro Ariſto.& Auer.idem aſſerunt. Quare ideæ ſunt ipſæ
Tex.cõm.17. creaturæ appræhenſæ,non autem rationes, quibus creaturæ appræhenduntur. Hæc pauca pro veritate, quia etiam poſtea dicemus.

ARGYR. *Præterea ſi non plures ſint animæ:ſed partes,vtrum animam totam,an partes quærere prius oporteat.Difficile autem eſt id quoque determinare, quænam inquam partes à quibus diuerſæ ſint.*

Tex c.9. Quæ aliter. ποῖα. Quales aptæ ſint eſſe inuicẽ alteræ.

Amplius autem ſi non multæ animæ ſint, ſed partes,vtrum oportet quærere prius totam animã,aut partes. Difficile autem eſt & harum determinare, quales aptæ ſint alteræ inuicem eſſe.

COLLEC. Tex.com.9.

CVM quæſiuit : an vna vel plures animæ ſint: nũc ſupponit eam eſſe vnam in vno:& habere plures potentias.q̃rit ergo,ſumpto hoc, an prius à tota anima, an à partibus .i.potentijs incipienda ſit pertractatio . Huius autem qõnis reddit rationem Philoponus:quoniam hincinde difficilis videtur:videtur enim à tota eſſe ꝑtractatio incipienda,quoniam tota notiora,vt in phyſicis dicit Ariſt. videtur,& iterum propter rationem textus: quoniam qui vult de partibus prius pertractare,oportet ꝑſcire illas, & hoc determinatum eſt difficile.videtur autem propter aliã rationem à partibus:quoniam cognitio totius ex cognitione ſimplicium habetur, inquit ergo. Amplius autem ſi nõ multæ animæ,ſup.ſint,in vno ſubiecto: ſed vna,& ſecundũ virtutes plures:quæſtio adeſt,vtrum oportet prius quærere totam animam, aut partes.i.potentias. Et debes ſcire ꝙ totũ eſt multiplex: eſt.n.totum vle, vt genus totũ integrale.totum eſſentiale.& totũ ꝑtatiuũ.aĩa itaq; totũ poteſtatiuũ quoddã: ideo in litera poſtpoſitas partes eam totũ quoddam appellauit Ariſto. Difficile.§ Reddit rationem, quare non à partibus ſecundum græcos.& poteſt ſyllogiſmus hoc modo ordiri:q debet prius tractare de partibus : debet ſcire differentiam illarum : ſed hoc eſt difficile : ergo à faciliori eſt exordium,huius apponit minorem, difficile autem & harum determinare quales, ideſt quomodo ſint aptæ natæ eſſe alteræ.i.differentes adinuicem,vult dicere ꝙ differentiam harum determinare eſt difficile, ergo non ab his : ergo à tota.

Cõmen.9. DICIT & etiam. In prima parte mouet quæſtionẽ propoſitam. ſecũda ibi§ Et cum poſuerimus§ Apponit difficultatem contingentem quæſtioni poſitæ in textu commenti præcedentis : prima pars eſt manifeſta per ſe . Et cum poſuerimus.§ Debes ſcire quod iſtud verbum. § Difficile autem.§ Auer.& Themiſt.volunt eſſe applicandum quæſtioni primæ.quæſiuit enim litera præcedenti, an anima habeat plures partes,in diuerſis ſubiectis.an vna ſit ſubiecto,& ratione diuerſa,inquit modo rationem Auer. & Themiſt.quid difficultatis ſequitur ponentes eam plures partes.d.& cum poſuerimus eam eſſe plures ſecundũ partes.i.potentias,difficile eſt nobis diſtinguere has partes , & dare differentias:quibus differunt adinuicem : & reddit rationem,in quibuſdam enim ſunt manifeſtæ,& in quibuſdam latent.v.g.inter intellectum,& imaginationem latẽt differentiæ: immo multi idẽ reputant,vt Epicurei,& Homerus,& Democriti:& inter imaginationẽ,& ſenſum externum palam differentia harum.ergo ſi anima eſt vna , & partes plures:difficultas emergit,quomodo differunt illæ partes. Themiſtius autem adhuc in alijs virtutibus dubium ponit. & vide ipſum hic.

COMMENTARIVM.

HACTENVS Ariſt.de difficultatibus,quæ contingũt in definitione animæ: at nunc tangit difficultates q̃ contingunt circa ordinem procedendi,ſiue cognoſcẽdi,comparando animam ad partes eius . Supponendo.n.animam eſſe vnam in vno animato,multiplicem vero poteſtate,ita vt animæ ſint complures poteſtates.Quęſtio erit an oportet quærere prius totam animam,aut partes prius. Difficile autem.§ Auerroes atque plerique expoſitores partem hanc cum nota cauſæ legunt, volentes Ariſto . aſsignare quæſtionis difficultatem : cũ qua expoſitione in collectaneis currebam.Verum non oportet corrumpere textum , vbi ſenſus ſtare poteſt. Ariſto . ergo poſtq̃ quęſiuit vtrum prius à tota anima,an à partibus eius ſit incipiẽdum,quaſi ſupponens ſolutionem tacitam ꝙ prius à partibus , ſtatim opponit.d.autem pro ſed,difficile eſt determinare etiã harum partium,è quibus prius incipiendum eſt,quales aptæ ſunt alteræ inuicem eſſe, & vt in collectaneis dicebamus quales pro qualiter intelligere videtur vt ſit ſenſus , quales.i.qualiter differũt.Quaſi dicat tametſi à partibus prius ſit incipiendum,tamen nõ eſt leue intelligere earum differentias. Aliter autem,& magis ad mentem Ariſto.ſecundo huius exponi poteſt etiam aduerſatiue legendo verba eius,hoc modo,videlicet,q̃uis à partibus eſſet incipiendũ, tamen difficile eſt,& harum partium determinare, quales .i.quæ ſint aptæ abinuicem eſſe alteræ , quæ vero non ſunt aptæ eſſe alteræ. nã(vt Themiſtius inquit) virtutes eiuſdẽ generis,vt quæ ſunt generis vegetatiuæ potentiæ . videlicet,augmentatiua & nutritiua non videntur aptæ eſſe alteræ,aliquæ videntur,vt intellectiua,& nutritiua. nec expoſitio hæc verbis Gręcis diſconuenit,nam ποῖα, pia,verbum græcum,etiam quæ exponitur,ergo vult dicere, dato ꝙ à partibus eſſet incipiendum,eſſet tamen difficile intelligere quæ partium ſuapte nã atque euidenter differant, quæúe non differant . Quam expoſitionem non abhorret Auerroes,cum ait differentiam in quibuſdam patere,in q̃buſdam latere : vt exemplis oſtendit. Tex.com.19.

ARGYR. *Et vtrum ipſas partes, an ipſarum partium operationes prius quærere perſcrutariq; oporteat, ceu intelligere an intellectiuum , & ſentire an ſenſitiuum , & eodem modo de cæteris. Quod ſi operationes ſint exquirendæ prius , rurſus profecto quiſpiam dubitabit, ſi oppoſita prius, ſint inquirenda, vt ſenſibile prius quàm ſenſitiuum,& intelligibile quã intellectiuum.*

Tex.cõm.10. ἔργα opera operationes ἀντικείμενα. anticimena oppoſita obiecta cõtraiacentia τούτων. horum operũ harũ potentiarũ.

Et vtrum oportet quærere prius partes , aut opera ipſarum vt intelligere,aut intellectiuum: & ſentire,aut ſenſitiuum : ſimiliter autem & in alijs . Si autem opera prius,iterum vtique dubitabit aliquis , ſi & obiecta his prius quærenda ſunt, ſicut ſenſibile,ſenſitiuo: & intelligibile,intellectiuo.

COLLEC. Tex.com.10.

ADHVC mouet & alias quęſtiones, quoniam huiuſmodi potentiæ opera habent , ideo quærit vtrum oportet quęrere prius partes, ideſt potentias,aut opera ipſarum,vt intelligere: aut intellectũ.i.potentiã,intellectiuam,& ſentire,aut ſenſitiuum,& ſimiliter in alijs partibus, & operibus : intelligibiliter ſermo quæſtionis. Videtur qõ vndiq; dubia,quia.n. opera fluũt à virtutibus , ideo prius virtutes tractandę vñr.quia vero oꝑa notiora,iõ & ab eis. Si aũt.§ Mouet adhuc & aliã.q.& inq̃t.ſi aũt opera prius ſup. q̃ potẽtię,ſunt exquirenda.Iterũ vtiq; dubitauit aliquis,ſi obta harum

harum prius quærenda,sicut sensibile prius q̃rendum sensitiuo.i.potẽtia,& intelligibile intellectiuo, ſm ergo hoc cõparatio fit inter obiecta,& potentias:& nõ opera,vt latini fingunt. Reddit huius.q.Philop. rõnem.d.q̃m manifestiora sunt ea:circa q̃ agunt,ipsis potẽtijs.Euidẽtius.n.sensibile ipso sensitiuo,& opinabile ipsa opione. discrepat ãt solũmodo in intellectu ac intelligibili, hic.n.ĩmanifestius est intelligibile ipso intellectu: intelľs noster ĩ nobis est, intelligibile vero.supra nos,propter quod oportet intelligibilia cogniturum,nosse prius quid demũ sit intellectus. & ideo Arist.prius de intellectu fecit librum in tertio, & post de intelligibilibus edocuit,vt patet. Ergo secũdum. expositores.q.hic vltima vertitur inter obiecta: & potentias:vt etiam litera dicere videtur, quemadmodum & prædicta inter opera & potentias vertebatur.

Cõm. 10. C V M incepit. Apponit intentionem:& primo recapitulat,quæ dixit.& inquit, in hoc loco cum incepit numerare dubitationes,quæ cõtingunt in ordinatione perscrutationis de aĩa:& dixit prius:vtrum sit considerandum de anima vniuersali vniuersalitate continentiæ, & potestatiua: aut particulari.i.partibus & potentijs eius,incepit modo quærere,cum considerauerimus de partibus, vtrum sit incipiendum de eis,& post de suis actionibus: aut ecõuerso. Post mouet duas.q.& primam dicit esse manifestam ꝑ se.secunda ibi§Et si declaratum.§ Et inquit: & si declaratum fuerit:ꝙ oportet nos prius quęrere de actionibus,dubitabit homo in hoc,vtrum debeat incipere à sensu. i.sensatione ante sensatum,& ab intellectu.i intellectione ante intelľum,vt præposuit ipse:aut ecõtrario. Et reddit rõnem harum qõnum.d.& dubitat ĩ talibus:quia oportet ire ab eis,quæ sunt magis nota apud nos:ad ea quæ sunt latentiora apud nos. & quia quibusdam sup.videntur potentiæ notiores,quibusdam opera,& quibusdam obiecta: ideo dubitatur in his. Et in hoc differũt.§ Et quia posset dici,nõne semper procedimus:per nota nobis:& natura? respondet.d.& in hoc differunt scientiæ.sciarum.n.in quibusdam: ea quæ sunt magis nota apud nos,sunt ꝑcedẽtia.i.sunt magis nota natura: vt mathematicis mediũ demrõnũ mathematicum est causa,& per ꝯñs natura notius:sensibile,& sic nobis:& in quibusdã econtrario,vt in quibusdã, quæ cõtinentur in scientia nãli. Debes scire ꝙ Alber.hic trac. primo cap.5.assignat duas causas qõnum hic motarũ, & quia

Cõm. 63. intelligibiles sunt vide,obijciunt tñ contra eum. Primo, q̃m substãtia non subest sensibus per se: sed rõne qualitatum,vt dr̃ secundo huius.ergo primo sunt nobis notę qualitates,q̃ sunt potentię actiuæ,q̃ ipsa substantia. Secundo Arist.secundo huius tã circa actiuas, q̃ circa passiuas potentias: primo de obiectis,secũdo de actibus,tertio de potentijs pertractat. Ad primam dicendum qualitates duobus modis esse.vno modo absolutas,vt calidum,frigidum &c. Secundo modo respectiuas,vt potẽtia actiua: vel passiua &c. Dico ergo in substantijs sensibilibus qualitates absolutas esse notiores substãtijs, sed qualitates respectiuæ sunt ignotiores: vt ignis ignotior est calido, & sicco: notior tamen potẽtia actiua eius:& sic patet ꝙ sol̃. Alberti tenet de qualitatibus secundo modo. Ad secundum dicit Alber. in libro de homine.q.prima,artic. primo in sol̃. Ad primum ꝙ intelligitur in processu,propter quid,& nõ quia.vnde Aristo.in quibusdam vtitur processu quia:in q̃busdam,propter quid,vide ipsum.

COMMENTARIVM.

I N Collectaneis sequentes Auer. dicebamus Aristotelem mouere alias quæstiones de ordine ꝑcedendi, quarum prima est, si à partibus prius q̃ à tota anima est incipiendum,vtrum prius à partibus,q̃ à partium operationibus.Secunda dato ꝙ sit prius incipiẽdum ab operationibus,q̃ à potentijs, vtrum sit incipiẽdum à potentijs prius q̃ ab obiectis potentiarum. Sunt ergo hę duę qõnes,quarum prima est cõparando potẽtias ad operationes. Secunda aũt iterum comparando potẽtias ad obiecta. Quæ qõnes mouebantur adiunctæ quæstioni proximi textus, qõ .n.illa comparabat totam aĩam ad potentias,hæ cõparant potentias ad operationes,& ad obiecta. At nunc videtur mihi textum hunc esse legendum copulatum cum vltimis verbis textus proximi. cũ.n.dixisset esse difficile prius incipere à partibus animæ q̃ ab ipsa tota anima,& dedit vnã causam,quia quæ partium differant, quæ non, est difficile intelligere,nunc difficultatis eiusdem assignat duas alias qões. & sic si incipiendum erit à partibus prius q̃ à tota anima,erũt tres difficultates.Prima quidem prout partes comparantur inter se quia quæ partium differant, q̃ nõ differãt,est difficile intelligere.Secũda vero prout partes ad earum operationes comparantur.quia est difficile intelligere vtrum sit incipiendum à partibus, an ab earum operationibus.Tertia iterũ prout partes comparanť ad obiecta,quia est difficile intelligere vtrum incipiendũ sit à partibus,an ab obiectis partium.Ergo qõnes non sunt principales,sed solum accessoriæ,quia mouenť si detur alterum membrum.s.ꝙ incipiendũ sit prius à partibus q̃ à tota aĩa. Auer. aũt, & cæteri qui ipsum sequebanť,& nos, qõnes,vt principales exponebamus,vt sint hoc ordine legendę.prima quidẽ vtrum à tota anima,an à potentijs animæ prius, & si à potentijs,vtrum prius à potentijs q̃ ab operationibus earum,& si ab operationibus prius q̃ à potentiis, iterum vtrum ab obiectis prius q̃ à potentijs,sed siue,vt principales,siue,vt accessoriæ legãtur,qõnes eædem sunt. Est tamen aduertendum ꝙ Auer.& Them̃.in cõmen.aliter intelligunt vltimam qõnem. volunt.n.vt comparentur operationes ad obiecta:vt sit sensus,si ab operationibus prius q̃ à potentijs,emergit alia.q.vtrum prius ab obiectis operationum,q̃ ab ipsis operationibus. Videntur autem verba textus contra hanc cõparationem,inquit.n. Iterũ vtiq; dubitabit aliquis, si & obiecta harum prius quærẽda sunt, harum dico potẽtiarum, cuius exẽplum ponit,sicut sensibile q̃rendum est prius sensitiuo,& intelligile prius intellectiuo.ergo comparatio est inter obiecta, & potẽtias, & nõ inter obta,& opa,vt vult Them̃.& Auer. Sed si Them̃. ac Auer.expõne aliquis afficereť,põt tex.istum aptare exponi Auer.legendo horum.s.operũ,& non,vt nota exẽpli, sed vt nota similitudinis,hoc mõ.videlicet,iterum dubitabit aliquis si & obiecta horũ operum prius q̃renda sint, q̃ opa ipsa sicut hoc est, mõ, quo dicitur sensibile esse prius q̃rendum sensitiuo,& intelligibile prius ĩtellectiuo, dico mõ,quo dr̃ quia licet hic non sit dictũ, tamen ab oĩbus dr̃ sensibile esse intellectiuo prius,& intelligibile prius intellectiuo.ergo est qõ,vtrũ obiecta operũ sint priora opibus veluti cõiter ab oĩbus dr̃ obiecta priora esse potẽtijs. nec expõ hæc Græcis verbis displicebit,nã verbum horũ Græce est τούτων,& est neutri generis, quia & pars & opus in Græco est neutri gñis.& sic verbũ horum põt construi cũ partib⁹,& cũ opibus:& Græcis verbis nõ erit dissonũ.Prę terea.Verbum sicut Græce est οἷον,& põt teneri,pro nota exẽpli,& pro nota siĩtudinis,& hoc mõ tenetur hic. Expõ ergo Auer.stare põt cum Græcis verbis.verũ est tñ, ꝙ Philop.Simpl. Hãmonius,& cæteri Latini exponunt hũc locum primo mõ.s.vt cõparatio sit inter potẽtias, & obiecta. Quæres fortasse hic de causis harũ qõnum,erat.n.prima quæstio vtrum à tota anima prius incipiendum sit, q̃ à potentijs.Secunda si à potentijs,vtrum prius à potẽtijs q̃ ab operationibus potẽtiarum. Tertia vtrũ ab obtis prius q̃ à potẽtijs. Respondet Alber.qõnes esse motas, quia habent argumenta pro vtraq; parte.In sensibilibus. n. prius nobis nota sunt tota,q̃ potentiæ,& prius potentiæ q̃ opera,& prius opera,& potentiæ q̃ obiecta, & causa est, quia tota ipsa sunt sensibilia,vt prius notus est nobis ignis,quã sint notæ eius potentiæ,& potẽtiæ prius notæ sunt obiectis,& operationibus,& operationes prius notæ obiectis. In rebus vero insensibilibus contra fit, sunt enim obiecta prius,& operationes priores potentijs, & potentiæ prius notæ tota essentia.quare propter hãc diuersitatem qõnes moueť. Contra hanc cãm obiecimus,q.a potentię ignis sunt qualitates ignis,modo hæ sunt notiores substãtia totius ignis ſm Auer.2.lib.huius. Diximus in collectaneis duplices esse ignis qualitates absolutas,vt calidũ, & frigidũ.& respectiuas,vt potentia actiua,vel passiua.Albertus ergo cum ait ignem totum esse notiorem suis potentijs,ꝑ potentias non intelligit absolutas qualitates,sed respectiuas. Modo videtur mihi ꝙ hæc defensio nõ sit sufficiens, quia

Quæ Auer. Quæstio. Obiectio. Cõm.63. Responsio.

quia si per potentias non absolutas qualitates intelligit, sed respectiuas, tūc falsum est, quod Albertus subscribit. s. ꝙ in talibus qualitates, siue potētiæ sunt notiores operationibus, & operationes obiectis, nō.n. arbitror potētias respectiuas esse notiores opationibus ignis, quæ sunt calefacere, & exiccare, & ignire, cū illæ sint isensibiles, hec aūt sensibilia: hæc ergo cā friuola erit. Assignauit Albertus propter hanc rōnem fortasse aliam cām, dixit.n. in rebus insensibilibus, quales sunt intellectuales, esse duplicē potentiam, actiuam, & passiuam, potētia actiua specificatur ab essētia, & ipsa specificat operationem, operatio autem sic specificata specificat obiectum. passiua vero potentia econtra ipsa specificatur, ab operatione, & sic specificata specificat essentiā. Quare patet totam essētiam in talibus esse notiorē potentijs actiuis, & potentias actiuas notiores esse operationibus, & operationes obiectis: in talibus ergo ab ipsa tota essentia erit incipiendum, & à potentijs ad operationes, & tandē ad obiecta. Econtra in passiuis, oportet intelligere prius obiecta, deinde operationes, & potentias, demum essentiam, propter hāc ergo diuersitatē

Obiectio. Arist. mouit has qōnes. Sed cōtra hæc diximus in collectaneis, quia Arist. tam circa actiuas, q̄ circa passiuas procedit semper ab obiectis, deinde ad opationes, deinde ad potentias, demū ad essentiā. Respondebamus Albertum esse locutum in processu propter quid, vbi prius oportet incipere ab essentia, deinde ad potētias, & sic vsq; ad obie-

Refutatio. cta. Mō dicimus ꝙ hæc solutio nō satisfacit, q.a si Alber. intelligit in processu propter q.d, tam in actiuis, q̄ in passiuis, in processu propter quid incipiendū est ab essētia, deinde, à potentia vsq; ad obiecta. Præterea. Ad principale, data hac cā Alberti Aristo. in perscrutando de intellectu prius agere debuisset de agente q̄ de possibili: cuius cōtrariū fecit. & in tractādo de possibili prius debuisset agere de intelligibili, & intellectione, cuius cōtrarium fecit. Hæ ergo causæ pace Alberti non militāt. Themist. ergo & Philiponus primæ qōnis causam assignantes, dixerunt qōnem pro vtraq; sui parte esse ambiguā, quia vr̄ tota anima prius nota partibus, quia in magnitudine prius ipsum totum q̄ partes percipimus. In docendo quoq;, ab vniuersalibus, vt à notioribus, incipimus. ex alio videntur partes prius notæ tota aīa, quia priora & simpliciora initia eē videtur posteriorū & compositorum, mō partes sunt simpliciores & priores toto. Quare hincinde qō dubia est: quam quidē causam Philoponus laudat. Secunda qō erat, dato ꝙ à potētiis sit incipiendū, vtrum est incipiendū à poten-

Quæ Them. tijs prius q̄ ab opationibus, an econtra. Intelligēs Them. qōnem hanc, quoad an potentię sint, dicit notius eē ipsum sentire ꝙ sit q̄ quid sensus sit. Verū hoc quod Them. dicit fateor me nō intelligere, quia Arist. nō loquitur in prima qōne an aīa vel potētiæ sint, ergo nec in alijs, aliter in paucis verbis ęquiuocasset. Propterea melius cū Philopono dicerem, qōnem hāc esse pro vtraq; parte dubiā, ex vno.n. videntur virtutes notiores, cū operationes fluant à virtutibus, & oīs origo videtur notior eo: quod ab ipsa oritur: ex alio vr̄ notior nobis operatio ipsa virtute, quia est sensibilior. Tertia qō erat si potentiæ sunt prius notæ obiectis, an cōtra. Huius cām assignat Philoponus, quia in q. busdam obiecta notiora sunt potentijs, vt sensibilia sensibus. In alijs cōtra, intellectus.n. notior est intelligibili, nā (vt inq.t) intellectu in nobis est, intelligibile est vr̄e, quod supra nos est, atq; nō sensibile. Hæc de causis quæstionum.

ARGYR. *Non solum autem ipsius quid est cognitio cōferre videtur ad perspiciendas eorum causas quæ substantijs accidunt vt in mathematicis confert quid est rectū, & quid curuum, vel quid linea, quid superficies ad cognoscēdum quot rectis anguli trianguli sunt æquales (nā ipsum quid est: omnis est principium demonstrationis) sed econuerso etiam accidētia magnam afferunt opem ad illud percipiendum. Nam cum per imaginationem de accidentibus, aut omnibus, aut pluribus reddere possumus, tum aliquid etiam de substātia dicere poterimus optime. Quare patet eas oēs diffinitiones, dissrendi modo vaneq; dictas & assignatas esse: quibus non fit vt accidentia percipiantur, aut de ipsis coniectura facilis habeatur.*

Videtur autem non solum quod quid est cognoscere, vtile esse ad cognoscendum causas accidentium in substātijs (sicut in mathematicis quale quid rectum, & quid obliquum, vel quid linea, & planū, ad cognoscendum ꝙ omnibus rectis trianguli anguli sint æquales) sed & econuerso accidentia conferunt magnam partem ad cognoscendum quod quid est. Cū.n. habemus tradere secundum phantasiā de accidentibus: aut oībus: aut pluribus: tunc & de substātia habemus dicere aliquid, quoniam optime. omnis.n. demōstrationis principium est quod quid est. Quare secundum quascunque definitionum non contingit accidētia cognoscere, sed neque de ipsis imaginari facile, manifestum ꝙ dialectice dictæ sunt & vane omnes.

Tex cōm. 11. πρὸς θεωρῆσαι. ad speculatiuā μαθήμασι disciplinis οἷον, vt Quot ἐπειδὰν postquam ἔχωμεν habebimus. Al. maxime dialectice dialecticaliter aninaniter.

COLLEC. Tex. cōm. 11. Expositores græci cōtinuant sic literam, cū explanauit problemata quærenda cōiter in quacunq; diffinitione, & specialiter in diffinitione aīæ, nunc vult nobis tradere methodum quandā, & facultatē inueniendi diffinitiones. huius expōnis ratio pōt esse, qm̄ cū Arist. illam mouerit qōnem, aliquo in loco ipsam absoluere dignū est: mō percurre totū lib. de aīa nō inuenies eius sol. ergo si hoc in loco eam non absoluisset Arist. vtiq; esset valde diminutus. ꝙ si dicas Arist. eā persoluisse in posterioribus: & hoc sat. Adhuc emergit superfluitas, ad quid.n. tētare. q. logicā, postq̄ nec absoluit, nec locū eius monstrauit. ergo in alio cadit extremo, vbi itaq; prius in defectū Arist. ponebamus, mō in superfluo locabimus. & propter hoc græcorum expositio vr̄ sat ad literam. Inquit ergo Aristo. aūt pro sed, quod quid est cognoscere vr̄, non solū vtile esse ad cognoscendum cās accidentium. i. propter quid accidentium in substantijs. i. in subiectis. & apponit exēplum. d. sicut in mathematicis, quid rectū, quid obliquum, quid linea, & quid planum ad cognoscendū, ꝙ anguli triāguli sint ęquales rectis non solū inq̄ hoc vr̄ illis vtile, sed ecōtrario accidētia con-

Dubitationes. ferūt magnā partem ad cognoscendū quod quid est. Sed ambiges primo cur ≷ vtile ≶ dixit cū quod quid est. non solū proficiat pluribus accidentibus, immo sit & necessarium? Adhuc vr̄, ꝙ quid sit rectum, quid obliquum, quid linea, quid planum non cōferant ad hoc, ꝙ triāgulus habet tres, qm̄ huiusmodi non sunt trianguli diffinitiones, ergo videt Arist. aberrasse locū. Rursus accidentia vidētur in totum prodesse diffinitionibus: cū non alio mō possunt inueniri, cur ergo dixit ≷ Magnam partem? ≶ Iterum dubitabis, qm̄ diffinitione accidentia cognoscimus, inquit. & ꝑ hæc rursum diffinitionem, mutua ergo & circularis demōstratio. Præterea. In mathematicis non vtimur regressu. ergo nō bene apposuit, quid sint illa, conferre ad triangulū habere tres, & econuerso, triangulum habere tres, cōferre ad q.d sint ea, quæ dixit. Ad primam sol. est, qm̄ vtile relatiuū est

Com. 84. ad aliud, necessarium ad se, vt. 2. physi. contra Auic. Auer. exponit. & quia quod quid est ad accidentia refertur, ergo vtile dixit, attamē cum necessitate vtile, apponit quoquo modo. Ad secundam Philoponus ait, ea esse posita in vi exemplorum, quorū verificatio nō exigitur. Vel forte diffinitiones illorum sunt diffinitiones eorum, quæ ponūtur in diffinitione triāguli, & sic diffinitio erit verior. Ad tertiam Them. intelligere videtur, per quod quid est diffinitiuum, & diffinitionē, & inquit, ꝙ cōferunt accidētia, tum ad notitiam substātiæ, tum ad molitionem diffinitionis. ergo magnā partem. Vel potest melius forte dici, ꝙ diffinitio sciri non pōt demonstratione, sed tantum inueniri. ergo dixit magnā partem: qm̄ non demōstrat diffinitionem, sed eā per accidentia venamur, sicut venabilis est. & istud est magna pars. Ad quartā Philop. ait, esse duplicia accidentia, manifesta quæ antecedunt diffinitionem, & occulta, quæ sequuntur diffinitionem. v.g. moueri, per se sentire &c. ducunt in cognitionem animę, ꝙ sit numerus seipsum mouens, ex hac post producitur ꝙ sit immortalis &c. Dicit igitur manifesta, & ex euidētia accepta accidētia con-

ferunt nobis ad diffinitiones nondũ cognitas, diffinitiones vero in acceptionẽ immanifestorum accidentiũ. Et ꝑ hic patet non esse circulum, cũ non sit motus ab eodem, & reditus in idem. Sed an hoc sit ita, posterius dicetur, melius aũt puto esse, vt dicamus hoc non esse referẽdum ad idem genus scientiæ. Sed sic intelligendũ, ꝙ, quid est confert ad accñtia. v.g. in ipsis mathematicis econuerso, accñtia conferunt ad quod, quid est. v.g. in alijs, puta nãlibus, non referendo ad idẽ, & sic absoluitur & quinta ambiguitas, & hęc solutio ẽt regressum nõ cogit dicere, sed de hoc fiet sermo in post. Cum.n.habemus.§ Nunc id oñdẽs .s. accidẽtia manifesta ducere in cognitionẽ diffinitionis, & econtra, diffinitionem in cognitionẽ accidentium immanifestorum: inquit. cũ.n. habemus tradere de accidentibus ẜm phantasiam.i.notis ad sensum phãtasię siue imaginationis, aut oĩbus, aut pluribus, tunc habebimus tradere aliquid optime.i.distinctẽ ẜm se de substantia.i.diffinitione. Philop. ait hunc locum esse sic intelligendum, cũ .n.habemus tradere de accidentibus ẜm phantasiã.i.apparentibus, & manifestis oĩbus, aut pluribus: tunc habemus tradere aliquid optime de substantia.i.diffinitione, & oĩbus accidentibus, quantũcunq; alia existũt substantiæ, inuenientes nanq; diffinitionem, per ipsam oĩa accñtia substantię inueniemus, atq; istud volẽs denotare subdit.§ Oĩs .n.demonstrationis principium ipsum quid est.§ Hoc indicans, ꝙ si ex euidentia accidẽtium, habemus cognitionem substantiæ, tñ hanc notitiam habemus ex sensu, & nõ demonstratiuam. si vero diffinitionẽ habemus, tunc scientifice possumus cognitionẽ ipsorũ elicere principijs, vtẽtes diffinitionibus. ergo primus processus ab accidẽtibus manifestis ad quod quid, non demonstratiuus est. secũdus aũt, cuius medium est qđ quid est, in accñtia propria substantiæ demõstratiuus, eo quia principium oĩs demr̃onis est quod quid est, & per ꝯñs hic non est mutua demonstratio. non.n. ad oĩa simpliciter accñtia substantijs exponendum istud, sed accidentia, vt dixi, primo ac per se exñtia, in acceptionẽ diffinitionis conferunt, diffinitio ãt in acceptionẽ accñtium imaginatorum. v.g. viuere moueri in latera, q̃ sunt propria accñtia aĩalium, & confessa sensui, ꝙ aĩa sit substantia ex seipsa mobilis cõducunt, ex per seipsum mobili, immortalitatẽ rõcinati sumus, ergo non mutua hic demr̃o existit. Alexan. aũt, vt Philo. hic in loco refert, melius hunc locum explanat, inquit.n. ꝙ nõ est mutua ostensio, si ad eadẽ accidẽtia redeat quis, qm̃ ꝙ existãt ista accñtia, accipimus ex euidentia, & ipsum q.d est ex ipsis coniecturamur. ex diffinitione vero nõ ꝙ sunt accñtia cognoscimus, sed quid sunt & quale, & quamobrem. ergo mutua ostensio non est in eodem gñe problematis, quare per ipsum ꝙ sunt accñtia, ipsum quid est diffinitionis, cognoscimus. per ipsum vero quid est diffinitionis reliqua accñtium problemata, quare non ẜm idem mutua demr̃o.

Sed quia primus processus quo inuenimus quod q.d est non scientificus est, sed scđs quo redimus: dedit rõnem: & inquit. oĩs.n.demr̃onis principiũ ipsum quid est. ergo scđs demr̃atiuus vr̃, primus minime. Quare ẜm quascunque.§ Conducit corollariũ in confirmationẽ eius: quod nũc dixit. & inquit. quare manifestũ est, ꝙ diffinitiones, sup. ẜm quascũq; nõ contingit accñtia cognoscere: sed neq; de ipsis facile imaginari.i.cõiecturari: manifestũ inq̃ est ꝙ dialectice dictæ sunt: & oẽs § vane § vane quidẽ: qm̃ finem: propter quẽ sunt, non pertingunt.s.demr̃onis eẽ principium accñtium. Cões vero, quoniam non sunt naturales: sed ad apparentiam & opinionem respicientem, & ideo dialecticæ sunt. Hæc est huius loci expositio: vbi apparet: qualiter regressus non est in eodem genere syllogismi, videlicet, demonstratiuo, vt in commento post dicam.

Cõm. 11. CVM dubitauit. Auerrois hoc in loco inducit textũ alio mõ, & inquit, cum dubitauit à quo debet incipere dominus istius artis.i.considerator huius scię, vtrum à posterioribus ad ꝓcedentia.s. à potentijs ad essentiã, ab actibus ad potentias, & ab obiectis ad actus, aut econuerso: incepit notificare, ꝙ vtraq; via est cõis in sciẽtijs, & in vsu earum: qm̃ q̃uis sit magis famosum ire de præcedentibus ad posteriora: tñ aliqñ ibitur de posterioribus ad ꝓcedentia. Auer. ergo vult Aristo. q. absoluere vltimã hoc in loco, & non primã. Sed vr̃ ꝙ expositio prima sit melior. Tum primo, quia Arist. eã. q. primam mouit, & in nullo loco huius libri absoluit. Tum. 2. qm̃ Arist. in. 2. huius inquit. Dicendum aũt ẜm vnumquẽq; sensum de sensibilibus primo. vide & Auer. ibidẽ. Ecce q̃ño his verbis vr̃ absoluere. q. hic mota. ergo non oportet ipsam hic in loco absoluere. Dicendum ꝙ expõ Auer. melior est: & verba Them. vidẽtur pro eo, qm̃. q. prima est logica, & nõ debet absolui hic, debet tñ bene moueri, vt excitet̃ difficultas memoret̃q; non tñ absolui, cũ locus nõ sit hic liber. id aũt quod dicit in. 2. huius nõ sol̃. q. pñtis est, sed executio vt ꝓcepit. & hic inquit, & Auer. in cõm. vide. Et vr̃ ꝙ sola.§ Hoc in loco sententiã ponit literæ, & manifesta est per se. Et cũ demonstrauit § Auer. illum locũ, § Cum.n.habemus.§ Aliter inducit hic, & inquit, in sñia Arist. determinare, quænã accñtia conducunt quod quid est, & q̃ non. expositio aũt græcorũ fuit hic Ari. absoluisse. q. vt vidisti, sequẽdo expositionem Auer. dicã, ꝙ Auer. primo intẽtionẽ ponit partis, & sermo patet. secunda ibi § Et dixit qm̃.§ Exequitur, & inquit in secunda parte, & nõ est possibile, vt tale cõtingat. s. ire à cognitione accidentiũ ad cognitionẽ substantiæ: nisi qñ accidẽtia rei fuerint cognita à nobis ẜm viam imaginationis.i. accñtia quæ manifesta sunt accidere ĩ re: & q̃ sunt in loco eius. s. accñtia essentialia propinqua, aut oĩa, aut plura. vult itaq; Auer. accñtia, q̃bus coniecturamus diffõnes, habere duas conditiones. prima vt sint nota sensibus existere in subiecto, cuius diffinitionem quærimus. secũda vt sint propinqua posita loco eius.i. loco diffinitionis, & vltimæ drię: qm̃. 5. phys. & 8. meta. hmõi accidẽtia sunt propria. ergo secunda conditio est vt sint accñtia, propria cũ igitur sunt accñtia propria, & per se nota, tunc possumus diffinitionẽ rei coniecturare. Et. q.d.§ Resumit sol̃. q. & quasi reddit rõnem, & inquit, &. q. d. & nõ præparat̃ nobis cognitio substantiæ ꝑ cognitionẽ accñtium, nisi cum sciuerimus accñtia propinqua essentialia, aut oĩa, aut plura. tunc.n.continget vt inducamus meliorẽ diffinitionẽ substantiæ, in quibus verbis dat intelligere, quare est necessaria cognitio accñtium, qm̃ intellectus est paratus recipere cognitionẽ oĩum, sed sicut mã nuda anteq̃ recipiat formam substantiæ recipit dispositiones accidentales, sic & intellectus cum ĩ principio sit velut rasa tabula, vt dicitur in tertio huius, (& Auer. ibidem. exponet hic) iõ si debet recipere cognitionem substãtię, debet ꝓparari per cognitionem accñtium essentialium & propinquorum. & sic patet loci cõmẽtatio, & rõ fere sol̃. Nã quid est aliq.d.§ Hũc locum Auer. aliter q̃ Philop. & Alex. exponit. & forte melius, & vult ꝙ id verbum. § Omnis demr̃onis.n. principiũ &c.§ sit respondẽs ei à quo incepit sermonem. s. ꝙ cognitio diffinitionis est vtilis in cognitionẽ accñtium, & tunc ꝑ id verbum Aris. reddit cãm illius. duo.n. Arist. proposuit .s. diffinitionem vtilẽ esse ad accidentia, & accñtia ad diffinitionem. hoc in loco reddit cãm primi, & hoc mõ in paraphrasi Bysantij habetur. Deinde incepit.§ Diffinitio triplex, vna vbi falsi collocatur aliquid, vt homo aĩal irrõnabile. alia vbi aliq.d cõe, vt hõ substantia animata. tertia vbi accñs, vt hõ aĩal coloratum. hmõi ergo diffinitiones equiuoce dicuntur, qm̃ quemadmodũ manus abscissa dr̃ æquiuoce manus, quia non exercet officium manus, sic hmõi, diffinitiones æquiuoce sunt, cum nõ exerceant opus earũ. est aũt opus earum certificare essentiã, & accñtia demonstrare, vt Auer. inquit. 4. phy. & in. 2. huius, & 4. cœli, ideo æquoce & casse dici pñt. Sermo eius patet. hęc est hᵒ loci expositio ẜm Auer. non minoris grauitatis q̃ græcorum.

Cõm 65. Cõm. 13. Cõm. 5. Cõm. 14. Cõm. 31. Cõm. 26. Cõm. 22.

Sed oportet hoc in loco digresiõnẽ facere: an. s. processus regressusq; demr̃atiuus sit possibilis. v.g. si demonstrabis interuentum terræ, qm̃ luna deficit, & ecõtra, ambo sint demõstratiui. Arguitur vno medio ꝙ nõ, qm̃ cum ex primo inuenio cãm, per notius inueni, cũ secundo redeo, vel ꝑ notius, vel per ignotius. si per ignotius, ergo superfluus fuit primus processus. si per ignotius. ergo demõstratio nõ omnis per notius. In isto problemate antiqui (vt Arist. inquit in posterioribus) scire cõcedentes, oĩum dixerunt demonstrationem esse. Et dixit cõtingere oĩum fieri

Digresio ĩ regressu in demonstrationibus. Opĩo prima.

fieri circulariter demſonem: quos quidã ex latinis magna ex parte ſecuti,inquiũt quatuor modis regreſſum demonſtratiuũ eſſe poſsibilem.vno mõ in diuerſis generibus demſonis.ſ.quia,& propter q.d. Secundus in eodem gñe demõſtrationis,diuerſo tñ genere cauſæ,eo quia vt Ariſt.inquit in phyſicis & metaphyſicis cauſæ ſunt inuicẽ cauſæ. ergo poſsũt inuicem demſrari.Tertius in eodẽ genere demonſtrationis,in eodem genere cauſæ,cauſę reſpectum tñ diuerſorum indiuiduorum,demſratur.n. (inquit Ariſt.in.2. poſte.)per vaporẽ pluuia: ex vapore.n.pluuia fit,& econtra,ex pluuia vapor,& ambo in genere cauſę materię.ſunt autem ſumpta diuerſa, vapor.n.demonſtrans alius eſt numero,ab vapore per pluuiam demonſtrato. Quartus modus eſt in eodem genere demſonis cauſæ,& eodem ſumpto,ſed non æque primo.v.g.in exẽplo poſito:vbi illa ſpecie non differunt. Sed horum opinio pluribus deficit modis.primo: qm̃ primum,& ſecũdum membrum in idem incidunt,cauſæ.n.non ſunt inuicem cauſæ, niſi prout vna eſt cauſa: altera effectus illius.ergo hmõi duo proceſſus non poſſunt eſſe in eodem genere demſonis. Rurſum ſi in eodem genere cauſæ poſsibilis eſſet,vt inquit in.3.membro, arguo ſicut Ariſ.ibidem contra hos arguit. Idem reſpectu eiuſdem eſſet notius,& ignotus,prius, & poſterius eſſentialiter: ſi.n.vapor demonſtrat, qm̃ pluuia eſt: oportet vt omnino eſſentialiter, & per ſe ſit notior ea, & per conſequens oĩs vapor eſt notior:& econtra cum pluuia demſratur,quoniam vapor eſt:oportet per ſe,vt pluuia omnis notior ſit omni vapore,qm̃ demõſtratio ex notioribus fit. ergo idẽ reſpectu eiuſdẽ prius,& poſterius, notius, & ignotius. Adhuc quod inquit in vltimo membro eſt peius.in-
Commen. 35. quit.n.Ariſt.in.7.metaph.& Auer.ibidem. demſonem non fieri in indiuiduis.Iterum quod non facit ad ſcientiam,nõ diuerſificat ſcibilis rõnem, ſed cõditiones,& diſpõnes indiuiſibiles ad ſcire non proſunt.ergo non reddunt ſcibile diuerſum à ſcibili:vapor itaq; vt denſus non erit aliud ſcibile à ſe:vt rarus. Ergo non demõſtratur ipſe vt rarus à ſe vt denſus,plus q̃ ſi demonſtratur hoc,quoniam hoc: & ſic
Opinio.2. facile eſt omnia demonſtrare,vt Ariſt.inquit ibidem. Poſt hos alij dixerunt in naturalibus proceſſum q̃a,eſſe tñ demonſtratiuum.ſecũdum aũt à cã ad effectum ſylſm tãtum: & ſic regreſſum concedunt,non in eodem gñe ſyllogiſmi, primus.n.in demõſtratiuo gñe.ſecundus in topico exiſtit, & ſic poſsibilis eſt i naturalibus. huiuſmodi opinio habet argumentũ fortiſsimum,qm̃ ſi ſecũdus eſt demſratiuus,ergo mediũ reddetur certius.vel igitur ab itellectu ſolo,vel adhuc concurrente ſenſu.non primũ,impoſsibile eſt.n.in-
Côm 6.& 30. telligere ſine imaginari,vt Ariſt.inquit,& Auer.3. huius. ergo ſi reddetur certius,ſenſu mediante reddetur certius, ſed ſenſus non põt,niſi circa accñtia effectus verſari, ergo adhuc per proceſſum,quia fiet notius, & per conſequens nunq̃ poteſt eſſe notius effectu,quo demonſtrabitur. ergo nunq̃ poteſt id demonſtrare. Adhuc: ſi ſecundus eſſet demſo, ſubiectũ ſcię poſſet demõſtrari in gñe demſonis cau
Côm.vltimo. Côm.5. et.7. ſæ,ɔ Auer.in.1.phyſi.& 12.met.& ɔña conducitur: qm̃ poſſibile eſt demõſtrare mãm & formam eſſe:qm̃ corpus mobile eſt.ergo põt & corpus mobile eſſe demõſtrari,qm̃ mã & forma ſunt. primus quidẽ proceſſus erit firmus, ſi itaq; ſecundus eſſet demſo,tunc propter quid eſſet.ergo ſubiectum eſſe,poteſt demſone propter quid demõſtrari. Rurſum arguo,tali mõ proceſſus eſt demonſtratiuus,quali mõ eſt ex neceſſarijs,ſed ab effectu ad cãm proceſſus eſt neceſſarius in nãlibus,à cauſis ad effectuum non,vt Ariſt.inqt,
Com.89.et.90. in.2.phyſi.& ibidem Auer.vide exẽpla eorum, & alios. inquiũt.n.ꝙ effectus in nãlibus aſsimilatur propoſitionibus in doctrinis demonſtratiuis,& cauſæ nãles cõcluſionibus. ergo in naturalibus non licet regredi demonſtratiue.Sed ꝙ hic modus ſit error, verbis ſapientum comprobatur, &
Com 16. ratione.Verbis quidem: quoniam Auer.2 met. inquit.v.g. ſecundum demonſtrationem ſimpliciter & ſecundum demonſtrationem quia,& cum diuerſantur in eadem ſciẽtia, magis diuerſantur in ſciẽtijs diuerſis ſm genus. Præterea.
Cô.30 & 28. primo poſte.Auer.hoc oſtendit ample.Et Them.ibidem. poſtq̃ expoſuit quid ſit demſo,quamobrem ſit,& quid demonſtratio,vt ſit,ſtatim cap.ſeq.oſtendit qũo diuerſantur in diuerſis ſciẽtijs & in vna ſcientia,vide eum. Adhuc Ari.
ſecundo poſter.mouens hanc.q.ſoluit,ꝙ ſic,& Auer. inqt. Commen.25.
cum oſtendimus cauſatum per cauſam,eſt id demõſtratio dans cauſam,& inuentionem. & cum oſtendimus cauſam per cauſatum,eſt id demonſtratio dans inuentionem tm̃, ſicut cum oſtẽditur caſus foliorum ex lactis cõgelatione,
& congelatio lactis ex caſu foliorum. Præterea.6.Phyſic. Commen.15.
&.8.Phyſi.aperte id apponit,& verba eius nũc non oppono. Cômen 50.53. & 61.
Rationi vero obſiſtit:qm̃ omnis ſylſs faciens ſcire aliquid quod nondum ſciebatur,eſt demonſtratio, vt Ariſto. inquit in poſterioribus,demonſtrationem aũt dico ſylſm ſcientificum.i.facientem ſcire,& quid ſit faciens ſcire diffiniens,inquit,eam vero ſcientiã efficere dico,qua ſcimus, eam,ipſam habendo, modo aſſumo minorem, ſed ſecũdus locus demſonis eſt ſyllogiſmus faciens ſcire aliquid ignotum.quod Philo.ac Alex.hoc in loco declarauit.d.ꝙ licet effectus ſit notus in problemate,an res ſit: eſt tamẽ in tribus alijs problematibꝰ dubius,vt ſuperius retuli,ergo aliquid ignotum declaratur. & hæc ratio eſt demonſtratiua cõtra illos.Vel põt ratio componi,ſic, omnis ſyllogiſmus terminans aliquod quatuor problematum.2.poſter. enumeratorũ,eſt demſo, qm̃ problema antequam terminetur eſt.q.poſt eſt concluſio ſcibilis vere,q̃ non poteſt, niſi demſone terminari: ſed rõ qua terminatur id problema, eſt hmõi,ergo &c.Poſt hos inueni græcos fere oẽs aliter dicere.volunt.n.regreſſum in eodem genere ſyllogiſmi non poſſe fieri: & ideo conãtur dicere illos duos proceſſus diuerſi generis eſſe. primus quidem quo cauſa conducitur, qm̃ eſt,ſyllogiſmus eſt tm̃,vt Alex.hic inquit. ſecundus vero quo effectus ille,propter quod,oñditur,demõſtratiuus eſt.ergo circulus nõ eſt in demſone. huius etiam opinio-
nis Them.2.Poſte.inuenitur.inquit.n.§ Nullũ aũt incommodum ſuſcipitur,ſi cauſa talis cum ſua cõcluſione retor Cap.30.
queri dicatur,nec.n.eadem ratio vtrinq; reciprocandi eſt, ſed cum ab euentis ad cãm ſubijcitur, ſyllogiſmus tm̃ vocatur:cũ ecõtrario eſt,abſoluta demſo dicitur.§ Ecce qũo
Them.eſt illius ẽt opi. Adhuc ipſe.1.Poſte.inquit.§ Neq; Cap.46.
tamẽ iudiciũ veritatis in ſenſibus eſt: nec demſo credi ſenſu aliquo põt: quia ſenſus q̃obrem quicq̃ ſit,non põt docere: ſed ſemper in cognitione quod eſt, verſatur. expoſitio cauſæ cur ita ſit quicq; tota vſũm eſt: eoq; non modo notitiã huius vnius defectus quem nũc patitur luna:ſed ſimpliciter oĩum continet.nam interuentus terræ non tã huius defectus cã eſt:q̃ omnibus qui poſsũt huius ſæculi euenire.§ Et multa alia ſubdit:vide. Ecce qũo vult idmet ꝑciſe. Pro his vr̃ Ariſ.primo Poſt.vbi vniũerſaliter oñdit de- Cap.2.
mſonem circularẽ non eſſe poſsibilem:quod ſic declarat. qm̃ vt Boet.ait in lib.de ſyllogiſmo categorico,cum aliqd' vr̃ in toto gñe demonſtrare intendimus: terminis vtimur ignotis in omni mã applicabilibus. & idem Auer. primo Priorum. modo Ariſt.primo Poſte.oſtendens demſonem circularem eſſe impoſsibilẽ terminis vtitur ignotis, ergo vr̃ id tradidit. Adhuc ſicut.2.Prio. dictũ eſt: ſyllogiſmus qm̃,non eſt ſyllogiſmus.ergo eodẽ modo demſo quia,non debet eẽ demſo: eodem modo.n.demſo,quia comparatur ad concluſionẽ,ſicut ſyllogiſmus qm̃, ad ſuã concluſionẽ. ergo demſo,quia,non debet dici demonſtratio. Præterea. Si aliqua eſſet demſo quia,tunc Ariſ. alicubi diffiniſſet illã,ſi.n.nullibi diffiniſſet,ſaltẽ promiſiſſet eã definire in capitulo de demſone.ſicut promiſit de ſcire, inquit.n.ſi autẽ eſt aliquis alter ſciẽdi modus,poſterius dicetur. Rurſum Ari.ibidem arguit in hunc modum.d.ſi aũt priora per poſteriora demõſtrantur,ſcire non erit bene determinatũ. ergo arguã ſic.vbi proceſſus quia,erit demſo: tunc ſcientur priora per poſteriora,ergo ſcire non erit bene determina
tũ,& ſic vr̃ pro his antiquis. Et poſtq̃ viſæ ſunt huiuſmo- Opinio propria & eſt Ariſto. & Auer.
di opiniones: ſupereſt mõ dicere opinionẽ Ariſ. & Auer. Dicendum ergo regreſſum eſſe poſsibilem in eodem gñe ſyllogiſmi,ita ꝙ primus proceſſus demonſtratiuus erit, & quia: ſecundus demõſtratiuus.& propter q.d:ſiquidem ſumus in.q.compoſita per effectũ demõſtramus,qm̃ quia de cã:& econtra:per cauſam demonſtramus propter quid effectus.ergo circulus & ſi ſit in gñe eodem ſyllogiſmi,non tñ in eodem gñe problematis, vt bene Alex. inquit. ſi ſu-

mus in.q.simplici: eodem mō primus terminabit.q.si est.secundus propter q̄d est. ergo in diuersis ḡnibus problematum.Q. ista sit mens Ari.ostendo,nam in.2.poster. Mouit istam.q.& post exemplū positum concludit sol. d. si igitur quidem per cām est demrō,propter quid est.si vero per nō cām ipsius quia: q̄m quod in medio est cognouit: propter quid autem non. Adhuc primo poste.ponit dr̄iam demonstrationum in eadem scientia:& in diuersis:& Them̄.ibidē inducens capitulum.inquit Aristo.velle ponere dr̄ias demrōnum.Idem & Ioan.Grām.idem & Auer.inducit. vide eos. Quod si dicas illū ibi ponere dr̄ias sciarum,& nō demrōnum,adhuc non euadis, q̄m demonstrationis effectus est scire.ergo non potest ponere dr̄iam sciarum, nisi propter demrōnem. Rursum Aris. in.2.priorum,& Auer. ibidem,ōndunt q̄d sit circulariter demrare,& syllogizare circulo,ergo aliq̄n vtitur illo, aliter ostensio esset superflua.

Cap.5.

Cap.13.

Cōm. 30

Cap.4. Iterum repugnat rationi: omnis.n.propositio, cuius prædicatum non est per se notum in esse subiecto per se necessaria,est demonstrabilis, sed propositio, vbi subiectum est causatum,& prædicatum causa,est propositio,cuius p̄dicatum non est manifestum in esse subiecto:vt patet maxime in scīa naturali,ergo est demōstrabilis,& non in ḡne demrōnis propter quid,ergo in ḡne demōstrationis signi: quod demrō quia dicitur &c. Adhuc omnis syl̄is, terminās aliquod quatuor problematum vere scibilium, est demrō,sed probatio an cā sit,est syllogismus terminans problema vere scibile.ergo est demrō. Sed in hac opinione ambiges primo,q̄uo fiet iste circulus. Secundo vtrum immediate inuenta cā fiet circulus: an intellectus negocietur circa illam,ad hoc vt sit medium in demrōne. Tertio in quo genere demrōnis sit secundus processus. Ad primam dicendum ꝙ(vt Auer.ait in primo poster. in fine secundæ partis)quatuor sunt conditiones demrōnis in circulo factæ.prima vt vnaquæq; propositionum sit conuertibilis in terminis,& in toto.secunda,vt sit.q. affirmatiua, propter quod in secūda figura non pōt fieri regressus demratiuus. tertia vt sit in prima figura. quarta vt sit in primo modo primæ:& has conditiones intelligit Arist.in litera:vt in cōmento meo illius partis exposui. Tūc ad formam dicendum:ꝙ circulus, seu demonstratiuus regressus quinque modis fieri potest: vt dictum est.2.priorum.& in commento meo primi posteriorum. Attamen in proposito,vt Auer. inquit primo poster. modus vsitatus est ex maiori conuersa in toto, & conclusione,inferendo minorem v.g.oē risibile rōnale, omnis homo risibilis. ergo oīs homo rationalis.conclusio.n.est: q̄m homo est rationalis: & est conclusa causam esse ibi de homine. fiat aūt in hūc modum regressus:& conuertitur maior in terminis sic,oē rōnale risibile,omnis homo rationalis.ergo omnis homo risibilis.primus quidem processus fuit quia. secūdus autem dedit propter quid. Ad secundum dicendum,ꝙ in problemate cōposito,non statim inuenta cā fit reditus,sed oportet cām inuētam demōstrare: q̄m medium est,& diffinitio. & sic oportet vt intellectus adhuc per id met medium resoluat oīa prędicata quidditatiua,& incongrua remoueat, & congrua colligat,quo facto,iam & causam,& mediū habemus:& tunc licet regredi.hoc autem non semper fit palam,& multoties fit. In q̄one simplici idem non oportet, quando causa ibi,& medium idem,& eodem modo,vt patet,vbi autem medium, & causa aliquādo differunt modo: tunc oportet vt dicetur in sol.ad secundum,& sic apparet sol.huius problematis. Ad tertiam difficultatem Them̄. & fere oēs græci ẜm processum demonstrationem simpliciter dicunt esse,& huius reddit causam Them̄.primo poster. Dicens.§ Expositio causæ:cur ita sit,q̄d q̄; tota vniuersalium est,eoque nō modo notitiam huius vnius defectus quem nunc patitur luna,sed simpliciter omnium cōtinet.§ Vult igitur Them̄.huiusmodi demrōnem esse simpliciter, q̄m est cōtinens vl̄em, & simpl̄r causam oīum defectuum. Auer.autem diceret demrōnem illam eē propter quid. est .n.demonstratio triplex apud Auer.2.Cęli.& alibi infinities.s.signi,pp quid,& simpliciter,& demonstrationē signi vocat illam,cuius mediū est effectus. est.n.effectus causæ signū,vt Auer. ait primo physi. Signum aūt duplex:vt ipse

Dubōnes tres.

Responsio ad primam. Cōm.6.

Cōm.30.

Responsio ad secundam.

Responsio ad tertiam.

Cap.46.

Signū duplex.

ait.6.physico.s.cum cā æquate conuertibile, & cum causa inadæquate conuertibile, ergo duplex etiam erit demonstratio signi. primo mō,& sic dr̄ fides seu sufficientia apud Auer.primo Cęli.vt ignis est hic:quoniam fumus est illic. Demonstratio secundo modo dicitur coniectura,vt Hammonius ait superius,& apud Auer.testimonium,vt mulier peperit,quoniam lac habet,& demrō quidem signi,dicitur demonstratio quia,& esse tātum,dicitur quidem signi,q̄m semper medium est effectus,qui signum ponitur causæ, dr̄ quia, q̄m in.q.composita concludit causam inesse minori extremitati, & per cōsequens propositionem veram esse. & hic appellat,quia est Arist. 2.poster.dicitur esse tantum quoniam terminat.q.si est in simplici.q.vt patet. Demonstratio vero cuius medium est primo notum natura,& secundario notum nobis,demonstratio propter quid dr̄. est .n.medium primo notum nā,quia causa effectus.nobis aūt secundario:quia notificatum est per effectum: & nō secundum se primo.& in hoc genere est secūdus processus: q̄m medium est causa per se effectus,natura notum primo, in eo ꝙ causa.Est medium id inuentum per effectum nobis. ergo non primo notum nobis,& sic demonstratio dicitur propter quid,& demōstratio causæ.Propter quid quidem, quoniam problema terminatur propter quid,quod est vltima quatuor q̄onum.Dicitur quoq; causæ respectu.q.simplicis:vbi medium habet rationem causæ tātum,vt fumus est:quoniam ignis. Demrō autem cuius mediū est primo notum natura:& primo notū nobis,demrō dicitur simpliciter,& huius generis sunt demōstrationes mathematicę. ibi.n.non ab effectu inuenimus causas esse, & inde regredimur ad effectus propter quid, sed eodem ꝓcessu scimus conclusionem,q̄m vera,& propter quid vera,q̄m vera quidem,eo,quia medium primo est notū nobis & non ab alio accepimus notitiam q̄ per sensus nostros.Propter quid vera aūt, q̄m medium est primo notum natura:& simpliciter cā conclusionis.Exemplum est Aris. in poster. vbi dicit ꝙ si nos essemus supra lunam,non videntes eclipsim,sed terræ interuētum,tunc demrantes lunam deficere: q̄m interuenit terra:demrō erit simpliciter,quoniam demōstrat lunam deficere,& propter quid deficit. Ambiges autem & adhuc,quoniam demonstrationes per mediū multiplicantur,sed omne mediū est vel causa,vel effectus.ergo omnis demōstratio est,vel per causam:vel per effectum. ergo duplex tm̄ genus demonstrationis. Rursum Aris. esset diminutus cum nullibi hoc triplex demonstrationis genus expressit in toto lib.demonstrationis. Dicendum ꝙ demonstratio simpliciter est aggregans vires vtriusq; generis demonstrationis,in eo.n.quia medium est primo nobis notū demonstrationis signi vim continet.prout vero mediū est primo notum natura,demōstrationis propter quid etiam virtutem amplectitur. ergo est velut medium vtriusq; extremi: queadmodum tepidum,calidi,frigidiq;. Et propter hoc demonstratio huiusmodi dicitur simpliciter absoluta, & causæ & esse. dr̄ quidem simpliciter, q̄m nullus gradus demrōnis ei deficit.quod.n.simpliciter dico sine addito dico:vt in.2.Topi.dr̄. dicitur & absoluta:quoniam oēs.q.terminat.s.quia est,& propter quid est.Dicitur causæ & esse: eo quia vires continet vtriusq; generis demonstrationis. Ad ambiguitates dicendum. ad primam demonstrationes multiplicantur per media,dico ꝙ omne medium est causa: vel effectus,vel aggregans vtrunq;: & nō causa tm̄,vel effectus tantum,vt dixi. Ad secundam dicendum Ari.explanando demonstrationem simpl̄r. in primo poster. tacuisse alia genera:q̄m de facili eliguntur ex illo vno tm̄. Ex his apparet q̄uo secundus ꝓcessus:demrō propter quid tm̄ dr̄, & non simpl̄r:vt Them̄.finxit. & tu considera, q̄m possunt conciliari. Ad opposita pro opinione græcorum.Dicendum Aris.dupliciter vti terminis ignotis;quandoq; vt sermo eius sit vniuersalis oībus,& sic vtitur eis primo Prior. & in toto residuo:quandoq; vt promptius ostēdat propositum: eo quia nos non sumus prompti semper terminos habere,& sic vtitur in lib.post.& per hoc tollitur primum argumentū. Ad secundum dicendum:ꝙ Aris. primo post. §Syl̄m q̄m.§ Syllogismum appellat simpl̄r ẜm formā,non tm̄ secundum materiam, cum non probatiuus sit, sed bene illatiuus:

Cōm.35. Cōmen.2.

Cōm.15. Cōm.22. Demōstratio signi duplex.

Dubiū q̄ duplex tantum sit genus demonstrationis.

Nota propositione.

Ad rōnes fuisse nentes duplex tantum genus demonstrationis.

illatiuus: modo vult.2.Priorũ,illum nõ esse syllogismum diffinitũ in primo Priorum,qm̃ ibi probatiuũ diffinit, est tñ syllogismus simpl'r ẜm formam. Ad propositum demr̃o quia ẽt non debet dici demr̃o, prout illa definita est loco eius,potest tñ dici demr̃o tertij gñis,vt sat patet.Ad tertiũ dicendũ Aris.declarare demr̃onem quia Cap.13.& nõ curauit promittere id,qm̃ promittendo de scire promisit de demr̃one,quoniam scire effectus demonstrationis est. Ad quartum dicendum argumentũ tenere ad hoiem: volebãt .n.antiqui priora per posteriora demr̃ari demr̃one simpl'r, & contra hos arguit.d.tunc scire non erit bene determinatũ.& sic patet sol.argumentorum.Ad argumenta secundæ opinionis, ad primum dicẽdum medium reddi certum per effectum,& accidentia eius in genere problematis q̃a est,vel si est: tñ eo ipso quod conclusum est: quia est cãusa de effectu habemus propter q̃d: & sic cognitio non est in eodem genere problematis: vt Alex. inquit.ergo causa est ignotior in vno problemate effectu, effectus in alio ignotior. Ad secundum dicendum : ꝙ non,quoniam licet causæ illæ: & sunt causæ,& medium, & diffinitio : tamen differunt ratione . ergo oportet negociari, & per consequens in alium artificem superiorem ascẽdere, & sic in naturali sub habitu naturali id fieri nequit. Ad tertium dicendum in Philosophi verbum esse verum, vbi causæ sunt tãtum,sed vbi causæ erunt,& media, iam oportet & decet retrocedere.& sic patet ad argumẽtum in principio.q. Et cum hoc sit ita,patet quid de regressu dicendum.

COMMENTARIVM.

ET si verba hæc exponi possint multipliciter,tñ expositores oẽs consensim asserunt Ari.constituere in hoc textu duas conclusiones.Quarum prima est,ipsum q̃d est vtile esse ad cognoscendum causas accidentium.Secũda vero,ꝙ accñtia propria,cũ ẜm imaginationẽ vel aliquẽ sensum nobis constant,cõferunt pro magna parte ad cognoscẽdum ipsum quid est. Sed de causa huius intentionis nõ oẽs eodem modo loquuntur. *De causa intentionis.* *Qua The.* Them.innuit hæc Arist. dixisse,vt innueret,quęnam sit recta definitio.Cum.n.multa de definitione addubitasset,erat rationi cõsentaneum aliquo pacto innuere quęnam esset recta definitio.Vnde per hæc duo innuit rectam definitionem eam esse, per quam accidentia propria tanq̃ per cãm sciuntur,& quę per talia accidentia propria ipsa sciri potest. *Qua Philop.* Philop. causam huius intentionis assignat,quia cum mouisset qõnem de methodo inueniendi definitiones,nunc vult explicare quandam methodum inueniendi definitiones:dicens illam esse procedendo à proprijs accidentibus nobis manifestis ẜm aliquem sensum: Quid vero Auer.dicat hic,postea dicemus. *Applicatio.* Secundum ergo Philop. Aris.primo ponit conclusionem primã,& inquit,vr̃ autẽ non solũ quod quid est cognoscere,vtile esse ad cognoscendũ causas accñtium in proprijs substantijs atq; subiectis: hęc prima cõclusio est:cuius rõnem per exẽplum(vt Philop.inquit)subscribit,sicut in mathematicis qui rectum & quid obliquũ, vel quid linea, & quid planum siue superficies ad cognoscendum ꝙ anguli trianguli oĩbus rectis sint ęquales,& tota hęc litera legenda est suspensiue,& cũ parenthesi vsq; ibi§sed ẽt:§vt patet in græcis verbis. Aĩaduerte Arist.in hoc exẽplo loco dẽfinitionum,accepisse quid sit rectũ,quid obliquum,quid linea,& quid sup̃ficies:loco proprij accñtis, accepisse æqualitatem angulorum oĩbus rectis, loco subiecti, accepisse triangulum,vel angulos trianguli.hæc est ẜm Philop.prima cõclusio,& probatio illius conclusionis per exẽplum. Secundo loco Aris.ponit secundã conclusionem,& inq̃t, sed etiã econuerso accñtia magnam partem conferunt ad cognoscendum ipsum quid est: quod fuit secunda conclusio. *Dubitatio.* Sed dices vtrum eadem accidentia sint,quæ conferunt ad cognoscendum quid est,& ea ad quę cognoscẽda confert ipsa definitio,an altera. *Responsio.* Secũdum ergo Philoponum Arist. respondet,ꝙ non sunt eadem,nam accidentia, quæ conferunt ad cognoscendum quid est,sunt ea, quæ ẜm aliquem sensum sunt nobis nota.ea vero,ad quæ confert definitio,sunt accidentia occulta.verbi causa,ad definitionẽ animæ confert cognitio eius accidentis, quod est moueri & viuere in latere . ex quo habetur animam esse id quod seipsum mouet. definitio vero confert ad cognoscendum immortalitatem animæ,& hoc ẜm Philop.dicit Aris. cum inquit,cum.n.habemus tradere de accidentibus oibus aut pluribus ẜm phãtasiam.i quæ sunt nobis notiora ẜm phantasiam,vel aliquem alium sensum,tunc & de substãtia hoc est definitione substantiali habemus aliquid dicere, quoniam optime,& non quoniam demonstratiue. p̃ definitionem vero habemus dicere de accidẽtibus immanifestis.d. Philop. per accidentia nobis manifesta nos habere aliq̃d dicere de substantiali definitione,quoniã optime, quia satis efficaciter,& bene probabiliter,non autem qm̃ demonstratiue,cuius cãm(vt ait).d.Aris.cum inquit,omnis.n.demonstrationis principium est quod quid est & nõ accidentia.ergo processus ab accidentibus ad definitionem est efficax,non aũt demonstratiuus,q̃a in eo nõ est ipsum,quod quid est principium,sed accidens,& sic per accidentia aliquid de substãtia habemus,qm̃ optime, non autem qm̃ demonstratiue. Alex. ãt.d.ex accidẽtibus demõstrari sub̃am qm̃ est,& quo ad quia est. ex definitione ãt demõstrari accidentia quid sunt,qualia sunt,& quãobrem sunt:& sic regressus nõ est ẜm eandẽ problematis speciem. Verũ Phil. asserit primum processum esse efficacem & optimũ,secundum vero esse demostratiuum,& scientificũ. Ex his deducit,quę definitiones inaniter dicantur,atq; dialecticaliter, & inquit, quare ẜm quascunq; definitionum nõ contingit accidẽtia cognoscere,neq; de ipsis facile imaginari,manifestũ,ꝙ sunt dialecticaliter dictę,& inaniter omnes. Quo vero ad verba attinet,dixit ad cognoscendum§causas accidentiũ§vt innueret per definitiones,quæ sunt vtiles ad cognitionem accidentium,se intelligere definitiones causales,est.n.duplex definitio,vt Philo.inquit.2.poster.formalis,vt sonus factus ĩ nubibus definitio est tonitrui formalis & causalis,vt extinctio ignis ĩ nubibus. tale ergo quod quid est causale vtile est ad sciendũ causam accidentis. Dixit§vtile,§quia necessarium,vel dixit§vtile§ q̃a duplex est definitio subiecti,& passionis,definitio passionis necessaria est ad demonstrãdum passionem de subiecto,definitio vero subiecti est vtilis,& non semper necessaria,verum de hoc postea.dixit§accidentium in substantijs§ ad denotandum ꝙ definitio causalis est vtilis ad cognitionem demonstratiuam accidentium: qua scimus accidentia inesse substantijs,non ãt ad cognitionẽ definitiuam tm̃. Dixit§conferunt magnam partem§ẜm Them.per magnãm partẽ intelligit ẜm totum,quia accidentia propria declarãt & definitum ipsum,& eius definitionem.Philo.per magnã partẽ intelligit magnam efficaciam, quia non demonstratiuam, sed satis efficacem cognitionem accidentia p̃bent de definitione.Q̃, aũt non demonstratiue, sed satis efficaciter & bene,Ari.probat experimento, quia cũ nos habemus accidentia nobis nota,p̃ illa scimus de definitione aliquid,qm̃ optime,& non demõstratiue.Denotat igitur p̃ hęc Philo. ꝙ processus ab accñtibus ad cãlem definitionem est optimus,quia bene probabilis,& satis efficax,nõ autẽ demonstratiuus.Dixit§habemus tradere§ad significandum, si ab accidentibus ad quid est oportet procedere, in cognitione talium accidentium nos debere esse habituatos ad tradendum.non.n.possumus per oĩa accñtia nobis nota procedere ad quod quid est,sed per ea q̃ sumus habiles ad tradendũ,hoc est,q̃ sunt nobis maxime nota,nam facile tradere possumus,q̃ nobis maxime nota sunt.Dixit§ẜm phantasiam§hoc est de accidentibus nobis notis per phantasiam, ad denotandum,ꝙ virtutum interiorum phantastica maxime seruit rerum cognitionibus,cum sit locus phantasmatum.Dixit§aut omnibus,aut pluribus,§ quia non oportet omnia accidentia sumere, vt cognoscamus quod quid est. Dixit§habemus dicere aliquid,qm̃ optime,q̃a de substantia facile dicere poterimus, quæ.n.habemus, facile possumus,aut dicere,aut facere aliquid,optime vero dixit, quia nõ demõstratiue:sed satis efficaciter,& bene.Cur vero dixit non contingit accidentia cognoscere, neque de ipsis imaginari,facile respondeo,eum hæc dicere vt innuat vtiles definitiones esse,non solum quę faciũt accidẽtia cognoscere,sed ip̃a facile imaginari,retulit.n.cognoscere ad intellectiuam cognitionẽ: facile imaginari,ad sensitiuam.

bonæ ergo definitiones sunt,q̃ tam per intel'm,q̃ per sensum nos faciũt accñtia cognoscere.aut fortasse per imaginari cõiecturari intellexit.nã grecum verbũ εἰκάσαι,sonat coniectari.erit ergo sensus inutiles esse oẽs eas definitiones,p quas neq; contingit accñtia cognoscere,neq; facile cõiectari,quia si per ipsas accñtia nõ facile cognoscimus, sunt διαλεκτικῶς.i.dialecticaliter(vt ita diximus)dictæ.definitiones.n.q̃ dialecticaliter dñr,faciunt accñtia cõiectari,sed nõ facile.sinaũt per ipsas accñtia penitus nõ cognoscunt,erũt dictę κενῶς.i.inaniter, q̃a penit' à fine frustrant. Patet ergo p hæc innuere q̃ sint pfectę defintiones,ita vt illæ sint q̃ & accñtia cognoscere,& de illis facile cõiectari nos faciant.Quæ vero faciunt nos illa intelligere,nõ tñ facile,sũt dictę dialecticaliter,q̃ ãt nullo mõ nos illa intelligere faciũt,sunt penitus inaniter dictę.Ergo innuit duo esse necessaria ad perfectã definitionem,vt nos faciat cognoscere accñtia,& facile illa coniectari. Hæc quo ad verba. Sed occurres,quia q̃d rectum sit,quid linea, quidq; superficies non vñr conferre ad demõstrandũ ꝙ anguli trianguli sint æquales duobus rectis. Philop.rñdet,hæc esse dicta,vt exẽpla,non vt vera sint.Hactenus de textu & his, q̃ in collectaneis diximus circa textũ. Superest mõ venire ad cõmentum,vbi Auer.quo ad textus intentionẽ conuenit cum græcis,q̃a vult Arist.ponere duas conclusiones (vt dictũ est)sed de cã illarum dissentit,quia vult Arist.illa posuisse pro solutione earum q̃õnum q̃ motæ sunt de ordine potentiarum & essentiæ,vbi q̃ dicit,satis constant p ea quæ scripsimus in collectaneis. Queres hic quo mõ propria accidentia conferunt ad quod quid est vtrum demonstratiue,an alio mõ. Secũdo queres cum duplex sit quod q̃d est causale,quod est definitio cãlis passionis,& formale,quod est definitio subiecti,vtrum istorum est mediũ ad demonstrandum passionem de subiecto. Pro solutione ad primam supponamus ex.2.poster.ipsum quod quid est probari de definito posse dupliciter intelligi,aut in eo quod quid est,& sic nec per accidentia,nec per aliud quicq̃ potest quod quid est probari de definito,quia i omni tali est petitio principij,vt Arist.probat.2.poster. aut absolute,vt si de homine demonstrarem aĩal rationale absolute p hoc quod ridet,aut disciplinatur. Tenent ergo græci Alexan. Philop. & cæteri accidentia propria conferre ad probandum ipsum quod quid est absolute de eo cuius est, quatenus per illa saltem probabiliter,& satis efficaciter probatur,& sic ẽm eos accidentia conferunt probatiue. Ego vero dicerem accidentia conferre inuẽtiue,quatenus per ea inueniuntur,definitis,diuidendo,& cõponẽdo de suis definitis.ergo non demõstrationi sed methodo confert. Si.n. quærimus quid homo sit, dicemus & supponemus ipsum esse ens,aut igitur substantia,aut qualitas,aut aliq̃d aliorũ pñtorum.per accidentia hominis probamus ꝙ non est aliquod aliorum prædicamentorũ,nam videmus hoĩem accidentibus subesse.ergo est substantia.Vlterius si substãtia: aut corporea,aut incorporea: ꝙ nõ incorporea per accñtia probamus.quia homo mouet ergo est corpus.Vlterius si corpus aũt aĩatum aut inaĩatum,ꝙ nõ inaĩatum, per hominis accñtia probamus,quia sentit,& seipsum mouet,ergo aĩatum. Vlterius si aĩatum. ꝓcedemus semper p accñtia alterum diuidendo,& alterũ cõponẽdo.Hoc ergo mõ accñtia conferunt ad inuẽtionẽ definitionis, q̃ fit non demr̃one,sed diuisione & compõne,dico ad inuentionẽ definitionis,non quidẽ in eo q̃d quid est,sed absolute.Et ꝑꝑ hanc cãm dixit confert magnã partẽ,quia ẽt in tali inuentione aliquo mõ est petitio principij.vt.2.poster. est expositũ. Ex quo sequit̃ ꝙ si hoc pacto verba Arist.intelligantur,q̃õ de regressu non est necessaria,q̃m Arist.non vult p accñtia demr̃ari ipsum q̃d quid est,de definito,sed conferri ad inuentionẽ eius:q̃ fit diuisione,& compõne. Secũda vero q̃õ disputata est.2.poster.tñ quantum huic seruit, dicamus in demr̃one ẽm Philop. esse tria cõcessum, ꝙ aliq̃n est subiectũ,q̃situm,ꝙ aliq̃n est passio,aliq̃n genus, & medium p quod quæsitum demr̃atur de cõcesso.Est aũt quæsitum duplex,alterũ acceptum in aptitudine.vt eclipsabilitas,& risibilitas,alterũ in actu,vt eclipsari,& ridere. Tunc dico ꝙ q̃n quæsitum accipitur in actu, tunc demonstratur per definitionẽ suam causalem: vt si volo demr̃are ridere de hoĩe,demonstrabo per definitionem risus,q̃ est mouere labia & os ꝓpter admirationẽ.(sit hæc definitio gr̃a exempli.)erit ergo demr̃o oẽ labia & dentes mouens ꝑꝑ admirationem,ridet,hõ labia & dentes mouet propter admirationem.ergo hõ ridet.Sed si volo demonstrare risibile de hoĩe,accipiã animal rõnale quod est definitio formalis subiecti.Simili mõ,si volo demr̃are eclipsari de luna,accipiã ipsius cãlem definitionem,quod est deficere ꝑꝑ interpositionẽ,& erit demr̃o oẽ deficiẽs propter interpositionem eclipsat̃,luna deficit propter interpõnem. ergo luna eclipsatur..Sinaũt volo demr̃are eclipsibilitatẽ,accipiã definitionẽ lunæ formalẽ,quæ est corpus opacum recipiens lumen ab alio,& demr̃o erit,oẽ recipiens lumen ab alio est eclipsabile, luna recipit lumen ab alio,ergo eclipsabilis. Quia igit̃ Arist.ẽm Auer.loquitur de potentijs animæ, volens illas demr̃ari de aĩa, & potentiæ non accipiuntur in actu,ideo fortasse per quod quid est,intelligit definitionẽ subiecti.& forte locutus est illimitate,quia locus nõ exposcit determinationẽ.Verum de his diligentius.2.post. nũc vero satis sit delarasse,vtrunq;, quod quid est medium esse quo dę subiecto q̃situm demr̃atur.Formale quidẽ,cum q̃situm demr̃atur vt aptitudo de concesso,quia vt sic fluit tñ à principijs essẽtialibus subiecti. Cãle vero,quod est quęsiti definitio,cum q̃situm vt actio accipitur, nam vt sic nõ fluit ab essentialibus principijs subiecti,sed ab aliqua causa nouiter occurrente extrinsecus à subiecto, q̃ causa erit cãlis quæsiti definitio.per talem aũt distinctionem cõcordabamus plurima contraria in dictis Ari.& expositorum, sed nũc hactenus.Quo vero modo Auer.legat verba Ari. licet in collectaneis dictum sit, tamen dilucide dicamus, vbi debes scire ꝙ Auer.vult textum duas continere conclusiones,vt nos diximus.Quarũ prima est, ꝙ quod q̃d est vtile sit ad cognoscendum cãs accidentium. Secunda vero ꝙ accidẽtia cum ẽm imaginationem,vel sensum aliquẽ nobis constant, conferunt ad cognoscẽdum quod q̃d est. Quid vero per accñtia intelligat Arist.Auer.exponit accipiens à Them.& vult Arist. per accidẽtia intelligere quæ sunt in re,& non extra rem, sicut peccauit Chrysippus q̃ per extrinseca accidentia definiuit deos,vt per altaria, & sacrificia,& quæ sunt propria,vtpote illa, quæ ponũtur loco differentiarum.& quæ sunt nobis notiora secũdum aliquem sensum.Tunc vult Arist.probare primam cõclusionem exemplo,& ratione,exemplo quidem sumpto in mathematica,ratione autem,quia q̃d quid est, videtur omnis demonstrationis principium.Secundã conclusionem vult vt Ari.probet experimento,quia cũ nos accidentium per se cognitionẽ habemus,& quod quid est substantiæ,cuius sunt aut ex toto,aut ex parte habemus.Tunc vult verba illa,§oĩs.n.demr̃onis principium est ipsum quid est§esse legenda cum illis verbis§trianguli anguli sunt æquales§ eo quia assignant cãm illius.Hæc sunt in cõmẽto,quæ ad expositionẽ faciunt. In collectaneis quærebamus propter græcos vtrum processus ab effectibus ad cãs,& processus à causis ad effectus sit vterq; demr̃atiuus,vr̃ ꝙ secũdus nõ sit demõstratiuus,quia tunc demr̃o est ab ignotiori, est.n. causa notificata per effectum,ergo non põt effectum notificare. Veteres dixerunt oĩum demonstrationem esse, & euitantes processum in infinitum dixerũt circulo fieri demr̃onem,quos neoterici secuti,dixerũt quatuor modis circularẽ demr̃onem esse possibilẽ,primo in diuersis gñibus demr̃onũ,quatenus effectus demr̃at cãm demr̃one quia,cã aũt effectum demr̃one ꝑꝑ quid.Mõ demr̃o quia,& demr̃o propter quid gñe differunt.Secundo concedunt circulum in demr̃one in eodem genere demr̃onis,verum in diuersis generibus causarum,vt si de homine demõstrabo carnosum esse propter esse animal,demonstratur materia de homine per formam est.n.animal forma,carnosum autẽ materia,at cum demr̃atur de hoĩe aĩa propter esse carnosum, demr̃atur de hoĩe forma ꝓpter mãm.tertio concedunt circulum in eodẽ gñe demr̃onis,in eodẽ gñe causæ,seu respectu diuersorũ indiuiduorum,q̃a demr̃atur pluuiam esse ꝓpter vapores eẽ,mõ vapores sunt mã pluuiæ,ergo demr̃o est per cãm mãlem,demr̃atur econtra vapores eẽ propter pluuiam

εἰκάσαι.

Prima q̃õ.2.q̃õ

Sol. primæ q̃õ. Suppositio.

Qua græci.

Alia solutio.

Solutio. Secundæ vbi agitur d medio demonstrõnis.

Q̃õ in collectan.

Prima positio.

pluuiam esse. vbi pluuia etiã est causa mãlis vaporũ. & sic circulus est in eodem gñe demõstrationis, cum vterq; processus sit propter quid. In eodẽ gñe causæ, quia vterq; processus est per cãm mãlem. Verum ĩ prima mediũ demrãs, est vapor, in secunda vero medium est pluuia. Constat ãt vaporem & pluuiã differre indiuiduo. 4. concedunt circulum in demõstratione in eodem genere demrõnis, in eodem genere causæ, & in eodem supposito, non tamen ꝟm eundem modum. vapor. n. vt rarus demrãt seipsum vt densum. Si. n. rarus vapor est, vapor densus erit, & econtra. si vapor densus est, vapor rarus erit. patet enim idem indiuiduum in eodẽ genere demrõnis. s. propter quid, in eodẽ gñe causæ. s. mãlis, esse demrãns demonstratũ. Sed q̃ friuola fuit hæc opĩo, in collectaneis demonstratũ est, vt. n. cõplerent numerũ quaternarium, quẽ summopere colebant, trudunt in aniles fabellas. errauerũt. n. primo, quia primus & secundus modus cõcidunt in idem. cum. n. altera cã demonstrat alteram, (vtpote formalis mãlem) demonstratio est propter quid. 2. post. cum econtra mãlis demõstrat formalẽ, demrõ est quia, vt ibidem Ari. Contra vero tertium & quartũ argumentabamur, primo quia tunc idem indiuiduũ esset notius, & ignotius, nã cum demõstro pluuiã esse propter vaporẽ, aut vapor est notior qualibet pluuia, aut aliqua particulari tñ, nõ aliqua particulari tñ. tũc demrõ esset particularis, & scĩa de singularibus. Si vapor est notior qualibet pluuia, tũc non põt retrocedi, quia à pari pluuia esset notior quolibet vapore, & sic idẽ notũ & ignotũ respectu eiusdẽ. Præterea de singularibus non est scĩa. ergo ꝟm idem indiuiduũ non põt idem esse demrãns & demonstratũ. Præterea. Id, cuius non est scĩa, non põt scĩam diuersificare. ergo cum de vapore indiuiduo nõ sit scĩa, sequitur ꝙ ipse aliter, & aliter acceptus non põt scientiã diuersificare. Præterea. Qñ Arist. deducit contra antiquos, ꝙ data circulari demrõne, per illam non demrãretur plus q̃ hoc est, si hoc est, ego rñderem non esse hoc absurdũ, si idẽ suppositũ consideretur ꝟm diuersũ modũ. Quare data hac opinione rõ Arist. friuola esset. Alij vero dixerũt, in circulo primum sylľm esse demrãtiuũ. s. quo syllogizamus cãm aliq̃ de aliquo subiecto per effectum illius causæ. Secundum ãt quo syllogizamus effectũ de eodẽ subiecto ꝑ cãm inuentam ꝑ primum processum, dixerũt esse sylľm tãtum, & non demõstratiuũ. Q̃ primus sylľs sit demonstratiuus, supponũt, ꝙ ãt secũdus non sit demrãtiuus probãt, primo, quia tunc cã esset notior eo effectu, ꝑ quẽ est inuenta, aut ergo solo intelľu esset facta notior, aut effecta est notior ꝑ intellectum auxiliũ sensus, non solo intellectu, quia tũc intellectus posset aliq̃d intelligere, & ad aliq̃ notitiã deuenire sine sensu contra peripateticos. si ex auxilio sensus cum sensus sola accñtia cognoscat, tunc mediante cognitione accñtium intellectus cãm certiorẽ faceret, & sic iterum ꝑ processum quia, illa. n. accñtia adhuc effectus sunt illius causæ. Præterea. Si secundus processus esset demrãtiuus, tũc subm esse posset demrãri à priori in scĩa cuius est, probant, quia ꝑ corpus mobile esse tanq̃ per effectum probatur mãm & formã esse. si ergo ꝓcessus econtra factus sit demrãtiuus, tunc ꝑ mãm & formã esse habebit corpus mobile esse demrõne propter q̃d. Aliæ rõnes pro hac põne friuolæ sunt. hæ. n. duæ sunt fortissime, maxime secũda Contra hanc põnem in collectaneis abũde argumẽtati sumus, nunc vero argumẽtor, aut in. 2. processu ꝑ cãm inuentam habemus aliq̃ notitiã de effectu, q̃ prius non habebamus, aut p̃cise eandẽ: non p̃cise eandẽ, quia tunc ꝑ sylľm & per sensum de effectu haberet quia est, quod est cõtra expientiã, sensibus. n. habemus effectũ esse. 2. vero processu nõ habemus illũ esse, sed in. 2. processu supponit effectũ esse. Sin aũt habemus de effectu aliã notitiã ab ea, quã per sensum hẽbamus, vel est notitia ꝑꝑ quid est, vel notitia qualis est, q̃cunq; sit, notitia erit ꝑꝑ quid, oẽs. n. q̃ões reducuntur ad vnã. q. medij. Præterea. Per cãm in. 2. ꝓcessu non habemus, quid effectus sit, nec qualis sit, vt cõsideranti patet, sed propter quid effectus subiecto inest, ergo notitia, q̃ habemus in. 2. processu, est notitia ꝑꝑ quid effectus, q̃ est alia à notitia q̃a effectus, sed quo ad hanc notitiam cã est notior effectu. ergo secũdus sylľs est demrãtiuus, cum sit ex notioribus & necessarijs. Præterea. Nos qrimus propter quid effectus inest subiecto. ergo aliqñ scimus effectum propter quid ipse est, q̃ões. n. sunt æquales numero his q̃ scimus, scimus ãt quatuor, quorũ duo sunt, quorum alterũ est quia est effectus, qđ sensu patet. Alterũ est ꝑꝑ quid effectus est, qđ non põt hri nisi. 2. processu, ergo scđs processus est sciẽtificus, atq; demrãtiuus. Præterea. Arist. ex cõsensu scientiũ & nõ scientiũ probat scire esse cum causam cognoscimus, sed in. 2. processu. cãm cognoscimus. ergo est sciẽtificus, & ita demrãtiuus. & q̃tum ad hoc oẽs græci expositores cõueniunt. Themist. autẽ & Philop. concorditer asserunt ꝟm processum esse demonstratiuũ, quo itur à cã ad effectum. primum autẽ esse sylľm tantum, pro hac opinione argumentor primo, quia Arist. primo poster. probans non esse demrõnem circularẽm vtitur terminis communibus qui omni materiæ applicari possunt, ergo hoc facit vt oñdat vľr circularem demrõnem non esse possibilem. Prẹterea. vt syllogismus qm̃ non est sylľs, vt dr̃ secũdo priorum ita demrõ quoniam non est demrõ. Prẹterea. Vtor ratione Arist. si priora per posteriora demonstrarent, tunc scire nõ erit bene definitum. Quare si primus ꝓcessus erit demrãtiuus, scire non erit bene definitum, quia per primum ꝓcessum sciuntur priora ꝑ posteriora. Sed contra hanc positionem sunt multẹ auctoritates Ari. quas in collectaneis posui. nunc vero argumentor, de causa contingit nos q̃rere an causa sit. igitur contingit scire cãm esse, & non processu propter quid. ergo processu q̃a: ergo processus q̃a, est demrõ. Propter hæc Alex. vult vtrunq; processum esse demrãtiuum, non tñ eodem gñe demonstrationis, quia primus processus terminat q̃õnem si est cã per effectum, & dr̃ demonstratio quia. Secũdus terminat. q. propter quid effectus, & dr̃ demõstratio propter q̃d. ergo vterq; est demrõ, quã opinionem Auer. vbiq; asserit, & nos tenemus eẽ pro opinione Arist. & pro veritate. Verum in ea sunt dubitationes, quarum prima est, quo nã mõ circulus iste fiat. Vbi pro rñsione debes supponere in vtroq; processu esse idem subiectum, quod Philop. appellat vbique concessum. verbi causa, si demõstro prope esse propter scintillare, subiectũ est, planetæ, quod Philop. concessum dicit. Simili ratione si demonstro econuerso scintillare propter esse prope, subiectum siue concessum erit ẽt planetæ. attamen in primo processu quæsitum erat prope esse, in secundo quẹsitũ erat scintillare. Ex quo sequitur in primo processu demonstrari, quia inest causa ipsi concesso, vt ꝙ esse prope inest planetis. In secundo demonstrari propter quid effectus inest concesso, quia demonstratur propter quid planetẹ scintillant. ergo circulatio fit ex maiori cõuersa accepta pro maiori, & conclusione accepta ꝓ minori, inferẽdo minorem.

Secunda dubõ, vtrum inuenta cã, statim fiat regressus, aut vltra inuentionẽ causæ requiratur aliqua alia intellectiua operatio: ad hoc vt fiat regressus. In collectaneis, & in cõmentarijs lib. physicæ tenebamus vltra inuentionem causæ esse necessariã quandã negociationem intelľs, qua prior notitia intẽderet. & ꝑ negociationẽ intelligebamus cõpõnem & diuisionẽ, q̃bus intelľs inuenire cãm, vt definitio. Primo n. processu dicebamus inueniri cãm, q̃a est, negociatione vero inueniri ꝙ esset definitio effectus. Postea in secundo processu effectũ sciebamus propter q̃d est ꝑ talẽ cãlem definitionẽ. Nũc vero dicerẽ non eẽ necessariã hm̃oi negociationẽ, q̃a demrõ ꝑꝑ quid non semꝑ est ꝑ medium, qđ est definitio cãlis. Vnde dupľr fiũt demrõnes propter q̃d, aut per media, q̃ sunt cãles definitiones (& talia inueniuntur per artem traditã. 2. Poster. s. ꝑ diuisionem

Margin notes (left): 2. Positio. — Reprobatio.

Margin notes (right): Refutatio. — 4. Positio. — Dubitatiões. 1. — Secunda. — 2. Demonstratio propter q̃d fit.

& cõpositionem ad quas conferunt accñtia subiecti,vt diximus.)Aut per cām inuentam per effectũ vno vel pluribus processibus quia, & ad hanc inuentionẽ nullus alius processus necessarius est nisi processus quia ab effectu ad cām, vel plures processus necessarij sunt quatenus proceditur ab effectu remoto ad propinquum vsq; ad cām. Tertio q̃res in quo gñe demr̃onis sit secundus processus,an sit demonstratio simpliciter. Rñdet Them̃.poster. primo talẽ demonstrationem propter quid esse etiã demonstrationẽ simpliciter, quia non mõ notitiam propter quid continet vnius eclipsis,quã nũc patitur luna, sed vl̃r oĩum eclipsiũ, & sic dicit̃ demr̃o simpliciter. Sed pace Themistij dixerim hoc stare non potest,quia talis demr̃o non facit scire simpliciter.ergo non põt esse demr̃o simpl̃r. Quod vero non facit scire simpl̃r,declaratur,quia scire simpl̃r est cum cām cognoscimus propter quã res est,q̃m illius est cã, & quod non contingit aliter se habere. In quibus verbis Aristo.innuit duo esse necessaria ad scire simpliciter,ꝙ sit per cām, ꝓpter q̃ res est,q̃m est causa effectus,& ꝙ talis effectus nõ contingat esse ab alia cã q̃ ab illa.hoc.n.sonat verbũ quod non contingit aliter se hr̃e.hoc est ꝙ effectus per aliã cām esse non possit.nã vbi per aliam cām esse possit non sumus certi,an causa inuenta sit cã effectus,an alia nondũ inuenta. Hæc pulchre docuit Auer.lib.de Cœlo.2.vbi asserit ꝓcessum ab eccentricis & epicyclis ad apparẽtias bene esse demr̃onem propter quid,non tñ simpliciter,sed ex suppõne si non sit alia cã pręter eccentricos & epicyclos,qua apparẽtiæ sint. Dicamus ergo ꝙ secundus ꝓcessus est demr̃o propter quid nõ simpliciter,sed ex suppositione quia solũ, videlicet, supponẽdo ꝙ ipsius scintillationis nulla alia cã esse possit nisi esse prope,q̃a si alia cã esse possit,cã illa inuenta nõ erit cã nisi pro tunc,pro quo nondum verior causa inuenta erit. Ex quo sequit̃ scire propter quid in nãlibus esse ex suppositione,quia solũ supponẽdo ꝙ alia cã non sit ꝑter inuẽtum. Argumentũ aũt Themistij probat solum demr̃onem illã esse simpl̃r,capiendo simpliciter pro vl̃r, quia cã illa non est causa tñ illius eclipsis,quã luna nunc patit̃, sed vl̃r oĩum,cum hoc tñ stat demr̃onem nõ esse simpl̃r,nõ .n.facit scire simpliciter,sed ex hypothesi.s. si nulla alia cã sit,nisi inuenta. Quã opinionẽ Ari.1. Meteor.& Alex. ibidẽ capite de cometis apertissime fatent̃. Vltimo q̃res vtrũ primus & secundus processus sit vnus syllogismus,& vl̃ ꝙ sic,quia simul inuenit̃ causa quia est, & propter quid effectus, ergo vnus est syllogismus. Quidã iuniores propter hoc argumentũ decepti dicebãt non esse necessarium ꝫm processum in regressu,quia simul ꝑ primum processum hr̃ vtrunq;.s.ipsum quia est causę,& ꝑp quid effectus. Sed decipiunt̃,quia diuersæ q̃ones non possunt eadem demr̃onis specie,nec vno eodemq; syll̃o terminari. Propterea debes scire,ꝙ cõtingit vnũ intelligere,plura tñ scire. nam intelligere dicit actũ,scire habitũ,mõ contingit aĩam hr̃e plures habitus,non tñ nisi vnum actum. Tũc dico ꝙ quo ad intellectionẽ primus & secundus processus sunt vnum q̃d, non .n.intellectus intelligit nisi vnum,& qui vnum non intelligit,nihil intelligit. Ergo per vnã intellectionẽ vtrunq; ꝓcessum intelligimus actu, quia ambo sunt vnũ cõplexum, & quidẽ vnitate obiecti,quod est cã:vnitũ. Habitu vero & scĩa sunt duo,ad quos intellectus per diuersos actus deduci põt,quorum primus erit demr̃o quia illius causę. Secundus demr̃o propter quid effectus. His declarãtis,facile est soluere rõnes pro opinionibus, & iã solutæ sunt in collectaneis. Verum illa vna,quæ fit à secunda põne.s.ꝙ si daret̃ regressus, tunc subiectum esse põt probari demr̃one propter quid. Ego dico ꝙ subiectũ esse in sciẽtia non põt demr̃ari demr̃one quia,nec demr̃one simpliciter,& hoc asserit vbiq; Auer.tñ ipsum esse demr̃ari demonstratione propter quid in ea scientia,cuius est,non negarẽ. maxime vbi per ipsum esse demonstratur,principia subiecti esse.

Tertia. Cõm.46. Cõm.35. 4.Dubitatio.

ARGYR. *Est etiam de affectibus animæ dubõ: vtrum omnes communes sint cum eo quod habet animam,an sit & ipsius animæ proprius aliquis. Hoc.n.ipsum accipere quidem necessarium est,non tamen accipi facile potest. Atq; plurimi sunt quorum sine corpore nullum aut agere aut pati videtur,vt irasci,confidere,cupere,omni sentire. Maxime autem ipsum intelligere,proprio simile est. Quod si hoc etiam imaginatio sit quædam aut sine imaginatione non sit,nec istud esse sine corpore potest.*

Dubitationẽ aũt habent & passiones animæ: vtrum communes sint omnes & habentis,an sit aliqua & ipsius aĩæ propria. Hoc.n. accipere quidẽ necessariũ est, non aũt leue.. Videt̃ aũt plurimorũ nullũ sine corpore pati,neq; facere,vt irasci,cõfidere,desiderare oĩno sentire. Maxime aũt assimilatur proprie intelligere. Si aũt est & hoc phantasia quædam, aut non sine phantasia, contingit nec hoc vtique sine corpore esse. Tex.cõm.12.

COLLEC. Tex.cõm.12. Cõtinuant expositores græci in hunc modũ lr̃am, cum narrauit problemata,q̃ debent q̃ri in trac.de aĩa. deinde facultatẽ quandã ad sumptionẽ diffinitionis dixit ex sensu esse ꝑ se in exñtium aĩæ cognitionẽ,& ipsum hoc ait. maxime dubiũ vtiq; fit de passionibus aĩæ speculationẽ aliquã accipere,quasi viaticum ad diffinitionẽ. Non.n. habemus ex sensu discernere (inquit)vtrum aĩæ passiones oẽs vtriusq; sint aĩalis,dico cões,an habeat & ipsa quasdã proprias passiones,necesse.n.inquit,oĩno,& penitus, hoc præaccipere ad cognoscendum aĩæ substantiã. est aũt difficillimũ accipere.si igit̃ vt organo vtitur corpore, proprias habemus operationes,non opus est vti corpore ad diffinitionẽ,non.n.complens essentiã fabri ascia vtitur. sin vero in corpore habet esse,vt sint actiones simul vtriusq;, necesse vti in diffinitione corpore,quẽadmodum in iracũdia dicebamus.necessaria igit̃ istorũ acceptio,verũ nõ facilis, hæc est grę̃corum huius loci inductio,& qũo textui idonea sic manifestũ. Inquit§dubõnem aũt hñt & passiones aĩæ,vtrũ cões sint oẽs & habẽtis,an sit & aliqua aĩę propria ipsius§ .i.asserũt.q.aĩæ oꝑa,vtrum sint cõia omnia aĩę,& habẽtis.i. mistioni ex corpore & aĩa,an sit & aliqua passio aĩę ipsius propria,quæ sup.nõ fit habentis aĩam.i.corporis. hmõi qõ est velut viaticum in diffinitionem aĩæ. Hoc. n. accipere quidẽ necessarium est.§hoc in loco qõnis reddit cām valde in cõi,& inquit.n.pro q̃m accipere.i. ꝑcognoscere quidem hmõi passionũ diuersitatẽ necessariũ est. sed cur hoc ꝑscire sit necessarium,Arist.non exponit,propter quod q̃dam expositorum grę̃corũ inquit hoc esse necessarium,q̃a si habetur ꝙ operationes aĩæ sint cões,habetur ꝙ consideratio aĩæ est naturalis & philosophici negocij, & si habet̃ ꝙ passiones sint aĩæ tantum, proprie habetur ꝙ aĩæ consideratio propria est metaphysico,ergo hæc indagatio confert,& est necessaria. Sed hoc nihil est,q̃m Ari.in hoc lib. supponit considerationem de aĩa esse philosophicã,& per ꝯñs hoc non debet esse q̃situm,nullum.n.sumptum q̃ritur. Them̃.aũt hoc in loco necessitatem huius attulit & inq̃t §nec est minus,his q̃ dicta sunt,vtile,ad substantiã aĩæ explicandã,opera eius oĩa,& affectiones diuidere,cognoscereq; sint ne oĩa ea corpori & animæ cõia,hoc est ꝑmistioni,quæ ex aĩa & corpore prouenit,an ex his alia animæ habeant,alia corpori propria,atq; hoc prius est,vt sciamus.§ ecce qũo Them̃.necessitatẽ huius aliter attulit q̃ illi. Sed dices adhuc in Themistij verbis est ambiguitas, qũo præ necessaria est hmõi pertractatio. Propter hoc debes scire(vt Philop.inquit)ꝙ aĩa potest comparari ad corpus dupliciter,vno mõ vt artifex,ad corpus,vt organũ,& sic Plato dicit animã esse velut artifex,& corpus velut instrumẽtum ,quo vtitur in operatione eius.& hoc modo si anima est,nõ opus est vti corpore,ad eius diffinitionem. nõ.n.cõplens essentiã fabri vtitur ascia,& hoc modo Plato & Xenocrates eius discipulus credens aĩam se habere ad corpꝰ, in diffinitione animæ corpus nõ posuit, inquiunt.n.anima est numerus seipsum mouens. Secũdo modo potest comparari, vt perfectio ad suum subiectum perfectibile,vt videlicet,anima habet esse,& oꝑari in corpore, ita,vt actiones sint cões simul vtrisque,& sic voluit Aristo.aĩam comparari ad corpus,& sic considerando in diffinitione animę apponitur & corpus,quemadmodum (vt dicet) in diffinitione iræ apponitur corpus.necessaria igitur istorũ acceptio,& sic sermo Themistij, & Ari.manifestus est. Non aũt leue.§

leue.} cũ mouit qōnē,& eius necessitatem attulit, hoc in loco difficultatem reddit illius.q.& hic, & si sup.illa præacceptio sit necessaria,attamen non leue. Sed qūo hmōi pertractatio sit non leuis,Philoponus declarat, & inquit, non habemus ex sensu discernere,vtrum hmōi animæ passiones sint cōes,an propriæ,modo hæc indagatio, si debet conferre necessario ad diffinitionem animæ, debet sensu percipi,dictum enim est accidentia manifesta sensu, conferre,& nō occulta, ergo huiusmodi indagatio necessaria est,verum non facilis. Videtur autem.} vt expositores dicunt.q.soluit Arist.in problematis figura, & primo ostendit in quibus sol.manifesta est,& inquit, videtur aūt nullum opus plurimorū sine corpore pati, aut facere, vt irasci,cōfidere,desiderare,& omnino sentire. Ecce in quibus palam nulli sine corpore esse opus. Dixit { pati aut facere } eo,quia huiusmodi operum, quædam in pati consistūt, vt sensus,quædā in agere,vt nutrire,augere,generare,&c. vt ergo amborum genus amplecteret dixit } facere aut pati.} Maxime aūt videtur proprium intelligere.} Sol.confirmat & arguit hypothetice sic, si aliquod opus est proprium,maxime vr̄ intelligere,sed intelligere non est.ergo nullum opus est proprium.huius apponit maiorem.d.maxime autem videtur intelligere proprium, tacuit minorē, sed probat illam syllo categorico, & syllogizatur, sic oīs phantasia aut operatio non sine phantasia, fit s̄m corpus, sed intelligere est phantasia, aut non sine phantasia. ergo intelligere fit per corpus.huius ponit minorem,& inqt.si autē hoc.i.intelligere est phantasia quædam, aut non sine phantasia,apponit conclusionem.d.non contingit vtique, nec hoc sine corpore esse. Mouet aūt Philopo.ambiguitatem: qm̄ in tertio vr̄ dicere duo, primum ꝙ aliquod intelligere omnino sit sine corpore,& phantasmate,vt intelligere substantiarum separatarum: hic aūt dicit intelligere esse,vel phantasiā, vel non sine phātasia. Adhuc in tertio dixit intelligere nostrum esse omnino cū phantasmate,hoc in loco inquit sub forma dubitationis ipsum esse non sine phantasia,& sic assertiue nihil dicit. Absoluit & vult ꝙ Arist.in tertio locutus est de primis intelligibilibus carentibus phantasmatibus.hic aūt loquitur de intelligibilibus habentibus phantasmata.i.de intelligibilibus materialibus. & sic soluitur prima contradictio. Adhuc persoluit secundum & inquit { non sine } vero dicitur trifariam,vel enim quod neque nocet, neque iuuat, vt dicimus non sine vmbra in lumine corpus, neque.n.quicquā iuuat corpus,neque nocet vmbra. Vel quod dicitur ex necessitate,vt instrumentum,vel aliquod huiusmodi,vt dicimus ꝙ strenue egit Achilles,verum nō sine fraxino.i.lancea fraxinea: ex necessitate.n.ei opus fuit fraxino ad strenue agēdum,non enim poterat nudus agere. Vel id quod impedit,quemadmodum dicimus, ꝙ in tempestate Dion nauigans saluatus,sed non sine periculo,hoc.n.ipsum non sine vt impeditiuum. Ad formam itaque.q.dico Aristot. hic accipere } sed non sine phantasia } prout ex necessitate opus est phantasia, propter quod subdit.P.non contingit vtique non sine corpore esse,quasi sermo sit sub cōditione,& sic patet ambiguitatis solutio.

Commen. 12. CVM numerauit ea. Hic Auer. literam inducit alio modo q̄ græci,& inquit,cum numerauit ea, quæ quærēda sunt in hac scīa, incepit dicere quoddam per vtile.i.mouere.q.quādam ex cuius sol.quoddam valde vtile accipietur, & aīæ multum desideratū.Et est vtrum.} Explicat id propositū perutile,& mouet qōnes duas,& inquit, & est vtrū oēs actiones,& passiones animæ nō inueniantur, nisi per cōmunicationem corporis, & sunt cum hoc actiones, & passiones in rebus existentibus in corpore, hæc est prima quæstio. Aut inuenitur.} Inducit secūdam & inquit, aut inuenitur in eis aliquid non habens cōmunicationem cū corpore,neque indiget in actione,& passione propria,aliquo existente in corpore. Manifestum est.} ostendit quæstionum manifestationem,& earum difficultatem, & inqt manifestum est.n.ꝙ plures earum hn̄t communicationem cum corpore, sed est dubium { sicut dixit } de intelligere. Et dixit.} applicat sententiam verbis, & sermo eius patet. Et pōle est.} Nunc absoluit qōnes.ad primā inquit, & possibile est,vt aliquod non communicans corpori, sit existens in rebus existentibus in corpore. Ad secundam inquit & possibile est, vt actio alicuius non communicantis corpori,sit non existens in aliquo eorum, quę sunt in corpore,ecce qūo illas.q.absoluit sub typo. Debes scire secundum istum Philosophum, & Arist.ꝙ animæ species sunt multæ,attamen principalis est anima intellectiua, & hæc est vna numero in omnibus hominibus, imaginatur enim hic homo ꝙ quemadmodū vna numero intellectiua est in orbe,& in qualibet parte orbis, sic vna numero anima est in tota sphæra hominum, & in quamlibet parte illius.i.in quolibet indiuiduo illius, vnde sicut orbis lunæ est vna sphæra cuius vna forma est intellectiua lunæ: sic hominum nexus est vna sphæra cuius forma est intellectiua anima,differt autē hæc sphæra ab illa. qm̄ partes huius sunt discretæ, illius continuæ. sed hoc nō tollit vnitatem aīæ,imaginatur vlterius hic homo,ꝙ hmōi hominum anima habet aliquod,tanquā materiam intelligibilium, & vocat̄ intellectus materialis. seu possibilis apud Auer. quo intelligit & recipit omnium rerum formas,& aliquod tāquam formam,quo illuminat illas,sicut sol visibilia,& lux colores: & huiusmodi pars agens dicitur intellectus. Vlterius credit hic homo: ꝙ quælibet illarum partium habet propriam operationem, vnam qua intellectus agens intelligit,aliam qua intellectus possibilis intelligit.intellectus enim agēs intelligit se,& oēs superiores sub̄as intellectione æterna. Intellectus possibilis intelligit intelligibilia caduca & materialia aliquo modo intellectione noua. Secundo debes scire quid intelligat Auer. ꝑ operationem cōmunicari corpori,& indigere aliquo existente in corpore.Ioan.ait ꝙ Auer.intendit operationē communicari corpori, operationem indigere determinata parte corporis,quemadmodum videre operatio quædam est communicans corpori,qm̄ non potest esse,nisi per determinatam particulam corporis.s.per oculum. Per indigere re existente in corpore intelligit indigere phantasmate,quod est in organo,tanquā eo, à quo dependet effectiue: cuiusmodi dicimus intelligere nostrum indigere re existente in corpore, qm̄ dependet à phantasmatibus corporalibus. Quid aūt intelligat per intentionem imaginatiuam,& phantasma: posterius dicam:nunc aūt tanquam manifestum accipiatur in tm̄. Sed hmōi expositio est purus error: primo quidem peccauit,& arguo.omnis operatio cōmunicans corpori fit, & exercetur per determinatā particulam corporis,vt Io.inquit,sed huic addo minorem primam: sed ignire,humectare,& vr̄ nulla elementorum operatio,fit per determinatā particulam corporis, vt sensus indicat: ignis.n.non magis calefacit in dextro q̄ in sinistro & similiter aqua.ergo in secunda figura, nulla operatio elementorum est per cōmunicationem corpori. cōclusio est contra Auer.in lib.de substantia orbis. ergo aliqua propositionum: & non minor: cum sensu fit perspicua. ergo maior: expositio ergo Ioā. nulla. Adhuc illi maiori addo minorem secūdam hanc, sed nutrire non fit, nec exercetur per determinatam particulam corporis, ergo non fit per cōmunicationem corporis conclusio contra Arist.in huius.2.ergo maior. cum minor fit per se nota. Adhuc potest & tertia minor addi,sed mouere corporis cœlestis non exercetur, neque fit per determinatam partem cœli. ergo hmōi mouere non est per cōmunicationem corporis.conclusio est contra Auer.in.2.Phy.vbi vult ꝙ licet quātum ad operationem primam non dependeat à corpore: tn̄ quātum ad secundam fit per corpus. Quod etiam secundo loco finxit est peius: qm̄ si intellectio vel spēs intelligibilis fit à phantasmate effectiue vt Ioā.inquit:vel phātasmata agit virtute propria, vel virtute intellectus agentis, non virtute propria: qm̄ quemadmodum agens immateriale & abstractum, nō agit in passum materiale, vt Auer. inquit.7.Meta. sic nec econtra Commen. 11. agēs materiale debet agere in passum separatum à materia. Si vero dicit̄ ꝙ agit in virtute agentis intellectus,tūc phantasma esset instrumentum intellectus agētis.hoc falsum est: qm̄ agens æternum separatum à materia nō vtitur instrumento nouo generabili & corruptibili.8.Physi. sed

sed intellectus agens est æternus abstractus à materia: vt Auer.ostendit.3.huius, ergo &c. Ideo dicendum ꝙ operationes cõmunicari corpori intelligitur ipsum indigere corpore,vel materia corporali,tanquã subiecto à quo dependet inesse, & in conseruari, hoc modo dicitur forma materialis, vt dicitur.8.Physi & in.12.Meta.& in fine primi capitis de substantia orbis. Per indigere vero re existente in corpore,intelligit indigere re corporali, vel tanquam cã sine qua non, vel tanquã obiecto: vel effectiue, vel dispositiue,& sic intellectio eget indiuiduis: qm̃ intellectus vl'ia intelligit, nec potest intelligere vniuersalia: nisi illa sint in indiuiduis: ergo intellectus operatio indiget re existẽte in corpore eo modo, quo superius indiget suo inferiori: & hoc Arist.inquit in prædicamentis, si destruentur primæ substantiæ nihil aliorum erit. Sed qũo sit istud in tertio de anima fiet notũ: pro nunc aũt dictum sit intantum. ergo vult illam operationem indigere corpore,quæ indiget re materiali,vel obiectiue vel dispositiue,vel tanq̃ causa sine qua non. His visis apparet intell's quæstionum & solutionum, quærit.n.in prima quæstione an omnes actiones & passiones aïæ vl'r inueniantur per cõmunicationem corporis.i.indigeant corpore, tanquam subiecto,propter quod sunt & conseruantur, & cum hæc dependeant à rebus existentibus in corpore.i. sustineãtur in rebus indiuiduis corporalibus, sicut superius sustinetur in suis indiuiduis. Quod soluit & inquit ꝙ possibile est vt aliqua operatio non indigeat corpore subiectiue,tamen indigeat eo velut id sine quo nõ potest esse. Et hmõi est operatio intellectus possibilis. intelligere.n.nostrum non subiectatur in corpore: attamen indiget rebus corporalibus tanquam causa sine qua nõ: & tanquã obiectis. In secunda aũt quærit an sit aliqua operatio, quæ neque subiectiue,nec obiectiue, siue dispositiue indigeat indiuiduis corporalibus,& soluit ꝙ sit,vt operatio intell's agentis: huiusmodi enim operatio non indiget corpore tanq̃ subiecto: neque tãquã dispositione, vel obiecto,vt patet, qm̃ est per suam essentiam: vt Auer.inquit.3.huius.Est ergo triplex operatio animæ,vna quæ indiget corpore,vt subiecto,& re existente in corpore,sicut videre &c. quædã, quæ nec corpore eget,vt subiecto:nec re existente in corpore,vt operatio intell's agẽtis,quædã quæ nõ eget corpore,vt subiecto,sed bene re existente in corpore, vt operatio possibilis intell's. Et sic patet solutio qõnũ. Et ista ꝑscrutatio.} Nunc declarat vtilitatem huius perscrutationis.Et debes scire, ꝙ hmõi quæstiones non sunt vtiles in aïæ diffinitione,vt volunt expositores græci: sed vt Auer. ait,vtiles sunt circa spẽs animæ: qm̃ scietur qualitas abstractionis.i.modus abstractionis: qũo.s.aliqua aïa abstrahitur à corpore,& qũo non ergo scietur analogia animarum inuicẽ,& hmõi perscrutatio est vtilior appetibilior, & melior,& mirabilior.vtilior quidem,qm̃ nostrum intentum nõ terminatur ad cognitionem animæ ẜm genus, sed ad speciem transit principaliorẽ, quæ est intellectiua anima, appetibilior vero qm̃ nihil plus desideramus, q̃ scire quãtitatem & qualitatem abstractionis,inde.n.terminatur questio de eius immortalitate.melior autem,qm̃ circa obiectum optimum, & mirabilior:cum circa id cuius esse est occultum,quare Auer.expositio melior est illa græcorum. Hoc autem quod.} cum mouit qõnes,& absoluit illas hoc in loco applicando solutiones verbis Arist.ostendit,qũo operationes aïę indigẽt corpore, & cõparat illas in hoc,penes manifestius, & immanifestius. Et vult ꝙ apertissime pateat operationes attributas animæ concupiscibili compleri per corpus,tanq̃ per cãm, & esse in corpore tanq̃ in subiecto, huiusmodi.n.operationes manifeste constituuntur per corpus.i.dependent in esse,& in cõseruari à corpore. In secundo gradu manifestationis sunt operationes attributæ sensitiuæ animæ,huiusmodi.n.manifestũ est fieri.per corpus, & esse in corpore,sed nõ ita manifeste,cuius cãm reddit, in primo enim instrumento sensus.i.sensu cõmuni non apparet passio.i.alteratio manifesta apud sentire: sicut apparet in alijs. Et forte per primũ instrumẽtum sensuum intelligit cor: cui huiusmodi operationes insunt,& non per alterationem manifestã. In tertio gradu notitiæ est intelligere quod valde latet, an fiat per corpus & sit in corpore tanquam in subiecto: attamẽ hoc apparet,ꝙ vel est imaginari,vel non sine imaginatione, & per consequens indiget saltem corpore obiectiue, vel dispositiue,tanquã causa sine qua non. Et dixit hoc.} ponderat verbum Arist.dicit enim Arist. in arabica trãslatione { sed si hoc etiam est imaginatio, aut non sine imaginatione} vbi disiunctiue loquitur, & Auer.reddit cãm, & sermo eius patet.}Et hæc est.} Nunc quasi corollarie concludit opinionem Arist.de intellectu materiali. & inquit,& hic est sententia eius,in intellectu materiali.i.possibili.s.ꝙ est abstractus à corpore ẜm esse: & ꝙ impoẽ est vt intelligat aliquod sine imaginatione.i.& ꝙ corpore indigeat secundum operationem, vt dicetur loco eius. Et non intendit.} Remouet expositionem Alex. voluit enim Alexand.ꝙ sermo copulatiue legatur sic.i. intelligere est imaginari,& non sine imaginatione inquit, & non intendit,per hoc.i.istud verbum, hoc quod apparet ex hoc sermone superficietenus.s.ꝙ intelligere non fit nisi cũ imaginatione,eo quia est ipsa imaginatio,sicut Alex. intelligit ab eo cuius rõnem reddit.d.tunc enim intell's materialis erit generabilis,& corruptibilis. consequentia patet per se, qm̃ tunc intellectus erit virtus imaginatiua, & inquit. sed sermo eius est intellectus per se.i.patet: sed debes obseruare hoc quod diximus.i.legere ipsum diuisiue, & non copulatiue: vt Alex.fecit. Circa huiusmodi cõmentum ambiges, videtur enim ꝙ intellectiua aïa non egeat corpore vel aliquo corporali extrinseco ab ea, qm̃ nulla forma completa in specie, indiget aliquo extrinseco à quo perfectionem accipiat, & ideo intellectiua non vniẽ corpori secundum esse, sed intellectus noster est intellectiua cõpleta in specie,cum sit vna intelligentiarũ: vt dicit ipse in.3.est.n.infima intelligentiarum, vt inquit. Secũdo dubitatur,nõ maioris abstractionis est forma rei q̃ eius operatio,qm̃ operatio sequitur formam, ergo modus operandi sequitur modum essendi formarum, sed secũdum ipsum tunc intellectus est abstractus secũdum esse, sic, ꝙ pro sui esse nullo eget corpore.ergo ẜm operationem debet esse ita abstractus,ꝙ nullo indigeat corpore. Ad primam soluit Auer.in lib.destructio destructionum.& dicit ꝙ prima intelligentiarum.s.deus est perfecta in fine: & quãto aliqua earum plus ab illa recedit: tanto imperfectior erit: quia igitur aïa intellectiua infima est: ideo imperfectissima existit omnium. vnde sicut terra est infimum elementorum propter quod ab omnibus perficitur,sic intellectiua hoïs est infima ab omnibus superioribus perfectibilis. Ad formam ergo argumenti dicendum, ꝙ quia intell's est imperfectissimus omnium: ideo appetit perfici, & quia non põt perfici,nisi per intelligere, ideo appetit intelligere,& quia intelligere non potest sine re corporali perfici, ideo concurrit res corporalis, tunc ad argumentum dico ꝙ maior debet intelligi q̃tum ad perfectionem essentialem,& q̃tum ad primam eius operationem. Ad secũdam dicendum ꝙ debet intelligi quãtum ad primam operationem: non q̃tum ad secundam: essentia.n.formæ,& operatio eius prima sunt secundum eũdem modum abstractionis,sed de operatione secunda non oportet. Et sic patet solutio. Sed debes scire ꝙ tota hæc opinio Auer.est falsa secundum nos christicolas, & cõtra ipsãm arguemus in tertia demonstratione deo dante, pro nunc eam induxi in declaratione eius.

Commen. 15. Cõ.18. & 19. Commen.79. Commen 38. Commen. 19. Dubitationes. Commen.19. Disputatione tertia in solu. 18.dubij.

COMMENTARIVM.

CVM mouit qõnes circa substantiam aïæ. nunc mouet qõnẽ circa accidentia animæ,quæ sunt passiones, siue operationes eius,&.d.ꝙ passiones aïæ, habent dubitationem,quæ est vtrum oẽs sint cõmunes animæ, & habentis animam: an sit aliqua & ipsius aïæ propria, quæ nõ sit corporis habentis aïam.Cur vero mouit quæstionẽ hãc, Diuus expositor assignat cãm,vt ostendat difficultatẽ scientiæ de aïa, primo enim ostẽdit difficultatem ex parte substantiæ,nunc ex parte accidẽtium.Phil.aũt ex Them.causam assignant,quia hic qõ est quasi viaticum ad definitionem aïę. Cum enim dixit accidentia magnam partẽ conferre ad cognoscendum quod quid,& non omnia.sed quæ

sunt

sunt nobis manifesta:ideo quærit an passiones animæ sint aliquæ propriæ an oẽs cõmunes. vt ostendat etiam viam hanc,quæ confert ad cognoscendũ quod quid est,esse difficilem.Arist.ergo,cum mouit qõnẽ, tangit statim eius necessitatem,& eius difficultatem, & dicit,ꝙ hoc accipere, & in tali qõne veritatem determinare est necessarium, nõ autem leue. Declarat aũt Philop.necessitatem, & qõnis huius difficultatẽ:necessitatem quidem,quia ex solutione huius qõnis habetur,qualis debet esse aĩæ definitio,q̃.n.dixerunt aĩam comparari ad corpus,vt artifex cõparatur ad instrumentum, dixerũt eius operationem esse animæ propriam,corporis vero,vt instrumenti, & ita dixerunt aĩam non definiri per corpus. vnde Pla. & Xen. volentes aĩam intellectiuam habere propriam operationem, ad q̃ nõ est necessarium corpus,nisi vt instrumentum, non quo aĩa recipit operationem,sed quo aĩa recordatur in corpore,animam ipsam diffinierunt sine corpore,dixerunt.n.aĩam esse id quod seipsum mouet.qui vero dixerunt cõparari animã ad corpus modo quo perfectio cõparatur ad perfectibile,dixerunt nullã aĩam operationem hr̃e: q̃ non acceperit à corpore,& hoc modo volunt ipsam definiri per corpus, vt Arist.fecit. Ex solutione ergo istius qõnis habetur quo nam modo aĩæ definitio sit tradenda, & ita est necessaria qõ ista non parum.Quod vero sit non leuis,Philop.ostendit quia non possumus sensibus discernere si hmõi passiones sunt cõmunes,vel propriæ, nõ.n.res hæc sensibus subiacet. Ex his apparet quid Philoponus intelligit per operationem propriam, & quid per cõem in quæstione, cum Arist.quærit vtrum aliqua operatio sit propria, an oĩs sit cõmunis aĩæ & habentis animam. per propriam.n.intelligit q̃ anima habet, & eã nõ accepit à corpore modo quo Plato & Xenoc.dixerunt aĩam anteq̃ corpori vnitur, esse perfectam in scientijs omnibus ad quas corpus non concurrit,nisi vt instr̃m,nõ quo aĩa illas acceperit:sed quo recordetur in corpore.Per cõmunem vero, ad quã cõcurrit corpus vt efficiens illam operationem,vel ad quã corpus concurrit,id à quo aĩa accipit operationem, vel vt sub̃m operationis,& hoc pacto dicitur cõmunis ſm Philo.ergo sensus quæstionis est,vtrũ aliqua operatio sit propria animæ quã habet anima,& non accipit illã à corpore,vel oĩs est cõmunis,quia vel concurrit corpus,vt id à quo accipit aĩa operationem,vel vt con sub̃m operationis. Mota ergo qõne,parte illa {videtur aũt} iuniores asserunt Arist. soluere qõnem non simpliciter,sed dubitando,vt in collectaneis dicebamus,& declarat que operationes sint communes,quæue videntur propriæ, & dicit ꝙ plurimarũ operationum aĩa nullam sine corpore dicitur pati, imo oẽm talem vr̃ recipere à corpore,nullam talium videtur agere sine corpore,sunt tales irasci,cõfidere,desiderare, & omnino sentire.Secundo oñdit quæ operatio videtur propria, & dicit ꝙ maxime operatio quæ assimilatur propriæ passioni aĩæ,est intelligere, nã anima videtur accepisse ipsum intelligere non à corpore,sed anteq̃ corpori vniretur, vt dicebat Plato.Verum ostẽdit, ꝙ nec ipsum intelligere habet sine corpore,cuius contrarium Plato asserebat, q volũit aĩam prius habere intellectionem, q̃ vniretur corpori,& dicit. Si autem est hoc intelligere phantasia quædã, aut non sine phantasia, contingit nec hic intelligere esse sine corpore,& sic aĩa ipsum intelligere non potest habere anteq̃ corpori vniretur.vt Plato asserebat. Ex his, quæ Philop.dicit in commentarijs huius loci colliguntur duo satis vtilia,primum ꝙ Arist.per hæc vult habere intellectiuam aĩam non præhabere ipsum intelligere.s.anteq̃ corpori vniretur,vt voluit Plato, sed accipere ipsum à corpore. Secundum est, ꝙ intellectiua aĩa intellectionẽ rerum materialium atque sensibilium accipit à corpore, q̃a intellectio talium fit in aĩa mediantibus phantasmatibus. intellectionem vero rerũ immaterialium.s.substantiarum separatarum nõ accipit à corpore. Verum in his Philop. excerptis,sunt dubitationes,prima,si intellectionem rerũ sensibilium aĩa accipit à corpore, vtrũ post mortẽ remaneat taliũ intellectio an desinat desinẽte corpore. Secunda si intellectionẽ rerũ immaterialium non accipit à corpore,à quo accipit,& vtrum illam accipiat dum est in corpore, an separata à corpore. Has qões Philop. non absoluit,id tamen habemus ex his,quæ dicit ꝙ ipsum intelligere non est propria operatio animæ, vt Plato dixit, qui voluit ad eam non esse corpus necessarium nisi vt instrumentum,quo anima vtitur ipso intelligere in corpore, siue dum est corpore. Hinc patet error eorum, qui colligunt de mente Arist.hic animam esse in mortalem: quia si esset immortalis,tunc remanet frustra, quia anima non posset intelligere,quia non intelligit sine corpore.Friuola est hæc fabella.Arist.n.dicit ipsum intelligere non esse propriam operationem animæ, eo modo quo Plato dicebat vt exponit Philop.quia ipsum intelligere est aut phantasia,aut non sine phantasia, & ita non præerat aĩæ anteq̃ vniretur,propterea dicit ipsum non esse sine corpore,hoc est ipsum non posse inesse animæ nisi mediante corpore, vt exponit Philop. Ergo non habemus nisi ꝙ aĩa non deuenit ad ipsum intelligere sine corpore, vt voluit Plato. Vtrum vero post mortem intelligat, & quidem sine corpore,Arist.nõ dicit,solum.n.vult ad ipsum intelligere animam deuenire mediante corpore. Vtrum vero postquam deuenit, possit intelligere sine corpore, ad rem non est. verum postea digrediemur. Iuxta ergo hanc Philoponi expositionem Arist.mouet hanc quæstionem contra Platonem, vel contra Platonicos perperam verba Platonis intelligentes in Phædone.Quærit.n.vtrum.s.ipsius animæ intellectiuæ sit aliqua propria operatio, propria dico ad hunc sensum ꝙ sibi separatim insit in illo priori: in quo nondum ad corpus descendit: vt isti putabant, qui aĩas creatas ante corpora ponebãt, an,videlicet, ante corpus non operetur,sed incipiat simul cum corpore operari.Respondet Arist.de quibusdam operationibus non esse difficile definire quales sunt operationes,quæ cõpetunt aĩę,vt sensitiua est,vel vegetatiua, nã istæ non insunt aĩæ in illo priori: in quo nondum venit ad corpus, sed solum, vt est in corpore, sed magna dubitatio est de ipso intelligere, nam hoc videtur animæ propriũ, ita vt sibi insint separatim. Respondet ipsum intelligere non esse sic proprium, ꝙ sibi insit anteq̃ ad corpus descendat: qñ quidem intelligere, quo nos experimur res materiales intelligere, aut phantasia est aut non sine phantasia. Ergo sibi inesse non põt antequam ad corpus descendat, & sic vult ipsum intelligere, quod primo aĩæ inesse experimur, non sine phantasmate esse. Hæc quo ad textum, atque pro dilucidatione eorum,quæ diximus in collectaneis. Deinde ad commentum,vbi Auer.vult Arist.mouere qõnẽ vtilẽ,ex cuius solutione accipitur vnum valde vtile,& ab aĩa multũ desideratum. Resoluit aũt qõnem in duas, quarum prima est vtrum oẽs actiones & passiones animæ non inueniantur per cõmunicationem corporis,& sunt cum hoc actiones, & passiones in rebus existentibus in corpore. Hæc est prima qõ. Secunda vtrũ in eis inueniatur aliqua quæ nec habeat cõmunicationem cum corpore, nec egeat re existente in corpore. Debes scire ꝙ quadrifariam aĩæ actiones,siue passiones,intelligi possunt, aut ꝙ sint in corpore, & egeant re existente in corpore,aut ꝙ nec sint in corpore,nec egeant re existente in corpore,aut ꝙ sint in corpore,& non egeant re existente in corpore, aut ꝙ nõ sint in corpore,& egeant re existente in corpore.Auer. ſm & vltimum membrum per modum qõnis quærit, tacet alia, quia ex solutione horum patet solutio illorum. Rñdet ergo Auer.ad primam,& vult ꝙ esse põt aliqua vel actio vel passio aĩæ,quæ non est in corpore, quæ tñ eget re corporea. Hæc ad primam. Ad secundam etiam rñdens dicit ꝙ esse potest aliqua actio vel passio aĩæ, quæ nec est in corpore, nec eget aliquo existente in corpore. Quare quid Auer.per egere corpore intelligat, & quid per egere re corporea. Gandauensis vult Auer. intelligere per egere corpore egere determinata parte corporis tanquã instrumento,& subiecto,quo expletur operatio, & in qua recipiatur. Modo quo visio eget oculis siue pupilla,& in qua recipitur,& per q̃ expleatur per egere re existente in corpore,intelligit egere re corporali, e qua dependeat effectiue: qũo, vt inquit,intellectio eget phantasmate.Intellectio.n.non eget corpore.s.determinata particula corporis,

Quid per operationem propriam.

Dubitationes.

Contra quosdam.

Quot modis actio.

Quid per egere corpore Gandauensis opinio.

poris, vt subiecto,& vt instrumento,eget tamen phantasmate,quod est indiuiduum phantasiatum, ex quo depēdet effectiue.operationes vero cæterarum partium aīæ egent & parte corporis, & re corporea. Hæc Ioannes in q̄onibus. Contra hanc expositionem multifariam obiecimus in collectaneis,primo quidem, quia tunc actio ignis.s.ipsum ignire nō egeret corpore,non enim eget determinata particula corporis,vt organo vel subiecto. secūdo quia operatio aīæ nutritiuæ nō egeret corpore.non.n eget determinata parte corporis. tertio quia tunc motus cœli non egeret corpore,nō enim eget determinata parte corporis.Quod vero dixit intellectionem egere re existente in corpore, quia phantasmate,e quo dependet effectiue, falsum dicit, aut enim agit phātasma intellectionē virtute propria,aut virtute intellectus agentis,nō virtute propria: nullum.n.agens corporeum agit in subam incorpoream virtute propria.nec virtute intellectus agentis:quia tunc ageret vt illius instrm, hoc autem falsum est. non.n. pōt corruptibile esse instrumentum virtutis æternæ. Melius ergo diximus, & nunc breuius & dilucidius dicimus Auer.per egere corpore intelligere esse corpus necessarium,vt subiectum,e quo operatio dependet in esse, & in conseruari.hoc.n.modo operationes partis sensitiuæ, & partis vegetatiuæ egent corpore:quia corpus est necessarium, vt consubiectum, e quo operatio dependet saltem partialiter in esse,& in conseruari. per egere vero re existente in corpore, intelligit egere aliqua re corporea, vt obiecto,eo mō quo visus in videndo eget pariete: in quo colores visibiles sunt. Tunc imaginatur Auer.q̄ intellectiua anima sit substantia separata, & q̄ potest trifariam cōsiderari veluti quælibet substantia separata, vno modo in illo priori in quo præcedit sphæram humanam, vbi.s.est vna intelligentiarum,videlicet infima,& tunc intelligendo nec eget corpore,vt subiecto: nec,vt obiecto, quia intelligit in hoc priori substantias separatas per essentiam, quæ intellectio nec eget corpore,vt subiecto: nec re corporea vt obiecto.Alio modo considerari pōt in illo priori in quo intelligitur sphæræ humanæ vniri, nō tn̄ huic vel illa homini,& tunc licet eius intellectio non egeat corpore,vt subiecto,eget re corporea vt obiecto, eget.n.phātasmatibus in quibus sunt vniuersalia, non tamen his huius vel illius hoīs, sed hominis phantasiantis: Intellectus.n. vt anima sphæræ semper intelligit lapidem, qui licet non sit magis in his q̄ in illis phantasmatibus, tn̄ est in phātasmatibus lapidis.Tertio pōt cōsiderari, vt vnitus huic vel illi,& sic licet non egeat corpore,vt subiecto, eget tn̄ corpore,vt obiecto,nam intellectus in eget phantasmatibus meis pro intellectione rerum vniuersalium, quas intelligit,& intellectus in te eget phantasmatibus tuis. Ex quibus patet intellectus solutionis Auer. vult enim aliquam operationem animæ egere corpore vt subiecto, & re existente in corpore.s.vt obiecto, vt sunt operationes partis sensitiuæ,& partis vegetatiuę.Aliquæ sunt,quæ nec egent corpore,vt subiecto,nec vt obiecto, vt operatio aīæ, qua in illo priori,in quo non intelligitur sphæræ vnita,intelligit substantias separatas. Aliqua est aīæ operatio, quæ vt subiecto quidem nō eget, vt obiecto vero eget vt ipsum intelligere: nulla tamen est operatio, quæ eget re corporea vt obiecto,non aūt corpore vt subiecto. Hæc pro solutione Auer. In collectaneis contra positionē Auer.fecimus duas dubitationes pulchras, prima est q̄uo intelł's est cōpletus in specie,& eget pro sui operatione corpore vel re corporea. Secunda q̄uo est abstractus,& operatio eget saltem corporea re. Et licet in collectaneis respondebamus, tn̄ pro opinione Auer. (licet falsa) dilucidius dici potest,aīam esse completam in specie, & quo ad eius primam operationem non egere corpore, nec re corporea: est.n.prima operatio intelligere substantias separatas, quas intelligit per essentiam illarum in illo priori, in quo non intelligitur sphærę humanæ vnita,quo.n.ad hanc operationem corpore non eget,quemadmodum nulla intellectiua pro hac ipsa prima operatione eget cœlo.Quo vero ad secundam operationē,quæ est intelligere res materiales,eget corpore,sicut quælibet intelligentia pro secunda eius operatione,quæ est mouere cœlum, eget cœlo. Ad secundam vero similiter diceret Auer.intellectum esse abstractū, quia prima eius operatio nec eget corpore,nec re corporea. Cum hoc tamen stat, eius secundam operationem egere corpore vel re corporea saltē vt obiecto.Hæc pro opinione Auer. verum contra hanc opinionem pro veritate dicemus in sequentibus.

Refutatio expositionis. *Propria dilucidatio.* *Dubiones cōtra Auer.*

ARGYR.

Si igitur operationum animæ vel affectuum aliquis proprius sit ipsius, fieri potest vt ipsa anima separetur. Si vero nullus sit eius proprius: non separabilis est, sed est de ipsa perinde atque de recto: cui multa quidem, vt rectum est, competunt, veluti puncto pilam æneam tangere, non tamen ipsum vnquam separatum tanget: est enim inseparabile. quippe cum semper aliquo cum corpore sit.

a Rectum concretum rectitudinis. b συμβαίνει κατὰ τὸ ... (Greek marginal gloss, partly illegible)

Tex. cōmē 13. Siquidem igitur est aliquod animæ operū: aut passionum proprium: contingit vtique ipsam separari. Si vero nullum est proprium ipsius,non vtique erit separabilis. Sed sicut recto, [a] inquantum rectum est, multa accidunt, vt tangere æneam sphæram secundū punctum.[b] Non tamen [c] hanc [d] separatum rectum tanget. Inseparabile enim est, siquidem semper cum corpore quodam est.

Non quidē tanget hoc separatū rectum, *c Hāc ab hoc.* *d Separatū rectum rectitudo quæ est abstractum recti.*

COLLEC. Tex. cōmē. 13.

Apud Græcos expositores, cum Aristo.mouit.q.& absoluit eā, hoc in loco vtilitatē ponit.q. & solonis Them. vult Aristo. mouisse.q.hoc vero in loco eā absoluere sub ꝓblematis figura.Inquit Arist. { Siq̄d igitur aīæ operum, aut passionū ꝓprium, ꝯtingit vtiq; ipsam separari. si vero nullum est ꝓprium, non erit vtiq; separabilis } s̄m The. & alios quosdam Arist.sylłm tangit hypotheticū,arguens ꝑ conuersionem ꝑ contrapositionem. ex destructione antecedentis ad destructionem ꝯn̄tis, & tunc verbū Aristo. sic intelligitur, siquid operum, aut passionum est ꝓprium animæ,ꝯtingit vtiq; ipsam.s.aīam separari,id.n.adiectiuum { ipsam } apud græcos aīam refert,& in translatione Bysantij inuenitur { fieri pōt vt ipsa anima separetur. } tunc destruit an̄s,& ponit oppositum ꝯn̄tis, & inq̄t si vero nullum est proprium opus aīæ, non erit vtiq; ipsa aīa separabilis,imo caduca, & corruptibilis,& reddit Them.rōnem aliter vbi aīa separetur à corpore sine opatione, erit ociosa,& frustra,q̄m non poterit habere aliquod opus. Sed sicut recto. } Quod dixit exēplo testatur,vt Philop.ait.attamen debes scire q̄ rectum pōt capi ꝓ ipso participato, videlicet ꝓ rectitudine ipsa,& ꝓ ipso participante, vt pro habente rectitudinem,videlicet, corpus, vult ergo ostendere exemplo q̄ si actio inseparabilis existat, necesse est & substantiam aīæ esse inseparabilem,inquit ergo, sed sicut recto inquantum rectum.i.inquātum est in materia, multa accidunt quorum vnum est: vt tangere æneā sphęram s̄m punctum,nō tn̄ rectum separatum ab hoc.i.à corpore.i.rectitudo ipsa tangit æneam sphærā in puncto, sic suo modo simili erit de aīa.s.q̄ si dum est in corpore intelligit sensibilia,q̄n separata erit nō intelliget, vnde ꝓ proportionale aīæ sumit ipsam rectitudinem. Proportionale aīæ prout est in corpore.i.hoīe sumit rectū. proportionabiles eis quæ percipit anima sumit æneam sphæram. ergo vult dicere q̄ quemadmodum rectum sensibile tangit æneam sphæram: & rectitudo separata non tangit illā: sic aīa in corpore.i.hō intelligit sensibilia, ipsa separata non intelliget illa. Inseparabile.} Reddit rōnem, quare rectitudo ipsa non pōt tāgere æneam sphæram,& inquit.n.pro q̄m.s.rectitudo est quid inseparabile,siquidem, pro cū semper cum quodam corpore est.i.sic.ergo tangere non pōt cum separatim accipietur,dixit { multa accidunt recto inquātum recto } q̄m accidit recto in materia tangere æneā sphæram,habere omnia puncta posita: terminare corpus naturale,& multa similia. hæc est huius loci expositio secundum græcos expositores.

Commen. 13.

CVM demonstrauit. Hoc in loco Auer.aliter textum inducit: q̄m Arist.mouit.q.& soluit & probauit sol. inductione & sylło:vt visum est hoc in loco probat illā ex parte ipsius aīæ, intendit ergo ostendere s̄m Auer. ex parte animæ,

aīæ, ꝙ nulla eſt propria operatio aīæ ſeparatim ei conueniens ſine concurſu corporis. Et tu debes ſcire: ꝙ ratio Ariſt.ſic ordinatur: ſi eſt aliquod opus proprium aīę,contingit ꝙ ipſa operatio ſit ſeparabilis, ſeparatim aīæ cōpetens ſine corpore, tunc ab oppoſito añtis, ſed nullum eſt opus proprium niſi animæ. ergo oppoſitum ꝯñtis, ſequitur nullum erit cōpetens ei ſeparatim, ſine concurſu corporis. probat Ariſto.id oppoſitum añtis per exemplū,qm̄ ſicut proprium eſt recto in materia exiſtēti tangere æneā ſphæram,& non recto ſeparato, ſic erit de aīa dum erit in corpore, habebit opus proprium.ſ.quia percipiet ſenſibilia,& qñ erit ſeparata,nō habebit proprium opus,& ſic patet oppoſitū añtis,hic ergo probatio probat, ꝙ nulla operatio cōpetit animæ ſine cōcurſu corporis, & ſic habetur confirmatio ſol.datæ.Auer.ergo primo ponit textus intētionem, & inquit, cum demſauit ꝙ quærendum eſt prius vtrum aliqua actio,aut paſsio aīę ſit extra corpus,& ſi fuerit,vtrum eſt cū eo,quod eſt extra corpus, & extra oē exiſtens in corpore: incepit demſare hic, ſi fuerit aliqua paſſio animæ propria.i.ſine corpore,poſe eſt vt ſit abſtracta, ita ꝙ illa paſsio, aut actio non ſit in rebus exiſtentibus in corpore,& ſi non habuerit actionē aliq̄ propriam, impoſe eſt,vt ſit abſtracta, cum actio eius ſit in rebus exñtibus in corpore. & hoc ſup.vult facere, vt confirmet ſolonē datam,vt induxi. Deinde applicat ſententiam verbis,& ſermo eius patet.Ex his apparet dr̄ia expōnis Auer. & The. græcorum:qm̄ illi ly {ipſam} in aīam referunt. Auer.autē ly{ipſam}in operationem, & ſic veniunt diuerſæ ſententiæ. Et eſt manifeſtum.}Auer. ſoluit.q.contra Ariſt. quā mouent expoſitores,qm̄ Ariſt. vtitur conuerſione ꝓ contrapoſitionem. modo dictum eſt.2.Topic.ꝙ illa nō debet fieri niſi ab oppoſito ꝯñtis ad oppoſitum añtis. Ariſt.autē arguit ecōtra ab oppoſito añtis ad oppoſitum ꝯñtis,vt viſum eſt. Auer.ſoluit.q.& ponit duas regulas prima ſi eſt aliqua hypothetica conditionalis, cuius añs eſt vna propoſitio de ineſſe, & ꝯñs vna modalis de modo contingenti,vel poſsibili,tūc licet arguere ab oppoſito añtis ad oppoſitum ꝯñtis,vt ſi hoc viſibile eſt aīal, poſe eſt vt ſit homo ſed hoc viſibile non eſt animal. ergo non poſe eſt vt ſit homo. Adhuc ſi Dion nauigat,contingit bene nauigare, ergo ſi non nauigat nō cōtingit ipſum bene nauigare. Secunda regula eſt ꝙ ſi fuerit vna hypothetica cōditionalis, cuius añs ſit de ineſſe & ꝯñs neceſſario ineſſe, vel de neceſſario,tūc non oportet, imo tunc cōmittitur fallacia ꝯñtis,vt dictum eſt in logica,inquit ergo, & eſt manifeſtū, ſicut dixit Them̄.ꝙ propoſitiones hypotheticę cōtinuatiuæ.i.conditionales, in quibus eſt ꝯñs poſsibile eſſe cū antecedente,neceſſe eſt vt ſemper deſtruamus añs,& cōcludamus oppoſitum ꝯñtis,& hæc eſt prima regula. Deinde ponit ſecundam.d.econtrario diſpoſitioni propoſitionū, quarum conſequens ſequitur añs neceſſario, & tūc ad formam reſpondet argumenti.d.& ideo nullum impoſe contingit Ariſt.inquātum deſtruit añs.v.g.ꝙ ſi hoc,viſibile eſt aīal,contingit eſſe hoīem.ergo ſi non eſt aīal, non contingit eſſe hoīem.Ariſt.ergo arguit ꝓ primam regulam,& ſic non peccauit in logica. Poſt Auer. probat añtis oppoſitum per exemplum datum de recto:& quia ipſum expoſui in litera: ideo ſermo eius relinquetur tanquā manifeſtus. Sed circa ſolutionem Them̄. attici inſiſtunt pluribus inſtantijs,quarum quaſdam moderni latini aduerſus Them̄. ferunt, prima quidem atticorum inſtantia in Them̄.eſt ſi Soc.procreandus animal, eſt & ipſum hoīem cōtingit eſſe,ſed ipſe aīal non eſt, ergo ipſum nō cōtingit hoīem eſſe,perfecto hic modus arguendi nullus. Adhuc monſtrato fœtu leonis arguā. Si hoc homo eſt & aīal contingit eſſe,ſed homo nō hic,ergo & aīal non contingit eſſe, hic enim arguendi modus, vt prior. Moderni noſtri arguūt, & quærunt in iſto ſyl°,ſi hic viſibile,hō &c. vel ꝯñs ſequitur de neceſſario,vel cōtingenter, ſi neceſſario ergo licet argui ab oppoſito ꝯñtis contra ſecūdam regulam. Si contingenter ſequitur,ergo ſtat oppoſitum ꝯñtis ferme cum añte,& ſic contrapoſita nulla. Rurſum vel ibi arguitur ab inferiori ad ſup.vel ad ſup.ad inferius.ſi primo modo, non debet deſtrui añs, ſi ſecundo modo tunc prima ꝯñtia nulla erit, hmōi ſunt argumenta contra The. Ideo attici aliter dicunt Ariſt.hoc in loco nō arguere hypothetice, per conuerſionem per contrapoſitionem, ſed ipſum duas ponere regulas ad inueſtigationem immortalitatis aīæ deſeruientes.prima eſt, ſi operatio aliqua eſt propria animæ ipſam aīam contingit eſſe ſeparatam. Secunda regula illi impertinens,ſi nulla operatio eſt animæ propria, aīa non eſt ſeparabilis,& has duas regulas probat Philop.hic longa cōmentatione vtens.quas vide, & ex hoc amouetur qō contra Ariſt.qm̄ Ariſt.nō arguit,ſed narrat regulas, & eas vno exemplo exponit,vt viſum eſt: Sed adhuc expoſitores græci in has regulas inſtant primo cōtra primam, arguā enim ſic, ſi aliqua operatio eſt propria oculo, cōtingit oculum ſeparari,ſed hoc falſum eſt,qm̄ ponā añs,& tñ non ſequitur poſitio ꝯñtis. Adhuc contra ſecundam inſtant.Si nautæ actio nō pōt ſeparari à naui, nec nauta poteſt ſeparari ab ea,modo nec hic valet, qm̄ nauta pōt ſeparari à naui,non tñ operatio eius poteſt ſeparari à naui, & ſic volunt hmōi regulas nullas eſſe. Poteſt teneri vterq; modus.ſ.Them̄.& atticorū, ideo ꝓ defenſione Them̄.debes ſcire ꝙ tribus modis licet arguere, ꝑ conuerſionē per contrapoſitionem ab oppoſito antecedētis ad oppoſitum ꝯñtis vno modo in relatiuis vt ſi pater eſt, ergo filius, ſed pater non eſt,ergo nec filius. Secundo modo in conuertibilibus,vt Ariſt.ait in poſterioribus.& Auer.7.Phy.vt ſi ſor.homo ſor.riſibilis,ſed ſor.non homo. ergo ſor.non riſibilis. Tertio modo,vt The.ait,qñ añs eſt de ineſſe,& cōſequens categorica de contingenti,vel poſsibili,& debet limitari conditionibus,prima ꝙ prædicatum añtis,& conſequentis non ſint æqualia ſub vno genere, ideo nō ſequitur,ſi leo eſt homo,cōtingit hoīem eſſe hominem. ſed leo non eſt homo,ergo non contingit hoīem eſſe hoīem. Secunda neque in terminis arguitur diſtractiuis,propter primam inſtantiam atticorum.Tertia neque prædicatum antecedentis ſit inferius ad prædicatum ꝯñtis propter ſecūdam inſtantiam atticorū.& ſic primæ inſtātiæ nullæ ſunt. Ad ſecundas alias noſtrorum latinorum dicendum. Ad primam Auer.regulam ſecundam intelligere, vbi ꝯñs ſequitur neceſſario abſolute ad antecedēs, vt ſor.hō ſor.animal. ergo ſi non aīal non homo. Ad ſecundam dicendū, ꝙ nec ſic,nec ſic,qm̄ illa regula eſt vl'is in abſolutis, nō in miſtis,vt in cōmento meo primi priorum ſat expoſui. Ad inſtantias contra atticos dicendum,vt Philop.ait propriū eſt duplex.vnomodo partim qñ indiget ad hoc, vt exiſtat ſecūdo modo qñ indiget altero pro ſui exñtia. mō in propoſito,proprium pedis eſt incedere, tñ pro ſui exiſtentia indiget toto,exemplum ſecundi,vt oxymel dulce,propriū melli dulcedo,non per exiſtentiam totius, ideo pōt & ſeparatim competere melli,& hoc modo ſecundo Ariſt. ait ipſam operationem propriam eſſe aīæ. primo modo vero oculo proprium eſt videre. Ad ſecundam dicendū ꝙ nauta poteſt accipi,vt homo,& vt nauta, ſecundo modo non habet opus proprium,ideo non cōpetit ſibi ſeparatim,primo modo bene: ideo pōt ſeparatim ineſſe vt Hammonius ait,& tu applica in propoſito,ait.n.Ariſt.{ſi aliqua operatio eſt propria}& non dixit,ſi omnes ſunt propriæ,qm̄ ad hoc,vt ſeparata ſit, ſufficit aliquā hr̄e propriam, vt homo nauta reſpectu nauis. Adhuc attici mouēt alteram quæſtionem,dicūt.n.cur nam dixit. Si igitur eſt aliquod opus proprium contingit vtique ipſam ſeparari? oportebat.n. dicere,ꝙ neceſſe eſt ipſam ſeparari. Ad hoc ſol.græci dāt duas prima eſt, qm̄ poſito ꝙ anima habeat opus propriū, non oportet vt ſemper ſit ſeparata: qm̄ dum eſt in corpore,non eſt ſeparata, ſed contingit ipſam eſſe aliquando ſine corpore,& ſic appoſuit{ contingit.}Præterea obijcit alius expoſitor,ſi ſemp eſt in corpore, vt Pythagoras ponit,& multi alij,vt Auer.& tamen nunq̄ corrumpitur: tūc ipſam non contingit aliquando ſeparari. Poteſt dici, vt Philop.ait:hoc ſaltem nunc aīæ non eſſe repugnans, pōt enim ipſa ſecundū ſe ſeparata exiſtere, & ſi ſemper in corpore aliquo maneat. Sed hoc verbum veritati opponere videtur,qm̄ ſi ſic eſſet,animal homini contingeret, qm̄ ſecundum ſe non repugnat animali in homine non eſſe. Aliter ergo poteſt ſolui,vt ipſe ait, ꝙ Ariſt. hic {contingit} accipit

Cap.12.

Dubitationes.

Commen 6.

Proprium duplex.

Dubitatio Græcorum.

Solutio.

Dubitatio.

Reſpōſio Phil.

Reſponſio melior.

accipit pro necessario, vt dicitur in lib. Perihermenias: dicimus.n. contingit solem ad arietem peruenire, q̄uis necessario perueniet. Et sic patet solutio quæstionis.

COMMENTARIVM.

1. expositio. THEMISTIVS vult totum textum præcedentem fuisse qõnē, in hoc vero Arist. soluere. Dicit.n. quamobrē statim qõ hæc decidi & definiri põt hoc genere. ecce qũo vult qõnem, quæ mota est in præcedenti textu hic solui. Quod si ita est, patet ex proximo textu nihil certi esse sumendũ, vt nõnulli sumpserunt, quicquid.n. dixit (ſm The.) fuit dictũ sub forma qõnis, non determinationis. Quo vero modo hæc solutio intelligatur, dicemus. Illud vero nũc nobis satis sit, accipere ex præcedenti textu nihil firmi de mente Arist. *Secunda.* Secundũ vero cæteros græcos expositores, cũ Arist. mouit qõnē, & dixit illã esse necessariã, & difficilem, cũq; ostendit eius difficultatem, hic oñdit illius qõnis vtilitatē. Vtilitas aũt hæc est, ꝙ qualis fuerit operatio, talis erit essentia, nam si operatio fuerit propria aïæ, aïa erit separabilis. Si non fuerit propria animæ, sed cõmunis animæ & corpori, anima non erit separabilis. *Tertia.* Dicit etiã potest, ꝙ cum Arist. mouit qõnem de operationibus, & soluit, nunc ex his quæ in solutione dixit, infert per modũ corollarij duas conditionales, huius expositionis signum est verbũ igitur, quod est illationis nota. ergo innuitur Arist. ex dictis nunc aliquid inferre. Vnde dicit, siquidem igit̃ est aliquod aïæ operum aut passionum, quæ sit propria animæ (vt dictum est) ꝙ eam habeat anima aliunde, q̃ à corpore, vt Plato dicebat, contingit ipsam aïam separari à corpore .s. (vt exponit The.) remanere separatam corpore resoluto, imo contingit eam redire ad pristinam dispositionē, in qua erat anteq̃ corpori vniretur. Secundam hypotheticã ponit dicens, sinautē nullum opus est proprium ipsius, sic ꝙ separatim tale opus animæ inesse possit sine corpore, ipsa non erit vtique separabilis penitus, hoc mõ legit The. Clarius legerem ego iuxta expositionem proximi textus, siquidem igitur est aliqua passionum aut aliquod operum aïæ proprium, vt Plato dicebat quod non acciperet à corpore, verũ erit quod Plato dixit.s. ꝙ aïam contingit separari.s. modo quo Plato dixit ante corpora.i. separatam esse anteq̃ corpori vniretur. Sinautē nullum opus aïæ sit proprium, quin aut depēdeat à corpore, aut accipiat à corpore, anima ipsa non vtique erit separabilis, hic est separatim existēs ante corpus, nisi prius fuisset ociosa. *Instantia.* Sed dices ex his conditionalibus nihil habemus de operationibus aïæ: ergo quærimus qualis est aïæ operatio. *Responsio.* Respondet exēplo sumpto à recto, quod concretiue sumptũ, hoc est vt rectum, tangit sphærã in aliquo signo. Abstractiue vero sumptum hoc est vt rectitudo, non tangit sphæram, nisi secundum imaginationē, ita aïa, vt anima, intelligit intellectione concretiua, quæ sibi primo à phãtasmate vr̃ inesse. Tali aũt intellectione concretiua ipsa, vt abstracta, atque vt intellectus non intelligit, sed intelligit intellectione abstracta à phantasmate. Ergo sicut aliqua operatio est recta, vt concretum, quæ non est recti vt rectitudo atque vt abstractum, sic aliqua intellectio est aïæ, vt anima est.i. in corpore, quæ non est animæ vt abstracta, & separata à corpore. animæ enim vt est aïa in corpore propria operatio est intelligere concretiuum.s. per depēdentiam & ꝯcretionem phantasmatum. aïæ vero vt separata est propria operatio non erit ipsum intelligere concretiuum phantasmatũ, sed erit ipsum intelligere abstractum à phãtasmatibus. *Intellectio animæ duplex.* Est.n. ipsius aïę duplex intelligere phantasticum, quod est circũcernens phantasmata, vel à phantasmatibus depēdens. Alterum est intelligere abstractiuum, quod non circũcernit phantasma, primum est propria operatio aïæ vt concreta corpori est. secundum est propria aïæ operatio, vt abstracta à corpore est. Vnde dicit, sed sicut recto in concreto sumpto.s. vt rectum, multa accidunt, quorũ vnũ est, vt tangere æneam spheram ſm punctum, hoc est ſm certũ signũ, non tñ tangit hanc æneam sphæram, vt est separatũ rectũ .i. vt accipitur pro rectitudine in abstracto, cuius cãm inqt quia sup. ipsum tangere æneam sphæram inseparabile est, tactus.n. est corporeum existentium in materia: siquidem, vt inquit, tangere æneam sphæram semper cũ quodã corpore est, sup. sic animæ, vt est concreta corpori aliqua operatio competit.s. phantasticũ intelligere, quod nõ ipsi cõpetit, vt abstracta à corpore, sed inest sibi intelligere abstractum à phantasmatibus. Ex his patet ꝙ perperam ex hoc loco iuniores sumpserunt animam nõ remanere post mortem. hoc.n. inferunt, quia Arist. vr̃ dicere aïam nullum hr̃e opus proprium, & sic nõ poterit esse separata. *Contra iuniores.* Inferũt etiam, q̃a Arist. dicit recto competere operationē, non rectitudinem. *Rectitudini.* Sed hæc friuola sunt primum quidē q̃a Arist. hypothetice loquitur, ex quo nihil categorici inferendũ est, secundo, quia dato ꝙ Arist. loqueretur categorice, nõ dicit, animam non separari post, sed dicit eã non esse separatam, vt Plato dicebat, qui eam posuit separatã ante corpora. Præterea, quod secundo loco dicebant, est puerile, imo ex illo colligitur oppositum. Arist.n. nihil aliud vult habere, nisi ꝙ sicut recto in cõcreto aliquid cõpetit, quod non competit recto in abstracto, ita animæ concretæ corpori competit aliquid: quod non cõpetit, ei, vt est abstracta, nam ei, vt corpori concretæ cõpetit intelligere phantasticum, quod sibi non cõpetit, vt est abstracta. Imo, si bene hæc considerentur, innuunt totum oppositum, in conditionibus enim nihil certi habes, & siquid habes, illud est contra eos. In comparatione vero habetur totũ oppositũ, solum.n. vult id quod animæ competit, concrete non competere, & abstracte. *Dubitationes tres.* Sed contra hæc dubitabis primo quo modo anima abstracta à corpore intelligit? Secundo cur anima concreta corpori intelligit intellectione concreta phãtasmatibus, abstracta vero intelligit intellectione abstracta à phantasmatibus? Tertio quid magis intellectione aïæ post mortem conuenit dictis Arist. vel saltem his, quæ sequuntur ab Aristo. dictis? Et licet hic magis pertineant ad librum tertium, tñ quia iuniores, quæcũq; dicũt de immortalitate, acceperunt ab his duobus locis, ideo oportet immorari in hoc. *Solutio primæ quæstionis.* Ad primam ergo qõnē rñdet doctissimus Simpl. in post prædicamentis, & imaginatur animã pati aliquid ab extremo motore, quod Arist. ex eo ꝙ talis externus motor, est singulare existens in virtute phantastica, phantasma appellat. Istud vero quod à phãtasmate patitur, Them. noesem appellat, aliq̃ noema.i. notionem, Arist. vero nunc appellat illud spēm, nunc formam, nunc notionē. Est aũt quedã similitudo facta in intellectu ab ipso singulari exñte in virtute phãtastica, quæ ipsi intellectui repñtat obiectum vl̃r. Imaginatur.n. Simpl. ꝙ sicut visus à colore exñte in pariete recipit spēm coloris, mediante qua colorē videt, sic intells ab ipso singulari exñte in virtute phantastica recipit spēm, quæ repræsentat illud singulare vl̃r. Vnde vero habeat ꝙ hæc spēs exñs in intellectu repræsentet vl̃r, illa ĩ visu particulariter, tertio huius patebit. His stantibus dicit ꝙ aïa postquã accepit spēs que repræsentat singularia vl̃r ab ipsis phantasmatibus, reddit̃ actuata, veluti lignum postq̃ accepit caliditatem redditur actu calidum: sic vero affecta & actuata, elicit suũ intelligere, & iudicat per talem spēm, ergo aïa postq̃ recepit species à phãtasmatibus, põt illis mediantibus deduci ad actũ intelligendi oïa, quæ illæ spēs repræsentant. Qua rõnē fit vt phantasma nõ sit necessarium nisi pro generatione primorũ actuũ.s. pro generatione talium spērũ, quæ sunt veluti formæ aïæ. non aũt pro generatione secundorũ actuũ quæ sunt ipsę intellectiones. Aïa ergo abstracta à corpore intelligit ea vl̃r, quæ intelligebat, cum erat corpori cõcreta, sed alio modo, q̃a cum erat corpori cõcreta, intelligebat vl̃ia in phãtasmatibus exñtia, qũo visus sentit colores in pariete. cũ vero est abstracta, intelligit vl̃ia, quę sunt in singularibus extra phantasticam constitutis, mediantibus speciebus, quas recepit à singularibus exñtibus in phantastica. Hæc de prima dubitatione. *Solutio ad secũdam quæstionē.* Ad secũdam dicimus aïam concretam corpori intelligere per easdem spēs, per quas intelliget à corpore separata, & eadē intelligibilia, verum alio modo, corpori vero vnita intelligit vl̃ia, quæ sunt in phantasmatibus, vt colores in pariete. Separata vero intelligit vl̃ia non exñtia in phãtasmatibus, sed existentia in singularibus extra aïam penitus constitutis. Causa vero est: quia aïa corpori concreta omnibus virtutibus sensitiuis connectitur, propterea intelligere nõ põt, quin intelligat

intelligat vł'e in ſingulari phantaſiato,& ita non ſine phan taſmate. At pro intelligere aīæ actuatæ, vt aīa actuata eſt, non eſt phantaſma neceſſarium,quia (vt Simpl. ſapide dixit) aīa actuata à ſpēbus,quas accepit à ſingularibus phātaſiatis,pōt deduci ad intellectionē eorundem vłium ſine phantaſmate,ergo phantaſma eſt neceſſarium per accidēs ad intellectionē,quia non ad intellectionem ſimpl'r,ſed ad intellectionem concretiuum, quod eſt aīæ vt eſt corpori concreta,non aūt per ſe, quia non ad intelligere ſimpliciter,quod eſt aīæ ſimpl'r. Ad tertiam quid conuenit fundamentis Ariſt.non eſt mihi leue dicere ſicut ipſemet dixit, tñ dici pōt, ꝙ duplex eſt cognitio ſicut duplices ſunt res, quæ cognoſci poſſunt. Materiales quidem quæ quidē ſimpliciter & ſ̄m rem in materia ſunt,licet ſ̄m rōnē vł'r ac im materialiter intelligibilia ſint, hæc ſunt vłia materialia. Sunt res etiam intelligibiles immateriales,vt diuinæ ſubſtantiæ.Materiales ergo res aīa non intelligit,niſi in phan taſmatibus (vt dictum eſt) hoc eſt in ſingularibus phanta ſiabilibus,& phātaſmata ipſa in organis corporeis, vt colores in pariete. At immateriales dupl'r intelligere pōt, vno modo per eſſentiam illarum intuitiue. Alio modo ap præhenſione rerum materialium. Tunc dicerem aīam cor pori concretā intelligere res materiales, & immateriales. materiales quidem intelligit vi vnionis per ſpēs à phātaſmatibus,acquiſitas. Immateriales vero appræhenſione rerum materialium,& ſic illas appræhēdit in mālibus. Cum enim aīa ſit res ſimpl'r immaterialis, & dum eſt in corpore,ſit materialis,ſic materiales res intelligit,& immateria les in ipſis immaterialibus. Poſt mortem vero vi ſeparationis immateriales appræhendit, & in ipſis immaterialibus appræhenſis appræhendit materialia. Pōt ergo dici ꝙ aīa poſt mortem appræhendit materialia,& immaterialia, immaterialia,quidē ꝑ eſſentiā illorū,mālia vero apprehen ſione mālium.Hoc aūt habet vi ſeparationis,nā eo ipſo ꝙ ſeparatur,vi illius ſeparationis propter ablationē oīs materialitas,quæ erat ei impedimento, immaterialia intuitiue appręhendit, & appræhenſione eorū appræhendit oīa mālia,ſicut deus appræhenſione ſuæ eſſentiæ appræhēdit oīa. Conſonat aūt hoc ei,quod dicit in hoc primo, & in 3.huius.vbi ſupponens intellectum remanere,quærit vtrū reminiſcatur eorum,quæ in vita nouit,& rñdet ꝙ nō, quia intelligere corrūpitur ipſo ſenſu corrupto. Quare dicerē corrumpi ſpēs,& ſcias,& oīa quæ accepit à phantaſmatibus,nō aūt remanet ocioſa, quia vi ſeparationis intelligit intuitiue immaterialia,appræhenſione quorum intelligit mālia. Sed dices,ſi nihil reportant aīæ eorum quæ didicerunt in vita,ergo fruſtra corporibus vnirentur. Præterea. tunc fuiſſent corporibus violenter vnitæ. Rñdeo negando ꝯñtiam,quia non fuerunt vnitæ, vt reportarent cognitionem rerū mālium illo modo acquiſitā,ſed certo tēpore illo modo cognoſcendi res māles animæ potirentur. Præterea.nego illas fuiſſe violenter vnitas oīno, quia ſ̄m quid fuerunt naturaliter vnitæ, ſed pro perpetuo bene cōcedo illas violenter vniri.Verum licet pro opinione Ariſt. hæc dicerentur pro veritate tñ dicemus in.3.huius quæcūque acquiſiuit aia in vita, quæ nō egent corporea ꝯſeruatione remanere,nam ipſa aia ſufficienter illa pōt conſeruare,tales ſunt habitus intellectuales,ſciæ,& id genus,quare hæc remanebunt. Ex his textus pōt aliter exponi,vt dicamus ꝙ poſtq̄ Ariſt.proximo textu mouit qōnē, & ſoluit vt haberet contra Plat.aīam non præcē corpori ſeparatam, In parte iſta infert duas hypotheticas, vt oñdat aīam ſeparari à parte poſt ab ipſo corpore. Prima quidē igitur infert, cum inquit,ſiquidem igitur eſt aliquod aīæ operum, aut paſſionum proprium,contingit vtique ipſam ſeparari, & intelligit ꝑ opus proprium,vel paſſionem propriam, quæ aīæ ineſt,vt ſubiecto,& non corpori,& quæ per hoc quod aīæ ineſt,e corpore non dependet,vbi.n.opus tale ſic proprium aīæ inerit,talem aīam ꝯtingit ſeparari. Ponit ſecūdam cum inquit.ſinaūt nullum eſt ipſius aīæ propriū,quin .ſ.corpus concurrat,vt ſubm,vel quin dependeat à corpore,non vtique erit aia ſeparabilis à parte poſt, ſed ex his hypotheticis nihil habetur,niſi in altera earum ponat antecedens. Ideo ponit antecedens in vtraque,ſed alia atq;

Solutio ad tertiam qōnem.

Anima quō intelligat res materiales & immateriales.

Tex. cōmē.66. Tex.cōm.20.

Pulchra dubitatio.

Reſponſio.

alia rōne ſumendo animam,& dicit,ꝙ animæ corpori concretæ nullum opus eſt proprium, quin ad illud concurrat corpus, quēadmodum nec recto aliquod opus eſt ꝓpriū, quin ad ipſum concurat materia, aīæ vero è corpore abſtractæ opus proprium eſt vt ipſum intelligere, quod corpus non cōcernit,quia nec phantaſma, nec rem in corpore.nam aīa ſeparata vi ſeparationis intelligit,quæ non intelligit dependentia ad phātaſma, intelligit.n.immaterialia per eſſentiam immaterialium,& materialia ipſa appræhenſionem immaterialium(vt dictū eſt.)ergo ex hoc textu habetur aīam à parte poſt eſſe ſeparabilem.Vnde dicit, ſed ſicut recto in concreto,inquātum rectum, circūcernit materiam,multa accidūt,quæ nō accidunt rectitudini abſtractæ à materia, quorum vnum eſt tāgere æneam pilam ſecundum punctum,q̄ tñ non tangit,vt eſt ſeparatum ſiue abſtractum rectum, quia ipſum æneam ſphæram tangere eſt à materia inſeparabile, ſiquidē ipſum tangere æneam ſphæram ſemper cum quodam corpore eſt,ſic ſup.aīę con cretæ nullum opus eſt proprium, quin concernat corpus, animæ vero abſtractæ eſt proprium opus nullum concernes corpus,ergo contingit animam ſeparari, quia pōt ipſi cōpetere aliquod opus,nullum corpus circumcernēs. Ecce qūo iuniores textum hunc perperam intelligentes in aniles fabulas detruſi ſunt. Quo vero ad verba attinet, tranſlatio vetus,quæ dicit, non tamen tangit ab hoc ſeparatum rectum,licet poſsit ſtare,tñ clarius ſtat ſi dicat non tñ tangit hoc.i.hanc pilam æneam ſeparatum rectum: decipitur aūt tranſlator,quia in græco, verbum illud legitur in genitiuo,ſed non animaduertit,quia verbū tangit regit in græco genitiuum,apud vero nos accuſatiuum. Hactenus de his, quæ erant neceſſaria pro textus dilucidatione. Quātum ad ea quæ in cōmento dicebamus, Debes ſcire ꝙ Auer.arbitratur Ariſto.probare ſolōnē datā. Quæſiuit enim vtrum eſſet,aliqua operatio propria aīæ, & rñdit ꝙ nulla,quia ſi qua eſſet,maxime eſſet intelligere, modo intelligere non eſt,ergo nulla.vult ergo Auer.vt nunc probet ſecunda rōne ſolutionē datā.eſt aūt rō Ariſt.vt Auer. arbitratur,hæc ſi aliquod opus eſt proprium aīæ, cōtingit ipſam.ſ.operationē ſeparari.i.ſeparatim aīæ cōpetere, ſed nullum opus eſt proprium, ergo nulla operatio eſt ſeparabilis,hic eſt ſeparatim aīæ cōpetens. Quod vero nullū opus ſit proprium,probat Ariſt.ſ̄m Auer. exemplo recti, cui nulla operatio propria ꝯpetit.Et licet in collectaneis huic expōni fauebam, tñ nunc vr̄ mihi in hac expōne eſſe tot errata,quot verba. Primum.n erratum eſt vbi arbitrat̄ hunc textum eſſe probatiuum,hic.n.verbis Ariſt. nō conuenit,in illis.n.nihil ponitur, quo indicetur probatiuum, eſſe hunc textum, imo ponitur nota illationis qua potius innuitur textum hunc eſſe illatiuum. Secundū erratū eſt, quia Auer.arbitratur Ariſt.velle probare operationē eſſe ſeparabilem,quod eſt contra verba,nā verbum ipſam nō ad operationē vel paſsionem retulit Ariſt.ſed ad aīam,q̄a opus vel operatio græce eſt ἔργον,ergon,paſsio vere græce eſt πάθημα pathema,& vtrūque eſt neutri generis. At verbum ipſam in græco eſt fœminini generis,ergo non niſi ad aīam referendum eſt,vt græci retulerunt.Tertium erratū eſt quia vr̄ in ratione hac (vt illam cōponit Auer.) eſſe petitio principij.idem.n.eſt eſſe propriam operationem,& ſeparatim ipſam aīæ competere. Quartum erratū eſt,quia Ariſt.non quærebat,ſi eſt operatio ſeparabilis,ſed ſi eſt operatio propriam,ergo non oportet eum probare nullam eſſe operationem ſeparabilem, ſed nullā eſſe propriam,quia ſic eſt ad propoſitum.q.Cum.n.ipſe per Auer. ſoluit qōnē ad partem negatiuam,& probauit nullam eſſe operationem propriam, ſi hic probat illud idē ſecunda ratione debet probare eādē ſolonem.ſ.ꝙ nulla eſt operatio propria,& non ꝙ nulla ſit ſeparabilis. Quintum erratum eſt,quia arbitratur Ariſt. hic argumentari ab oppoſito antecedentis quod textui non conſonat, quia cū deſtruitur antecedens, vel ꝯñs alicuius conditionalis non deſtruitur conditionaliter,ſed categorice,modo Ariſto. cum poſuit primam conditionalem,ſtatim ponit alteram conditionalem,quæ licet ſic facta eſt oppoſitio antecedentis & oppoſito ꝯñtis prioris cōditionalis, tñ non ponitur categorice,

Conſideratio verborum.

rice, quõ ponitur destructio ãntis, vel ą̃ntis, sed hypothetice, dicit enim si vero nullum est proprium opus, nõ vtique erit separabilis, modo hæc est vna hypothetica, quæ cum nihil ponat in esse, non vr̃ destructiua, nec constructiua. Causa vero erroris Auer. fuit The. qui paraphrastice textum exponendo, argumentatus est ab opposito ãntis, verum The. pace sua in hac expositione obdormiuit, cum cæteri græci penitus ab eo differant. Quærũt hic vtrum ex opposito antecedentis licet argumentum facere ad oppositum ą̃ntis. Hæc quæstio est disputata in collectaneis, propter auctoritatem The. & Auer. Verũ (vt ex dictis patet) hæc qõ est extra propositum, cum Arist. hoc pacto nõ syllogizet, Sed quia transiuit in vsum ideo quærat de ipsa. Respondet The. & Auer. post ipsum, ꝙ licet syllogizari ab opposito ãntis, qñ ą̃ns accipitur sub forma contingentis vel possibilis, quia bene syllogizatur, si dion nauigat, contingit dionem bene nauigare. Ergo si non nauigat, non contingit dioné bene nauigare. Auer. aũt ponit hoc exemplum, si hoc visibile est aĩal, contingit esse hoĩem, ergo si hoc visibile non sit animal, non contingit esse hoĩem. Ad propositum Arist. syllogizat eodem modo. Contra vero hæc fiunt instantiæ, prima si Socrates generandus est animal, contingit Socratem esse hoĩem, modo non sequitur, sed Socr. generãdus non est aĩal, ergo Socraté generãdũ nõ contingit esse hoĩem. Secunda si hoc est hõ demõstrato fœtu in vtero leonis, contingit hoc esse animal. modo non videlicet, sed hoc non est homo, ergo non contingit esse animal. Iuniores vero argumentantur contra exemplum Auer. nam in illo syll'o si hoc visibile est aĩal, contingit esse hoĩem, vel consequens sequitur necessario, vel cõtingenter. si necessario, tũc ex opposito ą̃ntis infertur oppositum antecedentis, & non ex opposito ãntis infert oppositum ą̃ntis. Sinautem ą̃ns sequitur contingenter, tunc oppositum ą̃ntis non repugnat antecedenti, & sic ą̃ntia fuit nulla. Præterea vel in illo exemplo arguitur ab inferiori ad suum superius vel à superiori ad suum inferius. Si arguitur ab inferiori ad suum superius, tunc nõ licet syllogizari ex opposito antecedentis oppositum ą̃ntis. Sinauté syllogizatur à superiori ad inferius, tunc ą̃ntia nulla erit. Diximus in collectaneis ab opposito antecedentis syllogizari posse oppositum ą̃ntis, primo in relatiuis cũ syllogizamus de secundo adiacente, vt si pater est, filius est, sed pater non est, ergo filius non est. Secũdo in conuertibilibus vt si Socrates est risibilis, Socrates est hõ. Sed Socrates non est risibilis, ergo Socrates non est hõ. Tertio quãdo antecedens est de inesse, & consequens est propositio contingens. Verum non semper, nam qñ prædicata antecedentis & ą̃ntis sunt æqualia, non valet, non. n. sequitur, si homo est leo, contingit hoĩem esse risibilem, sed homo nõ est leo, ergo nõ contingit hominem esse risibilem. nec videlicet, qñ termini sunt distractiui. non enim videlicet, si Socrates generandus esset aĩal, Socratem generandũ cõtingit esse hoĩem; sed non est animal, ergo non contingit esse hominem. nec valet, cũ argumentum fit ab inferiori ad superius, non. n. sequitur, si hoc demonstrato leone est homo, cõtingit hoc esse aĩal, sed hoc non est hõ, ergo hoc non cõtingit esse animal, ergo valet in omnibus, præterq̃ in talibus. Per hæc patet ad obiectiones contra regulam. Ad obiectiones vero contra exẽplũ dico ꝟm hanc expositionem ꝙ consequens sequitur necessario ad ãns, & tamẽ licet syllogizari ab opposito ą̃ntis, & ab opposito antecedentis, valet, n, si dion nauigat contingit bene nauigare, ergo si dionem non contingit bene nauigare, non nauigat. Quod vero liceat syllogizari ab opposito ãntis, patuit. Ad secundum dico ꝙ syllogizatur à superiori ad inferius. & quando dicitur ꝙ non videlicet, verum est in propositionibus de inesse, sed videlicet quando antecedens est de inesse, & ą̃ns contingens, vt dictum est. Alia multa in collectaneis diximus, quæ clara sunt. Fortasse aliter potest dici, & quidem ad mentem The. Them̃. enim vult tũc ab opposito antecedentis licere syllogizari, cum antecedẽs est de inesse, & ą̃ns contingens, sumendo cõtingens, vt distinguitur contra necessarium & contra inesse, vt in exemplo suo, si dion nauigat, contingit dioné bene nauigare, ergo si non nauigat, non contingit bene nauigare. Hoc modo hanc regulam intelligendo soluũtur obiectiones, si enim Socrates generãdus est animal, Socrates generandus est homo necessario, quia si Socrates generandus est animal, Socrates ẽ, si Socrates est, Socrates necessario est hõ. Similiter secunda deletur, quia si leo est homo, necessario est aĩal, & sic non sunt contra regulam. Exemplum Auer. forte est falsum, si enim hoc visibile est animal, necessario est homo. quia vel demonstras indiuiduum hoĩs per visibile, vel indiuiduum bruti. si hoĩs, videlicet, hoc visibile est animal, ergo est homo, quia si est animal, hoc visibile est, & si hoc visibile est, hoc visibile est homo. Obiectiones tamen nullæ sunt, vt dictum est. Alij vero per contingẽs intelligunt consequentiam contingenté, vt sit regula ꝙ ab opposito antecedentis sequitur oppositum consequẽtis, quando consequentia est contingens, vt si dion nauigat, sequitur contingenter vt bene nauiget, ergo si non nauigat, contingit non bene nauigare. Tutior tñ est prima expositio, quia potest melius applicari proposito de anima, animam. n. contingit separari, si habet opus proprium, vbi ꝯtingẽs accipitur cõmuniter, vt intelligenti patet. Secunda expositio etiam, quæ per contingens intelligit consequentiam nullo pacto verbis applicabilis est, quia si aliquod opus est animæ proprium, non contingenter sequitur ipsam separari: sed necessario. Hactenus de regula, illud tñ non ignorabis expositioné atticorum esse mentem Arist. vt in expõne textus visum est. & quia de illa perpulchre in collectaneis dictum est, ideo haud plura de his.

Quæstio. *Quæ iuniores.*

Videntur autem & omnes affectus animæ cum corpore esse, ira, mansuetudo, timor, misericordia, confidentia, gaudium, odium denique atque amor. nam vna cum his ipsum corpus aliquid patitur. Quod quidem ita esse ex eo patet, interdum enim non irascuntur: neque timent, etiam si se vehementes ipsis, manifestæ vt causæ offerant. interdum à paruis quibusdam mouentur atque exiguis, si feruet concitaturque corpus, & perinde se habet atque cũ afficitur ira. Hoc magis ex eo, patet, quia nonnulli nulla re penitus accidente, quæ quidem possit terrere, nulloque imminente periculo, vt ij qui metuunt, perturbantur ac afficiuntur timore. ARGYR.

Videntur autem & animæ passiones omnes cũ corpore esse, ira: mansuetudo: timor: misericordia, confidentia, adhuc gaudium & amare: & odisse. Simul enim his patitur aliquid corpus. Indicat autem hoc: aliquando à duris quidem, & manifestis passionibus incidentibus, nihil exacerbari: aut timere. Aliquando autem & à paruis, & à debilibus moueri, cum accendatur corpus, & sic se habeat cum irascitur. Adhuc autem hoc magis manifestum est: nullo enim terribili imminente in passionibus fiunt his quæ timentis sunt.

Tex. cõmẽ 14. Incidẽtibus, quæ obiter occurrunt ὥσπερ ὅταν quemadmodum quãdo συμβαίνοντος. accidente.

Themistius literam hanc cum præcedenti vult esse legendam, hoc modo. Sed sicut recto inquãtum rectum. i. in materia multa accidunt, quorum vnũ est, vt tangere æneã sphæram ꝟm punctum, non tñ rectum separatum ab hoc. i. rectitudo à materia separata, tangit. n. pro quia inseparabile sup. est quoddam, cũ semper cum quodam corpore sit: ita & animæ passiones. i. affectiones oẽs vidẽtur esse cum corpore, ira, mansuetudo &c. ergo vult Them̃. præsentem literam colligari ad præcedentem & tunc Them̃. loco de ly {autem} habet {ita} & huiusmodi expositio est optima: attamen in græco {autem} reperitur, & sic etiã Bysantius & Theodorus transtulerunt, vt patet in trãslationibus eorum. Et tunc si Them̃. sequimur, litera sic ordinabitur, si aliquod opus est aĩæ proprium, contingit ipsam animam separari. ergo si nullum opus est proprium ei, ipsam non contingit separari. tunc assumatur hmõi consequens pro maiori, si nullum opus est proprium, ipsam non continget separari, sed nullũ est opus proprium animæ. & hanc minorem intendit cum dicit {sed sicut recto} vsque ibi {simul enim} quam non posuit in propria forma; sed vim tetigit, tunc apponenda est conclusio. ergo ipsam

COLLEC. Tex. cõmẽ. 14.

ipsam non continget separari. Simul enim } hic secūdum huiusmodi expositionem prosyllogizat minorem illam,& syll's pōt cōponi in hunc modum,omnes passiones, quas, anima patiente,corpus patitur aliquid , id est corpoream transmutationem,sunt cōes aiæ,& corpori,tunc Arist. accepit minorem,& inquit,enim pro quia , sup. aia patiente hmōi passiones , simul corpus patitur aliquid.i.corporeā transmutationem.est ergo vis minoris, sed passiones animæ sunt passiones, quas aia patiente , corpus patitur corporeā trāsmutatione.ergo in prima figura passiones animæ sunt cōes aiæ,& corpori,& per cōsequens nullū opus est proprium, quod fuit minor proposita.Indicat } probat minorē pro syll'i,ex ijs & inquit.indicat aūt hic.i.istā minorem ita esse,ex eo patet, quoniam aliquando quidem.i.interdum accidit nihil .i. nullum hoiem exacerbari.i.irasci, aut timere,coincidētibus duris, & manifestis passionibus .i.etiam si se vehementes ipsis, & manifestæ causæ offerāt. aliquando accidit econtra & à paruis , & debilibus moueri,cum accenditur corpus.i.si corpus fuerit natura calidū, & siccum,& sic se habet, sicut cū irascitur.i.tale quale est corpus prouocatum ad iram. Adhuc autem inducit & secundum exemplum & inquit, adhuc autem magis hic manifestum,nullo enim terribili, id est timoroso imminente .i.accidente,aliqui fiunt timentes in his passionibus:vt melancholici.Ex his patet minor prosyllogismi. Et licet hæc expositio optima sit: vt vides,attamen est dubitabilis aliquātulum, quoniam huius ꝓpositio { sed nullum opus est proprium animæ } est vniuersalis ad passiones omnes,tam spectantes ad sensitiuam partem , q̄ ad intellectiuam partem,quam ad concupiscibilem,modo probare nullū opus esse proprium animæ, qm̄ passiones attributæ virtuti concupiscibili non sunt propriæ,est committere fallaciam cōsequentis & ex particulari negatiua arguere vniuersalem negatiuam. Propter quod aliter Auerrois hūc locum exponit,vt in expositione commenti apparebit.

Commen 14. CVM narrauit. Debes scire ꝙ Arist.declarauit in primis,operationes sensibus attributas esse cōes corpori, & animæ,adhuc & intelligere . genus autem passionum , in quibus apertissime id constat, est genus passionum attributarum virtuti concupiscibili. apponit ergo intētionem literæ,& inquit.cum narrauit ꝙ plures passiones,& actiones aiæ videntur habere coniunctionē cum corpore, incepit hic notificare genus,in quo apparet hoc manifeste . & exponit hic genus ponendo conclusionē textus . secunda ibi. { Omnis enim } componit syll'm quem nullus græcus cōposuit. Et prima pars patet.in secunda syll's componitur sic,omnis passio facta cum alteratione , & transmutatione est in corpore necessario,aut virtutis in corpore.tūc apponit minorem.d.omnia accidentia aiæ concupiscibilis sunt passiones factæ cum transmutatione . non concludit conclusionem directe,sed potestatem conclusionis . conclusio ergo formaliter sequens est, ergo oīa accidētia aiæ concupiscibilis sunt in corpore.conclusio vero sequēs potestate est.ergo hec anima aut est corpus,aut virtus in corpore. Sed quia propositio } Nunc probat minorē,Et primo ponit cām,quare minorem declarat , & non maiorem .d.sed quia propositio maior est manifesta, minor vero latet aliquantulum,cum sit possibile , vt passiones accidant animæ ex quibus corpus non patitur sup. manifestā transmutationem,vt illæ quæ accidunt apud sensum , id est vt sensationes : incepit declarare hoc, id est minorem exemplo,quod est alius modus à syllogismo. Et totus eius sermo manifestus est per se ex litera. Sed quidam dubitant

Dubitationes. hic : quoniam corpus cōcurrit ad affectiones, & ad actus, vt ad sensationes,propter quod quærunt nunquid corpus sit ita instrumentum affectionum , quemadmodum actuū sensibilium. Adhuc, & alij quærunt , quoniam non videtur verum quòd semper anima mouetur à corpore , imo ipsa mouet corpus . sicut domina eius , vt tradit Aristot. primo Politicæ , & in fine, huius primi inquit intellectum principari , & dominari corpori . ergo Aristot. non bene inquit. Ad primam sol. Them.dedit, & inquit non eodem modo corpus concurrere ad vtrunque . sed maior quidem (vt ait) affinitas est corpori cum perturbationibus animi , quàm sensuum cum instrumentis,& rationem reddit.d.hæc si paulo affecta , lacessitaque fuerint munus sentiendi legitimum abrumpunt , & impediunt , corporis mala permistio non impedit affectiones , sed promouet potius atque exacuit , vt possit intelligi corporis naturam proxime cum affectionibus conuenire . Vult igitur quòd corpus ad vtrosque modos occurrat , sed magis ad animæ affectus quàm ad eius operationes, quoniam ita concurrit ad affectus vt secundum omnem modum occurrat,scilicet tam secundum temperiem quàm secundum distemperiem . Ad actus vero intellectus , quoniam tātum secundum temperiem , ergo pluribus modis concurrit ad illos quàm ad hos , non tamen magis intensiue , vt patet. Ad secūdam ex verbis Simplicij excipitur quæstionis sol. vbi debes scire , quòd passio animæ est duobus modis,vna quæ corpus assequitur,altera quæ animæ inest cooperante corpore , prima vt Simplicius ait intelligere est , assequitur enim corpus , quoniam non potest animæ inesse nisi postquam phātasma præsens est nobis , & inquit,quòd de hac hoc in loco Arist.non dignatus est memorari,quoniam est magis actus quàm passio.Illa vero quæ inest animæ cooperante corpore est (vt inquit) illa quæ est animæ tanquam mouentis , corporis viuentis tanquam moti , & huiusmodi adhuc duplex,vna quidem in qua anima totaliter vtitur corpore, altera vbi corpus vtitur anima,& anima econtra corpore,illa quidem vbi anima corpore vtit̄, est in doctis, & eruditis,anima enim horū corpus mouet, & eo pro his vtitur , & corpus non concitat animam, nec illam remittit. Illa vero vbi corpus mouet animā & econtra,est in indoctis & rudibus , vbi complexio corporea cā apparet existens passionum horum. Tunc ad quæstionem sol.apparet, quoniam Arist.non loquitur hic de passionibus primo modo, vbi.s.anima corpore vtitur , sed in morali philosophia, quoniam hic loquitur de huiusmodi passionibus vt sunt communes animalibus, & hominibus , & animæ inquātum animæ, & non animæ,vt est anima hominis tantum,& sic non curauit loqui de illis, quare non falso locutus est Arist. Adhuc mouet Philoponus quæstionem an facultates sequantur cōplexiones necessario,tanquam causas per se agentes, & inducit medicorum opinionem , qui hic dicunt facultates sequi omnino complexiones , quod signis & ratione monstrant. Primum signum, quoniam crassus stomachus subtilem non pariet mētem, vt in prouerbio dicitur. Secundum signum,quoniam inebriati non intelligimus ea, quæ post ebrietatem intelligimus. Tertium signum Arist.in physionomia inquit,quòd animæ sequuntur corpora,vt est videre in ægritudinibus, & ebrietatibus. Ratione , quoniam anima agit in corpus vel corpus in eam . Si primum,certum est , ꝙ agit per cōplexionem , tanquam per instrumentum,modo instrumētum diuersificat actiones agētis . Si corpus agit in animā. ergo operationes sequuntur corpus,& non animam.propter hæc medici dicunt facultates sequi complexiones . Attici contradicunt medicis . primo quoniam videmus ꝑ philosophiam distemperatos moraliter viuere,& per eam complexionem mutari,quoniam frequens actuum reiteratio , vt Aristot. inquit in ethicis, distemperantiam temperat̄, & ineptos adaptat. Secundo, quoniam anima rōnalis separata est , vt recte viuentes ostendunt, qui prudentia omnia eis nociua occurrentia præuidentes , ea facile euitant. ergo facultates animæ non dicuntur sequi necessitate corpus. Volunt itaque attici,ꝙ complexiones sint velut præparationes ad opera , vt ostendunt exemplo. primo de harmonia,quæ sine chordis esse non potest,attamē chordæ non sunt causæ eius, sed dispositiones. Adhuc secundo de sponte genitis , patet quæ generantur factā dispositione , non tamen dispositio causa est eorum animæ, vt patet. Ad argumenta possumus dicere . ad primum dicendum ꝙ mutatio noua cum qua anima non amplius stetit animæ succumbit,attamen si diu stetit, potest & ipsam vincere.Vel dicendum ꝙ ibi accidit hoc propterea quia omnino destruitur ratio instri,vt Hammonius ait. Ad secundum similiter,adeo.n.destruit̄ proportio ꝙ anima non vincitur quidem,sed non pōt vti opere sine ea.Ad tertium

Quæstio an facultates sequātur complexiones.

dicatur vt prius. Ad rationem dicendum ꝙ anima agit,& corpus est velut cooperans. vt Simplicius ait, & ideo si complexio secundum naturam diuersificat, tamen ꝑ vsum agile veniet tandem.

COMMENTARIVM.

IVXTA paraphrasim Themistij, Arist. fecit secundam hypotheticam, quæ est, si nullum opus est proprium, non contingit ipsam separari, textu vero illo § sed sicut recto § probat positionem antecedentis. s. ꝙ nullum sit opus proprium, quia sicut recto nullum est opus proprium, sic animæ passiones omnes cum corpore sunt, vult igitur, vt hic textus legatur copulatus verbo illo, sed sicut recto. nā verbum illud § autem § legit, pro ita, & sic ex illo, & hoc textu completur probatio positionis añtis. Quæ expositio deficit primo, quia corrumpit textū, in græco enim legit δὲ, & patet verbum illud accipi pro aūt, vbi accipitur aduersatiue & non comparatiue. Secundo Arist. ostendit oēs has passiones esse cōes, quæ spectant ad sensitiuam partē, modo argumentari ab aliquibus oēs, est cōmittere fallaciam consequentis. Decipit aūt fortasse Themistium verbum, omnes, quod Themistius ad quascunque passiones retulit. non enim animaduertit ꝙ exemplum est particulare solum de his passionibus, quæ principaliter pertinēt ad sensitiuam partem. nec Arist. dicit simpl'r omnes cum corpore esse, sed statim subdit quas intelligit per oēs, & inqt ira, mansuetudo, & id genus. q. d. omnes esse cum corpore, quę sunt ira, mansuetudo, & id genus, & sic non dixit simpliciter omnes. quia statim exposuit eas, de quibus intelligit. Præterea. Dato ꝙ intelligat omnes simpliciter, esse cum corpore, Philoponus, Hammonius, Simplicius, & alij intellexerunt omnes esse cum corpore non eodem modo. nam quæ pertinent ad sensitiuam partem atque nutritiuā omnes sunt cum corpore vt subiecto, & obiecto: quæ vero pertinent ad intellectum in fieri sunt cum corpore, qa non possunt aīæ inesse, nisi mediante re existente in corpore, non autem in facto esse. Præterea. Dato ꝙ omnes operationes animæ ꝯcretiuæ sumptæ sint cū corpore, nō tamen omnes operationes animæ, vt abstractiue sumitur, sunt cum corpore, & sic plurifariam textus hic nō obstat nobis. Pro veritate tamē dicamus ꝙ Arist. declarat illud, quod assumpsit. s. ꝙ quædam passiones animæ sunt coniunctim, & non animæ tm̄, quia verbū, omnes, accipitur vt arctatur per id, quod sequitur. Hoc pacto Auer. & diuus Expositor intellexerūt, & quidem perpulchre. Est ergo conclusio, omnes passiones animæ, quæ sunt ira, mansuetudo, timor, misericordia, cōfidentia, gaudium, amor, odium, & cæteræ omnes, quæ pertinent ad sensitiuam partem, sunt cum corpore. s. vt subiecto, & vt obiecto. Hoc pacto Auerroes conclusionem affert, intelligens per animam concupiscibilem, animam sensitiuam, vbique enim sic appellat, quia sensitiua differt à cæteris appetitione sensitiua, quam vbique concupiscentiam appellat. Probat Aristot. conclusionem enthymemate, licet Auer. reducat illud ad syllogismum. Argumentatur ergo Arist. simul cum his passionibus, dum anima exercet illas aliquid patitur corpus, ergo omnes tales sunt cū corpore, vt subiecto. & vt obiecto. Antecedens Arist. probat tribus signis, quatenus tres complexiones sunt, scilicet, cholerica, phlegmatica, & melancholica: Phlegmatici quidem à duris atque magnis casibus minime concitantur. Et hic est primum signū. Cholerici vero à minimis prouocantur ad iram. Et hoc est secundum signum. Melancholici autem nullo periculo imminente in timore collocantur. Sed dices si phlegmatici à duris & magnis casibus non commouentur. ergo nō patiuntur alterationem. Arist. autē dicit corpus aliquid pati. Dicendū ꝙ licet non patiatur alterationem positiuam, patitur immobilitatem propter humoris naturam, quę immobilitas, licet non sit alteratio, est aliquid. Aristoteles autem dicit pati corpus aliquid, non autem dixit alterationem, vel fortasse per aliquid intendit alterationem fuso verbo, etiam accipiendo alterationem pro dispositione immobilitatis quauis. Aliter potest textus exponi, quia possumus dicere, quòd Aristoteles primo ponit conclusionem, & inquit, videtur autem & animæ passiones, quæ

Anima sensitiua.

Anima concupiscibilis.

Dubitatio.

supple sunt ira, mansuetudo, timor, misericordia, confidentia, adhuc autem gaudium, & amare, & odisse omnes scilicet esse cum corpore. hanc probat primo ratione, secundo signis. ratione quidem probat, cum inquit. simul enim his patitur aliquid corpus. ergo omnes tales sunt cum corpore. Pro dilucidatione vero rationis, & conclusionis, primo quæritur quid intelligit per huiusmodi passiones esse cum corpore. Secundo quid est illud quod patitur corpus, cum tales passiones anima & corpus simul recipiūt. Tertio quæritur quomodo valet, corpus patitur aliquid, cum istæ passiones sunt, ergo corpus est sub̄m, vel consubiectum talium. Pro dilucidatione ergo debes scire, quòd per tales passiones esse cum corpore intelligit eas dependere à corpore, vt à subiecto, & vt ab obiecto. A subiecto quidem, quia non potest anima suscipere has, nisi corpus easdem consuscipiat, & sic sunt cum corpore, quatenus indigent eo, vt consubiecto. Ab obiecto vero, qa istæ passiones sequuntur appetitum sensitiuum, modo appetitus non potest esse harum principium, nisi moueatur ab appetibili sibi ostenso per sensus modo tale appetibile, quod ei ostendit sensus, est corpus, vel res existens in corpore. quouis ergo pacto sit, erit obiectum, & sic tales passiones egent corpore, vt subiecto, vel obiecto. Sed dices vtrum tales operationes in egendo corpore differant ab operationibus cæterarum virtutum sensitiuarum. Auerroes respondet ꝙ differentia est solum quo ad apparentiam, quia tam hæ operationes, q̄ operationes sensuum interiorum egent corpore vt subiecto & obiecto, verum in his talis indigentia apparet, & in illis non ita apparet. Causam vero cur in his apparet, in illis autem non, assignat Albertus, & quidem perpulchre, quia nulla harum fieri pōt sine motu locali corporis, nec sine alteratione physica, cū enī tales fiunt, cor dilatatione, aut constrictione mouetur. In ira enim confidentia, gaudio, amore, & odio dilatatur. In mansuetudine timore, misericordia constringitur. Præterea. Nec sine alteratione, siquidem in ira, confidentia, gaudio, amore, & odio cor supercalefit. In cæteris frigescit. in alijs vero operationibus quæ ad sensus attinēt, tales sensibiles mutationes non visuntur, quare licet tales operationes oēs quo ad rem ipsam non differant, tñ differunt quo ad apparentiam. nā quæ pertinent ad sensum, nō sic vr̄r egere, quæ vero pertinēt ad appetitum vr̄r egere. Ex hoc patet solutio ad secūdā, id. n. quod patitur corpus, est motus localis cordis, & alteratio physica, sine quibus hæ in corpore, vt in subiecto recipi nō possent, nec à corpore, vt obiecto proficisci. Etiam patet solutio ad tertiā. s. n. istæ esse non possunt, nisi mediantibus corporeis mutationibus, sicut illæ corporeæ mutationes dependent à corpore, vt è subiecto, sic & tales passiones. Patet igitur primo has egere corpore vt obiecto & subiecto sensibiliter. 2. patet quid illud sit, quod corpus patitur, vt has suscipiat, q̄m patitur motus sensibilis. Patet tertio qūo valet corpus patiī aliqd, in recipiendo has ergo corpus est harū sub̄m. Hæc de rōne. Deinde eādē ꝯclōnem probat tribus signis, quæ sumunī à tribus cōplōnibus. quibus hoīes inter se differunt. Ex quo sequitur error Auer. qui vult, ꝙ hæc signa probent añs seu minorē syl'i, non. n. est verum, quia añs erat ꝙ corpus in recipiendo has aliquid patitur, modo Arist nō probat ꝑ hæc signa corpus aliquid pati in recipiendo has, sed ꝙ sine corpore esse non pn̄t, quatenus corpora diuersa diuersimode disponuntur ad recipiendū has. ergo sunt duæ rationes, altera, quia corpus in recipiendo has aliquid patitur. Altera quia diuersa corpora diuersimode disponuntur in suscipiendo has passiones, & hoc inquit, indicat aūt hic. i. tales passiones egere corpore, vt subiecto aliquādo à duris quidem, & manifestis passionibus nobisipsis incidentibus, atque occurrentibus nihil nos exacerbari, nec timere, nec cōmoueri. Quo vero ad verba attinet. per passiones, hic casus emergentes, atque obiter occurrētes intelligit, quæ sunt causæ passionū. Hoc aūt est propter phlegmaticā cōplōnē, quę sua frigiditate & humiditate est inepta ebullioni. Deīde ponit scd̄m signum sumptum à cholerica cōplōne, & inquit, aliqñ aūt à paruis, & debilibus casibus nobis obiter occurrentibus facile

Dubitationes.

Solutio.

Obiectio.

Probationes per signa.

Error Auer.

facile nos ad iram cōmoueri,cum corpus ipsum facile accēdatur,& cum sic se habeat,vt de leui irascatur,cuiusmodi est corpus cholericum. Deinde ponit tertium signum sumptum à complexione melancholica, & inquit. adhuc aūt magis hoc manifestū est, quia aliqñ nullo terribili imminente,hoīes melancholici in his passionibus fiunt, quæ sunt hoīs timentis.licet sine cā. Sanguineam vero cōplexionem tacuit,quia fortasse,sanguis secundum Arist. non est humor diuersus specie à cæteris, vel quia intelligitur in primo signo,vt nonnulli exponūt. Sic igitur patet has passiones egere corpore, quia pendent à cōplexionibus. quæ sunt in corporibus diuersis diuersæ. (1.Dubitatio.) Quærebamus in collectaneis vtrum corpus eodem modo, & æqualiter sit instrumentale subiectum perturbationum, sicut sensationum,diximus(auctore Themistio) corpus non esse æquale vtrisque instrumētum,quia perturbationibus est instrumentum,tam sm̄ temperantiam q̄ secundum eius distēperantiam,& quidem magis secundum distēperantiam. Sensationibus vero est instrumentum potius secundū temperantiam, & sic magis saltem intensiue est instrm̄, & sub̄m sensationum. (2.Dubitatio.) Auer.aūt dicebat vtrisque esse æquale sub̄m, verum perturbationibus est subiectum sensibiliter instrumentale,sensationibus est sub̄m insensibiliter instrumentale,hoc autē superius dictum est. Quærunt hic græci an complexiones nos necessitant ad perturbatione,vt mel̄ia ad timorē,sanguis ad audaciam,chol̄a ad iracundiā, phlegma ad māsuetudinem. (Positio medicorum.) Medici asserunt partem affirmatiuam,mouentur signis,& rationibus. Signis quidem, quia quorum stomachus est crassus,amplus,& magnus,his mēs obtusa est.Præterea.(vt Arist.inquit)hic est videre in ægritudinibus,& ebrietatibus, in quibus mutata cōplexione, mutantur mores.rōne vero,quia aīæ instrm̄ est cōplexio, vt Gal̄.autumat, sed principale agens operatur pro rōne instrumenti. ergo necessitatur in actione. Contra hos Astronomi aduersantur. quia obseruatione depræhēsum est melancholicos esse imperterritos,liberales,& hilares, depræhensum est etiam sanguineos esse timidos,atq; auaros,cholericos esse māsuetos.Præterea vt M.Tullius narrat,Zopyrus prospiciens signa Socratis,naturalia, iudicauit eum omni vitiorū genere flagitiosum. Cui rñdisse eū ferunt concessisse ex nāli dispositione ita esse,sed ex philosophia virtutes se esse consecutū. Idē de Hippocrate nostro Palemon Physiognomicus censuit signis naturalibus inspectis,Hippo.vero rñdisse narrat. vt dixit Socra. se per philosophiam tēperātiam esse nactū. (Astronomorū positio.) Propterea Astronomi dixerunt cōpl̄onē duplicē,quādam humoralem,quę sequitur proportionem primarum qualitatū,q̄dā vero coelestem,quæ ex principijs generationis consequitur sitū stellarum q tēpore ortus geniti reperitur in cœlo, stellæ.n. sic collocatę tempore,quo editur natus,alterant aerē nos ptinentē.hic vero alterat nos & eū,qui edit, vt.4.Meteor. & 8.Physi. ex hac alteratione fit in ipso nato cōplexio cęlestis,quæ(vt dixerunt) necessitant aīam ad actiones,perturbationes, & ad oēs vitæ mores. Hac.n.ɔpl̄one sanguineus aliqñ est auarus,hac etiam nonnunq̄ mel̄icus est cōfidens.nā cum cœlum sit super el̄nta, sic cœlestis cōplexio vincit el̄ntariam. Et de his in nostris physiognomicis plura diximus. (Refutatio.) Contra hanc opinionē sunt Simpl̄. Philop. & Attici,vnde Simpl̄.auctoritate Aris.in.1.Poli.tradit aīam dñari corpori,corpus regi ab aīa. asserit.n.principatū quo aīa corpori præest esse despoticum.i.regium, q̄a plene anima dominatur,& corpus subditur.ergo corpus quauis cōplexione affectum vr̄ plene subdere se aīæ. Præterea vt Attici testantur,per philosophiam multi naturaliter ad mala propensi ab eorū malitia fuerunt liberati. sicut de Socrate,& Hippocrate dictum est. Præterea fortiter argumentantur, anima experitur in omnibus suis actibus libera, imo in quibus maxime vr̄ propensa, q̄a pñtato ipsi animæ omni appetibili,in sua plena ptāte est eligere,vel nō eligere. (Positio vera.) Dicamus ergo cum græcis cōplexiones elemētarias, atque cœlestes esse nobis incitamenta ad agendum, non autē necessitudines. vnde & Simpl̄.d.has multum valere in rudibus, & ineruditis, moratis vero, qui philosophia sunt benę affecti,nihil valerę. Ad opposita patet solutio, omnia illa conceduntur non pro necessitate, sed pro inclinationibus. De ebrietate vero & ægritudine secus est, sunt.n.morbi,qui corrūpunt organum, & sic aīa nō potest vti illo debite,propter eius corruptionem.vbi aūt organū est naturaliter dispositū,anima prædominatur illi, quāquā ad alterum propendeat.

(ARGYR.) *Quæ si ita sint, patet affectus rationes esse materiales, quare & diffinitiones ipsorum sunt tales. Irasci nāque, motus quidam talis est corporis, aut partis, aut potētiæ, ab hoc huius gratia. Idcirco naturalis est, de anima vel omni vel tali considerare.*

(Tex.cōm.15.) Si autem sic se habet, manifestum est, quoniam & passionum rationes in materia sunt, quare termini tales erunt, vt irasci motus quidam est talis corporis, aut partis, aut potētiæ, ab hoc gratia huius. Et pp hæc iam est physici considerare de aīa, aut omni, aut hmōi. (θεωρητικ speculati.)

(COLLEC. Tex.cōm 15.) Quia iam declarauit qūo omnes affectus aīæ & omnes actus corpore quoquo modo egent,reuertitur ad id quod dixit,dubitationē illam esse necessariam. vult ergo corollarie conducere, qualiter oēs diffinitiones operū debent per materiam dari,& per ɔ̄ns, & diffinitio aīæ per materiā erit danda.ergo perscrutatio illa fuit necessaria. conducit aūt hic contra Plat.& Xenocratem, qui aīam diffinientes corpus non posuerūt.inquiunt enim aīa est numerus seipsum mouens.cum igitur Arist. mouit.q.an.s.passiones aīæ cōmunes sint vtrique,& oñdit q̄ sic,concludit in earū diffinitione esse apponendum corpus, & cū anima diffinitur per operationem:vel diffinitionem operationis. ideo conducit modo, & ipsam per corpus diffiniri. Inquit ergo Arist. { Si autem sic se habet } corollarium hic conducit in hunc modum, omnia accidētia in quæ aīa patiente corpus occurrit necessario, sunt etiam per corpus diffiniēda. Hanc quidem maiorē præintelligens,assumpsit minorē,& inquit. Si pro quia. sic se habet.i.sed oēs passiones,& oēs actus sunt accidentia aīę,quæ aīa patiente,occurrit & corpus necessario.ergo inducit & cōclusionem.d.manifestū, qm̄ passiones sunt rationes.i.diffiniendæ in materia, id est per ipsum subiectum earum. Vel ipse primo conducit omnes passiones esse in materia in hunc modum syllogizans. omnes passiones,quas,anima patiente,corpus communicat,sunt in materia, tunc accipiens minorem inquit. si aūt sic se habet.i.si oēs passiones animæ sunt passiones: quas aīa patiente,corpus cōmunicat.ergo,& corollarium conducit syllogistice.d.manifestum: qm̄ passiones rationes in materia sunt. Quare termini tales. } Cum conduxit passiones esse rationes in materia,conducit diffinitiones earū esse dandas per materiam: & syl̄s fit ille qui positus est in principio. Vt irasci cum induxit hoc exemplum ponit conueniens. & inquit, irasci est quidam motus, talis corporis,aut partis,aut potentiæ ab hoc, & gr̄a huius. Dixit { quidam motus } & non absolute motus, qm̄ (vt Simpl̄.inquit) irasci est trāsmutatio corporea,modo transmutatio corporea non est absolute motus: licet quædam spēs motus.ergo quasi per ly.quidam. innuit genus proximum ipsius irasci. motus enim est genus remotum, sed corporea transmutatio proximum. Dixit { talis corporis } & non absolute corporis, qm̄ (vt Simplicius inquit) hoc totum est animalis: & est motus, vt corporis,viuentis,ideo non corporis simpliciter,sed talis.i.viuentis, & secundum talem vitæ spēm,videlicet appetitiuam,sensitiuā, & vindicatiuam est motus corporis his vitis viuentis. Dixit aūt { partis } (vt Simplicius ait) qm̄ qñq; non totum assumitur corpus,sed pars quæ primo passionē recipit, vt cor,sanguis,vel sensitiuus spūs.Dixit { aut potētiæ } quoniam qñque ponitur explicite cor,& potentia animæ.v.g. irasci est ebullitio sanguinis circa cor appetitiua vltionis vbi ponitur potētia expresse per ly.{appetitiua}dixit {ab hoc} vt cām notaret agentē:& dixit{gratia huius} vt causam innueret finalē. Et propter hoc igitur } hoc in loco adhuc conducit alterum corollarium,& vr̄ syllogizare ipsum sic,omne quod diffinitur p m̄am,à philosophico cōsideratur,vt dictum est in physicis,& metaphysicis, sed omnis

nis anima, aut huiusmodi diffinitur per materiam. ergo ap ponit conclusionē.d.& propter hoc igitur iam physici est, considerare de anima, aut omni, aut huiusmodi. est ergo huius syllogismi conclusio talis, & maiorē præaccepit ex physicis & metaphysicis, minorem autem ex nunc dictis, quoniam omnis forma cuius omnes passiones, & operationes diffiniuntur per materiam, debet diffiniri per materiam. declaratum est autem omnes passiones animæ esse tales, quare corollarium apparet. Themistius inquit ꝙ ad philosophicum pertinet de ea anima noscere, quæ ad suas affectiones actionesque materiā requirit. Ecce quō Them. verificat disiunctiuam pro secunda parte, quoniam de anima omni absolute est ɔsideratio mathematica apud eum. Simplicius aūt per ly omni, intendit totum potestatiuum, & per ly hmōi parte seu potētia, & tunc sensus est. ergo physicus cōsiderat de omni.i.tota anima quātum ad omnes potentias, aut de hmōi.i.potentia tali cuius operationes sunt in materia. vt dixit. Et id quod Auer. inquit in hoc loco manifestum est ꝑ se, non enim differt ab his. Verum quidam quærunt nunquid de anima cęli perscrutetur hic liber. Et respondet ꝙ de omni anima, etiam de celesti, non tamen quidditatiue, sed an sit. Sed hoc videtur error: eum nanque qui considerat quidditatiue subiectum, oportet & quamlibet speciem subiecti quidditatiue considerare, quia ergo in lib. hoc quidditatiue anima consideratur, ergo & quælibet species aīæ, & non tantum, an sit. Adhuc anima cœli si consideratur hic, consideratur vel vt species subiecti, vel vt subiectum ipsum, sed quomodocunque nō habet ɔsiderari an sit, vt Auer. inquit in secundo, ergo &c. Ideo videtur mihi esse dicendum, ꝙ anima cœlestis duos habet gradus, quemadmodum & anima hoīs.s. quo intelligit, sed intentione æterna, & sic non anima dicitur, sed intellectus separatus. Alterū habet quo mouet corpus cœleste per appetitum, & intellectum & hoc modo aīa dicitur. ergo animæ cœli possunt dari duæ diffinitiones, quarum vna primo accipiet gradus, altera quoque à secūdo. Quātum igitur ad primam, diuinæ est considerationis. Quātum quoque ad secundam, opus est præsentis scientiæ. ergo concedendum est, animam cœli non tantum, an sit intellectus, considerari hoc in loco, verum secūdū eius diffinitiones communes omni animæ.

Quæstio nunquid hic li. perscrutetur de anima cœli.

Commen. 27.

COMMENTARIVM.

PROBAVIT passiones pertinētes ad partem appetitiuam esse omnes cum corpore, ex hac declarata cōclusione, concludit primo passionum rationes esse in materia. Secundo, quia rationes talium passionum sunt in materia, concludit definitiones, quas terminos appellat. Esse tales, scilicet dabiles per materiam. vt per corpus vel ꝑ partem corporis, vel per potentiam corpoream. Et assignat exemplum, dicens: ꝙ irasci est quidam motus.s. corporeus, talis corporis.s. viuentis, quod viuit ſm vitam sensitiuam, appetitiuam, & vindicatiuam, aut partis.s. cordis, aut potētiæ.s. vindicatiuæ proprie. ab hoc.s. agente, vtpote ab apparenti paruipensione, & gratia huius.s. vindictæ. In quibus tangit quatuor cās; vt patet. Ex quibus patet eū per rationes intelligere species, siue significata definitionum. per definitiones, rationes significantes, animaduerte ꝙ per tale exemplum vult habere, ꝙ huiusmodi operationes definiuntur per materiam, & non præcise per materiam. Tertio ex his concludit ad physicum spectare considerationem de anima, & inquit, & propter hæc iam physici considerare est de anima. aut omni, aut tali. de omni, si eius quælibet operatio est cum corpore. aut tali.s. sensitiua, quia operationes huius sunt cum corpore. Multa vero in collectaneis perpulchre dicta sunt, quæ nō oportet amplius dilucidare. Quæres hic vtrū de tota anima, & qualibet animæ parte sit physica consideratio. Arist.n. hic non determinauit, sed dicit physicum cōsiderare de anima, aut omni, aut de tali.s. sensitiua. In libro vero de partibus animalium mouit qōnem, & soluit, asserens scientiam de tota anima esse mediam, vt visum est. Gandauensis voluit de anima, & omni anima. & de omni animæ parte simpliciter physicum considerare. etiam secundum Auer. qui posuit intellectualem animam secūdum fictionem Ioannis infimam intelligentiarum. Opinionem probat, primo quia naturalis debet considerare simpliciter omnes formas naturales, vt dicit Arist. & Auer. 2. lib. Physicorum. sed vterque intellectus est forma naturalis, quia vterque est forma eius, quod generatur ab agentibus naturalibus. Speciatim vero hoc idem probat de intellectu possibili. quia naturalis debet cōsiderare omnem substantiam, quæ mouetur ab aliquo existente in materia. At possibilis intellectus mouetur à phantasmate existente in materia. Speciatim etiam probat idem de intellectu agente, quia naturalis debet considerare simpliciter id esse, quod est principium alicuius operationis, quæ esse non potest sine corpore physico. Modo intellectus tale principium est. est.n. intellectionis principium, quæ esse non potest sine phantasmate. Præterea argumentatur idem de vtroque, quia si de eis esset metaphysica consideratio. cum de eis nihil dixit in metaphysica, fuisset diminutus. Præterea. Definitiones amborum inuestigantur à naturali, vt in hoc libro. Præterea. Vterq; est ens naturale tertio huius. ergo vterque ad physicum attinet. Et sic tenet Gandauensis conclusionem hanc pro veritate, ꝙ de vtroque intellectu agit physicus simpliciter. Sed contra hanc positionem fit fortissimum argumentum: quoniam si vterque esset physicæ considerationis, vterque esset ratio in materia, hæc consequentia est Arist. vterque est ratio in materia. ergo nec re, nec ratione aliquis eorum est abstractus à materia, probatur, ratione quidem cōceditur, quia si vterque est ratio in materia, neuter ratione abstrahitur. & sic habetur primum. Quod vero nec re probatur, quia omne concretum rōne, cum materia est concretum re, vbi.n. esset re abstractum à materia, intellectus posset ipsum vt abstractū cōsiderare, est.n. virtus distinctiua. At vbi ipsos ɔsideraret abstracte, non essent rationes in materia. Præterea. Minus abstracta sunt physica à materia, q̄ mathematica, quia mathematica sunt media inter metaphysica & physica, sed illa sunt secundum rem in materia, ergo & omnia physica, quare neuter erit secundum rem abstractus à materia cōtra auctorem suum. Ex his accipitur, ꝙ qui ponit intellectualem animam simpliciter mortalem secundū se, & quālibet sui partem, nō potest ponere eā nisi rationem in materia, & ita simpliciter ponere eam oportet inter physica considerata. Sequitur secundo: ꝙ qui ponit intellectualem animam penitus immortalem, cogetur eam ponere rationem simpliciter extra materiam, & sic cogetur eam facere de metaphysica consideratione simpliciter. Tertio sequitur, ꝙ qui ponit eam totam ſm quālibet sui partem simpl'r & penitus immortalem: cogitur dicere eā habere aliquam primam operationem, quæ sibi cōpetit penitus sine corpore. non enim habere potest operationem penitus egentem corpore, & esse rationem extra materiā. quia vt Arist. deduxit, si eius operatio penitus ē corpore dependet est ratio in materia & sic in eius definitione ponitur materia, & sic est physicæ considerationis. Quia vero Auerroes concedit primum antecedens, ideo cogitur omnia hæc concedere, quæ Ioannes non animaduertens detrusus est ad aniles fabulas. Patet etiam nos non ab ratione dixisse ſm Arist. oportere dare animæ separatæ post mortem aliquam operationem primam, quæ nulla ratione eget corpore, de qua superius abunde. Insuper patet bene esse dictum hanc scientiam esse mediam inter physicam, & metaphysicam, quia cum anima sit simpliciter immortalis, est hñs aliquam operationē, quæ non est ratio in materia. & cum secundum aliquas partes habeat operationem in materia: erit secundum illas ratio in materia, erit ergo secundum primam metaphysicæ considerationis, secundum vero secundam erit physicæ considerationis: hæc Aristoteles animaduertens, sub dubio ad librum de partibus rem reliquit. Rationes vero Ioan. cessant: prima quidem, q̄a intellectualis anima est simpliciter abstracta, quatenus nec inesse, nec quo ad primam operationem est materialis, & sic non est forma naturalis, sed diuina. Secundum quid vero est forma naturalis, quia pro certo tpe dat esse corpori naturali: & pro eo tpe eius operatio non prima dependet à materia. ergo erit ſm quid physicæ

Quæstio an scientia de aīa sit media.

Prima positio.

Commen. 26.

Refutatio.

cæ considerationis. Simpl'r aūt erit Meta.considerationis. Cessat & secunda, quia licet moueatur certo tpe, non aūt simpliciter, quia extra corpus intelligit vi separationis per substantiam superiorum. non autem mota à corporeis rebus, & sic secundum quid erit physicæ considerationis, simpliciter autem erit Meta.considerationis. Cessat tertia ratio etiam quia agens intellectus si est principium intellectionis phantasticæ, non simpliciter erit principium, sed secundum certum tempus. non enim intelligere phantasticum est prima animæ operatio. Cessat etiā quarta ratio, quia non oportet de eis agere in lib. Meta. sed satis est vt de eis agatur in hoc lib. q. est medius. Cessat & quinta ratio, nam licet definitiones partium inuestigētur ab animastico virtute qua est physicus, definitio totius inuestigatur à medio Philosopho. Vltima cessat, quia intellectualis anima est naturale ens secundum quid, simpliciter autem metaphysicum.

ARGYR. *Diuerso aūt modo naturalis et disserendi artifex vnumquodque ipsorum diffiniet. Nam alter iram, appetitionē esse dicet doloris vicissim aduersario inferendi, aut aliquid tale. Alter sanguinis aut caloris eius qui circa cor est, feruorem ebullitionemue. Atque alter, materiem, alter, formā hoc pacto reddit & rationē. Hæc enim est ratio rei, quam necesse est si fuerit, in tali materia esse. sic enim, & domus assignari diffinitio solet. Nam quidam talem eius rationem assignat, esse dicens tegmentum, quod quidem prohibere propulsareque potest incommoditates eas quæ tum à ventis, tum ab imbribus, tū etiam ab æstu fieri euenireque solent. Quidam dicit lapides esse lateres atque ligna. At alius, formam in hisce ponit: horum dicendo gratia. Quis igitur istorum est naturalis? is ne qui materiam assignat, & rationem ignorat, an is qui solam rationem reddit, & materiam ipsam omittit? an is potius qui vtranque complectitur? At illorum vterque quis est.*

Tex. 16. Differenter autem vtique definiet & physicus, & dialecticus vnumquodque ipsorū, vt ira quid sit. hic quidem enim appetitum recontristationis, aut aliquid huiusmodi. Ille autem feruorem sanguinis, aut calidi circa cor, horum autem alius quidem assignat materiam, alius vero speciem & rationem. Hæc quidem enim ratio est, hæc autem rei, necesse est autem hanc esse in materia huiusmodi: si erit. Sicut domus quidem ratio talis vtique erit: quoniam cooperimentum prohibens corruptiones à ventis, imbribus, & caumatibus. hic autem dicit lapides & lateres, & ligna. Alius vero in his speciem propter ista. Quis igitur naturalis horū? vtrū qui est circa materiam, rationem autem ignorans? aut qui est circa rationē solū, an magis qui est ex vtrisque? Illorum autem iam quis vterque.

COLLEC. Tex. cōm 16. Cum dixit: quòd passiones animæ rationes materiales sunt: ac, q̄ idcirco de anima philosophici est considerare: vel omni, vel quæcunque non sine materia, vult deinceps per hoc ostendere: qualis sit naturali congruens de anima diffinitio. Erit itaque quæstionis præsentis sensus, cum tres sint. s. materia, forma, & causa secundum finē, circa quas quinque methodi versantur. s. naturalis, medicina, dialectica, mathematica: & prima philosophia, quo ergo modo, vnaquæque harum methodorum proposita diffinit? Pro solutionis intellectu debes scire: vt ex commēto Philoponi hac in parte excipitur, q̄ naturalis methodus differere habet de omnibus dictis per omnia illa tria, scilicet materiam, formam, & causam secundum finem: vt quænam materia cœlestium: quòd non quatuor elementa, sed aliud quoddam, præter hæc quintum corpus: quænam forma, quòd sphærica assignabit, sed q̄ cœlū sit sphæricum sunt tres causæ. s. finis: vt sit omnium capacissimum, vt Plato in Timæo. Et quia æternum, æterno tempore motum vt Aristot. in lib. de cœlo & mundo. Et quoniam forma cœli est intellectus: ad cuius imaginem, & imitationem cœlum figuratur prima figura, vt Plotinus testatur. Prima quidem est causa secundum finem. Secunda vero causa secundum materiam. Tertia quoque secundum formam. In hunc igitur modum naturalis cunctarum rerum naturalium assignat: & materiam, & formam, & causam secundum finem: ac propterea diffinitionem reddit ex materia, ac forma, & causa secundum finem. Sed particularis artifex, vt medicus, & instructor se habet, & ipse circa omnia hæc, differt autem à naturali, quoniam circa particularem quādam versatur rem, vt medicus circa humana corpora, faber circa lapides: & ligna, assignabit autem & is diffinitionem comprehendens: & materiam & formam: & causam. dissidet autē & in hoc à naturali, quòd particularis artifex, proximas causas assignat solas. physicus vero, & primas veluti causas, quæ generationis & corruptionis sunt, medicus commensurationem humorum: atque horum commensurationis elementa, naturalis vero vlterius quoque procedens & materiam, & formam. oportet enim & particularem artificem nosse causam. ego enim (inquit Pla.) artem non appello quod certe sit irrationalis res. Dialecticus vero assignabit diffinitiones ex forma, & causa. circa hæc enim tantum versatur, & hanc non vt causam considerans, sed absolute, vt rem quādam seu formam. v. g. dicit ira est appetitus vltionis. hæc enim diffinitio non dicit totam iræ conceptionem, sed solam causam dixit propter quam res est. Quod vero & causam exprimens, non vt causam ipsam assignat, sed simpliciter vt rem quādam declarat Philoponus, ex quo causati (inquit) non meminit, causatum enim (vt dicit) ipsius appetitus vltionis est ebullitio præcordialis sanguinis, quoniam enim vult vindictam, ideo ebullit præcordialem sanguinem. ecce igitur quomodo hæc definitio est per formam, & causam, non in eo q̄ causa, sed in eo q̄ forma, vel res, cum non apponitur causatū, ad quod relatiue refertur illa causa. Mathematicus quoque reddit per se formarum diffinitiones, non cogitās de materia, sed ipsas per seipsas assignās. quamobrem neque causę in diffinitione meminit, si enim & causam definiret, omnino certe & materiam acciperet, quoniam igitur nō differit de materia, propterea neque de causa meminerit, verbi gratia quid est triangulus? figura tribus lineis contenta. quid est circulus? figura ab vna linea contenta, in his neque materiæ mentio facta est. ac per hoc, neque causæ, propter quam in ista materia consistit hæc forma, sed si certe incidentium per se accidentium figuris istorum, causas reddit, vt quamobrem triangulus duos rectos habet æquales &c. Metaphysicus differet de formis, & his quæ in rationalis parte animæ, & opificis. differunt autem hæ q̄ illæ quidem, quæ in anima imagines, sunt primarum rerum cognoscitiuę. Aliæ vero archetypæ, & exēplares sunt, & affectiuæ, de opificis ergo formis differēs, vt speculatiuus operabitur. de his vero quæ in anima, vt depuratiuus, vt depuratiuus, id est abstractiuus enim agit quando conuertitur ad seipsum, vt cognoscit substantiam animæ, tunc enim vere secundum scientiam est depuratio, & passionum, & ignorantiæ. substantiam enim cognoscens animæ sciet, q̄ formarum est plenitudo. ac per hic disciplinas dicturus est reminiscentias esse. Ex his patet, vt Philoponus inquit, quis modus differēdi sit harum quinque artium, & quomodo vnus differat ab altero. Inquit modo Arist. quæstionem propositam persoluēs {differenter autem diffiniet physicus, & dialecticus vnumquoque ipsorum, vt iram quid est, } dicit {vnumquodque ipsorum, } vt recte. Simplicius notat. s. vitæ specierum, & passionum. { Hic quidem appetitum vlciscendi, aut aliquid huiusmodi } dialecticus, videlicet, hoc autem causa est, & finis commotionis iracundiæ. { Ille autem feruorem sanguinis, aut calidi circa cor } vult dicere, vt naturalis. hic enim ex materia. materia nanq; iræ sanguis est, qui circa cor, vel simpl'r calidum. Ambigit Philoponus, quonā pacto inquit, dicimus ex materia diffinitionē esse hāc? vr̄. n. ex materia & forma, qm̄ ebullitio est actus sanguinis, qui circa cor. ergo est forma, & sic in ea ponit forma, sanguis

guis est materia ebullitionis. ergo in ea ponitur materia & forma, & sic non tantum materia. Soluitur per hoc ꝙ ebullitio est materia propinqua respectu iræ, licet habeat rationem formæ forte respectu cordis,& aliorum.erit ergo diffinitio ex materia tantum comparatione ad diffinitum, licet non comparatione facta in partibus diffiniti. Horum vero hic quidem materiam assignat,ille vero formam ac rationem } physicus enim materiam assignat.dialecticus vero formam seu causam,est enim & causa finalis velut forma. Ambigit Simplicius hac in parte, qm̃ textu sequenti vult ꝙ diffinitio data per materiam tãtum à nullo artifice consideratur, hic autem dicit.horum aũt hic.s. physicus assignat materiam &c.ergo in litera est contradictio. Respondent Simplicius & Philop. atque hic inquiunt, indistincte Arist.d.naturalem ex materia assignare diffinitionẽ,deinceps verò diligentius inuestigans hoc ipsum: quæ sit physici diffinitio dijudicat ac inquit, ꝙ quæ cum materia & forma assignatur. Volũt, vt mihi videtur, ꝙ potest fieri diuisio generalis: & subdiuisio,si fiet diuisio generalis,erit hoc modo, diffinitionem quædam est ex materia: quædam ex forma. si ex materia, vel ex materia tantum, & sic à nullo artifice differitur,vt dicit, vel ex materia & forma,& sic physici est. Si ex forma tantum est dialectici. ecce ergo quomodo Arist. loquitur de diffinitione ex materia generaliter, hoc est non facta distinctione. infra autem loquitur de diffinitione ex materia facta precisione. Hæc enim ratio, hæc vero rei } Philoponus, & Plutarchus hunc locum intelligunt aliter, q̃ Simplicius, inquit Philoponus subdistinguendum inter { enim } coniunctionem,& inter { vero } vt sit hoc modo,hic enim diffinitionum ratio est, ac causa seu forma iracundiæ, altera vero rei existit diffinitio,hoc est substantiæ,& materiæ. Simplicius autem aliam literam habens sic { ratio enim ista rei } Plutarchum repræhendit.d.non vt Philosophus exponit Plutarchus contra distinguens rationem ad eam quæ rei. Sed quia dixit iram esse appetitum vltionis,& ꝙ appetitus vltionis est forma & ratio subdit, rationem esse rei,hoc est formam,per quam specificatur ira,sed hæc differentia horum prouenit ex literæ differentia. & tu considera. Necesse vero esse hanc in materia tali si erit } ostendit ꝙ diffinitio dialectica est quasi vana per contrarium sensum, hanc inquit ex forma diffinitionem, si debeat in hypothesi esse diffinitionum, ac non inanis: oportet esse in materia,quapropter debentem recte definire, oportet & materiæ meminisse. Reddit causam Simplicius, quoniam dialectica diffinitio inquit non generat cognitionẽ operosam: sed superficialem, & opinabilem,& nõ scientificam. ergo quasi vana est, nisi materia adderetur. Quémadmodum domus } accepit diuisionem generalem, scilicet ꝙ diffinitio est duplex.s.dicens materiem, & dicẽs formam, apponit exempla harum nunc, & inquit: quemadmodũ domus hm̃oi vna quædã ratio est, videlicet, domus est tegmentum impeditiuum corruptionis à ventis, & imbribus,& æstibus,hæc enim est diffinitio.d.rationẽ & formam. Hæc autem dicet: lapides, & lateres, & ligna } vult dicere dicit materiam. Et sic patet exemplum illarũ duarum diffinitionum. Alia vero inter has formam gratia horum { cum assignauit diffinitiones duas: & causam, quæ ex materia: & eam, quæ ex forma, nunc inquit ꝙ est & alia quædam diffinitio: quæ & materiam,& formam,& causam accipiet vt patet in exemplo. Et per hoc vt expositores sentiunt: dedit subdiuisionem propositam iam. Quæ igitur naturalis harum trium, vtrum quę circa materiam, rationem vero ignorans, an quæ circa rationẽ solum, vel magis quæ ex vtrisque } cum distinxit terminos, quærit deinceps, quis ex istis physicus, & approbat eum qui ex vtrisque. Mouet enim quæstionem, & non soluit: sed solutionem approbat hanc occulte,& implicite,vt expositores dicunt. Ex vtrisque } vero dixit: quãuis tria sint in physica diffinitione: materia,forma,ac causa: quoniam vt diximus plerunque forma & causa coincidunt. Illorum autem quis vterque { cum dixit à principio.dialectici quidem esse ex forma diffinitionem. naturalis vero ex materia: deinde in processu,ꝙ diffinitio naturalis est ex vtrisque,quærit non immerito vltimo de reliquis duabus diffinitionibus, & ea quæ ex materia tantũ,& ea quę ex forma: cuius natura sit artificis vtraque diffinitio. est ergo sensus, illorum autem trium vterque quis.i.de numero illorum trium vterque.i.diffinitionis ex opposito diuisæ,qs sit supple inuestigans. Et hic est sensus quæstionis secundum Simplicium,Philoponum,& omnes expositores veteres,quicquid dicant latini.

Responsio.

Diffinitio duplex.

Cvm demonstrauit. proponit Auer. intentionẽ partis, dicit enim cum demõstrauit ꝙ in diffinitionibus istarum virtutum debet accipere materiam & formam,incepit dubitare secundum & consuetudinem.i.quæ sit cõsuetudo apud naturales,& eos qui absolute considerant scilicet disputatores.i.quomodo differũt in diffiniendo hi artifices.& reddit rationem.d.naturales enim differunt à disputatoribus in modo diffiniendi. disputatores enim dant diffinitiones secundum formam tantum,cuius exemplum ponit.d.dicendo,ꝙ ira est appetitus in vindictam. naturales vero secundum materiam, dicendo,ꝙ est ebullitio caloris & sanguis circa cor, (vt mihi videtur) probat Auer. ꝙ omnis completa diffinitio debet dari per materiam resolutorie.d.vt mihi videtur. intentio enim alicuius, scilicet diffinibilis; secundum quod est ens, est hoc.i.omne diffinibile,vt ens diffinibile,est hoc.i. compositum, qm̃ vt 7.Meta.dicit diffinitio est compositorum. Tunc vltra necesse est. vt illa intentio.i.diffinibile secundum quod est hoc.i.compositum sit in materia: sed quod est in materia, debet esse in materia, quæ habet talem dispositionẽ.s.quæ sit hoc.etiam vult dicere in materia certa dispositione disposita,quæ sit quoquomodo cõposita, & sup. necesse est, vt illud cõpositum sit in materia per aliq̃ intentionem.i.dispositionem existentem in ea,quapropter fuit digna,vt illa res existat in tali materia,& non in alia, qm̃ forma inest materiæ tali, vel tali propter talem vel talem dispõnem. Arguitur ergo resolutorie sic,si aliquod diffinitur, oportet vt sit hoc,si oportet vt sit hoc, oportet vt sit in materia,si oportet vt sit in materia,oportet vt sit in materia tali: ergo si aliquod diffinitur, oportet vt sit in materia tali. Et innuit per hunc sermonem } dicet quis, quid tum per hoc cõcedam enim ꝙ omne quod diffinitur: debet esse in materia tali: sed quid per hoc vult habere Aristot. soluit Auer.d.& innuit per hunc sermonem,qm̃ sicut necesse est, vt intẽtio.i.diffinibilis forma existat in materia, ẜm quod est hoc,ita necesse est vt sit modus acceptionis eius in diffinitione,& si non erit accepta intentio alio modo, ab eo q̃ est.erit ergo syll̃s iste. Omnis res,vt diffinibilis, existẽs in materia,debet diffiniri per materiam. Sed declaratum est ꝙ omnis res,vt diffinibilis, est existens in materia. ergo omnis res,vt diffinibilis: diffinitur per materiam. Qui enim accipit { quæret quispiam & rursum,vtrum diffinitio possit constare ex materia tm̃ vel forma tm̃ completa, & perfecta,respondet ꝙ non,cuius responsionis rõnem subdit.d.qui.n.accipit materiã in diffinitione,& dimittit, formam,diminute accipit. qui aũt accipit formam, & dimittit materiam, æstimatur ꝙ dimittit aliquod non necessarium,sed non est ita, qm̃ forma debet accipi in diffinitione ẜm dispõnes in q̃bus existit.i.eo mõ,quo existit, sed dictum est ipsam non existere nisi ẜm mãm.ergo erit necessaria mã. est ergo solutio.q.ꝙ nulla diffinitio est perfecta per formam tm̃,vel per mãm tantum. Sed vtrum materia sit pars essentialis diffinitionis, an pars necessaria, vt terminans intellectum diffinitionis vel deferens quidditatẽ, profecto qõ est ardua,& in lib.destruct. destruct. diximus q̃onem hanc sæpe sæpius. Et tu vide ibidem.

Commen 16.

Commen. 4.

COMMENTARIVM.

Cvm conclusit considerationem de anima esse naturalem.s.aut de omni,aut de tali,cuius operationes sunt rationes in materia, & declarauit ꝙ definitiones passionũ, & ipsius animæ non sunt sine materia, sicut nec ipsæ sunt sine materia,nũc disputat de definitionibus,vt eligat qualis nam est definitio conueniens de anima,& de vnaquaq; eius passione, hoc modo diuus Expositor exponit. Melius aũt dicamus ꝙ Arist. proponit passiones animæ non eodẽ modo definiri à dialectico, & à physico, hoc autem proponit

proponit primo, vt ostendat has passiones non semper, & apud omnes artifices definiri per corpus siue materiã. Secundo hoc proponit, vt ostendat difficultatem definitionum, quæ dantur de his passionibus. Tertio hoc facit, vt ostendat quæ est completa & perfecta harum passionũ definitio. Primo ergo proponit conclusionem, quam intendit, & inquit. differenter autem vtique definiet, & physicus & dialecticus vnumquodque ipsorum operũ, vt ira quid sit, siue vnamquamque passionũ, vt Simplicius supplet. proposita conclusione, eam probat exemplis, & inquit. hic quidem enim, scilicet dialecticus appetitum recontristationis, aut aliquid tale sup. dicet, aliquid tale, q̃a aliquid illi æquiualens, vt desiderium vindictæ, vel vlciscendi. est enim ira appetitio inferẽdi tristitiam retro. hoc est contra eum, qui intulit. Ille autem. s. physicus, dicet feruorem sanguinis, aut calidi circa cor. Sed dices appetitus vindictæ, innuit duas causas, appetitio enim est forma iræ, vindicta, vel recontristatio est finis. Respondent Philoponus, & Hammonius vtrasque reduci ad vnã causam, nam forma & finis idem est. Rursus dubitabis, quia secunda definitio quæ est feruor sanguinis circa cor, videtur data per formam & materiam. nã feruor est actus atque forma sanguinis, & cordis, & cor materia feruoris. ergo constat ex materia & forma. Respondet Philoponus, ꝙ licet comparatione partium, ibi sit forma & materia (nam feruor est actus sanguinis, & cordis) comparatione iræ, illa tria sunt materia, feruor enim est materia propinqua, sanguis remota, cor autem remotissima, & sic hæc definitio per solam definiti materiam assignatur. Recolligit nunc differentiam definitionum referẽdo hæc exempla ad artifices, & inquit, horum autem definientium hic quidem assignat materiam. s. physicus, cum dicit iram esse feruorem. hic vero speciem & rationem. s. dialecticus, quia licet ibi sit finis, in speciem & rationem reducitur. Deinde distinguit triplicem definitionem vt moueat quæstiones de illis, & inquit, harum definitionum. hæc quidem ratio est, & forma, quæ dicit recontristationis appetitionem, & sic est dialectica. Hæc autem. s. quæ dicit feruorem sanguinis, est rei, id est materiæ. nam feruor materiæ est. s. sanguinis: quia vero vtraque est diminuta: subdit tertiam & inquit. necesse est autem hanc rationem esse in materia tali, si erit sup. completa definitio, & sic oportet constare ex materia & forma. sunt ergo tres definitiones. Simplicius quærit cur hic dicit definitionem quę est ex materia, esse physicam, cũ infra dicet illam nullius esse artificis, respondet ꝙ hic dicit illam esse physici, sed imperfectam, infra dicet perfectam quæ materiam & formam complectitur, esse perfecte physicam. vnde infra quasi se corrigit. Ergo secundum hanc expositionem. physicus assignat materiam, dialecticus formam, verum tres definitiones sunt harum passionum. hæc quidem enim ratio est, & formæ tantum. hæc autem est rei. i. materiæ. s. quæ datur per materiam. necesse est autem hanc. s. rationem esse in tali materia. si erit perfecta definitio, & sic habetur tertia definitio. Simplicius autem legit modo suo, vt in collectaneis diximus. Quod vero sint tres definitiones, per exemplum ostendit definitionum domus, & lege sic, dico tres esse iræ definitiones, sicut ipsius domus sunt tres definitiones. nam domus quidem ratio. i. formalis definitio talis vtique erit quoniam cooperimentum prohibẽs corruptiones à ventis imbribus, & caloribus. hæc enim ratio formalis est, quia licet cõplectatur formalem & finalem causam, recidunt ambæ in formalem. hic autem alter definiens dicit lapides, & lateres, & ligna, & sic est secunda definitio, quæ complectitur materiam tantum. Alius vero dicit speciem. s. cooperimentũ in his materijs propter ista. s. defensiones à ventis & imbribus, & id genus, nam sic definiens complectitur materiam & formam. Deinde quærit qõnem circa has definitiones, & inquit, quis igitur horum definientium est naturalis? vtrum his definitor qui est definiens circa materiam. rationem autem ignorans, aut qui est circa rationem solum. Respondet iuxta græcorum expositionem, & inquit. an magis is definientium est physicus, qui ex vtrisq; definit? Soluta hac qõne, quærit aliã, & inquit. illorum autem vterque. s. & qui definit per materiam, & qui definit per formam quis est? vtrũ physicus, an alius? dictum est. n. eum: qui per formam definit, esse dialecticum, eum vero qui p materiam, esse naturalẽ quærit tamen rursus, vt se corrigat, vt Simplicius autumat. In textu enim sequenti se corrigit, vt videbimus.

ARGYR. *At enim constat neminem esse qui circa materiæ versetur affectus non separabiles, & vt non separabiles sunt, præter ipsum philosophum naturalem. Etenim naturalis circa omnia ea versatur, quæ talis corporis talisque materiei sunt operationes atque affectus. circa aũt ea quæ talia non sunt, non naturalis: sed alius solet versari. Atque de non nullis quidem considerat, si forte fuerit artifex, faber inquã vel medicus. De his autem quæ separabilia quidem non sunt: attamen nõ vt affectus corporis talis, sed abstractione sumuntur, Mathematicus. At ea quæ sunt separata & vt talia sunt: ipse primus philosophus contemplatur.*

Tex. 17. An non est aliquis, circa passiones à materia non separabiles, inquãtum non separabiles. Sed physicus circa omnes, quæcũque huius corporis, & huius materiæ opera, & passiones sunt. Circa quascunque autem non huiusmodi alius est. Et de quibusdam autem artifex est si contingat vt instructor, aut medicus. Non separabilium vero, inquãtum quidem nõ talis corporis passiones sunt, sed ex sequestratione, Mathematicus. Secundum autem ꝙ omnino separatæ sunt: primus philosophus est.

Quæcũque aũt non huiusmodi sint alius.

COLLEC. Tex. cõm. 17. Mouit quæstionem, cuius nam sit artificis vtraque diffinitio, ac de ea quæ ex forma tantum, ꝙ sit dialectici nihil inquit (iam enim dixit,) de ea vero quæ est ex materia duntaxat inquit quòd non est aliqua ars, quæ circa materiam tantum versatur, ideo nulla ars diffinit ex sola materia. Non dixit autem simpliciter, quòd non est ars quæ versatur circa materiam, sed circa passiones à materia non separabiles, neque quatenus separabiles, quoniam (vt Philoponus inquit) nullus artifex de simpliciter materia disputat, sed de quadam, cui omnino accidunt quædam per se passiones. Sed contra, quoniam physicus cõsiderat de materia simpliciter. Respondet Philoponus ꝙ naturalis non differit de simpliciter materia tantum, sed & de quadam etiam, vt eorum quæ in meteoris materia, & vniuersalis, & in parte, quæ grandinis, quæ niuis, & reliquorum, similiter & de his, quæ in terra, quę animalium, quæ metallorum &c. nulla ergo ars tradit de materia simpliciter tantum, sed de quadam materia, & materia simpliciter, ideo dixit circa passiones à materia non separabiles, addit { quatenus non separabiles } quoniam passiones hæ nec separantur re, nec ratione. Ex his patet solutio quæstionis. Sed physicus circa omnia quæcunque talis corporis, & talis materiæ opera, ac passiones. } ponit quasi incidentaliter drĩam artium, & passionum ab artibus consideratarum, per id igitur quod dixit { circa omnia } distinguit physicum, à particulari artifice, quilibet enim artifex particularis circa particulare quoddam se habet, per id vero quod dixit { talis corporis } separat ipsum à mathematico. non. n. cõsiderat figuras in eo quòd sunt talis corporis. per id quoq; quod dixit { talis materię } separat vtiq; ipsum à dialectico, & à primo philosopho, nemo enim horum huiusmodi passiones cõsiderat prout sunt in materia huiusmodi. Quæcunque vero non eiusmodi alius } non eiusmodi quæcunque enumerauit, si enim particularis artifex circa dicta versatur, sed non circa omnia, sed de quibusdam, igitur præter ea quæ dicta sunt mechanicus differet, vt faber de lignorum rectitudine, de nonnullis vero medicus, vt de corporibus ægrotis. Sed non separabilium quidem, quatenus vero non eiusmodi corporis passiones ac per sequestrationem mathematicus. } Etenim mathematicus de inseparabilibus quidem formis differit, verum non quatenus eiusmodi cor-

poris passiones.i.nō vt æris passiones seu ligni &c.sed velut deprædatus expolians ipsas à materia, hoc enim significat { ex sequestratione. } In eo vero ꝙ separata penitus primus philosophus.§Philoponus corollarium dedit,volentes inquit Philosophum nosse idæas, amplexantur residuum hoc.ecce(aiunt) nouit separabiles formas eorū quæ hic,de quibus inquit primum Philosophū differere, est ergo argumentum,hæc eædem formæ considerantur à metaphysico,quæ à naturali,sed à naturali formæ naturales.ergo & à metaphysico,sed à metaphysico vt penitus separatæ,ergo formæ naturales sunt penitus separatæ, & per cōsequens ideæ. Confirmant hic, qm̄ alibi,vt 12.Meta.dicit duplicem esse ordinem,hūc quidem in imperatore, hūc vero in exercitu, ac eum qui in imperatore efficientē esse illius qui in exercitu. Rursum inquit duplicem fore sanitatem,hanc quidem in medico, efficientem secūdum rationem,hanc vero in conualescente corpore,quapropter nouit & separabiles formas quas dicit ipse substantias diuinas,quæ in totum separatæ sunt à materia. Sed hoc ꝙ Philoponus ait est contra Arist.in primo diuinorum vbi contradicens his formis dixit. [Sed rursum vr̄ aliud hoc genus] vbi Auer.inquit,& cū posuimus ꝙ species & vniuersaliter intellecta vniuersalia, sunt res existentes extra animam,& ꝙ sunt formæ entium,continget, vt hoc genus entium sit quartum genus aliud à tribus generibus, & ꝙ in eo considerat quarta ars.s.alia à tribus considerantibus in mathematicis,& naturalibus, & diuinis. Amplius arguit ibidem,ꝙ tunc illa ars considerabit de principijs omnium entium,& sic considerabit de omnibus entibus, & sic oēs aliæ superfluerent.Ecce qūo hoc Philoponi corollariū est contra Arist.& rōnem, & profecto positio Philoponi sustentari potest,sed alibi scripsi totum hoc.

Commen 47.

Commen.17. CVM dubitauit. Debet scire ꝙ passionum quædam sunt penitus,& omnino in materia.s.ſm esse, & cōceptionem,vt naturales & artificiales,quædam secundum esse in materia,ac ſm rationem absque materia, vt mathematicę, & quædam penitus sine materia.s.ſm rem & rōnem,vt diuinæ.inquit modo Auer.cum dubitauit de diffinitionibus & supple persoluit,inceperit demonstrare scilicet exemplo & inductione,quæ artes vtuntur in diffinitionibus materia & forma. Et vult Arist. secundum expositionē Auer. ꝙ ille,qui considerat primas passiones tantum, sit naturalis,& artifex particularis,residui duo non, qm̄ nec mathematicus,nec philosophus primus cōsiderat,vt patet,& residuum commenti manifestum est per se.

COMMENTARIVM.

MOVIT qōnem vterque definitor.s.qui per materiā, & qui per formam tm̄ definit, quis nam esset, vtrum physicus, an dialecticus, an artifex,an mathematicus,an metaphysicus.Respondet nunc secūdum Philoponi expositionem,ꝙ qui definit per materiam,nemo est,quia nemo cōsiderat tales passiones à materia non separabiles,quatenus à materia non separabiles.Sed dices nonne physicus tales considerat? Respondet & inquit, sed physicus considerat circa omnes passiones, quæcunque sunt huius corporis, atque huius materię passiones,non aūt considerat passiones materiæ simpliciter. Sed dices nonne physicus considerat generationem,& corruptionē simpliciter, quæ sunt primæ materiæ simpliciter passiones? Respondetur à Philopono hic,ꝙ physicus non cōsiderat nisi passiones huius materiæ, & huius corporis vt patet in Meteorologia. Pace sua dixerim, ꝙ hoc falsum est,quia licet in particulari physica non considerentur passiones materiæ simpliciter,in libris tamen physicorum considerantur affectiones primæ materiæ,vnde vt Auer. inquit.2.Physi. materia simpliciter plura consideratur in physica, & accidentia eius inquātum potentia transmutabilis est.Melius ergo dicendum ꝙ Aristoteles loquitur in casu suo.s.in talibus passionibus. vult enim ꝙ nullus artifex tales passiones consideret,vt sunt inseparabiles à materia simpliciter, sed vt sunt affectiones determinatæ materiæ .s. corporis animati. & determinatæ partis.Propterea ait, sed physicus circa oēs tales considerat quæcunque huius corporis, & huius materiæ particularis,sunt opera & passiones.Circa aūt quascunque tales non huiusmodi,considerat alius, scilicet dialecticus. ergo qui definit has sine propria materia, nemo est,nisi dialecticus,quia sic eas per formam definit. Quia vero dixit ꝙ nemo est, qui considerat has sine materia, nisi dialecticus, subscribit de quibus medicus considerat: & inquit,& de quibusdam autē passionibus magis in particulari respectu particularioris materiæ. Artifex considerat, vt instructor siue carpentarius, qui cōsiderat dispositiones lignorum,& medicus,qui considerat dispositiones humani corporis, vt sanabile est, & sic considerant has vel similes passiones quatenus sunt particularioris materiæ,sub ratione tamen vniuersali. non enim de singularibus omnino est scientia. Aliter exponi potest, hic locus, legendo verbum ἀλλὰ quod est sed pro nisi, & tunc nulla erit quæstio, legetur enim sic,an non est aliquis qui circa passiones à materia non separabiles inquātum non separabiles considerat,sed pro,nisi,physicus, qui circa passiones inseparabiles à materia simpliciter,& circa oēs, quæcunque huius corporis,& huius materiæ opera & passiones sunt,considerat. Circa quascunque autem non tales, id est circa aūt alias,quæcūque non sunt talis materiæ, vel materiæ simpliciter considerat alias.s.aut mathematicus aut metaphysicus. Et de quibusdam quidem, scilicet passionibus particularioris materię,si contingat eas considerari, considerat carpentarius aut medicus, non separabilium vero, inquātum quidem sunt non talis corporis sunt passiones, sed ex sequæstratione, considerat mathematicus, qui passiones considerat non separabiles re,sed separabiles intellectuali sequæstratione. Passiones vero quatenus sunt oīno separatæ à materia,& à tali materia, cōsiderat metaphysicus,ergo physicus considerat passiones, quæ sunt materiæ simpliciter,& quæ sunt huius materiæ, definiens illas per materiam, & sic tā definitio data de illis per mām, quā data per materiam & formā est physica: cuius vero sit definitio data per formā solā, nō curauit dicere,quia non egebat correctione,præcedenti.n.textu dixit.Ex his sequitur ꝙ eędem passiones cōsiderātur à physico,& à mathematico,& à metaphysico.nam Arist.solum excludit medicum & carpentarium,dicit.n.eos considerare de quibusdam alijs ab his passionibus,quia carpētarius de dispositionibus ligni,faber de dispositionibus ferri.Medicus aūt de dispositionibus corporis sanabilis, ergo vult passiones aīæ considerari à physico, & à metaphysico, & à medico & à mathematico.A physico quidē considerantur animæ passiones, quæ sunt rōnes in materia, vtpote oēs illæ,quæ pertinent ad sensitiuam.A metaphysico vero eas,quæ sunt rōnes extra materiam, vt quæ pertinent ad partem intellectualē,has vero vtrasque complectens cōsiderat animastica scientia, quæ est media, & mathematica. *Quod scientia de aīa sit media & mathematica.* Colligit secundo Philoponus ꝙ formæ naturales sunt ideæ,& effectus naturales,effectus quidem naturales, vt sunt rationes in materia,ideæ vero,vt sunt apprehensæ ab intellectu diuino.Colligit autem hoc quia Arist.asserit esse easdem formas naturales,& metaphysicas, quod pro tāto verū esse asserit,quia eędem formę in materia sunt creaturæ,siue effectus, in mente dei & à diuina mente appræhensę sunt ideæ.Approbat hanc opinionem Philoponus primo per id,quod dixit lib.Met.12.Dixit enim duplicem esse ordinem.hunc quidem in imperatore. hunc vero in exercitu, & eum qui in imperatore,& eum qui in exercitu eundem esse asserit. Præterea dicit.7. Metaphysi. eandem esse sanitatem, quæ est in medici mente, & quæ erat in conualescente. Ergo superius bene diximus idæas esse res appræhensas ab ipso diuino intellectu, & non notiones formales rerum repræsentatiuas. Dicebamus.n.ideas esse creaturas ipsas repræsentatas ipsi diuinæ mēti ab eius essentia,quæ est distincta similitudo dei, & omniū creaturarum, Quæres cur Aristote.prætermisit definitionem quæ datur per omnia genera causarum, vt superius definierat iram,& non disputauit cuius artificis esset. Responderi potest eum hanc prætermisisse, vel quia quicquid est præter formam,& finem appellat materiam, & ita agens comparatione formæ & finis materia est,& ita pretermisit finem,quia per formam intelligit indifferēter formam. & finem

De idæis. *Tex.cōm.52.* *Tex.cōm.23.* *Cō.21. & 22.*

& finem prætermisit agens, quia reducitur à materia, cum comparatione formę & finis sit, vt materia. Vel hoc fecit, quia finis est causa extrinseca, ex qua non constat rei esse. Quæres iterum si definitio quę dicit formã, est dialectica, ad quem librum dialecticæ attinet? Præterea. Quõ differt definitio dialectica ab illa mathematica. vtraq;.n. dicit formam. Et dicendum ad primam ꝙ illa definitio dicitur dialectica similitudine earum definitionum, quas dialecticus assignat de suis consideratis, veluti dicimus cõsiderationem de motu quatenus motus est, eẽ mathematicam, quia est ad modum earum considerationum, quæ fiunt à mathematico. Ad secundam dicẽdum, ꝙ definitio dialectica dicit formam, vt significatur per sermonem, definitio mathematica dicit formam, absolute.

ARGYR. *Sed eo redeũdum est: vnde nostra defluxit oratio. Dicebamus aũt affectus animæ, esse inseparabiles ab animalium naturali materia vt tales sunt, & non vt separatur linea superficiesq; sic irã & metũ à subiecta sibi materia separari.*

Tex. 18. Sed redeundum est vnde sermo defluxit. Dicebamus autem ꝙ passiones animæ non separabiles à physica materia animalium inquantum tales, sunt furor & timor, & non sicut linea, & planum.

COLLEC. Tex. cõm. 18. Cum numerauit ꝙ passiones animæ rationes materiales existunt, ac per hoc de omni aia est differere, vel quæcunque non sine materia, & propterea coactus est dicere, quot modis diffinienda sunt materialia, & quali nam diffinitione vtatur vtiq; naturalis, deinde digrediens, qui nam reliquis diffinitionum vtiq; vtantur, ꝙ nihil ad præsentem pertinet tractatum, redit nunc ad sermonem de animæ passionibus, ac in memoriã reducit quæ dicta sunt, ꝙ passionibus animæ nobis opus est ad inuestigandam diffinitionem. scimus ergo ꝙ passiones animæ non proprie sunt solius animæ, sed simul vtriusq;, & ab hoc inseparabiles, ne cogitatione quidem potentes separari, queãdmodum in linea, ac superficie, hæc nanq; etsi existẽtiam inseparabilem habeant à corporibus, attamen cogitatione sequestrãtur. non ita ergo inseparabiles passiones animæ, vt linea & figura, sed neq; re, neq; ratione, & ideo dixit § quatenus eiusmodi existunt § qm̃ ira, vt ira, non potest separari, nec ebullitio, vt ebullitio, sed linea, vt linea & figura, vt figura, bene. Sed ambiges. Nonne intelligere opus est separabile? Respondet Auer. ꝙ hoc est intelligendũ de passionibus animæ. s. concupiscibilis. & non animæ cuiusuis, hæ n. non sunt abstractæ à corpore, neq; in diffinitione, neq; in esse, & commẽtum totum patet per se. Residuum primi exponendum, nunc dimitto, quoniam consuetudo legẽtium in hoc tempore est, vt nõ legatur, sed quãdoq; forte scribam, & bene, reputo. n. ꝙ illa pars est melior q̃ in toto hoc libro, & græci valde insistunt in ea.

COMMENTARIVM.

Qvia propositum Aristotelis erat declarare quę passiones per materiam & quæ sine materia essent definiẽdæ, & digressus est ad differentias definitionum quibus vtuntur artifices, Ideo inquit, sed redeundum est vnde sermo. s. exijt. erat autem, vt inquit, sermo ꝙ passiones animæ non separabiles à physica animalium materia inquantum non separabiles, sunt furor & timor, & omnes, quæ spectant ad concupiscibilem. Hę. n. vt Simplicius supplet, sunt sicut symum, & non sicut linea, & planum, quæ sunt rationes ſm rem in materia, per rationem vero abstractæ. Ex his colligitur Aristotelem solum eas passiones velle esse rationes in materia, quæ sunt sensitiuę partis, & ita excludit passiones intellectus, vt intellectus quatenus sunt intellectus, nam passiones intellectus quatenus sunt intellectus, sunt rõnes nõ in materia, sed metaphysicæ. Ex his apparet primo intellectum non esse rationem in materia, quia Arist. eius passiones non collocat inter rõnes materiales. Patet secundo scientiam de aĩa esse mediã & mathematicam, nam secundum eam partem, quæ est de intellectu, est metaphysica. secundũ eam vero, quæ est de sensitiua aĩa, & vegetabili, est physica, tota vero q̃ est de tota aĩa, est media & mathematica. Aristo. n. à consideratione naturali semper exclusit passiones attinẽtes ad intellectum, & solum passiones attinentes ad sensitiuam claudit.

Quod scientia de aĩa sit media & mathematica.

Verum enim vero necesse est considerantes de animã, & de his dubitantes ac ambigentes quæ non oportet procedentes inuenire atq; percipere, in medium eorũ antiquorum afferamus opiniones qui de anima tractarunt aliquid atque dixerunt, vt ea quidem accipiamus quæ bene sunt dicta, ab his aũt caucamus quæ non bene recteq; dicta fuere. ARGYR.

Intendentes autem de anima, necesse est simul dubitantes de quibus dubitare oportet: pertranseuntes primorum opiniones compręhendere, quicunque de ipsa aliquid enuntiarunt, vt bene quidem dicta, accipiamus. Si vero aliquid non bene hoc vitemus. Tex. 19.

COMMENTARIVM.

Cvm redijt vnde defluxit oratio ad tractandũ. s. de ipsa anima proponit determinationis principium ab antiquorum opinionibus esse faciendum, & causam assignat, quia quæ ab ipsis bene dicta sunt recipiemus, nobisq; erunt adiumento, quę vero male reijciemus. Inquit, intẽdentes aũt de anima, & simul dubitantes de quibus dubitare oportet, & pertranseuntes per methodos, hinc inde deriuatas, necessarium est primorum opiniones cõpræhendere, eorum dico, quicunq; de ipsa aliquid enunciarunt. Huius causam reddit, & inquit, vt bene quidem dicta ab eis accipiamus. Si vero aliquid non bene sit dictũ vereamur, & caueamus. Simplicius assignat causam cur ante speculationẽ rei cuiusuis præcedit qõ, quia non ex se accidit nobis rerum veritas. Sumus. n. in ipsa genitura imperfecti ad speculationem, hac ratione pręcedit qõ, & ad opposita nostrum latio atq; dubitatio. Cur vero prædiuulgatas antiquorum opiniones. vtile sit percurrere, assignat rõnem, quia illæ nonnulla opposita continent de ipsa, quæ, & ad dubitationem & ad inuentionem plurimum conducunt. Quo autem ad verba attinet verbum § vereamur § in antiquis translationibus græce est εὐλαβηθῶμεν, eulabethomen, latine, vitemus, caueamus, & vereamur. Et in nonnullis translationibus legitur vertamur, quod non bene legitur, hic enim latine sonat reijciamus, quia, vt in principio secundi libri dicetur, ea quæ dixerunt antiqui de anima reijcienda sunt, ac si de ipsa nihil dixissent. COLLEC. *Quæ Simpl.*

Initium autem inquisitionis hoc erit profecto cõgruum, si prius posuerimus ea quæ maxime videntur animæ competere suapte natura. ARGYR.

Principium autem inquisitionis est præponere, quæ maxime ipsi videntur inesse secundum naturam. Tex. 19.

COMMENTARIVM.

Hic recentiores fecerunt tractatus de aĩa principiũ, vbi Aris. assumit è q̃bus Philosophi viã habuerunt ad inuestigandũ de aĩa ipsa, & dicit ꝙ principium nr̃æ qõnis, est apponere ea, q̃ maxime ipsi aiæ inesse videntur ſm nãm, nam vt Simpl. resumit, ea q̃ insunt magna ex parte conferũt ad cognoscendũ ipsum quid est. Quo vero ad verba attinet, verbũ § apponere § grece est προθέσθαι, protesthe: latine apponere, clarius aũt diceť proponere, vel ꝑponere, vel pasumere, verbũ § qõnis § græce est ζητήσεως: zeteseos quod licet proprie latine § qõnis § sit, clarius inquisitionis legitur, § ſm nãm § vero hic vt Simpl. inquit, idem est, quod per se, nã accñtia per se magnã partẽ cõferunt ad cognoscendũ ipsum quid est. Cõia. n. accñtia nõ in propriã animæ nãm pertingunt. Auer. aũt assignat cãm huius quod Arist. ait ex libro Poste. quia quælibet res inq̃renda est, & vestiganda per ea, quæ sunt sibi propria, quo fit vt principium inq̃sitionis de quidditate anime, ex illis assumatur, quæ animę sunt propria: & secundum naturam inexistentia. *Quæ quo ad cõstructionem. Quæstionis Quid ꝑ ea quæ animæ insunt secundum naturam intelligat. Simpl. et Auer. Quæ Auer. Com. 19.*

Animatum itaq; duobus his ab inanimato maxime differre videtur: motu ac sensu. A maioribus etiam nostris: hæc duo fere de anima accepimus. ARGYR.

Animatum igitur ab inanimato in duobus maxime differre videtur, & motu & sensu, accepimus autem & à progenitoribus fere hæc de anima. Tex. 19.

COM-

COMMENTARIVM.

QVIA dixit principium inquisitionis congruum esse ab ijs, quæ per se animæ insunt, nunc q̃ illa sint, quæ per se aiæ insunt, è quibus congruũ inquisitionis principium fit, exponit: aitq; illa duo esse motum, & sensum, dicit aũt hęc duo se accepisse à maioribus. Quod aũt hæc duo sint, è q̃bus congruũ assumitur principium, eo patet, quia ijs duobus potissimũ aĩatum ab inanimato differre vr̃. Proprium .n. alicui est: quo differt ab alio, qm̃ autem aiatum motu & sensu ab inanimato differt, hac rõne motus & sensus sunt animato propria, & ita animę competere vidẽtur. Sed ijs occurres, nã aĩatũ & inaĩatũ differunt spẽ, ergo differunt ſm formas, & non p accñtia, quæ formas sequuntur. Pręterea, Non oẽ animatum sensum habet, vt planta, nec omne quod mouetur: est animatum. Mouentur. n. eĩnta à suis formis, & tñ animata non sunt. Ad primã, solutionem innuit Expositor, & recte, nam aĩatum & inanimatũ differunt aĩa & differunt sensu & motu. Anima quidẽ differunt à priori, & differentia, q̃ nobis est ignota. Sensu vero & motu differunt à posteriori, & dr̃ia nobis nota, quæ erit principium inuestigandi differentiam illam priorem, q̃ est nobis ignota. Ad secũdam Simpl. innuit solutionem, nã per motum hic intelligis eum, qui intrinsecus fit, & nõ simpliciter. Intrinsecus. n. motus animatorum proprius est. Qui vero ab alio est, & inanimatis cõpetit. elemẽta aũt licet moueant̃ à suis formis, non mouentur à se motu intrinsecus, cum illorum motus principium sit vel à generante, vel à remouente ꝓhibens. Sentire etiã, vt ait, sumptum est non, vt oĩbus animatis competẽs, sed vt competit omnibus quibus competit intrinsecus moueri, nã licet plantis auctio & diminutio competat, hic tñ motus non intrinsecus eis competit, cum istius principium sit extrinsecus. Sed hæc, quę Simpl. ait. mihi sunt obscura, nam ſm hoc non loqueretur Arist. nisi de motu locali: quo à seipsis intrinsecus mouentur aĩata & de sensu, qui est talis motus principium. Quare tunc plantæ non essent animatæ, nam hæ non differrẽt ab inanimatis tali motu, & tali sensu. Melius ergo Arist. per motum intelligit quo aliquid mouetur ad omnem differentiam positionis per se, quo motu animalia & plantæ mouentur. Non aũt ea: quæ non sunt animata. & per sensum intelligit: sensum tactus, & tunc litera legenda est nõ copulatiue, sed disiunctiue, quia animatũ differt ab inanimato aut motu, aut sensu. Tu vero si melius occurrat, melius dicas. Them. vero per animata intelligit animalia, q̃a animal differt à non animali sensu, & motu locali, quo ipsa mouentur per se, qua ratione plantæ excluduntur à consideratione hac secundum antiquos.

Dubitatio. *Solutio.* *Quæ expositor* *Quæ Simpl.* *Dubiũ cõtra ea q̃ Simpl. dicit.* *Propria solutio.* *Quæ Them.*

ARGYR. *Inquiunt. n. nonnulli, animam id esse quod maxime primoq; mouet. atq; existimãtes fieri nõ posse vt id aliud quicquam moueat quod non moueatur, animam vnum quid eorum esse putarunt quæ motu cientur.*

Tex. 20. Dicunt. n. quidam & maxime & primo esse animam id qđ est mouens. Existimantes autem quod non mouetur ipsum non contingere mouere alterum, aliquid eorum quæ mouentur animam, sic arbitrati sunt esse.

COMMENTARIVM.

Quæ Them. THEM. inquit, ꝗ cum duæ res sint, quibus inanima ab animantibus differunt, altera ꝗ animalia videntur per se moueri, at non videntur inanima, altera ꝗ sentiunt hæc, illa non sentiunt ob id in duo hæc deductio sectarum facta veteribus est: alij. n. de motu: alij de sensu finitionem animæ colligunt. Nouus expositor addit alios etiã ex vtroq; collegisse, vt suo loco videbitur. Incipit aũt Arist. ab ijs, q̃ ex motu animæ finitionem collegerũt, & primo narrat id quod cõiter de anima sentiunt: addens eorum fundamentum, nam id in quo oẽs huius sectæ cõueniunt est aĩam id esse quod & maxime & primo mouet. Et ex hoc deduxerunt aĩam esse vnum eorum quæ mouentur, & huius fundamentum est, quia æstimãtes nihil posse mouere nisi moueatur, & aĩa est id quod & maxime & primo mouet, iure aĩam esse vnum eorum, quæ mouẽtur arbitrati sunt. Quare in duobus oẽs huius sectę concordant, & ꝗ anima sit id quod & maxime & primo mouet, & quod sit vnũ eorum, q̃ mouentur. Alterũ horum ex altero sequitur. nam apud antiquos huius sectæ, si aĩa maxime & primo mouet, aĩa mouetur: quia nihil mouet nisi moueatur, vt supponũt. Quo vero ad constructionem attinet, nonnulli volunt textum hunc seorsum esse legendũ, nam cum Arist. ꝓposuisset esse ab opinionibus antiquorum incipiendum, nunc illas exequitur, & ponit primo ea, in quibus oẽs huius sectę conueniunt. & tunc verbum {enim} vel verbũ {nam} non reddit causam: sed executionis est nota. Videtur mihi hunc textum esse proximo textui copulandum: nam cũ sumpsit ab antiquis illa duo esse colligenda, reddit causam. nam quidam dixerunt ipsam esse id quod & maxime & primo mouet, ex quo postea proficiscitur ad opiniones eorum, assignans eorum fundamentum. Quo vero ad verba attinet: verbum {quidam} vt Simpl. notat additũ est propter Anaxagoram, qui non manifeste dicit animã esse intellectum, quem primum mouens statuit, & propter Empedoclẽ amicitiã & odium non animas mouentia dicẽtem, & propter physicos quicunq; solis materialibus vtũtur. Animaduerte, vt ex verbis Simplicii excipitur, ꝗ Arist. etiã asserit animam esse id qđ mouet, nã vegetabilem ait esse principium gñandi & nutriendi & augendi. Sensitiuam vero ait esse principium sentiendi: intellectiuã etiam intelligẽdi. principium aũt motus mouet. quare & ipse animam ait esse id quod alterum mouet, non dicit autem animã esse id quod & maxime & primo mouet, nisi intellectum, vt cœlorum animas. Illæ. n. solæ mouent, & maxime & primo, quia mouent, & nullatenus mouentur. Cæteræ aũt mouent, sed saltem per accidens mouent̃. quare non sunt & primo & maxime mouentes. At qui fuerunt huius sectæ non distinxerunt inter animam & intellectum, nisi Anaxagoras, & Emped. & physi. vt Simpl. annotauit. Vlterius animaduertendum: Simpl. refert illud principium quod est, non motum non posse alterum mouere, ſm Platonem non esse intelligẽdum, nisi de intermedijs, nã vt in materialibus causis est aliquid propinquum, & aliud remotius, & in formalibus similiter, ita & in mouentibus, & quoniam mouens quidẽ causa est, motum aũt causatum, primum mouẽs nullo modo moueri necesse est, vt syncere in mouendo maneat cã. Media vero moueri quodã modo vult Plato, vt quæ à primo motiuo intellectu succedant. sed non corporeum vltimum motum esse & eorum quæ solum mouentur, quare Plato vult & nãm moueri per descẽsum ex impartibili, & maiorẽ in modum aĩam, hęc Simpl. Platoni attribuit. Ari. autem (vt ait) solum corporeũ æstimat esse motum, & ꝓpterea motum nulli motiuarum causarum congrue enuntiat. Sed an hæc quæ Simpl. dicit secundum Platonem sint ita, esset longum disputare, nunc autem sit nobis dictum intantum.

Constructio. *Verba.* *Quæ Simpl.* *Quæ Simpl.* *Dubia hæc sũt per ea q̃ Aris. dicit. 2 huius.* *Quæ Simpl.*

Quocirca Democritus, ignem atq; calorem ipsam censuit esse. nam cum sint infinitæ figuræ ad indiuidua corpora rotũda dicit ignem et animam esse. Hæc indiuidua corpora similia corpusculis ijs esse quæ in aere ferri videntur, in ipsis inquam radijs qui per fenestram ingrediuntur, & rerum elementa generandarum seminaq; totius esse naturæ dixit, eadem & Leucippus ille censebat. Horum igitur corporum ea quæ sunt rotunda ignem ac animam asserunt esse, propterea quòd maxime omnium figuræ tales totum corpus ingredi penetrareq; possunt, atque cætera mouere cum moueantur & ipsa, arbitrantur enim animam id esse quod motum animalibus præbet. ARGYR.

Vnde Democritus quidem, ignem quendam & calorem esse dicit ipsam. Infinitis. n. existẽtibus figuris, & atomis, quæ sunt rotundæ ignem & animam dicit, vt in aere, quæ vocantur decisiones, quæ vidẽtur per portas in radijs. quorum omne semen elementa dicit totius naturæ. Similiter autem & Leucippus. Harum autem sphæricas, animam, propter id quod maxime possunt penetrare per omne huiusmodi figuræ & mouere reliqua, Tex. 20.

reliqua, cum moueantur & ipsæ, arbitrantes animam esse efficiens in animalibus motum.

COMMENTARIVM.

His assumptis, nunc incipit narrare opiniones eorũ, qui ex motu animæ naturam nacti sunt, & primo opinionem Democriti, atq; Leucippi. Cuius causam Simplicius assignat, quia inter cæteros Democ. & Leucippus manifeste corporeum motum animæ assignarunt, & ideo cepit à Democrito atq; Leucippo. Voluerũt autem isti ipsam esse aliqđ corporum atomorum quodcunq; circulare, quod & ignem esse etiam ait. Circulare. n. bene mobile est. & p omnia non prohibitum penetrare potest quia caret angulis, & propterea igni & animę conuenit. Manifesta autem Democriti de elementis sententia ex primo physi. auscultationis (vt ait Simplicius) habet, supposuit. n. parua quædam corpuscula, quales in aere in radijs solaribus per fenestras apparent rasuræ. non. n. hęc, sed similia his propter exiguitatem elemẽta Democ. putauit. vnius quidem substantiæ existentia omnia, magnitudine vero & figura inter se differentia, ex quibus tanq̃ seminibus composita omnia constitui corpora putat. Quare panspermian idest vniuersitatem: vel seminarium, aut elementum totius naturæ ipsa nuncupauit, vt omnium semen. Horum, vt dixit Simpl. atomorum aliquod corporum ipsam supposuit quodcunque circulare. quod & ignem esse & calorem etiam arbitratur, facilitate penetrationis & motus agilitate, vt Themistius ait. Nonnulli de Democ. mente nõ aliquam atomorum animam esse ait, sed ex atomis sphæricis conflatam, ꝙ maxime mouere & penetrare seipsam & alia põt & motum animalibus præstare. Simpl. autem dubitãs inquit. An Democ. à corporibus generaret vitam, vel ostenfiue intelligibilem vellet declarare per sphęram, non habemus enuntiare, nõ. n. oportet Aristotelicæ inniti historiæ quia vt plurimum solũ exponit apparẽs. Vnde ex Simplicij dictis colligitur primo nõ rasuras in aere, sed his similia dixisse Democ. prima elementa. Colligitur. 2. non conflatum ex sphæricis atomis, sed aliquã atomorum quæ circularis est, esse animam, & ignem, vt etiam Them. sentit. Dubitat tamen an vere Democ. circularem atomum animam dixerit: an per naturã hanc sensibilem naturã animæ intelligibilem voluerit figurare. Fortasse. n. nõ atomũ circularẽ aĩam esse autumat, sed quoddã quod ita se habet inter intelligibilia, vt atomus circularis inter sensibilia, vt per atomum sensibilem, velit figurare atomum intelligibilem quam animam putauit esse, quia non (vt ait) oportet inniti aristotelicæ historiæ, quia Arist. solum verba antiquorum retulit, & id quod ex ipsis verbis apparenter apparet, nõ autem id quod antiqui per verba voluerit præfigurare. Inquit, vnde Democ. quidem ignem quendam & calorem esse dicit ipsam. Vtrum autem præfiguratiue, vel vere: Simpl. dubitat. Infinitis. n. existentibus figuris, & ẽt atomis infinitis, earum quæ rotundæ sunt ignẽ & animam dicit. Exponit atomos quales, & inquit, vt in aere, quæ vocantur decisiones. Dixit§ vt in aere decisiones§ & non dixit in aere decisiones, quia atomi non sunt decisiones, vt Simpl. ait, sed talia corpuscula, quales decisiones siue rasuræ, quæ videntur per portas in radijs. Quo vero ad verba attinet. atomi, vt Democritus autumat, differũt figura, magnitudine, positione, & ordine. Meminit autem figuræ solius, quia sola differentia quæ est per figuram nostro deseruit proposito. Verbum decisiones græce est xysmata, latine nonnulli ramenta, vel pappalos interpretantur, nõnulli rasuras, proprie diuisiones dicũtur, quas etiam schismata nonnulli dici volunt à schizo gręco verbo, quod est scindo: quod inepte scisma dicĩt, latine. n. non scisma, sed schisma. Ego xysma legerem, vt Arist. hic ait, sed de verbis quęstio est, latine dicatur ramentum: est. n. ramentum tenuis cuiusq; rei particula, à radendo, quasi rasura. Verbũ autem §per portas§ græce est, διὰ τῶν θυρίδων, dia thon thyridon, quod nos per fenestras interpretati sumus. nam thyris thyridos fenestra latine dicitur. Quo vero verbo hos atomos dicat Democ. Arist. subscribit. d. quorũ (referas ad ramenta) quorum. s. ramentorum panspermiam. i. vniuersitatem

Quare ab opinione Democriti. *Opinio Democriti.* *De elementis opinio.* *Pãspermia qd.* *De opinione Democriti differentia.* *Quæ ex Simplicio.* *Constructio.* *De verbis.* *Xysmata.* *Quæ schismata.* *Thyris quid.* *Quid panspermia.*

elementa dicit totius naturæ. Similiter autem & Leucippus sic opinatur & ita hęc vocat, harum autem atomorum sphæricas animam esse ait, non autem ex sphæricis conflatum animã facit, sed ipsas atomos sphæricas facit animas, propter id quod maxime possunt huiusmodi figurę penetrare per omne corpus sensibile. & mouere reliqua, cum moueantur & ipsæ, arbitrãtes id esse animam, quod in animalibus efficit motum.

Quapropter & respirationem, viuendi rationem atque causam esse putant. nam eo quod continet contrahente corpora comprimenteue, ac extrudente figuras eas: quæ præbent animalibus motum. quia nec ipsæ vnquàm quiescunt, succursum auxiliumq; respiratione fieri dicunt, ingredientibus alijs figuris similibus, quæ quidẽ egredi prohibent ipsas quæ animalibus insunt; id repellendo quod contrahit atque præmit, & eousq; viuere aĩalia quousq; id facere possunt. ARGYR.

Vnde & viuendi terminum esse respirationem. Constringente. n. eo quod corpora continet, & extrudente figuras præbentes animalibus motum, ex eo ꝙ nõ est ipsas vllo modo quiescere, auxilium fieri deforis ingredientibus alijs huiusmodi in respirando. Prohibere. n. has & quæ insunt animalibus disgregari, simul prohibentes constringens, & comprimens, Et viuere autem quandiu possunt hæc facere.

Tex. 21. Exceptũ in opinione Democr. Cõstringẽte cõtrahẽte. Extrudẽte repellente intus congregante. Prohibentẽ aerem.

COMMENTARIVM.

Hic Arist. velle videtur animam ipsam non dicere de mente Demo. esse sphæricas atomos, sed ex atomis sphæricis compositam, sed vt dixit Simpl. aristote. historiæ non est innitendũ, cum verba duntaxat ipse, & nõ sensum enarret. Siue igitur anima sit atomus ipsa sphærica, siue sit plures atomi congregatione & copulatione, propositum nõ tollit. Respiratio itaq; (vt Simpl. inquit) bifariam est causa vitæ, & prohibendo exitum atomorũ circulariũ, qui corpori animato insunt, & aere qui ingreditur. congregante eas atomos, q̃ intus sunt, nouas atomos deferẽte ad priores. Sunt tñ verba Aris. satis obscura lege ergo sic, vnde & viuendi terminum esse respirationem supple dicunt. Terminum qui gręce est ὅρον: oron interpretati sumus causam vel rõnem, vt Simpl. legit, nam respiratio est viuendi causa, siue ratio. assignat Arist. huius rei causam, & inquit. constringente. n. eo quod corpora continet, hoc est aere ipso, qui continet atomos, vel ramenta (vt dixit Demo.) & extrudente figuras prębentes. i. eas, quæ prębent animalibus motum (dico quę præbent animalibus motũ ex eo ꝙ non est ipsas vllo modo quiescere, semper. n. agitantur, & agitatu animal ipsum mouent, vt diximus:) dicunt sup. fieri auxilium, ingrediẽtibus alijs huiusmodi. i. similibus de nouo in respirando, hoc est in ipsa respiratione. i. dum anima respirat. Quo vero ad verba attinet. verbum§ constringẽte§ græce est συνάγοντος: synagontos: clare interpretatur contrahente, nam aer ipse contrahit corpuscula ẽ foris ad intima, priores atomos compellendo, & subdit, § prohibere enim has quæ & animalibus insunt, disgregari, simul prohibentes constringens & comprimens. § Quę verba dupliciter legi possunt: vno modo vt figuræ quæ animalibus insunt antiquitus, prohibeant disgregari aerem, qui coercet ipsum constringens & ipsum comprimens. i. ipsum corpus animalis intra se comprimens & constringens atomos, & sic non bene exponitur, quia figuræ antiquæ, quæ animalibus insunt, non prohibẽt: sed ipsæ sunt prohibitæ, ideo lege sic, asserunt. n. (supple & has figuras q̃ animalibus insunt sup. de nouo prohibere eum aerẽ disgregari, qui coercet, & simul prohibet corpus ipsum constringens & comprimens intra se atomos, coercet dico ne atomi quæ anima sunt exeant & dissoluant. Quo vero ad verba attinet coercet, vel simul prohibentem, græce est συνανείργοντα synanirgõta: quod resoluitur. i. eum qui simul prohibet, vel coercet. Addit viuere autẽ & tandiu q̃diu animalia ipsa hæc duo facere possunt. s. sphæricas atomos accipere, & reddere. Translationes nostrę claræ sunt, non. n. egent tanta expositione. Auerroes triplex auxiliũ fieri ait ex aeris atomorum

Bifariam respiratio causa vitæ. *Terminũ eron* *Synagõtos contrahente.* *Quæ Auer. Cõm. 21.*

morum pleni attractione. Primum quia atomi quę per aerę attractum corpus animalis intrant: succedunt loco eorum atomorum sphæricorum, quæ in motu interiori recesserunt. Secundum quia atomi quæ intus per aerē deferuntur comprimendo priores atomos intrinsecus permanentes, non permittunt eas discedere. Tertium est quatenus atomi attractæ, iuuant atomos intrinsecus manentes, illas confortando sicut carbo carbonem roborat sui presentia. Patet igitur exteriores atomos, facere ad vitę cōtinuationē: cum per aerem ipsum deferuntur ad intima animalis.

ARGYR. *Videtur autem et id quod à nonnullis pythagoricis dicitur, eandem habere sententiam. Quidam.n.ipsorum ea corpuscula quæ agitātur in aere, quidam id quod illa mouet ac agitat, animam esse dixerunt.*

Tex.22. Videtur autem & à pythagoricis dictum eādem habere intelligentiam. Dixerunt.n.quidam ipsorum animam esse, quæ sunt in aere decisiones. Alij autem has mouens.

COMMENTARIVM.

TRANSIT nūc ad Pythagoricos. qui licet sub vno duce Pythagora militauerint, tamen inter se etiam in opinione principis diuersa sensere. nam alij penitus de anima idem senserunt, quod & Democ. quia eā esse atomos sphęricas, quæ in aere sunt, dicunt. Alij non atomos ipsas, sed vim, quæ has atomos mouet. Inquit, videtur autem & à Pythagoricis dictum eandem habere intelligentiam, quā supple & Democ. habuerunt. Dixerunt.n. quidam ipsorū animam esse, quæ sunt in aere decisiones, & ita putarunt ipsa xysmata esse animam, quæ & ramenta dici possunt, & isti cum Democriticis cōueniunt. Qui vero sint isti, Them. se nullibi legisse asserit. Alij autem dixerūt animam esse, quæ has decisiones mouet, & ita volunt esse vim motricem atomorum. huius opinionis fuisse Archelaū Socra. doctorem expositor inquit. Quo vero ad verba attinet verbum § rationem § græce est diaoneam, quam & sentētiam & intelligentiam alij interpretātur. Ego rationem, quia dianoea vt Them. inq̄t in libris de memoria, nil aliud est nisi intellectus cum imaginatione coniunctus, quare proprie ratio dicitur, sed quouis modo exponatur, ad rem non refert.

Qua The. — *Archelaus doctor Socra.* — *Ratio dianoea.*

ARGYR. *Propterea quòd continue moueri videntur, etiam si nullus ventus penitus afflet.*

Tex.22. De his autem dictum est propter id quod continue videntur moueri: & si sit tranquillitas nimia.

COMMENTARIVM.

ASSIGNAT causam cur anima est, aut vis quæ ipsas mouet, & ait hoc esse, quia atomi continue videntur moueri, nihil autem continue mouetur nisi anima, aut quod ab anima mouetur, quare cū atomi continue moueantur, erunt aut anima aut ab anima motæ. Inquit, de his autem dictum est ita esse quia xysmata ipsa continue moueri videntur, & si sit tranquillitas nimia ac nullus ventus penitus afflet. Quo vero ad verba attinet tranquillitas differt à serenitate quia serenitati opponitur pluuiatilis dispositio, tranquillitati autem ventorum afflatus, est.n. serenitas priuatio pluuiarum & nubium, tranquillitas vero ventorum. Verbum autem § nimia § græce est panteles, proprie panteles idem est ꝙ omnimoda, vel perfecta.

De verbis. — *Panteles nimia*

ARGYR. *Eodem feruntur & ij qui dicunt animam id esse quod seipsum agitat motu. Etenim omnes ij motum videntur putasse maxime proprium esse animæ, & alia quidem vniuersa per animam, hanc autem à seipsa moueri, quia nihil videbant mouere, quod non moueatur & ipsum.*

Tex.22. In idem autem feruntur & quicunque dicunt animam esse quid seipsum mouēs. Videntur enim omnes ij existimasse motum maxime proprium esse animæ, & alia quidem omnia moueri propter animam: ipsam autem à seipsa. Propterea quia nihil videtur mouēs, quod non moueatur & ipsum.

COMMENTARIVM.

NVNC Plat. positionem narrat, & reducit illā ad democriticorū ac pythag. opinionē. nā Plato aīam ait esse id, q̄d seipsum mouet. Sed q̄a Pla. opinio differt valde ab opinionibus istorū. nā isti aiam esse atomos sphæricas, vel vim motricem harum atomorum dixerunt. Plato autem neq; atomos sphæricas animam dicit, neq; vim taliū atomorum motricē, sed substātiam quæ seipsam mouet, ideo assignat causam. quare Plato in idem venit, & si differat ab his. & ait pro tanto Plato. in idem reduci: quatenus voluit motum esse animæ peculiarissimum, & alia quidē omnia moueri ab anima, ipsam autem non moueri nisi à seipsa, conuenit. n. Plato in illo vniuersali fundamento ꝙ nihil mouet, quod non moueatur & ipsum. Quare Plato in idē fertur non simpliciter & secundum speciem, quia anima quā Plato ponit differt specie ab animalibus, quas cæteri ponunt, inquātum quidem Plato nō atomos nec vim harum motricem dicit, sed substantiam, quę mouet corpus ait animam esse, conuenit autem in idem secundum genus. quia animam id esse arbitratur, quod mouet corpus, & nonnisi ab ipsamet mouetur vt isti dixerunt. Quare recte Simpl. Arist. ait reduxisse Plat. positionem ad horū sententiā: non quidem in specie, sed in genere. Quā expositionem Auer. sequitur, cum dicit, & innuit Plato. quia omnes ij in hoc conueniunt: ꝙ motus est proprius animæ, & sic oēs conueniunt in mō ponendi, & in fundamentis ipsis, differunt autem in quid est, vt dicit Auer. hoc est in positione ipsa: nam quidam eorum putant eam esse corpuscula indiuisibilia, videlicet, aut ignem, aut aliquod igneum. Quidā vero atomos, vel id quod atomos mouet. Quare Auer. vult omnes hos cōuenire in modo rationeq; ponendi. differre vero in positione ipsa.

ARGYR. *Similiter & Anaxagoras id quod mouet, animam esse dicit: & siquis alius censuit vniuersum mentem mouisse.*

Tex.23. Similiter autem & Anaxagoras animā dicit esse mouentem: & si aliquis alius dixit quòd omne mouet intellectus.

COMMENTARIVM.

TRANSIT nunc ad opinionem Anaxagorę, & aliorum: qui mentē dixerunt mouisse vniuersum: tam.n. Anaxagoras q̄ hi qui mentem mouisse vniuersum aiunt, voluerunt animam esse fontem & initium motus. Inquit, similiter autem & Anaxagoras animam esse mouētem dicit: & siquis alius dixit ꝙ intellectus mouet omne. q.d. nō tātum Anaxagoras animā arbitratur mouētem esse: sed quicunque dicit mentem mouisse omne etiam prædicat animam esse mouentem. Quo vero ad verba attinet, Anaxagoras per omne quod grece πᾶν, pan: intelligit chaos, seu miscellam illam in qua esse ait quodlibet: vt Arist. narrat primo auscultationis physicæ. *Omne Pan.*

ARGYR. *Non tamen perinde penitus atque Democritus. Is.n.animam & intellectum simpliciter idem esse putauit. Et.n.id quod videt, verum esse dicebat. Quocirca recte dixisse inquit Homerum: Hectora iacere alia sapiētem. Non igitur vt potentia quadam circa veritatem, vtitur mente ac intellectu, sed idem esse animam dicit & intellectum.*

Tex.23. Non tamen penitus sicut Democritus. Ille quidem .n. dicit simpliciter idem esse animam & intellectum. Verum.n. esse quod videtur. Vnde bene facere Homerum ꝙ Hector iacet aliud sapiens, non itaq; vtitur intellectu tanq̄ potētia quadam circa veritatem, sed idē dicit animam & intellectum.

COMMENTARIVM.

QVIA inter Anaxagoram & Demo. collegerat quandam conuenietiam, nunc differētiam inter illos explanat. Et primo declarat quatenus Democ. voluit mētem & animam idem esse: & per animā intelligebat sensum, vel sensitiuam animam. Mouebatur quia verum quod est obiectū intellectus, & apparens, quod est obiectum sensus, idem sunt. Ergo mens & sensus siue anima sensitiua idem erit. Quod autem verum & apparens idem sit auctoritate Homeri

meri comprobabat, qui quodam versu dixit idem esse sentire, quod est operatio animæ, & sapere : quę est operatio mentis. Inquit.n. ὡς ἕκτορ κεῖτ᾽ ἀλλοφρονέων. i. Hector iacet aliud sapiens, quia victus aliud sentit, & inuictus aliud etiam sentit & sic voluit Homerus sapere esse idem quod sentire, non.n.dixisset Hectorem esse aliud quippiā sapientem nisi idem sapere & sentire putasset. Quod si sapere & sentire est idem, verum & apparens idem erit, ergo mens & sensus idem, & per consequens mens & anima idem. Et propterea Arist.cōcludit, non itaq; vtitur intellectu tanq̄ potentia quadam circa veritatem & sensu circa ipsum apparens, sed idem dicit animam & intellectum. Animaduertendum Homerum ſm licentiam poeticam, vt inquit Simpl. vti verbis indifferenter. Democ.autē quæ de licentia ille dixit, vt vere dicta accepit. nam ex verbis Homeri sumpsit sapere & sentire idē esse, & ita mentem : quia anima sapit : & sensum, quo sentit, idem ēt, & verum & apparens etiā idem. Cætera alia q̄ ad Democ.opinionē sequuntur, alibi diximus. Quo vero ad verba attinet, mentē Ari. appellat νοῦν, nun: quem & intellectum, & aīum latine interpretantur, animā appellat ψυχήν, psychen, est autē mēs, siue animus siue intellectus anima ſm Democ. ſm vero Arist.animæ pars. Quid vero aīa sit, suo loco dicetur. At nunc ſm Democ.per animam nonnisi sensitiuam intelligas, & non oēm, sed quæ est animalis est spirantium, nam hac animam spirabant atomos attrahendo, vt eorum vita continuaretur, ab hac anima Demo. mentē nō distinguit. Motus pluribus rationibus potissimum auctoritate Homeri, qui illo versiculo, Hector iacet aliud sapiens, non distinguit iter sentire, & sapere. Quare sensitiua anima, qua sentimus : & mens qua sapere, dicimur, idem est. Præterea verum & apparens idem esse sumit. Verum autem est mentis obiectum. apparēs est obiectū sensus, quare ipsa mens, & sensus idē est. Hæc Democ.de anima, & de ipsa mente.

Quæ Simpl. de Homero et Democrito.

Mens Nun Anima Psyche Quæ Democr. de anima et de intellectu.

ARGYR. *Anaxagoras autem minus de ipsis explanat, multis.n. in locis boni rectiq; mentem causam esse dicit. Alibi autem, animam ipsam mentem esse asscrit. nam animalibus vniuersis, tam paruis quam magnis, tam præstabilibus quam minus etiam præstabilibus mentem inesse dicit.*

Tex.24. Quod bene & recte est vel bene et recte agēdi. Inesse animæ esse animam.

Anaxagoras autē minus de ipsis certificat. Multoties quidem.n.causam eius, quod bene & recte est, dicit esse intellectum. Alibi autem intellectum hunc inesse animæ. In omnibus.n.ipsum ineē animalibus & magnis & paruis, & honorabilibus, & inhonorabilibus.

COMMENTARIVM.

NVNC 2. declarat non clarum esse quid voluerit de anima & intellectu Anaxagoras, nam aliquādo intellectū ab anima separat, dum ait mentem esse cām bene recteq; agendi, aīa.n.non semp recte agendi causa est: intellectus vero vt intellectus semper agendi bene causa est. Ratio nanq; semper deprecatur ad optima, vt in ethicis dicitur, sensus non semper. Alibi mentē indicat esse animam cum omnibus animalibus & magnis, & paruis, & perfectis & imperfectis mentem inesse affirmet. nam cum intellectus omnibus animalibus inest, & anima etiam : sequitur animam esse intellectum. Quare videtur contraria de his dicere ipse. Quo vero ad verba attinet, verbum § agendi § est additū propter sensus explanationē. Simpl. non agendi, sed cognoscendi suppleuit. Sed cū actio recta sine cognitione non sit, quasi idem est agendi & cognoscēdi verbum supplere.

De verbis.

ARGYR. *At ea mens tamen & intellectus cui prudentia tribuitur, non vniuersis similiter animalibus, quinetiam neq; cunctis hominibus inesse videtur.*

Tex.24. Non videtur autem secundum prudentiā dictus intellectus omnibus similiter animalibus inesse, sed neq; omnibus hominibus.

COMMENTARIVM.

REPREHENDIT eam Anaxagorę partem, in qua dixit intellectum & animam idem esse, ex eo quia aīa cunctis animalibus inesse videtur. Intellectus aūt nec omnibus animalibus, nec oībus hominibus. ergo intellectus nō est anima. Auer. per intellectum qui est ſm prudentiam intelligit intellectum, qui est animæ rationalis pars. Hic .n.dicitur ſm prudentiam quæ est recta ratio agēdi, ad differentiam eius intellectus, qui dicitur phantasticus, alio verbo phantasia : seu opinatiuus intellectus, quasi ergo Arist.dicat, vt Auer.innuit intellectū talem nec omnibus animalibus, nec omnibus hominibus inesse. Quæ expositio non placet, nam omnibus hominibus inest rōnalis anima, est.n.homo animal rationale, & ita cūctis hominibus rationalis anima inest, ergo cunctis hominibus inerit intellectus. Simpl. autem inquit, non in omnibus igitur hominibus non vt non habentibus intellectualem substantiā, (vna.n.omnes potentias est habens anima,) sed vt non vtentibus ipsa. Vult dicere omnes homines habere intellectum ſm habitum, non tamen actu omnes illo vtuntur. Sed hæc expositio mihi etiam nō placet, quia tūc nihil haberet Arist. contra Anax. solum.n.habere intellectum qui est actu vtens spoliatione, nō omnibus inesse animalibus, nec omnibus hominibus: quod nemo est qui dubitat. Videtur ergo mihi saluo meliori iudicio Aris. esse locutum per verbum § videtur. § Modo sic loquendo verum ait, nam intellectus qui dicitur ſm prudentiam. i. qui dicitur rationalis animæ pars: nec omnibus animalibus ineē videtur: nec omnibus hominibus. Verū animalibus nec inest, nec inesse videtur, hominibus autem omnibus inest ſm rei veritatem, nō tamen omnibus inesse videtur. quare per intellectum hic qui dictus est secūdum prudentiam : intelligit intellectum, qui est animæ rationalis pars, ad differētiam eius intellectus, qui est secundum phantasiā. nam hic nullis inest animalibus nullisq; videtur inesse, hominibus autem omnibus inest, non omnibus autē videtur inesse. Fortasse dixit nec omnibus hominibus : quia non pygmæis : qui homines sunt, late accipiendo hominem.

Quæ Auer. Cōm.24.

Confutatio.

Quæ Simpl.

Confutatio.

Expositio propria.

ARGYR. *Omnes igitur ij qui ad animantis respexere motum maxime motiuum animam esse putarunt.*

Tex.25. Quicunque igitur in moueri animatum respexerūt hi quidem maxime motiuum opinati sunt animā esse.

COMMENTARIVM.

EPILOGANDO cōcludit id in quo omnes philosophi, qui per motum animam nacti sunt, conuenerunt, & inquit. § Quicunque igitur in ipso moueri animatum aspexerunt, hi quidem maxime motiuum opinati sunt animam esse. § & quia anima est id quod maxime est motiuū, oēs dixerunt eam seipsam mouendo cætera, mouere. Fuerunt autem hi Democritus, Pythagorici, Anaxagoras, & Plato : vt dictum est.

ARGYR. *At qui cognitionem animaduerterunt ipsius, ac sensum quibus res cognoscit & sentit, ij dicunt animam ipsam principia rerum esse, At qui plura principia faciunt, hæc ipsa, qui vero vnum, idipsum animam esse censent.*

Tex.25. Quicunque aūt ad id q̄ cognoscit, & sentit ea quæ sunt: Isti dicunt animam esse principia, Alij, quidem facientes plura principia hæc. Alij vero vnum hoc.

COMMENTARIVM.

VT dictum est, diductio sectarum facta veteribus in duo est : alij.n.per motum, alij per sensum seu cognitionē animæ definitionem nacti sunt. Cum igitur dictum est de ea secta quæ per motum aīæ definitionem colligit, transit ad eam, quæ per cognitionem, illam nāciscitur. Omnibus autem huius sectæ, vt Simpl. inquit, est cōe, simili semper cognosci simile putare. nec huius aliquā causam assignarūt, nisi veritate compulsi hoc dixerūt. Hinc cōcluserunt, animam vt omnium rerum cognoscitiuam assimilari oībus rebus, quas cognoscit. Et quia non distinxerunt inter similitudinem realem, & intētionalem, arbitrati sunt animam omnibus rebus assimilari secundū rem, quatenus ex illis cōstat ſm rem : & nō secundum intentionem, verum quia res quas cognoscit sunt infinitæ, ex infinitis autē nihil cōstat, in re anima ex illis rebus nō constabit, nisi quatenus ex illarum rerū principijs cōstat. Propterea omnes dixe-

Declaratio fundamenti sectæ.

dixerunt aiam ex rerum principijs cõstare. Et huius causa etiam est, quia anima si cõstat ex principijs, nõ solum principia cognoscere poterit, sed quæ sunt ex ipsis principijs, vt addunt Them.& Simpl. Vnde quot principia alicui videbātur, ex totidem cõstare animam probabat, nam si vnũ esse rerum omnium principium videbatur alicui, is aiam ex illo vno cõstare fatebat. Sin aũt plura oium rerũ principia, eidẽ aiam ex illis pluribus constare ẽt, anima.n.cũ ex principijs cõstat: tum ipsa principia: tũ ea, quæ de principijs nascuntur: potest cognoscere. Inquit quicũq; autem ad cognoscere & ad sentire ea quæ sunt, respexerunt supple, isti dicũt animam esse principia ʒea quæ sunt ʒ græce hoc est, ὄντων: onton, quod nos trāstulimus rerum, & tantum intellige.s.naturalium, nam res naturales aia cognoscit per simile. dixerunt autem isti animam nõ esse res ipsas naturales quas cognoscit, quoniam sunt infinitæ, & nihil ex infinitis cõstat. Propterea aiam eẽ principia rerum naturalium arbitrati sunt, nam dum cognoscit principia, ea etiam quę ex illis sunt cognoscet. Addit, alij quidem facientes hæc principia plura, alij vero hoc principium facientes vnũ.& vnus sensus est ꝙ tam qui plura principia, q̃ qui vnum principium faciũt hoc dixerũt. Alius sensus est, vt in nostris trāslationibus apparet, nā qui plura principia faciũt, hæc ipsa sup. aiam esse dicunt, qui vero vnum principium oium rerum faciũt: hoc ipsum sup. animam esse cẽsent. verbum.n.ʒaiam esse cẽsetur ʒ suppletum est sensui græco. Trāslationibus autem Auer. nullatenus fidem adhibeas, sic.n.iacẽt ʒ quidam igitur eorum ponebant ista principia plura vno. Quidam autem ponebāt vnam.ʒ Vbi Auer. laborat in exponendo, asserẽs esse commune oibus ponere animam pro numero principiorum, nam qui plura facit principia: plures aias facit eiusdem animalis, & qui vnum, vnam efficit eiusdem aialis animam. Inqt Aris. huius regulæ in prima parte textus tetigisse antecedẽs, videlicet, cum ait quidam plura principia vno dixerũt, & reliquit ɔñs, videlicet, ꝙ plures sint vnius aialis aiæ. In secũda parte textus posuit ɔñs, videlicet, cum ait, quidam alij vnam aiam faciũt & tacuit antecedẽs, quoniam non dixit hos fecisse plura principia. Hæc Auer. & male, quia nec textus sic iacet, nec verũ est quod dicit, nemo.n. dicit animas esse pro numero principiorum, vt videbitur.

Quæ Auer. *Cõmen.25.* *Error Auer.*

ARGYR. *Empedocles.n.ex elementis quidem vniuersis ipsam constare censet, tamen & vnumquodque istorum animam esse putat. Dicit enim.*

Terram nam terra limpha cognoscimus vndam:
Aetheraq; ethere, sane ignis dignoscitur igne,
Sic & amore amor, ac tristi discordia lite:

Tex.25. Sicut Empedocles quidem ex elementis omnibus: & vnumquodque eorum esse animam; ita dicens. Terra quidem enim terram cognoscimus: aqua autem aquam. Aethere autem æthera diuum. Sed igne ignem manifestum est. Concordia autem concordiā: discordiam autem discordia tristi.

COMMENTARIVM.

DIXIT eos qui via cognitionis processerũt ad definitionem animę voluerũt principia esse animam, & ea ratione, qua principia posuerũt: ea ratione illa esse animam dixerunt, nam qui plura posuerunt, hęc plura voluerũt eẽ animam. qui vero vnum hoc vnum animam effecerũt. At nũc ostendit ita esse, & narrat opinionem Empe. ita dicẽtis, & inquit, sicut Emped. quidem ex elemẽtis omnibus aiam sup. constituit, & vnumquodq; eorum esse animam sup. est opinatus. Sed occurres ergo vna aia est sex animæ. nam ex his sex cõstruit vnam animam, & vnũquodq; horum vult esse animam: ergo vnam animā facit sex animas. Innuit Simpl. sol. ita.d. sed & quodlibet principium cognoscitiuum existẽs similis: cognoscitiuum.n. cuiusq; aiam esse, quasi dicat ꝙ anima est ex sex principijs vna anima animalis, sed vnumquodq; illorum est aia: quatenus ꝑ ipsam cognoscimus vnumquodq; illorum, nõ ꝙ anima sit vnumquodq; illorum seorsum, sed est vnumqđq; illorum, quatenus est oia illa simul. Deinde narrat carmen Empe.

Dubitatio. *Solutio.* *Simplic.*

ita ad verbum trāslatum. Terra quidem.n. terram cognoscimus, supple quatenus anima est terra. Aqua autem nos cognoscimus aquam, quatenus aia ast aqua. Aethere hoc est aere cognoscimus viuum æthera quatenus anima est aer. Sed igne ignem manifestum est sup. nos cognoscere. quatenus anima est ignis. Cõcordia autem manifestũ est nos cõcordiam cognoscere, quia anima est cõcordia. Discordiam autem manifestum est tristi discordia cognoscere, quia anima est discordia, quare cum anima sit oia hæc, & ex omnibus his, hæc cognoscimus, quæ sunt omniũ rerum naturaliũ principia, & consequẽter cognoscimus res naturales, quæ nascũtur ex his principijs. Et sic patet opinio Emped. & quo modo qui ponit plura principia. illa esse animam arbitretur. Quo vero ad verba attinet, verbum ʒdiuumʒ quod græce est δῖοι, & verbum ʒtristi:ʒ quod grece est λυγρῷ: Addita: sunt aut metrice pro carminis complemẽto aut vt epitheta, nam aeris epitheton est diuum apud antiquos & discordiæ est triste. est enim aer diuus, & discordia est tristis. Hæc de opinione Emped.

Verborum consideratio.

Eodem & Plato modo: animam in Timæo ex elementis constare censet. Simili nanq;, eius quoq; sentẽtia cognoscitur simile, & res ipsæ ex principijs sunt. ARGYR.

Tex.26. Eodem autem modo & Plato in Timæo animam ex elementis facit. Cognosci.n. simile simili. Res autem ex principijs esse.

COMMENTARIVM.

NVNC narrat opinionem Platonis de anima, qui etiā cognitionis eius definitionem nactus est. Hic.n. voluit animam ex elementis, quæ sunt rerum principia cõstare. Mouebatur autem Plato communi philosophorum cõsensu, videlicet, ꝙ simile simili cognoscitur. cũ igitur anima cognoscat principia rerum oportet ex illis ipsam cõstare. Tũ vt ipsa rerum principia cognoscat, Tum etiā vt res ipsas, quarum illa sunt principia, per illa met principia cognita deprehendat, nam cum res sint infinitæ, nisi principijs finitis cognoscātur, illas cognoscere nõ potest, & hoc inquit, eodem autem modo & Plato in Timæo animam ex elemẽtis facit, cognosci.n. sup. ait simili simile, quo argumẽto ipsam ex principijs siue rerum elemẽtis cõstare asserit, vt illa rerum principia cognoscit. Res autem etiā dicit ex principijs esse sup. illis, quibus anima constat, nam sic cognitis illis principijs, quibus illa cõstat, mox omnes res, quæ de illis principijs nascũtur, cognoscentur.

Digressio. Sed plurima hic declarāda omittunt, quorum primum est: quæ sint hæc elemẽta, siue principia, è quibus anima ipsa cõstat. vt cognoscat rerum principia, & ipsas res, quæ de illis emergunt.

Quæ The. & Simpl. Dicendum. vt Them. innuit, & Simpl. hæc siue elemẽta siue principia, esse duo, quorum alterum dicitur indiuisibile, siue immateriale, siue incorporeum. Alterum autem dicitur diuisibile, siue corporeum. Aut sub alijs verbis, alterum principiorum dicitur apud Plat. in Timæo idem. Alterum vero dicitur diuersum. Ex his.n. duobus siue elemẽtis. siue principijs cõstat anima rationalis, quasi media horum. Vlterius quæres quomodo hæc sint omnium rerum elemẽta, vel principia. Respõdetur, vt Simpl. innuit, alterum eorum sensibilem naturam, alterum intelligibilẽ designare, nam identitate siue indiuisibilitate cõstat tota natura intelligibil. diuersitate vero cõstat tota natura sensibil. Hoc Them. egregie exponit, nam mens, quæ est intelligibilis natura, immaterialis est, indiuidua, ac semper eadem, nullatenusq; diuersa. Quare tota intelligibilis natura constat identitate, sensibilis ꝙ constet diuersitate, facile exponit Them. quia primæ qualitates humor, videlicet, & siccitas, & id genus circa corpora quidem diuiduæ nõ vidẽtur. sed circa materiam. Potẽtia vero naturalis diuidua est circa corpora, nam hæc nõ vtitur nuda materia, sed elemẽtis, & corpore sensualis pars diuidua ẽ, similiter & irascibilis, nam circa corpora diuiduæ vidẽtur, vtũtur.n. corporibus. & hoc non tātum verum est de his potentijs quæ brutæ & irrationales sunt, sed de his, quæ rationi pariũt. oẽs.n. circa corpora diuisibiles sunt. Quare tota sensibilis natura constat diuersitate, vel diuisibilitate cum alia circa materiam, alia

2. Dubitatio. *Quæ Simpl. et Them.* *Quæ Them.*

5. Dubitatio. alia circa corpora sint diuisibilia. Vlterius quæ res quo nam modo rationalis aia constet hac duplici natura? Re- Quæ Them. spōdetur vt Them. innuit, rationale aiam hac duplici con stare natura, nō quidem constātia compositionis, quali mi sta cōstant ex elementis, & elementum constat materia & forma, sed cōstantia mediationis quali mediū, vt tepidum, constat extremis calido, videlicet, & frigido, & rubrum al bo atque nigro. Nam rationabilis aię natura minor est in tellectu atque mēte, maior vero q̄ irrationabiles potētiæ. habet autem cum vtroq; cognationem, cum rationabilis aia sit, tum intellectualis, tum sensualis. Vlterius queres,

4. Dubitatio. quomodo aia rōnabilis sic media cūcta cognoscitur? Re- Quæ Them. spondetur, vt Them. innuit, aiam ipsam quatenus idētitate participat, cognoscere ea quæ posuit constare identitate, videlicet, itellectualia. quo vero cōstat diuersitate, cognoscere materialia, quę vocat diuersa. Preterea, vt Them. inquit alio modo aia cognoscit omnia, quia quando colligit genera & species tunc representātur sibi eadem: siue iden titas. cum vero colligit differētias, propria, & species, repsentatur sibi diuersum. quare cognoscit idem, & diuersum. & quoniam omnia constant his, igitur rationabilis anima omnia cognoscit. hoc itaq; modo aia constat elemētis si ue rerum principijs secūdum Timæum, vt Them. exponit.

Quæ Them. Vlterius quæres quæ aia hæc est, quæ cōstat eodem & di uerso? Respōdetur, vt Them. innuit de intētione Timæi hāc animam esse mūdi. Hæc. n. media est deorum, & materialium, estq; mortalium creatrix, & à secūdis dijs producta, de qua postea dicemus. Hāc Timæus credidit esse hominis animam rationabilem, & animam mundi, vt in lib. de intellectu diximus. Quod quomodo sit, alibi dictum est: & postea dicetur fortasse. Hæc ex Timæo de intentione Platonis.

ARGYR. *Similiter determinatum est ab eodem & in hisce quæ de philosophia dicūtur, animal quidem ipsum ex ipsius vnius idæa formaue, & ex longitudine prima & latitudine profunditateue constare. cætera vero simili modo.*

Tex. 26. Similiter autem & in his quę de philosophia sunt dicta determinatum est, ipsum quidem animal ex ipsius vnius idæa, & ex prima longitudine, & latitudine & al titudine, alia autem simili modo.

COMMENTARIVM.

NVNC per aliud Pla. dictum iterum declarat animā constare ex elemētis siue principijs rerum. Sunt autem re rum siue elementa siue principia, vt alibi tradit Plato, vnū siue idem & diuersum, quod est dualitas, trinitas, & quatri nitas. Ex ijs constare animal ait, & cætera omnia, quo dicit animal ijs cōstare, animam quę intelligitur per animal, dicit ex elemētis hisce confici. quo vero dicit cætera alia etiam ijs constare, innuit Plato animā per hæc cognoscere omnia, nam quo ipsa constat his similibus, quibus cæte ra constant, ipsa cætera cognoscit, & per similitudinem, qua constat.

Declaratio verborum. Quo vero ad verba attinet, debes scire per idæā vnius prima facie Pla. intellexisse idētitatem, qua constant intel lectualia per primam dualitatem & cæteras alias intellexit diuersitatem, qua cōstant sensibilia. animal ergo ipsum cōstat his duobus, & cætera alia, his duobus nō tamen simul, quia intellectualia cōstant idētitate, quæ dicitur idea vnius, sensibilia cōstāt diuersitate, quæ dicitur prima dualitas, & prima trinitas, & prima quatrinitas. animal autem his duobus cōstat simul, nō quidem cōstantia compositionis, sed cōstantia mediationis, quare anima quæ intelligi-

Alia declarō. tur hic per animal, iuxta Plat. decretum in Alcibiade, vbi hōminem appellat animā, omnia cognoscit. nam idētitate cognoscit intellectualia, diuersitate cognoscit sensibilia. per §philosophiā§ Simpl. intelligit librum de bono: quem

Digressio Sim. Plato cōposuit. In eo lib. Pythagoricas memorat & Platonicas opiniones de entibus. Simplicius hic digreditur circa positionem Platonis, & ait Arist. semper fuisse consuetum narrare, apparens de opinionibus antiquorum, & redarguere nomina, quæ secūdum multorum cōsuetudinē excipere cōsueuisset, sed nō realem virorum destruere veritatem, ꝓpterea enititur exponere mētem Plat. quam & Them. etiam prius exposuit, quam rem postea boni expositores nostri satis egregie exposuerūt. Verum cū hæc parū veritati proficiāt, bona frōte prætermisimus, maxime cum copiose ita dicāt, vt nihil supra addendum sit. Præterea vt Auer. ait, difficiles sunt opiniones veterum, qm̄ apud nos sunt ignotæ. Animaduerte tamen Timæum inter vnitatē Quæ Timæus. & punctum nullam fecisse differētiam, quo fit, vt idæa vnitatis, eadem sit: & puncti: nec inter lineam & primā dualitatem nec inter superficiem & primam trinitatē, nec inter solidum siue corpus & primam quaternitatem differētiam aliquam posuerūt. quare nec inter harū rerum ideas. Cum igitur animal his cōstet quibus cæteræ res constare videtur: proculdubio anima, quæ intelligitur per animal, etiam his constat. quare hęc cognoscere videtur, & his me diantibus cæteras res, quæ de his proficiscuntur. Quo vero modo animal, & cæterę res ex hisce cōstant, Simpl. & Them. & iuniores exposuerunt, quam rem vt diximus, bo nis rationibus pretermisimus.

Insuper & alio pacto, intellectum quidem esse vnum ipsum, ipsa vero duo, sciētiam. est. n. ipsa, tantum ad vnū processio, superficiei præterea numerum, opinionem, solidi vero sensum. nam numeri quidem, formæ ipsæ & principia dicebantur. sunt autem ex elementis. Res vero, partim intellectu, partim scientia: partim opinione, partim sensu dijudicātur, ac discernuntur, atq; hi numeri formæ sunt rerum. ARGYR.

Adhuc autem & aliter, intellectum quidem vnum, Tex. 27. scientiam autem duo. Singulariter enim ad vnum est, plani autem numerum, opinionem, sensum vero eum, qui solidi. Hi quidē enim numeri, species ipsæ, & principia entium dicebantur, sunt autem ex elementis. Iudicantur autem res aliæ quidem intellectu, aliæ vero scientia, aliæ autem opinione, aliæ vero sensu. Species autem numeri hi rerum.

COMMENTARIVM.

COEPIT probare animam ex elementis siue principijs rerum constare de mente Plato. vt videlicet cūcta co gnosceret, & probauit ita esse duabus Pla. auctoritatibus, vt ex Timæo, vbi dictum est ipsam cōstare ex eodem & di uerso, quæ sunt rerum principia & ex lib. de bono, vbi oñsum est animal ipsum esse ex idæa vnitatis, & dualitatis, & trinitatis, & quaternitatis, quemadmodum & cæteræ res. at nunc. 3. ostēdit de mente Plato. animā constare ex prin cipijs, quia cōstat ex numeris, quæ sunt rerū formæ, & prin cipia. Ex quo vero lib. hoc Aristo. collegerit, nō explicat. probat autē solum aiam constare ex numeris, qm̄ constat suis potētijs, quę numeris cōstant, vel suis operationibus, quæ numeris describūtur, nam intellectus qui est aut aiæ potētia, aut operatio: vnum quid est. Siquidem intellectu dignitas cognoscitur, & nullo alio, sciētia quæ est animæ, aut potētia, aut operatio, ad duo refertur. nam (vt The. inquit) scientia à prima dualitate est. procedit. n. ab vno ad vnum, quia à sumptionibus sup. virtute vnius medij ad vnā conclusionem. opinio quę est animę, aut potentia, aut ope ratio, à prima trinitate. qui numerus ad planam figurā refertur. nam opinionis est ex propositionibus vtrunq; verum falsumúe concludere. propositiones autē vnum quid sunt virtute medij, sensus qui est animæ. aut vis, aut operatio, à quaternario primo numero ortū habet à quo prima idæa solidi corporis emanabat, circa qđ sensus nostri versantur. Inquit: §adhuc autem & aliter§ sup. animā ex princi pijs rerum cōstare dicit. nam sup. ait intellectū esse ipsum vnum. §Scientiam autem ipsa duo. § singulariter. n. est ad vnū sup. ab vno, quia à sumptionibus virtute medij ad vnā cōclusionem. Plani autem numerum ad opinionem sup. es se dicūt aliter legi potest & magis ad verba græca sic. In plani autem numerum opinionem, sup. referunt. Platonici. n. opinionem ipsam retulerūt in numerum plani, qui tri nitas ipsa est, quia (vt dixit The.) opinio est à propositionibus ad duplicem cōclusionem, veram falsamúe. sensum vero sup. dicunt esse eum sup. numerum, qui est firmi siue corpo-

corporis.i.quaternarius vel iuxta sensum grecum,lege sic, sensum vero in eū numerum qui est firmi,sup. retulerunt. nam sensus nostri sunt in corporeis organis,& nōnisi corporearū rerum perceptiui. ecce quo mō operationes siue potētiæ ab ipsis numeris proficiscūtur.sunt.n.intellectus, opinio,sciētia,& sensus aīæ,siue potetię,siue operationes, quare & aīa ipsa videtur ijs met numeris constare. Aīaduertendum,vt ex Simpl. colligi potest, diuisionem entis fieri,quia aliud est cognoscitiuū,aliud cognoscibile. Cognoscitiua quidem est anima ipsa,& potentiæ siue animæ operationes,vt intellectus,scīa,opinio,& sensus.oēs.n.hæ siue operationes, siue potētiæ ex parte cognoscitiuorum entium sunt,cognoscibilia entia sunt intelligibiles res,scibiles,opinabiles,atq; sensibiles.quæ his siue potentijs siue operationibus animæ cognoscūtur.Declarauit igit̄ Arist. aīam,& cūcta cognoscitiua constare numeris. Subiungit nūc Arist.cognoscibilia etiā numeris cōstare.vt ondat inter cognoscitiua,& cognoscibilia similitudinē, & hoc, vt ait Simpl.vt ondat simile simili cognosci ēt ſm hos viros, & inqt.Hi quidē.n.numeri:sunt spēs siue formę ipę entiū: q̄ cognoscunt, & principia entiū, q̄ cognoscūtur dicebantur à Platonicis,tñ eiusmodi numeri,q̄ sunt rerū cognoscibiliū formę,& principia, sunt ex eñtis,vt Simpl. supplet, q̄a ex ipo vno & dualitate,trinitate,& quaternitate.quare numeri eiusmodi sunt rerū elemēta, & adhuc ex elemētis prioribus.siue idæis elemētorum,quibus vult habere tam cognoscibilia q̄ cognoscitiua esse similia,quia cōstāt similibus formis ac elemētis. quare anima cognoscit per simile: cognoscit.n.cognoscibilia mediantibus cognoscitiuis potētijs,mō tam potētiæ q̄ res cognoscibiles cōstant similibus principijs,& hoc subscribit.d. Iudicātur autē res ab ipsa anima mediātibus cognoscitiuis potentijs. aliæ quidem intellectu,aliæ vero sciētia,alię autem opinione,alię autem sensu.numeri vero sup. quibus hæ potētiæ cognoscitiuæ cōstant, sunt etiam rerū quæ cognoscūtur, & sup. elemēta,& principia.ergo anima ipsa res cognoscit simili.quare oportet eam cōstare ex rerum elemētis,vt simili eas cognoscat.Quo vero ad verba attinet verba illa § iudicātur autem § in antiquis trāslationibus nō aduersatiuē leguntur,sed quasi vt redditiua causæ.hoc modo,§ iudicātur enim § & mihi placet.quia reddere videtur causam per illa verba, quare inter cognoscitiua & cognoscibilia est similitudo,& hoc pacto Simpl.legere videtur.Auer.aūt hunc locum aliter intelligit.solum.n.ad res ipsas cognoscibiles respexit,& nō ad potentias cognoscitiuas,nam per intellectum nō potentiam animæ intelligit,sed propositiones primas:quæ sunt prima principia per sciam intelligit,conclusionem ipsam.per opinionem siue estimationem intelligit problema quod potest esse ad vtrunque, per sensum vero intelligit corpus sensibile,& sic hæc ad res ipsas retulit,non autem ad potentias cognoscitiuas rerum, & tunc Auer.syllogizat animam cōstare ex numeris,qui sunt elemēta rerum,siue rerum principia sint, cognoscibilia constāt numeris,vt intellectus,scientia,opinio,& sensus.ergo anima cognoscens,constabit numeris, aliter anima simili nō cognoscet simile. Laborat autem Them.exponere opinionem Pla.tu vero si cupis illam intelligere lege ipsum. nobis autē satis sit, ex Plato auctoritatibus habere q̄ anima ipsa constat ex elemētis atq; principijs rerum:licet nō eodem modo dicat,nec sibi Plato in his auctoritatibus similis est. nam licet vbiq; animā constare dicat ex elementis rerum,tamen in Timæo ait illam cōstare ex eodem & diuerso.in libro de bono ait illam cōstare ex idæis.in alijs libris,quos Arist.nō cōmemorat, ait eam constare ex numeris.Plato igit̄ non vbiq; similis est sibi,cum de ipsis elemētis rerum nō eodē modo dicat.est tñ sibi similis vbiq;, quo,vbiq;, asserit animam elementis rerum constare.

ARGYR. *Cum autem anima motiuum & cognitiuum sit: quidam vtrunq; complexi sunt, atque animam numerum esse seipsum mouentem asseruerunt.*

Tex.28. Qm̄ autem & motiuum videbatur anima esse,& cognoscitiuum,sic quidā complexi sunt ex vtrisq; enunciantes animam esse numerum mouentem seipsum.

COMMENTARIVM.

In treis sectas philosophi,qui animæ definitionē tradiderunt,dissecti sunt,vt Auer.& Them.annotarunt. nam alij ex motu: alij ex cognitione: alij ex vtrisq; motu,& cognitione definitionē animæ nacti sunt.Qui Philosophi ex motu,& qui ex cognitione definitionē nacti sint:Arist.satis abunde exposuit,quo vero modo ex vtrisq; definitionē nacti sint,nūc exponit,sed qui hi sint: qui hoc pacto animę definitionem sarciunt,Arist.non exposuit. Inquit. § Quoniam autem & motiuum: & cognoscitiuum videbatur aīa esse: sic quidam complexi sunt § sup. animæ definitionē ex vtrisq;.s.motu & cognitione enuntiantes animam esse numerum seipsum mouentem. Quo vero ad verba attinet, verba illa § animæ definitionē § sunt addita ad complementum sensus græci. cætera autem:vt in grecis codicibus iacent: translata sunt. Quo vero modo definitio hæc cōstet vtrisq;, Them.optime exponit.nam ex eo q̄ numerum appellabant: intelligi volebāt cognoscēdi vim quæ haberetur in anima,vt.n.superius diximus, ex eo aīa vim cognoscendi habere videtur,quo res ipsæ naturales,quas cognoscit,specificati numeri participes sunt. Ex eo vero q̄ ipm se mouētem dicebāt,vim eius mouendi mōstrabant,& ita q̄a ipse se mouēdi vim habet, cętera facile mouere potest. hac ergo definitione philosophi huius sectæ cognitionē & motū amplexi sunt. Qui vero fuerīt hi sic definientes. Arist.non exposuit. Expositor in Platonē retulit. Quod nouus Expositor falsum esse ait.nam superius Plat. Arist. enumerauit inter eos, qui animæ definitionem ex cognitione tātum nacti sunt.Quare si hi quorum hic Arist.meminit,etiā Plato sit,sectæ nō tres,sed duæ essent. Propterea nouus Expositor in Xenoc.Pla.discipulum retulit.hic .n.(vt Simpl.inquit hic) dixit animam numerum esse: qui seipm mouet,vt longa cōmentatione declarat. Ego vero puto Xenocr. fidum Plato.discipulum, nihil dixisse,quod non fuerit de Plato.mente.Et propterea recte Expositor in Platonem retulit. nam Plato non vna ratione animam descripsit,quādoq;.n.illam sola cognitione,q̄nq; motu, & cognitione definit,nec est absurdū eundem philosophum rem eādem duabus definitionibus definire.vt Arist. etiam animam duplici definitione descripsit. Quare cum Plato animæ definitionē ex sola cognitione descripsit: fuit eius sectæ,quæ cognitione animæ definitionem nacta est. At nunc definiens vtroq; modo,est eius sectæ,quę.3.loco animam ex vtrisq; descripsit.Hæc mihi videntur.

Omnes tamen de principijs quæ & quot sunt, inter sese dissentire videntur. atque maxime quidem ij qui corporea putant esse: ab hisce dissentiunt qui incorporea ponunt.minus autem,ab ijs qui composuerunt & ex vtrisq; principia rerum assignauerunt. ARGYR.

Differunt autem de principiis quæ & quot sunt,maxime quidē corporea facientes incorporea.His autem miscentes,& ab vtrisq; principia referentes. Tex.28.

COMMENTARIVM.

Graeca series omnino est māca,vt iacet ad verbū, vt in antiquis trāslationibus habetur, verum nisi suppleat proculdubio non est intelligibilis. ideo nos hæc considerantes transtulimus nonnulla verba supplentes, quæ sunt de necessitate atticæ interpretationis. Them.paraphrizat hoc pacto,differunt vero de principijs q̄ sunt, hoc est quo ad naturam,& quot sunt, idest quo ad numerum. maxime quidem qui corporea principia faciunt. supplet Them. ab his: qui incorporea. propiores vero(vt supplet The.)sunt ijs,qui permiscent,& ex vtrisq; principia assignant, quare lege veterem textum sic: Differunt autem sup.philosophi qui de animæ definitione elaborarunt q̄ & quot sunt, hoc est tam quo ad naturam principiorum siue substantiam, q̄ quo ad numerum.verbum § differunt § Them.refert ad oēs. qui de anima locuti sunt dicentes illam cōstare principijs rerum.omnes.n.hi qui animā dicunt,rerum principijs constare,differunt in substantia, & numero principiorum, & (vt Them.inquit)alij plus alij minus in horum vtroq; differunt.Maxime quidem corporea faciētes sup.discrepant ab his:

Marginalia: Quæ Simpl. — Quæ Auer. Com. 27. — Quæ Them. — Qui philosophi sic dixerunt. — Opinio D. Tho. — Nouus expositor Egid. cōtra Themam. — Quæ Egidius. — Defensio D. Tho. — Plato diuersus in descriptione animæ.

ab his: qui principia incorporea faciunt: longissime.n.hi differunt: eo modo quo corporea & incorporea differũt. His aũt q. corporea vel incorporea dicunt principia, propiores sunt: vt Them. subaudit, permiscentes & ab vtrisq; corporeis & incorporeis principia ipsa rerum referẽtes. Secundum.n.Them. permiscentes ipsa principia ex corporeis & incorporeis sunt propiores ijs, q. corporea, vel incorporea principia dicunt. vel lege sic: his autem idest ab ijs autem: qui corporea vel incorporea dicunt minus supple differunt miscentes, & ex vtrisq; principia referentes. Introducas ergo sic textũ, cum Arist. enarrauit eorum philosophorum opiniones qui animam sarciunt ex rerum naturalium principijs: nunc subiungit eorum differẽtiam, quę est de principijs rerum, & quo ad eorum naturam siue qualitatem aut substantiam, & quo ad eorum numerum.

Secte de rerum principijs. Quo vero ad sensum textus attinet, tres de rerum principijs fuerunt opiniones. nam alij illa corporea fecerunt, vt Emped. quatuor elementa, alij incorporea: vt Platonici: qui idæas, & numeros rerum principia autumant: alij principia partim corporea, partim incorporea figunt: vt Anaxagoras, qui similaria, & mẽtem rerum principia dicit: qui sequuntur Emped. longissime differunt ab his, qui Platonem imitantur. Minus autem differunt ab his qui Anaxagoram sequuntur. nam cum Anaxagora aliquo pacto conueniunt, Illi vero inter se omnino differunt.

ARGYR. *Dissentiunt etiam, & de multitudine eorundem. quidam enim vnum, quidam plura principia dicunt esse. Atq; vt de principijs senserunt, sic de anima etiam determinauerunt. non enim abest à ratione: in primorum natura mouendi causam collocare.*

Tex.29. Differunt autem & circa multitudinem, nã hi quidem vnum, hi vero plura dicunt: Consequenter autẽ his, & animam assignant. Motiuum.n. secũdum naturam primorum existimarunt non rationabiliter.

COMMENTARIVM.

QVO ad numerum nunc philosophorum differẽtiam exponit. nam alij vnum oĩum rerum principium ponunt, vt Diogenes, qui omnium rerum principium fecit aerem, & Heraclitus, qui vaporem omnium rerum principium dixit. Alij plura, vt Empedocles, qui quatuor elemẽta ait, & Democritus, qui atoma asserit, & Anaxagoras, qui similaria fingit. Quia vero superius dixit eos circa animã ita differre, vt circa omnium rerum principia, quia illam faciant, aut de numero principiorum, aut ex principijs confectam, subdit. consequenter autem his principijs & animam assignant, quia (vt Them. inquit) quantum & quale discrimen inter illos de primordijs habetur, tantum & tale de anima opinionum diuortium est, quia illi qui vnum rerum principium aiunt animam, illo vno constare fatentur, & qui plura, illis pluribus. Præterea. Qui materialia principia rerum dicit: animã quid materiale esse affirmat, atque corporeum, qui vero immaterialia, animam etiam quid immateriale autumat. Recte igitur dictum est eos ita de anima esse locutos, vt de rerum primordijs. Huius rationem assignat dicens: ⸗motiuum etenim secundum naturam primorum æstimauerunt non irrationabiliter. primorum,⸗id est de numero principiorũ, vt exponit Them. q.d. ideo recte differunt in anima, vt differũt in principijs: quia id quod est motiuum secundum naturam, non irrationabiliter æstimarunt esse vnum de numero principiorum, vel aliquid ex principijs cõstans, quale anima ipsa est: quæ est vis suapte natura mouẽs. Alij verbum⸗primorum⸗ referunt ad philosophos ipsos, & tunc est sensus. motiuum .n. secundum naturam philosophi de numero primorum, animam sup. ipsam æstimauerunt non sine ratione: & cum illi primi Philosophi animam dixerunt esse motiuum ſm naturam: ideo ita differebant in anima, vt in principijs, q. a motiuum ſm naturam est principium, vel principio constans. Quod autem anima quatenus suapte natura est vis motrix, sit inter principia reponenda, facile constat ex definitione principij. est.n. principiũ id vnde motus est. quare aĩa ratione qua motrix est, inter principia est redigẽda.

Quapropter ignis quibusdam esse videtur. is.n. subtilissimarum est partium, & longe magis quàm elementa cætera incorporeus. mouetur insuper, & cætera primo mouet. ARGYR.

Vnde quibusdam visum est esse ignem. etenim hic in partibus subtilissimus est, & maxime eltorum incorporeus, Adhuc aũt & mouetur, & mouet alia primo. Tex.29.

COMMENTARIVM.

CVM animam inter principia reposuerunt, ideo nunc quæ de anima, dixerunt, exponit, & ait quibusdam visum fuisse animam esse ignem, tum quia gracilento & tenuissimo corpore sit, vnde se quodãmodo incorporeũ asserat, tum quia & mouet se, & cæteris motum præstat: q̃bus approximat. hæc autem duo animæ competere videntur. est .n. quid tenuissimum, & motiuũ maxime. ignis.n. quia tenuissimum est: animæ competit cuncta cognoscere, quia vero maxime mobilis: ideo anima cætera mouet, hi aĩam inter corpora reposuerunt. nam licet ignis sit inter elementa tenuissimus, & maxime incorporeus, tamẽ corpus est. quare animam, quam ignem esse affirmant, proculdubio etiam corpus esse autumant.

Democritus aũt et subtilius dixit, cum assignauit cur est istorũ vtrunq;. dixit.n. aĩam quidem mentemq; idẽ esse. hoc aũt, ex ipsis primis atq; indiuisibilibus corporibus esse. Atq; ob partium quidem subtilitatem, mouere, ob figuram vero, moueri. figurarum aũt omnium mobilissimam, figuram rotundam asserit, talemq; esse intellectum & ignem. ARGYR.

Democritus autẽ & elegantius dixit, enuntians, p̃p quid vtrunq; horũ. Aĩam quidem.n. & intellm̃ idem: queãdmodum diximus & ex primis, & indiuisibilibus corporibus esse. Motiuum aũt propter subtilitatẽ partium. & figuram. figurarum aũt mobilissimam sphæricam dicit, huiusmodi esse & intellectum, & ignem. Tex.30.

COMMENTARIVM.

NVNC quid Democritus de anima ipsa sentiat, exponit. Democritus.n. aĩam, q̃ idem esse cum intellectu affirmat: ait esse vtrunq;.s. maxime motiuam, & maxime mobilem. maxime quidem motiuam, ob partiũ subtilitatem atomorum q̃bus ipsam constare arbitratur. & ob figuram eius quæ est, vt ait sphærica, & atomorum, quibus constat. maxime vero mobilem, ob figuram tm̃.s. sphæricam eius, & atomorũ, quibus constat, quia talem figurã tribuit igni & intellectui. Inquit, ⸗Democ. autem & elegantius dixit enunciãs, p̃p quid vtrunq; horum sit⸗.s. maxime motiua, & maxime mobilis, vt exponit Them. Expositores vero nostri exposuerunt propter quid vtrunq; horum sit.s. cognoscẽs, & maxime motiua, & non mihi displicet: nam vtrunq; horum Arist. probare videtur. & primo q̃ si cognoscens, & inquit. & tu subaudi, cognoscens quidem. nam animam & intellectum esse idem subaudi affirmat, velut diximus animam ipsam esse ex primis & idiuisibilibus corporibus esse: sic sup. dicimus ipsam & intellectum idem, & ita vult illam esse intellectum.i. cognoscitiuam vim, eatenus, quatenus eam ex primis & indiuisibilibus corporibus constat. nam cum cuncta proficiscantur à primis ac indiuisibilibus corporibus, eo ipso q̃ anima constat ex primis & indiuisibilibus, cunctis quæ de illis primis nascuntur, erit similis, quare illa cognoscet. Recte igitur dictum est, quia anima cõstat ex primis, ipsam esse intellectiuam, idest vim cognoscitiuam, deinde ostendit ipsam esse maxime motiuam, & inquit. motiuum autem supple ait esse animam, propter subtilitatem partium, & ob figuram tam sui q̃ corporum quibus constat, est,n & anima ipsa sphærica: & corpora etiam quibus constat sphærica. dicit autẽ figurarum mobilissimam, idest tam maxime motiuam, quàm maxime aptam moueri, sphæricam. huiusmodi.i. talis figuræ ait esse tam intellectũ, qui est anima, quam ignẽ. Patet igitur animam esse vtrunq;.s. cognoscitiuã, & motiuam. Cognoscitiuam quidẽ, quatenus constat primis & indiuisibilibus corporibus, motiuam aũt, quatenus est sphærica. Hoc pacto exposuerunt nostri expositores & certe, vt mihi videtur: satis textui consone. Et his quæ Aristo. postea dicet, Themistius *Quæ expositores.* *Quæ Them.*

mistius autem exposuit § vtrunq; § hoc est moués & mota. hæc.n.proxime supposuit.probat aût animam esse vtrûq; , verum prius sumit ipsam esse intellectum seu vim cognoscitiuam,ex eo qa constat primis corporibus,postea probat animam esse motiuum,& hoc inquit.animam quidem .n.& intellectû idem esse sup.dicit,quéadmodum dicimus ipsam esse , & ex primis & ex indiuisibilibus corporibus. quare non oportet probare animã esse vim cognoscitiuã : quia hoc supponédum est,velut supponitur ipsam esse ex primis,probat ergo animã esse vtrunq;.s.motiuum,& mobile,vt accepit de mente Democriti,& inquit.Motiuû autem ob subtilitatem partium eorum corporû quibus constat, & ob figuram tam sui q̃ primorum corporum . Ergo duplici ratione anima est motiuû. s. tenuitate partium, & cõmoditate figuræ.Quod aût sit mobilis:probat vna rõne tantû.quia sphærica ex sphæricis cõstans.& hoc ait figurarum autem mobilissimã sphæricã dicit, huiusmodi esse figuræ dicit & intellectum & ignem,quare aĩa mobilis est, quia sphærica, ecce qũo elegantius Democ. animam esse mouentem & mobilem vtrunq; probauit . supposuit vero ipsam esse mentem siue vim cognoscitiuã,ex eo quia supponit eam ex primordijs rerum cõstare,hoc modo doctus

Quæ Auer. Cõm.30. Them.exponit. Auer.autem exponit vt nostri dicût, per vtrunq;, vtranq; vim.q.d.Democ.dixisse vtrunq; horum.s. animam esse vim vtranq; . s. sensibilem,& intellectualem. Intellectualem quidem, quia constat rerum primordijs. Sensibilem vero, quia constat viribus motiuis & mobilibus.s.sphæricis corporibus. Quo vero ad verba attinet, verbum illud § dulcius , § quod græce est γλαφυρωτέρως: glaphyroteros,Auer.translationes habét.Sermonem magis latentem, siue latentius. Et sic exponit Democritum animam dixisse vtrunq;.s.sensibilem & intellectualem sed latentius. Est autem (vt exponit) hoc latens.Primo quia dubium est an anima sit intellectus . Secundo , quia dubium est an anima sit indiuisibilis pars vel ex indiuisibilibus partibus . Id autem quod patet est , ipsam esse ignem apud Democritum hæc Auer. quæ sunt omninò aliena à mente textus . nam glaphyroteros græce sonat , aut iocundius,aut cultius, aut id genus, ideo translationes eius plerunq; sunt mendosæ.

ARGYR. *At Anaxagoras videtur quidem aliud animã,aliud intellectû mentemúe dicere,quéadmodum & antea diximus, vtitur tñ vtrisq; , prinde atq; vna natura. Verum mentem principium maxime oĩum ponit. solam nanq; rerum omniũ ipsam, simplicẽ esse et non mistã & puram & synceram dicit. Atq; eidem principio hæc vtraq; tribuit,cognitione inquam & motum,dicens vniuersum mentem mouisse.*

Tex.31. Anaxagoras autem videtur quidem alterum dicere animam,& intellectum,vt & diximus prius. vtitur autem vtrisq; sicut vna natura . Verûtamen ponit intellectum principium maxime omniû, quia dicit ipsum solum eorum quæ sunt,simplicẽ esse,& impermistum, & purû. Assignauit aût vtraq; eidem principio, & cognoscere & mouere,dicens intellectû mouisse omne.

COMMENTARIVM.

NVNC quid Anaxa.velit, subscribit.nam (vt Them. ait) Anax. nihil constanter decernit, modo.n.mentem & aĩam confundit.modo mentem principem facit,quatenus eam ait simplicem esse & absolutam ab omni mistura, sed siue anima & mens idem sit,siue diuersum,hæc duo, videlicet,cognoscere & mouere animo mentiq; tribuebat,asserens menté ipsam mouisse oẽ.i.mãm,q̃ homiomeriã aliquãdo appellabat, nõnunq̃ chaos, nonnunq̃ pan.vnde his

Verba Anax. verbis vtitur.Cum simul,oĩa massali cõgestu coissent,incidens mens,cepit secernere,& disponere,& sic motû menti tribuit.Cognitioné vero quia inquit, hoc.i.cognoscere maxime debitum animo est.quare tribuit motum,quia cepit mens ipsa secernere ea,q̃ in ipso chaos congesta erãt, vt Them.inquit tribuit cognitionem,quia cognoscere, vt Them.inquit,per verba Anax.est debitû ac proprium aĩo, quatenus animus est. Quo vero ad verba græca attinet, verbû quia græce est γοῦν, gun, latine sonat ergo,vel igitur,vel itaque . antiquus interpres transtulit gun .i. quia, & placet mihi,quia licet non sic sit, sic sonat . appellauit intellectum Anaxa. simplicem impermistum & purum siue syncerum. nam triplex est compositio , alia quidem in essentia, vt ex materia & forma, alia in virtute vt mistio , quæ est alteratorum vnio,alia in additione , vt accidentis cum subiecto.Voluit ergo Anaxa.intellectum esse simplicem,quia non compositum ex materia, & forma . Impermistum, quia non ex elementis resurgens , & purum siue syncerum,quia non est accidens in subiecto, nec corpus, neque virtus in corpore. Auer. aût ait opinionem Anax. Quæ Auer. Cõm.31. esse veritati viciniorem,atque Aris. sententiæ conuenientiorem. nam intellectum esse ex principijs,& esse causam cognitionis,& motus est perspicuum.præterea Arist.post ea commédauit ipsum valde,addens opinione Anax. quæ ipse prætermisit,sed an Anax.de humano,an de diuino intellectu loquatur, Arist. non exponit, nec aliquis hic , verum postea dicemus.

Thales etiam videtur ex hisce quæ tradita memoriæ sunt, motiuum quoddam animam ipsam esse putasse, siquidem dixit magnetem habere animam, quia mouet trahitq; ferrum. ARGYR.

Videtur autem & Thales, ex quibus reminiscimur, motiuum quoddam animam opinari, siquidem dixit lapidem animam habere,quoniam ferrum mouet. Tex.32.

COMMENTARIVM.

NVNC transit ad opinioné Thaletis Milesij, qui fuit de septem sapientibus, hic.n.vim mouendi accõmodauit animæ,argumento ꝙ Herculeum lapidem.i.magneté animatam rem dicebat,quia ferrum trahit & mouet.Si igitur magneti animam tribuebat,quia mouebat,signû erit eum putasse animam esse vim mouendi. Quo vero ad verba attinet,dixit ex quibus reminiscimur,vel ex quibus reminiscuntur, quia vix propter eius antiquitaté est dictorum eius aliqua memoria : fuit.n.de septem Athenarû sapientibus & qui solus eo tempore naturalium rerum inquisitioni studens erat . nam cæteri sapientes moralibus vacabant duntaxat. In translationibus Auer. non Thales, sed Melissus legitur,quia Thales secundum ea quæ dicit,non videtur posuisse animam principium mouẽdi, sed aquam, vt dicitur primo metaph.argumento quia omnium rerum semina sunt humida. Verû translationes Auer. falsæ sunt, Textus Auer. emaculatus. græcis.n.in codicibus legitur Thales & Them. Milesium fuisse affirmat,ideo forte non Melissum, sed Milesium legendum est in translationibus Auer. Et licet Thales vim mouendi aquæ tribuat, cum vim mouendi animæ tribuit, ipse non consequitur opinionem suam,vt Expositor inqt, sed est sibi diuersus.

Diogenes autem sicut & alij quidam,aerem ipsam censuit esse,hũc subtilissimæ substantiæ,rerumq; principiũ esse putans.Idcirco, cognoscere atque mouere, animã dixit hoc quidem cognoscere,quo primũ est & ex hoc ipso cætera constant, hoc autem esse motiuum,quo subtilissimum. ARGYR.

Diogenes autem sicut & alij quidam , aerem , hunc opinans omnium subtilissimum esse,& principium.Et propter hoc cognoscere,& mouere aĩam.Secûdû quidem qđ primum est,& ex hoc reliqua,cognoscere.secundum vero quod subtilissimum est motiuum esse. Tex.33.

COMMENTARIVM.

DIOGENES cynicus opinionem suã de rerum principijs consequens , dixit omnium rerum principium esse aerem,hunc putans omnium corporum tenuissimum, & principium de quo cuncta nascuntur.Animam igitur aeré esse ait,vt moueat & cognoscat, principalitate quidé aeris,de quo cuncta nascuntur, oĩa anima ipsa cognoscit, è tenuitate vero eiusdem cuius naturæ ipsa est: cuncta mouet corporis membra. Inquit, § Diogenes autem, sicut & alij quidam aerem § sup.animam esse ait, opinans húc aerem omnium subtilissimum esse , & principium , de quo cuncta nascuntur. Et propter hoc,quia scilicet aĩa est aer, aut

aut aereæ naturæ, opinatus est animam cuncta cognoscere, & mouere corpus ipsum animalis, nam ſm quidem ꝙ aer ipse primum omnium rerum principium est, & ex hoc aere reliqua sunt, animam quæ est aereæ naturæ dicit cuncta, quæ de aere nascuntur cognoscere. secundum vero quod subtilissimum est, opinatus est animam motiuum esse corporis, cuius ipsa est anima. Quo vero ad verba attinet. animaduerte nonnulla verba in nostris translationibus esse suppleta, quæ attica constructio exposcit, antiqua vero translatio nihil habet, vltra verba græca. Sed occurres. Nam anima habet duo, vt moueat, & vt moueatur, & habet vt intelligat, vt intelligat quidem habet principalitate aeris, de quo cuncta nascuntur vt moueat vero habet exilitate, & tenuitate aeris, cuius naturę ipsa est, ideo quęritur vnde habet, vt moueatur. huius.n.causam Aristo. de mente Diogenis non assignauit. Them.rationem huius assignans, inquit id esse ingenium aeris. nam aer suapte natura habet: vt moueatur, & vt semper in motu sit, quare anima exilitate aeris mouet. natura vero aeris, mouetur.

Dubitatio.

Solutio.

ARGYR. *Heraclitus quoque, principium ait animam esse, quippe cum exhalationem esse, ex qua cætera dicit constare, & maxime incorporeum esse, & semper fluere dicat, atque id quod mouetur, eo quod motu cietur, cognosci constat. moueri autem res vniuersas, & ipse, & alij complures arbitrabantur.*

Tex.32. Et Heraclitus animam principium esse dicit, siquidem vaporē, ex quo alia constituit. Etenim incorporalissimum iam, & semper fluens. Quod vero mouetur, moto cognosci. In motu autem esse quæ sunt, & ille arbitratus est, & multi.

COMMENTARIVM.

HERACLITVS quoq; in positione de anima consequitur opinionem suam de rerū principijs, nam id quod rebus principium dedit, animæ tribuit, & quia rerum principium posuit anathymiasin, hoc est euaporationem, vel exhalationem terre aĩam esse anathymiasin asserit. Quod vero anathymiasis hoc est euaporatio sit rerum principiū, eo, patet quia euaporatio est quid maxime incorporeum atq; semper fluēs. cuiusmodi sunt res ipsæ naturales, quas æstimat tāto fluxu fluidas ꝙ simul poterant cōtradictoria vera esse. nam cum dicitur hoc est tanta est rerum fluxibilitas, ꝙ dici potest statim hoc non est, quare vt seruaret in rebus continuum fluxum principium rerū ait esse anathymiasin hoc est euaporationem. Inquit, & Heracl. animam principium esse dicit, siquidem pro quia eam dicit esse vaporem, siue euaporationem, ex quo vel ex qua, alia cuncta entia naturalia constituit. Assignat aūt Aris. cām ꝙ vapor est ex quo cuncta cōstant, & inquit. etenim vapor ipse sup. est quid incorporalissimum: & semper fluens. quare est rerum naturalium, quæ semper fluunt, idoneum principium. At ꝙ aĩa sit vapor, probat Arist. ex his, quæ Heracl. inquit, & sumit duo, videlicet, id ꝙ mouetur cognosci moto. i. eo quod mouetur. nam simile simili cognoscitur, & ita mobile nonnisi mobili cognosci potest. Secūdo sumit oĩa entia naturalia esse in motu. Ex his sequitur illa non cognosci nisi re quæ mouetur, quare cum nos nonnisi anima res ipsas cognoscamus, iure anima erit res, quę semper mouetur, & ita vapor. Inquit ꝙ vero mouetur moto. i. re q̃ mouetur cognosci Heracl. arbitratur, quia simile nonnisi simili cognoscitur, hoc est primum. deinde assumit secundum: & inquit. In motu aūt esse quę sunt. i. res naturales: & ille Heraclitus arbitratus est, & cum eo complures alij. Ex his sequitur res naturales non cognosci, nisi re, quæ mouetur. quare cum nos res nonnisi anima cognoscamus, iure anima est res, quæ semper mouetur. talis aūt est vapor, anima igitur erit vapor. hæc Heracl. Hinc patet animā omnia cognoscere, & esse id quod mouet, & mouetur. oĩa quidē cognoscit principalitate vaporis, quia est vapor quo cūcta constant: & fluxibilitate vaporis, nam ipsa semper fluit, vt vapor, quo res constant, semper in fluxu. quare dupliciter anima cuncta cognoscit principalitate vaporis, & fluxibilitate, sic.n. rebus semper fluentibus similis erit. est vero mota & mouens tenuitate vaporis, cuius naturæ ipsa est. Quo vero ad verba attinet, anathymiasis græce, latine nō eodem modo interpretatur. nā Bysantius exhalationem, alij enaporationem, alij halitum interpretantur. ego vero rem crassiorem igne, tenuiorem aere, aquaque intelligo, quasi, vt Them. inquit, spirabilem vaporem, siue calorem spirabilem, quo anhelamus.

Resumptio opinionis.

Verborum consideratio.

Simili modo & Alcmeon, de anima putasse videtur, Dicit.n. ipsam immortalem esse, ex eo quia similis ipsis immortalibus est. quod quidē ideo dixit ipsi competere, quia semper mouetur, mouentur.n. & res omnes diuinæ cōtinue semper, luna inquam, sol, stellæ, totumq; cœlum. ARGYR.

Tex.32. Similiter autem his & Alcmeon opinari visus est de anima. Dicit enim ipsam immortalē esse propter hoc, quod assimilatur immortalibus. hoc autem inesse ipsi tanquam mote semper. Moueri aūt & diuina omnia continue semper, lunam, solem, astra, & cœlū totum.

COMMENTARIVM.

ALCMAEON crotoniata, vt Them. inq̄t cognomento physicus, de anima videtur simile dixisse ei, quod Heraclitus dicebat, & non omni ex parte simile, quia dixit simile, & dissimile ei, quod Heraclitus aiebat. Simile quidem, quo dicit ipsam semper moueri. Dissimile vero, quo animam fecit de natura cœli. Heraclitus autem de natura vaporis. Inquit, Similiter autem his & Alcmæon opinari visus, est de anima. Dicit.n. ipsam immortalem esse, propter hoc ꝙ assimilatur immortalibus. hoc autem ait inesse ipsi tanq̄ motæ semper, & sic dixit ipsam esse semper in motu cū Heraclito. differt vero ab eo, quo ait ipsam esse immortalem de natura celestium. addit eum dixisse & diuina oĩa continue semper moueri. s. lunam, solem, astra, & totū cœlum, & ita anima cum sit de illorum natura semper mouebitur. Animaduertendum ꝙ an anima sit principium, vt omnia cognoscat, Arist. non expressit, tamen, siue sit principium, siue non, dubio procul ipsa & omnia cognoscit, & mouet, mouetur q; semper. Cognoscit quidē omnia, quo ipsa semper mouetur. nam simillima est cœlestibus & terrenis omnibus in hoc, cum & cœlestia, & terrena omnia semper moueantur, Mouet vero & mouetur semper, quo est de natura cœlestiū. Quo vero ad verba attinet. §astra§ græce est asteras, latine non astra, vt antiquæ translationes habent, quia astrum est signū siue congregatio stellarum. Asteres vero siue stellæ nonnisi errones siue planetæ intelliguntur, quę sunt quinque Saturnus, Iupiter, Mars, Venus, & Mercurius. Lumina autem duo, videlicet, sol, & luna, vniuersum cœlum, stellatum intelligit, quod primum mobile putauit antiquitas.

Quid Aris. reticuit.

Verborum consideratio.

Quidam & magis importuni, animam aquam esse dixerunt, vt Hippon. qui quidem ad hanc sententiam ratione seminis videtur esse compulsus, quia omnium semen humidum est, etenim redarguit eos qui sanguinem animam asserunt, quia semen sanguis non est. hoc autem ad primam animam esse dicit. ARGYR.

Tex.32. Magis aūt rudium quidā & aquam enuntiarunt, vt Hippon. Suaderi enim visi sunt ex genitura, quoniam omnium humida est. etenim arguit sanguinem dicentes esse animam, quoniam genitura non est sanguis. Hanc autem esse primam animam.

COMMENTARIVM.

HIPPON cum Thalete putans aquam esse omnium rerum principium argumento seminis, ꝙ est rerum animatarum principium, & aquam siue humidum, animam ipsam aquam esse tradidit. Repræhendit autem eos. qui sanguinem animam esse asserunt, eo quia semen ipsum nō sanguis est, sed prima quasi anima, sanguis autem quasi vita secunda, supponens semen tanquàm primum fundamentum vitæ, vnde hoc inquit. Etenim arguit sanguinem dicentes esse animam, quoniam genitura ipsa siue semen ipsum non est sanguis. hanc autem genituram asserēs esse primam aĩam, sanguinem vero quasi secundam. Quo vero ad ver-

Verba.

ad verba attinet, Aristo. appellat Hipponem de numero φορτικωτέρων: phorticoteron.i.rudiorum (vt nonnulli exponunt,aut importuniorum,vt alij,aut onerosiorum, hoc est crassiorum, nam crassi ponderosi atque onerosi sunt) quia inter philosophos naturales, vt inquit Simplicius, non cõnumeratur primo metaph. hunc.n.negasse Deum commemorat atq; hac ratione rudis,crassus, ac importunus philosophus vbiq; dicitur.

Hippon negauit deos.

ARGYR. *Sunt & qui sanguinem ipsam esse dixerunt, vt Critias sentire ipsum maxime proprium animæ esse putantes. quod quidem competere propter naturam sanguinis crediderũt. Nam omnia elementa, præter terram iudicem habuerunt. hanc autem nemo tribuit animæ, nisi quis ipsam dixerit ex omnibus elementis constare, aut omnia esse.*

Tex.32. Alij aũt sanguinem,quemadmodum Critias ipsum sentire animæ maxime proprium opinantes. hoc autẽ inesse, propter naturam sanguinis. Omnia.n.elementa prę̃terquàm terra iudicem acceperunt.Hanc.n.nulli protulerunt,nisi si aliquis dixerit ipsam esse ex omnibus elementis,aut omnia esse.

COMMENTARIVM.

CRITIAS etiã inter Rudes philosophos,siue vnus de triginta existens,vt Simplicius inquit,siue sophista aliquis,dixit animam ipsam esse sanguinem argumento sumpto ab ipso sensu, quẽ quidem animalibus inesse,& rebus cunctis dicebat ob naturam sanguinis,cuius signum afferebat,vt Simplicius supplet,quia quæ in nobis carent sanguine,vt ossa,sensum non habent. Deinde Arist.remouet quandam dubitationem,posset.n.quispiam quærere. Cum Arist.narrauerit opinionem eorum qui dixerunt animam esse ignem, & eorum qui dixerunt animam esse aerem, & eorum qui dixerunt animam esse aquam,cur non narrauit eorum positionem,qui dixerunt ipsam esse terram?Rñdet Arist. philosophos nõ opinatos esse aĩam esse aliquod elementorum,nisi quatenus opinabant̃ elementũ illud, quod aĩam esse posuerunt,esse principium rerum naturaliũ. At nullus philosophorum terram solam posuit esse rerum naturalium principiũ,nisi Hesiodus, qui non connumeratur inter philosophos, cũ fuerit, vt Auer. inquit primo meta. diuulgatus in ponendo leges.Posuerunt aũt nonnulli terram esse rerum nãlium principium vna cũ cæteris elementis,vt Emped.qui posuit quatuor elementa rerum nãlium principia.Parmenides terrã posuit simul cum igne.nullus aũt eorum,qui inter philosophos enumerat̃,posuit terram solã,& ita nullus posuit solã terram esse aĩam, sed vel ipsam aĩam constare ex oĩbus elementis vel ipsam aĩam posuit esse omnia elñta simul iuncta. & hoc inquit. § Omnia .n.elementa pterq̃ terra iudicem acceperunt,§ hoc est, vt Simpl.exponit, iudicantem vnũ quoddam elñtum esse, & principium,& animæ conuenire. nullus vero solam terrã, & quia crassa & immobilis est,vnde inquit Them̃. cætera quidem elementa suos assertores,& aurarios habuerunt, sola terra sectatorem non inuenit, terram nemo seorsum vel nominauit,nisi quis dixerit animam ex oĩbus elementis constare.aut ipsam esse omnia elementa insimul, & sic per iudicem Them̃. & Simpl.sectatorem intellexerunt. s. eum qui dixerit ipsam solam esse rerum naturalium principium,& animam. tali enim assertore caruit terra,cætera non caruerunt. nam ignis habuit assertorem qui diceret ipsum esse rerum principium & animam, aer etiã habuit, & aqua,sola terra hoc assertore caruit.

ARGYR. *Vt igitur in summã omnia redigamus, tribus his omnes animam,motu,sensu,incorporeoq; diffiniunt.*

Tex.33. Diffiniunt igitur omnes animam tribus,vt est dicere,motu,sensu,incorporeo.

COMMENTARIVM.

EPILOGAT nunc opiniones philosophorũ reducẽdo illas primo ad tres,oẽs.n.tribus ipsã nacti sunt,aut motu,aut sensu,aut ipso incorporeo. verum, vt Simpl. ait, & Them̃.innuit,primis duobus sensu, & motu vere animam nacti sunt. nam,vt dicebatur, animatũ ab inanimato duobus maxime differt motu,& sensu,quoniam sensus & motus proprie animantibus rebus insunt. Tertium vero est postea attributum animæ.s.incorporeũ,quia viderunt ipsam esse permobilem,& per totum procedere corpus,quę incorporei conditiones videntur. Quo vero ad verba attinet,verbũ §autem§in antiquis translationibus,non mihi sonat,quoniam litera est epilogatiua. Arist.autem cũ epilogat,non videtur ipso §autem§vti,sed nota epilogationis videlicet,δῆ, ꝙ latine sonat itaq;,aut igitur,quare opinor græcos codices,qui habent,δὲ,esse corruptos,sed puto esse legendum,δὴ,vt legunt boni interpretes.Per incorporeum autem,vt Simpl. inquit, non omnino incorporeum est intelligendum, sed subtile corpus. nam vt Them̃. innuit, subtilissimam animam esse putant subtile incorporeum arbitrantes.

Qua Simpl. & Them.

Quorum vnumquodque reducitur ad principia rerum, vt patuit. Quapropter & ij qui cognitione diffiniunt animam, aut elementũ:aut ex elementis faciunt ipsam, similiter omnes præter vnũ dicentes.Inquiunt.n.simile simili sibi cognosci. atq; cum vniuersa cognoscat ac percipiat anima ex vniuersis rerum principijs ipsam constare dicunt. ARGYR.

Horum autem vnumquodque reducitur ad principia,vnde & in cognoscendo definientes ipsam, aut elementum aut ex elementis faciunt, dicentes similiter inuicem præter vnum.Dicunt.n.& simile cognosci simili,quoniam.n.anima omnia cognoscit, constituunt eam ex omnibus principijs. Tex.34.

COMMENTARIVM.

REDVXIT oẽs philosophorum opiniones in tres, nũc illas tres reducit ad vnã,quatenus,quouis mõ loquantur de anima,oẽs reducunt illã per quæ loquunt̃ ad principia,ergo oẽs in hoc vno conueniunt ꝙ dicunt animã esse principiũ,vt oĩa cognoscat,& sic oẽs referebant animã ad principia quantum ad principiorum substantiã.Et hoc inquit,§horum autem trium vnumquodque, reducitur ad principia§quo.s.ad principiorum substantiã vt supplet nouus Expositor, & recte.Ostendit vero quo mõ cognoscitiuum sit referendum ad principia, non autem quomodo motiuum & incorporeũ: quia (vt Simpl.inquit) motiuum & incorporeum esse referenda ad principia est per se notum.Corporeum enim & motũ referri ad causata ipsa nemo est qui dubitat,non.n.hæc causis siue principijs conueniunt. Motiuum vero & incorporeum principijs conuenire per se patet. quare hæc prætermittens declarat quo modo sensitiuum siue cognoscitiuum sit referendum ad principia,& (vt Simplicius ait) causam assignat, quia oẽs præter Anax. vnanimiter putauerunt simile simili cognosci.Quare vt omnia cognoscat anima,dixerunt illam esse aut rerum principia,aut ex rerum principijs constare. Inquit, horum aũt trium vnũquodq; reducitur ad principiũ hoc est facit animam esse principium.nam si animę tribuitur esse motiuum per se facit eam esse principium,& si est per se incorporea, fit vt ipsa sit principium & si omnia cognoscit,oportet esse principia vel ex principijs, ergo horum trium vnumquodq; reducitur ad principia, quatenus quouis horum animæ tributo,sequitur eam esse principia, aut ex principijs. de ipso cognoscere hoc ita esse exponit, & inquit, vnde & in cognoscendo siue sentiẽdo ipsam animam definientes,ipsam aut elementum, aut ex elementis faciunt, dicentes similiter inter se oẽs supple pter vnũ virum.s.Anaxa. qui cum his non concordat. Ergo dicentes animam id esse,ꝙ omnia cognoscit, coguntur eam facere, aut elementum,aut elementa,siue ex elemẽtis,qm̃ cognoscere non potest nisi simile per simile.& hoc subscribit, dicunt.n.& simile cognosci simili. Oportet ergo aĩam similem esse oĩbus rebus, & cum oẽs res sint infinitæ, sufficit, vt sit principia,vel ex principijs.nã sic ipsa cognoscet principia quatenus cõstat illis,& ea quæ de principijs nascuntur, principijs illis mediãtibus. Et hoc concludit, & inqt. quoniam.n.oĩa anima cognoscit,ideo constituunt eam ex omnibus principijs,sic.n.& principia,& omnia q̃ de principijs sunt,facile cognoscet. Patet igit̃ quo modo qui animæ

Qua Egid.

Qua Simpl.

mæ tribuunt ipſum cognoſcitiuum, coguntur illam reducere in principia ſecũdum eorum ſubſtantiam, qm̃ anima eſt ſecundum ſubſtãtiam illa principia, ſi cognoſcit oia. eſt.n.ex quatuor elementis. ſi omnia ſunt ex quatuor elementis, eſt ex atomis, ſi rerũ primordia ſunt atomi. & breuiter anima ſi cognoſcit omnia, ex principijs erit omniũ, quæcunq; ſunt illa.

ARGYR. *Quibus igitur placuit vnam cauſam, elementumque vnum ponere rerum, ij animam etiam vnum, velut ignem aut aerem eſſe ponunt. Qui vero plura rebus principia tribuunt, ij plura quoque dicunt animam eſſe. Solus autem Anaxagoras, mentem paſsione vacare dicit, et nihil prorſus cum cæteris habere commune. Verum cũ talis ſit, quonam pacto cognoſcat et quàm ob cauſam, neq; ille dixit, neque ex dictis perſpici poteſt.*

Tex.34. Quicunq; quidem igitur vnam aliquam dicunt cauſam & elementum vnum, & animam vnum ponunt, vt ignem, aut aerem. plura vero dicentes principia, & animam plura dicunt. Anaxa. autem ſolum impaſsibilem dicit eſſe intellectum & commune nihil alicui aliorum habere. Huiuſmodi autem cum ſit, quo modo cognoſcit propter quàm cauſam, neq; ille dixit, neq; ex his, quæ dicta ſunt, conſpicuum eſt.

COMMENTARIVM.

REDVXIT animam ad principia quo ad eorum ſubſtantiam, nunc vero reducit illam, ad principia quo ad eorum numerum. nam ſi animæ attribuitur ipſum oĩum cognoſcitiuum: non ſolum oportet ipſam ponere principiũ, ſed eam conſtituere pro numero principiorum, nam qui cauſam vnam & elementũ vnum poſuerunt oĩum rerum, vt ignem, aut aerem, & animam etiam vnam ponunt, aut ex illo vno conſtare. Plura vero dicentes principia, & animam plura, aut ex illis pluribus conſtare dicunt. Excipit ab his. Anax. qui in duobus ab eis differt, nam Anax. ſolus intellectum dicit eſſe impaſsibilem, & ita nec genitũ nec corruptibilem. & commune nihil alicui aliorum habere, & ita non conſtare ait ipſum ex elementis. Obijcit tamen contra eum de inſufficientia, & inquit, huiuſmodi aũt cum ſit ſup. ipſe intellectus, quomodo cognoſcit, & propter q̃ cauſam cognoſcit, neque ille dixit, neque ex his, quę dicta ſunt, conſpicuum eſt. Debebat autem hæc declarare, quia ſi omnia cognoſcit, & cognitio nõ niſi per ſimile fit, oportuit declarare qũo intellect⁹ erat ſimplex & impermiſtus: & omnia cognoſcit. Quo vero ad verba attinet, Ariſt. per ⟨cõmune⟩ intelligit ſimilitudinem. itellectus.n. ſecundum Anax. intelligit omnes res naturales, & tñ nullam cum eis habet ſimilitudinem: quia nec eſt ex illis conſtans, nec ex earũ principijs Auer. ait Anaxa. putaſſe intellectum, neq; eſſe hoc corpus, neq; in hoc.i. virtutem corpoream, addit & hoc nemo niſi Anax. dixit: propterea Ariſt. poſtea eum commendabit. Defecit autem Anax. vt Auer. inquit, quia non expoſuit modum, quo intellectus cognoſcit res naturales, an, videlicet, vt eſt ens in actu ꝙ eſt dicere an ꝑ eius eſſentiam: quomodo Ariſt. voluit intellectum agentem intelligere res ipſas. Aut vt eſt in potentia, quo mõ Ariſt. voluit intellectum poſsibilem cuncta cognoſcere. neq; dixit cauſam, quare intelligit res materiales, quę nõ ſunt intellectus in actu, hoc eſt actu ſeparatæ. Hæc itaq; ĩ quibus Anax. fuit diminutus, Ari. ſupplebit. Aĩaduerſione dignũ duplicem eſſe modum intelligendi ſm̃ Ariſt. alterum quo intelligens cognoſcit ipſa intelligibilia, vt eſt in actu & hoc pacto ſecundum veritatem Deus intelligit cũcta. Alterũ quo intelligens cognoſcit intelligibilia vt eſt potentia illa, ſaltem mõ ſimilitudinis & receptionis, & ſic intellectus poſsibilis cognoſcit res materiales. Primo modo intellectus agens cognoſcit res, maxime ſi agens intellectus ſit ipſe Deus, vt finxit Auer. Secundo mõ intellectus poſsibilis cognoſcit res materiales, ſed nõniſi prius receptis in eo rerũ quæ intelliguntur ſimilitudinibus intẽtionalibus, quibus res ipſæ redduntur actu intellectuales & intell̃s ipſæ, aut ſimilis illis. ergo Anax. defecit primo, q̃a non expoſuit modum, qũo ipſæ intellectus res intelligit, an vt eſt in actu, an vt eſt in potentia, Secundo non expoſuit cauſam quare intelligit res materiales, cũ quibus non habet realem ſimilitudinem. Quare Ariſto. accepit ab Anax. ſubſtãtiam intellectus, modum vero quo intelligit, & quo ipſæ res intelliguntur, ipſe ſuppleuit, non dæſunt qui dicunt Anax. non de humano, ſed de diuino intellectu eſſe locutum, quia hũc poſuit in tota natura primam cauſam, vt primo naturalium auſcultationum lib. dictum eſt. Alij vero dixerunt Anax. eundem putaſſe humanum, & diuinum eſſe intellectum, vt dictũ eſt tertio huius. Quæ res nobis obſcura eſt, cum eius volumina quibus opinionem expreſsit, nobis non pateant.

Quæ Auer. 1.Cõm.34.

De modo quo aliquis intellectus intelligit.

Quid Ariſt. ab Anax.

ARGYR. *At vero qui contrarietates in principijs faciũt, ij conficiunt aĩam ẽt ex contrarijs. Qui vero tantũ alterũ ponunt cõtrariorũ, calidũ inquã, aut frigidum, aut aliqd aliud huiuſcemodi, ij ſimiliter et aĩam vnũ iſtorum aſſerunt eſſe. Quapropter et noĩa ipſa ſequuntur. nam ij calidũ qui eſſe dicũt, inde inquiunt ipſum viuere ductũ nominatũq; fuiſſe. & ij rurſus qui frigidum eſſe cenſent, aĩam inde nuncupatã ob reſpirationem et refrigerationem aſſerunt eſſe. Hæc igitur ſunt quæ de anima tradita ſunt à maioribus noſtris, & hæ ſunt cauſæ ob quas illi talia de ipſa dixerunt.*

Quicunque autem contrarietates faciunt in principijs, & animam ex contrarijs conſtituunt. Quicunque alterum contrariorum, vt calidum, aut frigidum aut aliquid huiuſmodi aliud, & animam ſimiliter vnum aliquid horũ ponunt, vnde & noĩa cõſequuntur, q̃ quidẽ calidũ dicẽtes, quia propter hoc & viuere noĩatum eſt. Qui aũt frigidum, propter reſpirationem & refrigerationem vocari animam. Tradita quidem igitur de anima, & propter quas cauſas dicunt ſic, hæc ſunt. Tex.35.

Zen ζῆν

Pſychen.

COMMENTARIVM.

NVNC qũo animam veteres ad principia retulerunt, quo ad eorum qualitates, oſtendit & inquit. Quicunq; autem contrarietates faciunt in principijs, & aĩam ex ꝯrijs conſtituunt. Quicũq; vero alterũ contrariorum ſupple faciunt rerum principiũ vt calidum aut frigidum, aut huiuſmodi aliquid aliud, & aĩam ſimiliter vnum aliquid horum ponunt. nam Emped. cum quatuor naturas, ex quibus conſtare oĩa vult, ſiccitatem, frigiditatem, caliditatem, humorem, initia poſuiſſet ſine dubio voluit eaſdem ꝯrietates in anima contineri. Heraclitus vero qui rerũ principium poſuit ignem, ſiue calidum, aĩam eſſe calorem affirmat, qui igni competit. Hippon humiditatẽ, quæ aquæ propria eſt. Deinde varias aĩæ appellationes exponit: quia aĩæ nuncupationem ad ſuã ſententiam quiſq; retulit. Vnde ſup. iſti diuerſa de anima putantes, nomina ipſa ſequuntur. nam qui quidem animam dicunt eſſe calidum, dicunt, quia propter hoc, & viuere nominatum eſt, quod eſt aĩæ proprium. Qui vero frigidum aĩam eſſe dicũt, aſſerunt ẽt vocari animam propter reſpirationem, & refrigerationem. Quo vero ad verba attinet: animaduertendũ verba Ariſt. hic non poſſe ſatis clare exponi, qm̃ quę dicit, in græca lingua habent locum, non aũt in latina, vult.n. hos philoſophos qui de aĩa diuerſa ſentiũt etiam in aĩa ipſa, & in his, quæ aĩæ propria ſunt obſeruãda eſſe noĩa ab his rebus deducta quas aĩam eſſe putant, verbi cauſa, qui aĩam volunt eſſe calorẽ, aĩam appellant Zeſin vel Zoen, aut (vt vtar græco) verbo ζωὴν, hoc eſt feruorem. Viuere autem ſiue aĩare corpus, appellant Zen, vel (vt vtar græco verbo) ζῆν, hoc eſt feruere, q̃ animam arbitrãtur eſſe frigiditatem, aĩam pſychen appellant. pſyche.n. frigiditas eſt: pſychos frigus ſiue vetus. Viuere autem ſiue corpus aĩare dicunt pſychein: hoc eſt refrigerare, ſiue frigefacere, ideo in tranſlationibus noſtris ſic lege, quapropter & nomina ipſa ſequuntur, q̃a id quod eſſe aĩam putant: ab eo aĩam volunt nuncupari, & ipſum animare ſiue viuere deduci. & exponit hoc.d. nam qui quidem calidum aĩam eſſe dicũt, hac ratione ſup. ipſum aĩare ſiue viuere appellant nuncupantq; Zen: grɇco autem ver-

Quæ Emped.

Quæ Herac.

Quæ Hippon.

Verborum examẽ pulchrum.

bo, ζῆν, animam vero à feruore siue calore deductã, appellant Zesin vel Zoen. est.n. Zesis vel Zoe feruor. Qui autem animam arbitrãtur esse quid frigidum: animam ipsam appellant psychen, ob respirationem & refrigerationem. nam psyche frigiditas est, ipsum autem animare siue viuere: appellant, vt diximus, psychein, hoc est refrigerare. Iuniores autem, & expositores nostri ob græcarum literarum inscitiam hæc intelligere non possunt. Demum epilogat breuiter, & inquit. Tradita quidem igitur de anima, & propter quas causas, sic dicunt tradiderũtque, hæc, & tanta sunt.

ARGYR. *Considerãdum est autem, primum de motu. Nam fortasse non solum falsum est, substantiam animæ talem esse qualem ij dicunt qui animã id asserunt esse quod seipsum mouet aut mouere potest, sed etiam vnum id esse quoddam videtur eorum quæ nequeunt esse, motum inquã ipsi inesse atque competere. Non necessarium igitur esse, id oẽ moueri quod mouet, olim iam diximus & probauimus.*

Tex 36. Considerandum aũt, primum quidem de motu: fortasſis.n. non solum falsum est substãtiam ipsius hmõi esse: qualem aiunt dicentes aĩam esse quod est seipsum mouẽs: aut possibile mouere, sed vnũ quoddã impossibiliũ inesse ipsi motum. Quod quidem igitur nõ necesse sit mouens & ipsum moueri, dictum est prius.

COMMENTARIVM.

INTENTIO Arist. hic est: vt Simpl. inquit opiniones traditas ab antiqs disquirere: & redarguere siquid non vere dictum sit. dearticulare aũt & siquid vt ẽm solitũ nominum vsum assignatum sit, ne antiquorum nos accipientes opiniones, & veluti veras, propter claritatẽ tradentiũ assentiẽtes erremus. ergo ẽm Simpl. intentio Aris. est examinare opiniones veterũ, tum vt redarguamus siquid non vere dixerunt: tum vt accõmodemus ad propositum nr̃m id quod vere dixerũt ẽm vsum nominum, quibus nos vtimur. nam sic accipientes non errabimus. Incipit autẽ ab opinione Plat. qui in li. 10. de legibus ait. anima est suimet mouens aut potẽs ipsam se mouere. Et redarguit hãc definitionem modis duobus. primo quo ad fundamentũ positionis. 2. quo ad positionem ipsam. Quo quidem ad fundamentũ positionis, quia isti sumpserũt tanq̃ principium oẽ quod mouet moueri, & ex hoc deduxerũt aĩam esse id qđ seipsum mouet, modo hoc est falsum, quia aliquid mouet, quod non mouetur vt primum mouens. Quod vero ad positionem, dupliciter errauit Pla. Primo quia voluit ipsi aĩę inesse motum, cum ait esse id quod seipsum mouẽs. Secundo, q̃a dato quod motus animæ insit, ita vt verum sit aĩam moueri, non tamen per motum anima est definiẽda, ita vt motus sit de eius substantia. Ari. ergo primo proponit intentionem in vl̃i: & inquit, considerandum autẽ primum quidem de motu, quo vna secta philosophorum nacti fuerunt definitionem aĩæ, quia postea de cognitione pertractabimus. Hæc est intentio in vl̃i, deinde in specie proponit opinionẽ Pla. circa aĩæ definitionẽ esse falsam, & inq̃t, fortasſis.n. non solũ falsum est substantiã ipsius aĩæ hmõi siue talem esse, qualẽ aiunt dicentes aĩam eẽ ꝙ est seipsum mouens, aut poẽe mouere (vt Pla. 10. lib. de legibus inq̃t) sed inesse ipsi aĩæ motum est vnum quoddam de numero impossibilium. Hæc sunt duo Pla. errores. s. ꝙ motus sit de definitione animę, & ꝙ insit aĩe, nam motum inesse animę est vnũ quoddam impossibile. Præterea dato ꝙ animæ insit motus, non inest eius substantiæ & definitioni, deinde tangit errorem circa fundamentum positionis, & inquit. Q. quidem igitur non necesse sit mouens & ipsum moueri prius dictum est in. 8. naturalium. Quare posito ꝙ aĩa sit mouens corpus ipsum, non propter hoc ipsa seipsam mouet. Ergo in tribus errauit, primo q̃a motus nõ inest aĩæ, immo motũ inesse aĩæ est vnum quoddã impoẽ. Secundo dato ꝙ aĩæ insit, nõ propter hoc est de sub̃a aĩæ, ita vt definitio aĩæ sit assignãda ꝑ ipsum motũ. Tertio q̃a fundamentũ põnis falsum est: nã licet aĩa sit mouẽs corpus: non ꝓpterea est id ꝙ est seipsum mouens: nã. 8. nãlium declaratũ est nõ esse necesse: vt oẽ mouens, moueatur. Aĩaduertendum vt Simpl. innuit motũ posse dupliciter sumi, vno mõ proprie ẽm vsum cõiter loquentium, & sic est q̃dam successio ẽm continuationem numerata, quo Aris. 3. phy. definit .d. motus est actus entis in potẽtia ẽm ꝙ in potentia. Alio mõ accipit quasi metaphorice pro operatione vitali, qua corpus aĩale mouetur quatenus viuit, & hoc mõ sumpsit Plat. cum dixit aĩam id esse quod seipsum mouet. nam corpus mouetur ab aĩa hoc est viuit propter aĩam. Anima aũt est seipsam mouens quia viuit per se immo ipsa per essentiã est viuens, corpus aũt per participationem. Plat. itaq; omne participans aliquo, appellat motũ ab alio, oẽ tale ꝑ essentiam appellat seipsum motum, & hac ratione vult nihil mouere, ꝙ non moueatur & ipsum. nam ꝙ mouet, est aut tale per essentiam (& ita dicitur seipsum mouens) aut est tale ab alio, & dicitur motum. Quia igitur corpus viuit ab anima: anima est viuens per essentiam, quare anima dicetur seipsam mouẽs, corpus autẽ motũ ab anima. Dr̃ia ergo Plato. & Arist. ẽm Simpl. non est nisi in verbis: nam Aristo. solitus est vocare motum ẽm noĩs vsum apud plerosq;. Plat. vero nominibus vtitur secundum improprium vsum. Auer. hoc in loco ait hanc esse tertiam huius primi lib. de anima partem, quia. 1. erat prooemium. 2. erat narratio opinionum antiquorum. 3. erat illarum opinionum reprobatio, quare nunc sumus in. 3. huius lib. parte, in qua contradicemus opinionibus veterum. *Quæ Auer. Cõm. 36.*

ARGYR. *Cum aũt oẽ quod motu cietur dupliciter moueatur, (aut .n. per aliud, aut per se mouetur. per aliud aũt id omne moueri dicimus, quod est in eo quod motu cietur, vt nauigantes. hi nanq;: non perinde atq; nauis mouentur, hæc enim per se mouetur, illi vero motu cientur, quia sunt in eo quod motu cietur. quod quidem ita esse: patet in partibus. motus .n. proprius pedum, est ambulatio, qua mouentur & hoĩes, tunc aũt isce motus non inest, vt patet, in nauigantibus.)*

Tex. 37. Dupliciter autẽ eo quod mouetur dicto: (aut.n. ẽm alterum, aut secundum seipsum. Secundum alterũ aũt dicimus quidem: quæcunq; mouent per id quod sunt in eo quod mouetur vt nautæ. non.n. similiter mouentur naui, hæc quidem. n. secundum seipsam mouetur: illi autem per id quod sunt in eo, quod mouetur. Manifestum est autem in partibus. proprius quidem.n. motus pedum ambulatio est: Hęc autem & hominum est. non inest autem nautis tunc.)

COMMENTARIVM.

ARISTOTELES cum posuit intentionem quasi in generali, adhuc specialius eam dearticulat, vt intelligatur id in quo omnino errauerunt. Distinguit itaq;, vt Simpl. exponit: id quod mouetur, nam dupl'r moueri dicitur id: quod mouetur, aut per accidens: aut per se. Per se mouet vt nauis, quæ per se transfertur de loco ad locum. Per accidens mouetur nauta, quia ipse in naui quiescẽs, ad motũ nauis transfertur de loco ad locũ. Q. vero motu qui sibi conuenit: nauta ipse quiescat, patet: quia nec ẽm totum, nec ẽm partem mouet ambulatione, quæ est sibi propria. Inquit, dupl'r autẽ eo ꝙ mouetur sup. dicto vel dupl'r ipso moto existẽte, litera est suspensiua vsq; ibi § dupliciter aũt vtiq; § exponit quo nam mõ id quod mouetur, dupl'r dicat, & inquit, aut.n. ẽm alterum, hoc est per accñs, aut ẽm seipsum. i. per se, exponit mẽbra & inquit, ẽm alterum dicimus quidẽ, quæcunq; mouentur ꝑ id quod sunt in eo ꝙ mouet, vt nautæ: non.n. nautæ ipsi mouẽtur similiter naui, hoc est eo modo quo mouetur nauis ipsa. Q. exponit, & inquit, hæc quidem ẽm seipsam mouetur, q̃a per se transfertur de Asia in Europã. Illi aũt. s. nautæ mouentur de Asia in Europam per id, ꝙ sunt, in eo quod mouetur de Asia in Europam, & ita nautæ mouentur per accidens motu nauis, nauis vero ꝑ se motu proprio. Q. vero nautæ per accñs moueantur motu nauis, exponit dicens, quia quiescentes mouẽtur. Et hoc exponit. d. manifestũ est aũt in partibus sup. ꝙ nautæ quiescant proprio motu qui sibi cõpetit, ꝓprius quidem.n. motus pedum ambulatio est, tanq̃ partium eius quod secundum totum mouetur. Hæc aũt & hominum est tanq̃

Summa eorum in quibus errauit Plat.

Defensio Plat. apud Simpl.

tanq̃ eorum,quæ mouentur ẽm totum,non ineſt aũt nautis tunc ſup.hæc ambulatio: quæ eſt eis propria: quia nec ẽm partes,nec ſecundum totum.§tunc§.i.cum ſunt in naui quieſcentes.nautæ.n.dum ſedent in naui, non mouẽtur motu ambulationis,qui eſt eis proprius: quia nec ẽm partes,nec ẽm totum.Mouentur vero motu nauis, q̃ tansfertur de Aſia in Europã. Quare patet dupliciter dici id qđ mouetur,vt Simpl.expoſuit.ſ.per ſe,& per accidens. Quo vero ad verba attinet Ari. dixit nautam nõ moueri per ſe motu nauis, quia vt Them. ait: alio motu moueri per ſe poſſet,poſſet.n.nutriri: augeri,alterari,& locali ẽt aliquo motu moueri præter motum nauis.Auer.autem ſubdiſtinguit id ꝙ per accidẽs mouetur,vt poſterius Ariſ.notabit, nam per accidens aliquid moueri poteſt quia inſeparabiliter mouetur ad motum alterius,vt albedo,quæ mouetur motu corporis albi, hæc ita motu illius mouetur, vt nequeat aliquo alio motu ſeorſum moueri.Aut quia ſeparabiliter,& hoc pacto nauigans mouetur motu nauis, quia aliquo alio motu poteſt ſeorſum moueri. Mouetur enim motu nauis de Aſia in Europam. poteſt autem proprio motu moueri, cum ſeorſum mouebitur, ſcilicet ambulatione. Hæ ſunt diſtinctiones.

Quæ Auer. Cõm.37.

ARGYR. *Cum igitur id quod mouetur (vt diximus) bifariam dicatur moueri: conſideremus nunc oportet de anima: ſi per ſe moueatur motuſq; particeps ſit.*

Tex.38. Dupliciter aũt dicto moueri: nunc intendimus de anima ſi per ſeipſam mouetur: & participet motu.

COMMENTARIVM.

HIC terminat ſuſpenſionẽ,& ſumit id ꝙ vult diſputare,& inquit,dupliciter aũt ipſo moueri dicto.ſ. ꝑ ſe & per accidens,nunc intendimus de aïa ſi per ſeipſam mouetur, & ſi per ſeipſam motu participet. Hæc eſt intentio diſputationis,& terminus literalis ſuſpẽſionis. Innuit aũt Ariſ. per hæc aïam per accñs moueri motu, quo corpus in quo eſt mouetur,non tamen per ſe,vt Pla. arbitratur, ideo diſputatio nõ eſt ſi aïa per accidens mouetur,quia nulli dubium eſt hoc,ſed an per ſe moueatur. hoc.n.eſt ambiguũ, & id,quod Pla.10. lib.de legibus autumat. Quo vero ad verba attinet,addidit §& participet motu § vt vtatur modo loquendi Pla. qui id ꝙ per ſe mouetur, ſemper appellat motu participans,id vero ꝙ per ſe mouet, vocat ſeipſum mouens. Vt igitur in diſputatione conueniat Plat.in nomine,(nam diſputantes primo elenchorum debent in terminis conuenire) adiecit § & participet motu. § Hæc quo ad verba.

Reſumptio intentionis.

ARGYR. *Cum igitur quatuor ſint motus,latio, alteratio, accretio. atque decretio,aut iſtorum vno: aut pluribus: aut omnibus vt patet,mouebitur.Quod ſi non per accidẽs moueatur, natura ſane motus inerit ipſi.at ſi hoc ſit,locus etiã eidẽ identidem competet.omnes.n.iam dicti motus,in loco ſunt.*

Tex.38. Quatuor aũt motibus exiſtentibus: loci mutatione, alteratione: decremento,augmento,aut ſecundũ vnũ horum vtiq; mouebitur: aut ſecundum plures,aut ẽm omnes. Si vero mouetur non ſecundum accidẽs:natura vtiq; inerit motus ipſi.Si autem hoc,& locus.Oẽs .n.dicti motus in loco ſunt.

COMMENTARIVM.

IIS expoſitis,nunc obijcit Pla.& primo ſic: ſi anima per ſe mouetur,anima erit per ſe in loco,ſed anima nõ eſt per ſe in loco,ergo aia nõ per ſe mouetur. Maiorem probat,quia ſi anima mouetur per ſe,aliqua per ſe motus ſpecie dicetur moueri,& quauis ꝑ ſe motus ſpecie mouebiẽ, mouebitur ẽm loci mutationem, qm̃ omnes per ſe motus ſpecies ſunt in loco, Quare ſi anima mouebitur aliqua ꝑ ſe motus ſpecie,erit in loco,& ſic patet maior. Minorẽ relinquit tanq̃ aperte falſam. Procedit autem Ariſt.diuiſiue ſic,cum itaque quatuor motus ſint ſiue quatuor motibus ſecundum ſpeciem exiſtẽtibus,loci mutatione, alteratione,decremento,augmento, aut vtiq; aïa ipſa mouebiẽ ẽm vnũ horum motuum,aut ẽm plures horum,aut ẽm oẽs, & quia aliquis poſſet dicere aiam moueri ẽm vnum horum & ẽm plures horum,& ẽm omnes, non quidem per ſe, ſed per accidens motu corporis,in quo eſt, hoc excludẽs per id ꝙ propoſuit in colligendo intentionem diſputationis, inquit,ſi vero moueẽ non ẽm accidens,vt acceptũ in principio,nã de hoc nemo ambigit,ſed per ſe moueẽ, tunc animæ motus inerit natura & per ſe. Si autẽ hoc eſt.ſ.vt motus inſit aïæ nãliter & locus animæ ſup.inerit etiã nãliter. Deducit ꝯñtiã, dicens, omnes.n.dicti motus in loco ſunt, quare ſi aïa mouebitur aliqua ſpecie motus ꝑ ſe, ipſa erit in loco per ſe,ꝙ erat abſurdum. Auer. aũt hunc textũ reſoluit in propoſitiones,è quibus poſtea deducit abſurdũ. Prima eſt,quatuor eſſe motus.ſ.auctionẽ, diminutionem, lationẽ,& alterationẽ.Hæc eſt prima propõ. Sed ꝯ hanc dubitatur,quia.5.phy.auſcultationũ,& 7.lib.dictũ eſt, tres eſſe per ſe motus ſpẽs. Hic autẽ ait quatuor.Auer.innuit ſoł. ait.n.tres eſſe ſpecies per ſe motus in gñe, ſed ipſe dixit quatuor large,quaſi numerando additionem, & diminutionem pro duabus motus ſpeciebus. Sed hec ſolutio ambigua eſt,quia ſi Ariſt.enumerat ſpecies motus large, tunc non tm̃ quatuor erũt motus ſpecies,ſed vi.nam gñatio,& corruptio ſunt motus large dicti duæ ſpecies. Aliter Simpl.inquit,quatuor aũt ſunt motus, ſubſtantiali nõ connumerata trãſmutatione, ſed enumeratis ẽm tria gñã, quorũ quidem ẽm quantũ,vnus quidẽ,non habens aũt cõe nomen,tanq̃ duo connumeraẽ,quemadmodũ & in ꝑdicamẽtis. Eſt ergo ſoł.Simpl.tres eſſe motus ꝑ ſe in gñe,dixi ꝑ ſe,non cõnumerata tranſmutatione ſubſtãtiali,nam hęc nõ eſt per ſe motus. Verum quia auctioni & diminutioni nõ aſsignatur cõe nomen ſicut alterationibus hoc cõe,alteratio, hac ratione motus ẽm quantum tanq̃ duo motus connumeraẽ. Q. ſi ita Auer. intelligit, recte ait. Secũda propoſitio Auer.eſt,ſi aïa mouetur,neceſſe eſt ipſam moueri,aut vno iſtorũ motuũ: aut pluribus,aut oïbus. Hanc probat Auer.nam ſi aïa per ſe mouetur, mouebiẽ aliqua ꝑ ſe ſpecie motus aut pluribus per ſe ſpeciebus motus, aut oïbus per ſe ſpeciebus motus.oïs autem per ſe motus,aut eſt loci,aut alterationis,aut augmenti. Ergo aïa ſi mouebitur,mouebitur aut localiter,aut cremẽto:aut alteratione.Et ſic patet ſecunda propõ. Ego vero circa hanc probationem ſatis dubito, nõ.n.puto valere hanc ꝯñtiam,aïa per ſe moueẽ,ergo mouebitur aliqua per ſe ſpecie motus. Statim.n.dicerem aïam per ſe moueri motu improprie dicto,non.n.hæc repugnant,videlicet,ꝙ aliquid moueaẽ per ſe,& non moueatur motu,qui ſit per ſe quia põt aliq̃d moueri per ſe motu gñationis,qui motus non eſt ꝑ ſe motus.

Quæ Auer. Cõm.38.

Prima propõ.

Dubius.

Solutio Auer.

Dubitatio.

Contra Auer.

Quæ Simpl.

2.Propoſitio.

Deductio Auer.

Dubitatio.

Propterea propoſitio hæc,vt ipſam ſumpſit Ariſt.eſt per ſe nota,ſuppoſuit.n.tres eẽ ſpecies vel quatuor ipſius motus.Ex hac ſequitur nihil moueri. motu aliquo quod non moueatur aliqua ſpecie illius. Quare mouebitur aut latione:aut alteratione,aut auctione,vel diminutione.Gñatione vero vel alteratione nõ poteſt dici aliquid moueri, quia ſuppoſuit has nõ contineri ſub motus ſpẽbus.Quare Auer.laborat,vt mihi vr̃,vbi non oportet. Tertia Auer. propoſitio eſt,ſi aïa mouetur vno iſtorum motuũ, neceſſe eſt vt ſit corpus. Hanc declarat Auer.ex his,quæ.6. auſcultationum nãlium dicta ſunt. Inibi.n.dictum eſt nihil moueri per ſe,niſi corpus,& hoc quauis motus ſpecie ipſum moueatur. Ex his deducit Auer.animam eſſe in loco,quia omne corpus eſt in loco. Vnde Auer. applicando hanc ſuam expoſitionem verbis Ariſto.ſic deducit,ſi anima mouetur non per accidens,vt ſupponitur motus quo ipſa mouetur,erit ſibi naturalis. Omnis autẽ motus naturalis, eſt aliquis illorum trium,quilibet illorum eſt in corpore, & omne corpus eſt in loco.quare anima erit in loco, deinde deſtruit vltimum ꝯñs,quia oẽ quod eſt in loco,motum eſt motu locali oĩno,nam omne qđ mouetur aliquo illorum trium motuũ,mouetur motu locali, & nõ conuertitur, q̃a cœlum locali motu mouetur, & non aliquo illorũ trium .ſ.q̃a nec alteratione,nec auctione nec diminutione. Hęc Auer. Quæ mihi ambigua ſunt,quia Ariſto.illam tertiam propoſitionem, videlicet, ꝙ omne quod mouetur aliquo illorum motuum ſit corpus, nunq̃ hic aſſumpſit, licet ſit vera, nec neceſſaria eſt pro deductione rationis. Ariſto. enim deducit animam per ſe eſſe in loco,& probauit,quia omnes

3.Propoſitio.

Deductio Auer.

Dubitatio. Cõtra Auer.

omnes dicti motus sunt ĩ loco. ergo licet illa tertia propositio sit vera, tamen propositio nõ est necessaria, cum nec ad illam, nec ex illa procedat Arist. ratio. Præterea, Hæc Auer. deductio à primo ad vltimum non est Arist. sed propria, Arist. n. syllogizat sic, si anima mouetur aliqua specie motus mouetur, si aliqua specie mouetur, mouetur alteratione, auctione, vel diminutione vel latione, si mouetur alteratione, vel aliqua illarũ specie, erit anima in loco. Et ratio est, quia oẽs dicti motus sunt in loco. Hæc est deductio Arist. in qua patet eum nõ vsum esse tertia Auer. propositione. *Dubitatio. Auer.* Auer. hic dubitat contra probationem Aristo. quæ ait, oẽs. n. dicti motus sunt in loco, quia si dixisset oĩa quæ mouẽtur dictis motibus, esse in loco nemo dubitaret. oẽ. n. quod aliqua per se specie motus mouetur, est corpus naturale. 6. naturalium auscultationum, at dicit omnes dictos motus esse in loco ꝙ licet de latione, auctione, & diminutione verum sit, de alteratione falsum est. non. n. per alterationem acquiritur locus, quo modo acquiritur ꝑ lationem, nec per alteratione variatur locus, vt variatur per auctionem vel diminutionem, quare nullatenus alteratio est in loco. *Solutio. 1. Auę.* Auer. innuit solutionem, ꝙ Aris. ꝑ dictos motus non intelligit illa tria genera motus, sed species motus localis, quæ sunt plures. Modo oẽs tales esse in loco, nemo est qui dubitat, & ita verbum §dicti motus§ non ad gña motus, sed ad modos siue species motus localis referatur. Et si hoc mõ intelligitur, tunc textus, vt Auer. ait, continebit duas rationes. Prima erit ꝙ si anima per se mouetur: tunc ipsa aut augebitur, aut diminuetur, aut alterabit, aut mouebitur de loco in locum, aut pluribus horum, aut omnibus mouebitur, quod relinquit tanquã euidenter falsum. Secunda ratio est, si aĩa mouetur & non accidentaliter, tunc motus inerit sibi naturaliter, & intelligitur de locali, nam si per se mouetur, quãuis per se specie motus mouetur, mouetur motu locali, qm̃ motus localis est primus motuum. ergo sensus erit si anima mouetur & nõ accñtaliter. motus localis inerit sibi primo naturaliter, & ita aĩa per se mouebitur motu locali. Si autem hoc erit. s. vt moueatur anima per se motu locali, & locus inerit sibi etiam naturaliter quod probat, omnes. n. dicti motus sup. locales sunt in loco. Et sic patet solutio prima. *Dubitatio.* Sed occurres, q̃a non competit motus localis alicui quod mouetur alia specie motus, nisi mouetur per se s̃m illam speciem, bene. n. valet, anima mouetur per se aliquo horum vel pluribus horum, vel oĩbus his, ergo inerit sibi prius motus localis naturaliter. sed vbi moueretur per accidens alteratione. non oportet vt sibi insit motus localis naturaliter. Albedo. n. ꝑ accidens mouetur alteratione: & tñ non inest sibi motus localis naturaliter. *Soluit Auer. 1.* Soluit Auer. dupliciter primo concedendo animam posse dici alterari per se apud antiquos, nã alteratio aliquo mõ est in alterato essentialiter. quo concesso sequitur eam moueri s̃m locum, vt deductũ est. *Solutio. 2.* Secundo soluit ꝙ dato ꝙ alteratio sibi cõpetat per accidens, adhuc sequitur aĩam moueri per se in loco, quia alteratio est diuisibilis, & non nisi ratione subiecti, vt dicitur. 6. phy. auscultationum. ergo subiectũ alterationis de albo in nigrum erit diuisibile, quo concesso, sequetur ipsum esse mobile s̃m locum. & ita siue animæ competat alteratio ꝑ se, siue per accidẽs, sequitur sibi nãlem eẽ loci mutationem, quia quicquid conceditur, oportet concedere ipsam esse corpus. *Replicatio.* Sed dices quo modo dici põt alterationem eẽ diuisibilẽ ratione subiecti, sequitur. n. eo dato illam esse per accidens diuisibilem, & ita alteratio põt seorsum ꝑ se alia diuisione à diuisione subiecti dici diuisibilis, vt vector qui per accidẽs mouetur motu nauis dicitur ꝑ se mobilis motu proprio. *Solu. Auer.* Respondet Auer. alterationem dici per accñs diuisibilem ratione subiecti alia specie ipsius per accidens ab ea quam Aristo. superius descripsit. Auer. n. commento proximo subdistinxit per accidens, nam aliud est per accidens simpliciter, cui nihil competit per se, aliud s̃m quid cui aliquid per se competit. Vult igitur Aris. descripsisse ꝑ accidens secundo modo, at alteratio dicitur per accidens diuisibilis primo modo, quia sibi diuisibilitas nullo modo competit nisi ratione subiecti. Hæc est sol. Auer. & declaratio eorum, quę ipse verbis obscuris tradidit. *Confuta.* Mihi tñ non placent hæc, expositio. n. hæc extorquet verba Arist. qm̃ de motu locali nihil meminit nisi in singulari, postea dicit ĩ plurali numero § oẽs dicti motus. § quare refert verbum hoc ad quatuor dictos motus quorũ meminit in plurali numero. *Sol Simpl.* Præterea Simpl. & Them. qui fuerũt græci, retulerunt verbum hoc ad quatuor dictos motus & nõ ad species motus localis. Simpl. ita inquit ad verbum. Quod igitur nullo corporeorum s̃m se mouetur anima, ex loco rememoratum est quodcunq;. n. ipsorum motum, vel corpus est vel compositum, vt animal. Hæc autem in loco, & hoc indicat dictos motus eẽ in loco, vt qui insunt existenti in loco, hoc est alibi proprias habenti partes, vt partibiles existentes partibilis sint actus. Hæc Simpl. ad verbum, quibus innuit sol. ꝙ, videlicet, dicti motus sunt in loco ratione mobilium, quia quicquid mouetur per se quocunq; illorum motuũ, est in loco, quare si aĩa aliquo horum motuum mouebitur per se, sibi locus per se inerit. *Quæ Tho.* Hanc solutionem refellit expositor noster, & recte, quia nõ saluat literam Aris. Aristoteles. n. dicit hmõi motus esse in loco, & non s̃m locum. Modo si ratione mobiliũ hi motus essent in loco: non tm̃ essent in loco, sed s̃m locum, quoniã ratione mobilium omnes essent acquisitiui loci, & ita oẽs essent in loco, & s̃m locum. Præterea fortius, si ita intelligitur, esset petitio principij quia Arist. intendit deducere ꝙ anima esset in loco ꝑ hoc quia omnes dicti motus sunt in loco. Si igitur dicti motus essent in loco: quia ea quæ ijs mouentur motibus, sunt in loco, tunc anima esset in loco, quia aĩa est in loco, & ita esset petitio principij. *Sol. Tho. recta.* Melius ergo expositor intelligit, ait. n. esse differentiam inter esse in loco, & esse s̃m locum siue ad esse locum. Illud. n. est in loco: quod vel loco circunscribitur, vt corpora, vel loco coassistit, vt corporeæ affectiones. Illud vero s̃m locum siue ad locum: quod est loci acquisitiuum vel variatiuum, ad propositum motus localis est s̃m locum siue ad locum, quia est loci acquisitiuus, auctio & diminutio sunt secũdum locum, siue ad locum, quia sunt loci variatiui, at omnes sunt in loco, quia coassistũt loco, motus. n. localis auctio siue diminutio, & alteratio sunt in loco, quia coassistunt loco, non. n. fieri possunt nisi in loco sint coexistenter. *Vis rationis Arist.* Quare recte valet ratio Arist. si anima per se mouet: anima est per se in loco, qm̃ omnes dicti motus saltem coexistenter sunt in loco. *2. Dub. principalis.* Secunda dubitatio est, quia nõ videtur absurdum animam esse in loco, quia isti ponunt eam moueri. ergo coguntur illam ponere esse in loco. *Quæ Auer.* Auer. dicit esse absurdum, quia cum anima erit in loco, erit mota motu locali necessario. Addit vnum non satis ad propositum, omne qđ mouetur aliquo illorum duorum motuũ: moueri localiter, & non conuertit. Sed siue istud sit ad ꝓpositum, siue non, animã esse in loco apud Auer. eo est absurdum, quia sequitur illam motam esse localiter. *Quæ Them.* Them. etiam, vt mihi videtur idem dicit. ait. n. ꝙ si corpus est anima, profecto proprium etiã locum sibi desiderat, at qualis nam hiccine dabitur, certe quemcunq; attuleris, illuc aĩa, se per naturam conferret. Ecce quo modo aĩa si est in loco ipsa erit localiter mota aliquando ad illum, & naturaliter, quod & Auer. & Them. relinquunt tanquam aperte absurdum. *Qualis hæc solutio.* Sed hæc solutio pace tantorum virorum dixerim, non tollit dubitationem, qm̃ multi concedunt animã rationalem: de qua hic principaliter est disputatio, moueri, & motam ẽt localiter, immo tenent eã regredi & ingredi corpora, qđ sine locali motu fieri non vr̃, ergo istud absurdum: quod relinquunt, licet sit falsum, tñ veteres nõ reputarent illud absurdum. *Quæ expositor* Expositor aũt dicit primo hoc ad quod Arist. deducit, in sequentibus demõstrari esse absurdum, quare sufficit in proposito esse deductum, ꝙ si aĩa mouetur per se, ipsa erit per se in loco. nã hoc esse impossibile, postea dicetur, & hæc solutio mihi satisfacit valde. non. n. oportet ponere capitulũ in capitulo. Non contentus tñ hac sol. aliter illud esse absurdum oñdit, nam si anima esset in loco, oporteret sibi assignari locum ꝓprium, in corpore separatum, quo assignato, non esset forma totius corporis, sed illius partis tm̃, quæ sibi ꝓ loco assignaretur. *Quæ Simpl.* Hanc responsionem indicat doctus Simpl. & inqt anima vero non est in loco, tota. n. vbiq; corpori præsens est,

est,vt & vltima ipsius vita docet tactiua tota in vna quaq; nostrum pns particula. Diuersis.n.sensibilium partibus incidentium eadem perceptiua, & identitatem ipsorum & diuersitatem iudicans non secundum partes suas, sed secundum totam seipsam omnium, qm̄ simile, vt si hoc quidem ego,hoc aūt tu senseris.Hæc Simpl.in quibus verbis, patet aīam esse in loco ideo videri absurdum, quia tūc nō esset forma totius corporis,sed illius partis quæ sibi locus assignaretur,modo hoc vr̄ impossibile, quia illa est in toto,& in qualibet parte, & totius, & cuiuslibet partis forma,q̄ Simpl. iudicio sumpto à virtute tactiua demonstrauit, quæ est animæ propria & vltima vis: & percipitur in toto,& in qualibet parte corporis existere.nam tactilibus quibusuis partibus nostri corporis occurrētibus, mox per sentire videmur illa, quod non esset nisi tactiua vis esset in toto: & in qualibet totius corporis particula.Quare non potest ipsi animæ assignari locus proprius ī corpore, nec potest totum corpus esse locus animæ, cum locus locato sit æqualis,anima vero si esset corpus, tenuissimum & paruum valde esset,vt dixerūt veteres, & multo minus nostro corpore. Tertio dubitat Simplicius,quo modo non alteretur anima,nam videmus eam mutari ex imperitia, vel vitio,in virtutem, vel in scientificum habitum,qualitates.n. habitus sunt. Soluit Simplicius eiusmodi transmutationes non animæ esse, sed animalis, quia fiūt post passiones quæ sunt totius, nam licet præsentia habitus in anima sit subitaria, ante talem præsentiam trāsmutatio erat discursibilis in composito. Verum de his satis abunde in libris physicæ auscultationis diximus.

Dubitatio Simpl.

Solutio.

ARGYR. *Quod si substantia sit animæ seipsam motu ciere,non per accidens inerit ipsi motus,vt inest albedini aut tricubito.mouentur enim & ipsa, verum per accidens. quippe cum corpus id moueatur, cui res tales insunt. Quapropter: & locus nullus ipsorum est. at erit animæ sine controuersia locus si natura motus particeps est.*

Tex.39. Si autem est substantia animæ mouere seipsam, non secundum accidens ipsum moueri sibi inerit, sicut albo,& tricubito. Mouentur enim & hæc, sed secūdum accidens. Cui enim insunt: illud corpus mouetur.Vnde & non est ipsorum locus. Animæ autem erit.Siquidem natura motu participat.

COMMENTARIVM.

SVPPOSVIT de mente illorum aīam per se, & nō p accidens seipsam mouere, at nunc hoc qđ̄ supposuit de mente illorum ondit esse de illorum mēte. nam Plato.10. lib.de legibus definit aīam per hoc q̄ seipsam mouet: ergo illa non per accidens mouetur: quia si motus per accidens illi inest,non erit de eius definitione, nam quæ p accidens sunt,non ingrediuntur definitiones eorum, quorū sunt per accidens.Inquit,si aūt est suba siue definitio substantialis animæ mouere seipsam tūc moueri,siue ipse motus non secundum accns sibi inerit,sicut per accidens motus inest albo,& tricubito rōne subiecti,cui insunt.& hoc ait,mouētur enim & hæc.s.album & tricubitum: sed secundum accidens,quia illud corpus: cui insunt,mouetur:motu cuius hæc per accidens moueri dicimus. Sed mox occurres,si hæc mouentur,an sit assignandus locus eis. & si non: cur animæ quidem assignatur, his aūt minime? Respondet Arist.& inquit,vnde & nō est ipsorum locus supple nisi per accidens,vt est ipsorum motus. Animæ autem erit per se locus secundum istos,quia aīa s̄m hos natura atque per se motu participat:& ita per se loco participabit. Quo vero ad verba attinet per album & tricubitum, non corpus album,& tricubitum intelligit: sic.n.album & tricubitum essent per se in loco, sed accidens ipsum, videlicet,albedinem,& tricubitatē intelligit Arist. sic.n.hæc accidentia,vt non per se sunt: sic nec per se mouentur:nec p se sunt in loco. Confusor librorum Arist. Auerroes hūc locum extorquet: ait enim Aristotelem hactenus declarasse animam moueri vno trium motuum si mouetur per se,& demonstrasse esse impoſle illam moueri motu locali, quia (vt dicebatur) sequitur illam esse per se in loco,nunc ait Aristotelem declarare animam moueri non posse motu alterationis,nec motu auctionis,vel diminutionis,quia si anima moueretur per se alteratione, aut auctione ipsa esset primum mouens in corpore tali motu; hoc autē est impossibile, quia primum mouēs assignari potest in motu locali,in ceteris vero minime,vt in lib.de substantia orbis ipse exposuit.dixit.n.nihil p se alterari aut augeri nisi corpus, corpus aūt primum mouēs alteratione vel auctione esse nō potest: quia saltem rōne alicuius partis erit tale.Et hoc ait hic, & hæc est quasi causa quare in his duobus motibus non inuenitur primum mouens ex se,vt inuenitur in motu locali. Sic igitur apud Auerroem Aristot. postquam demonstrauit animam non posse moueri per se motu locali per hoc,quia ipsa esset per se in loco: ostēdit ipsam non posse per se moueri alteratione, vel auctione: eo quia in talibus non datur aliquod per seipsum mouēs: qm̄ albedo & tricubitum non alterantur nisi rōne corporis, cui insunt hæc. Sed Auerroes dubitat contra se, quia in alteratione patet album esse tale per accidens ratione corporis cui inest albedo: nam corpus cui inest, per se alteratur,sed dubium est de auctione,quia quod augetur est corpus augmentabile: hoc aūt non per se augetur, sed ratione partium, ergo tricubitum nō per accidens rōne corporis augebitur, sed ratione partium corporis:Cuius oppositum dicit Arist.cum inquit. Cui enim hæc insunt: illud corpus mouetur. Quare motus auctionis per accidēs competit tricubito: & per accidens toti corpori,cum corpori insit rōne partium. Soluit Auerroes Aristotelē per ea quæ huic insunt,intelligere corpus,& partes corporis: quia in qualitate est corpus subiectum, in auctione sunt partes corporis,in quibus est iste motus. Hæc Auerroes, quæ ita verbis Arist.conueniunt,vt igni aqua,primo enim errat circa intentionem textus,quia Arist. non demōstrat esse impossibile animam moueri alteratione vel auctione: sed exponit bene ad mentem Platonis esse sumptum animam per se moueri,quia ipsum moueri ponitur in animæ definitione. Secundo errauit circa verba textus, extorquet enim illa omnino, maxime cum ait Arist. intelligere per ea quæ huic insunt: corpus, & partes corporis, quia non video cui corpus,& eius partes insunt: maxime cū seipsum exponat.d.Cui enim insunt, illud corpus mouetur: est ne alius sensus,nisi album & tricubitum moueri per accidēs: quia illud corpus cui ipsa insunt, mouetur per se? certe alius esse nō potest. Et propterea pace tanti viri dixerim expositiones eius sunt plerunque extorsiones, aut conclusiones,in quibus nos quandoque delectati detrusi fuimus in aniles fabellas.

Quæ Auer. cōm.39.

Dubitatio Auer contra se.

Errores Auer.

Quales Auer. expōnes.

ARGYR. *Præterea si natura motu cietur, vi quoque moueri potest, & si vi mouetur, & natura moueri potest.Eodem modo de quiete quoq; dicere possumus.in hoc enim natura res quiescere solet, in quod suapte natura mouetur. in hoc pari modo vi plane quiescit,in quod vi pulsa mouetur. At qui motus erunt animæ violenti quietesue, neque si fingere volumus assignare facile possumus.*

Tex.40. Amplius autem si natura mouetur,& violentia mouetur, & si violentia, & natura. Eodem autem modo se habet: & de quiete,in quod enim mouetur natura & in hoc quiescit natura.Similiter autem & in quod mouetur violentia, & quiescit in hoc violentia: quales autem violenti motus animæ erunt,& quietes, neque fingere volentibus facile est reddere.

COMMENTARIVM.

SECVNDO arguit Arist.& sumit duo: primum est omne quod natura mouetur: violenter etiam moueri: & econtra. Secundum etiam quod omne quod mouetur ad aliquid naturaliter, in illo etiam quiescit naturaliter, & econtra,omne quod in aliquo quiescit naturaliter, ad id mouet naturaliter, & de quiete & motu violēto similiter, nam omne quod mouet ad aliquid violenter, in illo quiescit violenter,& ecōtra in quo vi quiescit, ad illud vi mouetur.

uetur. Ex his duobus sequitur animæ competere quietes per naturam, quia ei competit motus per naturam.& animæ competere quietem violentam, quia ei competit motus violentus, quare animæ aliqui motus erunt naturales, aliqui violenti. Similiter quietes aliquæ naturales, aliquæ violentæ. hoc destruit dicens, quales aũt violenti aĩæ motus erunt, & quales violentæ quietes, neque fingere volentibus, facile est reddere. Auer. resoluit hanc rõnẽ ad duos syllogismos hypotheticos, quorum primus est, si aĩa mouetur naturaliter, mouetur violenter: sed non mouetur violenter, ergo nec naturaliter mouebitur. Secundo vero cõponitur ex duobus syllĩs hypotheticis continuis siue conditionalibus, in quorum vtroque destruitur añs, & concluditur oppositum añtis: hoc modo, videlicet, si aĩa mouetur naturaliter, quiescit naturaliter, sed aĩa nõ quiescit naturaliter, ergo non mouetur naturaliter. Minor probatur 2. hypothetico sic, si anima quiescit naturaliter, qescit violenter: sed non quiescit violenter, vt patet. ergo nõ quiescit naturaliter. Q. si non quiescit naturaliter: nec mouebitur naturaliter: & habetur idem quod prius. Sed hæc resolutio textus acuta est. Arist. tñ deducit ad hoc absurdũ, videlicet, φ aliqui motus aĩæ erunt violenti: & aliquæ qetes etiam violentæ, quod ideo putat absurdum, qa non facile discerni pñt motus violẽti à motibus naturalibus animæ, & quietes violentæ à naturalibus. Them. aũt ait hoc absurdum patere, quia animatum corpus sæpe vi, & cõtra naturam moueri cernimus, qñ alieno impulsu, aut colliditur, aut iacitur. aĩæ huiusmodi aliquos motus, aut quietes nullo vnquam tempore vidimus. Alioquin per nãm contrarij, & aduersantes motus ad aĩam pertinerent. Quod absurdum pace Themistij dixerim non valere, quia licet ipse non videt motus aĩæ violentos: alij viderũt. Propterea melius Expositor & Simpl. declararunt hoc esse absurdum: dixerunt enim nullos animæ motus, nullasque quietes violentas esse, quia oẽs actiones, siue quæuis animæ perfectiones, sunt voluntariæ. Rationalis. n. vita tota est voluntaria, vnde vt Simplicius inquit, & in tyrannicis necessitatibus apparet animæ voluntarium vel resistẽtis, vel non, & quodam modo voluntarie ad necessitatem inclinãtis. Q. si tota rõnalis vita voluntaria est: relinquitur animæ rõnalis motus & quietes oẽs esse voluntarios, non ergo sunt violenti, nam, vt Simpl. inquit, voluntario contrarium est violẽtum. Plato aũt de anima rõnali locutus est, velut alij priores quasi nullam aliam cognoscẽtes animam. Sed dubitares contra primam suppositionem, nam licet omne quod mouetur violẽter, moueatur vel sit aptũ naturaliter moueri (quia, vt Auerroes ait violẽtus motus non intelligitur nisi respectu naturalis,) tñ nõ omne quod naturaliter mouetur, violenter mouetur, vel est aptũ moueri, quia cœlestia corpora mouentur naturaliter, quæ tñ violenter moueri non pñt. Huic dubitationi rñdet primus Expositor, φ hæc rõ in se cõsiderata est falsa. tñ vt est ad propositum est vera, nã antiqui philosophi ponebãt animam de natura elementorum, nec ponebant aliquod corpus moueri nisi elementum vel quod esset de natura elementi. Et de tali corpore verũ est φ quicquid natura mouetur: & violentia mouetur: & ecõuerso. Obijcit his nouus Expositor, quia non vr̃ verum oẽs antiquos opinatos esse animam esse ex elemẽtis. nã Alcmæon Crotoniata cognomento physicus dixit aĩam de natura corporis cœlestis: quare falsum est veteres oẽs posuisse aĩam de natura elementi. Quare rñdet ipse Arist. locutum esse de moto habente quietem. De tali. n. verum est φ omne quod mouetur naturaliter, mouet violenter, vt sunt aĩalia ipsa. Quicquid sit de solutione noui Expositoris Simpl. ait hãc propositiõẽ habere locum in motibus generabilium, & maxime animalium terrenorum. Auerroes vero quasi in idẽ veniens, dixit hanc habere locũm in his, quæ mouent motu recto. Et ita sentit Expositor, vt verba eius indicant. Et cum dicit discipulus eius recalcitrans in præceptorem non esse vniuersaliter verum omnes veteres voluisse aĩam esse de natura elementi. Dico φ ipse non recte ait: nam Alcmæon etiam voluit animam esse de natura elementi: verum posuit eam immortalem, quia simillimam cœlestibus, vt Them. superius cap. 14. exposuit. Præterea non recte recitat verba diui Thomæ: dicit. n. ipse quia isti nullũ corpus ponebant naturaliter motum. nisi. 4. elementa, in quibus videmus motus & quietes violẽter fieri. Ecce qũo loquitur ad hominem. s. Platonem, qui cum physicis eã voluit esse de natura elementi.

Quæ Auer. cõm. 40.

Absurdum Arist. quale.

Quæ Them.

Expositor. Simplicius.

Dubita.

Solutio diui Thom.

Obiectio Egid.

Quæ Simpl.

Defensio Exposito.

ARGYR. *At vero si sursum mouebitur, ignis erit, si deorsum, terra. hisce nanque corporibus hi motus competunt, Eadem est & de medijs corporibus ratio.*

Amplius autem siquidẽ sursum mouetur, ignis erit. Si vero deorsum, terra. Horum enim corporum motus hi sunt. Eadem autem ratio & de medijs. Tex 40.

COMMENTARIVM.

AVERROES componit hanc tertiam rõnem sic, si anima mouetur sursum, est ignis. Si mouetur deorsum, est terra. Si mouetur medio modo, est aer, vel aqua. Quibus nõ dedit impoñe vt Auerroes ait, quia patet, nam si anima sit ignis, aut terra, aut aliquod mediorum elementorum, tunc ipsa aĩa staret in corpore violenter, & non naturaliter, quod esse absurdum ipsi, & nos fatemur. Secũdo si aĩa esset aut ignis, aut terra, aut aliquod elementorum mediorum, tunc anima in corpore naturaliter moueret vno tantum motu. s. aut sursum, aut deorsum, aut medio modo, & non motibus contrarijs, & diuersis. at animam vel animal motu animæ videmus moueri naturaliter varijs, & cõtrarijs motibus. Ergo anima non est aliquod elementorum, nec ex aliquo elemento, hoc pacto etiam Them. exposuit. Potest tñ componi syllĩs sic, vt expositores dicunt oẽ elementum vel mistum ex elementis mouetur in determinatum locum naturaliter, & secundum determinatam differentiam positionis. aĩa non mouetur in determinatum locum naturaliter, nec secũdum determinatam differẽtiam positionis, imo secundum omnem differẽtiam positionis: ergo anima nec est elementum, nec mistum ex elementis. Maior pro prima parte omnibus constat, quia nemo dubitat elementũ omne ferri naturaliter aut sursum, aut deorsum, aut medio modo. Pro secũda parte, videlicet, φ omne mistum ex elemẽtis sic naturaliter in determinatũ locum moueatur, etiam declarant, quia in omni misto prædominatur aliquod elementum, iuxta cuius naturam mistũ mouetur, vt Auerroes primo cœli declarauit, non enim datur æquale ad pondus. Minor aũt omnibus constat, quia animal quod motu animæ fertur suapte natura mouetur secundum omnem differentiam positionis.

Quæ Auer. cõm. 40.

Syllogismus Expositorum.

ARGYR. *Præterea cum videatur anima corpus mouere, rõni consentaneum est ijs motibus ipsum mouere quibus & ipsa mouetur. Quod si id sit, conuertendo vere quoque dicere possumus eo ipsam motu cieri quo mouetur & corpus, at latione corpus mouetur. Quare mutabitur et anima perinde atque corpus, & aut tota aut partibus locum mutabit. Quod si id fieri potest, fieri quoque potest vt egressa rursus corpus ingrediatur, ex quo fiet, vt animalium ea quæ mortem obierunt, resurgant.*

Deinde etiam si videtur mouere corpus, rationabile est ijs mouere motibus, quibus & ipsa mouetur. Si autem hoc, & conuertentibus dicere verum est, quòd secundum genus & secundum speciem eodem motu moueatur, quo corpus mouetur. Corpus autem mouetur latione, quare & aĩa mutabitur vtique sicut corpus, & ipsa aut tota, aut secũdum partes translata erit. Si autem hoc contingit, & egressam iterũ ingredi contingit. Ad hoc aũt sequitur resurgere mortua aĩalium. Tex. 41.

COMMENTARIVM.

QVARTO obijcit Aristo. quia si anima ipsa, quæ mouet seipsam, vt Plato inquit, mouet corpus: aut mouere videtur corpus, rõnabile est ijs mouere motibus corpus ipsum, quibus & ipsa mouetur. Hæc est prima hypothetica, Si aũt hoc fuerit, vt scilicet ijs motibus corpus ipsum moueat,

moueat,quibus ipsa mouetur, & nobis cõuertentibus vel loco conuersionis vtentibus verum erit dicere ꝙ eodem motu moueatur ipsa secundum genus,& secundum spẽm: quo corpus mouetur, hoc est eodẽ genere motus eadẽq; motus specie moueatur ipsa, quo corpus mouetur. Hæc est secunda hypothetica. Corpus aũt mouet̃ latione quæ fit de loco ad locum, quare & anima ẽm eundem motũ genere & specie mutabitur & mouebit̃, quo corpus moueatur.{ Et}pro ergo, ipsa aut tota aut secundum partes erit translata de loco ad locum, non potest aũt de loco ad locum traduci,nisi migret de corpore in corpus, non enim alius locus animæ competit nisi corpus, in quo manet. Quare non potest de loco ad locum moueri, nisi migret de corpore in corpus more Pythagoricorũ. Si autẽ hoc. contingit scilicet vt migret de corpore in corpus,& egressam iterum ingredi corpus contingit, quia qua rõne migrat de corpore in corpus,eadem rõne potest egredi corpus, cui nunc inest vti proprio loco, & rursus idẽ corpus ingredi. Ad hoc autem,vt ait, sequitur resurgere mortua corpora de numero animalium,quod physici negãt, Quo autem ad translationes attinet. animaduertendum veteres translationes communiter hic reperiri corruptas, imo nisi sic,vt nos correximus, legantur, non sunt intelligibiles. Quo autem ad verba attinet per conuersionem non intelligit hanc propositionem ordine extremorum mutatam,vt ipse docet primo priorũ,sed intelligit sensum ecõtra cõstitutum. Nam si anima mouet corpus ijs motibus, quibus ipsa mouetur, sequitur econtra ipsam moueri eo motu,quo corpus mouetur. per esse translatam secundum partem aut secundum totum intelligit ipsam mutare locũ aut totaliter,aut partialiter more antiquorum,q̃ ipsam fecerunt corpus, vt ergo corpus in quo residet: aliquando mutat locum,in quo est totaliter: aliquando ẽm aliquam sui partem: sic aĩa, quæ est corpus,aliquando intelligi potest mutare corpus,quod est sibi locus,totaliter, vt quando aliud intrat corpus: aliquando secundum aliquid sui, vt quando non exit corpus: in quo est secundum quodlibet sui. Theophrastus,vt Themistius inquit, resistit huic loco dupliciter: primo contra primam hypotheti.q̃a non eodem motu mouetur anima: quo mouet corpus:nam iudicia,compræhensiones,assensiones,sunt aĩæ motus:locales vero sunt corporis. Contra conuersionẽ etiam obijcit: quia non necesse est eo motu,quo corpus mouet̃: eodem moueri animam.nã trahitur lignũ ab hoĩe,non tamen contra homo vr̃ trahi ligno. Item vapores vi solis in sublime rapti,rectis angulis subuolant, sol ipse versa vice non rapitur: nec in lineam mouetur, sed in orbẽ & circulum. Simpl'.his longe iunior obijcit etiam contra secũdam hypotheti.quæ est primæ conuersio: primo, quia arans arat: non tñ motu quo mouetur terra,ipse mouetur. Secundo non oportet verberans verberari: quãuis motum mouet. Tertio cœlum hæc infera alterat: nõ tñ alteratur. Themistius respondet ad primam negãdo iudicia, assensiones & id genus esse motus.nam de rõne motus est cõtinuitas, esse in tempore,nõ constare ex indiuiduis motionibus: de potentia ad actum conferri,& dum confertur,obiter retineri potentiam. hæc autem animæ operationibus non videntur competere. Quare negat Them̃.aĩæ illas actiones esse motus,sunt.n.operationes:quæ non sunt motus:& ita potest intelligi ipsam moueri illis: & eisdem corpus non mouere. Ad obiectiones contra secundam hypotheti.respondet Themistius,hypotheticam illam intelligi de motu eodem secundum genus: nam quo motu genere trahẽs mouet,etiam eodem genere motus mouetur: quia motu locali mouet,& mouetur.non aũt eadem specie motus:q̃a tractione mouet: & non tractione mouetur, raptu mouet sol vapores: & non rapitur: tamen eodem genere motus vtrũque mouetur: quia motu locali & sol,& vapores mouentur: & trahens,& tractum: & arans,& aratum: & verberans,& verberatum. Et hoc modo intelligendo quæ assumpsit Arist.valent in proposito: quia apud antiquos anima mouet corpus,& mouetur: ideo quia mouetur locali motu, mouet corpus localiter: & quia corpus mouetur localiter,anima locali motu mouetur: non tñ eadem specie motus.

Quæ Theo, cap.17.

Defensio.

Simpl'. aũt confuse loquens vr̃ velle propositiones Arist.esse intelligendas: primo de mouẽtibus, quæ mota mouent.2.in motu locali.3.de eodẽ locali motu secundum genus & non secundum spẽm: vel indiuiduum. His enim tribus seruatis,prima hypotheti.videlicet, si aĩa mouetur,& quatenus mouetur,mouet corpus,necesse est eodem motu corpus mouere,quo mouetur & ipsa,nã ipsa mota localiter,mouet corpus localiter.Secunda etiã huic conuersa etiam videlicet: quia quo motu locali secundũ genus corpus mouetur anima ipsa eodem genere motus mouebitur. Ex his patet per spẽm in textu non esse intelligendum speciem specialissimam: sed subalternam, cum ait.{Si aũt hoc: & conuertentibus dicere verum est:quòd secundum genus & secundum spẽm eodem motu moueatur,quo corpus mouetur.} Sumit.n.speciem pro subalterna quæ est idem,ꝙ genus, quia illa particula & quasi, expositiue tenetur: vt Them̃.& Simpl'. coguntur exponere. Auerrois vero inquit rõnem Arist.hic esse secundum sermonem dicentis.i.ad hominem.non aũt secundum rem,q̃a nos non dicimus mouens moueri eodẽ modo motus,quo mouet, etiam si moueret motu locali, nisi mouẽs sit corpus,vt in.7.& 8.Physi.auscultationum dictum est. Modo secundum rei veritatem humana anima, de qua loquũtur, non est corpus,ideo nõ sequitur ipsam moueri motu, quo mouet corpus. Propterea Theophrastus putans rõnem Arist.esse secundum rem in se, & non contradictionem ad opinionem,Dubitauit contra dicta Arist.hic,quia nos videmus hic multa,quæ mouent, non moueri illo modo motus,quo mouent, vt ambra,quæ trahit paleam,& ipsa non mouetur motu tractus, similiter magnes trahit ferrum, q̃ non mouetur tractione. Respondet itaque Auerroes, & dicit primo ꝙ q̃ones hæ non habent hic locum.quia sol'. illarum patet.7.Physi. Præterea. Tunc hæ q̃ones hic locum haberent,q̃ñ ratio Arist.esset secundum rem in se,& nõ ad hoĩem.modo hæc ratio est ad hoĩem.quem Arist.reprehẽdit ex concessis ab eo.Ex his Auerroes quærit hoc pacto, aut contradictio Arist.est secundum rem in se,aut ex concessis ab aduersario. Si secundum rẽ in se, sic solum propositiones Arist.sunt veræ de motu locali, quod nõ sonãt verba Arist.quia verba Arist.procedunt absolute,& ex datis. Sin aũt contractio est ex concessis, tunc hæc Aristot. contradictio non videlicet, nisi supponendo ꝙ si aĩa mouet corpus vt mouet̃, necesse est vt ipsum moueat eo modo motus,quo mouetur,quam propositionẽ veteres concesserunt,vel sequitur ex concessis, qua propositione cõcessa sequitur conuersum illius.s.vt eo motu moueat̃ anima,quo corpus mouet̃, & ita breuiter vult Auerroes primam hypotheti.esse ab aduersarijs concessam, nam voluerunt animam moueri,& eo motu quo mouetur ipsa, mouere corpus,ex hac sequitur secunda hypotheti. huic aduersa,videlicet,quo motu corpus mouetur,eodem saltem genere animã moueri. Quare cessant obiectiones Theophrasti,quia Arist.non procedit ex simpliciter veris, atque per se necessarijs, sed ex concessis ab eis,quos refellit. Vlterius Theophrastus repræhendit Aristo. in vltima p̃ñtia, quia non videlicet hęc p̃ñtia,anima mouetur motu locali. ergo illa põt migrare,& remigrare in corpus, vnde semel exuit. nam qui aĩam spiritum esse, & auram quãdam rebantur,animam moueri motu locali concessissent eã tamen remeare, aut regredi posse negassẽt in corpus,e quo semel esset egressa. Obijcit huic optime Themistius ostẽdens Arist.consequẽtiam valere, nam si põt exire corpus, & corpore,cur non & denuo poterit ingredi, cum hoc in cæteris omnibus locis,vasisque visitetur? exit enim aqua è vasculo,redire potest in vasculum vnde exiuit, exit vinũ è dolio,põt etiam in dolium,vnde exiuit, redire. Zenoni adhuc responsionis locus dabatur,dicebat enim aĩam esse in toto corpore innexã, permistamque,mediante que quadam mistione in illo stare,qua dissoluta exire, quia vero mistio illa postquam dissoluta est reparari non põt,hac ratione nec anima,quæ corpus possidebat illa mistione mediante regredi in corpus potest. Obijcit Them̃.adhuc,q̃a licet Zeno euadere possit propter mistionis dissolutionẽ,quæ reparari non põt, eos qui aĩam in corpore tanquã in vase

Sol.Simpl.

Textus verificatio.

Quæ Auer. cõm.41.

Quæ Theo.

Commen.2.

Alia Theo. reprehensio.

Sol.Theo.

Quæ Zeñ.

Quæ Plat.

in vase quodam,& loco cõstituunt, nullum præfugiũ subleuat,quin cogantur fateri aĩalia semel obita extinctaque animari denuo posse,& ad vitam redire,quod genus maxime periclitantur Democritici,& omnes, qui aquam, aut ignem aĩam effecere. Nam hi,& Plato,qui aĩam quid mobile per se autumant,coguntur aĩam in corpore collocare vt in loco locatum,& in vase aquam. quare eã exire, posseque regredi non euitabunt. Q. si dicatur Plato reditũ animorum in corpora, vnde exiuerunt nõ modo affirmasse,sed probasse per hoc quia certo tempore redeunt stellę particulariter ad loca,quæ tenuerũt tempore, quo anima corpus ingredit putans hoc tempus esse annorũ.15.mill. Ptolemeus.360.mill. Iuniores.49000. profecto sic dicẽdo euadere potest, tamen de his abunde diximus Physi.ad auscultationum lib.5.idcirco non opus est rursus hæc repetere. Illic enim disputauimus, si resurrectio est omni ex parte naturalis, an parte naturalis, parte supernaturalis, quæ omnia nunc omittimus.

Quæ Plat.

ARGYR. *At enim motu per accidens, ab alio quoque mouebitur. animal enim vi pelli potest. Nõ autem oportet cuius in substantia inest à seipso moueri, id ab alio motu cieri, nisi per accidens. quemadmodum neque quod per se vel propter se bonum est: id per aliud oportet aut gratia cuiuspiam esse. Animam aũt, si mouetur: à sensibilibus maxime quispiam dicet moueri.*

Tex 42. Secundum accidens autem motu, si ab altero moueatur depelletur vtique violentia animal. Non oportet autem cui à seipso moueri inest in substãtia, hoc ab alio moueri, nisi secundum accidens. sicut neque secundum se bonum aut propter seipsum, hoc quidem propter aliud esse: hoc autem alterius causa. Animam autem maxime dicet aliquis vtique à sensibilibus moueri: siquidem mouetur.

COMMENTARIVM.

Prima iuniorũ expositio. HVNC locum non eodem modo exponũt oẽs, iuniores dixerũt Arist. hic facere quintam rationem, quæ iuxta eorum expositionem sic conficitur, nihil ꝙ ab alio mouetur, mouetur à seipso. Anima mouetur à sensibilibus ergo anima nõ mouetur à seipsa. Arist. ergo primo exponit maiorem,& inquit, secundum accidens aũt motu si ab altero anima ipsa moueatur, depelletur vtiq; aĩal ipsum vi, quasi dicat anima mouetur per accidens ab alio motu animalis corporis in quo est,cum tale animal corpus vi mouetur,aut alia specie motus. Vult itaque habere aĩam ꝑ accidens moueri motu corporis, tunc exponit maiorem,& inquit, non oportet aũt cui in substantia inest ipsum moueri à seipso,hoc ab alio moueri, qm̃ differũt moueri à seipso,& moueri ab alio,nisi,supple tale moueatur per accidẽs,nam cum mouetur per accñs, intelligi põt moueri ab alio. Sed si mouetur ꝑ se,nõ põt intelligi moueri ab alio, quatenus per se mouetur. Cuius exemplum ponit.d. Sicut neque secundum se bonum, aut bonum propter seipsum supple potest intelligi tale per aliud: aut propter aliud,nã supple hoc quidem.s.quod est bonum propter aliud, oportet esse tale propter aliud, cui illud inest. hoc aũt.s.quod est bonum per aliud,oportet esse bonum alterius gratia. Quare nihil per se tale põt esse per accñs,vel ab alio tale, & ita patet maior,videlicet,nihil quod ab alio mouet, mouetur à se. Deinde ponit minorem,& inquit: Animã autẽ maxime dicet aliquis vtique à sensibilibus moueri, si quidem ipsa dicitur moueri. Ergo supple non potest dici per seipsam mouens, vel id ꝙ à seipso mouetur. Si vero hanc expositionem sequi vis, vr̃ mihi melius esse dicendum ꝙ Arist. primo sumat minorem cum inquit, ſm accidens aũt motu si ab altero moueatur, depelletur vtique violentia animal. Quasi dicat, anima mouetur per accidens motu animalis,quod mouetur vi,vel alia motus specie,& sic habetur minor. Deinde tangit maiorem.d. non oportet autẽ cui à seipso moueri inest in substantia.i. non oportet cui motus ꝑ se inest,hoc ipsum ab alio moueri: nisi tale moueatur per accidens,nam tũc mouebitur ab alio, sicut neque oportet secundum se,aut propter seipsum bonum esse,quod sic quidem propter aliud est, sic aũt alterius gratia est,& tunc iuxta hanc expositionem supple conclusionem, videlicet, ergo anima non est q̃d per se mobile à seipso. Q. si sic exponitur pars illa textus videlicet {animã autem maxime} legenda erit cum sequenti textu, & non cum pñti, vt Auer. legit. Est ergo pñs ratio, nihil quod mouetur ab alio, mouetur per se, aĩa mouetur ab alio, q̃a motu animalis, cum vi mouetur, ergo non per se mouet. Maior patet de ipso bono, quod non est per se, vel ꝑꝑ se bonum, cum est partim propter aliud: partim grã alterius bonum. Simplicius aũt & Them̃. si rectæ eos intellexi, velle videntur Arist. non rõnem quintam, sed declarationẽ qua animam moueri intelligitur, apposuisse, quod mihi profecto satis consonat,& verbis eius vr̃ bene idoneum. Inquit enim Arist. secundum aũt accidens motu si anima moueatur ab altero depelletur vtique aĩal violentia. Ergo vult ꝙ anima mouetur per se motu corporis,& per accñs motu corporis. Per se quidem mouetur anima motu corporis, cum corpus non vi mouetur, sed proprio aĩæ impulsu. Mouetur autem per accidens aĩa motu corporis, cũ animal vi,& impulsu alterius corporis mouet̃. Quare Arist. vult aĩam non esse per seipsum moues: sed moueri semꝑ motu corporis, verum aliquando mouetur motu corporis per se: aliquando mouetur secundum accidens motu corporis. Et ideo inquit, secundum accidens aũt motu si ab altero moueatur oportet supple vtique aĩal ipsum ab altero depelli vi, nam si proprio impulsu moueretur aĩal, anima moueretur per se ab alio. Sed occurres, quo modo põt dici anima moueri per se, si mouetur ab alio, vel motu alterius: vt Simplicius exponere vr̃. Arist. respondet: & inq̃t, non oportet aũt cui à seipso moueri inest in sub̃a: hoc ab alio moueri, præterquã secundum accidens. hoc est non oportet idẽ ea rõne qua mouetur per se, moueri ab alio: nisi id moueatur per accidens. In his enim quæ mouẽtur per accidens potest intelligi aliquid per se moueri: & ab alio moueri. Vt nauclerus qui per accñs mouetur motu nauis: põt dici per se moueri motu nauis: & ab alio moueri. Mouebitur enim per se motu nauis: qñ impulsu nauis mouetur: vt cum remis moueretur. Mouetur ab alio: cum nauis non proprio impulsu: sed vi ventorum mouetur. Et licet idem subiecto in his quæ per accidẽs mouẽtur: dici possit per se, & ab alio moueri: non tñ eadẽ ratione: sicut neque quod est secundum se, aut propter seipsum bonum, sic quidẽ propter aliud: sic aũt alterius gratia esse supple oportet. Hoc est, sicut per se bonum ea rõne qua per se bonum: non potest esse propter aliud: aut gratia alterius bonum: bene tñ idem subiecto põt esse bonum per se,& bonum propter aliud, vel alterius gratia idẽ tamen sub eadem rõne esse tale ꝑ se: & propter aliud vel alterius gratia põt esse nunquã. Et ita anima mouetur ab alio: quia motu corporis: verum aliquãdo per se mouetur motu corporis: aliquando ab alio: & hoc pacto exponendo: Arist. non quintam rõnem posuit: sed modum exposuit: quo anima ipsa mouetur. Cõstrue ergo prima verba textus sic: si aũt aĩa supple ab altero moueatur motu per accidens: animal vtique ipsum vi depelletur. Sin aũt supple ab altero anima moueatur per se: animal ipsum non vi impellet̃: sed proprio impulsu mouebitur. Ex quo patet aliquid moueri ab alio dupliciter per se: & per accidens. Sed dices contra: quia per se tale opponitur tali ab alio. Respondet Arist.d. non oportet aũt cui in substãtia ipsum à seipso moueri insit: hoc idem ab alio moueri. ergo per se, vt ꝑ se, distinguitur ab eo quod est tale ab alio nisi accidentaliter supple illud moueatur: quia quod est tale per accidens, vt sic põt esse tale ab alio: quod aũt est per se tale vt sic, non potest intelligi esse tale ab alio, tamen licet vt sic non põt intelligi tale ab alio: in subiecto idem potest esse per se ab alio, vt Simpl. inquit: nauta enim quando mouetur à naui: mouetur ab alio: & si mouetur motu nauis facto ab impulsu nautæ nauta ipse dicet̃ moueri ab alio per se: & sic idem subiecto est ꝑ se, & ab alio. Et exponit hoc, exemplo,& inquit, sicut neq; ꝙ est secundum

Secũda expõ.

Expositio Simplicij & The.

dum se bonum,aut propter seipsum bonum oportet supple esse hoc quidẽ,hoc est oportet esse partim quidẽ propter aliud. Hoc aũt.i.partim alterius causa bonum inquit Simpl.ei quod est secundum se bonum opponi ipsum propter aliud bonum. Ei aũt quod est propter seipsum bonũ, opponi id quod alterius gratia est bonum, vt sanitas est secundum se bonum existens viuentis corporis perfectio. Sanum aũt propter aliud: quia bonum ob sanitatẽ.Præterea virtus quidem est propter seipsum bonum: qm̃ ipse est cuius gratia est finis.Diuitiæ vero fere alterius gratia, & quæcunque organica vocitamus bona. Quare bonum secundum se quatenus huiusmodi non est propter aliud,neque bonum propter seipsum quatenus huiusmodi,est alterius gratia. Verum si idem (vt Simpl.inquit) sit secundũ se,& ꝓpter aliud,aut propter seipsum, & alterius grã expetendum: non ẽm eandem rõnem erit tale. Et sic patet solutio ad dubium,cum dicebatur, quõ potest esse aĩa per se mota,& ab alio: cum per se & ab alio opponantur?Iam responsum est,idem posse esse per se & ab alio: sed non secundum eandem rationem: & sic eadem aĩa põt esse ꝑ se mota,& ab alio: non tamen sub eadem rõne.Hanc expositionem Themistij & Simplicij vr̃ Auerroes sequi, vt patet eius verba consideranti. Et sic patet primo quõ anima mouetur motu corporeo ab alio,sed per se, qm̃ à corpore,quod mouetur ab anima.Iuxta hanc expositionem verba illa§animam aũt maxime§declarant quõ anima mouet̃ ab alio secundo modo: anima enim non per se mouet̃, sed motu corporis dupliciter,quia motu locali corporeo: & motu intentionali à sensibilibus.Et hoc ait,Aĩam aũt maxime dicet aliquis vtique à sensibilibus moueri siquidem mouetur ab ipsis sensibilibus.hoc est si sensatio motus dici põt. Dixit aũt§maxime§ quia motus localis corporeus non est ita animæ proprius:vt motus intentionalis à sensibilibus,imo vr̃ motus hic corpori cõpetere quasi per accidens rõne animæ.Quare aĩa non mouetur per se:sed dupliciter ab alio: quia à corpore motu locali reali:& à corpore moto à sensibilibus motu intentionali: qui maxime animæ conuenire vr̃. Iuxta hanc expositionem hic Arist. nõ minorem, sed modum quo ipsa anima mouetur ab alio secundo modo exposuit. Simplicius inquit hic: qm̃ rursum corporeum duntaxat appellat motum, eum.s.secũdũ quẽ à sensibilibus non aĩa,sed sensorium mouetur.§Si quidem mouetur§dixit,nam sensationem ipse motum appellat:nõ autem alij.Plato.n.animam non dicit à sensibilibus moueri: sed sensibilia occurrere motibus aĩæ, anima.n.per Platonem res cognoscit per contactum, ex eo quia applicat se rebus,quare secundum hoc sensibilia non mouent animam: sed occurrunt animæ, dum se applicat rebus: quas cognoscit. Propterea addit §siquidem mouetur.§ hoc est si dici põt animam moueri ab ipsis sensibilibus.Them.hic ostendit omnem motum animæ esse ab alio: quia motus localis aĩæ competit à corpore.Sensus vero non sine sensibilibus,quæ extra sunt.è quibus mouentur sensoriæ partes. appetitus quoque ab his, quæ appetuntur. Intellectio pẽdet tota ex sensibus: quia sine visis imaginibusque non perficitur. *Qu. Them.*

ARGYR. *At vero si mouet seipsam anima, & ipsa quaque mouetur. Quare cum omnis motus exitus atque remotio sit, eius quod motu cietur ea ratione qua motum subit, anima nimirum ex substantia dimouetur & exit, nisi seipsam per accidens moueat. at motus, vt inquiunt, substantiæ est ipsius per se.*

Tex.43. At vero & si mouet ipsa seipsam, & ipsa mouebitur vtique. Quare si omnis motus remotio est ab eo,quod mouetur secundum quod mouetur, & anima remouebitur vtique à substantia, nisi secundum accidens seipsam moueat. Sed & motus substantiæ ipsius per se.

COMMENTARIVM.

SEXTO argumentatur hoc pacto, si anima ipsa mouet seipsam,vt dicebant veteres,per conuersionem actiuæ in passiuam,ipsa secundum se mouebitur. Tunc argumentor,omnis motus est remotio ab eo quod mouetur, quatenus mouetur. Sed anima mouetur secundum quod anima (vt explicat Them.) vel (vt Simpl.explicat)sed anima mouetur secundũ substantiam, ergo aĩa remouebit̃ à sui sub̃a,vel aĩa remouebitur ab aĩa. Vnde syll̃s est secũdum Simpl.omne quod mouetur,remouetur ab eo, secundum quod mouetur. Vt si aliquid mouetur secundum q̃tum,remouetur à quãto,si secundum quale,remouetur à quali,& ita (vt Simpl. colligit) omne quod mouetur remouet̃ ab eo,secundum ꝙ mouetur.Sed aĩa mouetur secundũ substantiã,probat Arist.quia aĩa seipsam mouet. ergo mouet̃ secundum seipsam,& ita mouebitur secundum sub̃am:quę erat minor: quare ipsa remouebitur à sui sub̃a.Them.syllogizat hoc pacto verba Arist.omne quòd mouetur,remouetur ab eo secundum quod mouetur, hoc est probatum, anima mouetur secundum quod aĩa est. ergo remouet̃ ab anima, & sic remouetur à seipsa,suique ipsius sub̃a. Sed dices,ꝙ Arist.non sumit verum in minore.s.ꝙ aĩa mouet̃ secundum ꝙ anima est,vel secundum sub̃am: qm̃ mouet̃ ẽm accidens,& hanc responsionem dat,cum dicit, nisi secundum accidẽs seipsam moueat,& sic non oportet,vt remoueatur à sui substantia. Contra obijcit Arist.sed est motus sub̃æ ipsius per se,apud veteres, qui dixerunt aĩam mouere secundum seipsam, ergo dicebant ipsam moueri secundum substantiam: & sic non poterant fugere. Quod vero veteres cum dicebant aĩam moueri secundum se intelligebant ipsam moueri secundum substantiam,probat pulchre Simpl.qm̃ cum per antiquos anima moueatur secundum se,aut intelligunt eam moueri secundum se, quia secundum quãtum quod est in ipsa, aut secundum locũ qui est in ipsa,aut secũdum quale,quod est in ipsa.Sed aĩa nec est quãta,nec in loco,nec qualis. ergo non potuerunt intelligere ipsam moueri secũdum quãtum, vel locum, vel quale. Ergo voluerunt dicere eius motum esse in eius essentia,imo esse eius essentiam, vt Themistius dicit.& anima mouebitur secundum eius substãtiam. Sed dubitabis, quia cœlum mouetur secundum se: ꝙ tamen nunquã remouebitur ab eius sub̃a. Dicendum,vt ex verbis Themistij colligitur,ꝙ moueri secũdum se, vno modo potest intelligi, vt antiqui dicebant.s.moueri secundum eius substantiam (& sic cœlum non mouetur secundum se.) Alio modo aliquid dicitur moueri secundũ se, vt sumpsit Arist. 8.Physi.quia non mouetur motu alterius, vel quia mouetur à principio motus existente in ipsa re mota.& hoc pacto quod mouetur per se,non remouetur ab eius sub̃a: & hoc modo cœlum mouetur secũdum se, vt patet 8.Physi. Dubitant hic nonnulli, vtrum motus faciat omne mobile,quod mouetur distare à termino à quo. Sed cum quæstio hæc spectet ad 6.Physi.bona fronte omittatur.

Quidam autem asserunt animam id corpus in quo est eodem mouere modo quo & ipsa mouetur, vt Democritus, qui quidem perinde atque Philippus Comicus dicit, ille nanque Dædalum ait, ligneam Venerem confecisse quæ motu mouebatur argenti viui quod in illam infundit. Et Democritus pari modo pilas indiuisibiles secum trahere corpus totum, atque mouere dicit, ex eo quia nunquam ipsæ quiescunt suapte natura, desinuntque moueri. ARGYR.

Quidam autem & mouere animam dicũt corpus, in quo est, sicut ipsa mouetur, vt Democritus similiter dicens Philippo comœdiarum magistro, Refert.n. Dedalum, mobilem fecisse ligneã Venerem infundendo argentum fusile.Similiter autem, & Democritus dicit. Motas enim inquit, indiuisibiles sphæras (propterea quod aptæ natę sunt nunquam manere) contrahere & mouere corpus omne. *Tex.44.*

COMMENTARIVM.

SPECIATIM nunc ad opinionem Democriti descendit. Et primo narrat eius opinionem, deinde illã reprobat. Democritus ergo, vt summatim Themistius, & Simpl.colligunt,asserit animam moueri, non tamen dicit animam moueri per se, sed cum videret animal moueri,dixit animã esse primam, quæ mouetur.Mouetur aũt exemplo

plo statuæ Dędali, quę mouebatur ob motum argēti fusilis in illa reclusi. Illud enim cum sit mobile, mouebat statuam, sic anima, quæ sphæris constat, mobilis existens, mouet animal. Vnde dicit {Quidam autem, & mouere animā dicunt corpus, in quo est, sicut ipsa mouetur.} Dicit {sicut ipsa mouetur} similitudine generis, non similitudine speciei. Dixit.n. Democrit. aīam mouere corpus secūdum locum, & ipsam moueri secundum locum. Vtrum vero in specie, sicut ipsa mouetur ita moueat, Arist. non explicat. Fortasse q non, nam aia mouetur suapte natura sphærice, & tamen mouet animal progressu. Exponit aūt, cuius sit hæc opinio, & quo exemplo illud dixerit, & dicit, vt Democrit. similiter dicens Philippo comœdiarum magistro, Philippus, vt Themistius inquit, comicus poeta erat, scripsitque Mimos. Hic enim refert Dædalum machinatorē fabricæ, ligneam Venerem fecisse, quæ fusili viuoque argento infuso, ac introcluso agitaret se, gestusque moueret. Similiter aūt huic cōmento Democritus dicit, nā inquit indiuisibiles sphęras, quas atomos alio nomine appellat, ex quibus est substantia aīæ, motas semper esse, facereque animam semper in motu consistere, & quia anima semper sic mouetur, dicit eam contrahere, & mouere corpus omne, cuius ipsa est forma, vel in quo ipsa est infusa, propterea quia sphæræ, quibus eius sūba constat aptæ natæ sunt nunquam manere. Quo vero ad verba attinet, hæc statua fuit veneris, quæ in lib. nr̄o græco ἀφροδίτη aphrodita dicitur, ideo in arabicis translationibus corrupte legitur hermaphroditus. corrupte etiam in translationibus latinis, vbi legitur Minerua. Græci enim interpretes aphroditam hoc est Venerem legunt. Quo vero modo facta fuerit imago illa, vt moueretur, gestusque faceret, ioculatores quærantur.

De imagine Dædali.

ARGYR. *Nos autem ipsum interrogabimus, si quietem etiam idipsum faciat vnquam. At quonam pacto quietem faciet, difficile est dictu, vel potius dici non potest. Omnino autem anima non sic mouere videtur animal, vt inquiunt ipsi, sed electione quadam intellectioneúe.*

Tex.44. Nos autem interrogabimus, si & quiescere facit hoc idem. Quomodo aūt faciet hoc? difficile est, aut etiam impossibile dicere. Omnino autem non sic videtur anima mouere animal, sed per voluntatem quādam, & intellectum.

COMMENTARIVM.

OBIICIT nunc Arist. contra Democritum, & ratio sic intellr̄ à Themistio, si anima mouetur, quia est suo corpori causa motus, sequitur etiam vt quiescere debeat, qa causa status & quietis est corpori. ergo ad aīam non plus motus q̄ quies attinet. Simplicius magis ad verba accedēs intelligit aliter rōnē, quærit.n. Arist. (vt dicit Simpl.) si hoc idem facit quiescere corpus in quo anima est, hoc est si atomi, quibus constat aīa, faciant corpus in quo est anima, quiescere? & si faciant, qūo aūt faciant corpus quiescere, difficile est dicere, aut est impoīe, cuius cām affert Simpl. quia impossibile est supponere atomorū in corpore existentium immobilitatem, cum secundū Democ. atomi nequeāt quiescere. & ita animal nunq̄ poterit quiescere. Secundo obijcit, quia animal (vt obseruatio docet) nō sic anima vr̄ mouere. s. sui agitatu, sed per voluntatem quādam, & intellectum, anima.n. mouet animal volūtate & intellectu. Quo vero ad verba attinet, Arist. per voluntatem intelligit appetitum, per intellectum vero imaginationē, alioquin (Simpl. dicit) non accepisset cās motus, nisi solū in hoīe, & non in cæteris animalibus in quibus nec est voluntas, nec intellectus, vt 3. huius docet.

ARGYR. *Eodem autem modo Timæus etiam, animam corpus mouere dicit, mouere enim ipsam ex eo censet atque asserit corpus, quia mouetur, propterea quod ad ipsum connexa est.*

Tex.45. Eodem autem modo, & Timæus physiologizat animam mouere corpus. Eo enim quod mouetur ipsa, & corpus mouere, propterea q connexa est, ad ipsum.

COMMENTARIVM.

NVNC narrat opinionem Plato. quæ quo ad conclusionem conuenit cum Democrito, quo vero ad cām differt, vt dicemus. Primo ergo tangit opinionem Plat. quo ad conclusionem in qua conuenit cum Democrito, & dicit. Eodem aūt modo & Timæus physiologizat aīam mouere corpus, veluti Democri. nam imaginatur quia anima ipsa mouetur, & ipsam mouere corpus, propterea q ad ipsum corpus est connexa. vnde (Them. dicit) Timæus supponit animam suapte natura moueri in orbem, & quia corpori est connexa, quasi raptu quodā mouet corpus. Conuenit ergo Plato cū Democrito in duobus. primo q anima moueat corpus, secundo q moueat corpus, quia ipsa mouetur. Cur vero ipsa moueatur, non eodē modo cām assignat Timæus, sicut Democrit. Timæus (vt Simpl. dicit.) Pythagoricus vir fuit, quem Plato in Timæo introducit. Cum vero Timæus asserit aīam mouere corpus, loquitur de aīa mundi, quā mouere cœlum vniuersum autumat. Verum similitudine animæ mundi magni Aristo. vult idem esse intelligendum in paruo mundo, est.n. nostra anima facta illius similitudine fere in omnibus. propterea (vt recte Expositor inquit) quæ Arist. dicit de mundi anima, eadem vel consimilia vult esse intelligenda in aīa nostra.

Ipsa enim dicit ex elementis eam cōstitutam, numerisque distinctam sonori, vt insitum sonoritatis atque concentus habeat sensum. ARGYR.

Constitutam enim ex elementis, & dispartitam secundum Hermonicos numeros, quatenus & sensum, & connaturalem harmoniam habeat. Tex.45.

COMMENTARIVM.

QVIA igitur Plato & Democritus cōueniunt in cōclusione, & differunt in causa conclusionis, Declarat nunc hanc differentiam. Democritus enim dixit aīam mouere corpus, quia constat atomis, quæ nunquā quiescunt. Plato dixit aīam mouere corpus, quia constat ex elemētis, & ex numeris harmonicis. Q. vero constet harmonicis numeris, probat ex eo, quia habet sensum & naturalem harmoniam: sensus est delectatio musicæ, sumpsit.n. sensum pro appetitu ac voluptate sensitiua, q̄ nos habemus ī musicis. Naturalis harmonia, est naturalis inclinatio ad sonora. aīa ergo cœlestis, quia constat numeris, & sensu naturalibus, naturaliterq; harmonicis harmonice cœlestes motus efficit, ex q̄bus s̄m Pythagoricos delectabilissimi soni proficiscuntur. eodem modo & nostra, quæ ab illa exorta est, constabit sensu & harmonia naturalibus, quare sicut cœlestis, vt harmonice cœlestia corpora moueat, cōstauit harmonicis numeris ac elementis, sic anima nostra, vt nostrū corpus harmonice moueret, elementis & harmonicis numeris, quibus constat cœlestis aīa, cōstare debuit. Mouet ergo nostra anima corpus, quia ipsa mouetur, mouet, quo cōstat ex illis elemētis, illisque harmonicis numeris quibus constat anima cœlestis semper mouens. Et q̄tum ad hanc dr̄iam, quæ est de cā motus animæ, differt Plato à Democ. vnde dicit. Constitutam enim ex elementis cœlestem animam asserit Plato & ita nostram, & dispartitam, hoc est compositam, & distinguibilem secundum harmonicos numeros, cuius cām affert, quatenus. s. & sensum hoc est appetitum sensitiuum, & connaturalem harmoniam, hoc est connaturalem inclinationem habeat ad canora ipsa. Et per elementa, Simpl. intelligit idem & diuersum, posuit enim Plato elementa omnium rerum esse idem & diuersum. per harmonicos numeros, intellexit eos numeros, quorum proportione musicæ proportiones resultant. His enim anima componitur cœlestis, & nostra anima, cætera licet componantur numeris & elementis, nō tamen harmonicis numeris, cū nullum animal præter hominem delectetur naturaliter in musicis.

Et vt vniuersum feratur consonis lationibus, rectitudinē coegit atque flexit in circulum, & cum vnū in duos diuisisset circulos duobus punctis coniunctos, rursus vnū in septem orbes diuisit, quoniam lationes ipsius cœli, motiones sunt animæ, quibus ipsa mouetur. ARGYR.

Et

Tex.45. Et vt totum feratur cōsonantibus lationibus, rectitudinem in circulum flexit. Et cum diuidendo fecit ex vno, duos circulos dupliciter connexos, iterum vnum diuisit in septem circulos, tanquā essent cœli lationes, animæ motus.

COMMENTARIVM.

HAEC etiam verba de cœlesti anima sunt intelligenda, vult tamen habere esse eadem dicenda de aīa nr̄a: quia quicquid de illa asserebat Plato, de nostra aīa voluit esse intelligendum, cum nostra imitatione illius ab illa fuerit facta. Exponit ergo nunc Arist. qūo, quia anima est ex harmonicis numeris, ipsa fuerit cā harmonicorum motuum, vbi attentione dignum, Deum primo fecisse aīam mundi, postea circa ipsam animam, quā cōposuit ex numeris, fecit duos orbes, quasi illam vestiendo operiendoque circūcirca: vt Them. exponit. Supra ipsam quidem fecit orbē primum, quod cœlum stelliferum dicimus, non enim tempore Platonis erat superior orbis repertus, sub ipsa fecit cœlum planetarum, quod cœlum dissecuit in 7. orbes pro numero planetarum. Hi ergo orbes mouentur harmonice: ac si orbium horum motus essent motus aīæ cœlestis. Vnde dicit, & vt totum. i. mundus superior, qui est nexus omnium cœlorum (vt dicit Plutarchus) cōferatur cōsonantibus lationibus, rectitudinem, hoc est orbem prius rectum in circulum flexit: nec intelligas orbem prius factū fuisse rectum, & deinde orbicularem, sed hoc dicit, vt notaret ordinem secundum nostrum modum intelligendi, quo intelligimus omne quod fit, fieri ex suo oppō. Et cum diuidēdo cœlum reductum de recto ad circūflexum, ex illo cœlo fecit duos circulos duplr̄ connexos, alterū supra animam, alterum sub aīa, iterum vnum .s. qui sub anima est diuisit in 7. circulos pro numero planetarū, & hoc, vt cœli lationes essent velut animæ motus, q̄bus & ipsa mouet, & mouetur. ergo notatur in creatione talis ordo, ꝙ primo cœlum totum fuerit, sicut corpus rectū, postea Deus inflexit in circulum, deinde ipsum diuidendo, ex illo vno fecit duos circulos duplr̄ cōnnexos, alterū supra aīam, alterum sub anima. Deinde circulum sub aīa exn̄tem diuisit in 7. circulos pro numero planetarum, & omnia hæc fecit Deus vt cœlestes motus essent motus, quibus mouet anima, & quia anima mouetur motibus harmonicis, cū sit ex numeris harmonicis ꝯstituta, etiam cœlestes motus erūt harmonici. Vbi animaduertas hunc ordinem in cœlorū creatione esse positum, non ꝙ ita fuerit in re, sed ꝙ secundum nostrum modum intelligendi sit, nos. n. nihil intelligimus fieri nisi ex suo opposito, & ita intelligimus cœlū prius fuisse factum à Deo rectū. Secundo ab eodē fuisse ex recto factum circulare, & vnum deinde intelligimus ex vno esse dissectum in duos circulos, alterū quem primum mobile appellant, alterum quem circulum planetarū vocant, & hūc planetarum circulum intelligimus prius fuisse vnum. Deinde iterum in 7. diuisum. Intelligimus etiam horum motus esse harmonicos motus. nā aīa mundi quæ 8. motibus harmonicis mouetur, etiam 8. harmonicis motibus orbes oēs mouent. sunt aūt motus aīæ nō alij ab his cœlorum motibus, quia anima quo mouetur, eo mouet, & quo mouet mouetur. Frustra ergo laborant nostri exponere aiam nostram moueri alijs motibus, q̄ illis, quibus mouet nostrum corpus. dixit aūt Arist. orbem planetarū, & orbem stellarum fixarum esse duplr̄ connexos, se. n. connectunt in circulis polaribus, qui sunt duo, vt astronomi dicunt. nā poli circuli planetarū circa polos mundi mouentur, & nunquā ab illis recedunt. Ex his vult habere ꝙ aīa nostra facta similitudine cœlestis animæ ex numeris harmonicis, mouetur harmonice, & suo moto harmonico mouet corpus, non tn̄ tot motibus, quot cœlestis aīa mouet cœlum, cum anima nostra nō in omnibus illam imitetur. laborant nostri Expositores inuenire in nostris motibus tot numero, quot sunt in motibus cœlestibus. Et qm̄ sunt voluntarie dicta, de his hactenus. Secundo animaduertendum Platonem in suis verbis dixisse animam prius fuisse factam rectam, per rectitudinem enim aīam intellexit, deinde Deum voluisse eam in circulum, & sic in suis verbis innuit circulum esse factum ex aīa prius recta existente. Quod etiam intelligendum est secundum nostrū modum intelligendi, quo intelligimus animam prius esse animam, quam esse actum corporis, & intelligimus prius animam esse factam à Deo rectam, deinde intelligimus eā in circulum conuersam esse cœlum, quia semper alterum oppositum fit ex altero, ideo non possumus intelligere circulū esse factum ex anima, nisi intelligamus aīam primus fuisse quid rectum, alioquin ex ipsa non poterimus intelligere circulare fieri. Hæc pauca de opinione Plat.

ARGYR. *Primum igitur non recte dicitur, animā magnitudinem esse. nam animam vniuersi talem ipse vult esse, qualis est ea quæ mens & intellectus vocatur, nō qualis est sensitiua, nec qualis est ea quæ est principium cupiendi. quippe cum harum motus non sit, vt patet, conuersio.*

Tex.46. Primum quidem igitur nō bene est dicere animam magnitudinem esse. Eam enim, videlicet, quæ vniuersi est, talem esse vult, qualis aliquando est vocatus intellectus, non enim qualis sensitiua est, neque qualis desideratiua. Harum enim motus, non circulatio est.

COMMENTARIVM.

NVNC obijcit contra pōnē Platonis. Et primo ostēdit, ꝙ aīa non possit esse magnitudo. Et primo proponit errorem Platonis. Secundo facit vnam suppōnē de mente Platonis. Proponit ergo errorem, & dicit. { Primū quidem igitur non bene est dicere aīam magnitudinem esse } vt Plato dicebat, hic est error. Pro refutatione ergo erroris. sumit de mente Plato. ꝙ anima, de qua loquitur, est anima vniuersi, quā vult esse intelligendam: nō aūt sensitiuam neque desideratiuam, siue vegetabilem, & dicit. Eam enim aīam, videlicet, quæ vniuersi est, talē esse dicit, qualis aliquando est vocatus intellr̄s, quia non est qualis sensitiua, nec quali desideratiua, nec sup. qualis est vegetatiua, cuius causa est, quia motus harum. s. sensitiuæ, desideratiuæ, & vegeta. non est circulatio, ergo aīa, quam Plato dicit esse circulum siue magnitudinem, est aīa vniuersi, & intellectus, quæ est suppositio obseruanda in reprobatione Plato. Quo vero ad verba attinet Arist. ponens Plato. errorem, dicit { non bene est dicere, } quia (vt Them. inquit) oratio Arist. non in hoīem, sed in confutatione opinionū versatur, qm̄ (vt Expositor dixit) Arist. confutatio est potius ad sonum verborum Plato. q̄ ad rem, quod ideo facit, quia Plato habuit malum docendi modum, oīa. n. figurate dicit & per metaphoras, hn̄s aliud mente, q̄ sonent verba. ideo ne aliquis propter ipsa verba incidat in errorē, Aris. disputat contra Plato. quātū ad id quod ipsa verba sonāt. Cū vero dicit. { harum. n. motus non circulatio est, } h. d. quia (vt Simpl. inquit) circulatio propria est solius animę intellectiuæ, nulla enim aīa mouet circulariter, nisi sola intellectiua, nec huius rei aliqua causa assignari potest, vt Auer. inquit in libello de suba orbis, nisi quia intellectiua aīa est intellectiua aīa. Sicut nulla alia causa est cur grauitas moueat corpus deorsum. nisi q a grauitas, ita nulla causa est, cur aīa intellectiua moueat in circulum, nisi quia talis. Quod vero nulla aīa præter intellectiuam moueat in circulum testatur experientia, nam nulla alia reflectit se supra se. non enim sensus sentit se sentire, sicut intellr̄s intelligit se intelligere. Similiter nec vegetatiua reflectit se supra se. Patet ergo suppositio, verum animaduerte non paruam esse qōnem, cur cum intellectiua alia suapte natura moueat circulo, homo non moueatur circulo. verū de hoc in libro de substantia orbis.

ARGYR. *Intellectus autem vnus est & continuus perinde ac intellectio. Intellectio vero, est ipsius intellectus conceptus. Sed hi, nimirum vnum hoc sunt quod alius deinceps post alium est, vti numerus, sed non vti magnitudo. Quo circa nec intellectus hoc pacto continuus est, sed aut partibus penitus vacat, aut non est, vt magnitudo, continuus.*

Tex.47. Intellectus autē, vnus & continuus est, sicut & intellectio, intellectio aūt, intellecta. Hæc autem, eo quod

consequenter

consequenter sunt vnum, sicut numerus, sed non sicut magnitudo sunt. Quare neque intellectus sic continuus erit, sed aut impers, aut non sicut magnitudo aliqua continuus.

COMMENTARIVM.

CVM sumpsit in doctrina Plato. mũdi aĩam esse intellectum, nunc syllogizat cõtra Plato. hoc pacto, intell's est vnus sicut numerus, & non sicut magnitudo. aĩa vniuersi per suppositionẽ datam est intell's. ergo aĩa mundi est vna sicut numerus, & non sicut magnitudo. Quod intell's sit vnus sicut numerus, & non sicut magnitudo, probat, quia intellectus est vnus, & continuus sicut intellectio. sed intellectio est ipsa intellecta. Intellecta aũt eo ꝙ sunt ordinata sicut numerus, (nã sicut in numero est hoc prius, hoc posterius, sic in his quæ intelligũtur est hoc prius, hoc posterius) sunt vnum sicut numerus est vnus, & nõ sunt vnũ, sicut magnitudo est vna. ergo intell's erit vnus, vt numerus, & non vt magnitudo. Intellectus.n. est vnus, vt intellectio, intellectiones.n. sunt ordinatæ, & vnum vt numerus, quia sic sunt intellecta. ergo intellectus est vnus, vt numerus, & non vt magnitudo. Quo vero ad verba attinet, debes scire ꝙ hæc, quæ Arist. dicit, possunt intelligi de intellectu, qui est aĩa mundi, & de intellectu nostro, quatenus noster intellectus est simul aĩa mundi, & intellectus noster. & de intellectu nostro, quatenus est factus ab aĩa mũdi, nam sicut erit de nostro intellectu, ita erit de aĩa mũdi. Si intelligant de aĩa mundi, patet ꝙ aĩa mũdi est ita continua, & vna sicut sua intellectio, qm̃ ipsa est sua intellectio, & intellectio est ita vna, sicut sua intellecta, qm̃ intellectio & intellecta sunt eadem in aĩa mundi. at intellecta sunt ordinata, & sunt vnum sicut numerus, quia primũ intellectum est essentia animæ. secundũ est oẽs res, quas ordine quodam intelligit mediante essentia: qua rõne fit, vt aĩa potius vna sit sicut numerus, q̃ sicut magnitudo. Vnde (vt Simplicius dicit) sicut se habet actio: ita est substãtia. quare cum illius aĩæ intellectio sit vnum sicut numerus, vt intellecta sunt, cũ quibus ipsa eadem est, & anima erit vna sicut numerus. Sin aũt intellectus noster, & aĩa mundi idẽ sit, tunc Arist. hic asserit intellectum necessarium, & aĩam mundi potius se habere vt numerum, q̃ vt magnitudinem, vt indicat eius operatio. Quã opinionem asserit Them. 3. huius. vbi voluit eandem aĩam esse mũdi & nostrum intellectum. modo patet aĩam mundi esse suam intellectionem, & sua intellecta: & sic intellectus noster erit vnus sicut intellecta & vt numerus, & non vt magnitudo. Expositor vero verba hæc intelligit de nostro intellectu, modo noster intellectus: ita se habet in substãtia, vt est eius operatio: eius aũt operatio ita se habet, vt obiecta: at oĩa obiecta, sunt vnũ ordine vt numerus, & non vnũ magnitudine. ergo intellectus noster erit vnũ ordine, vt numerus, & nõ vt magnitudo. Sed aĩa mundi cũ sit intell's, se habet vt noster intellectus. ergo sicut noster intellectus est vnus vt numerus, & non vt magnitudo: ita aĩa mũdi erit vna, vt numerus, & non vt magnitudo. Propterea concludit, quare neque intellectus sic cõtinuus erit, vt magnitudo, sed erit vel impers ac indiuisibilis, vel erit nõ sicut magnitudo aliqua continuus. Errauit ergo Plato cũ dixit aĩam esse magnitudinem, quia vel non est magnitudo, sed res penitus indiuisibilis, vel se habet potius, vt numerus, q̃ vt magnitudo. Animaduerte tñ ꝙ Arist. non asserit intellectum vel aĩam mundi esse numerum, sed vult esse indiuisibilẽ. vult tñ ꝙ potius sit numerus si est diuisibilis, q̃ magnitudo, vt ex eius operatione colligitur. Them. aũt vult, ꝙ Arist. loquatur contra aĩam mundi, quæ est anima mundi, & intellectus agens noster. Contra enim argumentatur Aristo. ꝙ anima mundi quæ est intellectus agens noster, non debeat esse magnitudo, quia intellectus est sua intellectio, intellectio autem est ipsa intelligibilia, intelligibilia vero sunt sicut numeri 8. Meta. vbi dicit ꝙ formæ sunt sicut numeri. ergo intellectus erit sicut numerus. ergo est aut indiuisibilis, aut nõ vt magnitudo, sed vt numerus. Debes scire ꝙ intellectus vel versatur circa intelligibilia simplicia, vel circa composita. Si circa simplicia, sic cum intelligibilia illa sint ordinata: vt numeri 8. Meta. intellectio & substantia intellectus erunt sicut numerus. Si aũt versatur circa composita, etiam cum cõposita sunt ordinata vt numeri (nam prius sunt dignitates, deinde sunt propõnes, demum & cõclusiones,) ita intellectus & eius intellectio erit, vt vnus numerus, & sic (vt Them. dicit) potius numero quam magnitudini intellectus similis est.

ARGYR. *Atque si magnitudo sit, quonam pacto quacũque suarũ intelliget partium, siue illæ sint magnitudines siue etiã puncta, si hæc quoque partes appellare oporteat? Nam si puncto, puncta vero sunt infinita: nunquã pertransibit, vt patet. Sin magnitudine: sæpius, vel infinities idem intelliget. At videtur & semel intelligere posse. Quod si sat est quauis partium tãgere: quid oportet aut orbe versari aut omnino magnitudinem ipsum habere? Quod si necesse est ipsum intelligere toto tangentem circulo; quis est ipsarum partium tactus?*

Tex. 47. Qualiter enim & intelliget: magnitudo cũ sit. vtrũ vniuersaliter, an singulis partibus ipsius? Partibus autem, aut secundum magnitudinem: aut secundũ punctum, si vtique & hoc sit partem dicere. Si igitur secundum punctum, hæc autem infinita sunt, manifestum est ꝙ nunquã pertransibit. Sin autem secundum magnitudinem, sæpe aut infinities intelliget idem. videtur autem & semel contingere. Si autem sufficiat singulis partibus tangere: quid oportet circulo moueri, aut etiam omnino magnitudinem habere? Si autem necessarium est intelligere toto circulo tangentem, quis est partibus tactus?

COMMENTARIVM.

SECVNDA ratio est hæc, qua probat intellectum nõ esse sphæricam magnitudinem, & (vt Them. dicit) Aristo. de mente Timæi supponit intellectum res ipsas intelligere per contactum, & quidẽ successiuo, quo appropinquat, & accedit ad res ipsas, quas est appræhensurus. hæc enim voluisse Timæum: & Pythagoram asserit Them. his stantibus simplicius sic syllogizat verba Arist. si intell's est magnitudo sphærica intelligens intelligibilia contactu successiuo, aut intelligit aliquod intelligibile, videlicet lapidem secundum se totum, aut secundum aliquã sui partem, aut secundum oẽs ac singulas sui partes. Hanc diuisionem præmittit, & dicit, qualiter enim intelliget magnitudo cũ sit, supple & sphærica, & cõtactu successiuo rem ipsam intelligens. vtrum tangendo rem vl'r secundum se totum: ita vt intellectus tangat rem secundum se totum. an tangendo rem singulis suis partibus, hoc est secundum oẽs suas partes. & suppleas an secundum aliquã sui partem tm̃. Circa istam diuisionem. primo ostendit, ꝙ intellectus nõ intelligit rem secundum singulas sui partes rem tangendo tactu successiuo. Secundo ꝙ non intelligit rem secũdum aliquam sui partem rem ipsam tangendo tactu (vt dictum est) successiuo. Tertio ꝙ intellectus nõ intelligit rem secundum se totum illam tangendo. Quod non intelligat rem illam successiue tangendo secundum oẽs sui partes, probat, quia siue partes intellectus fuerint indiuisibiles vt puncta, siue diuisibiles, vt magnitudines, cũ & pũcta, & partes diuisibiles sint infinite, intellectus aut nunquã cõplebit rem intelligere, aut eadem rem sæpe, ac infinities intelliget, vtpote & pro numero punctorum vel partium. Vnde dicit. Partibus autem supple si tangendo rem intelliget, aut erunt partes quibus tangit, secũdum magnitudinem, ac diuisibiles, aut secundum punctum & indiuisibiles. dico punctum partem, si vtique & hoc pũctum sit partem dicere, vt est opinio Platonis, qui asseruit ex indiuisibilibus fieri corpora. Si igitur partes erunt secundum punctum. hæc autem puncta sunt infinita, & cũ intellectio fiat contactu successiuo: manifestum est, ꝙ nunquam intellectus secũdum sui partes, quas habet, pertransibit ad intelligendum rem, quia non contingit infinita pertransire: nisi cum potestate sumuntur, & non actũ vt

Plato

Plato sumit. Sin autem intellectus intelligit rem aliquam secundum omnes partes quas ipse habet, quæ sunt secundum magnitudinem: cum istæ sint: aut infinitæ, aut multæ: intellectus sæpe intelliget idem: si illæ partes fuerint multæ, aut infinities, si suæ partes erunt infinitæ. quod videtur superfluum, cum sufficiat semel rem attingere. Patet ergo ꝙ intellectus nõ potest intelligere rem tangendo successiue illam secundum omnes partes, quas ipse habet. Quod autem non intelligat rem, illam tangendo secundum aliq̃ partem quam ipse habet, probat, quia nõ videtur cur opus est, vt circulo moueat̃ ad hoc, vt intelligat, aut vt habeat magnitudinem, cum pars non sit nisi punctus secundum Plato. vnde dicit, si autem sufficiat singulis partibus hoc est quauis parte tangere ad hoc, vt intelligat, quid oportet ad hoc, vt intelligat, circulo moueri, aut etiam omnino magnitudinem habere? non opus enim est moueri circulo (vt Simplicius exponit) si rem statim percipiat per contactum. & non per successiuum motum. non opus est magnitudinem habere, si quæuis particula totius intellectus cognoscitiua sit. Potest enim punctualis pars, aut infinita parua pars ad cognoscendum sufficere, ergo nõ necesse est eum habere certam datam magnitudinẽ, qua percipiat. cum in infinitum parua possit intelligibile tãgere. Quod igitur ad hoc, vt intellectus intelligat, nõ oportet, vt intelligibile tangat secundum aliquam sui partem: ex hisce patet. Quod vero ad hoc: vt rẽ intelligat: nõ oportet: vt illam tangat secundum se totum, probat, vt dicit. Si aũt necessarium est intellectum intelligere rẽ toto circulo sui rem illam tangendo, quis erit tactus partibus cõpetens: quo illæ intelligãt. q. d. nullus ergo intellectus poterit rem intelligere, nulla eius parte rẽ illam intelligente. quod Arist. omittit tanq̃ impossibile, quia, vt Them. dicit, non videtur cõueniens, vt intellectus totus intelligat, & constet ex partibus nihil intelligentibus: potissimum, cum partes illæ essent homogeneæ ipsi intellectui, ac intellectuales: vt Simplicius dicit.

ARGYR. *Præterea: quonam pacto vel impartibili partibile vel impartibile partibili ipse intelliget?*

Tex. 48. Amplius quomodo intelliget partibile impartibili: aut impartibile partibili?

COMMENTARIVM.

TERTIO argumentatur Arist. contra Platonem, vt Them. componit, hoc pacto, si intellectus est magnitudo, quæ tangendo intelligit, tunc nec per punctum, nec ꝑ magnitudinem intelligeret omnia intelligibilia, non per punctum, quia diuisibilia puncto cognosci non poterunt. Impossibile enim est, vt indiuisibile aliqua proportionis coniunctione diuisibili conueniat secundum contactum, vt Them. inquit, non etiam per magnitudinẽ, quia tunc non cognosceret indiuisibile illud tangendo. Vnde dicit amplius, quomodo intelliget intellectus ipse omnia? non. n. impartibili puncto intelliget partibile, quia inter hęc nõ potest esse tactus, neque partibili parte, quæ est magnitudo potest intelligere impartibile, quia minime inter hæc potest esse contactus. Sed quæres, si intellectus est impartibilis secundum Aristotelem quomodo potest intelligere partibile? non enim videtur impartibile, nec tactu, nec alio modo posse intelligere partibile. Præterea. Intellectus intelligit per speciem rei, modo species est indiuisibilis, ergo non potest per illam intelligere diuisibile, quia indiuisibile non est simile diuisibili, ergo cum intellectus per speciem non possit fieri similis rei diuisibili, nũquam poterit rem diuisibilem intelligere. Pro solutione debes scire ꝙ si intelligere sit per contactũ, nec magnitudo, hoc est diuisibile, potest intelligere indiuisibile secundũ quãtitatem, nec indiuisibile secundum quãtitatem potest intelligere diuisibile. Causa est, quia inter indiuisibile & diuisibile non potest esse cõtactus; vt Them. & Simpl. probant. quoniam tangens applicatur tangibili, & illi cõmensuratur. Indiuisibile aũt nec applicari, nec commensurari potest diuisibili, ergo inter indiuisibile & diuisibile non potest esse contactus, & sic alterum non potest alterum intelligere. Quia vero Arist. vult intelligere fieri per abstractionem, ideo intellectus existens secundum quã titatẽ indiuisibilis intelligit diuisibile ipsum abstrahẽdo à diuisibili, vt Expositor dicit. Indiuisibile vero intelligit secundum proprietatem suæ naturæ, cum. n. intellectus impartibilis sit, impartibile intelligit impartibilitate suæ naturæ. Arist. autem tertio huius dicit, ꝙ intellectus existẽs indiuisibilis magnitudinem intelligit tempore indiuisibili, hoc est in instanti, quatenus magnitudo est vna, quatenus enim magnitudo est vna, est quid indiuisibile, quia vnitas indiuisibilitatem dicit secundum intellectionem, qui enim vnum nõ intelligit, nihil intelligit, ergo intells existens indiuisibilis potest intelligere magnitudinem. quia eam sub ratione vnius intelligit. Indiuisibilia vero secundum quãtitatem intelligit priuatione magnitudinis, punctum. n. intelligit priuatione quãti. Et sic patet ad primam rationem. Ad secundam dicendum ꝙ species magnitudinis existens in intellectu est ſm q̃titatẽ simpliciter indiuisibilis: & tamen potest esse similitudo rei diuisibilis, essentia. n. diuina est simplr indiuisibilis, & tñ est similitudo formaliter repræsentatiua infinitorũ. Sic spẽs lapidis est simpliciter indiuisibilis, & tñ est repræsentatiua similitudo lapidis quãti, nam licet entitatiue sit indiuisibilis, est repræsentatiue diuisibilis, & similitudo rei diuisibilis.

Necesse est autem: intellectum esse circulum hunc. intellectus nãque motus, intellectio est: circuli vero, conuersio. Si igitur intellectio cõuersio est, et circulus is intellectus erit profecto, cuius talis conuersio intellectio est. Aliquid præterea semper intelliget, oportet enim ipsum aliquid intelligere semper, quippe cum conuersio sit per ennis atque perpetua. At constat intellectionum rerum earum quæ cadunt sub actionem, terminos esse ac fines, omnes enim alicuius sunt gratia. Contemplatiuæ quoque rationibus identidem terminantur, & rationum aliam diffinitionem, aliam demonstrationem esse patet. Demonstrationes autem & ex principio sunt, & finem habẽt quodammodo ratiocinationẽ aut conclusionem. Quod si non terminantur, at saltem non ad principium redeunt, sed medium extremumque semper sumentes recta proficiscuntur, at conuersio: rursus, vt patet, ad principium redit atque reflectitur. Diffinitiones etiam finitæ sunt omnes ac terminatæ. ARGYR.

Necessarium aũt est intellm esse circulum hunc. Intellectus. n. motus intellectio est: circuli aũt: circulatio. Si ergo intellectio circulatio sit: & intells sit circulus: cuius hmõi circulatio est intellectio: semper vtique aliquid intelliget. Oportet enim siquidẽ perpetua circulatio est. at factiuarum: aut operatiuarũ intellectionum fines sunt, oẽs enim alterius cã sunt. Speculatiuæ etiam rõnibus terminantur silr, ratio. n. oĩs aut definitio est: aut demõstratio. Demonstrationes vero à principio sunt: & hñt quodammodo finẽ syllm, aut conclusionem. Si aũt non terminantur: sed nõ reflectũtur iterũ in principium: accipientes aũt semꝑ medium: & extremitatẽ: recte procedũt. Circulatio aũt iterũ: in principium reflectitur. Definitiones aũt oẽs finitæ sunt. Tex. 48.

COMMENTARIVM.

EGIDIVS vult ꝙ cũ Arist. probauit intellm nõ esse magnitudinẽ, hic probat, ꝙ nõ est circulus, q̃ expõnẽ olfecit Simpl. Them. vult ꝙ iterum Arist. probat alia ratione quæ est secunda ſm diuum Thomam, ꝙ intells non sit magnitudo: & supponit ad mẽtem Timæi, si intells est magnitudo, & intelligens circũactu, ꝙ sit circulus: siue magnitudo circularis: Et licet The. ꝓbat ex fundamẽtis Timæi. Simpl. hoc asserit expresse esse cõcessum à Timeo. Syllogizat ergo Arist. ꝙ si intells eẽt circulus: intellectio esset perpetua: & ꝓcedit syllogizãdo, primo, & dicit, Necessarium est intellm esse circulũ hũc. s. q. est magnitudo, intellectio

An intellectus impartibilis possit intelligere partibilia.

lectio est motus intellectus, ergo intellectio est motus circuli, hic est primus syllogismus. Secundus, motus circuli, est circulatio: intellectio est motus circuli, ergo intellectio est circulatio. Hic est secundus syllogismus. Tertius syllogismus, omnis circulatio est perpetua, intellectio est circulatio, ergo intellectio est perpetua. Hunc tertium syllogismum ponit sub forma hypothetica, & dicit, si ergo intellectio sit circulatio, & intellectus sit circulus, cuius circulatio huiusmodi sit intellectio, intellectus semper vtique aliquid intelliget. Oportet enim vt inquit intellectum semper intelligere, siquidē perpetua circulatio est. Hic est tertius syllogismus. Ex quibus patet ꝙ si intellectus esset circulus, eius intellectio esset perpetua. In hac deductione cōcordant Themistius, Simplicius, Thomas, & Egidius. Aristoteles ergo destruit consequēs, & ostendit, ꝙ nulla intellectio sit perpetua. Primo, nulla intellectio practica est perpetua, quia hæc à fine agibilium incipit, & desinit in principium actionis. Et hoc dicit, { at factiuarum vel operatiuarum intellectionū fines sunt }. s. initium & vltimum: qm̄ omnes sunt alterius causa: & ita habent finem vt principium è quo incipit, principium actionis in quod desinit. Intellectio ergo practica non est perpetua. Secundo, nulla intellectio speculatiua est perpetua: quia non demonstratiua, nam hæc habet propositiones, vt principia, & conclusionem vt finem, & hoc dicit. Speculatiuæ autē intellectiones, rationibus quibus vtuntur, quæ sunt demonstratio & definitio, terminantur similiter, nam omnis ratio, qua vtitur speculatiua intellectio est aut demonstratio, aut definitio, ergo demonstratio est finita, & definitio est finita: intellectio speculatiua erit finita. Quod autem demonstratio sit finita, ostendit, & dicit. Demonstrationes autē à principio sunt. s. à propositionibus, & ita habent principium: & habent quodammodo finem, videlicet vt syllm̄, aut conclusionem, conclusionem quidem (vt Simplicius dicit) vt in ipsam desinēs. Syllogismum vero, vt compræhendens principium & finem. s. propositiones & conclusionem, ergo demonstratio omnino est finita. Sed quispiam dicet etiā post cōclusionē esse aliam conclusionem sumendam, & post illam aliam, & sic demr̄atio non finitur. Vel dicet è principio esse procedendum ad conclusionem, & à cōclōne ad principium, & sic iterum à principio ad conclusionē, & ita in infinitum. Respondet & dicit, si aūt demonstrationes nō terminantur ad cōclusionem, nec reflectunt̄ iterum ad principium, sed semper accipiunt medium, quod est subiectum cōclusionis primæ, & extremitatem, scilicet nouā minorem sub illo subiecto inferendo conclusionem in qua prædicatum illius primæ conclusionis cōcludatur: & hoc fiat semper, demonstratio sic procedens in post assumendo recte procedet. Tunc adde, sed in post assumendo statur tādē, alioquin nihil contingeret scire, ergo demonstratio quæ recte procedit habet principium, & finem tādem, vt si cōclusio primæ demōstrationis sit omnis substantia per se est ens: possumus accipere animal sub substantia: & erit secunda conclusio, omne animal est per se ens, sub animali iterum possumus accipere hoīem, & erit tertia conclusio, ergo omnis hō est per ens, & hic stabit̄, quia indiuidua sunt infinita: & non pn̄t assumi in processo scientifico. Patet ergo demonstrationem in post assumendo tandem finiri. Quo vero finiatur in reflexione, primo Poster. est probatum. Possumus enim per principia conclusionem demonstrare demonstratione causæ, reflecti vero à cōclusionē ad principia demonstratione signi, at iterum à principijs ad conclusionem frustra fit reflexio: cū idē sit vt prius. Vnde dicit. Circulatio aūt iterū in principium reflectitur: vbi postea à principio non opus rursus ad conclusionem redire. Patet ergo ex his demonstrationem esse finitam. Quod vero definitiones, sumit, & dicit. Definitiones autem omnes finitæ sunt, quia, vt dicitur primo Poster. nec in generibus itur in infinitum: cum ad generalissima sit status, nec in speciebus itur in infinitum, cū ad specialissima iubet Plato quiescere. Definitio enim omnis (vt Simplicius dicit) cōpræhendit principium. s. primum genus, & finem, scilicet vltimam differentiam. Patet ergo ex his ꝙ speculatiuæ intellectiones sunt finitæ ea finitate, qua rationes, quibus vtuntur, sunt finitæ.

Præterea, si sæpius eadē conuersio fiat: idem sæpius intelligere oportebit. ARGYR.

Amplius autem: si eadē circulatio sæpe fiat: oportebit sæpe intelligere idem.

COMMENTARIVM.

PROBATVM est intellectum non esse circulū, quia tunc intellectio esset perpetua. Nunc secūdo probat idē, quia si esset circulus, tunc intellectus sæpe idem intelliget, & syllogismus componitur, intellectio est circulatio (vt in suppositionibus probatum est.) Circulatio sæpe est eiusdem, ergo intellectio sæpe erit eiusdem, & sic oportebit intellectum sæpe intelligere idem. Debes scire ꝙ hic syllogismus supponit declarata in libro Physicorum, scilicet ꝙ circulatio sæpe fit eiusdem, nam quocūque puncto designato in cœlo fixo, super illo infinities voluitur cœlum, secus aūt in motu recto, nam in motu recto cum designatur punctus fixus in spatio: non nisi semel mobile fertur supra ipsum, ergo si intellectio sit circulatio circa ipsum intelligibile, vt voluit Timæus, dubio procul idē intelligibile sæpe idē intelligibile intelliget: vt Simplicius deducit.

Præterea: intellectio quietis magis & statui, quàm motui similis esse videtur eodē modo: & ipsa etiam rōcinatio. ARGYR.

Adhuc autem: & intellectio assimilatur cuidā quieti magis quàm motui. Eodem autem modo & syll's.

COMMENTARIVM.

EGIDIVS vult ꝙ Arist. probet nunc ꝙ intellectio non sit motus, & secundum Simplicium sic intelligitur. Adhuc autem, & intellectio. s. diuinarum sub̄arum, vtpote dei, & intelligentiarum assimilatur quieti magis q̄ motui: imo est quies omnino, ergo eodē modo & syll's assimilabitur quieti, qui syll's est intellectio nostra, ergo sicut diuinarum substātiarum intellectio est quies, sic nostra, quæ est syllogismus, erit quies: vt etiam probat Aristoteles septimo Physicorum. Tex. cōm. 20.

Atqui neque beatum id est quod non est facile, sed violentū vt patet. Quod si motus non sit ipsius substantia: præter naturam sane mouebitur. ARGYR.

At vero neque beatum est quod non facile: sed violentum est. Si autem est motus ipsius non substantia: præter naturam vtique mouebitur. Tex. 49.

COMMENTARIVM.

HIC ponit secundam rationem ad probandum ꝙ intellectio non sit motus secundum Egidium. Et potest ratio sic ordinari, si intellectio est motus animæ, intellectio non est substantia animæ, hoc est, nō est naturalis animæ. Patet hæc ꝯn̄tia, quia nullus motus est naturalis rei indiuisibili sexto Physi. imo & rei diuisibili non omnis motus est naturalis. Vltra si intellectio non est naturalis animę, anima intelligendo præter naturam mouebitur: ꝙ si intellectio sit præter naturalis animæ, tunc intelligendo non erit felix anima, nec beata: quia nihil non facile, sed violentum est beatum. Huius rationis primo tangit absurdū, & dicit. { At vero neque beatū est, quod non facile ac naturale est, sed violentum } hoc est absurdum. s. ꝙ tunc anima intelligendo non erit beata. Deinde ponit rationem, & dicit. Si autem est motus ipsius animæ non substantia animæ, & supple intellectio est motus animæ, ergo intellectio non erit substantia animæ, hoc est naturalis animæ, ergo si non est naturalis animæ, tunc anima intelligendo præter naturam mouebitur, & sic intelligendo non poterit esse felix, ac beata. sic intelligunt Expositores nostri rationem. Dubitat hic Simpl'. q̄uo valet hęc ꝯn̄tia: motus non est substantia aīæ, ergo est præternaturalis, nam motus cœli nō est substantia cœli: & tn̄ non est cœlo preternaturalis. Respondet ꝙ in anima valet, non autem valet in omnibus, quia in anima quicquid cōpetit, aut est eius substātia, aut eius accidēs, & ita violentum, Omne. n. accidens violentum

violentum est animæ. Quæ responsio non bene intelligitur. Ideo diximus ꝙ per non substantiam Aristoteles intelligit non naturalem, vt sit sensus, si motus animæ non est eius substantia, id est non est aīæ naturalis: tūc erit illi violentus: sumendo violentum communiter. At hoc est absurdum, quia tunc non esset felix intelligendo, cum felicitas sit intellectio naturalissima. Them. vero aliter rationem intelligit, verum ad rem multum refert.

ARGYR. *Laboriosum est etiam coniunctum esse cum corpore, neque absolui ab eo posse: et insuper maximopere fugiendum, quippe cū melius sit intellectui non esse cum corpore: quemadmodum & dici solet & complures: plane consentiunt.*

Laboriosum autem est & commisceri corpori, si nō potest absolui: & adhuc fugiendum est, siquidem melius est intellectui non cum corpore esse: quemadmodum & consuetum est dici, & multis placet.

COMMENTARIVM.

RECTE Egidius dicit ꝙ Aristoteles nunc improbat vnionem animæ ad corpus, quam Plato posuit. Plato enim dixit animam esse primo compositam ex elementis, & ex numeris (vt visum est) deinde dixit ipsam prius compositam connecti corpori, & non posse quando voluerit ab illo absolui: hæc fuit opinio Platonis. Obijcit ergo Aristoteles ꝙ hac positione data, tunc vnio ad corpus esset sibi pœnalis, quia cum ante vnionem ipsa sit perfecta, & in vnione amittat eius naturalem operationem, quę est intelligere: ergo vnio ad corpus erit sibi pœnalis, & etiā fugienda, cum ab illo non possit absolui, cum voluerit: vnde dicit, sed supple si aīa secundum Platonem sit composita ex elementis ac numeris, erit ipsi animæ laboriosum ac pœnale commisceri corpori, potissimum si ab illo non potest absolui, cum voluerit. Præterea. Sequitur etiam ab ipsa anima corpus esse fugiendum, siquidem melius est intellectui non cū corpore esse. In corpore enim perdit operationē naturalem, extra corpus manens cum malo corporis nō impediatur, corpus erit omnino ab aīa fugiendum, tanquam sibi pœnale, vt consuetum est dici, à Socrate in Phædone, & multis placet sic dicere. Simpl. dicit quòd Aristot. ostendit melius esse ipsi animæ non cum corpore esse, non quidem, vt à Platone modo concessum, sed vt id, quod plerisque videtur. Assignat autem Simpl. rationem eorum, quæ anima melius esse habet extra corpus, quia in corpore habet potius practicam quàm speculatiuam scientiam: & si habet speculatiuam, potius naturalem, quàm diuinam, at cum diuinam scientiam non habeat, nisi post mortem, vel cum separata est à corpore, ideo extra corpus melius esse habet. Quā partem etiam Themistius olfecit.

ARGYR. *Causa præterea qua cœlum conuertitur, non videtur ex dictis illis emergere. Neque enim animæ substantia, causa est conuersionis, sed per accidens hoc modo mouetur. neque etiam corpus: sed anima corpori potius causa est motionis. At vero neque dicitur ita melius esse: & tamen oportebat ideo deum animam orbe versari facere, quia melius est ipsi moueri quam stare, & hoc pacto moueri quā alio modo. Verum enim cum huiuscemodi consideratio magis alijs accommodetur sermonibus: eam nunc omittamus.*

Tex. 50. Immanifesta autem est: & cur circulariter fertur cœlum, causa. Neque enim animæ substantia: causa est cur circulariter fertur: sed secundum accidens sic mouetur: neque corpus, causa: sed anima magis illi. At vero neque, quoniam melius est, dicitur: & tñ oportebat propter hoc deum facere circulariter ferri animam, quia melius sit ipsi moueri quàm manere, moueri autem sic quam aliter. Quoniam autem huiusmodi intentio est alijs rationibus magis propria: hāc quidem dimittamus nunc.

COMMENTARIVM.

NVNC redit ad refutandum opinionē Platonis quātum ad id, quod dixit animam nostram esse animam mundi & cœlum mouere: & dicit, quòd concessa adhuc positione Platonis de anima nostra quòd sit anima mundi, & cœlum mouens, immanifesta est causa, cur cœlum mouetur circulariter. Quod sit immanifesta causa huius motus, probat, & dicit. Neque enim animæ substantia causa est, cur circulariter fertur cœlum, non enim potest dici animā mouere cœlum sua substantia, scilicet quia eius substantia sit cœli motus, quia anima non mouetur motu, qui est eius essentia ac substantia, sed motu, qui est eius accidens, & sic per accidens ipsa mouebitur. non ergo motus cœli potest esse propter motum animæ: nisi accidentaliter & ita non erit perpetuus, nec potest dici ꝙ corpus cœleste sit causa motus cœli, quoniam potius anima est causa corporearum operationum, quàm corpus. Sed dicet Iunior, quòd causa cœlestis motus, est quia anima sic mouetur. Mouet enim cœlum sicut ipsa mouetur, ipsa sic mouetur, quia est sibi melius ipsam sic moueri, & quia est sibi melius ipsam sic moueri, deus ipsam creauit, vt sic moueretur, ac moueret. Repræhendit autem hanc responsionem Aristot. quia licet possit ita responderi: tamen non sic dixerunt, & ita sunt diminuti. vnde dicit. At vero neque dicitur eam sic moueri, & mouere, quoniam est melius ipsam sic mouere ac moueri. ergo repræhendit eos, quia quod debuerunt dicere, non dixerunt. & quòd debuerunt hoc dicere, narrat, & inquit, & tamen oportebat propter hoc quòd melius est ipsam moueri & deum facere circulariter ferri animam, vt motu, quo mouetur, moueat, quia melius est ipsi animæ moueri quàm manere. Melius dico est ipsam moueri sic, scilicet circulariter, quàm aliter. Hoc autem cum dici possit pro eorum defensione, errauerunt, quia hoc nescierunt dicere. Remittit autem hoc ad librum de cœlo, vbi probauit, quòd licet hoc possit fingi pro eorum defensione, tamen non est verum. Probat enim ibi contra Platonem non posse animam moueri, & sic non potest esse sibi melius. Impossibile enim nō potest esse alicui medius.

Illud autem absurdum euenire videtur: tam huic sententiæ, quàm etiam compluribus alijs quæ dicuntur de anima. Etenim coniungunt quidem animam cū corpore, ponuntque ipsam in eo, & tamen nihil prorsus determinant quam ob causam, & quomodo sese habente corpore. ARGYR.

Illud autem inconueniens accidit, & huic rationi: & pluribus: quæ de anima. Copulant enim & ponunt in corpus aīam, nihil vltra determinantes propter quam causam, & quomodo se habente corpore. Tex. 51.

COMMENTARIVM.

VLTERIVS repræhendit Platonem de insufficientia, cæterosque, qui de anima loquentes nihil de eius corpore dixerunt, & dicit, quòd accidit huic Platonicæ rationi, siue opinioni, & pluribus alijs opinionibus veterum, quæ de anima fuerunt, nam ponunt in corpus animam, nihil vltra determinantes propter quam causam ipsam in corpus ponant, & quomodo se habente eius corpore illam in corpore tali ponant. Repræhendit ergo Platonem ac Timæum (vt Them. inquit) in duobus, quia non declarauerūt quomodo ac per quam causam dispositiuam anima sit in corpore, nec declarauerunt: quale corpus esse debeat, vt anima sit in ipso, vt Simplicius exponit, qui vult quòd cum Arist. probauit animam non esse corpus, nunc repræhendit eos quo ad insufficientiam horum duorum.

Quod tamen necessarium esse videtur. Nam ob propinquitatem, hoc quidem agit, illud patitur. & hoc rursus mouetur, illud autem mouet, quorum, nihil sane quibusuis inter sese competit. ARGYR.

Tex.52. Et tamen videtur hoc vtique necessarium esse, propter enim communionem,hoc quidem agit, illud autem patitur,& hoc quidem mouetur, illud autem mouet,Horum autem nihil inest adinuicē quibuſcūque.

COMMENTARIVM.

Qvia posset quis dicere non esse necessarium ad cōsiderationem existentiæ animæ in corpore,cōsiderare quale corpus esse debeat, quia non semper ad considerationem formæ,quæ vnitur alicui, oportet considerare subiectum quale sit illud, cui vnitur,obijcit contra hanc tacitam obiectionem, ꝙ quando forma & subiectum sic communicāt, ac proportionantur,vt forma moueat, subiectū vero moueatur, forma agat, subiectum patiatur, cum non possit hæc communicatio motiui & moti, agentis & patientis cadere inter quæuis indifferenter, necessarium fuit omnibus,qui de animæ vnione ad corpus considerauerūt, considerare quale corpus sit,& quomodo se habeat, nō enim potest quoduis corpus,nec qualeuis corpus pati ac moueri à quauis anima, & dicit, Et tamen videtur vtique hoc necessarium esse,vt scilicet assignent quale corpus sit,cui anima vnitur, nam propter cōmunionem animæ ad corpus.quam habent determinatam hoc quidem, scilicet corpus mouetur. illud autem,scilicet anima mouet.hoc quidem agit,scilicet anima, illud vero patitur, scilicet corpus,horum autem mouere & moueri, agere & pati nihil quibuscunque indifferenter inuicem se habentibus inest, sed oportet inuicē esse proportionata, ac certa causa vnita,& non indifferenter, si debeant hæc inesse. ergo insufficienter de anima dixerunt, prætermittentes quale corpus esse debeat. vnde (vt Themistius dicit) singula non possunt singulis sociari, quia non quodcunque agit in quodcūque,nec mouens quodcūque mouet quodcunque, quare si nulla inter corpus & animam naturalis cōgruentia fuerit, nulla poterit esse ratio, vt anima agat, & corpus patiatur,anima moueat,corpus moueatur. Præterea. Non magis fieret vnio ex anima & corpore,quā ex arbore,& lapide,aut ex arbore & homine. Insufficienter ergo de natura animæ dixerunt, nihil de corpore dicentes quale esse debeat.

ARGYR. *At illi dicere quidē quale quid sit ipsa anima enituntur: de susceptiuo vero corpore nihil penitus dicunt atque determinant. perinde quasi fieri posit, vt quæuis anima sine vllo discrimine quoduis corpus ingrediatur: vt Pythagoricorum fabulæ dicunt animantis enim cuiusque propriam speciem habere, formamque videtur. Perinde igitur dicunt: atque si quispiam artem fabrilem fistulas ingredi dicat. etenim ars quidem, instrumentis: anima vero, corpore vtatur oportet.*

Tex.53. Hi autem solum conantur dicere quale quid sit anima: de susceptiuo autem corpore nihil amplius determinant: tanquam possibile sit secundum Pythagoricas fabulas, quālibet animam quodlibet corpus ingredi.Similiter itaque dicūt atque si quis dicat tectonicam in fistulas ingredi. Oportet enim artem quidem vti organis.Animam autem corpore: videtur enim vnumquodque propriam habere speciem:& formam.

COMMENTARIVM.

Alii euaserunt à ratione Arist.dicentes non esse necessarium dicere de qualitate ac specie corporis, quia aīa potest ingredi indifferenter omnē corpus.ergo nō est necessarium dicere de specie corporis, cui aīa vnitur. Contra obijcit Arist.quia tunc ita esset de anima ad corpus,sicut de arte ad instrumenta,quare sicut non potest oīs ars vti quodlibet instrumento,non.n.ars conficiendi tecta potest vti fistulis,quæ sunt instrumenta musicæ,vnde fit ꝙ sicut non quælibet ars vnitur cuilibet instrumento, sic non omnis anima cuilibet corpori,dicit. Hi autē. Hoc est,alij autem conantur dicere quale quid sit anima, de susceptiuo autē corpore nihil amplius determinant, quoniam secundum Pythag. fabulas,quælibet anima potest quolibet corpus ingredi, ergo non oportet scire quale corpus sit ad sciendam vnionem animæ ad corpus. Contra obijcit & dicit,itaque,hoc est ergo isti similiter dicunt atque siqs dicat artem tectonicam quæ est ars faciendi tecta,in fistulas,quæ sunt instrumenta musicæ ingredi.q.d.ergo ita accidit his,sicut si aliquis vellet dicere tectonicam artē posse copulari fistulis musicalibus, vel alijs instrumentis alterius artis, quod quidem falsum est,quia oportet determinatam artem determinatis instrumentis vti, & aīam oportet determinato corpore vti. est enim corpus instrumentum animæ sicut fistula musicæ. Quod aūt non possit quælibet ars vti quolibet instrumēto,probat,& dicit. Videtur enim vnumquodque instrm̄ habere propriam speciem & formam,& vnumquodque corpus habere propriam aīam. Patet ergo exemplo sumpto ab artibus,de vnione animæ ad corpus non esse dicēdum, nisi exponatur quale quid sit eius corpus.Posset autem hic digressio fieri de opinione Platonis de anima, sed qm̄ in lib.de intellectu satis abunde inuenta scripsimus,nunc illa recusamus, satis autē nobis sit Aristotelem bene repræhendisse verba, ac modum tradendi vtrum vero repræhenderit mentem Plato. quæstio est apud græcos,de qua satis dictum est.

Est autem & alia quædam opinio de anima tradita: probabilis quidem compluribus,& nulla earum inferior quæ de ipsa dicuntur, reprobata tamen & hisce rationibus quæ in communibus sermonibus fiunt. Animam enim harmoniam quādam inquiunt esse. harmoniam nanque temperationem esse compositionemque contrariorum dicunt, & corpus ex contrarijs compositum esse. ARGYR.

Alia autem & quædam opinio tradita est de aīa,credibilis quidem multis:& nulla inferior earum,quæ dictæ sunt: rationibus tamen quasi pœnis afflictata,& in ijs, qui in communi fiunt, sermonibus. Harmoniam enim quādam ipsam dicunt.Etenim harmoniam,temperamentum,& compositionem quādam esse contrariorum,& corpus componi ex contrarijs. Tex 54.

COMMENTARIVM.

Narrata positione Platonis,nunc accidit ad positionem Empedoclis. Et primo narrat hanc positionem. secundo reprobat, narrando vero positionem, primo narrat positionem tangendo qualis nam ipsa sit,Secundo tangit eius rationem breuem. Narrans ergo positionem dicit,Alia autem & quædā opinio tradita est de anima, credibilis quidem multis,& nulla earum opinionum,quæ dictæ sunt inferior, imo fortasse rationabilior cæteris opinionibus prænarratis,dicit tamen ꝙ est afflictata & in his sermonibus,qui in cōmuni fiūt, dico afflictata,quia est afflictata rationibus illis quasi pœnis, & tormentis afflictiuis.Quibus patet qualis hæc opinio, quæ de aīa rursus dicetur.Est.n.credibilis multis, est etiā nullis opinionibus prætactis inferior,est afflictata rationibus, quæ facta sunt in sermonibus cōmunibus.Et per rationes in cōmunibus sermonibus factas (vt Simpl.dicit) intelligit rōnes, quas Plato fecit cōtra ipsam in phædone.Explicat deinde opinionem,& dicit, { Harmoniam.n.quādam ipsam dicunt, } motiuum vero subscribit,& dicit, { Etenim harmoniam, temperamentum, & quādam compositionem esse ipsam contrariorum dixerunt, & corpus dixerunt componi ex contrarijs. } ergo voluerunt animam esse corporis harmoniam. Vnde syllogismus eorum est, corpus componitur ex contrarijs, anima est harmonia corporis. ergo anima est compositio ex contrarijs. Hæc autem opinio fuit credibilis non modo veteribus, sed Alexāder in libro suo de anima visus est aliquādo eam velle. Galenus quoque aliquando ipsam defendit.

Verum harmonia quidem ratio quædam eorum est, quæ sunt permista, vel etiam compositio. anima autem neutrum istorum esse potest, vt patet. ARGYR.

Atqui

Tex.55. Atqui harmonia, ratio quædam commiſtorum eſt, aut compoſitio. Animam aũt neutrum poſsibile eſt eſſe horum.

COMMENTARIVM.

SED cõtra abijt Ariſtoteles, & componitur ſic ratio ſecundum Simplicium. Harmonia eſt proportio ſiue ratio aliquorum ad inuicem, vel compoſitio aliquorum inuicem, ſed anima, nec eſt ratio, ſiue proportio, nec eſt cõpoſitio. ergo anima non eſt harmonia. Minorem probat Simplicius, quia proportio & compoſitio ſunt relationes, vt ſupponit tanquam notiſsimum. At anima eſt ſubſtãtia, & non relatio. Non ergo anima eſſe poteſt proportio, ſiue compoſitio.

ARGYR. *Præterea harmoniæ non eſt mouere, animæ autem id oẽs maxime tribuunt.*

Tex.55. Amplius autem mouere non eſt harmoniæ. Animæ autem attribuunt hoc omnes.

COMMENTARIVM.

SECVNDO ſyllogizat ſic, harmonia non mouet aliquid. Anima mouet corpus, vt omnes cõcedunt. ergo anima non eſt harmonia. Maior patet, quia relatio non eſt de principijs actiuis.

ARGYR. *Accommodatius aũt harmonia de ſanitate atque omnino de virtutibus corporis: quã de anima dici poteſt. atque manifeſtiſsimum id erit profecto: ſi quiſpiam operationes atque affectus animæ in aliquam harmoniam reducere enitatur. accommodare nanque per difficile eſt.*

Tex.56. Congruit autem magis de ſanitate dicere harmoniam: & omnino de corporeis virtutibus quã de anima: manifeſtum autem ſiquis tentauerit reddere paſſiones & opera animæ harmonia quadã. Difficile enim harmonice coaptare.

COMMENTARIVM.

TERTIO harmonia dicitur de virtutibus corporeis, imo eſt virtus corporea, anima non eſt virtus corporea ergo aĩa non eſt harmonia. Dixit aũt Ariſt. §Congruit autem magis de ſanitate§ quia reuera harmonia non poteſt dici virtus corporea omnis, tamen ſi poteſt applicari ad corporea, videtur ſolum dici de virtutibus corporeis. Quarto reprobatur hæc poſitio, quia ſi anima eſſet harmonia, oporteret nos reddere cauſas paſsionum omnium animæ, per harmoniam, manifeſtum eſt autem, hoc fieri non poſſe per harmoniam, ſiquis tentauerit reddere paſsiones & opera animę ipſa quadam harmonia: difficile enim imo impoſsibile eſt paſsiones aĩæ coaptare harmonicæ alicui harmoniæ. Cauſa autem eſt, quia à relatione nulla operatio proficiſcitur. Quo vero ad verba attinet, Ariſt. per paſſiones intelligit affectus, vt iram, timorem, & id genus, per opera (vt Simpl. dixit) intelligit intellectiones, ſcientias, & id genus. Patet autem nullum horum proficiſci poſſe ab ipſa harmonia, quæ eſt relatio.

ARGYR. *Præterea in duo reſpicientes, harmoniam dicere conſueuimus: & propriȷſsime quidem earum magnitudinum compoſitionem quæ motum habent poſitionemũe cum adeo ſunt coniunctæ vt nihil eiuſdem generis inter ſeſe ſuſcipere poſſint. hinc autem: & rerum rationem miſtarum. At neutro profecto modo conſentaneum eſt rationi: harmoniam animam appellare. Neque partium corporis compoſitio: facilis eſt admodum inſitionis. complures nanque partium compoſitiones ſunt, vt patet, & variæ. Cuius igitur aut quonam pacto intellectum aut ſenſitiuum aut appetitiuum: compoſitionem eſſe putare oportet? Similiter abſurdum eſt ſane, miſtionis quoque rationem animam eſſe putare. non enim elementorum miſtio rationem habet eandem in carne & oſſe, cæteriſque corporis partibus. Fiet igitur vt cõplures habeat animas per totumque corpus: ſi partes quidem vniuerſæ corporis ex elementis cõſtent permiſtis, ratio vero miſtionis harmonia ſit vt inquiunt, animaque.*

Tex.57. Amplius autẽ cum dicamus harmoniam in duo reſpicientes: maxime quidem proprie magnitudinum in habentibus motum & poſitionem, compoſitionẽ ipſarum cum ſic congruunt vt nihil congeneũ ſuſcipiant. Hinc aũt & eorum: quæ cõmiſcentur rationem. Neutro vtique modo rationabile eſt. Nam cõpoſitio partium corporis multũ inueſtigabilis exiſtit. multæ enim ſunt compoſitiones partium: & multipliciter. Cuius igitur & qũo congruit accipere intellectum compoſitionem eſſe: aut ſenſitiuum: aut appetitiuum? Tex.58. Similiter autem inconueniens & rationem miſtionis eſſe animam. non enim eandem habet rõnem commiſtio elementorum, ſecundum quã caro. & ſecundum quã os. Accidet igitur & multas aĩas habere & ſecundum totum corpus: ſiquidẽ omnia ex elementis cõmiſtis ſunt. Commiſtionis aũt ratio harmonia eſt & anima.

COMMENTARIVM.

QVINTO argumentatur contra poſitionem, & ſumit primo ꝙ harmonia poteſt accipi duobus modis, vno modo proprie pro proportione partiũ magnitudinis, motum & poſitionem habentium, quomodo domus dici põt harmonia lapidum, & lignorum, & cõpoſitio chordarum in cithara dici poteſt harmonia. Alio modo accipit pro compoſitione, ſiue ratione eorum contrariorum, quæ miſcentur in vno miſto, qũo complexio, vel miſtura elementorum in ipſo animali dicitur harmonia, vnde dicit. §Amplius autem cum dicamus harmoniam in duo reſpiciẽtes§ hoc eſt dupliciter ipſam diſtinguendo, maxime quidẽ ac proprie dicimus compoſitionem partialium magnitudinum in habẽtibus motum & poſitionem, cum ita bene & commenſurate partiales illæ magnitudines congruũt atque coaptantur, vt nihil congeneum ſuſcipiant, pluſquã compoſitio requirit. non enim eſſet bona harmonia compoſitio ex ſex digitis, quia hæc compoſitio ſumit ſuperflui quicquam. ſ. ſextum digitum, qui eſt congeneus, ac eiuſdem generis cum digitis requiſitis ad manus. ergo primo modo harmonia eſt compoſitio non menſurata magnitudinum habentium motum & poſitionem, quam medici vocant bonam compoſitionem, de qua in thecna Galenus, deinde dat ſecundum modum & dicit. Hinc harmoniam etiam dicimus, & eorum eſſe compoſitionem ac rationẽ commenſuratam, quæ miſcẽtur. quam medici complexionem appellant. Hac ita diſtinctione præmiſſa, oſtendit, ꝙ anima nec primo, nec ſecundo modo ſit harmonia, & hoc proponit, & dicit. Neutro vtique modo rationabile eſt animam dicere harmoniam eſſe, quia nec poteſt dici harmonia compoſitiua, nec harmonia cõmiſtiua, ſiue (vt ita loquar) complexionalis. Quod non poſsit dici harmonia compoſitionalis, probat, & dicit. §Compoſitio. n. partium corporis multum inueſtigabilis exiſtit.§ q. d. (vt Simpl. intelligit) non poteſt anima harmonia eſſe compoſitionalis, quia eſſet anima ſi eſſet talis compoſitio, redarguibilis valde. Vel intelligi poteſt, ꝙ anima non eſt compoſitio, quia compoſitio corporis eſt valde inueſtigabilis & facilis intellectu, vt Them. inquit, quia compoſitio oſsis ad os, & carnis ad carnem, & vniuerſaliter ſimilis ad ſimile, facilis cognitu eſt. ſimiliter compoſitio membri ad membrum eſt cognitu facilis etiam. Sunt enim compoſitiones partium multæ, & multipliciter, quia ex partibus homogeneis ac ſimilaribus & ex diſsimilaribus. Ideo quærit multiplici exiſtente compoſitione, cuius generis igitur eſt anima? an partium ſimilarium, an diſsimilarium, & quomodo congruit accipere intellectum cõpoſitionẽ eſſe, aut qũo poſsimus accipere ſenſitiuum aut appetitiuũ eſſe cõpoſitionẽ, an partium ſimilarium an diſsimilarium? non. n. facile poſſumus explicare in quo cõpõnis genere hæc locentur. Quod aũt aĩa non ſit complexionalis cõpõ, ac harmonia

monia probat,& dicit. Similiter autem & incōueniens est dicere, animam esse rationē mistionis.s.harmoniam complexionalem, quia (vt inquit) commistio elemētorum secundum quam est caro,& secundum quam est os: non habet eandem rationem, sup. quam habet anima ad cōtraria ipsa, quia si haberet, accideret corpus secundum totum & omnia membra habere multas animas. tenet consequentia ex concessis, datisque ab aduersarijs.s.ꝙ anima sit harmonia complexionalis, & ꝙ multæ sint complexiones ex commistionibus resultantes in diuersis membris, ergo dabuntur in corpore plures animæ pro numero complexionum membrorum. Hic colligunt quidam non dari in eodem animali plures formas membrorum, quia Aristoteles habet pro impossibili esse plures animas resultātes ex pluribus commistionibus. Verum hoc excerptum est ambiguum, quoniam licet Arist. neget pluralitatem animarū partialium in eodem misto, non negaret pluralitatem formarum partialium. Cur vero pluralitatem animarum partialium negat, non formarum, alibi disputauimus,

ARGYR. *Id etiam quispiam & ab Empedocle non iniuria petet, vnamquāque nanque partium: aliqua ratione dicit esse confectā. Vtrum igitur ratio ipsa sit anima: an potius sit aliquid aliud anima & ipsis membris adueniat?*

Tex.59. Inuestigabit autem & hoc vtique aliquis & ab Empedocle: cum vnumquodque horum in ratione quadam dicat esse: vtrum nam aīa ipsa ratio sit? An magis aliquid aliud existens gignatur in membris?

COMMENTARIVM.

SPECIATIM nunc disputat cum Empedo.& quærit in opinione sua quæstiones, nam cum ipse Empedo. dicat vnumquodque corpus consistere in quadam ratione, ac proportione elementorum, Ideo quærit primo, vtrum ipsa anima sit ratio, hoc est proportio elementorum. Ex quibus constat corpus? An gignatur aliquid aliud existēs in membris corporis præter elementariam proportionē? Nec ab ratione quærit hanc quæstionem, quoniam aliqui voluerūt animam ipsam esse formaliter ipsam proportionem, ipsamque harmoniam elementorum ex quibus constat corpus. Alij voluerunt animam, esse substātiam quādam genitam in membris corporis præter harmoniam, q͂a voluerunt harmoniam esse veluti dispositionem, aīam vero esse substantiam, quæ nascitur mediante illa dispositione. Et voluit per hanc quæstionem (vt Simpl. inquit) notare Empedoclem, quia non aperte, ac distincte locutus est de aīa, quia non exposuit an anima esset harmonia, an substantia inhærens corpori misto mediante harmonia.

ARGYR. *Præterea vtrum cuiusuis mistionis sine vllo discrimine causa sit ipsa concordia: an eius quæ ratione conficitur?*

Tex.59. Amplius autem: vtrum cōcordia cuiuslibet mistionis causa: an eius: quæ est secundum rationem?

COMMENTARIVM.

SECVNDO quærit Aristot. ab Empedocle, vtrum concordia sit causa cuiuslibet mistionis, scilicet tam mistionis, quæ fit cum ratione, ac miscibilium proportione, quæ dicitur mistio secundum naturam, an solum concordia causa sit eius mistionis, quę fit secundum rationem ac proportionem miscibilium, quæque dicitur naturalis, & non eius mistionis, quæ fit sine proportione miscibilium. Quærit autem Arist. hanc quæstionem ab Empedocle, vt Simplicius inquit, quia cōcordia videtur causa aīæ, saltē remota, vtpote quia est causa mistionis. Et quoniam, vt bene inquit Simplicius, Empedo. indistincte locutus est de concordia qūo causa sit mistionis, ideo quærit qūo sit causa mistionis, ex hoc enim patebit Empedoclis insufficientia & de concordia,& de animæ productione.

ARGYR. *Et hæc vtrum sit ipsa anima: an aliquid diuersum à ratione? Hæc igitur tales dubitationes habere videntur.*

Tex.59. Et hæc, vtrum ratio est: an aliquid aliud præter rationem? Hæc igitur habent huiusmodi dubitationes.

COMMENTARIVM.

TERTIO quærit ab Empedo. Cum ipsa concordia sit causa mistionis rationabiliter factæ ac proportionabiliter, vtrum ipsa concordia sit ipsa ratio, hoc est ipsa proportio, qua miscibilia proportionantur. An aliquid aliud præter rationem atque proportionem illam miscibilium. Epilogat demum, & inquit. Hæc igitur, quæ Emped. dicit, habent huiusmodi dubitationes. Hæ ergo sunt tres quæstiones, quarum prima est per se, & directe de anima ipsa. Aliæ duæ sunt obiter motæ potius de ipsa concordia, quæ est remota causa animæ, quas ideo mouit Arist. vt Simplicius inquit, vt innuat Aristot. Empedoclis insufficientiam.

Verum si anima diuersum à mistione sit, vti diximus: cur vna cum ratione carnis & cæterarum etiam animalis partium tollitur? Insuper si non vnaquæque partium animam habeat: si non sit anima ratio mistionis, quid est quod decedente corrumpitur anima? Ex his igitur quæ dicta sunt, patet animam nec harmoniam esse posse, nec orbe versari. ARGYR.

Si vero aliud est à mistione, anima, cur nā vna cum ipso carnis esse: & aliarum partium animalis tollitur? Ad hæc autem, siquidem non vnaquæque partium habet animam: si non est anima ratio cōmistionis: quid est quod corrumpitur anima deserente? Quod igitur neque harmoniam possibile est esse aīam: circulariter moueri, manifestum ex dictis. Tex.60.

COMMENTARIVM.

DVO solebant dici de anima à veteribus, primum ꝙ anima non esset harmonia omnium partium animalis. Et contra hos mouet quæstionem (vt Simpl. inquit) & dicit. Si vero aliud est à mistione omnium partium animalis, cur nam vnam cum ipso carnis esse, hoc est cur cum ipsa carnis harmonia ac ratione,& rationibus ac harmonijs cæterarum partium deletis ipsa tollitur, ac corrumpitur, non enim rationabile videtur ꝙ debeat corruptibilis esse rationibus, & harmonijs cæterarum partium corruptis, nisi, quia est harmonia totalis omnium partium. Secundum vero quod dicebatur à veteribus, est, ꝙ anima non sit ratio commistionis cuiuslibet partis animalis, quia nō quælibet pars habet animam, sed est mistio vel ratio mistionis partium principalium, & contra hos (vt Simplicius inquit) mouet secundam quæstionem, cur desinente anima desinunt omnes mistiones omnium partium, non enim videtur rationabile mistiones partium deserere, nisi quia aīa indifferenter est harmonia cuiuslibet partium, qua desinente desinit pars, vnde dicit. Ad hæc autem, siquidem non vnaquæque partium habet animam, & neque est ratio cōmistionis cuiuslibet partis anima, quid hoc est propter quid vnaquæque pars corrumpitur corrupta ac deserente anima ipsa. hoc enim esse nō potest, nisi quia anima est ratio mistionis cuiuslibet partis. Tunc epilogat & dicit. Quod igitur neque harmoniam possibile est esse animam, vt plerique dixerunt, neque est possibile ipsam animam circulariter moueri, vt dixit Timæus, manifestum est ex dictis iam.

Per accidens tamen (vt diximus) moueri potest, & seipsam mouere. mouetur nanque corpus in quo est, mouetur autē vt patet ab anima. alio vero modo fieri nequit: vt ipsa moueatur motu ad locum accommodato. ARGYR.

Secundum accidens aūt moueri (vt diximus) est: & mouere seipsam: vt moueri quidem id in quo est: hoc autem moueri ab anima. Aliter aūt non est possibile moueri secundum locum ipsam. Tex.61.

COMMENTARIVM.

SOLVIT nunc argumentum Timæi, Argumentabatur.n. aīa mouet corpus, ergo aīa seipsam mouet. Rn̄det ꝙ aīa mouet corpus & mouendo corpus seipsam mouet, & sic mouet,& mouet, non tn̄ per se, sed per accn̄s, aīa.n. mouet corpus, mouēdo aūt corpus in quo ipsa est, mouetur, ergo

ergo mouet seipsam,& mouetur à seipsa per accidēs,quatenus mouet corpus in quo ipsa est. Aliter autem non est possibile vt ipsa moueatur à seipsa. Et annotatione dignum est aliquid moueri per accidens bifariam esse, aut per accidēs à se,aut per accidens ab alio, clauis in nauim mouetur per accidens ab alio, nauta vero mouet per accidens à se, quia mouet nauim, ad cuius motū nauta mouetur. hoc ergo modo anima mouetur à se per accidens, quia, scilicet ipsa per se mouet corpus in quo ipsa est, ad cuius motum ipsa mouetur. Ex quo patet non valere hāc consequentiam, hoc mouetur per accidens, ergo nō mouetur à se. nam nauta motu nauis mouetur per accidens, qui tamen mouetur à se. Sed dices vtrum intelligentia per accidens moueatur à se, videtur enim ꝙ sic per rationem Aristotelis,quia mouet per se cœlum in quo ipsa est. ergo mouetur motu cœli per accidens. De hac quæstione diximus compluribus in locis. Nunc teneri potest ꝙ non est simile, quia intelligentia est in omni loco, ad quē cœlum mouetur, cum sit in qualibet eius parte,ergo non potest moueri intelligentia ad aliquē locum, in quo ipsa non cum ipsa sit tota in quolibet cœli puncto. At anima mouetur per accidens motu corporis, quia non est in omni loco, ad quem corpus mouetur. Tunc dico quòd cum Arist. dicit animam moueri, quia corpus in quo est mouetur, debet intelligi quia corpus in quo est, mouetur ad aliquem locum,in quo ipsa anima non est, & sic nō sunt cætera paria, verum res hæc est digna quæstione, de qua alibi.

Moueri per accidens dupliciter.

An intelligentia moueatur motu sui cœli.

ARGYR. *At enim rectius de hac ipsa quispiam ad talia respiciens dubitabit, putabitque ipsam moueri. Dolere nanque dicimus animam, gaudere, confidere, timere, insuper irasci, sentire, ratiocinari, quæ quidem omnia motus esse videntur. Quapropter ipsam quispiam existimabit moueri.*

Tex 62. Rationabilius autem dubitabit vtiq; aliquis de ipsa quòd moueatur, ad talia respiciendo. Dicimus enim animam tristari gaudere, confidere, timere. Amplius autem irasci, & sentire, & ratiocinari. Hæc autem omnia motus esse videntur. Vnde opinabitur aliquis vtique ipsam moueri.

Ratiocinari cogitare.

COMMENTARIVM.

SOLVIT quæstionem Timæi, qua probabat animā moueri, quia mouebat corpus in quo ipsa est. nunc mouet aliam quæstionem, qua probabitur efficacius animam moueri, ac longe rationabilius, & hoc proponit cum dicit. Rationabilius autem dubitabit vtique aliquis de ipsa anima quòd moueatur, respiciēdo ad talia opera,quæ ipsi insunt,quæ explicat,& dicit. Dicimus enim animam tristari, animam gaudere, confidere, timere. Amplius dicimus animam irasci & sentire, & ratiocinari. At hæc omnia motus animæ esse videntur, vnde opinabitur aliqꝫ vtique ipsam moueri. Quo vero ad verba attinet,hæc dubitatio dicitur rationabilior, quia procedit per eos motus, qui ipsi animæ insunt propter animam, & non propter corpus. Prior enim dubitatio, quæ fuit Timæi, procedit ex operationibus corporis. Hæc autem ex operationibus animæ. Verum ratiocinari, græce est. διανοεῖσθαι hoc est cogitare,nam græci cogitare volunt esse opus animæ dianoeticæ, intelligere opus animæ noeticæ, dianoeticam enim partem dixerunt esse intellectum particularem, quem Auerroes appellat cogitatiuam. Noeticam vero partem dixerunt esse intellectum possibilem, quem Auer.dixit esse intellectum materialem vnum, & æternū. Nos vero qui tenemus animam intellectiuam esse æternam à parte post,& incepisse à parte ante, nō facimus hāc differentiam. Verum in 3.lib.& 2.satis dicemus.

ARGYR. *Verum id non necessarium est. nam etsi quàm maxime dolore vel gaudere vel ratiocinari motus sunt, vel potius moueri, tamen ipsum moueri ab anima est. Irasci nanque, aut timere, est hoc modo moueri cor. ratiocinari autem aut tale forsitan est, aut etiam aliud.*

Hoc autem nō est necesse, nam & si quàm maxime gaudere, aut tristari, aut rōcinari motus sunt, & vnumquodque eorum est moueri, Moueri tamen ab anima est, vt irasci aut timere, eo ꝙ cor hoc modo mouetur. Ratiocinari autem aut huiusmodi, aut forsitan aliquid aliud est. Tex.63.

COMMENTARIVM.

SOLVIT quæstionem, & primo soluit qōnem supponendo operationes illas esse motus, & negat illas esse animæ, & bene, sunt enim operationes ab anima, quibus mouentur organa, quorum sunt illæ operationes, non autem ipsa anima, à qua sunt. & hoc dicit,hoc autem non est necesse, id est quæstio hæc non necessario cogit animam ipsam moueri, cuius causam asserit,& dicit,nam & si quā maxime gaudere,tristari, ratiocinari motus sunt, & vnumquodque horum operum est moueri, moueri tamen ab anima est, & non animæ vt subiecti, in quo hæc formaliter sunt, veluti irasci aut timere non animæ sunt, vt subiecti, sed eo quòd cor ab anima hoc modo mouet. ergo sunt potius instrumentorum, quibus anima exercet motus hosce. Quia vero ratiocinari non est eiusdem rationis,cum his operationibus, ideo addidit. Ratiocinari autem,aut est motus huiusmodi,sicut irasci & timere, aut forsitan aliquid aliud alterius rationis ab his. potissimum est alterius rationis ab illis, si non est differentia inter intelligere & ratiocinari, vt nos secundum veritatem tenemus. Est ergo solutio ꝙ dato ꝙ huiusmodi operationes sunt motus,non sunt motus animæ,vt subiecti, quod mouetur,sed sunt ab anima,vt à causa effectrice omnium motuum & operationum, vt secundo huius dicetur, hæc est prima solutio, vt notat Simpl. per quā concedit has operationes esse motus, non quidē aīæ vt subiecti, sed eorum instrumentorū,quibus aīa vtitur ad hos motus agendos.

Atque quædam istorum fiunt cum aliqua latione mouentur, quædam cum aliqua alterantur, quænam vero sint illa, & quomodo fiant, alia ratio est. ARGYR.

Horum autem accidunt alia quidem secundum loci mutationem quibusdam motis. Alia vero secūdum alterationem, qualia aūt sint,& qūo,alia ratio est. Tex.63.

COMMENTARIVM.

DEDIT primam solutionem supponendo operationes illas esse motus, quia vero posset quis dicere, si operationes illæ sunt motus, vtrum sunt motus eiusdem generis, ideo respondens dicit quòd non sunt motus eiusdem generis, quoniam illarum operationum aliæ sunt motus secundum locum, aliæ vero sunt alterationes. vnde dicit. Et continuetur sic litera, opera illa animæ sunt motus, sed non eiusdem generis, sed alia quidem accidunt quibusdam instrumentis corporis motis secundum loci mutationem. Alia accidunt quibusdam instrumentis motis secūdum alterationem, ergo illarum operationum aliæ sunt motus secundum locum,aliæ alterationes. Sed quia hoc videre non pertinet ad præsentem librum, quia hic liber non agit de motibus,dicit. { qualia aūt,& quomodo alia ratio est } & nō in hoc lib.qualia enim hæc sint & quomodo differant, tractat Arist. secundo Rhetoricorum lib. Themistius autē in hoc loco dicit tria, primum quòd huiusmodi operationes non sunt formaliter motus. sed sunt affectus non sine motu, quod verum est. Timere enim non est per se motus, cum formaliter sit appetitus fugiendi,est tamen cum motu, quia cū infrigidatione extremorum, cum spiritus in timore fluant ad cor. Secundo dicit, ꝙ dato ꝙ sint motus,sunt ipsius animæ vt è quo, & instrumentorum,vt subiectorum. Alia enim iudicat aliquam rem esse dignam ira,cor vero irascitur, ac mouetur motu iræ.Anima etiam iudicat aliquam rem dignā esse lętitia,cor vero gaudet.ergo aīa est vt à quo sunt hmōi affectiones,instrumenta vero sunt, quæ illis mouentur. Tertio dicit, ꝙ aliquid horum affectuum sunt magis cū motu locali,vt irasci, in quo spiritus ad exteriora mouentur. Aliqui sunt magis cū alteratione,vt timere in quo potius

membra infrigidantur. omnes tamen sunt cum motu locali aliquo modo.

ARGYR. *Dicere autem animam irasci vel timere, simile est atque si quispiam animam texere dicat, vel ædificare. Nam melius est fortasse dicere, non animam, sed hominem anima misereri, vel discere, vel ratiocinari.*

Tex 64. Dicere autem irasci animam simile est ac siquis dicat animam texere, vel ædificare. Melius enim fortassis est non dicere animá misereri, aut addiscere, aut ratiocinari, sed hominem anima.

COMMENTARIVM.

HIC dat secundam solutionem, dixit.n. non aīam moueri affectu sed membrum.s.cor, sed quoniam hoc est falsum, nec enim anima, nec cor mouetur dum est pars corporis, alioquin cor haberet per se esse. quasi ergo corrigés datam solutionem respondet aliter, ꝙ nec anima. nec cor mouetur motu affectionis vel operationis, sed homo ipse mouetur anima, homo enim irascitur anima, & corde, anima quidem vt à primo motore, qui dijudicat aliquã rem dignam ira, corde vero tanquã parte primo mota, & hoc dicit. Dicere autem irasci animam simile est ac siquis dicat aīam texere, vel ædificare, sed non dicimus animam texere, nec ædificare. Melius enim (vt inquit) fortassis est non dicere animã misereri aut addiscere aut rōcinari, sed hominem aīa. ergo aīa non mouetur.

ARGYR. *Idque non quia motus in illa sit, sed quia nonnunquã quidem vsque ad illam, nonnunquã vero ab illa. veluti sensus quidam, ex hisce, recordatio autẽ, ab illa ad eos motus, vel status qui sunt in ipsorum sensuum instrumentis.*

Tex. 64. Hoc autem est non quoniam motus est in illa, sed quia aliquando quidem vsque ad illam, aliquando vero ab illa, vt sensus quidem ab his, reminiscentia vero, ab illa ad motus, qui sunt in sensuum organis, aut ad quietes.

COMMENTARIVM.

DIXIT ꝙ melius est dicere hominem misereri anima, q̃ animam misereri, quia aũt posset quis dicere homo mouetur aīa, ergo anima mouetur. Sicut quia homo mouetur pede, ergo pes mouetur, ita quia homo moueť anima, videtur ꝙ anima moueatur. Exponit ergo ꝙ hõ mouetur anima, non ꝙ aīa moueatur. sed quoniam aut ad ipsam fit motus, aut ab illa. Exponit ergo quod dixit, & dicit. Hoc autem est pro tanto bene dictum, quoniam motus non est in illa. ergo homo mouetur anima, non anima mota, vt pede: sed aliquando quidem quoniam motus est vsque ad illam, aliquando vero quoniam motus est ab illa: vt sensus, scilicet motus sensitiui quidẽ sunt ab his sensibilibus: quæ extra sunt: & ad ipsam animam: Reminiscentia autem motus est ab illa anima ad motus, vel ad quietes qui sunt in organis sensuum. Ergo homo nõ mouetur anima tanquam remota, sed vel tanquã principio motus, vel tanquam termino motus. Them. autem dicit, ꝙ homo ædificat per aīam, & texit per animam: quia aīa est subiectum habituum per quos hõ ædificat vel texit. non tñ anima ædificat: nec texit, sicut nec ars ædificat, vel texit. Secundo Them. dicit, ꝙ sensationes terminãtur ad animam, quia species sensibiles ac imagines rerum sensibilium veniunt à sensibilibus, & conduntur in anima sensitiua, quia vero in illa conduntur: nos dicimur per animam sentire. Reminiscentiæ vero contra, incipiunt vbi species finierunt. est enim reminiscentia motus quo defertur species à memoratiua ad sensum communem, in quo fit compræhensio reminiscitiua. cum enim species existens in virtute rememoratiua per spiritus fertur ad sensum cõmunem: tunc cogitatiua prospicit illam, & reminiscitur eius sensibilis, quod per speciem illam repræsentatur. ergo reminiscentia est motus ab anima versus sensibilia. Dixit autem Arist. reminiscentiam esse ad motum vel quietem, qui est in sensatiuo organo, quia reminiscẽtia est ad speciem quæ portatur ad sensum cõmunẽ: modo species est motus vel quies, vt dixit Them. est motus, vt compræhensio, est ges vt imago: verum ad rem non refert. Sed dubitares fortasse quia si anima recipit species sensibilium, ergo mouetur, saltem motu perfectiuo. Præterea Aristot. vbique cõcedit animam cognoscere, modo cognoscere est pati, vnde 3. huius dicit, de parte aũt animæ, qua anima intelligit & sapit. Dicendum ꝙ Arist. loquitur comparatiue, dicit enim esse melius hominem moueri per aīam, q̃ animã moueri. Quare non negat, animam posse esse subiectum aliquorum motuum saltem, vt intellectionis, sensationis, & id genus. Vult tamen ꝙ quo ad nos melius diceremus hominem intelligere, vel sentire, vel moueri per animam, q̃ animam moueri. nam aīam non sentimus, compositũ autẽ sentimus pati aut moueri. Quare licet anima posit esse subiectum aliquorum motuum ẛm inhærentiam, non denominatur subiectum quo ad nos. Vtrum vero sensatio sit alteratio, disputatur hæc quæstio 3. huius. Them. tamẽ quæstionem hanc pertractat hic, sed ad tertium librum te mitto.

Intellectus autem aduenire videtur, & substantia quædam esse, ac non corrumpi. Nam ab ea maxime quæ in senectute fit offuscatione, corrumperetur, nunc autem perinde fit atque in sensuum instrumentis. etenim si senex talem acciperet oculum, videret sicut & iuuenis. Quare senectus non est, quia anima quicquam est passa, sed quia id in quo est aliquid passum est, quemadmodum in ebrietatibus, & in morbis fieri solet. Et ipsum igitur intelligere ac contemplari marcescit, quia aliud quoddam intus corrumpitur. ipsum aũt paßione vacat. Ratiocinari vero & amare, aut odisse non sunt illius affectus, sed huiusce quod habet illud, ea ratione qua illud habet. Quapropter & hoc corrupto, nec recordatur, nec amat, non enim erant illius, sed ipsius communis, quod quidem periit. Intellectus autem, diuinum quid est fortasse, paßioneque vacat. Esse igitur impoßibile moueri animam perspicuum iam ex dictis euasit, quòd si omnino non motu cietur, patet nec à seipsa motu cietur. ARGYR.

Intellectus autem videtur innasci substantia quædam existens, & non corrumpi. maxime enim corrumperetur vtique ab ea, quæ est in senio, debilitate. nunc aũt quemadmodum in sensorijs accidit, si enim accipiat senex oculum iuuenis, videbit vtique sicut & iuuenis. Quapropter senium non est, quia sustinuit aliquid anima, sed id, in quo, sicut in ebrietatibus & infirmitatibus. Et ipsum igitur intelligere & ipsum speculari marcescit, alio quodam interius corrupto. ipsum autem, impossibile est. Ratiocinari enim & amare, aut odisse nõ sunt illius passiones, sed habentis illum, secundum ꝙ illum habet. Quare & hoc corrupto, neque meminit anima, neque amat, non enim illius erant, sed communis, quod quidem destructum est. Intellectus autem fortassis diuinus quid, & impassibile est. Quod igitur non sit possibile moueri animã, manifestum ex his. Si autem penitus nõ mouetur. manifestum ꝙ neque à seipsa. Tex. 65. Tex. 66.

COMMENTARIVM.

SED est quæstio magna circa prædicta, nam si operationes sunt totius, & non animæ, tunc intellectus esset corruptibilis, quia ipsum intelligere corrumpitur, ergo & intellectus. Quod autem intelligere corrumpitur, patet quia corrumpitur totum, cuius est intelligere. Quod autem corrumpatur intellectus, si corrumpitur ipsum intelligere, probatur, quia intelligere proficiscitur ab intellectu, ergo non potest corrumpi, nisi intellectus corrumpatur. Hanc quæstionem soluit, & ponit hanc, vt ita dixerim, conclusionem primo pro solutionis materia. Postea soluit ad formam quæstionis ibi. {Et ipsum igitur intelligere.} Est conclusio hæc, anima humana, quam vt

Simpl'

Simpl. dicit in cõm.hic vocat intellectum,est incorruptibilis. Secundum vero Them.& Simpl.hic non respondet ad aliquam tacitam qõnem,sed de animę immortalitate disputat,de qua ponit conclusionem prædictam: vnde dicit. §Intellectus autem videtur innasci substantia quędã existens,& non corrumpi,§& per intellectum, (vt Simpl. dicit,)humanam animam intelligit, & per innasci. Exponit Them.intus accidere,Simpl.vero per innasci intelligit illud quod alibi.s.libro de generatione animalium appellauit aduenire corpori.Dixit autem §substantia quędã existens§nõ q alię animæ nõ sint substantiæ, vt dicit Simpl. quia omnis anima est substantia,sed per substantiam intelligit per se existentem,& immaterialem existentem, & dixit.quędam quia semper talis manet,vt Simpl.dicit.Est ergo conclusio, humana aĩa est substantia quædam existens, incorruptibilis. Hac cõclusione posita, probat eam, quia si esset corruptibilis,esset debilitabilis saltem à senio. Modo nõ est debilitabilis à senio:& hoc dicit.Maxime.n.corrumperetur,hoc est debilitaretur vtiq; ab ea debilitate, q̃ est in senio.Destruit ɔ̃ns,& inquit,nunc autem queadmodum in sensorijs accidit.s.q si senex acciperet oculum iuuenis,videret vtique sicut & iuuenis:sic si senex acciperet sensoria iuuenis quæ seruiũt intellectui,intelligeret vt iuuenis.Propterea cõcludit,quapropter senium nõ est, quia sustinuit aliqd imbecillitatis aĩa, sed quod corpus in quo aĩa est,imbecillitatis quicq̃ sustinuit,sicut accidit in ebrietatib⁹ & infirmitatibus,vbi aĩa nihil imbecillitatis habet, sed corpus,ergo anima nõ est corruptibilis. Vbi animaduertas exemplum istud,quia est probatio à signo, & solutio tacitæ qõnis.Probatio quidẽ cõclusionis,quia vt Aris. dicit secundo rhetoricorum operatio intellectiua semper augetur vsq; annum.50.inde debilitatur.Argumẽtor ergo in.50.anno intellectus augetur in sua operatione,& senectus iam imbecillis est.ergo intellectus nõ debilitatur ,ꝑpter senium,nõ ergo est corruptibilis.nam in anno.50. hõ est debilis,& intellectus est ĩ statu suæ perfectionis, ergo cum intellectus nõ debilitetur in senecta,nõ erit corruptibilis.Hoc ergo exemplum est probatio.Quod sit solutio, patet,quia posset quis dicere,in decrepita ætate intellect⁹ debilitatur,innuit solutionem per illud exemplum, quia id fit defectu organi,nõ autem defectu intellectus . ergo hoc exemplum est solutio qõnis. Patet ergo ab hoc signo intellectum non esse corruptibilem, vnde potest signũ sic componi,oẽ corruptibile est debilitabile, intellectus non est debilitabilis,quia maxime debilitaretur in senecta.Ergo intellectus est incorruptibilis. Deinde rñdet ad formam qõnis iuxta primam expositionem, vel ſm Simpl. & Them.ostẽdit,cum immortalitate animæ intellectiuę stare ipsum ĩtelligere esse corruptibile:& dicit.Et ipsum igit̃ intelligere & ipsum speculari marcescit, alio quodam interius corrupto.s.phantasia, ipsum vero intellectum corrumpi impossibile est.Cũ vero dicebatur q istæ sunt operationes intellectus,ergo nõ possunt corrumpi,nisi intellectu corrupto.Respõdet Aris.q rõcinari & amare & odisse,nõ sunt passiones illius intellectus, sed huius hominis habẽtis illum intellectum,quatenus habet illum. eo.n.intelligit quo habet intellectum.Propterea cõcludit, quare & hoc corrupto.s. hoc composito aboleto, neq; meminit aĩa neq; amat,quia nõ erãt passiones illius intellectus,sed compositi cõis ex intellectu & corpore,quod cõe ac compositum & destructum est. Intellectus aũt fortasſis cũ sit quid diuinius ac impassibile,nõ destruitur. Hæc ad formã argumenti epilogat,vt patet. Digreditur aũt Them.hic, & mouet qõnes multas contra Arist.quarum prima est circa sermonis cõnexum,quia Arist.cœpit disputare, an anima moueat̃ vel nõ,& transit ad disputãdum an intellectus sit quædam substãtia, quæ intus accedẽs sit corruptibilis. Modo nõ videtur quæstio de mortalitate pertinẽs ad.q.de motu animæ. Secũda qõ est,quia nõ potest agi de animæ immortalitate nisi supponatur definitio animæ . ergo hic nõ cõuenit agere de immortalitate. Tertia qõ difficillima est cõtra signum Arist.nam ex eo probarem sensum esse incorruptibilem, nam si sensus esset corruptibilis,debilitaretur in senecta. Q. autem non debilitetur, probatur,

Digressio Them.

quia si senex acciperet oculum iuuenis , videret, vt iuuenis,ergo debilitas nõ accidit sensui,sed organo.ergo sensus est perpetuus. Quarta qõ est,quid Ari. intelligat per id interius corruptũ,quo marcefacto,& intelligere & ratiocinari marcescũt. Quinta an id quod interius corrumpitur,ab alijs animalibus haberi ponit, an à solo homine. Sexta qõ, vtrũ ad hoc,vt homo differat à cæteris animalibus:oportet intellectum esse formam hominis,eum perficientẽ.Si.n.sufficit,vt sit forma homini assistens,cur sensitiua nõ sufficit vt sit assistens ad hoc vt homo differat à plãtis. Septima quid Aris. intelligit per ipsum intelligere & speculari.nam si per intelligere intelligit cognoscere simplicia,per speculari cognoscere complexa, emergit qõ vtrum virtus simplicia cognoscẽs sit præstãtior virtute cognoscẽte composita.Prima facie videtur q intellectus composita cognoscẽs sit præstãtior,quia cognoscere composita artis est,cognoscere simplicia nõ est artis . Ad oppositum vr̃ ratio , quia circa cõplexa est verum interdum, & falsum.Circa simplicia vero nõnisi verum. Hæ igit̃ sunt qõnes Them.quas ipse insolutas nobis reliqt. Præterea. Contra signum Aris.est qõ difficillima, qñ aduersarius diceret posset intellectum esse in senio debilitatum vi senij, verum vi habitus in iuuẽta acquisiti relinquitur in senio fortis,quia plus habitus recompẽsat,q̃ senectus debilitet. Has autem qõnes nos disputauimus lib.primo de intel- 95
lectu nostro. Vbi diximus q secũdum Auer.præsenti cõmento,cum Arist.proposuit probare contra Timæum animam esse immobilem,& oñdit ipsam nõ moueri motu alterationis,nec motu augmẽtationis,nec motu locali, nũc oñdit q nec mouetur motu generationis, nec corruptionis.Propterea oñdit humanam animã nec esse generabilem,nec corruptibilem, quam expositionẽ olfecit Simpl. vt in eius cõmentario patet. Cum vero dicebatur in hoc loco non conuenire agere de immortalitate animæ, quia nõdum patuit eius definitio,Dicẽdum q hic non agit per se de animę immortalitate,sed obiter,propterea vt probaret eam nõ esse per se mobilem,potest autem agere de immortalitate animæ obiter, quia nõ agit secũdum omnem modum de illa,ideo nõ requiritur definitio animæ. Preterea. Ea quæ dixerunt veteres de definitione animæ sufficiunt pro disputatione parua,& obiter occurrente de immortalitate animæ . Tertia qõ dissoluitur, quia vt Simpl. dicit hic : Arist.probat immortalitatem animæ nõ per demonstrationem,sed coniecturabiliter, ex eo qa anima viget modo opposito ipsi corpori, viget.n.qñ senescit corpus,cum.n.corpus in senecta marcescit, tunc anima rõnalis fortior est.At si rationalis anima cum corpore connasceretur, & cum eo moreretur,corpore vigente,vna vigeret & corpore senescẽte vna senesceret. Siquidem omne cõgenitum alicui corruptibili simul augetur, ac diminuitur cum illo.Ex quo fit q cum rationalis anima nec simul augeatur,nec simul diminuatur,nec cum corpore congenerabitur,nec cum corpore commorietur. Cõtra vero nõ sequitur(vt Simpl.inquit) quia stat aliquã virtutem habere operationes,quæ cũ organis simul vigent,ac diminuuntur,quæ tñ non corrumpitur. Causa.n.est, quia imbecillitas accidit in actionibus non propter imbecillitatem virtutis,sed organi,quo vtitur virtus.Propter hoc Arist . addit,q dato q intellectus operatio ac eius intelligere marcescat,in senio nõ propterea intellectus corrũpitur,vt patet & in morbis,& in ebrietatibus . Sed dices, cur sensus in senio impeditur,intellectus non ? Respondet Simpl.qa sensus est virtus organica,intellectus non. Cuius signum dicit Arist.quia intellectus non debilitatur à forti intelligibili,sensus vero sic. Sed dices si intellectus non est organicus,cur corrumpitur eius intelligere alio quodã corrupto intrinsecus,vel spiritu vel complexione . Respondet Simpl.hoc esse propter habitudinem ac naturalem coordinationem,ac connexum intellectus ad virtutes sensitiuas : propterea marcescit ipsum intelligere illis corruptis. Hæc sunt,quæ Simpl.in commentario dicit de Aris. signo. Auer.autem in præsenti commentario dicit , q signum istud est sufficiens,ac probabile,& non demonstratiuum.nã mos Arist.est inducere rationes probabiles, aut

Tract. primo cap.11.& 12.

post

post demonstratiuas,aut in eo loco, in quo non docet rationes demonstratiuas.Et sic cessant omnes rationes contra signum istud. Quarta quæstio deletur à Simpl.ꝙ Arist. intelligit per interius corruptum, spiritum vel cōplexionem,Auer.vbiq; intelligit phantasiam, quæ dicitur sensus deseruiēs intellectui. Ad.5.patet solutio.3.& 2. huius.vbi dicemus ꝙ si homo debet essētialiter à brutis differre, intellectus debet esse illius forma perficiens. Et sic soluitur 6.& 5.qō simul. Ad.7.dicendum ꝙ Arist.per intelligere & speculari intelligit idem, alterū.n.alterius est expositiuū, & intelligit tā simplex q̄ compositum, vtrum vero cognitio simplex sit prestantior composita,bona qō est,sed huic proposito impertinens. Ad vltimam cū dicebatur recompensari debilitatem intell's propter habitum, Auer.& Simplic.dixerunt signum hoc non esse demonstrationem. Verum dici pōt ꝙ nullo habitu in intellectu manente Arist. 2.rhetoricorum asserit intellectum semper crescere vsque ad.50.annum,vbi senectute deberet esse valde imbecillis. ergo recompensatio non est propter habitum. Sed est qō magna.nam Arist. aperte dicit hic intellectū non corrumpi,sed remanere post mortē,intelligere vero eius corrumpi.ergo remanebit aīa ipsa ociosa. Dicendum apud Arist. ipsum intelligere phantasticum corrumpi,quod hic appellat speculari . hoc.n.habet anima nisi per conuersionē ad phantasmata.Intelligere autē simpliciter,quod,est rerum, nō in phātasmatibus,sed in suis indiuiduis,vel in suis causis existentium,non corrumpitur.Verum de hoc in libello de immortalitate animæ abunde diximus.

ARGYR. *Atqui numerum animam esse dicere seipsum motu cientem,multo longius quàm ea quæ dicta sunt,à ratione distare videtur. Nam ijs qui id asserunt, ea primum impossibilia quæ emergunt ex motu,deinde propria quædam, ex eo quia dicunt ipsam numerum esse,eueniunt.*

Tex.67. Multo autem ijs,quæ dicta sunt irrationabilius est dicere animam esse numerum seipsum mouentem.Insunt enim his impossibilia prima quidem, quæ ex ipso moueri accidunt. Propria autem, ex eo quia dicunt ipsam esse numerum.

COMMENTARIVM.

POST hæc Arist.disputat contra definitionem de aīa datam à Xenocrate, contra quam non solum argumentatur contra verba, vt Andronicus & Porphyrius dixerunt, sed contra mentē, vt Them. dicit, vt colligi pōt ex libris, quos ille de rerum natura perscripsit,vbi Xenocr.apertissime tradit animam numerum esse, qui ex vnitatibus constat.Cōtra quem Arist. primo sumit qualis hæc positio sit comparando ipsam ad aliorum de anima positiones,& dicit§Multo autem ijs, quæ dicta sunt irrationabilius est dicere animam esse numerū seipsum mouentem§ Qm̄ contra hanc contingunt geminata absurda, nam insunt contra hanc opinionē primo impossibilia,quæ sunt facta contra eos,qui dixerunt ipsam animam moueri. Secundo contra hanc sunt propria impossibilia quæ contingunt, in eo quod dicunt animam ipsam esse numerum. Quare cū hæc habeat duplata impossibilia, non iniuria dicitur ab Arist. cæteris absurdior,vt Simplicius exponit.

ARGYR. *Quo nanque modo vnitatem moueri intelligere oportet, & à quo & quo nam pacto,cum impartibilis sit,& nullam habeat differentiam? si enim motiua sit, atque mobilis, diuersam eam esse oportet.*

Tex 67. ἀδιάφορον Indifferentem. Indiuisibilem. διαφέρειν Diuidi Differre.

Quomodo.n.oportet intelligere vnitates moueri, & à quo,& quō impartibilē & non differētem existentem?Nam si est motiua & mobilis, differre oportet.

COMMENTARIVM.

NVNC obijcit contra definitionem Xenoc. Et secūdum Them.querit quomodo oportet intelligere vnitates moueri,si anima est numerus seipsum mouens,cum numerus sit suæ vnitates,tunc vnitates sese mouebūt, ideo quærit quomodo oportet intelligere vnitates moueri, an (vt Them.supplet) ex illis aliquæ moueant : aliquæ moueantur,an omnes & moueant simul & moueantur, non.n.dici potest aliquas mouere, aliquas moueri,quia tūc aīa nō esset numerus s̄m se,& quodlibet sui seipsum mouēs,cū non q̄libet sui vnitas seipsam mouet. Sin autē omnes mouētur tunc quæritur an à seipsis, an ab alijs,non ab alijs,quia tūc non seipsæ mouerent, & sic anima non esset numerus secundum se,& quolibet sui seipsum mouens . Sin vero oēs mouentur & q̄libet à seipsa.Contra obijcit & inquit, qūo oportet intelligere impartibilem & indiuisibilem existentē seipsam mouere ? nam,vt inquit, si est motiua & mobilis,diuidi oportet eam in duas partes, quarū altera est mouens,& altera mota.modo vnitas nō est diuisibilis in huiusmodi partes.ergo nō quælibet seipsam moueret. Hæc est expositio Them.vbi patet eum legere verbum §vnitates§ in plurali. Simpl.vero legit§vnitatē§ in singulari. Et tūc textus est supplendus hoc modo. Si aīa est numerus seipsum mouēs, tunc per conuersionem in terminis numerus seipsum mouēs erit anima.Hoc aūt esse nō potest,nisi singulæ numeri,qui est anima,vnitates,seipsas moueant,quo subintellecto,quærit Arist.qūo oportet intelligere vnitatem moueri,hoc est expositiue,& à quo,vtrum,à seipsa,an ab alio.Cū nonnisi à seipsa,qūo oportet intelligere ipsam impartibilem, & non differentem in partibus suis existem moueri à seipsa, nam si est motiua & mobilis, differre in partibus oportet,vtroq; modo verba stare possunt.

Præterea cum lineam quidem motione superficiem facere dicant,punctum autem lineam,vnitatum etiam motus erunt continuo lineæ. punctum enim vnitas est positionem habens. atq; numerus animæ alicubi est,positionēq; habet. ARGYR.

Amplius autem,quoniam dicunt lineā motam planum facere,punctum autem lineam,& vnitatum motus lineæ erunt. Punctum enim vnitas est positionem habens. numerus autem animæ,iam alicubi est,& positionem habet. Tex.68.

COMMENTARIVM.

HAEC est secunda ratio cōtra Xenocr. Et Them. intelligit ꝙ si anima est numerus seipsum mouens,anima esset puncta,quæ se mouent,eo quia punctus & vnitas non differunt, nisi quia punctus positionem habet in cōtinuo, vnitas nullam habet positionem,tn̄ quantum ad rem nulla differētia est.vltra anima est puncta quæ sese mouent, sed puncta cum mouentur, faciunt lineas,sicut lineæ cum mouentur faciūt superficies, ergo anima facit lineas, hoc est falsum,quia tūc anima nō faceret animal, sed lineam.Profecto hæc ratio est bene colorata,sed ipsam nescio verbis Arist.applicare. Melius ergo Simplicius,legit,vel magis ad verbum,hoc pacto puncta mota faciunt lineas, numerus qui est anima, est puncta, quæ mouentur. ergo numerus,qui est anima facit lineas. De ratione tangit minorē, & dicit. Amplius autem,qm̄ dicūt lineam motam planum facere,punctum motum lineam,ergo vult habere, ꝙ puncta mota faciunt lineas,& pro ergo vnitatum motus sunt lineæ,hoc est ergo vnitates motæ faciunt lineas.Tenet argumentum,quia punctum non differt ab vnitate,nisi positione. Addit quasi minorem , sed numerus qui est anima, quatenus alicubi est.s.in corpore , & positionem habet in corpore supple est puncta.ergo numerus qui est anima,facit lineas,non ergo animal quod est contra Xenocratem. De hac ratione primo ponit maiorem,secūda ibi §Et vnitatum motus. § ponit conclusionem.3. ibi § Punctum.n.§ ponit minoris probationem.4. ibi § Numerus autem animæ.§ponit minorem. Hoc pacto in verbis potest poni ordo,tu vero aliter si potes aptare,apta.

Præterea si quis à numero numerum vel vnitatem abstulerit,alius relinquitur numerus. atqui plantæ multaque animalium,viuunt diuisa,& eandem animam specie videntur habere. ARGYR.

Amplius autē, à numero quidem si auferat aliquis numerum , aut vnitatem, relinquitur alius numerus. Plantæ autem & animalium multa diuisa viuunt, & videntur eandem habere animam speciē. Tex.68.

COM-

COMMENTARIVM.

Tertio obijcit, à numero cum aufertur numerus, aut vnitas, relinquitur alius numerus specie. Vt si à quinario aufertur vnitas, relinqtur quaternarius, si aufertur ab eo binarius, relinquitur trinarius. Sed ab anima cum aufertur aliqua pars animæ, vel anima remanet eadē specie, (nam plātæ & animalia multa, vt insecta, cum diuiduntur, aufertur anima vel pars animæ ab eorum animabus, & tñ videtur eandem specie animam habere,) ergo anima non est numerus. Dicit hic Simplic. ꝙ hic refellit positionem Xenocr. Arist. quātum ad id quod dixit Xenocr. animam esse numerum, quia hucusque refutauit opinionem illam, quantum ad id quod dixit animam esse numerum se mouentem. Qua ratione hæc est prima ratio, qua probat animam non esse numerum, vt Simpl. autumat.

ARGYR. *Atq; nihil referre videbitur, vnitates ne dicātur, an corpuscula parua. Etenim si puncta fiant ex Democriti pilulis, modo maneat quantitas, erit in ipsis aliud quidem quod mouet, aliud autem quod mouetur, sicut in magnitudine, nō.n. quia magnitudine differunt aut paruitate, id quod dictum est accidit, sed quia subeunt quantitate. Quocirca necesse est aliquid esse, quod ipsas vnitates mouebit. quòd si id quod in animali mouet anima est, & id quod in numero mouet anima est. Quare anima non est id quod mouet atq; mouetur, sed id quod mouet duntaxat.*

Tex. 69. Videbitur autem vtiq; nihil differre dicere vnitates, an corpuscula parua. etenim ex Democriti sphærulis, si fiant puncta, modo maneat quantitas, erit aliquid in ipso hoc quidem, quod mouet, illud autem quod mouetur, sicut in magnitudine. non.n. propterea ꝙ magnitudine differt hoc aut paruitate, accidit quod dictū est, sed quia quantum. Vnde necesse est aliquid esse motiuum vnitatum. Si autem in animali id quod mouet, anima est, & in numero. Quare non quod mouet & quod mouetur, est anima, sed quod mouet solum.

COMMENTARIVM.

Qvarto obijcit cōtra Xenocr. quātum ad id, quod dixit animam esse numerum seipsum mouētem: & vult ꝓbare animam esse quod mouet solum, & non quod mouet & mouetur. Pro deductione ergo sumit primo, ꝙ nihil differt dicere animam esse vnitates, hoc est numerum cōpositum ex vnitatibus, aut numerum compositum ex corporibus paruis, quātum ad hoc quod sit numerus seipsum mouēs, cuius causam affert, & dicit, etenim ex Democr. sphærulis si fiant puncta, hoc est, si sumātur vt puncta, modo in talibus pūctis seruetur quātitas, in ipso numero qui ex illis resultat, semper erit aliquid, qđ mouet, & aliquid quod mouetur, veluti in magnitudine ipsa est aliquid quod mouet, & aliquid quod mouetur. Ergo quātum ad hoc ꝙ aīa sit numerus seipsum mouens, nō differt dicere ipsam esse numerum compositum ex vnitatibus, vt dixit Xenocr. vel compositum ex corpusculis loco pūctorum acceptorum, vt dixit Democr. quia quouis modo dicatur, modo numerus sit quātus, & partes, ex quibus cōstat, sint quantæ, semper in numero, qui est anima, est aliquid mouens, & aliqd quod mouetur, veluti in magnitudine ipsa. nam vt inquit, nō propterea quia hoc.s. numerus differt magnitudine aut paruitate, hoc est magno aut paruo accidit quod dictum est.i. nō propterea quia numerus differt magno à numero paruo qui differt à magno paruitate, hic numerus magnus mouetur, paruus nō mouetur, sed in eo aliquid mouet & aliquid mouetur, quia quātus, quare cū numerus sit quantus siue fiat ex vnitatibus, vt dixit Xenocr. siue fiat ex corpusculis, vt dixit Democr. non differt dicere animam esse numerum seipsum mouentem. Hæc est suppositio. Ex hac concludit, ꝙ sit ipsarum vnitatum, hoc est ipsius numeri, q̧ est vnitates, aliquid motiuum. Hæc suppositio deducitur, quia probatum est in numero qui est seipsum mouēs esse mouens, & quod mouetur, ergo est quoddam motiuū numeri. His sumptis argumētatur quasi à simili, ꝙ si ī animali quod mouet, anima est. ergo in numero quod mouet, est anima. Tenet argumētum, quia nō maior ratio videtur ꝙ anima in animali sit mouens magis quàm in numero. Ex his infert cōclusionem, ꝙ anima non sit id quod mouet, & mouetur insimul, sed ꝙ mouet solum, & ita nō erit numerus seipsum mouēs cōtra Xenocr. Annotatione dignum, breuiter rationem cōsistere in hoc, eodem modo anima se habet ad numerum, quo se habet ad animal, sed anima est motiuum animalis, & nō quid mobile, ergo est motiuum numeri, & nō numerus seipsum mouens. cæteræ suppositiones nō sunt ad syllogismum, sed ad obiectionem, quia posset dici ad hanc rationem in numero nō esse duo.s. mouens & motum: propterea declarauit in numero esse hęc duo tā si numerus sit ex vnitatibus Xenocr. q̄ si fiat ex corpusculis Democr. & posset dici aīam esse numerum vnitatum, non corpusculorum, dixit nullam esse differentiam inter asserere hoc, & illud, quia quouis modo dicatur, anima est numerus seipsum mouens. Hæc ergo non ad rationem sunt accepta, sed ad obiectiones tollendas, quæ fieri possent cōtra rationem. Hāc ergo expositionem ex commentarijs Simpl. pro parte & paraphrasi Them. pro parte collegi, & quidem non sine magna obscuritate. Tu vero si melius habes, melius dicas.

At vero qui fieri potest, vt hæc, vnitas sit? oportet.n. ipsius ad cæteras aliquam differentiam esse. at vnici puncti: quæ nam præter positionem, esse differentia potest? Si igitur vnitates punctaue quæ sunt in corpore, diuersa sunt ab vnitatibus animæ atq; pūctis: erunt ipsæ vnitates in eodē profecto loco. punctū.n. aīæ: locū occupabit puncti corporis. Atqui quid obstabit ac prohibebit, vt si duo pūcta sunt simul in eodem loco, & plura sint duobus ac infinita? quorum.n. locus indiuisibilis est, & ipsa indiuisibilia sunt. Sin vero ea puncta quæ sunt in corpore sint ipse numerus animæ, vel si numerus qui ex punctis constat quæ sunt in corpore sit ipsa anima, cur non omnia corpora animam habent? nam in punctis puncta esse videntur, & etiam infinita. ARGYR.

Contingit autem quo nam modo vnitatem hanc esse? Oportet.n. inesse ipsius quandam differentiam ad alias. Puncti autem solitarij, quæ vtiq; differentia erit: nisi positio? Si igitur sunt aliæ quæ in corpore vnitates & puncta, in eodem erunt vnitates, obtinebunt.n. locum puncti: attamen quid prohibebit in eodem esse, si duæ sunt, & infinitas? & quorum enim locus est indiuisibilis, & ipsa. Si autem quæ in corpore puncta, numerus animæ sunt: aut si qui eorum quæ in corpore punctorum numerus anima est, quare non omnia habent animam corpora? Puncta enim in omnibus videntur esse, & infinita. Tex. 70. Tex. 71.

COMMENTARIVM.

Qvinto obijcit, & primo supponit, ꝙ licet vnitas, quæ est anima differat ab vnitate, quæ non est anima, quatenus vnitas, quæ est anima est mouens, vt conclusum est, vnitas vero quæ non est anima, non est mouēs, tamen inter vnitatem, quæ est anima, & punctum, nulla differentia est, nisi quia pūctus dicit positionem, vnitas non. Vnde dicit, & cōtinuetur sic ſm Simpl. hoc motiuum quod est anima, cōtingit quodam modo hāc vnitatem esse.s. motiuam, & sic vnitas quæ est anima differt ab alijs vnitatibus, quæ nō sunt anima, non tamen differt à puncto. Cuius causam dicit quia oportet ipsius vnitatis quæ est anima inesse ad alias vnitates, quæ non sunt anima, esse quādam differentiam. Sed puncti solitarij, hoc est quo punctus est, q̄ vtiq; differentia erit, nisi positio? Vult ergo ꝙ licet vnitas, quæ est anima, differat ab alijs vnitatibus, quæ nō sunt anima, quia vnitas animæ est motiua, cæteræ nō sunt motiuæ, non tamen differt à puncto, nisi sola positione. Ex his vult habere vnitates quæ sunt anima & puncta animæ eadem esse. Locutus autem est in singulari, quia veritas est ꝙ anima non est numerus nec vnitates, sed si quid horum sit, est vnitas. Verum ſm Xenocr. oportet dicere animā non vnitatem,

tatem,sed vnitates esse,quia est numerus,qui est vnitates, sed quouis modo sit,vnitates quę sunt anima & pũcta quę sunt anima,eadem sunt. Et hęc est suppositio s̃m Simpl.& Them̃.tunc syllogizat contra Xenocr. vel pũcta & vnitates,quæ sunt ipsa aĩa sunt alia à punctis & vnitatibus corporis.vel sunt eadem ac eiusdem rationis cum punctis & vnitatibus corporis.Destruit primum membrum & dicit. Si igitur vnitates & puncta: quæ sunt in corpore siue quæ sunt corporis, sunt alię alteriusq; rõnis à pũctis,ac vnitatibus,quæ sunt anima: tunc vnitates & puncta aĩæ & corporis erunt in eodem loco,quia omnia obtinebũt locum puncti,tunc quærit,attamen quid prohibebit si duę vnitates sunt in eodem loco:ibidem esse infinitas vnitates? nihil n.prohibere videtur,quia quorum locus est indiuisibilis,& ipsa locata indiuisibilia sunt,& econtrario, quare in vno eodemq; corporis puncto,poterunt esse animæ infinitæ,quod derelinquit tanq̃ absurdũ.Deinde destruit secundum membrum,& probat ꝙ puncta & vnitates animæ nõ sunt eadem ac eiusdem rõnis cum pũctis & vnitatibus corporis,& hoc proponit.si autem inquit,puncta & vnitates, quæ sunt in corpore sunt numerus animæ,hoc est sunt vnitates & pũcta quæ sunt numerus,qui est anima vel ecõtrario si qui eorum pũctorum quæ sunt in corpore sunt numerus animæ,hoc est vel pũcta vel vnitates quæ sunt anima, quærit,quare non omnia corpora habeant animam, puncta.n.in omnibus corporibus videntur esse,& infinita, ergo.si pũcta corporis sunt eiusdem rationis cũ punctis animæ,tunc omnia corpora,quæ habent puncta,habẽt aĩam, & ita lapides & elemẽta haberẽt animas. Est ergo ratio, vel puncta,quæ sunt anima,sunt eiusdem rationis cũ punctis,quæ sunt corporis vel alterius rationis. Si alterius rationis,ergo plura puncta erũt in eodem loco,& sic infinita,puncta poterunt esse in eodem loco, quare infinitæ animæ in eodem puncto corporis esse poterunt. Sin autem puncta: quæ sunt anima, eiusdem rationis sunt cum punctis quæ sunt corporis, tũc omne corpus habens pũctum, haberet animam,quod est absurdum.

ARGYR. *Insuper: qui fieri potest vt separentur ac absoluantur à corporibus ipsa puncta? siquidem, lineæ non diuiduntur in puncta.*

Tex.71. Amplius autem:quomodo possibile est separari pũcta, & absolui à corporibus? Siquidem non diuiduntur lineæ in puncta.

COMMENTARIVM.

SEXTO obijcit ꝙ data positione Xenocr.anima non esset à corpore separabilis,quod (vt Simpl.inquit) nec est verum,nec placens. Xenocr. ꝑntia deducitur, quia puncta non possunt separari à corporibus.Vnde dicit, § Amplius autem,quomodo possibile est separari puncta & absolui à corporibus?§Hoc.n.est impossibile,siquidem nõ diuiduntur lineæ in pũcta, cum.n.linea nõ diuidatur in puncta, nõ potest pũctum à linea separari. Q. autem linea non diuidatur in pũcta, eo patet: quia diuisio fit in partes: modo puncta non sunt partes. Q. si linea non potest diuidi in pũcta: nec superficies potest diuidi in lineas, nec corpora in superficies vt supplet Simplic. ergo à corporibus non possunt absolui puncta.cum igitur anima sit puncta, non poterit absolui à corpore. Hæc Arist. Quibus Auer. addit,ꝙ tunc homo nunq̃ moreretur, quia homo non moritur nisi separatione animæ à corpore: cum igitur anima non sit separabilis à corpore: homo non erit mortalis.

ARGYR. *Fit autem vti diximus,vt partim idem ij dicant quod illi qui corpus quoddam subtilium partium animam esse dixerunt,partim proprium ipsos comitetur absurdum,corpus ab anima perinde moueri atq; Democr. asserebat.*

Tex.72. Accidit autem,sicut diximus, sic quidem idem dicere,corpus quoddam subtilium partium ipsam ponentibus. Sic autem sicut Democritus dicit, ab anima moueri: proprium inconueniens.

Quia dixit positionem hãc esse cæteris irrationabiliorem,nunc ostendit istud,& proponit hãc esse cæteris irrationabiliorem,quia ad hãc positionem sequuntur absurda omnium positionum. Fuerũt.n.duæ positiones pręcipuæ, prima ꝙ anima sit corpus tenue ex tenuibus partibus cõstituta. Secũda Democr. ꝙ anima mouetur, & corpus ex motu animæ mouetur.Cum vero diceret animam constitui ex indiuisibilibus sphærulis, voluit corpus moueri ex corporibus indiuisibilibus.Oñdit ergo positionẽ Xenoc. esse cæteris irrationabiliorem,ꝙ ad eam sequũtur absurda primæ positionis,& secũdæ,& hoc dicit. Accidit autẽ opinioni Xenocr. quæ ponit animam esse numerum seipsum mouentem. Sic quidem hoc est partim quidẽ dicere idem ponentibus ipsam animam esse corpus subtile subtilium partiũ.§Sic aũt§ hoc est partim autem proprium inconueniens sicut Democr. dicit ab anima moueri corpus, quod inconueniens est,ꝙ corpus mouetur à sphæris indiuisibilibus.ergo hæc positio est cæteris irrationabilior,ꝙ ei accidat dicere & absurdum quod sequitur ad dicentes animam esse corpus tenue,& ad dicentes corpus moueri ab anima composita ex atomis,vt dixit Democritus.

Nam cum anima sit in omni corpore sentiẽte,necesse est in eodem duo corpora esse, si anima corpus aliquod esse ponatur. Et horum etiam sententia qui animam numerum esse censent fit, vt in vno puncto multa sint puncta, aut omne corpus habeat animam, si non numerus quisquã alius atque diuersus à punctis ipsius corporis superueniat. ARGYR.

Siquidem enim est anima in omni eo: quod sentit corpore,necesse est in eodem duo esse corpora, si corpus aliquod est anima. Numerum autem dicẽtibus. in vno puncto: puncta multa: aut omne corpus animam habere: si non quidam numerus differens innascatur: & alius ab ijs: quæ in corpore sunt punctis. Tex.72.

COMMENTARIVM.

Q. ACCIDAT positioni Xenocr. absurdũ,quod accidit eis,qui dixerunt animam esse tenue corpus,ostendit. nam Them̃.abbreuiat,sicut dicentibus animam esse tenuę corpus accidit duo corpora esse in eodem loco: sic Xenocr. dicens aĩam esse puncta, accidit dicere vno in puncto esse infinita,vnde dicit.Siquidem.n.est aĩa in omni eo, quod sentit corpore,si anima est aliquod corpus tenue,vt dicunt,necesse est in eodẽ duo esse corpora,immo necesse est corpus quod est anima, penetrare corpus illud, cuius ipsa est anima. Q. autem simile accidat Xenocr. oñdit & dicit. Numerum autem dicẽtibus ipsam esse,vt Xenocr. dixit accidit alterum duorum,aut in vno pũcto puncta multa esse: & hoc si (vt dictum est) puncta, quæ sunt anima,sunt alterius rationis,à pũctis corporis, in quo ipsa est. aut omne corpus animam habere,& hoc sequitur,si non innascatur quidam numerus differens & alius ab his pũctis,quæ sunt in corpore.nam si pũcta quæ sunt anima, sunt alterius rationis à punctis corporis: nõ sequitur oẽ corpus habere animam: quia nõ omnia puncta corporis sunt anima,cum puncta animæ sint alterius naturæ à punctis corporis.Quo vero ad verba attinet,Arist.nõ facit differentiam inter puncta & vnitates,nec inter puncta & numerum,qui est multitudo vnitatum,quia superius dictum est punctum re non differre ab vnitate: & numerum esse ipsas vnitates. Propterea loquitur sic per diuersa verba, tamen idem semper intelligit.

Fit etiam: vt animal à numero perinde moueatur atque Democritum diximus idipsum moueri censeri. Quid.n.interest paruæ ne pilæ dicantur, an vnitates magnæ,vel vnitates omnino quæ agitãtur motu? vtroq; nanq; modo necesse est ipsas ex eo mouere animal, quia ipsæ motu cientur. ARGYR.

Acciditq; corpus animatũ moueri à numero: sicut & Democritũ diximus ipsum mouere. Quid.n.differt dicere sphæras paruas,an vnitates magnas: aut omnino vnitates motas? vtroq;.n.modo necesse est mouere animal,ex eo quia mouentur ipsæ. Tex.73.

COMMENTARIVM.

Q. VERO accidat Xenocr. moueri corpus ab atomis

mis probat,quia secũdum ipsum, animal mouetur à numero,qui est anima,numerus est vnitates.ergo animal mouetur ab vnitatibus,modo nulla differẽtia est dicere animal moueri à sphærulis & ab vnitatibus: qa sphærula sua paruitate videt vt pũctus & vnitas,quare huic opinioni accidit illud idem absurdum, quod accidit Democr. Vnde dicit, Acciditq; corpus animatum moueri à numero sicut diximus, sup. asseruisse Democr. qui dixit corpus ipsum moueri à sphærulis, siue à numero cõposito ex spherulis. Q. declarat & dicit.Quid,n.differt dicere spheras paruas, quas atomos appellabat, an vnitates magnas, ex quibus fit numerus Xenocr. aut omnino vnitates motas, vt dixit Xenocr.qui dixit vnitates motas mouere animal. q. d. nihil quo ad rem.nam sphęrula est indiuisibilis,& vnitas indiuisibilis,anima est numęrus vnitatum secũdum Xenocr. & anima est numerus sphærularũ secũdum Democr.quare vtroq; modo necesse est has vnitates vel sphærulas mouere animal,ex eo quia mouentur ipsæ. Secundum.n.Xenocratem anima quatenus est numerus vnitatum seipsum mouens,mouet animal. & secũdum Democr. anima quatenus est numerus sphærularum seipsum mouens, mouet animal.ergo nulla differentia est inter has positiones,quo ad absurda.

ARGYR. *His igitur qui motum ac numerum in assignanda anima coniunxerunt,hæc quæ dicta sunt absurda,et alia huiuscemodi multa eueniunt. Est.n.impossibile non solum diffinitionem animæ talem esse,sed etiam accidens.*

Tex.74. Complectentibus igitur in vnum,numerum, & motum,& hęc accidunt,& multa alia huiusmodi. Non.n. solum definitionem animæ impossibile est huiusmodi esse,sed & accidens.

COMMENTARIVM.

EPILOGAT absurda inducta,& vltra illa etiam addit aliud.& dicit, ꝙ Complectẽtibus in vnum, numerum & motum pro animæ definitione,vt fecit Xenocr.qui definiẽs animam complexus est hæc duo dicẽs animam esse numerum qui seipsum mouet: & hæc absurda accidunt, q̃ diximus,& multa alia talia absurda,quia (vt inquit)nõ solum impossibile est huiusmodi.s.numerũ seipsum mouentem esse definitionem animæ, sed est impossibile esse aliquod accñs per talem definitionem de anima assignabile. Simpl.verbum hoc{sed & accñs}intelligit,sed est impossibile numerum à seipso motum esse accidens animæ.q.d. ꝙ numerus,à seipso motus,nec potest eẽ animæ definitio, nec accidẽs animæ. Quã expositionem olfecit Thomas, verum nõ consonat sequẽtibus verbis,vt patebit. Them. vero,& Auer. intelligunt, ꝙ numerus à seipso motus, nec est definitio animæ, nec per ipsam deuenire possumus in cognitionem alicuius proprij animæ accidẽtis.Quæ expositio incidit in nostram.

ARGYR. *Quod quidem patet, si quis ex hac rõne operationes atq; effectus animæ conabitur assignare,cogitationes inquã sensus,voluptates,dolores & cætera istiusmodi, nam vt prius diximus neq; vaticinari ex ipsis facile possumus.*

Tex.74. Manifestum est autem,si quis conabitur ex ratione hac passiones & opera animæ reddere, vt ratiocinationes,sensus,lætitias,tristitias,& quæcunque alia huiusmodi. Sicut enim diximus prius,neque diuinare est facile ex ipsis.

COMMENTARIVM.

ACCEPIT ꝙ aliud absurdum ad definitionem Xenocr. sequẽs est,ꝙ p illam nõ potest reddi causa propriorum accidẽtium animæ. Quod ita sit,igitur nũc hoc exponit,& dicit. Manifestum autem est.s.per illam definitionẽ nõ posse assignari causam accedẽtium animæ, si quis conabitur ex ratione hac assignata à Xenocr. passiones & opera animæ,& vniuersaliter eius accidentia reddere, qualia sunt ratiocinationes,quæ spectãt ad intellectiuum,sensus, qui spectat ad sensitiuum,lætitias,tristitias,quæ spectãt ad appetitiuum,& vniuersaliter quæcũq; animę accñtia sunt huiusmodi.Quod autem per illam definitionem causa horum assignari nõ possit exponit,& dicit, quia ex his.s.numero & motu,quibus definitur anima secũdum Xenoc.vt diximus prius,nõ est facile diuinare, hoc est cõiecturabiliter enũtiare de illis animæ accñtibus. Nam(vt Simpl.dicit) cum numerus sit multiplex, non facile habemus quis numerus causa est cur animal ratiocinetur vel sentiat, lætetur vel tristetur,vel (vt Them. dicit) ex hac definitione non potest reddi causa accedẽtium. Nõ enim quia anima est numerus motus animal intelligit,sentit,ac lætatur.

Tribus autem traditis modis quibus antiqui diffiniunt animam,duos iam reprobauimus,& quas habet vtraq; sententia dubitationes contrarietatesq; pene diximus,et ea inquàm quæ maximæ motiuum ipsam esse ex eo ponit, quia seipsam mouet,& ea quæ corpus ipsam subtilissimarũ partium,aut magis quàm cætera incorporeum esse cẽset. Restat igitur tertius modus atque sentẽtia,quæ ipsam asserit ex elementis constare,quam quidem deinceps consideremus oportet. Atque patet ob hoc ex elementis animam cõstare quosdam dixisse,vt sentiat ea quæ sunt, & rerum vnamquamque cognoscat. ARGYR.

Tribus autem modis traditis,secundum quos definiunt animam, alij quidem maxime motiuum enunciauerunt, eo ꝙ mouet seipsam. Alij autẽ corpus subtilissimum,aut incorporalissimum aliorũ, hæc autem quas dubitationes,& subcõtrarietates habent, percurrimus fere. Reliquum autem est considerare, quomodo dicitur ex elementis ipsam esse. Dicunt,n.quatenus sentiat ea,quæ sunt,& vnumquodq; cognoscat. Tex.75.

COMMENTARIVM.

NVNC Aris.vult disputare cõtra eos qui dixerũt animam esse ex elemẽtis omnium rerum,vt Democr. & Empedoc. Et primo epilogat circa declarata,& dicit. Tribus autem modis traditis à veteribus,secũdum quos definiunt animam,& epilogat illos & dicit. Alij quidem aĩam enũtiauerũt esse quoddam maxime motiuum,eo ꝙ mouet seipsam,& isti sunt qui motu nacti sunt animæ definitionẽ. Alij autem corpus subtilissimum aut corpus cæterorum incorporalissimum, & isti nacti sunt definitionem animæ propter eius in corpus penetrationem. Tũc epilogat absurda,& dicit. Hæc autem quas dubitationes,& subcõtrarietates habẽt ac difficultates percurrimus fere. Hæc de epilogo: Tũc proponit intẽtionem ad ea quę vult dicere, & inquit. Reliquum autem est cõsiderare,quomodo dicitur ab alijs animam esse ex elemẽtatis rerum,& statim respõdens dicit. Dicũt,n.ipsam esse ex elementis quatenus possit illa elemẽta cognoscere,ac sentire,& nõ mõ quatenus cognoscat elemẽta, sed omnia entia quæ sunt ex elemẽtis & quatenus cognoscat vnumquodq; ens cognoscibile,vt postea exponetur. Dicebant.n.nisi anima esset ex elemẽtis,illam nõ posse cognoscere rem sicuti est.

At hanc sententiam multa profecto comitantur absurda, atque eorum quàmplurima quæ fieri nequeunt. Asserunt enim simili cognoscere simile, quasi animas res ipsas esse ponentes. ARGYR.

Necessarium autem est accidere multa & impossibilia rationi. Ponunt enim cognoscere simile simili, perinde ac si animam res ponant. Tex.76.

COMMENTARIVM.

NARRAT positionem,obijcit cõtra illam. Et primo, quia tunc anima esset ipsæ res, probatur, quia cognoscit res,ergo est res. Hoc autem est cõtra experientiam. Vnde dicit, Necessarium autem est accidere huic rationi multa & impossibilia,quia ponũt simile cognosci simili, intelligẽdo per simile idem,perinde ac si animam ponat esse res ipsas quas cognoscit,& sic sequitur ad hãc positionem animam esse res,quod est primum.

Verum non elemẽta sunt solum,vt patet: sed præterea ARGYR.
multa

multa sunt etiam alia. quin potius infinita fortasse numero: quæ constant ex ipsis ac componuntur. Sit igitur ea cognoscere sentireq; animam ex quibus illorum vnumquodq; cõponitur: ac totum ipsum compositum: quo cognoscet quæso vel sentiet, vt quid sit deus, vel homo, vel os, vel caro, et cæterorum compositorum vnumquodq; similiter.

Tex.77. Non sunt autem hæc sola: sed alia multa. Magis autem fortasis infinita numero quæ sunt ex his. Ex quibus igitur est vnumquodq; horum: sit ea cognoscere animam & sentire, sed compositũ quo cognoscet aut sentiret: vt quid deus: aut homo: aut caro: aut os. Similiter autem & quodlibet aliud compositorum?

COMMENTARIVM.

SECVNDO obijcit cõtra eandem opinionem, & sumit pro suppositione, ꝙ anima non solum cognoscit elẽta, sed infinita mista quę sunt ex elemẽtis. Hãc suppositionem nõ probat, sed tanq̃ omnibus manifestam sumit, & dicit. Nõ sunt autem ea, quæ anima cognoscit hæc sola. s. elemẽta, sed alia multa q̃ ex his elementis sunt. s. mista, immo fortasis hæc mista sunt numero infinita. Est ergo suppositio ꝙ aĩa cognoscit non tãtum elementa rerum, sed mista omnia quæ ex elemẽtis constant. Hac suppositione stãte, quærit si elemẽtum anima ipsa cognoscit elemẽto, vt ignẽ igne: aquam aqua: quo cognoscet mistum ex elementis. Quod si dicatur animam cognoscere mistum misto: tunc anima nõ solum erit elementa, sed mista: quod Emped. negauit. Vnde dicit. Sit igitur verum per casum animam cognoscere, & sentire ea elemẽta, ex quibus est vnumquodq; horum mistorum: hoc. n. ponit positio, sed peto, quo cognoscet aut sentiet anima compositum ex elementis, videlicet, quo cognoscet quid sit deus siue cœlum, aut quo cognoscet quid est homo, aut q̃d est caro, aut quid est os. similiter autem quo cognoscet & quodlibet aliud compositorum ex elemẽtis rerum? q. d. nullo, alioquin anima nõ modo esset elemẽta, sed mista omnia, quæ fiunt ex elementis. Quo vero ad verba attinet, Arist. more Empedoc. (vt Simplicius dicit) vocauit deum mistum, quia Empedo. fecit deum sphæram compositam ex elementis. Animaduerte hunc textum obscure legi à latinis, cum ipsum non legant interrogatiue. At apud Them. Simpliciũ, cæterosq; græcos interpretes legitur facile. Legunt enim, vt in græco iacet, interrogatiue.

ARGYR. *Non. n. vnumquodq; istorum est ipsa elemẽta, quouis se se habentia mõ sine vllo discrimine: sed ex ipsis vnũquodq; conficitur ratione quadam compositioneúe, quemadmodum & Empedocles os elementis constare censet. Dicit enim.*

Ceperat ante duas tellus iustissima vasis
Aeris ac fontis partes, Vulcanus & ipse
Quatuor ex octo adiunxit: quis candida, magna
Vis fœcundaq; naturæ, confecerat ossa.

Nil igitur elementa prosunt, si sint in anima, nisi rationes etiam insint & compositio. Vnumquodque enim cognoscit simile, os autem aut hominem non cognoscet profecto nisi ipsa etiam insint, hoc autem, non opus est vnum eorum esse dicere quæ fieri nequeunt. Quis. n. ambiget vnquam, si lapis vel homo vel equus insit in anima, & bonum similiter & non bonum & de cæteris identidem rebus?

Tex.77. ἐπίηρος adamabilis bene apta iusta. χοάνοισι Infundibulis receptaculis. Vasis. Fornacibus. αἴγλης Luminis Fulgor Aeris.

Non. n. quolibet modo se habentia elemẽta, horum vnumquodq; est, sed ratione quadam & compositione, sicut & Empedocles dicit os. Terra autem adamabilis in amplis infundibulis duas ex octo partibus sortita est, aquæ, luminis, quatuor autem Vulcani, ossa autem alba facta sunt. Nulla igitur vtilitas est, elementa in anima esse, nisi & rationes inerũt & compositio. Cognoscet. n. vnumquodq; per simile. os autem aut hominem nihil, nisi & hęc inerunt. Hoc autem ꝙ impossibile sit, nihil oportet dicere. Quis. n. dubitabit, si insit in anima lapis, aut homo, similiter autem & bonũ & non bonum, eodem autem modo & in alijs?

COMMENTARIVM.

QVIA dixit composita quæ ex elementis fiunt, esse quoddam modo infinita, pro multitudine proportionum partium elementorum ex quibus componuntur: hoc exponit auctoritate proprij auctoris. Postea quasi epilogãdo ostẽdit iterum positionis absurditatem, & dicit primo. Non. n. horum mistorum vnumquodque est ipsa elementa quolibet modo se habentia, sed ratione quadam, & cõpositione vnumquodque mistorum ex elementis constat. sicut Emped. dicit constare os, nam hæc sunt verba eius. terra autem adamabilis, in amplis infundibulis, siue receptaculis, siue fornacibus, in ipso osse ex octo elementorum partibus, quæ in illo sunt octo sortita est. Aquæ vero vna pars in eo est. luminis hoc est aeris vna etiam. Quatuor autem partes Vulcani, hoc est ignis sunt in osse. Ossa vero ꝓpter hanc partium elementariarum mistionem alba facta sunt, ergo mistum nõ est elementa ipsa simpliciter, sed sic proportionata, quare cum elemẽtorum proportiones sint infinitæ quibus mista resultant, recte dictum est ipsa mista esse numero quodam modo infinita, Et ita patet id, quod assumpsit. Quo vero ad verba attinet, debes scire, vt Simpl. notat, omne mistum fieri ex elementis secundũ octo partes apud Empedoc. vtrum nõ eadem ratione, quoniam in aliquo misto sunt plures partes terræ, in aliquo plures aquæ, in aliquo plures ignis, in nullo tamẽ esse possunt plures octo partibus elemẽtorum. In osse. n. cũ sint octo partes elemẽtariæ, sunt quatuor ignis, vt Simpl. dicit, propter siccitatem, & album colorem quæ maxime in osse cernuntur, sunt duæ partes terræ, vt denotat eius põderositas. est vna aquæ, vnaq; aeris: vt notat ossis lux. Dicta est autem terra adamabilis, hoc est cõcinna, atque apta, vt cubus ẽm pythagoream traditionem. Cubum. n. eo ꝙ xij. habet latera, octo vero angulos, sex superficies harmonicam facientem proportionem harmoniam vocauere. hac ratione terra cum harmonia sit, apta atq; amabilis à poeta dicta est. De cuba. Infundibula vero (quæ & receptacula, & fornaces dicuntur apud poetam) sunt vacua loca: in quibus mistorum fit temperies. Aquam vero & aerem poeta appellat ieiunum splendorem: ieiunum quidem à labendo ac fluendo: splendorem vero à luciditate eorũ. Hæc de positione Emped. & de verborum expositione. Deinde ostendit errorẽ positionis Emped. repetens rationem tactam: & dicit. Nullus igitur profectus, nullaq; vtilitas est elemẽta in anima eẽ pro cognitione mistorũ, nisi & rationes mistorũ, & ipsa cõpositio insint. nã (vt inquit) cum hæc in aĩa inerunt, anima vnumquodq; mistorum cognoscet per suum simile, & per causam suæ similitudinis. siquidem nec hominem: nec os: nec alia id genus anima cognoscere poterit, nisi hęc. s. ratio, & compositio inerũt. Ad hoc. n. vt res cognoscatur, requiritur vt ipsa cognoscatur: & causa eius. Cum igitur apud Emped. cognoscens aliquid cognoscit, oportet vt sit illi idem, quare & anima si cognoscit aliquid. s. hominem oportet vt sit ratio hoc est proportio elementorũ, ex qua resultat homo: quæ est hominis causa. Et oportet, vt sit homo: qui est ipsa cõpositio. ergo anima si debet omnia cognoscere, debet esse omnia, & omnium rõnes, ac proportiones. quæ sunt rerum causæ. Modo ostendit huius absurditatem, & dicit. Hoc autem ꝙ impossibile sit: nihil oportet dicere, nec ratione demonstrare hoc esse impossibile, quia (vt inquit) quis nã dubitat si insit in anima lapis, aut homo? q. d. nemo, quia, vt Auer. dicit, alterum est inanimatum: alterum animatum, modo hęc nulli pñt simul inesse. Similiter autem quis dubitat & bonum & malum siue nõ bonum an insint animæ, nam cum sint cõtraria, nemo dubitat ea nõ posse animæ inesse. Eodem mõ & in alijs, quis dubitat an possint inesse? q. d. nullus: nullus. n. diceret contraria, aut disperata eidem ẽm rem inesse, dico ẽm rem, q̃a eidẽ inesse similitudines contrariorum prohibet nihil: aię. n. insunt species boni, & mali. Medio etiã insunt species albi & nigri. Sed alicui contraria inesse secundum rem, & identitatem nemo diceret: vt Simpl. deducit.

Præterea

ARGYR. *Præterea cũ id quod est multipliciter dici soleat,(quoddam.n.substantiam: quoddam quantitatem,aut qualitatẽ, aut aliquod alius enumeratorum iam prædicamentorum significat) vtrum ex vniuersis, an non ex vniuersis anima constet? At non videntur communia omnium esse elementa. Ex hisce ne igitur solis constat: quæ substantiarum sunt elementa? At quonam pacto cæterorum etiam vnũquodq; cognoscit? An dicent vniuscuiusque generis elementa propria atque principia esse,ex quibus anima constat? Erit igitur ipsa: & quantitas,& qualitas, & substantia. At fieri nequit: vt ex quantitatis elementis substantia sit,nõ quantitas. Eos igitur qui censent animam ex vniuersis constare: hæc & huiuscemodi alia comitantur.*

Tex.78. Amplius aũt: cum multipliciter dicatur id quod est (significat.n.aliud quidem hoc aliqđ: aliud aũt quantitatem: aut qualitatem: aut etiam quoddam aliud diuisorum prædicamentorũ) vtrum ex omnibus erit anima: an non? Sed non vidẽtur communia omnium esse elementa. Num igitur quæcunq; substantiarũ sunt: ex his solis? Qũo igitur cognoscit & aliorum vnumquodq;? An dicent vniuscuiusq; generis esse elementa: & principia propria: ex quibus animã constare? Erit ergo: & quantitas: & qualitas & substantia. Sed impossibile est ex quantitatis elementis esse substantiam: & non quantitatem. Dicentibus itaq; ex omnibus: hæc & huiusmodi alia accidunt.

COMMENTARIVM.

PRAETEREA objicit cõtra eandem positionem: & supponit nõ esse eadem elemẽta siue principia decem prę dicamentorum,nisi(vt Simpł. dicit)analogicæ: sicut duodecimo Metaph.deducitur,nam id quod est dicitur multipliciter: & nõ vniuoce,ergo decem prædicamentorũ non sunt eadem elementa siue principia. Hanc ergo suppositionem indicat,& dicit. Amplius autem cum multipliciter dicatur id quod est,cuius causam affert,cum dicit §Significat.n.aliud quidem hoc aliquid.s.substantiã,aliud autem quantitatem,aut qualitatem,aut etiam quoddã aliud diuisorum prædicamentorũ§ cum inq̃ ita sit,videtur ꝙ nõ sunt elemẽta decem rerum eadem nisi æquiuoce, vt dictũ est: hæc est suppositio, qua concessa, quærit vtrum anima sit ex omnibus.s.principijs omnium decem rerum: an nõ? Them.intelligit Arist. quærere,vtrum anima sit ex omnibus illis decem rerum generibus. Quæ expositio licet possit stare,melius ad verbum lego cum Simpł. vt interrogatio sit,cum principia decem rerum nõ sint eiusdem rationis: vtrum anima constat illis omnibus,an nõ? Et magis se exponẽs, dicit, sed sup.cum nõ videantur elementa oĩum rerum communia,ac eiusdem rationis: nisi analogice (vt dictum est) num anima ex his solis elemẽtis sit, quæcunq; substantiarum sunt? Si dicitur ꝙ anima ex solis substãtiæ principijs sit,quærit, quomodo igitur cognoscit & aliorũ prædicamentorum vnumquodq;? Non.n.potest dici: vt patet secũdum Emped. ideo dat aliud membrum.s.ꝙ anima constat omnibus rerum principijs,& nõ tantum elementis substantiæ:& dicit. An dicẽt vniuscuiusq; generis esse elemẽta propria,& propria principia,alia.s.atq; alia aliorum,& ex illis proprijs omnium principijs dicẽt animam constare? Cõtra objicit,cum dicit. Erit ergo aĩa & quantitas & qualitas & substantia simul,tenet cõsequentia, q̃a anima constat principijs substãtię,quantitatis,& qualitatis,ergo est substantia,quãtitas,& qualitas,destruit consequens,& dicit. Sed impossibile est ex quantitatis elementis esse substãtiam: quæ est non quãtitas,ergo impossibile est animam esse substãtiam,quantitatẽ,& qualitatem. Tũc epilogat, & quasi ordinat se ad sequentia,& dicit. Dicentibus itaq; animam esse ex omnibus rebus, omnibusq; rerum principijs,hæc accidũt: & alia huiusmodi complura.

Quo vero ad verba attinet. Simplicius ꝑ principia propria intelligit principia cognitionis: quibus cognoscitur genus,& quicquid in ipso collocatur.v. g. principia propria substantiæ: quibus cognoscitur aliquid esse substantiam,est esse ex se stabile,& nõ esse in subiecto, & esse subiectum cæterorum, & nihil ad sui esse accidentibus indigere: & esse vnam numero contrariorum susceptiuã. Principia vero,quibus cognoscitur quantitas atq; aliquid esse quantitatem,sunt,mensura,& tm̃ æqualitatis,& inequalitatis susceptibile,& ad terminum,& ad infinitum accommodabile. Principia vero quibus qualitas,vel aliquid esse qualitatem cognoscitur: sunt simile ac dissimile,& id genus. Principia vero cognitionis cõia,vt Simplicius ĩquit, sunt quæcunq; sunt elementa ac principia cognoscẽdi entia vt entia; quæ non sunt vnius rõnis in omnibus, sed analoga. Sic igitur ẜm hanc expositionẽ si aĩa cognoscit oĩa entia decem prædicamentorum, oportet vt constet principijs cognoscitiuis omnium prędicamentorum proprijs & determinatis. Expositores vero ꝑ principia intelligunt elementa, & essendi principia: imaginantes eadem esse principia essendi & cognoscendi, saltem in scientia propter quid. Volunt aũt principia essendi remota esse oĩum eadem,quia quæcunq; sunt substantiæ ĩmediate,sunt cæterorum remotæ. Immediatæ vero,sunt alia aliorum, quia principia essendi substantiæ sunt substantia: proxima principia essendi accidentium sunt accidentia. Verum an ita sit. 12.lib.Metaph.diximus. Pro pręsenti doctrina sit satis accipere proxima rerum principia essendi esse alia atque alia,vt substantiarum Deum,& primam ipsam materiam, quantitatum, punctum,vnitatem,& momentum. Qualitatum vero gradum & angulum,& de cæteris id genus. Communia vero essendi principia sunt quæ sunt entis vt ens, quæque non prospectant determinatũ genus: vt sunt actus,& potentia, & id genus. Sed quia hæc ad metaphysicum spectant, ideo sufficiant.

Absurdum etiam est simile quidem à simili non pati dicere,simile vero sentire simile, simileq; cognoscere simile putare atq; asserere, deinde sentire,pati quoddam esse moueriq; ponere,& intelligere similiter & cognoscere. ARGYR.

Tex.79. Inconueniens autem est dicere quidẽ impassibile esse simile à simili: sentire aũt simile simile: & cognoscere simili simile. Sentire vero, pati aliquid: & moueri ponere. Similiter aũt & cognoscere & intelligere.

COMMENTARIVM.

Præterea ducit nũc Empedo.ad cõtradictionẽ: vt Themistius & Simplicius exponunt, nam Empedocles dixit impassibile esse simile à suo simili,vt reuera est dicẽdum. Dicebat aũt sentire fieri per simile,& cognoscere etiã per simile, quod illi repugnat, cum dicant intelligere & cognoscere esse pati,nam si est pati, non põt fieri per simile. Vnde dicit. Incõueniens aũt est dicere quidem simile esse impassibile à simili, & dicere simile sentire simile & cognoscere simile suum simile per simile. Et hoc si dicant ac ponãt sentire aliquid esse pati ac moueri,& similiter si dicãt cognoscere,& intelligere pati ac moueri. Implicant enim hæc cõtradictionem: quia si cognoscere erit pati, fit à cõtrario,ergo nõ à simili. Quo vero ad verba attinet, per cognoscere intelligit practicum intelligere,per intelligere vero theoricum: vel alterum est expositiuum alterius, vt velle videtur Simpł. Auer.voluit ꝙ Arist. hic cõtradicat fundamẽto positionis, nam cum contradixit ipsi positioni in se, erat cõueniens nunc contradicere fundamento positionis. Contradicit autẽ positionis fundamento: quatenus non r̃ndent vltima primis,vt Auer. ostendit. Cõm.79.

Atqui multas dubitationes ac difficultates Empedo. habere sentẽtiam,corporeis inquam elemẽtis & sibi similibus, cognosci res singulas: testatur id quod experientia late patet. Partium.n.animalium corporum ex quæ sunt simpliciter terræ, vt ossa, nerui, pili: nihil sentire videntur, quare neque similia sibi, at oportebat tamen. ARGYR.

Tex.79. Quod autem multas dubitationes: & difficultates habeat dicere sicut Empedo. ꝙ corporeis elemẽtis singula cognoscuntur: & ad simile. testatᷣ quod nunc dictum est. Quæcunque enim insunt in animalium corporibus

poribus simpliciter terræ: vt ossa: nerui: pili: nihil sentire videñ, quare neq; similia: & tamen conueniebat.

COMMENTARIVM.

Speciatī, vt placet Them. ac Simpl. Arist. repræhendit Emped. in eo ꝙ dicebat animam per terram cognoscere, ac sentire terrea, non.n. animaduertit eas maxime aīalium partes minime sentire: quæ terrestriores sunt: vt ossa, pili, & id genus. Vnde dicit. Quod autem, dicere sicut Emped. dicit.s. ꝙ corporeis elementis singula cognoscuntur & ad simile, videlicet, per terram, terram, & per ignem, ignem: multas dubitationes & difficultates habeat: testat quod nūc dictum est, hoc est quod nunc dicēdum est, sumpsit.n. dictum est, pro dicendum est, vt Simpl. animaduertit, propter particulam causalem.n. quæ reddit causam, cur quod dicit Emped. dubitationes habeat. Vnde exponit absurda & dicit. Quæcunq;.n. partes quæ sunt simplr terræ, hoc est maxime terrestres, insunt aīalium corporibus, vt ossa, nerui, pili, vngues, nihil sentire vidētur, quare neq; similia anima cognoscet per similia, quod tñ conuenibat dici, stando in opinione Emped. Quo vero ad verba attinet, Simpl. notat, ꝙ nerui nō sentiunt, cuius contrarium dixerūt medici obseruatione moti, nam ex punctura neruorum fit dolor spasmosus. Egid. dixit Arist. per neruos intellexisse neruos terrestres, nō subtiles, nam subtiles sentiūt, terrestres vero nō sentiunt, verū res hæc eget cōsideratione: de qua nūc hactenus. Nō.n. in exēplo debemus multū immorari.

ARGYR. *Præterea: cuiq; principiorum maior ignoratio quàm cognitio inerit nimirum: vnumquodq;.n. cognoscet vnū: multa autem ignorabit, cætera nanq; omnia.*

Tex.80. Amplius autem vnicuique principiorum ignorantia amplior quàm intelligētia inerit. Cognoscet enim vnum vnumquodque: multa autem ignorabit, omnia enim alia.

COMMENTARIVM.

THEMISTIVS intelligit hanc rationem proprio modo, vult.n. ꝙ data positione Emped. anima plus ignoraret, q̃ sciret: quoniā sciret solum ea elementa, quibus constaret, cætera autem alia ab elementis nesciret: quibus nō cōstaret. Iuxta quam expositionem lege verba. § Amplius autem vnicuiq; principiorum § hoc est vnicuiq; elemētorum inerit amplior ignorantia q̃ intelligentia: hoc est merito elementi quo constat anima, magis anima ignorabit q̃ sciet, cognoscet.n. vnumquodq; elemētum solum vnum, multa autem ignorabit: quia ignorabit omnia alia præter illud vnum: ex quo constat anima. Quam expositionē tenet Simpl. Alij per principia intellexerūt substantias separatas. Vnde dicūt ꝙ data positione Emped. tūc vnicuiq; intelligentiarum maior ignorantia inerit q̃ scientia. Quæ expositio friuola est, quia Emped. tales substantias separatas non cognouit, nec dixit ipsas componi ex elementis, ergo græcis expositoribus credendum est.

ARGYR. *Fit etiam Emped. eadem sententia: vt deus sit amentissimus: quippe cum ipse solus vnum elementorum non compræhendat ipsam discordiam inquàm: mortalia vero cuncta cognoscant cum ex vniuersis singula constent.*

Tex.80. Accidit autem & Empedocli insipientissimum esse deum. Solus enim elementorum vnum non cognoscet, discordiam, mortalia autem omnia. Ex omnibus enim vnumquodq; est.

COMMENTARIVM.

Præterea argumentatur, si cognoscens tot cognoscit, ex quot constat, ergo deus, quem ponit Emped. esset omnium animalium cognoscitiuorum insipientior, probatur ꝙ deus quem ponit Emped. est cœlū quod constat solum quinq; principijs.s. quatuor elementis, & amicitia. Lite vero non constat secundum Emped. alioquin cœlū esset corruptibile, vt Auer. deducit. Si ergo deus non constat lite, non cognoscet litem, at omnia animali cognoscitiua constat sex principijs.s. quatuor elementis, lite & amicitia: & sic cognoscunt hæc omnia, deus autem cum ignorabit litem: insipientissimus erit cæteris. Vnde dicit. Accidit autem & Emped. insipientissimum esse deum, deducit, quia solus deus, qui est cœlum, ex quinq; elemētis est, & vnum non cognoscet, videlicet, discordiam, non.n. ex illa cōstat, esset.n. mortalis. Cætera autem animalia mortalia cognoscitiua omnia cognoscunt: quia vnumquodq; eorum ex omnibus est. In hoc loco cōsueuit sumi de decreto. Aris. deū non ignorare mortalia, alioqui deus esset homine insipientior, vt ipse argumentatur contra Emped. Quod Deus cognoscat mortalia.

ARGYR. *Præterea dicat oportet omnino, quam ob causam nō habent animam omnia: cum omne quod est, aut sit elemētum, aut ex elemento vno vel pluribus vel omnibus constet, necesse est enim quod est: aut vnum quid aut quædam, aut vniuersa cognoscere.*

Tex.81. Omnino autem: propter quam causam nō omnia quæ sunt: habent animam: cum omne aut elementum sit: aut ex elemento vno sit, aut pluribus: aut omnibus? Necesse enim est vnum aliquod cognoscere: aut quædam: aut omnia.

COMMENTARIVM.

SIMPL. Them. & Auer. velle videntur ꝙ Arist. inferat omne ens naturale debere cognoscitiuam animam habere. Nam, vt Simpl. deducit, intellectus & anima cognoscitiua sunt apud Emped. elementa & quæ sunt ex elementis, ergo per conuersionem elementa: & quæ sunt ex elementis erunt anima & intellectus vel animata ac intellectiua: & ita oīa erunt aīata anima cognoscitiua. Vel forte Arist. per omnia quæ sunt, intelligit mista, & tunc quærit, omnino aūt, ac vlr propter quam causam non oīa mista quæ sunt: habent aīam? Cum oē aut elemētum sit: aut mistū ex elemento, vno, aut pluribus, aut oībus? q. d. videtur vt oīa mista habeant animam, quia necesse est oē mistum aliquod vnum cognoscere, si constat vno elementorū: aut necesse est mistum cognoscere quædam elementorum, si cōstat, quibusdam, aut necesse est mistum cognoscere oīa si constat omnibus. Locutus est autem disiunctiue: quia non exposcit præsens indagatio, an mistum esse possit ex vno elemento vel pluribus, satis autem sit habere ꝙ si cognitio sit per simile: omne mistum erit animatum anima cognoscente: quod est contra positionem.

ARGYR. *Dubitabit etiam non iniuria quispiam: quidnam id sit quod ipsa continet atque vnit, elementa: nanque materiæ similia sunt. Atque præstabilissimum id esse patet: quod continet, quicquid id tandem sit, at nequit esse quicquàm præstabilius anima, quod quidē dominetur, & magis etiam intellectu, maxime enim rationi consonum est: hunc omnia præcessisse, & præstantissimū omnium & natura dominum esse. Illi autem elementa quæ sunt præcedere censent.*

Tex.82. Dubitabit autem vtique aliquis & quid est tandem vnum faciens ipsa? Materiæ enim similia sunt elementa. Principalissimum autem est illud: quod continet: quodcunque est. Anima autem aliquid esse melius & præstantius, impossibile est. Impossibilius adhuc, intellectu. rationabilissimum enim est hūc esse antiquissimum, & dominum secundum naturam. Elemēta autem dicunt esse prima entium.

COMMENTARIVM.

THEM. resoluit hunc textum in tres rationes. Prima est, cur anima sit vna res, si elementa, ex quibus cōstat anima, sint multa. Secunda, quia elementa potius materiæ similia videntur, q̃ formę, ergo sunt potius principia patiendi q̃ cognoscendi. Tertia, si anima constaret ex elementis, oportet esse aliquam præstantiorem ac excellentiorē naturam, quæ illa elementa vniat. modo in animali nihil est intellectu atq; ipsa anima præstantius. verum rationes istę non possunt verbis Aristotelis applicari. Propterea Simplicius solum ex verbis Arist. vnam rationem facit, quam Aristo. vigorare videtur interrogando contra Empedo. cum

cum dicit. Dubitabit autem vtique aliquis,& quid est tandem vnum faciens ipsa elemēta,vt ex ipsis resultet anima? Quod vero,elementa non faciant seipsa vnum in anima, probat cum dicit. Materia.n.videntur & elementa esse. ergo aliquid oportet esse ꝙ illa faciat vnum. Materia.n.nec facit se,nec facit se vnum.vnde,vt Simplicius inquit, omne corpus siue sit simplex siue compositum esse nō habet per se,nec à seipso,sed esse habet secundum alterum formale,& ab altero efficiente,vel finali causa.quare elementa non possunt fieri vnum per se, nec à seipsis. Cum declarauit ꝙ faciens elementa vnam animam, non sint ipsa elementa probat, ꝙ faciens elementa vnam animam non sit aliquid præstantius anima vel intellectu, & primo sumit quale esse debet,quod facit animam vnam, & elementa vnam animam,& dicit. Principalissimum autem est illud quod cōtinet,quodcunq; est, anima autem (vt inquit) aliquid esse melius & præstantius impossibile est.Impossibilius adhuc est aliquid esse melius ac præstantius intellectu, immo est maxime rationi consonum hunc intellectum esse antiquissimum & dominum secundum naturam. Sic igitur, si elementa fiunt vna anima, vel fiunt vna anima à seipsis, & hoc nō, quia sunt materia.vel ab aliquo digniori ipsa anima ac intellectu, & hoc minime q̄a nihil est in nobis dignius anima ac intellectu. Præterea ipsi faciunt elementa prima entium,ergo nihil possunt ponere præter elementa. Quo vero ad verba attinet, cum Arist. dixit,nihil esse melius anima:Simplicius intelligit eorum quæ sunt in nobis. nam simpliciter aliquid est anima melius, & per intellectum Simplicius intelligit rationalem animam.Vis autem rationis est,elemēta fiunt vna anima, vel à seipsis,vel ab ipsa anima, vel ab aliquo præstantiori anima,cum autem à nullo horum elementa fieri possunt vna anima. ergo falsum est elementa fieri vnam animam. Hæc est vis rationis secundum Simplicium.

ARGYR. *At enim nemo prorsus de omni anima dixit, nec eorum qui censent ipsam ex elementis,ideo constare, quia sentit cognoscitq; ea quæ sunt, nec etiam eorum qui maxime motiuum ipsam asserunt esse.non enim omnia mouentur,quæ sentiunt. sunt enim animalia nonnulla quæ non mouentur loco, & tamen hoc solo motu anima videtur animal agitare.*

Tex.83. Omnes autem & qui ex eo ꝙ cognoscit & sentit ea quæ sunt,ex elementis dicūt ipsam,& qui maxime motiuum,non de omni dicunt anima. neq; enim sensitiua omnia,motiua sunt.Videntur.n.esse quædam animalium manentia secundum locum,& tamen videtur hoc solo motu mouere anima animal.

COMMENTARIVM.

SECVNDVM Simplicium Aristoteles intendit declarare ꝙ nulla definitio data de anima ab antiq̄s, est communis omni animæ. Empedocles enim dixit ꝙ anima est substantia cognoscitiua ex omnibus elementis composita. Alij dixerunt ꝙ anima est ens,maxime motiuum. Vult igitur ꝙ nulla harum definitionum est omni animæ communis.& hoc proponit,dicens,omnes autem & qui ipsam esse ex elementis dicunt ex eo,quia cognoscit & sentit ea, quæ sunt,& qui dicunt ipsam esse ens maxime motiuum, hæc non dicūt vt de omni anima communes definitiones, nulla enim harum definitionum est communis omni animæ. proposita vero intentione,declarat illam,& primo ꝙ ens maxime motiuum non sit communis animę definitio, quoniam non omnia sensitiua sunt motiua, siue mobilia, & tamen sunt animata & animalia, similiter nec plantæ sunt mobiles,& tamen sunt animatæ. Vnde dicit. Neque enim sensitiua omnia motiua sunt sui ipsorum. nam videntur quædam animalium esse mansiua secūdum locum, vt conchæ,& spongiæ,& id genus,& tamen hoc solo motu qui est secūdum locum,anima videtur mouere animal. quare si hoc motu animalia quædam non mouētur, dicuntur animalia manentia. Addit autem hoc,quia omnia animalia augentur & diminuuntur, omnia etiam dilatantur & constringuntur, & tamen non dicuntur mobilia. Moueri enim secundum locum constituit solum gradum animalium motiuum. quia igitur veteres voluerunt animam esse ens maxime motiuum secundum hunc motum, Iure errauerunt, quia non omnia animalia hoc motu mouentur, nec omnia animata. Et dixit Aristoteles quòd anima videtur solo secundum locum motu mouere animal,quia, vt Simplicius dicit,nullo extrinsecus adiutore concurrente aliquando potest anima mouere animal. at augere non potest animal, nisi concurrentibus cibarijs. Præterea nec potest anima facere,vt animal sentiat, nisi cōcurrentibus extrinsecus sensibilibus.Hæc Themistius,& Simplicius.

Similiter & eorum qui tam sensitiuum quā intellectum ex elementis conficiunt, nemo animam omnem complectitur. viuere nanque videtur plantæ, at expertes sunt tamen & lationis & sensus. animalium quoque complura sunt, quæ mente rationeq; vacant. ARGYR.

Similiter autem & quicunq; intellectum & sensitiuum ex elementis faciunt. Videntur enim plantæ viuere non participantes loci mutatione, neque sensu, & animalium multa intelligentiam non habere. Tex.83.

COMMENTARIVM.

DECLARAT nunc secundum, scilicet quod definitio data ab Empedocl. de anima,scilicet quòd sit substantia cognoscitiua,ex omnibus elementis composita, vt omnia cognoscat, nō sit communis omni animæ,quia non competit plantis.Vnde dicit. Similiter autem & quicunque intellectum & sensitiuum ex elemētis faciunt,vt Empedocl. qui dicit,quòd anima est substantia cognoscitiua ex omnibus elementis composita,vt omnia cognoscat,sic dicentes similiter communem omni animæ definitionem non assignarunt,quia(vt inquit) videntur plantæ viuere, & habere animam,non participantes loci mutatione, nec sensu. & videntur etiam multa animalia habere animam, quæ intelligentiam non habent. ergo definitio hæc assignata de anima non est communis omni animæ.

Quod si quis et hæc illis concesserit,intellectumq; partem esse posuerit animæ & identidem sensitiuum, neque sic de omni anima,neque de vlla tota dicere videbuntur. ARGYR.

Si autem aliquis & hęc concesserit,posueritq; intellectum partem aliquam esse animæ, similiter autem & sensitiuum, neque vtique sic dicēt de omni anima, neque de tota,neque de vna. Tex.84.

COMMENTARIVM.

VT placet Simplicio, hic Aristoteles dat vnā solutionem,quæ est de mente Pythagoræ, & Empe. Pythagoras enim dixit ꝙ anima est quid compositum ex parte intellectiua,& sensitiua,& ꝙ anima sit vna specie, quæ exit & intrat homines & bruta. Empe. vero dixit,ꝙ hæc eadem est anima plantarum,& cum exit ab homine,intrat plātas aliquando. Concedunt ergo isti,ꝙ nec esse ens maxime motiuum est anima,nec esse substantiam cognoscitiuam,siue intellectiuam,sed animam dicunt esse compositum ex his tribus vnam specie in omnibus viuētibus. Vnde dicit. Si autem aliquis & hæc concesserit,scilicet ꝙ esse ens maxime motiuum solum sit anima, nec esse intellectiuū solum sit anima,nec esse sensitiuum solum sit anima, posueritq; intellectum partem aliquam animæ. Similiter autē & sensitiuum, & supple etiam motiuum, ita vt anima sit cuius hæc tria sunt partes,quæ est vna specie in omnibus.Obijcit contra,& dicit. Neque vtique sic dicent, de omni anima,& quia omne potest accipi pro toto, & pro quolibet, exponit quasi omne pro toto, & dicit. Hoc est supple neque de tota,neque de vna, hoc est isti sic dicentes de nulla tota anima dicūt.verbum enim illud,neque, de vna pro nulla sumpsit,vt Simplicius intelligit,verbum vero,neq;, de tota expositiuum est illius verbi de omni. Quasi ergo Aristoteles velit dicere quòd sic dicētes de nulla tota anima dicunt,quia,vt Simplicius inquit,per hoc non habentur quot, & quæ sunt omnes animæ facultates, cum non exposuerint vegetabilem,augmentatiuam,& cæteras animæ facultates.

ARGYR. *In hoc eodem errore videtur esse et ea sententia, quæ carminibus Orphicis fertur. dicit enim Orpheus, animam ferri ventis, & ex toto ingredi respiratione. Id autem nequit ipsis accidere plantis, neque quibusdam itidem animalium, quippe cum haud vniuersa respirent. quod quidem eos præteriit, qui ita de anima censuere.*

Tex.84. Hoc autem sustinuit, & quæ est in Orphicis vocatis carminibus ratio. Dicit enim animam ex toto ingredi respirantibus latam à ventis. Non enim possibile est plantis hoc accidere, neque animalium quibusdam. siquidem non omnia respirant. Hoc autem latuit sic opinantes.

COMMENTARIVM.

ORPHEVS vero, vt Simpl. narrat, voluit animam siue vitam esse respirationẽ, vel aerem spirabilem, vt Them. inquit. Causas vero agentes ac motiuas totales esse ventos, sine quibus anima nunquam animat particulare corpus. Contra obijcit Aristoteles, quia non omnibus animatis competit hoc. non enim plantis competit. ergo ratio Orphei eũdem errorem habere videtur, quem aliæ opiniones habent. Vnde dicit, Hoc autem sustinuit, & ratio siue opinio, quæ est in his carminibus, quæ referuntur Orphei. In illis enim carminibus dicit animam esse latam ac motam à respirantibus ventis, & ex toto aere, qui est anima, ingredi corpora. Cõtra quod obijcit, & dixit. Non enim possibile est plantis hoc accidere, neque quibusdam animalibus, siquidem non omnia respirant, vt pisces, addit ꝙ hoc latuit Orpheum, credebat enim ipse omne animal respirare, quod falsum est. Similiter falsum est omne animatum respirare.

ARGYR. *At vero si conficere animam ex elementis oporteat, non ex vniuersis continuo conficienda esse videtur. altera naq; pars contrarietatis, sufficiẽs est seipsam oppositamq; discernere. recto enim & ipsum rectum, vt patet, & obliquũ cognoscimus. regula nanq; iudex est vtriusque, at obliquum, nec sui planæ, nec recti.*

Tex.85. Si vero ex elementis animam facere oportet, non oportet ex omnibus. Sufficiens .n. est altera pars contrarietatis seipsam dijudicare, & oppositam. Recto enim & ipsum, & obliquum cognoscimus, Iudex enim vtrorumque canon est. Obliquum autem neque suiipsius, neque recti.

COMMENTARIVM.

SIMPL. continuat ꝙ cum Aristoteles probauit simpliciter ꝙ anima non sit ex elemẽtis ad hoc, vt cognoscat elementa, nunc probat eam nõ oportere esse ex omnibus elementis ad hoc, vt cognoscat omnia elementa. quoniam sufficit vt sit ex altero contrariorum, vt anima cognoscat illud, & illi oppositum, & dicit. Si vero ex elementis animam facere oportet, supple vt elementa iudicet, nõ oportet animam facere ex omnibus elementis, vt supple iudicet omnia elementa. Quod probat & dicit. Sufficiens.n. est altera pars contrarietatis seipsam iudicare, & oppositam, hoc est ideo anima non debet ex elementis omnibus constare, quia sufficit, vt constet ex altera contrarietate ad hoc, vt per illã iudicet ipsam, & eius oppositam. Quod exemplo probat linearum, vt Simplicius & Auer. exposuerunt, & dicit. Recto enim, hoc est linea recta, & ipsum, hoc est lineam rectam, & obliquum, hoc est lineam curuam cognoscimus. Sumpsit enim rectum, vt Simplic. dicit, pro exemplo formæ ac habitus. Obliquum vero pro exemplo priuationis. Canon enim hoc est regula, quæ est linea recta, est vtrorumque iudex, scilicet recti & curui. At

Dubiũ Simpl. obliquum neque sui est iudex, neque recti. Sed Simplicius dubitat, quia vnum oppositum non est iudex sui & eius oppositi, nisi eius oppositum dicat solã priuationem., vt patet tertio huius. Quando enim dicit habitum, potest per se cognosci. Cum igitur quodlibet elementum sit ens positiuum, & non sola priuatio, videtur ꝙ alterum nõ possit esse iudex sui & alterius, sed quodlibet debet esse iudex sui. Respondet Simplicius ꝙ hoc dicit Aristoteles non ꝙ ita sit, sed de sui consuetudine, qua consueuit frigidum dicere priuationem calidi, & siccum priuationem humidi. Vult igitur quòd Aristoteles argumentetur ex hypothesi, scilicet dato ꝙ ita sit, scilicet ꝙ frigidum & siccum sint priuationes, nam si ita est, sufficit vt anima constet calido & humido. Simili ratione intelligit exemplum. vult enim curuum accipi loco priuationis, rectum loco formæ, non ꝙ curuum sit priuatio, hæc ex cõmẽtario Simplicij, quæ diligentius tertio huius videbuntur.

Sunt & qui in toto vniuerso permistam ipsam inquiunt esse. Quocirca forsitan & Thales, omnia plena deorum esse putauit. ARGYR.

Et in toto autem quidam ipsam mistam esse dicunt. Vnde fortasse & Thales opinatus est omnia esse plena dijs. Tex.86.

COMMENTARIVM.

VT recte Thomas continuat) cum Aristoteles disputauit cum eis, qui dixerunt animam esse ex elementis, hic quasi obiter disputat cum eis, qui dixerunt animam esse in elemẽtis. dico quasi obiter, quoniam hæc quæstio, vt recte innuit Simpl. spectat ad librum de Coel. vbi agitur de animatione cœlorum, & elementorum, & spectat pro parte tertio huius, vbi idem disputabitur. Procedit autem sic, quia primo narrat opinionem, & opinionis auctorem, & dicit. Et in toto mundo, & in elementis quidam veterum ipsam animam mistam esse dicunt. Hi enim vt Them. inquit, sunt, qui animam dicunt per quatuor elementa, & per naturam rerum omnium iniectam, fusamq; æquabiliter omnes mundi partes vegetare, animareq;. Auerroes vero explicat, & dicit. Vnde hoc est propter quã causam, scilicet quia omnia sunt animata fortasse & Thales opinatus est omnia esse plena dijs. Cui, vt Them. inqt, illud congruebat, Iouis omnia plena. Hanc opinionem Zeno visus est velle, qui deum meare, ac pertinere per omnem substantiam censuit. Dixit enim in homine intellectuali deum esse intellectum, in animali animam, in corporibus naturalibus naturam. In natura vero affecta dixit deum esse affectionem ac habitum, quam positionem non spreuit Plato, cuius in Timæo hæc sunt verba, cum deus, inquit, animam in medio collocasset, per vniuersum infudit, & per omnem globum porrigi iussit, & corpus ei exterius induit. Est tamen hæc differẽtia ꝙ Thales visus est velle animam omnium esse deum. Plato vero omnium animam asserit esse substantiam ab ipso deo creatam, quam Maro in.6. olfecit cum dixit. Fusamq; per artus, mens agitat & molem, & reliqua. Varro vero Romanus Thaletis imitator dixit deum esse mundi animam, & in cœlo esse cœlestem animam, in homine intellectum, & in animali animam, & in plantis vitam, & in cæteris elementis & mistis naturam. Venit autem intantum hæc positio, ꝙ vsq; ad tempora nostra nonnulli prophani religionis pessundatores nulla ratione moti dixerũt deum esse formam omnium compositorum, totum in omnibus ac toto mundo, & totum in qualibet parte, cuius reprobatio lib. nostro de intellectu queratur, vt postea dicet Aristoteles. Cur vero Aristoteles dixit omnia esse plena dijs, & non deo, non sit nobis difficile, quia vtroque modo dicere potuit, tamẽ per verbum illud, dijs, intelligit diuinas virtutes, quibus oĩa plena sunt. nam si in omnibus deus est, in oĩbus erunt virtutes diuinæ, quibus plena sunt oĩa, si deus sit in oĩbus.

Hoc autem dubitationes habet nonnullas. Quam enim ob causam anima in aere quidem vel in igne si inest non facit animal, in mistis autem facit, præsertim cum in illis videatur esse præstantior? ARGYR.

Hoc autem habet quasdam dubitationes. Propter quam enim causam in aere, aut in igne anima cum sit, non facit animal, sed in mistis, & hæc cum in illis melior esse videatur? Tex.86.

COMMENTARIVM.

OBIICIT contra positionem qrendo quæstiones, quas

quas cum non possint soluere, relinquitur positio falsa, & dicit. Hoc autem (Si hæc positio detur) habet quasdam dubitationes, quarum prima est, propter quam causam in aere aut in igne cum anima sit, non facit animal, in mistis vero cum sit, facit, & potisimum cũ hæc anima in illis duobus elementis melior esse videatur. ergo cum in illis est, videtur magis animal constituere. est ergo qõ cum anima in elementis sit melior (vt supponit) cur nõ facit, vt ignis sit animal, vel aer sit animal, & cum in mistis inest, facit mistum animal. Hæc est quæstio, & quidem optima.

ARGYR. *Quæret etiam quispiam, quam ob causam anima ea quæ est in aere, præstabilior est ac immortalior ea quæ in animalibus inest?*

Tex. 86. Quæret autem vtique aliquis, & quam ob causam quæ in aere anima est, ea quæ in animalibus, melior est & immortalior?

COMMENTARIVM.

HAEC est secunda quæstio, in qua, vt Simpl. dicit, vnũ supponitur. s. ꝙ anima, quæ est in elementis, melior sit & immortalior ea anima, quæ est in animalibus. Quærit vero causam, & hoc dicit. Queret autem vtiq; aliquis, & quã ob causam anima que est in aere, vel in igne, ea anima, que est in animalibus, melior est, & immortalior? ergo supponit quia est, quærit vero propter quid est.

ARGYR. *Vtrobiq; ãt emergit quoddam absurdum, & rõnis egrediens metas, nam ignem aut aerem animal esse dicere, rõnis egreditur fines. & asserere rursus animalia nõ esse, si insit in ipsis anima, per absurdum est sane.*

Tex. 87. Accidit autem vtroque modo inconueniens, & irrationabile. Etenim dicere animal ignem & aerem, irrationabilium est, & non dicere animalia esse, cũ anima insit inconueniens est.

COMMENTARIVM.

QVIA quæsiuit qõnes, circa primam insistit, & ostendit pro vtraq; eius parte difficultatem, & dicit. Accidit autem vtroq; modo dicendo magnum absurdum & irrationabile. Etenim (vt inquit) ignem dicere animal, vel aerem dicere animal, est de numero irrationabilium, immo cõtra sensum. Non enim videmus aerem vel ignem sentire, aut locali motu moueri, nec videmus ei inesse aliquod opus animæ. Similiter & non dicere aerem & ignem animalia, cum anima eis insit, est incõueniens, potisimum cum anima, quæ elementis inest, sit nobilior anima animalium. ergo pro vtraque parte sunt rationes. quare dicẽdum est in elementis non esse animam.

ARGYR. *Videntur autem ideo putasse in his animam esse, quia totum & partes eiusdem sunt speciei.*

Tex. 88. Opinari autem videntur animam esse & in his, quoniam totum cum partibus eiusdem speciei est.

COMMENTARIVM.

CVM posuit opinionem, & reprobauit illam, nũc vult ponere rationem, qua mouebatur opinio, & reprobare rationem illam. Verum ratio, qua mouebatur Thales dupliciter potest exponi. Vno modo vt illam exponit Them. Alio modo, vt illam exponit Simplicius, & Thomas, atq; Auer. vtraq; tamen expositio sumit hanc suppositionem, ꝙ in elementis pars est eiusdem rationis cum toto, vt pars ignis cum toto igne, pars aeris cum toto aere, pars aquæ cum tota aqua, pars terræ cum tota terra. Hanc suppositionem omnes arbitrantur. Tunc hac suppositione sumpta, Them. addit, sed portiuncula aquæ quæ decerpitur in animalium mistura, est animata, ergo tota aqua erit animata. Similiter de aere potest addi, sed aeris portiuncula que in mistura est, est animata, ergo totus aer, simili ratione induci potest de igne, ac terra. Simplicius vero magis iuxta verba addit, sed pars aeris intercepta in corporibus animalium per inspirationem, & expirationem est causa, quare animalia sunt animata. ergo illa pars aeris intercepta per expirationem & inspirationem erit maxime animata. Sed cum totum & pars sint eiusdem rationis, sit vt si illa aeris pars sit animata, totus aer sit animatus. Hæc breuibus Simplicius innuit, quæ Thomas prolixius repetit, & Auer. prosequitur.

ARGYR. *Quare necesse est ipsos, & animam et partes eiusdem esse dicere speciei, si animalia ex eo fiunt animantia, quia in ipsis aliqua pars continentis recipitur.*

Tex. 88. Quare necessarium est ipsis dicere & aĩam similis speciei cũ partibus esse, si quia intercipitur aliquid de ipso continente in animalibus animata animalia fiunt.

COMMENTARIVM.

NARRATA ratione, qua mouebantur ad dicendum aerem vel elementum esse animatum, nũc (vt placet Simplicio) ponit absurdum contra illam rationem, quasi conuertendo rationem ad oppositum, & argumẽtatur hoc pacto, si quia portiuncula aeris, quæ facit animalia animata, est animata, totus aer est animatus, oportet dicere ꝙ sicut totus aer est eiusdem rationis cum suis partibus, ita oportet dicere totam animam, quæ est totius aeris, esse eiusdẽ speciei cum omnibus partialibus animalibus partium aeris, & ita omnes animæ essent eiusdem speciei, vt omnes partes aeris sunt eiusdem speciei. hoc autem (vt Simplicius & Them. ostendunt) est contra experientiam, quia anima eius partis aeris, quæ est in homine, vel per misturam, vel per spirationẽ, est intellectiua ac rationalis. Anima vero eius partis aeris, quæ est in animali, est sensitiua. anima denique eius partis aeris, que est in mistura plantarum, est vegetabilis. ergo non omnes animę, partium sunt eiusdem rationis cũ anima totius aeris. Sic enim omnes animæ essent eiusdem speciei inter se. Vnde dicit. Quare necessarium est ipsis dicere & animã totius aeris esse similis speciei cum partibus, hoc est cum particularibus animabus, quæ sunt partium aeris, quæ reperiũtur in diuersis mistis, dico ꝙ hoc sequitur stante eorum ratione. s. si quia intercipitur aliquid de ipso aere nos cõtinente in animalibus animata animalia fiunt. Nam sicut ipsi argumentantur totum aerẽ esse animatum, quia illa pars aeris est animata, quum totum & pars sint eiusdem speciei, sic etiã argumentabor de partibus aĩæ, hoc est de partialibus aĩalibus, quæ sunt aĩæ partium aeris, ꝙ sint eiusdem speciei cũ anima, quæ est totius aeris. Qua ratione euenit, vt oẽs animæ sint eiusdem speciei, sicut omnes aeris partes cum toto aere sunt eiusdem speciei. hoc autem tanq̃ aperte absurdum Arist. dereliquit, nec ab eis concessum. Expositiones autem, quas Auer. vel alij afferunt hic, nõ sunt ad mentem Arist. nec verbis conuenientes.

ARGYR. *Quod si aer quidem discerptus eiusdẽ est speciei, anima autem est dissimilium partium, patet aliam ipsius partem inesse, aliã non inesse. Necesse est igitur ipsam, aut similium esse partium, aut non in quacunque totius inesse parte.*

Tex. 88. Si autem aer quidẽ discerptus similis speciei sit, Aĩa aũt dissimilaris, aliquid quidem ipsius inerit, vt patet, quoniam aliud non inerit. Necesse est igitur ipsam aut similarem esse, aut non esse in qualibet parte totius.

COMMENTARIVM.

REFELLIT responsionẽ, quæ posset dari pro defensione opinionis. Posset. n. aduersarius dicere, bene aerem partialem cum vniuerso aere esse eiusdem speciei, & sic si pars aeris erit animata, totus erit animatus, partes tamen animæ cum anima totius aeris non esse eiusdem speciei, quia anima partis aeris, quæ est in mistura plantæ, est alterius speciei ab anima partis aeris, quæ est in mistura hominis, vel animalis. Et sic negãt ita esse de tota anima ad partiales aĩas, sicut est totus aer ad partes aeris. Cõtra obijcit subtilissime, quia si pars animæ vel partialis anima nõ est eiusdem speciei cum anima totius aeris, non sequitur, partialis anima inest aeri animalibus permisto. ergo anima inest toti aeri. Nõ enim oportet à parte inferre ita esse in toto nisi pars & totum in omnibus sint eiusdem speciei. Immo videtur implicare contradictionem totũ aerem & partes esse eiusdem speciei, & formam vel animam totius, & formas vel animas partium esse alterius speciei, cũ dif-

ferentia & conuenientia specifica non sumantur, nisi à formis, quæ differunt vel conueniunt. Vnde dicit. Si autem aer quidem discerptus, qui.s. discerpitur à toto, quia est in animatis permistus similis speciei sit cũ toto aere, anima vero eius alterius speciei cũ anima totius, ita vt bene aer & aer sint speciei eiusdem, nõ autem anima & anima. Contra hanc respõsionem mox obijcit, quòd tunc aliquid quidem ipsius animæ, hoc est ꝙ tunc aliqua partialis anima inerit partiali aeri.s. animatis permisto. patet quia aliquid non inerit, hoc est in vno aere anima inerit.s. qui in misturam erit, & in alio, s. qui est extra misturam, nõ inerit. Quo vero ad verba attinet, in alio græco codice hæc verba sic leguntur. § Aliquid quidem ipsius inerit, vt patet. aliquid autem non inerit, § & tunc clara sunt. est enim sensus, si anima totius aeris, & animæ partium aeris non sunt eiusdem speciei, tunc totus aer, & suæ partes non erunt eiusdem speciei, nõ.n. animata sunt eiusdem speciei, nisi quia animæ sunt eiusdem speciei. Si totus aer & partes nõ sunt eiusdem speciei, tunc non oportet si aliqua pars aeris, sit animata, vt totus aer sit animatus. Propterea concludit ꝙ si totus aer, & partes eius sint animatæ, necessarium sit animam esse similarem & eiusdem speciei in toto aere, & oĩbus animatis, quod est contra experientiam, vel non oportet animam esse in toto & in qualibet parte totius aeris, quod est contra rationem eorum, & sic habetur eorum rationem esse friuolã, cum argumentãtur totum aerem esse animatum, quia pars aliqua eius est animata.s. animalibus permista. Non.n. valet consequẽtia nisi supposita cõsimilitudine specifica aeris ad aerem, & animæ ad animam, qđ negãt, & est contra experientiam, hoc pacto, ego hos textus intellexi, vt ex commentario Simpl. & Thm. paraphraxe colligi põt, sed si tibi aliter videbitur de his, iudicium non recusabo. Auer hic asserit ꝙ qui dicũt animas ac formas, quæ sunt actus primi, siue primæ perfectiones, proficisci nõ ab agente externo, sed vi ac necessitate materiæ, isti cogũtur ponere elemẽta esse animata, ea.s. anima qua animalia sunt animata, quorum sunt elementa. Quam opinionem asserit sentire Alexandrum Aphrodisæum. Ait tamen hanc opinionem esse cõtra Aristotelem & similiter Democriti opinionem, quæ dixit omnia euenire casu.

Quæ Auer. Com. 88.

Sed pace Auer. dixerim ꝙ hæc non sunt necessaria. nam qui dixerunt rerũ formas esse vi ac necessitate materię, dixerunt non omnes rerum formas esse animas cum non omnes mistiones sint eiusdem rationis. & ita non sequitur elementa esse animata eadem anima, q̃ animalia sunt animata, cum elementa nõ sint animata nisi vi mistionis, quæ non est in omnibus eadem. Præterea. Quod imponit Alexandro, ego non credo. Alexander enim asserit omnes effectus naturales proficisci à natura, & non ab ipso deo, propter hoc illos asserit venire necessitate naturę, hoc est agentis naturalis, vt tertio huius in collectaneis diximus, & in libro de intellectu.

ARGYR. *Patet igitur ex dictis, neque cognitionem ex eo competere animæ, quia constet ex elementis, neque rectè vereque dici motum eidem inesse.*

Tex. 88. Manifestum igitur ex dictis est, ꝙ neque cognoscere inest animæ, propterea ꝙ sit ex elementis. Neq; moueri ipsam bene, atq; vere dicitur.

COMMENTARIVM.

EPILOGAT nũc & dicit, ꝙ ex dictis patet, ꝙ neque cognoscere animæ inest ex eo, quia ex elementis constat, vt dixit Emped. neque bene, neque vere dicitur ipsam moueri, vt dixit Xenocrates & Plato.

ARGYR. *At quoniam cognoscere, sentire, opinari insuper cupere, deliberare, & omnium appetitiones, ipsius animæ sunt, motus etiam animalium loco ab anima fit, & insuper accretio, status, atque decretio, quæret vtique quispiam vtrũ horum vnumquodq; toti animæ competat, et nos intelligamus & sentiamus & moueamur cæterorumque vnumquodque agamus patiamurque tota, an alijs alia partibus? Ipsum præterea viuere, vtrum in horum aliquo vno, an in pluribus, an in omnibus consistat, an sit eius alia quædam etiam causa?*

Tex. 89. Quoniam autẽ cognoscere animæ est, & sentire, & opinari, adhuc autem concupiscere, & deliberare, & omnino appetitus. Fit autem, & secundum locum motus animalibus ab anima, adhuc autem & augmentum & status, & decrementum, vtrum toti animæ vnumquodq; horum inest, & tota intelligimus, & sentimus, & aliorum vnumquodq; facimus & patimur, an partibus alijs alia? Præterea & ipsum viuere vtrũ in aliquo horum vno est, aut & in pluribus, aut & in omnibus, an & aliqua alia causa est?

COMMENTARIVM.

DISPVTATVRVS Arist. cum Platone, & alijs de pluralitate animarum. Mouet duas q̃ones, primam de pluralitate animarum, secundã vero de causa viuendi. Vt Simplicius longa commentatione demõstrat, & Them. breui narratione dilucidat. Supponit ergo Arist. plures esse animales operationes, vt cognoscere sentire, opinari, concupiscere, deliberare, appetere, & secundum locum moueri, augeri, diminui, & id genus, & quærit vtrum oẽs istæ operationes in nobis proficiscãtur ab vna eademq; anima, an à pluribus animabus. & si ab vna anima, vtrum ab eadem eius potentia, an ab vna anima, & pluribus potentijs. vnde dicit. Quoniam autem ipsum cognoscere est operatio animæ, & sentire & opinari etiam sunt operationes animæ, adhuc autem concupiscere, & deliberare, & omnino appetitus, siue appetere sunt etiam animæ operationes. Fit autem & secundum locũ motus inanimalibus ab ipsa anima, & ita motus secundum locum est etiam operatio animæ, adhuc autem & augmentum, & status, & decrementum sunt operationes animæ. Cum igitur hæ sunt animæ operationes, quærit vtrum toti animæ vnumquodque horum inest, ita, videlicet, vt & tota vna ac eadem intelligamus, & sentiamus, & aliorum vnumquodq; faciamus, & patiamur, an partibus alijs, hoc est an diuersis partialibus animabus alia atque alia faciamus. Hæc est q̃õ de pluralitate aĩarum. Quo vero ad verba attinet, dixit § faciamus § propter operationes animæ nutritiuæ, quas facere videmur, dixit § patiamur § propter operationes cognoscitiuas, quas patimur. Deinde quærit secundam q̃onem de ipso viuere, vtrum per vnumquodque horum operum dicamur viuere, an per plura simul, an per omnia simul. Vel sic, vtrũ viuere insit nobis propter vnum horum, quæ enumerauimus.s. tantum, propterea quia augemur, & nutrimur, an non tantum propter hoc, sed propter plura horum, vt dicamur viuere, & propterea quia nutrimur, & quia intelligimus, an propter omnia hæc, ita vt cuicunque vnum horum insit, ipsum viuere dicatur, vel dicimur viuere per aliquam aliam causam & quidem præter hæc omnia, vnde dicit. Præterea & ipsum viuere vtrum est in aliquo vno horum, ita vt vno horum existẽte, viuere dicamur, aut est in pluribus, ita vt plibus existentibus viuere dicamur an in omnibus, ita vt omnibus existentibus viuamus, an & aliqua causa alia est, præter has, qua viuere dicamur. Vel lege iuxta secundum sensum sic, & ipsum viuere vtrum sit in aliquo vno horum.s. tantum, vt dicamur viuere solum, quia nutrimur, aut in pluribus ita dicamur viuere non tantum per vnum, sed propter plura horum: aut in omnibus, hoc est non tantum propter plura, sed propter omnia. ita vt id viuere dicatur, cui vnum horum insit. An & aliqua alia causa est præter hęc omnia, qua viuere dicamur, vtroque modo legitur à græcis expositoribus. Hæc de quæstionibus.

Atque sunt qui dicunt ipsam esse partibilem, nosq; alia eius parte intelligere, alia cupere censent. ARGYR.

Dicunt vero quidam partibilem ipsam esse, & alia quidem intelligere, alia autem concupiscere. *Tex. 90.*

COMMENTARIVM.

NVNC disputat quæstiones, & primo disputat primam, nam de illo primo narrat positionem Plat. secundo eam

eam improbat. Quantum ad primum, dicit quod quidam voluerunt ipsam animam esse substantia, & subiecto partibilem. Posuit enim Timæus in homine tres animas, quibus exercet homo opera animæ, sensitiuã quidem in cerebro, siue sensitiuam, irascibilem in corde, vegetabilem in hepate, vel (vt alii dixerunt) Timæus posuit intellectualem in cerebro, sensitiuam in corde, nutritiuam in hepate. ergo anima substantia, & subiecto partibilis est.

ARGYR. *Quid igitur ipsam continet animam si partibilis sit? non corpus. quippe cum, contra potius videatur corpus anima continere. Quapropter & ea egressa dissoluitur corpus atque putrescit. Si igitur aliquid aliud ipsam contineat vnãque faciat, illud erit potissimum anima. At oportebit de illo etiam quærere, vtrum vnum, an multarum sit partium. Atque si sit vnum, cur & animam continuo non dicimus vnum esse? Sin partibile, rursus ratio quæret quidnam sit illud quod illud etiam continet? atque hoc pacto fiet in infinitum abitio.*

Tex.91. Quid igitur continet animam si partibilis est suapte natura? non enim vtiq; corpus, videtur enim contra magis anima corpus continere. Egrediente enim ea, illud expirat, & putrescit. Si igitur aliquid aliud vnã ipsam facit, illud maxime vtique erit anima. Oportebit autem iterum & illud quærere, vtrum vnum, an multarum partium sit. Si enim vnum est, propter quid non mox & anima vnum est. Si vero partibilis est, iterum ratio quæreret, quid est continens illam? & sic vtique procedet in infinitum.

COMMENTARIVM.

PRAETEREA contra hanc positionem, quærit Aristoteles. Si anima suapte natura substãtia & subiecto partibilis sit, quid est quod animã continet, vt per ipsam compositum animatum sit vnum? non enim illud cõtinens animam in tali vnitate, potest esse corpus, quia potius anima videtur corpus continere in vnitate, quam contra corpus animam, cuius signum est, quia anima egrediente à corpore, corpus dissoluitur, expirat, & putrescit. Sin autem aliquid aliud præter corpus ipsam animam vnam facit, si detur licentia fugiendi, illud nõ est nisi anima, & sic oportebit iterum quærere & illud vtrum vnum, an multarum partium sit. Si.n. anima, quæ facit primam animam vnum quid, sit quid vnum, propter quid & non mox & prima anima non vnum est. non enim videtur maior ratio de secunda, quã de prima. Sin autem secunda anima, quæ primam facit vnam, est quid partibile, iterum ratio quæret, quid est continens illam in vnitate, & sic procedetur ad infinitum, oportet ergo dicere primam animam esse substantia, & subiecto vnam, alioquin procedetur in talibus in infinitum.

ARGYR. *Dubitabit etiã quispiam de partibus eius, quã vnaquæq; potentiam in corpore habeat. Nam si anima tota totũ contineat corpus, oporteat & vnamquamq; etiam partem, aliquam partem corporis continere. Id autem esse non posse videtur. quam.n. partium corporis intellectus, aut quo cõtinebit pacto fingere quoque difficillimum est.*

Tex.92. δύναμιν Positionem Potentiam Dubitabit autẽ aliquis & de ipsius partibus quã positionẽ habeat vnaquæq; in corpore. Si enim tota anima totum corpus cõtinet, conuenit & partium vnamquamq; continere aliquid corporis. Hoc autem assimilatur impossibili. quam enim partem, & quomodo intellectus continebit, difficile est etiam fingere.

COMMENTARIVM.

QVIA vero opinio aliquorũ fuit quod anima sit vna secundum substantiam & subiectum, potestate plures, vt est opinio Arist. vt dicit Simpl. ideo iterum quærit de ipsius partibus, quam positionem habeat vnaquæque earum in corpore, vtrum omnes sint in qualibet parte corporis, an alia potentia sit in alia, & alia in alia. Quæstio enim hæc pro hac parte prima frontem videtur rationabilis, quia si tota anima totum corpus continet, ita vnaquæque eius pars debet possidere propriam corporis partem. Ex alio latere videtur hoc simile impossibili, quia quam partem assignabimus ipsi intellectui? difficile enim videtur fingere partem propriam intellectui, quia tunc intellectus esset virtus organica.

ARGYR. *Videmus aũt & plantas diuisas viuere, & animaliũ insectorum nonnulla, vtpote animam, etsi non numero, tamen specie eandem habentia. Itaq; partium vtraque, & sensum habet, & per aliquod tempus loco mouetur.*

Tex.93. Videntur autẽ & plantæ viuere diuisæ, & animalium insectorum quædam, tanquàm eandem habentia animam specie, & si non numero. Vtraque enim partium sensum habet, & mouetur secundum locum ad aliquod tempus.

COMMENTARIVM.

QVOD vero partes siue potentiæ animæ non differãt subiecto, probat exemplo animalium insectorum, & plantarum, & dicit. Videntur autem & plantæ diuisæ viuere, vt rami cum à tota planta deciduntur. Et etiam animalium insectorum quædam vt lacerta & vermes, quorum partes diuisæ vsque ad certum tempus viuunt, & mouentur secundum locum, causa autem est, quia partes illæ habent animam eandem non numero, sed specie, & ita quælibet pars illorum habet vitalem potentiam, & motiuam. ergo ante diuisionem in talibus anima erat vna numero in toto corpore, & omnes potentiæ erant per corpus totum. & per omnem partem corporis. Et in hoc apparet clare error eorum, qui dixerunt in parte animalis anulosi non remanere animam, nisi in illa parte, vbi manet caput & cor. Cuius oppositum asserit hic Aristo. volens in vtraq; parte remanere animam & potentias omnes, quæ præerant saltem quo ad certum tempus, verum de hoc in secundo satis.

ARGYR. *Nec absurdum est, si non perdurant. instrumenta nanque non habent vt naturam conseruent, sed nihilominus omnes in vtraque partium insunt, animæ partes. Atque animæ partes eadem sub specie collocantur, & etiam tota. illæ quidem, quia non separabiles sunt, tota autem anima, quia indiuisibilis est.*

Tex.94. Si autem non permanent, nullum inconueniens est, instrumenta enim non habent, quibus saluẽt naturam, sed nihilominus in vtraque partium omnes existũt partes animæ, & eiusdem speciei sunt adinuicem, & toti. Adinuicem quidem, tanquam quæ non separabiles sunt. Toti autem animæ, tanquam indiuisibili existente.

COMMENTARIVM.

SI dices, quod animæ partes non permanent in partibus decisis animalis insecti, postquam fuerit diuisum. Cõtra obiicit, quia nullum inconueniens est dicere illas non remanere, fortasse quia partes illæ non habent instrumenta, quibus saluent naturam, vt radices & os, tamen in vtraque partium existunt partes animæ, & ita licet non remaneat anima, remanent eædem potentiæ, quæ præerant, ergo potentiæ non differunt subiecto, Remanent dico potentiæ, quæ sunt eiusdem speciei adinuicem, quia potentia sensitiua in cauda, & sensitiua in capite sunt eiusdem speciei, similiter & motiua quæ remanet in cauda & motiua quæ remanet in capite, ergo singula singulis referẽdo, potentiæ quæ remanent, sunt eiusdem speciei inter se, & sunt eiusdem speciei toti, scilicet potentiæ, antequã fuit diuisa. Quod exponit, & dicit. Adinuicem quidem sunt potentiæ illæ eiusdem speciei, quia non sunt specie separabiles, nam sensitiua caudæ & sensitiua capitis eiusdem speciei sunt, sic & motiua vtriusque. Sunt etiam toti animæ specie eadem, quia anima est quid indiuisibile specie secundum potentiam, & sic potentiæ animæ non videntur subiecto diuisæ, sicut neque ipsa anima. Hęc de prima quęstione voluit disputare.

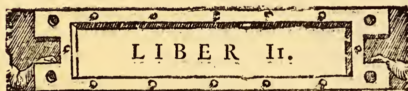
ARGYR. *Videtur autem & id principiũ quod inest in plantis, anima quædam esse. hæc.n. sola communis est & plantis & animalibus. Atq; hæc quidem, à sentiendi principio separatur. sine autem ipsa, nihil est prorsus quod habeat sensum.*

Tex.95. Videtur autem & quod in plantis principiũ est, anima quædam esse. Hæc.n. sola communicãt & animalia & plantæ. Et hæc quidem separatur à sensitiuo principio. Sensitiuum autem nihil sine hoc habet.

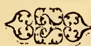
COMMENTARIVM.

SOLVIT secundam q̃onem, quærebatur.n. vtrum per vnumquodq; eorum animatũ dicitur viuere, an per vnum omnibus prius. Ad formam non respondet, sed ad materiam dicit duo, primum ꝙ videtur id, quod in plantis est, principium viuendi esse quædam anima. Quod probat, q̃a hac communicãt animalia & plantæ, nisi enim illud principium esset anima, nõ possent animalia communicare cum plantis in illo, præsertim cum animalia cõmunicent in illo cum plantis in eo ꝙ sunt animata, vt nunc supponit. Secundum quod dicit, est, ꝙ hæc anima quæ communis est animalibus & plantis separatur à principio sensitiuo, sensitiuum autem non separatur ab illa anima. Simili ratione & de intellectiuo, nam vegetatiuum separatur ab intellectiuo, contra vero minime, de mortalibus loquor. Ex ijs habetur solutio ad formam, concedo enim quòd sit dabile vnum primum quo aliquid viuit, & illud habetur per augeri, nutriri, & minui. Et etiam concedo quòd per quodlibet posterius illo animatum viuit, quoniam in posteriori semper includitur prius, vt trigonum in tetragono, vt secundo huius dicitur. Verum de re hac in secundo dicet plenius. Hæc sunt, quę mihi cursim videntur de hoc libro, vbi scias me nihil retulisse eorum, quæ Auer. dicit in commentarijs suis, quoniam pene nihil ad propositum verborum Aristo. dicere mihi visus est. Ob malas enim translationes incidit sæpius in aniles errores, quos recensere visum est mihi superfluum. cum omnia commentaria quæ in erroribus confecit, videantur penitus inutilia. Expositiones vero Simplicij, & Themistij secutus sum, quoniam tetigerunt mentem & verba Aristotelis. Hactenus de primo libro.

FINIS PRIMI LIBRI.

ARISTOTELIS DE ANIMA.

ARGYR. *ICTIS hisce quæ à maioribus de anima nobis tradita sunt, redeamus rursus oportet, atque enitamur velut ab initio determinare quid anima sit, & quænã sit eius communis maxime ratio.*

Tex.1. ἐφ' ὅσον ἑκαστος ἀπέφηνατο *Inquantũ vnusquisque demonstrauit.* VONIAM autem quæ tradita de anima sunt ab alijs, quantum eorum vnicuique visum sit, prius dicta sunt. Nunc tanquam à principio iterum redeamus, tentantes determinare quid est anima, & quæ vtique erit communissima ratio ipsius.

AVGVSTINI NIPHI EVTICHI SVESSANI PHILOSOPHI

In Secundum de Anima collectanea & commentaria.

COLLEC. Tex.cõm.1. ROPONIT intentionem suã in Secũdo hoc, & inquit, quæ quidem igitur à prioribus, idest veteribus phis § tradita de anima sunt dicta. § dixit § tradita, § quoniam nulla ratione confirmata. dixit § dicta § quia abundanter discussa, ac diligenter examinata, & tunc statim apponit intentionem eius, & inquit. § Iterum aũt tanq̃ ex principio redeamus tentantes determinare, quid est anima, & q̃ vtiq; erit cõissima rõ ipsius § dixit § redeamus tanq̃ ex principio § q̃m, vt dixit in primo huius, difficultas est circa regulã venandi diffõnẽ, an sit vna, & an plures. Vlterius posito ꝙ sit vna, adhuc accidit difficultas circa principia elemẽtaria propria vniuscuiusq; generis animę, quia igitur ab antiquis quodãmodo regulam accepit, & nõ principia elemẽtaria, ideo non dixit redeamus à principio, sed tanq̃ ex principio, q̃m & si non totam accepit diffinitionem, saltem modũ venãdi diffinitionem accepit. & hoc dixit in primo. aĩatum igitur ab inanimato in duobus maxime differre videtꝰ motu & sensu. accepimus aũt à progenitoribus fere hæc duo de anima. Methodus ergo est, quia ex motu & sensu debet definitio animæ inuestigari vt constat ab Auerroi ibidem. Sed in quo genere & qua differentia constituatur anima nõ habemus, & quia hmõi principia elementaria inuestigare difficile est, ideo subdit, redeamus tentantes .i. cum labore perscrutantes determinare q̃d est anima, proprijs diffinitionibus attributis speciebus animæ, & quę vtiq; erit communissima ratio ipsius. est ergo intentio tradere duplicem animæ diffinitionem .s. propriam & specificam vnicuique suam, & communem omnibus fusam omnesq; animæ species continentem. Debes scire in primo huius Aristo. quæstionem mouisse primam, an animæ differunt specie, & genere, an non. Et si differunt an debemus quærere communem animæ diffinitionem omnibus, an singulam singulæ reddere. & huius causam reddit, quoniam nunc quidem dicentes & quærentes de humana solum videntur intendere. cum igitur ita sit, hanc quæstionem absoluit hodie, & innuit duplicem diffinitionum modum, communem omnibus .s. & proprium vnicuiq;, & hoc, vt Them. ait, vt ne solum humanam tangat, de qua tantum priores partim ꝙ ita collubitum erat partim ꝙ inuiti fallebantur egerunt.

Cõm 1. CVM contradixit. Commentum istud patet, pręter vltimum verbum, vbi inq̃t. Et primo debemus inuenire diffinitionem, quæ est magis vniuersalis omnibus partibus eius. & reddit causam. d. cognitio enim vniuersalis semper debet præcedere cognitionem propriam, idest specialem. Ecce igitur quomodo causam reddit eius quod Aris. accepit in textu. Sed circa textum & commentum possunt oriri ambiguitates. Dubitationes. videtur enim Aristo. sibi opponi, inquit enim in primo diffinitiones cõmunes non esse dandas, cum non faciant cognoscere accidẽtia propria rei, & ideo ibidem Auer. æquiuocas appellauit. Cõm.11. modo proponit cõem, immo cõmunissimã animæ dicere rõnem. Rursum expositores ambigunt, quoniam ęquiuoci nõ debet diffinitio cõis proponi, cum illa careat. Cõm 2. modo vt Arist. inquit. & Auer ibidem. anima dicitur æquoce de intellectu, & alijs.

Adhuc & circa commentum potes ambigere, quoniam non semper vniuersalis rei cognitio præcedit specialem, Cõm.3. quoniam vt ipse inquit. 6. meta. & 7. eiusdem. met. est post Cõm.39. phicam, & tamen est communissima consideratio, & phica propria, vt Ari. inquit procemio met. Ad primã harum Cõm.42. Egid. inquit, ꝙ Auer. d. 7. meta. ꝙ diffinitio põt dupliciter considerari. vno mõ, vt instrm, quod ducit intellectũ ad intelligere quidditates rerum. alio mõ vt significat naturam,

&rei

&rei quidditatem seu essentiam, quia igitur hmôi cõisſima ratio est velut instrm quo intellectus ducitur in propriam vniuscuiusq; diffinitionem, ideo est ponenda. ergo est ponenda, vt ducens in cognitionem aliarum. & Arist. hoc intendit hic primo huius. vultq; non esse dãdam tanq̃ sit significans rerũ essentias, & quidditates. Vnde Alber. hic videtur & hanc sol. innuere cum dicat hãc esse superficialẽ diffinitionẽ figuralem. i. exẽplarem. Intendit. n. esse tanq̃ exẽplo q̃ manifestantur proprie vnicuiq;. Adhuc h̃ inquit Auer. supra illo Arist. verbo. § figuraliter quidẽ igit &c. § vbi ait tanta igitur cognitio est data à talibus diffinitionibus q̃ inductæ sunt exẽplariter & ẽm sermones vles.

Cõ.11.huius.

Et tunc potest ex omnibus his colligi vna solutio, quasi apertior illa Egidij, ꝙ proponere diffinitionem cõem contingit duplr. vnomõ tanq̃ quietãtem intellectum ita, ꝙ in ea debet intellectus stare. & sic Arist. voluit non esse cões diffinitiones proponẽdas. Aliomõ tanq̃ exemplũ & viam ad ꝑprias, & sic vult hic eã esse proponendã. Et, vt ex verbis Simpl. excipio, duplici rõne consueuit hmõi cõem rationem assignare diuersam à propria. Prima quidem, qm̃ sicut se habent res in esse, ita & vt ipsas cognoscamus, sed se habent vt conuenientes in cõi, & vt differẽtes proprijs differentijs, ergo vtroq; mõ cognosci debent. Secunda vero, qm̃ nostra cognitio est partibilis ẽm diuersum modũ cognoscẽdi, quare nequit simul statim à principio vtrũq; percipi nisi prius separatim intelligat vtrũq;. merito Aris. quid nam oĩbus cõe plus considerat, & post quid propriũ, vt patebit. Ad secundam Simpl. rñdet duplex esse cõe. s. æquiuocum quod dicitur cõe secũdum multifaria dictum, & cõe secũdum comparationem quod dr̃ analogum. vult igitur hmõi cõe non esse æquiuocum, sed analogum. dictũ autem Auer. intelligit per æquiuocum æquiuocum à cõsilio quod analogũ est, vt patet in principio quarti meta.

Ad tertiã quidã dixerunt illud verbum Auer. esse intelligendũ sub eodem genere subiecti formalis. modo metaphysica est alterius generis. Sed mihi videtur & simpliciter sit verum, quoniam cõisſima semper sunt notiora. immo inquit Auicen. ens & res sunt primo nota, & aĩæ congenita, adeo ꝙ non acquirũtur ex alijs notioribus eis. vide ipsum primo tractatu suæ metaph. capite. 6. Ideo aliter visum est mihi dicere, ꝙ est vltima quantum ad subiectum principale, quod est genus substantiarum separatarum, vt Auer. inquit vltimo cõmento primo physicorum.

COMMENTARIVM.

HIS disputatis de aĩa, Aris. incipiens hunc librum secundũ, primo continuat hunc librũ cum priori, ponẽs quæ in primo egit, & q̃ vult agere, & dicit. Qm̃ autẽ quæ tradita sunt de aĩa ab alijs, quantũ eorũ vnicuiq; visum sit dicta sunt. Hæc est resumptio eorum, q̃ egit in primo lib. subscribit, quæ vult agere, & dicit. Nũc tanq̃ à principio iterum redeamus tentãtes determinare q̃d est aĩa, & quæ vtiq; erit cõisſima ratio ipsius hec sunt, q̃ facturus est. Quo vero ad verba attinet, in collectaneis considerabamus nonulla verba friuola consideratione, ideo melius nũc dicamus, verba illa § quantum eorum vnicuiq; visum sit. § In antiquis trãslationibus non haberi, in græcis vero codicibus leguntur, q̃ meo iudicio propterea adiecit, q̃a non tñ veterum positiones, quæ de aĩa traditæ erant, narrauit, sed rõnes, quibus ipsi mouebantur, assignauit. Cur vero dixit. § Tanq̃ à principio iterum redeamus. § In collectaneis dicebamus, quia aliq̃d accepimus à ꝑgenitoribus de definitione animæ, accepimus. n. regulam inueniẽdi illam ex sensu & motu, vt in primo huius notauit Arist. quia vero de genere & differentia, quæ sunt definitionis partes, nihil accepimus, propterea tanq̃ à principio dixit esse redeundum: non tñ penitus à principio: cum aliquid accepimus. Vel forte dixit tanq̃ à principio: quia à veteribus aliquid accepit. s. excitamẽtum, nam vt. 2. metaph. inquit. si non antecesſisset phrynis, non talis euasisset Timotheus. Dixit aũt § tentãtes determinare § q̃a Methodus definiendi est non leuis, cõplectitur. n. diuisionem, cõpositionem, & syllm̃. Præterea. Verba illa § & quæ vtiq; est cõmunisſima ratio ipsius, § Them̃. expositiue legit, cũ. n. dixit se velle rursus determinare quid aĩa sit, exponit, & pro idest, q̃ est communisſima ratio ipsius, cuius rõnem Auer. assignat, ꝙ vniuersalia pręcedant particularia. Expositor vult per hæc verba Aris. dare cãm eius, quod dixit, dixit. n. se velle determinare quid est aĩa sup. definitione cõi, & pro quia, hæc est cõisſima ratio, quæ præcedere debet. Verum si copulatiue legatur, innuit duas definitiones quas dabit de anima. Ex his patet bene esse dictum in collectaneis, ꝙ Arist. hic incipit soluere, immo soluit eam. q. quã mouit in primo, vtrum si animæ plures genere vel specie sint, earum sit vna cõmunis definitio, patet solutio, ꝙ oĩum earum est vna communis definitio, q̃ proponit venari. Quæres cur ipsius animæ duæ definitiones sint assignandæ. s. cõisſima, quæ omnes complectitur, & vnicuiq; propria. Ex latinis (vt in collectaneis dicebamus) vnã causam accepimus, quia definitio cõis omnibus nõ proponitur, vt quietãs animam, sed vt sit exẽplum, atq; via ad propriam cuiq;. Simpl. assignauit duas cãs, prima est, quia definitiones dantur de rebus, quatenus sunt, & quia species animæ primo conueniũt in aliquo, postea in proprijs differunt. ideo oportet dare duas, alterã qua deprænhendatur cõuenientia, alteram qua deprænhendatur dr̃ia. Secunda vero causa est, quia cognitio aĩarum est diuisibilis ẽm diuersos cognoscendi modos. s. cõem & proprium, ideo duplex debet dari definitio, altera cõmunis, qua ẽm modum cõem oẽs cognoscantur, altera propria, qua cognoscat̃ vnicuiq; proprius modus. Verũ hæc secunda cã non multũ differt à prima. Auer. ãt dicit, ideo dabilem esse cõem & vlem definitionem primo, postea minus vlem, & propriam, quia vlis cognitio semper ꝑcedit minus vlem & propriam. In qua cã fecimus dubitationẽ in collectaneis, quia si ita eẽt, tunc metaph. q̃ est de vlibus, est ordine doctrinę prior physica, q̃ est de minus vniuersalibus. Ad hoc in collectaneis dicebamus dictũ Auer. esse intelligẽdum qñ doctrinę cõparabiles sunt eiusdem gñis subiecti scibilis. Mõ metaph. est alterius subiecti scibilis, ab eo cuius est physica. Vel dicebamus meta. quo ad cõisſima, de q̃bus agit, esse physica priorẽ, non aũt quo ad partem principalem subiecti illius: quod est genus subarum abstractarum. Modo vtraq; hæc solutio vr̃ dubia, prima quidẽ, quia accipio aggregatũ ex oĩbus sciẽtijs speculatiuis, certũ est hoc aggregatum esse vnam totalẽ doctrinam, & quidem vnius subiecti scibilis, quia de ente in communisſima rõne. Et cum in vna doctrina totali semꝑ vniuersaliora sint prius nota, tũc in tali aggregata doctrina metaph. esset prima, cũ sit de vlioribus. Cuius oppositũ Auer. asserit. 6. meta. & lib. meta. 7. Contra vero secũdam facit, quia si est posterior quo ad genus substãtiarum abstractarum quod est principalior pars, erit quo ad illa communia etiam posterior, quoniam illa cõia sunt abstracta per indifferentiam, & sic supponunt ea, è q̃bus abstrahuntur, vt sunt substantiæ per essentiam abstractæ, & substãtiæ sensibiles. Pręterea. Cõfirmo dubitationem principalem. Auer. n. asserit semper magis vniuersalia præcedere minus vniuersalia, hoc falsum est in doctrina definitiua, vbi primum ipsum cognitum est id, quod significat nomen definiti, & minus vle, posterius vero partes, ex q̃bus cõstat ipsa definitio, & magis vniuersalia. Res hæc (crede mihi) nõ est leuis, locus aũt est primo metaph. & primo physic. Verum quantũ nostro proposito subseruit, debes scire, ꝙ duplex est doctrina, altera q̃ totalis est, vtpote cuius sunt plures partiales doctrinæ eiusdem gñis subiecti scibilis, & tales sunt tres. s. meta. math. & physica, q̃ licet omnes sunt de ente, & ita omnes speculatiuæ, quia tñ nõ omnes sunt de ente sub vna ratione formali, hac ratione totaliter distinguũtur. Altera est doctrina partialis siue particularis, & hæc pro ꝑsenti necesſitate est duplex definitiua, & demõstratiua. Demonstratiua vero duplex, doctrina quia, & doctrina propter q̃d. Tũc dicamus ꝙ vel loquimur in doctrina totali, vel particulari. Si in doctrina totali, ordo est docẽdi, & sic in totali doctrina magis vlia sunt prius nota minus vniuersalibus, & tñ nec sunt prius nota notitia cõfusa nec distincta, sed solũ ordine docẽdi, ĩ quo ordine aliqua cognoscunt̃ cõfuse, aliqua distincte, aliqua neutro modo, vt ĩ recognitionibus physicis diximus.

Consideratio verborum.

Tex. cõm. 19.

Tex. c. 7. & 8.

Dubitatio.

Cõm. 3. Cõm. 39.

Dilucidatio.

At si loquimur in doctrina particulari,ordo est procedēdi,& sic vel loquimur in demonstratiua, vel in definitiua. Si in definitiua, aut loquimur in ordine confuse cognoscendi, aut in ordine distincte cognoscēdi. In ordine confuse cognoscēdi,sic ipsum definibile, quod est minus vniuersale est prius notū ipsa definitione,quę constat ex magis vniuersalibus.At si loqmur in ordine distincte cognoscendi,tunc definitio,& magis vniuersalia sunt prius nota ipso definito,quod est minus vle. Sin aūt loquimur in demrātiua,vel loqmur in processu q̄a,vel in processu ꝓpter q̄d.In processu propter q̄d,propositiones, q̄ signant cām, sunt prius notæ.Sin ecōtra i processu q̄a,propōnes significātes effectū sunt prius notæ. Per hęc pn̄t cōcordari contraria,q̄ leguntur in prologo Arist. de physico auditu, vt in recognitionibus physicis diximꝰ. Ex his patet solō, deletur.n.prima rō, quia non pōt fieri ex oībus scientijs vna totalis doctrina,quę sit eiusdem subiecti formalis scibilis, & sic nō sequitur metaphysicam nō esse priorem physica, cum ex eis non fiat vna totalis sciētia,cur vero metaph. sit post physicam dictum est,quia agitur in illa de abstractis, vel per essentiam,vel per indifferentiā. Ex quo patet bene ab Auer.esse dictum doctrinā,quę docet definire animam communi definitione,esse priorem doctrina,q̄ docet definire animam propria vnicuiq; definitione, quia vtraq; est pars eiusdē doctrinæ totalis.s.animasticæ. Secunda obiectio delecta est,quia Auer. solum loquitur de ordine partium in doctrina totali,& nō in eadem particulari doctrina.Res hec longam requirit considerationem,verum pro præsenti necessitate hæc sufficiant.

ARGYR. *Dicimus itaq; genus vnam quodam eorum quæ sunt,ipsam substantiam esse.atque huius aliud vt materiam quod quidem per se non est hoc aliquid, aliud formam & speciem qua quidem iam hoc aliquid dicitur, & tertium id quod ex istis constat atq; componitur. Est autē materia quidem,potentia.forma vero,actus atq; perfectio,quæ quidē bifariam dicitur,quædam.n.est vt scientia,quædam vt cōtemplatio.*

Tex. c.2. quod. Dicimus itaq; vnum quoddam genus eorum, quæ sunt,substantiam.Huius aūt hoc quidem,vt materia, q̄ per se quidem non est hoc aliquid,alterum aūt vt forma & species. secundum quā iam dicit̄ hoc aliquid, & *τὸ δὲ quod hoc.* tertiū ex his.Est autem,quæ quidem materia potentia. Quod autem species,entelechia.Et hoc dupliciter,hoc quidem sicut scientia,illud autem,vt considerare.

COLLEC. *Tex.c.2.* Quia vt primo huius dictum est, & si vna sit Methodus inueniendi aīæ diffinitionem, adhuc qō alia longe difficilior emergebat,de principijs eius elemētarijs.s. genere & differētijs.& genus (vt Them. dicebat)erat duplex,proximū & remotum aīæ.hoc ergo in loco absoluens qōnem illam,genus animæ remotissimū, propinquum, & proximū inuenire conatur,est.n.anima substātia tanq̄ in gn̄e remoto,estq; incorporea seu forma, vel actus tanq̄ in gn̄e propinquo,& est etiam in actu primo tanq̄ in proximo genere.ideo hmōi tres diffinitiones innuens inquit.§Dicimus itaq; eorū quæ sunt§.i.entium § vnum quoddā genus substātiam§ quia,vt Simpł.ait: entis diuisio non est queadmodum aīalis:ens.n.nō est cōe vniuocum decem p̄dicamētis, queadmodum aīal homini & equo. ideo ens quodāmodo *Cōm.8.* multitudinē dicit,vt Auer.inquit.12.meta.& hoc designās dixit§eorum q̄ sunt§& non§eius quod est§vt innueret diuisionē entis nō esse ab vno: sed quodāmodo à multis sub vna cōparatione sumptis vt patet.Tacuit aūt residua p̄dicaméta enumerare,qm̄,vt Simpł. ait, Arist. sumit id quod ad eius facit propositum.vult.n.habere aīam esse substantiam.& hoc vr̄ quodammō apertū ex eis,quæ induxit contra antiquos,contentus est aūt narrare substātiam tātum. dixit§vnum quoddā genus & nō vnum genus§ qm̄ substantia q̄ hoc genus esse dicit,nō pn̄tale genus est;cum sit cōe materię,& formę,& mistioni ex his.vt ergo notaret ipsum nō esse genus proprie & absolute,sed quodammodo,dixit §quoddam.§ Huius aūt aliud quidem sicut mām̄, quæ ꝯm se quidem nō est hoc aliquid. Aliud aūt formam & spém, ꝯm quā iam dicitur hoc aliquid.& tertiā quę est ex his.Est aūt materia q̄dam potentia,species autem est entelechia.

Quia vult habere propinquum genus aīæ,& suba diuiditur p̄ corporeū, & incorporeū, ideo subdiuidit subam in mām̄,& formam,& tertium,& sic vult aīam non esse mām̄, neq; tertium:ergo incorporea est,& sic habet genus propinquum eius. In his verbis duas materiæ innuit descriptiones. Vnam cum dicit,mā est quæ ꝯm se nō est hoc aliquid. alteram aūt cum inquit,materia est potentia quedā. Et duas formæ diffinitiones,vnam. s. species est ꝯm quam materia dicitur hoc aliquid. alterā, species est entelechia.

Debes ergo scire, vt ex græcis excipitur, ꝙ materia pōt comparari ad indiuiduū quod est hoc aliquid,& ad formā. Siquidem ad indiuiduū comparetur diffinitio prima verificatur.s.materia est res quæ ꝯm se quidem nō est hoc aliquid,& hac diffinitione ab indiuiduis differt. Si vero comparetur ad formā,sic & secūda datur diffinitio.s.mā est potentia q̄dam,& dixit§potētia§vt Simpł.inquit,nō vt futura aliquādo ꝯm actum,permanet.n.semper quod est.sed vt ꝯm susceptibile substātiata, ergo potentia ibi capitur pro potentia subiectiua formarum,& ideo dixit §quædam§ vt notaret potentiæ contractionem. Et quia mā his duobus modis diffinitur,ideo forma ex his oppositis modis debet diffiniri vna quidē est,forma est id esse,secūdum ꝙ dicitur hoc aliquid.i.cuius merito res prorogatiuam illam ferunt vt noīe hoc quicq̄,siue hoc aliquid cēseant,vt The. exponit, Scđa diffinitio dat opposita ad secundā ipsius mæ. s. forma est entelechia, potētia.n.materię vt The.inq̄t, duo habet in forma.s.esse & p̄fectionē. Scđm est diuiter & bn̄ hr̄e,ideo hoc noīe entelechia,p̄fectionem dicemus: & sic ibi & genus notatur formæ & differentia. Et hic dupłr: hæc quidem sicut sciētia: illud aūt sicut considerare.i.formarum altera,vt habitus.altera,vt ministratio,& definitio habitus intelligit,& per hæc vult habere ꝙ aīa est tanquā actus primus: & sic habetur genus proximum animæ.

CVM voluit. Proponit Auer. literæ sensum.& prima pars patet. §Et dixit ꝙ substantia§ accipit Auer. ꝙ anima sit substantia ex textu, & arguit hoc modo, substantia est vnum generum entium,i.entium,quæ sunt secūdum añcedētia in esse.i.substantia,est prior secundum nām̄,& perfectionem accidentibus,& hæc est maior. Tunc accepit minorē.d.quorum vnum est aīa.i.sed aīa est antecedēs accn̄tia,nā,& p̄fectione,ergo,in secūda figura in terminis conuertibilibus,aīa est substātia,& per ꝯn̄s nō est accn̄s. *Cōm. 2.* Adhuc hoc probat,secūdo syllogismo, qui debet sic cōponi, nullum accn̄s est principium viuendi primū,& totale, sed aīa est principiū viuendi hmōi: ergo aīa est substantia. Et hęc ratio vocatur prima cognitio naturalis: qm̄ duo sunt p̄cessus.vnus quia,& est primus nobis,& nālis ab operatione.alter est propter q̄d,& est secūdus,quia igitur hmōi processus est hic, ideo hoc innuens inquit,ponere.n.aīam esse accn̄s est impoſe,ꝯm ꝙ dat nobis prima cognitio nālis.i.demrātio quia ex opere viuēdi,& huius rōne vtuntur græci. Tunc redit in primam rōnem,& inquit,opinamur .n. ꝙ substantia est nobilior omni accidente, & ꝙ anima est nobilior oībus accidentibus existētibus hic: & sic sequitur vt prius ipsam esse substātiam. Et cū narrauit§hoc i loco Auer.subdit substātiam & sermo eius patet,& quando inquit ꝙ indiuiduum est hoc per formam,nō intelligit nisi eo modo quo Them. exponit.i.in actu,secūdum ꝙ dicitur hoc aliquid. Quoniā autem forma.recolligit fructū diuisionis facte,& inquit:qm̄ autem sup. anima est forma, & cū hoc est substantia sup. patet ꝙ quidem forma ostēdit .d.manifestum.n.est,quia cōprahenditur sensu.est aūt substantia quia pars substātiæ,& oīs pars substātię est substantia,vt in physicis dictū est. Adhuc & hoc probat quarto, & inquit, & similiter pars huius substantiæ cum aufertur, aufertur substantia.s.indiuiduum &.i.substantia, quæ cum aufertur,aufertur substantia,vt dictum est ibidem. & per hanc vltimam rationem probat,& materiam esse substantiā,& sermo eius patet.Et reliquū cōmenti patet. Debes scire ꝙ aliquod sensu p̄cipi,pōt dupłr intelligi.vno mō, ꝙ sensus id in se attingat. alio mō,ꝙ in cognitione eius nullo alio egemus,nisi sensu.habemus ergo duo,aīam esse formam,

mam,& hoc sensu cognoscimus,non primo mõ,sed secundo mõ.& ipsam esse subãm,propter quatuor rões tactas, Habet ergo ꝙ aïa sit substantia incorporea,actus primus, ex eo quia substãtia est,remouentur opiniones antiquorũ Plat.s.& Xenocr.aïam in ꝑdicamento numerorum ponentium. Gal.& Homeri in ꝑdicamento qualitatis, dicẽtium eam cõplexionem,Empe.dicentis eã esse in ꝑñto relationis cũ ipsam proportionẽ harmoniãq; dicat. Habetur & adhuc genus propinquũ,cum aïa sit incorporea cõtra Pythagorã & alios ponentes,ipsam esse vnum elñtorũ,proximum aũt genus habemus cũ eam primũ actum, & non secundũ ponat cõtra eos,qui spiritũ & oꝑationes dicunt: vt Hip.& alij. Possunt & ĩ his ambiguitates accidere,prima itaq; propter q̃d ponitur hmõi subdiuisio actus, in primũ & secundũ,& vtrum sit vl'is oĩbus animabus simpl'r. Scđa ambiguitas est in verbo Them̃.inq̃t.n.mõ illud discrimen intelligitur,res à materia vt fierẽt,à forma vt hñt esse,quę cum ita tunc opulentur,& inaniter habere se rem, & perfectam esse dicimus qũo propriam formam adepta est. Videtur enim ꝙ materia non tm̃ in fieri sit necessaria, imo in facto,qm̃ illud quod est pars substantiæ proficit ad fieri,& ad esse substantiæ,sed materia est pars substantię,vt Auer. inquit,ergo & ad fieri & ad esse substantiæ conficitur. Ad primam Simplicius rñdit ꝙ mortalium animatorũ aïa nõ in agendo substantiatur, in immaterialibus nanque identitas substantiæ est ad actionem. est ergo sol.ꝙ anima mortalium differt ab anima cœlorum,qm̃ anima cœli substantiatur per operationem, ideo ibi huiusmodi distinctio nõ habet locum. anima mortalium non,& ideo habet locum huiusmodi distinctio in animabus mortalium. Sed hic stare non põt,quia diffinitio animæ cõmuuissima est fusa in aïas cœlorum vt notat Arist.2.huius.cum dicit, alia autẽ ab hoc impõre in rebus mortalibus. vbi Auer.inquit & dixit. hoc quia corpora cœlestia manifeste videntur intelligere,& moueri,sed non nutriri,neque sentire. Ecce quomodo eis diffinitio aïæ competit, ergo quælibet illarũ est actus primus,& per consequens in potentia ad actum secundum. Adhuc Auer.in cõmento vult, idem ſm subiectum esse primum actum,& secundum. primum vt absolute cõsideratur.ſm vt cõsideratur sub operatione,sed quælibet intelligentia põt his duobus modis considerari, ergo quælibet põt dici actus primus & secundus. Ideo aliter dicendum huiusmodi diffinitionem esse cõem omnibus animabus, licet sit quæstio de nutritiua de qua dicetur loco eius. Propter quid vero ponitur iam patet in fine cõmẽti. Ad secundam dicendum vt Auer. inquit materiam esse necessariam pro fieri necessitate simpl'r.& formam pro esse. Materiam vero pro esse per accidẽs necessario. & hoc inquit Auer.7.Meta.& ideo Auer. materiam partem apparẽter,prout defert,inquit ibidem alijs locis, & sic apparet sol.pro Them̃.Propter quid actus vnus dicitur primus.aliter secundus, patet ex his.

Dubitationes · *Refutatio.* · *Commen.15.* · *Commen.5.* · *Commen.37.*

COMMENTARIVM.

Tex.cõm.6.

SOLVIT nunc Arist.eam q̃onem, q̃ primo huius mouit,cum quæsiuit, in quo generum sit anima, vtrũ substantia,vel aliquid aliorum,& si substantia, vtrum sicut actus, & incorporea,an sicut potentia & corpus, hanc ergo quęstionem absoluens venatur ea quæ in definitione aïæ ponuntur ex parte generis, ideo tres diuisiones inducit sicut tres partes in diffinitione ponunt̃ ex parte generis & formæ,quarum prima est entis in substantiam & accidẽs, qua diuisione vult habere animam esse substantiam. Secunda diuisio est,ꝙ substantiæ alia est vt forma atque actus, alia, vt materia atque potentia,alia, vt cõpositum, qua iterum vult habere animam esse substantiam,vt formam, & actũ, tertia est ꝙ actuum siue formarum, alia est vt habitus & scientia.s.actus primus. Alia vt contemplatio,& actus secundus,qua denique vult habere aïam,esse substantiam, & actum primum,qui est,vt habitus. Quo fit vt ex omnibus velit aïam esse substantialem actum primum, quæ quidem partes omnes ex parte generis accipiuntur, Iuxta hanc ergo expositionem dicẽdum est Arist.duo supposuisse, videlicet,& ꝙ anima sit ens,& ꝙ anima sit substantia:animã enim esse ens,ex eo supponit quia subm est præcognitum, atque concessum in scientia. At anima est hic subiectũ aut principalis pars subiecti, ergo supponendum est animam esse. animam vero esse subãm supponit tanquã probatum contra antiquos,siquidem veterum alij animam dixerunt esse relationem,veluti harmoniam. Alij quãtitatẽ, veluti numerum. Alij qualitatem, vt calidum vel cõplexionem. Contra hos Arist. superiore lib. probauit animã esse substantiam,& non posse esse accidens, propterea aïam esse substantiam supponens, cætera suo loco probabit. Auer. aũt velle videtur Arist.duas tm̃ diuisiones effecisse, quarũ prima substantiæ est in materiam,formam, & cõpositum. Secunda aũt formæ siue actus in primum & secundũ.Quę expositio (vt mihi videtur) stare non põt,quia Arist.dicit. dicimus itaque vnum quoddam genus eorũ,quæ sunt,substantiam.Modo vnum & quoddam non nisi respectu alterius intelligitur,quod in diuisione indicatur. Rectius ergo cum græcis expositoribus dicendum est Arist. tres diuisione assignasse. Quo vero ad verba attinet Arist.dicit {eorum quæ sunt} & non eius quod est, substantiam esse vnum genus,quia (vt Simplicius ait) entis diuisio non est quemadmodum diuisio animalis. ens enim non est vnum cõmune vniuocum decem prædicamẽtis, quemadmodum animal homini & equo, vnde ens quodammodo multitudinem dicit,vt etiam Auer.12.lib.Meta.autumat.Ideo dixit {eorum quæ sunt} & nõ eius quod est,vt innueret diuisionem entis non esse ab vno, sed quodammodo à multis,sub ꝓportione sumptis.Vnde vt recte Boetius in prædicamentis textu illo. {Eorum quidem.quæ secũdum nullam complexionem} diuisio entis potius est enumeratio significatorũ,quæ significat nomen ens. Hic ex dictis Simplicij clarissime patet primam entis diuisionem non esse rei, sed nõis in significata,& sic frustra laborant, qui disputant de diuisione entis. Tacuit aũt Arist. cætera prædicamenta,vt Simpl'.animaduertit,quia Arist.accipit,quod facit ad suum propositum, tãtum enim habere vult animam substantiam esse. Præterea dixit {vnum quodam genus substantiam} & non dixit substantiam esse genus, quia nõ prædicamentale genus est,cũ sit cõmune materiæ, formæ, & composito, quibus genus proprie cõmune esse nõ potest,sed si est illud est genus aliquo pacto, ideo dixit {q̃ddam.} Præterea materia põt comparari ad indiuiduum, quod dicitur hoc aliquid.i.compositum in actu, & sic cõparatione ad indiuiduum dicit ꝙ materia secundum se nõ est hoc aliquid,& põt comparari ad formã, quæ est actus, & sic cõparatione formæ eam secundo loco describẽs, dicit materia est potentia,Simili rõne formæ dat duas definitiones,alteram comparationem indiuidui, cum ait, secundum quam iam dicitur hoc aliquid.Alteram comparatione materiæ,cum ait speciem esse entelechiam. Et ꝑ potentiam (vt Simplicius notat) intelligit subiectiuã, quæ, vt Them̃.inquit,à forma habet esse,& bene esse,ideo quo à forma habet esse,materia non est hoc aliquid, quo à forma habet perfectionem,materia dicitur potentia, forma vero,quo materiæ dat esse dicitur id,per quod materia est hoc aliquid, quo materiæ dat perfectionẽ & bene esse forma est entelechia. Entelechiam vero nonnulli perfectionem interprætantur,alij habitum,ego vero non reperi verbum latinum,tametsi ficto nomine quidã perfecti habiam interprætentur. Quærebamus in collectaneis vtrum oĩs anima dici possit actus primus, & secũdus.Iterum querebamus vtrum materia solum in fieri sit per se principium compositi,non aũt in facto esse, vt Them̃. innuit. Simpl'. ad primam dicit non oẽm animam esse actum primum & secundum,quia aïa cœli substantiatur per actum, & sic est actus secundus tantũ.Contra obiecimus,quia infra Arist. & Auer.volunt actum primum dici de omni anima. Præterea. Auer.in hoc commento dicit idem esse actum primum & secundum. Sed hæ rões friuolæ sunt. prima quidem: quia communis definitio hæc est,actus corporis, & non actus primus corporis,ſm Simplicium. Secunda vero quia anima immortalium cœlorum non nisi, vt agens considerari põt,cum ipsa actione substantietur. At anima mortalium,cum nõ substantietur actione, potest vtroque modo considerari, bene ergo Simplicius dixit. Secunda dubitatio

Suppositiones Arist. · *Eorum quæ sunt.* · *Commen.8.* · *Dubitationes.* · *Commen 15.*

dubitatio optime soluit in collectaneis, ꝙ materia essendi quidem per accidens causa est, quia quatenus defert formam, in fieri vero per se causa, quia per se subiectum est generationis. Forma aũt est essendi per se causa quia per se actus, & etiã in fieri, q̃a per se terminus generationis est.

ARGYR. *Maxime autem corpora videntur esse substantiæ, & ipsorum ea magis quæ naturalia sunt, hæc enim cæterorũ principia sunt, naturalium vero corporum: quædam habent vitam, quædam non habent, sed ea vacant. Vitam autem dicimus: nutritionem, accretionem, atque decretionem, quæ quidem per idipsum fit quod viuere dicitur. Quare corpus omne naturale particeps vitæ, substantia est, & ita substantia vt composita.*

Tex. 3. Substantiæ autem maxime esse videntur corpora: & horum physica. Hæc enim aliorum principia sunt. Physicorum autem, alia quidem habent vitam, Alia autem non habẽt, Vitam autem habere dicimus id quod per seipsum & alimentum, & augmentum & decremẽtum habet. Quare omne corpus physicũ participans vita: substantia erit. Substantia aũt sic, sicut composita.

COLLEC. Tex.cõm. 3. Syllogizat Arist. apud græcos conclusiones duas, quarum prima est, corpus viuens est substantia, secunda, corpus viuens est substantia composita. primam syllogizat in hunc modum, oĩa corpora & maxime naturalia sunt substantiæ, vel videntur substãtiæ. Sed corpus viuens est corpus, & corpus naturale, ergo videtur esse substãtia. Secundam vero sic intẽdit, omne habens principium nutrimenti & augmenti mista & composita substantia est, omne viuẽs per se habet principiũ huiusmodi, ergo omne viuens substantia erit cõposita. Quid aũt vult ex his colligere post modum vobis aperietur, inquit ergo, accipiens maiorem autem pro sed omnium substantiarum siue incorporaliũ, siue materiæ & formæ maxime & potissime videntur corpora, vult dicere secundum sensum: quoniam quibusdam, vt pythagoricis, videntur Mathe. & quibusdam alijs artificialia ⸿ substantiæ ⸾ & horum pĥica, supple, & sunt & videntur. quòd videntur apparet, eo quia corpora, ꝙ sint constat, quoniam hæc sunt principia aliorum, ergo vere sunt corpora, est ergo maior, omne corpus videt̃ substantia & omne corpus naturale est & videtur substãtia, ergo accipe maiorem. Pĥicorum autem. ⸾ Hoc in loco vult accipere minorem primi syllogismi, & minorem secundi, & inquit. pĥicorum quidem, alia habent vitam, alia vero non habent. & per hanc vult istam minorem, corpora viua sunt corpora, & naturalia, quoniam omne diuisum de suis prædicatur diuidentibus. diffinit habẽs vitam, vt minorem accipiat alterius syllogismi, & dicit. vitam autem habere dicimus id quod ꝑ seipsum alimentũ, & augmentum, & decremẽtum. sup. habet. Est ergo minor, omne viuens habet alimentum, augmentum & decrementum. Quare omne. ⸿ Ex his propositionibus intulit conclusiones, & inquit. Quare omne corpus physicum participans vitam, substantia erit. Hæc est prima conclusio & dedit secundam. d. substantia aũt sic sicut composita, & sic patent conclusiones literæ. quorum autem huiusmodi cõclusiones præsyllogizet in commentatione literæ statim potestate patefiet plane secundum græcos.

Commen. 3. CVM demonstrauit nobis. Vt mihi videtur Auer. expositio in hanc græcorum incidit, si recte inspiciatur: cum tantum addit (vt mihi videtur) ꝙ viuens est substantia, & composita, & videtur mihi substãtia, tribus enim entibus substantijs. s. forma, & materia & cõposito (vt Auer. vult.) Arist. tertiam maxime substantiã videri dicit. ergo in commentatione græcorum fere Auer. occurrit. Et quod dicit in prima parte totum patet. Et est illud quod ⸿ Arist. diffiniens viuens inquit, viuẽs est illud, quod per se habet principium nutrimenti, augmenti, & decrementi, quia posset quis inferre, vt Simplicius inquit, ergo solum principium horum est vita, & sic intellectus, sensus, & motus, principia non vitæ diceretur. ideo Auer. conatur declarare differentiam viuentis ab animali & dicit, & sup. huiusmodi principium est id, quod plantis appropriatur, qm̃ hoc nomen vita dicebatur in lingua græca de omni eo ꝙ nutritur, & augmentatur. animal aũt de omni eo quod nutritur & sentit. ergo apud græcos aĩal differt à viuente, quoniam in plus viuens est animali. Addit ꝙ in arabico, viuẽs & animal videntur significare idẽ. Sed tamen ⸿ & q̃a posset quis dicere, si apud arabes viuens & animal idem, ergo tam plantæ quã animalia morerentur. cõsequẽtia tenet, opposita enim habent fieri circa idem, ergo possunt mori quando carerent principijs vitarum & sensus. Respondet ipse, & inquit. sed tamen nõ dicitur mortuum nisi animal: quod caret principio nutrimẽti, & sensus in simul. i. id moritur, ꝙ vtroque caret principio, non principio sensus & motus tantum supple si possibile esset huiusmodi separari. Et ideo apud eos plantæ non moriuntur. iterum apud eos apopletici non moriuntur. plantæ quidem non, quoniam non habent sensus. apopletici vero, qm̃ & si carent motu nutriuntur, vt dicunt medici. Et dixit essentialiter ⸿ tangit particulam positam in diffinitione, & inquit. quia inuenitur extra viuum aliquid, quod assimilatur augmento, & diminutioni vt lapis, & non est viuum. Debes scire, vt Simplicius inquit. ignem augeri apposito combustibili. adhuc & lapis per additionem partis supra partẽ, & animal seu planta, differenter tamen: quoniam et si ignis augetur non remanet vnus ignis à principio vsque in finem, imo continue est alius, & alius numero ignis. lapis vero, si augetur non per aliquid intrinsecum augetur, sed ab agente apponente ei aliquod eiusdem rationis, relinquitur, vt inquit ipse, solum animal, & plantam per se augeri: qm̃ solum animal, & planta per se remanẽt & solum à principio intrinseco. & sic verificatum est verbum Arist. Reliquum commenti patet, & per se notum est.

COMMENTARIVM.

AVERROES, vt in collectaneis diximus, arbitratur postquã Arist. substantiarum numerum demonstrauit, illas diuidens in materiam, formam, & compositũ, nunc illas comparare ac exponere quænam illarum trium nomẽ substantiæ excellentius subeat, asserens corpora, hoc est composita nomen substantiæ dignius habere. Secundo autem de corporibus, corpus ipsum naturale substantiæ nomen dignius habere q̃ artificiale. Quam expositionẽ nũc diligentius cõsiderans, non approbo. primo quidem quòd Arist. eas definitionis partes quæ ex parte differentiæ se tenent, si hic non venaretur, nullibi venatus esset. Secundo quia hæc cõparatio ad definitionem, quam est venaturus, minime deseruit. Simplicius aũt exponit ꝙ enumeratis substantijs, nunc Arist. stabilire velit, sub qua nam illarum anima collocanda sit. Quæ expositio mihi placet minime, non enim stabilire potest sub qua: nã illarũ anima collocanda sit, nisi prius diuisionis partes oẽs tam ex generis parte, q̃ differentiæ numeratæ sint. Melius ergo nunc arbitror ꝙ cum Arist. diuisionem assignasset, ex qua ea, quæ se tenent ex parte generis nactus sit, nunc alias tres diuisiones assignat, vt venetur ea: quæ se tenent ex parte differentiæ, siue subiecti. Quare prima diuisio erit, ꝙ substantiarum alia corporea, alia incorporea sunt. Addit autem ꝙ substantiarum corporea ipsa videntur potissimum substantiæ, quandoquidem veteres sola illa fatentur, ꝙ illa sola sensibus subiaceant. quæ ratione fit, vt Arist. simul primam diuisionem, & partium illius comparationem assignet, vnde dicit, ꝙ cum substantiæ videãtur aliæ corpora, aliæ incorporeæ, maxime substantiæ vidẽtur corpora. Ecce quõ simul diuidit, & comparat. Substantiæ. n. incorporeæ, & si verius sint, non facile apparent. Secũda vero diuisio est, ꝙ corporum quædam naturalia, quædam artificialia sunt. Et insinuans diuisionem, & comparationẽ insimul inquit, & horum corporum ea magis substantiæ sunt, quæ sunt naturalia. Hæc enim (vt inquit) cæterorum corporum quæ artificio conficiuntur, principia sunt, saltem, vt materiæ, quia (vt Them. inquit) artificialia corpora vicem accidentium obtinent. Tertia diuisio est, ꝙ corporum naturalium, quędam habent vitam, quædam vita vacant, & hæc inter se non comparauit, qm̃ viuentia corpora esse

Auerrois expositio.

Quæ Simpl.

Expositio propria.

esse magis substantias ipsis non viuētibus corporibus, est fere per se manifestum. Quid vero per vitam habens intelligendum sit, exponit exemplo tm̄, & inquit. vitam aūt habere dicimus id, quod ꝑ seipsum & alimentū, & augmētū, & decrementū supple tu habet adiecit {per se} vt Auer. & Simpl. animaduertunt, quia multa per accidēs augeri, vel nutriri possunt, vtpote aut appositione, vt parietes, aut alteratione, vt ignis augentur. Sola aūt viua per se, hoc est per intus susceptionem, enutriuntur & crescunt. Additum etiam est hoc verbum contra Clearchum, qui dicebat lapides adolescere, & parere interdum. Sed occurres quia Arist. 8. physicæ auscultationis, definiens viuēs, definit per hoc ꝙ à seipso motus principium habet. At hic definit per hoc quod per seipsum alimentū habet, & cætera id genus. Forsitan. 8. physicæ auscultationis descripsit, ꝙ viuit secundum perfectam vitam, hic autem id, quod viuit tm̄, quod videlicet distinguitur contra animal. Ex hisce deducit naturale corpus esse tum substantiam tum compositam substantiam, & inquit. Quare omne corpus naturale participans vitam substantia erit, substantia autem sic, sicut composita, est substātia quidem, ꝙ naturale sit, & artificialium corporum principium. Cōposita aūt ꝙ sit vitæ particeps. Cur vero Arist. hic viuens ipsum descripsit, Auer. in commento causam assignauit, quia nonnulli inter viuēs, & animam nullam differentiam fecerunt, cum sit magna differentia, nam viuens est principium alimenti, & id genus animal est principium sensus & motus. Sed dices si de plantis diceretur viuens esse, & non animal, tunc absente forma ab earum materijs, dicerentur mortuæ. Auerroes respondet mortuum non dici nisi de eo, quod viuebat secundum animalem vitam, plantæ vero, cum desinunt esse dicuntur arescere, vel exiccari. Verū apud græcos de plantis dicitur vtrūque, sed hæc ad grammaticos.

Dubitatio.

ARGYR. *Atque cum tale etiam sit corpus, id est habens vitā, corpus profecto non erit anima. corpus nanque non subit rationem eorum quæ sunt in subiecto: sed vt subiectum potius est, & materies. Necesse est igitur animam substantiam esse perinde atque formā corporis naturalis potentia vitā habētis.*

Tex. cōm. 4. Quoniam autem est corpus huiusmodi, vitam enim habens, neque vtique erit corpus anima. non enim est eorum, quæ sunt in subiecto, corpus. Magis autem, vt sustiectum, & materia est. Necesse est ergo animā substantiam esse, vt speciem corporis physici, potentia vitam habentis.

COLLEC. *Tex. cōm. 4.* Cum corpus viuens ꝯclusit, & esse substantiam, & compositam, & conclusit adhuc animam esse substantiam vel tanquam per se notam præaccepit, hoc in loco vult cōcludere animam esse substantiam, non sicut corpus, & corpus viuens, sed incorporalem substantiam. Et primo proponit intentum, & inquit. Quoniam aūt supple in rerum substantiarum ordine & est corpus, & non tantū corpus, imo corpus huiusmodi. s. habens vitam, intēdit qm̄ tam corpus q̄ corpus viuens sunt, anima non vtique erit corpus. Hæc est conclusio, non est anima corpus. Hanc videtur, & in secunda figura syllogizare in hunc modū, nullum corpus est eorum, quæ in subiecto, magis autem sicut subiectū & materia est. Hæc maior. Apponitur minor, aīa est eorum quæ in subiecto, ergo in. 3. secundæ, anima non est corpus. Dixit vt subiectum & materia, } quoniam (vt Simpl. inquit) subiectum est duplex: vno modo accidentium, alio modo ens in potentia ad essentias. corpus ergo est vt subiectū, non accidentium: sed vt materia, ideo dixit vt subiectum & materia, & per materiam exemplificat subiectum. Necesse est ergo. } Conducit modo rōnem cōmunissimam animæ, & inquit. ergo necesse est animam esse substātiam sicut speciem corporis physici habentis vitam in potētia. Sed quomodo ex his huiusmodi diffinitio concluditur difficile est. Expositores græci nō sat exponunt, apud enim eos habemus, ꝙ viuens corpus est substantia composita, & ꝙ anima non est corpus, & non plus, modo videtur non sequi ex his duabus propositionibus, animam esse substantiam sicut speciem &c. Them. noster accipit ex litera duas alias propositiones, & infert propositum, inquit, Cum inq̄ id: quod habet vitam, non sit simpl̄r corpus, sed tale corpus. i. physicum viuens in potentia. Hæc est prima propositio Them. Secundam apponit, & inquit. Et cum differūt ab his, quæ non viuant, non in eo quod corpus: sed in eo ꝙ tale corpus. i. physicum viuēs in potentia, & hoc dicit, hoc est in eo ꝙ viuit & animam continet. Hæc est secūda propositio, tunc concludit conclusiones dicens: concluditur animam esse speciem perfectionemque & substantiam, ita vt sit forma, supple corporis physici habentis vitam in potentia, vt dictum est. Potest ergo syll̄s in hunc modū cōponi. omne id: quo corpus physicum habens vitam in potentia, per se differt à non viuente, est substantia sicut species corporis physici habentis vitam in potentia, sed anima est id quo corpus &c. ergo aīa est actus corporis physici habentis &c. hic est subtilis modus deducēdi: quē Themistius tenet.

CVM declarauit ꝙ corpus. Proponit: intentionē literæ & coincidit cum græcis, vult Arist. probare animam non esse corpus & non probat ipsam nō esse materiā, cum per se pateat, & sermo eius patet. deinde, & aīa nō est substantia secundum compositionem, propositā intentionem exponit, & proponit conclusionem. d. & anima nō est subā secundum compositionem. i. compositum. Et probat hanc per argumentum in secunda figura sic. omne corpus viuēs est velut subm̄, anima non est velut subiectum, ergo anima non est corpus viuens. Maior probatur. omne corpus simpliciter, & cōmuniter captum, est tanq̄ subiectum, corpus viuens est corpus. ergo corpus viuens est subm̄, inq̄t. compositum enim corpus habens vitam non est corpus viuū, secundum ꝙ est corpus simpliciter, sed secundum ꝙ est tale corpus, est igitur viuum per aliquod existens in subiecto. Vult ergo ex his habere ꝙ in plus est corpus simpliciter q̄ corpus viuens, qm̄ corpus viuens addit gradum viuendi ipsi corpori. ergo vult habere hāc minorem: omne corpus viuens est corpus. Tunc accepit maiorē. d. corpus autem est substantia, s̄m quod est subiectū, & inferas conclusionem. s. ergo corpus viuens est subiectum: & sic habetur maior. Ex his vult Auer. concludere diffinitionē aīæ. d. & cum dedit propositiones ex quibus cōsequitur, ꝙ aīa non sit substantia, s̄m ꝙ est corpus, sed secundum ꝙ est forma, concludit conclusionem: quæ est diffinitio cōmunissima. { quoniam aūt } replicat propositiones, ex quibus dictum est animam non esse corpus, & sermo eius patet. Quoniam vero est. } quia posset ambigere quis qm̄ Arist. declarauit animam non esse corpus. adhuc supponit ipsam non esse materiam, tunc infert: ergo anima est actus corporis &c. videtur ipsum cōmittere fallaciam consequentis tripliciter, Primo qm̄ ex negatiua non sequitur affirmatiua: non enim sequitur anima non est corpus, neque materia, ergo est forma, vt dictum est in lib. Perihermenias. Adhuc altera est fallacia: qm̄ non sequitur, non est materia neq; corpus, & est forma: ergo est forma corporis physici potentia vitam hn̄tis, quoniam & si sit forma, nō propter hoc erit actus corporis: multæ. n. sunt formæ: quæ nullius sunt corporis actus. Adhuc & si sit actus corporis nō videtur sequi, ergo physici potentia vitam habentis: ergo tribus modis Arist. supponit fallaciam ꝯn̄tis. Debes scire ꝙ sicut dictum est in lib. Perihermenias ex negatiua sequitur affirmatiua cum subiecti constantia, bene enim sequitur, homo non est iustus & est, ergo est non iustus. Sūt ergo tres conclusiones, prima aīa est forma. secunda anima est forma corporis physici, tertia anima est forma corporis physici habentis vitam in potentia. Ex hoc quidem, ꝙ nō est materia, neque corpus cōpositum, cum constantia ꝙ sit (ipsam enim esse est per se notum) sequit̄, ergo est forma. & sic patet prima ꝯn̄tia. Arist. Adhuc secūda per additum quoddam omnibus cōstans sequitur. s. vt sit forma corporis illud constans est, & est proprium omnibus formis inhærere subiecto, aīa est forma corporis tanq̄ subiecti. Et hoc secundum tm̄ tetigit Auer. Tertium constans addit Them. (vt dixi) anima differt viuens à non viuente, ergo anima, quia est substantia, & non materia, neque

Commen. 4.

que cõpositum,est forma, & quia proprium est omni formæ inhærere,ergo anima est forma corporis.Et quia anima est id,quo differt animatum viuum à non viuente, ergo anima est forma corporis physici potentia viuentis. & huiusmodi deductio videtur græcorum omnium,à quibus forte Auer.accepit,potest ergo cõponi syll's vt composui supra in verbis Them. Et differt ab accidente.§quia Arist. animam esse in subiecto inquit, & Calcidius in libro suo de anima quem ad Platonis mentem in Fædone conscripsit arguit contra Arist.& inquit. Cum nõ spãlis proprietas q̃ entelechiam nuncupauit, sit accidentalis forma corporibus,Si hanc animam esse censuerimus, cõsequitur vt corpus anima dignitate antiquitateque præueniat, omne siquidem accidens, eo cui accidit, natura posterius indigniusque esse conuincitur. est ergo vis argumenti Calcidij,si anima est perfectio in subiecto:ergo est accidens, & sic erit corpore vilior. Hoc ergo argumentum absoluit Auer.& inquit,& differt ab accidente, qm̃ accidens nõ est pars substantiæ,forma aũt est pars huius substantiæ compositæ.Tunc quodammodo ad formam argumenti,soluit, & inquit. Et etiam æquiuoce dicitur forma esse in subiecto,& accidens esse in subiecto, subiectum.n.accidẽtis est corpus compositum ex materia & forma, & aliquod existens in actu,& non indiget in suo esse accidente, subm autem formæ non habet esse in actu secundum ꝙ est subm, & indiget forma,vt sit in actu & maxime, primum subm.i. materia prima,quæ non dimittitur à forma omnino.i.simpliciter,& tunc recolligit sol.& inquit,& propter similitudinem inter ista errauerunt plures loquentium, & dixerũt formas esse accidens, & tunc per hoc infert animam non esse materiam,& sermo eius est manifestus per se. Debes scire ꝙ tria requiruntur ad subiectum accidentis.primum, vt sit corpus, & ideo substantia separata nõ est subiectum accidentis.ẜm Auer 12.Meta.& in lib.d.destructionũ.tertia disputatione.in sol.18.& hoc Boetius inqt. forma simplex subiectum esse non põt.Secundo ꝙ tale corpus sit in actu,& propterea materia prima corruptibilis corporea substantia non est subiectum accidentis in actu. Tertia, vt non requirat illud, quod recipit pro sui essentiali esse: sed magis econtra vt Auer.dicit.4.Meta.& tu potes tria opposita inuenire in subiecto formæ substantialis,& tunc patet argumentum Calcidij nil esse. Secundo debes scire ꝙ quemadmodum accidens in actu præsupponit esse substantiæ in actu,illis tribus conditionibus seruatis, sic accidens in potentia requirit substantiam corporeã in potentia,vt Auer.dicit in cõm.17.tertij cœli, & huius ratio potest esse,qm̃ accidens in potentia, & accidens in actu non sunt diuersarum rationũ: vt patet homo enim actu,& illemet in potẽtia est vnius rõnis.ergo quicquid essentialiter competit accidenti in actu,& accidenti cõpetit in potentia,ergo si dimensio terminata indiget subiecto actu substantiali terminato,& dimensio in potentia eget subiecto terminato actu substantiali in potentia, & illa est forma corporis de genere substantiæ. Dubitatur vtrum aĩa cœli sit actus corporis physici habentis vitam potestate. Videtur ꝙ non,argumẽto Simplicij, corpus cœleste habet cõsubstantiatam vitam.ergo non habet eam in potẽtia. consequentiam probo,qm̃ ea,quæ sunt in potentia aliquando distant ab actu vt patet &c. Adhuc Arist.in 12.Meta.inqt. vita aũt vtique existit,etenim ipse actus vita, illud aũt ipse actus est,actus aũt eius quod secundum se. Illius ergo vita optima & sempiterna.& tu vide Auer. in cõm.39.illius partis.ergo corpora cœlestia non viuunt in potẽtia, Adhuc secunda est ambiguitas, videtur enim ꝙ anima sit corpus,argumento Platonico,omne mouẽs aliud, est ꝑ seipsum motum,& sic de alijs. ergo omne corpulentãs est secundum seipsum corpus.& tu vide eos. Ad primam Simplicius respõdit ꝙ huiusmodi diffinitio cõpetit aĩabus cœlestibus æquiuoce, quoniam non viuunt illa corpora vita media inter potentiam & actum,sed vita actu,vt patet per Arist.verba.Ad secũdam,Them. hoc in loco tribus rationibus probat animam corpus non esse,quas post declarabimus.Pro nunc concedo aĩam esse corpus actiue, & virtualiter, sicut enim virtus in semine dicitur aĩa, quia animat,sic & aĩa corpus dici põt, quia reddit materiam corpoream secundum aliquos. Vel dicendũ,ꝙ homo est corpus per formam corporis, & non aĩa formaliter,quomodo vero sit,in alium differatur locum.

Commen.17. | Commen.2. in fine.

COMMENTARIVM.

CVM Aristoteles fecisset tres diuisiones ex parte generis,& tres alias ex parte differentiæ. nũc primo probat, ꝙ aĩa non sit corpus,& argumentatur, qm̃ corpus est huiusmodi,vitam.n.habens.q.d.qm̃ corpus quod est vitã habẽs,est tale hoc est compositum ex materia & forma, hoc est antecedens,vbi accepit illud.verbum{enim} non pro nota causæ,sed quasi expositiue, vt exponeret quid ꝑ corpus intelligat,cum dicit corpus est tale quid compositum ex materia & forma.q.d.intelligo ꝑ corpus, corpus vitam habens.per{huiusmodi}intelligit compositum ex materia & forma. est ergo enthymema, corpus.s.hñs vitam est cõpositum ex mã & forma.ergo anima non est corpus vitam habens.ꝯñtiam probat,& inquit,non.n.est eorum, quæ in subiecto sunt.corpus.s.viuens.magis aũt est,vt subm & vt materia.nec dixit corpus habens vitam esse mãm & subm, sed magis vt subiectum,& vt materia, quia reuera non est materia,nec subiectum,sed ex mã compositum,sed quicq̃d sit,anima non est corpus viuens, quia tale corpus non est in subiecto,aĩa vero est in subiecto.ergo sequit̃, vt aĩa non sit corpus hñs vitam.Tunc ex hoc deducit cõmunissimam animæ definitionẽ,& inquit.necesse est ergo aĩam subam esse,vt spẽm corporis physici potentia vitam habentis. In collectaneis fecimus quasdam dubitationes, quæ sunt ibi solutæ,& bene, vt ibi mouentur. At nunc dubitamus sub hac forma,Arist.hic probauit animam non esse corpus habens vitam,& ex hoc vr̃ inferre ꝙ aĩa sit substãtia, vt actus corporis physici,& hñtis vitam in potentia. Primo ego nõ video qũo ex negatiua sequatur affirmatiua.dato.n.ꝙ anima non sit corpus viuens, non sequitur ipsam esse actum, & id genus. Chimera.n.nõ est viuens corpus,quæ tñ non erit actus corporis.Secundo dato ꝙ Arist. intelligeret cũ constantia subiecti.s. supponendo aĩam esse, non video qũo sequitur,anima non est viuens corpus,& est, ergo est actus,quia posset dici illã esse potentiam. non.n.magis sequitur ipsam esse actum q̃ potentiam, si non est viuẽs corpus,& est.Tertio dato ꝙ sequatur aĩam esse actum, nõ video cur sequatur ipsam esse magis actum corporis q̃ materiæ.si enim non est corpus viuens,& est,& est actus,non video cur sequitur ipsam actum esse corporis magis q̃ materiæ.Vlterius dicerem,dato ꝙ sit actus corporis, non video cur sequitur ipsam esse actum corporis naturalis,magis q̃ artificialis. Vltimo nõ video cur ex eo, quia non est corpus viuens,sequitur aĩam esse actum corporis viuentis in potentia. Omnes.n.istæ ꝯñtiæ videntur dubiæ, dato ꝙ concedatur illud añs.s.anima non est corpus viuẽs. Et dicendum hæc non sequi præcise ad hoc vnum añs, sed ad diuisiones illas sex: quarum tres factæ erant vt haberemus tres particulas ex parte generis. Aliæ tres, vt haberentur aliæ tres ex parte differentiæ. Supponens.n.aĩam esse ens, & subam,habet,ꝙ aĩa sit & sit substãtia,ex definitione materiæ habet,ꝙ anima non est suba,vt materia.Ex eo ꝙ hic probat ipsam aĩam non esse subam compositam, quia non est viuens corpus,habet ꝙ sit forma, quia cũ non est materia,nec compositum,& est ens,& suba.ergo est substantia,vt actus, siue forma. & qm̃ corpus est duplex & omnis actus est respectu alicuius, erit ergo actus alicuius, illud erit materia,vel corpus,vtrunque si conceditur, sequit̃ animam esse actum corporis,materiæ quidẽ vt rei perfectibilis,corporis viuentis potentia,vt rei perfectæ. ergo Arist. hanc conclusionem non ex hoc solo deduxit, sed ex omnibus alijs: quæ accepit in diuisionibus, hoc idẽ deduci põt ex post assumendis,vt in collectaneis. Quæritur hic quot requiruntur ad rõnem subiecti accñtis. In collectaneis diximus tria requiri ad hoc,vt aliquid sit subm accñtis,primum vt sit corpus.2.ꝙ tale corpus sit in actu.3.ꝙ id quod recipit,nõ sit de suba recipientis. Nunc vero animaduerte,ꝙ horum primum est dubium.nam in aĩa rõnali accidentia cõplura recipi conceditur, vt habitus, & non est corpus,ẜm tamẽ Auer.est res digna qõne, vt.3.huius dicetur.

Dubitationes. | Solutio. | Quõ.1.

Tertium

Tertium est superfluum, si secundum conceditur, nã si requiritur ꝙ tale corpus sit in actu, quicquid recipietur, erit extra substãtiam recipientis, ergo vnum tm̃ requiritur, vt recipiens sit actus vel ens in actu. Sic enim omne receptũ erit accidens. In collectaneis complura alia diximus quæ satis clara sunt. Quæritur vltra commentũ Auer. vtrum possit demonstrari, ꝙ anima sit substantia. Auer. vltra vires sui præceptoris credidit demonstrare ꝙ anima sit subã, & ꝙ aliquæ formæ sint substantiæ. Primo quia hoc dat nobis prima cognitio naturalis, quæ est ab effectu & operationibus aīæ, quæ reduci non possunt nisi ad substantiam. Secũdo ꝙ nobilius accidente est substantia, at anima est omni accidente nobilius. Tertio pars substantiæ, est substantia, anima est pars substantiæ, ergo est substantia. Quarto anima est in subiecto ente in potentia. ergo est subã: hæ sunt rõnes Auer. in his cõmentis. In physicis recognitionibus diximus, ꝙ data animi mortalitate, quã quidam concedũt perperam pro mente Arist. non esset aliqua demonstratio ad probandum animam esse substantiam. Cõcessa vero animæ rationalis immortalitate, vt concedendum est, statim sequitur animam esse substantiam. Quod vero ꝯcessa mortalitate posset defendi nullam animam esse substantiã. probo, quia si qua esset, maxime esset intellectiua aīa, sed talis non erit, quia possem dicere omnes eius operationes esse complexionales, & sic non à substantia, sed à complexione proficisci. ꝙ si dicatur illas non esse cõplexionales, hoc est, quia anima est supra complexionem, & sic erit immortalis. Ex hoc delentur rõnes Auer. hic. Prima quidem quia prima cognitio naturalis, quæ est ab operationibus, non dat animam esse substantiam, quia dicerem oẽs illas operationes proficisci à complexione. Secunda ratio petit, supponit enim animam esse omni accidente nobiliorem, quod falsum esse diceret aduersarius. non enim est nobilior eo accidente, quod est cõplexio humana. Tertia petit etiam, quia supponit aīam esse partem substantiæ, hoc aũt negaret aduersarius, imo diceret nullam esse substantiam præter materiam. Quarta etiam petit. non enim esse in subiecto ente in potentia cõcederet aduersarius, sed esse accidens entis in actu, quia diceret totam rerum subãm esse materiã & omnia præter materiam esse accidentia. Ex his infero, ꝙ nisi detur aliqua operatio abstracta simpl'r & immaterialis simpliciter, vel aliqua operatio quæ est vel põt esse perpetua, nulla erit via demonstratiua ad probandum aliquam substantiam esse præter mãm. Imo posset defendi, ꝙ sola materia sit omnium rerum substantia & sola sit natura, & cætera sunt accidentia, imo ꝙ omnia erunt vnũ ens simpl'r, vt dixit Parmenides, & ꝙ sola sit differentia rerum accidentalis, non aũt substantialis. At quia pro veritate experimur esse aliquam operationẽ aĩme separatam simpliciter, vt intelligere, & velle, aliquam esse perpetuam vel posse esse, vt motum circularem cœli, ideo pro veritate asserendum est esse aliquam substãtiam præter mãm, & esse aliquam formam. Sed contra hæc solent obijcere, q̃a posito ꝙ nulla sit operatio immaterialis, nulla etiam perpetua, nec de facto, nec de possibili, adhuc põt probari esse aliquam substantiam præter mãm, & ita põt probari nõ omnia esse vnum ens simpliciter, contra Parmenidẽ. Primo quia tunc nulla esset generatio simpliciter, nullaque corruptio, sed quælibet generatio, & corruptio esset alteratio. Secundo, quia tunc nulla esset differentia inter simplex & mixtum. Tertio, quia tunc materia esset corpus in actu, quod falsum esse contra Pla. Arist. 2. de generatione ostẽdit. nam omne corpus in actu, aut est graue, aut leue, aut tertium, vt cœlum. Quarto quia tunc nulla differẽtia esset inter corrumpens, & alterans, qm̃ vtrũque accidens, aut induceret, aut abijcere. Quinto põt fieri argumẽtum Auer. 1. Physi. formæ naturales cõstituunt naturalia vt naturalia, sed naturalia, vt naturalia sunt substantiæ. ergo formæ naturales sunt substantiæ, vt si albedo constituit albũ, vt album est de genere albi. ergo si forma naturalis constituit ens naturale, vt naturale erit de genere entis naturalis, at ens naturale, vt naturale est substantia. ergo forma est substantia, hoc est fortissimum argm̃. Quod iste rõnes friuolæ sint, debes scire ꝙ veteres, omnium cõpositorum formas dicebant esse accidentia, non tñ eodem modo. nã formas elementorum naturales, quæ erant duarũ primarũ qualitatum combinationes appellarunt affectiones. Combinationes ex his elementarijs qualitatibus, quas volebãt esse formas mistorum, appellabant dispositiones. In aīatis vero erant cõplones, verum nec primæ elementorum, nec secundæ mistorum. nec tertiæ animatorum erãt substãtiæ, sed accidentia. Dicebãtur aũt substantiæ ẽm fixionẽ, quia non ita facile delebantur. Cætera aũt, quæ facile fluebãt, & refluebant, appellabant accñtia, oīa tamen asserebant accñtia. verum prima propter fixionẽ & à stabilitate, qua stabant, substantiæ dicebantur, cætera propter fluxum & refluxuum accidentia dixerunt. venit ad hanc positionem Alex. qui intellectum materialẽ dixit esse mistionem, Gal. quoque dicebat aīas esse cõplexiones aliqñ. & tota causa erat, quia non cognouerunt à talibus profici operationes immateriales, Intellectum vero agentem Alex. dixit esse substantiam, quia eius operatio immaterialis ad accidens reduci non põt. quibus delentur rões. nã secus est dicendum pro veritate, secus pro opinione. Pro opinione horũ prima ratio deleretur quia dicerent oẽm generationẽ, & oẽm corruptionem esse alterationem secundum rem, verum secundum appellationem, diceretur illa generatio, vel corruptio, quæ esset alteratio dispositionum, vel affectionum: vel complexionum stabilium, cæterorũ dicebãt esse alterationem. Secunda etiam tollitur, quia simplex & mistum non differunt penes subãm, sed quia forma simplicis est affectio simplicior, misti autẽ compositior. Mista etiam differunt inter se differentia mistionum. Tertia deletur, quia Plato diceret materiam esse corpus, & substantiam, non tñ compositum ex re, & re, sed solũ cum accidentibus cõponibile, & sic in illo priori in quo præcedit cõpositionem cum accñte nec est, graue, nec leue. Cum vero intell'r compositum cum accidente, est graue vel leue. Quarta deletur ex prima respõsione. Ex his sequitur iuxta hanc positionem differentias genericas vel specificas, nõ esse propter subãs, sed propter accñtia, licet habeant latitudinem, quia differentia maxima accidentium est ꝑ genera, minor specifica, minima est numeralis. Quinta denique tollitur eo loco, diximus enim formas naturales cõstituere naturalia vt naturalia nõ simpl'r, verum naturale, vt naturale rõne habita ad materiam, est subã, & sic non constituitur à forma, sed à materia, sed si refertur ad formam est accidẽs, & sic naturale & forma sunt eiusdem generis. Ex his patet ꝙ nisi detur aliqua operatio immaterialis: simpliciter atque abstracta, & vniuersalis simpliciter, vel aliqua perpetua de facto, vel de possibili, nulla via demonstratiua potest probari animã esse subãm, imo põt defendi oīa esse vnum simpliciter, & solum accidente differre. Et quia aliqui dixerunt operationem intellectus esse simpliciter materialem, ẽm quid vero immaterialem. ergo nullã viam hñt, qua probẽt ipsam esse substantiam præter materiam simpliciter. verum de his in physicis recognitionibus.

Pulchrum dubium.

Quæ in physicis.

Dubitationes.

Cõm. 13. et. 11.

ARGYR. *Substantia vero, actus est & perfectio. talis igitur corporis, est perfectio atque actus. Sed cum perfectio atque actus bifariam dicatur, vt diximus (quidam enim est vt scientia, quidam vt contemplatio) patet animam actum esse perinde atque scientiam. Nam ex eo quia anima est, & somnus est & vigilia. atque vigilia quidem, contemplationi, somnus aũt, scientiæ operatione vacanti similis est.*

Substantia autem actus est, huiusmodi ergo corporis actus est. Hic autem dicitur dupliciter, alius quidem vt scientia, alius vero vt consideratio, manifestũ est igitur, quod est vt scientia. In ipso enim inexistere animam somnus & vigilia inest. proportionale autem est vigilia quidem ipsi considerationi, somnus autem, ipsi habere, & non operari.

Tex. cõm. 5.

Cõsideratio cõtemplatio.
In ipso enim inexistere.
Quatenus aīa inexistit.
Ipsi habere & non operari.
Ipsi habitui sine operatione.

COLLEC. Quodammodo minorem præaccepit iam. s. aīa est substantiã, hoc in loco quodammodo recapitulans, accepit maiorem, s. substantia est actus, quare in hunc modum arguas, omnis substantia actus corporis &c. omnis aīa substantia.

Tex. cõm 5.

stantia. ergo oīs anima actus corporis hmōi .i. phici habentis vitam &c. Hic autem dicitur. } distinguit & actū, vt eligat quali modo anima actus sit,& inquit,hic aūt dicitur dupliciter,alius quidem sicut scientia, alius vero sicut considerare. & tunc concludit qūo anima actus.d.igiť manifestum est ꝙ sicut scientia,& reddit rationem, & inquit {inexistere enim aīam & somnus & vigilia est}.i.ex eo q.a anima est præsens corpori,& somnus.i.cessatio ab operationibus aliquibus est,& vigilia.i.vsus earum est. intendit ergo sylłm apud græcos, omnis forma pñs alicui subiecto tam penes vsum operum q̃ penes cessationem eorū, actus primus est illius, ista manifesta est per se, & est quid noīs actus primi,sed aīa est forma pñs corpori viuenti, & tā penes vsum, quàm in absentia eorum. ergo aīa est actus primus &c. Exponit minorē,& inquit,vigilantia, proportionale quid est quidem ipsi considerare.i.vsui omnium operum,somnus aūt ipsi habere,& non operari.i.similis est vacanti operatione scientiæ,& omnium actuum. Et sic patet expositio minoris.

Commen.5. Cvm declarauit. Auer. primo proponit literæ expositiones tota secunda ibi. {Et hoc est in aīa} Digressionem faciens absoluit qōnem omnium expositorum. In prima proponit literæ intentionem,& post eius cōmentationē, & totus sermo primæ partis est manifestus per se, præter hoc verbum { quoniam apud esse istius perfectionis in animato inuenitur anima nō apud esse alterius perfectionis} Reddit ergo Auer. rationem, quare anima est actus primus, & componit sic in virtute sylłm, oīs perfectio quæ apud actum primū est forma corporis cui pñs est,est actus primus,sed aīa est perfectio, quæ est forma apud actū primum:& non apud actum secundum. ergo aīa est actus primus. Sed ambiges, qm̄ anima est pñs vtrique actui primo, & 2.ergo inuenitur in animato in vtroque tempore.s.tam actus primi q̃ secundi.& Auer. dicit oppositū. Dicendum ꝙ debet intelligi cū præcisione sic, ꝙ aīa inuenitur in animato apud esse istius perfectionis, & non apud esse alterius sup.tantum,& sic rō Auer. incidit in illam græcorum. potest & aliter dici de quo nō curo. Et hoc est in aīa } hic mouet qōnem & inquit.& hoc est in aīa sensibili, aīa autē nutritiua nunquam inuenitur in aīalibus nisi secundū postremam operationem.i.nisi in actu. Secundo inquit enim Auer. in lib.d.destructio.3.in sol.quarti dubij sic. Rursum nullus est ausus negare ꝙ in animalium corporibus sunt naturales virtutes conuertentes cibaria ad similem substantiam nutrito, & ex hoc regimine vocatur aīal viuum, & desinente ista virtute de eo.i.aīali dicitur mortuum, vt notum est sensui. Hoc idem Arist. inquit in lib. de morte & vita.s.ꝙ anima nutritiua semper est operās, & ideo eius cessatio ab actione mors est. Adhuc & rōne arguitur qm̄ anima nutritiua est in animali mediante calore, vt Arist. ait ibidem: sed calor est agens naturale, ergo semp agit, & per pñs anima nutritiua semper aget. ergo non pōt esse actus primus,& hanc qōnem mouet,& Them. loco isto,& alij expositores oēs. Nisi aliquis} hic Auer. absoluit.q.& inquit,nisi aliquis ponat ꝙ sit quidam modus.i.quædā species animalium, quæ non nutriuntur in aliquo tēpore.s.in tempore in quo manent in lapidibus,vt ranæ magnæ, quæ nihil thesaurizant.i.nihil reponunt, vt faciūt formicę quæ thesaurizant furtim,& manent tota hyeme in lapidibus.& similiter plures serpentes.& vide Alber. & secundū hoc.i. si res est ita,erit hoc.i.actus primus, cōmune animæ sensibili,& nutritiuæ eadem intentione.i.vniuoce. Sed circa Commen.20. hanc solutionem debes scire,vt ex Auer. verbis colligitur 8.Phicorū.ꝙ anima nutritiua plura habet opera, quorum vnum est cibum decoquere,humidum resoluere,ipsum restaurare,quod vocatur nutriri, augere, diminui, & consistentiam facere. Si ergo Auer. intendat huius spēm aīaliū habere nutritiuam.aīam aliquo tempore vacantē ab omni opere,non verum dicit:qm̄ semper est in aliqua istarū operationum insimul. Sed si intelligat, ꝙ vacat ab altera harum,verum ait,qm̄ huiusmodi aīalium virtus resoluitur in hyeme,& non restaurat, cuius signum est eorum macies, vt Alber. testatur quare &c. Et si non} ponit secundā solutionem,& inquit,& si non vult dicere tibi vř prima solutio, tunc perfectio accepta in eis erit secūdum æquiuocationem,vult dicere ꝙ non debent diffiniri vnica diffinitione sed aīa sensibilis per actū primum, & anima nutritiua per actum secundum. Et quocūque modo } apponit & tertiam.d.& quocūque modo sit,qñ intellecta fuerit diuersitas inter vtrūque,tunc non nocebit hoc accipere indiffinite in hac diffinitione cum sit impossibile aliter. vult dicere ꝙ quocūque modo sit,non nocebit accipere ly actus, sub disiunctione.s.vel primus vel secundus vel indefinite .i.indefinite absque ꝙ ponitur ly primus,sed vt dicatur aīa est actus,quum sit impoſe aliter scilicet intelligere. Reliquum cométi patet. Vlterius circa huiusmodi sunt & aliæ Dubitationes. qōnes,prima est nūquid in somno oēs aīæ vacēt operationes. Arguitur ꝙ sic auctoritate poetæ, Stulte quid est somnus gelidæ nisi mortis imago? tunc si in morte oēs cessant,ergo & in somno oēs cessare debent. Adhuc Arist. 1. Commen.18. Ethic. inquit bonus autem, & malus nequaq̃ manifesti secundum somnum,vnde dicunt nihil differre secundū dimidium vitæ felices à miseris, contingit aūt & hoc decēter, quies.n.est somnus aīæ. Arguo sic, somnus est quies aīæ, 2.quæstio. sed aīam quiescere nō est nisi ipsam cessare ab operationibus,quare in somnis simpłr vacat. Rursum. Aliā mouit.q. Simplicius,qm̄ si aīa est actus primus, tunc aīa speculatiua ſm naturā stabit aliqñ sine opere, & sic frustra, id enim frustra est,quod secundum naturam tale est, & id nō operatur,nihil autem frustra in natura. Et hoc & Auer. inquit cōmen. Meta. vide. Ad primam quidem veteres dicunt in Commen.7. somno aīam ſm operationes, & secundū esse cessare à cor Responsio antiquorum. pore, & hi fuerunt illi qui aīam operationem corporis di- Refutatio. xerunt esse vt Hippocrates.& Zeno sophista. Contra hos Them. inquit,quamobrem mirari non satis possum eorum prudentiam,qui dicunt periculū esse animantibus, ne dormiant,si aīa actus sit,quasi allucinentur:nec intelligāt quę ab Arist. hoc loco ꝑspicue & dilucide dicantur,ex eo (inquit) ꝙ anima inest nobis,vigilia somnusque accidit. Ecce qūo Them. ponderauit verbum Arist. propter quid apponit Arist. animam inexistere nobis apud somnū & apud vigiliam, & non dixit apud alias aīæ vacationes ab opere: vt apud delitias in quibus cessat imaginatiua ab opere. Similiter apud ebrietatem. quum.n.aīa operatione vacat, & tunc magis in somno exemplificauit,vt antiquorū opinionem dictā amoueret,vt Them. inquit. Aliter ergo Them. Them. responsio. respondit ad primam,& sua solutio est ꝙ in somno præcipue aīæ duæ vacāt.s.sensibus,& ea quæ delegata est incessui. In somno.n. motiua à motu vacat: & sensitiua à sensatione:hæ duæ apertissime vacantes videntur. Et ꝑ hoc apparet solutio ad verba poetæ & Arist. Sunt.n. intelligēda secundum quid, non simpłr, vt illi antiqui dixerunt. Ad Rño Simpl. qōnē secundam respondet Simpł. an forte non secundum oēm operationem designatur esse primus actus, sed scd̄m solam contemplatiuā, veluti hanc non semper cū sit agēs. Sed hmōi solutio fallit:qm̄ quod inest per se generi, inest Confutatio. cuilibet speciei: sed Arist. inquit ꝙ aīa est actus,sicut scīa, & infra recolligens diffinitionem inquit. Si aūt aliquod cōmune in omni aīa oportet dicere, erit vtique actus primus &c. quare. Ideo vř mihi ꝙ ipse aliter respondet & Responsio propria. melius,ꝙ per actū primū intelligitur forma,quæ non substantiatur per operationem, & per actum ſm formā, quæ substantiatur per operationem, vt intelligentiæ & animæ cœlorum.dico ergo ꝙ anima est actus primus,est tñ semper in aliqua operatione,quia tamen nō substantiatur per illam: ideo dicitur in potentia ad illam:& sicut scientia,& tu vide eum.

COMMENTARIVM.

Hic textus est valde difficilis,nec in collectaneis bene legitur. Auer. aūt dicit Arist. velle declarare, ꝙ perfectio in animæ definitione sumitur loco generis. Quæ expositio nec verbis consonat, nec ipse hanc exponē verbis applicat. Diuus expositor arbitratur Arist. velle declarare aīam esse actum,vt subam.nequis aīam accidens esse credat,ex eo ꝙ est vt forma accidentalis. Quæ expō si posset verbis applicari, non esset mala. Ego vero protestatione præmissa,arbitror esse dicendum, ꝙ cū Arist. assumpsisset aīam esse subam sicut formam, (hoc.n.in proximo textu concluserat.

concluſerat.dicebat.n.{ Neceſſe eſt ergo aĩam ſubãm eſſe ſicut ſpeciem}ſiue ſicut formã, ſiue ſicut actum) q̃m poſſet propter illam particulam { ſicut } aliquis credere animam non eſſe ſubſtantiam,quæ eſt vere forma, quia quod eſt vt tale,non eſt vere tale,veluti quod eſt ſicut equus,nõ eſt vere equus.ne ergo quis propter particulam { ſicut } accipiat occaſionem erradi,exponit ſe,& inquit. Subſtantia aũt actus eſt.q.d.illam particulam{ ſicut } non ſimilitudinarie teneri,ſed potius expoſitiue,vt ſit ſenſus,ꝙ anima eſt ſubſtantia,nõ quæ eſt materia:vel compoſitum, ſed eſt forma,& hoc inquit.ſubſtãtia aũt actus eſt.q.d.aĩa eſt ſubſtantia,quæ eſt actus,non vt verbum ſicut notãs ſimilitudinem.Ex quibus patet,hæc verba eſſe legenda cum præcedentibus hoc pacto, neceſſe eſt ergo aĩam eſſe ſubãm, vt ſpẽm corporis, dico ſupple ſubſtantiam vt ſpẽm, hoc eſt ſubſtantiam,quæ reuera eſt actus & ſpẽs. Poſtea cum hoc declaraſſet,ſtatim cõmuniſsimam animæ definitionẽ epilogat,& inquit, aĩa ergo eſt actus corporis hmõi.ſ.vt dictum eſt phyſici potentia viuentis.Ex quibus patet, cõmuniſsimam hanc eſſe definitionem, vbi nõ ponitur illa particula primus.Hæc.n.eſt cõmuniſsima definitio, quia cõpetit animabus tam corporum mortalium, q̃ corporũ immortalium.Omnes.n.ſunt actus phyſici corporis viuẽtis potentia,ſunt.n.actus corporum, quæ dum animæ illis inſunt,viuunt & pñt viuere,verum quid ſit poteſtate viuẽs, poſtea dicetur. Deinde volens aſsignare definitionẽ quæ competit omnibus animabus mortalium corporum,& nõ cœleſtibus, præmittit diſtinctionem actus, deinde qualis, nam actus ſit anima mortalis corporis deducit, de primo inquit.Hic aũt actus,qui ponitur in cõmuniſsima rõne animæ.dupliciter dicitur,alius quidem ſicut ſcĩa,quæ eſt habitus.alius aũt ſicut conſideratio, quæ eſt operatio proficiſcens ab habitu. De ſecundo vero,qualis nã actus aĩa mortalis corporis ſit,deducit,& inquit. Manifeſtum eſt igitur ꝙ anima corporis mortalis eſt actus ſicut ſcientia, & non ſicut contemplari. Cuius rei rõnẽ aſsignat, & inquit, in ipſo enim exiſtere animam corpori,hoc eſt quatenus anima corpori præſens eſt,eidem corpori ſomnus, & vigilia inſunt,quorũ alterum.ſ.vigilia eſt proportionale ipſi cõſiderationi,ſomnus vero,ipſi habitui & nõ operationi. Sed dices ex hac rõne non ſolum haberetur aĩam eſſe primum actum,ſed ſecũdum, quia cum propter aĩam inſint ſomnus & vigilia,quatenus erit principium ſomni, erit actus primus,quatenus eſt principium vigiliæ, erit actus ſecũdus. ergo per hæc ſequitur aĩam mortalis corporis eſſe vtrunque actum.Et dicendum, ꝙ cœleſtis anima bene eſt vterque actus,& æque eſſentialiter, q̃m quælibet illarum ſubſtantiatur per operationem, in deo enim & qualibet intelligentia idem eſt eſſentia & ſua intellectio. & ſic quælibet illarum eſt æque eſſentialiter actus primus, & ſecundus. At anima corporis mortalis cum nõ ſit ſua operatio (non enim ſubſtantiatur per eius operationẽ ſicut ſubſtãtiatur per eſſentiam propriam; quæ eſt primus actus) erit actus primus & non ſecundus. Siquis ergo vellet,poſſet dicere Ariſt.in hoc textu tria facere,quia in prima parte,expoſuit quod dixit in definitione animæ nuperrime concluſæ. In ſecunda parte epilogauit cõmuniſsimã animæ rõnem. In tertia ſuppleuit, & arctauit illam definitionẽ ad rõnẽ minus cõem. Quo vero ad verba attinet per ſomnum & vigiliam nõ ſolum habitum & operationẽ aĩæ ſenſitiuæ intelligit, ſed omnium animarum. eſt.n hoc poſitũ vt exemplum omnium, alioqnin ſolam aĩam ſenſitiuam deſcripſiſſet.vnde per ſomnum habitum,per vigiliam operationem intelligit vſr in omni aĩa: Dixit vero. { In ipſo inexiſtere aĩam ſomnus & vigilia inſunt } propter eorũ opinionem, vt Them.inquit,qui dixerunt aĩam in corpore tunc ſtare, cũ vigilat animal. In ſomno vero aĩa vagatur extra corpus,de quo Them.& Plinius. Quæritur vtrũ aĩa ſit actus primus.Videtur ꝙ nõ,quia ipſa pñte ſemper nutritur corpus,imo hac aĩa ab opere ceſſante, aĩal eſt mortuũ. Auer. dicit tria,primo enim dicit, ꝙ actus dicitur æquiuoce de ſenſibili & nutritiua,& per ñs vult ꝙ debeãt duabus definitionibus definiri,ſenſitiua quidẽ per actum primum, vegetatiua vero per actũ ſecundum:& ẜm hic, actus primus

Solutio. *Epilogus textus.* *Quæſtio.*

non dicitur de nutritiua. Sed hæc reſponſio eſt cõtra oẽs expoſitores, præſertim contra Them.& Simplicium, & cõtra rõnem,quia licet anima nutritiua ſit ſemper in actu, non propter hoc ſequitur ꝙ ipſa ſit actus ſecundus,oportet enim addere ẜm Simpl.vt ſit ſemper in actu,per quem ſubſtantietur, ſi per eſſentiam debet eſſe ſecundus actus. Secundo dicit Auer.animam hãc ceſſare ab eius propria operatione,vt probat argumento quorũdam animalium, quæ in hyeme nõ comedunt,ergo nutriuntur. In hoc etiã errauit,quia licet hæc non comedant, nutriuntur ex multo phlegmate.quod ſuperfluerat ex voracitate eorũ, dum comedebant,vt Ariſt. inquit.Tertio.d.nõ nocere,ſi in definitione accipitur actus indefinite, hoc eſt ẜm vnã expoſitionem nõ contractus per actum primũ. & ſic velle videtur non eſſe addendum verbum primũ,ſi debet eſſet definitio cõmunis omnibus.Hæc rñſio recidit in errorem predictum.ſ.ꝙ nutritiua anima non ſit actus primus,etiam ſi diſiunctiue legatur actus.ſ.primus vel ſecundus, recidit, q̃m ſecundum hanc expoſitionẽ etiam primus actus non dicetur de nutritiua,quod eſt falſum.Nonnulli fugientes dixerunt animam nutritiuã non ſemper eſſe in operatione, q̃a non eſt in operatione in primo momento,quo ipſa in corpore generatur,datur enim primũ de quolibet generato. Quod friuolum eſt quia licet anima in primo momẽto ſui eſſe non nutriret,tñ nõ eſt dare aliquod tẽpus, in quo ipſa vacet ab operatione, quia ſaltem immediate poſt hoc nutriet.& ſic nullum erit tẽpus in quo nõ nutriet. Præterea. Hoc eſt fuga,& Auer.hic friuola nõ proſpicit, potiſsimũ, quia ſecundum ipſum etiam nutritionis dabitur primum. Quare dicamus ẜm Simpl.actũ primũ eſſe,cuius ſuba non ſubſtantiatur p operationẽ,actũ vero ẜm operationẽ quæ proficiſcitur ab illa forma,Ex quo ſequitur ꝙ aĩa cœleſtis nec eſt primus actus tm̃,nec ſecundus tm̃, ſed eſt vterque. Anima vero mortaliũ oĩs eſt actus primus, q̃m nulla ſubſtantiatur per eius operationẽ.nec valet, anima nutritiua eſt ſemper in operatione.ergo eſt actus ſecundus, nam licet ſemper ſit in operatione,ſua ſubſtantia nõ eſt ſua operatio. Ex quibus patet error Auer.qui arbitratur eandem rem eſſe actum primum & ſecundum.Primũ quidẽ vt principium & habitus.ſecundũ vero vt operãs, ſalua pace hoc non eſt verum,Ariſt.enim non aĩam operantem, ſed operationem.d.ẜm actum,modo anima & ſua operatio valde differunt.Sic igitur patet nutritiuam eſſe actum primum, quia eius ſubſtantia,non eſt eius operatio, vt Simpl.d.vel q̃a ipſa differt ab eius operatione,quę eſt actus ſecũdus,& ſic licet ſemp ſit in operatione ipſa differt ab operatione,

Altera autem alteram in eodem, ſcientia inquam, contemplationem generatione, præcedit. Quapropter anima primus eſt actus, perfectioque corporis naturalis potentia vitam habentis. & talis plane, vt partes ipſius ſint inſtrumenta. Enimuero partes quoque plantarum inſtrumenta ſine controuerſia ſunt: quãuis vi 'eantur penitus ſimplices eſſe. eius enim quod circa fructũ eſt tegmen eſt folium, & fructus etiam illud, radices præterea vicẽ ſubeunt oris ab vtriſque nanque trahitur alimentum. ARGYR.

Prior autem generatione in eodem ſcientia eſt. Vnde anima eſt actus primus corporis phyſici potentia vitam habentis. tale autem: quodcũque eſt organicũ. Organa autem & plantarum partes ſunt, ſed penitus ſimplicia: vt folium fructiferi cooperimentum: fructiferum aũt fructus. Radices vero ori ſimiles ſunt: vtraque enim trahunt alimentum.

Tex.cõm 6. propterea. *Quod vtique erit organicũ, alias.* *Proportionales*

Adhuc etiam videtur ſecundam rõnem adducere, ꝙ anima primus ſit actus,& ſecundum veteres in hunc modum componitur: omnis forma prior generatione in eodem eſſe ſcientia.i.eſt actus primus, apponas minorẽ, ſed aĩa eſt prior generatione. Tunc concluſionẽ adiunxit.d. vnde.i.ergo anima eſt actus primus corporis phyſici potentia vitam hñtis.concluſio textus erat. ergo anima eſt actus primus.additur aũt ab ipſo reſiduum, non vt concluſio ſequens ad hunc ſyllm:ſed ad reliquos factos iam. Dixit

COLLEC. *Tex. cõmen.6.*

xit in eodem,vt Simpl.inquit, qm̃ in generatione oportet aliud quoddam perfectum præexistere, ex quo in alio imperfectum: vt semen ex iam perfecto generante ipsum animali,sed in eodem imperfectum prius, semen enim prius, deinde embryo,postea animal. Tale aũt.§Vult addere alteram particulam.s.organici:& videtur componere syll̃m sic apud veteres,anima est actus corporis physici, potẽtia vitam hñtis: corpus est vitam habens potentia organicũ. ergo anima est actus corporis physici,potentia vitã habẽtis organici. huius ergo tm̃ minorem accepit dicens.Tale aũt quodcũque.§Id est sed tale.s.corpus hñs vitam potentia quodcũque organicum, & tunc suppleas cõclusionem prædictam. Organa aũt & plantarum.} quia anima plantarum est actus corporis physici habentis vitam potentia organici,& corpus eius vr̃ simplex, ideo probat ꝙ partes plantarum:non solum iuuant eas,sed ꝙ sint tanquã organa aĩæ,& hoc inquit§aũt}pro sed. plantarum partes organa sunt,sed penitus simplices.i.nõ ita diuersę,sicut organa aĩalis.& ostendit.hoc.d.vt folium est cooperimẽtum fructiferi: fructiferum aũt fructus, sup. gratia est, radices vero ori similes sunt:vtraque enim radix, & os trahunt alimentum.ergo patet vr̃: ꝙ omnis anima actus primus est corporis physici habentis vitam potentia organici.

Commen.6. CVM declarauit. Ponit intentionem literæ,& continuat eã ad dicta.& sermo patet.deinde ibi.§Et dixit scĩa.§ exequitur,& sermo patet adhuc, dicit tñ hæc verba, & est secundum ꝙ est organicum, ita cecidit in scriptura locus albus.i.litera altera sic, & est corpus secundum ꝙ est organicum.i.corpus vitam habens in potentia est primũ corpus organicum.Alia cõmenta habẽt sic: ita cecidit in scriptura locus albus,& est corpus ꝭm ꝙ est organicũ, & tũc vult dicere ꝙ in litera græca loco istius verbi reperiebatur locus albus.i.charta vbi nihil erat scriptũ,vbi tñ debet stare sic vt dixit,residuus sermo est manifestus. igitur &c. Debes scire Them̃. diffinitionem aĩæ diligenter perstringere,est enim declaratum ipsam esse primam perfectionẽ corporis,corpus aũt duplex naturale & non naturale, & naturale duplex,viuum,& non viuum,& viuum quodlibet organicum,quare aĩa cum sit perfectio prima corporis & non artificialis,ergo physici:non non viui,ergo viui,& nõ non organici,ergo organici,& sic abbreuiat hanc vide, qa multa dicit. Occurrunt duæ ambiguitates Simplicij.prima circa minorem primæ rationis,qua Arist.probat aĩam primum esse actũ.dicebat enim in minori, sed aĩa est prior generatione &c.Obijcit Simpl. qm̃ anima non est genita qũo ergo Arist.eam priorem generationẽ assignauit? Secunda est,qm̃ si omne corpus vitam habens potentia, organicum,& econtra, altera partium superuacuat omnino. cur ergo apposuit & alteram? Ad primam. Platonici inquiunt ꝙ genitum põt capi dupl̃r.Vno modo pro eo quod accipit esse, & põt non esse vi agentis naturalis. Secundo modo pro quacũque innouatione respectiua. primo modo anima non innouatur,sed bene secundo modo,qm̃ corpori aduenit. Obijcit & huic Simpl.qm̃ Arist.non vt Plato generationis noĩe vtitur,sed vtitur in qñque existentibus,vt primo de cœlo patet,& vide Auer.in cõmen. illius textus.Alij,vt vr̃, dicunt ꝙ debet intelligi ꝭm operationẽ, qm̃ licet ipsa aĩa secundum essentiam, & subam sit ingenita, tñ generabilis est & corruptibilis ꝭm operationem, & perfectionem,quod manifestum in humana aĩa, & vexata & impedita interdum. Et hæc solutio vr̃ Auer. in cõmen. Inquit enim ipse, & perfectio quæ est quasi scĩa præcedit in esse indiuiduo secundam perfectionẽ quæ est quasi studium. Contra hoc obijcit & Simpl.auctoritate Iamblici, qm̃ ex impatibili & perfecta substantia,non debet prouenire generabilis & peruersa operatio. cũ igitur anima sit impatibilis substantia & perfecta, quare non patibilis & generabilis imperfectaque operatio proueniet. Aliter & Simpl.ait ipsam esse mediam inter æternam & genitã substantiam,& ideo ꝭm partem corruptibilem, & ꝭm partem æternam habet essentiam,sed hoc nihil est: qm̃ tunc hoc non esset verum nisi de aĩa hoĩs,& sic Aristot. incideret in id,quod contra antiquos induxit,loquentes.n.de anima,solum de humana visi sunt intendere. Ideo aliter, vt Auer. inquit in cõmento dicas, nec incõuenit ex impatibili substantia genitam venire operationem & inde ad aliud abire,quare vr̃ diffinitio est omni cõpetens aĩæ, si vt Auer. inquit,exponitur. Ad secundam optimam Simpl.apponit sol.ꝙ anima dupliciter cõparatur ad corpus,vt ipsum perficiens,& vt ipso vtẽs:& ideo aĩa dupliciter est actus corporis.s.perficiens & vtens, & hæc duo notans Arist. dixit anima est actus viui.s.vt perficiens. addit & organici, vt secundam innueret conditionem, & sic licet æqualia sint ambitu, respectu vero sunt diuersa, vt inquit Simplicius & subtiliter.

Dubitationes.

Commen.111.

COMMENTARIVM.

AVERROES exponens textum hunc vult ꝙ postq̃ Arist.declarauit,ꝙ genus animæ est actus, q est quasi scĩa & habitus in sciente, qñ non vtitur scientia,i.postq̃ declarauit ꝙ aĩa est actus primus, incepit narrare ꝙ talis primus actus præcedit ꝭm inesse, hoc in prima parte. In scd̃a parte,§vnde anima§ex hoc narrato vult ꝙ Arist.inferat,ꝙ in definitione animæ debet addi hæc particula.s.primus, hoc modo,anima est actus primus: hæc Auer. Ex quibus patet Auer.velle,ꝙ Arist.narret eũ actũ,qui est anima,esse primum,quatenus præcedit ꝭm in esse hoc narrat vt compleat definitionem.Hæc Auer. expositio verbis applicari non põt,nec ea expositio, q̃ dedimus in collectaneis,ideo dicamus,ꝙ postquã Arist.sumpsit aĩam esse actum primũ, quia dixit eam esse sicut scĩam, & non sicut cõtemplationem,& nõ declarauit,qua primitate sit actus primus, ideo nunc exponit,qua primitate aĩa est actus primus, & facit, vt mihi vr̃,quatuor in hoc textu:quia Primo facit hoc, secunda ibi. {Vnde anima.} ex declaratione huius repetit, atque epilogat dictam definitionem.tertia ibi. {Tale aũt quodcũque.§Ex altera particula posita in definitione venatur alteram,& hoc, vt cõmunem aĩæ definitionẽ perfectam colligat.quarta ibi.§Organa aũt &.} remouet quãdam dubitationem, quæ emergit propter particulam nuperrime additam: vt ostendat quasi exemplo quod definitio completa,omnibus animabus competit. De prima ergo parte inquit,prior autem generatione in eodem scientia est,supple tu ipsa contemplatione,& sic vult habere ea primitate aĩam esse actum primum atque priorẽ sua operatione,quæ dicitur secundus actus,qua scĩa & habitus est prior contemplatione,quæ pendet ab ipsa scientia. ergo vult habere aĩam esse actum primũ primitate generationis.De secũda parte inquit,vnde aĩa est primus actus corporis physici potentia vitam habentis. De tertia parte in qua ex altera particula venatur alteram. ex eo.n.ꝙ anima est actus corporis viuẽtis,venatur ꝙ sit actus corporis organici,& inquit.tale aũt.s.corpus viuens in potẽtia quodcũque est corpus organicum, & sic si aĩa est primus actus corporis physici viuentis in potẽtia, erit ꝑpter hoc actus primus corporis physici,potentia vitam hñtis, organici. Ex altera ergo particula venatus est alterã, & compleuit definitionẽ cõem.De quarta vero parte, remouet dubiũ, quia non vr̃ hic definitio ꝭm particulam illam nũc additã, ꝙ cõpetat aĩæ plantarum,non enim planta,cuius aĩa vegetatiua est actus, organicum corpus vr̃,cum partes sint penitus simplices.Hanc ergo dubitationem remouens,ostẽdit quasi exemplo ꝙ definitio sic cõpleta cõpetit omnibus animabus,si enim competit aĩæ plantæ (de qua minus videtur)omnibus debet cõpetere.inquit, sed plantarũ partes sunt organa plantarum,verum,sunt penitus simplicia. quia nõ ita difformia,sicut sunt organa aĩalis. Exponit aũt exemplo qũo partes sunt organa.& inquit, vt folium fructiferi.i.eius partis, quæ emittit fructum est cooperimentum,& ita folium cõparatur capillo tegens caput, ne ledatur à calore vel frigore,vt dicit Theophrastus. Fructiferum aũt est cooperimentum fructus, veluti corium, vt quidam dicunt. Quod enim erat primo germen fructus, postea dilatatur ad modum corij. Aliter legit Them̃.hũc locum: & quidẽ fidelius.Per pericarpion.n.intelligit pulpem,quã vulgares oculum appellant,& est illa pars, vnde pullulat fructus,quæque dici põt fructiferum à ferẽdo fructum,tunc vult ꝙ folium sit gratia fructiferi,quia vt illius cooperimentum. Pulpis vero siue fructiferum est gratia fructus,

Pericarpion.

fructus,non vt illius cooperimentum, sed vt germen gra-
tia eius,quod ex ipso fit,qa vt Them.exponit pericarpion
hoc est pulpes,siue fructiferum appello intra quas condi
tum est semen.Fructum vero genituram ipsam.ergo in plã
ta sunt folia,& pericarpion, hoc est fructiferũ & fructus,
folium est gratia fructiferi,vt illius cooperimentum. Fru
ctiferum vero gratia est fructus quia intra ipsum cõditur
fructus. Fructus vero est ipsa genitura. insuper etiam in-
sunt aliæ partes in plantis similes organis in animalibus,
quia radices sunt similes ori,vtraque enim trahunt alimen
tum,radices à terra,oportet à cibis. Possunt adhuc & alia
organa in plantis notari,sed hæc sufficiant.Patet ergo be-
ne esse additum organicum,quia omne viuens est organi-
Verborũ consideratio. cum. Quo vero ad verba attinet,Arist. dicit actum pri-
mum esse priorẽ generatione § in eodem§ quia vt Simpl.
inquit,respectu diuersorum est posterior. Actus.n.primus
corporis rei genitę prior est generatione operatione quę
proficiscitur ab illa re mediante primo actu.est tamen po
sterior actione,siue actu secundo agentis: à quo talis pri-
mus actus in tali corpore factus est. Anima.n.cuiusdam
equi prior est in corpore equi illius,cuius est anima, ope
rationibus omnibus equi,nõ tamen est prior operationi-
bus equi, qui eũ genuit quia facta est ab operatione equi
generantis. Præterea cum dicit §vnde anima§ particula il
la §vnde§ non infert præcise totum illud ab illa declara-
tione. sed ab omnibus alijs,quæ prædixit in alijs testibus,
quare potius epilogatiue tenetur,quàm illatiue.
1. Dubitatio. Sed circa hoc dubitatur primo,quia nõ videtur vniuer
saliter ꝙ aĩa sit actus primus primitate generationis, quia
licet de sensitiua,& vegetatiua esset verum, de intellecti-
ua tñ non est verum. Intellectiua.n.anima non per gene-
rationem accessit ad corpus,sed extrinsecus accedit.ergo
2. Dubitatio. non potest esse gñone prior sua operatione. Secũda du
bitatio est:quia si oẽ organicum est habens vitã & ecõtra,
ergo frustra additur altera particula istarũ. Simpl.dispu-
1. Solutio. Ad primã. tando primam dubitationem. Primo dat vnam respõsio-
nem Platonicorum qui vtẽtes verbo generatione cõiter,
Confutatio Simplicij. oẽm nouam productionem appellarunt gñonem. Cõtra
hanc responsionem obijcit. Simpl. quia licet hoc sit Pla-
tonicum,(Platonici.n.gñonem etiam pro ipsa creatione
acceperunt)nõ tamen est peripateticum. quia vbiq; Aris.
gñonem accepit in his,quę interdum quidem sunt,interdũ
2. Solutio. autem non,modo intellectiua anima non sic gñatur. Alij
dixerũt,ꝙ licet anima intellectiua nõ sit gñabilis neq; cor
ruptibilis ẜm essẽtiam est tñ generabilis,& corruptibilis
ẜm operationem, quia in me incipit operari de nouo, vbi
prius non operabatur,& sic potest denominari genita vel
corruptibilis,nõ quo ad essentiam,sed quatenus potest ali
Confutatio. quis denominari incipere esse intellectiuus. Cõtra obij-
cit Simpl.authoritate Iamblici: quia hæc respõsio suppo-
nit falsum.supponit.n.intellectiuam animam esse ingene-
rabilem & incorruptibilem ẜm essẽtiam,& ꝙ eius opera-
tio sit generabilis,& corruptibilis,quod falsum esse asse-
rit Iamblicus. Dicit.n.fieri non posse vt aliquid ẜm essen-
tiam non sit generabile,neq; corruptibile,cuius operatio
Solutio Simpl. est corruptibilis. Tandem Simpl. asserit animam intel-
lectiuam esse partim æternam:partim generabilem & cor
ruptibilem,ẜm intellectum quidem arbitratur esse æternã
à parte ante,& à parte post,ẜm vero partẽ, q̃ habet ex se-
mine asserit esse corruptibilem & genitam. Simpl.n.fuit
in hoc errore,ꝙ hominis anima esset dianoetica.i.compo
sita ex parte intellectiua æterna:& parte sensitiua præstan
tissima,æterna pars est intellectus apud ipsum, genita ve-
ro est sensitiua hominis,& oĩs illa pars animæ, quæ fuit ꝑ
gñonem. Et licet hæc positio posterius declarabitur: &
reprobabitur,tamen nunc falsa est,quia impossibile est ex
æterno,& corruptibili fieri vnam formam alicuius corpo
Solu. propria. ris. Propterea dico ꝙ oẽs responsiones,quas reprobauit
Simpl.possunt defendi,nam Arist.nomen generationis ẽt
Cõm.20. ad creationem aliqñ diffundit,vt Auer. notauit primo lib.
de cœlo,vbi dicit Arist. remouere solum à cœlo gñonem
quæ est ẜm vulgares: nõ autem generationem quæ est ẜm
sapientes,quæ est creatio:hac.n.cœlum esse genitum non
Tex.cõm.112. negat Aris.ẜm Auer. Præterea Aris.eodem primo dę cœ-
lo,inquit simili rõne & ipsum genitum. Vno quidem mo-
do dicitur,si aliquid sit posterius,quod prius non erat siue
per gñonem siue sine generatione sit,interdum quidẽ ens,
interdum vero non ens,vbi Auer. asserit gñonem hoc mo
do esse inceptionem alicuius,quod prius erat non ens,po
stea ens sine causis generationis. ergo creatio potest dici
gño, & sic prima responsio põt conuenire verbis & opi-
nioni Ari. Secunda etiã potest defendi,quia possumus di
cere aĩam esse æternam à parte post,cuius etiam operatio
est æterna à parte post,verum sicut ipsa ĩtellectiua anima
non est æterna à parte ante,ita nec eius operatio. Præte
rea authoritas Iamblici est vera de prima operatione,nõ
aũt de secunda,modo prima intellectiuæ aĩæ operatio est
æterna eo mõ quo ipsa aĩa est æterna,non aũt oportet esse
ita de secunda. Siquis tamẽ vellet,posset dicere, ꝙ verba *Alia solutio.*
Aris. sunt intelligẽda hypothetice, quia si intellectiua aĩa
gñaretur,ipsa prius generatione esset sua operatione quæ
est actus secundus, nec hoc videtur extraneum.nam Aris.
dixit causas esse prius notas naturæ.quæ tamen nõ cogno
scit. Sed dicuntur notæ hypothetice,quia si cognosceret,
vtiq; causæ essent prius notæ.vt Auer.exposuit. Secũdam
dubitationem optime in collectaneis deleuimus. Exposi *Quæ D.Tho.*
tor li assignat causam ꝙ aĩa sit actus corporis organici ex
eo,quia est perfectissima formarum corporalium, quia.n.
est perfectissima est principium diuersarum operationũ,
quæ perfici non possunt nisi diuersis organis, ergo anima
est actus corporis organici,& intelligit per animam non
tñ intellectiuam, quia intellectiua est perfectissima for-
marum,& aĩarum corporaliũ,& ideo ipsa est actus corpo
ris magis organici. Vult igit, ꝙ quia cõiter omnis aĩa est
perfectissima formarũ corporalium, ideo est principium
diuersarũ operationum,q̃ perfici non possunt nisi diuersis
organis:& ita oĩs anima cõiter est actus corporis organi-
ci.Formæ vero, quæ non sunt aĩæ,cum non sint principia
pluriũ operationum,ideo nõ sunt actus corporũ organi-
corum. Sed contra hanc cãm primo dubitatur,quia pari *Dubitationes.*
rõne cęlestis aĩa deberet esse actus organici corporis, est
.n.mobilior aĩa cæteris. Præterea. Si quia perfectissima
formarum,deberet habere plures operationes, Deus,qui
est oĩum formarum perfectissima, deberet habere plures
operationes. Res hec.2.lib.de cęlo satis disputata est,nũc *Expositio Tex.cõm.66.*
vero pro mente Arist.sit satis accipere ꝙ aĩa est actus cor
poris organici, quia obseruatio docet aĩam omnem quæ
est moralis corporis actus, esse principium plurium ope-
rationum,q̃ perfici non possunt eodem instrumento. Cur
vero aĩa sit tale principiũ,& cæteræ formæ non,Arist.non
probat hic,sed sumit exemplo plãtarum, in quibus anima
exercet suas operatione diuersis instris,de q̃ anima minus
videtur. Assignare vero cãm propositum transcendit.

Si igitur cõe quid de omni aĩa sit dicendũ ipsa perfectio ARGYR.
prima primusq; actus ẽ corporis naturalis:cuius partes sunt
instrumẽta.Idcirco non quærere oportet si vnum sit aĩa at-
que corpus:sicut neq; ceram & figuram,neq; oĩno materię
cuiusq; & id cuius materies est.nã cũ vnũ et esse multifariã
dicatur,actus est id quod proprie vnũ est, atq; proprie est.

Si autem aliquod cõmune in omni anima oportet *Tex.cõm.7.*
dicere, erit vtiq; primus actus corporis, physici, orga-
nici.Vnde non oportet quærere:si vnum sint anima &
corpus,sicut neque cerã & figuram, & omnino vniuſ-
cuiusq; materiam & id cuius est materia. Vnum enim *Proprie principaliter.*
& esse,cum multiplex sit,quod proprie est, actus est.

Quasi nunc ex omnibus his animæ diffinitionem con- COLLEC.
cludit & inquit. § Si igitur aliquod commune in omni *Tex.cõm.7.*
anima oportet dicere, erit vtique primus actus corporis
physici organici. § Sed Aristo. videtur committere fal-
laciam consequentis.non.n.oẽ animæ commune est actus
corporis &c. modo à toto vľi ad partem fallacia commit
titur,vt topic.2.docuit. Adhuc longo sermone ostendit
oẽm animam esse actum primum,cur aũt modo sub ambi-
guitate id profertur? Rursum cur mõ potentia viuẽtis di-
misit?& superius id eẽ necessariũ ei fecit perspicuũ? Qũo
autem his qõnibus satisfaciendum sit, in fine relinquatur

cōmenti expositionis. Vnde nō oportet quęrere, Vetustissimi aiam corpus esse non dubitarunt, vt Democr. & Leucippus eam dixerunt ignem. Adhuc Pythagorici animam congregatum quoddam ex corpusculis ferūt esse. Adhuc & Emped. ex elementis animam cōstare affirmauit, & per ōns eam corpus esse, Adhuc Anax. animam corpus rotundum dicit esse, aliud intellectum & aliud aiam existimans. Adhuc Diogenes aerem censuit ipsam. Adhuc & aquam Hippocr. inquit. Critias sanguinem. Vlterius debes scire vetustissimos non cognouisse, nisi mām propter quod formam in mām incidere dicunt: queadmodum & Ari. inquit in metaphy. Vlterius debes scire aliqua dici vnū dupliciter nempe vnitate identitatis, & essentiæ, sicut tunica & vestis, & vnitate vnionis, sicut cera & figura. Inquit ergo Diuus Alber. ꝙ cum Aris. diffinitionem animæ cōem accepisset, quodammodo corollarie conducit peccatū antiquorum prædictum, æstimantium aiam corpus esse, & inquit. § Vnde non oportet quærere, si anima est vnum & corpus, § loquitur de vnitate identitatis. i. si idem, sicut neque oportet quærere an cera sit figura, neq; omnino materia vniuscuiusq;, & id cuius materia, vult dicere ꝙ neq; quæri debet tanquā laboriosum amplius, an anima sit corpus, & forma materia, quemadmodum ex dictis patet, & inquit, vnum. n. & esse cū multipliciter, idest analogice dicantur, quod proprie, idest per essētiam, & per se est ens, & vnum ens est actus. id autem quod est participatiue & tanquam subiectum recipiens, est materia & corpus.

Cōm. 7. CVM declarauit hoc. Tres fiebant ambiguitates in textu, primam absoluit Auer. d. Si igitur possibile est esse aliquod cōe. i. si est aliqua diffinitio communis amplectēs oēs species animæ, ecce quod ibi non intelligit per cōmune quodcunq; vniuersale, sed cōe essentiale & diffinitiuū, & sic Arist. non cōmittit fallaciam ōntis, & hoc & Them. inquit, vide. Secundam soluit ibi § Et induxit hunc sermonem in forma. § & vult ꝙ ideo induxit sub conditione § si § propter animam intellectiuam quę videt anima, & non, vt Auer. ostendit. Et tu debes scire ꝙ diuersimode anima intellectiua est actus corporis, & diuersimode aliæ aiæ apud ipsum, aia. n. intellectiua est actus primus corporis physici organici, non tanquam perficiens, vt Simpl. inquit, sed vt perfecto vtens, & sic quodāmodo æquiuoce. Tertiam aūt Simpl. absoluit, quoniam & organicum dat viuens intelligere, vt patet per se. & ideo non apponit quid dicit Auer. patet. Et cū declaratum. § Nūc Auer. exponit illam. § Vnde nō oportet. § & huiusmodi expositio est Them. & Simplicij. volunt. n. Aris. corollarie cōducere sol. qōnis famosæ. antiqui. n. ambiguūt de causa, cur compositum est vnū, vt Pythagoras: hanc. n. qōnem absoluit Arist. Et debes scire ꝙ materia & forma possunt dupliciter considerari. Vno modo inter se. Alio modo respectu tertij. i. vno modo possumus loqui de vnitate materiæ & formæ inter se. Alio modo de vnitate cōpositi. Dixit Arist. duo, vt Auer. inquit. s. ꝙ anima est prima perfectio corporis naturalis, & ꝙ animatum non habet hoc esse. i. ens in actu, nisi ex eo ꝙ habet aiam, tunc his præacceptis non est dubitandum, qūo anima & corpus, cum sint duo, fiant idem. i. non est ambigendum de cā vnitatis compositi ex aia & corpore, sicut non est dubitandū in cera & in ferro, cū figura existente in eis, & vīr in materia cuiuslibet, & in re, quæ existit in illa materia. Et reddit cām. d. hæc. n. nomina. s. vnum, & ens: licet dicantur pluribus modis. i. de decem ꝓdicamentis, & de materia, & forma, & composito, tñ prima perfectio in oībus istis. s. forma magis digna est, vt habeat hoc nomē. s. vnum & ens, q̄ id quod est congregatum ex mā, & forma, congregatum. n. non dicitur vnum nisi per vnitatem existentē in forma, quia mā non est hoc. i. in actu nisi per formam. Vult ergo ꝙ ea causa quę est essendi, & vnitatis erit, cum igitur pateat ex dictis, formam esse, id quo compositum est, patebit eadē causa & vnitatis. Et si materia. § & quia quidam antiquorum dicunt tam mām q̄ formam esse in actu, mām quidem dicentes vnum elementorū, formam vero corpus intrans, & exiens id, vt Pythagoras inquit, hoc remouet. d. & si materia forma essent in cōposito, existens in actu, tūc compositum nō dicitur vnum nisi diceretur in rebus quæ sunt vnum ꝭm contactum & ligamentum, quia igitur modo mā non differt à forma in cōposito, nisi potentia. i. nisi dr̄ia reali in potentia, & cōpositum non est ens in actu, nisi per formā, tunc compositum non dicitur vnum: nisi quia sua forma est vna. Et dat intentionē cur Aris. dissoluit hāc qōnem: & inquit, & quasi innuit per hoc. q. contingentem dicentibus, ꝙ anima est corpus & sup. materia. & quæstio quæ accidit eis est, qūo id ꝙ aggregatur ex anima & corpore fiat vnum. q. d. nō possunt reddere cām vnitatis. Debes scire ꝙ in. 4. meta. Arist. inquit. Si igitur ens & vnum idem & vna natura, eo ꝙ se adinuicem cōsequuntur, sicut principiū & causa, sed non vt vna ratione ostensa nisi diceret nec simile suscipiamus, sed præ opere magis. Idē. n. & vnus homo, & homo: & ens homo: neq;. n. diuersum aliqd ostendit &c. Et Auer. cōm. 3. inquit, quia significant eandem nām subiecto, & duas diffinitiones, vide, ex hoc igiť habetur ꝙ vna est causa essendi, & essendi vnū. Tribus igitur entibus ea. s. quæ est materia ens, forma & cōpositum, dictum est formam esse principium essendi, quare & essendi vnum, nulla ergo altera causa quærenda de vnitate ab ea quæ de esse. Sed in tex. & cōm. plurimæ occurrūt ambiguitates, prima videtur ꝙ compositi vnitatis possunt esse plures causæ, quoniā vt in posterioribus accipitur, passio prima est tanq̄ causa secundæ passionis, modo res est prior passio, vno, vt Thomas inquit in tract. de generis natura, & vr̄ ex verbis Auicen. primo suæ metaph. Inquit. n. ens sumi ab actu essendi, & ꝙ hoc nomē res exprimit qdditatem & essentiam entis, arguo sic, omne positiuū prius est negatiuo, sed res est positiuum, ergo & vno prius erit quoddam. Adhuc pōt reddi causa rei existentię. s. forma, vt dicunt, ergo & rei vnitatis, quoniam eadem est causa essendi & essendi vnum. ergo si forma causa est essendi, & erit essendi vnum. Rursum causæ sunt inuicē causæ, vt in physicis & metaphysicis. ergo quot possunt esse causæ formę, & tot & entis, & tot similiter, & vnitatis, sed tres possunt esse causæ formæ. s. materia, finis, & agens. ergo & hmōi possunt esse causæ existentiæ, & vnitatis. Secunda ambiguitas est, quoniam Arist. & Auer. 8. meta. quærunt istam qōnem an ex materia, & forma fiat vnum, & dicūt nullam aliam esse cām, nisi quia mā est potentia per se, & forma ꝑ se actus est. ergo non tm̄ dat formam pro cā, sed & mām, ergo sibi contradicit. vide Auer. cōm. penul. Tertia ambiguitas est in dicto Auer. Vult. n. ipse ꝙ ex duobus entibus actus non fiat vnum. contra ipsum. 3. cœli. & 2. perigeneseos. vbi vult ꝙ elementa actu remaneant in misto, & mistio est vera vnio, vt dicit vltimo cōmen. primi perigeneseos. Quarta vr̄ ꝙ compositum sit perfectius ens forma, qm̄ totum, & perfectū, & omne idem sunt, vt. 1. cœli Auer. & Aris. in tex. Adhuc mā est aliqua perfectio, & est in cōposito, & non in forma, ergo maioris est ꝑfectionis. Rursum id quod operatur per accidens est imperfectius eo, quod per se operatur, res. n. rem excedit operatione, sed compositum per se, & forma per accidēs. Deinde cui annectitur aliqua priuatio, id imperfectius est eo: cuius est priuatio, sed parti adest priuatio totius & non ecōtra, ergo &c. Vltima difficultas in hoc loco est, quia non videť verum, qđ ens & vnum dicant vnam nām, vt inquiunt expositores, sed hanc vltimam nolo mouere hic, vide tamen eam, quia totam resumpsi in lib. d. d. disputatione. 5. in sol. tertij quæsiti. Loco ergo huius sit ista alia, videtur. n. ꝙ anima non debeat habere organicum corpus, qm̄ vel eget illo propterea quia perfectio lapide, vel quia imperfectior cœlo, non primo, quia cœlum esset maxime tale. si secundum. ergo lapis esset plus talis. Confirmatur, quia. 2. cœli Arist. & Auer. volūt id esse melius quod pauco instrumento suam habet operationem. vide eos. Adhuc si anima est actus organici corporis, hoc est propter diuersas potentias, à quibus fluunt diuersa ostenditur ꝙ non. Tum primo quia anima est Dei similitudo, modo in Deo vna tantum est potentia, Tum quia quæ sunt dispersa in inferioribus: in superioribus vnū sunt, ergo non plures habet potentias. Pro solutione ad primā debes scire ꝙ qō de vnitate formæ ad mām, potest verti inter se, & ad tertium, vt dixi, siquidem inter se, sic ratio est tam potentia materiæ q̄ actus

[Right margin notes: Dubitationes prima. — Secunda. — Tertia. — Cōm. 67. Cōm. 48. — Quarta. Cōm. 3. — Quinta. — Cōm. 62. et 63. — Solutio prima.]

actus formæ, & sic verificatur verbum Aris. in.8.metaph. Si respectu cōpositi, tunc causam dari potest intelligi, vel extrinsecam, vel intrinsecam. Si extrinseca, sic possunt esse tot quot sunt causæ formę. Si intrinseca, sic causa vnius & esse forma est. Ex his sequitur, ꝙ Aris. noluit dicere vnitatis compositi nullam esse dandam causam simpliciter vt latini credunt, sed nullam dandam voluit alteram ab ea q̄ est forma, quia cum sit dictum animam esse formā corporis iam causa essendi patet & vnius. Ad argumēta. ad primum dicendum ꝙ passiones sunt duplices, quædam essentialiter ordinatæ, & sic vna potest esse causa demonstrādi reliquam, quemadmodum est in prædicamentalibus passionibus. Aliæ sunt ordinatæ per accidens: & sic nō oportet. modo passiones entis sunt hmōi, diuersis. n. considerationibus potest vna alteri præponi, vt patet in metaphysica, & tales non se demōstrant. Ad alia tria argumenta patet sol. ex modo dictis. Ad secundam difficultatē respondet Auer. cōmentis prædictis, ꝙ huiusmodi remittūtur & redduntur quodam modo in potētia. ergo intendit hic ex eis quæ sunt actu puro & perfecto, vt patet. Ad aliam ex verbis Auer. 7. meta. & 8. & 2. colligitur sol. vbi debes scire, ꝙ multū refert formaliter tale in cōmunissimis, & specialibus, in specialibus. n. non oportet, vt omne quod est tale per essētiam, quo aliud est tale participatione, ipsum sit magis tale. non. n. si albedo est albedo per essentiam, & causa quare paries sit albus, non propter hoc (inq̄) est magis alba sed in transcendentibus & vbi vniuoca est prædicatio inter participans & participatum sicut sunt ens, res, vnum, substantia, quātitas &c. oē tale per essentiam, quod est causa alterius essendi tale: est magis tale, & ideo cum Deus sit ens per essentiam, & causa oīum essendi, ideo est magis ens, & quia forma est ens per essentiam & cā compositi quare sit ideo est magis, & verius est, vt Aris. inquit in textu. Pro sol. ad argumenta, debes scire ꝙ stat vnū esse perfectius ƒm quid altero, & alterū eo perfectius absolute: vt. v. g. materia est forma perfectior in æternitate, & forma i esse, vt patet, & ideo forma est perfectior ipsa mā simpliciter, ecōtra ƒm quid. Ad primam patet, totum ƒm quid .i. sub rōne totius perfectius est forma. Vel dicēdum ꝙ totum duplex est formale, & virtuale, dico ꝙ cōpositum est totū actuale, forma totū virtuale, cum sit ens per essentiā & id participatiue, & sic ƒm totū est perfectius primo. Ad secundū dicendum, ꝙ minor falsa est, qm̄ forma ꝑ essentiā est principiū operationis, & cōpositum participatiue: dictum aūt Aris. intelligitur ꝙ totū est per se ƒm demrationem principium operādi, forma verius principiū. Ad tertium dicendū, ꝙ priuatio duplex, perfectionis actualis, & perfectionis potentialis seu virtualis. Exemplum primi: Deus non est leo, est. n. priuatus priuatione actuali, tamen est leo virtute, primo mō priuatio imperfectionē non dicit, sed bene. 2. mō, licet ergo forma sit priuata composito actu, non tn̄ virtute, cum sit talis per essentiā. Ad vltimam q̄onem dicēdum vt Plotinus inquit in lib. de essentia aīæ, & auctor de causis propositione secunda, ꝙ quælibet aīa quodāmodo in orizonte æternorum, & tēporum sita est, & ideo oportet vt vtriusq; nām participet, & inde diuersa habet opera, & per ꝯſis diuersa instrumēta, vt Them̄. & Alb. dicunt. Ad primā dicendum aīam habere organa plura, nō quia perfectior sit simpliciter, sed quia media, vt patet, id aūt quod Aris. inquit intelligitur respectu finis simpliciter, modo aīa respectu finis simplr̄ pluribus eget, lapis aūt & si infinita haberet non ascenderet ad finem tātum. Ad aliud dicendum, animam esse Dei similitudinem: quātum ad gradum perfectionis, non tn̄ quantum ad modum operandi. Ad aliud cōcedo respectu eiusdem finis, anima autem multos habet fines, & ideo eget pluribus organis.

Solutio 2.

Cōm 7.
Cōm. 4.

COMMENTARIVM.

CONCLVDIT nūc illam cōem definitionem, quæ cōpetit omnibus animabus, & hoc tam ƒm Them̄. q̄ secundum Simpl. q̄ ƒm omnes, & inquit. Si aūt aliquod cōmune in omni anima oportet dicere: erit vtiq; primus actus corporis, phici, organici. Quo vero ad verba attinet, p̄ cōe intelligit definitionem cōem in omni aīa. Et dicit Simpl. ꝙ oportet esse omni aīæ tale commune: sed dicit Si oportet dicere, quoniam illud cōe non vniuocum: sed analogum est: quasi prima fronte non videatur vnum, propter animam intellectiuam, quæ videtur actus primus corporis æquiuoce: vt Simpl. ostendit. Tacuit autem illam particulam viuentis potentia, quia loco eius ponitur organici.

Sed dices nunquid hæc definitio cōpetat cœlestibus animabus, videtur ꝙ non, quia nō sunt actus organici corporis, propterea per cōe non communissimam, intelligit rationem, quæ omnibus aīabus cœlestibus & sublunaribus competit, sed definitionem cōem animabus corporū mortalium. Ex hac definitione, & potissimum ex eo quia aīa est actus corporis, soluit q̄onem veterum, q̄ erat de causa vnitatis cōpositi animati: vt Simpl. exponit. Cum. n. veteres existimarent aīam esse motorem corporis, motor vero mediante aliquo medio moueat, videbatur prima fronte sequi, cōpositum aīatum esse vnum per medium, quo ipsa aīa mouet corpus. Aris. vero aīam esse actū existimat, quare nulla alia causa animatum est vnū, nisi aīa, quæ est actus eius. Nam sicut Simpl. inquit, vt figuratum album albedine est album, & vnum albū, & nulla alia causa, sic animatum est ens & vnum aīa, quæ est vere ens, & vere vna, veluti albedo vere albedo, & vna albedo. Inquit, vnde quia sup. anima est actus corporis, & non oportet quærere, si vnum est anima & corpus. s. in composito ipso, sicut non oportet quærere cęram & figurā, & omnino vniuscuiusq; mām & id, cuius est materia. Vnum. n. & esse, cum sit multiplex, qđ proprie & principaliter est, actus est, ergo compositum est vnū, & animatum vnū sua anima, ęqua est esse. Et hoc pro tanto q̄a est actus corporis animati. Animaduerte ꝙ animam & corpus esse vnū, quis potest trifariam intelligere, aut identitate, aut vnione, aut vnitate. Idētitate: sicut si diceret (vt veteres dicebāt) aīam & corpus esse vnum. i. idem. dicebant. n. animam esse corpus vt Democr. Leucippus, Pythagorici, Emped. Anaxagoras, Diogenes, & Critias, vnione vero: ꝙ inter se non in tertio vnum faciant: hoc pacto partes populi sunt vnum: non quidem in tertio. Nō. n. populus est quid tertium, sed inter se, partes illæ vnum sunt. s. congregatione, & fortasse ordine. Vnitate vero ea vnum sunt ratione tertij, & hoc modo cōpositum est vnum, & partes in composito sunt vnum vnitate tertij, est enim compositum aliud à partibus, cuius esse est vnum alia vnitate ab vnione partium inter se. Tunc hic locus potest tripliciter exponi. Vno modo ꝙ Arist. velit animam & corpus non esse vnum. i. idem, vt veteres dicebāt, quia eo ipso ꝙ anima est actus: & corpus potentia, patet corpus & aīam non esse idem, & hoc pacto exponit Alb. & nos in collectaneis, & tunc iuxta hanc expositionem lege sic, vnde. s. quia anima est actus corporis, & corpus potentia, non oportet quærere, si vnum. i. idem est anima, & corpus. Sicut nō oportet quærere cęram, & figuram, neq; omnino vniuscuiusq; materiam, & id, cuius est materia, an sint idem, Ex definitione. n. patet hæc non esse idem, nam cum vnū & esse multipliciter sit. s. actus, & potentia, quod proprie est, actus est, potentia vero non principaliter est, & sic anima non est corpus, sicut actus nō est id, cuius est actus. Hoc modo exponit Alber. & nos in collectaneis.

Quæ expositio licet sit vtilis, quia per hanc reprobetur antiquorum positio: quæ dicebat animam esse corpus, tamen difficilis est, & impropria. Arist. enim raro, aut nunquàm per vnum intelligit idem. Præterea: Causa quam assignat Aristo. quare non oportet quærere cur ex anima & corpore non fiat vnum, non facile ad hunc sensum accommodari potest. Secundo modo ergo intelligi potest: ꝙ non est quærenda causa, quare anima & corpus faciant vnum inter se. s. vnum vnione, quia ex definitione apparet animam esse actum, corpus autem potētiam. Modo ratio quare aliqua vniuntur inter se, est quia alterum est actus: alterum potentia. Iuxta hāc expositionem lege verba, vnde. s. q̄a anima est actus, & corpus potentia, vt ex definitione accipitur, non oportet quærere, si vnum sunt aīa & corpus. i. si vniantur aīa & corpus, sicut non oportet quærere cęram, & figurā, neq; oīno vniuscuiusq; materiam, & id cuius est mā, cur vniuntur inuicem vera vnione. Quod non oportet quærere cām aliam præter eā, quæ ex definitione

colligitur,probat,& inquit,vnum.n.& esse, cũ multipliciter sit,quod proprie est,actus est,quæ expositio est bona, sed ratio,q̃ Arist.affert,non põt accõmodari verbis, Arist. .n.asserit,ideo illa vniri,quia actus est principaliter ens,& vnum,ergo velle videtur,ꝙ causa vnionis sit,q.a anima est actus,vbi nihil de potentia,& corpore dicit. Verius ergo Simpl.asserit nõ esse q̃rendum,quare cõpositum ex aĩa, & corpore sit vnũ,hoc est faciant vnum in tertio, quia licet cã pateat ex textu.s.quia aĩa est actus, corpus est potẽtia, & sic vtraq; pars causa est vnitatis cõpositi, non tñ æqualiter,forma.n.principalis causa est vnitatis tertij, quia ipsa est ens,& vnũ principaliter,& verius q̃ materia, inquit. Vnde hoc est,quia anima est actus,& corpus potentia, nõ oportet quærere,si vnum sint aĩa & corpus in tertio, sicut neq; oportet quærere ceram,& figurã, neq; oĩno vniuscuiusq; materiam, & id cuius est materia, cur.s.vnũ tertium constituant:q.d.ꝙ nulla est quærenda causa,quare compositum est vnum & ens, nisi ea, quæ apparet ex definitione .s.quia anima actus est,nam cum vnum,& ens sit multipliciter id quod proprie est ens, & vnita quasi per essentiam forma est,ergo causa vnitatis cõpositi est, quia anima est actus.Ex quibus patet Arist.loqui de vnitate cõpositi animati,& non de vnione partium,nam ad vnionem inter se, materia & forma concurrunt ex ęquo.Ad vnitatem tertij, non ex ęquo concurrunt,quoniam forma est principalior causa,& aĩa q̃ corpus,quia ipsa est entitas & vnitas per essentiam· participatione cuius & materia & compositũ est ens,& vnum. Simpl. assignat aliam causam, quare non oportet hic quærere cãm vnitatis compositi, dicit.n.quia diligentius in metaphysicis est explicatum.Verũ Aris.non dicit simpliciter ꝙ non oportet quærere si vnum sint aĩa, & corpus,q.a primo huius quæsiuit hoc,& dixit esse quærendum, sed ꝙ non oportet quærere aliam causam ab ea, quæ habetur per hanc definitionem,q.d.ꝙ non oportet q̃rere aliam causam præter definitionem animæ, ex definitione.n.animæ patet ꝙ anima sit actus, & sic patet ꝙ ipsa sit principalis causa entitatis & vnitatis, vt Simpl. exponit. Quo vero ad verba attinet, dicit Arist. {Vnum.n.& esse cum multipliciter sit,quod proprie est actus est.}Per multiplex diuus Expositor itelligit,quia dicitur de actu, & potentia,& tunc intellige,vnum.n.& esse,cum multipliciter sit,quia aliud actus,aliud potẽtia: quod horum duorum est proprie,& entitas & vnitas actus est,ergo cõpositum est vnum non propter potentiam: sed participatione actus,& sic animatum similiter est vnũ participatione animæ.Them.vero exponit esse, & vnum multipliciter dici, quia dicitur de decem prædicamẽtis,vnde inquit. Q. q.a decem sunt rerum initia:decem sunt appellationes vnius. ergo secundum Them.per ens & vnum esse multipliciter dictũ intelligit quatenus dicũtur de decem prædicamẽtis. Ego non audeo refellere tantum virum, sed fateor ingenue me non intelligere,quæ dicit,nã si Aris. intelligit esse & vnum multipliciter dici multitudine prædicamentorũ, nõ haberet propter hoc vt compositum sit vnum participatione actus,nec haberet propter hoc vt actus esset principaliter vnitas,& entitas. Auer.velle videtur vnũ & ens esse multipliciter dicta.quia dicuntur de actu,siue forma: de potentia siue materia,& de composito, quorũ id quod est per essentiam entitas,& vnitas est forma,& sic bene dicitur cõpositum esse vnũ participatione formæ, & animatum vnum participatione animæ. Simpl. (vt mihi videt) diligentius multifariam vnum & esse dici asserit, quia dicitur vel per se,vel per aliud,vel imperfectum & potestas, vt materiale:vel perfectum,& actus,horum multipliciter dictorũ,quod proprie est,actus est,quia participatione huius cõpositum est ens & vnum, vnde patet animatum esse ens & vnum participatione animæ,quę est actus corporis vt à definitione accipitur. Hactenus de textu.

In collectaneis pulchras mouimus q̃ones, quarũ quædã sunt dignæ recognitione, quædam vero dilucidatione. Ideo q̃rimus primo vtrum pręter vnitatem formę,possit assignari aliqua alia causa,qua cõpositum sit vnũ.Videtur quod sic, q.a vna passio est cã alterius,vt prior semper est causa posterioris. Sed vnum nõ est prima entis passio.ergo passio prior esse potest causa,quare cõpositum sit vnũ. Præterea.Quot possunt esse causæ formæ,tot possunt esse causæ vnitatis cõpositi,sed tres sunt causæ formæ.s.materia,agens,& finis.ergo tres possunt esse causę vnitatis cõpositi. Præterea.Aris.circa finem libri metaph.8. cãm vnitatis materiæ cum forma assignat ex parte materiæ, & ex parte formæ.d.n.ratio quare ex materia & forma fiat vnũ est,quia materia est potẽtia,& forma actus. Pro solutione,& dilucidatione,debes primo scire,ꝙ(vt dicebamus in textu)Aris.non loquitur de causa,qua materia & forma faciant vnum,quia sic cã est materia & forma, materia quidem,quia potẽtia,forma vero,quia actus. sed loquitur de causa,qua compositum est vnum.Talem.n.causam præter formam asserit non esse quærendam. Secundo debes scire ꝙ causa alicuius,potest intelligi dupliciter, aut per se, aut per accñs,& per se,aut extrinseca,aut intrinseca.Tunc dico ꝙ causa quare ipsum compositum est vnũ,est illa qua compositum est,quia.4.meta. eadẽ est ratio entis & vnius entis,vt hominis,& vnius hominis. Dico secundo,ꝙ causa quare cõpositum est ens,est multiplex.s.extrinseca duplex agens & finis,vt bene Egidius inquit. Intrinseca ẽt duplex materia & forma,verum, vt Simpl. inquit, Forma est intrinseca causa per se,participatione.n.formæ,quę est ipsa entitas,cõpositum est ens,& vnum. Materia vero intrinseca causa compositi est per accidens,quatenus defert formam,non.n.forma posset esse causa entitatis compositi,nisi materia ipsam deferret. Ex quo sequitur materiam esse causam essendi,& essẽdi vnum ipsi composito per accidens,& tanq̃ causam sine qua,non quia forma sine materia non posset esse causa. Sed contra hæc occurrit magna quæstio,quia vnum & quælibet passio entis,est notissima de ente,& de quolibet contento sub ente, ergo compositum non habet causam,qua sit vnum, alioqui nõ esset per se notum de quolibet ente. Assumptum probatur, quia q̃libet passio entis dicit conceptum simpliciter simplicem & sic vel totaliter de quolibet ente ignoratum,vel totaliter scitum,& cum de nullo ente possit ignorari, ergo cõpositum nõ habet causam,qua sit vnum,quia sic per illam posset demonstrari. Quidam dixerunt ens habere proprias passiones,vt sunt,res,vnum,bonum,verum,& aliq.d, dixerũt etiam alteram per alteram demõstrari posse, quoniam inter eas est ordo, & sic semper secunda potest demonstrari per primam. Quãq̃ in dilucidario hãc opinionem reprobauerim,& quidẽ acutissime, nunc etiã supponendo ens habere passiones(quod nõ credo,)dicerem alteram per alterã non posse demonstrari,q.a si demr̃aretur, demr̃aretur quidem,aut tanq̃ quid ignotum de eo de quo demr̃atur,aut tanq̃ notum, non tanq̃ quid ignotum quia ens,& passiones entis de quolibet sunt ꝑ se notę,vt Auic. inquit.Non tanq̃ quid notũ,quia frustra esset demr̃o. Dicamus igitur ꝙ Aris.cum ait,formam esse cãm vnitatis nõ vult dicere formam esse cãm,quare vnum inest enti: quoniam nulla est cã:quare ens sit vnum,nisi quia ens,sed vult dicere formã esse causam vnitatis, quo est causa entitatis cõpositi,quia sicut compositum videtur esse ens participatione formæ,sic est vnum participatione formæ. Siquis autem vellet: posset metaphysice defendere,eius quod est cõpositum esse vnum,esse causam, per quã potest hoc demõstrari quia licet vnũ sit passio per se nota de omni contento sub ente,quo ad quia est,non est per se nota quo ad propter quid est.Verum cã illa per quã demr̃aretur, est habere vnam formã,sicut licet pateat sensibus parietem esse albũ,propter quid sit album potest quæri,& ita potest sciri eum esse album quia habet albedinem. Ex his sequitur ꝙ siue vnum de ente composito possit demr̃ari, siue non, vna est causa entis,& vnius.s.forma,& sic nulla cã querenda est præter formam.s.intrinsecam,& per se,vt Simpl.inquit.Ex his patet solutio ad dubium,& ad rationes factas in principio. Secundo principaliter dubitatur,vtrum quia compositum est ens propter formã,& vnum propter formam:forma sit ens,& vnum.Videtur ꝙ non,quia sicut albedo non est alba,propterea quia album est albũ propter albedinẽ,ita forma nec ens nec vna esse debet,est.n.id ꝓpter quod cõpositum est vnum. Quod.n.est per essentiam tale:

Simpl.
Lib 7. tex.c. 8. Lib 8. tex.c.8. & 16.
Verborum consideratio.
Q̃ones prima quæstio.
Tex.c.penul.
Solutio.
Q̃o pulchra.
2.Dubitatio.

tale: nunꝗ eſt tale denominatiue, cum igitur forma ſit en titas, vt Simpl. dicit, & vnitas per eſſentiã, non ergo videtur vna & ens. Et dicendum, ꝙ hęc regula ſecus eſt in tranſcendentibus, ſecus in prædicamẽtalibus, in trãſcendentibus.n. idẽ prędicatur de formali, & de denoĩatiuo, dicimus .n. ꝙ entitas eſt ens, & vnitas eſt vna, in ṗdicamẽtalibus vero nõ ſic dicimus, non.n. dicimus albedinem eſſe albã, ſed parietem eſſe albũ participatione albedinis, Et huius differentiæ cauſa eſt, quia illud eſt tranſcendens, ac illimitatum, hoc prędicamentale ac limitatum, & ſic concedimus ꝙ forma ſit ens & vna, licet compoſitum ſit ens, & vnum participatione formæ. Tertio principalr̃ quæritur vtrum anima ſit actus corporis organici, qa eſt perfectior lapide, vel quia eſt imperfectior anima cœleſti. Diuus Thomas, vt viſum eſt, dixit animam eſſe actum corporis organici, quia eſt forma perfecta, contra quam opinionem diximus, eam ſimpliciter intellectam eſſe dubiam, quia tunc anima cœli eſſet actus corporis organici.

Solutio. *3. Dubitatio.*

In collectaneis quædam diximus, quæ aut dilucidatione aut recognitione egẽt, propterea debes ſcire, ꝙ formæ aut ordinãtur ad eundem finẽ, aut ad diuerſos fines. Tunc de mente Ariſ. lib. de cœlo. 2. ſit prima regula pro veritate, ꝙ quãdo formæ ſunt ordinatæ ad diuerſos fines, nobilior ſemper erit, quæ ordinatur ad nobiliorẽ finem, ꝙ patebit in hoc ſecundo, quia oportet cætera moderari ẽm exigentiam finis. Secunda ꝙ formarum ad eundem finem ordinatarum ſemper nobilior eſt, quæ eum attingit paucioribus aut inſtrumentis aut operationibus, vt exemplo corporum ſanorum patet. Ex his ſequitur dilucidatio quæſiti.ſ. ꝙ aĩa non eſt actus corporis organici, quia ṗfectior cęteris formis, vt dicit Expoſitor, Vel quia perfectior forma lapidis, aut forma elementi, quia tunc anima cœli eſſet organici corporis actus, nec eſt actus corporis organici, quia eſt forma imperfectior, quia tũc forma elementi eſſet actus corporis organici, ſed quia finem, ad quẽ ordinata eſt: atq; inſtituta, qualis eſt beatitudo, vel eius operatio, attingere non poteſt, niſi pluribus inſtrumẽtis. Nec huius põt dari alia cauſa, niſi, quia aĩa eſt ſic à natura inſtituta, vt Plotinus inquit in libro de eſſentia aĩæ. Et Proclus libro ſuo de cauſis. Hactenus de collectaneis.

Tex. cõm. 112.

ARGYR. *Vniuerſaliter igitur diximus, quidnam anima ſit. Eſt enim ea ſubſtantia quæ eſt vt ratio, hæc autem eſt quidditas corporis talis. & perinde ſane, atq; ſi quod inſtrumentorum artis naturale corpus eſſet, ceu ſecuris. eius nãq; ſubſtantia, ipſius eſſet, vt patet, ſecuris ratio, idq; eſſet anima, qua ſeparata nõ eſſet vlterius, vt patet, ſecuris, niſi nomine tantũ. at nunc eſt ſecuris. non.n. talis corporis ſubſtãtia, ratioq; eſt ipſa anima, ſed naturalis, vt diximus, talis, quod in ſe motus ſtatusúe principium inſitum habet.*

Tex. cõm. 8. Vniuerſaliter quidem igitur dictum eſt, quid ſit anima. eſt enim ſubſtantia, quæ eſt ſecundum rationem. Hoc autem eſt quod quid erat eſſe tali corpori, ſicut ſi aliquod organorum phyſicum eſſet corpus, vt dolobra, erit enim vtique dolobræ eſſe ſubſtantia ipſius & anima, hoc. Diuiſa enim hac, non vtique erit amplius dolobra, niſi æquiuoce, nunc autem eſt dolobra. Non igitur talis corporis quod quid erat eſſe, & ratio anima eſt, ſed phyſici huiuſmodi habentis principium motus, & ſtatus in ſeipſo.

Dolobra Bipennis Securis Sed aut niſi igitur. γὰϱ

COLLEC. *Tex. cõm. 8.* Sicut Simpl. inquit. Hæc eſt vltima cõcluſio eorũ quæ dudum dicta ſunt in ſecundo volumine, Inquit igitur. Vr̃ dictum eſt quidẽ, quid ſit anima, & apponit id. d. eſt.n. ſubſtantia quæ ſecundum rõnem, hoc aũt erat quod quid erat eſſe hmõi corporis. i. organici. Debes ſcire, ꝙ anima dicitur ſubſtantia ẽm formam & ſubſtantia ſecundum rõnem, & quod quid erat eſſe corporis phyſici organici, eſt.n. forma prout eſſendi cã quodãmodo corporis eſt. Ratio vero prout ea corpus ſpecificatur, & ĩ ſpecie ponitur, & per idẽ quod quid erat eſſe. ſ. prout ab ea ſumitur diffinitio. Verũ, vt Simpl. teſtatur, plus congruit, animam eſſe rationẽ corporis &c. ꝗ ſubſtantiam ẽm formam propter reflexionem ex impartibili ſucceſſu. Sicut ſi aliquod. § vt Simpl. videt exponere hypothetice arguit in hunc modum, animã eſſe quod quid eſt corporis phici. Si dolobra eſt corpus phicum organicum, ratio & eſſe dolobræ. ſ. acies, vt Them. inquit, erit eius quod q̃d erat eſſe, & eius ratio, & anima. Sed dolobra non eſt corpus phicum organicũ, ergo anima nõ eſt eius ratio, & quod quid erat eſſe, & ſic relinquitur ꝙ ſit eſſe, & quod quid eſt corporis naturalis. Inquit ergo Ariſ. ſicut, ſi vt dolobra, erit aliquod corpus phyſicum organorum. i. organicũ erit, & hæc anima quidẽ erit ſubſtantia ipſius dolobræ, & eſſe eius, & hoc qa diuiſa hac non amplius vtiq; dolobra erit. Nunc aũt. § Accepit oppoſitum antecedentis § nunc aũt eſt dolobra §. i. nunc dolobra eſt corpus artificiale, & non phyſicũ, & apponit concluſionem .d. non ergo huius corporis quod quid erat eſſe: & rõ anima, ſed phici. ſ. habentis in ſeipſo principium in ſeipſo ſtatus & motus & hmõi. ſ. habentis vitam potẽtia, vt Them. exponit. eſt ergo ſyllogiſmus, ſi ſecuris eſt corpus naturale hmõi vitam habens in potẽtia, figura eius eſſet eius anima, & rõ, & quod quid erat eſſe corporis phyſici &c. Sed ſecuris non eſt corpus phyſicum, ergo ſua forma non erit rãtio &c. Erat autem ſua forma anima, quare &c. Nec debet homo ambigere cum Ariſ. arguat ab oppoſito antecędentis, quoniam inde ſunt conuertibiles, vt patet.

CVM prædixit quod anima. Proponit Auer. intentionem literæ, & inquit. Cum prædixit ꝙ anima eſt ſubſtantia: deinde declarauit ꝙ eſt forma & perfectio. incepit inducere modum per quẽ poteſt accidere certitudo, ꝙ formæ naturales ſunt ſubſtantiæ. vult igitur Auer. ꝙ hic vult quaſi probare id, quod Ariſt. ſuppoſuit. ſ. animam eſſe ſubſtantiam, propterea quia vniuerſaliter omnis forma naturalis eſt ſubſtantia, & ſic patet differentia expoſitionũ græcorum ab hac Auer. & addit Auer. & hoc eſt neceſſariũ in hoc loco, & hoc propter hęc, quia apud antiquos fuit q̃ſitum, quidam.n. animam quantitatem, quidam qualitatem, quidam relationem dixerunt. ergo & neceſſariũ eſt aliqua perſuaſione id remouere adhuc, quoniam perfecta diffinitio debet remouere omnem ambiguitatem, & dubium eſt an anima ſit ſubſtantia, quare &c. Declaratum eſt. § Nũc exequitur, & primo exponit partẽ tex. 2. ibi § Et hoc quod dixit. § Digreditur. & tertio reddit ac cõplendum literam. Repetit ergo diffinitionẽ, vt præponat cõcluſionem probandam, anima. ſ. eſt ſubſtantia. & ſermo patet. Deinde. d. exemplum. § Ariſ. probat animam eſſe ſubſtantiam, exemplo apud Auerroim, & ratio eſt, quoniam propoſitio triplex eſt, vt dicit primo cœli ſimpliciter nota, ſimpliciter ignota, & medio modo nota vult Auer. ibidem, & 2. phyſi. & primo Prio. ꝙ propoſitiones medio mõ notæ quodammodo non ſyllogiſmo nec demonſtratione, ſed exemplo, loco à cõtrario, inductione ſyllogiſmo hypothetico probantur: & ideo in huiuſmodi cõmento, hypothetico ſyllogiſmo, vel exemplo probat, vel loco à cõtrario, vt Simpl. ait, reddit rõnem Auer. quare exẽplum ponit in artificialibus, & inquit. Deinde dixit exẽplum in corporibus artificialibus, & ratio eſt: vt accipit differentia in hoc inter corpora naturalia & artificialia, eſſentiæ.n. rerũ artificialium ſunt accidens, naturalium ſubæ. & per hoc ſoluit dubium antiquorum. d. & ideo æſtimauerunt quidam antiquorũ, ꝙ ita eſt de eſſentia corporũ naturalium. Vt ergo amoueat horum opinionem, vult probare ꝙ anima eſt actus ſicut ſubſtantia. Tunc proponit cõcluſionem. d. & formæ & eſſentiæ corporum neturalium ſunt ſubſtantię, & hanc probat, & accipit propoſitionem hypotheticã. d. § Quoniam quemadmodum ſi aliquod inſtrumentum eſſet corpus naturale vt ſecuris §. i. ſi imaginati fuerimus ipſum eẽ ens naturale, tunc acumen eius erit ſubſtantia eius. iſta, eſt hypothetica: & reddit rationem, & poteſt cõponi ẽm ipſum ſic, id per cuius ablationẽ aufertur hæc ſubſtantia adeo ꝙ variet nomen & diffinitionem eſt ſubſtantia, ſed vbi ſecuris eſſet corpus naturale, per ablationem acuminis aufertur nomen: & diffinitio. ergo acumẽ eſt ſubſtãtia in caſu. Materia aũt. § Litera quam Auer. exponit, eſt: materia aũt erit abiectio, poſt ſecuris, & intẽdit accipere oppoſitũ añtis, & .d. materia aũt quia ſecuris eſt corpus artificiale licet acumen

Cõm 8. *Cõm. 2. Cõm. 3. & 6.*

men ſit ablatum ab eo, poſt dicet̃ ſecuris per ſuã figuram. figura.n.quæ propria eſt ei eadem eſt cũ acuitate, & ſine, vt patet ſenſu.Ex hoc patet vis rõnis.ſ.qualiter formę nãles ſunt ſubſtantiæ ſine dubio. Et hoc quod dixit.§Hic digreditur,& probat ꝙ ratio Ari.nulla eſt,arguit.n.ſic,id eſt ſubſtãtia,quo ablato aufertur nomen,ſed ablata forma naturali perditur nomen &c. & non ablata forma artis. Dicebat etiam Ari. ꝙ ſi aufertur forma,remanet mã artis,& tota eſſentia rei,& hæc eſt minor. Huic obijcit Auer. & primo arguit.ſecunda ibi§Aut dicamus.§Rñdet ad modũ, & ſupponit vnum quod adducet̃ in probatione ſyllogiſmi fiendi.ſ.ꝙ aliquod indiuiduũ ſubſtantiæ eſt congregatum ex mã,& forma ſecuris,& vr̃ arguere i tertia figura ſic, ſecuris eſt congregatũ ex materia,& forma ſecuris, ſecuris eſt aliquod indiuiduũ ſubſtãtiæ,ergo aliquod indiuiduum ſubſtantiæ eſt congregatum ex materia & forma ſecuris, inquit. Et hoc quod dixit.ſ.minor, manifeſtabitur ex hoc quod dicam. accepit maiorem dum,d.manifeſtum eſt.n.ꝑ ſe,ꝙ hoc nomẽ ſecuris,ſiue fuerit naturale: ſiue artificiale,dicitur de illo congregato ex illo quod eſt quaſi forma in eo.ſ.acie,& ex eo,quod eſt quaſi materia,vult igitur habere hãc propoſitionem, ſecuris eſt cõgregatum ex acie, quaſi forma,& ferro quaſi materia. Tũc accipit minorem .d.& etiam eſt manifeſtum per ſe,ꝙ ſecuris dicitur de aliquo indiuiduorum ſubſtantiæ. Ecce minorem, ſecuris eſt indiuiduum ſubſtantiæ,tunc ponit concluſionẽ.d.& ſic neceſſe eſt,vt hoc nomen,quod dicitur de eo,ſ̃m ꝙ dr̃ indiuiduum ſubſtãtiæ,ſit dictum de eo ſ̃m materiam,& formam inſitam.eſt ergo cõcluſio, ergo aliquod indiuiduum ſub̃æ eſt congregatum ex acie quaſi forma & ferro quaſi materia. Vnde neceſſe.§Nunc cõponit dubiũ, & primo arguit ,d.vnde neceſſe eſt, vt vtrunq; ſit ſubſtãtia.i.vt acies, & ferrum,partes.n.ſubſtantiæ,ſunt ſub̃æ,ſed ſup. hmõi ſunt partes ſub̃æ,quia declaratũ eſt nũc in tertia figura,eſſe indiuiduum ſub̃æ id congregatum,quare &c. Et tunc procedit & ſic neceſſe eſt. cum fuerit forma ablata,vt id nomẽ ablatum ſit.ſ.nomen, quod demr̃at ipſum, ſ̃m ꝙ eſt indiuiduũ ſub̃æ,componatur ergo qõ ſic,forma oĩs, cuius ablatione perditur nomen & diffinitio, eſt ſubſtantia, & econtra,vt dictũ eſt. arguo ergo cõtra Ariſ. ſic. omnis forma ſub̃alis eſt id,cuius ablatione perditur nomen,& rõ,forma aũt ſecuris,forma eſt ſub̃alis,ergo &c.Minor probat̃,eſt.n.pars ſub̃æ compoſitæ,ergo ſub̃a,adhuc antecedẽs probat̃, quia eſt indiuidui ſub̃æ pars,vt patet. Aut dicamus§Soluit.q. & debes ſcire ꝙ vis.q.põt componi in tribus figuris. Vnõ mõ in tertia hoc modo,ſecuris eſt cõgregatum ex ſubſtantia: & forma ſecuris.Securis eſt indiuiduũ ſubſtãtiæ,concluſio indiuiduum ſubſtãtiæ eſt congregatum ex ferro & acie,& per antecedẽs acies,& ferrum ſunt partes ſubſtantiæ,& ꝑnter ſubſtantiæ.Secũdo mõ poteſt argui ſic in prima,ſecuris eſt congregatũ ex acie,& ferro,indiuiduũ ſubſtantiæ eſt ſecuris,ergo indiuiduum ſub̃æ eſt cõgregatum ex acie,& ferro. Et tũc vt prius,ergo acies & ferrum ſunt partes ſubſtantiæ,& ꝑnter ſubſtantiæ.Tertio põt argui in ſecũda figura,congregatũ ex acie,& ferro eſt ſecuris. Indiuiduum ſubſtãtiæ eſt ſecuris, ergo indiuiduum ſubſtantiæ eſt congregatum &c. & ſic vt prius ſequitur. illa eſſe partes ſubſtantiæ, & licet ego formaui.q.in tertia, vt patuit,Auer. rñdet ad qõnem,ac ſi eſſet in prima figura inq̃t. Aut dicamus ꝙ hoc nomẽ.ſ.ſecuris,non dicitur de eo niſi ſ̃m materiam tãtum.v.g.ſ̃m ꝙ eſt corpus ferreum,vult dicere ꝙ illa minor in prima figura,indiuiduũ ſubſtantiæ eſt ſecuris eſt multiplex, poteſt.n.verificari de materia ſecuris,ꝙ ſit ſenſus, indiuiduum ſubſtãtiæ eſt ſecuris.i.materia ſecuris; & hoc eſt forte vera pro ferro, alio modo poteſt accipi pro vtroq;, & ſic minor falſa eſt,& inquit. Et tunc vult dicere,& ſi eſt vera primo modo,tũc forma erit in eo ,i.indiuiduo ſubſtantiæ ſ̃m accidens.i.nõ erit ſubſtãtia, & tunc neceſſe erit,ſi forma fuerit ablata,vt hoc nomen, qđ dicitur de ea ſ̃m ꝙ dicitur indiuiduũ ſubſtantię remaneat, eſt ergo ſolutio manifeſta per ſe. Si vero qõ componitur in tertia figura adhuc hæc minor.ſ.ſecuris eſt indiuiduum ſub̃æ,debet diſtingui: & in vno ſenſu erit vera,& in altero falſa. Adhuc ſi in ſecunda,peccatum erit idem cum hoc quod eſt ex duabus affirmatiuis. Sed,quia formæ.§ Cum dedit ſol.verificat dictum Ariſt.ſecunda,ibi §Formæ igr̃.§ Recolligit dr̃iam inter formas nãles, & artificiales, inq̃t. Sed quia formæ rerum nãlium: cum fuerint ablatæ, auferentur materiæ: nullum ens remanet niſi æquiuoce, neceſſe eſt cum poſuerimus ſecurim eſſe corpus nãle: & ablata fuerit acuitas:quę eſt in ea quaſi forma:vt auferatur mã,& non remaneat ens: cũ igitur forma fuerit ablata ſ̃m hanc intentionem.i.poſito ſecuri ente naturali,ſtatim aufertur hoc nomen ſecuris:quod demonſtrat ipſum ſ̃m ꝙ eſt indiuiduum ſubſtantiæ,qm̃ per ablationem formę aufertur materia,& cũ materia & forma aufertur nihil remanet de eis: quæ demonſtrantur per hoc nomen,ſ̃m ꝙ demonſtrat aliquod indiuiduorum ſubſtantiæ: niſi ſit aliquod indiuiduũ, & tunc dicitur ſecuris æquiuoce.Ecce quomõ verificatur exẽplum Ariſ.poſito.n.ſecuri ente naturali,acies & ferrũ erunt partes ſubſtãtiæ:hæc quidem ſicut forma ſub̃alis,illa quoq; ſicut mã. Ablata igitur forma,aufertur mã in entibus naturalibus:qm̃ materia non eſt niſi ob formã. ergo ablata forma aufertur vtrunq;,ergo nihil remanet: igitur æquiuoce dicetur,ſicut homo mortuus dicitur hõ,& ſic patet exẽplum Ariſt.in litera:& ſol. ad argumentũ cõtra ipſum. Formæ igitur naturales.§ Cum abſoluit.q.& verificauit exẽplum Ariſ. corollarie conducit dr̃iam inter formas naturales & artificiales:& intẽdit ꝙ formæ naturales ſunt ſubſtantiæ eorum,quorum ſunt,artificiales vero accidentia extrinſeca. proponit ergo primũ membrum, & inquit. Formæ igitur naturales ſubſtantiæ ſunt.& reddit duplicem rõnem,& exemplũ: ponit: inquit. Quia cum ablatæ fuerint,aufertur nomen quod demonſtrat ens ſ̃m ꝙ eſt indiuiduum ſubſtantiæ, ſecunda cauſa & ſimiliter diffinitio,quæ eſt ſ̃m idem nomen: quia auferuntur genus & differentia: quorum vnum demonſtrat mãm: & aliud formã: Hoc idem exẽplo oſtendit.d.v.g. ꝙ cum ſenſus aufertur à carne nõ remanet caro niſi æquiuoce: ſicut caro mortui: & ſic patet prima pars dr̃ię. Ponit ſecundam.d.forma aũt artificialis non ſup.eſt ſubſtantia: ſed accñs: & reddit cãs oppoſitas.d.quia cum aufertur: non aufertur mã: ſed remanet diffinitio & nomen:& hoc exemplo oſtendit. d. quoniam cum aufertur figura ſecuris, remanet idem ferrum, ſicut ante nomine & diffinitione. Et neceſſe.§ Dicebant quidam ꝙ cum remouetur figura ſecuris,amplius non remanet ſecuris,qm̃ remouetur operatio eius:ergo nomen, ergo remanet ſecuris ęquiuoce,hoc abſoluit Auer.dicens & neceſſe eſt & recte, vt remaneat nomen eius.ſ.ſecuris, quod demr̃at hoc inſtr̃m.ſ.ꝙ eſt indiuiduũ ſubſtantię,licet acuitas auferatur,& dat cãm.d.& hæc fuit,quia nomen dr̃ in rebus naturalibus primo de forma, & ſecundo de congregato: in rebus aũt artificialibus ecõtrario, quia primo de mã,& ſecundo de congregato.Concludit ergo.d.In rebus igitur artificialibus demr̃at indiuiduũ ſub̃æ ſ̃m ſuam primã ſignificationem,quia ſignificat mãm,in rebus indiuiduis ſubſtantiæ naturalibus, demr̃at ipſum ſ̃m ſuam ſecundam ſignificationem,qm̃ ſignificat formã,& reddit rationem.d.hoc.n.indiuiduum non eſt hoc, niſi per formam .i.ens in actu,non per ſuam materiam,materia.n.nullũ habet eſſe in actu in rebus naturalibus,ſ̃m ꝙ eſt materia, & eſſe non eſt in actu niſi formę,& hoc oſtendit in ſimplicibus corporibus.ſ.elemẽtis.d.& hoc valde manifeſtatur in formis rerum ſimplicium.i.elementorum, quoniam cum forma fuerit ablata,nihil remanet, in rebus artificialibus econtra eſt,nihil eſt hoc.i.in actu niſi per ſuam materiam, non per ſuam formam. Tunc colligit vtilitatem digreſſionis.d.& ſic declarabitur tibi differentia inter naturalia & artificialia,& hæc eſt prima vtilitas. Secũdam ponit.d. & intelliges hoc.i.tertiũ quod dixit Ari. & ponit tertiã.d. & aufertur dubitatio, quæ inducit credere, quod naturales formæ ſunt accidentia, vt crediderunt antiqui, ergo tribus vtilitatibus bonum fuit digredi. Reliquum commenti manifeſtum eſt per ſe.

In expoſitione hac ſunt multę ambiguitates,& in comẽto,& in tex. In cõm.prima erit ꝙ Auer. falſum videtur dicere.ſ.ꝙ hoc nomen homo,& quodlibet nomen rei nãlis primo ſignificat formam: & ſecundario compoſitum. *Dubitatio prima.*

Hoc

Hoc inq̃ falſum eſt,qm̃ id primo debet ſignificare, de quo prædicatur vera prædicatione, ſed de compoſito prædicatur, & non de aĩa,inquit.n.Auer.7.meta. forma recti non eſt rectus,ſicut animal nõ eſt aĩa. Secundo arguo, modus ſignificandi ſumitur à modo intelligẽdi, ergo id primo ſignificat quod primo intelligitur, ſed cõpoſitum prius intelligitur forma,cõpoſita.n.ſunt prius & magis nobis nota vt Auer.dicit in primo phy. & Ariſ. Eodem mõ poteſt probari ꝙ ſecuris non ſignificat primo ferrum,vt patet ꝑ hmõi duas rationes. Secũda difficultas eſt,quia vr̃ quando ſecuris amittit formã,ꝙ perdat & nomen,& diffinitionem,qm̃ diffinitio rei ſumit̃ & innoteſcit ab opere,ſed ſecuris perdit opus,ergo & nomen & diffinitionẽ, & hmõi rõne probat Auer.7. met. ꝙ manus mortua eſt æquiuoca. Adhuc ablata figura à ferro,vel ferrũ erit ſecuris,vel non, ſi non,ergo non remanet nomen,& per ꝯ̃s nec diffinitio, ſi ſic,ergo vnũ numero eſſet infinita, eſſet.n.ferrum, ſecuris: gladius,& oĩa illa quæ poſſunt fieri ex eo. Tertia difficultas in quo differt nomen denominatiuum à nomine artificiali,videlicet,ſecuris ab albo certum eſt,ꝙ in nullo: ſed album apud Auer.5.met. primo ſignificat formã:ergo & ſecuris. Arguit.n.ibi Auer.ſic:& ſi albũ primo ſignificaret corpus,tunc idem eſſet dicere,ſortes eſt albus,& corpus album & corpus albũ.Et ſic in infinitum hoc argm̃ poteſt & de noĩe artis retorqueri vt patet.Hæ ſunt difficultates circa determinationẽ commẽti.Poſſet & adhuc quæri an vna ſit forma ſu͞balis in vno compoſito,vt Auer.dicere videtur,ſed non eſt ad præſens opus ſed alibi tetigi. In textu ſunt aliæ adhuc. primo Simpl̃.& Thomæ in tract.de vnitate intellectus: cũ Ariſt.aĩæ diffinitionem vl̃em cõcluſit amouit q̃õnem antiquorũ,& inquit. Quod nõ oportet quærere cã̄m,quare ex aĩa & corpore fiat vnum quia illamet cã,quæ eſt eſſendi compoſito,eſt ẽt vnitatis, Ex hoc arguit ꝙ aĩa intellectiua eſt forma ſubſtantialis corporis, qm̃ neq; oportet quærere cã̄m,nec tunc dicere potes, hoc nõ contineri intellectiuam aĩam,qm̃ propoſuit vl̃em diffinitionem.Adhuc inquit.Vl̃r dictum eſt quid ſit aĩa. Adhuc & poſt dubitabat an aĩa intellectiua ſit forma corporis,ſicut dictum eſt,an ſicut nauta in naui,& ait ꝙ ex huiuſmodi ratione nõ eſt hoc manifeſtum:vt videbitur poſt, vide cõm.21. Et hec quidem q̃õ eſt multum difficilis. Secunda q̃õ eſt,qm̃ inquit Ariſt.anima eſt actus corporis viuentis in potentia:q̃uo capitur potentia ibi,omne.n.in potentia diſtat ab actu,vt Ariſt.inquit in.9.metaph. & Auer. Tertia quod propter quid Ariſ.probans aĩam eſſe ſu͞bam per exẽplum in artificialibus, exẽplum poſuit de organicis,& non de alijs artificialibus,videt̃.n.ꝙ melius de alijs, quia magis participant rõnem actus primi, & propter q̃d non in aggregato & ex ſubſtantia,& accidente,vt in albo exemplum poſuit. Quarta.q.eſt circa verbum Themiſtij. Inquit.n.atq; hoc eſt congregatum idem, & integrum ex ambobus conſtitutum,quod nihil aliud q̃ animal eſt, nempe forma tametſi in materia producitur,nõ tamen ipſi materia forma eſt,ſed eius quod ex duabus facultatibus conditum eſt,omne.n.tale ſimul atq; formatum eſt,hoc aliq̃d fit. Ad primam debes ſcire ꝙ nomen artis & naturæ conueniunt in modo ſignificãdi, quoniam quodlibet illorum ſignificat totum per modum totius,differũt in ſignificato, qm̃ nomen artis eſt primo ſignificans mã̄m primitate principalitatis,& ſecundario formam,propterea quia eſt accidens,econtra eſt in nomine naturali.nomen vero denominatiuum eſt,primo ſignificãs formam: qm̃ non eſt ſumptũ à totalitate,nec conuenit cum eis, cum ſit concretum ad ſubiectum & ad ſuppoſitum,ſed nomen artis & naturę eſt abſtractum ad ſubiectum,& concretum ad ſuppoſitũ:ideo dr̃ia eſt. Tunc reſpondetur ad primam, nego aſſumptum, ſtat.n.nomẽ primo ſignificare aliquid principale,& de eo non primo prædicari in terminis concretis,vt patet. Ad ſecundum concedo quo ad nos, non aũt primitate principalitatis,& naturę. Ad ſecundam dicendum,ꝙ ſecuris poteſt dupliciter conſiderari,vno modo vt eſt abſolute, alio modo vt eſt organicum,primo modo nõ perdit nomen & diffinitionẽ,& ſic intelligit Auer.ſecũdo modo ſic,& ideo non ſequitur ferrum eſſe infinita. Ad tertiam patet ſolo ex differentia poſita iam. Ad q̃õnem Thomæ, & Simpl̃. (vt Auer.inquit in lib.d.d.& vt Simpl̃. inquit) Duplex eſt vnio perfectionis alicui,vna qua vnitur perfectio alteri vt forma materiæ: qua materia reducitur ad actum, & in ſpecie ponitur,eo modo quo forma ignis vnit̃ materiæ ignis. altera eſt vnio qua vnitur motor ipſi inſtrumẽto,eſt.n. inſtrumentumæ quiuoce inſtrumentum, niſi ei vniatur artifex. Ex his reſpondetur ad argumentum,dicendum ꝙ lv actus corporis &c. accipit̃ ibi analogice pro actu motoris ad ſuum inſtrumentũ:& pro actu perficientis reſpectu ſuæ materię,& quando dicis Ariſt.inquit,ꝙ non eſt q̃renda cauſa,quia ſit vnum,quia illamet cauſa,q̃ eſt eſſendi, eſt vnitatis.Dicendũ ꝙ ſicut duplex eſt vnitas, ita duplex eſt eſſe,vnum.n.ſequitur eſſe,eſt ergo eſſe vno mõ inſtrumenti,vt ſit inſtr̃m motoris,alio modo vt ſit in ſpecie: & ſic dicendum,ꝙ per eſſe intelligit eſſe cõe,ſicut per vnũ, vnum cõe,vt Simpl̃.dicit. Et ex hoc patet qualiter abſciſſa aĩa intellectiua,homo remanet ęquiuoce,ęquiuocatione ſumpta ab eſſe inſtrumenti,& nõ ab eſſe ſimpl̃r, & ideo exemplum poſuit in organicis. Ad aliam Them̃. reſpondet ꝙ potentia capitur ibi prout capit̃ in libro perihermenias, prout ſequitur ad neceſſariũ: vt Deus eſt,ergo Deus põt eſſe,& Ariſt. in nona capitur potentia pro ſubiectiua materiæ potentia vt patet. Ad aliam dicendũ,ꝙ Them̃. vult ꝙ diffinitio animæ non debet intelligi reſpectu materiæ, ſed reſpectu compoſiti propter rationem dictam,ideo dicit ꝙ comparatio formæ debet eſſe ad cõpoſitum in propoſito,& tamen ad materiam.Vel dicendum ꝙ forma poteſt accipi dupliciter:vno modo vt reponit rem in ſpecie: alio modo vt perfectio. primo modo comparatur ad compoſitum: ſecundo modo ad materiam.

Côm.36. Côm.5. 2.Difficul. Côm,93. 3.Difficul. Côm.14. Difficultates in tex. 2.Difficul. Côm 8. 3.Difficul. 4.Difficul. Solutio. In fol vlt.

COMMENTARIVM.

LICET hunc textum in collectaneis diligẽter expoſuimus,quia tñ breuiuſculi fuimus,nunc dilucidius, atque longiuſcule dicamus Ariſt.velle nũc animæ definitionem dilucidare,quod dupl̃r exequitur. primo ex parte animæ, ſecundo ex parte ſubiecti.ſ.corporis.Dilucidans aũt hanc diffinitionem ex parte animæ,dupliciter rurſus dilucidat, primo quidẽ ſimilitudine atq; exẽplo artificialium organorum. Secundo vero exẽplo partium corporis. Quantum ad primã viam qua artificialium organorum exẽplo aĩæ definitionem dilucidat primo ex dictis reſumit cõcluſionem & inquit.Vl̃ter quidem igitur dictum eſt quid ſit aĩa,& illud,quod dictũ eſt ſubſcribit,& dicit.Eſt.n.ſubſtantia quæ eſt ſm̃ rationem,hoc ãt eſt quod quid erat eſſe tali corpori.ſ.phyſici organici poteſtate viuẽtis.Hæc eſt totius definitionis reſumptio. Quo vero ad verba attinet: forma cuiuſq; cõpoſiti appellatur ſubſtantia ſm̃ rationem ſiue rõ ſubſtantialis,& quod q̃d erat eſſe appellatur quidẽ ſu͞balis ratio,q̃a eſt poteſtate tota definitio eſſentialis ipſius cõpoſiti ſm̃ peripateticos, dicitur vero q̃d quid erat eſſe,q̃a coęua ipſi definito, per quã reſpõdetur ad q̃õnem quid eſt definitũ,vnde quia coęua eſt definito,per verbum erat aſsignatur.Hæc eſt cõcluſio.Hanc ergo concluſionẽ exẽplo organorum artificialium probat & ſyllogizat hypothetice à deſtructione antecedẽtis hoc pacto in terminis cõuertibilibus,ſi aliquod artificialiũ organorum,vt bipẽnis,eſſet phyſicũ corpus,aĩa eſſet eius ſubſtãtia,& eſſe, ideſt aĩa eſſet eius primus ſubſtãtialis actus, probat hanc hypotheticam,quia ipſa anima à tali inſtr̃o diuiſa,non amplius erit bipennis niſi æquiuoce:vt hõ mortuus eſt æquiuoce homo. Deinde deſtruit antecedẽs,& inquit. Nunc aũt eſt bipennis,hoc eſt non corpus naturale, ſed artificiale,non igitur talis corporis.ſ.artificialis q̃d quid erat eſſe, & ratio anima eſt,ſed eſt actus corporis ph̃ici habentis in ſeipſo principium motus & ſtatus. Eſt ergo ſyllogiſmus, ſi bipennis eſſet phyſicum corpus, anima eſſet eius actus primus ſubſtantialis, ſed bipennis non eſt phyſicum corpus ſed artificiale,ergo non eſt actus primus bipennis: q̃d eſt artificiale corpus,ſed actus primus corporis phyſici. Sed dubitatur contra maiorem,ſi enim maior eſſet vera, tunc ſi elementum eſſet corpus naturale,eius forma eſſet aĩa,quod falſum eſt. Dicendum ꝙ hypothetica, quæ fuit maior,debet accipi cũ ſupplemento hoc pacto, ſi aliquod orga-

organorum artificialium esset physicum corpus, vt bipennis, & quidem viuens, eius figura esset anima, & sic intelligendo cessat obiectio de elemento. nam elementum licet sit naturale corpus: non tamen est viuens. *2. Dubitatio.* Secundo dubitabis cur de artificiali corpore, & non de naturali exemplum accepit. cum vtroque modo esset ad propositum: & si de corpore artificiali, cur potius de instrumento hypotheticam accepit q̃ de opere artificiali, vt de lectulo. Esset .n. vera hæc, si corpus album esset corpus naturale viuens, albedo esset eius anima, & similiter accipi posset de opere artificiali. Dicendum hãc hypotheticam assumptam esse de aliquo corpore artificiali, vt habeat ex destructione antecedentis animam esse actum nõ artificialis corporis, sed naturalis, & potius de instrumẽto, quia instrumentum videtur simile corpori viuenti. Est.n. in partibus difforme quasi organicum sit, est etiam actiuum per certam sui corporis partem certæ actionis, cum sit id quo viuens ad agendum vtitur, vnde paucis mutatis intelligit, ac si esset corpus organicum: propterea exẽplo talium vsus est.

Præterea. Id quod addit Arist. § Sed phici huiusmodi habentis principium motus & status in seipso. § potest esse transumptum, & non pars conclusionis, & potest esse expositio conclusionis, si verbum illud § habẽtis principium motus & status in seipso § intelligitur pro viuente, melius autem videtur transumptum. Sed dubitabis, nam si erit transumptum, tunc non videtur, vnde tale transumptum sequatur. non.n. sequitur: anima nõ est actus bipennis. ergo erit actus corporis physici: quia aduersarius dicet eam esse actum alterius instrumenti.s. gladij, vel alterius. Põt dici Arist. sumpsisse bipennem pro quouis artificiali instrumento, & ita sequitur, si anima non est actus bipennis, hoc est nullius corporis artificialis, erit actus corporis naturalis, & sic bene transumpsit. Ex his apparet hũc locum non recte interpretatũ esse Auer. dicit.n. Arist. velle probare naturales formas esse substãtias, quod dupliciter me iudice videtur falsum: primo ꝙ nõ omnes formæ naturales sunt substantiæ, accidentia.n. quæ formas naturales comitantur, sunt formæ naturales, cum nec arte, nec volũtate conficiantur, & tamen talia accidentia nõ sunt substantiæ. Secundo ꝙ Arist. probauit animam esse entelechiam naturalis corporis exemplo sumpto ab instrumento, quo artifex vtitur ad opera sua. Q. si dicas hoc, quod de formis naturalibus Aristo. ostendit saltem mediate seruit ad probandum animam esse entelechiam. Si.n. formæ naturales sunt substantiæ, tunc sequitur animam esse substantiam, & cum non sit substãtia composita nec materia, erit substantia ſm actum, & forma. Dicerem hoc posse seruire ad propositum de anima, sed nec verbis Aris. nec exemplo eius conuenit, vt legenti ea, quæ Arist. dicit, patet.

Pri na q̃o si anima est pars viuentis corporis

In collectaneis cõplura quæsiuimus de differentijs formarum artificialium: & naturalium, quæ cum sint dilucide dicta, Nunc quærimus an anima sit viuentis corporis pars? Et videtur ꝙ sic, tum ꝙ ipsa est corporis animati entelechia, tum ꝙ ipsi figuræ similetur, quæ figurati corporis pars est. *Cap.5.* Alexander in libro, quem de anima conscripsit, animam non esse viuentis corporis partem asserit, q̃a omnis corporis pars, est corpus: veluti omnis pars ligni est lignũ, & omnis pars ignis est ignis. Sed quia videtur hoc contra communem omnium expositorum opinionẽ, sequenti capite se corrigẽs, videtur de partibus distinguere, & ait. Animam non esse corporis partem, quantitatiuã, vt est pectus, & caput, bene tamen est pars corporis qualitatiua, vt sunt, æs, & figura qualitatiuæ partes idoli. *Cap 3. Secundum translationes Theodori.* Sed tenendo pro veritate: ꝙ intellectiua anima est immortalis, hoc quod Alexander ait directe videtur contra Arist. lib.2. de Generatione animalium, vbi dicit. Intellectiuam animam non esse partem constitutæ formæ. i. totalitatis. Huius vero rationem innuit, quia cõstituens aliquid, non videt pars eius, quod constituit, anima vero constituit corpus. ergo non potest esse pars eius, quod cõstituit. Quare oportet dicere ꝙ ex anima intellectiua & corpore non fit tertia entitas, vt quidam asserunt, cuius intellectiua anima sit pars, tunc.n. idem constitueret se, vt dicit Arist. Bene tamen concedo eam esse partem compositi, nõ tamen partem tertię entitatis, est quidem pars cõpositi, quia compositum est anima & corpus collectiue sumptæ. Non est pars tertiæ entitatis, quia nulla ex vnione resultat, & si sic Alexander intelligit, bene dixit. Licet eius opinio alibi à nobis dicetur, per qualitatiuam.n. partem Alexander partem essentialem: atq; alterius rõnis intelligit. Nec velim te ignorare me in iuuẽta dixisse intellectiuam animã bene esse partem totius hominis, non tamen partem totalitatis hominis, totius quidem hominis, quia totus homo non est aliud q̃ suæ partes collectiue sumptę, quarum pręcipua est intellectiua anima, totalitatis vero non, quia nulla est totalitas præter partes collectiue sumptas. Præterea dicebamus intellectiuam animam esse partem totius, & compositi, ꝙ est homo, non tamen partem compositionis hominis, totius quidem homo, quia homo est anima & materia collectiue sumptæ, non autem compositionis. q̃a nulla substantia præter partes est compositio. *Plato. Plotinus.* Plato aũt & Plotinus asseruerunt animam intellectiuã esse partem humani aĩalis, sed non partem hominis. Humani quidem animalis, quia animal humanum est intellectiua anima, & corpus, cuius binarij aĩa est ꝑcipua pars, hoĩs vero non, quia aĩa intellectiua est homo, homo.n. nihil est nisi anima intellectiua. Quod Auer. approbans, asserit hoc nomen, homo. nihil significare nisi formam hominis, concretiue tñ, & sic oportet dicere humanã aĩam non esse partem hominis, sed compositi humani. Sed de his hactenus.

Vtrum anima intellectiua sit forma perficiẽs

Quæritur secundo vtrum ex his, quæ Arist. dixit hic de definitione animæ, colligi possit: ꝙ intellectiua aĩa sit forma perficiens atq; informans humanũ corpus. *Opinio D. Thomæ & vera.* Diuus expositor eo libro quem de intellectu confecit, ad Arist. verba animaduertens, cũ inquit. Aĩæ definitionẽ esse omnibus animabus cõem saltem mortaliũ intellectiuam aĩam esse naturalis corporis entelechiam, asserit, potissimũ quia Aris. epilogando inquit vl'r esse dictum quid anima sit. Ex hoc vlterius expositor procedit, nam si intellectiua aĩa est phici corporis entelechia, vt ex definitione relinquitur, tunc intellectiua anima erit phici corporis perfectio, ei esse & speciem præbens, & sic ipsum perficiẽs, & informans. Signum autem affert, quia postquam Arist. animę definitionẽm induxit, statim subscribit ambigendũ non esse de causa, qua aĩa & corpus fiant vnum, siquidem hoc definitione constet, quæ est vt anima sit physici corporis entelechia, vbi Auer. & Simpl'. dixerunt aĩam esse causam qua compositum est vnum, quo est illius causa vt sit ens. Ergo anima intellectiua est perficiens corpus & informans, & ipsum totum constituens. alioqui non quo est causa entitatis compositi, esset causa vnitatis. *Opinio Simpl.* Simpl'. compluribus huius libri locis inter rationalem aĩam, quam græco verbo dianoeticam appellat, hoc est cõpositam ex intellectu, & imaginaria parte, q̃ ex semine venit, & intell'm, qui græce nus, siue nous dicitur, non paruam dr̃iam facit: nam intellectum simpl'r æternum esse tradit: rõnalem vero aĩam corruptibilem saltem ſm partem, quia vt Arist. inquit. 12. lib. meta. non tota aĩa remanet, sed ea pars, quæ est intell's, *Tex.cõm.17.* Imaginatur.n. ipse rationalem animam esse quoddam totũ, cuius vna pars.s. imaginaria ex semine deducitur q̃ est dianoeticæ animæ, siue intellectiuæ quasi altera semianima. Altera pars, quã mentem siue intellectum, græce noũ dicunt, extrinsecus accedit, quæ est altera totius dianoeticæ siue intellectiuæ semianima. Ex his.n. quasi duabus semianimis dianoeticam animam hoc est rationalem conficit quasi totã animam, quæ quidem ſm partem æterna est, ſm partem genita, atq; corruptibilis. Hanc arbitratur esse veram humani corporis formam, & quidem non solũ humano corpore vtentem, sed ipsum perficientem, q̃ est pro numero humanorum corporum distributam, atque numeratam. Vtrum vero intellectus sit vnus, postea dicemus de huius opinione. Hanc opinionẽ Alex. primus inter grecos expositores defendit, vnde in lib. de Anima quid ꝑ entelechiam Arist. velit diligenter exposuit, est.n. verbũ Ari. peculiare, & ab ipso inuentum, vt inq̃t Gellius. Vbi visus est facere inter morphẽ & entelechiam differentiam non paruam, nam entelechia, vt inquit Arist. appellat formam, q̃ & corpus perficit, & à corpore habetur, ob quã causam

latiniores

latiniores noeterici verbo ficto satis proprie perfecti habiã dicunt, ꝙ cũ hoc quod perficit, à corpore perfecto habetur. Componitur enim ab ἐντελοῦς, ab entelus .i. perfecto, & ἔχω .i. habeo, quasi perfectæ se hñs. Hac rõne intelligentia orbis non dicitur entelechia cœlestis corporis, q̃a licet cœlum perficiat, e cœlo ipso non habetur, non enim ab ipso cœlo in esse constituitur, esset .n. corruptibilis. At morphen Arist. & Alex. vbiq; formã, spẽm corporis dicũt. Verum de ratione formæ nõ est vt habeatur ab eo corpore, cuius forma est. Hac rõne Arist. & Alex. cœlestẽ intelligentiam cœli formã dicerent, nõ aũt cœli entelechiam, nisi forsitan æquiuoce, ea rõne, vt Simpl. inquit. Qua vtẽs dicitur entelechia eius, quo vtit, vel alia rõne, vt dicemus. Ex his apparet definitionem aĩæ cõmunem omnibus competere, rõnalis enim anima iuxta horum opinionẽ est entelechia physici corporis similiter, & cæteræ animæ. Q. vero hæc opinio sit Alexandri, Them. tertio huius asserit, addens hanc esse, & Theophrasti. Illud vero dubõne dignum esset, vtrũ intellẽs est entelechia humani corporis ẽm opinione horum. Verũ ad tertium lib. hanc dubitationẽ trãsmitto, nobis aũt satis nunc sit sumere ꝙ rõnalis anima sit perficiẽs humanũ corpus, & illius forma. Sed quid Auer. velit, non est leue intelligere, nã aut trãslatoris errore, aut errore suo, aut inconstantia opinionis pro maiori parte visus est velle intellectiuam aĩam, siue rõnalem esse quid cõpositum ex intellectu agente, & intellectu possibili vtrisque æternis, quod nullo modo ipse concedit esse entelechiam vniuoce corporis naturalis, sed tñ pfectionẽ, quæ humano corpore vtit, vt instrumento, ceu nauta naui, hoc compositum vbique vnum numero omnium hominũ esse affirmat. Hanc opinionem attribuit Auer. Ioan. Gandauensis: qui putatur magnus opinionum Auerrois fautor. Cæteri quoque Auerroici hanc esse Auer. opinionẽ non dubitarunt. Antiqui etiã latini, vt Tho. Alber. Egid. & Scotus hanc opinionem semper Auerroi attribuerunt, & tanquam erroneam refutarunt, hanc & nos in libris nostris quos in iuuenta scripsimus Auer. esse opinionẽ, licet falsam, vbique declarauimus. Hac vero ætate postq̃ omnia, quæ ipse de re hac scripsit, diligenter examinauimus (loquor de his libris, qui ad nos peruenerunt.) Arbitror opinionem Auer. non differre ab illa Simplicij, cæterorũque græcorum. Quicquid illis ipse imposuerit. nam id, quod Simpl. partem extrinsecus accedentem mẽtem siue intellectum appellat, Auer. intellectum polẽ autumat. Quod vero Simpl. imaginariam ex semine traditam, Auer. cogitariam vocat, vterque igitur rõnalem aĩam siue dianoeticam quasi totam, ex his partibus quasi semianimis componit, vnde Them. lib. 2. de memoria & reminiscentia inq̃t. Nihil enim aliud intelligentia, quæ dianoea dicitur q̃ cũ imaginatione actio intellectus coniuncta, proprie .n. dianoea compositio intellectus sonat, dia .n. compositio est, nous vero intellectus, hoc est cõpositio ex imaginaria parte, quæ est nobilissima sensitiuarum propria homini, & intellectu. Vterque hanc aĩam sic cõpositam, quæque à potiori parte noetica item intellectiua etiam dici põt, formã humani corporis, atque entelechiam pro numero corporum distributam, atque numeratam autumat, intellectum vero vnum numero omnium, & vtraque ex parte æternũ. Huius rei cã videtur secundum eos, quia agentem intellectum vterque non esse aliquid aĩæ rõnalis arbitratur, sed Deum esse putat Auer. 12. lib. Meta. quẽ nobis in princip. vt agens, in fine vt forma copulari credidit Auer. Patet ergo etiam secundũ Auer. rõnalem aĩam esse humani corporis entelechiam, & quidem perficientem, & informãtem, & in hoc nullus eorum dubitauit, sed dubium est (vt dixit) de intellectu, vtrum sit corporis entelechia. Vtrum vero hæc sit Arist. opinio, postea in hoc libro, & in 3. dicemus, nunc vero hãc esse falsam supponas, quia postea accumulatissime demonstrabimus huius falsitatẽ. Propterea Thomas noster, qui q̃tum potuit omnia Arist. dicta ad veritatẽ traxit, facile locum hũc interpretatur, nam rõnalis aĩa & tota, & ipsa est entelechia corporis humani illi & esse, & spẽm præbens, licet secundum gradum intellectiuum eleuata dici possit. quatenus intellectus nullius determinatę

De opinione Auer.

Opinio qua nũc videtur.

Capite. 14.

Commen. 3.

Vera positio.

particulæ corporis actus sit. Ex his patet ꝙ siue de mente Auer. teneatur, ꝙ intellectiua aĩa sit ex parte intellectiua, & parte cogitatiua, quasi tota ex duabus semianimis, vt Simpl. etiam arbitratur, siue teneatur, vt Gandauensis ꝙ intellectiua aĩa sit ex intellectu agẽte, & intellectu possibili, quasi duabus semianimis quasi tota ꝯstituta, intellectiua anima semper est forma dans esse corpori humano, ipsum perficiens, & informans: dans illi nomen, & spẽm, & definitionem. Q. quidem si intellectiua aĩa quasi tota cõstituitur ex cogitaria, & parte intellectiua quasi semianimis, det esse corpori humano, nemo dubitare debet, quia saltem quo ad cogitariam Auer. non dubitauit. Q. vero si ex intellectu agente, & intellectu possibili, quæ sunt duæ substantiæ separatæ, quasi ex duabus semianimis, intellectiua aĩa constituatur quasi tota, sit forma informans, & constituens, humanum corpus, illi nomen, spẽm, & definitionem præbens, declaratur. Auer. n. in lib. de substãtia orbis, ponens differentiã inter formã mãlẽ, & immãlẽ nullã aliam posuit, nisi quia materialis, ꝯstituit subm, cuius est, in esse, & ab illo ipsa constituitur .i. dependet, in esse, & cõseruari. Immaterialis vero constituit subiectũ: cuius est in esse ab illo tamen non constituitur, nec dependet in esse, & conseruari. Ex quo sequitur formam separatam ẽm Auer. non esse. quæ non dat esse, & nomen, & speciem ei, cuius est forma, sed quæ à subiecto non dependet, materialem vero concretam, & coniunctam esse, quæ & dat esse, & à subiecto depẽdet in esse: vt exponit Auerro. in lib. Physi. primo. Sequitur secundo error Gandauensis, qui asserit formam separatam esse, quæ non dat esse subiecto, sed vnitur illi ẽm operationem. vt nauta naui, Bonus vir ignarus est eius opinionis, quam sequitur.

Patet tertio, ꝙ inter opinionem diui Thomæ & Auer. quo ad separabilitatẽ, & inseparabilitatem intellectus nullam est differentia. diuus .n. Thomas pro veritate opinatur intellectiuam animam esse formã humani corporis, quatenus ipsum constituendo, illud formaliter informat, separabilem vero ab eodem, quia ab illo non dependet, quæ omnia concedit Auer. Sunt tamen differentiæ, prima quidem ꝙ Auerro. posuit intellectum substantiam vtraque ex parte æternam. Thomas intellectum posuit intellectiuæ animæ virtutem, intellectiuam vero animam substãtiam, quæ per creationem cepit, post mortem tamen perpetuo remanere. Secunda quia Auer. asserit intellectum vnum numero esse in oĩbus hominibus. Thomas aũt vult intellectum sicut & animam, cuius est virtus multiplicari pro numero hominum. Tertia ꝙ diuus Tho. præter intellectiuam in homine nullam aliam formam posuit, q̃n intellectiuam simul dicit sensitiuam esse & vegetatiuam. Auer. posuit intellectiuam corpus humanum informare & præter illam posuit in homine cogitariam, quę simul est sensitiua: & vegetatiua in homine. Ex his apparet, ꝙ intellectiua anima est vno modo separata, alio modo concreta humano corpori. Est quidem separata separatione dependentiæ, quoniam secundum vtranque opinionem ab humano corpore minime dependet, est vero humano corpori concreta, quia illud per se informat. Secundo sequitur hominem formaliter intelligere ẽm vtranque opinionem, quia intelligit intellectiua aĩa quæ ẽm vtranque opinionem est informans humanum corpus, non aũt per formam quæ humano corpori assistit vt Gandauensis putat. Hæc melius in 3. vbi ea, quæ Auer. contra veritatem dixit, reprobabimus, quæ autem pro veritate diceda erunt dilucidabimus magis. Vltimo videamus vtrum intelligentia sit entelechia cœlestis corporis, sicut animalis aĩa est entelechia aĩalis corporis. Dicẽdũ ẽm Simpl. esse æquiuoce intellectiuã entelechiam cœlestis corporis, & æquiuocatione sumpta ab aĩa: & à corpore. Ab aĩa quidem, q̃a intelligentia est non tam actus primus cœli, q̃ secundus, q̃a substantiatur per eius operationem vt dictum est, at animalis mortalis aĩa est actus primus & non secundus, cum non substantietur per eius operationẽ. Ex parte vero corporis, quia cœleste corpus est actu viuens, mortale vero potentia. Cœleste .n. corpus viuit perpetuo, & ꝑ inuariabilem vitam, & mortale corpus mortaliter, & variabiliter nunc

Cõparatio opinioni Thomæ & Auer.

Quæ separata secũdũ Auer.

Commen 63. Error Gandauensis.

Conuenientia opinionum. Thomæ cũ illa Auerroi.

Differẽtia prima.

Secunda.

Tertia.

Quomodo separata & quo cõcreta intellectiua anima.

Quam homo formaliter intelligat.

Vltima q̃o qualis entelechia est intelligentia cœli.

nunc.s.quiescendo ab aliqua operatione, nunc operando, vt sensitiuum,nunc vitam augendo,nunc illam diminuendo, vt vegetatiuum ergo intelligentia est actus viuentis actu,anima vero viuentis potestate,& sic æquiuoce actus est corporis viuentis.

ARGYR. *Atque id quod dictum est in partibus etiam inspicere licet. nam si oculus esset animal, eius anima visus ipse nimirum esset. hæc est enim vt patet oculi substantia, quæ sese habet vt ratio. oculus autem,est materies visus, qui cũ defecerit, non vlterius erit oculus, nisi nomine tantum,& perinde atque lapideus vel etiam pictus. Id igitur quod de parte dictum est, ad totum corpus viuens accommodare oportet est enim hæc profecto, rationum similitudo. nã vt pars sese habet ad partem: sic totus sensus ad totum sensitiuum corpus vt talis est rationis.*

Tex.cõm 16. Considerare autem & in partibus oportet,quod dictum est,Si enim esset oculus animal,anima vtique ipsi esset visus. Hic enim substantia esset oculi, quæ est secundum rationem. oculus autem materia visus, quo deficiente,non est oculus nisi æquiuoce,sicut lapideus & etiam pictus. Oportet igitur accipere, quod est in parte,in toto esse viuente corpore, proportionabiliter enim se habet,sicut pars ad partem, totus sensus ad totum corpus sensitiuum inquãtum huiusmodi.

COLLEC. Tex.cõm.9. Cum Arist.per exẽplum ab inanimatis, qualis sit anima exposuit,nunc & per similia in partibus, quale nam totum explanat. Et debes scire(vt Simpľ.inquit) ꝙ Arist. ꝑ oculum intelligit totum aĩal,v.g.leonem. & ꝑ visum totã animam aĩalis,v.g.leonis, per totum sensum intelligit vniuersum genus animæ,& per totum corpus sensitiuũ, vniuersum aĩatum cõmune omnibus. Adhuc secundo debes scire ꝙ per oculum Arist.non intelligit solum corpus absque visu,vt Alex.intelligit: neque per totum aĩal, corpus sine toto sensu:qm̃ Arist.subdit, quasi deficiente visu non amplius est oculus. Similiter subdit.est aũt non abijciens animam,potentia ens,vt viuat. Ecce qũo patet hoc cõtra Alex.Inquit igit̃ Arist. Considerare aũt in partibus.i.speciebus animæ oportet quod est.i.id qđ dictum est. si enim esset oculus animal,anima vtique ipsius visus esset, hæc.n. substantia est oculi quæ est ꝯm rõnẽ,oculus aũt materia visus est,quo deficiente, non est adhuc oculus nisi æquiuoce,sicut lapideus,aut depictus, hoc sumpto arguit: oportet igitur accipere.quod est in parte, in toto viuente corpore.i.quod est in spẽ,& toto genere animati. proportionaliter nanque se habet sicut pars ad partem,totus sensus, id est omnis anima ad totum corpus sensitiuum.i.ad totũ genus animatorum:ꝯm ꝙ huiusmodi.i.vt viuens.

Commen.9. CVM declarauit quod vita.Auer.replicãs dicta prius, Intentionem ponit textus.Secunda ibi.§Et dixit: & cõsiderandum.§exponit illũ,tertia ibi.§Et quia Arist.posuit.§ recolligit vim rationis.In prima itaque parte intendit, ꝙ Arist.probat animam esse substantiam exemplo : postquã rõne id probauit & per exemplum intelligit locum à simili. Et sermo eius manifestus est per se. Et dixit:& considerandum.§Duo accipit hic Auer.& duo Arist.quorũ vnum est.ꝙ poſe est habere certitudinem in toto per considerationem in partibus.Secundum est,ꝙ ita est de parte, sicut est de toto,secunda ibi. Qm̃ proportio visus ad oculũ.§ Et omnia hæc patent. Et quia Arist.posuit.§Hoc in loco recolligit vim rõnis,& primo recolligit illa duo.d.Et quia Arist.posuit primo,ꝙ ita est de parte sicut de toto, & hoc fuit secũdo loco positum,& ꝙ possibile est, vt habeamus certitudinem de toto considerando hoc in partibus: hoc fuit primo loco positum.Incepit declarare modum:vt iudicium totius & partis sit idem.In hoc loco.i.incepit formare rõnem,vt habeatur intentũ. Reliquum cõmenti patet.Debes scire ꝙ huiusmodi Auer.expositio differt ab illa Themistij, & Simpľ. primo quia Auer.vult,ꝙ Arist. arguat per comparationem in partibus integralibus ad tota integralia.Secundo vult: ꝙ hic ponatur cõclusio textus, Illi aũt volunt ꝙ arguat per comparationem partium subiectiuarum ad tota vniuersalia, & ꝙ hic nõ ponatur textus conclusio,sed in sequenti.

Sed ambiges,qm̃ vult Arist.primo pħicorum, ꝙ semper totum sit notius parte, totum quidem vľe apud intellectũ notius spẽ,totũ integrale apud sensum notius, modo per esse in partibus ita, probat ita esse in totis, siue vt Simpľ. siue vt Auer.vř arguere ab ignotioribus nobis, ad notiora,contra ipsum ibidem. Ad hoc expositor primus latinorum Thomas inquit,ꝙ partes animæ siue potẽtiæ eius manifestiores sunt, quo ad nos, q̃ ipsa anima.procedimus.n. in cognitione animæ ab obiectis in actus,& ab actibus in potentias:per quas anima ipsa nobis innotescit, vnde cõuenienter etiam per partẽ,ratio animæ manifestatur. Dubitationes. Responsio expositoris.

Sed hæc solutio est dubia : primo qm̃ ꝯm Simpľ. Arist. loquitur de partibus subiectiuis,& non potestatiuis, vt.S. Thomas vult. Secundo,qm̃ quodlibet totum in comparatione ad partes,est notius,vt Auer.inquit primo Physi.ergo licet potentiæ,vt accidentia,sint notiores aĩa,vt sub̃m: anima vt totum potestatiuum,vř notius potentia, vt pars. semper enim totum est notius.modo Arist. hic facit considerationem in partibus,vt partes,& in toto, vt totum est. Ideo aliter dicendum ꝙ pars est duplex, quædã quæ nata est denominare totum, vt visus (animal.n.videt: qm̃ oculus videt,)quædam vero,quæ non nata est totum denominare.non enim homo albus est,quia Deus:vt Arist.inquit in 2. Topic. Dico ergo ꝙ pars primo modo est famosior, & notior toto. licet non secundo modo, & in illo genere partium Arist.exemplum ponit, & ideo non est vniuersalis illa,totum est notius parte: sed per accidens contingit econtra.est.n.tanquam vera per se, falsa per accidens. Commen.5. Responsio propria.

COMMENTARIVM.

QVIA Arist.cepit dilucidare definitionem animæ ex parte animæ:& eam dilucidauit exemplo sumpto ab organo artificiali,vel loco à contrario,vel syllogismo hypothetico à destructione antecedentis, nunc etiam ex parte animę declarat eandem definitionem exemplo,siue loco à simili,similitudine sumpta à parte aĩalis, sed q̃a hic textus est mihi obscurus, & in collectaneis breuis fui: non erit malum expõnes aliorum recensere, dabũt.n.pro veritatis inuentione non parum ad iumenti.Simpľ.ergo visus est ꝑ partem sensus intelligere spẽm sensitiuæ aĩæ, veluti leonis,vel canis aĩam,per totum vero sensum, omnium sensitiuarum animarum genus.s.aĩam cõem ad omnem animã. Per partem vero corporis corporis spẽm, vt leonem, vel canem,per totum corpus,genus ad oĩa aĩalia. Qua ratione patet eum per partem intelligere partem subiectiuam: per totum vero, totum vniuersale. Quibus expositis ꝯm Simplicium sensus est,vt vna particularis aĩa ad vnũ particulare corpus, ita quælibet aĩa scđm genus ad omne sui corpus secundum genus:sed particularis anima est sui corporis substantialis entelechia, ergo oĩs anima. est oĩs sui corporis entelechia ad bonum sensum. Hæc tñ expositio ambigua vř,nam ita mihi ignotũ esse vř vnam particularẽ animam esse entelechiam cuiusdam physici corporis, & oẽm esse physici corporis entelechiam. Præterea. Arist. sumit oculum,qui est pars integralis,quæ nõ bene pro subiectiua parte intelligi põt. Auerroes vero dicit ꝙ Arist. in hoc textu declarat animã esse entelechiam physici corporis exemplo, & ꝙ proximo textu hoc declarauit rõne. Exponit aũt per partes animæ, virtutes particulares animæ sensitiuæ,quas membrorũ particulares formas appellat,quã expositionem pro parte diuus Expositor sequitur, quia per totum intelligit totum potestatiuum, & per animæ partes potentias, siue virtutes,& tũc est sensus, vt potentia visiua est entelechia partis physici corporis, ita totum potestatiuum, quod est anima, est entelechia totius physici corporis,ita totum potestatiuum, quod est anima, est entelechia totius physici corporis. Sed hæc Auer.expositio dubia est primo q̃tum ad id, quod dicit.s.ꝙ proximo textu probauit rõne,hoc quod hic probat exemplo,nã etiam proximo textu probauit hoc exemplo.Verum illud exemplum fuit sumptum ab organo artis. Secundo, quia potentia visiua est accidens oculi, & sic non oportet, vt ipsa Expositio Simplicij. Refutatio. Expõ Auer. Refutatio.

ipso accidēte corrupto, oculus sit corruptus. Præterea intelligendo per partem animæ potentiam, tunc maior syl̃li est falsa, non enim visus ad oculum ita se habet, vt anima ad totum corpus. Visus.n. accidens est, tota vero aīa sub̃a. Præterea. Ignotius est mihi potentiam aīæ esse particularem actum partis corporis, q̃ sit totam aīam esse actū totius. In iuuenta diximus nō quidem in collectaneis, sed in alijs nostris considerationibus: Arist. per partem animæ intelligere partem q̃titatiuam animę, & per totā aīam totam q̃titatiue. Imaginatur enim Arist. hic totā aīam esse in toto animali, & partem in parte. Et huius rei cā est, quia oīs talis anima ad subiecti diuisionem est diuisibilis. Quare possumus imaginari totā aīam esse in vniuerso corpore, & partem animæ esse in parte, & sic per partes, intelligit integrales: & per totum, intelligit totum integrale. & quidem ex parte animæ, & corporis, & rō erit, vt pars ad partem, & tota anima ad totum, sed pars aīæ est particularis actus partis physici corporis, ergo tota aīa est totius physici corporis entelechia. Quæ expositio eēt bona, nisi syl̃s proficisceretur ab ignotiori, vel æque ignoto, est.n. mihi aut ignotius aut æque ignotum partem aīæ esse partis corporis particularem actum, & totam totius. Et quidem eo maxime, quia non oēs sensitiuam aīam ad corporis diuisionem asseruerunt diuisibilem esse. Vnde fit vt assumatur dubium pro alterius dubij manifestatione. Propter hæc saluo saniori iudicio dicerem, ꝙ Arist. probat animam esse entelechiam physici corporis, exemplo sumpto à parte corporis physici.s. ab oculo, non simpliciter, ac categorice, sed hypothetice, vbi oculus esset aīal perfectum, & tunc argumentatur à simili semper addita cōditione hypothetica, hoc pacto. Sicut pars animæ, videlicet, visus ad partem corporis.s. oculum.s. si oculus esset animal, sic tota anima sensitiua ad totum aīal, sed visus, si oculus esset animal, esset actus substantialis partis corporis physici. ergo tota aīa sensitiua est actus sub̃alis totius corporis physici, vnde dicit. Considerare aūt & in partibus oportet, qđ dictū est, in toto, de anima.s. ꝙ sit entelechia sub̃alis physici corporis, & hæc est totius rōnis vis. Deinde sumit cōditionem quā vult esse construēdam cum propositionibus, & inquit. Si enim vtique esset oculus animal, aīa ipsi oculo sub̃alis & entelechia esset visus. nā vbi prius visus erat virtus, posito casu, ꝙ oculus sit animal, visus erit aīa, sub̃a, & entelechia, & non accidens, & hoc inquit. Hic.n. in casu esset sub̃a secundum rōnē ipsius oculi, vbi prius erat accidens, & virtus aīæ, oculus aūt animatus erit in casu materia.i. physicum corpus particulare visus. Ex quo patet ꝙ non bene per materiam Alex. intelligit corpus absque visu, vt recte Simpl. eum carpit. Sed intelligit physicum corpus aīatum, quod est materia perfecta, & non abijciens actum. Q. vero in casu visus sit sub̃a ꝭm rōnem, probat, & inquit, quo deficiente, non est oculus, nisi æquiuoce, sicut lapideus, & etiam depictus. Posita ergo cōditione, quæ est addenda ad propositiones syl̃i, resumit syl̃m, & inquit. Oportet igitur accipere quod est in parte, si pars esset animal, in toto esse viuente corpore. Cuius cām dicit, proportionaliter enim se habet sicut pars ad partē, si pars esset animal, totus sensus, siue tota anima sensitiua ad totum corpus sensitiuum inq̃tum huiusmodi.s. inquātum corpus sensitiuum est: & actu viuēs: vt postea dicemus. Sed si oculus esset animal, visus esset sub̃a ꝭm rōnem, ergo anima est totius corporis ph̃ici sub̃a secundum rōnem. Sed contra hanc expōnem sunt dubōnes, quæ factæ sunt contra alias expositiones, prima quidem: quia syl̃s vr̃ à parte ad totū: modo semper totum est notius sua parte, ergo syl̃s procedit ab ignotioribus nobis, ad manifestiora. Secunda: quia vr̃ concidere cum expōne Simplicij, quia si oculus esset animal, non esset amplius pars integralis animalis, cuius est oculus, sed esset pars subiectiua, & sic esset leo, vel canis, & sic expositio hæc concidit cum illa Simplicij: & tūc fiat dubitatio: quæ facta est contra Simplicium.s. ꝙ Arist. argumentaretur à minus vniuersali, ad magis vl̃e, & sic ab ignotioribus nobis. Tertio cur potius oculū, q̃ aliam corporis particulam accepit Arist. potuit.n. accipere aurē nasum, pedem, & id genus, & semper argumentum fuisset validum. Ad primam pulchre diximus in collectaneis, dicebamus enim esse nonnullas integrales partes, quarum dispositiones sunt aptæ denominare totum, vt oculus, auris, & id genus, & tales sunt notiores suis totis, quo ad eas dispositiones, quæ sunt aptæ denominare totum. Quædā vero sunt, quarum dispōnes non sunt aptæ denominare totum, vt Deus, non enim si Deus est albus, aīal est album, & tales suis totis sunt simpl̃r ignotiores. Constat aūt Aristotelem accepisse partes prima rōne, vt organicas, quarū dispōnes sunt aptæ denominare totum, & ideo quo ad tales dispositiones sunt toto notiores. Secunda vero deletur, quia licet in propositionibus Arist. acceperit cōditionalem, cuius antecedens & ꝯñs sunt impossibilia, tñ cōditionalis est necessaria, & propositiones in quibus talis cōditionalis accipitur, sunt veræ. non tñ accipitur talis cōditionalis modo Simplicij, sed hoc modo: sicut visus ad oculum, si oculus esset animal, & pars integralis totius. aīalis, cuius est oculus: sic tota aīa ad totum aīal, hæc propositio comparatiua est vera, & necessaria, licet cōditio sit implicans contradictionem. sed visus esset sub̃a ꝭm rōnē oculi, si oculus esset animal, & pars integralis totius animalis, & hæc etiam est necessaria, igit̃ tota aīa erit totius animalis sub̃a secundum rōnem. Vbi patet nos intelligere: nō sicut Simpl. partem: nos enim partem integralem: & totū integrale intelligimus, Simpl. vero vniuersale. Nec expositio hæc est dissona his quæ dicit Auer. 7. Physi. vbi docet syllogizare ex mistis categoricis cum hypotheticis. Deletur vero tertia, quia accepit oculum, quia pars est organica, quæ paucis mutata est animal, accepit præterea oculū, & non alias particulas tanquam manifestiorem particulam omnibus.

Non est autem id potentia viuens: quod abiecit animam eaq; vacat, sed id quod ipsam habet. Semē vero fructusue: id nimirum est, quod potest tale corpus euadere. Vt igitur incisio visioque, sic est vigilia actus & vt visus rursus instrumentique vis, sic est anima actus. corpus autem, est id quod; vt diximus, est potentia viuens. verum vt pupilla visusque, oculus est, sic anima & corpus est animal. ARGYR.

Est autem non abijciens animam potētia ens, vt viuat, sed habens. Semen aūt & fructus potentia huiusmodi corpus est. Vt igitur incisio quidem & visio est, sic & vigilantia actus est. Vt autem visus est & potētia organi, sic anima est. Corpus autem: quod potentia est ens, sed sicut oculus, pupilla, & visus est, & ibi aīa & corpus animal est. Tex. cōmē. 10. Fructus.

Secundum Simplicium, quia Arist. comparationem accepit, ꝙ sicut pars ad partem se habet, ita totus sensus ad totum corpus sensitiuum, addidit {secundum quod huiusmodi}.i. secundum quod viuens actu: posset inquam obijci Aristoteli: ꝙ comparatio debet fieri ad aliquod corpus, non actu viuens: sed potentia, ergo male cōparatio fiebat ad corpus sensitiuum, vt sensitiuum. Soluit Arist. ꝙ potentia non abijcit actum, & sic vterque sermo bonus, Inquit {autem} pro sed potentia ens. vt viuat, est non abijciens animam, sed habens.s. aīam, quia (vt Them. inquit) potētia capitur ibi, vt dicitur in lib. Perihermenias. Si Deus est, potest & Deus esse, vt dictum est cōmen. 8. deinde autē & fructus potentia huiusmodi corpus est.i. nōdum viuit, sed est potentia corpus viuens. Sicut quidem igitur. {apponit ꝭm Simplicium conclusionem rōnis Arist. inquit igitur sicut incisio respectu securis est visio respectu oculi, & vigilia actus, & per hoc vult habere (vt Them. inquit) ꝙ anima quandoque est actus secundus, & anima sup. adhuc est, vt visus potentia organi.i. instrumenti. corpus aūt est quod potentia, id est viuens in potentia, & per hoc vult habere, animam esse actum primum quandoque, sed sicut oculus pupilla & visus, & ibi anima & corpus animal, hæc est cōclusio finalis plana rationis, vt Simpl. inquit. & Them. dicit, ꝙ quia aīa vtraque perfectione describitur (licet prima diffusius) ideo apposuit diffinitionem actus primi, & secundi hic vt patet. COLLEC. Tex. cōm 10.

Marginalia: Expositio in iuuenta. Refutatio. Dilucidatio propria nunc. Dubitationes. Commen. 2.

QVIA

Commen 10. QVIA accepit. Aliter Auer.exponit literam,& ideo primo proponit literæ intẽtionem,& inquit, quia accepit in diffinitione aīæ potentiam, quæ dicitur quasi æquiuoce .i.quę dicitur duobus modis,qm̃ quemadmodum actus est duplex,primus,& secundus,ita potentia duplex, prima,& secunda. Incepit declarare quam intentionem.i.quã spẽm potentiæ intendit,qñ dicitur viuentis in potentia,& complet declarationem illius.s.primæ & secũdæ perfectionis, hoc modo declarationis, à quo modo incepit.s.exẽplariter,vult ergo hic Auer.ꝙ Arist.duo faciat. primo declarat de qua specie potentiæ intendit,cum dicit {viuentis in potentia.} Secundo complebit declarationẽ.s.quid sit actus primus,& quid secundus:& hoc via exẽpli,sicut fecit pauloante. Et per hoc patet differentia hmõi expositionis ab illa Simplicij,credo enim magis huic expõni,qm̃ Arist. declarauit successiue singulam particulã diffinitionis, ideo opus erat declarare & hoc,& non remouere,q.vt Simplici.inquit. Et cum dicimus in corpore,vt Auer.dixit, exẽplo distinctionem potentiæ Arist.tradit, quemadmodum enim actus duplex est.s.primus,& secundus, ita & potentia est duplex,prima,quæ.s.est ad actũ primum vt semen & fructus,& secunda sicut animal dormiens. his.n.exemplis duplicem illam spẽm potentiæ Arist.nobis tradit.& verba Auer.patent.Et cum demonstrauit.} proponit nũc intentionem secundæ partis.d.& cum demonstrauit hoc de potentia.quę est prima perfectio.i.ad primam perfectionem, exemplo supple de semine & fructu, dedit differẽtiam inter istam,& potentiam,quæ non est aīa in suo esse.i.apponit expositionem actus secundi, ad quem est potentia secũda,& incepit etiam declarare exemplariter differẽtiam actus primi & secundi,quemadmodum fecit. Et sicut abscindere.} ostendit quod proposuit.& inquit, sicut abscindere in securi: & aspicere in oculo,sunt postremæ.i.actus & perfectiones secundæ istarum rerum, ita vigilia est postrema perfectio animalis sensibilis. & capit hic vigiliam vniuersaliter pro omni actu secundo: vt Simpl. dixit sup. {Et hoc} exponit Auer.d.& dixit hoc.i.istud exemplum: quia manifestum est, ꝙ proportio abscisionis ad instrm̃, qñ abscindit & aspectus ad oculũ,qñ aspicit: est sicut proportio actionis sensuũ ad aīal in vigilia. vigilia.n.est vsus sensuũ.& sicut ista dispositio est postrema perfectio oculi: sic vigilia postrema perfectio aīalis, habetur ergo quid sit actus secundus,& quæ potentia ad actum secundum.Et sicut visus.} exponit quid sit actus primus,& inquit.& sicut visus,qñ anima non vtitur ipso, dicitur esse potentia qua oculus videt,ita dicimus ꝙ anima est potẽtia qua animal viuit,qñ animal nõ agit per illas actiones aīæ: corpus aũt animalis,est id,quod recipit illam potentiam, aut virtutem illam,& dicitur potẽtia,quia qñque agit, qñque nõ. & dicitur potentia in tempore in quo non agit: & sic patet quid sit actus primus:& consequenter quid potẽtia ad actum primũ.declarata ergo sunt quatuor.s.quid actus primus,quid secundus,quid potentia prima,quid potentia secunda.Nunc vltimo declarat totum esse aīalis, & inquit. sicut oculus est membrum.i.organum & visus: ita aīal est anima & corpus,& ponit expositionem:& patet.

Dubitationes. Dubium est: quid sit ista potentia prima, & quid secunda potentia.adhuc an vnum sint, an diuersa secundũ rem. primo aspectu videtur ꝙ sint diuersæ realiter. qm̃ sunt in diuersis subiectis. Adhuc potentiæ distinguuntur ꝑ terminos: sed terminus potentiæ primæ est forma: secundæ est operatio: vt Auer.inquit.sed actus primus, & operatio distinguuntur, quare & potentiæ. Amplius potentia ad formam est essentialis:& potentia ad operationem est accidentalis,vt Auer.inquit.8.Physic.contra Ioan. Gram. & illa quorum vnum est accidens:& reliquum essentia,diuersa sunt re. igitur potentiæ illæ differunt re. Præterea potentia essentialis & prima corrumpitur in aduentu formæ,accidẽtalis remanet.ergo distinguitur realiter.& hoc argumento vtitur Auer.1.Physic. In oppositum vr̃ ratio, vnus re est actus primus & secundus,s̃m Auerroim. ergo & vna re erit potentia vtraque. Potest dici,ꝙ potẽtia prima est potentia materiæ, & potentia secunda est potentia actiua,vel receptiua formæ, modo dictum est potentiam materiæ esse idem ꝙ materia: & per ꝯñs potentia formæ erit idem ꝙ forma.modo forma diuersa est à materia,& sic potentia prima & secunda diuersa sunt, quemadmodũ forma & materia. pñt tamen dici vna potentia vnitate ordinis:quia ordinantur ad vnum vltimum finem.Ad argumẽtum in oppositum dicendum, ꝙ actus primus & secundus sunt vna res in subiecto,differũt aũt rõne:& quia potentia secunda dicit̃ secũda:non respectu actus secũdi,s̃m id quo est idẽ primo,sed s̃m id quo distinguitur:id aũt est opatio.

(Margin notes: Commen.4. Commen.32. Commen.70. Solutio.)

COMMENTARIVM.

SIMPLICIVS vt in collectaneis diximus:vult Aristotelem in prima textus parte remouere dubitationẽ circa ea quæ dixit proximo textu,dixit enim sic, sicut pars ad partem se habet, ita totus sensus ad totũ corpus sensitiuũ inquãtum huiusmodi: id est inquãtum actu sensitiuum: & actu viuens:& sic velle vr̃ Arist.ꝙ anima sit actus corporis,quatenus actu viuit, & non quatenus potentia est viuens,cuius contrarium dixit supra, ꝙ aīa est actus corporis viuentis in potentia.Simplicius ergo vult ꝙ Arist.primo remoueat hoc dubium in prima textus parte secunda vero ibi. {Vt igitur incisio.} Vult ꝙ Arist. compleat syllogismum,addẽs illi syllo ꝯclonem. De prima parte vult, ꝙ Arist.distinguat de viuente potestate, quia aliud est viuens potestate potentia abijciente actum,vt semen,& fructus,aliud viuens potentia est, potentia scilicet illa quæ stat cum actu.Ex hoc habetur solutio, cum enim dictũ est aīam esse actum corporis viuentis,vt viuens,non sequitur eam non esse actum corporis viuẽtis potentia, quia viuẽs potentia stat cum viuente vt viuẽns, id est cũ viuẽte actu. In secunda vero parte vult ꝙ Arist. perficiat syllogismũ, quia cum accepit propositiones,tacuit conclonem: & sic vult ꝙ hic ponatur.Hæc Simpl.quã expositionẽ in iuuenta approbauimus.Nunc vero vr̃ mihi esse dicendum, ꝙ cũ Arist.aīæ definitionem declarauit quo ad eas partes, quæ ex parte animæ sumũtur,nunc declarat illam: quo ad eam partem quæ accipitur ex parte subiecti.s.corporis.Et duo facit,quia primo, quid intelligendum est per potentia viuens,quæ erat vltima particula definitionis, exponit. Secundo epilogat vniuersam definitionem exponẽdo illam per similitudinem. De prima parte talem distinctionẽ innuit,ꝙ potentia viuens duplex est,aliud, quod oẽm actum abijcit.s.tam actum quam habitum,vt semen in aīalibus,& fructus siue germen in stirpibus. Semen.n.potentia viuit, quia nec actu,nec habitu viuit.Aliud vero, quod actũ quidem abijcit,habitum vero non abijcit, & hoc pacto dormiens potentia viuit, abijcit.n.vigilantiam quæ est actus secundus,aīam vero nõ abijcit,quæ est habitus. & primus actus. Ex hac distinctione patet vltima particula definitionis.s.qũo anima est actus corporis potentia viuẽtis, est enim actus corporis viuentis potentia,non quidẽ ad habitum.siue ad actum primum,sed ad actum secundum. Vnde inquit,est aũt ens potentia vt viuat,nõ abijciens aīam, sed habens aīam & potentia ad actus vitales, qui ab aīa proficiscuntur,& per hæc vult hr̃e primum membrum.Deinde subscribit secundum,& inquit.Semẽ aũt & fructus est potentia huiusmodi corpus viuens. & sic viuens potentia secundo modo:est quod abijcit actum,& habitũ. Declarata ergo hac vltima definitionis particula,epilogat definitionem per similitudinem. Et primo per similitudinẽ declarat & actum secundũ animæ.Secundo & quatenus ipsa est habitus & actus primus.Et tertio declarat, & quale corpus ipsum sit,cuius aīa est actus & qũo potentia viuẽs. Et inquit,igitur vt incisio & visio sunt actus secundi, incisio quidem acuminis: visio aũt potentiæ visiuæ, quæ est habitus oculi,sic & vigilantia actus est.s.secundus aīæ. Ex hac ergo cõparatione patet quid sit aīæ actus,ad quem viuens corpus in potentia est.Deinde iterum per cõparationẽ declarat,quo modo aīa sit actus primus siue habitus, quem non abijcit viuens potẽtia,& inquit.Vt aũt visus est & potentia organi.s.oculi,illius dico quasi habitus & actus primus,sic anima est.s.habitus,& actus primus corporis. Tertio declarat quale corpus sit ipsum,cuius aīa est actus, & qũo est potentia viuẽs,& inquit. Corpus vero est id quod est potentia viuens, nõ quidem potentia abijciente aīam,

& habitum, siue actum primum, sed sicut oculus supple, cuius visus est actus, est pupilla, & visus collectiue sumpti: & ibi. s. in talibus potentia viuentibus aīal, cuius anima est actus, aīa & corpus est, ergo per corpus, qđ est potentia ens, non cadauer, vel semen abijciens aīam intelligendum est, sed viuens actu primo, vt est aīal, quod est anima, & corpus collectiue sumptum, potentia vero actu secundo, quare bene dictum est aīam esse actum corporis, & corpus esse viuens potentia, cuius anima est actus: quia per potentia viuens intelligimus corpus viuens vt aīal, ꝙ viuit actu primo: & est potentia viuens ad actus secũdos.

Verborũ consideratio. Quo vero ad verba attinet, semen græce est σπέρμα, sperma, fructus vero καρπὸς, & quãquã semen indifferenter accipiatur pro semine animalis, & plantæ, vt in græco sperma, tamen hic proprie pro semine animalis accipitur. Carpos vero græce, est fructus latine, tñ hic non pro genitura accipit, sed pro semine, quod etiam pulpa pōt dici, ex qua genitura promere vř. Per vigilãtiam vero oēs actus secundos animæ intellexit, vtitur. n. vno actu exemplo omnium, similiter per aīal, viuēs actu intellexit, exemplo cuius oīa actu viuentia voluit intelligere.

Dubitationes. Sed quæritur primo vtrũ viuens potentia abijciat oēm actum secundum, ait. n. quod non abijcit habitum: sed actum secundũ: ergo viuens, potentia abijcit oēm actum secundum. Et dicendũ ꝙ viuēs potentia non abijcit actum secũdum, qm̃ anima sensitiua, de qua fuit sermo, cum abijcit vnum actum, vt vigilãtiam, non abijcit alium. s. somnum: & sic in alijs.

An nutritiua sit actus primus. Sed dubitatur de vegetatiua, & de corpore viuente ẜm vegetatiuam vitam. non enim vř id, quod viuit vegetatiuam vitam, abijcere aliquem actum, semper. n. est in nutritione. Possumus ergo imaginari vegetatiuam aīam tribus modis esse actum primum, licet semper sit in actu. 2. Et tribus modis quod viuit vegetatiua anima esse potentia viuens. Vno modo dicere possumus vegetatiuam aīam esse actum primũ, nō ꝙ sit aliqñ in actu. 2. & aliquando non, sed quia non substantiatur per eius operationē: quæ est actus secundus. Et hac rõne possumus dicere vegetatiuum corpus esse potentia viuens, quia, vt vegetatiuum, viuit aīa vegetatiua, quæ non sub̃atur per eius actum secundum. quare viuit potentia ad actus secundos, quia ad eos actus: quæ non sunt aīæ sub̃æ, dicunt. n. Phi aliquid esse potentia ad aliquid, quando non est de sub̃a eius, vt in lib. de interpretatione dicit: & hoc pacto intellexit Simpł. Alio modo dicere possumus (& quasi concidit in idem,) ꝙ aīam esse sine actu suo: pōt intelligi dupł. Vno modo secũdum rem, (& sic album in niue est sine dulcedine.) Alio modo ẜm rõnem (& hoc pacto album in pomo dicimus esse sine dulcedine) non ꝙ in pomo non sit dulcedo: sed, quia non est de rõne albi: vt sit dulce. Tunc dico ꝙ aīa vegetabilis est actus primus, & sine actu secundo, nō primo modo, quia fortasse semper est cũ actu secundo coniuncta: sed. 2. modo, quia actus secũdus nō est de sua rõne. Simili modo viuens corpus est potẽtia viuēs non re, quia semper est in actu: sed rõne, quia non est de rõne sua operatio: & hæc expositio quasi concidit cum illa Simplicij, vt patet. Tertio dici pōt, ꝙ licet aīa nutritiua sit in aliquo actu, non tamen semper est in eodem actu. De rõne enim actus primi est: vt non sit semper in eodem actu, & hoc pacto corpus viuens potentia viuit, quia nũc est actu vno, nunc altero: nunc enim instauratur: nunc resoluitur, nunc expellit: nunc digerit, nũc attrahit: & ita cũ in varijs actibus reperiatur, dicitur potentia viuēs: & semper actu viuens, vno quidem actu viuens: altero potentia. Ex his sequitur cœlum viuens corpus esse æquiuoce: tam ex parte animæ, q̃ ex parte corporis: vt diximus. Corporis quidem, quia cœleste corpus semper est in eodem actu; at mortale non. Ex parte aīæ vero: quia aīa cœli est entelechia æquiuoce, quia actus secũdus, & primus: cum sub̃etur per operationem, aīa mortalis corporis est actus primus, cum non sub̃etur per operationem. Quærebamus in collectaneis vtrum potentia ad habitum siue ad actum primũ, & potentia ad actum secundum sint diuersæ: & nunc & tunc asserendum est eas esse diuersas: quia potentia ad habitum est in materia disposita: vel est ipsa dispositio materiæ, qua pōt recipere animam, qualis dispositio est in semine. Potentia vero ad actum siuę operationem: est in ipso animato, cui pñs est ipsa anima, imo ẜm Auer. potentia ad actum secũdum est ipsa anima, quia sua anima aīatum pōt vti operationibus, & licet actus primus: & secũdus sint idē secundum Auerroem: tñ distinguuntur rõne quæ distinctio sufficit pro distinctione potentiarum: potentia enim ad animam, vt anima est habitus sine actu, est prima potentia, illa vero quæ est ad animam actu operantem, est secunda potentia. Hæc ex commento colliguntur.

ARGYR. *Animam igitur non separabilem esse à corpore, vel partes ipsius nonnullas, si partibilis sit, non obscurum esse videtur. corporis nanque partium patet aliquas animæ partium actum esse. nihil tamen vetat vt aliquæ partium sint separabiles animæ: propterea quòd corporis nullius sint actus. At obscurum est, necdum patet, si perinde corporis anima sit actus, vt gubernator actus est nauis. Hoc igitur peracto, vniuersaliter de anima determinatum descriptumúe sit.*

Tex. cõm. 11. Quod quidem igitur non sit anima separabilis à corpore, aut partes quędam ipsius, si partibilis suapte natura sit, non immanifestum est, quarundam enim partium ipsarum actus est. *Quibusdam. n. partibus ipsis actus est.* At vero quasdam nihil prohibet, propter id quod nullius corporis actus sunt. Amplius immanifestum est, si sic sit actus corporis anima, vt nauta nauis. *Alias. ὥσπερ πλωτὴρ πλοίου vt nauigator nauigij.* In figura quidem igitur hæc determinata, & descripta sint de anima.

COLLEC. *Tex. cõm. 11.* Ostenditur per hunc textum primo, ꝙ cuilibet animæ mortalium inseparabilitas à corpore cõueniat. Secũdo, ꝙ rõnalis separabilis. Tertio, ꝙ multifariam inseparabile dicitur. Quarto ostenditur, ꝙ non si vnamet res separabilis sit & inseparabilis, partibilis erit in hunc modum, vt secũdũ diuersas partes se habent opposita, sed alio modo. Hæc igitur quatuor sunt, quæ ẜm Simplicium hic colliguntur. inquit. { Q. quidem igitur non sit aīa separabilis à corpore: aut partes quædam ipsius. Si partibilis apta nata est nō immanifestum. } Them. & Simpł. pariter literam trahentes ad animam intellectiuam, dicunt, ꝙ vterque sermo verus est, tota. n. anima intellectiua separabilis à corpore nō est, & etiam aliquæ partes eius separabiles non sunt. addidit. { Si partibilis apta nata est, } quia nondum demonstrauit ipsam partibilem vel impartibilem. quodam. n. modo cognouit ipsam impartibilem, qm̃ incorporea, modo autē alio partibilem nouit, ad actionem ab essentia distinctam aspiciens. Debes scire (vt sępe diximus) aīam hoīs habere plẽs partes. s. intellectiuã, sensitiuam, vegetatiuamque, secundum aliquam istarum est actus corporis ipsum perficiens, & in specie constituens, vt secundum sensitiuam & vegetatiuam, ẜm aliquam istarum est actus corporis, non ipsum perficiens: sed eo vtens, vt instřo: eo modo quo artifex, vtitur securi, ergo patet totam aīam à corpore non seiunctam esse: qm̃ omnino cum corpore altero modorũ intelligitur. Patet etiam secũdum quasdã partes esse in corpore, & secundum quãdam non. est enim ẜm partes, sunt enim partes corporis aliquę (vt Them. inquit) quarum formas perfectionesq; sine dubio partibus aīæ sanctissimus. vt oculorum visus, & hoc inquit Arist. quarundam. n. partium corporis actus ipsarum aīarũ sunt. i. perfectiones intrinsecæ, at vero ẜm quasdam nihil prohibet. i. ẜm intellectiuas partes. propter id quod nullius corporis sunt actus: ita actus (vt Them. inquit) vt forma & figura ferri, qualis vř mens intellectusque esse. Ecce igitur qũo vterque sermo verus est. alio & alio modo. Amplius aũt. { debes scire, ꝙ hominis aīa secundum partes quasdam est inseparabilis. } Secundum quasdã separabilis. per illud itaque. { quarundam enim actus partium est ipsarum } . i. ab omnibus corporibus inseparabilem assignauit vitam. per illud vero. { Verũtamen nihil prohibet, eo ꝙ nullius sunt corporis actus } penitus separabilem significauit per hoc vero. { Amplius aũt immanifestum, si sit corporis actus aīa, sicut nauta nauis } vtrũque simul amplectitur: qm̃ vt vtens est inseparabilis, vt perficiens est separabilis. Ecce igitur qũo

quo totam literæ sententiam ad aiam hominis traxit Arist. ❴Figuraliter quidem igitur.❵Figuram vocat Arist. descriptionem & rationem animæ assignatam,qm solum communiter existens omni animæ assignauit: & nõ secundũ vniuocam rationem; sed secundum analogiam: & ideo dixit. ❴ Figuraliter ❵ .i.analogice: est enim figura quoddã analogum figuris : vt patet.

Cap. 11. C VM accepit. Proponit Auer. literæ intentionem.d. ❴Cum accepit.❵In diffinitione animæ vniuersali:quod est perfectio corporis naturalis. incepit declarare quãtũ apparet ex hac diffinitione de abstractione,& nõ abstractione.i.secundum quas spẽs aia abstracta sit. & secundũ quas non. & hoc merito : qm posset cuipiam videri oẽm esse in materia , cum dicat vniuersaliter aiam esse perfectionem corporis.ergo omnis est perficiens corpus.ergo omnis in materia.Et debes scire ꝙ Auer.non loquitur de aia hominis,sed de tota aia cõmuni omnibus speciebus aiæ : vt patet. Inquit, qm manifestum est ex hoc quod dictum est in diffinitione aiæ,ꝙ impõe est: ꝙ anima sit abstracta à corpore,aut secundum oẽs partes.i.spẽs , aut secundum aliq̃ partem eius,si innata est diuidi,nõ latet. apparet.n.ꝙ quędam virtutes sunt pfectiones partium corporis, ₰m ꝙ formæ naturales perficiunt materiam, & tale , cuius sunt illæ virtutes impõe est,vt sit abstractum ab eo quod perficit, & sic patet prima pars . Ostendit aũt quomodo non est in omnibus speciebus,& inquit, sed hoc manifestum non est in omnibus partibus eius cum sit põe ꝙ aliquis dicat , ꝙ quædam pars eius non est perfectio alicuius membri corporis : aut dicat,ꝙ licet sit perfectio , tamen quædã perfectiones pñt abstrahi, vt perfectio nauis propter gubernationem:est enim nauta perfectio vtens corpore nauis propter operationem.propter igitur hæc duo nõ vr̃ : manifestum ꝙ oẽs partes aiæ possunt abstrahi.i.quia quãtum ad quasdam sic,& quãtum ad quasdam non separabilis : ideo latet eius separabilitas . Deinde narrat opinionem Alex. & sermo eius patet in toto residuo commenti. Ambigit Simpl.cur ergo incertum adhuc dicit, etenim expresse speculatiua corpore vtitur,vt organo.Dicendum ꝙ quælibet anima corpore vtitur:est igitur ly vtens , omnibus commune,vt etiam brutis,immanifestum igitur est quo anima intellectiua corpore vtitur: alio modo ab alijs:nisi prius particulariter enumerat omnes.

Aliorum definitiones de anima. Circa sermonem huius diffinitionis,oportet nos inducere aliorum diffinitiones de aia: qm ex earum expositione nota fiet & Arist.diffinitio de anima.Prima itaque diffinitio Platonis est in phædone,& in 10.de legibus,anima est numerus seipsum mouens. *Plato* *Timæus* Timæus, aia est suba sphærica mouens seipsam atque corpus per se. *Calcidius.* Calcidius, anima est suba naturalis intelligibilis æterno semper in motu consistens,suscepti corporis viuificatrix , derelicto iterum socianda. *Seneca* Seneca, anima est spũs intellectualis ad habitudinem in se & in corpus ordinatus. *Alexander.* Alex.in lib.de motu cordis,anima est suba incorporea illuminationũ , quæ sunt à primo secunda relatione perceptibilis.Quæ autem Arist.ex dictis perspicuum. Primæ tres diffinitiones conueniunt in eo ꝙ aiam moueri confitentur. Pluribus rõnibus Platonici id probarunt,potissime autẽ ex hoc:qm quicq̃d effluit ab aliquo,est in eo,vt patet in lumine. lumen enim quod à sole effluit,in sole maxime est: sed motus effluit ab aia in corpus & hoc manifestũ est per se , ergo motus est in anima.ergo aia mouetur , & sic patet. Vt ergo omnes huiusmodi diffinitiones innotescant, arguitur cõtra illas.

Contra Pla. dif. Primo cõtra illam Platonis,qm dictum est, aiam esse substantiam,ergo non numerum. Adhuc quãtitas non est de *Commen. 84* principijs actiuis vt 4.Physic. Q. aũt non mouens sit se, ostendit Arist.pluribus rõnibus : potissima quæ ponit ab eo est,omne quod in mouendo mouetur, eo motu mouetur quo mouet,sed aia in mouendo mouetur, ergo eo motu quo corpus mouet,mouetur , mouet aũt corpus locali motu,ergo & localiter mouetur : quod manifestus error est.Alia argumenta eius in hanc vim redeunt, & eodẽ modo absoluentur,quo & hoc , & rõnem explicari non expe-

Contra defi. Timæi. dit . Contra Timæum inuehitur Arist. concludens cõtra eum:tunc animam esse corpus:imo cœlestis naturæ,omne enim corpus sphæricum est suba sphærica mouens seipsam,& econtra . quare anima cœlum vel naturæ cœlestis est. Contra Calcidium facit ratio Arist. Tunc enim sola anima humana esset aia,cum sola illa diffinitio illi competat,& sic in antiquorum peccatum incidet , sicut Arist.dixit.& in hunc errorem Alex. & Senecæ cadunt diffinitiones. *Contra Calci. Alex. & Senecam.* Adhuc sunt & alij proprij,qm Boetius inquit. Beatitudo est status omnium bonorum congregatione perfectus,qui non põt esse in corpus. Amplius videtur illa particula❴ secũda relatione ❵superflua: qm immediate homo à Deo illuminatur,sicut & quælibet intelligentia , ₰m peripateticos.Vltimo oẽs hmõi sunt diminutæ : cum in earũ non cadit corpus diffinitione, eo modo quo est eius perfectio.Dictum est.n.ꝙ siquis accipit formam,& dimittit materiam,diminute accipit vt cõmen.17.patet primi huius. Pro intellectu harum diffinitionum,primo debes scire, ꝙ quemadmodum magnitudo apud peripateticos põt capi duobus modis.s.pro dimensiua corporeaque mole, & pro vigore perfectioneque vt Arist.in lib.de causa motuũ animalium inquit,& colligitur satis in secũdo Perigeneseos maxime in cõmen.37.sic & multitudo põt capi illis duobus modis. Secundo debes scire ꝙ anima est quoddã simplex, & per ꝯñs vna: vel tanquam vnitas , mouet aũt corpus: trãsiens versus dextrum in sinistrum per ante & post, vt Arist.inquit in lib.de animalibus. dextrũ aũt & sinistrũ. ante & retro, multitudinem faciunt quãdam numerosam, cuius anima est principium effectiuum. Tertio debes scire:ꝙ aliquod mouere se põt dupliciter intelligi. Vno modo,vt ipsum sit agens motum & recipiens motũ: eo modo quo dicimus aial mouere se,qm agit,& recipit motum.Et alio modo,quia cõtinue existens, emittit actum motionis in altero,eo modo,quo dicimus solem lucidum esse ꝑ se: quia essentia sua lucet,& alia illuminat: est.n.motus actus motiui ₰m Platonem: sicut & mobilis ₰m Arist. *Intellectus defi. Pla.* His acceptis verificabitur diffinitio Platonis, qm enim dicit animam esse numerum:numerus non pro multitudine dimensiua & corporea capitur,sed secundo modo.Neq; capitur ibi numerus pro multitudine illa causata & composita ex dextro & sinistro &c.sed pro suba causante huiusmodi numerum.est ergo aia numerus.Iterũ cum dicit seipsum mouens,non intelligit,ꝙ agat motum,& eum recipiat,sed q̃a ipsa seipsam emittit cõtinue in corpore vitã & operationes motus . est igitur anima numerus seipsum mouens.i. anima est principium omnium motuum, ₰m oẽm differentiam põnis per se & primo. & sic patet intellectus diffinitionis Platonis. *Intellectus defi. Timæi.* Pro intellectu diffinitionis Timæi , debes scire,ꝙ quemadmodum sphæricum dimensiuum accidens est dimensiuæ magnitudinis, ita ꝙ sicut corpus diuiditur,qm quoddam sphæricum,quoddam rectum,sic & magnitudo vigoris duplex,quædam recta , quædam sphærica. Vult igitur Timæus aiam subam esse sphæricam propter tria.Primo propter modum operandi: operatio.n.eius incipit ab eius essentia:& per extrinsecũ corpus diuoluens: tandem in eius essentia finitur.Secundo:qm aia Dei est simulachrum:est aũt Deus id,in quo principium non diuersum à fine nec finem diuersum à principio,& medio reperies . ergo & anima hoc modo sphæricum est quoddã.Tertio sicut nobilissimo corpori ascribẽda est figura nobilissima qualis sphærica ₰m peripateticos , sic & nobilissimæ subæ ascribẽdus nobilissimus modus operãdi . Nobilissimus aũt modus operandi sphæricus: aia igit̃ substantia est sphærica.cur aũt seipsam moueat & corpus , manifestũ in cõmentatione diffinitionis Platonis . Et in hoc non mihi satisfacit Them.qui Timæum condemnat in hmõi lib.1.in *Cap. 19.* eo ꝙ Timæus inq̃t aiam sphæricũ esse corpus , vide ipsum ibidem . Quo quidem igitur Platonis Timæique diffinitiones in vnum redeãt, ex his quæ modo dixi perspicuum tibi. *Intellectus defi. Calcidij.* Pro intellectu diffinitionis Calcidij debes scire, animam intellectiuam tres habere status : vnum essentialem & nunquã ab ea separabilem, & hunc dat intelligere cum dixit,naturalis suba semper in motu cõsistẽs : anima enim semper naturalis suba in motu consistit,vt expositum est. Alium quo in corpore existit : qm enim anima in corpore existit tunc ipsum viuificat omni genere vitæ, & hunc statum

tum dedit intelligere, cum dixit suscepti corporis viuificatrix. Vltimum statū habet, dum in corpus redijt, in quo iterum ipsum viuificat, & perficit, & hūc innuit cum dixit, derelicto iterum socianda. Et hac diffinitione designauit tres animæ spēs, s. cœlorum, cum dixit, substantia naturalis intelligibilis in motu semper cōsistens. Caducorū: cum inquit, corporis suscepti viuificatrix. Hominū: cum ait, derelicto iterum socianda, & hoc est: φ hmōi antiqui solam animam humanam intenderunt: qm̄ ex eius diffinitione omnium spērū aīarum definitio assignatur. Pro intellectu diffinitionis Alex. & Senecæ, debes scire, φ anima duplicem habet comparationem. s. ad optimum in ea, & ad corpus: quo & cum alijs brutorum animabus conuenit, & q̄a anima in comparatione ad optimū est sine corpore se habens: ideo ambæ illæ sine corpore sunt. Ad dictum Boet. patet sol. est. n. beatitudo: de qua loquitur Boet. in optimo statu & vltimo: & in illa corpus non cōmunicat. Ad secundam relatio est duplex, vna ipsius Dei in sensibilibus: altera ipsius in se, & in hūc modum dixit secunda relatione: ad differentiā primæ, quæ est ex sensibilibus habita. Argumentum vero Arist. contra Platonem repellit Theophrastus primo: quia non eodem anima mouetur motu, quo corpus mouet: indicia, comprehensiones, assensiones sunt animæ motus: locales vero sunt corporis. Adhuc trahitur lignum ab hoīe: non t̄n econtra videtur homo trahi à ligno. Amplius, vapores vi solis in sublime rapti, rectis angulis subuolant, sol ipse versa vice non rapitur: nec in lineam mouetur: sed in orbem & circulum. Ad huiusmodi Them. in primo huius vult illa motus non esse: cū eis motus diffinitio non conueniat. Ad alia oīa vna est sol. s. φ intelligit in genere motus, non in specie: ita φ si mouens in mouēdo moueat: debet moueri eo genere motus quo mouet: licet non ea specie, vel eo indiuiduo, vt dicit: sed quōcūque, Arist. argumentum nihil cōtra Platonem, quoniam Plato animam moueri non dicit, sicut subiectum, sed sicut agens, vt visum est.

Intellectus desi. Alex. & Senecæ.

Cap. 17. responsione ad primum.

COMMENTARIVM.

QVID velit hic Arist. facere, clarum est, & fere oēs asserunt eum velle ex dictis ostēdere quid nam per assignatam definitionem manifesti, quidúe obscuri, relinquat. Sed quid per aīam intelligat, quidúe per aīæ partes, non oēs conueniunt: atque consensim asserunt. Simpl. Them. & Alexander per aīam: dicunt Arist. intelligere dianoeticā, quæ rōnalis, & syllogistica dicitur: & ab ea parte, quę principalis est, dicitur etiam intellectiua, siue noetica, vt dictum est. Per partes vero, asserunt Arist. intelligere virtutes, siue potentias aīæ rōnalis, cum. n. dianoetica aīa quædam constitutio sit ex parte æterna, quæ est intellectus: & ex parte seminaria, quæ est sensitiua, siue imaginaria: habet aliquas virtutes, vel potentias rōne partis æternæ, vt intellectum & voluntatem, aliquas etiam rōne seminariæ partis, vt sensum & appetitum, ita vt duplr̄ sit quoddam totū essentiale quidem, rōne partium essentialium, quarū altera intellectus, altera imaginaria est: potestatiuum vero, rōne vtriusque partis, quatenus rōne imaginariæ habet appetitum & sensum, & rōne intelł̄s habet volūtatem & intellectum. Considerando ergo dianoeticā aīam, vt est totum quoddam potestatiuum, dicit Arist. ex definitione aīæ non esse immanifestum aīam separari non posse à corpore, aut totam secundum oēs potestates, quæ sibi competūt rōne vtriusque partis essentialis, aut saltem ꝑm aliquas virtutes, quæ sibi competunt rōne eius essentialis partis, quæ est intellectus. Et intelligūt per partes virtutes, q̄a Arist. loquitur in numero plurali. non enim potest aīa esse separata secundum aliquas partes essentiales pluraliter, quia vna sola est, intellectus. s. propterea per partes intelligunt virtutes, ergo ꝑm eas virtutes, quæ animæ cōpetunt rōne intellectus: anima dicitur separata à corpore. Secundum vero eas virtutes: quæ sibi cōpetunt rōne sensitiuæ, & vegetatiuæ. i. ratione seminariæ partis, non est separata, sed actus quarundam particularum corporis. Sed hæc expositio vr̄ ambigua: primo quia Arist. in toto hoc processu, q. est de definitione animæ, locutus est de anima cōmuni ad oēm animam: quare non vr̄ rationi consentaneum, vt nullo de rōnali anima sermone præmisso, nunc de ipsa exponat quid manifesti, quidúe immanifesti sit. Secundo, quia dubitationes, quæ per perfectam definitionem remouentur; sunt dubitationes circa definitum emergentes: est. n. perfecta definitio: qua habita, remouentur oēs dubitationes, quæ rei definitæ accidunt. cum igitur aīa rōnalis non sit hic definita, sed anima in cōmuni, ideo rōni cōsentaneū est, vt de anima in cōmuni hæc dicat. Auerroes vero per aīam hic intelligit aīam in cōmuni, per partes aīæ, intelligit virtutes seu potentias, non aūt spēs, vt in collectaneis diximus, vt patet legenti cōmentum. De hac. n. anima in cōmuni Arist. vt Auer. inquit, ait ipsam ꝑm nonnullas eius virtutes esse actum corporis, ꝑm nonnullas vero esse separatam. Itemq; de hac dicit Arist. vt Auer. exponit, esse dubium vtrum sit actus vniuoce, an equiuoce, de hac etiam definitionem esse in figura traditam intelligit Auer. Sed hæc expositio videtur difficilis, nam si loquitur de anima in cōmuni, tunc loquitur de ea, vt est quoddam vl'e totum. modo potentiæ seu virtutes non dicuntur partes aīæ, cum aīa consideratur vt totum vl'e: potius enim deberent dici spēs. virtutes enim dicūtur partes aīæ, vt ipsa est quoddam totum potestatiuum, & non, vt ipsa est quoddam totū vniuersale. In iuuenta propter hæc exponebamus per ipsam animam, aīam in cōmuni, quia hæc cōmuniter est definita: & per partes animæ, spēs, quæ sunt rōnalis siue intellectiua, sensitiua, & vegetatiua. nam aīæ aliquæ spēs sunt separatæ, vt cœlestis, & humana anima hæ enim nullius, quod in corpore est, actus sunt, aliquæ vero non separatæ, vt vegetatiua, & sensitiua, & iuxta hāc expōnem addit, si suapte natura partibilis est, propter Pythagoricos, qui dixerunt omnes animas esse vnius & eiusdem speciei. Et licet hęc expositio possit stare, & verbis conuenire, t̄n difficile est nunc extendere sermonem ad aīam cœlestem. Et propterea redeo ad expositionem græcorum: vbi dico primo φ Arist. per animam, intelligit intellectiuam. nam solum de hac erat apud priscos q̄ō, vtrum esset secundum oēm potestates separata, an non. Præterea. Intellectiua enim cōtinet omnes alias, vt postea dicet Arist. ideo quicquid de ipsa dicitur, erit dictū etiam de omni anima, ea enim quæ dicuntur de ipsa quo ad sensitiuam & vegetatiuum gradum, erit dictum etiam de sensitiua & vegetatiua aīabus. Quæ erunt dicta de intellectu, erunt dicta similiter de intellectiua in homine. ergo Arist. dicens de intellectiua, & humana anima, de omnibus pariter vr̄ dicere. quare licet definitio sit de aīa communi, ex his, quæ dicit de humana anima, patebit in omni anima quid manifesti: quidúe immanifesti relinquitur ex definitione. Bene ergo Them. Simplicius, & Alex. per animam intellexerunt humanam, per partes etiam bene intellexerunt virtutes, siue potentias, nam humana anima est quoddam totum potestatiuū, continens potestates cuiuslibet aīæ, vt dictum est. Tunc lege verba. Q. quidem igitur non sit anima separabilis à corpore. s. anima intellectiua tota secundum oēs potestates, aut partes quædam ipsius saltē, si partibilis suapte natura est, non immanifestū est, dixit. §Si suapte natura partibilis est§ propter Platonē, qui intellectiuam aīam non posuit esse quoddam totum virtuale, imo tres illas animas posuit loco, atque subiecto diuersas, propterea dicit si secundum virtutes, & non secundū sub̄am suapte natura partibilis sit. & nō actu diuisa, vel hoc inquit propter Democriticos, qui nullam facientes differētiam inter sensum & intellectum: ipsam animam non ponebant partibilē, nec esse quoddam totum potestatiuum, vel hoc dixit propter cām Simplicij, in collectaneis expositam, quia, s. nondū cognouit ipsam partibilem, quia modo quodā cognouit impartibilem, quia incorporea est, modo quodam partibilē, quia habet plures virtutes. Sic igitur ex definitione patet, aut animam ꝑm omnes potestates esse concretam subiecto, & materiæ aut secundum quasdam sic, ꝑm quasdam non. Et exponit secundum quas partes non separetur, & secundum quas separetur. & inquit, quia ipsa secundū aliquas suas potestates est quarūdam ipsarum partium corporis actus, vt secundum potentias sensitiuas, & vegetatiuas. At vero secūdum quasdam eius partes prohibet nihil ipsam

Expositio græcorum.

Dubitationes contra expositionem.

Expositio Auer.

Refutatio.

In iuuenta expositio.

Qualis expō.

Approbatio expōnis græcorum.

ipsam separari,propter id quod nullius particulæ corporis tales partes actus sunt,vt intellectus ipse possibilis,& agens,& voluntas,ergo anima humana quibusdā suis partibus erit separata.s.illis, quæ nō sunt actus particularum corporis,quibusdam nō separata.s.illis,quæ sunt actus par ticularū corporis. Pōt etiam legi textus aliter,nā ille genitiuus{quarūdam partium ipsarum}pōt legi in ablatiuo, græci.n.vtuntur genitiuis absolutis pro ablatiuis, q̄a non habent ablatiuum. Similiter verbū illud{quasdam}in ablatiuo absoluto legi pōt, vtuntur.n.nōnunquā accusatiuo absoluto pro ablatiuo,& tunc lege sic. Est aīa quibusdam partibus separata,quibusdam nō separata,quia quibusdam ipsis suis partibus est actus particularum corporis,at vero quibusdam nihil prohibet eam nō esse actum, propter id quod partes illæ nullius particulæ corporis actus sunt.ergo humana aīa est partim separata, partim non separata. hoc est id,quod ex definitione est manifestum.Deinde exponit quid relinquitur immanifestum,& inquit. Amplius immanifestum est,si sic sit actus corporis aīa vt nauta nauis.hoc enim est,quod ex definitione non patet. Demum epilogat,& inquit. In figura quidē igitur hæc determinata & descripta sint de anima.Et per figuram intelligit descriptionē.nō.n.dedit animæ definitionē propriam, sed figuralem, quia descriptionem. Mouet hic Simpl. qōnem pulchram.cum enim dixit animam secūdum quasdam partes separari,ſm quasdā non, statim patet eā non esse actū corporis eo modo,quo nauta est actus nauis. nā nauta est penitus separatus actus. Propterea quærit Simpl. cur dixit esse immanifestum si sit actus sicut nauta nauis. Rñdet Simpl.ꝙ omnis anima vtitur corpore,quod pficit,propterea non dubitat,an sit vtens, sed de modo quo vtitur corpore. Clarius dici pōt,ꝙ dubitatio debet sic intelligi. Ex definitione patet aīam humanam ſm quasdam partes esse actum corporis perficientem ipsum:vtrum vero cum hoc possit eē forma corporis,vt nauta nauis.s.vtēs,ita vt stent simul ipsam esse actum secūdum quasdam partes, & vtentem.modo quo nauta vtitur naui. Hoc.n.immanifestū est ex definitione.licet.n.pateat eam esse actum ſm quasdam partes,dubium est vtrū cū hoc quod est actus perficiens, possit esse actus vtens. Hoc enim ex definitione nō patet. Sed circa hæc quæritur primo, quia nō vr̄ verum ꝙ aīa secundum aliquas partes sit separata,q̄a ſm omnes est actus corporis physici,& ſm oēm opinionem. Secūda,si anima secundum eas virtutes,quæ spectant ad partem intellectiuam,est separata à corpore, tunc in morte non acquireret aliq̄ separationem quo ad eam partem,plus q̄ in vita.Tertia si aīa est actus corporis.ergo aīa post mortem non est aīa,quia post mortem nullius corporis actus est, & ita nō erit anima.Quarta,vtrum ſm Auerroē intellectus copuletur nobis secundum esse,an solum dicatur actus,q̄a vnit nobis secundum operationem. vt Gandauensis autumat. Ad has qōnes,licet difficiles respondemus. Ad primā dicamus ꝙ aīa intellectiua dupliciter dici pōt separata corpore ſm aliquas partes, & dupl'r secundum aliquas nō separata.ſm virtutes quidem,quæ sunt illius, vt intellectiua est,est separata à subiecto,& ab organo: à subiecto quidē, vt diximus,separatione dependentiæ.ab organo vero:quia virtutes,quæ sunt ipsius,vt intellectiua est, nullius particulæ corporis sunt actus.Secūdum vero partes, quæ sunt illius,vt sensitiua,& vegetatiua, ipsa dupl'r non est separata,primo,quia illæ partes dependent à subiecto,quia(vt dicemus)consequuntur aīam,vt vnitur particulis corporis, & ita vnione cessante,cessabunt potentiæ illæ, quæ fluunt ab vnione,vt dicemus secundo,quia secundum illas, non separatur à particulis,vt ab organis, sed est actus particularum organicarum. Ad secundā rñdet Arist.lib.2.de generatione aīalium,quod dum est in corpore, pficit ipsum & coagulat,vt opos lac.i.vt coagulum siue succus lac,dissoluto corpore,non amplius perficit, & sic dū erat in corpore,erat terminus actualis vnionis,post mortem nō erit amplius terminus actualis vnionis, sed aptitudinalis. Ex quo sequitur,ꝙ intellectiua anima post mortem non dicitur separata,quia prius dependebat à corpore,& post non dependet,sed potius econtra, q̄a corpus in vita dependebat ab anima,& postea non dependet,vt Arist. dicit. Præterea.In vita corpus perficiebatur ab aīa,postea nō perficitur.ergo sicut dicitur vnita & perficiens relatione, qua corpus ab ipsa dependet,& perficitur:sic post mortem dicitur separata,quia corpus nec perficit,nec dependet amplius ab ipsa.ergo in morte nō separatur plus q̄ in vita separatione dependentiæ à subiecto,quia nec in morte, nec in vita à corpore dependet,vt à subiecto, nec separatur in morte separatione ab organo, quo ad gradū intellectiuū, quia nec in vita dicebatur organica,sed separatur. vt Aris. dicit,quia amplius corpus, quod coagulabat, & in vnum conseruabat,non conseruat:nec in vnitate specificat. rursus corpus quod ab ipsa dependebat, non amplius dependet. Præterea. Virtutes: quæ erant ei connexæ in operationibus:quæque ipsi deseruiebāt, nō amplius deseruiunt. insuper corpus quod in omnibus operationibus viuificabat,non amplius viuificat. Ex hoc sequitur ꝙ aīa separatur à corpore,quia corpus separatur ab ipsa,nunquā enim anima desiniret informare corpus,nisi corpus indisponeretur,redderetur que ſubm ineptū animæ, eo.n.ipso quod ſubm in quāto & quali indisponitur, aut ad maius, aut ad minus: mox anima desinit corpus coagulare,perficere, in vnum cōseruare:& tandem desinit ipsum informare. quare anima deserit corpus:potius cā desitionis facta in corpore,q̄ in aīa,& hæc Thomas egregie in qōnibus disputatis asserit. Ex his patet aīam in separatione nihil ſubē deperdere,sed quo modo corruptio hominis sit ſubalis, quo autem modo sit gn̄o,in lib.3.dicemus.animæ vero cęterorum,vt animalium,& plantarum desinūt, & informare, & esse,quia erant formæ dependentes à subiectis, & ab organis,& per pñs aīal & planta desinunt per corruptionē formæ ſubalis,quia desinunt desinente forma. hoc pacto homo,nec generatur,nec corrumpitur: nō enim eius forma incipit per generationem:nec desinit per corruptionem: sed qūo potest esse gn̄o: & qūo corruptio ſubalis, si nihil animæ nec tota aīa desinit? Disputabitur,vt dixi, nō enim res leuis est. Ad tertiam, Thomas in qōnibus disputatis asserit aīam humanam post mortem non esse aīam, q̄a amplius non est actus perficiens corpus, nec amplius ab ipsa dependet corpus.Est bene tn̄ intellectus, vel intelligētia quædam.Sed durum est hoc dicere,quia si aīa mutaret definitionem videretur mutare essentiam. Tutius dicere possumus vt etiam ipse dicit:ꝙ aīa post mortem,nec actu,nec potentia est corporis entelechia: sed aptitudine, quia est ſuba,à qua natum esset perfici corpus suum, si esset, & dependere,& sic post mortem est aīa,quia ad rōnem aīæ sufficit,vt sit actus corporis,aut perficiēs, aut aptus perficere: non enim oportet vt definitio dicat actū, sed sat est si etiā dicat aptitudinem. Sed oppones adhuc per rōnem Alex. in lib.de aīa,quia quod per se subsistit,nullius pars esse potest,nec actu,nec aptitudine,sed aīa post mortē p̄ se subsistit,igitur nec actu, nec aptitudine pōt esse alicuius essentialis pars, ergo post mortem nulla rōne dici pōt anima. Dici potest ꝙ aīa post mortem,non per se subsistit, q̄a sit indiuiduum completum in sua spē: quia tunc frustra fuisset vnita.sed per se subsistit,quia non est actu pars alicuius cōpositi,& sic potest esse aīa, quia licet per se actu subsistat,aptitudine est pars alicuius cōpositi. Ad vltimam respondet Gandauensis ꝙ intellectus solum ſm operationē est actus corporis humani,nō quidem pficiens, sed solum assistens. Imaginatur.n.humanum corpus esse perfectum per aīam cogitatiuam,& per illam reponi in specie,ab intellectu vero vult hoīem habere operationē quæ est quasi ei super naturalis, quia non secundum propriam formam. Et licet pro parte de hac opinione diximus, tn̄ iterum dicamus,ꝙ Auer. vbique 3.de aīa asserit intellectum nobis dupl'r copulari,& per nām:& per operationem,ad quā vtitur corpore humano. modo quid ipse pōt intelligere p̄ naturalem copulationem, nisi vnionem ſm esse: præsertim cum dicat eum per naturam nobis vniri eo ipso,ꝙ sumus? Præterea.Si intellectus p̄ operationē solum vniretur, tūc homo antequā intelligeret,esset mere brutum, q̄a gradus cogitatiuus non excedit gradum sensitiuum, vt dicemus. Propterea dicamus: ꝙ ſm Auer. dupl'r nobis copulatur intellectus,

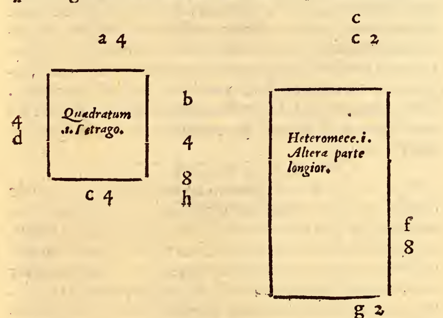
Alia constructio. — *Quæstio Simplicij pulchra.* — *Solutio Simplicij.* — *Quæstiones.* — *Solutio.1.q.* — *Quō intellectiua anima dicatur separata.* — *Solutio.2. Cap.3.* Ὡς ὀπὸς γάλα. — *Qualiter aīa post mortē dicitur separata.* — *Excerptū pulchrum.* — *Solutio 3. An aīa post mortem sit anima.* — *Cap.6.* — *Solutio. Vltimæ an intellectus sit vnitus solū per operationem secundum Auer.* — *Cōm.5.et 20.* — *Solutio pro opī. Auer.*

intellectus,vno modo naturali vnione, quatenus ex ipso & cogitaria fit vna anima intellectiua,quæ perficit humanum corpus,& sic licet non sit tota forma vel tota aïa humani corporis, est semiforma, siue semianima perficiens humanum corpus.Alio modo habituali vnione, quatenus naturaliter parti cogitatiuæ vnitus corpore humano vtitur ad suam operationem perficiendam.Primam vnionem Auer.vbique naturalem appellat, q̃a nobis vnitur median te cogitaria parte,quæ nobis inest à natura ex semine. secundam vero appellat habitualẽ, quia ex frequentatis acti bus,quę sunt ipsæ intellectiones,nobis vnitur. Ex his patet ꝙ intellectus est actus humani corporis, nõ vt forma, vel anima,sed vt semiactus: vel semiforma,vel semianima.

Error Auer. Verum quouis modo positio Auer.intelligatur, est falsa.Si enim vt Gandauensis dicit: intelligitur, homo nõ esset nisi mere brutum formaliter,& non intelligens,nisi vt nauis est animal,vel intelligens.Secundo modo est peius. non enim video qũo ex parte æterna,& parte corruptibili fieri posit vna forma,vel vna aïa vera vnitate,qua dicatur forma vna,vel aïa vna.Hæc pauca nũc,q̃a postea multa.

ARGYR. *At enim cum ex obscuris quidem, magis autem manifestis fiat id notum, quòd est dilucidum ac notius ratione, enitendum est rursus hoc pacto de ipsa anima pertractare. Rationem enim diffinitiuam non solum esse significare, vt complures dicere diffinitiones videntur, sed etiam in ipsa causa inesse ac apparere oportet. Nunc autem diffinitionum complures vt conclusiones esse videntur. veluti quid est quadratio? confectio figuræ laterum æqualium, angulorumque rectorum æqualis, altera ex parte longiori figuræ. atque diffinitio talis, conclusionis occupat locum. At ea quæ quadrationem inuentionem esse mediæ dicit, ipsius rei profecto causam, vt patet, aßignat.*

Tex.cõm.12. σαφὲς certum, manifestum. Quoniam autem ex incertis quidem, manifestioribus autem,certius fit,quod & secundum rationem no tius est,tentandum est iterum sic aggredi de ipsa, non enim solum hoc est quod oportet definitiuam rationẽ ostendere(sicut plures terminorum dicunt)sed & cãm inesse etiam demonstrare,nunc autem,vt conclusiones rationes terminorum sunt, vt quid est tetragonismus, equale altera parte longiori orthogonium esse equilaterale. Talis autem terminus rõ cõcl'onis est,dicẽs aũt, λέγει τὸ αἴτιον, dicit causam. ꝙ tetragonismus est mediæ inuentio,rei cãm dedit.

quadratum.

D finitio. vt conclusio. *Quid est tetragonismus?*

rectangulum.

Orthogonium equilaterale equale altera parte longiori.

ex linea quæ inuenitur media.

Definitio vt principium. *Quid est tetragonismus est mediæ lineæ inuentio.*

COLLEC. Tx.cõm.18. Hunc locum (si Themistium sequi volumus) sic continuabimus,quod cum Arist. proposuit communem animæ diffinitionem, vult hoc in loco propriam tradere. Et tu debes scire, quòd animæ diffinitio potest duobus modis tradi.Vno modo omnibus speciebus animæ cõmunis, & sic tradita est.Alio modo singulæ accõmodata. & sic mox tradetur. Ratio autem ordinis est,quoniam cum Aristot. tractauerit iam cõmunem animæ diffinitionem: opus est, vt modo de facultatibus animæ pertractet. & quia nõ potest tractare de facultatibus, nisi tractet de tota anima, est enim anima totum quoddam potestatiuum,& facultate partes potentiales: ideo opus est prius de anima tota aggredi.& quia non sufficit dicere diffinitiones cõmunes in distinctione facultatum animæ: ideo opus est aggredi proprias diffinitiones.Inquit ergo Arist. quoniam autẽ ex ignotis,sup.natura quidem,certioribus autem sup. quo ad nos: fit quod & ſm rationem.i.naturam notius,tentãdum est iterum sic aggredi de ipsa.& per hoc vult habere,secũdum Them̃.quare de ipsa tota vult dicere prius, quàm de potentijs.reddit aũt causam, quare diffinitio prępoſita nõ sufficit ad facultates inuestigandas.d.non enim solũ oportet definitiuam rationem ostendere:sicut plures terminorum.i.de numero diffinitionum dicunt, sed cãm in esse & demonstrare,dixit autem.{Tentandum sic aggredi.}vt innueret diffinitionem dandam esse altiorem & perfectiorẽ prædicta,tentamus.n.ardua, aggredimur etiam perfectiora.Nunc autem.}exponit per exempla diffinitionem esse duobus modis.s.sicut cõclusionem, & sicut præmissam, & sermo eius manifestus est ꝑ se. Ex his apparet, ſm Them. Arist.in hoc loco dare causam, cur à diffinitione propria, vult incipere in tradendo de potentijs,& nõ cur vult post cõmunem tradere, propriam,vt latini aiunt,& Auer.Amplius ſm Them̃.reddit cãm cur diffinitio data, in tradẽdo potentias animæ,non sufficit:& non cur dãda est completior prima.& vide paraphrasim eius ĩ hac parte,& tibi aperietur hic locus.

QVIA cognitio. In hoc commen.12. Auer. aliter literam cõtinuare vr̃.Et primo dat cãm,quare prædicta diffinitio non sufficit ad cognitionem specierum animæ: & syllogizat sic. nulla diffinitio vniuersalis & multiplex sufficit in cognitione propria spẽrum alicuius diffinibilis, sed diffinitio data est vniuersalis & multipl'r. ergo diffinitio data non sufficit.huius primo proponit conclusionem.d. quia cognitio acquisita ex hac diffinitione data nõ sufficit in cognitione sub̃æ cuiuslibet partis animæ. Hæc est conclusio.Deinde accepit minorem.d.quoniam hæc diffinitio est vniuersalis omnibus partibus aïæ,& dicta de eis multipliciter,hæc minor est.Accepit & maiorem.d.& tales diffinitiones non sufficiunt in cognitione rei perfectæ: cum fuerint vl'es vniuoce,ne dum, cum sint vl'es multiplices.& tunc apponit intentum capituli.d.quærendum est.n.post ad sciendum vnamquãque partium quæ collocatur sub illa diffinitione,cognitione propria: cum diffinitio data nõ dicatur de eis vniuoce. & sic patet intentio in generali,& cã intentionis. & in hoc apparet defectus expõnis Themistij,Them̃.n.videtur velle ꝙ Arist.pręponat dicere de diffinitione propria,gr̃a potentiarum inuestigandarũ. Auer. præordinata gr̃a notitiarum specierum, & hoc vr̃ melius, qm̃ (vt Philoponus inquit in 2.Poster.in principio)cognitio accidentium imperfectior est cognõne sub̃æ. si ergo præordinasset cognõnem diffinitiuam propriam gr̃a accidentium: tunc præordinasset nobile ad ignobile, ideo intentio principalis erit circa spẽs aïæ cognoscendas,ꝑ accidens circa accidentia.Et hanc expõnem sequit̃ Simpl̃.hoc in loco. Incipit igitur}cum dedit intentionem in vl'i, & cãm intentionis, apponit hic intentionem in sp̃ali, & causam intentionis,secunda ibi.{Et cã propter quam.} inq̃t. Incipit hic dare viam ad cognitionẽ.i.per quã poterimus inuestigare diffinitiones,quæ appropriantur cuilibet partium in rebus ignoratis,id est diffinitiones proprias speciebus,& causam propter quam non sufficiunt tales diffinitiones in talibus rebus. ecce qũo duo proponit. dicturus inq̃t in primo,& quia via naturalis in cognitione causarum propinquarum rebus est ire de latentibus apud naturam ad apparentia apud nos, & est ire de posterioribus in esse, ad priora in posterioribus dixit hoc oportet nos ire, in cognitione diffinitionum propriarum vnicuique partium animæ, per istam viam, & reddit causam.

.d.& nulla est via in cognitione talium diffinitionū.s.quæ componuntur ex propinquis causis proprijs rei, cum fuerint ignoratæ,nisi à posterioribus apud naturam, est ergo methodus inuestigandarum diffinitionū,accipere confessa nobis,& ex illis procedere ad quidditatem rerum, vt in primo huius dictum est,& hoc modo faciet:& hic ex motu,& sensu,& alijs inuestigabit propriam vnicuiq; animæ diffinitionem. Et causa.§ quia posuit diffinitionem animæ cōmunem,& quis posset dicere illam sufficere, reddit cām,cur illa non sufficit & inquit, & causa propter quam nō sufficiunt in cognitione rei tales diffinitiones vl'es est, quia oportet vt sermo diffiniens perfecte, nō demonstret genus rei tm̄,sicut faciunt plures diffinitiones: sed sermo diffiniens debet demōstrare causam rei propriam,'propinquam,existentem in actu.s.formam,non genus. Et cum.§ nunc primo proponit intentionem,& inquit. & cum notificauit hoc, narrauit cuiusmodi diffinitio, quā quærit in vnaquaque partium animæ.i.spēs aīæ. & cuiusmodi est diffinitio prędicta inquit,ista diffinitio,quā modo quærimus, est similis diffinitionibus,quæ sunt quasi præmissæ demonstrationis,vl'is aūt diffinitio prædicta est similis diffinitionibus,quæ sunt quasi conclusio. Et cum.§proponit intētum partis sequentis,& simul declarat naturā vtriusque, & inquit,& cum declarauit hoc,dedit exemplum de diffinitionibus,quæ sunt quasi conclusio,dico quasi conclusio, si fuerint ignoratæ esse in diffinito, aut ꝓ & fuerit cā quæsita in eis.duo igitur requiruntur ad diffinitionem, ad hoc vt sit conclusio.s.vt sit ignorata inesse diffinitio:& vt habeat cām per quam posset concludi de illo. Et dedit exēplum§ de diffinitionibus quæ non sunt quasi conclusio demonstrationis,sed sunt(si fuerint manifesta per se)principia demonstrationis,vnam dedit cōditionē diffinitionis, ad hoc vt sit quasi principium.s.vt sit per se nota, & adde secundam,& vt dicat cām. Et si.§posset quis dicere,istæ diffinitiones quæ sunt quasi principium, quando sunt ignoratæ, qūo scientur inquit.& si fuerint ignoratæ,tunc impossibile est vt declarentur esse in diffinito,nisi per argumentum quia. Et dixit.§& sermo eius patet hic. Et cum dixit.§Hic duas remouet dubitationes literæ.secūda ibi. §Neque intendebat.§ Inquit ergo in prima, & cum dixit, modo aūt intentiones diffinitionum sunt quasi cōclusiones.est ergo dubitatio cur apponit ly§quasi§ respondet non intēdebat ꝙ ista diffinitio inducta in anima est conclusio demr̄onis, sed intendebat ꝙ est ex genere istarū diffinitionū,ſm ꝙ tales diffōnes sunt vl'es, & ideo dixit sunt.q.ꝯclones. istæ.n. diffōnes,aut sunt ꝯclones, aut sunt similes diffinitionibꝰ, q̄ sunt ꝯclones. Neque intēdebat.§remouet secundā,posset.n.quis quærere,an diffinitio danda sit vere principium, soluit.d.neq; intendebat ꝙ diffinitio querenda hic, in vnaquaque partium specierum aīæ, est ex diffinitionibus,quæ sunt quasi principium demonstrationis: ita ꝙ sint manifestæ per se,q̄a sunt ignoratæ apud nos,& via ad cognoscendum illas est ex posterioribus, sicut dixit, sed intēdebat ꝙ est ex genere illarum diffinitionū,tales.n.diffinitiones,aut sunt principiū demr̄ationis, aut sunt similes diffinitionibus,quæ sunt quasi principiū demr̄ationis, & tunc præordinat textum,& sermo eius patet. Hic duæ sunt dubōnes: quarum prima est,quænam diffinitio dicitur, & demr̄onis ꝯclo,quæ vero propter quid, & demr̄ationis principium, vel medium. Secunda qō esse pōt, quonam modo diffinitio data, & danda, se habeant inuicem. Ad primam Egidius de Roma insistit,cur diffinitio dicit̄ quia. & ait ꝙ propter duo,vel q̄a imperfectior,vel quia dicit medium in demonstratione q̄a,sicut diffinitio per causam remotam, diffinitio autem dicitur propter quid, quia perfectior, & q̄a est medium in demonstratione propter quid. Amplius secūdum eum diffinitio dicitur demonstrationis ꝯclo, vel quia dicit causam remotam diffiniti, quæ concluditur affirmatiue de diffinitio, vel quia datur per aliquod posterius.Dicitur quoque principium ecōtra, quia medium in demonstratione affirmatiua, & quia concludit causam ꝓximam. vide ipsum hic,quia prolixe. Sed huiusmodi solu. nulla videtur,prima non,quoniam diffinitio data per materiam solam dicitur diffinitio propter quid, & tñ omnibus diffinitionibus imperfectior est. Secunda causa nihil est,qm̄ potius medium specificat demonstrationem, q̄ à demonstratione specificetur,vt Arist. inquit in suis posterioribus.Secunda pars sol.peccat, quoniam affirmatio & negatio sunt duæ species ex æquo oppositæ, ergo sicut dicitur conclusio,quia concluditur in affirmatiua, ita debet dici principium, quia concludit in negatiua. Amplius secunda causa est insufficiens vt constat. Ideo dicendū aliter,ꝙ diffinitio dicitur quia, eo quo dicitur conclusio, & similiter dicitur propter quid,eo quo dicitur principium. dicitur quidem propter quid,& principium quia, vt Philoponus,& Auer.& Alex.inquit in 2.Poster. ꝙ diffinitio potest cōparari ad diffinitum, & ad accidentia quæ sequuntur ipsum essentialiter.si quidem ad diffinitū, sic terminat qōnem quid est,& dicitur quid,si comparatur ad accidētia adhuc dupliciter.Vno modo ad accidentia tm̄ & sic dicitur principium accidentium,si vero ad accidētia, vt inhærent subiecto,sic dicitur propter quid &.medium, qūo ergo diffinitio dicitur propter quid,& quid: & principium demonstrationis constat.Qūo vero dicatur quia, & conclusio expono, dicitur.n.diffinitio quia eo q̄a cū diffinito nihil aliud facit,nisi veram propositionem, nec dicit cām accidentium neque inhærentiæ accidentium,& ideo dicitur quia,& dicitur,eo quia potius computanda est vt syllogismalis,q̄ vt syllogismus,& hoc est ꝙ Auer.inquit, ꝙ diffinitio quæ est ꝯclo,est illa quæ ignota est de diffinito. & cum hoc habet cām quæsitā.Diffinitio propter quid, quæ medium est,est illa quæ est per se nota,& inde dicit̄ principium,& dicens cām accidentium, & inde dicit̄ & propter quid.& sic patet expositio nominum. Ad secundā Auer. rńdet in cōmento,ꝙ data diffinitio est quasi cōclo, danda aūt est quasi principiū. Sed obijcit̄ primo, qm̄ si est quasi ꝯclusio, ergo erit ignotior dāda, & quærens cām à danda, per conditiones dictas,hoc falsum est, qm̄ si ignotior danda,tunc Arist.prius debuit incipere à danda, q̄ à data. Secundo videtur ꝙ danda potius quærat causam à prædicta, q̄ econtra,qm̄ cā formalis,& cā agens sic se hn̄t ꝙ formalis potior cā est q̄ agens,qm̄ finis: & forma idem, non sic agens,modo diffinitio data est per cām formalem (actus enim & perfectio & forma idem) danda per agens cum dicitur principale intelligitur.& hoc argumentū est Alpharabij. Sed dicendum ſm Auer.ꝙ data est tanq̄ conclusio, dāda tanquā medium,& hmōi causa est,qm̄ diffinitio danda dicitur per genus causæ finalis, que potētissima est causarum. Quod vero obijciebatur nihil est, qm̄ actus nō est forma diffiniti,sed subiecti illius, sed bene diffinitio danda est finis diffiniti.Et debes scire ꝙ data est quasi conclusio,pro tanto,quia non dicit cām secundæ,sed potius quærit causam à secunda,non tamen est vere conclusio, quoniam est notior danda, ergo aliquid habet de conclusione.s.quærere causam, & aliquid de medio.s.esse notiorem. Danda habet aliquid de medio.s.esse causam, cur inest prima definitio, & aliquid de conclusione prout ignotior est illa, vt scis.

Dubitationes. *Egidij respōsio.* *Reprobatio.* *Responsio propria.* *Ad primā dubitationem.*

COMMENTARIVM.

HACTENVS de cōmuni animæ definitione, at nūc de aīæ specifica definitione aggreditur:vt oēs expositores tradunt.Sed qūo textus inducendus sit, non facile cōstat.

Expō Them. Themistius(vt in collectaneis diximus)specificam animę definitionem denuo Arist.aggressurum tradit,propter duas causas.Prima quidem est, vt animæ potentias declaret, cum enim è notioribus sit ꝓficiscendum ad ignotiora,& aīa ſm specificam rōnē sumpta, sit notior suis potentijs, iure gratia potentiarum inuestigandarum: rursus definitionem animæ propriam aggreditur. Quod vero anima notior sit suis potētijs,eo patet,ꝙ totum partibus nobis notius est, est autem anima totum potestatiuum, potentiæ vero, partes. Hæc est prima causa. Secunda vero causa est, quia dicta definitio non sufficit pro potentiarum, atque accidentium aīæ vestigatione, est.n.illa cōmunis,dicens ipsarum passionum quia tm̄. At ꝓpria definitio,quā denuo aggressurus est, oīum aīæ passionum ꝑꝑ quid dicit.Vult igit̄ Them. ꝑꝑ has cās Arist. velle tradere definitiones spēbus aīæ proprias grā potentiarū vestigandarum.

stigandarum. Sed dices aduersus Them. (vt Philoponi auctoritate in collectaneis dicebamus,) ꝙ nobile nõ ordinat ad ignobile. Pôt dici nobile ad ignobile ordinari posse secundũ doctrinã, nõ aũt ẜm esse. Sed adhuc dices cõtra Them. processum nalem, qa à nobis notioribus pficiscitur, esse ẜm Arist. ab obiectis ad actus, & ab actibus ad potentias, & à potentijs ad essentiã. Non ergo vr̃ naturale procedere ab essentia aĩæ ad eius potentias. Dici pôt pro Them. ꝙ aĩæ essentia, quæ est definitio: pôt ipsis potentijs comparari vt sub̃m, & cã, & principiũ. & hoc pacto potentiæ sunt notiores essentia aĩæ. atq; eius definitione. & pôt etiam comparari vt totum potestatiuum, & sic aĩę essentia est suis potentijs notior. Hæc pro Them. Auer. aũt & cõplures alij volũt Arist. hic venari specificã definitionẽ vnicuique parti aĩæ, quia definitio assignata, cum sit cõis, non multum prodesse vr̃ ad cognõnẽ propriam cuique speciei aĩæ. Et licet expõnes hæ pulchræ sint, nũc mihi nõ placẽt, non enim cõsonant verbis Arist. vt cõsideranti verba patet. Aliter ergo nunc dicamus non recedẽdo ab his, quæ Auer. dicit, ꝙ Arist. intendit venari nouã aĩæ definitionẽ, & quidem cuique propriam & q̃tum ad hoc bene dixerũt. Them. Auer. & Simpl̃. Procul. n. dubio hæc est intentio Arist. Verum in exequendo hanc intentionem. In hoc tex. primo proponit viam, qua illam venaturus est. Secundo oñdit differentiam inter definitionem assignatam & assignandam. Proponit quidem viam, vt oñdat, ꝙ non eodem modo hanc definitionẽ venatur, quo venatus est cõem definitionem. Illam. n. venatus est diuisione ac põne, hanc venabitur demr̃one, nempe ab accidẽtibus, siue operationibus procedendo ad ipsam. Oñdit vero dr̃iam inter has definitiones, vt ostendat nec primã esse frustra, nec sufficere pro cognitione generis, & spẽrum aĩæ. Circa viam q̃dem, qua illã venaturus est, dicit ex aĩæ operationibus eius definitionem se manifestaturũ esse, & cãm affert ex eo, ꝙ quæ sunt incertiora naturæ, notiora tñ ad nos, ducũt nos ad notiora, & certiora naturæ. Operationes aũt aĩæ nobis sunt notiores, naturæ aũt incertiores: aĩæ definitio assignanda est naturæ notior, & nobis incertior. ergo ad illã ex animæ operationibus est proficiscendum, hæ de via inquit. Qm̃ aũt ex incertis quidem supple naturæ, manifestioribus aũt sup. nobis, certius fit, ꝙ & ẜm rõnẽ, & nãm notius est. hoc enim modo nobis via innata est procedẽdi in doctrina, & sup. operationes animæ nobis notiores sunt, naturæ vero incertiores, aĩæ vero definitio cõtra est naturæ notior, nobis aũt incertior, ex his quasi assumptis, vt inquit, tẽtãdum est iterum sic hoc est ab operationibus de ipsa aĩa aggredi, assignando, s. ex operationibus aliam aĩæ definitionem. Ex his apparent dr̃iæ viæ; quã ad assignandam definitionẽ est venaturus, à via, qua priorem venatus est: illa enim fuit diuisio atque compositio; hæc est syll̃s, siue demr̃atio quia. Hæc de via, quo vero modo assignata definitio, & assignanda differãt, declarat, & vult ꝙ assignanda definitio sit causalis, & dicat propter q̃d siue cãm eius, quæ assignata est. At assignata, cum non sit cãlis, non dicitur propter quid, sed qm̃, vel q̃a. Philoponus tñ 2. Poster. dicit duplicem esse rei definitionem, formalẽ, & causalem, Arist. formalem definitionem appellat aliq̃n, definitionem quia res est, vel qm̃ res est, aliq̃n definitionem, quid res est. Causalem vero aliq̃n causalem, aliq̃n propter q̃d. Verũ assignan do hanc differentiam, duo simul cõplexus est, dr̃iam. s. harum definitionum, & cãm cur denuo cãlem hãc definitionem aggressurus sit, & inquit. Non. n. solum qm̃ est: oportet definitiuam rõnem ostendere, sicut plures terminorũ . i. definitionum dicunt, vtpote oẽs illæ quæ sunt formales, & dicentes quid tm̃. Sed (vt inquit) oportet etiam inesse, & in re demõstrare, vt faciunt cãles definitiones: supplenda est ratio, sed hoc pacto est definitio: quæ assignãda est; siquidem prior tm̃ quia est, siue quid est dicit, vt quasi conclusio, definitio vero assignanda est cãlis, quia pp quid, & vt principium demonstrandi prior est de animabus. Ecce q̃õ simul inter has definitiones dedit differentiam. & declarauit necessitatem assignandæ definitionis. Ex his patet differentiam definitionum harum non esse respectu affectionum animæ, vt Them. innuit, quia vtraque respectu affectionum animæ est causalis: sed hæc differentia est earum definitionum, vt comparantur inuicem. nam prima, cum non sit causalis. dicitur esse vt conclusio, & quoniam est, & quid est, & formalis eius: quod definitur. Secũda vero quia est dicens cãm primæ cur prima inest animæ, vt videbitur, dicitur causalis, propter quid, & vt demonstrationis principium. Quia Arist. accepit hanc definitionũ differentiam, & non est clarum quid nam definitio causalis sit, quidúe formalis, ideo exemplis differentiam hanc explanat, & inquit. Nunc aũt rõnes, quæ sunt de numero terminorum ac definitionũ. s. quæ sunt, vt conclusiones, hæ sunt vt quid est tetragonismus, hoc est quid est quadratum, respondet, & inquit, est orthogoniũ. i. figura rectangula æq̃lateralis æqualis ei figuræ, quæ græce dicitur heteromece, latine altera parte longior, totus enim tetragonismus, A, B, C, D, æqualis est ei figuræ, quæ est altera parte lõgior, E, F, G, H, quorũ enim dimidia sunt æqualia, & tota sunt ęqualia. Hæc est prima tetragonismi definitio, quæ est formalis. vt conclusio, & dicens quia tetragonismus est talis. est enim talis tetragonismi terminus siue definitio rõ conclusionis, siue vt similitudo conclusionis. Dicens aũt, qm̃ tetragonismus est mediæ inuentio, rei cãm. i. prioris definitionis cãm dedit. Secundam definitionem sic intelligẽs, tetragonismus in magnitudine est figura cõstituta ex media linea proportionali inuenta inter maius latus altera parte longius & latus minus. Hac. n. inuenta mox tetragonismus altera parte longiori æqualis erit. Harum definitio prima persimilis est primæ aĩæ definitioni, vtraque. n. est formalis dicens quid, & qm̃ est talis figura & veluti cõcl̃o. Secunda vero est similis secũdæ, quia vtraque est cãlis, dicens pp quid, veluti ꝺc̃onis principium. Qualis igitur sit diffinitio assignanda, & q̃õ differt ab assignata, ex hisce patet. Sed occurres ꝙ assignanda definitio nõ est vna, sed tres, & quidem diuersæ, quarũ nulla cõuertitur cũ cõmuni definitione: ergo nõ potest altera alterius esse vt cã. Dicẽdum ꝙ definitio assignãda est tres, & est vna. Tres quidẽ simpl̃r, q̃a alia est intellectiua aĩæ, vt principium intelligendi, sensitiuæ alia, vt principium sentiendi, vegetatiuæ alia, vt principium vegetandi, vna vero oẽs sunt, sub disiunctione, est. n. anima principium intelligendi, vel sentiendi, vel vegetandi, quæ vt sic conuertitur cum priori. Hæc igitur est illa, quæ est pp quid, cãlis, & vt principium, definitio vero assignata est illa, quæ est dicens quid, dicens qm̃ anima est talis, formalis, & vt conclusio. Quæ vero dicuntur in collectaneis, ad mentem Auer. bene dicta sunt. Pro veritate vero hæc diximus.

Dicamus igitur hinc, considerationis initio sumpto animatum ab inanimato vita seiung. Atque cum multifariam viuere dicatur, etiam si vnum tantum istorum insit, viuere illud dicimus cui inest, vt intellectus, & sensus motus loco ac status, & insuper motio nutrimento accommodata, & accretio decretione. ARGYR.

Dicamus igitur principium considerationis rei accipientes, determinari animatum ab inanimato ipso viuere. Multipliciter autem ipso viuere dicto, si vnum aliquid horum insit solum: viuere ipsum dicimus: vt intellectus, sensus, motus & status secũdum locum. Adhuc motus qui est secundum alimentum, & decrementum, & etiam augmentum. Tex. cõm. 13.

COLLEC. Tex. cõm. 13. Expositores inquiunt quòd cum Arist. regulam diffinitionis assignandæ tradidisset: nunc exequitur, & primo genus venatur cuiuslibet speciei dandæ, & probat ꝙ anima est principium viuendi hoc modo. Id quo differt aĩatũ viuum ab inanimato, principium est viuendi. Sed aĩa differt animatum ab inanimato. Ergo anima est principium viuendi. & sic habetur genus commune omnibus speciebus, vt declarabitur. inquit Aristot. igitur dicamus nos accipientes principium intentionis nostræ propositæ, aĩatũ. i. viuũ determinari. i. differre ab inaĩato in viuẽdo. i. pp aĩam qua animatum viuit: & hic est minor, & dixit accipientes principiũ qm̃ genus rei est pricipiũ elemẽtale eius, vt di-

Margin notes: Dubitatio contra Them. obiectio. — Defensio. — Auer. expõ. — Expositio dilucida. — Qua Philoponus. — Quæstio. — Solutio.

ctum est in meta.erant aūt in maiori viuum, & nō viuum, similiter & in minori,ideo ꝓ declaratione maioris, & minoris exponit quid sit viuum. & inquit ipso viuere dicto multipliciter vel æquiuoce,vel analogice,vt dicā,& si vnū aliquod horum insit solum, viuere ipsum dicimus. est ergo viuum id cui inest aliquod quatuor dicendorum.& exponit illa quatuor exēplo.d.vt intellectus,sensus, motus, & status ſm locum,adhuc aūt motus ſm alimen.&c. quid igitur sit viuum palam, & quid non viuum patet ex hoc, & sic maior & minor manifeste sunt ex his.

Commen 13. CVM notificauit.Auerro.proponit recapitulationem oīum dictorum & sermo, videlicet, secunda ibi { Dicamus igitur } exponit literam. Vbi debes scire ꝙ Auer. aliter velle videtur Arist.intelligere q̄ prædicti, ſm enim Auer.Syllogismus Arist.debet sic componi, oē aīatum viuit,hoc.n.ponit cum.d.aīatum determinari ab inanimato in viuendo, sed omne corpus cui aliqđ quatuor dicendorum inest: est aīatum, ergo oē corpus cui inest aliqđ dicēdorum viuit.Et iste.{ Enumerat genera actionū quibus viuens dr̄,& sermo patet.quę sit differētia expōnum patet.

Qōnes. Sed occurrunt qōnes,prima cum intendat concludere aīam esse principium,cur non apposuit differentiam inter aīam & non animam, magis, q̄ inter aīatum, & non animatum? Secunda positio est,qm̄ Pla. viuere & moueri ꝓ eodem habet, vtrum ergo anima sit seipsa mobilis,& corpus per animam,sicut seipsa viuens & corpus per animā. Tertia an viuere dicatur multipliciter,& qua multiplicitate.s.an æquiuoca, an analoga. Quarta & vltima cum appetere sit opus aīæ, cur sicut enumerat ītelligere & mouere, non enumarat appetere? dicitur ergo Arist.diminutus. Ad primam dico ꝙ quemadmodum Arist.declarat naturam', primo oportet declarare ens naturæ,vt inde trāseat ad naturam, sic & hic.notius.n.animatum est anima, & ideo ab animato vt visum est. Ad secundam dicendum ꝙ mobile per se potest capi dupliciter sicut & viuens,vno modo quod ſm suam essentiam efficit vitam,& sic anima dicitur mobilis per se & viuere. alio modo quod recipit, & sic corpus dicitur mobile & viuens. Ad tertiam inquit Simp.ꝙ viuere dicitur multipliciter.i.analogum,& non satis exponit quomodo, ideo arguo contra eum: analogum est causę & canto,sed nullum viuere causa est alterius:ergo ibi non est analogia. Ideo dicendum ꝙ viuum quoddam est analogum. verū debes scire quod analogata sunt duobus modis, secundum suas naturas, & ſm naturas cōtentiuorum, modo in proposito,& si opera vitæ non sint analoga ſm se, sunt tñ per naturas contentiuorū,qm̄ animæ sunt analogatæ, quia vna continet potestate alteram modo quo declarabitur loco eius. Ad quartam S. Tho. ait ꝙ licet.v.sint opera: tamē gradus vitales quatuor.sunt enim quinque opera & per consequens.v.potentiæ: quatuor gradus,& tres animæ, vt loco eis dicam. Sed hoc stare non potest,primo, qm̄ Aristo.& Auerro.enumerant opera in summa vt oēs etiam expositores monstrāt.Secūdo qm̄ regula venādi diffinitionē est ab oīibus,quare &c. Ideo aliter dicendum ꝙ quatuor sunt opera mutuo nō se inferentia. & modo appetere mutuo se infert cum sensu

Commen.39. & intellectu,vt Auer.ait.12.meta.

COMMENTARIVM.

OMNES expositores conueniunt,ꝙ proposita intentione,& declarata methodo seruanda pro inuentione no-

1.Expō. uæ definitionis,nūc exequatur.Verum de expositione huius tex.non oēs concordant. In collectaneis auctoritate græcorum expositorum diximus ꝙ Arist.nunc per dictam methodum,quæ erat demonstratio quia, probat genus,ex quo definitio assignanda componitur.s.ꝙ aīa est principiū

Secunda. viuendi. Secundo potest exponi ꝙ Arist. premittat hāc suppositionem:oē corpus, cui aliqua vitæ operatio inest, vtpote aut intelligere,aut sentire,aut moueri,aut nutrire, est viuens.Quam suppōnem probat hoc pacto, oē aīatum viuit, oē corpus cui aliquod vitæ opus.s.eorum,quæ diximus,inest,est animatum,ergo oē corpus,cui aliquod vitæ opus eorum,quæ diximus, inest, viuit,quæ conclusio fuit suppositio.De syllogismo videtur tangere maiorem, cum inquit.Dicamus igitur accipientes pro principio considerationis rei propositæ, hāc maiorem.s.determinari animatum ab inanimato ipso viuere, per quā propositionē vult habere,oē animatū viuit,quia si ipso viuere differt ab inanimato,ergo oē aīatum viuit. Hæc est maior, Cōmiscens vero minorem cum cōclusione.s.ꝙ oē corpus,cui aliquod quatuor dicendorum inest,sit animatum,concludit, & inquit.Multipliciter autem ipso viuere dicto,quo inexistente corpori, corpus est animatum,vt fuit minor,concludetur,quod si vnum horum inest solū,ipsum viuere dicimus. Hæc est cōclusio & suppositio. Exponit aūt illa quatuor, per exemplum,& inquit, vt intellectus, sensus, motus & quies ſm locum,& quartum est motus,qui est ſm alimentum & decrementum,& etiam augmentum. Hęc.n.sunt, quorum quouis corpori alicui inexistente, dicimus illud viuere,& per intellectum & sensum intelligere, & sentire

3. Expositio. intelligit.Fortasse facilius legi potest: ꝙ Arist præmittat duas suppositiones,prima quidem, ꝙ animatū differat ab inanimato ipso viuere:quatenus animatum viuit,inanimatum vero non viuit. Secunda suppositio est,ꝙ cum ipsum viuere dicatur multipliciter: cuicunq; illorum modorum inest,illud corpus dicimus viuere.Has suppositiones non probat,sed accepit,vt principium cōsiderationis rei proposite, nec ab ratione, quia ab antiquis nihil accepit nisi hæc duo.Ad quid vero seruiat prima suppositio,est res dubia.Qūo vero secunda seruiat proximo tex.videbitur. Et licet prima non seruiret ad syllogismum: seruit tamen ad expōnem terminorum, quibus vtetur.per eam.n.scimus, quid animatū sit,quidúe inanimatum, possumus etiā scire nomen animæ,vnde proficiscitur, quia scimus eā sic dici, quia est principium,quo differt viuēs,& animatum ab inanimato,& alia plura,vt dicemus, ex illa suppōne poterimus habere. Magna quæstio est,quia operationes animæ

Quæstio. sunt quinque,gradus animatorum quatuor.potentiæ quinque,& animæ tres. Sunt quinque operationes,quia intelligere:sentire,appetere,moueri localiter,& nutrire,quinque sunt & potētiæ pro numero operum.s.intellectiuum, sensitiuum,appetitiuum; motiuum,nutritiuum, quatuor gradus vegetatiuum, sensitiuum, motiuum: nutritiuum, tres vero animæ,vegetatiua:sensitiua,& intellectiua.hinc quæstio nō parua est primo, cur dixit opera vitæ esse quatuor.secundo cur opera quinque, & gradus quatuor, & animæ tres. Verum quia de his dicemus postea, nunc satis sit indicasse locum. Ea.n,quæ diximus in collectaneis ad has dubōnes,vera sunt,sed nō euacuant oēm dubōnem.

ARGYR. *Quapropter & vniuersæ plantæ videntur viuere.quippe cum videantur in seipsis vim habere talem atque principium, quo,ad contraria loca tam incrementa quam decrementa suscipiūt.non.n.sursum quidem accrescunt,deorsum autem non accrescunt, sed ad vtranque similiter differentiam & omni ex parte semperque nutriuntur, & eo vsque viuunt quousque possunt alimentum accipere.*

Tex: cōmē.14. Vnde & vegetabilia omnia videntur viuere. Vnr.n. in seipsis habentia potentiā,& principiū hmōi, per qđ & augmentū,& decrementū suscipiunt ſm cōtraria loca. Non.n.sursum quidē augent,de orsum aūt non,sed similiter in vtroq;,& penitus alūtur: & viuunt in fine, quousq; vtique possunt accipere nutrimentum.

COLLEC. Tex.cōm.14. Secundum expositores conclusio posita fuit, omne viuum est. id quod includit principiū alicuius quatuor operum. Tunc Aristo.addit minorem: & infert conclusionem, & primo conclōnem.d. { Vnde & vegetabilia oīa vnr viuere. } Hæc est conclō.Deinde accepit minorem.d. { Vnr autē in seipsis habentia potentiā & principium huiusmodi per qđ augmentū & decrementū suscipiūt ſm cōtrarios locos.} Tunc suppleas maiorem,oē includēs principium augmenti,& decrementi secundum contrarios locos viuit,& sic patet ꝯclusio præposita. Non enim { Quia posset quis dicere motum nutritionis non esse motū animæ.& per ꝯñs potest negari maior. erat.n.omne includēs principium augmenti & decrementi secundum contrarios locos viuum hoc inquam negari pōt:fingendo (sicut Emped.ait)augmentationem fieri ab elntis,& non ab aīa, vt posterius

vt posterius dicet. ideo hoc remouens syllogizat, nutritionem esse motum aiæ,& non naturalem sic, omnis motus p se ẽm omnem differentiam positionis est motus aię. Tunc apponit aliquid ex quo accipere potes minorem, & inquit. Non.n.quęcũq; aluntur & viuunt in fine.i.vsq; quo accipiunt vel accipere pñt alimentum, sursum quidem augentur:deorsum aũt non:sed similiter in vtroque, est ergo minor sed motus nutritionis,& aliméti, & augméti,& decrementi, est ẽm omnem dĩam positionis. Tunc repetas maiorem pro ↄclusione.i.ergo motus augmenti, & nutritionis est motus aiæ. Debes scire (vt Them.inquit) ꝙ ab ea vi:quã vegetatricem appellamus.i.augmentatiuam vel diminutiuam,rõ vitalis absoluit,huiusq; potissimum parte ea quæ nutrit. pleraque.n.& aïalia & plantæ viuunt, quæ tñ neq; augentur amplius, neq; sobolé vltra pariunt. ideo Aristo. addidit in litera quousque possunt accipere nutrimentum,aluntur,& viuunt in fine: non tamen oportet ea semper augeri aut diminui, cum quandoque animalia cõsistant:vt tertio elucebit de anima:neque semper ꝓcreant: vt in tempore senij: vt Aristo. inquit.

Commen.14. QVIA vita. Primo proponit causam cuiusdam quæsiti apud expositores. erat.n.quæsitum apud eos,cum aïalia viuant. Amplius & hoíes & plantæ,cur potius syllogizet vegetabilia viuere per hoc ꝙ principium continét aliméti, q̃ animalia & hoíes,hoc inq̃ Auer.absoluit & inqt. § Quia vita magis latet § in motu nutriméti & augméti,& diminutionis q̃ in alijs actionibus: incepit declarare:ꝙ ista actio, .s. vegetari, attribuitur aïæ.Et ꝙ magis lateat,patet,plebs .n.nõ credit fructices viuere: cum ea viua credant,q̃ sensu constituta sunt tñ, vt opinantur.est ergo sol.quæsiti: magis de plantis q̃ de aliis viuere ꝓbauit: qm̃ magis in eis latet. Expositores græci aliam huius quæsiti reddunt cãm: plantatiuum.n.oĩbus inest,& iõ si plantatiuum vitam ↄstituit: vr̃ de oĩbus alijs viuere ꝓbatum erit. solum ergo de plantis id ꝓbat,qm̃ & de alijs ex hoc relinquet̃.Et tu eligas qđ tibi melius. Quia impoſe. § Accepit nutritionem esse motum aiæ,quod & nunc ꝓbat:qm̃ vel motus aïæ:vel nãę, non nãæ: qm̃ impossibile est attribui virtutibus.i.formis elementorum:ex quibus cõponuntur corpora: quę agunt actiones nutrimenti & augmenti. Et qa motus § syllogizat plantas viuere, & primo præaccepit conclusionem.d. § Et quia motus nutriméti,& diminutionis numeratus est apud nos in accidentibus animati, opinamur ꝙ omnia vegetabilia sint viua. § Est ergo conclusio oĩa vegetabilia viuunt.Deinde accepit maiorem & inquit. § In quibus videmus existere principium quo agunt motũ diminutionis,& augmenti in duobus locis ↄtrarijs.s.superius & inferius. § Est ergo maior, quæcũque principium cõtinent augmenti &c.secundũ oém positionis differentiam viuũt. Et probat hoc per inductioné & inquit. § Corpus.n.simplex, aut compositum ad vnam partem mouetur,qm̃ si simplex fuerit,mouebitur aut superius,aut inferius,si cõpositum.i.mistum mouebitur secundum elementum dominãs. § & hoc motu naturali: ergo neque simplex mistum mouetur secundum omnem differentiam positionis motu naturali,relinquitur ꝙ solum viuum continet principium motus ẽm omnem differentiam positionis. Et quia. § Accipit nunc minorem.d. § Et quia corpus augmentabile videtur moueri ad vtranque partem ab eodem principio.s.ramos & radices,necesse est vt hoc principium sit neutrũ neque graue neque leue,& tale dicitur anima. § Et sic patet syl'́s. Et quia. § Posset quis ambigere ꝙ sit nutrimentum ab anima, augmentum non: qm̃ vnum inq̃tum vnum non nisi vnum facit. Hoc remouet.d. § Et quia augmentum est perfectio .i.finis actionis nutritiuæ, fuit necessarium vt principium quod agit nutrimentũ esset ex genere eius quod egit augmentum. Syllogizat ergo in hunc modum, finis: & ordinatum in finem ab eodem aguntur principio, vt pro nunc supponitur tanquam concessum ab Arist. in lib.de animalibus & à priori in lib.de intellectu ostensum est. Tũc accepit minorem, sed augmentũ finis est nutrimenti. nutrimentum.n.augméti gratia. vt in secundo accipitur Meta. ergo principium nutrimenti & augmenti erit necessario anima,& ideo non dicitur animal viuere dum augetur:sed dum nutritur tñ: qm̃ nõ semper nutritio est cum suo fine. cum dicetur ꝙ impoſe est duas actiones ab vna prouenire virtute: sol.constat: id nãque intelligi habet de operationibus inuicem non ordinatis: sicut id quod tendit in finem,& finis. Sed replices contra: qm̃ saltem nutritio non ordinatur in diminutionem. ergo saltem diminutio & nutritio à diuersis fient principijs. Dicẽdum diminutionem non esse actionem,sed priuationem actionis:ideo ab eodẽ agente per accidens prouenire possunt, quẽadmodum salus,& nauis submersio, præsentia enim salus, absentia casus. sic & per diuersas dispositiones diminutio, & nutritio fiunt vt in libris medicorum explicatur.

Ambiget quis an nutritio sit motus naturæ,seu naturalis,an animæ,seu animalis quemadmodum hic determinatum est. Q꞉ naturæ medici arguunt primo: motus, ante quem nulla præuenit cognitio motus est naturæ.Secundo omnis motus animæ in circulo fit tñ: sicut Auer.2.cœli. & in lib.d.d.& in 2.cap.de substantia orbis. Et hoc rationibus Plotinus in lib.de motu circuli satis syllogizat: vide, sed motus nutritionis non in circulo fit tñ,vt Aristot.ait. Amplius quod fit in nobis:etiã nolentibus: naturale: ꝙ.n. natura fit:aliter non assuescit:sed hmõi motus fit: etiã nobis nõ volentibus vt cõstat sensu: ergo & hic motus à nã quidẽ:nõ ab aïa fiet. Peripatetici hoc destruũt, oĩs motus nãlis, qui fit à natura:est motus in sursum vel deorsum,vt etiam Auic.probat in 9.naturaliũ. & in 9.Meta.& Auer.in cõmẽ. probauit:tã de motu corpori simplicis: q̃ misti.Sed motus hic nõ in vnũ tñ terminũ,ergo & hic motus nõ naturæ erit tñ. Potest ergo dici cũ Peripateticis,& melius: pro quibus debes scire: ꝙ motus aïæ duobus modis fieri põt:vno modo sine instrõ absolute, quẽadmodum motus cœli, neq;.n.musculis,neq; tibijs vtitur cœlũ, vt moueat̃, vt ↄstat.Alio modo p aliquod instrumentum: & hoc amplius dupl'r, vno modo p id instrm̃ obediens imaginationi & appetitui,quẽadmodũ motus aïalis: mouet̃.n.prout musculi & alia imaginationi obediunt. Secundo modo prout .i.penitus irrõnale,nec obediens imaginationi: vel appetitui,& sic motus nutritionis fit. non.n.nutrimur vt imaginamur,sed vt calor:& alia agũt. Tũc ad argumenta medicorũ sol.constat. Maior.n.primi debet sic intelligi, motus ante quẽ nulla pcedit cognitio: neque est ẽm oẽm dĩam põnis.Minor modo subaddẽda falsa. Ad scđam dicendum ꝙ maior intelligi debet de motu aïæ primo modo, cuiusmodi minor peccat.Ad tertiã etiã maior addi debet,qđ fit in nobis etiã volentibus, & cũ hoc nõ ad oẽm differẽtiam põnis fit à natura,vt ↄstat.& sic minor nulla, possunt perfecte, & medici,& Philosophi concordari, ex distinctione præposita. Et tu hoc facias si placet.

Quæstio an nutritio sit motus naturæ vel ab anima.

Commen. 3. Disputatione 14. & 13.

Cap. 3.

COMMENTARIVM.

NON leuis fuit mihi pñtis textus inductio,primo quia Arist.videtur probare vegetabilia oĩa, quæ græce dicũtur Phyomena,viuere,cui rei cãm Auer.assignat, ꝙ illa viuere non sit oĩbus manifestũ, ex alio vr̃ probare aĩam vegetabilem esse viuẽdi principium,quo plãtæ viuunt.vt diuus Expositor exponit,quæ expõ ad rẽ vr̃. Sed oĩbus hincinde consideratis,nõ recedẽdo ab his:quæ in collectaneis dixi, arbitror Arist.probare,hãc ↄclusionem, oĩa vegetabilia viuunt,partim quidẽ ex secunda suppositione,quæ proximo textu posita est: partim noua rõne, quã in hoc textu subscribit.nec ab rõne cõclusioné illã probare debebat, primo qa nõ oĩbus apparet vegetabilia viuere vt Auer. dicit. Secundo qa probata hac ↄclõne ꝓbatũ relinquet̃ cætera viuere.vt aïalia,& hoíes. Tertio qa suo loco,& tpe ex hac ↄclõne ꝓficiscet̃ ad probãdam definitioné: quã proposuit. Est ergo textus ↄclõ,oĩa vegetabilia viuũt, hæc ↄclõ ex secũda suppõne deducit̃,suppositum.n.erat,id oẽ viuere, cui aliqđ illorũ quatuor inest, at cũ vegetabilibus aliquod illorũ,quatuor insit:vt nutritio,sicut oĩbus patet, in re seq̃t̃ ea viuere. Non ↄtentus hac probatione ex suppositis iterũ secundo ꝓbat,qa oẽ includens in seipso principiũ quo crescit,& nutrit̃ p oẽm dĩam põnis, viuit, oia vegetabilia in seipsis includũt hmõi principiũ, ergo viuũt. Quo vero ad verba attinet, dixit § oĩa vegetabilia § quia vt Simpl.inquit. Propter vitæ impfectioné,quę illorũ est,fuit opus p-

Phyomena vegetabilia.

Expõ vera.

suadere ea viuere,& quidem de omnibus hoc dixit, qa de omnibus vita ignota est,dixit.§Insuper potētiam & principium§qm̄ nonnulla vegetandi potentiam habent,'vt semina,quæ tamen non habent vegetandi principium,nō.n. hn̄t animam, qua vt principio vegetentur. Præterea dixit §per contraria loca.§nam aliter natura', aliter aīa est motus principium.Natura quidem motus principium est ſm vnam loci differentiam,anima vero ſm omnem, quo argumento, fit, vt nutritio ipsa non naturalis, sed aīalis motus sit.Præterea dixit§Et penitus aluntur & viuunt,quousque vtique pn̄t accipere nutrimentum. & non dixit erescūt & generant,quousque vtique pn̄t accipere nutrimentū, quia (vt Them̄.asserit)vegetabilia vsque ad finem vitæ enutriri & viuere pn̄t,non tamen crescere,aut generare. Ex his patet nutritionem ipsam esse motum animalem & non naturalem.Medici vero ɔtra asserunt nutritionem ipsam esse motum naturalem,insuper & virtutes etiam, quibus enutritio perficitur vt attractiuam, expulsiuam, digestiuā, retentiuam,& id genus naturales esse affirmant. Probant autem hæc,Tum quia nutritio fit nulla præcedēte cognitione,Tum etiam quia fit nullo præcedente appetitu animæ: imo aliquando nobis nolentibus,nec cognoscentibus.At peripatetici vt Arist.hic,& Auer. & Auic.6.naturalium,& 9.Meta.probant eum motum non esse naturalem, quia est secundum oēm differentiam positionis. Præterea Auer. argumētatur quia si erit nutritio motus naturalis, erit aut ab elēnto,aut à misto:nec sic,nec sic, quia erit aut sursum, aut deorsum tm̄.Quidam diceret, ꝙ motus nutritionis est aīæ:non tamen animalis,quia non sequitur, hic motus est animæ. ergo est motus animalis.Sed hec responsio friuola esset,quia omni abstracto correspondet concretum, ergo si est motus animæ,erit motus aut aīalis: aut animasticus:& idem est.Pn̄t ergo physici,& medici cōcordari: qm̄ motum aliquem esse animalem, siue animasticum, pōt intelligi aut de re,vtpote:quia illius principium ſm rem est anima proprium & per se:& hoc pacto physici loquuntur. Aut potest intelligi de modo vtpote, quia anima agit illū modo:quo motus animales fiunt,mediante.s.deliberatione,& preconceptione,& appetitu sensitiuo, & sic medici dicerent eum non esse motum animalem,aīa.n.nutrit nulla præconceptione aut deliberatione, aut sensitiua appetitione præmissa,quare erit naturalis de modo. Rursus dici potest medicos voluisse eum motū,& eas virtutes esse naturales,comparatione cæterarum virtutum,& motuum,q fiunt ab alijs virtutibus.Nam oēs motus: qui ab aīa proficiscuntur mediantibus quibuscūque instrumētis,sunt animales:animastici,& animæ,vt motus systoles & diastoles, quos Galenus appellat vitales:& motus nutritionis,quos appellat naturales:& motum localem & sensum,quos appellat animales,oēs enim hi, & virtutes deseruientes his, cum sint aīæ,sunt animastici,animales,& aīæ. Verum comparatione inter eos facta:virtutes & motus, qui spectant ad animam nutritiuā,Galenus asserit esse naturales, quia fiunt ab aīa sine præcognitione sine appetitu sequēte precognitionem,& sine deliberatione sequēte appetitum: & sic quia magis cæteris assimilantur naturalibus,naturales appellat.Motus vero:& virtutes,quæ spectāt ad aīam,quæ mouet cor,& arterias:appellat vitales, quia per ipsos magis q̄ per cæteros iudicamus animalia,quorum sunt: viuere. Motum vero de loco ad locum & sensum, & virtutes quibus hæc perficiuntur,Galenus appellat animales:ꝙ illis depræhensis magis quàm per cæteros iudicamus animalia,quorum sunt:animalia esse, tamen absolute hec oīa dicuntur motus & virtutes animæ,animales, & animasticæ,& sic Ph̄i & medici non aduersantur.Sed dices per vitales motus non modo viuere iudicamus ea:quorum sunt, sed esse animalia.

An nutritio sit motus aīalis.

Cap.3.

Dicendum hoc esse per accidēs,& gratia materiæ,quatenus idem est id,cuius illi motus sunt,& aīal.Formaliter tn̄ & per eos iudicamus ea,quorum sunt,viuere potius.

ARGYR. *Atque hæc quidem vis à cæteris seiungi separarique potest, cæteræ autem in ipsis mortalibus, ab ista nequeunt separari.Quod quidem, in ipsis perspicitur plantis.nulla enim prorsus in ipsis, vt patet, alia præter hanc, animæ potentia atque officium inest.*

Separari aūt hoc quidem ab alijs, possibile est. Alia autem ab hoc, impossibile in ipsis mortalibus, Manifestum est aūt in his, quæ vegetantur, nulla enim ipsis inest potentia alia animæ. *Tex. cōm.15.*

COLLEC. *Tex.cōm.15.* Quatuor enumerauit opera,quorum quodlibet viuum constituere demonstratum est: nunc ordinem illorū quatuor præponit,& syllogizat vegetatiuū esse prius alijs'sic, ꝙ potest esse sine alijs:& alia non sine ipso, prius est illis: hæc enim diffinitio prioris. Tunc minorem accepit & inquit§autem§pro sed §hoc§.i.vegetatiuū separari ab alijs possibile est§autem§pro sed alia tria ab hoc impoſe,in rebus mortalibus.tunc addas ɔclōnē, ergo vegetatiuum est alijs prius. Minorē exēplo oñdit.d.Manifestum est aūt in his quæ vegetantur:neque.n.vna.i.neq; est aliqua alia potētia aīæ in his sup.nisi vegetatiuum,vt sensu constat.

CVM narrauit. Hoc commentum patet præter hoc, §& dixit hoc.§vbi Auer.ponderat verbum Arist.§in rebus mortalibus.§Inquit enim & dixit hoc, quia corpora cœlestia manifeste videntur intelligere,& moueri,sed non nutriri,neque augeri:neque sentire. ideo dixit in rebus mortalibus cum declaratum est hæc nō esse mortalia.Hic mouet quæstionem: primo an corpus cœleste viuum sit. Secundo an possit dici intelligens, sunt.n.qōnes istæ ambæ arduæ & difficiles. & hic eas non scribo, qm̄ de verbo ad verbum scripsi in libro destructio destructionum disputatione tertia solutione dubij decimitertij. Et tu vide, qm̄ nolo ponere caput in capite,vt ne superfluus videar. *Commen.15.*

COMMENTARIVM.

DEDVXIT ex suppositionibus,& probauit nona ratione omnia vegetabilia viuere.At nunc ostendit id, quo vegetabilia viuunt esse prius cæteris, quibus cætera viuentia viuūt.Argumēto,videlicet,ꝙ esse potest sine alijs, quibus cætera viuunt, cætera aūt per quæ alia omnia viuunt, non sine ipso.hoc autem ostendit exemplo scriptum: quibus nulla alia vis inest,nisi vegetaria,& tamen viuunt. Ex his apparet ordo in ipsis animabus, quæ sunt tres, in ipsis gradibus,qui sunt quatuor, & in ipsis potentijs, quæ sunt quinque: est enim prima animarum vegetaria: est primus graduum vegetatiuus, est prima potentiarum vegetaria. Et huius ordinis in his omnibus causa est, ꝙ opus ipsum: quod est vegetare,cæteris operibus prius est.

Ordo aīarū gra duum potentiarum operum.

Sed quæres an Arist.ordinem posuit in potentijs, an in animabus. Them̄.& Auer.intelligunt hunc ordinem esse in virtutibus, siue potentijs. Thomas & Simpſ. inter formas,siue aīas.Ego vero dico Arist. non determinare quid intelligat,p id,quo plantæ viuūt,cū ait illud esse prius cæteris.Solū.n.asserit id, quo plantæ viuunt in rebus mortalibus esse cæteris prius,quibus alia viuūt, quicqd illud sit, siue virtus,siue aīa,siue quodcūque, postea vero text.illo. §Sēsus aūt primus§quid intelligat:exponit. Quo vero ad verba attinet,Arist.addit.§In ipsis mortalibus§hoc,quo viuit viuēs esse prius,qa de immortalibus,id, quo immortalia viuūt,est id,quo intelligāt,vbi est id,quo intelligūt sine alijs,vt Them̄.Simpſ.& Auer.dixerunt. Ex his:quæ Arist. & expositores dixerunt, satis colligit̄ corpora cœlestia viuere.Quod in cōpluribus alijs locis satis notauimus,presertim libro destruct.destructionū.Colligit̄ dico cœlestia corpora viuere,vna aīa,& duobus gradibus vitæ,'& tribus operibus vitæ,tribusque potētijs, viuūt.n.aīa intellectuali,quę intelligētia dicit̄,& ita vna aīa, duobus vero gradibus vitæ,qa intellectiuo,& motiuo, non aūt viuunt gradibus sensitiuo:& vegetatiuo,viuūt tribus vitę oꝑibus, quia ipso intelligere,appetere, & moueri, tribus denique potentijs,quia viuunt potentia quæ est intellectus, potentia quæ est voluntas,potentia,quæ mouet.Qua rōne fit,vt nō viuant vitam oppositam morti, quā vitam viuunt plantæ, & mortalia animalia,nec viuunt vitam,quæ est permansio aīæ nutritiuæ in calido naturali,de qua vita,& morte Aris. loquitur in libro de morte & vita, viuunt ergo vnica anima: duobus vitæ gradibus ac vitæ operibus tribus, tribus etiam potentijs aīę,vt Auer.exponit.12.Meta. Vtrum vero

Quæstio quem ordinem Arist. posuit.

Quod corpora cœlestis viuant & intelligant. Disputatione tertia in solutione dubit.13.

Commen.39.

vero viuant anima perficiente cœlum, an cœlo asśiſtenti, quæſtio eſt ſpectans ad librum de cœlo.

ARGYR. *Viuere igitur ob hoc principium viuentibus competit. Animal autem eſt, ob ſenſum primo. nam & ea quæ nõ cientur motu, nec mutant locum, ſenſum aũt habent, non ſolum viuere dicimus, ſed etiam animalia nuncupare ſolemus.*

Tex. cõmẽ. 16. Viuere quidem igitur propter hoc principium ineſt omnibus viuentibus. animal aũt propter ſenſum primo. Etenim quæ non mouentur, neque mutãt locum, habentia aũt ſenſum aĩalia dicimus, & nõ viuere ſolũ.

COLLEC. Tex. cõm. 19. Cum enumerat ordinem horum, ponit differentiam, & inquit. Viuere quidem igitur propter hoc principium. ſ. vegetatiuum eſt in omnibus viuentibus. eſt ergo viuum tantum propter vegetatiuum, aĩal autem propter ſenſum primum. i. tactum. eſt ergo differentia, qm̃ vegetatiuum, conſtituit viuum, ſenſitiuum conſtituit aĩal, hæc ergo eſt differentia. Etenim§ Quia quis poſſet dicere, animal non tantum ꝑ ſenſitiuum conſtitui, ſed etiã per vegetatiuũ, & motiuum in loco, apponit quaſi ſol. per exemplum, & inquit. Et nanque animata quę nõ mouentur ſup. ſm̃ locum, neque mutantia locum, habentia aũt ſenſum, aĩalia dicimus, & non viuere ſolum. eſt ergo animal quãtumcũque ſecundum locum non moueatur: relinquit aũt hoc tibi tanquã notum. d. videntur autem & huiuſmodi multa eſſe animalium, manentia autẽ quum ſint natura. i. cum eorum natura in quiete potius ſit quàm motu habẽt ſolum ſenſum. & ſic differentia conſtat præaccepta. Et cõmentum huius partis manifeſtum eſt per ſe.

COMMENTARIVM.

Expõ Auer. CVM declarauit id, quo vegetabilia viuunt, eſſe prius illis quibus cætera viuunt in hoc textu vult Auer. vt Ariſt. faciat differentiam inter hanc virtutem, & virtutẽ ſenſus, quo viuit animal, per differentiam nominũ. quæ impoſita ſunt à græcis ipſis viuentibus. Sed hæc expõ friuola eſt, Refutatio. non. n. differentiam nominalem Ariſt. cõſiderat, ſed realẽ. Simpl. aũt vult Ariſt. ponere differentiam vitarũ, per quã viuit planta, & per quã viuit aĩal. Them. aũt aſſerit Ariſt. ponere differentiam inter aĩas qua viuunt vegetabilia, & Expõ aliorum. qua viuunt animalia. Ego vero arbitror Ariſt. ponere differentiam inter animal, & viuentia, vt viuentia, & dicit ex dictis concludendo ꝙ omnia viuentia, quo viuentia, viuũt propter hoc principium, quod eſt alijs prius. Aĩal vero viuit propter ſenſum primo, & ſicut non expreſsit, quid eſt illud principium, quo viuunt viuentia, vt viuentia. nõ enim expreſsit an anima ſit, an potentia, ſic per ſenſum intelligere poſſumus indiſtincte aĩam, & potentiam ſenſitiuam, poſtea vero quid per hæc intelligẽdum ſit explicabit. Primam partem differentiæ vult eſſe deducendam ex dictis, quia ſi id, quo viuunt vegetabilia & viuentia, eſt cæteris prius. relinquit omnia viuentia, vt viuẽtia viuere illo principio primo. Secundam partem differẽtiæ declarat, qa animalia immobilia: quæque locum non mutant, vt conchę & id genus, inqͣtum habent ſenſum & non motum, aĩalia dicimus, & non tm̃ viuere, ergo animal eſt aĩal propter ſenſum. Et ſic patet ſecunda pars differentiæ.

Quæſtio quibus viuẽtia & aĩalia ſint. Solutio. Nota hæc de verbis. Sed quæres vtrum vegetabilia dicantur viuere, & aĩalia eſſe aĩalia, illa quidem propter potentiam vegetariam, animalia propter ſenſum. Dici põt, ꝙ animalia dicũtur, & propter animam ſenſitiuam, & propter ſenſum. Similiter & vegetabilia dicũtur viuere & propter aĩam vegetalẽ, & propter potentiam, per potentias quidem, via ſigni, ꝑ animas vero via cauſæ. Et hoc pacto poſſunt græci expoſitores concordari. Quo vero ad verba attinet, debes ſcire in codicibus latinis legi hæc verba. §Videntur aũt, & huiuſmodi multa eſſe aĩaliũ, manentia aũt cum ſint natura, hñt ſolum ſenſum. § quæ nõ reperi in codicibus græcis, fortaſſe quod nõ ſint de textu, verũ vtcũque ſit, res clara eſt.

ARGYR. *At vero ex ſenſibus, tactus primo cunctis aĩalibus ineſt. Atque vt vegetatiuum à tactu ſenſuque omni, ſic à cæteris tactus ſeparari ſenſibus poteſt. Eam aũt partem animæ vegetatiuam dicimus eſſe, cuius & plantæ participes ſunt. Animalia vero cuncta, ipſam vim habere ſentiendi tactu videntur.*

Senſus autem primus ineſt omnibus tactus. Et ſicut vegetatiuũ poteſt ſeparari à tactu, & ab omni ſenſu, ſic & tactus ab alijs ſenſibus. Vegetatiuum autẽ dicimus huiuſmodi partem aĩæ: qua & plantæ participant, animalia aũt omnia videntur tangendi ſenſum hñtia. Tex. cõm. 17. Senſus. Senſuum. vegetatiuum Threpticon Plantæ. Phyta, Tactus,

COLLEC. Tex. cõm 7. Quia dixit aĩal eſſe propter ſenſum. primum exponit qs nam primus ſit ſenſus, & inqͭ ꝙ tactus eſt hmõi. Ait enim §Senſus aũt tactus primo eſt in omnibus, § & hoc probat per locum à ſimili. d. ſicut enim vegetatiuum põt ſeparari à tactu, & ab omnibus ſenſibus, ſic & tactus ab alijs ſenſibus ſed, ſup. propter hoc vegetatiuum principium: ſic & tactus: exponit quid per vegetatiuum intelligat. d. vegetatiuum autem dicimus partem. i. potentiam vel gradũ huiuſmodi animæ, qua & vegetatiua participant, vt dixi. Aĩalia autem, § Secundo probat tactum eſſe primum, quia neceſſarium aĩali. nullus. n. aliorum neceſſarius eſt, niſi hic: ergo hic primus. Oſtendit autem hunc neceſſarium. d. animalia autem omnia videntur tangendi ſenſum habentia, non autem alios ſenſus. hic ergo ſolus neceſſarius. Cõmentum etiam patet.

COMMENTARIVM.

PONIT ordinem inter ſenſus, & videtur hoc facere quaſi obiter, non enim ſequitur ex dictis, nec eſt neceſſarium pro inuentione definitionis propoſitæ. Vel forte nõ obiter dicit, quia ſequitur ad dicta per viam ſimilitudinis, dicit ergo ꝙ tactus inter ſenſus eſt primus: quia ſicut vegetatiuum poteſt ſeparari à tactu, & ab omni alio ſenſu, ſic & tactus ab alijs ſenſibus. qa vero indiſtincte locutus eſt de vegetatiuo, & de ſenſu, non enim patuit quid vellet an potentiam, an aĩam, nunc quaſi ſe exponens inquit. Vegetatiuum aũt dicimus hmõi partem animæ: qua & plantæ participant, & ſic intelligimus potentiam. aĩalia aũt oĩa videntur tangendi ſenſum habentia. i. tangendi vero ſenſum dicimus: quem cuncta animalia habere videntur: legenda enim ſunt verba hæc conuerſiue. Quo vero ad verba attinet. verbum plantæ græce eſt phyta, quod antiquus interpres vegetabilia interpætatus eſt, nos aũt magis ad verbũ plantas, ad rem tamen non refert. Simpl. probat tactũ eſſe primum, quia eſt maxime corporalis: ſignum aũt, quia non percipit niſi propinqua. Vnde qa eſt maxime corporalis, vr̃ miſtioni proximus, & ita cæteris prior. Quare tactus primus.

ARGYR. *Atque quam ob cauſam iſtorum vtrũque ſit, poſtea dicemus ac explanabimus. nunc eouſque tantum dicatur, animam inquam principium eſſe eorum quæ dicta ſunt, & his eſſe diffinitã vegetatiuo: ſenſitiuo, intellectiuo, etiam motu.*

Tex. cõm. 18. Propter quam autem cauſam vtrũque horum accidat, poſterius dicemus. Nunc aũt intantũ dictum ſit ſolum, ꝙ anima horum ſit principium, quæ dicta ſunt, & his determinata eſt, vegetatiuo, ſenſitiuo, intellectiuo, & motu.

COLLEC. Tex. cõm. 18. Cum accepit vegetatiuum prius eſſe ſenſitiuo, & motiuo, & intellectiuo. Amplius tactiuum prius dici ſenſitiuis, ab vlteriori perſcrutatione ſe excuſans, inqͭ. Propter quã autem cauſam vtrũque horum accidat poſterius. ſ. in fine huius libri dicemus. Nunc autem, § Sectatores Alex. inquiunt analogum duabus diffinitionibus conſueuiſſe diffiniri. ſ. per proportionale gñi, & proportionale differẽtiæ. & ſic anima prius deſcripta eſt. ſ. anima eſt actus corporis phyſici &c. Secũdo ꝑ ſpecies eius, vel propria ſpeciebus, quẽadmodum Ariſt. in prioribus propoſitionem, & in lib. Perihermenias enunciationem deſcripſit, & hoc mõ hoc in loco diffinit aĩam. d. nũc aũt intantum dictum ſit ſolum . i. ex omnibus his hoc tm̃ ꝯcluſum relinquet, ꝙ aĩa eſt principium horum quæ dicta ſunt, & ſic dat intelligere genus, & his determinata. i. diffinita eſt vegetatiuo: ſenſitiuo, intellectiuo, & motiuo. ergo ſecundum Alex. animæ ſecunda, & propria diffinitio, anima eſt principiũ vegetandi, vel

ſentiendi,vel mouendi ſm locum,& intelligendi,dixerunt hanc propriam eſſe diffinitionem, non ꝙ in minus ſit definito.ambæ.n.compoſite & adæquate conuertũtur. Verum prima quidem cõmunis dicitur: qm̃ non per proprias datur ſpecies,hæc vero propria, qm̃ per proprias datur ſpecies,vel propria ſpeciebus.

Commen. 18.

CAVSA autem propter quam. Si Auer. commentum ſequi velis oportet dicere Ariſt.primo excuſationem iam dictam. ſecundo recapitulationem diuiſionis in quatuor opera feciſſe.ſecunda ibi.§In hoc aũt.§Circa primã partẽ Ariſt.ſm Auer.ſe excuſauit cur cauſam finalem illius dicti hic non appoſuit,transtulit aũt eam ad tempus,ſcilicet vſque ad tertium ibi nãque declarabitur.dicetur enim ibi finem vegetatiui eſſe,vt eo viuãt viua,tactiui quoque vt bene viuãt. In hoc autem.§Nunc recapitulat dictã, dictum nanque fit intantum ꝙ aĩa diuiditur per hæc quatuor gña. hæc ergo eſt recapitulatio ſm Auer. non dictorum ꝓpria concluſa diffinitio animæ. Videtur autẽ expoſitio Auer. plus ad dicenda idonea. cum enim Ariſt. diuiſionẽ recapitulauit,ſtatim nouam qõnem aggrediens querit vtrũ vnũquodque horum ſit aĩa,vel pars animæ. Modo iſta qõ animæ diffinitionẽ nõ ſupponit propriam.Debes ſcire quoſdam græcos expoſitores hoc in loco exponere Ariſtot. ꝙ quum propoſuit duas aĩæ diffinitiones dicturus.ſ.cõem & propriam.Cõmunẽ intelligit aĩæ ambitu ſuo oẽs ſpecies ambientem.Propriam intelligit primæ,& principaliſsimę ſpeciei deſcriptionem.ſ.intellectiuæ.cum igitur Ariſt.primam dediſſet diffinitionem, nunc propriam.ſ.intellectiuæ animæ agit.eſt ergo intellectiua aĩa principium vegetandi,ſentiendi,ſm locum mouendi,& intelligẽdi. & ſi dicas, cur reliquarum ſpecierũ tacuit diffinitiones proprias, eligẽs tm̃ intellectiuæ. Inquiunt,qm̃ humana aĩa videt̃ quodammodo omnes continere. ideo intendentes de humana,quodammodo oẽs alias amplectuntur. Et hæc expoſitio vr̃ multum conſona literæ ſequenti,quia.n.humana videtur quodammodo continere oẽs,ſtatim quærit an vnũquodque horum pars,an aĩa ſit.i.an contineat ea quatuor, vel vt totum poteſtatiuum,an vel vt cõgregatiuum ex his. Ecce quam idonea apta ſit huic,ſed an ſit Ariſt. mens hęc poſterius dicetur.

COMMENTARIVM.

ACCEPIT Ariſt.duo,& ꝙ virtus vegetatiua cæteras vitales virtutes pręcedat,& ꝙ virtus tactiua ſimiliter cęteras ſenſitiuas.Quæ non ſatis diligenter declarauit, propterea remittens nos ad finem tertij libri, ſe excuſat, & inq̃t. Propter quã autem cãm vtrunque horũ accidat, poſterius dicemus.In fine enim totius libri vt Auer. inquit cauſam finalem aſsignabit, cur vegetatiuum præcedit cæteras viuendi virtutes,& tactiuum ſimiliter cæteras ſenſitiuas, illic enim dicemus,ꝙ vegetatiui finis eſt vt viuentia viuant: tactiui vero,vt bene viuant,& hac rõne vegetatiuum præcedit ſenſitiuum:& tactiuum cætera. Præmiſſa aũt excuſatione,non bene patet,quid Ariſt.velit in toto reſiduo textus. Simpľ.velle videtur:ꝙ Ariſt. ex dictis concludat pro priam definitionem,& quidem de principaliſsima ſpecie, ſcilicet de anima rationali, aſſerens, rationalem animam eſſe principium horũ. Quam definitionẽ exponẽs Simpľ. dicit,ꝙ Ariſt.§per principium§ formalem cauſam intelligit:quia anima rationalis non eſt vitalibus operibus participans,ſed eorum formalis cauſa,per §horum§ intelligit eorum animæ operum,quæ dicta ſunt.Addit,vt Simpľ. animaduertit,§& his determinata eſt vegetatiuo, ſenſitiuo, intellectiuo,& motu,ſiue motiuo.§quia rationalis anima, cuius definitionem deduxit,extrema intra ſe cõmittit,ſiue coniungit.extrema ſunt intellectiuum,& vegetatiuum, ex his enim quaſi extremis fit rationalis anima, q̃a vero con iungit extrema,& media etiam coniungat neceſſe eſt, ſcilicet ſenſitiuum, & motiuum,quare dixit his determinari .i.his definiri,quia his conſtat. Ex his patet de mente Simplicij in hoc commentario Ariſt. per propriam definitionem intelligere ſpecificam definitionem, quæ ideo ſpecifica eſt,quia datur ſolum de vna animę ſpecie,ſcilicet rationali, patet ſecundo, ꝙ cum demonſtratur definitio communis per propriam, hæc demonſtratio eſt particularis,

T.c. penul. & vltimi.

Expõ Simplicy.

quia ſolum demonſtrat de rationali anima primam definitionem,& non de anima in communi. Et ſi dices cur reliquarum ſpecierum tacuit definitiones? Solutio in prõptu eſt,quia humana anima videtur cæteras aĩas continere, & definitio humanæ animæ definitiones cæterarum animarum,vnde paucis mutatis,fieri poſſunt tres animæ definitiones ſeorſum. Conſonat autem hæc expoſitio multum textui ſequenti,nam cũ humana anima videatur quodammodo cõtinere omnes,ſtatim quærit, vtrum vnũquodque horum humanam aĩam conſtituentium ſit aĩa,vel pars, vt videbitur. Ego vero dico Ariſt. hic, ex his ſuppoſitionibus, quas dixerat quaſque deinceps deduxit, propriã definitionem animæ conducere,& quidem non ab rõne,nam ſi hoc loco Ariſt.animæ propriam definitionem, quã aſsignare promiſerat,non aſsignaſſet,non video,vbi in ſequẽtibus illam aſsignabit, & q̃tum ad hoc ſum cum Simplicio,Verum aſſero hanc definitionem non eſſe propriam, q̃a ſit data de ſpecie,& ſit ſpecifica,imo eſt hæc priori ambitu æqualis,quia ſi legatur diſiunctiue, erit omnibus animabus competens.Dicitur vero propria ab Ariſt.licet ſit cõmunis,quia datur per propria ſpeciebus, vt in collectaneis dictum eſt. Eſt ergo definitio hæc, anima eſt principium intelligendi,ſentiendi,mouendi ſecundum locũ,vegetandi: quæ ſi copulatiue legatur, erit propria humanæ animæ. Sin autem legatur diſiunctiue erit communis & propria,communis quidem, quia omnibus ſpeciebus cõpetens propria vero,quia collecta eſt per propria ſpeciebus. Colligitur autem hæc definitio ex his quæ dicta ſunt, accepit.n.Ariſt.omne corpus viuere, cui aliqđ eorũ quatuor ineſt.Ex hac cõcluſit vegetabilia viuere:aliquo principio,quòd põt eſſe ſine alijs:& alia non ſine ipſo. Declarauit hic principium eſſe virtutem,quæ multiplicatur pro numero operum,ex his patet aĩam eſſe principium illorũ quatuor,nam virtutes ſupponunt eſſentiam.Vnde videtur mihi ꝙ Ariſt.ſic deducat,viuere eſt propter virtutem vegetatiuam: ſentire propter virtutem ſenſitiuam, hoc fuit acceptum, quando fuit poſita differentia inter principia viuendi,& ſentiendi. Sed virtutes præſupponũt animam: ergo anima eſt formale principium & cauſa viuendi, ſentiendi,mouendi ſm locum,intelligẽdi. Ex quo ſequitur ꝙ licet multa Ariſt.accepit,& alterum per alterum deduxit. potiſsimum hanc definitionẽ deducit ex quinto coaſſumpto, quod eo textu aſſumebatur.§Viuere quidẽ igit̃ propter hoc principium§ & reliqua. ex illa.n.differentia virtutum,quam quinto loco explicauit, & ex dictis quæ per manus collegit,potiſsimum hæc definitio deducitur.Cætera vero non ſunt ſuperflua,quia ſunt accepta ſubordinate, quia alterum infert alterum, & tandem ex differentia principiorum,quæ quinto loco accipitur, definitio deducitur. Sed dices definitioni plura adduntur, q̃ ex dictis colligatur,additur enim aĩam eſſe principium intelligendi,& mouendi,de quibus nihil in ſuppoſitionibus dixit.Dicendum hæc eſſe addita,non tanquã ex prius aſſumptis deducta,ſed ex poſterius aſſumendis,põt etiam colligi, q̃a primò textu in ſecunda ſuppoſitione accepit intelligere, & motum,eſſe vitæ atque aĩæ opera.Vnde inquit. Nunc aũt in tm̃ dictũ ſit ſolum, ꝙ aĩa horum quatuor quæ dicta ſunt eſt principium.ſ.formale.Et q̃a dixit aĩam eſſe principium illorũ quatuor poſſet dici ꝑ illa non definiri.non.n.definitur aliquid niſi per priora, cũ ergo illa opera ſint poſteriora,vr̃ ꝙ per illa non debeat definiri,ad hoc tollendum, inquit,Ex his determinata eſt, hoc eſt definita.i.vegetatiuo, ſenſitiuo,intellectiuo,& motu,ſiue motiuo.nam licet opera ſint poſteriora aĩa,tamen principium illorũ non eſt poſterius aĩa.Et ſi dicitur cõtra hanc expõnẽ quod Ariſt. ſtatim textu ſequenti querit vtrũ vnumquodque horũ ſit aĩa vel aĩæ pars,quæ qõ ſupponit diuiſionẽ, & non definitionẽ.Dicendũ ꝙ Ariſt.ſupponit aĩam definitã eſſe illis quatuor principijs quatuor operũ.Ideo quærit vtrum vnumquodq; illorũ ſit aĩa,an pars aĩæ,& ſic qõ eſt ad propoſitũ. Auer.vero & diuus expoſitor aliter exponunt, dicunt.n.ꝙ Ariſt. non definitionem aĩæ propriam ex dictis deducit, ſed quod id recapitulat,qđ dixit.ſ.aĩam diuidi vegetatiuo, ſenſitiuo,intellectiuo,& motiuo. Mouet aũt fortaſſe hos, verbum

Expõ propria.

Vnde colligitur hæc definitio.

Dubitatio. Pulchra. Solutio.

verbũ illud §& his determinata,§ nã determinari, & distingui idem est. Quo vero ad verba attinet, verbum intellectiuo græce est διανοητικῷ, dianoitico. Modo Simpl. dianoeticum hic Arist. accepisse pro noetico hoc est intellectiuo asserit. nam rationalis anima est noetica, & dianoetica, ratione partis, quæ est intellectus, noetica est, ratione vtriusque. s. partis, quæ est intellectus, & partis, quæ est ex semine, dianoetica est, hoc est confectio quædam constituta ex intellectu. Verum hic non pro tota dianoetica accepit Aris. sed pro parte. s. pro intellectiuo, anima. n. quę hic definitur, non dianoetico toto, hoc est toto composito definitur, sed intellectiuo, quod est pars.

ARGYR. *Quærendum autem est vtrum horum vnumquodque sit anima, an animæ pars, & si pars vtrum hoc pacto vt sit separabile ratione solum, an etiam loco. atq; de nonnullis quidem istorum videre discernereq; facile possumus, nonnulla autem dubitationem habent.*

Tex. cõm. 19. Sint separabiles. Sit separabilis. Vtrum autem horum vnumquodque est anima, vel pars animæ. Et vtrum partes, sic vt sint separabiles solum rõne, an & loco, de quibusdam quidẽ horum non est difficile videre: quædam aũt dubitationem habent.

COLLEC. Tex. cõm. 19. Duas mouet. q. inquit § aũt § pro sed vtrum vnumquodq; horum sit anima, aut pars. i. potẽtia animæ. relinquens primam attingit secundum. d. & si pars vtrũ quidem sic sit separabilis ratione solum, aut loco, quemadmodum Them. ponit. s. nutritiuam in hepate, irascibilem in corde, & intellectiuam in cerebro. De quibusdam autem. § Ostendit quæstionum difficultatem, & facilitatem, & inquit. De quibusdam autem horum non est difficile videre, quęnam dubitationem habent.

Cõm. 19. CVM declarauit. In hoc commẽto noto tãtum quæstionis primæ sensum. Inquit. n. & intendit per hoc, quod dixit vtrum est anima, aut pars animæ, vtrum est possibile vt vnum istorum sit in animali absque anima, aut impossibile est, vt sit in animali absq; anima cuius est pars, est ergo sensus vtrum vnumquodq; horum essentialiter sequitur animam: ita vbi ponitur anima & vnumquodque horum ponitur, & econtra, an non. Hæc est expositio Auer. & forte ꝙ incidit in primam: sed tu persiste.

COMMENTARIVM.

SIMPLICIVS asserit, quia in rationali anima, quæ nunc definita est, continentur illa quatuor, vegetatiuum, sensitiuum, motiuum, & intellectiuum, cum illis sit definita, ideo vult Aris. mouere duas questiones, quarum prima est vtrum vnumquodq; horum, quibus anima definita est, sit perfecta anima, an particula aiæ. Ego vero dico Arist. mouere has quæstiones de anima, ꝙ definita est illis quatuor. modo si anima, quæ definitur illis quatuor est rationalis, vt Simpl. autumat, tunc hę quęstiones sunt motæ de partibus animæ rationalis, sin aĩa, quæ definitur, est cõmunis, tũc intellige sic, cum definitio animæ determinata est illis quatuor, queritur primo, an illę quatuor sint quatuor animæ, an partes, siue virtutes animæ. Si. n. illæ quatuor sunt animę, tũc assignata definitio per species erit, vt Alexandræi dixerũt, sinautem illa quatuor sunt partes vel virtutes animæ, tunc definitio illa assignata erit per ea, quæ sunt propria speciebus animæ, quod etiã Alexandri sectatores asserunt. Ad hanc quæstionem nihil respõdet, quia, vt Simpl. inquit, satis responsum est primo lib. ideo supponens, ꝙ sint virtutes quatuor illa, quibus anima est definita, quærit vlterius vtrum illæ virtutes solum ratione sint separabiles, vt est opinio peripateticorum, vel ratione, & loco abiunctę, vt Timæus arbitratur, qui capiti quidem rationem, cordi vero iraeundiam, hepati concupiscentiam collocat, Arist. etiã vt Simpl. inquit partem intellectiuam posuit à corpore separatam, cęteras partes corporales posuit. Auer. vero primam, q. sic intelligit, vtrum vnumqdq; horum, quibus diuiditur anima sit pars animæ, aut anima. i. vtrum vnumquodq; illorum sit in animali absq; anima, an sit in animali cum anima. Et secundam intelligit, & si vnumquodque horum sit in animali cum anima, quæritur vtrum vnumquodq; eorum sit anima, ita vt in homine sint tres animæ, an pars animæ, ita vt sit vna anima, & tres virtutes animæ. Et si virtutes vtrum ratione tantum, an loco & ratione differant. Hæc Auer. quæ expositio est deliramentum, sunt. n. plures quæstiones hæ, ꝙ illæ. quas mouit Arist. Secundo: quia nullus quęsiuit an vnumquodq; horum sit in animali absq; anima, an cum anima: & ideo hæc expositio non placet. Deinde exponit, vt Simpl. inquit. Qualis nam est secunda quæstio, quæ erat dato ꝙ sint partes, vtrum sint separabiles ratione, vel loco, & inqt. De quibusdam quidem horum nõ est difficile videre an ratione, an loco, & ratione differant, quędam autem dubitationem habent, dixit quædam dubitationem habere, secũdum Alex. propter intellectum, de quo dubium est vtrum separetur à corpore vel ne. Sed Simpl. repræhendit Alexandrum, quia de ĩtellectu, ꝙ sit separatus à corpore: nulla est dubitatio apud Aristotelem, quia superius clare enunciauit illum non contineri ab aliquo corpore, postea ẽt idem dicet. Sed nunc mihi videtur: ꝙ Arist. secundam questionem soluat, vt Them. placet: ideo dicit, de quibusdã quidem soluere non est difficile videre, quædam autem dubitationem habent, & non facile solui potest de eis an differant. vel ne, hoc accepto: soluit: textu sequenti. Et sic Aris. ea: quæ dicturus est textu sequenti non dicit vt ostendat difficultatem, vel leuitatem, quæstionis, sed proposita. q. ꝙ in aliquibus facile, in aliquibus difficile soluatur: statim eam soluit. Ideo arbitror textum esse male diuisum; debent. n. hæc verba legi cum sequentibus copulata.

Nam vt plantæ nonnullæ diuisæ seiunctæq; videntur viuere, propterea quod anima quæ est in istis, actu quidem in vnaquaque planta est vna, potentia vero plures, sic et circa alias videmus animæ differentias fieri, cum inciduntur animãtium ea quæ insecta vocamus. vtraq; nanq; partium, & sensum habet, & motu locali cietur. Quod si sensum habet, & imaginationem & appetitum etiam habet. vbi nãq; est sensus, ibi dolor etiam existit atq; voluptas. at vbi sunt hæc, ibi necessario cupiditas etiam inest. ARGYR.

Sicut, n. in plantis quædam diuisæ videntur viuentes, separatæ autem adinuicem, tanquam existente in his anima; in actu quidem vna in vnaquaq; planta, potentia autẽ in pluribus, sic & circa alias differentias animæ videmus accidere in entomis decisis, etenim sensum vtraq; partium habet, & motũ secundum locum. Sinautem sensum, & phantasiam, & appetitum, vbi quidem enim sensus est, & tristitia, & lætitia est, vbi autem hæc sunt, ex necessitate & desiderium est. Tex. cõm 120.

Quia dixit quæstionis esse partem difficilem, partemq; facilem, hoc in loco partem facilem ostendit. tribus. n. entibus vegetabilis potẽtijs. s. nutritiua, prolifica, & augmentatiua, inquit. Sicut. n. in plantis quædam diuisa videntur, & viuentia: tanq̃ inexistente in his anima & illa particula § tanq̃ § tenetur quasi confirmatiue: ita ꝙ est sensus, & viuentia tanq̃. i. ac si in eis insit anima, quantuncunq; sint separata ab inuicem, ostendit quomodo anima est ibi vna, & inquit. Actu quidem in vnaquaq; planta. i. parte plãtæ. potentia aũt plures, est in pluribus. § Sic & circa. § Ostendit quasi per simile in sensitiuo, motiuo, appetitiuo, & phantastico, inquit, quemadmodum sup. augmentatiuum, generatiuum, & alimonium in vnaquaq; parte plantę, & non altera in altera, sic videmus & circa alias differentias animæ accidere: vt in entomis decisis. etenim vtraq; partium sensum habet, & motum secundum locum: si autem sensum, & phantasiam, & appetitum: cuius ratioñe ait, vbi quidem. n. sensus est, & tristitia & lætitia est, vbi autem hæc sunt, ex necessitate etiam desiderium est. ergo patet quomodo loci motiuum, sensitiuum, appetitiuum, & phantasticum, non loco & subiecto partita: sed eodem sunt in loco & subiecto diuisa: quemadmodum pomum est dulce, album, humidum, odoriferum: nõ ꝙ in alia particula odor, in alia sapor, in alia humor. sed his in quibus alter & alter necessario inerit: Vt Simpl. inquit. In quibus ergo facilis questio his patet exemplis. COLLEC. Tex. cõm. 20.

CVM

Com. 20. Cvm narrauit. Proponit literæ intentionem.secunda ibi ¶Et quemadmodum.¶ostendit hoc in potentijs vegetabilis.tertia ibi.¶Et cum narrauit.¶ondit in alijs.quarta ibi ¶Sed tamen debes scire¶ digresſionem facit ex qua remouet duas.q.bonas,& primæ tres patet. Pro intellu quartæ,debes scire ꝙ duæ fiunt qões cotra Ari.quarũ prima est,qm̃ Aris.in fine huius secundi & tertij phantasiã ait comphendere sensibilia in absentia eorũ,& hoc ait eã differre à sensu.h aũt phantasiam tm̃ sensibilia comphendere in eorum præsentia ait. Secunda qõ est qm̃ in lib.de sensu dictum est phantasiam in decreta esse parte corporis.s. corde,vel cerebro,hic autem per totũ eam disseminat. ergo & sibi ipsi contradicere videtur. Has ergo ambiguitates amouens inquit. Sed tamen debes scire ꝙ in quibusdã animalibus virtus imaginatiua.i.phantasia semper est cõiuncta cum sensu,nõ qñ sensatum est absens, & animal est diminutum,in eis autem,quæ sunt perfecta inueniť in absentia sensatorum. est ergo distinctio ꝙ phãtasia est duobus modis quædam perfecta & distincta: qualis est in animali perfecto , & h dicitur perfecta & distincta. qm̃ principium suum obiectum: quod est intentio insensata, videlicet, nociuum & vtile, compræhẽdit seorsum absq; compræhensione aliorum sensibilium sensuum exteriorum, & propterea fuit oportunum vt distincto; & certo loco seruaretur animalis,vt Auer. ait. Quædã est confusa & impfecta:q̃ ideo sic dicitur,qm̃ inuolute compræhendit suum obiectum cũ sensibilibus sensuum exteriorũ . nõ.n.cauda lacertæ phãtasiatur nociuum,seu vtile absq; duro,aut mol li doloroso,aut suaui: q̃ sensus tactus sunt obiecta,& inde fuit per totum corpus disseminata:vt Auer.ait. Et tũc patet solutio ad obiecta. Aris.n.in fine huius loquiť de phantasia perfecta & distincta,hic autem de imperfecta & confusa. Iterũ in lib.de sensu loquitur de phãtasia distincta & perfecta,hic vero de phantasia confusa & imperfecta. Et hæc duo colliguntur ex verbis Auerrois.

An i parte animalis annulosi decisi remaneat anima eiusdem speciei. Tertio dubitabis,an in parte animalis annulosi decisi, remaneat anima eiusdem speciei cum anima specifica & propria.Et videtur tribus rationibus ꝙ sic, primo qm̃ plãta,& hmõi animalia sunt propinqua in natura.ergo in modo se habendi illius naturæ, sed in plantis remanet anima talis: vt Arist. signo monstrauit in textu, igitur & in aĩali hmõi. Secundo vbi præsens est operatio propria alicuius animæ: ibi præsens est & anima illa,cũ operatio fundetur in composito mediante essentia animæ. sed illi animali ꝑsens est sensatio,motus de loco ad locũ,appetitus,& phãtasiæ,ergo & essentia animæ. Tertio vbicunq; fuerint vires animæ,ibi & anima,sed in hmõi parte sunt,animæ vires,ergo & aĩæ partes.Maior patet,sunt.n.accñtia essẽtialia animæ.

Opinio Alber. Ad hoc potest dari solutio collecta ex verbis Alber.in lib.de homine,& hic,ꝙ formę sunt multi gradus, quædam.n.sunt formæ quæ penitus materiam cõsequũtur quantum ad esse,& opus,& hmõi formæ sunt omnino materiales,& per mãm extensæ,& diuisæ: cuiusmodi sunt formæ elementorum,& mistorum imperfectorum,vt lapidũ, & metallorum,& alia talia. Quædam sunt formæ quæ sequuntur materiã attamen aliquid eleuationis participãt, & diuinitatis:& hmõi sunt formæ fruticum , & herbarum, & plantarum,& quia hmõi sunt aliqualiter supra materiã, ideo aliqualiter sunt ad indiuisibile,& vnum tendentes. & sic non inueniuntur ita per materiam diuisæ,quin in tempore principaliori materiæ habeãt esse principalius. Tertio sunt formæ,quæ sequuntur mãm quantum ad esse, attamen sunt plures prolongatæ à materia, & modo materiæ, cuiusmodi sunt animæ animalium insectorum, & hmõi omnes essentia, & quantitate non sunt extensæ per subiectũ , sed sunt tm̃ in principali parte corporis tanq̃ in propria & conuenienti sede,vt Alber.ait. Est aũt principalis pars cor.in animali perfecto,spina in animali annuloso: & sic anima habet esse tm̃ in corde,vel spina, immo in principali particula cordis,vel spine,& per consequẽs non in tota spina vel corde,hoc autem Alber. approbauit alibi verbo Arist.in lib.de causa motuum aĩalium,vbi ait.Estimandum animal cõstare quemadmodum ciuitas bene legibus recta,vide.vult.n. Arist.ꝙ quemadmodum Monarcha non est in tota ciuitate,nisi potẽtia,& virtute, sic anima nõ est in toto corpore nisi potẽtia,& virtute, & quemadmodum Monarcha est in principalissima parte ciuitatis.s.in arce, sic & anima,est autem cor vel spina,vt Aristo. ait in lib.de partibus.3. Amplius quemadmodum primꝰ motor totius est in supremo & principali loco mundi.s.cœlo,vt Aristo. ait in.8.physic.& in principali parte cœli.s.dextro vt in.2. cœli ait Auer. sic & anima, q̃ corporis primus est motor, esse debet in principali parte corporis, & in principali illius. Inquit ergo Alber.ꝙ quemadmodum corpus est distensum ẜm organa,vnum tamen, prout omnia illa reducuntur ad vnum principale mẽbrum, sic & anima est multa ẜm virtutes,quę disseminatę sunt per organa:quia tamẽ oẽs continuantur ad essentiã animæ,quæ est in corde,ideo vr̃ quodammodo vna.vide,& iuxta hoc teneri potest,ꝙ licet in plantæ partibus omnibus aĩa plantæ sit, non tamen in omnibus partibus animalis annulosi . Amplius teneri põt,ꝙ cũ animal deciditur,non in qualibet parte remanet anima,sed in ea tantum vbi principalissima sedes ponitur eius.s.in parte iuxta caput,vt patet in lacerta. Tunc posset dici ad argumẽta,ꝙ licet tale animal est propinquum plantæ,quãtum ad esse,non tñ quantum ad oẽs modos essendi,sed aliqualiter,& sic conuenit secum quantũ ad hoc, ꝙ sicut forma plantæ sequitur mãm, & ab illa cõseruatur, sic & ibi,aliter non. Amplius quemadmodum pars decisa plantæ est operans vegetabili operatione, sic & pars animalis hmõi videtur operari vt dicam. Com.15. Ad secundum inqt Alber.in lib.de homine,ꝙ in hora diuisionis ab anima relicta in parte principali generatur quædam virtus animæ alteri parti minus principali,quæ esse videtur principium consimilium operum in specie,quemadmodum aqua calefacta calefacit per virtutem relictam sibi ab igne tandiu q̃diu non euaporat illa, sic illi cõicatur quædam qualitas similis qualitati animæ:quæ est principiũ consilium operationum tandiu q̃diu non expirat illa virtus. Tunc cum ait,vbi præsens est oparatio, ibi & essentia . Dicendum ꝙ verum est de operatione quæ est eiusdem speciei cum operatione prima,sed hmõi non est omnino eiusdem speciei.

Ad tertium dicendum ꝙ virtus illa fundatur in cauda lacertæ mediãte forma cadaueris,sicut caliditas aquæ in ipsa mediante forma aquæ, & ratio,quoniam illa virtus non est totaliter eiusdem speciei cum virtute animę, Posset tamen dici ꝙ licet anima sit indiuisibilis, tamẽ in hora diuisionis generatur in illa parte anima eiusdẽ speciei cũ anima relicta in parte principali cum cõsimilibus virtutibus, & operationibus,& generaliter dico ab ipso diuidente: tamen hoc est difficile,qm̃ tunc fieret corruptio illius partis,& generatio per solam diuisionem localem: & tu persiste. Et nota ꝙ licet hmõi opinio sit probabilis , tamen est contra intentionem Auer. declaratum est.n.in lib. de substantia orbis,ꝙ omnis forma materialis recepta in subiecto quanto,& extenso,est forma diuisibilis per totum. & hoc probaui alias in lib.de intellectu in.11. propositione.vide difficiles probationes contra Alber.sed pro nunc sit tibi dictum intantum.

COMMENTARIVM.

Cvm proposuit quæstionis secundæ difficultatem & leuitatem,nunc exequitur solutionẽ,& sic non probat ea, quæ proposuit, sed solutionem exequitur : hæc.n.est vera huius loci expositio. Soluens ergo secundam.q.hunc ordinem seruat,quia primo differit an huiusmodi partes animæ loco,& subiecto diuisæ sint: secundo vero an ratione. Quantum ad primum duo declarat.primum est,ꝙ nutritiua virtus, & augmentatiua , & gñatiua in vniuersa planta sunt,& in qualibet eius particula, quoniam aĩa est in vniuersa planta vna subiecto,& plures potestate,& in quauis parte similiter.Secũdum vero est quasi deductum via similitudinis ex hoc primo.s.ꝙ sensus & motiua virtus & appetitiua,& imaginatiua oẽs sunt simul in aliquibus aĩalibus subiecto,& loco: & sic patet de quibusdam facilis solutio.s.ꝙ non differunt loco,& subiecto,inquit. Sicut.n.in plantis quędam partes videntur diuisæ viuentes: separatæ autem adinuicem.i.cum separãtur adinuicem: quæ tamen sup.ante diuisionem nõ videbantur diuisæ viuentes, cuius

causam

causam assignat, tanq̃ existente in his anima, in actu q̃dem vna in vnaquaque planta: potentia autem plures in pluribus partibus plantæ, hoc est dico ante diuisionem non esse diuersas partes, quia anima vegetabilis in vna planta est actu vna, poteſtate plures. ergo oẽs virtutes animæ vegetatiuæ sunt simul subiecto & loco in vna parte, & in tota planta: sicut anima est vna. Sed dices, quõ anima est vna in vna planta, & poteſtate plures, vtrum sicut est vna forma in similaribus qua totum dicitur & quælibet pars eodem nomine ac ratione. Innuit Simpl.ꝙ nõ, quia in planta est aliqua dissimilaritas: quia licet sit vna anima actu, non dicitur tñ quælibet particula plantæ planta, non.n.ramus populi est populus, sicut pars ignis est ignis. Propterea dicit Simpl.ꝙ in ramo abscisso à toto non est actu aĩa, sed dicitur in illo esse aĩa, quatenus est aptus ac idoneus, cum plantatus fuerit, ad receptionem propriæ animæ. Ex his patet de mente Simplic. ꝙ ramus sepatus non est aĩatus actu ea aĩa, qua tota planta animabatur, sed est summe dispositus cũ plantatur, ad recipiendum aĩam, similem specie ei animæ, q̃ erat in toto, vtrum vero ita sit, postea dicemus. Hactenus de primo. Secundo declarat quasi ex hoc primo via similitudinis, ꝙ sensitiuum, motiuum, & appetitiuum subiecto nõ separantur in animalibus: immo in quibusdam nec imaginatiuum, vt in aĩalibus insectis, & inq̃t. Sic & circa alias differentias aĩæ.i.ita & circa alias partes animæ videmus accidere maxime in his animalibus, quæ entoma, siue insecta dicuntur, quæq; & annulosa etiam, in decisis.i.in partibus cum deciduntur: etenim partes cum decidũtur, & vtraq; partiũ sensum habet, & motum ẜm locum, & ita motiuũ & sensitiuum non differunt. Q. etiam nec in talibus differat imaginatiuum & appetitiuum, oñdit, & inquit. Si autem sensum habent partes decisæ taliũ animalium, tunc & phantasiam & appetitum habebunt, ꝙ probat, quia vbi est sensus tactus, ibi ẽ & tristitia, & lætitia .s.obiectorũ, quæ ei occurrunt, nunc vt tristitia, nũc vt iocunda. Vbi autem hæc sunt læta, & tristia, ibi & desiderium necessario est fugiendi tristia, & sequendi delectabilia: ergo in talibus partibus hec oĩa sunt. Quo vero ad verba attinet, cum Arist. dixit. §Sic & circa alias drĩas animæ§ nõ intelligit eodem mõ penitus, ita esse de parte plantę, & de parte animalis decisa: quia illa pars plantæ est idonea ad receptionem aĩæ.s.quæ erat in toto: sed pars aĩalis, nunq̃. Ex his patet solutio, & in quibus est solutio facilis: Simpl. vero addit, in quibusdam virtutibus drĩam subiecti manifestam esse, vt de visu, auditu, & cæteris id genus: hæ.n.virtutes sensorijs differũt, vt Simpl.inquit. Quo vero ad verba attinet.§In entomis in decisis§græce est ἐπὶ τῶν ἐντόμων, ἐν τοῖς τεμνομένοις, hoc est insectis cũ deciduntur, siue in partibus decisis. insecta sunt animalia, quæ vulgariter annulosa dicuntur, quia ad modum annulorum flectũtur: vt lacerta, serpentes, vermes & id genus: in horum.n.aĩalium partibus cum inciduntur, depræhenduntur simul, sensitiuum: motiuum: phantasticum, & appetitiuum, quæ simul post diuisionem esse nõ possent: nisi ante diuisionem fuissent simul subiecto.

De parte animalis anulosi. Quæritur: vtrum in parte animalis insecti: cum decidatur à toto remaneat anima. Simpl.in cõmentario huius partis, asserit in illa parte non remanere animam: nec partem animæ, quæ erat totius. Et hoc asserit vr̃ tam in plantis: q̃ in talibus animalibus: immo oportet dicere ẜm ipsum: ꝙ diuidens corrumpit animam ab illa parte, & generatur, vt ita dixerim, forma cadaueris: vel aliqua forma talis: quæ quia est propinqua priori formæ, conseruat dispositiones quasdam similes: & tales, mediantibus quibus virtutes cum noua forma genitæ videntur exercere operationes similes, quas exercebant virtutes animæ ante diuisionem. Dicit tñ esse drĩam inter partes plãtę decisas, & animalis, quia illæ partes plantæ detinent similes dispositiones, quibus, cum illæ partes plantantur, facile iterum poterunt recipere animam similem ei, quam habebat totum: partes vero aĩalis nunq̃ hoc patientur, saltem illæ, in quibꝰ non manet basis animæ, vt cauda lacertæ. Gandauẽsis vero asserit oppositum: vult.n.& plantę, & animalis partes cũ deciduntur, esse aĩatas formatas formaliter: non quidem anima: aut parte animæ remanente, sed de nouo genita ꝑ solam diuisionem: nec videtur absurdum per solam diuisionem illud fieri posse, cum in eis sit summa dispositio faciens per inductionem talis animæ. Mouetur Gandauẽsis ab experientia, quia ibi remanẽt opera, & virtutes, modo cui horum aliquid inest, illud viuere dicimus. Hanc opinionem Auer.in commento approbat, dicens in partibus illis remanere animã, & virtutes. Ego vero arbitror esse problema, quia vt Alber.dicit in talibus partibus nec virtutes, nec anima remanet: immo diuidens necat partem, & generat formam cadaueris, verum remanent, cũ tali forma nõnullæ dispositiones cõsimiles dispositionibus, quibus anima residebat in illis partibus, quibus illa forma cadaueris non similes specie operationes exercet: sed videntur similes quadam placita similitudine, & sic non est necessitas hincinde. Tutius tamen dicerem in talibus partibus remanere animam, esseq; animatas. Tum quia exercent aliquod opus vitæ, vt sensu deprehenditur. Tum quia Alex. in lib.suo de anima, & Auer. hic expresse asserũt eas viuere. *Cõm.10.* Sed tunc maxima erat difficultas, quia tunc planta, & animal ante diuisionem erat plura animalia: nõ.n.videtur sola diuisione nouam animam esse genitam: quare tot essent animæ, quot partes decisæ exercere possent vitę operationes. Gandauen.asserit talem aĩam.quæ nũc actu in parte est poteſtate præfuisse: non tñ esse simpliciter de nouo genitam, vnde diuidens, non animam facit, simpliciter: sed animam actualiter separatam: nec sequitur, diuidens facit hanc aĩam actualiter separatam, ergo facit hãc aĩam, veluti non videlicet Pythagoras fecit Niphum musicum, igitur fecit Niphum, non.n.fecit Niphum simpliciter, sed Niphum musicum. Oportet ergo imaginari caudã lacertæ esse formaliter animatam, illamet anima quæ erat in toto, non tñ eodẽ modo, quia in toto erat vna actu, poteſtate plures, veluti continuum est actu vnum, poteſtate plura. quare sicut qui diuidit continuum, non facit continuum simpliciter, sed continuum actualiter separatum, sic qui diuidit lacertam, non facit animam, vel animal, sed facit animal, vel animam actu separatam. Sed dices, motus localis est passio, vel vbi, sed hæc non sunt de principijs actiuis. Præterea. Omnem generationem præcedit alteratio. ergo nõ potest generari hic anima, nisi præcedat alteratio. Dicẽdum ꝙ nihil simpliciter generatur hic, quia nec aĩa, nec animal, bene tñ fit & anima, & animal actu separatum. Hoc autem facere potest, & relatio, & motus. nam diuisione fit diuisum, non tamen diuisione aliquid fit simpliciter. Similiter dico ꝙ nihil simpliciter generatur, ideo non oportet, vt præcedat alteratio. Bene tñ cõcedo animal vel animã fieri actu diuisam, quæ ante diuisionem erat actu vna, poteſtate plures. Hanc positionem assero magis esse ad mentem Ari. primo quia sensu videmus caudam exercere opera vitæ, & cum sensus illic non decipiatur, oportet dicere illã viuere, & in ea esse animam, & vitales siue animasticas potentias. Secundo quia Arist.in ea parte ponit sensum, motiuum, appetitiuum, & phantasticum, ergo cogitur ponere animam quam hæ virtutes consequũtur. Ex his patet drĩa expositionum, nos.n.diximus Arist. soluisse secundam, quia ostẽdendo eius facilitatem soluit. Auer.autem vult ꝙ non soluat, sed quod argumentetur ad partem, ostendens eius facilitatem esse in aliquibus. Solutionem vero transmisit ad tempus. Circa præsentem textum solet quæri primo, vtrum omnis aĩa sit diuisibilis. *De diuisione animæ.* Videtur ꝙ non, quia si esset diuisibilis, tũc anima esset quoddam totum: siquidem omne diuisibile habeat partes, & sic est totum. Consequens est falsum, quia anima est altera pars totius: ergo non est totum, sed pars. In contrarium sunt expositores, qui dicunt totã animam esse in toto, & totam in qualibet parte, & sic est totũ, quare erit diuisibilis. Pro titulo accipiamus vnũquodq; esse diuisibile, sicut est totum: omnis.n.diuisio est totius in partes: & econtra vnumquodq; esse totum, sicut est diuisibile, hæc suppositio clara est, & ab omnibus probata. *1.Suppositio.* Secundo accipiamus ꝙ diuisibile multifariã intelligi potest. *2.Suppositio. Quot modis diuisibile.* Aut ẜm partes graduales, quę ratione calidum intẽsum, est forma gradualiter diuisibile. Aut ẜm partes quidditatiuas, siue

siue rationis, quo mõ omne definibile est diuisibile in genus, & dr̃iam. Aut ſm partes essentiales, quo modo nãle compositum est diuisibile in mãm, & formam. Aut in partes potentiales, quo mõ omne corpus, vel oĩs substãtia habens plures potentias dici põt diuisibilis in plures potentias. Aut ſm partes integrales, siue quãtitatiuas, sicut animal in caput & reliqua, & omne continuũ, & quãtum, siue sit per se, siue per accidens quãtum: omne.n. tale est diuisibile in partes quãtitatiuas: verum est tñ, ꝙ non eodem mõ est diuisibile, siquidem aliquod est diuisibile in partes similares, aliquod in partes dissimilares: vt in primo de historia animalium distinguit Aris. Et licet alijs modis, aliquid dici possit diuisibile, hi tamẽ sufficiant. satis ergo est accipere, ꝙ quia tot modis aliquid diuisibile est, etiam tot modis aliquid esse potest totũ. Tertio accipiamus ꝙ aliqua harum diuisionum est nota de anima: aliqua vero quęsita.

3. Suppositio. Quo ad tituli intellectum.

Q. quidem anima sit diuisibilis in partes potestatiuas, est concessum, & ab omnibus probatum. Q. etiam anima sit quid diuisibile in partes rationis, etiam concessum est ab oĩbus, licet illæ partes rationis, non sint vere genus, & differentia, verum quia eo modo definiunt animam, quo illa definiri põt, dicuntur partes rõnis pro modo, quo aĩæ ratio definitiua cõpetit: hoc ergo pacto aĩam esse quid diuisibile, est ab oĩbus concessum. Quæri vero solent cætera de aĩa. vt si est gradualiter diuisibilis, & si est essentialiter diuisibilis. & si est integraliter, siue quãtitatiue diuisibilis. Et prima duo quæsita quæruntur solum in humana aĩa, de ea.n. quæri solet an sit gradualiter ſm partes graduales diuisibilis, quæ qõ mouetur, quia, vt Plutarchus inqt, auctoritate stoicorum in lib. de placitis phorum, non videtur rationi cõsonum animas virorum illustrium esse æquales in graduali mensura substantiæ animabus deiectorum atque vilium hominum. Sed qm̃ hæc qõ potius attinet ad Catholicos, ideo nunc illam ad theologica nostra transmittimus: nam cum physice incedamus, & nobis cum physicis res sit, iure illam ad illud tempus distrahamus. Solet præterea de anima queri: non quidẽ in genere, sed de humana tm̃, vtrum sit diuisibilis in partes essentiales, vt posuit Simplic. qui asserit dianoeticam aĩam confectam esse ex duabus partibus quasi duabus semianimis. s. ea, quæ ex semine deducitur, & ea, quæ extrinsecus accedit. Sed quia hęc qõ postea disputabitur, de ea nunc dictum sit hactenus. Restat ergo, vt quæramus vtrum aĩa sit diuisibilis ſm diuisionem dimẽsiuam in partes quãtitatiuas, siue integrales, ea s. diuisione, qua totũ ipsum diuiditur, cuius ipsa est pars.

Intellectus q.

Opinio Ganda. & Hierardi.

Gandauensis maximus Auer. fautor, asserit oẽm formam mãm perficientem, & oẽm animam corpus formaliter animantem, siue informantem esse extensam, & diuisibilẽ extensione, & diuisione subiecti, in qua recipitur, vel extensione, atque diuisione eius compositi, cuius ipsa est pars. Hæc opinio Gandauensis adeo inualuit, vt Hierardus vir ingenio, & doctrina excellentissimus non modo oẽm formam, oẽmq; animam diuisibilem, ac extensam esse sui, vel subiecti, vel compositi extẽsione, sed etiam intellectiuam asseruerit. Nam, vt dixit, vel dimensio ꝓcedit receptionẽ animæ in materia, vel dimẽsio sequitur animam receptam prius in mã. Si dimensio præcedit receptionem animæ in ipsa materia, tũc intellectiua anima diuidetur, quia omnis forma recepta in subiecto quanto, & extẽso, diuiditur diuisione illius subiecti vt Auer. asserit lib. de Substãtia orbis. Sin autem dimensio sequatur receptionem aĩæ prius in mã receptæ, cum anima sit pars compositi quãti, vel immediata ratio recipiendi quãtitatem, aĩa extendetur, alioqui quantum in non quanto, diuisibile in indiuisibili reciperetur. Vnde vr̃ asserit & omnẽ formam, & oẽm animam etiam intellectiuam, quæ mãm perficit, aĩat, ac informat, diuisibilem ac extensam esse, aut quantitate quæ ꝓcedit in subiecto, aut quantitate, q̃ eam sequitur. Pro hac positione fieri solent fortissima argumenta quæ ex decretis peripateticorum accipiuntur: nam oĩs forma formaliter recepta in subiecto quãto, & extenso est diuisibilis, saltem per accñs diuisione illius subiecti, vt in lib. de Substãtia orbis Auer. laborat probare, & Arist. de albedine testatur, dicẽs tantam esse albedinẽ, quanta est superficies, quæ illi subijcitur.

Breue argumẽtum Hierardi.

Argm̃ pro põne.

Prima ratio.

Secunda. Præterea. Omnis res per se mobilis, est per se diuisibilis, & oĩs per accñs mobilis, est per accidẽs diuisibilis. cum ergo oĩs forma & omnis aĩa formaliter corpus informans, sit per accidens mobilis: ergo per accidens est diuisibilis.

Tertia. Præterea. Omne quod recipitur, per modum recipientis recipitur. ergo omnis forma recepta in subiecto diuisibili cum diuisibiliter recipiatur erit saltem per accidens diuisibilis.

Quarta. Præterea. Auer. plane in lib. de Substantia orbis pro cõi animi conceptione accepit, ꝙ omnis forma recepta in materia mediãte dimẽsione interminata, est diuisibilis.

Quinta fortissima. Præterea, Totus homo est formaliter quãtus. Aut igitur quãtitas hominis recipitur immediate in mã, qua totus homo fit quantus. & hoc non, quia tũc materiæ prius competeret esse alterius gñis, q̃ esse de genere substantiæ. Aut recipitur in mã mediante forma substantiali, veluti color in pariete mediante superficie, & tunc sequitur formam substantialem hominis quãtumcunq; intellectiuam extendi per accidens, siquidẽ immediata ratio recipiendi quãtitatem videt quanta, veluti immediata ratio recipiendi colorem, est colorata. Aut totum compositum quatenus totum, est immediatum receptiuum quãtitatis, & non ratione alicuius suę partis, & hoc minime, quia tũc totum non esset extensum: non.n. potest cõpetere aliquid toti, quod vtriq; parti repugnat.

Sexta. Preterea. Corpus de genere substantiæ est proximum subiectum, & immediatum corporis de gñe quantitatis, sed corpus de gñe substantiæ est magis corpus de genere substantiæ propter formam q̃ propter mãm. ergo propter formam recipit illud corpus.

Septima. Præterea. Anima intellectiua & corporeitas, in homine est vna forma, sed corporeitas, quę est forma substantialis in homine extenditur per accidens saltem. ergo & intellectiua etiã.

Octaua. Præterea. Pono ꝙ aliquis sine manu sit natus, & ei saltem ad imaginationẽ de nouo manus brachio continetur, sicut nos de facto aliquando fuisse credimus. patet tunc manum de nouo additam viuificari, & non ꝑ animam in tali manu de nouo creatam. ergo viuificabitur per eam animam, quæ præcessit in brachio: sed hoc fieri non potest nisi per motum, & nõ per motũ localem, quia talis motus, nonnisi suo corpori conuenit. igitur per motum extensionis.

Nona. Præterea. Totus homo extenditur receptione corporis de genere quanti, totum est suæ partes collectiue sumptę. ergo suę partes collectiue sumptę extẽdunt. ergo extendit ista: & sic anima & mã.

Opinio Hier. Tenet ergo Hier. & pro veritate, & pro opinione peripateticorum omnem formam, quę corpus informat, omnemq; aĩam, quę corpus animat: & perficit esse diuisibilem, saltem per accñs diuisione sui vel subiecti, vel sui compositi cuius ipsa est pars.

Dubitationes cõtra põnem. Sed contra hanc põnem sunt dubõnes, prima quia si intellectiua anima esset quanta & extensa: quouis modo sit: siue per se: siue per accñs, tunc non intelligeret vniuersalia: nec vr̃, illud.n. quod in quanto recipit̃, situaliter recipit̃: & secundum condõnes indiuiduales quæ sunt hic: & nũc: quare species rerum in ipsa aĩa intellectiua situaliter reciperent̃: & sic solum per ipsas singularia, & quidem singulariter cognosceremus. Præterea. Si intellectiua aĩa esset diuisibilis: tunc esset corruptibilis: est.n. diuisio via in corruptionem, vt in lib. de Genera. dictum est. Præterea. Omnis diuisio terminat̃ ad plura: igit̃ si anima diuideret̃: ex diuisione, intellectiuæ animæ fierent plures. Præterea. Quærit̃ cum separatur à corpore: vel remaneret cũ ea extensione: quam habebat in toto: vel desinit informare, & extendi. Si post mortem manet sub ea extensione sub qua erat: tunc post separationem erit quanta: & sic cum non ratione corporis esset quanta: ergo per se, ꝙ non cõcederem. Si nõ remanet quanta, ergo nec in corpore fuit quanta, alioquin ex quãto: & diuisibili non quãtum fieret, & indiuisibile: quod non est intelligibile. Præterea. Læsa aliqua corporis particula: mox læsionem intelligimus. ergo intellectus est præsens cuilibet parti corpori totus: & sic erit in qualibet parte corpis indiuisibiliter.

Defensio. Defensores hui⁹ opĩonis enitunt̃ defendere illã totis viribus. Delent ergo primã dubitationem, nã dato ꝙ ipsa anima sit quãta, non oportet id oẽ, quod in ea recipit̃, situaliter recipi: nisi quantitas esset rõ recipiẽdi illud. modo licet anima rõnalis

lis quāta sit,intellectus qui est ratio recipiendi,modo est quantus.nam licet intelľs sit animæ virtus, non à corpore cōphenditur,& ita quia recipiuntur notiones in aīa, ratione intellectus,qui per eius essentiā est indiuisibilis, iure sunt non quātæ. Quia igitur quātitas, qua anima quāta est,non est ratio recipiēdi,ideo species,siue notiones sunt indiuisibiles.Caliditas.n.recipitur in albo lacte:nō tamen efficitur alba; non.n.albedo erat ratio recipiēdi caliditatem. Præterea dicunt, ꝙ dato ꝙ ille species in ipsa anima reciperentur situaliter,& singulariter,non propter hoc tñ repręsentarēt singulariter,quia licet essent species illæ singulares essent repręsentatiuæ vľr,& vniuersalium,vt Aui. inquit.5. suæ metaph. *Cap.1.* Confirmatur respōsio: quia ratio singularitatis non impedit cognitionem vľium ₰m Auic. est .n.aīa ipsa singularis,quæ vľr intelligit, species etiā & notiones sunt singulares, & tñ repręsentant vľr. Si ergo singularitas nō impedit ipsam virtutem cognoscitiuam, nec rationem repñtatiuam, à fortiori nec quantitas impediet ratione qua quantitas.erit ergo impediens rōne qua materialis,vt omnes dicunt. Secundum delent,quia licet aīa esset diuisibilis,eo quia si scinderetur brachiū non totum, sed adhuc esset continuum ₰m aliquid sui: non tñ est simpliciter diuisibilis: vnde dixerunt duplicem esse diuisionem, alteram totalem, qua pars est extra alteram partem penitus separata,& hoc pacto anima non est diuisibilis,alterā vero ₰m quid: qua.s.pars à parte diuiditur, neutra tñ à toto diuisa:& hoc pacto anima est diuisibilis;verum hoc modo diuisio non præparat ad corruptionem. Tertiam diluunt,qa si anima esset diuisibilis diuisione simpľr, ex eius diuisione fierent plures aīæ,sed quia ipsa non est, nisi ₰m quid diuisibilis,ideo nunq̄ diuidetur adeo, vt fiant plures animæ. Quartam delent,quia sicut aīa deserit corpus,ita deserit conditiones corporeas,& sic cum definit informare,definit esse corporea,definit esse quanta,& definit esse extensa,& cum dices: ergo ex quanto fiet non quātum,& ex diuisibili indiuisibile,non habeo pro impossibili ex eo, quod est per accñs quantum & per accñs diuisibile, fieri postea indiuisibile, & non quantum, quia sicut definit informare,ita definit esse quanta, cum erat per accidens talis:& sic nihil prohibet non esse. Vltima ratio deletur,qa intellectus æque cito percipit in pede,& capite,non ꝙ totus vel tota anima sit in toto,& tota in qualibet parte: sed quia ₰m essentiam,est & anima & intellectus indiuisibilis, solum aūt per accñs anima est extensa.Percipit ergo quia ₰m essentiam est in toto,& in qualibet parte: non autem ₰m omnes partes quantitatiuas est in toto, & in qualibet parte. Huius exēplum est de caliditate, quæ est æqualiter gradualiter extensa per totum. Hæc.n.æque cito calefaceret infinita,si ei calido,in quæ est applicarentur:& tñ est extēsa. *Quod nō sit peripatetica.* Et licet hæc disputatiue ab acutis doctoribus posset defendi,tñ eam nō arbitror peripateticam: vnde Alex. in lib.suo de aīa ita inquit, *Cap.10.* anima vero in partes neq; magnitudine,nec numeri diuisione diuisibilis est:non.n.separatam animā facimus ab his,quæ diuiduntur, sed potestatum,quas habet enumeratione,& dr̃iarum inuēta diuisionem constituemus,ecce qūo Alex.plane vult aīam solum potestatibus,& differentijs posse diuidi: non autē numero: aut dimensione. Præterea.Them̃.& Simpľ. primo huius aīam indiuisibilē esse probarūt, quia est per se immobilis. Contra etiam hanc opinionē sunt expositores Thomas,& Egid.qui non mō intellectiuam posuerunt impartibilem ac indiuisibilem, sed etiam oēm animam sensitiuā eorum animaliū,quæ percipiunt in absentia sensibilium, quæ Auer. appellat perfecta. Simpľ. vero habentia phantasiam distinctam. *Diuisio aīarū.* Pro declaratione ergo dicamus trifariam esse animas,alię quidem sunt,quę ₰m esse,& virtutes materiæ sunt immersæ, quæ dicunť simpľr materiales,ac à mā cōphensæ,quales sunt aīæ stirpium, & zoophyticorū aīalium,quæ quasi media sunt inter stirpes,& aīalia,veluti spongiæ.Aliæ vero,& ₰m esse & virtutes,saltem principaliores sunt è mā eleuatæ,vt aīa humana,& cœlestis,quæ licet quo ad aliquas virtutes: sint à corpore cōphensæ,dicunt simpliciter eleuatæ; quia ₰m esse, & principales virtutes sunt eleuatæ. Sunt.3. aīæ mediæ, quæ quidē ₰m virtutes sunt à mā appræhensæ,₰m autem esse sunt eleuatæ, suntq; hæ aīæ perfectorum aīalium,vt equi,bouis,& id genus,q̄ perfecta dicuntur,quia habent oēs sensus, & percipiunt sensibilia in absentia eorum,vt dictum est. Aīæ plantarum & zoophyticorum aīalium dicuntur ₰m esse,& virtutes cōphensæ à corpore.Secundum esse quidem, quia quicquid agūt,aut patiunť corporaliter, agunt & patiunť, & non aliter,q̄ formæ elementorum. Secundum potētias vero,quia potentiæ,quæ ab huiusmodi aīalibus effluūt, organicæ sunt,à particulis corporis apphensæ. Humana vero & cœlestis sunt simpliciter eleuatæ. Secundū esse quidem,quia non quicquid agunt,aut patiuntur corporaliter agere,aut pati videnť. Agunt.n.& patiunť intētionaliter, quia non res,sed rerum intētiones agunt,aut patiunť. Secundū principales virtutes vero,quia intellectus & volūtas,quæ sunt principales,virtutes organicæ non sunt. Brutales vero animæ,esse quidem eleuatæ videntur,quia non quicquid agunt aut patiunť corporaliter agūt, aut patiuntur,videmus.n.eas,non res,sed rerum intentiones recipere,quod non esset,nisi ₰m esse ipsæ essent eleuatæ, potentijs vero organicæ sunt,particulisq; connexæ. *Cōis pō,prima conclusio.* Hac distinctione stanti,cōis opinio est,ꝙ animæ q̄ esse & virtutibus sunt corporales,vt animæ stirpium & zoophyticorum,hæ non aliter diuisibiles sunt,q̄ elementariæ formę,& albedo diuisione superficiei, nā nec ₰m esse, nec ₰m virtutes sunt eleuatæ. *Secunda.* Secunda eorum conclusio est, ꝙ cæterorum animalium perfectorum,vt brutorum,& hominum sunt indiuisibiles ₰m esse, & ₰m aliquas virtutes saltem diuisibiles per organa,quatenus ₰m vnam virtutem est in vno organo,₰m aliam in alio. probāt,quia tales sunt ₰m esse eleuatæ,ergo sunt ₰m esse indiuisibiles, & incorporeæ. *Dubitatio.* Sed ꝯ hanc pōnem fiunt argumēta fortissima, primo quidē quia tunc aīa brutalis esset æterna,quia oīs forma, quæ ₰m esse eleuať à mā,potest cum sua mā incipere, non oportet aūt vt cum sua mā desinat,ergo possunt remanere. *Argm̄ Scoti in quolibeto.* Præterea. Forma quæ ₰m omnem gradū, oēm operationem, & oēm potentiā est in mā,est penitus à mā cōphensa,& nullatenus eleuata,sed aīa cuiusq; bruti ₰m omnem gradum,oēm operationem,atq; oēm potētiam est in mā,ergo nulla bruti aīa esse pōt aliqua ratione eleuata.Minor patet,quia ₰m vegetatiuum,& sensitiuum est in mā, & ₰m omnem operationem,cum oīs operatio illorū sit mālis, ergo oīs anima bruti erit totaliter à mā cōphensa. *Pō Gand. replicatur.* Propter has rōnes Ganda. fortasse credidit oēm animā corpus perficientem esse diuisibilem, potissimum brutales aīas, quæ sunt constitutæ in esse per subiectum. *Rationes p̄ positione cōi.* Sed cōtra argumētator, quia aīæ brutorum recipiunt intentiones rerum sine materia,& sine pręsentia materię,vel igiť secundū,ꝙ sunt corporales,vel ₰m ꝙ sunt incorporales,nō ₰m ꝙ sunt corporales,quia sic non intentionaliter,sed corporaliter agerēt & paterenť,& quidem nec sine mā,nec sine præsentia materiæ.Igiť vt incorporales,sed nō sunt īcorporales ₰m virtutes,ergo ₰m esse,quare cum ₰m esse erunt eleuatæ à corpore,non poterunt ₰m esse diuisione corporis diuidi, sed solum ₰m virtutes. Præterea. Aīa cuiusq; perfecti aīalis reflectit se supra se,cognoscit.n.se sentire, & in recipiēdo species rerum sensibilium à sensu cōi, quandoq; in recordatione illas reuocāt ad eūdem sensum cōem, quæ oīa significant tales aīas reflectere se supra se.Vel igiť reflectūt se supra se corporaliter,vel intētionaliter,ac spiritualiter, non corporaliter,quia tunc earum reflexio esset sicut reflexio virgæ,vel ceræ,& id genus,quod est ridiculum.si intentionaliter,ergo oportet, vt ₰m esse sint intentionales atq; spirituales,non.n.₰m virtutes esse possunt intentionales,cum ₰m virtutes sint affixę,ac cōphensæ à particulis corporis. Secundum.n.illudmet esse quo est præsens organo virtutis memoratiuæ,esse potest p̄sens organo virtutis sensus cōis,alioqui non reflereť anima ad id vnde cepit operatio,non.n.₰m eam virtutem,qua est pñs organo memoratiuæ, pōt in reflexione esse pñs organo sensus cōis. quare ₰m idem esse est præsens oībus organis. Hoc argumentū pondero. *Dilucidatio dubiorum contra pōnem cōem.* Dubōnes vero contra hanc opinionem non cogunt,quia eleuatū à mā intelligi pōt,aut eleuatione depēdentię,& hoc pacto brutales formæ non sunt eleuatæ à

uatæ à mã,nec à corpore,dependent.n.à subiecto, sola vero intellectiua aia hoc pacto est eleuata,alio mõ forma dr̃ eleuata à mã,quia ꝭm eius esse non limitat sibi vnam, aut plures particulas corporis,sed ꝭm eius esse est indifferẽs: & illimitata à certa parte corporis. & hoc pacto oẽs animæ brutorum & hoium,& cœlorum sunt ꝭm esse eleuatę, quia ꝭm earum esse, non magis limitant,A,corporis partẽ q̃ B,sed sunt æque indifferentes A,& B,partibus,& toti. Verum brutales aiæ sunt ꝭm potentias limitatę ad particulas corporis,quia ꝭm visum sunt limitatæ ad oculos, ꝭm gustum ad linguã: & sic de cæteris id genus. Patet ergo con sequentiam non valere,quia non sunt eleuatæ eleuatione dependentiæ,sed eleuatæ eleuatione organi,atq; particularum corporis. Secunda etiam tollitur,quia tales animę sunt in materia ꝭm esse,& potentias,& operationes, & q. dem dependentes à mã. sunt tamen eleuatæ ꝭm esse, quia non magis ꝭm esse sunt perficientes A,q̃ B,partem:& sic in perficiendo sunt illimitatæ. Secundũ potentias vero non sic,nam ꝭm vnam potẽtiam sunt limitatæ magis ad vnam partem q̃ ad aliam. Argũ ergo concludit eas non esse eleuatas eleuatione depẽdentiæ,tñ stat eas eleuatas esse eleuatione essentiæ,quatenus sunt formæ partium, & totius. Quare sunt ꝭm esse,& essentiam, quibus sunt formæ corporum eleuatæ à certis corporis particulis: nõ autem ꝭm virtutes:cum ꝭm eas limitent sibi determinatas corporis particulas. Ad formam ergo argumẽti concedo maiorẽ, si loquimur de cõphensione dependẽtiæ, at si loquimur de cõphensione perficiendi determinatas partes, nego illam,quia in perficiẽdo ꝭm esse dr̃ eleuata eleuatione indifferentiæ perficiendi,quia ꝭm illud idẽ esse. illamq; eandem essentiã,quibus forma est, & perfectio vnius partis, est perfectio oĩum & totius: & sic est eleuata ꝭm indr̃iam perficiendi. Minor ẽt potest distingui,quia aia licet ꝭm omnem operationem,oẽm potẽtiam,& oẽm gradum sit in materia ꝭm vnionem perfectiuã: nõ tamen est ꝭm esse cõprehensa à corporis partibus,sed ꝭm virtutes:quarum vnã habet in vna parte,& aliam in alia. Sed adhuc occurres, quia eodem mõ anima plantæ erit ꝭm essentiam eleuata, & indiuisibilis,quia ꝭm illam eãdem essentiã, qua perficit radices,perficit ramos. Concedo ꝭm essentiã:non tamen ꝭm esse:quia non reflectit se supra se ꝭm esse: non.n.ꝭm illud idem esse,quo perficit radices, perficit ramos, sed per accidens ꝭm aliud perficit radices:& ꝭm aliud perficit ramos.Q. vero ꝭm idem esse aia mei canis perficiat organũ memorię,& organum sensus cõis,docet reflexio,quę cum non sit corporalis, sicut reflexio virgæ, erit intentionalis. Aut ergo quia potentia,quæ est in organo memoriæ, con iungit potẽtiæ,quæ est in organo sensus cõis,aut quia aia ipsa ꝭm illudmet esse,quo perficit organum vnius,perficit organum alterius,non quia altera potentia cõiungitur alteri,ergo q.a ꝭm illud esse, quo perficit alterum organum perficit alterũ.quare erit ꝭm esse,indiuisibilis. Secundum potentias vero sibi limitans certas corporis particulas.recte ergo dictũ est ipsam esse ꝭm esse eleuatã, quia ꝭm indr̃iam perficiendi non magis ꝭm esse perficit alteram partem q̃ alteram:& sic dicit eleuata eleuatione indifferẽtiæ perficiendi ꝭm esse,non aũt eleuatione dependentiæ. Dr̃ vero cõphensa ꝭm potẽtias, quatenus ꝭm alteram est in vna parte,ꝭm alteram vero in altera. His habitis,superest rñdere ad argumẽta facta pro opinione Hierardi & Gandauensis.Verũ anteq̃ ad argumenta respondeat,percurramus q̃ alij non mediocres viri dixerunt. Alij igitur imaginant,nec brutales aias,nec humanã,esse formaliter extensas extẽsione,aut subiecti,aut totius, cui⁹ sunt partes. Attributiue vero per accñs extendi eas concedunt.Extendit quidem ipsa albedo per accñs formaliter in pariete extensione supficiei. Attributiue vero per accñs omnis illa forma extendit,quia est in aliquo subiecto, qđ formaliter extendit,veluti.5.meta,asserit Arist.musicũ esse albũ, per accidens,quia musica in eo est,quod est albũ. Hoc ergo pacto concedunt non solum brutales aias per accñs extẽdi, sed intellectiuã,ꝙ ei attribuat,quod extendit formaliter. Hec tñ expositio licet pro parte satisfaciat quærenti:oĩbus qõnibus non satisfacit; non.n.per hanc opinionẽ scimus,qũo homo põt esse formaliter extensus,cuius forma non est extensa. Præterea. Nec ex hac opinione scimus quid est extensionis subiectum, nec per hanc opinionem possumus facile rñdere ad obiectiones. Bacco. vir doctissimus asseruit in hoĩe esse duas formas,alterã,quã ipse corporeitatẽ humanã appellat qua hõ est corpus in gñe substantiæ,alterã vult esse intellectiuã. Quam opinionẽ defendit Henricus Ganda.vir eminentissimus,dicẽs, ꝙ non obstante,ꝙ in hoĩe sint duæ formæ substantiales.s.corporeitas,& anima,hõ est per se vnus. Cuius rõnem asserit,qa nec corporeitas aduenit materię prius q̃ illi adueniat aia, nec aia prius corporeitate,sed simul in eodem instãti mã, quæ erat in potentia recipit aiam,& corporeitatem ab aia ꝭm rem diuersam.Sed quid sit hęc forma corporis,& vtrũ ponat solum in hoĩe,alias disputabit.Tunc imaginat Bacconi. id,quod in hoĩe recipit extensionẽ,esse ipsum hominẽ: corporeitatem vero esse proximã & immediatam rõnem recipiendi illã, quia mediãte illa hõ extensionem recipit: aiam vero esse principalem recipiendi rõnem:mãm aũt remotam extendendi rõnem.Est.n.(vt inquit) non parua differentia inter proximã rationem,qua hõ extendit, & principalem rõnem:quia proxima rõ,qua homo extendit, ipsa extendit:vñ quia proxima illa rõ extendit,hõ extenditur. Rõ vero principalis,nõ extenditur,sed est cãlis rõ extensionis.Materia vero,quæ est remota rõ,extendit.Ex his patet hoĩem posse esse formaliter quantũ, licet principalis rõ,qua est quantus: nõ extendat.satis ergo est,vt remota rõ.s.mã,& proxima ratio.s.corporeitas extendant. His .n.formaliter extensis,hõ est formaliter extensus: per animã.n.est cãliter,atq; principaliter extensus,quia tanta extensione hõ extenditur, quãtam requirit eius aia pro suis operationibus perficiendis. Per hanc expõnem potest respõderi ad omnes rationes. Ego vero nollem pro solõne vnius dubij adducere aliud magis,vel non minus dubium: est.n.inter viros doctos non leuis qõ de illa forma corporeitatis,& forte maior q̃ sit principale quæsitum. propterea prætermissa nunc illa forma corporeitatis: accipiendum est,aliquã formam posse esse extensam duplr̃:aut per formalem sui esse extensionem: aut per æquipollentem. Albedo in pariete est extensa per formalem sui esse extensionem,quia ꝭm illud esse, quo informat dextram parietis partẽ,non informat sinistrã:& sic est extẽsa per formalem sui esse extensionem. Per æquipollentẽ vero,qñ repugnat suo esse diuidi in corpore, non tñ repugnat ipsam ꝭm sui esse: esse in qualibet parte corporis. nam licet non sit extensa cum partiũ corporis extensione,ipsa tota ꝭm sui esse est in qualibet parte corporis,quia nulla est materiæ, aut corporis pars: in qua non sit aia. Ex hac distinctione sequitur aliquas esse formas:quę nec per formalem,nec per æquiualentem sui esse extensionem sunt extensæ. vt si darent puncta. Punctum.n.ꝭm formalem sui esse extensionem non est extensum: nec per æquiualentem:qñ non est secundũ sui esse in qualibet parte continui idem numero, Simili rõne aia separata ab hoĩe fortasse,nec per formalẽ, nec per æquiualentẽ sui extensionem est extensa.Per formalem quidem patet.quia est simpl̃r,extra corpus,indiuisibilis. Per æquipollentem etiam patet.quia non est æqualiter in vna & altera parte alicuius,cum extra corpus nullius sit actus. Aliquæ vero sunt formæ,quę per formalem, & per æquiualentẽ suæ essentiæ extensionem sunt extensæ,vt albedo:& caliditas,& id genus. Hæ.n ꝭm formalem extensionem sui esse sunt extensæ,& ꝭm æquiualentem saltem ꝭm earũ essentiã,quæ est in qualibet parte eius,quare sunt & formæ,quæ non per formalem extẽsionem sui esse sunt extensæ,sed per æquiualẽtem,quia sicut forma extensa est ꝭm esse in oĩ parte,sic tales formæ sunt ꝭm esse in oĩ parte. Verum dr̃ia est,quia illæ per formalem sui esse extensionem sunt in oĩ parte,hæ vero per æquiualentem, qa ꝭm totum sui esse sunt ĩ qualibet subiecti parte:hoc pacto aia humana,& brutalis sunt æquiualenter extensæ. & hoc intellexerũt veteres de Deo, cum dixerunt ipsum esse extensum per totum,est.n.extensus per æquiualentiam,quia ꝭm sui esse est hic,& vbiq; totus. Secundo accipiendum est,ꝙ in aialibus quantis,eorum aiæ,sunt principales,siue causales

2. Positio.

Tex.cõ.35.14.

Refutatio.

Bacconitani põ 3. lib. sñiarum dis.19.q.vnica quol.3.q.45.

Dilucidatio

Dupliciter forma extensa.

Excerptum pulchrũ de formis

cales rones extẽdendi,& proximę. Principales quidẽ,siue causales,quia vnũquodq; illorum aialium est tãtum,& tanta extensione quantũ,quantam limitat sibi eius anima pro eius propria operatione perficienda. Proximæ vero sunt, qa tanta extensione vnumquodq; eorum aialium est,quanta est eius aia æquiualenter,mediante qua vnũquodq; eorum recipit sibi debitã extensionem. In proposito, homo cãliter est tricubitus sua aia,qa eius anima est æquiualenter tricubita & non maior,est tricubitus mediãte sua aia, quia licet aia non sit tanta formalr,est tanta equiualẽter. Ex quib⁹ sequitur ꝙ aia est rõ principalis,seu causalis qua homo sit quantus,& proxima, proxima quidem quatenus mediante ipsa tanta æquiualenter recipit tantam extẽsionẽ, causalis vero,quatenus anima est formale principium oium operationum, quæ non possunt perfici ab homine, nisi quia aia requirit tantam extensionẽ. Tertio accipiendũ ꝙ sunt duæ põnes de vnione animę ad mãm,altera quidem est expositorũ Thomæ & Egidij, quæ asserit animas, & omnes substantiales formas vniri ipsi materię immediate,quatenus dispositiones quæ præcesserunt,non fuerunt inductæ pro vnione, sed pro fieri. & sic in instanti vnionis priores desinunt,& aliæ oẽs cum forma inducta generanť saltem consecutiue. Altera est Ganda.quã asserit esse pro opinione Auer.s.ꝙ oẽs formæ substantiales recipiunt in mã qualitatiue & quantitatiue disposita,quia dispõnes inductę non tantũ erant pro fieri,sed pro vnione:& sic iuxta hanc positionẽ oportet dicere illas in instanti vnionis remanere. Harum vtra verior sit,non oportet nunc disputare:exposcit.n.proprium locum talis disputatio. Tenendo tñ primam põnem nõ est valde facile soluere rõnes factas pro Hierardo,sed tenendo opinionem Ganda. non est le- ue:tñ respondeť. Ad primam quidem iuxta positionem dicendum omnem subalem formam receptam in subiecto quanto & extenso,quæ ab illo est ẜm esse comprehensam, esse diuisibilem,mõ tales non sunt animæ perfectorũ animalium: quæ licet ẜm potentias sint cõphensę à corpore: non tñ secundum esse. Secunda vero positio diceret minorem esse falsam,quia in instãti vnionis omnes dispõnes desinunt cum priori forma, & nouæ cum noua forma subito fiunt:& sic aiæ non sunt receptę in quãto subiecto.

Solutiones.

Per accñs mobile duplex.

Ad secundam dicerem aliquid dici per accñs moueri,vel quia per accñs mutat locum circũscriptiue,quo pacto albedo moueť motu corporis,& tale,quod sic per accñs mouetur,est per accidens diuisibile,vel quia per accidẽs mutat locum definitiue, veluti punctum moueret ad motum corporis:& sic non oportet vt sit diuisibile:sed satis est,vt sit in re diuisibili. Hoc secũdo mõ dicimus aias tales moueri. Ad tertiam dici põt vno mõ, omne quod recipiť in aliquo subiecto diuisibili,& ẜm esse,& potentias ab illo subiecto cõphenditur,oẽ tale recipi per modũ recipiẽtis, & esse pro diuisione recipientis diuisibile. Secunda vero põ negaret minorem: non.n.animæ recipiunť in subiecto diuisibili: sed prioribus dispõnibus corruptis recipiuntur in nuda materiæ essentia. Ad quartam Auer.intelligit de omni forma,quæ ẜm esse cõphenditur à materia. Secunda vero põ expresse negat Auer. Ad quintam tenẽdo corporeitatem Baccon. facile respondet,quia formalr quantus est hõ:verum rõne materiæ est quantus,veluti rõne remota,ratione corporeitatis,veluti rõne proxima:per animam vero tanq̃ per rõnem principalem,quæ licet non sit formalr extensa,est æquiualenter extensa,cum sit in qualibet corporis parte. Non tenendo vero corporeitatem difficile est,tñ dicerem hoiem esse formaliter extẽsum,& propter mãm,& propter aiam:propter materiam quidem tanq̃ propter rõnem remotam,propter animam vero propter rationem principalem,cãlem,& proximã. Nec oportet rõnem principalem,& cãlem, & proximam: qua aliqd extenditur,extendi formaliter per formalem sui esse extẽsionem, sufficit.n.ꝙ extendať per æquiualẽtem sui esse extẽsionem.patet hoc in cœlesti corpore,quod ẜm Auer.est quantũ quantitate sequente motorẽ,& tamen motor non est quantus formaliter, sed solum æquiualenter. ergo põt esse aliquod cõpositum formalr quantum, cuius forma, q̃ est proxima & principalis ratio extensionis,nõ est formaliter quanta, sufficit tñ,vt sit æquiualenter extẽsa.s.in qualibet parte tota. Ad sextam respondet Baccon. ꝙ subiectum corporis de gñe qũtitatis est homo.Verum rõ principalis recipiendi est anima,quæ non est extensa formaliter,sed æquiualenter: rõ vero proxima est corporeitas, q̃ est extensa: remota vero rõ est mã quæ etiam est extensa. Vel dici põt subiectum corporis de gñe quantitatis esse hoiem,verum per mãm formaliter quantam tanq̃ per rõnem remotam,& per aiam,quæ est æquipollenter extensa tanq̃ per proximam & principalem rõnem est formaliter extensus: non.n,oportet principalẽ rõnem extensionis esse extensam formaliter:satis.n.est,vt sit extensa æquiualenter: remota vero rõ,cum sit subiectiua rõ,debet esse extensa. Sed replicabis,accipio hoiem in illo priori in quo ꝓcedit extensionem,atq; quantitatem sibi propriam,& dico ꝙ aut est diuisibilis,vel indiuisibilis: si est indiuisibilis, ergo quantitas recipieť in subiecto indiuisibili: si diuisibilis, igiť ante receptionem propriæ dimẽsionis ꝓcessit dimensio interminata,qua homo est quantus in illo priori, quo ad aiam & materiam interminata quantitate. Dicẽdum ꝙ in illo priori non est hõ extensus, nec quantus per formalem animæ extensionem,& cum infers:ergo quantitas recipiť in subiecto actu indiuisibili,non habeo hoc pro impossibili si eius aia est æqpollenter diuisibilis:& ꝙ ita sit, probo ad mentem Auer.quia accipio cœlum in illo priori,quo ꝓcedit dimensiones sibi proprias.Secundũ.n.Auer. in lib.de Substantia orbis,intelligẽtia nã prior est dimensionibus cœlestibus,vel igitur cœlum in illo priori est diuisibile,vel indiuisibile: non diuisibile: quia in cœlo esset dimensio interminata ꝯ Auer. ibidem.igiť indiuisibile: ergo subiectum indiuisibile est subiectum quantitatis: iam patet rñsio. diceret.n.Auer.illud non esse absurdum: quia ꝓcedit natura illã quantitatem aia cœlestis,quæ licet non sit per formalem extensionẽ sui esse diuisibilis,est per æqualentem diuisibilis,& sic dicendũ est in casu nostro. Ad septimam respondet Baccon. in homine intellectiuam,& corporeitatem esse vnam subam ẜm rem,tamen concedit corporeitatem extendi,intellectiuã vero non: cuius exemplum ponit,ex eo quia panis per nutritionem conuenitur in corporeitatem nutriti, nõ autem in animam intellectiuam nutriti,& tñ intellectiua nutriti & corporeitas idem est:quare non est absurdum corporeitatẽ & intellectiuam esse idem,corporeitatem tñ extendi, & nõ intellectiuam, sufficit.n.(vt inquit)vt sint diuersæ ẜm gradus. Sed hæc rñsio mihi difficilis vř,quia argumẽtarer,hoc demrãta corporeitate,extendiť,hoc demrãta corporeitate,est intellectiua aia. ergo intellectiua anima extendiť. Fortasse diceret Baccon. syllogismum hunc non esse expositorium, qa licet corporeitas sit intellectiua aia: non tñ quicquid est corporeitas est intellectiua aia. Sed contra accipio corporeitatem humanam,& argumentor,hoc demrãta humana corporeitate,extendiť: hoc demrãta eadẽ humana corporeitate,est aia intellectiua. ergo intellectiua aia extenditur. Præterea. Hoc demrãta humana corporeitate,realiter extendiť,hoc demrãta eadem est realiter intellectiua aia. ergo intellectiua anima realiter extenditur. Fortasse Baccon. adhuc se defenderet: diceret.n.hos non esse syllogismos expositorios,quia licet medium sit hoc aliquid: non tñ discrete est hoc aliquid: non.n.quicquid est humana corporeitas est intellectiua aia,quia sensitiua anima,in homine est humana corporeitas,quæ non est intellectiua anima: similiter & vegetatiua, similiter licet corporeitas humana sit realiter intellectiua. non tamen quicquid realiter est humana corporeitas ob id est intellectiua in homine. Hoc pacto nos in prioribus his diebus declarauimus expositorium sylm. Et licet Baccon. posset se defendere tamen possumus dicere corporeitatem humanã esse intellectiuam animã:& ita sicut intellectiua anima est per formalem sui esse extensionem indiuisibilis: sic & corporeitas.verum dř anima intellectiua corporeitas,quatenus est rõ proxima recipiendi dimẽsionem: quatenus vero est rõ principalis est intellectiua: intellectiua.n.ẜm diuersos gradus considerata est ois anima. Semper tñ est indiuisibilis formaliter,& solum ęquiualenter diuisibilis. Ad octauam

Replicatio fortissima.

Defensio pulchra.

Dubõnes cõtra responsionem Solutio.

Replicatio.

Defensio.

De manu creata. uam rñdet Baccon. manum de nouo creatam, vel ad imaginationem de nouo consubstantiatã cum brachio, viuificari aïa, quæ p̃fuit in toto, & tñ nec per motũ, quo anima migret ad illam manum, nec per extensionem, qua anima ad illam manum se extendat, sed per occultum modum, q̃ a nobis est inexplicabilis: potest tñ dici cõicatio. nam creata de nouo manu: præcedens anima cõicatur illi. Miror *Quare Bacconitani.* Baccon. virum meo iudicio acutissimũ in huius argumenti refutatione tantopere elaborasse. Cũ de nutritione simi- *Solutio.* lis qõ accidat, qua homo auget̃. Gñatur. n. noua pars, ĩ qua fit eius quod auget anima: & quidem nec per motum, nec per extensionem, sed oẽs dicunt illud fieri: per hoc quod anima fit in pluri materia, erat. n. anima in toto & in qualibet parte. cum ergo mã nutrimenti sufficienter est disposita, mox anima, quæ erat in toto, & in qualibet parte per æquiualentiam, fit in hac noua mã: & hoc fieri nec est motus, nec extensio, nec saltus, sed aggeneratio ₰m Arist. nã forma quæ præfuit in toto, huic nouæ materiæ aggeneratur. Non ergo oportet modum occultum naturę fingere.

Nouum est mihi & difficile: non autem Bacconi. ₰m. n. ipsum hõ non est anima & mã: sed aïa, materia, & corporeitas. modo licet aïa non sit formaliter extẽsa, materia & corporeitas sunt extensæ: verum cum ipse non ponat corporeitatem in brutis, eadem quæstio stat in brutis. Dicamus ergo, concedẽdo ꝙ totus homo extendat̃, & ꝙ totus homo, q̃ extendit est anima, & materia collectiue sumptę: & concedo ꝙ suæ partes collectiue sumptæ extenduntur: non tñ eodem modo, quia mã extẽditur formaliter: anima vero æquiualenter, Formaliter tamen homo extẽditur, & homo est mã. & anima collectiue sumptæ: & tñ non oportet illas extendi seorsum formalr: sicut non videlicet: isti .x. trahunt nauim. isti. x. sunt iste, & iste vsq; ad. x. ergo collectiue iste, & iste vsque ad. x. trahunt nauim: & tñ nec iste nec iste trahit nauim. Sic licet homo sit ista duo collectiue mã. s. & anima: non oportet vt mã sit extensa, & anima *Qõ magna. Tex. cõ. 78. 86.* similiter. Sed cõtra determinata magna emergit qõ. nam Arist. 8. physicę auscultationis volens probare primam intelligentiã non esse in magnitudine, fecit hanc cõsequentiam, si prima intelligentia esset in magnitudine, tũc ipsa esset diuisibilis diuisione eius magnitudinis, ĩ qua reciperetur. Cuius rõnis vis est, vt Auer. inquit, quia esset in maiori maior, & in minori minor. Modo hæc probatio vel ꝯ̃ntia nulla esset, nisi vĩr hæc vera esset, omnis forma recepta in subiecto diuisibili, est diuisibilis. Q. si hæc est vera, sequit̃ & animam saltem intellectiuã esse diuisibilem, non .n. video causam cur de prima intelligentia, & nõ de intellectiua aïa Arist. ratio valeret: alioqui quicquid diceres in fugiẽdo de intellectiua anima, ego dicerem de prima intelligentia: & sic possem defendere primã intelligentiam esse in mã, vel corpore, vt est intellectiua aïa, quia sicut nõ sequit̃ de intellectiua anima dicere, est in mã. ergo est diuisibilis, ita nec sequet̃ de prima intelligentia. Baccon. eligit hunc modum post reprobationem multorũ, ꝙ de quauis conclusione possumus, aut loqui per cões propositiones, aut ꝑ proprias. verbi causa. de prima intelligentia possumus loqui per cões propositiones in nãli scientia, quæ cõiter concedunt̃ in naturali scientia, & possumus loqui ꝑ propões proprias, quæ sunt de intelligentia prima, quæ solum illi conueniunt. Simili ratione de intellectiua anima loqui possumus, aut per cõmunia ĩ naturali phia, aut ꝑ propria ipsi animæ. Tunc dicit, ꝙ loquendo ꝑ cõia in physica, ratio Arist. est demr̃atiua, quia in physica cõiter conceditur, oĩs virtus in magnitudine est diuisibilis: & sic etiam loquẽdo per cõia, intellectiua si est virtus in magnitudine, est diuisibilis. at loquẽdo per propria ipsi primæ intelligẽtiæ, & per propria ipsi animę, ratio Arist. nõ est demr̃atiua: siquidem Deus est in magnitudine, & intellectiua in corpore: & tñ nec Deus, nec intellectiua ẽ diuisibilis. Secundum. n. propria loquendo, hæc consequẽtia non, videlicet, *Refutatio.* Deus est in magnitudine, ergo est diuisibilis. Hæc Bacco. Ego vero nõ bene percepi q̃ vir intelligat. nam si rõ Arist. est per cõia in physica, tũc esset dialectica: syllogismus. n. dialecticus est ex cõibus: & non demr̃atiuus. Modo nec Auer. nec Diuus Tho. rõnem Arist. diceret dialecticam. Præterea. Tunc Arist. nihil de Deo demr̃atiue tradidisset, quia omnia q̃ de Deo tradidit, vt Expositor inquit, fuerunt per cõia. Propterea rectius dicerem, Arist. in. 8. lib. *Solutio ꝓpria.* solum probasse Deum nõ esse in magnitudine eo modo, quo sunt in illa formæ mãles constitutæ in esse per mãm. nam si hoc pacto esset in magnitudine, esset diuisibilis, aut ₰m esse & virtutes, modo quo elementariæ formæ, aut saltem esset organicus, & diuisibilis ₰m virtutes, & sic nõ esset æternus, & esset in maiori maior: & in minori minor, vtrum vero esset in magnitudine mõ, quo intellectiua aïa est in magnitudine, ex rõne Aristo. nihil habetur, nec ipse enixus est illud probare, propterea ad probãdum ꝙ Deus nõ est in magnitudine, nec vt mãles formæ, nec vt intellectiua aïa, oportet refugere ad alias rões, quibus ipse probat Deum nec esse mobilem per se, nec per accñs, nec per attributionem. nam sic habetur eum esse penitus separatum. Hæc satis. Ad rõnem factam in principio patet solo.

Vtrum aïa sit tota in toto, & tota in qualibet parte. Secũdo quæritur, vtrum anima sit tota ĩ toto, & tota in qualibet parte. Et licet solutio hui⁹ qõnis quasi pateat ex solutione huius, tñ quæritur propter Ganda. qui non est contentus his, quæ diximus. Et primo argumentamur ꝙ non, quia tunc q̃libet animalis pars esset animal. Secundo non quælibet animalis pars est organica. ergo anima non est in qualibet animalis parte, non. n. esse potest nisi in corpore organico. Tertio, tunc q̃libet animalis pars oĩa vitæ opera, & omnium sensuum exerceret, cũ virtutes sint ab anima inseparabiles. Pro parte opposita sunt, quæ diximus in proxima. q. In. q. respondet Ganda. per tres con- *Põ Gandauẽsis.* clusiones. Prima est, ꝙ anima ₰m totalitatem essentialem non est tota in toto, & tota in qualibet parte, probat, quia anima nõ est totum essentiale, ergo secũdum totalitatem essentialem nullibi põt esse. Secunda conclusio eius est, ꝙ anima secũdum totalitatem, potestatiuam, hoc est secũdum omnes suas potentias, est tota in toto, & tota in qualibet parte. probatur per Auer. qui in commẽto proximo dicebat aïam esse ĩseparabilẽ à suis potẽtijs. ergo in quacũq; parte est anima, in ea inseparabiliter erũt omnes potentię. Tertia conclusio est, omnis aïa diuisibilis est tota 19 in toto, & pars in parte, & in maiori subiecto maior, & in minori minor. Sunt aũt secũdum ipsum omnes animę tales, q̃ perficiunt subiectum, atq; corpus. Sed hæc, q̃ Gan- *Refutatio.* dauensis inquit, sunt penitus falsa, prima quidem cõclusio falsa est, quia licet anima non sit essentia compositum ex re, & re, vt voluit Simpl̃. tñ est totum essentiale compositum ex realitate, & realitate essentialibus, atq; gñe, & dr̃ia, vt volunt alij, & sic hac totalitate essentiali, quæ sibi competit, erit tota in toto, & tota in qualibet parte. Secunda vero conclusio est oĩno falsa, quia si aïam confitebor esse secundum oẽs potentias in toto, & in qualibet parte, tunc anima nõ erit forma organica, siquidem esse potest secundum omnes eius virtutes in quauis parte corporis similari, & quantũcunq; minima. Præterea. Illa conclusione concessa virtutes aïæ non essent proprijs organis accommodatæ. Cuius oppositũ patet in proxima. q. Tertia vero conclusio est reprobata proxima. q. vbi probauimus nõ *Solutio. q. vera.* oẽm aïam esse indiuisibilem. Pro veritate ergo dicamus, ꝙ anima trifariam esse põt totum. primo essentiale, cõpositũ quidẽ ex re, & re, vt Simpl̃. quidẽ autumat, sed ex realitate gñis, & realitate dr̃iæ secundum aliquos. Secundo potest esse totum potestatiuum secũdum aggregationem virtutum. Tertio secũdum partes integrales similares, vt de animabus plantarum, & zoophyticorum animalium dictum est. Tunc dico ꝙ quælibet anima mundi secundum totalitatem essẽtialem est tota in toto, & tota in qualibet parte: immo quælibet forma mundi, quia quęlibet forma secundum essentiam est indiuisibilis dimensiue. Secundo dico, ꝙ quælibet anima, cuius nec esse, nec potẽtia est eleuata à mã, est diuisibilis per formalem diuisionem sui esse, & suæ potentiæ, vt in textu patet. & hęc forma non est tota in toto, & tota secũdum esse in singulis partibus, sed est tota in tota, & pars in parte, & maior in maiori, & minor in minori corpore. Huius gñis sunt anima plantæ, & animalis zoophytici. Tertio dico, ꝙ quælibet anima cuius esse, & principales virtutes sunt eleuatæ, hæc secundũ totalitatem

talitatem essentialem,& ſm eas potentias, quibus eſt eleuata,eſt tota in toto,& tota in qualibet parte, ſm eas potentias,quibus eſt eleuata,quia non omnibus potētijs eſt eleuata.Propterea dico.4.ꝙ anima cuius eſſe eſt eleuatū, & virtutes, nō omnis talis anima tota totalitate eſſentiæ, eſt in toto,& qualibet parte. Secundum vero totalitatem poteſtatiuam eſt tota in toto,& pars in parte. Sed queres vtrum aliqua anima tota ſm eſſe poſsit dici eſſe in toto,& in qualibet parte. Dicendum ꝙ in ſenſu categorico non poteſt dici.Si.n.ſm eſſe non eſt tota,non pōt dici tota eſſe in aliquo.Bene tñ dici poteſt,ipſam eſſe in toto, & in ſingulis partibus,ſm idem eſſe ſimpliciter, quia ſecundū idē eſſe quo aīa intellectiua eſt entelechia totius, eſt entelechia ſingularum partium. Concedo bene ſecundum eſſentiam ipſam eſſe totam in toto, & totam in ſingulis partibus,quia quo ad eſſentiam ſibi cōpetit totalitas quædam eſſentialis ſaltem ex realitate & realitate ſecūdū aliquos. Ad ſenſum tamen hypotheticū pōt concedi ſm eſſe ipſam eſſe in toto,& in ſingulis partibus. dico ad ſenſum hypotheticum, ſi ipſa quo ad eſſe eſſet aliquod totum.nam hæc hypothetica eſt formalis, ſi anima intellectiua quo ad eſſe eſt aliquod totum,ipſa eſſet tota in toto, & tota in ſingulis partibus,hæc de qōnis dilucidatione.Rationes vero diluuntur. prima quidem quia dato ꝙ quælibet aīalis pars eſſet animata,& ꝙ in ea ſit aīa ſm totam eſſentiam,nō propterea quælibet pars eſſet aīal.Primo quidē,qa aīa in nulla parte eſt per ſe rōne partis, ſed quatenus eſt entelechia totius. Secundo vero quia non eſt in parte, quatenus eſt à toto diuiſa, & à cæteris partibus, ſed quatenus pars eſt aliquid totius. Tertio, quia & ſi aīa tota ſecundum totalitatem eſſentialem ſit in qualibet parte:non tñ eſt in ſingulis partibus ſm poteſtatiuam totalitatem. Secunda vero diluitur,quia aīa non eſt in qualibet parte ſecundum poteſtatiuam totalitatem (quia ſic oporteret oēm partem eſſe multorū organorum:)ſed ſm totalitatem eſſentialē. Per idem deletur tertia: exerceret.n.anima in qualibet parte omnia vitæ opera,ſi in qualibet eſſet ſecundum totalitatē poteſtatiuam.Hæc mihi videntur de qōne dicenda.

Dubitatio. Solutio.

ARGYR. *De intellectu vero contemplatiuaque potentia, nondum quicquam eſt manifeſtum, ſed videtur hoc animæ genus eſſe diuerſum, idque ſolum perinde atque perpetuum ab eo quod occidit, ſeiungi ſepararique poteſt.*

Tex.cōm.21. Theoretica, Perſpectiua. Cōtemplatiua. De intellectu aūt, & perſpectiua potentia nihil adhuc manifeſtum eſt. Sed videtur animæ alterum genus eſſe & hoc ſolū contingit ſeparari ſicut perpetuum à corruptibili.

COLLEC. Tex.cōm.21. Alex.aphrodiſiæus,Thomas, & Egidius hūc textū expoſuere eodem modo. Inquit enim Alex. ꝙ cum Ariſt. monſtraſſet in quibus potentijs palā ſit ipſas non ſeparari loco & ſubiecto, (demonſtrauit aūt id de cogitatiua, ſenſitiua,& motiua)nunc & in quibus dubium eſt oñdit, & inquit,de intellectu aūt,& perſpectiua potētia,vbi ly§&§nō diuerſum ſm rem,ſed ſm nomen notat. quaſi dicat. de intellectu,& ſiue alio modo dicta,perſpectiua potentia, nihil adhuc manifeſtum eſt ſup.ipſum ſeparari re ab alijs animæ partibus.apponit tamen id quod de ipſo apparet.d.ſed vr̄ genus alterum animæ eſſe. & hoc ſolum contingere ſeparari ſicut perpetuū à corruptibili.vbi illa particula §videtur§non exiſtentiam, ſed apparentiam ad totum ſequēs notat,vt Alex.inquit,ita ꝙ ſolus intellectus vr̄ alterū genus animæ & ſolus vr̄ ſeparari, tanquam ſeparatur perpetuum à caduco,tñ in rei veritate,neque eſt alterum genus aīæ,neque eſt ſeparatus à caduco.& ſic expoſuit Alex. hūc locum. vbi palam eſt ex verbis Ariſt. non eſſe acceptum, intellectum incorruptibilem eſſe ſecundum Alex.

Commen 21. CVM dixit. Simpl̄.& Auer. videntur quodammodo textum eodem modo cōmentari, licet aliqua ſit differentia,vt dicam,inquit ergo Auer. Cum dixit ꝙ quærendum eſt in vnoquoque iſtorum principiorum,vtrum ſit aīa, aut non,incepit declarare virtutem,quæ nō vr̄ eſſe aīa.ſed manifeſtius eſt de ea,vt ſit non aīa.velle ergo vr̄ Auer. ꝙ cum Ariſtot.abſoluit ſecundam qōnem, nunc redit ad primam. Duas enim præordinauit qōnes,an.ſ.vnumquodque horū aīa,aut pars: Secunda & ſi pars,an loco, an rōne tm̄ ſeparabilis,cum igitur ſecūdam abſoluiſſet.q.nunc & primam videtur abſoluere.ſ.quæ nam illorū quatuor vr̄ aīa, & quæ non.& huiuſmodi expoſitio vr̄ ſatis ad propoſitū primo, qm̄ Ariſt.mouiſſet qōnem quam nō abſoluiſſet, vtique igitur eſſet diminutus.Amplius & litera huic concordat,qm̄ ait,vr̄ alterum genus aīæ. vbi patet ipſum reſpondere ad propoſitum.Intellectus aūt.§Cum introduxit textum,§ hoc loco literā exponit.Et primo oſtendit cur eſt dubium de intellectu an ſit anima,an non,ſecunda ibi.§Et cum declarauit§ oſtēdit quod magis vr̄ duorum. Inquit, in prima intellectus aūt in actu.i.agens,& virtus quę perficitur per intellectum in actu.i.intellectus materialis,adhuc non eſt declaratum vtrū ſit aīa,aut nō, ſicut eſt declaratū de alijs principijs, in quibus verbis patet Auerroim intelligere ꝑ intellectum,intellectum agentē:per perſpectiuam potentiam intellectum materialem,qua aīa intelligit & ſapit: vt in principio tertij dictum eſt. Simpl̄. aūt per intellectum, & perſpectiuam potentiam vr̄ intelligere idē ſub diuerſis rōnibus. vbi enim nos habemus & perſpectiua potentia ipſa habet,& expectatiua potētia. inquit modo ꝙ vnam et virtus eſt intellectus,& expectatiua, eſt quidē intellectus pro quāto principium eſt intelligendi,eſtque expectatiua pro quāto expectat ad perfectiora aſcendere, & in ſemet redire.melior tñ vr̄ Auer.expoſitio,cum ambos tangat intellectus de quibus ambobus eſt locus qōnis.Cum iſta virtus.§reddit rōnem cur non pateat de his an ſint aīa an nō. Ait cum iſta virtus non videtur vti in ſua actione inſtrumento corporali,ſicut aliæ virtutes aīæ vtuntur. ergo vr̄ ꝙ non ſit actus corporis organici, & ideo nō fuit manifeſtum ex prædicto ſermone.i.aīæ diffinitione vtrum ſit perfectio corporis, aut non. In quo.ſ.ſermone dicto patet ꝙ id quod conſtituitur, ſm ꝙ formæ conſtituuntur ꝑ materiam,eſt aīa,quia igit̄ vr̄ intellectui non conuenire animæ diffinitionem: ideo & ei videtur nec diffinitū & ſic nō videtur anima intellectus ipſe. hoc ergo eſt quod facit dubium.Et cum declarauit§ hmōi qōnem abſoluit ſecūdum famam cōem.Et primo proponit intentionē. ſecunda ibi. §Sed tñ melius.§abſoluit.q.prima pars patet ꝑ ſe.ait ergo in ſecunda,ſed tñ melius eſt dicere, & magis vr̄ eſſe verum poſt perſcrutationē,vt iſtud ſit aliud genus aīæ. & ſi dicat̄ aīa,erit ſm equiuocationem.Eſt ergo ſol̄.intell's nō eſt anima,ſed alterū genus animæ.& æquiuoce aīa. Et ſi diſpō.§ apponit id quod ſequitur ad hanc ſolonem qōnis.d.& ſi diſpō intell's ſit talis.ſ.ꝙ ſit alterum genus aīæ,& ꝙ aīa dicatur æquiuoce,neceſſe eſt, vt ille ſolus inter oēs virtutes aīæ ſit poſsibilis,vt abſtrahitur à corpore. Secūdum eſt & neceſſe eſt,vt non corrumpat̄ per ſuam.i.corporis corruptionē,queadmodū ſempiternū abſtrahit̄. Et exponit qūo ſeparat̄.d.& hoc.ſ.ſeparari erit ſup.hoc mō, qñ qñq; copulatur cū illo,& qñq; nō copulat̄ cū illo. eſt ergo abſtractio ſm opus,& nō ſm eſſe,cū nō ſit vnitū ſm eſſe,vt patet.

Hic pōt dubitari. primo ꝑꝑ quid aīa rōnalis vr̄ alterum genus aīæ. Secundo qūo ſeparat̄,perpetuū à corruptibili, & ꝑǭs intell's à corpore corruptibili. Ad primā Alex. aphrodiſiæus,q ſequit̄ Epicuræos,dixit aīam rōnalē extingui corpore extincto,cuius ſignū dedit, qa cum corpore incipit eſſe,& oēm cū corpore incipiens & cū eo deſinet, vt Ariſt.ait in lib.de cœlo & mūdo,ideo aīam rōnalē non dixit eſſe alterū genus aīæ ſm veritatem. Vr̄ autem alterū genus, qm̄ plus eleuata inuenitur à miſtura elementorū, eo ergo qa plus eleuat̄,alterū vr̄ genus aīæ hæc eſt Alex. & Epicuræorū expoſitio. Alber.aūt hic, & in libro de homine vr̄ dicere rōnalem eſſe alterum genus aīæ, qm̄, & ſi accipiat eſſe ſimul cum corpore,tñ non accipit eſſe à corpore,vel à cōmiſtione corporis,qm̄ eſt incorruptibilis, ꝙ pro nunc hac rōne probat, nulla operatio eſſentialis, & propria alicuius principij eſt abſtractior ſuo principio, vt Ariſtot.in 2.primi huius dixit, ſi aliquod operum eſt proprium &c. Sed aliqua operatio animæ rationalis videtur nulli virtuti agentis naturalis corrumpentis ſubeſſe,ergo anima rationalis,quæ eſt eius principium,non ſuberit potentiæ naturali agenti corrumpenti,& per cōſequens non

Quæſtio.1. ſecunda. Alex opinio. Alber.

accipiet esse à corpore,vel à corporis mistione. Minor ap paret experientia, qm̄ factis demonstrationibus ad quædā libere indicamus,& eligimus,qui actus,nec cœlo,nec soli,nec alteri virtuti corrūpenti subest. cōcessum.n.est electionem nostram liberam esse, & nulli virtuti corrumpenti substare,neque regi debet ab aliquo corpore, cū in potestate nostra sit eligere,& iudicare, alias non esset pœna, nec præmium, & sic tota politia corrūperetur.ergo oportet vt principium talium operationum sit tale,ꝙ neq; corpori,neq; alicui parti corporis subsit. & hic est primus modus,quo anima rōnalis alterum genus dicatur aīæ.Secundo Alber.inquit rōnalem videri alterum genus aīæ, eo qa habet quasdam potestates vitæ in corpore, & quasdam sine corpore,& inde dicitur esse in orizonte æternitatis, & temporis,vt Plato ait. ꝙ ergo aīa rōnalis alterū sit genus aīæ palam his duobus est modis.Simpl.aūt,& forte Auer. volunt aīam comparari ad corpus duobus modis,vt perficiens,& vt eo vtens.oēs aūt animæ corpus perficiunt, sola aūt rōnalis eo vtitur,ideo alterum genus vr̄ animæ.& hoc ait Auer.in commēto ibi. §Cum ista virtus.§ Ad secūdam Alber.vr̄ velle istas tres aīas.s.vegetabilem,sensibilem, & rōnalem sic se habere, vt Isaac Israelita ait.ꝙ vegetabilis in vmbra sit sensibilis, sensibilis in vmbra rōnalis, rōnalis in vmbra intelligentiæ, & quid intelligat ꝑ formam fieri in vmbra alterius formæ,vide ipsum, ergo videtur hoc genus aīæ rōnalis separari à sensibili,& vegetabili, sicut perpetuum.s.intellectiua, separatur à corruptibili.s.aīa rōnali,quæ dicitur corruptibilis ſm quid. vt patet in eo. & tu cōsidera verba Alber.circa hoc,& sunt optima. Aliter dicendum est ſm Simpl.& Auer.vbi debes scire,ꝙ aīa potest intelligi separari à corpore ſm duos modos. vno modo secūdum esse,eo quia in sui essentia nō cōmista est corpori. alio modo secundum operationem, qm̄ in sui operatione aīa non indiget corpore, vel determinata parte corporis. rōnalis ergo,quia impartibilis,non partitur ꝑ corpus, neque vt cōposita dissoluitur,eo qa simplex,neque vt coniuncta dissipatur,eo ꝙ separabilis & sic rōnalis separari vr̄ his duob⁹ modis,ac caduco corpore.& sic patet sensus literæ.

Simplic.& Auer.

Solutio secūdæ q. Alber.

Simplic. & Auer.

COMMENTARIVM.

MOVIT Aristoteles duas qōnes. Prima fuit, vtrum vnumquodque eorū,quæ virtutes aīæ dixit,sit aīa. Secūda vtrū sint loco separabiles,an rōne tm̄. Primam qōnem secundum Simpl.non soluit, sed eā solutam supponit primo huius.Cepit ergo soluere secundam, & declarauit in quibus aīalibus virtutes ille clarissime, nec loco, nec subiecto differunt.At nūc declarat an differant in aīalibus perfectis.Et primo proponit quō illa differre in aīalibus perfectis sit res non certa,& inquit.De intellectu aūt & perspectiua potentia nihil adhuc manifestum est.s.an differat loco & subiecto à cæteris animæ virtutibus:vt Timæus dixit,qui capiti rōnem,cordi vero iracundiam, epati aūt cōcupiscentiam collocauit. ergo licet in aliquibus animalibus.s.imperfectis sensitiuum,appetitiuum,motiuū,& phātasticum loco & sub̄to non differant,tn̄ de intellectu, qui aīalibus perfectis cōpetit, dubium est: an differat loco & subiecto à sensitiuo,motiuo, & vegetatiuo, an rōne tm̄.& cum tetigit rei difficultatem,assignat illud, ꝙ vr̄ quasi ab omnibus cōcessum,& inquit, sed vr̄ animæ alterum genus esse,& hoc solum cōtingit separari à cæteris, sicut perpetuum à corruptibili. Quo vero ad verba attinet, quid per intellectum,& theoreticā, hoc est cōtéplatiuam potētiam Arist.intelligit,Simpl. eandem rem vult esse intelligēdam scilicet intellectum,qui quatenus est intelligendi principium,intellectus dicitur,quatenus spectat altiora, dicitur theoretica potentia, & per alterum genus animæ, innuit intellectum,qui est theoretica potentia,esse animam, &c. quæ enumerauit.s.sensitiuum & vegetatiuum esse etiam animas, verum asserit intellectum esse alterum genus animæ ab illis duobus quia separatur ab eis, sicut perpetuum à corruptibili, ergo cum intellectus sit perpetuum quidpiam videtur alterum genus animæ, quasi alterius rationis à cæteris,quæ sunt animæ mortales. Quæ ratio docet ꝙ intellectus,& si non loco,& subiecto in homine separatur ab illis, tamen natura separari videtur, ea.s.differentia naturæ,qua perpetuum separatur à mortali,cum perpetuo ac mortali vniuoci nihil commune sit.

Verborū cōsideratio.

Ex hoc loco plane accipitur,ꝙ intellectus sit aīa: licet alterius generis:& ꝙ sensitiuum, & vegetatiuum sint aīæ. Q. intelligendum est in diuersis. nam in hoīe sunt virtutes, in plantis vero vegetatiuum anima est,in brutis sensitiuum similiter aīa est.Alex.verbū§videtur§vult esse positum ad denotandum Arist.hæc solum dixisse (vt videtur) non ꝙ ita esse velit.Simpl.vero vult esse positum §videt§ pro decet,& ita est. Auer.vero aliter exponit textum,vult enim ꝙ cum Arist.soluisset secundam qōnem,nunc soluat primam.s.an vnumquodque illorum sit anima,an pars aīæ. Quæ expositio,vt in collectaneis diximus vr̄ satis textui consona.Præterea nisi hic illam qōnem absoluisset, nō videtur vbi soluat, ergo ſm Auer.primo Arist. declarat primæ.q.difficultatem, asserens nō esse adhuc manifestum de intellectu,& perspectiua potentia supple,an sit anima,vel pars aīæ. Secundo vult vt soluat.s.ꝙ licet non sit manifestum rōne vtrum sit aīa intellectus ipse, tn̄ reuera vr̄ alterū genus animæ,& sic videtur aīa, videtur dico alterū genus aīæ: quia separat̄ à cæteris vt perpetuum à mortali. Hæc expositio in iuuenta fuit approbata in collectaneis.Sed illud,quod nunc mihi facit difficultatē: est quia si hic solueret primam qōnem, sermo Arist.non esset cōtinuus, quia Arist.cepit soluere secundam qōnem, quā soluens primo exposuit in quibus animalibus illa nec loco nec subiecto separabilia sunt,textu ꝓximo ibi.§Reliquæ aūt partes aīę§ quō in omnibus animalibus differūt rōne.Si ergo hic solueret primam,tunc Arist.sermo non esset cōtinuus, qa nō completa solutione secundæ interposuisset solu. primæ. Quod si hoc absurdum non putaueris, Auer. expositio non erit absurda.

Excerptum ꝙ intellectus est anima.

Expō Auer. Commen.21.

Qualis expō.

In collectaneis non facientes differentiam inter aīam rōnalem,& aīam intellectiuam, & intellectus disputauimus quo modo intell's videatur alterū genus animæ. Vbi primo diximus ſm Alex. ꝙ intell's videtur alterum genus animæ:quia valde sensitiuo & vegetatiuo,& materia, atq; mistura sit eleuatior, est enim Alex. inquit maximum, ad quod pōt pertingere natura,& sic licet videatur alterū genus aīæ,ſm ipsum non est alterū quia sequens Epicurum posuit eum mortalem. Alber. voluit intell'm esse alterū genus aīæ.quia,vt dicit Arist.ipse solus est perpetuus, cætera sunt mortalia.Preterea Dicit intellectiuam aīam esse alterum genus aīæ, quia ſm quasdam potestates est in corpore,ſm quasdam eleuatus à corpore. Simpl.& Auer.dixerunt intellectum esse alterū genus aīę quatenus vr̄ actus vtens corpore:cæteræ partes sunt actus perficientes.Verū nō intelligas hæc sic nude,sed vt superius diximus. Nā intellectus non solum est vtens,sed perficiens humanū corpus,dicitur tamē separatus,& quasi equiuoce entelechia, quia perficiens corpus,& à corpore nō dependens, cæterę partes & perficiunt,& à corpore habentur atq; dependent,ergo intellectus est aīæ genus alterū,quatenus entelechia non est,nisi ſm alteram partem. De rōne.n.entelechiæ est perficere, & haberi ab eo,quod perficit, vt Alex. dixit,intellectus ergo quia est entelechia ſm alterā partē .s.quia perficit,& non secundum alteram,scilicet quia non habetur siue dependet,ideo dicitur æquiuoce anima,sicut æquiuoce entelechia,& hoc Auer.intelligit in suis verbis: si recte verba considerabis.

Si intellectus sit alterum genus animæ. 1. positio Alc.

Positio Alber.

Positio Sipl.& Auer. Expositio opinionis.

ARGYR.

Cæteras autem animæ partes separabiles quidem non esse,vt quidam asseruerunt,ex ijs quæ diximus patet,Ratione vero differre,non obscurum esse videtur.sensitiui nāque rō, diuersa à ratione principij opinandi.siquidem, diuersa sunt sentire ac opinari,& vnumquodque dictorum similiter.

Tex.cōm.22.

Relinquæ autē partes animæ manifestum ex his est quòd non separabiles sunt, sicut quidam dicunt.Rōne aūt quòd alteræ sint manifestum est,Sēsitiuo.n.& opinatiuo alterū est.Siquidē & sentire ab ipso opinari.similiter aūt & aliorū vnumquodque,quæ dicta sunt.

COLLEC. Tex.cōm.22.

Transit ad cæteras particulas,& inquit. Relinque autē partes animæ manifestum ex his,ꝙ non separabiles sunt.s. à corpore,

à corpore,& inter se,sicut quidam (.s.Timæus) dicunt. dixit. §Reliquæ aūt cæteræ.§ac si intellꝰs speculatiuus vna particularū esset,qđ pro tanto verū est pro q̃to inclinationē dicit ad corpus,& ad ea q̃ forinsecus. §Rōne aūt.§Ostēdit qūo separabiles.d.Ratione aūt ꝙ alteræ: manifestum. Cuius rōnem reddit.d.cū pro qm̄ esse sensitiuo,id est diffinitio conueniens sensitiuo, & opinatiuo alterum. Cuius rationē reddit.d.§Siquidem pro quia sentire ab ipso opinari alterum. similiter autem & aliorum vnumquodque quæ dicta sunt§supple subiecto non differunt. sed ratione tantum,quoniam opere.

Commen.22. CVM declarauit. Propoponit intentionem, & simul ad præcedens continuationem. secunda ibi. §Manifestum est.§declarat illam. Prima pars constat. Circa secundam adhuc duo facit. Primo ostendit quomodo aliæ particulæ differunt ab intellectu. secunda ibi.§Et cum declarauit.§ ostendit cōmune quoddam omnibus virtutibus. Ait ergo in prima,manifestum est ex sermonibus prædictis in diffinitione animæ, quòd aliæ partes animæ non sunt abstractæ,neque à corpore,neque inter se.vt Timæus: Xenocrates,& Plato aiunt. Declaratum est.§Assignat cām.& cōponatur in hunc modum,nulla perfectio corporis physici organici proprie:& vniuoce dicta, est à corpore separabilis. Et hāc maiorem relinquit,& apponit minorem.d.Declaratum est enim in vnaquaq; earum, ꝙ est perfectio corporis,naturalis, organici.s.proprie: & vniuoce.Maiorem prosyllogizat,nullum cōplementum,& finis separatur à finito,& completo,vt manifestum relinquit, sed omnis perfectio vniuoce,& proprie corporis physici organici est finis: & complementum illius.Præaccipit minorem.d.Perfectio enim est finis, & complementum perfecti. Deinde maiorem.d.Finis aūt non separatur à finito. Tūc apponit conclusionem principalem.d.Vnde necesse est vt illæ partes animæ sint non abstractæ. Et cum.§Proponit nunc id in quo conueniunt huiusmodi virtutes. Et primo intētionem. secunda ibi. §Sed tamen manifestum.§ intentionē. Et ꝙ dicit in prima patet. Proponit ergo duo & ait primo. Sed tamen manifestum est per se ꝙ oēs istæ virtutes sunt diuersæ secundum intentionem.i.rōnem, & sensum.i. sensibilem operationem.Secūdo ait:& ꝙ esse virtutis,quę cōstituitur p sensum.i.sensitiuæ, aliud est ab esse.i.rōne virtutis quæ cōstituitur per cogitationē.i.intellectiuæ. Cum actio.Reddit cām & potest sic componi, virtutes quarum operationes sunt alteræ, ipsæ sunt & alteræ. Apponit minorem.d.Cum actio cuiuslibet istarum sit altera ab actione sui comparis,id est suæ æqualis, videlicet, actio sensus altera ab actione intellectus,& hoc ait. Sētire enim quod est actio virtutis sensus,aliud est ab intelligere ꝙ est actio virtutis intellꝰs.Et addit ꝙ eodem modo dicendum in alijs .s.ipsas differre ratione,quia actione sunt alteræ.Ecce qūo accipitur potentias secari actione, de quo infra dicam.

An aīa sit sua potentia. Nunc vero: an aīa sit sua potentia ambiguum erit. Thomas in 12.q.de aīa,& Ioan. voluerunt aīam non agere per eius essentiam,sed p potentiam secundū rem diuersam ab essentia,& sic aīa non est sua potētia,vel suæ potētiæ, imo secundum esse differt ab eis.Et pro his arguitur tribus motiuis Thomæ,quæ in diuersis locis colliguntur:quorū primum est, potentia,& actus sunt vnius generis,sicut Auer. ait in 5.Physi.sed actus animæ est accidens, ergo & potentia,ergo non est aīæ substantia. Secundum est, qm̄ omne agens per essentiam eādem potentiæ agendi semper agit, quod enim p essentiam agit semper agit,& hoc Auer.in 2. cœli.asseuerare habet,vt patet. Sed anima non semp agit vt patet.non ergo eius essentia est sua potentia. Tertium, in omni ente nouo esse & posse distinguuntur, econtra in ente ęterno,vbi posse non differt ab esse. Cum igitur anima sit quoddam nouum ens, posse.i.potentia differt ab essentia. Ioannes in quæstionibus suis alijs arguit rationibus,& fortissimæ hæ sunt,quæ sunt in diuersis prædicamētis, diuersa sunt re. Amplius, ea quorum vnum multiplicatur altero existente vno,differunt re. Rursum ea quorū vnum est nobile, alterum ignobile, differunt re. Et vide alias rationes quæ nullius sunt valoris.Altera positio forte non minoris probabilitatis esse pōt. vbi debes scire, ꝙ

Commen.9.

Commen.38.

potentiæ aīæ possunt dupliciter capi.Vno modo pro aptitudinibus animę,quibus ipsa est apta nata esse principium diuersarum operationum:& sic sunt propria & essentialia & conuertibilia cum anima, cōsequūtur.n.essentiam eius, tanquam propria passio subiectum. Secundo possunt accipi pro complōne membrorum.v.g.visus potest capi dupliciter, vno modo pro aptitudine aīæ, qua est principiū videndi in corpore visiuo.& potest capi pro qualitate secunda organi visus, qua visionis id redditur susceptiuum, & similiter potest capi potentia auditiua, & sic de alijs. Tunc dicendum ꝙ si tenemus propriam & essentialē passionem distingui realiter à subiecto, vt Thomas & alij latini. Dicendum ꝙ vtroque modo accipiendo illas potentias ab essentia animæ distinguunt, qm̄ secundo modo palam,cum sint qualitates secundæ ex mistura primarum resultantes & primo modo patet, cum sint accidentia propria:& potentiæ naturales ₰m hos de secunda specie qualitatis. Si vero tenemus propriam passionem non distingui ₰m rem à subiecto:sed tm̄ secundum diffinitionē & rationem,vt alijs placet,tunc potentiæ primo modo nō differunt ab essentia aīæ,nisi rōne & diffinitione extra opus intellectus.Secundo modo bene differunt ₰m rem, vt cōstat. Et tunc argumenta Thomæ facile soluentur.Ad primum dicendum ꝙ id est verum de potētia & actu existendi,& non de potentia & actu receptiuis,ꝙ Auer.sit cōtrarium,hoc est,quia est illius opinionis. Ad secūdum dicendum ꝙ id verum est de agēte totali,& p se,& seorsum,modo aīa est agens tanquā pars: qm̄ compositum agit per se, & totaliter,& id distinguitur à suis potentijs. Ad tertium dicendum vt prius,ꝙ.i.verum de potentia existēdi:& actu, nō de potētia subiectiua,& actu,vt in 3.Physi.docui alias. Ad primum,Ioannis minor falsa est,non enim sunt in diuersis prędicamētis si accipiantur pro illis aptitudinibus. passio.n.non est in alio prædicamenti à subiecto,sed bene si capitur secundo modo.Ad secundum, minor petit, non enim adhuc palam est an potentiæ inter se differunt re, an modo. Ad tertium iterum dicendum,ꝙ stat vnum secundum rem esse nobile & ignobile modis diuersis.v.g.forma,vt forma ignobilior se diuersimode, vt forma.n.nobilis,vt finis ignobilis,vt in 2.Physi.dictum est.

COMMENTARIVM.

CEPIT soluere secundam.q.& declarauit quæ illorum,& in quibus animalibus nec loco nec subiecto differant.Quia in aīalibus insectis sensitiuū, appetitiuū, motiuū,phantasticū,& vegetatiuū,nec loco:nec subiecto differunt.Postea declarauit:quæ illorū differāt, nā & in quibus aīalibus:q̃a in hoīe intellectiuū natura differt à sensitiuo, & vegetatiuo, nūc vero ꝙ alię partes aīæ q̃ nō sunt intellꝰs: differāt rōne,declarat,& cōplet solutio ad scđam.q.& primo proponit cōclōnē.d.Reliquæ aūt partes aīæ.s.quæ nō sunt intellꝰs manifestū ex his est ꝙ inter se nō sunt separabiles loco aut subto,nō.n.vegetatiuū à sensitiuo,nec sensitiuū à motiuo subto separant his in aīalibus,in q̃bus sunt. Hæc est vna pars ꝯclōnis,dat alterā & inq̃t. Rōne autē ꝙ alteræ sint inter se:manifestū est,hæc est tota ꝯclō, videlicet,aliæ aīæ partes quæ nō sunt intellꝰs. in his aīalibus: in quibus sunt:nō subto,sed rōne differūt. Probat secundam partē istius ꝯclusionis,& inq̃t,sensitiuo.n.esse, & opinatiuo alterū est,hoc est sensitiui & opinatiui rō altera est.Siquidē & sentire ab ipso opinari alterū est, similiter aūt & aliorū vnūquodque,q̃ dicta sunt, alterū est ab vnoquoque, vt motiuū ab appetitiuo, & à cæteris id genus, eadē.s.rōne,q̃a operatio differt ab opatione, differūt.n.potētiæ per actus: Sic igit̃ patet hæc quatuor non loco siue subto sed rōne differre in his aīalibus in quibus sunt. Debes scire ꝙ hæc quatuor vegetatiuum,sensitiuum, motiuum, & intellectiuum tribus modis possunt intelligi separari. Vno mō loco siue subto:& sic in nullis viuētibus, in q̃bus ipsa oīa aut illorū aliqua sunt loco siue subto differunt, quod Arist.in zoophyticis aīalibꝰ,& plātis ꝓbauit, in q̃bus sunt quædam horum.Alio modo natura,& hoc pacto intellectiuum separatum esse ꝓbauit à vegetatiuo,sensitiuo,& motiuo in hoīe:eo mō,quo perpetuū natura separat̃ à mortali.Tertio mō rōne,& sic in omnibus,in q̃bus sunt hęc oīa,

vel plura eorum differunt ratione, argumento ꝙ differant ipsi esse, quæque esse differunt: quia operatione differūt. Auer. autem exponit quòd cum Aristo. declarauit intellectum esse separatum à corpore, nunc declarat cæteras animæ partes nō separari à corpore, quæ expositio est deliramentum. primo quia Arist. solutionem, quam cepit ad secundam. q. non perfecisset. Secundo quia Arist. quærit de separatione earum virtutum inter se, vt dixit Timæus, & non de separatione earum à corpore.

Expō Auer.

Quæstio in collectaneis de potentijs animæ.

In collectaneis quærimus vtrū anima differat à suis potentijs quibus est principium diuersarum operationū. Diuus Thomas & Egidius asseruerunt, ꝙ anima differt ſm rem à suis potentijs, primo quia solus Deus agit per potentiam, quæ est sua essentia, ergo omne aliud citra Deum agit per potentiam aliam ab eius essentia. Secundo quia actus & potentia sunt eiusdem generis, sed actus potētiæ est accidens, ergo potētia illi correspondens erit accidēs. Tertio in omni ente creato esse & posse differūt, secus in ente æterno. Hanc positionem Gādauensis sectatur, primo ꝙ anima & potentię sunt in diuersis p̄ntis. Secundo qa anima vna existente, potentię sunt plures. Tertio, qa anima videtur res nobilis: potentiæ sunt relationes ignobiles. In collectaneis diximus ꝙ potentiæ possunt accipi, aut pro aptitudinibus, quibus anima est apta in corpore exercere diuersas operationes, aut pro potentijs, quæ resultant in diuersis partibus corporis per hoc ꝙ anima vnitur illis mediantibus diuersis complonibus, & sic potētiæ sunt aut ipsæ cōplones, mediantibus, quibus anima exercet diuersas operationes, aut sunt qualitates p̄ntes vnionē animæ ad diuersas partes diuersimode cōmistas, & hoc pacto enitebar concordare auctores. Nūc vero considerans melius, qōnem iterum reuoco in dubium, qa sunt nōnullæ potentiæ aīæ, quæ non resultant in corpore ex vnione animæ ad diuersas partes corporis, quales sunt intellectus & voluntas, hæ.n. cum insint aīæ, & non resultent in diuersis partibus corporis ex vnione aīæ ad illas, magna qō est an differant ab aīa, an anima sit hæ suæ potentiæ. Et sic in collectaneis non videmur satisfecisse in omnibus. Diuus ergo Thomas, & Egidius, dixerunt aīam ab eius potentijs differre realiter. Tum quia nulla res creata agit per suam essentiam, sed per potentiam realiter distinctam ab essentia. Tum secundo quia actus harum potentiarum est accidens, ergo & potentiæ, actus enim & potētia sunt eiusdem generis 5. Physi. Auer. ait.

Solutio in collectaneis.

Recognitio eorum quæ dicta sunt in collect.

Opinio Tho. Egidij.

Commen. 9.

Gandauensis argumentum etiam valet, quia anima est in prædicamento sub̄æ, & potētiæ sunt in p̄nto relationis. Alij vero dixerunt potentias tales esse proprias animę affectiones, mō nulla passio differt realiter à subiecto. Præterea. Aptitudo non differt à re apta. ergo potētiæ quibus aīa est diuersimode apta, non differunt ab aīa. De re hac disputabimus postea diligenter. Nunc vr̄ mihi totam differentiam pōnum nasci ex diuersis opinionibus, quæ fuerunt in illa qōne vtrū propria vniuscuiusque affectio realiter differat ab eius subiecto, in qua qōne quidam dixerunt propriam passionem non differre re à subiecto, alij vero contra ꝙ differat re. Et licet hic qō diffuse sit disputata in dilucidario metaphysicarum disputationum, tñ videt̄ mihi omnem differentiam oriri ex diuersa acceptione huius nominis: res. Qui.n. huiusmodi passiones dixerunt, à subiectis proprijs re non distingui, rem acceperunt pro re existentiæ, nam ea re existentiæ distinguunt̄ quæ proprijs existentijs seorsum existere possunt: vel alterū ab altero, vel vtrūq; ab vtroque. Qui vero huiusmodi proprias passiones à proprijs subiectis re distingui affirmant, rem acceperunt pro re essentiæ, vel re p̄nti, quippe ea re essentiæ vel p̄nti distingui dicuntur, quæ aut sunt in diuersis p̄ntis, aut non in eodem p̄nto formaliter collocantur. Arbitror ergo intellectum & voluntatem, cum sint virtutes, seu potentiæ animæ, quæ in prædicamento sunt qualitatis, vel relationis, ab ipsa anima re prædicamenti distingui, quę est in prædicamento substantiæ. Et hoc probant rōnes Thomæ, Egidij, & Gandauensis. Re vero existentiæ non, qppe cum ipsarum, & animæ vnum sit esse existētiæ, nec anima à potentijs, nec potentiæ ab anima separari pōt, verū de his postea. Sed in dictis Auer. nota, quæ in collectaneis prætermisimus, ꝙ Auer. operationes intellectus, & sensuum appellat actiones, cum vbique Arist. & ipsemet vbique appellat passiones, quasi videatur sibi non constans. Tu vero si non est ex errore trāslationis, intellige operationes harum virtutum esse actiones, & passiones, idem.n. motus naturalis est formaliter actio & formaliter passio, non enim absurdum est vnam rem absolutam, esse eādem cuilibet diuersarum rerum relatiuarū, vt excantauimus in prioribus. Quare illa operatio: quæ est sensus, aut intellectus ratione habita ad obiectum, actio est. ratione habita ad virtutē quę illā recipit, est passio, ergo oꝑationes hmōi p̄nt dici actiones, & passiones sine controuersia.

Commen. 9.

Alia positio.

Consilium opinionum.

At vero quibusdam animantium cunctæ partes, vt patet: insunt, quibusdam nonnullæ. sunt & quibus vna tātum inesse videtur, atque idipsum, differentiam animantium facit. quam autem ob causam ita fit postea perscrutabimur. Eadem, & circa sensus fieri sane videmus. quædam enim omnes, quædam aliquos, quædam vnum duntaxat habere videntur, tactum inquam ipsum, qui quidem est omnium maxime necessarius. ARGYR.

Adhuc autem quibusdam quidē animalium omnia insunt, quibusdam vero quædam, his aūt vnum solum. Hoc autē facit differentiam animantium, propter quā autem causam sit, posterius intendendum est. Similiter autem & circa sensus accidit: nam alia quidem habent omnes. alia vero quosdam, quædam vero vnū maxime necessarium, tactum.

Tex. cōm. 23. *ζώων.* *Animantium animalium.*

Cum enumerauit vitas, fecit nunc vitarum discrimen, & ait. Adhuc autem per eandem rationem palam erit: ꝙ quibusdam animantium hæc omnia insunt: vt in hominibus, quibusdam vero quædam horum, vt pigmæis. Alteris autem vnum solum vt plantis, vegetatiuum. ¶ Tunc apponit. hoc autem facit differentiam animantiū, id est habendo omnia, vel plura, vel vnum tantum, constituūtur animantia in generibus, & speciebus diuersis. Excusat se & inquit: propter quam autem causam, in posterioribus intelligendum est. Similiter. § Ostendit quomodo etiam est simile in sensibilibus, & inquit, similiter & circa sensus accidit, alia quidem habent omnes, vt homines: alia vero quosdam, vt talpa, quædam vero vnum maxime necessarium, videlicet tactum.

COLLEC. *Tex. cōm. 23.*

QVONIAM autem. Auer. literam non exponit, quia patet, sed sumit tantum duo. primo qūo viuentia graduantur. secunda ibi § hoc enim § quomodo animalis per sensus. & totum commentum perspicuum est.

Commen. 23.

Sed ambiges primo, an gradualis sensuum varietas sit omnino similis graduali differentiæ vitarū. Secunda quomodo verificatur id de talpa, quod & posterius melius dicam. Ad primum dicendum quòd gradualis differētia vitarum facit differentiam specificā & genericam, sed sensitiuum specificam tantum. Et ratio est, quoniam nullus sensus est necessarius animali nisi tactus, reliqui sunt propter melius: ideo penes reliquos nulla differentia ostenditur essentialis. Ad secundum Arist. in posterioribus dicet, tamen in primo historiarum ait, quippe cum omnino quidem, nec videat nec perspicuos habeat oculos, verum siquis prætentam membranam detrahit, locus oculorum apparet, & pars nigra eorundem. situs denique & descriptio eadem quam legitimam conspicui oculi obtinent, vtpote cum abducta cute oculi pressi, cōfusi, oblęsique essent dum crearentur. videtur ergo dicere Aristot. ꝙ cum inciditur pellis in loco oculorum ꝙ inuenitur humor niger, & non oculus tanquā acciderit oculo eius occasio aliqua, per quam destructus sit in principio partus sui, quando defixa fuit pellis supra oculos, ex cuius defixione destructi sunt oculi eius. Sed hoc remouet Alber. ibidem dicens. Quoniam occasio non fit in tota vna specie, quia aliter natura semper peccaret, ideo aliter ait & vide, quoniam posterius in hoc secūdo dum de organo oculorum loquar, dicam, & de hoc amplius.

Dubitationes.

Tract. 1. cap. 3.

COM-

COMMENTARIVM.

GRAECI omnes & Auer. arbitrantur Arist. hic animātia velle graduare, & hoc per vitæ gradus. Insup etiam & per sensuum differentiam graduare animalia, animantia igitur hoc pacto graduanda esse asserunt, ꝙ ea animantia, quibus omnes vitæ partes, siue gradus insunt, in primo, & nobilissimo gradu collocentur. In secundo vero gradu ea animantia cōstituunt quibus non omnes sed aliqui vitæ gradus insunt. In tertio vltimoque ea, quibus vnus duntaxat vitæ gradus inest. Simili ratione & differētia sensuū animalia graduāda esse arbitrantur, nam ea animalia, quibus omnes sensus insunt, in primo gradu collocant ea, q. bus aliqui, in secūdo, in tertio, vltimoque zoophytica, quibus solus tactus inest. Hæc græci & Auer. quibus Simp. assentit putans Arist. qō. primam hic non soluere, sed satis

1. Expositio. in 1. lib. solutam esse supponit. Sed si volumus Arist. soluere hic vtrasque, vr̄ mihi, ꝙ cum Arist. soluit secūdā quæstionem, nunc primam absoluat, quę fuit vtrum vnūquodque horum sit anima, an pars animæ, & vult vnumquodq; horum esse animam & esse virtutem aīæ. Animam quidē, cum vnusquisque horum graduum animanti solus inest, vt qm̄ plantis vegetatiuum solum inest, in plantis hic gradus anima est, virtutem vero, cū non solus inest, sed alius præstantior, cui.n. omnes, vel plures horum graduum inest, nobilissimus eorum est illis aīa, cæteri vero gradus sunt virtutes, siue potētiæ, vel partes aīæ, vt qm̄ ipsi homini insunt omnes vitæ gradus, intellectiuum, quod est illis nobilior gradus, homini anima est, sensitiuum, vegetatiuum, & motiuum virtutes. Patet ergo solutio ꝙ vnumquodque horū est anima, & pars animæ aliter atque aliter. Inquit, adhuc autem quibusdā quidem animalium omnia insunt, hoc est illa quatuor, quibusdam vero quædam, his autem vnum illorum solum, hoc autem, scilicet ꝙ aliquibus omnia, aliquibus plura, & aliquibus vnum inest, facit differentiam animantium, dico facit differentiam animantium, quia facit ꝙ aliquibus habeantur, vt animæ, aliquibus vt partes aīæ. Hæc pro solutione qōnis primæ. Deinde non ad solutionis necessitatem. sed obiter & ad bene esse ex differentia sensuum graduat animalia, & quātū ad hoc recte Auer. autumat. Si quis aūt vellet, dicere posset ꝙ Arist. primam quæstionem formaliter non soluit, sed ponit quædam, vt animalium, & animantium graduationem, ex quibus potest studiosus primæ. q. solutionem perpendere.

Dubitatio. Sed occurres, quia quod vere est, nulli accidit: igitur si vegetatiuum est substantia plantæ, non potest esse virtus

Solutio. siue accidens intellectui, quæ est aia in hoīe. Dici pōt ꝙ non est idem specie sensitiuū vt est virtus: & vt est substantia, imo genere differt in animalibus, & hominibus.

ARGYR. *Quoniam autē id quo viuimus quoue sentimus bifariam dicitur, perinde atque id quo scimus, & id etiam quo sani sumus atque valemus (quoddam enim scientiam, quoddā animam dicimus, quippe cum vtroque scire dicamus. & aliud sanitatem, aliud partem corporis aliquam, vel totū dicimus corpus. atque horū vtrūque tam scientia quam sanitas, forma quædā & species est & ratio & tanquā actus suscipientis, scientia quidem scientis, sanitas autem sani. actus enim agentium: in eo quod patitur, atque disponitur inesse videtur. anima autem id est, vt patet, quo viuimus, & quo sentimus, ac intelligimus primo) ipsa profecto ratio quædā erit & forma, sed non vt materies atque subiectum.*

Tex. cōm. 24. Quoniam quo viuimus, & sentimus dupliciter dicitur, sicut quo scimus. (Horum autem hoc quidem scientiam dicimus, illud autem animam. vtroque enim horū dicimus scire. Similiter aūt & quo sanamur, aliud quidem sanitas est, aliud autem parte quadam corporis, aut toto. Horum autem scientia quidem & sanitas forma, & species quædam est, & ratio, & vt actus suscептiuorum: hæc quidem scientifici, illa vero sanabilis, videtur enim in patiente & disposito actiuorum inesse actus. Anima autē est hoc, quo viuimus, & sentimus, & ratiocinamur primo.) Quare ratio vtique quædam erit, & species, sed non vt materia, & subiectum.

COLLEC. Tex. cōmē. 24. Expositores hunc locum aliter non commentati sunt quàm Auer. ideo videtur mihi Aristot. syllogizare quòd anima sit forma corporis &c. Et arguit primo sic, omnis actio, quæ attribuitur alicui enti propter aliqua duo, necesse est vt vnum eorum tantum sit materia & aliud forma, sed actiones animati attribuuntur corpori, & animæ insimul, ergo alterum istorum duorum, scilicet animæ & corporis omnino erit materia, & alterū forma. hic primus est syllogismus secundus est syllogismus, omne id duorū, quo primo attribuitur actio enti est forma, sed anima est vnum duorum, quo primo actio attribuitur enti, ergo anima est forma. hos duos syllogismos Arist. in hoc loco intendit. hos ergo duos syllogismos Arist. intendit. ponit ergo primo duas propositiones pro declaratione maioris primi syllogismi, & per primam vult habere terminorum expositionem, & ait. qm̄ autem quo viuimus, & sentimus dupliciter dicitur, sicut quo scimus, & tota litera sequēs suspensiue legatur vsque in partē illam. {Quare ideo vtique.} Dicimus autem hoc quidem scientiam, id autē animam, vtroque enim horum dicimus scire. similiter & quo sanamur, aliud quidem sanitas est, aliud aūt pars quædam corporis, aut & totum. est ergo prima propositio qualiter dupliciter, & secundum duo pōt fieri actio cuiuscūq;: & tunc apponit secundam propositionem ostendēs quomodo illa concurrunt an eodem genere causæ, an alio, & altero: & inquit. Horum aūt scientia quidē & sanitas forma, & species quædam, & ideo dico formā, vt actus susceptiuorum. Hæc quidem scientifici. s. scientia, illa vero sanabilis. s. sanitas, cuius rationem reddit, videtur enim in patiente & disposito. i. specificato, esse actus actiuorum. Ex his vult habere hanc conclusionem: quæ maior est primi syllogismi. s. omnis actio, quæ attribuitur alicui enti propter aliqua duo, necesse est vt vnum eorum sit materia, & alterum forma. hanc enim voluit habere, quæ non probata est, nisi inductione in illis. Anima autē. {Nunc facit secundum syllogismum, & maiorem relinquit & accepit minorē. d. aūt pro sed aīa est hoc, quo viuimus sentimus, mouemur, & intelligimus primo. Tunc apponit conclusionē. d. Quare supple anima erit rō vtique quędam, sed non vt materia, & subm, horum duorum syllogismorum accepit minorem secūdi syllogismi, & cōclōnem, & inductionem primi. tacuit aūt maiorē, & minorē, & conclusionē primi, & accepit duo ex quibus voluit oīa illa sicut cōstat. secundi aūt tacuit maiorem, & accepit minorem, & cōclōnem. Hæc est supportabilis literæ expositio.

Commen. 24. MODO reuersus. Proponit intentionem capituli, & sermo patet. {Et quia manifestum est.} Nunc accipere vult duas propositiones, quibus vult inductione concludere maiorem primi syllogismi. secunda ibi. {Et cum posuit} tertiam ibi. {Vnde necesse.} Prima ergo propositio consistit in hoc ꝙ actiones omnes nobis propter duo attribuuntur, vt nutritio, sensatio, scire, & vr̄ vnumquodq; opus, & hoc exemplo ostendit per omnia discurrens. Secunda propositio consistit in hoc, ꝙ si per duo attribuuntur nobis: oportet vt alterum forma, & alterum materia sit, vel tanquā materia: & huius probationem tm̄ per exēplum ponit. potuit autem & hoc probare rōne, qm̄ declaratum est in metaphysica, nullum entium depēdere ab eisdem causis eiusdē rōnis & generis, altera enim superfluit, ideo si concurrunt oportet vt vna sit vnius generis, altera alterius, & hoc palam est. {Vnde necesse est.} Hic ponit conclusionem, quæ non syllogismo, sed inductione probata est & excusat eum, & sermo patet. Et diximus.} Hoc in loco per exemplum ostendit, quod eorum duorum est forma, & quod materia, & sermo patet. Et cum declarauit.} Nunc ponit recapitulationem dictorum: & intentionem residui & inquit. Et cum declarauit: ꝙ omnis actio attributa alicui enti propter aliqua duo, necesse est vt alterum eorum sit materia, & alterum forma, & hoc fuit inductione probatū, tunc ponendo syllm secundum, accepit vltra textum maiorem. d. Et fuerit

fuerit manifestum ꝙ propter formā attribuitur actio enti primitus, hæc est maior, & ꝙ actiones istæ aīæ vñr attribui corpori, & aīæ. sed primo aīæ: & secūdo corpori. Et hęc est minor secundi, tunc cōcludit ꝯclōnē, & inquit. Concluditur ex hoc ꝙ aīa est forma, & corpus materia. Hæc est tota intentio residui, & tūc applicat hic verbis, & reliqt tuæ industriæ applicationem. addit tñ: sed non propalauit nisi quasdam istarum. s. minorem, & cōclōnem secundi, & vim maioris primi, & dimisit quasdam, quia erant manifestę. Et syllrs. § Nunc quodāmodo recapitulat: & ponit primo primū syllm, & patet. deinde docet formare secundum ibi. § Et cum. § Debes scire ꝙ Auer. multotiens cōuersionem pro euersione accipit, vt dicit in sua paraphrasi primi priorum, cuiusmodi facit: hæc enim propositio, pp formā attribuitur actio primo enti resoluitur in hanc, oē pp formam attributum primo enti, est actio, quæ si cōuerteret, in parte tm fieret in hunc modum, quædam actio est primo attributa pp formam, & sic non pōt esse maior syllogismi in prima figura, ideo Auer. per cōuersionem, hic euersionem intelligit, quæ fit quodammodo sub cōtrario sensu sic, pp formam attribuitur actio primo enti, ergo oē id quo primo actio enti attribuitur forma est, & sic maior est, ideo ait Auer. & cum coniunxerimus, ꝙ propter formam attribuitur primo actio enti, & quod ista conuertitur. i. euertit, & coniunxerimus suæ conuersæ. i. suæ euersioni, videlicet, huic, omne id quo, primo actio enti attribuit, est forma, ꝙ actio attribuitur propter aīam aīato. primo. i. cū illic coniungatur. hæc minor, aīa est id, quo primo actio aīato attribuitur: tunc concluditur ex hoc, ꝙ aīa est forma, & corpus materia: Et sic patent duo syllogismi in proposito. Sed Egidius recolligit hic, ꝙ materia coagit, qm Aristot. ait ꝙ scire est p animam & per sciam. Amplius sanitas per corpus, & per sanitatem, ergo materia sanamur, & per ꝯns principium est actionis aliquo mō. & sic sumit Egidius id.

An in naturali actione materia coagat. Egid. opinio. Ideo queritur, an in actione naturali materia coagat simul, videlicet, cum forma. Egidius hic, & in 2. quol. q. 12. sustinuit materiam coagere, & hoc vr probare ipse tribus rōnibus. prima ex materia, & forma fit vnum, ergo sicut vnio formæ ad mām reddit eam susceptiuam, ita vnio materiæ ad formam eā debet reddere, actiuam. Secundo arguit hic, omne id, sine quo forma non agit, nec agere potest: est coagens simul cum forma. s. n. sor. sine Plato. trahere non potest nauim, Pla. vr coagens ad id. Sed forma sine materia agere non pōt, qm forma conseruat in mā, ergo sine ea necesse, nec agere pōt. Tertio arguit, qm Aris. in 12. Meta. reprobat eos q ex necessitate materiæ oīa dicunt. ait. n. etiam esse sicut dicunt theologi, qui ex non ente generāt, aut vt physici creant simul res oēs dicunt idem impossibile, qūo. n. mouebunt si non fuerunt actu aliqua cā? nō enim materia ipsa seipsam mouebit, sed thectonica, nec menstrua, nec terra; sed semina, & genitura. Amplius reprehendit ibidem Plato. & Leucippum: qui oīa fieri ex actu ente, & nullo modo mā aiunt, pp quod Arist. 2. Perihermenias. ait. n. neutri bene dicunt, & ideo se ponit in medio, vult. n. ꝙ materia non sit totaliter principium actionis vt theologi, nec agens separatum, vt Socra. in Phedro, & Plato, & Leucippus, sed vtrūque. ergo tam mā, q̄ forma agūt. principaliter forma, & ex ꝯnti materia, vt Egidius ait. his tribus signis Egidius mām coagere ait. *Refutatio.* Sed vr Egidius aberrare, qm si materia coagit, vel hoc habet p eius essentiam, vel per accidentia vnita suę essentiæ, si pp suam essentiam, ergo sua essentia est in actu, qm sicut actus est agere. i. & coagere est actus, si pp accidentia cōmunicata sibi à forma, tunc hoc sibi accidentale esset cōtra ipsum. Secundo sicut in ordine rerum datur vnū agens, quod tm agit, & nō patitur, nec cōpatitur, sic & vnū debet dari patiens, ꝙ tantum patitur, nec agit, nec coagit. pro intellectu horū. Ergo debes scire, ꝙ mām coagere pōt intelligi, vno modo pro quāto secundum eius essentiam agit ad operationem, licet minus principaliter, quemadmodum medici fingunt, ꝙ mater, & pater agunt, licet mater secundario, & pater primo. Alio modo potest intelligi ꝙ materia coagat, quia est tanquam limitatiuum agentis, declarauit. n. Arist. ꝙ forma pura non pōt transmutare materiam, nisi cōcurrat materia, qm forma pura est vlis per essentiam, & ab vli p essentiam non prouenit effectus, nisi vlis secundū Peripateticos. ideo si à forma debet prouenire effectus particularis, & nouus, debet coniungi materiæ p quam reddit particularis, & limitata, & sic materia coagit pro quāto concurrit, vt limitans agens ad certum genus actionis. Tertio modo pōt intelligi ipsum agere pro quāto est pars cōpositi, quod primo & per se agit, quéadmodum dicimus, ꝙ pes saltat, qa corpus, cuius pars est, saltat. Si primo modo intelligat Egid. peccauit. Secūdo modo & tertio sol. est manifesta, attamen ad argumenta sua. Ad primum dicendū, ꝙ ex litera non colligitur hoc, vbi debes scire (vt Simpl. ait,) ꝙ Aris. diuidit sic quo viuimus, & sentimus dupliciter, scientia. s. & aīa, & non intelligit per aīam purā potentiam ad scire, sed aīam actu sciētem, & tunc distō sic intelligitur sm Simpl. ꝙ nos possumus scire duobus. s. scia tanquā forma, & aīa sciente tanquā toto, & p se principio. Ex textu ergo nō colligitur, mām agere, sed cōpositum, vt quod, & formam, vt quo. & hoc Auer. ait. § Et aliud p hns illam virtutem. § & Paulo post ait. § Et qnque per aīam, quæ est virtus hns scientiam. § Amplius post ait. § Et qnque per corpus sanum, aūt p membrum sanum. § Ecce qūo Auer. per mām non intendit ipsam in pura potentia, vt Egidius, sed compositum, quod rōne & cōparatione formæ dicit tanquam materia. Propter quod ait Simpl. ꝙ Arist. addit, videtur enim in patiente & disposito. i. specificato actiuorū esse actus. Ad primum argumentum dicendum ꝙ vnio materiæ ad formam facit ipsam p accidens coagere, & nō secundum essentiam, vt forte Egidius sensit. Ad secundū dicendum, quòd id Arist. ait, non quod materia coagat secundum essentiam, suam sed concurrit, vt limitans agēs, ideo tenet medium. Ad tertium concedo materiam esse concurrens tanquam causam sine qua non, eo quia forma pura transmutare non potest materiam.

COMMENTARIVM.

His quæstionibus solutis, nunc Arist. syllogizat primam animæ definitionem per secūdā, vt innuat definitionem hanc esse causalem, definitionē vero cōem esse formalē, vt sumpsit in principio, & sylls sic cōponitur, oē id, quo viuimus, sentimus, rōcinamur primo est actus corporis viuentis, aīa aūt est, quo viuimus, sentimus rōcinamur, primo. igit aīa est actus corporis viuentis. Maiorem duobus exēplis probat, & exēplo à scīa, & exemplo à sanitate. A scīa quidē, qa nos scimus, & aīa, & scīa, aīa quidē scimus veluti p mām, scīa vero, veluti p formam. A sanitate vero, quia & sanitate valemus, & parte corporis, vt oculis, vel auribus, & valemus etiā toto corpore. Sanitate qdē tanq̄ per formam, qa ea primo valemus, corpore vero tanq̄ per mām. Igitur ex his duobus exēplis maior hęc colligitur, oē illud: quo viuimus, sentimus & rōcinamur primo, est actus siue forma corporis viuentis. Minor aūt fuit superius deducta p quatuor suppōnes: & sic totus sylls patet. Ex syllo: ergo nō maiorem, sed duo exempla posuit, qbus maior illa patet. Minorē vero posuit ibi. § Anima aūt hoc, quo § & ꝯclōnē, ibi § quare rō. § Sed dices probatio p exempla est rhetorica, vel dialectica, igit nō conuenit demratiuis. Dicimus plura exēpla valere pro vna inductione. Inductio aūt in propōnibus p se habet vim demrationis vt in 2. Physicæ auscultationis inquit Auer. & in 2. Prior. & *Commen. 10.* quia hæc exēpla sunt in propōnibus p se, ꝯueniunt demonstratiuis. Auer. autē textum Arist. ad duos syllos resoluit *Expō Auer.* sed applicare illos verbis Arist. non leue est. Præterea vt illos syllogismos cōficiat, vtitur ꝯuersione quadā, quę non est scripta in prioristicis. Quo vero ad verba attinet, dixit § aīa est quo viuimus, & sentimus, & rōcinamur primo. § qa & si corpore vel mā viuamus, & sentiamus, & rōcinemur, nō primo sed quatenus aīatū est, aīa vero primo, quia eius essentia, non. n. viuimus corpore. vt Simpl. inqt, exclusa aīa. sed viuimus corpore perfecto p aīam: sicut non scimus aīa, exclusa scīa, sed pfecta p sciam, & hoc significat p illa verba. Videt. n. in patiente & disposito actiuorū inesse actus, quasi velit nos viuere corpore affecto aīa tanquam per materiam, & non primo, quia eo viuimus: quatenus participat anima, anima vero tanquā per formam, ac primo,

mo,quia ea non viuimus,quatenus participat aliqd. Quo vero ad trãslationes attinet, verbum græcum διανοούμεθα. latine rõcinamur dicitur, nõ enim per aĩam intelligimus. sed per intellectum,per aĩam.n.dianoeticam rõcinamur, ꝑ intellectum vero intelligimus.propterea vetus translatio, quæ habet intelligimus,non conuenit.Animaduerte tñ ꝙ si minor intelligitur copulatiue,tunc cõem aĩæ definitionem non nisi de rõnali anima Arist.probat.Sin aũt intelligatur disiunctiue,tũc de aĩa in cõmuni illam probat. Quo vero ad constructionem attinet,litera legenda est suspẽsiue vsque ibi { quare ratio vtique. } Hactenus de expõne. Animaduerte ꝙ Auer.circa præsentem textum multipliciter errauit.primo errauit quia notat in textu duos syllogismos,& non est nisi vnus,quia in prima parte Arist. accepit duo exempla,& non syllm̃,ex quibus voluit esse colligendam maiorem,vt fecimus.Secundo errauit, quia dato ꝙ in textu sint duo sylli,isti essent abiuncti, & non subaccepti. Primus enim probaret, horum duorum .s. animæ & corporis alterum esse formam : alterum materiam hoc pacto,quibuscũque duobus actiones nobis attribuuntur, necesse est,vt alterum sit forma,alterũ materia, aĩa & corpore,vt duobus actiones nobis attribuuntur, ergo alterũ eorum erit forma: alterum vero materia,Secũdus probaret ꝙ anima est forma: hoc modo, omne illud quo primo actiones nobis attribuuntur: est forma, aĩa est quo primo actiones nobis attribuuntur, ergo aĩa est forma. Patet ꝙ iste non est subacceptus priori, secũdo.n.priorũ sylls subaccipitur aut subaccipiendo sub subiecto ꝓpõnis sine cõuersione,aut sub ꝓdicato in secũda figura, sine ꝯuersione, vel in prima per conuersionem. Constat aũt non sic posse accipi in casu,quia cõclusio prioris sylli non põt conuerti modo,quo maior secundi possit subaccipi: vt patet. Tertio errat,quia non bene conuertit,& licet in collectaneis excusauimus eum,dicentes eum accepisse cõuersionẽ pro quacũque propõnis permutatione: tamen ad hoc vt syllogismus,vere per conuersionem sub syllogismo accipiatur,oportet vt conclusio vera,& propria conuersione cõuertatur vt patet secũdo priorum.Tertio errauit,quia voluit Arist. probare ꝙ anima non sit corpus quod nõ est ad propositum.nam nullibi Arist.demonstrasset primam definitionẽ per secundã vt proposuit,nisi in hoc loco demrat.

ARGYR. *Nam cũ substantia tripliciter dicatur vt diximus(quædam enim est forma, quædam materies,quædam id quod ex vtrisque componitur. & materia quidem est,vt patet, potentia,forma autem,actus) cum igitur vt diximus substantia dicatur trifariam, animansq; id sit quòd ex vtrisque,corpore inquam & anima, constat, corpus profecto non est actus animæ, sed ipsa corporis alicuius est actus.*

Tex.cõm.25. Tripliciter enim dicta substantia : vt diximus, quarum hæc quidem species, illa autẽ materia, alia autem ex vtrisque est, aurum autem,materia quidem potentia est, species autem actus. Quoniam autem quod ex vtrisque est, animatum est: non corpus est actus animæ, sed ipsa corporis cuiusdam.

COLLEC. Tex.cõm.25. Syllogizat secunda demonstratione animam esse formam,sic,omnis actus est entelechia eius, quod est in potentia,& nõ econuerso,sed aĩa est actus aĩati. ergo anima est forma: & entelechia eius,& non econuerso. Primo ergo distinguit subãm.d.Tripliciter.n.dicta substãtia.i.cum dicatur tripliciter suba, sicut diximus, quarum hæc quidẽ species,id aũt materia: aliud aũt ex vtrisque, horum autẽ materia quidem potẽtia,species aũt actus, postea ex vtrisque animatum.Hæc est distinctio. Tunc accipit minorẽ, & inquit.Corpus non est actus aĩæ, sed ipsa est actus corporis cuiusdam,scilicet animati. Ecce quomodo syllogismi tantum minorem in forma accepit.

Commen.25. ISTA est alia.Primo proponit intentionem.d.Ista est alia declaratio à prædicta,ꝙ anima est suba ẽm formã, nõ secundum materiam. Reddit post cãm cur Arist. {enim} apposuit vel{quoniam}vt translatio eius habet,huiusmodi enim particula nota est causæ,ideo ait, sed quia ista declaratio dat causam & esse. Prima aũt dat tm̃ esse, induxit eam quasi causam sermonis prædicti.s.apponẽs lʒ {enim} vel qm̃.{ Dubitatur:qm̃ conclusio huius est,aĩa est forma, medium est: aĩa est actus, non vr̃ enim modo ꝙ esse actũ, sit causa animæ esse formã,qm̃ hæc prædicatio,aĩa est forma:est primi modi dicendi per se, queadmodũ & hæc, aĩa est actus,nulla aũt prędicatio,primi modi,est cã propõnis primi modi. *Dubitatio.* Debes ergo scire,expositionem quorundam esse: ꝙ prima demonstratio probabat, aĩam esse formam: propter esse primo principium operationis vitalis, quæ erat minor. Illa aũt minor non probata fuit,& ergo probatur per hoc:quia aĩa est actus corporis & forma corporis,quia igĩ ꝓclo pñtis syllogismi est tanquã causa minoris præcedentis,ideo appellat hanc, dicẽtem cãm.s.primæ & esse, prout medium huius est notius minori illius. põt ergo syllogizare,sic omnis forma corporis est actu primo principium vitæ,sed anima est forma corporis. ergo anima est primo principium vitæ.Ecce qũo demratio hec dicit cãm illius. *Solutio quorũdam.* Sed hoc stare non põt,qm̃ in illo syllo probatur ista conclusio,aĩa est forma. ergo hæc cõclusio non põt dicere signum,seu esse illius.hic.n.committitur circulus. *Refutatio.* Ideo aliter dicendũ ꝙ hmõi demonstratio dicit cãm & esse, altera aũt supra posita in tex.8.cõmen.& 9. fuit signum tm̃.Hæc enim demonstratio dicit cãm & esse, quẽadmodũ & immediate dicta illius positæ in 8.& 9. tex. *Solutio ꝓpria.* Ad formam qõnis dico,ꝙ hæc prædicatio,aĩa est forma,est secundi modi: qm̃ forma dicitur esse relatiua ad corpus: vt Auer.ait 2. Phys. & nullum relatiuum prædicaĩ in primo modo de absoluto,actus aũt, vt hic sumitur, est quoddam absolutum,ideo est quodammodo prædicãs in primo modo.Et sic soluitur qõ. *Commen. 20.* Inquit ergo.{ Est ista alia declaratio à prædicta,s.olim tex.cõmen.8.& 9. Sed quia ista declaratio dat cãm,& esse.i.est cãm in essendo: & in inferendo, prima aũt.s.olim posita per simile de oculo,& visu: & securi,& figura,dat tantum esse.i.infert tm̃: induxit eam quasi cãm sermonis prædicti.s.olim. Et dixit.{ Nunc exequitur, & primo distinguit subãm,& sermo patet.secũda ibi.{Est enim} componit sylm̃.componit ergo primum accipiens minorem.d.Est.n.aĩatum in actu per aĩam. deinde maiorẽ .d.Et quod est in actu,debet esse entelechia eius,quod est in potentia:& non econuerso, & applicat sententiam verbis,& accepit ꝓclonem.d.Necesse est vt corpus nõ sit entelechia animæ,sed anima corporis.

COMMENTARIVM.

AVERROES voluit Arist. in pñti textu probare eãdem cõclusionẽ secunda demrone. erat.n.conclusio secũdum Auer.aĩa est forma corporis,& non corpus. Q; probauit vna demonstratione.At vult nunc,ꝙ eam probet secunda demrone.s.quia aĩa est actus.ergo est forma corporis,& non corpus.Assignat aũt differentiam demrõnũ, dicens demrõnem hanc dicere cãm & esse,priorem vero dicere esse tm̃.Cuius rei signum affert, quia hæc est inducta: vt cã sermonis prædicti vtputa ꝑ notã causæ,q̃ est{enim.} Pro refutatione huius expõnis debes scire ꝙ proxima demonstratio fuit,oẽ id, quo alicui primo attribuunĩ actiones vitales, est forma.Anima est id quo aĩatis attribuũtur actiones vitales,ergo aĩa est forma corporis aĩati, quæ demonstratio proximo cõmento fuit exposita. Presens vero demratio est, oĩs actus est forma eius: cuius est actus. aĩa est actus corporis aĩati, ergo est forma aĩati corporis. Si ergo hæc secũda dicit cãm & esse, vel dicit cãm & esse respectu eius demrõnis, quę longe superius data est, quæ signo sumpto ab artificialibus:aut à partibus ꝓcessit,vt in collectaneis diximus. Aut dicit cãm & esse respectu proximæ,nõ respectu remotæ, qa verbum{enim}nunc reddit cãm nisi eius,quod proxime dictũ est, quod nostri grãmatici obseruant. *Tex cõmen 8. & 9.* Igitur nõ est rõni cõsentaneũ verbum illud reddere cãm eius,quod tãto interuallo dictum est.Sin aũt dicit cãm & esse respectu proximæ demõstrationis, nõ video qũo hæc dicat cãm & esse, & prima esse tm̃.demratio enim quæ dicit esse tm̃ est inuentio causæ,& sic prima fuisset inuẽtio medij in secunda, vt interpositio inuenitur per eclipsim, & postea eclipsis demonstratur pp quid ꝑ interpositionẽ.Si ergo prima diceret esse tm̃,esset inuẽtio me-

dij in secunda, & tunc secunda nō posset dicere causam & esse, sed cām tm̄, & propter quid. Præterea nec dici potest hanc dicere cām & esse primæ, quia probat minorem primæ, aut maiorem, quia tunc nō esset demonstratio secunda, sed pro syll'i probans alteram propositionē prioris demonstrationis, vnde ex prima, & hac fieret vna demr̄atio, & non duæ: vt dicit. Preterea nec dici pōt, q̄ hęc dicat causam, & esse conclusionis primæ. Prima vero illius conclusionis dicat esse, quia esse actum alicuius non est causa q̄ aliquid sit forma illius, & si est causa, nō est esse. non. n. valet dicere formam esse relatiuum & actū absolutum, quia actus & potentia sunt relatiue opposita 9. Meta. Quare non video qūo hæc expō possit consonare verbis Aristot. Expositor autē velle vr̄ Arist. in dicta demr̄one non plus syllogizasse, nisi q̄ necesse est duorum, alterū esse formā, alterum mām. Erat. n. demonstratio, omnis operatio alicui attributa propter duo, necesse est alterum formam, alterū materiam esse. viuere & sentire: & rōcinari actiones sunt attributæ animato propter aīam, & pp corpus. ergo alterum eorum forma est: alterum materia. Et hac ratione Expositor ait, q̄ ex hac rōne non magis vr̄ de anima sequi q̄ sit forma q̄ de corpore, cū vtroque viuere dicamur. Vult igitur q̄ Arist. perficiat dictam demonstrationem, probando q̄ de anima sequitur quòd sit forma; & non de corpore. Hæc expositor.

Commen. 1. Expositio diui Tho.

Qualis hæc expositio.

Sed quāquam hæc expositio stare posset: mihi tn̄ est difficilis: Arist. n. in proximo textu expresit minorē: & conclusionem. Maiorem vero, licet non expresit, posuit duo exempla, in quibus clarissima ratione maior spectari pōt, quare syll's ille vr̄ completus. Et cum ait non magis de aīa sequi ipsam esse formam, q̄ de corpore: non vr̄ consonum; quia licet aīa, & corpore viuamus, Arist. adijcit nos anima viuere primo, corpore aūt quatenus aīa participat. ergo videtur sequi potius aīam esse corporis formā, q̄ corpus animæ. erat. n. hæc demōstratio: omne quo viuimus, sentimus, & rōcinamur primo est forma viuentis corporis. Hæc fuit duobus exemplis probata. Aīa est quo primo viuimus: sentimus: rōcinamur, vt fuit definitio aīæ secunda. Igitur anima est forma viuentis corporis. Ecce qūo perfecta est demonstratio, nec video quid illi desit. Dicamus ergo aliter, q̄. s. Arist. refert hoc ad proximam demr̄onem, & non ad remotam, vt diximus in collectaneis. Nec retulit hoc, quod hic ait, ad totam proximam rōnem, sed ad cōclusionem, nec ad totam cōclusionem, sed ad illud, quod in conclusione post assumpsit, quod quidē non erat de essentia: aut pars cōclusionis. Ex illa. n. demonstratione, solum sequebatur q̄ aīa est forma viuentis corporis. addit tn̄ ipse § & non vt materia & subm̄. § Modo licet istud postassumptum sequatur ex conclusione, sequitur. n. aīa est forma viuentis corporis, ergo non est materia vel subm̄ illius, tn̄ non vi syll'i sequitur, sed post assumendo. Arist. ergo nō cōtentus illa postassumptione, quam quis pōt in dicto syll'o facere, probat illam postassumptionem noua rōne. Est. n. mos Arist. syllogisticas postassumptiones non tm̄ probare ex dictis, sed ad illas addere nouas rōnes, vt compluribus suorum librorum locis obseruauimus. postassumptionem ergo illam sic probat, actus magis eius est forma, q̄d est in potentia quàm econtra. sed per diuisionem nūc factam, anima est actus viuentis corporis, viuens aūt corpus est in potentia, igitur magis anima corporis, q̄ corpus animæ est actus, & forma. Illa ergo postassumptio non modo ex dicto syllogismo patet, sed per diuisionem substantiæ de nouo commemoratam. Hæc sine dubio est Aristotelis mens.

Propria expō.

ARGYR. *Idcirco recte admodum putant ij quibus anima neq; esse sine corpore, neque corpus aliquod esse videtur. & enim ipsa, corpus quidem non est, est aūt corporis aliquid. Et inest ob hoc in corpore atque in corpore tali, nō in quouis sine discrimine vllo, quemadmodum veteres ad corpus ipsam accōmodabant, nihil prorsus determinantes quodnam illud et quale sit corpus. atque non recte, vt patet. quippe cum non videatur quoduis sine vllo discrimine quodcūque suscipere. Hoc autem pacto, cū rōne etiam fit sane, actus enim vniuscuiusque: in eo quod est potētia & in propria materia, suapte natura fieri esseque solet. Animam igitur perfectionem quādam eius et actum ac rōnem esse quod potentiam habet vt huiusmodi sit, ex hisce quæ diximus innotescit.*

Tex. cōm. 26.

Et propter hoc bene opinantur, quibus videtur neque sine corpore esse, neque corpus aliquod aīa. Corpus quidem non est, corporis autē aliquid est. Et propter hoc in corpore est, Et in corpore huiusmodi (& nō sicut priores in corpore aptabant ipsam, nihil prorsus definientes in quo & quali) & quidem cum non videatur accipere quodlibet contingens. Sic autem fit secundum rationem, vniuscuiusque enim actus in potentia existenti & in propria materia aptus est fieri. Quod quidem igitur actus est quidā & ratio eius quod habet potentiam, vt hm̄oi sit, manifestum est ex dictis.

COLLEC. Tex. cōm. 26.

Cum tot de anima & tanta dicta sint, reliquū erat concludere quid antiqui bene, quidúe male dixerunt. fuerunt aūt veterum sectæ duæ pro nunc, vna Epicuræorum & medicorum. s. animam esse cum corpore in hunc modum q̄ à corpore accipit esse, & simul cum corpore extinguitur, quam opinionem, & medici videntur sequi, vt Hippocrates. d. animam harmoniam, seu complexionem esse: quēadmodum & Galenus velle videtur, & Emped. Homerus, & multi alij & hi sunt qui aīam non esse corpus dicunt: tamen eam esse sine corpore impoſe. Sunt & alij quēadmodum Pythagorici, qui animam corpus dicunt esse: eamq; exire corpus, & intrare ipsum: & hi sunt qui animā in corpus quodlibet posse intrare confitentur: & non determinate in determinatū. Arist. ergo primo tāgit primos, & inquit, & propter hoc. s. quia aīa est actus corporis cuiusdā. & forma talis corporis: bene opinantur, quibus vr̄ neque sine corpore esse, neque corpus aliquod anima, & hoc asseuerat: & inquit, Corpus quidem enim non est, vt olim vidimus, corporis autem aliquid, scilicet perfectio est, & propter hoc corpori inest, & in corpore huiusmodi, scilicet viuente in potentia, vt supra diximus, quia ipsa neq; corpus, neq; sine corpore esse potest. sunt ergo primi collaudandi quātum ad duo, in eo, scilicet quòd animam corpus esse negant, & esse sine corpore impossibile, & inde sequitur quòd anima corpori inest, & determinato corpori, quali dicam. Et non sicut. } Nunc tangit secundos secundæ, & inquit, & non sicut priores ad corpus aptabant ipsam nihil diffinientes, id est determinantes in quo, quātum ad substantiam, & quali, quātum ad dispositiones supple esse debet anima, sed temerario, & fortuito vsu corpus intrare; ipsumque exire dicunt. & vere supple errant. cum non videatur accipere quodlibet contingens, id est quodlibet corpus indifferenter, quando neque lapides ingenij vocalis, neque frutices disciplinæ sunt capaces. sic autē, scilicet quòd anima sit in corpore, & huiusmodi fit. & secūdum rationem enim pro quia actus vniuscuiusque in potentia existētis, & in propria materia aptus natus est fieri, quasi velit dicere q̄ non quælibet anima cuilibet corpori consentanea esse potest, sed instructo atq; ita disposito, vt potestates animæ in id receptæ, vsus suos quam commodissime possunt præstare. Q. quidē igitur. § Quodammodo recapitulans recolligit per modum cōclusionis primam animæ diffinitionem, & inquit. Q. quidem igitur actus est quidam, scilicet primus, & ratio, scilicet forma habentis esse huiusmodi, id est corporis p̄hici organici in potentia viui manifestum ex his est.

Commen. 26.

Et propter hoc primo absque cōtinuatione, quoniam textus concludit illam, proponit collaudationem primæ sectæ. secunda ibi. § Et ex hoc modo. § reprobat secundam sectam. tertia ibi. § Et dixit hoc. } Ostendit quæ nam sint naturæ bonarum diffinitionum, & quales datæ diffinitiones sint huiusmodi. Inquit ergo in prima, & pp hoc q̄ apparuit de anima, quod est entelechia corporis naturalis, recte dixerunt opinantes, q̄ aīa nō est extra corpus, neque corpus.

corpus,& reddit rationem.d. Entelechia.n.talis est.s.vt sit in corpore,& ꝙ non sit corpus, corpus.n.non pficitur per corpus,cum corpus non sit innatum,vt sit in subiecto,potius.n.natura sua est esse subiectum.Ex hoc sequit collaudatio primorum veterum. & applicat sẽtẽtiam verbis,& sermo patet. Sed ambigũt & rationabiliter,dictum.n.est, rationalem aĩam alterum genus esse animæ, & ipsam solũ separari: quemadmodum sempiternum à caduco, hoc aũt in loco collaudans antiquos primæ sectæ ait,bene esse dictum nullam aĩam esse corpus,& ipsam omnẽ aliquid esse corporis, quæ apponere vr̃ multum. Simpl. absoluit ꝙ anima comparatur ad corpus dupliciter, vno mõ vt vtẽs, & sic inseparabilis est, cum opus suum habere non possit sine vsu corporis. Secundo modo vt perficiẽs:& configurans corpus vt ipsum specificans,& sic non tantum corpore vtitur,immo & ipsum specificat. Vult ergo vtroq; mõ animam neq; esse corpus,neq; esse sine corpore:verum diuersimode,hæc quidem.n.non sine corpore est,quia ab eo esse & cõseruari habet.vt vegetatiua.sensitiua &c.Illa vero nõ sine corpore,qm̃ sine vsu corporis opus nullum sibi aptatur. & ideo ponderate Arist. ait. corpus quidem.n.nõ est.corporis aũt aliquid est,vsus est.n.§aliquid§ tanq̃ diminuens,qm̃ aĩa non est corpus simpl'r, sed aliquid.s.vel motor,vel perfectio configuratiua,Q̃uo quidem anima rõnalis alterum sit genus animæ,vt prius dictum est,& separabilis sicut sempiternum à caduco.& q̃uo sit aliquid corporis,& inseparabilis ab eo,vt hic,hoc palã ex his est. Et ex hoc mõ§Nunc secũdam reprobat põnem, sunt quidem.n. duo propria animæ incorporabilitas:& inseparabilitas, pfecta ergo diffinitio debet dare cãm priorum accidentiũ. Ostendit ergo qualiter antiqui secundę sectę horum duorum ex suis dictis assignare non possunt cãm,& inquit, & ex hoc mõ quẽ dedimus in substantia,i.in diffinitione aĩæ, possibile est dare causam propter quam anima existit in corpore.i.huius proprij.s.inseparabilitatis.& corpus recipiens eam est tale.i.& huius secũdi,vt recipitur in corpore naturali.& hmõi ꝙ dictum est,& sub tertij proprij.s.incorporabilitatis.&c. hic.n.tria.s.inseparabilitas, incorporabilitas,& cõsimilitudo ad tale corpus,ex diffinitione data possunt assignari,non ex illo modo quem dederunt antiqui in substantia animæ, cum dixerunt ꝙ aĩa est corpus exiens,& intrans corpus. Hæc autem fuit Pythagoreorũ diffinitio animæ ex motu assignata.& subdit quæ sunt accidentia, quæ non pñt saluari ex hac diffinitione.d.& non determinarunt sup.ex hac diffinitione non patet determinatio naturæ . q̃ est natura illius corporis:& quare habuit proprium,vt tale corpus esset animatum, absque alijs corporibus.i.& alia corpora non:& ex quo modo fuit consimilitudo in hæc duo corpora.s.vt vnum recipiat alterum: cum non quodcunq; recipit.sunt ergo tria quę saluari non possunt ex diffinitione eorum.s.natura determinata corporis recipientis,proprietas vitæ,& proportio,debet.n.esse corpus animæ determinatæ naturæ,viuum in potentia, & proportionatum,& organicum:hæc tria non patent ex diffinitione eorum,ideo defecerunt,necesse.n.est his hoĩbus dare causam propter quam hoc corpus recipit id corpus,quod est anima,& non econtra,& necesse est eis dicere, quare hæc,corpus,quod est anima, existit ꝓprie in hoc corpore,& non in alijs,& applicat sñiam verbis. Et dixit hoc.§Nunc ostendens naturam bonarum diffinitionum ; relinquit hos errãtes.d.& dixit hoc quia diffinitiones demonstratiuæ.i.quæ simul sunt medium, & causa,& diffinitio,innatæ sunt dare causas omnium,quæ vñr . s. inhærere essentialiter diffinito. & si diffinitio non erit talis, nõ erit diffinitio nisi sup.æquiuoce,& sic apparet de hac . cũ.n.dicunt,anima est corpus exiens & intrans corpus,ex hac nõ possunt reddere cãm illorum accidentium propriorũ enumeratorum,ideo hæc diffinitio est quasi æquiuoca,& quia diffinitio data reddit causas eorũ,ideo bene assignata est, quæ ergo secta bene,quæ vero male dixerit ex his palam.

Dubitatio.

Solutio.

Debes scire ꝙ si bene aduertisti in hoc toto Cap. patet definitio propria animæ,& demonstratio prioris per propriam.põt.n.propria diffinitio dari de anima cõisssime,sub disiunctione accipiendo omnes species operum, vt Alex. vel tres possumus diffinitiones dare accommodando eas singulam singulæ: vt placet expositoribus . Vel assignare diffinitionem animæ rationalis tm̃ . vbi apparet diffinitio omnium aliarum:vt placet Calcidio, & alijs, & q̃uocunq; sit propria diffinitio est,& dicitur medium ad concludendum priorem de anima.& sic patet totum hoc. Nec curauit Arist. explicare satis: cum ea tradidit:ex quibus h̃ apertissime colligantur,quæ igit sit communissima animæ diffinitio,& quæ propria,& q̃uo vna tanq̃ præmissa.s.propria, & altera tanq̃ demonstrationis.s.conclusio vt communissima,ex his manifestum quidem.

COMMENTARIVM.

QVONIAM Arist. consuetudo est post assignatam alicuius rei definitionem refellere errores ĩ illa emergentes,& approbare,quę bene de re illa tradita sunt,& totum hoc ex assignata de illa re definitione, hæc siquidẽ est bonarum definitionũ natura, vt lib. physic. auscultationum 4.dictum est,propterea postq̃ de aĩa assignauit definitionem,ad significandum si illa bene data sit,ex illa ostendit, quæ bene,& quæ male de anima dicta sunt. Fuerunt itaq; de anima (vt in collectaneis diximus)duæ opiniones Epicuræorũ atq; Democriti,qui aĩam corrumpi,& gñari cum corpore fatentur. Pythagoricorum altera,quia animas omnes eiusdem speciei esse in hominibus, & brutis asseruerunt,illasq; exire,atq; intrare corpora temere atq; fortuito,vt Them. inquit. Ideo ex dictis primo laudat primorũ opiniones,quo ad duo : primo quatenus dixerũt eam non esse sine corpore . Secundo vero quo dixerunt eam non esse corpus . Laudat autem hanc opinionem, quo ad hæc duo, ex eo ꝙ in definitione dictum est ipsam esse aliquid, hoc est entelechiam,corporis.nã si aĩa est entelechia corporis,sequitur ipsam non esse corpus.Sequitur etiã ipsam esse in corpore, & non sine corpore : vnde dicit . Et propter hoc quia anima est entelechia corporis,bene opinantur Democritici,quibus vr̃ anima neq; esse sine corpore, neq; esse aliquod corpus . Verificat secundum.s.ꝙ non sit corpus,corpus quidem nõ est,sed est aliquid corporis , est .n.entelechia corporis. Verificat primum.s.ꝙ non sit sine corpore, & inquit, Et propter hoc.s.quia est aliquid corporis,in corpore est, & non sine corpore . Hæc ergo duo sequunt̃, quia anima est entelechia corporis.Cũ approbauit primam opinionem,reprobat Pythagoricorũ positionem,dixerunt.n.animam esse cuiuslibet corporis actũ indifferenter, quia tam humani q̃ ferini corporis rationalis anima actus est:& primo proponit errorem horum, & inquit,& in corpore hmõi, hoc est. & propter dictam cãm, videlicet,quia est aliquid corporis,non modo patet ipsam non esse sine corpore, sed etiam patet eam esse actum talis corporis,vtpote humani,& non ferini : & non est,vt veteres putabant,qui ipsam ad corpus indifferenter accommodabant,non determinantes, quod nam esset humanum ne an ferinum,nec qualem esset,vtrum organicum vel nõ. Dico§& in corpore hmõi§& quidem cũ non videatur aĩa ipsa accipere corpus quodlibet contingens,& indifferenter.ergo bene dictum est animã esse in corpore, & in corpore tali, & male dictũ est eam vagari per corpora temere ac fortuito nunc in vnum,nũc in aliud. Q. vero ita sit, probat,& primo proponit illud,quod vult probare, & inquit. Sic autem.s.dicere ꝙ non vagatur fortuito per corpora,fit ẜm rationẽ,deinde probat,ꝙ illud sit rationi consonum,& inqt.Vniuscuiusq;.n.actus in eo quod est in potẽtia ad ipsum,& in propria materia disposita ad ipsum recipiendum est aptus fieri. Cui adde minorẽ, sed anima est actus alicuius. ergo anima est apta fieri in proprio susceptiuo,& in propria materia,non ergo indifferenter vagat̃ per corpora anima : vt Pythagorici dixerũt. Them̃.si recte,quę dicit,perpendi,animam non temere vagari ꝑ corpora,sed certum corpus perficere,ex duobus probat. primo quia est naturalis forma , omnis.n.nãlis forma pro sui esse,vel saltem pro sui operatione, certo vel corpore,vel parte corporis eget. Secundo quia est quoddam totũ potestatiuũ, quod mediãtibus suis virtutibus est principium diuersarum operationum.ergo eget corpore organico,in quo sint dissimilares partes. quibus potentiæ insint. ergo anima Dilucidatio Them.

anima est certi corporis actus, & nō cuiuslibet indifferenter. Demum epilogat,& inquit. Q. quidē igitur actus est quidam,& ratio eius,quòd habet potentiam,vt sit tale, scilicet in actu per animam,manifestum est ex dictis.

Qō magna. Sed occurres,quia ex his quæ hic Arist.ait, clarè colligitur nullam animam nec esse,nec posse esse sine corpore proprio,cuius ipsa est proprius actus: quia in hoc cōmendat Epicuræos,& Democriticos, & reprobat Pythagoricos: at superius dixit intellectū esse alterū genus animæ, separariq; à corpore,& à cæteris gradibus aiatorum vt ꝑpetuū separatur à mortali. ergo sibiipsi non constat Arist.

Solutio Alex. Alex. potest ſm suam opinionem facile ꝯdictionem tollere.quia superius dixit Arist.locutū esse per verbum §vī§ & non per verbum est.& sic non assertiue loquebatur.hic autē assertiue. Vñ h est potissimus locus, è quo error eorum defluxit,qui dixerunt pro opinione Ari.oēm animam esse mortalem:ēt humanam,quia plane Arist.omnem aīam ponit in proprio corpore, & nullam sine corpore constituit.

Solutio Simpl. Simpl. hic facile tollit ꝯtradictionem, asserit.n.nullam aīam posse esse sine proprio corpore, qa nec vegetabilis,nec sensitiua,vt oēs concedunt: nec dianoetica,hoc est rōnalis,quæ constat intellectu,& parte mortali,quę ex semine venit. Hæc.n.his duabus partibus cōstans in corpore est,& in tali corpore, & non pōt ſm ipsum esse sine corpore,& de hac vult Arist. hic loqui.Superius vero vult eum esse locutum de intellectu,qui nō est anima, & si est, æquiuoce anima est,potius.n.est pars animæ,q̄ anima. De hoc.n.dixit eum esse separatum , vt perpetuum à mortali, & sic tollit ꝯdictionem.

Solutio Auer. Auer. etiam in sua opinione pōt tollere ꝯdictionem,quia duplex ponit̄ eius opinio (vt superius diximus)vna dicit intellm̄ agentem esse Deum , & tunc oportet dicere ad mentem eius aīam humanam esse compositam ex intellectu possibili æterno quasi altera semianima:& cogitaria deducta ex semine,quasi altera semianima . Quo stante,dicet Auer. talem aīam non esse sine proprio corpore,& sic loquit̄ hic , Superius vero locutus est de intellectu. Secunda pō dicit. ꝙ intellectiua anima constat vtrisq; partibus ęternis,agente.s.intellectu,& possibili,quod compositum est æternum:& vnum numero hominum oīum,& separabile. Rōnalis vero anima erit quid compositum ex cogitaria,& isto ęterno composito:& tūc iuxta hanc pōnem non est difficile tollere ꝯdictionem,superius.n. Arist.locutus est de intellectiua anima, q̄ ex partibus æternis constat,hic de rōnali,quæ constat illo æterno,& cogitaria,h.n.rōnalis anima sine corpore nō est: sed in proprio corpore.Sic igit̄ patet,ſm has opiniones posse deleri ꝯdictionem in dictis Arist.

Quibus locus hic difficilis. Sed quia hmōi opiniones sunt falsæ,& nos tenemus pro veritate:& pro opinione Arist.& intellectum,& aīam intellectiuam,quæ est act⁹ proprij,& determinati corporis,posse remanere simpliciter sine corpore,ideo nobis loc⁹ iste est difficilis.

Pō D.Thomæ. Diuus Tho. in compluribus locis asserit aīam post mortem desinere esse animam,non autem desinere esse substantiam,& intellectum,& sic facile potest tollere contradictionem , quia Aristot. superius voluit animam intellectiuam separari , non quo anima est, quia quo anima est : est actus corporis : & non est nisi in corpore , quo vero intellectus est, & substantia intellectualis, optime remanere potest , & sic locutus est superius.

Solutio ꝑpria. Ego vero dicerem aliquid esse sine corpore dupliciter esse , aut quia nec actu nec habitudine est ī corpore.& hoc pacto Dij soli sunt sine corpore : manesq; profundi. Alio modo,quia actu nō sunt in proprio,determinatoq; corpore, tñ habitudine sunt in ꝑprio, ac determinato corpore, veluti pes nudus sine calceo actu est:habitudine vero est in eo calceo,qui est ei cōmensuratus,& proprius.Pythagorici igitur humanam animam in nullo proprio corpore aptatam,nec actu,nec habitudine,sed casu, atq; fortuito per corpora vagari dixerūt. Arist.aūt vult omnē animam esse in proprio corpore,aut actu,aut habitudine. Sēsitiua.n.anima, & vegetabilis sine corpore esse non possunt,immo tandiu sunt, q̄diu sunt in corpore. Intellectiua vero,cum sit alterius generis, ac naturæ ab his: licet habitudine sine corpore esse non possit, actu esse potest . Hoc ergo modo intelligendo nulla anima est sine corpore. Siquis autē diceret hanc non esse bonam verborum Arist. expositionem,ego dicerem eum sic dicentem esse malum Arist. interpretem:Arist.n.non vult habere,nisi contra Pythagoricos(qui animā dixerunt esse cuiuslibet corporis,& posse habere ad omne corpus habitudinem) illam respicere determinatum corpus, aut actu, aut habitudine , & hoc sufficit Arist. ad refellendam opinionem Pythagoricorum.

Animantium autem,quibusdam omnes insunt potentiæ dictæ,quibusdam nonnullæ sunt,& quibusdam vna tantum inesse videtur. Atque potentias animæ diximus has, nutritiuum, sensitiuum,appetitiuum,loco motiuum, atque intellectiuum. Et plantis quidem, nutritiuum est duntaxat, alijs autem & idipsum, & sensitiuum. quòd si sensitiuum inest, & appetitiuum etiam inest. nam appetitus,cupiditas est:& ira,atque voluntas. Animalia vero cuncta,vnum ex sensibus habent,tactum inquàm ipsum. atque cui sensus inest: ei voluptas etiam & dolor inest,& perceptio iocundi atq; molesti. quibus autem hæc insunt,ea cupiditatem etiā habent. hæc est.n.appetitio eius quod afficit voluptate. ARGYR.

Potentiarum autem animæ,q̄ dictæ sunt, alijs quidem insunt omnes (vt diximus.) Alijs autem quædam harum,quibusdam vero vna sola, Potentias vero dicimus vegetatiuum,sensitiuum,appetitiuum, motiuum secundum locum,& ratiocinatiuum.Inest autem plantis quidem vegetatiuum. Alijs autem & hoc, & sensitiuum,& appetitiuum . Appetitus quidem enim desiderium,& ira,& voluntas sunt,animalia autem omnia habent vnum sensum tactum. Cui autē sensus inest, huic & lætitia, & tristitia, & dulce, & triste insunt. Quibus autem hæc,& concupiscentia inest. Delectabilis enim appetitus hæc est. *Tex.cōm.27.* *Dianoeticum. Intellectiuum. Rōcinatiuum. βούλησις Bulesis. Voluntas. Voluptas.*

Cum cōmunem assignauit diffinitionem,& propriam, & qūo se habeat visum sit, & ꝑ consequens de tota anima dixit. Nunc & partes eius scrutatur : nec partes scrutatur essentiales. declaratum est.n.aīam actum esse, & formam, & per consequēs eam carere compositione. ratio ordinis est,qm̄ quemadmodum Auer. inqt in primo physic.quodlibet totum in suo ordine prius est cognitione suis partibus. *COLLEC. Tex.cōm.27.*

Cōm 5. Dubitationes Solutio. Sed ambigunt cur in tradēdo de anima rationali.3. conuertit ordinem , primo.s.de partibus.2.de ea tota tractans:cum illa ad suas partes comparatur,vt totum. Et dicendum ꝙ partes sunt duobus modis, quædam æqualiter abstractæ cū essentia sui totius,cuiusmodi sunt partes sensibilis, & vegetabilis,& istæ posterius tractari debent,qm̄ totum notius,quædam sunt minus abstractæ q̄ eius essentia,cuius sunt,quemadmodum intellectus agens,& possibilis. essentia.n.rationalis aīæ omnino abstracta est ſm se, sed istæ potentiæ saltem quantū ad opus dependent à corpore,vt dictum est,& tunc incipiēdum ab istis:qm̄ sunt minus abstractæ,& ideo nobis propinquiores , vt palam est.

Primo ergo litera exponi pōt ſm expositores antiquos, vt dicamus Arist. syllogizare hanc conclusionem, horum sensitiui,vegetatiui,motiui,appetitiui, & intellectiui,quibusdam insunt omnia,quibusdam plura, quibusdam vnum tm̄ & componitur sic . potentiarum aūt animæ, quæ dictæ sunt: alijs quidem insunt oēs,alijs vero quædam harū,quibusdam vero vna sola.hæc est maior.Tunc apponit minorem,d.potentias vero dicimus vegetatiuum,sensitiuū,appetitiuum,motiuum,ſm locum,& intellectiuum. tūc supplenda est cōclusio.ergo horū quibusdam oīa,alijs quædā, alijs vnum solū. tacuit cōclusionē,& apponit expositionē conclusionis.d.inest.aūt plantis vegetatiuū solum. alteris aūt hoc.s.vegetatiuum,& sensitiuū,& etiam appetitiuum: quod ostendit,si aūt sensitiuum:& appetitiuum. appetitus quidem.n.desideriū,& ira.s.fugæ, & voluntas.i.prosequelę sunt. ergo & appetitiuum.Exponit aūt quæ sunt illa,q̄bus vegetatiuum,sensitiuū,& appetitiuum insunt.d.aīalia aūt omnia habēt vnum sensum tactus, cui autem inest sensus, huic & lætitia,& tristitia.s.dulce & triste. quibus aūt hæc, & con-

& concupiscentia.s.fugæ,vel sequelæ.n.pro qm̃ hęc est delectabilis sup.appetitus. Quod ergo quibusdam insint aliqua horum,& quibusdam vnum solum,hic palam. ꝙ vero quibusdam omnia,posterius declarabitur.

Com.27. CVM voluit. Proponit intẽtionem,& causam intentionis,secunda ibi§ Et hoc quod dixit§ singulam partem literæ cõmentatur. inquit.n.cum voluit incipere loqui de vnaquaq; virtute animę,incepit numerare eas esse.hęc intentio est in parte.2.apponit,ꝙ quędam aĩalia hñt proprie quasdam earum.hæc duo intendit facere hic. Debes scire ꝙ accñtis esse est inesse,& cum potentiæ sint accidẽtia: ideo Arist. enumerando potentias esse,enumerat eas inesse aĩantibus,qm̃ eas inesse aĩantibus,est eas esse. ideo primo enumerat illas absolute. Secũdo eas enumerat inesse animantibus,& sic patet sensus textus. Secundum ꝙ§hic reddit cãm intentionis:& inquit,ſm ꝙ artifex ponit subiectum suę artis.artifex.n.necesse est vt ponat subiectum,de quo loquitur,& diuidit genera eis quasi manifesta inesse. artifex.n.nõ potest demonstrare subiectum suæ artis.neq; species.i.partes subiectiuas illius subiecti. deinde excusat se.secunda pars cõmenti patet. Circa istud capitulũ primo ambigunt,quare tres tm̃ sunt animæ, quinq; potentiæ, & quatuor gradus aĩæ. Secundo an fruticibus & plantis tm̃ vegetatiuus insit gradus, vel an hic & cum eo sensitiuus. Tertio propter quid subiectum non potest demr̃ari & principia subiecti sic. Amplius si principia subiecti. ergo & subiectum à priori demr̃ari poterit. Rursus propter quid principia subiecti sic, & partes subiectiuæ non. Ad primam qõnem videtur,ꝙ illa repugnare vñr, quoniã quilibet gradus aĩatum,& viuum constituit, sed oẽ constitutum aĩatum,est ex aĩa,& corpore.ergo quilibet gradus est aĩa. Ad hanc qõnem Tho.pulchre rñdet,ꝙ si anima sumitur ab esse potẽtia ad actum ordo dr̃. gradus quoq;, ſm ꝙ per ipsum variantur viua.& q̃a esse est triplex.s.simpliciter abstractum & simpliciter in mã, & medium, ideo aĩa triplex est.& quia potentia dr̃ in relatione ad actum.actus est simplex,ideo & potentia. & quia gradus sunt quatuor quibus variãtur viua,ideo quatuor gradus,vide. Sed hæc sol̃. videt̃ ambigua; qm̃ vel aĩa sumitur ab esse absolute, vel ab esse relato ad opus. si ab esse simpl̃r,cum etiam formæ elementorum debeat̃ esse,sequitur,ꝙ quęlibet illarum sit aĩa. si ab esse sumpto ad opus, cũ quadruplex sit opus. ergo & quatuor aĩæ. Ideo aliter dicendũ: ꝙ aĩa & forma differũt. forma.n.principium primũ est operis in corpore, sed anima primum principiũ operis in quadã circulatione consistentis. & quia tres sunt operationes circulares, inuicem nõ reducibiles.s.intelligere,sentire,& vegetare.moueri.n. subordinatur cognitioni,ideo tres aĩæ tãtum, licet formæ possint esse multæ. Sunt aũt quinq; potentiæ: qm̃ potentia non sumitur ab opere tm̃ in circulo,sed ab opere. sunt aũt quinq; opera,ideo & quinq; potentiæ. Sunt aũt quatuor gradus:qm̃ gradus non est potentia: sed aĩa sub relatione accepta ad opus varians viuere. & quia quadruplex est opus varians (vt bene Tho.) ideo quatuor gradus, & quinq; potentiæ,& tres animæ dñr. Ad obiectum dicendũ ꝙ quilibet gradus constituit aĩatum differens: nõ absolute aĩatum,& viuum,& ideo nõ penes graduũ numerum, & aĩarum sumitur numerus. Ad secundam.q.vr̃, ꝙ plãtis non tm̃ vegetatiuus insit gradus,immo & sensitiuus. probat.n.Arist.in primo de plantis,sensũ aĩali inesse propter duo,tum propter necessarium,tũ propter melius,sed neutro mõ plantæ,quod ostendit,qm̃ propter melius requirit organũ,plantæ vero nullum hñt organũ, nec propter necessarium,quoniam debet discernere nociuum ab vtili. sic arguo & in plantis,refutant.n.nociuum, & attrahũt vtile: quare & nociuũ separant ab vtili: quare & sensus dr̃iæ est in eis. Ad oppositũ Arist.in lib.de Vegetabilibus & plantis. In hoc quæsito Pythagorici,Parmeñ. Melis. Anax.& Democr. plantas etiam sensum habere dicũt. Vbi debes scire, ꝙ ratio sensus consistit in duobus,vnum est vt recipiat obiectum in se, vel secundũ eius aliquid. Secundum est vt iudicet receptum: volunt itaq; Pythagorici plantas hr̃e sensum:nõ quidem iudicatiuum qualitatis receptę,sed in sola positum passione voluptatis cuiusdam, atq; doloris. sensus ergo plantæ est tm̃ receptiuus, nõ iudicatiuus. ideo plantas hr̃e sensum concedunt,ipsas tñ sentire negãt, qm̃ in sentire concurrit actũ iudicium. Sed hãc opi.Aris. remouet in primo Cap. de Vegetabilibus & plantis, & Them.in.3.suæ paraphrasis huius, & vtitur hac rõne, sunt duo extrema in nã, nobilissimum.s.corpus diuinum.s.cœlum,& plãta: quorum quodlibet viuit,ergo sicut primum propter nobilitatem elongatur à sensu, ita & alterũ propter vilitatem cadit à sensu. Alię rões sunt p̃dictæ. Quicquid sit,teneri potest vtraque positio,nec rões video demonstratiuas.sustinendus tñ Arist.dicendũ ergo ꝙ plantis non inest sensus.& qñ.d.discernit &c.hoc negatur: non.n. retrahitur nec dilatatur planta propter appositionem nutrimenti. ratio ergo Arist. sic fortificatur,vbicunq; est virtus discernens per fugam,vel sequelam, sensus est: cuiusmodi in plantis dari nõ põt. Ad tertiam qõnem arguitur, subiectum esse est quæsitum ergo põt demonstrari.antecedens patet,qõ.n.si est refertur ad subiectũ. Ad hanc Alb. 2.Poster.& Linconi. tenent subiectum posse,dupl̃r accipi, Vno modo ſm esse subiectiuum,& quantum ad esse, quod habet in speciebus,& sic potest demr̃ari. Alio mõ quãtum ad esse simpliciter,& sic nõ. Sed istud reprobatum est.2. Poster. & refelletur statim. Dicendum ergo ꝙ subiectũ, ideo subiectum,quia suppositum in sciẽtia.id autem quod supponitur in scientia,accipitur tanq̃ notum nobis, & inde sequitur,ꝙ subiectum,nec à priori,nec à posteriori põt demr̃ari: quia.n.primum, ideo non potest à priori demonstrari: quia subiectum nobis,ideo nec à posteriori,in illa.

Cap.71.

Quæstiones.

Quæstio prima

Responsio D.Tho.

Refutatio.

Qõ secunda.

Quæstio tertia An subiectum possit demonstrari. Trac.primo,et cap.2.

Ad obiectum dicẽdum,subiectum esse quæsitum simpl̃r, & forte in altera scientia: præcognitum autem ſm quid, vtpote in ea scientia cuius est.& tu vide in cõmento meo Poster. Amplius videtur ꝙ principia nõ possint demonstrari ꝙ non à priori,patet, ꝙ non à posteriori probatur: qm̃ tunc subiectum esse à priori posset demonstrari. Dicendum est principia esse duobus modis. Vno modo:quorum habitudo ad elementum est nota per se:& tunc principijs demonstratis non accidit demõstrari principiatum: & hmõi sunt principia subiecti. Secundo modo: quorum habitudo est ignota:& sic ex demr̃one principiorum,quia accidit demonstrare elementũ propter q̃d.& sic patet sol̃. alias cõsueui dicere. & tu vide me in posterioribus Ana. Rursus vr̃ partes posse demonstrari, vt species entis pñt demõstrari: qm̃ sunt principia. ergo principia subiecti possunt demonstrari si species entis sunt principia entis.ergo & pñt demr̃ari. Dicendum ꝙ ideo species esse, non pñt demonstrari,qm̃ esse specierum,& esse gñis est vnum simpliciter. cum igitur esse gñis subiecti sit indemonstrabile, & esse specierum subiecti est indemonstrabile. Tunc ad oppositum dicendum, ꝙ species duplices sunt, q̃dam quæ simul sunt principia,& partes subiecti: (& sic illa principia demonstrari non pñt) quædam,quæ absolutæ sunt partes & nullatenus principia: & talia demr̃ari pñt in sciẽtia cuius sunt. & sic patet commentum,residuum.n.patet per se,& tu lege ipsum totum.

Qõ quarta.

COMMENTARIVM.

HACTENVS de anima,vt est quoddam totum potestatiuum, nũc de eius partibus,quæ sunt eius siue virtutes siue potentiæ,siue potestates: hunc.n.ordinem in principio proposuit: pertractabit aũt de potẽtijs,vt Simpl̃.inqt, quid sint,quales sint,& quot sint. Sed qm̃ an res est, prius est ipso quid res est,non ab rõne,vt Auer.inquit,Arist.anteq̃ de his pertractet,quid vnaquæq; sit,sumit illas esse,satisfaciens qõni an est. Sed qm̃ in accidentibus idem est esse, & inesse; (accñtis.n.esse est inesse) & hmõi potestates sunt accidentia: ideo sumit illas inesse,& ſm quẽ modum insunt: quasi per hæc velit satisfactum esse ad qõnem an sint: & dicit. Potentiarum aũt animæ,quæ dictę sunt,alijs animatis insunt omnes,vt diximus: alijs autem insunt nõ oẽs,sed q̃dam harum,quibusdam vero inest vna sola. Ecce quo mõ sumpsit eas inesse,& quo modo insunt satisfaciẽs qõni si est,quia vero illas appellauit,nunc partes,nunc potentias,nunc virtutes,nũc principia,ne sit de nomine contentio,exponit quid ipse per potestates velit intelligere, dicens velle se intelligere eamet, quæ nunc partes, nunc virtutes,

virtutes,nunc principia appellauit,& inquit.Potẽtias vero dicimus vegetatiuum,sensitiuum,appetitiuũ,motiuum ẽm locum,& ratiocinatiuum : quæ etiam superius & partes,& virtutes,& principia diximus.Vel melius(vt placet Them.)cum satisfecit qõni an sint : statim declarat quot illæ sint,quia proponit dicere de eis,& quot, & quales, & quid. Postq̃ ergo accepit ipsas esse,enumerat eas,& inqt. Potentias vero dicimus numero quinq;, videlicet,vegetatiuum,sensitiuum,appetitiuum, motiuum ẽm locum, & ratiocinatiuum: quod græce dianoeticum dicitur.Tertio exponit ea,quibus insunt,& quo mõ illis insunt.nam cum illas dixit inesse, nõ exposuit,quæ sunt illa,quibus insunt Exponit ergo ea,quibus insunt,& quo modo insunt,& inquit. Inest autem plantis vegetatiuum:& sic ea,quibus vegetatiuum inest,sunt plantæ. Alijs autem, & hoc, & sensitiuum,& appetitiuum. ergo ea, qbus plura horum insunt, sunt animalia. Exponit autem quid per appetitiuum intelligat,per quem dicimus animal esse appetitiuum, & inqt. Appetitus quidem.n.desiderium, & ira, & voluntas sunt: desiderium quidẽ in zoophyticis animalibus,ira sup. tu & beneuolentia in animalibus perfectioribus : voluntas aũt in hominibus : nõ.n.vt Them.inquit,hæc oĩa insunt omni sentienti,quia plurima sunt,quæ sentiunt,quibus iracũdia & voluntas desunt,sed solum desiderij quicq̃ valde parum eis inest:vtpote solum ad cibum:vt zoophyticis animalibus. Q, animalibus insit vegetatiuum non probat, sed supponit. Q, vero omnibus insit sensitiuum, sumit, & inquit,animalia aũt omnia habent vnum sensum tactum.ergo omnibus inest sensitiuum. Q, vero insit appetitiuum, probat,& inquit. Cui aũt sensus inest.s.tactus solus, huic & tristitia,& lætitia, quæ vt Simpl. inquit, sunt passiones sensitiui:& dulce & triste insunt.s.vt illarum passionũ effectiua,vt exponit Simpl. quibus aũt insunt hæc.s.passiones sensitiui, & effectrices causæ passionum , & concupiscentia inest.s.appetitiua potentia.Cuius cãm dicit: delectabilis.n.appetitus hæc concupiscentia est. ergo animalibus insunt vegetatiuum,sensitiuum,& appetitiuum.Vegetatrix quidem qua viuens est,sensitiuum,quo aĩal est:appetitiuum vero,vt Them.inquit,concomitanter. Quę autem sint illa,quibus hæc omnia insunt,posterius dicemus.

Quærit hic D. Tho. cum animæ sint tres gradus animatorum quatuor. potentiæ vero quinq;. Ad quam quæstionem in collectaneis respondebamus. Nunc vero magis pro mente D.Tho. dicerem ꝙ aĩata seu viua bifariam considerari possunt,aut vt differunt simpliciter in ratione vitæ,vel animationis, & sic sunt tres animæ : animatum.n. nõ differt simpliciter ab aĩato in ratione animationis, vel vitæ,nisi aut vegetabili anima,aut sensitiua,aut intellectiua, aut vt aliud alio est meliori vel imperfectiori vita viuens.& sic sunt gradus quatuor. Quatuor enim modis aliud alio perfectius viuit, viuens.n.secundum gradum vegetatiuum obtinet infimum gradum totius latitudinis,viuens mere secũdum gradum sensitiuum obtinet adhuc in latitudine perfectiorem gradum, viuens ẽm gradum motiuum, adhuc perfectiorem, supremum totius latitudinis gradum obtinet viuum vt intellectiuum.sunt ergo animæ tres, prout sunt tres differentes simpliciter animationes, gradus quatuor. prout variantur viua penes perfectius & minus perfectum in latitudine,at potentiæ tot, quot operationes,est enim potentia ordo ad actum. Quærebamus in collectaneis vtrum in plãtis sit tactus,& diximus quòd defendi potest in illis esse tactum siue sensum cibi, prout receptiuus est,non autem,vt iudicatiuus.Primam partem probabamus,quia plantæ non omnem cibum trahunt,sed aliquem trahunt, aliquem vero non, hoc autem non videtur,nisi quia ab altero mouentur,ab altero non.quare erit receptio,non tamen indicium qualitatis receptæ,quã positionẽ Pythagorici cõcedunt. Nunc vero dicimus neutro modo sensum cibi in illis esse,quia omnis sensus recipit speciem sine materia,talem autem receptionem nõ videmus in plantis, sed solum videmus radices trahere realem humorem,qui postea à calore plantarum cõcoquitur, & conuertitur in substantiam nutriti.

ARGYR. *Alimenti præterea sensum habent, tactus enim sensus est alimenti. Nam siccis & humidis,& calidis atque frigidis,aluntur viuentia cuncta. horum autem,vt patet, sensus, est tactus. Cæteris vero sensibilibus,per accidẽs nutriuntur, nihil enim conducit ad alimentum sonus vel color aut odor. Sapor autem,vnum quid est eorum quæ tactu percipiuntur. At vero fames sitisúe,cupiditas est. sicci quidem & calidi, fames, frigidi vero & humidi, sitis. at sapor, horum quasi quoddam est condimentum.*

Adhuc autem alimenti sensum habẽt, tactus enim alimenti sensus est. Siccis enim & humidis, & calidis, & frigidis aluntur viuentia omnia.Horum autem sensus tactus est. Sed aliorum sensibilium secundum accidens,nihil enim in alimentum confert sonus, neq; color,neq; odor. Sapor autem vnum quoddam est tangibilium. Esuries autem & sitis concupiscentia est, esuries quidem & calidi & sicci,sitis autem,frigidi & humidi,sapor vero,vt delectamentum horum est. Tex.cõm.28.

COLLEC. Tex.cõm.28. Proposuit animalia oĩa habere sensum primũ.s.tactum, hoc in loco id syllogizat, & accepit maiorem , & inquit. Adhuc autem habent sensum alimẽti.deinde minorem.d. tactus.n.alimẽti sensus. tunc & cõclusio recapituletur prima,ergo animalia habent tactum.est autem minor, tactus est sensus alimenti : quę obscura est,ideo & eã adhuc prosyllogizare videtur in hunc modum,primo accipiens minorem.d.siccis.n.& humidis , & calidis & frigidis aluntur omnia viuentia.est ergo maior, siccum, humidũ,calidum, & frigidum sunt animaliũ alimẽtum.tactus est sensus horum.s.siccorum,humidorũ,& calidorum, atq; frigidorum. ergo tactus est sensus alimenti:quod erat minor primi syllogismi. Sed aliorum.} sed posset ambigere quispiam:animalia.n.non tm̃ siccum, calidum &c. eligunt in nutrimentum,cum & alijs vtuntur: cuius signum est,quia cibum eligunt odore,colore,sono,& sapore. ergo & alijs vtũtur,& per consequẽs non tm̃ sensus tactus necessarius amplius, sed & alij aliorum sensibilium: quẽadmodum patet. Huic qõni respondere videtur,& inquit. Sed aliorũ sensibilium ẽm accidens fit nobis nutrimentum . cuius rõnem reddit: nihil.n.in alimentum cõfert sonus,neq; color, neq; odor. Adhuc siquis obijceret de sapore,respondet.humor autẽ .i.sapor est aliquod vnum tangibilium. Ex his ergo relinquitur oĩa animalia hr̃e sensum tactus. ꝙ autem habeãt & appetitum horum syllogizare vr̃,in hũc modum,pręintelligens maiorem,aĩalia habẽt esuriem & sitim, sed esuries, & sitis sunt illorum quatuor cõcupiscentia, seu appetitus, ergo habent & illorum appetitum,huius intelligit maiorem.accepit vero minorem formaliter.d.Esuries aũt,& sitis cõcupiscentia sup.illorum quatuor,quod exponit esuries.i.fames calidi,& sicci,sitis autem frigidi,& humidi,sapor vero vt delectatiuum horum est . i . vt condimentum quoddam,reddens eo propria sensui delectabilia,& sic patet minor. Quod quidem igitur animalia sensum habeãt tactus,amplius & appetitum tãgibilium, ex his palam est quod præaccipiebatur superius.

Cõm.28. CVM posuit. Simul proponit intentionem, & illius causam,& inquit,cũ posuit ꝙ omne animal habet sensum tactus,& desiderium ad nutrimentum,& in hoc non sufficit inductio,incepit declarare hoc ratione.ecce ergo,duo Auer. ait Arist. declarare, animal.s.sensum habere tactus, & ipsum habere appetitum. & ratione ait hoc in loco id monstrare,cum inductio non suffecerit. non ergo tm̃ hic intendi declarare ꝙ vbi est sensus ibi est & appetitus. Et etiam.} Nunc syllogizat primum.s.animal hr̃e sensum tactus.& syllogismus componatur:vt in expositione verborum Aris. dictum est,& ꝑaccepit maiorem,& ait,& etiam necesse est, vt omne animatum habeat sensum, per quem compræhendat conueniens,& incõueniens ex nutrimentis. inconueniens quidem vt expellat,nocumentum; conueniens vero vt attrahat iuuamentum, hæc est maior. Et hoc fuit.} reddit rõnem huius, & post absoluit.q.difficilẽ. ait ergo.& hoc fuit,quia nutrimentum eius non existit in potẽtia in pluribus rebus,sicut est in plãtis. vult dicere ꝙ

forma

forma animalis sita est in gradu maioris nobilitatis q̃ forma plantæ,ideo nutrimentum suum est nobile, & per consequens à pluribus potest lædi animal q̃ planta,propterea indiguit eo,quo tutetur se à nociuo, & prosequatur vtile. id aũt tactus est.& propterea infert corollarium.d.& ideo plantæ nõ indigent sensu, quo distinguant cibum,vult dicere,quia à pluribus cibis possunt nutriri propter formæ earum ignobilitatem.& iste locus indiget magna consideratione.i.vtrum plantæ habeant sensum,aut non, est.n.locus difficilis,indigẽs magna perscrutatione. Hoc autem ait propter duo primo,quia plantas sensum habere, testantur fere omnes phi:vt Pythagorici, Anax. Emped. Parm. Melis.Democr.& multi de secta Platonica. & quod est famosum,impossibile est vt ex toto sit falsum.Secũdo ait & hoc propterea,quia ratio potest torqueri in cõtrarium.videmus.n.plantam mori, & hoc nõ est nisi propter defectũ nutrimenti. non.n.planta moritur pręternaturaliter febre .s.suffocatione,& alijs, quæ mortem reddũt pternaturalẽ, defectus aũt cibi potest esse:vel quia nullus ei approximatur cibus:vel quia non sibi conueniens:.& si non sibi conueniens,ergo planta habet cõueniens,& inconueniẽs nutrimentum,& per consequẽs cibus eius nõ est nisi potentia in rebus determinatis:ergo queadmodum animali datur sensus discretiuus horum,ita & plantis: cum saluet eadem ratio . & natura nulli sit inuida,nec auara. Amplius videmus ad sensum alio nutrimento nutriri ficum,alio oliuam,alio vnamquãq; plantarum : cuius signum est ꝙ in oĩ parte terrę,transplãtari non possunt:queadmodum & agricolæ nobis testificantur:aiunt.n.quasdam plantas bene viuere in oriente q̃ minime in occidente : alias quoq; aiunt in meridie,quæ minime in septentrione : hoc aũt esse non potest,nisi quia non quodcunq; nutrit eas: sed determinatum determinatam,quemadmodum accidit & aĩalibus , licet his plus illis minus. ergo vr̃ per eandem cãm plantam hr̃e sensum alimenti, & si nõ ita perfectum queadmodum animal. Amplius adde,ꝙ hic locus ĩdiget magna perscrutatione propter aliud, quoniam ait Alb.ꝙ magis aĩalibus tactus inest q̃ plantis,propter partium molliciem,propter quem fit multa partium deperditio, quæ nõ fit in plantis, propter partium duritiẽ, & caloris nãlis debilitatem , qui quasi nihil cõsumit in eis,sed diuidit tm̃,& penetrat,vt ingressum accipiat nutrimentum. dico mõ ꝙ & hæc rõ Alb. in ꝯrium reduci potest,qm̃ vel in plantis fit aliqua resolutio partium,vel nulla , siquidem nulla nunq̃ plantæ morerentur,cuius ꝯrium videmus. Præterea omni anno æqualiter fructificarent: cuius ꝯrium agricolæ aiunt.Siquidem aliqua resolutio fit,igitur indigent aliqua,& tanta substantiæ restauratione. ergo quemadmodum animali datur tactus propter restaurationem deperditi,ita & plantis . nec propter minorem restaurationem,vel maiorem debet dari,vel remoueri tactus, cum quoddam animal minus hoc egeat vt spongia,& ostrea, quoddam plus, vt homo, & tñ propter plus vel minus restaurari non debet tactus ab ostręa,& à spõgia remoueri,& in homine solum poni , propter hæc ergo Auer. ait,plantas sensum habere,vel carere sensu,esse locum perscrutabilem . & vtinam possem vobis

Cap.7. in hoc quæsito satisfacere . Id autem quod dedit Them. in.3.suæ paraphrasis,est probabile,& non demonstratum. & ideo,vt dixi,mihi vr̃ esse dicendum, ꝙ in plantis est sensus ẜm secundam intentionem.s.receptiuus doloris,& delectationis,non tñ iudicatiuus horum, vt Pythagorici bene dixerunt. & propterea plantas sentire non dicerem, & si eas sensum habere non negarem, qm̃ sentire in iudicio, & receptione consistit,vt loco eius dicemus hęc pro nũc, forte alias aliter dicam si bene occurret.

Et cum narrauit.ʒ accepta maiore,nunc trãsit ad minorem. Et primo proponit recapitulationem,& cõtinuationem. secunda ibi ʒEt quia.ʒ prosyllogizat minorẽ,& non ponit eam in forma. prima patet per se.

Ait ergo in secunda,primo materiam pro syllogismi.d. & quia oẽ viuum,non nutritur nisi p siccum,& humidum, calidum,& frigidum,cum nutrimẽtum est loco eius quod dissoluitur ex elementis,ex quibus componitur,id est miscetur viuum,necesse est vt sensus nutrimẽti sit sensitiuus, qui innatus est cõphendere has qualitates:& iste est sensus tactus.hæc ẽ materia pro syllogismi.arguit ergo in forma:& inquit,& quasi sup.velit,oẽ viuum non nutritur,nisi per siccum,& humidum,calidum,& frigidum,quasi est maior,siccum,humidum,calidum,& frigidum sunt nutrimentum,tunc accepit minorem.d.& sensus tactus est id, quod sentit ista.Tunc apponit conclusionem.d.necesse est vt tactus sit sentiens, quod distinguit cibum tunc ponit cõclusionem primi dicens,omne igitur aĩal habet tactum necessario.& sic patet sensus literæ. Sensus autem.ʒ tria hic facit,primo absoluit illas duas obiectiones,quas in textu dixi,& propter hoc non oportet hoc exponi. secũda ibi.ʒEt propter hoc quod dixit.ʒ infert vnum corollarium . tertia ibi. ʒEt cum narrauit.ʒ ostendit quomodo in quocunque existit sensus,& ibi appetitus inest. Quia igitur prima patet,ait ergo in secunda,& propter hoc,quod dixit,opinandum est,ꝙ iste sensus existit etiam in oĩ animali, sicut sensus tactus: cum sit quasi species eius,tunc excusat se,& inquit:& post declarabitur qualiter est in rei veritate. Debes scire,ꝙ his verbis Auer.innuit sol.ꝯdictionis: qm̃ capitulo de sapore, Ari. inquit gustum animali inesse perfecto tm̃,hic autem ait & omni aĩali gustum inesse:cum sit quędam species tactus,vt Auer.inquit. quã Auer. hoc in loco promittit absoluere,potest tñ dari sol. vt dicamus potentias distingui per obiecta. potest ergo capi obiectum gustus dupliciter.Vno modo pro sapore: qui est quædã qualitas secunda,resultãs ex commistione primarum, ẜm rem distincta ab illis.& sic est obiectum tactus perfecti, vt dicam. Secundo potest capi pro modo tangibilis,tangibile .n.est calidum,frigidum &c.Hæc autem non tãguntur inquantum talia , sed sub modo nociui aut vtilis : nociuũ & vtile non sunt calidum,& frigidum,etiam sub ratione talium.licet.n.idem realiter sit calidum,& nociuũ, differunt tñ ratione : quoniam calidum,vt calidum,respicit tactum, sub ratione nociui vel vtilis gustum . ergo obiectũ gustus est modus obiecti tactus,sicut ergo obiectum ad obiectũ, ita potentia ad potentiam,ergo sicut obiectum gustus est modus obiecti tactus,sic gustus ẽ modus, & quasi species tactus: & sic gustus in omni aĩali simplex. & tũc patet sol. ꝯdictionis. Et cum narrauit.ʒ nunc ostendit qũo appetitus inest sentienti. Et debes scire, ꝙ si demonstrabitur ꝙ sapor inest.s.cibo,& qũo insunt qualitates cibo, & qũo sapor,iam demonstratum erit & appetitum inesse sentienti. sapor.n.delectat,& facit appetere,ideo non proponit hic, ꝙ omni sentiẽti inest appetitus : sed ait : cum narrauit : ꝙ frigidum,& calidum,humidum,& siccum existũt in cibo : ẜm ꝙ est cibus : & sapor existit in eo ẜm ꝙ est cibus,incepit declarare modum,qũo quodlibet istorum existit in cibo:quia sup.habebitur quomodo omne sentiens appetit.

Deinde prosequitur,& inquit,& si sapor existit in cibo in eo quod est cibus,tamen primæ qualitates existũt in eo primo,& essentialiter.est ergo modus essendi sic. ꝙ cibus est saporosus per accñs, calidus frigidus etiam per se primo. Et dat signum.d.& signum eius est, ꝙ cum desiderat cibum aĩal non desiderat nisi calidum, & frigidum , humidum &c.fames.n.est appetitus calidi,& sicci : sitis frigidi, & humidi,& non desiderat dulce.neq; amarum.sup.primo & per se. ait tñ,ꝙ sapor est cõiunctus,sup.necessario, cum istis qualitatibus. Et hoc.ʒremouet dubium literæ,ait in arabica trãslatione.ʒ Sapor autem est quasi causa istorũ. ʒ qđ falsum vr̃,ideo debes scire,ꝙ in sensatione tactiua duo consideranda sunt.s.sensatio calidi,frigidi absolute, & inquantum conueniens vel nociuũ. Amplius consideramus sensationem ipsam,& vsum illius reiteratum.ideo duas dat expões.Prima ꝙ sapor est causa quare sentiens discernit nociuũ ab vtili,& non causa qualitatum,est cã cur illa sentiuntur,vt conuenientia,& dña,& non essendi : qm̃ per se qualitates sunt causæ veræ saporis. secũda ibi. ʒEt forte ʒ est,ꝙ sapor est causa reiteratæ sensationis horum:quemadmodum patet in ebrijs,qui quanto plus potant, appetunt & plus,propter delectationem horum.ergo est causa reiteratæ sensationis horum,& non horum absolute. & ideo dixitʒ Quasi causa.ʒ Cum non sit causa eorum absolute.& sermo eius in vtraq; expositione patet.

Dubium

Dubium est an plantis insit appetitiuus gradus. Alber. in primo physic. velle vr, ꝙ planta appetat appetitu intellectiuo, nõ sicut in quo, sed sicut moti à motore. vnde planta mouetur ad cibum appetitu intelligentię non errantis: qui est subiectiue in intelligentia: vt autem in moto est in planta, potest autem esse ratio, qm̃ vbi inest appetitus formaliter & subiectiue, ibi inest phantasia, vt supra. & hic Arist. demonstrauit. Auer. autem primo physi. velle videtur plantas appetere appetitu naturali: quẽadmodum materia formam. Et hoc potest demonstrari, qm̃ omnis forma, citra primam, in sui natura nascitur priuata, & diminuta, & ideo omnis forma, præter Deũ, appetit aliquod extra se: solus.n. Deus non appetit nisi se. cum igitur omnis forma sit priuata, omnis forma appetere debet perfectionem, quã potest habere, est.n. priuatio causa appetitus, vt Arist. inquit. ergo omnis forma sua natura appetit, & hic vocatur appetitus naturalis, vt constat. tunc patet sol. loquitur.n. Arist. de appetitu sequente cognitionem, & non de sequente naturã rei imperfectæ, & diminutæ, vt patet.

An plantis insit appetitus. *Ca 18. vl. trac.* *81. Commen.*

COMMENTARIVM.

DIFFICILE: & forte impossibile est in hoc textu dare ordinem: cuius signũ est diuersitas expositionum. Them. vt mihi vr, velle videtur ꝙ cum Ari. accepisset animalia oĩa sensum tactus habere, ostẽdit propter hæc ea habere sensum cibi, hoc est gustum: cuius causam assignat Arist. vt videtur Them. quia tactus est alimenti sensus: qa in animalibus imperfectis habet vice gustus. Q. vero habeatur vice gustus, vt placet Them. Arist. probat duabus rationibus. Prima, quia siccis calidis, & frigidis, & humidis aluntur omnia viuẽtia quorum per se est tactus: aliorum per accidens. Secunda hoc idem probat ex definitionibus famis & sitis: & tunc in illa parte § Esuries autẽ: § verbum § autem § non aduersatiue, sed continuatiue legendũ est: quasi dicat. Præterea. Esuries & sitis concupiscentia est, esuries quidem calidi & sicci, Sitis aũt frigidi & humidi. ergo bene dictum est tactũ haberi vice gustus. Sed dices, non solum famem esse appetitum primarum qualitatum, sed saporis. respondet esse appetitum saporis quatenus sapor est lasciuia cibi, & condimentum. Sic igitur ẽm Them. Arist. ex eo, quia omnia aĩalia habent tactum: declarauit ꝙ hñt gustum, qui est sensus nutrimenti. Quod vero, quia hunc tactum, habent sensum cibi: hoc est gustum, probat Arist. primo definitione nutriméti, quod ex calidis & id genus fit. Secundo ex definitione famis & sitis: hæc expositio posset accommodari verbis, tñ est nonnihil violenta, non.n. cum facilitate verbis accõmodatur.

Expositio The.

Simpl. (si recte eius verba percepi) velle videẽ Arist. probare idipsum quod dixit, dixit.n. animalibus inesse lætitiã & tristitiam, & triste & delectabile, hoc ergo idem Aristo. nunc probat, & quidẽ ex eo, quia oĩa animalia habent sensum alimenti. nam tactus est aliméti sensus, quem oĩa animalia habent, & animalibus, quibus inest alimenti sensus, insunt lætitia & tristitia, quod probat Simpl. eo ꝙ nutrimentũ consequitur voluptas: ieiuniũ vero tristitia. Quod vero tactus sit alimenti sensus, Arist. probat: vt Simpl. inquit, quia tangibilibus aluntur oĩa viuentia, cuius rationẽ Simpl. assignat, quia omnia corpora his qualitatibus participant, & secundum has & generationes & corruptiones, & alterationes, & auctiones, & imminutiones sunt.

Expõ Simpl.

Quam expositionem laudarem, si possem illã verbis accommodare. In collectaneis de mente Auer. dicebamus ꝙ huic Arist. illa duo probat, quæ prius probauit, accepit .n. ꝙ animalibus insit sensitiuum, & ꝙ insit appetitiuum. Ideo iterum hæc duo probat. Primo quidem ꝙ omnibus animalibus insit sensitiuum, quia omnibus inest sensus cibi, qui quidem est tactus. quatenus his enutrimur, quorum tactus est. Secũdo vero probat ꝙ animalibus insit appetitiuum, & hoc per definitionem famis, & sitis. Quæ expositio posset bene stare, & verbis accommodari. Sed mihi occurrit nũc dicere cum expositore, qui melius omnibus hunc textum legit. s. ꝙ Arist. probat secunda ratione ꝙ omnibus aĩalibus insit appetitiuum, quæ expositio cõuenit verbis sequentis textus, vbi recapitulat id qđ in hoc textu dixit, vt videbitur. Ad huius ergo probationem sumit primo ꝙ oĩbus animalibus insit sensus aliméti, & inquit. Adhuc autem alimenti sensum habent supple omnia aĩalia, quia hñt tactum, qui est sensus alimenti. Q. vero tactus sit sensus alimenti probat Arist. & dicit: siccis.n. & humidis, & calidis, & frigidis aluntur viuentia omnia. s. & animalia & plantæ. Modo horum sensus tactus est. ergo tactus est sensus aliméti, cum sit eorum sensus, quorum est oĩum nutrimentum. § Sed aliorum sensibilium ẽm accidens, § Quę verba possunt dupliciter legi, vt Simpl. legit. Vno modo sic, ꝙ tactus sit calorum frigidorum, humidorum, & siccorum per se, aliorum sensibilium per accidens. Melius aũt legatur in ablatiuo, sic: siccis.n. & humidis & cæteris id genus aluntur oĩa viuentia, quorum est tactus: sed alijs sensibilibus ẽm accidens nutriuntur. Cuius rationẽ assignat, quia in alimentum nihil confert sonus: neq; color, neque odor: Et si dices sapor in alimentum confert, Respõdet, ꝙ sapor in alimentum confert, quo est vnum quoddam tangibilium. Patet ergo verum esse, quod assumptũ est. s. ꝙ animalia habẽt sensum alimenti: & tota causa est, quia habẽt tactũ. Ex hoc assumpto vult habere oĩbus aĩalibus inesse esuriem, & sitim: hoc inq̃ quod vult habere, non posuit in textu, quia satis patet. Tunc ex illo assumpto, cũ hoc illato subintellecto procedit ad probandum oĩbus animalibus inesse appetitiuum. Quia quibus inest sensus aliméti, inest fames, & sitis: sed fames & sitis sunt concupiscentię, & appetitus. ergo omnibus animalibus inest appetitiuum: fames.n. est appetitio calidi, & sicci: sitis aũt frigidi & humidi. Sed dices fames est appetitus saporis, similiter & sitis, Quasi respondet, & inquit: sapor autẽ, vt delectamentum horum est. ergo esuries & sitis sunt appetitus laboris quasi per accñs. Est igitur processus Arist. iste, oĩbus animalibus inest sensus cibi, quibuscũq; inest sensus cibi, inest fames & sitis, quibuscũq; esuries, & sitis insunt, eisdem inest appetitus. ergo omnibus aĩalibus inest appetitus, sic igitur expositor in verbis Aris. pulchrum ordinem posuit. Q. hæc sit mens Ari. statim textu proximo patebit. Quo vero ad verba attinet, Them. dicit idem esse tactum & gustum in animalibus imperfectis. nam vt est idem tactile, & gustatile, ita idẽ est tactus & gustus. Primæ vero qualitates vel alteratiuæ sunt tactiles, eædẽ vt conuenientes: vel disconuenientes sunt gustatiles. ergo & tactus & gustus idem est, quatenus vterq; illarum sunt, differunt vero ratione, quia tactus illarum est vt sunt alteratiuæ, gustus vero vt sunt conuenientes vel disconuenientes.

dilucida expõ. *Epilogus processus.* *Gustus idem tactus.*

In collectaneis tribus argumentis plãtas probauimus habere sensum cibi, siue ille sit tactus, siue ille sit gustus, tum primo, quia, videmus eas non nutriri semper, sed aliquando exiccari: quod esse non põt, nisi quia eis non semper nutrimentum conueniens approximatur. Tum secundo quia videmus eas stabilitis locis nasci & educari, quod non est, nisi quia non ex quolibet nutriuntur. Præterea. Alber. ait tactum esse datum animalibus propter instaurationem deperditi, modo in plantis sit instauratio deperditi, ergo eis inest tactus. Auer. in cõmento causam affert: quare plantæ non habent tactum, & ait, quia nutrimétum illarum est potẽtia in pluribus, quæ causa friuola est, quia licet nutrimentum illarum sit potẽtia in pluribus q̃ sit nutrimentum animalium, tamen nutrimentum earum nõ fit ex quolibet: & sic oportet dare in eis sensum quo discernant ea, è quibus non fit nutrimentum ab eis, è quibus fit. Q. vero nutrimentum earum fiat non ex omnibus, patet primo, quia nõ semper fit. 2. quia oriũtur & educuntur certis locis. 3. quia instauratio non fit ex omnibus attractis: vt dictum est. Melius ergo. vt superius diximus, dicendum est plantas non habere sensum cibi: nec tactum, quia proprium est vnicuiq; sensui recipere speciem sine materia: modo plantę cum per radices attrahũt nutrimentum, potius attrahunt illud realiter ad poros, & non intentionaliter sicut homo, qui attrahit cibum realiter. Discernit vero conueniens à non conuenienti similitudine naturali quæ est inter cibum, & plantam attrahẽtem, refugit etiam cibum disconuenientẽ cõtrarietate naturali, quæ est inter plantam, & cibũ. Hec ergo est causa, quare plantæ caruerunt sensibus, vt Them. animaduertit. 3. huius, nam cum sint

De sensibus plantarum. *Cur plantæ carent sensu.* *Cap. 71.*

sint terrestres ac imperfectisime, recipere non põt speciẽ sine materia, coelum etiam caret propter excellẽtiam: est .n.magis dignum q̃ vt recipiat speciem à rebus. Plantæ ergo carent sensu & receptiuo, & dijudicatiuo.

ARGYR. *Verum hæc declaranda posterius sunt: nunc eousq; sit di ctum, animantium inquam hisce quæ tactum habent & ap petitum inesse. De imaginatione vero non patet: sed de hoc postea consideremus oportet. Nonullis insuper & loco motiuum etiã inest, & alijs ratiocinatiuum ac intellectus, vt ho minibus & siquid sit aliud tale vel etiam præstabilius.*

Tex.cõm.29. Certificandum autem de his posterius est. Nunc au tem intantum dictum sit: ꝙ animalibus habentibus ta ctum, & appetitus inest. De phantasia autem immani festum est, posterius autem intendendum est. Quibus dam vero adhuc inest, & secundum locum motiuum, alijs autem & ratiocinatiuum, & intellectus, vt homi nibus, & siquid tale est alterum vel & honorabilius.

COLLEC. Tex.cõm.29. Quodammodo recapitulans, accipit quid manifestum quidúe immanifestum.d. §Certificãdum autem de his po sterius est§.s.in lib.de Sensu & sensato. recolligit quid di ctum.d. Nunc aũt intantum dictum sit, ꝙ aĩalibus hñtibus tactum, insit & appetitus. Recolligit q̃d latet.d. De phan tasia autem, immanifestum, an.s.insit omni hñti sensum. qđ dicit, vt Simpl.inquit, propter phantasiam perfectam: q̃m de confusa, vt superius dixit, palã est ipsam inesse omni ha benti sensum, posterius aũt ait esse intelligendũ. Amplius colligit, & ꝙ palam.d.quibusdam & adhuc inest, & ſm lo cum motiuum, alteris aũt & intellectiuum, & intellectus: vt hominibus, & sup.& alteri, si aliquod alterum huiusmo di est.s.homini ęquale, aut & honorabilius. quod dicit pro pter dæmones, vt Simpl. vel corpora cœlestia.

Cõm.29. QVIA vult ponere. Proponit intentionem, & inq̃t, quia vult ponere hic numerum istarum virtutum: ſm ꝙ ar tifex ponit subiecta suę artis, non vult ponere nisi id quod manifestum est per se, & dimittit alia, quæ non sunt mani festa, quousq; perscrutetur de eis. Hæc est intentio, & cau sa intentionis. Sed dices: virtutes animæ sunt accñtia ani mæ. ergo non sunt subiecta.i.species subiecti. Dicẽdum ꝙ possunt dupliciter considerari. vno modo vt fluunt ab anima: & sic sunt accidentia propria & quæsita hic. Alio modo vt per illas constitui possunt species animarum: per intellectum.n.rationalem constituunt, per sensitiuum sen sitiuam &c. & sic sunt quasi drĩæ & species. ideo dicit ꝙ enumerantur tanq̃ species subiecti: non ꝙ sint veræ spe cies. Et residuum commenti patet hic.

Dubitatio. Solutio.

COMMENTARIVM.

CVM Arist. conclusit: ꝙ animalibus habentibus sen sum tactus inest & appetitus: nũc partim se excusat: par tim epilogat: partim promittit: partim complet id quod cepit declarare. Excusat quidem se: & inquit. Certifican dum aũt de his posterius est. Simpl. exponit §Certifican dum autem de his§.s.saporibus: de quibus non solũ in isto volumine: sed etiam in lib.de sensu dicet. Et forte intelli git§de his§.s.oĩbus, de quibus dixit: vt vtrum omne sensiti uum consequatur appetitus: & vtrum gustus & tactus sint idem: & quo modo sapor sit delectamentum nutrimenti, non autem nutrimẽtum: de his.n.in hoc libro: & alibi cer tificandum est. Epilogat vero conclusionem declaratam: cum inquit: nunc autem intantũ dictum sit, quod aĩalibus hñtibus tactum: & appetitus inest. Ecce quo mõ exposi tio Tho. fuit cæteris præferenda: hic.n.epilogus manife stat expositionem Tho. esse pro mente Aristo. Promittit vero illud: quod cepit declarare: & non compleuit, & in quit. De phãtasia autem: vtrum sup.insit omni animali ha benti sensum & appetitum, immanifestũ est: sed posterius, in fine huius secundi intẽdendum est. nam licet de re hac pro parte disputatum sit, tamen, vt Simpl.dicit: de confu sa phantasia est pertractatum: non aũt de perfecta: de qua in fine huius secundi libri dicturus est. Complet vero id quod incepit declarare, nam cũ declarauit ea, quibus vnũ solum inest, & quibus tria illorũ, nunc declarat ea, quibus quatuor, & ea q̃bus oĩa illa insunt, quæ enumerauit, & in quit. Quibusdam autem adhuc vltra hæc tria.s.vegetati uum, sensitiuum, & appetitiuum, inest & ſm locum moti uum: vt animalibus perfectis. Alijs autẽ vltra hic, insunt & ratiocinatiuum, & intellectus, vt hominibus, & siquid aliud tale præstabilius, & honorabilius.est. Quo vero ad verba attinet, Aris. dixit ratiocinatiuum, & intellectus, q.a vltra ratiocinatiuum, quod græce dicitur dianoëticum, qđ est tota rõnalis anima est intellectus, qui extrinsecus acce dens, est altera pars rationalis animæ, qui intellectus græ ce nus dicitur. Ex quibus verbis greci fecerunt drĩam in ter dianoeticum.i.rõcinatiuũ, & intellectum è quo etiam rõnalis anima dr̃ noetica. nam rationalis aĩa cõficitur ex duabus partibus, quarum altera nus, siue ĩtellectus extrin secus accedit: altra vero ex semine, quæ dicitur phantasti ca, siue conceptiua ſm Simpl. Ex his rationalis aĩa dicitur & noetica, & dianoetica. Propterea dicunt Arist. dixisse: §alijs autem ratiocinatiuum & intellectus§ denotãs intel lectum esse partem illius nobiliorem, sed q̃ hęc opinio sit aliena à mente Aris. posterius dicemus, nunc tñ intantum dictũ sit ꝙ alijs, vt homnibus, inest rõcinatiuum, quod est anima rõnalis, & intellectus, quæ est honorabilior virtus huius animæ, & non pars essentialis, vt græci fingunt. Sed cur addit§ Et siquid tale est alterum vel & honorabilius.§ Simpl.dicit illum hoc adiecisse propter cęlestia animalia, vt sit sensus dianoeticum, & intellectũ inesse hominibus: & etiam alijs præstãtioribus homine, si quod aliquod ani mal tale homine præstantius inuenitur, vt cœlum. Alij di xerunt hæc Arist.adiecisse propter dęmones, quos Plato nici animalia rationalia, tẽpore æterna, corpore aerea po suerũt, vt Apuleius, quam expositionem approbat Simpl.

Verborum con sideratio.

Quod opĩo alie na sit ab Aris.

Auer.velle vr̃ Arist. hypothetice esse locutum, quasi ni hil ponens inesse. Ego vero aliter dicẽdum esse arbitror. nam, vt author est Calcidius, Platonici tres virtutes arbi trati sunt, rõcinariam, quæ dianoea dicitur, quę est illa, qua homo circa sensibilia ratiocinatur. Intellectũ, qui est vni uersalium, siue idæarum, qui & nus dicitur: & intelligen tiam, quam græci noesim dicunt, quæ vis est, qua homo & vnitatem & res diuinas apphendit. Dicit ergo Arist. ho minibus inesse ratiocinatiuum, & intellectum, & etiam si aliquid melius est rõcinatiuo & intellectu, vtpote intelli gentiam. nam hæc etiam hominibus inest. Sed dices, Aris. potentias aię enumerans superius, voluit illas esse quinq;, vt vegetatiuum, sensitiuum, appetitiuum, motiuum ſm lo cum, & ratiocinatiuum: hic aũt supra hęc duo alia, vt intel lectum, & intelligentiam. Dici põt hoc eum fecisse, quia intellectus & intelligentia virtutes sunt rõcinatiui: & sic non ponunt in numero. Animaduerte hic & priori com mento Auer. virtutes hasce appellare species subiecti, vi delicet, animæ, vbi defendendo Auer. dicebamus esse spe cies, & virtutes. Species quidem vt constituunt animalia, siue animata: virtutes, vero, vt fluunt ab essentia aię: modo recognoscẽdo hæc quę diximus, reuocamus rem in dubiũ. nam Arist. loquitur de his, vt potentiæ & virtutes, & acci dentia animæ sunt. Cuius rei argumento nobis est, ꝙ eas enumerauit per inesse, quod proprium est accidentis.

Dubitatio.

Solutio.

Quæ Auer.

Sed circa hæc queritur vtrum istæ quinq; potẽtiæ enu meratæ ab Arist. ab animæ essentia, siue ab anima defluãt. Et vr̃ primo ꝙ non, quia, vt dicitur in lib.de gñone, nullo vno simplici multitudo aliqua fluere põt. Pręterea. Fluẽs, & id, quod fluit in eodem subiecto esse non possunt. Præ terea. Potentiæ defluũt ab agente animam. nam vt Auer. dicit.8.physicæ auscultationis, agens quantum dat de for ma, tantum dat de formæ accidentibus. Huius rei cõtra rium oẽs iuniores autumant. Pro dilucidatione accipia mus primo ꝙ animæ potentiæ possunt accipi pro qualita tibus, quæ consequuntur vnionem animæ ad diuersas cor poris partes, vt superius diximus. Alio modo possunt ac cipi pro aptitudinibus, q̃bus aĩa est multipliciter apta esse principium diuersarum operationum, siue ꝑ diuersas par tes corporis, siue nullam corporis partem. Secundo ac cipiamus ꝙ affectionum aliæ insunt subiecto, vt fluunt à principijs suæ formæ, sunt aũt principia formæ genus & differentia, quæ sumunt à forma. Aliæ insunt subiecto, vt fluunt à principijs materiæ: sunt principia materiæ dispo sitiones,

Prima.q. vtrũ potẽtiæ aĩæ flu ant ab essentia animæ.

sitiones, complexiones, & qualitates materiales, quibus materia est subiectum formæ. Tunc dicẽdum ꝙ si poten tiæ animæ sumant pro qualitatibus, quæ resultant ex vnione animæ ad diuersas corporis partes, istę fluunt principaliter ex m̃alibus principijs rei animatæ: fluũt.n. ex diuersis cõplexionibus organorũ, non tñ sine anima, quia nisi anima illis vniretur, non fluerent: & hoc pacto de his non loquimur: sed superius locuti sumus. Si autem sumantur pro aptitudinibus, sic fluere non possunt in corpore aĩato, nisi principal͛r ab ipsa aĩa: & ex principijs diffinitiuis ipsius animæ, q̃ sunt genus & dr̃ia eius. Tunc ad primã dicendum, ꝙ põt plura fluere ab vno ordine quodã. Ad secundam dicẽdum, fluens & id qđ fluit posse esse in eodẽ subiecto, mõ quod fluit, non fluat in gñe causę efficiẽtis. Ad tertiam dicendũ, ꝙ potentiæ fluũt ab agente effectiue, & ab aĩa, vt à mã, & vt à causa finali, vt dicemus. Sed quia fluere hic pro depẽdere intelligimus, propterea quærit͛ in quo gñe causæ potentiæ istæ aptitudinaliter sumptæ fluunt ab aĩa. Quidã dixerunt aĩam esse harum potentiarũ causam in quadruplici gñe causæ, imo dicũt quodlibet subiectum esse cãm suorum propriorũ accñtium in quadruplici gñe causę. Speciatim vero ꝙ sit cã effectrix suorum propriorũ accñtium, probant ex Auer. decretis. 8. physic. & 4. de Cęlo apertissima rõne, quia dicit nãle agens tm̃ de accidẽtibus prebere alicui, quantũ de eius forma illi p̃bet, qua mediante accñtia illa efficit, quibus verbis innuit formam subiecti esse cãm immediate effectiuam accñtium. Agens vero ipsum remotã, cum illa accñtia subiecto non p̃beat, nisi mediãte forma. quare aĩa erit suarum potentiarũ propriarum cã effectiua immediata. Præterea. Si subiectum erit causa suorum accñtium m̃alis, & nullo pacto ęffectiua, tũç subiectum esset in potentia mere passiua ad oĩa illa: & sic esset in potentia contradictionis: vt Arist. probat. 9. meta. quare posset illis priuari. Præterea. Si subiectum non esset causa effectiua suorum propriorum accidentiũ saltem mediante eius forma, nihil in subiecto esset, per quod possent illa dem̃rari tanq̃ per genus causæ efficientis: & sic nulla dem̃ratio erit per medium, quod est causa effectiua quęsiti, quod de subiecto per dem̃rationem demonstratur. Hoc autẽ est contra peripateticos, qui docuerunt demonstrare per quodlibet genus causæ. Q. vero subiectum sit propriorũ accñtium causa, vt mã saltem in qua, nemo dubitat, quia est proprium illorũ subiectum. Q. etiam sit cã vt forma, etiã perspicuum est, quia licet subiectum non sit forma propriorum accñtium perficiens, est forma declarans: nam cum propria accñtia definiũtur in abstracto, & substantiæ subiectum ponitur in eius definitione, vt dr̃ia: vt Them. inquit primo Poster. cum definiuntur in cõcreto, subiectum ponitur vt genus. ergo subiectũ aliquo modo est ratio suorũ propriorum accñtium: & sic forma. Qđ deniq; sit causa vt finis illorum, facile patet, q̃a omne accidens est subiecti gratia. quare cum subiectum sit suorum propriorum accñtium causa in quadruplici gñe causæ, potẽtiæ quæ sunt accñtia animæ propria: fluũt ab ea quadruplici gñe causæ. Sed hæc positio multipl͛r errat primo, q̃a nec aĩa nec aliquod subiectũ põt esse forma suorum propriorum accñtium. Quod quidem nõ sit forma perficiens, & ipsi concedunt, & manifestum est per se: non.n. põt esse forma perficiens, nisi eius, quod est vt subiectum & mã illius, at nullũ accidens, nec propriũ, nec cõe est vt subiectũ vel mã respectu proprij subiecti. Quod vero nõ sit forma declarans, declaratur, quia forma declarans est definitio ₰m eos, & ₰m Auer. Definitio autẽ sumitur à forma perficiente, est.n. sermo certificatiuus essentiæ definiti, modo ęssentia & forma secundum Auer. idem est. Cum igitur subiectum vel differentia quæ sumitur à subiecto vel genus quod sumitur à subiecto in definitione non sumatur à forma, nec à parte formæ, nõ põt dici definitio, vel pars definitionis, sed solum in definitione ponitur vt deferens definitionem accidẽtis. ergo subiectum dici potest forma perficiens suorum accñtium, nec declarans. ergo licet subiectum ponatur in definitione sui proprij accidẽtis non tñ aliquo modo est eius forma. Restat nũc videre vtrum subiectum sit propriorum accidentium effectrix causa.

Secunda. q.

Quod sit causa agens.

Cõm. 4. & 32. Cõm. 32. et 35.

Quod sit cã vt materia.

Quod sit cã vt forma.

Quod sit cã vt finis.

Refutatio positionis.

Quod aĩa non sit forma suarũ potentiarũ, nec aliquod subiectum suorũ accidentium.

Quod nõ sit cã vt agens.

Auerroes libro. d. d. contra Algazelẽ simpliciter ait nullum subiectum esse effectiuam causam suorum accñtium propriorum. Probauit aũt hanc eius opinionem assumẽs pro dignitate, ꝙ quicquid est per se causa alicuius, est per se causa cuiuslibet siue accidentis, siue substantiæ, quæ illum effectũ per se, ac necessario comitatur. Hoc argumento Auer. eo lib. mundum esse Dei effectum, & cœlum suæ animæ mouẽtis deducit. nam Deus est causa motus cœlestis, sine quo (vt putat) mundus esse non põt, ideo Deus erit causa mundi. Similiter cœlestis aĩa est causa cœlestis motus sine quo cœlum esse non põt, ideo cœlestis anima est effectiua causa cœli. Hæc quidem regula de materiali causa nõ valet, non.n. oportet, si aliquid est per materialis cã alicuius vt sit oĩum eorum materialis causa, quæ illud per se atq; necessario comitatur, cum m̃alis causa effectum habeat aliunde, & non à se. At causa effectiua effectum quasi à se efficit: quare si effectiua cã erit aliqua alicuius effectus, erit oĩum eorum cã effectiua, quę illum effectum per se comitantur. Ex hac suppositione cõcluditur ꝙ subiectum non põt esse causa effectiua propriorum accidentium, quia tunc esset cã effectrix sui: q̃m quicquid est cã alicuius necessario comitantis, est cã eius quod necessario comitatur. quare subiectum erit cã sui. Sed hæc Auer. ratio dubia est, quia ex ea deducerẽ aĩam cœlestem esse suiipsius cãm effectiuam: si.n. quicquid est causa alicuius effectus, est effectrix cã eius, quod necessario illum effectum comitatur. igitur si cęlestis aĩa est causa motus cęlestis & cœli, sine quibus aĩa esse non põt secũdum Auer. ergo aĩa erit suiipsius effectrix cã, quod Auer. non concederet. Põt ergo dici, Auer. intelligere suã suppositionẽ, hoc pacto, oẽ quod est effectrix cã propriorum accidentiũ alicuius subiecti, est cã effectrix illius subiecti: cuius sunt accñtia illa propria. nec curauit probare hanc suppõnem eo lib. quia in auscultatorijs libris probauit eandem effectricem cãm esse subiecti & propriorũ accñtium, & econtra. Agens.n. quãtum dat de forma subiecti, tantum dat de proprijs subiecti accidentibus: & econtra, nõ.n. potest aliquod agens dare aliquid de proprijs accidẽtibus, quin det aliquid ẽt de subiecto, cum subiectũ, & propria accidẽtia eadem g̃one generentur & eadem corruptione corrumpantur. Hoc ergo mõ intelligendo suppositionem, ratio Auer. non reducitur ad oppositum, quia mũdus & motus non sunt propria Dei accñtia, sed quia motus est propriũ accñs mundi, & cœlestium corporũ, sequitur ꝙ si Deus sit effectrix causa motus, erit effectrix cã subiecti eius: & ita erit cã mundi. Similiter si cœlestis aĩa est effectrix cã cęlestis motus: & illud est proprium accñs cœlestis corporis, ergo erit effectrix cã cęlestis corporis, q̃a vero motus nõ est propriũ accñs Dei, nec cęlestis motus propriũ accidens aĩæ, ideo non sequit͛ vt Deus sit cã sui, vel aĩa sit cã sui, q̃a vero propria accñtia alicuius subiecti, sunt propria accñtia illius, si ipsum subiectũ erit cã illorum, subiectum erit cã sui effectrix: quod est absurdũ. Ex hac rõne patet subiectũ non posse esse cãm effectiuã suorũ propriorũ accidẽtium. Præterea, vt ẽt argumentat͛ Auer. subiectũ non est effectrix cã suæ propriæ formæ. ergo nec eorum accñtium, q̃ comitant͛ necessario illã formam. Illa.n. non fiunt nisi mediante forma. Quare si subiectũ non efficit formã propriam, nec accñtia efficere poterit, q̃ fiunt mediãte illa forma. In speciali probo aĩam non posse esse cãm effectricem suarum potentiarũ, & quidem demõstratiue. Vbi debes scire idem non posse esse in actu, & in potentia ₰m Auer. nisi fuerit cõpositum ex forma & mã. Cum.n. aliqđ fuerit cõpositum ex mã & forma, rõne formæ potest esse in actu virtuali siue productiuo, rõne materiæ põt esse in potẽtia formali siue receptiua, aut nisi fuerit forma in materia, q̃a si fuerit forma in mã, potest ęsse in actu & in potentia: rõne.n. qua forma est, erit in actu, rõne autẽ qua in mã, erit in potentia. Sic igit͛ patet nihil posse esse in actu & in potẽtia, nisi sit cõpositum, aut forma, in mã. Si.n. simplex actus põt esse in actu & in potentia, nulla via posset deduci Deum esse immobilem, quia semper dicerẽ eum esse mobilem, q̃a est in actu & in potentia. Ex hac suppositione deduco aĩam non ęsse ęffectiuam cãm suarum potentiarum

Disputatione. 6. so. dubij. vi.

Dubitatio contra rõnem.

Defensio.

Ad propositũ arg. nunc fit.

2. Ratio.

3. Ratio. An idem in actu & in potẽtia suppositio.

tentiarum aptitudinaliter acceptarum,quia istæ fluunt ab anima,quo aia non est in materia:sed quo aia est anima,er go ad illa non potest esse nisi aut actus aut subiectum: & cum non sit ad illas actus,ergo est subiectū. Sic igitur patet nullum subiectum esse causam effectiuā suorum propriorum accidentium, nec animam suarum potentiarum.

Quod sit causa vt materia. Erit ergo anima suarum potētiarū causa vt materia in qua,qa licet potentiæ qualitatiuæ sumptæ insint aiato me diate aia,ita vt aia & corpus simul sint mā illarum,potentię tñ aptitudinaliter sumptę insunt soli aię,& animato me diate anima:& sic aia causa illarum erit, vt materia in qua, & subiectum,verum si aliquod compositū habeat propria accñtia,illud cum forma erit causa.vt materia illorū, quia vt Aristo. inquit,materia cum forma causa est eorum,quæ

Quod sit causa vt finis. fiunt vt mr̄,vt primo physicæ auscultationis inquit. Præterea aia est suarum potentiarū,vt finis cuius gratia. nam potētię sunt propter operationes animæ,operationes vero sunt propter aiam quatenus aia diuino esse participat.

Quod idē finis & materia. ergo finaliter sunt aiæ gratia. Simili mō & propria accñtia cuiusuis subti sunt gratia subiecti,qua rōne fit,vt idem possit esse mā in qua & finis gratia cuius eiusdē: aia.n.est mā in qua suarum potētiarum,& finis cuius gratia illarū, non aūt idem potest esse materia ex qua, & finis eiusdem rei. Ex his patet in quot generibus cārum potentię fluāt ab essentia aiæ,cum.n.non possint fluere in gñe causæ formalis,nec effectiuæ,relinquit eas fluere, in gñe causæ materialis & finalis. Patet ergo potentias fluere ab essentia aiæ, quia ab ea dependent dupliciter. Patet.2.ꝙ aptitudinales aiæ potētiæ vt ab agente,fluūt ab efficiente animam

Ad argumēta. ꝯm Auer. Hæc pro dilucidatione. Tunc ad rationes alterius opinionis. Ad primam dicendum ꝙ propria accñtia fluunt ab agente mediante aia siue forma, non tanq̄ causa media,sed tanq̄ effectu medio,qa agens vnica productione producit formā,& accñtia ordine quodam. Ad secundam dicendum, ꝙ causa mere passiua alicuius effectus est duplex,quædā quæ est simpliciter in actu,& ꝯm quid in potentia, & hæc non semper est contradictionis, vt patet de cœlo respectu sui motus. Altero vero,quæ est simpliciter in potentia,& ꝯm quid in actu,& hæc est semper contradictionis. Tunc patet solutio, aia respectu suarum potentiarum, & subiectum respectu suorum propriorū accidentiam est potentia mere passiua: quæ est ens simpliciter in actu,& ꝯm quid in potentia:ideo non est contradictionis.

Ad tertiam superius diximus quid sit medium in demonstratione, nunc dicimus ꝙ dato ꝙ medium esset definitio subiecti, dico ꝙ definitio subiecti est causa formalis non accidentis,quod demōstratur:sed subiecti de quo demonstratur: definitio enim subiecti est,aut forma subiecti, aut ratio sumpta à forma. & sic est causa formalis subiecti nō quæsiti, siue accidentis. Quomodo vero aliæ causæ ponuntur esse media, primo huius, & secundo Poster. diximus, possunt enim esse media, vt sunt causales definitiones accidentis: quod quæritur.

ARGYR. *Perspicuum igitur est: vnam animæ rationem esse perinde atq; figuræ,neq;.n.ibi figura vlla præter triangulū est et eas quæ deinceps sunt collocatæ:neq; hic aīa vlla præter eas quas diximus. At vti in figuris vna cōis ratio fieri pōt,quæ cunctis quidem figuris accōmodabitur, nullius aūt erit figuræ propria rō, sic & in aīabus dictis fieri pōt. Quapropter ridiculū est,& in his & in cæteris rebus cōem quærere. rationem, quæ quidē nullius eorum quæ sunt erit propria rō, nec in propria cuiquàm accōmodabitur & indiuidua specie, rationem eam omittentes diffinitionemue quæ cuilibet hoc pacto competere accommodariq; potest.*

Tex.cōm.30. Manifestum igitur est, quoniam eodem modo vna vtique erit ratio & aiæ & figuræ. Neq;.n.ibi figura est præter triangulum, & quæ consequenter sunt: neque hic aia præter prædictas est. Fiet aūt vtiq; & in figuris ratio cōis,quæ conuenit quidem oībus,propria aūt nullius erit figuræ,similiter & in dictis aiabus. Vnde ridiculū est quærere cōem rationē,& in his,& in alijs,quæ nullius erit eorū quæ sunt, propria ratio, neq; ꝯm propriam,& indiuiduam speciem, dimittentes huiusmodi.

COLLEC. *Tex.cōm.30.* Mouit Aris.qōnem difficilem vtrum aiæ diffinitio sit sicut animalis,an ꝯm vnumquodq; altera, vt patet in primo huius.& hoc propter Plat.qui voluit animę diffinitionem esse ideę aiæ in cōi,nullius tñ esse speciei animę sensibilis, est ergo necessitas capituli mō amouere pc̄tm̄ Plat.ex dictis proprijs,& magis hoc in loco,quoniā sol.q.dictę eget enumeratione potentiarum,quibus gradus constituuntur animatorum,vt dixi. Debes ergo scire, quemadmodum Platonis sententia est in Parmenide de vno omniū rerum principio,& quemadmodum Arist.ei imponit primo Ethicorum, ꝙ Plato in essentialiter ordinatis idæas nō posuit, *Cap.7.* inquit.n.sic Arist.ibi§ Ferentes autē opinionem hanc non faciebant idæas: in qbus prius & posterius dicebant,propter quod neque numerorum idæam cōstituebant.§ Quia ergo Plato in essentialiter ordinatis, sicut in figuris & numeris,idæas non posuit,ideo Arist.mirabili arte ex cōcessis ab eo nūc arguit eum, & syllogismus eius componitur sic,sicut rō & diffinitio figurę ad figuras, sic animæ ad species animæ.Hanc maiorem apponit.d. Manifestum igitur est,quoniam eodem modo vna vtiq; erit ratio animę, & figuræ.i.ꝙ eodem modo est aiæ ratio ad aias, quo figurę ad figuras,hoc autem declarat.neq;.n.ibi figura præter triangulum,& figuras quæ consequenter sunt, neque hic anima præter prædictas est.Tunc accipit minorem.d.fiet autem vtique & in figuris ratio communis, quæ conuenit quidem omnibus,proprie autem nulli erit figurę,idest sed figuræ datur communis diffinitio, quæ non erit specifica alicui. Tunc apponit conclusionem.d.similiter, & in dictis animabus. Vnde ridiculum,§cum ostendit rationem animæ esse communem,absoluit.q.deridēdo Platonem.d. Vnde nos dimittentes huiusmodi.s.communē, ridiculum est quærere communem rationem in his,& in alteris.s.rebus physicis,quæ nullius erit eorū,quæ sunt sub illo, propria ratio,neque secundum propriam, & indiuiduam speciem. Ecce quomodo in duobus peccauit Plato. Primo quia dat cōem rationem,q̄ nulli istorum accōmodatur.Secundo qa hmōi sensibilia dimisit, nō assignans eorum rōnem, sed ideæ eorum.& hic ridiculum ait,vt Simpl.addit.

Cōm 30. CVM genera. Proponit intentionem.d.cum genera accepta in diffinitionibus, aut sunt vniuoca, vt animal in diffinitione hominis,aut dicta multipliciter, idest analogice,vt ens & potentia,& actus.Incepit declarare cuiusmodi sit genus acceptum in diffinitione.Et hic patet primo qualiter non incusare vult Platonem. Secundo qualiter ens &c. est analogum contra quosdam,de quo alias.

Dicamus§ Nunc transit ad syllogismum primo accipiēs maiorem, & inquit. dicamus ꝙ manifestum est exemplo, ꝙ id quod dat diffinitio animæ vniuersalis ex intentione cōi omnibus partibus aiæ, est simile illi quod dat diffinitio figuræ vl̄is omnibus figuris. Manifestum est.n.§ quasi apponit consimilitudinem.d.manifestū est.n.per se, ꝙ nulla perfectio est alicuius partis animæ extra perfectionem vl̄em quam accepimus in diffinitione omnium virtutum: & si.i.dato ꝙ istæ virtutes sint diuersæ in intentione propria vnicuiq; earum,ita non est hic figura aliqua extra diffinitionem figuræ vniuersalis licet figuræ differunt adinuicem in terminis.i.rationibus proprijs,quædā.n.est rotunda,qdam recta,quædam composita ex vtroque,& sic patet similitudo animæ ad figuram. Et hoc.§ Oñdit quasi confirmans & amplius similitudinem. d. & hic exemplum est valde simile diffinitioni animæ,nō.n.est ex diffinitionibus æquiuocorum noīum:qm̄ si ita esset,tunc geometria esset sophistica: quod deducitur,qm̄ quod est principium vnius demr̄onis.s.posterioris,est conclusio prioris. ergo si diffinitio geometrica esset æquiuoca,mediū esset ęquiuocum, & per ꝯns syllogismus omnis geometriæ esset equiuocus:

Neq;§ostendit quomodo anima, & ea quæ ponuntur in diffinitione animæ non sunt pure vniuoca.d.neque est ex generibus,quę dñr vniuoce,qm̄ si ita esset,tunc necesse esset vt alterum duorum foret,aut vt sit hic vna virtus in diffinitione,& in noīe, in qua cōmunicent oēs virtutes quas numera-

numerauimus,quemadmodum modi aīalium.i.species animalium cōueniunt in diffinitione animalis simplicis, vult dicere si essent vniuoca, vel essent vniuoca vniuocatione gñica,quemadmodum anima est, vnde necesse est, vt oēs virtutes animæ sint eadē in diffinitione, & essentia, vel essent vniuoca ſm specificam vniuocationem. Est ergo sensus,ꝙ aīæ diffinitio,sic vniuoca foret,vel vniuocatione generica,vel specifica,quorum quodlibet relinquit tanq̄ manifeste falsum. Et cum.§ vult accipere modo vim minoris. Et primo proponit intentionē suam. secunda ibi. §Et ista§prosequitur.Prima pars patet. In secunda adhuc tria facit.Primo accepit minorem. secunda ibi § Sic possibile est vt iste.§vim conclusionis infert. tertia ibi §Et propter hic quod diximus,§remouet quasi corollarie id: quod posset homo dicere. Duæ primæ partes patent ex commentatione literæ. Circa tertiā debes scire,ꝙ vniuocū est duplex quoddam genericum,& quoddam specificum.vult igitur in sententia Auer.ꝙ diffinitio animę debet esse cōis & vna,non quidem vniuoca primo,vel secundo mō: sed modo, quo eam dedimus : qui.n.quærit aliter q̄ dedimus animæ diffinitionem,quærit impossibile,& sermo eius patet.

An definitio aīæ sit analoga Conclusit ergo Auer.ꝙ aīæ diffinitio est analoga.Ideo dubitant an analoga,an æquoca,an vniuoca,& dicunt quidam ꝙ analoga est,videlicet,analogia perfecti ad imperfectum,qualis albi ad nigrum,vt Arist.in.10.meta. inquit; *Cōm.7.* & Auer.Hoc autē & ratione testantur,omne.n.vniuocum est in eis,quorum vnum causa existit reliqui. modo nec vegetatiua causa est sensitiuæ,nec econtra . ergo ibi non est analogia causæ ad causatū. ergo perfecti ad imperfectum.

Sed hoc falsum est; analogia.n.perfecti ad imperfectum vniuocationem gñicam non tollit, vt Auer. inquit in.12. *Commen.2.* meta. Modo declarauit in cōm. Auer. diffinitionem hanc neq; esse vniuocam specifice, neq; gñice. Ideo sciendum aliquod esse cām alterius, posse dupliciter intelligi. Vno modo ſm esse,quādo.s.vnum virtute sua cāt alterum, quēadmodū sol plantā. Secundo modo ſm operationē quemadmodū sensitiuum causa est vegetatiui,non.n.quia id faciat,sed q̄m operationes eius agere pōt, est ergo hic analogia causæ ad causatum ſm opus.diffinitio ergo aīæ analoga est ſm opus, q̄m posterior semper in virtute concludit primam,pro quanto operari pōt operatione primæ.

COMMENTARIVM.

NEQVE Them. neq; Simpl. neq; Auer.hæc q̄ Arist. hic dicit, in veteres retulerunt, sed q̄m nonnulli dixerunt animæ definitionem cōem sufficere pro pfecta animæ cognitione: asserentes definitionem atq; cognitionem speciei nihil ad generis cognitionem conferre particularem atq; propriam definitionem neglexerunt. Alij āt, quorum est Alexan. arbitrantes animam esse æquiuocum dixerunt cōem animæ definitionem assignari nō posse, sed omnem animæ definitionem esse specierum . & cōe tale cognosci nō posse sine cognitione specierum,imo dixerūt tale commune cognosci nō posse nisi definitionibus specierum, & sic aīam definierunt definitionibus suarū specierum:siquidem æquiuocum nām habeat nullam præter eius species. Hi ergo negligunt cōem, arbitrantes propriam sufficere. Cōtra ergo vtrosq; hos Ari.obijcit ſm expositores,primo ostendēs definitionem cōem nō sufficere pro animæ perfecta cognitione. Secundo obijcit contra alios,ostēdens nec propriam sufficere: ita(vt ex his deducat)vtrāq; necessariam esse pro perfecta animæ cognitione. Sed hæc ex-*Qualis expō.* positio nō potest verbis Aris.aliquo pacto accōmodari,vt legenti verba patet. Præterea Aris.aculeata verba proferre nō consueuit,nisi aduersus antiquorum aliquem,& potissimum cōtra Platonem,nam cū dixisset esse ridiculum, *Tex.cōm.8.* verbū hoc aculeatū non temere protulit.Quare, pace tantorum virorum dixerim,hęc in Platonem,& Pythagoram eū protulisse arbitror. nam cū mouisset primo huius quæstionem vtrum animæ definitio sit quærenda de idæa animarum, Platonem respondisse induxit.qui voluit commu nem animæ definitionem esse assignandam de idæa : quia credidit illi seorsum competere,& nulli alteri specierum. Pythagoras vero dixit vnam esse omnium animam secundum speciem,vt humanam,quæ quatenus diuersa corpora ingreditur,diuersimode dicitur, specie tñ vna est, huius.n. tantum præcedit esse quęrendam definitionem,quia sic omnium quæritur. Obijcit ergo Arist.aduersus eos, & primo quidem contra Platonem,sic syllogizās,sicut se habet *Syllogismus.* communis figura ad figuras,ita cōis anima ad animas, sed cōmuni figuræ assignatur vna communis definitio, q̄ competit omnibus speciebus figuræ,ergo cōi animæ assignari debet vna cōis ratio,quæ competat oībus animabus.Primo ergo sumit maiorem,& inquit. Manifestum igitur est sup.ex dictis, q̄m eodem modo vna vtiq; erit ratio & animæ & figuræ. Hæc maior probata est ex his quę diximus. nā dictum est animas ipsas esse ordinatas , vt sunt ordinatæ figuræ:& quia probata fuit hæc maior.Ideo ponit eam per notam§igitur§denotās ex dictis patere, non cōtentus tamen ea probatione.q̄ ex dictis patuit: Probat hanc maiorem,& inquit.Neq;.n.ibi in figuris figura est pter triangulum,& eas species figuræ,quę sunt pñter ad triāgulum, neq; hic in aīabus est anima præter prædictas species:sunt .n.ordinatæ animæ vt figuræ . Hæc est maior, & eius probatio.Tunc assignat minorem,& inquit. Fiet autem vtiq; & in figuris ratio cōis,quæ cōuenit quidem oībus speciebus eius, Secūdum Platonem.n.in Parmenide numerorū & figurarum,& eorum q̄ essentialiter ordinantur, non datur idæa præter species ordinatas.Dat conclusionē.q.d.ergo & in dictis animabus erit rō cōis,quæ conuenit omni- *Tex.cōm.8.* bus speciebus eius.Tunc ex his infert rñsionem Plat.quā primo huius assignauit esse ridiculā.Vbi voluit ideæ animarum esse definitionem assignandam,& inquit.Vnde ridiculū est querere cōem rationem,& in his & alijs.s.rebus nālibus,quæ sit ideæ,& nullius eorum quę sunt,propria ratio,vt Plato quæsiuit.Hęc in Plat.In Pythagoricos vero, dicit.Neq; ſm propriam & indiuiduā speciem alij sup. recte assignauerunt definitionem,dimittētes hmōi.s. cōem. vt Pythagorici fecerunt. Quo vero ad verba attinet, in *Duæ similitudines.* verbis Arist. inter aīam,& figuram duæ similitudines colliguntur. Prima quidem est figurę ad animā.Secunda definitionis figuræ ad definitionem animæ. Figuræ quidē ad animam,quia sicut præter circulum,triangulum,quadrangulum,& cęteras,quę naturali numerorum serie deinceps sequūtur particulares figuras nulla est figura separata (q̄cunq;.n.datur sub aliqua datarum specierum continetur) ita pter animas superius nominatas,nulla penitus est anima separata quasi idæa,quæ non sit aut vegetatiua,aut sensitiua: aut intellectiua. Definitionis vero figuræ ad definitionem animæ,quia sicut datur definitio figuræ, videlicet, quæ termino vel terminis clauditur, omnibus conueniēs particularibus figuris,vt circulo triāgulo,nulli tamen particulari figuræ,propria: non enim quia conuenit circulo, non conuenit triangulo, neque quia conuenit triangulo, non conuenit quadrangulo,ita data est communis animę definitio conueniens omnibus animæ speciebus, nulli tamen propria solum conueniens. Hæ igitur sunt duæ similitudines,quæ colligi possunt ex verbis Aristot. Fortasse *Alia expō.* etiam animaduerte hæc omnia solum in Plato. esse prolata, & non in Pythagoricos,& propterea lege aliter finē textus.Vnde ridiculū est nos dimittentes hmōi rationem cōem,competentem omnibus speciebus animę,& ipsi cōi animæ, quærere cōem rationem,& in his animabus , & in alijs rebus naturalibus,quę neq; sit propria ratio alicuius eorum quæ sunt sub ipsa anima,neq; sit secundū indiuiduā speciem animæ. Plato.n.posuit definitionem animæ propriam ideæ animarum,quæ nec est rō alicuius speciei animæ,nec est ratio ſm indiuiduam speciem animæ,qualis esset humana aīa. Definitio.n.quā Plato assignauit,de idæa animarum, voluit illam nec esse alicuius speciei, nec esse ſm aīam humanam propriam.Hoc modo legendo, solum in Plat. verba hæc prolata sunt, & hoc pacto in collectaneis legimus. Sed occurres,Arist.hæc voluit esse poten- *Dubitatio* tias. nunc dicit esse animas. Præterea animæ sunt tantum tres,sed hæ potentiæ quinq; sunt, vt numerauit.Them. ergo non sunt animæ. Dicendum ꝙ tres sunt potētiæ, quæ cum solitarie insunt,animę sunt,vegetatiuum,sensitiuum, & intellectiuū.Cum vero plures insunt,pfectior est aīa,vt dictum est. cæteræ vero potentiæ sunt aīæ . Et licet Arist. appel-

appellauit illa quinq; potentias, tamen illa tria dixit aliqñ potentias: aliquando animas: non ꝙ idem sit nunc anima, nunc potentia, sed idem nomine aliquando est potentia, aliquando substantia, vt superius dictum est.

ARGYR. *At vero quemadmodum in figuris, et sic et in anima fit. nam tam in figuris quàm in animantibus, in eo quod deinceps est collocatum, id inest potentia quod illo est prius. in quadrato nanque triangulus, & in sensitiuo vegetatiuum inest, vt patet. Quapropter in singulis quærendũ est, quænam sit cuiusq; anima. vt quænam sit anima plantæ, quæ bestiæ, quæ denique hominis. Quam autem ob causam deinceps sic sese habent: considerare oportet. Sensitiuum nanq; sine vegetatiuo non est: at à sensitiuo vegetatiuũ in plantis seiũgitur. Rursus sine tactu nullius cæterorũ sensuum est. at ipse tactus sine cæteris est. complura nanq; sunt animalium, quæ neq; visum, neque auditum, neq; sensum habent odoris.*

Tex.cõm.31. Similiter autem se habent ei: quod de figuris est, et quæ secundum animam sunt. Semper enim in eo quod est consequenter, est in potẽtia, quod prius est, & in figuris, & in animatis, vt in tetragono quidem trigonum est, in sensitiuo autem vegetatiuum. Quare est secundum vnumquodque quærendum, quæ vniuscuiusque anima sit, vt quæ plantæ, & quæ hominis, aut bestiæ. Propter quam autem causam. quæ consequenter sunt, sic se habent, considerandum est. Sine quidem. n. vegetatiuo sensitiuum non est. A sensitiuo autem separatur vegetatiuum in plantis. Iterum autem sine quidem tactiuo aliorum sensuum nullius est. Tactus autem sine alijs est. Multa. n. animalium neque visum, neque auditum habent, neque omnino odoris sensum.

COLLEC. Tex.cõm.31. Videtur mihi ꝙ hic Arist. syllogizat actionẽ diffinitionis proprie in hũc modum, eorũ quorum prius est in ꝑñte, ẜm vnumquodq; quærenda est propria diffinitio, sed animæ sunt eorum, quorum prius est in consequẽte. ergo animarum secundum vnamquãq; quærenda est diffinitio. Huius primo accipit minorem, & inquit. Et quæ secundum animatum sunt similiter se habent ei, quod est in figuris, quod exponit, semper. n. in eo quod est consequenter: est in potentia quod prius est in figuris, & animatis. Dixit § in potentia § quoniam (vt Simpl. inquit) non eodem modo est in se, & in altero: vegetatiuum. n. in se actu est: in sensitiuo autem virtute, & potentia, immo (vt Simpl. ait) perfectiori modo. Dixit § in figuris, & aĩatis § quia hoc non est vniuersaliter verum, substantia. n. prior est accidentibus, non tamen substãtia in potẽtia est in accidentibus, sed potius econuerso. Tunc exemplum ait. d. vt in tetragono trigonum est, in sensitiuo aũt vegetatiuũ. Tunc accipit conclusionem. d. Quare est ẜm vnumquodq; q̃rendum. q est vniuscuiusq; animæ definitio, vt quæ plantæ, & quæ hominis, & quæ bestiæ, & accepit tres animæ species, quoniam (vt superius dixit) tres sunt tãtum animæ, quatuorq; gradus animatorum, quinq; autem eorum potẽtiæ. Propter quã autem § Quia minor hæc latet, excusans se ait. Propter quam autem causam consequenter sic se habeant, considerãdum est sup. in post. Sine quidem. n. § Hic non reddit causam cur sic habeant, quia non se remisisset ad tempus, sed explicat quæstionis ambiguitatem. q. d. hoc inquã indiget, post consideratione enim pro quoniam sine quidem vegetatiuo, sensitiuum non est, à sensitiuo autem separatur vegetatiuum in plantis. Iterum autem sine quidem eo, quod potest tangere, quod est de numero aliorum sensuum, neque vnus est, idest nullus alius est sensus. tactus autẽ sine alijs est. multa enim animalium, neque visum, neque auditum habent, neque odoratus sensum.

Cõm.31. CVM declarauit. Debes scire, ꝙ secundum expositionem Auer. & Alber. oportet dicere ꝙ hic Arist. non syllogizat, sed complet syllogismum præcedentem. Erat. n. maior primi hæc, sicut ratio figuræ se habet ad figuras, sic aĩæ ratio ad animas, & iam non multum maior declarata fuit: ideo egebat maiori declaratione, quam apponit nunc, & inquit, vt dictum est in expositione. Debes autem scire ꝙ tribus similitudinibus similia sunt: quoniam quemadmodum figuræ ordinatæ sunt secundum prius & posterius, sic & animæ. Secundo quemadmodum prima figura est alteri dispositio essendi, sic & prima anima: embryo. n. prius viuit vita plãtæ, & quasi dispositio est ad animalis vitam: secundo vitalis anima est, quasi præparatio ad hominis vitã. & tertio vita hominis. Tertio, quemadmodum in figuris prima continetur potestate in secunda, & secunda in tertia, sic & in accidẽtibus, vt in expositione dictum est. duobus pre acceptis modis similitudinis in primo textu, nunc accipit & tertium. proponit ergo Auer. intentionẽ & patet. Et dispositio in rebus. Hic explicat illum tertiũ modum: & duo facit. Primo hoc. secunda ibi § Et iste locus § Remouet. q. adhuc in prima. Prima exponit illum tertium modum. secunda ibi. § Cum declaratum est. § Concludit naturam diffinitionis animæ, & quomodo debet dari. tertia ibi § Et oportet perscrutari. § Etiam excusat se à qõne quadam: & omnes istæ tres partes manifestæ sunt per se ex textus declaratione, nec aliquid dicit noui. Et iste locus. § Mouet. q. Arist. n. ait in arabica trãslatione. Multa. n. viua non habent visum, neque auditum, neque odoratum, neque alium sensum: & tamen habent tactũ. Ecce ꝙ vult ꝙ non vbicunque tactus insit, & gustus. Ideo mouet. q. d. Et iste locus indiget cõsideratione. æstimatur. n. ꝙ gustus est vnus modorum tactus, secundum ꝙ dixit superius: & tunc per hoc vult habere contradictionem Aristo. Sed si aliquod. § Arguit ad alteram partem, ostendens ꝙ nõ vbi est tactus, inest & gustus. d. sed si aliquod animal nutritur ex rebus sapore carentibus: tunc gustus animalis non erit nisi secundum calidum &c. idest tunc solum tactum habebit, qui æquiuoce dicetur gustus. Aut intẽdit. § Soluit. q. & videtur dare duas solutiones. Prima est, ꝙ tactus capitur dupliciter. vno modo pro potentia perceptiua saporis realiter diuersi à qualitatibus primis, & sic gustus distinguitur realiter à tactu: & hoc modo loquitur in textu isto. Secundo potest capi pro potentia perceptiua modi tangibilis: & sic non distinguitur realiter à tactu, quemadmodum nec gustabile hoc modo à tangibili. Respõdit ergo ad formam. d. Aut intendit cũ dixit, neq; alium sensum .i. ꝙ alius sensus non distinguitur in vltimo. i. distinctione .s. reali. i. in fine distinctionis, à sensu tactus: secundum ꝙ inuenitur in aĩalibus perfectis. Est ergo rñsio, ꝙ caret gustu distincto realiter à tactu, & hoc ait. d. Et vr̃ opinãdum est. ꝙ si animal habet sensum tactus, & nutritur à suis radicibus, sicut plantæ nutriuntur, vt dicitur de spõgia maris. Istud animal habet sensum tact⁹ sine gustu sup. perfecto.

Et forte. § Dat secundam solutionem ẜm quosdam, sed non est verum, neq; potest satis intelligi. ideo videtur ꝙ dicat Aris. intelligere de aĩali perfecto habente os. ait ergo & forte in litera innuit tales modos animaliũ. s. perfectorum in litera illa § neq; alium sensum. § Omne. n. aĩal habẽs os, habet aliquẽ gustum sup. ẜm rem diuersum à tactu. est ergo vna sol. ꝙ Ari. loquitur in aĩali perfecto, & de tactu, & gustu perfectis. Ambigunt latini propter quid forma posterior potest quicquid prior, & non ecõtra. Soluit Albertus propter tres causas. Prima propter ordinem essentialem. Secũda propter vicinitatẽ posterioris ad primam cãm. Tertia propter Simpl. & abstractius esse quod est in posteriori. Sed nulla istarum vr̃ efficax. Prima non, qm̃ inter substantiam & accidens essentialis ordo est: & tñ accidens, quod posterius est, non potest quicquid substantia. Secunda etiam qm̃ eo dato: tunc quicquid posset intelligentia solis, posset & illa Saturni, & per consequens quẽadmodum sufficit vnica aĩa in toto viuo: ita vnica intelligentia in toto cœlo. Tertia minime: qm̃ tunc intell's cęlorum posset & sentire, & vegetare &c. qm̃ prima formarum vegetatiua est, secunda sensitiua, tertia rationalis: & quarta separata. Est. n. isto ordo ꝑñter entium, vt Albertus etiam confitetur in lib. de origine animæ, & alibi. Põt ergo vna tantum assignari causa: qm̃ ibi est ordo essentialis qualis inter potentiam & actũ: posterior. n. est primi: quod non sic in accidente, & suba. non sic in intelligentijs: non Dubitatio.

ſic in rationali,& motore cœli: quia igitur rationalis in homine actus eſt,& omnes aliæ tanq̃ potentię,ideo & virtus primæ ſaluatur in ſecunda,& ſecundæ in tertia.

COMMENTARIVM.

ISTE textus ab Auerroe eſt male diuiſus. Propterea nos hoc modo reducemus ipſum ad formã,ꝙ cum Ariſto. accepit illam maiorem,ſ.ꝙ ſicut ſe habet cõis figura ad figuras: ita cõis aĩa ad animas,& declarauit figuræ ad aĩam duas ſimilitudines,alterã quidem figuræ ad animam; alteram definitionis figuræ ad definitionem animæ; nunc declarat tertiam ſimilitudinem,quæ eſt ſpecierum figuræ ad ſpecies aĩæ,& vult ꝙ ſicut in figuris rectilineis,quę numero denominantur,ſemper prior in poſteriori clauditur, vt trigonus in tetragono,vt ternarius in quaternario, & trigonus & tetragonus in pentagono: vt tria & quatuor in quinq; & trigonus,& tetragonus, & pentagonus in hexagono,vt in ſex inueniuntur tria,quatuor,& quinque:ita in animalibus ſemper prior clauditur in poſteriori: vt vegetatiuum in ſenſitiuo,& vegetatiuum & ſenſitiuum in intellectiuo.Vnde dicit,& non modo inter animam & figuram ſunt illæ duæ ſimilitudines,ſed ſimiliter ſe habent ei,quod de figuris eſt,& quæ ſ̃m animam ſunt,cuius cãm explicat, & inquit.Semper.n.in eo quod conſequenter eſt,tã in animatis q̃ in figuris,potẽtia eſt,quod prius eſt:vt in tetragono quidem trigonus eſt: in ſenſitiuo autem vegetatiuum.

Addit tamen Simpl.ꝙ licet trigonus ſit in tetragono, & vegetatiuum in ſenſitiuo; non tamen eodem modo trigonus eſt in tetragono,& vegetatiuum in ſenſitiuo,quo illa ſunt in ſe.Quando.n.illa ſunt in ſe,actu ſunt,vegetatiuum in ſenſitiuo,& trigonum in tetragono ſunt potẽtia & non

Dubitatio. actu per ſe. Sed dubitatur,quia non videtur ſemper prius eſſe potẽtia in poſteriori,nõ.n.ſubſtantia,quę prior eſt ac-

Simplic. Solutio. cidẽte,potẽtia eſt in illo. Reſpõdet Simpl. prius eſſe potẽtia in poſteriori ordine eorum ſumpto ab vno.Modo or-

Refutatio. do ſubſtãtiæ & accidẽtium non ſumitur ab vno. Sed hæc ſolutio licet eſſet vera in numeris,& figuris, quæ numero denominãtur: non tñ video quomodo in animatis ipſis ordo incipit ab vno. Melius ergo dicerem regulam Ariſto. eſſe vniuerſaliter veram,qñ ordo incipit ab imperfecto,& tẽdit ad perfectum.nam in tali ordine quod prius actu eſt in ſe potentia continetur in ſuo poſteriori,ſic & in figuris eſt.Semper.n.poſterior ſ̃m quid eſt priori perfectior,cum per additionẽ ſe habeat. Patet ergo ſimilitudo figuræ ad aĩam totam. Deinde ſequuntur illa verba.§ Quare eſt ſ̃m vnumquodq; quærendum§ & reliqua.In quibus poſtq̃ refutauit errorem Platonis Ariſt. quaſi ex dictis (vt Simplicio placet) concludit ꝙ neceſſarium eſt ſ̃m vnamquamq; aĩam reddere propriam definitionem,& ita exequetur, ordine ſumpto,à nutritiua,vt videbitur,vnde inquit. Quare ſecũdum vnumquodq; animatũ quærenda eſt vniuſcuiuſq; anima quæ ſit,vt quæ plantæ,quæ hominis,aut quæ beſtiæ.

Dubitatio Sed dices. Ariſt. dedit animæ definitionem propriam:ergo non bene concludit illam eſſe quærendam ſecundum

Solutio. vnumquodq;. Poteſt dici vno modo ꝙ definitio aſsignata,ſi legatur diſiunctiue,eſt communis:dicitur tamen propria pro quanto datur per definitiones ſpecierum. Sinautem legatur copulatiue, illa non eſt aſsignata niſi de vna anima,ſ.humana. at nunc eſt vnaquæq; anima per ſe definienda. Deinde ſequuntur per illa verba § propter quam autem cauſam, § Vbi (quia Ariſtoteles ſuperius promiſit ſe dare cauſam propter quam nonnullæ vitalium facultatum ſeorſum ab alijs conſiſtunt, aliæ vero non ſine illis.) nunc vult cauſam huius rei aſsignare, & primo enumerat hos ordines,& aſsignat tres,animarum, ſenſuum, & ſenſitiuorum: & dicit, Propter quam autem cauſam,quę conſequenter ſunt,ſic ſe habent, conſiderandum eſt, exponit ea quę conſequenter ſunt eſſe tria,nam conſequenter ſunt animæ,conſequenter ſunt ſenſus,& conſequẽter ſunt gradus ſenſitiuorum. Animas conſequenter ſe habere primo aſsignat. & dicit. Sine quidẽ enim vegetatiuo ſenſitiuum non eſt,à ſenſitiuo autem in plantis vegetatiuum ſeparatur,hic eſt primus ordo, qui animarum eſt: cuius cauſam poſtea aſsignabit. Secundo aſsignat ſenſus conſequenter ſe habere,& dicit, Iterum autẽ ſine quidem tactiuo aliorum ſenſuum nullus eſt:tactus autem ſine alijs,quia(vt inquit) multa animalia neq; viſum,neq; auditum habẽt, neque penitus odoris ſenſum,vt ſpongia & id genus: quæ tamen tactum habent.Hic ſecũdus eſt ordo,de quo cãm poſtea aſsignabit. Auer. in hoc cõm. diſputat ſupra verbis Ariſ.vtrum omne aĩal habeat guſtum: quæ diſputatio eſt fruſtra,cum illa verba,quæ in arabica tranſlatione,ponuntur, ſint male tranſlata,nec in græco codice legantur.

Et eorum rurſus quæ ſentiunt,quædam habent loco motiuum,quædã non habent. extrema aũt atq; minima,rõnem habent & mentẽ.quibus.n.mortaliũ ineſt rõ,his ſunt continuo & cætera cũcta.at quibus vnũquodq; illorum ineſt:hiſce non omnibus ineſt rõ.ſed quædã imaginatione vacat: quædam hac ſola viuunt. De intellectu vero contemplatiuo alia ratio eſt. Quæ cum ita ſint: patet horum cuiuſque rationem,animæ maxime propriam rationem eſſe. ARGYR.

Et ſenſitiuorum alia quidem habent ſecundum locum motiuum,alia vero non habent, vltimum autem minimũ,logiſmum,& dianoeam. Quibus quidem.n. ineſt logiſmus corruptibilium,his & reliqua oĩa, quibus ãt illorum vnumquodq;, non oĩbus logiſmus. Sed aliqua quidem ſunt,quibus neq; imaginatio ineſt, aliqua aũt hac ſola viuunt.De ſpeculatiuo aũt intellectu, alia ratio eſt. Quod igitur de horum vnoquoq; ratio, hæc ſit propriiſsima,& de anima,manifeſtum eſt. Tex.cõm.31. Theoretice Contẽplatiue.

Subdiuidit gradum ſenſitiuorum,& inqt. Et ſenſitiuorum autem alia quidem habẽt ſ̃m locum motiuum.i.progreſſum,vt animalia perfecta: alia vero non habent,vt imperfecta.vltimum autẽ & minimum habet rationem & intellectum.Eſt ergo diuiſio in membra ſic,ſenſitiuorum q̃dam habent progreſſum,quædam non.eorum,quæ habent progreſſum,quædam habent cum hoc rationem,& hoc eſt vltimum & minimum, eſt.n.vltimum ſ̃m Them. & Auer. ortu: homo.n.animalium vltimum eſt, ad quod pertingit natura,quædam ſup. carent ratione, ſed habent loco eius imaginationem,vt dicetur: tũnc ordinem horũ deſignans ait.Quibus enim de numero corruptibilium: ineſt ratiocinatio,his & reliqua omnia, quibus autem illorũ vnumquodq;, non omnibus ratio: ſed quibuſdam quidem neq; imaginatio. Alia autem hac.ſ.imaginatione ſola,viuunt.i. reguntur, tunc quodammodo ſe excuſat & inquit. De ſpeculatiuo autem intellectu altera ratio eſt,ſup. quia nõ eſt opus naturæ:cum ſit immortalis & immiſtus,& quaſi recapitulans inquit. Quod quidem igitur hæc ratio propriiſsima ſit de vnoquoq; horum: & de anima manifeſtũ. Commentum.32. patet. Debes ſcire ꝙ intellectus ſecundum græcos poteſt dupliciter capi. Vno modo pro virtute rationali particulariter, & indiuiſibiliter, & ſic conſtituit vltimum gradum animatorum: & propter hoc dixit hominem eſſe vltimum,& minimum: vltimum quidem ortu: minimum quidem: quoniam omnium animalium homo regula eſt, & menſura: eo enim aliquod animalium altero perfectius eſt: quia homini appropinquat: vt pygmęus & ſimia eo vilius: quia ab homine remouetur; vt oſtrea, & ſpongia maris. & quia regula & menſura vult eſſe minima, & quaſi indiuiſibilis: vt. 10. tradetur metaph. Inde homo eſt animalium minimum & non minimum. quia paucorum indiuiduorum, vt Albertus ait. Fenix autem animal vnius tantum exiſtit indiuidui. Secundo modo poteſt capi intellectus pro ratione ſpeculatiua vniuerſaliter & abſtracte qua homo poteſt coniungi ſuis principijs æternis: & ſic de eo ait eſſe alteram rationem. Et ſic patet textus concordia. COLLEC. Tex.cõm.31.

COMMENTARIVM.

TERTIVS ordo eſt graduũ ſenſitiuorum, nam ſenſitiuorum (vt inquit) alia quidem habẽt locum motiuum, vt animalia,quæ gradiunt. Alia vero non habent,vt ſpongia, & id genus. Ergo ſenſitiuorum prima ſunt quæ ſenſum habent,motum ſ̃m locum nõ hñt,vt impfecta. Secunda ſunt,quæ ſenſum,& ſ̃m locum motiuũ hñt,vt pfectiora.

Sed

Prima expõ. Sed ſenſitiuorum id,quod eſt vltimum, & minimum vltra ſenſitiuũ,& motiuum habet logiſmũ & dianoeam. Quidam per vltimum & minimum intellexerunt intellectum, nam intellectus eſt vltimũ & minimum,& habet logiſmũ, & dianoeam. Quod quidem intellect⁹ habeat logiſmum & dianoeam,patet,quia ſyllogizat,& ratiocinatur: ꝙ vltimum ſit & minimũ,declarant: eſt.n.vltimum: quia numerus potentiarum aĩæ in eum deſinit. Præterea natura vltimo ipſum intendit,cũ gratia eius cætera ſint.Quod ſit minimum,probant: quia inter formas ſenſibiles eſt maxime vnus.Præterea monadi,quæ miomerorum minimũ eſt,maxime eſt aſsimilis.Præterea eſt ſimpliciſsimus, non diuiſibilis in partes eiuſdem rõnis,ac à continui diuiſione lõge recedens,& ab omni compoſitione maxime alienus. *Refutatio.* Sed hæc expoſitio eſt extorſio: Ariſ.n.enumerans gradus ſenſitiuorum,vltimũ & minimum inter ſenſitiua illud aĩal reponit,quod habet logiſmum & dianoeam. Vbi patet hoc de intellectu intelligi non poſſe:Tũ quia intellectus non reponit inter ipſa ſenſitiua:Tum quia non de aĩabus, nec de potentijs loquitur,ſed de ordine ſenſitiuorũ.Quod vero intelligat vltimũ inter ſenſitiua ipſa animalia, declarat Ariſt.innuens inter ea ordinẽ,& dicit. Quibus quidem.n. corruptibiliũ ineſt logiſmus,his inſunt cætera oĩa:vt ſenſitiuũ,& motiuum: quibus vero ineſt quodvis illorũ,non illis oĩbus ineſt logiſmus.Sed eorum quibus nõ ineſt logiſmus,aliqua quidẽ ſunt, quib⁹ neq; imaginatio ineſt.ſ.perfecta:vt zoophytica,quibus ſi confuſa imaginatio ineſt,perfecta imaginatio nõ ineſt. Alia aũt animalia ſunt,quæ hac ſola perfecta imaginaria viuunt. Ecce q̃o plane per vltimum minimũ intelligit ſenſitiuum animal,quod eſt minimũ & vltimum.Quod quidem ſit minimũ, non probauit, ſed ꝙ ſit vltimum,& hoc q̃a habet logiſmũ & dianoeam, q̃ inter virtutes ſenſitiuas eſt vltima. *Q̃õ de verbis.* Sed quid per logiſmum & dianoeam Ariſt.intelligat,quidńe ꝑ animal quod eſt vltimum minimũ,non ſatis patet.Them.& Auer. intellexerunt per vltimũ inter ſenſitiua,illud inter aĩalia, quod logiſmum & dianoeã habet.Intelligit ãt Them. per logiſmum & dianoeã operationes, eius, quod græci dianoeticũ,hoc eſt ratiocinatiuũ dicunt. Eſt autẽ dianoeticum vis ſenſitiua homini tributa,qua hõ ipſe conſiderat,& rõcinatur.Vltima quidẽ ortu (vt Them.inquit) ꝑtãte vero & dignitate princeps,vltra quã mortalis natura progreſſa non eſt. Hæc in belluis imaginaria vis eſt: ĩ homine(vt Simpľ. inquit)intellectus actiuus,qui græce practicus dr̃, eſt etiã intellectus patibilis,quẽ Alex.m̃alẽm appellat,Aue. cogitariam.Huius dianoetici duę operationes ſunt:altera quã græci logiſmum,hoc eſt conſiderationem dicunt, qua dianoetica potentia logiſtica dr̃. Altera dianoea,hoc eſt rõcinatio, qua dianoetica, dr̃ dianoetica, & ſyllogiſtica. Per aĩal vero quod eſt ſenſitiuorũ minimum & vltimũ:Them. & Auer. intelligunt hoĩem. Eſt.n.homo oĩum animalium vltimum:quatenus mortalis natura vltra hoĩem non progreditur,eſt minimum inter ſenſitiua non mole,cũ multis ſenſitiuis homo ſit maior:ſed dicit minimum aĩalium ſimplicitate eius partis, quæ dianoetica dr̃: eſt.n.hæc cæteris animę partibus mortalib⁹ eleuatior,ac intellectui cognatiſsima: ĩmo & talis,vt intellectũ ipſum ſuſcipiat, & ſuſceptum homini accõmodet, ſiquidem ex ipſa, & intellectu extrinſecus accedente humana aĩa conſtat,vt græci autumant,licet falſo,vt dicemus. Simplicitate ergo vltimæ huius partis,homo eſt ſenſitiuorum minimum. Sed dubium eſt:cur Ariſt. adijcit§Corruptibilium.§Cũ inquit,§Quibus quidem.n.ineſt logiſmus corruptibiliũ, his & reliqua oĩa.§Nam logiſmus,& dianoea non vñr ineſſe niſi mortalibus, nullum.n.animalium immortaliũ habet logiſmum vel dianoeã:ergo fruſtra additur verbum illud. *Expõ Simpl.* Simpľ.d. verbum illud eſſe additũ propter celeſtia corpora:quibus non ineſt logiſmus, hoc eſt conſideratio conſultiua, q̃ eſt actio vtilitatis gratia,eſt tamen in illis conſultatio intellectiua: ad excludendum ea,verbum illud adijcit. *Refutatio.* Sed hæc Simplicij expoſitio friuola eſt.nam ſi cœleſtibus conſultiua conſideratio non ineſt,cum de hac ſola hic Ariſt. loquatur,& non de intellectiua,hæc cũ ſolis mortalibus inſit,non videtur cur verbũ illud addatur. *Alia expõ.* Fortaſſe verbum Ariſt. Addidit propter platonicos, qui cœleſtia corpora eſſe dianoetica dixerunt,non aũt ſenſitiua, nec progreſsiua. Bene ergo addidit ſolum de mortalibus eſſe verum,ꝙ quibus logiſmus,& dianoea inſunt, ijs omnib⁹ cætera alia omnia ineſſe oportet. De cœleſtibus vero non oportet, cum illis inſit dianoeticum,& non cętera omnia inſunt:carẽt.n.ſaltem ẜm Platonicos,ſenſitiuo, & progreſsiuo. *Alia expoſitio.* Vel dixit illud,propter nõnullos dæmones,quos Calcidius & Apuleius Platonici corporea animalia poſuerunt,quibus dianoeticum tribuerunt: non autem ſenſitiuum,quia cum immortalia ſint alijs,præter dianoeticum,non egent. *Epilogus expõnis græcorum.* Ergo per vltimum minimũ inter ſenſitiua græci intelligunt hominem,per dianoeam & logiſmum intelligunt dianoetici operationes,quę ſunt ratiocinari & conſiderare. *Refutatio.* Sed pace tantorum virorũ dixerim ꝙ hic expoſitio eſt importuna:quia ea data,homo nõ eſſet aliquid vltra ſenſitiuum, ſed mere brutũ, quia vltima eius forma eſſet ſenſitiua,vtpote dianoetica,quæ ẜm eos eſt ſenſitiuarum pręſtantiſsima.Si ergo homo eſt per illã vltimum & minimum ſenſitiuorum: tunc homo quo hõ eſt nihil vltra perfectionem ſenſitiuam haberet:& ſic eſſet mere brutum:quod eſt contra Ariſt.qui in libris de aĩalibus vltra ſenſitiuã perfectionem ei præbet intellectũ. *Dilucida expõ* Propterea locus iſte non eget alia expoſitione,q̃ ea,quam ſibiipſi præbet Ariſt. in libris de animalibus,vbi loquẽs de pygmæo, magnifecit ipſum *De pygmæo.* adeo ꝙ dubitauit an eſſet homo, an mere ſenſitiuum aĩal. Illi.n.præbuit dianoeam,& logiſmum,quæ ſunt operationes dianoeticæ virtutis.Verum tandem vult eum non eſſe hominem, q̃a ſibi intellectus deficit,qui ſolis hominibus datur: licet primo huius tex. cõm.24. eos homines appellet: proprie tamen animalia ſunt dianoetica, non autem noetica. Ergo per vltimum & minimũ ſenſitiuorum intellexit pygmæum,qui eſt animal vltimum per affirmationẽ: q̃a natura mortalis poteſt in ipſum,& in quodlibet illius. Eſt minimũ participatione dianoetici, quod eſt quaſi intellectus: immo in pygmæo dianoeticum vice intellectiui eſt.Quare participatione huius, eſt minimũ. Vltimum vero, quia vltra ipſum mortalis natura non eſt progreſſa.

Pulchra dubõ. Sed dices nũquid per intellectũ ſiue intellectiuum conſtituatur quartus ſenſitiuorum gradus,& ſi conſtituitur, q̃ animalia ponuntur in illo?Reſpondet Ariſt.ꝙ non: q̃m de intellectu theorico,quo intelligimus,eſt alia ratio.ſ.quia differt à ſenſu:vt à tactu,& cęteris ſenſibus,& à motiuo,& à dianoetico,q̃m intellectus nõ eſt vltimũ per affirmationem, ad quod natura mortalis progredit: accedit.n.nobis extrinſecus,ergo de intellectu ſpeculatiuo eſt alia rõ:quia non ſpectat ad hanc ſenſitiuorum latitudinẽ cum ipſe extrinſecus accedat,quare ꝑ intellm̃ non ſit, neq; conſtituit gradus ſenſitiuorũ aliquis. *An homo in latitudine ſenſitiuorum.* Sed dices,ergo hõ non collocabit inter aĩalia ſenſitiua,& cũ ſit aĩal,in nullo aĩalium ſenſitiuorum gradu collocabit. Dicendum hoĩem nõ collocari in aliquo aĩalium gradu,quo homo eſt, Ariſ.n.enumerauit ſenſitiuorũ gradus,eorum aĩalium ad quæ ẜm quodlibet illius progreſſa eſt mortalis natura. Modo ad hominem ẜm quodlibet eius talis natura non progreſſa eſt. ergo hõ excluditur à tali latitudine. At ſi velimus graduare animalia ſimpliciter.ſ.quæ ẜm quodlibet ſui ſunt mortalia,& quæ ſecundum aliquid ſui,inter animalia conſtituemus hominem in vltimo. Vel dicere poſſumus Ariſt. graduaſſe aĩalia penes ſenſitiuũ tm̃. Modo homo vltra ſenſitiuum habet intellectiuum:ergo in tali latitudine non reponet homo.Si ergo graduamus aĩalia ĩ latitudine penes gradus ſenſitiuos,& nihil aliud,in tali nõ põt poni homo, cum hõ non ſit aĩal præciſe propter ſenſitiuũ: ſed propter intellectiuum qđ in ſe continet oẽ ſenſitiuum. Quia vero res dubia eſt:(ex vna.n.parte hõ debet collocari in latitudine ſenſitiuorum,cum ſit aĩal,ex alia videtur,ꝙ non, cum non ſit aĩal præciſe per ſenſitiuum:) ideo dixit de ſpeculatiuo intellectu eſt alia ratio, quatenus dubium eſt an per eum collocet homo inter ſenſitiua. Verũ in libris de aĩalibus vult ꝙ homo collocet inter ſenſitiua ꝑ hic ꝙ eſt intellectiuus,in quo cæteri gradus includunt. Ex his patet primo veteres tranſlationes quę hñt.§Vltimum aũt minimum,rõcinationem & intellm̃§eſſe falſas,nã intellectus

sensitiuum gradum non facit, cum ipse sensus nō sit: quod .n. sensus non est, aliq̄d in latitudine sensitiuorum nō constituet. Patet secundo ad intellectum non pertingere mortalem naturā, nec ad ipsum hominē, quo intellectiuus est: non.n. homo s̄m quodlibet sui mortalis est. Patet tertio expositores nostros inscitia græcarum literarū multa elaborasset in h̄ textu extra propositum. Demum epilogat, & inquit. Quod quidem, igitur ratio quę assignat̄ de vnoquoq; horū.s.de vegetatiuo, sensitiuo, & ita de vnoquoque cæterorum graduum: h̄ & de ipsa anima in specie sumpta sit proprijssima, manifestū est. Propterea qui vnūquodq; horum definiet, animam ipsam in specie propriissima definitione definiet. Quare non frustra iterū de speciali animæ definitione agendum est. Them. legit hunc locū comparatiue.s.q̄ ex dictis pateat q̄ definitio, quæ assignabitur de vnaquaq; aiæ potestate, sit accōmodatior animæ, q̄ illa quæ assignat̄ de communi animæ notione. Quo vero ad verba attinet: Arist. dicit § De intellectu aūt speculatiuo alia rō est, § Quidam dicūt de eo esse aliam rōnem.i.aliam scientiā à naturali, quia de illo agit metaphysicus. Alij dicunt esse aliam rōnem.i.alterius rōnis ab imaginaria. Simplic. per intellectum speculatiuū intelligit intellectū, quo v̄ia speculamur, & vult eum esse alterius rōnis à dianoetica potētia, quæ est intellectus practicus, hoc est actiuus, quia ille est immortalis. hic vero est corruptibilis, Auer. aūt asserit intellectum speculatiuū esse alterius rōnis ab aīa, quatenus, nec est anima, neq; est animæ pars. Quod si
Cōm.1. dicatur Auer. tertio huius affirmare intell̄m, quo anima intelligit, & speculatur, esse animæ partem: nonnulli dixerunt Auer. hic per speculatiuum intellectū intelligere speculationem ipsam. quæ non est aīæ pars, sed operatio partis aīæ. tertio vero lib. huius speculatiuū intellectum accepit per potētia quo anima speculat̄, & illa est animę pars. Quę expō puerilis est, cū in toto hoc secūdo nec Arist. nec Auer. locuti sint, nisi de potētia intellectiua: vn̄ & ipse reposūit intellectiuum in vltimo, accipiēs intellectiuū pro potentia: vt patet legēti ordinē Arist. Propterea dico q̄ Auer. per intellectum speculatiuū intelligit intellectum, quo v̄ia speculamur, ad dr̄iam cogitatiuæ, quia etsi intellectus est, non tn̄ est speculatiuus, cum eo v̄ia non speculemur: ideo Simpl. appellat eū practicū siue actiuum, quia est quo cognoscimus singularia, quæ sunt operabilia à nobis. Loquit̄ ergo de potētia intellectiua, qua speculamur, non tn̄ sibi contradicit, q̄a non dicit assertiue non esse partem aīæ, sed dicit propter eius excellentiam atq; nobilitatem existimari eum nec esse aīam hominis, neq; partē animæ humanæ. Modo licet non existimetur propter eius excellētiam, tn̄ est anima, vel eius pars, vt tertio huius videbitur. Sed quicquid sit expositiones istæ mentem Arist. non attingunt. Secūdum.n. has expositiones nō video cur Arist. addit de speculatiuo intellectu esse aliā rōnem: Propterea dicamus (vt diximus) de eo esse alteram rōnem ab his sensitiuis potentijs, quæ constituunt aīalia in latitudine sensitiuorum, quia ea quæ constituunt sensitiua in latitudine sensitiuorum, sunt p̄cise sensitiua, ad quæ prouenit mortalis natura. At intellectus licet constituat animal in esse sensitiuo, non præcise in tali esse constituit, sed vltra constituat aīal in esse intellectiuo, ad q̄d esse natura mortalis non progredit̄. Quia vero res hęc non hic exponitur, sed in libris de aīalibus. Propterea dixit de intellectu esse alteram rōnem ab eis, quæ constituunt aīalia in latitudine sensitiuorum, & non exposuit, q̄n̄o sit alia rō, quia in libris de aīalibus exponit. Ergo homo est extra latitudinem eorum sensitiuorum, quæ graduat hic, non tn̄ extra latitudinem eorū sensitiuorum, quæ graduat in libris de aīalibus.

Q̄uo homo minimum. In collectaneis dicebamus hominem esse minimum sensitiuorum, nō mole quidem, quia multis animalusculis est mole maior. Non quia sit paucorum indiuiduorum, quia multa animalia pauciora eo indiuidua habent, vtsi non est fabula id quod dicitur de fœnice, sed quia mensura cæterorum sensitiuorum, nam mensura vult esse minima. Melius autem dicas eum esse minimum participatione mentis quæ est indiuisibilis, & vnitas. Verum Aristoteles cum dixit vltimum & minimum habere logismum, & dianoeā, per vltimum & minimum Pygmæum intelligit, qui vltimus est progressu naturæ. Minimus vero participatione dianoeticæ, quæ est valde propinqua intellectui, quo homo est. Ex his, quæ Arist. dicit hoc in loco, apertissima ratione colligitur in vno eodemque animato, non esse nisi vnam solam animam vtpote eam quæ principalis est, cæteras vero non animas, sed animæ potestates esse dicit. Propterea non de pluralitate formarum quærētes, sed vtrum in homine eadem aīa sit intellectiua, sensitiua, ac vegetatiua. In animali vero eadem sit vegetatiua & sensitiua quęrimus. Quod igitur eadē in homine anima non sit intellectiua, sensitiua, & vegetatiua, argumentamur, quia vt in libris de animalibus tradit Arist. fœtus prius stirpis, deinde animalis, demum hominis vita fungitur, at cum in ipso omnes huiusmodi vitæ relinquantur, omnes animæ, quę illarum principia sunt, relinquuntur. Præterea, secundum veriorum peripateticorum cōsensum, intellectiua anima extrinsecus accedit. cæteræ ex semine proficiscuntur. sed cum vna eademq; substantia non possit extrinsecus, atq; intrinsecus accedere, animæ illæ tres vna substantia in homine esse nō possunt. Præterea. Quod est alicuius substantia, non potest alterius accidēs esse, vt in auscultatorijs libris Arist. inquit. Et in diuinis. At in plantis vegetatiuum, & sensitiuum in animalibus substantiæ sunt. Igitur in homine potentiæ esse non possunt, quæ sunt virtutes, & accidentia. Præterea. Homo est animal equo præstantius, & non nisi ob eius sensitiuam animam. ergo sensitiua anima in homine est substantia, & non virtus. Præterea. Homo & equus in animali per se conueniunt: & non nisi propter sensitiuam animam, sed sensitiua anima in equo nō est intellectiua: igitur nec in homine. Præterea. Si omnes istę in homine erunt, vna vbicunque alia est, & omnes erunt, at in omnibus vegetaria est, cum ossa nutriantur: sensitiua vero non: non.n. (vt medici tradunt) sentiunt. Similiter nec in eis intellectiua est, cum non intelligant: in carne vero vegetaria & sensitiua sunt, intellectiua minime. ergo eiusmodi animæ non modo re, sed subiecto differunt. Sed huius contrarium Arist. asserit, qui in vno animato vnam constituit animam. præter illā vnam, cæteras dicit esse potentias. Tradunt Platonem (vt in Timęo colligi potest) credidisse in homine huiusmodi tres animas, non modo esse tres substantias, sed subiecto distingui. nam rōnalem in cerebro, vegetariam in hepate, sensitiuam i corde eum constituisse ferunt; & quidem non ab ratione: nam Plato (vt Simplic. p̄ sæpe hic retulit) animam corporis entelechiam non quidem perficientem: sed eo vtentem arbitratus est. Sed cum vegetaria hepate pro sui actione perficiēda fungatur, rationalis cerebro, sensitiua corde: hac ratione rationalem cerebri, cordis sensitiuam, vegetariā hepatis entelechiam dicēdum est. Nicolaus grecus insignis platonicus alia ratione huiusmodi animas distinguit, nam cum Plato idæas crediderit (vt in Parmenide) & Socratē animal esse dicat: quo eius for̄a animalis idæa participat, hominem vero quo hominis idęa: igitur sicuti ideę quibus participat, diuersæ sunt sic & animæ quibus ille participat diuersæ erunt. Hactenus platonici de animarū pluralitate Pythagoras vero ex aduerso omnium animatorum animā esse sp̄e vnam tradit, diuersas vero rationes, ac nomenclaturas eam sortiri propter differentiam corporum, q̄ ingreditur, arbitratur, nam cum in humano corpore inhabitat, humanam: cum in stirpibus, vegetariam, cum in ferino ferinam esse putauit. Quæ pōnes cum diligenter huius libri primo sint explosæ: his prętermissis ad peripateticas opiniones transigamus. Simpl. igitur vir doctissimus rationalem animam in homine simul esse intellectiuam sensitiuam & vegetariam tradit, hasque vnam esse constitutione, plures vero ratione partium. Arbitratur enim ex parentum semine primo vegetatiuum deduci in ipso fœtu: postea deduci sensitiuum, quo adueniente vegetatiuum corrumpitur: & sensitiuum generatur, quod est substantia sensitiua, virtute vero vegetatiua, demum huic aduenire extrinsecus mentem arbitratur, non quidem sensitiuo corrupto, sed illo per intellectum perfecto. Imaginatur enim ex illo sensitiuo perfectissimo, quod vltimo in fœtu

Quod vna sit anima in vno animato.

De pluralitate animarum.

Prima ratio.

Secunda.

Tertia.

Quarta.

Quinta.

Sexta.

Cōtrariū Ari. Prima opinio Pla. attributa.

Alia opīo platonica. Nicolai platonici.

Pythagorica positio.

Opinio Simpli.

in fœtu fit,tanq̃ ex altera semiaĩa,& ex intellectu extrinsecus accedente constitui rõnalem aĩam, vt ex cera & figura figuratũ.Hæc aĩa cõstitutione vna est in vnoquoq; homine,partibus aũt est plures,nã ea parte, q̃ intellectus est noetica ac intellectiua dr̃:ea vero parte,q̃ est dianoetica: hæc hoĩs aĩa dicit̃ dianoetica siue rõnalis, quia vero eadẽ est dianoetica,& vegetaria, humana aĩa erit vegetaria e͞t. Hac ratione nõnulli Simp. sectatores intellm̃ ipsum formã esse dñt,& hominis & totius sensitiui. Sensitiui quidẽ per se primo,hominis vero mediãte sensitiuo. Ex quibus Simp.arbitratus est oĩum hominum intellectũ vnũ numero esse,rõnales vero pro hoĩum numero multiplicari. Nõ desunt qui põnem hanc Auerroi attribuunt:vt Rogerius, & Suggerius vterq; Bacconita.Thomæq; coętanei.Hi.n. in eorũ libellis,quos aduersus Tho.scripserunt pro defensione Auer. non mõ positionem hanc Auer.sed oĩbus gręcis expositoribus attribuerunt: iuxta quorũ decretum parentes asserũt non intellm̃ nobis p̃bere, sed dianoeticum, quod est perfectissimus sensitiuorũ gradus. Dicunt tñ parentes nobis intellectum eo p̃bere,quo nobis dianoeticũ p̃bent,cui intellectus extrinsecus accedit. Sed q̃ falsa & contra peripateticos hic positio sit,ostendamus. Sumo.n. illud dianoeticum,mediãte quo nobis vnitur intellectus, vel cũ quo fit humana aĩa.Et quæro vel est specifica hominis forma,qua homo reponitur in hoĩs specie. vel est gñica,qua nõ in specie,sed in genere aĩalis homo tm̃ reponit̃. Non generica,quia tunc homo nonnisi intellectu in hoĩs specie reponeretur,quo argumento oĩnnes homines erũt vnus numero homo,ꝙ nõ est difficile deducere:nam quorũ vltima & specifica forma est vna numero, materia erit oĩum eorum vna numero. Quorum vero & forma & materia est vna numero,accñtia erunt vna numero,quare nihil erit in hominibus,quo homines posint numero differre. Sinaũt dicãt dianoeticum illud esse hominis vltimam propriã,atq; specificam formam:qua hõ est simpliciter homo (vt Simp.velle vr̃) qui dianoeticũ in homine alterius speciei esse dicit à sensitiuo in brutis,tũc omnis alia forma,quæ post illam homini accidit,erit homini accidẽs, & omnis operatio,quæ proficiscitur ab altera forma ab illa, erit homini extranea,supernaturalis & penitus accñtalis. Cum.n.aliquid reponitur in specie per aliquam formam, per eam etiã reponetur in vltimo actu. Et si reponitur in vltimo actu,omne sibi adueniens,erit ei accidens. operatio etiã,quæ non erit per formam propriam & vltimã,erit extranea,supernaturalis & penitus accidentalis. Quibus fit,vt intelligere non sit homini propria ac naturalis operatio: intellectus etiam,qui nobis post dianoeticum accidit,erit accidens,quæ physice bene esse dicta nõ arbitror.

Quid Simpl. sectatores.

Quod hæc põ sit Auer.

Reprobatio positionis.

Auer. 1. physi. cõm. 66.

Præterea.Cum ẽm Them. processus naturæ, quo homo generatur ex imperfecto ad perfectum,finiatur in sensitiuum:vel igit̃ homo nihil in eo quod homo habet plus, & tunc homo,vt homo erit brutũ,& nihil plus.Sinaũt vt homo habet aliqd aliud vltra sensitiuũ,illud non est, nisi intellectus. Si ergo intellectus erit vnus numero, vltimum esse oĩum hominum erit vnum numero:quo nihil derisibilius. Præterea. Si intellectiuũ & dianoeticum hominem reponunt in specie,vel æque primo,vel ordine quodã.non æque primo, qm̃ tunc vnius terminati erũt duo vltimi termini,quo concesso,defendi poterit in vna eadẽq; materia duas vltimas formas esse,vt leonis,atq; equi,quod Aristo. primo huius refutauit: & quidem diligẽtissime.Sinaũt ordine quodam,cum ẽm Simp. dianoeticum præcedat: vel igit̃ in illo priori in quo præcedit intellectus vnionẽ, constituit hoĩem vltima, atq; specifica constitutione, & tunc oẽ homini adueniens post dianoeticũ erit accñs:vt Auer. deducit primo auscultationũ physicarũ, & sic intellectiuum,& intellectio erit accidens:& supernaturalis: Sinaũt in illo priori,in quo præcedit copulationem intellectus: dianoeticum non reponit hoĩem in specie vltima constitutione:vel hoc erit quia dianoeticum erit forma remissa: vt Auer.de elementarijs formis tradit: (quod Simp. non diceret:) vel erit potentialis forma: & generica ad intellectiuum. Siquidem generica: tunc vltima hominis forma erit intellectus,& cum intellectus vnus numero oium hominum sit,oẽs homines erũt (vt deductum est)vnus numero homo. Præterea non possum intelligere quõ intellectus sit altera semiaĩa: quæ adueniens sensitiuæ cõstituat totam animam: qm̃ hoc cõcesso, possumus sustinere mãm esse formam,qm̃ sensitiua est forma:& põt recipere intellectum formaliter: & quidem maiori vnione q̃ materia recipiat formam: ergo possemus defendere nihil esse in rerum natura simpliciter potentiam: & sic redibit Platonis positio,quę dixit materiam esse corpus,quod peripateticũ non arbitror. Multa alia tertio huius dicemus ꝯ hanc positionem. Post hos ergo legimus alios peripateticos,qui vegetatiuum,sensitiuum, & intellectiuum posuerũt in homine tres aĩas substantia,& re distinctas:non autem loco, vel subiecto.In animali vero vegetatiuum & sensitiuũ posuerunt duas animas re ac substantia similiter dissectas:nõ tamen loco vel subiecto,vt Plato posuit. Nam secundum istos in eodẽ corporis hominis puncto omnes fiunt.Hinc tradũt hominem animali addere, quia supra duas animas, quas animal habet,homo habet intellectiuam aĩam. Similiter animal stirpibus addit, quia supra animam vegetatiuam quam habent plantæ aĩal habet illam, & sensitiuam. Et licet conueniant,tñ valde differunt. Auicebron.n.voluit has tres animas in generatione hominis ordine quodam fieri: quia primo fit vegetatiua: secundo sensitiua:vltimo intellectiua.Verum dicebat oẽs materiam ęqualiter informare,ac perficere,nec aliam esse ad aliam dispositionem. Non.n.(vt inquit)vegetatiua disponit materiam embryonicã pro receptione sensitiuæ: licet vegetatiua prius generetur. Nec sensitiua disponit ad receptionem intellectiuæ,licet intellectiua non recipiat̃, nisi prius fuerit recepta sensitiua. Mouet̃ autem(vt arbitror) credens substantiam non posse disponere ad receptionem substantię,quia substantiæ est perficere,& dare esse simpliciter,Accidẽtia vero:quæ has comitant̃,disponere ad ręceptionem intellectiuæ bene assereret. Ioannes Gandauensis (tametsi non semper sibiipsi constat,) imaginatur p̃cedentes formas in facto esse hominis.f.cũ homo completus est,dispõnes esse conseruatiuas intellectiuæ animæ quibus ipsa conseruat̃ in materia. In fieri vero ac in via autumat eas p̃ficere materiam,& disponere,nã cum fœtus vita plantæ fungit̃,vegetatiuum ipsum materiam embryonicam perficit,quatenus embryonem reponit in genere plantarum. Disponit vero quo materia per ipsam præparatur ad sequentem formam,est tamen hæc contingentia, ꝙ cum post aduentum vegetatiuæ aduenit in eadem materia anima sensitiua,prima cessat materiam perficere, & cõuertitur in dispositionem conseruatiuam,quas sequens forma per primã in materia eadem conseruabitur. Simili modo & de secũda respectu tertiæ fingit. Sic igitur præcedentes animas prius fieri perficientes demũ disponentes,siue conseruantes asserit. Auicenna vero(vt nonnulli autumant)asseruit pręcedentes animas disponere materias ad sequẽtes, simulq; materiam,in qua & ante & post aduẽtum vltimæ recipiuntur,p̃ficere, reponereq; illam sub diuersis generibus. nam anima vegetatiua materia est in genere plantæ,anima sensitiua in genere animalis. Intellectiua vero in specie hominis,verbi causa,in hominis generatione vegetatiua anima fœtum perficiens,atque in genere plantarum constituẽs ad sensitiuam disponit,quæ rursus fœtum perficiens, & in genere animalis constituens ad intellectiuam disponit. Intellectiua deniq; fœtum perficiens,atque in specie hominis eum reponens complet generationem,& nihil vltra disponit.Hæc sunt,quæ nonnulli Auicennæ attribuũt: licet in his libris quos de anima scripsit, & in libris animalium contrarium scripserit. Verum nos non disputamus, quæ sit opinio Auicennæ nunc. Nobis autem satis sit accipere præcedentes animas,quę simul sunt cum vltima in homine,aut perficere tantum: vt Auicebron dixit, aut disponere tantum:vt autumat Gandauensis,vel simul perficere,& disponere,siue sit Auicennæ hæc positio, siue alterius. Sed contra hæc assurgamus, & supponamus ex consensu omnium peripateticorum omnem substantiam subiectum vel mãm perficiẽtem, illi simpliciter esse dare. nam licet vna substãtia sit altera perfectior, qlibet tamen

Cõm 9. 92 & 58. & 69.

Cõm. 69.

2. Positio peripatetico.

Põ Auicebronis.

Argm̃ põnis.

Põ Ganda.

Põ attributa Auicennæ.

Refutatio positionum. Suppõ peripatetica, ex qua habetur differentia inter formã disponentem et perficientem.

est ens simpliciter,vnde ita ē ens simpl'r forma ignis, sicut forma misti.s.lapidis, & ita forma ignis dat eē simpliciter igni,sicut forma hominis homini:vterq;.n.constituit à sua forma in propria specie: licet alter sit altero pfectior.Vnde & Auer.superius asseruit per hoc dñam inter substantiam & accñs.Præterea si vna subã esset ens simpliciter;altera vero non simpliciter ens,sed ens quia entis, tũc altera subã respectu alterius vere accñs esse posset,& sic incideremus in errorē superius explosum. Hac ergo suppositione nobis constituta,argumētemur, si quælibet anima eius materiã,s.hoīem perficeret,cum q̃libet harum sit substantia,quælibet harum constitueret hominem in esse simpliciter,vt per suppositionē patet. Quare cũ prima anima primitus in materia recepta cōstituat illã inesse simpliciter,tunc omnis forma adueniens post illam erit accidens.

Quod priores formæ nō perficiant.

Præterea,Si præcedens anima.s.vegetatiua, quæ embryonicam materiam perficit non constitueret illã in esse simpliciter,nulla via esset,qua scire quispiam poterit ante aduentum vltimæ animæ in eius materia esse receptum aliquod accidens.Dicam.n.nullum prҫcedere accidens ante aduentum vltimæ animæ,nam si nulla præcedit forma ante aduentum vltimæ quæ det esse simpliciter nullum præcedit accidens,quod nō recipitur nisi post substantiã, quæ dat esse simpliciter.Et si præcedit nulla coniectura prҫcessisse pōt sciri: non.n.potest sciri accidens præcedere, nisi quia scimus aliquod præcessisse,quod dat materiæ esse simpliciter,modo nullum tale,quod dҫt simpliciter esse materiæ præcessisse scimus,cum illud non sit forma substantialis,de qua maxime videtur. Præterea, Si quælibet forma præcedens est eius, in quo recipitur, perfectiua: tũc cum præcedenti non posset stare sequens,vt cũ vegetatiua non posset stare sensitiua,nec cum his intellectiua: si.n.cũ vna harum perficientium posset stare alia, cum vegetatiua in planta posset stare sensitiua, & cum sensitiua in aīali posset stare intellectiua,consequentia patet: quia vegetatiua anima in embryone,& in plãta est eiusdem rationis, ergo si cum vegetatiua in embryone pōt stare sensitiua:ergo & in plãta: cum vegetatiua perficiat embryonem ita vt perficit plantã:& in vtroq; est eiusdem rōnis. Præterea. Hac positione stante,tunc homo esset simul plãta, pecus,& homo. Si quidem quælibet anima sit entelechia constituens aīatum sua propria constitutione,vt vegetatiua plantam, sensitiua animal,intellectiua hominem. Præterea. Si per casum positũ post aduētum sensitiuæ animæ in fœtu nunq̃ adueniret intellectiua: non.n.fœtus ille esset pecus: sentiret.n.& moueretur. Ergo dato ꝙ nũc adueniat intellectiua,erit etiã pecus,cũ per aduentum intellectiuæ nō mutetur de specie in speciē. Hæc contra Auicebronem.

Quod nō disponentes tantum.

Contra vero Ganda. qui voluit præcedentes aīas esse in facto esse disponentes,& non perficiētes.Hoc.n.dixit ad euitandum hic absurda,quia si sunt dispositiones,non oportet,vt reponant embryonem in specie, sed solum vltima forma constituit,argumētemur ergo,quia(vt Simpl'.inquit,)Oīs entelechia corporis est aut vtens,aut perficiens,ergo istæ erunt aut vtentes,& sic separatæ à corpore ſm esse, quod non concederet Gandauensis.aut perficientes:& sic recidit eius opinio in primã opinionem. Præterea. Sumo vegetatiuam in illo priori in quo fetus viuit per ipsam,& patet tunc esse entelechiam perficientem fœtũ,cum sit tunc principium viuendi primo & per se. Sed vegetatiua toto tempore vitæ hominis est eiusdem rōnis, ergo sicut ante aduentum intellectiuҫ erat entelechia perficiens.& principium quo fetus per se primo viuebat,ita quoq; post aduentum intellectiuæ,alioqui non esset eiusdē rationis, & mutaret nomen & rōnem ipsa exñte, quod est ridiculum. Præterea.Si in facto esse disponunt tm̃: tunc nō essent animæ:q̃a vel in facto esse sunt viuendi principia primo & ꝑ se,& sic erunt formæ ꝑficientes contra opinionē. Sin aũt nō sunt per se primo viuēdi principia,tunc non erunt aīҫ. Cũ eis nec cōis,nec propria aīҫ definitio cōpetat.

Quod nec perficientes & disponentes.

Quod vero non possint esse perficientes,& disponētes: licet statum sequatur ex dictis,argumentor speciatim,q̃a tunc nulla esset via ad probandum mãm esse ens in pura potentia, quia possem fingere ipsam esse quintũ elementũ compositum ex prima forma & mã immo possem dicere mãm esse corpus,quod est in potentia ad oēs formas gñabiles, quia ſm opinionē attributam Auicennæ non repugnat ens in actu perfectũ esse in potentia ad vlteriores formas.

Conclusio contra pōnem.

Ex his apparet in hoīe vel aīali plures aīas esse nō posse, cũ præcedentes nō possint esse proficientes tm̃,nec disponentes tm̃,nec simul disponētes,& perficientes. ergo in hoīe vna erit aīa,quæ simul est intellectiua,sensitiua,& vegetatiua. In brutis simr vna,q̃ simul ſm substantiã est vegetatiua, & sensitiua.In plantis aũt vegetatiua tm̃. Sed de mō ponendi nō parua est dña.

1. Pō de modo ponendi.

Quidam acutissimi viri arbitrati sunt intellectiuam aīam esse sensitiuam,& vegetatiuã hoc mō, ꝙ materia est potētia aīa vegetatiua,que prҫcedit. Anima vero vegetatiua fit in actu per agens,quod perficit materiam in esse vegetatiuo,esse vegetatiuũ iterum est quid interminatum,& adhuc est perfectibile, adueniēte vero sensitiuo,vegetatiuum quod erat interminatum,vlteriori termino per sensitiuum perficitur,sensitiuum vero adhuc est interminatũ,per intellectiuũ demum perficitur in esse vltimo. Ergo non est imaginandũ secundum recipi in primo, ita vt ibi sit cōpositio & multitudo ex recipiente,& recepto. Sed cũ semper primum sit interminatum, terminatur per secundũ,& secundum iterum cum sit interminatũ: terminatur per tertiũ. Ergo intellectiua anima est sensitiua, & vegetatiua terminata. Vnde,vt dimensio interminata apud Auer.terminatur per dimensionē terminatam, non ꝙ terminata dimensio sit cōposita ex re,& re.s.ex re, quæ est dimensio interminata,& re diuersa à prima,quæ est dimensio terminata,sic prima materia,quæ est forma interminata,terminatur per formam.s.per vegetatiuam,& vegetatiua adhuc existens interminata,terminatur per sensitiuam, & sensitiua adhuc interminata vltimo terminatur per intellectiuam,quæ postea relinquet̃ vna anima simplex vltima terminatione terminata,q̃ est simul vegetatiua & sensitiua ꝑfecta & vltimo terminata.

Quol.3.q.5.articul.1. Cōm.24.

Pro hac positione Ricardus mediauillensis argumentat̃,quia Aris.7. meta.cum loquit̃ de agente inquit,agens ipsum non præbere multitudinem sed perfectionem:vbi Auer. asserit hæc verba, & non facit aliq̃d vnũ in aliquo vno,v.g. formã in subiecto, q̃m manifestũ est,ꝙ si facit,facit ex alio aliud,& non aliud in alio,facit.n.ex materia formatum,& nō in mã formam. Ex quibus patet mãm esse formam interminatã,& formã esse mãm terminatam:& sic non differunt re,sicut pars, & pars,sed sicut interminatum,& terminatum: volunt ergo aīam vegetatiuam esse mãm terminatam ad gradum vegetatiuum,sensitiuã animam esse vegetatiuum terminatũ ad sensitiuũ,sensitiuam aīam vero esse ad intellectiuã terminatam:q̃ actu simplex est,potentia plures:vt Simpl'. dixit. Hanc opinionem sequunt̃ magni viri de mente Aris. non tñ pro veritate.

Refutatio.

Sed hæc positio nō est peripatetica: quia Arist.asserit intellectiuã extrinsecus accedere:& per consequens non esse vegetatiuã & sensitiuã perfectam, ac terminatã,vt isti autumãt ad intellectiuã.Præterea.Tunc hō nihil esset ꝑter intellectiuam aīam, q̃a hæc vltimo oīa terminat:& sic cum hō corrumpit̃,nihil corrumperet̃.

2.Pō D.Tho.

Quare aliter est dicendum,ꝙ primo in embryone fit vegetatiua, postea adueniente ipsa sensitiua prima corrumpit̃,& remanet sensitiua,q̃ est simul vegetatiua & sensitiua,demum cũ aduenit extrinsecus intellectiua, sensitiua q̃ præfuit, corrumpit̃,& relinquitur intellectiua,quҫ est omnes,vt dicemus.

Dubō contra positionem.

Sed contra hãc positionem sunt dubitationes non leues,quas non tacebimus,quia earum solutio facit ad dilucidationē positionis peripateticæ,prima quidē,quia,(vt Aris. auctor est:) fœtum in vtero prius viuere videmus vitã vegetatiuam cum nutriat̃,& crescat. Secũdo vitam sensitiuam,cum sentiat & moueatur,ergo erit vtraq; aīa animatus:vel igitur animҫ quibus in vtero viuit,remanent in aduentu animæ intellectiuæ,aut corrũpuntur: non corrũpunt̃,quia tunc progressus generatiuus hominis esset per plures corruptiones,quod non vr̃, ergo remanent: quare homo non tm̃ intellectiua aīa constituit.Secunda dubitatio est,si intellectiua anima virtual'r contineret sensitiuã, & vegetatiuã,illas producere posset: cũ virtual'r continēt sic posse producere. Tertia dubō,si eadem anima in hoīe

sit intellectiua, sensitiua, & vegetatiua, tunc quicquid homini inesset per intellectiuam, inesset ꝑ sensitiuã & vegetatiuam & ecõtra, cum sit vna simpľr, & sic per sensitiuam esset risibile sicut per intellectiuam, & sic per sensitiuã esset risibile, tunc omne sensitiuum esset risibile. Quarta, ꝑ nullam vnam & eandem formam duo actus omni ex parte contrarij eidem inesse possunt: & quidẽ respectu eiusdem obiecti. Sed pñtata nobis re summe appetibili, ꝑ sensitiuam animam, quam cõsequitur appetitus sensitiuus, illam appetimus. Per intellectiuam verò, quã consequit̃ appetitus rationalis: illam vitamus, igitur non põt esse vna eademque anima, qua illam appetimus, & qua illam vitamus. Quinta, sensationes in sensorijs nostris recipiũtur mediante sensitiua anima: non autem mediante intellectiua, alioqui post mortem possent remanere, cum accidens, cum contrarium non habet, sui subiecti conseruatione in ipso conseruari posit. Ergo intellectiua & sensitiua non sunt eadem anima. Sexta, eadem anima non põt esse extensa per subiectum: & non extensa, sed saltem per Auerroem sensitiua & vegetatiua in quolibet animato est extẽsa: intellectiua vero est indiuisibilis, ergo non est vna eadẽque anima. Septima, si ita esset: tunc homo in generando nihil generaret, vel esset in generando deterioris conditionis quam cætera animalia. Siquidem omne aĩal generat ꝑ formam quam generat in materia, sibi simile in specie, homo autem cũ nullam formam efficeret, non generaret sibi simile: & sic esset imperfectissimum animalium: est enim perfectissimum animal, quod põt generare tale, quale ipsum: vt dicemus. Octaua, tunc in homine nulla prorsus esset nutritio. non enim per hoĩs nutritionem generat̃ materia, cum illa sit æterna, nec generatur vegetatiua vel sensitiua, cum quælibet harum sit anima intellectiua, quæ nec generabilis est, nec corruptibilis: nec generat̃ per humanam nutritionem accidens, & nihil plus, q̃a tunc hõ non substantialiter nutriretur. quinimmo nutritio in aĩalibus esset perfectior humana nutritione, quia per eã fieret anima, quæ est sub̃a. Ergo oportet in hoĩe dare præter intellectiuam aĩam, aliquam aliam aĩam, quæ ꝑ generationẽ generetur, & nutritionem conseruetur. Nona, inquit Auer. 1. Meta. ꝙ prima materia primo recipit primam formã corporis, & mediante illa recipit vegetatiuam, & mediante vegetatiua recipit sensitiuam & mediante hac recipit humanam formam. ergo istæ animæ in hoĩe differunt. Decima, si nulla forma esset in homine præter intellectiuam, tunc homo nunquã corrũperetur, cũ corruptio semper sit alicuius formæ. Vndecima & vltima est, quia illa forma, quam aliquod accidens reale consequitur tali modo realiter, quod specificam formam realiter nõ cõsequit̃, differt re & substantia à specifica forma. Si enim specifica & generica forma esset vna, & eadem forma, atque aĩa, omne ꝙ realiter alteram consequeret̃, & alteram sequatur necesse est: sed sensitiuam sensus consequitur, q̃ rõnale nõ consequitur, igitur rationalis & sensitiua differũt sub̃a. He sunt dubitationes contra hanc positionem, quæ volo, vt sufficiant. Antequam dubitationes soluam, debes scire vnam formam esse alteram, posse tripliciter intelligi (vt vtar verbis theologorum) aut eminenter, aut virtualiter, aut formaliter. Eminenter aurum est argentum, & plumbum & omne metallum, q̃a continet perfectionẽ argenti, & eminet, vel quia continet aliquam perfectionem, quæ eminet perfectioni argenti, & hoc pacto nonnulli veterum dixerunt Iouem esse omnia, & Poeta dixit Iuppiter est quodcũque vides, quodcũque mouetur. Arist. etiam dixit. Deũ esse omnia, vt mare, stellas, & cætera id genus: est enim omnia, quia continet perfectionem entis, ꝑ quam omnibus eminet. Virtualiter sol est omnia, quæ generantur, & corrumpuntur, quatenus continet virtutem productiuam omnium, nam virtualiter omnia generabilia continẽs, oĩa generabilia est, vtpote in prædicatione causali. Formaliter autem dicimus aliquid esse aliquid, cum ꝑ se est illud, vt homo animal & animal substantia. Cum ergo dicimus intellectiuam aĩam in homine esse sensitiuam, & vegetatiuam, intelligere volumus, intellectiuam aĩam esse formaľr in hoĩe sensitiuam, qua aĩal formaliter est hõ, formaliter vegetatiuam, qua formaliter homo est viuens: non. n. dicimus aĩam intellectiuam esse sensitiuã virtualiter, vel eminenter, & non formaliter, quia licet intellectiua aĩa sit virtualiter, vel eminenter, omnes aĩæ brutales, quatenus sua perfectio eminet perfectionibus illarum, tñ formaliter intellectiua aĩa est in hoĩe sensitiua, qua homo est formaliter animal: & vegetatiua, qua homo est formaliter viuẽs. Ergo anima sensitiua in homine, & in brutis differũt specie, q̃a in hoĩe, sensitiua est intellectiua, in brutis aũt sensitiua nõ est intellectiua. Tunc ad primam, q̃ tenẽt hãc opinionem non vna rõne respondent. Aliqui. n. dixerunt embryonem in vtero, cũ semẽ virile recipitur in matrice, habere quatuor status. Primus quidem, q̃ spatio septem dierum perficitur, est, quo duo semina in embryonicam massam reducuntur. Secundus vero est, quo incipiunt opera vitæ apparere, vt nutritio & auctio. Tertius est, quo apparent opera sensitiuæ. Quartus est, quo incipiunt apparere opera intellectiuæ. Tunc dicunt semen in primo statu regi solum à virtute sibi à parentibus tributa, quã ipsi formatiuam siue seminalem appellant, qua & semen est semẽ, & spumificatur & ad embryonicã formam mouetur. In secũdo vero statu intellectiua primo infunditur, cuius opera primo apparent eius, vt vegetatiua est, vt nutriri & crescere. Secunda opera, quæ apparent in secundo statu, eius sunt, vt sensitiua est, vt sensus & motus. Tertia quæ apparent in tertio statu quæ forte non apparent nisi post ortum, & longo tempore post, eius sunt, vt intellectiua est, vt velle & intelligere. Ex his asserunt in fœtu semp fuisse intellectiuam, licet apparuerit esse primo vegetatiuam, secundo sensitiuam, & tertio intellectiuam. Cõtra hoc est decretum oĩum medicorum, omnium pħorum, atq; theologorum omnium, qui pro veritate asserunt intellectiuam aĩam fœtui accedere in maribus trigesimo die. In fœmellis vero in 45. horum medium tempus est 37. vel 38. dierũ. Alij dixerunt tunc aĩam accedere, cũ eius opera apparent vel apparere pñt, cui. n. aliquod horum inest, ipsum viuere dicimus. Quo fit vt hoĩs gñо non sit simplex quia cũ hõ generatur, succedunt inuicem q̃ plures generationes, atque corruptiones, siquidem semen à parentibus primo formã seminis habet, deinde formã sanguinis, deinde alias, donec humana gño perficiat̃, sed cũ generatio & corruptio non sint absque abiectione, & additione formæ, ideo forma imperfecta quæ prius aderat, abijcitur, perfecta addit̃, & hoc semper, quousque fœtus vltimam formam accipit, qua rõne fit vt vegetatiua prius in semine recipiatur, quæ in aduẽtu sensitiuæ corrũpitur, deinde recipitur sensitiua, quæ in aduentu, intellectiuæ etiam corrũpit̃. Intellectiua vero vltimo extrinsecus accidens corpori infundit̃: quæ formaliter est, & sensitiua, & vegetatiua. Et non solum in aduentu intellectiuæ priores aĩę corrumpuntur, sed accñа oĩa, quæ illas comitabant̃, quinimmo, & dispõnes omnes. Quorum fundamentum est, quia accña immediate in materia prima nõ insunt, sed in cõposito ipso. Igit̃ sequit̃ ipsa corrumpi forma quã concomitabant̃, corrupta, & sic cum vegetatiua corrumpitur, oĩa accña, quæ illam comitabantur corrumpunt̃, vsque ad primam mãm resolutionem eorum facta. Cũ generatione vero sensitiuæ noua accña fiũt, adueniente aũt intellectiua oĩa priora corrũpuntur, sola materia, quæ est omnium eadem remanente. Sed de temporibus quibus fiant tales animarum generationes, siue accessus, digladiantur pħi. Auer. asserit intellectũ nõ prius nobis copulari q̃ phãtasma speculemur: nõ aũt puer phantasma aliquod speculat̃ nisi eo tpe, quo oẽm fœminã matrem, & omnem virum prẽm appellare enitit̃. quare secundum eũ dicere oportet in vtero gñonẽ hoĩs non fuisse cõpletam, quia solũ in vtero sensitiua & vegetatiua genitæ fuerunt, Auctoritate Auer. hac, quã diximus: aliqui nõ mediocres in pħia viri, de mente pħorum dixerunt intellectiuam non accedere in vtero, sed post ortum, non enim ante eius opera ceperunt apparere. Præterea, dixerunt pħos non cõcedere aliquam formam perfectam esse frustra aliquo tempore, quare si ante ortum intellectiua aĩa fuisset inducta, cũ opere nõ potuit vti, frustra ibi fuisset, & sic cõcedunt post ortum in aduentu intellectiuæ aĩæ sensitiuam corrumpi,

Commen. 17.

Dilu. põis.

lib. de mundo.

Excerptum. 1. põ de ortu intellectiuæ animæ.

Refutatio.

Secũda positio de accessu intellectiuæ.

De tempore aduentus differentia.

corrumpi,& omnia accña,quæ illam in puerperio comitabantur,etiam desinere & noua cũ accessu intellectiuę fieri. *Refutatio.* Contra quam opinionem, licet demonstrationes mathematicæ fieri non possint,tñ est contra illam auctoritas Arist.in libris de animalibus, vbi cõplet generationẽ hominis per accessum intell's in vtero,vt patet eis, qui legũt eius verba,est etiam optima coniectura, nã anima intellectiua est actus corporis physici organici potẽtia viuẽtis. ergo completa organizatione,mox anima actus eius corporis est,cuius organizatio completa est. *Argumentũ* Antiqui etiam, vt narrat Arist.8.die post ortum nomina pueris imponebant,& prius fecissent,vt ait, nisi periculo epilepsiæ, quæ pueros inuadit,ante illud tempus fuissent impediti. Nos aũt hoc seruamus 8.die baptizantes, & nomina imponentes,verũ vbi vitæ periculum immineret præuenimus. Melius agentes, q̃ veteres gentiles.illi enim ideo ante octauum noĩa non imponebant,nec aqua eos mundabãt, quia si moreretur puer,sicut facile contingit propter epilepsiã, quæ eos inuadit,frustra putabant & noĩa esse imposita, & aquæ fusionem esse factam. At nos vbi periculum vitæ iminet,mox fundimus, quia fusione à parentum labe emũdantur pueri,à qua non mundarentur,nisi fusione benedictæ aquæ,cum suis cerimonijs mũdarentur,verum de hoc ad theologos,illud nobis accipiendum est, pueros esse homines antequam speculari ceperint,vt nos & veteres nomina imponentes pueris tenemus. Est igitur dicẽdum intellectiuam aĩam accedere inter.xxx.& xlv. diem semper: quo tẽpore corporis humani formatio omni ex parte cõpleta est,cuius intellectiua aĩa naturalis actus est:atq; entelechia:quare formato aduenit, forma priori cũ suis oĩb' accidentibus corruptis vsque ad primam materiam exclusiue. *Laus Thomæ.* Hoc est diui Thomæ decretum,qui (pace aliorum dixerim) omnibus Arist.interpretibus est præferendus.Verum Gandauensis doctor malignus,& erroneus, euaginato gladio,& quidem bene acuto, contra decretũ istud verissimũ digladiatur.Primo,quia hac põne data, aliqs motus finitus esset sine termino ad quem,pñtiam probat.quia semen continuo alteratur ante formæ inductionem. Vel igitur hæc alteratio in aduentu formæ terminatur ad dispões præcedentes vel ad dispões sequentes formã, vel ad nullum terminum finirentur,nõ ad dispões, quæ adueniunt post formam,q̃a motus,& terminus motus sunt idẽ numero,vt Auer.inquit 3.Physicæ auscultationis, & lib.5. modo illæ corruptæ, & hæ genitæ eædem numero esse nõ possunt:nec motus ille terminari põt ad dispões præce- *Commen.4.* dentes,cũ per Thomam illæ non remaneant. ergo illa al- *Commen.9.* teratio ad nihil terminabitur, & sic motus aliqs erit finitus sine termino ad quem.Præterea.Si præcedẽtes dispositiones corrumpuntur, aut p se,aut p accidẽns corrũpuntur,non corrumpuntur p accidens, quia nihil corrũpitur, nisi vt suapte natura corruptibile est.modo illa accidentia non sunt corruptibilia nisi p se, cum hñt contrarium corruptiuum.non ergo pñt per accidens corrumpi.Quod aũt tunc non corrumpantur p se,declarat̃ quia quod p se corrumpitur à contrario corruptiuo corrũpitur.At forma sequens,& accña quæ illam sequunt̃ non sunt illis cõtraria, cum sint eiusdem speciei. Igitur in aduentu nouæ formæ *Commen.62.* non vr̃,q debeant corrũpi. Præterea.Si corrumpunt̃, aut in instanti,aut in tempore,non in tẽpore, quia nõ in tempore sequente inductionẽ nouæ formæ,cum eo tẽpore nõ sint,nec in tempore pręcedente,cũ antea cõtinuo generabantur.non ergo poterant tunc corrumpi,nec in instanti, cum eo modo res corrũpitur,quo generatur, veluti forma substantialis,quia subito fit,subito corrũpitur. At dispositiones hmõi successiuæ generantur, vt Auer.1.Physi. inquit.Præterea.Si corrumpuntur in instanti, non videntur corrumpi nisi in eo instanti, in quo vltima forma introducitur.at in illo corrumpi non pñt,quia omne corruptũ esse præcedit alterari.modo cõtinuo ante hoc perficiebãtur, & non alterabantur ad corruptionem.Igitur in illo instanti corrumpi non pñt. Præterea. Tunc tales dispositiones frustra fuissent inductæ, quia in aduentu finis propter quẽ fuerunt inductæ,corrumperentur.Præterea.Si in aduentu nouæ formæ desinerent:tunc in illo priori,in quo materia præcederet formam,materia remaneret nuda: & ita indifferens ad oẽs formas,quo cõcesso nullam reciperet, cum nõ magis alterã,q̃ alterã.Præterea. Arist.dixit agẽtiũ actũ esse in propria materia & disposita. ergo præcedentes dispositiones in aduentu alterius formæ non corrũpuntur. Quidam ergo qui tenent vnicam esse aĩam in vno animato,de mente Auer.asserunt duplicia esse accidentia. Terminata quidem quæ certam formam sequunt̃ sub certo termino:quem illa forma sibi limitat,quicũque sit ille. *Positio quorũdam de accidẽtibus tantum.* Et interminata,quæ sunt interminata,aut interminatione materiæ,quia ita sunt cuiuslibet termini capacia, vt materia est capax omnis formæ. & hoc pacto dimẽsiones tres primitus receptæ in materia sunt interminatæ aut sunt interminata interminatione formarum elementorũ, quia sunt in potentia ad omnes terminos eorum elemẽtalium accidẽtium,quos limitat sibi forma misti:cum qua pñt stare formæ elementorũ. Aut interminata interminatione qua forma misti est interminata, quæ põt terminari per oẽm formam vltimo specificam.dicunt ergo q accidentia interminata, quæ sunt interminata materiæ interminatione,remanent vt dimensiones. Similiter remanent accidentia interminata quæ interminatione formarum elementalium interminata sunt,vt sunt primę qualitates,similiter remanẽt: vt dicunt, accidentia interminata interminatione mistionis. Huius rei causa est, quia oĩa hæc sunt cõmunia generato,& corrupto:dimensiones.n.cõmunes sunt ei quod posterius fit,& ei,quod prius corrũpitur,qualitates primę similiter hoc pacto vtrique cões sunt,& qualitates sequẽtes mistionẽ etiam cões sunt vtrique. Est & alia ratio, q̃a subiecta non corrumpuntur.Secundum.n.Auer.& Arist.materia prima.quam consequunt̃ dimẽsiones,remanet,priori & posteriori aĩæ cõmunis.ergo & dimensiones. Secũdum Auer. elementariæ formæ disponentes mãm remanẽt sub priori & posteriori aĩa.ergo primæ qualitates,quæ illas sequuntur,remanẽt sub vtraque forma.Similiter forma mistionis,quæ est vna formarũ elementalium, eadem numero manet cum vtraque aĩa. ergo & accidentia quæ mistionem illam cõsequũtur. Variantur aũt hæc cõmunia accña solum terminis,& sic,vt terminata nõ sunt eadem, quæ sequuntur formam sequentem, & quæ erant cum aĩa præcedente.Sed hæc positio supponit in eodẽ misto aĩato esse plures formas,vt eñtales & formã mistionis,quæ suppositio(licet sit de mente Auer.)tñ est res seorsum digna controuersia. *Qualis hæc expositio.* Propterea sustinendo nunc põnem Thomæ,dico q rõnes Gandauensis,non cogunt.Prima quidẽ nõ cogit,quia nos tenemus q terminus totius præcedentis alterationis est semper generatio posterioris formæ, ad cuius introductionem præcedens illa alteratio disponebat,cum vero dicebat terminum motus, & ipsum motum idẽ esse numero,& specie,dico hoc esse verum,q̃n alteratio terminatur p se proprio,ac intrinseco termino. vtpote q̃n alteratio est intenta ab agente propter ipsam, & non p accidens alterius gr̃a,cum.n.intenditur alterius cã, nõ ꝓprio; sed alieno termino terminat̃, veluti in proposito pręuia alteratio,non pp se, sed propter generationẽ formæ sequentis intenditur,cum gñõ.5.Physi.sit finis alterationis. ergo rectè Expositor sentit,q q̃n motus ordinatur ad aliud, ipsum non termino proprij generis, sed alieni terminat̃. Ex quo sequitur,q iste motus est finitus, licet p nihil sui finiatur. Secunda etiam ratio non cogit, quia dispões p accidens corrumpuntur eius subiecti corruptione, cuius sunt accidentia,erant.n.accña illa bifariam corruptibilia, & p accidens corruptione subiecti,cuius erant, & p se aduentu contrarij corruptiui,quia ergo erãt subiecti corruptione corruptibilia,ideo non corrũpebantur, vt nõ poterant corrumpi.sed quo apta corrũpi erant.Tertia etiam nõ cogit,quia tales præcedentes dispões omnes in instãti corrumpuntur, ita vt primum instans esse formæ sequentis sit primum nõ esse formæ & dispositiorum præcedẽtium.Ex quo sequitur aliquam rem corrumpi,quæ non est p se corruptibilis,vtpote cũ corrumpitur p accidens. Vlterius dicendum est alterationẽ continuo præcedentẽ præparantẽ ad corruptionẽ formæ prioris. nã sicut continuo præparant ad gñonẽ formæ sequentis, sic cõtinuo præparant ad corruptionem

ruptionem præcedentis.quare ante corruptionem vegetatiuæ præcessit alteratio ad illam disponens.In aduentu ergo sensitiuæ vegetatiua desinit cum omnibus suis accidentibus.Præterea,Siquis diceret aliquid posse corrũpi nulla præcedẽte alteratione ad illam disponente,nõ diceret absurdum,quando.s.corrumperet illud per accidens,alterius corruptione,vt in proposito dispões formæ præcedentis corrumpuntur per accñs corruptione eius formæ, cuius erant.Etiam.4.non cogit,qa dispões, quæ præcedunt nõ inductæ erant,vt disponerent ad factũ esse,sed ad fieri,propterea non sunt frustra, si non remanent cũ peruenerũt ad finem debitum.s.ad ipsum fieri. Quinta etiam nõ cogit,nõ enim in aliquo instanti materia nuda & indifferens restabit.quia primum instans esse formæ sequentis est primum instans non esse formæ præcedentis.Vltima nihil est, quia omnis actus in materia disposita fit,nõ quidem dispõne remanente pro facto, sed dispõne, quę inducta fuit pro ipso fieri.hæc pro defensione diui Tho.Hæc de prima dubõne. Ad secundam vero, dicendum ꝙ intellectiua aĩa non est virtualiter sensitiua ac vegetatiua,sed ipsamet quę formaliter est intellectiua,est formaliter sensitiua,& formaliter vegetatiua,dicitur aũt potentia continere illas quatenus põt esse principium omnium eorum operũ, quorum illæ sunt. Ad tertiam concedo hoĩem per eadẽ formã esse hominem,aĩal,& viuens,non tñ oportet omne illud,qđ inest homini,quo hõ est,illi insit,quo aĩal est, ꝑ eãdem enim formam lignum est bicubitum,& q̃tum, & tñ non quicquid ligno competit quo est bicubitum,ei cõpetit quo quãtũ est. ligno.n.per rõnem bicubiti cõpetit esse mihi æquale,quod nõ cõpetit ꝑ rationem quãti,quia tunc vbicũque esset ratio quãti esset æqualitas mihi.Præterea.Niphus eadẽ forma album & quale: non tñ oportet quicquid sibi cõpetit rõne qua album,sibi competat rõne, qua quale:rõne enim qua album cõpetit esse Catoni similem,quod non sibi cõpetit rõne qua quale.Dico ergo ꝙ eadẽ forma est intellectiua,sensitiua,& vegetatiua,non tñ oportet quicq̃d competit homini ꝑ intellectiuam, & cõpetat ꝑ sensitiuam vel vegetatiuã,quia licet eadẽ aĩa sit,ratio tñ sensitiuæ communior est q̃ rõ intellectiuæ. Ad quartam dicendum ꝙ ꝑ eãdem formam non pñt nobis cõtrarij actus inesse sub eadẽ ratione,& per eãdem virtutem.Modo intellectiua quo intellectiua est,quoñe vtitur rõne nos euitamus voluptatẽ. Quo vero sensitiua est quoque vtitur sensu, & appetitu sequẽte sensum,appetimus voluptatem. quare ex hac actuũ diuersitate non sequitur realis distinctio aĩarum. Ad quintam dicendum, ꝙ sensibiles spẽs sunt in aĩa intellectiua, sed quo dependent inesse. & cõseruari à potẽtijs & sensorijs,quæ sunt corruptibilia, & sic non æternæ licet intellectiua aĩa sit æterna. Ad sextam dicendum ꝙ in hoĩe saltẽ aĩa sensitiua, & vegetatiua sunt indiuisibiles, sed quales sint in aĩalibus & plantis, superius dictum est. Ad septimam dicendum,ꝙ homo generat vegetatiuam, & sensitiuam,quæ tñ in aduentu intellectiuæ desinunt: dicit̃ tamen generans hoĩem,nõ quia ponat formã in materia, cũ intellectiua extrinsecus accedat, sed quia inducit in materia dispositionẽ, sine qua aĩa intellectiua nõ posset induci in materia.Propter hoc argumentum nonnulli posuerũt formã corporeitatis, quæ aduenit in materia humana post inductionem formarum elementalium,& hanc dicũt inducere parentes,pro generatione hominis, & ꝑ hanc dicitur homo corrumpi. Hanc ponit Henricus Gandauensis, simul in eodẽ instanti recipi in materia, in quo intellectiua anima recipitur.Et licet de hac materia alias diligentius dicetur,tamen quãtum ad propositum spectat debes scire ꝙ Henricus in hoĩe tantum ponit duas formas in eodem instanti simul inductas.s.intellectiuam aĩam creatã à Deo,& corporeitatem inductam ab agente naturali. Mouet autẽ ex eo quia diuersorum agentium,quæ agunt diuersis mutationibus impossibile est terminum esse vnũ, & eũdem numero. At homo in generatione hoĩs agit propria mutatione, & Deus in creãdo aĩam,agit alia,ergo alia atq; alia est forma qua terminat hincinde.Per hanc ergo saluãt generationem hominis & corruptionem. Sed hæc qõ reqrit longam disputationem. Tñ secundum veritatem oportet dicere ꝙ hæc corporeitas nihil sit,vt alias ostẽdetur, & dato ꝙ aliquid esset,tunc non saluaret generationẽ hominis in eo ꝙ homo est, sed in eo ꝙ corpus qa hõ vt homo non fit nisi propter aĩam,qua homo est homo.modo hæc aĩa fit à Deo,& sic si fit homo à parẽtibus,solum fit quatenus est corpus,& sic in eo ꝙ homo nec esset generabilis,nec corruptibilis. Sicut ergo ipsi dicunt hoĩem fieri,quia inducitur corporeitas, ita possumus dicere nos ꝙ homo fit non per hoc,ꝙ eius forma fit à parentibus, sed per hic ꝙ fit in materia,similiter corrumpitur per hoc ꝙ eius forma desinit esse in materia. Et cum dicis, quid fit in generatione hoĩs à parentibus,dico ꝙ fit intellectiua aĩa in materia,& sic homo generatur simpl'r,non ꝙ simpl'r eius forma generetur,sed quia,fit in materia,& simili rõne corrũpitur. Ex quo sequit̃ aliquid simpliciter generari vel corrũpi, cuius nulla pars essentialis generatur,vel corrumpit̃,vtpote nec materia,nec forma,sed solum simpl'r fit,quia eius,substantialis forma fit in materia,& simpl'r corrumpitur,quia substantialis eius forma desinit materiam informare, verum de his in 3.lib. Ad octauam eodẽ modo de nutritione dicatur,nutritur.n.homo non qa forma de nouo fiat, vel materia,vel accidens, sed quia eius forma de nouo fit in pluri,& noua materia. Ad nonam dicendum est, ꝙ ille ordo est rõnis. in homine.n.cum aĩa intellectiua fit in materia, prius vnitur illi,vt est forma corporis.2.vt est vegetatiua 3.vt est sensitiua.vltimo est intellectiua, tñ vna est forma, quæ in eodem instanti vnitur vt est corporalis, & vegetatiua,& sensitiua, & intellectiua. Ad.10.patet sol. Ad.11. dicendum, ꝙ accña quædam sunt subordinata, vt vegetare,& sentire,& intelligere,quædam sunt oĩno aduersa, disperata,& inter se omnino abiuncta. Prima accña proficiscuntur ab eadem forma sub diuersis rõnibus.Secunda vero arguũt diuersas formas,vt sunt motus cœlestes, q cum non sint subordinati,arguunt cœlorum aĩas diuersas. His dilucidatis,ad principales rões. Ad primam patuit solo, & ad secundam similiter,quia sensitiua, quæ est anima humana,extrinsecus accedit. at sensitiua & vegetatiua: quæ vt dispositiones in fieri inducebantur,intrinsecus accedebant.Tertia etiam soluta est: est enim sensitiua & vegetatiua in homine substantia,quę est aĩa intellectiua,licet intellectiua sit virtualiter, & eminentur oẽs, vt dictum est. Quarta soluta est,quia sensitiua & vegetatiua in hoĩe substantia sunt, dicitur tñ intellectiua virtualiter & eminenter illæ non quæ sunt in hoĩe,sed quæ sunt in brutis, vt dictum est. Ad quintam cõcedo, ꝙ homo & brutum in animali conueniunt ꝑ sensitiuam quæ est substãtia: non tamẽ sensitiua in bruto non est intellectiua. ergo nec in homine.nã homo & brutum conueniunt in aĩali per animalitatem,& animalitas in bruto non est humanitas,at in homine idem est. Ad sextam dico, in ossibus & carne esse oẽs, tñ intellectiua exercet opera vitę,in ossibus in carne opera sensitiuæ: nullibi exercet opera intellectiuæ. Et hoc ꝑꝑ differentiam dispositionum. Hæc de quæstione.

Necesse est autem eum qui de hisce considerationem facturus est, quid nam sit vnumquodque ipsorũ accipere, denique quærere perscrutarique de hisce quæ sequuntur ac comitantur. Quod si dicere oporteat quid vnũquodque ipsorum sit: vt quid sit intellectiuum, vel sensitiuum, vel nutritiuum: antea dicendum est quid nam sit intelligere, quid sentire. nam operationes actionesue potentijs viribusque priores sunt ratione. Quod si ita sit, atque prius etiam obiecta quam ista contemplari oporteat: primum profecto de illis propter eandem causam, vt de alimento, de sensibili & de intelligibili determinare oportet. ARGYR.

Tex.cõm.33 Necessarium autem est debentem de his perscrutationem facere,accipere vnumquodque eorũ quid est, postea sic de his quæ consequuntur. Si aũt oportet dicere quid vnumquodque ipsorum sit, vt quid intellectiuum aut sensitiuum, aut vegetatiuũ, prius adhuc dicendum est quid sit intelligere, & quid sentire, priores enim

quol.3. q.15.

enim potentijs actus, & operationes secúdum rônem sunt. Sinautem sic est, his adhuc priora opposita oportet considerare. Quare de illis primum oportebit determinare propter eandem causam, vt de alimento, & sensibili, & intelligibili.

COLLEC. Tex.côm.33.

Sicut in primo inquit Auer. cognitio alicuius generis scibilis nô côpletur, nisi propter duo, propter.s.cognitionem diffinitionis, & accidétium propriorum illi, vt etiam in posterioribus dictum est. cû ergo essentiam exquisiuit, nunc transit ad accña, & inde iterum ad essentiam, ad hoc, vt doctrina sit apertior. Et proponit intentionem, & câm eius inquit §aût§ pro sed. debentem pscrutationé.s.scientificam facere de his.s.diffinitione propria, & cômuni aiæ. necessarium est accipere vnumquodque eorû quid est, sup. sicut fecimus. postea inuestigare de his.i.potentijs, quas, enumerauerat, & alijs accidentibus eis. si aût oportet dicere quid vnumquodque ipsorum, vt quid intellectiuum, & sensitiuum, aut vegetatiuum, prius adhuc dicendum quid sit intelligere, & quid sentire §enim§ pro quia actus, & operationes priores sunt secundum rônem.i.cognitioné potentijs. si aût sic sup. eadé rône opposita.i.obiecta his priora oportet considerare, de illis vtique.i.ergo primû oportebit determinare propter eandem câm, vt de aliméto, & sensibili, & intelligibili.i.obiectis eorum.

Commen. 33.

Cvm declarauit. Proponit intentionem. & patet. §Et oportet illum.} Exequitur, & tria facit. Primo proponit intentionem totius capituli, vt Arist. facit in textu. secúda ibi. §Et cum declarauit.§ Apponit viam quã vult tenere, tertia ibi. §Et cum narrauit.§ Ostédit à quo primo erit inchoandum simplr & ante oia alia, & oia hec patent in fine cômenti, inquit aût §& vocauit ea opposita} passiuum.n. & actiuum videntur esse quodam modo opposita. Et tunc adde, sed potentiæ, & obiecta sunt tãquam passiuû & actiuum. potentia.n.in principio est dissimilis, in fine similis, & declarabitur, quare merito opposita sunt obiecta, & potentiæ.

Dubitatio.

Ambigunt quidam quod est natura notius semper debet esse nobis notum, cum noster modus cognoscédi côformetur naturæ. actus est naturæ ignotior. ergo &c. Respondit Them.d. Neq; moueri debemus, ꝙ nature quidem æstimatione actus posteriores esse potentijs videant cum via & rõ cognoscendi, alia nobis, alia naturæ conueniat. Sed obijcies, qm actus natura est notior cum sit prior natura potentia & tempore. Potest dici ꝙ aliquod notum natura dupliciter est. vno modo vt cã & principium, alio modo vt finis, & complementum 2. modo actus est in eodem prius notus, & natura primo modo potentia. Obiecta ergo priora nobis sunt post hæc actus, post hos potentiæ, & vltimo essentia animæ, vt dicetur.

COMMENTARIVM.

Proposvit se velle dicere de vegetatiuo, sensitiuo, & intellectiuo, quæ sunt potentiæ modo vno, & animæ alio modo, vt dictum est. Nunc vero statuit ordiné. & primo statuit ordinem procedendi inter hæc, & sua accña, asserens se velle prius pertractare vnumquodque illorû qd sit, vt vegetatiuû quid sit, sensitiuum quid sit, & intellectiuum quid sit, postea de his accidentibus, quæ vnûquodque illorum consequuntur. deinde ordinem procedendi inter hæc & suas operationes, & dicit ꝙ in pertractãdo de vnoquoque horum quid sit, videlicet, in pertractando quid vegetatiuum sit quid sensitiuum & quid intellectiuum, prius adhuc dicendum est quid sit intelligere, & quid sentire, & quid vegetare, qm actus, & operationes priores sunt secúdum rônem potentijs, quarum sunt actus. Tertio dat ordinem procedendi inter actus & obiecta, & dicit, ꝙ qa procedendum est à prioribus ꝟm rônem: & priora ꝟm rõnem sunt obiecta actibus, quorû sunt obiecta, ergo de illis primum oportet determinare propter eandem câm, vt de alimento, quod est vegetatiui obiectum, & de sensibili, qd est obiectum sensitiui, & de intelligibili, quod est obiectû intellectiui.

Tres ordines.

Ex quibus patent ordines tres. Primus est potentiarum ad sua accidentia, quæ potentias illas côsequuntur. Secundus est actuum siue operationum ad suas potentias, quarum sunt operationes.

Verborû consideratio.

Tertius est obiectorum ad actus quorum sunt obiecta. Quo vero ad verba attinet per §vnumquodque quid est§ intelligit vnaquãque potentiam enumeratarum, quę potentia pot esse vno modo virtus. alio modo aĩa, vt dictum est. Sunt istæ tres: quæ pñt esse aiæ, vegetatiuum, sensitiuum, & intellectiuû. Duæ vero non pñt esse animæ appetitiuum, & motiuum, de qbus duobus in 3. dicet. de vegetatiuo & sensitiuo secundû ordinem verba faciet in hoc 2. de intellectiuo vero in 3. Verbum vero {perscrutationem§ græce est λόγον, logon, antiquus interpres exposuit logon.i perscrutationé. Simpl. exponit scientificam considerationé, & intelligit p scientificam côsiderationem, qua primo intelligimus definitionem de vnoquoque istorum. deinde p talem definitionem eam, quæ per se vnicuique illorum inest. ergo p perscrutationem Simpl. intelligit doctrinam demonstratiuam, in qua proceditur ad definitionem subiecti ad accidétia propria illi subiecto. Verbum aût §habitis} græce est ἐχομένων, echomenon, latine habitis, vel consequentibus, vel côcomitantibus, & per echomena Simplicius intelligit quæ consequuntur, definita, velut alijs existentia: ergo intelligit accidentia quæ consequuntur vnumquodque horum. Them. vero per echomena intellexit proxima, & exponés quid per proxima intelligat, inquit, proxima & attinentia vocamus ea quæ suæ cuique potestati per se insunt, & sic Simpl. & Them. per echomena intelligunt accidétia, quæ vnicuique horum insunt. & hoc seruabit Arist. nã assignata vnaquaque potentiarum quid sit, assignat aliquas proprietates de vnaquaque illarum, vt verbi cã, de visu, ꝙ proprium sit visui sentire à remotis, magis q̃ aliquis sensus, & suscipere spés magis intentionales, q̃ aliquis sensus, de intellectu ꝙ sit abstractus, & sic facit in omnibus. ergo p habita intelligit Arist. accidentia quæ vnicuique harû potentiarum insunt. Expositores etiam non ab rône inter echomena, siue habita enumerant organa. nã Arist. agit nô solû de accidentibus harum potentiarum, sed etiam de organis. Patet ergo primus ordo qui est doctrinæ demonstratiuæ ꝟm Simplicium, non tamé est alienum Arist. intelligere hunc ordiné in doctrina definitiua, quo definitio subiecti est causalis definitio omnium accidentium illius, & tûc non erit æquiuocatio in verbo, logos. Cum vero dicit. §priores enim potentijs actus, & operationes ꝟm rõnem sunt, §per rõnem intelligit definitioné, vt Expositor. d. Est enim verbum, rõnem, græcè, λόγον, logon, modo logos & rõnem, & orationem, & côplura alia significat. Causa aût, quia secundum rõné definitiuã actus & operationes sunt priores potentijs, quia potentia quo potentia est, importat habitudinem ad actum, cum sit principium agendi vel patiendi. Et tunc iuxta hanc expositionem, ordo potétiarum ad actus vel ordo actuum ad potentias, est ordo doctrinæ definitiuæ. Sed dices tu Arist. in pauco spatio æquiuocasse, de isto noie logos, quia primo accepit logon pro doctrina demonstratiua, hic auté pro doctrina definitiua. Potest dici ꝙ vtraque doctrina côuenit in rõne doctrinæ, & sic noie generis pñt dici doctrinæ, siue logos: vel dicat, vt dictum est, ꝙ non æquiuocat, qa hic, & ibi idem intelligit, quia hic intelligit p rõnem, definitionem qua formalr definitur potétia p actum, ibi p rõnem, etiam definitioné, qua causaliter definiuntur accidentia p definitionem subiecti. Hanc exponé sentit Alex. qui asserit actus esse priores potentijs, quia ponuntur in rõne illarû. Them. vero p rõnem, siue logon intelligit cognitionem quãtitatis virtutis, asserit.n. ex actionibus nos cognoscere q̃tæ & quales sint virtutes, scimus.n. quãta sit potentia portatiua, ex ipsa delatione si fuerit magna vel parua, mensuratur enim virtus per extremum & finem, hoc est p maximû, in quod pôt. Mihi aût placet magis prima expositio, quia Arist. hic non docet ex actibus quãtitates & qualitates potentiarû, sed definitiones earum. Cû vero dicit. §His vero priora sunt opposita§ verbum opposita græce est ἀντικείμενα, anticimena, possumus aût per opposita intelligere obiecta. obiecta enim opposita sunt, quia virtus est agés vel patiens, obiectum vero contra agens si virtus patiens fuerit, vel patiens, si virtus agens. ergo obiecta anticimena, hoc est opposita dici possunt. Est aût tertius ordo actuum cû obiectis.

ctis.nam obiecta sunt rône definitiua priora actibus,ac potentijs,vt exponit Alex.& Thomas.Obiecta enim potentiarum passiuarum cõparantur ad illas,vt actiua, potẽtiarum vero passiuarum,vt fines,& passiua, modo vtroq; modo obiectum formaliter sumptũ ponit in definitione potentiæ,atque eius actus,dico formalr sumptum, quia non calor ponitur in definitione visus,sed visibile. Them.vero obiecta esse priora potentijs intelligit, quo ad distinctionem,quia potẽtia per obiecta distinguũtur.Et licet vtroq; modo obiecta priora sint potentijs, tñ hic intelligit secundum definitionem ea esse priora.Sed quæres, quo ordine procedit intellectus ad cognitionem sui? Dicendum ꝙ primo cognoscendo obiectum,deinde actum reflexe, demum spẽm obiecti,qua reflexe intelligit se,vt tertio huius dicetur.Huius cã est, quia non est in actu, intells diuinus econtra primo se intelligit,deinde alia,quia est in actu.

ARGYR. *Quare de alimento generationeúe, primo dicendum esse videtur. Nutritiua nãque anima, & cæteris inest, et prima est, & maxime communis animæ vis & potentia, qua cuncta viuentia viuunt. Cuius sunt operationes officiaúe, generare, nutrimentoque vti. hæc enim operatio maxime omnium operationum viuentibus est naturalis, viuẽtibus inquam hisce, quæ sunt perfecta non membris capta, quæque non sine semine oriuntur, vnumquodque inquam aliud sibi simile procreare, animal quidem aĩal, plantam autem plantam, vt sint semper hoc pacto, cõditionemque subeãt quoad possunt diuinam. id enim ipsum appetũt vniuersa. gratiáque ipsius omnia agunt quæcũque secundum naturam agunt.*

Tex.cõm.34. Quare primo de alimento, & de generatione dicendum est. Vegetatiua enim anima & alijs inest, & prima, & maxime communis animæ potentia est, secundum quam inest viuere omnibus.Cuius sunt opera generare & alimento vti. Naturalissimum enim operum viuentibus est quæcũque perfecta, & non orbata, aut generationem spontaneam habent, facere alterũ, quale ipsum,animal quidem animal, plantam autem plantam.Quatenus ipso semper, & diuino esse participant, ſm quod pñt.Omnia enim illud appetunt, illiusque cã agunt oĩa, quæcũque agunt secundum naturam.

COLLEC. Tex. cõmẽ 34. Cum proposuit intẽtionem exequitur, & ordinat se.d. Quare primo de alimento, & generatione dicendum est: tãquã de obiectis primæ aĩæ. Vegetatiua.n.{reddit cãm,& vr,ꝙ duas intendat cãs, vbi debes scire ꝙ duplici prioritate vegetatiua prior est, ſm apparentiam.s.primo in viuo opus eius apparet,& secundum esse. Est.n.omnibus alijs cõmunior,& vniuersalior,& ista duplici prioritate stante, ab ea erit exordiri.Inqt ergo vegetatiua.n.aĩa & alijs inest prima sup.q̃tum ad apparentiam, & maxime cõmunis potentia animæ est,quãtum ad esse,cuius rõnem quasi reddit .d.secundum quã viuere inest omnibus. propter hæc duo prior nobis erit. Cuius sunt.} Cum exordium accepit à vegetatiua,opera eius distinguens,inquit cuius sunt,opera generare.i.propagare,& alimẽto vti.& ait Simpl. in vti alimento compræhendit auctionẽ,& cremẽtum.ideo duo enumerauit.in secundo iterum cõpræhendens duo alia.Verum naturalissimum.}si Simplicium, & Them. sequimur, dicimus ꝙ oppositis tribus vitæ operibus, quod horũ viuo existit naturalius,ostendit.Et tunc litera legat, cum ly verum, sic,verum naturalissimum operum viuentibus est quæcũque perfecta,& non orbata, aut generationẽ spontaneam habeant,facere alterũ,quale ipsum & dixit{quale}qm̃ intelligitur secundum formam, & non secundũ accidentia materiæ, cuius exemplum ponit.d.Animal qdem animal,plantam aũt plantam. Et huiusmodi reddit cãm ex fine.d.quatenus participent ipso semper & diuino & immortali esse secundum ꝙ possunt.s.secundum speciem,oĩa enim id appetunt,omniaque agunt,quæcũque agunt secũdum naturam,illius causa.

Commen. 34. CVM declarauit.Primo recapitulat & patet,ibi 2.{Incepit narrare.}proponit intentionem, & quæ dicit similiter perspicua sunt.Et cum declaratum.}Inquit modo, & cum declaratum est ꝙ primo oportet cõsiderare de actionibus,& de passiuis.i.obiectis,quæ passiua dicunt in principio ante virtutes, necesse est vt primo loquamur inter omnes istas actiones de cibo,& de generatione, quæ sunt passiuum animæ,& actio, cibus.n.patitur in primo propagatio est actio,reddit aũt causam, & inquit, & est necesse vt primo loquamur de aĩa nutritiua, quia est prior natura liter alijs rebus, per quas aliquid dicitur viuum.i.quia est prior generatione,& ortu alijs,& p ꝯñs nobis proprior,& quia est magis vniuersalis inter alias virtutes animæ & replicat rõnem.d.& innuit, & propter prioritatem.s.naturæ & generationis,& eius vl̃itatem, oportet præponi in cõsideratione.vl̃e.n.notius est apud nos q̃ proprium. Et cũ.} inquit,& cum declarauit hoc,incepit numerare actiones attributas illi.cuius cãm dat.d.cum ante debemus scire esse,q̃ quid est esse,& reliquum patet. {Et dicimus.} Debes scire ꝙ vbi litera Simplicij hẽt {verũ naturalissimũ &c.} Translatio Auerrois habet {Actio enim.} vbi illa particula {enim} reddit cãm.est ergo sensus secũdũ Auerroim, ꝙ tria sunt opera vegetabilis scilicet,nutrire, augmẽtare, & generare,& quia generare non vr̃ apte esse opus illius, ideo reddit Arist.cãm, & dedit illa intelligere p ly {enĩ.} potest ergo syll̃s componi sic, omnis actio naturalissima alicui,est actio illius,tunc Auerrois accipit minorem,primo tamen cõclusionẽ.d.Et dicimus, ꝙ generare est actio illius virtutis.& accipit minorem.d.Qm̃ actio, quæ maxime conuenit naturæ eius:quod dicitur viuum per hãc virtutem,est,sibi simile in specie generare. Et dat cõclones requisitas ad propagationem.d.Et hoc fit tribus cõditionibus.i.& ad propagationem tria requiruntur, quorũ vnũ est,vt pertingat tempus in quo habet hanc virtutem, cum non sit in esse omni tempore. vult dicere tempore virilitatis. Secunda est,cum hoc nõ habeat occasionẽ.i.aliquẽ defectum.Ista enim impedit hanc actionẽ, licet pertingat tempus in quo habet hãc virtutẽ vt proueniat ab illo hæc actio. Tertia vt id viuum,nõ sit in eis quæ fiant casu sed p se,quod dicit pp aĩalia genita sponte, vt vespæ, & mures, quæ quidem forte generant, sed non sibi similia in spẽ vt Arist.ait in primo de generatione animalium.Quãdo igitur in viuo fuerint congregata hæc tria,tunc id viuum generabit sibi simile. Quærit Simplicius, si sunt aliqua indiuidua alicuius speciei non generantia,ergo dabit aliquod frustra. Respondet hoc non esse inconueniens secundum indiuiduum,sed bene secundum spẽm. Q. enim tota spẽs sterilis sit,inconueniens est. Sed econtra de mulo, mulina enim spẽs non generat tota imo(vt Arist. ait in secũdo de generatione animalium) habet enim oĩa instrumenta generationis,& genitus est ex propagatione, & tñ non generat. Dicit,ꝙ est quasi casu genitus,nõ tñ frustra est. qm̃ sibi simile in specie subalterna generat, vt Auer. dicit 7. Meta.& 12.Meta. Et ista virtus.} dat necessitatem illius virtutis ex fine,& inquit ista virtus existit in viuo,vt generabile & corruptibile cõmunicent cum sempiterno secundum suum posse.Solicitudo.n.diuina.i.Deus, cum non potuerit facere ipsum permanere secundum indiuiduum,misserta est in dando virtutem, qua põt permanere in specie, & inquit,ꝙ habere hanc virtutem est melius sine dubio. Quod aũt omnia gratia perpetui esse moueanĩ testatur,& patet. In isto commento & textu plures occurrũt qões, quarum prima est de numero, & ordine potentiarum animæ nutritiuæ.Ambigunt enim quot sint, & qualis earũ ordo existit.Ad quod Auicenna respondere videtur in 6.naturalium eas esse vij.s.generatiuam,augmentatiuam,nutritiuã,attractiuam,digestiuam,retentiuam, & expulsiuam. Alij diminutiuam,addunt. In oppositum est Arist. Them. & Simplicius,& Auer.qui tantum tres enumerant.s.nutritiuam,augmentatiuam,& generatiuam. Dicendum ergo tres esse virtutes animæ ad alteras inuicem non reducibiles,licet sint plures reductiue,quod sic Albertus in lib. de homine declarat.omnis.n.virtus vegetabilis vel est ad substantiam: quæ est forma,vel ad substantiam quæ est materia,vel ad robur vtriusque.si primo modo,sic est generatiua.

Cap 4 Dubitatio.

Commen. 18. Commen. 13.

Quæstiones.

ua:si secundo modo,sic est nutritiua.si tertio modo, sic est augmentatiua. & quia non pñt esse ad plura, inde tñ tres esse debent. Quod aũt dicebatur in oppositum sol. patet. Auic.enim enumerauit deseruientes,& principales, vt Albertus inquit. Ipsa enim nutritiua vna est,quæ diuersa sortitur nomina prout diuersis vtitur instrumentis. Si enim sicco vtitur, sic retentiua dicetur,si vero frigido,sic attractiua dicetur,si calido,sic digestiua,si vero humido, sic expulsiua,vna ergo virtus,pluribus instrumentis vtés,patet, q diuersis nominibus dicetur vt Alber. inquit, oẽs ergo ad ipsam reducuntur, de diminutiua vero patet ipsam non esse operatiuam,sed corruptiuam,& ideo ad alias reducetur.

2. quæstio. Secundo ambigũt de ordine. Ad quod põt dici,q vel ordo earum sumitur ſm perfectionem,vel secundum officium & ministerium. Si secundum opus, & officium, vel pñt ordinari ſm indiuiduum,vel ſm spẽm,si respectu indiuidui,prima virtutum quæ indiuiduo cõmunicatur, est generatiua,quæ sequitur formam,secunda est nutritiua, quæ sequitur materiam,tertia augmentatiua, quæ sequitur robur,& q̃titatem vtriusque. Si respectu speciei,tunc vltima erit generatiua, qm primo erit nutritiua,ministrans materiam: secundo augmentatiua, ministrans formæ & materiæ robur,& vltimo generatiua, quæ ministrat semen post illas. Si ordinatur ſm perfectionem, sic quidam volunt generatiuam esse primam,cum formã respiciat, post nutritiuam,cum respiciat materiam,& vltimo augmentatiuã, cũ respiciat vtrique accidens. Sed isti aberrant.qm virtus nobilitatur à fine,vt dicet in suo loco. finis nutritiuæ est cõseruare indiuiduum.generatiuæ spẽm,augmẽtatiuæ est finis robur.modo vt Auer.inq̃t 2.Perigeneseos. Indiuiduũ

Commen.59. est multo perfectius specie. Ideo dicendum q prima dignitate est nutritiua.secunda generatiua, vltimo augmentatiua. Quod dicitur in contrarium nempe generatiuã respicere formam & nutritiuam mãm, dicendum q si p materiam intelligunt puram potentiam ad formas, bene dicerent,modo hoc falsum est,sed p materiam intelligũt indiuiduum, quod dicit materiam (vt dicitur in lib. de cœlo & mundo) respectu speciei.modo,vt dixi,indiuiduũ nobilius est specie. Tertio ambigunt vtrum vnũquodq; appetat se permanere ſm indiuiduum. Et vr̃ q sic.natura.n.tam vl̃is quã indiuidua semper intelligit melius, modo melius est esse semper ſm indiuiduum,quã non esse secũdum indiuiduum,vt patet cuilibet.ergo id natura indiuidui fas est vt appetat. Dicendum q natura de possibilibus semp intendit,& appetit quod melius,ostendo modo indiuiduum semp esse,esse rem impoſſem duobus modis, primo ex parte naturæ particularis, secundo ex parte naturæ vl̃is. Ex parte naturæ particularis constat. Indiuiduum enim cũ ex materia,& forma constet,& omne constans ex his impoſſe est perpetuari, inde sequitur indiuiduũ perpetuari,esse secundum eius nãm impoſſe. Secundo ex ordine vniuersi, sicut enim Arist.ait in lib.de cœlo,& mũdo,mũdũ esse pfectum testantur oẽs, ipsumque esse pulchrum & Plato cũ Arist.concors est.pulchritudo aũt in difformitate cõsistit. ergo non oportet omnia esse æterna,tunc.n.mũdi pulchritudo,& illius perfectio amoueret. quare quædam semper esse,& quædam semper non esse, & quædam quãdoq; esse, & quãdoq; non esse, Arist.in lib.de cœlo & mundo cõcludit.huiusmodi quæ quãdoque non sunt,& q̃nque sunt,indiuidua erunt,ea ergo esse semper, ex ordine vniuersi remanentia,manifestum est esse impoſſe. quod igitur indiuidua impoſſe sit remanere his constat, & cũ desiderium naturæ non sit ad impoſſe, patet indiuiduum nõ appetere semper esse,quod & experientia Linconiensis in libro de reflexione radiorum testatur. ait enim esse quosdã montes vbi radij solis ita bene temperantur,q hoĩes viuunt tanto tẽpore q fastiditi in fluuium se eijciunt, quod si fabulosum nõ est,hoc non est,nisi quia cognoscant vitæ ęternæ impossibilitatem,& inde coguntur ad ire illum modum moriendi.

Quarta. Ambigunt & 4.propter quid vnumquodque deo vicinari appetit,& ad hoc pp duo respondemus, primo propter esse.2.propter bene esse.sunt.n.duo cõditionis extrema nõ esse.s.& esse. esse quidem totum in deo p essentiam continetur: & in rebus p participationem, queadmodum esse album p essentiam in albedine, in pariete p participationem consistit. Prima ergo rõ est,qm vnumquodque appetit esse quatenus põt,& quia appetere esse, est appetere participationem entis, quod est Deus p essentiam, & res non participat esse Dei,nisi sibi vicinetur, inde concluditur prima hac rõne,vnũquodq; vicinari Deo appetere. Secundo propter bene esse, vnumquodque.n.eo bene & pfecte existit,quo bene summo appropinquat.quare si vnumquodq; appetit bene eẽ, p̃nter & ipsi Deo appropinquare desiderabit.

Quinta. Quinto dubitat quid p diuinam solicitudinẽ peripatetici intelligant. Respondent quidam illã esse pui dentiam Dei: in qua (quemadmodum Pla.ait) oẽs formæ sunt perscriptæ rerum fiendarum sicut figura in sigillo. Et hæc est rei veritas,tñ dubia est ſm peripateticos. nondum enim est expositum à peripateticis,an prima cã particularia proprijs conditionibus curet. Ideo alij ordinem vniuersi,quæ natura est vl̃is, solicitudinem diuinam appellarunt,quæ ideo diuina solicitudo dicitur qm ordo sensibilis ex ordine intelligibili pendet. Auicenna aũt solicitudinem diuinam,appellat imaginationem intelligentię colcodeæ, quæ cõparatur his inferioribus queadmodum anima comparatur corpori aĩalis qm sicut aĩa per formã quã ex appetibili concepit,imaginatur motum, & mẽbra obediunt, sic imaginationi colcodeæ natura tota obedit, & hanc rectam imaginationẽ prouidentiam appellauit Auicenna, & de hoc perquire in penultima disputatione de structio destructionum.

COMMENTARIVM.

PRAEMISSIS ordinibus, quos in pertractione pposita seruaturus est,nunc prosequitur, & in prosequẽdo, primo proponit esse agẽdum de nutritiua aĩa quo ad eius actus,ac obiecta. Ordinis causas in collectaneis diximus Arist.assignare duas,quatenus vegetatiua dupl'r prior vr̃, & apparentia & existentia. Apparentia q̃dẽ quo eius opera prius nobis inesse videntur. Existẽtia vero, quo ipsa est cæteris vniuersalior. Auer.vero assignat duas cãs,q nutritiua est cæteris prior,& natura,& vr̃. At mihi vr̃ in verbis Arist.esse tres cãs,cur de nutritiua sit prius agẽdum. Prima est,quia nutritiua est cæteris prior prioritate naturæ. nam(vt in prædicamentis dictũ est,)prius nã est,quod esse põt sine alio,& aliud nõ sine ipso, at nutritiua sine alijs esse potest in plantis,aliæ aĩæ nõ sine ea,nec in aĩalibus, nec in hoĩbus. Secunda cã est, q̃a vegetatiua est cæteris prior prioritate originis. Embryon enim prius vegetariam vitam,postea sensualem,& tertio intellectualẽ viuit. Tertia causa est,quia vegetatiuã est prior prioritate vl̃itatis. Est enim maxime cõmunis, cum ab ea sumat aĩatum corpus, quod est animali,& hoĩe vniuersalius. His tribus de causis vr̃ de ipsa prius esse agẽdum. Primo ergo præmittit intentionẽ,illam quasi ex dictis deducens, & inquit. Quare primo de alimento & generatione dicendum est. Diuus Expositor p alimentum intelligit cibum, siue obiectũ nutritiuæ potentiæ, per generationẽ intelligit actiones eius oẽs, accepit.n.vnam pro omnibus breuiatis cã. Hanc expositionem dat Auer. Alij per alimentum intelligunt alimoniam quæ est ipsa operatio, siue ipsa nutritio, nã verbum τροφῆς,trophes est,tum cibus,tum nutritio,siue educatio. Signum aũt est,quia Arist. in prosequendo de actibus primo exequitur. Sed dices Aristot.dixit esse prius de obiectis agendum,nunc proponit de actibus prius. Innuit sol. Auer.obiecta esse priora actibus quo ad rõnẽ definitiuam,vt dixit Alex.nõ aũt quo ad q̃nẽ an sint, cũ antea vt Auer.inquit debemus scire esse q̃ quid est. Melius arbitror q Arist.agit de his primo præmittendo quædã tanquã necessaria ad tractatũ de obiectis,& actibus. Vnde hæc quæ dicit non sunt de principali intentione, principalis enim intentio est agere de obiectis,& actibus huius aĩæ: & primo de obiectis,verum antequã de illis prosequitur, facit suppõnes more geometriæ de actibus potentiæ,vt videbitur:& sic nõ peruertit ordinem. Præmittit ergo intentionem,s.q vult agere de actibus supponendo quædam de illis anteq̃ veniat ad rẽ. Quod vero de actibus,& de potentia,& de obiectis vegetatiuæ sit agendum prius q̃ de sensitiuo,& de cæteris,probat,vt dixi tribus rõnibus,& inquit.

Vegetatiua

Vegetatiua enim anima & alijs inest.s.viuentibus, quibus cæteræ insunt,& cæteræ non omnibus, quibus vegetatiua inest,ergo vegetatiua prior est alijs natura.Hæc est prima ratio,ꝙ de ipsa sit primo agendum, secundam rōnē ponit cum dicit, & prima quasi secunda rōne ab ipsa vegetatiua est prius agendum,quia prima est cæterarum ortu.s.& origine.Tertiam ponit cū dicit. Et maxime cōmunis animæ potentia est,ſm quā inest viuere oībus,quasi dicat.cum ab ipsa sumatur animatum. quod est vniuersalius aīali & homine.posita intentione & ordine exequitur. Et ponit hāc conclusionem, ꝙ vegetatiuæ potentiæ duæ sunt operationes.s.generare,& alimento vti,hoc est nutrire. Et accepit hæc duo opera,& tacuit alia,vel quia,vt Simpl.inquit, cætera aut sunt ꝑ accidens, aut non prima, vt videbitur, vel quia,vt diuus expositor ait,superius gn̄onē non enumerauit inter opera huius partis,sed solum augmentum & decrementum.Tacuit augmentum,& decrementum,q̄a neutrum eorum est vegetabili coæuum. Posita vero cōc'one, quid Arist.faciat postea non clarum est. Sim.n.vult quòd Arist.cōparet inter se illa opera, declarando ꝙ illorū duorum operū,magis naturale sit, generare tale,quale ipsum est. Ego vero cum expositore, & Auer.arbitror Arist.probare ꝙ generare tale quale ipsum est, sit opus vegetatiui, quod ideo facit,quia non oēs hoc opinantur, cū nonnulli arbitrentur etiam elemēta gn̄are tale,qualia ipsa sunt. Et syll's componitur sic apud me, quicq̄d Expositor sentiat, opus maxime omnibus viuentibus nāle,est opus aīæ vegetatiuæ.generare tale,quale ipsum est, est opus maxime viuentibus naturale.igitur generare tale,quale ipsum est,est opus aīæ vegetatiuæ.De rōne tangit minorē,& conditiones,quibus minor est vera.Deinde tangit illius probationem.est minor,ꝙ generare tale,quale ipsum est,opus maxime naturale est omnibus viuētibus, verum hæc vera est tribus conditionibus seruatis. Prima ꝙ viuentia sint ꝑfecta,& hoc quo ad eorū magnitudinem, & hac rōne pueri non generant,nec puellæ nec plantæ quousque ad perfectam magnitudinem nō deuenerint.Secunda est.vt sint nō defecta,nec mutilata,nec membro aliquo capta.Et hac ratione,nec spadones nec eunuchi, nec frigidi generāt, nec mutilatæ plantæ.Tertia, vt nec spontiuo ortu generabilia sint,vt vermes,& nonnullæ plantæ, quæ ex putri materia exoriuntur: non enim oportet hæc, quæ hoc pacto generari possunt. fieri talia, qualia ipsa sunt,cum ad eorum plurimorum ortum sufficiat cœlum,& materia affecta, vt Auer.tradit 12.lib.Meta. Hæc est minor & eius limitatio, vnde inquit, Naturalissimum enim operū viuentibus est, quæ viuentia perfecta sunt,& non orbata aut generationē spontaneam hn̄t facere alterū quale ipsum est, vt aīal quidem aīal:planta aūt plantam.Deinde Arist.probat minorē argumēto sumpto à cā finali, cum inquit. Quatenus ipso semper,& diuino esse participent.Non quidem simpl'r, & in toto,sed ſm ꝙ pn̄t, hoc est q̄tum cuiq; est satis. Omnia enim illud appetunt, illius cā agunt quæcūque sunt agentia nālia, ergo gn̄are tale quale ipsum est,opus est nāle viuentibus. Dixit∫facere tale quale ipsum,∫dans intelligere illud quod proprie est generare. Motus enim calorē efficit,nō tn̄ proprie illum generat, cū genitum nō sit omnino tale,qualis motus est,cū differant specie. Præterea. In matrice mulieris ex duobus seminibus,quæ illic sunt, nōnunquā fiunt animalia ferina,quæ à medicis feræ,siue belluæ dicuntur,non tn̄ generare illas est nāle, cum non sint tales,quales parentes:imo generantur ex impedimēto accidente seminibus, ex quo putrescunt; & ita via putrefactionis fiunt.Sed dices generare tale quale ipsum nō modo viuentibus vr̄ naturale sed omni generanti. ergo vr̄ nō proprium opus viuentibus. Potest vno modo dici ꝙ Aris. vult hoc opus esse viuentibus ꝓprium, quia omnibus cōpetit seruatis illis tribus, non tn̄ solis. Vel dici pōt quòd cōpetit omnibus solis:& semper illis seruatis.nā alijs non competit omnibus, vel semper, cum cætera ꝑꝑ imperfectionem fieri possint à dissimili,& æquiuoco.In collectaneis quæsiuimus cōplura,sed aliquibus prætermissis, quęrimus de ordine harum trium virtutū, quæ nam prior sit. Et licet in collectaneis bene diximus,nunc tn̄ dicerem: ꝙ vel loqui possumus de ordine originis, vel de ordine perfectionis. Si de ordine originis, vel respectu eiusdem indiuidui,& sic prima est nutritiua, post illam est augmētatiua,vltima est generatiua. nā nutritiua ministrat augmento,augmentum aūt ad generationem.Si respectu diuersorum, generare est primum: non enim pōt alicui cōmunicari nutritiua virtus:vel actiua:nisi supposita virtute generatiua in generante. Si de ordine perfectionis, dico ꝙ ratione habita ad esse indiuiduale, virtus præstantior est auctiua,q̄a per eā indiuiduum reponitur in statu suæ perfectionis.postea est nutritiua, quia ꝑ hanc conseruat̄ indiuiduum,demum est generatiua. Si rōne habita ad esse specificum,cū illæ duæ ministrent huic, quæ est generatiua,hæc est præstabilior;deinde auctiua, quę illi immediate seruit. Secundo quæro vtrum aliquod viuens possit appetere esse perpetuum secundum esse indiuiduale, vt vtrum Socrates vel aliquis particularis lupus possit nāli appetitu appetere esse perpetuum. In collectaneis determinauimus ꝙ non,quia nec nāli appetitu sequente nām propriā, nec naturali appetitu sequente nām vniuersalem. Naturā quidem propriam non,cū natura propria sit cōposita ex materia:& forma:& sic eam sequitur nālis appetitus ad non esse.Naturam vero cōmunem minime, quia ordo vniuersi est:vt genita corrumpatur. Accedit, ꝙ nālis appetitio nō est ad impo'e.Præterea.Hoc confirmat experimentū eorū hominum,quos narrat Linconiensis, & experimentum de lupo,qui(vt narrant Phi)desiderans mori,venit ad rura,vt interficiatur,vtpote cum nimio senio est confectus. Præterea.Naturali desiderio desideramus senectam & ergo mortem. Est.n.senectus mors iuuente: mors vero est priuatio vitæ simpl'r.In contrarium est experientia, cū omne ens naturale naturaliter fugiat corrumpentia. Præterea. Arist.ait mortem non esse expetibilem, nec fugibilē etiā. Lib.1.Physi. volui ꝙ naturali desiderio pōt viuens appetere esse perpetuum secundum esse indiuiduale. Hic teneo oppositum:& in lib.de Gn̄one,hæc est, quia problema est neutrum.Ego nunc controuersiam ita sedarem: dicerem enim ꝙ appetitu sequente nām vlem,nullum viuens mortale potest appetere perpetuitatem ſm esse indiuiduale: cum ordo sit vt orta occidant,& aucta senescant. Secūdo dicerem,ꝙ appetitu sequente nām quæ est mā,ex qua constat indiuiduum,nō potest appetere propriā & indiuidualem perpetuitatē,qm̄ per eā potius, & per se appetit priuationem,per mām enim tendimus ad non esse.Tertio dicerem ꝙ appetitu seq̄ēte nām quæ est forma propria cuique,possumus appetere perpetuitatem propriam, qm̄ per formam propriam omne indiuiduum est, & sic ꝑ eā omne indiuiduum ꝑ se appetere pōt semper esse. Quod autem Arist.dixit,intelligitur de appetitu sequente rōnem. Tertio quæro quid ꝑ diuinam solicitudinem intelligant peripatetici,& in collectaneis,quid possit ꝑ prouidentiā intelligi tres diximus expositiones.Nunc vero dico ꝑ diuinam solicitudinem esse intelligendam prouidentiam diuinam. Et licet magna q̄ō sit, an detur de mente Arist. in theologicis nostris compluribus auctoritatibus eā voluisse Aris. probauimus.nam tametsi Alex.in lib.de Prouidētia,& fato enitatur ostendere Arist.nō posuisse in Deo prouidentiam propriam rerum mortalium,nisi cōsecutiue, tn̄ compluribus Aris.& Them.& Auer. auctoritatibus in Deo esse mortalium prouidētiam probauimus, vt 7.Politic.plane fatetur.10.etiam Ethic. primo œconomicæ. Præterea. Contra Emped.argumentatur, si Deus non oīa cognosceret prouideretque esset ipso homine insipientior. Præterea.10.Meta.clare querit vniuersi bonum in quo est,& determinat esse in mūdi partibus & in Deo.In Deo,vt in opifice: in partibus mūdi,vt in operata re, cuius rei exempla ponit de exercitu, & de domo, eodem lib. in fine duodecimo deducit esse vnum Deum, vt possit res bene gubernare. Libro vero de mundo idem apertissime fatetur, & probat Them. etiam 1.Physi.clarissime prouidentiam fatetur. Contraria vero his in theologicis refutauimus. Videtur ergo mihi Auerroes per diuinam solicitudinem prouidentiam intellexisse, vt idem secundo Physicorum asserit.

Marginalia (left): *Conclusio.* — *Commen.18.* — *Quæsitum de ordine potētiarum.*

Marginalia (right): *De appetitu ad perpetuitatē.* — *Quid per diui. na solicitudinē.* — *Primo huius. Tex.cōm.80. 3.Meta. Tex.com.52. Tex.cōm.15. Tex.comē.vlt. Cap 9. Cap 21. Commen.75.*

ARGYR. *Duplex est autem id causa cuius cætera fiunt, atque vnũ est quo, alterum cui. Cum igitur semper esse, conditionem quæ diuinam subire continuatione nequeant animantia, quia fieri nequit vt caducorum atque mortalium quicquam idem vnumque numero semper permaneat: vnumquodque potest, sic æternitatis conditionisque diuinæ particeps est, aliud quidem magis, aliud autem minus, permanetque nõ ipsum, sed tale quale est ipsum numero quidem non vnum, specie autem vnum.*

Tex.cõm.35. Ipsum autem cuius causa duplex est. Hoc quidem cuius: illud vero cui. Quoniam igitur participare nõ possunt ipso semper & diuino continuatione, propter id quod nihil contingit corruptibilium idem & vnũ numero permanere, quo potest participare vnumquodque, sic participat, hoc quidem magis: illud vero minus, & permanet non idem, sed vt idem, modo quidem non vnum, specie autem vnũ, quare quod semen animalium, & plantarum est organum est.

COLLEC. *Tex.cõm.31.* Copiose Them. noster literam istam cõmentatur, ideo ipsius arduam cõmentationem conseruans, vr̃ mihi, vt sic exponam. Sæpe igitur Arist. formam in materia inductã, finem generationis patefecit esse: quo habito, g̃nationis munus, dixit in Perigeneseos lib. quiescere, modo & in litera præcedenti diuinum esse participare finem g̃nonis, & naturæ inquit, quæ opponi videntur, cũ vnius rei tñ vnus sit accõmodatus, idoneusque finis, vt in libris sapientum scriptum est, amouens igitur huius ambiguitatẽ loci finẽ, dupliciter est, hoc quidem cui. id vero quo, quod Them. explanãs, duo inducit exẽpla, qm̃ in moralibus est finis, quo omnes laboramus & tedimus ad fœlicitatem. Alter cui, nos ipsi, & sibi quisque cui fœlicitas optatur & quæritur. Amplius quemadmodum in medicina binus finis conspicitur. est.n. ibi sanitas id, in quo peragitur, & quo medicus accersitus est. est & ægrotus tanq̃ is, cui paranda est sanitas. ꝙ igitur duplex sit finis, ex his constat. Ad propositum. modo in generationis munere duo fines: quo. s. & cui. Quo quidẽ est diuinum, & immortale esse. Id enim est quo res conlimãt & cuius cã instituũt omnia. Cui vero est forma genita, hic enim est, cui hęc æternitas cõparari pertinereque videtur, quemadmodum ergo quo viuimus (vt Simpl̃. inquit,) duplex, hoc quidem vt forma, id vero vt formatum. viuimus enim aĩa tanquã forma, corpore vero animato tanquã formato, sic & finis, & cuius grã hoc quidem, vt perfectio, & bonitas, id vero vt perspectum & bonitate affectũ. Horum quidẽ, finis quo, est id quo fit participatio, & indispositio vt sanitas. cui vero, est id quod participat. Qm̃ igitur. § hac distinctione habita oñdit in g̃natione, quis finis dicet̃ quo. dimittit aũt quis finis dicatur cui, vel cuius, tanq̃ patẽs: & litera sic cõtinuetur, cũ duplex sit finis. s. quo, & cui. & diuinum etiam sit finis quo, ideo inquit, qm̃ igitur cõmunicare non pñt ipso semper & diuino cõtinuatione. i. sempiternitãte, pp id quod nihil. i. nullum corruptibilium, contingit idem & vnum numero permanere: ẽm ꝙ. i. sicut vnũquodque põt participare illo sup. diuino & immortali esse, sic cõmunicat, hoc quidẽ magis, id vero minus, & permanet quidem, non idem, sed vt idem. quod exponit. d. Numero quidem non vnum, specie vero vnum, & sic patet quomodo finis generationis sit diuinum esse, & quomodo forma ipsa procreata.

Commen 35. CVM dedit. In cõtinuatione Auer. conuenit cum expositione græcorũ in executione differt. ait ergo exequendo, & propter quid dicitur duobus modis: quorum vnus est ipse finis. v. g. ipsum genitum, & formatum, & alius id quo est iste finis. v. g. in hoc sermone. i. exemplo oĩa entia agunt propter permanẽtiam sempiternam, vult dicere tãquam fine quo, & propterea in quibus inuenit̃ permanentia sempiterna, vel dispositio. i. similitudo pmanentiæ sempiternæ tãquã fine, cui vel qui. diuinũ. n. esse est finis quo. animal aũt ipsum genitum finis est quod, vel cui vt dictum est. Et cum: § differt Auer. in secunda parte literæ. vr̃. n. per diffinitionem habitam qõnis sol̃. innuere p illam partem. § Qm̃ igitur. § Ait ipsum incipere declarare modum, in quo generabilia, & corruptibilia pñt cõmunicare cum æternis, & cãm propter quã sunt diminuta in permanentia sempiterna. ecce ꝙ ipse vult ꝙ soluta qõne p diffinitionẽ finis, ꝙ Arist. exponat id quod cõfuse dixit. s. quo appropinquat, & cãm illius, & tunc apposita intentione partis, relinquit expõnem literæ industriæ legentis. exponit tñ quedã verba literæ. Et intendit. § debes scire ꝙ entium citra Deũ quoddam est sempiternum secundum numerum, & spẽm, & genus: vt corpus cœleste. & hoc inquit Auer. & intẽdit per sempiternum diuinum corpus, cœlestia. n. illa permanent ẽm indiuiduum. Aliud est sempiternum ẽm spẽm, & genus: & in omni tempore, sicut spẽs, quæ ex semine genę ratur. Quoddam secundum spẽm, & genus, & non in omni tempore, sed in plurimo tempore, vt aĩalia à casu ex putrefactione genita, & hoc inquit. Et hoc quod dixit, & minus hic, & magis hoc: intendit generatiuum, & nõ generatiuum. vtrũque. n. permanet ẽm spẽm, sed generatiuum. i. ex semine procreatum habet semper hoc, & nõ generatiuum in maiori parte temporis, & in pluribus subiectis. non in omnibus subiectis. i. indiuiduis. ergo p magis permanens intelligit spẽm ex semine procreatorum, p minus ex casu & putrefactione, & hoc inquit in 8. Physi. aĩalia enim putrefactione orta non opus est vt semper maneant, qm̃ & si cadant in corruptionẽ, pñt alio modo reparari, vtpote ex putrefactione materiæ. Animalia vero ex semine si semel cadent, nũquam reperabuntur. & ideo oportet vt sint in omni tempore, & in quolibet indiuidue temporis, & appellauit genita casu, non genita: qm̃ non ex agente genita sunt. Alia vero genita, quia ab agente manifesto facta, vt 12. Meta. visum est. *Commen.36.* *Cõm.26 et 31.*

COMMENTARIVM.

DICTVM est: ꝙ generare tale quale ipsum est, fit vt viuentia diuino & immortali esse participent. modo hoc vr̃ contra ea quæ dicta sunt lib. de Generatione. vbi dictũ est g̃nonem esse propter formã. Forma. n. finis g̃nonis est, ergo vr̃ contradictio. Secundum Them. Arist. soluit contradictionem, per distinctionẽ finis. s. quia finis duplex est, quo, & cui, participare semper & diuino esse est finis quo ipsa generatio omnibus mortalibus data est, forma vero est finis cui, hoc est cui generatio applicat̃, vt fini, quo habito, ipsa cesset, & sic tollitur cõtradictio. Aliter põt intelligi: (vt Simpl̃. exponit,) quia cum dixisset Arist. ipsum esse perpetuum esse finẽ g̃nationis, posset quis obijcere, ꝙ Deus est finis generationis, & non ipsum esse perpetuum. Soluit ꝙ duplex est finis, cuius causa, & cui. Cuius cã finis est ipsum perpetuum esse cuius. s. causa g̃no fit, Deus vero est finis cui. s. inest ipsa perpetuitas, in qua p generationẽ vnumquodque generans appetit assimilari, veluti sanitas est finis, cuius causa medicus agit, corpus vero cui sanitas inest. est finis, cui medicus laborat inducere sanitatẽ. Hãc expositionẽ Thomas sequitur, & placet. vnde dicit. Ipsum aũt cuius cã, hoc est finis, duplex est: hoc quidẽ cuius. s. grã agens agit, vt sanitas. Illud vero, cui. s. corpus, cui agẽs inducit sanitatem. Pręmissa distinctione, declarat quo pacto perpetuitas sit finis g̃nationis, & quo pacto Deus, & inq̃t. Qm̃ igitur mortalia participare nõ pñt ipso semper & diuino esse cõtinuatione & perpetuitate, pp id quod nihil contingit mortalium idẽ & vnũ numero permanere, ideo vnumquodque mortalium vt põt perpetuitate participare sic participat: vtpote hoc quidem magis, illud vero minus, quia mortale secundum numerũ perpetuitate non participat, sed secundum spẽm, verum quædam eorum participãt perpetuitatẽ secũdum spẽm magis, quædã minus. Sed dices, nũquid participare perpetuitatẽ secũdum spẽm sit idẽ quod esse simpl̃r perpetuum. quasi rñdens inquit, & permanet. s. vnumquodque mortalium non idem, sed vt idẽ. Permanet quidẽ non idem, quia nõ permanet vnum numero. Permanet vero, vt idem, quia permanet vnũquodque eorum specie vnum. ergo permanere idẽ specie non est permanere idem simpl̃r, sed vt idem. Ex his vult habere ipsam perpetuitatẽ esse finẽ gratia cuius generationis. Cui supplendum *1.expositio.* *Alia expõ.*

plendum est, Deum esse finem cui per gñationem generabilia assimilantur. Ex his concludit semen viuentiũ & aĩalium esse nobis datum vt organum, quo gñationem assequamur, mediante qua perpetuitate participemus.

Dubitatio pulchra. Sed dubitaret forte quispiam, quia non vr̃ verum ꝙ aliqua ẽm speciẽ possint esse magis, & quædam minus perpetua, qm̃ oĩa sunt æqualiter perpetua. Innuit sol. Them. à quo Auer. accepit ꝙ triplex est sempiternum, quoddam numero, specie, & genere, vt cœlestia corpora, quædã non numero, sed specie, & genere, vt quæ fiunt ex semine. *Triplex sempiternum.* Hæc enim cum non possint fieri nisi à sibi simili in specie, oportet, vt genere & spẽ sint perpetua, vt hõ ab hoĩe, & æquus ab æquo: quoddam deniq; est perpetuum genere, & non numero, neq; specie, vt quæ generantur ex putri materia. Hæc.n. possunt deficere ẽm totam spẽm vt Auer. probat li. 8. Physicæ auscultа. quia possunt reparari ex putri materia accñte sole, & alijs stellis, vt de facto fuit in vr̃i diluuio. *Cõm. 46.* Secundum genus vero deficere non possunt. Patet ergo recte Arist. dixisse viuentia participare esse perpetuo ẽm magis, & minus, quia quæ numero specie & genere participant, hæc magis participant, quæ genere specie & non numero, hæc minus, quæ vero genere tm̃, & non specie. neq; numero: hæc minime. Quæres qua similitudine mortalia appetunt assimilari Deo. Videtur.n.ꝙ nulla similitudine, quia nulla potest esse, & appetitus naturalis non debet esse ad impossibile. Dicendum vt primo physi. dictum est, ꝙ vnumquodq; mortale appetit assimilari Deo mediante generatione, nõ similitudine æqualitatis, quia hoc est impossibile, sed similitudine proportionis quatenus vnumquodq; mortale appetit esse perpetum, vt est Deus: & si non simpliciter æqualiter, saltem proportionabiliter secundum speciem. *Qua similitudine mortalia appetunt Deo assimilari.*

ARGYR. *Est autem aĩa corporis causa principiumq; viuentis. At qui cum multifariam hæc dicantur, aĩa pari modo tribus determinatis modis causa est. Nam est ea causa à qua profluit motus. est ẽt, gratia cuius cætera fiunt, & insuper, vt forma corporum animatorum substantiaue.*

Tex c. 36. Est autem anima viuentis corporis causa, & principium. Hæc autem multipliciter dicuntur: attñ anima secundum determinatos tres modos causa est, etenim quatenus ab ipsa motus est, & cuius causa: & sicut substantia animatorum corporum causa est.

COLLEC. *Tex. c 36.* Quadrifariam quidẽ causæ, præter materialẽ vero ẽm cæteras tres, aĩam viuentis dicit esse cãm. Inqt ergo. Est ãt aĩa viuentis corporis cã, & principium. hæc aũt s. causa, & principiũ multipliciter dñr: attñ aĩa ẽm determinatos tres modos cã dr̃. Etenim causa est vnde motus. i. efficiẽs, & cuius causa. i finis: & cã est causa sicut suba, id est forma animatorum corporum. Hæc igitur est literæ conclusio.

Cõm. 36. CVM apparuit. Circa necessitatem capituli laborant exposito. Tho. aũt & Egidius, & alij plures necessitatem capituli volunt, qm̃ Arist. proposuit tria esse opera vegetatiuæ. s. gñare, & augmentare: & nutrire: hoc.n. posuit, & rõne non probauit, dicunt igit Arist. hoc in loco id syllogizare hoc mõ: omne quod est forma, finis: & agens corporis, est principium, & cã operum, quæ sunt in corpore, sed aĩa est forma: finis, & motor corporis: ergo est principiũ, & cã oĩum operum &c. Volunt ergo Aristo. tm̃ apponere minorẽ, & illius in sequentibus declarationẽ. est ergo capituli necessitas præaccepti confirmatio. Auer. aũt capituli necessitatẽ assignans, sic literam continuat. d. Cũ apparuit ex diffinitione vr̃i materiæ, ꝙ aĩa est causa corporis ẽm formã, & apparuit hic ꝙ virtus generatiua est cã agẽs aĩatum, incepit ẽt declarare ꝙ aĩa non est solum causa ẽm formam: sed ẽt causa ẽm tres modos ẽm quos dicitur cã, & hoc est tribus modis. Hæc est intentio: tunc apponit capituli necessitatẽ. d. Et hoc est necessariũ pręscire antequã loquamur de vnaquaq; partiũ aĩæ: licet iam declaratũ sit vr̃ ꝙ oĩs forma naturalis talis est. s. forma: finis: & motor: tñ specifice hoc declarat in aĩa est ergo capituli necessitas, qm̃ in qualibet diffinitione cuiuslibet partium aĩæ ponitur principium, & causa: & principium & causa fere dñr multipliciter ẽm æquiuocationem. ideo pro expõne diffinitionũ propriarum, oportet distinguere ẽm quot modos dicitur principium, & causa ipsa aĩa. Videtur aũt hoc esse conuenientius primo pp duo. Primo quia vr̃ omnis aĩa causa est in triplici gñe causæ cuiuslibet sui corporis, ergo istud nõ debet particulariter tm̃ de vegetatiua demr̃ari. Secundo qm̃ aĩam esse principium operum, est per se notum, hoc.n. dat prima cognitio naturalis, vt Auer. inqt. *Cõm. 2.* Huius modi ergo non debet quæri hic. Et dixit aĩa. § Posita intentione, ac capituli necessitate adiuncta: mõ singulum verbum commentatur. Et debes scire pro intellu totius cõmenti, ꝙ aĩa (vt Auer. exponit) est causa agens corporis non secundum subam, sed quo ad opera, qm̃ aĩa est causa omnium motuum corporis. s. alterationis, localis, augmenti, & breuiter omnium rationum. Est quoq; finis, aĩa.n. comparatur ad corpus: quemadmodũ forma ad materiam. mõ declaratum est in sermonibus vr̃ibus formam non fieri ex necessitate materiæ, vt antiq opinati sunt, sed materiã esse pp formam. & sic aĩa finis est corporis, ꝙ aũt sit forma, patet. Et sic patet residuum commenti.

COMMENTARIVM.

PROBAVIT ꝙ generare pertineat ad aĩam vegetatiuam, at nunc probat, ꝙ nutrire & augeri, & cætera opera proficiscantur ab aĩa: nam ex hoc patebit ipsum nutrire, de quo proposuit esse ab aĩa vegetatiua: quia si oĩa hec opera sint ab aĩa: & cum à nulla alia videatur esse: in re ã vegetatiua erit nutritio ipsa. Est ergo conclusio, oĩa opera enumerata à proficiscuntur ab anima. *Conclusio.* Vel sub alijs verbis: cõclusio potest poni sub hac forma aĩa est causa oĩum operum enumeratorum, & syllogizat sic, causa corporis viuẽtis, vt agens, & finis, & forma, est causa oĩum operum corporis viuẽtis. Hæc patet quia causa subiecti, est cã operũ, quæ ab illo proficiscuntur. suppositа maiore dat minorẽ, & dicit. Est aũt aĩa viuentis corporis cã, & principium. Exponit aũt hanc minorem, & inquit. Hæc aũt multipliciter dñr: cum causæ dicantur quatuor modis, attñ anima ẽm determinatos tres modos causæ est cã corporis aĩati: & exponit quõ: & dicit. Etenim aĩa ipsa causa est viuentis corporis, quatenus ab ipsa motus est, hoc est, vt agens, & secũdo cã, vt finis, & cuius causa, & est tertio causa, vt suba aĩatorum corporum, & vt forma, vt materia vero causa corporis viuentis non est. ergo supple anima est causa oĩum operum proficiscentium ab ipso corpore viuente. In collectaneis necessitatẽ capituli ex his, quæ dicit Auer. nactus fui, nam cum in definitione cuiuslibet aĩæ Arist. accipiat principiũ, & cãm: cum cã & principium multipliciter dicat ad tollendam multiplicitatẽ ponit hanc conclusionẽ. ꝙ aĩa sit causa corporis viuentis in tribus generibus causarum. Equidẽ in iuuenta laudabã hanc expõnem. Nunc vero laudo expositionem datam. primo quia erat necessarium probare illa tria opera esse ab aĩa, pp antiquos: quia illa attribuebãt elementis. Et secundo quia istud non est per se notum, imo maxime quæsitũ. Cuius signum est, quia postquã probauit illa opera esse opera animastica, statim remouet errorem Empedoclis, qui existimauit ea esse ab elementis.

ARGYR. *Atq; causam vt substantiã aĩantiũ esse, non est obscurũ. cãm nãq; cunctis vt sint, formã ipsam atq; substantiã esse patet. At viuere, viuentium est esse, cuius sane cã est, vt cõstat, atq; principium aĩa. Præterea actus eius quod est potentia, rõ est eiusdem. at aĩa, viuentis est corporis actus. Patet etiam, aĩam esse cãm vt id gratia cuius cætera fiunt. nã, vt mens, sic & natura alicuius gratia facit, quod quidẽ ipsius est finis. atq; tale est in ipsis viuentibus, aĩa, & secundũ naturã. vniuersa nãq; naturalia corpora tã aĩalium quãm etiam plantarum, ipsius animæ sunt instr̃a. Quo fit, vt ipsa sint animæ sine controuersia grã. Duplex est autem id, vti diximus, cã cuius cætera fiunt, atq; vnum est, quo alterum cui. At vero constat animam id etiam esse, vnde primum motus ad locum accommodatus emergit. verum hæc vis, non vniuersis inest viuentibus. Fit etiam per animam: & alteratio & accretio. sensus enim alteratio quædam esse videtur,*

sentitq; nihil quod non habeat animam. Eadem est & de accretione decretioneúe, ratio. nihil.n. incrementa naturaliter decrementaúe suscipit quod non nutriatur, & nihil prorsus nutritur, quod non vitæ particeps sit.

Tex.cõm.37. Quod quidem igitur sit sicut subã, manifestum est. Causa.n. ipsius esse omnibus subã est, viuere aũt viuentibus est esse, causa aũt & principium horũ est aĩa. Præterea actus eius, quod est potentia, rõ est. Manifestum aũt est & ꝙ cuius gratia aĩa causa est, sicut intellectus gratia huius facit, eodẽ modo & natura, & hoc est ipsi finis. Hmõi aũt in viuentibus aĩa est secundum naturã. oĩa.n. physica corpora aĩæ instrumenta sunt, sicut animalium, sic plantarum tanquam gratia aĩæ existentia. Dupliciter aũt dicitur ipsum cuius causa est, cuius: & cui. At vero & vnũ primũ, qui secundũ locum motus: aĩa est. non oĩbus aũt viuentibus inest potentia hæc. Et autem & alteratio, & augmentum secundum animam, sensus quidem enim quædam alteratio esse videtur, nihil aũt sentit, quod non habet animam: Similiter autẽ de augmento & decremento se habet, nihil.n. decrementum patitur, neq; augmẽtum physice, nisi alatur. Alitur autem nihil, quod non participet vita.

COLLEC. Tex.cõm.37. Cum proposuit aĩam ad corpus esse finem: formam, & motorem, syllogizat hoc, & primo ipsam esse formam. Et proponit conclusionem.d. Q, quidem igitur sit sicut substãtia.i. forma manifestum est. Et accepit maiorem.d. Oĩs causa ipsius esse est subã, oĩbus autem per se aĩa est causa, & principium horum.i. essendi, quod prosyllogizat.d. Viuere viuentibus est esse. modo aĩa est principium viuendi, ergo & essendi. & sic patet minor, & totꝰ sylls. Amplius.§ Secundo probat idem.d. Amplius aũt oĩs actus eius quod est potentia, est ratio.i. forma, at aĩa viuentis est corporis actus, ergo vt prius. Manifestum aũt, § Syllogizat ipsam esse & finem. proponit conclusionem.d. Manifestum autẽ est ꝙ & cuius gratia aĩa est causa, & componitur syllogismus, oẽ id gratia cuius, & ꝑꝑ quod alia sunt, causa est vt finis eorum. Hanc probat exemplo.d. Sicut.n. intells gratia huius facit.i. sicut ars ædificat gratia alicuius finis, eodem modo, & nã.i. agens naturale facit gratia formæ: & aĩæ, & hoc.i. id gratia cuius est actio agentis: est finis. & sic patet maior. Tunc accepit minorem.d. Aũt pro sed aĩa est hmõi in viuentibus, & eis quæ ẜm naturam sunt, quod probat.d. Oĩa enim phica corpora aĩæ instrã sunt, sicut aĩaliũ, sic & plãtarum tanquam gratia aĩæ exñtia. Dupliciter aũt.§ Secũdo probat idem: oĩs causa, quæ est finis quo alicuius: est causa finalis, aĩa est finis quo, ergo aia causa finalis. Maiorẽ probat per distinctionẽ. d. Dupliciter aũt dicitur & ꝙ cuius causa est.i. finis, & quod cui.i. quod, & quod quo.i. finis duplr dicitur.s. quod, & quo, quare si aĩa est finis quo, ipsa erit finis. Et sic patet sylls. At vero.§ Apponit & nũc ꝙ ipsa sit principium agens, & primo proponit hoc.d.§ At vero & vnde principiũ motus, qui est ẜm locum, aĩa§ Addit postea ꝙ non oĩbus viuentibus inest potẽtia hæc.s. motiua &.q.d. licet oĩs potentia motiua ꝑ se motu ꝓgressiuo sit aĩa. Ideo non ꝓbat hanc syllo, sed inductione.d. Est aũt alteratio: & augmentum ẜm aĩam, sensus.n. quædã alteratio esse vr, nihil aũt sentit, quod non habet aĩam. Similiter aũt de augmento, & decremẽto se habet, nihil.n. decremẽtum patitur, neq; augmentatur phice.i. nãliter, & ꝑ se, nisi alat, alit aũt nihil, qđ non cõicet vita.i. quod non sit viuẽs. ergo tam motus localis, q̃ alteratio, q̃ augmentatio ab aĩa sunt inductione, ergo aĩam esse principiũ motiuũ constat. Dixit physice.§ Qm̃ (vt Clearchꝰ affirmat) nimirũ est lapides alescere, qñ & parere q.dẽ putant. sed errat, vt Them.

Cap. 5. inquit, illi vt consortio tm̃ nõis gignunt pariuntq;. Solum enim viuum alitur, & perit per se, & essentialiter, & phice.

Cõm.37. CVM posuit. Proposita intentione partis Auer. tria facit. Primo syllogizat aĩam esse formam, & hoc duabus rationibus: quas componas vt in commentatione literæ composui. secunda ibi § Et cũ declarauit. § Syllogizat aĩam esse causam gratia cuius, & hoc iterũ duabus rationibus, vt in expositione composuimus. tertia ibi § Et quo declarauit eam.§ Iterum & tertio inducit eam esse principium vnde motus, & oẽs huiusmodi partes perspicuæ sunt ex literæ explanatione, verum in secunda parte vbi scđam inducit rationẽ. ibi § Et hoc quod diximus§ obscure loquit. Ideo debes scire ꝙ aĩa est finis corporis aĩati, & corpus aĩatum finis animę, & corporis in diuerso genere finis, aia quidem est finis quo, ipsi corpori aĩato: corpus.n. animatũ non alio est, nisi vt anima participet, quemadmodum anima non alio est nisi ꝑꝑ diuinum esse. ergo anima finis est quo, corpus quoq; animatum finis est cui, vel quod, ipsius aĩæ, & materię, sunt.n. ambo & animati partes, & ad ipsum attributæ, vt Auer. ait, quemadmodum sanitas corpori attributa est. Secundo debes scire in tertia parte, ꝙ Auer. sic inquit.§ Declarauit ẽt eam esse causam mouentem ẜm oẽs modos motuum existentes in animato siue veros, siue æstimatos esse motos.§ In quibus verbis Ioan. accepit necessitatem sensus agentis, quemadmodum.n. anima ad hoc vt patiatur habet potentiam passiuam suæ sensationis, sic ad hoc vt agat sensationem, debet habere actiuam potentiã, modo ex his verbis constat animam esse principium, vnde motus omnium motuum. Et dicendum ꝙ Ioan. multũ errauit in hoc, vt in tractatu meo ꝯ Ioã. ostensum est. Auer. enim loquitur ẜm famam, quemadmodum & Arist. erat.n. famosum in Platonica secta, sensationum motus fieri effectiue ab anima & extra mittendo, vt suo loco copiose tractabitur, cum ergo nondum veritas excussa sit, ideo loquũtur vt plures, & sic hoc in loco non debet accipi aliqua actiuitas, cum more Platonico loquantur. Residuum commenti patet.

Priscis his tẽporibus consueui ambigere in tribus primo nãq; declarauit Auer. in primo cap. de Subã orbis, in formis à materia separatis non aliud esse finem ab agẽte: econtrario in formis in materia entibus aliud quidẽ agẽs, aliud vero finẽ ait esse. Modo aĩa, vt hic loquit, forma est præsto in materia, non ergo ea agens erat, & ipsa forma, & finis, cum sit ꝯ naturam formæ à materia pati. Secundo proponit Arist. aĩam esse viuentis corporis cãm, & principium. Probat autẽ ipsam principium agens esse motuum modo cui dubium est probationem eius infirmam esse? Et si.n. aĩa motor sit operationum corporis viuentis, & agẽs illas: locum non affirmauero.s. ergo est agens, & motor corporis viuentis, quemadmodum & albificator sit causa vt motor parietis albi, non quidem parietis principium vnum motus dices eũ esse. Tertio & si vberrime collibitum sit aĩam esse principium vnde motus id cuius grã, & cãm vt subã: non tñ est apertum quonãmodo rõnalis corporis viuẽtis causa, & principium sit, qm̃ & si alterũ genus sit aĩa: ad corpus aũt cõparatur oĩno aliqua contextura cõligationeq;. Has quoq; qõnes non difficile consideratu quispiam absoluet: si in mediũ reuocet ea quæ Auer. inqt in lib.d.d. Dicam igitur tria cõsideranda esse in vnoquoq; viuorum corpore, substantiam quidem corporis, quantitatẽ eius, & vnitatem, amplius & qualitates.i. opera quibus corpus illud consistit. Et inde tres emergunt respectus, habitudinesq; in aĩa ipsa, vna q.dẽ ad subãm corporis, & inde forma, & actus dicetur. Alia quoq; ad corporis ordinẽ, & vnitatem, & inde aĩa finis, & id cuius cã appellabitur, vnũquodq;.n. ordinem & vnitatẽ à fine mendicat & excipit. Alia vero ad qualitates & opera, & inde motor, agensq;. Quis ambiget vt ipsa sit aĩa, ergo ad subãm forma, ad vnitatem & ordinẽ finis: ad opera agens dicetur. est ergo aĩa forma, finis: & motor corporis viuentis. Obiecta vero ad oppositum ijs absoluuntur. primum quidem: qm̃ in formis separatis finis, & forma, & motor idem sunt, etiam respectu vnius: vt ibidem dixi. Et si in formis materialibus incidant non ad vnum, sed ad diuersa incident. Secundum etiam absoluetur: quoniam Arist. proponit animam esse principium, non corporis absolute; sed viuentis, id est, operantis opera vitæ, & hoc probat. Amplius dicerem, quòd si aliquod est causa operationum alicuius sine quibus id esse non potest: & illius essendi causa erit, modo anima est causa operationum vitæ sine quibus viuere nõ est, vt

Disputatio.3. Solu.9. & 11. Dubiorũ Alg.

est,vt constat. Quemadmodum dicimus intelligétiam esse cām essendi cœlo, eo quia est cā motus eius in quo cōsistit esse cœli: vt Auer. ait. De albedine quoque parietis id quidem non cogit,sine.n.albo paries esse pōt: ideo etsi albificator cā sit parietis albi, non tñ causa parietis dicet. Ad tertiam,multiplex est absoluendi modus,siquidē enim opinio Latinorum sit Thomæ,Egidij,& Alberti,tunc facile dicta erit soluere,qm rōnalis aīa potestate est sensitiua: & vegetatiua:& actu rōnalis: & vera corporis forma inexistens & adhærens: & tunc si ipsa ad corpus absolute cōparetur sine dubio erit forma. si ad vnitatem ac ordinē finis.si vero ad opera, vegetatiua potentia principium erit vitæ: sensitiua aūt motuum: quare erit forma,finis: & motor ad diuersa comparata:vt in alijs dicebamus. Sed si teneamus Auer.fictionem quonā pacto absoluet? Et adhuc dicendum puto in anima rōnali: quæ vna intelligentiarum infima dicitur(vt in tertio ait:) Tres esse quasi partes: vel gradus,quorum vnus agens dicitur intells quo phantasmata & intentiones nobis clarescunt. Materialis quo intelligimus & sapimus. Voluntas & proheresis qua copulamur in bonū & optimum,quod est esse diuinū,tunc dicā rōnalē aīam agente intellectu principium esse vnde motus. Possibili & materiali subam & formā esse adhærentē, assistentemque: non inhærentem & inexistentē. Voluntate quoque finem esse:voluntate enim vnimur primo ipsum amādo.ergo volūtas finis erit quo.Aīa ergo rōnalis his tribus: tres sortietur rōnes ad corpus cōparata hoīs.Sed si Themistij,Theophrasti: Plotini,Iamblici, Ægyptiorū, Pytha. ac Plat.sustententur sniæ:quonā modo rōnalis aīa forma, finis, ac agēs dicet viuentis corporis? Et adhuc locus erit solu.Ideo primo debes scire vt ex Them.excipit in primo de aīa:rōnalis aīa ī se ꝯsistit pfecta,alteri tñ adest atq; adhæret:sicut.n.sol in se ꝯsistit,adhæret aūt pspicuis,pp hoc ꝙ illuminationes causat in eis,sic aīa in se ꝯsistit, adhæret autē aīalibus prout aīationes,& vitas causat eis,& inde ꝯcludit Them.duas esse in vnoquoque hoīe aīas, vnam qdē à qua vitam & aīationē sumit,(& hæc aīa prima dicit)altera qua viuit, & aīatus dicit (& hæc aīa secunda à prima emanat:) quemadmodum illuminatio perspicui à solis luce. Primā quidē aīam Plat.hoīem appellant.Arist.aīam rōnalem.Secundam quoq; vitā aīationem seu resultationē.Peripatetici actum corporis viuentis, ex quo & corpus hō fit: apud Plat.aīal humanū.Vtrū aūt prima aīa multiplicata sit secūdum numerum animalium: an vna: & si nō multiplicata secundum aīalia, an saltē ꝭm hoīes, Them. ibidem reliqt in dubio.Hanc opinionem Them.in 3. ait esse Plat. vt 37.ca. ac Arist.vt ibidem:& Theophra.vt 38.capi.inuenies. Hæc etiam est opinio Plotini, vt in primo primæ Enæados fere ꝑ totū. Hæc Ægyptiorū vt Iāblicus affirmauit, & Pytha. Vlterius debes & secūdo scire,in aīa cōsistenti tres gradus esse.Intellectiuū.s.à quo rō,amplius à rōne imaginatio, & in aīa secūda has tres esse ꝯparatiue,sensum cōem,q intellectū refert,exteriorē,q refert rōnē: Vegetabilē quę imaginationē. ꝑ cōem quidem vnimur intellectui rōnalis aīæ, ꝑ exteriorē rōnis,& ꝑ vegetabilem,imaginationi,& sic rationalem aīam ꝑfecte capimus. Tertio debes scire hæc se habere ꝑ ordinem,corpus, aīatio, aīa rōnalis, & intells,ac Deus.Deus.n.forma est intells,intells forma aīæ: aīa rōnalis forma aīalis,ac aīationis aīatio,forma corporis. Ex his qūo rōnalis aīa sit forma,qūo finis,qūo agēs clarescit aperte.Si.n.ꝯparat ad aīationē,sic motor est,quēadmodū sol illuminationis medijs: qm ab intellectu sensu cōmunis,à ratione sensus exterior,ab imaginatione vegetabilis veniet. naturaliter ergo motor. Si ꝯparat ad aīal humanū (vt Platonice loquar) qd ex aīatione & corpore resultat. Vel vt peripatetice ad hoīem,sic forma erit illius assistens, atque adhærens: qua hō, vel humanū aīal operabit intellectu in Deū,rōne in intelligibilia vlia, imaginatione in particularia. Si vero ad intelłm,q aīæ est forma,ꝯparabit,cū eo ascēdemus in Deū: ideo finis est corporis viuētis, atq; aīalis, aīa igit rōnalis finis, motor, & forma sine dubio relinquit aīalis humani vel hoīs.Quonā mō aīa principiū cā,& elementum sit viuentis corporis, ex his palam erit. Amplius ambigunt iuniores, quonam modo oīa naturalia sunt pp aīam,eiusque instra.Videmur.n.& nos esse corporū cœlestium instra: queadmodum Arist. inqt in 2.Perigenedeos, non ergo corpora cœlestia instra sunt aīæ. Dicendū ꝙ instrumentū qñq; capit in sua maxima famositate:quēadmodū in arte serra,ac martellus in fabris,& sic corpora naturalia instra non sunt aīæ. Secūdo capit pro particula corporis,qua determinata oꝑatio exercet,quemadmodū oculus instrm dicitur visionis,& nec sic.Tertio capit pro causa secunda agente in virtute primæ:& sic nos instra sumus corporum cœlestium.& calor igneus instrm ignis. Quarto capit pro eo quod in visum & vtilitatē transit alicuius, & sic res naturales,& oīa physica instra sunt aīæ:sic.n.diuitias Arist.appellat vitæ instra politicæ primo,sic seruū domini instrm ait, sicq; Solon pecuniam instrm inqt liberalitatis,Corpora ēt cœlestia in vtilitatē trāseūt eltorū, elementa in cōmodū mistorū impfectorū,mista imperfecta in perfectionē plātarū ac fruticū, frutices in aīaliū cōmodo: aīalia sustētat aīa, oīa ergo instra aīæ, & aīæ gra,& maxime aīæ hoīs quæ omnibus alijs fere ante stat,sic id ꝓpheticū,oīa subiecisti sub pedibus eius.s.aīæ, q (Platonico more) hō dicitur,oues,& boues, & vniuersa insup & pecora cāpi,pisces maris,& volucres &c.A quo forte id Arist.Politicorū primo,quare fitr palā,qm & genitas æstimādū plātas aīaliū gra esse,& aīaliū alia hoīum gra. domestica qdē & pp vsum:& pp cibū. syluestriū aūt quis non alia oīa, tñ plurima cibi:& alterius auxilij gra,vt & vestis: & alia organa fiāt ex ipsis. si igit nā nihil neq; impfectū facit,neq; frustra: necessarium est hoīum gra oīa fecisse nām. Ideo in 2. Physi.sumus quodammodo & nos finis oīum. Obiectum aūt in principio ex distinctione absolutum est. *Cap.25.*

COMMENTARIVM.

ABVNDE verba pñtis textus posuimus in collectaneis.Tñ aliqua breuibus,aliqua ꝓlixius addemus. Proposuit ergo ꝙ aīa sit cā viuētis corporis trifariā, vt forma, vt agēs,& vt finis.Primo ergo ꝓponit ꝙ sit cā vt forma,cū inquit. Qꝛ qdē igit aīa sit cā viuentis corporis sicut suba ac forma,manifestū est,tū ex his quæ dicta sunt, tū ex his q dicemus.Deinde probat hāc ꝯcłonē,& syllogizat sic, cā ipsius esse oībus forma ac suba est: aīa est cā,& pricipiū horū.s.essendi & viuendi corporis viuētis:(Patet, qa est causa vitæ,q oībꝰ viuētibus est esse.) Ergo aīa est cā vt forma viuentis corporis. Sed ꝰ,quia nō solum aīa est cā essendi: sed cæteræ causæ.oēs.n.causæ conferūt ad esse eius: cuius sunt causæ. Rñdet optime Simpł.ꝙ licet oēs causæ ꝯferāt ad esse,tñ sola forma dicit cā simplr essendi,nā mā est cā essendi vt susceptiua ipsius eē,& tanq cā sine qua nō.efficiēs vero est cā essendi nō simplr,sed mediāte gñone, cā finalis est cā essendi ꝭm ꝑfectionē, qa ꝑ finē ꝯpositū nō ponit simpliciter in esse,sed in esse pfecto.At sola forma est cā essendi simplr,qa ꝑ ipsam ꝯpositū ponit in esse simplr, vt dictū est superius. Scdo eadē ꝯcłonē ꝓbat Arist. ex definitione assignata ꝭm Simpł.Et sylls est, actus viuentis in potētia est cā vt forma corporis viuētis.At aīa est actus eius corporis,qd viuit ī potētia:& nō intelligas ꝑ potētiā q expellit actū primū,sed actū scdm,vt dictū est. Scdo ꝓbat ꝙ aīa sit finis corporis viuētis,& primo ꝓponit ꝯcłonē,& dicit, Manifestum aūt est: & ꝙ aīa sit cā viuētis corporis, cuius gra,hoc est vt finis:hæc est ꝯcło. Pro huius ꝯcłonis deductione(vt Simpł.inqt)supponit. Arist.ex 2.physicæ auscultationis,ꝙ nō solū ī artificialibus, q agunt ꝑ intellectū est ipsum cuius gra:sed etiā in his,q nāli gñone gignunt. Qd ibi Arist.longis rōnibꝰ ꝓbauit.Vnde dicit: sicut intells gra huius facit,hoc est sicut in artificialibus, q fiūt ab intellectu est finalis aliqua cā: gra cuius intells agit,eodē modo & nā gra huius facit, & hoc gra cuius facit nā est ipsi nāæ finis.Ex his vult hre finem nālē esse, cuius gratia corpora naturalia sunt sicut finis eorum quæ sunt ab intellectu, est cuius gratia illa sunt. Tunc quasi dat minorem.cum dicit. Hmōi aūt in viuentibus aīa est ꝭm nām,hoc est, sed est cuius gratia nāliter sunt oīa viuētia,sup.tu: ergo aīa est finis oium viuentium:Vnde rō breuibus hæc, cuius gratia corpora nālia sunt.i.finis eorū nālis. Gratia aīæ sunt aīalia & plantæ,ergo aīa est nālis finis aīalium & plantarum, & sic erit viuentis corporis finis. Probat aūt minorem,& dicit.

Commen.19.

Capite.23.

Dubitatio.

Omnia enim physica corpora aīæ instrumenta sunt, & ne credas eum per physica corpora intelligere oīa corpora naturalia: inquit sicut sunt corpora aīalium: sic sunt corpora plantarum, tanq̄ grā animæ exñtia. aīa ergo est finis corporis viuētis, quia physica corpora aīalium sunt organa sensitiuæ aīæ, physica corpora plantarū sunt organa suę aīæ vegetatiuæ. Quo vero ad verba attinet. Arist. dixit animam esse finem viuentis corporis § ſm nām § innuens aīam esse bonum & nālem perfectionem corporis viuentis: q̄a quod est secūdū nām optimum & perfectio est, vt Simpł. inquit. Dixit etiam animalium corpora & plantarum esse organa gratia aīæ, quod (vt Simpł. exponit) verū est, quia corpora animalium sunt sensitiuæ aīæ vtentis instrumēta. Vtitur. n. anima sensitiua aīalis corpore: vt instrō quo exercet suas operationes, vegetatiua etiam suo, simili rōne. Vnde patet expositores non recte hæc verba intellexisse: & expositiones eorum non retuli breuitatis cā. Sed q̄a dixit aīam esse finē viuentis corporis, posset q̄s dubitare vtrum anima sit finis tanquā optimum operum viuentis corporis. Respondet (vt Simpł. exponit) ꝙ aīa est finis grā cuius, nō cui. finis enim cui est Deus, cui. s. tanq̄ optimo omnia appetūt assimilari. Anima vero est finis grā: cuius, quia est cā viuendi, & perfecte viuendi ipsis viuētibus. Tertio, probat ꝙ aīa est cā, vt agens corporis viuentis: & hoc proponit. § At vero, & vnde primum principium eius motus, qui est secundum locum aīa est. § Sed dices vtrum in omni viuente sit primum principium vnde motus ſm locum? Respondet & inquit. Non omnibus aūt viuentibus inest hæc potētia. s. motiua, qua aīa sit principium motus localis, sed solum in animalibus perfectis. Loco tñ motus localis aīa est cā aliorum motuū, quia aīa est cā alterationis, & augmēti, q̄a sine aīa nihil sentit, ergo aīa est cā eius alterationis, quæ est sentire. Similiter sine aīa nihil physice augeť, quia nihil pōt physice augeri, nisi alať, alitur autē oē quod alitur, propter aīam, ergo aīa est cā effectrix viuentis corporis, quo in quibusdam est cā motus localis: in quibusdā sensationū, in quibusdam actionis, & diminutionis. Dixit aūt nihil augeri § physice nisi alatur, § q̄a Clearchus credidit lapides alescere: & parere, quod verū est metaphorice, non physice. Physice. n. nihil augeť, nisi alatur, metaphorice vero pōt aliquid augeri sine alimonia. Auer. verba illa. § Dupliciter aūt dicitur ipsum cuius cā § ex malis translationibus nō bene exponit. Vult. n. ꝙ Arist. velit dicere animam esse propter corpus aīatum, & corpus. s. non inclusa anima propter animam, nam corpus est propter animam. & corpus animatum est illud, propter quod corpus est propter aīam, quæ expō nullatenus verbis Arist. ꝯsona est

In collectaneis pulchras quæstiones disputauimus: nūc vero aliquas oportet recognoscere. prima est vtrum aīa sit causa effectrix motuum omnium, qui in viuēte corpore sunt: Videtur ꝙ non, quia vt Auer. deducit lib. destructionum, tunc anima esset effectrix causa sui. Secunda dubitatio est, vtrum possunt hæc tria esse vera de intellectiua aīa respectu corporis humani. Tertia dubitatio est expositorum an omnia corpora naturalia sunt propter aīam, vt illius instrumenta. In collectaneis dicebam aīam esse causam corporis viuentis tripliciter, quo corpus viuens potest trifariam considerari: aut quo ad subām, aut quo ad ordinem & vnitatem membrorum, aut quo ad operationes. Ideo anima trifariam causa est viuentis, formalis q̄dē viuentis cā est, vt viuens est suba, & ens. finalis, quo partes sunt ordinatæ ac vnitæ, vt seruiant aīæ. effectrix, quo oēs eius operationes proficiscuntur ab aīa, & quæ ſm locum sunt, & quæ secundum q̄titatem & quæ secūdum qualitatem, vt Simpł. exponit. Proficiscuntur quidem ab aīa motus locales, quæ ſm locum operationes sunt, & augmentationes & diminutiones, quæ secūdum q̄titatem operationes sunt, & sensationes: quæ motus sunt ſm qualitates. Hæc in collectaneis. Simpł. exponens verba Arist. innuit aliam solutionem. Vult enim ꝙ aīa sit cā formalis corporis viuentis, quo corpus habet esse simpł̄r per animam, est cā finalis quo corpus viuens habet esse ꝑ aīam nō simpł̄r: sed esse perfectū, corpus. n. vt ipso vtitur aīa ad sui operationes, per aīam nō ponitur in esse simpł̄r., sed in esse ꝑfecto,

Dubitationes. Disputationes. 3. solu. 9. & 10. d.

vt instr̄m, cum eo vtitur ars, nō ponitur in esse simpł̄r, sed in esse perfecto, quod est rō instrālitatis, est. n. aīa finis viuentis corporis nō cui, sed grā cuius viuens corpus factū est: vt instr̄m eius, ergo aīa est finalis cā, vt viuēs corpus ab aīa habet esse ꝑfectum. Est effectrix cā viuentis corporis, vt viuens corpus habet esse non simpł̄r, sed vt actu viuit: hoc est, vt est actu operans, & sic aīa est formalis causa viuentis corporis quo ad eius esse simpł̄r, finalis vero, quo ad eius esse ꝑfectū, effectrix, quo ad eius esse in actu. Et si verba Arist. consideraueris: hæc vř vera expositio. Cū vero dicebatur, ꝙ tunc aīa esset cā effectrix sui, q̄a cā accidentium propriorū & motuū est cā subiecti illorū, Verū est cū illa accidentia sunt coæua subiecto, & essentialia, & subiecto conuenientia rōne totius, modo actus, & operationes sunt coeua aīato, nec essentialia, cū aīatū esse possit sine quolibet illorū ad minus disiunctiue, & nō ꝑpetūt subiecto rōne totius: sed ꝑpetit aliquod eorum vni parti ꝑꝑ alteram, vt visorio videre ꝑꝑ motū spirituū, q̄ venit à corde ad visorium. Cū vero dicitur ꝙ aīa non est effectrix cā sensationum, quia tunc daretur sensus agēs. Dico ꝙ est effectrix cā instrorum deseruientium sensibus, vt spirituum mediante corde: & hoc satis est, licet in collectaneis aliter dixerim: & quidē optime. Ad secundam reuera textus Arist. non se extendit nisi ad vegetatiuā aīam, & quasi obiter verificat illa tria de sensitiua. Tñ in collectaneis magnā morā fecimus de intellectiua: vtrum possit esse causa humani corporis his tribus modis. Vbi pro veritate quidē nemo debet dubitare, est. n. intellectiua aīa cā formalis humani corporis, quo humanum corpus ꝑ ipsam poniť in esse simpł̄r, est finalis cā, quo humanū corpus poniť ꝑ ipsam in esse ꝑfecto vtpote, quo poniť in esse instrumēti, est effectrix cā vt humanum corpus actu viuit, hoc est, vt est actu operans. Pro opinione Simplicij etiam hæc tria vera esse p̄nt, cum intellectiua aīa sit dianoetica. s. vna ꝯstitutione, quæ est intellectiua, sensitiua, & vegetatiua. modo cum sit vna ꝯstōne, pōt esse cā humani corporis trifariam, quo humanū corpus viuit. s. habitu, quod est esse simpł̄r, & sic est formalis cā, quo vero vtitur illo ad sui perfectionē est finalis cā: quo aūt viuit actu, est cā eius effectrix. Sed si teneatur opinio Auer. attributa, ꝙ intellectiua aīa sit solum humano corpori forma assistēs, vt Gandauen. ei ascribit, difficile est saluare quō intellectiua aīa sit humani corporis formalis causa, finalis, & effectrix.

In collectaneis diximus, intellectiuam aīam per intellectum poſem: quæ est altera sui pars, esse humani corporis formam assistentē, per agētem, quæ est altera eius pars esse cām effectricē, quo intelligibilia quæ erāt in potētia, fiunt intelligibilia in actu, propter bonū voluntatis, est cā finalis. Quæ expositio licet vř apparēs, nō tñ verbis Arist. cōuenit: q̄ dicit eo aīam esse cām formalē quo est causa viuēdi, q̄a viuere viuētibus est esse. s. habituale, & vt actus primus, vt exponit Simpł. Præterea dicit aīam esse cām effectricē, quo est eius corporis vt actu viuit, hoc est vt actu operans est. modo intellectiua aīa si est forma assistēs, nō erit cā omnium motuū, nec ipsius corporis humani: quo actu viuit. Similiter opinio Them̄. non pōt applicari verbis Arist. quia licet intellectiua aīa: vt cā aīationis sit effectrix causa, sicut sol illuminationis, & vt assistēs humano aīali sit forma, & vt in ipsam redit humanum corpus sit finis, color iste pictus est: non tamen ad verba Arist. qui asserit aīam esse corporis viuentis formalem quo illi est cā viuendi simpł̄r, est cā finalis, quo ad cā, quo corpus viuens habet esse perfectum, est cā effectrix, quo viuens corpus est actu viuens per operationes. Quare vel oportet dicere Arist. fuisse locutum nō nisi de vegetatiua: & sensitiua, & hoc perdurū videbitur. Aut oportet dicere pro veritate ꝙ intellectiua sit trifariam causa, modo quo superius diximus. s. formalis quo est cā, quo corpus viuit simpł̄r, finalis quo est cā: quo viuit in esse ꝑfecto. effectrix quo est cā quo viuit in actu. Tertia dubitatio orta est ex malo intellectu verborū Arist. nō. n. ait Arist. aīam eē cām finalē corporū nāliū oīum, sed sensitiuā asserit esse nālem finē corporum animalium, vegetatiuam naturalem finem corporum plantarum: qm̄ (vt dixit Simpł.) animal est vt instrumentum

mentum suæ animæ, plantæ vero suæ, & sic corpus animatum cum per suam animam ponatur in esse perfecto: pōt anima dici finalis causa corporis viuentis: vt diximus. Ergo dubitatio non est ad rem, quicquid sit in collectaneis: satisfecimus quæstioni sub eo intellectu: quo expositores verba Arist. intellexerunt.

ARGYR. *Atque hac in parte sententia Emped. est posthabenda, qui quidem hoc non recte dixit ac addidit, ideo incrementa plantas suscipere tum in radicibus infra, tum in ramis etiam supra, quia terra deorsum suapte natura, & ignis sursum identidem pergit. Primum nanque non recte accipit in plantis differentias dictas, infra inquam ac supra. non enim eadem sunt omnium rerum & vniuersi, supra & infra. sed quam habet rationem in animalibus caput; eam subeunt in plantis radices, si instrumenta diuersa vel eadem, operationibus officij sui dicere asserereque oportet.*

Tex.cōm.38. Empedocles autem nō bene dixit hoc, addēs augmentum accidere plantis, deorsum quidem radicem mittentibus, propterid quod terra sic fertur secūdum naturam, sursum autem propter ignem, similiter. Neque enim sursum aut deorsum bene accipit, non enim idem omnibus sursum & deorsum est & vniuerso. Sed sicut caput animalium, sic radices & plantarum sunt: si congruit instrumenta dicere altera: & eadem operibus: idem autem est dicere instrumentum, quo vtique sit ipsum opus.

COLLEC. Tex.cōm.38. Quia animam esse principium agens omnium motum, scilicet augmenti &c. conclusit, ex his ne alicui auctoritas Emped. obstaret quasi p modum corollarij remouet Emped. peccatum: & inquit, Emped. aūt non bene dixit hoc, addens augmentum accidere plantis. deorsum quidem radicem mittentibus, propter id quod terra sic fertur ſm naturam. Sursum aūt propter ignem similiter, sup. latum sursum. Neq; enim ⁊ Obijcit ei in duobus. primo. n. pro quia, neque sursum & deorsum bene accepit, sed quia Emped. crediderat id sursum dici, quod cōcauū respicit: deorsum quod centrum vnde ait. Non. n. idem sursum & deorsum omnibus corporibus, & vniuerso. i. mundo inferiori. ideo obijcit. d. Sed sicut caput animalium, sic radices plātarum sunt, constat caput esse sursum natura, ergo & radix. Probat maiorem. d. Si pro quia congruit instrumēta dicere altera, & eadem operibus. i. quia instrumenta distinguuntur: & sunt eadem propter opera, quare cum ex radice nutrimentum sumat planta, sic & animal ex capite. igitˀ si in opera conueniunt & in diffinitione & nomine: sicut ergo caput sursum dicetur animalis, sic & radix plantæ. Primo ergo peccauit Emped. in nominibus, & rationibus nominū, vt ex his constat.

Commen. 38. CVM declarauit quod motus. Proponit capituli intentionem, ac necessitatem, narratque Emped. positionē, & totus hic sermo patet. Attamen debes scire Emped. virum cōmendatum: maxime in naturalibus, non temere id opinatum, quia. n. elementa sciuerat ſm formas in mistura relicta fuisse, quemadmodum & plurimi posteriores id concesserunt: vt Auic. Auer. & alij, ideo secundum accidētia essentialia ea in mistione remanere credidit. quorum principalia sunt motus. ignis quidem sursum, terræ vero deorsum, quare & si elementa & eorū motus in ipso relinquantur misto, augmentationem nihil aliud esse, nisi partium distractionem putauit: ex diuerso oppositoque motu eorum causatam. duo alia motiua Alber. addit, quæ si placet vide, hoc enim est motiuum Emped. quod ex libro de nutrimento & nutribili Aristot. excepi. Et iste sermo. ⁊ Nunc remouet peccatum eius. Et primo proponit idem. d. Et iste sermo quem induxit in dando causam istius motus contrarij, qui inuenitur in augmentabili, nō est verus, & ponit primo primum peccatum in sermone & nomine. d. Hoc enim quod æstimabitur ꝙ superius in plantis, est superius in mundo, & inferius in eis sit inferius in mundo, non est verum. Quoniam neque in parte. ⁊ Proposito errore, idem ostendit esse peccatum. Vbi debes scire ꝙ viuū cōmunicare cum mundo in differentia pōnis quę vocatur sursum tribus accidit modis in parte. s. qn̄ in respectu mutuo se respiciunt, quemadmodum est & si homo caput in centro, pedes eleuatos ad concauum haberet, vulgari sermone pedes sursum hominis dicentur, caput deorsum, sic & rami sursum plantarum dicuntur in parte. i. in respectu quo respiciunt concauū lunę, quod sursum est huius sphæræ. In nā quoque, quemadmodum caput aīalis, & concauum habent naturam motus principiandi: qm̄ quemadmodum principium motus leuium existit concauum, sic & augmenti caput, & sic qūocūque ponatur caput, semper in natura conuenit cum concauo in esse talis differētię. In potentia vero non pōt exēplum accōmodari, vt enim potentia loci sursum est leuia attrahere, eaque attracta conseruare, sic non pōt dari in potentia aliqua portio in animali: quæ huius sit potentiæ. s. attrahere leuia eaque attracta conseruare. Potest dari exemplum Hyppocraticum. s. si esset aliquod caput animalis, vel alicuius viuentis, quod tm̄ leuia attraheret, vt forte est de cisti fellea, quæ cholerā oēm attrahit, eāque ꝯseruat, cholera aūt leuis est. Patet ergo ex his qualiter corpora viua pn̄t ꝯuenire tribus modis cū sursum mūdi. s. respectu, nā, & potentia. Hac distōne accepta arguit cōtra Emped. & inqt. Qm̄ neq; ī parte cōueniunt neq; in nā, neq; in potētia. In parte qdē, qa licet hoc ꝯcedamus in plātis sup. earū ramos esse sursum in parte, tn̄ in pluribus aīalibus nō posset idē cōcedere. superius . n. in eis nō respicit superius mūdi. vt patet de aīalibus habentibus caput deorsum, vel trāsuersum. Et veritas. ⁊ Destruit secundum. s. ꝙ inferius in plātis nō sit inferius mūdi . d. Et veritas nō ꝓcedit hoc. nā. n. inferioris ī plātis, alia est à nā inferioris in mūdo, radices. n. sunt inferius in plātis secūdū te, qd' in nā differt ab inferiori in mūdo. Sed qa aliquis posset dicere, si radix nō est inferius plantarū: cur sita est versus cētrū? Rn̄det. d. Sed ꝯtingit cōgregatio eorū in parte eadē casu. Sed dices imo p se, qa radix est principiū nutrimēti, sed nō pōt nutrimētū sumere nisi à terra. ergo radix sita debet esse in terra, igitˀ nō casu ꝯgregantur, sed p se. Dicēdū ꝙ casu aliqua ꝯgregari pn̄t dupl'r, vel ſm nām generis, vel speciei, Primo modo casu cōgregantur, qa nō cōpetit cuilibet viuenti. Secūdo mō p se, qa plantæ inqtū talis. Patet ergo ꝙ neq; in parte, neq; in nā hmōi differentiæ cōueniunt in mūdo, & viuēte genere. Tacet aūt destructionē tertij mēbri. s. ꝙ neq; in potētia, qm̄ est quasi ꝓpinquum ad scd'm. Potētia. n. sequitur nām: quare si in natura non cōueniunt, nec in potentia, vt ꝯstat. Et ipsa eadē est. ⁊ Ostendit quod natura radicis est natura superioris in animalibus, & primo proponit hoc. d. Et ipsa eadē est natura superioris in aīalibus. i. radix, & caput sunt in natura similia, quod signo oñdit Arist. & signū eius est, caput in animalibus est simile radici in plātis, qa actio eorū est eadē. i. ꝯsimilis, & p actiones debemus respicere ꝯuenientiam, & diuersitatē in partibus instr̄alibus, post applicat sentētiam verbis suo modo, & sermo totus patet. Et si nos. ⁊ Remouet quoddā quod quis dicere posset, & inqt. Et si nos concessissemus, ꝙ esset inferius. i. radix esset ipsius plantæ pars inferior, tunc hoc qd' accidit plantis. s. ꝙ inferius in eis est inferius mūdi: non accidit nisi casualiter, nō qa habeat eādē naturā ac. s. potentiam, quod exponit ita ꝙ ad inferius in plantis mouetˀ pars grauis: & ad superius leuis. Et huius dat cām. d. Qm̄ si ita esset, tūc aīa, neq; superius, neq; inferius haberet, neq; natura inferioris & inferioris in plantis esset eadem. Qm̄ sic. ⁊ Probatur ꝯñtia, quælibet pars plantæ & aīalis est attractiua vtriusque naturæ, cū nutrimētum sit mistū, ergo non esset aliqua determinate naturæ attractiuæ & p ꝯñs neque aliqua quæ sursum vel deorsum dici debeat. Et dixit. ⁊ Reddit cām cur caput habet potētiam radicis in plātis: & inqt. Et dixit ꝙ potētia capitis in aīalibus est potentia radicis in plātis, quia hoc est principium eius p quod aīal est aīal. s. sensus, oēs. n. sensationes principaliter fiūt ī capite. saltē initiatiue, quod dico, qa. 7. Physi. ait. principium omniū sensuū esse cor, quod intelligo vltimatū. hoc aūt. i. radix est principiū: p qd' plantæ sunt plātæ . s. cibi, & inde corollarium infert, & ideo si caput ex aīali, & radix

Dubitatio.

Rn̄o.

Commen. 4.

& radix ex plantis ascindatur pereunt, & sic patet peccatum Emped. Argumentum enim eius non est difficilis solutionis,& si enim elementa saluentur in mistione,non in motu saluantur,cũ ibi non principaliter sint gratia sui, sed totius mistionis gratia, & ideo elementum nonnisi per accidens facit ad augmentum,vt constat.

COMMENTARIVM.

Ex his clare patet omnia opera, quæ vegetatiuæ potentiæ attribuuntur,esse opera aīæ,hoc stante, nunc reprobat positionem Emped.& primo narrat eius pōnem. secūdo eā reprobat.Quātum ad primum dicit.Emped.aūt non bene dixit hoc.s.quod dixit de augmento.Addens augmētum accidere plantis deorsum quidem radicem mittentibus,propter id quod terra sic fertur ſm nām. Sursum autē propter ignem similiter.Animaduerte Emped.arbitratum esse omnia entia,quæ peripatetici dixerunt fieri ab agente naturali, fieri casu,& necessitate materiæ. Dicebat.n.molares dentes maiores esse, anteriores vero graciliores, qa casu euenit vt materia plurima ad eum locum defluxerit, pauca vero ad locum anteriorum dentium, ita de cæteris membris finxit. Eadem rōne augmentum fieri necessitate materiæ dicebat.ex qua planta constat,cum enim planta constet elementis, eā augeri dixit, quo ēlnta ex quibus constat mouentur contrarijs motibus,grauia quidē deorsum versus radices,leuia sursum versus ramos,ergo necessitate earum rerum, ex quibus constat planta, ipsa augeri videtur.Ex hoc argumēto: credidit ita esse in animalibus: & omnibus viuentibus,ꝙ necessitate materiæ augmētum fiat.Contra ergo obijcit Arist.primo,quo ad verba, secundo quo ad rem. Quo ad verba, quia non bene accipit sursum & deorsum, nam in planta ramos asserit esse sursum, radices deorsum,quod falsum est, quia radices sunt ori similes: modo in animalibus os sublime est: ergo & in plāta radix,inquit.Neque enim sursum: neque deorsum bene accipit, qm̄ non est sursum & deorsum omnibus viuentibus,sicut in sursum & deorsum in omni.s.mundo, qm̄ solū in homine accipiuntur sursum,& deorsum vt in mundo,in cæteris viuentibus non sic.In multis.n.animalibus caput, ꝙ est pars superior,non conuenit cū superna mūdi parte. Propterea dicit,sed sicut caput animaliū, sic radices plantarum sunt,si pro quia,conuenit instra dicere altera, hoc est diuersa,& eadem,hoc est similia operibus,hoc est,vt in operando dissimilia,vel similia sunt.Constat aūt idem dicere esse instrumentum aliquod,opus est idem, vt qm̄ radicis opus est cibū attrahere,radix erit ori similis. Ergo nō bene sumpsit ramos esse sursum,& caput deorsum, qa rami respiciūt cœli sursum,& radices cœli deorsum.Sed dices cur sursum & deorsum potius in plantis debent accipi cōparatione sursum,& deorsum in homine,q̄ comparatione ipsorum sursum & deorsum in mundo? Respondet nouus expositor,quia imperfectiora debent ordinari per analogiam ad perfectiora,cum ergo videamus caput esse sursum in animalibus perfectis.s.homine iudicandum est illud esse caput & sursum in plantis quod in officio assimilatur capiti in homine. Illud vero deorsum,quod assimilatur pedibus.Quia igitur radix ori, quod est sursum assimilatur,rami pedibus qui sunt deorsum, ergo non bene accepit hæc in plantis Emped.Sed hæc cā noui expositoris dubia est, quia hac rōne deberēt hæc accipi à sursum. & deorsum in cœlo,qm̄ cœlum est animatum,& longe hoīe perfectius,quare potius hæc deberent accipi comparatione partium cœli, q̄ partium mundi. Potest defendi nouus expositor,ꝙ planta non conuenit cum mundo in rōne accipiendi hæc.nam in mūdo hæc sumūtur propter motum localem, in animalibus propter augmentum in mundo.n.sursum est ad quod ferūtur leuia,in homine sursum est,quod est principium augmenti, est autem principium augmenti assumptio cibi. Ergo sursum in homine est locus, vbi est os. In mundo vero deorsum est locus,ad quem ferūtur grauia. In homine locus, per quem excrementa expellūtur. Cum igitur in omni viuente sursum & deorsum accipiantur penes motum augmenti. Ergo in plantis hæc sumi debent ꝑ analogiam ad ea viuentia, quæ sunt perfectiora, cum quibus planta conuenit in ratione accipiendi hæc, ergo debēt sumi comparatione earū partium, quæ sunt in homine sursum deorsum, quia planta & homo conueniunt in ratione accipiendi hæc.

ARGYR. *Deinde quid est quod continet terram ignemúe: quæ quidem in contraria loca feruntur? distrahentur enim profecto, nisi aliquid sit quod ipsa prohibeat atq; detineat. Quod si sit aliquid, id est profecto anima ipsa. quo fit vt ipsa sit augendi causa nutriendiúe, non elementa, quemadmodum ille putabat.*

Tex.cōm.39. Adhuc autem quid est continens in cōtraria,in quæ feruntur, ignem & terram? Distrahentur enim nisi aliquid sit prohibens. Sinautem est,hoc est anima:& causa agendi & alendi.

COLLEC. Tex.cōm.39. Secundo & adhuc contradicit ei secundum rem, & inquit. Adhuc aūt est continens elementa, ignem.s.& terrā, quæ in contraria feruntur sup.loca.distraherētur.n.nisi aliquid sit prohibens.Si vero erit aliquid sup. prohibēs illam distractionem,hæc est anima,& causa alimenti & augmenti,non elementa,quemadmodum ille putabat.Ex his patet animam non tantum vt forma principium esse augmēti & alimenti, verum etiam vt efficiens & motor.

Commen.39. Et si concesserimus. Primo proponit peccatum eius, & inquit.Et si cōcesserimus ꝙ natura superioris & inferioris in plantis: est natura superioris & inferioris in mūdo, & ꝙ pars ignea mouetur ad superius in plantis, & terrestris ad inferius. Et nos.⁊Istat contra hoc, & primo supponit vnum sensu notum.d.Et nos videmus ꝙ eadem pars mouetur ad superius & inferius insimul. videmus enim ꝙ quælibet pars potentiæ sensibilis.i.animalis, & quodlibet membrum mouetur ad vtraque partem insimul, & intēdit de parte nutrimenti, nutrimentum.n.mouetur indifferēter ad oēm differētiam positionis in animali,vbi fuerit necessitas,& videmus de quolibet membro idem, qm̄ quodlibet membrum potest moueri ad oēm differētiam positionis in animali.istud sensu videmus,ergo per⁊insimul⁊intēdit indifferenter.hoc stante arguit, vel illa pars nutrimenti,quæ indifferenter nata est moueri ad oēm differētiā positionis,est vnius speciei,vel diuersæ:& ostēdit primum esse falsum.d.Si igitur posuerimus quod illa pars sit vnica.s. vnius speciei, quæ mouetur.i.potest moueri ad vtraq; partem,tunc principium per quod mouetur istis duobus motibus.i.forma illius est vnicū.i.vnius speciei. Hoc destruit .d.Istud igitur principium habet potentiam vt moueat ad vtraque partem insimul.i.indifferenter,quod non est in elementis, quia vna pars,id est species eorum non habet nisi vnicum motum.s.speciei. siue fuerit simplex, siue cōpositum,id est mistum, & quia de simplici patet,ait,quia si fuerit compositum ex eis, mouebitur ſm elementum dominans. patet ergo ꝙ illa pars non potest esse vnius speciei. Tunc ostendit secūdum membrum esse impossibile.d.Et si partes, quæ mouentur in illa eadem parte in sensu.i.animali sensitiuo, aut in natura.i.vegetabili ad superius: sint aliæ.i.alterius speciei à partibus quæ mouentur in illa parte ad inferius, tunc illæ partes necessario sunt distinctæ.i. differentes specie abinuicem, quæ, quia sunt simplices, sunt diuersæ secundum dominium elementorum, eo quia id quod mouetur sursum est leue à dominio, id vero quod deorsum graue à dominio. Tunc destruit hoc.d.Et si ita, quid est id quod retinet ignem, & terram, aut partem igneam,& terrestrem. Sed quia quis potest dicere ea retineri propter mistionem,quemadmodum cæra cum charta, obijcit huic.d.Cum non possumus dicere ꝙ hæc duo sunt admista, quoniam si essent admista mouerentur ad eandem partem,scilicet dominantis: quoniam omne mistum mouetur versus id, ad quod dominās mouetur, cum non detur æquale ad pondus, vt primo cœli visum est: Tunc arguit. Et si ita esset, quòd supple ad loca contraria mouerentur, cito separarentur nisi aliquid prohiberet, sed contingit eis necessario esse prohibens, cum non videntur separari, sed permanent insimul dum viuit planta,& hoc est necessarium eis,& cum concesserint illic esse prohibens, cuius potentia non est potentia elemētorum, Commen.7.

dicemus

dicemus eis,quod idem prohibens est anima. ſm hoc igitur est sermo eius in hoc intelligendus,licet sit valde breuis. Est igitur vis argumenti, elementa propter hoc mouentur ad contraria,& non distrahuntur, igitur est prohibens ea,& id prohibens non est aliquod elementorum, ergo altera natura,& illa non est nisi aĩa,ergo ab anima.

Sed hic occurrit pulchra dubitatio, qm̃ mihi non videtur rõnabilis & necessaria pñtia, prohibens elementa dissipari non est aliquod elementorum: est ergo anima,qm̃ videmus in sphæris proprijs elementa contigua esse, eaque nunquam dissipari,& tñ non ab anima: sed ab ordine vniuersi illi fit prohibitio,sic dicam & hoc loco elemẽta prohiberi ab ordine vniuersi,quẽ amicitiam appellat Emped. non ergo oportet recurrere ad animam. Amplius videtur ꝙ non sit pñtia necessaria. & si anima sit prohibẽs nõ propter hoc inferri debet ipsam esse principale principium augmenti, sed Emped.diceret animã prohibere,augmentum fieri effectiue ab elemẽtis.Emped.ergo diceret,aliud prohibens esse,aliud vero augmenti primum principium, elementum enim primum principium,aĩam vero prohibere diceret. Sed dicendum dicta Arist. necessitatem habere, supposito elementa non posse regulari nisi ab aĩa,natura enim cœli & si elementis dominatur virtute aĩæ nobilis id facit,& breuiter nihil est super elementis nisi anima. Secundo accipit ꝙ cuiuslibet actionis elementorum determinatæ debet dari determinatum regulatiuum & proprium,qm̃ ab agente & anima vniuersali, nõ prouenit nisi effectus vniuersalis,& non proprius. Ex his sequitur ꝙ cũ elementa prohibeantur,& regulentur à dissipatione regula propria & particulari,ꝙ in corpore misto dabitur vna particularis & propria regula eis per secundã propositionem,& illa non potest esse nisi anima, vt dictum est, ergo patet. Obiecta aũt soluta patent.Primum enim qm̃.nulla potest esse natura elementis domina,nisi aĩa, & nõ vniuersalis, ergo propria. Secundum etiam, qm̃ actio debet attribui principali agenti, cuiusmodi aĩa est, cum sit regula omnium. Sed hic occurrunt ambiguitates. prima, qm̃ videtur argumentum Auer.in contrarium reduci: nos enim cum videamus vnã spẽm moueri ad loca diuersa peto vel illa mouetur à forma elementorum,vel ab anima.si à forma elementorum,habeo quod volo. si ab animã: hoc destruitur,declaratur enim in.3.cœli vniuersaliter nullam naturam agere nisi vnum. ergo aĩa non est principium augmenti. Secunda,si anima est principium augmenti per se, & principale, ergo semper durante vita augmentaret, cũ enim semper apponitur cibus,semper vtique augmẽtaret, ergo oportet ponere ipsam non esse principium augmenti. Præterea. Si anima est principium augmenti, q̃d erit principium decrementi? non anima,quia ab vno non possunt effectus oppositi venire, ergo aliud præterq̃ aĩa. Ad primum,dictum Auer. est intelligendum de natura per se, modo anima nõ est natura per se,sed secũdum analogiam nõis,omnis enim natura vniuoce & per se dicta est ad vnũ determinata,& ꝙ anima sit natura vniuoce,& ꝑ se nõ concedunt sapientes.Ad scd̃m Galenus in lib.de nutrimento, & nutribili inquit. Virtutem illam augmentatiuam congenerari animæ ab agente & secum permanere vsque ad tempus,cum vero tempus adest cõsistentiæ euanescere eã ait,atque dissolui: Sed istud non physicum reputo.Declaratum est enim ab Arist. in libro de iuuentute & senectute,accidens non corrumpi nisi altero duorum modorum .s.per se à contrario, & per accidens dissolutione subiecti, modo constare potest potentiam illam neutro modo corrumpi,subiectum enim.s.aĩa permanet, amplius nullum ei successit contrarium,quare corrumpi nõ potest. Propter quod vr̃ mihi ꝙ sicut vnus nauta causa est salutis nauis & submersionis, submersionis vero vt absens, salutis vt præsens,sic vna & eadem potentia augmenti,ac diminutionis principium erit augmenti quidem, propterea quia membra sunt bene extensibilia. Secundo quia materia cõtenta in eis bene humida est ei obediens. Tertio quia calor est fortis & potens.Principium aũt diminutionis est propter contrarias causas, cum scilicet membra hebetantur ab extraneitate nutrimẽti.Amplius, materia facta est terrestris & ei inobediens. Rursum calor est quasi extinctus,tũc potentia ista in diminutiuam cõuerteretur.propter quas igitur causas non semper auget anima, & quid sit augmẽti ac diminutionis principium,ex his patet. Obiecta igitur his soluta ibi relinquantur.

Commen.72.

COMMENTARIVM.

NVNC contradicit Emped.quo ad casum augmẽti:& dicit. Adhuc autem quid est continens ignem & terram, quæ in contraria loca ferunt intra ipsam plantã.q.d.oportet,vt aliquid sit prohibens. Distrahentur.n.nisi aliquid sit prohibens. Sin autem est aliquid illa prohibens distrahi, hoc nempe est anima,& sic ipsa prohibẽs erit causa augendi & alendi. Auer.in cõmentario sumit tanquã notum ad sensum easdem partes nutrimenti ferri in contraria loca in planta & animali,hoc aũt & sensu põt percipi, quia facta digestione nutrimentum distribuitur in omnes partes, quorum aliæ sursum aliæ deorsum sunt, & cum hæ partes, quæ ab eodem nutrimento in diuersas partes distribuũtur, sint eædem quia nutrimentales: quærit an sint specie eædem,an specie diuersæ,gñe vero eædẽ,nõ pñt esse eædẽ spẽ q̃a vel erũt simplices,vel mistæ.nõ simplices: q̃a vna natura specie vnus est motus spẽ.nõ mistæ,q̃a etiã vnus est motus spẽ,q̃a mistũ mouet ab elnto ꝑdominãte,non ergo pñt esse eædẽ spẽ: sin aũt sunt diuersæ spẽ,aut erunt simplices, aut mistæ,& quicquid dicat, oportet dari ꝓhibẽs ne dissipentur. Vel hoc est mistio,vel aĩa,nõ mistio: quia tũc non mouerentur in cõtraria loca, q̃a mistũ mouet semp ad vnã parte,cũ semper in eo vis alterius prædominet,cũ non det æquale,ergo est aĩa. Quare prohibens erit alia potentia q̃ potentia elementaria. Profecto hæc Auer.deductio est superflua, cũ Arist. argumentet ad hoĩem: Emped.n.voluit augmentum fieri ꝑꝑ motus elntorũ, quæ in augmentabili arbitrabat moueri in cõtraria loca,ergo nõ oportet disputare,q̃d Emped.intelligat,cũ sermo sit clarus,non.n.credebat Emped.augmentũ fieri ꝑꝑ nutrimẽtũ,cuius partes distribuunt in diuersas partes, quæ restaurãdo augẽt, vt nos tenemus,sed opinat fieri augmentũ siue fiat, siue non fiat nutritio, cũ sit ꝑꝑ contrarietatẽ motuum sequens, & non ꝑꝑ maiorem restaurationem, q̃ sit deperditum. Superfluit ergo rõ Auer. cum supponat in augmentatione de mente Emped.nutrimentales partes moueri sursum & deorsum: quod Emped.negaret.cũ velit elnta alia moueri sursum, alia deorsum,nõ quo veniũt ex massa nutrimẽtali, sed quo plãta facta est ex illis. Simpl.ergo sic intelligit,si augmentum fit ꝑꝑ motũ elntorum in contraria loca, tunc eo ipso ꝙ planta genita est,leuia sursum,& grauia deorsum ferent siue præcesserit,siue nõ ꝓcesserit nutrimẽtum.nã si eo ipso ꝙ planta genita est,elnta in cõtraria loca ferunt, tũc quid prohibet ea ne in paruo tꝑe dissipentur, non.n.vr̃ esse nisi aĩa.Præterea(vt Simpl.inq̃t)quid facit vt illa elnta tã lento pede ferant,donec durat tempus augmenti in plãtis,nõ enim vr̃ nisi aĩa,Aĩa ergo ſm Simpl.prohibet ne elnta paruo tꝑe post ortũ plantæ dissipẽtur,& facit,vt elnta tã lento pede ferant,quousque durat tẽpus augmenti, ergo aĩa est ꝓhibẽs,& cã augẽdi & alendi,quo quidẽ facit, vt elnta non ita cito dissipent, est ꝓhibẽs quo facit, vt augmentũ istud in tã longo tempore fiat, vr̃ itaq; ipsa principalis cã augẽdi.Sed huic deductioni Simplicij põt aduersari dubitatio in collectaneis,primo asserẽdo ꝙ bene est aliq̃d ꝓhibens,sed illud non est anima, sed ordo vniuersi. Secundo dici põt ꝙ elementa illa nõ ab anima, sed ordine vniuersi habent,vt tam lento pede currant in contraria loca, & sic non sequitur vt anima principalis causa augmenti sit.Preterea dato ꝙ anima sit prohibẽs,& causa lenti motus, nego postea ꝙ ipsa sit principalis causa augmẽti.Insuper est q̃õ in collectaneis,quæ potest conuerti cõtra Arist.Si anima est causa augmenti,& non elementa, cur durante vita non semper fit augmentum? Postremo quæro nũquid elementa possint aliquo modo esse causa augmenti in viuentibus. Pro intelligentia defensionis Arist.accipiendũ primo ꝙ ab vli causa non possunt accidere cõtrarij effectus, nec diuersi nisi cõcurrat aliqua particularis cã, vel dispõ. Vlis enim causa non potest viuificare plantã,& illam arefacere,nisi ꝯtrarijs vel diuersis causis obiter occurrẽtibus.

Deductio Auer.

Qualis Auer. deductio.

Deductio Simplicij.

Dubitationes contra Simplicij rationem.

Declaratio rationis Arist.

Hanc declarauit Arist.2.lib.de Generatione. Ex hac suppositione infertur, ꝙ si ordo vlis fecit, vt elementa in vniuerso ferantur in contraria loca.s.sursum leuia & deorsum grauia, eadem vlis dispositio, non poterit facere: vt illa detineantur in misto certo tempore, nisi aliqua alia cā obiter occurrẽte. Ex his patet prima pñtiæ pars.s.ꝙ si elementa detinentur in misto, ne dissipentur, cum nihil possit illa detinere, nisi anima, ergo aīa concurrit vt prohibens. Secunda pars est, ꝙ si aīa necessario concurrit vt prohibens, ipsa sit principalis cā augendi. Declaratur, quia cũ cõcurrunt duo ad aliquam actionem, semper actio attribuenda est principaliori in tali cõcursu, vt vbique Arist. probauit. Ex hac suppõne deduco secundam partem, dato ꝙ ad auctionem concurrant elementa suis motibus contrarijs lata, & aīa illa cohibens, erit ipsa aīa principalior, cum semper cohibẽs sit pollentius, ac principalius cohibito, ac detento. Ergo patet tota deductio.s.ꝙ anima cohibeat dissipationem, & sit principalis cā augẽdi. Ex his cessant tres primæ obiectiones. Ad quartam vero in collectaneis cõtra Galenum, dico ꝙ aīa non semper auget defectu humidi: quod est terrestrificatũ propter actionẽ caloris in ipso. Ad vltimam Simpľ.rñdit ꝙ elementa nõ sunt causæ augendi, sed concausæ, causa vero principalis est aīa. Hanc partẽ tenet Egidius, qui asserit grauitatem & leuitatem, quæ reperiuntur in viuente augmentabili, esse concausas quatenus disponunt, vt agens aīa augeat secundũ dispositionem passi. Et qm̃ grauiores partes sunt aptæ ferri deorsum, leuiores sursum, ideo aīa agens augmentum ſm dispositionem passi, mittendo grauia deorsum: & leuia sursum, augmentum efficit. Huic rei signum Egidius nobis affert, ꝙ mulieres crassiora crura habeant, quia cum frigidæ sint, in eis humiditates frigidæ excrescunt, quæ cum natæ sint ferri deorsum; ideo partes illæ augentur contra hoíes, qui sunt calidiores. Imaginatur ergo Egidius, ꝙ cum nutrimentum perficitur in homine vel muliere, superfluitates frigidæ deorsum petunt, & sic augentur partes inferiores, in homine contra; superiora crescunt propter concursum multi nutrimenti: qui fit à forti calido. Simpľ. ergo & Egidius si intelligunt elementa esse concausas mediante digestione, in qua generantur grauia & leuia, bene dixerũt. At si intelligunt esse concausas sine digestione, male dixerũt.

ARGYR. *Sunt autem quibus ipsius ignis natura, causa simpliciter nutritionis & accretionis esse videtur. ipse nanque solus omnium corporum aut elementorum: nutriri ac augeri videtur, Quapropter & in plantis & in animalibus putabit quispiam ignem id ipsum esse quod operatur.*

Tex.cõm.40. Videtur autem quibusdam ignis natura simpliciter causa alimenti, & augmenti esse. etenim ipsum videtur solum corporum, aut elemẽtorum ali & augmentari. Vnde & in plantis, & in animalibus putabit vtiq; quis esse hoc, quod operatur.

COLLEC. Tex.cõm.40. Cum induxit Emped. positionẽ hoc in loco Democriti Leucippique opinionẽ adiungit, & inquit. Videtur autẽ quibusdam ignis naturaliter esse cā simpliciter.i.principaliter, & totaliter alimẽti: & augmenti esse, sup. in vnoquoque viuorum. Et nãque{Motiuum eorum apponit, quod secundum Auer. cõmentationem in hunc componitur modum. ignis alterat oīa in suam subam, nutribile in viuentibus alterat omnia opposita ei in suam subam, ergo in secunda figura ex duobus affirmatiuis: nutribile est ignis. Quare his relinquitur ignem nutritionem ac augmẽtum facere, tanquam principium simpľr ac principale & totale. Huius ergo syllogismi accepit maiorem.d. Et nanq; ipsum ignem solum de numero corporum, ac elñtorũ, quod alitur, & augmentatur.i.conuertere omnia in suã substantiam. Tunc conclusionem apponit.d. Vnde & in plantis, & in animalibus putabit vtique prius esse hoc, quod operat̃. Et quum ita sit liquet accipere Emped. & Democritum in fundamento conuenire, qm̃.n. Emped. putat elementa esse animam, & animam esse principium alimenti: ac augmenti. inde elementa principia esse augmenti ac alimenti concludit. Similiter Democritus, quoniam ignẽ animam inquit: & ignem reputauit esse auctiuum, ac alimenti & augmenti principium primo.

Verum hæc secretio eorum est Emped. elementa, scilicet omnia principia esse augmenti ac elementi, qm̃ aīam omnia putabat esse elementa. Democritus ignem solum, qm̃ animam ignem vel igneũ calorẽ ait. Amplius Emped. elementa esse principia eorum ait. merito qualitatũ motiuarum tanquam per instrumenta: qm̃ motu aīam & cognitione cognouit. Democritus autẽ merito qualitatis actiuæ, qm̃ actione ac subtilitate aīam adinuenit, quæ igit̃ differentia horum, quæúe conuenientia, ex his constat. Commentum quoque quartum patet per se.

COMMENTARIVM.

REFVTATA positione Emped. nũc refutat positionem Democriti & Leucippi de causis auctionis. & primo narrat positionem eorum, secundo narrat argumentũ. De põne inquit. Videtur aũt quibusdam ignis natura simpliciter causa alimenti: & augmenti esse.s. in omnibus viuentibus. Considerauit aũt Simpľ. verbum{natura}quod græce est physis, ex eo, quia isti non posuerunt ignẽ esse cām alimenti principalem, sed ignis nãm hoc est formam, quæ est ipsum calidum. Deinde assignat eorum argumẽtum: quod est vnum enthymema sic, etenim ipsum vr̃ solum corporũ omnium vel saltem elñtorum, quod alitur & augmẽtatur. Hoc est añs, ex hoc dat pñs & inquit. Vnde & in plantis & in aīalibus putabit vtique quis quód operat̃ alimẽtum, & augmentum esse hoc.s. naturam siue formam ignis.

Est ergo enthymema hoc breuibus, ignis inter elementa videtur maxime nutriri & augeri, ergo oẽ quod auget̃, augetur pp ignem. Añs Arist. non probat, q̃a patet ad sensum, posito.n. combustibili, ignis statim augetur, & nutrit̃ propter ea dixit{vr̃.} Consequẽtiam etiam nõ probauit, quia patet, est enim regula pħorum: quod est maxime, & per se tale, vr̃ omnibus alijs cā, vt sint talia. Quare si ignis maxime & per se alitur, & augetur inter corpora, ipse erit alia causa essendi talia, hæc deductio est manifesta. Debes scire ꝙ hæc opinio differt à prima, quo differt secunda positio de aīa à prima. Democritus.n. & Leucippus posuerunt animam esse ignem siue calidum, ideo & calidum ponunt principalem causam augmenti, & decremẽti. Emped. vero: quia posuit quatuor elementa esse animã: ideo quatuor elementa dixit esse principalem causam augmẽti. differunt etiam: quia Emped. elementa dixit principalẽ causam augmenti ratione qualitatum motiuarum, at Democritus, & Leucippus posuerunt ignem esse principalem causam merito qualitatis actiue.s. calidi. *Breue enthymema.* *Differẽtia positionum.*

Verum non ita est, sed cum comitetur causam, est ob id ipsum quodammodo, non simpliciter causa, sed talis est potius anima. Nam ignis quidem accretio in infinitum progreditur, & eo vsque fit: quousque sit combustibile. at eorũ omnium quæ natura constant, est finis tam magnitudinis quam accretionis & ratio. Hæc autem animæ sunt, nõ ignis, & rationis potius, quam materiæ. ARGYR.

Hoc autem concausa quidem quodam modo est, non tamen simpliciter causa, sed magis aīa. Ignis quidẽ enim augmentum in infinitũ est, quousque vtique fuerit combustibile. Natura autem cõstantium terminus est & ratio magnitudinis & augmenti. Hæc aũt est animæ, sed non ignis, & rõnis magis quàm materiæ. Tex.cõm.41.

COLLEC. Tex.cõm.41. Cum positionem enarrauit satis aperte Democriti, q̃d veritatis, ac quid falsitatis ea contineat ostendit.d. Hoc autem.i. igneus calor, concausa quidem quodam modo est.i. tanquam instrumentum: non tamen simpľr causa: sed magis anima. Est pars vera ergo igneum calorem esse instrumentum. Pars quoque falsa, ipsum esse cām principalẽ ac simpliciter in toto. Ignis enim{Ostendit quomodo pars secunda falsa est. & syllogizat in secunda figura sic, ignis posito combustibili crescit in infinitũ. & hoc inquit. Ignis enim augmentum in infinitum est: quousque fuerit cõbustibile. Tunc minor apponi debet in hũc modum, nullum nutribile crescit ad infinitum nutrimẽto apposito. Cuius probationem

probationem ait famosam.d.autem pro sed, constantium natura.i.entium naturalium:terminus est ac ratio.i.forma magnitudinis & augmenti. Hæc autẽ ratio sup.anima est: & non ignis. Tunc concedas conclusionem propositam.s. ergo nutribile non est ignis, vt Democr.inquit. Et rationis.§ Secundã apponit rationem, quæ debet sic cõponi, actio debet attribui magis rationi q̃ materiæ, vt.2.physi. ac in meta.& in lib.Perigeneseos sepius diximus. Sed anima est tanq̃ ratio & forma, ignis tanq̃ materia & subiectum, tunc conclusio vt prius.s.ergo animę attribui debet actio auctiua ac alimonia, huius tangit tãtum maiorem.d.& rationis magis q̃ materię, & forte ꝙ tangit minorẽ ibi§ Hoc autem est aĩa & non ignis§ ac si litera sit transposita: & sic debeat legi§ Et rõnes magis q̃ materiæ, hoc autem est aĩa, & non ignis:§ Et tunc habetur maior ac minor in litera.

Cõm.41. Et cum narrauit. Proponit primo intentionẽ, & patet. Dicamus igitur nos.§ Exequitur, primo oñdens sententiam totam.secundo ibi§ Et concessit ꝙ ignis.§ Ostendit partem veram.tertia ibi§ Et cum declarauit.§ Ostendit partem falsam, quarta ibi§ Et signum ꝙ primum§ Probat partem illam falsam duabus rationibus.primæ tres partes sunt manifestæ per se, ex his quæ in commentatione literę dixi. Et signum ꝙ primum.§ Hic ostendit partem illã secundam esse falsam.& hoc duabus rationibus.secunda ibi.§ Et ista actio.§ In prima primo componit motiuum eius. secunda ibi§ Et intendit per terminũ.§ remouit.q. Argm̃ ergo partis falsæ sic componitur apud ipsum: omnis motus, cuius causa totalis & simpliciter in toto est ignis, est augmentabilis in infinitum apposito cõbustibili. Sed motus augmenti ac nutrimenti augmentabilium non potest augeri in infinitum, etiam apposito quantũuis nutrimẽto, ergo in secunda figura: motus augmentabilium nõ est ab igne tanq̃ à causa totali ac simpł'r in toto.ergo erit ab aĩa. Huius primo proponit maiorem.secunda ibi§ motus autẽ alterandi.§ Accepit minorem.tertia ibi§ Vnde manifestũ§ Accepit conclusionem, & sermo eius patet. Et intendit.§ Nunc remouet.q.videtur.n.Arist.in maiori assumere, ignẽ esse augmentabilem ad infinitum, nutrimento sibi apposito, in minoris probatione ait, omnia natura constantia esse terminata in magnitudine ac forma. Tunc ex veritate respondet addita hac minori, sed ignis cõstat natura, quare sequitur oppositum maioris.s.ergo ignis ad infinitum non est augmentabilis, ergo contradictio erit. Ad quod Egid.ait maiorem esse veram ratione formæ. ignis.n.inquantum ignis quo ad suam formam potest ad infinitum crescere.verum non crescit quantum ad defectu materiæ.
Cõm.63. & tu vide eum. Sed hic falsum videt, contradicit.n.Auer.
Cõm 68. Cõm.6 & rationi. Auer.quidem in.8.physi.& 3.physi.& in 3.cœli,
Cõm.72. & in primo cœli. His.n.in locis ait augmentum esse stabi
& 61. litum, cum ire sit ad formam ratione cuius fit vt corpus
Cõm.91. stet. Rationi vero quam ponit.6.physic.qm̃ id alicui repugnat ẜm formã, quo formę addito, forma illius variat rationem ac spẽm & nomen. hæc.n.est repugnantiæ formalis inscriptio. Sed posito cremento infinito in igne, forma ignis rationem perdit & speciem ac nomen, cum.n.ignis forma infinita fuerit, statim vigor eius infinitus erit.& tũc in nulla erit specie, immo erit extra omnẽ genus, immo subito & mox operabitur, vt patet. Melius ergo Auer. inquit, & intendit per terminum & mensuram, vltima naturalia, quæ sunt maximum & minimum, quæ inueniuntur in quantitatibus corporum augmentabilium.i.animatorum, quod.n.augetur, omne animatum est.est solu. maiorem veram esse in corporibus simplicibus, probationem autem minoris in viuentibus.saluatur ergo contradictio. Sed dices an corpora simplicia terminata sint vltimis. Dicendum ꝙ veritas est, ꝙ sic ẜm Arist.& Auer.verum hoc in loco id nõ opus est exquirere. Democratici ac illorum more locuti, ignis augmentum ad infinitum admittũt. Q. & si non admittatur: adhuc augmentum ignis in tãta maiori fiet proportione respectu augmenti viuorum: ꝙ etiã ratio Arist. absoluetur, ac robur suum seruabit. Et ista actio.§ Hic apponit secundam rationem, & tantum apponit maiorem.d.Et ista actio quæ inuenitur in hoc motu.s.qui incipit à principio terminato, & peruenit ad finem terminatum, dignius est vt attribuatur ei quod est in ista actione quasi forma, & quodammodo explicãs minorem inquit.s. aĩa q̃ illi, ꝙ est quasi materia & instrumẽtum.s.ignis, est ergo minor, sed anima est tanq̃ forma, ignis velut instrumẽtum, ergo animæ potius q̃ igni attribui debet. Et dixit.§ Secundo difficultatem faciunt, qũo.s.ignis sit tanq̃ instrumentum & anima tanq̃ agens principale. Et secundo qũo ignis velut materia, & anima velut forma, ideo vult reddere causam vtriusq; horum, vt tam maior q̃ minor pateant. Ad euidentiam horum debes scire ꝙ calor igneus potest considerari tripliciter. Vno modo vt igneus ac elemẽtalis: Secundo modo vt animæ ac animalis. Tertio modo vt cœlestis ac viuificans.vt igneus alterat sine mensura, & termino omnia quæ ei addũtur. vt vero animæ, sic à determinato principio in determinatum finẽ deducit augmentabile, vt cœlestis, eo totum corpus viuens viuificatur ac operatur.calor ergo igneus est alteratiuus, vt debita mensura ac debito termino actiuus, & vt principium omnium operationum vitæ. Primo modo est vt materia: qm̃ quodã modo præuia est dispositio ad animæ sustentationem. Secundo modo est instrumentum: cum non agat nisi sub ratione qua est animæ tãtum. Tertio est vt instrumentũ cœli & stellarũ: & sic patet quomodo est materia, qũoue instrumentum.ait ergo & dixit hoc.s.in minori ꝙ ignis est instrumentum, & materia, anima forma, & agens, quia apparet ꝙ actio augmenti est composita ex actione ignis.q. est alteratio, & aliqua intentione.i.ratione addita in igne, quæ est alterare ad debitũ terminum. alterare.n.quod est in eo.i.in augmentatione debet attribui igni.& q̃a est terminatum.i.quia agit in terminatum elementum, debet attribui virtuti cõiunctæ cum igne.i.animæ. vult ergo ꝙ est materia inquantum alterat, est quoq; instrumentũ inquantum debita mensura agit.& sic patet sol. Et hoc exemplo ostẽdit: & patet. Vtrum autem calor cœlestis, elntalis, & aĩalis sunt tres res diuersę, & vnum numero congregatione, an tres rõnes, & vnum in subiecto, subtilis est perscrutatio: quod satius est vt in alium differatur locum.

COMMENTARIVM.

Narrata positione Democr.& eius argumento, in hac parte reprobat illam. Et primo declarat quantum veritatis continet.cum dicit. Hoc autẽ.s.natura ignis, cõcausã quidem quodam mõ est: hoc veritatis continet. Deinde exponit quid falsitatis, & dicit. Non tamen ignis natura simpliciter causa est, sed magis anima.ergo duo probat. Primo ꝙ ignis non sit simpliciter causa auctionis in viuentibus. Secundo ꝙ anima sit magis causa. Primum probat duabus rationibus, & prima est vnum enthymema, hic pacto, augmentum ignis crescit in infinitũ apposito combustibili, ergo sup.ignis non est in ipsis viuentibus principalis causa augmenti. Consequentia patet.quia viuentia crescunt statutis terminis.ergo non possunt crescere principaliter eo quod crescit in infinitum. Secũdo idem probat, quia omnium viuentium, quæ natura constant, est terminus & ratio tam magnitudinis, hoc est paruitatis q̃ augmenti. Hæc autem ratio est ipsius aĩæ, & non ipsius ignis, nec curat probare assumpta, quia ex lib.physic. quasi probata contra Anax. assumit. Q. igitur ignis natura non sit principalis causa, ex hisce patet. Q. vero magis anima q̃ ignis sit causa, quæ fuit secunda pars, probat, & inquit, & hic terminus est rationis.i.formæ magis q̃ materiæ.modo anima se habet vt forma: calidum vero vt materia.ergo ille terminus est magis principaliter propter animã q̃ propter calidum. Iterum nec curauit Arist.probare assumpta in hac ratione, quia accepit ea tanq̃ notissima ex lib. phy. & de generatione. Quo vero ad verba attinet, Them.hic Consideratio. per mãm intelligit instrumentum: per rationem intelligit principale. Q. quidem anima sit principale, ex probatis nũc patet. Q. vero calidum sit instrumẽtum ex lib. de generatione vult esse notum.non ergo ab ratione Arist.primo probauit ꝙ in auctione ignis nõ potest esse principalis causa: quia statim sequitur eum minus concurrere ad auctionem. Auer.autem in hoc textu vult ꝙ partem fal- Expõ Auer. sam Arist.probat syllogismo in secunda figura hoc pacto, ignis augmentatiuus motus est infinitus, motus viuẽtium augmen-

augmentatiuus nõ est infinitus. ergo motus augmentatiuus viuentis non est motus augmentatiuus ignis. huius vult vt primo ponat maiorem. ibi § Ignis quidem.n.augmentum.§ Deinde minorem. ibi § Natura autem constantium.§ Cætera verba vult vt sint addita ad transumptum, quia cum ratio magnitudinis & paruitatis non possint esse ipsius ignis, erit animæ & non ignis, & rationis, hoc est formæ & non materiæ hoc est instrumenti. Quæ expositio bona esset nisi quia non omnia verba Arist. vtiliter esse posita ostẽdit: Nostra expositio vero facit, vt nullum verbum sit superfluum: verum quo ad sensum hæc expositionum differentia parum impedit.

Quæres fortasse vtrum illa cõditionalis sit vera, si igni additur combustibile semper, ignis cresceret in infinitum. Quidam dixerunt ꝙ conditionalis est necessaria, vt sentit Egid. Cuius ratio est, quia ignis semper est agẽs. ergo semper addito combustibili, cresceret, conuertendo illud in sui substantiam. Alij dixerunt conditionalẽ esse necessariam, quia antecedens est impossibile: ex impossibili.n. sequitur quodlibet. Peripatetici dicerent, ꝓñtiam nõ esse necessariam, quia addito semper combustibili, licet ignis semper ageret, ex alio semper corrumperetur, quia ordo vniuersalis est æqualitas elementorum, & sic quantum ex altera cresceret, tantum ex altera decresceret: vt patet in elementis: quorum alterum semper agit in alterum: & tñ semper sunt æqualia: vt lib. primo meteor. Aristo. probat. Concederent ergo ignem semper agere si ei apponeretur combustibile, nunq̃ tamen cresceret vltra proportionem, q̃ est de perfectione vñi. Sed dices, quo mõ propositio est ad propositum? Satis in collectaneis dictum est de illa.

ARGYR. *Cum autem eadem vis animæ sit & nutriendi & generandi, primum de alimento determinare necesse est. hæc.n. à cæteris potentijs opere, atque munere sciungitur.*

Tex. cõm 42. Quoniam aũt eadem potentia animę est vegetatiua & generatiua, de alimẽto necessarium est determinare primum. Separatur.n. ab alijs potentijs opere hoc.

COLLEC. Tex. cõm. 42. Continuat Auer. hũc locum sic, cum narrauit primo ꝙ vult loqui post de virtute nutritiua: cum ea sit magis vl̃is, & primum eorum de quibus consideratur ex hac virtute est ꝙ anima, & illius actiones sunt augmentare, & nutrire, & generare: quasi sint, hic narrata tantum vt terminantia .q. an res sit: icepit modo determinare quod est id, de quo oportet considerare primo in hac virtute, postq̃ cognoscitur, ac terminata est quæstio an sit aĩa hæc est Auer. continuatio & pulchra. inquit modo Aris. qm̃ autem est eadem potentia vegetatiua & generatiua. i. qm̃ idem est subiectũ potentiæ vegetatiuæ, ac generatiuæ, quod est alimentum, de alimento necessarium est determinare primum. & quia dixit has potentias esse eiusdem obiecti, qm̃ hinc eas esse easdem quis inferre posset, hic absolues ait. § Separatur.n. ab alijs potentijs opere hoc.§ Vel vt Simpl̃. inq̃t: quia generatiuam, & vegetatiuam esse circa alimentum dixit, & ꝑ consequens de alimento primo dicendum, apponit & causam: quoniam hmõi potentia separatur ab alijs potẽtijs, s. aliarum specierum animæ opere hoc. s. nutritione: quæ circa alimentum versatur, ideo ab illo auspicabimur. Et inquit Auer. & quia subiectũ potentiæ, nutritiuæ, & augmentabilis, & generatiuę idem est. vult dicere ẜm materiam & rem. s. nutrimentum, & iam diximus primo ꝙ via ad cognitionem istarum virtutum non est, nisi per cognitionẽ passiuorum eorum primo. i. obiectorum, vnde necesse est determinare primo cibum, quid sit, & quasi videtur syllogismum hunc texere. ab obiecto primo incipiendum, sed nutrimentum obiectum est generatiuæ, vegetatiuæq;. ergo à nutrimento incipiemus. & apponit literæ sequentis continuationem. & patet.

COMMENTARIVM.

HIC textus in collectaneis abunde exponitur, tamen Simpl̃. pulchrius exponit, ꝙ cum Arist. declarauit ꝙ nutritiua, nec sit naturale corpus contra Emped. nec forma naturalis corporis. s. ignis contra Democr. & Leucip. redit nunc ad tractandum de ipsa ordine, quo promisit se de ea acturum, s. agendo primo de eius obiecto, & præmittit ꝙ tametsi generatiua, & altrix eadem potẽtia sit, attamen dẽ altrice in primis dicendum est. primo quia ab vltimis, quo ad perfectionem & nãm debemus auspicari. Altrix autem est posterior generatiua quo ad perfectionem: qm̃ generatio est actus perfectior nutritione. Vel incipiẽdum est à nutritiua alia ratione, quia nutrimentum est prius semine, cum semen sit superfluitas alimẽti. ergo simili ratione nutritiua est prior quo ad nos ipsa altrice. Legit autem Simpl̃. verbũ ἐπεὶ non pro qm̃, sed pro tametsi, hoc pacto: tametsi aũt eadem potentia aię est vegetatiua & gñatiua, prius agẽdum est de alimento, quo alimẽtum est obm̃ vegetatiuæ, q̃ de semine, quod est obiectum generatiuæ. Sed dices, si eadẽ potẽtia est vegetatiua & nutritiua, ergo non possumus agere de vna quin agamus etiam de altera, quasi respondet inquit. Separatur.n. ab alijs potentijs eiusdem animæ. s. à generatiua, & augmentatiua hoc opere, quæ est nutricatio, & sic licet sint eadem, differũt opere, & ex hac dr̃ia tractamus prius de vegetatiua sub ratione qua nutritiua, q̃ sub ratione qua gñatiua. Hæc expositio est pulchra.

Quæret quispiam vtrum alimentum sit obiectum virtutum omnium aĩæ vegetatiuæ. s. gñatiuæ, nutritiuæ, & augmentatiuæ, & diminutiuæ. Respondent antiqui ꝙ semen est aliqua particula corporis, vt cerebri, vel alterius. Et tunc ẜm istos non est idem obiectum omnium. Simpl̃. aũt dicit, ꝙ semen est superfluitas alimẽti. ergo idem est obiectum omnium: quod Auer. in cõmen. concessit. Hoc autẽ declarat Egid. asserit.n. nutrimentum actu tale si consideret in eo qd̃ quid, est obm̃ nutritiue, si in eo ꝙ quãtum, est obiectum augmentatiuæ, & diminutiuæ. nam restauratum maius q̃ fuit deperditum, est obiectum augmentatiuæ: instauratum minus q̃ fuit deperditum, est obiectum diminutiuæ. Sin aũt consideretur in eo ꝙ superfluum, est semen, & obiectum gñatiuæ. Potest ergo teneri virtutes aię vegetatiuæ esse vnam re & subiecto: plures vero formaliter: & obiectiue, potest etiam teneri ꝙ sunt tres secundum rem, & vna subiecto, sicut obiectum est vnum re, plura ratione. Sed hic non faciunt ad sentẽtiam de anima at potius sunt curiositates metaphysicorum. *Vtrum alimentum sit obiectũ omnium virtutum vegetatiuum.* *De distinctione virtutum.*

ARGYR. *Videtur itaq; contrariũ, esse contrario nutrimentũ. at nõ cuilibet quoduis, sed id ei quorum alterum ex altero non solum mutuo generatur, sed incrementa etiam suscipit. com plura nanq; cõtrariorum, fiunt quidem ex sese mutuo, sed non à suis omnia contrarijs incrementa suscipiunt, vt ex ægrotante fit sanum. At vero nec illa modo eodem sibi mutuo nutrimentum esse videntur, sed aqua quidem alimẽtum est igni, ignis autẽ non nutrit aquam. At in simplicibus corporibus, horum alterum alimenti, alterum eius quod nutritur, maxime subire rationem videtur.*

Tex. cõm. 43. πόσα ποιά (?) Videtur autem esse alimentum contrarium contrariorum. Non omne autem omni, sed quæcunque contrariorum non solum generationem habẽt ex inuicem sed & augmentum. Fuit.n. multa ex inuicem, sed non omnia augentur, vt sanum ex laborante. Videntur autem neq; illa eodem modo adinuicem esse alimẽtum, sed aqua quidem igni alimentum est, ignis autem non alit aquam. In corporibus quidem igitur simplicibus hoc esse videtur maxime, aliud quidẽ alimentum, aliud vero, quod alitur.

COLLEC. Tex. cõm. 43. Propositam intẽtionem exequitur ponens alimẽti conditiones: vt ex illis recolligat alimenti descriptionem, & inquit. Videtur autem esse alimentum contrarium contrario. i. nutrito: qd̃ Simpl̃. exponit in principio, & de qualitate priuatiua, cum ex nutrimento fiat nutritum, & per ꝓñs nutrimentum priuatio est formę nutriti. erit ergo contrarietas priuatiua. cum substantiarum non sit cõtrarietas positiua, nisi forte ẜm qualitates. Non omne.§ Apponit & secũdam. d. Non omne autem omni, sed quæcunq; contrariorum non solum gñonem habet ex inuicem, sed augmentum, fiunt.n. multa ex inuicem: vt sanum ex laborante, sed non omnia augentur. est ergo secunda conditio vt nutrimentum

trimentum sit natum agere nutritum. Videtur aūt neq;.§ Apponit & tertiam, quæ ſm Them. & Simpl. est vt nutrimētum sit tanq̃ materia & materialius nutrito : nutritum autem velut forma & formalius. & hāc tertiam conditionem apponit.d. Vr autem neq; illa.s.contraria, & tangibilia eodem modo adinuicem esse alimentum, sed aqua quidem igni : ignis autem non alit aquam. Et sic patet tertia cōditio. Tunc absoluit.q.posset.n.quis dicere, cur magis de aqua ac igne exemplum posuisti? nonne & simplicium alia corpora talia sunt vt aer, ac terra? respondet ergo q̃ in simplicibus quidem corporibus hoc videtur maxime igni inesse ac aquæ.aliud quidem alimentum vt aqua, aliud vero quod alitur.s.ignis. non ergo exemplum posuit in his : ac si sola hæc talia sint, sed in his, ꝑpter videri maxime talia.exēplum.n.requirit manifestationem, & nō veritatem.

Com.43. DICIT quod æstimatum. In duabus conditionibus primis conuenit Auer. cum Them.ac Simpl. in tertia discrepans inquit, & ista æstimatio non inuenitur æqualiter in vnoquoq; contrariorum : quæ sunt in sūba.s.vt vtrūque eorum nutriat suum compar æqualiter. aqua.n.& vīr corpora humida videntur esse nutrimentum ignis. Ignis autē non videtur esse nutrimentum alicui eorum. est ergo tertia conditio vt nutrimentum abundet in humido, ideo vt Arist.inquit in lib.de morte & vita. calido viuimus, humido nutrimur. Vt ergo hæc tertia conditio clarescat debes scire, tria esse ex parte nutribilis necessaria, quorū primum est vt sit rarum & porosum per cuius poros nutrimentum attrahi possit. Secūdum est, vt sit maxime actiuum, ad hoc vt sibi appositum conuertat in suā substantiam. Tertium est, vt sit bene siccum : ad hoc vt attractum nutrimentum bene retineat. Et per oppositum tria ex parte nutrimēti, vt sit bene penetratiuum per poros nutribilis, vt sit passiuum maxime, & tertio vt sit fluidū ac alieno termino terminabile.quare quia prima tria igni, & secunda tria aquæ videntur inesse, inde dat intelligere tertiam conditionem Arist. vt nutrimentum humido abundet. Diffinitio ergo eius recolligitur sic, nutrimentum est corpus mistum, contrarium priuatiue nutribili, natum augmētare, id in humido superabundans, propter quid autem superabūdare debet in humido, ex conditionibus tribus pōsitis vltimo patet. Postmodum Auer. absoluit qōnem cur in his duobus elementis: aqua.s.& igne exemplificauit: cum in omnibus id verificari possit : & solutio. apponit Arist.quam ego in expositione posui. Et totum commentum patet.

COMMENTARIVM.

THEMIST. Simpl. Auer. & Thomas conueniunt q̃ Arist.ponat conditiones alimenti, nec ab ratione, quia ex conditionibus repertis in re colligitur rei descriptio. verum de numero conditionum non omnes conueniunt. Egid.exponit duas conditiones.s.q̃ alimentum sit contrarium, alito, & q̃ sit aptum augere alitum. Et tunc vult q̃ parte illa.§Vnr autem neq; illa.§ soluat vnum dubium satis rationabile ex his conditionibus contingens.nam si alimentum, & nutritiuum sunt ꝯria inuicem transmutabilia, non videtur causa quare potius alimentum nutriat nutritum, q̃ econtra nutritum nutriat alimētum, propterea respondens ait potius alimentum nutrire alitum, q̃ econtrario, cum comparatur nutrimentum nutrito, vt humidū calido. D.Tho. resoluit textū in tres condōnes, quas debet habere aliquid vt sit nutrimentum alicui nutribili, vt sit.s. contrarium, & vt sit de illis contrarijs quæ sunt inuicē generabilia, & vt sit aptum augere nutritū, modo quo aqua apta est augere ignem, & non econtra, hæc Tho. Simpl. resoluit textum in tres conditiones, vt q̃ nutrimentum sit contrarium nutrito, & ſm quātum aptum nutritum augere, & q̃ sit materialius ipso nutrito, ipsum vero nutritū formalius. Imaginatur.n.alimentum esse, id omne, quod trifariam nutrito contrariatur: in substantia quidem, quo nutrimentum in princ.caret forma nutriti, in fine habet illam, & sic nutrimentum priuatiue contrariatur nutrito. In quanto vero.q̃ sit aptum augere nutritū:in qualitate vero, q̃ se habeat nutrimentum, vt materia, & sit quid materialius nutritum, vt forma. Ego vero dico tres esse conditiones cum D.Tho.quarum primam ponit, cum dicit, Vr autē alimentum de numero contrariorum esse contrarium.s.nutrito, & Simpl.exponit in princ. & contrarietate quæ est inter habitum, & priuationem. Secunda conditio est, vt sit de illis contrarijs, quæ sunt apta conuerti in suum cōtrarium. Sed dices hic cōditio superfluit, quia oē contrarium est aptum conuerti in suum contrarium. Dicendum q̃ nō est verum, bene.n.concedo omne contrarium esse id, ex quo fieri potest suum contrarium, non tamen omne contrarium potest esse materia alterationis sui contrarij, non.n.album est materia alterationis nigri, nec sanum ægri : sed bene panis esse potest materia alterationis sanguinis. Tertia cōditio, vt sit de illis contrarijs, quę sunt apta augere suū contrarium. Has duas conditiones ponit insimul, & inquit: Non omne autem omni, sed quæcunq; contrariorum non solum gñonem.s.conuersiuam habent adinuicem (& per hic verba innuit secundam conditionem) sed & augmētum, & per hæc innuit tertiam conditionem, quam exponit & dicit. Fiunt .n.multa ex inuicem, vt sanum ex laborante, non tñ omnia fiunt quanta ex inuicem, verbum.n.§augētur§nō est in greco, sed loco eius legitur πόσα hoc est quanta, & tunc suppleas, sed non omnia fiunt quanta. Hæ sunt tres conditiones quibus positis, Aris.remouet dubium, nam si nutrimentum & nutritum sunt ꝯria inuicem transmutabilia apta fieri quanta. ergo non videtur magis alimentum nutrire nutritum, q̃ econtrario nutritū nutrire alimentum. Respondet, vnr autem neq; illa eodem modo adinuicem esse alimentum, & sic magis alimentum alit nutritum, q̃ econtrario. Quod exēplo manifestat, cum dicit. Sed aqua quidem igni alimentum est, ignis aūt non alit aquam. per q̃ exemplum dedit intelligere, q̃ alimentum magis nutrit alitū q̃ ecōtrario, cum comparabitur illi, vt aqua ignis hoc est, vt humidum calido. vt exponit Auer. vel vt materia siue materialius formæ, vel formaliori, vt exponit Simpl. & Themist. deinde q̃a quis dicere posset, cur exemplum de igne & aqua potius inductum est, q̃ de alijs elementis, cum q̄dlibet elementum sit improprium nutrimentum cuiuslibet alterius? respondet, cum dicit. In simplicibus quidem igitur corporibus, hoc esse videtur maxime, hoc quidem alimentum.s.aqua : aliud vero maxime quod alitur.s.ignis. ergo non ab ratione in his exemplum datum est. Quod vero in igne maxime spectetur ratio eius, quod nutritur, & in aqua maxime ratio eius, quod nutrit, pulchre declaratū est in collectaneis. Est.n.ignis maxime rarum, est etiam maxime actiuum, & maxime siccum : quæ tria requiruntur ad rationem eius q̄d nutritur. Aqua vero est maxime penetratiua, & repletiua pororum, maxime passiua, & maxime humida, quæ requiruntur ad rationē nutrimenti, ergo maxime aqua habet rationem nutrimenti. Ex his colligi pōt definitio alimenti, vt in collectaneis bene colligimus.

Propria expositio.

Verum.n.is locus dubitationem habere videtur. Sunt.n. qui dicunt, simile simili nutriri, quemadmodum & accrescere. Quibusdam autem (vti diximus) non hæc sententia, sed contraria placet, censentq; non simile simili, sed contrario contrarium ali. etenim fieri nequit, vt inquiunt: vt à simili simile patiatur. Alimentum autem mutatur atque digeritur, mutationemq; rerum omnium, in oppositum vel in medium esse, constat. ARGYR.

Dubitationem autem habet. Dicunt.n.hi quidem simile à simili ali. sicut & augeri. Alijs autem (sicut diximus) econtrario videtur ali contrarium contrario, tanquam impossibile sit à simili. Alimentum autē mutari, & decoqui, mutatio autem omnibus in contrariū, aut in medium est. Tex.cōm.44.

Cum aliqualiter alimētum descripsit, hoc in loco.q.mouet ex propositionibus famosis, vt Auer.inquit.dicit itaq;. Dubitationem autē habet sup.determinatio posita. dñt.n. hi quidem simile ali simili : quorum motiuum ponit. d. sicut & augmentari.est ergo vis argumenti, sicut augmentum fit à simili, & nutriri. modo augmentum fieri à simili patet. tunc apponit opinionem oppositam.d.Alijs autem (sicut diximus) econtrario videtur, s.ali ꝯrium contrario, tanq̃ COLLEC. Tex.cōm.44.

tanq̃ impaſsibile ſit ſimile à ſimili.quod ꝓbat, & ſyllogiſmus ſic cõponi pt.Alimentũ eſt decoqui & mutari.& hoc minor eſt. mutatio aũt omnis in ꝯrium aut in medium, ergo in prima figura,alimentũ decoqui, ex contrario fiet in contrarium vel in medium. Hec ergo ſunt quę qõnem inducunt & commentum conſtat.44.per ſe.

COMMENTARIVM.

MOVET qõnem circa determinatas conditiones:dictum eſt.n.alimentum eſſe cõtrarium alito . Mouet igitur nunc qõnem,& dicit,ꝙ dubitationem habet,ſup. ſuperior determinatio,quia ſunt quidam, qui dicunt ſimile ali à ſimili,ſicut & augeri : vt.n.omne ſimile augetur à ſuo ſimili,ita oẽ ſimile alitur à ſimili.Contrarium.n.diſsipat ſuum contrarium,non auget,nec ẽt nutrit . Deinde ponit opinionẽ oppoſitam,cũ inq̃t.Alijs aũt(ſicut diximus)vr̃ econtrario eſſe dicendũ : dicunt.n.ꝯriũ ali ſuo cõtrario, quia ꝯrium eſt impoſsibile ali à ſuo ſimili. Deinde ponit horũ argm̃ cum dicit . Sed dicunt alimẽtum mutari,& decoqui ſup.ab alito,aut mutatio in oĩbus mutabilibus eſt de contrario in ꝯrium vel in medium.ergo oportet,vt nutritũ & alimentum ſint cõtraria.vnde hic ſyll's eſſe põt hoc pacto. mutatio ẽ inter ꝯria,nutritio eſt mutatio.ergo eſt inter ꝯria. ſuppleda vero eſt rõ ſed nutritio eſt inter nutrimentũ & nutritum . ergo nutrimentum & nutritum ſunt contraria. Nõ ergo bene legunt verba Ariſt.qui legunt , autem pro quoniam : quia debet ſic continuari pars illa.Alijs autem ſicut diximus ecõtrario videtur, quia impoſsibile eſt alitum nutriri à ſimili,ſed videtur alimentum mutari,quia decoqui. At in omnibus mutabilibus mutatio eſt de contrario in contrarium,aut in medium. ergo ſupple nutritio eſt de contrario in contrarium. Supplenda autem eſt poſtea ratio : ſed nutritio eſt de nutrimento ad nutritum, ergo nutrimentum , & nutritum ſunt contraria : hoc pacto paraphraſtice Themiſtius legit.

ARGYR. *Præterea nutrimentum quidem , aliquid patitur ab eo quod alitur. hoc autem ab alimento non patitur quicquam, quemadmodum nec à materia faber, ſed materies,vt patet à fabro,qui quidem ex ocio mutatur tantum ad operãdum. At.n.intereſt plane ſi nutrimentum ſit id quod vltimo tandem adiungitur,atq; additur, an non hoc ſed id quod primum ingreditur? Quod ſi vtrunq; quidẽ eſt alimentum,alterum tamen eſt digeſtum,alterum vero indigeſtum, vtroq; profecto mõ,& contrario contrarium,& ſimile ſimili dicere licet nutriri. Nam ſi vt indigeſtum ſumatur,cõtrarium contrario alitur. ſin vt digeſtum,ſimile ſimili nimirum hoc pacto nutritur. Quare patet illos vtroſq; partim recte,partim non recte dicere,atq; ſentire.*

Tex.cõm.45. Adhuc autem patitur aliquid alimentum ab eo,qđ alitur,ſed non hoc ab alimento,ſicut neq; inſtructor à materia,ſed ab illo hæc.Inſtructor autem mutatur ſolum in actum ex ocio.Vtrum aũt ſit alimentum,quod vltimo aduenit,aut quod primo,habet differentiã.Sin autem vtrunq; , ſed hoc quidem non coctum,illud aũt coctum vtrobiq; vtiq; continget alimentum dicere. Inquãtum.n.non coctum, contrariũ contrario alitur, Inquantũ aũt coctum,ſimile ſimili.Quare manifeſtũ, ꝙ dicunt quodam modo vtriq; & recte,& non recte.

COLLEC. Tex.cõm.45. Them̃.quem poſt oẽs fere latini ſecuti ſunt,ſic vr̃ ordinare literam : vt.ſ.cum inducta ſit vna ratio ꝙ nutrimentũ ſit contrariũ nutrito,apponat & ſecundam,& ſm̃ eum debet ſic cõponi,omne corpus quod à nutrimẽto patitur,& non econtra , eſt cõtrarium ipſi nutrito:qm̃ paſsio non fit niſi ratione contrarij. Tunc ſuppoſita hac maiori accepit minorem.d. Adhuc autem alimentum aliquid patitur ab eo,quod alitur: ſed non hoc ab alimento, ſicut neq; inſtructor à mã,ſed ab illo.ſ.inſtructore hoc.ſ.mã patitur. apponit aũt qũo poſſet dici pati.d.Inſtructor aũt mutatur ſolũ ex ocio in actũ.q.d.ſi hoc gñe mutationis imaginemur nutrimentũ mutari,forte eſſet verũ.ergo ſup. nutrimentũ ꝯrium erit nutrito, Vtrum aũt.⁊ abſoluit.q.per diſtõnem,& intendit ꝙ nutrimentum põt capi in principio, vtpote qñ indigeſtũ ac non coctum hr̃:& in fine qñ coctum ac digeſtum ſumit.primo modo contrariũ.ſecũdo mõ ſimile erit, & ſic vterq; ſermo erit tibi verificatur,& ſermo eius patet.

DICIT & etiam. Quia litera propoſita dupliciter exponi põt,ideo non apponit continationẽ, cum poſsit litera cõtinuari duobus modis,ſicut illis duobus modis exponitur. Prima ergo expõ erit : vt Ariſ.velit apponere argumentum ꝯ ſecundã poſitionem,& ſol. illius pro ſecũda põne,& argm̃ ꝙ inducit ꝯ ſecundã poſitionem pt ſic ordinari,q̃cunq; ſunt inuicẽ contraria,mutuo agũt & patiunt: qm̃ vnum in reliquũ agit.ſed nutrimentũ & nutritum non mutuo agunt & patiunt,quando alterũ in alterum agit,ergo nutrimentũ & nutritum nõ ſunt ꝯria.hoc argm̃ ergo pt induci pro prima,& ꝯ ſecundam.cui rñdet Ariſt.ſm̃ Auer. oſtẽdendo ꝙ maior non eſt vera in oĩbus ꝯrijs,vt patet de inſtructore & ligno,niſi quis alterationẽ vocet tranſitum de ocio ad opus.& tunc ad formã maior eſt vera aliqñ,nõ tñ in oĩbus ſpeciebus cõtrariorum.Inquit ergo pt intelligi ꝙ iſte ſermo eſt quaſi rõcinatio iuuans dicentẽ,ꝙ nutrimentũ eſt ꝯrium, & remouens obiectiones cõtradicentes huic ſermoni.pt.n.aliquis dicere ꝙ ſi nutrimentũ eſſet cõtrarium nutribili,oporteret vt vtrunq; tranſmutaret à ſuo cõpari , & pateretur ab eo.i.vt in eo eſſet actio & reactio. Tũc ſup. in ſecunda minorẽ & concludas nutrimentum non eſſe ꝯrium nutrito. Apponit tunc ſol.& inquit.&.q.d. rñdendo, ꝙ nutrimentũ eſt quod patit à nutribili, non nutribile à nutrimẽto.non.n.eſt neceſſe vt ab oĩ patiente patiat agens,eo mõ quo patiens patit ab eo.i.eadẽ ſpecie motus.lignũ.n.patit à carpentario,ſed carpẽtarius non patit à ligno,niſi aliquis vocet illã trãſmutationem, q̃ eſt ex ocio ad operationẽ,paſsionem.Et ſic patet ſol.pro ſecunda poſitione. Sed potes dubitare,qm̃ nutrimentum,& nutribile ſunt mutuo ꝯria.ergo in eis actio erit mutua,& reactio: qm̃ contraria ſunt illa q̃ nata ſunt inuicẽ trãſmutari actione & reactione. Præterea.Oẽ corpus in mouẽdo mouet, ſed omne ꝯrium alterat corpus. ergo in mouendo ẽt mouebit,quare ambigua erit ſol. Dicendũ ꝙ aliqua pñt dici oppoſita priuatiue,aliqua ꝯrie & poſitiue. in propoſito ergo nutrimentũ & nutribile ſunt ꝯria priuatiue , vt Simpl. inquit,& non contrarie, nutrimentũ.n.eſt potentia nutribile,& anteq̃ cõuertatur in nutribilẽ formam eſt in priuatione illius formæ. Ad propoſitum regula Ariſ. intelligit in oppoſitis contrarie,& poſitiue, & non in oppoſitis priuatiue. Ad ſecundum Them̃.in primo huius vult ꝙ intelligatur in eodem gñe motus,non ſpecie.mõ nutribile alterans nutrimentũ non alteratur ea ſpecie alterationis, ſed bene eodẽ gñe.& ſic intellr̃ dictum Auer.cũ ait. non.n.eſt neceſſe vt ab oĩ patiente patiatur agens eo mõ.i.ea ſpecie motus qua patiẽs patit ab eo. Et debes ſcire pro ſolutionibus iſtis ꝙ nutrimentum pt etiam cõtrariari nutrito ſm̃ qualitates:vt aqua igni eſt nutrimentũ,cui poſitiue & contrarie opponitur ſm̃ qualitates,vt Auer.inquit.5. phyſi. Et tũc forte eſt actio & reactio. attamen quia hoc nõ eſt ſemper dixit non eſſe neceſſe ſemp à patiente pati agens. Secũdo debes ſcire ꝙ in oppoſitis cõtrarie ſemper eſt actio & reactio,attamen non ſm̃ eandem qualitatem ſm̃ Auer. 4.meteor.ſm̃ autem diuerſas id cõcedit. Et tu vide de hoc in tertio huius in expõne cõm.20. Forte præponebatur.⁊ Hic exponit aliter & inquit,& forte prǫponebatur iſte ſermo ad id quod vult de diſſolutione iſtius dubitationis , & ad demonſtrandum id, quod collocatur de vero in vtroq; iſtorum duorum ſermonũ oppoſitorum. vult dicere ꝙ forte Ariſt.ꝓponit quoddam præambulũ : quo clareſcet quid veritatis contineant vtræq; põnes oppoſitæ. Quod declarat & inquit : qm̃ cum hoc fuerit ſcitum de nutrimento & nutribili.ſ.ꝙ nutrimentum eſt id quod tranſmutatur in formam nutribilis,non nutribile in formã nutrimenti,neque vtrunq; à ſuo compari æqualiter : ita ꝙ quantum nutribile tranſmutat de nutrimento tm̃ nutrimentum de nutribili , & ꝙ ita eſt de nutrimento & nutribili , ſicut de carpentario ad lignũ,non ſicut contraria quorũ eadem mã declarabit ſtatim ſup.ſol.qõnis,& tunc abſoluit.q.dicens: cũ nutrimẽtum dr̃ duobus modis. (dr̃.n.de illo ꝙ adhuc non digeritur,

Tex.cõm.45. Cap.17. Cõm.10. Cõm.19.

geritur, neq; transmutatur in nām nutribilis, & dicitur ēt de illo quod digestum est & transmutatur in nām nutribilis,) tūc ait ꝙ cibum esse similem vere videt̄ de digesto, & contrarium de indigesto. Et tunc totum residuum patet.

COMMENTARIVM.

Expositores in prima parte textus volūt Ari. facere secundam rōnem pro his, qui dixerunt alimentum esse contrarium alito, quia .s. alitum sit vt agens, & alimentum, vt mā, & patiens. ergo sunt contraria. Quā expositionem lucidus doctor Them. clarissime profitet̄, moueturq; fortasse ab illo verbo § Adhuc aūt § quod est cōfirmationis per nouā ratione nota. Auer. aūt dupliciter verba prima textus intelligit. Vno mō ꝙ Arist. soluat. q. verū prius soluat. q. ꝯ eos, qui dixerunt alimentum esse contrariū: quā. q. non expressit: sed soluendo illam, innuit vim eius. secunda ibi § vtrum aūt. § vult vt soluat. q. principalē. Est ergo argumentū contra eos qui tenēt alimentum ꝯrium, contraria sunt q̄ mutuo agūt, & patiunt̄. Alimentum & alitū non agunt, & patiunt̄ inuicem. ergo non sunt cōtraria. Q. alitum non patiat̄, declarat ex eo, quia solū dici pōt pati, quo mutatur de ocio ad actionē. Secūdum ergo primā Auer. expōnem soluit hanc tacitā. q. defendendo contrarietatē, & inquit. Adhuc aūt patitur alimentū ab eo, quod alitur, non tñ hoc quod alitur patit̄ ab alimento, sicut nec instructor siue carpentarius à mā. s. ligno, sed hęc. s. materia patit̄ ab hoc agente, nisi pati dicamus mutari de ocio ad actionem. ergo possumus dicere alimentum & alitū esse cōtraria, licet alitum non patiatur ab alimento, quia sufficit ad hoc, vt aliqua sint contraria, vt alterum saltem patiatur ab altero. Et debes scire ꝙ Auer. appellat hanc solutionem rationem iuuantem eā opinionem, q̄ asserit alimentū esse contrariū, & appellat respōsionem etiam, quia est ratio, & solutio, quia soluendo argm̄: hr̄ ꝙ inter alimentum & nutritū aliquo mō sit contrarietas, Et sic est ratio, & solutio.

Qō pulchra. Sed qō est mota in collectaneis, vtrū in nutritione ipsa sit actio & reactio. Vr̄. n. ꝙ sic ad experientiam, quia apposito nutrimento in stomacho calor nālis remittitur, apparet ēt labor in digerendo. Præterea. Inter contraria ꝯm qualitates est actio & reactio. 8. meteor. At alimentum & nutritum sunt cōtraria ꝯm qualitates, qa oīs moderata discrasia leditur à simili, & iuuatur à ꝯrio, vt Gal. in Techna, hoc aūt non fit nisi nutritione. In ꝯrium est Auer. & Them. q̄ nutritum pati dicunt à nutrimēto solum passione, quæ est mutatio de ocio ad actionem. Licet materia de reactione sit difficilis, nec bene in scholis peripateticorum certa, tñ quantum nostro proposito seruit: debes scire, ꝙ substantiam substantiæ dupliciter pōt intelligi esse ꝯriam, aut ꝯm qualitates, aut ꝯm ꝙ substantia est, vt Auer. innuit. 5. physi. Secundū qualitates quidē quo altera suba fuerit calida, altera frigida, vt ignis & aqua, & talem ꝯrietatem nemo negat in elementis, nec in subantijs: ꝯm vero ꝙ suba est, hæc cōtrarietas est priuationis ad formam, vt dicit Simpl. hic

Cōm. 20. (margin beside "qualitates est actio & reactio. 8. meteor.")

Cōm. 10. (margin beside "qualitates, aut ꝯm ꝙ substantia est")

Tunc possumus dicere tenendo reactionem saltem ꝯm diuersas qualitates, vt tenet Auer. 4. meteor. ꝙ si alimentū & alitum cōsiderent̄ quo ad eorum qualitates dubio procul ibi est actio & reactio: & de hac non loquit̄ Auer. qm̄ nutrimentum non nutrit quo quale, sed quo quid: auget. n. quo quantum, est semen quo superfluum; nutrit vero quo substantia, & quid. Sin aūt considerentur quo subę sunt, sic non est actio, & reactio, quia nutritū quo suba nihil patit̄ ab alimento; bene aūt nutrimentum quo suba est, patitur, cum sit nutrito contrarium, ꝯm priuationem, & propterea mutatur in subam nutriti, pōt tamē dici nutritum pati, ea passione, qua agens de ocio mutat̄ ad actionem: quo tamē nutritum est suba nullatenus patitur ab alimento, sed ad illud se habet vt forma, & alimentum vt materia. Sic igit̄ in nutritione est actio, & reactio ꝯm qualitates, nō autem ꝯm substantias. Ex his facile patet solutio ad obiecta. Verum est tñ, ꝙ de mō, quo fiat reactio ꝯm peripateticos est mihi nō leuis qō, de qua alias dicemus, & alibi multis modis diximus. Aliter exponit Auer. ꝙ. s. Arist. pmittat pro solutione principalis qōnis in primis verbis textus suppositionē, qua concessa, mox dabit solutionē. Suppositio est, ꝙ nutrimentū ad nutritū comparetur, vt mā ad carpētariū

Cōm. 10. (margin beside "diuersas qualitates, vt tenet Auer. 4. meteor.")

. s. vt lignū ad structorem, quia vt carpētarius agit in mām, & non econtrario, ita nutritū agit in alimentū, & nō econtrario. Supponendo ergo ꝙ nutritū agat in nutrimentum, & non econtrario, tunc solutio qōnis principalis mox patet, nam dicemus nutrimentum in principio esse ꝯrium, cum tunc patiat̄ ab ipso nutrito. In fine vero erit simile, imo conuersum in subam nutriti. Iuxta hanc secūdam expositionem lege verba: adhuc aūt patitur aliquid alimentum ab eo, quod alitur. § Aliquid. §. s. alterationem vt concretionem, sed contra hoc non patit̄ ab alimento, quemadmodum neq; instructor, carpentariusq; patit̄ à materia. s. ligno vel aliquo tali, sed ab instructore patit̄ hæc materia . s. alteratione, & dispositionem, instructor autem mutatur solū in actum ex ocio. Est ergo suppositio ꝙ nutritū agit alimentum, & non econtrario facta suppōne. Postea soluit principalem qōnem. Primo tñ præmittit quandā excusationē ab vna. q. quæ quia non est vtilis ad propositū, non curat illam disputare, & dicit. Vtrum aūt sit alimentum qđ vltimo aduenit, sicut prima facie posset videri ꝙ non, quia ꝙ vltimo aduenit fuit alimentū, nūc videtur quod sit conuersum in substantiā nutriti, & ita videtur, vt non sit nutrimentum. Aut vtrū sit nutrimentum quod primo, etiā bona qō est, quia prima facie posset videri ꝙ non, cū in principio non nutriat. ergo non videtur nutrimentum. propterea inquit. Vtrum aūt sit alimentum ꝙ vltimo aduenit, aut sit alimentum ꝙ primo occurrit, habet differentiā, & hincinde opiniones, sed si vtrūq; sit nutrimentū (vt re vera est) aliter tamen & aliter, hoc quidem in principio occurrens non coctum, quod vero vltimo fit, est coctū, vtrunq; vtiq; contingit alimentum dicere cōtrarium, & simile. Inquantum. n. non coctum contrarium contrario alitur. Inquantum vero coctum simile nutritur simili, & sic cōcordat positiones, cum inquit. Quare manifestum ꝙ dicūt quodam modo vtriq; recte & non recte. Hactenus de quæstione.

Qūo alimentū simile, & contrarium. Quæres fortasse quid est illa assimilatio alimenti, qua in fine dicit̄ factum simile nutrito, & quod est illa contrarietas, quæ in principio est contrarium. In iuuēta arbitrati sumus Aris. non intelligere p nutrimentū in vltimo. s. cū est conuersum in nutritū: quia tunc non amplius est nutrimentū, sed est iam nutritum. At similitudo est inter diuersa. Ergo intelligendū est per nutrimentum in vltimo, nutrimentum quod nondum conuersum est in subam nutriti, sed quod in non tēpore perceptibili cōuertetur in substantiam nutriti: tunc. n. est simile & non idem. Per nutrimentū vero in principio, intelligit nutrimentū in qđ non egit nutritū, quia si aliquo mō egisset, aliqua rōne fuisset assimilatū, ergo intelligit nutrimentū quod occurrēs nobis, nutritū in tpe imperceptibili post hic aget in ipsum. nā tunc occurrit, & non est aliquo mō simile. Sed dices, nōne nutrimentū in toto tpe pcedente est occursum contrariū. ergo cur dr̄ potius ꝯrium in principio occursus. Et dicēdum ꝙ in principio occursus, & in toto tēpore pcedēte occursum dici pōt ꝯrium. Verum asserit in principio occursus esse ꝯrium, quatenus posset videri alicui nō esse nutrimentū, nisi fuerit in loco, vbi agenda est nutritio: & ꝓpterea accepit ipsum in principio occursus. Sed dices, qua similitudine in fine nutrimentū est simile. Dicebā in quāto & quali, quibus est aptissimū vt recipiat formā substantialē nutriti, sicut mā optima disposita est effecta similis agenti, vt recipiat formā ab illo. In principio vero in quāto & quali erat discōueniens. cuius signū est: quia multæ supfluitates in via cōuersionis à nutrimento separant̄, vt disponant̄ in quāto & quali: & fiat simile nutrito. Hæc est vna positio quā in iuuenta solebamus dicere. Vel possumus dicere aliter ꝙ Arist. per principiū intelligit, vt dictū est, nutrimentū, in quod nōdum egit nutritū, sed in qđ aget post hoc tpe imperceptibili propter cām assignatā, & tunc est ꝯrium nutrito in quāto, cum sit fęculentius nutrito, & in quali, cum aliæ sint qualitates alimēti, & alię nutriti: & in suba cū intra se contineat priuationē formæ nutriti: quā in fine recipiet. Per nutrimētum vero in fine intelligo nutrimentū in primo instāti, in quo nunc primo nutrito assimilatū est. In illo. n. primo instāti nutrimentū in sui mā recepit formā subalem nutriti p positionē de pnti.

Pulchra dubō. (margin beside "nā tunc occurrit, & non est aliquo mō simile. Sed dices,")

Alia solutio. (margin beside "est vna positio quā in iuuenta solebamus dicere. Vel pos")

ergo

ergo est asimilatũ in sub̃a,recepit qualitates consimiles, q̃ consequunt inductionẽ formæ nutriti in mã nutriméti: & sic est asimilatũ in quali,recipit quãtitatẽ pñtem inductionẽ formæ nutriti in mã nutrimenti,& sic est asimilatũ in quanto.ergo per alimentũ in fine intelligit alimentum,qđ in oĩbus est assimilatum nutrito. Sed dices tunc est idẽ.ergo non est simile.Rñdeo ꝙ est idẽ in forma & in oĩbus accñtibus: tñ dicit diuersum,quatenus partes nutriti q̃ per nutritionẽ factæ sunt,sunt aliæ à partib⁹ nutriti, q̃ ante nutritionẽ præerãt,qua rõne fit,vt qđ est idẽ vno mõ, sit alterum alio mõ.Oẽs.n.partes corporis sunt eędem in forma,& in qualitatibus,q̃ sunt totius,& vt cõparantur ad totũ,inter se tñ differunt. Ex his patet nutritionẽ esse par uã quandam gñonem,quã Aris.appellat viam ad gñonem, quia per nutritionẽ nihil simpl̃r fit.quod nõ erat,licet fiat aliquid,quod secundum quid nõ erat,verũ de his postea.

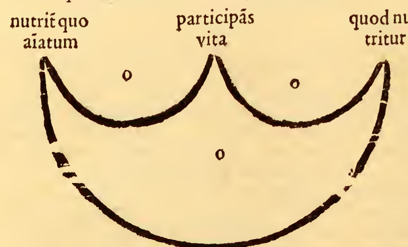
ARGYR. *Cum autem nihil nutriatur quin habeat vitam,animatum id erit profecto corpus quod alitur,ea sane ratione qua est animatum. Quare & nutrimentum,ad animatum per se refertur, & non per accidens.*

Tex.cõm.46. Quoniam autem nihil alitur non participans vita, aĩatum vtique est corpus, quod alitur inquantum est animatum. Quare & alimentum per se ad animatum est,& non secundum accidens.

COLLEC. Tex.cõm.46. Auer. in cõm.innuit capituli necesitatem.Inquit.n.& pars sub̃æ animæ,cui attribuit ista actio, nõ est nisi virtus, q̃ innata est hr̃e istam actionẽ. Cum igit cognouerimus hanc actionem proprie,tunc cognoscemus sub̃a istius virtutis proprie.est ergo capituli necesitas declarare quale nutrimentum dr̃ per se ad nutribile, vt vr̃ ꝙ cognitio nutriméti proficit ad cognitionẽ nutritiuæ partis.Tunc inq̃t Arist. Quoniã autem nihil alit non participans vita,ideo corpus animatum est nutribile ẜm ꝙ aĩatum. Nutrimentum.n.(vt Auer.inquit) nõ attribuitur animato:nisi ẜm ꝙ habet animã,non secundum ꝙ est corpus,quare alimentũ per se ad animatum est,& non ẜm accñs.i.quare alimẽtum relatiuum est ad animatum inquantum animatum,& non sub alia ratione. Dixit hoc: qm̃ Emped. dixit alimentum esse ad viuum: inquantum viuum est graue & leue. Democr. inquantum ignis.Inquit modo Arist.alimẽtum referri ad viuum nõ sub rõne aliqua: nisi sub rõne qua viuũ & aĩatum. Et ideo scito aliméto,scietur & viui prima potentia,qua perficitur alimonia.vt dicitur ab Auerroi.

COMMENTARIVM.

De necesitate capituli non parua quæstio est.Græci .n.partem non continuarunt.Egidius vult ꝙ Aris.determinet de actibus vegetatiuę,postq̃ determinauit de obiecto. Diuus Tho. arbitratur ꝙ Aristo. determinet de alimento quatenus conuenit operationibus animæ vegetatiuæ. sed re vera parua dr̃ia est,quia determinare de alimento quatenus cõuenit operationibus animæ vegetatiuæ est quodammodo determinare de operationibus animæ vegetatiuæ,cum operationes non aliter innotescant. Auer. necesitatem capituli innuit,ex eo quia Aris.declarat nutrimentum referri ad potentiã animæ,vt pateat definitio potẽtiæ animæ per obiectum. Quæ expositio nulla rõne verbis põt conuenire. Dicamus ergo ꝙ siue Arist.velit agere de operationibus vegetatiuę.siue de obiecto in comparatione ad actiones,vt arbitror, Arist.primo declarat quõ alimentum se habet ad nutritionem,& sumit hanc suppositionẽ ꝙ animatum est corpus,quod alitur inquãtum animatum. Quam probat enthymematice cum dicit, ₰ Quoniam autem nihil alit non participans vita,₰vt contra Empedoclem,Democr. & Leucip. est probatum,ergo omne quod alitur,est corpus animatum,vt aĩatum. Dixit₰vt animatum₰ vel quia Empedocles dixit corpus animatum nutriri non quo animatum,sed quo graue,vel leue: Leucippus vero quo calidum. Aris.autem vult aĩatum corpus nutriri quo animatum est. Auer.dixit hoc esse additum,quia corpus aĩatum nutritur non quo corpus, sed quo aĩatum. Them. dicit corpus aĩatum nutriri quo aĩatum, quia non nutritur quo album vel nigrum est,sed quo aĩam posidet, in quam sententiam venit Simpl̃. fere. Sed vnde deducatur hæc consequentia reduplicatiua,nullus declarat. Posset ergo sic componi syllogismus,omne participans vita, nutritur quo animatum, omne quod nutritur participat

vita,ergo omne quod nutritur,nutritur quo animatũ. hoc modo patet rõ. Hac suppositione stante agit de nutrimento comparatione ad nutritionem,& inquit. Quare & alimentum per se ad aĩatum est,& non per accidens,hoc est, vt Them.exponit.Quare alimentum est ad aĩatum vt animatum est,non ad animatum vt aĩatum consideratur quo ad accidentia. Simpl̃. exponit alimentum esse ad animatum per se relatiue,quod mihi videtur extraneum,cum in substantiis nõ sit per se relatio. Thomas exponit alimentum esse per se ad animatum.s.quia est in potẽtia ad illud, non ad accidentia illius,& est optima expositio. Tu vero intellige per relatiuũ non prædicamentaliter, vt pater ad filium: non.n.alimentum hoc pacto refert relatione prædicamẽtali ad animatum, sed per relatiuum intelligit determinatũ, qua determinatione materia & forma sunt relatiua, quia.s.alterum est aptum recipi, alterum recipere, sic alimẽtum est determinatum ad animatum,quia aptum est pati ab animato vt animatum est,& animatum vt animatum est aptum agere in ipsum.

ARGYR. *Atqui diuersa est alimenti ratio,vt nutrit,et auget.Nã vt ipsum alimentum quantum est quoddam, auget vt autẽ est hoc aliquid & substantia,nutrit. conseruat.n. substantiam.& est eousq; profecto: quousq; nutritur. Efficit prætere generationem ac ortum, non eius quod aliter, sed talis quale est id quod nutritur. iam.n.est ipsa substantia,& nihil seipsum generat, sed conseruat.*

Tex.cõm.47. Est autem alterum alimento & augmentatiuo esse. Secundum.n.ꝙ quãtum aliquod animatũ est, est augmentatiuum. secũdum vero ꝙ hoc aliquid,& substantia, alimentum est, seruat.n.substantiam, & vsque ad hoc est, quousque & alatur, Et generationis etiam factiuum est,non eius,ꝙ alitur sed quale est id, quod alitur. Iam.n.est ipsa substantia. Generat autem nihil seipsum, sed seruat.

COLLEC. Tex.cõm.47. Idem.n.obiectum est nutritiuæ,augmentatiuæ, & gñatiuæ,esse autẽ non idẽ,& hoc oñdit. est autẽ esse alterum alimento & augméto,licet sup.mã eadem. ẜm.n.quod aĩatum est aliquo quantum,cibus dr̃ augmentatiuum.ẜm vero quod animatum est hoc aliquid & sub̃a,cibus alimentũ est.Cuius rationẽ reddit.d.Saluat.n.sub̃am & vsq; ad hoc, quousq; alatur,i.ẜm totum vitæ tẽpus, non fit augmẽtum propter causas quas Alber.hic enumerat. Et gñatiuum.₰ Ostendit quõ alimentum est gñatiuum, non tñ ponit sub qua ratione gñatiuum est,sed cuius gñatiuum ponit,& inquit. Et sup. nutrimẽtum factiuum est gñonis.& explicat cuius,dicens,non eius qđ alitur: sed æqualis ei: quod alitur.i.in specie simile,cuius rationem ait. Iam.n.sup.nutribile est,ipsa substantia,addit & quasi rationem aliam,gñat autẽ nihil seipsum,sed saluat.ergo nutrimẽtum habet tres rationes vt respicit viuum ẜm eius quantitatem augmentatiuum dicitur, vt respicit ipsum quo ad eius substãtiam alimentum:vt vero respicit alterum sibi simile in specie, vt sic obiectum est generationis.ergo vnum obiectum est secundum subiectum,esse autem & ratio altera.

COM-

Com.47. COMMENTVM istud fere patet. Ait tñ § est vero§ augmentatiuum ſm ꝙ perficit quantitatẽ naturalẽ eius: quod diminuitur in principio ꝑꝑ necessitatem. vult dicere finis & materiæ, & loci finis: quia si esset tante quantitatis in vtero quantæ in consistentia, mater non posset eum nutrire, ideo ob hunc finem nã eum paruæ fecit quantitatis. Materiæ: qm̃ sperma viri & mulieris paruum quoddam corpus conficiunt. Loci, ꝑꝑ ea quia matrix est angusta & parua. Et tacuit hoc.§ In arabica translatione non ponitur differentia inter augmentum & alimentum, ideo Auer. reddit cãm dicens. Et tacuit hoc.i. illam dr̃iam: quia patet si forte non est diminutio Scriptoris: sicut est rei veritas, quoniam in nostra patet.

COMMENTARIVM.

SIVE nunc agat de auctione, siue de alimento vt cõgruit auctioni, cum vtrunque bene dictum sit dicamus, ꝙ agit secundo de alimento vt conuenit auctioni. Agendo vero de alimento vt congruit auctioni, dat duas differentias inter alimentum, vt congruit auctioni, & alimentum vt congruit nutritioni: quarum prima sumitur ex rationibus, quibus alimentum refertur ad aĩatum, altera sumitur ex parte temporis quo alimentum refertur vt alimentum, & quo refertur ad aĩatum vt auctiuum. De prima inquit. Est autem alterum esse alimento, quo alimentum est, & alterum esse alimento, vt augmentatiuum est, ergo differunt ratione non subiecto vt Them. inquit. Hanc differentiam declarat differentia sumpta ab aĩato, quia aĩatum põt considerari, vt sub̃a, & quid, & potest considerari vt quãtum, alimentum, quoq; cum sit substantia & quantum, põt referri vtraq; ratione ad aĩatum: ideo inquit. Secundum enim ꝙ quantum aliquod animatum est, ipsum alimentum cum sit quantum, relatum ad animatum, quo est aĩatum ipsum quantum, augmentatiuum est, quia (vt Them. inqt) alimentum quantum quo refertur ad animatum quantũ, appositum adauget, facitq; accessionem amplitudinis, & hac ratione est auctificũ. Vnde (vt Simpl. inquit) post defluxum deperditarum partium ꝑꝑ quanti additionem, si amplior influxus siue instauratio fuerit defluxu, hoc est deperditione, aĩatum augetur. Diminuitur vero si defluxus partium maior fuerit, quam influxus. Ergo alimentũ cum ipsum sit quantum congruit auctioni, quo refertur ad aĩatum, vt aĩatum est quantum, vt sic.n. potest facere appositionem. Quo vero aĩatum, ad quod refertur, est hoc aliquid & sub̃a, cum ipsum alimentũ sit hoc aliquid & substantia, alimentũ est. nam nutricans ipsum aĩatum, conseruat eius substantiã: vt.n. alimentũ refertur ad aĩatum quo ipsum aĩatum substantia est, cum ipsum alimentũ substantia sit substantiã ipsa farciendo conseruat, vt inquit Them. quia cum in fine alimentũ fiat velut idem ipsi nutrito, substantiã eius conseruat, vt Simpl. ait. Hæc est prima differẽtia, quæ sumitur ex parte formaliũ rationũ quibus alimẽtum refertur ad aĩatum. Deinde tangit secundã cũ dicit, & vsq; ad hoc est, quousq; aĩatum alatur. Ergo secũda differentia est, vt Them. innuit, ꝙ alimentum refertur ad aĩatum quo alimentũ est alimentum, vsq; ad finem vitæ, quia munus auctionis ante finẽ vitæ desinit, munus nutritionis est vitæ coæuum, quia & vsq; ad hoc est, quousq; alatur, & ita quo auctificum est, non refertur vsq; ad finẽ vitæ. ergo differentia secunda est, ꝙ alimentũ quo est alimentum refertur ad aĩatum vsque ad finẽ vitæ: quo vero est auctificũ, non, quia desinit auctio ante finẽ vitæ. Hæ sunt differentię. Patet ergo quid alimentum sit, vt congruit auctioni, & ꝑ pñs patet quid sit auctio. Deinde agit de alimento, vt cõgruit generationi, siue de generatione ipsa, & declarat qđ alimentũ est generatiuũ, verum non exprimit sub qua ratione est generatiuũ: sed solum qualis est generatiuũ, innuit tñ differentias illas breuibus verbis. Græci vero innuunt duas ẽt differentias. prima ꝙ alimentum vt superfluit nutritioni, est generatiuũ, quia est superfluitas alimẽti, vt Them. & Simpl. innuunt. alimentũ vero, vt non superfluit, & tu intellige, vt superfluit indiuiduo, non speciei, quia natura ordinauit, vt aliquid superflueret indiuiduo ꝑꝑ perfectionẽ speciei. Secunda vero differentia est, quia alimentum refertur ad alitum coæue, at semen non vsq; ad finem vitæ est prolificum: Arist. tñ non quibus differãt, declarauit, sed qualis alimentum est generatiuũ. Vnde inquit, & generationis ẽt factiuum est, in quibus verbis innuit duas illas differentias, quas non explicauit. s. ꝙ alimẽtum differt ex semine, non re, sed quo alimẽtum est factiuũ generationis, non semper: sed certo dato tẽpore, exponit cuius rei alimentum sit generatiuum, & inquit. Alimentũ vt semen est, non est generatiuũ eius, quod alitur, sed eius, quod est tale in specie, quale est id, quod alitur. ꝙ autem non sit generatiuum eius, quod alitur, probat dupliciter, primo quia generatio est eius, quod non est, quod.n. generatur, non est, vt.5. physi. probatur. At quod alitur, est: cum eius sub̃a iam præerat. Secundo, quia nihil seipsum generat, sed bene potest idẽ seipsum conseruare. ergo alimentum quo generatiuũ est non est generatiuũ eius, ꝙ alitur, sed cuiusdã alterius, quod est ei quod alitur, simile in spẽ.

Quæres vtrum idem possit se generare. Videtur ꝙ sic, primo quia saltem per accñs idem potest se corrumpere, vt patet de calido, ꝙ agendo in humidum, se corrumpit. Præterea. Calidum instaurando humidum, se per accñs generat, quia in maiori humido est calidum maius quam sit deperditum. Præterea. Aqua calefacta est remissa in substantia ſm Auer. & hæc reducit se ad priorem substantiã & qualitatem, ergo aliquid generat se. Præterea. Epar generat carnem in corpore, & membra non spermatica, ſm medicos, sed hepar & caro in eodem viuente sunt idẽ in substantia, & forma ergo idem generat se. De hac re plura diximus in metaphy. quæstionibus, & in libris de generatione, & in libris phycorũ: tamen siquis vult, potest sustinere probabiliter aliquid posse se generare in tribus casibus. primo per accñs, vt diximus de calido. Calidum.n. instaurãdo humidum maius q̃ fuerit deperditum, generat se non simpliciter, sed per accidens. Secundo idẽ potest generare se, qñ fuerit ipsum remissum, sed maius in virtute ipso remittente, vt in casu de aqua calefacta, ipsa enim remissa in qualitatibus & substantia, sed q̃a est maior quã sit pars remittens, quæ secum est commista, ideo illã corrumpendo generãt se. Tertio esse potest ſm diuersas partes, aĩal ſm hepar generat, ſm carnem generatur, verũ hoc est diuersis partibus. Arist. ergo intelligit, nihil se posse generare per se, & ſm se, & quolibet sui generatione simpliciter dicta. Calidum.n. non generat se instaurando humidum ſm se, & quodlibet sui: sed solum generat se maius, q̃ erat, corrumpens vero potest se corrumpere ſm se totum per accñs: quia corrumpens est. Nihil aũt generat se totũ per accñs, nec per se: quia quod generat nec per se, nec ꝑ accñs est. Est ergo propositio Arist. sic intelligenda, nihil ſm se totum per se generat se, dico ſm se totum, quia ſm partes potest saltem per accñs aliquid se generare. modo nec calidum, nec aqua ſm se totam generat se, nec per se. His.n. duabus cõditionibus propositio Arist. vera est. De corruptione vero, dico ꝙ bene aliquid potest se totũ necare, sed per accñs, quia cum corrumpens sit, potest agere in suum subiectum: & sic corrumpendo illud, tandem ipsum corrumpitur. Ad rationes patet solutio. Ad primam quidem, quia non est simile de corruptione & generatione. Ad secundam iterum patet sol. Primo.n. calidum non generat se per se, sed generando suum subiectum. Secundo non generat se generatione totali ſm se totum, sed potius auget se. Ad tertiam patet solutio. Aqua calefacta remoto calefaciente relinquitur mista ſm Auer. non.n. potest remitti aqua in qualitatibus, quin remittatur in substantia. Remoto ergo calefaciente partes aquæ plures corrumpunt partes igneas & calidas ex calefactione acquisitas: & sic generat se per accidens, & non generatione totali. Quarta soluta est.

Vtrum idẽ possit seipsum generare.

Breuis intellectus propositionis Arist.

ARGYR. *Quare talequidem aĩæ principium, vis est talis, vt id cõseruet quod ipsam habet, ea nimirum ratione qua ipsam habet. Alimentum autem, ad operandum præparare videtur. Quapropter alimento priuatum esse non potest.*

Tex.c.48. Quare hmõi aĩæ principium, potentia est, potens seruare habens ipsum scđm ꝙ hmõi. Alimentũ aũt præparare vr̃ opationẽ. Vnde priuatũ alimẽto nõ põt esse.

Diffinit

COLLEC. Tex.cōm.48. Diffinit modo principium nutritiuum.d.Quare principium hmōi.i.nutritiuum, est potentia aiæ, supple vegetabilis possibilis saluare suscipiens ipsum ẜm ꝙ hmōi.i.ẜm aliquam dispositionem conseruationis:vt Auer. inquit.Et reddit cām d.Et dixit hoc.i.ẜm aliquam dispositionē, quia sunt aliquæ virtutes, quæ conseruant esse ẜm omnem dispositionem.i.in omni dr̄ia temporis,ẜm oēs partes eius.i. indiuidua eius eodem mō.s.virtutes corporum cœlestiū. Apponit autem qño alimentum concurrit.d. Alimentum aūt præparat operationem,cuius signum dat, vnde priuatum alimento non potest esse supple viuum lōgo tpe, nisi (vt Alber. inquit in lib.de homine) ad plus.40.dies: vt de quadam muliere Paduana refert ipse quam narrat se abstinuisse alimento illis tot diebus.

DEBES scire in commento ꝙ qñ inquit Auer cibum esse instr̄m nutribilis: intendit capiendo instr̄m pro omni eo quod transit in vtilitatem & vsum alterius, vt diximus supra in expositione alterius commenti.

COMMENTARIVM.

Cōm.48. HACTENVS de operationibus, siue de obiecto p comparationem ad operationes ꝙ idem est. Nunc de altrice potentia,quid sit illa,declarat, & dicit, quare potentia altrix est hmōi animæ.s.vegetatiuæ principium,potens seruare nutritum, quod habet principium, potens seruare dico ẜm ꝙ hmōi est. Quid vero sit alimentum statim subscribit,cum dicit:alimentum aūt supple potens præparare operationem, cuius signum affert, quia nutritum ipsum, Consideratio verborum. priuatum alimento, non pōt esse.s.longo tpe. Quo vero Contra Auer. ad verba attinet, Arist. ratio principium hmōi aiæ definit, sed potentiam altricem p esse principium hmōi aiæ, quod potest seruare corpus aiatum hn̄s tale principium. Addit § ẜm quod hmōi § non(vt Auer.inquit)ẜm aliquam dispōnem pp differentiam virtutum cœlestium,quę simpliciter seruant earum subiecta,sed ẜm esse numerale ad dr̄iam virtutis generatiuæ,quę seruat hn̄s ipsam,non ẜm tale esse indiuidualiter,sed ẜm esse specificum. Est ergo altrix virtus principium aiæ vegetatiuæ seruans ipsum viuens ẜm numerum vsq; ad finem vitæ. Nutrimentum vero est principium præparans operationem nutritiuam,cuius signū est, quia viuens priuatum alimento non pōt diu permanere. Excerptum. Ex quibus sequitur ꝙ tam altrix virtus: quam alimentum virtus quidem seruans subiectum, alimentum præparās ad operationem nutritiuam mediante qua virtus proprium subiectum seruat.Sed dices si alimētum est principiū præparans ad operationem nutritiuā.ergo agit ad nutritionē. Egid.concedit,arbitratur.n.materiam coagere, & vult ꝙ altrix agat,& alimentum coagat. Verum hæc Egidij expō eget longa disputatione. Simpl. ergo rn̄det ꝙ alimentum præparat ad operātionē nutritiuam, nō vt mouens altricē virtutem,sed veluti materia idonea ad actionem accōmodata,quemadmodum fabro ligna,ergo Simpl. per præparare ad operationem nutritiuam intelligit concurrere ad illam tanquam materiam idoneam. Hæc Simpl. Quod vero ita fit,statim in textu sequenti Aristot.seipsum exponens,hoc asserit.

ARGYR. *At vero cum hoc in officio tria sint hæc necessarioq; cōcurrant,id inquam quod nutritur, & quo nutritur, & quod nutrit,id quidē quod nutrit est ipsa aīa prima, id aūt quod nutrit corpus est quod ipsam aīam habet,at id quo nutritur, ipsum est alimentū. Atq; cū sit par vniuersas à fine res appellare,finisq; huius aīæ sit generatio talis quale est id quod ipsam habet,erit aīa prima profecto principium generandi tale quale est id quod hanc ipsam animā habet.*

Tex.c.49. Quoniam autem sunt tria,quod alitur, quo alitur, & alens.Alens quidem, est prima aīa, quod vero alitur habens hanc, est corpus. quo aūt alitur est alimentum. Qm̄ autem à fine appellare omnia iustum est,Finis aūt est generare quale ipsum est erit, vtiq; anima prima generatiuum,quale ipsum est.

COLLEC. Tex.cōm.49. Cum nutrimentum quasi exposuit, & quasi nutritionē: ōndit quæ necessaria sunt nutritioni,& inqt. Qm̄ autē sunt tria, quod alitur.s.aīal, quo alitur.s.cibus, & alens.s.prima anima.s.vegetabilis,& ponit exēpla & patet. Qm̄ autē. § Secundum expositores latinos,cum Arist. diffinit nutritiuam potentiam,diffinit generatiuam nunc & tacet augmētatiuam. Sed certe hæc expō est ꝯ textum. Ideo aliter ẜm Auer.& Them. dicendum ꝙ Arist. cum opus nutritiuæ in triplex distinxit,& ab opere res denominat tanquam à notiori,quærit Arist. quo ope nutritiua anima sit nominanda atq; diffinienda:& tunc rn̄det. Qm̄ aūt à fine appellari iustum est,finis aūt est generare quale ipsum:tunc recolligit diffinitionem animæ vegetabilis sumptā ab vltimo fine.d. Erit vtiq; prima anima.s.vegetabilis gn̄atiuū.i.principium primum generatiuum,quale ipsum.s.hn̄s hanc. & sic Arist. potentiarum vegetabilis vnā tm̄ diffinit.s. nutritiuā.tacet aūt diffinitiones augmentatiuæ, & gn̄atiuæ, qm̄ satis dr̄ias dedit,quibus pn̄t colligi,& apposuit diffinitionē primę aię à fine vltimo:& hoc Auer.inquit in calce cōmēti. Dicēdū est igit ꝙ aīa nutritiua.i.vegetabilis, est virtus, quæ est innata gn̄are à cibo supple superfluo,sibi simile in spē indiuiduo in quo est, cuius rationes reddit dicens. Cum omnes suæ actiones non sint nisi propter hanc virtutem.

COMMENTARIVM.

DICTVM est alimentum esse principium præparans ad nutritionem,& dictum est altricem virtutē esse principium, posset ergo quispiā ambigere vtrum sint principia ambo effectiua.Rn̄det ergo Arist.ꝙ tria sunt,quæ concurrūt ad munus nutritionis,quod alit,quo alit,& alens. Alēs quidem est prima anima.s.vegetatrix,quod vero alitur, est corpus quod habet animā, quia(vt dictum est)alit qđ alit, vt aiatum est.Quo āt alit,est alimentum,ergo a'io mō cōcurrit potētia siue aīa, & alio mō alimētum. Expositor āt dicit ꝙ Arist.per alimentum alit,vt quo intelligit,vt instrumento:& si intelligit (vt in collectaneis diximus) per instrumentum omne illud quod venit ad vsum alicuius,bene dicit.Sed si intelligit per instr̄m illud, quo vtitur agens ad agendum,non est bene dictum:quia tunc alimentum concurreret actiue:ppea intelligas:vt Simpl.dixit:& dicemus, alimētum esse quo alitur,vt materia idonea actioni. Quo vero ad verba attinet:animaduerte ꝙ Arist. nunc loquitur de potentia, nunc de anima, vt quasi videatur æquiuocus, quod ideo facit, ꝙ opus sit aiæ & potentiæ animæ principaliter,potentiæ,vt proximi principij.Quia igitur nec anima sine potentia, nec potentia sine anima agit, ideo nunc potentia, nunc anima vtit:quasi eas pro vno principio intelligat. Deinde Arist.definit animā vegetatiuam, & ordinat hāc definitionem,cum inquit,Qm̄ autem à fine appellari & nomine & definitione omnia iustum est. Finis autē est generare: quia primo nutrimur: secundo augemur vsque ad perfectum statum:tertio cum ad perfectum statum venerimus,possumus generare, & sic generare est finis cæterorum operum, ergo prima anima erit principiū generatiuum eius, quod est tale, quale est ipsum habens illam. Magna quæstio fieri pōt hic,vtrum definiatur anima,vel potentia animæ,Thomas, & Auer.volunt animam hic definiri,vt verbum Arist.explicat. Egidius vero vult ꝙ definiat potentiam: licet Aristot. indifferenter & animam & potētiam possit definire eadem definitione paucis additis,est enim anima principale principium generandi tale quale est habens ipsam: potentia vero instrumentale. Cur vero non definit animam per esse principium augmenti:bonam rationē Egidius affert:quia non est de operibus necessarijs tota vita, nec de operibus præstantioribus. Sed dices non videtur bene, vt definiatur anima à fine,quia finis est causa extrinseca: potissima definitio est formalis, quæ datur per genus causæ formalis. Dici potest quōd definitio formalis est potissima in eo, qui habet omnes causas. Anima autem non potest definiri nisi ab ipso fine cum formæ bene sit finis:non autem forma.Præterea hæc definitio non est penitus data per finē,cū principium sit genus aiæ.dr̄ia vero est sumpta à fine:quia in formarum definitione,nō est potior causa ipso fine.Hæc ergo est definitio causalis primæ aiæ. Quærit hic Egid. vtrum potētia vegetatiua sit principiū gn̄ationis.Rn̄det ꝙ est instr̄ale aiæ principium: agens.n.vt instr̄m aiæ pōt generare suam.

Quæstio.

Dubitatio.

Quō Egid.

substantiam. Hoc quod Egid. asserit, vr̄ obscurum, quia vel intelligit ꝙ animæ potentia gn̄at viuum:& hoc est fal sum:vel semen. Si gn̄at semen, non erit principium gn̄andi eius, quod est tale, quale est habens ipsam: nō.n.semen ge nitum est simile ei, cuius potentia est. Si gn̄at viuens, hoc est falsum:quia contingit fieri viuens, potentia & aīa cor ruptis, & corrupto eo, è quo fluit semen. Ideo dicendum est, ꝙ alia est potentia generatiua seminis, & alia aīalis: il la.n.quæ gn̄at semen, est altrix, vt gn̄at alimentum super fluum, illa quæ gn̄at animal, est illa quæ cū semine decidit. Hæc.n.vt instr̄m animæ gn̄at animal, illa q̄ est cum anima in ipso habente aīam, est gn̄atiua seminis, & oīum virtutū, quæ cum semine cōiunguntur, vt instr̄m etiam animæ. Ex quibus sequitur ꝙ & aīa, & potentia secum coniuncta, & potētia seminalis omnes sunt gn̄atiua principia, aīa & po tentia secum coniuncta sunt principia remota mediante semine. potētia coniuncta semini est instrale principium gn̄onis propinquum. Sed contra hæc argumentant̄ non nulli, quia nihil pōt esse agens in actu, quod nō sit cum ef fectu in actu:vt dr̄ in.5.metaph. sed nec virtus animastica, nec virtus seminalis simul est cum effectu, nam in primo instanti esse formę genitę seminalis virtus non est: virtus vero animastica in tali primo instanti pōt non esse: immo ante potuit esse corrupta vna cū tota anima, cui illa erat coniuncta. ergo nulla illarum est agens, nec vt principale, nec vt instr̄ale. Dicendum, ꝙ triplex est virtus agens, q̄dam est agens ad fieri alicuius effectus ordinata tm̄, quæ dam vero agens ordinata ad factum:& quędam cōis ordi nata ad fieri, & ad factum. Virtus quidem seminalis est vir tus, quæ fuit inducta in materia à seminante pro fieri tm̄: & hæc in primo instanti geniti esse formæ primo non est: non.n.erat inducta, nisi pro fieri. Virtus vero cęlestis, quæ mediante aere vel aqua in primo instāti genitæ formæ in ducitur in re genita est virtus ordinata ad factū esse illius formæ:quia conseruat formam in materia, hac virtute: vt inquit Arist. in lib. de generatione. alij magis, alij minus vi uunt:quoniam alijs hęc diutius, alij paruo tempore durat. Et hæc virtus incipit cum forma & desinit cum forma, cum sit eius cōseruatrix. Communis vero virtus est Deus & cœlum. nam vtraq; illa virtus principaliter vt cœli in strumentum: hæc quidem ad fieri, alia vero ad conserua tionem agit: est tamen differentia, quia virtus seminalis agit virtute cœli, & virtute seminantis: principaliter qui dem, vt instrumentum cœli: minus autem principaliter, vt instrumentum seminantis. Hæc pro solutione.

ARGYR. *Id aūt quo nutrit aīa, duplex est, quemadmodū & id quo gubernator gubernat, manus inquam et clauus. atque aliud mouet atq; mouetur, aliud mouet tantum. Necesse est autē vt omne nutrimentum naturæ sit talis, quæ digeri possit. at digestionē efficit calor. Quapropter oē animans, habet calorem. Quid igitur sit alimentum ipsum vniuersaliter diximus, postea vero de ipsis exactius perscrutabimur.*

Tex.cōm.50. Est autē quo aliter, duplex, sicut quo gubernatur, manus, & themo. hoc quidē mouens, & motum, illud aūt mouens solum. Omne aūt alimētum necessarium est posse decoqui. operatur āt decoctionem, calidum. Vnde omne animatū habet calorem. Figura quidem igitur alimentum quid sit, dictum est. Certificādum au tem de ipso est posterius in proprijs rationibus.

COLLEC. Tex.cōm.50. Circa istam literam expositores græci inuicem discre pant. Simpl̄. duas inducit commentationes. Inquit ipse in prima§ac dupliciter dicto quo nutritur:§calidum quidem mox in hoc collocabitur. igitur alterum quo nutritur au diendum animam. vult ergo Simpl̄. ꝙ duo sunt quibus fit nutritio, agens principale: vt anima, & instrumētale vt ca lor, & cibus. Quemadmodum quo gubernatur nauis duo sunt.s.vnum primum agens.s.nauta, & vnū instrumentum, videlicet, manus & themo, & tunc per manum, & themo nē Simpl̄. intelligit instr̄m nauigationis. tacuit autem s̄m ipsum exemplum de agente & principali.s.de nauta, quō niam patet. Et tunc verificat literam sequentem.d. Hoc q̄dem mouēs & motum, vt instr̄m: cuiusmodi est manus & themo. Id autem mouens solum.s.nauta, sic inquit Simpl̄. anima est mouens tm̄, calor aūt & cibus mouentia mota.

Aliter exponit Simpl̄. vt Arist. hic distinguat instr̄m nu tritionis in duo, cum inquit. Est autem quo alitur.i.instr̄m alimoniæ duplex: sicut & quo gubernatur.i.instr̄m guber nationis & manus & themo, & ponit dr̄iam eorum: hoc q̄ dem sup. instrumentorum mouens & motū, vtpote nutri mentum, est.n.motum à calido, mouet vero nutribile: vt pote proxime augens & conseruans. id autem mouēs so lum, vt calidum, est.n.mouens non motum, quia non mo uetur ab aliquo extrinseco ab anima, sed solum ab anima, & hanc expositionem sequuntur latini oēs. Sed hęc expo sitio peccat apud me: primo quoniam calor adhuc potest moueri ab aliquo extrinseco ab anima, potentia.n.nutri tiua est s̄m rem diuersa ab essentia animæ, & mouetur, ani ma mouet calorem per potentiā diuersam, & forinsecam ab essentia. Præterea nutrimentum est materia nutritio nis, ergo non est instrumentum actiuum nutritionis, qua re non videtur expositio hæc literæ cōueniens. Aliter er go Them̄. cum Simpl̄. conueniens in parte. inquit instr̄m Arist. hic diuidere in duo: quorum vnum mouens non mo tum dicit:& est potentia animæ, q̄ à nullo extrinseco mo uetur. anima.n.vim suam ipsa ex se confert, & tanq̄ de sinu suo promit. Alterū mouens motum, vt calor, anima.n.ca lorem tanq̄ mathematicū quoddam extrinsecus adhibet, & sic vult Them̄. ꝙ manus comparatur gubernatori tanq̄ potentia ipsius animæ: themo velut calor animę. & sic s̄m Them̄. de instrumentis distinguit licet à principio ad illa instr̄a sit dissimilis. Et expositioni Them̄. consonat trāsla tio byzātij. inquit.n.id aūt quo nutritur aīa duplex est. Ec ce quō de instr̄o distinguit, & non de agente cōiter vtriq; instrumento.s.& agenti. Omne autem.§ Quid faciat hic Ari. in cōm. patebit, qm̄ omnes expositores conueniunt.

CVM demonstrauit. Debes scire ꝙ concurrentia ad alimoniam sunt anima tanq̄ agēs principale, & instrumen ta. v.g. potentia aīæ:& calor. ergo litera potest duobus mo dis intelligi. Vno modo vt diuidat concurrentia ad alimo niam, ita.s.vt dicat ꝙ quo.i.cōcurrētia ad alitum duo sunt, sicut & quo gubernatur, sup. principale, & instrumentale. principale ī nauigatione nauta, instrumētale vero themo. Alio modo vt hic non diuidat, sed subdiuidat: qm̄ sup. ibi. §Qm̄ autem sunt tria§diuisit: nunc subdiuidit instrumen tum in duo.s.in instrumentum non motum ab extrinseco, vt potentia apud Them̄. vel calor apud Simpl̄. & motū ab extrinseco, vt calor apud Them̄. vel cibus apud Simpl̄. se cundo modo exponūt græci: primo modo exponit Auer. cum quō Simpl̄. in prima sua expositione conuenit. In quit ergo Auer. cum demōstrauit modos actionis animæ nutritiuæ:& descripsit eam, & descripsit nutritiuam. Ince pit declarare modo instrumentum primum, per quod ista anima agit in cibum. Iam.n.fuit dictū vniuersaliter, ꝙ ista diffinitio animæ est perfectio corporis organici: sed sup. illa diffinitio non sufficit, & quia.s.non potest instrumen tum primum hmōi animæ sciri, nisi sit diuisio concurren tium, ideo diuidit Arist. concurrentia, & inquit Auer. & id per quod completur actio nutrimenti, est duplex.s.primū mouens quod mouet, & nō mouetur, & primū mouens qđ mouet:& mouetur. Et addit expōnem.d. Et sup. mouens, quod mouet & mouetur, est id, quod est de primo motore .i.quod comparatur ad primum motorem tanq̄ subiectum .i.instr̄m: vt themo, & primus motor de eo quasi forma: vt manus.i.nauta, est.n.figura synecdoche, prout pars accipi tur pro toto. Et de hoc qđ.§Conclusio literæ, ergo est, ꝙ in nutritione datur primum motum ex se, cuius vna pars mouet tantum, altera mouet & mouetur, sicut cœlum ha bet hmōi duas partes. Et hæc conclusio potest syllogizari sic, oē primum motū ex se corporale, est cōpositum ex mo tore mouente tm̄, & motore moto, sed calidum vitale est primum motum ex se corporale in nutritione, ergo com ponitur ex motore moto, & motore mouente tantum, mo do quid sit motor mouens tantum expressum est hic.s.ani ma, & motor motus etiam.s. calor igneus. Maior ergo huius declarata est in.8. Minor in hoc lib. & conclusio ēt

hic exposita est. Inqt ergo,& de hoc ꝙ dixit.i.de isto syllogismo:quædã declarauit hic.s.minorẽ:& conclusionem: & quędã in sermonibus vlibus.s.maiorem,& exponit hoc, dicens,quod igitur declaratum est hic,est ꝙ anima nutritiua est primum mouẽs in cibo:& quod agit in cibo per calorem,per quẽ fit digestio,& hæc fuit conclusionis expositio:Vtrum autem oportet,vt moueat & nõ moueatur, ẽm ꝙ est primum mouens,& ꝙ calor moueat,ita ꝙ moueatur à primo motore:declaratum est in sermonibus vlibus,declaratum est.n.illic,ꝙ omnis primus motor:si fuerit corporalis,cõponitur ex motore non moto,& ex motore moto, ẽm ꝙ componitur res ex materia & forma.Et hæc fuit maior,& sic patet qualiter huiusmodi demõstratio partim est animastica.s.quantum ad minorem,& ad expositionẽ conclusionis,partim physicalis,quantum ad maiorem,& conclusionem simpliciter sumptã,non.s.expositã. Sed est dubitatio.§Mouet.q.difficilem, qm̃ videtur in hac demrõne committi fallacia ęquiuocationis,maior.n.demonstrationis tenet in motu locali: minor autem in motu alterationis,alterare.n.cibum alterationis est motus. ergo non sequitur cõclusio.Hoc inquit,sed est dubitatio in hoc quod diximus,motus.n.virtutis nutritiuæ,sup.circa cibum,est in capitulo alterationis,& sic minor est in motu alterationis vera:& illud quod mouet ex se,quod cõponitur ex motore non moto:& ex motore moto:nõ inuenitur nisi in motu locali.i.maior est vera in motu locali: cuius rationem reddit.d.In motu.n.alterationis non inuenitur motum ex se.non.n.est necesse vt primum alterans corporeum alteretur: sup. ex se:& tunc alteret, sicut est necesse in primo motore corporeo.s.vt non moueat in loco nisi moueatur. qũo igitur dicit.i.cõcludit hic in alteratione nutritiuæ, ꝙ alterum eorum est mouens motum,& alterum mouẽs tantum,q.d.non debet hoc inferre,cum fallacia committatur consequentis,& æquiuocationis in præmissis. Debes scire vt in physicis accipitur,& 2.cap.de Substantia orbis, ꝙ dr̃ia est inter primum motorem corporeũ in motu locali, & in motu alterationis. in motu.n.locali primus motor corporeus non potest mouere nisi moueatur ab intrinseco. in motu alterationis primus motor corporeus alterat alia, & non oportet vt alteret se vt patet. Primum.n. alterans est corpus cœleste,quod alterat, & non oportet vt alteretur à se,nec ab alio.causa autem huius dr̃iæ differatur ad tempus. Et dedit exemplum.§Mouet secundam difficultatem circa exemplum & patet. Dicamus igitur.§ Absoluit.q.& duobus modis,modus secundus.ibi §Et possumus dicere.§Primus modus soluẽdi est,ꝙ prædicta conclusio põt dupl'r demonstrari. Vno modo demrõne nunc exposita,cui⁹ maior in.8.& minor hic declaratæ sunt.Alio modo per duas propositiones quas ponit dicens.dicamus igitur quoniam propinquum alterans cibũ debet esse corpus calidum,manifestum est sup.per se,deinde accepit secundam.d. Quoniam vero corpus calidum alterans non sufficit in essendo primum mouens istud motum.i.nutrimentum, declaratum est prius contra Democr. quoniam dixit ꝙ calor non sufficit in agendo actionem alteratiuam terminatam:nisi sit illic alia virtus quæ est corpus:sed non est in corpore.Ex his infert conclusionem.d. Corpus igitur: quod est primum alterans, componitur ex alterante, quod non alteratur.s.anima, & ex alterante alterato.s.calore naturali:& tunc recolligit conclusionem.d.Declaratum est ergo,ꝙ id per quod fit nutrimentum est duplex.s. alterans non alteratum, omne.n.alteratum est corpus, & istud.s.alterans tantum,est anima: & est alterãs alteratum .s.calor naturalis,quare concludit ꝙ motus hic capitur large pro motu vl'r. Et ẽm hanc.§ Hoc habito respondet ad formam.q.& inquit. Et ẽm hanc expositionem non indigemus illo quod declaratũ est in illo sermone.i.in.8.s.ꝙ primus motor corporalis in loco componitur ex motore nõ moto,& ex motore moto.est ergo sol'.ꝙ demrãtio proposita peccat per fallaciam æquiuocationis:vt quæstio declarauit: attamen Arist.non errauit: cum conclusionem non ea demõstratione:sed hac modo fundata in duabus propositionibus:demonstrauit conclusionem propositã. Et possumus.§Aliter absoluit.d.Et possumus dicere ꝙ calor naturalis nõ alterat cibum nisi primo moueatur in loco. declaratum est.n.ꝙ motus localis antecedit alios motus,& maxime istum motũ, qui est terminatus.s.qui alterat rem in alia hora:& in alia non,& etiam non alterat tãtum,sed attrahit & expellit cibum,& hoc est motus localis.Et ẽm hanc expõnem erit demrõ manifesta, sed prima expositio vr̃ magis conueniens.Est ergo secunda sol'.ꝙ alteratio est duplex,vno modo pura,alio modo mista locali motui.Primo mõ minor demrõnis prædictæ non debet intelligi, vt patet.Secundo maior & minor possunt verificari,& sic nõ cõmittitur fallacia æquiuocationis,cum maior sit vera tã in motu locali,q̃ alteratione mista motui locali,& sic minor bene accipitur sub minori.Dixit tamen ꝙ prima expõ est melior,quia vl'ior, qm̃ secundus modus respõdendi nõ est cõis plantis. calor.n.plantarum non mouetur de loco ad locum propter cibum plantarum alterandũ, sed solum animalis calor facit illum motum. Sed ambiges in prima, vtrũ anima sit regula cognoscitiua,an naturalis.si cognoscitiua,ergo augmẽtatio fieret ad voluntatem nr̃am,si naturalis,ergo non est prima regula,sed adhuc indigebit regula priori,adhuc anima mouetur per accidens,ergo non est mouens immobilis.Dicendum ꝙ illa regula est regula per modum naturæ,nec sequitur,ꝙ indigeat alia,nisi esset in sui nã illimitata, sicut calor nãlis,vt constat. Secũdum non valet, qm̃ intelligit per mouens immobile.s.mouens quod non mouetur ab aliquo extrinseco per se, & sic est immobile per priuationẽ motoris extrinseci per se. Et ẽt fuit exẽplum largiter.§absoluit secundã & inquit.Et etiã fuit exemplum largiter acceptum, maius.n.nõ est primus motor nauis:sed ipse gubernator.ergo exẽplum est positũ tanq̃ manifestans,nõ tanq̃ verum. reliquũ cõmenti patet. *Dubitatio.* *Solutio.*

Accidunt ambiguitates,prima quidem qm̃ Aristo.promisit primo obiecta:post actus,& tertio potentias definire,& vltimo essentiam,& hoc non fecit.tantum.n.obiecta, & actus omnes definit.de potentia aũt vnam tm̃.s.nutritiuam,& transit ad essentiam,cur ergo non diffinit augmentatiuam,& gñatiuam,& tunc animam. Secũda difficultas est,quia videtur ꝙ diffinitio Arist. data de nutritiua sit magis insufficiens q̃ illa q̃ dat Auic.6.nãlium vbi inquit,nutritiua potentia est vis animæ vegetabilis cõuertens corpus à corporeitate in qua erat in similitudine corporis in quo est,& vnit ei cibum pro restauratione eius,quod solutum est ex illo. Diffinitio aũt Aris.est data tm̃ per mãm & finẽ: ergo hæc Auic.est cõpletior.Tertia est,quid est motus nutritionis,q̃d augmẽtationis,& qũo dr̃nt,& an sint motus. *Dubiões.i.* *Secunda.* *Prima particula.* *Vlt.cap.3.* *Secunda.*

Ad primam dicendũ ꝙ Aris.diffinit actus tres,& obiecta tria,& potentiã nutritiuam tm̃.relinquit ãt alias duas, qm̃ de similibus idẽ est iudiciũ,docuit.n.vnã definire ex obiecto,& actu,& tu similiter alias diffinire scias, qm̃ similia eodẽ modo diffinienda,vt patet. Ad secundã dicendum ꝙ diffinitio Auic.tangit mãm in qua,cũ dicit,§Vis aĩæ vegetabilis.§Tangit propriũ actum eius:cum dixit. §Conuertens.§Proprium.n.est nutritiuæ conuertere. tangit mãm circa q̃,cum inquit.§corpus à corporeitate in qua erat in similitudine corporis in quo est.§Tangit finem operis,cũ inquit.§Et vnit ei cibum.§Finis.n.totius operis nutritiuæ est vnio cibi in substantiã nutribilis,tangit & finem intentionis vltimæ,cũ inquit.§Pro restauratione eius,quod solutũ est ex illo.§ Hic.n.est finis intentionis nutritiuæ simpliciter,& vltimus,& constat. Aris. aũt in sua diffinitione tangit subiectũ cum dicit§Principium nutritiuum est potentia animæ hmõi§.s.vegetabilis. aĩa.n.vegetabilis subm est potentiæ. tangit actum saltem in potentia, cum dicit. §Possibilis saluare.§Tangit finem,cum dicit.§Suscipiens ẽm ꝙ hmõi.§modo hic diffinitio nõ est diminuta,cum res naturalis non habeat diffiniri nisi per mãm:& formam.q̃d igitur est additum in diffinitione Auic. non est additum tanq̃ necessarium,sed tanq̃ vtile. Ad tertium dicẽdum: ꝙ motus nutritionis põt comparari ad subiectum proprium particulare, & ad subiectum simpl'r & totale, est.n.subm propriũ particulare mã cibi,in qua fit dispositio,cõcoctio, digestio &c.Subm totale simpliciter ęst totum ipsum nutribile,quod dominatur nutritioni. Amplius põt cõparari ad terminum in se, & ad terminum relatũ in comparatione *Sol. prima.* *Sol.2.* *Sol.3.*

tione ad aliud. Terminus in se est caro inquantū est quoddam indiuiduum speciei carnis. Terminus relatus ad aliud est caro vt pars mālis totius nutribilis: est.n. caro materia secunda nutribilis, vt constat. Similiter & augmētatio pōt considerari respectu subiecti proprii & particularis vt est mā cibi in qua fit inductio dispōnum & respectu subiecti totalis, vt respectu totius viui augmentabilis. Similiter id qđ acqritur per augmentationem pōt dupliciter considerari. Vno mō absolute, & sic est caro sub rōne maioris quātitatis q̄ sit deperdita. Alio mō in ordine ad aliud, & sic est caro quanta maiori quantitate q̄ sit deperdita, inquantum facit totum quantū maius quam prius erat. Ex his sequitur ꝙ idem terminus est augmenti, & nutritionis, non tamen eadem ratione. terminus.n. nutritionis est caro, terminus augmenti caro sub ratione quanti, vt Aristo. dixit. idem est subiectum etiam, & eadem principia diuersimode secundum deficiens, & fortificans variata, vt patet. Tūc dico ꝙ si nutritio cōsideratur respectu subiecti proprij, & termini proprij, sic est generatio vera & simpliciter, & nō motus: quoniam per talem nutritionem materia cibi variatur in nomine & diffinitione. Similiter & augmentatio erit generatio simpliciter: vt sic. caro.n. generabitur, quàm consequitur determinata quantitas.

Si vero nutritio referatur ad subiectū totale, sic est verus motus, qm̄ subiectum idem non variatur in nomine & diffinitione, cū sit idem nutribile numero in principio & fine ꝯm formam, licet variatum ꝯm materiam, penes quā non variatur nomen & diffinitio. Similiter & augmentatio respectu subiecti totalis est motus, cum eo non varietur in nomine, nec ī diffinitione, & sic patet qualiter nutritio, & augmentatio sunt vnus motus in subiecto, & drnt ratione: propter diffinitionem diuersam terminorum. Ex his sequitur ꝙ stat vnam mutationem esse gn̄onem respectu aliquorum: quæ est motus respectu aliorum, vt gn̄atio carnis est gn̄o absolute, est tn̄ motus nutritionis respectu totius nutribilis. Similiter augmentatio est gn̄o carnis tantæ quantitatis in se. respectu totius est augmentatio & motus. Et hoc pōt exemplo patere. v.g. sit vnus cumulus lapidum hic, & ad imaginationē destruatur vnus qui erat vnius pedis, deinde hinc ad horam restauretur vnus similis quātitatis duorum pedum, ista instauratio respectu lapidis noui in se est gn̄o lapidis, respectu totius cumuli est nutritio, quia resoluti reacquisitio, & augmentatio, quia maioris quantitatis q̄ fuerat deperdita restauratio, & vno & eodem instanti est generatio respectu huius, & motus respectu cumuli, vt constat. Sed dices igitur aliquis motus erit in instāti contra Auer. 3. physi. Adhuc, nutritio in qua specie motus est? Dicendum ꝙ motus vt motus, semper est continuus & successiuus. s. sub ratione generis, tamen ratione speciei potest esse subitus, vt Auer. inquit in .8. physic. Ad secundam dicēdum, ꝙ licet motus augmenti sit in capl̄o quantitatis, in quo est suus terminus formalis, nutritio si consideret̄ respectu subiecti & termini propriorum est generatio & in substantia, vt patet. Si respectu subiecti totalis in nulla specie motus enumeratur ab Arist. quoniam terminus suus, vt sic est caro, vt materia totius. modo materia nullam limitat sibi formā & speciem, & sic in nullo prædicamento erit, quæ ergo spectāt ad animam vegetabilem hæc sunt.

Instantia

Cōm. 5.

Responsio:

Cōm. 32.

COMMENTARIVM.

VERBA huius textus non sunt leuia, est autem nobis argumento, ꝙ græci non eodem modo exponunt. Simpl. etiam vna expositione non est cōtentus. prima ergo Simplicij expositio est: ꝙ Arist. velit duplex esse quo alitur, sicut quo gubernatur. principale vt nauta: instrumentum vt themo. In opere vero nutritionis principale quo ē anima: instrumentale est calidum. Alimentum vero, nullo pacto concurrit nisi, vt materia, & patiens, & sic nō est alienum per manum intelligere nautam, vt Auer. intelligit, licet Simpl. velit illa esse exempla instrumenti, quia ꝯm ipsum exemplū principalis quo tacuit, ergo vna expositio est, vt diuidat quo in duo, in principale, & in instrumentale, vt in gubernatione manus. s. nauta est principale quo, themo vero instrale. Alimentum vero nec principale, nec instrale, sed tantum quod concoquitur, & patitur. Necessitas vero huius expositionis est, quia superiori textu dixit animā esse alens, quod non videtur consonum, nam agēs est compositum, propterea ad tollendam in dictis suis controuersiam, dicit aīam esse alens vt quo principaliter, nam alens vt quod totale est cōpositum animatum. Hæc est vna Simplicij expositio. Aliter etiam exponit: nam superius dixit alimentum esse quo alitur. Propterea pōt quæri quomodo est quo alitur? ideo distinguit duplex instrm, alterū mouēs tm̄ non motum, vt manus, quæ mouet themonem, & nō mouetur ab aliquo exteriori corpore, sed ab anima: quæ est in ipsa manu. Alterum mouens motum vt themo, qui mouetur ab exteriori corpore. s. manu: & mouet exterius corpus. s. nauim ita quo in opere nutritionis mouens non motum est calidum, ꝙ non mouetur ab exteriori corpore, mouens motum est alimentum, quod mouet̄, vt concoquitur, mouet vero vt conuersum in substantiam nutriti conseruat. Certe hæc expositio bene in collectaneis reprehenditur. Vnde meo iudicio vtraq; expositio reprehendenda est. prima quidem: quia Arist. voluit animā esse principale alēs, quod alit, dicere vero animam esse quo alitur, est arguere Arist. de inconstantia. Secunda vero quia calidum vr̄ moueri ab exteriori agente, vtpote à potentia animæ: quæ differt multū à calido. Præterea perdurum est dicere aliquo modo alimentū esse agens instrale. s. nec conseruatiuum: nec effectiuum. Them̄. ergo aliter exponit: Nam cum Arist. dixit superius alimentum esse quo alitur posset quis credere alimētum esse, quo instrale principiū nutritionis, ideo ad tollendam ꝯdictionem eius dictis respondet, ꝙ cum dixisset alimentū esse, quo alitur, non sumpsit quo: pro instro, sed pro mā idonea, sine qua non fit munus nutritionis, & qđ nō sit quo instrale, oñdit distinguēs quo alitur, cum inquit. Est aūt quo alitur. s. instrale duplex, sicut est duplex quo instraliter nauis gubernat̄, manus, videlicet, & themo, themo quidē mouēs & motum. s. ab exteriori agente, illud aūt. s. manus mouēs solū non motum exteriori corpore, sed solum ab aīa: quę in ipsa est. Sicut in munere nutritionis omne alimentum necessarium est posse concoqui: & est vt nauis, quæ mouetur, & nihil mouet. Alimentum aūt similiter mouetur tm̄, cum patiatur cōcoctionem, & nihil mouet, operatur aūt concoctionem calidum. cuius signum est, quia omne aīatum habet calorem. ergo calidum est instrm mouens motum. Mouet.n. alimentum, mouetur à potentia animæ, quæ est quid exterius ab ipso calido. Supplenda vero est litera ꝙ mouens non motum est virtus animæ, quæ nō mouetur ab aliquo exteriori, cum ipsa sit coniuncta aīæ, ergo sicut in gubernatione est nauis, quæ mouetur tm̄: est manus, quæ mouet tātum, & themo, qui mouet nauim, & mouetur à manu, sic in munere nutritionis est quod mouetur tantum. s. alimētum, est quod mouet tantum: animæ virtus altrix, quæ mouet calidum, & à nullo exteriori agente mouetur. nam licet moueatur ab anima: anima tamen non est quid illi exterius, est & calidum, quod mouet alimentum, & mouetur ab ipsa altrice virtute, cum ergo dictum est alimētum esse quo alitur, non est intelligendum esse quo alitur instrumentaliter, sed quo alitur, vt materia idonea & sine qua nutritio fieri nō potest. Hæc ex Themistio. Demum epilogat cum inquit. Figura quidem igitur alimentum quid sit dictum est, quoniam dictum est ꝙ indigestum est contrarium, digestum vero simile. Et ꝙ relatiue ad animatum opponitur, & per ipsum conseruatur nutritū: & augetur, & sibi simile generat. Certificandum autem de ipso posterius est in proprijs rationibus. s. vt exponit Simpl. in tractatu de generatione animalium. Liber enim de nutrimento secundum græcos est pars libri de generatione animalium. de ipso etiam dicet in libro de generatione, & in quarto libro Meteororum.

1. Expō Simpl.

Them. expō.

Determinatis autem his, primum de omni sensu communiter, deinde de vnoquoque dicamus. Fit itaque sensus, cum mouetur atque patitur aliquid: vti diximus. nam ipse sensus alteratio quædam esse videtur. Inquiunt autem quidam, et à simili simile pati. quod quidem quonam pacto fieri potest ARGYR.

aut non potest: in vniuersalibus de actione sermonibus passioneúe diximus.

Tex.côm.51. Determinatis aût his: dicamus côiter de omni sensu. Sẽsus autem, in eo quod est moueri aliquid & pati accidit, sicut dictum est, videtur.n.quædam alteratio esse. Aiunt autem quidam, & simile à simili pati. hoc autem quomodo possibile sit, aut impossibile, dictũ est in vniuersalibus sermonibus de ipso agere & pati.

COLLEC. Tex.côm.51. Cum compleuit sermonem de vegetabili, nũc & de sensitiua anima vult sermocinari, & seruat eundem ordinem. Primo ab obiectis, post ab actibus, post à potẽtijs, vltimo ad essentiam deuenit, & quia anima sensitiua partita est in compræhensiuam & motiuã, vt dictum est, & comprehensio prior est motu. ergo primo de cõpræhensiua aggredit: & quia compræhensiuarum quædam comprehendit intus, vt sensus exteriores, quædam extra, vt sensus communis & exteriores, ideo primo à compræhensiuis extra, quoniam compræhensiue intus dependent ab ipsis extra cõphendentibus. Et quia compræhensiuarum extra, quædam mediate, vt cõis sensus, quędã immediate, vt quinq; sensus: inde primo à quinque sensibus accipiemus exordium tanq̃ à priori. Et quia aliqua competũt eis cõiter, quædã eis sigillatim. Ideo inquit, Determinatis aût his.s.de vegetatiua, dicamus cõiter.i.communes rationes de omni sensu.i.exteriori, deinde de vnoquoq; hic intẽtio & ordo procedendi. Sensus igitur.§ Cum proposuit intentionẽ, nunc exequitur præaccipiendo aliqua vtilia ad propositam speculationem: & inquit. Sensus ergo in moueri & pati aliquid contingit, & dico § sensorium § vt Simpl. exponit, quoniam sensus pro operatione, & vt est indicans indicium nõ consistit in pati & moueri, ideo addit § aliquid § ita ꝙ est sensus, sensorium consistit in moueri & pati aliquid.i.speciem ab obiecto sic dictum est. § Videtur.n.§ Reddit rationem.d. Videtur.n.sensatio esse quædam alteratio, tunc omnis alteratio est per se motio, igitur sensatio est motus. Hoc probat auctoritate.d. Aiunt.n.quidam in sensatione simile pati à simili, & per consequẽs sensatio est passio. Subdit hoc autem.s.dictum ab antiquis quomodo possibile & quomodo impossibile dictum in lib. Perigenefeos.

Côm.51. CVM fuit. Proposita intentione inquit Auer. Dicamus igitur ꝙ sentire sit per aliquã passionem, & motũ in sensibus à sensibilibus, non per actionem sensuum in sensibilia. Hoc.n.est primum cõsideratum de sensibus, vtrum sit numeratus in virtutibus actiuis aut passiuis. ẽm ergo Auer. primo dubitat de gñone sensus, post loco suo de specie, & 3. de medio quo fit sensatio, & sic consideratio cõis diuiditur in tria. Et huius necessitas fuit, qm̃ vt Alphara. inquit in lib. de sensu & sensa. suo, tres fuerunt antiquę positiones. Vna quæ dicit ꝙ sensibilia omnia sunt congenita animæ. anima.n.sensitiua apud hos nihil aliud est, q̃ cõgregatio oĩum sensibiliũ sub debita mensura facta, & isti sunt qui dicunt sentire non esse passionẽ, sed potius excitationem eorum quę sunt in anima ad actualẽ operationem, & hanc Plat. inquit esse opinionẽ, & propter hanc est necessarium mouere.q.an sensatio sit passio: an actio, & an sensitiuum sit virtus passiua: an actiua. Secunda positio fuit Emped. qui dixit sensationem esse realẽ transmutationem sensus à sensibili, & non spiritualem, qm̃ dicit per terram realem fieri sensationem terræ, & propter istum tractabit, an sensatio sit alteratio, an verus motus, an metaphorice: Tertia opinio fuit Democr. qui medium esse necessarium dicit non esse: & propter hoc tractabitur de medij necessitate loco suo. Et sic patet intentio & necessitas dicendorum. Reliquum cõmenti patet vsq; ibi § & nõ sufficit § vbi quasi remouet.q.posset.n.quis dicere ꝙ qui declarat aliq̃ rem vl̃em de quolibet singulari id declarat. Si.n.declaro, qm̃ omnis homo albus, & qm̃ hic est albus iam declaraui. igitur si in lib. Perigenefeos declaratũ est vl̃r, omne patiẽs pati à simili & dissimili, declaratũ erit & de sensu ipsum pati à simili, & à dissimili diuersimode. ergo non est necessaria ista pertractatio. Respondit, & non sufficit ei quod declaratum est in illo lib. q̃a sermo hic vr̃ magis proprius.i. specialis. subiectum.n.de quo loquitur hic est magis proprium.i.speciale subiecto, de quo loquebatur illic. Vult dicere ꝙ stat vl̃em esse notam, & singulares non, sup. actu, vt dictũ est in posterioribus, & sic licet sit declarata illa vniuersalis, hic docet assumere hanc sub illa, vt concludatur ista particularis: in lib.n. Perigenefeos accepta est ista maior. omne patiens ab aliquo agente est simile & dissimile illi. Hic docet sumere hanc minorẽ, sed sensus est patiens ab obiecto aliquo: & sic concluditur hæc conclusio. ergo sensus est similis & dissimilis, vt dictum est in posterioribus & prioribus in commento meo.

ARGYR. *Habet autem is locus dubitationem, ambigetq; non iniuria quispiam, cur & sensuum ipsorum sensus non sit, & cur sine ijs quæ sunt extra non efficiunt sensum, cum insit & ignis & terra, cæteraq; elementa, quorum est per se sensus, vel per ea quæ ipsis accidunt. At enim patet sensitiuum nõ esse actu, sed potentia tantum. Quapropter non sentit. quẽadmodum combustibile nõ vritur ipsum per se sine eo quod ipsum vrere potest. vreret enim seipsum, & non indigeret eius, qui actu est: ignis.*

Tex.côm.51. Habet aũt dubitationem, propter q̃d sensuum ipsorum non sit sensus, & quare sine ijs q̃ sunt extra non faciunt sensum inexñte igne & terra, & alijs elementis, quorum est sensus per se: aut ẽm ea quæ accidunt his. Manifestum igiẽ est, quod sensitiuum non est actu, sed potentia tm̃. Vnde non sentiunt, sicut combustibile nõ comburitur ipsum per se sine combustiuo. Combureret.n.seipsum, & nihil indigeret ignis actu existentis.

COLLEC. Tex.côm.51. Cum quasi sensum esse in capitulo passionis apposuit, nunc ambigit, & inquit. habet autem dubitationem sup. in primis propter quid sensitiuum.i.sensorium, vt Alex. exponit, nõ sit sensũs.i.sensatio. Est ergo prima ambiguitas cur sensus non sentiunt organa eorum. Deinde mouet secundam.q.d. & quare sine his quæ sunt extra non faciunt sensum sup. ipsa organa, & quasi reddit rationem quæstionum .d. in existente igne & terra, & alijs elementis, quorum est sensus per se, aut secundum.i.propter accidẽtia his saltem .i.cum elementa insint organis quæ sunt sensibilia per se, vel per accidens, & inquit Plutarchus Arist. mouere.q.ad hominem.s.ad Emped. qui organa atq; animã dixit ex elementis cõstare, quod Simplicio displicet, sed hoc nihil est. Dixit § elementa esse sensibilia per se, aut p accidens § propter eos qui sensum credunt esse intellectum, & econtra, apud quos elementa sunt per se sensibilia, quemadmodum & intelligibilia per se dixit per accidens ẽm eos qui sensum esse alterum ab intellectu putant, apud quos elementa per accidens sensibilia sunt. Manifestum igitur.§ Expositores græci (vt mihi videtur) credunt Ari. absoluere primam.q. tantum. Secundam autem distulit ad tempus, posterius.n.scilicet ibi § Causa aũt est, qm̃ singularium.§ Redd ẽs causam cuiusdam diuersitatis absoluere videtur & secũdam.q. vt suo loco tibi aperiam. Quid autem ẽm Auer. suo loco dicam, inquit modo. Manifestum igitur ꝙ nõ est actu, sed potentia tm̃. vnde & propter hoc non sentiunt, sicut combustibile non cõburitur ipsum à seipso sine combustiuo, & reddit causam, & sermo eius patet. Ecce quomodo ex hoc non constat solũ. nisi ad primam.q. ait ideo sensus nõ sentire sensoria, quoniam virtutes sunt passiuæ, quarum proprium est pati ab extrinseco agente, & non à proprio subiecto aut organo.

Côm.51. CVM posuit. Debes scire ꝙ litera in translatione arabica commenti prædicti sic iacet. § Æstimatur.n. alteratio quædam esse &c.§ Inquit modo Auer. cum posuit sensum esse de virtutibus passiuis, incepit dubitare dubitatione cogente, vt sit de passiuis, & non de actiuis.i. dubitatione, ex cuius solutione patebit sensus esse passiuas virtutes, & hic, idest & hæc dubitatio rõnabilis est. Si in verbo proposito non intendit per æstimationem quãdo dixit. § Estimatur.n. alteratio q̃dam esse &c.§ certificationem. multoties .n. vtitur æstimatione pro certitudine. vbi aũt intendit æstimatur pro apparet, tũc dubitatio est rationabilis, qm̃ non asseruit

tione ad aliud. Terminus in se est caro inquantũ est quoddam indiuiduum speciei carnis. Terminus relatus ad aliud est caro vt pars mãlis totius nutribilis: est.n. caro materia secunda nutribilis, vt constat. Similiter & augmẽtatio põt considerari respectu subiecti proprij & particularis vt est mã cibi in qua fit inductio dispõnum & respectu subiecti totalis, vt respectu totius viui augmentabilis. Similiter id qđ acqritur per augmentationem põt dupliciter considerari. Vno mõ absolute, & sic est caro sub rõne maioris quãtitatis q̃ sit deperdita. Alio mõ in ordine ad aliud, & sic est caro quanta maiori quantitate q̃ sit deperdita, inquantum facit totum quantũ maius quam prius erat. Ex his sequitur ꝙ idem terminus est augmenti, & nutritionis, non tamen eadem ratione. terminus.n. nutritionis est caro, terminus augmenti caro sub ratione quanti, vt Aristo. dixit. idem est subiectum etiam, & eadem principia diuersimode secundum deficiens, & fortificans variata, vt patet. Tũc dico ꝙ si nutritio cõsideratur respectu subiecti proprij, & termini proprij, sic est generatio vera & simpliciter, & nõ motus: quoniam per talem nutritionem materia cibi variatur in nomine & diffinitione. Similiter & augmentatio erit generatio simpliciter: vt sic. caro.n. generabitur, quàm consequitur determinata quantitas.

Si vero nutritio referatur ad subiectũ totale, sic est verus motus, qm̃ subiectum idem non variatur in nomine & diffinitione, cũ sit idem nutribile numero in principio & fine ₰m formam, licet variatum ₰m materiam, penes quã non variatur nomen & diffinitio. Similiter & augmentatio respectu subiecti totalis est motus, cum eo non varietur in nomine, nec ĩ diffinitione, & sic patet qualiter nutritio, & augmentatio sunt vnus motus in subiecto, & drñt ratione: propter diffinitionem diuersam terminorum. Ex his sequitur ꝙ stat vnam mutationem esse gñonem respectu aliquorum: quæ est motus respectu aliorum, vt gñatio carnis est gño absolute, est tñ motus nutritionis respectu totius nutribilis. Similiter augmentatio est gño carnis tantæ quantitatis in se. respectu totius est augmentatio & motus. Et hoc põt exemplo patere. v.g. sit vnus cumulus lapidum hic, & ad imaginationẽ destruatur vnus qui erat vnius pedis, deinde hinc ad horam restauretur vnus similis quãtitatis duorum pedum, ista instauratio respectu lapidis noui in se est gño lapidis, respectu totius cumuli est nutritio, quia resoluti reacquisitio, & augmentatio, quia maioris quantitatis q̃ fuerat deperdita restauratio, & vno & eodem instanti est generatio respectu huius, & motus

Instantia respectu cumuli, vt constat. Sed dices igitur aliquis mo-

Cõm. 5. tus erit in instãti contra Auer. 3. physi. Adhuc, nutritio in

Responsio. qua specie motus est? Dicendum ꝙ motus vt motus, semper est continuus & successiuus. s. sub ratione generis, tamen ratione speciei potest esse subitus, vt Auer. inquit in

Cõm. 32. .8. physic. Ad secundam dicẽdum, ꝙ licet motus augmenti sit in caplo quantitatis, in quo est suus terminus formalis, nutritio si considereť respectu subiecti & termini propriorum est generatio & in substantia, vt patet. Si respectu subiecti totalis in nulla specie motus enumeratur ab Arist. quoniam terminus suus, vt sic est caro, vt materia totius. modo materia nullam limitat sibi formã & speciem, & sic in nullo prædicamento erit, quæ ergo spectãt ad animam vegetabilem hæc sunt.

COMMENTARIVM.

VERBA huius textus non sunt leuia, est autem nobis argumento, ꝙ græci non eodem modo exponunt. Simpľ.

1. Expõ Simpl. etiam vna expositione non est cõtentus. prima ergo Simplicij expositio est: ꝙ Arist. velit duplex esse quo alitur, sicut quo gubernatur. principale vt nauta: instrumentum vt themo. In opere vero nutritionis principale quo ẽ anima: instrumentale est calidum. Alimentum vero, nullo pacto concurrit nisi, vt materia, & patiens, & sic nõ est alienum per manum intelligere nautam, vt Auer. intelligit, licet Simpľ. velit illa esse exempla instrumenti, quia ₰m ipsum exemplũ principalis quo tacuit, ergo vna expositio est, vt diuidat quo in duo, in principale, & in instrumentale, vt in gubernatione manus. s. nauta est principale quo, themo vero instrãle. Alimentum vero nec principale, nec instrãle, sed tantum quod concoquitur, & patitur. Necessitas vero huius expositionis est, quia superiori textu dixit animã esse alens, quod non videtur consonum, nam agẽs est compositum, propterea ad tollendam in dictis suis controuersiam, dicit aĩam esse alens vt quo principaliter, nam alens vt quod totale est cõpositum animatum. Hæc est vna Simplicij expositio. Aliter etiam exponit: nam superius dixit alimentum esse quo alitur. Propterea põt quæri quomodo est quo alitur? ideo distinguit duplex instrm̃, alterũ mouẽs tm̃ non motum, vt manus, quæ mouet themonem, & nõ mouetur ab aliquo exteriori corpore, sed ab anima: quæ est in ipsa manu. Alterum mouens motum vt themo, qui mouetur ab exteriori corpore. s. manu: & mouet exterius corpus. s. nauim ita quo in opere nutritionis mouens non motum est calidum, ꝙ non mouetur ab exteriori corpore, mouens motum est alimentum, quod moueť, vt concoquitur, mouet vero vť conuersum in substantiam nutriti conseruat. Certe hæc expositio bene in collectaneis reprehenditur. Vnde meo iudicio vtraq; expositio reprehendenda est. prima quidem: quia Arist. voluit animã esse principale alẽs, quod alit, dicere vero animam esse quo alitur, est arguere Arist. de inconstantia. Secunda vero quia calidum vř moueri ab exteriori agente, vtpote à potentia animæ: quæ differt multũ à calido. Præterea perdurum est dicere aliquo modo alimentũ esse agens instrãle. s. nec conseruatiuum: nec effectiuum. Them. ergo aliter exponit: *Them. expõ.*
Nam cum Arist. dixit superius alimentum esse quo alitur posset quis credere alimẽtum esse, quo instrãle principiũ nutritionis, ideo ad tollendam ꝯdictionem eius dictis respondet, ꝙ cum dixisset alimentũ esse, quo alitur, non sumpsit quo: pro instrõ, sed pro mã idonea, sine qua non fit munus nutritionis, & qđ nõ sit quo instrãle, oñdit distinguẽs quo alitur, cum inquit. Est aũt quo alitur. s. instrãle duplex, sicut est duplex quo instrãliter nauis gubernať, manus, videlicet, & themo, themo quidẽ mouẽs & motum. s. ab exteriori agente, illud aũt. s. manus mouẽs solũ non motum exteriori corpore, sed solum ab aĩa: quę in ipsa est. Sicut in munere nutritionis omne alimentum necessarium est posse concoqui: & est vt nauis, quæ mouetur, & nihil mouet. Alimentum aũt similiter mouetur tm̃, cum patiatur cõcoctionem, & nihil mouet, operatur aũt concoctionem calidum. cuius signum est, quia omne aĩatum habet calorem. ergo calidum est instrm̃ mouens motum. Mouet.n. alimentũ, mouetur à potentia animæ, quæ est quid exterius ab ipso calido. Supplenda vero est litera ꝙ mouens non motum est virtus animæ, quæ nõ mouetur ab aliquo exteriori, cum ipsa sit coniuncta aĩæ, ergo sicut in gubernatione est nauis, quæ mouetur tm̃: est manus, quæ mouet tãtum, & themo, qui mouet nauim, & mouetur à manu, sic in munere nutritionis est quod mouetur tantum. s. alimẽtum, est quod mouet tantum: animæ virtus altrix, quæ mouet calidum, & à nullo exteriori agente mouetur. nam licet moueatur ab anima: anima tamen non est quid illi exterius, est & calidum, quod mouet alimentum, & mouetur ab ipsa altrice virtute, cum ergo dictum est alimẽtum esse quo alitur, non est intelligendum esse quo alitur instrumentaliter, sed quo alitur, vt materia idonea & sine qua nutritio fieri nõ potest. Hæc ex Themistio. Demum epilogat cum inquit. Figura quidem igitur alimentum quid sit dictum est, quoniam dictum est ꝙ indigestum est contrarium, digestum vero simile. Et ꝙ relatiue ad animatum opponitur, & per ipsum conseruatur nutritũ: & augetur, & sibi simile generat. Certificandum autem de ipso posterius est in proprijs rationibus. s. vt exponit Simpľ. in tractatu de generatione animalium. Liber enim de nutrimento secundum græcos est pars libri de generatione animalium. de ipso etiam dicet in libro de generatione, & in quarto libro Meteororum.

Determinatis autem his, primum de omni sensu communiter, deinde de vnoquoque dicamus. Fit itaque sensus, cum mouetur atque patitur aliquid: vti diximus. nam ipse sensus alteratio quædam esse videtur. Inquiunt autem quidam, et à simili simile pati. quod quidem quonam pacto fieri potest ARGYR.

aut non potest: in vniuersalibus de actione sermonibus passioneue diximus.

Tex.cōm.51. Determinatis aūt his: dicamus cōiter de omni sensu. Sēsus autem, in eo quod est moueri aliquid & pati accidit, sicut dictum est, videtur.n. quædam alteratio esse. Aiunt autem quidam, & simile à simili pati, hoc autem quomodo possibile sit, aut impossibile, dictū est in vniuersalibus sermonibus de ipso agere & pati.

COLLEC. Tex.cōm.51. Cum compleuit sermonem de vegetabili, nūc & de sensitiua anima vult sermocinari, & seruat eundem ordinem. Primo ab obiectis, post ab actibus, post à potētijs, vltimo ad essentiam deuenit, & quia anima sensitiua partita est in compræhensiuam & motiuā, vt dictum est, & comprehensio prior est motu. ergo primo de cōpræhensiua aggredit: & quia compræhensiuarum quædam comprehendit intus, vt sensus exteriores, quædam extra, vt sensus communis & exteriores, ideo primo à compræhensiuis extra, quoniam compræhensiue intus dependent ab ipsis extra cōmphendentibus. Et quia compræhensiuarum extra, quædam mediate, vt cōis sensus, quędā immediate, vt quinq; sensus: inde primo à quinque sensibus accipiemus exordium tanq̄ à priori. Et quia aliqua competūt eis cōiter, quædā eis sigillatim. Ideo inquit, Determinatis aūt his. s. de vegetatiua, dicamus cōiter. i. communes rationes de omni sensu. i. exteriori, deinde de vnoquoq; hic intētio & ordo procedendi. Sensus igitur.§ Cum proposuit intentionē, nunc exequitur præaccipiendo aliqua vtilia ad propositam speculationem: & inquit. Sensus ergo in moueri & pati aliquid contingit, & dico § sensorium § vt Simpl. exponit, quoniam sensus pro operatione, & vt est indicans indicium nō consistit in pati & moueri, ideo addit § aliquid § ita q̄ est sensus, sensorium consistit in moueri & pati aliquid. i. speciem ab obiecto sic dictum est. § Videtur.n.§ Reddit rationem.d. Videtur.n. sensatio esse quædam alteratio, tunc omnis alteratio est per se motio, igitur sensatio est motus. Hoc probat auctoritate.d. Aiunt.n. quidam in sensatione simile pati à simili, & per consequēs sensatio est passio. Subdit hoc autem. s. dictum ab antiquis quomodo possibile & quomodo impossibile dictum in lib. Perigenefeos.

Cōm.51. CVM fuit. Proposita intentione inquit Auer. Dicamus igitur q̄ sentire fit per aliquā passionem, & motū in sensibus à sensibilibus, non per actionem sensuum in sensibilia. Hoc.n. est primum cōsideratum de sensibus, vtrum sit numeratus in virtutibus actiuis aut passiuis. ſm ergo Auer. primo dubitat de ḡnone sensus, post loco suo de specie, & 3. de medio quo fit sensatio, & sic consideratio cōis diuiditur in tria. Et huius necessitas fuit, q̄m vt Alphara. inquit in lib. de sensu & sensa. suo, tres fuerunt antiquę positiones. Vna quæ dicit q̄ sensibilia omnia sunt congenita animæ. anima.n. sensitiua apud hos nihil aliud est, q̄ cōgregatio oīum sensibiliū sub debita mensura facta, & isti sunt qui dicunt sentire non esse passionē, sed potius excitationem eorum quę sunt in anima ad actualē operationem, & hanc Plat. inquit esse opinionē, & propter hanc est necessarium mouere.q. an sensatio sit passio: an actio, & an sensitiuum sit virtus passiua: an actiua. Secunda positio fuit Emped. qui dixit sensationem esse realē transmutationem sensus à sensibili, & non spiritualem, q̄m dicit per terram realem fieri sensationem terræ, & propter istum tractabit, an sensatio sit alteratio, an verus motus, an metaphorice: Tertia opinio fuit Democr. qui medium esse necessarium dicit non esse: & propter hoc tractabitur de medij necessitate loco suo. Et sic patet intentio & necessitas dicendorum. Reliquum cōmenti patet vsq; ibi § & nō sufficit § vbi quasi remouet.q. posset.n. quis dicere q̄ qui declarat aliq̄ rem vlem de quolibet singulari id declarat. Si.n. declaro, q̄m omnis homo albus, & q̄m hic est albus iam declaraui. igitur si in lib. Perigenefeos declaratū est vlr, omne patiēs pati à simili & dissimili, declaratū erit & de sensu ipsum pati à simili, & à dissimili diuersimode. ergo non est necessaria ista pertractatio. Respondit, & non sufficit ei quod declaratum est in illo lib. q̄a sermo hic vr̄ magis proprius. i. specialis. subiectum.n. de quo loquitur hic est magis proprium. i. speciale subiecto, de quo loquebatur illic. Vult dicere q̄ stat vlem esse notam, & singulares non, sup. actu, vt dictū est in posterioribus, & sic licet sit declarata illa vniuersalis, hic docet assumere hanc sub illa, vt concludatur ista particularis: in lib.n. Perigeneseos accepta est ista maior. omne patiens ab aliquo agente est simile & dissimile illi. Hic docet sumere hanc minorē, sed sensus est patiens ab obiecto aliquo: & sic concluditur hæc conclusio. ergo sensus est similis & dissimilis, vt dictum est in posterioribus & prioribus in commento meo.

Habet autem is locus dubitationem, ambigetq; non iniuria quispiam, cur & sensuum ipsorum sensus non fit, & cur sine ijs quæ sunt extra non efficiunt sensum, cum insit & ignis & terra, cæteraq; elementa, quorum est per se sensus, vel per ea quæ ipsis accidunt. At enim patet sensitiuum nō esse actu, sed potentia tantum. Quapropter non sentit. quēadmodum combustibile nō vritur ipsum per se sine eo quod ipsum vrere potest. vreret enim seipsum, & non indigeret eius, qui actu est: ignis. ARGYR.

Habet aūt dubitationem, propter q̄d sensuum ipsorum non fit sensus, & quare sine ijs q̄ sunt extra non faciunt sensum inexñte igne & terra, & alijs elementis, quorum est sensus per se: aut ſm ea quæ accidunt his. Manifestum igiẽ est, quod sensitiuum non est actu, sed potentia tm̄. Vnde non sentiunt, sicut combustibile nō comburitur ipsum per se sine combustiuo. Combureret.n. seipsum, & nihil indigeret ignis actu existentis. Tex.cōm.52.

Cum quasi sensum esse in capitulo passionis apposuit, nunc ambigit, & inquit. habet autem dubitationem sup. in primis propter quid sensitiuum. i. sensorium, vt Alex. exponit, nō sit sensus. i. sensatio. Est ergo prima ambiguitas cur sensus non sentiunt organa eorum. Deinde mouet secundam.q.d. & quare sine his quæ sunt extra non faciunt sensum sup. ipsa organa, & quasi reddit rationem quæstionum .d. in existente igne & terra, & alijs elementis, quorum est sensus per se, aut secundum. i. propter accidētia his saltem .i. cum elementa insint organis quæ sunt sensibilia per se, vel per accidens, & inquit Plutarchus Arist. mouere.q. ad hominem. s. ad Emped. qui organa atq; animā dixit ex elementis cōstare, quod Simplicio displicet, sed hoc nihil est. Dixit § elementa esse sensibilia per se, aut p accidens § propter eos qui sensum credunt esse intellectum, & econtra, apud quos elementa sunt per se sensibilia, quemadmodum & intelligibilia per se dixit per accidens ſm eos qui sensum esse alterum ab intellectu putant, apud quos elementa per accidens sensibilia sunt. Manifestum igitur.§ Expositores græci (vt mihi videtur) credunt Ari. absoluere primam.q. tantum. Secundam autem distulit ad tempus, posterius.n. scilicet ibi § Causa aūt est, q̄m singularium.§ Reddēs causam cuiusdam diuersitatis absoluere videtur & secūdam.q. vt suo loco tibi aperiam. Quid autem ſm Auer. suo loco dicam, inquit modo. Manifestum igitur q̄ nō est actu, sed potentia tm̄. vnde & propter hoc non sentiunt, sicut combustibile non cōburitur ipsum à seipso sine combustiuo, & reddit causam, & sermo eius patet. Ecce quomodo ex hoc non constat solū. nisi ad primam.q. ait ideo sensus nō sentire sensoria, quoniam virtutes sunt passiuæ, quarum proprium est pati ab extrinseco agente, & non à proprio subiecto aut organo. COLLEC. Tex.cōm.52.

CVM posuit. Debes scire q̄ litera in translatione arabica commenti prædicti sic iacet. § Æstimatur.n. alteratio quædam esse &c.§ Inquit modo Auer. cum posuit sensum esse de virtutibus passiuis, incepit dubitare dubitatione cogente, vt sit de passiuis, & non de actiuis. i. dubitatione, ex cuius solutione patebit sensus esse passiuas virtutes, & hic, idest & hæc dubitatio rōnabilis est. Si in verbo proposito non intendit per æstimationem quādo dixit. § Estimatur.n. alteratio q̄dam esse &c.§ certificationem. multoties .n. vtitur æstimatione pro certitudine, vbi aūt intendit æstimatur pro apparet, tūc dubitatio est rationabilis, q̄m non asseruit Cōm.52.

asseruit pro certo id.vbi aũt intendit æstimatur pro est ve rum,tunc dubitatio non rationabilis vr̃:cum prius tanq̃ assertum dixit. Vt mihi vr̃.§Auer.vult Aris. tm̃ vnam.q.mouere.s.propter quid sensus non sentiunt absq; extrinseco sensibili,& ratio.q.est s̃m Auer. qm̃ si sensus sunt actiui,& quodlibet organum limitat sibi quoddam elementũ quod sensibile est per se vel saltem per accidens,vr̃ ꝙ absq; sensibilibus fiat sensatio, vel possit saltem fieri. secunda ibi §Dicamus igitur in respondendo.§ absoluit.q.& quæstio & sol.manifestæ sunt per se ex cõmento ratione literæ. Ex solutione ergo huius.q.apparet motiuum efficax ad probandum sensum esse vim passiuam, & non actiuam, quod potest sic componi, omnis virtus, quandoque ens in actu, quandoq; in potẽtia per naturam eius intrinsecam, cuius actio imminet in ea, pro sui actione agẽs extrinseco quodam: est passiua. dico primo quandoq; actu & potentia ꝑ naturã intrinsecam, qm̃ ignis est quandoq; actu, quandoq; potentia, sed non per nãm intrinsecam. Dico cuius actio imminet in eo etiam propter ignem. Tunc minor, sensus, (vt per sol.q.patet) est virtus huiusmodi, ergo & sine dubio sensus passiua est vis, & hinc patet quod ad propositum est exemplum de combustibili, est.n.quandoq; actu, quandoq; potentia per naturam insitum, egens etiam forinseco, ideo passiuum, & non actiuum erit. Propter quid autem sensus exteriores sine sensibilibus forinsecus non sentiant, & an sit possibile sine eis fieri sensum loco suo.s. cõmen.60.dicetur, nunc vero intantum dictum sit.

ARGYR. *At vero quoniam sentire bifariam dicere consueuimus (nam & id quod potentia videt & audit, videre audireq; dicimus & si forte dormiat, & id identidem quod iam operatur) dupliciter et ipse sensus profecto dicetur, quidam vt potentia, quidã vt actu. Similiter & ipsum sentire, & quod est potentia, & quod est actu.*

Tex.cõm.53. Quoniam autem sentire dicimus dupliciter (potentia.n.& audiens & videns: audire & videre dicimus, & si forte fuerit dormiens, & ꝙ iam est operans) dupliciter vtiq; dicetur & sensus, hic quidem, vt potentia, ille vero, vt actu. Similiter autem & ipsum sentire, & quod potentia existit, & quod actu.

COLLEC. Tex.cõm.53. Quicquid Simpl. in huius loci cõmentatione inducat s̃m Auer.vr̃ mihi literam fore sic exponendam. tria sunt, ipsum videns.s.homo, aut quodcunq; animalium, potentia visiua, visus.s.& actus visionis, & sic possunt tria esse apud sensum animal, scilicet sentiens: sensus ipse, & sensatio, inquit modo Arist. quoniam autem sup.animal dicimus dupliciter ipsum sentire, potentia.n.audiens & videns.s.dormiens audire & videre dicimus. Alio modo dr̃ & audiens & videns animal: quod actu operãs est.ergo prima distinctio de sentiente quod dupliciter potest dici, sentire, vel quia proxima potentia sentire potest. vel quia actu proprie sentit. Tunc & secundã apponit distinctionem: q̃uasi dicat, quemadmodum sentiens ipsum dupliciter: ita vtiq; dupliciter & sensus, idest potentia sensitiua. Hic quidem sicut potentia, puta potentia visus actu dormiens. Ille autem sicut actus.s.actu conspiciẽs. Adhuc & tertio de actu ipso similem ponit distinctionem, & inquit. Similiter autem & sentire dupliciter sup. dicitur ad sentiẽs & sensum, quodq; potentia ens, & quod actu, & sic circa illa secundum Auer. tres formauit distinctiones, & in hũc modum Them. hunc locum paraphrastice videtur commentari, quem lege. Verũ id silentio transiri indignum, dormiens sentiens dici, & in tenebris videns. Tamen primũ quidem aliquale remotius. secundum propius, tertium proxime & actu tale, vt Auer. inquit. Reliquum commenti tibi clarum relinquo.

ARGYR. *Primum igitur id scire oportet, nos inquàm quasi sint eadem pati, moueri, ac operari, ita nunc his vti ac dicere, motus.n.est quidam actus, imperfectus tamen, vt in alijs diximus. Ea vero cuncta quæ patiuntur atque mouentur ab actiuo & eo quod est actu patiuntur atque mouentur. Idcirco fit, vt tum à simili sibi, tum à dissimili res omnis patiatur, vt diximus. patitur.n.ea quæ est dissimilis. at cum est passa, tum similis est, vt patet.*

Primum igitur tanquàm sit idem pati & moueri & agere dicimus: etenim motus, est actus quidam, imperfectus tamen, quemadmodum in alijs dictum est. Oĩa autem patiuntur & mouẽtur ab actiuo & actu existente. Quapropter est quidem vt à simili patiantur, est autem vt à dissimili, sicut diximus. patitur enim quod dissimile est, passum autem simile est. Tex.cõm.54.

COLLEC. Tex.cõm.54. Locum hunc expositores latini videntur intelligere ꝙ Arist.modum prębeat quo sensus ex sensibili in actum redeat: quos vide. Sed pace eorum dixerim, modum quo sensus ex sensibili in actum redeat non ad hunc, sed in alium distulit locum illum.s.§vnde non bene habet dicere§ ꝙ si hic id præostenderet, repetitionem superfluam faceret: qđ expositoribus displicet. Propter quod Simpl. ait, ꝙ cum Arist. vsus sit priscis verbis pati & moueri, & mouere & agere tanq̃ eisdem, aliqualiter occurrit reddens hominem attentum, hæc non eadem sed diuersa significare ostendit, quo fit, vt quodam quasi præambulo.ibi §Omnia autem.§ apposito transit ad quæstionis proposite sol. quam distulit vsq; in hũc locum. Sed etiam pace sua dicam Ari.in abundans ac superfluum cadere colloquiũ cum litera illa§non est aũt simpliciter§distinctiones horũ longo enarrat sermone. Quapropter visa est mihi Them.ac Auer.huic loco idonea expositio, cum Aris.mouisset.q.an sensus virtus sit passiua, an actiua, an sensatio passio, an actio sint, posset cuipiam videri.q.superuacaneam esse, qm̃ actio & passio in idem incidunt, cũ vnus sint motus. Præterea, vt Them. inquit, Omne patiens videtur esse agens, cum omnis res si mouetur videtur esse & agens.i.in actu atq; opera, cum ergo actio ac passio vnus sint motus & agens atq; patiẽs idem sint, superuacanea erit proposita quæstio. Ostendit ergo Arist.quæstionẽ propositam rationabilem esse, cum actio & passio differunt, amplius agens & patiens, & inquit. Dicimus igitur primum.i.primo aspectu pati & moueri.i.passionẽ tanq̃ idem sit agere & mouere.i.ipsi actioni, & si dicimus tanq̃ idem sermo de agere & pati, diuersus est, vt inquit Auer. Q. aũt tanq̃ idem ostendit dicens. Et nanq; motus quidam actus est, qui supple actio est & passio. Tunc ostendit q̃uo diuersi sunt sermones, & ponit, vt Auer.inquit differẽtias duas intra sermonem de agere, & illum de pati, & inquit.q.d.licet sint vnus motus. differunt, qm̃ passio est motus imperfectus cũ respiciat patiẽs, vt alibi dictũ est.s.in.3.physicæ auscultationis. Actio actus perfectus cum respiciat agens. Et tunc apponit secundã dr̃iam illorum duorum sermonum s̃m Auer. dicens § Oĩa autem patiuntur & mouentur ab actiuo & actu ente.§sup ple tale quale patiens in potentia, quia vt Simpl. inquit. Frictio non habet caliditatem. Quamuis eam inducat, neque flagellum vibices, & sic est actu agens tanq̃ in patiente perficiens non passiue, sed actiue. Auer.aũt vr̃ dicere ꝙ secunda differentia hæc est, qm̃ patiens esse nõ potest nisi ab agente patiatur, potest tamen agens esse, dato ꝙ nõ sit actio in eo.i.relatio à passo.quasi est dicere ꝙ agens hoc à passo differt, quoniam agens agit in passum, sed passum nõ agit in agens. Et cum dixisset.§Ex dr̃ia inter agere & pati posita infert solu.q̃onis antiquæ, & inquit. Vnde est quidem.i.contingit sensum pati à simili, contingit aũt vt à dissimili, sicut diximus. Patitur quidẽ.n.quod supple in principio dissimile ei est.passum aũt sup. postq̃ fuit simile est.

Et quia quis posset dicere, differentiam hanc esse superfluum apponere, Auer. in commẽto dat tres necessitates, & inquit. Et manifestum est ꝙ qui non intellexerit virtutes passiuas in tali esse, idest hoc modo differre ab actiuis, non poterit dissoluere prædictã.q.an scilicet sensatio possit fieri sine forinseco sensibili. Deinde dat secundam.d. Neq; etiam qui non concesserit ꝙ virtutes sensus sunt de virtutibus passiuis, & q̃uo differat ab actiuis potest etiam dicere vtrum sensibile sit simile aut ꝯrium.q.d.nisi presciatur huiusmodi differentia, qõ antiqua non soluitur. Deinde tertiam apponit.d. Et hoc est fundamẽtum, & oportet vt con-

vt conseruetur, sicut diximus in alijs virtutibus aiæ.s.phantasia sensu communi &c. & maxime in virtute rationali, q̃ sciri non potest nisi ex similitudine ad sensum, nisi igitur præsciatur, sensus natura & intellectus ignotus remanebit, hic ergo est proposita differentiæ vtilitas.

ARGYR. *Deinde distinguendũ est de potentia atq; actu. nũc.n.de his ipsis simpliciter dicimus. Nam est hoc pacto quippiam sciens: vt si dicamus hoĩem esse scientẽ, quia hõ est talis suapte natura vt sit sciens atq; scientiã habeat. Est ẽt hoc pacto quippiã sciens, vt hominẽ eum iam dicimus esse sciẽtem, qui grãmaticam habet. Atq; horum vterq; non eodem mõ põt, potentiæq; subijcitur: sed alter quidẽ ex eo quia genus ipsum est tale materiæ suæ, alter vero propterea quòd cum voluerit contemplari potest idipsum facere, nisi quid externum forte prohibeat impedimentoq; fiat.*

Tex.cõm.55. Diuidendum aũt est & de potentia & actu, nũc.n. simpliciter dicimus de ipsis. Est.n.sic sciens aliquid, sicut si dicamus hoĩem scientem, qm̃ homo scientiũ est & habentium sciam. Est aũt, sicut iam dicimus scientem habentem grãmaticam. Vterq; aũt horum, nõ eodem modo potens est, sed ille quidem qa genus hmõi & materia est, hic aũt quia volẽs potens est speculari, nisi aliquid prohibeat eorum quæ extrinsecus.

COLLEC. Tex.cõm.55. Proponit Aris.intentionẽ ad sequentia, & inquit. Diuidendũ aũt de potentia & actu sup.cum terminatæ sint cõclusiones propositæ, ac drĩa eorũ sit palam. Cuius rõnem reddit ꝫm Auer.[enim]pro quia, nũc.i.hactenus diximus .i.locuti sumus, quæ habemus.i.habuimus de his: simpliciter.i.indistinctè.q.d.distinguẽda sunt: qm̃ locuti fuimus de eis indistinctè. Vel põt dici ꝙ Arist.se excuset in hũc modum, diuidendum de potentia & actu, quantum spectat ad propositum, quia nunc dicimus quæ habemus de ipsis simpliciter.i.indistinctè, qm̃ distinctè & resolute in metaphy. est tractandum.s.in cõmen. Et tunc distinguit, & litera, & cõmentum patet. Vnũ vero debes scire, ꝙ sapiens habens habitũ nondum disputans dupliciter (vt Simpl.inquit) põt diuerti ab actuali speculatione: vel Imperio volũtatis, vel extrinseco impediente & ambo hic Arist.apponit. Ille aũt quia volens possibilis est considerare, nisi aliquid prohibeant exterius. Ecce ambo, dr̃ vero id esse in nostro arbi-

Cõm.18. trio (vt Auer.inquit in tertio) quod ad hoc vt à nobis prosequatur, nihil nobis deest pro eius perfectione.

ARGYR. *At præter ipsos, est isce qui iam contẽplatur & est actu proprieq; sciens hoc A. Ambo igitur illi primi potentia quidem sunt scientes: vt diximus. verum vnus, indiget alteratione per disciplinam, qua quidem nonnunquàm etiã ex habitu contrario dispositioneq; mutatur. alter, habet quidem sensum aut grãmaticam, sed indiget operationis, vt ex ocio tandẽ operationisq; vacuitate agat ac operetur. atque hic modus potentiæ diuersus est, vt patet, ab antea dicto.*

Tex.cõm.56. Alius aũt, iã speculaꝛ, actu exñs & proprie sciens hãc literã A. Ambo igiꝛ primi ꝫm potentiã sciẽtes sunt, sed ille quidẽ per disciplinã alteratus, & sæpe ex contrario mutatus habitu, hic autem ex eo quod habet sensum, aut grãmaticam, non agit aũt, ad agendum, alio modo.

COLLEC. Tex.cõm.56. Conueniũt expositores ac Auer.ꝙ Aris. nũc, quid actu tale sit exponat.d.Iam aũt considerans actu ens per se, & proprie sciens hanc literã A.q.d.hoc proprie & vltimo dr̃ sciens resumit, & quod dixit. Ambo quidem igitur primi sup.positi in textu præcedenti ꝫm potentiam sciẽtes sunt licet differant, quod ponit.d.Sed hic quidem.s.puer anteq̃ sciẽs dicatur in habitu per doctrinã alteratus est, aut multoties ex contrario habitu mutatus. quod Simpl.vno mõ exponit: qm̃ premisse ex singularibus sciuntur peraccepta singularia sensu, est ergo multoties mutatus de sensibili ad intellectualem theoriam. Melius autem Auer.Them. & ipsemet alio pacto aiunt, quod puer anteq̃ habitum figat scientiæ multas fecit translationes. quãdoq;.n.in vero habitu stetit, quandoq; in opposito, & tandem in vero firmus erat. Hic autem ex eo quod habet sensum, aut grãmaticam non, agere aũt.i.ex non agente aũt in agere, alio modo sup.translatus est. Et commentum constat.

ARGYR. *At vero neq; ipsum pati simplex esse videtur, sed aliud est à cõtrario corruptio quædã, aliud est salus potius eius q̃ est potẽtia ab eo quod est actu, simileq;, perinde atq; potẽtia sese habet ad actũ. Fit.n.contẽplãs, quod sciam habet, quod quidẽ aut non est alterari, (in ipsum.n.fit incrementũ & in actum perfectionemúe) aut aliud alterationis est genus.*

Tex.cõm.57. Non est aũt simplex neq; ipsum pati, sed aliud quidẽ corruptio quædã à cõtrario, aliud aũt salus magis eius quod est potentia ab eo ꝙ est actu, & simili, sic vt potentia se habet ad actum. Speculans.n.fit habens scientiam, quod quidem, aut nõ est alterari (in ipsum.n.additio est, & in actũ) aut alterum genus alterationis est.

COLLEC. Tex.cõm.57. Qm̃ Emped.credebat sensationem nãlem ac physicam esse mutationẽ, cum ergo genus stabiliuit quasi remouẽs peccatum Emped.& drĩam determinat, & inquit. Nõ est aũt simpliciter.i.vno mõ, neq; agere, neq; pati: sed aliud corruptio quædam à contrario.i.vno modo diciꝛ pati corruptiue. Aliud aũt salus & perfectio magis dicitur eius, quod potẽtia est ab eo quod est actu, & simile ipsi.i.aliud genus.quod dr̃ passio perfectiua ac ꝑficua. Cuius rõnem reddit.d.Habens sciam.i.habitum fit speculans.i.actu considerans, vt græci exponunt. Q. vero aut non est alterari quod affirmat magis.d. Ipsum.n.additio est & in actũ.q.d. quia non est abijci à rei substantia: aut alterũ genus alterationis est sup. æquiuoce & metaphorice. Verum Auer. hunc locum sic intelligit, speculans.n.i.homo ignarus qui speculatiuus est: fit ex ignorantia habens scientiam, quod .s.transferri ex ignorantia ad scientiã, aut non est alterari, ꝙ vr̃.Ipsum.n.additio est homini in actũ, & nõ diminutio, aut alterũ genus alterationis. Ambigunt expositores pri-

Dubitatio. mo, an sciens habitu transiens ad actũ perficiatur, an imperficiatur. Secundo ambigunt, qm̃ in alteratione corruptiua est abiectio pristinæ & perfectio postremæ formæ. cur igitur magis corruptiua q̃ perfectiua, cum à fine denominari vnumquodq; dignius sit? Ad primam Arist.absoluit. d. Ipsum.n.additio est & in actum, ergo perficitur. ideo Egid. ait. ꝙ habitus absolute imperfectior est ipso opere

Solutio. continuo. Sed dices sapiens in habitu est virtualiter sciẽs actu: quando cõsiderat actu est formaliter tale. sed omne virtualiter tale perfectius formali. tali ergo sapiens imperficitur, quemadmodum sol perfectior est cum planta sit virtualiter quàm si planta esset formaliter. Absoluo ꝙ est pluribus modis perfici. sapiens.n.quãdo dormit est potentia & virtute disputans, quando disputat est virtute & actu. Exemplum de sole non est ad propositum, cum id sit gratia materiæ. nos vero in forma loquimur. Secundum vero absoluo, ꝙ licet illa alteratio absolute debeat dici ꝑfectiua in comparatione ad suum condiuidens nihil prohibet quin debeat dici corruptiua.

ARGYR. *Quocirca non recte se habet, dicere ipsum sciens, cũ scit, alterari: sicut nec ædificatorem cum ædificat. Quod igitur in actũ ducit ex eo quod est intelligens potentia atq; sciens: id non doctrinã appellare oportet, sed aliud nomen est æquum habere. At quod ex eo quod est potentia discit accipitque sciam ab eo quod est actu sciens atq; ab ipso docente, id aut nõ est dicendũ pati ac alterari, aut duos alterationis esse modos fateamur oportet, eam inquã mutationẽ quæ ad priuatiuas est dispões, et eam quæ est ad habitus atq; naturam.*

Tex.cõm.58. Vnde non bene habet, dicere sapientem, cum sapit, alterari, sicut nec ædificatorem cum ædificat. In actum igiꝛ ducens ex potentia existente ꝫm ipsum intelligere & sapere, non doctrinam, sed alteram habere denominationem iustum est. Ex potentia aũt existente addiscens & accipiẽs scientiam ab actu existente & docẽte, aut neq; pati dicendũ, sicut dictũ est, aut duos esse modos alterationis, & eã quæ ad priuatiuas dispões mutationem,

tationem,& eam quæ ad habitus naturam.

COLLEC. Tex.cõm.58. Secundũ grecos tripliciter hõ circa sapientiã se habere põt.aut vt habitu eã habens,actu vero nõ:aut vt olim habitã,nunc vero oblitã,rediens iterum ad habitã,aut in pura priuatione accipiens eã à doctore.& inquit,mõ Aristo. ꝙ neutro modo horum alterari dicimus hoiem,& hoc inqt. Vnde non bene habet dicere sapienté,cum sapiat.s.actu,alterari,sicut neq; edificatorem cum ędificat.qui & si ſm locum mouetur, vt Simpl.ait. non tamen alteratione transiens,ergo ab habitu ad actum non alteratur. Q, etiã secundo modo non alteretur quispiam ostendit,& inquit.In actum quidem igitur ducens ex potentia ente ſm intelligere & sapere,non doctrinã.i.alterari ſm doctrinã dr:sed alteram habere denominationem iustum est.s.rememoratio. Q, etiam tertio modo non alteretur iterum explicat .d.Ex potentia autem ente addiscens,& accipiens scientiã ab actu ente,& didascalo.i.doctore,aut neque pati dicendum sicut dictum est aut duos esse modos alterationis, & eam mutationem quę in priuatiuas mutationes est,& eam quæ in habitus naturam. Debes scire Auer.imaginari tripliciter hominem posse variari,vel de ignorantia negationis ad scientiam habitam per inuentionem, vel ex oblita scientia ad iteratam: vel ex ignorantia ad doctrinã habitã à doctore.vult ergo Auer.ꝙ nullo illorum trium modorũ talis variatio dicitur alteratio, nisi æquiuoco nomine : vt dictum est.vbi ergo expositores græci in prima parte exponunt de translatione ex habitu ad actum: Auer.ex ignorantia ad inuentam doctrinam trãslationem exponit, & in residuo conueniunt ex toto . Videtur autem mihi expositio Auer. fructuosior. cum duplex sit modus doctrinandi: vel à doctore intrinseco, qui intellectus est agés in cuius lumine omnia nobis vera fiunt, & alter à didascalo, consonum etiam erat hos duos modos Arist. debere explicare: cum sæpe tetigerit modum ex habitu in actum alterationem minime esse,vt superius patuit.

ARGYR. *Hæc cum ita sint, prima quidem mutatio sensitiui, ab eo quod generat fit,cum autem ortum ac generatum est,habet iam sensum perinde atq; scientiam,& sentire actu simile est ac contemplari. Differentia tamen est,nã ea quæ actu sensum efficiunt: extra sunt,ipsum inquàm visibile & audibile,& sensibilium cætera.*

Tex.cõm.59. Sensitiui autem prima quidem mutatio, fit à generante.cum autem generatum est,habet iam sicut scientiam, & ipsum sentire, ꝙ autem secundum actum est, similiter dicitur atq; speculari. Differt autem quia huiusmodi actiua operationis extra sunt,visibile & audibile. similiter autem & reliqua sensibilium.

COLLEC. Tex.cõm.59. Cum de potentia & actu sciendi olim quãtum ex proposito fuit dixisset,ad propositum de sensu applicat proposita theoremata,& inquit.Sensitiui aũt prima mutatio quidem fit à generante, quéadmodum sup. prima mutatio in scientiam à doctore:vel agente intellectu. cum aũt generatũ est sup.sensorium ipsum,cum potétia habet iam sicut scientiam.i.proportionale scientiæ . s. actum primum.Q, quidam sic interpretati sunt, actũ primum sensus speciem esse sensibilem,quæ à generante.i.sensibilibus fit,qua habita sensus est in primo actu,postq̃ actualis ꝓfluit sensatio, qui actus dicitur secundus.Sed hic friuolũ est,cum ſm peripateticos operatio non sit actus proprie secundus . sed forma operans:& quia species non est species in visu: nisi operans: inde species cõiuncta operationi actus est secundus,propter quod per actum primum potétiam intelligendi sensitiuã,per actum secundũ intelligit spẽm sensibilem, q̃ & similitudo est vt in obiectũ refert,& actus sentiẽdi, vt in passum respicit vt patebit. Et hoc inqt, & sentire quod ſm actum,siir dr ipsi considerare.Apponit tñ drĩam.d.differt ãt,qm̃ actiua hmõi operationis extra sunt visibile &c. Inquit Auer.& prima transmutatio sentientis q̃ est similis transmutationi hoĩs de ignorãtia ad sciam per doctorem est trãsmutatio q̃ fit ꝑ agens gñans aĩal,non à sensibilibus. gñans.n.aĩal gñat sensoria. & potentias sensitiuas : q̃ tanq̃ actus sunt primi. Et aliquale.§ Digrediendo drĩam ponit vtriusq;.d.Et innuit drĩam inter primam perfectioné factã in sensu,& vltimã.opinatur.n.ꝙ prima perfectio sensus sit ab intelligétia agente,vt declaratur in lib. de aĩalibus.Secunda aũt perfectio fit à sensibilibus. Nec audiendus est hic Auer.sermo:vt quidã aiunt:dicentes Auer.primã perfectionem intelligere specié sensibilem ab obiecto in sensum propulsam,& per intelligentiam agenté intelligentiã lunæ , & per secundam perfectionem sensationem ipsam. Hic.n.modus exponendi,& verbis cõtradicit Auer.& fundamento suo,verbis quidem,qm̃ Auer.intelligit de ea intelligentia,de qua loquitur Ari.in.2.de gñone animalium. Cap.3. vbi non de intelligentia lunæ loquitur,sed de intelligẽtia procreatiua aĩalis,& per ɔñs non intelligit hic per intelligentiã illam lunæ,sed eam quæ esse dat animali,& primos actus sentiendi,potentias,videlicet sensitiuas. Fundamento vero,qm̃ declaratum est in.8.physi. ens separatũ & simplex nihil noui immediate agere , non ergo intelligentia illa poterit hoc spirituale efficere immediate : vt constat. Cõm. 15. Est itaq; Auer.sententia,ꝙ prima ꝑfectio est potentia sensitiua, & organum . hic.n.tanq̃ primus sunt actus,secunda perfectio est species ipsa, quæ,vna & simul species est sensibilis,& actus sentiẽdi: vt diceť in post. Quid vero Auer. per intelligentiam intelligat agentem . Dicendum apud Ioan.ꝙ est virtus genitiua in semine impressa patris , quæ qualitas est q̃dam residens in tenuissima parte spermatis. qui spiritus nominatur genitiuus.Hæc.n.virtus intelligentia dicitur.s.agens & diuina.intelligentia quidem, qm̃ non agit organo corporeo & determinata particula spermatis vt constat. Diuina,quum potestatem habeat dandi vitam. vnde & ab Aris.mens dicitur.est ergo sensus ꝙ prima perfectio sentiendi.i.potentia sensitiua datur à virtute spermatica,quæ generat aĩal. Alij vero volũt illam virtutem esse Deum.vnde qualitas illa in spermate impressa à patre est tanq̃ instrumentum , Deus tanq̃ motor & artifex qui vtiť illa pro corporis formatione, eiusq; figuratione, quo figurato iussu Dei,vt Arist.inquit in lib.de proprietatibus elementorum,rationabilis descendit anima. sed hic huiusmodi drĩam locus non est disceptandi,& in.2.physi. ait. ꝙ sol & homo hominem gñant,per solem intelligẽs Deum, per hominem virtutem formatiuam modo exposito. Post in fine commenti inquit. Mouens scientem de prima perfectione in secundam est aliquid copulatum cum anima, copulatione in esse,non intelligit agẽtem intellectum, vt rudes inquiunt,quia posterius vniuersalia explicabit, sed intelligibilia ipsa vniuersalia ex quibus & intellectu maior fit vnio q̃ ex accidente & subiecto,primo met. & q̃ ex mã,& forma,vt dicetur in tertio in digressione magna. Cõm.32.

ARGYR. *Cuius causa hæc est. actu nanq; sensus, singularium est, scientia vero, vniuersalium est . hæc autem in ipsa anima quodammodo sunt. Quapropter intelligere quidem cũ quispiam voluerit,in ipso est situm, sentire autem non collocatur in ipso.necesse est.n.sensile ipsum adesse. Pari modo res sese habet & in scientijs sensibilium, & ob eandem vtique causam,quia sensibilia singularia sunt & extra, sicuti diximus. Sed vt de his exactius dilucidiusúe dicamus dabitur nobis rursus occasio.*

Tex.cõm.60. Causa autem,quoniam singularium quidem, secundum actum sensus,scientia autem vniuersaliũ. hæc autem in ipsa quodammodo sunt anima. Vnde intelligere in ipso est,cum vult,sentire aũt non est in ipso.necessarium est.n.esse sensibile. Similiter aũt & hoc se habet in scientijs sensibilium propter eandé causam.quia sensibilia singularium sunt & exteriorum . Sed de his quidem certificare, fiet & rursum tempus.

COLLEC. Tex.cõm.60. Quod motiua sensus sint extra,intentionis copulata cũ aĩa,cãm inquit.d. Causa aũt est,qm̃ singularium quidẽ sensus ſm actum.i.actualis sensatio,scia ãt est vľium. Hæc.n. ipsa quodãmodo sunt in aĩa illa sup. extra aĩam, quare patet. Vnde & intelligere.§ Cũ cõparationem apposuit primi actus sentiendi & intelligẽdi:& secũdi vtriusq;. Adhuc & drĩam vnam.Inquit mõ quasi secũdam drĩam, inter primum

mum actũ intelligẽdi & sentiendi.d.Vnde intelligere quidem est in ipsa cũ velit.Sentire aũt non est in ipsa, & reddit cãm ex dictis dicens.Necessariũ est aũt ad esse sensibilia,propter qđ apposuit § vnde§ vt hãc dr̃iam ex priori oñderet depẽdere. Similiter aũt.§ Cum dedisset dr̃iam illorum inter actũ scientificũ & sensibilem,possetq; dicere q̄spiam dr̃iam illã esse vl̃em ẽt sciẽtifico actui practico, oñdit ꝙ non,& inquit.Similiter aũt & hoc se habet in scientijs sensibilium.i.q̃ circa singularia,& practicabilia sunt sicut est moralis,& medicina . Dico similiter.s.queãdmodũ in sensatione, & propter eandem causam qm̃ quemadmodum sensationes sunt sensibilium singularium, sic & sciæ practicæ sunt singularium sensibilium & exteriorum . sed quia hoc latet distulit illud ad tempus.d. Sed de his quidẽ certificare tempus fiet & rursum,scilicet in tertio.

Cõm.50. E T causa.Cum dixisset gñatiua sensationis esse forinseca.intentionis vero intrinseca,cãm reddit:& inquit cãm quã Arist.dedit:& patet.Et dixit§ & ista quasi sunt in aĩa.§ Et Arist.in translatione latina inquit.§ Hæc.n.ipsa quodãmodo sunt in aĩa.§ Et non dixit oĩno ea esse in anima,ideo reddere causam conatur istius diminutæ locutionis.d.q̃a post declarabit,ꝙ ea quæ sunt de prima perfectione in intellectu.i.ꝙ ea quæ sunt cõparata ad primã perfectionem in intellectu,sunt quasi sensibilia de prima perfectione in sensu.i.sunt similia sensibilibus sensus in hoc,ꝙ ambo mouent,& sunt intentiones imaginabiles,& istę sunt vl̃es potentia, licet nõ actu,& ideo dixit,& istæ quasi sunt in anima,quia intentio vl̃is actu alia est ab intentione imaginata: quæ est vl̃is potentia. vult ergo ꝙ ideo dixit § quasi in anima§ qm̃ loquitur de vniuersalibus in potentia,quę sunt intentiones imaginatæ, quæ non sunt in rationali anima, sed in memoratiua,conseruatę ad libitum intellectus,quę est vicina intellectui,vt dicetur in tertio. Et hanc expositionem dedit Them.à quo accepit Auer.Simpl.aũt(vt mi hi videtur) aliter ĩquit.Vult.n.prima principia simpliciter quodãmodo esse congenita intellectui,ꝑut nullo alio innotescunt: nisi lumine illius,& quia principia sunt potentia oĩa scibilia,ideo oĩa scibilia sunt quasi in anima rationabili pro quanto continetur in primis notioribus,q̃ actu sunt in intellectu.Et hic expositio pulchra est, postmodũ. Et quia mouentia.§ Auer.secundã dat dr̃iam,quã in expositione literæ posui.§ Et ista dispositio§ quia (vt dixi) quis posset credere vl̃em fuisse dr̃iam inter actum sciẽtificum: & sensibilem: ideo secludit practicum.d.Et ista dispositio sup.qualis in sensu,est etiã in nobis in sciẽtia sensibilium. Quod declarat.d.Et nos discimus ab eis, quia existunt in sensibilibus . eo.n.practicamus:q̃a adsunt singularia,circa quæ opus porrigitur, & quia in esse istius dispositionis in sciã sensibiliũ in nobis.i.cur nos ĩdigemus sensibili extrinseco est eadẽ in causa in esse istorũ in ipsis sensibus.s.quia tam sensus,q̃ practicus actus circa singularia sunt , & hæc est cã indigentiæ extrinseci obiecti altãtis vtriq; operõni. Et sil̃r est intelligendũ ꝙ dispositio exñs in nobis in scientia vl̃ium est in nobis,quia est in virtute rõnabili.i.cogitatiua,& memoratiua,& ꝙ cã ꝙ sumus per illã hoc mõ.s.intelligentes sine p̄sentia forinseca rerũ,est causa, q̃a illa est illo mõ.s.conseruãs imaginabilia,in quibus potentia sunt vl̃ia.Reliquũ patet. Et põt aliquis.§ Mouet.q.argumětando in secũda figura,& inquit,& põt aliquis dicere ꝙ sensibilia non mouẽt sensum in illo mõ quo existunt extra animã,quod probat.mouẽs.n.sensus debet esse ẽm ꝙ sunt intẽtiones.i.est forma intẽsibilis, cum in mã.i.sed in mã non sunt intẽtiones in actu,sed potẽtia.ergo sup.in secunda figura res extra aĩam nõ debẽt mouere sub esse illo, Et nõ põt.§ Remouet sol̃.quorundã.d.& nõ põt aliquis dicere ꝙ ista diuersitas accidat ꝑpter diuersitatẽ subiecti, ita ꝙ fiãt intentiones propter mãm spiritualem quæ est sensus,non propter motorẽ extrinsecum. Debes scire,ꝙ quidã dicũt, ꝙ receptum habet esse tale à subiecto,quum recipitur per modum eius,& ideo dicunt ꝙ color habet duplex esse . s. mãle,quia paries materia est physica & spirituale,quia visus materia est spiritualis.Hoc ergo cõfutat.d. Melius est .n.æstimare,ꝙ cã in diuersitate materiæ est diuersitas formarũ.i.ꝙ visus & paries sint diuersa, quia color spiritalis & physicus sunt diuersi,non ꝙ diuersitas materiæ sit cã diuersitatis formarũ:quia(vt Arist.inquit)mẽbra leonis differunt à mẽbris cerui:quia aĩa ab aĩa. Secũdo hoc probat loco à simili.d.Et cũ ita sit,necesse est ponere motorẽ extrinsecum à sensibus: alium à sensibilibus sicut fuit necesse in intellectu.i.quod quẽadmodum intellectus possibilis non sufficit in dando esse intẽtionale vniuersalibus,sed fuit indigentia agẽtis separati,sic & in sensu respectu sensibilium.Tunc apponit sol̃.d.Visum est igitur: ꝙ si concesserimus ꝙ diuersitas formarũ est causa diuersitatis materiæ,ꝙ necesse erit motorẽ extrinsecum esse sup.tanq̃ causam illius esse intentionalis.& excusat Aristo.in hoc.d.Et Aristo.tacuit hoc in sensu,quia latet, cum loquitur iunioribus,& apparet supple hoc simile per simile ĩ intellectu, quasi dicat,tacuit quia expresit in intellectu agente , de quo idem est iudicium,& tu debes considerare : quoniam indiget perscrutatione.

Et quia Auer.iussit hanc.q.esse perscrutandam,ideo ali qualiter in ea proposui immorari,licet de hoc in quodam tractatu meo ꝯ Ioan.iam multa dixerim.Dicam ergo breuiter quædã quæ hoc loco vñr mihi digna.Vt igit̃ ostendatur qõnis vis debes scire,ẽm Ioã.& alios q̃ plures latinos: colorẽ habere duplex esse.s.physicum in mã.s.& intentionale,videlicet, similitudinariũ ad primũ esse in medio.s.& sensu. & idem in oĩbus alijs dicendũ sensibilibus. & Ioan. addit ꝙ post esse intentionale,in potentia sensus est ad esse,quod ipse vocat actualem sensus ad obiectũ applicationem quã sensationem ait esse obiecti . Est ergo qõ an tam pro esse spiritali & esse secũdo,ꝙ sensatio dicitur,sufficiat sensibile & potentia, an vltra debeat dari aliqua potentia actiua pro altero illorum. Ioan.opinio in qõne sua est,in vno & eodem sensorio esse duas virtutes ẽm rem diuersas inter se & ab essentia aĩæ,& ab organo in qua sunt, quarũ vna est principium passiuum,& receptiuum speciei sensibilis,& sensationis, præaccepta specie velut dispositione, altera vero erit principium effectiuũ nõ speciei, cũ illa ab obiecto causatur,sed sensationis sequentis speciem. Sunt autem hmõi potentiæ in organo,quẽadmodum qualitates diuersæ in pomo ad diuersa officia ordinatæ.& tu vide ipsum. Mouerunt aũt Ioan.potissime duo motiua:& vnum verbum Ari. & Auer.& quia motiua sua sunt manifesta in eius qõne,non expedit illa enarrare. Sed hic homo pluribus peccat. dimisit.n.dignũ perscrutatione, quod Auer. præcepit : & transit ad inutile. Secundo in hoc nihil necessitatis habent sua theoremata,quod oñdo primo.omne agens potens in aliq̃ formam,põt in omne ꝑñs essentialr̃, & per se illã formã.(Est.n.regula Auer.in.8.phy.& 4.cęli, & alibi,) sed sensibile extrinsecũ potest in speciẽ sensibilẽ, ad quã essentialiter & per se sequit̃ sensatio,ergo & in sensationem ipsam,ergo frustra datur sensus agens. Rursus species præaccepta in potentia, vel est actiua sensationis, vel mere passiua. siquidẽ actiua,ociosus est sensus agens. Si vero passiua tm̃: ergo erit potẽtia ꝯdictionis & sic contingenter ad ipsam sequitur sensatio,quod ipse negat. Amplius omne agẽs, ꝙ põt inducere summam dispositionem pro aliquo actu,põt & illum actum(ex regula Auer.7.meta.) Sed sensibile extrinsecum est potens inducere spẽm, quæ est summa dispositio,ergo & virtute illius actũ secundum.Ideo dicta Ioan.necessitate carẽt,imaginatur.n.ipse speciem sensibilem, & actus sentiẽdi diuersos esse effect⁹: ꝙ omnibus displicet : sicut.n.nihil aliud est generatio nisi forma genita.dicens respectu ad agẽs, sic & sensatio nihil aliud est,q̃ species sensibilis in sensu recepta,& sicut generatio ad agẽs dicitur generatio.ad mãm dicitur forma, sic species ad obiectum dicitur similitudo,ad sensum dr̃ sensatio,ergo non duę res,sed vna res sunt in subiecto differentes mente tantum. Quo fit,vt sensibile vna speciem generet,& sensationem ipsam. speciem vt sui similitudinẽ,sensationẽ vt ea sensus in obiectum transit. Tũc ad primam Ioan.rationem dicendum,ꝙ species hæc & sensatio à sensibili fit : & dico sensibile esse immediatum sensum, prout per medium defertur in sensum:vt infra suo loco patebit. Potest etiam dici ꝙ sensus passiuus sit reductus ad actum per speciem , vt Alber, ait nec inconuenit vnum & idem esse

[Right margin notes: Qõ de sensu agente. — Opinio Ioan. — Cõ 37.huius. — Error Ioan. — Cõm.4.& 32. Cõm.22.et 23. — Cõm.31.]

esse in actu & in potentia in formis materialibus: vt ipsemet præstat in 8.Physi.in.q.de grauibus. Ad secundã dicendum eodem modo sensibile esse immediatum principium sensationis,& non spẽm, potest & species dici cum ipsa non dispõ sit, sed forma. Nec obstat sensum esse in potentia plurima, quia illa plurima potẽtia arctatur ab agente pñti. Hæc igitur dicta necessitate caret. Ideo opus est, ad perscrutationem Auer. occurrere, vbi duo volo tangere. Primo an pro esse intentionali coloris & aliorum sensibilium sit necessarius aliquis motor extrinsecus. Secundo an ille erit sensus agens. Pro prima parte ex verbis Auer. duo colligimus argumẽta ꝙ sit primo, color habet duplex esse.s.in materia,& in medio illuminato & oculo hæc duo sunt duæ formæ, quarum vna in materia recipitur.s.pariete.altera in medio seu visu, quæro à quo diuersant ista duo esse, aut à subiectis, aut ab aliquo agente extrinseco à subiectis, non à subiectis, qm̃ formæ diuersificãt subiecta, & non econtra: ergo ab extrinseco agente. Secundo arguit sicut intelligibile habet duplex esse.s.in sensibus interioribus,& in intellectu, ad hoc quod sit in intellectu non sufficiũt sensus interiores, nec intellectus potis, sed motor extrinsecus. ita & color. Et huius rõ est, quia oẽ quod transfertur de vno genere in alterum: requirit agens transferẽs id, vt patet. Tertia ratio esse põt, qm̃ in quocũque gñe datur potentia oĩa fieri, debet dari potentia oĩa facere, vt in tertio dicetur. ergo sicut datur sensus passiuus recipiens esse spirituale, ita & sensus agens causans id esse intentionale. Circa istud quæsitum Platonis est sententia, ꝙ aĩa tam rerum incorporearum: ꝙ̃ corporearũ formas habeat in se, non ꝙ illæ sint accidentia iacentia in aĩa, sicut lineæ in tabella, cum aĩa neque nouas, atque antiquas recipiat impressiones, sed sunt in anima, sicut in ea sunt vires intellectus rõ: imaginatio: sensus,& potẽtiæ vegetabiles, sicut enim rerum cognoscendarum rõnes habet, quasi vires essentiales, quemadmodum membra possident sensibiles rationes, Hoc habito, Volunt Plato & Plotinus nullã passionem à sensibilibus in aĩa defluere, sed si qua passio contingit ab eis in corpus prouenit atque spũm: quo quidem spiritu sic ab externis pulsato, vel affecto, statim aĩa pñs affectiones eiusmodi percipit. id vero percipi non est pati, sed potius agere.i.aliter tunc spũm atque aliter vegetare, & innatas formas edere. hæc Iamblicus. Et sic patet secũdum hoc Plat. non sentire sensationem fieri extramittendo:& quõ fiat postmodum dicam. Hæc ergo est Plat. Plotini atque Iamblici positio. Et cũ ita sit, patet colorem nõ habere duplex esse.s.in medio & in materia, ꝑp quod sit necessitas ponere duplex agẽs,& duplex subm̃, vt Auer. atq; fere omnes peripatetici conantur dicere. Pro hac põne sunt argumenta fortissima, & experientiæ multæ. Argumenta quidem primo, quia tunc si forma ab obiecto imprimetur in oculo, nõ oportebit oculum ad cœlum vltra dirigere. Secundum nõ metiemur q̃tum distet cœlum ab oculo, imo neque distare putabimus. Tertium, cœlũ non videbitur oculo latius. Quartum, tunc non cœlum videbimus, sed cœli formam. Primam ꝓñtiam probat Plotinus in 4.Eneade.s.in 6.lib.& eius probatio supponit idem numero esse colorem intentionalem, & sibi similem realem, quod ideo apud ipsum ponit, quia aliter visio nõ esset rei extra, tunc arguit, appræhensa spẽ, tunc sensus species possidet, ergo amplius sensibile non quærit, & sic poterit sentire qñ vult. Et debes scire Plotinum supponere spẽm remanere in oculo post illius possessionem. Et habet fortissimum forte argumentum, quia forma conseruaĩ à materia,& non ab agente. Secundã deducit, animus sentientis possidet sensibile: ergo non distat ab eo, & per consequens iudicium non potest ferre de distantia. Tertiam probat, quoniam per indiuisibile nihil iudicatur diuisibile. Quartam etiam probat, quoniam quicunque speciem rei videt, non rẽ videt, vide ipsum. Experientiæ sunt multæ, prima de igniculo qui videtur, & tamen videmus spatium interceptum in nocte, quòd non esset si multiplicaret speciem. Præterea. Animalia quædam audiunt minima vt canes. Item apes & formicæ mellica olfaciunt remotissima. Conchæ distantia gustant. Torpedo piscis per longam virgam tangens te, stupefacit te. Quo modo æstimandum à minimo obiecto totum medium ita affici. Sed æstimandum sensibilia illa esse adeo cognata sensibus vt cum primum circa sensum vigent actu: ipse quoque sensus ipsorum actus circa ea expergiscatur. quemadmodum alijs hominibus, alius præcipue est amicus: & alius alios ad cãtum excitat, atq; tripudium. Item sicut in lyra, dum mouetur hæc chorda, statim & contemperata mouetur. Item sicut si amicus imaginatur aliquid, & suus amicus idem, sic fit & in sensibilibus apud sensibilia. Hæc est Platonica positio, & fundamenta, & experiẽtiæ suæ hic sunt. Sed peripatetici aduersus hos argumẽta adducunt, & experientias. Argumentum primum quidem quod ex Auer. capitur infra cõmen.67. Hæc est per se, color est sensibilis, & sic de alijs, & non in primo modo, ergo in secundo. sed nihil est in secundo modo tale, nisi sit causa operationis illius, vt patet. ergo color est sola cã suæ sensationis, quemadmodum homo est causa sui risus. vna enim est causa potentiæ,& actus ab illa potentia manantis. Secundo vt capitur ab Auer. in 8.Physi. omnis noua relatio realis, & per se, vel communis adueniens alicui nunc, quæ prius nõ, aduenit propter nouum fundamentum, quod accidit alicui extremo, cum igitur hæc relatio, qua sensus dicitur nunc sentiens,& prius non, sit quædam noua relatio: oportet vt sit accidens aliquid noui visui vel colori,& colori non, vt patet, ergo visui. sed istud nouum, vel est substantia, vel accidens si subiecta hoc falsum est. Declaratum est enim substantiam non posse esse immediatum fundamentum relationis in quinto primæ philosophiæ, ergo accidens. Vel physicum, vel intentionale. non physicum. impossibile est enim accidens physicum fieri, nisi propter nouitatem alicuius rei materialis, ergo est accidens intentionale. Vel igitur causatum ab obiecto extra, vel ab anima sola. non ab anima sola, quoniam hoc est contra eos,& etiam contra rationem, quoniam vnum & idem non põt esse agẽs, & recipiens alicuius. Confirmatur quia vel simile, vel dissimile obiecto. non dissimile, q̃a non duceret in illius sensationem, ergo simile, sed oẽ deriuatũ est à suo simili. quare &c. Experientiæ, prima Auer. cõmen.67.de transitu radiorũ per viridia à quibus coloranĩ parietes, quod nõ esset nisi à re visa cãretur species & radius versus oculũ,& sensum. Secunda de imagine speculi. constat enim nos videre nos per illam imaginem palam. Tertia ex impedimento medij amouetur odor & sonus. Vltimo forte sensibile corrumpit sensum, ergo oportet aliquid agere. Quibus in secunda propositione perspectiuæ dicitur colorem illuminatum impressiue in visum operari. Quod probat commentator illius sic.d. oculus super fortem colorem illuminatum luce forti fixa intuitione conuersus, si ad colorem debilius illuminatum se flexerit, inueniet colorẽ primum secundo apparenter misceri, quod non posset fieri, nisi vestigijs eius in oculo derelictis. Quod etiam de appræhensione solis apparet postquam omnia sol videntur. Oportet ergo ex his supponere colorem, imo quodlibet sensibile habere duplex esse, scilicet in materia, & intentionale, esse quidem physicum est esse concernens materiam & eius appenditia. Esse intentionale est quando separatur à materia, siue ab appenditijs, siue non. Tunc est positio Albert. hoc in loco, ꝙ vna forma potest diuersimode agere propter diuersum modum essendi. est enim causalitas forma, & est in materia ignis, prout quidẽ causalitas est, vt sic habet agere puram formam in medio, & in potentia sensitiua. prout vero est in mã habet agere calorẽ physicũ in materia,& cum appenditijs materiæ, non ergo oportet recurrere ad motorem separatũ: vt Auer. voluit. Sed quia hic Alberti positio dissentire vr̃ ab Auer.& ipsam reprobaui in tract. illo, nunc aliter dicã. vbi debes scire, ꝙ quęlibet forma põt agere dupl'r. Vno modo inquãtũ in materia est, & sic agit formã materialẽ, queãdmodũ & ipsa in mã est, & inquãtum instrm̃ primæ causæ: & quia prima cã spũalis est, ideo inquãtum instrm̃ primæ causæ agit intentionẽ spiritualẽ. ꝙ aũt forma possit agere his duobus modis, ꝓbauit in illo tract. rõnibus apertis. Tũc dico ꝙ esse necessariũ motorẽ separatũ ꝓ esse intẽtionali sensibili põt intelligi, vnomodo

Positio Pla: · Argumenta. · Experientiæ. · Peripateticorũ positio. · Positio Alber. · Positio ꝓpria.

vnomodo in rõne principij proximi,& sic nõ, proximũ.n. principium est obiectũ ipsum ad extra, quod in rõne causæ proximæ producit esse intentionale sibi æquiualens. Secũdo modo in rõne principij remoti,& primi: in cuius virtute id esse intẽtionale fit ab obiecto: & sic oportet recurrere ad motorẽ separatum,videlicet.Deũ sublimẽ, in virtute cuius forma producit se intentionaliter in medio ac organo,& sic diuersitas illorum esse nõ ex materiæ diuersitate cõsurgit:sed ex agente,color.n.materialis est ita physicus propter agens physicum.color vero intẽtionalis: pp agens saltem primum in virtute cuius fit.Id vero quod petebatur, an hic motor separatus sensus agens dici debet, iam apparet ꝙ non, qm̃ potius proximũ agens cõuenit in nõie cum effectu q̃ remotum.cum igitur ꝯcurrat tanquam agens remotum non sensus, sed motor separatus dicitur. Etiam qm̃ intellectus agẽs accõmodatur intellectui poſi propter aĩæ rõnalis excellentiam.merebat.n.sua nobilitas non tm̃ habere principium passiuum suæ operõnis:sed aut actiuum.non etiam sic sensus, cũ sit multo inferior intellectu.& tanto minus materia. non.n.habet mãm actiuã sibi correspondentem pp vtilitatẽ eius.Et qñ cõsideraui commentum Simplicij, in multis locis hic inueni opinionem suam in hoc.æstimauit.n.ipse aliud esse recipere colorẽ,& aliud diiudicare ac cognoscere.cõmune.n.est medio illuminato,ac sensorio aĩato recipere colorem sine materia. attamen quẽadmodum medium sic recipiens non cognoscit,nec diiudicat.ita sensorium nõ cognoscit: nec iudicat. verum qa in sensorio fit sensatio q̃ in iudicio ac cognitione ꝯsistit,vltra sensoriũ in aĩa sensitiua virtute q̃dam æstimat actiuam,non effectiuã extra: sicut antiqui quidã æstimant,sed actiuã iudicij ac agnitionis.Et sic apud Simplic. non datur virtus passiua sensationis,quæ sensus dicat passiuus,nec virtus actiua intẽtionis sensibilis, sed dat virtus actiua: non effectiua foris,sed diiudicatiue ac cognitiue. Pro receptione ergo obiecti intentionalis sufficit sensorium animatum,dato ꝙ in eo nulla sit potentia ab eo. Pro iudicio ac cognõne sufficit virtus actiua,ergo apud Simp. tm̃ sensus datur actiuus & nõ passiuus.Et licet Arist.dicat sentire in pati ꝯsistere.h.d.nõ ꝙ sensatio ipsa sit plura passio,sed.h.d.q̃tum ad sensorium ipsum in quo primo fit speciei receptio sine qua non fit iudicium, & cognitio. Sed, vtcũque,Plotini rõnes nullæ sunt,& suo loco copiose soluentur,& tu considera tractatum meum de hoc.

ARGYR. *Nunc id sit à nobis determinatum, cũ simplex in quãm non sit id quod dicitur esse potentia, sed aliud quidem sit vt puer quem militare posse dicere licet, aliud autem vt isce qui iam ætate militarique arte aptus euasit ad militandum, sensitiuum similiter se habere.*

Tex.cõm.61. Nunc autem tantum sit diffinitum, ꝙ cum nõ simplex sit id quod potentia dicitur, sed aliud quidem vt si dicamus puerum posse militare, aliud autem vt in ætate existentem, sic se habet sensitiuum.

COLLEC. Tex.cõm.61. Cum dixisset,recolligit quid hactenus dictum sit, & inquit.Nunc autem tm̃ sit diffinitum.i.determinatũ, qm̃ cũ non simpliciter.i.ſm vnam intentionẽ sit quod potẽtia dicitur.Sed aliud quidem sicut si dicamus puerum posse militare.i.in potentia remota: aliud aũt sicut ætate exñtẽ.i. vt ille qui iam ætate militarique arte aptus euasit ad militandum.Sic habet sup.se sensitiuum.ſ.in potentia remota, vt puer,& propinqua. Et inquit Auer.& intendit p omnia ista declarare ꝙ potentia sensus: quæ recipit sensibilia, nõ est pura præparatio.i.priuatio: relinquens tm̃ aptitudinẽ, sicut præparatio quæ est in puero ad recipiendum sententiam.est.n.illa tm̃ priuatio scientiæ, cum aptitudine ad illam,quã ignorantiam negationis appellant, & ꝙ est aliqs actus: sicut habens habitum,qñ non vtitur suo habitu. Et verum ait, potentia enim sensitiua non est pura priuatio: quẽadmodum in puero capacitas illa, sed est quædã qualitas,quæ respectu organi actus dicitur, respectu vero sensationis dicitur præparatio.

ARGYR. *Atque cum ipsorum differentia nomine careat, determinatum autem in ipsa esse diuersa, & quo pacto diuersa sunt necesse est ipso pati ac alterari tanquam proprijs nominibus vti. Ipsum autem sensitiuũ potentia tale est, quale iam ipsum sensibile est actu sicuti diximus. Patitur igitur cum est non simile, at passum euasit simile, & est tale quale est illud.*

Tex.cõm.61. Quoniam autem innominata est ipsorum differentia, determinatum est autem de his ꝙ alia, & qũo alia, necesse est ipso pati & alterari tanquam proprijs nominibus vti. Sensitiuum aũt, potentia est tale quale iam actu sensibile, sicut dictum est.Patitur igitur, nõ simile existens, passum aũt assimulatum est, & est tale quale illud.

COLLEC Tex.cõm.61 Vult recolligere diffinitionem sensitiui.proponit tamẽ prius quoddam vtile ad sermonem,& inquit.Qm̃ aũt innominat est differentia ipsorum.ſ.potentiæ, & transmutationis:vt Auer.exponit.Determinatum est aũt,qm̃ altera sup. est alteratio corruptiua ab alteratione perfectiua, & qũo altera,quia æquiuoce, proprie, vel analogice, & p ꝯñs nõ habẽt noĩa propria.His declaratis necessario vti debemus ipso pati ac alterari tanq̃ proprijs nominibus sup. conuenientibus sensationi & transmutationis sensitiuæ, & hoc non nocet,vt Auer.inquit, cũ iam determinauimus intentionem secundum quã diuersantur.i.cum sit stabilitas sensus noĩs. Sensitiuum aũt.ʒ cum hoc præaccepisset,diffinit sensitiuum simpliciter.i.in genere,vt Auer.intendit, & inquit.Sensitiuum aũt potentia est quale sensibile iam actu. sicut dictum est.i.vt Auer.inquit. Manifestũ est igit̃ ex hoc ꝙ diximus,ꝙ sentiens simpliciter est idẽ:quod est in potẽtia ad intentionem,quã determinauimus de potẽtia p intentionem rei sensibilis in perfectione.i.id quod innatum est perfici per intentionem rerum sensibilium:non p ipsas res sensibiles.Q. aũt sensus nõ perficiatur p ipsas res sensibiles:vt Emped.finxit,probat Auer.d.Et si non.i.& si sensus non perficitur ab intentione rei,sed ab ipsa re, tũc esse coloris in visu,& in corpore esset idem,ꝯñtia patet, si p te sensus perficitur à re & non ab intentione rei. Et tunc dedit inconueniens.d. Et si ita esset.ſ.ꝙ idẽ esse omnib' modis haberet color in visu,& in materia,tunc esse eius in visu non esset cõpræhensio sup.quẽadmodũ nec esse coloris in materia.Fundatur hic vltima ꝯñtia in hoc,quod qñcũq; esse obiecti est idem,erit modus eius cõpræhendendi vel ignorandi. Obijcies,qm̃ esse coloris in medio & in sensorio idẽ est,& tñ in sensorio est cõpræhensio,& non in medio.Põt dici ꝙ Auer.supponit esse idem esse & eodẽ modo: vt Emped.ait,& tunc optime seqtur,ꝙ si esse est idẽ & eodem modo,quemadmodum in materia, nõ est sensatio nec in organo,modo color in medio:& in sensorio:etsi habeat idem esse,non tamen eodẽ modo, qm̃ in sensorio respicit subm̃ viuum capax iudicij,non sic in medio.Tunc vt Auer. inquit ponderandum est in arabica translatione ly. ʒSicut sensitiuum in perfectioneʒ& in nostra ʒquale sensibile iam actu.ʒ vbi non dixit sentiens esse in potentia id: sed ad aliquod,sicut id,qm̃ si esset in potentia ad id,tũc idẽ esset esse coloris in visu: & in materia,vt dictũ est, sed bene est in potentia ad aliquid simile illi in specie,vt patebit loco eius.Reliquum textus & commenti patet.

ARGYR. *At enim de vnoquoque sensu deinceps à sensibilibus cuiusque proficiscentes dicamus oportet, atque prius ipsa sensibilia distinguenda esse videntur. Sensibile itaque trifariam dicitur, sensibilium enim quædam per se, quædam per accidens sentiuntur. Et illorum rursus, alia sunt vniuscuiusque propria sensus, alia communia cunctis. Atque proprium id sensibile dico, quod alio sensu sentiri non põt, & circa quod error fieri nequit, vt color respectu visus & sonus auditus, et sapor gustus. Tactus autem plures differentias habet quidẽ, iudicat tamen de illis vt cæterorum sensuum quisque de suo sensibili & non decipitur. Visus enim non erat esse colorem, aut auditus esse sonum, sed quid sit id quod est infectum colore*

lore

lore vel vbi, aut quid sit quod sonat vel vbi. Huiuscemodi igitur sensibilia, dicuntur vniuscuiusque propria sensus.

Tex.cõm.63. Dicendum autem est, secundum vnumqueque sensum, & de sensibilibus primo. Dicitur autem sensibile tripliciter, quorum duo quidem dicimus per se sentiri, vnum autem secundum accidens. Duorum autẽ, aliud quidem proprium est vniuscuiusque sensus, aliud autẽ cõmune omnium. Dico autem proprium quidẽ, quod non contingit alio sensu sentiri, & circa quod non contingit decipi. Vt visus coloris, & auditus soni, & gustus saporis. tactus aũt, plures habet differentias. Sed vnuscuiusque iudicat de his, & nõ decipitur ꝙ color sit, neque ꝙ sonus, sed quid sit coloratum aut vbi, aut quid sonans aut vbi. Talia igitur, dñr propria vniuscuiusq;.

COLLEC. Tex.cõm.63. Cum Arist. quasi præambula de sensibus cõmuniter locutus est, modo aggreditur de eis sigillatim, seruans eandẽ viam: quam supra.s. à sensibilibus obiectis ad actus, & ab actibus ad potentiã, inde ad essentiam. Reddit aũt Them. causam huius.d. vnde de singulis seorsum sensibus agẽdũ. nam oĩs de sensu tractatus proprie cõmunis, aut generalis appellari non põt, cum in sensu aliquid vt prius: aliquid vt posterius conspici & notari ꝯtingat. quia igitur ꝑꝑ ordinẽ eorum nullus tractatus põt esse cõmunis, ac eis sufficiens, opus est post illa cõmunia præambula aggredi circa vnũquodque tractare. primo vero de sensibilibus tanq̃ ab obiectis, quorum quædam tanquã necessaria hic tractantur: vt Simpl. inquit.s. propria hæc necessaria sunt, q̃a ex eis vnusquisque sensus innotescet: alia aũt vt cõmunia tanq̃ iuuantia ad cognitionem potentiarũ. Per accidens aũt hic inducuntur sensibilia, vt compleat̃ doctrina, ac vt se cludantur à consideratione huius scientiæ. Ponens ergo intentionẽ ac ordinem inquit. Dicẽdum aũt ẽm vnũquemque sensum, & primo de sensibilibus tanq̃ à notioribus, & statim prosequitur.d. Dicitur aũt sensibile tripliciter, quorũ duo quidẽ dicimus ꝑ se sentiri. vnum aũt secundum accñs, subdiuidit autem alterum.d. Duorum aũt aliud quidem proprium est vniuscuiusque sensus. aliud aũt cõmune omnium sensuum. sed qũo sensibile cõmune sit omnibus sensibus, posterius dicetur. Dico aũt.} proposita diuisione, ac subdiuisione, statim diffinit membra, & incepit à proprio tanq̃ à magis intento, & inquit. Dico aũt proprium quidẽ: quod nõ contingit altero sensu sentiri, & circa quod nõ contingit errare. Hæc est eius descriptio. habet aũt hic duas particulas primo ergo exẽplo exponit primam.d. Vt visus coloris. auditus soni, & gustus humoris.i. saporis. De tactu aũt inq̃t: Tactus aũt habet plures differentias.s. obiectorũ, sed eodẽ modo vnusquisque eorũ iudicat de his tm̃, & non de alijs, ꝙ ergo non ꝯtingat altero sensus sentiri his patet. deinde explanat secundam.d. & nõ decipitur visus de obiecto qm̃ color, neque auditus qm̃ sonus, sed quid coloratũ, aut vbi, aut quid sonãs. decipitur ergo sensus de copulatis sensibili proprio.s. materia agente, & loco, vt constat. Tunc recapitulat.d. Igitur hmõi quidem dicuntur propria vniuscuiusque, ꝙ ergo sensibile proprium sit circa quod non contingit altero sensu sentiri, & circa quod non errare, palam modo est.

Commen.63. CVM declarauit Auer. primo exponit textum q̃tũ ad quædam. secunda ibi. § Et cum dixit: sed in colorato. § Absoluit tres.q. circa literam vtiles. Adhuc circa prima narrat intentionem partis. secunda ibi. § Et sermo eius. § Iam transit ad textus expõnẽ. Prima pars manifesta est per se. § Et sermo eius. § Hic Auer. Aliqua exponit textus, aliqua dimittit, colligam ergo ex omnibus quæ dicit sol. cuiusdã difficultatis, qm̃ Aristot. dixit sensum non errare circa proprium obiectum, vt qm̃ non errat in esse albo &c. qõ põt esse qũo intelligitur istud: aut simpl'r, aut cum conditione. Si simpliciter sunt multæ instantie, quas vide ab expositoribus. & si cum conditione quæ est illa conditio? Ad hoc ergo Auer. sol. innuit.d. Qui nõ errat in eis.s. in maiori parte. Them. autem ac Simpl. tres apponũt conditiones. Inquit.n. Them. Falli enim aspectus nequit circa rem visibilem, si mundus & probus oculus habeatur, & ꝑ hoc vult habere ꝙ organum sit bene dispositum. Secundo ait, si serenum sit, & per hic notat secũdam.s. medij puritatem, & dispositionem pro eo. Tertio addit si interstitio iusto colores abscesserint. Et per hoc notat tertiam.s. debitã ac proportionatam distantiam. & has tres Them. vult esse intelligendas in quolibet obiecto cuiuscũque sensus. Alber. autẽ ait nunquam sensum errare: cum error non est sumendus ex re: sed ex intentione rei. Sed expositores contradicũt his multum subtiliter. primo quia dicunt contra textum. Arist.n. ait sensum non errare circa sensibile proprium, & exemplificat de obiectis primis, isti dicũt errare ad minus aliquo, ergo contradicunt. Præterea. Sicut ex Alberto colligitur, quod est proprium, est ꝑ se, quod est per se, est de omni, ergo si nõ errat circa primum ꝑ se, nec circa inferiora ad illud. Id etiã ꝙ Alber. inquit, vr̃ error, qm̃ si sic esset: nunquam sensus erraret; & sic hñs organum bene dispositum, & aliqualiter malẽ, æquæ bene viderent. Etiam sicut intellectus ad intelligibile, sic sensus ad sensibile. sed intellectus errat, qñ aliter est ex parte rei q̃ intentio repñtet, ergo & sensus errabit, qñ aliter est in re q̃ pñtet spẽs. Propter quod dicunt dictũ Arist. esse intelligendũ de obiecto primo & ꝑ se, & nõ de obiecto ꝑ se secundo, sicut albũ & nigrum &c. Ego aũt sustinendo hos (maxime Themistiũ, & Auerroim) dicerem, ꝙ aliud est obm̃ cognitum, aliud iudicatum, id.n. quod cognoscitur est genus. id vero quod iudicatur est spẽs: ideo sensus comprehensiue non errat. iudicatiue errare põt, hi ergo exponunt non cõprehensionem sensus: sed iudiciũ, & sic pñt saluari. id vero quod est contra Albertum, solue tu. Et cum dixi. § Hic absoluit.q. Et primo primam. ait enim Arist. § Et nõ decipitur visus, qm̃ color, sed quid coloratũ. § Tunc ex hoc videtur sequi visum cognoscere quidditatem substantiæ ac coloris, qm̃ potentia cõpræhensiua non errat nisi circa possibilia cõpræhendi. Sensus enim non errat circa cognitionẽ Dei, qm̃ non compræhendit eum, quare si sensus errat in q̃d coloratum, ergo potest cognoscere quidditatem colorati & substantiam eius. Soluit ergo Auer.d. Et quum dixit, sed in colorato quid est, & vbi est, & in auditu quid est, & vbi est, non intendebat ꝙ sensus cõpræhendit essentias rerũ, sicut quidam æstimant.s. vniuersaliter, & absolute, cuius rationem reddit. Hoc.n. est alterius potentiæ, quæ dicit̃ intellectus. vult ergo Arist. non intelligere ꝑ quid est quidditatem vl̃em. sed intendebat ꝙ sensus, cum hoc ꝙ cõpræhendit sua sensibilia propria cõpræhendit intentiones indiuisibiles diuersas in generibus & speciebus, cõpræhẽdit igitur intentionem huius hoĩs indiuisibilis.i. quidditatem indiuiduam illius, & intentionẽ huius æque indiuisibilis, & vl̃r intentionẽ vniuscuiusque pñtorũ indiuisibilium. est ergo sol. ꝙ Arist. per quod quid est intelligit quidditatem particulariter & signate, & hmõi bene sensus cõpræhẽdit. Sed hęc sol. nõ vr̃ bene dicta, qm̃ sensus exteriores nec adhuc particulares quidditates sentient.x. pñtorum, ergo circa illa non pñt dici erronei. Secundo tunc hic cõpeteret sensibus exterioribus brutorum, qm̃ illi sunt sensus etiam particulares. primã absoluit Auer. ibi. § Et ista intentio. § sed secundam.d. Et hoc vr̃ esse proprium sensibus hoĩs. q̃d verbo Arist. probat.d. Vnde dicit Aristot. in lib. de sensu & sensa. ꝙ sensus aliorum animaliũ non sunt sicut hoĩs, aut si non dicit hæc verba formal'r dicit simile huic sermoni.s. ꝙ sensus brutorum percipiunt cortices, sensus hoĩs medullam. Sed dices tu: ꝑꝑ quid fuit hæc diuersitas? Rñdetur ꝑꝑ finem, & ꝑꝑ materiam, ꝑꝑ finem quidẽ, qm̃ nullum animalium ordinat sensus exteriores ad intelligere: nisi hõ, sensus.n. isti ad cogitatiuam ordinant̃, quæ intellectui deseruit: ideo non tm̃ sunt propter vtile, sed propter nobile. Propter mãm vero, qm̃ animalium nullum cõplexionẽ habet hoĩs in tãta temperantia: ideo ꝑꝑ temperãtiam sensorij: reddit aptius ad percipiendum hmõi. Ad primam autẽ quam Auer. idẽ dissoluit, nunc ait, & ista intentio indiuisibilis est illa: quã distinguit virtus cogitatiua à forma imaginabili & expoliat ea ab his, quæ sunt adiuncta cũ ea: ex istis sensibilibus corporibus & proprijs, & reponit eam in memoratiua. Vult dicere ꝙ idem secundũ rem cõprehenditur

ditur à sensu exteriori,& à cogitatiua: diuersimode tamē, qm̄ sensus exterior eam cōfuse & quasi inuolute compræhendit,immo quasi per accn̄s, cogitatiua distincte ac ꝑ se, cum illam percipiat expoliatam ab accn̄tibus imaginabilibus. Sed ambiges,quō differat cōpræhēsio imaginatiuæ à cōpræhensione cogitatiuæ.Rn̄dit Auer.ꝙ conueniunt in compræhenso, & differunt in modo cōpræhendendi.d.Et est hæc eadem illa,quā cōpræhendit imaginatiua. ergo in re conueniunt compræhensa, sed imaginatiua cōpræhēdit eam coniunctam istis sensibilibus sup. cogitatiua expoliatam.Sed dices,igitur imaginatio non differt à sensatione. Respondet ꝙ differunt in modo, cōueniunt tn̄ in re,&.h.d. licet eius compræhensio sit magis sp̄ualis: q̄ sup. sit sensatio,vnde id relatiuum eius refert imaginatiuam: & sic absoluta est qō. Debes scire in vno & eodem appræhēso esse quatuor rōnes, seu modo appræhendendi.v.g.in hoc colorato primo est materia,p̄ntia materiæ,cōditiones materiæ,intētio indiuidua formæ, & quidditas v̄l'is.sensus ergo exterior percipit hoc coloratū, vt abstrahit à mā: non tn̄ à p̄ntia materiæ,nec ab appenditijs materiæ,nec intētione particulari formæ,ergo est obiectū,sensus externi, vt abstrahit tm̄ à materia.imaginatiua percipit id:vt abstrahit à materia,& à p̄ntia materiæ, non tn̄ à conditionibus materiæ,& intentione particulari formæ. Ergo est obiectū imaginatiuæ,vt ꝯcludit cōditiones materiæ,& formæ intētionem,vt abstrahit aūt à p̄ntia,& materia ipsa, & hoc dicebat Auer.cum inquit,ꝙ non expoliat ab accidentibus &c. Cogitatiua abstrahit à materia,p̄ntia materiæ, cōditionibus materiæ.sed non ab intentione indiuisionis.ergo ob̄m cogitatiuæ erit hoc modo. vltimo intellectus abstrahit ab omnibus his,& percipit quidditatē simpl'r vt v̄l'e est: & sic patet solutio qōnis.tacuit sensum cōem, qm̄ ob̄m eius est ob̄m sensus externi.Itē tacuit & memoratiuam,q̄a secundum eam non percipit:sed conseruat.Sed ambiges,si cogitatiua abstrahit à materia,p̄ntia materiæ, ꝯditionibus materiæ,ergo relictum est v̄l'e.Dicendum ꝙ id relictū est indiuiduum vagum,qm̄ licet abstrahat ab accn̄tibus,non abstrahit à potestate materiæ,quæ simul ꝯcipit̄ cum suo obiecto. Ambigunt an cogitatiua cōpræhendat sub̄as particulares,& v̄l'r indiuiduas formarū.x.p̄ntorū,ꝙ non,quoniam id quod non percipit p̄ntiam alicuius,nec percipit id. sed cogitatiua non percipit p̄ntiam sub̄æ, vt patet in duobus obiectis oīno ꝯsimilibus succesiue oн̄sis,ergo &c. Secūdo,memoratiua est spiritualior q̄ cogitatiua.sed memoratiua non cōpræhendit sub̄am:ergo nec cogitatiua.añs patet tertio huius quātum ad ambas partes. In oppositū est Auer.hic & alibi. In ista ambiguitate breuiter latini oēs volunt nullum sensum,nec exteriorem:nec interiorē percipere sub̄am per propriam sp̄ēm: immo quiddam addunt ꝙ nec intell's,& hoc probant fortissimo argumento, qm̄ oē cognitū ꝑ propriam sp̄ēm causat prius sp̄ēm in potentijs prioribus,& post in potentijs posterioribus vsq; ad vltimā. modo non est ita.qm̄ si sp̄ēs sub̄æ causantur in sensu exteriori,tūc sentitur ab eo: quare &c. Secundo arguūt, quemadmodum res se habet in esse, sic & in cognosci. sed sub̄a non fit immediate sub̄a,vt Arist. ait in sensu & sensato,immo sub̄a nihil operat̄ immediate,sed accidēs eius. ergo sub̄a immediate nō causabit sp̄ēm & cognitionem suā, sed virtute accidentis. Auer. vero opinat̄ cogitatiuā substantiam cōpræhendere,& hoc probatur apud eum.primo omnis potentia cognoscitiua alicui potentię superiori ministrans aliquid,cognoscit id,sed cogitatiua est cognoscitiua,& ministrat sub̄am intellectui: immo oē cognoscibile,vt patet tertio huius. ergo cognoscit sub̄am, & oē cognoscibile &c. Secundo potentia altioris gradus cognoscit quicquid cognoscit inferior & vltra, sed imaginatiua cognoscit oīa accidentia,ergo cogitatiua: cū sit superior, cognoscit omnia accn̄tia,& aliquid vltra, & id nō est nisi sub̄a. Pro nunc hæc sufficiunt.Tunc est,q.apud Auer.vtrū cogitatiua cognoscit ꝑ propriam sp̄ēm an per sp̄ēm accidentis.Et dicendum ꝙ pōt vtrūque teneri primo ꝙ ꝑ propriam sp̄ēm: & argumenta facillime soluuntur. Primum nihil valet,qm̄ non quælibet receptio est sensatio, sed receptio in tali potētia & in tali organo. in plus,n,receptio q̄ sensatio. Secundo etiam nihil valet: qm̄ id intelligitur in cognitione ſm naturam: non quo ad nos. Et pōt teneri secundo,ꝙ sub̄a cognoscitur: sed nō per sp̄ēm causatam primo à sub̄a: sed ab accidentibus virtute sub̄æ.accn̄tia.n. h̄nt causare sp̄ēm eorum virtute propria, sp̄ēm aūt substantiæ virtute sub̄æ, sicut calor virtute caloris solum calorē, virtute sub̄æ substantiam. Ad argumenta. Ad primum dicendum argumentum id tm̄ arguere cogitatiuā decipi aliquando propter conformitatem accidentium,sicut accidit intellectui. Ad secundam dicendum memoratiuam esse spiritualem & abstractiorem cogitatiua in conseruando: non in percipiendo: vt constat.

An cogitatiua compræhendat formas indiuiduas .x. prædicamentorum.

Commen.6. Opinio latinorum.

Cōmē.6.7. & 33.

ARGYR. *Communia vero sunt hæc, motus, quies, numerus, figura, & magnitudo. talia nanque nullius sunt propria sensus, sed omnibus communia sunt. etenim tactu motus quidā sensibilis est, atque visu. Per se igitur sensibilia hæc sunt.*

Tex.cōm.64. Communia autē,motus,quies numerus,figura,magnitudo.huiusmodi.n.nullius sunt propria,sed communia omnibus. etenim & tactu,motus aliquis sensibilis, & visu. Per se igitur sensibilia sunt hæc.

COLLEC. *Tex.cōm.64.* Expedita declaratione propriorum, nunc proprie cōmunia tractat,& inquit. Cōmunia aūt motus: quies, numerus,figura,magnitudo,cuius rōnem reddit. Huiusmodi aūt nullius sunt propria,sed cōmunia omnibus. Et ostendit exemplo.d.Tactu.n.motus aliq̄s sensibilis est, & visu, & sup.cæteris.Tunc recapitulat.d.Per se quidem igit̄ sunt sensibilia hæc.dixit§motus aliquis§qm̄ non oīs motus tangibilis:vt motus cœli qui tangi non potest.

Commen.64. CVM declarauit. Proponit intentionem partis:& sermo patet.§Et hoc qđ dixit§Auer. Absoluit apud me duas .q.vtiles, quarū prima accidit in verbis arabicæ translationis.Secunda in sententia totius partis. Circa primam inquit Arist.in arabica translatione, §sed cōmunia eis oīa.§ vbi patet ꝙ oīa sensibilia cōmunia sunt sensibilia ab eis.i.à quinq; sensibus exterioribus. pōt etiam & in nostra trāslatione accidere,ait.n.§sed cōmunia oībus§ vult ꝙ hæc enumerata sint oībus cōmunia.Modo hoc est falsum, qm̄ magnitudo,& figura tactu:& visu solis percipiunt̄.alia aūt ab oībus.ergo non oīa communia sunt oībus:vt Arist.sonare v̄r.Egid.Romanus absoluit in litera ꝑcedenti, ꝙ verbum Arist.in translatione nr̄a est in propositione indefinita: cū dicit§sed cōmunia oibus§vbi ly §cōmunia§ indefinite debet legi.Sed hæc solutio licet sit ad verba trāslationis nostræ: non tn̄ ad sententiam:nec verba trāslationis antiquæ: vt patet. Aliter ergo Auer. inquit non intendit ꝙ vnumquodque istorum quinque est cōe vnicuiq; sensuum,vt intellexit Them.& secundum quod apparet. sed tria eorū.s. motus,quies,& numerus sunt cōmunia oībus. figura autē, & q̄titas sunt cōia tactui,& visui tm̄.Et tunc glosat verbū. Arist.d.& sic intendit ꝑ hoc ꝙ dixit,sed communia eis oīa. sed oīa sunt cōmunia sensibus,non oīa oībus sensibus.vult ergo ꝙ oīa sint cōmunia sensibus: capiendo ly §sensibus§ indefinite,& quasi in suppōne ꝯfusa: nō tn̄ oībus sensibus, quemadmodū dicitur, oīa possumus oēs: nullus tn̄ potest oīa. sic oīa sunt cōmunia sensibus: nullus tn̄ percipit oīa: vt patet. Hæc est solo Auer.quasi sophistica.Aliter rn̄det Simpl.hoc in loco:& inq̄t.Q. huiusmodi sensibilia percipi ab omnibus contingit duobus modis.vno modo exq̄site & distincte,& sic tria ab omnibus,& duo.s.figura,& magnitudo à tactu,& visu. Alio modo confuse, & sic oīa ab omnibus. auditu.n.& si non distincte percipitur magnitudo cāpanæ secundum tripedalē q̄titatē, vel quadrupedalē. tn̄ percipitur eā esse magnam: immo vnā esse altera maiorem,& sic de figura,confuse ergo oīa ab omnibus, & hanc sol.à casu secuti sunt quidam latinorū.Sed dices(sicut iam eram consuetus dicere) confuse cognosci,& distincte cognosci sunt modi cognoscendi intellectus, non ergo sensui attribui debent. Dicendum aūt ꝙ confuse cognosci & distincte sunt modi cognoscendi intell's circa totum v̄l'e. proprij aūt sensibus circa totum particulare: & sic non cogit. Qm̄ autem hic.§ Posset quis dicere hmōi quinq; non esse sensibilia essentialiter & ꝑ se: ideo probat hmōi esse sensibilia

sensibilia per se, & primo accepit ꝯclōnem.d.Qm̄ aūt hic sensibilia.s.propria & cōmunia sunt attributa sensibilibus essentialiter.i.sunt sensibilia ꝑ se & essentiaľr, manifestum est, & primo accepit quasi minorē.d.Non.n.possumus attribuere compræhensionem sensuū eis. Alio modo ab eo: ſm ꝙ sunt sensus, est ergo minor, sensibilia hic attribuuntur sensibus inquātum sensus. Tunc accepit quasi maiorē .d.hic igitur est intentio eius.i.diffinitio eius quod est accidentaliter: quod est oppositū ei quod est essentialiter. vult hīe ꝙ per accidens sensibile est quod non attribuitur sensibus inq̄tum sensus.ergo vult habere hanc maiorē, oē sensibile attributum sensibus inq̄tum sensus est sensibile ꝑ se.Tunc replicat minorem propositā.d.Ista.n.sunt cōpræhensibilia sensuum secundum ꝙ sunt sensus, non secūdum ꝙ sunt aliqui sensus.i.hoīs vel alterius aīalis: sed generice sumpti.Et debes scire ꝙ ly §inquātū§ nō accipit hic Auer. reduplicatiue,vt valet secundum ꝙ ipsum,quia tunc omnibus sensibus attribuerentur, sed tenetur specificatiue, & ideo non sequitur secundum ꝙ ipsum & vniuersaliter.

ARGYR. *Per accidens autem sensibile dicitur, vt si album Diaris filius sit. per accidens enim hoc sentit, quia albo hoc quod sentit accidit. Quapropter & nihil ipse sensus ab huiuscemodi sensibilibus patitur, vt talia sunt. Eorum autem quæ per se sentiuntur, illa sunt proprie sensibilia, quæ propria sunt & ad quæ substantia vniuscuiusq; sensus est apta.*

Tex.cōm.65. Secundum accidens autem dicitur sensibile, vt si album sit Diaris filius. secundum accidens enim hoc sentit, qm̄ accidit albo hoc quod sentit. Vnde nihil patitur secundum ꝙ huiusmodi est, à sensibili. Sensibilium autem secundum se proprie sensibilia sunt propria & ea ad quæ substantia vniuscuiusque sensus, natura instituta, comparataque est.

COLLEC. Tex.cōm.65. Nunc vltimo dicit quid sit sensibile per accn̄s, & inquit. Secundum accidens aūt dicitur sensibile, vt si albū sit Diarij filius. Ecce qūo Diarij filius est per accn̄s sensibile. & reddit cām.d.Secundum.n.accn̄s hoc sentitur: qm̄ accidit albo hoc: quod sentiť.i.filius Diarij.est ergo diffinitio sensibilis per accn̄s hæc sensibile per accn̄s est id quod accidit sensibili ꝑ se, vt Diarij filius quod accidit albo: quod ꝑ se sentiť, & tunc quasi ꝯcludit quoddā.d.Vnde nihil patiť à sensibili sup.ꝑ accidēs ſm quod hmōi est, sed ſm ꝙ sibi sensibile ꝑ se coniungitur. Sensibilium aūt.§Nunc ꝯparat sensibilia propria ad sensibilia cōmunia.d.Sensibilium aūt secundum se propria sensibilia sunt proprie.i.primo, & quasi magis sensibilia, & addit quasi cām.d.Et ad quæ subā.i.essentia vniuscuiusque sensus.i.potentiæ sensitiuæ apta nata est.i.dicitur relatiue, quia, vt dicetur, sensus non diffiniť sensibili communi, sed propria, vt visus non magnitudine: sed colore, vt loco eius tangetur. ergo sensibilia propria sunt magis sensibilia.

Commen.65. CVM declarauit. Auer.apposita intentione partis recolligit descriptionem sensibilis per accn̄s, & vult ꝙ sensibile ꝑ accidens est sensibile accn̄s sensibili per se proprio. deinde ibi.§Sed pōt aliquis dicere.§Mouet.q.difficilē cōtra diffinitionem sensibilis ꝑ accn̄s, & inquit. Sed pōt aliquis dicere ꝙ simiľr accidit ei figura, & numerus, & motus & quies, qūo igitur fuerunt numerata ista in eis quæ sunt sensibilia essentialiter. est ergo vis q̄ōnis, diffinitio cōpetit alteri præterquā definito, ergo diffinitio mala, vel sensibilia cōmunia sunt sensibilia ꝑ se.§Quoniam si.§ Hic dat responsionem quorūdam, quā statim cōfutat, & inqť. Qm̄ si fuerint numerata: q.a sunt cōmunia.s.oībus sensibus.obijcit contra hoc. similiter etiam intentiones indiuiduorum.i.differētiæ indiuisibiles sunt cōes omnibus sensibus, qm̄ omnes sensus cōpræhendunt saltē per accn̄s dr̄ias indiuisibiles, vt diceť post, & fuit dictum. Ecce qūo Auer. non mouet duas.q.vt credūt quidam: sed vnam tm̄. Expositores aūt græci (vt Them̄. & Simpľ.) mouent aliam.q.hic, inquit.n.Simpľ.verum qūo albo quod sentimus accidisse suba dicatur, ꝯtrarium nāque verū: ergo non bene Arist. ait accidētium subam accidere. Circa hmōi q̄ōnes primo volo colligere argumenta probabilia ꝙ sensibilia cōmunia non sint ꝑ se sensibilia. Secundo dicam positiones hominum circa hoc. Tertio dicam opinionem Auer. Applicando eam verbis suis. Quarto quasdam ambiguitates circa ipsam tāgam, easque abscindam. Q. ergo sensibilia cōmunia non sit ꝑ se sensibilia: arguiť primo, ꝙ non est proprium obiectum sensus, nec sub proprio obiecto contēto per se sentiri non debet, sensibile cōmune huiusmodi, ergo non sensibile ꝑ se. Minor probať, cum non sit idē essentialiter sensibili proprio, quod ꝑ se sentitur. Item secundo omne sensibile ꝑ se causat propriam spēm in medio, ac in sensu, cum non alio differt sensibile ꝑ se à sensibili per accidens vt Arist.inquit, ꝙ vero sensibile cōe non imprimit: ostenditur primo de magnitudine, qm̄ medium est magnū, ergo non debet recipere magnam spēm: vt Arist. inqt infra, & Auer.ibidem. & dicetur cōmen.67. & 3.huius. Præterea. Illa species vel esset de genere q̄titatis, & hoc non. tunc.n.duæ q̄titates in eodem essent subiecto, nec qualitas, cum à q̄titate non qualitas generari debeat, quemadmodum à qualitate non quātitas. Adhuc q̄titas non est de principijs actiuis, vt Auer.inquit 4.Physi. Nunc ostēditur de motu.motus.n.nihil est extra aīam nisi mutatum esse, & indiuisibile, sed indiuisibile sentiri non pōt: vt in fine libri de sensu & sensato habet Arist. Nunc oñditur de numero, est enim aggregatum ex vnitatibus, quarū nulla sensibilis est, ergo nec ipse sensibilis erit. Idem de quiete, cum sit priuatio, cuius esse est nihil realiter, ergo nihil causat secundum rem. Præterea.tertio principaliter arguiť, omne tale per se est tale quocūque altero circūscripto qđ sibi ꝑ accidēs cōpetit, ꝑ regulam tertij cœli, & primi Poster.sed huiusmodi sensibilia non sint talia vt expositores dicunt.

An sensibilia cōia sint per se sensibilia.

Commen.71. Commen.4.

Commen.85.

Rursum 3.si sic, ergo quodlibet contentum sub illis essent sensibilia ꝑ se, quod nō sic vt de q̄titate cœli: & numero intelligentiarū patet. Ex his pōt quis credere hmōi sensibilia cōmunia non esse ꝑ se sensibilia. Superest mō adducere pōnes hominum. est ergo prima Ioan.in.q.sua de hoc, qui sustentat in hic, sensibilia cōmunia imprimere in sensibus exterioribus quod est spēs & character illius forinseci repræsentatiua, & propter hoc dn̄r sensibilia per se. cōia enim sensibilia dicuntur ꝑ se: & dn̄r cōmunia. per se quidem: qm̄ semper simul cum proprijs imprimunt intentiones suas in sensibus. Et ꝑ hoc differunt à sensibili ꝑ accidens. Sor.n.inq̄tum sor. non imprimit intentionem suā in sensu, sed ſm ꝙ coloratus, vel q̄titas. dn̄r quoque cōmunia, qm̄ à pluribus propriorū non separanť: & ideo mouent nō tm̄ vnum: sed plures sensus. Hæc est Ioan.positio. est ergo sensibile ꝑ accidens id, quod ꝑ accidēs coniungitur sensibili per se proprio in rōne mouendi ſm Ioan. & sic solutæ sunt q̄ōnes. Hec pō est Alberti hic, & plusquā cōmentatoris in 2.Thecni. Et ꝙ sensibilia cōmunia imprimāt rōnibꝫ probat Ioan. & auctoritatibus. Prima rō, magnitudo, & reliqua imprimunt aliquid. probať, qm̄ diuersificant sensationem. Secundo non pn̄t cognosci ꝑ spēm propriorū, quia tunc sensationes non essent diuersæ. Auctoritatibus prima est Arist. ait.n.Arist. post, hæc omnia motu sentiri. ibi Auer.inquit. Omnia.n.ista sentiuntur à quinq; sensibus ꝑ aliquā motionem & passionē: modo sensibile non aľr mouet sensum nisi generando spēm in eo: vt diximus. Adhuc Them.infra in 3.huius ait.§non sic cōmunia sentiunť: cum enim magnitudinem oculus sentit, statim similitudo magnitudinis in oculo sculpitur, eodē modo & motus, & figuræ, & vnitatis & reliqua. Sed tantorum virorum pace dixerim, vř mihi ꝙ positio ista sic refelli posset. primo declarando argumenta istorum nihil valere, secundo cōtra cōclusionem inducendo argumenta. Contra ergo primū fundamentum arguo. sustentatur.n.in hoc, omne diuersificans sensationem imprimit speciem in sensu. Sed huic addo hāc minorem, medium, locus, tēpus, & situs &c. diuersificant sensationem, ergo huiusmodi imprimunt spēm in ipso sensu, & sic plura q̄ quinque erunt &c. minor est vera. & conclusio impossibilis. ergo & maior. Secundum fundamentum sustentatur in hoc, quæcūque diuersis cognitionibus cognoscit, diuersis speciebus cognoscitur. Addo huic hāc minorem, sed vniuersale, & indiuiduum ſm diuersam cognitionem

Commen.9.

Positio Ioan.

Commen.26.

Commen.133.

Capite.2.

Refutatio.

gnitionē cognoscitur ab intellectu, ergo diuersis spēbus
conclusio impossibilis, ergo maior: cum non minor. funda-
menta ergo horum nihil sunt: vt ex his quis videre posset.
Superest modo refellere conclusionem horū, & primo de
motu: cum ei nihil respondeat in re nisi indiuisibile. Ioan.
ait indiuisibile non posse sentiri, tanq̄ rei subsistens: sed tan
quā alteri diuisibile inexistens, & hoc Arist. non contradi-
cit. Contra ex solutione hac sequitur oppositum conclu-
sionis. mutatum esse solum sentitur. motus non est mutatū
esse. ergo motus non sentitur. Item oē visibile pōt esse ba-
sis pyramidis: sicut perspectiui dicunt. sed indiuisibile nō
potest esse basis pyramidis, non ergo visibile. Rursum oē
sensibile est quale: vt Arist. ait. sed indiuisibile nec ꝑ se, nec
in alio quale, ergo nō sensibile. Adhuc ratio Arist. posita
in fine libri de sensu quale concludit de indiuisibili in alio
sicut per se: & tu lege illam. Aliter ergo Ioan. ait, mutatū
esse indiuisibile esse quoddam secūdum successionē, diuisi
bile tamen extensione. Contra adhuc, qm̄ vel motus sub
forma successionis spēm agit, vel sub forma permanentis.
non primo, quia sic esset indiuisibile, & non posset sentiri. si
permanentis, ergo spēs repn̄tans ipsum repn̄tabit vt ꝑma-
nens, ergo visio motus, & visio magnitudinis erit vna, cum
species vna, & eodem modo. Item tūc motus per accidēs
sentitur, qm̄ per rōnem extrinsecam, & accidentalē ei. Rur
sum ad quid terminat̄ sensatio? vel ad successionem, vel ad
extensionem. non ad successionē: qm̄ sicut successio esset
temporalis, sic & sensatio, si ad extensionē, ergo sensatio ꝑ
se erit magnitudinis ꝑ accidens motus. Ad principale se-
cundo ar. de quiete, cui nihil corrn̄det in re inquātū quies.
Ioan. rn̄det ꝙ quies est ꝑ se sensibilis: nō ꝙ spēm causet in
sensu, sed qm̄ est coniuncta sensibili proprio necessario ꝓ-
pinque vel remote. Sed hic soło contradicit ei, qm̄ vel q̄a
diuersificat, vel non. si non. ergo non est sensibile ꝑ se. si di-
uersificat, & oē diuersificās ſm eum causat spēm in orga-
no, ergo quies causat spēm &c. Secundo ait ꝙ quies sentit̄
ꝑ spēm motus, quæ primo & principaliter motum repn̄ta-
bit, secundario q̄etem. Iterum hæc soło peccat, qm̄ vel il-
la spēs motus repn̄tabit quietem: dum est motus, vel dum
non est. nō dum nō est, qm̄ tunc sensus exterior cōseruaret
spēm per tempus. Si dum motus est, vtiq; quies videbitur
dum ipsum non erit. Si dices potentiam exteriorem cōser
uare spēm rei sensibilis ꝑ parum temporis: vt Ioan. innuit.
Hæc soło cōtradicit Auerroi cōmen. 60. 53. 59. 156. huius.
& 7. Metaphy. cōmen. 35. Amplius sequitur ꝙ semper sta-
bit, qm̄ quod remouet̄ ab aliquo est vel ꝑꝑ defectū subie-
cti, vel successum cōtrarij, vel defectū agentis cōseruantis,
quorū nullum accidit in propositio. Rursum si cōseruabit
spēm motus in aliquo modico tp̄e, sit id, gr̄a exēpli, hora,
& quæro vel tunc motus videbitur vel non. non est dicen-
dum, ꝙ nō, qm̄ tādiu sensibile sentitur: q̄diu spēs eius actu
est in potentia sensitiua. Si in tota hora motus videbit̄, er-
go nō pōt sciri qn̄ est, vel non est motus. Aliam dat soło nē
Ioan. d. ꝙ sensus exterior nō cōseruat spēm motus, sed sen
sus interior in paruo tempore. Aliter dicit sensum cogno
scere quietem per spēm seruatā in imaginatiuā ꝑ diē & an
num. Contra, tunc eadem rōne possem videre mobile. Ite-
rum & suessam ꝑ spēm eius in imaginatiua. Vltimo ait ꝙ
sensus exterior non quietē, sed quiescens cognouit. Con-
tra vel intelligis subām mobilis, vel q̄titatē eius, & qūo-
cūque sequitur impoīe. & sic patet error huius hoīs. Post
hos inueni alios dicere, sensibilis cōia agere in sensus, sed
alio & alio modo dicentes. Egid. n. imaginatur formā pri-
mo agere, & sensibilia cōmunia esse coagētia tanq̄ mate-
ria. vult. n. vnā & eādem spēm ꝓduci, primo à sensibili pro
prio, & secundario à sensibili cōi, tanq̄ à materia. Alij vo-
luerunt ꝙ spēs vna & eadē causat̄ à sensibili proprio tanq̄
à causa proxima, à sensibili cōmuni tanq̄ ab agēte vniuer-
Confutatio. sali, queādmodū homo fit ab hoīe & sole. Sed pace etiā
horū dixerim, hæc non minoris sunt erroris q̄ ea. Peterē. n.
primo, cū subā particularis sit verior materia q̄ quantitas,
cur non coagit? Præterea. Cū sensibile proprium essen-
tialius pendeat à proportione qualitatum primarum: vt
Arist. in lib. Perigeneseos ait, cur non coagit illa proprio.
Rursum quare sensibilia cōia coagunt, vel q̄a cōia sensibi-
lia dependent, à sensibilibus proprij, vel q̄a econtra. nō pri
mo, vt constat. non secundum, qm̄ in nullo genere causæ
dependet vt ꝯstat. Q̄ꝛ etiam posteriores nihil dignū dicāt,
oñdemus. primo qm̄ vīior cā est subā q̄ quātitas, ergo ma-
gis coageret. Adhuc cā vr̄is plus aget, vt propōne prima
dicit̄ de causis, q̄a oblita causalitate secundæ, adhuc rema-
net causalitas primæ, modo hoc non contingit hic. ablata
enim causalitate in sensum propriorū sensibilium, iam am
plius non remanet actio sensitiua: quare &c. Et q̄a isti mo
di dicendi falsi sunt: ideo aliter oportet dicere ad intētio-
nem Arist. & Auer. vt ex Auer. capit̄ & alijs. Vt ergo colli-
gatur dr̄ia sensibilis cōis à sensibili proprio, ac ꝑ accidens
describat̄ sic, sensibile cōe est id quod ſm suam nāꝫ nō est
causatiuum speciei, nec non causatiuū, sed ꝯiūctiuum sen
sibilibus proprijs nēcessitate propinqua aut remota: ſm
cognitionem ab eadem potentia vel illi proxima: diuersifi
catiuum sensationū sensuum inq̄tum sensus omnium ani-
malium. Hæc descriptio est perfectissima, quę pōt dari de
eo, & per hanc diuersificat̄ à sensibili proprio: ac sensibili ꝑ
accn̄s, & explicatur eius natura cōplete. qn̄ enim dicit̄ ꝗ est
id ꝗ genus tangit̄. qn̄ dicitur ꝗ ſm suam nāꝫ non est causati-
uum, nec non cātiuum suæ speciei ꝗ dr̄ia tangitur inter ip-
sum, & sensibile proprium. oē enim propriū sensibile cau-
sat propriam spēm in medio à sensorio, qua sensoriū assi-
milatur ei. sensibile aūt cōe non omne causat forte nisi so-
lum magnitudo, sed alij forte non causant, ideo nō neces-
sario causant spēm: cū aliquod q̄dē sit, aliquod vero non.
Rursum qn̄ dicit̄. ꝗ Sed coniunctū sensibilibus proprijs ne-
cessitate propinqua: aut remota ſm cognitionē ab eadem
potentia: vel illi proxima ꝗ dr̄ia tangit̄ inter sensibile, cōe,
& ꝑ accidens. omne. n. sensibile commune ita adiungit̄ sen
sibili proprio, ꝙ necessario propinque vel remote, à potē-
tia illa à qua cognoscitur sensibile proprium cognoscitur
& cōe. vel si non ab illa à sibi vicina. s. sensu cōmuni: & sic
non est subā. licet. n. subā necessitate propinqua ſm esse
sensibili proprio ꝯiungat̄, non tñ ſm immutationē. non. n.
immutat eandem potentiam, nec illi proximam. s. sensum
cōem si sensibile proprium sentit̄, & dixi notanter vel illi
proxima, qm̄ forte motus, quies, & numerus non à sensibi-
li exteriori percipiunt̄. Sed sufficit ꝙ à communi proximo
illi à quo subā non percipit̄, nec aliquod sensibile ꝑ accn̄s.
& dicitur propinqua vel remota ꝑꝑ figuram, quæ non pro
pinque, sed remote ab eadē vel illi ꝓxima potētia cogno-
scitur. Dicitur post ꝗ diuersificatiuū sensuū inq̄tum sensus
aīalium ꝗ ꝑꝑ dr̄ias indiuisibiles: quæ licet percipiant̄ ab eo-
dem sensu vel illi proximo: non tñ à sensu inq̄tum sensus
aīalis: sed hoīs tm̄, vt patet in cōmento. quid ergo sit sensi
bile cōe, & qūo differat ab alijs sensibilibus ex his patet.
Q. aūt hæc sit modo intentio Auer. & aliorū expositorū
primo lege verba Auer. deinde aliorū, inq̄t. Et Auer. enim
possumus dicere in hoc duos sermones. i. duas partes ex
q̄bus colligit̄ tota diffinitio sensibilis cōis, quorū vnus est
ꝙ ista cōicatio. i. ꝯiugatio, magis vr̄ necessaria inesse pro-
priorū sensibilium. v. g. q̄titas. color. n. nō denudat̄ ab ea, &
similiter calor, & frigus, q̄ appropriant̄ tactui. color. n. nō
est necesse vt sit in Socrate aut in Plato. nec necessitate
propinqua: nec remota ſm immutationem sup. ab eadē po
tentia aut ei proxima, & ꝑ hoc vult hr̄e vnam partē defini
tionis. deinde tangit secūdā. d. Et etiā sensibilia cōia vt de-
clarabit̄ sunt ꝓpria sensui cōi. i. sui sensus. inq̄tū sensus ca-
pitur cōiter cōitate generis, queādmodū ista sunt propria
vnicuiq; sensuū. Et tunc dedit dr̄iam inter sensibile cōe, &
dr̄iam indiuisibilem. d. Et cōpræhensio intentionis indiuisi
bilis, licet si actio sensus cōis. i. cognoscitur à sensu inq̄tū
sensus. Et interponit cām. d. Et ideo pluries ī pluribus in-
diget̄ in ꝯpræhensione intētionis indiuidui. i. dr̄iæ vltimę,
& vti pluribus vno sensu: vt vtuntur medici in sciendo vi-
tā eius, q̄ æstimat̄ hr̄e repletionē venarū pluribus vno sen-
su, tactu. s. tangendo pulsum, visu colorē &c. licet inq̄ dr̄ia
indiuisibilis sit cōis sensui inq̄tum sensus: tñ vr̄ ꝙ ista actio
sit sensus cōis, non ſm ꝙ est sensus cōis ſm genus, sed ſm
ꝙ est sensus alicuius aīalis. v. g. aīalis intelligentis. i. hoīs.
Tunc recolligit hoc. d. Iste igitur est etiam alius modus
modorum ſm accn̄s. s. ꝙ accidit sensibilibus cōpræhēdere
differentias

differentias indiuiduorum ꝭm ꝙ sunt indiuidua. non ꝭm ꝙ sunt sensus simplices. i. generati, sed ꝭm ꝙ sunt humani, & præcipuæ drīæ subales. vr̄. n. ꝙ cōpræhensio indiuiduorum substantialium, quibus intelľs cōsiderat, est ꝓpria sensibus hoīs, & non brutorū. Ecce quō apparet secunda pars principalis diffinitionis, qua distinguitur sensibile cōe à drījs indiuisibilibus: & quia q̇s posset dicere sensum drīam non cognoscere, nec quidditatem, ait. & debes scire ꝙ cōpræhensio intētionis indiuidui. i. drīæ, & quidditatis particularis est sensuū, & cōpræhensio intentionis vl̄is est intelľs, & hoc diuersis & seorsum cognitionibus, quia vl̄itas & indiuidualitas ꝯpræhendunť per intelľm. s. diffinitio vl̄is & indiuidui prout ꝯparať vel differt: vt in 3. ostenditur. Ex his patet intentio Auer. & qualiter primus expositor iniuste Auer. repræhendit. Reliquū cōmenti patet. Q̄ꝫ aūt hęc sit Them̄. intentio patet. ait. n. Nihil ergo patiť sensus ab his quæ ex accn̄ti sentimus: quæ hæc sunt. i. visus à diare: quia diares est. non. n. visibilis est diares: sed diares color. ea vero quæ ꝑ se cōmouent ac percient sensus, si sunt propria, proprie sentiunť, ad eaque sensuū ingenia, actionesque naturæ institutæ cōparatæque sunt. Ecce quō vult à sensibilibus cōibus, & ꝓprijs aliq̇d ꝓuenire: & inde ea esse coniuncta necessitate propinqua aut remota sensibilibus ꝓprijs ꝭm cognōnem: vt dictum est. Hoc idē Simpľ. inq̇t. n. soluens. q. quō suba accidat albo, vel & verius vtique hoc. secundum ipsum. n. esse & velut esse subæ sortitū albū accidit ipsi. suba vero albo ꝭm sensibile primarie, & ꝑ se existēti sensibili, sed quia vna cū albo simul existit, & hic sensibili participat non facta secundario sensibilis: vt sensibilia cōia. sed qm̄ vna cum sensibili existit rōne excitata in opinatiuā de ea cognitionē. sic vero & hoīem accidere domino in p̄tis dictū est. Ecce quō vult sensibile proprium accidere subæ ꝭm esse. Subam vero sensibili proprio ꝭm immutationem, qm̄ non necessario immutante sensibili proprio sensibile diciť ꝑ accn̄s, sicut suba immutat eādem potentiam vel proximam quēadmodum cōe sensibile vt dicit, & sic patet qualiter hi sunt fere concordes. Et ex his patet solľ. ad. q. Auer. &. q. expositorū græcorū. Iterum & argumenta probabilia patent. nihil. n. cōcludunt. Sed adhuc ambigūt expositores in tribus. primo qm̄ ꝯueniens & inconueniens appræhenduntť à sensu inq̇tum sensus, & tn̄ nō sunt sensibilia cōmunia nec propria. Secūdo cur magnitudo, & figura non sunt cōia omnibus sensibus, cū nō de necessitate sensibile cōe moueat. Tertio cur quinq; tm̄ sunt sensibilia cōia, & nō plura: cum Arist. infra enumeret etiā vnitatē. Primū soluunt q̇dā, ꝙ illa non sunt cōia sensibus inq̇tum sensus, cum non sensibus aīaliū imperfectorū. aīal. n. imperfectū non ꝑcipit cibi conuenientiam, nec incōuenientiā: cū hæ relationes sint, sed excessum caloris ac aliorū appræhendunt. Sed hoc nihil est, qm̄ cū oīa aīalia ꝑ sensus inq̇tū sensus appræhendunt excessum ac defectū, tunc excessus & defectus sensibilia erunt cōia. Pōt ergo dici illa non cognosci ab eadē vel proxima potētia, sed à phantasia vt alibi declaraui. Scd̄m licet Them̄. vr̄ dicere in 3. suæ

Cap. 2. paraphrasis, ꝙ illa sunt cōmunia oībus. Auer. autē dicit ꝙ non: debet tn̄ intelligi ꝭm notitiam distinctā vt Simpľ. inquit. Ad tertiam pōt dici ꝙ sufficientia forte posset sic capi, ꝙ oē sensibile cōe: vel propinqua necessitate immutandi, vel remota proprio coniungitur. si poniť remota, sic est figura. si propinqua, aut ꝑ modū fluxus: aut stātis & ꝑmanētis: si fluxus, sic est motus, si stātis aut positiue aut priuatiue, si positiue, sic numerus, vel vnitas, quæ ad illū reduciť. si priuatiue, sic quies. tot ergo sunt sensibilia cōia & nō plura. Hæc igitur de sensibilibus cōmunibus. Auctoritates vero Aristot. & Them̄. patent, cum non eandem potentiam moueant vt constat.

ARGYR. *Cuius visus est perceptiuus id est visibile, visibile vero est, color, & id quod oratione quidem explicare ac dicere licet, nomine autem caret. atque idipsum, maxime patebit cum vlterius procedemus. Visibile igitur, est color. hic aūt, est id quod est in eo quod per se visibile est. per se vero, nō ratione, sed quia in se causam habet vt sit visibile.*

Tex. cōm. 66. Cuius quidem est visus, hoc est visibile. visibile aūt est, & color, & quod oratione quidem est dicere, innominatum autem existit. manifestum autem erit, procedentibus maxime. Visibile enim est color. hic autē est id quod est in eo quod secundum se visibile est. secundum se autem, non ratione, sed quoniam in seipso habet causam vt sit visibile.

COLLEC. Atque de his iam agamus mēbratim à visu primū orsi. inquit ergo. Cuius quidem igitur est visus, hoc est visibile. Tex. cōm. 66. Hæc diffinitio est tanquā quid noīs per respectum data ad suum correlatiuum. est ergo sensus: cuius quidem igitur visus est supple perceptiuus, id est visibile. Visibile autē. ʒ Cum accepit nominis descriptionem subdiuidit id in duo. d. Visibile aūt sup. est duobus modis. color quidē, & hoc est primum membrum: & quod vere est dicere. i. & id qđ oratione quidem explicare ac dicere licet. innoīatū autē existit ens. i. tm̄ oratione explicať, cum nomine careat, & quasi excusans se, inquit. Manifestum aūt erit ingredientibus magis. Et cum proposuisset noīs diffinitionem visibilis, eiusque diuisionem. & ad vlterius promissionem, recolligit id, qđ cuilibet patet esse visibile dicens. Visibile igiť est color. i. color est visibilis. & expositionem sequendo Auer. Arist. subdit quō hæc propō est intelligenda. d. Hoc est in eo quod ꝭm se visibile. i. hæc propositio est vera, eo quia color est visibilis per se, & quia ꝑ se potissime duobus dicitur modis, vt in primo Poster. habeť dedit modum quo erit hmōi propositio ꝑ se. d. Scd̄m se aūt non rōne. i. in primo modo, sed qm̄ color in seipso habet cām essendi visibile, & hic est secundus modus dicendi ꝑ se. est ergo ꝓpositio hæc, color est visibilis in secūdo mō per se, eo quia prædicatum hēt causam in subiecto, cur sibi inhæreat.

CVM compleuit sermonem. Proponit Auer. ordinem ac intentionem, & inquit. Cum compleuit sermonem vniuersalem de sensibilibus, reuersus est ad sermonem ꝓpriū, in quo. s. specialiter tractabit de sensibilibus, ac sensibus sigillatim, & de vnoquoque sensibili, & primo de sensibili visus. hæc est intentio & ordo. Sed est hic locus consideratione dignus. Auicen. enim in 6. naturalium videtur cōtradicere Arist. ordinem enim tractandi conuertit, primo à tangibili ac tactu secundo à gustabili & gustu. tertio ab odoratu & odorabili. quarto ab olfatu & olfatibili. vltimo à visibili & visu processit. & syllogizať ordo iste ex hoc, tactus primus est & cōissimus, à primo & cōissimo est incipiendum, à tactu igiť & tangibili exordiendum, ꝙ quidem tactus sit primus ac cōis, Auic. ostendit, eo quia omne sentiens tangit, & vniuersaliter tactus primus est respectu animalis: quēadmodum vegetatiua respectu aīarum vt dicit. sine. n. tactu nullus erit sensus, quēadmodū sine nutritiua nulla erit vita. Aristot. aūt incepit à visu, cuius cām Simpľ. ait. d. A visu vero incepit tanq̄ à manifestissimo ac nobilissimo sensu. Quod ex tribus declarat penes organum. s. penes potentiam ipsam, ac penes ob̄m. penes organum q̇dē, qm̄ oculus nobilissimus est ac manifestissimus. penes potentiam, qm̄ prompta & apta ad actionē, penes ob̄m, quoniam ob̄m eius magnam habet affinitatem cum sole quæ nihil apertius in natura. Pn̄t ergo isti reconciliari, qm̄ sensus dupľr cōparari pn̄t. s. ad sensitiuū, & ad sensibile, ad sensitiuum quidem ipsum cōstituēdo. ad sensibile vero ipsum cognoscendo. Primo mō igiť tactus est primus, & scd̄s gustus, & reliqui ꝯnr: vt Auic. ait. secundo modo visus est primus, & ꝯsequenter auditus. & tertio odoratus. quarto gustus. vltimo erit tactus. Isti ergo diuersis considerationibus sensus ordinarunt, & bene vterque modus teneri pōt diuersimode considerando. Et manifestum est per se ꝙ. ʒ Ex textu, nunc Auer. diuisionem facit diuisibilis, quæ & si in textu bimembris sit, ad tria ampliat Auer. Est ergo visibile triplex, quoddam per se visibile tantum in lumine, vt colores, quoddam tm̄ in tenebris vt squammæ, quoddam vtroque modo vt ignis. inquit ergo. Et manifestum est per se ꝙ sensibile quod attribuitur visui proprie est visibile, & visibile est color, & hoc dat intelligere primum modum. & dat secundum. d. Et sibi simile ex rebus quæ videntur in obscuro, quæ non habent nomen conueniens in colore, & sic habes ꝭm membrum. deinde dedit tertium. d. Et supple sunt

sunt quædam alia,quæ nec etiam hñt nomen,quod demrat de eis.Id est quod est quasi genus. sed nõn pñt exponi nisi sermone cõposito.s.quia videnť in lumine & tenebris.v.g. ꝙ dicamus ꝙ sunt ea quæ videntur in obscuro tm: & nõ in luce vt conchæ,& hoc est exemplũ secundi : exẽplũ tertij tacuit,quia cõgregať ex ambobus his. Et sic constat sensibile visu esse tribus modis.s.in lumine tm̃, in tenebris tm̃, & in vtroque. Reliquũ cõmenti patet. Hæc sunt dicenda ẜm Auer.in commentatione huius loci. verum vt melius & altius repetamus: Simpľ.sequens Them̃.aliter literã videtur exponere.Vult ꝙ visibile est duplex,vnũ quod in seipso cãm habet ꝑ se vt vř.alterum visibile est acquisitiue. Quod vero visibile est ꝑ se, est adhuc triplex.s.quoddã qđ in lumine tm̃ vř vt colores, & quæcũque ita sunt splendida, vt sufficiant medium perspicuum reddere ẜm actum vt lux,& alia multa vt stellæ & sol. Aliud in tenebris duntaxat,vt quæ splendorem obtinent non potentem lumẽ reddere:vt squammæ,fungi,ligna putrida & cornua.Aliud vero in lumine & tenebris vt ignis: vř.n.in tenebris qñ nullũ adest lumen,& in lumine etiam:vt constat. Vtrum aũt eadem qualitate ignis videatur in tenebris ac lumine: posterius diceť. quot quidem igiť modis visibile ꝑ se dicatur tot sunt,quid sit aũt visibile acquisititie declarabitur. Secundum ergo Simpľ.& Them̃.Arist.primo diuidit visibile in duo extrema,& tacet medium.quia satis est extrema ponere,cum medium quicq̃ sit extremorũ.Ibi vero.§Hoc autem.§Declarat visibile quod acquisititie diciť,& dicit.hoc aũt.s.color est in eo.s.superficie, quod ẜm se visibile diciť. Exponit aũt qũo.d Secundum se aũt non rõne.i.non secũdum suam formam, queãdmodum visibile illis tribus modis: sed qm̃ in se habet cãm essendi visibile.i.colorẽ qui ꝑ se visibilis est.ergo id acq̃sititie visibile, quod nõ est visibile ẜm se: sed bene habet formã qua fit visio,& sic exponũt græci.quid ergo sit visibile ꝑ se, & quot modis. Amplius quid visibile acquisititie,& cur ex his palam. Simpľ.aũt vř dicere & subtiliter,oẽ visibile esse corpus,corpus aũt videri põt dupľr acquisititie, & ꝑ se. per se aũt dicitur id quod in se causam habet visibilitatis, & hoc triplex.s.in lumine tm̃,in tenebris tantum,& in vtrisque.Ibi§hoc aũt est.§Secundum Simpľ.non acquisititie visibile exponit,sed ꝑ se.s. corpus hñs cãm suæ visibilitatis.acquisititie aũt est diaphanũ,quod posterius dicit.& sic litera pñs põt tribus modis expõi,& forte tertius modus vř plus facere ad verba. Dubitant expositores.græci,si tria sunt visibilia ꝑ se, qđ nam illorũ trium sit primo tale.tribus enim entibus per se,vnũ debet esse primum tale vt constat. Respondet Simpľ. lumen esse,qm̃ quæcũque visibilia sunt: vel lumen est,vel cognate se habet ad lumen.ignis,q.dẽ, ac sol generantia sunt ipsum.color vero & alia propter lumen sunt talia.diaphanum aũt actuať eo.ergo omne visibile vel lumen,vel ad lumen est. Sed id dictum Simplicij videtur calumniam pati: qm̃ quodlibet istorum est per se tale. ergo in essendo tale non debet à lumine. Põt ergo dici pro Simpľ. quodlibet istorum esse per se tale,non primo principalitate adæquationis sed esse visibile vel innominatum principalitate vero essentiæ ac causalitatis est lumen vt constat,& sic dictũ eius verificatur.

ARGYR. *Color autem omnis, motiuus est eius quod est perspicuum actu,& id est ipsius natura. Quapropter nõ est visibile absque luce, sed omnis vniuscuiusque color, in lumine sane videtur. Quamobrem quidnã sit ipsum lumen, prius dicere declarareque oportet. Est igitur aliquid perspicuum.*

Tex.cõm.67. Omnis enim color, motiuus est eius quod est secũdum actum diaphani. & hoc, est ipsius natura. Vnde non est visibile sine lumine, sed omnis cuiusque color in lumine visibile. Ex quo, de lumine primo dicendũ quid est. Est igitur aliquid diaphanum.

COLLEC. Tex.cõm.67. Expositores vñr exponere hunc locum,ꝙ cum Arist.acepisset hanc propositionem, color est visibilis per se,hoc in loco eã syllogizat ex diffinitione coloris, & debet sic cõponi,oẽ mouens diaphanum actu est visibile, & hãc suponit. Et accipit minorem.d.Omnis enim color mouens est eius quod ẜm actum diaphani, & hæc est ipsius natura .i.diffinitio.& tu conclusionẽ datã suppleas.s.ergo oĩs color visibilis est per se. Dat aũt signũ minoris.d.Vnde quidem non est visibile sine lumine.q.d.ꝙ lumẽn necessarium est tanq̃ præceptum in medio, cuius medij sic actu lucidi calor est motiuus. Ex hoc infert ordinẽ dicendorum, quẽ posterius dicemus.Mouit aũt hos ad expõnes huius loci: isto modo,qm̃ ly§enim§reddit cãm : & non nisi sermonis præcedentis,cum nihil sermonis sequentis sit, de quo cãm dare posset. Verum Simpľ. Them̃.Auer.& alij volunt, ꝙ cum Arist. diuisionem praeaccepisset visibilis hoc in loco colorẽ diffinit, & inq̃t Simpľ. ꝙ colorem diffinit nõ quatenus color:vt in tractatu de sensu & sensibilibus, sed quatenus visibile differẽter ab alijs visibilibꝰ, & ideo in trãslatione Bysantij non inuenitur ly §enim§ sed ly §autem§ vt notatur aduersatiua dicta, & sic exponendo constat litera facillime

Et substantia coloris. Prima pars cõmenti constat. Et hoc demõstrat.§Auer.digreditur, & primo elicit id qđ debet teneri ẜm veritatem,& inquit.Et hoc.s.signum positum demonstrat,ꝙ ipse opinatur, ꝙ colores existũt in obscuro in actu.ait.n.ꝙ color est motiuus diaphani mediante lumine,ergo lumẽ est necessarium respectu medij vt declarabitur. Etsi lux.§ His habitis mouet.q.circa luminis necessitatem qũo.s.sit necessarium lumẽ,põt.n.tribus modis intelligi lumen esse necessarium ad visionẽ, vel ex parte medij tm̃: tanquã sit dispositio eius, vel ex parte colorũ vt sit eorũ forma,vel ex parte vtriusque vt sit medij dispõ, & colorum forma, & actus,& hæc est qõ subtilis ac mirabilis. Inquit ergo,& si lux sit necessaria in videndo colorem.hoc nõ erat sup.nisi vel vt facit diaphanum.i.medium transparens: in potentia esse in actu. aut opinať ꝙ lux est necessaria in videre ẜm ꝙ colores existunt in obscuro, in potentia.i.aut ex parte colorum prout luce fiunt actu colores,aut sup.ꝑꝑ colores.Secundũ ꝙ diaphanum potẽtia, indiget etiam in recipiẽdo colorẽ vt sit diaphanũ in actu, & sic qõ est in tribus membris consistens, quod.s.illorũ est dicendum. Et Auemp.§Respondit ad.q.primo tñ inducit solutio. Auemp. quã etiam Auicen. sequitur in 6.naturalium.Volunt.n.lumen esse necessarium visioni ex parte colorũ.præbet.n.formã colorũ. imaginatur.n.in tenebris colores non esse actu,sed potẽtia, cum vero lumine actuanť: tunc & actu fiunt colores,& actu mouentes. dicit igiť, & Auemp.dubitauit in hac descriptione coloris, & dixit ꝙ non est necesse vt diaphanũ inq̃tũ moueť à colore sit diaphanũ in actu.i.illuminatũ,& primo facit hũc syllm̃, & accipit primo minorẽ.d. Qm̃ diaphaneitas eius in actu est illuminatio eius.i.qm̃ illa limpitudo diaphani est illuminatio.Tunc accipit maiorẽ.d.Et eius illuminatio est aliquis color. Cuius rõnem reddit.d.Color.n.nihil aliud est nisi admistio corporis lucidi cum corpore diaphano: vt declaratum est in lib.de sen.& sensa.est ergo sylľs, illuminatio diaphani color,diaphaneitas actu illuminatio diaphani.ergo diaphaneitas actu color est. Tunc arguit probans diaphanũ actu nõ recipere colorẽ,& ꝯponitur rõ sic,oẽ recipiens aliquid non recipit ipsum nisi in modo ẜm quem caret illo.i.oẽ recipiens colorẽ debet carere colore, ꝑ illam vľem regulam, omne recipiens debet esse denudatũ à natura recepti,diaphanũ actu non caret colore ꝑ syllm̃ præcedentem,ergo nec recipit colorẽ, nec intentionẽ coloris,& per ꝯñs lumen non est necessarium ex parte medij actuandi:sed colorũ informãdorũ,&.h.d.Et hoc coegit eũ ad exponendum hunc sermonem : alio modo ab eo quem dixerunt expositores,& dixit.Et est dicere ꝙ color mouet diaphanum in actu.i.mouet diaphanũ de potentia ad actũ, non ꝙ moueat diaphanum secundum ꝙ est diaphanũ actu. est ergo sensus,color est motiuus diaphani in actu.i.de potentia ad actum:& tunc ostendit quare sine luce non fit visio : vt Arist.dicebat,& inquit. Lux aũt necessaria est in videre,quia colores in obscuro sunt in potentia, & ipsa facit eos actu colores, vt mouent diaphanũ.i.vt causant species in diaphano, vt diaphanũ caret luce.i.vt tenebrosum. aut illo quod fit in luce.s.colore.Debes scire secundũ opinionem Auempa. & Auic. ꝙ quemadmodum ex materia disposita,

Commen.67.

Part.3.c.1.

dispositа,& forma resultat compositum,ita ex proportione qualitatum primarum:mediante mistione lucidi cum opaco & lumine resultat color. vnde color nec est lumen, nec est aptitudo,sed congregatum ex eis,& quia alterius,& alterius confractionis resultat altera ac altera præparatio & aptitudo,ide est,ꝙ ex informatione luminis venit alter, ac alter color. erit ergo color congregatū ex ꝑparatione, & luminis diſpōne:vt Auic.dicit quare in obscuro non est nisi color aptitudinalis seu præparatio coloris.in lumine est actu color,q̄a adest eius forma.Ad hāc pōnē obijcit Auer. primo ꝯ conclusionē argumenti,ondendo ꝙ mediū lucidū recipit colorē,non tm̄ intentionalē:imo realem, & inquit. Et ista expō est valde difficilis: ſm ꝙ sonant eius verba. Alexā n.dat rōnem ꝙ diaphanū in actu moueť à colore:ex hoc ꝙ apparet.aer.n. vř multoties coloratus colore quem videmus mediante aere,vt parietes, & terra colorať ꝑ colorem illarum plantarum apud transitū nubium sup eas.Si igitur aer non coloraret ꝑ colorem illarum plantarū, non colorarent parietes,& terra: ꝯ sensum.non.n.posset colorari extremum nisi medium:immo ipsum colorari patet ad sensum:vt apud transitum redij per vitrum viride. Ex his sequitur ꝙ medium lucidum pōt recipere colorē,cuius oppositum dicit conclusio argumēti Auemp. ꝑp qđ ad argm̄ suum rñdet Auer. Vbi debes scire colorem esse formā simplicem,& pro sui esse egere aliquo ꝑ modum materiæ,aliquo ꝑ modum agentis,& aliquo ꝑ modum subiecti. Sūt.n. diaphanū seu ꝑspicuum.i.corpora transparentia duplicia, interminata.i.carentia formis mistionis,q̄ sunt termini miscibilium:sicut aer,ac aqua:& terminata.i.mista,& in certo termino ac spē posita. in diaphano itaq; terminato primo est prima materia,scd'o est mistio elementorū.tertio est mistio lucis.i.aeris, vel aquæ cū opaco.i.terrestri. quarto est supficies tegēs oīa hęc vltimo est qualitas in supficie illa. color ergo aliq̄d est corpis talis terminati, & non mā, nec mistio elmtorū,nec mistio lucis cum opaco, nec supficies. Erit ergo vltimū talis corpis: qđ in superficie manet: primum à parte nr̄a:vltimum respectu corpis. Erit ergo hic ordo,color est in supficie. supficies in mistione lucis cum opaco,hæc mistio in mistionē elmtorum, illa in mā.quid ergo requirat color tanq̄ dispōne constat, quia mistionē illā duplicem.quid tanq̄ subiecto patet, qm̄ superficiem. quid tanq̄ agens cōstat ēt,qm̄ gn̄ans corpus:id inq̄t ergo Auer. Et manifestum est ꝙ color licet fiat à corpe lucido.i. illuminato:tanq̄ ex mā,vel dispōne materię,tn̄ differt ab eo diffinitione & essentia, quemadmodum effectus differt à cā materiali vel dispōne essentialiter.qđ exēplo ondit.d.Color.n.(vt dř)est vltimum diaphani terminati.i.qualitas illa, quæ est in superficie corpis misti illa duplici mistione: vt visum est. lux aūt est completiuum. i. actus diaphani non terminati.i.aeris,vel aquę,vel coeli,& vřr diaphani simplicis carentis oī mistione. Ecce qūo differant diffinitione. Tunc rñdet ad formam.d. vnde manifestum est, ꝙ non de necessitate id quod moueť à colore,debet esse non lucidū, sed de necessitate debet esse nō coloratū, cuius rōnem reddit.d.Nihil.n.recipit se.aut est cā alicuius in recipiēdo ipsum.i.nec recipit se,vt qđ, nec vt quo, nec realiter, nec intentionaliter,& ista est propō manifesta ꝑ se,& Aristot.ea multoties vtitur & indifferenter siue mouere: & recipere fuerint spūalia,sicut aer recipit colorem,aut materialia,sicut corpus admistum ex lucido & diaphano obscuro.i.terra recipit colorem.Tunc ad argm̄ qn̄ assumitur, omne recipiens &c.conceditur maior.& qn̄ dicit,medium illuminatum non est denudatū &c.minor falsa est. Ad probōnē patet solutio, non.n.lumen est color, imo essentia ac diffōne differunt:vt visum est,& sic pō Auemp.nec quantum ad cōclusionem,nec q̄tum ad rōnem valet.Et cum§Repetit.q.& primo repetit opinionem Auēp. & inq̄t. Et cū fuerit poſe ꝙ diaphanum in actu moueat à colore, necesse est vt hoc sit ei:aut essentialiter.i.inquantū diaphanum, aut accn̄taliter.s.aut ſm ꝙ est diaphanum in actu,& hoc intelligitur ꝑ accidentaliter, aut ſm ꝙ est diaphanum tm̄.i.essentialiter Sed si contingit ei vt non moueať à coloribus, nisi essendo diaphanum in actu,hoc non est ſm ꝙ diaphanum sed quasi accidentaliter.s.inquantum lucidum,& ista est opīo Auēp. ꝙ.s.manifestum est ꝑ se, ꝙ lux necessaria est in essendo colores visibiles:vt dictum est.Pōt tn̄ aliter commentū istud intelligi, quemadmodum inueniť in alia litera sic. Sed cōtingit ei vt non moueať à coloribus diaphanum, essendo diaphanum actu, sed hoc est ſm ꝙ est diaphanū, & ista est opinio Auemp.Sed manifestum est per se &c. Et tunc intendit,sed contingit ei.s.Auempa.vt non moueatur ipsum diaphanum à coloribus nisi essendo diaphanum tm̄. hoc āt est ſm ꝙ est diaphanum,& ista est opīo Auemp. Tunc ista opinione iterum recitata obijcit, accepit vnum manifestū per se,& dicit. Et manifestum est ꝑ se, ꝙ lux necessaria est in essendo colores visibiles. i. ꝙ lux necessaria est coloribus videantur.Tūc per viam diuisionis procedit.d. Et hoc aut erit: quia dat coloribus formam & habitum, quo agūt in diaphano,aut quia dat diaphano formam qua recipit motum à coloribus, aut vtrunq;. Ondit ꝙ est scd'o modo tm̄. d.Et est manifestum ꝙ qn̄ conseruauerimus: qđ dixit Aris. in principio sermonis.i.in textu pręcedenti,& posuerimus ipsam propositionem quasi manifestam per se, & dicit notanter, & posuerimus ipsam tanquam manifestam per se, qm̄ non habet viam ad probandam eam vt constat, tunc necesse erit vt lux non sit necessaria, nisi essendo colores mouentes diaphanum.i.non nisi ad colores vt moueant,& non vt sint colores. s. nisi ſm ꝙ dat diaphano formam aliq̄ qua recipit motum.i. intentionem à colore.s. illuminationem.i.spēm visibilem. Arist.n.posuit principium, ꝙ color est visibilis per se,& ꝙ simile est dicere colorem visibilem, & hoīem risibilē.s. de gn̄e propositionis essentialis, in qua subiectum est cā prædicati, non prædicatū causa est subiecti,vt cum homo dř est rationalis,& applicat sn̄iam verbis illius textus,& patet. Tunc arguit.d. Et hoc concesso manifestum est ꝙ impoſe est dicere ꝙ lux est id quod largitur colori habitum & formam qua fit visibilis: qm̄ si ita esset. tūc comparatio visionis ad colorem esset accn̄talis, & secunda non prima.s. mediante isto habitu. visio.n.manifestū est ꝙ est aliquid posterius visibili, & ꝙ eius proportio ad colorem non sicut ꝑportio rōnabilis ad hoīem.Manifestū est igitur ꝙ proportio eius est, sicut proportio ipsius visibilis ad hoiem. & sic color ſm ꝙ est color est visibilis non mediante alia forma sibi contingenti circunscripto oī lumine color exn̄s in tenebris est visibilis per se. In.2. ergo non mediante luce efficitur visibilis, sed seipso & sua nā. concludit ergo & cū ita sit, lux non est necessaria in essendo colores mouendo in actu,nisi ſm ꝙ dat subiecto sibi ꝑprio receptionem motus à se,& Arist.vř ꝙ non ponit hoc, quod posuit.i. istam propositionem nisi intelligendo soło. huius.q.ex his constat error Auemp. Et ſm hoc.§Hic mouet,q.secundam pro Auemp. qm̄ Arist.in.3.de anima assimilat lucem intellectui agenti. ergo sicut intellectus agēs præbet formam intelligibilibus,ita lux coloribus.Rn̄dit.d. Et ſm hoc intelligendus est sermo eius ꝙ colores mouēt visum in obscuro in potentia, lux.n.est in quod facit eos motiuos in actu.Vnde assimilat lucem intelligentiæ agēti, colores āt phantasmatibus. Vult dicere ꝙ similitudo sic intelligenda est, ꝙ quemadmodum intellectus agens non facit actu intelligibilia,sed ipsa actu ꝑintelligi, sic lux nō facit actu colores, sed actu motiuos ac visibiles,& similitudo non est ēt necessaria. quod.n.inducitur ſm exemplum, & large,non est simile ei quod inducit ſm demrātionē.De exemplo āt non induciť nisi manifestatio, non verificatio, quemadmodum Them.ait primo de aīa. Et non pōt.§Tūc *Cap. 23.* quasi recolligendo,ondit qūo lux est necessaria,& dicit.Et non pōt aliquis dicere ꝙ color non inuenitur in actu nisi luce pn̄te.color.n.est vltimum diaphani terminati, lux āt non est vltimum diaphani terminati,sed interminati,vt diximus, & ideo necessaria non est in essendo colorē: sed in essendo visibilem,vt determinauimus.est ergo lux necessario ex parte coloris non vt color sit: sed vt sit motiuus & visibilis. Reliquum commenti patet. Recolligendo ergo dicta huius ph̄i. q. erat an lumen necessarium sit ex parte medij ac obiectorum.Auemp.Auic.& alij volunt ex parte colorum,quēadmodum visum est.Auer.aūt in cōm. tribus argumentis contradicit illis. primo auctoritate Arist. d.n. color mouet diaphanum actuatum,non actuatur nisi luce,

ergo lucidum.Secundo contradicit experientia de trāsitu nubium, quod Alex.d. Tertio contradicit ei, qm̄ color est visibilis per se.In secundo modo ergo circunscripto lumine adhuc habet cām visionis,& per pn̄s sua forma erit visibilis,& sic non per lumen . Huius opinionis videt̄ Simpli. hoc in loco, qui dicit colores à luce differre : reduci tn̄ ad lucem. Amplius Them̄, inquit, plane quanquam subiecto idem est color,& visibile,tn̄ considerationis,& rōnis discriminibus differunt. nam visibile obnoxium visui est ad quē refertur. color.n.promiscua & absoluta res est. Item visibile, visu abiuncto non consistet nisi potentia, at color ēt nunquam conspectus semper est color.Ex his patet apparenter Themistium esse opinionis Auer. Pro hoc ēt facit Arist.Ipse.n.ōndit lumen esse actum diaphani.si ergo proprie esset forma colorum, cum forma nālis sit diffinienda per materiam, tunc non diffinisset ipsum propria materia. Amplius ōndit ꝙ color positus supra visum non sentitur, & tn̄ est illuminatus, ergo lumen necessarium est medio. Ex his patet opinio Auer.Contra etiā Auempa. pōt argui sic. Si lumen esset forma colorū, tunc essent oēs colores vnus numero,vel saltem spē.Adhuc color non esset forma simplex. Rursum fierent colorū gn̄ones & regn̄ones nulla præcedente alteratione, & multa alia sequerētur, quæ vide.Verum est tn̄ ꝙ argumenta Auer. non vn̄r concludere, qm̄ diffinitio coloris pōt exponi,vt Auempa.& sic non militat.vel vt Simpl.ait, sic.n.intēdit Simpl.color mouet diaphanum ẜm actum.i.alteratione perfectiua, & non corruptiua,& sic nihil est.Amplius ꝙ hͣ propositio sit per se, color est visibilis non colligitur ex litera ẜm Them.& Simp. ideo non militat. verum alia argumenta sunt valida vt cōstat. Sed dubitant ꝯ Auer. qm̄ vult ipse idem esse disponēs & generans,ergo si lumen disponit,lumen generabit. Ioā. d. ꝙ non tenet in accidentibus, sed respectu substātię.Ego dico ꝙ illa regula non est vl'is.2.n. phy. ait Auer. ꝙ disponens ars altera est ab inducente formā, & altera ab vtēte, vt constat. ideo propositio Auer. solum est vera in operatione ac motu naturæ, & adhuc non vl'r, sed qn̄ inducens formam est nobilius disponente, modo color non est nobilior sole qui disponit causando lumen. Cōm.24.

ARGYR. *Perspicuum aūt id dico,quod est quidē visibile,nō est āt, vt simpliciter dicā,per se,sed per alienū colorē visibile.Atque res talis,est aer,& aqua, & solidorū complura, vt vitrum & glacies & hmōi corpora.non.n.aqua vel aer,vt est aqua vel aer,perspicuum est, sed quia natura eadem inest in his vtrisq; & in perpetuo supero corpore.*

Te cōm,68. διαφανές. Diaphanum āt dico, quod est quidē visibile, non āt secundū se visibile, vt simpliciter dicam, sed pp externū colorē.Hmōi āt est, aer, & aqua,& multa solidorū. non.n.scd'm ꝙ aqua, neq; scd'm quod aer, diaphanum est, sed quoniam est natura eadem in his vtrisq; & in perpetuo illo quod sursum est corpore.

COLLEC. Tex. c.68. Diffinit diaphanum prius quam lumen, qm̄ materia est luminis,& inquit. Diaphanum āt dico quod est quidem visibile,non āt ẜm se visibile,vt simpliciter est dicere, sed pp extraneum colorem.Cuius exēplum apponit.d.Hmōi aūt est aer,& aqua,& multa,solidorū.n.diaphanum est sup. visibile ẜm ꝙ aqua, neque ẜm ꝙ aer, sed qm̄ est nā eadem in vtrisq;,& in perpetuo superius corpore.Debes scire ꝙ diaphaneitas est quædam qualitas propria, his corporibus ꝑ naturam innoīatam competens, quæ ideo innoīata est,qm̄ vnum nomen non habet. nullum.n.horum diaphanum est qm̄ rarum.terra.n.rara est,& tn̄ non diaphana, neq; qm̄ spiritualis natura, multa.n.spūalia sunt, quorum nullum diaphanum : erit ergo corpus diaphanum ꝑ naturam mistā ex raritate & spiritualitate, & inde diaphaneitas resultat. Et ideo Arist. ait ꝙ diaphanum est cōe quoddā illis vt cōstat. Secundo debes scire duplex esse diaphanū,quoddā per naturam propriā visibile,vt cornu, stagnum, & alia multa in nocte,dieq; visibilia,verū hæc non sunt diaphana vno noīe dicta,ideo dixit§Vt simpl'r est dicere§.i.vt vno noīe est dicibile,non est per se visibile,& hæc est commentatio Simplicij in hͣ loco. Tertio debes scire ꝙ lumen dicitur extraneus color diaphani pp tria. primo pp naturam diaphani, qm̄ diaphanum in se cām non habet luminis, cum sit potētia tenebra ac lumen. Secundo qm̄ lumen in medio alterum esse habet quam in proprio subiecto, qm̄ in proprio subiecto scilicet sole habet esse naturale, in medio abstractiuum ac similitudinarium,& ideo extraneum esse,cū non sit in subiecto proprio. Tertio, quia & si sit in diaphano, non est in eo ita vt separetur à corpore lucido penitus, & pp hoc est continuum corpori lucido, & ita in eo esse habet extraneum,est ergo sensus,diaphanm vno noīe dictum est corpus visibile pp lumē, quod extraneus dicitur color. Dubitant expositores,qm̄ Arist.Auer.Them̄.& oēs dicunt diaphaneitatem competere illis corporibus non per naturam alicuius eorum,sed ꝑ naturam cōem, sed omnis natura communis est specifica, vt Them̄. dicit in primo huius. generi.n.non correspondet vna natura:sed spēi,vide. Dixerunt multi ꝙ diaphaneitas est cōis vniuoce corpori cœlesti & generabili: licet differentia sit, qm̄ diaphaneitatem cœli semper associatur lustratiuum. diaphaneitatem autē horum non.Sed hͣ rn̄sio cōtradicit veritati, qm̄ si vna & eadem passio vniuoce competit eis, ergo erit pp vnum & idem subiectum per regulam posterioricam, ergo cœlū, & elementum erunt corpus eiusdem rationis & speciei. Nec videlicet vt dicunt ꝙ eadem species materiæ est in cœlo,& his,non obstante ꝙ materiæ elementorum sit cōiuncta priuatio, & non materiæ cœli. hͣ enim contradicit Auer.& omnibus expositoribus. Ideo vt Albertus inquit. Diaphaneitas est communis omnibus his, non vniuoce propter vnitatem naturæ sed ordinis ad vnam causam. cœlum enim vt Simplicius ait,simul illustratiuum est,& perspicuum, attamen alterum esse est perspicuo, & illustratiuo,& per consequens perspicuitas est fere equiuoce dicta, cum in cœlo subiecto eadem sit cum illustratiuo. Quod autem in commento Auer.ponit patet ex his.

Lumen autem:actus est huiusce perspicui,ea nimirum ratione qua perspicuum est. At id est potentia, in quo nunc idipsum inest, nunc tenebræ. Atq; lumen quasi perspicui color est:cum est perspicuum actu ab igne,vel ab huiuscemodi corpore quale est ipsum superum corpus. nam huic inest aliquid vnum & idem.Quid igitur est perspicuum diximus, & quid ēt lumen.nā neq; ignis est,neq; oīno corpus,neq; corporis est vllius defluxus (esset.n.quoddam hoc quoq; pacto profecto, corpus) sed est ignis vel huiuscemodi cuiusdam in perspicuo præsentia corporis. fieri nāq; non potest, vt in eodem sint duo corpora simul. ARGYR.

Lumen āt, est actus huius diaphani scd'm ꝙ est diaphanum.Potentia āt in quo hoc inest,& tenebræ.Lumen āt,vt color est diaphani:cū est actu diaphanum ab igne, aut hmōi quale qd' sursum corpus. etenim, huic aliquid inest,vnum & idem.Quid igitur diaphanum,& quid lumen,dictum est,quia neque ignis est,neque omnino corpus,neque defluxus corporis vllius(esset enim vtique aliquod corpus,& sic) sed ignis aut hmōi alicuius præsentia in diaphano. neq;.n.possibile est,duo corpora in eodem simul esse. Te.cōm.69.

COLLEC. Te.cōm.69. Cum diffinit diaphanum,diffinit lumen, & dicit, āt prosed lumen est actus hmōi diaphani : ẜm ꝙ est diaphanum, dicit§actus§ qm̄ (vt Them̄.d.)lumen non recipitur in diaphano : quemadmodum celatura annuli, & sigillum cæræ. nam cæra non in profundo.sed in superficie figitur.aer vero lumē intra se totū ignitus imbibit, ergo actus est.actus enim eo.s. actus, qm̄ totum id cuius est perficit,vt constat. dixit §ẜm quod est diaphanum§ qm̄ (vt Auer. dicit) lumen non est perfectio aeris inquantum aer, sed primo est naturæ cōis.& huius per naturam cōem. Potentia aūt § vt ōnderet proprium subiectum luminis, ostendit quid sit diaphanum in potentia,& inquit. Potentia āt diaphanū est, in quo hæc natura.i.diaphaneitas est,& tenebra. Debes scire (vt ex Simplicij verbis colligitur) quòd tenebra ponitur à quibusdam pura luminis priuatio, à quibusdam ponitur actus

tur actus terræ non refragando facientis tenebras, sed quadã ꝓprietatẽ dãs ꝯriam lumini.dicit mõ Sim.ꝙ si tenebra est sola luminis priuatio, tunc ꝑspicuũ vna sola ptãte est,qñq; in tenebra:qñq; ĩ lumine. si ãt tenebra erit q̃cquã positiuũ, duplices erũt ptãtes amborũ.quare Ari.designãs ꝑ vnã & eandẽ ptãtẽ esse sub tenebra, & sub lumine, dicit. Potentia ãt diaphanũ est in hoc:h.s.nã & ptãs vna & eadẽ est & tenebra. ergo vnamet nã & ptãte est vtriusq;, & sic patet.Lumẽ vero ꝯõndit nunc cõparationẽ luminis ad diaphanũ.dicit Auer.lux in diaphano nõ terminato.i.ꝑuio:est quasi color in diaphano terminato.i.cõparatione ad colorẽ corpis terminati,cũ diaphanũ fuerit diaphanum actu à corpe lucido nãliter vt ignis &c.vult dicere,qm̃ vt colorata ẽm colorem,sic perspicua ẽm lumen vñr, non color tñ: sed quasi color,qm̃ nõ,vt color coloratis est cõgenitus,ita ꝑspicuis lumen,quatenus & ꝑspicua ab igne,vel ꝑstãtiore efficiunẽ corpe. vt.n.dicebamus nõ erat lumẽ ꝑspicui act⁹ vt ab ipso:sed vt perfectius ipsius. Etenimꝫ cũ sic dixisset quasi apponit drĩam inter cœlum, & alia.d. Etenim huic aliq̃d inest, vnum & idem inq̃t Auer. nã.n.diaphaneitatis exñs in corpe cœlesti semꝑ associatur illi q̃d facit eam dispõnem in actu, & ideo nunquã inueniẽ cœlum diaphanũ in potentia, sicut ea q̃ sunt inferius,cũ qñq; sit lucidũ pñs: & qñq; non.Ista ãt nã cœlestis sꝑ est illuminata.ergo drĩa est de diaphano cœlesti,& diaphano generabili,qm̃ cœleste corpus semꝑ actu est diaphanum & lucidum, q̃d quidã verificant ẽm diuersas partes,quidã ẽm easdem. diaphanũ ãt gñabile non semꝑ, cum non habeat cãm suæ illuminationis,vt loco suo declarabiẽ. Quid quidẽꝫ recapitulando addit q̃dam ꝑ modum corollarij.d. Quid quidem igr̃ diaphanum,& quid lumen dictum est,cui addit,qm̃ neq; ignis est,neq; oĩno corpus,neq; fluxus vllius corporalis, qm̃ esset adhuc vtiq; corpus aliq̃d,sed est pñtia ignis, aut alicui⁹ hmõi.i.lucidi, pñtiã dico in diaphano pfectiuã & actualẽ, non localẽ,cuius rõnẽ reddit.d.neq;.n.poẽe est duo corpa esse in eodem loco.Fuerũt duæ Platonicæ opĩones de lumine,quarũ vna erat lumen esse formã igneã, visumq; esse defluxũ corpis spirituosi ꝑ medium, vt Iãblicus narrat in commento Timæi. Alia fuit Procli.d. lumen esse corpus diuinũ ꝑ aeris minutas particulas diuisum.ad has ergo ambas Ari.obijcit,vt manifestũ est ꝑ se.Ex diffõne nãq; patet error vtriusq;.Nulla.n.forma ac pfectio & actus diaphani est ignea forma:vel corpus,sed lumẽ est pfectio diaphani, ergo nõ est forã ignea,neq; corp⁹, & sic patet error eorũ.

ARGYR. *Vr̃ ãt,tenebris contrariũ esse lumẽ. At tenebræ priuatio sunt talis hı̃tus,atq; ignis, vel corporis talis absentia à perspicuo. Quare patet,huiusce præsentiam, esse lumen. Atque non recte dixit Empe.& siquis itidẽ censuit, lumẽ ferri atq; extẽdi tandẽ inter terrã & continens, nosq; idipsum latere, hoc.n.& rõnis metas egreditur, & est præter ea nimirum quæ apparent. in paruo nãq; spatio motus fortasse lateret, sed ab ortu solis ad occasum tanti corporis motum latere, magna nimirum profecto est postulatio.*

Te.cõm.70. Vr̃ ãt lumen,contrariũ esse tenebris.Sũt ãt tenebrę, priuatio hmõi hı̃tus à diaphano. Quare palã, ꝙ & hui⁹ pñtia:lumen est. Et nõ recte Empe.aut siqs alius sic dixit,q̃d feraẽ lumen & extendaẽ inter terrã & cõtinens, nos ãt lateat. hoc.n.est, & ꝑter ea q̃ in rõne veritatẽ, & ꝑter eamq; vñr.in ꝑuo.n.spatio lateret nos, ab oriente ãt in occidens latere, magna q̃dẽ multũ postulatio est.

COLLEC. Te.cõm.70. Syllogizat Ari.ad Emp.ꝙ lumen non sit corpus, & debet rõ sic componi,nulla pñtia alicuius priuationis est corpus.Sed lumen est pñtia tenebræ, q̃ est priuatio q̃dã,ergo lumẽ non est corpus. Maior est manifesta in lr̃a.minor ꝓbaẽ:oẽ ꝯriũ tenebræ est pñtia alicuius priuationis. lumen ꝯrium est tenebrę q̃ est priuatio,ergo pñtia est alicuius priuationis.lr̃a patet.

Dubitatio. Sed dubitant expositores circa hãc rõnẽ,qm̃ põt dari habitus alicuius priuationis, vt corpis qui

Responsio. erit corpus.Dicendũ: vt Simp.d.ꝙ debet intelligi de priuatione & habitu,quibus alternatim positis sub̃m non variatur penes magnitudinem & paruitatẽ cuiusmodi est in ꝓposito. Reliquum commenti, & tex.patet. Circa h̃ caput isti multum ambigunt circa luminis quidditatem ac essentiã.Primo nãq; dubitãt,an lumẽ sit corpus, vel actus corporis. Scd̃o an in medio multiplicẽt in tpe an subito. Tertio ambigunt,an in medio sit intentionaliter,an realiter. Quarto,an contrariaẽ frigido,vel alicui alteri,an non. Quinto: an sit vnius rõnis in oĩbus diaphanis an altera ac altera,vt constat.Sexto qũo differunt luminare,lux, lumẽ, radius, radiosum, splendores, & luminositas. h̃ enim sex sunt quę maxime.q.faciunt circa quidditatẽ luminis.

Dubiões circa essẽtiã luminis.

Quæstio.1. Platonicorum opinio. Quãtum ad primum erat fere opĩo oĩum Platonicorum lumẽ in medio multiplicatum esse corpus.crediderunt.n.lumen esse radium spũalem solis, qui est oculus sphæræ solis. & quia ipsi putant visionem fieri extramittendo,ideo imaginati sunt ab illo oculo emittit spũm quendã visibilem, q̃ ꝑ vniuersum circundat,vt aĩa solis oĩa videat, oĩaq; intueat, queadmodum ab oculo nr̃o voluere consimilẽ spũm ꝓcedere ad colores,vt luceant oculis nr̃is:hoc Plato visus est sentire in.10.lib.de republica, vbi voluit, lumen tradi per mundum vndiq; vniuersum,quasi mundanæ aĩæ visus, quo id totum cernat, tangat, & foueat.nec reputant h̃ lumen semper palam multiplicari.Sed qñq; palam,vt qñ corpori miscetur generabili, qñq; occulte:vt qñ viscera petit aliorum,quod ẽt Plato in Timæo visus est sentire.d. vniuersæ naturæ circuitus cum circulari ambitu suo reliqua rerum genera sit complexus, secumq; ipso congredi studeat,constringit oĩa, locumq; vacuum relinqui nusquam patitur, quo circa ignis per oĩa maxime penetrauit,deinde aer, vtpote qui igni tenuitati sit proximus, & alia simili rõne deinceps &c. Ecce qũo multiplicat Plato lumen ꝑ oĩa nãlia. Hoc idẽm & in phædone sentit,cum inquit.terram purã in puro iacere cœlo, in quo sua astra, quod verum esse non posset nisi ꝑ cœlum intelligeret lumen. Hunc cœlestem spiritum Arnaldus, & Raymundus, & alij plures alchimistæ,voluere insitum esse oĩbus rebus, quem quintam credunt esse essentiã,quã docent separare ab elementis,& alijs,quæ si exhibeatur egrotis eos salubres reddit in quacunq; ſpẽ ægritudinis,vocant ãt & hoc aurum potabile,& est secretum oĩum magorum,quorũ caput fuit Zoroaster, per q̃d promittunt hoĩes reddere fere immortales.

Refutatio. Quod quidem igiẽ lumen sit corpus spirituale ab oculo sphæræ transmissum ex his constat. Sed ad hos Arist.instat tribus rõnibus. Primo, qm̃ tunc corporum daretur penetratio. Secundo, actu corporis non est corpus, lumen actus est corpis,non ergo corpus.Tertio tunc arguit,nullũ corpus moueẽ subito,lumen moueri subito oñdit Empe.deridens istis tribus rõnibus compulit opinione ꝑdicta.

Modi defendendi opinionẽ & primus procli. Sed hic varij sunt modi defendẽdi hanc opinionem, primus est Procli, quem Simp. sub breuitate narrat hic. Proclus æstimat lumen esse corpus oĩum tenuissimum,ipsum per poros ac minutas aeris particulas diuelli, & inde non penetrat, iõ sequiẽ, & ex hoc remouet primum, remouet & scd̃m, qm̃ lumen nõ est actus corpis,vt Arist.credit, sed complementũ pororum corporũ. Remouet & tertium,qm̃ mouetur in tpe qñ in corpore versus quod moueẽ non esset locus particularum eius. Vel forte, vt dicit tpe moueẽ imperceptibili, hic igiẽ primus est modus Procli.

Confutatio Simpli. Sed hunc modum confutat Simp.qm̃(vt inquit)& totus illuminatus vr̃ aer ꝑ totum seipsum. igiẽ non erunt quædam sic,vt porosæ partes,quædam non,vt densæ. Secundo arguit tunc (vt inq̃t) lumen,& mediũ continua non essent ꝯ sensum,& sic remouet solutio.Ad primã solutionem.Ad scd̃am Simp. remouet per hæc,qm̃ ablato lumine:medium nec minus fit, sed sola priuatione luminis consistit.Tertiam ãt remouet,qm̃ si aliquæ partes densæ,aliquæ essent porosæ,tunc.In repletione pororum densæ resisterent, & inde causareẽ motus notabilis.Istũ igiẽ modũ remouet Simpl'.

Modus Iamblici Subtilis. Alter mod⁹ subtilis,qui ex cõmento Iãblici colligiẽ sup Timæo, vt Simp. innuit,est lumen esse corpus formale ac spũale,q̃d & cum corpe,& in corpe conuenientiam habet,vt dicit. Cũ corpore quidẽ, qm̃ situaliter implet mundũ, in corpore vero, qm̃ indiuisibile est in partes certæ extensionis & hanc opinionem Alber.hic in cap.10.explanat tertij tractatus, quã vide,& est pulchra,licet ipẽ multũ vilificet eã,ac conaẽ cõ

fundere potius iniurijs q̃ rationibus. Ex hac amouentur Arist.rationes. Prima quidem non tenet, qm̃ hoc corpus alterius est rationis, non hñs quantitatem qua extendunt partes,sed illam accipit à medio,& non sequitur penetratio corporum.Secunda remouetur, qm̃ non actus est corporis, vt actus perfectio est & forma, sed vt operationem præbet & nobilitaté. Tertiã vero aufert, qm̃ huic corpori nihil obsistit, cum non sit vnius rõnis cum corpore materiali,est.n.spiritus visualis corporis cœlestis,qui altera ratione est à spiritu oculorum nostrorum, sicut corpus cœleste à corpore nostro. Ad hanc põnem Alber.instat,Primo,omne corpus naturale est motum ad medium,vel circa medium,vel à medio,& nullum horum dici potest,quare.Secundo instat qm̃ vel habet situm vel nõ.si non, ergo est pũctus.si sic,ergo diuisibile,cur ergo. indiuisibile dicit, Tertio qũo medium dat ei quantitatem, & qũo ad esse indiuisibile reducit, & à quo agente. Quarto, an sit corpus generabile, an æternũ, & qũocunq; sequitur impoñe. Hæc sunt argumenta ad Iablicum. Sed hec põ sustẽtari potest, qm̃ quemadmodum dixit ẽm Platonicos, hæc corpus est in quibusdam palã, in quibusdam latens,ad præsentiam.n. oculi palã est,ab absentiam latẽs,vt in nocte. Tũc ad argumenta dicẽdum ꝙ huius corpus non est gr̃a sui,sed alterũ, quemadmodum spũs vitalis noster,& ideo mouetur ꝑ motum ab aĩa nostra, sicut hæc mouetur ꝑ drĩas põnis ab aĩa cœli. Ad scd̃m dico ꝙ non habet situm, non tñ sequitur ꝙ sit punctus, qm̃ punctus,nec actu, nec potentia, hoc autẽ potentia saltem, Ad tertiũ dico ꝙ dat ei quantitatem per accñs eo modo quo corpus dat quantitatẽ aĩæ:q in se actu indiuisa est,per quantitatem materię venit ad esse magnũ, nec hoc aliqñ separetur ab eo:sed semper inest. Ad quartũ dicendum hmõi corpus esse æternum:compositum ex materia & forma alterius rationis: generabile aũt ac corruptibile quo ad nostram apparentiam; vt dixi, & sic patet quid ab his diceretur pro huius sustẽtatione. Sed vera est sñia peripateticorum,vt Them.Alex.Simp.Auer.& Arist. principis horum;lumen non esse corpus:nec sub̃am; imo nec accñs. Sed actum esse diaphani: quemadmodũ anima actus est corporis:non quidẽ oĩbus modis.est.n.actus diaphani:quo redditur officiosum & perfectum potens operare:& non quo fit,Sed dices:oẽ ens naturæ: vel est sub̃a: vel accñs. Dicendum ꝙ id verum est de ente naturæ præsentiali ac materiali:hmõi.n.nõ est accñs diaphani:nec forma substantialis:sed est in eo vt actus & ꝑfectio: reddens ipsum deseruiens ad oculos, & alia quæ declarant peripatetici. Vel dicendum ipsum esse accñs non diaphano; sed naturæ eius vt corpus est. Sed dices adest & abest à medio,ergo accñs.Dicendũ ꝙ non adest,nec abest; vt loquit Porph.sed inest & exit;& ideo non est accñs: ad esse.n.nõ est nisi in superficie tendere:& coæquari, inesse ãt in ꝓfundum petere:abesse non est nisi remoueri à sua coherentia, sed exire est extimo retrahi. Vel dicendum ipsum non adesse:& abesse:qm̃ non remanet diaphano eodẽ noĩe & diffinitioñe. Dices oẽ ens extra formam alicuius specificam est accñs eius.Dicendum diaphanum posse considerari vt diaphanum & vt corpus naturæ,concedo ergo lumen esse accñs diaphani, vt corpus est naturæ, non tñ vt diaphanũ, lumen.n.non est diaphani ꝑfectio substantialis,nec accñs, sed actus. Dices quod est accñs respectu vnius, nõ potest esse ꝑfectio alterius,dicendum ꝙ lumen accñs est corpori vt corpus,non tñ sub̃a diaphani: quid ergo lumen sit scd̃m peripateticos patet. Ad scd̃am. q. dixerunt multi ipsum multiplicari in tempore, qm̃ id quod extrahit de potentia materiæ in tempore multiplicatur. Sed lumen in medio educitur & non creatur. Secundo non maiori velocitate mouetur effectus q̃ sua causa:sed cœlum in tempore:ergo & lumen.Tertio,cuius remotio fit in tempore: ipsum inducetur successiue. Vltimo tunc illuminans esset infiniti vigoris: vt Auer. arguit in.2.cœli & alibi pluribus locis. In oppositum est Auer.in 4.phy. vbi voluit illuminationẽ esse subitam.Dicendum ꝙ illuminatio medij,nec est gñó: nec creatio pura,capiendo generationem pro alteratione formæ cum illius prouentu,sed est subitus prouentus formæ,qm̃ lumen(vt dicebam)est perfectio & actus luminosi diaphani: verum diaphanum potest dupliciter se habere. Vno modo totaliter dispositum pro luminis receptione: & sic subito impletur. Alio modo indispositè, vel ꝑꝑ variationem in denso & raro: vel ꝑꝑ remotionem: & inde ista inductio formæ potest esse morosa: & hoc dixerũt antiqui qui tenebram esse positiuum credunt:à terra.n.datur medio frigus quo densat: & ideo fit contrarium quasi lumini,vt non subito inducatur,vt patet in mane. Tunc ad argumenta,dicendum ꝙ extrahi de potentia materię est dupliciter,vnomodo alteratione præcedenti: & sic in tp̃e fit. aliomodo vbi materia summe est disposita:& sic non oportet. Ad scd̃am debet maior intelligi in eadem sp̃e motus, cuiusmodi non est in proposito. Ad tertiam dicendum: ꝙ per accñs remotio aliqñ fit in tp̃e, per se autem subito fit. Ad quartam debet consequentia tenere, qñ est saluata passi resistentia,cuiusmodi non fit in proposito. Ex his sequit ꝙ illuminatio:nec est gño simpliciter:nec motus: sed gño ẽm quid ipsius diaphani:vt dixi.qm̃ lumẽ,nec est sub̃a diaphani:nec accñs:sed actus eius. Tertiam.q.in cõm.80. ego soluam; differatur ergo ad tp̃s. Quartam persoluit Iamblicus.d.cœlum esse igne purum:lucemq; esse eius formã substantialem, lumen vero esse corpus:seu imaginẽ illius, quo fit ꝙ lux contrariat frigiditati formal̃r:quemadmodũ & Plato in Timæo visus est sentire.d.accendit Deus lumẽ circa scd̃am à terra sphæram &c. & sic velle videt lumen esse formam igneam,& per ꝯñs formaliter contrariari frigori.Hoc & experiẽtia testat,qm̃ multiplicato lumine, & calor multiplicat.quod non esset, nisi esset calor. Rursum & lumen ignem gñat. non põt ãt gñare ignem, nisi ignis vel calor, vt constat; quare lumen frigori opponitur. Alij dixerunt lumen contrariari tenebræ.d.Quod quemadmodum album contrariat nigro, sic & lumen tenebræ, & sic volunt tenebram esse quicquam positiuum, ipsi diaphano aduenιens ab extrinseco corpore,sunt.n.duo extrema valde opposita.s.luminosum cœlũ & opacum.s.terra, primũ quidem medio lumen,ẽm ei tenebrã prebet,& habet rõnẽ: qm̃ nos experimur videre tenebrã, vel igit visio terminat ad visibile,vel non,si non,erit ꝯ experientiã,si sic,ergo dicit aliqđ positiuum,& nonnisi contrariũ lumini,ergo &c. Sed veri peripatetici dicunt lumẽ contrariari alicui posse intelligi dupl̃r. vno modo formaliter, alio mõ virtualiter. voco ãt aliquid contrariari formal̃r,qñ ẽm formam ꝓꝑrie est illi impoñe,& incompoñe ẽm virtutẽ: qñ habet vim ꝓducendi aliqđ ꝯrium alteri,& quia lumen habet vim ꝓducendi calorem, q formaliter contrariat frigori, ideo virtute tm̃ contrariat alteri: & non formal̃r. Et ꝑ hoc patet ad experientiã Platonis & aliorum. Sextã soluunt Platonici,lumen esse vnius rõnis in oĩbus,cœlo,igne,& alijs, qđ sic probant,lumini oĩum competit esse actum diaphani. Item vtrunq; facit colores in actu. Vtrunq; subito immutat, ergo tunc ꝑꝑ vnitatem diffinitionis,tũ manifestandi & operãdi,tum ꝑꝑ modum gñandi consiles patet lumẽ esse vnius rõnis in oĩbus. Alber.tenet lumẽ esse diuersarũ rõnum, tũ q̃a corruptibile & incorruptibile drñt gñe. Tũ q̃a miscibile,& separatũ diuersa.Tũ rõne subtorũ, qđ alterius & alterius est rõnis. Ego dicerem ꝙ lumen est vnius rõnis.Ad argumenta Alber.Ad primũ dicerem.Id esse verum tm̃,in sub̃m:& sic ad scd̃m.Ad tertiũ diuersitas subtorum accñtium propriorum arguit drĩam accñtium.& non respectu accñtium separabilium. Si placet tenere alterã põnem rñdeas, omnia illa esse vnius rõnis analogice.Vltimam.q.soluit Alber.in lib.de hoĩe,& vult (vt Auic.d.) lucem esse formam propriam corporis luminaris, est ergo luminare corpus continens lucem, lux eius actus, lumen est similitudo lucis,radius est ex habitu luminis rectus. radiosum est corpus politum & tersum, splẽdor est reflexio illa radij à corpore polito, & sic patet de lumine totũ hoc.

Refutatio Alber.

Defensio.

Opinio peripa.

Quæstio.2.

Cõm.39. In cõm.129.

Quæstio.3.

Qõ 4. Iablicã opinio.

Aliorũ opinio.

Peripateticorũ opinio.

Qõ.6.

Qõ 7.

ARGYR. *Atqui coloris quidem,id est susceptiuũ, quod colore vacat,soni aũt,id quod sono.Vacat ãt colore, perspicuũ ipsum, & inuisibile,vel id quod vix tandẽ vr̃, quale id esse dicitur, quod tenebris est affectũ,atq; tale est ipsum, vt patet, perspicuum,attamen non cum est perspicuum actu,sed cum potentia,eadem.n.natura,modo est tenebræ,modo lumen.*

Est autem

Tex.c.71. Est autem coloris quidem susceptiuũ, quod sine colore: soni ãt, quod sine sono. Sine colore ãt diaphanũ, & inuisibile, aut quod vix vr̃, quale videtur, quod tenebrosum est, hmõi aũt, diaphanũ quidem est, sed nõ cũ est actu diaphanum, sed cũ potentia, eadem.n.natura qñq; quidem tenebræ, quandoq; autẽ lumẽ est.

COLLEC. Tex.c.71. Dicit Auer. cum narrauit ꝙ color est mouẽs diaphanũ ẽm ꝙ est diaphanũ in actu, ĩcepit dare cãm in hęc.i. cur diaphanũ in actu põt recipere colorẽ, non obstãtẽ ꝙ est actu visibile & illuminatũ, posset.n. dici (vt Simpl. inq̃t) ꝙ cum diaphanũ lumen habeat, non põt colorẽ amplius suscipere, ideo oñdit cãm Arist. cur diaphanũ sic lucidum nõ impeditur in recipiendo colores extraneos, & hanc expõnẽ Them. sequit̃, arguit ergo Arist. est aũt coloris susceptiuũ id, quod est sine colore. probat̃ à simili, quemadmodũ soni susceptiuum est quod absonũ, apponit minorem. d. Sine colore aũt diaphanum. i. sed diaphanũ actu est sine colore, & non tm̃ colore vacat diaphanum actu, imo & inuisibile simpliciter, aut quod vix videt̃, vt videt̃ quod tenebrosum est. i. quale id esse videtur, quod tenebris est affectum, apponit tñ dñam horum diaphanorum. d. Huiusmodi aũt diaphanum quidem est, non cum sit actu diaphanum: sed cum potentia, cõueniunt ãt, eadem.n.nã: qñq; quidem tenebra. i. sub tenebra, qñq; quidem lumen. i. sub lumine est, est ergo syls, quidem lumen. i. sub lumine est, est ergo syls, omne carẽs colore susceptiuum est coloris, sed diaphanũ vtroq; mõ est, est vacãs colore. ergo susceptiuũ est coloris vtroq; modo. Dubitant expositores ad maiorem, qm̃ multa sunt colore vacantia, quorum nullum suscipit colorem, vt auditus, & alia. ideo debet maior intelligi contradictione facta ad diaphanum sic, omne diaphanum carens colore est susceptiuum coloris. & sic instantia colligitur. In arabica translatione ait Arist. ⁊ eadem.n.nã forte erit obscuritas, & forte lux. ⁊ Vbi Auer. ait dixit ⁊ forte ⁊ quia hoc non ęqualiter accidit in ista nã, sed tm̃ in diaphanis generabilibus & corruptibilibus. nã aũt cœlestis nunquã recipit obscuritatem, & ideo vsus est ly ⁊ forte. ⁊ Obijcit tñ. d. nisi hoc qđ æstimatur de luna in eclypsi. tunc.n. est tenebrosa, & apud diuersitatẽ situũ eius à sole. videt̃.n. nunc media, nunc cornua, nunc tota, pp diuersos situs, in quibus diuersimode à sole respicitur. Respondet dupliciter, & dicit hic non esse inconueniens. Si concesserimus ꝙ nã lunæ sit ex naturis diaphanis non ex naturis luminosis. est ergo prima solutio ꝙ luna simpliciter est diaphana. Sed quare hæc rñsio cõtradicit ipsi & veritati? qm̃ ois planeta habet lumen suæ naturæ, & si non notabile: tñ quicquam competens suæ naturæ, vt constat. Ideo dat secundam. d. & forte luna est cõposita ex istis duabus naturis. quod intelligo cõpõne participationis & non constitutionis. lunæ.n. natura participat de vtroq; diaphano. s. & lucido, qm̃ diaphana est: prout recipit lumẽ notabile à sole. lucida vero qm̃ aliquid habet lucis per suam naturam, vt declaratum est in lib. nostro de Cap.2. Substantia orbis. Vtrum quidem totum cœlum sit lucidum. amplius propter quid natura lunæ fuit sic media, & quantum luminis suscipit à sole, diximus in commẽto nostro illius libri, nec opus est exire terminos nunc.

ARGYR. *At vero non vniuersa visibilia in lumine sunt visibilia, sed solum vniuscuiusque proprius color. nonnulla nãq; in lumine quidem non videntur, in tenebris autem efficiunt sensum, vt ea quæ appareant ignea, atq; splendent, hæc autem nomine carent vno, vt fungus, cornu. piscium capita, squamæ, oculi, sed nullius horum proprius color videtur. Atque quam ob causam hæc visibilia sunt alia ratio est.*

Te.cõm.72. Non oĩa ãt visibilia in lumine sunt, sed solũ vniuscuiusq; proprius color, quædam.n. in lumine quidem non vident̃, in tenebris ãt faciunt sensum, vt quę ignea videntur & lucentia, innoĩata aũt sunt hæc, vno noĩe, vt fungus: cornu, capita piscium & squamæ & oculi, sed nullius horum videtur proprius color. Propter quam autem causam hæc videntur, alia ratio.

COLLEC. Te.cõm.72. Dicit Auer. cum prædixit ꝙ visibilium quædam est color, & quædam non color, & est id quod non habet nomẽ cõe. i. speciei, & prædixit ꝙ proprium est coloris ꝙ non vr̃ nisi in luce, incepit modo dicere ꝙ dispõ illorum aliorum visibilium est: econtrario colori. s. ꝙ vñr in obscuro, & nõ in luce, hĩ est intentio & ordo sermonis, vt patet. Dicit ergo, ãt pro sed, non oĩa visibilia in lumine sunt visibilia, sed solum vniuscuiusq; proprius color. Dubitat autẽ & hic Dubitatio. Simpl. sed qũo inquit solum proprium vniuscuiusq; colorem in lumine videri ait, cum & perspicuum illuminatum videatur sup. in lumine, non tm̃ ergo color. Cui rñdit, an inquit perspicuum non vt in alio aliud videtur lumine: quemadmodum color. Secundum.n. ipsum lumẽ actus est perspicui. est ergo solutio Simp. quod solus color in lumi Solutio. ne videtur alio à se modo perspicuum: & si lumine videt̃, lumen actus est eius & perfectio. Posset vero & aliter forte dici ꝙ propriũ est colori videri lumine tanquã in cã disponẽte, alia à colore. mõ lumẽ non vr̃ tanquã in cã disponente in lumine: alio ab ipso. Quædã.n. ⁊ cum dixit: qũo perspicuum vr̃, & quonã modo colores, deinceps quæ in tenebris vñr assignat, & inquit. Quædam.n. in lumine quidem non vñr, in tenebra ãt faciunt sensum, & hæc non hñt nomen proprium, sed in vno cõi cõueniunt, quod explicat. d. vt quæ igne vñr & lucentia. In hoc quidem noĩe cõi sunt conueniẽtia, & non in proprio noĩe, vt constat. Et hoc inquit. Non ãt noĩata sunt vno nomine, & sermo eius manifestus est per se. Auer. in commento, tres nobis soluit. q. posset nãq; dici colorẽ in tenebris videri, videlicet, colorẽ nitedulæ. Soluit. d. Sed licet ista sentiantur in obscuro: tñ color proprius vniuscuiusq; eorum non sentitur tunc, sed apud pñtiã lucis tm̃, & ideo non põt aliquis dicere ꝙ aliquis color vr̃ in obscuro. est ergo solutio ꝙ nitedula videt̃ in nocte, nõ in eo ꝙ colorata: sed lucida. Secũda. q. cur in die non vr̃ vt lucida: quã. q. Arist. relinquit Auer. ãt soluit. d. Et vr̃ ꝙ ista vñr in nocte, & non in die, quia in eis est parum de nã lucidi. latet.n. veniente luce. i. sole pp paucitatẽ eius, sicut hoc accidit in lucibus paruis cum fortibus, & ideo stellæ non apparent in die, & hanc solutionẽ Sosigenes Alex. præceptor dedit. Tertia. q. est vtrum alia & alia qualitate, vr̃ die & noctu, an eadẽ ẽm rẽ. siquidẽ duę sunt, tunc potest color horũ noctu videri, qm̃ lux eorum sufficeret ad illustrandum medium pro visione coloris. rñdet Auer. & nã coloris in his est alia à natura lucis & lucidi. Cuius rationẽ dat. d. Lux.n. est visibilis per se. i. absq; lumine alterius naturæ à se: color aũt mediante luce, ergo nitedula diuersis qualitatibus vr̃. Ad rationem diceret Auer. ꝙ non est lux illa tanta, vt possit medium reddere sufficiens dispositione, vt Them. ait. Them. aũt vr̃ tenere vtrũque modum, & ꝙ diuersis qualitatibus in lumine vr̃ & noctu, vt Auer. dicere vr̃, & ꝙ vna numero, quæ nec est lux, neq; color, sed vicem esse vtriusq;, & esse alterius generis à luce & colore, & ideo innoĩata existit proprio noĩe, sed cõi bene, vt ignea & fulgens. ergo potest dici esse vnã numero ac spẽ qualitatem, quæ est huius naturæ, vt & die & noctu videri possit, & non sit color, nec lux, sed ordinis ac naturæ tertiæ in se visibilis hoc modo. Et si ad Themistium instes, proprium est colori videri in lumine, ergo Instantia. omne visum in lumine color. añs est Arist. consequentia tenet per hunc locum conuertibilium. tunc sic, sed qualitas illa in die videtur in lumine, ergo est color. Posset dici pro Themistio ꝙ proprium est colori videri in lumine tm̃. modo nitedulæ qualitas illa non videtur in lumine tm̃, nec noctu tm̃, & ideo nec color est, nec lux, & est optimum responsum, & tu persiste.

Nunc tantũ patet, id inquã quod in lumine vr̃, esse colorẽ. Quocirca sine lumine non vr̃. Hæc est.n. sane coloris rõ, esse inquã eius motiuum quod est perspicuũ actu. actus aũt perspicui, lumen est vti diximus. Id ita esse ex eo tanquã è manifesto signo patere potest. nã si quispiã id quod habet colorem, super ipsum visum posuerit, non sane videbit. sed color quidem mouet perspicuum, vt aerem, ab hoc autem, cum sit continuus, sensus instrumentum mouetur. ARGYR.

Te.cõm.73. Nunc autem intantum manifestum est: q̄ id quidẽ quod in lumine videtur, color est. Vnde non videtur sine lumine. Hoc.n.est ipsi colori esse, motiuum esse, scd̃m actum diaphani.actus aũt diaphani,lumen est. Signum aũt huius, manifestum. si quis.n.ponat id quod habet colorem super ipsum visum, non videbit.sed color quidem mouet diaphanum, puta aerem,ab hoc aũt continuo existente,mouetur sensorium.

COLLEC. Tex.cõm.73. Dicit Auer. cum declarauit quid est visibile.s.color, & quid est diaphanũ & lux & sup.naturam.innoiatam,incepit dicere summam eorum quæ declarauit, & sic patet intentio,dicit ergo Arist.duas propõnes.Nunc aũt intm̃ manifestum sit,qm̃,quod quidem in lumine videtur color est. Est ergo prima,omne quod vr̃ in luce est color.dat & conuersam.d. vnde non videtur sine lumine.i.secunda est, oĩs color vr̃ in luce. Illa.n.quæ apparent in obscuro manifestum est q̄ non vñr ẽm colorem proprium. Syllogizat aũt hanc,& põt sic cõponi,motiuum ẽm actũ diaphani in lumine vr̃.color motiuus diaphani actu,ergo in lumine vr̃.Inq̃t,hoc est ipsi colori esse,motiuũ esse ẽm actũ diaphani,& oñdit quid actus est diaphani. d. Actus ãt diaphani lumen est,ergo cõstat minor, maiorẽ aũt tacet.Dicit Auer.& intendit per hoc, q̄ ista diffinitio non declarat esse coloris, nisi ẽm q̄ apparuit nobis q̄ impoẽ est vt color videaẽ sine luce, & lux intrat visionẽ ẽm q̄ largiẽ diaphano præparationẽ:vt moueẽ à coloribus,non q̄ largiẽ coloribus habitum, & hoc declaratum fuit prius, contra Auẽpa. lumen ergo necessariũ est ex parte medij: prout p̃bet ei dispõnẽ qua recipiat colores,vt dictum est. Signum ãt{Auer.d.& signum eius q̄ lux non habet esse absq; diaphano, est q̄ si positum fuerit aliqđ coloratum supra visum non cõpræhendiẽ.tunc.n.non erit lux inter colorẽ & visum, q̄a nõ est illic diaphanum.cum igiẽ diaphanum aufertur, auferẽ lux, & cum lux erit: erit diaphanum. vult ergo Auer. signum Arist. esse positum ad demonstrandum lumen esse actum diaphani. Theñ. aũt dicit signum esse positum ad demonstrandum naturam coloris esse, vt perspicuũ moueat actu lucidum, & hoc Simpľ. etiam in commento huius partis videtur sentire. Reliquum textus, & cõmenti constat p̄ se.

ARGYR. *Non.n.hoc loco recte sentire videtur Democritus, qui quidem putat si medium spatium vacuum fiat formicam ẽt si sit in cœlo, exacte perfecteq; videri, etenim idipsum fieri non potest visio nãq; fit patiente aliquid sensitiuo, at vt patiatur ab ipso colore qui videtur, fieri nequit. restat igitur, vt à medio. Quare necesse est,aliquid esse medium inter colorem ipsum & visum. Quod si id vacuum fiat, non modo nõ exacte,sed neque quicquam omnino videbitur. Quam igitur ob causam necesse est in lumine colorem videri diximus. At ignis,in vtrisque plane videtur in tenebris inquam atque in lumine,id etiam necessario accidit. ipsum enim perspicuum, ab hoc perspicuum fit.*

Te.cõm.74. Non.n.bene hoc dicit Democritus, opinatus si fieret vacuum quod medium est,perspici vtique exquisite ẽt si formica in cœlo esset,hoc.n.impossibile est.patiente.n.aliquid sensitiuo,fit ipsum videre.ab ipso igitur qui videtur,colore,impossibile est.relinquitur aũt, vt à medio.Quare necesse est, aliquid esse medium. Vacuo aũt facto,non solũ non exquisite,sed oĩno nihil videbitur.Propter quam igitur causam, colorem necesse est in lumine videri dictum est. Ignis aũt,in vtrisq; videtur & in tenebris & in lumine. & hoc ex necessitate. diaphanum enim, ab hoc diaphanum fit.

COLLEC. Tex.cõm.74. Ex his mõ dictis remouet peccatum Democriti,opinãtis visionẽ melius fieri p̄ vacuum, quã p̄ diaphanum lucidum.Primo itaq; põnem tangens Democriti inq̃t. Nõ.n. bene hoc dicit Democritus, qui quidẽ opinaẽ si qđ mediũ esset vacuum, prospici vtiq; certe aliquid & si formica esset in cœlo. est ergo Democriti opinio visionem fieri per vacuum melius & certius.Obijcit Arist.d.Hoc.n.impoẽ. cuius rõnem reddens inquit.Patiente.n.sensitiuo.i. sensorio aliquid fit ipsum videre,at vbi ab ipso qui videẽ colore patiatur impoẽ. relinquiẽ ergo vt à medio. quare necesse est aliquod esse medium sup.positiuum,& nõ vacuum.Vacuo ãt facto non mõ non bene,sed oĩno nihil videbiẽ,neq; sup.lumen:neq; color.lumen quidem non, qm̃ lumen non videtur nisi in diaphano. vacuum autẽ diaphanum nõ est. color vero minime, qm̃ color non videtur nisi in lumine. lumen autem diaphani actus, quare nihil oĩno videbitur, cum nec lumen, nec color,nec nitedularum aliqua,vt manifestum est eadem rõne. Et tunc recapitulat.d. Propter quam quidem igitur cãm, colorem necesse est in lumine videri dictum est. Et tunc ad tertium genus visibilium se conuertit, & eius sermo manifestus est per se.

Cõm.74. CVM declarauit. Proponit prædictorum recapitulationem.& p̃ntis partis intentionem,& patet.deinde. { Et cum declaratum est.} narrat opinionem Democriti,& iterum cõstat.deinde}Hoc.n.quod} impugnat illam,& dicit. Hoc.n.quod dixit q̄ visio magis perfecta erit in vacuo impossibile est,& signum eius est: quod iam declaratum est, q̄ visus ẽm q̄ est virtus sensibilis mouetur, & patitur à colore,& color mouet ipsum.s.medium.ergo necesse est esse medium plenum.hæc est Arist.& Auer.ratio,color agit in visum, ergo necessarium est medium. hanc consequentiã probat Auer.si visus mouetur à colore,vel proximo ei,vel distanti.si distanti obijcit,& impossibile est vt visus patiaẽ & moueatur à colore, si corpus coloratum fuerit extra visum: nisi ita q̄ id coloratum prius moueat medium ẽm tactum.i.tangendo ipsum, & medium motũ moueat visum, & si vacuum esset inter visum & visibile,tum non posset visibile mouere visum, quia vacuum actionem eius non deferret. Quod autem agens physicum non possit agere in subiectum distans:nisi contangendo, probat per propõnẽ famosam in.7.physicæ auscul. positam.s. oĩs habitus.i.forma existens in corpore,non agit in aliquod:nisi ẽm totũ.i. contangendo id, vel medium eorum. Si igitur vltimum motum non tangeretur à motore,necesse est vt inter ea sit medium: quod reddat passionem: sup. illatam ab agente ad passum, & id medium erit tactum.i. motum ab agente, & tangens.i.mouens passum.Primum autẽ erit tangens.i. mouens non tactum,& motum postremum tactum.i.motum non tãgens.i.mouens,vnde visibile.i.visiuum necesse est vt patiatur à medio pleno,& nõ vacuo,sicut æstimauit Democritus.Ex his patet q̄ visus non põt pati à colore distanti per vacuum. Oñdit intentionem demr̃onis.d.& hi est demr̃o, q̄ visus seu visio impossibile est vt fiat p̄ vacuum, nõ q̄ visio impoẽ est q̄ fiat,nisi p̄ mediũ.Vult ergo Auer. q̄ Ari.probat visionẽ nõ fieri p̄ medium vacuum,sed p̄ ipsum plenum,qm̃ visionem fieri p̄ medium patet. Q. ãt ista sit intentio Arist. oñdit Auer.d. Põt.n. aliquis dicere, q̄ si necessitas ad essendum medium esset,p̄p sensatum esse distans à sentiente.tunc necesse esset: cum sensatum tãgeret visum,vt sentiret ipsum.Est ergo rõ,q̄ Aris.non p̄bat sensum fieri p̄ medium,q̄a sic peteret principiũ,qm̃ posset dici q̄ sensatio fit à sensibili p̄ximo sensui:& non p̄ mediũ, & ideo subdit,& non est ita,& ideo non intendit Aristo.p̄ hunc sermonẽ q̄ visus indiget medio necessario, q̄a sic peteret principiũ.sed vult declarare q̄ cum sensibilia fuerint distincta ab eo:impossibile est vt fit p̄ vacuũ, vt æstimauit Democ.Scd̃m ergo Auer.expõnẽ Ari.Demr̃at cõtra Democ.hanc hypotheticã,si sensibilia sunt distantia à visu nõ põt fieri sensatio p̄ vacuũ. solũ.n.hanc hypotheticã declarauit,qm̃ eius oppositũ credidit Democ. docet tñ demr̃are hanc põnem simpľr,qm̃ si fit visio coloris,vel fit à colore remoto,vel p̄ximo,si à remoto,demr̃atum est hypothetice,q̄ non põt fieri p̄ vacuum, relinquiẽ ergo q̄ p̄ plenũ: si à colore p̄ximo visui immediato.s.obijcit Auer.d. & est sustentatus super hoc, q̄ sensus indiget medio necessario per experientiam. s. quia sensibilia cum fuerint posita sup̄ eos:non sentient.& q̄ visus ẽt non erit,nisi p̄ lucem,& lux non inueniẽ, nisi per medium. Ex his constat simpľr visionẽ non posse fieri p̄ vacuũ, qm̃ neq; cũ color immediatus est sensorio:quia nõ fit sensus,nec cũ remotus, ergo nullo mõ,& sic patet simpľr conclo.Reliquum commenti patet.

Ambigunt

Dubitationes. Ambigunt expositores primo, quia ex hoc mō probādi ſequit̃ viſionē poſſe fieri abſente viſibili, quod eſt impoſſ̃. ꝓbo q̄m mediū actuatur à viſibili recipiendo formam intētionalē ab eo, ergo abſente illo pōt eā imprimere in oculo, & per conſequens abſente viſibili fit ipſa viſio. Secunda. Secundo ambigunt, an ex verbis Ariſ. colligat̃ viſionē non poſſe fieri à viſibili poſito ſupra ſenſum. Tertia. Tertio dubitat Alex. cur cum de ſolis differit viſibilibus, non item, & de viſiua actione: de qua intēdebat loqui, quēadmodū fecit in alijs. Ad primam ex verbis Simpl. bonum verbum excipit̃. Inquit. Mouet̃ quidē à colore perſpicuū, vt tranſmutatū ab ipſo actu, & mouet ſenſoriū: vt participatiuū eiuſdē actus, ſed non vt per ſe, ſine colore agens ac mouens viſum. quēadmodū calefactum ferrum & non præſente adhuc calefaciente igne mouet: ſed vt traducente actum caloris, quemadmodū ferra lapidem à manu mota, ꝑ quod & ꝑſpicuū recedente colore, non item ſm illum mouet viſum. ſi vero per ſe moueret viſum perſpicuū, ipſius oporteret eſſe ſenſum, & non colorati. nunc vero & id & inter mediū ſpatium percipimus, ac planius mihi hæc in cōpendio Theophraſti phyſicorū determinata ſunt. Ex his verbis pōt intelligi talis diſtinctio, ꝙ medium eſt duplex, actionis tm̄ delatiuum, vt ſerra defert ictum à manu in lapidē tm̄. Amplius delatiuum, & per ſe productiuum, quēadmodū ferrū Reſponſio. defert ab igne calidum calorē in proxima ſtupa, & adhuc ſua forma agit quantūcunq; abſit ignis. eſt ergo medium perſpicuū, mediū viſionis delatiuū tm̄, & non delatiuum & productiuum, & ideo abſente colore non ageret in viſum cum tm̄ deferat, & hoc Auer. dixit q̄n ait neceſſe eſſe vt inter ea ſit mediū, quod reddat paſſionē. Et ſic patet ſolutio ad primam. q. Ad ſecundam. Ad ſecundam. q. dicit Simpl. vnde non oē ſimpl̃r negat: quod vr̃ impoſitū viſui videri, ſed hn̄s colorē. ecce ꝙ Simpl. tenet ex verbis Magiſtri tm̄ excipi coloratorū nullum poſſe videri, ſi immediate tangat viſum. Cuius rōnem reddit. d. Splendidū nanq; aſpiciat̃ vtiq;, niſi ꝑ immediocritatē ꝑterreat ipſum. eſt ergo tm̄ in coloratis verū. Sed an hæc Simpl. rn̄ſio ſit vera vſq; in aliud differat̃ Ad tertiam. tp̄s. forſitan. n. impoſſ̃. Ad tertiam dixit Alex. vt qui dixerit moueri facultatem viſiuam à perſpicuo ſm actum & factum actu hoc. quod erat viſibile, & ad finem lib. huius dicere ipſum vl̃r de omni ſenſu, vt ſuſceptibili ſenſibilium abſq; materia. h̄ igitur recte Alex. dicit.

ARGYR. *Eadem autem eſt & de ſono, & de odore etiam rō. nihil enim ipſorum, ſenſus inſtrumentum tangens, efficit ſenſum. ſed ab odore quidem & ſono, mouetur medium, ab hoc autē, vtrunq; ſenſuum inſtrumentum. Quod ſi quiſpiam ſuper ipſum inſtrumentum ſenſus vel id quod ſonat, vel id quod olet poſuerit, nullus profecto ſenſus efficietur. Simili modo res ſeſe habet in tactu, & etiam guſtu, ſed non apparet. quam aūt ob cauſam, poſtea dicetur ac patebit.*

Tex. c. 75. Eadem autem ratio eſt & de ſono & odore. nihil. n. ipſorum, tangens ſenſorium, facit ſenſum. ſed ab odore quidem & ſono, medium mouetur, ab hoc autē ſenſoriorum vtrunq;. Cum autem ſuper ipſum ſenſorium aliquis appoſuerit olens aut ſonans, nullum ſenſum faciet. De tactu autem & guſtu, ſeſe quidem ſimiliter habet, non autem videtur. propter quam autem cauſam, poſterius erit manifeſtum.

COLLEC. Tex. c. 75. Oñdit ꝙ eadē rōne oportet credere in alijs ſenſibilib', & inqt. Eadē autē rō eſt de ſono, & odore ꝰ eadē ꝰ dico inqtū (vt ſtatim infert) ꝑ mediū aliqđ extrinſecus in his actus deferr̃. Cuius rōnē reddit. d. nihil. n. ipſorū tangēs ſenſuū inſtrm̄ ſenſum facit. Sed ab odore qdē, & ſono mediū mouet̃. ſ. aer, ab h̄. ſ. medium motum mouetur, vtrunq; ſenſoriorum. ſ. odoratus & ſonitus. Reliquum conſequenter ꝑſpicuum patet. Ea quæ dicuntur in commento etiam manifeſta ſunt per ſe, & declarabunt̃ magis in poſterioribus.

ARGYR. *Atq; medium quidem in ſonis, eſt aer, in odoribus autē, nomine vacat. Nam vt perſpicuum in colore cōis eſt quidā affectus in aere atq; aqua, ſic alius quidam in odoribus eſt affectus, qui quidem ineſt in his vtriſque, in aere in quam & aqua. Videntur enim & animalium ea quæ verſantur in aquis, ſenſum odoris habere, verum homo cæteraq; animantia quæ degunt in terra, atq; reſpirant, nequeunt ſine reſpiratione olfacere. Et cauſa etiā huiuſce: poſterius explicabitur.*

Medium autem ſono quidem, aer eſt, odori aūt, innominatū eſt. cōis. n. quędam paſsio eſt in aere & aqua vt diaphanum colori, ſic eſt habenti odorem quod in vtriſq; his ineſt. Videntur. n. & animalium aquatica: habere odoris ſenſum. ſed homo & pedibus ambulantiū quæcunq; reſpirant: non poſſunt odorari niſi reſpirātia. Cauſa autem & de his, poſterius dicetur. Te. cōm. 76.

COLLEC. Te. cōm. 76. Apponit & hic media ſenſibiliū triū ſenſuū, & inquit. Mediū āt ſono quidē aer eſt. dicit Auer. ꝙ mediū eſt aer & nō aqua. Sed ambigūt græci. q̄m Ariſt. dicet poſt ꝰ amplius audit̃ in aere & ī aqua ꝰ Hic vero dicit mediū ſoni eſſe aerē, ergo cōtradictio, & maxime confirmat̃, q̄m (vt Them. ait & Simpl.) mediū ſoni cōe & innoīatū, quod aliqui interpretes non Ariſ. diechen appellāt, quaſi ꝑſoniā dixeris. ergo non tm̄ ꝑ aerē fit ſonus. Ad hanc Auer. vr̃ innuere ſolutionē. d. Quia aīalia, q̄ ſunt in aqua, nō ſentiunt (vt mihi vr̃) niſi ꝑ voces cadētes in aer extra aquā. apparet. n. qđ vox non fit ex ꝑcuſsione corporū in aqua: econtrario de odore. ex his dat intelligere rn̄ſum. intēdit. n. ꝙ mediū qđdā eſt delatiuū ſoni, & ſimul cāns agēſq; illius vt aer, Aer enim mediū eſt ſoni. defert. n. ipſum & cū h̄ cāt eum ꝑ fractionē eius: vt dicā. Quoddā eſt mediū delatiuum intētionū ſonorū vt aqua. Aqua. n. non recipit ſonum realem, ſed tm̄ ſonum intentionalē, & ideo piſces nō ſentiunt, niſi per voces cadentes in aere, q̄ cānt intentionē in aqua. tūc pōt dici, ꝙ Ariſt. hic loquit̃ de medio, quod ſimul defert & cāt, & ſic eſt aer tm̄. Infra aūt loquit̃ de medio dicto. ſ. delatiuo tm̄: & ſic ſunt duo aer, & aqua, cuius natura cōis innoīata eſt, quæ tn̄ dicitur diechen. Simpl. aūt dicit, medium vero ſoni quidē aer, vt euidētius hn̄s reſonantiā, à qua vero minus delatiua ſoni, qđ Auer. dicit infra. ex litera accipiēs, & tunc pōt eſſe ſcđa rn̄ſio ad. q. Ex his patet ꝙ aer tm̄ mediū eſt ſoni notabilis, & ſic loquitur hic, infra vero loquit̃ de medio, cuiuſuis ſoni. Odori aūt ꝰ Aſsignat mediū odoris. d. Odori aūt ſup. medium innoīatum eſt. n. pro, q̄m id medium eſt q̄dā paſsio cōis participata ab aere atq; aqua. Qđ exēplo oñdit. d. ſicut diaphanū colori: ſup. eſt paſsio vtriuſque cōis. ſ. aeri & aquæ, ſic eſt hn̄ti odorē. i. odorabili, qđ in vtriſq; his. i. medium commune vacans nomine. Hoc declarat per aīalia, q̄ exercent munus reſpirationis. d. Vn̄r enim aīalia aquatica habere ſenſum odoris. i. aīalia & habitantia in aqua hn̄t ſenſum odoratus, ſed hō quidē & pedibus ambulantium quæcunq; reſpirant non poſsibilia ſunt odorare: niſi reſpirantia. i. anhelantia. Cā aūt de his poſterius dicetur. Declarabit̃. n. ꝙ aīalia reſpirantia hn̄t pelliculā quandā, quæ tegit organū odoratus, ideo niſi anhelitu aperiant eā, odorare non pn̄t. Sed cur eā pelliculā, hæc qdem habeāt. illa vero non, ad tp̄s differatur. Auer. exponit tibi, quonā mō ſit nā illa innoīata. d. Apparet. n. ex h̄, ꝙ receptio odoris non eſt aeris, ſm ꝙ aer, neq; aquæ ſm ꝙ aqua, ſed ſm aliquā paſsionē eſſe in nā cōi eis, & illa nā innata eſt recipere odores extraneos. i. intentionales, & hoc erit vt non habeat in ſe odorē oīno. quemadmodū diaphanum eſt nā, quæ recipit colores extraneos ſm ꝙ non habet colorem proprium. Eſt ergo medium odoris non aqua nec aer, ſed nā cōis vacans noīe, cuius paſsio prima eſt recipere odores intentionales, ob quam nām aer recipit, non ſm ꝙ aer, & aqua. ſed primo recipit illa nā: & ꝑ illam recipiūt poſt participantia eā. Et debes ſcire: vt Simpl. atq; Them. dn̄t, ꝙ apud quoſdā interpretes mediū illud cōe nomē hēt. ſ. dyoſmon, ac ſi perolaciā vocaris. i. veterinas ſeu vehicularias odoris dicas. Verū Ariſt. non curauit nomē fingere, ad loquendi vtilitatē. Et hoc demr̄at. ꝰ Ex his Auer. infert peccatū Auic. 2. parte ſexti nāliū, & inqt. Et h̄ demr̄at ꝙ ipſe non opinat̃ ꝙ odor ſit corpus diſſolutū in aere ab odorabili, ſed eſt qualitas aliqua, ꝑ quā illa nā innata eſt ꝑfici. ſed odor nō ꝑficit̃ ꝑ illā: quēadmodū diaphanū ꝑ colorem: ſed color non ꝑ diaphanū. Et declarās h̄ diuidit colorem ac odo-

Dubitatio. Auer. Reſponſio. Simpli. Cōm. 79.

ac odorem.d.& ficut color habet duplex esse,quorũ vnum ꝙ est in diaphano non terminato.i.aere vel aqua, est id in quo est extraneum & aliud in diaphano terminato.i.corpore misto & est eius esse naturale. sic odor habet duplex esse.s.esse in humido saporabili,& est esse naturale, & esse in humido non saporabili,& est esse extraneum. Et remittit se.d.& post.s.cõm.97.& 101. declarabimus hoc &c. Et sic patet peccatum Auic.Reliquum commenti constat.

An color in medio habeat extraneum vel naturale.

Sed in hoc Auer. sermone est maxima qõ. Videtur.n.ꝙ color in medio nõ habeat esse extraneum, sed naturale. & de odore est etiam.q.verum de odore dicetur in post. Qđ ergo color in medio habeat esse natural e arguitur, omne accñs in ꝓprio subiecto naturale habet esse. sed color intentionalis in medio habet esse vt in subiecto,ergo esse naturale.Maior constat,qm̃ accidentis esse est inesse,sed esse est naturale rei, ergo & inesse est naturale accidenti ergo &c.Minor autem patet, qm̃ accidens vbicunq; fuerit, erit in eo tanquam in subiecto.Item omne receptum recipitur per modum recipiẽtis: sed color in medio recipitur, ergo per modum recipientis.sed medium est materiale,ac corporale,ergo receptum materialiter & corporaliter recipitur,& non extranee.Præterea.Id quod agit in ens materiã habens,est materiale,ac naturale, qm̃ oportet agens & passum cõicare in materia ac natura. Sed color in medio agit in organum visus ipsum corrumpendo, est ergo ens in materia & natura, & per consequens esse habet naturale & materiale.In ista quæstione debes scire,ꝙ quædã considerantur ex parte medij,& quędam ex parte obiecti, & quædam ex parte coloris in medio entis. Ex parte medij cõsideratur recipiens,& dispositio recipientis.Est quidem.n.recipiens diaphanum non inquantum aer,vel aqua, vel horum aliquid.sed inquantum diaphanum. est vero dispositio lumen, non.n.diaphanum se solo recipit colores intentionales. Sed mediante lumine tanquam medio dispositiuo.Et hæc duo sunt ex parte recipientis. Ex parte obiecti vero consideranda est,tum forma coloris realis ac materialis existens quæ ita colligatur suo subiecto,ꝙ eius separatio est eius corruptio, & amplius consideratur causa necessaria ac dispositiuã illius. non.n.inest materiæ color, nisi ꝑ causam quandam.v.g.ꝑ mistionem duplicem quam superius expresimus. Ex parte vero coloris in medio est considerandum esse eius. est.n.in medio tñ sine cã disponente pro eius esse & conseruante, qm̃ (vt diximus) color in pariete habet duplicem causam.s.subiectiuam.s. parietis substantiam & conseruatiuam, quæ simul & productiua,ac dispositiua existit,videlicet,illam duplicem mistionem.In medio vero non habet nisi causam subiectiuã. Ex his sequitur ꝑ quid color in medio habet esse extraneum. Oportet.n.imaginari subiectum esse extraneũ formæ dupliciter.Vno modo quia non est capax receptionis illius, & sic dicimus ꝙ cœlum est extraneum respectu caloris, qm̃ non est capax receptionis caloris.Secundo mõ, qm̃ & si sit capax eius receptionis tñ non retinet cãm qua talis forma conseruať in tali subto,nec cãntur in tali subo queadmodũ calor extranee est in aqua, & sic color habet esse extraneũ in medio, qm̃ & si mediũ capax sit receptionis coloris, quia tñ non continet cãm conseruantem colorem, & disponentem ac efficientem pro esse coloris, hoc modo erit color extranee in medio. Tunc pro responsione ad dubium,debes scire ꝙ subiectum est duplex,scilicet tenens & colligens, & subiectum deferens. subiectũ quidem tenens consueuit denominari ab accidente,sed subiectum deferens non,qm̃ non est in ipso:nisi tanquam in potentia & transitu:& non in actu & statu. Tunc ad rationẽ contra Auer.patet solutio. Ad primam cõcedam colorem habere esse naturale in medio: vno modo naturalitatis tãtum.s.sumpto à materia in qua, non tñ naturaliter simpliciter cum non sit subiectum tenens ac colligens. Ad secundam dicendum, ꝙ maior est vera de receptione naturali simpliciter in subiecto colligenti ac tenenti; non tñ de receptione in subiecto in potentia ac fluxiuo: vt dixi. Ad tertiam debes scire ꝙ excellens obiectum destruit visum & non per naturam coloris inquantum color, sed ꝑ naturam lucis, per cuius actum mouet color oculum. qm̃ enim lux multa fuerit,spiritum excedit visibilem,ipsumq; confundens hebetat visum.Quod magis sic declaratur:ad multiplicationem luminis multiplicatur color.lumen igiť oculum ingrediens nimium incendit humidum crystallinum, & remouet ipsum à temperamento suæ complexionis,& resoluit partem eius subtiliorem in fumum,qua resoluta incipiunt constare & inspissari partes magis grossæ: sicut.4. habetur Meteor. cum itaque inspissatæ erunt, humidum crystallinum non erit amplius susceptibile visibilis spiritus: qui venit à cerebro per neruos opticos, & inde euenit in hmõi perfecta cæcitas, & si oculi ipsi illæsi videãtur, & sic patet qũo corruptio oculi à luce ac colore per accñs fit:non autem per se. Põt & bonitate doctrinæ declarari hic', cur diu exñtes in tenebris, & post inspicientes alba valde obcæcantur. Patet nãq; hic non per se esse,sed per accidens. ꝑꝑ cãm dictam. Potest etiam exponi:cur diu in tenebris exñtes tandem obcæcantur,si semꝑ morentur.Ad has quidem problematicas.q.facile quis respondebit.d.ꝙ calor naturalis ac spũs multiplicatur in aliquo organo duplici causa, quarum vna est exercitium in operibus sensuum exteriorum. exercitium.n.multiplicat calorem. & calor multiplicatus attrahit spũm, & inde fit, ꝙ spiritus magis multiplicať in vno sensu quam in alio.s. ꝑꝑ maius exercitium illius sensus. quare qñ homo steterit in tenebris, & exit, & inspicit alba splendida: eo quia tunc exercitium multum accidit,adeo mittitur de spiritu, qui olim non transmittebatur, ꝑꝑ priuationem exercitij, ꝙ obcæcatur ꝑꝑ causam dictam. Secunda causa est intentio animæ, quæ mittit spiritum ꝑꝑ exercitium ibi magis quam alibi. At econtra accidit diu permanẽti in tenebris, qm̃.n.non habet visus exercitiũ,nec aĩa est intenta in operibus visus,ideo subtrahitur spũs visibilis ab oculis, & cõtrahitur neruus opticus in tm̃, ꝙ amplius non descẽdit ad humidum crystallinum,& accidit cæcitas magna latens. Ex his patet solutio ad argumentum contra Auer.

Nunc autem: post hæc de sono & auditu determinemus oportet. Est itaq; sonus, duplex.quidam.n.est actu, quidam potentia, sonus. Nam corporum quædam non habere dicimus sonum:vt spongiam, lanam, & huiusce modi. quædam habere,vt æs,& quæcunque solida leuia sunt. quia possunt sonare,idest inter se & auditum,sonum efficere. ARGYR.

Nunc autem,primum de sono & auditu determine mus. Est autem duplex sonus. alius.n.actus quidã est, alius autẽ,potentia.quædam.n.non habere sonum dicimus, vt spongiam & lanam. quædam autem habere, vt æs, & quæcunq; solida & leuia sunt, quoniam possunt sonare.hoc autem est,inter ipsum & auditum,facere sonum actu. *Te.cõm.77.*

Cum de visu dixisset. proponit intẽtionem circa aliud, & inquit. Nunc autem primum de sono & auditu determinemus.Sicut superius dicebamus: Auic.ad Arist. visus est arguere probans, ꝙ primo à tactu,deinde à gustu &c. eo quia hi sunt nã priores, & ars naturam sequitur. Ad h̃ argm̃,nũc Auer.absoluit,& quasi concordat Arist.& Auic. d.videtur ordinare considerationem de virtutibus sensus: ₰m nobilitatem,& non ₰m naturam,& ideo proposuit sermonẽ de visu alijs sensibus.deinde de auditu.qm̃(vt Simp. inqt)post visum perfectior est cæteris iste. visus nãq; sensus est inuentionis,auditus vero disciplinæ,deinde de odoratu &c. Est autem⁊ Cum proposuit intentionem, nunc exequitur ponens diuisionẽ,quę an sit diuisio soni,vt velle videtur Simpľ.an corporum.Auer.ait,& sermonis eius in hoc capitulo abbreuiatio est. Et quædam res hñt sonum: vt res duræ,& quędam non:vt molles:& habentium sonũ: quædam dicuntur habere sonum in actu, id est formaliter vt medium & organum,& quędam in potentia sup. actiua vt corpora dura. Quærunt expositores græci, an sonus exñs in medio,posit dici potentia,aut solum actu. Soluit Simpľ.suis verbis.d.Potestate autem & actu.qñq; quidem adesse subiectorum dicitur, qñq; vero non:vt existentium sed vt sensibilium. iam enim alba cæra actu existens alba potestate, *COLLEC. Te.cõm.77.* *Quæstio* *Solutio*

potestate,& qnq; visibilis. existés vero alba & visa ſm ambo est actu. sic iam & sonus. aliquis quidem potestate est, & ipsum hoc sonus: qn sint solida & leuia subiecta & personent. Ille vero actu qui iam fit quamuis nemo audiat sonus existens actu. Ex his potest solui dubium. sonus dicit actu. vel actualitate essendi, vel sentiendi. sonus itaque in medio ens actu est actualitate essendi inesse, sed potentia actualitate audiendi. ille ergo sonus erit omnino actu, qui & actu in medio est, & actu auditus. quemadmodum albū visum, & actu est ſm esse, & ſm sensum. Dicit ergo. Est aūt duplex sonus: idest de duobus generibus dicit sonus. Hic quidem.n.actu, aliud autē potentia. id est de quibusdā actu dicitur, de quibusdā potentia. ergo sonantium duplex modus, potentia, & actu. Alia aūt non dicimus habere sonū, nec actu, nec potentia, vt spongiam, lanam, & pilos, exponit exemplis quæ habent actu, & quæ potentia. d. Quædā autem habent vt æs, & quæcunq; plana, & leuia, habent dico potentia, quoniam possunt sonare. hoc autem. s. actu sonare est ipsius medij, & auditus. s. facere sonum actu. Et sic patet diuisio sonorum.

ARGYR. *Fit autem actu sonus, alicuius semper, ad aliquid, & in aliquo. ictus est.n. qui sonum efficit ipsum. Quapropter fieri non potest, vt si vnum sit corpus, sonus efficiatur. quippe cū, aliud sit id quod verberat, aliud quod verberatur. quare id quod sonat, ad aliquid sonat. Sine autem latione, nunquam efficitur ictus. Atque vt diximus: non quorūuis ictus corporum sine vllo discrimine, sonus est. nullum.n. efficit sonum si percussa fuerit lana, sed æs & quæcunque sunt leuia concauaq;. æs quidem, quia corpus est leue, concaua vero, quia per reflexionem complures post primū efficiunt ictus. quippe cum non possit aer motus ac agitatus exire.*

Tex.c.78. Fit autem qui secundum actum sonus, semper alicuius, ad aliquid, & in aliquo. percussio.n. est quæ sonum facit. Vnde & impossibile est, cum sit vnum, fieri sonum. aliud.n. est quod verberat, & quod verberatur. quare sonans, ad aliquid sonat. Ictus autē, non fit sine latione. Sicut aūt diximus, non quorūlibet ictus sonus est. nullum.n. faciunt sonum lanę & si percutiantur, sed æs, & quæcunque leuia & concaua sunt. æs quidem, quoniam leue est. concaua autem, repercussione faciunt multos ictus post primum, non potente exire quod motum est.

COLLEC. Tex.c.78. Cum sermonem proposuit de sono, & distinctionē corporum sonabilium, nunc de causis generationis soni dicit, & quæ res cur hoc non in alijs sensibilibus dixit, nec dicet. Et rō est. vt Alex. ait, qm̄ de generatione aliorum specialibus libris tradit, vt de gñatione colorum in lib. de visu & visibili, de generatione tangibilium in lib. perigeneseos, de generatione odoris in lib. de visu &c. De gñone saporis in.4. Meteo. verum qm̄ sonus non nisi motu gñatur, nō expediebat tractari in speciali lib. Ideo & simul de gñone soni, & de sono & auditu tradit. Hæc Alex. inquit ergo. fit aūt sonus qui ſm actum semper alicuius. i. ab aliquo ad aliquid, & in aliquo, explicat & vnum horum. d. Percussio.n. est faciens, est.n. percussio agens à quo fit sonus. & tunc infert, vnde impoſe est cū fit vnū facere sonum. vel pōt sic litera glosari. s. vt Arist. probet sonum agere tribus in hūc modū, percussio est faciens. i. actio. sed sup. oīs actio eget tribus. agente, patiente, & medio, ergo percussio eget tribus his. tunc addo, sed sonus, est percussio vel in percussione consistens, ergo sonus eget tribus his. Et hoc explicat. Arist. d. Alterum.n. est verberans: & ꝙ verberat, quare sonans ad aliquod sonat. tangit.n. aliquid & h̄ ostendit. Et primo oñdit qūo indiget medio, & componitur sic rō ſm Auer. oīs ictus seu motus localis eget medio qm̄ impoſe est vt fiat in vacuo. Sed sonus est motꝰ localis seu ictus. i. in motu locali seu ictu consistēs. ergo oīs sonus eget medio. Accepit minorem. d. cum autē ictu tangit sonat. ictus autem non fit sine motu. ergo sonus non fit sine motu, & per consequens nec in vacuo, & sic habetur vis maioris, & minoris, & sic constat necessitas medij. Sicut autem. § Nunc ostendit necessitatem verberantis & verberati, & concludit quoddam cōe eis. d. Sicut autem diximus non cōtingentium. i. indifferenter quorūcunq; ictus est sonus. nullum.n. sonum faciunt pili, & si percutiantur. Sed æs, & quæcunq; leuia & concaua sunt. hæc.n. sunt, quæ sonant. æs quidem sonat, qm̄ leue est. concaua autem ex repercussione faciunt multos ictus post primum impotenti. i. non potenti exire, eo quod motum est. & sic leue & concauū faciunt sonum: licet modo diuerso. & hoc Auer. explicat in commento. d. Percussum.n. ex quo fit sonus est duobus modis, aut leue durum sicut cuprum, aut concauum: sup. sicut campana. & ꝙ diuersimode sonent, ostēdit. d. Sonus igitur fit à leui ꝑꝑ expulsionem aeris apud percussionem à partibus eius æqualiter. Cuius rationem reddit qm̄ ita est de sono in hac intentione sicut de reflexione radiorū. s. ꝙ fortiter apparet in corporibus duris, quia reflexio æqualiter existit in eis. quapropter cōgregatur in eis vna actio, vt homines qui trahunt ponderosum insimul, & sic patet qūo fit sonus in planis. qūo vero in concauis, ostendit. d. A corporibus autem cōcauis: ꝑꝑ reflexionem aeris in eis frequentem, quia non pōt exire aer ab eis, & sic expellitur: sicut pila expellitur à pariete. & sic patet hoc: qūo fiat sonus, & quot requirātur pro eius generatione ex his manifestum est. Consueuere expositores ambigere tum græci: tum latini, an sonus oīs illis egeat tribus. Amplius, & an fiat in instanti, an in tp̄e multiplicatur per sphæram sonoram. hæc enim duo digna sunt perscrutatione & magna. Verum primum potest leuiter solui, qm̄ sonus quinq; generatur modis, & inde fit vt ꝑcutiens ac percussum multifariam accipiantur, qnq; igitur generatur sonus ex percussione duorum planorū solidorum adinuicem, per hoc ꝙ expellitur aer à superficie vtriusq; æqualiter: & tunc fit vt corpora hæc non sint aspera, aer.n. tunc contineret nō expulsus inter partem eminentem ac depressam. Fit etiā vt & hæc non mollia sint, cederent.n. aeri nec ipsum expellerent. Quo tandem fit vt nō acuta sint sonora. non enim si acus acui obijceretur sonus fieret, acies.n. eius potius penetrat aerem quam eum expellat ac frangat. & quā maxime fiet sonus: si hmōi corpora dura non aspera: nec acuta: plena sint aere, quemadmodum metalla quæ percussum aerem diu retinent: & inde fit magnus amplius morosusq; sonus. Hic quidem igitur primus est modus gñationis soni. Fit & rursum secundo mō soni gño: non quidem ex ꝑcussione horum: sed ex scissione solidi. s. prout scinditur pars à parte, quemadmodum cum pannus vel lignum frāgitur. cum.n. tunc violenter aer frangatur eo fit vt fractiuæ partes aeris sonent, & eo maxime, quia sese collidunt, & in hoc gñonis modo non tot ac tanta requiruntur, vt cōstat. Tertio quoq; modo generatur sonus ex aeris percussione in aliquid, quemadmodum fit cum pulmo aerem ꝑcutit ad partes duras tracheæ arteriæ, & hoc quidem mō fit vocis gño. Generatur & amplius quarto modo aeris constrictione, quemadmodum cum & aer constringitur in folle, vel insufflatione fistulæ, & hoc etiam modo cum vētus in cauernas ac foramina aerem impellit sonum parit.

De generatione soni. Vltimo et quinto gñatur sonus: cū aeris partes inūdāt se: vt Alg. inquit, quēadmodum in sono ventorū: qm̄ sono terrestri impellente magna pars aeris proiicitur ad alteram antequam illi cedat, sic.n. frangitur, ac sonum parit, vt in magnis constat ventis. his quinque certe modis sonu cū generetur, Aris. de primo generationis modo tm̄ locutus est: cum illa & tot requiri dixit, reliquis autem modis cum non loquatur: non oportet vt sic intelligatur sermo eius. Secundum quoq; quæsitum absoluit Alex. & post ipsum Auer. hoc in loco, & inquit. Et debes scire ꝙ sonus non fit in aere, ita ꝙ aer qui expellitur à percutiente moueatur ꝑ se: singulariter. i. vnus numero donec perueniat ad auditū, quemadmodum vna numero nauis defert pondus donec in portum occurrat. & cum hanc negatiuam deduxit, adiūgit & affirmatiuā. d. Sed debes scire, ꝙ id quod fit in aere de percussione corporum adinuicem: est similiter ei quod fit in aqua: qm̄ lapis proijcitur in aqua de circulatione. s. q a fit in aere apud percussionem figura sphærica, aut proprie sphæricam,

sphæricam, cuius centrum est locus percussionis per expulsionem aeris ab illo loco æqualiter, aut proprie. Q. vero in hunc modum figuræ sonus per circulos aeris feratur signum affert valde cõe.d.Et signum eius est, quia possibile est audiri in quolibet puncto aeris, cuius remotio à percutiente est æqualis ad eadem,& est remotio naturalis actus à cuius remotiori non potest audiri illa vox. Ex his corollarium inferre videt̃.d. Et ideo oĩs percussio sonora habet sphæram terminatam sup. in qua sonus potest fieri naturaliter,& sic datur maximum spatium:in quo põt fieri auditio, & sonus audiri potest. Et addit ꝙ non tñ hoc est in sono:verum & in odore & colore vt constat.Sensibilia igitur trium sensuum in hunc modum spheram hñt terminatam, in qua multiplicant eorum intentiones:vt manifestum est per se. Et tunc ex his patet sonum multiplicari ꝑ partem post partem. & in tempore vsq; in sensum auditus & per totum vbi poſs est auditio. Et hanc opinionem Them.sentire videtur in hoc.2. Obijcit aũt ad hoc Simpl. d. Si sonus multiplicatur per circulum post circulum, vel igitur illemet sonus qui causis eius datur primo circulo datur.2.& 3.vsque vltimum, vel alter & alter. non illemet: qm̃ tunc esset migrare de subiecto in subiectum.transiret enim sonus ex primo circulo in secundum, & ex.2. in tertium. & sic vsq; in complementum circulorum, quod impoſe est apud oẽs. ꝙ si dicatur ꝙ sonus datus secundo circulo alter est à sono primi circuli, tunc peterem à quonã causantur, vel ab agente principali exñte in centro, vel à primo circulo: itaq; causæ exñtes in centro causant primũ sonum in primo circulo.primus circulus in secundo & sic vsq; in finem: & sic darentur ferè infinitæ gñones soni, & corruptiones, nec idem numero sonus esset in principio ac fine. & multa inducerentur incommoda. Adhuc sophistæ arguunt oĩs effectus alicuius causæ totalis:& per se: & naturaliter agentis,est ita cito sicut est sua causa sed causa soni est subito,ergo est sonus.Minor declaratur.est.n.causa totalis soni aeris fractio. modo constat fractionem illã esse subito,qm̃ ita cito est:sicut est contactus corporũ, sed corpora se contangunt subito, ergo & sonus fiet subito. Arguunt ergo sic,incipiãt corpora dura se tangere in aere per exclusionem temporis præsentis, in hunc modum,nũc non se tangunt, & immediate post hoc sic, & quærunt, vel immediate post hoc erit sonus,vel non. & certum est ꝙ sic qm̃ immediate post hoc instans: quod est pñs erit fractio ergo sonus,& tunc accipitur sonus hmõi, & certum est ꝙ non erit nisi subitus,qm̃ inter quæcunq; duo instantia,post id instans:quod est præsens erit aliquis sonus, igit̃ erit immediate post id sonus aliquis subitus. Adhuc arguunt, oẽ obiectũ fit subito:cuius spẽs multiplicatur subito,qm̃ spẽs obiecti producitur: sicut obiectum producitur. ergo cum species fiat subito & sonus nimirũ fiet ẽt subito. Amplius & hoc Arist.sentire videtur.dicit.n.post accidit sono:sicut in lumine, sed lumen fit subito,ergo & sonus. Rursum oĩs actio facta in aliquo vbi nulla est resistẽtia fit subito,sed nihil sono resistit. aer.n.& aqua sono resistũt, ergo & subito fiet. Itẽ si sonus fiet successiue, tũc esset res successiua:qm̃ oĩs effectus cuius fieri non distinguitur à facto: res est successiua.sed hoc est impoſe,qm̃ vt declaratur sonus nec est motus,nec tempus.& oĩs res successiua motus est:vel tps. ergo qõ huius est valde ambigua.Propterea Simpl. vir sane literatissimus visus est sentire sonum subito multiplicari per primam partem spatij, sicut per remotam: quemadmodum lumẽ.Imaginatur nãq; totum aerem sphæræ sonoræ.s. pati à percussione. inquit.n.& totus quidem aer passus est: inquantum & actio se extendit, & manens, & vnus,& cõtinuus, & infractus, sed non ſm totum seipsum principaliter ſm vero ad solidam ipsius particulam, reliquis vero vt compatiens magis quidem: ac prius propinquis:primo patientis particulæ,minus autem & posteriorantibus.ſm.n.mensuras passionis:& vehementia,& velocitas,& contraria diffiniuntur: non igitur percutiuntur figuraturæ duæ particulæ à prioribus,sed compatiuntur,& vna specificantur à percutiente ab initio & agente:ꝑꝑ partibilitatem patientium corporum exñtiũ partibiliter passione distributa &c.Ecce igitur qũo vult ꝙ vno actu: tota aeris sphæra percutitur à causis percussionis,non tñ principaliter tota ſm oẽm partem sed propinquæ partes illis causis per se tanguntur,reliquæ contanguntur:ac simul cõ patiuntur. itaq; erit aliquis ordo naturæ non temporis, & sic fit totus sonus in tota sphæra in instanti vt Simpl.in digressione hac sentire videtur.Sed salua pace horum sonus non subito, verum & in tempore multiplicatur in sphæra sonora.Videmus.n.sono apes colligi ꝙ nõ esset: nisi sonus in tempore fieret ꝑꝑ continuam aeris fractionem de parte in partem.carent enim apes auditu. Amplius & sono tẽpestas sedatur. quod non esset nisi aere moto expellerent̃ & nubes.Rursum videmus primo ictum quam sonum audiamus,qđ nõ esset nisi sonus tardior fieret quã visio.ergo & oĩs sonus realis: oportet vt omnino in tempore multiplicetur in sphæra sonora:quicquid sit de sono intentionali. Verum ꝑꝑ solutionem ad argumenta opposita debes scire, ꝙ nos possumus imaginari sonum fieri per minima in hunc modum.s.ꝙ à causis sonoris fiat primũ percussum esse aeris, in quo sit primum sonatum esse subito, deinde tpe imperceptibili interposito in secundo circulo aeris catur ſm sonatum esse. volo aũt inter hæc interponi tps, qm̃ donec primus circulus aeris applicetur secundo tps occurrit,& sic erunt imaginanda tot sonata esse, quot circuli sunt inuicem fracti,vnus ab altero,& sic per totã sphæram sonoram fiet.Dabuntur ergo tot sonata, quot circuli fracti. Interponentur ergo multæ quietes, & multæ fient subitæ mutationes, quibus minima soni generentur.totus ergo sonus fiet ex pluribus minimis soni,qui videntur cõstituere vnum sonum continuum,quia interpollationes illæ,cum sint breues,à sensu non discernuntur,& tunc constat quid sit sonus. Et hac consideratione stanti facile absoluentur obiecta.Ad primum Simpl. dicemus secundam circulationem aeris frangi à prima.prima.n.circulatio ꝑꝑ impulsum quem accepit à causis illis,agit in aerem vicinũ sibi,ipsum frangendo ad consimilem sonum: debilius tñ, & similiter secunda circulatio faciet in tertiam, & tertia in quartam: & sic non inconuenit fieri plures generationes ac corruptiones soni: dũmodo secundus primo æquiualeat,tertius secundo:quartus.3.& sic vsq; in finem. Et ꝑ idem ad sophistas dicendum immediate post instans, qđ est pñs, fieri sonatum esse subito: & deinde tempore interposito ꝑꝑ limitationem agentis & passi:& applicationem fiet ſm:& sic vsq; in finem, quo tñ fit vt totus sonus fiat in tempore, pluribus motibus ac quietibus interpositis. Ad tertium dicendum speciem soni merito sui fieri subito: sicut & sonus. verum aggregatum ex spẽbus omnium minimorum soni fiet in tpe,quemadmodum & sonus tpe fit,vt dixi.Ad quartum:verbum Arist. verificabitur cõm.80.non enim est intelligendum oĩbus modis simile vt dicit Auer. Ad quintam patet ibi fieri magnam resistentiam, qm̃ non fit nisi aer frangatur.fractio aũtẽ aeris est innaturalis aeri, & ideo aer ei resistit maximè,& ideo sonus in tpe fit. Ad sextam patet ꝙ sic sonus non est res successiua,sed aggregatum ex multis minimis constituentibus vnum totum, quorum nullum manet plus quam per instans & hoc rõne cãrum,licet per se sit remanens.Alio modo.possumus imaginari sonum fieri successiue per partem post partem successiue: & sic quemadmodum non datur prima pars aeris propinqua centro, sic nec dabitur prima pars percussa qn semper aliqua prior sit percussa,& sic nec dabitur primus sonus:quin sit alius prior, & sic oportet dicere sonum esse rem successiuam,quemadmodũ & motus aeris: & fractio durans tñ quantum motus adæquate: & sicut non dat̃ primum mutatum esse,sic nec primum sonatum esse. Et sic dicemus ad argm̃ Simplicij,primam partem aeris frangi, & secundam à prima,& tertiam à secunda per consimiles vires, & inde sonum esse idem numero, quemadmodum & motus est idem numero,non obstante ꝙ cõtinue vna pars non sit eadem. Ad aliud sophistarũ dicunt immediate post instãs:quod est pñs: esse aliquem sonum & tñ nullum esse sonum:post instans quod est pñs. Peripatetice autem dici põt immediate post instans:quod est pñs, esse sonũ aliquẽ in tpe inadæquato, & esse aliquem sonum post id,licet nõ sit signãdum, cum non sit in dato certo tpe, sed incerto ac inadæquato.

Cap.28. In calce.

inadæquato, alia soluentur vt prius. Differt vero hæc scđa cõsideratio à prima, qm̃ prima est physica prout sonus est ab agente terminato, in materia terminata per dispositiones terminatas: secunda autem est tanquam mathe. cum sit soni absolute, ac vniuersaliter, ab agente vniuersali, & in passo vniuersali, & dispositionibus vniuersalibus. nec inconuenit aliquid vno modo consideratum esse illo modo: alio modo vero altero: vt Auer. inquit in .8. physi. Ex his constat quæstio illa, an vnus numero sonus possit à pluribus audiri. verificatur. n. qm̃ sentit totum: cum sentitur aliqua pars illius, quare cum diuersi p̃nt soni diuersas sentire partes, & diuersos vnum numero sonum sentire, non erit incommodum, quemadmodum omnibus idem est tempus numero, licet alijs per partes alias: alijs per alias vt .4. physicæ habetur auscultationis &c.

Cõm. 23.

ARGYR. *Præterea, auditur quidem sonus & in aere & aqua. At vero nec aer est auctor soni, nec aqua: sed opus est vt inter sese solidorum corporũ atq; ad aerem ictus fiat. quod quidem tum fit cum aer percussus permanet, neq; diffunditur. Quapropter si cito vehementerq; percutiatur, sonat. opus est enim vt percutientis motus diffusionem præueniat aeris: perinde, atque si cumulum aut aceruum arenæ cum fertur velociter quispiam verberet.*

Tex. cõm. 79. Amplius, auditur in aere, & in aqua, sed minus. Nõ est autem soni dominus aer, neque aqua: sed oportet firmorum percussionẽ fieri adinuicem & ad aerem. hoc autem fit: cum permanet percussus aer, nec dissipatur. Vnde si velociter & fortiter percutiatur: sonat. oportet. n. vt motus ferientis anticipet fracturam aeris: sicut si aceruum aut cumulum sabuli percutiat aliquis latum velociter.

COLLEC. Tex. c. 79. Compleuit declarationem: q̃uo percussio fiat per aliquid apud aliquid, & in aliquo, declarauitq; ea ꝑ quæ fiat percussio, & ſm quæ, nunc declarat id per quod fit percussio, & inquit. Amplius audit̃ in aere, & in aqua: sed minus in aqua. vult dicere sonum cũ audiatur in aere, atq; aqua, habere minus fieri in aqua. Sed cur minus in aqua Auer. in commento reddere videtur causam, qm̃ minus reddit vocem fortiter cum non sit cã soni: nisi rõne aeris. Them. vero, ac Simplicius rationem aliam reddunt, qm̃ cũ aqua crassior sit, erit velut opilans auditus poros ac hebetescẽs in ea obrarescensq;, & non tm̃ auditio minor fiet, immo & prauior. Non est autem soni.§ Quia vero dixit sonum fieri. tum in aqua, tum in aere, & in aere magis cum quasi per se, posset quispiam credere aerem se solo vel aerem & aquam solum sonitũ parere, ideo & hoc confutans addidit, non est autem soni: proprius. i. auctor aer: nec aqua. sed oportet fieri percussionem firmorum adinuicem. & non solum adinuicem: sed & aera: cuius rationem tacet: qm̃ ex dictis constat. est. n. hæc causa, qm̃ sunt causæ soni vt susceptibilia media non vt efficientia. Hoc autem.§ Ostendit ꝙ nec aer & corpora firma sufficiũt omni mõ se habentia sed oportet vt sint disposita certis limitationibus, & inqt. Hoc autem fit cum permaneat percussus aer, & nõ soluat̃ id est, non diffunditur. vnde si violenter & fortiter percutiatur sonat, oportet. n. præoccupare motum ferientis fracturam aeris. & in hunc modũ exponunt Them. & Auer. & oẽs. Simplicius vero dedit & alteram expositionẽ, qm̃ & aer solus non sufficit inquantum vicem retinet vnius corporis. aer. n. solus: vt vicem retinet vnius, sonum nõ cãt. sed si aer causare põt sonum oportet firmorum. i. aerem diuidi, & induere vicem duorum firmorum corporum, quorum fieri percussionem concedimus adinuicem & aera. declarat autem. qm̃ aer vicem retinet duorum. d. Hoc autẽ fit cum permaneat percussus aer. & non soluatur. vnde si velociter ac fortiter percutiatur, sonat se solo, quemadmodum flagello vel virga percussus resonat, qm̃ & duas recipit rationes, & eam à quo sonus & eam in quo, & in hunc modum Simplicius secundo loco commentatus est textũ. Aberrat autem, qm̃ subdit Arist. oportet. n. præoccupare motum ferientis fracturam aeris. hoc intelligi non potest: nisi vt aer frangatur à corpore duro alterius speciei quam sit aer. Amplius & exemplũ quod subdit hoc testificat. d. Sicut si congregationem, aut cumulum lapillorum percutiat aliquis latum velociter. vult dicere ꝙ si quis proijciat granum arenæ non sonat, qm̃ non est potens frangere aerem, maiori fractione quam sit frangibilis. verũ si cumulum proijciat sua grauitate franget aerem ad corpus solidum durum & latum, quo fit vt sonet aer. & hoc exemplũ ad Simplicium obijcit omnino, vt constat: ideo expõ prima est melior, quam & ipse commendat. His constat sonus quid sit. cum. n. Arist. assignasset omnes cãs generatiuas ac concurrentes in sonum satis intelligere dedit eius descriptionem. nihil. n. aliud est rei descriptio quam oĩum cãrum congregatio. qñ igitur oẽs cãs dedit, & descriptionem dedit, est ergo sonus qualitas sensibilis ab auditu ꝓueniens, ex fractiuo motu aeris ens, permanens cum illo. sic. n. & Auic. dicere videtur, & alij vt Alpharabius. Hæc nãq; diffinitio omnes cãs soni cõprehendit § qualitas porro sensibilis.§ Velut forma est soni cum sit & illius genus § ab auditu § cãm ostendit finalem. sonus. n. auditus est gratia. s. vt ipsum perficiat ac compleat. quemadmodum perfectio perfectibile. Proueniens ex fractiuo motu aeris.§ Additum est vt notet omnes cãs agentes, quas enumerat iam. Ens permanens cum illo § positum est, vt notetur subiectum ac susceptiuum, cum subiectum primum soni sit aer, & si aqua sit licet secundo vt diximus, hæc ergo descriptio omnes comprehendit soni cãs, ob quod Arist. eã tacuit, cũ omnes partes huius dispersim assignauit. Quid igitur sonus sit ex his constat.

ARGYR. *Fit autem echo, sonitus inquam is qui post sonũ resultat, cum aer factus vnus ob vas vel locum qui terminauit ipsum atq; dissolui, prohibuit: inde resilit veluti pila repulsus. Videtur autẽ talis sonitus fieri semper: sed non semper clarus efficit̃ nam & in sono: perinde atq; in lumine fit. Lumen. n. semper refrangitur: alioqui non fieret lumen vbiq;, sed essent extra locum eum tenebræ, quo radij solis perueniunt. Verum non ita semper refrangitur: vt vmbram efficiat qua terminare lumen solemus. quod quidem tum fit: cũ ab aqua vel aere cæterisq; leuibus, vt patet, reflectitur.*

Echo autem fit: quando ab aere vno facto propter vas determinans & prohibens dissolui: iterũ aer repellitur quemadmodum sphæra. Videtur autem semper fieri echo, sed non clara. quia accidit in sono, sicut & in lumine. Etenim lumen semper repercutitur. non. n. fieret vbique lumen: sed tenebræ extrã locum sole illustratum. Sed non sic repercutitur. vt ab aqua, aut aere, aut etiam aliquo alio leuium, vt vmbram faciat qua lumen determinamus. Te. cõm. 80.

COLLEC. Te. cõm 80. Cum soni naturam comprehendisset, partesq; eius explicasset, ad ipsam transit echo, & inquit. Echo autem fit cum ab aere vno fracto, propter vas. i. obstaculum determinans ac prohibens diffundi, iterum aer repellitur, sicut sphæra. i. pila. Videtur semper.§ Assignat tempus g̃nonis eius, & sermo eius patebit in expositione commenti.

Cõm 80. CVM declarauit. Proponit Auer. in primo huius partis intentionem. d. Cum declarauit ex quibus fit sonus, & q̃uo fit, incepit declarare quoddam accñs soni, quod dicit̃ echo. In quibus verbis amouetur peccatum expositorum: qui credunt echo spẽm esse soni. sonum. n. genus esse dicunt, echo autem ipsam & soni spẽm dicunt. & ideo ꝙ cũ Arist. genus dedisset: & nunc ad spẽm transit. Sed porro errant. echo nãq; accñs est proprium soni, cũ & Arist. ostendat semper ipsam echo fieri cum sono ipso, & nunquam à sono separari, quod autem proprium sit soni eo cõstat, qm̃ his hisdem causis quibus fit sonus & echo fit. & sic Auer. expõ longe præstabilior, & ad literam currit. Et est § Diffinit echo, cum non satis ex litera eius diffinitio constet. quemadmodum nec soni, & inquit. Et est iteratio soni cõseruando suam figuram vt accidit in domibus non habitatis. Echo itaq; aliquid habet vt formam. s. iterationem ip-

sam. echo

sam. echo.n. formaliter iteratio est, & si non oĩs iteratio soni echo sit. Sed addit & d̃riam (conseruando suam figuram).s.consimilem ad sonum primum, & hoc est eius tanquam vltima d̃ria. illi vero duo soni materia sunt ipsius echo. Iteratio.n.illa accñs est soni illis, quemadmodum & reflexio motibus vt dicam. Echo fit ex aere.§ Ad motum generationis eius nunc transit, & primo assignat eius cãm quasi agẽtem.d.Echo fit ex aere, qui fit vnus.i.terminatus, & inclusus, propter id à quo continetur, & prohibetur ab exitu.est ergo cã agens ipsius echo illamet: quæ cã est secundi soni. causa autem secundi soni est aer contentus & vnus in aliquo loco retinente eum, ne exeat. hic igitur aer sic contentus ac vnus & terminate causa est agens secundi soni, & consequenter iterationis soni. Q̃m cum.§ Cum dedit causam agentem soni secundi & consequenter ipsius echo, ostendit quonam modo ex illa causa prouenit, & inquit. Q̃m cum motus eius.s.aeris fuerit à primo percutiẽte perueniens vsq; ad ostiũ domus antiquæ & inhabitatæ, aer proficiscitur à lateribus eius à quo cõtinetur.i. aer retentus ibi propulsus ab aere forinseco proficiscitur vsque ad latera domus, putei, vel ecclesiæ. à quibus lateribus repellitur, & his sic repulsus statim primã partem aeris quã inuenit in reuersione percutit: secunda percussione simili primæ percussioni, quæ facit sonum, & sic auditur idem sonus iteratus: quasi r̃ndens primo. Sed locus est considerationis hic, quonam modo fiat echo ab illo aere contento intra domum illam. Dicendum ergo sonum multiplicari per circulos: post circulos successiue: modo superius exposito: quicquid. Simplicius ad Alex. dicat hic. fiat sonus in.A.centro, multiplicabitur igitur per circulos: post circulos vsq; ad ostium domus inhabitatæ, & ibi aer retentus ab aere forinseco frangetur per partem post partem vsq; ad latera domus, qui circulus propter celeritatem motus repercutitur: eo modo quo pila, & inueniens immediate post reflexionem aerem qui confringitur: & quodammõ induratur ne detur vacuum collidit eum collisione simili primæ, cum & hanc collisionem virtute.A.centri faciat, & inde causatur echo, quasi sonus r̃ndens primo. causa ergo immediata agens est aer antiquus propulsus à lateribus domus, vel eiusmodi frangens aerem quem inuenit post se. causa sine qua non est obstaculum, & sic fit echo. Auer. ergo primo ostendit q̃uo quies interponatur inter primũ & secundum sonum, & verificat exemplum Arist.d.Et assimilauit illud sphæræ.i.pilæ expulsæ, q̃m q̃n sphæra expellitur. contingit in ea.s.motus similis primo motui, & sic patet veritas exempli. ostẽdit quonã modo auditur sic echo. d. Et echo auditur post primum sonum quasi respondẽs, quia iam declaratum est in.8. physicæ auscul. inter omnes duos motus reflexos ꝙ sit quies, & sic patet primum. Et non.§ Dicit Arist. echo ipsam fieri ab aere vno ac continuo, quod duobus quidem modis intelligi põt, vno.s. mõ vt aer sit vnus ac continuus ab.A.centro, vsq; in reflexionẽ cõpletam in.A.centrum. & hoc modo refellit hunc intellectum.d. Et non est intelligendum: ex hoc quod dixit §fit ab aere quando fuerit vnus§ ꝙ fiat ex vno aere scilicet continuo à primo cẽtro vsq; in reditum in.A. cuius rationem dedit, & inquit. Quia est distinctus per motum.i.per fractionem alteram post alteram, ab alijs partibus aeris, vt lapis quando proijcitur.s.in aqua aut pila. ergo aer non est vnus ab.A centro in reditum vsq;. Sed oportet intelligere.§ Apponit ergo qualiter verbum Arist. potest intelligi secundo modo ꝙ echo.s.fiat ab vno aere, vnitate.s.continentis, q̃m fit ĩmediate ab aere retento, qui vnus est rõne vnitatis continentis: & inquit. Sed oportet intelligere ꝙ intendit per vnum aerem quia est terminatus & cõtentus à base.i.domo. Aer.n.qui est talis, cum in eo contingerit aliqua passio, & motus fortis, continget ei tunc à percussione simile ei quod contingit à iactu lapidis in aqua. s. ꝙ ille motus nõ perficitur pp ipsum terminans, quapropter percute secundo à lateribus basis terminatis, & sic contingit alia passio similis primæ, quapropter ille sonus iterat̃, & totũ hoc claruit. fit ergo echo ab aere vno.i. contento, qui vnus est vnitate continentis. ideo recolligit similitudinem Arist.d.Arist.igitur assimilauit aerem in hoc motu sphæræ.i.ipsi pilæ, quę cũ proijcitur expellitur mota ab eo q̃d occurrit, q̃n motus suus nõ perficitur expulsione simili primæ: non ꝙ vna numero sit pars aeris cui accidit secundo ista reflexio & expulsio. Imaginatur ergo Auer. Alterã esse partem expellentem, & alteram fractam. est.n.pars expellẽs illa quæ reflectitur ab obstaculo, & hæc defert ictũ à circulo sibi proximo causatum. pars vero fracta est illa quæ primo obijcitur huic expulsæ. sic.n.hæc obiecta frangitur ab illa ad figuram soni similem primæ, q̃m nõ paries frangit illam sed hæc particula propulsa à pariete, quæ retinens impetum quem accepit per partem post partem à centro frangit partem sibi obuiam ad similem sonum in figura, licet modo debiliori, cum sit elongata à cẽtro. & hic modus est generationis echo. quid igit̃ echo sit, quæ eius causæ, & quis modus generationis ex his patet. Et forte echo.§ Nunc ostendit tempus generationis echo, an.s.sem per generatur, an q̃nq;, at quandoq; inquit. Et forte echo semper fit: sed non manifeste. & ostendit exemplum.d.Et innuit per hoc q̃uo motus sphæræ fit in aere apud percussionem, talis.n.motus non fit in aere apud percussionem, nisi motu reflexionis ab aliquo obstaculo. inquit mõ: percutiens.n.primo expellit aerem in directo eius ad partem ad quam mouetur percutiens, & nisi partibus aeris accideret motus conuersionis, non fieret iste motus: ex omnibus partibus rei ꝑcussæ æqualiter aut prope, ita ꝙ ex hoc fieret figura sphærica: aut prope, cuius centrum est res ꝑcussa, & applicat verbis sententiã, & patet. Vult ergo semper fieri echo, cuius signum est nos audire vocem nostrã: vt Them. inquit verum quando reflectens est debile. v.g. aer tantum, vt q̃n homo fuerit in campo. tunc.n.reflectitur ab aere tantum resistenti, & sic non sentitur echo quasi respondens; propter reflectentis debilitatem. quandoque reflectens est ita potens, vt possit portionem aeris reflectere impetu quodam in tñ ꝙ partem propinquam ei obuiam franget. Et tunc echo fiet in consimili qualitate ac figura, cum primo, & hæc echo manifesta dicitur. Et hoc quod.§ Declarat nunc dicta exemplo.d.Et hoc quod accidit in sono simile est illi q̃d accidit luci, lux.n.habet duas reflexiones: fortem.s.& debilem, fortis.n.facit lucẽ secundam, quam exponit. d. Et est conuersio quæ fit à corporibus tersis, & est similis reflexioni, quæ facit in aere sonum ſm ꝙ est echo fortis.i.manifesta, prima igitur luminis reflexio est quando lumẽ reflectitur ab aqua vel speculo calybæo & terso. hæc.n.reflexio facit lucem secundam oĩno claram ac apertam: quemadmodum prima, ita ꝙ non differunt in respondentia ac claritate, & hæc assimilatur echo manifeste, q̃m quemadmodum in reflexione hac lucis: secunda lux est respondens primæ in qualitate, & resplendẽtia sic & in echo manifesta est vox secunda respõdens primæ omnino similis ac manifeste æqualis primæ. post apponit secundam reflexionem lucis. d. Secunda autem reflexio.s. luminis est qua causatur lux.i.lumen debile, propter quam videntur res in vmbra, & est similis echo debili, per quam homo audit sonum suum. est ergo secunda reflexio luminis non in lumen eiusdem qualitatis, ac claritatis, & istud vocatur lumen secundarium quo videntur res in vmbra. lumen.n.procedens à corpore luminoso directe lumen dicitur primum, quod multiplicatur in vmbra dicit̃ secundarium lumen, & hæc reflexio est similis reflexioni & echo immanifeste propter debilitatẽ reflectentis vtrobiq;: & hanc exponit.d.Et est id quod nõ peruenit ad hoc quod sit sicut conuersio, quæ fit ab aqua: & cupro quæ facit secundam lucem in parte opposita primæ luci ſup. cõsimilem oĩno, sicut conuersio fortis facit in aere secũdam vocem: in parte opposita primæ voci pp obstaculum magnum ac potens reflectere ad cõsimilem figuram. Et id ꝑ quod scimus.§ Dat signum quo percipimus lumen secundarium esse proueniens in vmbra. d. Et id ꝑ quod scimus hanc conuersionẽ lucis ſup.sc̃dariã: sicut dixit, est, q̃a videmus in loco vbi nõ cadit sol. v.g. in vmbra huius academiæ nostræ, & non tñ declarat hoc exẽplo, verũ & rõne.d. Lux .n. innata est exire à lucido ſm rectas illuminationes.i.radios ad partẽ oppositã lucidæ parti ex corpore luminoso vt patet in ꝑspectiua. arguit mõ. si igit̃ nõ esset illic cõuersio luminis

ſio luminis ad loca vmbroſa, tunc obſcuritas eſſet in oĩbus partibus,ꝑter partẽ,cui opponunt radij,vt patet exemplo. ſi.n.radius ſolis ꝑ duo exit foramina carcerũ de directo ſita ſine dubio in medio non vr̃, quemadmodum ſi motus aeris qui facit ſonum eſſet in parte in qua impellitur à percutiente tm̃.v.g.in partẽ oppoſitam indirecto,& hoc ꝑ poſe vel impoſe, tunc ſonus non audiretur: niſi ab eo qui eſt in illa parte tm̃. modo arguit, ſed ſonus auditur in oĩbus partibus rei ꝑcuſſæ,& ideo ſcimus ꝙ id quod contingit luci de figura ſphærica ſimile eſt ei quod contingit motui percuſsionis de ſono in aere. Tunc recolligit intellectum. d. Scd̃m hoc igitur eſt intelligenda conſimilitudo inter has duas reflexiones.ſ. ſoni & lucis, & quia dixit luminoſum radios multiplicare ſphærice. hoc reſumit. d. Corpus ãt cũ fuerit luminoſum ex oĩbus partibus nõ eſt dubiũ ꝙ faciet ſphærã lucidam:ſup.ex oĩbus partibus ablatis impedimentis,vt patet in ꝑſpectiua. Dr̃ia igit.§ Tunc colligit dr̃iam inter reflexionẽ lucis factã à corpe radioſo:& à corpore opaco.d.Dr̃ia igr̃ inter hanc ſphærã,& primã eſt, ꝙ lux eſt in iſta conſĩlis. i. lux ſcd̃a facta à radioſo oĩno eſt conſĩlis in claritate ac reſplẽdentia, queadmodũ vox reflexa ab obſtaculo potẽti eſt oĩno ſimilis primæ, & in illa.ſ. reflexione facta ab opaco.ſ. terra, eſt lux ſcd̃a diuerſa. i. quodãmõ opaca ac tenebroſa ẽm fortitudinem & debilitatẽ magis:ac magis,queadmodum reflexio in echo occulta fit.Ex his patet: qualis eſt declaratio ipſius echo per exẽplum de lumine. Et vr̃.§ Dubitant expoſitores, ponat.n.ꝙ ſit aliquod corpus luminoſum ex vna parte, ex altera æquali opacum ac obſcurũ. v.g. ſol. ad imaginationem vtrum tale corpus vndiq; ſphæricat lumen ꝑ oẽs partes æquales ẽm oẽs radios æquales?Rñdet Auer.& vult ꝙ ex facie lucida multiplicabit lumen clarũ,& ex facie opaca lumen ſcd̃arium & opacum ꝑꝑ reflexionem factam à parte oppoſita illi faciei lucidæ, & ſic erit tota lux:ſic diſſĩlis figuræ ſphærice, ſed non ꝑfectæ,& hoc inquit. Et vr̃ ẽt ꝙ ſphæra lucis facta à corpore luminoſo ex vna ſuarum partiũ.ſ.à facie lucida per caſum, cum hoc ꝙ talis ſphæra non eſt conſimilis ſibi in luce.i.non vniformiter clara eſt, nec perfectæ rotunditatis.ſ.ꝙ longiſsima diameter.i.longiſsimus radius eſt ille,qui exit à corpore luminoſo.ſ.à facie eius lucida ad circunferentiã in parte cui opponuntur radij. & breuiſsima in parte oppoſita, & eſt pars q̃ eſt maioris vmbrę oĩbus partibus & paucioris lucis.v.g.pars reſpecta à facie tenebroſa ſolis poſito ſic caſu,& ſic patet qõ expoſitorum.Debes ſcire,quemadmodũ in ante habitis diximus, lucem eſſe qualitatẽ quandã exñtem ſubiectiue in corpore lucido, ac claro. lumen ãt eſſe ſimilitudinẽ lucis, quemadmodum ſpẽs coloris in medio ſimilitudo eſt coloris in pariete entis, quæ ſimilitudo eſt ſpẽs qua ſentit lux, & ẽt in ſenſata vel apta ſentiri, eo q̃a ad opacũ multiplicata accipit rõnẽ terminati,& viſibilis,quemadmodũ ſpẽs viridiũ colorũ tranſiens ꝑ vitrũ eſt ſpẽs viridiũ, & cũ hoc ſenſata,ꝑpea quia accepit terminũ à vitro vel alio tali. lumẽ ergo eſt ſpẽs ſenſibilis ſentiri apta. lumẽ vero ſcd̃ariũ eſt ſpẽs adhuc luminis primarij,& ſic dabit ſpẽs ſpẽi,quẽadmodũ in colore medij tranſeuntis per vitrũ datur ſpẽs ſpẽi,& hoc vmbroſum lumẽ eſt ſpẽs & ſimilitudo luminis primarij.& oĩno id quo vr̃ lumen primũ,lumine ergo primario vr̃ lux ſolis, queadmodum ſpẽs viriditatis, vr̃ color nubium.lumine vero ſecundario vr̃ lumen primariũ, quẽadmodum ſpẽs coloris viridis entis in medio vr̃ ille color,& hoc eſt opinio oĩum expoſitorum verorum.Sed dices,lumen ſcd̃arium qua ſpẽ videbitur,an ſe ſolo,an alterã adhuc cauſabit ſpẽm qua vr̃?Adhuc dices,ſiqs ſtet in ſphæra luminis primarij, nonne põt videre ipſum? & qua ſpẽ, non per lumen ſcd̃arium, cum id non perueniet ad oculũ: cum mõ intra ſphæram primi luminis. Propter hæc dixerunt multi, ꝙ ſola lux ſolis vr̃, qm̃ cum quis fuerit in vmbra videt lucem:per ſpẽm lucis: quaſi opacatam: cum in ſphæra luminis primi, adhuc lucem videt per ſpẽm clarã: & ſic ſemper lucem videt.Sed hoc contradicit Ariſt.ait.n. diaphanum fieri viſibile lumine, ꝑꝑ quod lumen dixit eſſe ſicut colorem, qm̃ quemadmodũ corpus terminatum colore vr̃: ſic & diaphanum ipſum lumine. ergo medium illuminandum vr̃,& non tm̃ lux ſolis.Ideo dicendum ꝙ ſiqs fuerit in ſphæra luminis primarij, videt tm̃ lucem, per lumen ipſum primariũ tanq̃ per ſpẽm eius propriam ac adæquatam, & pro tunc non poteſt videre lumen primariũ: niſi idem eſſet ratio ſentiendi ſe quod eſt remotũ. cum aũt quis fuerit in ſphera luminis ſcd̃arij tm̃ lumen vr̃ primariũ ꝑ eius ſpẽm quæ lumen eſt ẽm.Cũ his ambigit qua ſpẽ lumen vr̃ ſcd̃arium,conſtat ſolutio,qm̃ non vr̃: ſed eſt rõ videndi alterum.ſ.lumen primarium. Niſi forte dicas adhuc lumen ſcd̃arium videri ꝑ ſpẽm quam cãt in oculo quæ eſt vltima:& rõ ſentiendi tm̃ inſenſata & ꝑ pñs (vt Simp.ait) non eſſet inconueniens ſenſibile poſitũ ſupra ſenſum cãre ſenſationem, & ſpẽm ſenſibilem.v.g. lumen vmbræ poſitũ ſupra oculum cãt ſpẽm ſui quæ eſt rõ ſentiẽdi oĩno illius, & non ſenſibilis,& hoc quidem non eſt inconueniẽs: niſi in corpore colorato, & hoc Simpſ. ſuperius dixit, ſic loquẽs. Vnde non oẽ ſimpliciter negat viſum impoſitũ viſui videri, ſed hñs colorem &c. eſt ergo hic ordo dum videns eſt in ſphæra luminis primarij lucem videt ſolis tm̃ dum in ſphæra luminis ſecundarij lumen primarium videt ꝑ lumẽ ſecundarium:tanq̃ ꝑ propriã ſpẽm illius,ipſum vero lumẽ ẽm videt in ſphæra luminis ſecundi ꝑ ſpẽm cãtam ab eo,q̃ eſt tm̃ rõ ſentiendi:& non ſenſibilis, quæ ſpẽs cãntur à tali lumine ſecundo immediate poſito ſuꝑ oculo,cum non inconueniat hoc vt dixit:tu vero in hoc perſiſte, qm̃ eſt difficile,& non bene expoſitum adhuc. Nec ego hæc determinando ſcripſi, ſed excitando, & qñ ſic eſt vides quo mõ Auer. vtitur quid pro quo. vtitur.n.luce pro lumine non habendo curam: ac ſolicitudinẽ de nominibus vt conſtat.

Recte ãt à veteribus audiẽdi vacuo tribuit auctoritas. nã aer vacuũ eſſe vr̃.is ãt eſt qui audire facit,cũ continuus, vnusq; fuerit agitatus.Verũ quia fragilis eſt,nõ perſonat, niſi id quod eſt percuſſum ſit leue, tũ.n.vnus ipſe ſimul ob planitiẽ ipſam euadit leuis, nãq; corporis planũ, eſt vnum. ARGYR.

Vacuũ aũt recte dr̃ audiendi princeps ac dominus. vr̃.n.eſſe vacuũ, aer hic aũt eſt faciẽs audire, cũ mouet continuus,& vnus. Sed ꝑpea quod fragilis eſt, non ſonat, niſi leue ſit quod percutiatur, tunc aũt vnus fit ſimul,propter planum:vnum.n.eſt,leuis planum. Te.cõm. 81.

Sic literam Auer.continuat cum declarauit, ꝙ aer eſt materia ſoni quia impoſe eſt fieri:niſi ꝑ illum,non errauit ex hoc modo:qui dixit ꝙ ſonus fit per vacuũ, cũ credebat aerem eſſe vacuum, & ſi errauerit inquantũ credebat aerẽ eſſe vacuum.ipſe igit laudat eos:quia recte dixerunt: vno mõ: licet errauerint in æſtimatione ſua. vult ergo Ariſt.& Auer.innuit,ꝙ antiqui duo dixerunt.ſ.aerem eſſe vacuũ,& per vacuum fieri ſonum. in eo quod dicunt per vacuum fieri ſonum, bene. prout vero reputant ipſum eſſe aerem, male.inquit.n.recte dicitur proprium audiendi.i.recte à veteribus vacuo audiendi datur auctoritas. Cuius rationem reddit,& primo accepit minorem.d. Videtur.n.eſſe vacuũ aer. Tunc accepit maiorem. d. Hic autem eſt faciens audire, cum mouetur continuus & vnus vſque ad aures. & ſic ſequitur concluſio vt prius. Ergo antiqui in maiori bene dicunt, in minori errant. Reliquum commenti ac textus perſpicuum eſt per ſe. COLLEC. Te cõm 81.

Id igitur ſonum efficit:quod mouet vſq; ad auditum cõtinuatione aerem vnum. Ineſt ãt auditui quidã inſitus aer, atq; cum auditus in aere ſit:cum externus aer mouetur:& internus mouetur ac agitatur.Quapropter animal non omni audit ex parte, neq; quouis aer pertranſit & penetrat, quippe cum animatum non habeat aerem, vbiq; poſſit, quauis ſua parte,moueri. ARGYR.

Sonatiuum igitur eſt: quod motiuũ eſt vnius aeris continuitate vſq; ad auditum. Auditus ãt, connaturalis eſt aeri, propterea aũt ꝙ in aere eſt moto, exteriori qui intra eſt mouetur. Vnde nõ vndiq; auditu aĩal neque quocunq; tranſit aer, non.n. vbiq; habet aerem quod moueri debet ſecundum partẽ animatumq; eſt, ſicut pupilla humidum. Tex.cõm.82.

Concludit

COLLEC. Tex.c.82. Concludit fere nunc conclusionem.d. Sonatiuum quidem igitur est id quod est motiuum vnius aeris continuitate vsq; in auditum. Nec obstat cum dictum sit aere frangi,qm̃ continuitas hic intelligitur pro successione, vt veteres expositores dicunt. Auditus autem. § Dixit quonã modo medium sit deferens sonum:hoc autem in loco quo nam modo auditus à sono mouetur docet,& inquit. Auditus autem connaturalis est aeri.s.cõtento in tympano auris.fit autẽ auditio propter id quod in aere moto exteriori est sonus : ideo id quod intra.i.à se contentus in aere mouetur. aer,n.exterior per circulationes post circulationes sonum fert vsq; in autem,& ibi aerem inueniẽs foris tympanum:frangit eum,& pulsat tympanum,& sic causat speciem soni:vt declarabitur,& hoc modo fit auditio. Reliquum commenti ac textus constat.

ARGYR. *Ipse igitur aer vacat ex se sono, quia facile dispergitur ac dissoluitur, verum cum prohibetur dissolui, tum motio ipsius est sonus. At is aer qui in auribus est collocatus, intus est conditus vt sit immobilis, atque hoc vt exacte sentiat differentias omnes motus. Et propter hoc in aqua etiam audimus, quia non ingreditur in ipsum insitum aerem, nec in aurem ob obliquitates ipsius aquæ. Quod si acciderit:non audimus, nec itẽ si ægrotauerit ipsa mẽbrana, quemadmodum ẽt nõ videmus, cũ ea pellis ægrotat quæ pupillã cõplectitur.*

Te.cõm.83. Per se igitur insonus est aer, propterea ꝙ facile dissipabilis est, cum vero prohibet dissipari, huius motus sonus est. Hic autẽ in auribus inædificatus est, ad hoc vt immobilis sit quatenus certe sentiet omnes differẽtias motus. Propter hæc autẽ, & in aqua audimus, qm̃ non ingreditur ad ipsum cõnaturalem aerem, sed neq; in aurem propter anfractus. Cum autem hoc accidit, non audit, neque si membrana laboret, sicut cum quę super pupillam est pellis laborat.

COLLEC. Tex.cõm.83. Declarat Arist. modum ẜm quem aer forinsecus sonũ recipit,& inquit. Per se quidem igitur insonabilis aer:propter id quod facile cessabilis est. Oñdit autem quonam modo, sonat.d. cum vero prohibetur defluere.s. ab aliquo corpore hmõi motus sonus est.i.ad motus talis defluxus sonus est. Hic autem§ Tunc reddit cãm cur natura complantatum aerem immotum posuit,& inquit. Hic ãt qui in auribus est ædificatus intus sup. est conditus cum hoc ꝙ immobilis est.i. vt sit ĩmobilis quatenus certe sentiat oẽs differentias motus.i.soni. § Propter hoc ãt. § His positis persoluit problema.d. Propter hoc autem:& id aqua sed.i. imo neq; in ipsam aurem ꝑ reflexiones.i. spiram ac obliquitatem. Cum aut accidit.i.aquæ ingressus, non audit: & non tm̃ ꝑ ingressum aquæ accidit impedimentum auditus, sed neq; si myringa.i. pellis cooperiens aerẽ laboret.i. ægrotet:fiet auditio : sicut quæ in pupilla pellis si laboret non fit visio. inquit Auer. & intendebat declarare ꝙ comparatio aeris positi in aure est sicut comparatio membri proprij.i.organi ꝓprij vnicuiq; sensitiuo intelligendo mẽbrum proprium.s.li:per quod primo ꝑficiť actio istius sentientis.i.instrm̃ quo fit actio, & ꝙ aer hmõi complantatus sit organum, oñdit exemplum Ari.s.comparatio q̃ fecit,& hec inqt. Et iõ assimilauit istud qđ accidit huic aeri de destructione ꝑ introitum aq̃ sup ipsum ei qđ accidit de percussione cadente sup aurem,& super ipsum visum, & id ꝙ accidit de corruptione auditus ꝑ introitum aquæ sup istũ aerem positum in auribus accidit ꝑ introitum aeris extrinseci sup ipsum, quia igiť comparationem hanc fecit, dedit intelligere, ꝙ quemadmodum pupilla organum est visus, sic & aer organum auditus, qm̃ pupilla tegitur cute sicut & aer tegitur myringa. Erit ergo ẜm Auer. organum auditus aer cõtentus in fundo auris cõgenitus ac cõplãtatus.

ARGYR. *Etenim signum.i.audiendi vel nõ audiendi.nã auris semper sonat perinde ac cornu. semper.n.aer insitus motu suo quodã in auribus agitať. verũ ipse sonus alienus est,& non proprius. Et propterea veteres vacuo nos inquiũt audire ac personante, quia audimus eo quod determinatũ aerẽ habet.*

Sed & signum audiendi aut non, est sonare aurem semper sicut cornu. semper.n.quodam proprio motu moueť aer qui in auribus, sed sonus extraneus,& nõ proprius est. Et ꝑ hoc dicunt audire vacuo & sonante:quia audimus habente determinatum aerem. Te.cõm.84.

COLLEC. Tex.c.84. Auer.inquit. Cum declarauit ꝙ iste aer qui existit in auditu est necessarius, in hoc incepit dare testimonium, ꝙ in aure existit aer, distinctus ab aere extrinseco. Expositores ãt vt Simp.& Them.& alij, non signum volunt Ari.dare ꝙ aer hic diuersus sit ab extrinseco, sed, qm̃ moueať. Inquit ergo. Sed signum est audiendi, aut non audiendi ꝑ talem aerem diuersum ab extrinseco, sonare aurem sicut cornu sup.cum quispiam ad formam auris narium, & quodcunq; aliud, obstaculum imposuerit, tunc.n.vt medici dicunt accidit eos semper audire tinnitum in auribus cum hmõi aer salubris ac sine occasione fuerit. qñ.n.sic manum aliquis vel aliquod aliud simile auri imposuerit, proculdubio sonitum sentiet, quia(vt Simp. inquit)aer prope pellem con tenditur ac condensatur, & inde mouetur, & motus eius sonum causat, vt diximus. Semper.n.subibit quodam proprio motu.s. & non cõi aeri forinseco aer mouetur in auribus, verum ipse sonus extraneus & non proprius est ei, oportet.n.recipiens esse expoliatũ à natura recepti. Erunt ergo duo soni.s.pñs motum aeris congenitum, & pñs motus forinseci aeris, qm̃ autem sunt diuersarum rationum ideo esse alterius alterum non impedit, vt Auer.ait.& tũc verificat parabolam antiquorum & constat. Est autem hic locus considerationis.s.circa istum aerẽm complantatũ.2. quonam pacto à sono forinseco auditio causatur. Circa primum multi qõnem faciunt, primo vtrum sit purus aer, an aereum quoddam. Et quidam dicunt, ꝙ sic, qm̃ verbis Ari.ac expositorum videť & patet, qm̃ hmõi aerem nuncupant ac dicunt, & Auer. commento præcedenti ait esse elementum proprium huic organo, ergo &c. Alij ãt sunt qui aerem hunc mistum dicunt esse, verum dñans aerem esse affirmarit ꝑ quod aereum potius q̃ aerem id esse volunt. appellatum vero aerem dicunt ꝑ dñium eius in illo, vt consuetudo Ari. & huius ratio est, qm̃ Ari.eum aĩatum ait, nullum ãt elementorum purum aĩatum volunt peripatetici, vt dictum est suo loco. Amplius & Auer.hoc in cõmento, eum organum esse auditus inquit quemadmodum oculus sensorium est visus, constat autẽ elementum purũ nũ esse organum ac sensorium. vt in lib. de sensu dixit Ari. Pñt & hi sermones reconciliari, qm̃ aer duplex esse potest.s. & ille qui complantatus est ac pellicula coopertus & reuolutus eo modo.s.quo aer tympano clauditur,& est alter aer tangens pelliculam aeris hmõi & contentus in spira auris etiam fere connaturalis, si igitur de primo aere sermo fiet proculdubio mixtum quoddã erit,& vt vniuersaliter, vt secunda dicit opinio. si vero de.2.tunc & erit sicut prima põ,& sic pñt concordari hoc modo. Scđm quod qõnem facit est, qm̃ ipsum quietum prædixit quatenus certe sentiet oẽs drĩas motus, nunc vero ipsum ponit motum vt experientia docet de cornu, & sic videtur & contradictio,& quæstio, qm̃ ad quid natura fecit ipsum motum? Et hoc iterum persoluitur hoc in modo. cum.n.aer hic clauditur myringa, continue in eo veniunt spũs calidi, cuius signum est maxime febrientibus qui palam huius sentient tinnitum, eo quia spiritus sunt fortioris caloris, & quia calor natus est moueri recto motu, & non potest exire, ideo mouetur in circulo sicut de igne in furno videtur. Et huiusmodi est causa motus prima. Secũda vero causa est qm̃ hic aer aĩatus est, modo aĩatum inquantum aĩatum ꝓprio motu in circulo moueť: ideo motus huius ad circularem vergit motum. Quod vero Arist. dixit ipsum quietum recte dixit, qm̃ quietum eum ait cum non mouetur motu ꝓprio aeri forinseco in hora soni, nec tanto motu, hic vero motum eum ait alio modo motus vt Auer. dixit. Tertium quod.q.facit est, an aer hic organum sit auditus. Auer. quidem.n.sensorium ipsum esse concessit. Alber, in lib. de homine, & Aui.& Alphara.& oẽs ipsum non esse organũ, sed tanq̃ medium soni spũalis dicunt, organum vero dicunt ramos neruorum opticorũ ad radices auriũ prouenientes, ibidemq;

ibidemq; dispersos. Pñt & concordari. Auer.n.organum voluit non iudicatiuum rei sonabilis, sed receptiuum tm̃. Albertus & alij neruos eos dicunt organum iudicatiuum ac receptiuum. Fiet ergo in hunc modum auditio, cum.n. sonus fit in aere forinseco, peruenit sonus ꝑ circulationes post circulationes vsq; in aerem contentum in spira, qui percutit ad myringam continẽtem aerem naturalem & in tali percussione causat speciem soni sine materia quæ defertur ab illo aere naturali vsq; in neruos, & ibi iudicium & terminus fiet receptionis. Et hoc modo auditus fit. Et sic secunda tolletur ambiguitas in hoc proposito.

ARGYR. *Sed vtrum horum duorum sonet, vtrum id quod verberatur, an id quod verberat? At constat vtrunq; sonare, modo autem diuerso. Sonus.n.motio est eius, quod eo motu moueri põt, quo mouentur ea quæ resiliunt à corporibus leuibus, cum quispiam percutit: Nec omne quoduis tam verberatum quam verberans sonum efficit, vti diximus. non.n. vt patet, sonus efficitur, si acus feriat acum, sed opus est vt id quod verberatur sit planum: quo simul aer inde resiliat totusue concutiatur.*

Tex.cõm. 85. Vtrum ãt sonat id quod verberat, an quod verberatur? An vtrũque, modo aũt altero? Est.n.sonus motus eius quod potest moueri hoc modo, quo resultantia à leuibus cum aliquis percusserit. Non igit̃, sicut dictũ est, omne sonat quod verberatur & quod verberat, vt si feriat acus acum, sed oportet quod percutitur, regulare esse: vt aer vniuersus resiliat & concutiatur.

COLLEC. Tex cõ. 85. Auer. inquit. Cum sonus fit à percussione, ꝑcussio aũt à percutiẽte ac percusso, incepit querere cui attribuit̃ sonus per modum q̃onis, & dicit. Vtrum ãt horum sup. duorum sonet. s. vtrum sonet verberans aut verberatum. hæc nãq; est q̃o. At vtrunq; &c. Persoluit.q.erant nãq; causæ soni: tum percutiens, tum percussum, tum medium aer.s.& quæ dicit̃ aqua tanquam susceptibilia, & inde quæstio erat, vtrum magis proprie percutiẽs an ꝑcussum. Soluit modo at vtrũq;.i. ambo, modo altero.s.hoc quidem vt agens. Id vero vt patiens, & deniq; tanquam id ꝙ colliditur ac verberat̃. Est.n. sonus. &c. Reddit rationem sol. ex soni diffinitione.d. Est.n. sonus motus possibilis moueri hoc modo, quo quidẽ saluantia à leuibus, cum quis truserit.i.foriter mouebit, vt cõstat. Sed adde maiorem, sed oĩs motus poĩs moueri illo modo &c.est egens vtroque modo diuerso exposito, ergo in primo primæ, oĩs sonus est agens illis duobus, vt dixit modo diuerso. Verum adiungit conditiones verberantis & verberati, quas in commento expressit Auer. & sermo constat totus. Videtur autem tum ex textu, tum ex verbis expositorum, & maxime Auer. colligi subm̃ soni esse ꝑcussum.ait.n.Auer.quemadmodum igit̃ motus rerum incisarum attribuitur percutienti ẽm agẽs & ꝑcusso ẽm subm̃, ita sonus qui est motus sonori aeris, qui ẽt tali modo attribuitur percutienti & percusso, & ꝑp hæc quidem retinent hmõi opinionem. Et ideo solent expositores maxime ambigere, tum de subiecto soni, tum de medio soni, tũ de causis productiuis soni, tum de organo soni. Sunt itaq; quidã qui subm̃ soni percusso tribuunt, auctorẽ soni percutienti: medium innoĩato cõi.s. aeri atq; aquæ, organum vero tribuunt ipsis neruis vt diximus: Mouentur aũt his argumentis, q̃m sonus ducit in notitiam corporum sonantium, vt sequẽti textu declarabit̃, & impoĩe est ꝙ ducat in cognitionem sonantium nisi altero duorum modorum.s.vel tanquã effectus, vel tanq̃ accñs, non tanq̃ effectus, q̃m à pari odor, & color ducerent in notitiã sensitiuã qualitatum primarũ & augentiũ earũ. si tanquam accñs. ergo sensus erit subiectiue in illis, quod volunt. Secũdo ab experientia, q̃m post sonum, adhuc remanet tinnitus in tremulentia campanæ, & hoc non esset nisi sonus esset in ea. Amplius sonus denominat hmõi, vt constat, & effectus non põt denoĩare suam cãm formaliter nisi sit sibi accñs, ergo sonus oĩno debet esse accñs his. Albertus in li. de homine sentire videt̃ duplicem esse sphæram soni. s. alteram in qua realiter multiplicatur, & huius quidem centrum est res percussa, hmõi aũt sphæra circularis est, durat autem, tm̃ quantum se excedit motus aeris per circulationes post circulos, & quantum.s. fractio eius est. & secunda sphæra soni intentionalis, cuius centrum est tota prima sphæra. hæc quidem.n. secunda non recipit sonum realem, sed spiritualem.i.intentionem soni, & sic prima sphæra est tanquam centrum secundæ, & tunc vult ꝙ subiectum soni, & realis est prima sphæra. medium est secunda sphæra, non inquantum aerea, sed inquantum nã cõis ẽt aquæ, & sic medium tm̃ est id innominatũ. subiectum vero aer fractus, motusq;, contentus in prima sphæra. causæ vero agentes sunt percutiens, ac percussum. Q. si dicas ponat̃ auris intra sphæram primã, nõne fiet auditus? siquidem fiet ergo oportet vt aliqđ medium deferat spẽs, ac intentionem soni. Rñdet ꝙ fiet auditus in hunc modũ, ꝙ sonus realis per circulos: post circulos ꝑueniet vsq; ad myringam claudentem aerem connaturalem, & cum peruenerit ad eam, ꝑcutit eam, & cãt intentionem soni realis in illo aere contento, q. aer defert eam vsq; in neruos opticos, & fiet tunc auditio. erit ergo mediũ aer connaturalis contentus, & non aer forinsecus. Et huius põnis rõ est, q̃m oportet recipiens esse denudatum à natura recepti, & realiter, & intentionaliter, vt Auer. & Arist. dicunt, ergo non põt eadem sphæra recipere sonum realem, ac spiritualẽ, & iõ oportet imaginari duas sphæras, & vnã tanquã sit alteri centrum, & imaginari aerem nãlem illo mõ tanquam medium nostrum inseparabile. Et hæc quidem põ optima est, & ꝯ eam nullus põt obijcere, nisi stultus, verum q̃m antiqui Expositores vñr ponere sonũ realem, ac spiritualem in eadem sphæra, imaginantur illam eandem sphærã realẽ esse, & sphæræ intentionalis partem. est.n.sphæra intentionalis maior: & ideo continet & realem sphæram, quæ simul recipit sonum intentionalem ac realem successiue, vt dictum est. Et hæc videtur esse opinio Auic. Auer. Them. Simplicij & Alpharabij, vt patet bene intuẽtibus dicta eorũ. Ideo oportet considerare tria ex parte aeris.s. fractionẽ ipsam, quæ passio est aeris illata à percutiente, & percusso, & motum localem aeris per totam sphæram realem, & naturam innominatam, quam antiqui diechen appellant.i. personiam, vt Them. ac Simpl. dicunt, & hanc cõem ponunt aeri, atq; aquæ, & vniuersaliter omni susceptiuo soni intentionalis. Erũt ergo tres sphæræ, vna cõmensurata, ac æqualis fractioni. Altera maior continens primam, & adhuc in maius trãsit spatium.s.quantum durat motus localis aeris. Tertia maior.s. quãtum põt sonus realis extendere lineas auditiles. dicemus ergo vnam eandemq; naturam in subiecto esse agentem, subiectum, ac medium.v.g. aer inquantũ fractus causa est soni, vt agens & motor (licet causæ sint quibus non sit percutiens: & percussum) aer inquantum motus motu locali subiectum est soni realis, propter qđ Arist. semper motum sonum ait: eo quia est subiectum sibi inseparabile. aer vero inquãtum diechen medium est soni spũalis, nec inconuenit vnam rem subiecto: esse tria hæc diuersis naturis, ac dispositionibus, & sic patet quo modo recipiens denudatur à natura recepti, q̃m ea dispõne, qua habet, non recipit, sed sub alio gñe & alia dispõne, & sic motiuum Alberti non vrget, nec obiecta primæ põnis. Ducit enim sonus in notitiam corporum sonãtium; tanquam effectus, & ẽt qualitates aliæ ducunt in notitiam illorũ, nec id inconuenit. Ad experiẽtiam, dicerem sonitum illum remanere in aere tremulo circumeunte id corpus, & non in corpore ipso. Et quod dicunt de denoĩatione, id nihil est, q̃m sonat, tanquam agens: sicut lux denoĩat solem tanquam agens lucem, & non vt forma subiectum, & sic patet quid medium soni, quid subiectum, & quid agens soni, & quid organum, & multa tollentur ambigua, & alij non potuerunt peruenire ad hoc.

Atq; differentiæ sonorum: actu in sono manifeste fieri solent. nam vt absq; lumine non videntur colores, sic neq; acutum graueq; sine sono discernitur. Hec ãt à tangibilibus trãslatione dicuntur. acutum nãq;, multum in breui tẽpore sensum mouet: graue vero, longo in tempore parum. Non igitur idem est acutum & velox, neq; graue tardumq;, sed fit alterius quidem motus propter velocitatẽ talis, alterius ãt talis ob ARGYR.

lis ob tarditatem. Et similia esse videntur, acuto, atq; obtuso quæ sunt in tactu (nam acutum quidem quasi pungit, obtusum ăt quasi pellit) quia illud in pauco: hoc in multo tempore mouet. Quare fit, vt illud sit velox, hoc tardum.

Te.cõm. 86. Differentiæ autem sonantium, in sono scd̃m actum ostenduntur. sicut.n. non videnẽ colores sine lumine: sic neq; sine sono acutum & graue: Hæc ăt: dicuntur scd̃m metaphorã à tangibilibus. acutum.n. mouet sensum, in pauco tp̃e multum: graue autẽ, in multo parũ. Non igitur velox est acutum, graue ăt tardum, sed fit illius quidẽ p̱p̱ velocitatẽ motus hm̃oi, huius ăt p̱p̱ tarditatem. Et videntur sĩlitudinem habere: cum eo quod circa tactum acuto & retuso (acutum.n. quasi pungit, retusum vero quasi pellit) propterea q̃ mouet hoc q. dem in pauco illud autem in multo. Quare accidit, illud quidem esse velox, hoc autem tardum.

COLLEC. Tex.cõm. 86. Dupliciter & hic textus exponi põt, vno modo vt dicã, cũ Ari. hæc apposuisset, transit nunc ad dr̃ias corporũ sonãtium, quonam modo cognoscantur, atq; à quibus sumanẽ docet, & inquit. Dr̃iæ autem sonantium i. corporum natorum causare sonum, ost̃duntur in sono ſm actum. i. actualiter facto. nam ab actione (inquit Plato) facultates & essentias rerum cognoscimus. quemadmodum ergo q̃ sonãt ex sono, sic & q̃ taliter, ex tali sono cognoscimus. Sicut.n. § Ostendit & id per exemplum, & inquit. Sicut.n. non videntur colores sine lumine, sic sine sono non audiunẽ acutum & graue, non dicens acutum, & graue ipsos sonos, sed sonatiua acuti vel grauis, vt consequentia sint prædicto. Sed ambigunt, qm̃ proculdubio nõ videtur exemplum hoc ad propositum. R̃ndent veteres dicentes, resonatiua vero dicta sunt: vt quemadmodum lumen, aliud à coloribus, ita & sonus ab acuto corpore, ac graui, nisi q̃ lumen causa coloribus q̃ videntur vt efficiens, sonus vero q̃ cognoscantur acutum & graue, vt effectus ipsorum significatiuus, & hoc modo Simpl. exposuit hunc locum, & hanc difficultatem persoluit. Auer. autem aliter literam inducit. d. Vult declarare in hoc capitulo, quando comprehenduntur primi modi soni. i. differentiæ ipsius soni, & qui sunt, & addit. differentiæ autem rerũ sonorarum. i. soni (dicitur.n. sonus apud eum res sonora) compræhenduntur ac declarantur apud esse soni. quemadmodum.n. differentię colorum non compræhenduntur sine essentia coloris in actu, & id erit apud p̃ntiam lucis, quæ essentia coloris est quasi lux, sic acutum & graue in sono, quæ sunt primæ dr̃iæ soni non compræhenduntur sine essentia soni in actu. Ecce quõ Auer. vult literam ad differentias soni: & non corporum sonantium esse ordinandam. Sed ad hanc expõnem obijciunt, qm̃ qd̃ actualius est: est magis principium cognoscendi eius qd̃ est potentiale. sed dr̃iæ soni sunt actualiores sono. est.n. sonus genus. & per ꝯñs in potentia. dr̃iæ vero actu, ergo magis dr̃iæ, erunt principia cognoscendi sonum quam econtra. Et hoc argm̃ coegit expositores ad illam primam expositionem. Et solutio esse põt, q̃ notitia à priori & confusa genus est prius notum differentijs ac speciebus, à posteriori forte & distincte econtra, noster ăt sermo incipit à confusa notitia, sicut docuit Arist. in physica auscultatione. Hæc ăt dñr. § Docet sumere dr̃ias talium corporum sonantium ſm veteres, & inquit. Hæc ăt dñr ſm metapho. ab illis, quæ tanguntur, non nomina similiter se habere dicẽs his quæ in tactilibus: ea quæ in audibilibus. nam in tactilibus oppositum acuto est obtusum & non graue. sed res similiter se habere ſm proportionem, vt dicet, inquit § Acutum enim mouet sensum in pauco multum § & per acutum auditile, & per sensum sensorium, inquit. Graue ăt in multo, paucum. Quoniam vero Tymæus dixit acutum velox esse, graue autem tardum. inquit ad Tymæum § Neque tamen acutum velox esse, graue autem tardum § verum tametsi sequatur acutiem velocitas; grauitatem vero tardum, tamen non idem. vnde quemadmodum sonus non motus est, ad eum sequens, sic & differentiæ soni acutum & graue non differentiæ sunt motus, scilicet velox & tardum, sed ad illas sunt habita, ac consequentia, ideo inquit, sed fit hoc, scilicet acutum propter velocitatem huius motus, id vero. s. graue: propter tarditatem. Et hanc expositionem ex commento colligere potes. Et reliquum textus ac commenti perspicua relinquantur.

Atq; de sono quidem determinatum sit hactenus. Vox ăt sonus quidam est aĩantis. nil.n. inanimatorum vocem habet. sed similitudine quadam dicuntur vocem emittere, vt tibia, lyra, cæteraq; inanimata, quæcunq; extensionem, cõcentum, & locutionẽ habent. horũ.n. soni similes esse voci vñr: quia vox & hæc eadem habet. Atqui complura sunt aĩaliũ quæ non eliciunt vocem, vt ea quæ sanguinis expertia sunt, & eorum quæ sanguinẽ habent pisces, atq; id non absq; ratione. siquidem sonus motio quædam aeris est. Sed qui vocẽ dicunt emittere, vt Acheloi fluuij pisces, ij brachijs sane sonitant, vel aliqua simili parte. ARGYR.

De sono igitur sic determinatum sit. Vox aũt, sonus quidam est aĩati. inaĩatorum.n. nullum vocem edit. sed scd̃m similitudinem dicuntur vocẽ edere, vt tibia, & lyra, & quæcunq; alia inaĩatorũ extensionẽ h̃nt, & melos, & locutionẽ. vñr.n. quia & vox hęc habet. Multa ăt aĩalium vocẽ non habent: vt & quæ sunt sine sanguine, & sanguinẽ habentium pisces, & hoc rõnabiliter. siquidem sonus aeris motus est. Sed qui dicuntur vocẽ edere, vt qui in Acheloo sunt pisces: sonant brachijs, aut quodam alio huiusmodi. Te.cõm. 87.

COLLEC. Tex.c. 87. Apponit continuationem, ad speciẽ soni. d. De sono igiẽ sic determinatum sit, supple nunc de voce. est.n. sp̃es quædam soni vox, & cæteris existens animalibus, & rationali, & sic honorabil. vt significatiua & communicatiua, propter quod & propriam rationem sortita est, inquit. Vox ăt sonus quidam est animati. i. perspicuum est, q̃ in solis animantibus vox. Debes scire, q̃ in voce tria exiguntur, neuma. i. expãsio soni, irach. i. tonus seu melodia, & dictiones. i. aliquod simile literis & dictionibus. i. locutio quædam. his enim tribus vox constituitur, & ideo soni lyrę, testudinum, & aliorum organorum, & piscium sunt æquiuoce voces: cum his tribus careant. Et reliquum commenti, & textus patet.

Vox aũt, & sonus est aĩalis, & non quauis efficitur sine discrimine parte. Sed cum aliquo percutiente aliquid & in aliquo (quod quidem est aer) sonus effici soleat: iure profecto vocem aĩalium ea solum habebunt quæ suscipiunt aerẽ. Iam enim ipsa natura vt ad gustum & locutionem vtitur lingua, quorum gustus quidem necessarium est (quapropter pluribus inest) interpretatio vero est gratia boni, sic & aere qui respiratione trahitur ad duas vtitur operationes ad interminatum inquam disponendum calorem, quod quidem est necessarium, & causam in alijs explicabimus, & ad vocem etiam conficiendam ob bonum. ARGYR.

Vox autem sonus aĩalis est, & non qualibet parte. Sed qm̃ omne sonat verberante aliquo, & aliquid, & in aliquo, hoc ăt est aer: rationabiliter vtiq; vocẽ edent hæc sola, quæcunq; suscipiunt aerem. Iam enim respirato vtitur natura ad duo opera, sicut lingua ad gustum & locutionem. quorum gustus quidem necessarius est, vnde & pluribus inest, interpretatio autem vt bene sit. Sic & spiritu, & ad calorem interiorem, tanquam necessarium, causa autem in alijs dicta est, & ad vocẽ vt bene sit. Tex.cõm. 88.

COLLEC. Tex.cõm. 88. Dicit Auer. cum declarauit q̃ vox diciẽ æquiuoce in eis q̃ vociferant p̱ branchos, & in aĩalibus anhelantibus. vult notificare genus aĩaliũ in quo inueniẽ vera vox. i. vult dare conditiones quas debet aĩal habere: ad h̃ vt vniuoce, vocet inquit Arist. Vox aũt sonus animalis est, & non qualibet parte. i. vox est sonus animalis proprij & certi, & per proprium

proprium mẽbrum ac certũ & explicat quod mẽbrũ, ac & quod aĩal sit, & accepit propositionẽ cõem superiori capite expositam, & inq̃t. Sed q̃m omne sonat verberante aliquo, & aliquid, & in aliquo (hoc aũt est aer,) rõnaliter vtique vocabunt quæcũque suscipiunt aera, & inq̃t Auer. sed quia iam declaratũ est, ꝙ oẽ sonorum non habet sonũ: nisi percutiens & percussum in aere, manifestũ est, ꝙ impõe est inuenire aĩal sonorum. i. vocans nisi habeat mẽbrũ ex quo fiat percutiens & percussum, & aerem quẽ immittat. i. mittat ad id membrum. & extrahat ab ipso. est ergo propositio hic Auer. prima, ꝙ aĩal ad hoc vt vocet debet habere mẽbrum proprium, ad quod mittatur aer ab alio membro proprio. Tunc apponit secundam. d. Et ꝙ id mẽbrum habeat figuram, & q̃titatem, & situm terminatũ. Et huius ratio est, q̃m omne agens siue patiens debet esse in actu. nihil aũt est in actu nisi sit in materia quãta & extẽsa: ideo oportet talia esse actu terminatæ figuræ, ac magnitudinis. His duabus propositionibus acceptis, infert tertiã. d. Vnde necesse est etiã vt aĩalia vociferantia in rei veritate sint animalia quæ recipiunt aerem in inferioribus suis, & extra hũc ipsum: cuius rõnẽ reddit quasi aliam. In istis enim inueniuntur illa tria. s. expansio, tonus, & dictio, ex quibus fit vox in rei veritate. Erit ergo syllogismus Arist. hypotheticus ꝯtinuus, cuius antecedẽs est vna copulatiua, cõsequens vna cathegorica sic, si omne sonat ꝑ motũ ab aliquo, in aliquod, & ꝑ aliquod, & id per quod sonat est aer, ergo vocabunt ea, quę aerẽ suscipiunt. modo si ponat aãs, sequitur hoc ꝯñs esse positũ, & hęc est potentia syl̃i Arist. Iam. n. aere. § Dicit Auer. deinde incepit declarare ꝙ istud iuuatiuum per quod natura vtitur aere in aĩali anhelante est à iuuamẽto, quod est infrigidatio, & ꝙ natura vtit̃ eodem membro. i. eodem instr̃o. s. aere ad duo, quorũ vnum est vtile, & reliquum necessarium, vt declaratur in libro de animalibus. dicit ergo Arist. Iam enim natura vtitur aere respirato in duo opera. i. in vocando, & in refrigerando licet refrigeratio sit necessaria, vocatio vero vtilis. Et reliquum literæ, & commenti patet.

ARGYR. *Instrumentum autem respirandi fauces sunt, pulmoque id est gratia cuius est ista pars, nam ea quæ gradiuntur, hac in parte plus habent caloris quam cætera. Is præterea locus qui circa cor est primus, respiratione nimirum eget. Idcirco, necessarium est aerem ingredi respiratione attractum.*

Tex. cõm. 89. Organum autem respirationis, guttur, cuius aũt cã hæc pars est pulmo. hac enim parte plus habent caloris pedibus gradientia, alijs. Indiget autem respiratione, & qui circa cor locus primus. Vnde necesse est intro respiratum ingredi aerem.

COLLEC. Tex. cõm. 89. Hic tex. & optime & facile cõtinuatur, & exponitur ab Auer. ideo nolo immorari, cũ græci nil dicant verũ. Auer. digredit̃ ad Galenum ibi. § Et hoc quod dixit. § Vbi primo Auer. ostendit necessitatem attractionis aeris, & extramissionis eiusdem. sunt enim duo aera, vel aeris partes, vnus quo vtit̃ nã. i. aĩalis aĩa, & virtus corporis regitiua ad attrahendum, alter vero ad emittendũ. hoc ergo ꝓbat Auer. & inq̃t. Et hoc q̃d dixit necessariũ est. prima. n. necessitas anhelitus est ad ĩmittẽdũ. i. ad attrahẽdũ aerẽ. Secũda ad extrahendũ. i. extraponendũ. prima. n. est ꝑ ipsum cor. s. refrigerandũ, & est prima primitate intentionis, tanq̃ membrũ primum, & præstabilius, & magis calidũ. Secũda vero propter pulmonem, tanq̃ membrum secundarium, ac non ita calidum. pulmo. n. non eget aere nouo frigido, sed eget vt aer sibi missus à corde remoueatur, & h̃ fit expirando, ideo expiratio attribuit̃ pulmoni. Et ideo dicit q̃m nisi esset calor, pulmonis nõ indigeret animal, ad extrahẽdum aerem frequentem. Et hoc est. § Hoc Auer. declarat ꝑ simile. d. Et hoc est simile ei, quod inuenitur in pluribꝰ artibus seu artificijs. s. ꝙ indigent mutare instrumẽtum per q̃d agunt, propter id quod contingit illi instr̃o, per quod agit, & quo vtitur. Et declarat h̃. d. Instrumentum. n. non mutatur, nisi quando consumitur. & consumptio contingit ei, aut propter vtentem, scilicet quia vtens consumitur, aut propter ipsum visum, scilicet propter instrumẽtum in se, & sic vult dicere ad propositum. nam cogitatiua corporis vtitur duplici aere. s. inspirato & expirato, propter cõsumptionem accidentem, tam in eis. s. aere. aer. n. cõsumitur, & propter vtentia. i. cor & pulmonem, quæ vtuntur aere & cõsumuntur, vt constat. ideo fuit necessarium vti aere duplicato, vt accidat consumptio vtriq; magna & aĩal pereat. Ex hoc infert vnum ꝯñs, supple intelligendum. s. ꝙ pulmo desideret extra mittere aerem, quoniam pulmo consumeret̃ nisi extra mitteret. Tunc cõtra Gal̃. arguit. d. Si igitur pulmo desiderat extrahere aerem. i. emittere aerem sibi transmissum à corde calidum, tunc motus eius non est ex pectore tñ, vt opinatur Gal̃. qui credit ꝙ pectus extramitat aerem calidum tantum, vt patet, quoniam videmus pectus tãtum moueri in hac extractione. Hanc consequentiam Auer. probo, omne potens expellere aerem talem, desiderãs ipsum expellere, de facto expellit, qñ oportet, & h̃ constat apud oẽs, sed pulmo: vt dictum est: desiderat expellere, & potest, ergo concurrit ad expulsionem, ergo nõ tñ pectus concurrit, quemadmodum Gal̃. credit tñ inquit, ꝙ hæc intentio eget perscrutatione per se, & ideo de hoc nunc nõ plus. est enim pertinẽs ad librum de anhelitu, & 18. de animalibus. nunc vero intentum sit dictum.

ARGYR. *Quare vox est ictus aeris respiratione attracti, qui quidẽ ab anima fit ea quæ his in partibus collocatur, ad eam partem quæ gurgulio appellatur. Non enim omnis quiuis animalis sonus, vox est, vti diximus (fit enim vt & lingua sonus efficiatur, & etiam vt tussientes efficiunt) sed oportet vt animatum sit id quod verberat, & aliqua cum imaginatione. Vox enim sonus quidem est significatiuus, & non aeris eius qui respiratione trahitur vti tussis, sed hoc ferit aerẽ eum qui est in gurgulione ad ipsum. Signum autem est, non posse quẽquam edere vocem spirantem aut respirantem, sed aerem retinentem. detinens enim aerem hoc ipso nimirum mouet.*

Quare percusio respirati aeris ab anima quæ est in his partibus, ad vocatam arteriam, vox est. Non enim omnis aĩalis sonus, vox est sicut diximus (est enim & lingua sonare, sicut tussientes efficiunt) sed oportet animatum esse verberans, & cum imaginatione aliqua. significatiuus enim quidam sonus, est vox, & non respirati aeris sicut tussis, sed isto verberat eum qui est in arteria ad ipsam. Signum aũt est: non posse vocem edere respirantem, aut expirantem, sed detinẽtem. mouet enim isto retinens. Tex. cõm. 90.

COLLEC. Tex. cõm. 90. Conuenere expositores, tam veteres q̃ noui: Arist. vocis diffinitionem resumere: quasi corollarie, quod per id verbum § quare § denotat. Inquit, Quare vox est percusio respirati aeris ab anima, quæ in particulis. ad vocalẽ arteriam. In qua profecto diffinitione, omnes designat vocis cãs, cũ enim dicit § percusio § motum efficientis designat quasi velut agens est vocis actus. Et cum § respirati aeris § coniungit proculdubio materiam in qua ac subm notauit. Et cum adijcit. In his particulis. § instrumenta reddit agentis. & per id § ad vocalem arteriam § notat percussum instrumentum. s. vt circa quod. ergo vox est percusio respirati aeris ab aĩa, quæ in his particulis, ad vocalẽ arteriam. Sed ambigũt veteres, quoniam Arist. formalem tacuit cãm, ac finalem, quę sunt potiores. Respõdet Alex. Aphrodiseus, Arist. per id verbum § secundum aĩam § cãm annotasse formalem § s̃m quod § enim notat formalẽ cãm § ab § vero agentem, & sic litera apud eum legenda erit, quare percusio respirati aeris secundum animam, quæ est &c. Sed Alex. obijcit, h̃ Simpl̃. & ex verbis eius duas eligo rationes: aduersus Alex. primo q̃m in naturalibus agens & forma respectu eiusdem non incidunt. modo anima est agens causa vitalium motuũ, ergo vitalium motuum non est causa vt forma & per ꝯñs, neque vocis, cũ sit vitalis motus, vel nõ sine vitali motu. Amplius nulla cã ꝑ medium, tanq̃ per instrumẽtum est forma illius in quod agit ꝑ medium &c. hæc est perspicua, quoniam forma eo agit, vel causa, quia forma,

Dubitatio. Rñsio Alex. Obiectio.

forma,& non medio aliquo, modo anima est causa vocis, prout est in particulis.i.organis vocis.s.pulmone, & canna pulmonis,& alijs ergo non est forma propria vocis. Ideo Simpl.exponit literam, vt constat, & vult q anima ponatur, tanquam causa agens§ab§enim motiui designatiuum est,vt dicit formam auté subaddit, qm vox sonus est, sonus autem est tanquam forma vocis,vt sæpius dixit.

Quæ Simplic. Potest ergo apud Simpl.anima corpori cōparari duobus modis.s.vt forma,& vt vtens.primo modo est cã formalis corporis.2.modo causa agens operationum corporis,& ideo designans aĩam hic accipit vt vtens, & non vt forma (vt Alex. credit.) dixit §quæ est in his partibus§ hoc est, quæ anima est vtens his partibus,tanquam instrumentis motus vocalis,propellentibus aerem ad vocalem arteriam.Et ex his constat: id verbum§quæ§referre aĩam,quæ est in organis respirationis,tanquam ars in instrumentis. Quomodo auté Arist. subaudiat causam finalem,statim dicetur. Non enim omnis animalis sonus.§ Cum compleuit diffinitionem, vult designare causam finalem vocis.debet ergo vocis diffinitio esse hoc modo, vox est sonus causatus à percussione respirati aeris ab anima, quæ est in his partibus, ad vocalem arteriam: gratia explicãdi aĩæ affectus.Ostédit ergo vltimam particulam esse necessariam, & inquit. Non enim omnis aĩalis sonus vox est: sicut diximus, qm est.i.contingit,& linguam sonare.sicut tussientes, q sonus non vox est.Sed oportet aiatū esse verberãs & cũ imaginatione aliqua.s.explicãdi affectus métis. Significatiuus.n.§ probat id & syllis sic componitur, oĩs sonus significatiuus est grã explicandi affectus aĩæ. Tunc addit minoré.d.Vox enim est quidam sonus significatiuus, & non respirati aeris tm:sicut dixi.sed isto verberat eum,qui est in arteria ad ipsam.ergo in prima figura vox est cũ imaginatione gratia explicandi mentis affectus. Signum aũt§ Apponit aũt signum q vox fit cum imaginatione grã explicandi mentis affectus & sermo suus manifestus est per se.

Commen. 90. OPORTET igitur vt percussio. Huic deficit partis intentio quæ perspicua est ex verbis Arist. sed quia Arist. accepit in litera,q vox est percussio respirati aeris ab aĩa, & proculdubio falsum est,qm vox non est pcussio,cum sit in percussione: tanq̃ in agente, ideo persoluens hanc dubitationem dicit. Oportet igitur vt percussio aeris anhelati ab aĩa quæ est in istis membris,ad cãnã: sit id quod facit vocé.ergo vult q hmõi prædicatio sit causalis, & inde colligit vocis diffinitioné,d.Necesse est igitur vt essentia & diffinitio vocis non sit aliud,nisi pcussio.i.sonus causatus à percussione aeris anhelati ad mebrũ,quod canna dicitur ab expulsione aĩæ imaginariue voluntariæ.i.appetente,quæ est in istis membris.Cuius exemplũ adijcit, & sermo perspicuus est. Et diximus q necesse est§ Et quia (vt dixit Simpl.)in diffinitione pposita deficit cã finalis,ideo Auer.ex verbis Arist.cãm finalem vocis explicare intédit. Debes ergo scire cãm finalem vocis esse explicationé affectuum. ergo concurrit ad vocandũ desiderium aĩæ desideratiuæ.& qa desiderium sequitur cõpræhensionem sicut

Commen. 39. vmbra corpus 12.Meta. ergo in vocis formatione duo exiguntur, scilicet virtus imaginatiua, quæ se tenet ex parte agentis, & virtus desideratiua: quæ se tenet ex parte finis. Inquit ergo & diximus; q necesse est in essendo vocé, vt percutiens habeat aĩam imaginatiuam, quia nõ oĩs sonus factus ab aiali,est vox, vt sonus qui fit absq; volũtate apud tussim & apud motum linguæ.sed vox est sonus, qui fit cũ imaginatione & voluntate,& ideo dixit animatũ, & cum imaginatione,innuit enim q ista actio completur duabus virtutibus animæ: quarum vna est concupiscibilis,& altera imaginatiua, & hoc modo Simpl. cõmentatus est hunc locũ ad verbũ,& sic diffinitio vocis pfecta erit. Primum enim mouens,§Quasi ostendit vocem habere duo agentia,vnũ principale & primum.s.animam,alterum secundarium,posterius.s.membrum repellens aeré. Inquit modo q vox est actus vtriusque. licet primo sit actus animæ, & dicit. Primum enim mouens in voce est anima imaginatiua,& concupiscibilis, & ideo vox est sonus illius primi.i. volentis & imaginantis, & non est sonus primo & per se mouentis aerem anhelatum, scilicet membri prædicti, vt sonus qui fit apud tussim. sed mouens primum in voce est aliud ab isto mouente, licet primum mouens nõ moueat, nisi per ipsum.s.medium.Ex his pstat Arist.per ly §ab aĩa§ non formalem cãm,sed agentem intendere, vt dixit, & recte Simpl.

Dubitatio. Sed hic ambiges,quid est primũ mouens in motu tussis? dicit enim Auer. primum mouens in motu tussis alterum esse à primo mouente in motu vocis.

Responsio. Rñdet Simpl.d.in tussi euenire motum, pp incidentem pituitã, vel aliud quid solidum,vel quia humidum expellere naturam conatur. Ergo primum mouens in tussi est membrũ propellens aerem grã remouendi nocumentum. Sed primum mouens in motu vocis,est aĩa. ergo id quod est primum mouens in tussi est instrumentũ respectu motus vocis,& hoc Auer.intendit,si recte cõsideras.Et signũ eius.§ Quod dixit declarat, & primo proponit intentum.d.Et signũ eius q primũ mouens in voce moueat aeré,mediante primo mouente aerem in anhelitu, & vult dicere & signũ q principale moués in anhelitu est instrm aĩæ in actu vocis est, quia nos non possumus vociferare, dũ inspiramus .i.aerem intus attrahimus,vel expiramus.i.aeré emittimus extra. Mouens enim§probat propositum signũ, & rõ cõponitur sic, nullũ instrm põt vsitari in vna hora à duobus agentibus,pro diuersis actionibus,vt perspicuum est. Sed aer vel inspiratus vel expiratus est instrm vsitatũ,pro duabus actionibus,à duobus agentibus.s.à pulmone, tãquam ab agente proximo,& ab aĩa,ergo non põt vsitari in hora vna, ergo quando expiramus non possumus vociferare. Huius accepit minorem.d.Mouens.n.in anhelitu, alio instrumento vtitur in illa hora,ab instrõ primæ motionis in percussione,quæ facit sonum. vult dicere q debet habere actiones duas id vnum instrumentũ in illis actibus diuersis.Tunc accepit maiorem.d.Sed impoẽ est vt vno instrumento vtatur in diuersis actionibus in vna hora, ergo &c. Et li exponit.d.Et nos non mouemus p id membrum, nisi cum concluserimus ipsum.i.& ideo non mouemus aerem motu vocis,per li mẽbrũ quod inspirat & expirat, nisi qñ incluserimus anhelitum, & reddiderimus ipsum ociosum ab ista actione,quæ est anhelitus,dum vociferamus, ergo retinemus aerem ociosum ab anhelare, & li signat ipsum non posse esse instrumentum duorum &c. & propter hoc (vt dicit Simpl.)canna pulmonis,& pulmo sunt principalia respectu anhelitus,instrumenta respectu animæ in voce.& cum vnum non possit esse instrm duorum: pro diuersis actionibus: talia non erunt instrumenta, eorum respectu,anhelitus aĩæq; respectu vocis, pro vna hora. vide eũ.

ARGYR. *Patet autem & quam ob causam pisces vocem non fundunt: fauces enim non habent. at hanc partem non habẽt, quia non suscipiunt aerem, neque respirant. Sed qui ita dicunt, vehementer aberrant: quam autẽ ob causam. alius sermo est.*

Tex.com.91. Manifestum autem,& cur pisces sine voce sunt.non enim hñt guttur.hanc aũt partem nõ habent,quia non recipiunt aerẽ,neque respirant. Sed qui dicunt sic, peccant.propter quam igitur cãm, alia ratio est.

COLLEC. *Tex.com.91.* Expositores veteres sic literam habent.§Patet aũt & q̃ ob cãm pisces voces non fundunt. Et tunc volunt Arist. quasi corollarie reddere causam,cur pisces non vocitant. verum de piscibus veluti non respirantibus in lib. de partibus animalium tractatum,vt est dicturus, reijcit.aqua.n. pro aere, & brãchijs pro pulmone ad refrigerationé præcordialis vtuntur calidi: vt ex Simplicio excipitur,& hoc pacto latini exponunt, & Auer.qui literam etiam hoc pacto habet.Potest & aliter dici,nempe Arist. dare secũdum signum.q guttur sit vocis organũ,& sic lege. manifestum autem supple q guttur instrumentum est vocis, & quia.i. qm pisces sine voce,non enim hñt guttur.hanc aũt partem non habent,quia non recipiunt aerem,neq; respirant. sed si.hi qui dicunt eos vocitare peccãt. quam aũt ob causam si.non recipiunt aerem,altera ratio est.

Commen.91. DICIT quod causæ.Proponit cãs carentiæ vocis in piscibus ordinatim.d. Causæ propter quas pisces non hñt vocé,sunt tres,& prima & remotior est, qa non hñt pulmonem,

monem, & cānā. Et causa huius causæ est, quia non indigent immissione aeris, aut emissione. Causa aūt vltima, quare caret emissione & immissione aeris, quæ est ꝓpinqua huic accidenti, in alio dicenda est.s.lib.de aïalibus. ergo remota cā est carētia cānæ. propior est carentia anhelitus, propinquissima est dicenda in lib.de partibus aïaliū.

Vtrum voces sint gratia significandi cōceptus aïæ. Quærunt primo, vtrū voces sint in animalibus, cū imaginatione grā significādi conceptus aïæ imaginatiuæ, & cōcupiscibilis. Et videtur ꝙ non, vt Auic. sentire videtur in lib.de animalibus. Quod est à natura, & ab instinctu naturæ, non videtur esse ab imaginatione, nec grā significandi &c. Sed voces brutorum sunt omnes ab instinctu naturæ: & à natura, vt omnes Phi testati sunt. Quare &c. Amplius si vox in brutis esset gratia imaginationis & explicādi affectus, tunc sicut diuersimode afficerentur, & conciperent, sic diuersimode voces formarent. modo constat, vocem vnius speciei esse vniformē, pro vnoquoque conceptu, ergo non sunt illius grā. Debes scire, ꝙ animalium quædam carent sanguine, vt pisces. & hmōi non vocāt, vt habemus primo historiarum, quædam aūt sunt sanguinea. & huiusmodi vocant. Vocantium aūt quædā vocant vniformiter ꝑ diuersis affectibus ad similia suæ speciei, vt equus, canis, bos &c. Et alia vocant difformiter: ſm diuersos affectus. horum adhuc, quædam formant voces diuersas pro affectibus diuersis: per instinctus naturæ: vt pygmæi. alia quoque secundum voluntatem & placitū, vt homines. Vocantium vniformiter, quædam semper vocant, quædā vero certis temporibus, vt cunuus & alia. Amplius quædā vocant tempore coitus tm̄, vt animaliū plurima pars: quædā & ipso tēpore coitus: & ante: & post: vt Philomena: quæ (vt Plato.d.) canit tribus illis tēporibus, vt cātu suo lætificetur fœmina, ad hoc vt calor excitet. & clarificet, vt inde fiat bonus sanguis, & per pn̄s calor tēporatus dispergatur supra oua. Ex his constat oē animal vocans vocare grā significandi affectus. Secundo debes scire ꝙ aïalia, eo modo vocant, quo cōcipiunt. pn̄t aūt cōcipere dupl'r.s.cōfuse, & distincte, primo modo faciunt bruta, & pueri in principio vitæ. Distincte aūt vocant homines, & pygmæi, sed homines voluntate, pygmæi instinctibus, & inde fuit vt propinquissimum genus aïalium hmōi sit pygmæorū ¶ sunt.n. pygmæi formati sicut hoīes ¶ hn̄t & imaginatiuā ꝑfectiorē alijs imaginatiuæ hoīs sat affinē. Habent loquelam ac sermonem silem loquelæ humanæ: intm̄ ꝙ hoīes putant. propter quod Arist.7.de historia inquit, grues ꝑmutari ex scyticis cāpis, ad paludes superiores ægypti, vnde nilus fluit, & ille locus est circa quē pygmæi habitant. Differunt aūt ab hominibus, qm̄ actus hominis, sunt rōni & syl'o practico subdibiles, actus vero pygmæorū tm̄ instinctibus naturæ. Amplius pygmæi sunt mole corporis parui, ꝑꝑ angustiam loci in quo generant. Arist.10.particula problematum problemate.12.& habent alias drīas. Hinc exprimit verbum. Them.h.d. Significat aūt vox oīs, aut naturales affectus.v.g.ægritudinē & voluptatē, cuiusmodi est vox brutorum, aut conceptus hoīs, constitutis rerū nominibus, & receptis in consuetudinē, indicat &c.omnis ergo vox, aut significat ex instinctu naturæ, aut ex formatione voluntaria, vt illa est hominum &c. Amplius hic verificat Auer. verbum, ꝙ ad vocem duo præexigūtur, imaginatio, & desiderium, præexigit.n.desideriū tanq̄ mouens mēbra, & imaginationē ad explicandū affectus, & sic quasi ex parte finis requiritur & imaginatio: tanquā mota, & agens formās voces ad explicandos affectus, iuxta exigentiam desideriorū, & h̄ cōmune est hominibus & brutis, licet bruta cogātur à desiderijs. hoīes autē sint dn̄i illorum. imaginatiuæ ergo oīs vocatio est ab instinctu. licet hoībus sit placitū, brutis vero non. Tūc ad rōnes & primo ad primā maior falsa est, quod enim ab instinctu naturæ est, pōt esse ab imaginatione tanq̄ à causa agente, licet instinctus sit tanq̄ finis. Ad secundam dicendum, ꝙ cā diuersitatis explicationis, & vocum formationis: est diuersitas modi concipiendi, & q̄a illa bruta oīa confuse ꝯcipiunt, ideo non explicant, nisi vniformiter, sicut pueri in principio.

Vtrum conceptus explicati per voces sint in vocibus. Quærunt &.2.an spēs intelligibiles (si darentur) vel conceptus explicati per voces; sint in vocibus, ita ꝙ per eas asportentur in auditum & intellectum discentis. Et vr̄ ꝙ sic, quod abstrahitur ab aliquo per aliquem modum, in illo cōtineri necesse est. sed spēs intelligibiles cōceptus abstrahuntur à vocibus, ergo aliquo modo clauduntur & cōtinentur in eis. Sed oppositum deducitur: impoīe est spēs tangere voces, ergo non cōtinentur in eis. añs deducit, qm̄ quæ sunt in diuersis non se cōtangunt. sed vox est in aere: spēs sunt in imaginatione, & intellectu. ergo &c. Amplius si ꝯceptus asportarentur ꝑ voces, tunc descenderent ab intellectu ad voces, qđ falsum est, quia vel naturaliter descenderent, vel violēter. non naturaliter, quoniam intellectus est locus specierū: vt Arist.d.& nihil remouet à suo loco naturaliter. Si violenter oportet quærere quid sit id violentās, & iam id erit impoīe fingere: vt constat &c. Rursum si voces didascali aggenerant conceptus in discipulo, vel nihil eorū præfuit: vel conceptus sunt in aïa audiētis, & excitatur anima illius per vocem exteriorem ad similitudinē quam habet in anima. Si primum, tunc cōceptus & spēs pn̄t generari, & non ex obiectis. Si secundum, tunc scire erit reminisci. Postremo si cū vocibus didascali descenderent spēs eius in discipulum, tunc nō remanerent in illo. & sic obliuisceretur &c. In ista qōne laborauit Alber. & demum voluit *Quæ Alber.* ꝙ vox pōt considerari dupliciter. Vno modo vt est quedā naturalis, & sic fit à naturalibus instrumentis vocis, gutture, cāna, pulmone &c. Secundo modo vt taliter, vel taliter figuratur, ac, vt ita dicā, carectirizatur, & sic fit à quadā potentia aïæ, quæ dicitur potentia interpratatiua, & tunc prout diuersimode figurat proculdubio diuersorum conceptuum est significatiua, & sic vult ꝙ voces generant in phantasia phantasmata diuerse, prout videntur diuersæ figuræ, ac characteres, & inde sciētia generatur de nouo in discipulo. Sed proculdubio hæc sol. est contra Auer. in 3. huius commento.5.in calce, vbi voluit magistrum non generare scientiam in discipulo, qm̄ tūc scientia esset qualitas actiua. Idem & Them. in 3. suæ paraphrasis explicauit. vide. Amplius si voces generant phantasmata in aïa auditoris, l'i erit ꝑ se, vel per accidens, nō per se, qm̄ tunc auditus esset sensus disciplinæ ꝑ se, cōtra Arist. in lib de sensu, & in primo Elencho. inquit, qm̄ non est ipsas res ferentes disputare, sed noībus vocis vtimur pro rebus, quod accidit in nominibus in rebus arbitramur accidere. Ecce q̄uo non per se generent phantasmata. Si ꝑ accidens, l'i non erit, nisi diuersa figuratione vocis. sed diuersa figuratio vocis, est relatio ad conceptū. conceptus aūt est vnus in auditore, & didascalo, vt.d. Auer. ergo non fit ab altero illorū. Rursum phantasma est simulachrū eius à quo generat. sed phantasma lapidis nō est simulachrum vocis lapidis, sed rei tm̄, ergo à re tm̄ generatur, & non voce. Ideo dicendum secun- *Opinio Auer. & Them.* dum Auer. & Them. voces tm̄ esse excitantes formas iam acceptas. nullus enim (vt Simpl'. testat in 3.) à præceptore audit lapidem prolatum, quin quandoque idolum lapidis nō retinuerit. Amplius nullus circulum ante ostium perpendit venditionem vini denotantē, quin q̄nq; vinū agnouerit. voces ergo non sunt generātes conceptus. hi idem enim conceptus numero, qui sunt magistri, sunt discipuli, ſm Auer. Them. & tenentes vnitatem intellectus in hominibus. Sed sunt notæ earū, quæ sunt in anima passionum, vbi ly ¶ in anima ¶ pro aïa vtriusque accipitur, scilicet magistri & discipuli. Et per hoc patet scire nostrū non esse nobis aggeneratum deforis, sed per continuationem intellectus acceptū, & sic scire non erit reminisci, vt Plato in Menone sentit, sed nec erit nouum animæ in se, sed erit bene noua continuatio discipuli ad intellectum, per quā nouiter denominatur sciens: vt patet. Dedit autem Philopo. *Quæ Phil.* signum, ꝙ voces non generant, sed excitant cōceptus retentos, quoniam pueri dum incipiunt voces perpendere, à parente perpendunt digito panem in re simul cū voce panis, post cum habuit vocem panis fuisse signum huius rei, quæ est panis, prolato pane excitatur in cognationem panis diu concepti. & ergo voces sunt signa, ac notæ passionum existentium in animis vtriusque, scilicet magistri & discipuli. Argumenta autē in principio.q. sunt pro me, arguunt enim & firmiter voces non significare effectiue & generatiue conceptus.

ARGYR. *De odore vero & odorabili, non æque bene atque de hisce quæ dicta sunt discernere determinareque possumus. non.n. sic patet quale quid sit odor vt sonus, vel lumen, vel color. Cuius causa est, nos non habere hunc sensum exactum, sed inferiorem complurium animalium sensu. remisse nanque homo olfacit, & nihil odorabilium percipit absque dolore vel voluptate, propterea quòd sensus instrumẽtum huiusce non est exactum atque perfectum.*

Tex.côm.92. De odore aũt & olfactibili, minus facile determinabile est dictis. non enim sic manifestum est, quale quid sit odor, vt sonus, aut lumen aut color. Causa aũt est: quia sensum hunc non habemus certum, sed peiorem multis animalibus. praue enim odorat homo. & nihil sentit odorabilium sine lætitia aut tristitia, tanquã non existente certo eo quo sentimus.

COLLEC. 4 ex.côm.92. Supponit intentionẽ capituli esse de odore & olfactu, & accipit conclusionẽ hanc, de odore & olfactu est difficilis pertractatio. & inquit. De odore aũt & olfactu minus bene est determinabile dictis.s.visu & visibili, auditu & auditili. Non enim manifestum.§ Ratiocinatur hoc isto modo, omne id, cuius quale quid ignoratur à nobis, est male pertractabile, hoc subauditur. Addit, nõ.n. manifestũ est quale q̃d sit, sicut sonus, aut color, aut lumen: ergo de odoratu est male pertractabile. Causa aũt§ pro syllogizat minorem sic. oẽ id cuius sensum prauũ habemus: male à nobis est pertractabile: apponit & minorẽ.d. cã aũt est, quia sensum hunc non habemus certum: sed peiorẽ multis animalibus: ergo cõclusio, quæ fuit minor. Praue enim§ probat minorem pro syllogismi ab experimento.d. Praue.n. odorat hõ, immo deterius multis animalibus, vt Them.d. scilicet cane & vulture. Et nihil odorat.§ Secũdo probat minorẽ pro syllogismi ab alia experientia, & cõponit syllogismus, oẽ id cuius nihil odorat̃ nisi differentiæ excessiuæ, est praue odorabile. sed hmõi odor, ergo &c. Inquit, Et nihil odorat odorabilium sine lætitia & tristitia, sicut non existente certo, eo q̃d sentimus.i. propterea q̃a sensus instrumentum hmõi non est exactum atq; perfectũ. Formi-

Dubitatio. dares primo, q̃m Aristot. inquit, ꝙ de odore & odoratu est minus determinabile dictis, ac si dicendis esset certius. Videtur enim ꝙ tactus sit notior odoratu, vt ꝑstat, per posterius dicenda, est enim tactus nobis tẽperatior, quare certior. Amplius, & 2. ambiges, & non parũ, q̃m Arist. ꝓbat de odoratu tractatum esse difficilem: per difficultatem subiecti quale quid sit, vt Simpl. placet, post modũ: ibi. § Causa aũt§ probat difficultatem subiecti, ꝑ difficultatẽ odoratus, ergo in rõnibus circulus appareret. Rursum & 3. cur ignoratur quale quid odorabilis, & non aliorũ. vt Arist.d. Adhuc & 4. vtrum odoratus solũ existat tristis & suauis, vel & mediorum. Postremo ambigit Simpl. vtrum hõ sit praue odorans, vt sensu h̃ non exquisite sit participans: ꝑꝑ quod à plerisque in hoc superatur animalibus. Hæc sunt dubia, quæ ex interpretatione literę emergunt, quæ vt clarius tex. intelligatur, disputabuntur, & soluentur, post cõmenti expositionem.

Commen.92. CVM compleuit. Proponit intentionẽ partis, & perspicua est. Deinde ponit ꝑcrõnẽ textus, v. cognoscere aũt quid sit odor, & quid sit odorabile, ex quo possumus peruenire ad sciendum istud sensorium, & sensum quid sit: s̃m ꝙ dat doctrina naturalis.i. per modum in quo à notioribus nobis ad ignotiora procedit, difficilius est q̃ scire vocẽ q̃d sit, aut colorẽ. hæc erat literæ cõclusio, & reddit cãm.d. & cã difficultatis in hoc est, quia non declaratur de odore, cuius odor sit. & quæ sunt dñæ propriæ vnicuiq; eorum sicut declarantur dñæ colorum, & vocum, & hæc fuit minoris vis. In quibus verbis dedit intelligere sol. q̃õnis tertiæ vbi debes scire ꝙ quodlibet sensile potest dupliciter accipi. Primo modo in comparatione ad sensum (& sic habet rõnem respectiui, vt visile ad visum, auditile ad auditum &c. & hoc pacto oĩa obiecta sensuum sunt eque nota respectu sensuum) Secundo mõ potest accipi sub ratione absoluta. v.g. vt vltra visile color & lumen, vltra auditile sonus & vox, &c. & hoc pacto in odore, & tactilibus est difficultas non.n. præter rõnem odorabilis, vel tactibilis, scimus naturas eorum subiectas, vt Simpli. testatur, per quale ergo quid intelligit naturam absolutam sub̃tam relationi, & dñas diuisiuas illius nature. Et sic patet solo ad tertiam.q. § Et cã propter quam§ reddit cãm causę.i. probat minorem syl̃li principalis, & inquit. Et cã propter quam imperfecte intelligimus dñas odoris, est, quia iste sensus debilior est in nobis q̃ in multis aĩalibus. Et quasi persoluẽs scd̃am.q. inquit & intendebat per h̃ demonstrare cãm, propter quã intellectus difficile cõprehendit dñas odorum, & est, quia iste sensus debiliter ꝑprehẽdit dñas odorũ sensibiles. cõprehensio.n. dñarũ rerũ sensilium à sensu est cã in cõprehẽsione earũ ab intellectu, & ideo q̃ caret sensu, caret intellectu illius generis sensiliũ. primo Poster. Ex his ꝓsoluitur.q.2. prauitas sensuum, & sensorij cã est prauæ sensationis. praua sensatio cã est difficultatis sciæ, ergo nõ est circulus, q̃m sunt ibi tres termini diuersi, vt ꝑspicuum tibi relinquo. Sed est debilius.§ Quæsitũ est semper, an homo praue odoret, & Arist. h̃ determinat ꝙ sic. Oppositũ autẽ huius oportet dicere, q̃m aĩa hoĩs est præstabilior, ergo & vniuersa illius operatio. Amplius Auer. & Arist. in lib. de sensu & sensa. bruta percipiunt cortices oĩum sensibiliũ. homo medullas, vt dicet & cõmẽ.63. istius. Postremo ipse iudicat dñas oĩum odorabiliũ. His Auer. ꝓsoluit.d. sed est debilius in nobis q̃ in multis aĩalibus.s. in ꝑprehẽdẽdo differentias odorũ. multa.n. aĩalia vident̃ cognoscere sua nutrimẽta ꝑ dñas odorũ, sicut nos ꝑ saporẽ, & in hoc tñ excedunt nos aĩalia aliqua.s. cõprehendendo dñas odorũ à remoto spatio. Odores ergo p̃nt dupl̃r ꝑprehẽdi, vel inquãtũ vtiles, (& sic aĩalia plus ꝑprehendũt,) vel vt cadunt sub iudicio rõnis, & sic magis ab hoĩbus &c. Quartam.q. ꝓsoluit Auer.d. & nõ sentimus de dñjs odorati, nisi id q̃d est delectabile, aut cõtristabile.i. non sentimus de eis, nisi dñas magis communes. delectabile.n. multos habet modos. similiter cõtristabile, & delectabile non inuenit̃, nisi in remotissimis extremis. Ex his perspicua est sol. ꝙ hõ solũ dñas extremas odorat, non medias, cui Plutarchus, Nestureus, Rhodius, cõsentit. Sed iis obijcit Simp. q̃m hõ iudicat de medijs dñjs horũ, ergo ꝑcipit illas. vel igit̃ ex sensu q̃nq; accepit cognõnẽ eorũ, vel nõ. & si nõ, ergo intell̃s posset cognoscere aliq̃d sine sensu, & si sic, ergo odoratus sentit dñas medias. Sed hoc nihil est, q̃m à sensu accipit intell̃s extrema, medias aũt dñas argumẽto à signo & coniectura apprehendit. Ad postremã r̃ndet Simp. autoritate Platonis, ꝙ odorabile est cõmensurata ꝓportio in qualitatibus primis, quæ facile variat̃, & ꝑꝑ facilem ac continuã variationẽ, est illius natura difficillima cognitu. Hinc elici põt de odore tractatũ difficilẽ esse ex parte rei, q̃m variabilis, & ex parte nostri, q̃m prauum sensum habemus hunc. Ad primam vero.q. solo cõstat, q̃m Arist. seruauit ordinẽ naturæ, & maxime cũ tactile sit valde difficile, propterea quia ignoratur quale q̃d, vt scies. In hoc loco Them. duo dedit ex dictis corollaria, quorum primũ est, quo inquit. Ex hoc aliqui argumentũ sumunt vnũ sensum olfactus ad mẽsurã hoĩbus datũ, quatenus.s. sufficere posset h̃ntibus acrimoniã illã, vtpote quæ ad vitã cõseruãdã non admodum pertineret, tanq̃ superfluã desiderari collibitum. vult ergo tñ odoris esse datum hominibus, quãtũ sufficit pro vita & vtilitate, & quia maior est vtilitas in bruto ex odore quàm in homine, ideo plus odoratus habet brutum quam homo. Secundum dedit.d. hinc fieri vt odores cognoscerentur, nõ quales essent in se, sed quales ꝑuenirent ad nos, q̃m non oportet vt eos, ex eorũ naturis apprehendamus, sed q̃tum nobis prosunt gustui. Que Them.

ARGYR. *Atque consentaneum est rationi tam animalium ea quæ duros oculos habent sic sentire colores vt non eorum percipiant differentias nisi terrore contrarioque ipsius quàm hominum genus odores. Similem autem rationem subire, videntur, odoratus ad gustum, & odoris species ad species ipsas saporum.*

Tex.côm.93. Rationabile autẽ est, sic & quæ duros oculos h̃nt colores sentire, & non manifestas ipsis esse dñas colorum,

lorum,niſi terrore & nō terrore.ſic autē & odores,hominum genus . Videtur enim analogiam habere ad guſtum,& ſiľr ſpẽs ſaporum,cum ijs quæ ſunt odoris.

COLLEC. Tex.cōm.93. Exemplum inducit nō exquiſiti ſenſorij , & vtitur duritie oculi pro exemplo.nam in his,quæ duriorū ſunt oculorum,vt cancri, viſibile ſenſorium eget maiori ac vehementiori paſsione.Inqt. Rōnale aũt.i.ꝯſentaneum vr̄ rōni : ſic & quæ duros oculos habent colores ſentire.§Et nō manifeſtas ipſis.§vult dicere ꝙ tali modo ſenſoriū percipit differentias viſibilium,vt nō manifeſtæ ipſis ſint dr̄iæ colorū, niſi terribili ac intrepido, §ſic autem & odores hoīum genus§eſt ergo exempli vis , ꝙ quéadmodū genus quoddam aīalium nō percipit dr̄ias viſibilium,niſi fortiſsimorum,ſic & hominum genus nō percipit dr̄ias odorū , niſi excedentes.Exēplo hoc innuit Ariſt. aīalia percipere viſibilia excedentia,qm̄ qn̄q; ſunt perterrita ꝑꝑ viſibilia,qn̄q; ſunt læta,& intrepida.Ex h̄ tex.q̄dā colligunt hoīes non percipere,niſi odores excedentes,medios aũt non,quod probant, qm̄ ſicut aīalia duri oculi nō percipiunt,niſi viſibiliū extremas dr̄ias,& nō media,ſic & hoīes ꝑ exemplum Ariſt.Sed his obijcit Simpľ.qm̄ ſi bene cōſideretur,ex textu habetur ꝯtrariū.ea.n.percipit odoratus hoīs, circa quæ accidit dubitatio,& timor,& oppoſitū timoris.ſ.audacia . ſed accidit hoc in odoribus medijs,ergo &c. Ideo Simpľ.inq̄t,ꝙ odoratus hoīs percipit extrema & media ſed notabili timore, vel elatione tm̄ extrema. Sed hoc quod Simpľ.inq̄t, contradicit Ariſt.qm̄ ſtatim ſubdit modum, q̃uo medij odores percipiuntur ab hoīe,& ꝑ analogiam ad ſapores . dicit ergo abſolute non percipit,niſi extrema odorū . Et hoc vult Auer.in cōm.& oēs expoſitores.Videt niſi ꝓportionabiliter ſe hr̄e ad guſtum.§ Docet modum regulã ſumēdi dr̄ias odorū mediorū,& inq̄t.Videtur.n.proportionaliter ſe hr̄e ad guſtū,ac ſimiliter ſpẽs ſaporū,his quæ olfactus . mō ergo ex differentijs ſaporū percipiemus illas odorum.

Commen.93. Et videtur ꝙ ita.Proponit Auer.exēplum Ariſt.& dicit.Et vr̄ ꝙ ita ſentiunt hoīes dr̄ias odorū, ſicut aīalia duri oculi dr̄ias colorū.quéadmodū.n.illa nō cōprǽhēdunt de dr̄ijs colorū niſi ꝯueniente,& incōueniente, ita hoīes non cōpræhēdūt de dr̄ijs odorū niſi delectabile & cōtriſtabile, ecce q̃uo Auer.differt à Sīpľ.vt infra dicemus.Viſum eſt.§ Apponit methodū propoſitã . & forte reddit cām eius qđ nūc dixit,& inq̄t.Viſum eſt.n.ꝓpter ꝯſimilitudine, quæ eſt inter guſtum & odoratū,vt dr̄iæ odorū ſint ſm̄ numerū differentiarū ſaporū.Arguit ergo ſic,illæ dr̄iæ non ſunt notæ ꝑ ſe,quæ ſunt notæ ꝑ analogiam ad aliud , ſed odores medij innoteſcunt ꝑ dr̄ias ſaporū,quod ꝓbat.d.cū dr̄iæ ſaporum apud nos ſunt cōpræhenſibiles,& illæ nō. Cuius cām reddit.d.cum in hoc ſenſu excedamus oīa aīalia,quia quodammodo eſt tactus , vt dicet. Et conſimilitudo.§ reddit cām aliam minoris.d.Et conſimilitudo q̃ eſt inter ſapores & odores eſt quia non inuenitur odor , niſi in hn̄ti ſaporē, vt declaratū eſt in lib.de ſenſu & ſenſa. Simpľ. vero addit, qm̄ omne odorabile eſt guſtabile, & econtra . ſimiliter oē odoratiuū eſt guſtatiuum,& econtra , ergo odor & ſapor ſunt proportionabilia . erunt ergo proportionabilia propter tria.Tū ex parte odoratus,qm̄ oē guſtans eſt odorãs, & ecōtra.Tū ex parte odorati, qm̄ oē odorabile eſt guſtabile : & econtra.Tū ex parte cārum odoris & ſaporis.

Dubitatio quæ Them. Eçdem qualitates ſic,vel aliter diſpoſitæ ſunt cauſæ ſaporum & odorum,& ꝑ ꝯn̄s optima methodus erit ꝑ ſaporū dr̄ias odores medios venari.Formidabit quis , ſi hō ꝑcipit odores quales ſunt in ſe.Perſoluit Them̄.hic,& inq̄t,hinc fieri vt odores cognoſcerent non quales eſſent in ſe,ſed quale peruenirent ad nos,& ſic odores ſentimus nō ſicut ſunt ex naturis eorū,ſed ſm̄ ꝙ ad nos perueniunt.Sed obijcies, ſenſus nō decipitur circa obiectum, qm̄ obiectum,vt non, qm̄ odor vel color,ſed quoniam Socrates, vel hic, vel ibi, vt dixit Ariſt.ergo odores ex naturis eorum percipiuntur. Poteſt dici ꝙ odor poteſt dupliciter ꝯſiderari . Vno modo inquãtum odor abſolute , & ſic abſtrahit ab intenſo & remiſſo eſſe,cum vt ſic habeat rationē tm̄ obiecti,& hoc modo proculdubio percipitur ex natura rei,inq̃tum odor eſt. Alio modo poteſt conſiderari vt mouet ſenſum ꝑ actualē influxum, & quia res non agit , niſi ſecundum modum ſuæ actualitatis,ideo proculdubio vt ſic,agit qn̄ fertur ad nos, & non ex natura rei,& h̄ modo Them̄.vult.

Dubitatio. Amplius quæres , ſi per dr̄ias ſaporū cognoſcimus dr̄ias odorum,an nomina tantum . Rn̄det Them̄. ꝙ ꝑ analogiam ad ſapores cognoſcimus diſcrimina eorum, ingenia ſeu cōceptus eorū, & nomina eis imponimus.quia enim ſunt ignorata ſm̄ rē, ideo,& ſecundum cōceptus,& quia ſm̄ cōceptus,ergo ſm̄ noīa cognoſcimus ergo odores extremos per ſe , medios quaſi ꝑ accidens ſm̄ rē,cōceptū,& rōnē nominis,& h̄ vult Auer.hic.& Alex.in lib.de anima.Them̄.& Simpľ. Debes ſcire,ꝙ propter multas cās, homo per ſe non ſentit odorū dr̄ias medias.Primo ex parte cognoſcentis . Secundo ex parte finis.ex parte cognoſcentis, quia cerebrū humanum eſt maius proportione cerebro aliorū aīaliū, & ideo multæ reſudant humiditates in carūculis olfactus , intm̄ ꝙ olfactus hebes redditur odoris.Secundo ex parte finis.ſemper.n.hō in odoribus occuparet , adeo ꝙ impediret à ſua ſublimi operatione , ergo ꝯſentaneum eſt eū tm̄ extremas dr̄ias ꝑcipere,& ſic verbū Simpľ.in h̄ loco eſt extra nãm.

ARGYR. *Verum exactiorem guſtum habemus quàm odoratū : ex eo quia guſtus tactus eſt quidam, quem quidem ſenſum homo exactiſsimū habet. In cæteris nanque ſenſibus vehementer à cæteris animalibus ſuperatur . at tactu , longe cæteris omnibus excellentius percipit . Quapropter & prudentiſsimum eſt animalium. Indicium autem eſt,in hominum genere ob hoc inſtrumentum ſenſus, ingenioſos eſſe hebeteſue, & non ab aliud quicquam . Qui nanque ſunt duri carne, ij ſunt inepti mēte . qui vero ſunt molles carne ij ſunt ingenioſi menteque dextri.*

Sed certiorem habemus guſtum , propterea ꝙ ipſe quidam tactus eſt, hunc aũt habet ſenſum homo certiſsimum . In alijs enim ſuperatur ab animalibus multis . ſecundum autē tactum , multo quã cætera excellentius percipit . Vnde & prudentiſsimum aīalium eſt. Signum autem,& in genere hominum.ſecundum ſenſorium hoc ingenioſos eſſe & non ingenioſos , ſecundum autem aliud nullum.duri enim carne, inepti mēte.molles autem carne , bene apti. Tex cōm.94.

COLLEC. Tex.cōm.94. Ratiocinatur aſſumptum ſic , ſenſus tactus eſt in nobis perfectior,quàm ī omnibus aīalibus. ſed guſtus eſt tactus quoquo modo,ergo guſtus eſt nobis ꝑfectior. Ponit primo concluſionem.d.ſed certiorem habemus guſtū.Deinde ponit minorē.d. Propter id quod ipſe q̄dem tactus eſt. Deinde maiorem.d.hunc ſenſum habet hō certiſsimum . In alijs aũt.§ poſſet quis ambigere homo in tactu excedit alia aīalia, ergo in omnibus ſenſibus . ꝯn̄tia tenet , qm̄ tactus eſt omnium aliorū fundamētum.modo ſi fundamentū eſt potiſsimum,& fundatū.Rn̄det huic.d.Et licet iſte ſenſus ſit perfectior in homine q̃ in alijs aīalibus,tn̄ non conſequitur ex h̄ vt ſit in alijs ſenſibus perfectior,immo diminuitur in eis à multis animalibus, ſm̄ autem tactum differenter certificat. Vnde & prudentiſsimum.§ dedit corollarium,& ſignum propoſiti,& inquit, vnde & prudentiſsimum animalium eſt.

Dubitatio. Sed ambiges, quoniam nullum animalium eſt prudens , ergo homo non debet dici aliorum prudentiſsimum. Reſpondet Simpľ.dupliciter . Vno modo ꝙ prudentia eſt dupliciter.ſ.ſequens imaginationē tm̄, & h̄ cōmunis eſt homini & brutis , & de hac loquit Ariſt. Alio modo prout cōſequitur rōnē rectã,& hæc ſola ineſt homini . Sed profecto Ariſt. h̄ loquitur de prudentia ſecundo modo . Inquit enim Auer. & propter bonitatem iſtius ſenſus, eſt homo ſubtilior & diſcretior omnibus animalibus,ſcilicet ꝙ complexio conueniens bonitati iſtius ſenſus cōuenit diſcretioni intellectus,ecce q̃ aperte de intellectuali prudētia loquit Ariſ.Ideo Simpľ. aīr intelligit, vt ibi teneatur poſitiue, & non ſuperlatiue , ſic ꝙ propter hic ſolus homo animalium eſt prudentiſsimus.i.prudens, quod enim per ſuperabundantiam dicitur vni ſoli cōpetit. Signum autem.§ Expoſitores tranſeunt hunc locum , qm̄

manifestus est per se, addit tamen Auer. in calce cōmenti, & hoc quod dixit verum est, & cum inspexeris intelligentes hoīes, semper inuenies eos talis dispōnis, & ideo homo est melioris carnis cæteris animalibus. Reliquum cōmenti manifestum est per se. Sed in his ambiges, qm̄ in tertia partic. problematum vult Arist. oēs sapientes fuisse melicos, nullus aūt humor est distēperatior illo, ergo &c. Amplius bonitas principalis sumitur penes bonitatem instrumentorum, sed intelľs est quid principale, & sensus instrumēta, ergo bonitas intellectus etiam sumetur à bonitate aliorum sensuum. Rursum intellectus est separatus & immistus, ergo non variatur in bonitate permistionū &c. Expositores veteres plures facile euadere credunt. dicūt enim intellectum dupliciter ꝯparari intelligibilibus. Vno modo sub forma & cōditione iudicis, prout. s. iudicat illa. Alio modo prout intuetur, & cognoscit illa. volunt ergo bonitatem tactus facere ad bonitatem intellectus, q̄tū ad formam iudicandi, non aūt tm̄ quātum ad cognoscendum, cum etiam alijs sensus faciant. Sed hoc nihil est, qm̄ iudicium perfectum ex perfecta cognitione rerum iudicandarum resultat, ergo si tactus faciet ad bonitatem iudicij, ꝓculdubio & in cognitionis bonitatem faciet. Propter qđ Them. hac in parte aliter declarat hic. vult. n. ꝙ bonitas tactus faciat ad prudentiam, sapientiam, & subtilitatē ingenij, qm̄ bonitas tactus facit bonitatē temperamenti, & carnis temperatam mollitiem. In corpore aūt molli primus innatusque spūs aīæ facilius funditur, & libentius expeditiusque discurrit. ecōtra durities, & crassitudo meatus obturant oppilantque, & quasi repagulo sunt: ne purus & liquidus trāsmittatur. etenim omnibus sensibus sua cuique portio spūs ad functionē & ministerium tributa est, quocirca fit vt à prima aīa quasi præcisi abiunctiq; videant, at caro non portioni spūs, sed spiritui vniuerso præseruit, q̄ semp oīa mēbra diffundit ac ꝑmeat. Hæc sunt quæ Them. inqt in soľ. huius q̄onis, & intendit ꝙ sensus pn̄t cōparari intellectui dupľr. Vno modo, vt media cognoscēdi sunt, itaque vt intelľs cognoscit mediantibus sensibus, & hoc mō forte visus facit magis scire, cū plures differentias rerū demonstret, primo Meta. & ꝓprie visus magis amatur alijs. auditus autē ꝑ accn̄s est sensus disciplinæ, vt dictum est in lib. de sen. & sensa. & forte ꝙ oēs sunt æque necessarij. deficiente. n. sensu, deficit scīa, quæ habetur ꝑ illum sensum, vt Arist. inqt. Alio modo pn̄t cōparari ad intellm̄ vt organa sunt instrumentum ꝯtinentia, ꝑ quæ intelľs rōcinatur, & h̄ modo tactus magis necessarius est. spūs. n. deseruiens intellectui est totius cōpľonis, & ille est tactus, & nō visus, nec alterius sensus, & h̄ mō intelligit Arist. hic, & hunc locum ignorarunt oēs moderni, vt manifestū est ꝑ se. Quę autem sunt inducta de meľicis soluuntur ꝑ hoc, qm̄ ꝑ accidēs faciunt, & sunt apti ad scīam ꝑꝑ quatuor enumerata ab Alpharabio Albepharaab Babyloniensi, in cōmēto de sensu & sensa. Est. n. meľia adusta facilis inflāmationis, & sic sunt fortiter inuentiui, & quia sunt infrigidabiles de leui, ideo apti ad recipiendum formas, & sic facile doctrinales. Sunt præterea semoti à curis & voluptatibus, propter qđ redduntur apti ad studium. Vltimo sunt apti, quoniam minus diuertuntur in sensibus alijs meľici, ergo per accidēs sunt aptiores studio. temperati vero per se magis, & sic dicta Arist. sunt concordia.

Dubitatio. *Problema. 1.*

ARGYR. *Vt autem saporum alius dulcis, alius est amarus: & sic et odorum quosdam dulces, quosdam appellamus amaros. Verum quædam odorem habent saporemque similis rationis, dulcem inquam saporem dulcemque odorem. quædam contra. Similiter, & aer est, & acerbus odor, & acutus, & pinguis, nam quia odores non sunt, vti diximus, manifesti perinde atque sapores, ideo nomina odorum deducta sunt à saporibus per similitudinem rerum. alius enim est dulcis, vt croci mellisque: alius acer, vt thymi ac huiusmodi rerum. idem et in cæteris modus seruatur.*

Tex. cōm. 95. Est autem vt sapor hic quidem dulcis: ille vero amarus, sic & odores sunt. Sed alia quidem, habent proportionaliter odorem & saporem. dico autē, dulcem odorem, & dulcem saporem. alia vero, contra. Similiter autem & acer, & austerus, & acutus, & pinguis est odor. sed sicut diximus propterea ꝙ non multū manifesti sunt odores sicut sapores, ab his sumpta sunt nomina secundum similitudinem rerum. dulcis enim à croco & melle: acer autem à thymo & huiusmodi. eodem autem modo, & in alijs.

COLLEC. *Tex. cōm. 95.* Quia dixit odorum drīas sumi ex saporibus, hic inquit. Est aūt sapor hic q̄dē dulcis, ille vero amarus, sic & odores sunt. Sed alia q̄dē. ⸿ Veteres q̄dā dicunt Arist. hic ambigere, qm̄ si differentiæ odorum sumerentur ad differentias saporum, tunc semper odor esset proportionalis sapori. Inquit. Sed alia quidē h̄nt proportionaliter odorē & saporē, dico autē dulcē odorē, & dulcē saporē. alia vero contrarium. Similiter aūt & acer, & austerus, & acutus, & pinguis est odor sicut sapor, qn̄q; proportionaliter, qn̄q; non. ergo differentiæ odorū non sumi debent ab illis saporū, & syllṡ Arist. est hypotheticus sic, si differentiæ odorū sumūtur à differētijs saporū, odor & sapor in quolibet essent ꝓportionabiles, sed odor, & sapor in quolibet nō sunt proportionabiles, ergo &c. huius tm̄ minorem, quæ fuit ꝯn̄tis destructio accepit, &c. Sed sicut diximus. ⸿ Soluit. q. hanc, & inqt, sed sicut diximus ꝑꝑ id quod nō multū ꝑ manifesti sunt odores: sicut sapores, ab his acceperunt noīa ꝟm similitudinē eorū. dulcis q̄dē. n. à croco & melle, acer aūt à thymo & hmōi. eodē aūt modo & ī alijs. Est ergo soľo, ꝙ ideo sumunt drīæ odorū à differentijs saporū, q̄a vt in pluribus sunt ꝓportionales, vt vides, & qm̄ drīæ odorū sunt occultæ. Et hæc expō est pulchra, & ad textum idonea valde. Et cōmētū in hoc loco manifestum est ꝑ se, licet videaẗ aliter exponere literā. & vide. Dubitat Simpľ. hic, cur drīæ odorū nō sumunẗ à tactilibus, vel auditilibꝰ. Amplius dubitat Them. cur degustatis rebus, statim voluptas ægritudoúe ꝯsequaẗ cū tn̄ gustus hoīs sit absolutior & certior odoratu, & inqt, ꝙ neq; Arist. neq; expositores attingūt. Primā dissoluerē, qm̄ vt dictū est ꝟm res ipsas est cognitio olfactibilibus ad gustabilia ꝑꝑ saporosi ablutionē in cōi, & aeris, & aquæ in humido. q̄a igiẗ ambo mistionē sequūtur, & frequenter similitudinē proculdubio magis odor ꝟm qualitates saporosas: q̄ ꝟm tactiles debet sumi. Secūdā. q. The. dimisit nobis cōsiderare. attn̄ ꝑ ea quæ post dicet Arist. & maxime Auer. cōmē. 97. apparebit soľo. Declarabiẗ. n. ꝙ gustus q̄dā est tactus, ꝑꝑ quod non sentit nisi tangēdo, & materiali mō, & ex h̄ ad gustationē dolor vel voluptas seq̄ẗ, nō sic ī alijs, & maxime ī odore, visu, & auditu, vt diceẗ.

Dubitatio. *Solutio.*

ARGYR. *Atqui sicut auditus est audibilis atque inaudibilis, & visus visibilis atque inuisibilis, & quisque similiter sensuum, sic & odoratus est odorabilis atque inodorabilis. In odorabile autem multipliciter dicitur. nam & id quod omnino caret odore neque vnquam odorem habere potest, & id quod exiguum habet, & id etiam quod malum tetrūque habet odorem, hoc appellari nomine solet. similiter & ipsum ingustabile dicitur.*

Tex. cōm. 96. Adhuc autem sicut auditus & vnusquisque sensuū. hic quidem audibilis & inaudibilis, ille vero visibilis & inuisibilis, sic & olfactus, odorabilis & inodorabilis. Inodorabile autem aliud quidem, secundum id quod omnino impossibile est habere odorē. aliud vero, paruum h̄ns & prauū. Similiter aūt, & ingustabile dicitur.

COLLEC. *Tex. cōm. 96.* Sicut dicit Auer. vult narrare aliqđ cōe isti sensui, & alijs sensibus. s. ꝙ oīs sensus cōpræhēdit suū sensile primum & eius priuationē. Amplius declarat nō odorabile esse tribus modis, quēadmodū nō visibile, & hoc declarāt Them. & Auer. & est manifestum per se. sed quid intelligat Arist. ꝑ oppositū litigāt iuniores. dicunt. n. Auer. intelligere per ꝯtrariū contrarium priuatiuū. s. priuationē sensilis, vt tenebra est respectu sensilis visu. Et hoc ꝯfutant, qm̄ nulla priuatio cāt ꝓpriā spēm in sensu: cū causare sit agere, & nulla priuatio agat. Sed minor valde. qm̄ Auer. in calce cōmēti cum Arist. & Them. inquit & non odorabile, & non visibile, &

le,& non guſtabile dicuntur tribus modis. Vbi cõſtat ibi illum per oppoſitum non intelligere priuationem tm̃, vt patet ibi. Verum argumentum nihil eſt vtcũque, qm̃ priuatio cognoſcitur per ſpeciem cauſatam ab habitu, eadẽ enim ſpẽs eſt primo lucis, & tenebræ. lux.n.primo & ꝑ ſe eſt lux.2.aũt non eſt nõ lux.nõ lux eſt tenebra, & ideo primo obijcĩt ſub rõne ſui.2.ſub rõne oppoſiti,vt dicã alibi.

ARGYR. *Fit autem olfactus etiam per medium, vt aerẽ aut aquã, etenim animalium ea quæ in aquis degunt, videntur odorem ſentire, tam habentia quam non habentia ſanguinem, ſicut & ea quæ verſantur in aere, horũ nanque nonnulla vbi odorem alimenti percipiunt eminus, pergunt ad ipſum.*

Tex.com.97. Eſt aũt & olfactus, per medium, vt aerem aut aquã. etenim aquatica, videntur odorem ſentire, ſimiliter autem & quæ ſanguinem habent & quæ non habent, ſicut & quæ in aere. & enim horum quædam de longe accurrunt ad alimentum, ab odore mota.

Declarat qualiter olfactus eget medio. & ħ proponit .d.Eſt aũt olfactus per medium, vt aerem, aut aquam. Cuius rõnem dicit, & nãque æqualitate videntur odorẽ ſentire, ſimiliter aũt & quocũque cum ſanguine, & ſine ſanguine, vt apes. Cuius ſignũ dicit. Etenim horum quædam à longe occurrunt ad alimentũ, quæ ab odore mouentur.

Commen 97. Cum declarauit. Proponit Auer. intentionem capituli .d.Cum declarauit ħ de odore id quod potuit declarare, in hoc loco declarat ꝙ iſte ſenſus ita etiam indiget medio, ſicut duo ſenſus prædicti, & ſermo eius eſt manifeſtus per ſe.d.tñ, ſed debet ita legi & odorare fit ꝑ medium, & ħ medium eſt aer, aut aqua. aĩalia.n. habitantia in aqua vñr ſentire odorem: ſicut aĩalia habitantia in aere. hæc eſt literæ ſuperficialis expoſitio. Et ẽm hunc modum.§ Hic vř digredi apud me, licet poſsit notari infra digreſsio, ſed iſtud ꝑui refert. apponit ergo corollariũ quoddam.d.& ẽm hoc videtur ꝙ animalia viſa in aere, & non viſa ſentiunt odores, cuiuſmodi ſunt piſces qui in aqua vñr, & apes, & aues, & animalia alia viſa in aere. Cuius ſignum dat.d.Et ſignũ eius eſt, ꝙ iſtorum multa mouentur ad ſuũ cibum à remoto, licet non videant ipſum. apes.n. mouenť ad ſuum nutrimentum à loco remotiſsimo, & ſunt ex aĩalibus carẽtibus ſanguine, & ſimiliter in piſcibus & multis aĩalibus aquę. Sed ambigit Them.ħ qũo inſecta odorari conſtent, verũ in textu ſeq. hæc qõ latius diſputabitur. Et rõcinatio ſuper ħ. Accipit Ariſt. odoratum egere medio extrinſeco, & nõ ꝓbauit, ideo Auer. replicat rõnẽ dictam, & inquit, & rõcinatio ſuper hoc quod dixit de medio, eſt rõcinatio prædicta.ſ.ꝙ cũ odorabile fuerit poſitũ ſupra ſenſum odoratus, non ſentietur, & hæc rõ eſt declarata ſuperius. modo autẽ ſit dictũ intantum. Et quod dixit de viſione§ poſſet quis ambigere cũ aĩalia aquatica odorent & aerea, ꝑ quã naturam medij defertur odor in olfatum vſque. Cui rñdet.d.& quod dixit de viſione, ꝙ natura media, quæ fuit viſui non eſt aer ſecundum ꝙ eſt aer, aut aqua, ẽm ꝙ eſt aqua, ſed natura communis, ita eſt medium ħ in natura quæ eſt media.ſ.quia eſt natura cõis aquæ & aeri. vult ergo dicere ꝙ quemadmodũ perſpicuitas in viſu eſt quadã qualitas cõis in aere & aqua, ꝑ quam medium conſtituiť in eſſe formali medij ꝑ viſione, & ſonatione. Ita in odoratu aliqua qualitas promiſcua in his elementis cõtineť. quã diximus dioſmon (vt Them. & Simpľ. teſtantur).i.per olatiam, ſiue perodoriam appellari, quæ eſt promiſcua vtrique, ſic ꝙ ꝑ illam ꝯſtituitur medium in rõne formali medij. Et ꝙ odores.§ Amplius perſoluit aliã.q. poſſet.n. quis dicere, ſi odor habet eſſe in medio ſub illa rõne, & in corpore odorifero, vtrum eſſe ſit eodem modo reſpectu vtriuſque ſubiecti. Cui rñdet.d.Et ꝙ odores ſunt extranei in iſta natura, & ꝙ iſta natura caret odoribus: ſicut diaphanum coloribus, quod declarat per ſimile in coloribus.d.Et ꝙ ſicut color habet dupľr eſſe.ſ.eſſe in corpore colorato, & ħ eſt ſibi eſſe corporabile, & eſſe in diaphano, & ħ eſt rõne ſpũalis, ita odor habet dupliciter eſſe.ſ.eſſe in corpore odorabili, & ħ eſſe corporale, & naturale, & eſſe in medio.ſ.in dioſmon, & ħ eſt eſſe ſpirituale, & extraneum. Et debes ſcire, vt diximus in expoſitione cõmenti.76.q. odor eſt forma corporis odorabilis, & compræhenſio olfatui. Eſt quidẽ.n. forma naturalis corporis odorabilis, propterea quia id habet duplicem cãm & generatiuã.ſ.& conſeruatiuam odoris. Eſt vero olfatui cõpræhenſio, qm̃ ibi tm̃ extraneum. qm̃ ibi non habet eſſe fixum nec ſtabile, ſed ꝑ modum trãſeuntis cõpræhẽſionẽ. & tu vide ibidem. Et cũ hoc.§ His expoſitis incipit inducere peccatum quorũdam veterum, & inquit, & cũ ħ ignorauerunt quidã, & æſtimauerunt ꝙ odor non ſeparatur à corpore odorabili, & ꝙ non habet niſi vnũ eſſe tm̃, dixerũt ꝙ à corpore odorabili erit & diſſoluitur corpus odoriferum, hñs corpus ſubtile & odore ſubtilem, & ꝙ mouetur in aere, donec perueniet ad ſenſum odoratus. Debes ſcire, ꝙ apud hos differunt, corpus odorabile, corpus odoriferum, & odor. Eſt enim corpus odorabile miſtum quoddam, cuius cõplexio eſt caľa & ſicca, à qua põt eleuari fumus odoriferus, vt pomum, thus, myrrha, & hmõi. Corpus vero odoriferum eſt quædam fumaľ. euaporatio, quæ nata eſt eleuari ab illo corpore ꝑ ſphæram odoris, quæ nata eſt moueri circulariter: & ſurſum, & deorſum ẽm nãm agentis impellẽtis ab aliquo caľo, vt apparet in thure, myrrha, & hmõi. Odor aũt eſt qualitas ſecunda exñs ſubiectiue in tali odorifero, & radicaľr in odorabili corpore, quæ ꝑ corpus odoriferum delata in organũ narium cauſat ſpẽm ſenſibilem in illo, ẽm eſſe cõpræhenſum. Secundo debes ſcire ꝙ iſti viri ſuſtentantur in vno principali.ſ.ꝙ odor nõ habet niſi vnũ eſſe, & ꝑ ꝯñs ꝙ non ſeparetur à ſubiecto ſuo, & recipiatur in medio, qm̃ vnius rei vnicũ eſt eſſe ſimpľr, quia viderunt aĩalia olfacere à remotis corpore odorabili exiſtente immoto, concluſerunt corpus medium.ſ.odoriferũ in quo habet eſſe medium poſe moueri ẽm exigẽtiam medij in pleno, deferens qualitatẽ ſecundã realẽ vſque in organũ odoratus, & hæc põ attribuitur Pla. Alpha. Albepharaab, & Auic. q̃ loquiť de hoc in 6. parte nãliũ. & ꝓbat illud ſicut poſt dicã. Et hoc deſtruiť.§ Nunc ꝯtradicit his, & primus ſylľs eſt hypotheticus, & accepit tria tanq̃ hypotheſes, quarũ prima eſt, & hoc deſtruit multis modis. videmus.n.ꝙ multa aĩalia mouenť ad nutrimentũ ꝑ ſpatium multorũ dierũ, ſicut apparet in vulturibus, & ſicut apparet de tigribus, quæ venerunt ad locũ prælij quod accidit in terra græcorũ à remotis regionibus. Et hic eſt prima hypotheſis. Et ꝙ iam.§ Accepit ſecundã.d.& iam poſuimus ꝙ oẽ ſenſile quod cõpræhenditur per medium æquale, debet ſentiri ex oĩbus partibus, niſi aliquod impediat.i.ꝙ ſenſile ſit tanq̃ centrũ à quo oẽs lineæ ſenſibiles, & ꝑ ſphærã ſenſionis ductæ ſint æquales, vt perſpectiui dicunt. his acceptis per modũ ꝯñtis dedit tertiam.d.vnde neceſſe eſt vt illud corpus vaporoſum ſit ſemper vnũ.i.ſphærice multiplicatũ per oẽs lineas ſenſiles, in tota ſphæra ſenſationis, adeo ꝙ ſuus ſemidiameter.i.linea ꝓtracta ab eo, ſit ẽm longitudinẽ linearũ, vnde veniunt iſta aĩalia ad ſuũ cibũ, vt dicitur ꝙ vultures mouentur à quingentis miliaribus, vt apparet in hmõi figura. ħ.n. conſtat ꝙ linea A C eſt medietas totius lineæ A B, ergo eſt ſemidiameter. modo dicunt aĩalia eſſe mota à puncto A vſque in pũctũ C corpus, ergo odoriferũ ſeu vaporoſum multiplicatur per totũ illud ſpatiũ æqualiter. His acceptis formeť rõ ſic, ſi odor defertur in organũ ſemper per corpus reſolutum à corpore odorabili, aliquod corpus paruũ extenderet in dimenſionibus maioribus q̃ ſint dimenſiones ignis ſibi ꝓportionaliter ſimilis, ħ añs voluit ꝑ illas hypotheſis. tũc dedit oppoſitũ ꝯñtis.d.Sed impoľe eſt: vt corpus paruũ extendať donec recipiat tales dimẽſiones, cũ impoľe ſit vt materia recipiat dimenſiones, ad tale vltimũ.i.ẽm tm̃ terminũ. maxima.n. remotio.i, dimenſio, q̃ materia recipit, eſt dimenſio ignis, deinde aeris, ſi igitur corpus odorabile altereť totũ in ignẽ purũ aut aerẽ, impoľe eſt ipſum recipere dimenſionem mille milliarium. minima.n. dimenſionũ, quã materia recipit

Parte 2. c. de odore.

est dimensio terræ, & maxima est dimensio ignis, & inter has duas non sentitur ex diuersitate hec q̃titas.s.vt magnitudo vnius palmæ terræ fiat mille milliaria.hic.n.impossibile est. Hæc igitur est prima rō,cuius destructio pn̄tis tota consistit in hoc. Si oia corpora mortua, quæ fuerunt in prælio,conuersa eant in ignem, non potuissent implere totum spatium id,ergo vbi nunc non sunt ignis nō pn̄t,p locum à maiori. Et etiam.§ Secundo arguit, si odor est illa fumalis euaporatio,vel aer illi cedit,vel non, si cedit, animal ibi non posset viuere,qm̄ non posset ibi respirare.si nō cederet,tunc id corpus sphæricū odorabile necesse esset, vt penetraret aerem:ſm totum,aut q aer recederet à loco suo,vt dixi. Et cum hoc.§ Vltimo arguit.d.& cum hic impossibile est esse,impoſe est etiam vt odor sit in aere sicuti corpore cōposito.simplicia.n.non recipiunt odores, remanet igitur vt sit in eo, sicut color in diaphano. est ergo vis rōnis,si odor multiplicatur realiter in aere,sic qualitas secūda esset subiectiue in corpore simplici, quod est falsum. Sed tamen argumentum istud inducit ↄtra prædicta,quod fuit Auicen.& sic cōponitur. Omne quod mouetur est corpus.odor mouetur,ergo odor est corpus.Huius tangit minoris vim.d.Sed tn̄ apparet q esse coloris magis est spirituale q̃ esse odoris.vult dicere q odor sit corpus.cuius minoris vim tangit.d.Venti.n.videntur inducere odores. est ergo minor q odor mouet̃.Tunc dat ↄclōnem.d.& hoc est ex quo fuit æstimatum odorem esse corpus. Sed ita est.§ Retorquet argm̄ contra Auic. Omne quod mouet̃ est corpus.soni mouentur,ergo corpus.ↄclō est contra Auic.& nō minor falsa est,(qm̄ vt.d.ita est de odore in hac intētione sicut de sono.sonus.n.fit à passione in aere, sed etiā impeditur à ventis. ecce qualiter minor est vera,) erit ergo maior falsa. Sed tn̄.§ Rn̄det ergo pro vtroque.Sed tamen consequitur ex h̄ q sit corpus. vult.d.q maior est vera, & minor falsa,qm̄ non proprie mouetur. quasi igitur necesse est in his duabus passionibus.s.soni & odoris,cum fuerint in aere,vt non sint moti illic in aere ad aliā partē sine aliā. non ergo oē quod à corpore prohibet̃ est corpus. sed solū habetur q odor non est ita spūalis, sicut color in medio, nō aūt probatur q sit corpus h̄ sunt quæ Auer. inquit hic.

An odor realiter multiplicetur vsque in organū odoratus. Sed eget perscrutatione. Auic. enim voluit q non fiat odoratio nisi ipso odore realiter multiplicato vsq; in organum odoratus. Et h̄ signis probat, quia venatores dn̄t feram saltare: vt odor in aliam partem secedat, q̃ in loco per quē canes assequuntur eā. Amplius de thure & pomo, quæ minuuntur fortiter pp odoris euaporationē. Rursum serpentes solo odore interficiunt,ergo &c. Itē Auer.dicit in abbreuiatione de sensu,odorē ſm rē multiplicari vsque in organū.Adhuc medium est corpus.ergo recipit̃ corporaliter,vt dixit Auer.in tertio huius. Propter h̄ Auic. Alpharabius,& alij opinantur odorem esse corpus.ac sub esse reali multiplicari vsque in organū, vbi postmodū odor causat intentionē suam in sensorio odoratus, & hoc semp pp rōnes & experientias tactas.& hanc pōnē Alpha.seqt̃, & Algazel,& multi latinorū, Ideo soluūt argumēta Auer. prima.n.rō nihil concludit,qm̄ ille odor nō fuit occupans totam sphæram olfactionis,sed fuit portatus à vētis in diametrum,à quo venere tigrides,vt dicit Auicen. secūda ratio nec ↄcludit,qm̄ illa fumalis euaporatio miscet̃ aeri, & non fit penetratio, nec secessus aeris. Et hoc pacto patet argumentum tertium nihil concludere. odor.n.non est in medio,sed in corpore odorifero. Auer. vero opinatur, q odor non semper multiplicet̃ per sphæram olfationis,vsq; ad sensorium olfatus. corporū.n.odorabiliū apud eū quædam sunt,quæ non possunt odorari,nisi per rarefactionem, vt thus, & multæ herbæ, & h̄ pacto odor multiplicat̃ per corpus odoriferum merito alicuius qualitatis primæ. Aliqua vero sunt quæ causant odorem p proprias naturas: vt multi lapidum,& hic non egent rarefactione facta à calido vel alio,nec inspissatione facta à frigido, & sic odor in medio tm̄ intētionaliter multiplicatur.Ex his patet discrimen Auer.& Aui. Aui.enim vult in omnem olfactionem esse necessariam realem multiplicationē corporis odoriferi vsque in sensorium odoratus. Auer. autem vult q illa multiplicatio realis est per accn̄s odorationi, sed multiplicatio spiritualis est necessaria & semper imaginatur:ergo Auer.sphæram olfactionis esse illam, cuius centrū est res seu corpus odorabile.sphæra vero est totū spatium circulare æquale,cuius lineæ ductæ à corpore illo ad circunferentiam sunt æquales, quæ sphæra occupat̃ à spirituali multiplicatione odoris,sicut patuit in cap.de sono, & visili. Ex hoc habet euidentiam ratio prima Auer.quoniā iste odor,vel multiplicatur realiter p totum spatium id circulariter & sphærice,vel ſm quasdam partes sic, & quasdam non. Si primum, ergo materia posset stare sub maiori dimensione, q̃ sit dimensio ignis cæteris paribus: vt deductum fuit. Si secundum quasdā est contra. Tūc.n.sensibile per medium extrinsecum non se multiplicaret sphærice contra rōnem sensibilis hmōi. competit.n.visili & auditili sphærice multiplicari in medio,vel per nām sensilis inquātum sensile p medium extrinsecum, vel p naturas taliū nō ſm naturas indiuiduas.tunc.n.per accidens, & contingenter,ergo p naturam sensibilis inq̃tum sensibile, p medium extrinsecum,ergo omne sensibile,& hoc modo odor multiplicat se sphærice æqualiter per totā spherā olfactionis, & sic argumentum Auer.est demōstratiuum, & potest sic cōponi in forma categorica. Omne sensile p medium forinsecum multiplicat se sphærice in tota sphæra sensationis,hæc maior patet.Est.n.per se primo vera. multiplicare enim se circulariter in medio cōpetit p se primo sensili p medium extrinsecum,& h̄ accipit Auer.cōfuse ex capitulis de visu & auditu.Sed odor est sensile hmōi, ergo multiplicat in tota sphæra sensationis odores sphærice, & sic si odor multiplicatus fuit vsq; in sensorium tigridum, etiam sphærice p æquales lineas multiplicatus est ad punctū oppositum,& sic sequitur inconueniens Auer. ecce q̄ō sol̃. Auicen.nihil est.Pro 2.argumento mirum est q̄ō non legerint quæ Arist.dicit post.Inquit enim,vnde & si in aqua essemus,sentiremus vtique oppositum dulce,non aūt esset tunc nobis sensus per medium,sed in eo q miscetur humido,sicut in potu.Supponit ergo Auer. odorem nō misceri medio,quoniam sic sentiretur sine medio,vbi Auer. in cōmento.101.ex verbis illis conducit hoc. d.& h̄ demonstrat quòd ipse opinatur q odor non est corpus. si enim esset corpus, olfactus esset aliquis tactus. ↄñtiam probo, qm̄ si odor olfit,vel miscetur medio,vel non, si miscẽt medio,habetur q non sentitur sine medio, & sic est aliquis tactus,vt intulit.si non,vel aer sibi cedit, vel penetrat̃ à corpore odorifero.si cedit sibi aer, tunc totum spatium esset sine medio aereo,& sic aīal non posset ibi viuere,sicut nec in forti fumo.si penetratur,tūc corpus esset intra corpus, contra philosophiam Arist. & sic ista rō hic est incōpleta, & cōpletur per id quod addit Auer.cōmen. illo.101.Tertia aūt rō proculdubio non differt à secunda, sed quasi est appendix secundæ:cum.n.dictum sit odorē non esse in medio miscibiliter,nec penetratiue,nec q aer sibi cedit, nec pōt esse ibi subiectiue, qm̄ corpus simplex subm̄ esse non pōt qualitatis secundæ,ideo totalis rō pōt componi sic, si odor multiplicatur in organum olfactus,vel erit in medio permiscibiliter: vel penetratiue, vel aer sibi cedit, vel subiectiue,vel tāquam in medio:sicut color in diaphano.nō permiscibiliter,qm̄ tūc olfactus esset aliquis tactus,vt deductum est.non penetratiue, qm̄ tūc corpus ingrederetur corpus contra peripa.nec aer sibi cedet, qm̄ tunc ibi aīalia non possent viuere,nec subiectiue, qm̄ nullum elemētum simplex pōt esse subiectum qualitatis secundæ.Ergo odor est in medio, sicut color in diaphano.i.spiritualiter, & sic apparet odorem non esse corpus,nec multiplicari per corpus; nisi per accidens,& hoc modo rō hic est cōpleta, & perfecta demōstratio. sunt ergo in hoc cōmen.duæ tm̄ demonstrationes. Ecce igitur q̄ō verba latinorum qui sequuntur Auicen. & Alpha.phiam peripateticorum non sapiunt, propter q dicta huius Phi semp inueniunt̃ conuenientia cum verbis Arist. idcirco cōsueui vobis dicere. Auer.nihil aliud esse,nisi arabē Arist. His rn̄detur ad argumēta pro Auic.primū.n.argm̄ nihil est, qm̄ & si aliqui odores multiplicentur per corpora odorifera, realiter secundum quasdā partes,hoc per accidens est, & raro, & sic cōmittunt fallaciam ↄñtis, id enim quod est p accidens non *Commen.113.*

infert

infert per se. Ad secũdum præterea, & tertium patet sol. Auer.n.loquitur ẽm opinionem aliorum, vel loquitur de corporibus odorabilibus præcedente rarefactione, vt manifestum est ibidem. Ad vltimum patet solutio. est.n.color spiritualior odore, quoniam color exigit lumen, tanq̃ dispositionem, qua recipiatur in diaphano, & hic modo non est de odore, odor enim spiritualiter recipitur in medio, quoniam medium non est materia naturalis illius, sed extranea.

ARGYR. *Quocirca dubitationem is locus habere videtur, si cuncta quidem similiter olfaciunt, homo vero respirans. non respirans autem sed spirans aut detinens spiritum non olfacit, neq; eminus, neq; cominus, neque si in ipsis naribus intus rem olentem posuerimus. Atq; sensum quidem non fieri, si in instrumento sensus res ipsa sensu percipienda ponatur, commune omnibus est, sed non sentire sine respiratione, proprium hominum esse videtur, quod quidem experientia late patet.*

Tex.cõm.98. Vnde & dubium videtur, si omnia quidem similiter odorent, homo autem respirans quidem, non respirãs autem sed expirans aut retinens spiritum non odorat, neq; de longe, neq; de prope. neq; si in naso intus ponatur. Et in ipso quidẽ positum sensorio, insensibile esse, omnium cõe est. sed sine respiratione non sentire proprium est hominum. manifestum aũt est tentantibus.

COLLEC. Tex.cõm.98. Arduam mouet.q.vt Them̃. inq̃t, quę potest sic cõponi apud Auer. omnia animalia odorant. similiter homo odorat anhelans, ergo quod non anhelat, non odorat. conclusio non sequitur per se primo ex propositionibus, sed potestatiue. declaratum est.n.in 2. priorum conclusionẽ quæ est conuertens conclusionis naturalis sequi potestatiue à propositionibus syllogismi. Et hoc quidẽ.§ Inquit Auer. ꝙ sentire non fieri, quando sensibile fuerit positum supra sensum commune est omnibus. cuius instãtia est de tactu & gustu, quã admonet.d. hoc enim opinatur Aris. de tactu & gustu, sicut post apparebit.

ARGYR. *Quare ea quæ sanguinis experientia sunt: cum non respirent, sensum quendam præter eos sensus qui dicũtur, alium habent. At id esse non potest. quippe cum odorem percipiant. sensus.n. rei tam male quàm bene olentis olfactus sine controuersia est. Præterea à vehementibus & ipsa corrumpi videntur odoribus, à quibus & homo corrumpitur, vt bituminis sulphuris, & similium. Necesse est igitur ipsa olfacere: non respirantia tamen.*

Tex.cõm.99. Quare quæ sanguinem non habent: quoniam nõ respirant alium vtiq; quendam sensum habẽt præter eos qui dicti sunt. Sed impossibile est, siquidem odorẽ sentiunt. odorabilis.n. sensus & mali odoramenti & boni odoramenti, olfactus est. Amplius autem, & corrumpi videntur à fortibus odoribus à quibus homo corrumpitur, vt bituminis, & sulphuris, & huiusmodi. Olfacere igitur necessarium est, sed non respirantia.

COLLEC. Tex.cõm.99. Auer. & eius sequaces volunt hic Arist. arguere ad partem affirmatiuã, per duas rõnes. & prima ratio potest sic componi, omnia animalia odorant anhelando, omnia animalia odorant. ergo omnia anhelant. In secunda figura ex duabus affirmatiuis, quarum prima est conuertibilis. conclusio est falsa, ergo aliqua propositionum. non minor, ergo maior, ergo vel maior est falsa vel dabiẽ odoratus ęquiuoce, & hoc modo ratio formari debet ẽm Auer. Quod autem odoratus non sit æquiuoce, declarat Auer. nihil.n. inquit, compræhendit odorem: nisi per istum sensum. compræhẽdere.n. bonum odorem & malum est olfacere, & olfacere est actio istius sensus, non alterius. quorũ ergo operatio est vniuoca, & principia illarum erunt vniuoca, quare &c. Amplius autem.§ Hic apud Auer. tangitur secunda ratio, & potest sic componi. quæcunq; fugiunt, & quandoq; sequuntur odorabilia odorãt, sed omnia animalia fugiunt, & quandoq; sequuntur odorabilia sicut homines, ergo &c. Hoc igitur modo Auer. intelligit hunc locum. Veteres autem aliomodo facilius literam exponunt. cum .n. inquit.§ Quare quæ sanguinem§ dicunt Arist. inducere solutionem quorũdam, quã refellit. dicit.n.§ quare sanguinem non habentia, quoniam non respirant alterum vtiq; quendam sensum habent: præter eos qui dicti sunt§ & hæc fuit solutio veterum. obijcit Arist. his.d. Sed impossibile est, siquidem odorem sentiunt. odorabilis.n. sensus & boni & mali olfactus est, ergo prima ratio, omnis operatio vniuoca est à principio vniuoco, sed olfactio est vniuoca, ergo ab odoratu vniuoco. Amplius autem.§ Apud veteres expositores ħ ponitur secunda ratio contra solutionem illam, quæ potest componi ẽm modum Auer. & tu vides quomodo hæc expositio differt ab illa Auer. sed ħ parum refert. Sed vtcunq; concludit Auer. in commento .d. Necesse est igitur ex hoc quod diximus. s. ꝙ ista animalia olfaciunt cũ videtur moueri ad odores, & fugere eos, & ꝙ impossibile est, vt ista actio sit ob alium sensum ab olfactu, vt ista animalia necessario anhelent, per non est necesse vt omnia animalia anhelent eo modo.

ARGYR. *Atque huius instrumentum sensus, in homine perinde videtur ab instrumento differre talium animantium, atq; oculi differunt ab eorum oculis animalium quæ duros oculos habent. Nam animalium ea quæ molles oculos habent: palpebras ipsas vti sæpem & tegmen habent: quas nisi mouerint ac aperuerint, non vident, vt late patet. at ea quæ durorum sunt oculorum, nihil habent profecto tale, sed illico res eas vident, quæ in perspicuo sunt. Sic igitur & instrumentum olfactus in hisce quidem quæ non respirant: velamine caret perinde atque oculus durus, vt diximus. in his autẽ quæ suscipiunt aerem, habet velamen, quod cum respirant aperitur, venis meatibusúe distentis. Et iccirco quæ respirant, non olfaciunt in aqua. necesse est enim vt olfaciant respirando. at id in aqua facere nequeunt. Est autem odor sicci: sicut humidi sapor. ipsum vero instrumentum olfactus, est potentia tale.*

Tex.cõm.100. Videtur autẽ in hominibus differre hoc sensorium ab ijs quę aliorum animalium: sicut oculi ab oculis eorum quæ duros habent oculos, nam illi quidem habẽt vallum & velut velamen, palpebras, quas quis non mouens neq; retrahens, non videt. hi autem eorum quæ duros habent oculos, nihil tale habent: sed mox vident quæ fiũt in perlucido. Sic igitur & odoratiuum sensorium alijs quidẽ sine operculo est, sicut oculus: alijs vero aerem recipientibus habet cooperimentum, quod respirantibus discooperiẽ, dilatatis venis & poris. Propter hoc, respirantia non odorant in aqua. necessarium .n. est olfacere respirãdo, hoc autem facere in humido, impossibile. Est aũt odor, sicci: sicut sapor, humidi. odoratiuum autem sensorium potentia huiusmodi est.

COLLEC. Tex.cõm.100. Persoluit.q. ẽm veram solutionẽ apud Auer. & procul dubio totus iste textus est manifestus per se. Sed Auer. in cõmen. mouet.q. circa exẽplum.d. Sed est quæstio in hoc quod dixit. animalia.n. duri oculi sunt debilioris visus alijs animalibus. sed animalia multa non anhelantia videntur fortioris odoratus homine, vt apes, ergo exemplum non est cõueniens, oportet.n. si palpebræ in oculis essent sicut nasus in animalibus anhelantibus, vt animalia anhelantia essent verioris olfactus q̃ non anhelantia. Et hæc est qõ. Et ideo perscrutandum est.§ Mouet secũdam.q. ex cuius solutione apparebit solutio primæ quæstionis, & inquit. Et ideo perscrutandum est: vtrum nasus in animalibus olfacientibus per nasum sit propter melius, (sicut palpebræ sunt in animalibus habẽtibus palpebras,) aut propter necessitatem, si igitur est propter necessitatem, non oportet vt anhelãtia sint verioris olfactus q̃ non anhelantia, vt ꝑspicuum est. Si autem propter melius erit econtrario, qm̃ habentia nasum melius olfacient. Sed hoc.§ Persoluit.q.

secundam

secundam.d.Sed hoc quod dixit ꝙ ampliatur venę & viæ, demonstrat ꝙ hoc est propter necessitatem, non propter melius. hæc est solutio.s.ꝙ nasus est datus alicui propter necessitatem naturę,& non tm̄ propter melius & commodius. Et ꝙ aīalia.§Persoluit nunc primam.q.ex hac solutione.d.Et demonstrat etiā ꝙ animalia duri oculi non assimilentur olfacientibus sine inspiratione,nisi ꝭm diuersitatem creationis tm̄, non ꝙ iuuamētum palpebrarum est de modo iuuamenti inspirationis,est ergo solutio ꝙ similitudo est in aliquo,& in aliquo dissimilitudo vt patet. Et hoc modo debet intelligi iste Auer.locus,non vt iuniores dicunt peruertentes verba Auer.reliqua quę ponuntur in textu & cōmento manifesta sunt per se ab oībus expositoribus,nec expecta à me replicationem superfluam. & maxime eorum quæ possunt intelligi à parū exercitatis in naturali philosophia,propter quod hanc nostram editionem potius mediam expositionem nominamus q̄ commentationem. Sed in fine huius capituli ambigunt expositores de organo odoratus.Alcmeon sustentatur in his propositionibus,quarum prima est ꝙ idem sit organum olfactus & spirationis. Secunda est,quædam animalia vt capræ q̄dam,spirant per aures. his concludit olfactum harum esse in auribus,& per aures. Sed obijcit sibi Arist. in.1.historiarū nullum vnum specie organum pōt esse duarum operationum. sed auris est organum auditus,nō ergo esse potest organum odoris. Propter quod quidam dixerunt organum odoratus esse nasum,vt videtur Auer.hic innuere. Quidā autem cerebrum vt Arist.in lib.de sensu & sensa.& histo.1. Quidam capita duo,quæ sunt alligata cerebro, sicut mamillæ:vt Auic. Grego. Nicenus, Alga. & Alpha.

Sed dicendum ꝙ nasus est organum dispositiuum. nisi esset.n.nasus & apertus,non posset fieri odoratus.habet aūt nares apertas,vt superfluitates transmissæ à cerebro euacuentur. Secundo vt cerebrum euentetur à spiritu intrante per illas.est.n.cerebrum calidum per accidens:propter fumos ad ipsum petentes. Secundo propter melius,quoniam per aperturam nasi melius percipitur locutio. Tertio datur propter sternutamentum. propterea dicit Arist. in lib.de historia ꝙ sternutamentum est signum augurale, & vnum ex spirituum omnium gn̄ibus sanctum & sacrum, & Plato testatur ꝙ est signū victoriæ,& alia multa dicuntur,& hoc modo Auer.vult hic nasum esse organum.s.pro quanto disponit ad olfactionem.Aliomodo potest accipi organum pro eo,quo percipitur & manifestatur operatio, & sic est cerebrum ꝭm illam partem mamillarem quæ est in carunculis.Tertio modo,vt est id in quo fundatur vltimate olfactio, & sic est cor, vt dixit Alexander Aphrodisæus in lib.suo de Anima versus finem.

ARGYR. *Gustabile autem est quoddam tangibile. Atque hæc est causa,vt ipsum non sit sensibile per medium corpus externum,neque.n.tactus tali medio percipit. Enimuero corpus etiam id,in quo tanquàm in materia est ipse sapor qui gustu percipitur, humidum est,quod est tangibile quoddam. Quapropter si etiam essemus in aqua: dulce sane sentiremus in ipsa positum,et non sensus illius nobis per aquā tanquā per medium esset: sed quia permistum illud esset cū humido: quemadmodum in potione fieri solet. Color autem non hoc videtur, ꝙ misceatur, neq; de fluxibus.*

Tex.cōm.101. Gustabile autem est tangibile quoddam.Et hæc est causa,cur non sit sensibile per medium extraneū corpus.neque enim tactus.& corpus autem in quo est sapor,est gustabile in humido vt in materia. hoc autem tāgibile quoddam est.Vnde & si in aqua essemus, sentiremus vtique impositum dulce. non autem esset tūc nobis sensus per medium,sed eo quod misceretur humido, sicut in potu. Color autem non sic videtur eo quod misceatur, neq; de fluxionibus.

COLLEC. Tex.cōm.101. Nunc de gustu,sed apud græcos differentia est in exponēdo textum.Them.vir grauissimus videtur ex litera formare enthymema tale,gustatile est tactile quoddam,ergo gustus quidam. tactus pn̄tiam nō aliter probat, sed potest topica regula formari.s.à coniugatis. antecedens probat, omne gustatile est sapor. omnis sapor est humidus, ergo omne gustatile humidum,vltra oē humidum tactile,omne gustatile humidum,ergo omne gustatile tactile.vltra, gustus est tactus quidam.nullus actus per mediū extraneum sentit,ergo nec gustus. hæc vr̄ introductio paraphraseos Them.cui Alex.in paraphrasi sua de anima alludere videt. Cap.11.

Simpl.autē confuse vr̄ innuere ꝙ Arist.intendebat hanc conclusionem,gustus non sentit medio externo.Syllogismus est iste,nullū tactile medio sentit externo, omne gustatile tactile,ergo nullum gustatile medio sentitur externo.Huius tangit minorem,& conclusionē,& inquit. §Gustatile autem tactile quoddam est § est hæc minor. § & h̄ est causa vt non per medium extraneum corpus sensibile sit§hæc est conclusio. Dicet iunior,cur non dixit gustatile esse tactile absolute,sed addicit § quoddam.§ Respondent recentiores illud esse additum,quia gustatile,non est omne tactile,sed tactile imperfectum.hæc solutio friuola est.Nam si gustatile est tactile imperfectum, ergo tactile,

Simpl.ergo innuit id esse additum, quia gustatile est tactile per accidens,vt album est dulce, quia conueniunt in subiecto,vtpote in lacte. Sed hęc solutio videtur friuola, nam per idem posset probare visum absque medio videre. nam visile est tactile quoddam.s.per accidens: vt lac dici potest ꝙ gustatile est tactile per accidens potentia proxima. sed visile est gustatile vel tactile per accidens: potentia & subiecto remoto,& hoc est pulchrum. Neque.n.§ Secundo idem probat,& syllogismus est,nullus tactus sentit per medium externum,gustus est quidam tactus, ergo nec gustus medio sentit externo.Ponit maiorem.d. §Neque.n.tactus§.s.sentit per medium extraneū vt Simpl. addit. Corpus vero etiam.§Hæc potest esse tertia ratio, & sic componitur.Nullum sensile existens in humido veluti in propria materia,medio extraneo sentitur. sed gustabile est sensile existēs in humido veluti propria materia, ergo nō sentitur medio extraneo.Vel forte & magis ad literam h̄ reddit ad primum syllogismum, & prosyllogizat minorem sic,oē quod in humido est tanq̄ in propria materia est tactile.sed sapor est in humido veluti in propria materia, ergo sapor est tactile.Primo accipit minorem.d. Corpus vero etiam in quo est humor quod est gustatile quid, est in humido veluti in materia.s.propria & proxima.Deinde tāgit minorem.d.§Hoc autem est tactile quoddam.§ Hæc est maior conclo posita est. Sed dices, cur dixit saporem esse in humido veluti in propria mā? Simpl. innuit solutionem,nam colores sunt in perspicuo etiam,sonus in aere &c.sed non tanq̄ in materia,sed tanq̄ in delatiuo actionis coloris, vel soni. sapor autem est proportio quædam existens in humido veluti in materia, h̄ est realiter & formaliter. Vnde & si.§ istud apud Simpl.Them. & alios signum vr̄: quo declarat p̄dicta. Vbi debes scire ꝙ per aquā vel mediū sentire possumus dupliciter.vnomō medio patiente & alterato à sensibili,& hoc mō si essemus in aqua sentiremus falsa,nam aqua alterata est ad salsedinem.Alio modo non alterato,sed solum deferente actionem à sensibili,& hoc modo per aerem colores perspicimus. inquit. §Vnde & si in aqua essemus, sentiremus vtiq; iniectū dulce, non tamen nobis esset sensus vtiq; per medium§.s.deferendo. sed in eo quod gustatile illud miscetur humido, vt accidit in potu. color autem non sic videt eo ꝙ misceatur,hoc est per medium mistum. neq; videtur de fluxibus, hoc est per radios defluxos,& intramittendo: vt dixit supra,sed videtur medio deferente tantum.

Tex.cōm.101. CVM compleuit. Præmittit intentionē partis, & dicit, primo quòd nunc de gustu loquitur. nam Aristo. tractando de sensibus talem seruat ordinem quia incipit à nobiliori,& tendit ad necessariorem,& quia nobilissimus est visus,post eū est auditus,post hunc est odoratus,post hūc est gustus,ideo de illis tribus facto tractatu, opus est nūc & de gustu loqui,nam est nobilior tactu,& minus necessarius. Dicit.2.ꝙ in præsenti textu declarat gustum esse aliquem tactum,& hoc de principali intētione. p̄nter autem & secundaria intentione declarabit gustū sentire non per medium extraneum, & quantum ad hāc expositionem sequitur

quitur Them̃. Dicit tertio ꝙ gustus bene per medium sentit, sed illud est pars sensorij, vt dicetur & hæc Them̃. explanat, & Alex. h̃. Et quasi inducit ꝙ gustus sit aliquis tactus, syllogizatur sic, omnis sensus comprehendens suum sensile absq; medio extraneo est aliquis tactus. hæc.n.ratio nominis tactus, sed gustus comprehendit suum sensile absq; medio, ergo est aliquis tactus. De rõne primo tangit conclusionem: secundo minorem. verba patet. Et hoc est manifestum.§ Verificat hanc expositionem per aliam translationem, vbi per verba illa hęc expositio est magis clara, & verba patent. Et alio modo § Secũdo syllogizat idem sic, ꝙ comprehendit sensile inquantum mistũ humori, & prout humor est eius materia proxima, est aliquis tactus, sed gustus compræhẽdit saporem, vt humori mistum, & prout humor est proxima materia saporis, ergo gustus est aliqs tactus, verba cõstant. Et quia gustus.§ Tertio idẽ probat à signo, nã dum in aqua existentes gustamus saporẽ, simul & humorem percipimus, ergo humor consentitur. Non quia § Remouet.q.nam humidum recipit saporem. Ideo q̃ret quis, quomodo recipit realiterńe, an intentionaliter. Respondet ꝙ humidum recipit saporẽ realiter, sed media aliorum sensuũ recipiunt intentionaliter tm̃, & ideo sunt media solum. aqua vero vr̃ medium & consensile. Et hoc demonstrat.§ Infert vnum corollarium contra Aui. voluit .n.Aui. (vt visum est) è corpore odorabili eleuari vaporem quendam, & ipsum misceri aeri, atq; vsq; ad olfatoriũ deferri, & inde sentiri: ꝯ obijcit, nam tunc odor esset corpus & corporaliter delatum vsque ad olfatorium, & sic olfatus tangendo sentiret, & per consequens esset aliquis tactus. Hæc superius sunt plenius declarata. Reliquũ commenti est per se notum. Circa hoc cõmentum debes scire ꝙ ad probãdum gustum esse aliquem tactũ, duæ vix colligi possunt. altera accepta à medio. s. q̃a absq; medio sentit queadmodum & tactus. altera accepta ab obiecto, q̃a .s. tactile & gustatile sunt idem saltẽ in subiecto, ergo gustus & tactus idem saltem in subiecto & has duas Auer. in cõmen. tetigit, & expositor in litera formauit. Addit Egidius tertiam viã acceptam ex parte sensorij, nã in quadam parte sensorij coeunt: vt in lingua. ibi.n.est & gustus & tactus. hanc & Alber. etiam in eo lib. quem de homine conscripsit, adijcit. Addit etiam & quartam ex modo gustãdi, nã lingua nõ gustat, nisi eius vltimũ humido cõmistum sit.

Quomõ gustus à tactu differat

Sed tunc ambigunt, qũo gustus differat à tactu, ita vt in numero ponat cum eo, & faciat quintum sensum. Soluit expositor nouus, ꝙ gust⁹ differt à tactu vl̃itate. nam tactus est cõis toti corpori, gustus vero est tm̃ in quadam parte corporis. hæc etiam contractio fit propter additamentum nouæ formæ, & ideo distinguũtur vl̃itate & forma. Contra hunc arguunt noui illius æmuli, quia. s. videtur hæc positio ꝯ dicta ab Auer. nam Auer. inquit h̃ ꝙ gustus non ꝑcipit saporem nisi percipiat humorem, qui est subiectum, & mã saporis, sed percipere humorem pertinet ad sensum tactus, ergo gustus est tactus. Amplius infra legit̃ in cõmento, ꝙ potentia & organũ conuertuntur: sed organum gustus est pars organi tactus, ergo gustus est pars tactus, & sic est quidam tactus. Adhuc Aris. in 2. & 3. ait gustum esse animali necessarium, & tactum etiam, ergo est quidam tactus. Sed pace istorum, Egid. aliter intelligit. vbi debes scire vt primus expositor hic, & diuus Alber. in lib. de homine sumunt ꝙ gustus potest capi vnomodo, vt est sensus alimenti, vt Arist. accepit, & sic pythagorici non tm̃ in animalibus imperfectis eum posuerunt, sed etiam in plantis, pro quanto aluntur relinquendo nociuum, & attrahendo proficuum, & hoc pacto gustus non differt à tactu nisi vl̃itate, & ratione. Vniuersalitate quidẽ, quia tactus est communis toti, gustus alicui parti tm̃, vt linguę, vel ei proportionali, & sic argumenta illius boni hominis concedũtur. Ratione vero: nam gustus percipit primas qualitates, vt rationem subeunt alimenti, tactus vero vt rationẽ subeũt qualitatis. Aliomodo potest sumi, vt est saporũ iudicium, vel virtus diiudicatiua, & hoc modo gustus differt à tactu, primo quia solum hic in animalibus perfectis vsitatur, ille in cunctis, secundo quia sapor qualitas est secunda ex primis resultãs, tactile vero qualitas est simplex & prima, tertio quia tactus toti, & cuilibet parti propulsus est, gustus hic nonnisi linguę tm̃: & sic differunt forma, obiecto, & organo, saltem dispositiuo, nec hi legerũt verba Egidij. Hæc .n. in eius verbis aperte colligi, & legi possunt.

ARGYR. *Non igitur vt est ibi, sic & hic esse de medio dicere possumus, nullum.n. externum est mediũ vt diximus, vt autem visibile est color, sic & gustatile sapor. Atque nihil absque humiditate saporis efficit sensum, sed omne quod ipsius efficit sensum, humiditatẽ aut actu aut potentia nimirũ habet, vt salsum. nam & ipsum liquescere põt facile, et linguam, vt patet cum liquescit, humidiorem efficere potest.*

Vt igitur medium: nihil est. vt autem color visibile, sic gustabile, sapor est. Nihil autem facit saporis sensum sine humiditate: sed habet actu aut potentia humiditatem, vt sal. nã facile liquabile ipsum est, & colliquefactiuum linguæ. *Tex. cõm. 102.*

COLLEC. *Tex. cõm. 102.* Concludit comparationem inter gustatile, & visile. & vult ꝙ in ratione medij nõ sunt comparabiles, sed bene in ratione obiecti sic Simpl. exponit, inquit.§ Vt quidem igit̃ medio § .i. quantum ad medium § nihil est §. s. gustatile corporabile ad visile § vt vero color visile § .i. comparatus ad visum vt obiectum § ita humor § .i. sapor § gustatile § .i. ad gustum se habet vt obiectum. ergo quãtum ad rationem medij differunt: quantum vero ad rationem obiecti coeunt.

Debes scire ꝙ color non attingit oculum cum videtur, nec partem nostri corporis. adhuc color non miscet se in medio realiter, sed solum intentionaliter, nec etiam aliq̃d defluit à corpore colorato, vt fiat visio, vt dicit Democr. econtrario in gustatili. id hoc.n. vt gustus fiat, corpus saporosum vel linguam tangit, vel totum, vel si ponitur in aliqua distantia. vtpote in aqua, per quã oportet vt defluat in linguam vsq;, ita vt realiter attingat ipsam. omnino ergo quantum ad medium nulla est conuenientia inter visile & gustatile, nam visile omnino mediũ requirit extrinsecum, gustatile vero nullum. verum quantum ad rationem obiecti coeunt. nam ambo mouent sensus proprios ad iudiciũ sensus. Nihil tamen facit.§ Hoc potest referri ad id quod in textu proximo dixit. dixit.n. saporem fundari ĩ humido. hoc ergo nunc manifestare videt̃, vel (vt Simpl. magis placere vr̃) hoc referendum est ad proxime dictum. q̃m .n. est colorem, & saporem in ratione obiecti conuenire, docet nunc qũo conueniunt. & primo proponit hoc, & inquit. Nihil tñ facit saporis sensum sine humiditate § quemadmodum nec coloris sensum sine lumine. sicut.n. lumen actuat colores, ita humiditas actuat saporem. probatur. & syllogismus est, quod oportet aut tactu aut potentia esse humidum ad h̃ vt gustetur, non facit sensum saporis absq; humiditate, sed gustabile oportet aut actu aut potentia sit humidum, ad h̃ vt gustetur, ergo sine humiditate nullũ facit gustatile saporis sensum. huius tãgit minorem. d. § Sed habet actu aut potẽtia humiditatem § potẽtia quidem sup. § vt salsum etenim bene eliquabile ipsum est, & § bñ § liquefactiuum linguæ § actu vero vt mel, & vinũ & huiusmodi.

ISTE autem sensus. Primo præmittit quãtum ad q̃d gustus, & visus, & sapor, & color non sunt comparabiles, & quantum ad quid sunt comparabiles, & hæc in textu dicta sunt. Et nihil recipit.§ Secundo ostẽdit gustatile non mouere gustũ, nisi sit actu humidum. Debes scire (vt ex Alex. excipi potest hic) ꝙ nullũ siccum absq; humore, nec humidum absq; sicco gustari põt. nam si ponatur sal vel piper in lingua sicca, ipsa non degustabuntur, nisi vel ipsa liquefacerent linguam, vel ipsa ab saliua humectaretur. Ex hoc sequitur quædam esse sicca, quę potentia proxima reddũtur humida, vt piper, sal, & eiusmodi. nam ad hoc vt humectent sat est oris saliua. fiunt.n. actu humida sola saliua quædam eiusmodi sunt potẽtia remota, nam ad hoc vt gustentur, & humectentur, non satis est linguæ saliua, sed plurima adhuc requiruntur: vt lapis, & eiusmodi, quæ quidem potentia proxima dicuntur humida, talia quidẽ à leui causa, vt à saliua, liquescunt, & etiam linguam humectant dissoluta calido, vt Simpl. ait vt sales, & hoc dicit Auer. v. g. inquit, sal est quid humidum in potentia propinqua, cum *Cõm. 102.*

velociter

velociter.ſ.à leui cauſa diſſoluit, & diſſoluit humores, qui ſunt in lingua.ſal.n.humectat & humectatur.econtra etiã humida abſq; ſicco non ſentiuntur guſtu vt aqua.oportet .n.vt aliqua ſiccitate condureſcant, ſi deguſtari debeant. Et ideo§ infert tria.primum, ꝙ natura non temere in ore præparauit ſaliuam . nam actuat ſicca:vt lumen,colores . ſecundum ꝙ natura præparauit branchos,& ſunt membra per quę ſaliua in ore congregatur. tertiũ ꝙ oĩs ſapor actu, eſt cum humido actu,veluti color actu, cũ lumine actu.

ARGYR. *At vero ſicuti viſus eſt viſibilis & inuiſibilis (& tenebræ nanq; ſunt inuiſibiles: quas etiam viſus diſcernit) & eius quod valde ſplendidum eſt (et hoc.n.inuiſibile dicitur: quãquàm nõ eodem, ſed alio mõ quàm tenebræ) ſicut igitur viſus viſibilis et inuiſibilis eſt.et auditus ſimiliter ſoni ſilentijq;, quorũ alterum audibile, alterũ inaudibile eſt,et etiam ſoni magni perinde atque ſplendidi viſus (nam vt paruus ſonus modo quodam inaudibilis eſt, ſic etiam & magnus ac violentus. Inuiſibile vero multifariam dici ſolet. quoddam perinde dicitur atq; in cæteris etiam id quod impoſsibile eſt. quoddam hoc pacto vt aptum quidẽ ſit id habere quo videri poſsit,illo autem careat,aut habeat remiſſe vel praue,vt informe dicitur aut indoctum) ſicut igitur viſus inquàm viſibilis & inuiſibilis eſt,et auditus ſimiliter: ſic & guſtus guſtabilis & inguſtabilis eſt,quod quidem aut exiguum habet,aut prauum, aut vaſtantem guſtum ſaporem,videtur autem potabile et impotabile,eſſe principium. vtrunque.n.guſtu percipitur, verum alterum eſt prauum, guſtumq; deuaſtat: alterum eſt amicum naturæ. eſt autem potabile guſtui cum tactu commune.*

Tex.côm.103. Sicut autem viſus & viſibilis eſt & inuiſibilis (tenebrę.n.inuiſibiles ſunt.iudicat autem & has viſus) adhuc autẽ & valde ſplendidi(etenim hoc,inuiſibile eſt:alio autem modo quàm tenebræ)ſimiliter autem & auditus & ſoni & ſilentij,quorum aliud audibile,aliud inaudibile eſt,& magni ſoni ſicut viſus eſt ſplẽdidi,(ſicut.n.paruus ſonus inaudibilis quodammodo eſt,ſic & magnus & violentus. Inuiſibile autem,aliud quidem omnino dicitur ſicut & in alijs,quod impoſsibile.aliud autem , ſi aptum natura non habet,aut praue. ſicut τὸ ἄπουν, ϗ τὸ ἀπυρηνον)ſic vtique & guſtus,eſt & guſtabilis & inguſtabilis. Hoc autem,eſt quod paruum,aut prauum habet ſaporem,aut corruptiuũ guſtos. Videtur autem principium eſſe,potabile & impotabile. guſtus.n.quidam,ambo.ſed hoc quidem eſt prauũ & corruptiuum guſtus,illud autem ſecundum naturam.Eſt autẽ commune tactus & guſtus,potabile.

COLLEC. Tex.côm.103. Secundum expoſitionem Simpľ.& omnium Ariſt. nũc de obiecto guſtus perquirit,& videtur ipſe probare ꝙ guſtus eſt,tum guſtatilis tũ inguſtatilis.vtitur autem ad hoc argumento à ſimili,quod inductionis vim habet,& arguit ſic,viſus ẽ viſibilis,& inuiſibilis.auditus eſt auditilis,& inauditilis,ergo per idem guſtus eſt guſtatilis, & inguſtatilis. Circa hanc rationem primo ponit antecedens,& inquit.§ Quemadmodum autẽ & viſus eſt viſibilis rei, & inuiſibilis.§ Et hanc probat.d.§ Nam tenebra inuiſibilis,iudicat autẽ & ipſam viſus.§ idem oſtendit in alio extremo, & inquit . § Adhuc autem & valde ſplendidi eſt , etenim hoc inuiſile eſt.Sed aliomodo à tenebra.§ Syllogiſmus ergo poteſt eſſe expoſitorius ſic,hoc eſt inuiſile: demõſtratis tenebris: & ſplendido huius eſt viſus,ergo viſus eſt rei inuiſibilis. Debes ſcire vt ex Simpľ.& Them.ſumi poteſt, ꝙ viſibilium duo extrema ponũtur.ſ.priuatio , vt tenebra, & exuperantia: vt ſplendidum,hæc vtraque viſus (vt dicit Ariſt.) percipit: ſed alio atq; aliomodo.nam priuationem diiudicat non ſentiẽdo,exuperantiã vero ſentiendo,vt dicit Simpľ. Amplius priuationem periudicat illæſe,exceſſum læſe: vt Them. addit: non ergo male Ari.adijcit.Sed aliomodo à tenebra. Similiter autẽ.§ Secundo idẽ inducit in auditu,inquit.§ Similiter autem & auditus eſt,& ſoni & ſilentij,quorum hoc quidem auditile§ vt ſonus§ Illud vero non auditile§ vt ſilentium.ſecundo idẽ probat.d.§ Et magni ſoni§ vt tonitrui eſt etiam, quẽadmodum (vt dicebatur) § viſus eſt ſplendidi§ accepit exceſſum eſſe fere inſenſile,propter hoc ẜm conſuetudinem atticam,vt Simpľ. meminit,& inquit.§ ſicut.n.paruus ſonus inauditilis,quodãmodo ſic & magnus & violẽtus§ quaſi velit paruum eſſe inauditile,quia tenuiter tale, magnum vero inauditile, quia triſtitiam inferens auditui, & ideo inauditile dicitur quodãmodo : pro quanto eſt corruptiuum. Inuiſile aũt.§ vt Simpľ. ait Ariſt.inuiſile,quot modis dicatur aduertit:vt videamus quale inuiſibile cognoſcit viſus, quale vero nõ.

Debes ergo ſcire.vt Them.& Simpľ.formant.ꝙ inuiſibile triplex eſt.vnum cui nec actus nec aptitudo ineſt,vt videri poſsit:vt vox,& ſonus. Aliud vt cui ꝑ multa ineſt viſilitas,vt fulgidum.Tertium quod natum eſt videri licet viſilitatem non habeat: vt tenebra. vult ergo Ariſt . horum trium ſolũ duo à viſu cognoſci.ſ.ẜm & tertiũ,inquit§ Inuiſile autẽ aliud quidem oĩno dicitur, quemadmodum & in alijs impoſsibile§.ſ.ꝙ nec actu,nec aptitudine põt videri, vt vox § aliud autem ꝗs aptum natum§ nõ actu.§ habet§ .ſ.vt videatur§ aut praue§& ħ eſt tertiũ Simpľ. reducit diuiſionem ad duo ſic,inuiſile,vel quia non aptum, vel quia praue & hoc dupliciter,vel quia tenuiter,vel quia ẜm exceſſum læſiue,& totum bonum eſt. Sic ſane. Conducit nunc concluſionẽ,& inquit.§ Sic ſane & guſtus eſt rei guſtatilis,& non guſtabilis,hoc autẽ.ſ.non guſtatile§ eſt§ triplex. Sed ipſe ſubmeminit duorum tñ,& inquit.§ paruũ § hoc eſt tenue§ prauum§ ħ eſt triſtem habens ſaporem§ aut corruptiuum guſtus§ vt venenum. prætermiſit illud quod non eſt aptum natum deguſtari:vt elemẽtum ſimpex,nam perſpicuum eſt ex viſilium diuiſione. Videtur aũt.§ Nũc (vt Simp.& Them.placet) quod cõmune guſtui & tactui reſumit,& primo accipit ꝙ humidum poculentum, vel nõ poculentũ tanꝗ principium eſt.ſ.ipſius deguſtationis, hãc videtur ſyllogizare ſic, ea quæ guſtus eſſe quodãmodo vr̃ ſunt principia eius.Ponit minorem in textu.d.§ Guſtus.n. vr̃ § ſenſus quidam ſup.vt § ambo § illa ergo ea ſunt guſtus principia,ſed qũo poculẽtum ħ humidum ſit principium. aliter Them.aliter Simpľ.explanat. Them.quidem inquit guſtabilium itaq; initium humor eſt,vtpote,qui pro materia ſit ſapori,materia porro initium ſui gñis & ipſa eſt . ſic ergo apud Them.humor eſt principium, vt materia ſaporis,& hæc videtur mens Ariſt.ſupra. Simpľ.vero ait ꝙ ſapor & eſt actu,& eſt potẽtia,ſapor actu,eſt actu humidus. ſapor poteſtate,eſt poteſtate humidus. ſic ergo pro quanto humor actuat ſapores,vt ſint potẽtes mouere guſtum, principium ſaporum & guſtus eſt,velut lumẽ eſt actus & principium actuans colores, & hæc quodãmodo in idem incidunt. Sed hæc.§ Dictum eſt guſtum eſſe vtrunq;.ſ.poculentum:& non poculentum,explanat nunc guſtum eſſe ambo hæc:modo diuerſo & inquit.§ ſed hoc quidem§ ſubaudi:vt§ prauum & corruptiuum guſtus§ & ſic non poculenti eſt veluti praui.§ Illud autem§.ſ.poculentũ eſt ipſius guſtus,vt§ ẜm naturam§.i.cõueniens & amicum.ſic igitur (vt Them.& Simplicio placet) ſaporum quidam eſt poculentum.ſ.quod amicum & conueniens & naturale guſtui, quidam impoculentum,vt quod inimicum & præternaturale guſtui.Addit nunc conuenientiã.d. § Eſt autem potabile cõe tactus & guſtus.§ Sed aliter atq; aliter vt ſubſcribunt Them.& Simpľ.nã poculentum: vt humidum eſt, ad tactum pertinet,vt ſaporem habens : ad guſtum. Tale aũt poculentum,ſi temperamentũ excedit : quatenus guſtatile: diſſoluet guſtum . quatenus vero tactile,collabefactat animal vniuerſum,nam tactus eſt vniuerſalis ſenſus.

SERMO eius &c. Præmittit primo textũ patere §& Tex.côm.103. alienatio § præmittit.2.quot modis vniuerſaliter dicatur aliquid inſenſibile . & vult inſenſile tribus modis dici,vel propter carẽtiam formæ ſenſilis reſpectu ſenſus:cuius eſt vel quod in ſe intẽſum eſt reſpectu ſenſus illius,vel quod debile. Verbi gratia.§ Nunc exẽplificat 1.in viſu 2. in auditu 3. in guſtu, & ſermo eſt perſpicuus . Omnia.n.iſta.§ Syllogizat quod dixerat ſic, quæcunq; priuationem ſenſi-

bilitatis

bilitatis aliquo modo includunt sunt quodãmodo insensibilia, sed priuatio sensibilis, sensibile intẽsum, sensibile remissum respectu cuiuscunq; sensus: sunt priuationes, vel priuationes includunt. ergo insensibilia. Secũdum quod humidum.§ Tangit qũo idem est tactus & gustus subiectũ ẽm rem: sed non ẽm modum, & ait poculentũ inquantum humidum esse subiectum tactus, inquantum vero saporosum esse subiectum gustus. ergo re idem sunt, sed modo discrepant. hæc oĩa in textu sunt declarata. Quærunt noui, vtrum humidum percipiatur à gustu, & tactu. Sine argumentis nunc Egid. tenet ꝙ sic: aliter atq; aliter. à gustu q̃dem secundario, à tactu principaliter, & fundamentũ eius est, quia (vt dicitur primo pħorum) materia cum forma est causa oĩum accidentium, & sic materia coagit. 2. q̃a est materia, & necessario subiectũ immutationis sensibilis proprij. Rem hanc cõfirmat Auer. cõm. 101. ait. n. & ideo iste sensus non cõprehendit saporem, nisi cõphendat humorem, & ponit fundamentum Egid. d. Cum sit impossibile vt denudetur ab eo, & cõphendere humorem est aliquid tangere. Secundo arguitur principaliter, inimicũ & principium saporis percipit̃ à gustu. Sed vt Them̃. ait, humor est principium saporum, ergo percipitur à gustu. Tertio actus percipitur cum re actuata vt lumen cum colore, sed (vt Simpł. dicit) humor est actus saporum, vt lumen colorum, ergo sapor & humor percipiuntur à gustu. Sed ꝯtra hæc oblatrant nouelli, primo q̃a nullũ sensibile proprium percipitur per se à sensu exteriori, cuius nõ est proprium, sed per accidens. Secundo, quia tunc humor esset sensibile cõe, quia perciperetur per se à duobus sensibus. Tertio Auer. & Them̃. dicunt saporem & poculentum percipi à gustu, & tactu: sed à gustu vt saporem habẽs, à tactu vt humidum, ergo humidum non percipitur à gustu. Sed quot modis dicatur gustus, & quis gustum percipiat humorẽ, & quis gustus sit aliquis tactus: dictum est cõm. 101. Nũc vero tenemus ꝙ sumendo gustum pro potentia diiudicatiua saporum sic non percipit humidum: nisi per accñs, vt visus dulce in lacte, sed vtcunq;. Hæc argumenta contra Egid. non cogunt. Ad primum diceret Egid. humorem percipi per accidens à gustu, & per se inquantum mã & subiectum proprium saporis percipit̃ per se, & nõ principaliter, sed secundario. inquantum vero humidum absolute, per accidẽs percipitur, nam sic est obiectũ proprium tactus. Per idem ad secundam dicendum, ꝙ humidum, vt materia & subiectum est potentia remota sensile à gustu, & sic non est sensile cõe. vel dic ꝙ humidum est gustatile, vt materia, & subiectum, sed si esset sensile cõe, deberet esse inquantũ humidum sensile ab vtroq;, vt dixit Auer. Vnde sensile commune est, quod inquantum tale percipitur à sensu, inquantum sensus, modo humidum inquantum humidum non percipitur ab eis inquantũ sensus, & hæc fuit determinatio nostra supra facta. Ad formã ergo negatur consequentia, quia oportet vt percipiatur inquantum tale à pluribus sensibus: inquantum sensus.

Vtrum humidum percipiatur à gustu & tactu. *Quæ Egid.* *Quæ iuniores.* *Opio propria.*

ARGYR. *At vero cum gustabile sit humidũ, necesse est & instrumentum sensus ipsius neq; humidum esse actu: neq; etiam tale vt humectari non possit, humidumq; euadere. patitur .n. aliquid gustus ab ipso gustabili, ea nimirum ratione qua gustabile est. Necesse est igitur instrumentum gustus, potentia quidem humidum esse, humectari autem actu. ita aũt humectari vt eius conseruetur cum humectatur, & rõ. Signum autem est: linguam neq; cũ est valde sicca, neq; cum est nimiũ humida sentire. Is. n. tactus fit humidi primi: perinde atque si cum prægustauerit quispiam vehementem acremúe saporem: deinde alium gustet. & vt in ægrotantibus fit: quibus cuncta videntur amara, quia lingua sentiũt tali humiditate referta.*

Tex. cõm 104. Quoniam autem humidum est gustabile: necesse est sensorium ipsius, neque humidum esse actu, neque non potens fieri humidum. patitur. n. aliquid gustus à gustabili, secundum ꝙ gustabile est. Necessarium est ergo humectatum iri: quod potest humectari saluatum, non est aũt humidum gustatiuum sensorium. Signum autem est neque siccam existentem linguam sentire, neq; multum humidam. hic enim tactus, fit primi humidi. vt cum quis ante gustato forti sapore, gustat alterum. & vt ægrotãtibus amara omnia videntur: propterea ꝙ lingua plena huiusmodi humiditate sentiunt.

Sensere expositores Arist. nunc de gustatorio, ħ est instrumento gustus agere, & proponit hanc conclusionem, gustatorium neq; est actu humidum, neq; etiam tale vt humectari nõ possit, humidumq; euadere, & sic actu quidem nõ humidum, potentia vero sic, & proponit ad hoc enthymema, & inquit. § Quoniam autẽ gustatile est humidum § .s. denominatione accepta à materia, vt placet Them̃. vt dicitur albũ est corporeum. § Necesse est ipsius sensorium, neq; actu esse humidum, neq; impossibile fieri humidum § .i. actu non esse humectum, sed bene potentia. Hanc syllogizat sic, omne quod patitur à gustatili: inquantum gustatile, est actu priuatum humore, potentia vero humectabile. sed gustatorium est patiens à gustatili inquantum gustatile, ergo gustatorium est potentia humidum: actu vero non. Primo ponit minorem, & inq̃t. § Patitur. n. gustus aliquid à gustatili inquantum gustatile. § Hæc est minor. § Ergo necessarium humectatum fore, quod possibile est humectari § dico ipsum gustatorium § saluatum § .i. necesse est ipsum gustatorium esse potentia humectabile, ipso existente saluo. sensorium autem gustatiuum actu non humidum. Hæc est conclusio. Dixit saluatum (vt Simpł. notat) quia gustatorium à saporibus non patitur: ẽm subiectum: & ẽm transmissionem substantialem, sed vt seruatum qualitate participet. Signum autem. § Hæc probat à signo, & arguit sic. Signum autem. § neq; siccã existẽtem linguam, neq; multum humidam sentire § & ħ ostendit. d. § hic. n. § s. gustus semper fit § tactus primi saporis § .q. d. ꝙ omnia degustando tangit admodum primi saporis § sicut cum aliq̃s qui ante gustauit fortem saporẽ gustet alterum § ħ est primum exẽplum. deinde tangit. ẽm exemplum. d. § Et vt laborantibus § .s. febre cholerica § amara omnia vñr, propter id ꝙ lingua plena eiusmodi sapore § .s. amaro, sentit degustando. Ex his duobus (vt Simp. addit) collige gustatoriũ, nec esse ita aridũ, vt repugnet ipsum degustare, nec ita humidum: vt omnia humectet, & sic debet habere humiditatem quandam connaturalem, vt auris aerem habet. Hæc Arist. de gustatorio.

COLLEC. *Tex. cõm. 104.*

CVM declarauit. Videtur introductio Auer. altera à nostra, ipse. n. vult Arist. declarare quoddam proprium linguæ, & certe non est hæc diuersa à nostra, nam hic non est aliud q̃ pertractare de gustatorio. Et quia materia. § Arguit nunc illud proprium sic, materia saporum est humor, ergo recipiens saporem recipit humorem. ꝯñtia tenet, q̃a materia coagit cum forma, vt dixit Egid. vel qm̃ est materia immutationis. omnis. n. mã immutationis mouet eodẽ motu: vt forma cui subest, vltra, recipit humorẽ, ergo gustatorium actu caret humore, potentia vero humescit, vltimam ꝯñtiam probat. d. Cum sit innatus recipere saporẽ: quod est impossibile sine receptione humoris, quia igitur omne recipiens debet esse denudatũ à natura recepti, humor est receptum, ergo gustatoriũ debet esse denudatum ab humore. Et dixit. § Declarat cur oportet gustatorium nõ esse actu humectum, & hoc per illam maximam, omne quod est tale in actu non recipit aliquid eiusdem generis in actu, inquantum in actu. vt exemplo testatur. d. Visus. n. si haberet aliquem colorem in actu, non reciperet colores. Debes scire ꝙ Auer. declarabit hanc maximam. 3. huius: & 3. celi declarauit. Nũc vero intellige, aliquod actu tale posse recipere aliud tale, vt oculus coloratus est, & tamen recipit colores. sed Auer. adijcit inquantum tale, nã accidit oculo inquantũ colorato videre. satis. n. est vt oculus inquantum videns non sit coloratus. Et tu attende verba superflua Ioannis 4. huius. vbi hanc maximam credidit exponere. Et est necesse. § Declarauit ꝙ gustatorium nõ potest esse actu humidum, nunc ꝙ sit potentia tale explanat, & ꝙ aliquo modo humidum sit, & arguit sic, gustatorium patitur à gustabili, omne gustabile est humidũ, ergo gustatorium

Cõm. 104. *Cõm. 4.* *Cõm. 67.*

gustatorium est possibile pati ab humido. vltra, est passibile ab humido, ergo est i dispositione qua pōt pati ab humore, & non in se humidum, & saluatum ab accidentibus. hoc est non aridum, neq; superflue humidum, & sic oportet vt sit in dispositione media, & signum ꝙ gustatoriū debet esse elongatum ab extremis prædictis, & in dispositione media, ostendit nunc signo tali.s.ꝙ gustatorium: vtpote lingua: cum fuerit vel intense sicca, vel intense humida: non sentit sapores. sed cum est cōtemperate in dispositione media: sentit sapores omnes, sic igitur vult ꝙ gustatorium habeat naturalem humiditatem, quēadmodum auditorium connaturalem aerem, & visorium connaturalem transparentiam. verum eiusmodi humiditas nō debet esse excessiua ad aliquod extremum.s.nec ad siccum: nec ad humidum. Et cū lingua.§ docuit qualis debet esse humiditas, nunc docet ꝙ illa debet esse naturalis, & non extranea, &.1. proponit hoc, & inquit. Et cum lingua sit innata recipere saporem, inquantum mista humiditati necesse est vt supra ipsam non dominetur alia, & extrema humiditas. Hanc probat, nam prima humiditas.s.saporosa dominans in lingua.s.intensa impediet eam ad recipiendam secundam humiditatem. Cuius exemplū est de eo qui gustauerit aliquem saporem fortem, vt fortissime amarum & postea gustet alium saporem.s.debilem. Tunc nō sentiet ſm saporem propter dñium primi supra linguam. Etiam declarari potest idem & in visu, propter ea quia cum oculus videt solem, alia non videt bene, immo vidētur omnia tanq̄ sol. Aduerte tamen ꝙ si secundus sapor sit fortior primo, sentiret̄ quidem, sed confuse vt experientia docet, vbi vero remissus: vix sentitur. Ex his perspicuum est primo, ꝙ lingua, quę est gustatorium, debet esse ex aliqua parte humida, non intense ad aliquod extremorum vergens. Patet secundo, ꝙ eius humiditas non debet esse extranea, & præternaturalis, & sic debet esse connaturalis: vt diximus. Et sic infirmi.§ Idem probat exēplo accepto ab infirmis, & vtitur similitudine hac, vt infirmæ linguæ ab humore cholerico infectæ non præsentiunt saporem deforis accedentem, propter pristinam linguarum alterationem, ita qui gustauit prius aliquem saporē cuius lingua remanserit infecta illo accidentali sapore, non apprehendit humorem saporis proprij, nisi admistum cū qualitate illius primi humoris. sic igitur secundus sapor admiscebatur primo, & neutrum seorsum percipiet, & tūc, vt dicitur necessario accidet: vt non cōprehendat saporem. nā non comprehendet mām saporis, hoc est humiditatē in dispositione illa, ſm quam est materia illius saporis. vult ergo ꝙ qñ lingua aliquo sapore intenso infecta est vt amaro, vel alio eiusmodi, non potest præsentire saporem nouum. & causa est, quia sapor nouus nō sentitur, nisi pręsentiatur eius humiditas, quę est illius materia, & illa non pōt pręsentiri, & lingua infecta non pōt sentire distincte eam, ergo nec saporem admistū illi humiditati, ex his perspicuū ad Auer. mentem humiditatē à gustu præsentiri: vt Egid. dixit, sed de hoc diximus. Ambiges vtrum humiditas cōnaturalis sit necessaria gustatorio? Et videtur ꝙ non, nam omne recipiens debet esse denudatum à specie, & natura recepti vt dicemus 3. huius. Dicunt quidam ꝙ illa humiditas est mediocris, & quia mediū est expoliatū ab extremis, ideo illa non impedit extrema. Sed pace horum: hæc responsio primo aberrare videtur, quia de mente Auer. medium, & extrema sunt eiusdem speciei, vt pluribus locis auscultationis phicæ notauimus 2. quia tunc gustus nō posset sentire aliquem saporem in tanta humiditate humidum. Et ideo mihi videtur esse dicendum, ꝙ aliqđ esse necessarium ad aliquem actum pōt dupliciter intelligi, vel vt medium dispositiuum, vel vt medium receptiuum: vt alibi diximus. hæc ergo humiditas est necessaria gustatorio: vt dispō: & medium dispositiuum, nō autem vt medium receptiuum, & vt ratio recipiendi. Ad argumentum perspicua est solutio. nā gustatorium humidū recipit humores: nō tamen inquantum humidum recipit, vt recipiens humores, caret humore. Nam humor non est de ratione formali recipientis: licet sit eius dispositio, & hoc nondum viderunt noui. Secundo ambigunt recentiores, nam Arist. dicit in textu

Vtrum gustatorio sit necessaria humiditas connaturalis. Cōm.4.

excessiua sensibilia: non esse sensibilia: & tñ ait gustū esse perceptiuum omniū saporum. Soluunt quidam ꝙ sensibilia intensa possunt sentiri potentia dominata ab aptitudine: non aūt à potentia, nam sunt apta nata sentiri: licet defectu sensorij non possint sentiri. Sed hoc puerile est, nā aptitudo in ambobus extremis est potentia. mō sensile excessiuum est aptum natū sentiri, & sensorium est aptum natū ipsum sentire, ergo hæc duo pariunt potentiam. Amplius potentia nata ferri supra aliquod obiectū adęquate, est potens ferri supra quodlibet illius. sed gustus supra gustatile æquate fertur, ergo supra quodlibet. Dicendū ergo vt Simpł. ait, ꝙ tam ex parte obiecti q̄ sensorij intense sensibilia possunt sentiri. sed dicuntur sensibilia, quia cum sentiunt̄ cum offensione organi p̄sentiūtur, sicut male ambulans: non dr̄ ambulare, & sic tollitur ꝯdictio in textu.

Species autem saporum ita sese habent quemadmodum colorum. Dulce nanq; & amarum, cōtraria simplicia sunt, hæret autem dulci quidem pingue, amaro autē salsum. At inter hæc collocantur: acre, acerbum, acidum, atq; acutum. hæ nanq; fere differentiæ videntur esse saporum. Quare gustu quidem instrumentum, id est quod est potentia tale. Gustabile autem, id quod ipsum actu facere potest. ARGYR.

Species autem saporum, sicut & in coloribus. simplices quidem contrariæ sunt, vt dulce & amarum. Consequuntur autem illud quidē pingue, hoc vero salsum. Media autem horum, acre, & austerum, & acerbum, & acidum. fere.n.hæ videntur esse saporum differentiæ. Quare gustatiuum est: quod potentia est huiusmodi. Gustabile autem est: factiuum actu ipsius. Tex.cōm.105.

Vt Alex. dicit in prioribus, & in lib. Perihermenias, qñ genus est analogū, eius declaratio non perficitur, nisi enumerando illius species, quia ergo gustatile & sapor quod est genus obiecti gustus, vel est quid ęquiuocum, vel quid analogum: ideo opus erat Arist. in declaratione eius enumerare omnes, vel famosiores species saporis, & inquit. Species aūt saporum quemadmodum & in coloribus simplices quidem contrariæ.i.extremæ: sunt dulce, & amarū, contiguæ vero cum his sunt cum hoc.s.dulci pingue, cum illo vero.s.amaro salsum. media aūt horum.s.dulcis & pinguis ex vna, & amari & salsi ex altera: sunt acre & austerū .i.acerbum & pōticum.i.acidum & acutū, & sic septē sunt in tex. enumeratæ species ab Arist. & qm̄, vt Simpł. ait incomprehensibiles fere sunt saporum spēs, & formæ. nam quidā his addunt, quidam etiā minuunt, oēs reduxit ad has septem tanq̄ ad euidētiores & famosiores, & inde subscripsit.§ fere.n.hæ vñr esse saporū drīæ.§ hic perspicuū quantum vacuus est labor eorū qui enitunt̄ reddere sufficientiam earū cum numerus earum ab Arist. tradatur incertus, deinde concludit quid gustatorium, & sermo patet. COLLEC. Tex.cōm.105.

ET dispositio. Resumit Auer. primo tex. sentētiam, & vult de saporibus ita esse dicendū: vt dici solet in coloribus. nam in coloribus ponuntur extremi simplices, medij ex extremis cōmistis euariati ſm propinquū & remotum ab extremis: ita & in saporibus disserēdum, & q̄ dicit perspicua. Posset hic quæri de cōpositione medio, quę omnia etiā tāgit Auer. primo auscultationis phicæ. & ēt in 5. eiusdem, & primo primæ philosophiæ. & 4. cœli. & alibi etiam nos tetigimus, propterea bona fronte hic ꝑtermittimus. Et hoc quod dixit.§ Hic digreditur, & primo mouet.q. circa verba Arist. & ait, & hoc quod dixit in coloribus manifestum est, nam in eo omnes concordant. in saporibus vero habet.q. nam non oēs concordant. Gał. n.§ Declarat cām.q. & primo narrat Gał. positionem. Gał. enim discordat ab Arist. in multis. sed potissime quantum ad extremas drīas saporum. Nā Gał. ponit in vno extremo pōticum, & acetosum: & hos frigidos, ex alio vero extremo ponit acutum, & amarū: & hos calidos. ponit secundo in primo gradu ponticū: & in secundo illi contiguum acetosum, & hoc qa ponticum frigidius est acetoso. in alio extremo in primo gradu ponit acutū, & secundo illi cōtiguū ponit amarum, quia acutū calidius est amaro, reliquos vero oēs enumerat Cōm.105. Cōm.47.et 56. Cōm.6.& 51. Cōm.23. Cōm.24.

merat medios, vt in eius figura est perspicuum. Et si con cesserimus.§ Tangit nunc fundamenta pro & cõtra. Nam vel ponimus oẽs sapores cõsequi calorẽ tm̃ & frigus.s.ali quos calorẽ tm̃ & aliquos frigus, vel ponimus indifferenter saporẽ posse ꝯsequi dñium vel caloris vel frigoris. Tũc tangit duo, & d. primo ꝙ iuxta primum fundamẽtum Gal. bene dixit, & hoc inquit. Et si nos concesserimus ꝙ isti sapores consequuntur calorem: & frigus. hoc est ꝙ quidam ex vno extremo consequantur dñium calidi, quidã ex alio extremo dñium frigidi, tũc necesse est ꝙ ꝯrietas in istis attendatᷣ penes vltime calidum, & penes vltime frigidum, & quantum ad hoc Gal. bene dicit, & sic considerando ꝯrietatem in saporibus ex nã rei, & penes dñium simplicium Gal. non errauit. Et si concesserimus.§ Oñdit ꝭm.s. quantum ad quid est error, & inquit. Et si concesserimus, ꝙ ista est de saporibus sicut de coloribus.s.ꝙ sunt extremi & numerati penes relationem ad sensum, & non penes nãm rerum, & dñia simplicium, sic idem sapor esse põt à caliditate & frigiditate, & sic non accidet illud impossibile Gal. quod accepit in sua põne. Et quasi velit ꝙ sapores põt dupliciter considerari, vel vt obiecta gustus vt.s. mouent, vel apta nata sunt mouere gustũ, & sic non ordinanᷣ penes oppositionẽ calidi & frigidi, vel humidi, vel sicci. sed penes aptitudinẽ mouendi: vt quia amarum est aptum natũ summe affligere gustum, sortitᷣ extremum vnum, & quia dulce est aptum natum summe oblectare eum sortitᷣ alterum extremum, & sic quo ad aptitudines nãles mouendi sensum sunt dulce & amarum extremæ dñæ. Aliomodo cõsiderari possunt ꝭm naturas rerum, & dñia qualitatũ: & sic in vno extremo est ponticum, eo qa in eo plusꝙ̃ in cæteris superexcedit frigidum, & in alio extremo reperitᷣ acutum, eo qa in eo plusꝙ̃ in cæteris superexcedit ipsum calidũ. nec excessus horum est in alijs tantus quantus in his, & propterea penes dñium harum hæ qualitates sortitæ sunt extremitates, & hæc vr̃ mens Gal. põt etiam fieri alius ordo penes humoris exuperantiã & sicci: & tũc dabunᷣ alia extrema, sed quia qualitates actiuæ sunt simpl'r primæ, ideo sortitę sunt rõnes extremas, & hoc mõ possunt oẽs concordari, nec vllus recentiorum intellexit Auer. hic, nec per ꝯñs Gal. Et videtur ꝙ hec.§ Nunc rep̃hendit Gal. si ipse velit sapores: vt obiecta: ordinari penes dñia: & arguit sic: quęcunq; indifferenter possunt reperiri: nunc sub caloris dominio: nunc sub frigoris excessu non sentiunᷣ gradus altitudinis penes calidi & frigidi variationem: vt obiecta gustus sed amarum & dulce reperiunᷣ indifferenter, vt amarum in primæua fructuum origine superabundat in frigore, amarum vero in rebus adustis superabundat in calore, similiter & de dulci, nã fructus frigidi ĩ principio sunt insipidi, in fine dulcescunt, & nõ euariant tẽperiem. ergo sapores & obiecta gustus non euarianᷣ penes dñia qualitatum primarum. hoc argm̃ concludit demr̃atiue ꝙ sapores, vt obiecta gustus, nõ graduanᷣ penes dñia qualitatum simplicium. Sed Gal. intelligit sapores graduari penes nãs rerum ꝭm dominia simplicium qualitatum. Debes tñ scire ꝙ extremæ saporum dñæ, acceptæ ꝭm nãs rerum, sunt inuariabiles: vt tenent extremum. ponticum in summo non p̃t dari: nisi in eo superexcedat frigidum plusꝙ̃ in alijs. similiter nõ põt esse in summo acutum, nisi in eo superabũdet calor plusꝙ̃ in alijs. sed capiendo eos: vt non tenent extrema possunt euariari de calore in frigus, & sic sequitᷣ apud Gal. acutum in extremo tenere extremum, vt remisse acutum tenere medium, qa calore minuitᷣ. Et signum eius.§ Secundo arguit Auer. sapores, quibus transitur ab amaro in dulce, magis hñt rationem mediorum ꝙ̃ extremorũ, sed ponticum & acutum sunt sapores qbus fit trãsitus ex amaro in dulce. ergo sunt potius medij ꝙ̃ extremi. Minor declaratur in fructibus, in quibus aliqñ fit transitus mediante charopo.i. pontico, & aliquando mediãte kiano & acuto. Similiter ẽt debes scire ꝙ argm̃ istud nõ probat plus, nisi ꝙ ponticum & acutũ respectu gustus, & vt illius obiecta, non sunt extremi. nã contingit per ipsos respectu gustus transiri ab amaro in dulce, vt perspicuũ est in fructibus aliqbus, & aliqñ etiam contingit ecõuerso, ꝑ dulce & amarum pertransiri de pontico in acutum, vt in piperibus narrant, & sic respectu gustus non tenent extremũ. sed ꝭm dñia simplicium qualitatum, & vt in summo sumuntur, respectu vero gustus amarũ tenet vnum extremũ pro quanto summe affligit eum, & dulce aliud pro quanto summe oblectat. cæteri tenent medium: pro quanto mediocriter affligunt: vel oblectant. nam qui plus oblectant se tenent cum extremo dulci: vt pingue. qui plus molestãt cum extremo amaro vt salsum, & sic rõ Auer. vno mõ est demonstratiua. altero modo nec probabilis. Non.n.§ Remouet *Instantia.* .q. nam dixit: ex amaro in dulce pertransitum fieri: per acutum, & põticum, & alios medios, quis ambigeret, vtrum ꝑ oẽs sapores medios. Rñdet, & dicit. non.n. est necesse: vt *Responsio.* trãslatio in extremis. hoc est de extremo ad extremum, fit super omnia media. Debes scire ꝙ medium est duplex.s. forma, & transitu. medium forma est ꝙ inter extrema ponitur, differens noĩe & ratione ab eis, vt inter album, & nigrum rubeum vel viride. Transitu est forma acq̃renda sub esse diminuto: vt inter album & nigrum, in motu ab albo in nigrum nigredo remissa, in motu econtrario albedo remissa. vult ergo Auer. transitũ de vno extremo in alterum non debere fieri super oĩa media ꝭm formam dicta, qa illa sunt per accñs media respectu trãsitus. sed bene super oĩa media transitu quæ sunt tot quot sunt intensiones eorum vsq; ad summum. Et vniuersaliter per se.§ Nunc concludit rem, & dicit primo, ꝙ ex his apparet primo, ꝙ amarum & dulce, vt sapores hoc est inquantum obiecta gustus tenent extremum vt diximus. dicit.2.ꝙ propter hoc necesse est vt cæteri sint medij, & compositi ex extremis, vel proportione, vel mistione, & hoc etiam respectu gustus. dicit tertio ꝙ oportet sapores graduare ꝭm relationes ad gustus, & non ꝭm naturas rerum, & sic non debemus aduertere opinionem Gal. sic igitur perspicuũ est dulce & amarum tenere extrema penes relationem ad gustum: & non simpliciter. Suus.n. sermo.§ Sed quia quidã non fecerunt dñam inter esse tale per nãm rei, & esse tale respectu nr̃i, oñdit ꝙ dato ꝙ sapores graduentur penes naturas rerum non propter hoc graduãtur sic penes gustum nostrum, & inquit. Suus.n. sermo non est verus in complexionibus saporum ꝭm suas naturas.s. & ꝙ propter hoc sint tales respectu nr̃i. Et si concesserimus.§ Et hoc probat.s.ꝙ esse tales extremos ex natura rerum, non inferat esse tales respectu nostri, nec econuerso, & declarat cõuersum, nam respectu nostri amarum est calidum, quia inducit calorem, & dulce frigidum: vel temperatum, & tñ ex naturis rerum nõ sunt eiusmodi. Nam licet experientia demonstret eos esse tales respectu nostri corporis, non propter hoc erunt tales simpliciter, & respectu alterius aĩalis, ergo econuerso ẽt, esse tales ex natuta rerum, non dat tales esse respectu nostri. Ecce ꝙ Auer. non rep̃hendit Gal. vt quidam credunt simpliciter, & omnino: sed solum si ipse velit sapores graduari ꝭm respectum ad nos, sed eos graduari simpliciter: & econuerso, & hoc non viderunt noui. Et vr̃.§ Quæret *Instantia.* quis, dato ꝙ si sapores graduentur pẽnes dñia, & propterea graduẽtur penes nos, vtrum penes simplices actiuas, vel passiuas. Rñdet, & vult primo ꝙ dato ꝙ non differat *Responsio.* eos graduari ꝭm naturas, & quo ad nos. ipsi tñ debent graduari potius penes qualitates passiuas.s. penes humidum & siccum. nã complexio in qua superexcedit siccũ, est sapor amarus. in qua vero superexcedit humidũ est dulcis. omnis.n. cõplexio est mistio terminata, qñ ergo mistio terminatur ad dulce excellens est humidum, qñ ad amarum est siccum. Dicit secundo ꝙ huius cõplexiones sic terminatæ sunt contrariæ hoc modo.s. ꝭm dominia harum qualitatum, habere ergo vult, ꝙ si sapores graduari ꝭm naturam sit eos graduari quo ad nos, illi potius debẽt graduari penes humidũ & siccum, ꝙ̃ penes excessum calidi & sicci, & tunc excusat se à duobus: primo an hoc sit verum, secundo de numero specierum saporum. ait. i. locum esse in lib. de sensu & sensato. Ex his perspicuum est Auer. non reprehendere Gal. simpliciter & absolute, sed solum hypothetice. inquantũ.n. Gal. voluit sapores ex naturis suis graduari, & numerari penes dñia qualitatum simplicium actiuarum Auer. non rep̃hendit eum, nec argm̃ aliquod est ꝯ hoc, vt perspicuũ est exponendo commentum. sed si ipse velit

velit ꝙ eos graduari penes rerum nām, sit eos graduari penes gustum peccat dupliciter. primo quia falsum est. quia pñtia non videlicet, vt vidimus. secundo quia insufficiens. nam potius graduarentur penes excessus humidi & sicci q̃ calidi & frigi. & sic Auer. absolute Gal. contradicit, sed solum si velit illa, & tunc perspicuum est qualiter oēs noui sunt in maximo errore, & salua eorum pace mētem Auer. non habent, nec bene legunt cōmentum. De numero saporum quærere est superfluum. nam hæ sunt species famosiores, & Alex. in suo de Anima lib. & Simpľ. hic. & Them. & omnes græci concordant cum Auer. & Aristo.

ARGYR. *De tangibili autem & tactu, eadem ratio est, nam si tactus non vnus sit sensus: sed plures, necesse est, & ea quæ tactu percipiuntur, plura sensibilia esse.*

Tex. cōm. 106. De tāgibili autem & tactu, eadem ratio. Si. n. tactus non vnus est sensus, sed plures, necessarium est & tangibilia, sensibilia plura esse.

COLLEC. Tex. cōm. 106. Nūc vltimo de tactu, & potest litera dupliciter exponi. vno modo vt sit sensus § De tactili autem & tactu eadem ratio §. s. quæ de gustu & gustatili, nam quemadmodum gustus est gustatilium apphensio, & susceptio, sic & tactus tactilium, & hoc pacto Alex. paraphrizat. sed rectius cū Simplicio lego sic. § De tactili autem & tactu, eadem rō §. i. eadem proportio quantum ad vnitatem & pluralitatem. & ħ declarat. d. § Si. n. tactus nō vnus est sensus, sed plures necesse est tangibilia esse plura sensibilia, § & ecōuerso, si tangibilia plura sensibilia & tactus plures sensus. ergo est eadem rō, & proportio de tactu & tangibili, quātum ad vnitatem & pluralitatē. & cum demonstrasset eorum eandem esse rōnem, statim ambigit, & inqt. Sed habet dubitationem vtrum plures sint aut vnus.

Quæstio. Sed quæret quis cur potius incepit quærere de vnitate tactus q̃ de vnitate tangibilis. si. n. videlicet, tactus non vnus, ergo nec tactile. & econtra etiam tactile plura, ergo tactus non vnus, ergo cur potius incepit à tactu?

Responsio. Respondet Simpľ. & bene ꝙ Aris. vult facere argm̄ per contrapositionem. s. ab opposito consequentis ad oppositum antecedentis, primo. n. probat ꝙ si tactus non sit vnus, nec tactile. secundo infert, sed tactile vnum est, ergo & tactus.

Cōm. 106. MODO vult. Exponit Auer. partem primam tex. vt Simplic. dixit, & reddit causam cur dubitauit de tangibili, vtrum sit vnum vel non, & vult ꝙ quia est dubiū an tactile sit vnum vel plura: ideo est dubium, an tactus sit vnus vel plures, in alijs autem non sic fuit, quia in quolibet eorum obiectum esse vnum est per se notum, & propter hoc mouit. q. in hoc sensu: & non in alijs. Et sermo. duo sunt syllogismi. Primus, si tactus non est vnus, tactile non est vnū genere. Secundus est, si tactile nō est vnum, nec tactus est vnus, & sic intelligit per syllogismos enthymemata. dicit Auer. ꝙ in ambobus his syllogismis. consequens est per se nota, sed destructio consequentis, vel positio antecedētis est ignorata, de quibus statim dicet Aristo.

ARGYR. *Dubitationem autem iste locus habere videtur, vtrum plures sint tactus, an vnus tantum: & de instrumento tactus quid tandem sit, vtrum ipsa caro & id quod in cæteris simile est carni, an ita non sit, sed id quidem ipsum sit sensus huiusce medium: instrumentum autem ipsius primum aliud quoddam sit intus. Omnis. n. sensus, vnius contrarietatis esse videtur. vt visus: albi nigriq;. et auditus, acuti grauisq;, & gustus: dulcis atque amari. At in tangibili plures insunt contrarietates, vt patet. est. n. calidum frigidū humidum siccum, molle durum: & istiusmodi alia.*

Tex. cōm. 107. Habet autem dubitationem vtrum plures sunt an vnus: & quid est sensorium tangibilis, vtrum caro & in alijs proportionale, an non: sed hoc quidē est medium, primum autem sensorium aliud quiddam est intus. Omnis etenim sensus, vnius contrarietatis esse videtur. vt vsus: albi & nigri. & auditus grauis & acuti, & gustus: amari & dulcis. In tangibili autem, multæ insunt contrarietates: calidum frigidum, humidū siccum, durum molle, & aliorum quæcunq; sunt huiusmodi.

COLLEC. Tex. cōm. 107. Mouet. q. secundam de organo tangendi & inquit. § Et quid est sensorium tactiuum tangibilis, vtrum caro §. s. sit tactorium in sanguineis animalibus § & in cæteris §. s. exanguibus § proportionale carni. § Hæc est. q. Aut nō. § Apud Simpľ. hæc est quasi solutio qōnis breuiter hic præscripta, nam copiosius postmodum dicet, & ait. § aut non. § s. caro est tactoriū § aut §. n. solutionis nota est. § Sed hoc quidem vt medium §. s. caro est medium tangendi. primum aūt sensorium. s. cor vt exponit Simplicius & non neruus, nā neruus non est primum sensorium. primum ergo sensorium. § Aliud quidam est intus §. i. clausum carne, vt cor, & dixit primum sensorium. nam caro dici potest secūdum. sensorium, & omne medium pōt dici sensorium secundario. est ergo solutio ꝙ caro est medium, cor tactoriū & organum. Omnis. n. § Arguit ad primam. q. sic, cuiuslibet vnius sensus est vna contrarietas, vt inducit in oībus, tactus non est vnius contrarietas, vt declarat exemplo. ergo tactus non est vnus sensus, primo ponit minorem. secunda ibi § In tactu autem. § Ponit minorem & tex. est perspicuus.

Cōm. 107. CVM narrauit. Primo ponit intentionem, & inquit. Cum narrauit ꝙ dubium est, vtrum sensus tactus sit eiusdem virtutis. s. vna virtus in specie, aut tot quot contrarietates, incepit dicere sermones dubitabiles in ħ. q. d. argumenta probabilia, & post mouet secundam. q. & patet. Et dixit hoc. § reddit causam. secundæ. q. cur. s. quærit de organo an caro, an aliud quid sit, & vult ꝙ solutio huius secundæ. q. faciat ad declarationē primæ & principalis. q. & hoc probat, quia bene, videlicet, caro est organū tactus, ergo tactus est vnus specie. nam vnum instrumentum specie est vnius virtutis specie, sed caro est vnum instrumentum specie ergo vna virtus erit tactus, & etiam, videlicet, à destructione consequentis, tactus est plures vno in specie, ergo caro nec est medium nec instrumentum. Alia litera est affirmatiua sic, si tactus est plures, ergo caro est medium, & non instr̄m, & sic credo debere legi. Noui laborant circa has consequentias, & tandem nihil boni dicunt. nō debes scire ꝙ in neruo est vna complexio, sicut in carne simplici. sed in carne neruosa sunt duæ dispositiones specie diuersę, & propterea bene sequitur, si caro simplex est instrumentum, ergo tactus est vnus, quia simplici existēte organo, & potentia est simplex, nō sic sequitur ea existēte medio. nam medium non est de definitione potētię, vt est organum, & propterea si caro simplex est medium nec tollit, nec ponit vnitatem in potentia tactiua, similiter sequitur, si neruus simplex sit organum. nam organo existente simplici, & potētia erit simplex, & sic bene sequitur, tactus est plures, ergo nec caro simplex, nec neruꝰ simplex est organum. sed caro neruosa, ratione nerui est organum, rōne carnis est medium, licet Simpľ. velit cor esse organum, & carnem esse medium, vt dixi in textu, & sic quæ dicunt noui possunt stare, sed sunt superflua. Et cum narrauit hoc. § narrat intentionem partis & vult ꝙ Aris. arguat pro vtraq; parte, & primo arguit ꝙ plures. 2. arguit ꝙ vna & ꝙ sit vna probat. nam caro est instr̄m tactus, nam posito tactili sup. carne mox tangimus, ergo caro est organum tactus, & caro est simplex, ergo tactus est vnus. Vtrum sensus § nunc mouet. q. & vr̄ ꝙ de his ambabus qōnibus ipe faciat vnam tm̄, & certe contra oēs grecos, & contra tex. græcum. Debes scire ꝙ quia, videlicet, caro est instr̄m. ergo virtus ħ est vna, & econtrario, caro non est instr̄m, ergo virtus hæc potest esse plus vna, ideo quærere de hoc. s. vtrum caro sit instr̄m est quærere de illo. vtrum. s. sit vna virtus vel plures. Pōt. n. § Ponit quasi solutionē, & vult ꝙ dici pōt. 1. ꝙ caro sit mediū. 2. ꝙ organū istius est intra carnē, vtpote neruosa caro apud ipsum vel cor apud Simp. 3. ꝙ instra sunt plura saltē dispositiue & tactus plures. Hęc vr̄ quasi solutio. Et signum. § Nunc cōponit syllogismum, quem in litera formauimus, & verba eius patent. Et hoc quod. § Confirmat rōnem Arist. Nam vna virtus est vnius contrarietatis specie vel genere, ergo per conuersionem per contrapositionem, quæ non est vnius contrarietatis sed plurium, nō est vna virtus, sed plures. Hæ sunt rationes Auer.

ARGYR. *Sed esse videtur ad hanc dubitationem quædam solutio. Nam in cæteris etiam sensibus plures sunt contrarietates. in voce nanq; non solum est acumen & grauitas, sed etiam magnitudo & paruitas. & lenitas et asperitas vocis, et alia huiuscemodi. Sunt & circa colorem differentiæ aliæ tales. Verum quidnam sit vnum obiectum tactui, sicut est vnum auditui sonus: non esse manifestum videtur.*

Tex.cōm.108. Habet autem solutionem quandam, ad hanc dubitationem ꝙ & in alijs sensibus sunt contrarietates plures, vt in voce, non solum acumen & grauitas, sed & magnitudo, & paruitas, & lenitas, & asperitas vocis, & huiusmodi alia. Sunt autem & circa colorem differentiæ huiusmodi aliæ. Sed quid sit vnum subiectum, sicut auditui sonus, sic tactui, non est manifestum.

COLLEC. Tex.cō.108. Soluit primā, & breuiter negat maiorē, nam vnius sensus possunt esse plures contrarietates, vt per inductionem docet. Inquit. § Habet aūt solutionem quandā, ad hanc dubitationē, ꝙ & in cæteris sensibus sunt ꝯrietates plures, vt in voce non solū acumen & grauitas, sed & magnitudo & paruitas, & lenitas, & aspitas vocis, & similia alia, § vt addit Them. durū & flexibile, fuscū & candidum. § Sunt āt & circa colores differentiæ hmōi alteræ. § Et hoc Simpł. exponit, vt magnitudo quidem in resplendente colore, vt auri color & argenti puritas, vt in eo ꝙ ampliori eget lumine ad hoc vt videatur, & hebetius mouēte visum: vt plumbum, & lenitas quidē in blandis visu, qualisq; florū & asperitas in tabefactis, & sic concludit Simpł. solutionē & inquit. Non mirum ergo si circa vnam tāgibilium naturam multæ accidant differētiæ. igitur à multitudine opponum dubitatio soluta est. quærit āt reliquū. Sed quid sit subiectum. § Debes scire, sicut Simpł. notat hī, ꝙ hæc solutio satisfacit. vno mō, & alio modo. Quantū ad hoc ꝙ vnius sensus est vna contrarietas, satisfactum est negando, & inducendo instantiam in cæteris. Quantū vero ad hoc ꝙ vnius sensus est certum, & vnum subiectum, vt visui color, auditui sonus sic quidē non est satisfactum, nā non apparet illud subm tactui, ergo bene appellauit solonem hāc quandam: & nō absolute solutionē, quia non satisfacit in toto, & hoc scribit. d. § Sed quid subiectū, sicut auditui sonus: sicut tactū, nō manifestū est. § græci hñt. § Sed quid sit vnum subiectū. § In textu græco meo non reperi ly § vnū § & propterea Arist. ait ꝙ licet sit satisfactum quantum ad ꝯrietatem: non tñ quantum ad subm tactus, nam non apparet illud, vt dixit, vt notat Simpł. § Non est manifestum. § Nam dubō non est ex natura rerū, sed ex nr̄a proficiscit ignoratione: quare nō dixit non esse, vel nō esse vnū, sed non esse manifestū. fortasse quidē quia non est impositum cōe nomen. Debes scire ꝙ Alex. hic aliter objicit contra hāc solutionem. Nā hæc solutio peccat, qa hæc ꝯrietatum gñ̄a, magnitudo, exilitas, lenitas, asperitas, propria vocis sensilia dicenda non sunt. hæc. n. sensilia cōia videnť. Sed Alex. contradicit Simpł. nam hæc sunt sonorum propria. quorū solus cognoscitiuus auditus est. propter quod & vocis auditum est, vt recte Plutarchus notauit, & sic vř Simpł. velle eiusmodi dr̄ias esse alterius rōnis in voce, ab his q̄ sunt in sensilibus cōibus. Sed Them. hic vř sequi Alex. arguit .n. solutionem primo peccare, quia magnitudo & exilitas cōia sunt sensibus oībus, & per se etiam à singulis cognoscuntur. Secundo quia asperitas & lenitas, aut trāslatæ de tactilibus sunt, aut ad figuram, quæ est sensile cōe referuntur, & hi sunt errores Simpł. propter ꝙ videtur ꝙ ambo dicere possunt vera, & ad textum cōsona. Tu vero inter hos considera. Vlterius Alex. arguit ad solutionem quandam, dicebat. n. quidam tactile esse nomen subiecti tactus & ipsum esse vnum omnium contrarietatum. Contra objicit: neque enim tactile nomen est ad subiectum sed ad habitum pertinens, velut visile & auditile, quorum nomina color & sonus sunt. Tactili vero nequaquā vnum & peculiare nomen inditum est. Them. vero addit ad dubitationem. Nam adhuc restat scrupulus, quod nam genus, aut quæ natura sub sensum hunc cadat. secūdo vtrum natura vna vel plures. tertio quale nomen ei inditum sit, & sic per subiectum græci genus intelligunt.

Cōm. 108. CVM dedit sermonē. Cōmentum diuido in duo. Primo. n. ipse cōmentatur tex. secūda ibi § Et hoc quod dixit § digreditur. Quantum ad primā partem Auer. vult ꝙ Arist. non soluat, sed ponat argumētum ad oppositum, & potest ratio esse sic, quilibet aliorum sensuum est vnus & cuilibet aliorum sensuum est plusq̄ vna contrarietas, ergo plures cōtrarietates pñt esse vnius sensus. Et cum dedit. § Apud Auer. Arist. soluit aliqualiter, & vult ꝙ licet tactus conueniat cum cæteris in hoc, ꝙ est plurimum contrarietatum, vt alij, differt quantum ad hoc qm̄ illarum contrarietatum in cæteris est assignare vnum genus subiecti & contrarietatum, in tactu non est illud inuenire, & si inueniť non est vnum, sed dictum multipliciter, sicut & contraria sunt in multiplici dr̄ia, & sic concludit ꝙ per subiectum intelligit genus quod diuiditur in hæc contraria, & quod hæc continet. Hæc est expositio Auer. quæ quantum differat ab illa græcorū tu scis ex dictis. Et hoc quod dixit § digreditur, & primo declarat ꝙ si vna potētia genere percipit plures contrarietates, oportet & oēs illas contineri sub vno genere. nā oportet aliquod esse cōe omnibus illis quod primo appræhendatur ab illa: & hanc probat, quia si non, deť oppositum. s. ꝙ potentia sit vna, & contrarietates plures, & genus non sit vnum. Tunc non erit illic aliquid per quod ille sensus poterit dici vnus: qm̄ sensus non est vnus, nisi per vnam intētionem. i. vnam rōnem subiecti primi. vel ergo erit vnus rōne contrarietatum, vel rōne vnius generis subiecti primi. non ratione contrarietatum, ergo ratione vnius generis subiecti primi. Et cum § probat cōuersam. .s. ꝙ si contrarietates plures non conuenerint in gñe, tunc virtus seu potentia nō erit vna, sed diuersa. nam quia contrarietas in coloribus, & in saporibus differunt genere, visus & gustus differunt genere, ergo quando contrarietates differunt genere, potentiæ illarum perceptiuę differūt genere, & sunt plures. Vnde necesse § Ex his suppositis arguit sic, Si tactus est vnus oīum cōtrarietatum tactilium: illæ contrarietates sunt vnius generis subiecti vniuoce dicti, vt sonus vniuoce dictus de omnibus sonis: color de omnibus speciebus coloris, destruit ꝯñs, sed cōtraria tactus non vr̄ habere genus, qđ dicatur de is, nisi æquiuoce. concludať ergo oppositū antecedentis. s. ꝙ tactus nō erit vnus specie. Quale. n. § Remouet dubiū, nam q̄s dicet ꝙ genus cōe omnibus illis contrarijs est quale. nā quale est genus vnum. Contra arguit, nam quale dicitur pure ęquiuoce de calido, frigido, graui, leui. dr̄ etiam vř æquiuoce de omnibus generibus omniū sensuum, vt de sapore, calore, & frigore, odore, & colore & cæteris. Nam omnia hæc sunt in p̄dicamento qualitatis, graue vero & leue, in p̄dicamento substantiæ. quasi arguit sic: si quale est illud cōe, quod continet oīa illa cōtraria vel est vnum genus prædicamenti, vel vnum genus obiecti. si vnum genus p̄dicamenti: tunc oēs sensus essent eiusdem speciei: quia obiecta oīum continentur sub vno p̄dicamento. Et etiā falsum, nam graue & leue non sunt in prædicamēto qualitatis, sed subę. si vnum genus obiecti, hoc nō videtur q̄ñ, & sic falsum est totum hoc. In lib. de cęlo declarauimus ꝙ graue & leue possunt sumi pro inclinationibus ad motus: & pro principijs inclinationū. inquātum sumūtur pro inclinationibus sunt qualitates, vt vero sumuntur pro principijs sunt subæ, diximus etiā aliter, ꝙ graue & leue apud Auer. sunt formę subales, propter carentiam noium. Nam noīa formarum latent, & propterea noīamus eas noībus propriorum accn̄tium. Et ideo. § Remouet secundam dubitationem, nam quis dicet sensus non potest esse: nisi accidentium. secundo videtur ꝙ subæ & accidentis non sit vnus sensus. Rñdet ꝙ tactus nō apphendit graue & leue per se, sed mediāte motu, apphendit. n. graue pro quanto manum cogit deorsum descendere, leue vero pro quāto cogit manum scandere sursum, ergo apphendit hæc mediante accidente, & per idem dici pōt ꝙ tactus est aliquo modo vnus respectu contrarietatis inter graue & leue, & respectu cōtrarietatis inter calidū & frigidū. nam ambas apphendit mediante accn̄te. Et iō. § Nunc concludit intentū, & dicit primo ꝙ apparet sen

suum tactus esse plures, quia apphendit plura contraria, dico plura non contenta sub vno gñe, dicit secundo ꝙ caro est quasi medium, nã si esset organũ tactus non esset plus vno, vt dixit. Licet iste sermo. ¶ Remouet contradictioné, nam Aris. in lib. de animalibus voluit carné esse organum, hic dicit aliquod intra carné, vt neruus. Sed tamen respondet, ꝙ tépore quo scripsit librum de aialibus, non scripsit nisi carnem, & non neruũ: quia non erat tunc perfecta anatomia. Tépore vero quo scripsit hũc librum erat perfecta apud ipsum, & sic nouit neruos intra carné contentos: & sic illic dedit carni rationem instruméti: hic dedit rõnem instrumenti ei quod cõtinetur intra carnem. Et hoc conuenit. ¶ Cõfirmat hoc, nã per anatomiam perceptũ est neruos habere aditum in sensu & motu, & sic quod Aris. percepit ratione, apparuit post modum per sensum. Simpl. vero, per aliquid intra carnem, intellexit cor, nam cor dixit esse primum organum, carnem vero secundum, nec repugnat carnem esse organum secundum & medium.

Sed circa hæc dicta plures emergunt qõnes. 1. est cõtra rõnem Auer. probauit. n. tactus esse plures: quia contrarietates non cõueniunt sub vno genere vniuoco. Vr̃. n. ꝙ hęc ratio nulla sit, nam perfecta vniuocatio non est nisi in specie specialissima, & sic nullus sensus esset vnus, qm̃ nullum genus eius obiecti est vniuocum, specie hac vniuocationis. Secundo ambiges, qm̃ dixit Auer. tactum percipere graue mediante motu, quod videtur falsum, nam sic esset sensile per accidens, & per ꝯñs non esset in numero cum tactilibus. Secũdo, motus est sensile cõe: modo sensile cõe potius percipitur mediante proprio: q̃ ecõuerso, & sic potius mediante graui perciperetur ipse, q̃ econuerso. Tertia, vtrum omnibus contrarijs tactus respondeat vnum genus cõe. hoc. n. non satis ex cõmento habetur. Ad primum noster Egid. vir grauissimus respondet ꝙ vniuocatio accipitur ſm prædicationé, & ſm immutationem. vniuocatio ſm prædicationem solum perfecte reperitur in specie. sed ſm immutationem potest in diuersis generibus inueniri, & ipse prolixe ac clare loquitur, & sic vult rationé Auer. esse optimam, nam contrarietates non cõueniunt sub vno genere vniuoco immutationis. Sed contra obijciunt quidam æmuli veritatis. Nam vera vniuocatio etiam in genere inuenitur, vt multis verbis accumulate declarat, vt solet. Secũdo, quia si genus prædicationis non est vniuocũ, nec genus immutationis, vt pono ꝙ color genus cõe sit A. & ratio cõis vniuoca immutationis sit B. & arguitur, sicut homo ad animal, ita A. ad B. sed animal non est vniuocum in prædicatione partis. ergo nec B. in immutatione. nam vt est assignare superius & inferius in prędicatione, ita & in immutatione. Tertio si põt Egid. assignare vnum genus in immutatione oĩum sensibilium propriorum respectu sensus cõis, ergo & in ĩmutationibus oĩum tactilium, cũ vtrobiq; tale genus sit innominatũ. difficilius est. n. ꝙ oĩa sensibilia propria cõcurrant in vnam rõnem, q̃ ꝙ omnes tactiles formæ. Tenent ergo ꝙ oĩbus tactilibus in rerum natura est dare vnum cõe, quod est vniuocum ꝓdicatione, & immutatione, licet sit innominatũ. nec verba cõmenti sunt ꝯ hoc, vt dicunt. nam Auer. vult graui & leui ex vna, & calido & frigido ex alia, nõ ęsse assignare illud cõe, quia ipse credit graue & leue esse substantias, illa vero esse accñtia quibus nihil est cõe. Debes scire ꝙ ratio vniuoca immutationis põt dari aliquibus, & de illis non prædicari vt lux oĩbus coloribus. Nã si debent videri, debent oẽs lucé participare, & humiditas in saporibus: & sic in cæteris. ergo ratio vniuoca immutationis est quædam natura participata ab obiectis, propter quã sunt apta nata mouere potentiam. Tunc supponit Auer. vt vult Egid. primo ꝙ calidũ & frigidũ conueniunt in vna rõne immutandi seorsum, humidũ & siccum in alia seorsum & sic in cæteris. Hãc positionem non probat Auer. sed tanq̃ notã petit. Nam ꝯria oĩa sunt vniuoca sub vna rõne immutandi. Secundo petit Auer. ꝙ potẽtia dicat vna ab illa rõne vna & vniuoca ĩmutandi. Tunc syllogizat sic, potentia est vna propter rõnem cõem vnam & vniuocã immutationis. Tactus nõ est vnius & vniuocæ rõnis immutatiuę, ergo in secũda figura tactus non est vna potentia. Quæ vero cõtra Egid. inducũt sunt puerilia. primum. n. ipsimet soluunt. Nã dicunt in genere non esse vniuocationem simpl'r dictã, & de hac sentit Egi. Solitus sum ego ẽt dicere, ꝙ in genere est vniuocatio, sed non inquantum genus, sed inquantũ subit rõnem speciei, & propterea generalissimũ, quod speciei rõnem subire nõ potest, est tm̃ analogum. & sic nihil contra Egid. Ad secundum patet solutio, illa. n. similitudo nõ currit quatuor pedibus, etiã dato ꝙ quibus inest vna rõ immutationis, eisdẽ insit vna rõ prædicationis, qđ non credo, non propter hoc illa rõ immutationis de illis ꝓdicatur, quibus inest, vt diximus. Ad tertium sol. constat, nã contrarietates tactiles sensum cõem non immutant propter rõnem ꝯrietatis, sed sub rõne alia, respectu tactus vero non pñt, quia eiusmodi sentiuntur propter rõnem ꝯrietatis. Nam sensus cõis non immutat immediate à tactilibus: sed à speciebus tactiliũ, vel ab ipso tactu actuato ab illis, & hoc ipse non vidit. Ad secundã principalem dicẽdum, ꝙ apud Auer. tot sunt tactus quot cõplexiones: & quia duæ tm̃ sunt cõplexiones. altera ex téperantia in actiuis: altera ex téperantia in passiuis, iõ duo tactus. vnus quidem qui rñdet actiuis: alter qui rñdet passiuis, & sic graui & leui non rñdet alius tactus. Tũc dicendũ ꝙ graue & leue, vt sub'e, sunt sensilia per accñs, vt argumentũ cogit, & sentiunẽ mediãte sensibili cõi, & sic secundum argm̃ non valet, apud. n. Auer. nullo mõ sunt sensibilia per se nisi reductiue, vt dicemus. Ad tertiam. q. respondet Expositor, ꝙ tactilibus respondet vnũ subiectum subijcibile, & non vnum genus prædicabile. Sed ꝯ arguũt recentiores primo: qua rõne vni ꝯrietati corrñdet vnum genus prædicabile, eadem rõne & oĩbus. Secũdo vna est nã & cõis prædicatione, & si innominata, in diaphano, coloribus, & odoribus, ergo per idem oĩbus tactilibus. Tertio vna est nã prædicatione elementis & corporibus cœlestibus, ergo à fortiori oĩbus tactilibus. Quarto omnia elementa conueniunt in vna natura ꝓdicatione, ergo oẽs qualitates elemẽtales. nã non maior ratio est in subiectis, q̃ accidentibus proprijs. Antecedens perspicuũ, nam oĩa mista inaĩata conueniunt in vno gñe, ergo oĩa elementa. Tenent ergo ꝙ oĩbus tactibus rñdet vnum genus ꝓdicabile, licet innoĩatum, quod cõuertitur cum isto cõplexo: qualitas tactilis. qualitas. n. tactilis, vel illud quod circunscribitur ꝑ hoc est vnum ꝓdicatione. Mihi vr̃ ꝙ isti nõ intelligunt D. Tho. quemadmodum nec aliqui Aristo. D. n. Tho. opinatur ꝙ omnibus tactibus non respondet vnum genus vniuocum vera vniuocatione, vt Egid. suus discipulus exposuit. non. n. erat ita crassus & hebes vir ille, vt non videret tactilibus esse quid cõmune vniuocum ſm genus: vt quale, vel tactile, vel circũscriptum per hoc ambo. sed voluit tactilibus non correspõdere vnum vniuocum perfecta vniuocatione. nã in vno genere non est nisi vna contrarietas. secundum Arist. & ideo quot cõtrarietates sunt in tactilibus, tot & genera vniuoca propria vniuocatione, & hæc est sententia Arist. 1. auscultationis physicæ. Et tũc ad rõnes. Ad primã dicendum, ꝙ oĩbus respõdet vnum genus, sed non vniuocũ perfecte. Ad secundã dicendum, etiã ꝙ concludit dari aliquod cõe, sed non ſm vniuocam rationem & perfectam. Ad tertiã similiter, similiter & ad quartam. omnes. n. concludunt dari genus vnum, sed non dari genus vnum immediate diuisum per contrarias differentias. Sed illud quod sumit iste homo ꝙ qualitas tactilis est primum obiectum cõe vniuocum prædicatione & immutatione, est falsum. nam tunc in corpore misto tangente, vna tantum daretur complexio, nam tangens non tangit nisi complexione tanq̃ dispositione, vt ipse etiã dicit: ergo si vnum tantum esset obiectum ꝓdicatione & immutatione, vna tantum esset dispositio & complexio ex parte tangentis, hoc autem est falsum apud medicos: & phos. nam alia complexio respondet actiuis & alia passiuis. hæc sunt quæ sunt dicenda apud bonos & probatos viros.

Huius autem, vtrum instrumentum tactus intus sit post carnẽ an non sit, sed statim sit ipsa caro, id non esse signum videtur sensum inquam illico fieri cum res tactu percipiendæ tanguntur. Etenim si quis nunc circa carnem, subtilẽ pellem extenderit, deinde rẽ tactu percipiendã tetigerit, sensus statim

Marginalia (left): Quæ Egid. — Obiectio quorundã. — Quæ ipsi. — Responsio.
Marginalia (right): Rñsio Tho. — Obiectio. — Rñsio iuniori. — ARGYR.

statim similiter fiet.& tamen patet, in illa pelle tactus instrumentum non esse. Quod si copulata fuerit, velocius, vt patet, sensus perceptio fiet.

Tex.côm.109. Vtrum aût sit sensorium intus an non, sed mox caro, nullum vr̄ esse signum, fieri sensum simul atq; res tanguntur. Etenim nunc siquis circa carnem extēderit, vt pelliculā faciens, sīr sensum mox cū tetigerit, insinuat. & tñ constat, ꝙ non est in hoc, sensorium. Si autem & coniunctum fuerit, citius pertinget vtiq; sensus.

COLLEC. Tex.côm.109. Nunc pertractat secundam.q. vbi debes scire de mente Simpł. quod & Auer. supra tetigit: quod hæc.2.q. est vtilis ad primā. nam multum refert ponere carnem sensoriū, vel aliquod intra carnem, vbi.n. caro ponitur, tactus vnus est tm̄. vbi vero aliquid intra eam, plures eos esse oportet, vt Auer. supra testat̄. Remouet ergo primo argm̄ eorum, qui probarūt carnem esse tactorium, vel ꝙ idem est organum tactus. arguebant.n. sic, tactorium est quo tacto fit tactio, caro est qua tacta fit tactio, ergo caro est tactorium, in tertia figura. respondet ergo Arist. & negat maiorē, & dat instantiam in membrana. nam si vola membranula obducta sit, ea tacta, mox fit tectio, & tñ membranula nō est tactorium. Inquit § vtrum vero sensoriū intrinsecus sit, vel non, sed mox caro, nullum vr̄ esse signum fieri sensum simul tagentibus §.s. nobis. & sic negat maiorem, & hoc ōndit per instantiam.d. § Etenim siquis circa carnem §.s. volæ & digitorum quicq̄ § extenderit, vt faciens § supra illa § membranam § similiter tangēs § sane mox sensum insinuat, & tamen constat non esse in hoc §.s. membrana § sensorium § & sic maior prędicti argumēti à signo falsa est, propter hanc instantiam. immo siquis vellet, potest argumentum contorquere, quia sensibile positum supra sensorium non sensum facit: sed tactile positum supra carnem facit tactum, ergo

Instantia. caro non est sensorium. Si autem dicet quis instātiam non esse similem. nam caro est connaturalis tactui. membrana

Responsio. vero extranea & aduentitia, respondet ꝙ esse naturale vel extrinsecum non variat tactionem essentialiter sed bene variat facilitatem vel difficultatem, nam vbi esset connaturalis tactio, mox & facile fieret. vbi vero esset extrinseca, tactio fieret tarda & difficulter. ergo quantum ad esse naturalem tactionem non refert sic vel aliter facere. Inqt § si autē & connaturale quid fuerit: citius adhuc sane pertinget sensus § ergo quantum ad essentiā non est differentia, & per consequens bona fuit obiectio.

Côm.109. CVM dedit sermonem. Commētum istud debet legi suspensiue vsq; ibi. § Et cum iam compleuit hoc. § præmittit ergo primo quæ fecerat. & vult Aris. duo declarasse, primo ꝙ tactus sint plures. secundo ꝙ caro sit quasi mediū, & non quasi organū. Licet sit ꝯ. § Confutat hic Alex. & Thē. Nam Alex. opinatur carnem esse tactorium. i. organum tactus: & sic exponit Them̄. licet velit nolit Them̄. dicat opinionem Aris. esse ꝙ caro sit mediū, & non tactorium. Sed isti. § ponit illud in quo oīno defecerunt. nam in hoc ambo defecerunt, ꝙ Aris. rōnem penitus ignorarunt, ꝑ quam voluit carnem non tactorium, sed quasi medium esse: & ponit rationem breuem quæ est, tactilia non conueniunt in vno genere, quod de eis dicatur vniuoce, ergo tactus non est vnus, sed plus vno. deinde excusat se.d. Et nos dicemus rationem Alex. in hoc, & dissoluemus eam, & hæc terminatur suspensio, Reliquum commenti, per ea quæ in textu declarauimus perspicuum est. Qūo tactilia nō conueniūt in vno genere vniuoce dicto in proximo commēto declarauimus. Sed circa enthymema Auer. emergit difficultas, quidam aiunt ꝯntiam esse illam, tactilia non cōueniunt in vno genere vniuoce dicto, ergo caro est quasi medium & nō organum. Sed pace eorum hæc ꝯntia non reperitur in verbis eius. Auer.n. facit hanc, tactilia non conueniunt in vno genere vniuoce dicto, ergo tactus est plus vno. Sed bene concedo ꝙ ex hac sequitur illa. nā bene valet, tactus sunt plures, ergo caro non est organum, sed potius quasi medium. Et propterea prima ꝯntia deducitur supponendo primo ꝙ potentiæ distinguuntur & numerātur per genera subiectorū. secundo peto ꝙ tactilia non conueniunt in vno gn̄e vniuoce dicto, nec prædicatione, nec immutatione, vt in cōmen. proximo diximus. Ex his sequitur tactum non esse vnū, & cum tactus sit: ergo erunt plures & tot quot genera tactilium. Secunda consequentia deducitur: nam tactus vel est complexio, vel potentia numerata ex numero complexionum, ergo si tactus sunt plures, tactorium debet esse pluribus modis complexionatum. sed caro est simplex & vnius tantum complexionis, ergo caro non potest esse tactorium. quare si habet introitum in tactione, erit quasi medium. quid vero sit organum, dicemus postmodū, nam neruus est multipliciter complexionatus vt videbitur: & per consequens esse pōt organum tactus.

ARGYR. *Quapropter talis pars corporis, perinde sese habere videtur, atq; si circunfusus aer coniunctus esset nobis ac copulatus. tunc.n. vno quodam instrumento profecto sonum: & colorem & odorem, videremur sentire, et vnus quidam videretur esse nimirū sensus, visus, auditus, atq; olfactus. nunc autem quia seiunctum est id per quod fiunt motus: patet instrumenta iam dicta sensuum esse diuersa.*

Tex.côm.110. Quapropter & talis pars corporis videtur sic se habere, sicut si circulariter nobis adnatus eēt aer. videremur.n. vno quodam sentire & sonū, & colorem, & odorem, & vnus quidam sensus esse, auditus, & visus, & olfactus. nunc aūt qm̄ determinatum est per quod fiunt motus, manifesta sunt prædicta sensoria, diuersa esse.

COLLEC. Tex.côm.110. Them̄. vr̄ in sua paraphrasi velle ꝙ Aris. tangat difficultatem qōnis: vnde.s. tactus esse plures, vel vnum difficultatem faciat, & hoc innuit in calce paraphrasis horum verborum, in principio vero innuit, ꝙ Arist. ostendat carnem esse medium, ita, scilicet ꝙ licet sit vnum possunt plures esse tactus. Alex. autem digreditur, sed textum hūc parum tangit, Simpł. in cōm. huius partis confuse loquitur, ergo vr̄ mihi ꝙ Arist. velit ōndere ꝙ medium sit caro, & ꝙ propter ipsam esse medium, nō oportet vnum esse tactum. est alia vtilitas: vt Simpł. meminit, ꝙ.s. per hæc ostendetur medium non debere semper esse connaturale, sed illud accidere medio inquātum medium. Inquit. Quapropter eiusmodi corporis pars sic sese habere vr̄, quemadmodū sane si circulo nobis circūnasceretur aer. § & sic dato ꝙ aer circulo nobis connasceretur, adhuc esset medium. arguit ergo sic, ita caro se habet, ac si aer circumnasceretur. sed aer circūnatus esset medium. ergo & caro est medium. deinde explicat difficultatem rei.d. § Videremur.n. sane vno §.s. medio § quodam sentire & sonum & odorem: & colorem, & vnus quidam sensus esse §.s. videretur § auditus, visus, & olfactus. § Hæc ergo adnatio esset causa difficultatis differentiæ illorum, & tunc docet vnde facile percipitur illorum differentia, & inquit § nunc vero cum distinctum id per quod motus fiunt. § hoc est organum ab organo § manifesta sunt prædicta sensoria altera § atque diuersa esse. Aristo. ergo in hoc tex. Primo dedit similitudinē carnem esse medium circumnatum. Secundo docet quòd propter adnatum esse medium, videtur esse difficile diiudicare tactus esse plures: vt in alijs sensibus visitatur, vbi medium esset adnatum. Tertio docuit in illis facile videri sensuum differentiam, propter extrinsecum esse medium, & organa esse distincta: & sic omnes expositiones stare possunt.

Côm. 110. CVM declarauit. Enumerat omnia declarata: & sunt tria. Declarauit.n. primo tactus esse plures. Secundo, ꝙ propter tactus plures esse, caro non est tactorium, sed medium. Tertio ꝙ argm̄ dictum, videlicet, quia tacta carne fit tactio: & sic videtur organum, non sufficit ad probandum eum esse vnum. Nunc vult declarare quo argumento fere omnes credunt carnem esse tactorium, de quorum numero videtur ipse in lib. de animalibus, & sic apud Auer. Ari. tangit rei difficultatem. Reliqua cōmenti perspicua sunt vsq; ibi § caro autem § vbi docet difficultatem in tactibus, & inquit § caro autem, quia est pars nostri corporis § non apparuit hoc.s. hæc differētia in sensibus tactus: & fuit æstimatū eos esse vnum sensum: sed demr̄o coegit ꝙ esset plures vno sensu. sētit.n. plura sensibilia: vno sensibili ī carne.

Argumentum ergo Auer.eſt,in carne ſentiuntur plura tactilia,non conuenientia in genere vniuoco, nec prædicatione,nec immutatione,ergo tactus plures. ergo caro nō eſt organum: & ipſa habet introitum in tactione,ergo eſt medium. hæc omnia ſunt pluries declarata in his cōmentis; nec puto eſſe vtile replicare hæc.

ARGYR. *In tactu aūt,idipſum nunc latet.fieri.n.nequit,vt ex aere vel aqua corpus aīatum tantūmodo conſtet,quippe cū ſolidum quoddā eſſe oporteat.Reſtat igitur,vt ex his atq; terra ſit miſtum,quale eſt ipſa caro,et id quod vicem ipſius ſubit. Quare neceſſe eſt ipſum corpus copulatum,medium eſſe inter inſtrumentum ipſius tactus & res ipſas tangibiles,per quod fiunt ipſi ſenſus,qui quidem ſunt plures.*

Tex.cōm.111. In tactu aūt,hoc nunc immanifeſtum eſt.ex aere.n. aut aqua,impoſsibile eſt conſtare aīatum corpus. oportet.n.aliquid firmum eſſe.Relinquitur igitur, miſtū ex terra & ex his eſſe,quale ſolet eſſe caro,& proportionale.Quare neceſſarium eſt,& corpus adnatum eſſe medium tactiui per quod fiunt ſenſus qui plures ſunt.

COLLEC. Tex.cō.111. Hæc particula debet legi cum textu pcedenti ſic.nunc autem,qm̄ diſtinctum eſt id per quod motus fiunt, manifeſta ſunt pdicta ſenſoria altera eſſe.In tactu vero hoc nunc immanifeſtū eſt.hęc eſt continuatio literę,vt perſpicuum eſt omnibus. Ex aere quidem.§ſed quid faciat hic non eſt leue intelligere.Them̄.vr̄ velle in paraphraſi pręſentis literæ,ꝙ Ariſt.concluſit carnem eſſe mediū. Nunc vero declarat quid ſit caro,& primo quid non eſt caro.Nā ꝙ non ſit aliquod elntorum ſimpliciū. Primo docet per hoc, qa tangens eſt miſtum.Secundo cōcludit carnem,vel ei proportionale eſſe miſtū ex elntis.Tertio per hęc concludit, aliquod corpus eſſe mediū tactui adnatum,per quod fiunt tactiones. Hæc videtur expoſitio Them̄.breuiter. Simpl̄. velle vr̄ Ariſt.dicere duo,vnum per ſe,alterum quaſi ꝑ accidens.per ſe.n.reddit cām,quare in tactu latet primū ſenſorium.& mouetur,quia Ariſt. vtitur nota cauſali §.n.§ & ſic vr̄ dare cauſam proximi dicti.Per accidens vero declarat quale in actu medium ſit,& quantum ad hoc conuenit cum Them̄. Sed pace horum,vr̄ mihi eſſe dicendum cum Alex.nam Ariſt. declarauit medium tangēdi eſſe circumgenitum tangenti:media vero aliorū eſſe extrinſeca.apud ergo Alex.Ariſt.nunc reddit cām: quare tactio fit per medium adnatum: & cęteræ ſenſationes per mediū extrinſecum.Illa ergo particula §.n.§ nō reddit cauſam:ſed eſt inchoatiua ſermonis,quod apparet per illā particulam quidem. ſic ergo Ariſt.petit animal tangens non poſſe cōſtare ex intermedijs,quibus cæteræ ſenſationes fiūt,& vtitur hac rōne:Animatum corpus non pōt conſtare ex aere vel aqua.ſed tangēs eſt aīatum corpus, ergo tangens non pōt conſtare ex aere vel aqua.Ponit maiorē.d.§Ex aere quidē .n.aut aqua impoſsibile eſt conſtare aīatum corpus.§Hęc eſt maior,hanc proſyllogizat,omne aīatum corpus oportet eſſe firmū,& ſolidum,ex aere vel aqua nihil eſt firmum & ſolidum, ergo ex aere vel aqua nullum aīatum corpus. Ponit maiorē.d.§Oportet.n.firmū eſſe§.ſ.aīatum corpus: ex his concludit quale tangens ſit,& arguit à deſtructione vnius partis ſic,tangens oīno vel ſimplex oportet eſſe,vel miſtum.declaratum eſt non eſſe ſimplex,quare erit miſtū, & hoc ſubſcribit. § Relinquatur igitur § ſubaudi tangens §eſſe miſtum ex terra,& ex his§.ſ.aqua & aere,& igne. tūc concludit tale eſſe carnē & inquit. Si.n.oīs ſenſus ſit per medium,ſubaudi tactus eſt ſenſus §& tactus§.ſ.ſit per medium.vltra tactus ſit per medium,& non per medium extrinſecum,quia debet conſtare ex medio concludit §quare neceſſarium eſt,& corpus eſſe medium tactui adnatum, per ꝙ fiant ſenſus§.i.tactus§qui plures ſunt.§Ecce quō apud Alex.Ariſt.probauit tactum fieri per medium intrinſecum tangens,ſed in cęteris ſit per medium extrinſecum.

Debes ſcire ꝙ apud Simpl̄.illud corollarium§quare neceſſarium§non eſt illatum ex nunc dictis,ſed ex poſterius dicēdis:vt ipſe docet multis verbis,apud Alex. hoc ſequitur ad non dicta,vt perſpicuum eſt. & Them̄.cum Alex.in paraphraſi præſenti docet modum,quomodo illud ex nūc dictis infertur,& inquit:Senſus omnis per medium aliqđ in actum prodijt:prodibit & tactus,nā tactus ſenſus eſt.vltra, intra tactile vero & tactum nihil eſſe medium præter corpus poteſt.corpus igitur hoc quo medio tactilia percipiuntur à tactu videtur ab aqua & aere differre,quæ cæteris ſenſibus media ſunt, ꝙ aer & aqua in tribus ſenſibus abiuncta direptaq;,corpus id quod præſeruit tactui ab eo ſeparatum eſſe non poteſt.nam neq; aer,neq; aqua,neque aliud tale. quare oportet cohærere & congenitum eſſe & innexum oportet. ecce quo pacto doctiſsimus Them̄. induxit rationem hanc cum Alexandro.

CVM declarauit. Ecce qūo Auer.literam introducit modo Alex.& non modo Simpl̄.inquit. Cum declarauit modum ex quo cōtingit iſta æſtimatio in ſenſibus tactus, & non contingit in alijs ſenſibus per hoc,quia medium tactus eſt circumnatum,in cæteris eſt diſiunctū,incepit narrare cauſam & neceſsitatem in hoc, ſcilicet cur in tactu medium ſit applicatum & circumnatum,in alijs non ſit applicatum, immo diſiunctum. ecce quomodo Auer. exponit more Alexan. Tactui autem accidit.§Reddit cauſam vel continuat ſermonem ad dicta. Et primo colligit quomodo in tactu,& quid latet.d. Tactui autem cecidit hoc, ita ꝙ iſta intētio latet in eo.ſ.ꝙ eſt plus vno ſenſu,ex hoc ꝙ omnis ſenſus indiget medio,& animalia indigēt pro ſua ſalute,vt ſentiant tactilia,ideo fuit neceſſe vt medium eſſet pars eius. Dixit ergo duo,Primo ꝙ an tactus ſint plures latet,& hoc propter medium eſſe congenitum.Secundo ꝙ medium fuit circumgenitum propter ſalutem,vbi.n. medium eſſet extrinſecum, non ſemper ſaluaretur, & hoc dicemus ſtatim. Et fuit.§declarat quale eſt hoc medium circumgenitum, & dicit ꝙ tale medium non pōt eſſe aer, vel aqua,& ſyllogiſmus eſt,nullum animal conſtituitur ex aere vel aqua,omne animal conſtituitur ex eiuſmodi medio, ergo eiuſmodi medium non eſt aer vel aqua. Maior proſyllogizatur, omne animal conſtat eſt corpore ſolido vel duro,nullum elemētum eſt ſolidum:ergo nullum animal ex elemento conſtat. Tunc concludit ꝙ illud mediū ſit corpus miſtum in quo terreſtreitas ſuperabundat:vt eſt caro in ſanguineis,vel ei proportionale in exanguibus.& hoc pacto iubet hunc locum eſſe intelligēdum,& ipſe remouet dubium,nam per hæc verba literæ nō habemus an tactus īdigeat medio. Primo enim debuit terminare quæſtionem an indigeat,deinde quali indigeat:& ſic ſermo videtur diminutus.Reſpondet ꝙ in declarando medium tactus eſſe circumgenitum excitauit nos ad concipiendum tactum indigere medio. nā dixit omnis ſenſus eſt per medium,cum ſenſus non ſentiant ſua ſenſilia tāgendo.i.abſq; medio:& cū tactus ſit vnus ſenſuum,ergo indiget medio, & qa animalia indigent,vt ſentiant ſenſibilia occurrentia, fuit neceſſe vt medium ſit applicatum,& pars corporis,& ſic duo dedit intelligere.ſ.ꝙ indiget medio,& h̄ per rationem ſenſus inquantum ſenſus, & ꝙ illud medium ſit pars ſentientis,& hoc,quia debet animal ſentire nociuū & vtile tam abſens,q̄ proximum. Hæc eſt declaratio cōmēti, h̄ poſſunt eſſe plures quæſtiones quæ poſt decidentur. Cōm.111.

ARGYR. *Indicat autem plures eſſe tactus,iſce qui in lingua conſiſtit. nam eadem in parte,& omnes res tangibiles,& ſaporē etiam ſentit. Si igitur et cæteræ partes carnis,ſentirent ſaporem,vnus idemq; tunc ſenſus videretur eſſe profecto,guſtus & tactus. nunc autem quia non ſit cōuerſio,duo diuerſi ſenſus eſſe cenſentur.*

Demonſtrat aūt ꝙ plures ſint, qui in lingua tactus. oīa.n.tangibilia ſentit,ſecūdum eandē partem, & ſaporem. Si igitur & alia caro ſentiret ſaporem, videretur vnus & idem eſſe ſenſus,guſtus & tactus. nunc autem duo,propterea quod non conuertitur. Tex.cōm.111.

COLLEC. Tex.cō.111. Latini non pn̄t tex.hūc intelligere:& propterea ſequendo Them̄.& Simp.& Ariſ.hic contorquet argm̄,quo ꝑbabatur oīs tactus vnum eſſe organum. eſt.n.oēs tactus eſſe vnū,quia caro vna ſit,ꝑ quam tactilia oīa cōphendantur à tactu.Euertitur nunc tale argumento linguæ,nam certa ſui parte,tū ſapores,tum tactilia percipit, & tamē guſtus,

& tactus

& tactus non vnus ſunt ſenſus,imo ſi vniuerſa caro q̃ tangit ipſa etiam guſtaret,adhuc differunt,quia licet oĩs caro guſtans tangeret,non tñ omnis caro tangẽs guſtaret, quia tactile differret à guſtatili,propterea quia oẽ guſtatile tactile,& non econuerſo.ergo ſtante vnitate medij,vel organi poteſt ſtare dr̃ia ſenſuum : propter ſolam obiectorũ differentiam.Inquit.§Demoſtrat aũt ꝙ plures ſunt, is qui in lingua eſt tactus,nã tactilia oĩa atq; ſaporem eadẽ parte§ .ſ.carnis§ſentit§.ſ.lingua ſubaudi:& tamẽ tactus,& guſtus differunt,ergo argm̃ prædictum,vnum.ſ.eſt organũ vel medium oĩum tactus quod ſi dicas,ergo tactus vnus,non militat,nam per eiuſmodi euertitur inſtantia.Tunc ſubdit in quo caſu eſſet difficultas,& dicit.§Siquidem igitur alia caro à carne linguę.§ĩ eſt vniuerſa corporis caro ſentiret ſaporem,videretur ſane vnum eſſe ſenſum guſtus & tactus, & tunc eſſet aliqua difficultas, non ad rẽ,ſed ad apparentiam,propter ꝙ dixit§videretur§ſubſcribit ꝙ adhuc eſſent duo,& inquit.§Nunc autem ſunt duo§ intelligo,nunc aũt vbi vniuerſa caro non ſentit omne tactile , & ſubaudi etiã vbi vniuerſa caro ſentiret omne tactile,eſſent duo.Cuius cauſam ſubdit.d.§Propter id quod non conuertitur.§nam licet omnis caro quę ſaporis eſt eſſet & tangibilium diiudicatiua, non vero quæ eſſet tangibilium eſſet omnino & ſaporum.Nam differentia tactilium & ſaporum ſufficit ad diuerſitatem ſenſuum,& ſic argumentum ab vnitate organi non ſufficit,cum habeat inſtantiam. Debes ſcire ꝙ hæc inſtantia eſt optima. nam guſtus aliquis eſt tactus,& propterea videtur quaſi inſtantia facta eſſe fere in ſimilibus. Et hanc expoſitionem Simpl. & Them̃.ſentire vidẽtur, & certe bona eſt,licet latini laborent.

Cõm. 112. E T demonſtrat ꝙ ſenſus.Oſtendit qũo tactus eſt plus vno & hic,etiam quod lateat.nam caro eſt quaſi mediũ tactus,qui eſt in lingua, qm̃ ſentimus omnia ſenſibilia tactilia per hoc mẽbrum,& etiam ſaporem , ꝑ hoc ergo latuit, & hic concludit,qũo ſe habet caro,& dicit ꝙ propter hoc ſe habet caro,vt non inſtr̃m , ſed vt quaſi medium , & hoc probat, qm̃ ſi eſſet inſtr̃m ſaporis non cõphenderet tangibilia,& ſic tangibile.ſ.cõphenderet, nõ ſaporem. nam vnus ſenſus nõ habet niſi vnum inſtr̃m.Ex his patent duo, primum qũo latet quæſtio illa . ſecundum ꝙ caro linguæ eſt veluti medium,& nõ tanq̃ organum, nam vnius ſenſus vnum eſt organum tm̃, ſed plurium nihil prohibet vnum eſſe medium. Tertio quomodo facit difficultatem , an tactus differat à guſtu.d.Si igitur alia caro,quæ eſt in corpore,vtpote quæ eſt in manibus, vel alibi ſentiret ſaporem : vt ſentit caro linguæ,tunc æſtimaretur ꝙ guſtus & tactus eſſent idẽ omnino,& tamen nulla eſſet via diſcernendi inter illos. modo autem iſtud non accidit, quia non conuertitur.ſ.ꝙ omnis caro guſtans eſt tangens : ſed non ecõuerſo.vl̃is.n.affirmatiua non conuertitur,niſi in parte. hæc ergo vl̃is nec ſecundum mãm,& per accñs conuertitur: nec per ſe:& ſ̃m formam. Debes ſcire,ꝙ ex iſto cõmento non capitur intentio textus,nec illius introductio:ſed tm̃ habetur declaratio craſſa verborum Ari. quantum ad mãm,ſed ex verbis his nõ habemus aliquã formam in textu, & propterea ſi petis formam, ſequere Them̃. doctorẽ lucidum.

Quæſtio. Sed ambiges,nam ſupra viſus eſt dicere,linguam eſſe guſtatorium & organum,hic dicit eſſe medium. *Reſponſio.* Dic ꝙ ſi linguam dixit eſſe guſtatorium,id dixit propter neruos quoſdam : re tamen vera eſt quaſi medium. *An tactus ſint plures. Quæ iuniores.* Quærunt vtrũ tactus ſint plures vno,& primo ꝙ non,argunnt.nã tunc non tm̃ quinque eſſent ſenſus exterius. Deinde ad oppoſitum ſunt omnes veteres,vt Alex.Them̃.Simp.& Auer.& Ariſ. In iſto quæſito recentiores quidam dixerunt tactum eſſe vnum potentia,& plures diſpoſitione. Nam tactus,vt potentia tactiua eſt vnus.ſed q͂a vtitur in vno organo diuerſis diſpoſitionibus,dici poteſt eſſe plures.quãtum ergo ad potentiam vnus eſt: quãtum vero ad organi diſpoſitiones plures,& ſic concordant dicta ſapientũ,hincinde.*Confutatio.* Sed hæc poſitio ſtare non poteſt primo quia forma multiplicatur ad multiplicationem diſpoſitionũ proximarum,ſed diſpoſitio proxima tactiua calidi & frigidi differt ſpecie,à diſpoſitione frigidi & humidi,vt ipſimet dicunt,& Alex. teſtat̃: ergo forma ſeu tactiua potentia quæ forma eſt organi,eſt multiplicata.Secundo vna virtus non poteſt ęqualiter vti duobus organis proximis,vt dicit Auer.3.huius,omnis virtus eſt in aliquo ſubiecto proximo , tactus ergo vel eſt in proportione calidorum & frigidorum,vel in proportione humidorum & ſiccorum,vel in ambobus. *Cõm. 3.* Dicere eum eſſe in ambobus,primo & per ſe eſt dicere vnam virtutẽ eſſe principaliter in diuerſis ſubiectis proximis,& ſic in infinitis,quare erit in altera tantum.& ſic oportet ponere alterum tactum in altera diſpoſitione. hæc etiam poſitio palam eſt contra omnes gręcos,& contra Auer.& Auic.& ꝯ omnes directe.Antiqui expoſitores,vt Tho.& Egid.quos Ioan.in q̃onibus ſecutus eſt, opinantur ſenſus tactus plures eſſe formaliter, vnũ vero materialiter. *Opinio Tho. & Egid.* plures quidem formaliter pro quanto eſt duarum contrarietatũ,vnus vero materialiter,quia fundatur in eodem neruo qui eſt tactorium, crediderunt.n.quod quemadmodum eiuſdem ſubiecti poſſunt eſſe plures proprietates, ſic in eodem neruo plures potẽtiæ tactiuæ, per quarum vnam percipimus calidum & frigidum,per alteram humidum & ſiccum , ſic ergo ſint tactus plures forma,vnus vero materia & ſubiecto. *Contra eos.* Sed quidam noni contradicũt hic, Primo quia ſi vnũ organum numero ſufficit pro perceptione oĩum qualitatum tactilium,etiam vnus ſenſus ad eaſdem ſatis erit:ergo non oportet ponere plures ſ̃m formam. Secũdo,quia accidentia plura non poſſunt ineſſe eidem, niſi ordine quodam.ſed oẽs tactus inſunt æque primo ipſi neruo.Tertio, ſi ſenſus tactus ſunt plures potentiæ : hoc ideo eſſet : quia contrarietates tactiles eſſent non reducibiles ad idem genus.vltra ſi ita eſt,tunc ſenſus cõis non eſſet vnus,quia ſibi obijciuntur oẽs contrarietates omnium ſenſibilium non reducibiles ad idem genus. Quarto, lux & color plus differunt,quia eiuſmodi contrarietates ſunt vnius potentiæ, ergo & tactiles cõtrarietates. *Defenſio.* Hæc argumẽta nulla ſunt, ideo debes ſcire,ꝙ hi antiqui imaginantur duplex organũ .ſ.proximum,& eſt quædam diſpoſitio media inter extrema.v.g.diſpoſitio media inter calidum & frigidũ eſt organum proximum tactiuæ potentiæ calidorum & frigidorũ, & diſpoſitio media inter humidum & ſiccũ eſt proximum ſubiectum & organum potentiæ tactiuæ humidi & ſicci. Aliud organum eſt remotum: & hoc eſt neruus:vel complexio radicalis nerui,data ei ex primis principijs ſpermaticis.Volunt ergo ꝙ tactus ſint plures quantum ad potentias,& quantum ad proxima organa: ſunt tamen vnus materialiter,& quantum ad organum remotum. Tunc ad primum patet qualiter nõ ſufficit vnum organũ proximum , licet ſufficiat vnum remotum. Ad ſecundum dicendum, ꝙ illud eſt verum,quando illa accidentia inſunt immediate vni ſubiecto proximo.mõ illæ duæ potentiæ inſunt pluribus ſubiectis proximis.vni vero remoto,& ſic non oportet vt inſint ordine quodam.Ad tertium iam Egid. noſter ſoluit. nam reſpectu vnius obiecta differunt,& non reſpectu alterius,reſpectu.n.ſenſus cõis obiecta non habent rationem contrarietatis,ſed bene reſpectu obiecti particularis relati ad potẽtiam particularem. Ad vltimum de luce & colore ſoluit Ioan. in q̃onibus,vide quia nõ oportet adimplere quinterniones,ſic igitur conſtat eiuſmodi argumenta non concludere. Sed vtcunq; ſit hæc poſitio eſt valde inſufficiens. *Propria rñſio.* Dicendum ergo tandem,ꝙ dum quæritur vtrum tactus ſint plures,non volumus intelligere ſ̃m differẽtiam numeralem,nam conſtat apud oẽs plures eſſe tactus numero,ſaltẽ in diuerſis indiuiduis numero. nec volumus dicere plures res reſpectu ſubiecti,quia forte tact⁹ hominis differt ſpecie & genere à tactu leonis , vt cõplexio differt à cõplexione. ſic.n.in alijs dicere poſſumus, nã fortaſſe viſiua aquilæ differt ſpecie à viſiua bouis. nec volumus intelligere plures eſſentialiter ordinatos: ita vt differant ſpecie & gradu vt viſus,& auditus,& guſtus , q͂a ſic eſſet ſextus ſenſus. Nec volumus intelligere plures genere,nam apud nullos differunt tactus genere remoto:ſed ſolum ſpecie.Tunc dicendum, ꝙ quærimus vtrum tactus differunt ſpecie in rõne ſenſus,ita ꝙ ſub tactu qui eſt quintus ſenſus contineant̃ plures ſpecie differẽtes. Ad qđ dicendũ,ꝙ tactus põt capi pro aptitudine,& pro potẽtia . vt .n.capitur pro aptitudine,ſic eſt quędam aĩæ ſenſitiuæ idoneitas,

neitas,quæ est principium tãgendi in corpore,& hoc modo consideratur,vt dña essentialis aĩalis,à qua aĩal est aĩal. nam (vt dicet)aĩal est aĩal propter tactũ. & non est intelligendũ nisi capiẽdo tactũ pro tali aptitudine essentiali,qua aĩa est apta esse principiũ in corpore tãgendi,& sic tactus est vno gñe:vt aĩal vnum est,est vero plures specie inquãtum p dñas essentiales aĩal descendit ad diuersas species. imo de tactu ita dicẽdum est,quemadmodũ & de aĩali ipso,& sic nullus negat hoc. Alio mõ potest capi pro potentia,& quia potẽtia nõ est aĩæ,nec corporis tm̃,sed misti ex aĩa & corpore: dicimus tactum esse potentiam inhærentẽ cõposito mediante aĩa essentialiter: & cõplexione instrũaliter seu dispositiuè.nam vt Alex.ait sensum tactus mediocritatem quãdam appellare possumus,q̃ in rerum sensibilium cõtrarietate versatur. Illud nãq; quod in medio sistitur,extrema iudicio cõsequi natũ est, cum vtriq; extremo & diuersum & contrarium est.idcirco fit,vt ad illa trãsmutari valeat.enimuero ad contraria trãsmutatio tẽdit. Sic igitur capiendo tactũ pro potentia,vel est mediocritas illa essentialiter:vel inest composito mediante illa mediocritate,& quia non vna tm̃ est specie mediocritas,nã altera est specie mediocritas in actiuis,altera in passiuis,oportet & tactus esse plures iuxta illarum multitudinẽ, & differentiam.sic ergo breuiter tactus,vt forma & dña essentialis aĩalis est vnus gñe,vt aĩal est,vt vero potentia,tot quot mediocritates,vt Alex.dicit. Sed tũc emergit difficultas: cur tactus fuit extremorũ tactiliũ mediocritas, cæteri sensus non fuerunt extremorum suorum sensibilium mediocritas,vt visus non mediocritas visilium extremorum,nec auditus auditilium extremorum. Hæc qõ pulchra est,& ardua,nec ab aliquo nostrorũ inueni eã tactam fuisse,& exquisitam. *Qua Alex.* Ad hanc Alex.Aphrodisæus in lib. de Aĩa rñdet .d.in tactu hæc apprime necessaria sunt: in cæteris aũt sensibus non itidẽ est eadem causa,quod eorũ sensoria haudquaq̃ in sua subã eorum quidpiã continent, quorũ misterijs delegantur.Nanq; pupilla,cũ constet ex aqua,vt cũ colore sit minime opus est,neq; vt auditus cum sono,neque item olfactui innatus & insitus vllus odor necessarius est. quod si in se quid haberent eorum, quæ recipiũt,iam & hi sensus mediocritates quædam viderentur,velut tactũ esse prædiximus.Vult ergo Alex. ꝙ nullus aliorum sensuũ fuit mediocritas suorum sensilium extremorũ,quia nullus cõstat ex illis: nam vbi ex illis constaret, proculdubio oporteret mediocritatem illorum esse, quemadmodum tactus.

Quæstio. Sed tunc ad hoc emergit altera qõ,cur non fuit necessarium alios sensus constare ex suis sensibilibus. nã sicut tactus fuit necessarium, vt constet ex tactilibus, sic & visus ex visilibus,& si non,cur non. Certe hæc qõ difficilis est.

Responsio. Ad hoc colligi pt solutio ex Alex.ibidem.nam cæteri sensus dati sunt principaliter propter perfectionem,& secundario pp salutem. tactus ergo propter necessitatẽ primo, & secũdario propter perfectionẽ.Tu vero considera. Attende ꝙ non parũ ætas nostra debet Hieronymo Donato patricio Veneto tẽporum nostrorũ decori & lumini. nam ipse fecit latinum Alex. Aphrodisæum: qui licet apud me inueniatur græcus: tm̃ adeo me delectat eius ornatissima translatio,& suorum verborum ornamẽtum, vt vix curem plus eum in græco legere. profecto Alex.latinus,Hieronymo illo interprete securior & vtilior est,eo græco. debet ergo multum cętus nostrorum phorum ætatis huius tanto viro. His expeditis perspicua est solutio ad concl'onẽ,& tunc patet qualr tactus sunt plures,& sensus quinq;. nã ad numerũ non sufficit distinctio sed ordo. ordo autem est in his qui gradu essentiali differunt,vt.8.sumitur meta. quia igitur in tactibus non est ordo.ergo est pluralitas,& nõ numerus,& sic quinq; sunt sensus essentiali numero distincti,licet tactus plures. Tũc sequitur.2.qõ si tactus plu-

Quæstio. *Opĩones aliorũ diuersæ.* res,quot sunt?Expositores nr̃i credunt esse duos tm̃,iuxta numerum contrarietatum in primis qualitatibus, reliqua oĩa tactilia dicunt vel cõia esse sensilia,vel ad ea reducibilia,vel ad primas qualitates, nã graue & leue reducunt ad motum,asperum & lene ad figuram, durũ & molle ad siccum & ad humidum. quidam addunt tertium.s.perceptiuum grauis & leuis,& videtur Auer.dictum. Alij addunt quartum diiudicatiuum solutionis continuitatis ex verberibus contingentis,vel alio modo & sibi opposite consolidationis. Alij reducunt hæc ad figuram. Alij addũt quintum.s.diiudicatiuum delectationis:quæ in venereis,& dolorosis,sed apud alios hæc reducuntur ad motum. Addunt & alij sextum,scilicet diiudicatiuum conuenientis, & nociui in cibo & potu. Alij reducunt hæc ad calidum & frigidum. mihi videtur ꝙ plures esse sensus tactus sciri potest ratione vel demõstratione,vt diximus cõm.108.sed an duo tm̃,vel tres, vel quatuor, vel plures nõ potest ratione demonstratiua sciri. In hoc.n.nec græcos,nec latinos inueni firmos,& propterea dicatur:sicut placet consideranti in hac re. Hæc de pluritate tactuum dicta sunt. *Opĩo propria.*

At vero dubitabit hoc loco non iniuria quispiam. Nam si corpus quidem omne profunditatem habet, atque hæc est tertia magnitudo, fieri vero nequit vt ea corpora sese mutuo tangant inter quæ corpus aliquod medium intercedit, humidumq; non est sine corpore nec humectatum, sed necesse est vel aquam esse vel aquam habere, qui fieri potest, vt corpus tangat corpus in aqua? etenim necesse est, cum extrema nõ sint sicca, in medio aquam esse, qua repleta sunt ipsa extrema. Quod si hoc est verum, fieri profecto non potest, vt corporum tactus fiat in aqua. Eodem etiam modo de ijs dici potest, quæ in aere collocantur. simili nanque modo, sese habet aer ad ea quæ sunt in ipso, & aqua ad ea quæ sunt in ipsa. latet autem nos magis in hisce quæ in aere collocantur, quã in animalibus quæ sunt in aqua, si humectatum humectatum tangit. ARGYR.

Dubitabit autem aliquis. Si.n.omne corpus profundum habet,hæc aũt est tertia magnitudo, quorum ãt corporum mediũ est aliqđ corpus non contingit ipsa seinuicẽ tangere, humidum aũt non est sine corpore neq; humectum sed necesse est aquã esse aut hr̃e aquã, q̃ vero tangunt seinuicem in aqua cum extrema sicca nõ sint necesse est aquã hr̃e mediam qua repleta sunt vltima. si aũt hoc verum, impoſſe est tangere aliud aliud in aqua. Eodẽ autem mõ,& in aere. similiter.n.se habet aer,ad ea q̃ sunt in ipso, & aqua,ad ea quæ sunt in ipsa,latet autem magis nos. sicut & quæ sunt in aqua animalia,si humectum tangit humectum. *Tex.cõm.113.*

Nunc de medio tactus inquirit, & quoniam duplex est medium.s.per se adnatum,& per accidens extraneum, primo de extraneo,deinde de adnato perquirit. Causa autem (vt Simpl.inquit)huius inuestigationis est, nam dixit modum tangendi adnatum esse,deinde accepit pellicula prętenta fieri tactum, vbi & per extraneum medium videtur. vult nunc ostendere discrimen huius medij extrinseci ad medium requisitũ ad tres sensus. Dubitatio ergo sic componitur,nulla in aqua extrinseca se tangere possunt, similiter nec in aere,sed quæcunq; sunt vel in aqua vel in aere sunt,ergo nulla possunt se tangere. Duo ergo facit, quia primo probat primam partem maioris.s.ꝙ nulla existẽtia in aqua possunt se tangere,deinde ostendit secundam partem.s.ꝙ nec se tangunt quæ existũt in aere,& syllogismus primæ partis,est,quorumcũq; est aliquod mediũ non contingit ipsa seinuicem tangere. quæ se tangunt in aqua habent aliquod medium quo repleta sunt vltima, ergo quæ sunt in aqua non se tangunt. Primo ergo petit duo, Inquit. § Dubitabit autem aliquis, si omne corpus profundam habet.§ Hæc est prima petitio. § Hæc autem est tertia magnitudo,§ nam longitudo est prima causata ex motu puncti, secunda latitudo causata ex motu lineæ: tertia profunditas ex motu superficiei. Hæc est secunda petitio. His acceptis sumit maiorem.d. Quorum autem duorum aliquod medium est corpus, non contingit ipsa seinuicem tangere.§ Hæc est maior syllogismi primæ partis,deinde interponit probationem minoris. Erat aũt minor hæc,sed quæ se tangunt in aqua habent aliqđ medium aquã.s.qua repleta sunt vltima,& hoc probat,quia mediat humi- *COLLEC. Tex.cõm.113.*

humidum,nam videmus margines humectas vel humidas, mō constat humorem non posse esse absq; aqua,& sic mediat aqua,est aūt aqua corpus , ergo mediat corpus, & sic patet minor à primo ad vltimum dr. § Humidum aūt non est sine corpore,nec humectum,sed necesse est aquā esse§ si mediat humidum§aut hre aquā§si mediat humectum.nā humidum est elnti,humectum est misti,ex qua hæc est minoris persuasio : deinde sumit minorem.d.§Quæ vero tangunt adinuicem in aqua cū non aridæ sint margines:necesse est aquā hre in medio qua repletæ sint margines.§ & sic dedit minorem,& tetigit eius probationem. Tūc subscribit cōclusionem.d. §Si aūt hoc verum, impoſe est aliquid aliud tāgere in aqua.§& hęc fuit prima pars,Deinde subscribit secundā.d.§Eodem āt modo & in aere, nam similiter se habet aer ad ea q̄ sunt in ipso ei quod est in aqua.§ addit tamen differentiam ex parte nostra.d.§Latet āt magis nos§.s.pp assuetudinem quā in ipso habemus § quemadmodum,& quę sunt aīalia in aqua§latet§si humectū tangit humectum§.s.propter assuetudinem eorum in aqua.

Quæstio. Sed circa textum hunc ambiges primo,ad quid duę primę petitiones sunt acceptæ.videtur.n.superflue. *Responsio.* Dici potest, quia quis potest dicere elemētum simplex carere profundo,vt quidam veterum dixere,accepit ergo omne corpus habere profundum,siue simplex sit,siue mistum. *Quæstio.* Secūdo ambiges, quia non videtur necessarium ꝙ vbi humidum, ibi aqua,& vbi humectū,ibi aqueum. *Responsio Cōm. 67.* Dici potest,vt Auer. sentit.3.cœli.ꝙ humor aqueus est accns proprium aquæ, humor aereus accidens primum aeris : calor accidēs proprium ignis,siccum terræ &c.modo impossibile est accidens proprium esse absque subiecto eius : & propterea si inter margines inuenitur humor aqueus, vel humectum, necesse est ibi esse aquam vel aqueum, similiter si humor aereus dicatur. Ex hoc perspicuum q̄ subtilissime Auer. .3.cœli prædicto commento accepit contra Auic. omne elementum intendi & remitti. Nam supposuit accidētia elementorū esse propria elementis, ipsaq; intēdi & remitti,quare & subiecta,aliter posset subiectum stare absq; to to proprio tu vide nostrum librum de mistione Antonio Iustiniano patricio Veneto ætatis nrę decori dicatum.

Cōm.113. CVM declarauit. In presenti continuatione notatur intentio:& causa intentionis,sed causa intentionis à Simplicio dicta est aliter.Dixit.n.hanc.q.esse inductam,vt oñdatur differētia inter tactum,& cæteros tres sensus.Auer. autem.d.necessitatem qōnis esse ad ostendendum, an sola caro sufficiat,& ambæ bonæ sunt. Et cum ita fit.§ hic recentiores colligere enituntur de mente Auer.corpora similia in dissimili regione non posse esse attigua & immediata,vt sicca in aqua,& humida in igne. nam Auer.ait dura,& sicca non posse esse attigua & contangentia in aqua, quin margines humectent,& humor nullus pōt esse absq; proprio corpore,quare mediat corpus.an corollarium sit in se verū posterius dicemus, nunc vero scias istud nec sequi,nec colligi ad dicta posse. nam ex vna singulari nō sequit vniuersalis.modo hæc est vna singularis,sicca corpora non possunt se tangere in aqua.hec est vniuersalis,quęcunq; similia non possunt se tangere in regione dissimili, & faciunt Auer.in logica mācum. Et ita est de aere sicut de aqua§.d.hæc tria. Primum est durum non tangere durum in aqua,quin mediet aliquid,patet ad sensum,nam sensu videmus margines humectas. Dicit secundo,ꝙ hæc humectatio in aere latet,sed ratione probatur.Est autem ratio à simili. nam non maior ratio est de duris in aqua, q̄ in aere. Addit tamen ꝙ aīal aquatile, vt piscis sentiret, hanc humectationem aeream,quemadmodum nos illam aquæ. At addunt quidam esse ad intentionem Auer.ꝙ nos in rei veritate nihil tangimus nisi ꝑ mediationē aeris vel aquæ, & hoc est contra quosdam.d.Arist. hæc non dixisse determinatiue,sed disputatiue. sed an hoc verum sit, postea dicemus. Reliqua commenti perspicua sunt.

An duo corpora dura possunt se tāgere in aqua vel aere. Ambigunt recentiores circa dictum Aris. an.s.duo corpora dura se possunt tangere in aqua vel in aere.In isto q̄sito recentiores fecerūt chaos,& maxime sophistæ,& nos accipiemus probabiliora,& magis consona Aris.& Auer. & græcis, & latinis expositoribus. nam illud probabilius est,quod pluribus sapientioribus videtur.

Quidam ergo volunt propōnem Ari.esse sic intelligendam, impossibile est duo corpora mista dura discontinua se immediate tangere. Dicūt primo dura : propter vinum & aquam. Dicunt secundo mista propter elemēta, quæ se īmediate tangunt. Dicunt tertio discontinua,ꝑpter duas medietates columnæ q̄ se tangunt. Dicunt quarto propositionem esse legendā in sensu composito,& nō diuiso, qa inductiue duo corpora dura mista discontinua pñt se immediate tangere.nam demr̄atis duobus corporibus plumbeis,ita pñt seinuicem tangere : cum possint liquefieri,& inuicē misceri,& sic sunt,vel possunt esse duo corpora dura mista discontinua, quare &c. Probant h̄ ratione extra Aris.verba inducta,& est ratio cōis omnium sophistarum. nā dato opposito, aut aliquid moueret ita cito ad partem remotam,sicut propinquam: aut daretur vacuum,qm̄ sumptis duobus corporibus planis,si ipsa tangerent se immediate, sequetur ꝙ si incipiens vnum ab altero eleuaret: ꝙ partes laterales aeris immediate post hoc erunt in centro vel non,si sic,ergo æque cito mouebuntur ad partē remotam,sicut propinquā.si non,ergo immediate post hoc erit vacuum in centro, quod erat probandum. Addunt & alij verbum Arist. esse intelligendum de corporibus duris ad planiciem vergentibus. nam si sunt duo corpora.s.vnum sphæricum perfecte : alterum perfecte planum, non oportet sphæricū tangi à plano mediante aere,quia sphæricum planū tangit in puncto.Vr̄ mihi primo ꝙ conditiones hic notatæ sunt superfluæ & non sunt addendæ, nisi illæ Aris. in litera.Nam si dr̄ dura,superfluit dicere mista, quoniam nullum corpus simplex est durum,sed bene siccum. Duribes.n.est qualitas misti.4.meteo.si etiam dr̄ duo corpora, superfluit dicere discontinua.nam partes continui nō sunt duo corpora nisi potentia. similiter virga, cuius vna pars viridis,altera sicca est, nō est duo corpora,sed vnum,propter mām,licet partes differunt forma. Quod vltimo additur.s.ꝙ ambo sint plana superfluit.nam non datur perfecte sphæricum in nā,vt diximus cōm.13.huius primi:& sic omne sphæricum tangit,planū in plano,licet illud sit paruum. an propositio legenda sit de sensu cōposito,an diuiso Arist.non aduertit in textu nec ab aliquo expositore illud annotatum est.propositio ergo Arist. sic nude intelligitur vt iacet,quæcunq; corpora dura se tangunt in aere, vel aqua necesse est inter ea aerem vel aquā mediare. Inquantum dicit corpora dura notat illa esse mista. inquantum dicit se tangunt,notat illa esse duo,& discontinua,nā se tangentia esse duo constat.Hęc propō est necessaria de necessario, & intelligas de corporibus duris inquantū dura,qa inquantum reddunt mollia possunt tāgere se immediate.Arist.ad hoc mouet necessitate materiæ.Nā hæc ꝓpositio est necessaria,pp ipsa corpora esse dura:& hoc nouit experiētia. nā inuenit ꝙ si corpora dura plana cōpacta in aqua mergant,margines erunt humectæ,& per ons mediauit humor,& cū humor non sit absque aqua , mediauit aqua,& ꝑ idem à simili cōiectauit in aere , & sic hæc fuit necessitas materiæ. Alij addūt hāc esse necessariā necessitate finis. nā tactorium plus lęditur à duro corpore q̄ molli,quia durū actiuius est,ergo fuit pp tutelā tactorij necessariū semper inter tactoriū,& rem durā tactā mediare mollem,vt aerē vel aquā. & sic durum non immediate tangi à duro fuit necessariū,& propter mām,& propter finē. Hæc sine dubio vr̄ positio oīum peripateticorū,vnde Them.& Auer.clare enitunt hanc positionē defendere . Sed quidā nouelli instāt ꝯ hanc pōnem,Primo qa si quiescēte.A.molari sup terra.B.molaris moueat in aere , certa velocitate versus.A.Tūc aer debet recedere, nā aer interclusus nāliter appetit moueri supra.B. sicut nāliter oē leuius supra grauius,nec aer ille resistit:qa tota sphæra nō resistit grandini: ergo nec ille paruus aer illi molari.imo parua gleba terræ descendit in aqua,ergo B.molaris in illo aere.Secundo aurū & argentum inuicem consolidari pñt,quæ tamen sunt corpora dura.Tertio,tūc securis nō posset immediate tangere lignū. Quarto,tunc q̄libet domus esset discontinua ī tot partes quot sunt lateres. silr̄ oīs domus esset in aere. Sexto tūc vulnerans non tāgeret immediate vulneratum.

ratum. Septimo sequitur q dentes teretes panem immediate non tangerent eum. Octauo, tunc campana nõ immediate tangeret à martello. Nono addunt Vrbani, tunc ortopigium nõ tangeret vuluam. nam intercideret aer,& multa alia addi pñt. Videtur mihi q conclusio Arist. sit satis probabilis, nõ tñ est inducta per demõnes necessarias. eam.n.acceptamus non tanq̃ simpliciter certam, sed tanq̃ minus erroneam. Hęc argumenta soluuntur à recentioribus. Dicunt.n.ad primum, q ille reductus ad minimũ resistit in virtute naturæ vl'is, vt.s. saluatur necessitas materiæ, & necessitas finis,& esse minimi, quo minus dari õn pôt, & sic ille aer intercisus nã propria appetit moueri super graui, sed nã vniuersali appetit stare illic. similiter aer ille resistit toti molari, sed totus aer non grandini: quia ibi cõcurrit resistentia vniuersalis naturæ. in grandine non,& similiter de parua gleba dicatur. Ad secundum dicendum, q illa sunt vnum corpus ẽm materiam, non autem ẽm formam. Ad quartum dicũt q securis simul, vt dicit Aris. percutit aerem,& lignum, vt in exemplo de scuto vr̃. Ad tertium dicendum, q est continua ẽm materiam: licet forte ẽm formam sit discontinua,& sic non oĩs domus est in aere, quia continuatur ẽm materiã ei in quo residet. Ad oĩa alia dicatur, vt dictum est de securi. vide nouellos: qa pulchrè dicunt ad hæc. Sed ꝯ nonnulla horum instant aliqui fortissime. nã cum infinito modico aere pôt saluari intentio naturæ vl'is, ergo. B. molaris semper descendet. Secundo pôt saluari vacuum in eleuatione duorum molariũ, ergo illud non est intentio naturæ vl'is. Antecedens patet, quia potest. B. molaris successiue eleuari ab. A. molari, & successiue aer intrabit. Tertio eadem ratio est de molli & de duro, quia molle corpus pôt ab alio corpore eleuari,& tunc arguatur vt prius de duris. Quarto q A. corpus durũ tangat. B. corpus durum, nihil ad nãm vl'em, ergo solum illud esset verum in tactu, quia tunc saluatur intentio naturæ. Et multa alia dici possunt quæ diligens studiosus perquirat. Ad hæc dici pôt ad primum q intentio naturæ nõ pôt saluari cum infinito modico aeris, qa illud non est dabile. nam oẽ ens nãle est determinatum ad maximum,& ad minimum apud Ari.& Auer. vt nunc suppono. intentio ergo vniuersalis saluatur cum aere certæ quantitatis, vt. v. g. vsq; ad minimam. nam infinitus modicus aer est res imaginabilis. Ad secundum vel saluatur vel non vacuum, hoc argumentum non mouit Arist. sed Arist. mouetur ab experientia,& necessitate materię & finis. s. propter vtilitatem tactori. Illud aũt argumẽtum additum est disputatorium. similiter & ad tertiũ dicatur. nam licet quantum ad eleuationẽ fortasse esset eadem rõ, non tñ quantũ ad vtilitatem aĩalis.& necessitatem materiæ. Ad quartũ dicendũ q actio naturæ est vl'is, nec est inconueniens finẽ esse particularẽ, sed effectum esse vniuersalẽ natura. nã.n. propter tactoriũ ne lædatur, fecit vt nullũ durum tangat durũ,& sic finis est particularis,& effectus est vniuersalis, quia nã agit vl'r. sic igit̃ probabiliter vr̃ esse tenenda opinio peripateticorum. Sed circa argm̃ additum à sophistis de A.& B. molaribus. Nouelli faciunt longas orones: & vtinã dicerent aliquid certi. habemus.n. solũ hoc certum q ipsi sunt incerti.& q argm̃ est disputatorium. Nã quidam dicũt q in eleuatione. B. ab A. aer extrinsecus existens subito mutabit̃ ad centrum,& sic aer mutabit̃ infinita velocitate. Ex hoc tñ non sequitur aerem mouere in instanti. nam in aliquo instanti B. incipit eleuari per remotionem de presenti,& in eodem incipit aer mutari ad centrum ꝑ remotionem ẽt de p̃senti. causæ aũt quare infinita velocitate moueret̃ aer, sunt, primo quia ibi deficit resistentia intrinseca, nam nihil resistit sibi, vt dicit Auer. 3. auscul. physicæ. similiter aer ille appetit replere spatium ne det̃ vacuum, nec est ibi resistentia extrinseca, cũ nihil mediet inter margines. A.& B. corporũ, & sic infinita velocitate aer mutabitur. Hæc rñsio videtur dissona, nam licet saluet eleuationem q̃ est de approximatione, tunc.n. aer expellendus infinita velocitate expelleretur, quia immediate ante primum instans contactus expelleretur à centro ad circunferentiam illorũ corporum. hoc tamen falsum esse vr̃, nam aer expellẽdus est finitæ potentiæ, potentia ẽt ipsum expellens est finita: & aliquanta (Cõm. 71.)

est resistentia, saltem extrinseca, qa aer lateralis continue resistet tali expulsioni: vt patet. aer ẽt expellendus illi expulsioni resistet, licet cõtinue minus,& minus. Certe hæc replica non cogit,& supponatur (vt dicunt primi) q si ille aer successiue expelleretur, tunc daretur vacuum. secũdo puto ad mentem illorum, q (ne detur vacuum) non est inconueniens aliquod mutari subito, vt dixerunt. Tunc dicendum q aer expellendus non resistit expulsioni, qa non expellitur extra propriam sphæram. in propria. n. sphæra nullum elementum violenter mouetur. Secundo non resistit expulsioni ad saluandum vacuum, vt diximus. Tertio aer lateralis non resistit: quia est in propria sphæra. & vt ne detur vacuum, quare argumentum est solutum. Nã infinita velocitate expellitur aer, propter carentiam resistentiæ intrinsecæ, vt dicebatur ergo in approximatione infinita velocitate expelleretur aer,& ĩ eleuatione similiter infinita velocitate, mouebitur aer ad centrum. Quidam alij sophisticando magis, ad argumentum illud principale dicunt, q loquendo de aere totali non æque cito veniet ad centrum,& ad punctum medium, sed quilibet qui aliquando veniet ad centrum prius deueniet ad pũctum medium, & tunc non dabitur vacuum, quia q̃ cito erit aliquis aer in puncto medio: tam cito erit alius in centro,& formãt casum ad hoc quem videte si placet. Prima tamen responsio fortasse esset Auer. in. 4. auscult. physicæ. Et hæc secunda licet differat verbis ad prima, oportet vt tandem cum tota sophisticatione sua veniat ad illam, vt considerãti patet. Sunt quidam qui respondent ad experientiam Arist. dicunt.n. q si de facto. A.& B. se tangerent adæquate,& tũc sine aliqua ipsorum, vel suarum partium eleuatione ponerentur in aqua, deinde extraherentur, q margines illorum non essent humectæ, quia vero raro inueniuntur molaria perfecte plana, ideo dictum Arist. est, vt in pluribus. Miror profecto arrogantiam horum, credunt enim intãtum sophisticationibus q ad tantam veniunt insaniam, vt negent sensum, nec verbum Aristo. considerent. Arist.n. ait, q duo plana, etiam perfecte plana dura nõ possunt se tangere in aqua, vel aere, quin mediet aliquod horum. Nam si in medio aquæ fiat hæc approximatio,& contactio: dicit q eleuatis inueniuntur centrales margines lotæ: & hoc docuit experientia,& similiter si talis attiguitas fiat in aere. isti vero temerarij aiunt q molaria debent cõtigua existentia submergi in aqua,& postmodum iterum detrahi ad aerem olfactui,& Aristo. ponit casum de contactu qui fit in aqua, quia ibi reperitur aqua. de aere vero q nõ sentitur, at isti euertunt,& verba,& casum,& omnia confundunt, vtinam certe viri isti laborassent ad intelligendum Aristo. quemadmodum ad euertendum eum,& ad apparentiam ostentandam. Hæc ergo sint quæ de hoc quæsito mihi videntur. (Cõm. 71.)

Vtrum igitur oĩum simili modo sit sensus, an sensuũ quidam, vt nũc videtur, eodẽ, quidam diuerso modo obiecta sua percipiant, gustus quidem profecto non ita est, sed durum etiam & molle per alia & tactus tangendo, cæteri aũt eminus? At id plane sentimus, quemadmodum & id quod sonat, & visile, ac odorabile. verum hæc quidem, eminus, illa vero, cominus sentiuntur. Quapropter latet, si per medium illa percipiantur. nam sensibilia cuncta, per medium sentiuntur, sed in illis idipsum latet, vt diximus. Enimuero si per subtilem pellem, vt prius etiam est dictum, positam circa carnem sentiremus omnia tangibilia, idipsum non animaduertentes, sic nos tum vtiq; sentiremus vt nunc in aere sentimus & aqua. nunc enim videmur res ipsas tangibiles tangere, & nullum medium esse. ARGYR.

Vtrum igitur omniũ similiter sit sensus, an aliorum aliter sicut nunc videtur, gustus quidem & tactus tangendo, alij aũt de longe? Hoc ãt non est, sed durum & molle ꝑ alia sentimus, sicut & sonatiuũ & visibile & odorabile. sed alia quidẽ de longe, alia vero de ꝑpe. Quapropter latet qm̃ oĩa sentimus ꝑ mediũ, sed ĩ his latet. (Tex. cõm. 114.)

Et quidem

Et quidem ſicut diximus prius, & ſi per pelliculã quæ nos lateret ſentiremus omnia tangibilia, ſimiliter vtiq; haberemus, ſicut & nunc in aqua & in aere. putamus enim nunc ipſa tangere, & nihil eſſe per medium.

COLLEC. Tex.cõm.114. Concluſit tactorium indigere extrinſecus medio, tunc ambigit.d.§Vtrum igitur omnium§.ſ.ſenſoriorum vel virtutum ſenſitiuarum§ſit ſimiliter ſenſus§.i.tactus ſentiendi. §an aliorum.§.ſ.ſenſoriorum vel ſenſuum§aliter§actus & modus ſentiendi§quemadmodum nunc vr̃. guſtus quidem enim & tactus in tangẽdo cæteri vero§in ſentiendo§à lon ge§qõ igitur hæc eſt aliquid.ſ.petens, aliud vero quærens. petit enim per determinationem præcedentem, tactũ indigere medio extrinſecus, quærit aũt vtrum eodem modo oẽs ſenſus indigeant medio illo extrinſecus, & quia quæſtio hæc emergit ex ſolutione prætacta, appoſuit illationis notam igitur. Hoc aũt§vt Themiſtio vr̃: ſoluit,& vult ꝙ omnes in ſentiendo indigeant medio,vt diximus,ſed tactus & guſtus indigent medijs iunctioribus,atque propinquioribus,cæteri vero remotioribus, vnde tactus & guſtus per breuius allici atque agitari videntur,cæteri ꝑ longius,atque diſtantius.Inquit.§Hoc autẽ non eſt.§.ſ.ꝙ non indigeant medio §ſed & durum & molle ꝑ altera§.i.ſeiuncta media§ſentimus quemadmodũ,& ſonatile, & viſile, & odoratile.§& ſubſcribit differentiam.d.§Tamen hoc quidem à lõge§.ſ.apud tres ſenſus. §illud vero à prope§ apud tactum & guſtum ſit & ſentitur,ſic ergo patet primo conuenientia.ſecundo differentia horũ. Quæſtio. Sed ambiges ſi molle ſentimus per medium alterum & extraneum, tunc eſſet proceſſus in infinitum. Reſpõſio. Reſpondetur, ꝙ durum ſentimus intrinſecus,& extrinſecus medio, molle vero per alterum non.ſ.extrinſecum,ſed ab organo:vtpote per carnẽ quæ altera eſt à neruo, qui eſt organũ. Propter quod§ quaſi cõcludit ſecundam differẽtiam ex dictis. ſequitur.n.ex dictis, ꝙ nos tãgere vel guſtare medio extrinſecus lateat, & hoc propter eſſe prope. Addunt nunc & ſecundam rõnem acceptam ex cõgenitura.latet enim medium illud, tum quia prope pertenue atque exile eſt: tum quia(vt inqt Them̃.) congenitum & aſſuetum,& hoc ſubſcribit.d. §Propter qđ latet nos omnia ſentire per medium, ſed in his§.ſ.guſtu & tactu§latet, & quidẽ vt & prius diximus§ ſi & per mẽbranam.ſ.chirothecam tenuem §cũcta tactilia perſentiremus, intercidente ignorato§& non aio aduerſa chirotheca §ſimiliter ſane haberemus veluti & nunc in aqua & in aere. nam putaremus ipſa§.ſ.tactilia §tangere & nihil eſſe inter medium.§ergo ſecunda differentia eſt, ꝙ medium extrinſecum in guſtu & tactu latet,in cæteris medium patet. Debes tamen ſcire ꝙ etiam apud græcos altera eſt dr̃ia. nam in cęteris medium extrinſecum eſt vl̃e ad oĩa ſenſibilia, in tactu vero & guſtu: particulare.ſ.ſolum reſpectu aridorũ, licet Auer.commen.115.infra facit etiam illud vniuerſale,ſed poſt videbitur.

Commen.114. ET cum fuerit.Auer.textum paraphraſtice exponit,& præmittit primo quid Alex.accepit:vt conceſſum.ſ.ꝙ corpora arida non pñt ſe tangere in aqua:vel in aere, & vr̃ in corpore molli niſi mediet aer,vel aqua: vt diſputatum eſt. Confutatio. Tunc dubitat vtrum ſenſatio fiat in omnibus eodem mõ: vel in quibuſdam quidem ſic:vt in tribus, in quibuſdã vero non: vt in duobus:& Auer. aliter introducit textũ q̃ græci.Auer enim petit de medio,græci ſupponunt medium:& petunt de modo medij. Aut non eſt.§reſpõdet ꝙ in omnibus per neceſſarium eſt medium extrinſecum:vt argm̃ cogit. Sed tamen.§ponit dr̃ias.Prima eſt, quia tactus & guſtus indigẽt medio pertenui:& paruo:cæteri amplo & magno. Sed illud.§Secunda differentia eſt,q̃a medium apud guſtum & tactum latet,apud cæteros conſtat. probat, q̃a ita eſt de illo medio,vt ſi inter noſtrum tactorium: & rem tactam mediet membrana,illam non animaduertentes.ſed tunc per eiuſmodi oĩa ſentimus, ergo ꝑ id medium poſſumus omnia tangere,& ſic concludit,ꝙ in rei veritate nihil ſentimus:niſi per mediationem aeris vel aquæ: vt in cæteris fit. Quæſtio. Ambigit Them̃.quõ poteſt alias tangere: cũ nec ipſum res tangat: nec tactus eius, ſed medium illud ꝑ qđ tactus impellitur? vnde poteſt ſyll̃s componi ſic, ſe tangentia ſunt,quorum nihil mediat.5.Phyſic.ſed inter tactorium & rem tactilem aliquid mediat,ergo non ſe tangunt. Reſponſio. Reſpondet Them̃.ꝙ tactus vno modo ſumitur vniuerſaliter prout ſe extendit ad attiguas, vt dicimus, magnitudines,circulos &c.id genus ſe tangere, & ſic loquit̃ Ariſt.5. Phyſi.Secundo modo tangere dicimus.cum percipiuntur à tactu,& hoc modo capitur hic, quia igitur in tactu tangere non eſt coniungi: ſed percipere & ſentire,& nihil ꝓhibet quin aliquid intermedium ſit. Argumẽtum ergo eſt ſophiſticum, quia tactus eſt nomen æquiuocum ad ſenſum,& ad corporum diſpoſitionem, qua aliqua dicuntur ſe tangere,quorum vltima ſunt ſimul.Tu vero conſidera, quia diffuſe loquitur.

ARGYR. *Intereſt autem inter tangibile,& ea quæ ſonant, & viſibilia.nam hæc quidem ſentimus, medio in nos aliquid agente. at tangibilia ſentimus, non à medio, ſed vna cum ipſo medio moti, vti fit cum quiſpiam per clypeum eſt percuſſus. non enim percuſſus clypeus percuſſit, ſed fit vt ambo ſint ſimul percuſſi, clypeus atque miles.*

Tex.cõm.115. Sed differt tãgibile,à viſibilibus,& ſonatiuis. ꝙ hęc quidem ſentimus ex eo quod medium mouet aliquid nos,tangibilia vero non à medio, ſed ſimul cum medio,ſicut per clypeum percuſſus.nõ enim clypeus percuſſus percuſsit, ſed ſimul accidit vtraque percuti.

COLLEC. Tex.cõm.115. Apponit dr̃iam inter medium extrinſecũ tactus,& aliorum trium,& inquit.Sed differt tangibile à viſibilibus, & ſonatiuis, ſubaudi q̃tum ad hoc, vt ꝑ media ea ſentiamus, quod declarat,& inquit,q̃m illa.ſ.viſibilia ac ſonatiua ſentimus,ex eo ꝙ aliquod medium mouet nos, tangibilia vero non ſentimus à medio: ſed ſimul.ſ.tempore ac natura: cũ medio ſup.ſentimus, ſicut ꝑ clypeum percuſſus ſup. ſimul ictum cum ſcuto ſuſcipit.Quod declarat.d.Non enim clypeus percuſſus prius percuſsit, ſed ſimul accidit vtraque percuti,& ſic patet differentia vna tantum in litera.

Commen.115. SED licet conſequitur.Auer.reſumit.Primo quodammodo conuenientiam.d.Sed licet conſequitur ex hoc ſermone,quod tangibilia non ſint niſi per medium ſicut tres ſenſus. Eſt ergo h̃ conuenientia.ſ.ſenſus hos oẽs ꝑ extrinſecum medium ſentire. Subdit differentiam.d.tamen opinandum eſt,ꝙ actio medij in hoc ſenſu non eſt ſicut actio medij in illis. Quod exponit.d.ſed tangibilia differũt à coloribus,& à ſonis in hoc,ꝙ indigent medio,quia ſenſibilia in illis tribus primo agunt in medium, deinde medium in nos,tangibilia aũt inſimul agũt in nos:& in medium.h̃ igitur eſt dr̃ia prima. Dubitatio. Sed debes ſcire.§mouerũt veteres hoc in loco.q.ad Ariſt. videtur enim ꝙ ſimul fiat medij motio in viſu,ac medio viſus,cum viſio in inſtanti multiplicatur, ergo viſus eſt quidam tactus. Solutio. Hoc perſoluit Auer. & inquit. Sed debes ſcire hic per ſimul non ſup.ſimul tempore.ſ.ꝙ in eodem tempore patitur medium & ſenſus à tangibilibus:ſed in illis duobus temporibus diuerſis. æſtimat̃ enim ꝙ viſus & aer alterantur à colore in eodẽ inſtãti, ſed intendit hic per prioritatẽ & poſterioritatẽ prioritatem ſecundum cãm.i.ſecundũ nãm. in tactu aũt medium & ſenſus mouentur inſimul à tangibilibus.Eſt ergo ſol.q.ꝙ, per ſimul intelligit ſimul natura: in tactili, & tactu,& medio, in illis vero intelligit prius ſm naturã & non tẽpus. Dubitatio. Sed adhuc petes ſi prius ſm cãm & nãm immutet mediũ in viſu q̃ viſus: non ſic vero in tactu medium,quo genere cauſæ immutat ſenſum viſus? Prioritas.n.naturæ dicitur tot modis quot ſunt cauſæ. Commen.73. Solutio. Dicerem ꝙ eſt ibi prioritas cauſæ agentis inſtralis: vt Auer.dixit.viſibile.n.primo mouet medium in genere cauſæ agentis, medium quippe motum mouet: & viſus ſenſorium in genere inſtrumenti: & hoc ſat eſt. Sed medium.§Quodammodo ponit ſecundã differentiam medij reſpectu tactus, & aliorum.d.Sed medium ſup.in tactu nihil facit in hoc.i.in tactiua operatione, ſed eſt aliquod accidens ex neceſsitate, non ꝙ eſt neceſſariũ in ſenſu,ſicut medium eſt neceſſarium in eſſe aliorum. Et ideo aſsimilauit.§Huius differentiæ reddit ſignum quoddam ſumptum ex Ariſt.verbis & inquit. Et ideo aſsimilauit paſsionem noſtram à tangibilibus paſsioni noſtræ à percuſsione

percussione mediante scuto. quod declarat per id qđ subdit. Quemadmodum igitur, & sermo hic patet. Et tūc recolligit sol. d. Simul igitur debemus intelligere priuationem prioritatis, & posterioritatis in eā, non in tēpore : & tunc iterū resumit dñam dictam. d. Et intēdebat p hoc declarare, q istud non est medium: nisi quod est necessarium omni sensui in sentiendo, sed medium quod hmōi est. s. sile ad medium triū sensuū: in hoc sensu est caro : & hoc si dicetur medium erit ẽm accidens. sic igitur intelligēdus est iste locus, non q Arist. dubitauit in hoc : & nō compleuit, nec declarauit modū ẽm quem dicitur q tangibilia nō sentiuntur: nisi p mediū extrinsecū. Sed ambiges, qūo mediū extrinsecū est necessarium tactui p accidēs, vř. n. quod per se. quod enim inest alicui p naturam cōem ei, inest ei p se. modo sentire p medium est tactui per sensum cōiter acceptum omnibus. Et dicendum: q in actione duo sunt consideranda. s. sentire per medium. & sentire p medium extrinsecum. sentire quidem p medium inest ei p se: inq̄tum sensus, sed sentire p medium extrinsecū inest ei, inq̄tum est in organo: ac medio duro, sicut est caro : qđ non pōt tangi à tangibili, nisi mediet aer vel aqua: & sic p accidens competit tactui, cū sibi ꝯpetat per rōnē corporis duri, quod vt sic extraneū est à rōne tactus & hoc pauci cōsiderant, & negant Auer. propter ignorantiā eorū. Secundo pōt quæri quæcunque duo patiuntur ab aliquo agente æquo: primo sunt in eodē loco adæquate, ergo si caro, & aer à duro paterentur adæquate, tūc aer, & caro sunt in eodē loco adequate. Respondetur q instantia deest de visu & visibili. Ideo dicendum q non est verum in actione spiritali. Neq; etiam. Tūc ex dictis Auer. remouet. q. antiquorū. d. Alex. in lib. de sensu & sen. & Them. non hic: vt puto, sed ibidem, & primo proponit eorum motiuum. d. Neque etiam Aris. in hoc sermone fuit valde oblitus: sicut dicit Them. & alij, & ponit cām obliuionis eius: vt dicunt, dicunt. n. q nos, si concesserimus q tangibilia non cōpræhenduntur in aqua & aere: nisi mediantibus istis, quid possumus dicere in cōpræhensione qualitatū sensibilium in istis duobus medijs, & hęc fuit Arist. obliuio cū nō soluit hāc. q. Et ego dico Auer. soluit. d. & ego dico q obliuio fortis nō fuit: nisi ad iacētē hūc sermonē, licet sit valde difficilis vt apparet. obliuio ergo est ab expositoribus, qm̄ Aris. cū erat vir tātæ auctoritatis nō ꝯsentaneę debuit in hoc leue descendere, sed hoc officium erat eorū. quare cū solonē nō dederūt, obliuio ascribatur eis. Omne. n. animal. Soluit tñ, & inquit. Omne. n. animal quod innatū est esse in aqua, aut aere, nō sentit aliq̄ qualitatē caliditatis aut frigiditatis in eis, si fuerint in simplicitate, quam debent habere. Quia est locus eius. Sol. hanc probat duplr, primo sic, omne sensibile est ꝯtrariū sensui. sed aer vel aqua est vnigeneū: & non cōtrarium: cum sit locus naturalis, quemadmodum in 4. physicę auscultationis dixit Arist. & ipse ibidem. Et cum ita. Sed quispiam ad Auer. instaret, nonne sentimus aeris frigiditatem, ac qdē aquæ, vt hyeme & alio tēpore? Cui Auer. respondet, & inquit. Et cum ita sit, aīal non sentit calorem, aut frigus in aere, aut in aqua, ipsis entibus puris, nisi qñ cum eis admiscentur corpora calida: vt æstatē, aut frigida. s. hyeme. s. vapores, quorum alij ab aqua, alij à terra eleuantur. & dices porro. d. Auer. quid tunc sentimus, an quidem aerem sic mistum, an vapores mediante aere. s. mediatione ente inter nos: & corpora. Soluit quippe. d. Illa ergo corpora sunt alia ab aqua & aere naturali, & cū ita sit, id quod accidit ex hoc: qñ sentimus q aer & aqua calefactus est, aut infrigidatus, id idē accidit in corporibus quæ apparent visui esse alia ab aere & aqua. Et declarat qd velit dicere, & inquit. Et dico sup. esse sic, q nos nō sentimus ea corpora calida vel frigida entia ī aere: vel aqua: nisi mediante aqua vel aere naturali: vt declaratum est in sermone prædicto. vult ergo nos sentire vapores mediante aere vel aqua: tanquam per medium extrinsecum, vt in visibili accidit respectu visus. Et si aer & aqua. Dat & secūdam rationem propositæ sol. d. Et si aer & aqua cōtinentes animalia haberent qualitatem contrariam: tunc impedirent compræhensionem qualitatum cōtrariarū ab animalibus. Consequentiam probo, qm̄ (vt superius diximus) oportet medium esse denudatū à natura rei, cuius medium est delatiuum: sicut dixit. medium enim soni absonum & coloris incoloratū: dixit etiam. Et propter hoc quod diximus. Redit Auer. adhuc ad primam, nonne aqua pura calefieri potest, atque aer purus, ipso ente puro? Soluit quasi corollarie. d. Et propter h̄ quod diximus, non est opinandum aquam calefieri: dum est aqua pura, neque q aer infrigidetur: dū est aer purus. sed hoc. s. calor & frigus accidit propter corpora. i. vapores admista cum eis calida aut frigida, & hoc fecit dubitare hoīes. huius reddit cām. d. itaque frigiditas est accidens inseparabile aquæ, sicut calor ignis. ergo sicut oēs tenent ignem nō posse frigescere remanentem in sui puritate, ita & de aqua. Et ita æstimatio. Reddit aūt cām, cur contrarium huius potius ac facilius creditur. d. Et ista æstimatio accidit sup. in credendo ea posse alterari, quia vulgus consueuit vocare aquam dum liquæfactio remanet in ea. i. omne humidum & liquidū, licet in rei veritate nō est aqua pura, sed admista. Ista. n. qualitas. s. humor est magis cognita omnibus qualitatibus aquæ sicut calor in igne, & ideo vulgus non absolute vocat ignē, qui infrigidatus est, propter admistionem corporum frigidorum, & forte vocant ignem corpora calida, vt flammā ac carbones, licet sint humefacta per mistionem, dum remanent calida colore igneo. ecce igitur causa dubitationis vulgaris æstimatio. quod enim famosius notius est.

Sed primus expositor objicit ad Auer. ī duobus. primo in eo q inqt Auer. corpora nostra nō pati ab aere aquaq; quia loca sunt. ad hoc Hercules instat: qm̄ primo elemēta patiuntur à locis, & nos non sumus in loco nisi per elementa, ergo & nos patiemur & à locis.

Secundo ad idem, qm̄ nos sumus in medio, elnta aer, vel aqua in extremo. Sed medium: cum sit potentia extrema, potest pati ab eis ergo & nos ab aere vel aqua. Propter quod dicit duplicem esse considerandā qualitatem. s. qua aer vel aqua nos locant. & id est forma substantialis, alio modo secundum qualitates actiuas vel passiuas, & sic in nos agunt & continue, & h̄ sunt quæ expositor inducit. Amplius repræhendit & Auer. in alio: dixit. n. elementa pura alterari non posse, ad hoc objicit, qm̄ sunt generabilia, ergo alterabilia prius: oēm. n. generationē præcedit alteratio, oēmque corruptionem, & ideo vult q aqua pura ipsa stāte pura pōt alterari in suis qualitatibus. motiuum Auer. soluit suo modo. Ioan. fugiens argumenta h̄ dixit, q elnta h̄ pn̄t duplr considerari. vnomodo vt loca viuentium. aliomodo vt elnta sunt. primo modo non h̄nt qualitates contrarias: secundo modo bene. Iter ī primo modo non pn̄t alterari. secundo modo bene. Sed pace sua dicā, errauit & in primo, & in 2. In primo quidem, qm̄ eo modo Auer. dicit ea nō posse alterare sensum tactus, quo modo est vel sunt media, quia oportet medium esse priuatū à natura recepti. sed hoc quidem modo quō sunt media non sunt loca, ergo non tm̄ propter esse loca non pn̄t mutare tactum. In 2. vero errat, & peius, qm̄ eo mō dicit Auer. ea non posse alterari, qūo dicit qualitates primas esse sibi accidentia inseparabilia. sed constat accidentia illa esse inseparabilia ab eis: inquātum elementa, & non inq̄tū loca viuentium, ergo hic hō pace sua non percepit Auer. Aliter ergo ad primā oportet dicere, q aer, & qdē aqua tripliciter pn̄t ꝯsiderari. Vno modo inq̄tū media extrinseca tangibiliū. Alio mō inq̄tū sunt loca nālia viuentiū. Et 3. mō vt receptiua peregrinarū impressionū. v. g. vaporū calidorū, frigidorū, & reliquarū qualitatū mortificātiū. Primo qdē nō manifestū est p se ea nō posse esse calida, neque frigida respectu tactus sensus, qm̄ oportet medium esse vacans à sensibilibus: vt dixi. Secundo vero mō & minime. locus. n. in eo q locans nālis est, & cōseruatiuus rei, ergo eo pacto quo cōseruatiuus est, proculdubio nō erit destructiuus. Si igitur 3. considerant, sic alterāt corpora nr̄a, & nos ab illis vaporibus alteramur: mediāte aqua vel aere. Ad argm̄ expositoris, dicendum q nec elnta patiunt à locis vt locus, sed vt p nouā ꝯstellationē fit ibi in nālis, & iam exēplū ponit Alex. in lib. Metheo. & tu vide. Ad secūdū dicendum, q locus: eo respectu quo locus non extremus est, sed cōsimilis summæ, seu eo respectu quo susceptiuus est impressionum.

Dubitatio. Solutio. Dubitatio Solutio. Dubitatio. Solutio. Commen. 23. Instantia. Solutio. Instantia. Solutio. Quæ expositor cōtra Auer. Defensio Ioan. Rñ̄o propria.

sionum. Nouus vero expositor ꝯtradicit primo expositori in sol. huius, quoniam non videtur elementum per suam formam substantialem posse cōseruari, quoniam substantia non immediate agit: nisi per qualitatem mediam. Sed hoc nihil est. Expositor enim antiquus nō intelligit formam immediate ꝯseruari, sed vult formam dupliciter cōsiderari. Vno modo inquantum à cœlo regulatur, & alio modo inquantum elementum purum est. sic & qualitates dupliciter ꝯsiderantur elementorum. Vno modo inquantum instrumentum formæ elementalis: & vt elementum, & sic alterat. Alio modo inquantum instrumentum formæ regulatæ per ordinem totius, & sic eędem qualitates ꝯseruant & destruunt, alio tamen, & alio respectu. Ad secundum principalem dicere, quicquid alij dicant, quod elementum est elementum, ac substantia per suam formam substantialem. qualitates autem primæ sunt accidentia per se, propria ac inseparabilia ab eis: vt Auer. tradit in 3. cœli. quia igitur expositor qualitates primas posuit accidentia per accidens elementorum, ideo dixit ea pura. i. stante forma substantiali, nec intensa, nec remissa posse alterari, quia vero Auer. accidentia elementorum propria dixit, ideo voluit elementa pura stantibus formis substantialibus, nec intensis, nec remissis non alterari posse. Si igitur alterantur, est propterea quia substantiales formæ eorum remittuntur: quéadmodum accidentia, quo fit vt non pura remaneant, sed sicut remittuntur, ita miscentur, & fiat mistum elementum, ergo purum non pōt remanere in substantia propria perfecta, & perdere qualitates secundum Auer. Sed dices detur aqua pura per potentiam vel impotentiam, & fiet calida, quonam modo calefiet. Diceret Auer. quod quando calefit remittitur in substantia, quéadmodum & in suis proprijs accidentibus. scilicet humore, & frigore, & sic non remanet pura. Verum si ibi essent vapores calefscerent illi, aqua tamen non, vel parum, & remitteretur, & sic argumentum expositoris, pace sua, nihil est.

Commen. 63. Dubitatio. Solutio.

ARGYR. *Omnino autem vt aer & aqua sese habent ad visum, & auditum atque olfactum, sic caro ac lingua sese ad huius instrumentum sensus habere videntur. atque nec ibi profecto, nec hic perceptio sensus fiet: cum instrumentum sensus à re sensibili tangitur. vt si quispiam super extremum oculi corpus posuerit album. Ex quo etiam plane patet, instrumentum sensus ipsius quo res percipiuntur tangibiles, intus esse collocatum, vt diximus. Sic enim & in hoc sensu fiet id porro, quod in cæteris sensibus fieri solet. sensibilium enim si in ipsis instrumentis ponantur sensuum, non fit, vt patet, perceptio. at si super carnem ponatur tangibile: fit vt docet experientia, sensus. Quare sine dubio ipsa caro, medium est in tactu.*

Tex. cōm. 116. Omnino autem videtur caro & lingua, sicut aer, & aqua ad visum & auditum & olfactum se habent, sic se habere ad sensorium. ipso autē sensorio tacto, neque ibi, neque hic fiet vtique sensus. vt si quis ponat corpus album super oculi vltimum. Quare & manifestum est, quòd intus sit tangibilis sensorium. sic enim vtiq; accidet, quod quidem in alijs. apposita enim super sensorium, non sentiunt. super autem carnem apposita, sentit. Quare, medium tactiui, caro.

COLLEC. Tex. cōm. 116. Declarat Arist. quemadmodum Auer. sentit id quod est medium in rei veritate: in hoc sensu. scilicet id quod est impossibile vt sine eo sentiat hic sensus. medium enim duplex est. scilicet sine quo non fiet tactio, verum per accidens: vt aer vel aqua. Et causale medium: quod. scilicet actuatum ab obiecto reddit actum sensorio. Et primum quidem dicitur medium improprie. Secundum vero medium in rei veritate, cuius est caro, cuius proportio ad ipsum est sicut proportio aquæ & aeris ad alios tres. Syllogizat ergo Arist. hanc cōclusionē, caro est medium tactus, lingua gustus, & inquit. Apponens maiorem. Omnino autem videtur caro, & lingua sic se habere ad sensum. i. organum sensus tactus. & gustus, sicut illorum vnumquodque, videlicet aer, & aqua ad visum, & auditum, & olfactum se habent. Hæc est maior quam probat. d. ipso. n. sensitiuo tacto. i. organo tactus ab obiecto tacto immediate, neque ibi, neque hic vtiq; fiet sensus, vt si quis ponat in oculum vltimum. i. proxime corpus album, & sic maior patet, addatur minor, vt Auer. addit, sed aqua, & aer sunt media, ergo & caro, & lingua media erunt. Quare manifestum. } Tunc Arist. concludit quoddam à primo propositum. d. Quare manifestum est, quod intus sit tangibile sensuum. i. quare constat organum tactus esse intus carnem. Sic enim vtique } Nunc Aristot. Auer. interprete apponit & secundam rationem, quæ solum forma differt à prima, cum enim prima syllogizet loco à simili, secunda ducit ad incōmodum. Inquit enim Auer. manifestum est quod sensus tactus est intra carnem, & quod caro nō est quasi primum instrumentum ei, quoniam si ita esset contingeret in eis quod contingit in alijs. scilicet quod cum sensibile esset positum supra carnem non sentiretur à virtute tangibili. Tunc accipit oppositum ꝯsequentis. d. Modo autē quia videmus quod virtus tangibilis non sentit: nisi quando tangibile fuerit positum supra carnem, necesse est vt caro sit medium & non instrumentum, & sic patet vis rationis, & textus.

AVERROIS in commen. presenti digreditur, & primo efficacem reddit rationem Arist. secunda ibi. } Et hoc quod dixit Alex. } Ad Alex. obijcit. In prima igitur parte videtur reddere rationem Arist. duabus acceptionibus, accipit enim primo quod tres primi sensus, videlicet, visus, auditus, & olfactus indigent medio per se, & hoc probat. d. Et hoc quod dixit manifestum est per se, quoniam hoc quod tres sensus indigēt medio aut est quia accidit suis sensibilibus: quoniam sunt remota ab eis. i. aut accidit ratione distantiæ, aut quia impossibile est vt recipiant sua sensibilia: nisi sint prius in medio, vt plura videntur cōtraria. scilicet quod non transferuntur ad extrema, nisi prius transferantur ad medium, & dixit } plura cōtraria } quoniam non est verum nisi in contrarijs positiuis suscipientibus magis & minus. Confutat primum. d. Et si hoc esset propter hoc quod sensibilia sunt remota, cōtingeret quod sentirent: quando essent posita supra eos. tunc enim non indigent medio, sed tunc non sentiunt, ergo non indigent medio, nisi propter ipsum sentire, & sic patet primum. scilicet quod sentire per medium inest tribus sensibus per se. Accepit secundo quod si aliquod per se competit pluribus, & non vni per alterum, nec alteri per alterum, eis inerit per naturam cōmunem illis omnibus, & inquit. Et quia hoc accidens. scilicet sentire per medium, nō pōt tribui vni eorum essentialiter, cum cōe sit eis, remanet igitur quod hoc sit eis cōmune per naturam cōmune tribus sensibus. sed nulla natura cōmunis est causa in hoc accidente: nisi hoc quod sint sensus: ergo indigentia medij ad sensus est eis in hoc quod sensus, nō secundum quod quidam sensus: ergo omnis sensus indiget medio in ipso sentire. propter quod cōfutat Alex. verbum. d. nō quod medium est in istis tribus sensibus tantum, quia sensibilia eorum sunt remota. quoniam si ita esset, ꝯtingeret quod cum essent posita super eos vt sentirent: vt dictum est, & sic non egerēt medio: nisi vt nunc, & per accidens. Et hoc quod dixit. } Obijcit ad Alex. & confutat suum argumētum, primo tamen inducit id, & inquit. Et hoc quod dixit Alex. cōtradicēdo huic opinioni. scilicet quod si caro esset quasi medium, cōtingeret vt sub carne esset aliquod membrum, per quod fieret iste sensus. scilicet hæc sensatio tactiua. Quod membrum nihil esse mōstrat Alex. d. & id necessario esset vnum, si iste sensus est vnus & plura si iste sensus esset plures, id inquit membrum nihil est, quoniam non videtur ad oculum per anatomiam. Respondet ad hoc Auer. d. Iam enim apparuit post Arist. in tēpore eius. scilicet quod in animalibus sunt quædam corpora, quæ dicūtur nerui, quæ habent introitum in sensum & motum: vt Gal. testatur. quod igitur apparuit Aristot. ratione manifestum est post sensum. i. per anatomiam. Et nihil est. } Hic soluit aliud motiuum. dixerunt enim quidam vt Auic. in 2. de Anima, quod nerui, pili, & ossa non sentiunt, quoniam terrea sunt, & sicca, & frigida. Respondet Auer. & nihil est hoc quod dicunt posteriores peripatetici. scilicet quod nerui non habent introitum in sensum tactus, cuius ratione reddit. est enim sermo Arist. in propinqua potētia, & est sensibilis. i. patēs ad sensum & per anatomiam, & dixit } esse sermonē Arist. in propinqua potentia } quoniam verbis suis nullibi Arist. expressit id in hoc lib. sed bene ait, organum tactus esse intra carnem. modo non videtur aliud esse intra carnem: nisi neruus, ideo sermo Arist. fuit propinquus vt diceret neruos esse organum tactus, cum non expressit, sed sequitur ad verba eius.

Tex. cōm. 116.

Sed hic debemus ambigere: tum de tactus organo: tum de tactus vnitate. Ad primam. q. antiqui sunt differentes multum.

De organo sensus tactus. Alex. & Auic. opinio.

multum. Auic.quidem 2.de anima vr̃ sentire tactum & gustum sine medio sensus esse: carnem quoque organum dicit,cuius sententiæ vr̃ Alex. hic & in lib. de sensu & sensato,& Auer. in principio de sensu & sensato vr̃ idem sentire. Amplius & in 2.colliget: cap.de iuuamento carnis, & ibidem de iuuamento sensus tactus. Item Arist.ait in primo de animalibus libro. omnibus vero sensus vnus tactus inest cōis,itaque pars,qua sentiendi vis ista cōtineat, noīe vacat.alijs enim eadem, alijs ex proportione habetur vbi
Cap.1. carnem innuit. Item 2.de partibus idem sentire vr̃. Hoc & rōnibus probat Alex.d.Quid nam afferri aliud poterit qñ necesse est omnino sedem sensoriam tactui descriptam & certam haberi.Videtur.n.ꝙ nihil aliud nisi caro, qm̃ vt 4.Meteo.testatur Alex.tactus existit in quadā media proportione qualitatum tangibilium: hoc aūt nō nisi caro est, & hanc rōnē vr̃ Arist.tangere post.Amplius secunda rōne occurrit Alex.si cōem (inquit) rōnē vicissim sensus ineūt: quemadmodum quæ in media & internuntia reliquis sensibus sunt, ipsa non sentiunt, ita par sit vt caro non sentiat, cuius oppositum videmus carnem.s.sentire:immo magis.
Simp.opinio. Post hos Simpl. vir grauis hoc in loco sentit sensorium tactus esse iuxta cor,medium vero esse carnem propter verbum Arist.in lib.de sensu & sensato. vbi Arist. inquit iuxta
Capite.1. cor sensitiua tactus & gustus esse. Q. & Aristot.in lib.de partibus secūdo sentire dicitur,vbi plane ait cor esse principium tactus, quemadmodū & sentiendi & mouēdi & nutriendi.Idem in lib.de somno & vigilia:& in 3.lib.de partibus idem ponit.Idem & in lib. de iuuentute & senectute inquit.Et rō est vt patet,qm̃ animal est animal ꝑꝑ sensum tactus,aīal aūt est animal ꝑꝑ cor,ergo cor est primū sensorium primi sensus. Et hoc est quod Simplic. inquit verba Arist.exponens, quare manifestum quod intus tangibilis
Auer. opinio. sensuum,in corde.n.& alibi dictum est. Post hos fuit & tertia positio quam Auer.in hoc 2.exclamat, & in alijs locis,organum tactus esse neruum,medium vero esse carnē, & hoc Arist. dicit sentire hic potētia propinqua vt patuit. non enim expressit id,verum dedit ipsum intelligere. ꝙ.n. tactus medio egeat Arist.testat̃ hoc in loco,& Auer.syllogizat idem argumento demonstratiuo sumpto ab accidēte proprio sensus in eo ꝙ sensus, & huius sentētiæ Them.
Capite.38. plane est in paraphrasi huius loci. Si igit̃ tactus eget medio,& palam ꝙ eodem modo & organo eget, vel igit̃ idē simpl'r medium & organū,vel aliud. Idem quidē dicentes credunt impoſ'e, diuersum vero ꝯfitentes partiti sunt: qm̃ alij vt Simpl. organū cor, medium vero carnē aiunt.Alij, vt Auer.& latini medium quidem carnē, organū vero neruos inquiunt.Istæ igitur tres opiniones reducunt̃ in duas, qm̃ vel dicunt carnem esse medium tm̃,& hi sunt Simplic. & Auer.vel carnē esse organū,& hi sunt priores. Si q̃dem dicat̃ caro medium,pñt subdiuidi,vel dicent neruos organum,& est pō Auer.vel cor,& est pō Simplicij. Sed quidā volunt mitigare primas duas sectas. dicunt.n.carnē q̃tum ad eius formā medium esse, q̃tum ad mām esse organū eo q̄a medij propriū agere est,organi vero pati,& ideo aliud materiæ,aliud formæ carnis ascribunt. Alij volunt ꝯcordare duos,& dicunt neruos posse cōsiderari dupl'r. vnomodo vt attestant̃ radici & origini.s.cerebro à quo mediante nuca oriunt̃:& sic nō sentiunt,sed simul cū carne medij rationē hñt.Aliomodo pñt ꝯsiderari vt separant̃ à cerebro & nuca,dydimū acq̃rens:& sic organi rōnē hñt tm̃.Sed prima quidē sententia peccat, qm̃ organū vt sic debet esse viuum:viuū aūt est rōne formæ,non aūt medium est viuū:vt Arist.ait. Itē organū inq̃tum organum debet esse terminatū: vt Politico.primo ad Solonē testat̃ Arist. terminatum aūt rōne formę fit,vt Auer.ait in locis q̃ plurimis.Rursum de rōne medij est primo moueri, vt in 8.Phycæ auscultationis dicit Arist.sed res primo mouet̃ rōne materiæ, quare illa distinctio pura est fictio. Ad secundam quoq; ꝯcordiam non cōsentio,qm̃ Simpl.in cōmento suo hic æstimat simpliciter organū tactus & gustus præcipuum esse cor,reliquorum sensuum nō.Et si distinctio esset vera, tunc non coactus esset dicere cor. Videtur igit̃ mihi, saluo iudicio meliori,tactum posse dupl'r ꝯsiderari. vnomodo inq̃tū forma,& perfectio animati,& sic est in toto corpore, radicat̃ aūt primo & ꝑ se in corde, & hoc mō oēs partes corporis sentiunt tactione: ꝑ accidens tñ rōne totius & primi organi,& sic verba Arist.& Auer.sentiunt, cū dicūt carnem & neruos sentire tactione.Aliomodo pōt ꝯsiderari vt iudicium est tāgibilium,& sic tactus est in cerebro primo, qm̃ licet cerebrum propter sui frigiditatē & humiditatē nullū habeat tactum,tñ ab ipso confundit̃ spūs aīalis, q. dicit primum principium sensuū,vt Alga.inq̃t, ꝙ tactus pertingit ad partes carnis,& cutis,mediante corpore subtili, qđ est vehiculū eius:quod dicitur spūs, & discurrit ꝑ cōpagines neruorum,quibus mediātibus pertingit ad partes carnis. & hoc corpus subtile nō haurit virtutē hāc nisi à corde,& à cerebro,& redit carni & cuti immutatio,ergo à tangibili simul tempore fit in carne & neruo, sed natura prius in carne,& sic caro q̃dam rōnem vr̃ habere, quam non habet neruus,vt vr̃ Arist.velle. Dico ergo ꝙ si consideraт̃ tactus vt iudicium sensibilium,sic primo est in corde,delatiue in spiritu,cōtracte in cerebro, iudicatiue in neruo & in carne tanq̃ in medio. His habitis ad auctoritates pro prima pōne.Dicendum Auer.dicere carnem esse organum, non quidem pro carne pura,sed prout neruosa est: sic & Arist. sentit verum.Auer.aliter dicit Arist.locutū esse tūc secundum ꝙ apparuit.s.ꝙ sciuit de membris aīalium tēpore illo quo librum de aīalibus scripsit. tunc enim nesciebat neruos. Obijcit ad hoc Petrus de Habano,vir grauis phs ac medicus integerrimus in suo ꝯsiliatorio. Primo qm̃ Arist. in libris de aīalibus dicit nō tm̃ carnē organum tactus: sed quod intus,quemadmodū hic dicit. Amplius Arist.in animalium lib.tunc prudentior erat cū vlīa oīa scripsisset, & librum de aīa primo fecisset. Rursum Auer.sibi contradicit,qm̃ in de sensu & sensato & colliget 2.capitibus de iuuamento carnis,& iuuamento sensus tactus: suam nō seruauit legislationem,cum ibidē posuerit carnē organū tactus.in lib.vero de aīa quod intus.Sed (pace eius dicā)hic vir multum errat.Arist.n.non organū tactus asserit in lib. de aīalibus nisi carnē, verum ait.3.de partibus aliquod intra carnē esse primū sensitiuum.s.cor, & hoc primitate radicis vt diximus, nec aliquo librorū illorū neruos cognouisset testatur,& sic primum amouet̃ argumentū.Amplius quod dicit Arist.tunc prudentiorem esse, pace eius dicā, nihil est,qm̃ Auer.testante, liber de animalibus præcessit librum de aīa.est enim octauus hic atque vltimus: vt diximus in primo huius, & ꝓpterea nihil ꝓhibet aliter Arist. tunc & aliter nunc sentire. Est.n.cōtradictio oppositio ad idē nunc, & respectu eiusdem &c. Rursum quod dicit Arist.sibi cōtrariari, salua pace in libro de sensu & sensato Auer.ſm Auic.loquit̃, & alios. Summas.n.illas scripsit in iuuentute: & ideo retractauit se:& id dici pōt de eo,quod ipse dicit: at de Arist.id.s.fuisse dictū ī diuersis tēporibus. Quod vero dicit in colliget de carne intelligit neruosā vt visum est. Ad rōnes Alex. rñdet Them. in paraphrasi sua hoc in loco. ait.n.carnē esse medium tm̃: congenitum q.dem,media vero aliorum forinseca esse: & licet caro temperata sit,hoc quidem bonitatē arguit non organi, sed medij,vt dicā cōmen.190.secundo vero soluit Them.ꝙ Arist. dicit aīal non carne,sed simul cū carne sentire. Quæ vero iuuant Simplicium soluta sunt, cor quidem.n.primum sensorium Arist.inquit ſm primitatem radicis, & hoc nō tm̃ in tactu: verū etiam & in omnibus:vt dixi. quid quidē igit̃ organū sit tactus, & q̄d medium,& quot sunt q. hoc in loco loquunt̃ patet his. De vnitate tactus porro non parua est qō. Videtur enim aspectu primo tactū esse vnū in spē, qm̃ omnis sensus: q. medio vtitur vnius rōnis. vnus est in specie,tactus carne vtitur vna,quæ vnius rōnis, ergo & tactus vnus debet esse. Amplius oēs sensus:q. adæquate sunt in vna & eadē parte: sunt nō tantum vnius rōnis: sed vnus numero sensus. sed constat in eadem particula esse oēs tactus, fieriquc omnes sensationes tactiuas: ergo & tactus vnius est rōnis. Adhuc omnes sensus: q. ambiuntur vno & eodem medio naturali ac congenito, sunt vnius rōnis, sed oēs sensus carne vna specie ambiuntur:ergo & omnes vnius sunt rōnis.In ista difficultate Auer. & pariter The. voluere tactus esse plures specie,& hoc ꝓbat Them. cap. 38. huius paraphrasis, & inquit. Sensus vnus circa vnum par

Commen.11[?] — Petrus de Habano. — Contra Petrū de Habano. — Quæstio de vnitate tactus — Qua Them. & Auer.

par cōtrariorum obit.tactus circa plura versatur, ergo tactus non pōt vnus intelligi. Auer.aūt vr̄ aliter formare rationem: vt cōmen.18.innotuit. arguit.n.sic, oīa contraria, quæ sunt vnius sensus: hn̄t vnum genus, qd' dicitur de eis vniuoce. sed contraria tactus nō hn̄t genus vnum dictum de eis vniuoce, quod probat, qm̄ si quod esset, id maxime esset quale, quod aūt non sit ostendit, q̨a non dicitur de calido & frigido, & leui & graui: nisi pure æquiuoce, quēadmodum dicitur de sapore, colore, frigore, & odore. omnia enim hæc sunt in pn̄to qualitatis, & graue & leue in pn̄to subæ: quo fit vt tactus non sit vnus ab vnitate obiecti, q̨a obiectum.i.æquiuoce dictū. Ex his constat tactus tot esse quot ɔtrarietates.v.g.calidi & frigidi vnus est tactus susceptiuus: humidi & sicci alius.grauis & leuis alius. sed quot sint, nec Auer.nec Them.exponunt. Simpl'. velle vr̄ tactū vnum esse sensum, quemadmodum visus est vnus, & auditus, & alij.& motiuum eius supra ex hoc excipit, ꝙ in vnoquoque sensu inueniuntur plura paria cōtrariorum.v.g.in visu inueniuntur magnum & paruum, vt in corpore luminoso magnitudo, paruitas vero in colorato. Amplius leuitas vt in floribus, & asperitas vt in tabefactis, ideo inquit. Q. quemadmodum omnia hæc contraria in vnam reducuntur nām, sic non mirum si & circa vnā tangibilium naturam multæ accidunt differētiæ.igitur à multitudine oppositionum dubitatio soluta est: ait tn̄ exponēdo literam illam.§Sed quid vnum subm: quemadmodū auditus sonus, sic tactiui non est manifestū.§ ꝙ dubitatio nō ex natura rerum accidit, sed ex nostra proficiscitur ignoratione, quare, inquit, non dixit non esse vnum, sed non esse manifestum. fortasis quidem ꝙ non impositum cōe nomen. Ecce quā plane vult Simpl'. tactum esse vnū quemadmodū & visus. verum hæc differentia est, qm̄ forte omnibus cōtrarijs visus cōe nomen habet, sed non omnibus contrarijs tactus, eo quidem æstimabant tactus plures esse: veritas tn̄ est ꝙ tactus vnus est: quemadmodum & visus. Q. si dicas Arist. probasse tribus rōnibus tactus esse plures sensus, quarum prima sumitur ex diuersitate contrariorum. secūda ex vnitate carnis, tertia ex vnitate partis perceptiuæ: vt visum est, nunc in principio.q.Diceret Simpl'. quemadmodū exponit ipse Arist.non probare pluralitatē tactus, sed confutare antiquorū dicta, in prima.n.rōne arguit pro vna parte, & vtitur hac rōne ꝙ vnusquisque sensus est vnius contrariorū cōbinatus &c.cui respondet ꝙ ita diceret quis de visu & auditu: tādē ait, dr̄iam esse, qm̄ in tactu latet id cōmune, in alijs palam est nomen naturæ. ergo non vult rationem esse demonstratiuam. In secunda cōfutat opinionem eorum q vnitatem tactus arguebant, ex vnitate medij, non ꝙ ipse velit propterea vt tactus essent plures. In tertia confutat secundam rōnem antiquorū non pōnē in se. Ex his ergo patet Arist.nihil aliud certi explicasse nisi ꝙ apparenter tactus plures videntur, qm̄ latet vnitas obiecti, & nomen appropriatum illi naturæ. Quibus facile pōt solui rō Themistij.debet.n.maior sic intelligi (vt ex Simp. excipitur) ꝙ sensus vnus est vnius qualitatis, vel pluriū ad vnum subm reducibilium, & hoc qdem modo minor falsa est, qm̄ etsi non pateat id vnum subm in tactu, tn̄ ex rei natura est vnum, ad quod oēs qualitates tactiuæ reducūtur. Ad rōnem Auer.plures fiunt instantiæ. Tū primo de sensu cōmuni, q plurium est cōtrarietatū: & tn̄ vnus est. Tū de alijs sensibus, vt visu, auditu &c. propter quod facile quis solueret.d.Maiorē esse necessariam. Minorē vero falsam, qm̄ vna est natura cōis tm̄ omnibus cōtrarijs tactus, cuius nomen ignoramus, vt Simpl'.ait.Et arguit ꝙ maxime esset quale &c. Dicerē pro Simplicio ꝙ id nō est ita: sed quoddam.f.ꝙ sit.a.cōmune adæquatum omnibus tāgibilibus: & non pluribus: nec potioribus in rōne, cuius oīa tangibilia mouēt sensum tactus. Sed debes scire ꝙ Egid. Romanus hoc in loco cupiēs defendere Auer.vr̄ ex dictis suis sic rationē Auer.aptare, oīs sensus per se vnus proprius, & particularis habet obm vnū vnitate immutationis, sed tactus non habet obiectum vnū vnitate immutationis, ergo nec est vnus dicit in maiori §sensus proprius, & particularis§ propter sensus interiores, qui sunt cōes dixit §vnitate immutationis§ quia non oportet vt habeat vnū vnitate prædicationis: tunc minor constat. cōtrarietas.n.tactus nō immutant eodem modo sub eadem rōne formali. Et iudicio meo hæc ratio debilis est, qm̄ vnitas immutandi attenditur ab vnitate naturæ cōis, vel alicuius primo talis sub illo analogo, ergo eadem rō est de vnitate immutationis, & prædicationis. Amplius minor non patet, qm̄ dicerem ꝙ oēs immutant sub eadem rōne formali à nobis ignota, scilicet quæcūque sit illa. Aliæ plurimæ rōnes sunt inductæ à modernis, quæ oēs sunt potius sophisticæ q̃ dialecticæ, vel demonstratiuæ: & ideo non expedit illas inducere. Et id quod mihi vr̄ tandem est, ꝙ hæc qō non habeat pro aliqua sui parte demonstrationem, & ꝙ Arist. rōnes sunt inductæ tanq̃ probabiles, & ꝙ rō Auer.fuit ad hoīem.s.cōcedentem qnale esset id cōe, quēadmodum vr̄ esse Alexand. opinio, vt Simpl'.narrat.ad illū.n.bene valet rō, ad Simplicium aūt nō. Et ideo possumus dicere tactū posse dupliciter cōsiderari.vno modo vt forma & gradus aīalis, quo animal est animal, & sic est vnus spēs quemadmodum & aīal quod constituit. Pōt & rursum cōsiderari vt iudiciū est tāgibilium, & quia iudicium sequitur complōnem: ideo possumus dicere in neruo esse plures dispōnes.immo tot specie quot paria sunt cōtrariorum, quo fit vt iudicia sint tot quot paria contrariorum, & ideo dicti sunt plures tactus à iudicio, non ab organo, vel forma eius. Et in hūc forte sensum rō Auer.demonstratiua est. In alijs aūt nec vt forma, nec vt iudicium sunt plures, cum non fundat in complexionibus diuersis. Alia enim cōplexione neruus sentit calidum & frigidum, & alia humidū & siccum. Sed visus vnamet oīa sentit visibilia, & sic auditus oīa audibilia, & sic de alijs: ideo quilibet aliorū vnus est: & iudicio & forma, tactus ergo solus est plures iudicio, vnus autē gradu & forma. Et hoc proculdubio probat rō Them. & ratio Auer. Et sic isti viri pn̄t conciliari, & optimo concilio. dicta vero posteriorum sunt ad cœcum: nec attendunt nisi verba, & tu considera, qm̄ hæc mihi nunc sic videntur: nec dico asserendo sed dubitando. Rationes in principio ex dictis patent, & à Themistio soluuntur.

ARGYR. *Atqui ea tactu percipiuntur, quæ corporis sunt, vt corpus est, differentiæ. Dico autem differentias eas quæ rerum elementa distinguunt: calidum, frigidum, siccum, ac humidū, de quibus antea diximus ijs in locis in quibus de elementis ipsis tractauimus. Instrumētum autem id quo dictæ qualitates sentiuntur, & in quo primo sensus is collocatur quem appellare consueuimus tactum, pars ea sane est quæ est potentia talis.*

Tex.cōm.117. Tangibiles igitur sunt differētiæ corporis secūdum ꝙ corpus. Dico autem differentias quæ elementa determināt, calidum, frigidum, humidum, siccum, de quibus prius dictum est in ijs quæ de elemētis. Sensorium autem ipsarum tactiuum, & in quo sensus vocatus tactus inest primo, potentia huiusmodi pars est.

COLLEC. Tex.cōm.117. Expositores multum differunt in huius loci commentatione. Themistius enim, quem expositor sequit: videtur velle Arist. hac in parte probare sensum tactus omnium maxime corpulentum esse, ita quidē vt hoc discrimine differat ab alijs: vt expositor ait. Et secundum hos Arist. syllogizat id, omnis sensus: cuius obiectum sunt corporis inquātum corpus, differentiæ. est corpulentus. Sed differentiæ tangibiles sunt corporis, inquātum corpus: ergo & tactus maxime aliorum corpulentus, & videtur Arist. accipere minorem, & expositionem minoris. Et amplius ibi. §Sensuum autem ipsarum.§ Videtur probare maiorem, vt Themistius paraphrastice ordinat. Sed pace eorū dicam ꝙ quæstio hæc superflua est. Primum, quidem quoniam ex litera præcedenti habetur. declarauit enim prioribus textibus ꝙ tactus sit sine medio forinseco ꝑceptiuus, & hoc designat ipsum esse corpulentiorem alijs. Amplius si hoc necessarium erat, cur & in capitulo de gustu id non apposuit meminitque. Aliter ergo Simplicius hoc in loco cōmentari videtur. cum enim Arist. (inquit) dixisset tactū esse vnum, verum plures apparere, cum subiectum eius lateat,

teat, determinat naturam illam communē.f.esse naturam corporum quatenus corporū non absolute, sed qualia per elementa distinguens differentias. Et hæc quidem expositio multum textui consona est,vt constat.

Commen.117. AVERROIS autem exponit verba sine partis intentione,quod forte fecit propter diuersum modum introducendi locum. possemus ergo dicere iuxta eum Arist. enumerare obiecta tangibilia vt eliciat diffinitionem tactorij, seu organi tactus: vt posteriores dicunt, sed quocūq; modo exponitur,Arist.sermo manifestus est per se,& commentum lege per te ipsum.

ARGYR. *Sentire nanque, pati quoddam est, vt diximus. Quare id quod agit, tale illud facit, cū sit potentia, quale est ipsum actu. Quocirca simile calidum atque frigidum, & durum ac molle non sentimus, sed exuperationes, quia sensus est quasi mediocritas quædā contrarietatis eius quæ in ipsis sensibilibus inest. Et propter hoc, sensibilia ipsa discernit. nam medium ipsum, extremorum est iudex. fit enim ad vtrūque ipsorum, alterum extremorum.*

Tex.cōm.118. Sentire enim pati quoddam est. Quare faciens, tale quale ipsum est actu, huiusmodi illud facit, cum sit potentia. Vnde simile calidum & frigidum, aut durum & molle non sentimus, sed excellentias, tanquam sensus velut medietate quadam existente eius quæ in sensibilibus contrarietatis. Et propter hoc, discernit ac iudicat sensibilia. medium enim iudicatorium est.fit enim ad vtrūque ipsorum,alterum vltimorum.

COLLEC. Tex.cōm.118. Them.sentire videtur ꝙ Arist. probat, ꝙ sensorium tactus non sentit quæ æque calida,æque gelida, æque lenia, æque aspera,sed solas redundātias: & defectus,& ideo ꝓponit secundum Them. aliquod quasi añs. Secunda ibi. §Vnde similiter.§ Addit aliquod quasi pñs,& tu inspice eū. Sed Auer.aliter hunc locum cōtinuat.d. Cum dixit ꝙ primum sentiens est id quod est in potentia istæ dñæ: incepit declarare hoc.est ergo intentio partis: iuxta Auer. ꝙ cum Aristot.accepit tactorium esse tale potentia: quale tactile actu, hac parte rōnem reddit eius,& Auer.vera est expositio: pp illam particulam§enim§quæ reddit cām. Inqt ergo Arist.sentire.n.quoddam pati est,ex hoc infert id quod dixit.d.Quare faciens,quale ipsum est actu, hmōi id facit, cum sit potentia.est ergo vis rōnis Arist. vis enthimematis: vt Auer.inquit.Pōt tamen sic rō syllogizari, omne id quod patitur à tactili: est tale potentia, quale tactile actu. sed tactorium patitur à tangibilibus differentijs, ergo tactorium tale est potentia,quale tactile actu. minorem ergo dedit intelligere his verbis. §Sentire.n.quoddam pati est.§Et dixit§quoddam pati§vt Simplic.inquit, quoniam non simpliciter pati: sed quodammodo, scilicet perfectiue.conclusionem vero dedit intelligere, cum inquit.Quare faciens quale ipsum est actu huiusmodi id facit, cum sit potentia. Vnde similiter calidum.§Nunc ex hac conclusione verificata infert id quod Them.inquit, scilicet vnde similiter calidū & frigidū: aut durum & molle: non sentimus.i.æque calidū calido nostri tactus nō sentimus,neque æque frigidum: sed excellentias, & hoc Auer. exponit.d. Et quia agens nō agit in eo ꝙ sibi simile in actu: sed in potentia: ideo necesse est vt membrum sentiens non sentiat corpus calidum æquale sibi in calore: neque membrū frigidum æquale sibi in frigore, & similiter de duro & molli. sed sensus tactus compræhendit tantum intensiora: ex rebus tangibilibus ecōtrario sui tangibilibus: id est econtrario suis sensibilibus. Tanquam.§Reddit causam Arist. d.tanquam sensu velut medietate quadam existente eius, quæ in sensibilibus est, qualitatis: id est quoniam tactus, vel tactorium (vt Simplicius inquit) inuenitur in aliquo, quod est medium inter qualitatem aliquā in sensibilibus, cum impossibile est vt aliquod corpus denudetur à qualitatibus tangibilibus,econtrario alijs qualitatibus sensibilibus,in quibus penitus est sensorium vacans ab illis. Hūc locū exponit Auer.d.& intelligo ꝙ sensus tactus, impoſe est vt careat simpliciter calido, & frigido, & sicco, & humido: sicut fuit in visu carere colore, & in auditu carere sono,& ideo iste sensus cōpræhendit sua sensibilia secundum totum,sensus autem tactus compræhendit extrema. Et hoc quod dicit Auer.manifestum est. omne enim recipiens debet esse denudatum à natura recepti. tantum ergo recepti sensus recipit, quātum eius caret. sed quia tactus excedentijs tantum caret, ideo illas tantum recipit. quia vero alij sensus non tantum excedentijs carent: sed simpliciter,ideo simpliciter recipiunt. reliquū patet. Sed dubitatur quonam modo tactus mediocritas sit? Videtur enim ꝙ non,quoniam mediocritas est per æque distātiam extremorum,sed tactus non æque ab extremis distat, non ergo tactus est mediocritas. Amplius nonne & alij sensus mediocritates sunt organorum? cur ergo tactum dicit tantum mediocritatem? Adhuc ex verbis Themistij soluere possumus.primum enim sic intelligemus, tactum nō esse mediocritatē: per æque distantiam ab extremis, quémadmodū virtus mediocritas est vitiorum. sed ideo mediocritas tactorium dicitur,quoniam in medio est, quod medium vtrūque extremum potentia continet. est ergo medium continentiæ, & non distantiæ. Secundum sic intelligemus,tactum esse mediocritatem suorum sensibilium .f.calidorum frigidorum,siccorum,& humidorū &c. Alij sunt mediocritates quædam suorum sensoriorum: non tamen suorum sensibilium.non enim(vt Them. ait)visus mediocritas est visilium, auditus sonorum,& si quilibet illorum si mediocritas proprij sensorij. Dubitatio. Solutio.

ARGYR. *At vt id quod album nigrumque percepturum est sensu, neutrum ipsorum actu, sed potentia sit vtrūque oportet, & in cæteris eodem modo: sic & in tactu neque calidum neque frigidum id actu sit oportet, sed vtrunque potentia, quod vtrunque est percepturum.*

Tex.cōm.119. Et vt oportet id quod debet sentire album & nigrum,neutrū ipsorum esse actu, potentia vero vtrunque, sic autem & in alijs, ita & in tactu, neq; calidum, neque frigidum.

COLLEC. Te.cōm.119. Sermo Arist.manifestus est per se. Auer.ait.§Et debes scire ꝙ id.§ Vbi soluit motiuū Alexand. Auic. & multorū oppositæ partis. Arguunt enim id organum est tactus, quod mediocritas est tactilium. sed caro mediocritas est tactilium caro ergo organum est. Soluit Auer.hoc argumentum.d.Et debes scire ꝙ id quod sequitur ex hoc instrumento istius sensus.f. vt si temperatum, & in mediocritate consistens,id idem consequitur in medio:ideo non possumus dicere ꝙ caro est instrumentum istius virtutis: ſm ꝙ est media inter cōtraria, sicut æstimauerunt plures. Est ergo solutio ꝙ esse mediocritatem in tactu: non tm̄ dicitur de tactorio: sed de medio tactus: & ideo non sequit̄ ꝙ caro sit organum tactus: sed bene ipsius medium.

ARGYR. *Præterea vt visus visibilis ac inuisibilis quodammodo est vti diximus, cæterique sensus oppositorum similiter: sic etiam est tangibilis ac intangibilis, tactus. Intangibile aūt: est etiam id quod exiguam admodum differentiam tangibilium habet, quale passus est aer, & exuperationes etiā tangibilium: qualia sunt ea quæ corrumpere possunt.*

Te.cōm.120. Amplius autem sicut visibilis & inuisibilis est quodammodo visus: similiter autem & reliqui oppositorum, sic tactus, tangibilis & intāgibilis. Intangibile autem, est paruam omnino habens differētiam tangibilium, quo se habet aer. & tangibilium excellentiæ, vt ea quæ corruptiua sunt.

COLLEC. Te.cōm.120. Auer.ait cum notificauit sensum tactus, & naturam rerum tangibilium, & quomodo sit tactus, & per quot, reuersus est ad dicendum aliquid commune omnibus sensibus, & ponit id.d.Compræhendunt enim alterum oppositorum per se: & alterum accidentaliter, & totus sermo Arist.manifestus est per se,& cōmentum etiam patet quātum ad hanc partem. Inquit Arist. Amplius autē sicut visus erat quodammodo visibilis & inuisibilis, similiter autem & reliqui supple sensus erant oppositorum, sic & tactus

ctus tangibilis & non tangibilis,& dixit. §Quodámodo.§ Qm̃(vt Auer.inquit)quia non eodem modo compræhendit habitum & priuationem. habitum enim per se. priuationem vero per accidens. Intangibile autem.§ Subdistinguit modos intelligibilis, & inquit. Intangibile autẽ supple vno dicitur modo quod omnino paruam habet differentiam.i.qualitatẽ tangibilium, vt aer est passus.i.quẽadmodum aer qui continet nos, qui paruã patitur passionem tactiuam à tactu.i.qui parum nobis tactilis est.& hoc signat verbum Auer.esse verum dum ait animalia habitantia in aere non sentire eum, & habitantia in aqua non sentire eam. Et secundo modo excellentiæ tangibilium sunt intangibilia: sicut corruptiua: vt ignis,& glacies,& sic de tactu,& tactili sit dictum.

Commen 115.

ARGYR. *De sensuum igitur vnoquoq;, dictum sit hoc modo quasi figura. Hoc autẽ vniuersaliter accipere de omni sensu oportet, sensum inquam id esse quod sensibiles sine materia formas suscipere potest. perinde atque, annuli signum sine ferro vel auro suscipit cæra. suscipit autẽ æneum vel aureum signum, sed non vt æs aut aurum, neque vt signum est aureum, æneumúe. Simili patitur & sensus vniuscuiusque sensibilis modo, ab eo quod habet colorem, aut sonum, aut saporem. sed non vt vnumquodque illorum dicitur, sed vt est tale, & ratione.*

Tex.cõm.121. Secundum igitur vnumquemque sensum, dictũ est figura. Oportet autem vniuersaliter de omni sensu accipere, quòd sensus est id quod est susceptiuũ specierum sine materia, vt cæra, annuli, sine ferro & auro, recipit signum. accipit autem aureum aut æneũ signũ: sed non inquãtum aurum, aut æs. Similiter autẽ & sensus vniuscuiusque: ab habente odorem, aut saporem, aut sonum patitur. sed non inquãtum vnumquodque illorum dicitur, sed inquãtum huiusmodi, & secundum rationem.

COLLEC. Tex.cõ. 121. Quoniam continuatio in textu patet, ideo sine continuatione proposita inquit. Secundum vnumquemque igitur sensuum: dictum est figuraliter.i.descriptione & figura.in lib.n.de sensu & sensato loquitur de istis particulariter. diligentius enim ibi de sensibus & sensibilibus fit determinatio. Oportet autem§Proponit & nunc exordium ad posterius dicenda,& inquit. Oportet aũt vniuersaliter de omni sensu seorsum accipere.i.cum de vnoquoque sensu speculati sumus, cõem oportet repetere de omni sensu rõnem. Qm̃ quidem.§ Et accepit quæ cõmuniter tradere intendit.& accepit primum eorum.d.Qm̃ quidẽ susceptiuus est specierum sine materia, vt cæra recipit figuram annuli sine ferro,& auro.accipit.n.aureum, aut eneum signũ, sed nõ inquãtum aureum, aut æs reddit:& tunc exemplum ad propositum.d.Similiter autem & sensus vniuscuiusque ab habente colorẽ, aut humorem, aut sonum patitur, sed non inq̃tum vnumquodque illorum dicitur, sed inq̃tũ huiusmodi est ẽm rõnem. Reddit rõnẽ Auer. cur quilibet sensus recipit abstractum à materia, & inq̃t. Et opinandũ est ꝙ receptio formarũ sensilium ab vnoquoq; sensu est receptio abstracta à materia, cuius rõnẽ dedit. Si enim reciperet eas cũ materia, idẽ esse haberet ĩ aĩa: & extra aĩam, hoc aũt falsum est, in aĩa.n.sunt intentiones,& ꝓpræhensiones, & extra animam non sunt compræhensiones, neque intentiones, sed res materiales, quæ nõ sunt cõpræhensę omnino. Amplius reddit rõnem, cur sensus non patitur à sono: vt sonus est, vel à colorato: vt coloratum,& inquit. Quoniam si ita esset, contingeret ꝙ cum reciperet ipsum, esset ipsum receptum color, aut sonus,& non intentio,& sic organum coloraretur,& sonaret. Huius ꝓnẽ ratio est, quoniam omne recipiens ab agente formã: ẽm ꝙ habet illam in fine, denominatur ab eadem forma, ergo in fine sensorium esset album vel sonorum &c. Et debes scire ꝙ Arist. in translatione nostra ait sensorium pati ab eis, non inquãtum vnumquodque illorum dicitur, sed inq̃tum huiusmodi est secundum rationem. Et in arabica translatione inquit. §Sed inquãtum est in hac dispositione & intẽtione.§ Vbi visus est ly §hac intentione§ vel ly§hmõi§ vt Auer. inquit, vt poneret differentiam inter intentiones, quas recipit intellectus. & illas quas recipit sensus. illæ.n.intellectus sunt vl'es, istæ aũt sensus sunt particulares. Sed expositores quærũt an proprium sensibus sit recipere formas sine materia? Et videtur ꝙ non, qm̃ vt Auer. ait receptum à sensu est singulare, sed singulare hoc est ꝑ materiam. ergo & sensatum erit receptum cum materia. Amplius intell's abstrahit à sensibilibus, sed nõ abstrahit à sensibilibus: nisi vt sunt in materia, ergo sensibilia sunt propter materiam. Rursum de tactu & gustu non vr̃. tactorium.n.nõ intẽtiones tactilium suscipit: sed formas ipsas: vt Arist.dicit. Adhuc videtur hoc non conuenire soli sensui, cum & phantasiæ,& materiæ competat: vt expositores probãt. materia enim non recipit agens totum: sed formã ab agente: absque eius materia,& sic phantasia, qũo ergo tanquam proprium sensui Arist.hoc tradit? Expositores nostri lõgam dederunt responsionem. nos autem breuiter cum Themistio & Simpl'.dicemus breuẽ rẽsponsionẽ. Primo accipientes quid sit suscipere rem sine materia,& dicimus ꝙ ꝑ recipere formam sine materia non intelligit Arist. ꝙ recipiat sensorium formam solam: nõ recipiendo materiam illius formæ, sine dubio enim & materiæ competit hic modus. Alio modo intelligitur vt recipiat formam sine materia.i. ad hoc vt formam recipiat, non oportet vt disponatur dispositione reddente materiam sensorij eiusdem modi cum materia agentis. Ad hoc quidem enim vt visorium intentionem accipiat coloris, non debet prius disponi qualitatiue & quãtitatiue, ita vt reddatur penitus simile parieti, & hoc quidem modo recipit speciem sine ipsa materia, & hoc modo dicunt expositores Arist.intelligere, sed (pace eorum dicam) isti errant, quoniam tunc sequitur, ꝙ materia recipiens formam aliquam à stellis, eam reciperet sine materia, quoniam nunquam disponitur in dispositionibus reddentibus materiam similem soli vel lunæ. Ideo est & tertius dicẽdi modus ꝙ recipere speciem sine materia, est recipere formam tantum, nulla habita dispositione penitus, nec simili agenti, nec simpliciter, nec huic, nec priuatiue, nec positiue.& dico nec priuatiue, nec positiue, qm̃ forte ipsa materia ad hoc vt primas recipiat formas, non prædisponitur positiue sat est vt remoueatur opposite, & hoc est priuatiue disponi. Est ergo recipere speciem sine materia.i.formam ipsam solam absque simpliciter dispositione omnino. Amplius secundo accipimus quodlibet sensorium dupliciter posse accipi, vno quidem modo vt subiectũ & materia sensibilium est, alio modo vt iudicium sensibilium. Primo modo nihil prohibet (vt veteres dicunt Simpl'.s.& Them.) sensorium recipere speciem cum ipsa materia in dispositione mediãte. oculus enim ipse mistum quoddam est, cui color aliquis annexus est, sed hoc sibi inest vt subiectum,& corpus est mistum, vt vero est iudicium sensibilium proculdubio recipit spẽm tantũ, absq; omni dispositione præuia. per accidens autem quãdoque concurrit præuia dispositio saltem in medio eius: gratia materialitatis organi, quemadmodum in gustu & tactu. Imaginatur ergo Simpl'. speciem per se recipi in sensorium, iudicium vero de sensibili amitti à potentia sensorij, quæ vita est illius. Tunc ad argumenta. Ad primum patet sol'.sensatum est singulare, nõ quidem à materia seu dispositione materię: sed ab appenditijs materiæ. Ad secundum dicendum intellectum non abstrahere à singulari ratione materiæ: sed ratione conditionis materiæ. Ad tertium, tactorium & gustatorium vt organa sunt & mista recipiunt, nihil prohibet recipere formas cum materia, & dispositione materiæ, vt vero iudicium sunt vacant ab hoc. vt enim iudicium recipiunt species tãtum sine materia, & dispositione materiæ. Ad vltimum hoc est proprium sensui recipere speciem sinę materia.i.dispositione materiæ tantum: & hæc differt à phantasia quæ non tantum recipit sine ipsa materia: sed etiam sine ꝓñtia materiæ. Et differt à materia ipsa, quæ recipit formas, vt disponatur positiue, vel priuatiue,& sic patet.

An sensus sit recipere formã sine materia.

Solutio.

Instrumentum

ARGYR. *Instrumentum autem id sensus est primum, in quo est talis vis atque potentia collocata. Atque sunt idem, ratio vero non est eadem, sed diuersa. nam id quod sentit, aliqua est magnitudo, non tamen ratio sensitiui, neque sensus est magnitudo, sed est quædam ratio potentiaque illius.*

Tex.côm.122. Sensorium autem est id primum, in quo est huiusmodi potentia. Est igitur idem; sed esse, alterũ est. magnitudo enim quædam erit, id quod sentit, non tamen est sensitiuo esse. neque sensus magnitudo est: sed ratio quædam & potentia illius.

COLLEC. Tex.côm.122. Cum accepisset quoddam omnibus sensibus cõmune, nunc ad diffinitionem sensorij cõmuniter transit, & sermo eius manifestus est per se. verũ abbreuiatio est. sensorium aũt primum & principale est id, in quo huiusmodi potentia sedet, & quãuis sensus, & primum sensorium subiecto non distãt, quemadmodum nulla forma subiecto distat ab eo in quod ipsa recipitur tñ diuersa sensorij, & sensus essentia est, q̃m quod sensationem patitur est quædã magnitudo, sensus autem rõ est potentia illius. Et debes scire, vt Simpľ. innuit facultatem sensitiuam duplicem hr̃e ad sensorium comparationem primã quidẽ vt actus. s. ipsum specificans, & sic vita dicitur sensorij, & rõ seu forma. Aliam vero prout vtitur eo ad iudiciũ sensilium, & hoc quodam modo potentia seu virtus & facultas illius dicitur, & ideo dixit. §Sed ratio quædam & potentia illius.§ hanc duplicem comparationem designans.

ARGYR. *Patet autem ex his, et cur sensibilium exuperationes sensuum instrumenta corrumpunt. nam si motus sit vehementior, instrumentique sensus superet vires, dissoluitur ratio. id autem, erat sensus. dissoluiturque, perinde atque concentus intentione, cum vehementer fides pulsantur.*

Tex.côm.123. Manifestum autẽ ex his, & propter quid sensibilium excellentiæ corrũpunt sensoria. si nãque sit fortior sensorio motus, soluitur ratio (hoc aũt, erat sensus) sicut & symphonia & tonus, percussis fortiter chordis.

COLLEC. Tex.côm.123. Expositor nouus credit Arist. reddere cãm, cur sensus, & sensationes ab excellentijs soluuntur sensilium. quod & si verum sit, porro textui non sonat, nec ad dicta sequitur ideo (vt expositores dicũt Simpľ. & Them. & Auer.) Arist. tradit cur instrumenta sensuum corrumpuntur à fortibus sensilibus, & h. d. Auer. hac parte, & ex hoc ꝙ diximus ꝙ sensus est intẽtio. i. actus sensorij, declarabitur causa, propter quam sensibilia intensa corrumpunt instrumenta sensuum, & reddit causam, q̃m quando motus sentientis à sensili fuerit fortior q̃ sentiens posset tolerare, dissoluetur illa intentio, per quam sensus est sentiens, & remanebit corpus sine illa intẽtione. i. proportione, quæ est sensus. Sicut & symphonia§ q̃m quis crederet sensorium solui simpliciter à sensili, addit vt Simpľ. inquit. §Sicut & Symphonia, & tonus percussis fortiter cordis§ ac si dicat nõ ꝙ simpľr

Dubitatio. sensorium tollitur, sed distemperatur ac perturbatur. Et hoc exemplum ad sensorium vadit: vt Simpľ. ait, & nõ ad vitalem sensum. Quærunt expositores propter quid sensilia corrũpũt sensoriũ. Videt. n. ꝙ non, q̃m (vt dicitur) sensibilia agunt intentiones in sensorijs. sed intentiones non agunt. non enim sunt de potentijs actiuis. Longã dedit nouus expositor r̃nsionẽ quæ tandem perstringitur ad hoc ꝙ sensile tollit sensum, tum q̃tum ad iudicium, tũ quãtum ad

Solutio. potentiam sensitiuam. Sed hæc sol. (pace eius) plurimum deficit. primo quidem, q̃a etsi sensus & iudicium tollatur, non apparet modus quo tollitur, & hoc quærimus, intentio enim rei non debet agere. Secunda quæstio est de sen-

Dubitatio secunda. Responsio. sorio, de quo nõ apparet, quomodo soluitur à sensili. Propter quod aliter mihi videtur ad propositum dicere. declarauimus enim superius quõ sensorium corrũpitur per accidens à sensili spirituali prout secum accidit sensile reale. v. g. oculus corrumpitur à colore propter lucem quæ calefacit humorem glacialem, & tollit eum. auditus corrumpitur propter sonum realem qui motu forti percutit ad tympanum auris, & tollitur auditorium. Similiter olfactile tollit olfactorium, q̃n odor realis peruenit ad ipsum, & sic de alijs. Sensorium igitur non corrumpitur ab intentionibus sensilium: vt nouus credit expositor, sed per accidens ab eis, per se vero ab ipsis realibus illis coniunctis.

Patet præterea & quam ob causam non sentiunt plantæ, tam etsi partem aliquam habent animæ, atque ab ipsis tangibilibus patiuntur. frigescunt enim & calescunt, vt patet. Nam huius causa est, mediocritatem non habere, neque principium tale vt sensibilium sine materia suscipiant formas, sed cum materia patiantur. ARGYR.

Et propter quid plantæ non sentiunt, cum habeant quãdam partem animalem, & patiantur à tãgibilibus. etenim frigescũt & calescunt. Causa enim est, nõ habere medietatẽ, neque huiusmodi principium vt possit recipere species sensibilium, sed pati cum materia. Tex.côm.124.

Ad dicta soluit. q. corollarie, & inquit. Et propter plantæ non sentiunt, habentes quãdam partem animalem, scilicet vegetabilem, & patientes à tangibilibus, & nanq; frigescunt, & calescunt, & hoc fuit argumentum Pythagore, quo plantis sensum tradit plantatiuum, receptiuũ. s. & non iudicatiuum. Causa enim non. §Reddit cãm. tum ex parte materiæ, tũ ex parte formæ: vt Simpľ. ait; & inquit. Causa enim non hr̃e medietatem. s. qualitatũ primarum, & hoc quãtum ad cãm materialem, ac corporalem. neque huiusmodi habet primum principium poſe recipere spẽs sensibilium. sed plantæ patiuntur cũ materia. i. dispõne præuia, & hoc quãtum ad causam formalem, quæ est sensilis vita. Potest ergo syllogizari sic, oẽ sentiens est mediate consistens, & viuens est vita supra mãm. sed plantæ non huiusmodi sunt, quare & proculdubio plantæ non sentiunt. sed de his satis superius diximus. Them. aũt vltra has duas cãs assignat & tertiam ex parte finis. natura enim (inquit) nihil incassum, aut temere, viceque fortuita suscipit. Si igitur plantæ sensum haberent, vel propter vtile, vel ꝓ necessarium, vtile quidem non: q̃m nec salutaria & vtilia prosequi possunt, nec vitare cõtraria, quod tñ animalibus tributum est, at plantis negatum, quia immotæ à loco, & affixæ radicibus sunt. Propter necessarium vero minime, q̃m succum hauriunt à terra: nec id agnitione: aut iudicio aliquo cernunt, ideo simpliciter plantæ ociosi sunt sensus, & hac de re plantas sensibus carere non ambiges. COLLEC Tex.côm.124.

Dubitabit autẽ quispiam, si possit id ab odore pati, quod olfacere nequit, aut id à colore quòd haudquaquam videre potest. & in cæteris simili modo. Quod si odorabile sit odor, siquid in odoratum agit, odor profecto agit. Quare fieri nequit, vt ab odore quicquam patiatur eorũ quæ olfacere nequeunt. eadem est & in cæteris ratio. Nec etiam fieri potest vt à sensibilibus quicquam patiatur eorum quæ sentire possunt, nisi vt quodque est sensitiuum. ARGYR.

Dubitabit autem aliquis, si patiatur aliquid ab odore quod non potest olfacere, aut à colore, quod non potest videre, similiter autem & in alijs. Si autem olfactibile sit odor, siquid facit, olfactum inquãtum odor est facit. Quare non potentium olfacere, nihil pati põt ab odore. eadem aũt ratio & in alijs. Neque potẽtium, nisi inquãtum vnumquodque sensitiuum. Tex.côm.125.

Hic Arist. (vt Simpľ. exponit) ad dicta ambigit, & inqt. Dubitabit aliquis, si id est an patiatur aliquid ab odore, quod impossibile est olfactũ habere, id est quod caret sensu olfactus, aut à colore non possibile videre, similiter autem & in alijs, Hæc est qõ, an aliquod insensibilium possit pati ab odore, colore, & alijs huiusmodi. Et huius. q. rõ est, q̃m insensibilia patiuntur, & horum ħ quidem cum materia, vt calefacta & frigefacta, illa vero sine materia, vt cæra recipit sigillum sine auro, & ferro, ideo petit Arist. an insensibilia pñt ab odore & colore moueri, dato ꝙ non sentiant. Si autem. §vult Simpľ. Aristotelẽ. q. soluere sub ambiguo. d. Si aũt olfactile odor. i. si odor formaliter est olfactilis ad olfactum relatus, si aliquid facit olfactum odor COLLEC. Tex.côm.125.

erit, &

erit,& eẽ,si quid patitur ab odore olfaciet.Ideo concludit d.quare nihil poẽe pati ab odore, imposibilium olfactum hre.eadem aũt rõ & de alijs.s.colore &c. neq; sup.sensatio est possibilium absolute, sed inquantum vnumquodq; sensorium sensitiuum est.patiuntur ergo à sensilibus sensoria, non absolute,sed vt sensilia sunt, & sic solutio constat. Nõ dedit autem assertiuam solutio. qm̃ non palam hæc simpl'r eadem esse.s.color & visile,odor & olfactile,&c.

Com.125. AVERROIS autem ex defectu malæ translationis, velle vr̃ Ari.ponere drĩam inter tactile & gustatile ex vna, & alia sensilia ex alijs, & inquit. Et licet aliquid quod non est innatum tangere patiatur à tangibilibus.v.g.plantæ frigescunt,calescunt &c. tñ non patitur ab odoribus propria passione odoribus.i.ẽm ꝙ est odor, nisi id quod põt olfacere, nec patitur à coloribus passione propria coloribus ẽm ꝙ est color, nisi id quod potest videre, neq; à sono nisi id quod põt audire. Et sic de alijs. § Ponderat hoc verbũ § alijs § cum.n.pluraliter scribatur vr̃: & gustum, & tactũ intelligere,cuius oppositum ipse dicit post. Inqt soluẽdo Arist.dubitatiue loqui,nec aliquid asserere,& quantum ad h̃ cum Simp.conuenit.Si igitur oẽ olfaciens,§ ꝓbat Auer. in tribus sensilibus nihil pati ab aliquo illorum, quin sensum habeat illius, & primo accipit propositionem ẽm cõuersionem in terminis,dicens. Si igitur oẽ olfaciens patit̃ ab odore,& oẽ quod patitur ab odore est olfaciens. Tunc sequitur ẽm conuersionem oppositi.i.ꝑ contrapõnem ꝙ id quod non est olfaciens, non patitur ab odore, & sic virtus rõnis Arist.est enthymematis:cuius añs est vna,propõ cõuersa & conuertens & ꝯñs conuertens ꝑ ꝯpositionẽ. tunc oñdit quid posuit Arist.de hoc,& inqt,& ipse non propalauit in sermone.i.in hoc textu:nisi postremũ ꝯñs, cum dixit in arabica translatione. § Vnde necesse est vt nihil ex eis q̃ non pñt olfacere patiat̃ ab odore.§ Hoc quidẽ est ꝯñs, qđ est propositio conuertens ꝑ ꝯpositionẽ,& non posuit añs, sed primum principium.i. probationẽ eius, ex quo consequebatur.s. §ꝙ si odor est relatiuus.i.olfactus § necesse est vt olfactus sit olfacientis, & non propalauit propositionẽ dicentẽ: ꝙ oẽ quod patitur ab odore est olfaciens.neq; cõuersionem sui oppositi.s.illam, oẽ olfaciẽs patitur ab odore, quæ est conuersio oppositi.i. propõnis, quæ conuertit̃ ad oppositum ꝑ ꝯpositionẽ. Et quasi opinatur.§ Soluit.q. quorundam ad Arist.quærunt.n.ꝑꝑ quid tactile põt agere, & non tactoriũ,& non sic odor & alia. Rñdet ꝙ tam tactile q̃ olfactile relatiua sunt, sed differenter, qm̃ qualitates primæ sunt tactilis per accñs prædicatione.s.per accñs,sed odor est olfactilis ꝑ se, & color ꝑ se visilis, & hoc dicit. & quasi opinatur ꝙ tactus.i.relatio tactiua est aliqđ contingens rebus ꝯrijs tangibilibus, faciens de eis denominatiuam prædicationẽ,& non opinatur ꝙ olfactile est aliquod contingens odori,imo est proprium odori,neq; visibile colori. sed opinat̃ ꝙ olfactui.i. olfactile est quasi ipse odor.i. prædicatũ scđi modi de odore, & visibile ipse color:& auditile ipse sonus, & tunc verificat añs. erat.n.añs, oẽ olfaciens ab odore patitur,& oẽ patiens ab odore est olfaciẽs. Verificatur.n.añs.d.Et ideo fuit necesse apud ipsum, vt oẽ quod patitur ab odore sit olfaciens, & à colore videns, & à sono audiens,& non fuit necesse,vt oẽ quod patitur à tactili sit tangens,& hoc indiget magna inquisitione. Et ipse.§quasi rñdet ad quoddam dubium, nonne.n.oĩa sensibilia ad sensoria eodem respectu dñr?Rñdet ꝙ non & inquit. Ipse.n.quasi opinatur ꝙ sensuum quidam sunt in capitulo relõnis.s. referendo illos ad sensibilia, vt visus, auditus,& olfactus, & quidam sunt in capitulo actionis & passionis per se,sed accidit eis relatio.Vult ergo Auer.ꝙ drĩe elemẽtorum sunt primo & per se actiuæ, per accñs aũt tactiles, in alijs autem actiuæ per accñs, & per se sensiles. Et ideo stat aliquod recipere actum à drĩjs elementorum, & tamẽ non tangere:& aliquod recipere actum à sono, & non audire impossibile est,& hoc quod dicit ipse patet,qm̃ qualitates scđæ non sunt per se actiuæ, nisi merito qualitatum primarum,sed quia sunt proportiones primarũ: ideo sunt relatiuæ dictæ ad sensus: primæ vero sunt per se actiuæ, & per accidens tactiles.Et sic patet solutio hæc,& diuersitas expositionis Auer.

Id ita esse,patere potest & hoc etiam pacto. nam neque lumen & tenebræ, neq; sonus. neq; odor in corpora quicquã agit,sed ea nimirum in quibus sunt ipsa. aer.n.qui est cum to nitruo, scindit lignum. At.n.tangibilia saporesque, agunt. si enim non agerent,à quonam inanimata paterentur, atque alterarentur? ARGYR.

Simul aũt manifestum est, & sic.neq;.n.lumen & tenebræ, neque sonus,neq; odor q̃cquã facit in corpora, sed ea in q̃bus est.vt aer qui cũ tonitruo, findit lignum. Sed tangibilia & sapores, faciunt. si.n.non, à quo vtiq; paterentur inanimata,& alterarentur? Tex.cõm.126.

Et argumentum hoc ab exemplo potius acceptum in idem tendit,sicut præfatum,ꝙ.s.in corpora,vt corpora, nõ agunt sensibilium formæ per se,sed subiecta ipsorum:vt tonitruus rumpit ligna interdum: non vt resonans, sed quia aer deferens sonum: vehementer motus incidit in ligna,& sic in alijs,vt dixi in capitulo præcedenti. Sed tangibilia.§ Vr̃ ꝯrio à sentiri: ꝙ.s.agũt sensilia, & in nõ sensitiua vtroq; .s.modo,& ẽm formam suijpsarum,& ẽm suijpsis subr̃a:vel coexñtia. ꝙ.n.agant ex tangibilibus maxime manifestum est,& ex saporibus. etenim calefaciunt & inaĩata:& dulcia efficiuntur & salsa permutata. Sed Auer. monet.q.& inquit, & hoc ꝙ dixit in tangibilibus est manifestum: sed in saporibus indiget consideratione,quod probat.põt.n.alius dicere ꝙ sapor est ipsum gustatile, sicut odor ipsum olfactile, cuius ratio est, qm̃ tam odor q̃ sapor qualitates sunt secundæ,quæ non agunt nisi merito primarum.Tũc arguit ad oppositum per sensum, & inquit. Sed videmus (vt dicit Plato)ꝙ sapores hñt in corporibus nõ aĩalibus, passiones diuersas additas.i. attributas calefactioni & frigefactioni v.g.exasperare quod est pontici, & lenificare quod est vnctuosi, & alia multa quæ sunt dicta in Timæo, quæ Gal.laborat exponere. ergo sapores proculdubio agunt in non animata,quemadmodum tactilia,attamen Auer.reuocat dictum Plato.in dubium,& inquit. Istæ igitur actiones vtrũ sint saporis ꝑ se:aut sint de sapore:quasi motus aeris de sono,id est,aut sint prouenientes à sapore per accñs,ratione coniũcti cum sapore, indiget consideratione. Verum dat responsum.q.vt in proposito sufficit,& inquit, & accepit hic quod sapor est modus, id est species tangibilis: cum sit similis ei. Vult dicere ꝙ quocunque sit sapor agit prout est species tactilis. COLLEC. Tex.cõ.126. Dubitatio. Responsio.

Quid igitur,agunt ne & sensibilia illa? at vt videtur nõ oẽ corpus ab odore pati sonoq; põt,& ea quæ patiuntur:terminis vacant & non manent,vt aer.olet.n.ipse, tãquam aliquid passus.Quid aliud est olfacere quidem,præter idipsum, aliquid inquam pati? at.n.olfacere quidem sentire est, aer autem passus,cito sensibilis fit. ARGYR.

Ergo ne & illa faciunt? an non oẽ corpus passiuũ est ab odore & sono, & patientia, indeterminata sunt, & non manent,vt aer?olet.n.tanquã passus aliquid. Quid igitur est odorare,præter pati aliquid?an odorare,sentire est? aer autem passus, mox sensibilis fit. Tex.cõm.127.

Concedens tactiles agere qualitates & sapores ẽm alterationẽ,quærit si & reliqua sensilia agunt in corpora nõ sentiẽtis.Cui rñdet.d.§Vel nõ oẽ corpus patibile ab odore & sono. § Est ergo solutio: ꝙ bene agunt in corpora in sensitiua,sed differenter (vt Auer.inquit) ab actione tactiliũ, qm̃ non oẽ corpus est passiuum ab odore, & sono,sed agunt in patientia indeterminata.i. in media, quæ ideo indeterminata vocat, qm̃ non manent, qm̃ (vt Simp.inquit) eiusmodi media carent proprijs sensilibus,cũ ꝑspicua sint. medium quidẽ soni in sonorum medium, odoris in odorũ: quæ non ꝑmanent in dato actu vt aer, qui maxime & perspicuus, & sonorus, & odorus est, vt ait Simp. Hæc ergo agunt in corpora indeterminata quæ media dicuntur, & hæc non solum subiectis,vt in tonitruo dixit sed per se agẽtia formaliter. Et reddit Arist.rõnem. § Olet.n.vt patiens aliquid §.i.qm̃ aer medium est quod olet tanquam traducens,& medium deferens,vt litera nostra habet. COLLEC. Tex.cõ. 127.

Quid igitur est odorare?§ Ad dicta quærit, cum.n.concessisset odorem agere in medium, posset quis petere, ergo medium odorat, ideo petit: quid igitur est odorare præter pati aliquid odoris.q.d.nihil. Rñdet aut odorare sentire est.i.recipi in sensorio cum stabilitate & permanenter, aer ãt patiens ſi mox.i.statim sensibilis fit.i.receptiuus sensilis fit.aer ergo recipit sensile in transitu, sensorium tanquam finis, & hoc est sentire recipere.s. sensile tanquam fi-
Dubitatio. nis, & pp ipsum, & non tanquam traducẽs & medium. Sed dices forte ꝙ in visione aer mox fit sensilis: non tñ sono & odore. Rñdet Simp. ꝙ verbum Arist. § mox fieri sensile § nihil aliud vult, nisi vt fiat mox.i.non per se, sed vt traducens & medium, in quo non terminatur visibile vel auditile. Debes scire, vt ex veteribus elicitur, medium & sensorium cõuenire, vtrũq;.n.suscipit spẽm sine materia: & ideo sensilia possunt agere per se in illa vtraq;. Qm̃ non egẽt dispositione præuia pro receptione illorum. differunt autẽ, qm̃ sensorium cum sit viuens, & sensitiuam habeat animã, retinet speciem tanquam terminus. eo fit (vt Them̃. sentit hic) ꝙ sensorium sentiat, medium autem cum non sit viuũ, non est terminus sensilis: sed est traducens tantum, & in aliud ordinatum, & ideo non sentit. quapropter omne sentiens recipit speciem sine materia, non tamen conuertitur in terminis, medium.n.sine materia speciem recipit, & tamen sentiens non dicatur.

ARGYR. *Sensuum aũt nullum aliũ esse præter hos quinque, visum inquam, auditum, odoratũ, gustũ, & tactũ, ex hisce profecto quæ nunc deinceps dicemus, credere quispiã põt. Nã si nunc sensum oĩs eius hẽmus cuius sensus est tactus (oẽs nãq; rei tangibilis vt est tangibilis affectus nobis sunt sensibiles tactu) nullus vtiq, tactus vel gustus vel olfactus vel auditus vel visus deesse nobis videtur. Præterea, si sensus nobis defici at aliquis, & instrm̃ necessẽ est illius nobis deesse.*

Tex.cõ.128. Qđ aũt nõ sit sensus alius præter qnq;, dico ãt hos, visum, auditũ, olfactũ, gustũ, tactũ, ex his credet aliqs. Etenim oĩs eius cuius est sensus tactus, etiam nunc sensum habemus (omnes.n.tangibilis inquantum tangibile passiones, tactu nobis sensibiles sunt) Necesse autem est: siquidem deficit aliquis sensus, & sensorium aliquod nobis deesse.

COLLEC. Tex.cõm.128. Quæstio de initio libri tertij. Quærũt Expositores, an lib.3. hac in parte incipiat. Expositor ẽm græcos hic tertium inchoat, & huius rei cãm tradit, qm̃ apud veteres quæsitum erat, an intellectus esset sensus. & cum ipsum esse aliquem quinque sensuum sit impossibile: relinquitᷣ quæstio, an forte sit sextus sensus, ideo conatur Arist. declarare, an intellẽs sit sensus. potest ergo rõ Expositoris hoc pacto ordiri, ibi incipit tertius vbi tractare inchoat de dria & conueniẽtia ad partem intellectiuam. cum hic id faciat: proculdubio & ſi tertius incipere habet. Cum expositore sunt Them̃. & Simp. & oẽs fere græci. Nouus expositor contradicit expositori ex hoc, ꝙ capite ſi nec de intellectu, nec de dria, vel conuenientia intellectus Arist. meminit. Propter quod inqt dignum esse tertium aggredi, vel capite illo § qm̃ autem duobus drijs. § vbi de dria intellectus à sensu tractat, vel capite eo § De parte autem animæ. § vbi de intellectu ratiocinatur. Q; si forte (inquit) apud græcos inuenitur hic intitulatus tertius, for-
Rõnes pro Expositore, contra Egidij opionẽ. te fuit error scriptoris scribẽtis & intitulantis. Sed videtᷣ expositoris mens confirmari ex ſi, qm̃ Arist. diuisit librum totum in tres, & in secundo intentionẽ dixit esse de obiectis, operibus: potentijs, & ipsis aĩabus: & hoc totum proculdubio expediuit. quod incipit ergo, cum secluditur ab intentione secundi, continebitur porro in intentione tertij. Amplius si intentio Arist. (vt nouus inquit expositor) est capite seq. de dria aggredi intellectus ab ipsis sensibus, proculdubio (vt Simp. inquit) debet numerũ sensuum terminare: & hoc esse non potuit nisi ſi tertium exordiatᷣ. Rursum quod inquit nouus expositor errorem esse scriptoris nihil est, id.n. omnibus inuenitur expositoribus cõe vt ſi tertium aggrediatur Arist. sed horum altercatio non faci ad scire, siue igitur sic, siue non sit intantum vobis dictum

Incipit autem à sensu: vt Simp. sentit, tum vt ad superiora continuationem habeat, tum qm̃ drĩam inter intellectum & sensum ordinaturus est, vt à faciliori incipiat: à sensu aggreditur, tum vt in ipso sensu vestigium intellectus consideremus, vt impartibile, vt separabile quodã pacto, vt sui ipsius compræhensiuus. Quærit autem statim in principio si est aliquis alius præter quinque sensus, pp duas cãs: vt Them̃. sentire vr̃: tum primo qm̃ tactus esse multos tradidit, tum secundo qm̃ graue & leue sentire videmur nullo profecto sensu horum quos dixit, nisi sextus concedatur, his quidem causis ꝙ non sit alius præter quinque tradit Arist. Fuerunt autem quidam antiquorum qui sensuum numerum inductione probant.s. in aĩalibus omnibus & in elementis oĩbus. vbi.n. viderunt nullum aĩal plus habere q̃ quinque, & viderunt elementa nõ esse plura q̃ quatuor, igitur & sensus non esse plures quinque opinantur. Quos hic Simpl. tangit ostendens ꝙ hmõi inductio peccat, Tum qm̃ notus non est nobis numerus aĩalium quotus sit. sunt .n. aĩalium quædam nobis ĩmanifesta: quæcunq; dæmonia, & elñta quidem quatuor sunt, & sic sensus nonnisi quatuor esse deberent. Proponit ergo Arist. primo intentionẽ eius d. Q; aũt non sit sensus alius præter quinque. Dico ãt hos visum, auditum, olfactum, gustum, & tactum, ab his credet aliquis. voluit autem exponere hos vt ne credat tactum esse plus vno. Nam si omnis cuius. §. probat propositam conclusionem in forma enthymematis ẽm Auer. & inquit. Si.n. oĩs cuius est sensus tactus, & nunc habemus sensum (oẽs.n. tangibiles, quatenus tangibiles passiones nobis sensibiles sunt) necesse est siquidem deficiat nobis aliquis sensus, & sensorium nobis aliquod deficere, apud Simp. ergo vis sylli est hypothetica. si deficit aliquis sensus, aliqđ sensorium necesse est deficere. sed nullum sensorium deficit, ergo sensus non deficit. minorem multis rõnibus probabit. Debes scire, ꝙ tam Auer. q̃ Simp. hunc locum volunt esse intellectum sic, nos compræhendimus omnia tangibilia per tactum, omnia gustatilia per gustum, omnia odoratilia per olfactum, omnia auditilia per auditum: & visibilia omnia visu. ergo nullus qnque nobis deficit, & hoc principium pñs ait Simp. Vltra & si nullus quinque sensuũ nobis deest, si deficit aliquod sensuum, deficiet sensorium, & hoc est ẽm consequens. modo Arist. ostẽdet nullum sensorium nobis deesse.

Præterea: oĩs sensus per medium sentit, vt patuit. Medium aũt, aut coniunctum, aut seiunctum externumq; esse necesse est. At nos habemus vtrũq;, & id inquam quod est coniunctum, quo quidem tangentes sentimus sensibilia tactu, & id ẽt per quod eminus non tangentes sentimus. id vero, duplex est spatium simplex, aer inquam & aqua. Res aũt ita sese habere videtur, vt si sensibilia plura diuersa genere per vnum medium sentiãtur, necessarium sit eum qui sensus instrumentum habeat tale sensitiuum illorum esse. vt si ex aere sensus sit instrumentum, & aer sit medium in colore sentiendo ac sono. Quod si vnum idemq; per plura media sentiatur, vt color per aerem, atq; aquam (hæc.n. vtraq; perspicua sunt) is qui alterum tantum habet ipsorum, sentiet nimirum id quod per vtrunq; sentiri potest. ARGYR.

Et quæcunq; quidem ipsi tangentes sentimus, tactu sensibilia sunt, quem hẽmus. Quæcunq; vero per media, & non ipsa tangentes, simplicibus spacijs. dico aũt, vt aere & aqua. Hẽt aũt sic, vt siquidẽ per vnum plura sensibilia sint exñtia diuersa abinuicem genere, necesse sit hñtem hmõi sensorium, vtrorũq; sensitiuũ esse, vt si ex aere est sensoriũ, et est aer & soni & coloris. Si vero pl̃a eiusdẽ sint, vt coloris & aer & aqua, vtraq;.n. diaphana, & q. alterũ ipsorũ habet solũ, sentiet id qđ p vtraq;. Te.cõm.129.

Ex expositoribus optimã dedit Auer. huius loci cõmẽtationẽ, & prĩo partis intentionẽ pponit, & inqt. Cũ declarauit qđ si deficit ĩ nobis aliqs sensus: necesse est vt deficiat aliqđ sentiẽs.i. aliqđ sensoriũ, & ẽt fuit manifestum ex hoc, ꝙ si deficit in nobis aliqđ sentiens.s. sextũ sensorium, necesse COLLEC. Te.cõm.129.

necesse est vt deficiat in nobis aliquis sensus.s.sextus, qui differat in genere à sensibilibus.i.sensorijs istarum virtutū. cum.s.in istis virtutibus quinque non deficiat sentire aliqd ex eis, quæ innata sunt inueniri in eis, & ꝙ hæc duo conuertunt.s.quorum vtrūlibet fuerit,erit alterū, & si vnū aufertur,aufertur & reliquum.Præcedēti itaq; parte sensum & sensoriū conuerti ſm esse,& non esse patet.Tunc partis apponit intentionē.d.Incepit declarare, ꝙ impoſe est sextam virtutē esse,quia impoſe est vt sit aliquod aliud genus sentiendi, alterum quidē ab his qnque. Et apponit numerum demſonum,quibus vtit Arist.& inqt. Et hoc declarabitur tribus demſonibus:quarum prima est à medijs.Scđa ab instſis quibus fit sentire.i.à numero sensoriorū & cā data in his duabus demſonibus est quasi materialis, qm medium, reducit ad genus māæ,& organum ēt ad idem. Tertia āt est accepta à sensibilibus ipsis, & est magis firma illis duabus, cum cā accepta in ea sit finalis. oſbm.n.comparat potentiæ vt finis & perfectio,& ideo demſo illa est perfectior.Et explicat ordinē demſonum.d.& incepit à demſone quæ est accepta à medio,sed tacuit quasdā propōnes,& conclusionem,vt dicam in fine partis,& ista demſo fundat supra propōnes,& accepit primam,& inqt. Quarū vna est ꝙ oē quod sentit aīal, aut sentit ipsum ꝑ contactum.i.sine extrinseco medio, aut mediante corꝑe extraneo, & exponit quid sit sentire ꝑ contactum.d.& oē qđ sentimus ꝑ cōtactum:aut sentimus ipsum mediante carne tanq̄ ꝑ mediū, aut ꝑ ipsam carnē,tanq̄ si fuerit instſm.Hoc quidem.n.sine medio voco sentire. Inqt igr Arist. & quæcunq; quidē ipsi tangētes sentimus tactu sensibilia sunt, quē contingit hſe. quæ vero ꝑ media & non ipsa tangētes simplicibus spatijs sentimus, qđ exponit.d. Dico āt vt aere & aqua. Est ergo propō hæc,oē sentiēs sentit,aut sine medio extrinseco,aut per medium forinsecum.Et cum ita sit,Auer.dat ꝯñs ad illam propōnem, & inquit,Et cū ita sit,sicut diximus, manifestum est ꝙ necessario sequitur ex hoc, vt oē sentiens per carnem,aut per aerem, aut aquam, aut per hæc oīa non inueniatur ei de sensu,nisi id ꝙ pōt fieri ꝑ hæc duo.s. per carnem,aut per medium.Replicat ꝯñtiam,& inquit.Oē igitur aīal non habet de sensibus,nisi qui pñt fieri per duo,ꝑ carnem.s.aut per medium extrinsecum.Pōt ergo syllogismus sic componi,oē sentiens ꝑ carnem,aut per medium extrinsecum simplex tm̄ pōt sentire,quantum reddunt ei caro & medium extrinsecum.sed aīal sentiens est oē per carnē,aut per mediū extrinsecum tm̄:igitur pōt animal sentire quantum ei reddunt caro,& mediū extrinsecum : & hic quidem primus est syllogismus;. pōt & secundus perfecte sic componi,oē quod reddit per carnē:aut est gustabile,aut tangibile,& oē quod redditur ꝑ aerem,aut aquam : aut vtroque est,aut sonus,aut odor, aut color, & hæc est maior. Tunc addo minorem. Sed omne sentiens sentit ꝑ carnem : aut ꝑ aerem,& aquam,ergo sentire oē:aut gustare est, aut tāgere,aut audire,aut videre, aut olfacere, & sic nullus deficit sensus : quod qūo pateat ex parte medij, his constat. Hunc prosyllm̄ tangit Arist.& inquit. Se hñt aūt sic, vt siquidem aīalium aliquod per vnum medium plura sensibilia altera sint exñtia abinuicem gñe, necesse est hñtem hmōi sensoriū vnum hſe,& esse sensitiuum vtrorūq;. qđ exēplo monstrat, vt si aliquod aīal ex aere tm̄ est sensitiuum tam soni quam odoris q̄ coloris. Adhuc & oñdit oppositum.s.quod si quod aīalium erit:quod per plura media sit sentiens vnū, sensibile sibi sufficit alterū illorum,& sermo eius patet.Ex his apparet ꝙ primi sylli non accepit nisi minorē : tacuit aūt maiorem & conclusionē,secundi vero nec accepit maiorem, nec minorē in forma, sed mām harum, & sic verificatur verbum Auer.superius : cum inqt, sed tacuit quasdā propōnes & conclusionē.Reliquū commenti patet ex his.

ARGYR. *Nam ex hisce duobus simplicibus tantū instſa sunt sensus,ex aere atq; aqua, etenim pupilla ex aqua,auditus ex aere, odoratus ex horum altero, constat. Ignis autē nullius est instrumenti,aut cōis oīum est.quippe cum sine caliditate nihil sit sensitiuum.Terra ēt,aut nullius est instrumenti,aut in tactu maxime,commista.Quocirca,restat nullum sensus instrumentum esse præter aerem atq; aquam.*

Ex simplicibus autē duobus his sensoria solū sunt, ex aere & aqua.pupilla.n.aquæ:auditus vero, aeris.olfactus autē,horum alterius est.Ignis aūt,aut nullius est, aut communis omnibus. nihil.n.sine calore sensitiuū est.Terra vero,aut nullius est, aut in tactu maxime miscetur.Quapropter relinquitur,nullum esse sensorium præter aerem & aquam. Tex.cōm.130

COLLEC. Tex.cō.130. Sumens ex supradictis media duo sola esse, aerem, & aquā vult & sensoria ex duobus his solis simplicibus subsistere,& inquit.Ex simplicibus aūt duobus his sensitiua sola sunt,ex aere.s.& aqua,quod exemplo oñdit,& inquit.Pupilla quidē.n.aquæ,auditus vero aeris,olfactus aūt horum alterius vt piscis aquæ:terrestria aeris. ignis āt aut nullius est,vt is qui combustiuus,aut cōis oībus.s.elementarijs,nihil.n.sine calore sensitiuum est.terra aūt aut nullius est,aut in tactu,& gustu maxime miscetur.vnde relinquitur nullū esse sensitiuum extra aerem & aquam. Sed qm̄ Auer. vult hanc demſonem esse secundam ab instrumentis acceptam, potest sic componi,tot sunt sensus,quot sensoria.sed sensoria quinque, ergo & sensus. Q. autem quinque sensoria constat, tot quidem sunt sensoria quot ex elementis simplicibus potest fieri numerus instrumentorum. sed quinque possunt esse instrumenta ex numero elementorum,ergo & quinque sunt sensoria. Facit autem Auer. ꝯñtiam ꝙ si datur sextus sensus,tunc datur sextum elementum. consequentia tenet:qm̄ cum non possit constare ex illis,& nō ex terra,nec igne.erit ergo ex alijs,vel altero ab his elemēto,& sic sextum elementum.

ARGYR. *Hæc aūt nonnulla nunc aīalium hñt. Ab ijs igitur aīalium quæ sunt perfecta,nō imperfecta nec mēbris capta, oēs sensus habētur.etenim & talpa, sub cute oculos habere vr.*

Hæc aūt,& nunc quædam hñt aīalia.Oēs igitur sensus, habentur à non imperfectis neq; mutilatis. videtur.n.& talpa,sub pelle habere oculos. Te.cōm.131.

COLLEC. Te.cōm.131. Hoc vr ad caput dictum continuari, hoc.s.modo, Hæc aūt.s.organa sensus conformia aeri,& aquæ aīalia quædam habent:& hoc ad prædicta colligas. Oēs igitur.§Hæc particula § igitur § completiua ac ratiocinatiua conclusionis nunc ponitur,vt Simpſ. inquit.Intendit.n.vt Auer. ait,ꝙ si sensus sextus esset,oporteret vt inueniretur in hoīe,qui est completissimum aīalium : esset.n.necessarium ꝑꝑ melius. ſm ergo Auer. Arist. hypothetice syllogizat hoc modo, si sextus sensus esset,daretur hoī, sed homini non datur, non igitur sextus sensus erit.& huius accepit Aris.tm̄ ꝯñs,cum inquit. Oēs igitur sensus haberentur à non imperfectis, neq; orbatis.i.ab hoīe oīum aīalium præstabilissimo. Hoc aūt,vt Auer.exponit,Aristo.oñdit ex talpa,inquit Auer. & hoc manifestum est de solicitudine naturę in dando sensus aīalibus,adeo ꝙ propter hoc dedit talpæ oculos,& cooperit eos cute, cum non indigeat eis in maiori parte suæ operationis, cum hoc ꝙ nā eius non posset plus recipere:& si posset forte esset superfluum:ex hoc toto dedit intelligere naturam esse solicitam, propter enim duas causas cooperit hos oculos talpę. Tum quia non eget eis in maiori parte suæ operationis propter vsum eius sub terra. Tum quia natura talpæ est hmōi materiæ vt oculos sic retineat. Arguitur ergo sic, si nā tm̄ de talpa sit solicita, quare si sextus daret sensus, nā daret ipsum perfectissimo aīalium. s. homini:& sic patet ꝯñtia. Them. autem ac Simpſ. id signū de talpa aliter ordinant.Vr.n.quasi sol. esse qōnis occulte, qm̄ cum Arist.dixisset aīalia perfecta ac non orbata oēs habere sensus : & talpa talium sit aīalium. s. perfectorum, & non lacessitorum, quis inferre posset eam oēs habere sensus,cui(ſm eos)rñdet Arist.d. Videt.n.talpa sub pelle hñs oculos.nā(vt Them.ait)talpæ quanquam visus deest,oculorum effigies inest,siquis membranam sedi luminum ꝑtētā detrahat.Sed obijcies porro habet talpa oculos, at sensoria nunquam videt,ergo frustra.Absoluit Simp.d. Intelligendum vero puto in talpa non omnino priuationem visibilis facultatis & actionis, sed expresse, participare vero vt per tunicas, qualis & nobis fit quædam compræhensio Cur talpa habet oculos opertos. I ...io. Solutio.

Animalia imperfecta & orbata quæ sint. per palpebras. Debes scire aīalia illa esse imperfecta quæ sub rōne aīalis aliqua vacant perfectione vt nō gresibilia. Orbata vero seu mutilata sunt quæcūq; indiuidua, & eiusdem speciei in partu læsa, vel post hæc organo aliquo priuata, & ideo Aristot. vtrunque amplectens genus animalium dixit § à non imperfectis, neque orbatis. § vt Simpli. sentit.

ARGYR. *Atq; si nullū aliud corpus est præter ea quæ percipimus esse, nec vllus alius affectus præter eos qui corporibus hisce competunt quæ sunt hic, nullus profecto deficit sensus.*

Te. cōm. 132. Quare si nō est aliud aliquod corpus, & passio quæ nullius sit eorum quæ sunt hic corporum, nullus vtiq; deficiet sensus.

COLLEC. *Te. cōm. 132.* Expositor primus hoc esse conclusionē facit syllī sumpti ex parte organorum, & sic nihil ea deficere vult pn̄ter, quod & nouus expositor consentit. Sed Auer. tertiam ait esse demrōnem, & Simp. hac in parte inquit, quæ hactenus construxerunt problemata ex perfecta sensibili via, & in defectus organorum assignatione. Hæc vero mihi videt̄ litera ex sensibilibus idem suggerere, & sic cum Auer. cōsentit hanc viam esse tertiam, & sumi à sensibilibus. Componit ergo eam Auer. in hunc modum .s. si sextus sensus sit: necesse est corpus sensibile esse aliud ab oībus. s. corporibus sensibilibus, quæ sentiunt quinque sensus, & esse passionem eius, & qualitatem, quam sentiens reciperet à sensibilibus, vt qualificatur p eam aliam ab istis qualitatibus: hoc est añs. tūc destruit pn̄s. d. sed nullum corpus sensibile est aliud ab istis, vt in lib. de cœlo & ipse dixit, neq; passio extra istas passiones, vt in lib. perigeneseos, ergo nullus sensus est extra hos sensus quinque. Huius tacuit añs, & apposuit destructionem consequentis, & inquit. Quapp si non aliquod aliud est corpus: & passio, quæ nullius est hic corporum, nullus vtiq; deficit sensus. ecce qūo tantum apposuit consequentis destructionem, & conclusionem ppriam. Sed quærunt & rōnaliter, qm̄ non videtur pn̄tiam illam sanam fieri, qm̄ si sequitur ꝙ sextum elemētum esset, ppea quia cuiuslibet elementi tanquam obiecti esset vnus sensus. modo hoc non est ita, tactus. n. vnus quatuor est elementorum, arguo ergo vnus sensus plurium est elementorum, ergo & plures sensus non erunt iuxta pluralitatem elementorum, & sic enthymema nullum. Pōt dici ꝙ elementa dupliciter considerantur. Vno modo s̄m materiam, & sic tactu tm̄ percipiuntur. Alio modo s̄m formam. & sic cœlum visui, ignis odoratiui, aer auditui, aqua gustui, terra tactui approprientur, sub rōnibus formalibus, & sic tenet consequentia.

Dubitatio. *Solutio.*

ARGYR. *At vero neq; sensus instr̄m quicquā propriū sensibilium cōium esse pōt, motus inquam, quietis, figuræ, magnitudinis, numeri, vnius, quæ vnoquoq; sensu sentimus per accidens. Omnia. n. hæc sane motu sentimus. etenim magnitudo: motu sentiretur. Quare & figura quidē, cum figura quædam magnitudo sit. Et id quod quiescit, ex eo quia non mouet̄. Et numerus, continui negatione, & sensibilibus proprijs. vnusquisq; nanq; sensus, nimirum vnum sentit.*

Tex. cō. 133. At vero neq; cōium pōt esse sensorium aliquod pprium quæ vnoquoq; sensu sentimus non scd̄m accn̄s, vt motus, status, figuræ, magnitudinis, numeri, vnius. Hæc. n. oīa, motu sentimus. vt magnitudinem, motu. Quare & figuram. magnitudo. n. quedam, & figura est. Quiescens autem eo quod non mouetur. Numerus vero, negatione continui, & proprijs. vnusquisq; enim sensus, vnum sentit.

COLLEC. *Te. cōm. 133.* Cum oñdisset non aliquē nobis deesse sensum, eo ꝙ neque alius pter quinque soluit velut instantiā arbitrantis, & cōibus sensibilibus proprium quēdam attribuere sensum: & hoc mō. Simp. cōmentantur hoc caplm: ac Them. idem sensit, nec expositori displicet, & proculdubio expō est Auer. Syllogizat igitur Aristo. hoc pacto ad hos, nullum sensibile ab aliquo sensu proprio, & particulari sentit̄ per se à quinque sensibus. Sed oīa sensibilia cōia sentiunt̄ p se à sensibus quinque, ergo in secunda figura sensibilia cōia non cognoscūtur ab aliquo sensu proprio, & sic obiectio arbitrantis illo pacto secluditur. Minor prosyllogizatur hoc pacto, quæcunque immutant per se: & inferunt passionem quinque sensibus, cognoscuntur & sentiuntur per se ab eis. Sed sensibilia cōia immutant per se sensus quinque, ac passionem inferunt eis. Proculdubio igitur sensibilia communia per se cognoscuntur ab eis. Aristot. ergo proponit conclusionem, & inquit, At vero neque cōium potest esse sensitiuum aliquod proprium, dico § cōia § quæ vnoquoq; sensu sentimus, non s̄m accn̄s, vt motus, status, & reliqua. Hæc proculdubio conclusio est primi syllogismi. Post apposuit & minorem prosyllogismi, & iquit. Hęc enim omnia & motu. i. imutatione sentimus, & inducit in oībus & sermo eius patet, & aperietur in cōm. & cap. seq. Auer. in cōm. reddit rōnem, cur sensibilia communia non possunt sentiri ab vno sensu proprio, & inquit, nisi sensibilia essent communia vnicuiq; sensuum accidentalr̄ & hoc visum est. quod. n. sentitur ab vno sensu per se, vt sapor à gustu: ab aliis nōnisi per accn̄s percipitur. hoc autem falsum esse monstrat Auer. & inquit & dixit hoc: quia si essent eis accn̄taliter, cōtingeret vt essent alicui sensui essentialiter. quod. n. inuenitur alicui accn̄taliter: debet inueniri alteri essentialiter. Sed ambiges, qm̄ in. 2. physi. ausculta. Auer. vult ꝙ id quod est per accidens respectu vnius, non potest esse per se respectu alterius, ergo non est verum ꝙ id qđ inuenitur per accn̄s alicui: debet iueniri per se alteri. Quidam propter hoc negant Auer. & dicunt verbum Aristot. in physica auscultatione esse intelligendū in causis, & non effectibus. v. g. ꝙ si vna cā sit cā alicuius effectus per accidens, erit cā alterius effectus per se. Sed hic pdicit Aristo. qm̄ in primo cęli & mūdi voluit ꝙ oē per accn̄s vni sit nāle respectu alterius. vbi Auer. inquit. Nāle. n. in aliqua spē necessariū est, vt sit prius accn̄te, & impoīe est, vt posterius sit sine suo priori & ꝙ aliquod sit accn̄taliter, & nunquam essentialr̄, ideo verbum Auer. debet intelligi, ꝙ oē accidēs vni est per se alteri alterius ordinis & nāæ. v. g. tonitruum est accn̄s hoī exeunti domo, attamen per se, exclamationi, est. n. exclamatio altera nā ac alterius ordinis. Verbum. 2. physi. auscul. intelligitur, ꝙ id quod respectu vnius est per accn̄s, non potest esse necessarium respectu alterius eiusdem ordinis & naturæ, & sic concordātur verba Auerro. Ver. g. quantitas § Ostendit qūo quantitas & figura motu cognoscit̄, & inquit. v. g. quantitas sup. motu cognoscitur, sensus. n. qui innati sunt comprehendere eam per aliquā passionē & motū, & silr̄ est de figura. figura. n. est quantitas cum aliqua qualitate, vel est quantitas s̄m mām, vt Simpl. ait. Deinde oñdit qūo cōprehendit̄ quies. d. Comprehēsio aūt quietis est p cōprehensionē priuationis motus, qui. n. cōprehenderint motū essentialr̄, cōprehendunt priuationē eius essentialiter. s. quietē, & sic patet scd̄m. Amplius tertio exponit quonam pacto numerus comprehendit̄, & inquit. Cōprehensio vero numeri & multitudinis à sensibus est per comprehensionem priuationis continui, quod est magnitudo, & iam declarat̄ ꝙ continuum comprehēditur essentialr̄, ergo & eius priuatio comprehendit̄ essentialr̄. Tota ergo Auer. deductio cōsistit in hoc, quæcunq; opposita sic se habent ꝙ vnum per se apprehendit̄ & reliquum. sed motus, & quies, continuū & numerus opposita: quare si vnum per se, & reliquū per se apprehendit̄. Sed Simp. ambigit sensibilia oīa cōia per se motu cognoscunt̄, ergo neutrum per priuationem alterius cognoscit̄, & sic nec status priuatione motus, nec numerus priuatione vnius & continui. Et ipse longam dat solu. sed nos in cōmentatione textus commenti. 65. diximus totum hoc, & tu vide.

Cōm. 41. D. bit. tio. *Responsio aliquorū erronea.* *Responsio propria.* *Cōm. 14.*

ARGYR. *Quare patet fieri non posse, vt cōium cuiusq; sit proprius sensus, si enim esset, perinde tunc fieret atque nunc visu dulce sentimus, quod quidem propterea fit, quòd vtrorunq; sensum habemus, quo cum concurrunt, agnoscimus. Quod si ita non esset, nullo alio modo profecto nisi per accidens sentiremus, quo pacto filium sentimus Cleonis. non enim Cleonis filium, sed album sentimus. Huic autem accidit,* vt filius

vt filius sit Cleonis. At communium habemus iam sensum communem. non per accidens sane. Nullus igitur ipsorum, sensus est proprius. nullo.n. sentiremus modo, nisi eo, quo diximus filium videre Cleonis. Propria aūt sensibilia sensus ipsi per accidens alter alterius sentiunt, non hoc sane quo ipsi sunt, sed quo vnus, cum simul in eodem sensus efficitur, ceu bilem amaram esse ac flauam. non.n. ad alterum pertinet, vnum ambo hæc esse dicere. Quapropter & errat, & si sit quippiam flauum.

Tex.cōm.134. Quare manifestum est, quod impoſ'e est cuiuslibet horū propriū esse sensum, vt motus. sic.n. esset, vt nūc visu dulce sentimus. hoc āt est, qm̄ amborum habemus sensum, quo cū coinciderint, cognoscimus. Si vero nō, nequaq̄ vtiq;, nisi scd̄m accn̄s sentiremus: vt Cleonis filium: non quia Cleonis filius est, sed quia albus. huic aūt accidit, vt filius Cleonis sit. Cōium aūt habemus iā sensum cōem, non scd̄m accn̄s, Non igitur, est proprius. nequaq̄.n. vtiq; sentiremus, nisi sic, vt dictum est Cleonis filium nos videre. Adinuicem aūt propria secū dum accn̄s sentiunt ipsi sensus, non secundum ꝙ ipsi sunt, sed secūdum ꝙ vnus, cum simul fit sensus in eodē vt ꝙ cholera, quidem, amara est & flaua. non.n. alterius est dicere ꝙ ambo, vnum. Quapropter, & decipitur qui & si sit flauum, choleram opinatur esse.

COLLEC. Tex.cō. 134. Hæc quidem conclusio est ante habiti sylli, inqt. Quare his manifestum est, qm̄ impoſ'e est, cuiuslibet horū cōium sensibilium, vt motus, sensum proprium esse, & hæc fuit cō clusio syllogismi propositi, vt ex commento capitur. Sic .n. erit. § Nouus Expositor alteram dicit esse rationem à priori, non simpliciter, sed prout hęc quidem inductiua, illa vero syllogistica est. Et errat. hęc.n. hypothetica, illa vero categorica, vt Auer. innuit, ac veteres expositores. Arguitur ergo sic, si aliquod sensibilium cōium haberet sensum proprium: tunc sentiretur à nobis accidentaliter, quēadmodū sentimus per visum istum esse filium Socr. qui est albus, aut quemadmodum iudicamus hoc esse dulce, quia est citrinum, aut flauum, hæc hypothetica. tunc destruitur ꝯn̄s: sed declaratum est nullum sensibilium cōium sentiri ꝑ accidens, sed essentialiter, & per se, ergo oppositum an̄tis, nullum sensibilium cōium habet sensum proprium. Qm̄ si haberent sensum proprium, tunc sentirentur. aut sicut sentimus per visum filium Socr. aut sicut quidam sensus sentit sensibile proprium cuiusdam. v. g. visus dulce per accn̄s. Huius ergo syllogismi Aris. accepit primo an̄s, & suppleas tu. Si aliquod sensibilium cōium haberet sensum propriū, sic.n. erit sicut nunc visu dulce sentimus, & exponit quonā pacto nunc visu dulce sentimus, & inquit. Hoc aūt quoniā extitimus qn̄q; hn̄tes sensum amborū. v.g. qn̄ visu flauū, & gustu dulce sensimus in melle, quo.i. qua de re, cum iterū coinciderint. s. dulce & flauum cognoscimus. Et hæc est prima pars ꝯn̄tis hypotheticæ. secundam inducens inquit. Si vero non hoc pacto per accidens, nequaquam vtiq; cognoscimus per se, qm̄ adhuc est melius modus cognoscēdi per accidens, quod exponit. d. Sed vel ſm̄ accidens sentimus, vt diarij filium non quia diarij filius est, sed quoniā albus huic. s. albo viso accidit diarij filius esse. diarij enim filio accidit album ſm̄ esse, albo vero ſm̄ sensum accidit filius diarij. Ex his tota hypothetica conditionalis sic pōt confici, si aliquod sensibilium cōium haberet sensum proprium, tunc per quinque sensus nostros sentiretur à nobis accidentaliter, altero duorum modorum. Cōium autem. § Cum accepit hypotheticam conditionalem tanquam an̄s, accepit oppositum ꝯn̄tis illius tanquam ꝯn̄s syllogismi, & hic fuit error noui Expositoris, inquit. Communium autē habemus iam sensum cōem, non ſm̄ accidens. i. sed sensibilium cōium nullum sentitur per accidens. Tunc dedit cōclusionem, quæ est oppositum an̄tis. d. Non igitur est proprius sensus ſup. alicuius sensibilis cōis. Nequaquam.n. § Reddit aūt rationem cur sensibilium communium non est sensus per accn̄s, ꝙ oppositum est ꝯn̄tis hypotheticæ, nequaquam.n. vtiq; sentiremus, sed aut sicut dictum est diarij filium nos videre, aut ſup. quemadmodum visu dulce sentimus. Reddit aūt cām cur sensus sentiunt sensibilia ꝓpria per accn̄s. v.g. visus dulce, & inquit. Sensus.n. sentiunt sensibilia propria abinuicem. i. seorsum, non ſm̄ ꝙ ipsi sunt. sic.n. per se sentirent, sed ſm̄ ꝙ vnus. i. coniunctus fiat sensus in eodem, vt cholera quidem amara & rubicunda. non .n. alterius. i. ad alterum pertinet dicere ꝙ ambo hæc vnū sint, sed ſup. diuersis visu. s. ruborem, gustu amaritudinē. Tunc corollarie conducit theorema. d. ꝑꝑ quod & decipit qui & si sit flauum, choleram credit esse. vult dicere ꝙ tūc falli sæpenumero visu venit non quidem visum, sed cōem sensum: quo gustus & visus iudicia conferuntur: quod & Them. plus alijs exponit hunc locū: & tu vide. inqt Auer. § Et iste modus est etiam accidentaliter. § Vbi vult ponere dr̄iam inter hos modus accidentales, & inquit. Et iste modus est etiam accidentalis, sed differt à primo modo, qui simpliciter dicitur accn̄talis, & est, comprælienditur ꝑ visum istum esse filium Soc. licet vterq; numeratus sit accidentalis: differunt s. in hoc, quia compræhendere per visum hoc esse dulce fuit, quia cum visu fuit coniuncta virtus vnius generis. i. alter sensus cum virtute visus. s. sensus gustus. visus.n. & gustus vnius sunt generis sensus. Iudicare āt per visum istum esse filium Socr. accidit, quia in alio tempore fuit coniuncta cum visu alia virtus alterius gn̄is à virtute visus. virtus.n. qua compræhendimus istum esse Socr. aut filium Socr. superior est ad virtutem sensus, quia est cognitiua, vt cōm. 63. huius patuit. Et hæc est vna differentia. s. sumpta à coniunctione vel virtutum eiusdem generis vel alterius generis. Tunc redit ad primam dr̄iam dicens. Et ideo iste modus videtur magis accn̄talis. s. quo sentimus filium sortis q̄ secundus, cuius signum dat. Vnde simpliciter dixit ipsum esse accidentalem, & non secundū. Hæ sunt duæ differentiæ. Them. vero dedit conuenientiā, & inquit, quibus tamen filius Cleonis, & dulcedo, cum sentiuntur, neq; mouere, neq; afficere visum dicitur, tametsi visus & Cleonis filium iudicet argumento candoris, & dulcedinem coniectet explorata flauitie, & sic constat horum modorum conuenientia, & dr̄ia. Ambigunt in litera, qm̄ Aristot. ait, communium aūt habemus iam sensum communem non ſm̄ accn̄s. Videtur enim ꝙ non ideo sensibilia communia dicantur per se, quoniam sentiuntur à sensu communi, vt 65. cōm. est expositum. Simp. inquit, ꝙ sensus dicitur cōis dupliciter vel cōitate concursus, quēadmodum sensu cōi dulce & flauū in melle cognoscimus, qm̄ duobus sensibus in vnum concurrentibus. s. gustu & visu. aliter dicitur cōis sensus cōitate prædicationis, quemadmodum esse bipes cōe est hoi, qm̄ omni inest homini, & habere digitos in numero quinque. & ijs duobus modis inquit sensibilia cōia sensu cōi sentiri. s. tum cōitate concursus, quo cum sensibilibus per accn̄s conueniunt, tum cōitate prædicationis. i. à sensu inquantum sensu quo ab eis discrepant. Auer. aūt exponit quantum ad iudiciū: & inquit, iudicium non est vnius virtutis, qm̄ duo sensus fuerint coniuncti ad iudicandum ſup eandem rem ipsam esse eandem. Sed id iudiciū est vtriusq; sensus non alterius sensus ab eis, sicut æstimare pōt aliquis, sed si dr̄ vnus hoc modo dicitur accn̄taliter. Vult ergo Auer. ꝙ iudicium de sensibilibus cōibus est plurium sensuum ꝑ se, vnius per accn̄s. Et reliquum commenti patet ex expositione textus. Sed ad dictum Auer. ambiges, quoniā statim in capite de sensu communi Aristot. ex vnitate iudicij concludet vnitatem sensus communis, & Auer. vult tantum per accidens esse concludendam vnitatem. Sed dicendum ꝙ Auer. loquitur de iudicio initiatiue. hoc enim fit pluribus sensibus, vel vno accidentali vnitate, sed de iudicio perfecto ac complectiuo Arist. loquitur, & sic tollitur contradictio.

Dubitatio. Responsio. Dubitatio. Solutio.

ARGYR. *Quæri pōt autem, cuiusnam gratia plures sensus: sed nō vnū tantū hēmus. An vt minus ipsa quæ sequūtur atq; cōia lateāt, vt motus, et magnitudo, & numerus? Nā si esset solus visus, qui quidē est & coloris, magis laterent, ac idē esse oīa viderēt, propterea quod color et magnitudo simul se sequūtur & comitātur. nūc autem cum in alio quoq; sensibili*

ipsa communia sint, fit inde perspicuum, vnumquodque illorum aliquid aliud esse atque diuersum.

Tex.cōm.135. Inquiret aūt aliquis, cuius cā plures habeamus sensus, sed non solum vnum. An vt minus lateant consequentia & cōia, vt motus & magnitudo, & numerus? Si .n. esset visus solus & ipse albi, laterent vtiq; magis, & viderenť idem esse oīa, propterea ꝙ consequuntur seinuicem simul color & magnitudo, nunc aūt, qm̄ in alio sensibili communia sunt, manifestum facit, ꝙ aliud quiddam vnumquodque ipsorum est.

COLLEC. Tex.cō.135. Them̄.& Expositor antiquus textum hunc concorditer commentantur. Inquit.n.Them̄, sed quæret quispiam contra, cur non vnus modo sensus esse posit quo & colores & strepitus: & sapores, & cætera quoque sensibilia comprehendātur. ecce quomodo expō Them̄. de cā quærit sensuū pluralitatis, vt Expositor exponit. Soluit.q. Aristo. ſm eos ex cā finali & inquit Them̄. an si vno sensu oīa comprehenderentur internosci nō possent, nunc vero cū illa pluribus sensibus capiantur, manifestatur satis vni ea sensui conuenire non posse, & Them̄. hanc cām dicit sufficientem pluralitatem sensuum. Vltra Them̄. dat secundam rōnem ex organo, & inquit, Si.n. sensus vnus esset, vnum esse instrumentū & sensorium oporteret, hoc fieri prorsus nullo pacto potest, & ostendit hoc rōne quā breuitatis cā transeo. Expositor aūt eandem rōnem addit, quā Them̄. licet expositor arguat à potētiarum ordine ad obiecta, Them̄. ab organorum ordine ad obiecta, & tu considera vtriusq; vires. Sed Auer. obiicit his, qm̄ vel multitudo sensuum cā formali potest concludi, vel causa finali. Si causa formali, illa habita est ex distinctione & multitudine obiectorum, & sic non expedit repetere. Si cā finali, illa ponitur in fine huius totius voluminis. Argueť enim sic, aliqui sensus sunt pp necessarium, aliqui propter melius: & tunc proceditur ad probandum numerum sensuum, non ergo expedit ponere hic illam. Amplius instat ad hos Simpľ.d. Manifestat vero & sensum.q. alio modo à prædicto assignatio causæ: vt vř in litera. Aliter ergo Simpľ. Plutarchus pħs, Auer. & nouus Expositor cōmentati sunt locum hunc. Inquit ergo Arist. § Quæret autem aliquis cuius causa plures habemus sensus, § Subaudiendū cōium, recte.n. pħus Plutarchus notauit ꝙ non simpľr querit: nunc quamobrem nō vnum habemus sensum solū sed plures, sed cur nā communia pluribus sensibus percipimus & non vno tm̄. Aut quatenus minus § Absoluit.q. & inquit. Aut quatenus minus lateāt ꝯ.i. obiecta.i. propria & cōia quæ sunt vt motus & magnitudo, & numerus. Sol declarat.d. Si.n. esset visus solus magnitudinis cognitiuus & ipse esset tm̄ albi.i. coloris, laterent vtique magis, & viderētur oīa esse idem propter id quod consequuntur se adinuicem color, & magnitudo, casu illo posito, nunc aūt cum de facto in aliquo alio sensibili vltra colorē cōia sunt manifestam facit ꝙ aliud quiddam vnumquodq; ipsorum est, ecce quomodo sol.q. destruit expōnem primā.

ARGYR. *Cum autem sentiamus nos videre ac audire, necesse est, aut visu sentiamus nos videre, aut alio sensu. At si alio sensu, tum idem sensus erit & ipsius visus, & etiam coloris subiecti. Quare vel duo sensus eiusdem erunt subiecti, vel ipsum sentiet ipse. Præterea si alius sit sensus qui percipit ipsum visum, aut in infinitum fiet abitio, aut erit aliquis sensus qui seipsum percipiet sentientem. Quare id ipsum in primo sensu continuo est faciendum.*

Tex.cōm.136. Qm̄ aūt sentimus qđ videmus & audimus, necesse est, aut visu sentire quod videt, aut alio, Sed idē, erit visus & subti coloris. Quamobrem aut duo eiusdē erūt, aut ipse suipsius. Amplius aūt, si & alius sensus sit ipsius visus, aut in infinitum procedet, aut ipse aliquis suiipsius erit. Quare in ipso primo, hoc faciendum est.

COLLEC. Tex.cō.136. Persoluit.q. Arist. de numero sensuū. an.s.tm̄ nobis quinque sunt sensus, & sic ꝙ sextus non sit, nunc qm̄ sentimus nos videre, & audimus, quærit an vno & eodem sensu, vel altero id fiat. Primum quidem.n. plerisque, & cæterorum participatur aīalibus, sentire ꝙ sentimus hoīs solum proprium videtur, cuius rationem Simp. reddit hic, qm̄ rōnalis via ad seipsam reflexiua est, pp quod (vt Iamblicus inqt) æquiuocus est noster sensus cum irrationali: & propterea primum persoluit quæsitum tanquam cōius: deinde secundum tanquam homini proprium. Inquit ergo Arist. qm̄ aūt sentimus ꝙ videmus, & audimus.i. cum sentiamus nos videre & audire, necesse est visu sentire, quia videmus aut altero sensu. hæc est quæstio, & quia hæc.q. accidit proprie hominibus: ideo querit eam in persona nostra. Sed cur mouit.q. hanc? quidam fingunt ꝙ antiquissimi dixerūt sensum esse intellectum: pp quod quemadmodū intellectus, qn̄q; seipsum intelligit, petit & nunc & idem de sensu vt confutaret hoc ad vtilitatem capituli de intellectu. Sed melius est, vt Auer. inquit cum compleuit sermonem de quinque sensibus, & declarauit sextum sensum non esse, incepit declarare ꝙ isti sensus quinq; hn̄t virtutem cōem. Hæc ergo est.q. necessitas, veteres.n. cerebrum diuiserunt in tres partes, in prima quidem ponunt imaginatiuam: in scđa phantasiam, in tertia memoratiuam, omnino sensum cōem ascindentes, tum quia cōe non distinguitur ꝯ proprium, tum qa iudicium totum perfici pōt per omnes sensus exteriores, ideo & pertractatio de sensu cōmuni necessaria hoc loco fuit. Hæc igitur est.q. necessitas, & non prima. Si aūt altero § Hic arguit Arist. ꝙ non altero, & duabus demrōnibus, vt Simp. inquit. Quarum prima est ex propria natura vniuscuiusq; sensus accepta, qui ad proprium sensibile ordinatur, altera vero ex deductione ad impossibile, inquit ergo § Si altero § sup. sentimus colorem, & nos sentire colorem, tunc idem sensus erit ipsius visus, & subiecti coloris, ꝓntiam sic deducit Them̄. & inquit. Neq;.n. iudicium sensus vllus ferre pōt de visu, nisi qui cognoscat id quod videť & cernitur, & hoc idem Auer. ait, vt constat. Et in hoc patet mala expositio expositorum, qui literam hn̄t superfluam, & ideo exponunt superflue. Et ideo infert Arist. quare an duo eiusdem erunt, aut idem eiusdem. Amplius autem. § Inducit secundam rōnem per impoſem, & inquit. amplius aūt & si alter sit sensus visus.i. ipsius visus perceptiuus, aut in infinitum procedit: aut aliquis ipse suiipsius erit iudex, quare in primo hoc faciendum est, totam hanc rōnem Auer. Them̄. & alij exponunt quos vide, qm̄ patet.

Quærūt an diuersi sensus vel potentiæ pn̄t esse vnius obti. Amplius an eodem sensu sentiamus obiectum. v.g. visu colorem, & eadem nos videre colorem. Nouus expositor soluit primam, ꝙ sensus vel potentiæ possunt esse dupliciter, vel disparatæ: vel subordinatæ. Primo modo non pn̄t esse eiusdem obiecti, vt Them̄. probat cap.3. huius paraphrasis. Secundo modo hi ijdem sensus pn̄t esse eiusdem obiecti. v.g. visus, & sensus cōis coloris. visus quidem coloris tm̄, sensus cōis coloris, & amplius. Ad secundam dicit, ꝙ eodem sentire possumus colorem, & nos sentire colorē modo diuerso, visu.n. sentimus colorem, qm̄ per se immutatur à colore. visu sentimus nos sentire &c. Qm̄ per se immutat sensum cōem. In primam soľ. obijciunť, & supponitur ꝙ potentiæ non dn̄r adæquatæ, nisi pp subiecta adæquata, ſm rōnes formales obiectorum. Tunc arguitur: intellectus & voluntas sunt potentiæ adæquatæ, ergo idē obiectum formaliter attingunt, & tn̄ sunt potentiæ disperatæ, ac ordinis diuersi. Hæc quidem.n. appetitiua, illa vero cognitiua. In secūdam arguo, ea cōparatione se habet medium ad visum qua visus ad sensum cōem comparatur. sed medio non videmus, ergo visu sensus cōis non sentit. Amplius sentire in pati consistit, sed sensus cōis à visu patitur, ergo visum sentit, & non per visum sentit. Et ideo h.2.q. in aliud transfertur tempus, dum an idē sensus sentiat se sentire: quæremus. Prima vero solutio. esse bene pōt: si eiusdē intentio sit in potentijs eiusdem denominationis, vel eiusdem ordinis, cuiusmodi non est in proposito, de quo alibi. Amplius quærunt ab Aristot. album est album' albedine, albedo seipsa formaliter, & tamen non oportet stare in primo. Ideo verbum Aristo. scilicet audiendum est in his quæ eadem denominatione sunt. modo album tale est participatione;

Dubitatio.
Solutio.
Dubitatio.
Solutio.

ticipatione:albedo formaliter:& ideo standum in.2.vt metaphysici dicunt in hac parte satis optime.

ARGYR. *At hic oritur dubitatio. Nam si visu quidem sentire nil aliud est quam videre, videtur autem color vel id quod habet colorem, si quippiam viderit id quod videt, & colorem id habebit profecto quod videt primum.*

Tex.côm.137. Habet autem dubõnem. Si.n.visu sentire videre est, videtur autem color aut habẽs colorẽ si videbit aliquis id quod est videns,& colorem habebit primum vidẽs.

COLLEC. Tex.cô.137. Oñdit qm̃ non altero sensu nos videmus, & qm̃ colorẽ videmus:& inde est q quasi conclusit eodẽ.objicit & nunc q non eodem visu colorem,& nos videre sentimus, & ẽm Auer.sic syllogizat, oẽ compræhensibile à visu est color: vel hñs colorẽ,visio coloris p te cõpræhensibilis à visu,ergo visio coloris color.vel hñs colorẽ. conclo est impolis: non pp figuram: ergo pp propões, & non pp maiorem, ergo pp minorem,& sic minor imposibilis. Inquit, habet aũt dubitationem. si.n.visu sentire videre est:videtur ãt color,aut hñs hunc.est ergo maior, oẽ compræhensibile à visu color,vel hñs hunc. Tunc accipit minorẽ, si videbit aliquis videns.i. sed per dicta tua videre cõpræhendit à visu: & colorem habet primum.i.& visio erit colorata p se, vel ipse color:& hæc cõclo est impolis,vt dictum est, & si hæc litera subtiliter est exposita,non vt Simp.& alij dicunt.

ARGYR. *Patet igitur,non vnum idipsum esse,sentire inquam visu. nã cũ videmus,tenebras & lumen visu discernimus, sed nõ eodem,vt patet,modo. Præterea,idipsum.n.quod videt,colore quodãmodo delibutum est. Instrm.n.vniuscuiusq; sensus, ipsum sensibile sine materia suscipit:vti diximus. Quocirca sensibilibus ipsis semotis, insunt in sensuum instrumentis sensus imaginationesq;. Atqui operatio rei sensibilis atq; sensus,vna quidem & eadẽ est, at earũ rõ non eadem est. dico aũt,sonum actu,& auditũ actu. fit.n.vt is qui auditũ habet, nõ audiat: & id quòd habet sonũ non semper sonet. sed cum operatur id quod audire potest, & sonat id quod sonum efficere potest, tum simul fit & auditus actu, & sonus etiam actu, quorum alterum quispiam auditionem, alterum sonationem esse,non incongrue dicere potest.*

Tex.côm.138. Manifestum est igr̃, q non est vnum, ipsum visu sentire,etenim cum non videmus,visu discernimus & tenebras,& lumen,sed non sir̃. Amplius aũt & videns,tanq̃ coloratum est, vnũquodq;.n.sensorium, susceptiuũ est sensibilis sine materia. Vnde & abeuntibus sensibilibus,insunt sensus & phantasiæ in ipsis sensorijs. Ipsius autem sensibilis & sensus: actus idem est & vnus, esse autem ipsorum,non idem. dico autem,vt sonus secundum actum. & auditus, ẽm actum, est.n.auditum non habentem non audire, & habens sonum non semper sonat. cum autem operatur potens audire,& sonat potens sonare, tunc ẽm actum auditus fit simul & scdm actum sonus.quorum dicet vtiq; aliquis, hoc quidem auditionem esse,illud vero sonationem.

COLLEC. Tex.cô.138. Oñdit qm̃ non altero,sed eodem sensu videmus colorẽ, & sentimus nos videre colorem, & qm̃ objicit post q non eodem persoluit argm̃,improbãs q eodem sensu sentimus nos sentire, & sentimus, & argm̃ id erat in prima figura p imposibile, cuius maior erat, omne compræhensibile à visu est color,vel hñs colorem. Oppositum conclusionis, quod dedimus est,videre non est color, vel colorem hñs, ideo dupliciter rñdet ẽm oẽs.primo ad maiorem, secundo ad oppositum conclusionis. Primo ergo negat maiorẽ, & oñdit tripliciter visum videre,vt Simp. inquit. Primo quidem q non solum illuminatos colores,sed & solum lumẽ. videmus.n.illuminatum aerem. Secundo percipit colores ipsos. Tertio & tenebram:quare recte Arist.inquit. Manifestum igitur qm̃ non est.i. contingit vnum visu sentiri qd ostendit.d.Et nãq; cum videmus visu discernimus,& tenebras & lumen supple videmus, sed non sir̃, qm̃ (vt Auer. inquit)iudicamus lucem per se, obscuritatem quia est priatio lucis,ex his maiorem falsam esse constat. Declaratũ .n.est non quodlibet à visu compræhensibile esse colorem, vel hñs colorem. Amplius aũt &c. § nunc debilitat & eam rationem alio modo.s.oñdendo oppositũ conclusionis esse falsum.oñdet.n.videns seu visionem esse colorem: vel coloratum quodammodo,& sic(vt Auer.inquit)est hæc,quasi secunda rñsio alio modo à prima. Inquit ergo. Amplius ãt & videns tanq̃ coloratum est, & hoc syllogizatur in prima figura,cuius maior est,omne susceptiuum coloris sine materia est tanquam coloratum,vt Auer.ostendit. Tunc accepit minorem & inquit. Sensitiuum.n.vnumquodq; est susceptiuum sensibilis sine materia. ergo assimilatur: & est quasi coloratum. Minorem probat dicens. Vnde.i.qm̃ abeuntibus sensibilibus insunt sensus, & phantasiæ quibus sentiunt.& hoc dat intelligere sensorium retinere species, ac illas,recipere sine materia. Sensilis autem actus.§ Hic secundam inducit rationem ad idem,& põt sic ordinari ẽm veteres,quorum actus est idem.atq; vnus,vnum est tanquã alterum. sed sensitiui actus, & sensilis actus idẽ atq; vnus, ergo sensorium est tanquam sensile,& sic visorium tanquã color:vel colorem hñs. Huius accepit minorem,& inquit. Sensiles aũt actus,& sensus idem quidem est atq; vnus,esse aũt.i.ratio non idem. Et exponit quid intelligit per sensile actu,& sensitiuum actu,& inquit. Dico vt sonus ẽm actũ.i. vt stat sub forma motiua,& auditus ẽm actum vt actu moueatur,cuius rationem dat.d. Est.n.i.contingit hñtia auditũ non audire, & hñs sonum non semper sonare. cum autem operatur possibile audire.i.auditorium,& sonet possibile sonare.i.actu sonatile,tunc ẽm actum simul fit: & ẽm actũ fit sonus,quorum dicet vtiq; aliquis hoc quidem esse auditionem.s.ex parte auditus,hoc vero ex parte soni dicet sonationem. Hæc igitur est minor ac expositio eius. Auer. addit quõ actio sensilis: & sensatio ipsa sunt vnus actus, & inquit, & actio sensilis extra aĩam in mouendo sentiens:& actio sensus.i.sensatio ipsa quæ est in sentiente.s.qualitas.i. operatio qua sentiens qualificatur in mouendo ẽt virtutẽ visiuam est eadem actio. licet modus esse sensilis extra animam differat à modo sui esse in sentiente. Et exponit hoc exemplo,& inquit.v.g.q sonus qui est in actu extra animã, ita mouet instrumentum auditus, sicut auditus qui est in actu.i. audire ipsum mouet virtutem auditus, & verificat idem in colore, & patet. Vult ergo Auer.q duo sunt, ipsa operatio auditiua,& ipsum auditile, auditile quidẽ cõparatur ad auditoriũ, tanquam id quod auditur. audire autẽ ipsum ad virtutem auditiuam, tanquam auditile: ergo sunt vnum comparatione, licet ratio sit altera,& per hoc patet qualiter sensus sentit suam operationem, quemadmodum statim declarabitur. Et ñ fuit quoniam. § Nunc reddit rationem eius, quod dixit. Et sermo eius patet ex literæ commentatione.

Quod si motus & actio atq; paßio in eo est quod patitur atq; mouetur, necesse est & sonum & auditum actu, in auditu qui est potentia esse, agentis nãq; mouentisq; operatio, in ipso patiente suscipitur, atq; inest. Quocirca, non necesse est id quod motu ciet, moueri. Actus igitur sonatiui, sonus est,vel sonatio,auditiui vero auditus, vel auditio. duplex.n. est auditus,& duplex etiam sonus. ARGYR.

Si igitur motus & actio & passio est in eo quod mouetur & patitur, necesse est & sonum & auditum qui est ẽm actum, in auditu qui secundũ potentiã, esse. actiui .n.& motiui actus, in patiente fit. Vnde, non necesse est mouẽs moueri. Sonatiui igitur actus, sonus est,aut sonatio.auditiui autem,auditus,aut auditio.duplex.n. est auditus,& duplex sonus. Tex.côm.136.

Cũ exposuit minorem,nunc declarat eam,rõne sumpta ex.3. physicæ auscul. & hoc profecto pacto Auer. hanc literam continuat, quicquid dicant expositores, & inquit, cum posuit q actio sentientis, & sensilis est eadem, licet differant in esse, incepit declarare.i. hanc minorem ex rebus vniuersalibus.i.per propositionẽ dictam in lib. vli.s.3. physi.auscul. Inquit ergo Arist. si pro quia, igr̃ est motus & actio COLLEC. Tex.côm 136.

actio & passio in eo quod agit.i. patiente. Tunc adde minorem, vt Auer. addit, & dicas, sensus patiunt à sensilibus, & sensilia agunt in eos, necesse est & sonum & auditum q̃ s̃m actum in eo quod est s̃m potentiam esse, & sic patet syllogismus in prima figura. Reddit autem rationem maioris dicens. Actiui.n.& mobilis.i. passi actus in patiente fit, & sic constat syll's, & minor prædicta. Vnde non necesse est ꝫ Quemadmodum Them. sentire vr̃, antiqui credebant oẽ agens pati à passo, & hoc vr̃, ad hos Arist. inquit, Vnde nõ necesse est mouens moueri, quare cum sensilia moueant sensum, ipsa tñ immota ac quieta vñr, quod maxime in visu deprehendere est, & sic error antiquus dissipatur hoc modo. Reliquum literę patet. Auer. in cõm. reddit vtilitatẽ huius partis: & inq̃t, & induxit oẽ hoc ad declarandum ꝙ sensus.i. sensationes mouẽt virtutes, sicut sensilia, quæ sunt extra, mouent sensus.

An sensus exteriores sentiãt se sentire. Ecce q̃uo Auer. vult sensum exteriorem se sentire ꝯ iuniores oppositũ scribentes, & ideo est locus q̃onis: an hoc sic verum. Expositor nouus credit cum alijs, nullum sensum exteriorem propriam iudicare vel sentire operationem: & hoc vr̃, tam in hominibus q̃ alijs quibusuis aïalibus. *Argumenta.* Arguit autem & hoc tribus argumentis. Primo q̃m oĩs sensus virtus est materialis & nulla virtus materialis redit ad se. Secundo, q̃m omnis sensus virtus est extensa, & nulla virtus extensa redit in se, vel suam operationem. Tertio, q̃m tunc idem ageret in se, ac idem mouens esset & motum: quod Arist. remouet ex dictis. Ad idem Ioan. Iãd. arguit primo, q̃m tunc esset casus infinitus, ꝯñtiam ipse conducit, & vide. Secundo, q̃m tunc ipse sensus haberet suam operationem spiritualiter, & non realiter. Tertio: q̃m omne quod à visu percipit̃ in ipsum agit. sed visio in visum nõ agit. Quarto sensus particularis nonnisi sensilia propria ac communia sensit, quorum nullum est propria opĩo. Quinto verba Arist. in lib. de somno sunt hæc, est aũt quædã potentia cõis quæ sequitur omnes, quia & quod videt, audit, & sentit. non.n. visus quidẽ, q̃m videt &c. His verbis patet error ꝯriæ partis. Ad idem iuniores philosophantes arguebant sic: q̃m si sensus exterior posset ꝑcipere propriã opõnẽ, tunc seipsum percipere posset, ꝯ ꝓpõnẽ libri de cãis. xv. vbi inq̃t, oĩs sciens qui scit essentiam suã est rediens ad essentiã suã reditione cõpleta. ꝯñtiam probant, q̃m notitia complexa incomplexã supponit. Secundo tunc posset cõponere vel diuidere, ꝯ Arist. in. 3. huius ꝯñtiam probãt, q̃m si visus percipit se videre colorem, percipit formãdo hm̃oi complexum, visus videt colorem. Tertio sensile positũ supra sensũ nõ potest percipi: sed opinio sensus est in sensu, nõ ergo põt ꝑcipi ab eo. Sed ꝯ hos est sñia Auer. Simp. & Arist. & rõ. Auer. quidem, dicit.n. plane cõm. 138. vt collegimus hoc, & p̃nti cõm. idem. Simplicij vero, cum dixit auctoritate Iamblici sensitiuum humanum suam sentire operationem. Addit dr̃iam inter ipsum & sensum, & inquit, nõ vt intellectus quidem, neq; rõ. Non.n.& substãtię & facultatis cognitiuus fit: neq; ipse s̃m totũ excitatus, sed solius actionis, & q̃n agit, agit à sensibili quodam pacto motus. sumens vero confessum ex nostra comprehensione, & reliqua. Ecce q̃ aperte vult ꝙ sensus exterior suam percipit operationem, differenter tñ ab intellectu, q̃m intellectus vltra operationem transit ad potentiam, & vltimo ad essentiam, ergo operatio intellectus circularis est reditione cõpleta, operatio sensus est circularis circulatione & reditu imperfecto, cum tñ in operationem incidat, vel vltra progrediatur. Q. autem hæc sit mens Arist. patet. Arist.n. mouit.q. & ꝙ non altero sensu sentiat ostẽdit: & rationes illas non persoluit. Soluit autem rõnem qua probatur oppositum, igitur intentio eius secũda pars q̃onis, & si potest colligi intentio Arist. aliquo in loco hic palam, vt Simp. ait. Hoc autem non tñ factum fuit Arist. verũ & Timæi, quẽadmodum Auer. cõm. 45. huius inquit, ac Alber. in lib. de hoĩe: & declarare põnem illius longum esset, quare, &c. In hanc proculdubio sñiam est veniens Expositor primus, in q̃onibus de virtute. Inquit.n. sensus aũt qui est inter cæteros propinquior intellectuali sub̃æ redire quidem incipit ad essentiam suam: quia noñ solum cognoscit, sed etiã cognoscit se sentire. non tñ completur eius reditio: quia sensus non cognoscit essentiam suam quod ipse probat argumento Auic. Est ergo indubitata oĩum istorum positio ꝙ sensus primo sensile cognoscit ac recte. secundo & quasi reditu, & reflexe operationem propriam & ibi desinit, nec vltra ad potentiam vel essentiam transit. Hoc põt probari primo, q̃m potentia & facultas immaterialis sub̃æ appropinquat illi in operatione. virtus.n. rei appropinquat ipsi rei. cum igitur sensus humani sint virtutes rationalis aïæ, quæ immaterialis est sub̃a, saltem s̃m viam cõem, proculdubio in operatione, & modo operandi appropinquabũt. Hæc autem est in circulo consistens. Dicendum ergo ꝙ sensus humani possunt dupliciter considerari, vno modo inquantum sensus sunt, & sic ipsorum de ratione non est percipere nec se, nec operationes eorum, sed obiecta tñ, tunc.n.& brutales sensus essent hm̃oi. Alio modo inquantum sensus humani, & sic quilibet illorũ primo sensile attingit recto intuitu, secundario ac reflexe non se, nec potentiam, sed operationem propriam attingit, & hoc habẽt ab immaterialitate subiecti.s. rationalis aïæ, & ab eleuatione eorum supra materiam, vt Iamblicus dicit. *Solutio ad dubitationem.* Tunc ad argumenta. *Responsio. Ad argumẽta.* Ad primum dicendum sensum humanum posse capi pro sensorio: & pro potentia rõnalis aïæ. primo mõ materiale est: & proculdubio tñ recipit, & nullo mõ conuertit se, si capit̃ pro virtute illa, sic ꝑꝑ nobilitatem subiecti.s. aïæ, conuertit se tñ vsq; in opus, non vltra ꝑꝑ vsum organi, vt Auic. inquit. Ad secundum, si loquimur primo modo, verbum id verum est. Si secundo modo in hoĩs sensibus peccat, quicquid sit in brutalibus. Ad tertium Simp. vult ꝙ idem vitale agere in se actione iudicatiua nihil ꝓhibet, sensorium.n. recipit primo, sensus autem dijudicat. Ad primum Ioan. patet sol'. non.n. operatio altera sensatione percipitur, cum recte percipitur, sed reflexe. esset ãt verum q̃n comprehensione recta id fieret. Ad secundum ꝯñtiam negamus. sensatio.n. est ibi realiter. nec oportet vt sit ibi sp̃ualiter, nisi comprehensa esset per se recte. Per idem ad tertium. recta.n. apprehensione non nisi sensilia propria, ac cõia sentit, sed reflexa ẽt aliquod percipit, qđ non illorum est aliquod. Per idem ad quartum. omne.n. qđ recte à visu percipitur in visum agit, sed quod reflexe non oportet. Ad verbum Arist. id dictum est in parte ambigua. Præterea vult quod visus non videat propter se videre. & hoc est ita, & per hoc differt à sensu cõi qui sentit q̃m se, & alia sentit. Amplius id dictum est de visu vr̃, loquimur aũt nos de visu humano. Ad primum Iuniorum patet solutio. ꝯñtia.n. nulla est. dictum autem eorum ad eam verificatur de perceptione recta ac perfecta, aliter non. Ad secũdum, puerile est. nota.n. verbalis non continetur: nisi in cõgitatiua s̃m Auer. vel opus est intellectus s̃m nos. id ergo nihil est. Ad tertium patet solutio id.n. verbum intelligitur in apprehensione recta. sed in reflexa potest sensus sentire etiam sensile supra se positum: & sic patet quid dicendum in hoc problemate.

Eadem est & in cæteris sensibus ac sensibilibus rõ. atque vt actio passioq; non in agente est, sed in eo quod patitur: sic & ipsius sensibilis actio in ipso est sensitiuo. Sed in quibusdã nomina quoq; sunt posita, vt sonatio ac auditio, in quibusdã autem caret alterum nomine. operatio.n. visus visio dicitur, at coloris, nomine vacat. operatio præterea gustus, gustatio dicitur, at saporis, nomen non habet. ARGYR.

Te. cõm. 140. Eadem aũt ratio & in alijs sensibus, & sensilibus. sicut.n. actio & passio in patiente est. sed non in agente, sic & ipsius sensibilis actus in ipso sensitiuo existit. Sed in quibusdam quidem etiam nominata sunt, vt sonatio & auditio. in quibusdam autem innominatum est alterum. actus enim visus, visio dicitur, coloris vero, innominatum est. & gustatiui, gustatio. saporis autem, innominatum est.

COLLEC. Te. cõm. 140. Cum particularem conclusit conclusionem, nunc vniuersalizat eam. & hoc Auer. inquit. Et iste idem sermo quẽ diximus in sono & auditu.s. ꝙ actio eorum est in patiente, & ꝙ idem fuit actus vtriusq;, est de alijs sensibus. Inquit.

Eadem

Eadem autem ratio in alijs sensibus & sensilibus est,& hoc verificat per propositionem vniuersalem acceptam à physicæ auscultа.3.& inquit. Sicut.n.actio & passio est in patiente,& non in agente,sic sensilis actus, & sensitiui in sensitiuo. Circa hoc inquit Auer. Cum sensilia sint virtutes agentes, sensus aũt agentes & patientes, primum aũt sentiens est patiens tm̃. Sunt quidam qui hunc Auer. locũ intelligunt sic, ꝙ sensilia.i. obiecta forinseca sunt virtutes agentes tm̃.i.tm̃ causantia & efficientia sensus.i. potentias sensibiles. virtutes vero sensibiles agentes & patientes, agentes prout actuatæ sunt à sensilibus in sensum cõem, patientes vt spẽs recipiunt. primum aũt sentiens est patiẽs tm̃, & intelligunt per primum sentiens cõem sensum, quẽadmodum Arist. in toto lib.fere de somno consueuit accipere.Sed hi errant,qm̃ si per primum sentiens cõem subaudiunt sensum, proculdubio ille non tm̃ mouetur quin moueat. ea.n.comparatione hic sensus ad imaginatiuam comparatur:qua exteriores ad eum, vt Arist. dicit, ac Auer. in paraphrasi de sensu & sensato ait. Ideo iuxta Simplicij mẽtem,à qua nõ reputo Auer.recedere,dicerẽ ꝓ virtutes agẽtes sensilia Auerroim intelligere,per agentes & patientes potẽtias ipsas iudicatiuas intelligit.sunt.n.patientes:ꝓut à sensilibus formas suscipiunt, sunt quoq; actiuæ, prout de actionibus proprijs iudicant.Per primum aũt sentiens sensorium intelligit sensuum exteriorum,quod(vt Simp.superius dixit) tm̃ susceptiuum est cum medio.s.communicans in recipiẽdo,vt diximus: & ex hac expositione sequitur qđ diximus superius. s. sensus iudicare proprias operationes. Et quia hoc latet§.s.intendit Auer.ꝙ in quibusdam nomen actionis reperiť diuersum à nomine passionis: vt auditio & sonatio,in quibusdã non,sed nomen alterius est tm̃.s.susceptiui, licet sit in figura actiui, vt visio, quæ ꝯm rem passio est licet sit in figuram actionis.Cuius rationem reddit. d.Actio.n.sui sensilis,qđ est color. caret noĩe in græca lingua. Et dico ꝙ in arabica.§Persoluit Auer.quandam.q dixit.n.tria.s.sensilia,sensus, & primum sentiens, sensilia quidem agere in sensus,sensus quoq;,tum pati,tum agere,sed primum sentiens pati tm̃ habemus ne noĩa actionum sensuum in primum sentiens in arabica lingua? Hæc quidem est.q.r̃ndet, & inquit, ꝙ in arabica actiones habituum sensuum.i. potentiarũ sensitiuarum prouenientium.i. agentiũ actionem,quæ prouenit eis à sensilibus in primas virtutes sentientes.i.in sensoria non videntur habere nomina in aliquo idiomate. Cuius rationem dicit, cum hoc non sciatur à vulgo,qm̃ hæc non cõprehenditur à sensu in primo aspectu,& ideo non pñt sciri à vulgo.qui tm̃ sensum sequitur.& quia non compræhenditur à vulgo, ideo caret nomine qm̃ loquendum vt plures. verum Simp appellat illam actionẽ sensuum in sensoria iudicium, & hæc appellatio non percipitur à vulgo. Quod ponitur in reliquo textus Aristot. manifestum est per se.

ARGYR. *Hæc cum ita sint,atq; vnus actus rei sensibilis sensitiuiq; sit quamuis diuersas habeat rationes sicuti diximus,necesse est simul corrũpantur,simulq; sint salua, auditus ac sonus, qui hoc modo dicuntur,& sapor itidem & gustus, cæteraq; similiter. At ea quæ dicuntur potentia, non hanc ipsam profecto necessario subeunt legem.*

Te cõm.141. Qm̃ autem vnus quidem est actus sensibilis & sensitiui, esse autem alterum,necesse est simul corrumpi & saluari sic dictum auditum, atque sonum. & saporem: igitur & gustum, & alia similiter. Dicta autem secundum potentiam non necesse est.

COLLEC. Te.cõm.141. Forte ꝙ hoc inducitur tanq̃ corollarium,vt Simpli. cõtinuare videť, vel forte melius hic.q.mouet ad dicta, & ꝓsoluit eam ibi§Dicta aũt &c.§Potest ergo.q.componi hoc modo, ea quorum vnus est.actus ꝯm rem, licet ꝯm rationẽ distent,simul permanent gñantur & corrumpuntur.Et hãc maiorem supponit, & accepit minorem.d. Qm̃ autẽ vnus est quidem actus sensilis & sensitiui, tametsi esse.i.ratio sit altera.Tunc apponit conclusionem.d.necesse est sensitiuũ & sensile simul corrumpi & saluari, sicut dictum est auditũ & sonum & humorem.i.saporem, & gustum, & alia similiter.Siquidem igitur hæc tanquam.q.sit,sic dicemus cõclusionem esse falsam,& ꝯ sensum. nullo.n.auditu ente, ꝓculdubio sonus est,& sic de alijs. ergo aliqua propositionum. & non maior, ergo minor.& sic contra dicta iam. Dicta autem§.Persoluit.q.si sermo dictus sit.q.si vero sit corollarium,limitat id,& inquit. Dicta aũt ꝯm potentiam non necesse est. Vult dicere (vt Auer.in calce innuit commenti) ꝙ sensile & sensitiuum dupliciter possunt accipi, vno modo actu, alio modo potentia, siquidem actu capiantur simul sunt & non sunt. dicta autem secundum potentiam non necesse est. Et sic patet quæstionis solutio,vel corollarij moderatio.

ARGYR. *Non recte igitur priores naturales philosophi sentiebãt qui quidem sine visu neq; album vllum neq; nigrum esse dicebant,neq; item vllum sine gustu saporem. Nã partim recte, partim nõ recte censebant. etenim cum dupliciter sensus sensibileq; dicatur, potentia atq; actu, in his quidem secundis fit id ipsum sane quod dictum est, in illis autem primis nõ fit, vt luce clarius extat. At illi de hisce simpliciter loquebantur, quæ simpliciter non dicuntur.*

Te.cõm.142. Sed priores Physiologi,hoc nõ bñ dicebãt, qui neq; album neq; nigrum sine visu, neq; saporem sine gustu esse opinabantur. Nam sic quidam dicebant recte, sic autẽ nõ recte, dupliciter.n.dicto sensu & sensibili, alijs quidem ꝯm potentiam, alijs vero ꝯm actum,in his quidem accidit quod dictum est,in alteris aũt nõ accidit, Sed illi simpliciter dicebant, de dictis non simpliciter.

COLLEC. Tex.c.142. Cum persoluit.q. narrat peccatum antiquorum. s. Democriticorum:vt Simp.inquit.Ipsi.n. simpliciter & absolute sine diffinitione cõcessere, ꝙ sensitiuum & sensile simul permanent & dissipãtur.& arguebant:vt Auer. inquit,hoc argumento in prima figura,quæcunq; sunt relatiua simpliciter, simul permanent, & simul occidunt: sed sensitiuum & sensile simpliciter & omnino sunt relatiua, ergo simpliciter & absolute simul permanent,& occidunt.Sic quidem enim§.Persoluit.q.& vt Auer.inquit,quod antiqui dixerũt est, vno modo verum: alio modo non verum. Qm̃ sermo eorum in eis: q̃ sunt in actu: bene loquitur. in eis aũt: quæ dñr in potentia non sequiť.error igitur antiquorum fuit in hoc, ꝙ locuti fuerunt absolute in eo ꝙ indiget determinatione, & sic peccarunt in logica accipientes multiplex distinguendum, tanq̃ simpl̃r, & vno mõ dictum. Circa hæc apparet manifeste veritas ꝓpõnis Aristo.quam & in.5.suæ sapiæ accepit, ac.2.physi. auscul.s.ꝙ cã in actu,& effectus ĩ actu simul sunt,ac non sunt, Per hanc.n.verificauit ꝓpõnẽ de sensitiuo & sensili. Sed in hanc ꝓpõnem fiunt instãtiæ, tum de motu & mouente, q̃ non eodem sunt instanti, tum de scito & scia,tum de Deo & effectu Dei. Ideo dixerunt quidam ꝙ in cã & cãto consideramus relationis ipsas,fundamenta vt stant sub relationibus,fundamenta absolute,& fundamenta vt stant sub relationibus cõparatis ad exñtiã. Volunt ergo ꝓpõnem esse intelligendam non de relationibus,neq; de fundamentis vt stant sub relationibus.sic.n. & erit in cã & cãto potentia, neq; in fundamẽtis absolutis, sic.n.non habent simultatem.Verificant ergo propositionẽ de fundamentis vt stant sub relationibus cõparatis ad existentiam. Et proculdubio isti intantum acuerunt materiã, ꝙ nec ipsi,nec Arist.intelligunt eorum interpretationem. sunt.n. hi quemadmodum Pythagorici, qui oĩa in mathematicam reducunt.sic & hi oĩa in metaphysicã,& maxime in relationes. Ideo videtur mihi hanc expositionem esse ꝯ Aristotelem, qm̃ eo modo vult Arist. causam & causatum simul esse, & corrumpi, quo pacto vult ea esse vnum ꝯm subiectum,& dñam ꝯm rationem.sed hoc non est nisi quãtum ad fieri, & non quantum ad factum, vt iam monstratũ hic est,ergo Expositio ista contra Arist. vadit. Ideo est expositio noui expositoris, quæ hic accipitur, &.2. physicæ auscultа.capite de modis causarum, propositionem Arist. esse veram in causis particularibus per motum agentibus, quantum ad fieri effectuum, & non factum esse. Et hoc profecto pacto diuus Albert.in.2.physicæ auscultа.propõnem hanc

Dubitatio. Responsio.

nem hanc subaudit.& hoc est quod Them. sentit in.2.phy. auscul.dum inquit. Differunt autem hæc inter se, ꝙ causæ quæ in actu sunt, simul sint necesse est cum effectibus qui procreantur, vt secans simul cum eo qui secatur, & vtés simul cum eo qui vritur. causæ vero quæ non sunt actu: sed potestate, non semper simul cum rebus effectis habentur. non.n.simul cum ædibus corrumpitur ædificator, neq; simul cum lecto faber.esse enim potestate id nunc appello, quod non solum egit, sed prorsus recesit ab opera & desijt agere.Ecce quam plane Them.hoc sentire videtur. Et hic quidem est primus modus respondendi, ex quo solutio constat ad obiecta prædicta.Auic.vero metaphy. princeps in.6.tract.suæ sapientiæ, propositionem illam intelligit vſr in causis particularibus respectu effectuũ propriorum ac immediatorum, & sic non recipit calumniam.v.g. pater cã immediata est motus spermatis in matrice, motus ille causa est quietis eius in eo, quies eius cã est formationis fœtus:formatio fœtus est causa est inductionis aĩæ in corpe. pater ergo, & motus spermatis simul sunt, ac occidunt. motus spermatis, & etiam locatio eius in matrice simul sunt, & occidunt, & sic vniuersaliter oĩs cã in actu quocũq; accepta, cã est sui effectus proprij ac immediati simul ꝑmanens, & occidens secum. Et hæc quidem interpretatio (vt Auic.ait) non recipit calumniam. Sed ad ambas has expopositiones obijcio per verbum Auer.in lib.d.d.vbi glosans hanc propositionem inquit. Causatum enim sequitur cãm qñ causa est, modo formæ, vel modo finis, sed non quando cã, modo agentis bene enim potest inueniri causa agens sine suo causato. Ecce quõ propositionem illam tm̃ in cã formali ac finali verificauit: & voluit eam falsam esse in causis agentibus. Potest dici ꝙ Auer. intelligit propositionem illam in causis, vt forma, & vt finis, esse simpliciter, & vere dictam sine conditione, in causis agentibus nõ esse vniuersaliter veram, nisi factis moderationibus quas diximus. Et sic patet de hoc.

Cap.9.

Cap.2.

Disput.3.in sol. 10.dubq.

ARGYR. *Quod si vox quædam concentus est, vox autem & auditus tum vnum, tum non vnum, aut non idem sunt, & concentus est ratio: necesse est & auditum quandam esse rationem. Atque ob idipsum exuperans quodq; tam acutum quã graue, corrumpit auditum atq; deuastat. & in saporibus, gustũ. & in coloribus, visum, id quod nimium est splendidum & tenebrosum. & in odoribus: vehemens odor, siue dulcis, siue amarus. quia sensus ipse quædam est ratio rata. Quocirca sensibiliũ ea quæ syncere talia, quæq; simplicia sunt, vt acutum vel dulce, vel salsum, cum reducuntur ad rationẽ sensui sunt iocunda. tunc.n.ipsum delectare videntur. Omnino aũt ipsum mistum magis concentus est: quàm acutum vel graue. Tactui quoq; non calidum sane simplex ac frigidum, sed id quod est ad rationem redactum, amicum est atq; iocundũ enimuero, sensus ipse ratio quædam est, vti diximus. sensibilium autem ea quæ exuperant, aut dolorem afferunt ipsi aut tandem ipsum corrumpunt.*

Tex.com.143. Si autẽ vox quædã symphonia est: vox aũt & auditus est vt vnum, & est vt non vnum aut idem, symphonia aũt est rõ, necesse est & auditum, rationem quandã esse. Et ꝑp id, corrũpit vnumquodq; excellens & acutum & graue, auditum. similiter aũt & in saporibus, gustum. & in coloribus visum, valde fulgidum & opacũ. & in olfactu, fortis odor & dulcis & amarus, tanquam ratio quædam sit sensus. Vnde & delectabilia quidem sunt, cum dicuntur quæ syncera sunt & immista ad rationem, vt acutum aut dulce aut salsum. delectabilia enim, tunc. omnino autem magis quod mistũ est. symphonia est, quàm acutum & graue. Tactus aũt, calefactibile & frigefactibile. sed sensus, ratio est. excellentia autem, dolore afficiunt, aut corrumpunt.

COLLEC. Tex.co.143. Continuat hunc textum Auer. hoc pacto, cum posuit ꝙ sensus, qui est in actu, est quoquomodo relatiuus, incepit declarare hoc, & dare causas plurium accidentium.

Sed dices, qñ declarauit sensum esse relatiuum. Dicendum ꝙ hactenus declarauit ꝙ posito sensu in actu ponitur sensile in actu, & econtra, & sic videntur quoquomodo relatiua ẽm hanc conditionem. Et duo nunc proponit facere, s. melius declarare hoc quo.s.pacto dicatur relatiuus, & dare cãm accidentium plurium, quorum vnum est, cur corrumpatur à sensili, aliud, cur non corrũpatur à sensili medio &c. Syllogizat aũt Ari.& Auer.vult, & Simp. hanc cõclusionem, necesse est & auditum rõnem quandam esse, & hoc syllogismo. s. constante ex tribus propositionibus in hunc modum, ẽm actum auditus ẽm actũ est vox ẽm actũ vox consonantia existit. oĩs consonantia proportio & ratio est, ẽm actum ergo auditus proportio & ratio est, harum primo accepit mediam à prædicato incipiens, & inquit. Si autem symphonia vox quædam est.i.si vox quædam est cõsonantia, & dixit. quædam vt Plutarchus, vt notaret vocem eam, quæ ẽm actum, cõsonantiam esse. Deinde accepit primam sub hac forma, & inquit Vox autem & auditus est sicut vnum, & est sicut non vnum: aut non idem. vult dicere ẽm actum auditus ẽm actum est vox, licet auditus potẽtia non sit vox potentia. Tunc accepit & vltimam, & inquit. Proportio autem est symphonia.i. omnis consonantia ꝑportio est. quibus dedit & conclusionem, & inquit, necesse est & auditum rationem quandam esse.i. proportionem, & in hunc modum Auer. locũ istum exponit, & inquit. Si igit̃ neumata vel nete consonantia in auditu.i.admista: admistione delectabili fuerit sonus vult mediam hoc pacto, si sonus harmonicus consonantia est, & sonus in actu est auditus in actu.i.ẽm actũ. auditus ẽm actũ est vox, & fuit prima in ordine Simp. Tunc dat vltimã.d. & cõsonantia, q̃ est in neumatibus vel nete.i.voce harmonica, nõ est nisi ꝑpor tio temperata inter extrema.s.inter sonum grauem, & acutum qui dicuntur in respectu auditus. Tunc his accepit cõclusionem, necesse est vt id temperatum existens inter ea, quod est consonantia, sit ipse auditus cum esse auditus in actu non sit nisi in hac proportione, quæ est temperantia. Ecce igitur quam pulchre hunc locum veteres declarãt, & ex hoc patet declaratio quare auditus & vniuersaliter oĩs sensus sit relatiuus. quod Auer. exponit.d. Et quia temperans, & temperatum sunt relatiua, & esse auditus in actu naturale est in sono temperato, contingit ꝙ auditus & audibile erunt in capitulo relationis, & sic patet primum ꝑpositorum in continuatione commenti, dixit Arist. in arabica translatione. § Necesse est vt auditus sit aliqua ꝑportio. § Notat Auer. hoc cur dixit § aliqua § & non dixit ꝑportio simpliciter, & ratio hæc est, qm̃ quidã arguunt hoc pacto, nulla proportio agit, sensus agit, ergo sensus nõ est proportio. persoluitur sic, ꝙ sensus potest capi dupliciter. Vno modo vt proportio & relatio est, & sic non agit, nec patitur. Alio modo vt qualitas est, & sic agit, vel patitur. ad notandum ergo sensum non simpliciter esse ꝑportionem, dixit aliqua. Debes scire, ꝙ sensus põt capi dupliciter. Vno modo pro potentia aĩæ, quæ est naturalis potentia, consequens essentiam aĩę, & sic est in capitulo qualitatis. Alio modo pro proportione qualitatum componentium organum. & sic est relatio. primo modo agit, secundo modo non, & sic patet verbum Auer. quo ergo pacto sensus sit in capitulo relationis ex ijs patet. Et propter id. § Cum compleuit declarationem qũo sensus est relatio, nũc vult dare cãm quorundam accidentium.s. cur corrumpit à quodam sensili, & cur non ab alio. Auer. breuiter inquit. Et causa in hoc est quia esse sensus naturaliter est in proportione temperata, & cum illa ꝑportio fuerit corrupta, corrumpitur sensus.i.sensorium. cum ista proportio sit forma sensus; id est sensorij, quemadmodum sanitas est in ꝑportione terminata inter quatuor qualitates, & cum illa proportio fuerit corrupta, corrumpitur sanitas, cũ forma sanitatis consistat in hac proportione temperata. quia igit̃ sensile excellens soluit huiusmodi proportionem vtiq; & sensum, ac sensorium dissipabit. Et sic constat primum accidens sensus. Et per idem constat, cur sensus delectetur mediocri ac proportionato sensili, qm̃ vnumquodq; suo simili gaudet, ac ab eo perficitur, & totum residuum textus, ac commenti constat.

Sensus dupliciter capitur.

Vnusquisq;

ARGYR. *Vnusquisq; igitur sensus, vt sæpe diximus, sensibilis est obiecti. estq; instrumento suo ea ratione, qua illud sensus est instrumentum, & differentias sensibiles obiecti sui discernit. vt album quidem & nigrum, visus, dulce autem & amarum, gustus. & cæteri similiter sensus.*

Te.cõm.144. Vnusquisq; igit sensus, subiecti sensibilis est. inestq; in sensorio inquantum sensorium, & discernit subiecti sensibilis differentias. vt album quidem & nigrum, visus, dulce vero & amarum, gustus. similiter autem se habet hoc & in alijs.

COLLEC. Tex.cõ.144. Quinque quæ fecerat Arist. Auer. hac in parte repetit, & inquit. Et cum hæc fecit, reuersus est ad illam eandem perscrutationem. s. quia vult in cõem sensum ascẽdere, qui vnus est oium sensilium, & inquit. Vnusquisq; quidem igit sensus, qui est in sensitiuo inquantum sensitiuum, est subiecti sensilis. s. iudicatiuæ & sensitiuæ. & illa particula § igit § nota est continuationis ad præcedens. dixit. § Inquantum sensitiuum. § vt Simpl. inquit, qm̃ sensus est in organo: non quidem absolute, sed quantum animatum aĩa sensitiua: vt superioribus. s. capitibus tactum est. Et discernit. § Primo ergo iudicatiuæ & sensitiuæ sensus est subiecti, vt dixit. Apponit & nunc cuius est secundo, & inquit, & discernit subiecti sensilis drĩas, quod exemplo monstrat: & patet, Et debes scire, vt ex Simplicij verbis colligitur, ꝙ sensus non sentit nisi vnum, qm̃ sentire in pati: & moueri consistit. nihil autem patitur ac mouetur nisi ab vno primo & per se, & hoc inest primo sensui. iudicare vero põt plura, qm̃ iudicare & agere est quodammodo, & agere potest esse ab vno in plura. Et ideo hec duo tangẽs primo dixit sensum vnius esse subiecti. Secundo ipsum differentiam plurium discernere, quod ad iudicium refertur. Sed cur obiectum sensus subiectũ dicatur ab Aristotele, nouus expositor duas reddit causas. Tum. s. qm̃ iudicio substat ipsius sensus circa ipsum. Tũ vero qm̃ omne materiale forma est respectu materialis: cum obiectum materialius sit sensu: eo fit vt subiectum dicatur respectu sensus. Melius autem est (vt Auer. & Simpli. exponere videtur) dicere ꝙ per subm̃ non obiectum intelligat, sed subiectum obiecti. obiectum enim visus est color: subiectum corpus vel coloratum. Hic igitur per subiectum Arist. non obiectum idest formam sensilem accepit, sed congregatum subiectum eius. s. coloratum, & hoc literæ consonat. Inquit enim vt album quidem & nigrum visus, quæ drĩæ sunt corporis colorati. dulce vero &

Dubitatio. amarum gustus, quæ drĩæ sunt corporis misti. Ambigunt veteres, si visus percipit differentiam albi atq; nigri, ergo drĩa eorum est sensilis, omne vero sensile est, aut per accidens, aut per se proprium, aut per se cõe, vt suo loco exposuimus. differentia quidem illa, si sensilis est, per accidens proculdubio erit: vel sicut callias: vel sicut dulce: vt supius diximus. si sicut callias, tunc per se sentiretur à sensu interiori, vel ab intellectu contra Arist. & Auer. & Simpli. si vt dulce, tunc per se ab altero sensu compræhenditur, quod displicet Arist. quod vero nec sensilis sit per se primo, nec per se communiter, manifestum est omnibus. differentia

Solutio. ergo non est sensilis. Ad hoc solutio est veterum ꝙ drĩa albi & nigri sensilis est per accñs vt callias, & per se & primo ab intellectu comprehenditur, nec hoc contra Aristo. vel aliquem videtur esse, quemadmodum enim callias sentitur mediante colore, sic & differentia mediantibus albo & nigro. respectus tñ ille per se percipitur ab intellectu. vel sub aliis verbis differentia illa potest capi pro respectu formaliter, & sic dictum eorum est verũ, vel pro subiectis differentibus, & sic verbum Arist. verificatur.

ARGYR. *At enim cum album & dulce, & singula sensibilium ad singula nimirum aliquo comparemus ac discernamus & sentiamus differre, necesse est idipsum profecto fieri sensu: quippe cum illa sensibilia sunt.*

Te.cõm. 145. Quoniam autem & album & dulce, & vnũquodq; sensibilium ad vnumquodq; discernimus quodam, & sentimus quod differunt: necesse est vtiq; sensu. sensibilia enim sunt.

COLLEC. Tex.cõm. 145. Syllogizat Arist. hoc pacto, quæcũq; sensilia nos discernimus quo ad conuenientiam ac drĩam, quodam sensu necesse est à nobis ea discerni. Et hanc minorem in vltimo accepit: & non totam. Tunc accepit & minorem, & inquit. Qm̃ autem & album & dulce, & vnumquodq; sensilium ad vnumquodq; comparatum: ſm drĩam & conueniẽtiam, discernimus quoddam, & sentimus ꝙ differunt. & hęc minor est. Tunc conclusionem dedit. d. Necesse est igitur sensu sup. ea discerni à nobis. Cuius & maiorem innuit breuiter. d. Sensilia. n. sunt. fuit aũt hoc necessarium præcedere inuentionem sensus cõis, qm̃ antiqui vt Democritici, & alij drĩam diuersorum sensilium percipi ab intellectu solo dixerunt, & sic via dicenda tolleretur. Sed hac in parte inqt Auer & cum fecerimus operationem inter ea adinuicem: apparet quidem ꝙ consequitur ex h̃ sermone id qđ à principio dictum est, & est ꝙ virtus quæ dijudicat album aliud esse à nigro: est aliud à virtute visus: queadmodum virtus quæ indicat ipsum videre, videt alia à virtute sensili: drĩa enim inter sensilia est sensilis. Sed hoc ad duo videt contrariari, primo ꝙ visus noster percipiat albi & nigri drĩam quod ꝯ commentum habitum opponit. Secundo qm̃ inqt operationem visibilem iudicari alia virtute quam visu: ꝯ superiora cõm. s. 138. & 139. ideo hec intelligenda sunt hoc pacto, vt non legantur cum præcisione. s. ꝙ virtus iudicãs drĩam albi & nigri sit tm̃ alia à visu: sic ꝙ non sit visus. sed legatur indefinite, & sic ſm verbum auditur, & tunc locus contradictionis tolletur. Vel intelligo ꝙ drĩa illa formaliter altera virtute, q̃ visu compræhenditur: vt diximus, & ꝙ operatio iudicetur ab altera virtute, quam visu iudicio cõpleto: vt statim dicemus.

Dubitatio.

Solutio.

ARGYR. *Quo patet, carnem vltimum instrumentum sensus non esse. nam necesse esset id quòd discernit, tangendo discernere. Fieri igitur non potest vt separatis discernatur dulce diuersum esse ab albo: sed vni cuipiã ambo nota esse oportet. illo nãque modo sane pateret inter sese illa differre, etiam si alterum ego, alterum tu sentires. Vnum igitur dicere oportet, diuersa esse dulce ac album. Dicit igitur idem. Quare vt dicit, sic & intelligit, atq; sentit. Patet ergo, fieri non posse vt separatis separata dijudicentur. At hinc patet: neq; fieri posse vt separato in tempore discernantur. Nam vt idem aliud esse bonum ac malum dicit, sic quando alterum dicit aliud esse, tunc & alterum etiam dicit. atq; dico quando, nõ per accidens. veluti nunc dico quidpiam aliud esse, non tamen dico illud nunc aliud esse. sed hoc pacto nunc dicit, vt dicat & nunc illud esse. simul igitur dicit. Quo fit vt inseparabile & in inseparabili tempore, separata discernat.*

Te.cõm 146. Quo & manifestum est, ꝙ caro non est vltimum sensorium. necesse. n. esset, discernens, discernere tangẽdo ipsum. Neq; itaque separatis contingit discernere discernens quod aliud sit dulce ab albo, sed oportet aliquo vno vtraq; manifesta esse. sic. n. & si hoc quidem ego, illud autẽ tu sentires, manifestum vtiq; esset quod alia abinuicem sunt. Oportet autem vnum dicere, qđ aliud. aliud enim dulce ab albo. Dicit ergo idem. Quare vt dicit, sic & intelligit & sentit. Quod igitur non possibile sit separatis dijudicare separata, palam est. Quod autem neq; in separato cõtingit tempore, hinc. Vt. n. idem dicit, ꝙ aliud bonum & malum, sic & qñ alterum dicit ꝙ aliud, tunc & alterum: non secũdum accidens, ipsum quando (dico autem, vt nunc dico quòd aliud, non tamen ꝙ nunc aliud) sed sic dicit, & nunc, & ꝙ nunc. simul ergo. Quare inseparabile, & in inseparabili tempore.

COLLEC Tex.cõ.146. Eo accepto, Arist. nunc ad sensum cõem se conuertit, & ostendit ipsum esse, & propter quam causam ipse est. Et hæc quidem ratio ſm Auer. videtur formanda hoc pacto, aut. s. sensu exteriori drĩas oĩum sensilium dijudicamus, aut quodam altero eis oĩbus cõi. si exteriori, vel vno, vel pluribus se-

bus separatis, non vno. siquidem enim vno, ille maxime esset tactus, qui fundamentum aliorum existit. sed ꝙ per tactum id fieri nequit, ostendit, qm̄ id fieri non pōt, nisi tangendo, hoc aūt impossibile. ego. n. iudico album, & dulce, & non tactu, at tangendo, tactu ergo fieri nequit, & sic nec alio quouis aliorum, ꝙ vero nec pluribus & separatis, ostēdit. esset enim ac si ego album, tu vero dulce sentires, quo pacto drīam nemo nostrum cognosceret, ergo nec separatis. Si igitur sensu vno quouis exteriori drīæ eorum non percipiuntur, nec pluribus, relinquitur ꝙ sensu quodam oībus profecto cōi, & sic patet insimul & sensum cōem esse, & necessitas eius. Et in hunc modum Auer. videtur hunc locum interpretari, nec profecto expositio hæc inconsona est literæ. Simplicius autem primam partem literæ exponens inquit. Per carnem Aristot. non sensorium tactus tm̄ intelligere, sed vniuersaliter corpus & organum indifferenter omnium sensuum. Accepit autem carnem pro oī corpore ac omni sensorio: vt ipse ait. Qm̄ igitur (vt inqt) duorum quorundam ac plurium discrimen cognoscens, duo vel oīa simul cognoscit, & non alia, atq; alia parte, sed indiuisibili vna, palam ꝙ corpus non est vltimum iudicās. corpus enim tangēs iudicat sic, hoc est vnicuiq; sensili ꝼm differentes accidens partes, vt tangentia, quæ tangunt, iudicant ꝼm vniuscuiusq; partis adiectionem id solum, & sic quantum ad primam partem Simplicij expositio discrepat ab expositione Auer. Tu vero ꝼm expositionem Auer. legas textum, quoniam patet. Quod autē neq; in separato hinc patet. § Ostendit iudicium sensus communis fieri in indiuisibili mensura, & inquit. Quod autem neq; in separato, idest diuisibili tempore iudicium communis fiat sensus de sensilibus ab hinc patet, & videtur ꝙ Arist. arguat loco à simili ꝼm Auer. hoc pacto, sicut dicens bonum alterum esse à malo se habet ad illa in vno & eodem instanti, sic iudicans dulce alterum ab albo se habet in vno instanti. Sed dicens bonum alterum esse à malo dicit & malum esse alterum à bono eodem instanti, ergo & iudicans albū alterum esse à dulci & eodem instanti iudicabit dulce alterum ab albo, cuius rationem dicit Auer. cum alietas sit aliqua relatio. & relatiua insimul existunt in actu, & hoc ait Aristo. d. Sicut enim idem dicit, & eodem instanti, ꝙ alterum bonum & malum, sic & quando alterum dicit aliud esse. tunc & alterum etiam dicit. quasi velit ꝙ vno instanti

Dubitatio. aliquis dicat alterum bonum à malo, & ecōtra. Sed obijcies, nam hæc quidem vera locutio, alterum homo à chimera, non tamen eo tunc verum chimera altera ab homi-

Solutio. ne. Dicendum verbum Aristot. esse intelligendum in entibus potestatiuis: & actu entibus, & non aliter. Non ꝼm accidens. § vt Simplicius ait, diuersum est per se, à ꝼm accidens, & in entibus, & in causis, vt in naturali auscultatione dictum est, & nunc quidem, & de nunc quidem facto nauali prelio, & nunc dicto ꝼm ambo per se prędicatur. si vero prius factum nunc dicatur per se quidem vt dicto nunc prædicatur, de nauali vero ipso prælio ꝼm accidens prædicatur. non enim vt facto nunc, sed vt dicto nunc. potest ergo esse. q. quando sensus iudicat sensilium diuersitatem, an sit quando per accidens. an per se, & hoc remouet Aristot. & inquit. Non dico autem ipsum secundum accidens, puta velut nunc dico quoniam alterum, non tamen quoniam nūc, sed sic dic & nunc quoniam nunc, quoniam sensus non est priorum vel futurorum (vt Simp. inquit) cognitiuus: sed præsentium semper. quando igitur inquit diuersitatem sensilium, hoc est qn̄ iudicat, & vt nunc existētem iudicat, vt non ꝼm accn̄s de sensilium diuersitate inter se nunc prædicetur: qm̄ nunc iudicatur, sed & de ipsa ꝑ se. In intentione enim ꝼm accidens, & in hunc modum & Auer. exponit. Est ergo sol. q. ꝙ nunc prædicans, vel quando de ipso iudicio non est per accidens: sed per se, reliquum patet.

ARGYR. *At vero fieri non pōt, vt simul idem ea ratione qua indiuisibile est, & in indiuisibili tempore, motibus contrarijs moueatur. At dulce quidem, sic mouet sensum ac intellectum: amarum autem, cōtrario modo. album, itidem diuerso. Estne igitur quod discernit, indiuisibile quidem numero, separatū autem ratione? Partim igitur vt diuisibile, res sentit diuisas, partim vt indiuisibile. nam ratione quidem, diuisibile: loco autem atq; numero, indiuisibile est.*

At vero impoſ́e est, simul secundum contrarios motus moueri idem quatenus indiuisibile, & in indiuisibili tp̄e. Si. n. dulce, sic mouet sensum aut intellectū. amarum aūt, contrario modo. & album aliter. Ergo ne simul quidem & numero indiuisibile & inseparabile, qđ iudicat, ipso esse aūt separatum? Est igitur quodāmodo vt quatenus diuisibile diuisa sentiat, est aūt vt quatenus indiuisibile. ipso esse enim diuisibile est, loco autem & numero indiuisibile. Tex. cōm. 147.

Hunc locum Simpli. sic interpretatur, cum ostendit ꝙ vnum iudicans plura: non ꝼm aliam & aliam partem, sed vt indiuisibile: & simul quādo inter se ipsorū discernat drīam: idcirco consequēter ostendit, ꝙ non passio, nec motus sensuum iudicium, sed actus & perfectio intrinsecus excitata. Syllogizat aūt Arist. hanc conclusionem hoc pacto, pati contrarias passiones, vel transmutari in opposita simul impoſ́e, qm̄ (vt Simpli. inquit) repugnans & impeditiua & corruptiua qualitas in passionibus ac trāsmutationibus, & sic patet ħ propositio. Tunc accipitur secunda iudicare simul à seipso ꝼm differentes rōnes in seipso ꝯria nō impoſ́e, qm̄ (vt Simp. inquit) non est repugnans eiusmodi qualitas, qn̄ circa drīa suscipientia ꝯriæ actiones fiant, vt ignis simul qdem indurat cænū & emollit cærā, & sensus simul album chartæ, & nigrum literarū indicat. His seqtur in secunda figura ꝙ istud iudiciū sensuū, neq; motus, neq; passio vel forinsecus admissio. Huius accepit maiorē primo. secunda ibi. § Si. n. dulce § tetigit vim minoris. Vtrū igit. § Simp. vt supra sequens expōnem suam, inquit, cum putauit idem manens indiuisibile nunquā moueri ꝯrijs motibus, vel pati oppositas passiones, dubitat nunc: posito ꝙ iudicium sit passio & motus, vtrum q iudicat simul quidē & numero indiuisibile & inseparabile ꝼm esse. i. rōnem separatum. Est igitur § Hic rn̄det quāuis igitur passio motus iudicium sit non impeditur iudicans simul ꝯria iudicare, qm̄ rōne erat diuisibile ꝼm differentes iudicans rōnes, loco quidem ac numero indiuisibile existens, & hæc est Simplicij huius capituli commentatio: vt vides. Sed pace sua, si Arist. superiori parte. q. mouit an sensatio pati, & moueri sit, & soluit ꝙ vno modo sic. s. pati perfectiue, alio mō non. s. corruptiue, & hoc vr̄ erat oībus sensibus tam forinsecis quam intrinsecis, vt ēt Simp. dixit, cur & nunc. q. eam repetit. Nonne & superfluus & ociosus hac in parte Arist. habetur? Ideo melius cum Them̄. ac Auer. hanc partem interpretamur, ꝙ cum Aristot. ostendisset iudicans omnia sensibilia. s. sensum cōem esse sic, ꝙ quasi terminauit. q. an sit, consequens erat & nunc declarare eius vnitatē: ac modum illius. post. n. ens immediate sequitur vnum: vt metaphysici dicunt. Et huiusmodi rōnalis est expositio. multi. n. sapientes sensum cōem non differre à sensilibus particularibus dixere, eo quia cōe non numeratur cum proprio, quemadmodum aīal non ponit in numero cum homine, ideo & Arist. ambigit, & arguit cōem sensum non esse vnū, & hoc pacto syllogizat ꝼm Auer. nulla vna & eadem potētia simul & semel quatenus vna & eadem potest moueri motibus ꝯrijs, & hanc ponit, at vero impoſ́e est simul ꝼm contrarios motus moueri idem quatenus indiuisibile, & in indiuisibili tēpore. Sed sensus cōis mouet simul & semel motibus oppositis & ꝯrijs, & hoc inquit. Si. n. dulce sic mouet sensum, aut intellectum, amarum aūt contrarie, & album aliter sup. mouet quam nigrum &c. Tunc conclusio debet subaudiri. s. ꝙ sensus cōis non sit vnus: & idem indiuisibilis, & in indiuisibili tempore. Hoc ergo argm̄ destruit vnitatem sensus cōis, & non ad iudicium tendit, vt Simp. credit. Vtrum igitur simul. § Cum arguisset ad vnā qōnis partem, antequā soluat qōnem hanc quærit, & inqt. Vtrum ergo quod iudicat. i. sensus cōis simul indiuisibile numero, & inseparabile. s. loco sup. sit, sed ꝼm esse ponit separatum. q. d. (vt Auer. inquit) ita ꝙ per hoc dissoluitur qō. § Est igitur quodammodo § supponens. q. nunc motam tanquam

COLLEC. Tex. cō. 147.

tanquam ſolutam ſæpe in phyſica auſcultatione ad partẽ affirmatiuam.ſ.ꝙ idẽ poſsit eſſe vnum numero,& ſubto & plura ſm eſſe:& rõnem.Perſoluit.q.primam, & inquit. Eſt igitur.i.contingit igitur quodammodo ꝙ diuiſibile diuiſa ſentit,eſt aũt quod indiuiſibile, ſm eſſe quidem.n.diuiſibile.loco aũt & numero diuiſibile,& hoc Auer.inquit,& forte iudicans diuerſa,& contraria eſt ſm eſſentiam & formã diuiſibile, ſed ſm ſubiectũ & mãm eſt indiuiſibile, vt dicimus de pomo quod eſt indiuiſibile ſubto, & diuiſibile ſm eſſentiam diuerſam in eo.ſ.ſm ꝙ habet colorem, odorẽ, & ſaporem:ſenſus ergo cõis,qm̃ iudicat, & iudicium eſt vnũ, expetebat ipſum vnum eſſe.ſ.numero, & ſubto, qm̃ vero plura ſentit & pluriũ motus & ſpẽs recipit, expetebat ipſum eſſe vere plures, & hoc.ſ. forma & eſſentia & diffinitione,vt ſuo loco luculentius explicabimus.

ARGYR. *An id minime fieri poteſt? idem.n.potentia quidem eſt ipſa contraria, & diuiſibile & indiuiſibile, actu autem eſſe non poteſt, ſed patiendo diuiſibile eſt. At fieri nequit vt ſimul ſit album & nigrum. Quare neque formas ipſorum ſimul ſenſus ac intellectus ſi talia ſint vt patiantur, ſuſcipient.*

Tex.cõ.148. An non poſſe? potentia.n.idem diuiſibile & indiuiſibile,& contraria eſt,ipſo eſſe autem non, ſed patiendo diuiſibile eſt. Et non poſſe eſt, ſimul album & nigrum eſſe. Quare neq; ſpecies ipſorum pati, ſi huiuſmodi eſt ſenſus & intellectio.

COLLEC. Tex.cõ.148. Ad ſolutionem nunc datam obiicit Ariſtot. vt Auer. & Simpli.& Them.commentatur locum hunc,& arguit hoc pacto, oẽ recipiens contraria ſiue diuiſibile, ſiue indiuiſibile exñs:eſt ens in potentia. Sed ſenſus cõis nõ eſt ens in potentia, ſed ens actu,non ergo põt recipere contraria,ſiue diuiſibilis,ſiue indiuiſibilis maiorem probat. id.n.quod in actu eſt,& contraria ſuſcipit erit partibile, quemadmodum ſcutum cuius vna pars alba:altera nigra habetur. Reliquum literæ conſtat.Vr̃ aũt Ariſt.vbi ſenſum cõem noĩat, & intellectum pariter noĩare, & vbi ſentire, pariter & intelligere.pp quid hoc faciat,cum ſint diuerſæ virtutes,perſoluit Auer.& inquit. Et dixit intelligere, quia intelligere in hac intentione ſimile eſt ad ſentire,quia in vtroq; eſt virtus recipiens,& iudicat contraria inſimul,vt declarabimus de virtute rõnali.quia igĩ hæ virtutes affines ſunt, & nondum patuit earũ dr̃ia, ideo decenter debet inſimul eas nominare.Declarat Auer.ſecundo quid voluit habere per totum hoc Ariſt.& inquit,& intendit per hæc oĩa declarare, ꝙ hæc virtus non eſt eadem ſm ꝙ eſt in potentia, ſicut eſt prima materia.ſed eſt vnica in intellectu, & in eſſe in actu, & multa ſm inſtr̃a:vt poſt declarabimus. vult dicere,ꝙ aliquod eſſe vnum eſt duobus modis, priuatiue, quemadmodum materia prima,& poſitiue: vt forma:vt docet ipſe 12.
Cõm.14. meta. erit ergo declarandum ꝙ ſenſus cõis eſt vnus: non quidem in potentia.ſ.vnitate priuatiua:ſed ſm rem & intellectum. i. vnitate poſitiua. verum ipſum eſſe plura ſm inſtrumenta,poſt fiet ſermo prolixus de hoc.

ARGYR. *At.n.hoc perinde ſeſe habet, atq; id quod quidam punctum appellant, quod quidem tum vnum eſt, tum duo, quo pacto & diuiſibile eſt. Quo igitur indiuiſibile eſt,hoc vnum eſt id quod diſcernit,ac ſimul.quo vero eſt diuiſibile,hoc nõ vnum eſt. bis.n.eiuſdem ſigni ſimul fit vſus. Quo ergo finis vſus fit vt duorum: hoc duo diſcernit atque eſt ſeparata vt ſeparatum. quo vero eſt vnum: hoc vnius fit vſus & ſimul. Sed de principio quidem quo dicimus animal ſenſitiuum eſſe,ſit hoc modo determinatum.*

Tex.cõm.149. Sed vt id quod vocant quidã punctũ,quod vt vnum & duo eſt ſic indiuiſibile & diuiſibile eſt. Scd̃m ꝙ igitur eſt indiuiſibile,diſcernens vnum eſt,& ſimul.ſcd̃m ꝙ vero diuiſibile eſt, nõ vnum. bis.n. vtitur eodem ſigno ſimul. Inquantũ igĩ duobus vtitur termino, duo iudicat, & ſeparata eſt vt ſeparatorũ. inquantum vero vnũ,vno,& ſimul. De principio igĩ ſecundũ quod dicimus aĩal ſenſitiuũ eſſe:determinatũ ſit hoc modo.

Exponit modum quo põt ſenſus cõis vnus intelligi, & quo plures,vt Auer.inquit,& hoc exemplo, vt facilius intelligatur,Inquit, ſed ſicut id quod vocat quidam punctũ, aut vnum:aut duo, ſic & diuiſibile.ſ. vt duo, ſic & indiuiſibile.ſ.vt vnum.applicans ad propoſitum de ſenſu cõi.Inqt, ſm quidem igitur indiuiſibile vnũ diſcernens eſt:& ſimul, & totus ſermo reſiduus eodem modo patet.Vbi debes ſcire ꝙ ſenſus cõis dupliciter actus alicuius dici põt.ſ. perficiens,& vtens,vt Simp. ſentire videtur. vt igitur eſt actus perficiens organum proprium, vt ſic vnus eſt ſm eſſentiã & formam.vt vero vtens,ſic & plures eſt, qm̃ pluribus vtĩ organis.ſ. oĩum ſenſuum exteriorum ad ſuum officium. Et primo modo iudicat iudicio vno.ſecundo modo plura ſentit ac promit,vt Them.ſentit hic.Inquit Auer.ſm igitur ꝙ iſta virtus eſt duo:& plures per ſenſus q copulanẽ cũ ea, quemadmodum punctus eſt duo & plures: per extrema linearum exeuntium ab ea, ſi ñ ſenſus eſt quid diuiſibile ad patiendum motus & actus à ſenſilibus diuerſis.& ſic verificatur qũo mouẽ pluribus motibus diuerſis: & ſm ꝙ iſta virtus eſt aliquod indiuiſibile.ſ. ſm ꝙ eſt finis motuum ſenſuum.i.ſenſationum à ſenſilibus:quemadmodũ punctus eſt indiuiſibile aliquod ſm quod eſt finis linearũ exeuntiũ ad ipſum à circũferentia.Hic inquã ſenſus:vt ſic põt iudicare diuerſa:quæ copulantur cum eo à ſenſilibus diuerſis. Hæc igitur virtus eſt vna,& eſt plures,& quia eſt ſic exponit(vt Auer. inquit.) quid ſibi competit prout vna eſt, & qd put plures.& inquit Auer.ſm igitur ꝙ iſta virtus eſt diuiſibilis per ſenſus.i.organice operatur,per id vnum.i.per ſuã eſſentiã,qđ eſt quaſi.i.ita ſibi ſicut punctus operationibus diuerſis.vult dicere ꝙ hæc virtus:vt vtens organis diuerſis:& organice accepta, proculdubio pluribus paſsionibus,& operationibus mouebitur, & ſm ꝙ vtĩ rebus, quæ ſunt de ea quaſi extrema, de lineis.ſ. ſenſibus.i.inquantum habet hãc conſimilitudinem,& vt eſt vna ſm ſuam eſſentiam,iudicat res diuerſas iudicijs diuerſis, & ẽt iudicio vnico, at ſic eſt vna. Et quaſi opineẽ.§ Auer.apponit.ſ.comparationẽ huius ſol.ad ſolõnem prædictam,fuit.n.ſol.prædicta,ꝙ ſenſus cõis eſt plures ſm formam,& vnus ſm mãm.Hec vero ſolutio eſt ꝙ ſenſus cõis eſt vnus ſm eſſentiam & formam,& plures ſm ſubiectum & organum.cõparat ergo has, & inquit, & quaſi opinetur ꝙ virtus primi ſentientis. i. ſenſus cõis melius eſt vt dicaẽ eſſe vna forma, vt ſolutio ſecunda ait, & multa inſtr̃is copulatis cum ea: per quem tranſeunt motus ſenſilium:quouſq; copulẽtur cum ea. dico inquam hoc melius eſſe:quã dicere ipſam eſſe vnã ſubiecto: & multa ſm formas: quæ deſcribuntur in ea:vt prima ſolutio dixit. Id.n.eſſe§ Reddit cãm huius,& inquit. Id.n.eſſe.ſ.eſſe vnum ſm formam: dignius eſt ei ſm ꝙ eſt iudicans, iſtud aũt ſm ꝙ eſt recipiens.ſ.eſſe plures organice,& hoc latius exponit, & inquit. Sed tñ cum non ponimus illic eandem intentionem pp formam. i. cum non dicimus eam eſſe vnã ſm eſſentiam & formam, non poſſumus inuenire aliquid, p quod iudicet diuerſa eſſe diuerſa, ideo oportet vt ſit vna forma ad hoc vt iudicet, & hoc pbat. Iudicium.n.dignius eſt attribui iſti potentiæ ſm ꝙ eſt actus,q̃ ſm ꝙ eſt potentia.i.mã & organum,quemadmodũ econuerſo,motio eius paſsiua à ſenſilibus dignior eſt attribui ei ſm ꝙ eſt recipiens ſubm,quã ſm ꝙ eſt actus.ideo recolligit,& inqt.Eſt .n.apud ipſum(vt vr̃)ipſe ſenſus cõis recipiẽs ſm ſenſus,& agens ſm iudicium.& quia recipere aliqd eſt aliud à iudicare, ideo hæc duo debent inueniri in aliquo duobus modis diuerſis. His patet,qualiter ſolutio præſens melior eſt ſolutione poſita.Et nos videmus.§ Perſoluit dubiũ,poſſet .n.argui hoc pacto, hæc virtus iudicat intentiones quas pprie recipit,& priuationes. intellectus iudicat intẽtiones, & priuationes, ergo intellectus eſt ſenſus cõis. Argm̃ quidem peccat in forma, & in materia. oſtendit ꝙ peccat in materia,& inquit.ſed differũt in hoc,quia iſta virtus eſt intentionum materialium, ideſt eſt virtus in materia:illa aũt eſt intentio non miſta cum materia, vt poſt declarabitur. Sed de ſenſu communi ambigentes, primo quærere debemus an ſenſus communis neceſſario ponatur.ſ.alter à ſenſibus externis. Amplius de eius vnitate erit & quæſtio.

Marginalia (right column): COLLEC. Tex.cõm.149. — q de neceſſitate ſenſus cõis.

Rurſum

The. positio. Rursum de eius opere. Vltimo & de eius loco, organoq; quæremus. Ad primam quæstionẽ respondet Them. & vult sensum cõem solum esse in quo oẽs alij identificantur, & inquit. Ex his quæ dicta sunt iam constare arbitror, neque visum in pupilla primũ esse, neq; auditum in auribus, neq; gustum in lingua, sed sensus oẽs in prima illa sentiendi vi sedem habere. Et respondet ad quæstionem contra se, qm̃ quis dicet probatum esse olim numerum sensuũ esse quinque, soluit. ꝙ si qñq; diximus quinq; nobis esse sensus oẽs, ex eo accipi volumus quinque instrumẽta haberi, & quinque canaliculos sensibilius spiritibus, quos tanquã à fonte vno per instrumenta illa rigatos, quinq; sensibus natura distribuit. Vult ergo Them̃. ꝙ sensus cõis vnus est ẽm rem: cum sensibus proprijs, diuersis tñ vtens organis, propter quorum vsum diuersas sortitur rõnes, vt.n. vtitur oculo circa visile, visus rõnem habet, vt tactorio circa tactile rõnẽ sortitur tactus. ergo vnus est sensus qui oẽs est potentia & virtute. Hoc potest sic declarari, qm̃ cuius operatio continetur in aliquo, & eius essentia in eo cõtinebitur, vt Arist. monstrauit in animalibus se habere, sicut in figuris. sed operationes oĩum sensuum exteriorum in eo continẽtur, vt Aristot. ait, ergo proculdubio omnes per identitatem essentialem erunt ille vnus sensus. Amplius per sensum cõmunem põt appræhendi omne sensile cuiusuis forensis: ergo ociosi sunt alij sensus ẽm rem diuersi ab eo. Rursum sensus exteriores omne continentur in sensu communi: vt Aristo. dixit, aliter sensus hic non communis diceretur. vel igitur sensus communis totum quoddam est eorum vniuersale, vel essentiale, vel potestatiuum. nõ vniuersale, nec essentiale, ergo potestatiuum, & sic virtute continebit oẽs.

Cõis positio. Altera est positio communis. s. ꝙ sensus communis est virtus animæ, per quam operatur anima operatione diuersa ẽm rem ab operationibus sensuum exteriorum circa obiectum diuersum, quæ virtus distinguitur ab eis loco, & subiecto, & forma. licet sit vnibilis eis ẽm opus, & vtatur eis ẽm operationem eius tanquam famulis. Et pro hac proculdubio arguitur, qm̃ sicut operatio sensuum exteriorum se habet ad operationem sensus communis, sic & illa sensus communis ad operationem imaginatiuæ: vt Aristo. dicet. sed propter illud sensus communis se cernit ab imaginatiua. ita & sensus exteriores à communi discrepabunt. Amplius quodlibet organum exterius põt recipere spẽm & actum à sensili, vel igitur per se, vel per accñs. non per accñs, ergo per se, & hoc nonnisi potẽtia, ergo dabitur potentia propria respondens proprio organo. põt & induci Arist. & alij, quod non facio, quia patet. Tunc põt dici ad argumenta vtriusq; partis, & primo ad primũ, ꝙ id verũ est in operationibus alterius gñis, cuiusmodi non est in proposito. cur aũt hoc sit consideretur. Ad scd̃m, & si sensu communi appræhendi possit oẽ sensile, non tñ eodem gradu: vt manifestum est. Ad tertium dicendum ꝙ continẽtur in eo ẽm excellentiam, & non ẽm vim & essentiam, quemadmodum argentum in auro. Argumenta pro altera parte non valent, qm̃ similitudo non currit: vt dicemus in loco suo. Secundum ẽt non cogit: qm̃ quodlibet organum exterius vna virtute communi exit in opus, quæ quidem radicaliter est in organo proprio. Et sic de esse eius sit dictum.

De vnitate sensus, cõis. De vnitate eius quidam sensere ipsum vnum esse subto: ac materia, diuersum vero esse forma & essentia, quemadmodum in pomo sapor & flauities: vt Auer. dixit. Et h̃ quidem fuit prima rñsio data ad qõnem Aristo. hoc põt argui, qm̃ quot qualitates sunt, tot essentiæ sunt, & formæ sensitiuæ, cum sensus communis plurimę sint qualitates, proculdubio & plures formæ esse debent. Amplius multiplicato vno relatiuorum, & correlatiuum eius numerabitur. sed obm & sensus ad aliquid dicuntur, ergo cũ obta eius plura erunt, & ipse plures fiet. Itẽ numerus potentiarum passiuarum est ẽm numerum formarum Auer. 12. meta. sed sensus cõis est potentia passiua, & ꝑ sensile actu fit, ergo tot erunt, quot actus alterius rationis. Altera est solutio The. hic, & Auer. ꝙ sensus cõis ẽm essentiam & formam vnus est. i. est vna forma: & vna virtus essentialiter ẽm rẽ, plures tñ subto & organo, & hoc Them̃. exponit per exemplum de rege, & tu vide. Põt autem hoc probari sic, omne agens est vnum ẽm formam. sed sensus communis est agens. s. iudicans, ergo vnus ẽm formam, & qm̃ patitur, ergo est plures ẽm materiam, & hæc fuit põ Auer. Tunc argumenta nihil sunt. maior. n. primi verificatur in exteriori. Vel dicendum ꝙ hoc arguit ipsum plures esse ẽm materiam, & hoc volo. Ad secundum dicendum, ꝙ omnia illa hñt rationem vnius innominati. Ad tertium & si sint multę operationes, tñ ratione vnius formæ innominatæ veniunt &c. De eius opere Them̃. rñdet, & inquit. Hæc quidem est illa vis qua nos visu videre, & auditu audire sentimus, eadem. n. potentia percipi actiones sensuum necesse est, qua drias actionũ percipimus, & reliqua. Vult igitur Them̃. opus sensus cõis esse multiplex, cõe. s. cum sensibus exterioribus, vt percipe omnia sensilia cuiuscunq; sensus extrinseci, & propriũ, & hoc multiplex, quorũ vnum est ꝑcipere operationes sensuum exteriorum. Amplius & driam operationum sensilium. Rursum driam & conuenientiam iudicare oĩum eorum. Sed hæc positio in tꝑe verum dicit. sed ꝙ sensus exterior propriam operationẽ non iudicet non tenemus, vt ẽt supra sensimus ẽm mẽtem oĩum fere. Erit ergo opus huius virtutis appræhendere operationes diuersas diuersorum sensuum, & obiecta diuersa diuersorum. Secunda est iudicare de dria horum & conuenientia, & in his excellit sensus exteriores. De organo quoq; sñia Aristo. est in lib. de somno & vigi. & in lib. de morte & vita, & in 3. de partibus organum sensus cõis esse cor vltimatum, licet organa manifestationis operis sint in cerebro. Medici autem huius oppositum sentiunt, vt Gale. Auic. & Plato in Timeo. volũt. n. huius sensus organũ esse in cerebro. vtriusq; partis argumenta non pono, qm̃ in quodam meo lib. apposui latius, nec eorum concilium. Tu vero quære iuniores & antiquos in hoc problemate, ꝙ sensus communis sit alter à quinque. & quo pacto vnus, & de eius opere, & organo tot sint dicta nunc. *De opere sensus cõis.* *De organo sensus cõis.*

ARGYR. *Cum autem duabus prisci drijs maxime diffiniant aĩam, motione inquam loco accommodato, & intelligendo & discernendo ac sentiendo, considerãdum est siquid inter sit inter intelligere ac sentire. Videtur nãq; tã intelligere quam etiã sapere: veluti quoddam esse sentire. etenim his vtrisq;, rerum aliquas aĩa discernit atq; cognoscit. Et veteres: idem esse sapere sentireq;, censent. quemadmodum & Emp. dixit*
Ad præsens, hominum crescit sapientia semper.
& alio rursus in loco.
Hinc varia his semper prudentia somnia monstrat,
Idem & Homerus his carminibus sensisse videtur,
Tales nanq; insunt mentes mortalibus ipsis:
Quales quotidie summi fert rector Olympi.

Tex. cõm. Qm̃ aũt duabus drijs diffiniunt maxime aĩam, motu secundum locum, & ipso intelligere & discernere & sentire: vr̃ vtiq; intelligere & sapere velut sentire quoddam esse. In vtrisq;. n. his, aĩa discernit & cognoscit aliquid eorum quæ sunt. Et antiqui, sapere & sentire idẽ esse aiunt, sicut & Emped. dixit. Ad præsens. n. sapientia augetur hoĩbus, & in alijs. Vnde, eis semꝑ & sapere diuersa præstat. Idem aũt his vult & illud Homeri. Talis. n. mens est terrestrium hoĩum, Qualem indies inducit pater hominumq; deorumq;.

COLLEC. Tex. cõ. 150. Cum de sensu cõi dixisset, ad proximam ei facultatem transiens de imaginatione differere vult. Oñdit enim imaginationem cognitiuam esse animæ facultatem, & non appetitiuam. deinde ꝙ non eadem sit sensui, qm̃ sensus ad ꝓprium actum pñtibus indiget sensilibus, imaginatio vero & non præsentibus interdum. & quia communicat hæc cũ rationali vita, primo an intelligere sentire sit differit, & inquit. Qm̃ autem duabus drijs diffiniunt maxime animam: motu ẽm locum, & ipso cognoscere s. intelligere, discernere, & sentire, considerandum si differt intelligere & sentire. Et prosequitur, & inquit. Vr̃ nanq; intelligere & sapere tanquam quoddam sentire, cuius rationem reddit. d. In vtrisq; n. his aĩa iudicat aliquid, & cogitat aliquid eorũ quę sunt. i.

Cõm. 11.

sunt.i.entium,& sic primo aspectu idem vñr. Et antiqui. § Hoc & antiquorum testimonio oñdit, & inquit,& antiqui sapere & sentire idem.esse aiunt:sicut Emped. dixit ad pñs voluntas:& consilium ac sapia crescit in oibus, & per pñs ipsum sape ꝭm tempus mutari censuit, quod esse non pōt: nisi sape corporeum sit quemadmodum & sentire. Et alio rursum in loco dixit,hinc varia his sp prudētia somnia mō strat,& Home.his carminibus idē sensisse vr. Tales nāque insunt mentes mortalibus ipsis. Quales quotidie summi fert rector Olympi.His constat sentire sape esse oino.Sed Simp.hos excusat.Inqt tñ nonnullos,vel nāles, vel sophisticos viros ita opinatos esse non diffiniendum (etenim apud Platonem theætætus in idem ducit sensui sciam:) nō tamen Empedo.vel Home.in hac collocandum opinione, quamuis Arist.crasso modo dicto insistens redarguat, quæ & aliter interpretari queunt. Verbum igitur Empe.intelligit consilium esse per pñtiam sensilis,non tñ ab ipso sensili immediate fieri, nec ab ipsis somnijs:nisi tanquam causis remotis. Et sic intelligit Homeri verbum,non ꝙ absolute intellectum à sensilibus transmutari dicat. sed terrene viuentium & obscure (vt ipse inquit) hominum.

ARGYR. *Etenim oēs hi,putant ipsum intelligere corporis esse,perinde atq; ipsum sentire. Et sentire simili simile arbitrantur & sapere,vt in superioribus diximus locis. Oportebat tamē ipsos de errore quoq;, deceptioneúe differere.sunt.n.hæc magis propria aīalium & plus id temporis est,quo in his anima versatur, vt patet. Idcirco necesse est aut vniuersa quæ videntur, vt quidam inquiunt, esse vera aut dissimilis rei tactum errorem esse deceptionemúe. quippe cum, id sit contrarium illi, simili inquam cognoscere simile. Videtur autē, & deceptio & scientia contrariorum esse eadem.*

Tex.cō.151. Omnes.n.hi, intelligere corporeum sicut & sentire existimant.Et sentire & sapere simile simili, sicut in primis rationibus determinauimus. Et tñ oportuit simul ipsos,& de deceptione dicere.magis propria.n.est animalibus,& plus tēporis in hac,permanet anima. Vnde necesse est aut, vt quidam dicunt: omnia quæ vidētur esse vera: aut dissimilis rei tactum,deceptionē esse. hoc .n.contrarium est illi,simile simili cognoscere.Vř autē, & deceptio & scientia contrariorum eadem esse.

COLLEC. Tex.cōm.151. Dixit ꝙ æstimatum est corporale,sicut est sensus, eo qa multi priscorum credidere idem intelligere & sentire esse. Et sentire.§ Reddit cām,quæ eos mouit.Isti.n.æstimarunt ꝙ sentire & intelligere fiunt per simile,& quia hæ duæ virtutes comprehendunt corpus,necesse est vt sint corporeę: quemadmodū diximus in superioribus sermonibus.s.in.1. tract.de erroribus. Et tñ oportuit. § Instat illis quidem ꝙ non determinarunt de deceptione,erroreúe,inquit§Et tñ oportuit simul ipsos de deceptione dicere§Cuius rōnem reddit & pōt componi hoc pacto.De eo debent dicere de aīa tractantes,quod magis proprium est aīæ, & pluri tempore ipsi competit.Tunc apponit minorem.d. Magis proprium.n.est aīalibus, & plurimum tps in hoc versatur aīa, ergo debuerunt & de deceptione differere.Vnde & necesse.§ Apponit id tandem quod dicere pñt, & inquit. Vnde necesse esset oīa quæ vñr esse vera, vt quidam dicunt.s. sophistice,& sic negabitur deceptio:& fallacia esse in rerum nā,& ideo de ea non expedit tractare. Aut oportet eos dicere deceptionē esse tactum dissimilis rei. Hoc.n.contrarium ei quod simile simili cognoscere, & sic non curarūt dicere, quia intelř per suum oppositum. Videtur autē. § Obijcit his ꝭm Auer. non quantum ad primum inconueniens de apparentia (eis.n.sa: in.4.suæ sapientiæ obiicit) sed quātum ad scđm,& inquit. Videtur autem & deceptio, & scia contrariorum eadem esse,ergo deceptio non est tactus dissimilis,& scientia tactus rei similis,cum scia sit amborum,& deceptio amborū. Sed ambigunt veteres, quonam pacto magis propria sit in anima deceptio. Vel ipse loquitur de animalibus, vel de anima. non de animalibus, quoniam quæ animalia percipiūt sensilia sunt propria,mo do cognitio sensilium propriorum semper vera est. Si

Dubitatio veterum.

vero loquitur de anima hoc minime, quoniam proprijssimum animæ est non mentiri. Qūo igitur contrarium inquit,magis proprium,qm̄ maiori tempore in hoc versatur aīa.Respondet Simp. Aristo. intelligere per deceptionem ignorantiam oppositam sapientiæ.est aūt sapientia propria animali rationali,quare per animam rationalem intelligit vitam, & ipsum hoiem, ꝙ vero homo plurimū tempus in ignorātia existat,exponit Simp.primo qm̄ gñabilis & corruptibilis, ideo non capax prudentiæ multo tempore existet. Amplius pp accñtia ipsi perturbationem præbentia. Rursum,qm̄ à necessitatibus vitæ nō semper homo habet. vacat.n.sæpe ijs.Potissimum aūt,qm̄ ipsi animæ ad corpus vehemens inclinatio ad sensilia.diuertitur.n.homo his sæpe,& has causas tetigit Arist.10.Ethic.

Responsio Simplicij.

Cap.10.

ARGYR. *Non idem igitur esse sentire ac sapere, patet. illud enim omnibus animalibus,hoc valde paucis inest. At neq; intelligere idem est ac sentire, intelligere inquam quo recte atque non recte res percipi solent. quod nāq; recte percipit id prudentia est,& scientia atq; opinio vera, at quod non recte id nimirum his dictis est contrarium. Etenim propriorum sensus, semper est verus,& vniuersis animalibus inest. at fit vt falso quoque quis ratiocinetur, neq; cuiquam competit cui non inest & ratio.*

Tex.cōm.152. Quod igitur non idē sit sapere & sentire, manifestū est.hoc.n.animalibus inest omnibus:illud aūt,paucis. Sed neq; intelligere in quo est quod recte,& quod non recte(quod.n.recte,prudentia, & scīa, & opinio vera, quod vero non recte, contraria his) neq; hoc inquam, est idē cum ipso sentire. Sēsus.n.propriorum, sp verus est,& omnibus inest animalibus.intelligere autem contingit & falso,& nulli inest cui non insit & ratio.

COLLEC. Tex.cōm.152. Arabica translatio habet. § Dicamus enim ꝙ sentire nō est intelligere.§ Et ideo Auer.dupliciter literam suam cōducit. Vno modo vt tota præcedens litera, quæ incipit in arabica translatione.§Et quia determinabat.§ vsq; ad præsentem,sit habita & lecta suspensiue,responsionemq; ad argumentum antiquorum continens, sic ꝙ in hoc capitu. §Dicamus.n.&c.§ terminatur suspēsio. Vel alio modo pōt intelligi,ꝙ responsio ad argm̄ priscorum vacet, sicq; in litera non apposita sit, & nunc nouum capiat exordium, in quo probat sapere & sentire differre,& hoc pacto exponit secunda expositione,& non oportet ꝭm hanc literam,præcedentem legere suspensiue.sed quocunq; fiat,inquit Aris. § Q. quidem igitur non idem sit sapere & sentire manifestum est ab hinc§hoc quidem.n.sentire in oibus est animalibus.id aūt in paucis.s.in homine, & dixit. §In paucis§ vt Auer. recte notauit, pp ħ ꝙ plura animalia communicant homini in hac virtute,quæ est sensus,nec mirum ꝙ Aristo. hoc accepit hic,qm̄ hoc tanquam famosum accepit & cōcessum:vt Auer.inquit. Vř autem rō Arist.ħ:hoc pacto formanda esse.quæcunq; in subto differunt in esse differūt.sed intellectus,& sensus differunt subiecto, vt in litera accipitur,ergo & in esse differunt, hoc pacto Auer. format.reliquum textus constat.Hic Auer.duas notat differentias inter sensum & intellectum,& inquit. Sensus.n.semper dicit verum in rebus proprijs.i. circa sensilia propria vere iudicat semper, & falsum in vniuersalibus.i.sensilibus coībus, vt superiori capite constauit. intellectus autem econtrario,verum in vniuersalibus & falsum in proprijs idest specialibus obiectis, & hæc prima est differentia. Apponit & secundam,& inquit. Et etiam sensus in rebus proprijs magis durat sua veritas,qm̄ semper circa obiectum proprium eodem se habet pacto, & intransmutabiliter, magis dico quam intellectus in rebus vniuersalibus. Contingit.n.intellectum circa vniuersales propositiones etiam transmutari,cum sit virtus rationalis. Applicat sententiam verbis, & patet. Sed ad hæc quærunt primo qm̄ Arist.2. poste. & 6.Ethic.intellectum semper esse verorum inquit.Hic vero oppositum sentit Auer. Amplius hoc sine ratione dictum esse videtur,cur enim sensus circa propria verus,& intellectus non? Ad primum Arist.loquitur non de intellectu p potentia

Dubitatio.

Responsio.

potentia cognitiua, sed pro habitu principiorum, quem dicit. 6. Ethic. semper verum esse, econtra habitum conclusionum, & hoc profecto pacto loquitur. 2. posteriorum. Ad secundum dicit Themistius hæc verba. reddens causam huius discriminis, propterea ꝙ res quanto communiores habentur, tanto conspectiores, prioresque intellectus sunt. Ex quibus nouus Expositor rationes sic accepit illius, quòd quia intellectus in vniuersalia immediate se habet, & in propria per media, ideo circa vniuersalia non fallitur, sed circa propria. Sensus autem, quoniam circa propria sensilia immediate se habet, circa communia vero mediantibus proprijs, eo fit vt circa propria non fallatur: sed circa communia. Et hoc profecto Aristot. in proœmio. Sapientiæ inquit, nam quæ sunt ex paucioribus certiores sunt his, quæ ex additione dicuntur, & hoc significat intellectum circa vniuersalia se habere per minora, vel per nulla media, & ideo sunt sibi euidentiora, propria quoque sunt occulta, propter multa interesse media.

ARGYR. *Imaginatio nanque, diuersa est à sensu, menteque. atque neque hæc fit sine sensu, neque existimatio sine hac esse potest. Non idem autem esse imaginationem existimationemúe, patet. Hic enim affectus, in potestate nostra sine controuersia collocatur. licet nanque cum libet fingere quicquid volumus, atque ante oculos ponere: perinde atque ij faciunt qui in artificiosæ memoriæ comparatis atque dispositis locis imagines fingunt atque simulachra collocant. At opinari, in nobis non est situm, necesse est enim opinantem, aut veram aut falsam existimationem habere.*

Tex.cō.153. Phantasia enim aliud est & à sensu, & ab intellectu. & eadem, non fit sine sensu, & sine hac, non est existimatio. Quod autem non est eadem phantasia & existimatio, manifestum est. Hæc enim passio, in nobis est, cum volumus. præ oculis enim est fingere, sicut qui in memoratiuis versantur & simulachra faciunt. Opinari autem, non in nobis est. necesse. n. est aut falsum, aut verum dicere.

COLLEC. Tex.cōm.153. Ista coniunctio {enim} dupliciter induci potest. Vno modo: vt Simpli. inquit. Dictum est enim solis rationabilibus cogitationem inesse, ac si induceret. non enim eadem cogitationi imaginatio, quoniam imaginatio inest brutis: non autem cogitatio. Aliter vt Auer. & Them. inducam, ꝙ cum dixit distinctionem. i. intellectionem esse in habentibus rationabilitatem. Tunc posset esse dubitatio, quoniam videmus multa alia animalia distinguere. Soluit quòd id non est distinguere nisi abusiue, phantasia enim alterum est à sensu & intellectu. Reliquum textus, & commenti patet per se. Ex differentia inter phantasiam, & opinionem. Ioan. Picus accepit non esse in potestate nostra credere aliquam propositionem esse veram, quando nobis placet, nec falsam esse quando placet. Quoniam opinari est adhærere alicui cum oppositi formidine, credere vero consentire simpliciter absque formidine, si igitur non est in potestate nostra, sic vel aliter opinari de quo minus videtur, & à fortiori nec in potestate nostra erit credere. Hanc partem tueri conatur, primo, non est in hominis potestate facere intellectu apparere propositionem aliquam esse veram aut falsam, ergo nec in eius potestate sic vel secus credere: videtur enim incōpossibile aliquem credere propositionem cui consentiat: & tamen ei verum non appareat. Antecedens quoque arguit, quoniam hoc vel id apparere tale, vel secus intellectui: est hoc, vel id taliter, vel secus repræsentari intellectui. modo hoc ex voluntate non euenit cum eius esse voluntatis actus antecedat. Amplius secundo, assentire, & dissentire sunt actus intellectus specifice oppositi, sed nulli actus intellectus specifice oppositi possunt determinari à voluntate, ergo dissentire, & assentire non possunt à volnntate determinari. Maior arguitur, omnis actus determinans assentire, & dissentire debet esse actus primus respectu eorum. sed nullus actus voluntatis potest esse vt actus primus respectu illorum, nec respectu aliquorum intellectus: ergo non potest determinare eos. Rursum ad aliquod credendum non determinatur homo præcise per actum voluntatis, de quo interrogatus, cur id crediderit non assignabit præcise actum voluntatis, constat autem experientia non assignare nos actum voluntatis in consensu alicuius crediti. Vltimo, quotiescunque aliqui duo determinantur ad credendum opposita, & quolibet illorum præcise determinatur per hoc, quia vult sic determinari, non potest dici ꝙ rationabilius hic mouetur ad credendum quam econtra. Sed datis duobus, quorum alter vult credere A esse verum, & alter non, non est dicere hunc vel illum rationabilius, & alium irrationabilius, ergo illi ad sic, vel sic velle non determinantur, quia præcise sic volunt.

Hanc conclusionem apponit Aristot. Inquit enim, opinari autem non in nobis est, cuius rationem reddit. necesse enim est aut falsum aut verum dicere. modo hoc non in nobis est. ecce quam plane Aristot. videtur hanc partem sentire. Hoc idem Themistius inquit. ad credere aliquid, aut æstimare, aut iudicare de rebus quoties incessit voluntas, in nostra manu non est. sed quoties ipsa rei veritas, quæ videbitur apertissima assentiri nos cogit. neque enim fieri potest vt quis rei, quā nihil dubitat falsam esse, assensus suos accommodet. Quod ostendit exemplo dicens. At vero bis duo quatuor esse, necessarium est velis nobis concedere. contra vt bis duo sint quinque, aut bis decem viginti non sint, nemo vnquam concesserit, qui rationem numeri tenet. sicut neque vt homo non sit bipes, aut vt ignis non perurat, & reliqua. Debes scire, quòd positio huius viri potest intelligi. Vno modo vt nihil simpliciter credere possimus ex nostro voluntatis actu, nisi eorum aliquid cuius persuasio præcessit, id est nisi per se supponatur intellectus concessus & assensus. Alio modo vt totus actus nostræ voluntatis pendeat ex determinatione intellectus. Ad res enim quæ nostro intellectui occurrunt intellectus dupliciter se habet. Vno modo limitate, & simpliciter determinatus, quemadmodum ad veritatem primi principij: vt quarto traditur Sapientiæ. Alio modo in potentia neutra, vel cum persuasione ad vnam partem magis quam ad alteram. Tunc dicerem quòd in potestate nostra non est, credere propositiones, ad quas intellectus occurrit primo modo, & hoc Themistius, & Aristote. & Auerroes, & Simplicius testantur, & si sic intelligat vir iste proculdubio optime inquit, nec quæstio talis viri condemnari meretur. Si vero intelligat quòd voluntas respectu etiam duorum non possit limitare intellectum ad sic, vel sic credendum, proculdubio cum eo non sum. in omnibus propositionibus contingentibus oportet dare vnam primam per se notam in eo ordine, vt hæc voluntas vult, quæ est per se & immediata. Argumenta igitur huius viri apud me, primum probant intentum, secundum vero non, & ideo tibi patet ex his solutio.

Præterea cum opinamur aliquid malum esse atque terribile: continuo perturbamur, similiter: & cum opinamur quippiam esse tale, vt in illo sit confidendum. At cum imaginamur talia, perinde afficimur atq; si in pictura eadem spectaremus. Sunt autem & existimationis ipsius hæ differentiæ, scientia, & opinio, & prudentia, & ea quæ sunt hisce contraria. de differentia quorum alius sit sermo magis ad idipsum accommodatus. ARGYR.

Amplius autem cum opinamur difficile aliquid aut terribile, statim compatimur. similiter autem est, & si fuerit tale vt in illo sit confidendum. Secundum phantasiam autem: similiter nos habemus, sicut qui considerans Tex.cō.154.

considerant in pictura quæ difficilia sunt & ea in quibus sunt confidendum . Sunt autem & ipsius existimatione differentiæ: scientia & opinio & prudentia, & contraria his, de quorum differentia alius sit sermo.

COLLEC. Tex.cōm.154. Est & hæc alia ratiocinatio, ꝙ imaginatio altera est à consilio & æstimatione,& componitur sic, cum nos æstimamus aliquod timorosum futurum, quoquo modo nos patimur passione, ac si id timorosum esset præsens. similiter cum nos æstimauerimus aliquod audactiuum futurum, statim patiemur tali passione, quali illo audactiuo existente præsente, & hæc maior est. Cum autem imaginati fuerimus id timorosum: non statim patiemur quasi esset præsens. Tunc conclusio erit in secunda figura, imaginatio ergo non est opinio, nec consilium, & per consilium (vt Auer. inquit) intelligit fidem, id est cognitionem certam intellectualem. Sunt autem &c. differentias enumerat æstimationis,& inquit . Sunt autem & ipsius æstimationis differentiæ, id est species scientia, & opinio, & sapientia, & contraria his, vt ignorantia, insipientia &c. De quibus se in alterum transsumit locum.d.de quorum differentia altera sit ratio. & Auerrois inquit quòd est liber de sensu & sensa. Simplicius vero inquit in ethicis, vbi nunc dictas æstimationis differentias distinguit apertius. Reddit autem causam Themist.& Simplicius cur ad opinionem metus, ad imaginationem vero non sequatur: quoniam opinio non sine consensu est: ac voluntatis affectione. & ideo sequitur ad sic vel aliter opinari timor, imaginatio vero sine consensu voluntatisque determinatione existit.

ARGYR. *At vero cum diuersum sit sentire ac intelligere, et huius aliud imaginatio aliud existimatio esse videatur: de imaginatione primo, deinde de altero dicamus oportet. Si igitur imaginatio, id est phantasia sit id quo visum phantasmaque aliquod in nobis dicimus fieri, & nō aliud quicquam quod per translationem hoc eodem nomine nuncupetur, ipsa profecto vna quædam est potentiarum earū aut habituum quibus discernimus, & aut vere percipimus aut falso. tales autem sunt, sensus, opinio, scientia, intellectus.*

Tex.cōm.155. De ipso autem intelligere quoniam diuersum est ab ipso sentire, huius autem aliud phantasia esse videtur, aliud existimatio. cum de phātasia determinauerimus, sic & de altero dicendum erit. Si igitur phantasia est secūdum quam phantasma aliquod nobis fieri dicimus, & non si quid secūdum metaphorā dicimus, vna quædam est harum potentia aut habitus secundum quem discernimus, & veri sumus aut falsi, huiusmodi autem sunt: sensus, opinio, scientia, intellectus.

COLLEC. Tex.cōm.155. Recapitulationem apponit dictorum: ad dicenda vero continuationem addit. Inquit. De eo autem, quod est intelligere animæ, quoniam alterum est ab eo, quod est sentire ex his patet. Huiusmodi autem, id est actionum intellectus, videtur aliud phantasia, id est quod quædam sit phantasia, aliud opinio, id est æstimatur & altera esse credere ipsum. argumento profecto hoc. quoniam sine visis & imaginibus intelligi nihil potest, & ideo putandum est eandem vim esse quæ intelligat & visa concipiat. Quapropter de phantasia determinantes sic. De altero, scilicet rationali virtute post hæc dicendum. Hæc est continuatio, & dicendorum intentio. Si igitur phantasia.&c. hæc coniunctio &c. igitur &c. nota est executionis, erit ergo syllogismus hypotheticus tractandus hic. si igitur phantasia est, secundum quam phantasma aliquod nobis fieri dicimus, & si non aliquid secundum metaphoram dicimus, id est & non aliud quicquam quod per translationem hoc nomine nuncupetur: & dixit hoc quoniam phantasia dicitur quandoque secundum translationem de sensibus, quandoque de mente & intellectu, ideo accepit. Si igitur imaginatio sola illa est, cuius phantasma aliquod in nobis fieri dicimus, & hoc est antecedens, tunc ponit consequens, & inquit, vna quædam est potentia horum, aut habitus, secundum quem discernimus, aut verum, aut falsum dicimus. Huiusmodi sunt quatuor, vt Themistius inquit, sensus scilicet opinio, scientia, & intellectus, intelligendo per intellectum (vt Auerrois & Themistius dicunt) primas propositiones, id est habitum principiorum, & per scientiam quod prouenit ex eis, id est habitum conclusionum. Est ergo hypothetica, si imaginatio est phantasia. secundum quam phantasma aliquod nobis fit, imaginatio est sensus, vel opinio, vel intellectus, vel scientia, declarabit autem ab his quòd non aliquod horum sit quatuor, & concludet quidnam est. Debes scire, vt Simplicius inquit, hæc esse reperta scilicet facultas, habitus, sensus, opinio, scientia, & intellectus. Facultatem quidem (inquit) Aristoteles appellat substantialem characterem, secundum quem omnem hominem rationalem dicimus. Habitum vero promptam dispositionem. Sensum quidem per organum recipiens prius à sensili actionem. Opinionem. circa contingentia, & aliter se habere æstimationem, & circa necessaria sine causa fidem. Scientiam cum causa, & semper eodem modo se habentium rationalem reflexionem. Intellectum denique subitam atque impartibilem terminorum speculationem. Ostendit ergo ꝙ imaginatio siue alio nomine phantasia, quæ est secundum quam phantasma, in nobis fit, nullum horum sit. Quomodo autem vnumquodque horum cadat sub cognitiua veridica, vel falsa, Simpl. ostendit: & sermo totus patet.

At ipsam non esse sensum, ex hisce patere potest. Sensus enim vel est potentia vel operatio, vt visus vel visio. at nonnunquam neutrum est istorum, & tamen apparent aliqua, videmurque videre, vt ea quæ in somnis apparent. Deinde, sensus quidem semper adest, imaginatio autem non semper. Quod si idem esset imaginatio ac operatio, bestijs imaginatio profecto cunctis inesset. at non inesse videtur, vt api, aut formicæ, aut vermi. Præterea, illi quidem veri sunt semper, imaginationes vero plures fiunt, vt patet, falsæ. Præterea, cum exacte circa sensibile operamur, non dicimus hoc nobis hominem videri ac apparere, sed potius cum non clare sentimus, quando etiam fit vt sit verus sensus & falsus. Atque nobis (quod quidem paulo antea dicebamus) clausis etiam oculis, visa videntur atque apparent. ARGYR.

Quod igitur non sit sensus, manifestum ex his est. Sensus enim, aut potentia aut actus est, vt visus & visio. Apparet autem aliquid etiam neutro horum existente, vt quæ in somnis. Postea, sensus quidē semper adest, phantasia autem non. Si vero idem esset quod actus, omnibus vtique contingeret bestijs phantasiam inesse. videtur autem non: vt formicæ, aut api, aut vermi. Postea sensus quidē veri semper, phantasiæ autem plures falsæ. Amplius autem non dicimus, cum operamur certe circa sensibile, quod videtur hoc nobis homo, sed potius cum non manifeste sentimus, & tūc aut verus est aut falsus. Et (quod quidem diximus prius) apparent & conniuentibus visa. Tex.cōm.156.

Primum ꝙ imaginatio nō sit sensus ratione tali arguit, in somnis imaginamur. in somnis non sentimus, ergo imaginatio non est sensus. ꝙ non sentiamus patet, quoniam nec actu, nec potentia. non potentia, quoniam insomnium est commotio sensorum, quæ impressa & derelicta sunt. nec actu multo magis &c. Postea secundum præsentiam.&c. Auer. sic format rationem. semper sensus fit cum præsentia sensilis. imaginatio nō semper cū presentia sensilis, COLLEC. Tex.cōm.156.

sensilis, ergo imaginatio non est sensus. Simplicius vero sic arguit ex litera, statim in lucem editis animalibus sensitiuus potest adesse actus, non tamen imaginatiuus, præcedere enim oportet sensum, & sæpenumero fortasse, posterior igitur, ac per hoc non semper, siquidem post sensum, & à sensu mouetur. Si vero actu idem.§ Tertia ponitur ratio, sensus inest omnibus animalibus, sed imaginatio non inest omnibus animalibus, ergo imaginatio non est sensus. Inquit enim q vermes & muscæ nō phantasiantur, nisi in præsentia obiecti, sed formicæ propter dispositionem temporum, & apes propter artificium domos construendi imaginantur, vt Auer. inquit. sed Aristot. inquit, nulla horum imaginari. Inquit Auer. quòd non curat de exemplo. omnes autem residuæ rationes patent, sunt enim in textu apud Auer. in numero sex, & tu nota illas.

ARGYR. *Atqui nec vllus habituum eorum erit qui veri sunt semper: vt scientia vel intellectus. est enim & falsa imaginatio, non solum vera. Restat igitur vt perscrutemur si sit opinio. Fit enim opinio; & vera & falsa. verum opinionem quidem: sequitur fides. quippe cum fieri nequeat: vt hisce quisquam non credat, quorum habet opinionem. Bestiarum autem fides, quidem nulli, imaginatio vero, cum pluribus inest. Praterea: fides omnem opinionem sequitur, persuasio fidem, ratio persuasionem. At imaginatio quidem, quibusdam belluis inest, ratio autem, nullis.*

Tex.cōm.157. At vero neque eorum qui semper veri sunt, vllus erit; vt scientia, aut intellectus. est enim & falsa phantasia. Relinquitur igitur videre, si opinio sit. Fit enim opinio & vera & falsa, sed opinioni quidē inhæret fides, non enim contingit, opinantem ijs quæ videntur, non credere. bestiarum autem nulli, inest fides: phantasia autē, multis. Amplius, omnem opinionem, sequitur fides. fidem autē, persuasio, persuasionē autem ratio. bestiarum autem quibusdam phantasia quidem inest, ratio vero non.

COLLEC. Tex.cōm.157. Q. neque scientia, neque intellectus argumento concludit in secunda figura, & patet. Tunc id quod dubitare vult apponit, & inquit. Relinquitur ergo videre, si sit opinio. videtur enim per argumentum in secunda figura, ex duabus affirmatiuis quòd sic, opinio est iudicans & falsans, imaginatio est iudicans & falsans, ergo imaginatio est opinio. Et hanc apponit, d. Fit enim & opinio vera & falsa. Sed opinioni.§ Obijcit pro parte vera, quòd imaginatio non sit opinio duobus argumentis. Primo arguit, omnis opinio est cum fide, nō omnis imaginatio est cum fide, ergo non omnis imaginatio est opinio. Amplius, omnis opinio est cum ratione, non omnis imaginatio est cum ratione, ergo non omnis imaginatio opinio. Maior probatur, omne cum suasu est cum ratione. omnis opinio cum suasu, omnis opinio cum ratione, & totum patet. Differt autem secundum hoc argumentum à primo, quoniam id ex fine, hoc vero ab excessu in finem depēdet, quoniam finis quidem fides, via vero ad hanc persuaderi, vt Simplicius inquit.

ARGYR. *At vero patet nec opinionem esse cum sensu, nec opinionem per sensum, nec opinionis sensu suæ coniunctionem: & per ea quæ dicta sunt, & hac etiam ratione. patet enim si imaginatio sit opinionis sensusque coniunctio, opinionē non cuiusuis rei, sed eius esse cuius est etiam sensus. dico autem imaginationem si sit coniunctio sensus opinionisue, coniunctionem esse opinionis albi & sensus eiusdem albi. non enim erit ex opinione quidem boni, sensu aūt albi. Apparere igitur est opinari rem eam quam sentit non per accidens.*

Tex.cōm.158. Manifestum est igitur q neque opinio cū sensu, neque per sensum, neque complexio opinionis & sensus, erit phantasia, & propter hæc, & quia nō alia quædam est opinio, sed illa quæ quidē est cuius est & sensus. dico autem, ex albi opinione & sensu, complexio: phantasia est. non enim ex opinione quidem albi erit, sensu autem boni: Apparere igitur, est opinari quod quidem sentit non secundum accidens.

COLLEC. Tex.cōm.158. Plato in Philæbo, & in sophista, phantasiam copulationem, inquit ex sensu & opinione. sed compositio tripliciter intelligi potest. Vno modo vt in ea dominat opinio, & sic phantasia erit opinio primo, cum sensu vero quasi per accidens. Alio modo vt sensus ibi dominetur, & sic phantasia erit sensus primo, per accidens autem opinio. Vel tertio vt sit vtrunque æque primo, & sic erit adæquata copulatio eorum simul. Inquit Aristot. manifestum ergo, quoniam neque phantasia erit opinio cum sensu ad intellectum primum, neque per sensus, id est sensum cum opinione ad intellectum secundum, neque copulatio opinionis & sensus ad intellectum tertium, & per ea quæ dicta sunt, & hac ratione. declarat autem Auerrois, quomodo hoc constet his quæ dixit, & inquit. Manifestū est, quòd imaginatio non est æstimatio, id est opinio coniuncta cum sensu, neque virtus composita ex æstimatione & sensu, neque supple sensus cum opinione ex sermonibus prædictis, in quibus declarauimus quòd imaginatio non est aliqua virtutum. Et ostendit quomodo, & facit enthymema hoc pacto, quoniam si esset composita ex eis, contingeret vt vere dicerentur de ea proprietate illarum virtutum, ex quibus componitur modo medio. hoc enthymema Auerrois conducit in syllogismum hoc pacto, omne compositum ex aliquibus, necesse est vt habeat in se quoquo modo existentia, id est propria accidentia componentium. Tunc addatur, sed phantasia est compositum ex sensu, & opinione, ergo ibi erunt accidentia sensus, & opinionis. consequens est falsum. non enim proprietates eorū insunt phantasiæ, vt constat, ergo aliqua propositionum non maior, ergo minor & sic constat contra Platonem. Debes scire, quòd maior huius est vniuersaliter vera suo modo, quoniam si componentia fuerint actu in aliquo compositio, pculdubio partes eorum & actu ibi erunt, & si potentia, potentia erūt & in eo, & sic non habet calumniam. Manifestum est enim.§ Syllogizat Aristot. apud me hypothetico syllogismo hoc pacto: si imaginatio sit opinionis, sensusque copulatio, opinio erit non cuiusuis rei, sed eius esse, cuius est sensus. Hæc est hypothetica, & hoc inquit. Manifestum est autem quòd non alia quædam est opinio, id est alterius, sed illa: quæ quidem est eius, cuius est sensus. Et exponit quomodo, d. Dico autem quòd phantasia est copulatio ex opinione, & sensu albi, id est circa idem obiectum, vt album non erit phantasia copulatio, ex opinione quidem boni, ex sensu vero albi. Ideo concludit veritatē hypotheticē. d. Apparere igitur est opinari, quod quidem, id est rem eam: quæ sentitur, & non per accidens, sed per se, ita quòd ambo per se sint ad idem. est ergo hypothetica, si phantasia copulatio est ex opinione & sensu, oportet esse coniunctionem earum eiusdem rei, & per se, id est secundum eandem rationem & formā. Probat autem hoc & Auerrois in commēto, & inquit. Aut est necessarium vt sit ita, quoniam si imaginatio est eiusdem rei, & hoc patet & componitur ex æstimatione & sensu. necesse est vt æstimatio & sensus sint eiusdem rei essentialiter. Est ergo argumentum Auer. imaginatio siue phantasia omnis est eiusdē rei per se, opinio & sensus sunt phantasia per Platonem, ergo opinio & sensus sunt eiusdē rei per se, & sic patet hypothetica Arist.

ARGYR. *At apparent nonnunquam etiam falsa, de quibus simul veram opinionem habet. Sol enim pedalis quidem apparet: at persuasum est terra ipsum esse longe maiorem. Fit igitur vt aut suam is opinionē quā habet verā abijciat, re modo eodem sese habente, non oblitus, nec dissuasus: aut si adhuc illam habeat, eadem sit necessario falsa simul & vera.*

At

At constat opinionem tum euadere falsam, cum res mutata latet.

Tx.cõmẽ.159. Apparent autem & falsa, de quibus simul existimationem veram habet. vt apparet sol, vnius pedis, persuasum aũt est, eum maiorem esse habitata. Accidit igitur aut abijcere suam ipsius veram opinionẽ quã habebat saluata re, non oblitum, neque dissuasum, aut si adhuc habet, necesse est eãdem veram esse & falsam. Sed falsa fiet, cum latuerit mutata res.

COLLEC. Tx.cõmẽ.159. Assumit & modo oppositum consequentis hypothetici §apparent autem & falsa, de quibus æstimationem verã habent. & videtur sol vnius pedis, sed creditur esse maior habitatione,§ id est tota terra habitabili, est ergo oppositũ. sed opinio & sensus non sunt eiusdem rei per se, q̃m sensus iudicat oppositũ eius quod æstimatio. ideo inquit. Apparent autem & sensu falsa, de quibus æstimationem. i. opinionem veram habent, ergo opinio & sensus nõ sunt eiusdem omnibus modis, quod est oppositum cõsequentis, & sic inferas oppositum antecedentis. Accidit igitur. §Forte ꝙ arguit, & secundo contra Platonem sic, si imaginatio est copulatio ex opinione & sensu eiusdem rei, igitur accidit: vt aut abijcere suiipsius opinionem quam habebat saluatam, id est re modo sese habente nõ oblitum, nec decredentem. i. dissuasum, vel si adhuc habeat eãdem, necesse sit eãdem esse simul veram & falsam insimul, at falsa facta est, cum lateant transcendentes res. i. at cõstat opinionẽ, tum euadere falsam, cum res mutata latet, & hoc contingere, & quo pacto, videas expositores. totum enim hoc manifestum est per se. Sed quia quodlibet istorum est impossibile, ideo oppositum antecedentis erit, quod impossibile sit imaginationem esse copulationem ex opinione & sensu eiusdem rei, vt Plato inquit.

ARGYR. *Neque igitur vnum est istorum, imaginatio, neque ex his est coniunctum. Verũ quoniam fieri potest vt aliud moueatur ab eo ipso quod motum est, imaginatio vero motio quædam esse videatur, & non fieri sine sensu sed sentientibus, et eorũ etiam esse quorum est sensus, fit autem vt motus oriatur à sensu iam actu.*

Tex.cõm.162. Non ergo vnum aliquod horum est, neque ex his, phantasia. Sed quoniam est moto hoc moueri aliud ab hoc, phantasia autem motus quidam videtur esse, & non sine sensu fieri. sed sentientibus, & quorum sensus est: est autem motum fieri ab actu sensus.

COLLEC. Tx.cõm.160. Duplicem Arist. intelligebat imaginationis diffinitionem assignare, vnã quidem quid non sit, vt Themistius inquit. Alteram vero quid sit cum quid non sit assignasset: & quid sit, modo assignat. Primo diffinitionem quid non sit colligens inquit, ergo phantasia nõ est aliquid vnum horum, id est nec sensus, nec opinio, intellectus, nec scientia. neque ex his compositum, vt Plato sentit, & hæc vr̃ prima eius diffinitio. Sed (vt Themistius inq̃t) phantasia seu imaginatio vr̃ maxime intellectus esse. Primũ quia imaginatio fallitur, potest, & intellectus. deinde quemadmodũ in nobis situm est de quaque re imaginari & cogitare q̃n volumus, ita omnia intellectu affingere & ꝯponere possumus. ecce q̃uo imaginatio ex his videtur esse intellectus, verũtamen differunt. sed q̃bus discriminibus differũt iam quærendum est. prius vtriusque natura diffinienda seorsum vr̃, ita enim dilucescet quænam inter vtranque distantia sit. prius tamen quid sit imaginatio monstrandum est. Hactenus enim non quid sit, sed quid non sit executi sumus.

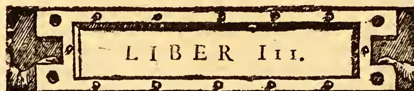
Sed quoniam, § Oportet iam communiter subcontinuatiuam coniunctionem §quoniam§ sequẽtibus addere, donec redditionem faciat: vt Simplicius inquit. Et ideo Auerrois inquit Aristotelem hic facere syllogismum hypotheticum, cuius antecedens ponit, & non consequens in hoc textu, sed in sequenti. ideo legatur hoc pacto simul cum sequenti, vt quoniam imaginatio motus quidam esse videtur, ac nõ sine sensu fieri, sed sentientibus, & quorum est sensus, & quoniam est fieri, motum ab actione sensus, & quoniam hunc similem necesse est esse sensui, & deinceps respondet per id§ Erit vtique phantasia ipse motus: non sine sensu contingens, neque non sentientibus existere.§ Et sic diffinitio hæc respondet ad illam coniunctionem continuatiuam§ quoniam§ & hoc dicit Auerrois, & Aristoteles propalauit in hoc sermone, id est in textu huius commenti præcedens, & tacuit consequens, quia est manifestum, & post, id est in textu sequentis commenti, declarabit ipsum modo perfectiori, & ideo dimisit ipsum in hoc loco. Debes scire, quòd phantasia potest capi dupliciter. Vno modo pro actu primo: & sic est potentia naturalis animæ, qua ipsa est principium phantasiandi. Altero modo potest capi pro actu secundo phantasiæ, & sic Arist. capit in toto isto processu, & ratio est, quoniam notior: & loquens de actu secundo, loquitur de actu primo proculdubio, & hoc Auerrois inquit. Sed substantia ipsius virtutis est quod dico, quoniã si sint quædam quæ mouentur ab alijs, vt mouent alia, & hæc est prima propositio. & imaginatio videtur esse virtus mobilis, & passiua ab alia, & hæc est secunda. Et impossibile est vt sit sine sensu, sed est in rebus sensilibus animalibus habentibus & sensum perfectum, & h̃ est tertia. Et possibile est vt motus phantasiæ fiat à sensu, qui est in actu, & hæc est quarta. His quatuor propositionibus acceptis cum quinta sequentis textus, scilicet & hunc similem necesse est esse sensui, addit Auerrois hoc consequens, & inquit, necesse est vt imaginatio in actu, id est accepta pro acta secundo, nihil aliud sit, nisi perfectio istius virtutis per intentiones sensiles, existentes in sensu secundum modum, secundum quem sensus perficiuntur ꝑ sensilia, quæ sunt extra animam. Et hoc est vna pars consequentis de imaginatione pro actu secundo. Apponit & secundam partem de ea pro actu primo, & inquit, & necesse est ꝙ prima ꝑfectio istius partis. i. ꝙ imaginatio pro actu primo sic virtus, id est potentia animæ, quæ innata est se assimilare sensationibus, quę sunt in ipso sensu communi, & sic est totum consequens completum. Reliquũ commenti patet per dicta antea.

Quem quidem necesse est ipsi sensui similem esse, imaginatio motio hæc est profecto, quæ neque sine sensu nimirum esse, neque competere non sentientibus potest. Atque multa per ipsam id agere, patiue contingit, quod ipsam habet. & insuper, & veram & falsam esse. Atque id propterea fit, quòd sensus quidem propriorum est verus, aut raro admodum suscipit falsitatem. At est sensus, eius etiam rei cui propria sensibilia accidunt. vbi iam fit: vt ipse sit falsus, nã non est falsus si album dixerit esse: sed si album, hoc autem aut aliud esse. Est præterea cõmunium, sensus: quæ quidem perinde atq; propria ijs accidunt quæ sunt per accidens sensibilia. dico aũt motum et magnitudinem, quæ, vt patet, accidunt sensibilibus, circa quæ maxime error deceptioque fieri sensu potest. Motus igitur isce qui fit à triplici tali sensu, differentium ob idipsum nimirũ habebit. atque primus, quidem, cum operatio sensus adest est verus, cæteri vero falsi etiam esse possunt, & præsente atque absente, præsertim cũ à sensu longe sensibile distat. Si igitur nihil aliud præter imaginationem habeat ea quæ dicta sunt sitque idipsum quod diximus, ipsa imaginatio motus is est profecto qui fit à sensu iam operante. Cũ aũt visus maxime sit sensus, hinc est quòd 162. *nomen imaginatio ab ipso lumine sumpsit (phantasia dicitur,) quia sine lumine visio fieri nequit. At quia imaginationes immanent, sensibusque similes sunt, ideo per ipsa animalia, bestiæ inquam atque homines, multa agunt. illæ, quia mentis sunt, vt patet, expertes, homines vero quia mẽs perturbatione nonnunquam vel morbo vel somno submergitur. Sed de imaginatione quidem, determinatum sit hactenus. satis enim quidnam ipsa sit, & cur sit hisce quæ iam dicta sunt, explicauimus.* ARGYR.

Tex.com.161. Et hunc similem necesse est esse sensui, erit vtiq; hęc, motus qui neque sine sensu, neque non sentientibus inesse potest. Et multa est secundũ ipsam facere & pati, quod habet. & esse, veram & falsam. hoc aũt accidit, propter hæc. Sensus propriorum quidem, est verus, aut quã paucissimum hñs falsum. Secundo aũt, eius cui accidunt & hæc. & hic iam contingit, vt falsus sit. ꝙ enim album sit, nõ est falsus: si autem album hoc aut aliud quiddam, falsus est. Tertio autem, cõmunium & consequentium ea quę accidunt ijs quibus insunt propria: dico autem vt motus & magnitudo, quæ accidunt sensibilibus, circa quæ maxime iam est decipi secũdum sensum. Motus aũt ab actu factus qui ab his tribus sensibus, differt à sensu, & primus quidẽ, præsente sensu verus est. alij autem præsente & absente, erũt vtique falsi, φάος φαντασία, & maxime cum procul est sensibile, Si igitur nihil aliud habet quæ dicta sunt nisi phantasia, hoc autẽ est quod dictum est: phantasia vtique erit motus à sensu secundum actum facto. Tex.com.162. Quoniam autem visus maxime sensus est: ob hoc nomen à lumine accepit, quoniam sine lumine non est videre. Et quoniam immanent, & similes sunt sensibus, multa secundum ipsas operantur animalia. alia quidem, quia non habent intellectum, vt bestiæ. alia vero, quia obruitur aliqñ intellectus passione, aut ægritudine, aut somno, vt hoĩes. De phantasia igitur quid est, & propter quid est, dictũ sit intantum.

COLLEC. Tex.com.161. Secũdum Auer. expositionem, accipit quintam partem antecedentis, & conducit consequens, & totum hoc perspicuum est per textum præcedentem. Et multa.§ Ex diffinitione data Aristot. infert primo, & supple necesse est habens, subaudiendum phantasiam, secundum ipsam facere, & pati multa, id est pati quidem, prout à sensibilibus mouetur. facere vero eo quòd mota iam, & ad seipsam excitata mouet in animalibus memoriam, & hoc est primum. Et esse & veram & falsam.§ dedit secundum corollarium, & inquit, & supple necesse est & esse veram & falsam. Et hoc accidit.§ Probat hoc & potest componi hypothetice, si sensus respectu propriorum verus, & parum falsus, imaginationem contingit & veram & falsam esse. Tunc ponit antecedens, hoc autem accidit propter hoc ꝙ sensus propriorum quidem verus, aut quam minime falsus, & Auer. intelligit propriorum, scilicet specierum primi obiecti vt albi: & nigri, & non obiecti primi. Et debes scire (vt ex Simplicio excipitur) quòd imaginatio quidem hominum multipliciter fallitur. Tum ratione sophistica. Tum propter sensuum variationem, brutorum vero fallitur solum propter sensilium propriorum & communium, & per accidens deceptionem: vt constat. Aristoteles accepit secũdum modum communem omnibus, & tacuit primum. Secundo autẽ &c.§ distinguit quot modis sensus potest decipi, & est duobus modis, vno modo circa sensilia communia, altero modo circa sensilia per accidẽs. Inquit. Secundo autem accidere hoc, & hoc iam mentiri: id est at est sensus etiam rei cui propria sensilia accidunt: vbi iam fit. vt ipse sit falsus. Quod quidem enim album non mentitur. si autem hoc album, aut aliud iam mentitur: vt Cleonis filius, an Sophronis, ergo primus modus est deceptionis & raro circa propria. Secundo vt in pluribus circa sensilia per accidens. Tertio autẽ communium. Apponit & tertium modum deceptionis circa communia, & patet. Ex his constat sensum extrinsecum decipi tribus modis, & per consequens tribus alijs esse verum, ergo, & imaginatio ab his accipiens, & aliquando falsa, & aliquando vera reperietur. Secundum sensum autem§ ait Auer. cum ostendit imaginationem errare ipsius sensus errore, qui tribus modis errat, circa proprium, commune: & per accidens, hac in parte ostẽdit, & quòd imaginatiua errat, & plus, & hoc propter duo. Primo quia imaginatio errat errore sensus, à quo accipit. Secundo, quoniam errare potest errore suo, ex parte eius vt accipiens. differt enim motus imaginatiue à motu sensus. sensus enim præbet ei, & ipsa recipit, ergo potest esse error, & ex parte dantis, & ex parte accipientis. Secundo, quoniam tria sunt sensilia circa quæ errat sensus, ergo, & circa illa imaginatio, & cum hoc stat pro tunc sensum errare circa sensile, verbi gratia, commune, & imaginatiua errabit & circa sensile commune, & per accidens, & proprium, donec non cadet demonstratio, & sic propter esse dicta sensilia tria, accidit imaginationem errare pluribus erroribus simul. Has ergo tangit Auer. ibi prima. §Et plus primo autem.§ secunda ibi §Secundo vero quia motus.§Et sermo suus patet. Applicat autem sẽtẽtiam verbis ibi.§Et dixi sensus igitur.§& ibi. §Et differt ab illis.§Et litera Arist. ex his constat. Auerrois ibi §Et quia necesse est si imaginatio est motus.§ Reddit causam, quare imaginatio est motus à sensu factus, & hæc ratio est, quoniam similis est ei, quod ex hoc demonstrat, quoniam ex motu sensus redditur causa omnium accidentium apparentium in ea, scilicet erroris, & rectitudinis. Deinde ibi§Et tunc quia necesse est.§ Docet assumere totũ quod Arist. dixit, & patet, & breuiter reliquum huius secũdi manifestum est per se.

EVTYCHI AVGVSTINI NIPHI Suessani Philothæi in secundum de Anima Librum Collectanea expliciunt.

ARISTOTELIS DE ANIMA.

ARGYR. *E ANIMAE autem ea parte qua cognoscit atque sapit, siue sit separabilis siue non separabilis magnitudine, sed ratione: considerandum deinceps est quam differentiam habet, quoque pacto tandem fit intelligere.*

E PARTE autem animæ: qua & cognoscit anima & sapit, siue separabili existente, siue non separabili secundum magnitudinem, sed secundum rationem considerandum est: quam habet differẽtiam, & quomodo quidem fit ipsum intelligere. Tex.comen.1. Morin.particu la parte. φρονεῖ Sapit prudens est. πότε quidem aliquã.

AVGVSTINI NIPHI SVESSANI in Tertium de Anima librum Collectanea ac Commentaria.

COLLEC. Tex.comen.1. MNES Expositores in huius Tertij principio cõcordant, Arist. intentionem dicẽdorum proponere. Est autem intentio libri iam græcos, subiectum eius apud nos, sicut in cõmẽto nr̃o de interpretatione exposuimus. verũ circa intentionẽ huius tertij apud expositores fuit difficultas nõ parua. Primi.n. expositores, De intentione libri primo quos impugnare vr̃ Iamblicus, senserũt intentionẽ huius esse de intellectu imparticipabili: q actus est summus, ac vita essentialiter optima, & ꝑ se ab aĩa separabilis. Ad quos obijcit Iamblicus, & inqt, qd nam, & qualis separabilis ab anima

anima intellectus,& ꝙ prima ſuba,& impartibilis,& optima vita, & ſummus actus & idē intelligibile, & intellectio,& intells,& æternitas,& ꝑfectio,& qes, & terminus, & cā oīum in 12.Meta. dictum eſt. Argm̄ ergo ħ eſt,id qđ in Metaphyſica tractat̄ nō eſt intētio,vel ſubm̄ in ſcia, vel parte ſcię de anima, ſed de primo intellectu in Metaphyſica dictū eſt.nō ergo & hic de eo ꝑtractādū. Sed hoc Iamblici argumentū pace eius nihil eſt, opinant̄.n.forte Deū duplicem habere gradum,ac rōnē,vnam ſm quā eſt prima ſubſtantia impartibilis,optima vita, ſummus actus, & idē intelligibile,& intellectio &c. alteram ſm q̃ nos vel anima nr̄a eo intelligit & ſapit. primo profecto pacto de eo in 12.primæ phiæ erit pertractatio. Secūdo vero modo & huius ſciæ, proculdubio ꝯſiderationē nullus dubitat. quēadmodum inquātū forma quę orbes mouent̄ in phica traditur auſcultatione.& hoc vr̄ cōſonum Ariſt.q̃ vr̄ loqui de intellectu,de quo Anaxagoras loquit̄, vt infra declarabit̄. modo Anaxagoras de intellectu diuino, & nō participato loquitur,quare & Ariſt.Aliter forte poſſet obijci ad illos, primo qm̄ Ariſt.inquit.De parte aūt animæ &c. Dicendū, q̃ habeat dr̄iam,& qūo quidē fiat ipſum intelligere. ꝑ hoc quod dicit,de parte, excludit primū intellectū à cōſideratione huius.Primus.n.intellectus nō eſt pars alicuius, oīs enim pars eſt,vt ſic,q̃d impꝑfectum,vt in 7.Sapientiæ dictū eſt: Adhuc ꝑ hoc quod inquit, & q̃ differentiam habeat, etiam remouet̄, nullus.n.de dr̄ia vel conuenientia Dei tractat niſi ſapiens,qm̄ ſolus ipſe diffinit.Rurſum & ꝑ hoc qđ ait,& qūo fiat ipſum intelligere, etiam ſecluditur, & hoc: qm̄ intelligere Dei non fit, ſed eſt æternū.his & alijs dicendis proculdubio Deus omni pacto ab cōſideratione iſtius

2. Poſitio. libri excluditur. Ideo & aliter Iambli.inquit: magis vero nunc qualis quis à noſtra aīa participatus intellectus dicendum.Sed q̃d velit Iambli.Simpl.laborat exponere:vbi debes ſcire,ꝙ duplex eſt intellectus, participatus, & imparticipatus.Oīs.n.forma.ſ.quæ idæa dicitur, indiuiſibilis eſt & terminus ſeipſo,aīa aūt ē diuiſibilis:vt reflexa ipſius denotat actio. erit ergo aīa hoīs vita hoīs ſm ſe partibilis ac diuiſibilis.verū prout intellectu participat in impartibilitatem cadit, ac in terminū & in diuiſionē.erit ergo aīa hoīs vita hominis, cuius intells eſt forma. aīa enim ipſa indiuidua eſt in corpore,vt ſtoici inquiunt. vt vero particeps eſt intells, impartibilis ac indiuiſibilis reddit̄ partitione & redditione.differt vero intells participatus,ab imparticipato,ille.n.non manet in ſe, ſed alterius aīæ eſt forma.imparticipatus aūt in ſe manet, ac ꝑ ſe ſeparatus eſt & terminus.& ſic imaginat̄ aliud eſſe aīam, & aliud intellm̄. Iambli.anima.n.vita eſt animalis humani.intellectus vero forma erit aīæ. Sed quoniam Iambli.non vr̄ differre à Plotino,ideo vt melius Iambli.opinio clareſcat, Plotini ſententiam expedit enarrare. Dicemus igitur ꝙ aliud Plotinus vitam aīalis humani,aliud animā aīalis humani, aliud vero intellectum,aliud Deum dicit, aīal enim humanū ait compoſitum viuum eſſe vita ſibi data à rōnali aīa. Erit autem vita anima ſecunda (quēadmodū illuminatio domus

Cap. 13. vel medij) quam Them.in primo huius aīationē appellat, quæ ſubſtantia eſt prima talis animalis ipſum ſpecificās & perficiens. Anima rationalis vero eſt forma iſtius animalis humani non quidem inhærens vel inexiſtens,ſed adhęrens & aſſiſtens,quēadmodum ſol medio indiſtantiam, ac pn̄tiam,exiſtens.& à Platonicis homo dicitur. aliud enim animal humanum,aliud homo, animal enim eſt viuum animatione: homo vero rationalis eſt anima. vlterius ſupra anima eſt intellectus participatus, qui forma eſt animæ: non quidē adhærens vel aſſiſtens, ſed eius proprius actus & perfectio.fluunt autē ab intellectu ratio,à ratione imaginatio. eſt enim intellectus proprius locus idæarum ac ſpecierum: ratio locus naturalium, imaginatio ſenſibiliū. Per intellectum enim anima ad ſuperiora conuertitur.per rationem vero ad naturalia, per imaginationem ad ſenſibilia.Adhuc & ſupra intellectum Deus eſt, qui forma eſt intellectus aſſiſtens & præſens in ratione intelligibilis. Erit ergo ordo Deus forma eſt intellectus, intellectus vero animæ, anima animalis viui humani. Erit ergo intentio apud Iamblicum huius libri de intellectu participato: qui forma eſt animæ rationalis: quæ homo eſt Platonice loquendo. Intellectu enim intelligit prout ad intelligibilia & idæas per ipſum conuertitur. Per intellectum ſapit, ſcilicet quātum ad rationem: quæ locus eſt naturaliū ſpecierum. & ſic conſtat quid intentio huius. Sed objicit adhuc Simpl.multipliciter. Primo quoniam omnis conſideratio procedens ab vno in alterum, debet ſucceſſiue procedere. ergo qm̄ Ariſto.tractauit de nutritiua, & poſt de ſenſitiua,& poſt de imaginatiua: non debet nunc tranſire ad intellectum participatum, quoniam media eſt aīa rationalis,ergo antequā ad illum aſcendat,ad rationalem debet occurrere. Amplius de eo intellectu tractat,quo anima ſapit & intelligit. modo per intellectum participatum non intelligit aut ſapit aīa.intelligere enim & ſapere nouum eſt, per intellectum non ad noua,ſed ad prima intelligibilia copulatur anima. Amplius eo modo debet tractare de intellectu,quo eſt principiū ſpeculationis:& operationis practicæ,ſed intellectu participato nō eſt principium anima horum. ergo vt prius. Rurſum hic liber pars eſt libri totius. ergo ſubiectum pars eſt ſubiecti.modo intentio totius eſt anima. ergo ſubiectum huius debet eſſe vna ſpecies animæ. Eſt autem hæc ſpecies rationalis anima,quare & de rōnali anima. Aliter & poſt hunc Simpl. intentionē enim huius libri de rationali anima.d.eſſe.ima- 3. Poſitio.
ginatur enim aliud eſſe vitam hominis, & aliud rationalē animam,& aliud animam totam ipſius. vitam enim appellat ipſe cum prioribus, intentionem hominis, ſcilicet animalis humani, quæ eſt actus & perfectio ſpecificans hominem. rationalis vero anima eſt actus huius animę,ſicut lumen diaphani, ex quibus duobus reſultat tota hominis anima. Erunt ergo animæ humanæ partes duæ, ſcilicet rationalis anima,& vita ipſa,quæ ſimul totam hominis animam conſtituunt. eſt autem apud ipſum duplex intellectus.ſ.quo ad diuina copulatur anima,& hic forte agēs eſt intellectus. Alter quo ad materialia, & hic quandoq; poteſtate & imperfectus exiſtit, non quia in ſe non intelligit,ſed quoniam ab alio ſcientiam habet,vt à primo,& reſpectu hoīs.q̃nque & perfectus eſt,& cōpletus, & hoc qn̄ perfecte toti homini vnitur. Erit ergo intētio huius loqui de parte.i.de aīa rōnali.qua aīa.ſ.hominis intelligit:& ſapit .i.de rōnali aīa, quæ pars eſt animæ hominis ſcrutandum. Inquit modo Ariſt.ſecundum hanc expōnem, autem pro ſed,conſiderandum de parte animæ,qua cognoſcit anima: & ſapit.i.de anima rationali: quæ pars eſt reſpectu animæ hoīs, quæ congregatum eſt ex rōnali, & vita: quæ cōplet̄ ſenſitiua,& nutritiua, & hoc notans dixit, qua cognoſcit anima:& ſapit.i.rōcinatur,cognoſcere cōe quoddam intelligit etiam ad imaginare, ſed ſapere rōcinari accipit quod homini propriū. Siue ſeparabile.§ Dixit hoc (vt Simpl.) quoniam tres,vel duo ſunt nobis intellectus. inq̃t modo, ꝙ de anima rationali dicendum: ſiue exiſtat vnus intellectus ſeparabilis ab altero magnitudine,id eſt ſubiecto: ſiue ſecundum rōnē tm̄. Et quia de anima rationali eſt cōſiderandum,addit quid de ea dicendum,& inquit, q̃ habeat differentiam, & quomodo fiat ipſum intelligere. Sed pace tāti Phi,vr̄ mihi ipſum aberraſſe, primo de ea parte animæ propouit,de qua exequitur, ſed nunquam hoc in loco loquitur de rōnali anima, ſed de intellectu paſſiuo, vt videbitur.ergo non de rōnali anima intētio.Amplius de eo intellectu loquitur: de quo concludit concluſionem. qm̄ concluſio eſt potentia propoſitiones ſylli. modo parte illa.§ Quare neq; ipſius eſt eſſe natura.§ De intellectu poſt cōcludit cōcluſionem.ergo de hoc debet præponere intētionē. Ideo alij,vt Them.& Auer. aliter ſermonem Ariſt. intelligunt: quod in commento apparebit.

VM compleuit. Auerrois primo intentionem partis proponit. deinde textus expoſitionem. ibi ſecunda §Et dixit de parte.§ In prima adhuc duplicem intentionem, ſcilicet generalem,& ſpālem. Ponens igitur intentionem in generali, recapitulat dicta, & inquit, cum compleuit ſermonem de virtute imaginatiua quæ ſit: qm̄ actus eſt cauſatus à ſenſibus ſm actum.Et quare,quoniam vtilis eſt omnibus animalibus brutis,& homini in caſibus Commen. 1.

propositis, incepit perscrutari de rōnali.s.virtute. sed ambiget iunior, vt Simpl.inquit: non licet fieri trāsitus de sensū ad intellectum, nisi trāseat per omnia media. ergo cum tractasset de sensu, & ad sensum cōem deuenisset, & à sensu cōmuni in imaginationē, decenter debuit in cogitatiuā deuenire antequā in intellectū deueniret, qm̄ (vt Auer. testatur) cogitatiua cognatior est intellectui, q̄ imaginatiua, vt cōmen.5.exponam. Sed hanc Them. soluere visus est huius. voluit enim q imaginatio magis s̄m rōnē & apparentiam sit intellectui similior. licet in rei veritate cogitatiua. sed oportet non tm̄ ad rei veritatem attendere, sed etiam ad apparentiam: & maxime cū de similibus idem sit iudicium. Et quærere.§ Specificat quidnam de rationali virtute tractaturus est, & inquit, & quære in quo differt ab alijs virtutibus cōpræhensiuis.s.virtute sensus, & imaginationis, cum quibus apparentius cōuenire vr̄. Explicat vero quo pacto sumere vult differentiā, & inquit: & hoc in prima, & vltima perfectione, & in actione & passione ,ppria. sunt enim duæ drīæ potes assignari de aliquibus, vna sumpta ab actibus eorum primis.i.essentijs eorū, altera ab actibus secundis.i.operibus eorum. & secunda est nobis notior. Prima aūt natura magis, & hoc inquit § Et hoc §.s.hāc differētiam exponet in prima & vltima perfectione.i.tum essentialem penes essentias, tum penes opera, quod exponit.s.& in actione & passione.i.opere actiuo ad agentem referens, & pati ad potēm. Reddit aūt causam, & inquit, cū necesse est: vt virtutes diuersæ diuersentur his duobus.s. actibus primis, & secundis. & quia his duobus modis differūt, ideo si Arist. tractaturus est de differētijs horū, & hos duos modos tangere debet. Et cum in his.§ Corollariam differētiam, & quasi tertiam addit, & inquit: & cū his duobus fuerint diuersæ. manifestum est q necesse est vt diuersentur in qualitate actionis.i.in modo agendi, & hoc siue sint actiuæ tm̄, siue passiuæ tm̄ siue simul vtrunque. semper enim h̄ vera est q quæcūque actu primo & secundo differunt, in mō agendi vel patiendi differūt. Erit ergo hæc regula vl̄is in omni genere potentiæ, & sic ad drīam ,ppositā addenda. Ex his patet error quorūdā h̄ q̄ volunt Auer. intelligere, q ipse p actum primū intelligat intentionē rectā intel̄s à phātasmatibus. p postremam perfectionē intelligat intētionē suijpsius reflexā. Hi.n. aberrāt, primā.n. perfectionē Auer. appellat actū primū, & postremā secundū: vt ipse inq̄t in 5.cōmento huius secundi. Præterea. Corollarium nunc ad propositum non esset, vt intelligenti constat. ideo eo pacto exponit̄, vt dixi. Et quia intētio.§ Nūc spālius partis intentionem addit. Et tu debes scire q qō an est prior est qōne quid, & alijs omnibus, vt in posterioribus diximus. Erit ergo pp hoc.q.q propter hoc Arist. prius virtutem rōnalem esse declarare debeat: quàm qualem habebat drīam, & qūo fiat eius intelligere. Hāc.q. persoluit, & intentionem spālem apponit, & inquit, & q̄a intentio eius est talis, incepit primo demonstrare quod esse.i.qualis differentia, & esse talis virtutis.s.quia ipsam esse diuersam ab alijs virtutibus, & eius differentia qūo intelligitur, manifestū est per se. & persoluēns.q.,ppositā inq̄t, id verbum. § Manifestum est p se.§ Cum p hāc virtutē homo ab alijs animalibus (vt dictum est in multis locis) differat, vt notauimus in 2.huius. & maxime Auer. & notatū est in 7.Meta. & in moralibus, vt dicemus.q.non necessariam apponit. Et q hoc quod est dubium &c.§ Et sermo eius patet vsque huc. Quæ igitur sit intentio in generali, & quæ item in spāli, & quæ quæstio nō necessaria, his modo constat. Ambigunt oēs hic: qm̄ si rōnale differentia est hominis, & oīs differentia sumitur à forma eius: cuius est differentia, & rōnale sumitur ab intellectu. ergo proculdubio intellectus forma erit hoīs non tm̄ assistēs, sed inexistens ac inhærens & propria. Ioannes in quæstionibus huius tertij opinatur q homo duplicē habet differentiam. alteram: quæ à propria hominis sumitur forma, vt rōnale particulariter, & hæc specifica est, & intrinseca: alterā vero, quę sumitur à forma assistente, & sic distinguitur homo per rationale vniuersaliter: quod sumitur ab intellectu, qui forma est homini assistens, quemadmodū hæc nauis suo nauta ab altera differt naui, & hic orbis ab altero differt suo motore. Et vt clarius eius responsio intelligatur, debes scire hominem posse capi tribus modis: quandoque quidem pro intellectu, vt Arist. inquit in 9.Ethic. qui hominem & ipsum vocat intellectum, quandoque pro orbe tm̄, qui cōstituitur ex materia & cogitatiua: quæ est eius: vt sic, forma specifica & vltima: & sic loquitur Auer. cōmen.20.in fine cum inquit hominem corrumpi intellectu h̄ modo. Vltimo vero pro constituto ex intelligentia & orbe.i.ex intellectu & homine secundo modo dicto, ex quibus fit vnū intelligens: vnum volens, & vnum vl̄r operatione vna & de hoc pacto homine Auer. est sermo in primo huius. vbi declarat, quæ sit hominis fœlicitas in eo q homo, & alibi loquitur sæpe. Tunc pōt esse solutio, si loquitur de homine secundo modo, constat suam differentiam sumi à cogitatiua. si 3.modo sic sumitur à rationali, & differentia hæc est essentialis totius cōstituti ab altero cōstituto, vt patet in orbibus & sic sermo Ioannis intelligitur. Sed ad hāc responsionem sic in libro de intellectu obijcio, omne prædicatum per se de homine primi modi dicendi per se, essentialius est homini: q̄ quodcūque prædicatum secundi modi, sed rationale de homine quodlibet modo accepto, est prædicatum primi modi. ergo & essentialius est quocūq; prædicato secundi. Est autem prædicatum secundi risibile de homine, ergo rationale essentialius inest homini quā risibile. ergo si risibile sumitur à verissima hominis forma. & multo magis rationale. Amplius Arist. in Topicorum primo proponit quatuor esse prædicata omnia problemata Topica terminantia, quorum duo non conuertuntur, vt accidens, & genus: & duo sic, vt proprium, & diffinitio, & declarat 6.Topicorum q differentia vltima conuertitur cum specie, & tamen nec diffinitio, nec proprium est. sunt ergo tria prædicata conuertibilia. Tunc cū rationale conuertitur in terminis cum homine. vel igitur erit hoīs proprium, vel hoīs diffinitio, vel differentia vltima, & quicq̄d dicitur: sequitur q sumitur ab vltima & essentiali hominis forma. Adhuc omnis differentia, quæ multiplicatur secundum numerum: quo spēs multiplicat̄, & ad quā stat vltimata diuisio omnium prædicatorū præcedentium, diffinitionē ꝯstituens: est essentialis ac propria drīa eius. Hæc est Auer.7.Meta. q rationale est. ita declaro ibi, quare & vltima ac essentialis erit hominis drīa. pro hoc & auctoritates nō paucæ possunt induci, de quo latius in expositione cōmenti quinti dicā. Et dixit de parte § Nūc exequit̄: & primo ostēdit Platonis opinionē: quā in Timæo notabis, quā Arist. non curat modo, nec impedit̄ noster sermo. Deinde § Et prius perscrutandū est: qūo est formare &c.§ Ordinatione ponit, & prima pars patet. In secunda inquit & prius perscrutandum est: qūo est formare p intellectum.i. in quo genere. vtrū sit actio, aut receptio. Hæc.n. erat prima perscrutatio in executione: licet in intentione Poster. & reddit rōnē.d. Scire.n. actionē.i.opera animæ, prius est apud nos q̄ scire eius subam. Et debes scire q intelligere formare p intellectum dicit̄: vel quia vl̄e forma est: vt primo accipitur Meta. & primo cœli: quia.n. vl̄e forma est, ideo intelligere formare dicitur per intel̄lm, sicut generatio naturalis dicitur quia est via in naturam, sic & formare p intel̄lm dicitur, qm̄ via est in vl̄e: quod forma dicitur. Vel qm̄ per intelligere causat̄ species: quæ forma & idea græco dicitur noīe, qua specie ducit̄ intel̄s in notitiā obiecti, & ideo formare erit duplex, scilicet sensitiuum & intellectiuum, & hi sermones sunt propinqui. Et vr̄.§ arabica translatio sic habet.§ Per quam anima cognoscit & intelligit.§ Vbi Auer. per cognoscit, exponit cognoscere speculatiuum, per intelligit, cognoscere operatiuum. Et huius reddit cām.d. cum intellectus sit cōmunis animabus, cognitio autem non. Sed videt̄ q cognitio sit cōmunior intellectu, cum insit omnibus animalibus. intellectus non. Sed dicendum q hic loquitur de his contracte. licet enim in rei veritate cognitio cōmunior sit. vt est quoddam analogum, tamen in significatu suo potiori, in quo intelligit̄, absolute accepta erit spālior, & hoc sat est. Quia igit̄ intellectus cōmunior est q̄ cognitio, quia practicare plures sciunt q̄ speculari, ideo intelligit̄ cognoscere speculatiuū, & intelligit prescriptum. Et h̄ pacto exponit Simplic. intelligit,

Dubitatio. *Commen 14.* *Solutio Them.* *Commen. 152.* *Dubitatio.* *Quæstio 5.* *Solutio.* *Commen. 2.* *Cap. 4.* *Commen. 43. in calce.* *Cō. 77. & 27. Commen. 92.*

telligit, scilicet simpliciter agit & sapit.i.rõcinatur practice, & speculatiue. Sed in his sunt & ambiguitates: prima an intellectus de quo sermo, pars sit animæ. Et videtur quòd non, quoniam vel pars integralis, vel pars essentialis, vel subiectiua, vel potestatiua, & assignetur quæ altera, ꝙ non aliqua istarum patet secũdum Auer. Amplius & secundo ambigunt: cur primo de intellectu in potentia quam de agente Arist. loquitur hic. Adhuc & 3.q.abiecta non debet obijci, quoniam intelligere variatur per h̃ ꝙ rationalis separabilis, vel non separabilis, qm̃ si anima non separabilis, intelligere erit particularis, & indiuidua operatio. & si separabilis, intelligere est vl'e, vt Auer. ait, ergo .q. illa refert. Rursum sunt alia desiderata: de hac parte. s. vtrum mortalis, vel non, & vtrum vna, vel plures. & hæc Arist. non pertractat. erit ergo Arist. diminutus. Ad primum Philoponus inquit: ꝙ intellectus est rationalis animæ pars potentialis, quoniam est animæ rationalis potẽtia. Sed h̃ stare non potest, quoniam omnis potentia alicuius est qualitas eius, cuius est, modo intellectus non est qualitas. Ideo debes scire ꝙ rationalis anima duos habet gradus: vnum quo Deo appropinquat: alterũ quo ab eo remouetur, primo operatur actiue, secundo passiue, & ideo partes sunt, non tamen aliquo illorum modorum: sed graduales & essentiales large, vt dicam. Ad secundam ait Simplicius, ꝙ incepit ab eo tanquam ab imperfectiori, quia ab imperfecto incipit omnis generatio: & ordo est naturæ. Sed hoc stare nõ potest, quoniam ordo noster est contrarius ordini naturæ, vt in physica est dictum auscultatione. Amplius principium est: vnde quis facile addiscit: quod non est in proposito. Aliter ergo dicendum, ꝙ ideo ab intellectu possibili, quoniam plus cõuenit cum aliquo nobis notissimo, scilicet cũ sensu, & imaginatione, & ideo non decebat facere trãsitum nisi per medium. intellectus enim possibilis habet operationem eiusdem generis cum sensu, & dicemus. Ad tertiam videtur Auer. innuere sol. & inquit, & hoc quod est dubium: vtrum differat ab alijs virtutibus in subiecto: sicut in intentione, aut tantum differat in intentione, non est necessarium ad præsciendum in hac perscrutatione. vult dicere: an intellectus passibilis sit virtus passiua, aut actiua. sed forte ex hac perscrutatione declarabitur: qũo, id est sed magis hæc perscrutatio soluet illam. & sic sol. his patet. Ad quartam dicẽdum, ꝙ Arist. accipit tanquam famosum, rationalem partem esse æternam. de vnitate vero non scrutatur, quoniam consequitur ad separabilitatem rationalis partis à corpore. De claratum enim est primo Cœli, & maxime ab Auer. ꝙ in formis separatis non est plus vno indiuiduo in specie. & ergo si virtus rationalis est separata, & vna numero erit secundum priorum fundamenta. vt suo loco luculentius dicimus.

Dubitationes. *Responsiones.* *Commen. 9 o.*

COMMENTARIVM.

HIC nostri interpretes tertij libri principium fecerunt, cuius fortasse opinionis fuit Auer. Quia vero de hac re abunde in 2. disputauimus: nec refert quicquid dicatur, quæ sit huius libri intentio, disputemus. nam Arist. proponit eam, cum inquit se velle dicere de parte animæ, qua cognoscit anima, & sapit, non tamen constat quid ipse velit intelligere per partem animæ, qua ipsa anima intelligit, & sapit. Quidam enim (vt in collectaneis diximus) per hanc animæ partem, qua anima ipsa cognoscit, & sapit, intellexerunt intellectum diuinũ, quem arbitrabantur esse intellectum agentem, quo vt principio agente: anima cognoscit, & sapit. Iamblicus intellexit per hanc animæ partẽ qua anima cognoscit, & sapit, intellectum participatum, quem nos appellamus intellectum possibilem, quo anima cognoscit & sapit, vt principio receptiuo specierum intelligibilium. Simplicius per partem qua anima cognoscit, & sapit dianoeticum intellectum intelligit, q̃ dicitur à Simplicio intellectus participans, qui ideo participans intellectus dicitur, quia intellectu noetico participando cum eo humanam animam constituit, vt in secundo libro. est dictum, quæ est hominis forma, ac entelechia. Quam opinionem videtur Auer. sectari, qui per partem animæ, qua anima cognoscit, & sapit: exponit partem rationabilem: asserit enim Arist. de parte rationabili agere duo, & quam habeat differentiam à cæteris animæ virtutibus sensus, videlicet, & imaginariæ, & quonam modo ipsum intelligere fiat. Et in collectaneis per partem rationabilem, quam Auer. exponit intellectum possibilem intelleximus. Verum apud Auer. non clarum est, nec certum, quid ipse velit intelligere per partem rationabilem: immo videtur ipse intelligere per partem rationabilem: illud quod Simplicius appellat dianoeticã, quæ non est intellectus, sed virtus sensitiua præstantissima, qua homo secundum Simplic. & Philoponum ratiocinatur, & syllogizat. Hæc enim in Pygmæis est logistica: in brutis est existimatiua: in homine rationabilis, quæ græce est dianoetica: hoc est per compositionem intellectualis. Quod vero Auer. ita intelligat, ex eo patet, quia asserit per hanc differre ab alijs animalibus, verum de re hac in collectaneis. Quia igitur intentio Auer. non satis bene cõstat, & expositiones aliorum non conueniunt processui Arist. cum in processu libri, nec agat de diuino intellectu, nec dianoetico. Ideo dicamus apud græcos trifariam intellectum dici, dianoeticum, noeticum, & penitus abiunctum, ac separatum. Dianoeticus intellectus est virtus animæ sensitiuæ humanæ, quæ venit ex semine, quæ dicitur dianoetica virtus. quia per compositionem, vt sæpe dictum est, est intellectualis, hunc dianoeticum intellectum. Simpl. appellat intellectum participantem, quia participando intellectum noeticum cum eo efficit humanam animam, quæ est hoĩs entelechia, vt diximus, & dicemus postea. Intellectus vero omnino abiunctus atq; separatus ab eodem dicitur intellectus imparticipatus. Ab Alexand. vero Themistio, & Auer. dicitur intellectus agens, qui fortasse est diuinus intellectus: vt postea disputabimus: diciturq; ab ipso Iamblico imparticipatus, ꝙ nullius sit pars, cum penitus abiunctus in se manet. Noeticus vero intellectus, quem participatum appellãt, quia eo participans dianoetica, constituitur aĩa intellectiua, theoreticus, ac epistemonicus, hoc est cognoscitiuus, ac scientificus, idẽ & practicus, & doxasticus, ac phroniticus, hoc est opinarius, operatiuus ac sapiens, siue prudens. nã prudentia, opinio, consilium, & sapientia ad praxim spectant 6. Ethic. Vtrum vero hic intellectus diuidatur per possibilem & agẽtem, postea videbimus. His declaratis, dico ꝙ Arist. per eã animæ partem, qua aĩa cognoscit, & sapit intelligit intell'm noeticũ, qui nec est diuinus intellectus, nec dianoeticus, sed is, quo, quia ipse simul est practicus & theoreticus, anima cognoscit cõtemplando, & sapit prudentia vtẽdo. Per hunc enim aĩa est intellectiua, & p hunc homo est sciens, & prudens, ac intellectiuus & rationalis, per hunc homo est hõ. Vnde dicit. De parte aũt aĩæ, qua & cognoscit aĩa, & sapit, siue hæc pars sit separabilis, siue non separabilis: ſm magnitudinem, sed ratione, considerãda sunt duo. primum, videlicet quam habeat differentiam, secũdum, & qũo quidem fit ipsum intelligere, in quibus verbis innuit esse tres quæstiones, quæ fieri solent de parte ipsa animæ qua aĩa cognoscit, & sapit. Prima, vtrum hæc sit separabilis ſm magnitudinem, an non. Secunda quæstio est, quam differentiam habeat hæc pars. Tertia quomodo fit ipsum intelligere. harum quæstionum vnã vult esse prætereũdã, videlicet, vtrũ hæc aiæ pars sit separabilis ſm magnitudinẽ, vel ne. Duas ꝓponit se velle ptractare, videlicet, q̃ drĩam habeat, & qũo quidẽ fit ipsum intelligere. Sed dubitat̃, de prætermissa hac qõne, qm̃ in ꝓcessu dissoluit illã qõnẽ: ratione. n. Anaxagoræ probabit intell'm esse à magnitudine separatũ, ergo eã qõnem non prætermittit. Auer. innuit responsionẽ ꝙ per separabilem ſm magnitudinem intelligit Arist. separabilem ſm subiectum. Cuius contrarium dixit Plato in Timæo, vbi voluit hanc animæ partem esse subiecto separatam ab alijs, quia Plato posuit sensitiuam in corde, hanc partem in cerebro, vegetatiuam in hepate. Vult igitur hanc quæstionem esse prætereundã, quia siue hæc aiæ pars sit ab alijs separata subiecto, vt Plato dixit, siue non separata subiecto: sed rõne tñ: ad sciendã drĩam intel-

De intentione lib. *Prima.* *2. Positio.* *3. Positio.* *Quæ Auer.* *Propria expõ.* *Idem est apud Alexand.* *Tres qõnes.* *Dubitatio de prætermissa. q.* *Rñsio Auer.*

intell's,& quomodo fit ipsum intelligere non refert. Præterea. Nec est necessaria ad sciendū, an intell's sit virtus passiua, an actiua. Fortasse non propter has cās qōnem illam nunc Arist. prætermittit, sed qm̄ in primo & secūdo huius diligenter illam refutauit, ideo nunc proponit illas duas, non curans de illa tertia, cum diligenter alibi sit disputata, est enim probatum, ꝙ hæc pars aīæ non est in determinata parte corporis. Quo vero ad verba attinet, dicit. §Qua cognoscit,& phroni§hoc est, prudens est, quia pars animæ, de qua agere proponit, est intell's, quo aīa ipsa cognoscit speculatiue,& prudens,& practice. Eodē enim intellectu aīa cōtemplatur,& prudēs est, siue sapit, quia eodem intellectu aīa theoretice,& practice operatur, Dicit aūt hoc, dans intelligere, ꝙ de alijs partibus aīæ egit in secundo, vt de vegetatiua,& sensitiua, nunc vero de intellectiua agēdū est, postquā vltimo agit de motiua parte. Hic enim ordo est, quem proposuit in secundo, & dixit. §Qua aīa cognoscit & sapit.§& non qua hō: vt notaret nō modo hoiem per aīam intelligere, vt dictum est secūdo huius, sed etiam aīam, & hoīem per intellectum intelligere. Dixit etiam§Quā habet drīam.§ scilicet vt Them. & Auer. ait à cæteris aīæ virtutibus, sensitiuis, videlicet, & alijs. Vel (vt mihi videtur) quam drīam habet, id est qua differentia diuiditur, quia declarabitur partem hanc diuidi in duplicē intellectum. s. agētē,& patientem in practicū, & theoreticū. nam hoc exequet in processu, vt videbitur. Dixit etiā§Et qūo quidem fit ipsum intelligere,§ quia non parua qō est, an fiat, vt actiones vel passiones naturales generātur, quæ fiunt corporaliter & organice, an fiat per modum reminiscētiæ, vt Plato dixit in Menone vel fiat de nouo, vt Arist. autumat. an fiat per modum passionis, an per modū actionis. Quæsiuimus in collectaneis, vtrum intellectus qua anima cognoscit,& sapit, sit pars aīæ intellectiuæ, quæ est entelechia ac forma hominis. Hæc. n. quæstio non modo apud Expositores fuit disputata, sed etiam apud veteres. Democr. enim, vt refert Arist. in huius libri primo, opinatur intellectum, siue mentem esse aīam, non aūt aīæ partē. Anaxagoras vero non est sibi ipsi ɔstans, aliqñ enim mentem aīam dicit, aliquando vero eam dicit aīę partem. Græci dixerunt intellectum esse ab aīa participatum, nō tamē esse animæ partē,& quidē non ab rōne, qa omnis pars est, aut minor, aut imperfectior suo toto. At intell's vel est perfectior aīa rōnali, vel non imperfectior. Hoc argumento finxerunt aīam intellectualem esse collectiue intellm̄,& dianoeam, non tñ intellm̄ esse animæ rōnalis partē. Sed hæc expositio videtur directe cōtra Arist. verba, qui intellectum appellat aīæ partem, qua. s. aīa ipsa cognoscit,& sapit. In collectaneis vero diximus intellm̄ agentē & possibilem esse intellectiuæ aīæ partes ꝑm Auer. non q̃dē integrales, vel essentiales, sed ꝑfectionales. nā intellectu agente intellectiua aīa deo appropinquat, possibili vero intellectu ab illo recedit. Verum dubium est apud Auer. vtrū idem sit intellectiua,& rōnalis anima, quia in secundo diximus rōnalem animam constare ex intellectiua aīa, & ex sensitiua de mente eius, intellectiuā vero solum ex intellectibus, Sed hæc solutio falsa est quouis modo intelligat, vt postea dicemus. Simpl'. (vt mihi videtur nunc) autumat intellectū esse aīæ rōnalis partem, vt secundo huius dictū est, verum duplex est pars, altera est cum alia faciens tertium distinctum, & quasi resultans à partibus simul sumptis,& hoc pacto intell's non est animę pars, quia esset anima imperfectior, vel minor. Quædam vero quæ cum alia facit totum, non tamen tertium ex illis resultās,& hoc pacto intellectus pōt intelligi ꝑm eum aīę pars, quatenus ex parte deducta ex semine, & ipso vr̄ fieri dianoetica anima, quæ dicitur rationalis,& intellectiua. Sed quoniam oēs hę opiniones secundo huius sunt reprobatæ. pro veritate accipiamus, quòd virtus animæ ab Arist. dicitur pars animæ,& principium animæ, vt primo huius & secūdo huius non semel notauimus, ergo per partem animæ, qua anima cognoscit,& sapit, Arist. virtutē animæ intelligit, quæ est pars potestatiua animæ. Consonat autem expositio verbis, qa proponit dicere de τὸ μόϱιον, hoc est parua particula, nam virtus rei est parua rei pars, veluti sol est parua mundi pars, licet excellentior, vt inquit Philoponus. Quod autem intelligat, in prosecutione videbitur. Animaduerte tamen in collectaneis nos dixisse de mēte Simplicij intentionem Arist. hic esse de anima rationali, quæ est pars animæ humanæ, cum in græco eum non viderim tunc. At postquam eum legi in proprio fonte reperi eum opinari, vt dictū est,& non, vt in collectaneis dixi.

Propria solu.

Quæstio an intellectus sit ps.

Tex. cōm. 23.

Iamblici positio.

Refutatio.

Positio Auer.

Refutatio. Positio Simplic.

Responsio Philoponi & Ammonij in hoc loco.

Si igitur ipsum intelligere sit vt sentire, aut pati quoddā erit ab ipso intelligibili, aut aliquid aliud tale. ARGYR.

Si igitur est intelligere, sicut sentire, aut pati erit qm̄ aliquid vtique ab intelligibili, aut aliquid hmōi alterū. *Tex. cōm. 2.*

Duo proposuit circa intellectum poṫem se velle tractare. s. quo quidē pacto ab imaginatione, & sensu discrepet, & quo modo intelligere fiat. i. in quo genere sit, & quæ differentia constituatur. Exequitur igitur & nunc de secūdo tanq̃ à notiori. est enim nobis notior operatio q̃ essentia, vt sæpius diximus in huius libri secundo. Incepit autē & hoc à quæstione, & primo accepit quod famosum est, & inquit. Si pro quia intelligere est sicut sentire, ideo ambigent dicentes,& quærentes, quid nam intelligere, aut. s. pati aliquid vtique erit ab intelligibili, aut aliquid huiusmodi alterum. Hæc igitur est quæstio, quæ primo aspectu de ipsius intelligere genere occurrit. Et hanc expositionem Auer. dedit, vt in expositione cōmenti apparebit. nec ħ hypotheticam apponit: cuius consequens vel antecedēs destruat, vt multi credunt, sed totum hoc dixit: vt. q. moueret circa secūdū propositorū in principio, licet Them. Simplicius, & Expositor antiquus credāt hic hypotheticā eū ponere, vt illi de quo nihil aliud. vide eos. COLLEC. *Tex. cōm. 2.*

CVM narrauit ꝙ principia. Auer. primo proponit intentionem duplicem, scilicet in generali & in speciali. secunda ibi.§Dicamus igitur,§Prosequitur. In prima ponēs intentionem in generali, recapitulat proposita, & inquit, cum narrauit ꝙ principium perscrutationis de substantia .i. diffinitione, & essentia huius virtutis, scilicet intellectus est perscrutari de genere huius actionis: quæ est formare per intellectum, id est intelligere, an sit in capitulo passionis, an actionis, quæ intentio est scire genus, quod est ante differētiam: incepit primo dubitare in hoc vtrum formare per intellectum sit de virtutibus passiuis: sicut est sensus, aut de actiuis. ecce quomodo Auer. vult Aristot. non arguere: sed ambigere quemadmodum nos exposuimus literam. Huius. q. vtilitas hæc est, quoniam aliq æstimarunt intelligere esse agere, vt Emped. quòd intelligere potius operationem ad extra trāsmissam dicit quàm intus immissam. Amplius & Plato intelligere nec agere nec pati ait. Alij dicunt intelligere esse in pati consistens, vt peripatetici, ideo perscrutatio hæc digna est hoc loco, ac vtilis non parum. Et si est.§ Nunc intentionem amplius contrahit, & in spāli quærit, & hanc partem quidā sic inducunt, & si est de passiuis. i. si genus intellectionis est pati, erit adhuc. q. vtrum est passiuum: propter hoc quòd est materiale quoquo modo & mistum cum corpore, id est virtus in corpore, sicut sensus est passiuus. dicunt ꝙ vult dicere vtrum differentia eius erit passio corruptiua & transmutabilis, aut nullomodo est passiuus, quia non est materiale, neque mistum cum corpore omnino, sed de intentione passionis tantum habet receptionem. Erit ergo intentio (vt dicit) ipsius quærere an intelligere sit in genere passionis, aut actionis. Et si in genere passionis adhuc an sit passio corruptiua & transmutabilis, an receptiua tātum & perfectiua, & sic ego Auer. intelligere solitus erā. Sed hæc expositio Arist.& Auer. diminutionē notat. De intelligere enim ipso tertia contingit, ambigere, an scilicet pati: vel agere sit. Secundo an pati corruptiue an perfectiue. Tertio an organicum, id est mediante aliquo organo, vel non,& hæc tria prosequetur Arist. & Auer. de ipso intelligere. Si igitur hæc tria Arist. de intelligere exequitur, decet & ipsa præponere in intētione dicendorū: & ideo melius illa duo prima intelligit Auer. cū inquit, vtrū formare ꝑ intellm̄ sit de virtutibus passiuis: sicut sensus. i. in genere passionis,& eius: qualis ē passio sensus. s. ꝑfectiua,& tertiā intētionē intelligit. ibi §Et si est de passiuis.§ *Comment. 1.*

Et

Et tunc erit tota intétio equalis executioni. Deinde ibi. §Dicamus igitur.§Prosequitur:& format.q.accipiens qđ primo aspectu constat.d.Dicimus igitur ꝙ si posuerimus ꝙ formare per intellectum est,sicut sentire,ita ꝙ hoc sit & positum,& famosum hoc.s.pacto intelligendo ꝙ sit ex virtutibus passiuis,adeo ꝙ prima virtus intellectiua.s.intellectus passibilis quæ prima est ortu in nobis,recipiat intellecta,& cōphendat ea, quemadmodum virtus sentiēs recipit sensilia,& cōphendit ea,tunc dubitando quæret q. spiam.d.necesse est alterum duorum, aut vt accidat ei aliqua trāsmutatio & passio ab intellecto similis passioni, & transmutationi,quæ accidit sensui à sensato eo quia perfectio sensus est virtus ī corpore.vult dicere aut ꝙ sit passio corruptiua sui subiecti,aut vt non accidat ei transmutatio similis transmutationi sensus,& passioni eius à sensato,qa perfectio intellectus non est virtus in corpore,immo non accidit ei omnino,sed solū assimilatur sensui in receptione,quia non est virtus in corpore,& sic apparet.q.quā dissoluendā proponit. Debes scire Auer.per virtutē in corpore intelligere formam constitutam in esse,& in conseruari à mā,vt ait primo physicæ auscultationis,& 8. eiusdē, & alibi,& cōis est formis simplicium & mistorum. per mistum cum materia,intelligere formam eductam à materia mediante mistione,& sic specialior est q̃ prima. Inter antiquos ergo quidam intellectum possibilem dixerunt formam alicuius elementi,vt Hyparcus.d.ignem. Anaximenes tertius ab illo & Thalete Anaximandri discipula dicunt aerem. Chilon lacedemonius dixit eum vaporē esse frigidum.Periander corinthius dicit vaporem calidum,& alij plures. Alij sunt qui ipsum mistionis formam aiunt, Dicearchus,Xenofanes,Boetus,Epicurus,Alex.peripateticus,& alij plures:ideo Auer.ambigit vtroquoque. Sed Auer & Arist.supponunt intelligere & intellectum possibilem esse in genere passionis,& quærunt in quo mō,ideo ambigunt & recte quo arguméto possit homo certificari, ꝙ intelligere pati,& intellectus passiuus sit. Circa,q.hāc Plato,& oēs sectatores eius pariter ac concorditer dixere intelligere, nec pati esse, nec aliquem esse intellectum passiuum qui sit animæ rationalis pars.intellectus.n.participatus,quem ponūt,proculdubio nec actiuus, nec passiuus est ab intelligibili.est.n.locus(vt diximus)diuinorum intelligibilium,quo aīa rationalis ad sua conuertitur principia.Rationem vero ab intellectu fluētem minimum intellectum ponunt aliqui istorum propter eādem causam. Erit ergo rationalis anima essentia pura,habens in se loca intelligibilium,& formarum diuersa ₰m modum, licet nō ₰m rem,vt puto intelligere,ergo nec pati est, nec intellectus patibilis erit. Pro positione hac faciunt & rōnes.prima est,nulla sub̄a simplex,cuius esse & essentia sunt idem, ₰m rem patiť,vel agit passione,vel actione ente in ea.hæc est famosa,quam nullus negat.Sed rōnalis anima est simplex,cuius esse & essētia sunt idem,vt Plotinus probat in lib.de volūtate dei,& Auer. in hoc tertio ait esse infimam intelligentiarum, modo in qualibet intelligentia esse , & essentia idem sunt,vt declarabitur in cōmenti noni expositione. Amplius, nulla forma simplex separata à materia recipit vel patitur ab aliquo extrinseco , hanc propositionem Auer.in lib.d.d.ponit,Inquit.n.bene dicimus,ꝙ manifeste apparet ex phorum conclusionibus ꝙ ens incorporeum est in se pura scientia tantum.Ipsi,n.opinātur ꝙ formæ sunt inscientes prout consistunt in materia.& si forte inueniretur aliquid in materia non cōsistens, manifestum est ꝙ est pura scientia.Et tu vide ibidem: quoniā loquitur & de intellectu nostro. Sed rōnalis anima est forma simplex separata à materia,vt Plotinus testatur in lib. de animæ immortalitate, & in lib.de beatitudine significauit.d. animā non esse compositi partem testatur ipsa eius à corpore separatio. Rursum forma q̃ non est in materia, non patitur, nec essentialiter nec accidentaliter. hanc scripsit & Auer.9.Sap.d.Et ideo formæ,quæ non sunt in materia, non patiuntur,nec essentialiter nec accidentaliter.Erit ergo maior,nulla forma separata à materia patitur essentialiter,vel accidentaliter,sed anima rationalis forma est separata à materia. ergo nō patitur essentialiter vel accn̄taliter.ergo non passiua,nec eius operatio erit passio. Adhuc,nullum agens æternum agit actionem nouam immediate,vt Auer. declarat in 8. physicæ auscultationis, ergo nec patiens æternum pati debet passionem nouam,& per pn̄s intelligere nō erit pati,nec intellectum virtus passiua. Item nulla natura completa in specie , ac perfecta vna in sua specie,oritur priuata perfectione sibi possibili , sic ꝙ rem recipiat ab altero alterius generis & speciei,& hec est necessaria: aliter daretur naturaliter imperfectum, sed rationalis anima hmōi, ergo & completa erit & in essentia, & in operatione. Præterea.Quæcunq; sunt vnius speciei, sunt vnius & essentialis proprietatis. Et hæc intelligitur tam in vniuocis q̃ in analogis,vt Auer.dicit in summa lib. Meteo.sed oēs intelligentiæ sunt vnius speciei, vt Auer. testatur.2.cœli.ergo quicquid competit vni eorum & oībus. & sicut intelligentiæ mouenti orbem non competit. pati ab intelligibili,ita nec rationali competet. Post hec arguitur argumentis Ioannis in.q.secunda huius. Et primo agens & patiens communicant in materia:vt Aris.ait in primo perigeneseos, & Auer.exponit id. Amplius,virtus actiua nobilior est passiua, vt post dicemus in expōne cōm.19. Rursum oē quod patitur mouetur.vt dictum est in.3.auscultationis physicæ.hæc forte esse pn̄t argumenta pro platonicis. Conuenerūt peripatetici ꝙ sit aliquis intellectus passiuus:qui patitur ab ipso intelligibili,quemadmodum patiť,& sensus à sensili, & sic erit & intellectus passiuus:& intellectio passio erit quædā. Sunt.n.(vt Simplic.dicit hic,& Auer.& Them̄. alibi) intellectus tres , ac tria intelligere.Est.n.intellectus potestate , quando.s.imperfectus ac priuatus est ipso intelligibili , & hic intellectus possibilis , siue passiuus, vel materialis dicitur. est & intellectus agens,qui actus est sicut habitus, & lumen, vt Arist. dicit,& h̄ anima in substantias conuertitur diuinas. vt dicemus. tertius est intellectus perfectus intelligibilibus. Erunt ergo & tria intelligere,scilicet intellectus possibilis,& intellectus agentis,& intellectus perfecti. Intelligere ergo:quod pati est,intelligere est intellectus possibilis & non agentis & perfecti.Intelligere.n.perfecti:quo intelligit se,non est pati,vt dicemus.Erit ergo intelligere pati,& intellectus quidam possibilis & receptiuus ₰m peripateticos. intellectus ergo agens non similis est sensui , sed magis aeri & lumini ₰m Aris.vel soli ₰m Platonem, vt Them̄. inquit. Intellectus quoq; perfectus non similis est sensui,sed habitui.Ille.n.potest agere per seipsum,& seipsum intelligere potens.sensus non potest absq; pn̄tia sensilium,nec suiipius est cognoscitiuus.Intelligere ergo qđ simile est ad ipsum sentire,est intelligere intellectus possibilis. Sed an sit iste intellectus possibilis apud Ari. non dubitamus,sed solum quo argumento id conuinci possit ambigimus. Expositor antiquus hac in parte sic syllogizat, id quod sicut sensus,quandoq; in actu, quandoque in potentia, ita respectu intelligibilium, & intellectus erit. Ergo & hoc arguméto sciemus intellectū esse passiuum.

Sed pace sua,hæc probatio patitur obiectionem. agētia .n.hic,quandoq; sunt in actu;quandoq; vero in potētia respectu agentium cœlestium, vt Auer. dicit , in 12 . meta . & 8.physicę auscultationis.& tamen non dicūtur passiua: sed agentia tm̄. Amplius,intellectus agēs quandoq; est in actu ; quādoq; in potentia ad actionem,vt Auer. in huius 3.& tn̄ non dicitur passiuus. Ioan.dedit & alteram rōnem in.q.secunda.& pōt sic componi,oīs virtus cuius operatio manet in ipsa & eget aliquo extrinseco pn̄ti pro illa actione,est virtus passiua:& mouetur ab illo . & hanc declarat Ioan.& patet,sed intellectus ē virtus huiusmodi,vt Ioan. ostendit. & hoc pacto potest concludi apud eum intellm̄ aliquem esse passiuum,& intelligere pati. Sed circa hanc obijcitur & adhuc,quoniam vel Ioan. supponit intelligere esse receptum ab intellectu,pro tunc cum pn̄s est phantasma,vel supponit phantasma,esse necessarium ad intelligere nostrum,siue sit nouum, siue non. si primo modo,petit principium,& Plato & sequaces dicunt oppositum. Si secundo ratio nulla est: qm̄ actio antiqua non depēdet ab agente nouo.ergo ratio hæc falsa est. Vr̄ ergo mihi ꝙ peripatetici habent duo accipere,ꝙ intelligere sit nouū vel simpli-

Cō.vlt.& 78. & 79.

Positio Platonicorum.

Cōm.19.

In disputatione sexta in sol, dubij.2.

Cōm. 2.

Cōm.15.

Capite de commenta.

Cōm.59.

Cōm.54.

Cōm.19.

Positio peripateticorum.

Expositor.

Cōm.34.

Cōm.46.et 47.

Cōm.18. Ioan.

Pō propria.

simpliciter & absolute, vel comparatione ad nos, vt dicemus. Et si hoc sumptum est verũ, expositoris ratio est demonstratiua, si sic formetur, oĩs virtus quæ quãdoq; est in actu quãdoq; in potentia respectu operationis existentis, & acquisitæ in ea, est passiua. Hoc.n. pacto demõstratur & mãm esse, sed intellectus aliquis est quandoque in actu, & quandoq; in potentia respectu operationis entis in eo, & acq̃sitæ sibi. ergo est virtus passiua, & sua operatio est passio. & hoc pacto expositoris ratio potest cõpleri, aliter nõ.

Pro responsione ad argumenta, pati est duobus modis. s. corruptiue, & perfectiue, vt 2. huius. & pfectiue adhuc est dupliciter. s. subiectiue: eo pacto quo recipit speciem sensibilem receptione subiectiua: non tñ corruptiua. Et obiectiue. i. cognitiue non subiectiue, & hæc vocatur receptio tñ, & non proprie est recipere formã, sed perfici à forma, vt suo loco latius declarabit. Primo & secũdo modo non patitur intellectus, sed tertio modo, & adhuc nõ in se, sed respectu nostri, vt latius suo loco explicabitur. Ad primam, maior intelligitur de receptione primo vel secundo modo: non autẽ 3. modo. Intelligentiæ.n. posteriores intelligunt primam, & recipiunt primã tertio mõ receptionis. Ad secundam & tertiam, & quartam per idẽ patet solutio. Et per idem ad alias oẽs. Ad primã Ioan. ipse concedit corpus posse agere in intellm̃ actione pfectiua tanq̃ in subiecto, non tñ primo modo sed secundo mõ, & actione noua. Sed contra, qm̃ vel phantasma agit in intellectu passiuo virtute propria vel virtute alterius, si virtute propria, contra, qm̃ nullum agens virtute propria, agit effectũ simpliciter, & absolute p̃stantiorem eo, modo phantasma ageret intentionem, vel spẽm intelligibilem, quorũ quodlibet est præstantius eo, si virtute alterius, cõtra, virtus separata à corpore non potest agere in corpus, nec virtute propria, nec virtute alterius. ergo nec virtus corporalis. e contra in substantiam separatam agere potest, nec virtute propria, nec alterius. Ideo dicendum vt prius phantasma nõ agere, sed disponere nos pro cõtinuatione intellectus quo intelligamus. Ad secundam, Ioan. dat multas sol. & tandẽ in duobus se remisit vltimis & male. Prima.n. & secunda concessis amouetur necessitas intellectus agentis, vt patet cuilibet. Amplius, id præstantius est altero, cuius operatio est præstantior: sed operatio phãtasians, quæ est agere, nobilior est operatione intellectus possibilis: q̃ est pati, vt Ioan. dicit. ergo & phantasma nobilius erit intellectu contra primam responsionem. Contra secundam non arguo. quoniã manifestæ est falsitatis. Vltimam bene soluit, vide.

Cõm. 57.

COMMENTARIVM.

DVO de ea animæ parte qua ipsa cognoscit & sapit: pertractare proposuit. primum quã habet dr̃iam. secundũ quo nam mõ fiat ipsum intelligere. Exequitur ergo nunc de secundo prius. Primo quidem propter Platonicos, qui intelligere scire & sentire intrinsecus proficisci autumãt. Peripatetici vero ab obtis, rebusq; ipsis sensibilibus. Secundo vero φ in doctrina pficiscendi ordo sit ab actibus. Cum.n. scitur ipsum intelligere, facile scietur intellectus dr̃ia, & qua differt à sensibus, & qua diuidit. Tertio deniq; quia ex ipso intelligere dep̃hendetur genus ipsius intellr̃s quæ est virtus passiua. nam cognitio generis pręcedit cognitionem dr̃iæ. His ergo de causis, Arist. prius de secundo exequit, deinceps de primo. Hęc de ordine. Quo vero ad expositionem attinet, debes scire Auer. intelligere tex. aliter q̃ alij intelligant. Arbitratur.n. Aristo. mouere. q. de gñe ipsius intelligere, quo fit, vt verba sic legantur. Si igit ipsum intelligere sit, vt sentire: emergit qõ, an ipsum intelligere sit quoddã pati ab ipso ĩtelligibili, an aliquid aliud tale. Est.n. qõ rationi consona. nam si intelligere est, vt sentire, accidet quandoq; ipsum intellm̃ corrũpi ab excellenti intelligibili, veluti sensus ab excellenti sensibili. Sinaũt sit aliquid aliud tale, non vr̃ qua ratione ipsum intelligere sit ipsi sentire simile. Quæstio ergo hæc nõ ab ratione esse vr̃. Et tunc iuxta, hanc expositionem verbum aut, qd̃ græce est ὅτι, debet legi pro an, quod esse solet interdum dubitationis, interdum solutionis nota. Si igitur (inquit) intelligere est sicut sentire, vt nunc supponitur: an ipsum intelligere erit pati, vt prima fronte apparet, qm̃ est recipere aliquid ab ipso intelligibili. verbum{qm̃} est græce ὅτι, vbi in greco reddit cãm. q. d. intelligere videri esse pati qm̃ est pati aliq̃d ab intelligibili, an videlicet, erit aliq̃d aliud tale, hæc de qõne Auer. q̃ expositio non vr̃ remota à rõne.

Expõ Auer.

Them. vero, & Simpl̃. voluerunt φ Arist. volens soluere secundam. q. primo constituit sibi vnam suppositionem, vt ex illa ad intentum proficiscatur. Est autem suppositio φ intelligere est simile ipsi sentire. Non tñ hanc suppositionem probat, sed Them. doctissimus experitur probare. nã vtroq; genere. i. tã per sentire, q̃ per intelligere anima cognoscere, & iudicare dicitur, ergo ĩtelligere est simile ipsi sentire. Præterea. Alia similitudo est, φ & sentire & intelligere est cognoscere. Tertia φ vtrunq; fit de potentia ad actum. Ex hac sibi constituta suppositione infert quale sit ipsum intelligere, dicens ipsum esse aut pati, hoc est alterari ab ipso intelligibili, vel si non est alterari proprie, erit aliquid aliud tale, hoc est pati æquiuoce dictum, quod est dicere pati pfectiue, & non pati abiectione contrarij. Ex his deligi põt ipsius intelligere definitio. Erit.n. intelligere pati ab intelligibili perfectiue. ponitur pati perfectiue, loco generis, quia in hoc cõuenit cum ipso sentire, & per idem differt ab alterationibus corruptiuis, quæ fiunt abiectione contrarij. Ponitur autem ab intelligibili loco differentiæ, quia per hoc differt ab ipsa sentire, quod est pati à sensibili. Hæc est cõis expositio, quam omnes approbãt. Quærimus in collectaneis, an ratione naturali possit probari ipsum intelligere esse pati, intellectumq; ipsum, quo cognoscimus, & sapimus esse virtutem passiuam. Arist.n. sumpsit ipsum intelligere esse sicut sentire: cuius cãm, vt diximus, Them. assignauit: φ vtroq; genere anima ipsa iudicet, & cognoscat. Postea ex hac suppositione infert ipsum intelligere esse in genere passionis, saltem perfectiue, veluti ẽ ipsum sentire, nec aliquẽ inueni expositorum græcorum aliter vnq̃ rem hanc probasse, nec Arist. inueni in aliquo loco aliqua alia ratione hanc conclusionem demonstrasse, sed ẽm Expositores vis rõnis Arist. est hoc enthymema, intelligere est sicut sentire. ergo intelligere est pati perfectiue. Modo q̃ leuis sit hæc ratio, multipliciter ostenditur. Primo.n. dici potest φ ipsum intelligere est simile ipsi sentire, non quo ad hoc quod sit pati, sed quo ad hoc, φ sicut sentire est iudicare de sensibili, ita intelligere iudicare de intelligibili, vt dixit Them. nam multi voluerunt ipsum intelligere fieri per essentiam intellectus, & φ nos intelligimus per essẽtiam intellectus, cum excitamur ab ipsis sensibilibus, vt postea dicemus. Præterea. Platonici concedunt similitudinem: sed asserũt, nec ipsum intelligere, nec ipsum sentire esse pati: quia, vt Plotinus inq̃t, vt rationes intelligibiles sunt cum anima cõcreatæ, sic rationes sensibiles sunt concreatæ. ergo sentimus non recipiendo species à sensibilibus, sed per species cõnatas sentimus: sensibilibus extrinsecus excitãtibus. Propter hæc quæritur vtrum ipsum intelligere sit pati perfectiue: ita vt intellectio sit perfectiua passio. Hæc.n. qõ non est leuis. Vbi primo dico φ Auer. & quicunq; tenent intellm̃ possibilem esse substantiam vtraq; ex parte æternã siue corpori assistentem, siue corpus informantem, siue vnum numero, siue multiplicatum, si ipsum ponant substantiam oĩno ac vtraq; ex parte æternam, nulla ratione demonstratiua possunt probare ipsum intelligere esse nouam passionem ab intelligibili, nec ipsum intellectum de nouo pati ab ipsis sensibilibus, & per ɔñs nec esse virtutẽ passiuam. Declaratur, quia vbi intellectus ponitur substantia omni ex parte æterna, erit vna suba simpliciter separata, hoc est nõ dependens à corpore. Quam ɔñtiam Auer. cõcedit in hoc tertio, & Plotinus in lib. de Dei volũtate. Modo nulla demonstratiua ratione probari potest intelligẽtias recipere species ab intelligibilibus: q̃nimmo pñi asserunt illas hęc intelligere per earum essentias. Præterea. Si ponitur intellectus substãtia vtraq; ex parte æterna ponetur substantia simplex ac pura. At non potest demonstratiua ratione probari puram ac simplicem substantiam moueri ac pati ab ipsis intelligibilibus. Cum hæc, vt Auer. inquit lib. d. d. disp. 6, sol. dubij. 2. subiectum accidentium esse non possit.

Cõis expositio.

Quid est ipsum intelligere.

Quæstio.

Prima cõclusio

Commen. 19.

Commen. 15.

Præte-

Præterea. Nullā subiectum ęternum peripatetici asserunt agere effectum nouum immediate, vt Auer. 8. physicæ auscultationis inquit. ergo à fortiori probare non poterunt substantiam æternā pati nouiter ab aliquo. Præterea. Phi ponunt substantiam vtraq; ex parte ęternam, esse simpliciter completam in specie, at substantiā æternam cōpletam in specie non possunt probare demonstratiua ratione pati nouiter ab intelligibilibus. Præterea. Oēs substantiæ separatę sunt eiusdem speciei: vt Auer. asserit lib. de cœlo. 2. Igitur sicut non potest probari ratione demōstratiua substantias mouentes stellas pati ab intelligibili: sic nec substantiam intellectualem, quæ est intellectus noster. Præterea. Ratione naturali non potest probari subām immaterialem pati ab intelligibili. ergo nec intellectum. Secunda cōclusio, qui ponūt intellectiuam aīam esse factam cum omnibus speciebus intelligibilium, & sensibilium, illisq; plenam, vt Platonici posuerunt, non possunt probare ipsum intelligere, vel sentire esse pati vel passionem. Hęc conclusio illico perspicua est, quia intelligere non est pati nisi pro quanto intellectio est receptio speciei ab intelligibili. Similiter sentire non est pati, nisi pro quanto est receptio speciei sensibilis ab obiecto. Sed istæ species cū sint concreatæ, non recipiuntur ab obiectis. ergo intelligere vel sentire non erit pati. Tertia conclusio qui ponūt intelłm agentem & intellectum possibilem esse vnum ꝭm rem, & intellectum agentem esse formam, quæ producit oīa terrena, ac oīa naturalia, isti nō possunt probare intellectum pati ab intelligibilibus. patet, qa intellectus agens ꝭm nullam opinionē patitur ab intelligibili. ergo nec possibilis, cum ponatur idem cum agente. Ex his sequitur ꝙ soli illi qui asserunt intellectum esse productū, & non substantiam completam in sua specie, possunt probare intellectum esse virtutem passiuā, & intelligere ipsum esse passionem de nouo perfectiuam. probatur, quia si est productus, & non est substantia completa in specie, cum producitur, erit productus, vt virtus imperfecta & apta perfici: & sic per intelligere perficietur. Vt vero res hæc melius intelligatur, debes scire ꝙ Thēm. qui voluit intellectum esse substātiam separatam æternam vtraq; ex parte, & esse formam quæ producit oīa naturalia, dicit (vt postea videbitur) ꝙ intellectus ipse: (qui simul est agēs & possibilis:) intelligit per essētiam suam omnia ea quorum ipse est per suam essentiam causa & sic intelligit omnia generabilia, quorum ipse est per essentiam causa, per eius essentiā, hoc est intelligendo suam essentiam. nam cum eius essentia sit ratio producendi illa omnia, erit ratio intelligēdi eadem. ergo intelligendo suam essentiam intelligit oīa illa, quorum illa est dissimilitudo causalis. Secūdo dicit, ꝙ nos intelligimus, de nouo per essentiam intellectus, non ꝙ intellectus nobis copulatus de nouo recipiat species ab intelligibilibus. non. n. cum sit intellectus agens recipit ab intelligibili aliquid, sed de nouo nos intelligimus: per hoc ꝙ intellectus fit in nobis noua intellectio, fit autem in nobis noua intellectio, quia cum ipse sit per essentiam suam oīum intellectio, pōt fieri in nobis noua intellectio mediantibus nouis phantasmatibus nouiter in nobis factis. nam illis in nobis de nouo factis, intellectus copulatur de nouo nobis, & sic per ipsum noua intellectione intelligimus. Vtrū vero intellectus ꝭm Thēm. prius fiat in nobis forma dans esse, q̄ fiat nobis intellectio, pulchrum est videre: verum de his postea. Satis vero sit declarasse. Thēm. ponens intellectum substantiam æternam vtraq; ex parte, cogitur ponere intellectionem non esse receptionem, nec passionem, sed esse intellectum ipsum prout de nouo nobis copulatur, vt intellectio sibi, & nobis. Secunda positio est illa, quam Auer. cogitur afferre. Ipse. n. asserit intellectum possibilem esse æternū vtraq; ex parte, & asserit intellectum agentem, qui est aliqd aīæ intellectiue, non esse formam agentem oīa naturalia. ergo quo ipse ponit intellectum substantiam vtraq; ex parte æternam nō potest ponere secundum principia sua illam aliquam speciem recipere de nouo ab intelligibilibus, vt argumenta facta contingunt. Quo vero ponit intellectum agentem nō esse formam productiuam rerum naturalium non potest ponere nostrum intellectum intelligere res naturales per eius essentiam: non. n. eius essentia potest esse ratio formalis vel causalis rerum nāliū repſentatiua. Quo etiam ponit intellectum esse substantiam æternam, & nō formam rerum productiuam, cogitur ponere intellectum nostrum intelligere omnes naturales res apphensione æterna: non quidem per realem receptionem specierum à rebus: sed per receptionem ipsorum intelligibilium intentionalē: quam expresse ħ Auer. fatetur. Vt vero hanc positionem intelligas, debes scire ꝙ duplex est receptio alicuius in aliquo. altera est realis, quę fit per realem inhærentiam rei in ipso recipiente: altera est intentionalis, quæ fit per cognitionē, verbi causa ꝭm communiter opinātes lapis est dupliciter in mente, obiectiue: subiectiue. n. nō ipse est in anima, sed eius species, obiectiue vero ipse lapis est in anima, veluti est cognitum in cognoscēte. Prima quidem receptio, qua anima recipit speciem lapidis realis est, ꝙ ipsa fit per realem inhærentiā accidentia in subiecto. Secunda vero non qua species, sed lapis ipse cognoscitur, vbiq; à phis dicitur intentionalis, à metaphysicis dicitur obiectiua. Auer. ergo cum ponat intelłm substantiam æternam, & vtraq; ex parte sempiternam: nō potest ponere illam recipere reali receptione aliquid ab intelligibili: vt probauimus. Cum vero non ponat eum formam productiuam oīum rerum generabilium, non potest ponere eum intelligere per essentiam res ipsas generabiles, vt posuit Thē. ergo cogitur ponere intellectum recipere intelligibilia intentionaliter obiectiue: quia vero posuit eum vnum numero oīum hominum, & sempiternum simpliciter, cogitur ponere eum de nouo nihil intelligere, sed nos ꝑ ipsum de nouo intelligere, non quidem per nouam intellectionē in eo factam, sed per hoc ꝙ factis in nobis nouis phantasmatibus, ipse copulatur nobis mediantibus illis, vt intellectio eorum, quorum sunt illa phantasmata. Ex his patet quātis in erroribus versetur Ioan. Ganda. qui credens fictioni Auer. dixit de mente eius intelligere nostrū esse realem passionem, & fieri de nouo simpliciter in anima phantasmatibus in eo generantibus nouas species. Quod est purus error. nam si intellectus est substantia sempiterna, & vna numero, non pōt de nouo aliquid recipere, vt rationes cogunt, vel saltem non potest probari rationibus efficacibus substantiam illam de nouo realiter pati ab intelligibili spēm, de hac positione postea prolixe. Tertia vero positio est Platonicorum. nam cum isti ponant intellectiuam aīam esse creatam cum omnibus speciebus intelligibilium & sensibilium: illas quidem existētes in virtute intellectiua, alias vero in virtute sensitiua, cogūtur dicere ipsum intelligere, & ipsum sentire non esse pati sed potius agere: qa sicut è luce existente in sole emittiť radius luminosus quo illustrantur visibilia: sic à parte sensitiua q̄ perfecta est speciebus sensibilium, emittitur radius sensitiuus ad ipsa sensibilia, cum fuerit præsentia sensibus, quæ emisio dr̃ sensatio, similiter à parte intellectiua plena speciebus intelligibilium emittitur radius intellectualis, ad sensibilia, quæ sunt intellectui præsentia, & sic hæc emisio dicitur intellectio eorum ad quæ emittitur. Ex quibus sequiť ꝙ si positio Arist. est, ꝙ intelligere sit de nouo pati aliquid ab intelligibili sicut sentire, quod est de nouo pati speciem ab ipsis sensibilibus, vt probauit secundo huius. & videbitur in tex. proximo, Oportet dicere, ꝙ intellectiua anima ꝭm ipsum sit de nouo producta & quidem imperfecta, vt dicit 2. huius, vbi asserit animam maiori tēpore degere in ignorantia q̄ in scientia. nam sic possumus dicere species fieri de nouo in ipso intellectu, & ꝙ pati sit recipere speciem ab intelligibili, & quia Aris. concedit antecedens. ergo de mente sua hæc omnia oportet dicere. Iuxta vero hāc opinionem ratio Thomæ est demōstratiua, quia supponit ipsum intelligere esse de nouo in anima: & nō per essentiam eius, ergo per receptionem quæ est exitus de potentia ad actū. Hæc dicta sint pro præsenti digressione, quia postea diligentius dicemus.

Vacare igitur ipsam passione, sed formæ susceptiuā esse, oportet. & potentia talē, sed non illā esse. & similitudidem ARGYR.

subire

Margin notes: Commen 49. — 2. conclusio. — 3. conclusio. — 4. conclusio ex dictis. — Prima positio Them. — Positio Auer. — Contra Ioan. Ganda. — Platonicorū positio. — Positio Arist.

subire cum sensu: vt quemadmodum sese habet ad sensibilia sensus, sic se habeat ad intelligibilia intellectus.

Tex.côm.3. Impaſsibilem ergo oportet eſſe, ſuſceptiuam autem ſpeciei, & potentia huiuſmodi, & non hoc & ſimiliter ſe habere ſicut ſenſitiuum ad ſenſibilia, ſic intellectum ad intelligibilia.

τοῦτο · hanc hoc.

COLLEC. Tex.cô.3. Quæ inducit in.q.motæ ſolutione tria ſunt ſm Them. primum nanq; oportet impatibilem intellectum eſſe. Secundum apponit, ſuſceptibilem vero ſpeciei, & potentia hmôi, ſed non hoc.i.deinde neceſſe eſt vt peculiarem quidem nullam formam obtineat: ſed vt oîum formarum cõpos, capaxq; ſit, ita ꝙ quis poteſtate omnia referat, non tñ ſimpliciter & abſolute omnia ſit. Tertium, & inquit: & ſimiliter ſe habere, ſicut ſenſitiuum ad ſenſilia ſic & intellectiuum ad intelligibilia, ita ꝙ quemadmodum ſenſus nihil eſt actu eorum: quæ ſentiuntur, ita intellm̃ nihil eſſe actu eorum, quę intelligantur, & ſic hęc tria in ſolutione qõnis inducens, mõſtrauit intellectum quoquo pacto virtutem eſſe paſsiuam, quomodo intellectio ſit paſsio, & quomodo intellectus ad intelligibilia ſe habeat.

Côm. 3. CVM narrauit. Proponit Auer. intentionem huius capitis ad præcedentia, continuans eam, & inquit, cũ narrauit ꝙ primo neceſſe eſt perſcrutari de hac actione: q̃ eſt formare per intellectum, vtrum eſt paſsiua, aut actiua, & hæc fuit.q.incepit ponere, id quod vult declarare. i. duas propoſitiones: quas apponet in declaratione. q. ſ. ipſum eſſe de virtute paſsiua quoquo modo. Secũda eſt, & ꝙ eſt non tranſmutabile, quia non eſt corpus, neq; virtus in corpore. Erunt ergo propõnes declarandæ duæ. Prima.ſ.ꝙ intellectus vna eſt virtus paſsiuarum. Altera vero ꝙ intellectus eſt virtus immaterialis. Apponens igitur ſecũdam primo exequitur, & inquit, & cum bene fuerit perſcrutatũ de hoc, apparebit ꝙ neceſſe eſt ꝙ iſta pars animæ, per quã ſit formare: eſt virtus non tranſmutabilis à forma quam compræhendit. hæc eſt propria propoſitio. Et primam ponit.d. ſed non habet de intentione paſsionis, niſi ħ tm̃, ꝙ recipit formã quam compħendit, & quia eſt in potentia id quod compræhendit, ſicut ſentiens, non quia eſt aliquod ħ in actu corpus, aut virtus in corpore, ſicut ſentiens. & hæc fuit prima propoſitio, & applicat hoc verbis: & patet. Eſt ergo prima propoſitio, quæ fuit ſecunda propoſitarum, ꝙ intellectus non eſt trãſmutabilis, ſed immaterialis virtus. Cui miſcuit & primam.ſ.ꝙ intellectu eſt virtus paſsiuarũ. Has ergo duas propoſitiones inducet ĩ ſolutione.q.addit autem vnam propoſitionem Ariſt. §Et ſimiliter ſe habere ſicut ſenſitiuum &c.§Hanc propoſitionem dupliciter ordinat Auer. & dixere iuniores ꝙ vna Auer. expoſitio eſt, vt propoſitio illa: ſicut concluſio ſit ex præcedentibus concluſa, & ſic debet legi vt iacet. altera Auer. expoſitio eſt vt ſit ſicut propoſitio & principium, quo concludiť id quod dictum eſt, & ſic debet legi trãſpoſite. Primo modo intendit ſecunda expoſitio. Secundo mõ prima expoſitio. Sed

Dubitatio. hæc expoſitio contradicit Auer. qm̃ Auer. dicit Ariſt. ponere has duas propoſitiones dictas tm̃, & non probare hic illas, ſed in litera ſequẽtis cõmenti. quare huiuſmodi propoſitio, nec vt principium nec vt concluſio teneri poteſt, vt dicunt, cum non probet ſed narret. Amplius non põt teneri vt cõcluſio, qm̃ tunc notum concluderet per ignotius. contra diffinitionem argumenti. Adhuc, nec vt principium. qm̃ hæc profecto ratio nõ valet, intellectus ad intelligibilia ſe habet ſicut ſenſus ad ſenſilia: ergo intellectus eſt virtus paſsiua intranſmutabilis: immo totum op-

Solutio. poſitum, ergo hæc expoſitio eſt contra Auer. Aliter ergo dicamus.ſ.Ari. duas notaſſe propoſitiones. vnam.ſ.ꝙ intellectus eſt virtus impaſsibilis. Alteram ꝙ ſuſceptiuus eſt ſpeciei. Tertiam apponit & nũc.d. ſimile eſſe de intellectu ad intelligibilia & de ſenſu ad ſenſilia. propoſitio ergo tertia videtur contrariari primæ, qm̃ ſi ita eſt de intellectu reſpectu intelligibilis, quemadmodum & de ſenſu reſpectu ſenſilis, proculdubio ſicut ſenſus aliquando corrumpitur à ſenſili, & intellectus corrumpitur ab intelligibili. primo autem intellectum eſſe impaſsibilem dixit, & ſic propoſitiones hæ ſibi inuicem contradicent. Ad tollendã.q. hãc Auer. monet dupliciter ſermonem ordinari, primo modo vult ꝙ tertia propoſitio debet anteponi, ita quidẽ vt ſit ordo præpoſterus in pħi textu. Tunc quidem prima propoſitio erit. §Et ſimiliter ſe habere ſicut ſenſitiuũ ad ſenſilia § quæ quia abſolute profertur, videtur innuere intellectum pati corruptiue quandoq; ab intelligibili: ideo apponit & propoſitiones alias: quaſi intellectum hunc limitantes ad paſsionem receptiuam tantum, & hæc quidem prima eſt huius ſermonis ſeries. Secundã vero ſeriem innuit ipſe, ꝙ textus & ſi legať vt ſtat, tollitur cõtradictio ex hoc: qm̃ comparatio ſenſus ad ſenſile, & intellectus ad intelligibile, eſt quantum ad modum recipiendi, & non quantum ad recipientia, & ſic non contradicunt. Inquit ergo & poteſt intelligi ſic, & neceſſe eſt vt ſit de virtutibus paſsiuis, ita ꝙ proportio ſenſus ad ſenſilia ſit ſicut proportio intellectus ad intelligibilia, & ſm hoc in ordine ſermonis erit trãſpoſitio. tũc debet legi ſic, oportet igitur vt diſpoſitio eius ſit ſm ſimilitudinem, ſicut ſenſus apud ſenſilia, ſic intellectus apud intelligibilia, & vt ſit non paſsiuum paſsione ſenſitiua, ſed recipit formam, & eſt in potentia: ſicut id quo ad ipſum receptionem.ſ.& non id quo ad recipiens, & ſic tollitur contradictio. Deinde apponit ſecundam, & inquit. Et põt intelligi, & diſpoſitio eius erit ſm hũc modum, ſicut ſenſus apud ſenſibilia, ita intellectus apud intelligibilia.i.ꝙ proponere ipſum non paſsiuum non ꝯdicit huic ꝙ proportio ad intellectum ſit, ſicut proportio ſentiẽtis ad ſenſatum: & ſic non oportet vt fiat trãſpoſitio cum hæ non contradicant eo pacto, vt diximus, ſed forte concedendo ipſum habere hãc proportionẽ, erit neceſſe vt nõ ſit tranſmutabile, & ſic ſtant plus q̃ ſimul. Reddit cauſam primæ expoſitionis, & inquit. Et coegit me ad illã expoſitionem .i. primam: in qua tertiam præpoſui propoſitionem hoc ꝙ intellectum habere hanc proportionem, manifeſtum eſt per ſe, aut prope, & ſic nõn ſimpliciter eſt manifeſta, & iõ potuit recipere expoſitionem, & ideo potuit trãſponi ordo, & declarari per primam. itaq; ſi eſſet ſimpliciter manifeſta, proculdubio non poterat exponi, qm̃ vero manifeſta eſt prope, ideo & potuit exponi, cum hoc ꝙ eſt quaſi principium, & ſi ſit declarata per illam, eſt quaſi principium ad ſciendum ipſum eſſe non paſsiuum corruptiue, neq; tranſmutabile, & ſic illa propoſitio eſt limitata, expoſitaq; per primam, & adhuc quaſi principium declarationis primæ: nec inconuenit vnam propoſitionem eſſe expoſitam ꝑ alteram, qñ eſt æquiuoca, illamq; facta limitatione declarat.

Et huius commenti intentio fuit longo tẽpore mihi occulta, & iuniores nihil penitus intelligunt huius loci.

COMMENTARIVM.

SI Auer. expoſitionem ſectemur, quam proximo tex. aſsignauimus, Dicendum eſt, & quidem verbis Ariſt. non diſſonum, ꝙ Ariſt. nunc qõnem motam diluat, Cũ.n. quærebatur de ipſo intelligere, an pati. an quippiam ipſi pati ſimile eſſet, ſoluit, & dicit tria, primum eſt, ꝙ ipſum intelligere non eſt pati ab intelligibili alteratiue, veluti à contrario. Secũdum eſt, ꝙ intellectus eſt ſpeciei ſuſceptiuus, quia intellectus eſt potentia talis ſpecies, nõ tamen eſt illa ſpẽs formaliter, qua intelligibile intelligit, ſed eſt potẽtia illa. Tertiũ quod dicit eſt ꝙ intellectus ſe habet ad intelligibilia, vt ſenſitiuum ad ſenſibilia. Sin autẽ ſectemur expoſitionem Them. ac cæterorum, dicemus ꝙ Ariſt. ſoluit proximo textu, qõnem generatim: voluit.n. quod intelligere ſit pati: quale vero pati, ſub diſiunctione reliquit, quia eſt vel pati alteratiue vel pati perfectiue. Volens ergo declarare quale pati ſit ipſum intelligere, & qualis ſit natura intellectus, ſumit quædam communia ſenſui & intellectui, poſtea quædã propria illi. ea, quæ intellectui & ſenſui communia ſunt, tria ſunt (vt Them. annotat) reuera tñ duo ſunt, ex quibus tertium, quod illa duo cõplectitur, relucet. Horum primum eſt non pati ab intelligibili alteratiue, veluti à ſuo contrario. Secundum eſt intellectũ eſſe ſuſceptiuũ ſpeciei, quæ eſt ſimilitudo rei quæ intelligitur. Tertium quod ex his duobus colligitur, eſt, ꝙ intellectus ita ſe habet ad intelligibilia, veluti ſenſitiuum ad ſenſibilia. Horum primum quidem etiam ſenſibus commune eſt, non. n. patiuntur ſenſus à ſenſibilibus alteratiue veluti à contrarijs,

1. expoſitio. 2. expoſitio.

contrarijs,nisi per accidens, quatenus sensibilia cũ excelluerit, dissoluat organum ad cuius corruptioné sensus dissolui videtur. Secundum etiam cõe sensitiuis est, nõ.n.sensitiuum est tale actu,qualis est species,nec est illa formaliter. Ex his duobus colligitur tertium ꝙ ita intellectus se habet ad intelligibilia, sicut sensitiuũ ad sensibilia, Vtrũq; .n.ab obiectis impassibile est alteratiue,veluti à cõtrarijs, vtrunq; non est tale actu,qualis species, sed speciei susceptiuum,non autẽ species. Quo vero ad verba attinet,primum,quod intellectui est cum sensibus commune,non est ab Arist.sine ratione collectum,quia aliqui veterum crediderunt intellectum & animam esse idem,animam vero dixerũt esse vnum elemẽtorum,Hyparchus quidem ignem, Anaximenes aerem. Modo si meus ignis est,ab eo intelligibili corrumpetur quod contrarium igni est,simili ratione si est aer: aut tale id genus, semper.n.ab illius cõtrario delectabitur. Secundum vero colligit Arist.partim aduersus Emped.partim aduersus platonicos,cum.n.inquit. Susceptiuum autem speciei,& potentia talem,aduersus Platonem loquitur,qui intellectum factum ponit,oĩbusq; rerum speciebus semper plenum: non.n.ſm Platonicos, intellectus aliquando potestate innuitur, sed semper est in actu,non qui susceptiuus,sed qui iam suscepit. Cõtra Emped.vero inquit. sed non τοῦτο,idest sed nõ hoc,quod verbum nonnulli interpretes ad speciem retulerunt.Et tunc sensus est,intellectum esse potestate speciem, non autem hanc,siue illam formaliter, & tunc non errorem Emped. per hæc verba voluit esse explosum,sed errorẽ eorum, qui in scholis platonicorum etiam fatentur intellectum intelligere generabilia per essentiam suam quam arbitrabãtur esse speciẽ & similitudinem omniũ productorum causalẽ, ac formalem: quam partem secutus est Them.vt diximus. Auer.autem quid blacterizet, patet in commentario suo, vbi retulit hoc ad corpus, quod est error. Simpl. vero intelligit intellectum esse speciei susceptiuum eius.s.intelligibilis,quod cognoscit, non autẽ esse hoc idest ipsum intelligibile cuius speciem suscipit,& tunc in Empedo. hæc verba retulit Arist. qui arbitratus est, intellectum res intelligere,quatenus est ipse res,quas intelligit:hęc possunt dici si sectemur expositionem Them. Vel tertio legi põt textus aliter(vt videtur innuere Simpl.) ꝙ cum Arist.. fecisset pro solutione quæsiti hoc enthymema,ĩtelligere est sicut sentire, ergo est pati.s.vel alteratiue, vel æquiuoce. Nunc declaret antecedens, pro cuius declaratione sumit duo cõmunia intellectui & sensibus.s.ꝙ vterq; sit impassibilis ab obiectis,& vterq; suscipiat species: nõ res. Ex his ergo infert antecedens.s.ꝙ intelligere sit sicut sentire, & quod similiter se habet sensitiuum ad sensibilia, vt intellectus ad intelligibilia,quæ expositio mihi videtur pulchra: quia Aris.de illo assumpto nullibi aliter locutus est: & cũ sit principium omnis perscrutationis de intellectu, decebat de eo fieri sermonem aliquem. Expositiones,quas hic blacterizat Auer.friuolæ sunt,& non sapiunt mentẽ Aris.

Consideratio verborum.

Quo vero ad verba attinet,patet primo verbũ illud § ergo § nõ esse illatiuum,sed signum continuationis per impassibilem vero quod græce est ἀπαθὴς apathes,Arist. non æternum intellexisse,licet reuera sit æternus.Aris.n.per illud verbum nihil aliud vult habere,q̃ intellectum non pati ab ipsis intelligibilibus,veluti nec sensitiuum à sensibilibus alteratiue tanq̃ à contrarijs.modo prohibet nihil intellectum non pati ab intelligibili alteratiue , & esse alia ratione corruptibilem.s.per accidens ad eius subiecti corruptionem.& hoc aduertit doctor quidam,& quidem non imperite.nam licet ex alijs ab Ari.dictis posit colligi intellectus immortalitas,vt dicemus, ex his non colligitur. Nec quod blacterizat Auer.hic laudo.asserit.n. Arist. per impassibilem intelligere intrãsmutabilem:ꝙ.s.intellectus nec sit corpus,nec mistus cum corpore : nam licet hoc sit verum,& peripateticum.ex his tamen verbis non colligit, qa aduersarius posset dicere ipsum esse intransmutabilem ab intelligibilibus,aboleri tñ corruptione subiecti, cuius est.Per speciem vero,quæ græce est,εἶδος intelligunt peripatetici non ipsum intelligibile,quod intelligitur, sed rationem intelligendi: non intellectam. Est.n.duplex ratio intelligendi ſm peripateticos.altera quæ est ratio intelligendi intellecta,ꝙ non possit per ipsam intellectus aliqd intelligere,nisi ipsa prius ĩtelligatur,& sic definitio est ratio intelligendi:quia intelligendo ipsam:definitum etiam intelligimus. Altera est ratio intelligendi non intellecta, qm̃ per ipsam intelligere possumus,& ipsam non prius intelligere : & sic similitudo rei in mente, dicitur species & ratio intelligendi,quia postq̃ intellectus per ipsam efficitũ in actu,intelligit intelligibile cuius est species: nõ tamen illam prius intelligendo,sed postea reflexe , vt alibi dicemus. Et cum dicit. § Et similiter se habere sicut sensitiuũ § notanter dixit sicut sensitiuum,quod græce est αἰσθητικὸν, estheticon,& non sicut sensus ad denotandum, ꝙ non sensus sentit,sed sensitiuum. At intellectus intelligit,& comparauit intellectum ad sensitiuum,& non ad sensum quatenus sensitiuum sentit,sicut intellectus intelligit.

Quid species.

ARGYR. *Quare necesse est ipsum,cum vniuersa intelligat,non mistum esse,sicut Anaxagoras dixit,vt superet, atque dicat, id est vt cognoscat atq; percipiat,alienum nanq; cum appareat iuxta,prohibet atq; seiungit.*

Tex.cõm.4. Necesse itaq; est,quoniam omnia intelligit,impermistum esse,sicut dicit Anaxagoras,vt a imperet,hoc autem est, vt cognoscat: Iuxta apparens b enim prohibet extraneum,& præobturat c.

a ἵνα κρατῇ vt imperet *b παρεμφαινόμενον Iuxta apparẽs.* *c ἀντιφράττει obstruit præobscurat.*

Cum proposuit libri totius tertij intẽtionem,&.q.mouit prosequens de proposita intentione,& duas accepisset propositiones declarandas,hac in parte declarat demonstratione ipsum impassibilem esse,receptiuum tamen formæ,& inq̃t. Necesse itaq;,qm̃ omnia intelligit, immistum esse,sicut dicit Anax.vt imperet,hoc autẽ est.i.intellectus aũt est immistus,vt cognoscat oĩa.intus.n.apparens prohibet extraneum,& obstruit.i.seiungit. Luculentius intelligitur & hic textus in expositione commenti.

COLLEC. *Tex.cõm.4.*

Cvm posuit. Et debes scire ꝙ dupliciter de ĩtellectu erat ambiguitas.s.quantum ad eius opus an.s.in genere sit passionis,an actionis.Et quantum ad operans.s.an intellectus sit passiuus immaterialis,an mistus cum materia. primam quidẽ supponit tanq̃ perspicuam. Ponit ergo intentionem partis in secundo & inquit . Cum posuit ꝙ intellectus materialis recipiens debet esse de genere virtutũ passiuarum,& hæc prima fuit propositio,& cũ hoc non transmutatur apud receptionem,quia neq; est corpus: neq; virtus in corpore.& hęc fuit propositio,dedit demonstrationem super hoc. Ecce igitur partis intentionem. Necesse est.§ Nũc Auer.prosequitur & primo accepit vnum antecedẽs quod ponitur in textu,& inquit.Necesse est si compræhendit omnia existentia extra animam.hoc antecedẽs est Arist.ad quod dedit duo ꝯñtia,& inquit. Vt ante compræhensionẽ sit noĩatus ex hoc modo in genere virtutum passiuarum,& hoc primum est ꝯñs. apponit & secundũ.d. Et vt sit non mistus cum corporibus.s.neq; corpus,neque virtus in corpore naturalis.i.elementaris , aut animalis.i. neq; animalis sicut nobiscum cõcorditer dixit Anax. & hĩ fuit secundum ꝯñs. Arist.autem apposuit ſm tãtum,& tacuit primum . quoniam ex secundo intelligitur. Deinde ibi.§ Si.n.fuerit mistus.§ Declarat ꝯñtiam secundam,& inquit. Si.n.fuerit mistus: tunc erit aut corpus aut virtus in corpore, & hoc enthymema tenet in virtute huius medij, quoniam omne mistũ corpus,vel virtus est corporis. Tũc dedit ſm cõsequens ad hoc primum,& inquit. Et si fuerit alterum istorum habebit formã propriam,quæ forma impediet eum intelligere & recipere aliq̃ formam alienam. & hoc enthymema tenet ĩ virtute huius,omne corpus vel virtus in corpore habet formam extraneam, impediẽtem recipere omne alienum:& sic à primo ad vltimum : cũ intellectus omnia intelligit proculdubio erit immistus. Applicat vero verbis sententiam & patet. Difficultas nõ parua accidit circa medium secundi enthymematis.s.si omne corpus vel virtus in corpore habeat formam propriã, per quam impedietur recipere alienum:sed quoniam propter hoc Auer.digressionẽ mouet dimittatur vsq; in fine commenti. Deinde ibi § Sed modo considerandũ.§ Hic Auer. digre-

digreditur: & primo proponit id circa quod digredi vult & rationem, & inquit. Sed modo considerandum est in his propositionibus quibus Arist. declarat hæc duo de intellectu.s. ipsum esse in genere virtutum passiuarum, & hæc prima est, & ipsum esse non transmutabilem, quia neq; est corpus, neq; virtus in corpore, & hæc secunda est propositio, & syllogizat hanc intentionem. Et accepit minorem & inquit. Nam hæc duo dicũtur principium omnium: quæ dicuntur de intellectu. Et accepit maiorem.d. Et sicut dicit Plato, maximus sermo debet esse ĩ principio, cuius maioris ratione dat.d. Minimus.n. error in principio est causa maximi erroris in fine, sicut dicit Arist. ergo considerandæ sunt huiusmodi propositiones maxima cõsideratione. Deinde ibi.§ Dicamus igitur quoniam.§ Et prosequitur, & ponit conclusionem: quæ fuit prima propositio, & inq.t. Dicamus igitur q̃m formare per intellectũ est aliquo modo de virtutibus receptiuis, sicut est de virtute sensus, manifestum est ex hoc. hac probat ipse, & primo sic. virtutes .n. passiuæ sunt mobiles ab eo cui attribuuntur. actiuæ autem mouent id cui attribuuntur. est ergo maior, omnis virtus mota ab eo cui attribuitur, est passiua. tunc adde minorem, sed intellectus mouetur à rebus q̃bus attribuitur, vt nunc supponit. ergo cõclusio proposita. Et quia res.§ Tangit secundam rationem, & consistit in hoc omnis virtus quæ quandoq; est in actu, quandoq; in potentia, est virtus passiua respectu eius cuius est huiusmodi: sed intellectus est virtus quandoq; actu, quandoq; potentia, respectu phantasmatum. Et hoc ponit.d. Et quia res non mouetur nisi ẽm q̃ est in actu, & mouetur ẽm q̃ est in potentia, necesse est inquantum formæ rerum sunt in actu extra aĩam vt moueant animam rationalem ẽm q̃ compræhendit eas .i. non corruptiue, nec subiectiue, sed cõphensiue. cuius exemplum ponit, & patet. Et q̃m anima rationalis.§ Probat & idẽ tertia rõne, omnis virtus indigens aliquo extrinseco: per cuius præsentiam exit in actum, est passiua respectu illius. hæc maior patet. Tũc apponit & minorem.d. Et q̃m anima rationalis sup. est virtus indigens cõsiderare intentiones quæ sunt in virtute imaginatiua, sicut sensus indiget inspicere sensilia, & apud præsentiam eorum exit in actum. & hec est minor: & tũc conclude conclusionẽ propositam. Deinde ibi.§ Sed tamen.§ Obijcit ad dicta, probãs intellectum esse virtutem potius actiuã, & inquit. Sed tamen videtur q̃ formæ rerum extrinsecarũ moueant hãc virtutem.i. intellectum: ita.i. hoc pacto, q̃ mẽs.i. virtus aliqua mẽtalis auferat eas à materijs, & faciat eas primo intellectas in actu.i. vl̃ia, postq̃ erant intellecta in potentia, & hoc modo vr̃ q̃ ista aĩa.i. rationalis sit actiua, & non passiua contra dicta. Est ergo argm̃, omnis virtus transferẽs aliquod de potẽtia ad actum, est actiua respectu illius, sed virtus rõnalis transfert intelligibilia de potentia in actũ, ergo est actiua, & sic falsum fuit, quod dixit. Deinde ibi. § Secundum igitur q̃ intellecta.§ Persoluit hanc.q. & inq.t. Secundum igitur q̃ intellecta mouent eam est passiua, & ẽm q̃ mouetur ab ea est actiua, erit ergo rationalis actiua & passiua respectu diuerso: & hoc confirmat Aris. testimonio.d. Ideo hoc & sup. designans Aris. post dicit q̃ necesse est ponere in aĩa rationali has duas differentias.s. virtutem actionis. & virtutẽ passionis, & dicit aperte q̃ neutra pars eius est gñabilis, aut corruptibilis, vt post apparebit: ordinem tamen dicendorum apponens, inquit. Sed hic incipit notificare substantiã virtutis passiuæ, cum hoc sit necesse in doctrina.i. via doctrinæ, vt in expositione commenti primi notauimus: & tunc recolligens hæc inquit. Ex hoc igr̃ declaratur q̃ hæc dr̃ia.s. passionis & receptionis existit in virtute rõnali.i. q̃ rationalis habeat partẽ aliquam, quę virtus dicatur passiua ab intelligibili. His positis iuniores colligunt intell̃m agentẽ & po.l̃em virtutes esse rationalis aĩæ, quæ sunt qualitates de secũda specie qualitatis, & hoc propter verbum Auer. cum dicat ipsas virtutes esse actionis & passionis. Amplius accipiunt intell̃m agentẽ agere quicq̃ in phantasmatibus, cum dicat Auer. virtutes esse actiuas q̃n mouent id cui attribuuntur, & hæc fuit dr̃ia posita. Sed hi multis modis aberrant. declarabitur.n. aperte cõm.5. hæc esse partes essentiales rationalis animę quemadmodum materia & forma partes sunt essentiales hominis, & idem cõm.18. & 19. Amplius si intellectus imprimit aliq̃d in phantasmatibus vel id erit vl̃e proprie vel singulare, & si vniuersale, ergo vl̃e põt recipi in virtute imaginatiua, quod Auer. contra Auempace inducet: & si singulare, ergo adhuc eget aliquo quo moueat intellectũ. Rursum id quod causat intell̃s agens in phantas. vel est substantiã, vel accidens. non sub̃a, q̃m intellectus agens non causat substantias: vt Auer. inquit. 7. meta. contra Aui. nec accidens, q̃m vel nouum, vel æternum. non æternum, q̃m nullum æternum recipitur in subiecto corruptibili, vt Auer. dicit. 36. cõmen. contra Auic. nec nouum, q̃m nulla substãtia separata causat nouũ extra se in passo corruptibili ẽm Auer. Ideo debes scire pro primo, q̃ intellectus agens & po.l̃is dicuntur partes respectu constituti.i. respectu rõnalis animæ, & dicuntur virtus respectu operis, nõ q̃ sint res diuersæ, sed diuersimode consideratæ: & ideo Auer. appellat sæpe eas partes substãtias, sæpe virtutes, & sic primum non cogit. Pro secundo vero dicemus in expõne cõm.5. nec oportet nunc immorari circa hoc. Sed circa propositionem hanc possunt esse q̃ones. primum.n. vr̃ q̃ rationes nihil sint: erat.n. prima, omnis virtus quæ mouetur ab extrinseco est passiua, sed ĩtellectus est virtus, quæ mouetur ab extrinseco. ergo &c. Secunda, omnis virtus quandoq; potentia, quãdoq; actu, est virtus passiua. intellectus quandoq; est potentia, quandoq; actu. ergo &c. Tertia omnis virtus egens extrinseco pro sui opere est passiua, intellectus eget extrinseco.s. phantasmate. ergo &c. Istæ inq̃ rationes videntur debiles. prima quidem petit principiũ. assumit.n. in minori id quod quæritur. idẽ.n. est intellectum pati, & moueri. Amplius maiori secundæ addo minorem hanc, sed ignis quandoq; actu, quandoq; potentia. ergo ignis virtus est passiua. conclusio falsa & nõ minor. ergo maior. Rursum maiori tertiæ addo minorem hãc, sed ignis eget combustibili pro sui opere: ergo passiua est virtus, & constat q̃ propter maiorem erit p̃ns hoc impossibile. maior est ergo impo.l̃is. Preterea ẽm opinionem Auer. intelligere non est passio: cum sit æterna. ergo intellectus non est virtus passiua. Videtur primo mihi, q̃ hæ tres rationes constituunt vnam principalem tñ: ita q̃ erit prima principalis: cuius minor est condensabilis per syllogismũ secundũ, hoc pacto, vt dixi. tñ secundus debet sic cõponi, omnis virtus quandoq; potentia, quandoq; actu, per naturam eius intrinsecã mouetur ab extrinseco, sed intell̃s est virtus quandoq; potentia, quandoq; actu per naturam intrinsecam. ergo potentia est mota ab extrinseco, & sic instantia de igne non est ad propositũ. est.n. ignis quandoq; actu, quandoq; potentia per naturam extrinsecam. iterum minor huius condensatur per tertium hoc pacto addendo ei, omnis virtus, quæ in sui opere indiget aliquo extrinseco opere, ente in ea, est passiua, hm̃oi est rationalis, vt cõstat, & sic tolluntur omnes instantiæ. sunt ergo oẽs vna ratio hoc pacto. Quod vltimo dicebatur, nihil est, q̃m intelligere, etsi non sit pati simpliciter, est pati respectiue: vt Auer. dicit in 7. p̃hicorum. sed q̃uo hoc intelligitur posterius dicemus. Q̃m aũt substantia recipiens has formas.§ Erat secunda propositio, intellectus passiuus intelligibilium non est corpus, nec virtus in corpore. Cũ igitur dedit rõcinationem in prima, nunc tradit demonstrationem secunde, & primo syllogizat eam in prima figura sic, omne recipiens debet esse denudatum à natura recepti, intellectus passiuus est recipiens omnes formas materiales, ergo intellectus passiuus est denudatus ab omnibus formis materialibus. Tunc conclusionem hanc accipiamus pro minori, & addo hanc maiorem, oẽ denudatum ab omnibus formis m̃alibus, est separatũ, nec corpus nec virtus in corpore, intellectus est denudatus &c. vt cõclusio dicit: ergo separatus, nec corpus, nec virtus in corpore. Hæc itaq; est totius partis intentio. primo igitur accepit conclusionem .d. Q̃m autem sub̃a recipiens has formas necesse est vt nõ sit corpus, nec virtus in corpore, manifestum est ex propositionibus quibus vtitur Arist. in hoc sermone. Hæc est cõclusio. Tñc accepit minorem.d. Quarũ vna est q̃ ista sub̃a recipit oẽs formas m̃ales, & hoc notũ est de hoc intell̃u. Deinde

Commen. 31.

Dubitatio

Commen. 20.

Deinde accepit maiorem.d.Secunda aũt eſt ꝙ oẽ recipiẽs aliquid neceſſe eſt,vt ſit denudatum à nã recepti, & pro.i. vt ſua ſubſtantia non ſit ſubſtantia recepti in ſpecie,& dixit ſi propter.q.quam dabit poſt. Et qm̃ hæc maior apud antiquos fuit quæſita,nec per ſe nota,dixit.n. Emped. ꝙ ſi intellectus debet omnia intelligere, debet eſſe miſtus ex omnibus.Ideo probat hanc per impoſsibile,& dicit. Si.n. recipiens eſſet de natura recepti,tũc res talis reciperet ſe. & hæc tenet ſi medio,oẽ recipiens,cuius natura eſt natura rei receptæ,eſt recipiẽs ſe,& ſic tenet pñtia.& per idem tenet ſecunda pñtia:& tunc mouẽs eſſet motum. Amplius inductione confirmat hanc.d.Vnde neceſſe eſt vt ſenſus recipiens colorem careat colore,& recipiens ſonum careat ſono:vt in 2.huius ſæpe diximus.Tunc replicauit concluſionem,& inquit. Ex his duabus in prima figura.ſ.ſequitur ꝙ iſta ſubſtantia,quæ dicitur intellectus mãlis.ſ.poñs,nullam habeat de ſui natura de iſtis formis materialibus.Deinde ibi.§Et quia formę.§Dedit ſecundũ ſyllm:cuius maior eſt,omnis forma mãlis eſt corpus vel virtus in corpore: ſed,(vt primo concluditur ſyllogiſmo) intellectus non eſt forma mãlis. ergo intellectus nõ eſt corpus nec virtus in corpore, & licet minor hæc ſit in prima figura & negatiua tñ maior conuertitur in terminis, ideo poteſt eſſe bona & vtilis combinatio. Huius accepit maiorem.d.Et qa omnes formę materiales ſunt aut corpus,aut virtus in corpore.Minorem tacuit,& accepit concluſionem.d.Manifeſtum eſt,ꝙ iſta ſubſtãtia,quę dicitur intellectus mãlis,non dicitur corpus,nec virtus in corpore. eſt igitur non miſtũ cum mã omnino. Deinde ibi.§Et debes ſcire.§Probat & idem tertio,& virtus eius eſt virtus enthymematis,vel inductionis: hoc pacto, intellꝭ eſt ſuba, & non eſt corpus, nec forma miſti,nec forma elementi: ergo eſt virtus ſeparata & immiſta,inquit.Et debes ſcire,ꝙ id,quod dedit hoc neceſſario,eſt,quia iſta ſubſtantia eſt.i.quia intellectus eſt ſubſtantia.Et ꝙ recipiens formas rerum materialium, vel mãles, nõ habet in ſe formam mãlem.ſ.ꝙ ſit compoſita ex mã & forma.vult dicere,intellꝭ,qm̃ recipit has formas,nõ eſt cõpoſitus ex materia & forma,i.non eſt corpus, & hoc erat primum,neq; etiã eſt aliqua forma formarum mãlium .i.non eſt forma miſti,vel ſuperaddita miſtioni.Cuius rõnem reddit.d.Formæ.n.mãles non ſunt ſeparabiles & ſup. intellectus,ſic,ergo non eſt forma miſti. & hoc fuit ſcdm mẽbrum. Et neq; eſt etiam ex formis primis ſimplicibus .i.aliqua forma elementi propter duo. primo,quia illæ nõ ſunt ſeparabiles.ſecundo qm̃ non recipiunt formas niſi diuerſas,& ſm ꝙ ſunt intellectæ in potentia,& non actu,intellectus intelligit vniuerſale,& actu intellectum.eſt igitur aliud ens à forma,& à mã,& à congregato.& ſic patet tertia ratio. Debes ſcire ꝙ formæ elementorum , immo oẽs formæ compoſitorum dicuntur diuerſæ & intellectæ in potẽtia,diuerſæ quidem,qm̃ indiuiduæ per materias diuerſas.intellectæ vero in potentia quoniam non actu poſſunt mouere intellectũ per ſeipſas tñ,ſed mediante intellectu agente, & ideo non dicuntur intellectæ in potentia paſsiua,ſed potius actiua vel motiua. Secundo debes ſcire ꝙ Auer.addit.§Intellectus eſt ſuba § qm̃ (ſicut in libro Peri hermenias diximus)ex negatiua nõ ſequitur affirmatiua: niſi ſubiecto conſtante. non.n.ſequitur, homo nõ eſt iuſtus,ergo homo eſt non iuſtus,dato ꝙ homo non ſit:ſed bene homo non eſt iuſtus,& eſt ergo eſt non iuſtus, ſic & hac in parte non videlicet,intellectus nõ eſt corpus, neq; forma miſti,neq; forma ſimplex,ergo eſt ſubſtantia ſeparata,ſed oportet,addere ꝙ ſit ſubſtantia, & quod non poſsit eſſe niſi alterum horum.Et ideo Auer.addit verbum,id§& intellectus eſt ſubſtãtia.§ Sed circa ſyllogiſmum primum accidunt.q.Tum quantum ad maiorem.Tum quantum ad minorem . Sed qm̃ quantum ad maiorem mouebit ipſe.q. ideo circa minorem dubitabimus. erat.n.minor hæc.§Sed intellectus poſsibilis recipit oẽs formas mãles.§ Mõ hæc vr̃ ambigua : primo,cur obiecta cognita vocantur formæ, potius.n.mã debent dici,qm̃ nobilius habet rationem formæ,vt 36.cõm.inquit.quod Them.cap.27.confirmat.d.Inferiora at cætera modo ſubiectorũ loco habentur. Scdo, cur mãles,videtur.n.ꝙ immateriales dici debeant,qm̃ ſenſibiles vt ſentiuntur vocantur formæ ſine materia,ergo & intelligibiles à fortiori,& hoc cõm.18. apparebit. Tertio videtur ꝙ non oẽs ſciat,qm̃ 2.cœli. dicit ꝙ intellectus nõ põt ſcire an polus arcticus ſit perfectio antarctico. Quarto Auer.inquit hanc propoſitionem eſſe manifeſtam p ſe, modo hæc eſt demonſtrabilis,ergo non manifeſta. Ad primam dicendum ꝙ intellecta actu dicuntur formæ vel qm̃ vlia ſunt actu,eſt.n.vle forma,vt primo meta. dicitur.Vel qm̃ intellectus non recipit ipſa ſed eorum ſimilitudines, quæ ſpecies,& formæ dicuntur.Vel qm̃ cauſant intellectũ noſtrum in genere formæ,vt in lib.d.d.erunt ergo formæ, qm̃ perficiunt intellectum noſtrum in gñe formæ.Vel qm̃ ex intellectu & intelligibili fit magis vnum: q̃ ex materia & forma,& hoc non eſſet, niſi qa intelligibile actus eſt,& intellectus potentia.Vel qm̃ effectus agentis forma eſt,& cũ intelligibile effectus ſit intellectus agentis,vt cõm.18. videbitur,ideo & forma dicitur. Ad ſecundam dicunt formæ materiales vel cõparatione ad formas ſimpliciter abſtractas.Vel qm̃ ex materia eductæ luce intellectus, multa.n.denominantur à termino à quo 2.phy.vt curatio. Ad tertiam intellectus ſcit oĩa ſimplicia & vlia,ſed multa cõplexa pñt eſſe ei ignota.Vel & oĩa complexa per ſe ſcit licet cum difficultate aliqua,& id verbum impoñe notat difficultatem,ſicut exponit verbum Ariſt.2.meta. Ad quartam,illa minor eſt famoſa propter quod Empe. dixit intellectum oĩa eſſe miſtione,alij receptione,& experiẽtia docet nos diſputare de quolibet . Poteſt ãt demonſtrari etiã ſic,omnis virtus deſiderans nãliter aliquam perfectionem, aliquando attingit illam,ſed intellectus eſt virtus naturaliter deſiderans cognoſcere oĩa illa entia aliquo mõ tanq̃ eius perfectionem, ergo intellectus aliquando cognoſcit illa.Maior patet 2.meta.& primo cœli. Minor vero Ariſt. eſt in principia meteor. Amplius ſecũdo,omnis nã intellectualis cognoſcit oĩa entia aliquo mõ,intellectus eſt natura intellectualis,ergo cognoſcit omnia.Maior ĩductione patet:intellectus primi oĩa cognoſcit,intellectus ſaturni oĩa.& ſic vſq; ad noſtrum. Minor cõſtat & hæc quidem demonſtratio potior eſt prima,qm̃ maior eſt immediata.q. .n.natura intellectualis cognoſcit oĩa eſt immediata & nõ põt dari altera cauſa,niſi quia natura intellectualis,quemadmodum ſicut neq; cur graue deſcendat poteſt dari altera cauſa niſi quia graue ſit,& in propoſito.natura.n.intellectualis,qm̃ eſt intellectualis. ideo recipit oĩa quoniam oĩs intellectus omnia eſt,eo quia eſt intellectus. Accepit aũt hanc tanq̃ famoſam Auer. Sed circa primam propoſitionem ambigunt . An.ſ.potentia intellectus ad intelligibilia ſit ſubſtantia rationalis animæ. Ioan.in.q.tertia huius breuibus inquit,ꝙ potentia intellectiua, qua rationalis aĩa comparatur ad intelligibilia non eſt ſubſtãtia eius, ſed accidens ſubiectiue exiſtens in ea.Arguit aũt hoc tribus argumẽtis. primo quemadmodum potentia ſenſitiua ad ſenſile,ſic & intellectiua ad intelligibile. Secundo qm̃ potẽtiæ intellectus ſunt multæ,rationalis anima vna. Tertio qm̃ tunc intellectus & voluntas idem eſſent ſimpliciter. Hoc aũt falſum,qm̃ hæc falſa eſt.intellectus eſt voluntas,& econtra. Amplius per intellectum conuenit intelligere,per voluntatem velle, quæ ſunt oppoſita diſperata ſecundum rem.Hoc idẽ tenent expoſitores,& primus expoſitor arguit hoc in multis locis, arguit.n.potentia & actus ſunt vnius generis: ſed intelligere eſt accidens,ergo potentia intellectiua. Amplius ſi anima ſm ſuã eſſentiam eſt immediatum principium intelligendi.cum ſemper ſit in actu,quia eſt actus,ſemper ageret & operaretur quemadmodum per viuens quia viuit anima ſemper viuit. Rurſum nullum ſimplex depẽdens per eius eſſentiam,eſt principium immediatum plurium operationum. hoc.n.differt dependens ab independenti. Item accidens variabile nõ ineſt ſubiecto,niſi mediante accidente inuariabili,intelligere accidens eſt variabile, ergo ineſt intellectui per potẽtiam intellectiuam inuariabilẽ. Præterea.Sicut eſſe ad eſſentiam,ita operari ad potentiam, ergo per cõmutatam proportionem,ſicut eſſe ad operari,ita eſſentia ad potentiam,ſed eſſe differt in rationali aĩa ab operari.ergo eſſentia à potentia. Rõnes hæ ab expoſitore accipiuntur, maxime

Commen.16.
Cõm.27.
Diſp.3.ĩ fol.18
Cõm.14.
Cõm.1.
Cõm.2.
Cõm.32.
Dubitatio.
Ioan.
Argumẽta.
Expoſitor.
Dubitationes.

xime.q.de anima.q.[illegible].& in q̄onibus primę partis maxime q.79. Sed isti sunt contra doctrinam Auer. declaratum est.n.in substantia separata simplici, cuius esse & essentia idem est simpliciter,vna numero in sua specie, non posse fundari accidens aliquod nec proprium,nec cōe.Hoc potest declarari & nunc his argumentis, ait.n.Auer.12.met. quod omne quod attribuitur intellectui separato, est idē illi: nisi sit in mā,vel dependens à materia, Sed potentia intellectiua nec est in mā,neq; dependens à materia:ergo est substantia rationalis aīæ. Amplius quæcunq; sunt dispersa in natura inferiori colliguntur per identitatē in superiori ſm Proclū,sed potentia & essentia in sensitiua aīa dispersa sunt re,ergo in rationali aīa erunt idem re. Item rationalis anima circūscripto omni distinctio realiter ab ea, est pfectior nobiliorq; omni aīa brutali quantūcunq; plena formis, ergo debet ei conuenire tota pfectio illius aīæ: & hoc non est nisi exire in opus,ergo exibit in opus: & cum sit circūscripta potentia: erit ergo per essentiam: & sic de facto sequitur idem. Præterea.Arist.& Auer.12. meta. habent pro imposibili,ꝙ optima substantia qualis natura separata dignificet per aliquid extra essentiā eius: esset.n.incompleta, sed rationalis anima,ſm Auer.est optima & separata substantia: ergo non potest dignificari per aliquid extra essentiam. Dicēdum ergo ꝙ quemadmodū columna,vt columna,differt à seipsa vt dextra, & deus vt deus à seipso: vt potens,non differentia ſm subiectum & rem: sed tm̄ in modo & ratione. sic rōnalis anima:vt suba abstracta,differt à seipsa: vt potens intelligere, non differentia reali: sed ratione,qm̄ quemadmodum Deus non dr̄ potens, nec columna dextra: nisi relationibus entibus in nobis,sic anima non dicitur potēs intelligere: nisi potentia & relatione ente in nobis, & ita potentia nihil addet animæ rōnali: nisi respectum rationis tm̄: sed nobis addet ſm rem, propter dispōnem factam in nobis p intentiones imaginabiles. Potētia ergo intellectiua est tm̄ respectus rationis,qui non est plus in rationali aīa q̄ respectus dexteritatis in columna,vel creatoris in deo: qm̄ quemadmodū intellectui non inest nouū intelligere, nisi respectiue, sic nec potentia nisi cōparatione. Tunc ad argumēta dicendum. Ad primum patet dr̄ia pluribus modis.primo quia rationalis aīa est suba separata,non sic sensitiua. Secūdo qm̄ sensus recipit accidens,intellectiua non, sed ipsa vl̄ia, quæ non sunt accidentia,& alijs modis. Ad secundam dicendum,ꝙ illa multitudo est rationis,quēadmodum solis ad effectus plures. Ad tertiam dicendum,intellectum & voluntatem esse idem, tm̄ differre per extrinsecos actus.s. nostros,vt dicemus,& ideo habent diuersa nomina, & diuersam prædicationem. Ad primam expositoris pōt dici, ꝙ potentia intellectiua non est ad intelligere,quod sit accidens, qm̄ secundum me intelligere non est accidēs rōnali aīæ,sed forma recepta cōphensiue.Vel ꝙ id verbum intelligitur in potentia & actu obiectiuis. Ad secundam totū concedimus,est.n.semper intelligens ſm se,licet respectu nostri dicatur quandoq; intelligens & quandoque non. Ad tertiā dico,ꝙ rationalis aīa nō est absolute principium immediate operationum ſm se: sed respectiue,& ideo respectiue plures habet potentias rōnis tantum. Ad quartā patet.intelligere.n.non est accn̄s aīæ: sed vl̄e comprahensum,vt dicam post. Ad quintā patet,qualiter simi litudo non currit quatuor pedibus, & maxime cum locus ille nonnisi in materijs teneat. Et præterea,operatio non distinguitur ab essentia animæ,immo est vnum cum suba, vt dicam. Istæ sunt difficultates:quæ accidūt ad prædicta.

Contra Ioan. et Exposi. *Cōm. 17.* *Cōm.51.* *Responsio ad argumenta Ioan. et Expositoris.*

Vtrum autem.§ Obijciunt veteres ad maiorem primi syllogismi sic,omne recipiens esse debet denudatum à natura recepti,sed intellectus recipit ens: ergo debet esse denudatus à natura entis,& sic intellectus nihil erit. Hāc ergo persoluens Auer.inquit. Vtrum autem hæc substantia .s.intellectus habeat formā diuersam in esse à formis mālibus,adhuc non declarat ex hoc sermone. dicere vult declaratione completa ac simpliciter. Tunc apponit soł. d. Propositio.n.d.ꝙ recipiens debet esse denudatum à natura recepti,intelligitur à natura speciei illius recepti:non à natura sui generis & maxime remoti.i.nec maxime à natura gn̄is remoti, & maxime nec eius quod dr̄ per æquocationem.i.entis,& sic patet soł. Et ideo diximus.§ Confirmat soł. hanc,& inquit.Et ideo diximus ꝙ in sensu tactus inuenitur medium inter contraria:quæ cōphendit. contraria.n.alia sunt in specie à medijs. Tunc dedit cōclusionem huius digressionis,& inquit. Et cum talis est dispositio intellectus materialis.s.ꝙ est vnum entium,& ꝙ est potentia abstracta,& nō habet formam mālem, manifestum est ipsum non esse passiuū:cū passiua.s.transmutabilia sint formæ māles,& ꝙ est simplex,sicut.d. Arist.& separabilis, & sic intelligitur natura intellectus mālis apud Aristo.& post loquemur de eius dubijs. Sed in dictis plurimæ sunt ambiguitates.& prima quidem est, vtrum oē recipiēs debeat esse denudatū à natura recepti,maximeq; intellectus à naturis formarum mālium. Antiquiorū quidam in doctrina Auer. præcipue educati propositionem hanc intelligunt,ꝙ intellectus est denudatur, & vl̄r omne recipiens à specie recepti.i.distinctum à natura speciei cognoscibilis.& sic verificatur in intellectu,& sensibus,nō ꝙ sit separatum ſm esse à specie cognoscibilis rei,qm̄ species rei est in cognoscente. Sed hæc expositio nihil est.primo,qm̄(vt Auer.dixit in 2. huius)Arist.vtitur ea in omni receptione, ergo glo.non complet totum intellectum propositionis. Præterea.Tunc demr̄o prædicta non cogeret: cōcluderet .n.tm̄ intellectum esse distinctum à speciebus formarum mālium cognoscibilium,& tunc demonstratio non cōcluderet:erat.n.demr̄o: omne denudatum.i.distinctum à speciebus formarum mālium,est immistum &c.Hæc quidem maior falsa erit,qm̄ forma mālis potest esse distincta ab omnibus speciebus rerum mālium &c.Alij dicunt hāc propositionem esse verā,intelligendo per spēm largo modo, pro omni natura differente ab altera ſm magis & minus. Sed h̄ glo.debilitat demr̄onem Auer.vt patet considerati. Propter quod Ioan.in.q.propria ait esse intelligenda h̄ pacto.ꝙ recipiens est denudatum ſm rē,& essentialiter à naturis receptis.Sed ꝯ,qm̄ tunc probarē cogi. esse immālem h̄ pacto, oē denudatū à naturis receptis ſm rē & essentialiter immāle,sed cogi.est hmōi,ergo mālis. conclusio impo̅lis,& non minor:ergo maior.& sic glo.falsa. Ideo aliter mihi vr̄ esse dicendū,ꝙ recipiens nō debet esse denudatū.i.separatū à natura recepti ſm genus analogū.i.ſm nām entis,nec ſm genus remotū vniuocū,vel propinquum:qm̄ po̅le est recipiēs hr̄e aliqd de gn̄e remoto, vel propinquo rei receptę,tanq̄ rōnem recipiēdi,quēadmodum mā habet formā corporis,q̄ est eiusdem gn̄is oībus formis recipiendis:tanq̄ mediū rōnem recipiēdi,nec debet intelligi ꝙ recipiens nō habeat aliquid indiuiduū eiusdem speciei cum nā rei receptæ:oculus.n.habet colorē & speciē recipit coloris.erit ergo intell̄s propositionis,ꝙ oē recipiens sit denudatū à natura recepti ſm spēm.i.non habeat aliqd̄ indiuiduū eiusdem spēi cū re recepta: tanq̄ rōnem, aut mediū recipiendi,quēadmodū oculus et si albus sit. nō tn̄ albedo est mediū,& rō recipiendi spēm albedinis:nō.n.oculus videt qm̄ albus,vt cōstat. Si.n.recipiens hr̄et aliquid eiusdē spēi cū recepto tanq̄ rōnem ac mediū recipiendi,tunc idē esset rō recipiēdi sui p se,am.Auer.2.cęli in īdiuiduis eiusdē spēi quicq̄d cōpetit vni essentialiter & alteri: & sic idē reciperet se,& mouēs esset motū ſm rōnem vnā formalē, q̄ sunt absurda. & hoc pacto intelligit Auer.2.huius, inqt .n. Nihil.n.recipit se aut est cā recipiēdi sui.Et idē primo physic.vbi voluit idem posse recipere se per accn̄s,non autem per se.h̄.n.voluit intelligere aperte, & idē in 3.cœli. Sed ambiges, nā prima demonstratio debet habere cōclusionem talem qualē præmissæ continent,& sic intellectus primi syllogismi erit,oē recipiēs debet esse denudatū à natura recepti tanq̄ à causa recipiendi ſm speciem, sed intellectus est recipiens oēs formas māles,ergo est denudatus ab omnibus formis mālibus tanq̄ à ratione, & medio, & causa recipiendi.& hoc concedo. sed tunc non valebit secundus,omne denudatum à natura receptibilium formarum materialiū tanquam à causa,medio, & rōne recipiendi,est immateriale & immistum, sicut nō valet, omne denudatum à naturis colorum tāquam causa & ratione recipiendi est incoloratū,vt patet in oculo. Amplius ad idē,

Vtrum esse recipiens sit denudatum à natura recepti. *Cōm.67.* *Cōm.59.* *Cōm 67. Cōm.76. Cōm.67. in fine vide.*

intellectus

intellectus si est materialis,adhuc differt specie ab alijs,er go posset per sui naturam esse rõ recipiendi & causa aliorum.nec sequitur,ergo suiipsius,cum non sit eiusdem speciei. Et hæc.q.est mihi multum difficilis, & vtinã scirem dicere aliquid dignum ad eam. attamé oportet addere, ꝙ recipiens sit denudatum à re recepta tanquã à causa recipiendi,& modo essendi eius,& tũc cõponitur syllogismus sic,omne recipiens debet esse denudatum à natura rei receptæ secundum speciem,tanq̃ à ratione, & causa, & medio recipiẽdi,& modo essendi illius:sed intellectus est recipiens oẽs formas materiales,ergo debet esse denudatus à formis mãlibus,tanq̃ à causis recipiendi. Tunc fiet maior secundi sic,omne denudatum à formis mãlibus tanq̃ à causis recipiendi,& modo essendi earum,est immateriale: est.n.modus essendi indiuidualiter & signate, sed intellectus est denudatus à naturis formarum,tanq̃ à ratione recipiendi & modo essendi,vt cõstat.ergo immaterialis.modo id quod dicitur in oculo nihil est,est.n.oculus incoloratus tanq̃ recipiens,& denudatus à modo rei receptæ cũ sit aliud esse habens.Quod dicĩ de intellectu,& alijs formis nihil est ẽt: qm̃ intellectus in casu illo, & formæ materiales essent eiusdẽ speciei in ratione materiæ,non simpliciter,& hoc sat esse põt. Et sic patet de tactu. tactus.n.recipit calidũ per h̃,ꝙ habet in se frigidũ,& frigidũ per h̃ qđ habet calidum,& sp vnum ꝯrium per hoc ꝙ continet alterum. His patent primæ pñtiæ in principio cõmenti inductæ: si.n.intellectus esset mistus,erit quia ipse in se erit corpus mistũ ex quatuor elemẽtis,& mistũ non est vnum nisi per vnã formam mistionis intellectus ergo habebit vnam formam,per quã erit vnus in esse.si vero ponitur virtus in corpore,habebit dispositionẽ qua conseruaĩ in mã,& cum idem sit principiũ essendi & operãdi,intellectus complexione vel dispõne illa operabitur:& cũ illa complexio vel dispõ sit determinata ad vnũ,sicut apparet in oĩbus dispõnibus sensuum:(dispositio.n.qua visus sustentatur in oculo, ordinata est tm̃ ad colores: auditus vero tm̃ ad sonos) sic intelł's non perciperet oĩa. Intellectus ergo propositionis prędictæ est,omne recipiens debet esse denudatũ à natura rei receptę ₰m speciem. tanq̃ à ratione recipiendi, & essendi: & sic sequitur de intellectu ipsum esse hmõi,vt diximus. Luculentius dicerem & aliter,ꝙ propositio illa põt vł̃r glosari in omni receptione,tã particulariter q̃ vł̃r, tam ĩ materiali q̃ spirituali: & sic intelligitur eo pacto quo dixi.s.ꝙ omne recipiẽs sit denudatũ à natura speciei receptæ,tanq̃ à causa,ratione & medio recipiendi,& sic nõ est demr̃onis pñtis propositio, qm̃ sic non cõcluderet vt argumento tacto monstraui. Alio mõ potest intelligi contracte,& sic erit glo.ꝙ omne recipiens receptione vł̃i,& abstracta à materia,& materiæ conditionibus oĩbus, est denudatum à natura speciei receptæ, quod in eo recipitur ꝑ se: tanq̃ à ratione recipiẽdi,& medio,& causa:tam ₰m esse q̃ ₰m modum essendi.& hæc non recipit instantiam. Dixi. §Receptione vniuersali.§ Excludendo receptionem sensuum.Dixi.§Quod in eo recipitur per se.§excludẽdo,qm̃ intellectus recipit se per accidens intelligendo alia.Dixi. §Tam ₰m esse q̃ secũdum modum essendi§ vt accipiamus ipsum esse separatum simpliciter,& sic remoueĩ argumentum de ipsa cogitatiua, & de cognitione substãtiarum separatarum,& de oculo,& alijs,cogitatiua.n.particulariter recipit,substantiæ separatæ non intelligunt per receptionem vniuersalem,aut particularem,sed per essentiã agentis: oculus vero recipit particulariter. Et sic intelligendo nec potest calumniari: nec ad eam inuenitur quæstio.

COMMENTARIVM.

Prima Auer. expositio. AVERROES exponit,ꝙ cum Aris.accepisset intellectum esse impatibilẽ, hoc est incorruptibilẽ atq; abiunctum.nunc vult illud demonstratione declarare: & sic ₰m Auer.Aris.demonstratione declarat,quod narratione accepit. Sed hæc expositio verbis Aris. non consonat: quod.n.Arist.non accepit, non debet demõstratione probare.Sed nõ accepit intelłm esse incorruptibilem,sed impatibilem ab obiectis.ergo non est verũ ꝙ nunc illud declaret. *Iuniorum expositio.* Iuniores vero,cum quibus nos aliquando sentiebamus, Arist.dixerunt proximo tex. probasse intelłm esse impatibilem ab obiectis. At nunc probare eum dicũt intellectum esse simpliciter impatibilẽ,atque immãlem.nec materiæ,nec corpori,nec deniq; alicui formæ mãli permistum.Simp.vero & Them̃.aliter exposuerunt.iuxta quorũ expositionem dicendũ est,ꝙ cum Aris.accepisset duo cõia sensui,& intellectui,nunc accipit quædã propria ipsi intellectui,vt hinc proficiscatur ad dr̃iam exponẽdam inter intellectum & sensum.primũ ergo proprium intellectui ₰m Them̃.& Simpł.est vt intellectus sit potestate oĩa:hoc est, vt nullam spẽm certam aut ꝑcipuam habeat:& hoc intelligit Arist.cũ ait,eum esse impermistũ: intellectus.n.est oĩbus intelligibilibus impermistus: q̃a est oĩa intelligibilia potestate.Probat aũt Arist. hoc esse proprium intellectui ex eo quia oĩa intelligit.Quo vero ad verborum constructionem attinet,debes scire verba Aris.quæ refert de mente Anax. posse legi cõparatiue,& posse intelligi expositiue:comparatiue quidẽ legũtur,ꝙ sicut Anax.probauit diuinũ intellectum esse impermistum his,quibus imperat,vt oĩbus libere imperare possit: sic à pari oportet intellectũ humanum esse impermistum oibus his,quę ipse intelligit, vt omnia possit intelligere.lege ergo sic,necesse itaq; qm̃ omnia intelligit,impermistum esse,hoc est vt sit potestate omnia, nullã certam ac præcipuam speciem habens sicut Anax.d.diuinum intellectũ esse impermistũ ab his, quibus imperat,vt libere illis imperet, hoc aũt est.i.sic intellect⁹ debet esse impermistus ac omnia intelligibilia potestate, vt ea possit libere ac plenius cognoscere. Vel verba hęc pñt intelligi expositiue,ita vt Arist.exponat verba Anaxa. illa accõmodando ad suum propositũ:& tunc lege sic,necesse itaq;,qm̃ omnia intelligit,impermistum esse omnib⁹ intelligibilibus,sicut dixit Anax. ἵνα κρατῇ, hoc est,vt cognoscat. verbum.n.illud κρατῇ, potest exponi vno modo pro imperare.& sic ad diuinum intellectũ refertur: vt primo physic.patet.aut de cognoscere.& sic illud Aris.exponit hic.Qua ratione fit,vt textus non sit similitudinarius, sed videtur Ari.quasi auctoritate Anax.probare rem suam de intellectu. quo vero modo imperare possit accipi pro cognoscere,dicemus postea.Deinde assignat rõnem non contentus Anax.auctoritate:enthymema ergo est hoc,intellectus omnia cognoscit: ergo est ipsis intelligibilibus permistus nullam formam præcipuam & certam habẽs,& argumẽtatur per syllogismum contradictionis, & inquit. Quia si haberet aliquam formã sibi inditam,ac peculiarẽ, illa forma quæ intellectui iusta appareret quasi sibi indita,atq; cõgenita,prohiberet extraneum recipi in ipso,atq; præobscuraret mentem,adeo vt nullum aliud intelligibile posset in ea recipi præter spẽm illam: lingua.n.acuto sapore affecta impediĩ degustare cæteros sapores: sapor.n. obturans vias gustatiles: præcludit saporosa alia omnia.

Sed dices ad quid Arist.sumpsit hoc intellectui propriũ. *Ad quid hoc intellectui proprium.* prima.n.facie videtur Aristo.accepisse istud proprium de intellectu aduersus Empedo.qui posuit intellectũ esse misturam omnium rerũ,vt omnia intelligeret. Etiam prima facie videtur esse hoc positum propter Platonicos,qui omnium rerum intellectum nostrum spẽs.& formas natura insitas hr̃e aiunt ante eius cum corpore vnionem,quas species Them̃.appellat notiones,contra quos asserit tales species præoccurrere mentem potius,q̃ disponere. Videĩ etiam h̃ esse dictum aduersus vtrosque. Vbi annotatione dignum,intellectum posse intelligi esse impermistum,aut respectu materiæ,& corporis,& ita dicetur impermistus, si esset abstractus:sic.n.esset incorporeus & immaterialis: & licet verum sit ꝙ intellectus sit hoc pacto impermistus, de hac impermistione Aristo. nunc non loquitur. Secundo modo intelligi potest respectu intelligibilium,& hoc bifariam, aut respectu ipsorum intelligibilium in se, aut respectu specierum,earum rerum, quas intelligit. Videtur ergo Aristo.voluisse contra vtrosque intellectum esse simpliciter impermistum,& vtitur hoc enthymemate, intellectus omnia intelligit, ergo est impermistus: hoc est tam respectu intelligibilium aduersus Emped. q̃ respectu specierum earum rerum, quas intelligit aduersus Platonem. Sed occurres,nam data Arist. ratione. tunc spẽs rerum intelligibilium prius acquisitæ impedirẽt acquisitionem

nem specierũ posterius acquirẽdarum: cuius obseruamus oppositum, immo disponunt ad illas facilius acquirẽdas. Quidã dixerunt ꝙ species connatę animæ impediunt, spẽs vero posterius acquisitæ non impediunt, immo disponunt aĩam ad facilius posteriores acquirendas: non tñ huius differentiæ cãm afferũt. Si quis tñ vellet, posset asignare bonam cãm, quia cum aliqua species esset animæ connata, vt Plato. d. ita se haberet ad animã, vt grauitas ad ipsum graue, ergo sicut graue non põt moueri nisi sua grauitate: ita anima non posset intelligere nisi mediãte illa specie. Vbi vero species esset acquisita, cum non esset animæ connaturalis, posset intelligere alia intelligibilia sinę illa, immo ꝑ illam disponitur aĩa ad acquisitionem aliarũ spẽrum. Sed quouis mõ responsio intelligatur, hoc nihil est ad positionem Pla. nã Plato asserit oẽs rerũ species esse animæ connatas, & sic concedit aĩam nihil de nouo intelligere, quia apud eũ intelligere est reminisci, vt ĩ Menone patet. quare argũ Arist. videtur oĩno friuolum. Propter hæc saluo meliori iudicio, dico hæc, quæ Arist. ait esse necessaria non simpliciter, sed supponendo ipsum intelligere fieri de nouo in aĩa nostra: quod Arist. hic non probat, sed in lib. post. probauit: ibi. n. accepit oẽm doctrinam, & omnẽ disciplinam fieri ex ꝑexistenti cognitione sensitiua. Hac suppositione stante vt concessa & vera, quã dedit intelligere per illa quæ accepit cõia & intellectui & sensibus. Ponit hãc conclusionem, videlicet, intellectus est impermistus, ħ est nec est mistura intelligibilium, vt dixit Empe. nec est substantia plena speciebus à natura insitis. Probat hoc, primo hoc enthymemate, intellectus oĩa intelligit, & quidem de nouo, ergo est omnibus impermistus illa duplici impermistione. Cõsequentiã primo probat auctoritate Ana. & põt legi cõparatiuę, sic sicut dixit Anax. de intellectu diuino ipsum esse impermistũ, vt libere imperet rebus mũdi. nam si intellectus diuinus esset alicui, vel aliquibus rebus mundi, quibus imperitat, permistus, non possęt illis libere imperare, veluti iudex non põt recte iudicare, qui alicui partiũ esset permistus aut amicitiæ vinculo, aut sanguinis, aut alterius id genus. ergo vt Anax. d. ꝙ diuinus omnibus, his quibus imperitat, vt libere imperet, est impermistus, ħ aũt est. i. ita intellectus noster impermistus est, vt cognoscat. Vel põt legi expositiue ħ modo, sicut. d. Anax. ἵνα κρατῆ, ħ est vt cognoscat. Accepit. n. Arist. κρατῆ. i. cognoscat, nam cum Anax. metaphorice loquebatur, vt erat consuetum loqui in phĩa suo tempore: de intellectu humano loquens, dixit eũ esse intelligibilibus impermistũ vt imperet, ħ est vt libere intelligibilibus posit vti, atq; de nouo recipere, propterea exponit Arist. ἵνα κρατῆ, hoc est cognoscat, qa locutus est metaphorice. Secundo probat ꝯñtiam per rationem, & .d. Iuxta apparẽs. n. & species aĩæ, ac intellectui connata prohibet extraneũ accedere de nouo ipsi animæ, & præoscuraret adeo, vt nihil de nouo intellectus intelligeret, quod est contra suppositionem. Ex his clare patet Arist. non probasse intellectũ esse impermistum respectu materiæ vel corporis. f. ipsum esse immaterialẽ, atq; incorporeum, vt alij dixerunt, sed ipsum esse impermistum ipsis intelligibilibus. Verum est. q. vtrum ex hac impermistione cum intelligibilibus sequatur impermistio cum materia, ac cum corpore: hoc est vtrum hæc consequentia valeat intellectus est impermistus intelligibilibus, ergo est incorporeus atq; immaterialis: est. n. q. ħ, & pulchra & summe desiderabilis. Prisci phãtes negant ꝯñtiam, concedũt . n. mentem non esse permistam rebus intelligibilibus, nec speciebus rerum: & tñ asserunt mẽtem esse mãlem, & permistam materiæ, & corpori, corruptibilem atq; corporeã. Quam opinionem Epicurei crediderunt, quam postea Lucretius, Plin. lib. 7. historiæ naturalis, Galenus, & Alex. sectati sunt: & quidem Alex. pro opinione Aristo. vt lib. suo de anima perspicuum est. Diximus aliquãdo hanc ꝯñtiam valere, quia ex opposito cõsequentis infertur oppositum antecedentis. Si. n. intellectus est materię ac corpori permistus: tũc esset permistus rebus intelligibilibus, quia esset permistus corpori, siue materię, & dispositionibus materialibus, quæ oĩa sunt res intelligibiles, quare habeẽ oppositum antecedentis: & sic consequentia fuit bona. Nunc hæc deductio nõ placet, quia stat aliquod esse permistum intelligibilibus, & nõ permistum intelligibilibus alia atq; alia ratione: põt. n. intellectus esse nõ permistus rebus intelligibilibus, vt obiectis vel vt rõnibus obiectiuis, & esse permistus rebus intelligibilibus, vt subiectis: visus. n. coloribus, vt obiectis non est permistus: & tñ coloribus: vt subiectis põt dici permistus, quia oculus, in quo est, coloratus est. Quare intellectus ṗt dici nec speciebus rerum intelligibiliũ, nec rebus ipsis intelligibilibus permistus, vt obiectis, quibus est permistus, & vt subiectis, & per identitatẽ: cũ sit vnũ intelligibilium. Diximus ẽt propter hæc aliter, ꝙ debet sic ꝯñtia componi, intellectus est impermistus oĩbus intelligibilibus, quę vr̃ intelligit, ergo est penitus immaterialis. Deducit ex opposito ꝯñtis, quia si intellectus esset forma materialis, & virtus in corpore: vel corpus, non posset intelligere omnia vr̃, cum virtus in corpore vel corpus quicquid agit aut patitur agat aut patiatur singulariter, ergo intellectus non posset intelligere vr̃ omnia, si esset virtus materialis: quare cũ ex opposito ꝯñtis sequatur oppositũ antecedẽtis. ergo illa ꝯñtia est necessaria. Nunc dicimus, ꝙ sic limitando antecedens, ẽt si esset non ꝑmistus vni intelligibili, quod vr̃ intelligeret, sequiẽ eũ esse immaterialẽ. Qm̃ vbi vr̃ intelligat, immaterialiter intelligit, vbi vero immaterialiter intelligit, erit virtus nõ mãlis. Propter hęc dico ꝙ ꝯñtia valet, si antecedẽs sic intelligatur: intellectus est non permistus intelligibilibus, nec idẽ alicui mãlium intelligibiliũ, ergo est penitus materialis. Sic. n. antecedẽte intellectu, ex opposito cõsequẽtis infertur oppositũ antecedẽtis: quia si detur ꝙ sit mãlis, tunc erit idem alicui mãli intelligibili, cuius oppositũ fuit sumptũ. Quod si dicas: tunc Arist. peteret: acciperet. n. intellectum non esse idẽ alicui mãlium intelligibilium: qđ nec ꝓbauit, nec probat. Dicendũ ꝙ illud accepit, & probauit, quia cum probauit eum non esse permistũ intelligibilibus, per hoc quia oĩa intelligit, habuit eũ nec esse intelligibilibus permistũ per cõmistionem, nec per identitatẽ, ex illo. n. añte, videlicet, oĩa intelligit, seq̃tur ꝙ nec sit idẽ alicui materiali intelligibili, alioquin non immaterialiter intelligeret. Hæc sunt, q̃ mihi occurrunt, quibus si melius aliqñ occurret, non recusabo melius dicere. In cõmento Auer. colligunt imitatores Ganda. ꝙ idem sit aĩa rationalis, & intellectiua, & ꝙ rõnalis anima cõponatur ex intellectu agente quasi forma, & intellectu posibili quasi mã: qa ait esse necessariũ ponere in aĩa rõnali has duas drĩas. Secundo colligunt de mente Auer. intelłm posibilẽ pati ac recipere de nouo spẽs ab intelligibilibus, cũ clarisime asserat intelłm moueri ab intelligibilibus. Ego vero de veritate nõ disputo, sed de opinione Auer. propterea dico neutrũ horũ colligi, ex verbis. n. Auer. volo esse colligendum aĩam rationalẽ, & intellectiuã eandem esse, qđ Simp. 2. huius concessit: dixit. n. eãdem aĩam esse noeticam ħ est intellectiuã, & dianoeticã hoc est rõnalem, noeticã quidem ea parte, q̃ est intellectus, ex qua constat. dianoeticam vero ea parte, quę sensitiua est ac syllogistica, cũ vero asserunt rõnalem aĩam fieri ex intellectu agente, & posibili solis. Dicendũ ꝙ ħ non colligitur ex verbis Auer. d. n. sic. Secundũ igitur ꝙ intellecta mouent eã, est pasiua, & ꝯm ꝙ mouentur ab ea, est actiua, ideo. d. Arist. post ꝙ necesse est ponere in aĩa rationali has duas drĩas. f. virtutem actionis, & virtutẽ pasionis, & .d. aperte ꝙ vtraq; eius est neq; generabilis, neq; corruptibilis. Hæc sunt verba eius: in q. bus primo habetur ꝙ rõnalis anima est actiua, & pasiua. actiua quidem vt per ipsam intelligibilia fiunt actu. pasiua vero; vt proficiscitur ab illis: ergo habetur ꝙ intellect⁹ agẽs, & intellectus poñis nõ sunt partes essentiales aĩę rationalis, sed partes rõne distinctæ ab illa. Hr̃. 2. ꝙ illa duo sunt drĩæ, quia sunt virtutes, q̃ non re differunt inter se, nec ab aĩa, sed solum rõne, prout eadem aĩa est agẽs & patiẽs. Habetur. 3. ꝙ sunt partes non distinguendo partes contra differẽtias: ergo sunt partes rõnis. In quibus verbis Auer. non vult ex his solis rõnalem animam esse: quia rationalis animæ sunt duæ semianimæ, altera ex semine, quam Auer. cogitariam appellat, altera extrinsecus accedens, ex quibus quasi semianimabus cõstituitur rationalis anima, cuius ea

Marginalia (left column): Quid de argumento Arist. Suppõ Arist. — Conclusio peripatetica. — Excerptum. — Quæstio. — Prima positio. — Cap. 45. — Secunda. — Refutatio.

Marginalia (right column): 2. Deductio. — Refutatio. — Vlt. deductio. — Quæ ex cõm. Auer.

ius ea pars, quæ extrinsecus accedit, est ẽm rem simul actiua & passiua cõparata ad intelligibilia, cõparata vero ad eam semianimã, quę venit ex semine est pars simplex quasi semiforma: sunt illæ duæ differentiæ ad partes dñales in rationali aïa: non tñ ita ꝙ ex illis præcise resultet rõnalis aïa, cum vltra illas sit pars, quæ venit ex semine: vt dictum
Cõm.20. est. Ad illud vero quod secundo loco asserunt. Dicendũ Auer. 7. physi. seipsum exponere: asserit. n. intellectionem nõ esse realem receptionẽ per realem inhærentiã specierum intelligibiliũ in intellectu, sed per intẽtionalẽ rei intelligibilis receptionẽ, quæ dr̃ obiectiua. Hæc. n. respectu intellectus in se nõ est noua, nec respectu intell's vt copulatur toti sphæræ: sed dr̃ noua ẽm denominationem, vt copulatur mihi vł tibi, veluti columna dr̃ dextra, vel sinistra, nõ in se, sed vt comparatur animali. verum de hoc postea.
Utrum intellectus sit virtus passiua. Pro prima põ. Præterea in eodem cõmen. Auer. probat ꝙ intellectus est virtus passiua. primo quia intell's mouetur ab eo extrinseco: ergo est virtus passiua. Secundo quia est virtus q̃nq; in actu, quandoq; in potentia, ergo est passiua. Tertio q̃a eget extrinseco phantasmate pro sui operatione. ergo est virtus passiua. Ego vero dico, vt superius dixi, ꝙ non põt probari intellectum esse virtutem passiuam nisi supponẽdo intellectũ esse substantiã creatam, & quidem non completam in specie. Ex his. n. statim sequitur intelligere fieri de nouo, cũ aũt fit de nouo, statim sequit̃ ipsum intelligere fieri per receptionem. cum. n. aïa non sit creata cõpleta in specie, erit facta, vt in potentia: non. n. põt intelligere res per suam essentiã, cum sua essentia nec sit rõ causalis, nec sit rõ formalis intelligibilium: nec põt intelligere mittendo radiũ intellectualem ad intelligibilia, quia non ꝑhabet species, per quas sit virtus in actu potens agere. ergo cũ sit imperfecta substantia & apta perfici, ipsum intelligere erit passio, & intellectus virtus passiua: nec arbitror posse probari rem hanc alia rõne. Quod vero rõnes Auer. non probent, declaratur, quia nõ valent seorsum vt in collectaneis declaratur. prima quod quidẽ non, quia in ea supponitur intell'm moueri ab eo cui attribuitur: modo hoc est petere, cũ Platonici illud negent: dicunt. n. ipsum intelligere fieri per emissionem & non ꝑ receptionem, vt diximus. Secunda ẽt petit: sumit. n. intell'm esse q̃nque in actu, quãdoq; in potentia per virtutẽ intrinsecã: hoc autẽ est petere. Platonici. n. dicunt eũ esse q̃nq; in actu, q̃nq; in potentiã per rõnem extrinsecã: quia q̃nq; sunt ꝑsentia intelligibilia, ad quæ intellectus emittit radium intellectualem, q̃nq; absentia, ad q̃ non emittit: & sic erit q̃nq; in actu, quãdoq; potentia defectu accñte à causa extrinseca. Tertia ẽt nihil valet, quia intellectus nõ eget phãtasmatibus: vt ab eis accipiat intellectionẽ, sed vt agat in illa, ita vt tali actione reminiscatur. Quibus patet, ꝙ nec valent illæ rõnes etiam si reducantur ad vnã: quia vbi ad vnã reducerentur, oẽs vim habent propter vltimã, quæ vt patet, nihil valet. ergo perspicuũ est intellectum esse virtutẽ passiuã, & ipsum intelligere esse passionem, per nihil posse proba-
1. Dubitatio. ri nisi per viã superius assignatam. In eodem cõmento dubitatur circa probationem secundæ propositionis, vbi intendit probare intellectum esse virtutẽ immaterialem: & sumit primo ꝙ intellectus recipit oẽs formas mãles. Secundo sumit ꝙ oẽ recipiens debet esse denudatum à natura rei receptæ. Contra primũ dubito, nã per formas materiales Auer. vel intelligit vniuersalia incõplexa: qua dicuntur formæ mãles propter cãs assignatas in collectaneis: vel intelligit vł'es ꝓpositiones omnes scibiles. Quouis mõ intelligat Auer. falsum. d. non. n. intellectus cognoscit oïa simplicia vniuersalia, cum nõdum cognitus sit numerus herbarum & plantarũ vt Plinius inq̃t, & Theophrastus: sunt. n. aliquæ herbæ, quarũ notitia nunq̃ fuit intellectui inexistẽs. Similiter de lapidibus. Præterea innumerę species oriuntur, quarũ nulla præcessit notitia apud intellectum, vt. d. Arist. in lib. de historia. semper aliq̃d noui fert Africa. Si intelligat vniuersalia cõplexa: etiam multa sunt
Cõm.16 scibilia, quæ non fuerunt scita. Auer. in. 2. de cœlo asserit ꝙ intellectus nõ põt scire an polus arcticus sit perfectior antarctico: & tñ est scibile. Preterea quadratura circuli est scibilis: q̃ nunq̃ fuit scita. Insuper an stellæ sint pares vel impares scibile est, quod nondum scitum est. Preterea cur hæc pars terræ, q̃ est aquis discoperta: sit in medio aquarũ, & inferior mari, non cooperiatur aquis, scibile est, & nõdum scitur. Præterea calefaciens calefaciendo introducit prius vnum gradũ caliditatis q̃ alium: cur magis alium q̃ alium prius, scibile est, nondum scitũ. Præterea multa sunt quęsita de herbis, de lapidibus, & animalibus, quorum causæ ignorantur: vt Arist. d. ergo intellectus non omnia scibilia vniuersalia nec cõplexa, nec incõplexa scit: dr̃. n. ꝙ maxima pars eorum quæ scimus, est minima pars eorum quæ ignoramus. suppositio ergo Auer. est falsa. Sed vr̃ hec dubitatio ẽt valere contra Aris. qui accepit in pñti tex. ꝙ intellectus oïa intelligit: cuius contrarium probatũ est: verum contra Arist. hæc dubõ parua est. Arist. n. vult ꝙ intellectus oïa cognoscit, nõ sub proprijs rõnibus, sed sub cõibus, vt patet primo meta. Præterea Arist. satis est vt intellectus oïa cognoscat, vel possit oïa cognoscere. Auer. aũt, qui vult intellectũ esse perfectũ in maiori parte sui subiecti, & ꝙ intellectio sit simpliciter ęterna sicut intellectus, & ꝙ intellectui nihil sit ignotum: quia ignotũ intellectui est non ens, vt ipse dicit primo de gñone, dubitatio est efficax. Quod si dicatur, ꝙ non requiritur pro rõne accipe- Cõm.19.
re ꝙ intellectus oïa intelligat sub proprijs rõnibus, sed satis est, vt oïa intelligat sub cõibus: hoc est contra Auer. & falsum est hoc non esse rõni necessarium, quia possum dicere intellectũ esse formã & virtutem mãlem: cum sit de numero earum, quas ipse non intelligit: & sic non habebit immãlitas eius simpliciter. sed solum rõne habita ad illa: quæ ipse intelligit. Secundũ. n. Auer. quod intellectus semel non intelligit nunq̃ intellexit, & nunq̃ intelliget: propterea apud ipsum oẽ quod intellectus põt intelligere intelligit, & q̃d non intelligit, non põt intelligere, q̃a in substantia separata idẽ est posse & esse, & non esse, & non posse: & sic refert ad rõnem. Ad Aris. vero rõnem non refert, quia satis est, vt intellectus omnia cognoscat, vel oïa possit cognoscere: cum. n. oïa potest cognoscere nõ erit permistus ipsis intelligibilibus nec realiter, nec intentionaliter: hoc est nec per essentiam & miscellã: vt Emped. d. nec per receptionem specierum intẽtionaliter: vt Plato dixit. Cum igitur non sit realiter nec intentionaliter mãlibus intelligibilibus permistus, ergo erit virtus simpliciter immaterialis: vt deductum est. Hæc contra minorem Auer. De maiore vero complura in collectaneis disputauimus: duo tamen præcipue sunt, quæ contra illam faciunt. Primum quia cogitatiua recipit oẽs formas materiales: quæ non est denudata à natura earum rerum, quas recipit. Secundum est de oculo, qui recipit colores & non est incoloratus. In collectaneis dedimus tres modos defendendi. est primus ꝙ propositio Auer. debet intelligi sic: omne recipiens debet esse denudatum à species recepti tãquam à ratione causali recipiendi. Secundus erat ꝙ oẽ recipiẽs debet esse denudatum à specie recepti ẽm modum essẽdi.

Tertius modus erat, ꝙ propositio debet sic intelligi, oẽ recipiens aliquid vniuersaliter, quod est in se materiale, & singulare, est denudatum à specie, & natura eorum, q̃ recipit. Hæc pro Auer. Verum primus modus non valet, quia ex eo haberemus ꝙ intellectus esset denudatus à spẽ rerũ materialium tantum tanq̃ à ratione causali: cum quo tamen staret eum esse in materialibus dispõnibus ẽm esse, vt de oculo dr̃ qui caret colore vt ratione recipiendi causali, & tamen est coloratus. Similiter cogitatiua caret materia & dispositionibus materialibus, vt rõne causali recipiendi: & tamẽ est in materia. Secundus modus est falsus, quia materia recipit omnes formas materiales, & tamen non caret modo essendi earum, cum sit ẽm esse particularis & indiuidua, sicut formæ, quas recipit. Tertius modus non est pro mente Auer. qui vult propositionem illam esse veram in omni receptione & reali, & intentionali. Tamen propositio est simpliciter vera, si intelligatur illo modo, quia oẽ recipiẽs vniuersaliter, immaterialiterq; aliq̃d, quod in se est materiale, & singulare, omne tale, est suba simpliciter immaterialis. Minor aũt vera est, & experiẽtia comprobata, q̃a intellectus intelligit q̃cunq; intelligit immaterialiter & vł'r, quæ in se sunt materialia & singularia,

ergo intellectus est substantia penitus immaterialis: hoc pacto ratio est demonstratiua: sed non est ratio Auer. nec ponitur in textu: sed noua ratio: quæ tamen est efficacissima, vt in libello de immortalitate confeci. Et hoc pacto obiectiones de cogitatiua: & de oculo cessant.

ARGYR. *Quo fit: vt neq; vlla sit ipsius natura, nisi ea solum qua possibilis est. Is igitur qui intellectus animæ nūcupatur, (dico autem nunc eum quo ratiocinatur aīa & existimat:) nihil est actu, prorsus eorū quæ sunt antea quā intelligat ipse.*

Tex.cōm 5. δυνατόν possibilis. potentialis. Quare neq; ipsius est esse naturam aliquā, neq; vnā: nisi hanc, qm̄ possibilis est. Ergo vocatus animę intells. (Dico autem intellectum, quo rōcinatur & opinatur anima) nihil est actu eorum quæ sunt ante intelligere.

COLLEC. Tex.cōm. 5. Ex dictis secundum Auer. expositionem diffinitionem concludit intellectus materialis, & inquit. Quare neq; ipsius est natura nulla, sed vel, ꝙ possibilis sit vocatus vtiq; animæ intellectus. tenet autem p̄ntia. h̄ per declarata, qm̄ .s. denudat ab omnibus formis materialibus, & intelligibilibus: vt Auer. d. & Them̄. potest ergo componi hoc pacto corollarium. omne denudatum à naturis & formis intelligibilibus, & materialibus caret natura propria, & est tm̄ receptiuum, sed declaratum est intell'm esse hmōi, ergo sequitur corollarium prædictum. Quidam legunt literam hoc pacto ꝙ intellectus, & materiæ nulla est natura cōis: & sic nō transponunt sermonem. cōtra quos inquit Simp. Id §neq; ipsius§ non tanq̄ mām audiēdum. illa.n. in formis secundum solam susceptibilitatem corporaliū formarum subata: intellectus vero hic ſm rationem substantiatur. iō oportet vt transpositiue legatur sic: quare neq; est natura ipsius vlla: vt non & aliud quid simile comphendamus. & hoc Auer. inquit. Id igitur ex anima, quod dr̄ intellectus materialis, nullam habet naturam & essentiam qua constituatur: ſm ꝙ est materialis. i. intellectus, nisi naturam possibilis. Quidam posuerunt intellectū esse ex formis oībus mistum materialibus: Quidam ex formis separatis plenū. ideo. d. Auer. neq; naturam. s. corporalium formarū, neque essentiam. s. spiritalium formarū. natura. n. spiritalis vel corporalis est intelligibilis, sed spiritalis est etiam intelligēs, & ideo intellectus nullam habet naturam. s. qua intelligat formas. vel intelligitur ſm actum, sed solum est ad ambo potestate anteq̄ intelligat. Dixit. §Intellectus vocatus, § qm̄ intellectus proprie est cognitio intelligibiliū primorum, sed intell's mālis vocatur intellectus ad illorū exemplum, qm̄ subiectum est eorū. Dico aūt. §Exponit intell'm quā diffinit. d. Dico aūt intell'm, quo opinat, & cogitat aīa. inquit Auer. & intendo per intell'm, hic virtutem aīæ, quæ dr̄ intellectus vere: non virtutē, quæ dr̄ intellectus large. s. virtutem imaginatiuā in lingua græca, sed virtutē, qua distinguimus res speculatiuas, & cogitamus in reb⁹ futuris operatiuis. his verbis Auer. dat intelligere quot modis primo accipit intellectus. s. pro māli & cognitiua: & quot modis intellectus materialis, qm̄ pro speculatiuo, & practico. vult ergo ꝙ Aris. loquitur de intellectu cōi speculatiuo & practico. Et hoc. § Tunc summatim concludit diffinitionem intellectus Arist. & inquit Auer. diffinitio igr̄ intellectus mālis est id, quod est in potentia oēs intentiones formarum mālium vniuersalium, & non est actu aliquod entium: anteq̄ intelligat ipsum. Tria sunt de intellectu habita. s. ꝙ sit virtus passiua, & ꝙ sit immistus, & ꝙ nullā contineat formam formarum mālium. his tribus colliguntur tria, quæ ponuntur in intellectus diffinitione. s. genus, & hoc colligitur ex prima. Est igitur intellectus virtus passiua. Ex secunda colligitur dr̄ia, qm̄. n. immistus: ideo passiua est virtus formarum vl'ium. Ex tertia: quoniam non continet formam aliquam, habet ꝙ nō sit actu aliqua formarū anteq̄ itelligat ipsam. sed cū intellexit aliqd̄ ens. v. g. lapidem, tunc fit quasi lapis similitudine. s. & receptione. Est igitur intellectus virtus passiua oīum formarum materialium vniuersalium, actu nulla eorum. prima est genus .s. sensus & intellectus. secunda differentia est intellectus à sensu. tertia vero particula est quasi vltima differentia eius: & sic constat quid sit intellectus materialis ex dictis.

Commen. 5. Et cum ista est dr̄ia intellectas. Vr̄ intellectus cū tribus multū conuenire. s. cum mā, sensu, & corpore, seu virtute corporea, & ideo apud antiquos tres principales sūt pōnes de eo. quidā. n. vt Theophilus in li. 9. de Manicheis. & Alex. græcus patria Rodius in lib. antiquo suo de h̄, dixerunt intellectum esse mām, & maxime Deum. Acceperunt autem h̄ à vetustissimis, qui h̄ argumento syllogizati sunt, vt Tholetanus inq̄t hoc. Materia recipit oēs formas māles. intellectus recipit oēs formas materiales, vt in diffinitione eius visum est. ergo intellectus est materia ꝑ syllogismum in secūda figura. Addidere aūt Theophilus & Alex. ad h̄ rationes fortissimas. prima, intellectus intelligit hyle. vel igitur per similitudinē: vel per idētitatem: nō per similitudinem: qm̄ omne quod intelligitur per similitudinē habet formam, quæ pōt abstrahi ab eo quo modo non habet materia. ergo per idētitatem. ergo intellectus & materia idem sunt. Amplius quæcunq; non differunt, eadem sunt. intellectus & hyle non differuut. ergo intellectus & hyle eadem erunt. maior perspicua. minor declaratur, qm̄ omnis dr̄ia est per formam, cum mā nullā habeat formā. non ergo differt ab intellectu. Rursum non dantur plura prima eiusdem rōnis, sed materia & intellectus sunt eiusdem rōnis, qm̄ ambæ potētiæ sunt puræ & passiuæ. Ex his conuincitur oīno materiam & intellectū esse penitus idem. Et vt dixi pō h̄ effluxit ex vetustissimis, & magnis. s. Melisso qui tm̄ ad materiā attendit, & ex Xenophane Parmenidis magistro. Erant aūt moti argumēto primo, vt dixi. Auer. ergo contradicit huic pōni, & persoluit eius argumentū, & inquit: & cum ista est diffinitio intellectus materialis: manifestum est ꝙ differt apud ipsum à prima materia in hoc: ꝙ iste est potentia oēs intentiones formarum vniuersalium materialium. Prima aūt materia est in potentia omnes istæ formæ sensiles. & hæc est prima eorū dr̄ia. Dedit & secundā ex hac sequentem: & inquit, non cognoscens, neq; comphendens. cuius rōnem ait, & inquit: & cā propter quā ista natura. s. intellectus possibilis, est distinguens, & cognoscens. Prima autem mā neq; cognoscens, neq; distinguens est, quia prima materia recipit formas diuersas. s. indiuiduales, & istas. i. signatas. ista aūt natura intellectus recipit formas vniuersales. Ex his secunda constat dr̄ia eorum. syllogizari ergo p̄t hoc pacto. materia est recipiens formas particulares, neq; cognoscēs, neq; distinguens, intellectus recipit formas vniuersales cognoscēs, & distinguens. ergo intellectus non est materia. Ex his argm̄ Parme. & Melissi, & Xenophani persolui pōt. est. n. peccās in forma & materia. In forma quidē, qm̄ argumentum ex duabus affirmatiuis non tenet nisi ꝑ accidens: per se autem non. In materia vero, qm̄ intellectus recipit, & materia recipit, sed receptiones hæ differunt, vt dixi: quoniam receptio materiæ est hæc, & indiuidua, & formæ in se. receptio intellectus est vniuersalis, non formæ: sed intentionis formæ. Obijciens aūt contra cām, quare materia non cognoscit. ea. n. accepta sequitur sensum non cognoscere: recipit. n. foras diuersas & istas. Pōt solui vno mō, ꝙ Auer. per cognoscere intendit intelligere: & sic verū est ꝙ nec mā neque sensus cognoscunt. i. intelligunt. & fuit sol'. antiqua. Vel melius dicendum, ꝙ materia recipit formas diuersas. s. quantitatibus proprijs, & has: sensus vero & si formas recipiat has: non tn̄ quantitatibus diuersas: & sic adhuc potest saluari discrimen. Reliqua vero argumenta Theophili, & Alex. possunt dissolui. Et primum quidem dissoluit Auer primo physi. Inquit. n. & ista natura, quæ est subiecta substantiæ, non potest intelligi per se: cum non sit aliquid in actu habens quidditatem, sed intelligitur secundum comparationem &c. & sic maior argumenti tantum tenet in eo quod per se intelligitur. Secundum etiam soluitur, quoniam & si intellectus non differat à materia, quoniam est primo diuersus ab eo, ideo nō sunt eadem. & sic maior falsa est, vt in. 5. meta. declarauit Aris. & h̄ sol'. declaratur ab Auer. 10. meta. vbi inquit, omnia duo entia esse eadē aut diuersa, sed non sic omnia sunt eadem, aut differentia, quia differens differt per aliquid, vide. Tertium soluitur ex dictis & dicendis, materia. n. prima & intell's sunt diuersarum rōnum. Intellectus. n. est materia intelli-

Dubitatio. Solutio. Dubitatio. Cōm. 69. Commen. 10.

intelligibilium.materia vero subiectum corporalium. & sic patet qualis dña est intellectus,& materiæ. Et ex hoc apparet q ista natura non est &c. §Fuerũt & alij,qui intellectum materialẽ corpus esse æstimãt,vt Hyparchus, Anaximenes,Emped.Critias,& alij plurimi.Vtebant autem argumento in secunda figura ex duabus affirmatiuis hoc pacto,materia cõposita,quæ corpus dr̃,recipit formas accñtales tm̃,sed intellectus recipit formas accñtales.ergo intellectus est mã composita.i.corpus compositum ex materia & forma. Alij aũt vt Alex.Auemp. Alpharabius,Tertullianus,& Apollinaris dixerunt intellectum mãlem esse virtutem in corpore, quod & Gal. consentire vr̃.d.eũ esse cõplexionem accipiens ab Asclepiade eodem vtẽte argumẽto. Ad hos ergo & 2.Auer.obijcit.Et primo proponit li.d. Et ex li.i.eadẽ diffinitione apparet, q ista natura non est aliquod li.s.neq; corpus,contra primos: neq; virtus in corpore,cõtra secundos pdictos,& hoc probat.d.qm̃ si ita esset,recipet formas sm q sunt diuersa,& ista.i.indiuidua. & si ita esset,tunc formę existẽtes in ipsa essent intellectæ in potentia. & sic non distingueret.i.non cognosceret distincte nãm formarum: sm q sunt formæ.i.vl̃r,sicut est dispositio in formis indiuisibilibus, siue spũalibus, siue corporalibus. Sunt & potẽtia intellecta duobus modis.s.potẽtia remota:q nec sensata,nec intellecta sunt,vt lapis extra simpli.propinqua vero q saltẽ sensu tenent.Et ideo dixit§siue spiritualibus§.i.siue in potentia propinqua: siue corporalibus.i.siue in potentia remota, ex his potest quis sic rationem cõponere,omne corpus vel virtus in corpore recipit formas diuersas,& has potẽtia remota vel propinqua intellectas,sed intells non recipit hmõi formas. ergo intellectus nõ est corpus nec virtus in corpore.Ex his constat discrimen. & si.n.materia composita formas recipiat accidẽtales,intellectusq;,tñ receptio hæc,& illa hoc pacto differunt (vt dixit) qm̃ hæc quidem vniuersalis: illa vero particularis est. Et ideo necesse est.§Ad dicta deducit corollarium.Et primo dat ipsum.secunda ibi. §Diuersitas.n.§Oñdit qño ex dictis seqtur.d.ergo,& ideo necesse est vt ista natura,quæ dicitur intellectus, recipiat formas mõ alio receptionis,ab eo sm quem istę materiæ,idest materiæ secundæ,quæ sunt compositę,recipiunt formas,dico eas materias,quarum conclusio.i.coniunctio à prima materia.i.cum prima materia, est terminatio primæ materiæ in eis.i.specificatio.Dictum est.n.in lib.de Substantia orbis, materiam tandiu in terminata esse quãdiu non efficitur materia secunda. Deinde dedit secundum corollariũ, & dixit.Et ideo non est necesse vt sit de genere materiarũ istarum.i.secundarum,in quibus prima est inclusa,neq; est necesse vt sit ipsa prima materia. Intellectus ergo nec est materia composita,neq; materia prima. Cuius rõnem dedit.d.quoniam tunc receptio in eis esset eiusdem generis. Enthymema.n.hoc tenet per hanc, quoniã quæcunq; sunt vnius naturæ, sunt vnius generis receptionis, vt constat. Diuersitas.n.§Reddit cãm corollarij prædicti, & cõponitur sic: formæ receptæ diuersificant naturas recipiẽtes, & modos eorum recipiendi,vt in cõm.60. huius secundi exposui.Sed intellectus recipit formas vniuersales inquantum formæ,& corpus vel virtus in corpore non,sed particulares,& has.ergo intellectus & materia diuersantur, tũ natura,tum modo recipiendi. huius accepit maiorẽ.d.Diuersitas.n.naturæ recepti facit diuersitatem naturæ recipientis. Tunc dedit conclusionem.d.Hoc igitur mouit Aristo.ad ponendum hanc naturam,quæ est alia à natura materiæ,& à natura formæ,& à natura congregati.Nobis maxima accedit.q.quoniam Auer.in calce concludit,intellectum non esse formam,nec materiam, nec cõgregatum: ideo ambiges,an intellectus possibilis dici possit forma alicuius subiecti. Veteres Auerroistæ tenẽt intellectum materialem non esse formã alicuius corporis.Et hoc propter verba Arist.& Auer. Dicit.n.Arist. in 2.huius. ac vero secundum quasdam nihil prohibet,propter id quod nullius corporis sunt actus,& intelligit intellectum possibilem secundum cõmen.11. ibi:& ibidem cõm.21.vide. Dixit etiam hic,ipsum esse immistum,sicut dixit Anax. Dixit etiam ipsum nullam habere naturam,& nihil esse ante intelligere nisi potentia. ergo non est forma, & alia multa Ad hos obiicit Arist. motiuis Ioan.in.q.5.primo, omnis actus corporis est forma alicuius,intellectus actus est, vt per diffinitionem cõem constat. Idem quod est in determinata, & disposita materia,est actus, & forma præparati & dispositi, sed intellectus requirit determinatam materiam &c.ergo. Rursum per rõnem Auer.probat idẽ,quoniam eo primo operamur.ergo forma est. Adhuc intellectu differt homo.ergo & corporis est forma humani. Pñt autem conciliari hi.intellectus.n.potest accipi vno modo pro natura præparata:alio modo pro pręparatione ipsa.siquidem capitur pro natura pręparata,sic est rationalis anima sub ratione qua deficit ab omnibus intelligentijs nata perfici ab oĩbus intelligibilibus mãlibus,& sic Ioan.bene dicit intellectum possibilem esse rationalem animam, & formam corporis humani. Si vero capitur pro ipsa præparatione,quæ nihil aliud est, nisi defectus rationalis animæ à primo intellectu,& à propinquo ad materiam, sic est pura priuatio,& nõ actus,neq; perfectio,quemadmodum remissio formę põt capi pro forma ipsa sic remota à summo, & pro priuatione ipsa formaliter.Primo modo est forma. 2.modo priuatio gradus formæ: & sic Ioan.vno modo bene dicit, & illi alio modo non male. Sed adauget.q.an.s. intellectus acceptus pro natura ipsa præparata sit forma corporis.Et dicunt latini non esse,intelligibile esse formã aliquam,quæ nulli materiæ det esse, qm̃ quemadmodũ materia:eo est materia,qm̃ à forma recipit esse,ita forma, eo forma,quia materiæ dat esse.ergo sicut in intelligibile est materiam non recipere formam,ita & formam non cõicare esse ipsi materiæ. Sed hi videntur deuiare ab Arist.sententia.inquit.n.in huius libri 2. esse adhuc immanifestum, an rationalis anima sit actus corporis, sicut nauta nauis. modo.q.non accedit circa non intelligibile. ergo Aristo. potuit id intelligere. Amplius ipsi dicunt intentionem Arist.esse,intelligentiã non dare esse orbi,sed esse formam mouentem tm̃. sicut ergo.i.intelligibile de intelligentia, cur non de rationali anima? Quod autẽ forma possit capi pro virtute in corpore,& pro eo quod dat opus tãtum, q proprie est sicut motor ad instrm̃,constat ab Auer. pluribus locis,vt cõm.vltimo primi physi. auscul.& in 8. eius cõmen.78.& 79.& 12.Meta.cõm.37.& ego exposui totum hoc in vltima expositione vltimi dubij primę expositionis d.d.Auer.sed quantum Arist.& Auer.errent in lib.de intellectu.& post hoc in lib. fiet apertum. Amplius formidarunt antiqui,qño.s.possumus imaginari receptionẽ in substantia non mista cum materia: cum declaratum sit q causa receptionis est materia,&.d. Auer.infra q hæc.q.est maxima omnium qõnum aduenientium in hac opinione.Soluitur hæc.q.q materia non est causa receptionis simpliciter, sed causa receptionis transmutabilis.s.receptionis huius entis.s.indiuidualis. Et hoc pacto soluit cõm. 14. Erit ergo solutio ex his hæc perspicua. Et tunc patet qualiter est triplex materia.s.simpliciter sine tẽpore, & loco receptiua,cuiusmodi est intellectus mãlis.Oĩno & penitus receptiua,in loco terminato,tẽpore terminato, & ab agẽte terminato, & dispõnibus terminatis. Et hæc mã est causa receptionis transmutabilis.3.est harum media.s.corpus cęleste.recipit.n.non simpliciter,sed transmutat: non tamen oĩno.cum intellectu.n.tenet rationẽ aliquam:qm̃ non recipit nouiter simpliciter:nec in tempore simpliciter,neq; in loco simpliciter. Cum materia vero tenet partem, qm̃ sm partes recipit in loco:& tẽpore, & ab agẽte nouo &c. Et sic patet his triplex materia,& quę ipsarum sit dña &c.

Cõm. 8. *Cõm. 28.*

An intellectus possibilis sit forma alicuius subiecti.

Et hoc idem induxit.§His sic expeditis ad opiniones antiquorum expositorum Arist.trãsit de intellectu.Et primo opinionem Theophrasti,Arist.discipuli,& Them. doctoris lucidi (vt Boe. inquit) in lib.Peri herm̃.narrat. Vr̃ vero mihi eorum sententiam in quatuor consistere. Primum quidem: quoniam intellectus est æternus. Secũdum vero, qm̃ intelligere intellectus nostri est æternũ. Tertium, qm̃ nec intelligere,nec intellecta sunt facta,nisi forte sm similitudinem figuramq;: ita, q præter intellectũ agentem & possibilẽ,non ponitur aliquod intellectum, quod sit obiectũ intellectus in rei veritate,nisi forte figura ac similitu-

dine. Quartum deniq;, qm̄ non daſ in rei veritate, niſi intellectus agens. Hæc quidē.n. quatuor ſunt: quę hic Auer. his veteribus imponit: de quibus erit ſermo poſt. Inqt igitur: & hoc idē induxit Theophr. & The. & plures alios expoſitores (vult dicere hanc demr̄onem mō dictam quā ſtatim apponet,) ad opinandum ꝙ intellectus m̄alis eſt ſubſtantia, neq; generabilis, neq; corruptibilis. & repetit illam.d. Omne.n. gn̄abile & corruptibile eſt hoc. vult dicere indiuiduum demonſtratum, corpus, vel virtutē in corpore. ſed iam demonſtratū eſt, ꝙ ipſe.ſ. intellectus non eſt hoc corpus, neq; forma in corpore, ideo cōcluditur ꝙ intellectus m̄alis non eſt generabilis & corruptibilis. Deinde induxit ſecundū argm̄ eorū, & inquit, & induxit eos ad opinandum cum h.i. hac rōne, ꝙ iſta eſt ſentētia Ariſ. Iſta.n. intentio.ſ. ꝙ intellectus eſt talis.ſ. neq; gn̄abilis neq; corruptibilis, bene apparet intuentibus demr̄onem Ariſt. & eius verba. De demr̄one quidem ſm ꝙ expoſuimus.ſ. in textu precedenti, vbi argumentum eſt hoc, omne denudatum à naturis omnium formarum materialium eſt ſeparatum ęternum &c. ſed intellectus eſt denudatus ab omnib⁹ formis m̄alibus. ergo intellectus æternus. minor declaraſ, omne recipiens debet eſſe denudatū à naturis receptorum, intellectus recipit omnes formas materiales, ergo &c. De verbis vero, quia dixit ipſum eſſe non paſsiuum, & dixit ipſum ſeparabile, & dixit ſimplex eſſe ipſum. ipſum quidem eſſe non paſsiuum dixit tex. cōmen. tertij. Ipſum eſſe ſeparabile dixit tex. cōmenti quarti, ſexti, & 20. ipſum vero eſſe ſimplex tex. cōmenti quarti. Hæc quidem tria verba vſitantur ab Ariſt. in intellectu in p̄dictis locis, & non eſt rectum, immo remotum, & inconueniens vti aliquo eorum in doctrina demr̄atiua de generabili & corruptibili, qm̄ licet poſſit vti eis metaphorice de re generabili & corruptibili, hoc tn̄ nō decet fieri in doctrina demr̄atiua. Quod q̄dem igitur intellect⁹ ſit æternus, ſicut primum accepimus ex his patet. Sed cum poſt.§ ꝙ intelligere nr̄i intellectus æternum ſit, quod ſm erat propoſitorum, mō explanat. hoc vero conſtare pōt poſitis. Primo ꝙ intell's in potētia ſit 2. ꝙ intellectus agēs ſit 3. ꝙ in intellectu poſsibili eſt aliqua forma repoſita ab intellectu agente. his itaq; tribus acceptis hypothetico ſyllogiſmo monſtrabitur ſm ſic, ſi agens & patiens intellectus ſunt, & æterni, factum eſt æternum. ſed intellectus agens & patiens ſunt, & æterni. ergo factū erit eternū. tenet.n. ꝯña à poſitione a͠ntis ad pōnem ꝯn̄tis. Huius rōnis accepit primo pōnem a͠ntis & ꝯn̄tis.d. ſed cū poſt viderunt Ari. dicere, ꝙ neceſſe eſt ſi eſt intellectus in potentia, vt ēt ſit intellectus in actu.i. agēs, & eſt id quod extrahit id quod eſt in potentia de potentia ad actum, & neceſſe eſt vt ſit ēt intellectus extractus de potentia in actum, & eſt ille: quē intellectus agens ponit in intellectu m̄ali: ſm ꝙ artificium.i. artifex, ponit formas artificiales in materia artificis. Hæc eſt poſitio a͠ntis, ponit ꝯn̄s.d. & cū poſt hoc viderunt opinati ſunt ꝙ iſte tertius intellectus: (quē ponit intellectus agens in intellectum recipientem m̄alem, & eſt intellectus ſpeculatiuus) eſt æternus. tūc accepit a͠ns hypotheticum.d. Cum.n. recipiēs fuerit æternū, & agens eſſe æternum neceſſe eſt: vt factum ſit eternū neceſſario, & ideo intelligere, & res intellectæ ſunt æternæ. Eſt ergo ſyllogiſmus, ſi intellectus agens & poſ'is ſunt, & ſunt æterni, intellectus factus ab agente & poſ'i erit æternus, ſed agens & poſ'is ſunt, & æterni, ergo & intellectum factus erit, & æternus. Et hoc propoſitorū fuit 2. Debes ſcire, ꝙ quēadmodum artifex ponit formas accidētales in materia, non tranſmutando materiam, nec eam alterando: ita intellectus agens ponit intellectum ſpeculatiuū in intellectū poſsibili, nec ipſum tranſmutando, nec alterādo. Amplius & quemadmodum mā poſtq̄ recepit formam ab agente artificiali, aſsimilatur agēti illi, ita intellectus poſſibilis per actum acceptum ab agente intellectu, aſsimilatur ei, & quaſi factus eſt in actu, quo fit vt recte Them. aſſimilarit intellectum agentem artifici, & poſ'em materiæ artis. Quod quidē igitur intelligere ſit æternum: modo patet. Et quia opinati ſunt.§ Q. quidem intellectus ſpeculatiuus non ſit, ac minime oporteat eum concedere, vt 3. propoſuimus mō oſtendit. Et ſyllogizat hoc pacto, omne factum, quod in rerum eſt natura, eſt nouum in tēpore ab agēte terminato, & medio, & diſpōne terminatis, vt in lib. de Subſtantia orbis patet. ſed intellectus ſpeculatiuus nō eſt nouum in tēpore, nec ab agente terminato, medio, & diſpōne terminatis. ergo in ſecunda figura intellectus ſpeculatiuus non eſt factum exiſtēs in rerum natura, vel ſi eſt factus nonniſi ſimilitudine, & metaphorice eſt factus. huius accepit vnā partem cōcluſionis.d. & quia opinati ſunt hoc, contingit vt in rei veritate, nec ſit agens intellectus, nec factum. Hæc eſt prima pars diſiunctiuæ, quę erat concluſio. & ſubdit maiorem.d. cum factum & agens non intelligitur niſi cum nouitate, & tempore, & gn̄atione. Hec eſt maior.ſ. factum eſt nouum in tempore ab agente terminato, & modo terminato, & tacuit minorem, qm̄ pauloante expoſuit eam, & tunc complēs diſiunctiuam & concluſionem dicit, aut dicatur ꝙ dicere h̄ agens, & hoc factum non eſt, niſi ſm ſimilitudinem: & ſic completur principalis concluſio. Et debes ſcire ꝙ agēs & factum in his ſunt ſimilia agenti & facto veris. primo, qm̄ quemadmodum factum eſt aliquod compoſitum, vt in 12. meta. ait Auer. intellectus agens & poſsibilis ſunt quoddam compoſitum, facientes intellectum ſpeculatiuum. Amplius quemadmodum agens vere eſt dans eſſe, ita agens conſeruat eſſe intellectus poſsibilis. Ex his dedit conſequens ad hæc.d. & ꝙ intellectus ſpeculatiuus nihil aliud eſt, niſi perfectio intellectus materialis per intellectum agentem, ita ꝙ ſpeculatiuus ſit aliquod compoſitum ex intellectu materiali, & intellectu qui eſt in actu. Ecce igitur qūo ipſi remouēt tertium.ſ. intelligere, & formas diſtinctas ab vtroq; intellectu. Quod quidem igitur ſpeculatiuus intellectus nihil ſit præter poſsibilem, & agētem, hinc perſpicuum eſt. Et hoc quod videtur.§ ꝙ ſolus intellectus agēs ſit, qui ſm diuerſas rationes dicatur poſsibilis & agens oſtendit, imaginatur.n. vnam ſub̄am ſimplicem eſſe intellectum agentem & poſsibilem, rōne ac mō diuerſam. Inquantū.n. illa ſub̄a ſemper eſt in actu intelligēs, & faciēs nos eſſe intelligentes qn̄q;, & quandoq; non, rōnem ſibi accōmodat agentis. Inquantū vero miſceſ imaginatiuæ, propter quā intelligere vr̄ quandoq;, & qn̄q; non, rōnem poſsibilis vēdicat ſibi. Erit ergo apud Them. vna ſubiecta ſimplex, rōnibus partita. Primo ergo oſtendit: quo nam pacto intellectus ille poſſit dici in potentia & poſsibilis, & inquit, & hoc qđ vr̄, ꝙ intellectus agens qn̄q; intelligit, qn̄ fuerit copulatus nobis, & quandoq; nō intelligit, accidit ei propter miſtionem.i. copulationem cum intellectu m̄ali.i. virtute imaginatiua, quę dr̄ intellectus large in lingua greca, & hoc modo fuit coactus Ariſt. ad ponendum intellectum m̄alem, non q̄a intelligibilia ſpeculatiua ſunt gn̄ata facta.ſ. nouiter, qm̄ ſecundum eos intellectus ſemper intelligit in ſe: ſed quando nobis copulatur intelligimus iſtas res materiales, quæ in nobis ſunt repreſentate per phantaſmata, & inde intellectus materialis dicitur. Et confirmarunt.§ Et ꝙ intellectus poſsibilis, & agens ſint aliq̄d animæ noſtræ, oſtendit. Et primo proponit hoc.d. Et confirmarunt ꝙ intellectus agens exiſtit in anima nobiſcum per hoc, ꝙ propalauit Ariſt.ſ quia videmur denudare formas à materijs primo, deinde intelligere eas. Et exponit quid ſit denudare.d. & denudare eas nihil aliud eſt: niſi facere eas intellectas in actu: poſtq̄ erant in potentia. Deinde declarat qđ ſit cōphendere.d. quēadmodum cōphendere eas nihil aliud eſt: q̄ recipere eas, q̄a igitur nos videmur agere denudando formas: quod agenti attribuit: & videmur recipe quod paſſo, ideo ſequitur in nobis eſſe duo.ſ. agens & patiens. Et cum.§ Oſtendit nunc agentē poſsibilem & ſpeculatiuū eſſe vnam ſub̄am, & non tres ſm rem, ſed ſm modum tm̄, & inquit: & cum viderunt hanc actionem, quę eſt creare intellecta, & generare ea, eſſe reuerſam ad nr̄am voluntatem, quia facimus id cum volumus, & augmentabilē in nobis ſm augmentationem intellectus, qui eſt in nobis .ſ. ſpeculatiui, & iam fuit declaratum ꝙ intell's: qui creat & generat intelligibilia & intellecta eſt intelligentia agēs, ideo dixerūt ꝙ intellectus qui eſt in habitu eſt ipſe intellectus agens & etiam poſsibilis, ſed accidit debilitas qn̄q;.i. diminutio, & quādoq; additio propter miſtionem, vult dicere

Cōm. 19

cere cum imaginatiua, qm̃ ẜm ꝙ plus miſcetur, plus videmur intelligere, ẜm ꝙ minus, minus videmur. Epilogat ergo. d. Hoc igitur mouit Theophraſtũ, & Them̃. & alios ad opinandum hoc de intellu ſpeculatiuo, & ad dicendum, ꝙ hæc erat opinio Ariſt. Q, quidem igr̃ intellectus mãlis ſit æternus, ac intelligere, & ꝙ nec intelligere, nec intellectũ ſunt facta, & ꝙ oĩa hęc ſint tm̃ intellectus agẽs, ex his manifeſtum. Sed circa Them̃. opinionem non parua fuit qõ: ideo quid Them̃. ſentiat. Tum de intellectu agente. Tũ de poſsibili. Tum de ſpeculatiuo ſeu intellectu in habitu: & ꝑiter de tota rõnali anima erit nobis altercãdum. Et hæc quidem. q. vtilis erit quoniam faciet ad intellectum opinionis Auer. quam ſumus executuri. Hæc autem qõ difficilis eſt, qm̃ expoſitor in lib. de vnitate intellectu, poſuit Them̃. opinionem eſſe circa intellectum poſsibilẽ, ipſum eſſe multiplicatum ẜm corpora æternumq;. Auer. vero ipſum vnicum. Amplius quidam intellectũ poſsibilem plurificant ẜm Them̃. quidam vnicum, vt Auer. d. eſſe Them̃. ſententiam. Rurſum quidam intellectum ſpeculatiuũ ponunt apud Them̃. eſſe æternum, vt Auer. qui vult ꝙ poſsibilis intellectus non recipiat ſpecies intelligibiles nouas ẜm Them̃. quidam generabilem & corrupt. ipſumq; intellectum poſsibilem noua recipere intelligibilia: & q̃a hæc ſunt multum obſcura, ideo oportet indagare quid ſentiat Them̃. in omnibus his. De agente ergo primo dicamus Them̃. opinionẽ eſſe, intellectum agentẽ ſeparatum, æternumq; eſſe vt primũ verbum dixit. & hoc probatur, omne ſeparatũ ac abſolutum, & immiſtum ſimpliciter à mã eſt æternum, ſed intellectus agens eſt hmõi. ergo ęternus. maior eſt Ariſt. in 7. ſuæ ſapiẽtiæ, & Auer. in toto lib. de Subſtãtia orbis. minorem ponit Them̃. cap. 26. d. atq; hic intellectus, vt ſupius dixi, abiunctus, impatibilis, impermiſtus. Et cap. 36. d. atq; hic intellectus ſeparatus, impatibilis, impermiſtusq; habet, cuius ſubſtantia eſt actus &c. De eodem dicimus ẜm Them̃. ipſum eſſe vnum numero omnibus hominibus, h̃ probat à Them̃. cap. 32. ſic, ſi eſſent plures intellectus agentes, aut eſſent eiuſdem ſpeciei, aut diuerſarum. non eiuſdem, qm̃ in æternis non multiplicantur indiuidua, ex quo in vno indiuiduo illa ſpecies ſaluari poteſt, & oĩa ſingularia eiuſdẽ ſpẽi interſtitione materiæ diſcernuntur, vt Them̃. ibidem. d. Quod vero non diuerſarũ ſpẽrum, Them̃. oſtendit ibidem. vide, quia plura dicit pro hac parte. Quod quidem etiam non ſit Deus, Them̃. probat cap. 31. ꝙ nec propoſitiones, ibidem luculenter exponit. Eſt igitur intellectus agens ſubſtantia ſeparata, ſemp actu ens, æterna, vna numero hoĩbus ẜm iſtum. De mãli vero intellectu ſermo multiplex. Eſt. n. mãlis quidã intells quẽ Ariſ. & Theophr. cõem appellãt, vt Them̃. inqt. & hũc genitum caducũq; eſſe concedit ſimul cum corpore oriri, & cum eo diſsipari tenet, & hunc multiplicatum ponit, & hic intells mãlis dr̃ ac patibilis. Eſt & alter intells potis, q ſeparatus eſt, & æternus, licet minus q̃ agẽs, vt Them̃. cap. 39. oñdit eſſe opinionẽ Ariſt. Theophr. & Plat. & quia ita eſt, ergo erit vnus numero oĩbus hoĩbus, quemadmodum agens intellectus, ex quibus duobus tota eſſentia rõnalis aĩæ conſtituit̃. Et ex hoc ſequit̃ apud Them̃. vnicã eſſe rõnalem aĩam oĩbus hominibus, vt cap. 33. cõcludit, licet homines numerari debeant per intellectũ patibilem, quem cõem Ariſt. & Theophr. appellant. Et cum oĩa hęc ſint ita, licet accipere id in quo cõcordant The. & Auer. qm̃ ſunt apud Them̃. & Auer. orbes nouem principales. Octauus quidẽ, cui primum principium attribuitur. Septimus vero eſt cui motor Saturni aſcribit̃. Sextus cui Iuppiter. Quintus eſt cui Mars. Quartus cui Sol. Tertius cui Venus. Secundus cui Mercurius. Primus cui Luna. Extra vero oẽs hos ponitur nonus, qui orbis dr̃ humanus, qui cõgregatur ex oĩbus hominibus faciẽtibus vnam ſphæram integram.

Differt autem hic nonus à reliquis octo, qm̃ hic quidem generabilis eſt & corruptibilis ẜm partes, eorum vero nullus gñabilis eſt, nec ẜm partem, nec ẜm totũ. Amplius hic nonus habet operationes generabiles ẜm partes: illi vero nec in parte, nec in toto. Rurſum hic orbis aĩatus eſt anima propria, illi autem ſimplices ſunt anima carentes prę ter intelligentiam. Conuenit aũt cum illis, primo, quia quẽadmodum orbis cęleſtis eſt æternus ẜm totum, ita humanus orbis ẜm totum. Secũdo ſicut orbis cęleſtis habet operationẽ æternam ẜm totum, ita & humanus ẜm ſpeciẽ, æternam habet operationem. Qm̃ aũt formæ diuerſantur ẜm diſcrimẽ materiæ, vt Auer. d. 8. phyſi. auſcul. & 2. huius, Sunt ãt aĩa cœli, & hoĩs horum formę, ideo dicendũ hmõi aĩas differre apud hos, & conuenire. Conuenire quidẽ, qm̃ ambæ abſtractę intelligẽtes in ſe per earum ſub̃as, appropriari vero mobilibus quẽadmodum ars inſtrõ, & motor mobili. Differunt vero, qm̃ intelligentia orbis altioris eſt gradus & nobilitatis, & ideo nihil intelligit, niſi per eius eſſentiam. Res vero q̃ eſt aĩa noſtra eſt infimi gradus, paucæq; nobilitatis. Quo ergo pacto rõnalis anima vna ſit apud Them̃. tota in tota humana ſphæra, quẽadmodum intelligentia orbi cœleſti, ex his patet. Reliquũ eſt ad ſpeculatiuum intellectum venire. tota autem difficultas hæc ꝑdet ex hoc, an intellectus recipiat nouas formas ab intelligibilibus cauſatas, quæ notiones, ac ſpecies dicantur. ſi. n. recipit, proculdubio oportet intellectus duos eſſe ẜm rem diuerſos, ac intellm̃ ſpeculatiuũ eſſe diuerſum ẜm rẽ ab vtroq;. Si vero non, porro illi tres intellectus nõ erunt, niſi vna ſub̃a ſimpliciter: ẜm tñ modos alter ac alter. Qđ vero intellectus recipiat ſpecies intelligibiles nouas ẜm Them̃. apparet. Inquit. n. hic cap. 16. § Quẽadmodum à ſenſilibus gñibus ſenſum, ita & intellectũ ab intelligibilibus pelli, patiq; dicere. § Amplius & ibidẽ inquit. § Deinde neceſſe eſt, vt peculiarẽ quidem nullã formam obtineat, ſed vt oĩum formarum cõpos capaxq; ſit, ita vt q̃uis poteſtate oĩa referat, non tñ ſimpliciter abſoluteq; oĩa ſit § & ẽt ibidem ait. § Neceſſariũ eſt eius nã hoc ſolo deſcribat̃ ꝙ idoneus cõpos tenerq; ſit recipiẽdis iuxta oĩbus formis. § Ex his eligere liquet, intellectum pati ab intelligibilibus, cũ ſit pura potẽtia oẽs formæ. Rurſum & cap. 23. inquit. § Hic priorem illum quaſi adortus, amplexuſq;, primũ quaſi educit in lucem è tenebris, & in actu cõſtituit, deinde habitũ in eo quendam afformat, in quo vniuerſales rerum notiones, & ſcĩæ collocantur. § Ex hoc argumento propoſitum, vt palam, eſt tibi. Item cap. 24. ait. § Ita intellectus agens cũ intellectu potentiæ agitat nõ ſolum intellectui actum miniſtrat, ſed & res, quæ potentia intellectæ ſunt, facit vt in eo intellectæ ſint actu, atq; hę ſunt formæ mãles, & notiones cões de ſingularibus ſenſilibus collectæ. § Notaui aũt idem cap. 26. 34. & 45. q̃ videas, & apertius dixi in lib. de intellectu de hoc. Ex his ſunt qui Them̃. idem ſentire, ꝙ Auer. dicunt. quẽadmodum. n. Auer. agentem intellectũ ponit vnicum numero oĩbus, & poſsibilem eodem modo, ſic & Them̃. ambos. n. hos abſtractos ponit à mã, & ab appenditijs materiæ, vt dicit Auer. etiam: & ſic totam rõnalem anima ſeparatam dicit. apponit etiam intellectum materialem, quem Ariſt. & Theophraſtus cõem dicunt generabilem, & corrupt. & h̃ inquit. § Ex his manifeſtum puto eſſe non præter rõnem ſentire, qui dicant Ariſt. & Theophraſtum ęſtimaſſe, aliud eſſe intellectum patibilẽ, & corruptibilẽ, quem illi cõem vocãt, & corpore non abiunctũ. aliud totum id, quod ex intellectu agente, & intellectu potẽtiæ cõponitur. quod & ſeparatũ à corpore, & incorruptibile, & ingenitũ ſtatuunt. atq; ita fieri vt partim duę naturæ ſint, partim vna. nã & id, quod ex duabus facultatibus, (forma. ſ. & materia) conditur, vnũ eſſe intelligimus. Hęc ipſe cap. 39. Quod aũt rationalis aĩa ſit vna numero magiſtro & diſcipulo, dicit Them̃. cap. 33. ſic. Aut. n. eandem rem nõ intelligunt ꝑceptor cum docet, & diſcipulus cum docetur, quod falſum eſſe nemo eſt qui neſciat, aut ſi eandem rem intelligũt, idem ambobus actus eſt, eoq; ſubſtantia eadem. Quod ẽt intellectus cõis, quem Auer. cognitiuam dicit, ſit gñabilis & corruptibilis, Them̃. teſtatur cap. 37. vbi inqt, porro intellectum cõem modo talẽ dicit, per quẽ homo eſt, q ex aĩa, & corpore conſtituitur, in quo iracundiæ, & libidines ſedent, quas ẽt Plat. mortales facit in Timæo, vide, ergo Themiſtij poſitionem ex toto poſitionem eſſe Auer. nõ eſt dubitabile. Sed ego reputo Them̃. ſñiam differre aliqualiter ab Auer. ſed quocunq; modo ſit Themiſtij poſitio, poſterius latius apertiuſq; pertractabitur. Sed ſuper hoc ſunt. q. non paucæ. § Communis modus

Them̃. opinio ẽ intellectu agẽte

De intellectu materiali. Cap. 28. ac 37. & alibi.

Cõm. 46. Cõm. 60.

Quæ de intellectu ſpecula. Them̃.

dus exponendi hunc locum est, ꝙ Auer. obijcit expositoribus his.& dicunt quidam ꝙ primo ondit intellectū agentem diuersum esse re à possibili.d. Et super hoc sunt.q.nō paucæ,quarū prima est,ꝙ hæc positio contradicit huic, ꝙ phs dixit.s.ꝙ proportio intellecti in actu.i.intellectus agentis,qui dr̄ actu intellm, quia sp intelligitur ab intellu poli,ad intellm materialem, est sicut proportio sensati ad sentiens.Hæc est quasi maior.Tunc subaudias minorē, sed sensile à sensu differt re,ergo intells agēs à poli re differt.

Sed aberrant.nunq̄.n.Arist.hanc cōparationem fecit. dixit.n.Arist.similiter se habere sicut sensitiuū ad sensilia,sic & intellectiuū ad intelligibilia. Propter quod si Them. sniam Auer.hic redarguat,ondit forte ꝙ intellectus recipit formas intelligibiles nouas. & tunc maior est, ꝙ sicut sensus ad sensile,ita intellectus ad intelligibile, modo sensile recipitur nouiter in sensu,ergo & intelligibile in intellectu. Et contradicit veritati in se.§ Nūc obijcit & his ſm istos in se.Et videtur mihi ꝙ arguat enthyme. & dicit. Et cōtradicit veritati in se.si.n.formare per intellm esset æternum,oporteret vt formatum per intellectum esset ęternū. & hanc ꝯñtiam tāquam perspicuam relinquit. operatio.n. dependet in esse,& in conseruari ab agente,& termino.& ideo si intelligere æternum est, proculdubio & intelligibilia æterna erunt actu.Tunc dedit consequens ad hoc,& dicit,quapropter necesse est,vt formæ sensiles essent intellectæ in actu extra animam, & non materiales omnino. & hoc est contra hoc, quod inuenitur in istis formis.s.quia sunt materiales & corporales,sed hęc ꝯñtia est multū breuis & occulta, ideo Auer.declarat hanc ꝯñtiam. Accepit primo quoddam fundamentum.s.ꝙ intelligere depēdet in esse,& fieri,& conseruari à formis imaginatis,quemadmodum sensus à sensilibus,& hoc inquit,& etiam Arist. Aperte dicit in hoc lib. ꝙ proportio istius virtutis distinguētis rationalis.i.intellectus possibilis, ad intentiones formarū imaginatarum.i.phantasmatum,est sicut proportio sensuū ad sensata.Propter quod dicemus post ꝙ anima,scilicet rationalis nihil intelligit sine imaginatione idest phātasmate,quemadmodum sensus nihil sentit sine præsentia sensilis.ecce quomodo habere vult intellecta dependere ab intentionibus imaginatis in esse, & conseruari. & h̄ declarauit Auer.in primo huius.& in 2.huius.& dicet post. hoc proculdubio fundamento verificato,arguit ꝯñtiam illā.d. Si igitur intentiones,quas intells cōphendit ex virtutibus imaginatiuis,essēt æternæ.i.intellecta actu essēt æterna,tunc intentiones virtutū imaginatiuarum essent æternæ.Et hoc tenet ex fundamento,omne id à quo dependet effectus æternus in esse,& conseruari,est æternum,sed ab intentionibus imaginatis depēdet effectus æternus.s.intelligere: quod est æternum apud Them. ergo sunt æternæ. Tunc dedit consequens ad hoc.d.& si essent æternæ, tunc sensationes essent æternæ, qm̄ intentiones imaginatæ dependent in esse,& conseruari ab ipsis sensationibus,& per idem arguas eodem pacto.Et si sensationes essent eternæ, tunc sensata essent æterna,aut sensationes essent intentiones aliæ.i.non dependentes ab intentionibus rerum exñtium extra aīam in mā. Nec potes tu fingere formas sensiles esse,qnq; æternas quandoq; gñabiles. impole.n.(inqt) est ponere eas easdem intentiones quandoque æternas, & quandoq; corruptibiles, nisi esset pole,ꝙ nā corruptibilis transmutaretur & reuerteretur æterna,quod destructū est in lib.de cœlo & mundo.Tunc dedit conuersum p̄cedentis.d.Et ideo necesse est,si istæ intētiones,quæ sunt in aīa, fuerint gñabilium & corruptibilium.i.si phantasmata sint noua,vt illæ etiam.s.intellectæ formæ sint gñabiles & corruptibiles,& in hoc prolixus sermo fuit in aliquo loco.s. in tractatu de intellectu & intelligibili. Ex oībus aūt his accipere volumus ꝙ si intelligere sit æternū, tunc sensiles formę sunt æternę.& si eternę,ergo expoliatę à mā & conditionibus māæ. Cā.n.gñonis,& corruptionis est mā, & si expoliatæ à mā & cōditionibus materiæ, ꝓculdubio erūt intellectæ in actu,quod est ꝯ sensum. Et sic patet qualiter Auer. vnam tm̄ fecit rōnem ꝯ id. Et visum est mihi ꝙ hoc argm̄ probabile est,nec intēdit Auer,arguere, aut destruere Them. cū sit eiusdē opinionis, sed inducere.q.q̄ vr̄ pro pōne Them.& ꝯ illam.Cuius signū est,q̄a statim dabit argumēta pro eo,& hic nō est mos eius.qui destruit pōnem alicuius. Hoc igr̄ est.§ Inducit & nunc duo argumēta: q̄ pro Them.militant,inqt ergo.Hoc igr̄ est vnū impossibilium,q̄ vr̄ contradicere huic opinioni.Et exponit cui opinioni.d.s.huic:qđ posuimus,ꝙ intells mālis est virtus non facta de nouo.æstimat.n.ꝙ impossibile est imaginari qūo erunt intellecta facta,& ista(vult dicere agens & patiens) non erunt facta.qñ.n.agens fuerit æternū. & patiens fuerit æternū,necesse est vt factum sit æternū. Et ēt si posuerimus.§ Dedit & scđm pro eo,& dicit,& ēt si posuerimus intellectum esse gñatum,& est intellectus qui est in habitu.i.ipsæ formæ actu iā habitæ olim, qūo possumus dicere in eo.vult dicere de intellectu agente ꝙ gñet & creet intellecta.& supplēda rō est perfecto hoc pacto ꝙ non possit.Declaratū est.n.in 8.physicæ auscul.ab ęterno immobili nō prouenire nouū factum.Cū igitur agens intellectus æternus sit,simplex,ac immobilis,non possumus dicere in eo ꝙ ipse sit agens & creās entia speculabilia nouiter. & hoc motiuū est laboriosum & demr̄atum pro Them. Ecce ergo qūo Auer.non redarguit Them.sed vt qōnis difficultatē tentaret argumēta induxit vtriusq; partis. Et est secunda.q.§ Inducit adhuc ꝯ positionem Them.q.secundā principalē.Declarauit.n.Them.in hoc tertio intellectum esse vnicū numero oībus.Contra hoc ergo inducit Auer. q.secūdam principalē, & facit Auer. vnam hypotheticam hoc pacto.s.ꝙ si postrema hoīs ꝑfectio sit numerata adeo, ꝙ hō sit gñabilis & corruptibilis ſm intelligere hoc.s.mō ꝙ nūc sit intelligens,& nunc nō, ita sit de prima ꝑfectione,ꝙ sit.s.numerata in hoībus ac gñabilis & corruptibilis. Ad hanc hypotheticā explicandam interponit terminorū declarationem.s.quid sit prima,quidúe secunda perfectio. inquit ergo & est secunda.q.magis difficilis valde,& est ꝙ si intellectus mālis est prima perfectio hoīs,vt declaratur in diffinitione aīæ,vbi aīam esse primū actū dixit.& intellectus speculatiuus est postrema perfectio. Tunc his terminis p̄expositis erigit hypotheticā.d. Homo āt est gñabilis & corruptibilis,& vnū numero per suam postremā ꝑfectionem ab intellectu.quod explicat.d.s.ꝙ per postremam perfectionē de intellectis sum alius à te, & tu alius à me. Ecce qūo sum vnus numero,necesse est,vt ita sit per suam primam perfectionem.s.ꝙ ipse sit generabilis & corruptibilis ab intellectu.& ꝙ per primam perfectionē sum alius à te,& tu alius à me.Est ergo vis hypotheticę hęc,si homo corrūpitur in fine vitæ & generat̄ in principio vitæ, & diuersatur numero ab alijs per intelligere,necesse est vt intellectus sit id,per quod homo debet corrumpi & generari,& distingui ab alijs.Probat autem hanc hypotheticam, qm̄ si non est necessaria,tunc oppositum ꝯñtis stabit cum antecedente.s.ꝙ secunda ꝑfectio sit numerata,& prima sit vna in oībus hominibus,intelligere nouum,& intellectus æternus,hoc nō est pole,qm̄ tu esses per esse meū, & ego ꝑ esse tui,& vlr hō esset anteq̄ esset,qm̄ oēs essent vnus numero hō ab vnitate formæ numero:& sic hō nō esset gñabilis & corruptibilis in eo ꝙ hō, sed si fuerit, erit in eo ꝙ aīal,qm̄ cuius forma non est gñabilis & corruptibilis, & ipsum nec generari neque corrumpi potest,vt Auer.inqt, primo meta.Ecce ergo tria incōuenientia,quæ omnia tenent apposito pro constanti ꝙ intellectus sit forma hominis à qua sumit̄ rationale. Æstimatur.n.§ Secundo eādem probat.d.Æstimatur.n.ꝙ quēadmodum necesse est ꝙ si prima perfectio fuerit aliquid h̄ & numerabilis per numerationem indiuiduorum,sequitur vt postrema perfectio sit hmōi,ita per locum à cōmutata similitudine,necesse est econuerso.s.ꝙ si postrema perfectio sit numerata p numerationem indiuiduorum hoium,vt prima perfectio sit huiusmodi.qm̄ sicut prima ad secundā perfectionē,ita secunda ad primam cōparatur. Et alia sunt multa.§ Probat tertio illam hypotheticam,& dicit,& alia multa sunt contingentia impossibilia huic positioni,quoniam si prima perfectio esset eadem oīum hominū,& non numerata per numerationē eorum,contingeret ꝙ qñ ego acquirerē aliqđ intellectum,vt tu ēt acquireres id idē,& qñ ego obliuiscerer aliqđ intellectum,& ēt tu,& multa aliam impossibilia huic,

Cō.42. & 65. Cō 60. et 153. Commen.30.

Commen.15.

Commen 31.

huic.Æstimatur.n.ꝙ nulla dn̄a est inter vtraque pōnem.s. ponere intellectū vnum,& ꝑfectionē secundā vnam,dico. §Nulla differentia.§ Quātum ad hoc quod accidit de impossibili.s.ex hoc quod ponimus,ꝙ postrema & prima ꝑfectio sunt hmōi.s.nō numeratæ ꝑ numerationē indiuiduorum.Ad ponere.n.hæc sequūtur eadē & equalia impossibilia.Verificata est igitur hypothetica, tunc ponit aīs, sed postrema ꝑfectio est generabilis & corruptibilis & numerata,ergo & prima, & sic cōtra Them. Et cū nos.§ Nunc dat argm̄ ad oppositū.d.& cū nos finxerimus.i.ficte cōcedemus hæc impossibilia, cōtingit nobis ponere ꝙ prima perfectio est intētio.i.virtus & forma.s.indiuidualis in materia numerata per numerationē indiuiduorū hoīs,& generabilis & corruptibilis,quod falsum esse ostendit.d.& iam declaratū est ex demr̄atione Arist.prædicta.s.textu precedenti,ꝙ non est aliquid hoc.i.indiuiduū,neq; corpus, neq; virtus in corpore, tunc resumit vim.q.qūo igit̄ inqt possumus euadere ab h̄ errore? aut qualis est via dissolutionis huius.q.sed quo pacto rō h̄ probās vnitatē intelľs valeat, posterius dicemus. Alexādri aūt.§Inducit pōnē Alexandri, ꝑ quā soluuntur qōnes,& inqt. Alex.aūt sustentat̄ sup hunc sermonem postremū.s.sermonē ꝯcludentem ꝙ intellectus.s.mālis est virtus generata.i.supra argumento probante numerationē intelľs,& dicit ꝙ magis cōuenit naturalibus,ita ꝙ æstimamus adeo,quod opinat̄ in eo, & ī alijs virtutibus animæ esse præparationes factas in corpore ꝑ se à mistione,& cōpl̄one.Ita ꝙ id quod Alex. inqt in alijs virtutibꝰ,idē sentit ī intellectu.sicut.n.aliæ formæ sunt generabiles ꝓm esse,& habent præparationes.i.potentias(vt cōiter exponit̄)nō ꝑ se generabiles.v.g.aīa sensitiua generabilis est,& tñ sensus non,cum sit quædā potentia, quæ ꝑ se nec fit,nec corrūpitur,ita æstimatur in rōnali aīa.s.ꝙ ꝓm se sit corruptibilis, sed habet quādā præparationē.s.quę dicit̄ potentia intellectiua,quæ nō est generabilis, nec corruptibilis,cū non sit suba,neque corpus, nec virtus in corpore. Eodem ergo modo loquitur de rōnali aīa,quo & de alijs,nō differētiam dicens, nisi quātū ad gradus nobilitatis.Sentit ergo Alex. vt dicitur cōiter ꝙ agēs naturale mediante mistione,rōnalem aīam conducat,quemadmodum alias formas generabiles, sed an naturale agens procreet intelľm,an à necessitate materiæ profluat, posterius dicā. Et dicit hoc non esse impoľe.§ Et qm̄ quis ambigere posset,qūo potest forma ita diuina,ac admirabilis, prouenire ex potentijs elementorū ita rudium ac vilium, ideo ꝓsoluit & hoc, ostendens quo pacto possit hoc accidere & inquit:& dicit hoc non esse impoľe.s.vt ex mistione elntorū fiat tale esse nobile mirabile. licet sit remotū.i.apparēs falsum à suba elntorū propter maximam mistionē id fieri ,ꝓcreārique. Vel vult ꝙ mistio elntorum pōt esse dispositio materiæ,qua efficit̄ digna recipere aīam rōnalē, licet tale esse nobile,mirabile sit,remotū.i.diuersum à suba elntorū: propter maximā.i.nobilē mistionē. Huius aūt sol̄onis dedit signū.d.& dat testimonium sup hoc esse poľe ex hoc ꝙ apparet quod cōpositio quæ pręcedit in elntis.s.cōpositio quatuor qualitatū simplicium,cū hoc ꝙ est parua, illa cōpositio est cā dispositiua.s.maxime diuersitatis, intātum ꝙ vnus est ignis,& alter.v.g.si in materia fuerit inducta siccitas & caliditas in summo,prouenit in ea ab agēte,ignis. si aūt humiditas & caliditas proportionata,aer. Ecce qūo quatuor qualitates diuersimode proportionatæ, & ꝯbinatæ disponūt mām pro diuersis formis. Tunc inquit & cū ita sit,non est remotū vt ꝑ multitudinē cōpositionis: quæ est in hoīe & aīalibus.s.ipsarū qualitatū,fiant illic virtutes diuersæ intantum.i.tā magna dn̄a à subiectis elntorū.i.ab ipsis elntis, qm̄ si duæ qualitates diuersæ disponūt pro diuersis formis substantialibus: quāto magis quatuor insimul cū aliqua proportione mirabili & nobili? Videt̄ ꝙ argm̄ hoc Alex.fundetur in propōnibus, quarū prima est, ꝙ proportio qualitatū primarum pōt augeri & diminui secundum nobile & ignobile in infinitū,& h̄ accipit, & non probat,& est manifestum ꝑ se. Secundo accipit ꝙ rōnalis aīæ proportio ad elnti formā sit finita. Tertio accipit ꝙ formæ dantur ꝓm merita materiæ, quod Arist.& Plato,& oēs ꝯcedunt.His arguitur sic pro Alex. si proportio qualitatum sufficit materiæ ad hoc, vt mereatur formam elementi,dispositio duple nobilitatis disponet materiam pro forma duple nobilitatis, sed cum proportiones sint variabiles in infinitum, & rōnalis aīa ab elementis distat finite. ergo poľe est: vt sit aliqua dispositio ita nobilis: ꝙ reddat materiam merentem rationalem animam. Et sic patet motiuū Alex. Et hoc aperte & vniuersaliter.§Nunc inducit locum auctoritatis & opinionis Alexand.& inquit.& hoc aperte & vniuersaliter propalauit in initio sui lib. de aīa, & precepit vt cōsiderans de anima, primo sciat mirabilia cōpositionis corporis hominis, inquit enim sic Alexand. §Quare si ea, quæ commode & apte de animæ substantia proferuntur cōtradictionibus implicare nolumus, primo loco ipse possidentis animam corporis apparatus cōtemplandus est, & internarū inuicem extremarūque partium cum ipso venustatis & pulchritudinis concentu lex & dispositio conquirenda &c.§ Ecce qūo præcipit de corporis concentu, & harmonia tractare, & id facit. Et dixit etiam in tractatu quem fecit de intellectu ꝓm opinionem Arist.ꝙ intellectus materialis est virtus facta à cōplexione, & ponit verba illius tractatus in forma,& inqt, & hæc sunt verba eius.Cum igitur ex hoc corpore.s.hoīs,qñ fuerit mistum aliqua mistione generabitur aliquod ex vniuerso misti.i.ex totali cōpositione miscibilium quatuor qualitatum:ita ꝙ id genitū sit aptū, vt sit instr̄m istius intellectus qui est in hoc misto, cū.s.ipse intelľs existit in omni corpore.i.toto corpore,& istud instrumentum est etiā corpus.& per consequens existit in eo, tunc dicit̄ intellectus inesse illi qui in potentia dicitur, & est virtus facta à mistione,quæ cecidit in corporibus.i.quæ fuit inducta in corporibus præparata ad recipiendum intelľm,qui est in actu .i.ipsa intellecta vel agentem intelľm. His ergo verbis patet Alex.mens. Et tunc ad quæstionem patet sol̄.ꝓm enim ipsum Alex.ego non sum,per esse tui, nec tu per esse mei, nec homo est antequā sit factus. Et patet qualiter tam prima q̄ secunda perfectio sint numeratæ. Et patet qualiter ego non scio: quod tu, nec econtra.& etiam perspicuum est ad oppositum qualiter non est impoľe rōnalē intellectum corruptibilem esse, licet sit ꝓm suam præparationem æternus. Et ista opinio.§Nunc Alex.contradicit. Et primo proponit eius peccatū,& inquit,& ista opinio in suba intellectus mālis maxime distat à verbis Arist.& ab eius demonstratione. ergo est peccatum manifestum ꝙ Auer. ostendit.d.A verbis quidem, vbi dicit ꝙ intelľs materialis est separabilis, & ꝙ non habet instrumentū corporale, & quod est simplex,& nō est patiens.i.non trāsmutabilis,vbi laudat Anaxagorā in hoc quod dixit, ꝙ est nō mistus cum corpore.Est ergo ꝓpositio de intelľu ab Arist.posita hæc, intelľs est immistus, simplex, inorganicus, & separatus. Pro quo ergo accipitur subm propositionis,vel pro re generabili,& hoc impoľe est.vel pro re æterna, & hoc volo: & sic contra Alex.Quod distet à demr̄one ostēdit.d.A demonstratione vero, sicut scitū est in hoc quod scripsimus. Erat.n.demōstratio Arist. hæc:oē generabile & corruptile est hoc corpus vel virtus in corpore, sed intelľs non est hoc corpus,neque virtus in corpore, ergo intelľs non est generabilis,neq; corruptibilis.Minor declarat̄, oē denudatū ab oībus formis materialibus nō est hoc, neq; virtus in corpore,intelľs est denudatus ab oībus formis materialibus,ergo nō est hoc corpus,nec virtus in corpore. Minor in litera tm̄ fuit ꝓbata, oē recipiēs oēs formas materiales est denudatū ab omnibus his,sed intelľs est hmōi. & sic patet demr̄atio.ecce quo pacto dicere intellectū edi à mistione,est cōtradicere minori primi syll̄i, & alijs ꝯnr: & sic opinio Alex.remota est,tū à verbis tum à demr̄one. Alex.aūt.§Inducit sol̄. Alex. quam Alex. ad verbū tangit in lib.suo de aīa cap.26.de intellectu practico & speculatiuo,& inquit.Alex.aūt exponit demonstrationem Arist. à qua conclusit intelľm materialem esse nō passiuū.i.non corruptibilem,neque aliquid hoc,neque corpus, neq; virtutē in corpore, ita, ꝙ (vt inquit) Arist.intendebat ipsam præparationem,nō subam præparationis.i.subm illius. Et ideo dicit in suo lib.de aīa ꝙ intelľs mālis magis assimilat̄ præparationi,quæ est in tabula nō scripta:q̄ tabulæ præparatæ.

ratæ.Et dicit ꝙ ista præparatio pōt dici vere,ꝙ non est aliquid h,neq; corpus,neq; virtus in corpore, & quod nō est passiua.s.generabilis & corruptibilis . Et ego notaui ad verbum hoc loco prædicto, & in lib.de intellectu dicetur.
Præparatio q d significet apud Alexand. Sed quid Alex.per præparationē intelligat,Ioan.dicit qđ intelligit potentiam materialem rōnalis aīæ, quæ est qualitas de secūda specie qualitatis, quæ est quædam facultas rōnalis animæ,quæ pōt recipere cūcta intelligibilia & tūc verificat Ioan.ſm Alex.demonstrationē Arist.conceditur igiť maior.Minor vero,quæ dicit intells non est hoc corpus,neq; virtus in corpore, verificať de præparatione.i.potentia intellectus,quæ est qualitas . Illa.n.nec est corpus, nec virtus in corpore,cū non sit subalis forma,quæ ꝓprio noīe virtus in corpore dicitur. Illa igitur qualitas non est corpus.i.compositū ex materia & forma. nec virtus.i.substantia in corpore.& sic verificatur minor primi . & verificatur eodem pacto conclusio, cum qualitas nō sit generabilis,nisi per accidens . & hic modus exponendi est communis omnibus. Sed hæc expositio contradicit Alex. inquit.enim loco prædicto. §Solum igitur mālis intellectus facultas promptitudo quædā est ad formas excipiendas tabellæ nondū inscriptæ persimilis,quinimmo ipsius tabellæ agraplio,hoc est inscriptionis caretiæ q̄ tabellæ similior.§ & paucis interpositis dicit:§Ipsa vero inscriptionis carentia fere intellectus materialis prōptitudo & facultas quæpiam excipiendis inscriptionibus accōmodata:§ Amplius Auer.post cōmen.14.inquit,quod illa præparatio corrumpitur in aduētu formæ. modo potētia cū sit proprium eius non corrumpitur.Est ergo expositio melior, quod Alex.ꝑ præparationem intelligit priuationem formarum intelligibiliū:eo enim intellectus recipit intelligibilia, quo ipsis priuatio est,& carentia.Priuatio enim causa est appetitus eius ad illa,& ſm hoc verificatur demonstratio Arist. facilius.Maior enim eius simpliciter conceditur . Minor vero exponitur , vt per intellectum præparationē eius.i.priuationē intelligibilium audiat. Hæc.n.priuatio , nec corpus est, nec virtus est in corpore , cū non sit actus nec habens actum , & tunc facilius verificabitur conclusio de priuatione.s.intelligibilium, qm̄ hæc nec generabilis , nec corruptibilis est,cum corruptio & generatio sint de ente ad non esse,vel econtra, & sic plus consonat verbis Arist. cū dicit quod intellectus nullam habet naturam,nisi ꝙ possibilis est vocatus.i.nihil est intellectus formaliter(vt Alex. inquit)nisi priuatio intelligibilium tm̄:antequā intelligat. Et per hoc soluitur argm̄ contra Alex. qm̄ infra Arist. dicit.§Oportet aūt sic,sicut in tabula nihil est actu scriptū: quod quidē accidit in intellectu.§Modo hoc non pōt verificari de præparatione capiendo eā qūo vis.s.vel pro priuatione,vel pro potentia,qm̄ in priuatione vel potētia nihil scribitur : ideo Alex.soř.dedit.d.ꝙ intellectus materialis magis assimilatur præparationi.i.rasuræ , quæ est in tabula nō scripta, q̄ ipsi tabulæ ꝑparatæ . verba ergo illa exponi debent quo verificari pñt:& aliter:nō ſm Alex. Sed hoc quod.§obijcit Auer.Alex.dicēdo,si minor exponiť de præparatione,sequiť ꝙ præparatio non modo intells, imo cuiuscūque virtutis mālis esset, neque hoc , neq; virtus in corpore,& sic demonstratio non est propria de intellectu tm̄ . & si propria quo profecto pacto appropriabiť rōnali virtuti.Inquit ergo,sed hoc quod dixit Alex. nihil est.hæc enim.i.prædicatum minoris,vere dicitur de omni præparatione,dico prædicatum minoris.s.ꝙ neque est corpus, neque forma in corpore.Hoc.n.prædicatum, cum sit negatiuum vľr, prædicatur de omni præparatione omnium formarum,immo & de priuatione materiæ. Tunc dicit & debet sic legi,si nō intēdebat demonstrare nobis subam præparati.i.rōnalis animæ, sed subam præparationis (si possibile est dicere ꝙ præparatio sit suba , quæ profecto impropria est locutio) quare Arist. appropriauit hoc præparationi : quæ est in intellectu inter alias præparationes . Vult dicere quo pacto id prædicatū . videlicet.neque corpus,neque virtus in corpore , quod est prædicatum minoris,& id neque generabile , neque corruptibile , quod est conclusionis appropriantis subiectis proprijs de intellectu,quasi dicat . impossibile est. Cum hoc ꝙ.§ Ostendit qualiter Alex.non pōt verificare tertium syllm̄, quem accepit Arist.illorū triū. Erat.n.illius minor , intellectus est recipiens omnes formas . Quæro pro quo verificatur ly §recipiens omnes formas.§ quod est huius minoris prædicatum,nunquid de præparatione an intellectu ipso præparato , non pro præparatione, quia tunc esset vera hæc , intellectus.i.præparatio intellectus est recipiēs oēs formas materiales,modo hæc falsa est, qm̄ recipiens in aduētu recepti manet,& præparatio non manet : ergo verificabitur pro intellectu præparato.Inquit ergo , cū hoc quod dicimus ꝙ subm̄ istius præparationis,neq; est corpus, nec virtus in corpore: & est id quod cōclusit demonstratio Arist. Alia intentio est ab ea,ſm quā dicimus, ꝙ præparatio neque est corpus,neq; virtus in corpore. Vult dicere ꝙ hæc propositio,intellectus neq; est corpus, neq; virtus in corpore,quæ fuit minor,non est eiusdē sensus & sentētiæ qūo hæc præparatio intellectiua, neque est corpus neq; virtus in corpore. Quod quidē alius sensus sit declarat.d.Et hoc manifestum est ex demonstratione Arist.in tertio syllō: q probat minorē prosyllogismi, probantis minorem principalis syllogismi, quæ fuit facta textu habito . Propositio enim.d.id est minor ꝙ omne recipiens aliqd necesse est vt in eo nō existat in actu aliquid ex natura recepti, quæ fuit maior,manifesta est ex eo ꝙ substātia præparati & natura eius quærit habere post prædicatum , ſm ꝙ est præparatū .i.ꝙ id prædicatum verificať pro subiecto præparationis. Præparatio.n.nō est recipiens , sed esse præparationis accipientis.i.sed præparatio cōparať ad recipiens:sicut accidens proprium: q̄tum ad hoc: ꝙ, quemadmodū proprium accidens inclinat ad opus,sic priuatio ad formam: & ideo cum fuerit receptio,nō erit præparatio.i.priuatio præuia, & remanebit recipiens. & sic maioris prædicatū nō potest verificari,nisi de subiecto , & sic etiam dicatur de minori, qm̄ minor sub maiori assimilatur. Et hoc. Amplius vltimo Alex.obijcit,& inquit.& hoc manifestum est,& intellectū ab omnibus expositoribus ex demōstratione Arist. aliquid enim esse nō corpus, neq; virtutem in corpore dicitur de quatuor modis.i.generibus diuersis , quorū vnus est subiectum intellectorum.i.intellectus potentiæ §& est intellectus materialis,cuius esse demonstratum est ꝙ sit.§ Secundus est ipsa præparatio existens in materijs.i.omnibus subiectis receptiuis, in quibus ante receptionem semper præest priuatio , & est propinquus modus ſm quē dicitur ꝙ priuatio est simpľr.i.in substantia,neq; est corpus, neque virtus in corpore.Priuatio.n.hæc nō capitur ꝓ priuatione substātiali,sed vniuersalius,& ideo dicit ꝙ appropinquat.Tertius aūt est prima materia,cuius esse demonstratum est in physicis.Quartus est formæ absolutæ,quarū esse etiam est demonstratum , & oīa ista sunt diuersa . De omnibus igitur his dicitur hoc prædicatum , neq; corpus, neque virtus in corpore,quare verbum Alex.malū est : cū tm̄ de vno genere limitetur.s.præparatione intellectiua tm̄,& sic quod est vľe sumpsit particulariter . Amplius qđ dicitur de quatuor secundum Expositores dicetur tm̄ de tribus ſm Alex.s.dempto intellectu in potētia. Et etiam videmus.§Inducit & nunc argumenta Alex. quorū primū sic cōponitur,omne quod diffinitur est vniuocū.anima diffinitur . est ergo aīa vniuocū quippiam . maior in 7.Meta. cōstat,qm̄ omne quod diffinitur est spēs specialissima. vel subalterna,vt Arist.inquit septimo sic.non erit igitur nihil non generis specierum existēs quod quid erat esse, sed his solum,Minor aūt declarata est in huius secundo . Tūc vltra diffinitio diffiniti vniuoci est vniuoca,vt secundo Poster.docuit.sed diffinitio animæ est vniuoci (vt per dictum constat syllogismum,)ergo erit vniuoca . ergo sicut reliquæ formæ sunt actus primi corporis,& vitæ eorum,ita & rationalis . Inquit modo , & etiam videmus Alex. sustentari in hoc , ꝙ prima perfectio intellectus debet esse virtus generata,super sermones vniuersales dictos in diffinitione animæ, scilicet quia est prima perfectio corporis naturalis organici.& dicit ꝙ ista diffinitio est vera de omnibus partibus animæ eadem intentione , & dat rōnē super hoc,quoniam dicere ꝙ oēs partes animæ sunt formæ , est vniuocum,aut prope.i.specificum,aut subalternum. Et sic habes

habes minorem secundi argumenti, & totũ hoc Alexand. inquit in lib.de anima,cap.5. Et quia forma.§ Inducit secundum argm̃,& potest sic componi,nulla forma, quæ est finis habentis formam, separatur ab illo sed primæ perfectiones animæ sunt formæ quæ sunt finis habentis formã, ergo sunt inseparabiles.Inquit,& quia forma in eo, ꝙ est finis habentis formam impoſe est vt separetur, hæc est maior. Tunc dedit conclusionẽ,& minorẽ.d.necesse est,cum primæ perfectiones animæ sunt formæ,& fines habẽtium eas,quod non separentur,& ꝑ hoc cap.7.destruit vt in primis perfectionibus animæ sit ꝑfectio separata, sicut dicitur de nauta cum naui. Aut vniuersaliter.§ Soluit Auer. has duas.Et primo secundam, & inquit.§Aut§affirmantis est,vniuersaliter erit in ea aliqua pars,quæ dicitur ꝑfectio intentione per se diuersa ab intẽtione quæ dicitur in alijs.

Ad formam dicendum, quod maior est vera de forma, & fine vniuoce dictis, sed intellectus dicitur forma & finis analogice(vt dicit Simpl.)pro quanto vtitur corpore. Et hoc.§Soluit primam, & inquit & hoc quod ipse fingit, quod manifestum est de sermonibus vniuersalibus in anima,manifeste dixit Arist.quod non est æstimatum,& manifestum in omnibus partibus animæ: dicere enim primam perfectionẽ,est dicere æquiuoce de anima rõnali: & alijs partibus animæ. Et sic patet sol.ad primã.Abubacher autem.§Inducit nunc opinionem Abubacher sui socij,Auẽpacæq; sui preceptoris,& inqt. Abubacher aũt,& Auepa. videntur intendere in manifesto sui sermonis.i.in prima facie, quod intellectus m̃lis est virtus imaginatiua vel phantasia,non quidem absolute sed ꝭm quod est præparata.i.actuata ac disposita ad hoc quod intentiones.i.phãtasmata,quæ sunt in ea, sint intellectæ in actu. & dicunt qđ non est alia virtus intellectus materialis, præter istã virtutem.s.præter phantasiam. Hæc igitur est Auep. & Abuba. positio de intellectu in potentia. Abubacher aũt.§ Inducit motiuum eorũ,& inquit. Abubacher aũt videtur intendere istud fugiendo impossibilia contingentia Alex. qui scilicet dixit quod subiectũ recipiens formas intellectas, est corpus factum ab elemẽtis,aut virtus in corpore,quẽadmodum nos ex eius libris ostendimus. Qm̃ si ita.§Enumerat nũc impossibilia illa ad Alex.sequẽtia,& inquit:qm̃ si ita fuerit contingeret,aut.s.&c, vt esse formarũ in anima sit esse formarũ extra animam. Et hæc ꝯñtia hoc sylło syllogizatur, intellecta in actu non sunt indiuidua demõstrata.omnia recepta in corpore vel virtute corporali sunt indiuidua demonstrata.ergo,in secũda figura,recepta in virtute corporali,vel corpore non sunt actu intellecta, & si sic,proculdubio erunt potentia intellecta: & sic non comprehensa: & sic aĩa erit nõ cõpræhensiua.Aut.i.& vt intellectus habeat instrumẽtũ corporale, si sũbm ad intellecta sit virtus in corpore,sicut est de sensibus.qm̃ omnis virtus determinata ad certum genus cognoscibilium indiuidualium,ac signatorum,& est organica intellectus,vbi est virtus in corpore,est huiusmodi. ergo est organica virtus.

Dubitatio. Hæc sunt quæ Alex.accidunt. Sed ambiges non immerito,qm̃ qões hæ videntur accidere eis etiam, qm̃ oĩs sensus virtus est in corpore vel corpus.ergo cũ hi ponant intellectum esse phantasiam,quæ quidam est sensus, proculdubio accidit eis dicere intellecta esse potentia talia.Amplius & secundum eis accidit & magis, qm̃ oĩs sensus virtus organica est, & si apud eos intellectus sensus est, cur non organica virtus? Hæc igitur impossibilia eis accidũt, *Solutio* queadmodum Alex. Sed debes scire ꝙ cõe est his,& Alex. & Them.Theophrasto,& Auer. ponere in intellectu agẽtem separatum immistũ ac simplex quodpiam, sed in intellectu potentia discrepant.Dicunt.n.hi intellectum potentia esse phãtasiam,vel imaginatiuã,vel cogitatiuã, vt Alg. inquit.Cuius rõ est,qm̃ intentiones sunt numeratæ, & nõ rõne agentis, cum id sit vnicum. ergo rõne intellectus in potentia.Erit ergo tunc intellectus potẽtia numeratus,& cum nihil numeretur nisi hoc & indiuiduũ, intellectus in potentia erit hoc & indiuiduum, & cũ oĩs virtus hæc demonstrata cognoscẽs sit sensus,ipsum esse sensum conducunt.& cũ non quẽpiam exteriorum viderunt, aliquẽ interiorum asserunt.& non vř quis nisi is,in quo phantasmata sunt quibus intellectio perfecta fit, quo fit vt phantasia intellectus potentia sit.Sed qm̃ hic quidem intellectus potentia dicitur, oportet vt aliquis sit intellectus possibilis qñq; actu,& hunc phantasma illuminatũ putant.phãtasma enim ipsum est intellectus speculatiuus, & intellectus recipiens seu possibilis.Possibilis quidem tum qm̃ phantasmate sic denudato dicimur nos intelligentes, Tum vero, qm̃ hoc phantasma est id quod illam recipit denudationẽ quam intellectionem nuncupant. Speculatiuus vero, qm̃ phãtasmata denudata intellecta sunt ipsamet. Hoc aũt sic probant,phantasma recipit ipsam denudationem, denudatio est intellectio, qm̃ denudare est intelligere, denudare enim dicit actionẽ denudatiuã, & denudationẽ passiuam, quæ proprie intellectio dicitur. ergo phantasma recipit intellectionẽ.maior constat qm̃ passum recipit, tũ passionem,sicut denudari passiue: tum actionem,sicut denudare ipsum.qa igitur phantasia denudationẽ,& intellectionem suscipit,proculdubio intellectus est patiens actu, licet nõ intellectus potentia.Ex his adijciunt phantasmata vt actu sunt denudata,actuque recipientia intellectionẽ, nullibi, esse tanq̃ in subiecto,& ratio est, qm̃ vt sic vniuersalia sunt ab hic & nunc absoluta,procul à materia discreta. His visis,facile per hec videbiť quo pacto impossibilia illa Alex. accidunt,& nõ his,qm̃ apud ipsos,intellectus potentia, & intellectus recipiens actu intellectionẽ differunt.Intellectus.n.potentia est virtus phantastica, quæ ideo potentia intellectus dicitur,qm̃ recipit potẽtia intelligibilia.Intellectus aũt recipiens actu intellecta,sunt phantasmata ipsa illustrata,quæ vt sic sunt vłia sæmota à materia, & appenditijs materiæ,& hoc significat Auer.cũ inquit, ꝙ intellectus possibilis est imaginatiua vt præparata. dedit in hoc intelligere profecto duos intellectus poſes,vnum q̃ recipit intelligibilia potentia(& est virtus imaginatiua.) alterum q̃ recipit intellecta actu,& est phãtasma actuatũ perspicuũq̃ue. Et sic patet qualiter intellecta actu apud hos, non sunt particularia,& intellecta potentia, sicut patet in doctrina Alex. Amplius patet qualiter intelľs potentia secundus.s.recipiens actu intellecta,nõ sit organicus,cum sit solutus ac procul à materia. Et magis.§Tertio obijcit Alexãd.Auer.& inquit, & magis inopinabile de opinione Alex.ꝙ primæ præparationes.i.subiecta naturaliter ad intellecta ordinata,& ad alias postremas ꝑfectiones de anima.i.operationes,vt sensationes & alia, sunt res perfectæ à cõplexione,non virtutes factæ à motore extrinseco.i.ab agẽte naturali,vt est famosum de opinione Arist. & oĩum peripateticorũ.Vult ergo Alex. oẽs species aĩæ sequi à necessitate materiæ, & non ab agente extrinseco,vt videtur sentire Alex.in lib.suo de anima.cuius profecto motiuum in lib.de intellectu explicamus. Ista enim opinio.§Obijcit statim ad hoc,& inquit. Ista enim opinio in virtutibus *Cap.4.* aĩæ compræhensiuis(si est ꝭm ꝙ nos intelleximus) est falsa,& sylľs componitur sic, nulla virtus cõpræhensiua fit à sũba elementorum.intelľs est virtus ꝯpræhensiua. ergo nõ fit ab elñtis.Dedit ergo maiorẽ.d.A sũba.n.elñtorum & à natura eorũ nõ pōt fieri virtus distinguẽs.i.intelligẽs. aut cõpræhensiua,hæc est maior, & ꝓbat maiorẽ.d.qm̃ si esset poſe vt à natura eorũ,& sine extrinseco motore fierent tales virtutes,tũc esset poſe vt postrema perfectio, quæ sunt intellecta actu,essent aliquod factũ à natura elementorũ, vt color, & sapor fiũt:& intelligo hic per intellecta actu .s.vłia vt vłia actu, ꝯñtiam declaro accepto ꝙ intelligibilia sunt vłia participatione,& intelľs potentia vłe ꝑ essentiam.intelligibilia.n.tm̃ vłia inquãtũ recipiuntur & intelliguntur ab intellectu potentiæ vt suo loco dicetur: quare, si elñta pñt attingere ad intelľm potentiæ poterunt etiam ad vłe per essentiam eleuari.& si ad vłe per essentiam. ergo ad vłe participatione.ergo vłe vt vniuersale,fieret à naturis elementorũ,quod est simpliciter impoſe.& sic intelligitur hic probandi modus. Licet olim illud probauerim, accipiens intelľm esse idẽ ꝙ intelligibilia ipsa aliquo modo, & per ꝯñs si elñtorum concentus sufficit ad intelľm, sufficit ad vłia,quæ sunt intellectus vel simpliciter,vel ꝭm quid,& similitudine.sed primus modus rectior est. Et ista opinio.§Dedit & secundam rõnem.d.Et ista opinio est similis

milis opinioni negantium cās agētes, & non cōcedētium nisi causas materiales, tm̄, & sunt illi qui dicunt casum. est ergo vis rationis, ꝙ data hac pōne, tunc istæ virtutes surgerent necessitate materiæ quod 2. Phy. auscul. est remotum. sed qm̄ h non est dignū pho, excusauit eū. d. sed Alex. est maioris nobilitatis q̄ vt credat hoc. Sed qōnes, quæ opponebantur ei de intellectu materiali, coegerunt ipsum ad hoc, & sic nō per se, sed quasi coactus, hunc errorē retinuit. Sed quæ sit positio Alex. & quibus motiuis firmata, in lib. scripsimus de intellectu. Reuertamur igitur.§ Recolligit nunc fundamentum totū horū. d. Reuertamur igitur ad nostrum: & dicamus ꝙ forte istæ. q. sunt, quæ induxerunt Auēp. ad hoc dicēdum de intellectu materiali. Sed statim obijcit ei, & cōponitur sic rō eius, nullum mouens intellectum, est intellectus materialis, phantasmata mouent intellectum, ergo non sunt intellectus materialis, dicit, sed ꝙ accidat ei impoſe manifestum est, & accepit minorem. d. Intentiones. n. imaginatæ sunt mouentes intellectum non motæ, cuius minoris probationē dedit. d. Declaratur. n. ꝙ sunt id, cuius proportio ad virtutē distinctiuam. i. intellectiuam rōnalē, est sicut proportio sensati ad sentiens, & non sicut sentientis. i. sensorij ad habitum, qui est sensus. i. sensationem ipsam. vult dicere vt agens, & nō vt recipiens, & sic minor patet. Dedit tunc maioris ꝓbationē. d. Et si esset recipiens intellecta, tunc res reciperet se, & mouens esset motum. s. ſm rem, vel ſm intentionem, quorum quodlibet esse impoſe nunc supponamus, qm̄ in lib. de intellectu melius patet. Et iam.§ Dedit secundā, & sic componitur, phantasma est forma in actu, vel habens formam in actu, intellectus in potentia nullū horum est, ergo intellectus materialis non est phantasma inqt. Et iam declaratum est ꝙ intellectus materialis impoſe est vt habeat formam in actu & cum substantia & natura eius est vt recipiat formas, ſm ꝙ sunt formæ. i. vniuersalia. Minor aūt patet, qm̄ phantasma est vel forma, cum sit similitudo rei, vel habens formam, & sic reliquum patet. Et cū oīa.§ Nunc vult adhuc mouere. q. & primo recolligit quid sentit Arist. d. cum oīa hæc, quæ pn̄t dici in natura intellectus materialis videntur impossibilia præter hoc, quod dixit Arist. cui etiam cōtingunt qōnes non paucæ, quarum vna est ꝙ intellecta speculatiua sunt æterna. secūda est fortissima earum ꝙ postrema perfectio in hoīe sit numerata ꝑ numerationē indiuiduorum hoīs, & prima ꝑfectio sit vna numero in omnibus. Tunc dedit tertiam, & inquit. Tertia aūt est. q. ipsius Theophra. & primo accipit quod est positum supra. d. Et est ꝙ ponere ꝙ iste intellectus nullam habeat formam, necessarium est. Et accipit ſm. d. Et ponere ꝙ est aliquod ens necessarium est: cuius rōnē dat. & si nō, non esset receptio, neque præparatio. i. dispositio præuia, præparatio enim est receptio ex hoc ꝙ nō inuenitur in subiecto. i. est præuia dispositio subiecti: qm̄ non est actu idē subiectū sub forma. intellectus ergo est ens. & nō forma, ergo intellectus est materia. Probatur, intellectus est vel compositum, vel forma, vel materia. non cōpositū, quia nō habet formā. non forma, cū sit in potentia, relinquit̄ vt habeat naturā materiæ. & accepit h intellectum esse, qm̄ ex negatiua nō sequit̄ affirmatiua, nisi constante subiecto, vt in lib. Perihermenias dictū est. Tunc dat falsitatem ꝑn̄tis per duo impossibilia. d. Quod est valde inopinabile. prima enim materia neq; est cōpræhensiua, neq; distinctiua. i. intellectiua, & intellectus bene. Amplius & qūo dicitur in aliquo. cuius esse est tale. i. materia, quod est abstractū. q. d. Impossibile est. materia. n. non abstrahitur. Et cū omnia ista sint.§ Nunc exclamat, lectores vocans, hanc profecto causam assignans suæ inuocationis, qm̄ verum inuenitur, vel non. si non, scribet qōnes, quia ex his veritas inuenietur. si sic, tunc veritas manifestabitur magis, ac magis. Qō aūt. d.§ Vult modo persoluere qōnes, & incepit à prima, & primo quasi repetit. q. & fundamentū qōnis, & inquit. Qō aūt. d. qūo intellecta speculatiua erūt generabilia, & agēs & recipiens erit æternum, hæc fuit vna pars. q. Altera pars fuit, & si non est illic aliquod generatum, quæ est indigentia ad ponendum intelľm agentem & recipientē. q. d. nulla, & dedit fundamentū. q. d. illa qō nō contingeret, si non esset hic aliquid, quod est cā esse intellecta speculatiua generata. q. d. si non egeremus phantasmate: quod est cā intellectorum, proculdubio qō est manifesta ad partē Them. & Theophrasti. Modo aūt quia ista intellecta cōstituūtur per duo. i. dependent à duobus, quorum vnū est generatū & aliud non generatū: ideo quod dictum fuit in hoc. i. qō illa fuit ſm cursum naturalem. i. nō extranea, sed rōnalis, & hic est vnus modus intelligendi. vel aliter pōt intelligi, vt legatur litera affirmatiua sic, illa qō contingeret, si nō esset hic aliquod quod est cā esse intellecta speculatiua generata. Modo aūt ista intellecta constituunt̄ per duo, quorum vnum est generatum: & aliud non generatū: & sic hoc est principium solōnis. Et tunc probant hanc propōnē. s. intellecta dependere à duobus. d. Quod dictū fuit in hoc est secundum cursum nālem. i. conuenit sensatis: quod. n. conuenit sensatis est naturaliter dictum: vt in primo cœli patet. & 8. phycæ auscul. Et hoc declarat, & accepit quasi maiorem. d. qm̄ quia formare ꝑ intelľm & sicut cōpræhendere per sensum: vt dicit Arist. Tunc accepit minorem. d. Compræhendere aūt perficitur ꝑ duo subiecta, quorū vnū est subiectum ꝑ quod sensus fit verus, & est sensatū extra aīam. Aliud est subm per quod sensus est forma existēs, & est prima perfectio sentientis. i. sensus ipse. Tūc dedit cōclusionem. d. Necesse est vt etiam intellecta in actu habeant duo subiecta, quorū vnum est subiectum, per quod sunt vera. s. formæ quæ sunt imagines veræ. i. phantasmata. ſm aūt est id ꝑ quod intellecta sunt vnum entium in mundo, & istud est intellectus materialis. Apponit aūt drīam aliquā inter sensationes & intentiones. d. Nulla. n. est differentia in hoc inter sensum & intellectū, quia subm sensus per quod est verus, est extra animam, & subm intellectus per quod est verus, est intra aīam, & hoc dictū est ab Arist. in hoc intellectu vt videbitur post. Et debes scire ꝙ intellectio, & est vnū ens entium in mundo accōmodatum suæ speciei: ita ꝙ non alterius, vt ita intellectio ꝙ nō sensatio ita intellectio ꝙ non leo, vel equus, & est ens. verū primam esse est esse absolutum, & ideo id habet à subiecto in quo est, qm̄ natura accidentis est à subiecto in quo est. Secundum esse est relatiuum, qm̄ veritas est ex cōformitate ad alterum, & inde habet esse ab altero, & sic dependet ab obiectis entibus in phantasmatibus. intellectio ergo vnū ens secundum rē habet duo principia diuersarū rōnum. Sed dices vnius entis vnicum est principium, vt in libro diuinorū secundo dixit Arist. Id verū est qn̄ illa res sit vno modo cōsiderata. modo intellectio & si sit vna res, vt intellectio ens, & vt vera: tamen ratione intellectio ens differt ab intellectione vera. Et hoc subiectum.§ Repetit peccatum Auempa. cum propositionē, quæ est quasi fundamentum tetigisset, & inquit. Et hoc subiectū in intellectu, quod est motor illius quoquo modo, est id quod reputauit Auempa. esse recipiens. i. esse intellectum potentia & dedit motiuum eius, & dicit, quia inuenit ipsum qnq; intellectum in potentia, qnq; intellectum in actu, & hæc est minor. Et ista est dispositio subiecti recipientis, id est & omne ens qnq; actu, quandoque potentia est subiectū recipiens, facta est ergo maior. Ex his licet concludere phantasma esse subm recipiens, & æstimauit conuersionē. i. quod subiectum recipiens est phātasma. Et hoc pōt isto modo argui, omne ens recipiens intellectionem est phantasma, intelľs mālis est recipiēs intellectionē. ergo intelľs materialis est phantasma. Æstimauit ergo sylľm conuersiuū q fit medio existente eodē ꝑ cōmutationē extremorum, vt in prioribus dictum est à nobis. Verbi gratia.

Commen. 22. Cō. 12. & 26.

Dubitatio.

Solutio.

econuerso

econuerso,fiet eodem medio stant eodem loco sola facta extremorum transpositione. Verbi gratia.

& patet quo pacto fiat syll's conuersiuus, & hoc profecto pacto fiet in proposito.medium.n.est qñq; actu, qñque potentia ad intellectioné.extrema sunt subiectum recipiens, & phantasma seu intétio existens in virtute imaginatiua, fiat ergo argumentum. Verbi gratia.

Conuersio autem fiet: si transponantur extrema vt phantasma ponatur in puncto lineæ suæ oppositæ. tunc.n.syllogismus erit conuersiuus, hoc modo loquendo de conuersiuo,qm̄ mouetur syllogismus conuersiuus vt in prioribus scripsimus & posterioribus. Auempa.ergo æstimauit conuersionem.i.syll'm conuerti ad cōclusionem cōuersam in terminis. Et ista proportionalitas.§ Auer. obijcit Auempa. & syll's suus cōponitur sic, subiectum per quod perficitur intellectus(id est phantasma) cōparatur ad visile,intellectus in potentia nō cōparatur ad visile sed ad visum,ergo intellectus in potentia nō est phantasma, ergo ille syllogismus conuersiuus falsus est. Huius primo dedit maiorem, ostendens quo pacto phantasma cōparatur ad visile.d.Et ista proportionabilitas magis inuenitur perfecta inter subiectum,visus:quod mouet ipsum.i.visile.& subiectum intellectus,quod mouet ipsum, id est intelligibile.q.d.ꝙ phantasma quod est intelligibile, cōparatur plus visili,& hæc fuit maior.Et probat hanc per locum à simili .d.Quemadmodum,enim subiectum visus mouens ipsum, quod est color nihil mouet ipsum,nisi quando ꝑ pñtiam lucis efficit color in actu.s.motiuus postq̃ erat in potentia, ita intentiones imaginatæ.i.indiuidua phantasmata, non mouét intellectum mālem,nisi qñ fiunt intellectæ in actu postq̃ erant in potentia.Hoc iterum probat ex necessitate intellectus agétis.d.Et propter hoc fuit necesse Arist.ponere intellectū agentem, vt videbatur post, qui est extrahens has intentiones de potentia in actū. hæc igit̄ est maior,& eius probatio.Tunc dedit ꝯclonem.d.Quemadmodum igitur color qui est in potentia.i.color materialis, nō est prima perfectio.i.sub̄m recipiens ipsius coloris,qui est intellectio compræhensa.i.speciei sensilis,sed sub̄m, quod perficit̄ per istū coloré est visus ita etiam sub̄m: quod perficitur per intellectū non est intentiones imaginatæ, quæ sunt intellectæ in potentia, sed intellectus materialis qui perficit̄ per intellecta.Tunc dedit minoré.d.Et nō est eius proportio ab ea: sicut intentionis coloris ad virtuté visibilem.est ergo syll's nunc totus cōpletus. Et cum omnino ista sint.§ Nunc rñdet ad formā.q.cōcedens añs.s.ꝙ intellectus agés & possibilis sint æterni, & negat ꝯñtiam.s.ꝙ intellectus speculatiuus sit æternus simpl'r,sed bene: secundum quid.s.gratia subiecti in quo est,non gratia subiecti à quo est.Et hoc,inquit, & cū omnia ista sint sicut narrauimus,tunc supple concesso añte, nō cōtingit vt ista intellecta,quæ sunt in actu.s.speculatiua, sint generabilia & corruptibilia supple simpl'r, nisi propter sub̄m: per quod sunt vera,non ꝓꝑ subiectum: per quod sunt vnum entium .s.intellectum materialem. Et sic patet sol.q.primæ. Qō aūt secunda.§ Nunc vult persoluere.q.secundam, & iterū ponit eā,& inquit. Qō aūt secūda.d.Qūo intellectus materialis est vnus in numero in omnibus indiuiduis hominum non generabilis, neq; corruptibilis, & intellecta extrinseca in eo actu,& est intellectus speculatiuus, numeratus per numerationem indiuiduorū hominum generabilium & corruptibilium, per gñoné & corruptioné indiuiduorum.est hæc quidé qō est valde difficilis, & maximam habet ambiguitatem.s.pro vtraque sui parte. Si.n.posuerimus.§ Nunc arguit pro vna parte, & inquit.Si enim posuerimus ꝙ iste intellectus mālis & numeratus per numerationem indiuiduorū hominum.cōtinget vt sit aliq̃d hoc, aut corpus,aut virtus in corpore, & cū fuerit aliquid hoc erit intentio.i.forma intellecta in potentia intentio intellecta in potentia, est subiectum mouens intellectum recipientem nō subiectum motū,ergo à primo ad vltimū, intellectus materialis erit sub̄m mouens,& non motū,quod est contra rōné eius prædictam. Si igitur sub̄m.§ Dedit & nunc secundam rōnem, & inquit. Si igitur sub̄m recipiens fuerit positum esse aliquid hoc.i.numeratū quoddā, continget vt recipiet seipsum.vt diximus, quod est impossibile,& hoc enthymema declaratum est. Et etiam si concesserimus.§ Dupliciter pōt exponi. vnomodo vt ostédat falsitaté ꝯñtis,& tunc inquit. Et si concesserimus ipsam recipere seipsam, continget vt reciperet se in diuisa.i.quéad modū recipit indiuidua diuisa, & numerata.s.particulariter & signate.Vel aliter,vt aliter reperitur litera cōmenti. Vt sit.s.tertia ratio,& tunc inquit. Et etiam si concesserimus ipsam recipere ẜm seipsam, ꝯtingeret vt reciperet ea .i.recepta,vt diuisa.i.vt particularia partita & signate, sed hic nihil refert.Sed sequendo primā expōné nunc dat tertiam rōné,& inquit. Et sic.i.si est intentio numerata, erit virtus intellectus eadé cum virtute sensus,aut nulla differentia erit inter esse formæ extra aīam & in aīa,ꝯñtiā probat.d.Hæc enim materia indiuisibilis.i.sensus: non recipit formas nisi has & indiuisibiles. Vltimo confirmat hoc testimonio expositorū.d.Et hoc est vnū eorū, quæ attestantur Arist. opinari ꝙ iste intellectus non est intentio indiuidualis.s.numerata ꝑ corpora,vt Theophra.& Them̄.& alij veteres dixere. Et si posuerimus.§ Arguit nūc ad oppositum qōnis,& inquit.Si posuerimus ꝙ nō numeratur ꝑ numerationem indiuiduorum, continget vt proportio eius ad indiuidua in sua perfectione postrema in generatione sit eadem.i.continget vt intelligere sit eodem modo vnū numero omnibus,quod destruit.d.vnde.i.quod si intelligere erit vnum numero, necesse est si aliquod istorū indiuiduorum acquisierit rem aliquam intellectam,vt illa acquiratur ab omnibus illorum, quod est contra experientiam. Consequentiam primā probat.d. Quod si continuatio illorū indiuiduorum intelligere sup. est propter ꝯtinuationé intellectus materialis cū eis.i.si indiuidua intelligunt ꝓꝑ continuationé intellectus,quéadmodū cōtinuatio hominis cum intétione sensili est propter cōtinuationé primæ perfectionis sensus cum eo homine, qui est recipiens intétionem sensilé.i.eo pacto quo sensitiuo inest homini, quia potentia sensilia inest ei. Tunc dedit ꝯclōné.d.Continuatio intellectus mālis cū omnibus hominibus exñtibus in actu in aliquo tépore in ꝑfectione eorū postrema .i.intelligere debet esse eadé cōtinuatio.nihil.n.facit alietatem proportionis continuationis inter hæc duo continua.s.sentientis cum sensili ꝑ sensum, & intelligentis cum intelligibili per intellectum. Et sic resumit iterū dictum impossibile.d.qm̄ si hoc ita est, necesse est vt cū tu acquisieris aliquod intellectū, vt ego etiam acquirā id intellectum,quod est impol'e. Et indifferéter.§ Persoluit ac cōfutat vnā tacitā rñsioné.dicet.n.quispiam ꝙ id non sequit̄, qm̄ imaginatiua virtus est numerata ꝑ corpora,& inde intellectio altera est in me,ac altera in te. Hoc igitur remouet.d. Et indifferéter,siue posueris ꝙ postrema ꝑfectio generata

nerata in vnoquoq; indiuiduo subiecta.i.subiectiue inexistens isti intellectui.s.per q̃ intellectus materialis copulatur.i.siue dicas ꝙ imaginatiua est ex ea quasi forma separabilis à subiecto suo cũ quo ꝑtinuat̃: si aliquod est tale.i. siue posueris imaginatiuã esse formã separatã à subiecto in quo est, si aliquod est tale, siue posueris eã ꝑfectionẽ esse virtutẽ virtutũ aĩæ, aut virtutũ corporis, est idẽ in sequẽdo impoſ'e.i.id impoſ'e sequitur omnino, q̃m primũ principale est idẽ.s.intellectus materialis: ideo omnino remanebit intell's speculatiuus vnus. Et ideo opinãdũ.§ Amplius arguit Auer. cõtra vnitatẽ intellectus argumento fortissimo, & inquit. Et ideo opinandum est, ꝙ si sunt aliqua aĩata, quorũ prima ꝑfectio est subiecta separata à suis subiectis, vt æstimat̃ de corporibus cœlestibus, ꝙ impoſ'e est vt inueniat̃ ex vna specie & eadẽ plus q̃ vnum indiuiduũ.v.g. dico indiuiduũ de corpore moto ab eodẽ motore. est ergo propositio, omne motũ, cuius prima ꝑfectio est separata: & vna numero est vnũ numero & indiuiduũ in tota specie vnũ tm̃. Hanc probat Auer.d.Q̃m si ex eis.s.ex eadem specie, inuenit̃ plus q̃ vnũ indiuiduũ.v.g.de corpore moto ab eodẽ motore. Tũc esse eorũ esset ociosum & superfluũ, cũ motus eorũ esset propter eãdem intẽtionẽ in numero, quod exẽplo exponit.d.v.g.ꝙ esse plus vna naui in numero vni nautæ, in eadem hora est ociosum, & similiter esse plus vno instr̃o in numero vni artifici eiusdem speciei instrumentorum, est ociosum, & sic patet hæc maior. Adhuc probat eã per dictum in lib.cœli & inq̃t. Et hæc est intentio eius: quod fuit dictum in primo de cœlo & mũdo, scilicet ꝙ si esset alius mundus, esset aliud corpus cœleste, & si esset aliud corpus cœleste haberet alium motorẽ in numero à motore istius corporis, & si hoc esset, tunc motor corporis cœlestis esset materialis numeratus ꝑ numerationem corporum cœlestium.s.ꝙ impossibile est, ꝙ vnicus motor in numero sit duorũ corporum diuersorum in numero, & ideo artifex non vtitur plus vno instr̃o, cum ab eo non prouenit nisi vna actio: & sic patet maior ad plenum. Tũc dans minorem, sed homo est motũ cuius prima perfectio est separata, ac vna numero, ergo homo est vnus numero. Conclusio est falsa, & non pro maiori ergo pro minori & sic habetur ꝓpositũ, & addit. Et vr̃ æstimat̃ ꝙ impossibilia cõtingentia huic põni cõtingunt huic quod ponimus ꝙ intellectus qui est in hoĩe in habitu est vnus numero, & hæc est vis minoris.s.ꝙ homo est corpus motiuũ cuius prima perfectio est vna numero & separata, quę fuit minor syllogismi ꝑ se. & tunc remittit se.d. Et iam enume-

Commen 49 rat plura eorũ Auempa. in epistola sua q̃ appellauit continuationẽ intellectus cum hoĩe, & cũ ita sit, qualis igit̃ est

Dubitatio. via ad dissoluendum istã q̃onem. Sed dices Arist. nullibi rõnem hanc in lib.de cœlo tetigit. q̃uo ergo inquit hoc esse intentionẽ eius quod dixit in primo de cœlo & mũdo? Amplius in 2.cœli. aduersus Auic. voluit corpora cœle-

Solutio stia esse eiusdẽ speciei, & hic totum inq̃t oppositũ. Et sol'. est, ꝙ in litera ph̃i id non explicat̃, sed colligit̃, vt Auer. colligit in cõmen.90. & ideo Auer. non dixit Arist. dicere id sed esse intentionem.i.sensum eius: quod ibi dicit. Ad secundum dicendum ꝙ hic vult quodlibet istorũ esse vnum numero in tota specie negatiue. hoc est non plura numero eiusdem speciei vniuoce. Ibi aũt ait esse oĩa vnius speciei analoge, & tu vide ibi, Q̃m hæc isto modo non ponuntur. Dicamus igitur.§ Hoc in loco persoluit.q.& primo declarat quo pacto intellectus cõtinuatur nobis, & accepit duas propositiones, & inquit. Dicamus igitur ꝙ manifestum est ꝙ homo non est intelligens in actu nisi propter cõtinuationem intellecti.i.quidditatis vl̃is in actu, & hæc propositio apertissime declaratur in lib.de intellectu, vbi declaraui ꝙ intelligere nostrum nõ fit per receptionẽ speciei intelligibilis, sed ꝑ continuationem intellecti mediante intellectu. Tunc dedit secundã propõnẽ.s.ꝙ queãdmodum ex materia & forma fit vnũ ita ex intellectu & intelligibili, & magis.ita.s.ꝙ vnio intell's cum re intelligibili est maior q̃ vnio ex materia & forma. Inquit, & etiam manifestum est ꝙ materia & forma copulantur adinuicem, ita ꝙ congregatum ex eis fit vnicum, & maxime intell's m̃alis, & intentio intellecta in actu: cuius rõnẽ inq̃t. Quod.n.componitur ex eis non est aliquod tertium aliud ab eis, sicut est de alijs cõpositis ex materia & forma, est ergo secunda propositio, ꝙ vnio ex intellectu & intelligibili est maior q̃ ex materia & forma. In quo patet primo, qualiter dat̃ tertia entitas diuersa à partibus ꝯtra quosdam, sed de hoc locutus sum in 1.auscult. naturalis. Sed accidit ambiguitas in hac propõne, & Ioan.vr̃ approbare duas sol'ones. quarũ prima est ꝙ ex intellectu & intelligibili fit magis vnũ vnitate immediationis, q̃m intelligibile vnit̃ intellectui nullo mediante. forma aũt vnitur materiæ mediante dimensione: vt in lib.de substantia orbis dicit̃. Hanc expositionem Auer. sentire vr̃ in 2.cœli. vbi inquit ꝙ ex intellecta & orbe fit magis vnum q̃ ex materia & forma, q̃m intelligentia vnitur cœlo sine medio. Sed hæc sol'.nihil est. Tunc.n.ex materia & dimensione fieret vnum magis q̃ ex materia & forma, cuius oppositum dicit Auer. Amplius tunc vnio formæ accñtalis in subiecto esset maior q̃ vnio materiæ & formæ. forma.n.accidẽtalis nullo medio inest: vt ex Auer. colligit̃ in huius 2. Rursum hęc expositio cõtradicit Auer. q̃m (vt declarabitur) nullum intellectum in actu vnit̃ intellectui potentiæ, nisi mediante vnione æterna intellectus agẽtis in intellectu potentiæ: vt in fine huius cõmenti exponetur. Item Auer. reddit hanc cãm, & nõ resultat tertiam, & q̃uo esset vera hæc cã, nisi alio modo intelligat̃ verbũ eius? Alij dixere aliter ꝙ ex intellectu & intelligibili fit verius vnum vnitate denominationis, q̃m q̃n vniuntur denominatur vnum intelligibile, sed materia & forma non nominatur vna rõne, ac vno noĩe, cũ non dicantur sensilia. Sed falsa est hæc responsio. proculdubio.n.materia & forma denominatur ens naturale, cũ in cõpositionẽ coeunt. Ioan. ergo inq̃t in.q.11.ꝙ ex intellectu & specie intelligibili fiet magis vnum, nõ vnitate essentiali, sed ẽm genus causæ, q̃m tã spẽs, q̃ intellectus sunt in eodem genere principij.s.materiæ. spẽs.n.concurrit ad intellectionẽ dispositiue, & sic materialiter. Sed de facili amouet̃ hęc expositio. sic.n.ex dimẽsione & materia fit magis vnum q̃ ex materia & forma. est enim dimensio dispositio materiæ, vt Auer. ait. Amplius si vnio ex intellectu & intelligibili sit maior q̃ illa ex materia & forma. ergo oẽm gradum vnitatis cõtinebit vnio intellectus & intelligibilis quem cõtinet illa ex materia & forma: ergo sicut illa erat essentialis, & hæc. Rursum expositio est cõtra textũ. inquit enim Auer. ꝙ maxima vnio est intellectus materialis & intẽtionis intellectæ in actu, sed ipsius natura intelligit̃ in actu, sed reflexe, & per accñs, ergo expositio est cõtra literam. Adhuc rõ Auer. non esset ad propositum, vt cõsiderãti palam relinquit̃. Propter hæc tẽporibus meis alias cõsueui dicere, ꝙ ex intellectu & intelligibili fit vnum magis vnitate identitatis. intellectus.n.& intelligibile sunt idẽ essentialiter, sed diuersa per accñs: vt testatur Auer. in lib.d.d.

Sed reuera non est ita. intelligibilia enim & intell's non sunt idẽ ẽm rem, nisi in solo primo vt declarabit̃. & ideo hæc expõ non valet, sed domino cõcedente in lib.d.d. dicam latius. Eram solitus & rursum aliter dicere ꝙ ex intellectu & intelligibilibus fit vnum verius, quia nõ vnitate tertij: sed vnitate formali. queãdmodum.n.lux est forma medij, vt colores recipiat, & forma vt agant in medio, ita lumen intellectus agentis forma est intell's potẽtiæ, vt recipiat intelligibilia & forma intelligibilium: vt agãt in eũ. ergo sicut color, & diaphanum lucidũ sunt vnũ in forma lucis, ita intellectus potentiæ & intelligibilia sunt vnũ in lumine intell's agentis: ergo non sunt vnum in tertio: sed in forma, & ideo rõ Auer. valet, cum inq̃t: quia non resultat tertiũ. Quia igitur intelligibile & intell's sunt vnũ in forma & non vnitate alia ab eis, ideo fit maxime vnum, & copulantur copulatione inesse. Ad propositum ergo intellectus & intẽtio intellecta in actu sunt vnũ maxime, quoniam lux agentis dat actualitatem recipiendi intellectui potentiæ, & actualitatem agendi mouendique intelligibilibus ipsum intellectum potẽtiæ. ergo quo ad formas sunt idem & vnum non alia vnitate ab eis. Sed hæc expõ vr̃ extranea, primo q̃m actualitas materiæ nihil aliud est: nisi actualitas cõpositi: vt dicit Auer. tertio cœli. Actualitas aũt cõpositi nihil aliud est: nisi actualitas formæ: vt videmus

An ex intellectu & intelligibili fiat magis vnũ quam ex materia & forma.

Commen.3.

Commen 8.

2.Expositio.

Alia expositio Ioan.

In disp. septima in sol. dubij tertij.

Alia expõ

Commen.29.

demus in 7.cōmen.huius secundi, ergo materia & forma sunt idem & vnum in esse formali. Nunc igitur vr mihi aliter, q aliqua vniri magis pōt esse ex multis. primo quia firmus & sic vnio intelłs & intelligibilis est maior: qm cū sit ex vniuersalibus est semper, vt declarabit. vnio vero materiæ & formæ: cum sit cum tempore, est transmutabilis.

Expositio propria. Secundo quia seipsis vniuntur, & non rōne tertij, quēadmodum materia & forma nō possunt vniri nisi in tertio vniantur. partes.n.per accidens sunt eædem.s.rōne tertij. intellectus aūt & res intellecta seipsis vniuntur: cū nō resultet tertium: vt Auer.inquit. Tertio, qm habent rōnem vnius & eiusdem intelligibilis, qm eodem modo termināt actionem.intelłs.n.intelligendo: alia primo & p se intelligit, se secūdo per accñs, vt declarabitur cōmen.8.& 15.his tribus modis intellectus & intelligibile vniuntur: & ideo maxime copulantur, vt Auer.inqt. Continuatio igitur.§ His propositionibus acceptis, accepit vnā disiunctiuam, cuius partē falsam remouet.& veram ɔcludit.d. Cōtinuatio igitur intellecti.i.rerū intellectarū cum hoīe impossibile est vt sit: nisi per cōtinuationem alterius istarum duarum partium cum eo.s.hoīe.s.partis, quæ est de eo.i.de re intellecta quasi materia.i.intellectus potentiæ aut partis: quæ est de ipso.s.intellectu quasi forma. est ergo propō q intellecta in actu nobis ɔtinuantur, vel propterea quia intellectus potentiæ nobis inest formalr, vel propter phantasmata. Tunc destruit primam partē.d. Et cū declaratum est ex prædictis dubitationibus q impołe est, vt intellectū copuletur cū vnoquoque hominum, & numeret per numeratione eorum per partem, quæ est quasi materia.s.intellectum mālem, qm dictū est q tunc esset generabilis & corruptibilis, & indiuiduū demonstratū &c. remanet vt continuatio intellectorum nobiscum hominibus sit p cōtinuationem intentionis intellectæ nobiscum, & sunt intentiones imaginatæ.s.partis, quæ est ī nobis de eis quasi forma. Debes scire q intellectus potentiæ dicitur quasi mā, quoniam nō est materia pħica & indiuidua, sed materia intentionalis & vlis. intentiones sunt quasi formæ, pro quanto sustentant & ɔseruant intellecta vt dicā. Et ideo dicere.§ Nunc dat modum, qūo aliquo modo fit in nobis cōtinuatio intelligibilium, & vult q aliquō modo ex parte vtriusque & hoc syllogizat hoc modo, tot modis intellecta cōtinuantur nobis, quot modis sunt cōtinuabilia in potētia, sed sunt continuabilia in potentia rōne intelłs materialis, & rōne intentionū imaginatarū, ergo & illis duobus modis intellecta erunt in nobis. Huius tangit minorem.d. Et ideo dicere puerum esse intelligentem in potentia, potest intelligi duobus modis, quorū vnus est q formæ imaginatæ, quæ sunt in eo, sunt intellectæ in potētia, & hoc ex parte phantasmatum. Secūdus aūt q intellectus mālis, qui natus est recipere intellectum illius formæ imaginate, est recipiens in potentia, & p.i.continuatus nobis in potētia, & sic patet minor. Declaratum est igitur.§ Ex his dedit corollaria, & primum est, q rōnalis aīa est perfectio corporis æquiuoce, nō sicut aliæ formæ. aliæ.n.sunt perfectiones ſm esse, intellectus aūt est perfectio: quia vnit nobis mediantibus intentionibus imaginatis. ergo intellectus perfectio est hoīs æquiuoce, inquit ergo. Declaratum est igit q prima pfectio intellectus differt à primis pfectionibus aliarū virtutū aīæ, & q hoc nomen perfectio dicitur de eis modo æquiuoco: econtrario ei quod æstimauit Alex. Et addit signū huius corollarij.d. Et ideo dicit Arist. in diffinitione aīæ, q est perfectio prima corporis nālis organici, quod nondum est manifestum vtrum p omnes virtutes pficiatur corpus eodem modo, aut est ex eis aliqua per quā, non perficitur, & si perficitur erit alio modo.s.qualis est nauta cū naui, est ergo intellectus forma hoīs tm, ſm postremam operationem & perfectionē, & non secūdū primam. Præparatio aūt.§ Dedit & secūdum, & inquit. Præparatio, quæ est in virtute imaginatiua intellectorum.i.ad intellecta, similis est præparationibus, quæ sunt in alijs virtutibus aīæ.s.perfectionibus primis aliarū virtutum aīæ, vult dicere q potentia, quæ est in virtute imaginatiua respecti intelłorū, est similis potentiæ, quæ est in sensibus respectu sensilium ſm hoc, q vtraq; præparatio gñatur p generationē indiuidui, & corrūpitur p corruptionem eius. Deinde dedit scđam ɔuenientiam.d. Et vłr numerat p numeratione eius, qm tot sunt præparationes imaginatiuæ, quot hoīes, quales sunt sensitiuæ in hoc. Tunc dedit differentiā.d. Et differunt in hoc q illa est præparatio in motore: vt sit motor.s.præparatio, quæ est in intētionibus imaginatis.i.potentia imaginatiuæ per phantasmata est respectu intellectorum magis actiua. secūda aūt est præparatio in recipiente, & est præparatio quæ est in primis pfectionibus aliarū partium aīæ.i.potentia aliarū partium aīæ.s. sensilis est passiua respectu sensilium, & sic differūt. Et pp hanc similitudinem.§ Nunc vult remouere corollarie peccatum Auēpa. æstimauit.n.potentiam qua phātasmata pñt esse intelligibilia actu esse potentiam passiuā, & hoc argumento in secunda figura, hoc modo potentia passiua aliarum virtutum generat, & corrūpitur cū eis potentia phantasmatū respectu intelłorū gñat & corrūpitur cū imaginatiua, ergo in secunda figura, potentia phantasmatū respectu intellectorum est præparatio seu potentia passiua, & sic intellectus potentiæ. Hoc argm̄ tangit.d. Et pp hāc similitudinē inter has duas præparationes.i.quia cōueniūt in vno prædicato tertio tanq̃ in medio in secunda figura. Æstimauit Auemp. q nulla est præparatio ad rē intellectā fiendam, nisi præparatio existens in intentionibus imaginatis.i.passiua, quēadmodum in alijs virtutibus dixit. Ecce quo pacto dedit intelligere argm̄ in secunda figura. Soluit hoc argm̄.d. Et hæ duæ præparationes differunt sicut terra à cœlo, cuius rōnē dicit: vna.n.est præparatio in motore vt sit motor.i.actiua.s.illa phātasmata, alia aūt est præparatio in moto vt sit motum & recipiens.i.passiua.s.illa intellectus potentiæ, & aliarū virtutū, & qa terra est passiua, & cœlū actiuū, ideo differunt sicut cœlum à terra. Et ideo opinandum est.§ Dedit quartū corollarium, & inqt. Et ideo opinādum est id quod iam apparuit nobis ex sermone Arist.s.q in aīa sunt duæ partes intellectus, quarum vna est recipiens, cuius esse declaratum est hic, alia aūt est agens, & est id quod facit intentiones, quæ sunt in virtute imaginatiua, esse, mouentes intellectum mālem in actu. postquā erant mouentes in potentia, vt post apparebit ex sermone Arist. Et quod hæ.§ Amplius dedit quasi quintū corollarium.d. Et est etiam manifestum, q hæ duæ partes sunt non generabiles, neque corruptibiles, & q agens est de recipiēte quasi forma de materia.i.q intelłs agens cōparatur ad intellectum potētiæ, sicut forma materiæ. Et ideo opinatus est Them.§ Redit nunc ad Them. sermonē, & inquit. Et ideo opinatus est Them. q nos sumus intelłs agens.i.q nos: vt intelligimus, sumus intellectus agens, vt cap.27. testatur Them.d. Quamobrē nos proprie animus & intellectus sumus, & q intellectus speculatiuus nihil aliud est nisi cōtinuatio intellectus agentis cū intellectu māli tm, & hoc totū exponetur in alio loco. Et non est.§ Repræhendit Them.& inquit. Et non est sicut æstimauit, sed opinandū est q in aīa sunt tres partes intellectus, quarū vna est intellectus recipiens. secunda autē est efficiens. tertia aūt factū. & duæ istarū trium sunt æternæ.s.agens, & recipiens, quarta aūt est generabilis & corruptibilis vno modo. æterna alio mō, & sic sermo Them. falsus est. Qm̄ quia opinati.§ Assumpsit ɔtra Them. q intellectus speculatiuus vno modo est æternus, alio mō generabilis, ideo hoc exponit, & dedit vnā hypotheticam.d. Qm̄ qa opinati sumus ex hoc sermone.s.dicto contra Alexand.& Auēp. q intellectus mālis est vnus oībus hoībus. Et etiam ex hoc sumus opinati q species humana est æterna: vt declaratū est in alijs locis, maxime 8.pħicæ auscult.& secūdo Perigeneseos, & est in textu & alibi. & hæc est vna propositio copulatiua, & est añs hypothetice cōditionalis. Et tunc addit ɔñs.d. necesse est vt intellectus mālis nō sit denudatus à principijs naturalibus cōmunibus toti speciei humanæ, .s.primis propositionibus, & formationibus singularibus cōmunibus omnibus. Debes scire q prima principia dñr propositiones, qm ad illas stat vltima resolutio syllogismorum, vt diximus in prioribus: quēadmodū ad terminos vltima resolutio propositionū. Vel forte qa ponūtur pro enumerationibus in syllogismo.i. dñr cōmunes toti speciei.

Cōm.46 cōtra Auic. Commen.59.

ciei.qm̃ (vt Them̃.dicit) sunt notiones cuilibet parti speciei cões, nec ab aliquo dubitabiles.dñr naturaliter notæ, qm̃ notæ sunt p concordiam sensuũ q sunt nobis naturales. Formationes autẽ singulares intelligit vlia simplicia, Commen.17. quæ formæ dñr.1.Meta.& singulares.i.diuisæ,& simplices, & cões sunt,q.a sunt vlia,vt cõstat.vlia ergo & prima principia sunt sempiterna intellectui. Dedit alterã partẽ ɔ̃tis .d.Et ꝙ hæc intellecta sint vnica ẽm recipiens, & multa secundũ intentionẽ receptã.i.intentionẽ imaginatiuã receptam in virtute imaginatiuã.colligat igit̃ h̃ enthymema.s. intelľs est vnicus oĩbus hoĩbus,spẽs humana est æterna.ergo ꝑpositiones & vlia sunt semp cognita, & vnica ẽm recipiens, & multa ẽm intẽtiones imaginatas. Scd̃m igitur modũ.§ Tũc recolligit qđ ꝑposuit ɔtra Them̃.d.Scd̃m igitur modũ: ẽm quẽ sunt vnica necessario sunt æterna,cũ esse nõ fugiat à subiecto recepto.i.cũ phãtasma, qđ dicit̃ subiectum receptũ in cogitatiua,nõ sit corruptibile.Et ideo exponit.d.s.motore,q.ẽ intẽtio formarũ imaginatarũ.q.d. cũ ipsum phãtasma sit ęternũ,& nãliter mouẽs,& nõ est illic impediẽs ex parte recipiẽtis, ideo intelligere vt sic est æternũ,quasi dicere velit, phãtasma est æternũ i spẽ intelľs est æternus,& nãliter passiuus,& phãtasma nãliter actiuũ, ergo oĩno est intellecto & semp hoc pacto. Tũc cõcludit quõ est gñatio & corruptio.d.gñatio igit̃ & corruptio nõ est ei,nisi pp multitudinẽ ɔtingẽtẽ eis.s.p accñs,ꝑut phantasma est numeratũ, & hoc non pp modũ ẽm quẽ sunt vnica. Tunc infert corollariũ quo.s.pacto ad corruptionem hoĩs corrũpit̃ scia.d.& ideo cũ in respectu alicuius indiuidui fuerit corruptũ aliqđ intellectũ primorũ intellectorũ p corruptionẽ sui subiecti, p qđ est copulatũ cũ nobis, & p quod est verũ.s.p corruptionem phãtasmatis,necesse est vt id intellectũ nõ sit corruptibile simpľr, sed corruptibile respectu vniuscuiusq; indiuidui. Et ex h̃ modo§ His habitis r̃ndet ad formã.q.erat.n.qõ, si intellectus ẽ vnicus, ergo intellectus speculatiuus est vnus, cuius ɔtrariũ est p experientiã.R̃ndit.d.& ex h̃ modo possumus dr̃e ꝙ intelľs speculatiuus est vnus in oĩbus.Amplius põt sciri,quõ sunt æterna,& quõ generabilia,& dicit, & cũ cõsideratũ fuerit de istis intellectus ẽm ꝙ sunt entia simpľr.i.in rerũ nã exñtia,nõ in respectu alicuius indiuidui vere dñr esse æterna, & ꝙ nõ intelligunt̃ qñq; & qñq; nõ,sed semp,& ꝙ.i.mediũ eis inter esse amissum.i.oblitũ,& eẽ remanẽs.i.scitũ, h̃ igit̃ pacto oĩa intellecta sunt vnũ & ęternũ quoddã,sed ẽm multitudinẽ & diminutionẽ ɔtingẽtẽ eis à postrema pfectione.i.respectu phãtasmatũ numeratorũ sunt gñabilia & corruptibilia,& ẽm ꝙ sunt vnica in numero sunt ęterna,& sic soluta est qõ formaliter. Hoc erit si nõ.§ Declarauit quo pacto intelľs speculatiuus est æternus & gñabilis, vnicus & numeratus à parte intellectus, nũc declarat idẽ à parte rerũ intellectarũ,& ẽm vnũ modũ literæ inq̃t. Et hoc erit, si fuerit positũ ꝙ dispõ in postrema pfectione in hoĩe est, sicut dispõ in intelligibilibus,cõibus oĩbus.s.ꝙ esse mundi nõ denudat̃ à tali indiuiduo esse.Vult dr̃e ꝙ intelligere est æternum, si ponat̃ ꝙ intellecta cõia.i.vniuersalia sunt æterna,sic ꝙ mundus nunq̃ ab illis vniuersalibus expoliat̃, nec ab indiuiduo esse.i.illorũ vniuersaliũ. h̃.n.impossibile esse nõ est manifestũ.s.ꝙ mundus nõ priuet̃ indiuiduis vniuersalium,immo.d.h̃ põt hr̃e rõnẽ,& cãm sufficientẽ & facientẽ aĩam quiescentẽ.q.d.ꝙ semp sint vniuersalia põt ꝓbari rõne,& non ꝙ sit p se notũ:& tunc illa particula§ nõ§ superfluit in litera.Vel legat̃ sic,ꝙ h̃.i.ꝙ ipse intellectus speculatiuus esse simpliciter sempiternus,si non fuerit positũ ꝙ dispõ in postrema pfectione in hoĩe est,sicut dispõ ĩ cõmunibus intellectus.ergo non põt poni ꝙ intellectus speculatiuus sit simpliciter æternus. eo mõ,quo intellect⁹ potentiæ est:æternus aũt pro sed est h̃ æternũ, q.a esse mundi nõ denudat̃ à tali indiuiduo esse.i.vniuersalis,h̃.n.impossibile esse.s.mundũ priuari à postrema pfectione nõ est manifestũ,ita ꝙ nõ indigeat rõne, immo.d.hoc põt hr̃e rõnẽ, & cãm sufficientẽ, & facientẽ aĩam q̃escentẽ, & tunc illa particula§ nõ§ bene acõmodat̃ literæ. Et dedit illã rõnẽ, & sic ɔponit̃ p locũ à simili, sicut se hẽt ph̃ia ad artẽ respectu cuiusdã modi hominũ, ita ph̃ia ad artẽ respectu totius generis hoĩum, sed ars quædã reperitur in quodã modo hominum,& tota in omnibus. ergo ph̃ia quædam in quodam mõ hoĩum, & tota in oĩbus hoĩbus. inq̃t ergo qm̃ cũ sapientia & esse in aliquo modo proprio hoĩum est: sicut modus artificiorum esse in modis proprijs hoĩum, & sup. tu,& sicut tota ars nõ fugit oẽs modos hoĩum, æstimat ꝙ impossibile est vt tota habitatio fugiat à ph̃ia,sicut opinãdum est ꝙ impossibile est vt fugiat ab artificijs nãlibus:licet quidam modus fugiat à quodam modo artis,nõ tñ oẽs modi ab oĩbus modis artis quo fit vt tot genera sint artis hodie quot semper ab ęterno, & sic tãta ph̃ia in hac hora, q̃ta semper,& hoc inquit. Si.n.aliqua pars eius.s.habitabilis terræ caruerit eis.s.artificijs.v.g.quarta terræ septẽtrionalis pp somnũ, vel alius cãs aliæ quartæ nõ carebunt eis. Sed dices,habitatio nõ est in oĩbus illis quartis, & oĩbus partibus terræ.soluit.d.Quia.hoc.n.declaratũ est, q.a habitatio est possibilis in partẽ meridionali:sicut in septẽtrionali, forte igit̃ ph̃ia,immo necessario,inuenit̃ ĩ maiori parte sui subiecti pfecta,& tãta quãta fuit ab æterno, sicut hõ inuenitur ab hoĩe,& equus ab equo.q.d.ꝙ semp intellecta ɔtinuant̃,sicut homo semp,& equus pp cõtinuã gñonẽ, & ideo ꝓuerbialiter dicit̃,oẽs hoĩes sciunt oĩa,& non omnia possumus oẽs.diuersimode.n.id intelligit̃ vt constat.Intellectus igitur semp remanet ɔp̃rehendens vniuersalia,quorum indiuidua, vel aliquod indiuiduum illorum cogitatiua alicuius, vel aliquorũ hoĩum cõpræhendit. Tunc dedit ɔclusionẽ propositã,& inq̃t. Intellectus igit̃ speculatiuus est non gñabilis & nõ corruptibilis ẽm hũc modum, & sic tum ex parte intellectus, tum ex parte rerũ intellectarum palã est intellectũ speculatiuũ non esse simpliciter gñabilem. Sed hic accidit qõ, qm̃ nullum hoĩem possibile est cogitare,sed possibili posito in esse non sequit̃ impoĩe, ergo põt poni inesse vt nullus hõ cogitet, Prima patet, qm̃ voluntas introitum hẽt in cogitationẽ : ergo contingẽter homo cogitat,& sic põt non cogitare.Minor est Arist.primo priorũ.Tunc sic:si ponit̃ inesse, tunc intellectus nõ intelligit,& iam fuit sempiternũ, ergo aliquod sempiternũ ponit̃ nõ esse, & sic ex falso possibili sequit̃ falsum impossibile,vt cõstat,quod est cõtra Arist.in lib.de cœlo,& ĩ analyticis,vel dicamus sic,contingit oẽm hoĩem cogitare:ergo contingit nullum hoĩem cogitare,p cõuersionẽ ad oppositam qualitatẽ.contingit nullum hoĩem cogitare,ergo contingit ꝙ nullus hõ cogitet per expositionẽ de ly contingit,positam primo priorum. contingit ꝙ nullus homo cogitet,ergo cõtingit intellectum speculatiuum esse corruptum,hoc est impossibile, qm̃ nullũ sempiternũ est corruptũ,tunc.n.idem simul erit,& nõ erit,& sic ex falso possibili sequitur falsum impossibile,quod est ɔtra Arist. ergo oportet dr̃e ꝙ intellectus speculatiuus sit generabilis & corruptibilis,& nõ æternus,vt Auer. fingit. Amplius sicut est de vna specie,ita de reliqua, & toto genere entiũ, sed possibili posito,ꝙ vna spẽs pereat, vt rosa, adhuc intellectus retinet eius formã, ergo posito ꝙ oĩa vniuersalia desinant,adhuc retinebit formas oĩum vniuersalium intẽtionaliter.Rursum in nocte oẽs dormiunt, vel pauci vigilãt. modo non est possibile ꝙ intellectus p tot paucos hoĩes sit pfectus in tot scibilibus, cũ intellectus infinita intelligat,vt ponit̃ primo sophisticorũ, quõ ergo põt intelligere tot,quot ab æterno.Debes scire ꝙ sicut idẽ est color simpliciter,& color mouẽs diaphanũ apud Auer. ita idẽ vniuersale & indiuiduũ.qm̃ color est simpliciter mouet autẽ diaphanũ vt lucidũ est,sic singulare est simpľr respectu sensuũ. vniuersale vt mouet intellectum potentiæ lucidũ lumine intellectus agentis.ergo fundamentum omnium formarum ɔp̃rehensarũ ab intellectu sunt indiuidua cõpræhensa à tribus sensibus interioribus, vt commen.7.dicam: Ex quibus sequitur ꝙ destructis indiuiduis compræhensis,destruitur vniuersale illorũ, & destructis omnibus indiuiduis compræhensis,destruuntur omnes formæ vniuersales.destructis enim primis substantijs,impossibile est aliquod aliorum remanere. Amplius sequitur ꝙ remanente vno vel duobus indiuiduis alicuius vniuersalis, remanet vniuersale illorum. Amplius sequitur ꝙ destructis indiuiduis secundum rem dummodo remaneant ẽm cõpræhensionem sensuum, remanet vniuersale, vt patet in casu rosæ,qm̃

An intellectus speculatiuus sit æternus, Cap.11.

Cap.12.

sæ, qm̃ vniuersale non continetur in indiuiduis extra animam simpliciter, sed vt sunt comprehensa à sensibus tribus intrinsecis vt dicam. Tunc ad qões. ad primam dicendum (vt ex primo accipit elenchorum in fallacia diuisionis & compõnis) posse potest capi dupliciter. Vno mõ vt reddit propõnem compositam. vt posse est te currere, qm̃ hæc est possibilis, tu curris, q̃ adæquate signat te currere, alio mõ vt diuidit sensum pro diuersis signis tp̃is, vt album põt esse nigrum, qm̃ id quod est album põt esse nigrum, nõ pro eodẽ instanti, sed pro diuersis. Tunc dico q̃ nullũ hoiem possibile est cogitare, est propõ modalis de sensu diuiso, Tum rõne tp̃is, Tum ratione suppositorũ. & sic est vera, falsa aũt de sensu cõposito, qm̃ sua inesse est impossibilis, hæc. n. est, nullus hõ cogitat, qm̃ nec est, nec erit: nec fuit vera, ergo impossibilis. Ad formã qõnis dicẽdum propositionem de sensu diuiso non posse poni inesse, nisi in sensu diuiso, non pro vno instãti, qm̃ esse est subordinatum sensui propõnis, & sic tollitur argm̃. Ad secundã dicendum vno mõ, q̃ nulla spẽs põt tota desinere quin remaneat ẽm essentiam in suis causis, & id sufficit ad hoc vt concipitur à tribus sensibus intrinsecis. Posito ẽt q̃ desinat, remanebit sub esse cõpræhenso donec redeat, & non sic de toto, qm̃ vbi destruitur spẽs hoĩs, non remanebit altera spẽs compræhendens hominẽ, cum solus hõ compræhendat. Ad tertium dicendũ, q̃ intellectus nõ compræhẽdit, nisi formas simplices & vl̃ia, & hæc sunt in quodam numero, licet propõnes pñt variari in infinitum: & has non intelligit, sed cogitatiua vt dixi in
In primo lib. tract. 5. lib. de intellectu. Ad conseruãdum vl̃e sufficit vnũ vel duo indiuidua compræhensa, & hoc sp est in aliquo mõ hoium, vt dicam. Et qd̃ plus est, impossibile est vt oẽs hoĩes dormiant: qm̃ nox non est in eodẽ instanti in tota terra habitabili vt Arist. declarat in lib. de proprietatibus elementorum, & in lib. de latitudine & longitudine terrarum &c. Verum est tamen q̃ Auer. loquitur de intellectu, vt est continuus spẽ, & sic est perfectus oĩbus intelligibilibus tam cõplexis quàm incomplexis, quæ possunt haberi à tota spe-
Tract. 5. cie humana, sed quomodo hoc sit in lib. de intellectu in loco proprio declaratur.

Et vl̃r ita est. § Idem ostendit ex parte intellectus agentis. & inq̃t. Et vl̃r ita est de intellectu agente creante intellecta, sicut de intellectu distinguente & recipiente. i. intellectu potentię, qm̃ quemadmodum intellectus agens nunquã quiescit & gñando & creãdo simpliciter. s. respectu totius spẽi, ita est de intellr̃u distinguẽte. Et hoc innuit Arist. Idẽ oñdit verbis magistri & inq̃t. Et hoc innuit Aris. in. 1. istius lib. s. tex. cõm. 66. cũ dixit. Et formare per intellm̃, & considerare sunt diuersa. i. numerata, & per õñs aliquo mõ corruptibile, ita qd̃ intus corrũpit aliqd̃ aliud. s. intellectũ in potentia. s. quidditas particularis cogitata. ipsum ãt in se nullã hẽt corruptionẽ, & intẽdit ꝑ aliqd̃ aliud formas imaginatas humanas. i. q̃dditates particulares cõpræhensas: & intẽdit ꝑ formare ꝑ intellectũ, receptionẽ non inherentẽ, sed intentionaliter, q̃ est sp in intellectu humano. i. intelligere de quo intendebat dubitare in hoc trac. s. tex. cõm. 20. an remaneat post mortẽ, & in isto textu hic: cum dixit. Et non sumus memores. s. post mortem: quia iste. s. intellectus potentiæ: intellectus est non passiuus. i. non corruptibilis. intellectus aũt passiuus. i. virtus cogitatiua est corruptibilis, & absq; hoc nihil intelligit, & intendit per intellectum passiuum virtutem imaginatiuam, vt declarabitur cõm. 20. Ex his duobus textibus hr̃ veritas proposita: Et vniuersaliter ista, intentio. § Hoc idẽ probat ꝑ sñiam Plato à remotis, & inq̃t Et vniuersaliter ista intentio. s. aĩam esse imortalem. s. quãtum ad intellectum speculatiuum apparuit à remotis ex sñia Plato. quod declarat. d. Vnde Plato dixit, q̃ vniuersalia sunt neq; gñabilia neq; corruptibilia, & q̃ sunt exñtia extra mentem. Tunc hic sermo in parte verus est: si intelligatur hoc mõ. s. q̃ sunt æterna, vt sunt compræhensa, & falsus ẽm q̃ sonant verba eius. i. prout vr̃ ponere illa extra mentem, & est modus quem Arist. laborauit destruere in meta. ergo hæc intentio quam diximus, apparet à remotis, qm̃ non immediate sequitur ex dictis Pla. ex Pla. n. verbis hr̃ q̃ vniuersalia sunt æterna, & tunc bene sequitur. ergo intellectus speculatiuus est æternus, posito q̃ non sint æterna, vt sonant verba Plato. Et vniuersaliter ista § Hoc idem probat sic: qd̃ est famosum non est ex toto falsum sed intellectum speculatiuum esse æternum, queãdmodũ rõnalis aĩa est ꝑpetua, est famosum, ergo non est ex toto falsum. Minor probat̃, quia astant argumenta pro & õ, & inq̃t. Et vniuersaliter ista intentio aĩæ, est pars vera in propõnibus & probabilibus, quæ dant aĩam esse vtrũq;. s. mortalem & non mortalem. hæc est probatio minoris. Tunc accepit maiorẽ. d. Probabilia. n. impoẽ est vt sint falsa ẽm totũ. Et hoc appologizauerũt. § Vltimo ꝓbat idẽ ꝑ exẽplum, & inq̃t. Et hoc appologizauerunt antiq. s. q̃ aĩa sit imortalis positum est in legibus antiqs, & in repñtatione illius conueniunt oẽs leges, vel in repræhensione illius conueniũt oẽs leges. Ex his iã hẽs. 7. rõnes: q̃ intell's speculatiuus est æternus, qbus p̃t probari q̃ rõnalis aĩa sit æterna. idẽ. n. est, ꝓbare vnũ & alterũ. Qõnes & ambiguitates, quas olim cõsueuimus mouere, oẽs sunt in lib. de intellectu, quẽ separatim scripsimus vt nõ accidat confusio intellectui ꝑp mistionẽ, & plures earũ dedimus in. 5. tra. 1. Tertia ãt q̃õ. § Vult resoluere. q. tertiã, & rememorat eam. d. Tertia ãt. q. q̃ est qũo intellectus mãlis est aliqd̃ ens, & non est aliqua formarum mãlium, nec ẽt prima mã, nec sup. cõpositum, sed sup. quid est. Rñdet ad eã. d. sic dissoluit. opinandũ est. n. q̃ istud. i. rõnalis aĩa, est quartũ genus esse. tria n. gña entis sunt forma, mã, & compositum. quartum ãt est ens intellectuale & separatum. s. rõnalis aĩa. qd̃ nullum horũ dr̃. & ꝑ hoc patet ad qõnis formã. arguitur. n. ab insufficienti diuisione, vt ex his constat, sed q. a oẽ genus esse componit, iõ probat hoc esse quartum genus esse, & quasi arguit, oẽ compositum ex cõsimili formæ, & simili mãæ, est genus entis. Tunc dedit minorem, quemadmodum. n. sensile esse diuidit in formam, & mãm: sic intelligibile esse oportet diuidi in consimilia his duobus. s. in aliqd̃ simile formæ, & in aliqd̃ simile mãæ, ergo rõnalis aĩa componitur ex his, & est quartum genus entis. Hic syll's hẽt minorem obscurã. rõnalem. n. aĩam componi ex illis non palã est, iõ probat minorem primi syll'i hoc mõ, & hoc necesse est in oĩ intelligentia abstracta, quæ intelligit aliud, sup. rõnalis aĩa est intelligentia abstracta, quę intelligit aliud, ergo rõnalis aia est composita ex consimili mãæ, & simili formæ. Et dixit notãter § In oĩ intelligentia, q̃ intelligit aliud. § Qm̃ in. 12. diuinoꝶ. Aris. & Auer *Cõm 51.*
dñt q̃ Deus non intelligit nisi se, & nihil extra se, reliquæ. aũt intelligentiæ intelligunt aliud, vt primum intelligens modis diuersis, vt cõm. 44. eo quia mouentur ab illo, vt intelligentes & appetentes. vt cõm. 36. inq̃t. Et si non § Probat maiorem huius per impossibile. d. Et si non, non esset multitudo in formis abstractis. i. & si intelligentia aliud intelligens non esset composita, nõ esset multitudo in eis, quod est õ Arist. 12. diuinoꝶ. sunt. n. tot quot orbes. Idem probat auctoritate Aristo. d. & iõ declaratum est in prima p̃hia, q̃ nulla est forma liberata à potentia simpliciter: nisi prima forma, quæ nihil intelligit extra se, sed essentia eius est quidditas eius. aliæ ãt formæ diuersant̃ in quidditate & essentia quoquo mõ, & sic patet maior ꝓximi prosyll'i. Debes scire q̃ Ioã. in. q. 9. id verbum § & si non, non esset mul- *Quæ Ioan.*
titudo informis abstractis § exponit de intellectu potẽtiali, & vult q̃ sit sensus, & si intellectus potentiæ non esset, non esset multitudo intelligentiarum. Et probat hãc õñtiã. multis propõnibus acceptis quarum virtus est, si intelligẽtiæ sunt multæ, sunt diuersarũ spẽrum, vt palam est. si diuersarum spẽrum vna illarum est altera ꝑfectior. si vna illarũ est altera perfectior, oportet vt sit vna earum minimæ ꝑfectionis, sed intellectus potentiæ est illa, quæ est infimæ ꝑfectionis, ergo à primo ad vltimũ, nisi intell's potentiæ sit, *Confutatio. Expõ propria*
non erit numerus intelligentiarũ aliqs. Sed hæc expõ non est consona lr̃æ. illa. n est probatio maioris prosyll'i ꝑ impoẽ. Iõ melius põt deduci hoc pacto, si non essent compositæ aliquo mõ, oẽs essent æqualiter actus & si essent æqualiter actus, tunc non esset plus vna numero intelligentia. ergo si non essent compositæ aliquo mõ: nõ essent plures: & hanc deductionẽ visus est sentire Auer. in lib. d. d. Sed *In dispu. 3 in solu. 28.*
vbi in prima p̃hia sit declaratum oẽm formam præter primam esse compositam: & solam primam esse liberatam à potentia, non apparet nisi forte in fine. 12. vbi ostendit

esse vnam primam & solam, ergo oẽs aliæ sunt deficientes,& posteriores, & sic compositæ, & sola prima liberata à potentia. Vel forte acceptum est dum dicit ibidem. intellectus autem ab intelligibili mouetur. intelligibilis āt altera coelementatio ꝯm se,& huius cā sub̃a prima, & huius q̃ simpliciter:& ꝯm actum. Ecce qūo solam primam simplicem,& actum ponit,sed Auer.cõm.37.illius partis, non vř sic exponere illam literam,& tu cõsidera. Et nisi esset hoc genus entium.§Ponit nunc vtilitatem gñis eius, quod sciuimus in lib.de aïa ad negocium diuinū.d. & nisi esset hoc genus entium:quod scimus in scïa aïæ,non possemus intelligere multitudinem in rebus absolutis. Cuius rõnem reddit. d. Quemadmodum nisi sciremus hic nãm intellectus, non possemus intelligere ꝙ virtutes mouentes abstractæ debent esse intellectus. Hanc vtilitatem per signum ostẽdit.d. Et hoc latuit multos modernos.i.quia ignorarunt librum de aïa, & sciam de rationali aïa ideo latuit multos modernos qualis fuit Algazel, & eius auditores, sicut in lib.d.d.dictum est, adeo ꝙ negauerunt id ꝙ dicit Aristo. in tra. sui libri.1.in lib. de abstractis.s.12.diuinoꝝ.s.ꝙ necesse est vt formæ abstractæ mouẽtes corpora cœlestia,sint ꝯm numerum corporum cœlestium, quia igitur ꝑꝑ ignorantiã huius ignorarunt multitudinem intelligentiarum: ideo scire de aïa necessarium est in sciendo primam philosophiam. Sed ambiges quo pacto valeat enthymema hoc.s. si non sciremus cõpositionẽ rationalis aïæ, non sciremus multitudinẽ intelligentiarũ. Potest argui sic:nisi cognosceremus hoc genus hic, non cognosceremus infimum in abstractis,& si non infimum,nec maximũ intelligere possumus, & q̃ñ nec maximum nec infimum, nec media horum cognoscemus, quorũ quoddam ad infimum, quoddam ad maximum appropinquat, & q̃ñ non cognoscimus infimũ: nec maximum, nec horum media, non possumus cognoscere multitudinem,q̃ñ oïs multitudo est numerus, & oïs numerus habet infimum,& maximum,& medium. Vel aliter, nisi sciremus istud genus aïæ, non sciremus compositionem in separatis: & si non compõnem, tunc non sciremus eas differre spẽ,nec numero,& sic non sciremus multitudinem. Vel tertio potest deduci: ꝙ per se ignoratur de aliquo indiuiduo alicuius spẽi analogæ, vel vniuoce,ignoratur de quolibet illius, vt Auer. inquit in abbreuiatione sua meteororum.sed intellectus humanus est eiusdem speciei,saltem analogicæ cum intelligentijs: vt secundo colligitur. ergo si non sciremus compositionem in eo, nec in alijs suæ speciei.& tu eligas tibi gratiorem.

Dubitatio.

Solutio.

Cõm. 49. Vtrum intelligentiæ componantur ex intellectu agente, & impossibili. Opinio Ioan.

Sed accidit hic qõ difficilis multum, vtrum compõ ex intellectu agente, & intellectu potentiæ sit ex re ꝯm esse, & re ꝯm aliud esse diuersa. Amplius qualis cõpõ sit illa abstractorũ:an.s. ex intellũ agente, & intellũ potentiæ primã tractauimus in lib. de intellũ. De.2.Ioã.in.27.q.opinatur, ꝙ nulla intelligentia mouens stellam componitur ex intellectu agente & intellectu potentiæ,& hoc declarat,oïs sub̃a composita ex intellectu agente, & intellectu potentiæ, est transmutabilis saltem per accñs, vt Auer.testať.12. meta.q̃ñ inquit.Oẽ compositum nouum. sed nulla illarum transmutatur nec per se,nec per accñs, ergo nulla illarum componitur &c. Item intellectus potentiæ est vnus numero,vt declarat Auer. ergo non põt esse in intelligentia separata, aliter quemadmodum intellectus noster mouetur à phantasmatibus,ita & ille intelligentiarum. Præterea. Si intellectus potentiæ inesset cuilibet intelligentiæ,aut hoc esset ꝑꝑ mouere orbem:aut ꝑꝑ intelligere aliquid extra se,aut propter multitudinem specificam inter eas. non primo modo, quia intellectus noster non videť causa motus cœli.non ẽt secundo modo,q̃ñ intellectus agens bene intelligit aliquid extra se: & tñ ipse non est compositus. nec ad hoc vt sit multitudo:q̃ñ inter formam aquæ & ignis est dr̃ia,& tñ non est intellectus potentiæ. Rursum aut intellectus potentiæ esset in eis ꝯm æqualem perfectionem: aut inæqualem.si primo modo,nulla esset per eum dr̃ia earum. si secundo modo tunc esset diuersus in specie in diuersis, quod est contra Auer.dicentem intellectum potentiæ esse vnum numero. Sed antequam determinetur veritas oportet declarare: quomodo Deus intelligat omnia entia, &

Cõm. 39.

Quomõ Deus intelligat oïa & alia intelligentia.

quo pacto intelligentiæ mediæ. & vltimo qūo intellectus noster habet. hæc melius dicetur in.2.lib. de intellectu, & in cõm.8. Ad declarationẽ primi oportet accipere,quo pacto Deus scit oïa:q̃ñ statim habebimus qūo intelligit omnia. Dicendum ergo ꝙ quotuplex est entiũ particularitas, totuplex eius imperfectio, q̃ñ contractio ad certum terminũ limitat, & oẽ limitatum imperfectius est illimitato. est autem contractum duplex, quodam in gñe, quodam in ente. primo modo dicimus ꝙ homo contractus est in gñe. est.n.homo particularis, diuersusq; ab equo, & est ꝯctum in ente,q̃ñ ita est aïal ꝙ non lapis,vel aliud quiduis. Intelligentia autẽ lunæ non est ꝯcta in gñe,q̃ñ nullius est gñis, tñ particularis est,& diuersa ab intelligentia solis,& sic est ꝯcta in ente. si igitur aufers ab hoïe particularitatem hois, tunc erit illimitatus, & totus in gñe aïalis, sic ꝙ non erit ita homo, quin sit equus. & si aufers ab eo particularitatẽ gñis,ita remanebit illimitatus, adeo ꝙ ita erit homo & lapis. ergo si tollis ab eo oẽm limitationem.s. gñis & entis, homo est ita homo ꝙ lapis:& non ita homo, quod non lapis,sed simul hõ & lapis,& hic est Deus ꝯm phos. Deus.n. est oïum entium plenitudo,ac oïa entia ablatis oïbus gradibus particularitatis. Deus.n.est sapientia, & non ita sapientia,quin iustitia,q̃ñ iam ablatus est gradus ꝯctiuus ad hoc,& quia sapiẽtia est,adhuc est bonitas, q̃ñ simul est ea, quia ablati sunt gradus dr̃iæ, & hoc pacto verbum Auer. 12.diuinorũ. intelligitur,cum inq̃t. Deus non est nisi ens, q̃ñ non est aliquod ens determinatum, & est totum esse illimitatum,circunscriptis oïbus gradibus particularitatis ab eis. Et ꝙ tu videas Deũ oculis,sic tibi declaro, accipias sortem,iam hic erit ꝯctio multiplex. auferas gradum indiuidui,& retineas perfectionem propriam,tunc sortes erit tota sua spẽs, & eleuatꝰ est ab vno gradu perfectionis,sed adhuc est cõtractus in gñe aïalis, auferas rursum gradum, quo contrahitur ad esse speciem hominis in genere animalis, retineasq; perfectionem hominis totam,tũc homo erit simul leo & equus,q̃ñ amplius non habet quo differat ab eis. Est tamen adhuc contractus in gñe corporis, & ita corpus ꝙ non spiritus,auferas gradum, quo differat à spiritu,& tunc simul erit homo,equus,leo,spiritus, & omne qđ sub gñe est est substantiæ,q̃ñ ablata est differentia,qua differt ab illis in illo genere:sed adhuc est ita substantia ꝙ nõ quantitas, vel qualitas. rursum auferas contractionẽ, qua differt ab accidentibus,erit ergo totum esse.quod ergo tibi remanebit, congregans oẽs perfectiones quas retinebas,id vides Deum, Deus ergo est ita sor. ꝙ Plato, ita hõ quod equus, ita aïal quod lapis, ita corpus quod spiritus, ita substantia quod accidens, nõ tamen ita sortes quod nõ Plato,nec ita homo quod non leo,nec ita aïal quod non lapis,nec ita corpus quod non spiritus,nec ita substantia qđ non accidens. Deus ergo est hoc totum. Et tamen nullum horum est,vt ex his manifestum est per se. Et tunc licet accipere ꝙ Deus,nec est ens,nec verum,nec aliquid, nec bonus,nec necessarium,nec hic vel ibi &c.est vero entitas,veritas,quidditas,bonitas,necessitas, hic & vbiq; & semper. Et huius ratio est, quoniam quemadmodum calidum non est nisi id quod calore calidũ est: & lucidum quod à luce, & ideo calidum non est calor nec calor calidus, similiter lucidum non est lux,nec lux lucida, q̃ñ seipso calor & lux seipsa lux,& Deus seipso ens,seipso verus: seipso aliquid, seipso bonus:seipso necessarius, seipso æternitas. iõ Deus est entitas, veritas, quidditas, bonitas &c. Sed q̃ñ Deus vnice est omnia:ac omnium principium: quæ sunt sicut numeri respectu eius.ideo Deus est vnum,& tamen non ens, nec verum,nec bonum,nec necessarium: nec aliquid. Et sic sequitur ꝙ vnum est supra ens, supra verum: supra bonum, supra necessarium. attamen si vnus capitur quia vnitate sit vnum, sicut lucidum à luce, Deus est vnitas, & non vnum. Ex his sequitur concilium & amicitia Academicorum, Platonicorum,& peripateticorum, ac theologorum. Plato enim in Sophista,& in Parmenide dicit vnum esse supra ens Aristot.4. Sapi. ait idem esse ens & vnum. ratio enim entis & vnius idem est. Amplius Plato dicit materiam non esse ens,sed vnum. Aristot. eam esse ens, & non priuationem primo auscult.physicæ. Plato qui-

to quidem per vnum intelligit principium entium, & cõtinens vnice oĩa: per ens intelligit, quod alia entitate est & sic non conuertuntur, Aristo. vero per vnum intelligit, quod vnitate est vnum, & per ens: qđ entitate ens, & sic cõuertuntur. Amicantur & aliorum multa, quæ vñr diuersa. Quo quidem pacto Deus sit oĩa, & quo modo non, ex his patet. Sed qũo Deus scit oĩa facile est ex dictis conducere, cum.n. Deus scit se, esse suum est esse oium modo quo declarauimus, ideo Deus scit oĩa. Non tñ scit hominem, sic vt homo sit, nec equum vt equus sit, nec leonem, vt leo: qm̃ sicut non est homo vt homo, nec equus vt equus, nec leo vt leo, sed est ita homo ꝙ equus: ita equus ꝙ leo & hõ, ideo scit hominem ꝙ equum: & equum ꝙ hominẽ, & leonem, & sic verificatur verbum Auer. 12. meta. ꝙ scia Dei nec est vniuersalis, nec particularis: sed scia sua est entis tm̃. Deus.n. non scit hoĩem vt homo, & sic non particulari scia, nec equum vt equus, nec scit hominẽ vt animal, & nõ lapis, nec aĩal vt corpus, & non spiritus, ergo nec vľis. scia ergo Dei nec est vniuersalis, nec particularis. Amplius, q̃a ipse non scit hominem vt homo, nec equum, vt equus, nec leonem vt leo, sed simul scit equum prout simul est leo, homo, & equus, spiritus, lapis, & totũ, ideo scia sua est entis tm̃. Ex his verificatur verbum peripateticorũ ꝙ ille nõ scit nisi se, & nihil extra se, qm̃ ipse scit alia prout sunt ipse, & ipsum prout est oĩa. ergo Deus nõnisi se scit. & sic scire suum est simplex, & non intelligit aliud, vt dicunt peripatetici. Ex hic conciliari pñt Plato Aristo. & theologi nostri. Plato.n. in. 6. lib. de repub. Deum appellat idæam boni supra intellectum, & intelligibilia dantem. illis quidem vt intelligant, his aũt vt intelligantur. Aristo. vero in. 12. diuinorum Deum appellat sæpe intellectum: intelligentem, & intelligibilia. Theologi ãt dicunt Deum scire pñs, præteritum, & futurum & oĩa quæ in his sunt. Volunt.n. dicere, scire Dei esset totius entis, licet nullius ita ꝙ non alterius, qm̃ sicut nullum est ens ita nullum ens intelligit: & sicut est quodlibet ens, ita quodlibet ens intelligit, & tu ex mõ, qũo est oĩa, scis qũo intelligit omnia. Qũo aũt intellectus noster intelligat, iam declaratum est in lib. de intellectu. non.n. intelligit per receptionem accñtium: sed prout perficitur ab intelligibilibus sicut mã à formis indiuiduis. intelligere ergo nrm̃ est simpľr cãtum à rebus, & nullo mõ intelligimus per hoc ꝙ sumus cã rerum. Reliquum est vt videamus quo pacto intelligentiæ mediæ intelligant, & primo quod oportet accipere, est intelligentias esse compositas. hoc.n. statim sequitur ex dictis. Cum.n. Deus sit summa vnitas, summa veritas, summa entitas, summa necessitas, & omne ꝙ est summum, non est nisi vnum solũ, Deus ergo solus est vnitas: solus veritas, solus bonitas, solus entitas, solus necessitas, quo fit, vt quicquid est præter Deũ, sit multiplex & compositũ. ergo quicq̃d est ꝑter Deũ, erit ens, vnum, bonum: verum, & contingens, & q̃d, qm̃ ab vnitate multitudo & compõ, ab veritate verũ, ab entitate ens, à bonitate bonum, à necessitate contingens. qđlibet ergo est compositum ex vnitate, bonitate, veritate &c. Fit ẽt ex his, vt q̃cq̃d est ꝑter Deũ, sit cãtum ac participãs, & nõ tm̃ ens absolutum: Et sic oĩa deficiunt à ꝑfectione primi: sicut lucidum à perfectione lucis, & album à perfectione albedinis. qđlibet ergo citra primũ est cõpositum deficiens & cãtum. Tunc quæ dixerunt antiqui mystice verificantur. ſ. Parme. dicit oĩa esse vnum ens: & infinitum, & immobile. Amplius Zoroaster inquit, ꝙ oĩa sunt ex vno igne genita. Et Orpheus, fortis necessitas oĩbus dominatur. id volunt (vt Simp. testatur in cœlo & mundo: &. 1. ausculta. physi.) quod nunc diximus, vt ꝑspicue constat. Omnibus autem his volumus habere intelligẽtias deficere ac priuari vnitate, bonitate, entitate, veritate, ac necessitate primi. Post hoc accipiemus quo pacto oẽs intelligentiæ sunt supra materiam: distantesq; à materia: & à rebus in materia consistentibus, qm̃ quod est cã aliorum superegreditur cãtum: & cãtum ab eo deficit. & inde sequitur ꝙ quilibet Deus superegreditur intelligentias sic ꝙ intelligentiæ deficiunt à Deo, sicut intelligentiæ superexaltãtur à rebus, quas cãnt, & illę deficiunt ab illis. Ex his sequiť amicitia Pla. & Aris. Plato.n. priuationem & infinitudinem materiã dicit esse.

Com. 15.

Arist. autem non priuationem, aut infinitudinem, sed ens medium inter nihil & esse. Quia.n. mã ita recedit à Deo, ꝙ ratione nullius põt appropinquari, ideo priuatio est entis, & infinitudo, esse oĩum põt capax. sed quia Arist. comparat eas ad ipsum nihil, ideo in ente eam numerat, idem tñ sentiunt: vt patet. Et tunc verificabitur, ꝙ oĩs res citra Deum, & vltra materiam: est composita, qm̃ oĩs res citra Deum deficit à Deo, ergo continet priuationẽ, & priuatio materia est (vt Platonice loquar,) vel infinitudo. ergo oĩs res citra Deum continet materiam. Et cum oĩs res sit vltra materiam, ergo omnis res perfectionem continet: & ꝑfectio est vnitas seu idæa vnitatis (vt Platonice loquar) vel forma (vt peripatetice) ergo oĩs res est composita ex infinito seu priuatione, & vnitate (vt Platonice loquar) vel (vt peripatetice) omnis res est composita ea mã: & forma, vt Auer. accipit in. 2. physi. auscul. Sed qualis sit compõ hæc, & qũo in lib. de intellectu lege. His itaq; acceptis, cõstat modus, qũo intelligentiæ mediæ intelligunt. vt.n. eleuantur à mã, & ab intellectu nostro nihil intelligunt extra se, quemadmodum Deus nihil intelligit, vt sic sed intelligere earum non est, nisi esse earum: vt de Deo diximus, vt vero recedunt à Deo: & appropinquant intellectui nostro, proculdubio intelligunt extra se, prout perficiuntur ab intelligẽtijs superioribus, qũo intellectus intelligit formas à q̃bus perficitur intentionaliter, ita intelligentiæ inferiores perficiuntur à superioribus: & ideo quælibet intellecta superior forma est intentionalis cuiuslibet intelligentiæ inferioris, intelligentiæ ergo quia sunt mediæ inter intellectũ nrm̃, & primum, iõ intelligere suũ hñt modo medio (compositum.n. ex aliq̃bus) necesse est.n. vt existant quoquo mõ existentia in componentibus: vt dicit Auer. 2. huius. & 1. meta. inq̃t. Et esse medium aut est compositum ex rebus simpliciter simplicibus, aut ex rebus simplicibus in respectu medio, aut ex formis ipsorum mediorũ. Ex his vltimo colligimus, in qualibet intelligentia esse duas partes, per quarum vnam perficitur à superioribus: & hæc materia & priuatio intelligitur. altera est, ꝑ quã intelligit inferiora, & hæc est actus & essentia: & quasi forma. Tu vero quid sit intellectus agens, quid posis, qũo distinguunť: & qũo sunt in separatis motoribus lege in lib. de intelľu. & oẽs. q. solui mus ꝯ hoc. Argumenta vero. Ioan. nihil sunt. si.n. intelligãt intelligentias non componi ex intellectu agente & posi eiusdẽ rõnis cũ intellectu agente, & posi aĩæ nrę recte dicit. Sed si intelligat, intelligentias non cõponi ex eis eiusdẽ spẽi, saltem analogicæ: errat. Et ideo ad primum dicerẽ verbum Auer. esse intelligendum, ꝙ oẽ compositum nouũ est. i. cãtum, vt Auer. dicit in lib. d. d. Ad scd̃m dicerẽ, ꝙ est vnus intellectus potentiæ in oĩbus ꝫm analogiam, & ideo non sequitur: ꝙ oẽs moueatur ab ipsis phantasmatibus: quemadmodum noster mouetur. Ad tertium dicerem: ꝙ oẽs sunt eiusdem rõnis analogicæ, sicut rõ aĩæ inest omnibus analogice, vt Auer. dicit. Et ideo non oportet: vt sit vnus solum numero in tota spẽ. Ad vltimum dicendum: ꝙ ꝑꝑ intelligere aliud: & ꝑꝑ dñam ponitur vt iã nosti in pręcedentibus, sed an differunt re: an modo, & vtrum debeant dici intellectus agens, vel potentiæ. latius diximus in lib. de intellectu. Redeamus ergo vnde sermo digressus est.

Com. 15.

Com. 158.
Com. 39.

Dubitatio.

Et iste intellectus. ‖ Et quia dixit ꝙ rationalis anima cõponitur ex intellectu potentiæ, & agente: posset quis dicere. ergo intellectus potentiæ non intelligit ipsum agentẽ. Nihil.n. idem recipit idem realiter, & intentionaliter. ideo probat ꝙ intellectus potentiæ intelligat agentem. Et proponit primo hoc. d. Et iste intellectus recipiens necesse est vt intelligat intellectũ, qui est in actu. Cuius rõnẽ reddit. d. Cũ.n. intellexerit formas mãles dignior est vt intelligat formas non mãles, qm̃ in formis abstractis saluatur magis rõ intelligibilitatis. Et id qđ. ‖ Dupliciter q̃s ambiget. Tũ primo: qm̃ virtus cũ appræhendit sublime, non põt infimũ appræhendere: vt accidit in hoc oculo respectu visionis solis. Tum scd̃o: qm̃ oẽ recipiens debet esse expoliatum à nã rei receptæ, ergo si intelligit res mãles, non debet hr̃e intellectũ agentẽ sibi vnitum. Persoluit primã, & inq̃t & id quod intelligit ex formis abstractis. v. g. ex intelligentia agente, non impedit ipsum intelligere formas mãles: sed

Solutio.

magis confortat ipsum, sicut declarabitur in.7.côm. Et huius rõ est, quia virtus immaterialis non debilitatur ab excellenti intelligibili. Et tunc ad secundam dicit.propõ aũt dicens, ꝙ recipiens nihil debet hr̃e in actu ex eo, quod recipit, non dr̃ simpliciter, sed cum conditione.s.ꝙ non necesse est vt recipiens non sit aliqd in actu oĩno: sed vt non sit in actu aliquid ex eo qđ id recipit: sicut pdiximus. Vel dicere ꝙ recipiens ex eo ꝙ recipit.i.tãquam medium receptiuũ: nihil debet hr̃e de spẽ rei receptæ. mõ intellectus agẽs nõ est medium receptiuum vt scis, sed dispositio. Q. aũt non sit medium receptiuum, sed dispositiuum: ostendit per simile.d.imo debes scire, ꝙ respectus intellectus agẽtis ad istũ intellectum, est respectus lucis ad diaphanum: & respectus formarum mãlium ad ipsum, est respectus coloris ad diaphanum. Q; exponit.d.Queadmodum.n.lux est perfectio diaphani: sic intellectus agens est pfectio intellectus mãlis.& quemadmodum diaphanũ non mouet à colore, neq; recipit eum, nisi qñ lucet.i.nisi prout disponit per lucem, ita iste intellectus non recipit intellecta, q̃ sunt hic nisi ꝟm ꝙ perficit p illum intellectũ, & illuminatur p ipsum. Tunc õndit qũo comparat hic intellectus ad intelligibilia, & inquit, & queadmodum lux facit colorem in potentia esse in actu, nõ ꝙ faciat colorẽ esse colorẽ: vt Auẽ.dicit, sed ita qđ possit mouere diaphanũ, ita intellectus agens facit intentiones in potentia intellectas in actu, ita ꝙ recipit eas intellectus mãlis. Recolligit ergo primũ resolutionis.d.ꝟm hoc igit est intelligendũ de intellectu mãli & agente. Vult dicere ꝙ intellectus agens recipiatur in intellectu potentiæ, tanq̃ dispõ: sicut lumẽ, & nõ tanquã medium receptiuũ, sicut ex his patet. Et ex his apparet peccatũ quorundã, qui credunt intellectum agentem præbere formam intelligibilibus, hoc.n.erroneũ est. extrahere.n.de potentia in actũ dupliciter fit. Vno mõ de potentia possendi agere ad actũ, & actualiter opari. Et sic nulla mutatione facta in agente extrahitur ens in potentia: quemadmodum color extrahit de potentia ad actũ p lumen, nulla mutatione facta in eo, sed in medio. Scđo modo de potẽtia passiua ad actum passionis, & hoc pacto nõ fit: nisi mutatione facta in extracto. & primo mõ loquit Auer. de intelligibilibus, & hoc diu ignoraui, & tu vide in lib.de intellu, qñ dixi multa. Et cũ intellectus.§ Sed ambiges, si intellectus potentiæ semper intelligit agentẽ.ergo sicut primo nobis posis continuabitur, ita primo & agens, qñ quicquid continuat nobis p medium: ita primo cõtinuabit nobis, sicut primo nobis aderit mediũ id. Hoc ãt est ꝯ experientiã.illum.n.nõ intelligimus nisi in fine oĩum intellectorũ. Rñdet Auer.d. & cũ intells mãlis fuerit copulatus ꝟm ꝙ pficit p intellectum agentẽ. Tunc nos sumus copulati cũ agente, & ista dispõ dr̃ adeptio, & intells adeptus, vt post videbit. Vult dicere, ꝙ intellectus potentiæ põt dupliciter accipi vt intelligat agentẽ. Vno mõ vt intelligat agẽtẽ absolute & in se, & sic nõ oportet, vt qñ in nobis incipit intrare intells potẽtiæ, intret intells agens. Alio mõ dici põt, ꝙ intelligat agentẽ vt nobis copulatus est post finẽ gñonis intellect⁹ speculatiui, & sic bene intelligimus agentẽ: & hoc nõ cõpetit nobis in principio, sed in fine. Et sic patet solu. Et iste modus.§ Nunc redit ad.q.secũdam, & quasi õndit ꝙ q̃ dicta sunt bene sunt dicta, & vr̃ quasi ratiocinari, ille sermo est præferendus qui oẽs.q.persoluit. Tunc dedit minorẽ.d. Est iste modus ꝟm quem posuimus essentiam intellectus mãlis, dissoluit omnes.q.contingẽtes huic ꝙ ponimus, ꝙ intellectus est vnus & multa. Est quidem vnus ꝟm primã perfectionẽ, plures ãt ꝟm postremam. Et ꝙ non sit numeratus simpliciter rõcinatur, & accipit ꝙ si intellectus esset numeratus simpliciter, vel vnus simpliciter, sequunt inconuenientia, & inquit, qñ si res intellecta apud me & apud te, vna fuerit oĩbus modis, contingeret, vt cum ego scirem aliquod intellectũ, vt tu scires ẽt ipsum, & alia multa impoña. Et si posuerimus eum esse multa, contingit vt res intellecta apud te, & apud me sit vnum in spẽ: & duæ in indiuiduo, & sic res intellecta habebit rem intellectam, & sic in infinitum. Et hic patet bene qualiter non pñt intentiones differre numero pp habitudines ad diuersa phantasmata, vt Ioan. vult, qñ tunc conuenirent spẽ, & sic arguerem, vt Auer.arguit. Et

Dubitatio.

Solutio.

erit.§ Apponit scđam rationẽ.d.& erit impoĩe vt discipulus addiscat à magistro, nisi scia, quæ est in magistro, sit virtus gñans & creans sciam, quæ est in discipulo: ad modum ꝟm quem ignis gñat alium ignem sibi similem in spẽ, qđ est impossibile, Hæc ratio põt colorari sic, si non est vnus numero intellectus in oĩbus hoĩbus, oportet ꝙ vel eadem numero scia, quæ est magistri aliqñ fiat discipuli per continuationẽ eiusdem intellectus numero intelligentis idẽ: vel ꝙ scia magistri cãret sciam discipuli, vel ꝙ addiscere non esset aliud q̃ reminisci. Vel ꝙ vna scia numero fluat de subto in subm. Sed non põt scia fluere de subto in subm, qñ (vt Boetius dicit) accña corrumpi pñt, transmutari aũt non pñt. nec põt dici quod scire est reminisci: vt patet ꝟm peripateticos. Nec põt esse scia qualitas: quæ cãt sciam in sibi simili qñ tunc scia esset qualitas actiua, probatur, oĩs forma, quæ est principium actionis nouæ, & particularis, est qualitas actiua, noua: & particularis, & sic scia esset qualitas hæc sicut calor huius ignis. Tunc etiam, qñ magister docet p verba. sed verba non sunt actiua sciæ, nec principaliter, nec instrumentaliter. Non ergo põt poni, nisi membrum primum. s. ꝙ intellectio fiat eadem in discipulo pp continuationem eiusdem numero intellectus p phãtasma diuersum. & hoc fuit argm̃ Them. quod accepit ca.32. Et hæc argumenta sunt soluta in lib. de intellectu, & in fine dicam solu. horum. Ex his sequitur, peccatum Ioan. ꝙ intẽtiones non sunt numeratæ, qñ tunc scia esset qualitas actiua, & per ꝯñs apud Auer. scire non est nouum. Ex hoc.§ Õndit euidentiam argumenti.d. Ex hoc ꝙ scitum est idem in magistro, & discipulo, fecit Plato credere, ꝙ disciplina est rememoratio, & per ꝯñs oportet poni vnicum intellectum, si vis euitare hoc. Cum igitur.§ Concludit idcirco verum modum soluendi apud ipsum, & inquit. Cum igitur posuerimus rem intelligibilẽ: quæ est apud me, & apud te, multa in subiecto, ꝟm ꝙ sunt vera.s.formam imaginationis.i.per phantasmata. vnam in subiecto, ꝟm ꝙ est vna: p quod est intellectum ens: & est materialis. dissoluentur istę q̃ones perfecte. vult dicere, quod cum dicemus ꝙ intellectus speculatiuus comparetur ad phantasma, est numeratus extrinsece, sicut columna, vt comparetur ad intellectũ potentiæ, est vnus numero. & sic patet solu. Modus aũt.§ Vltimo Auer. accusat Auemp. Auemp.n.in epistola illa: vt potui percipere, duos formauit syllogismos. Primus, principium diuersarum operationum est numeratum, intellectus est principium diuersarum operationum, ergo intellectus est numeratus. Secundus fuit, omne numeratum est corruptibile, intellectus non est corruptibilis. ergo intellectus non est numeratus. Isti ergo sunt duo sermones, quorum vnus ad vnam partem. q. alius ad alteram vergit. Auemp. ergo sine distinctione verificat primum de intellectu speculatiuo. scđm de agente. Õndit ergo Auer. ꝙ ipse non bene verificat hos sermones, & inquit. Modus aũt quẽ æstimauit Auemp. ad q̃ones venientes supra hoc: ꝙ intellectus est vnus: aut multus. s. mod⁹ quẽ dedit in sua epistola, quam inscripsit de continuatione intellectus cum hoĩe, non est modus conueniens ad dissoluendum hanc q̃onem .i.hos sermones oppositos: qñ vel intellectus capitur in illis duobus sermonibus æquoce, vel vniuoce. si vniuoce: ergo non loquitur bene verificando primum sermonem de speculatiuo, & scđm de agente: qñ nihil est cõe vniuocum agenti, & speculatiuo intellectibus. Si æquiuoce, tũc illi sermones erant sophistici, quod falsum est, quia sunt pbabiles in propositionibus probabilibus. inquit ergo. intellectus.n. quem demonstrat in sua epistola esse vnum, qñ laborauit in dissoluendo istam.q. alius est ab intellectu, quẽ demr̃at illic esse multa: cum intellectus quem demonstrat illic esse vnum, sit intellectus agens inquantum est forma necessario speculatiui. Intells vero, quem demr̃at esse multa in spẽ, est intells speculatiuus. Hoc ãt nomen, equiuoce dr̃ de speculatiuo & agente. Et iõ si id quod itelligitur de hoc noĩe intells, in duobus sermonibus oppositis.s. concludenti intellectũ esse multa, vt primus, & concludẽti intellm̃ esse vnum, vt secundus sermo, est intentio non equ-uoca, non dissoluit hãc.q. imo erit falsa solu. vt dixi. & si id, ꝙ itelligit in illis duobus modis oppositis de hoc noĩe intellectus:

tellectus:sit intentio æquiuoca: tunc dubō erit sophistica, & nō disputatiua. & ideo credēdum est ꝙ qōnes, quas dedit ille vir in illa epistola non dissoluantur, nisi hoc mō.s. qūo nos soluimus: sed illæ dubōnes non sunt sophisticæ, sed disputatiuæ, q̄a non ꝓcedunt ꝑ fallaciā æquiuocationis:sed ꝑ propōnes ꝓbabiles.Et tunc dedit solu.q.Auēpa. d.Et ꝑ istum modū dissoluetur.q.in qua dubitabat in intellectu māli:vtrū sit extrinsecus.i.separatus, aut copulatus.i. forma intrinseca, q̄m patet ꝙ est extrinsecus ſm primā ꝑfectionē, copulatus autem secundū postremam.Et debes scire ꝙ omnia:quæ hic dixi,tantum vt expositor scripsi: iō post hanc expōnem feci librum separatum, qui de intellectu inscribitur:vbi oīa retracto quæ hic Auer.dixit.& ostēdo qualiter ea quæ ipse dicit nec philosophiam, nec quicq̄ veritatis sapiunt. Tu autem lege eum.

COMMENTARIVM.

CEPIT secundum Them. Aris.assignare propria intellectui.Cum igiť dedit vnum intellectui proprium, assignat nunc alterum.Et duo facit.quia,Primo assignat hoc propriū intellectui noetico. Secundo assignat quodā ꝓprium intellectui dianoetico.Quantum ad primum debes scire nonnullos ipsi intellectui certam nām tribuisse, siue certam nālem dispositionē, qua ille esset, atq; fieret. nam quemadmodum sensui q̄dam nā, siue dispositio nālis assignatur,qua est.& fit,qua abeunte cessat ipse, quæ nā est ꝓportio sensorij,sic intellectui certam nām assignarunt,siue dispositionē nālem,qua est,& fit. Quam quidē alij atomorum misturam appellant,vt Democritici,alij misturam elementorum, vt Empe.alij primarum qualitatum complexionem ac tēperiem,vt Gale.alij primarum qualitatum resultationē:vt Alex. Aduersus ergo hos concludit ſm proprium intellectus,quo differt à sensu,& dicit: quare ipsius intellectus nulla est nā: quia neq; mistura neq; resultatio, neque temperies, nisi hæc natura ꝙ est possibilis:& in potentia ad intelligibilia, hoc est intellectui ſm proprium.

Expō Simpli. Simp.hoc proprium sic legit:quare neq; ipsius intellectus est,hoc est contingit esse nām aliq̄:neq; vnam,hoc est quare ipsius intellectus nulla est nā earum rerum supple quas intelligit,intelligit.n.oīa sensibilia: modo nā ipsius intellectus sensibilium nārum nulla est, sed vel ea sola nā est ipsius,qua possibilis siue potentialis sit,capaxq; oīum illarū. Seq̄tur āt hoc ſm intellectui ꝓprium ex primo, q̄a si intellectus ipse noeticus est imꝑmistus ipsis sensibilibus, q̄ intelligit,sequiť vt ipsius nā nulla sit earum rerum: q̄bus est imꝑmistus:Hoc igitur est ſm intellectui noetico propriū.

De secundo ꝓprio itellectus. Scdo vero loco declarat quoddam proprium vocato intellectui,q̄ dř dianoeticus:& est quo nā mō ille se habeat ante intelligere suum, & dicit. Ergo vocatus aīæ intellectus (dico āt vocatum intellectum quo rōcinať & opinať aia,) nihil est actu eorum, q̄ sunt ante suum intelligere quo illa intelligit.

Contra cōem expōnē. Ex quibus patet hæc verba non esse legenda de intellectu,q̄ ꝓprie,& vere dř intellectus,vtpote noeticus: vt latini & Auer.legerunt ob græcarum literarū inscitiam, non.n.per illū vere intellectū:q̄ noeticus est, aīa διανοῦται .i.ratiocinať,& ὑπολαμβάνει.i.opinať atq; existimat,sed per intellectum dianoeticum, hic.n.vocať intellectus,sed reuera est sensus. De hoc.n.concludit ipsum nō esse actu aliq̄d eorum q̄ intelligit ante suū intelligere, quo illa intelligit, q̄m nec est aliquid illorum realiter, vt dixit Empe.nec intentionaliter. s. ꝑ concreationem spērum, vt dixit Plato.

Dubitatio pulchra. Sed dices,finis non conuenit principio. etenim proposuit dicere de intellectu ꝓprie,ac noetico, quo aīa cognoscit: & sapit: conclusio tñ est de vocato intellectu: qui est dianoeticus.

Opīo Alex. Hoc argumento Alexā. inter intellectum noeticum,qui proprie & vere est intellectus,& dianoeticū: qui vocatur intellectus,nullā drīam fecit, & meo iudicio hæc auctoritas multum pro Alex. opīone facere vř. Tñ dicendum,hoc ꝙ Arist. concludit de vocato intellectu, non esse principalem conclusionem,quā proposuit pertractare,sed cum declarauit illa propria de intellectu proprie dicto ac noetico, quibus patet quo modo sit ipsum intelligere, & qūo differt à sensibus, quasi per quandā similitudinē idem cōcludit de vocato intellectu,qui dř dianoeticus,quasi dicat.ergo eadē quasi rōne vocatus aīæ intellectus:quo.s.rōcinatur, & opinať aīa, nihil est actu eorum, quæ sunt ante intelligere eius,q̄m nec realiter,nec intentionaliter est aliquid eorum ante suum intelligere. Ex his clare colligiť apud Arist.duplicem esse intellectum,alterum qui est particula aīæ intellectiuę quo intellectiua est, alterū, qui est particula aīæ intellectiue, quo ipsa sensitiua est. Primus à græcis dř noeticus,& proprie ac vere intellectus. Secundus proprie est virtus sensitiua:tñ per excellentiam: quam habet in hoīe,à græcis dř dianoeticus intellectus. Vterq; ergo est particula,siue virtus aīæ,noeticus.n.est virtus aīæ humanæ,quo illa est intellectiua.Dianoeticus vero particula ac virtus aīæ quo illa est sensitiua. hæc pro veritate.

Quod duplex sit intellectus.

De opinionibus vero expositorum postea dicemus.

In digreßione Auer. An materia cognoscat Dubitatio. Circa ergo Auer.digressionē nonnulla puto recensenda esse,quorum primum est,ꝑꝑ q̄d materia non cognoscit cum recipiat oēs formas,sicuti intellectus.Rñdet Auer.assignans causam, quiā recipit materia formas istas ac diuersas:intellectus vero formas vniuersaliter.

Solutio. Contra obijciebamus in collectaneis, quia tunc sensus non cognosceret. nā sensus recipit formas istas, & indiuiduales. Diximus ꝙ materia recipit formas istas,ac indiuiduales in se mediantibus qualitatibus, & quātitatiuis dispōnibus,sensus vero recipit non formas in se mediantibus dispōnibus quātitatiuis,& qualitatiuis,sed recipit intētiones formarum:ac similitudines,& non mediantibus quantitatiuis,& qualitatiuis dispositionibus.Sed ꝯ adhuc occurrit qō:quia tunc medium diaphanum illuminatū cognosceret.nā recipit intentiones colorum,& quidē non mediantibus dispositionibus qualitatiuis, & q̄titatiuis. Dicendū ergo ꝙ recipere intētionē formæ est non cognoscere, nisi recipiens sit aīa vel aīæ virtus. Auer. ergo bene probat mām non cognoscere, q̄a mā recipit formas in se, q̄d non est cognoscere, non tñ est inferēdum ꝙ oē recipiens intentionē formæ sit cognoscere,ad destruendū.n.sufficit vnū, ad cōstruendū vero plura requiruntur. requiritur ergo ad hoc, vt recipiens formā cognoscat illam vt recipiat non ipsam formam, sed intentionem formæ:non tñ hoc sufficit,sed oportet vt tale recipiēs sit aīa:vel virtus aīæ cognoscitiuæ. Et hæc est propria rō cālis cognoscendi. Secundū recēsendum est quid de aīa senserit Them.atq; Theoph.nam licet lib. de intellectu.1. pertractauimus de ipso intelligere deq; intellectu speculatiuo ſm Them.& Theoph.& quid sit, & qūo fiat, non tñ satis clare dilucidauimus, an intellectus qui est agens, & possibilis, & speculatiuus sit humani corporis aīa & forma,an pars aīæ. Sunt.n.quatuor quæsita in opīone Them. Primum quidem an intellectus sit æternus. Scd̄m vero an intelligere sit æternum, & quid sit ipsum intelligere. Tertium,vtrum dentur tres intellectus ſm Them.s.agens,possibilis, & speculatiuus quidq; sit quisq; horum. Quartū q̄d Simp.afferat de mente Them.& Theophr.

De opinione Them. De.1.Them.vř varius,aliq̄n.n.dicit intellectum æternum,aliq̄n dicit intellectum mortalē. Ego vero prætermissis hinc inde verbis dico ꝙ Them. ponit duplicē hoīs aīam, alteram extrinsecus manentem,quæ est quasi sol illuminans, alteram quasi illuminationē,quæ est vita ac hoīs aīatio: anima quidem, quæ est vt sol ħ eadem est mundi aīa,& hoīs,est mundi forma,& hoīs,non quidem ab inaīando aīa,nec ab informādo forma,sed ab aīando, ac formādo, quatenus aīationē hoīs creat,& ꝑfectionē hoīs,quæ est hoīs vita, format, efficitq; ac producit. Hæc mundi aīa dř mundi aīa:ac forma, non quo mundum animet, vel formet, sed quo aīat aīata oīa, quæ in mundo sunt:& formas omnium rerum,quæ in mundo sunt.Hoīs vero est aīa,& intellectus,aīa quidem,ē qua vita hoīs,veluti ē sole lumen, proficiscitur, intellectus vero,quatenus hō per illam intelligit vt dicemus.Hæc The. 1.de aīa. *Cap.23.* Ex q̄bus colľr duplicem esse hoīs aīam, alterā ꝓpriā ac hoīs formā,quæ est eius rō,& spēs.Alterā externā, quæ est hoīs anima animans,& intellectus.Hinc sequiť duplicem esse hoīs intellectum,alterū separatum externūq;, qui est aut mundi aīa,aut aliquid illius. Alterū coniunctū: qui est virtus eius aīæ,q̄ est hoīs vita,atq; interna ꝑfectius, externus intelľs,cum sit mundi aīa,æternus est,hic vero cū sit virtus aīæ humanæ internæ, aboleť cum hoīs anima vt primo huius asserit,hic mortalis à Them. & Theoph.dicit *Cap.23.*

cõis quia quasi vr̃ inesse perfectis aĩalibus. Ille vero dicit proprius quia soli hoĩ competit, ħ mortalis dicitur dianoeticus, hoc est rõnabilis, ille dicitur noeticus. ac pure intellectualis, ille ĩmortalis oĩbus hoĩbus: est vnus. hic mortalis cuiq; hoĩ est alius, atq; alius. Per hũc dianoeticum, hõ intelligit oĩa aĩalia, p illum ĩmortalem cõicat cum corporibus cœlestibus. Per hæc itaq; tolluntur ꝯria in Them. verbis. nam qñq; reperitur eum dixisse intellectũ esse mortalẽ, qñq; vero eternum: per mortalẽ.n. intelligit dianoeticũ, per immortalẽ noeticum vt se exponit in 3. De 2. maxima qõ est. nam Them. aliqñ in ipsa aĩa ponit notiones nouiter factas & aĩæ fabra, vt primo huius. & hoc tertio q̃ pluribus in locis. In ꝯrium est rõ. nam intellectus, quo hõ intelligit: est æternus. & idẽ cum intellecti poꝉi, vt in 3. hoc lib. asserit. ergo non põt noua accñtia recipere. Præterea. Hic intellectus externus intelligit oĩa corruptibilia p suã essentiam: tanq̃ per rõnem formalẽ & cãlem rerũ intelligibiliũ, ergo nos intelligimus p essentiam huius, quare non p receptionẽ spẽrum, & notionum de nouo à sensibilibus illatã. Accedũt auctoritates Them. q̃ plures. vt in hoc 3. in q̃bus clare asserit intelꝉm, quo nos intelligimus, non intelligere p receptionẽ verã notionum à sensibilibus illatã, ideo hæc cõtrouersia mihi difficilis est. De 3. ergo dicamus. nam ex hoc 3. patebit scd̃m, ꝙ vna & eadem aĩa vno mõ habet tres partes. alio mõ nõ. Intellectus.n. vt est mundi aĩa, nec agẽtẽ, nec potentialẽ, nec speculatiuum habet intelꝉm, non.n. respectu mundi est aĩa nisi ab aĩatione quatenus viuificat oĩa aĩata, & format oẽs formas, respectu ãt hoĩs, dr̃ & aĩa, & intellectus: aĩa quidem, quo hoĩem aĩat, ac vitã illi præbet: intellectus vero quo continuatur hoĩ, vt principium intelligendi, & sic in aĩa quo intellectualis est, sunt tres intellectus, non quidem proprie & compõne, quæ est ex re & re, sed sunt ibi ꝭm similitudinẽ, & compositionẽ quæ est ex re & re rõnis. nã vt ille intellectus intelligit p suã essentiam vl̃ia, dr̃ intellectus intelligens, & vl̃ia quę intelligunť p eius essentiam, dñr intellectus speculatiuus, quibus speculatur oĩa ea, quorum p essentiã eius est cã, & formalis ratio repñtatiua; ergo respectu nostri aĩæ illi insunt intellectus illi. nã quo nos intelligimus vl̃ia, quorum singularia p sensus interiores cognoscebamus, ille dr̃ agens, quo nos p ipsum dicimur de nouo intelligere vtpote quia prius non intelligebamus, dr̃ intellectus poꝉis, potentialis, & receptiuus vt per suam essentiam vl̃ia intelligimus, dr̃ speculatiuus, & dr̃ notiones & fabra animi. Hæc.n. oĩa insunt illi p similitudinẽ, non ãt per realitatẽ, ex his pñt diuersa Them. dicta concordari. Tu vero lege, quæ de his diximus in lib. 1. de intellectu. De 4. vero sæpe diximus ꝙ Simpli. magnus The. sectator velle vr̃ intellectũ esse aĩam, & semiaĩam: formam ac semiformam. Aĩam quidem & formam ab aĩando ac formando homini aĩationem, & hoc pacto est hoĩs, & mundi: tum aĩa, tum forma. Alio mõ ab informando inaĩandoq;, & sic est semiaĩa, ac semiforma, & pars totius aĩæ humanæ, quia ꝭm hunc virum aĩa rationalis, quę est tota hoĩs forma aĩaq; humanum corpus pficiens constat ex dianoetico, quod intrinsecus accedit, atq; per semen traducitur, saltẽ dispositiue, & ex noetico intellectiuoq;, ꝙ teste Aris. extrinsecus accedit. ea ergo constitutio, quæ his constat apud Simp. est hoĩs tota aĩa, ac forma, quæ dicit ab inaĩando atq; informando, quia non modo est forma operans, ac principium operandi in hoĩe, sed essendi, quo, videlicet, hõ est hõ, & rationalis, & intellectus, queq; aĩa tota aliqñ dicit noetica ab excellentiori parte, aliqñ dianoetica à compositione vtriusq; partis. Fit aũt hæc non quidem per intellectus gñonem, sed illius semiaĩæ ex semine traductione. nã illa inducta in embryone mox intellectus vtraq; ex parte æternus illi copulatur quasi altera semiaĩa, & fit tota hoĩs aĩa. Quibus patet intellectum oĩum hoĩum esse vnum numero, non tñ animam esse vnam numero oĩum, nisi sumať aĩa pro formãte: ac efficiente aĩam. Hæc.n. non modo est vna omnium hominum, sed totius mundi. At si anima accipiatur pro inanimante, ac informante, animæ plures: & alterius hominis alia atq; alia, intellectus vero vnus. Hęc de mente Simp. quæ non vñr aliena à mente Them. Sed vtcunq; sit, hæc põ est falsa, & reprobata à nobis. 2. huius, Primo quia data hac põne, nulla via posset probari mãm primam esse in potentia pura ad oẽs formas, fingam.n. materiam esse alteram semiformam oĩum rerum. s. corporeitatem, alteram semiformam esse, quæ per virtutem agentium fit, & sic nullibi, nec aliqua ratione potuisset Aristot. probare materiam primam esse puram potentiam. Scd̃o, quia hoc dato non posset euitari opĩo Varronis, qui posuit Deum esse mundi & omnium rerum aĩam, ac formam, deduco, quia posset dici eum esse in aliquibus semiformã, in aliquibus semiaĩam, quia vt non est absurdum sub̃am purã & æternam vtraq; ex parte esse semiaĩam, ac semiformam rerum, sic nec Deum. non.n. video rationẽ magis de vno q̃ de altero. Tertio, si intellectus, q̃ est altera semiaĩa dat simpliciter esse hoĩbus, aut dat illis esse pro medietate: non q̃dem pro medietate, quia tunc esse hominis nõ esset vnum simpliciter, quia eius aĩa ac forma non est vna simpliciter, ergo si dat simpliciter esse hoĩ, tunc oẽs hoĩes, essent vnus numero homo cum eorũ esse simpliciter sit vnũ numero. Alias rõnes fecimus 2. huius. Sup̃est post hęc aliq̃d dicere de opĩone Alex. vbi primo illud nõ ignorabis Ale. sibiipsi non videri constantẽ, q̃a in lib. de intellectu aťr dicere vr̃, aliter in li. de aĩa, quãquã in quibusdã gñalibus sibiipsi cõstet. Si bene ergo q̃d ipse velit, pcepi, ex lib. eius de aĩa colligo opĩonem eius, cui potius credo, quia eum librum esse eius legitimũ, nemo est q̃ dubitat, librũ vero de intelꝉu, q̃ ei inscribiť, nõ sic legitimũ à græcis inuenimus approbatũ. Primo videndũ est de aĩa ꝭm eius opĩonem. secundo vero de intellectu. De primo magna pars expositorũ Alexã. tribuunt eum voluisse aĩam hoĩs esse misturã, vel complexionem, aut virtutẽ in mistura, vel complexione constitutã. factam quidẽ naturæ necessitate. Fingunt.n. ad illius mẽtem patrẽ & matrẽ ministrare mãm, videlicet, semen, q̃d cum in matrice recipiť, in illa putrescit, q̃ putredo virtute solis ac stellarũ est quædã mirabilis cõplexio, q̃ humana aĩa est, vel quã consequiť humana aĩa, q̃ est vltima pfectio, ad quã peruenit nã ipsa, huius aĩæ virtus illa nobilissima, qua hęc aĩa cognoscit, & sapit, rõcinať, & existimat, intelꝉs est poꝉis, siue potentialis, vt dicemus de eius opĩone. quã oopĩonẽ Auer. vr̃ tribuere Alex. Verũ cum inspexi ea, q̃ ipse dicit in li. suo de aĩa cap. 4. arbitror eum velle humanã aĩam, quam intellectiuã, & rõnalem eandẽ esse arbitratur, fieri à parẽtibus, veluti cæteras formas fieri videmus, quæ virtute seminali in seminibus à parentibus diffusa de materiæ potentia in lucem eduntur. ergo sicut pro gñone aliarum aĩarum, ac formarum agẽtia externa ministrant semina, in quibus est virtus seminalis aĩæ gñatiua, & mã, de cuius potentia educitur: sic pater & mater ministrant semen, in quo virtus seminalis, & corporea mã, continentur, ex quibus tandẽ editur homo. Aĩa ergo humana: quæ apud Alex. eadẽ est dianoetica, & rationalis, intellectualis ac noetica, nõ necessitate materiæ fit, nec via putrefactionis, sed à parẽtibus via digestionis ac seminariæ gñonis. Q. si dicatur Alex. eo capite dixisse aĩam humanam, & cæteras nãles formas fieri necessitate naturæ, ergo via putrefactionis. Dicendum est necessitate naturæ apud Alex. id oẽ esse factũ, q̃d fit vi agẽtis nãlis, quod vero fit vi diuina, hoc factum esse necessitate naturę non asserit, oẽ vero quod fit ab agente nãli asserit esse factum naturæ necessitate, appellat.n. nãm agẽs nãle, vnde fit vt ignorantia verbi, nonnulli opĩonẽ hanc turpẽ tanto pħo non timuerint ascribere. Teneo ergo aĩam non esse misturã vel cõplexionẽ de mẽte Alex. sed formã eductã de potentia materiæ mediante mistura, vel cõplexione, qua vtiť pro suis opõnibus. Deinde de intelꝉu dicamus. nã Alex. eo in lib. clarissima rõne duplicẽ intelꝉm fateť. Alterum quẽ mãlẽ appellat, vt cap. 24. profiteť. Alterũ agentẽ, qui dr̃ intelꝉs in actu: de quo eodẽ lib. plane loquiť cap. 30. intelꝉs mãlis ꝭm ipsum est pfectissima humanæ aĩę, de qua locuti sumus, virtus: hac q̃dẽ, vt inq̃t ca. 23. aĩa opinať, iõ hic intellectus virtus dr̃ Doxastica. i. opinatrix & vi huius aĩa humana, quæ est hoĩs forma sciť, iõ dr̃ virtus epistemonica, hoc est scientifica hac aĩa sapit consultat, & deliberat, iõ dr̃ virtus practica, hac ẽt contemplatur, iõ diciť virtus theoretica, hac aĩa syllogizat ac ratiocinatur, ideo diciť dianoetica, hac intelligit simplicia, ac incõplexa, cõponit,

Cap. 28.
Cap. 3.
Cap. 23. 24. 26. 34. 36.
Cap. 39.
Ca. 25. 28. 52.
Tract. 5. c. 10. 11. & 12.
Põ Alex.
Prima expõ opionis Alex.
Correptio opinionis simul cũ vera expõne opin. Alex.
De intelꝉu.
Doxastica Epistemonica. Practica Theoretica.

Dianoetica. Noetica. Quod intellectus agēs sit Deus. Quando agens intellectus non sit aliquid animæ nostræ secundum Alex.

ponit,ac discurrit,iō dr intellectus ac virtus noetica.Qua ratione fit vt apud Alex. idem intellectus sit, qui est noeticus:& dianoeticus,theoreticus & practicus,scientificus, & opinatiuus,hunc ponit mortalem : cum anima cuius est virtus,mortalis sit. Quid vero sit intellectus agens,quem agentem intellectum appellat,rñdet eodem li.cap.30.eum esse primam causam de mente Arist. Dicit.n.§ Talem autē esse primam causam,ab Arist.commonstratum est, quæ ꝓculdubio prima causa, proprie intellectus est:quas ob res (vt inquit) iste intellectus amplioris dignitatis est, quam is qui habet̄ à nobis.§ postea in calce capitis,inquit. § Nō autem est potestas aīæ, quæ in nobis sit,neque itē habitus quisquam intellectus potentiæ,cum res alias,tum hunc ipsum apprehendat, sed neq; intellectio quā intellectio est īcorruptibilis dici pōt, & reliqua.§ Ecce quo mō clara frōte Alex. asserit intellectum agētem esse Deum, primamq; causam ipsam,in se intellectum consistentem,qui seipsum, & alia per eius essentiam intelligit.Hunc non vult esse aliquid animæ nostræ:nec virtutem,nec intellectum speculatiuum,vt intellectum in habitu,quia non est nostra intellectio, sed solum vult esse illud virtute cuius nos intelligimus. nam nisi hic esset extrinsecus manens, & effectrix cā intelligibiliū, nos nihil vniuersaliter intelligeremus. Sed quā falsa sit hæc opinio:& nefanda, in eo libello,quem nuperrime de immortalitate animæ conscripsi demonstrationibus,& verbis Arist.apertissime probaui. Et ne manibus vacuis recedamus ꝯ hanc opinionē argumentor rationibus Auer.illas pro posse dilucidādo.Auer.ergo ꝯ Alex.inducit primo verba Arist. nā Arist. asserit in hoc 3. intellm esse separatum.Præterea Dicit ēt, intellectū non hr̄e organū corporale.Præterea Dixit ipsum esse simplicem,ac purum,ac impermistū,vt patuit.Præterea Dixit intellectum esse impassibilē.Ex quibus verbis clarissime patet intellm non esse genitū ac corruptibilē.Scđo Auer. argumentatur rōne facta in textu, quia oē recipiens oēs formas mãles, est denudatū à nā recepti, ergo cū intells recipiat oēs formas materiales, erit denudatū ab illis, & sic erit sub̄a simpliciter immālis.Patet āt Arist.non esse locutum de præparatione,vt lōgo sermone oñdit Auer.Præterea Interponit alias rōnes ꝯ Alex.dum narrauit opiones arabum,quarum prima est, quod si intellectus mālis est virtus in corpore, tunc actu intellecta non erunt vniuersalia, qa oē receptū in forma vel virtute māli est singulare.Scđa quia pōne data,tunc intellectus erit virtus organica:veluti cæteræ virtutes,quæ sunt in materia. Tertia si intellectus proficisceretur necessitate materiæ:tunc intellectio, & scīa proficiscerentur necessitate materiæ:& sic non poterunt actu intellecta esse vniuersalia actu.Demū argumentatur pōnem hanc Alex. esse similē ei pōni, qua quidam negant res fieri ab agentibus,asserētes oīa fieri casu.Hæc Auer.Alex.vero se defendit. nam primā auctoritatē intelligit de intellectu agente vt eo loco narrat Auer. Scđm verbum concedit Alex. asserit enim intellectum potentialē esse separatum separatione organi,non tamen separatione essentiæ, quia s̄m essentiam dependet à corpe.Tertiū verbū Alex.intelligit, ꝙ.s. intellectus sit impmistus respectu intelligibiliū, non āt respectu corporis,simili rōne intelligit vltimū verbū.Hæc Alex.& pro eius opīone sectatores dixerūt de verbis Aris. De demrōne,quā Auer.finxit,patuit primo ꝙ illa non est Arist.neq; ēt rñsio ad illam,quā finxit esse Alex.est Alex.licet verba de præparatione sint Alex. nō tñ ad illud propositū,sed est illius cōmētum,quod Auer. finxit de suo sale. Præterea. Patuit ꝙ illa demrō, vt format̄ ab Auer.friuola est,& eius maior,& minor sunt falsæ.Ad alias rōnes, dicere solitus sum,ꝙ ad euitandū primam rōnem Alex.posuit intellectum agentē Deum, vt eius lumine attolleret̄ intellectus mālis,& vniuersaliter reciperet, quod in se est singulare,ceu diaphanum lumine solis affectum attollitur ad suscipiendum spēs colorum.Scđa ratio deleta est, quia non oīs virtus mālis est organica s̄m Alex.nisi per organū intelligatur sub̄m māle. Tertia & quarta deletæ sunt, quia nec aīa,nec intellectus necessitate naturæ fiunt,nisi intelligendo modo, quo dictū est per nām agens naturale, cuius virtute intellectiuam aīam asserit Alex.esse factā.Sed certe hæc Alex.defensio friuola est,cum.n.Arist. dicet intellectum esse separatum, & solum immortalē, non pōt intelligere de agente,quia statim soluit dubium, cur non reminiscamur post mortē, si intellectus est immortalis, rñdet qa intellectus quo intelligimus, est impassibilis, intellectus vero passiuus:est corruptibilis, vbi patet ꝑ passiuum intellectum non intelligere intellectum mālē noeticum, sed dianoeticū,alioqui nec qō, nec solutio fuissent ad propositum.Scđm verbum Arist.Alex.non pōt defraudare,quia licet Arist.velit intellectum esse separatum separatione organi, tñ ex hac separatione organi sequit̄ separatio essentiæ,vt eo loco dicemus.Alia verba ēt non bene legit:quia licet Arist.loquatur de impermistione cū intelligibilibus, ex hac tñ sequitur impermistio simpliciter, vt dictum est, non ergo bene verba Arist.intelligunt. De demrōne vero patuit,quo pacto illa sit intelligenda,concedo.n.demrōnē illam,vt eam excerpsit Auer.non fuisse Aristo. nec vt eam composuit Auer. assero valere, sed ego sic composui, oē recipiens aliquid vniuersaliter & abstracte, obiectiue vel subiectiue:quod in se est simpliciter māle ac singulare: est simpliciter immāle.Hæc.n.patet notis terminis, nec eget alia probatione, nisi expōne terminorum. Sed intellectus recipit aliquid vniuersaliter & abstracte ob̄tiue vel subiectiue, quod in se est simpliciter māle, vtpote vniuersalia q̄ ante intelligere sunt simpliciter singularia, ac simpliciter mālia.Hæc.n.vniuersaliter recipit vel subiectiue:vel obiectiue,ergo intellectus est simpliciter immālis.Hęc rō licet non sit ad verba Arist.tñ remote ex eius verbis pōt colligi: hanc reputo demrōnē in hac mā, & quidem à posteriori, alias rōnes in libello de immortalitate aīæ confecimus,vt postea dicemus. Quæ vero de agente intellectu diximus pro defensione Alex.non cogunt.Iō argumentor ꝯ intellectum agentē quidem quia Alex. vult eum esse Deū, mō hoc stare non pōt, quia vel Deus est intellectus agens vt concurrit ad productionē intellectionis vel intelligibiliū: vel vt concurrit ad illuminandum mālem intellectum ac ad eum attollendum, non ad productionē intellectionis, vel intelligibilium,quia vel concurrit per vniuersalem influentiam,ac causalitatē,qua concurrit ad oēm actionē, & tunc oportet ponere agens particulare, non.n.ab agente vniuersali ꝑ vniuersalē rationē cāndi, ac per vniuersalē influentiā,qua cōcurrit ad oēm actionē, pōt aliqd agere sine ꝓximo,& particulari agēte, Præterea. Per hāc vniuersalē rōnē cāndi nō magis erit intells agēs:q̄ sensus agēs,vel qđuis aliud agēs, vel cōcurrit ꝑ particularem influentiā atq; particularē rōnē cālitatis: & hoc dici nō pōt s̄m pħos, qa s̄m eos Deus particulariter,& īmediate nihil agit, īmo,vt catholici dixerūt,Deus cū agit īmediate, agit mere cōtingēter & volūtarie qđ nō diceret Ale.est.n.diuulgata ꝑipateticorū propō,ꝙ à simplici & pura sub̄a,q̄ necessario agit, nihil noui fit. Deus ergo nō pōt esse intellectus agēs:nisi vt vl̄e agēs,& vt sol,ergo oportet dare aliū particularē intellectū agentē:vt posuit Auer.q̄ sit ꝓprius hoī,de quo postea. Q. vero nō cōcurrat ad illuminādū atq; ad tollēdum mālē intellectū,declaro,qa illud lumen, ꝙ ab eo diffundit̄ (cū recipi nō possit nisi in ipso māli intellectu, alioq; non ipse attolleret̄) vel est res singularis, vel vl̄is,si singularis tūc intellectus ꝑ illud nō poterit attolli ad recipiēdū vl̄e sub̄tiue vel ob̄tiue,vt cuilibet sani capitis patet.Si vl̄is,ergo res vniuersalis simpliciter reciperetur vt in sub̄to in re ꝑticulari & māli. Hoc āt falsum est:qa oē q̄ recipit̄ in aliquo,recipit̄ ꝑ modū recipiētis.mō intellectus mālis est singulare & singulariter receptiuū.ergo illud lumē erit singulare. ergo nō subleuat intellectū ad recipiēdū vl̄ia ob̄tiue vel sub̄tiue,accedit ꝙ si illud lumē est vniuersale,qua rōne intellectus mālis pt̄ īmediate illud sub̄tiue recipere, eadē rōne & oē aliud vl̄e māle ob̄tiue vel sub̄tiue : nō.n.video maiorē rōnē in vno q̄ in oīb᷑. Scđa ēt rō, vt mihi vr̄,est demr̄atiua,qa s̄m Aris.oīs virtus mālis dependens à corpore ī esse & in conseruari,dependet ab eodē in opōne,oē aūt taliter dependēs à corpe,vel est virtus egēs corpe: vel eius aliqua particula,vt organo,quo eius opatio ꝑficitur, nullus enim vnquam negauit hanc. At intellectus nec parte corporis, nec toto corpore eget, vt organo ad intelligendum,

Auer. argumēta contra pōnē Alex. de intellectu agentē. *Tex.cōm.20. Tex.cōm.6. Tex cōm.4. Tex.cōm.3.*

Quæ pro se Alex. dicat.

Quæ sectatores Alex pro eo dicant.

Refutatio

Defensionis Alexandro. Tex.cō.20

Contra Alexā. de intellectu agente.

gẽdum, vt probat Arist.& patet per experientiã,quia licet egeat corpe, vt obto:nemo tñ asserit eum egere corpe vel corporis parte, vt organo:De alijs rõnibus non est curandum,nobis autẽ pro pñti doctrina satis hæc sint. Ad argm̃ vero fortissimum:pp ꝙ Alex.lapsus est ad errorem non facilis est solutio. Erat.n.hæc rõ, quæ fieri potest de intellectu, & de intellectiua aĩa. Si intelľs vel intellectiua anima est numerata, ergo est forma m̃ãlis, vel corpus materiale. tenet argm̃, quia principia indiuiduationis formæ est m̃ã cum dispositionibus,& principia indiuiduationis compositi sunt materia,forma, dispositiones qualitatiuæ & quantitatiuæ, ergo si intellectus est numeratus erit virtus indiuidualis, ergo principium eius esse indiuidualis erit materia cum dispositionibus, quare erit gñabilis & corruptibilis.Accedit ꝙ oẽ, quod dependet ab aliquo in esse indiuiduali,dependet ab illo in esse: cum esse indiuiduale sit esse, imo esse simpliciter: sed intellectus cum non sit numeratus:nisi pp materiam & dispositiones, ergo dependet in esse simpliciter à materia cum dispositionibus.Plotinus dicit ꝙ animæ sunt numeratæ proprijs idiotropijs,quatenus vna anima creata est quadam idiotropia qua ita est huius corporis,ꝙ nõ alterius, & sic non sequitur eam in ipso indiuiduali esse actualiter dependere à corpore.Sed quæres quid est illa idiotropia: qua est numerata in sua spẽ, & ita per illam respicit hoc corpus:ꝙ non aliud? Quidam existimant illam esse proprietatem indiuidualem, quæ ab eis fícto verbo dicitur hæcheitas, siue hæcceitas, qua anima est hæc in illo priori,in quo intellectualiter ante vel post corpus.Sed hoc stare non potest, quia si intellectiua anima in illo priori in quo præcedit natura vnionem ad corpus, vtpote cum est terminus creationis,esset per se hæc:non per corpus, nec per habitudinem ad corpus, tunc est hoc aliquid, & indiuiduum completum in sua specie: & sic eius vnio ad corpus esset accñtalis, & non substantialis. Diuus ergo Expositor, vult per idiotropiam esse intelligendum habitudinem ad determinatum corpus, non.n.põt esse aĩa intellectiua terminus creationis, in aliquo priori: in quo non dicat habitudinem ad certum,& determinatũ corpus, Creatur.n.aĩa cum suo numero,& diuersa ab alia aĩa.ergo propria habitudine ad suum corpus, ꝙ perficitur, vel apta est perficere, qua ratione concedo, ꝙ aĩa dependet in esse indiuiduali à corpore,vel cui inest, vel cui apta est in esse, quia creata est cum illa aptitudinali dependentia, & cum infertur ergo dependet à corpore in esse simpliciter. nego ꝯñtiam.sicut.n.nõ sequitur, paries inesse albo dependet ab albificante.ergo in esse simpliciter,sic in proposito aĩa dependet, in esse numerato: ac indiuiduali à suo corpore: ergo dependet in esse.nego ꝯñtiam. & cum dicitur ꝙ esse indiuiduale est esse simpliciter.: nego hanc assumptionem, Non.n.particula continui nunc diuisa, quia dependet à diuidente in esse distinctio ab alijs partibus:dependet simpliciter à diuidente:imo ꝯm Arist.2. Elench. esse hoc, vel hic, vel in hoc tpe est esse ꝯm quid. Sed dices prius anima est hæc,q̃ dicat habitudinem ad hoc corpus,quia habitudo est respectus indiuidualis,& accñs, oẽ autem accñs.s.indiuiduale supponit indiuiduationem subti,ergo prius anima est hoc:q̃ sit hac habitudine apta perficere hoc corpus.Dicendum ꝙ habitudo non est accñs,.nec relatio pñtalis, sed est respectus transcendens,qui est idem ꝙ aĩa apta hoc suũ corpus perficere, & sic non prius est hæc, q̃ apta hoc corpus perficere. Sed dices adhuc fortissime, quia positione data, tunc æternum dependeret à corruptibili, intellectus .n.est æternus: & ꝯm veritatem dependet inquantum est vnus numero à proprio corpore. Dicendum non esse absurdum aliquod æternum à parte post,ꝙ incipit, per habitudinem ad corruptibile,dependere in esse ꝯm quid à corruptibili:non aũt in esse simpliciter.Adhuc obijcit Põpoñ. in eo libello, in quo pollicetur se defendere ab argumẽtis nostris:quæ fecimus in lib.de ĩmortalitate ꝯ ipsum.Primo quia non posset euitari opinio Pla. qui ponit aĩas esse factas numero diuersas ante corpora,quia qua ratione poterunt animæ remanere numeratæ post corpora per has habitudines,eadem ratione poterant esse creatæ ac stare numeratæ ante corpora.Secũdo,q̃a à pari intelligentiæ possent esse numeratæ sub eadem spẽ,cum nõ possint absolui ꝯm Arist.ab habitudinibus,quibus cœlestia corpora informant.Tertio in æterno saluantur tota spẽ. ergo frustra datur multitudo aĩarum immortalium in eadem spẽ.Accedit ꝙ peripatetici in æternis non posuerunt nisi vnum numero in eius spẽ. Quarto quærit cãm multitudinis aĩarum, quæ sit sub eadem spẽ: non.n.illa põt esse, vt seruetur spẽs, cum in vna sola saluari possit.Quinto, cui debetur corruptio,ei debetur multiplicatio sub eadem spẽ.ergo cui non debetur corruptio,ei non potest competere multiplicatio sub eadẽ spẽ,multas insuper alia rationes facit: de quibus postea pro defensione veritatis.Primo videamus,de causa multiplicationis formarum sub eadem spẽ,deinde de causa multitudinis compositorum sub eadem spẽ. Quantum ad primam partem dicamus quod duplex est forma,quædã est altera pars totius compositi,essentialis:ex qua & materia resultat tertium compositum: quod est per se completum in spẽ,ac per se subsistens,& per se intentum à natura. Quædam vero est forma,quæ non est pars alicuius totius, sed est simul effectrix causa suæ materiæ, & finis & illius forma, è qua sua materia dependet: huius gñis est intelligentia respectu cœli. Hæc.n.est forma dans esse cœlo, è qua cœlum dependet in esse & conseruari in triplici gñe causæ: non tamen est altera pars compositi tertij essentialis. Forma vero quæ est altera pars totius essentialis est duplex,altera ab eius toto,ac materia dependens,vt formę elementorum, & cæteræ oẽs quæ educuntur de potenti materiæ. Altera est, quæ est pars essentialis totius,non tamen dependens ab eius toto vel ab eius subiecto: & huius gñis sunt rationales animæ. Sed dices, cur potius rationalis anima est pars essentialis totius,& non intelligentia totius orbis;cum neutra è suo subiecto dependeat? Dicendum hoc esse pro tanto,quia anima oẽm operationem,quã habet,qua forma est alicuius materiæ, vel corporis humani,ex suo corpore habet dependenter,dico, qua forma,vel qua anima est alicuius,quia non qua intellectus est,cum rationalis anima,quo intellectus est habere põt operationẽ, quæ non dependet ab eius corpore, vt nunc suppono. At intelligentia qua forma est cœli, non oẽm operationem habet à cœlo,cum ipsa,qua cœli forma est,habeat intelligere,& nulla ratione pp cœlum. Præterea. Intelligentia qua aĩa cœli est,intelligit,& quidem intellectione,que nõ dependet à cœlo, vt nunc suppono. Ex his patet ꝙ aliter intelligentia est in spẽ sibi propria,loquendo de spẽ eo mõ quo sibi competit ratio speciei.Alio modo forma quæ est altera pars totius. intelligentia.n.cum nullius sit pars essentialis, est per se in propria spẽ, & eius corpus sine materia est in spẽ per reductionem quasi per accñs pp intelligentiam. Forma vero per se ac principaliter non est in ꝓpria spẽ, sed solum pp id, cuius est pars:hoc est per reductionem, qm̃ compositum, cuius est pars est per se in spẽ. Pars vero per accñs,rõne.s.sui compositi. Ex his sequitur ꝙ causa multiplicationis formarum in eadem spẽ, non est nisi multiplicatio compositorum,quorum sunt partes:verum non eodem modo,quia forma,quæ dependet à suo cõposito, multiplicatur pp actualem ac dependentem habitudinem,quam habet ad corpus,cuius est altera pars.Forma vero quæ est altera pars compositi non tñ ab illo dependens,multiplicatur sub eadem spẽ, pp habitudinalem dependentiam: qua.s.dependet à suo corpore non simpliciter,sed quo est vna numero,& habitudinalis eius pars vt dictum est. Hæc de primo. De causa vero multiplicationis compositorum in eadem spẽ, non oportet laborare, quia.1.de cœlo diximus:ibi.n.diximus cãm multiplicationis eorum esse materiam cum dispositionibus, causam dico: vt materiam, vt effectricem vero diximus esse gñans aptũ plura eiusdem spẽi gñare. Causam vero sine qua nõ, esse imperfectionẽ,quæ habetur ac recompensatur p gñonem, sui similis, causam vt formam diximus esse eius formam, quæ potest multiplicari sub eadem spẽ.causam vt finẽ,esse ipsum melius:hoc.n.melius est, q̃ si non essent plura indiuidua. nam compositum hac multiplicatione participat diuino & immortali esse.Tunc ad rationes eius diximus,ꝙ secus est ante,& secus est post: cum.n.anima creat ipsa fit,

Margin notes: De argumento fortissimo Ale. — Responsio Plotini habetur lib de intellectu nostro. 1. tract 4 ca.31. hæc est etiam Proculi. — Quid idiotropia. — 1.expõ. — Refutatio. — 2 expositio diui Thomæ. — Instantia. — Responsio. — Replica. — Responsio. — Cap. 21. Pompoñ. argumenta contra immortalitatẽ animæ. — Dilucidatio. — Forma duplex. — Dubitatio. — Solutio. — Dilucidatio. — De cãm multiplicationis compositorum eadem specie. — Rñsio argumẽta Pōponatij.

ipsa fit, vt pars, quia creatur imperfecta ac apta perfici per corpus, vel perfectione ad tps, vel perfectione simpliciter: & ita si non crearetur vt pars, non esset aïa, post adeptionem perfectionis pôt stare extra corpus, quia amplius nõ habet rationẽ partis, & pp Arist. 12. meta. ex dictis superius deducit drĩam inter causas agẽtes, & formales, cum dicit. §Mouentes igitur causæ antecedunt. At hæ quæ sunt causæ vt ratio, & forma, simul sunt, cum.n. homo est sanus, tũc & sanitas est. Figura etiam æneæ pilæ & ipsa ænea pila sunt simul. Ecce quõ vult nullam formam esse ante suum compositum, cuius est forma. Statim querit an sicut nulla forma est ante id, cuius est forma, sic nulla forma est post id, cuius est forma, & dicit. Si vero posterius quippiam permanet cõsiderare oportet. Est ergo quæstio vtrũ aliqua forma maneat post compositum. Rñdet, in quibusdam.n. nihil prohibere videtur, veluti si anima tale sit, non oïs sed mens ipsa: vt.n. omnis permaneat fortasse fieri non potest.§ Ecce quomodo Arist. clarissime ostendit nullam formam esse ante id, cuius est forma: bene tamen post id esse pôt aliqua.s. anima intellectiua. Cuius causa est quia aïa intellectiua in principio creatur, vt pars, postquam aũt peruenit ad finem, pôt ipsa remanere, quia quodammodo nacta est rationem completi in spẽ. Vtrum vero finem illum post mortem seruet, hoc non est nunc pertractãdum.

Tx.t.16.et 17.

Responsio ad secundam. Ad secundam patuit sol. quia primo dici pôt ꝙ intelligentia, licet dicat habitudinẽ essentialem ad aliquod corpus, illud tamẽ non est numeratum in sua spẽ, sed vnum numero veluti intelligentia ipsa. Secundo dici pôt: ꝙ intelligentia dicit habitudinem ad cœlum ratione qua cœlum dicit habitudinem ad ipsam, sicut Deus refertur ad creaturã, relatione qua creatura refertur ad Deum, & sic potius cœlũ est in spẽ pp intelligentiã, quam intelligentia pp cœlum.

Ad tertiam. Ad tertiam dictum est, ꝙ in æterno, quod est hoc aliqd, & per se subsistens & nullius essentialis pars seruatur tota spẽs, & sic frustra datur multitudo, sed qñ est aliquod æternum ſm quid quod est alterius pars, hoc non est per se in spẽ, sed est ratione eius, cuius est pars, & ita cum in illo, cuius est pars, non seruetur tota spẽs, nec in tali pôt seruari: cum illud sit in spẽ pp illud. Cum vero dicitur, ꝙ peripatetici in æternis non posuerunt nisi vnum numero in sua spẽ, verum dicitur de æterno simpliciter, quod est per se subsistens, & hoc aliquid. At intellectiua anima nõ est simpliciter æterna, nec per se subsistẽs, sed facta est, vt alterius pars, cuius multitudine ipsa multiplicatur.

Responsio ad quartam. Ad quartam patet sol. animæ fuerunt multæ in eadem spẽ. primo quia nulla earum est simpliciter æterna. 2. quia fit vt alterius pars, & vt depẽdens habitudinaliter corpore, & sic multitudine illius ipsa multiplicatur.

Ad vltimam. Ad vltimam dicendum, ꝙ cui non debetur corruptio, nec debetur aliqua habitudo, vt pars ad corruptibile huic non debetur multitudo sub eadem spẽ similiter cui non debetur corruptio, nec debetur ratio partis, ei non debetur multiplicatio. Præterea. Cui non debetur corruptio, & est per se subsistens, ei non debetur multiplicatio. Hæc satis ad argumenta eius: quia postea disputabimus alia.

Qõ quõ detur intellectio de nouo. Post videndum est quõ intellectio fit de nouo agente & possibili exñtibus æternis de mente Auer. Rñdet ergo breuibus Auer. ꝙ intellectio siue res quæ intelligunt, pñt accipi, vt sunt vnum ens, & sunt veræ, vt sunt vnum ens im mundo, vt sic sunt æternæ, & non habent dependentiã nisi ab agente & possibili, vt autem sunt veræ, vt sic hñt duplicem cãm phantasmata, & agentem intellectum vna cum intellectu possibili. Hæc Auer. Quam rñsionem dilucidauimus in lib. de intellectu, & in collectaneis, tñ illis non obstantibus, posset locus iste facilius intelligi, ꝙ intellectio cuiusq; rei, ut lapidis, bifariam considerari potest, vna ratione, vt vnum ens adsolute.s. non magis mea q̃ tua, & sic intellectio lapidis, & lapis apprehensus, & intellectum lapidis, & vniuersale lapidis, idem est, qñ intellectio lapidis est lapis obiectiue apprehensus, non qui est subtiue in intellectu, vel mediante spẽ, sed obiectiue, ac intentionaliter. Et isto modo vt à principalibus causis dependet ab intellectu possibili, vt à materia obiectiue illam recipiente, & ab intellectu agente, vt à causa disponente intellectum possibilem, vt postea dicemus. nã intellectio lapidis sic accepta nec à meis nec à tuis phantasmatibus depẽdet. Alia ratione intellectio lapidis considerari pôt, vt vera, & sic considerat, vt mea, vel tua. Sed dices cur, vt vera, est mea, vel tua? Dicendum, quia intellectus circa lapidem non cõponit, nec diuidit, vt postea probabitur. Nulla.n. substãtia separata cõponit, aut diuidit, aut syllogizat, sed apud Auer. cogitatiua componit & diuidit & syllogizat, vt oẽs etiam græci asserunt, ergo intellectio lapidis, vt vera vel falsa, est mea, vel tua, & sic dependet ab intellectu materiali ratione terminorum vniuersaliter conceptorum, & à phantasmatibus, siue singularibus phantasiatis, quæ cogitatiua cõponit aut diuidit. hoc enim modo intellectio est noua, & alia est mea, alia tua.

Dubitatio.

Solutio.

Dubitatio. Sed dubitatur primo, quia intellectio lapidis, vt est vnum ens simplex, est vniuersale apprehensum, sed vniuersale apprehensum non pôt esse sine singularibus apprehensis ab interioribus sensibus, destructis .n. primis substantijs impossibile est aliquid aliorum remanere. ergo non pôt esse intellectio lapidis sine phantasmatibus.

Solutio: Dicendum ꝙ vniuersale apprehensum non potest esse sine singularibus phantasiatis, quia sine phantasmate nequaquam intelligit anima. ergo phantasmata erunt causa sine qua non, imo idem est singulare & vniuersale, singulare quidem vt sentitur, & phantasiatur saltem obiectiue, vniuersale vero, vt apprehenditur obiectiue ab intellectu, & sic non est intellectio lapidis sine phantasmate, non tñ dependet ab illo, nisi tanquam causa sine qua non.

Phantasma dupliciter capi. Potest enim phantasma bifariam accipi, vno modo pro similitudine rei singularis phantasiatæ, & sic est causa sine qua non intellectionis lapidis, quia nisi esset hoc phãtasma lapidis singularis, non sentiretur per phantasiam singulare, & ita non intelligeretur lapis vniuersaliter. ergo est causa sine qua non. Alio modo potest accipi pro re ipsa singulari dũ phantasiatur, & sic est vniuersale lapidis, non quo phantasiatur, sed quo intelligitur. ergo intelligere non pôt esse sine phantasmatibus quouis modo illa accipiendo, non tñ phantasmata sunt causæ intellectionis simpliciter, nisi vel sine qua non, vel quia phantasma phantasiatum est intellectio per idẽtitatem. Phantasma.n. obiectiuum est idem rei intellectæ, phantasma subiectiuum est causa sine qua non.

Dubitatio. *Solutio.* Sed dices ergo intellectio lapidis absolute aliqua ratione dependet à meis phantasmatibus. Dicendum ꝙ non præcise dependet à meis, vt postea dicemus, potest.n. intellectus intelligere lapidem sine meis, & sine tuis phantasmatibus, & sic de singulis, non tamẽ sine hominis phantasmatibus, vt postea dicetur. Secundo dubitatur quo modo pôt homo vniuersaliter componere propositiones intellectu illas non componente, nec cogitatiua, de ħ postea, nã declarabimus hominem posse vniuersaliter ꝓpositiones cõponere, & vniuersaliter syllogizare, dato ꝙ nec intellectus, nec cogitatiua vniuersaliter componat, aut diuidat, vel syllogizet, quod quando fiet declarabitur. Satis autem sit nũc accepisse ꝙ intellectio rei.s. lapidis quo intellectio est vnum ens simplex, principaliter dependet à duabus causis, vtpote à duplici intellectu, & à phantasmatibus hominis saltem, vt causa sine qua non, non tamen meis vel tuis. Quo vero est intellectio enuntiatiua vera vel falsa dependet principaliter à cogitatiua & à phantasmatibus obiectiue apprehẽsis à cogitatiua, quæ sunt mea vel tua, & quo ħ enuntiatiua intellectio est vniuersalis, dependet ab intellectu. Hæc pro nunc satis sint: quia vberius postea. Verũ vtcunq; sit, ħ fictio nulla est, quia si intellectio est corruptibilis qua vera vel falsa est: æterna vero, qua est vnũ ens, ac qua intellectio simplex est, ergo qua vera vel falsa, erit intellecta in potentia: oẽ.n. gñabile ac corruptibile apud Auer. est intentio intellecta in potentia. Intelligatur ergo intellectio ab intellectu qua vera in actu, & quæritur vtrũ sit æterna, vel corruptibilis. Si æterna, igitur qua vera est, erit vna numero: & incorruptibilis contra opinionẽ: dicebat.n. intellectionẽ esse generabilẽ & corruptibilem qua vera est, nunc vero dicitur eam intellectionẽ, qua vera est, esse æternam, & vnam numero. Si corruptibilis ergo actu intellm̃ erit corruptibile ꝯ Auer. qui vbiq; pro principio asserit oẽ intellm̃ in actu esse æternum. Præterea. Probo

etiam,

etiam, ꝙ intellectio qua vera, sit æterna, quia qua vera, est intellectio compositiua vel diuisiua per cogitatiuam phãtasmata componentem & diuidentem constituta: sed sẽp est hõ cogitans: ac componens, & diuidens phantasmata. ergo qua rõne intellectio vt simplex est æterna, quia hoïes æternaliter phantasiantur simpliciter, sic intellectio, qua vera est, erit æterna, quia scĩa est perfecta & æterna: quia hoïes sunt æterni & numero æquales: qui semper æqualiter phantasiantur. Præterea illa intellectio quæ considerantur vt vna, vel competit intellectui per eius essentiam, vel vt saltem obiectiue perficitur à phantasmatibus existẽtibus in sensibus interioribus, non per essentiam, quia tũc esset opinio Them. ergo vt pficitur à phantasmatibus existentibus in nobis, sed illa sunt gñabilia, & corruptibilia, & æterna ₰m spẽm, ergo illa intellectio erit æterna ₰m spẽm, & corruptibilis respectu nostri: & sic nulla dr̃ia erit loqui de intellectione, vt intellectio, & vt vera, qm̃ vtraque erit æterna ₰m speciem, & gñabilis ₰m numerum & sic distinctio friuola fuit. Hæc tria satis, qm̃ demõstrat contra Auer. vtrum de his postea.

Quæsita tria. Deinde super illo verbo Auer. ꝙ ex intellectu & intentione intellecta, fiat magis vnum quam ex mã, & forma. Quæritur primo cur ex intellectu & intelligibili nõ fit tertium, nec ex intelligentia & orbe, sed ex materia, & forma gñabili fit tertium. Secundo quæritur vtrum intellectũ & intellectus dici possint partes illius aggregati, similiter ĩtelligentia & orbis partes cœli. Tertio ꝑꝑ quid fit magis vnum ex intelligentia & orbe, & ex intellectu & intelligibili, quam ex materia & forma gñabilibus. Ad primam dicendum, ꝙ ideo ex intellectu & intelligibili non fit tertiũ: quia intellectus & intelligibile non sunt inuicem causæ simpliciter ₰m esse, sed intellectus est causa simpliciter ₰m esse ipsius rei intellectæ, & non econtrario. Similiter intelligentia est simpliciter causa ₰m esse ipsius orbis, & non econtrario, & ideo non ex æquo concurrunt ad causationem tertij, sed alterum tñ est causa alterius, videlicet, intellectus rei intellectæ, & intelligentia sui proprij orbis. Ex hoc patet ad secundam: non.n.põt intelligentia esse pars cœli, nec res intellecta pars intelligentis: qm̃ ex eis non causatur tertium, cuius existentia sint, nisi sumatur pars æquiuoce pro eo quod est aliquid alicuius: non.n.ex causa & causato fit aliquod totũ, cuius vel causa sit pars, vel cãtum sit pars: põt tñ ex eis fieri quædam vnio, cuius nec causa est pars, nec cãtum, nisi sumendo partem transcendẽter, pro eo, quod est aliquid alicuius. Intelligentia.n.licet non sit pars vnionis, est tñ illius vnionis aliquid. Ex his patet cur fit magis vnum ex intelligentia & orbe, & ex intellectu, & intellecto, q̃ ex materia & forma gñabili, fit.n.magis vnum, quia indissolubiliter vnum, quia cum non sint sibiinuicem causæ ₰m esse, intelligentia erit causa orbis & intellectus rei intellectæ, & non econtrario. Indissolubiliter vero, quia cum non sunt inuicem causæ, intelligentia erit causa orbis, & non econtrario, & intellectus rei intellectæ, & non econtrario: & sic intelligentia non erit forma dependens à suo subto, nec cõstituta in esse per illud: quare erit forma æterna, & indissolubiliter vnita suo orbi, simili rõne de intellectu respectu rei intellectæ. At cum ex forma & materia resultat tertium, hoc est qm̃ sunt sibi inuicẽ causæ, & sic forma depẽdet à materia, & erit corruptibilis. Secundo ex intellectu & re intellecta fit magis vnũ, quia non ꝑꝑ tertium, quod ex eis resultet, sed propter se.s.quia intelligentia orbi vnitur vnione, quæ est ipsa intelligentia vnita. Hæc pro opinione Auer.

Rñsio ad quæsitum primum. *Rñsio ad secundum & tertiũ.*

Vtrum philosophia æterna sit, Auer. rões affirmatiuas. Vlterius videndum est de eo quod supponit Auer. pro solutione secundæ.q.videlicet, vtrum intellectus speculatiuus sit perpetuus, & intelligo per intellectum speculatiuum pro pñti phiam, quæ est scĩa necessariorum, aut eorum, quæ sunt per se. Et licet de re hac postea dicemus, tñ nũc videamus vires Auer. Tribus ergo rationibus probat Auer. æternam esse philosophiam, quæ est scientia veritatis tanta, quanta est intellectui possibilis. Primo quia *Rõ prima.* artes sunt perpetuæ, quæ sunt necessariæ vitæ humanæ. ergo philosophia, quæ est tota veritatis cognitio. Argumẽtum patet, quia artes sunt de necessitate, quatenus sunt nobis necessariæ, vt sumus animalia mortalia, philosophia est necessaria hoĩ, quo est aĩal intellectuale. ergo phĩa est magis de perfectione vniuersi. quare si artes sunt necessariæ, sine quibus mundus stare non põt, cognitio veritatis erit magis necessaria. Secunda ratio colligitur ex verbis Auer. *Secunda.* quia philosophia siue cognitio veritatis, vel intellectus speculatiuus, qui idem est, est perfectus in maiori parte sui subiecti, sed maior pars sui subiecti est perpetua. s. genus humanum ₰m peripateticos. Tertia colligitur, quia phus *Tertia.* fit à pħo sicuti homo ab homine, sed homo semper fuit ab hoïe. ergo phus semper fuit à pħo, ergo cognitio veritatis nunquam incepit. Et si dicitur hoc est ꝯ historias, quæ tradunt genus humanum primo fuisse rude, postea artes, & scientias ad vsum & ad perfectiones esse inuentas. Innuit sol. Auer. scĩas & artes fuisse regionatim inuentas, non ãt simpliciter. Cepit.n.cognitio veritatis in hac nostra septẽtrionali regione quæ simpliciter non incepit, quia potuit eius integritas seruari in ea regione, quæ est ad meridionalem polum, cum in vtraq; parte fieri possit conueniens habitatio, vt declaratum est in meteorologia, & Ari. affirmat. Attamen in vniuerso fuit perpetua, licet regionatim possit recipere, & desinere, ꝫ Auer. Quæ defensio *Suppositũ pro rñsione ad rõnes Auer.* est mera fictio, nec mirum, quia põ eius est fictio. Aris.n.2. polit. inqt putandũ est illos priscos hoïes, siue ex terra geniti fuerint, siue ex corruptione aliqua seruati seminis, fuisse ignaros, & imprudentes, qđ de terra natis dr. Ecce quõ Aris. voluit aliqñ genus humanũ fuisse ignarũ, ac rude. Idẽ Plato lib. de legibus, & in Timæo & in rep. quasi ad verbũ asserit, vnde apud Arist. & Plat. diuulgatũ est artes, & scĩas & opiniones infinities fuisse ortas, & infinities corruptas. Tunc ad rationes. ad primam patet sol. quia est directe ꝯ *Rñsio ad primã rõnem Auer.* Arist. & Plat. quod assumitur, quia siue humanum genus cepit, siue non, cognitio veritatis fuit in hominibus simpliciter orta, quia post vniuersale diluuium homines fuerunt rudes, & ignari, ₰m eos rudes quidem, quia inertes. ignari vero, quia sine cognitione veritatis. Cum vero dicitur hominum genus viuere artibus & rõnibus, dicitur hoc esse verum, cum viuunt ciuiliter. At primi homines vixerunt quodam modo recti à nã ferino more, vt cætera animalia. Q. vero fuerint ignari, patet, quia Arist. 2. huius asserit anĩmam diutius stetisse in ignorãtia, q̃ in scĩa, & loquitur vniuersaliter. Ad secundam dicendum maiorem partem ho- *Com. 11. Ad secundam.* minum, in qua intellectus posset esse perfectus, non esse sempiternam, quia qñque fuerunt homines valde pauci, inertes, rudes & ignari, vt dictum est, in quibus intellectus non potuit esse perfectus. Ad tertiam dicendum, ꝙ phus *Ad tertiam.* dupliciter fieri põt, aut per doctrinam à præceptore, velut homo ab homine, aut per inuentionem, vt Arist. Asserit. 1. poste. & hic esse põt à seipso, quia mediantibus sensibus & lumine naturali intellectus potest deuenire ad quædam prima ex quibus deducit quædam postea ꝑ manus, vt Aris. asserit primo & secundo poster. & 2. meta. Negatur ergo pħum fieri non posse nisi à pħo, cum non sit verum, nisi de philosopho, qui fit per doctrinam vel disciplinam traditam à præceptore. Primi.n.philosophantes ad cognitionem veritatis processerunt à se ex ipsa admiratione. 1. meta. Verũ de his in meteorologia, & in lib. de cœlo, & in procemio physi. auscul. Q. vero hæc sit veritas, argumentor sic: si nul- *Bonæ rõnes cõtra Auer.* lus homo est intellectus, nihil penitus de veritatis cognitione hr̃, & ita intellectus speculatiuus erit omnino corruptus. Sed añs est poẽ: quilibet.n.homo põt non esse, ergo põt esse ꝙ nullus homo sit. ergo possibile est intellectum speculatiuum non esse, & ita intellectus speculatiuus erit corruptibilis simpliciter, si erit corruptibilis corruptione nostra non ergo põt esse æternus ex parte intellectus, & vnus, & corruptibilis ex parte nostra. Præterea Si nullus hoc cogitat, intellectus speculatiuus nihil est, añs est possibile. ergo & ꝯñs: ergo intellectus speculatiuus erit simpliciter corruptibilis ꝑꝑ nos: & nullo modo æternus ratione intellectus. Præterea, si omnis homo dormit, intellectus speculatiuus nihil est, quia in subã separata possibile & esse sunt idem. ergo non esse & impossibile idem. Añs autem est possibile, ergo & ꝯñs. Q. vero añtia harum rationum sint possibilia, patet: quia quælibet singularis est possibilis, & altera

& altera alteri non incompossibilis, ergo vniuersalis erit possibilis: verum de his postea. Nunc vero satis sit declarasse has pñtias firmari in eo quod Auer. dicit.s. ꝙ destructis indiuiduis apprehensis, intellectus speculatiuus destruitur, quia omnibus illis destructis, vniuersalia destruūtur. Q. autē illa destrui possint: probauimus tribus rõnibus primo, si nullus homo est. 2. si nullus homo cogitat. 3. si oīs homo dormit. In causis.n. per se si hoc est, illud est: & si hoc non est, illud non est. quare cum sequatur nullus hõ est, intellectus speculatiuus non est, & si maior pars hominum est, intellectus speculatiuus est. ergo intellectus speculatiuus dicitur æternus & corruptibilis simpliciter ꝑ nos, & nullatenus ratione intellectus materialis.

De cōpōne intelligentiarum. Vlterius recensendum est aliquid de compositione intelligentiarum, an.s. intelligentiæ componantur ex actu & potentia, vt Auer. dicere videtur. Et vr̄ ꝙ non, quia tunc nulla intelligentia esset simplex. Pro dissolutione igit̃ supponamus oēm intelligentiam, imo omnem rem, quæ est citra Deum, ab eo recedere ac deficere, similiter & ipsam materiam, quæ pro nunc, exempli gratia, dicatur non gradus entis. Ex hac suppositione accipit̃, ꝙ id quo vnaquæq; res deficit à Deo, defectus diuinę perfectionis est. nam eo defectu & intelligentia, & vnaquæq; res, à diuina perfectione deficit. Id vero, quo materiam, atq; non gradum entis excellit, actus, & perfectio dicitur. Secundo accipiamus ꝙ talis defectus, quo vnaqueq; res deficit à diuina ꝑfectione dici põt, & negatio, & priuatio, & potentia. Negatio quidem ratione habita ad ipsam rem quæ deficit, est.n. hic defectus in re ipsa deficiente carentia diuinæ ꝑfectionis, quam habere nõ põt in eo ꝙ illa res verbi cā. defectus, quo intelligentia lunaris deficit à perfectione diuina, ratione habita ad intelligentiam deficientem, quia illam nec habet, nec habere põt in eo ꝙ lunaris intelligentia, negatio est, rõne habita ad cōe genus ipsi¹, quæ deficit, & ipsi Deo, à cuius perfectione deficit, priuatio & potētia dicit̃. Priuatio quidē, quia est carentia in sub̃to apto nato rõne gñis: non.n. lunari intelligentiæ repugnat diuina perfectio sub ratione gñis, quod est ens, veluti talpæ sub ratione animalis non repugnat visus: qua ratione potētia dicitur, qm̄ lunaris intelligentia, sub rõne entis capax est diuinæ perfectionis. Patet ergo ꝙ in omni re citra Deum, & materiā est reperire potentiam quandam, qua saltem, vt ens, põt esse perfectior quam sit. Tertio accipiamus ꝙ simili ratione gradus, quo vnaquæq; res excellit non gradum entis, quicquid sit illud, actus dicitur. nam quo excellit materiā vel non gradum entis, & agit, & accedit ad formam. ergo actus dicitur. Ex his sequitur in omni re citra Deum potentiam esse, qua esse potest perfectior quam est, saltem, vt ens, & actum quo & à nõ gradu entis recedit, & quo agere potest. Tunc sequitur decretum Auer. omnē rem citra Deum esse compositam ex potentia & actu: verum compositum ex aliquibus bifariam est, aut compositione vnionis, aut compositione multiplicitatis, vnaquæq;.n. res cõponitur ex potentia & actu, ex priuatiuo & positiuo: non quidē compositione vnionis: non.n. in tali compositione actus vnitur potentiæ, nec ꝯ potentia actui, sed entitas cuiusq; rei est multiplex, quatenus ad diuersa comparabilis est, quia vt diuinæ perfectioni comparatur, est potentia, vt vero nõ gradui entis, est actus, quo fit, vt nihil aliud sit hæc compositio, quam Auer. ponit in omni re citra Deū: nisi res ipsa ad diuersa comparabilis: hæc de compositione.

1. Suppositio.

2. Suppositio. Excerptum.

3. Suppositio.

Corollarium Dilucidat. Quotuplex cõpositio.

Qualis hæc cõpõ in intelligentijs Põ Gāda.

Dubitatio. Vlterius quæres vtrum hæc compositio in intelligētijs dici possit compositio ex intellectu agente, & possibili: ita vt potentia qua deficit sit in intelligentia intellectus possibilis, actus vero quo excellit non gradum entis, sit intellectus agens. Rñdet Gandauen. ꝙ non, alioquin vnaquæq; intelligentia esset transmutabilis ab ipsis phantasmatibus. Præterea. Intelligentiæ differunt spē & inter se, & ab anima intellectiua, at ꝑm Auer. vterq; intellectus est in omnibus vnus numero. Præterea. In oī re est defectus, & excessus, & sic in omni re citra Deū, & supra materiam esset vterq; intellectus. Mihi vero videtur saluo meliori iudicio intellectum agētem, & intellectum possibilē posse accipi ꝑm id, quod sunt: & sic sunt in oī re: qm̄ in omni re est defectus, & excessus: aut ꝑm rationē qua sunt: & sic in sola aīa intellectiua sunt, nam in hac sola defectus ille pfici põt ab intelligibilibus: modo eatenus intellectus possibilis est, quatenus est ab intelligibilibus ꝑfectibilis, quatenus vero excessus est, quo intelligibilia potentia efficiuntur actu intelligentia, dicitur agens. Cū igitur in nulla re citra intellectiuam animam defectus est ab intelligibilibus perfectibilis, cum in oī re citra aīam defectus ille sit particularis, ac indiuidualis nullius erit capax recipere, nisi fortasse indiuidualiter ac materialiter. In rebus vero supra animam, defectus perfici nõ põt ab intelligibilibus, adeo parum ab ipso Deo deficiunt vt non egeant perfici ab intelligibilibus. Patet ergo in nulla alia re, nisi in sola aīa, defectum esse intellectum possibilem, & excessum esse agentem. Per hæc ad rationes dicendum, ad primam ꝙ intelligentia transmutaretur ab intelligibilibus: qñ defectus ille in aīa & in intelligentia esset eiusdem rationis physicæ, dico physicæ, quia bene est eiusdē rationis metaphysicæ, quia est eiusdem rõnis potentiæ in omnibus, qm̄ per illum vnaquæq; res est capax diuinæ ꝑfectionis, saltem per rationem entis. Ad secundam dicendum, ꝙ intellectus possibilis ea rõne qua est intellectus possibilis, est solum in aīa, & ꝑm fictionem Auer. vnicus in oībus, nam ꝑm id qd̾ est, est alterius rationis physicæ in aīa, q̄ sit in cæteris. Tertia ēt deleta est, quia ꝑm id quod sunt saltem sub ratione metaphysica tales intellectus sunt in oībus, non āt ea rõne qua sunt. Quo vero modo intelligentiæ intelligant, non est facile differere: tñ pro pñti doctrina dicamus ꝙ intelligentiæ mouentes stellas, intelligunt res citra se, & supra se ꝑm pħos, non tñ eodem modo, res.n. citra se, intelligunt appræhensione suæ essentiæ: quia est intelligentia per suā essentiam cā oīum eorum quæ sub ipsa sunt & citra ipsam, iō essentia erit similitudo formalis oīum eorū: quorū ipsa ꝑ essentiam est cā, & similitudo causalis ꝑm oēm rationem causæ, qua res ipsæ sunt causabiles, vel oī causali rationi æquipollens. ergo appræhensione suæ essentiæ intelligentia intelligit oīa sub se. quorum ipsa est causa. Diximus.n. in theologicis ꝙ quælibet intelligentia vno intuitu appræhendit ob̃tiue suam essentiam, & consecutiue atq; resultatiue cæteras res sub essentia: quorum per essentiam est cālis ratio, & similitudo. nam essentia intelligentiæ est causa oīum rerum citra se includens oēm rationem causæ, aut illam æquiualens, qua illæ esse pñt, & est formalis similitudo illarum. Quare compræhensione suæ essentiæ, quæ est formalis ratio, includens oēm rationem causæ, illas non ob̃tiue, sed consecutiue intelligunt. Si.n. ob̃tiue illas intelligerent, vilescerent. quia intellectio dependeret saltem vt ab ob̃to secūdario ab aliqua re imperfectiore ipsa intellectione, & cum intellectio sit intelligentia, tunc intelligentiæ dependerent saltē secūdarie à rebus imperfectioribus quā ipsæ sint. Patet ergo ꝙ intelligentię oīa sub se inferiora intelligunt appræhensione suæ essentiæ. At substantias superiores intelligit vnaquæq; intelligentia per essentiam superiorum, hoc est intellectione, quæ est substantia superiori ob̃tiue appræhensa: non.n. intelligentia lunæ intelligit Deum vel proximam intelligentiam sibi superiorem intellectione, aut spē, aut lumine causato ab illis in ipsa recepto, quia ꝑm peripateticos substantia æterna, pura ac simplex accñtis subm esse non põt, ergo inferior intelligit superiorē intellectione, quę est res q̄ ob̃tiue intelligit̃. Hoc.n. est intelligere aliquid per essentiam rei intellectæ, quæq; dicitur intuitiua intellectio, ꝑm Auer. qua ratione fit, vt superior intelligentia sit sibi & inferiori ob̃tiua intellectio, sibi quidem per essentiam atq; identitatē. Inferioribus vero intelligentijs per copulationem non quidē realem sed intentionalem ac ob̃tiuam. Huius vero rei cā est defectus ille, quo intelligētię deficiunt, & ab ipso Deo, & à singulis superioribus, modo quo causatum semp deficit ab eius cā, ratione.n. huius defectus quælibet inferior est intentionaliter ac ob̃tiue à superiori perfectibilis: non ergo ab ratione Auer. lib. d. d. asserit inferiorem intelligentiam superiora intelligere intellectione, quæ est causa intelligentis: inferiora vero intellectione causæ rerum intellectarum. Ex his sequitur ꝙ Deus à nullo intelligibili pfici põt

Quō intelligentiæ intelligant.

Quō appræhendit superiores substantias.

Causa.

De intellectione Dei.

Solutio. 1.

Solutio. 2.

ci pōt nec realiter, nec intentionaliter, cum in eo nullus sit defectus: quo perfici posit. Recte ergo dixit Auer. cōpositionem ex potentia & actu esse in omni intelligentia intelligente aliud, qm̄ nisi in ipsa intelligentia esset defectus, non posset perfici ab alijs intelligibilibus. quia igitur in Deo nullus talis defectus est, ipse non intelligit nisi se obtiue, cætera vero, quorum est cā, intelligit appræhensione suæ essentiæ consecutiue, quæ essentia est formalis ratio, ac cālis oīum rerum. Hæc sunt, quæ peripatetici arbitrantur, an vero ita sit in theologicis abūde disputauimus, nunc vero vt peripatetici locuti sumus. Animaduerte de mente Auer. q̄ anima intellectiua intelligit se & suum agētem intellectum in illo priori, in quo præcedit copulationem sui. s. cum sphæra humana, & cū vno dato hoīe, & hoc per essentiam. ita q̄ eius essentia, quę est intellectus agens, est sua compræhensio, & in tali comprehensione non oportet animam esse denudatam à re intellecta: cum non fiat p̄ receptionem, sed per essentiam, & intelligit res māles vl'r, & ab illis oportet vt sit denudata realiter & intentionaliter. Dico realiter, quia non debet esse aliqua res materialis, sicut ea sunt, quæ intelligit. Dico intentionalr: quia nō debet habere spēm aliquam quasi sibi inditā à nā, per quam illas intelligat, vt dictum est, qm̄ intellectus agens, quem præhabet, non est medium receptiuum, sed dispositiuum: nec est spēs cālis ac formalis rerum, quas intelligit, cū non sit cā rerum per suam essentiam. Tu vero animaduerte h̄, quia in collectaneis erant obscure dicta.

De intellectu agente.

Quæstio 2. an intellectus sit substantialis forma humani corporis.

Vlterius recensendum est vtrum intellectus siue anima intellectiua sit subālis forma humani corporis, Gandauensis inter Auerroistas non mediocris sectator asserit intellectiuam aīam esse immortalem, & esse subālem, & formā humani corporis implicare ɔ̄dictionem: quia ₰m eum hæc p̄ntia est necessaria intellectiua anima siue intellectus est subālis forma humani corporis: ergo est genita & corruptibilis. Propterea asserit animam intellectiuā esse hominis formam asistentem, & non informantem, vniriq; corpori ₰m operationem, non aūt ₰m esse. Pro hac parte multæ sunt rationes quas nos in lib. de intellectu fecimus. Et pro p̄nti doctrina argumentor, omnis forma quæ existit exn̄tia totius corrumpitur corruptione totius compositi, cuius est forma: hæc est p̄ se euidens. Sed forma informās materiam existit exn̄tia totius, ergo corrumpitur toto cōposito corrupto. Sed anima est forma informans materiā, ergo corrumpitur corruptione totius. Q̃ vero intellectiua anima sit forma asistens corpori humano, declarat, q̄a ei vnitur ₰m operationem. primo quidem quo agens & patiens sunt vnum in operatione. Secundo per modum quo artifex vnitur instr̄o. Tertio per modum quo mobile vnit̄ motori: intellectus. n. patitur à phātasmatibus, quæ sunt aliquid humani corporis: ergo vnitur nobis mediantibus phātasmatibus, vt patiens agenti. Amplius intellectus mouet̄ apud ipsum à phantasmatibus, vt mobile à motore, ergo vnitur nobis mediantibus phantasmatibus vt mobile motori. Rursus intellectus vtitur corpore, vt instrumento, ergo vnitur nobis vt artifex instrumento. Quare ex intellectu & homine fit vnum ₰m operationem tribus rationibus: & ita erit forma humano corpori asistens, & non ipsum informans. Quo vero modo asistat intelligentia orbi, & aliter quam anima intellectiua homini, lib. de intellectu disputauimus.

Lib. 2. tract. 2. cap. 15.
Lib. 1. tract. 2. cap. 10.

Hanc pōnem, q̄ Ioan. Gandauen. Auerroi. imposuit, eidem antiqui nostri fere oēs imposuerunt, vt Thomas, Albertus, Egidius, & alij. Sustinuit vero hanc pōnem Gandauensis, & pro opinione omnium peripa. & pro veritate ipsa: licet dissimulet hec se opinari. Et quanquam pōnē hanc lib. 1. de intellectu refutauimus, pōt etiam nouis rōnibus refutari. primo, quia hac positione concessa, humanum corpus non esset proprium sub̄m intellectus, sed locus animę intellectiue, quia cum anima intellectiua non sit in humano corpore, vt forma informās, sed solum ₰m operationē, cum sit substantia separata, erit in nostro corpore, vt in loco: suba. n. separata, vt in loco, ibi est, vbi operatur. Hoc āt nullus peripateticus somniauit. Præterea. Non magis aut intimius alicui viuenti actus viuendi competit, q̄ viuendi potentia, cum actus & potentia circa idem fiant, vt lib. de cœlo diximus. sed viuere ₰m intelligere competit homini formaliter ₰m Gandauensem: dixit. n. vnam esse operationē formaliter vtriusq;. s. hominis, & intellectus. ergo posse viuere quod est per intellectum inest formaliter homini, & quidem magis. Præterea. 1. de anima sit hæc p̄ntia, si nulla est animæ propria operatio, non contingit animam ipsam separari à corpore. Cum igitur (saltem dum viuimus) nulla sit animæ intellectiue propria operatio, vt ibidem Arist. probat longo processu, quin illa dependeat à corpore, vt ēt Auer. eo loco probauit: ergo saltem dum viuimus intellectus non pōt esse forma separata ₰m esse ab humano corpore, & illi solum asistens. Pręterea. Si intellectus vnitur hoī non ₰m esse, sed ₰m operationē, hoc pōt esse quatuor modis, vel quia vt patiens patitur à phantasmatibus, quæ sunt in nobis cogitantibus, & hoc non. quia tunc homo cogitans, in quo est phantasma agens, potius intelligeretur ab intellectu, quam intelligeret p̄ intellectū, probo p̄ntiā & suppono ab eadem virtute appræhendi sub̄m à qua appræhenditur eius accn̄s, vt si visus appræhendit colorem exn̄tem in pariete, appræhēdit parietem, & suppono sub̄m cuius accn̄s appræhenditur ab aliqua virtute non cognoscere per illam virtutem, à qua eius accn̄s appræhenditur: paries. n. non videt per visum: è quo suus color appræhenditur. Tunc argumentor p̄ntiam. nam cum intellectus patitur spēm à phantasmatibus existentibus in homine cogitante, vt illius accn̄tia, ergo intellectus appræhendit phantasmata per se, & cogitantem per accn̄s, quod est illorum subiectum: vt patet per primam suppositionem. Cum aūt nullum sub̄m appræhendat per illam virtutem è qua suum accn̄s appræhenditur per secūdam suppōnem. ergo homo cogitans non poterit appræhendere per intellectum, sed solum appræhendetur. Secundo modo esse pōt: q̄a intellectus mouetur à phantasmatibus existētibus in homine cogitante, & hoc minime, quia eodē modo pōt refelli vt primum. nam in hoc casu moueri & pati idem est. Tertio pōt esse, quia intellectus vnitur nobis, vt ars instr̄o, & tunc per intellectum minime intelligere poterimus, nunq̄. n. vnio artis cum instr̄o est tanta, vt instr̄m formaliter posit intelligere per suam artem, nisi inter artem, & instr̄m sit formalis vnio. Pręterea tunc intelligere ipsum erit organicum, quia expletur per corpus: vt per instr̄m intellectus. Quarto p̄t intelligi intellectum homini cogitanti copulari ₰m operationem: quatenus idem est compræhensum ab vtroq;, & hoc minime, alioqui visus copulari posset diaphano illuminato ita vt ex visu & diaphano illuminato fieret vnum in operatione visiua. Siquidem idem color numero est in diaphano illuminato, & in visu. Diaphanum. n. illuminatū ita continet potentia proxima colores visibiles, vt cogitatiua continet potentia proxima intelligibilia, ergo ex visu & diaphano illuminato ita posset fieri vnum in operōne visiua, vt ex intellectu, & homine cogitante. Præterea. Accipio hominem qui est compositus ex cogitatiua & corpore, vel ita compositus per cogitatiuam cōpletur in spē vel pro complemento in spē requirit intellectum, per quē vltimo in humana spē reponatur. Nō est completus in spē per cogitatiuam: quia tunc intelligere esset homini operō extrinsecus accedens & aduentitia, & omnino accn̄talis, siquidem omnis operatio quæ alicui non competit p̄ eius propriam & specificam formam, est ei accidentalis, aduentitia, ac extrinsecus accedens, nulla. n. forma complet in spē aliquod, quod non det illi operationē competentē illi ₰m spēm. Præterea si cogitatiua complet hominē in spē, tunc homo esset mere & formaliter brutum. deduco, quia licet cogitatiua sit perfectior cæteris gradibus sensitiue partis, non tn̄ exit terminum gradus sensitiui: vt. 2. huius deductū est ex textu Arist. vbi declaratum est vltimum ad q̄d progreditur nā mortalis est cogitatiuum, quod constituit p̄fectisimum brutum: vt pygmæum: vt diximus. Quare si homo non completur in spē p̄ cogitatiuum: complebitur per intellectiuum: & ita intellectiuū erit forma p̄ficiēs, & non tantum asistēs. Propter hæc argumēta alij Auer. sectatores dixerūt ad mētem Auer. intellectū, intellectiuāq; animam esse substantialem formam hominis, quę hominē in spē

Tex. cō. 12. & inde.

Tex. cōm. 2.

Alia pō Auer.

Lib. 1. tract. 2. cap. 10.
Tract. 2. a. c. 19. et inde per plura capita.

in spẽ constituit,non aũt à corpore constitui.Imaginantur .n.esse bifariam formam,alterã,quæ subm constituit, & ab eo constituitur: & hæ formæ sunt,quas Auer. vbiq; appellat virtutes in mã,mãles,ac formas in mã,dñrq; subm constituentes,quod ei spẽm & nomen,ac definitionẽ prębeat: constitutæ vero ꝑ subm, ꝙ ẽ subtis dependeant in esse, & conseruari:vtpote, quia cum subto incipiũt, & cum subto desinunt,quales sunt, & eñtariæ & mistorum formæ, atq; aĩalium & vegetabilium aĩæ.Alteram vero,quæ subm quidem constituit,ab eo vero non constituitur,ꝙ ab illo nec in esse,nec in conseruari pendeat.Constituitur vero, ꝙ ab ea subm dependeat & nomen & rõnem ab illa suscipiens.

Cõm.3. Cõm.63. Cõm.52. Huius gñis cœlestes aĩas arbitrat̃ Auer. esse orbium formas:vt lib.2.de cœlo,& 1.auscul. physi.& 8.& lib. de Subã orbis,& alibi pluries asserit.Quare intellectum hoc pacto hoĩs formam tradunt,ꝙ hoĩem constituat in esse, & ipsum in spẽ reponat,& definitionem & nomẽ illi præbeat.Hinc dixerunt intellectum bifariam copulari nobis, vno modo per nãm:alio modo per voluntatem:vt Auer.innuit in pñti commento. Per nãm quidem quatenus ẽ principio nostri ortus sua nã & hominis dispositione cepit esse nãlis nobis forma, dans nobis esse, quo reponimur in humana spẽ, & nomen & rationẽ,qua,sumus & hoĩes,& aĩalia rationalia. Per voluntatem vero,quatenus per voluntatẽ phantasmata speculamur, quibus mediantibus intellectus copulatur

Cõm.36. nobis,vt principiũ intelligẽdi:vt postea dicemus in hoc. 3. Sed ꝯ hanc positionem emergunt dubitationes. prima quidem,quia tunc cogitatiua non erit hoĩs forma,quod cõtra Auer.vbiq;:vt cõm.6.sequenti videbitur.Et si est tunc vnũ subm habebit plures formas ꝯ Auer.lib.de Subã orbis.Secunda quia tunc oẽs hoĩes erũt vnus homo numero, & tu esses per esse meum,& ego essem ꝑ esse tuum, & vr̃ homo esset antequam esset, & deducitur ꝑñtia vt deductum est: quia oẽ compositum,cuius forma est vna numero:separata, hoc est non dependens à suo subto: est vnum numero in spẽ: vt Auer.probauit ꝑ multas rationes, & sic hõ esset antequam fieret, & tu esses per esse meum, & ego essem ꝑ esse tuum,& oĩa hæc sequuntur,si intellectus daret esse hominibus,& esset vnus numero oĩum.Præterea.Cum intellectus oĩa intelligat, si est nobis copulatus per nãm: tunc sicut homo nascitur cum intellectu sibi copulato,nascetur cum scĩa omnium scibilium sibi copulata. & ita scire erit

Euasio dubitationum reminisci:qđ Auer.vbiq; negat. Sed has dubitationes enituntur euadere, ex eo quia dicunt intellectum non esse totam hoĩs animam sed quasi semiaĩam, vel semiformam. Fingunt.n.de mente Auer.illud aĩę,quod ex semine deducitur,quod dicat̃, gratia exempli,cogitatiuum, esse medietatem aĩæ humanæ.Alteram vero medietatem esse intellectum extrinsecus accedẽtem quod dicatur intellectiuum. Ex his vero asserunt cõstitui totam hominis animam. quæ quidem erit numerata pro numero hominum,non æterna, sed noua,licet intellectus sit vnus numero,& æternus.Per hanc ergo fictionem deletur prima dubitatio, quia dicendum est cogitatiuum ipsum nõ esse hominis totam animã, non tñ frustra est, quia est humanæ animæ, quasi altera semiaĩa,atq; semiforma,& sic subm non habet nisi vnam solã formam specificam, hr̃e vero plures formæ vnius partes prohibet nihil. Deletur scd̃a:quia tũc oẽs homines essent vnus numero homo, qñ omniũ hominum forma esset vna numero,mõ licet altera pars sit vna numero:tota tñ hominis aĩa est numerata.Deletur ẽt ꝙ additur:quia ergo essem per esse tuum,& tu per meum, si amborum tota aĩa ac forma esset vna nnmero,modo licet pars formæ vtrorũq; vna numero sit:tota tñ non est vna numero.Tollitur & tertia ꝙ licet intellectus copuletur nobis in principio per nãm nõ copulatur nobis,vt principium intelligendi,quia diximus eum nobis copulari non vt principium intelligendi, sed vt principium essendi. nam vt principium essendi copulatur nobis per essentiam.vt principium vero intelligendi copulatur nobis per phantasmata, esset ergo scire reminisci qñ in principio nobis vtroq; modo copularetur: & nõ statim intelligeremus motibus corporeis impediti, vt Plato ait.

Tract.2.c.8. Q. autem hæc positio consonet dictis Auer. multifariam primo de intellectu lib. demonstrauimus. Ex his patet de mente istorum, ꝙ cum Auer. asserit in aĩa intellectiua esse has duas partes intellectum agentem, & poẽm. per aĩam non intelligit totam hominis animam, sed semiaĩam, nec intelligit ꝑ partes,partes illius constitutiuas,sed partes quibus aĩa componitur comparatiua compositione,quatenus .s.deficit à prima perfectione, & à non gradu entis superegreditur:vt superius dictum est,& statim repetetur. Sed Dubitationes. dubitabis: nam Auer.clarissime in hoc cõmento asserit intellectiuam aĩam esse completam,& quartum genus entis ex intellectu agente, & poẽi tanq̃ ex similibus materiæ, & formæ compositum. Præterea quid dicendum de intellectu agente ₰m hanc opinionem, vtrum ꝙ sit pars humanæ animæ,an separatus? ex hac.n.denominatione non est manifestum. Præterea. Non vr̃ qũo separata & æterna subã possit esse alicuius corruptibilis formę pars sine sui mutatione,nam sequitur,nunc est primo forma vel pars formę, & prius nec fuit forma,nec pars huius formæ, ergo mutatur. Diximus pro huius opinionis defensione aliqñ,intel Defensio. lectum nõ esse aĩam totam,nec esse subãm in spẽ completam:cum sit hominis semianima, siue semiforma. Tunc ad rationem diximus intellectum esse quartum genus compositum ex intellectu agente & intellectu possibili,non tanquam ex re & re realiter diuersis, sed ₰m nostrum modum intelligẽdi,quo illum intelligimus ab ipso Deo recedere, & à non gradu entis superegredi, per id.n.quo ẽ non gradu entis eleuatur, componitur ex intellectu agente, sine quo intelligibilia non intelligeret. per id quo recedit à Deo ex possibili intellectu componitur,quo ab intelligibilibus perficitur.Tunc dico eam subãm esse in spẽ cõpletam,quæ ex mã & forma componitur,vel ex his similis tan quam ex re & re realiter distinctis. At quod componitur ₰m nostrum modum intelligendi ex his similibus non realiter distinctis, põt esse pars alicuius formæ totalis. De agente vero intellectu dico alterum esse quasi solem, qui ₰m Auer. est Deus. Alterum quasi lumen, qui est gradus, quo semianima illa eleuatur à non gradu entis, h.n.gradus se habet,vt lumen respectu alterius gradus,qui dicitur possibilis intellectus. nam sine hoc gradu, ille gradus qui est intellectus possibilis: nunquam ab intelligibilibus perficeretur.Tertia dubitatio deletur ex eo ꝙ vnio à qua cogitatiua & intellectus vniuntur,est relatio.Modo relatio potest esse noua sola mutatione facta in altero extremorum: vt.8.physico.dicit Auer.&.7.physi.ergo intellectus fit pars Cõm.15. animæ humanæ mutatione facta in ipso cogitatiuo, non Cõm.20. autem in ipso, & hoc sufficit. Hæc de secunda positione Auerroistarum,quam diffuse narraui,quia vr̃ quasi coloratior ad eius mentem. Sed hanc positionem refutauimus Refutatio põnis.2. 1.lib.de intellectu. &.2.huius,& etiam pro parte in hoc.3. Tract.2.c.9. Nunc vero argumentamur primo. quia Aristot.regula est Te.c.vlti. vbiq; ex aliquibus fieri non posse vnum per se,nisi alterum actus,alterum vero potentia sit,vt.8.meta dicit, ergo si ex intellectiuo & cogitatiuo fit vnum per se,erit alterum eorum actus,alterum potentia. Et cum cogitatiuum ₰m eos non possit in hac compositione esse actus,erit ipsum intellectiuum actus cogitatiui.ergo vltimum hominis esse erit intellectiuum, quia est actus vltimus, cuius nullus actus est vlterior.Concesso aũt hoc tunc omnium erit vnum numero vltimum esse,& ita vnico numero esse omnes homines erunt, quare sequuntur omnia absurda Auer. vt ꝙ ego essem per esse tui,& tu per esse mei, & ꝙ homo esset antequam fieret. Hæc.n.omnia necessario sequuntur, si omniũ hominum erit vnum esse numero:non enim euitari pñt asserendo intellectiuum esse partem, quia cum sit vltimum, erit totale esse,cum ab vltimo esse sumatur spẽs,nomen,& ratio. Præterea Regula Auer.3.de cœlo contra Auic. est Cõm.67. ex pluribus existentibus in actu specifico,nec intensis nec remissis non posse fieri per se vnum.Propterea lib.1.physi. Cõm.69. asserit omne adueniens enti in actu specifico nec intenso, nec remisso esse accñs,quod in hoc.2.declarauimus.igitur Cõm.4. cum intellectiuum,& cogitatiuum sint plura,& in actu specifico,& non remissa,ex eis nihil per se vnum fieri poterit. Præterea.Vt superius argumentati sumus,si intellectiuum posset aduenire ipsi cogitatiuo, & cum eo facere vnum ꝑ se, nulla via esset ad probandum materiam primam esse ens

ens in pura potentia:imo nulla via probari posset aliquod esse in potentia passiua: semper.n.dicerem recipiens esse actum vel in actu,vt est cogitatiuum respectu intellectiui. Præterea nullum compositum per se vnum pōt esse pars vel forma essentialis alicuius subiecti. quia si aliquod cōpositum posset esse forma alicuius subiecti: tunc nulla via posset probari aliquam esse formam simplicem primā alicuius subiecti: ea.n.via probarem compositum ex cogitatiuo & intellectiuo non esse per se hoīs formam, & essentialem. Cum igiť ex cogitatiuo & intellectiuo sit vnum ꝑ se compositum, tale non pōt esse forma hoīs, nec essentia eius per se.Præterea.Oē compositum per se vnum ex re & re realiter distinctis,est completum in spē, quia ex ea parte,quæ est vltimus actus:completť in spē. Sed compositum ex intellectiuo & cogitatiuo est ex partibus ꝭm rem distinctis,ergo est completum in spē,& ita nullius erit pars: nō ergo pōt esse hominis forma. Præterea.Si intellectiuum posset recipi in cogitatiuo: tunc intellectus esset diuisibilis.ꝯntia patet:quia ꝭm Auer. cogitatiuum est res diuisibilis:ergo oē receptum in eo erit diuisibile. Cum omne receptum recipiatur per modum recipientis.Hæc rō paucis mutatis est formaliter Auer. Viltoniensis ergo volens saluare intellectum esse subalem hominis formam,supponit de mente Auer.intellectum esse vnum numero,in quo tota eius spēs saluatur.Secundo supponit hoīem cōem dicere aliquam nām realem cōem oibus indiuiduis,quę non est ex se h,atq; indiuidua. Tunc ex his imaginatur intellectum esse per se primo formam perficientem nām illam cō munē, ita vt nā illa cōis sit eius subm per se primo perfectibile. Scdario vero esse formam oīum indiuiduorum hominis,tanquam non per se primo perfectibilium.Tunc asserit intellectum esse formam hominis subalem, & singulorum hominum:non tamen numeratorum pro hominum numero: quia pro numero scdariorum perfectibilium nulla prima perfectio numerať: sed pro numero primorū ꝑfectibiliū. Exēplum asserit, nam vt est cōis opio aīa ꝑ se primo ꝑficit totum hoīem.scdario vero singulas hoīs partes: ꝑpea est vna in toto.& in singulis partibus, sic intellectus q̄a per se primo ꝑficit cōem hoīum nām. Scdario vero singula eius indiuidua,ꝑt esse vnus numero oīum hoīum. Ex his vult indiuidua non esse oīa vnū numero,q̄a licet actus sit vnus,non tñ est primo illorū.Hæc Viltoniensis.Quę pō (vt mihi vr̄) est mera fictio primo q̄a nulla forma singularis ꝑ essentiā pōt esse forma ꝑficiens nām cōem aliquā, q̄a cum illa nā cōis sit forma totius vr̄is: tunc ex duabus formis fieret vnum ꝑ se. Præterea.Hac pōne concessa,ex intellu & illa cōi nā fieret vnū ꝑ se numero:q̄a cuius vltimo forma est vna numero id vnum est numero: vt Auer. ait 2. huius & si forma est vna numero in sua spē, cōpositum ex illa erit vnum numero in spē:vt Auer.deduxit. ergo compositum ex intellectu & nā illa cōi erit vnum numero in spē humana,& sic erit vnum indiuiduū. Præterea.Hæc pō non euitat ens in actu esse ꝑ se subm formæ subalis. nā.n. cōis est ens in actu,& forma totius, & tūc sequunť oīa absurda supius inducta. s. ꝙ nulla via probari posset esse aliquā potentiā,vel aliquē primum actum. Ioā.vero Bacconitanus Carmelitanus doctor,& meo iudicio optimus interpres Auer. opinať intellectum copulari nobis dupliciter. Vno mō ꝭm virtutē vel potentiā.s.quatenus sit nostra potentia, ꝑ quam intelligimus:q̄ quidem copulationē spiritualem asserit: quia hac cōicat se nobis, & se facit nr̄am potentiam,qua possumus intelligere: & dr̄ copulatio hæc spiritualis apud ipsum:non āt realis, quia ꝭm hanc copulationē intellectus non est forma humanum corpus informans,nec illi dans esse:quia tunc esset realis copulatio: iō vult formam, quæ hoī spēm præbet esse intellectum passiuum:siue cogitatiuā. Est ergo hæc copulatio spiritualis: quatenus intellectus eo ipso cum sumus, efficitur nobis spūs,& potentia. Alia est intellectus copulatio ad phātasmata,vt ad obta: quorum intētiones recipit actu immales virtute intellectus agentis, & per hanc potius intelligit phantasmata, siue phantasiabilia quā ꝙ nos ꝑ ipsum intelligamus. Huius exemplum ponit de sensu cōi. hic.n.copulatur sensibilibus quæ nobis insunt: & nobis sensibilibus quidem,vt obtis,ex quibus recipit spēs, tñ non pōt illis vt obtis copulari nisi prius fuisset factus nr̄a potētia:qua indicare possemus illa:nobis vero vt potentia, & virtus,qua possemus moueri à sensibilibus.Ergo intellectus dupliciter nobis copulatur vno mō spiritualiter, qua. s. nobis fit spiritus ac potentia ad intelligēdum.Alio modo quatenus copulatur phātasmatibus tanquā obtis,quæ sunt in nobis: & nisi præfuisset prima copulatio,nō possemus intelligere ꝑ ipsum,cum moueret à phantasmatibus. Ex his quasi meditari vr̄ Bacconitanus,quia vult non esse intellectum formam mere assistentē, cum è principijs gn̄onis copuletur nobis ꝭm potentiā, nec vult esse formam informantē:quia nō copulatur nobis in principio ꝭm essentiā vel esse,nec ēt aliquo tpe.Quare mediare vr̄,inter Gandauensem,& eos, qui posuerūt intellectum esse virtutem humanum corpus informantem. Hæc pō licet sit colorata, & fortasse non aliena à mente Auer.à me(pace tanti viri dixerim)non est intelligibilis primo quia in substantijs separatis idem est potentia & eius essentia ꝭm Auer.ergo non pōt suba separata nobis copulari ꝭm eius potentiam, quin nobis ēt copuletur per essentiam. ergo intellectiua aīa non pōt fieri nobis potentia,nisi nobis insit ꝭm essentiam.Præterea Adhuc videtur argm̄ nostrum stare:quia si ꝭm Bacconitanum intellectus non est forma informans humanum corpus,sed intellectus passiuus,qui est virtus cogitatiua,quæ est perfectissima sensitiuarum, tunc cum per hanc virtutē homo non excedat gradum sensitiuorum, vt dictum est in.2.huius.tunc inquam homo non erit nisi brutum pręcise,& nihil plus formaliter. Præterea. Oē illud quod competit hoī,& non per eius propriam,& specificam formam, competit sibi per accn̄s, & vt quid extraneum, ergo cum hæc potentia intellectiua non competat hoī ꝭm cogitatiuam, quæ est sua propria forma, erit sibi per accn̄s competens. Præterea. Inter actum primum & scdm non datur mediū, ergo aīa cum copulatur nobis, aut copulabitur nobis vt actus primus:& sic dat esse,aut vt actus secūdus,& sic vnitur nobis ꝭm operationem,& erit positio Ioannis Gandauensis. At si copulatur nobis ꝭm vtrunq; erit positio assignata. Præterea.Quæro de virtute secundum quam nobis copulatur intellectus, vel est substantia, vel accidens. Non accidens, quia tunc copulabitur nobis intellectus ꝑ accidens, quod est ridiculum. Si substantia, ergo intellectus nobis substantialiter copulabitur,quod volo. Ex his patet positionem Auer. esse meram fictionem, quia quouis modo exponatur:est impossibilis: & ꝯ naturalem philosophiam. Teneo ergo & pro opinione Arist.& pro veritate, intellectiuam animam esse formam substantialem humani corporis, è qua est hominis esse, & operatio, ꝭm quam hō est homo, & aīal rationale, & formaliter intelligens.Q. vero hæc sit opinio Arist.probatur.1.auctoritate eius.2.huius. vbi facit hanc ꝯntiam, anima est hoc, quo viuimus, & sentimus & intelligimus primo, ergo erit quædā ratio & species, modo patet eum loqui vniuersaliter de omni anima:de qua concludit illam esse formam nos informantem. non.n.video cur valeat ratio de sensitiua, & non de intellectiua.Nullibi.n.Aristot. probauit sensitiuam esse formam nostrā, nisi quia ea primo mouemur, & sentimus, ergo eadē rōne intellectiua erit forma nostra dās esse, q̄a ea per se primo intelligimus. Præterea. Hac via negata, nulla via esset ad probandum dari aīam aliquam informantem aliquod corpus,qm̄ si qua via esset,illa esset operatio, est.n.anima,quo per se primo nos operamur, sed operatio non arguit formam informantem, nam nos per se primo intelligimus, & non per intellectum, qui est nostra forma informans. Aristo.quoq; nullibi vsus est alia via cum vult probare formam aliquam alicuius, vnde eodem.2. huius de anima loquens, inquit. Q. quidem igitur sit sicut substantia,manifestum est, & syllogizans: inquit.Causa enim ipsius esse omnibus substantia est. Viuere aūt viuentibus est esse,ergo supple viuendi causa est essendi causa, at cum aīa sit viuendi causa, ergo est substantialis forma corporis viuentis hæc Arist.vbi patet eum non alio probare animā esse substantiam & formam informantem, nisi per operationem,cuius est principium,qua via negata,nunquam poterimus

3. Pō Auer. attributa.

Refutatio.

Cōm.7.& 8.

2.sen.di.20. q. vnica.

Refutati.

Te.cōm.22.

Contra Auer. Pō propria.

Tex.cōm.24.

Te.cōm.36. & 37.

poterimus probare aliquam animam esse formā informantem aliquid. Præterea rationi Arist.addo: sed intellectiua aia est per se primum principium viuendi. vt.n.Arist. inqt. 2.huius. multipliciter aūt ipso viuere dicto, si vnum aliqd horū insit solum, viuere ipsum dicimus, vt intellectus sensus & motus,& status ſm locum,cum igitur nobis insit intelligere propter animam intellectiuam,ergo anima intellectiua viuimus, quare est substantialis forma corpis humani.Tunc ad rationem Gandauensis, concedo aiam esse substantialem formam corporis humani:& esse partē,quæ subsistit subsistentia totius: non tñ existit exña totius: quia est pars non dependens in esse existentiæ à suo toto: sed totum dependet in esse existentiæ ab ipsa: & sic ratio nulla est. Si.n.dependeret in esse existentiæ à suo toto: ipsa desineret existere,desinente suo toto.

Te. cōm. 114.

De vnitate intellectus. 1.sen.di.16.& 19 q.1.

Consequenter videndū est vtrum intellectus possibilis sit vnus numero in oībus hoībus. Nam licet diffuse de re hac in lib. de intellectu disseruimus tamen & aliqua pro pñti dicemus:quæ non erunt inutilia.Ariminensis vir acutissimus arbitratur non tm̄ non esse vnum numero intellectum in omnibus hominibus, sed rōnibus nālibus probari posse intellectum esse numeratum.Argumentatur ergo,q̄a si vnus numero esset intellectus in oībus hominibus: tunc oīum hominum esset vna numero intellectio:cuius oppositum obseruatio docet: & pñtiam probat, nam si intellectio esset alia in me, & alia in te:non esset nisi, vt Auer.dicit:quia phantasma meum est aliud à tuo. Q̄ aūt istud stare non possit,probat,supponendo Socra.intelligere verbi cā lapidem,& q̄ perseueret eius intellectio. quo posito sequetur me non posse lapidem intelligere. Socra.s.intellectione perseuerante, quod est ꝯ experientiam, & probat: si possem lapidem intelligere,vel hoc erit,quia phantasma meum mouet meum intellectum ad eandem intellectionem,ad phantasma Socr.mouet intellectum Soc.vel quia mouet ad aliam. Siquidem ad aliam, vel ad aliam,quæ cōponitur cum prima quæ erat. Socra.vel ad aliā,quæ cū illa Socrat. nullo modo componitur. Si ad aliam: quæ cum prima cōponitur tunc intellectio illa Soc. per hāc meam, redderetur intentior,& ita Soc. per intelligere meū perfectus intelligeret id, qd̄ intelligebat, quod est ridiculum, & ꝯ experientiam.Sin aūt phantasma meum mouet ad aliā quæ cum illa Socra. non componit.Igitur intellectio lapidis in me & in Socr. erit numerata: & tunc argm̄ Auer.1. probat vnitatem intellectionis.s.q̄ si intellectus est numeratus intellectiones sunt numeratæ, & indiuiduales, esset procedens ita ꝯ vnitatem intellectus,sicut ꝯ numerationē. nam ad ipsum eamet sequunt̄,quæ ad numerationem intellectus. Q̄ si phātasma meum moueat ad eandem numero lapidis intellectionem,ad quam phantasma Socrat.mouet intellectum Socr. vel mouet ad illam, quatenus eam producit ad esse,& hoc est impossibile:nihil.n.fit, qd̄ præerat: nec in actu aliquid fieri pōt,quod in actu præfuit. Sin autem ad eandem non ipsam producendo, sed faciēdo ipsam esse meam: quæ prius non erat mea, hoc est contra Auer. quia non esset phantasma verū agens, nec intellectus agēs verum agens,nec intellectus possibilis verum patiens, q̄a nihil noui simpliciter per illa fit: & Auer. pō esset eadem cum illa Themistij,q̄ ipse negat.Præterea.Nos argumentamur supponendo q̄ intellectus æternaliter intelligit lapidem,qm̄ nulla est,vel fuit,vel erit dr̄ia tpis, in qua intellectus non intelligit lapidē. est.n.vterq; intellectus æternus,& phantasma ēt æternum, quod intellectum mouet ad lapidis intellectionem. est.n.species humana æterna, qua saltem successiue æternaliter imaginatur aliquod lapidis phātasma.est ergo suppositio q̄ intellectio lapidis sit æterna. Tunc quæro vel talis lapidis intellectio est æterna, q̄a vna numero intellectio, qua intellectus illum intelligit, est æterna: & tunc intellectio hæc lapidis eadem numero, quæ fuit prioris hoīs,efficietur posterioris hominis, & ita phantasma meum nihil aliud faciet, nisi q̄ intellectio, quæ fuit prioris hominis, fiet posterioris hoīs.ergo prioris, & posterioris hoīs vna numero erit intellectio:non ergo alter intellectus dicet̄ agens alter patiens, nec phantasma mouebit intellectum:& redibit pō Them.Aut talis lapidis intellectio non numero,sed spē erit ęterna,imaginando illam intellectionem numero corrumpi corrupto phantasmate lapidis in priori homine. nouam vero fieri generato alio phantasmate in posteriori homine. At hoc dato, tunc in intellectu gn̄abuntur & corrumpentur intellectiones infinitæ numero eiusdem lapidis,quod Auer.negaret,quia tunc vt ipse argumentatur, ab illis intellectionibus posset abstrahi vniuersale actu, & eadem ratione illud vniuersale intelligeretur à me diuersis intellectionibus & à te, & ꝓcedetur in infinitum, quod ipse negat. Sequitur secundo, recipiens non esset denudatum à spē recepti, cum semper ante nouam lapidis intellectionem præsit lapidis aliqua intellectio. Præterea.Hac positione Auer.concessa,intellectus nihil intelligere posset, nisi phantasma moueret ipsum ad intellectionem,quod falsum esse experimur.Intelligimus.n.intellectiones & dilectiones nostras & præteritas,& pñtes, ad quarum intellectionem nullum phantasma mouet intellectum.Præterea.Intellectus meus intelligit se intelligere,qn̄ intellectus tuus non intelligit se intelligere,sicut persæpe contingit.Cū igitur intellectus meus se intelligere intelligit: vel igitur de numero intelligere est,quo ego me intelligere ītelligo, & quo tu te intelligere intelligis, vel aliud atq; aliud. Si idem numero, habeo absurdum. Si aliud atq; aliud, vel erit ꝑꝑ aliud atq; aliud phantasma,& hoc non, qm̄ ad intelligere, quo ego intelligo me intelligere,nullum phantasma rn̄det:ergo erit, quia alius est intellectus meus,& alius tuus, & hoc volo. Animaduersione ergo dignum græcos expositores quasi oēs asseruisse intellectum quo anima intelligit & sapit,esse vnū numero oīum:vt Them.Simpli.& Theophra. dixerunt. ex verbis vero Arist. aperte nullibi apparet, nisi quia hanc rē per coniecturam accepit Auer. ex quibusdam verbis Aris. 12. lib. metaphysi. vbi asseruit in his, quæ à materia non dependēt,non esse nisi vnum numero in sua spē, quia vero patet apud Aristo. intellectum à materia non dependere, hinc Auer. cōiecturabiliter credidit vnitatem intellectus. *Cōis græcorū positio.* *Tex. cōm. 49.*

Quæ positio licet sit impossibilis, rationes tamen nunc factæ,non demonstrant ꝯ illam: potest.n.Auerroista illas fugere.Vbi supponamus, q̄ intellectus qui lapidem intelligit non intelligit lapidem intellectione, quæ est accn̄s .s.causatum à lapide,vel à phantasmate lapidis,vel ab intellectu agente: sed intelligit lapidem intellectione, quæ est lapis.non enim lapis appræhensus inhęret intellectui realiter,veluti color parieti,nec realiter per spēm realiter distinctam à lapide appræhenso: sed intellectui inhæret intentionaliter veluti intelligentia superior inhæret intelligentiæ inferiori:vnde dici potest, metaphysicorum more, receptio obtiua. ergo intellectus intelligit lapidem intellectione, quæ est lapis. Secundo supponamus q̄ intellectus non potest intelligere lapidem intellectione, quæ est lapis,nisi homo actu sit cogitans,imaginans & memorans hunc vel illum lapidem, nec homo potest per hos sensus indiuiduum aliquod speculari, quin per intellectum illius vniuersale appræhendat. Quod patet primo quia intellectus hac lege ad sensus nostros internos se habet, vt non possit illi circa indiuiduum alicuius vniuersalis speculari, quin intellectus vinculo affinitatis nālis vniuersale illius indiuidui appræhendat:verbi causa.Si interni sensus apprę henderint indiuiduum hoīs, si hunc hoīem, qui est Socra. vel Plato:intellectus hoīem appræhendet, Si indiuiduum animalis.s.hoc animal,intellectus animal appræhendet, & sic de cæteris id genus: nec alia ratio huius concordiæ est, nisi quia ille est intellectus,hi vero humani sensus. Potest esse alia rō, quia vniuersale appræhensum est in phātasmatibus, sicut vniuersale in proprijs & proximis indiuiduis, quia vero ita est, sine illis nec esse pñt,nec intelligi vniuersalia illorum phantasmatum.Destructis.n.primis substantijs nihil aliorum remanebit, ergo non potest lapis intelligi, nisi interni sensu phantasma illius speculentur.s.vel vinculo affinitatis, quæ est inter intellectum & virtutes illas, vel vinculo connexionis obiecti intellectus cum obiecto sensuum internorum:quia non pñt vniuersalia appræhensa esse, nisi singularia sint phantasmata, in quibus,vt in proprijs fundamentis conseruentur:est enim connexio intentionis

Defensio pōnis à prioribus rōnibus. *1.Suppositio.* *2.Suppositio.* *1 Ratio.* *2.Ratio.*

tionis vniuersalis cum intentione particulari fortior connexione accñtis cum subto.1.metaph. Ex his sequitur intellectum semper appræhendere lapidẽ intellectione, quæ est lapis. Probatur, quia nunquam interni sensus desinunt phantasma lapidis speculari: ergo nunquã desinit intellectus intelligere lapidẽ. nã quãquam interni mei sensus desinant, non desinent tui, vel alterius, cum spẽs, & indiuidua sint æterna. Hoc Auer. in hac digressione aperte dixit. ait .n. imaginarias intentiones, quibus indiuidua imaginamur bifariam considerari posse. Vno modo, vt sunt huius hois determinati .s. aut Socr. aut Plat. Alio modo vt sunt hominis indifferenter imaginantis, p quas hõ indifferenter imaginatur. Primo mõ illæ sunt gñabiles, & corruptibiles. Secundo vero sunt æternæ: quia hõ imaginans semper est. Ex his patet intellectionẽ lapidis dupliciter esse æternã. Vno modo, quo est ipse lapis appræhensus in phantasmatibus lapidis, vt in suis inferioribus successione ppetua manens. Alio modo est æterna rõne hita ad intellectum perpetuo lapidem obiectiue recipientẽ. Vno vero modo tñ esse corruptibilẽ: quo desinente phantasmate lapidis in Socra. illa intellectio desinit esse Soc. Quare intellectio lapidis licet desinat esse mea, vel tua, simplr tñ nõ desinit esse. non. n. desinit esse intells, cui obtiue illa inest: nec desinit esse phãtasma lapidis, cum semper aliqs homo sit indiuiduũ lapidis, imaginans. ergo desinit esse mea, vel tua, qñ imaginatio lapidis desinit esse. Et hoc Auer. dicebat, cum diceret ipsum intelligere, si comparetur ad subm per qd̃ est verum, hoc est ad phantasmata, esse corruptibile, nec intelligit intellectionem lapidis corrumpi in intellectu ac simpliciter desinere, desinente imaginatione lapidis particulari in me, & in te, sed intelligit eam corrũpi ẽm quid, quatenus desinit esse tua vel mea. Simpliciter vero nõ desinit, cũ nec subm, per quod est vera, simpliciter desinat, nec intellectus, p qd̃ est ens, quia vero phantasma meũ vel tuũ desinit, ẽm quid intellectio illa desinere vr̃. Vlterius sequitur intellectum agentem & pořem non esse necessarios, vt hic de nouo intellectionẽ recipiat, ille vero de nouo agat, cũ intellectio sit simpliciter æterna. non. n. rei æternæ est agẽs, vel patiẽs, nisi per æquiuocationẽ. Intellectus. n. agens non est necessarius, vt intellectus pořis recipiat de nouo, sed vt recipiat intellectionẽ lapidis receptione æterna: nisi. n. esset intellectus agens, intellectus pořis nec de nouo nec æternaliter posset illã recipere, nec intellectio posset esse mea, vel tua, nisi esset phantasma meum, vel tuum. Ex his patet dr̃ia inter Them. & Auer. nam Auer. non asserit intellectum intelligere lapidẽ intellectione, q̃ est essentia intellect⁹, sed intellectione, q̃ est lapis appræhensus. Them. vero asserit intellectum intelligere lapidẽ appræhensione suæ essentiæ, & intellectione, q̃ est intellectus ipse intelligẽs. Tunc ad rõnes ꝯ Auer. Ad primã dico ꝙ intellectio lapidis est simpliciter vna numero in se: alia tñ vt mea, alia vt tua. Vlteri⁹ concedo phãtasma meum mouere ad eandẽ intellectionẽ, non illã producendo, sed illã faciẽdo esse meã. nec hoc est venire ad positionẽ Them. vt visum est. Ad scd̃am cõcedo vnã numero intellectionẽ, quæ fuit prioris hois: fieri posterioris, & quæ est mea, esse tuã simpliciter. Scd̃m qd vero est alia atq; alia, quatenus phãtasma mediante quo fit mea est aliud à phantasmate, mediante quo fit tua. Ad tertiam dicẽdum ꝙ intellectio qua intelligo me intelligere, & qua intelligo intellectionẽ, vel dilectionẽ, illud idẽ phantasma rñdet, quod rectæ intellectioni rñdet. Intellectus. n. appræhensione lapidis intelligit suã essentiam, & se intelligere lapidem. & oĩa hæc mediante phantasmate lapidis. Sic igit patet rõnes Ariminensis non esse demonstratiuas. Teneo ergo intellectum esse numeratum pro numero hominum posse demr̃ari hac ratione, videlicet, intellectus est substãtialis forma humani corporis, ipsum substantialiter informans. ergo numeratur ad numerationem hominum. Hæc ꝯñtia videlicet de omni forma informante, vt de sensitiua, vegetatiua, & id genus. Hæc ẽt probatur ex opposito consequentis, quia si intellectiua erit vna numero & substãtialis forma, oẽs hoies essent vnus numero homo, & sequentur oĩa Auer. absurda, vt tu esses p esse meum & ego essem per esse tuum, &c. id genus. Hæc ergo ꝯñtia est necessaria & añs est demr̃atum. ergo & ꝯñs. hæc mihi vr̃ demonstratiua. Sed ꝯ sunt dubitationes Auer. prima quia hac põne data, intellectus esset numeratus, & ita esset singularis, ergo idem saltem intentionaliter moueret se. Secunda, quia tunc intellectiones essent numeratæ: & sic posset abstrahi vniuersalis intellectio ab illis vt deducit Auer. Dicendũ ad has rationes ꝙ non cogunt. ad primam concedo intellectum esse singularẽ, non tñ virtutẽ mãlem, & sic põt se intelligere intellectione aliorum, vt dicemus. Mãle vero se intelligere per se vel intellectione aliorum est impossibile, sed singulare immãle, qualis est intellectus, nihil prohibet. Cur vero mãle non põt se intelligere. s. nec per se, nec intellectione aliorum, diximus in lib. de intellectu. Sed adhuc obijcies, intellectus est singularis, ergo non intelligit se nisi abstractione à singularitate, & sic singulare faceret se non singulare. Dicẽdum ꝙ intellectus est singulare, sed immateriale, & ita non facit se immãle: facit autem se per accñs vniuersale intelligendo alia, nec est absurdum singulare immãle facere se vniuersale, per accñs cum non faciat se immãle: est. n. sua nã immãlis. Sed adhuc obijcies, quia intellectus põt se intelligere vt est intellectus vniuersalis meo & tuo, & põt se intelligere. vt h̃ intellectus, quero ergo quo intellectus intelligit se vniuersaliter. & quo intelligit se singulariter. Sed hæc rõ põt conuerti ꝯ Auer. quia intellectus põt se intelligere singulariter & vniuersaliter, vt est cõis sibi & intellectibus cœlorum, ergo eadem qõ fieri põt ꝯ Auer. Dicẽdum ergo, quod intellectus p eãdem spẽm primo intelligit lapidem, & hoc actu recto: reflexe vero intelligit illam spẽm, & per illam intelligit se vniuersaliter, & singulariter: spẽs. n. cuiusq; intelligibilis est per se primo illius repñtatiua, scd̃o est repñtatiua eius subiecti & cãrũ eius, eius subti dico vl̃r, & particulariter: ergo non oportet intellectum se intelligere per spẽm ppriam ab eo abstrahibilem, cum non sit res mãlis, sed per spẽm rei, quã intelligit, quæ est ẽt ipsius intellectus repñtatiua vl̃r, & singulariter, & sic nec se facit vl̃em, nec abstractũ, cũ se intelligat spẽ rei, quã intelligit: q̃ est singularis in essendo, in repñtando vl̃is. Ad alia rñdet Ariminensis conceptionẽ lapidis posse accipi vno mõ obtiue pro re concepta, alio modo formaliter pro ipsa intellectione. Si pro intellectione formali, concedit ꝙ intellectio mea, & tua sunt eiusdem rõnis: & sic ab eis pt̃ abstrahi vna vl̃is intellectio, & sic in infinitum, qd̃ concedit. Sin ãt conceptio capit obtiue p lapide concepto: sic obtiue pt̃ eadẽ esse mea, & tua, sicut idẽ visibile est diuersorum videntium: & sic non ibit in infinitum. Sed hæc Ariminensis solutio vr̃ pdura, cum nulla sit necessitas concedere talẽ processum in infinitũ: quia licet illæ intellectiones in essendo sint singulares, & eiusdẽ rationis, cum tñ non sint per se intelligibiles, sed reflexæ, iõ pñt intelligi singulariter, & vniuersaliter, non per abstractionem, sed intellectione spẽi lapidis, quæ illas repñtat vniuersaliter & particulariter. Alij vero dicunt esse de intellectionibus lapidis, vt de vocibus idem formaliter sigñantium. Hæc. n. vox Niphus, potest multiplicari in infinitum, vt mãliter acciperetur pro seipsa vel sibi similis: tñ dicitur vna vox sigñatiue, sic intellectiones lapidis pñt infinitæ esse, & per numerationem intellectuum, & p abstractionem, oẽs tñ obtiue erunt vna intellectio, ac veluti vna vox, sicut igitur in vocibus eiusdem sigñationis nihil prohibet procedere in infinitum, sic in intellectionibus eiusdem obiecti, nec aliquis debet hoc habere pro impossibili, cum sit in vocibus concedendum, de quibus minus videtur. Vnde forticolæ concederent infinitas posse esse intellectiones eiusdem obiecti, quia non tot, quin plures, vel quia duæ, & tres & quatuor, & sic in infinitum, & tamen intellectiones eiusdem obiecti non possunt esse infinitæ. Similiter infinitæ possunt esse voces eiusdem significati, quia non tot, quin plures, vel quia duæ & tres: & sic in infinitum: & tamen voces eiusdem significati non possunt esse infinitæ, sed de his i ludicris logicis. Ex his patet spẽm in intellectu posse vl̃r repræsentari licet sit singularis, quia est immaterialis, cum eius subiectũ sit immateriale. At species sensum solum singulariter repræsentat, quia est materialis, & in subiecto materiali extenso, & organico.

Tertio

Com. 31. Excerptũ quod intellectus semper intelligat lapidem.

Quod intellectio lapidis sit dupliciter æterna & vno mõ corruptibilis.

Quõ sint necessarq́ intellectus.

Differentia Auer. Them.

Solutio rõnum.

Põpropri.

Dubitones.

Prima.

Secunda.

Solutio.

Instantia.

Responsio.

Instantia.

Responsio.

De origine animæ opinio Alexandri. Tertio quæritur de origine intellectiuæ animæ, tam ex parte agētis, quam ex parte patientis. Alex. Aphrodisieus asserit animam proficisci ex semine,& sic venire à progenitoribus. imaginatur enim semen, cum in matricem pellitur intra se habere virtutem seminalem,quę est corporis formatiua,& animæ productiua,& hoc, vt instrumētum parentum,& solis. Anima ergo ex semine traducitur, vt ab agente,& in semine corpore formato recipitur, vt in subiecto,& materia. Hanc partem tenent omnes,qui animæ mortalitatem autumant: pro hac parte adduximus fortiores rōnes,quæ fieri possunt lib.1.de intellectu. Potissimum vero,qa nisi intellectiua anima generaretur, nō posset homo vera gñone generari,quia compositum vere generatur per hoc quod eius forma est terminus generationis,secundum Arist.qui vult generationē esse naturalem, quia est via in naturam. Alias rationes quæratis ibi. *Tract.1.c.22.* Ego vero clarissime ab Arist.habeo duo,primum, ꝙ intellectiua anima non est facta ante corpus eius,vt superius declarauimus ex lib.12.Meta.Secundū ꝙ non ex semine in lucē edatur,sed extrinsecus accedat.Et hoc quesiuit per se in 2. *Tex.cōmē.16. & 17. cap.3.* lib.de Generatione animalium.vbi cōcludit tria, primum ꝙ intellectus non fuit factus ante corpus.secundum ꝙ nō venit ex corpore. tertium ꝙ accedit extrinsecus. Probat autem hæc Arist.vnica ratione,cum inquit. Nō enim cum eius operatione cōmunicat corpus,nec eius operatio est ante corpora: ergo ipse non est ante corpus, nec ex corpore.erit ergo extrinsecus accedens. Vnde vero, vtrum à *Cap.23.* Deo,vel à dijs secundis, vel ab anima mundi,Aristot.non determinauit.Them.asserit eam esse ab anima mundi,vt dicit primo de anima. Plato videtur in Timæo velle eā ꝓcedere à dijs secundi.Aristot. vero cognouit eam non venire ex semine,sed extrinsecus accedere.Vnde vero venerit,non determinat,vel qa ignorauit,qa ad istud non ducit rō nālis, nec arbitror esse absurdū Arist. hoc ignorasse. nā cum Arist.pħet ex sensibilibus,& nihil sit in sensibus, quo possumus cōcludere illam venire immediate à Deo, ideo Arist.animæ originem potuit scire negatiue, vtpote & ꝙ non fuit æterna ante corpora,& ꝙ non venerit ex corpore,& ita extrinsecus.Quod vero veniat à Deo, vel ab anima mundi, vel ab intelligentijs,Arist.non potuit rōne naturali scitur:& si dixit eam creari à Deo, illud non probauit.In libro enim de proprietatibus eltorum asserit eam venire iussu Dei,cum in materia fuerit sufficiens ad illam dispositio.In lib.de bona fortuna asserit oēm effectū diuinum venire à Deo, quare cum intellectiua aīa sit effectus diuinus,est rōni consonū eam venire à Deo.Accedit,quia si aliqua creatura citra Deum posset intellectiuam aīam creare,vel eā crearet auctoritate propria,vel, vt instrumētum primæ causæ. Quod non auctoritate propria, etiam pħi concedunt:oīs.n.virtus citra Deū agit virtute Dei. Si vt instrm primæ causæ, quia oē instrm alicuius agētis supponit actionem eius agentis,cuius est instrumentum. Ars enim quæ agit in virtute naturæ, supponit effectum naturæ. Ex his ergo colligere possumus intellectiuā animam à Deo fuisse ex nihilo creatam. *Dubitatio.* Sed est tunc dubitatio,qa hæc determinatio vr̄ repugnare fundamentis Arist. Arist. enim vbique negat creationem: vnde primo pħicorū asserit ex nihilo nihil fieri,cū perterruit oēs pħantes ex nihilo fieri aliquid. *Cap.13.* Them.primo de aīa asseruit aīam non creari, sed produci productione totius animati. Imaginat̄ enim totum animatū à Creatore produci, cuius productionem appellat animationem,animam vero produci,vt illius partem.& sic non est creatio:creator.n.producēs totum illud nō producit ex nihilo, quia ex præsupposita materia illud producit.Hanc opinionem secuti sunt boni doctores, verum sic dicentes concedere coguntur aīam desinere desinente toto, quia si non est per se terminus productionis, sed producitur productione totius, tunc toto desinente, & ipsa desinet. Melius & vere dicendum est illam creari ex nihilo. *Solutio. Positio vera.* Vnde oportet dicere in eodem instanti temporis animam esse terminum creationis, quatenus est per se existens,& terminum generationis extrinsecus, quatenus subsistit subsistentia totius: est tamen inter hæc aliqs ordo intelligendi, quatenus prius intelligitur vt creata, quā vt terminus generationis: qua ipsa producitur, vt pars p se subsistentis. Cum vero dicitur quòd creatio repugnat dictis Aristot.in fine primi de cœlo responsionem quære. Vbi diximus Aristot. negare creationem compositorum, simplicium vero concedere, rursus concedit creationem æternam, vt ibi videre poteritis. Tunc ad rationem patet sol.Homo enim vera generatione generatur: quia terminatur ad compositum per se subsistens, cuius forma licet non acceperit esse per generationem, satis est, vt incipiat esse forma illius materiæ,vt libro de intellectu patet:& vt incipiat subsistere subsistētia totius,cuius est pars. *De statu aīæ post mortem.* Quarto quæritur de statu animæ post mortem, vtrum remaneat an desinat esse, desinente composito.In libello de immortalitatę animæ cōgregauimus omne dicibile in hoc quesito, vbi disputauimus duo: vtrum ratione naturali possit demonstrari animam remanere post mortem. Secundo disputauimus intentionem Arist. An de intentione Arist. intellectiua anima remaneat post mortem. *Primum de Arist.inten.* De intentione Aristot.diximus,quòd ex obiter dictis ab Aristot.reperitur mortalitas,& immortalitas:& ita ex obiter dictis ab eo nihil certi habemus, cum enim disputat de hominis beatitudine primo Ethicorum ad ostēdendam beatitudinis excellentiam, immortalitatem animæ apertissime cōfitetur. Cum vero disputat de fortitudine.3.Ethic.ad ostēdendam excellentiam eius,asserit mortalitatem.Sicque in compluribus locis facere videtur,nam sibi non modo non constat, sed contrarius videtur. *Secundū Deus intent. Arist.* Secūdo diximus, ꝙ quæsitum istud nullibi Arist.in propria forma quæsiuit, nec sub hac descriptione disputauit.Nam licet de origine intellectiuæ animæ fecit quæsitū per se,& determinauit animam intellectiuam,quam noeticam appellauit, non nasci cum corpore, sed venire extrinsecus, ex hac tamen non habetur quæstionis de statu animæ post mortem solutio. Nam clarissimi viri, vt Them.intellectiuam animam, qua corpus humanum viuit,& formaliter intelligit,asserūt extrinsecus accedere:& quidem creari à mundi anima,& tamen eam desinere cum corpore. fatentur de mēte Theophrasti Plato,& Arist.Sco.doctor insignis de mēte Arist. autumat animam non generari, sed accedere extrinsecus produciq́ue immediate à Deo:& tamen magis cōsonum eius dictis esse dicit eā desinere corpore desinente, q̄ remanere post mortem,iuniorum cōplures idē autumāt. ergo per originem non habemus statum. Dato etiam ꝙ ex eius origine habeatur status, nō propter hoc habet̄ Arist. quæsiuisse de immortalitate, licet quæsiuit de origine, qa hæc sunt duo quæsita diuersa, q̄ solent quæri à pħis & catholicis seorsum. ergo nō habetur ex hoc Arist.quæsiuisse formaliter de immortalitate,sed solum consecutiue,qđ non animaduertens quidam asseruit in dictis meis in eo libello esse contradictionem. *Tertiū de intē. Aristo. quartū de Arist. intē. Quæ de statu.* Tertio dixi ꝙ ex fundamentis,quæ aut vt principia sumuntur, aut demonstrantur ab Arist.demōstratiue deducitur aīam intellectiuam esse immortalem,eamq; remanere post mortem. Diximus quarto Arist.bene peruenisse ad immortalitatē, quia eousque ducit ratio naturalis: verum de his quæ animæ intellectiuæ,cōpetunt post mortē,ex sensibilibus Arist. nihil potuit scire, quoniam nulla animæ operatio apparet post mortē, nullum eius sensibile accidens per quod de eius ꝯditionibus dicere potuisset: ideo purus pħs nihil habet de ea plus dicere,nisi ꝙ remaneat post mortē, quia eousque pōt ex puris nālibus peruenire. Et si quid.d.non vt purus pħs dicere pōt,sed ex creditis. Potuit etiam scire Arist. ꝙ intellectiua aīa non exit,& intrat corpora,vt dicemus: quia tūc,vt infert secūdo & primo huius, esset corpus,quia moueret̄. Potuit etiā scire ꝙ aīa non reuniet̄, postq̄ semel est corpus corruptū,vt clarissime primo huius deducit. *Tex.cōmē.41.* Nam ꝓbauit.2.de gñone nullū corruptū idē numero posse redire,qa licet altera pars remaneat, tñ deficit agens nāle potens eius corpus iterū taliter disponere,vt mereat̄ reunionē:vsq; ad hæc Arist. ꝑuenire potuit ex nālibus ꝓpositionibus,quas ꝑ suos libros ꝯcessit. Alia vero quæ quæruntur de aīæ immortalitate, nō potuit ex suis ꝓpōnibus concessis scire.Nec pp hoc debem⁹ dicere eū negasse immortalitatē,cū hoc scibile sit, illa vero nō. Qđ vero ex ꝯcessis

& demr̃atis ab eo, sciuerit immortalitatẽ, in libello de im
Tex.cõmẽ.10. 1.demonstratio peripatetica. mortalitate deduximus. primo, quia Arist. 12. Met. ex propria intentione demr̃at voluntatem esse per essentiam liberam, & hoc demr̃one signi, q̃a dato q̃ appetitus sensitiuus, & ratio syllogistica cõueniant ad vnum eligibile, q̃ sit simpliciter eligendum voluntas potest oppositum omnino velle, & oppositum actum imperare. Hoc autem facit voluntas, quia est virtus per essentiam libera. Nec Aristoteles in hac propositione dubitauit, cum vtique p̃bet nos esse dominos nostrorum actuum: vt in libro de interpretatione multis rõnibus probauit, potissimũ experientia, cũ vnusquisque experiatur eius libertatẽ. In libris etiam moralibus docet homines posse assuefieri ad cõtrarium eius: quod habent à natura, & nunquã Arist. dixit huius cõtrarium. ergo in doctrina Arist. hoc est, vt vera suppositio habenda, s. q̃ voluntas sit per essentiam libera: quatenus oẽm actum, & eius oppositum indifferenter elicere põt. Tunc hac propositione concessa sequitur intellectiuam aĩam: cuius voluntas est propria, & essentialis virtus, nõ dependere in essendo à suo corpore, quia si depẽdet simpliciter in essendo, nunquã posset agere contra inclinationẽ proprij subiecti. Hęc ratio omnibus esse debet efficacissima: nullus enim põt intelligere formã esse à corpore simpliciter dependentẽ in esse, & hr̃e aliquam virtutem, quæ per essentiam sit ab eodem libera: virtus enim fluit ab eius essentia, & ideo si nõ est forma ſm eius essentiam libera: nec ſm virtutẽ poterit esse libera. Nec aliquis ph̃us in his dubitauit vnquam. Secũdo idem demonstrat ex ipso intelli-
2. Demonstratio. gere, quia p̃ se notũ est oẽm formam existentem in aliquo subiecto, à quo dependet in esse, & cõseruari, nõ agere vel pati nisi actione, vel passione eius cõpositi, cuius est pars, & à quo ipsa dependet in esse, & cõseruari, vel actione aut passione alicuius particulæ illius compositi, cuius ipsa est pars. Hæc enim propõ licet rõne pateat. s. q̃ forma nãliter nec agat, nec patiatur, nisi secũdum hoc esse quod habet: sensu etiam constat, cũ nullam videamus formam talẽ, cuius actio non sit cõpositi, aut particulæ cõpositi. At intellectiua anima non agit vel patitur actione vel passione cõpositi ſm oẽm eius operationẽ: non. n. intelligit & vult corpore: cuius est pars, vel aliqua eius parte: vt Arist. probat in hoc 3. statim post hunc textũ. ergo intellectiua anima non dependet ab eius subiecto in esse, & ita non corrumpitur corruptione subiecti. Hæc secũda rõ est mihi de-
Demonstratio Socr. hæc est. monstratiua. Tertio idem demonstrat via obiecti: & accipiamus tanq̃ p̃ se notum ab omnibus peripateticis vl̃e esse vbiq; & semper quod etiã Pla. ĩ Parme. asserit. Tũc quæro vtrum vl̃e tale vbiq; & semp̃ habeat esse, vt est in re, an vt est in intellectu obiectiue: vel subiectiue. non in re, q̃a vl̃e in re habet esse in materia, quæ cõtrahit ad indiuiduationẽ: ergo vt habet esse in re, nec põt esse vbique, nec semp̃, cũ materia sit cã indiuiduationis, & transmutationis, ergo vl̃e non habet esse vbique & semp̃, nisi vt habet esse in intellectu subiectiue, vel obiectiue: qui ipsum separat à materia, loco & t̃pe, ita vt p̃p hoc sit perpetuũ. Quare vniuersale erit perpetuum ab intellectu. s. participatione intell̃s, sed oẽ illud, cuius participatione aliq̃d ẽ perpetuũ, ipsum est p̃ essentiã perpetuũ: vt oẽs peripatetici concedũt, ergo intellectus erit p̃ essentiam perpetuus. Hæc est tertia demonstratio, quæ accipitur ab obiecto: quã Socra. primus adinuenit. Socra. n. primus dixit nõ singulare, sed vl̃e esse definiendum p̃p sui immutabilitatẽ: quã vl̃e hr̃e dixit ex aĩæ æternitate. Hãc veritatẽ vbique Arist. innuit cõtra eos qui dixerunt intellectũ esse sensum. Argumẽtatur. n. si intellectus esset sensus, tũc non essent alia entia p̃ter sensibilia, & ita tolleretur scientia Meta. quæ est de intelligibilibus. Argumẽtor ergo si intellectus esset virtus simpl̃r materialis, ergo non essent alia entia præter mãlia, & ita vt prius ẽ medio tolleret̃ Metaphy. hæc ꝯñtia patet sicut prima. Ex his patet quõ ex demr̃atis ab Arist. habet̃ aĩæ immortalitas. Quod vero ex ꝯcessis idẽ apertissime habeat̃, deduximus in libello de immortalitate aĩæ: verba eius hic
Dubitationes contra hæc. prætermittimus, q̃m prolixe illa retulimus eo libello. Superest modo videre an hæc cõtradicat eis, quæ Arist. probauit. Et vr̃ q̃ sic: primo quia Arist. probauit aĩam intellectiuam non intelligere sine phantasmatibus, ergo si remanet post mortem, aut non intelliget: & sic remanebit ociosa, aut intelliget sine phantasmatibus, & habetur oppositum eius, quod ipse asseruit vbique. Secundo quia Arist. expresse negauit infinitum in multitudine, & in magnitudine. Modo data immortalitate aĩe, & numeratiõne, nõ videntur posse hæc stare cũ æternitate mũdi: statim. n. sequit̃ multitudo aĩarum infinita. Tertio q̃a Arist. voluit hominem simpliciter corrũpi, modo non vr̃ cum æternitate aĩæ stare hominis corruptio simpl̃r. non. n. videtur quid corrumpatur. Quarto non vr̃ stare cũ principijs Arist. ex eo quia est apud eũ principium, q̃d oẽ quod incepit desinat, alioqui possibile non esse, esset æternũ. Non. n. facile stare põt cum eius decretis intellectiuam aĩam incepisse, & remanere æternã, & perpetuo eã esse aliquid possibile non esse. Hæ sunt quatuor difficultates principales. Multæ aliæ tactæ sunt, vt in libro de intellectu, & in libello de immortalitate animæ: quas hic breuitatis causa reticemus. Harum rationum primam diligenter disputaui & pro veritate, & pro opinione Arist. in lib. de Immortalitate aĩæ: vbi tandem in epilogo posui quæ dicenda sunt pro veritate, & pro opinione Arist. Eodem libello sæpius disputaui tertiam rõnem, & etiam in secundo huius. ideo de his hactenus. Restat ergo vt disputemus secũdã, quæ licet disputata sit lib. de intellectu, & libello de immortalitate aĩæ: t̃ñ occurrunt hinc inde q̃ones. Egid. Romanus vir peripate- De multitudine animarum post mortem. Positio Egid.
ticus cõcedit data animarũ immortalitate & numeratione sequi infinitum simpliciter in multitudine: q̃m infiniti præcesserunt homines, quorũ animæ nunc sunt. cum vero dicitur Arist. tunc sibi contradicere, cõcedit: quia ratio nõ erat suo tẽpore adinuenta, q̃m nec tẽpore Auer. fuit nota: quia eã Auer. adduxisset ad probãdam intellectus vnitatẽ. Quicquid sit de opinione Egidij, de qua alibi. Algazel & Pō Arabum.
Auicen. in rebus incorporeis nec situm, nec locũ occupantibus concedunt multitudinẽ infinitã. Nã Arist. negat infinitum in magnitudine, & infinitum in multitudine quãtorum per se ac. s. eorum existentium, quæ causantur ex diuisione magnitudinis; & sic tollitur cõtradictio. Sed cõ- Obiectiones contra responsionem Arab.
tra hanc responsionem nonnulli penitus ph̃iæ ignari garrulãt. primo quia hac positione data in speciebus numerorum esset multitudo infinita actu, & sic in essentialiter ordinatis daretur actu infinitum. Deducitur consequẽtia quia concessa positione, in multitudine animarum esset qualitas animarum actu & trinitas animarum actu: & sic actu numerus specierum numerorum actu infinitus, ergo in essentialiter ordinatis dabitur multitudo actu infinita.

Secundo arguunt alij blaterones: q̃a data hac animarum infinita multitudine: tunc darentur duo actu infinita, quoniam in infinito infinities sunt infinita. Modo duo 3 Physi. tex. c. 37 vsque ad fe. c. 39.
esse actu infinita impossibile est, cum vnum infinitum oĩa occupet. Hac ratione Aristot. vtitur de corporeo infini- Alia responsio.
to. Modo hæc non minus valet de incorporeo. Quare ex ratione Aristot. non potest dari animarum infinita multitudo, sicut ex ratione patet. qua ipse vtitur ad refellendum infinitum. Præterea. Aristot. contra Platonem probat in substantia abstracta non esse dabilem infinitudinem. ergo non potest concedi infinita multitudo actu: nec de corporeis, nec de incorporeis. Propter hæc argumenta nonnulli doctores acutiores, aliter respondẽt, quòd si omnes animæ, quæ fuerunt, posita generatione perpetua à parte ante, essent: nõ essent actu infinitæ: sed solum essent potentia infinitæ. Quod non essent actu infinitæ, probant per expositionem verbi infiniti: quia non tot essent, quin plures esse possent. Infinita enim actu sunt, quæcũque tot sunt, & non plura esse possunt. Quod vero sint potentia infinitæ, exponitur, quia tot, & plures esse possunt, vel quia duæ & tres, & sic in infinitum, vel q̃a potest accipi vna post aliam in infinitum. Sed contra hãc Dubitatio contra sol.
responsionem argumentum stare videtur, quia quot fuerunt homines, tot actu nunc sunt animæ. sed data generatione hominum infinita, & animarum immortalitate ſm ph̃iam Arist. infiniti fuerunt homines. ergo nunc actu aĩæ sunt infinitæ: & sic sequitur infinita esse actu, & actu esse infinita. R̃ndent hi met doctores, negando ꝯñtiam, q̃a ho- Defensio.
mines

mines fuerunt infiniti in potentia, quia in accipiendo fuerunt non tot, quin plures. Modo ex infinitate potentiali nũquam sequi debet infinitas actualis. Exemplum, successiua præterita fuerunt infinita: & tamen si essent in actu, nõ essent actu simpliciter infinita. Dies enim præteriti terminati ad instans, quod est præsens, fuerunt infiniti secundum quid, qui si essent actu, non essent simpliciter infiniti, cum enim non fuerunt simpliciter successione infiniti, ita si actu essent, non essent actu simpliciter infiniti. Simili ratione de diebus futuri temporis infinitis, hi enim si essent, non essent simpliciter infiniti. Quare sicut Arist. concedit in successiuis infinitum secundum quid: ita non erit absurdum ipsum concedere in permanentibus. Concedo ergo ꝙ quot fuerunt homines, tot nunc sunt animæ, sed homines fuerunt infiniti potentia, & ꝭm quid, quia tot & plures põt esse: ita aiæ sunt potentia & ꝭm quid actu infinitæ: qm̃ non tot, quin plures esse possint. Tenendo ergo hãc positionem. Ad primam dico spẽs numerorum esse actu infinitas ꝭm quid in potentia, vel actu infinitas esse spẽs numerorum ꝭm quid potentia, quia adhuc, quotuis datis, põt plures dari: nec istud est contra Arist. vt patet in successiuis, quæ si essent, oporteret dicere infinitas, esse numerorũ spẽs hoc modo. Præterea tales spẽs non sunt essentialiter ordinatæ, quia maior numerus nõ dependet à minori quo ad formalem vnitatem, qua in specie reponitur, sed solum quo ad materialem vnitatẽ. Ad secundã blateronũ concedo dari infinities infinita ꝭm quid in potentia, & potissimum in corporeis, quæ non causantur ex diuisione continũi ꝭm Arist. Cum vero dicitur infinitum totum occupat, hoc est verum de infinito corpore, & de simpl'r infinito: cũ enim est actu simpliciter infinitum corpus, hoc cũ totum occupet, nec finitum, nec infinitum secum esse patitur. At in incorporeis secus est: Deus enim est simpliciter infinitus. qui tñ non totum occupat. cum patiatur aliquod ens præter ipsum: & sic data infinita animarum multitudine, cum nõ detur ex illa aliqua multitudo, vel magnitudo, vel infinita simpl'r, non sequitur nullã aliam ꝭm quid & in potentia posse esse. Quod non cõsiderantes blaterones, garrulant, contra dicta nostra in libello de immortalitate aię.

Per ordinẽ sol. argumentum.

Obiectio. Sed contra adhuc objicitur per fortiorẽ rõnẽ ea quã ipsi fecerunt contra nos: quia quæro de multitudine aĩarum, quæ declarata est ex corruptione infinitorũ hominũ præterita, vtrum sit actu finita: vel actu infinita. Si actu infinita: ergo infinita simpl'r. Si actu finita: ergo põt numerari.

Solutio obiectionis. Dicendum ꝙ sicut si successiua essent simul: nec essent simpliciter finita, nec simpliciter infinita: sed finita & infinita actu ꝭm quid: sic multitudo animarum derelicta erit ꝭm quid finita, & ꝭm quid infinita: simpl'r aũt neutrũ erit. Ex his sequitur multitudinem animarum derelictam esse actu, & potentia ꝭm quid finitam, vel infinitam actu quidem, quia existens in rerum natura extra suas causas. Potentia vero in accipiendo, quia non tot acceptibiles, quin plures semper accipi possint. Amplius illis datis, adhuc eis plures addi possunt, & plures, & sic semper. Nolo tamẽ te ignorare nonnullos asseruisse aĩæ humanæ immortalitatem de mente Arist. eos tamen euitasse animarum infinitam multitudinem, per hoc quia nõ põt desinere vnus homo, quin alius incipiat esse homo, aĩa prioris hoĩs ipsum informante. In qua positione fuit præceptor noster asserens Arist. discipulum non deuiasse à Platone præceptore. de decreto enim vtriusque asseruit aĩæ immortalitatẽ, vt rõnibus physicis probari posse declarauit: verũ ad euitandam multitudinem infinitam, & ociositatem aĩarũ post corpora derelictarum concessit aĩam quæ fuit prioris hominis, effici posse ꝑ generationẽ posterioris hoĩs. Nã homo ꝭm veritatẽ non incipit per eius formæ generationẽ, nec desinit per eius formæ corruptionem: sed eo solum, ꝙ intellectiua aĩa incipit vel desinit humanum corpus informare. quare põt homo incipere dato ꝙ anima pñt in alio corpore: quia prius corpus desinens informare, nouũ corpus incipit. Hanc positionẽ etiam coguntur concedere omnes, qui tenent intellectiuam aĩam esse vnam numero omnium, & formam informãtem humana corpora: oportet. n. hos asserere aĩam, quæ est nunc vna omnium hominum: hinc ad cetũ an nos desinere hos informare: & alios informasse de nouo: vt deductum est. ergo si non putant græci absurdum hĩ asserere de vna, nec idẽ de pluribus asserere erit absurdum. Sed contra hanc põnem argumẽtant̃, quia tunc eadem anima posset esse actus diuersorum corporum, contra ph̃iam. Respondent, ꝙ nihil prohibet animam vnam numero esse actum diuersorum corporũ successiue quæ sunt eiusdem speciei: dicunt eiusdẽ speciei, q̃a eadem aĩa, nec simul nec successiue põt esse actus corporum diuersorum specie. s. hoĩs & bruti, hic. n. fuit error Pythagoræ, quem vbique explodit Aristot. dicunt successiue quia licet aĩa eadem numero non possit esse actus diuersorum corporũ simul eiusdem speciei, successiue tñ põt: vt patet, quia partibus materialibus in eodem hoĩe numero fluentibus, & refluẽtibus, omnibus illis materialibus partibus, quæ à principio g̃nationis, sunt defluentibus: eadem est aĩa numero pueri & senis. quare à pari eadẽ põt esse aĩa generati & corrupti successiue: & nõ simul, sicut eadẽ est pueri & senis, etiam omnibus m̃alibus partibus, quæ erant aĩæ pueri, defluentibus ꝭm Arist. in lib. de g̃one: græci cõcedunt posse eadem aĩam esse formam plurium corporũ simul: verum de hĩ supra. Secũdo objicit̃ contra hanc positionem, quia si aĩa ingrederetur & egrederet̃ corpus, aĩa esset ꝑ se mobilis: & sic esset corpus. vt Arist. deducit contra Pythagorã 1. huius. Rñdet ad hoc Simpl'. 6. Phy. ausc. ꝙ aĩam egredi & ingredi non est ipsam moueri de corpore in corpus: vt voluit Pythagoras: vt recte cõtra ipsum argumentatur Arist. quia tunc esset corpus, sed aĩam egredi & ingredi humanum corpus est ipsum desinere & incipere illustrare propter corporis dispositionẽ, vel indispõnẽ. Illustrat. n. aĩa corpus, quo ipsum actuat, & informat. obscurat vero quo ipsum desinit informare ac actuare. Tertio principaliter objicitur, q̃a vt argumentat̃ Arist. primo huius, esset resurrectio mortuorũ. Rñdent ꝙ hoc sequeretur ꝭm Pythagorã, qui posuit vnicã sub̃alem formam in cõposito: at in hoĩe præter intellectiuã aĩam ponenda est dianoetica, quæ est ꝑfectissima sensitiuarum: quæ cũ desinat esse simpl'r in morte: & nunq̃ eadẽ numero redire possit: nunquã sequitur resurgere eũdẽ numero hoĩem. nõ. n. hõ est præcise aĩa intellectiua & m̃a: sed adsunt aliæ formæ ꝭm hanc põnẽ: quarum vna est dianoetica. Quarto objicitur, q̃a vel numerus aĩarũ esset æqualis numero corporũ, vel maior, vel minor. Dicẽdũ ꝙ numerus aĩarũ semper est æqualis numero corporũ, q̃a semꝑ g̃natio vnius hominis, est alterius corruptio, & ꝯtra etiã fit. ergo nunq̃ dabitur aĩa nisi in corpore, & nunq̃ corpus vniens, in quo nõ sit aĩa. Hæc sunt, quę præceptor defendit ad mẽtẽ Platonis, & Aris. in eo libello, quẽ inscripsit de aĩarũ pluralitate, quẽ ꝯfecit cõpluribus annis post nr̃m de intellectu lib. Et licet ꝑꝑ reuerentiã præceptoris huic deberẽ acquiescere: q̃a tñ veritas semper est præferenda, ideo (pace tanti viri dixerim) ego nõ arbitror hæc dici posse ad mẽtẽ Arist. Sapit. n. hĩ positio aliquo modo vnitatẽ aĩæ intellectiuæ posse esse diuersorũ corporũ, propterea mihi non placet. Primo q̃a vt argumentat̃ Auer. in hoc loco: tunc hõ esset anteq̃ esset, & vnus numero simpl'r hõ esset, q̃ corruptus esset, & q̃ esset genitus. Deducitur, q̃a vltima forma, ꝑ quã res est simpl'r, erit vna numero, quorũ. n. forma est vna numero simpl'r, illa sunt vnũ numero simpl'r. nec licet fugere ad cogitatiuã, q̃a illa si præcedat, nõ reponit hoĩem in esse specifico, sed in esse generico. Quod vero dicebat̃ de sene & puero, nõ cogit: q̃a hõ senex nõ differt numero à seipso puero simpl'r, sed numero ꝑ accñs: nõ ꝑ defluxũ oĩum partium m̃alium, sed aliquarũ, q̃a semper radicales partes remanent. salt ẽ ꝭm quid. Præterea. Aĩa nõ fit in m̃a senis, nisi illa noua materia fiat vna cũ priori: quod nõ põt esse sic in casu suo. Præterea Arist. repræhendit 2. huius eos, q̃ animã indifferẽter corpori adaptabãt: asserens actũ vniuscuiusq; esse aptũ fieri in ꝓpria m̃a: & nõ in quauis indifferẽter. Præterea Arist. vt visum est ex ꝓpria intẽtione. 2. de generatione aĩaliũ demr̃auit aĩam nõ esse factã ante eius corpus: vt 12. Met. ẽt replicauit. Ergo hæc põ licet sit platonica: nõ vr̃ eẽ peripatetica. Teneo ergo ꝑꝑ has rõnes, & ꝑꝑ alias, quas fecimus ĩ lib. de intell'u, aĩas humanorũ corporum

Põ præcept.

Obiectiones.

Supra tex. commen. 32.

Tex. cõm. 41.

Refu. põnis.

Tex. cõmẽ. 24.

Tex. cõm. 16. Propria positio pro opinione Arist.

rum remanere poſt mortem ſimpliciter ſine corporibus: quorum erant formæ. Cum vero dicebatur in ſeparatis non dari infinitum: hoc verum eſt, vt dixit Plato, qui poſuit idæam infiniti aliam ab ipſo Deo, vt patet 3.Phyſi.tamen poſſe reperiri multitudinem infinitam rerum nõ per ſe quãtarum, nec habentium ordinem eſſentialem, niſi per accidens, ſecundum Ariſtot.non video eſſe repugnãs. Vltima ratio principalis diſputata eſt in lib. primo de cœlo. Diuus enim Thomas tenuit animam poſt mortem remanere formaliter neceſſariam, ſecundum opinionem Ariſt. licet ſit creata de nouo: quia licet ante creationẽ fuit cõtingens creari, poſt creationem eſt æterna: & ſic neceſſaria à parte poſt. imaginatur enim aliquod eſſe contingens dupliciter. Vno modo quod non eſt, & contingit eſſe ſimpliciter. Alio modo quod non eſt, & cõtingit eſſe hoc vel illud. Primo modo hominem qui non eſt ſedens, contingit ſimpliciter ſedere, qm̃ non ſedet: & poteſt ſedere: & cũ ſedet, pôt non ſedere. Secundo vero modo aïa antechriſti quæ non eſt, contingit eſſe, non qdem ſimpl͞r, ſed quia contingit eſſe æterna: qm̃ licet cõtingat fieri, cum eſt, erit neceſſaria, ac æterna, & ſic eſt ↄtingẽs eſſe nõ ſimpl͞r, ſed hoc .ſ.æterna. Ante enim q̃ fiat, contingit fieri: non tñ ſimpliciter, ſed fieri æternam: & ſic natura contingens nõ mutatur ad naturam neceſſariam: q̃a ſicut cõtingit ipſam fieri eternam. ita erit æterna. Sed contra, quia à pari poſſet Plato ſe defendere. Dicet.n.mundum eſſe contingens eſſe non ſimpliciter, ſed anteq̃ fiat, dicet eum eſſe contingens fieri æternum, & ita non mutabitur natura cõtingens in neceſſariam, quia ſicut contingebat eſſe: ita erit cum erit factus.

Cap.13. Dicendum ꝙ ſecus erit de cõpoſitis, quæ non poſſunt eſſe plura numero in eadẽ ſpecie, & ſecus de ſimplicibus: quæ poſſunt eſſe plura numero in eadem ſpecie. In cõpoſitis.n. quæ non poſſunt eſſe plura numero in eadem ſpecie: ſi aliquod contingit fieri, tale contingit eſſe ſimpliciter, & non eſſe ſimpliciter, quia cum ſit factum cõpoſitione partium, etiam poteſt diſſolui diſſolutione earũdem partium: q̃bus componebatur: & quia eſt vnũ numero in ſua ſpecie, ideo ſi poteſt non eſſe, aliquando non erit, aliquando naturale deſiderium erit fruſtra. Ergo in compoſitis nihil eſt cõtingens eſſe, quod non ſit contingens ſimpliciter non eſſe, & cum ſit vnum numero in ſua ſpecie, illudmet numero, qđ eſt contingens nõ eſſe aliquando non erit. In ſimplicibus vero, quę poſſunt eſſe plura in eadẽ ſpecie, ſtat aliquod eſſe contingens eſſe, non tamen ſimpliciter, quia poteſt eſſe contingens eſſe æternum, cum non oportet, vt aliq̃n nõ ſit, cum aliud ſibi ſimile in ſpecie poſsit ſtare in non eſſe. quare appetitus in ſpecie non erit fruſtra. Patet ergo ꝙ ratio Ariſt.valet de mundo, ꝙ ſi aliq̃n nõ fuit & poſtea fuit, erat contingens fieri, & eſſe ſimpliciter, & cum nõ ſit niſi vnus in ſua ſpecie, ipſemet aliquando non erit. At de anima, cũ ſit ſimplex, & multiplicata in ſua ſpecie, ſecus eſt. Alij vero dixerunt ꝙ anima anteq̃ ſit, poteſt eſſe, & poſtq̃ eſt, iterum pôt non eſſe. Concedo tamen ꝙ aliquod poſsibile nõ poteſt à Deo perpetuari: diximus enim eorum, quæ ſiũt, alia eſſe compoſita, alia eſſe ſimplicia. In ↄpoſitis quidem, nihil poteſt eſſe poſ͞e non eſſe, & ab alio perpetuari, præſertim cum nõ poſsint eſſe plura in eadẽ ſpecie. Vnde Auer.

Commen.120. primo de cœlo aſſerit aliquam potentiam materiæ poſſe non eſſe: quæ tamen ab alio perpetua eſt. Et hoc quia eſt res ſimplex, & perpetualis ab alio. At ſi cõpoſitum poteſt non eſſe, & eſt vnum numero in ſua ſpecie, de neceſsitate non erit: & cũ dicitur tunc aliquod poſ͞e non eſſe, erit æternum, diximus in ſimplicibus, in quibus eſſe pôt noua creatio, ñ non eſſe abſurdum. At in compoſitis, in quibus Ariſtot.negauit nouam creationem, etiam dixit nihil poſſe eſſe poſsibile non eſſe, & æternum: quam determinationem olfecit Simplic. auctoritate Platonis in primo de cœlo, vbi inducens verba Platonis in Timæo, conceſsit aliquod ſimplex poſſe eſſe poſsibile non eſſe, & æternum: quia dij ſecundi apud Platonem ſunt ſuis naturis poſsibiles non eſſe: voluntate Dei æterni. De cõpoſitis vero nullus peripateticus conceſsit, quare hæc quatuor argumenta poſſunt ſtare cum Ariſt. decreto de immortalitate intellectiuæ animæ. Hæc ſufficiant de animæ immortalitate: de qua plura diximus in libellis proprijs. Poſt hæc diſſerendum eſt de intellectu ſpeculatiuo: nam licet ſparſim in hoc loco dixerim, & in lib.de intellectu, nunc breuibus in vnum aliqua colligere bonum eſt, vt vos poſtulatis. vbi breuiter primo dicamus, quòd intellectus ſpeculatiuus, non eſt virtus animæ intellectiuæ, ei connata: qua ipſa eſt apta ſpeculari entia non ꝓducibilia à nobis: vt voluit Gandauenſis: qui poſuit practicum & theoreticum intellectus eſſe duas animæ intellectiuæ virtutes: quibus anima pôt ſcire practice operabilia, & theoretice ſpeculabilia, nec intellectus ſpeculatiuus eſt intellectus materialis & practicus eſt dianoeticus, vt græci autumant. nam Ariſt.proponens de intellectu diſſerere, aſſerit ſe velle dicere de ea animæ particula, qua anima cognoſcit, & ſapit, vbi omnes retulerunt ſapere & cognoſcere ad eandem animæ particulam, vt Philop.demonſtrauit: vbi voluit eandem potentiam eſſe, qua anima theoretice cognoſcit, & practice ſapit. Alias vero rationes quære lib. de intellectu primo.

De intellectu ſpeculatiuo li. 1. tract. 5. prima concluſio Gand.

Secundo dicamus ꝙ ſpeculatiuus intellectus non eſt ipſæ ſpecies vel ipſa intelligibilia: vt voluerunt alij: qui aſſeruerunt intellectum ſpeculatiuum eſſe ſpẽs ipſas rerũ: quę intelliguntur à phantaſmatibus cauſatas in ipſo materiali intellectu. æternas quidẽ ſ͞m ſucceſsionem: corruptibiles vero ſimpliciter, probatur, quia non eſt conſuetum Auer. & Ariſt.intellecta, vel rõnes intelligendi in nobis appellare intellectum, nec practicum, nec ſpeculatiuum, ſed ſolũ in Deo idẽ eſt intellectus, & rõ intelligẽdi: & res, quæ intelligitur. ergo nec ſpẽs ſiue rõnes intelligẽdi, nec ipſæ res per ipſas rep͞ntatæ eſſe poſſunt intellectus ſpeculatiuus, alioqui eſſent intellectus, quod eſt contra cõſuetudinem Auer.& Ariſt. Accedit, ꝙ ſicut virtus actiua eſt, q̃ eſt apta agere, ſic intellectus ſpeculatiuus, erit intellectus, qui eſt aptus ſpeculari, vel quo nos intellectualiter poſſumus ſpeculari. at conſtat ſpẽs rerum, quæ intelliguntur non eſſe aptas ſpeculari, ergo non poſſunt dici intellectus ſpeculatiuus.

Tract.5.c.32. concluſio contra iuniores.

Egid.ergo Romanus vir doctiſsimus ꝓpter hæc (vt arbitror) arbitratur non ſpecies ipſas ſolas eſſe intellectum ſpeculatiuum, nec intellectum materialem ſine ſpeciebus, quoniam nec ſpecies ſolæ ſunt ſpeculari aptæ, nec intellectus ſine ſpeciebus. ergo intellectus ſpeculatiuus erit compoſitum quoddam ex intellectu materiali, vt ſubiecto, & ſpeciebus rerum, quæ intelliguntur, vt formis. Hoc enim compoſitum mediantibus ſpeciebus eſt aptum ſpeculari, veluti corpus calidum mediante calore aptum calefacere, vnde ſicut calor non eſt aptus calefacere niſi ſit in corpore, nec corpus ſine calore, ſed corpus calidum mediante calore, ſic intellectus ſpeculatiuus compoſitus ex intellectu materiali, & ſpeciebus, mediantibus ſpeciebus eſt aptus ſpeculari, non autem intellectus materialis ſine ſpeciebus, nec ſpecies ſine materiali intellectu.

Poſitio Egid. et Baccon.

Eſt autem de mente Auer.vt arbitrantur. Hæc pô, q̃a vt Ioan. Bacconitanus inquit. Auer. aſſeruit intellectum ſpeculatiuum eſſe intellectum materialem informatũ intentionibus abſtractis, æternis, vniuerſalibus virtute intellectus agentis, dicunt vniuerſalibus, non quidem in eſſendo, quia tales ſpecies, cum ſint in ſubiecto ſingulari, ſunt ſingulares in eſſendo. quia vero ſunt in ſubiecto penitus immateriali, tales ſpecies ſunt vniuerſales in repræſentando.

Lib.2.ſen diſt. 20. q. vnica.

Si quæris vtrum hic intellectus compoſitus ſit generabilis, ac corruptibilis. Reſpondet Bacconitanus de mente Auer.hunc compoſitum intellectum eſſe generabilem ac corruptibilem ſecundum quid reſpectu, ſcilicet certi dati hominis. nam cum hic intellectus conſideratur, vt dependet à phantaſmatibus Socrat. vel Plat. hic intellectus eſt generabilis, & corruptibilis: deſinentibus enim phantaſmatibus Socratis, vel Platonis, ſpecies quæ dependebant ab illis phantaſmatibus in fieri, & conſeruari: deſinunt intellectum informare: & ſic deſinit intellectus ſpeculatiuus, vt eſt Socratis, vt vero cõſideratur reſpectu hominis in ſpecie, cum homo ſit æternus ſecundũ peripateticos, talis intellectus erit eternus: & ꝑfectus in maiori parte hominũ, non enim poſſunt deſinere ſpẽs, quæ dependebant à phantaſmatibus vnius hominis, quin tot & æquales generẽtur ex phantaſmatibus alterius hominis,

Vtrũ generabilis.

hoīs.ergo respectu hoīs in specie sunt æternæ. Sunt etiam æternæ respectu intellectus mālis, qui est æternus. & hoc voluit intelligere Auer. cū.d. intellectum speculatiuū esse generabilem, & corruptibilē respectu subiecti p quod est verus.i. respectu cuius est similitudo, est enim intellectus speculatiuus corruptibilis respectu phātasiabilium vnius hominis, quorum spēs sunt veræ.i. similitudines. Est tamē dupliciter æternus, & rōne intellectus in quo sunt, & per quē sunt entia: & rōne phantasiabilium, quæ sunt æterna secundum spēm, vt dictum est. Iuxta hanc positionem cōcedendum est eundem intellectum esse speculatiuum & practicum, quatenus eadē res est ens naturale, & ens operabile à nobis: vt sanitas. Intellectus.n. speculatiuus est rerum simpliciter consideratarum, practicus vero rerum secundum quid prospectarum. Secundo dicendum est hūc intellectum esse diminuibilem, & augmentabilem, & semper æqualem: respectu.n. eiusdem hoīs crescit, ac decrescit crescentibus, & decrescentibus phantasmatibus illius, est æqualis respectu maioris partis hominum, in quibus intellectus est perfectus. Sed hanc positionem refutauimus quātum ad spēs, quas ponunt libro primo de intellectu. ppterea pro opinione Auer. dicebamus intellectum speculatiuum esse compositum ex intellectu materiali quasi subiecto, & vniuersalibus appræhensis, quæ sunt in eo nō subiectiue, sed obiectiue: vt sæpe diximus. Vnde hæc nostra positio, quam dicimus esse de mente Auer. differt à priori in vno ꝙ.s. negat species, tñ in cæteris eadem asserit. Hunc intellectum esse etiam intellectū in habitu de mēte Auer. & speculatiuum diximus: speculatiuum quidem in vigilia, quo speculamur, intellectum ī habitu vero, quo possumus speculari p ipsum. qñ volumus. Rursus hic intellectus aliquando est perfectus respectu huius vel illius hominis, vt pote cum nihil restat phantasiandum, qm̄ ei est copulatus, ac acquisitus secundum omnia ea quæ in se intelligit, quā dispositionem, intellectum adeptionis vocat Auer. Aliqñ est imperfectus non omnino acquisitus ac copulatus huic homini, & hic dicitur intellectus speculatiuus in fieri: quique crescit ac decrescit in nobis cremento ac decremento phātasmatum. Diciturque intellectus in habitu, quo possumus eo speculari, quando volumus: speculatiuus vero, quo pfectius ipsis vniuersalibus intellectis, possumus speculari: quo vero dicatur practicus, dictum est. Sed contra hanc positionem est vna dubitatio maxima, ꝙ hac positione data, intellectus nec ɔponeret, nec diuideret, nec syllogizaret. & ɔñtia patet: quia intellectus nō intelligeret nisi vniuersalia simplici intellectione, quæ intellectio eēt ipse res intellectæ. Hoc autem est contra cōem hominū consensum, & contra Arist. infra, vbi ponens differētiam inter phantasiam, & affirmationem ac negationem. ait phantasiam esse alterum ab affirmatione & negatione, cōpositionem vero intellectionum esse verum aut falsum. Ecce ꝙ clare patet esse aliquam intellectionem compositam, quæ nonnisi ab intellectu cōficitur. Ad hoc respondent græci virtutem compositiuam in hoīe diuisiuā ac syllogisticam esse dianoeticam quæ nō est intells. Hæc enim vt Philop. inquit primo priorū, vt accipit ab intellectu, facit demonstratiuum sylm̄, & vniuersaliter cognoscit: vt accipit, ab opinatiua virtutem, facit sylm̄ dialecticum, & componit propōnes dialecticas, vt accipit à phantastica cōponit sophisticum, & facit propōnes sophisticas. ergo virtus cōpositiua, diuisiua, & syllogistica est dianoetica: vnde & nomē habet discursiuæ virtutis cū dicat̄ & logistica. Quare iuxta hanc opinionē intellectus intelligit solū vl̄ia simplicia: & quidem æquali æternaque intellectione. Sed dubitat̄ primo, quia si dianoetica pōt vl̄ia, & singularia intelligere, & cōponere, & diuidere, & syllogizare, de his frustra homini dabitur intellectus, cum omnia habere posit per solā cogitatiuam, quæ dicitur dianoetica. Alexander quidem cōcedit totum: non enim ponit præter ipsam dianoeticam in homine aliam virtutem. Tamen Philop. & Simpl. dicerēt intellectum non esse homini frustra datum: qa licet dianoetica appræhēdat vniuersalia, & singularia, nec hæc, nec illa per eius naturam appræhendit, sed vniuersalia appræhendit, vt actuata intellectu. nam secundum eos ex dianoetica, & intellectu fit vna anima actu, cuius operatio est vna. Singularia vero appræhendit mediantibus sensibus, de numero quorum ipsa est vna virtus. Secundo dubitatur contra idem, quia dianoetica est virtus materialis. ergo non potest vniuersaliter componere, vel diuidere vel syllogizare: quia sic vniuersaliter intelligeret, & abstracte. Dicendum (vt nunc dictum est) eam intelligere vniuersaliter, quo cū intellectu est vna anima, cuius actualitate ipsa vniuersaliter & abstracte componit, vel diuidit, & discurrit: ipsa enim per eius naturā nihil tale habet, sed vt intellectu actuata secundum Simpl. Quid vero sit dicendum secundum Auer. lib. de intellectu primo diximus.

Tex.cōm.39. *An intellectus componat.* *Prima positio.* *Tract.5. Cō.8 9. et 14.*

Potest etiam dici pro opinione Auer. non obstantibus his quæ diximus lib. de intellectu, ꝙ intellectum cōponere, vel diuidere aut syllogizare idem est quod eum intelligere cōposita, vel diuisa, vel syllogistica, hoc est h̄ per illud. Hoc enim supponatur pro nunc, quia alibi disputauimus. Tunc pro opinione Auer. posset dici, ꝙ intellectum intelligere composita vel diuisa, vel syllogistica, aut simplicia bifariam intelligi potest, vno modo per formalem siue actualem compositionem vel diuisionem ab ipso de nouo factam per nouam simplicium intellectionē, & hoc pacto intellectus nec composita, nec simplicia, nec syllogistica, nec asyllogistica intelligit, quoniam simpliciter nihil noui intelligit: vt dictum est. Alio modo potest dici intellectum intelligere simplicia, vel composita, & id genus, per correspondentiam: & hoc modo aliqua simplicia intelligit, & aliqua composita vel diuisa: aliqua syllogistica, & aliqua asylogistica. Simplicia quidē, quæ explicantur per voces simplices, vt vniuersālem hominem, qui per hanc vocem omnis homo explicatur in illa propositione, omnis homo est animal, vel qui explicatur per illam vocem homo, sine additione cuiusque signi. Composita vero quæ explicantur per vocem compositam mediante copula aliqua: vt hominem existētem animal, quod explicatur per illam vocem complexam, homo est animal; diuisa vel syllogistica eodem modo. vnde illi propositioni, omnis homo est animal in voce: nulla propositio correspondet in mente secundum hāc viam, sed bene correspondet illud intellectum, quod est, omnis homo existens animal illi, nullus homo est lapis in voce, non correspondet illa propositio in mente, nullus homo est lapis, sed hoc intellectum vniuersaliter homo non existens lapis. Intellectus ergo intelligit composita, diuisa, & syllogistica ac asyllogistica: non per actualem cōpositionem, vel diuisionem, vel discursum, sed per correspondentiam, quia quando intelligit aliqua, quæ non possunt explicari nisi per voces simplices, tunc dicitur intelligere simplicia, quando aliqua intelligit vniuersaliter, quæ non possunt explicari nisi per propositiones affirmatiuas vel negatiuas, tunc dicitur intelligere composita, ac componere vel diuidere. quando aliqua intelligit, quæ non possunt explicari per syllogistica, vel asyllogistica: & tūc dicitur syllogizare ergo hæc nihil sunt ex parte intellectus, vt intellectus, sed vt per ipsum nos hæc sic correspondenter intelligimus. Ad quid vero subseruiat dianoetica, lib. primo de intellectu diximus. Sed quid pro ipsa veritate dicendum sit, non erit difficile exponere, si stemus his quæ superius diximus de opinione Aristot. Accepimus enim de mente eius, ꝙ intellectus non prius incepit suo corpore, sed ꝙ simul incipiente corpore suo incepit ipse intellectus. Tunc quærimus vel cum intellectus incipit, simul cum eo concretatur vniuersa rerum scientia, vel intellectus ipse prius incipit, quàm eius scientia sit ipsi facta. Non est dicendum quòd intellectu incipiente secū scientia vniuersa concreetur: quia tunc derelinquetur opinio Platonis, vt dixit hic Philoponus, contra Plutarchū. Arist. enim vbique asserit nostrum scire nō esse reminisci, asserit etiam, vt inqt Philop. intellm̄ esse in principio, veluti tabula rasa est, in qua nihil depictū est, vt Philop. adducit contra Plutarchum. Asserit etiā nostrū scire ex sensibus deduci ex illa dignitate, oīs doctrina, & omnis disciplina fit ex præexistēti cognitione. Asserit etiā in lib. Poster. deficere sciam, cum deficit sensus: vnde postea in hoc. 3. ait, qui nihil

Tract.5. Cap.24. *Pro veritate*

hil sentit,nihil discit,nihilque intelligit: vbi Philop. dixit

Tex.côm.39. Arist.velle clam dicere, quod aperte dictum est in lib.Poster.s.q̃ cuiuslibet scientiæ principium est sensus. Asseruit etiam secundo huius, animam nostram post sui ortũ maiori tempore degere in ignorantia q̃ in scientia. Patet ergo peripateticum esse,quod nostrum scire sit de nouo,intellectumque esse prius factum, quàm insit sibi vniuersa rerum scientia.Ex quibus patet quid sit intellectus speculatiuus secundum veritatem. Est enim quid cõpositum ex speciebus rerum,quæ fecerunt in sensibus phantasmata: & in nostro intellectu,qui s̃m sui substãtiã est ipsa intellectiua aĩa. Hoc enim compositum est intellectus speculatiuus, quia tale compositum mediantibus speciebus põt speculari ea intelligibilia,quorum hæ sunt species.est & intellectus in habitu,quo species fecerũt in ipso memoriam ac habitum siue fixionem. nam sic mediante ipso possumus speculari quãdocunque volumus. Patet aũt,quia intellectus potest de nouo intelligere,eum posse componere,& diuidere,& syllogizare,& ita vna erit virtus syllogistica, compositiua, & diuisiua,vt Arist.dicet postea.Quia vero Auer. intellm̃ posuit substãtiam separatam, & æternã, ideo detrusus est ad errores.cogitur enim negare species,& delere opiniones intellectus,vt patet. Hactenus de digressione.

ARGYR. *Quocirca neque eum corpore mistum ipsum esse: cõsentaneum est rationi: qualis enim quidam fieret, calidus aut frigidus, & instrumentum aliquod ipsius esset profecto, sicut est sensus. Nunc autem, ipsius nullum prorsus est instrumentum.*

Tex.cômen.6. Vnde neque misceri rationabile est ipsum corpori.
ἢ κἂν Et vel si. Qualis enim quidam vtique fieret calidus aut frigidus, & ei aliquod organum esset, sicut sensitiuo. Nunc autem nullum est.

COLLEC. Tex.cômen.6. Cum intellectum potentiæ dixit esse potestate solum, & nihil esse entium,& nullam esse naturam ipsius: sed hoc solum q̃ possibilis vocatus est,ostẽdit ipsum ab omni materia esse abstractum,sed aliqua forma (vt Simplic.d.) dupliciter potest intelligi vnita alicui. Vno modo vt vita intrinseca & specificãs id cui inest, quali modo vita equi est inseparabilis ab equo. Alio modo vt vtens aliquo organo,quõ dicimus visum esse inseparabilẽ organo, quoniam omnino vtitur organo: ita & separatam formã possumus dupliciter dicere, vel quia nõ est actus & perfectio prima corporis,vel quia nõ vtitur aliquo organo corporali.Vult ergo ostendere intellectum esse separatũ his duobus modis,vt Simpl.videtur sentire, & q̃ nõ sit actus & perfectio corporis,sicut vita specificans,nec organicus.Et primo facit primum.Secundo in litera proxima faciet reliquũ. Dicit ergo Arist.vnde neq; misceri rationabile est ipsum corpori vult dicere,sicut actus primus specificãs ipsum, quod declarat.d.Qualis enim aliquis.s.indiuiduus vtiq; fiet, aut frigus,id est frigidus,aut calor,id est calidus. & organum aliquod erit ipsi,sicut, id est simile sensitiuo.i.organo sensus.Nunc aũt nullum horum est: ergo non est virtus specificans corpus,ac forma & actus eius.

Commen.6. HAEC est alia demonstratio. Proponit Auer. intentionem huius loci,& dicit. Hæc est alia demonstratio, q̃ intellectus materialis non est aliquod hoc, neque corpus, neque virtus in corpore. Et proponit ꝯtinuationẽ huius demr̃onis ad textum habitũ.d.Et quia natura eius est ista q̃ narrauimus, recte necesse fuit: vt non admisceretur cũ corpore.i.q̃ non esset virtus in eo: secundum q̃ forma admiscetur cũ corpore.Et.d.h̃ Simplic.q̃ Arist. non dixit intellectum potentiæ esse puram priuationẽ totius esse substantialis,& formarum intelligibilium, quia sic esset pura priuatio & præparatio,vt nos diximus esse mentem Alex. in lib.de anima.sed intellectus est pura potentia intelligibilium, separatusque ab omni corpore,vt probabit. Si.n. esset virtus in corpore.§Ponit nunc demr̃onẽ, quæ vr̃ esse in forma syllogismi hypothetici continuatiui hoc pacto, si intellectus esset virtus in corpore, esset qualitas elementi,vel complexio, vel forma substantialis addita cõplexioni. Sed intellectus nullum horum est.ergo intellectus nõ est virtus in corpore. Inquit, si enim esset virtus in corpore,tunc esset aliqua dispositio,& aliqua qualitas.& si haberet qualitatem.i.esset qualitas, tunc illa qualitas attribueretur calido,aut frigido.s.complexioni:in eo q̃ est cõplexio, aut esset qualitas existens in complexione tantum addita complexioni,sicut est de anima sensibili,& sibi similibus,id est esset forma in materia mediante aliqua dispositione,quæ est complexio.& sic haberet instr̃m corporale. sed non habet qualitatem attributam calido & frigido, neque habet instrumentum. ergo non est mistum cũ corpore. Et considerare debemus.§Digreditur Auer.& proponit.q.soluendam,& inquit: & considerare debemus in cõsecutione, & destructione supple cõsequentis: ex qua illata fuit destructio añtis: vtrum indigeant demonstratione,aut non.Fuit aũt consequentia hæc, intellectus est virtus in corpore:ergo qualitas elementi vel complexio, vel mistio prima,vel forma addita mistioni: hęc enim fuit cõsecutio & enthymema. Omne vero enthymema tenet in virtute alicuius propositionis seruatæ in mẽte,ideo oportet videre quæ fuit propositio seruata in mente. Fuit autẽ propositio actu retenta in mente hæc, omnis forma attributa corpori misto intrinsece,& per se est qualitas prima, vel mistio ex primis qualitatibus,vel complexio, vel forma mistionis, scilicet addita ei. Si enim vbi præstet licentia,non reperitur aliquod aliud in misto: nisi aliquod horum,Tunc huic maiori, addita hac minori, intellectus est virtus in corpore misto,cõcluditur cõclusio prædicta, enthymema ergo fuit ex minori,& ꝯclone tm̃, maiori seruata in mente. Inquit.dicamus igitur, q̃ consecutio consequentis ad præcedens sit vera: manifestum esse ex prædictis. declaratum est enim q̃ omnis virtus in corpore cõposito.i.misto,aut attribuitur primis qualitatibus.s.formę complexionis.i.aut est cõplexio,aut erit virtus existens in forma complexionali:& sic necessario erit organica, aut sup.erit mistio,aut prima qualitas. & sic habetur tota maior. Destructio vero§ Nunc declarat destructionẽ q̃tum ad duas partes.s.primo q̃ non sit organica virtus. Secũdo q̃ non sit virtus attributa cõplexioni. Quod non sit organica virtus syllogizatur hoc pacto, oĩs virtus organica est aliquis sensus,sed intellectus nullus est sensus,ergo in secunda figura,intellectus nõ est virtus organica. Minor ꝓbat,qm̃ oĩs sensus est interior vel exterior, sed intells, nec est sensus interior,nec exterior.ergo non sensus. q̃ nõ exterior constat,quia omnis sensus exterior visus est,gustus, tactus &c.quorum nullus est intellectus. q̃ nõ interior ꝓbatur etiam,qm̃ nec sensus cõis, nec phantasia, nec aliqd aliorum &c.Intellectus ergo nõ est organica virtus.Sylli huius tm̃ minoris probationẽ tangit, & inqt. Destructio vero manifesta est ex prædictis etiam, & q̃ nõ sit exterior testat.d.Declaratũ est.n.q̃ nullum est instrumentũ aliud ab instrumentis quinque sensuum, vbi fuit declaratum q̃ nullus est sextus sensus.habetur ergo q̃ intellectus nõ est sensus exterior.Quod nõ interior declarat.d.& vr̃ si intellectus esset virtus aĩalis in corpore: tunc aut esset sextus sensus.i.sensus cõis, qui est sextus respectus quinque exteriorum,aut ꝑns sextum sensum.s.aliquid, cuius proportio ad sextum sensum esset, sicut imaginatio ad sensum cõem sentientem.i.phantasia. modo vult habere q̃ non sit interior sensus.tunc sequitur q̃ nullus sit sensus: & per consequens q̃ nõ organicus. Qm̃ aũt.§Nunc declarat q̃ intellectus nõ sit mistio seu cõplexio,& inquit.Qm̃ aũt intellectus m̃lis non est virtus attributa cõplexioni.i.cõplexio ipsa vel mistio: manifestũ est ex prædictis, qm̃ cũ aĩa sensilis non sit virtus attributa cõplexioni.i.non sit cõplexio, quãto magis intellectus:q. sup.est vltimus in naturæ opere. Deinde dedit secundã rõnẽ.d.& si esset attributus cõplexioni.i.esset ipsa cõplexio, tunc(sicut.d.Arist.)esse formæ lapidis in anima esset idem cum eius esse extra aĩam. ꝑñtiam probo,qm̃ vbi intellectus est mistio, seu complexio, forma lapidis cõpræhensa esset recepta in materia mediante mistione: & sic mediante quantitate. & omnis forma recepta in materia mediante mistione, & qualitate, & quantitate, habet esse naturale simpliciter. ergo lapis esset ita in aĩa, sicut est extra aĩam. Et sic dedit secundum impossibile

impoſsibile.d.& ſic lapis eſſet cõpræhendẽs.vel qm̃ ſi non repugnat virtuti corporali eſſe cõpræhendẽs, nec lapidi. Vel qm̃ ſi complexio poteſt intelligere.ergo lapis, qui nõ eſt plus q̃ complexio,neque minus. Et alia multa impoſsibilia contingentia huic poſitioni. Et quidẽ dubitat.§Mouet.q.& componitur ſic,cogitatiua eſt virtus rõnalis,cogitatiua eſt organica.ergo in tertia figura, virtus rõnalis eſt organica.huius accepit maiorem,& inquit.Et quidã dubitauit in h̃ quod fuit dictum ꝙ intellectus nõ habet inſtrumentum.Ex hoc quod dicitur,ꝙ virtus imaginatiua eſt in interiori cerebri, cogitatiua in medio, & memoratiua in poſtremo.Eſt ergo maior,cogitatiua eſt organica,& probat hoc per auctoritatem.d.& hoc non tantum dictum eſt à medicis: ſed dictum eſt in lib.de ſenſu & ſenſato, primo lib.de Memoria & Reminiſcẽtia.Minor aũt probatur,cogitatiua ratiocinatur,intellectus ratiocinatur. ergo intellectus eſt cogitatiua in ſecunda figura ex duabus affirmatiuis.Et hãc probationem ſoluet poſt. ſed quia phi & medici ſunt concordes quãtum ad has virtutes ponit differentiam horum.& inquit.Galenus autem & alij rõcinantur ſuper hoc,ꝙ iſtæ virtutes ſunt in iſtis locis per locum cõcomitantiæ,& eſt locus faciens æſtimare, nõ verus. Sed declaratũ eſt in lib. de Senſu & senſa. ꝙ talis eſt ordo iſtarũ virtutum in cerebro,per demonſtrationem dãtem cauſam & eſſe.Et ſic patet differentia phorũ à medicis,quãtum ad rõnem huius ordinis, non quãtum ad ordinem in ſe. Sed quid intelligat Auer.per locum concomitantiæ, vt Gal.arguit,quid ꝑ demonſtrationẽ dantem eſſe,& cãm, nõ inueni declaratum adhuc. Ideo debes ſcire,ꝙ vno modo intelligi poteſt locus concomitantiæ.i.locus à concomitantibus.v.g.ſicut imaginari ſequitur ſentire,cogitare ad imaginari,& memorari ad cogitare, ita imaginatio eſt poſt ſenſum,& cogitatiua poſt imaginationẽ, & memoratiua poſt cogitatiuam. Aut intelligit per locum concomitantiæ ordinem in dignitate: quia.n.ſenſus cõmunis vilior eſt, ideo in primo loco. & quia imaginatiua eſt perfectior, ideo in ſecundo loco & quia cogitatiua illa eſt perfectior imaginatiua,ideo in 3.& vltimo memoratiua: tanquã perfectiq. inquit ergo ꝙ iſte locus concomitantiæ facit æſtimare.i. eſt probabilis ſyl̃s non demonſtratiuus. qm̃ primus modus nihil valet:vna.n.virtus eſt: quæ ordine quodam concomitatur duabus operationibus. Secundus aũt nihil eſt, qm̃ accidit ꝙ vile ſit in primo,vel poſtremo loco. Sed q̃d intelligat per demonſtrationem dantem cãm,& eſſe vr̃ mihi, ꝙ ipſe ſe declarat in lib.de Memoria & Reminiſcentia. vbi ſic inquit, & quia iſta virtus eſt diuerſarum actionum, ideo habet diuerſa loca in capite,& q̃a ſentiens ſentit primo,deinde imaginatur imaginans,deinde diſtinguit diſtinguens,deinde recipi conſeruans, neceſſe eſt vt imaginans ſit in orizonte anteriori cerebri,deinde cogitans ſit in medio,deinde memorans & cõſeruans in poſteriori cerebri. in quibus verbis duas dedit demonſtrationes: quarũ primo arguit illas virtutes eſſe diuerſas & multas,& componitur,ſic omnis virtus cuius operationes ſunt numeratæ, nec inuicem reduci aptæ,eſt numerata numero illarũ operationum: ſed virtus ſenſitiua interior eſt virtus:cuius operationes ſunt numeratæ, nec aptæ adinuicem reduci. ergo &c. Secunda demonſtratio probat ordinem illarum, quæ ſic ordinatur, quo ordine ſituantur operationes non inuicem reducibiles,eodem & virtutes: quarum ſunt, ſed operationes ſenſitiuę ſic ordinãtur,ꝙ imaginari eſt in prima parte,cogitare in ſecunda,& memoratiua in tertia, ergo & virtutes.Et hæc quidem demonſtratio dicit eſſe,qm̃ dat cauſam ordinis virtutum ex ordine operationum,tanq̃ ex cauſa finali: quæ eſt potiſsima cauſarum.Demonſtratio ergo Gal.erit inſufficiens, qm̃ nõ probauit ꝑ operationes omnino irreducibiles. ſed ſimpliciter loquebat̃ de omnibus operationibus:de quibus nõ tenet.& quia dicit,ꝙ hoc declaratur per demonſtrationem dicentem cãm,& eſſe,& ideo demonſtrat ibidem ꝑ ſenſum operationes ſic ordinari,vt dictum eſt,ad hoc, vt demr̃o ſit per cãm, & eſſe.i.per medium notum nobis,& naturæ,& inq̃t: & notum eſt ſenſui, cum enim cõplexio anterioris cerebri læditur, ſtatim læditur imaginatio illius hominis, & remanet cogitatio & rememoratio ſecundum ſuum modum,& cum medium fuerit læſum,lædetur cogitatio:& cum poſterius, memoria,& ideo ſunt quinque ordines: quorum primus eſt corporalis magni corticis,& eſt forma ſenſibilis extra aĩam. Secundus aũt eſt eſſe iſtius formæ in ſenſu cõmuni, & eſt primum ordinum ſpiritualium. Tertius eſt eſſe eius in virtute imaginatiua,& eſt magis ſp̃ualis.Quartus eſt in virtute diſtinctiua. Quintus autem eſt eſſe eius in virtute memoratiua,& eſt magis ſpiritualis, recipit enim medullam: quod diſtiguũt tres virtutes à cortice.Ecce ergo q̃uo hæc demr̃o eſt ſimpliciter, quia per medium notum naturæ & nobis: & ſic locus hic eſt demonſtratiuus:& non ille Galeni. Sed iſtud.§Nunc perſoluit argm̃ illorum,& probat, ꝙ cogitatiua non eſt intellectus, & rõcinatur hoc modo, intellectus cognoſcit & rõcinatur vl̃r, cogitatiua non vl̃r: ſed particulariter.ergo cogitatiua nõ eſt intell̃s, nec econtra.Q. cogitatiua nõ rõcinetur vl̃r: ſed particulariter,accepit,& inquit. Sed iſtud nõ contradicit illi: quod dictum eſt hic.virtus enim cogitatiua apud Ariſt. eſt virtus diſtinctiua indiuidualis.ſ.ꝙ non diſtinguit, niſi indiuidualiter, non vl̃r.hoc ſyllogizat hoc modo,omnis virtus diſtinguẽs idolum ab intentione & quidditate rei ſenſilis, cognoſcit particulariter,& non vniuerſaliter. Tũc apponi minorẽ.d. Declaratum eſt enim illic ꝙ virtus cogitatiua non eſt niſi virtus quæ diſtinguit intentionem rei ſenſilis à ſuo idolo imaginato:& ſic patet minor.Amplius probat idẽ,illa virtus, cuius proportio ad has duas intentiones.ſ.idoli,& intentionis idoli, eſt ſicut proportio ſenſus cõmunis ad intẽtiones quinque ſenſuum, cognoſcit particulariter,& nõ vl̃r.& accepit minorem.d.& iſta virtus eſt illa: cuius ꝓportio ad has duas intentiones.ſ.ad idolũ rei, & ad intẽtionẽ ſui idoli, eſt ſicut ꝓportio ſenſus cõis ad intẽtiones quinque ſenſuum,Ideo concludit maiorem principalis ſyl̃i.d. Virtus igitur cogitatiua eſt de genere virtutũ exiſtentium in corporibus.i.cogitatiua.ergo eſt virtus cognoſcens indiuidualiter tm̃, & non vl̃r. Et hanc maiorem probat verbis Ariſt.d.Et hoc aperte dixit Ariſt.in illo lib.cum poſuit virtutes indiuiduales diſtinctas in quatuor ordinibus. In primo poſuit ſenſum cõem,deinde virtutem imaginatiuã, deinde cogitatiuã:& poſtea rememoratiuam.& poſuit rememoratiuam magis ſpiritualem,deinde cogitatiuã,deinde imaginatiuam,& poſtea ſenſilem.i.ſenſum cõem. Licet igitur.§Remouet.q.Galeni,qui ſic arguit, virtus cogitatiua appropriatur homini,intellectus appropriatur homini. ergo intellectus eſt virtus cogitatiua. Reſpondit.d. Licet igitur homo proprie habeat virtutem cogitatiuam:tñ non facit hanc virtutem eſſe rõnalem diſtinctiuam.i.non propter h̃ ſequit̃ ꝙ ſit intell̃s,vel econtra. Illa.n.diſtinguit intentiones vl̃es,non indiuiduales. & hoc fuit dictum aperte ab Ariſt.in illo lib.propter quod reſumit quod dixit: & inquit.Virtus igitur diſtinctiua rõnalis, ſi eſſet virtus ĩ corpore, ꝯtingeret vt eſſet vna iſtarum virtutũ quatuor, quapropter haberet inſtr̃m corporale, aut eſſet alia virtus indiuidualis diſtincta ab iſtis quatuor. ſed iam declaratũ eſt illic eſſe impoſ̃e.habeat̃ ergo pro manifeſto, ꝙ intell̃s nõ eſt virtus cogitatiua,nec ecõtra. Et quia Gal.§ Nũc ponit cãm erroris Gal.arguit.n.in ſecunda figura ſic, virtus rõnalis appropriatur homini, cogitatiua appropriat̃ homini.ergo in ſecunda figura cogitatiua eſt rõnalis. Reduxit aũt hunc ad primã cõuertẽdo alterã ꝓpõnũ.d.hoc modo, oẽ appropriatũ homini eſt virtus rõnalis. tunc adæquatur minor prædicta, cogitatiua eſt appropriata homini ergo cogitatiua eſt rõnalis,inq̃t:& quia Gal.ęſtimauit ꝙ virtus cogitatiua eſt rõnalis m̃lis.i.intellectus potentiæ, fecit ipſum errare in hoc locus ꝯñtis.i.argm̃ in ſecunda figura ex duabus affirmatiuis,in quibus nihil ſequit̃. Et ponit illum.d.Quia.n.virtus rõnalis appropriat̃ homini, & cogitatiua appropriat̃ ei,ęſtimat̃ ꝑ ꝯuerſionẽ affirmatiuæ vl̃is .i.maioris,ꝙ cogitatiua eſt rõnalis. Eſt ergo hic triplex error,tum q̃a fallacia ꝯñtis, tum quia vl̃is affirmatiua cõuertitur in parte, & non in terminis.tum quia in ſecunda figura ex duabus affirmatiuis. Et addit, & vnus eorũ qui errauerũt in hoc eſt Alpharabius Albepharag babylonienſis in ſuo commento in lib. de Senſu & senſato.

COMMENTARIVM.

Expositores. vt diuus Thomas,& Egid.Arist. nunc probare dicunt intellectũ non esse virtutẽ organicã. veluti virtus sensitiua est organica virtus.Simpl.vero vult Arist.ex dictis deducere duo, & ꝙ intellectus non sit vita intrinsecus viuificans corpusque specificans,& ꝙ intellectus non sit virtus in corpore. Primum.d.Arist. inferre in primis verbis,cum.d.Vnde neq; misceri ipsum corpori, veluti vitam intrinsecus corpus viuificãtem,corpusque specificantem rationabile est, cuius causam affert, quia tunc intellectus qualis quidam esset calidus, aut frigidus, qualitate,videlicet,humani corporis,cuius est vita. Secũdum vero inferre.d.secundis verbis, cum inquit. Et ei aliquod organum esset,si esset virtus in corpore,sicut datur quoddam organum ipsi sensitiuo,siue sensui. At nullum tale organum videmus assignatum ipsi intellectui. Auer.aũt verba hæc intellexit,vt in collectaneis dictum est.Ait.n.Arist. hic ponere aliam demonstrationem ad probandum intellectum,nec esse corpus, nec virtutẽ in corpore. Sed quia hæc Auer.expositio reduci põt in bonum, vtpote in illam Themistij,dicamus cum Themistio, ꝙ Arist.ex dictis duo deducit. primum ꝙ intellectus non sit corpus corpori miscibile,vt physici dixerunt. Secundum vero ꝙ nõ sit virtus organica,cũ non vtatur corpore, vt instrumento. Hæc licet ex dictis facile deduci possint.Aristot. tamen de nouo hec probat.Deducuntur enim ex dictis,quia si intellectus nullam prorsus nãm habet: nisi qua potentialis dicit: mox sequitur ipsum non esse corpus corpori miscibile, nec esse virtutẽ organicã: verum Arist.his non cõtentus: ꝓponit horum primum cum.d.Vnde neque misceri rõnabile est ipsum corpori, hoc est: vnde rõnabile est ex dictis dicere ipsum intellectũ non esse corpus.s.miscibile alteri corpori.Conuenit aũt hæc expositio verbis Aristot.quia mistio non est nisi corporum primo de gñatione.Quod vero non sit corpus corpori miscibile, patet, eo quia miscibilia corpora non sunt nisi quatuor elñta, ideo infert, ꝙ si intellectus erit corpus corpori miscibile, esset aliquod quale: vt elñtũ,videlicet, calidũ vel frigidum: nullum enim corpus alteri corpori misceri potest vera ac perfecta vnione, nisi sit elñtum quale calidum vel frigidũ.Q. vero nõ sit virtus organica probat, qa si intellectui cõpeteret aliquod organum: tale organum esset simile ei,quod cõpetit sensui, videlicet,aut oculus,aut auris, aut id genus.Modo nullũ tale organum est,quod possit intellectui assignari.Quo vero ad verba attinet verbum § & ei § in græco sic habetur ἤκαν quod latine potest legi copulatiue, vt legũt boni interpretes,& põt legi disiunctiue: & vtroque modo ad rem nihil refert,vt intelligenti patet: Hãc expositionẽ Them. sequitur Philop.ad verbum: vt patet legenti eũ in h̃ loco. Them. vltra textum aliquãtulum euagans duabus rationibus probat,ꝙ intellectus non sit virtus organica.Primo quidem,quia tunc afficeretur qualitatibus organi, quæ sibi impedimento essent concipiendi cetera sensibilium genera. Visus enim affectus qualitatibus visorij auditilia concipere nõ potest. similiter nec alterius generis. Simili modo & auditus qualitatibus sui organi affectus concipere non potest sensibilia cæterorum sensuum. Secundo vero idẽ ꝓbat, ꝙ cũ nimiũ afficeret aliquo appræhensibili, impediret ab appræhensione cæterorũ,veluti cum nimio strepitu auditus afficitur, remissum sonum nõ appræhendet.

Quæ Auer. | Commen.6.

ARGYR. *Atque bene recteque censent: qui formarum locum animam inquiunt esse. attamen neque tota est locus, sed intellectiua, neque est actu, sed potentia formæ.*

Tex. cõmen.6. Et bene vtique dicentes sunt animam esse locũ specierum; nisi ꝙ non tota, sed intellectiua, neque actu, sed potentia species.

COLLEC. eiusdem.6. Commen 6. Dedit veritatem antiquæ positionis, & inquit; & bene iam dicentes sunt animam esse locum specierum. Corrigit tamen ipsos.d.nisi ꝙ non tota, sed intellectiua, neque actu,sed potentia species,quoniam non est res ipsæ, sed subiectum ipsorum.

Cvm declaratum sit. Proponit Auer. quid antiqui dixerunt.d.cum declaratum sit, ꝙ non est mistus tunc recte dixerunt describentes animam esse locum formarum, cum.i.tametsi defecerunt in hoc loco, ꝙ non acceperunt in notificando substantiam eius propinquam, istam consimilitudinem & conuenientiam, quæ est inter ipsam & locum.Attamen.d.ꝙ ista consimilitudo non debet accipi in intelligendo oẽs partes animæ, sed tantũ in anima rationali.Aliæ enim partes sunt formæ in materijs: rationalis aũt non.Est ergo dictum antiquorum solum verum de rationali,& hoc propter multa: vel(vt Simpl.d.)quia sola rationalis continet intelligibilia.Sensitiua enim formas recipit tanquam accidentia: intellectus aũt non recipit accidentia,vt.d.Secundo qm̃ de rõne loci est fixe recipere, sensitiua recipit transmutabiliter. modo locus est fixus respectu locati.Tertio quoniam locus est æqualis locato: nihil aũt est æquale formis vniuersalibus,nisi intellectus,vt cõstat.Ergo bene intelligit de intellectu, ipsum esse locum specierũ,quia cõtinet immobiliter & æqualiter ipsas species.i.formas. Sed locus.§ Ponit tñ differentiam inter intellectum, & locum.d.sed locus differt ab aĩa distinctiua intelligente in hoc, ꝙ locus nihil est eorum: quæ sunt in eo,immo extrinsecus à locato.anima aũt rõnalis est formæ existentes in ea,est dico nõ actu, sed potentia.i.verum subm illarũ continens illas intentionaliter. sed dicet quis cur Arist.dedit dr̃iam inter locũ,& intellectũ? An soluit, & fecit hoc ne aliquis intelligat ex hac descriptione ꝙ genus acceptum in ea sit genus verum: non rhetoricum. locus ergo est genus animæ rhetoricum & metaphoricum.

Sed dices in sermone demonstratiuo non licet vti sermone rhetorico. Respõdet, sed cogetur homo in talibus rebus: quæ non intelliguntur nisi ꝑ consimilitudinẽ,vt notificet ea per talia genera rhetorica,sicut.d.1.Phy. Sed in hoc cõmento accidit.q.circa verbum Auer. Dicit.n.cogitatiuam minus spiritualem esse memoratiua, & hoc idem in lib.d.d.quidam dicunt verbum Auer. esse in ordine recto.verum in ordine reflexionis esse cogitatiuã. Quidam dicunt simpliciter esse memoratiuam spiritualiorẽ,qm̃ nõ tm̃ sensisse recordamur: sed scisse disputasseque. Sed hoc videtur veluti in postura quædam, ideo dicas ꝙ q̃tum ad res cõpræhensas memoratiua non est spiritualior cogitatiua,sed quãtum ad modum appræhendendi,quoniam semper memoratiua supponit denotationẽ factam per cogitatiuam,non sic cogitatiua supponit semper, & hoc intelligit Auer.in lib.de Memoria & Reminiscentia,cum inquit, memoratiua est magis spiritualis. Recipit.n.s.semper medullam eius quod distinguunt triplices sensus. Ecce qũo supponit illam esse vltima spiritualitate spiritualem.

Dubitatio. | Solutio. | Commen 81. Disputat.3 in sel.31.

COMMENTARIVM.

Divvs expositor dicit Arist.opinioni suæ adaptare, quod dixerunt veteres de anima: veteres enim definientes animam, dixerunt animam esse locum specierum intelligibilium.Quam definitionem corrigẽs Arist. asserit hãc definitionem non competere omni animæ, sed intellectiuæ tm̃. Secundo.d.animam nõ esse actu locum specierum hoc est per cõnationem,vt Plato dixit, sed potestate.s.per nouam receptionẽ illarum. Philoponus parũ differẽs ab hac expositione,voluit Arist.verba hæc retulisse in Platonẽ.Asserit.n.Arist.h̃ laudare Platonem, in eo ꝙ dixit aĩam esse locum specierũ eorũ, quæ ipsa intelligit. Ait tñ quòd Arist.repræhendat Platonem in duobus. Primo quidẽ in eo quod dicit oẽm aĩam esse locum spẽrũ,& non tm̃ intellectiuã.nã reuera sola intellectiua,vt inqt Philoponus,est locus spẽrũ,quia sola rõnalis est immortalis, & vniuersalium receptiua.Secundo vero in eo quod.d.spẽs in aĩa esse actu,& non potestate. Ponit enim spẽs esse connatas aĩæ, nõ de nouo ei acqsitas. At Arist.tabellæ nõ depictæ ipsam assimilauit,cũ velit nr̃m scire proprie eẽ discere de nouo. Plato aũt assimilauit depictæ tabulæ, cum velit nr̃m scire esse reminisci.Sed vnde sequatur hæc adaptatio,vel h̃ Platonis cõmẽdatio,diuus Expositor ex ꝓxime dictis hãc seq autumat,nã cũ dictum sit intellectiuam animã esse nõ organicã,ex hoc sequitur ipsam esse locum specierũ.nã si esset organica,nõ ipsa,sed organum, esset locus specierum, vel saltẽ locus esset quid compositum ex ipsa & organo,

Philoponus

Philoponus inferre Arist.hoc vult ex superius dictis, dixit.n.superius ꝙ anima suscipit species rerum intelligibilium,cum nullã habeat nãm,nisi receptiuam,ideo sequitur ipsam esse locum receptiuum spẽrum intelligibiliũ. Quo vero ab verba attinet.Simpľ.ait Arist.hæc verba nõ de intellectu esse intelligenda:sed de aĩa noetica:hoc est intellectiua.Primo quia intellectus non est aĩa,sed animæ particula.Modo verba Arist.sunt de anima.Dicit.n.§Et bene vtiq; dicentes sunt animam§& non dixit intellectum. Secundo quia intellectus nõ est locus spẽrum,sed anima ipsa,cuius intellectus est particula,vnde proprie intellect⁹, est quo anima est locans species:anima vero ipse locus lo-
Dubitatio. cans spẽs. Sed occurres,quia locus nõ recipit. anima vero recipit species. ergo in secũda figura aĩa non est locus. Simpľ.asserit aĩam intellectiuam assimilari loco:non quidem in recipiendo,sed in ambiendo:quia ẽm ipsum anima
Solutio. intellectiua non recipit,sed ambit species ac vľia. Potest tñ dici Aris.esse locutum de more veterũ, qui crediderunt locum esse vacuum , & in eo corpus recipi . Hoc.n.modo anima vacua speciebus,cum eas connatas non habeat,sed potentia,dici põt illarum locus. Them. vero per librans verbum εἰδῶν, exponit spẽrum.s.vľium . nam etiam anima sensitiua est locus specierum singularium : verum hic per species vniuersalia intelligit.vel spẽs,quę vniuersaliter representant. In digresione aũt Auer.animaduerte,ꝙ gręci asserunt dianoeticam,quã cogitatiuam Auer. appellat, posse & vniuersalia,& singularia intelligere:singularia quidem per eius nãm quæ est singularis ac materialis,& per naturam sensuum , quibus est copulata. Vniuersalia vero non intelligit propter eius nãm, sed, vt actuata intellectu materiali per essentiam abstracto, veluti aer per suam naturam non potest colorum intentiones vel spẽs recipere: actuatus vero lumine species illorum recipit. Verum superius hanc positionem acutissime reprobauimus:vbi demonstrauimus non posse cogitatiuã actuari intellectu simpliciter immateriali, quia qua ratione nõ potest recipere vniuersale materiale immaterialiter,eadem ratione,& minus,poterit recipere atq; actuari ab intellectu simpliciter immateriali,cũ sit longe distantior ab intellectu,q̃ ab vniuersali materiali : ideo hæc sunt intelligẽda,vt diximus de intellectiua anima,quæ non posset esse locus spẽrum vniuersalium(vt Philoponus inquit)nisi esset simpliciter immortalis , ac per essentiam independens ab eius subiecto.

ARGYR. *Atqui passionis vacuitatem non similem esse sensitiui atque intellectiui: patet in sensuum instrumentis,atq; in ipso sensu.Sensus.n.ex vehemente sensibili sentire nõ potest. Auditus nanq; , non audit sonum post magnos sonos,et visus non videt. atq; odoratus non olfacit post vehementes colores atque odores . At intellectus aliquo valde intelligibili intellecto: non minus sane,sed magis percipit intelligitq; inferiora.Sensitiuum.n.nõ est sine corpore. At intellectus ab eodem est separabilis.*

Tex.cõm.7. Quod autem non similis sit impassibilitas sensitiui & intellectiui: manifestũ est ex sensorijs & sensu. Sensus.n.non potest sentire à vehemẽti sensibili, vt sonum & à magnis sonis, neque à fortibus odoribus & coloribus videre aut odorare. Sed intellectus cum aliqd intellexerit valde intelligibile, non minus intelligit inferiora,sed & magis. Nam sensitiuum quidem non sine corpore est. Intellectus autem separabilis.

COLLEC. Tex.cõm.7. Expositores græci volunt ꝙ cum Ari.demonstrauit intellectum esse separatum à mistione: hac in parte demonstrat ipsum separari ab organo,& hoc pacto Simp.hunc locum interpretatur. Quod autem separatur ab organo,hoc pacto ex verbis Them.& Simplic.syllogizari põt:id quod non afficitur qualitatibus instrumenti ac organi,nõ est organicum,sed intellectus nõ afficitur.ergo &c.Vel sic, oĩs virtus cuius operatio ab organi qualitatib⁹ ac affectionibus soluitur,separata est ab organo ac instrumẽto, sed intellectus est hmõi virtus , probatur in litera per differentiam inter sensum,& intellectum,& sermo Aris.est perspicuus.Syllogismi igitur nihil accepit : nisi minoris probationes ẽm expositores græcos. Sed profecto hęc expositio superfluum reddit Arist.qm̃ iam Aris.probauit intellectum non esse virtutem in corpore.ergo & ipsum separari ab organo.siquis.n.probat aliquod non esse animal, & ipsum non esse hoĩem probatum capit. sic in proposito siqs probat intellectum solutum esse à corpore, ac ipsum non esse in corpore,proculdubio & ipsum separari ab organo, ac non esse in organo probabit. quare cum in prima litera proxima hoc fecit, nõ decet & hic repetere,ideo sustinet Auer.melius,vt in expositione commenti dicetur.

CVM declarauit. Hũc tex. Auer.dupliciter exponit, Commen.7.
vt dicam,& quælibet expositio melior est illa græcorum. Proponit ergo partis intentionem. d. Cum declarauit ꝙ intellectus materialis nõ admiscetur materiæ,incepit notificare ꝙ hoc conuenit apparẽtibus,& dedit rationem.d. Hæc.n.est conditio necessaria necessarijs demõstrationibus, vt apparentia sensu non differat ab eo : quod videtur per rationem,sicut dictum est primo cęli.& 8.physicę au- Cõm.22.
scul. Et debes scire, ꝙ illa demonstratio conuenit appa- Cõ.22. & 26.
rentibus sensu,per quã soluuntur oẽs apparentiæ existentes in re , quemadmodum in proposito videmus ꝙ sensus post cõpræhensionem alti ac sublimis sensilis non sentit sensile debile atq; infima.Cuius contrariũ videmus in intellectu.Quia igitur per demr̃onem dictum saluatur hæc sensilis apparẽtia,ideo demr̃o dicta est conueniens apparentibus sensu. Aristo.ergo ẽm expositionem Auer.docet quo pacto demr̃atione dicta saluetur hmõi apparentia ẽm hanc expositionem. Qm̃ priuatio transmutationis.§Vult ꝙ passibilitas sensus nõ sit,sicut illa intellectus,& inquit : qm̃ priuatio transmutationis existens in sensu.i.qm̃ intrãsmutabilis sensus non est similis priuationi transmutationis existentis in intellectu.i.intransmutabilitati,vt demr̃atum fuit rõne,manifestum est ex apparentibus.Cuius cãm reddit.d.priuatio.n.transmutationis in intellectu debet esse pura,& non est ita priuatio transmutationis in sensu,cũ sensus sit virtus mãlis. Et signum eius.§Huius drĩę ponit signum,& inquit.Et signum eius est,qm̃ sensus non potest sentire sua sensilia conuenientia sibi : qñ senserit aliquod forte & magnũ sensile,& recessit ab eo subito ad aliquod aliud sensile.v.g.qñ sensus auditus recessit à magno sono, aut visus à forti colore, & olfactus à forti odore . Et reddit causam.d.Et causa in hoc est passio & transmutatio,q̃ accidunt sentienti à forti sensato. Cuius transmutationis causam adhuc ait.d.Et causa huius transmutationis est,qa est virtus in corpore. & per hæc iam cõstat primum membrum drĩæ.Tunc declarat secundum de intellectu.d.intellectus,qñ intellexerit aliquod forte intelligibile: tunc facilius intelligit intelligibile non forte.Propter quod concludit,vnde scimus ꝙ non patitur,neq; transmutatur à forti intelligibili. Et sic patet tota drĩa sensus, & intellectus per sensum.Ostendit modo hanc apparentiam conuenire demonstrationi,qm̃ per cõclusionem illius possumus dare causam huius & inquit.causa in hoc est,quod prius fuit dictum.s.quia sentiens non est extra corpus.intellectus ãt est abstractus.Per h̃.n.qa sensus est virtus organica & corporalis potest infici qualitatibus organi. Intellectus autẽ cum sit separatus à corpore,proculdubio non est infectabilis à viribus corporis aut organi.Ecce qũo demr̃atio illa conuenit apparẽtijs. Et possumus ponere.§ Aliter exponit hunc locum Auer. vt.s.sit demr̃o tertia , quæ potest componi hypothetice:hoc modo,Si intellectus est virtus in corpore, contingit ipsum trãsmutari essentialiter in sui operatione : q̃ est intelligere. Sed impossibile est ipsum transmutari in sui operatione.ergo impossibile est ipsum esse virtutẽ in corpore.Inquit,possumus ponere hũc sermonem demonstrationem tertiam per se.s.demonstrationem diuersam à prędictis duobus,quia cum diximus ꝙ intellectus transmutatur essentialiter non accidentaliter, & mediante alio,(hoc.n.concessum est in intellectum)necesse est vt trãsmutatio contingat ei apud suam actionẽ propriam;quæ est intelligere sicut est in sensu.est ergo maior, si intellectus est virtus in corpore vel organo, tunc contingit ipsum alterari in sui operatione propria . Tunc dat oppo-

oppositum pñtis.d.& si non transmutatur per se, & essentialiter, necesse est, vt non sit virtus in corpore oĩno: hic est syllogismus. Probat aũt antecedẽs huius syllogismi. & inquit. Oĩs n. virtus recipiens in aliquo corpore. i. per organum vel corpus, debet transmutari, vel contingit transmutari ſm q̃ est recipiens. hæc est maior. tunc adde minorem, sed p te intellectus est virtus recipiens in aliquo corpore. ergo debet vel contingit ipsam trãsmutari. Sed

Dubitatio. ambigunt contra maiorem hanc, qm̃ forma in corpore non transmutatur per se: sed tm̃ per accidẽs: totius. n. est trãsmutatio per se: partis aũt per accidens.

Solutio. Dicẽdum vel q̃ non intelligit ipsam transmutari ſm esse, sed ipsam lædi in operatione, & ideo dicit per se apud operationem, & non simpliciter. Vel aliquod transmutari per se contingit dupliciter. Vno modo solitarie, & sic solum compositum per se transmutatur. Alio modo per se. i. semper. & sic pars forsan transmutatur. Aliomodo per se. i. semper. & sic pars formalis: quæ est in mã semper lassatur, quando est in materia, seruatis conditionibus lassi, vt dicã. Et ideo nõ oportet.§ Circa dicta mouet. q. Auer. & quæstio cõponitur sic, id transmutabile est cui accidit in sui operatione fatigatio, sed in ĩtellectu accidit in sui operatione fatigatio, qm̃

Dubitatio. lassatur lassu sensuum. ergo est transmutabilis. Huius quęstionis accepit cõclusionem. d. Et ideo non oportet obijcere huic argumẽto ex eo q̃ accidit in intellectu de trãsmutatione. hæc est conclusio, reddit rationem minoris. d. propter transmutationẽ virtutum imaginationis, & maximæ cogitatiuæ. Tunc accepit minorem. d. In intellectu. n. æstimatur accidere fatigatio hoc modo. Et non est ita.§

Solutio. Soluit. q. & inquit: & non est ita. s. q̃ intellectus transmutatur per se: sed tm̃ accidentaliter. & hanc conclusionem probat, & potest ratio sic componi, id non fatigatur p se, cui accidentaliter, & q̃nq; coniunguntur virtutes fatigabiles, Sed intellectui virtutes tres. s. cogitatiua, imaginatiua, & memoratiua, que sunt virtutes fatigabiles per accidẽs, & q̃nq; vniuntur. ergo intellectus nõ est per se fatigabilis. Minor declaratur exemplo, qm̃ tunc sunt necessariæ: quando sunt in loco virtutis sensibilis. huius accepit minoris. probationem, & inquit. Virtus. n. cogitatiua est de gñe virtutum sensibilium: imaginatiua aũt & cogitatiua: & rememoratiua nõ sunt in se necessariæ, sed in loco virtutis sensibilis. i. qñ sensus exterior nõ rep̃sentat sensile intellectui:

Dubitatio. & sic habetur minoris probatio. Sed dices semper intellectus eget phãtasia, siue in absentia siue in p̃sentia sensiliũ,

Solutio. qm̃ intelligere non sine phantasia est. Dicẽdum q̃ in absentia indiget eis principaliter & primo & tm̃. In pręsentia aũt non tm̃, sed quasi per accidens, & ideo maior est vera, qm̃ non eget eis solis & per se. Et oẽs.§ Secundo probat idem, & ratio sic cõponitur, id non læditur ab illis tribus virtutibus lapsu earum per se, & essentialiter, quod iuuatur ab illis, & non essentialiter eget illis. Tunc accepit minorem. d. & omnes iuuãt ad pñtandum imaginationem rei sensibilis: vt aspiciat eam virtus rationalis abstracta, & extrahat intẽtionem vniuersalem: & postea recipiat eam. i. cõp̃hendat eam, redit post ad primam expõnem, & sermo eius patet.

Vtrũ ĩtellectus defatigetur. Ambigunt quidã primo an intellectus possit lassari. Et vr̃ q̃ sic. tum primo, qm̃ contraria hñt fieri circa idem, sed intellectus delectatur. ergo illum & fatigari contingit. Tum secundo, quia agit in tẽpore, ergo contingit ipsum lassari. aliter subito ageret. Tum tertio, qm̃ aliquod est difficile intelligi. ergo intellectus difficulter &

Argumenta. faciliter operatur. ergo lassatur.

1. Responsio. Ad hoc quidam dicũt q̃ fatigatio potest capi dupliciter. Vno modo pro resistentia merito virtutis in contrarium tendentis ipsi virtuti agẽti: qualis inuenitur in corporibus naturalibus, quæ in materia communicant. Secundo accipitur pro omni ineptitudine subiecti ad receptionem alicuius operationis. Primũ

Cõm. 3. & 6. membrum acceperunt forte. 2. cœli. & in principio secun

Commen 7. di capituli de Substantia orbis. Secundum inuenerunt in 2. cœli. vbi declaratur q̃ si astrum adhæreret orbi tardius moueretur &c. Ad propositum ergo dicunt intellectum lassari. 2. modo lassitudinis: cũ multis intelligibilibus fiat ineptus. Sed his accidit mirabile, q̃ intellectus aliquibus intelligibilibus esset aptior, aliquibus ineptior: ꝓ autẽ est derisibile qm̃ intellectus ad omne intelligibile summe inclinatur. ergo nulli est ineptior &c. Item quod fortificatᷓ à forti intelligibili, non põt reddi ineptum illi, sed dictum est intellm̃ fortificari propter cõp̃hensionem magni intelligibilis. ergo &c.

Responsio. 2. Aliter ergo dico q̃ lassitas põt capi tribus modis. Vno modo pro pœna & labore alicuius potentiæ in opus exequendũ, & huius causa remota est qualitas agentis ad resistens, propinqua vero est resolutio spirituum, vt dixi in lib. de Substantia orbis. Secundo modo põt capi pro omni resistentia, & sic cõpetit omnibus contrarijs, & raro vtitur Arist. hoc modo. Tertio modo pro oĩ improportione & ineptitudine potẽtię ad opus, sicut cœlum resistit intelligentiæ. Et tunc dico q̃ intellectus nullo istorum modorum lassatur in se, sed sensus: sensus. n. cũ vtatur spiritibus, & organo, & spiritus resoluatur propter sensationem, ideo potest sensus lassari. Amplius etiam tertio modo lassatur, qm̃ oculus ineptus est alicui magno visibili. Primo modo aũt raro: vel nunq̃, intellectus aũt nullomodo horum lassari dicetur: cum sit prorsus à materia & corpore separatus ac seiunctus, sed bene per accñs lassatur. secundo modo, vel 3. modo ratione sensuum, vt dixi.

Ad argumẽta. Tunc ad rationes. Ad primam patet sol̃. Intellectus. n. in se non delectatur, nisi ęquiuoca delectatione, sicut dñs delectatur in factura rerum, sed vt continuus corpori vt sic delectatur & tristari potest. Sed ad secũdum illa difficultas prouenit intellectui: vt vtitur sensibus. Ipse. n. in se oĩa summe intelligit vt cõstat. Sic ad tertium. intellectus. n. merito sui non agit in tempore, nec recipit in instanti, sed vt corpori continuus est, vt scis.

COMMENTARIVM.

Expositio græcorum. GRAECI: vt Theṁ. & Simpl̃. & Philop. arbitrantur Ari. hic probare quod accepit. s. q̃ intellectui in intelligẽdo nõ assignetur organum aliquod, sicuti assignatur sensitiuo, cuius Arist. ratio est, vt Philop. breuibus resumit, q͠a intellectus potest pari pacto magna & parua intelligere, ac sensus non potest magna & parua sensibilia indifferenter sentire. Causa differentię est, quia intellectus est virtus separata ab organo, sensus aũt est virtus organica.

Dubitatio. Sed dices, vt in collectaneis diximus, Arist. hoc probauit proximo textu, ergo superfluit, hoc repetere.

Solutio. Potest expositio hæc defẽdi, q̃ Arist. proximo textu hoc probauit vna ratione. At nunc idem probat alia ratione, & sic non superfluit. Præterea. Potest dici q̃ hæc probatio est expositio proximæ rõnis, quia proximo textu probauit intellectum non esse virtutem mãlem siue organicam, quia tunc sibi assignaretur aliquod organũ sicut assignatur ipsi sensitiuo, modo in hoc textu destruit pñs, ostẽdens nullum tale posse assignari.

Quæ Auer. Cõm. 7. Auer. aũt dat duas expositiones, prima est, q̃ postq̃ probauit intellectum esse formã separatam per rõnes, nunc ostendit illud conuenire obseruationi sensatæ. Quæ expõ friuola est, quia cum Aris. conclusionem illam non probauerit, non põt nunc ostẽdere eam cõuenire experientiæ. Secundo exponit q̃ Arist. hic ponat tertiã rationem ad probandum intellectum esse subam separatam, quæ expositio stare non potest. primo cum hanc conclusionem Aristo. nullis rationibus probauerit. Non. n. talem conclusionẽ assignauit, quare eandẽ nunc nõ potest probare rõne tertia, nec quarta. Præterea. Si Auer. intelligeret per subam separatam formam assistentem nobis, vt Gand. intelligit, falsa est eius expositio, quia ex hoc q̃ intellectus non esset virtus organica, non debet sequi ipsum esse subam assistentem nobis, vt oẽs intelligunt.

Expõ propria. Ego vero miror cur laborant exponere, quid velit facere Aristo. cum ipse quid velit facere proponat. Dicit. n.§ Quod aũt nõ similis sit impassibilitas sensitiui & intellectiui ab eorum proprijs obiectis: manifestũ est ex sensorijs quæ sunt organa sensuum, & sensu ipso.§ Siquis. n. inspexerit sensoria, quæ sensibus assignantur, & in sensu ipso inueniet talem drĩam, quæ vertitur inter intellectiui & sensitiui impassibilitates: cum. n. Arist. vt placuit Theṁ. sumpsit quædam cõia intellectui & sensui: quorum vnum erat, vt nec intellectus, nec sensus pateretur ab eorum obiectis corruptiue, nunc ostendit dissimilitudinem inter talium impassibilitates ab obiectis. Quod ideo hoc loco ostendit, quia hæc dissimilitudo deducitur ex his, quæ proximo tex. dicta sunt;

sunt: probatum.n.est intellm non esse organicum, & ideo ex h deducitur impassibilitatē intellectus ab obiectis nō esse similem impassibilitati sensus à suis obiectis. Patet ergo non esse difficile intelligere quid velit facere Ari. nec quid ipse faciat. Simpl. per impassibilitatem intelligit in ipsis susceptibilibus nondum factam susceptionē, quod nō placet, cum Arist. innuat se per impassibilitatē intelligere corruptiuæ passionis carentiam, ac vacuitatem, ἀπάθεια, Apathia.n. græce latine passionis corruptiue vacuitas, & licet videatur leue reprehendere tantum virum de græco verbo, tñ hoc feci, quia Philopo. & alij græci sic exposuerunt verbum. Accedit ꝙ hoc superius demrauit esse commune quoddā intellectui, & sensui. Declarauit.n. nec intellectū nec sensum corruptiue pati ab obiectis eorū. Proposita vero intentione. Arist. illam probat & dicit. Sensus.n. non potest sentire à vehementi sensibili, vt sonum & à magnis sonis: neq; à fortibus odoribus & coloribus videre, aut odorare. At intellectus cum ītellexerit aliquod valde intelligibile, nō minus intelligit inferiora ītelligibilia, sed magis. Huius drīæ causa in proximo textu habetur, quam repetit, cum dicit. Nam sensitiuum quidem nō sine corpore organo est, cum sit virtus organi. Intellectus aūt est virtus ab organo separabilis, vt dictum est. Est ergo differentia, ꝙ sensus saltem per accidens pati potest à suo obiecto ratione organi, cuius est virtus. Intellectus nec per se nec per accidens, cum sit virtus soluta organo. Sed dices ex his solum habetur differētia inter passibilitates sensus externi & intellectus, nō autem inter impassibilitates intellectus & sensus interni. Et dicendum quod eodem haberi potest modo differentia hæc: nam phantastica à profunda phantasia sæpius dissoluitur, & cæteri interni similiter. Hæc de differentia horum.

Dubitatio.

ARGYR. *Factus autem vnumquodq; , perinde atq; is qui dicitur actu sciens, quod quidem tum accidit cum ipse per seipsum operari potest: est quidem & tunc quodammodo potentia, sed nō perinde vt erat antea quàm didicisset vel inuenisset, atque tunc seipsum etiam intelligere potest.*

Tex.com.8. Cum autem sic singula factus est, vt sciens dicitur, qui est secundum actum (hoc autem accidit, cum potest operari per seipsum) est quidem similiter, & tunc potentia quodam modo, non tamen similiter, & vt erat anteq̃ didicisset, aut inuenisset, & ipse seipsum tunc potest intelligere.

COLLEC. *Tex.com.8.* Cum tractauit de intellectu: vt potentia est intelligibilia, hac in parte pertractat de eo: vt perfectus est, quonam pacto ad intelligibilia se habet, & totus sermo eius manifestus est per ea, quæ in expositione commenti dicemus.

Cōm.8. ET cum intētio. Debes scire, ꝙ intellectus est in potētia dupliciter. vnomō ad intelligere. aliomodo ad vsum illius. prima potentia fuit ad actum primum. secunda dicit ad actum secundum vt scis. Primo ergo ostēdit quo pacto intellectus dicatur in potentia: quando iam est perfectus, & inquit. Et cum in eo fuerit vnumquodq; intellectorum tali modo: sicut dicitur in sciente, quod est sciens in actu.i. quādo intellecta fuerint in eo entia in actu.i. actu vniuersalia & abstracta. Et declarat qñ hoc contingit.d. Et hoc contingit intellectui, qñ poterit intelligere per se: & non quando intellexerit per aliud.i. acquisitionem formæ imaginabilis. Tunc erit potētia quoquo modo.i. tunc dicetur de eo hoc nomen potentia non vere: sed modo simili. & sic litera debet legi trāsposite, &.q.d. tunc nō erit proprie, in potentia ad actum primum: sed ad opus, & actum secundum vsumq; eius. Et hoc quod.§ Tāgit sensus verbi Ari. d. Et hoc quod dixit, est differentia inter virtutes agentes propinquas & remotas: propinquæ.n. actui sunt quæ agūt per se.i. sine concursu extrinseci extrahentis eas de potentia in actum, remotæ aūt indigent. Arguitur ergo conclusio hoc modo, omnis virtus, quæ potest vti opere: quando vult, est in potentia propinqua, sed intellectus est virtus, q̃ potest vti opere quando vult, ergo est in potentia propinqua. Sed ambiges, qm̄ intellectus in potentia propinqua existens, non est plus q̃ materia in potentia, nec minus, sed

Dubitatio.

mā in potentia propinqua existēs eget vno saltem motore, vt dicit Auer. 9. sapientiæ. ergo & intellectus &c. Ad hoc dicendum, ꝙ Auer. loquit de potentia propinqua materiæ ad actū subalem, & tunc necessario eget motore extrinseco, sed Auer. loquitur hic de potentia propinqua ad opus, seu ad vsum operis. Et cum intellectus.§ Nunc docet modum: quō intellectus intelligit se. & primo inquit, ꝙ licet intellectus sit aliquo modo ens actu: attamē nunq̃ intelligit se, nisi quia est factus ipsa intellecta, quæ intelligendo intelligit se, inquit. Et cū intellectus fuerit in hac dispositione.i. actuatus intelligibilibus: tunc intelliget se, sm ꝙ ipse non est aliud: nisi formæ rerum, inquantum extrahit eas à materia.i. recipit illas vlr. Quasi igitur.§ Tūc dat secundum quō.s. intelligat se, & inquit. Quasi igitur se intelligit modo accn̄tali: vt dicit Alex.i. sm ꝙ accidit intellectus rerum: ꝙ fuerint ipse.i. eius essentia. Et hoc est.§ Ponit tertiam propōnem: per quā ponit drīam inter intelligere intellectus nostri, & aliorum superiorum, & inquit. Et hoc.i. comprehendere se, ecōtrario est dispositioni in formis abstractis: ille.n. cum intellectu earū non est aliud ab eis in intentione: per quam sunt intellecta istius intellectus: ideo intelligunt se essentialiter, & non accidētaliter. Et hoc perfectius.§ Dedit nunc quartam propositionem, per quā ponit drīam inter intelligere primi intellectus, & nostri, & aliorum, & inquit. Et hoc perfectius inuenitur in primo intelligente, quod nihil intelligit extra se. Hic dubitatur contra secūdam propositionem, primo qm̄ quidditates vles non sunt intellectus: ergo prædicatio mala. Rursum si sunt essentia intellectus, ergo intellectus non intelliget se modo accidētali: immo essentialiter, qm̄ per vle, quod est eius essentia, & hoc intelligere est essentialiter. Post hoc dubitatur circa tertiam propositionem, qm̄ intelligentiæ inferiores ita intelligunt superiores, sicut intellectus noster intelligibilia, ergo intelligētię inferiores intelligunt se intelligendo superiores, & sic per essentias superiorum, & sic per accn̄s. Pro solutione oīum debes scire primo, ꝙ prima intelligētia sola intelligit per essentiam, qm̄ nulla est alia superior à qua perfici possit, infima autem solum intelligit prout perficitur ab intelligentijs superioribus & per essentias superiorū, & vniuersalia: prout mens remouet ea à materijs. medię intelligūt medio modo, qm̄ respectu superioris intelligunt perfectiue, & prout sunt causatæ. respectu inferioris, prout causæ sunt. Tunc ad primam dicendum, ꝙ intellectus propter duo intelligit se per accn̄s. Tum primo, quia non per eius essentiam, cum hoc solum sit in intellectu superiori. Tum secundo, qm̄ intelligit se per vles formas, quę etsi non sint accidens intellectui: tamen accidit illis vt fiāt intellectus saltē in modo essendi. accidit aūt eis fieri intellectum, qm̄ in suis naturis sunt indiuidua, ideo fiūt intellectus per accidens. Et ideo eo modo quo intellectus perficitur ab intelligibilibus primo & per se intelligit se: eadem attingentia & cōphensione, non ꝙ alia cōphensione, intelligibilia, & alia se, sed vnica numero compræhēsio primo est intellectorum: secundo intellectus. Et sic patet solutio ad argumenta primæ dubitationis. Ad secundam autem dicendum, ꝙ Auer. loquitur de intelligere earum, respectu inferiorum, & vt causæ sunt, & nō vt causatæ, illæ.n. vt causæ intelligunt se per se, qm̄ non intelligunt se prout non intelligunt per essentias, quia intelligere earum est essentia ipsarum. Secundo qm̄ non intelligunt se propter intelligibilia: immo intelligibilia intelligunt intelligendo earum essentias, & sic est econtrario, vt recte dicit Auer.

Cōm.12. *Solutio*

Dubitatio.

Solutio.

Et ex his patet: quō intelligere, cōtingit alio modo ī intelligentijs, & alio modo in intellectu, & per consequens in solo primo intellectio est simplex. Et possumus exponere.§ Aliter verbum vltimum Arist. exponit Auer. & dicit. Et possumus exponere istum locum, sm ꝙ Alphara. dicit in suo tractatu de intellectu & intellecto, & est ꝙ cum intellectus fuerit in actu, erit vnum entium, & poterit intelligere seipsum per intētionem quā abstrahet à se sm ꝙ abstrahit intentionem rerum, quæ sunt extra animā. Et dixerunt quidam Alpha. sentire intellectum se intelligere: quēadmodum æstimatiua eligit species insensatas ex speciebus

ciebus sensatis,& cogitatiua conceptus substantiæ ex accidentibus. Tunc dicût Alphara. velle intellectum humanum ex speciebus intelligibilibus nãliter eligere spēm rerum immaterialium: ita quod q̃ primo intellectus specie rei mãlis est actuatus, tam primo redditur potens eligere speciem sui quam extrahit ab eius propria essentia. Melius aût credo, ꝙ intellectus, cum ante species erat in pura potentia, non erat potēs agere speciem sui, cui vero factus est in actu per spēm rei materialis, proculdubio redditur potens generare speciem sui in quocunq; potēti ipsum recipere. Et sic intellectum.§ Obiicit Auer. Alpha. & inquit. Et intellectum habebit intellecta.i. abstractum habebit aliquid abstractius eo: quod est impossibile, intellectus.n. cum sit abstractus per essentiam, non potest dari species eius abstractior eo. Excusat tñ se.d. Et nos perscrutabimur de hoc, vtrum sit possibile, aut nõ. & sic patet intentio eius. Solitus eram quærere. primo an eodem actu intelligat se: quo alia. Secũdo an semper intelligat se intueaturq; suam essentiam. Quæstionem quidem primã absoluunt quidam ꝙ intellectus duobus actibus diuersis attingit se, & alia, actus.n. quo attingit alia proculdubio rectus, ac perpendicularis est. actus autē, quo se attingit reflexus ac circularis est, eadem.n. specie qua cognoscit q̃dditates vl̃es rerum, alio actu per eãdem spēm se intuetur. & hunc modum Alphara. sentit vt dicunt. Pro his arguit primo, q̃m distinctio actuum ex distinctione obiectorum innascitur, sed intellectus, & res intelligibiles sunt distincta obta. ergo & actus diuersi. Item illi actus distinguuntur, quorũ vnus est rectus, & alter circularis, sed actus illi sunt hmõi. ergo &c. Adhuc, illi actus sunt diuersi quorũ vnus est, & alter non. sed actus quo intellectus attingit se, & quidditates sunt hmõi, ergo &c. Rursum, illi actus sunt diuersi qui fundant iudicia diuisa. modo intellectus iudicat se aliud q̃ de intelligibilibus, ergo & actus sunt diuersi. Sed hi videntur errare. primo, q̃m ille actus, quo intellectus intelligit se diuersus ab actu, quo intelligit alia, est abstractior intellectu, vel non. si nõ, istud est mirabile, semper.n. quod est post, est abstractius eo, quod est prius ĩ intellectu, vt patet. ꝙ nec abstractior probo, q̃m tunc daretur aliquod abstractius intellectu, quod falsum est. Item sequeretur ꝙ idem esset forma sui: q̃m omne intelligibile per se est forma intelligentis, ĩmo verius vnum faciens, q̃ materia cum forma, sed per te intellectus intelligit se per se, & distincto actu. ergo erit forma sui per se, quod est mirabile. Amplius hæc solutio deficit, declarauit.n. quo mõ actu simplici intellectus intelligat se, & non alio modo.

An intellectus eodem actu intelligat se quo alia.

Positio alia.

Refutatio.

Ideo dicendum, ꝙ cum quolibet vere scibili possunt formari quatuor. q. s. an sit, q̃d sit, quia sit, vel qualis sit, ac propter quid, proculdubio de intellectu possumus formare & has. põt.n. quæri an sit, & per pñs cognosci ipsum esse. Et pōt quæri quid sit, & sciri q̃m est primum principiũ intelligendi, vel actus corporis p̃hici organici, potentia vitã habentis. Et qualis sit, & sciri q̃m abstractus immortalis vnicus &c. Et propter quid, & tũc scietur ipsum esse immortalem, quia numerus seipsum mouens, vel quia intelligit oĩa. Ipsum esse vnicum, quia immortalis. Hæc igitur sunt problemata, quæ quæri contingunt de intell̃u, & sic oportet dicere quo pacto intelligat se, & hæc terminet problemata. Tunc dico ꝙ vnica attingentia intellectus attingit se qua attingit alia. sicut.n. vnica est generatio subiecti. & proprie passionis subiecti quidem primo, proprij accñtis secundo, sic vna intentione & perfectione perficitur intellectus ab alijs, & à se. v. g. ea attingentia qua intelligit esse intelligit & se. primo tñ esse, secundo autem se. Amplius vna ac eadem intētione, qua attingit primum principium intelligendi, attingit se & vr̃ cognitio sui, & eius ꝑ quod cognoscitur, vna est numero, licet sit primo rõnis cognoscendi eum. secũdo eius vt terminus est secũdarius. & hoc est verum in intellectum tm̃ propter abstractionem sui, & q̃m intelligibile vnitur ei: ẜm intentionē maiorem q̃ forma materiæ. Et hoc simile est ad intelligere diuinũ, Deus.n. intelligit mediũ & conclusionem, sed quia est potentia perfectissima, ideo non diuerso actu intelligit mediũ: quo conclusionem, sed insimul medium & conclusionē, & ideo non discurrit. similiter propter potentiã suam sublimen in eodē actu intelligit subiectum & prædicatum. & ideo nõ componit, nec diuidit. intell̃s ergo cum sit vnus abstractorum, eodē actu, quo intelligit vnũ entiũ, intelligit se esse. & eodē actu quo intelligit principiũ intelligendi primo, intelligit se esse principium intelligendi primum, & sic de alijs problematibus. & sic nec cõponit nec diuidit, q̃m eo actu quo cognoscit ꝑdicatũ, cognoscit sub̃m &c. In terminãdo ergo problemata de intell̃u, eodem actu attingit medium, quo terminatur problema, & intell̃s, & hoc propter perfectionē & conuenietiam intellectus cum medio quo intelligitur. Ad obta aliorum dicendum, ꝙ tametsi obta sunt diuersa, transeunt tñ in idētitatem vnius formæ cognoscibilis propter perfectionē cognoscentis. Ad secundam dicendum, ibi proprie non est actus, & actus, sed intellectus perficitur ab intelligibilibus, & eadem perfectione à se, prout intelligibilia trãseunt in identitatē cum intellectu. Ad tertiam iudicia diuersa surgunt ex modo appræhendendi: non ex diuerso actu: Deus.n. aliter iudicat se, & aliter idæas, & tñ se & idæas eodem actu cognoscit. Et sic apparet qualiter illi actus sunt semper, & non vnus q̃nq;, & alter non, vt supponit rõ. Ex his constat differentia inter intelligere diuinũ, & nostrum. in intelligere.n. diuino est dari duo obiecta respectu vnius actus. v. g. essentia primi, & vocatur apud theologos obtum primũ: & obiectum secundariũ, & sunt ideę: quod ẜm est obiectũ, pro quanto actus intelligendi Dei terminatur secũdo ad id. Econtra est in intellectu nostro, nã primum obiectum sunt quidditates vniuersales oĩum rerum mãlium, & hoc est loco essentiæ in Deo. secundum obiectum est essentia intellectus, & hoc dr̃ obiectum secundo, q̃m ad ipsum terminatur ille actus secundo. Et tu cõsidera in hoc. Ex his sequitur solutio secundæ. q. intellectus.n. vt vna est intelligentiarum, nihil intelligit eorum, quæ sunt hic, nisi forte per essentiam superiorum intellectuũ, in quibus hæc continentur, sed intelligere eius est esse eius: attamen intelligit superiores intelligentias per essentiam earũ vel prout cãtur ab eis, vt dicam cõm. 14. Et hoc mõ semper se intelligit vno mõ, nec alio & alio mõ, nec quandoq;, & q̃nque, sed semper. Si naût accipitur vt est anima totius sphæræ, sic intellectus intelligit se intelligendo alia. i. nos intelligimus intellectũ per intellectionem aliorum mõ exposito, sed hic modus est æternus, cum intellectus sit vnus numero, & maior pars sui subiecti sit ęterna. Si naũt, vt est aĩa tui, vel mei, vt sic consideretur, vt est terminus nouæ habitudinis, & sic põt denominari se nouiter intelligere ꝑ intentionē aliorũ, licet hæc denoĩatio innascatur ei, extrinseca denominatione. s. ex parte nostri, vt semper diximus.

An intellectus semper intelligat se.

COMMENTARIVM.

NON recedendo ab ea expositione, quã in iuuenta in collectaneis retulimus, quæ vr̃ Simpl̃. ac Philop. dicamus ꝙ cum Arist. sit locutus de intellectu in potētia, qui dicitur ab ipsis intelligibilibus perfectibilis, hic vult loqui de intellectu in habitu, qui est intellectus ab intelligibilibus perfectus. Et loquendo de intellectu in habitu, qui est intellectus ab intelligibilibus iã perfectus, duo de ipso tradit, quorum primum est, ꝙ intellectus hmõi sit quodã modo medium inter ens in pura potentia, & ens in puro actu, est.n. in actu, q̃a factus est singula intelligibilia, & ita per illa erit in actu primo. Est aũt in potentia non quidem ẜm priorem significationem ipsius potentiæ, quæ est ẜm aptitudinem. sed ẜm habitum, vt recte Philop. exponit. s. ad ipsum intelligibilium vsum, quod est ẜm potentię significatum, quo. s. intell̃s dicitur quodam mõ in potentia, & hoc dicit, cum inquit.§ Cum aũt sic singula factus est, vt sciēs§ qui dicitur ẜm actum, qui quidem habitu dr̃, non aũt vtēs. Exponit autem q̃n intellectus factus sit singula ẜm habitũ, & inquit. Hoc aũt accidit, cum põt operari per seipsum, & intelligit per operari (vt Philop. exponit) sciētifice speculatiue, non practice actiue. Quod tunc intellectus facere poterit, cũ erit in senecta, & perfectus, cum inquam sic singula factus fuerit: & in habitu, est quidē similiter & tũc potētia quodã modo. s. ad vsum sciæ, non tñ similiter oĩno sicut erat anteq̃ didicisset & inuenisset. erat.n. tunc in potentia

tentia simpliciter ad actum,& ad habitum. Postq̃ vero factus est singula,est solum in potentia ad actum. Patet ergo primum,ꝙ intellectus in habitu,qui perfectus dicitur, est quodam mõ medium inter ens in pura potentia,& ens in puro actu:cum sit ens in potentia ad actum,& nõ ad habitum. Quo vero ad verba attinet, per fit vel factus est, Arist.intelligit (vt Simpl.inqt)de nouo,quia non est æterna congregatio spẽrum facta in ipso: sed noua. Per singula vero intelligit formas vles,intellectus.n.fit formæ vniuersales ꝫm Auer.non illas recipiendo,vt accidẽtia,ac subiectiue,sed obiectiue.s.illas intelligendo. At ꝫm veritatem per singula Arist.intelligit vniuersalia,fit aũt intellectus singula,quo recipit notiones,quę grece dñr noemata quæ possunt dici species rerum intelligibilium.ergo intellectus fit singula non realiter,sed intẽtionaliter,quatenus recipit singulorum spẽs,mediantibus quibus quodam mõ oĩa est intentionaliter.Fit.n.intellectus lapis cũ ipsum intelligit non per idẽtitatem,vt vult Emped.sed intentionaliter,quo recipit eius spẽm,qua fit intentionaliter idem lapidi.Per addiscere vero intelligit ipsum scire per doctrinam vel disciplinam ab alio. Per inuenire vero intelligit ipsum scire,quod fit per inuẽtionem nostrã:vt Philop. exponit.Hoc ergo est primum,quod de intellectu in habitu assignatur. Secũdum vero est,ꝙ intellectus perfectus, qui in habitu dicitur,põt seipsum intelligere,& hoc inquit.Et ipse seipsum tunc põt intelligere,& per hoc differt secundo ab intellectu simpliciter in potẽtia,quia intellectus in potentia non põt ipse seipsum (vt est in potentia) intelligere,sed requiritur vt fiat perfectus,ac in habitu. Collige ergo ex dictis duas dñias inter intellectum in potẽtia, & intellectum in habitu,vt ex his quæ Philop. dicit,colligi pñt.Prima quidem,ꝙ intellectus in potentia est simpliciter in potentia,quia ad habitum,& ad actum . at intellectus in habitu est solum in potentia ad actum.Secunda vero,ꝙ intellectus in habitu potest ipse seipsum intelligere, quia habet oĩa requisita ad eius intellectionem. At intellectus in potentia nunq̃ põt ipse seipsum intelligere , nisi fiat perfectus. Secundo colligi põt ꝙ intellectus dupliciter differt à sensu externo.primo quidem, quia intellectus aliquando fieri põt perfectus,ita ꝙ poterit sine alio per seipsum operari. At externus sensus nunq̃, cũ semper egeat externo motore.Secundo ꝙ intellectus aliquando potest ipse seipsum cognoscere vtpote factus cũ erit singula . At sensus nunq̃,cum nunq̃ fieri possit sensibilia.Vnde & propter hoc dupliciter volunt intellectum ab internis sensibus differre. primo quia nunq̃ externi sensus , circunscripto omni alio,fieri possunt perfecti,& in habitu,nisi auxilio virtutis memoratiuæ : at intells cum idem sit cum sua memoria,sine omni alio põt aliquando per seipsum operari. Secundo vero,quia nullus internus sensus adeo perfici potest,vt seipsum sentiat,non.n.reflectit se supra se,qcquid nonnulli velint de mẽte Auer. At intellectus potest perfici adeo,vt seipsum intelligat. Auer.hic ait intelligentias non eodem modo seipsas intelligere sicut intellectus in habitu seipsum intelligit.nam Deus intelligit se per se. hoc est intellectione, q̃ est sua essentia. At intellectus noster perfectus cum in habitu est,intelligit se per accñs,qa intelligit se intellectione,quæ est res,quas intelligit.Pręterea.Deus intelligit alia cõsecutiue se vero vt ꝑ se obiectum : simili mõ dicendum est de cæteris intelligẽtijs.Intellectus vero noster contra,intelligit alia,vt per se obiecta,se vero nõ,vt per se obiectum,sed consecutiue: siue(vt placet alijs)vt obiectum secundarium.Præterea intells diuinus vno intuitu vnaq; intellectione se & oĩa alia intelligit: intellectus vero noster intelligit alia, & se nõ vno intuitu:sed pluribus intellectionibus,vt dicemus. Sed q̃res cum noster intells intelligat se intellectione aliorum,vtrũ intelligat se intellectione rerum, quas intelligit an intellectione spẽrum rerum. Secundum Auer.qui negat spẽs, dicere oportet intellectum intelligere se consecutiuę intellectione rerum,quas obiectiue per se intelligit.Secundum veritatem,dicendũ est intellectũ intelligere se intellectione spẽrum rerum,quas obiectiue intelligit,& intellectione rerum etiam,quas intelligit . Quod intelligat se

Qua Auer. Com. 8.

Dubitatio.

Solutio Auer.

intellectione rerum, nemo dubitat, ꝙ vero intellectione spẽrum probat.Intells.n.actu recto intelligit res per spẽs earum,postea cum intelligit species actu reflexo : intelligit se mediante intellectione speciei . est.n.spẽs similitudo,& effectus,vt similitudo,actu recto repręsentat rẽ, cuius est.Vt effectus vero,repsentat oẽs eius causas.s.intellectum agẽtem,possibilẽ,& phãtasma,è quibus causabatur. ergo intellectus per eandem spẽm singularẽ intelligit rẽ, cuius est illa species cognitione simplici,& complexa,nõ .n.alia specie intellectus cognoscit lapidẽ , & alia ꝙ lapis sit subá dura. Præterea.Nec alia specie intellectus intelligit lapidem , & alia ꝙ ipse intellectus intelligens lapidẽ sit subá simplex,ac immaterialis. Per eandem.n.spẽm lapidis intellectus intelligit lapidem actu recto , & intelligit seipsum intelligere lapidem vniuersaliter, & seipsum esse subam immaterialiter cognoscitiuã, & immortalem, actu tñ reflexo . ergo intellectus spẽs rerum intelligendo per cognitionem earum multiplicẽ,etiam de intellectu plura intelligere põt,vt quia intelligit spẽm esse effectũ, intelligere ꝑt ꝙ intells recipit species, ꝙ sit locus spẽrum,& alia plura.Similiter & de intellectu agente,& de phantasmate multa ꝑt intelligere intellectione earum. Sed dices, vtrũ sicut vna est species lapidis,qua intellectus intelligit lapidem,& seipsum intelligere lapidẽ vlr,& seipsum esse substantiam immaterialem & id genus sic sit vna intellectio , qua hæc oĩa intelligit. Dicendum quicquid velint alij:ꝙ licet species sit vna,tamen intellectiones sunt plures ; est .n.species vna quia vno ab obiecto & ab vno intellectu facta est,intellectiones aũt plures,quod ea que intelligũtur, rõne saltem differunt, ergo intellectus vna & eadem specie intelligit lapidẽ incõplexe & complexe , non tñ eadẽ intellectione,cum intelligibile,vt cõplexum , alterum sit ab ipso intelligibili,vt est incomplexum.Similiter per eandem lapidis spẽm intellectus intelligit se simplici, & complexa intellectione,non tñ eadem intellectione , vt dictũ est. Sed dices adhuc,vtrum ad hoc vt intellectus intelligat se omni intellectione,qua potest intelligi, sufficiat vt sit in habitu respectu vnius speciei.s.lapidis , hoc est sufficiat habere vnam solam spẽm vtpote eam spẽm,quæ est lapidis?aut vtrum intelligẽdo vnum intelligibile possit seipsum perfecte intelligere? Arist.innuit solutionem,dixit .n.§Et ipse aũt seipsum tunc§.s.cum singula factus fuerit, §potest intelligere.§Ergo innuit intellectũ tunc sese perfecte attingere,cum erit singula factus,quia tunc sciet de ipso omnia,quæ sciri possunt. per spẽm.n.lapidis nõ sciret saltẽ seipsum posse fieri oĩa,quod est vnum de ipso intellectu scibile,nec intelligẽdo lapidem tm̃,de se potest omnia scire: experientia.n.docet, ꝙ qui plura scit, perfectius intellectum suum intelligit,q̃ qui pauciora . Præterea. Qui plura scit,plures propositiones cõficere potest , & sic per illas plura de suo intellectu poterit demõstrare.Pręterea. Qui plura scit,plura media ꝑt inuenire ad quodlibet sibi propositũ problema,ergo plura de intellectu poterit demonstrare,& plura quærere.Patet ergo intellectum intelligere se,& oĩa quæsita de se soluere,intelligendo alia aut omnia,aut pro maiore parte;& hoc subiacet experientiæ. nam quæcunq; de intellectu disputamus,nõnisi alia intelligendo disputamus. Patet etiam ꝙ si dẽtur species,intellectus intelligit se & appræhensione specierum,& appręhensione rerum. Si vero nõ dentur, intellectus intelligit se solum appræhensione rerum,vt Auer.tenet.De his Alexander libro solo de anima plura scribit: licet Simplicius illa velit carpere,non tamẽ quę dicit sunt necessaria:vt legenti patet. Ex his patet quid sit intellectus in habitu,est .n.ille,qui singula factus,perfectus est ꝑ omnes scientias, quiq; perfecte potest seipsum intelligere.Patet etiã quomodo differt ab intellectu in potentia & ab ipsis sensibus. Hactenus de intellectu in habitu,

Dubitatio.

Solutio.

3.Dubitatio.

Solutio.

Cap.29.

Cum autẽ aliud sit magnitudo,aliud magnitudinis esse, & aliud aqua,aliud aquæ esse,& in alijs itidem multis (nõ .n.vniuersis hic modus accommodatur , sed sunt in quibus hæc ipsa sunt eadem,non diuersa.) aut alia sane, aut parte quidem eadem,sed aliter sese habente: carnem & esse car- ARGYR.

nis

nis discernit. caro nanq; , non est sine materia , sed perinde atq; simum, hoc est in hoc.

Tex.cõm. 9. Quoniam autem aliud est magnitudo & magnitudinis esse,& aqua & aquæ esse, sic autẽ & in multis alijs (sed non in omnibus : in quibusdam.n.idem est.) Esse carni & carnem & alio aut aliter se habente discernit intellectus. Caro.n.non sine materia est, sed sicut simum est hoc in hoc.

COLLEC. Tex.cõm. 9. Videtur Simpl.hunc locum intelligere,ꝙ cum Aris. de anima,vt in se consistente locutus est,nunc de ea,vt est ad nos conuersa,& de intelligere eius vt est in nos conuersa, pertractat. ipsa.n.in se nihil intelligit, nisi formas & spés, vt conuersa ad nos,& formas,& sensilia intuetur,ob quod erat opus & nunc de ea hoc pacto indagari. Sed proculdubio hæc expositio nulla est. Arist.n.tractabit posterius de opere intellectus vt est ad nos conuersus : ergo nõ decet hac in parte id exequi. propter quod melius Them. & Auer. hunc locum interpretantur,quemadmodum in expositione commenti dicemus.

Cõm. 9. CVM compleuit sermonem. Proponit Auer.capituli intẽtionem.ac illius cãm,& inquit.Cum compleuit sermonem de notificatione substãtiæ intellectus materialis, .i.cum compleuit diffinitionẽ intellectus potentiæ,& dedit drĩam inter ipsum,& substantiam sentiẽtis materialis, vt in fine secũdi libri,incepit dare etiam drĩam inter intellectũ in actu & imaginationem in actu. Cuius rationem dedit.d.Æstimatur.n.ꝙ imaginatio ipsa est intellectus, & syllogismus,per quẽ hoc æstimatur componitur, mouens & motum sunt idem,intellectus est motus, imaginatio in actu est mouens intellectum.ergo intellectus & imaginatio sunt idẽ. Minor probatur, ab eo mouetur intellectus, ad quod proportionẽ dicit talem,qualis est sensus ad sensile,sed ad imaginationem habet hanc proportionem, ergo &c.inquit.Et precipue cum dicimus ꝙ proportio eius ad intellectum, est sicut proportio sensibilis ad sensum.s. ꝙ mouet ipsum.Hæc est minoris probatio,& æstimatur ꝙ mouens & motum debẽt esse eiusdem speciei.Et hæc fuit maior syllogismi principalis. Et hæc maior æstimatur ꝑ duo.Tum quia patiens in fine est simile agẽti. Tum etiam qm̃ patiens vniuocum est illi,ex his ęstimatur maior,& sic patet intentio & causa intentionis. Et quia hoc.§Proposita intentione exequitur,& intendit in hoc cõmento hoc enthymema,indiuiduum,& quidditas sunt diuersa in reb⁹ materialibus,ergo virtutes cognoscẽtes illa duo aut erũt duæ distinctæ,aut vna,diuersa dispositione. Et ex hoc vult habere,ꝙ,cum intellectus cognoscat quidditatem tm̃, & imaginatiua indiuiduum tantum,erũt duæ virtutes diuersæ,quibus patet differẽtia earum.Primo ergo apponit antecedens,& inquit.Et quia hoc indiuiduum est aliquid, & intentio per quam hoc indiuiduum ęst ens.s.quidditas & forma eius est aliud.v.g.ꝙ hec aqua est aliud,& intentio.i. forma,per aquã aqua hæc est ens,aliud est ab aqua, & hoc .s.indiuiduũ esse aliud à quidditate,accidit similiter in multis rebus.s.in omnibus cõpositis ex materia & forma, tam naturalibus q̃ artificialibus,vt dicit Them.hoc est antecedens. Sed limitat ãns in quibus verum,& in quibus non d.& dixit. Sed non in oĩbus ad excipiẽdum res abstractas: quę sunt res simplices,& non compositę.Cuius rationem dedit.d.& causa propter quã hæ duæ intentiones nõ inueniuntur in oĩbus entibus,est ꝙ quidditas & essentia in entibus simplicibus est idem.v.g.ꝙ esse carnis idem est cum carne,quia intentio carnis in eis non est in materia. Hoc ergo ęst antecedens, & limitatio eius.s.ꝙ in rebus materialibus indiuiduum, & quidditas diuersa sunt. Necesse est.§Cum accepit antecedẽs,& limitauit ipsum,dedit ꝯñs, & inquit. Necesse est vt virtus experimentatiua.i.cõpræhensiua, compræhẽdat eam aut per duas virtutes,aut per vnam : sed duabus virtutibus diuersis,hĩ est ꝯñs. Cũ duabus.§Exponit ꝯñs,& inquit.Cum duabus autẽ virtutibus erit,quando comphenderit vtrunq; per se.s.formam singulariter.i.seorsum,& indiuiduũ singulariter.i.seorsum. Per vnam vero virtutem,& dispositionem diuersam , qñ compræhenderit alietatem:quæ est inter has duas intentiones .i.quando cõphenderit illa comparatione: quod.n.compræhendit alietatem inter duo necesse est (vt declaratum est)vt sit vnum vno modo,& multa alio modo. Vult dicere ꝙ est vnum:vt comphendit drĩam,quæ est quid vnum in se.plura aũt:vt comphendit extrema.Verificat aũt hĩ in intellectu.d.Et ista est dispositio intellectus in comprehendendo alietatem,quæ est inter formam & iudiuiduũ,compræhendit.n.formam per se, & indiuiduum mediante sensu,cõpræhendit igitur alietatẽ inter ea per dispositionem quę diuersatur.i.per plures sensus,quia mediante visu hoc coloratum,mediante gustu hoc saporosum &c. Quẽadmodum.§ Hoc confirmat exemplo,& inquit.Quemadmodum sensus cõis compræhendit alietatẽ inter sensilia sensuum exteriorum per dispositionem diuersam.s.sensus plures,sed quia istas formas non comphendit intellectus: nisi cum materijs: ideo comphendit eas per dispõnem,quę diuersatur.i.modis diuersis.s.quidditatem per nãm propriã: singularẽ aũt mediante sensu. Et causa propter quam forma.§Reddit cãm cur ita est ꝙ intellectus per se cõprehendit quidditatem,vt vero cõtinuus sensibus,indiuiduum.& inquit.Et causa propter quã forma non comphenditur ab intellectu : nisi cum mã quod facit ipsum intellectũ compræhendere eam diuersa dispõne, est ꝙ formæ nõ sunt extra mãm.forma.n.carnis non denudatur à materia,sed semper intelligitur cum mã,sicut simitas cum naso.cum simitas sit aliquod hĩ in aliquo hoc, & sic est de formis sensilibus,ꝙ sunt aliquod hoc in aliquo hoc,& qm̃ materia impedit cognitionem intellectiuam simpliciter:vt.d.Auicen.8. meta. ideo oportet vt intellectus cõpræhendat indiuiduũ non per se: sed mediante sensu. Sed hic ambigunt primo: vtrum in substãtijs separatis sit compositio ex quidditate, & indiuiduo,an simpliciter sit idẽ quidditas & indiuiduũ. Secundo ambigunt: vtrum intellectus intelligat singulare & q̃io. Circa primam.q.debes scire ꝙ per quidditatẽ intelligitur vniuersale & forma ipsa,quę quidditas est:pro quanto est totius rei essentia.per indiuiduum intelligitur habens quidditatem illam.v.g.in homine quidditas est forma hoĩs.indiuiduum est cõpositum ex vlĩ,& indiuiduo. est ergo sensus:vtrum in separatis sit indiuiduum idem ꝙ q̃dditas,an aliud indiuiduum à quidditate : queãdmodum in rebus sensilibus. Ad hanc.q.expositores in separatis substantijs:(excepto Deo:) triplicem asseuerarunt compositionẽ.s.ex essentia & esse ẜm rem diuersis,siue quod idem est,ex potentia & actu est.n.potẽtia tanq̃ essentia,actus vero tanq̃ esse.Compositionem ex esse,& virtute, qm̃ voluntas & intellꝭ sunt distinctę res ab esse intelligentiarum.& sic est quoddam compositum virtuale. Deniq; cõpositionem ex vlĩ & indiuiduo.Aliud quidem.n.indiuiduũ dicunt in eis,& aliud quidditatem, sed qm̃ vna virtute cõprehenduntur omnia hæc,ideo simplicia summe vidẽtur. Quod quidem sit compositio vlĩs & indiuidui,probant:omne q̃d ęst in genere,est compositum hac cõpositione, sed quælibet intelligẽtia excepta prima,est in genere,qm̃ quælibet est finita : causa.n.finitatis in illis,cum non sit materia,erit esse limitatum in genere. Amplius quæcunq; sunt eiusdẽ speciei, sunt cõposita ex vlĩ indiuiduo, sed omnes motores separati sunt vnius speciei,vt docet Auer. secũdo celi. Rursum : omne apphensibile diuersis virtutibus est compositum ex quidditate,& indiuiduo,sed quilibet motor apprehẽditur intellectu,& sensu interiori,quia appræhendit motum: ergo motorem,ergo est ibi cõpositio ex vlĩ,& indiuiduo. Postremo in omni cõposito quidditas,& habẽs quidditatem sunt diuersa, sed q̃libet intelligentia est composita:(excepta prima,) ergo in qualibet earũ quidditas, & habens quidditatem sunt diuersa. Quod autẽ sit ibi cõpositio ex esse,& virtute declaratur,qm̃ accidens variabile non inest alicui nisi mediante aliquo accidente inuariabili,sed intelligere est accidẽs in intelligẽtijs, ergo & potẽtia intellectiua erit accñs id per quod inerit. Amplius, medium est eiusdẽ rationis cum termino ad quem,sed medium in intellectione est potentia intellectiua.ergo &c. Rursum potentia, & actus pertinent ad id genus,vt dicit Auer.5.phicorum. sed intelligere est accidẽs, & potentia intellectiua.

Cap.6.

An substantia separatæ cõponãtur ex quidditate & indiuiduo.

Põ expositorũ.

Commen.49.

Cõm. 9.

intellectiua. Postremo, omne agẽs causatum agit per potentiam ſm rem diuersam ab essentia, mõ quælibet intelligentia est causata, quare &c. Quod sit ibi cõpositio ex esse, & essentia probatur, in quocunq; composito inuenitur duplex cõpositio: quarum vna est prior altera, põt prior reperiri in aliquo absq; illa posteriori, sed in rebus generabilibus reperitur cõpositio ex materia & forma, & ex esse & essentia, & compositio ex esse & essentia prior est cõpositione ex materia & forma, ergo potest reperiri compositio illa in aliquo, in quo nõ erit compositio ex materia & forma, & id non potest esse: nisi ens extra mãm. ergo &c.

Cõm.4. Amplius. 2. meta. vult Auer. ꝙ in solo primo esse & essentia sint idem, in omnibus alijs sint diuersa, sicut participatum & participans, eo modo quo lignum capit calorem, Cõm.51. sicut dicit. Et idem. 12. meta. ait, ꝙ Deus est esse per essentiam, sicut calor est calor per essentiã: reliqua sunt entia, sicut calida, sed calidum componitur ex essentia caloris, & Positio peripateticorum. recipiente calorem. ergo &c. Sed ſm doctrinam pħorum peripateticorũ istud dici non põt, ideo ꝙ in eis nõ sit com Tex.16. positio ex vli & indiuiduo, arguitur, inquit.n. Arist. 8. met. quæcunq; vero non habent mãm nec intelligibilem, nec sensilem, statim vnum quiddam esse, vnumquodq; est. vbi Auer. exponit, oĩa vero quę carent materia intelligibili & sensili: sicut materia rerũ mathematicarum, vnumquodq; Cõm.16. eorum est idẽ cum illo, quod dat suum esse. s. ꝙ quidditas & essentia sunt in eis idem &c. Amplius. 7. meta. Ari. dicit, quodquiderat esse, & vnumqđq; in quibusdam idem: vt in primis substantijs vt curuitas & curuitatẽ esse, si prima est. Dico aũt primam, quæ nõ dicitur per aliud in alio esse: vt subiecto vel materia. Et hãc partem Auer. exponit Commen.41. de intelligibilibus primis. Rursum. 8. meta. nam aĩa & animæ esse idem, homini vero esse & homo non idem. & tu vide expositionem Auer. in cõm. 8. Adhuc id, in quo remota est causa dr̃iæ indiuidui à quidditate, est idem indiuiduum & quidditas, sed sola causa dr̃iæ indiuidui à quidditate est concepto cũ mã, vt dicit Aris. & Auer. 7. meta. &c.

Commen. 25. Quod aũt non sit ibi compositio ex esse & essentia declaratur, qm̃ tunc quælibet intelligentia citra primã est contingens, qm̃ esse esset superadditum essentiæ. ergo contingẽs sibi. Amplius, cuilibet cõpositioni ex re & re respondet propria nouitas realis, sed nulla est nouitas ſm rem in Commen.39. eis. ergo, maior est Ari. 14. meta. & Auer. 12. meta. Adhuc, oẽ compositum est vnum, quia hoc actus, & hoc potentia, vt dicit Arist. 8. meta. sed ibidem dicit in fine ꝙ intellectus separati non sic sunt vni, sed seipsis, ergo non sunt compositi. Quod deniq; ibi nõ sit cõpositio essentiæ & virtutis, constat, qm̃ peripatetici non ponunt ibi operationem distingui ab essentia. intelligere.n. earum est esse earum: vt Aristo. declarat. 12. sapientiæ. Pro determinatione huius oportet accipere ꝙ q̃libet forma (citra primam,) est com In dispu. tertia in solu. 16. posita, quod sic Auer. probat in lib. d.d. omne intelligens aliud est compositum, sed quælibet intelligentia est intelligens aliud, ergo quælibet est compositũ quidpiam. Secunda ratio eius est ibidem in sol. 19. oẽ causatum est compositũ, sed probat ipse ibidem. oẽs esse causatas. ergo &c. Quid aũt si ista compositio. Dicendum ꝙ quælibet intelligentia citra primam recedit à prima, & per ꝯñs deficit à perfectione illius, sed quilibet defectus priuatio est, & q̃libet priuatio materia apud Platonẽ. ideo quælibet citra primam est ex materia. Et qm̃ quælibet appropinquat primæ, & hoc erit ei perfectio, sed quælibet perfectio & forma & esse, ergo ibi, erit compositio ex formæ modo, & materiæ. Hæc ergo cõpositio nõ est ex mã & forma, nec ex esse & essentia, nec ex vli & indiuiduo, sed ex modis horũ. priuatio.n. modus est materiæ, & non vere materia, similiter perfectio modus est formæ, & nõ ipsa forma, ergo cõpositio illa erit ex mõ materiæ, & mõ formæ. Item priuatio non erit essentia, nec ꝑfectio erit esse, ideo ibi non est compositio ex esse & essentia: erit tñ compositio ex modis horum, Amplius id compositum non est vere habens formam, ideo non est vere indiuiduum: & quidditas illius non est vere forma, ideo non est cõpositio ex indiuiduo & quidditate, sed ex modis horum. Erit ergo triplex compositio. s. esse & essẽtię materiæ, & formæ, & indiuidui & vniuersalis, quæ tñ sunt vnum in re, sed respectu diuersorum. Deus.n. potest tribus modis comparari intelligentijs. vno modo vt agens. & quia agens dat formam, ideo intelligentiæ respectu eius dr̃ compositæ ex materia & forma. Põt comparari vt forma, & sic cũ forma sit esse, essẽtia sit quasi potentia, & capiens esse: ideo quælibet intelligentia dicit composita ex esse & essentia. potest aũt comparari ad eas vt exemplum & totum, & sic, cũ sit puritas esse, relique respectu eius essent quodãmodo indiuiduæ, & sic compositę ex vniuersali & indiuiduo. nulla aũt harum compositionũ erit ex re & re, sed ex modo rei & modo rei. Solus ergo Deus est summe simplex, vbi nec est cõpositio ex re & re, nec ex modo rei, & mõ rei: cum nulli possit comparari, ratione cuius possit componi hac triplici cõpositione. Sed q̃ũ sit compositio ibi ex itellecto & intellectu, iam diximus in cõmen. præcedenti. s. ꝙ quælibet intelligentia põt comparari ad superiorem, & ad inferiorem. Siquidẽ ad superiorem, tunc cõpositio erit ex intellectu, qm̃ intelligentia superior perficit inferiorem intentionaliter, adeo ꝙ ex ea & intellectu inferioris fiet verius vnum q̃ ex materia & forma, & sic erit compositio non ex accidente & sub̃a vel virtute & essentia, vt dicunt expositores, sed ex intellectu & intelligibili, quæ cõpositio est alterius rationis ab his. Si aũt comparetur ad inferiora, cum intelligat illa, vt causa est eorum, ideo non perficitur ab illis, & ideo vt sic, simplex est. Erunt ergo tres modi intelligendi. vnus in intellectu nostro. s. per cõpositionem tm̃ intelligibilium cũ intellectu. Alius extremus sicut intelligit primus intellect⁹. s. simpliciter summe, & non per compositionem. Et tertio modo in medijs intelligentijs. respectu.n. superiorum intellectio est compositio, respectu inferiorum est simplicitas summa. His habitis dicamus ad rõnes oppositas. Ad primam minor est falsa, qm̃ causa finitatis est esse cum mõ materiæ, & non cum materia vel genere. Ad secũdam, minor falsa est, qm̃ sunt eiusdem speciei analoge, non vniuoce, vt dicit. Ad tertiam respondet Auer. primo cęli, ꝙ sensus percipit cœlum motum, intellectus intelligentiã mouentem per attributionem ad id. Ad quartã, vera est maior de cõposito ex his, non ex modis horum, vt diximus. Cõm.9. Ad argumenta alterius partis patet solutio. Omnia.n. supponunt intelligere esse accidens, quod ipsi non probant.

Ad argumẽta tertiæ partis. Ad primũ patet qualiter compositio ex his non est prior cõpositione ex materia & forma, sed bene ex modis horum, & ideo reperitur in quibusdam, vbi non compositio illa. Ad argumenta per verba Auer. patet sol. voluit.n. intelligere omnia esse composita vel ex his, vel modis horum. Deus aũt est simplex omnino, quia nec ex his, nec ex modis horum. Circa secundam q. dixerunt quidam ꝙ intellectus potest dupliciter cõsiderari. vno modo ſm naturã intellectus, & sic non intelligit nisi vniuersale, quia eius natura est esse sine materia. Alio modo ꝑut continuatur sensibus, & sic intelligit singulare mediante sensu. s. prout mediante sensu generatur ei spẽs intelligibilis rei singularis. Hoc probat. Tum per exemplum de sensu cõi. Tum quia si intellectus mediante sensu itelligit singulare, vel aliquid illi imprimitur, vel nihil. Si nihil, sic posset dici ꝙ sensus mediante intellectu sentit vniuersale: quod est derisibile. Si aliqd, ergo causabitur species noua ei: per quam intelligit singulare, sed hic modus erroneus est, qm̃ dictum est intellectum nihil cognoscere singulare. Amplius, tunc intellectũ in actu esset intellectum in potentia. Amplius illa species vel causatur in intellectu, à sensu virtute propria, aut virtute intellect⁹ agentis. Nõ virtute intellectus agentis: quia tunc vlr eam causaret. Non virtute propria, qm̃ nulla forma corporalis agit virtute propria in formã separatam in lib. d.d. Quia intellectus (inq.t) est separatus, nullo modo patitur à corpore: Alij dicunt ꝙ intellectus per nãm sensus cognoscit singulare: pro quanto sensus sibi repñtat singulare. ipse aũt perficitur ab eo intentionaliter, sicut intelligẽtia inferior à superi. Sed hoc nihil est, qm̃ eodẽ modo & sensus põt perfici ab vli, & vt intellectum est vle. Tandem oportet fingere, ꝙ singulare & vle possunt dupliciter considerari. vno modo vt habent vim & nãm duorum obiectorum singu-

An intellectus intelligat singulare. Prima positio. Dispu.7. in solutione tertię. 2. Positio. Positio ꝓpria.

singulariter,& seorsum diuisorum,& sic percipiunt à duabus viribus diuersis omnino.s.ab intellectu,& sensu. Alio modo possunt considerari vt habent vim vnius intellecti, ac vnius cogniti.v.g.vt concipiuntur sub dr̄ia vel conuenientia,vt sic.n.habent vim huius formę cōceptę,ac vnius intellecti,vel quidditatis,qm̄ dr̄ia vel conuenientia est vna quidditas, & sic intellectus intelligit vl'e singulariter, singulare aūt vt trāsit in ratione vnius intellecti. fuit autem necessarium hoc intellectui nō simpliciter,quia in se non habet nisi cognoscere puras q̄dditates,sed vt est cōtinuus ac conuersus ad nos.quia,vt sic,accidit ꝙ intellectu intelligamus vl'e,sensu singulare,& sic oportet,vt aliqua virtus
Dubitatio. vna ponat dr̄iam,& illa est intellectus. Sed dices, omnis virtus apprehendens aliqua duo sub vnius ratione intellecti conuenientiæ vel differentiæ,apprehendit illa separatim,ergo &c.

Solutio. Respondetur ꝙ non oportet: metaphysicus.n.inquantum metaphysicus ponit differētiam inter ens, & hoc ens .s.sortem, & tamen non cognoscit sor. per se, sed mediāte habitu p̄hico.s.pro quāto supponit ipsum notū ab habitu physico,sic in proposito intellectus cōprehendit illa,vt habent vim vnius intellecti numero,non autē oportet ꝙ distinctim comprehendat illa,sed sufficit ꝙ sit aliqua virtus: cui continuatur,quæ cognoscat illa &c.

COMMENTARIVM.

Prima expō. NON leuis est huius loci interpretatio, præsertim cū magni viri non idem sentiant. Thomas.n.& Egid. præci-
Secūda expō. pui latinorum interpretes arbitrantur Arist. nūc agere de obiecto ipsius intellectus:cum.n.egisset de intellectu per comparationem ad sensum, nunc eum agere asserunt de obiecto intellectus,quod est quidditas rei materialis,siue ipsum vl'e sensibile,quod est vniuersale in sensibilibus,vel phantasmatibus existens. Simpl'.vero autumat Arist.agere de ipso intelligere ac de ipso intellectu,vt ad nos conuertunt,quia egit de intellectu in se,dixit.n.ꝙ intellectus in se solum vl'ia intelligit,vt vero ad nos cōuertitur,intel-
Dubitatio. ligit vl'ia,& singularia,ac sensibilia. Sed dices de intelligere & ipso intellectu vt ad nos conuersis postea aget,er-
Solutio. go superfluit hic de his agere. Sed dici pōt de eodem hic & postea Arist.agere,non tn̄ eodem modo.nam infra aget de operatione intellectus ad nos cōuersi in specie. At hic
3. Differentia expositionis. agit in genere,vt vtrunq; consideranti patet. Them̄.vero & Auer. asserunt ꝙ cum actum sit de intellectu & imaginaria,quæ sit eorum natura: nunc Arist.agere dicunt,quænam dr̄ia inter vtranq; virtutem cōstituenda sit, cuius causam assignat Auer.ꝙ pleriq; eos differre non arbitrabant, argumento ꝙ imaginatio mouet intellectū,vt in collectaneis dictum est. Philop.vero vult, ꝙ cum Arist.tria de intellectu proposuit disputare,vnum si sempiternus intelle-
4.Philop.expō. ctus sit,aut corruptibilis. Aliud vero quo modo cōuenit, & differt à sensu: ex quo rursus sempiternitatē nactus est. Tertium deniq; q̄uo fit ipsum intelligere. prima quidem duo sufficienter(vt inquit)demonstrauit: nūc tertium intendit q̄uo,videlicet,ipsum intelligere fit.Vult tn̄ Arist.in præsenti textu dubitare,vtrum cū duplicia sint intelligibilia mālia & immaterialia, & duplex virtus cognoscitiua.s. sensitiua,& intellectus,vnaquæq; virtus propriū suum cognoscat,vt sensitiua materialia,intellectiua vero immaterialia, an intellectiua cognoscat vtraq; materialia, & immaterialia.Cui vult vt Arist.respondeat, ꝙ virtus intellectiua nō modo immaterialia,sed & materialia cognoscat, quia virtus quæ noscit sublimiora,longe magis deteriora cognoscet. Præterea idem probat,q̄a si intellectus solum immālia cognoscit,erit intellectus s̄m quid, quoniam solum intellectus s̄m hæc,quæ cognoscit,non āt intellectus simpliciter.Hæc Philop.quæ an vera sint,non est leue de-
Propria consideratio. finire. Ego vero,quid faciat Arist.in hoc textu non ignoro,cur vero illud fecerit,ignoro. Arbitror ergo Arist. facere vnū enthymema,quo deducto,ac dilucidato,hæc oīa
Enthymema. quæ viri isti dixerunt Arist.velle,facile deduci possunt.Enthymema quidem tale est,in omnibus compositis ex indiuiduo & vniuersali,ex materia & forma,ex q̄dditate & habente quidditatem,aliud est vniuersale & indiuiduū,aliud forma & materia,aliud esse siue quidditas,& habens quidditatem,ergo intellectus hoc est anima rationalis (vt intelligit Philop.) aut alia atq; alia virtute vl'e & indiuiduū, quidditatem & habens quidditatem discernit,aut eadē virtute aliter atq; aliter se habente,& cum non alia atq; alia virtute, (vt dicemus,) ergo anima discernit vl'e & indiuiduum eadē virtute aliter atq; aliter se habēte:vtpote ipso intellectu aliter atq; aliter se habēte. Quo profecto concesso oēs assignatæ expositiones p̄nt stare. sequitur.n.statim obiectum intellectus esse vl'e in singularibus,vt expositores dixerūt. Sequitur etiā intellectum intelligere vl'e, & indiuiduum,vl'e quidem per se, indiuiduum vero, vt ad nos conuersum,vt dicit Simpl'. Sequitur tertio intellectū ab imaginaria differre,ꝙ intellectus vl'ia & singularia,imaginaria vero singularia tm̄ intelligat.Sequitur quarto sol. Dubitatio.
qōnis motæ à Philop.s.ꝙ virtus intellectiua materialia.s. singularia, sensibilia, & immaterialia.s.vniuersalia intelligat. ergo verificato enthymemate mox oīa illa,quę interpretes dixerunt sequuntur. Arist. ergo primo sumit añs, & dicit: qm̄ aūt aliud est magnitudo,& magnitudinis esse, & aqua & aquę esse,& sic in multis alijs reb⁹ id genus,hoc est añs. Et quia dixit. §Et sic in multis alijs§ & nō dixit:& sic in omnibus alijs. Assignat causam cur nō in omnibus, sed in multis hoc añs locum habeat,anteq̄ infert pñs,& dicit. Sed non in omnibus, in quibusdam.n.idem est. Bene ergo dictum est sic esse in multis,& non in omnibus: quia in quibusdam idem est vl'e,& singulare,quidditas, & indiuiduum,vt in substantijs separatis. Tunc limitato añte & dilucidato: dat pñs cum dicit.esse carni,& carnem & alio, aut aliter se habēte,discernit intellectus.i.anima rationalis: vt exponit Philop. Et sup.tu non alio atq; alio: ergo eodem intellectu aliter se habēte anima rationalis discernit carnem,& vniuersale carnis siue esse carnis,quia accepit añs,& solum ipsum limitauit,non aūt probauit,statim illud probat,& dicit.Caro.n.nō sine materia est,immo (vt Philop.inquit) sed forma in materia, sicut symum est hoc in hoc, hoc est forma in materia. esse vero carnis cum sit vniuersale,sine materia est.ergo añs bene assumptum est. Hęc de enthymemate. Quo vero ad verba attinet,Them̄. per aquam intelligit compositum ex materia & forma,qđ est indiuiduum aquæ,quia apud eum sola indiuidua componuntur ex materia & forma.Per esse vero aquæ intelligit formam aquæ,per quam aqua est aqua, quæ forma est ratio aquæ,& vniuersale omnibus indiuiduis aquæ.Ratio quidem non sermo,sed essentia aquæ,quam significat sermo definitiuus. Vniuersale vero nō abstractiue sumptum, vt animalitas vel humanitas,sed per modum totius,vt animal & homo,alioqui nō prædicaretur de indiuiduis. Vnde Philop.asserit ꝙ aliud est ipsum hoc, aliud vero ipsum huic.Ipsum quidem hoc,simul materiam & formam significat,vt sunt aqua,& magnitudo. Ipsum vero huic,formā solam sine materia significat.veluti aquæ esse,& magnitudini esse. Per exemplum aquæ, vt Them̄.inquit, intelligit naturalia: nam in naturalibus aliud est ipsum hoc,& aliud ipsum huic,vt Philop.inquit. Per exemplum magnitudinis intelligit idē in artificialibus. In artificialibus.n.aliud est statua: aliud esse statuæ: & sic in alijs. Sed dices tunc Dubitatio.
prætermisisset mathematica in quibus etiam aliud est esse, & compositum ex materia & forma. Propter hoc Expositor Solutio.
per magnitudinem voluit habere exemplum in mathematicis,in quibus indiuiduum cōponitur ex forma & materia intelligibili: quæ est ipsum continuū,vel discretum. Triangulus.n.componitur ex figura,& continuo: verum de materia rerum mathematicarū alibi. Posset tamen pro Them̄.dici,Arist.per magnitudinem artificialia intellexisse,per aquam verò naturalia,non tamen est Arist.diminutus,quia mathematica sunt etiam artificialia, cū artificio quodam mathematica figurentur. Dixit vero nō in omnibus idem esse vniuersale: & indiuiduum, quia vt Philop. inquit.In rebus immaterialibus idem est ipsum hoc,& ipsum huic,hoc est, ipsum vniuersale & ipsum singulare, vt in Deo. Attentione id dignum est ꝙ s̄m Alex. Aris. conclusit vnam disiunctiuam,videlicet, ꝙ anima discernit vl'e, & singulare,vel alia atq; alia virtute,vel eadem aliter atq; aliter se habēte, ideo vt Plutarchus & Alex. dixerunt hęc disiun-

disiūctiua vera est propria parte.s.ꝙ alia virtute anima cognoscat vniuersalia, ac immaterialia,videlicet intellectu, alia vero singularia ac materialia,videlicet,sensu. Philop. vero non negat intellectu vl'ia,& sensu singularia depræhendi: sed vult aīam eadem virtute aliter atq; aliter se habente deprehendi vl'ia & singularia,immaterialia,& materialia,vt postea dilucidabitur.Quod aūt intellectu apprehendat aīa singulare ac materialia ipsa,probat Philop. primo,quia si intellectus non cognosceret singulare, nō posset corrigere sensum,qui errat circa cognitionem rei singularis.At intellectus corrigit sensum,sensus.n.in aqua iudicat remum fractum,& solem in cœlo pedalem.At intellectus corrigit ostēdens,ꝙ neq; remus fractus est, nec sol est pedalis: immo maior tota terra.Secundo argumentatur,cognoscens differentiam aliquorum: cognoscit multo magis extrema,vt 2.huius Ari.accepit,probans sensum communem esse. At intellectus cognoscit differētiam inter vniuersale & singulare, inter materialia & immaterialia,ergo cognoscit vtraq;. Hæc Philop. de quibus in dilucidario metaphysicarum disputationum.

ARGYR. *Sensitiua igitur parte calidum discernit et frigidū,quorum quædam est ratio,caro. alia vero esse carnis discernit, aut separabilis,aut sese habente ad seipsam, perinde atque sese habet cum extensa fuerit,linea flexa.*

Tex.cōm.10. Sensitiuo quidem igitur calidū & frigidum discernit. & quorum ratio quædam caro est. Alio autem aut separabili, aut sicut circūflexa se habet ad seipsam,cum extensa sit: carnis esse discernit.

COLLEC. Tex.cōm.10. Quoniam alio vel aliter se habente iudicare dixit magnitudinem,& indiuiduum,& magnitudini esse,distinguit quæ quidem alio,quæ vero aliter se habent. Et debes scire (vt Simp.testatur)ꝙ anima tria iudicat accidētia.s.sensilia,substantiam seu quidditatem,& specificatū per illam quidditatem.i.habēs quidditatem : quod est compositum, vt vero Them. dicit sensilia accidentia sensitiuo iudicat, quidditatem aūt intellectu in se consistente, habens quidditatem intellectu se habente,vt linea circūflexa.cognitio ergo qua attingit terminos & q̄dditates est sicut linea recta,quoniam cognoscit illas,vt in se consistens.habens autem quidditatem cognoscit cognitione,q̄ similis est sphęrali vel circulari,quoniam intellectus intelligit compositum prout duplicatur & vt conuertitur ad nos .& hæc est expositio græcorum dicit Aris.anima sup. sensitiuo quidā igitur calidum,& frigidum iudicat, & illa quorum ratio.i. causa propinqua est quædā caro.i.indiuiduum subæ. Debes scire ꝙ ratio capitur q̄nque pro diffinitione,q̄nque(vt Plato accepit in gorgia & theeteto) pro causa propinqua & hoc pacto frequenter Arist. accepit: vt hic. propinqua autem causa accidentium omnium diffinita substātia est.

Tunc dedit secundum.d. Alio autem aut.i.quando separabili.i.separata cognitione(vt Simp.exponit) iudicat formas carnium,vbi illa particula ʒautʒ confirmantis est,vt vult Simplic.Et tunc dat tertium.d. Aut sup. quando anima se habet,sicut circunflexa ad seipsam, cū extensa sit discernit carnis esse.i.habens quidditatem carnis,& sic verificatum est consequens prædicti enthymematis.

ET cum necesse. Auer.vltra expōnis terminos euagatus vr̄ probare ꝯn̄tiam illius enthymematis,& accipit t̄aq̄ confessum antecedens quodam,& illi addit ꝯn̄s,& inquit. Et cum necesse est experimentari res diuersas per virtutes diuersas,& per sentiens,& sibi similia,experimentatur anima calidum frigidum,& sibi similia,hoc est antecedēs, quod accipit confuse.Tunc dedit ꝯn̄s.d.Necesse est secundum exemplum.i.per locum à simili,vt res existens in carne,per quam ipsa caro est quod est.i.per quam caro ponitur in specie,& non id per quod est calida aut frigida.i. & non id per quod est hoc indiuiduum demonstratum fit similis virtuti compræhēdenti eam,& vt experimur alia virtute.i.necesse est, vt sit virtus separata à principijs indiuiduorum . Et probat hanc consequentiā ex verbis Arist.d. Et dixit assimilatur eis,quæ sunt illius,quia necesse est,vt proportio,quæ est intentionis ad intentionem.s.indiuidui ad vniuersalem : sit sicut proportio virtutis cōpræhendentis alteram earum ad virtutem compræhendentē alteram. est ergo maior, sicut obiectum ad obiectum, ita virtus ad virtutem.Dedit tunc minorem.d.Et cū necesse est vt duæ intētiones sint diuersæ,sicut indiuiduum,& quidditas, necesse est vt virtutes sint diuersæ: sicut vniuersale,& indiuiduum.& sic patet consequentia primi enthymematis alterius cōmenti.Et tunc ponit conclusionem totius capituli d.Intelligens igitur non est imaginatiua, cum iam declaratum sit,ꝙ compræhensio virtutis imaginatiuę & sensilis idē est. Et necesse est.ʒEt q̄m intellectus apud Auer.dupliciter compræhendit.vno modo comprehensione simili lineæ rectę alio modo compræhensione simili lineæ sphærali. Hos duos modos exponit,& dicit. Et necesse est vt forma.i.quidditas experimentetur per aliquam virtutem. Sed hoc dupliciter esse ostendit.d. Et hoc erit ex hac virtute.i.& hæc quidditas compræhendetur hac virtute , aut per dispositionem lineę rectæ,cum intellexerit primā formam existētem in hac re singulari.i.speciem,aut ſm dispositionem similē lineæ sphærali,quando fuerit reuersa querendo intelligere etiam quidditatem illius, deinde quidditatem illius quidditatis, quousq; perueniat ad simplicem quidditatem in illa re,cuius exemplum dedit.d.v.g.ꝙ primo intelligit quidditatē carnis, deinde quærit intelligere quidditatē illius q̄dditatis,deinde qu dditatē istius quidditatis,& hoc erit dum inueniet quidditatem in quidditate, & non cessabit donec perueniet ad formam simplicē.i.ad conceptum irresolubilem,& hoc probat per verba tex. & sermo eius patet. Ex his quiddā nostri tēporis sumūt primum cognitū esse speciem specialissimam, ſm doctrinam Auer.cum dicat primam formam esse id quod primo app̄hēditur:q̄ nihil aliud,nisi quidditas speciei, quæ prima est, tum dignitate: tum intentione.Sed mihi vr̄ ꝙ isti committant fallaciam ſm quid & simpliciter. Auer.n.duos tentat esse modos cognoscendi,quorum vnum rectum appellat: & dicit primum cognitum in illo modo cognoscendi esse speciem specialissimam. Alterum ergo reflexum,& in eo est quæcunq; quidditas à qua incipit resolutio. modo hæc consequentia nulla est,hoc est primum cognitum in actu recto,ergo simpliciter & vniuersaliter est primum cognitum,nisi probet ꝙ actus rectus sit prior reflexo,& tu considera. Ambigunt,cur cognitio,qua intelligimus primam formam, post quam quidditatem illius: vsq; in simplicem ascendentes: dicatur sphæralis seu circunflexa. Dixerunt quidam ꝙ duplex est cognitio.s.compositoria, qua cōponimus vltimam causam cum effectu,vt fit in demōstratione simpliciter,& resolutoria,quando resoluimus effectum in causas,vt fit in demonstratione q̄a,sic & in sciētia diffinitionum.q̄n.n.resoluimus diffinitū in principia illius,resultoria dicitur.q̄n vero pricip ia cum diffinito compositoria,& hoc sentire dicunt Auer.in 7. meta.ad verbum,& tu vide quia igit̄ comp̄hensio resolutoria similis est sphærę,compositoria vero non,ideo verificatur verbum Auer. ꝙ autem resolutoria similis sit sphæræ constat, q̄m proceditur quodāmodo ab eodem in idem.q̄a proceditur à particulari: quæ continet vniuersalem quidditatem,ad vl'em, in qua continetur etiā, ergo processus est sphæricus . Sed proculdubio isti dupl'r errant: q̄m, vt dicit Auer.2. meta. sciētia diffinitionis est duplex.Vna quæ fit per dissolutionem: & hæc incipit à suprema quidditate per differentias intermedias diuidendo vsq; in infimam quidditatem. Alia fit per compositionem,quando à quidditate infima procedimus colligendo oēs differentias intermedias vsq; in supremam quidditatem & simplicem.Præterea.Porphyrius testatur vbi ait,descendentibus igitur ad specialissima necesse est diuidentem p̄ multitudinem ire.ascendētibus vero ad generalissima necesse est colligere multitudinē &c.

Dubitatio.

Responsio quorundam.

Commen.23.

Refutatio.

Cōm.11.

Et huius rationem dedit Auer. ibidē in sua paraphrasi.d. quod est,quia quanto magis ascendit genus est minus notificans:& quāto magis descenditur,est magis notificans, & minus aggregans.Ecce q̄ plane habetur intētum. Secūdo deficiunt,q̄m à pari cōpositoria erit similis sphærali: q̄m processus à continente vniuersali ad contentū. quod etiā id continet,ergo vtraq; erit sphæralis, qđ isti negant. Cap.3.

Positio ppria. Ideo debes scire, quod vnus & idē processus est resolutorius seu diuisiuus, & cōpositorius respectu diuersorū. v. g. processus à quidditate infima ad supremā vocatur resolutorius, & compositorius, vt. n. species est quoddam totum essentiale, & genus & dr̄ia partes essentiales, vocatur resolutorius, nihil. n. resolutio est: nisi totius in partes diuisio, ergo hic processus est diuisorius. Et qm̄ genus est quoddam totum vl'e respectu speciei: ideo ibi erit compositio, qm̄ proceditur à partibus ad totum vl'e in quo cōtinetur. Hic ergo processus vnus numero est diuisiuus & compositiuus. Similiter processus ab effectu ad cām in simul est resolutiuus & compositiuus: vt. n. effectus est totum essentiale: proculdubio est resolutio, vt est pars virtualis respectu causæ erit cōpositio: qm̄ partes componuntur toto, totum autem resoluitur partibus. Auer. ergo nō intēdit in exemplo suo processum resolutorium tm̄, sed cōpositorium insimul, & ideo vocatur sphæralis pro quanto proceditur ab eodem in idem. fit. n. hic inceptio ab vno pūcto, deinde ab illo proceditur ad latera, quæ postea clauduntur in altero puncto. v. g. vt in hac figura, cum ascendimus colligimus multitudinem in vno, vt cum ab ipso A in E. procedimus per laterales differentias ascendimus C & B vsq; procedimus in E. oppositū ipsi A & sic patet, cur hic processus sit sphęralis, & quomodo. Sed quid sit primum cognitum secundum Auer. nos tradidimus in libro nostro de intellectu, & maxime tract. 5. vide.

COMMENTARIVM.

HIC locus mihi semper difficillimus fuit nec expositores inter se conueniunt. Simpl. vult, quod cum Aristo. in enthymemate concluserit magnitudinem, & magnitudinem esse: aquam & aquæ esse aut alio, atq; alio discernere aut eodem aliter se habente, Nunc distinguat, quæ alio, quęue aliter se habente aīa discernat. Asseritq; Aristo. velle aīam parte sensitiua discernere magnitudinem, & aquam, & cætera indiuidua. quorum mā est caro quædam, intellectu vero vl'ia quidditatesq; magnitudinis aquæ, carnis, & id genus. Discernit anima intellectu quidditates cōpositorum mālium, vt inquit aut in se sumpto, hoc est, vt separatus à corpore. aut cognitione quæ est similis lineæ rectæ: immo vtroq; modo, vt inquit. Intellectus. n. vt separatus ab organo corporeo intelligit vniuersalia, quæ sunt indiuiduorum mālium formæ, atq; quidditates. Intelligit ēt hæc cognitione recta. Intellectus ergo vt separatus, & cognitione recta vl'ia intelligit. ergo aīa parte sensitiua ītelligit singularia, parte intellectiua vt separata, vt cognitione recta intelligit vl'ia. Videtur aūt consona hæc expositio verbis Arist. dicit. n. sensitiuo quidem igitur calidum & frigidum & ea quorum ratio est quędam caro, anima discernit. Alio aūt, videlicet, intellectu anima ipsa vl'e cognoscit sup. cuius cām dicit, carnis. n. esse discernit, dico intellectu, aut vt est ab organo corporeo separabilis: aut cognitione recta, quæ cognitio recta se habet vt circūflexa ad seipsam, cum extensa sit, hoc est, cum extenditur, & rectificatur. linea. n. circunflexa cum extenditur fit recta. recta vero cum inflectitur fit linea circūflexa. anima ergo intellectu, quatenus est separatus ab organo apprehendit vniuersalia & quidē recta apprehensione: quę est rectę lineę similis. Sed dices tunc disiunctiua non distingueret inter diuersa. Dicendum iuxta hāc expositionem verbum illud {vel} teneri copulatiue, hæc. n. disiunctiua est vera pro vtraque sui parte, quare vim habet copulatiue: quod sæpius Aristo. obseruauit. Præterea, Adhuc dubitabis quia anima vr̄ tribus modis posse aliquid cognoscere, pōt. n. aliquid cognoscere solo sensu, aliquid solo intellectu, quod est cognoscere cognitione recta. aliquid pōt cognoscere intellectu aliter se habente hoc est ad nos conuerso, quod est cognoscere cognitione reflexa. Quartus modus non datur. s. quod anima aliquid cognoscat sensu aliter se habēte, qm̄ per sensum vno modo tm̄ cognoscere pōt. s. quo solus accipitur. Quæritur igitur cum anima cognoscere possit tribus modis, quæ sunt illa tria obiecta, quæ diuersis modis ipsa apprehendere potest. Simpl. respondet etiam illis tribus cognitionibus respondere tria obiecta, nam sensu anima appręhendit accidentia, quorum indiuiduum māle est proxima causa. Intellectu solo: vt in se sumpto, anima apprehendit vniuersalia. Intellectu vero aliter se habente hoc est ad nos conuerso cognitione reflexa, anima apprehēdit indiuidua materialia, vt hunc ignem, & illam aquam, & id genus. ergo animæ tribus modis cognoscenti respōdent tria obiecta secundum Simpl. licet Aristo. tantum duo expresserit. Et hæc est expositio Plutarchi, & Alexandri. Diuus Thomas & Egidius dixerunt animam sensu apprehendere & accidentia & omnia sensibilia indiuidua, intellectu vero vl'ia seorsum. Intellectu vero aliter se habente dixerunt animam apprehendere vl'ia & singularia vt cōueniunt, & differūt, quæ expositio videtur Them. Auer. autem asserit animam sensu apprehendere indiuidua sensibilia, intellectu solo apprehendere vl'ia. Verum cum anima per intellectum apprehendit primam quidditatem, quæ est speciei specialissimæ, illam vt inquit: apprehendit intellectu non aliter se habente: sed recta cognitione. Cum vero anima per intellectum apprehendit quidditatem quidditatis, vsq; ad vl'issimam, eas apprehendit cognitione sphærali, vt in collectaneis patet. Sed siue anima apphendat duo, siue tria, Aristoteles non expressit nisi duo. Alterum, quod apprehendit parte sensitiua: Alterū quod apphendit intellectu aliter se habente & per rectam cognitionē, dicit. n. sensitiuo quidem igitur calidū & frigidum discernit, & quorū ratio quædam caro est. Hoc est, anima discernit oīa sensibilia & mālia indiuidua, quorum ratio est quędā caro, siue hæc indiuidua sint accidentia, siue sub̄æ. Alio autem aut sicut separabili ab organo, & in se simpliciter sumpto. s. intell̄u, aut pro & cognitione se hn̄te, sicut linea circunflexa, cū se habet ad seipsam, cum extensa sit: hoc est cognitione recta discernit profecto vniuersale, quia discernit carnis esse: & vniuersalia. Tertium cognoscibile. s. quod anima cognoscit intellectu conuerso ad nos ac cognōne reflexa, Arist. non explicauit: secundum horum expositionem. Them. vero suppleuit, voluit. n. ipsam animam apphendere intellectu conuerso ad nos circūflexam cognitione indiuidua nō seorsum: sed quo comparētur vniuersalibus. Indiuidua. n. seorsum anima sensu apprehendit, quo vero indiuidua vniuersalibus comparantur, intellectu apphendit cōuerso ad nos ac aliter se habente. Prætermisit vero hoc tertium, quia ex illis duobus colligitur, apprehēdit. n. anima aliter se habente intellectu, cum comparauit, quæ sensu apprehendit ad ea, quæ intellectu cognouit. Quæ omnia sunt ad expositionem Alexandri & Plutarchi accidentia. Philoponus: vt arbitror, melius hunc locum exposuit, vult. n. quod Arist. fecit vnum enthymema, cuius conclusio erat vna disiunctiua, videlicet, quod anima discernat carnem & carnis esse, aut alio atque alio: aut eodem aliter se habente. Tunc vult quod Aristo. verificet illam disiunctiuam pro 2. parte. s. quod anima apprehēdat vniuersale & indiuiduum eodem aliter se habente, quia intellectu appręhēdit vniuersale, & intellectu apprehendit indiuiduum. Intellectu quidem appręhendit indiuiduum, quo conuertitur ad nos, ac cognitione reflexa. Intellectu vero apprehendit vniuersale: quo separatur à nobis ac cognitione recta. ergo anima vtraq; illa eodē apprehendit, non tamē simpliciter eodem modo se habente, sed aliter atq; aliter se habente. Tūc legit verba hoc pacto, anima supple igitur sensitiuo hoc est intellectu conuerso ad sensitiuum, siue (vt ita dicam) sensificato, apphendit calidum & frigidum, & vniuersaliter omnia ea: quorū ratio est quędā caro, hoc est omnia mālia indiuidua. Alio autem, hoc est eodem intellectu, aut vt separabili & non conuerso ad nos, aut cognitione recta, quæ est sicut linea circunflexa extensa discernit esse carnis, & vniuersalia. ergo anima eodē aliter atq; aliter sumpto appręhēdit vtraq; illa, & sic Arist. disiunctiuam verificat pro 2. parte, vt Philoponus exponit. Iuxta ergo Philoponi expositionē Aris. proximo textu mouit. q. vtrum. s. anima eadem virtute apprehendat mālia, & immaterialia: an alia atq; alia: Respondit (vt Philoponus exposuit) quod eadem virtute aīa apphendit vtraq; illa, aliter tñ atq; aīr se habente. In præsenti vero textu vult Aris. declarare quo modo aīa apphendat vtraq; illa eadē virtute aliter se hn̄te. Et vt autumat ipse Ari. vult aīam apphendere per intell'm singularia atq; ipsa materialia, quo

Quæ Auer. Còm. 10.

lia, quo conuersus est ad sensitiuum. Quo vero est intell'is non econuersus ad sensitiuum, & ad nos; vult aĩam apprehendere vl'ia, & immãlia, hæc est expositio Philop. Vtrũ vero per sensum aĩa singularia intelligere possit, hoc est extra propositum, & 2. huius definitum. Quid vero sit intellectum conuerti ad nos, siue ad ipsum sensitiuum, & quo mõ intellectu conuerso ad nos aĩa intelligat singularia mãlia, Philop. non exponit, nec Simpl. qui quo ad hanc partẽ sentit cum Philop. Rñdent boni expositores, ꝙ hæc cõuersio fit per reflexionem. nam cum intellectus recta cognitione apprehenderit vl'ia, reflectit se ad species quibus illa vl'ia apprehendit, & sic apprehendit species: & qm̃ species fuerunt productæ à phantasmatibus apprehensione spẽrum, apprehendit phantasmata quæ sunt singularia, quorum ẽt apprehensione apprehẽdimus singularia representata per phantasmata. ergo græci per intell'm conuersum ad sensitiuum intelligunt intellectum, reflexum ad actum suum, quare singularia intellectus intelligit per modũ lineæ circunflexæ, quia vt cõuersus ad nos illo ordine. Vniuersalia vero intelligit rectus, hoc est vt intellectus, & vt sumitur per modum lineę rectę, quia vt intellectus est. ergo anima intelligit singularia intellectu inflexo ad nos. Intelligere vero recte se hñte, hoc est quo intellectus est, intelligit vniuersalia. Ex quo patet ꝙ intellectum recte intelligere vel reflexę, non est intellectum intelligere intellectione recta vel reflexa, sed est intellectum intelligere hæc, vt conuertitur ad nos, illa vero: vt intellectus est. Sunt aliæ expositiones, de quibus in dilucidario 7. & primo meta. abunde dictum est. Nunc vero de his hactenus.

ARGYR. *Rursus in hisce quæ in abstractione cõsistunt, eadem esse videntur. rectum. n. se habet vt simum. est. n. ipsum cum continuo semper. Quod si quidditas sit diuersa, aliud est profecto esse recti, aliud ipsum rectũ, vt ibi. sit. n. dualitas. Quare fit: vt & hæc etiam alia, vel alio modo sese habente parte discernat. Omnino igitur vt res separabiles sunt à materia, sic sese habent, & ea quæ sunt circa intellectum ipsum.*

Tex.cõm.11. Iterũ autem in ijs, quæ in abstractione sunt, rectum vt simum est, cum continuo. n. est. Ipsum autem quod quid erat esse, si est alterum recto esse, & rectum, alio. Sit. n. dualitas, altero igitur, aut aliter se habente discernit. Omnino igiť vt & separabiles sunt res à materia, sic & ipsæ circa intellectum sunt.

Tà. Ipse quæ

COLLEC. Tex.cõm.11. Tribus modis forte potest iste textus induci. Vno modo: vt Simpl. vult, ꝙ cum hoc accepisset, ostẽdit contra Pythagoricos rationes mathematicorum nõ esse formas separatas, & per se stantes, sed esse concretas cum mã, licet alia ac alia virtute sint cõceptæ formæ: & alia mã illarum. Vel melius. potest. n. quis dicere, Arist. cum tu declarasti differentiam intellectus ab imaginatione penes obiecta, obiectum intellectus & imaginatiue non est aliud simpliciter, quia nõ in rebus mathematicis: ideo ad hoc solutionem videtur dare, ꝙ quemadmodum in nãlibus alia quidditas virtute alia habens quidditatẽ iudicatur, sic & in mathematicis. Vel tertio dici põt, ꝙ Aris. accepit ꝙ in omnibus rebus quidditas & indiuiduum sunt diuersa exceptis substantijs separatis, & vl'is propositio non probatur, nisi inductione, cum induxit in naturalibus, modo & in mathematicis conducit, & inquit. Iterum aũt in his, quæ abstractæ sunt, rectum se habere dicimus sicut simum, cuius rõnem dicit, cum continuo. n. est, quod continuum est tanq̃ materia. recti autem pro sed anima iudicat, sup. quod quid erat esse, si est alterum recto esse, & rectum alio. i. diuersa virtute rectum, ab ea quæ iudicat quid esse recti. sed quia occultum est: quid sit rectum hoc in metaphysica expedit contra Pythagoricos. sit. n. dualitas, itaq; tunc anima iudicabit vna virtute, aliter tamen se habente habens dualitatem, quæ est recti diffinitio.

Cõm. 11. Et istud intelligere. Proponit Auer. quasi intentionem. d. Et istud intelligere intellectus nõ tm̃ inuenitur in rebus mãlibus, sed in mathematicis. vult dicere ꝙ quẽadmodũ circa composita nãlia aĩa tribus modis se habet, ita & in mathematicis. Et probat. d. Rectum. n. quia est in continuo sicut simitas in naso, necesse est vt quemadmodũ intellectus intelligit simitatem cõpositam cum naso, ita intelligat quidditatem recti compositã cum continuo. ideo concludit. d. Cum igitur posuerimus ꝙ in mathematicis ẽt sunt duo, quorum vnum est in altero, tunc anima nõ experitur ea nisi per aliam virtutem, sed tm̃ per dispositionem, quæ diuersatur: cũ non intelligit ea nisi cũ re: licet non intelligat ea cum mã sensili, est ergo triplex modus cognoscendi, vnus quo cognoscit quidditatem, & illã cognoscit intellectu, alius quo cognoscit accñtia illi, & illa cognoscit sensũ. tertius quo cognoscit habẽs quidditatem & hoc cognoscit intellectu vt conuersus ad nos. & sic patet conclusio: Sciendum. § Ambiget quis duo declarata sunt. primum ꝙ quidditas: & indiuiduum qñ comprehenduntur ab eadem virtute comprehenduntur modo diuerso ab ea. Secundum ꝙ intell'is dupliciter põt cognoscere quidditatem. s. cognitione recta, vt qñ cognoscit illam modo simplici: & qñ cognoscit illã cognitione reflexa, ambiges ergo cur in primo modo cognoscendi, quo intellectus indiuiduum cõprehendit, non põt poni illa multiplicitas cognoscẽdi, sicut in secundo modo cognoscendi qñ cognoscitur quidditas absolute? Hanc conclusionẽ persoluit. d. Sciendũ est. n. ꝙ dispõ habita ab intellectu, q̃ diuersatur in eo, qñ comprehendit formas rerum primas sensiles est ea per sensus: & dispositio: q̃ diuersatur in eo per cõprȩhensionẽ quidditatis & formę est dispositio diuersa in se, non ꝑ sensus. vult dicere ꝙ dispositio. qua intellectus cõprȩhendit quidditatẽ, est ei ꝓpria, ac ꝑ nãm intellectus, & nõ per nãm sensus. dispositio, qua cognoscit indiuiduũ: est per sensum, & non nãm intellectus. Tunc concludit solutionẽ. d. Et ideo assimilauit ipsam Arist. lineæ sphærali, qñ. s. intellectus est in hac dispositione. s. comprȩhendens quidditatem tm̃. Plato aũt lineæ gyratiuæ: & per hanc dispositionem intellectus, sup. intelligit formas rerum mathematicarũ: cum nõ accepit intelligẽdo eas magnitudinẽ sensibilem. Debes scire ꝙ in circulatione duo concurrunt. s. vnitas lineæ: q̃ circulariter voluiť. Secundũ est virtus vna numero, q̃ potest eã voluere in cõprȩhensione, linea est obm. virtus cõprȩhensiua est virtus reuolutiua. Quia igitur intellectus est virtus reflexiua. & obm eius à prima forma vsq; in vltimã est tanq̃ linea, quia sp̃ procedit supra q̃dditate, iõ intellectio: qua intell'is intelligit primã formã deinde formã illius formæ: est simili lineæ sphærali. quia vero indiuiduũ, & q̃dditas sunt duo obiecta: & intell'is non est virtus potẽs in intell'u rõne sui, sed rõne sensus, iõ ibi deficit vnitas lineæ. & virtutis potẽtis reuoluere illã. Vt mihi vř & vl'r. § Qm̃ qs posset dubitare, intellectus intelligit q̃dditatem abstrahendo: vtrũ sit vnus modus abstrahẽdi in nãlibus & mathematicis. Soluit hanc qõnem. d. vt mihi vř, & vl'r dispositio rerũ, quas cõprȩhendit intell'is, inueniť in eo, in mõ: ẽm quem sunt in se, in propinquitate & distantia ab abstractione in mã. Q. igitur eorũ fuerit remotũ à mã, poterit abstrahi ab intellectu absq; mã, licet nõ habeat esse nisi ĩ materia, sicut est in mathematicis. & ꝙ eorũ fuerit propinquũ materiæ nõ poterit, & applica verbis, & patet. Debes scire ꝙ Auer. vult ꝙ abstractio naturalis & mathematica conueniunt: quoniam nulla earum materiam circũdicit formaliter. differunt tñ, quoniam habens quidditatẽ in naturali est materiam dicens. habens quidditatem in ipsa mathematica materiã sensibilem non dicit, sed intelligibilẽ. Quid ãt sit mã mathematicorũ alibi scripsimus diffuse. Pro nunc aũt Io. 2. physicæ auscul. opinatur mãm mathematicorũ esse substantiam, quoniam nihil est subiectum mathematicorum proximum nisi substãtia: cum sit causa propinqua, vt dicit Plato in Gorgia, & Theeteto. Pro isto arguitur: qm̃ id, ꝙ ponitur vt additum in diffinitione alicuius, est mã illius, sũba ponitur vt additũ in diffinitione mathematicorũ: maior Auer. est. 7. meta. minor constat. Sed hæc positio contradicit Auer. & Ari. & rõni. Auer. in. 7. meta. Aris. & Auer. 12. meta. Rationi aũt, qm̃ tunc mathematicus consideraret principia sũbę. nihil. n. considerat aliquod in ordine ad accidẽtia, quin id in ordine ad principia intrinseca illius ꝯsideret. Hoc autem est ꝯ Auer. 3. meta. Ideo expositor mãm

Dubitatio. Solutio. Opin. Ioan. Cõm. 39. Confutatio. Cõ. 35. in calce. Commen. 44. Commen. 3. Solutio.

mathematicorũ dicit esse continuum.est.n.subm oĩum figurarũ.Et hoc Them̃.& Simp.& oẽs.& p mãm intelligibilem Ari.continuũ intelligit:vt cõstat. Obijcit Io.2.physi. huic,qm̃ cum continuum sit res mathematica adhuc habebit mãm. Præterea.Tnm non abstraheret à mã sensili.continuum.n.est sensile cõe.Adhuc si mathematicus abstrahit à sensilibus qualitatibus,tunc quicquid est circa illas considerabit,& sic cõsiderabit subam &c. Dico ergo ꝙ potest intelligi per mãm intelligibilem subm in sciẽtia, est.n.mã oĩum propriorum accidentiũ,& intelligibilis, quia primo notum & ab hac non abstrahit mathematicus,nec aliquis artifex,& hoc Tho.intelligit & oẽs, est.n.continuum subiectũ mathematicæ.qm̃ numerus est ratione continui.vt scis.Tunc rationes Ioan.nullę sunt.Prima nõ,quia omnia mathematica non habent mãm sed solum accidentia mathematica. Secunda nihilominus, quoniam nõ abstrahit à sensili sensu interiori. Tertia minime, qm̃ substantia subterfugit rationem considerandi mathematicam.

COMMENTARIVM.

MVLTIFARIAM hũc locum Simpl. legit,si recte verba eius perpendi,vt in collectaneis patet.Expositores vero.s.D.Thomas,& Egid.Them̃. & Auer. velle vñr ꝙ cũ Arist.verificauit enthymema in naturalibus, & artificialibus nũc idem enthymema in mathematicis dilucidat. Est .n.in mathematicis enthymema,aliud est rectum & recto esse.ergo aĩa discernit illa aut alia atq; alia virtute aut eadem aliter se habente.Vnde dicit.Iterum aũt in his,quę in abstractione sunt rectum est vt simum. nam rectum est cũ ipso continuo,ꝙ est eius mã:sicut simum est cum naso,qui est eius mã.Sumpsit autem rectum pro exemplo oĩum rerum mathematicarum.Hæc igitur est suppositio,qua habita resumit enthymema:& dicit.Si aũt ipsum quod q̃d erat esse,quod est recto esse: alterum est: & alterum ipsum rectum,alio sup.atq; alia anima ipsa discernit. Quia vero qõ esse potest quid sit recto esse,de qua qõne in (vt Simp. inquit)metaphysica Arist.disputabit,vbi dualitatem dixit esse ipsum rectum, vnitatẽ vero recto esse,ideo dicit. Sit.n. dualitas sup.ipsum rectum: vt Simp.inquit,vnitas vero rõ recti,eiusq; esse.Quo exposito,repetit pñs enthymematis, & dicit.Aĩa igitur aut altero.aut eodem aliter se habente discernit hæc: nec explicat,qua parte aĩa discernat esse recti,& qua dicernat ipsum rectum,nec explicauit quid anima in mathematicis intellectu aliter se habente, & q̃d parte sensitiua:qm̃ hæc omnia supponit explicanda esse, vt in naturalibus dictum est. Dictum est.n.ꝙ anima ipsum rectum parte sensitiua discernit,cum sit indiuiduum, rõnem vero recti,cum sit vniuersale, intellectu deprehendit. Intellectu vero aliter se habente deprehendit ipsa indiuidua rerum mathematicarum : vt ad vniuersalia comparantur. Animaduerte tñ indiuidua naturalia aĩam discernere sensu externo,& internis,indiuidua vero rerum mathematicarum solis internis,imaginationeq; ipsa. Philop.vero arbitratur Arist.ponere hic secundum exemplum solutionis assignatæ.Quæsiuit.n.vtrum eadem virtute anima apprehendat vlia,& singularia,an alia atq; alia,vbi Philopo.voluit Arist. soluisse, ꝙ eadem.s.intellectu aliter se habente, quam solutionem primo verificauit in naturalibus, nunc vult ꝙ ponat secundũ exemplum per ꝙ verificat illam solutionẽ in mathematicis.nam etiã in mathematicis anima discernit eodem.s.intellectu aliter se habente vl'e,& singulare,vniuersale quidẽ intellectu simpliciter se habente,rectum vero ac singulare intellectu conuerso ad nos, vt dictum est in naturalibus. Demũ parte illa § oĩs igitur § vult, vt dicam breuibus,solu.totius dubij,quæ est ꝙ vt separabiles sunt res à materia,ita & quæ circa intellm̃, hoc est (vt dicit)velut sola cõsideratione separantur à materia : rõne: & non exñtia,sic intellectu:vt cognoscens vl'ia non exñtia ac subiecto separatur à seipso,vt cognoscit singularia, sed ratione tm̃. Hæc est solutio totius dubij secundũ Philo. Vel fortasse hæc non est solutio totius quęsiti,sed quasi ex dictis excerptum,ac corollarium quoddam.Q. Them̃.aliter intelligere videtur, q̃ Philop. exposuit. Vult.n.Them̃. Aristo. inferre intellectum eo modo à consideratione sua sensibilem materiam reijcere,quo res ipsæ suaptę natura à sensibili materia abiunctæ sunt,vnde cum res mathematicæ non re à sensibili materia,sed sola ratione abiũgantur, ita intellectus in cõsiderando illas: nõ re,sed rõne sensibilem mãm recijcit.Quia vero res metaphysicę re à materia sensibili præcidunt, ẽt intellectus in considerando illas p̃cidit à sensibili materia. At res naturales cum nec re,nec ratione à sensibili materia præcidant,intellectus in comprehendendo illas. licet ab hac vel illa sensibili materia præcidat: à sensibili tñ materia non p̃cidit,cum.n.considerat hoĩem,licet non consideret has carnes, illa ossa à carnibus & ossibus non præcidit,quoniam licet sensibilis materia non sit pars essentiæ, tamen est id sine quo essentia esse non potest,hæc Them̃.& quidem pulchre. Vnde lege verba,Omnino igitur, vt & separabiles sunt re à sensibili materia,sic sunt ipsæ circa intellectum ipsum, hoc est sic considerãtur ab intellectu.Quo vero ad verba attinet verbum illud § sic & ipsę circa intellectum sunt, § Grece sic legitur, οὕτω καὶ τὰ περὶ τὸν νοῦν,vbi verbum τὰ, in translationibus antiquis § quæ § legitur, nos vero § ipsæ § legimus nam sic textus perspicuus est. Philop. vero legit τὰ, hoc est quæ vt patet in eius commentario.

Dubitabit autem nõ iniuria quispiam quonam modo intelliget intellectus: si ipse quidẽ simplex sit ac passionis expers, nihilq; habeat cum vlla re prorsus commune, sicut Anaxagoras asserit,intelligere autem pati quoddam sit,vt diximus.Quo nanq; quippiam est vtrisq; commune,hoc nimirum alterum agere,alterum pati videtur. ARGYR.

Dubitabit autem vtiq; aliquis, si ĩtellectus simplex est,& impassibilis, & nulli quicq̃ habet cõe, sicut dicit Anaxa.quo modo intelliget,si intelligere pati quoddã est? Inquantum.n.aliquid commune vtrisq; inest,hoc quidem agere. illud autem pati videtur. Tex.cõm 11.

Nunc mouet.q.circa declarata,& soluit illam.Et quoniam hæc.q.in commẽto erit manifesta:ideo taceo tex.expositionem vsq; in commenti finem. COLLEC. Tex.cõm.11.

CVM dedit. Proponit Auer.ca. in se intentiones, & eius sermo patet. Et dubitauit.§ Prosequitur, vbi mouet q.rationalẽ in dictis,& rememorat q̃ declarata sunt,& oñdit ea p̃dici,& inquit,Dubitat homo in hoc quod dictũ est quod intellectus mãlis est simplex,& non passibilis, quod dictũ est propterea quia nõ existimatur ipsum habere coniunctionem aliquã cum re mãli,sicut recte dixit Anaxa. & sicut declaratũ fuit prius.Propositio ergo declarata ẽ, intellectus est simplex ac impassibilis,qm̃ semotus est à mã. Modo hic apponit quod diximus post.s.ipsum esse virtutem passiuã,& intelligere esse passionẽ,& inquit. Qõ autem est, qũo intelligitur ꝙ formare per intellm̃ sit passio .i.de gñe virtutum passiuarum,& nullam habeat cõionem cum re : à qua patitur. Propositio ergo secunda est ꝙ intellectus patitur ab intelligibili,& non cõicat in mã.Istæ vñr contradicere inter se.Et probat.d.qm̃ per aliquod cõe agenti & patienti æstimatur hoc agere : & hoc pati . vult habere hãc maiorem, oẽ patiens ab aliquo cõicat cum eo in materia,cuius rõnem ponit.d.Nisi.n.esset mã, non esset passio.vt dictum est in primo de gñone.Tunc dat minorẽ d.Et cũ posuerimus intellectũ non esse mãm, neq; in mã, dedit cõclusionẽ sub forma qõnis.d. Qũo igitur intelligimus cũ hoc,ꝙ intelligere est passio nõ actio.q.d.ergo intellectus non patitur intellectione. Et propter hoc resumit.q.d.Sumus igitur inter duo, aut vt nõ ponamus ꝙ intelligere est in capitulo passionis, aut ponamus ꝙ intellectus mãlis cõicat corpori,queãdmodum forma imaginationis.i.ipsum phantasma mouens cõis est corpori.Ex his litera phi constat.Inquit.n.dubitabit aũt vtiq; aliq̃s, si intellectus simplex est, & impassibilis, & nulli nihil habet cõe,& pro.i.solutus ab omni materia cõi sibi & intelligibili,sicut dicit Anax.quo intelliget,si intelligere pati aliquid est.q.d.hęc cõtradicunt,quod ostendit.d. Inquantum .n.aliquod cõe vtrisq; est,hoc quidẽ agere,id vero pati videtur.Est ergo maior,omne patiẽs cõicat in materia cum agente,& tunc sup.minorem,sed intellectus non communicat in materia cum intelligibili,ergo non patitur. Commen.11.

COMMENTARIVM.

Cvm egit de intellectu in potentia,& de intellectu in habitu.Mouet de his duas dubitationes. Quarum prima videtur potissimum intellectui in potentia conuenire.Minus vero intellectui in habitu. Secunda vero dubitatio q̃ vr̃ magis cõuenire intellectui in habitu. Minus vero intellectui in potentia.Vbi annotatione dignũ est ꝙ vtriq; intellectui competit pati,quia(vt Simpl.inquit)vterq; intelligit intellectione,q̃ est quędam passio:vtriq; ẽt competit esse simile ei: è quo patitur, verum hæc inter se differunt quia intellectui potentia magis cõuenit pati, minus vero intellui actu,esse vero simile ei,è quo patitur, magis conuenit intellectui in habitu,minus vero intellui in potẽtia. Hinc duæ qõnes emergũt,q̃ licet de vtroq; intellectu fieri possint.Prima vr̃ magis de intellectu in potẽtia. Scđa vero magis de intellu in habitu.Est ergo prima dubõ.vtrum intellectus intelligat,& vr̃ ꝙ nõ: quia intelligere est pati. ergo si intellectus intelligit intells pateret̃, sed intellect⁹ non patit̃,quia agẽs & patiẽs cõicant in mã,at ipsius intellectus,& rei,q̃ intelligitur:nõ est vna cõis mã,ergo intells nõ patit̃. Qđ vero intells cũ intelligibili nõ cõicet in mã, patet,qa est simplex & impmistus,vt dixit Anax. Hæc ẽt dubõ habet locũ de intellectu in habitu, qui ẽt cum intelligit actu: patit̃. Licet principaliter habeat locũ de intellectu in potẽtia,qui ab intelligibili patit̃ habitum & actũ, intellectus vero in habitu solum patitur actũ.Dicit ergo, dubitabit vtiq; aliquis si intellectus simplex est,& impassibilis.s.ab obiectis,& nulli eorum,q̃ intelligit quicq̃ habet cõe.s.mãm vel subiectum,sicut dicit Anaxa.quo modo intelliget: si intelligere pati quoddam est? q.d.quia videtur non posse intelligere.Q. vero omne patiẽs ab aliquo debeat habere aliquid cõe,probat dicens. Inquantum.n.aliquid cõe vtrisq;.s.agenti,& patienti inest,vtpote materia, hoc quidem agere:illud vero pati videtur,vt lib.de generatione est probatum.Hęc est prima qõ secundum Simpl.

Them.vero quæstionem hanc dirigit ſm Anaxa. Vult.n. Arist. mouisse hanc qõnem q̃ Anax.cum.n. Anax. asseruisset tria de ĩtellectu,ꝙ sit simplex,& impermistus, & qđ sit impassibilis ab obiectis,& ꝙ non cõicat in aliquo cũ obiectis:dubiũ est an intelligere possit: si ĩtelligere est pati ab intelligibilibus,nã eo ipso,ꝙ intelligeret,pateretur ab intelligibilibus, & ita haberet aliquod cõe cum eis.s.mãm. quare nec esset simplex,nec impassibilis.vnde tota dubitatio est:qũo intellectus est impassibilis,& intelligat,quia si intelligit patitur,& ita est passibilis:& impassibilis.Philoponus vero vult hanc esse secundam dubitationem, quia prima pertractata est proximis textibus. Est autẽ hæc tertia dubitatio,vtrum intellectus intelligat sensibilia. nam videtur ꝙ non,quia sic pateretur ab ipsis: cum intelligere sit pati,& si patitur ab ipsis sensibilibus,erit cum sensibilibus similis in materia, & sic erit permistus contra Anaxa. verum in sensu textus inter se non discrepant.

ARGYR. *Præterea ambiget quispiam: si ipse etiam intelligibilis sit. Nam aut cæteris rebus inerit intellectus,nisi alia ratione sit intelligibilis ipse, intelligibile autem vnum quoddam est specie,aut aliquid ipse mistum habebit quod ipsum intelligibilem perinde atq; cætera facit.*

Tex.cõm.13. Amplius autem,si intelligibilis & ipse est, Aut.n.& alijs intellectus inerit,si non secundum aliud ipse intelligibilis est, sed vnum quoddam specie ipsum intelligibile est. Aut mistum aliquid habebit,quod ipsum facit intelligibilem,sicut alia.

(margin: Et. Sed. Et. Aut mistum si aũt est mistum.)

COLLEC. Tex.cõm.13. Mouet secũdam quæstionem circa medium, quo intellectus intelligit se,& quoniam litera patebit post expositionem commenti,ideo dicetur in fine.

Commen. 13. Ista est dubitatio. Proponit primo Auer.intellectũ q.& inquit. Ista est secunda dubitatio de intellectu mãli, & est vtrum est in se intelligibilis,non per nãm exñtem in eo,sed adeo ꝙ intellectus & intellectũ in eo idem erit oĩbus modis,sicut est dispositio in rebus abstractis,aut intellectum ex eo est aliud quoquo modo ab ipso. est ergo.q. vtrum intellectus intelligat se per essentiam eius.Vel per hoc ꝙ sit separatus à materia,& à conditionibus materiæ ab aliquo intellectu. Et ẽt vtrũ.s. Recapitulat.q.& arguit pro vtraq; parte,vbi ipse supponit vnũ quasi manifestum per se.s.ꝙ intellectus quicq̃d intelligit,vno mõ intelligendi intelligit: qm̃ vnius spẽi non est nisi vnus modus opandi: sicut docet Aris. in lib.de gñone animalium.Intells ergo vno tm̃modo intelligẽdi intelligit omne intelligibile. Tunc recapitulat.q.d.Et ẽt vtrum ipsum est id ꝙ est intellectum ex eo.i.vtrũ indiuiduum, & quidditas sint penitus idem,sicut ĩ abstractis,ita ꝙ ipse intelligat se per essentiã. Aut intellectũ rõne,aliud est quoquo mõ ab ipso.i.aut intelligitur per quidditatẽ separatã ab indiuiduo eius: sicut intelligũtur res mãles: necesse est.n.alterum duorum. Et tunc arguit,& lege sic literam.Si intellectus est intellectũ ex eo oĩbus modis, (quod est primum membrum qõnis,) necesse est vt aliæ res,quæ sunt extra aĩam,habeant intellectum.i.sint intellectus intelligentes per se.Probatur quidem ꝯñtia.s.quia non est alius modus de intelligere res & se,sed intelligere est idem in oĩbus rebus.i.si modus intelligendi sit vnus,sequitur ꝙ alię res intelliguntur per essentiam:& sic erunt intelligentes. Aut sequitur vt non sit intellectum per se,sed per intentionem in eo: quæ facit ipm intelligere.i.per quidditatem, quæ est alia ab eius indiuiduo,sicut est dispositio in rebus,quæ sunt extra aĩam, quæ intelligitur per quidditatem aliam ab indiuiduo,& inquit. Et tacuit,vt videtur, id quod sequitur hanc põnem, & est ꝙ intellectus in se non est intelligẽs,quemadmodum nec res materiales. Et tunc abbreuiat sermonem, & dicit. Et abbreuiatio dubitationis talis est,vt videtur.si intellectus intelligit se.hoc dupliciter põt contingere. Aut.n.erit intellectum:sicut aliæ res abstractę intellectæ.i.per essentiã: & sic.i.tunc res,quæ sunt extra aĩam, erunt intelligentes. consequentia tenet,qm̃ vnus est modus,quo intelligit oĩa intelligibilia. Cum igitur ipse sit vnum intelligibilium: si intelligit se per essentiam. ergo & oĩa per essentiam. ergo nullum aliorum intelligitur per abstractionem quidditatis ab indiuiduo,sed per essentiã: & sic quodlibet esset intellectus separatus,& intelligẽs. Aut erit intellectum sicut aliæ res extra aĩam.i.aut intelligitur per hoc,ꝙ quidditas eius separatur ab eius indiuiduo:& sic.i.& tunc nõ erit in se intelligens,nec cõphendens. ꝯñtia tenet, quoniam nulla forma,quæ est q̃dditas in indiuiduo intelligit,vt patet in omnibus. Et hæc quidem.q.est omniũ subtilissima, vt constat. Et hoc modo inquit Arist. Amplius aũt si intelligibilis & ipse,aut sup.per essentiam,aut per hoc quòd quidditas soluitur ab indiuiduo,si per essẽtiam alijs inerit intellectus. cuius consequentiam probat.d.nisi secundum aliam rationem ipse intelligibilis est,vnum autem aliquid intelligibile est specie.i.vnus est modus intelligendi speciem, quo intelligibile vniuocum est omnibus quæ intelliguntur. Et sic patet consequentia. Si autem sit mistum.i. si aũt non per essentiã intelligitur,sed sit mistum quoddã, in quo q̃dditas sit abstrahibilis, habebit aliquid: quod faciet ipsum intelligibilẽ,sicut alia: & hoc est incõueniens.

COMMENTARIVM.

Movet secundam.q.quæ magis,vt Simp. inquit,est de intellectu in habitu,nã licet vterq; intellectus seipsum intelligere possit,tñ principaliter intellectus,qui seipsum intelligit,est intellectus in habitu: intellectus.n.in potentia intelligere non potest se,nisi fiat in habitu.Quærit ergo de mõ,quo intellectus seipsum intelligit, & argumentatur,si intellectus posset seipsum intelligere:aut seipsum intelligeret per essẽtiam,hoc est intellectiue,quæ est eius essentia,eo mõ,videlicet,quo Deus seipsum intelligit. vel intelligeret se per hoc, quod habet secum aliquid ad mistum,quo abstracto intelligit se,quale secum admistum esset eius notio,vel eius propria species, vel quidditas eius repræsentata per talem speciem.non est dicẽdum intellm̃ seipsum intelligere per propriã essentiam,quia eadẽ rõne cætera:quæ intelligit,per essentiam eorum intelligerent: cum intelligibile sit vnũ specie,& vnus intelligẽdi modus ſm speciem cõis omnibus:quæ intelliguntur.Q. si cetera p essentiam intelligerent, tunc cæteris inerit intells, quia oẽ per essentiam intelligibile, est intells, & intelligibile. (margin: Expõ Simpl. et Auer.)

Nec dici poteſt ipſum intellectum eſſe intelligibilem per intentionē quæ abſtrahitur ab ipſo,quia tunc intelligeret, ſicut cætera intelligunt,& ita ſicut cætera nō intelligunt, ita nec ipſe intelligeret,& haberet aliq̄d,ꝙ faceret ipſum intelligibilē,videlicet,intētionem abſtrahibilē ab ipſo, ſicut cætera hn̄t.Vnde dicit, Amplius aūt ſi intelligibilis & ipſe eſt,aut ſup.per eſſentiam, aut per abſtractionē intentionis ab ipſo, Si per eſſentiam,& non ſm̄ aliud ipſe intelligibilis eſt,ſed eſt vnū quoddam ſpecie ipſum intelligibile,vniuſq; cōis modus intelligendi,quo quodlibet intelligibile intellr̄,alijs oībus,quæ intelligunt:inerit intellect⁹, quia oē,quod per eſſentiā intellr̄,eſt intellectus & intelligibile,ſed ſi nō per eſſentiā intelligeret,ſed ꝑ abſtractionē intētionis ab ipſo,tūc miſtū aliquid habebit.ſ.intellectionem abſtrahibilē,quę faciet ipſum intelligi: ſicut alia intelliguntur,& ita ſicut alijs per hoc quod intelliguntur per abſtractionem, nō ſunt intellectus,ſic ipſe intellectus nō erit intellectus.Si.n.intelligeret per intentionē ab eo abſtrahibilem,intellectus eſſet quid mā̄le,& ita non eſſet intelligens,ſed intelligibile tantum.

Expō Philop. Philop.vero vult ꝙ hęc ſit tertia dubitatio,quæ ſm̄ ipſum ſic formatᷣ: ſi intellectus eſt intelligibilis, ergo per conuerſionem intelligibile eſt intellectus: intelligibile eſt intellectus.ergo lapis eſt intellectus, cū ſit intelligibilis,q̄ dubitatio licet ſit bona, tn̄ prima forma magis cōuenit verbis Ariſt.Quo vero ad verba attinet,verba illa §aut miſtū,§ in græco alio codice ſic habētur. Si aūt eſt miſtū,aliquid habebit, quod ipſum facit intelligibilem§& poteſt ſtare textus.

ARGYR. *At.n.ipſum pati diuiſum eſt prius vna quadam ratione cōmuni. Atque intellectus potentia quidem eſt quodammodo intelligibilia ipſa,actu vero nihil eſt eorum antea quàm intelligat ipſa. Oportet aūt in ipſo nihil eſſe perinde atq; in tabula,nihil eſt actu ſcriptum antea quā in ipſa ſcribatur. Hoc.n.in ipſo fit atq; accidit intellectu.*

Tex.cōm.14. An pati quidem,ſecundum cōe aliquid eſt. Quoniā dictum eſt prius ꝙ potentia quodammodo eſt intelligibilia intellectus,ſed actu nullum antequā intelligat. Oportet autē ſic,vt in tabula in qua nihil eſt actu ſcri-
Sio' Quoniā idea ptum,ꝙ quidem accidit in ipſo intellectu.

COLLEC. Soluit primam.q.& qm̄ ſoł. & textus manifeſta erunt
Tex.cōm.14. in expoſitione commenti:ideo poſtponam &c.

Commen.14. CVM dedit. Auer.perſoluit.q.primam. Et primo reſumit.q.incipiendo capituli intentionem, & huius partis ſermo patet. Iſta.q.diſſoluitur.§ Perſoluit ſecundam qōnem,& intendit ꝙ illa duo non implicant, vt dictum fuit, qm̄ pati eſt duobus modis,vniuerſaliter & perfectiue,particulariter & corruptiue: Secūdo modo maior ſyllogiſmi eſt vera. Omne.n.patiens paſsione corruptiua debet eſſe in materia. Primo modo non inquit iſta.q.diſſoluetur, in ſciendo ꝙ paſsio: qua prius vtebamur in.q.eſt magis vniuerſalis, q̄ aliquod dictum in rebus naturalibus, ꝙ ſit paſſiuum. vult dicere ꝙ intellectus patitur vniuerſali paſsione.Ex hoc exponit.d. Et iſta intētio vniuerſalis de paſsione in intellectu nihil aliud eſt:niſi quod eſt in potentia intellectum, non in actu, quouſq; intelligat: Et tunc oſtendit ꝙ intellectus dr̄ potētia æquiuoca.d. Et diceret etiam ipſum eſſe in potentia, eſt alio modo ab eis, ſm̄ quos dr̄, ꝙ res materiales ſunt in potentia. Eſt ergo ſoł.ꝙ intellectio eſt paſsio vl̄is,& intellectus eſt potentia vniuerſalis. Maior autem vera eſt de paſsione particulari & potentia particulari & corruptiua. Ambiges forte: omne vl̄e prædicatur de eo cuius eſt vl̄e, ſed intellectio eſt paſsio vl̄ior alteratione, ergo alteratio eſt intellectio. Vel dicas ꝙ intellectio eſt paſsio vl̄ior.i.largius dicta. Vel vl̄ior ratione obiecti,qm̄ obiectum:quod recipit intellectus:eſt vl̄e, tn̄ intellectio eſt vna ſpēs paſsionis contra diuiſa ad alterationem: licet paſsio ſit quoddā analogum eius &c.Et hoc eſt quod.§ His habitis Auer.ponit dr̄iam inter paſsionem intellectus ab ītelligibili, & paſsionem ph̄icam.d. Et hoc quod diximus prius intelligendum eſt hic.ſ.ꝙ hæc nomina,potentia,receptio,& perfectio,modo æquiuoco dicūtur cum eis in rebus materialibus.Et differentia,ꝙ paſsio intellectus ab intelligibili dicitur, æquiuoca à paſsione ph̄ica. Et probat hoc,& ratio ſic componitur,illa,ad quorum vnum ducit ratio, ad alterum ſenſus, æquiuocantur. Sed ponit minorem.d.Diuerſitas.n.iſtius intentionis.ſ.receptionis,quæ eſt in intellectu:à receptione,quæ eſt in rebus materialibus, res eſt ad quam ducit ratio.i.demonſtratio.ſed ꝙ alteratio ph̄ica ſit paſsio,patet ſenſu. Vnde nō.§ Ponit ſecundam differentiam.d. Vnde non eſt opinandum ꝙ prima materia eſt cauſa receptionis, ſed cauſa receptionis tranſmutabilis.Vult dicere ꝙ ſecunda differentia hæc eſt,qm̄ tranſmutatio ph̄ica eſt cum abiectione contrarij,& ideo dicitur tranſmutabilis,tranſmutatio ſeu paſſio intellectus dicitur perfectiua. Et eſt.§Tangit tertiam differentiam.d.& ſup.paſsio ph̄ica eſt receptio huius ſingularis.i.demōſtrata. Cauſa aūt receptionis ſimpliciter.i. vl̄r eſt iſta natura.ſ.intellectus. Vult dicere ꝙ receptio & paſsio ītellectus eſt vl̄is & ſimpliciter.Ecce qūo receptio intellectus nō eſt mediante ſpē:vt fingit Ioā.Receptio.n. intellectus ab intelligibili, his tm̄ tribus differūt. ergo in oībus alijs congruunt. ergo ſicut materia immediate formam recipit particulariter & ſignate: ita & ītellectus immediate recipit intelligibiles formas vl̄iter & ſimpl̄r. ergo intellectus eſt materia vl̄is intellectorū,prima materia eſt ſubm̄ formarum indiuidualium. Et ex hoc.§Et cū dedit hæc per modum corollarij: verificat quædā, & inquit. Et ex hoc fuit poſsibile ꝙ corpora cœleſtia reciperēt formas abſtractas,& intelligerent eas: & per corpora cœleſtia intelligit aīalia cœleſtia,quæ ſunt viua apud Auer. & quia potius intelligentiæ intelligunt,expoſuit id.d.& pro.i.fuit poſsibile vt intelligentiæ abſtractæ perficerentur ꝑ ſe adinuicem,&.q.d.& volui dicere corpora celeſtia intelligere: qm̄ intellectus eorum ſe perficiunt, eo mō quo intelligibile perficit intellm̄. Et hoc declarabitᷣ. Probatur hoc dupliciter.Et primo per impoſsibile.d.& ſi nō ſup.eſſet illa perfectio & receptio illo modo,nō eſſet poſsibile, vt illic intelligatur recipiēs,neq; receptibile.Hoc à ſigno teſtatur.d.Vnde videmus,ꝙ id: quod eſt liberatum ab hac natura.ſ.ab hoc ꝙ perficitur ꝑ aliud:eſt primum intelligēs.i.ibi nō eſt receptio aliquo mō. Et ponendo iſtam nām̄.§ Fuit aūt.q.antiqua probans intellectus puros nō eſſe, niſi vnum numero, & componetur hoc pacto:nulli actus puri & ſeparati ſunt multi, ſed ītellectus ſeparati ſunt actus puri & ſeparati,ergo non multi,& hęc via fuit Algazelis, & Anaxagoræ,& aliorum. Soluit & hanc Auer.d. Et ponendo iſtam naturam diſſoluitur.q.quomodo intelligitur multitudo;& qūo intelligūtur multæ ex formis abſtractis, qm̄ cum ſcitur intelligentias habere iſtam naturam,ſcitur ꝙ nō ſunt puri actus ſimpliciter & oīno ab oī materia ſemotæ, & cum ſcitur ꝙ aliqua earum eſt perfectior altera, tunc ſcitur multitudo: & ſic ad.q.formam: patet minorem eſſe falſam.Et intell̄s idem.§ Tertio intulit qūo intell̄s & intellm̄ idē eſt.Et hoc pōt tripliciter intelligi,ſed pro nūc intelligo ſic,ꝙ intellm̄.v.g.forma ſuperior,eſt intell̄s, qm̄ reſpectu inferioris eſt intellm̄,& in ſe,cum ſit ſeparatum, erit intell̄s ecōtrario rebus materialibus,quarū intellecta non ſunt intell̄s,ſed indiuidua continentia quidditates intellectas,& habet alios modos intelligendi:vt dicam.

Quomodo quidem intellectus primus intelligat entia *Qūo ītellectus inferior ſupiores intelligat.* infra ip̄m & qūo mediæ intelligentię ſint ſciētes res infra *Prima poſitio.* ſe diximus.Oportet ergo tm̄ īmorari, qūo intellectus inferior.v.g.intellectus lunæ intelligit ſuperiores. Et licet in parte ſit dictum,tn̄ hic eſt locus multum difficilis. Ad ꝙ quidam ſapientes dixerūt Deum comparari intelligentijs,vt lumen, & qm̄ lumen multiplicat ſpeciem in medio potenti recipere illam, ita Deus multiplicat lumen,ꝙ eſt quoddam accn̄s ſpirituale: exiſtens in mētibus intelligentiarum,per quod eleuantᷣ intell̄s illi ad intelligere primū: & ſic dicitur lumen,quod repreſentatᷣ eis ordine quodam, & ſic dicitᷣ ſpēs intelligibilis.Et hæc forte pō vera eſt: ſed non videtur mens Ariſt.& Auer.primo, qm̄ declaratū eſt *Cōm.17.* 12.meta.ꝙ oē, quod eſt in ſub̄a ſeparata,eſt ſub̄a eius,niſi dependeat ab aliquo materiali.Amplius ſecūda, eſſet fœlicior in cōprehenſione ſui q̄ Dei: qđ eſt deriſibile,qm̄ ſe per eſſentiā intelligit,& Deum per accn̄s,vt patet.Adhuc

declararunt

declararunt phi, q vnius intellectus est vnus modus intelligendi. ergo si inferior intelligētia intelligit se per essentiam, & quælibet intelliget per essentiam illius rei intellectæ, aut nec se, nec illam. Q. vero sit ꝯ Auer. iam diximus in lib. d. d. & dicemus cōm. 15. &c. Alij phi voluerūt q intelligētia inferior intelligat primam, vt cām, & ipsa sit rō intelligendi illius, vt causatū. & sic dixerunt q intelligentia inferior intelligit superiorem per essentiam inferioris. essentia. n. inferioris est causata ab intellectu superiori. & omne causatum ducit in cognitionem causæ, ergo intellectus inferior per essentiā sui intelliget superiorē. Oportet. n. imaginari essentiam inferiorem esse obiectum adæquatum sui intellectus, & sic tanq̃ obiectum adæquatum intelligitur solum à semet, & qm̄ illa essentia est effectus superioris, etiam continet saltē instrumentaliter essentiam superioris, & sic intellectus ille per essentiam illius secundario intelligit superiorem, & qōnes accidentes huic oēs dedimus in lib. d. d. vbi Auer. visus est tenere hūc modum apertissime. Sed Subiegius clarus vir in quodam tractatu intelligentiarum & beatitudinis multis argumentis calumniauit hunc modum Auer. Primo qm̄ tunc secunda intelligentia esset beata atq; felix in seipsa, nullo modo dependens à prima in intelligere, & sic esset æque perfecta, sicut prima, & æque actus purus, cum non perficitur à superiori. Amplius tunc scientia nō esset scitum, qm̄ scitum esset intelligentia superior, sciēs essentia inferioris. Rursum: tunc posterior intelligentia non intelligeret perfecte superiorem, qm̄ ipsa deficit à prima. ergo non sufficienter representat primam. Postremo, tunc ibi non esset cōpositio, quoniā Auer. hic nullam aliam cōpositionem ponit, nisi ex intellu & intelligibili, vt patet hic. Multa alia dicit, quæ non sunt hic narranda. Tandem colligens verba Auer. opinatur: q intellectus inferior intelligat superiorem per essentiam superioris, quemadmodum. n. intellectus noster perficitur ab intellectis, ita & intelligentia inferior à superiori. Adeo q vnus est modus intelligēdi respectu intellectorum mãlium & intelligentiarum, nisi sit hæc dr̃ia q intellecta materialia nō sunt intellectus in se, quoniam sunt in materijs, sed fiūt intellectus, prout mens remouet illa à materijs, intellecta autem abstracta: cum in essentijs earum sit quidditas idem q indiuiduum, erūt intellectus intelligentes. Q. aūt hæc sit mens Auer. conatur ostendere: qm̄. 8. Phy. dicit, in abstractis intellectum & intellectus sunt idē. Et 12. met. ait, perfectio vniuscuiusq; mouentium vnumquemq; orbium perficitur per primum motorem, sed non effectiue. In hoc. n. remouet peccatum Auic. nec materialiter. ergo formaliter, & sic vna est alterius forma, vt dicit. & hoc vna est alterius cognitio, ac desideratum. Et hoc exponit ibi, tm̄ illic est causa & causatum, ẜm q intellectum est causa intelligentis. modo intellectum non est causa effectiua intellectus, nec mãlis, sed formalis: vel finalis qđ idem est. Et ideo dixit eodem commento q vnum est causa plurium, ẜm q à pluribus intelligitur. & in magno commento dici: q in omni intelligentia intelligente aliud, est aliquid simile materiæ, & aliquid simile formæ. Erit ergo secūda simile materiæ, ideo subiectum quasi recipiens, & prima simile formæ, ideo recepta. Et quia prima est nullius formæ materia: ideo dicit q forma est quidditas eius: & aliȩ quoquo modo diuersantur in quidditate & essētia: vt patet. Et tunc verificatur verbum suum hic, q intelligentiæ abstractȩ perficiuntur per se adinuicem, adeo, q vna sit alterius forma, vt dicit. Apud hos ergo oportet dicere inferiorem intellectum esse tanquam mãm, superiorem tanq̃ formam: quæ in se substantia est, tm̄ est quasi accidentaliter sciētia alii, vt dicit Auer. 12. meta. Ex his concludit infimam intelligētiarum esse, tanq̃ mãm oīum superiorum ordine quodam, vt scripsi in lib. de intellectu, & q ex intellu superiori & inferiori fit verius vnum q̃ ex materia & forma, qm̄ illa vnio est firmior & essentialior: vt dicit. Sed hæc positio ꝯdicit rationibus, & verbis Auer. rationibus quidem, qm̄ omnis intellectus dependēs ab alio priori illo in genere agentis, finis, & formȩ cognoscit suam cām illis tribus modis. sed intells inferior dependet à superiori illis tribus modis, vt Auer. ꝓbat in lib. d. d.

Secūda pō. *Tertia positio.* *Commen 40. in calce.* *Commen. 44.* *Commen 17.* *Dubiū 3. in sol.*

ergo intelligit superiorem illis tribus modis. Si igitur inferior intelligit primā in rōne agentis, vel per essentiam propriam, vel per essentiā superioris. si per superiorem, ergo tm̄ vt formam eam intelligeret, quod ipsi dicunt. si per essentiam propriam, ergo ꝯ eos. Secundo intellectus primus intelligit oīa: vt cā est agens: finis, & forma oīum. ergo intells inferior intelligit illam per se, vt causatā ab ea in gñe agētis. maior est Auer. in eodē loco. ꝑñtiam probo, qm̄ sicut causa à priori absolute repsentat effectū, ita effectus à posteriori representat cām. Et hanc rōnem tangit Auer. ibi. vide. Item, oē cuius intells est intelligibile qđ intelligit, intelligit per essentiam propriā, sed dicit Auer. ibidē intells & intelligēs & intelligibile est in separatis substātijs, vnū & idē. ergo &c. Præterea. Minor habitudo est effectus gñabilis ad cām æternam, q̃ effectus æterni ad cām æternā. sed per cognitionē essentiæ effectus gñabilis cognoscimus cām eius ęternam. ergo ꝑ cognitionem sui ipsius per eius essentiam intelligentia inferior cognoscit primam. Q. autē contradicat verbis eius patet in lib. d. d. sæpe. Ideo id, quod nobis videtur tandem est, quod intellectus superior potest duobus modis comparari inferiori. Vno modo vt forma. Alio modo vt causa. s. agens, & efficiens, vt dicit Auer. quemadmodum sensile potest comparari sensui in actu duobus modis. s. vt forma intētionaliter perficiens sensum, & vt agens eum in actu, dico modo quod si sensus in actu esset substātia, cuius sensatio esset sua essentia, duobus modis sentiret sensile. s. in ratione formæ, & sic per essentiā sensilis sentiret sensile. Alio modo in rōne agentis, & sic per essentiam propriā. ita in proposito intelligentia inferior per essentiā superioris intelligit superiorem intellectione, quæ est essentia intellecti, prout superior est forma inferioris. Alio modo in rōne agentis, & sic intelligit superiorem per essentiā propriam: & quia Auer. in lib. d. d. loquitur de Deo: vt quoddam est agens. ideo dedit q secunda intelligentia intelligit primā per essentiam ipsius secundæ. hic aūt loquitur de eo vt forma est, ideo voluit q intelligitur per essētiam superioris, vt dicam. Ex his sequitur q duobus modis pōt intellect' possibilis copulari superioribus. Vno modo copulatione materiæ, & formæ, & sic per essentiam superiorum intelligit superiores. Alio modo vt effectus: & sic per essentiam sui luminis, quod est in eo, vt lumē. quod dicit intellectus agens copulatur illis, & hoc dicemus in cōm. 36. Et hoc exemplum. ꝗ Qm̄ tabula est natura quædam. intellectus āt est in potētia anteq̃ intelligat, ideo conat verificare exemplum, & inquit, & hoc exemplum q induxit: est valde simile dispositioni intellectus, qui est in potentia cum intellectu, qui est in actu. i. intellectis. quēadmodum. n. tabula nullam picturam habet in actu: neq; potentia ꝓpinqua actu, ita in intellectu materiali nō est aliqua formarum intellarum quas recipit, neq; in actu, neq; in potentia propinqua actui. Et exponit terminos. d & voco potentiam propinquam actui dispositionem mediam inter remotam potentiam & postremam perfectionem, idest actum primum, qui est in medio priuationis simpliciter, & actus secundi: & hoc est, vt nō sit in eo intentio: quæ sit intellecta in potentia, & hoc est proprium solum intellectui, scilicet habituato: quod per exemplum exponit. d. Perfectio. n. prima sentientis est aliquid in actu respectu potentiæ remote, & est aliquid in potentia respectu postremæ perfectionis. i. actus secundi: & ideo assimilauit Aris. primam perfectionem. i. actum primum sensus geometræ: quando non vtitur geometria. scimus. n. certe q habemus virtutem sensibilem existentē in actu. s. primo licet tunc nihil sentiamus, quoniam sumus in potentia ad actum secūdum. Declaratus est igitur modus consimilitudinis istius exempli huic, quod dictum fuit ab Arist. in intellectu materiali, & sic patet differentia & conuenientia tabulȩ rasȩ ad intellectum potentiæ. Dicere autem. ꝗ Nunc refellit expositionem Alex. & primo narrat eam, & inquit. Dicere aūt q intellectus materialis est similis præparationi, quæ est in tabula, & nō q sit similis tabulæ preparatæ, vt præparata, vt exposuit Alex. hunc sermonem: falsum est. Voluit igitur Alex. q intellectus potentiæ nō sit similis tabulæ præparatæ, sed

18. dubij circa finem. *In solu. 15.* *In solu. 15.* *In solu. 16.* *Positio propria*

præparationi & rasuræ tabulæ, cuius ratio est, quoniam tabula est ens in actu. intell's potentiæ non est ens in actu. ergo nō assimilatur tabulæ, sed priuationi tabulæ: vt dicit Alex. loco vt supra. Præparatio.n.§ Arguit contra Alexan. & accipit tres propositiones. d. Præparatio.n. est priuatio aliqua. & hæc est vera apud Alex. quoniam præparatio est carentia in subiecto apto nato, & hoc est esse præparationem. Deinde ponit secūdam. d. & nullam habet nām propriam, nisi propter nām subiecti. i. est idem secundum rē & nām subiecto, cuius est priuatio, superaddens tantum relationem rationis. s. puram absentiam. Et hoc probat, quoniam illa quorum driæ sunt eadē, & conuenientię sunt idē in re, & accipit minorē. d. Et propter hoc fuit possibile, vt pparationes diuersentur in vnoquoq; ente. sup. drijs, & conuenientijs subiectorum. & sic patet minor. Conclusio aūt proposita est. Deinde ponit tertiam, non potest propria priuatio alicuius intelligi, nisi intelligatur proprium subiectum, sed bene priuatio cōis intelligi potest sine subiecto determinato. Determinata aūt sine determinato est impossibile: & inquit. O Alex. reputas Arist. intendere demōstrare nobis nām præparationis tm̄, non nām præparati. hoc est impossibile, quia nō est natura istius pparationis propria ei, si fuerit possibile sine cognitione naturæ pręparatæ, sed possibile est cognoscere nām præparationis simpliciter ī quocunq; sit, absq; sup. cognitione subiecti determinati, vt dixi. Et sic patet tertia propositio. Ego aūt verecundor.§ His tribus nunc arguit contra Alex. & inquit. Ego aūt verecundor ex hoc sermone, & ex hac mirabili expositione. si. n. intendebat demonstrare nām pręparationis, quę est in intellectu, per oēs sermones pdictos in intellectu māli, necesse est vt intendat demonstrare per eos nām præparationis simpliciter, aut nām pręparationis proprie. s. specialiter accōmodatam rōnali animæ. Deinde destruit membra. d. Nām autem præparationis propriæ in intellectu, impossibile est demonstrari sine natura subiecti, cum præparatio propria vnicuiq; subiecto currat cursu perfectionis & formæ ex eo. i. sit sicut forma subiecto, cuius est. sed oportet necessario per cognitionē naturæ pręparatio, scire nām pręparati. vult ergo dicere, quod non potest sciri præparatio intellectus, nisi sciatur intellectus: & quod id idem, quod de preparatione scitur, & de subiecto scitur. quoniam sunt vna natura, per secundam & tertiā propositionem. Tunc destruit secundum membrum. d. & si intendebat per illos sermones demōstrare nām præparationis simpliciter. i. cōmunem ad omne subiectū, tunc id non erit proprium intellectui. s. quod sit separatū simplex &c. Et hoc ɔñs confutat. d. & omne hoc est perturbatio. Deinde probat ɔñtiam. d. Omnis. n. præparatio: in eo quod est præparatio: vere dicitur nihil esse in actu ex eis, quæ recipit, & quod est non passibile: & vere dicitur esse non corpus, neque virtus in corpore. q. d. quoniam est priuatio simpliciter, nihil dicens nisi carentiam tm̄. Tunc recolligit vim rōnis. d. Qūo igitur possumus exponere id quod Arist. intendit hic demonstrare nobis de natura intellectus mālis, id quod est commune omnibus recipiētibus. s. in quibus est præparatio ad recipiendum vnumquodq; genus formarū, & non ad demonstrandum nām præparati per cognitionem naturæ præparationis propriæ ei, & sic falsitas amborum membrorum constat. Et si intellectus.§ Secundo arguit enthymematice. d. & si intellectus mālis esset solummodo præparatio, esset sine aliquo subiecto, probo ɔñtiam. intellectus mālis est separatus à materia: & à subiecto, vt supponit. præparatio est intellectus mālis. ergo præparatio esset sine subiecto. & sic patet ɔñtia. Destruit tunc ɔñs. d. Præparatio. n. ostendit præparatum, vnde Arist. cū inuenit pparationem, quæ est in intellectu, esse diuersam ab alijs, indicauit preci se: quod natura subiecta ei differt ab alijs naturis præparatis. Ecce qūo præparatio nō differt à subiecto, & per ɔñs non potest solui ab eo. Et quod est.§ Tertio arguit, id in cuius natura non est aliquod intellectum in actu, nec in potentia proxima, sed est expoliatum ab omnibus neq; est corpus: neq; virtus in corpore, sed subiectum præparationi intelligentiarum est hmōi: vt declaratum fuit, ergo neq; est corpus, neq; virtus in corpore, & sic non tm̄ vera sunt illa tria verba de pparatione, sed de natura præparata. Huius accipit minorem. d. & quod est proprium isti subiecto præparationis. s. intellectui, est quod non est in eo aliqua intentionū intellectorum in potentia: aut in actu. & sic patet minor. Tunc dedit conclusionem. d. vnde necesse fuit ipsum non esse corpus, neq; formam in corpore. & cum non erit corpus, neq; virtus in corpore, non erit etiam forma imaginationis. i. phantasma, vt dicit Auemp. illæ. n. sunt virtutes in corporibus, & sunt intentiones intellectæ in potentia. & sic patet ratio. Et cum subiectum,§ Concludit quasi verificationē expōnis veterum. d. Et cum subiectū istius præparationis, neq; est forma imaginationis. i. phātasma. vt dicit Auemp. neq; mistū ex elementis, vt Alex. intendit, neq; potest verificari de preparatione, cum illa non possit esse sine subiecto, ideo sequitur quod intelligitur de subiecto preparationis, & ideo recte videmus quod Theophr. & Them. & Nicol. & alij antiquorum peripateticorum magis retinent demonstrationes Arist. & magis conseruant eius verba. cū .n. intuentur eius verba, & eius sermones: nullus potest ferre ea super ipsam præparationem tm̄: vt diximus. neq; supra rem subiectā præparationi. si posuerimus ipsam esse virtutem in corpore, dicendo eā esse simplicem: & abstractam: & non passibilem, & non mistam corpori. q. d. quod hęc verba non possunt verificari de intellectu, nisi sit solutus à corpore. Et si istud.§ Quarto arguit, si hæc positio non est Arist ergo est Them. vel alicuius alterius, sed hoc est impossibile, cum hæc opinio sit ita difficilis: quod nullus potuit eam inuenire, nisi esset Arist. vel ei æqualis, quod est impossibile. Inquit. Et si istud non esset opinio Arist. oportet opinari eam esse opinionem vestram. s. O Themistij, & Theophrasti, sed propter hoc quod dico. s. quod sit vestra, nullus debet dubitare, quin illa sit opinio Arist. quoniam omnes opinantes hoc non credunt eam, nisi propter id quod, prius dicit. s. propter verba, & demōstrationem Arist. cuius rationem dicit, quoniam ita est difficile hoc. i. inuenire hanc opinionem, quod si sermo non inueniretur in eo, tūc valde esset difficile cadere super ipsum, aut forte impossibile, nisi inuenitur aliquis talis, vt Aristo. est. sed hoc non est possibile. credo enim quod iste homo fuit regula in natura, & exēplar, quod natura inuenit ad demonstrandam vltimam perfectionem humanam in materijs. Et sic patet quarta ratio. Et forte.§ Dat causam erroris Alex. d. Et forte opinio attributa Alex. fuit facta ab eo solo, modo ipse non potuit venire ad æqualitatem. Arist. ideo non potuit tm̄ verum inuenire. Et ideo.§ Dat signum quod fuit inuēta ab eo solo. d. & in tempore eius erat inopinabilis abiecta ab oībus. & ideo videmus Them. dimittentem eam omnino, & fugere eam: sicut cauentur inopinabilia. Et est contrariū.§ Remouet tacitam. q. quoniam quis dicet hæc opinio est famosa, ergo vera, vel saltem non abijcienda. Inquit, & est contrariū ei, quod contingit modernis, nullus. n. est sciens: & perfectus apud eos, nisi qui est Alex. & cā in hoc est famositas istius viri. Rñdet. d. & credimus, & vere scimus quod fuit vnus de bonis expositoribus. q. d. quod bene verū est ipsum esse bonum expositorem, non tñ simpliciter vera dicentem. Licet Alpharabius.§ Posset quis dicere Alpha. qui maximus est, & sequitur Alex. ergo opinio Alex. non est spernenda. Dicit licet Alphar. cum hoc quod maximus erat in istis sequitur Alex. in hac intentione. & non tm̄ sequitur, sed addit huic opinioni quoddam inopinabile. in lib. n. Nicomachiæ videtur negare continuationem esse cum intelligentijs abstractis, & dicit hanc esse opinionem Alex. & inquit, quod nō est opinandū quod finis humanus est aliud, quam perfectio speculatiua, vt dicam statim. Auemp. autem.§ Soluit quod Alpha. & si sit maximus, tñ in hoc non est tenendus, quoniam Auemp. exposuit sermonem eius. s. Alex. & dixit, quod opinio eius est opinio oīum peripateticorum. s. quod cōtinuatio est potis homini, & quod est finis illius, vt dicā. Et forte.§ Vltimo ostendit cām errandi in hoc tēpore ex opinione Alex. & inquit. Et forte hoc est vna cārum: propter quas videmus, quod cōsuetudo, & mos plurium dantium se phiæ in hoc tpe sunt corrupti, & hoc habet alias cās non latentes considerātes in phia opatiua. i. morali. Et pt intelligi quod hæc. s. impositas continuationis est cā: quare plurimi hodie nō amplius consueuerunt dare se phiæ: & moribus eius, quia credunt

fœlicitatem

fœlicitatẽ esse impoſſem. Et cã etiam alia, quare nõ ſe dant phiæ, dicta eſt etiam. 10. Ethic. Oportet. n. inquit corpus ſanũ eſſe, & alia. Vel põt intelligi, ꝙ hæc. ſ. poſitio Alex. i ponendo rõnalem aiam eſſe corruptibilem, & nõ remanere poſt morté, eſt cauſa quare p̃hi hodie nõ vtunt̃ bonis moribus. ſunt. n. nunc praui in omni genere virtutis, qđ manifeſtum eſt tẽpore meo. 1497. in quo nõ video p̃lm aliquẽ, qui moribus prẽditus ſit: ac virtutes ſeruet, ille. n. hodie eſt p̃lis, q. aſtutijs ac vitijs ſtudet, & hoc habet alias cãs. ſ. quæ dictæ in moralibus. ſ. æſtimatio viri. cum. n. ſapiens inſpexerit ſe paruifieri, iraſcitur, & dat ſe vitijs, adeo ꝙ nõ põt amplius eſſe pars ciuitatis, vt dicit Auer. & ſic patet hoc. Et debes ſcire ꝙ duobus modis ſciri poſſunt à nobis ſubſtãtiæ abſtractæ. Vno modo per eſſentias aliorũ, vt. ſ. per effectus n̄ales, vel rõnes cões eis, & rebus naturalibus. & hæc eſt ſcia ſpeculatiua n̄alis, vel Metaphyſicalis, & hæc eſt illa quã tradit de eis Ariſt. i 8. Phyſicæ auſcult. in lib. 12. Meta. & hic. Oſtendit. n. de eis, quid non ſunt, & forte ẽm aliqua cõmunia quid ſunt, & hoc pacto dixit Alphar. & alij, eſſe poſſem ſciam earum, & hanc eſſe fœlicitatem vltimã, & ſic ẽm eum finis humanus nihil aliud eſt, niſi perfectio ſpeculatiua. Et forte ꝙ hoc ſentit Auemp. vt Auer. ſibi imponit 9. Meta. d. acquiſitioné fœlicitatis eſſe per ſcias ſpeculatiuas. Alio modo per eſſentias earũ proprias, quæ vocat̃ cognitio intuitiua apud Auer. & hãc negant Alpha. & Auẽp. & Auer. aſſerit, volés in hac cognitione conſiſtere fœlicitatem hois, in eo ꝙ homo, vt dicã. Ex his patet põ Alphar. & dñia eius ab Auerroi. Sed dubitatur, qm̃ videt̃ ꝙ ſi ponatur vnicus intellectus omnibus, & ꝙ primus intellectus corrumpatur, nõ ſit neceſſaria ſcia moralis. Et ſi ſeqt̃ idem cõtra Alexand. & Auer. Põt dici ꝙ & ſi ſit vnicus intellectus omnibus hominibus: & æternus, adhuc põt ſcientia moralis eſſe neceſſaria. ſ. antecedenter & p̃nr. Antecedenter quidem, qm̃ intellectus potẽtiæ eſt colligatus ſenſibus vt ſi non fuerint temperati omni virtute: iam retrahẽt hoiem ab intellectu, & eum reddent adeo ſenſibus immerſum, vt nunquã fœlicitari poſſit. Propter qđ dicit Auer. 7. Phyſi. ꝙ maxime caſtitas eſt virtus deſeruiẽs fœlicitati. & hoc declaraui alibi. Cõſequenter aũt, qm̃ (vt dicit Auer. accipiens ab alijs expoſitoribus) ex perfecto intuitu primi intellectus cauſatur amor intenſus in Deum, propter quod tunc fœlix ſpernit temporalia, & ſeruat ordinem naturalem: quo fit vt homo ita conſueſcat in virtutibus moralibus, ꝙ totaliter cadet qõ ſenſuum cum rõne. Et ſic ratio remanebit dña omnium virtutum corporis & qm̃ conſueſcere in moribus eget tempore, vt 2. Ethicæ tradit Ariſtoteles: eo quia multis principijs homo obſiſtit: niſi cũ conſueſcat in his: vt 6. Ethicæ ſcribit Ariſtot. & ideo dicit Auer. ꝙ fœlicitas qualis optima: paruo tẽpore durat 12. Meta. His ergo perſpicuum eſt, quonam pacto Auer. poſſit ſeruare mores, tametſi opinatur vnitatem intellectus. Ego aũt in lib. de intellectu demonſtraui cõtra Auer. qualiter ipſe non poteſt ſeruare mores: nec præcepta ſapientum, & videas. Inquit ergo modo Ariſt. Aut pati quidem ẽm cõmune aliquid. i. analogam rõnem diuiſum eſt prius, qm̃ intellectus potentias quodammodo intelligibilia eſt, ſed actu nihil antequam intelligat, quod exemplo declarat. d. Oportet autem ſic: quod quidem accidit intellectui: ſicut tabulæ: in qua nihil actu eſt ſcriptum. Et ſic patet ſolutio primæ quæſtionis.

Cap. 10. — Commen. 22. — Dubitatio. — Solutio. — Commen. 20. — Cap. 14. — Commen 38.

COMMENTARIVM.

SOLVIT has duas qõnes. primo primam, & dicit ꝙ intelligere eſt pati: non tñ corruptiue, ſed ẽm cõem rõnem, hoc eſt æquiuoce, quia eſt pati perfectiue. per hoc ad formam, cum. n. dicit agens & patiens conueniunt in mã, hoc verum eſt de pati corruptiue, nõ aũt de pati perfectiue. Vnde dicit. An pati quidem ẽm cõmune aliquid eſt ipſum intellgere, non aũt ſecundum rõnem propriam, & vniuocam: ſed ẽm rõnem æquiuocam, quia licet ſit pati, nõ tamen eſt pati corruptiue, ſed perfectiue. Probat autẽ hanc ſolutionem per ea, quæ prius dixit, & primo probat ꝙ ipſum intelligere nõ eſt pati corruptiue ab obiectis: vt Themiſtius pulchre exponit. q. a dictum eſt prius ꝙ intell̃s nõ eſt ſimpliciter ipſa intelligibilia per identitatẽ, vt Emped. & Democritus dixerunt, ſed eſt pura potentia ad illa, & actu nullum eorum: antequam intelligat, & ſic nec eſt ignis, nec lapis, nec aliquod ens materiale. ꝙ ſi nõ eſt ens materiale, non põt corruptiue pati. Intellectus ergo corruptiue non patitur, vt probatum eſt. Vnde dicit: dico intellectum non pati corruptiue ab obiectis: nec ipſum intelligere eſſe paſsionem corruptiuam, quoniam dictũ eſt prius, ꝙ intellectus nõ eſt aliquod corpus materiale, nec materiale quicquam, ſed potẽtia quodammodo omnia intelligibilia, dico quodammodo, quia eſt ſuba, ſed in potentia ad intellectiones rerum, cum nullum eorũ ſit actu antequã intelligat. & ſic nec lapis, nec ignis, nec aliorũ aliquid, quæ ipſe intelligit, quare cum ſit quid immateriale, pati corruptiue non põt, ſed ipſum intelligere erit paſsio quædam non corruptiua. Q. vero intell̃s patiatur ab intelligibilibus perfectiue: oſtendit per exemplum tabulæ, vel libelli: in quo nihil ſcriptum eſt. Vnde dicit. Oportet aũt ſic, ſicut in tabula, in qua nihil eſt actu ſcriptum intelligibilia in intellectu recipi. nam, vt Themiſtius inquit: ſicut in tabula literaria in qua nihil ſcriptũ eſt, cũ elementa literaſque in ea ſcripſeris, nõ patitur ab illis, ſed potius p̃ficitur, ita intellectus nõ patitur, cum intelligit, ſed p̃ficit̃ potius, propterea addit Ariſt. quod quidẽ accidit intellectui, quia intelligendo non patitur, ſed perficitur, cũ nihil præhabeat, ꝙ ab eo abijci poſſit ſucceſſu nouæ formæ. Per hæc ad formam concedo ꝙ intellectus intelligit, & ꝙ intelligendo patiatur ab obiectis: non tñ ſequitur eſſe materiam cõem intellectui & intelligibilibus, quia intelligere non corruptiue, ſed perfectiue eſt pati, hoc pacto expoſuerunt Them. & Simp̃l. Quo vero ad verba attinet, tabula græce eſt γραμματεῖον grammatio, hoc eſt tabula literaria. Grammation enim literaria tabula eſt. nam priſci papyri carẽtia in arborum corticibus ſcribebant: quæ dicebantur apud græcos grammatia. Iamblicus vero p grammation intellexit non chartulam. ſed tabellam ſcriptã in qua nihil actu apparet ſcriptũ, ſed habitũ. Eſt enim differentia inter chartam & grammation: quia charta nihil habet ſcripti, grammation habet, ſed obſcure, & quaſi nõ perceptibile. Dicit autem hæc Iamblicus, vt conciliaret Ariſtotelem, & Platonem. Plato enim voluit in intellectu puerorum eſſe rerum rationes admodum turbulentas: quæ poſtea procedente ætate eluceſcunt. Poſuit enim de mente Ariſtotelis intelligere noſtrum eſſe reminiſci. Quare Ariſtoteles comparauit intellectũ non chartæ, ſed grammatio, vt innueret eum præhabere rerum notiones in obſcuro. Sed de his abunde ſuperius.

Eſt etiam intelligibilis & ipſe, vt intelligibilia cuncta. Nam in hiſce quidem quæ ſine materia ſunt, intelligens & id quod intelligitur idem eſt. etenim idem eſt contemplatiua ſcientia, & id quod ita ſub ſcientia cadit. ARGYR.

Et ipſe autem intelligibilis eſt vt intelligibilia: In his enim quæ quidem ſine materia ſunt, idẽ eſt intelligens, & quod intelligitur. Scientia enim ſpeculatiua, & ſcibile idem eſt. Tex. cõmẽ. 15.

Fuit. q. ſecũda, vtrum intellectus intelligatur per quidditatem abſtractam ab eo, aut per eius eſſentiam. Et ſi per eſſentiam eius, ergo oĩa eſſent intellectus. Et ſi per quidditatem, ergo eſſet intellectum in potentia. Nũc ergo ſoluit qõnẽ hanc. Vbi debes ſcire, ꝙ qõ de intellectu: qũo intelligitur, põt eſſe de intellectu per ſe, & de eo, vt eſt continuus ſi enim ſit de intellectu p ſe. Dicendũ ꝙ ſicut intelliguntur intellecta materialia, intelligit̃ intellectus in ſe. intelliguntur aũt intellecta materialia p eſſentias eorum ac quidditates, & intellectus etiam intelligitur per eſſentiam propriam ac quidditatem propriam. ſed hoc eſt diſcrimẽ. qm̃ intellectus eſſentia eſt ſimp̃r intell̃m, & intell̃s, intellecta vero materialia non ſunt intell̃s. Amplius quidditas intellectus eſt ſcitum ſcĩa, & ſcitum, intellecta autẽ materialia non ſunt intellectus & ſciæ, ergo modus intelligendi, quo ſe intelligit, & alia, vnus eſt, qm̃ ſe intelligit p eſſentiam, & alia p quidditates & eſſentias. Si aũt loquimur de intellectu

COLLEC. Tex. cõm. 15.

intellectu copulato, ille intelligit se intelligendo alia: & sic intelligit se p essentias aliorũ. est.n.virtus ita sublimis q̃ eo intuitu, essentias aliorum intuetur, & quatuor psoluit problemata suipsius, vt diximus. Græci vñr exponere literam de intellectu primo modo. Auer.aũt secundo modo. Inquit Arist, & ipse aũt intelligibilis est: sicut intelligibilia. ſm græcos.i.per essentiam eius, sicut & alia per essentias eorũ ſm Auer. sicut intelligibilia.i.eo intuitu, quo intelligit alia. In his quidem.§ Differentia tñ est ſm expositionem græcorũ, q̃ quidditas intellectus est ipse intellectus. sed quidditas intellecti materialis nõ. Et huius differentiæ (vt dicit Simpl.) reddit cãm.d. In his quidem.n. quæ sunt sine materia, idem est, & quod intelligitur.i.intellm, & intelligens.v.g. intelligentia lunæ est intellectum ab intellectu nostro, & in se quidam est intellectus, ac p se intelligens, etenim scĩa speculatiua, & scibile idem est. & intellectus noster pp hoc intelligit intellm lunæ per scĩam, quæ est suba intellectus lunæ. Et sic patet expõ græcorum. Et debes scire ſm Auer. q̃ intelligibilia materialia ꝯueniunt cum intellectu, & differunt. Congruunt quidem, qm̃ ambo intelliguntur per quidditatem aliam à re, cuius est quidditas. intellectus.n.est potentia pura, vt copulatur nobis, & quod est potentia non intelligitur: nisi fiat in actu: non fit in actu, nisi prout recipit quidditates aliorum. ergo intellectus intelligitur per quidditatem aliam à se, quẽadmodum res materiales per quidditates alias ab indiuiduis. Differunt aũt primo, qm̃ intellectus non intelligitur per intentionem.i.quidditatem abstractam à se, qm̃ ipse est ens separatum ex natura sua, ideo ab eo nõ potest abstrahi quidditas alia. Alia aũt entia, in quibus differũt indiuidua, & q̃dditates, intelliguntur per hoc, q̃ quidditas separatur ab indiuiduo. Secundo differt, qm̃ intentio per quã intells intelligit se, est semper in actu, & nunquã abstrahibilis ab ipso, qm̃ quidditas illa nõ est ipsius: nisi modo accñtali, & ideo illa quidditas est intellectus accñtaliter. Intentio vero in alijs est intelligibilis in potentia, & ideo qñq; abstrahitur ab eis, & sic intells seu intellectum actu. Ecce qũo vnamet quidditas est intentio, qua cognoscitur indiuiduũ alicuius rei, & cognoscitur intellectus. respectu intellectus dicitur abstracta actu, qm̃ nunquã ab eo abstrahitur. respectu rei dicitur in potentia abstracta, qm̃ aliquando fuit ab ea abstracta. Ex his apud Auer. litera non est exponenda, sicut græci, sed hoc pacto, intellectus intelligibilis est, sicut intelligibilia.i.per hoc q̃ intelligit intelligibilia, & non per eius essentiam. Probat Arist. & componitur rõ sic, omnis suba simpliciter sine materia intelligit se per suam essentiam, sed intellectus potẽtiæ nobis copulatus non est substantia sine materia, saltem intelligibili, ergo non intelligit se per essentiam propriam, & per ꝯñs intelligit se per essentiam aliorum. Secundo si intellectus intelligeret se p essentiam, tunc scientia esset scitum in eo, quod nõ est verum nisi in subijs pure abstractis ab omni materia. Ecce qũo litera est intelligenda alio modo ſm Auer. & tu lege commentum, quia manifestum est.

COMMENTARIVM.

HIC soluit secundam qõnem ſm Simplicij enumerationem, vel tertiam, vt enumerat Philoponus. Sed de intellectu huius loci mihi non leuis fuit semper difficultas. Auerroes.n. dicit suo modo, vt in collectaneis dictum est. Tñ iuxta græcorũ expõnes, sic ordino textum, q̃ Arist. in hoc loco soluit qõnem quo ad mãm. Textu vero sequenti quærit obiter aliam qõnem, quã dimittit nobis insolutam. Demum.3. eandem soluit secundam qõnẽ principalẽ quo ad formam. Pro intellectu ergo solutionis qõnis quo ad materiam, debes scire, vt Philoponus notauit, q̃ intelligibilia sunt duplicia, & quæ suapte natura sunt intelligibilia, vt Deus & intelligentiæ, & quæ sunt intelligibilia potentia.s. quæ suapte natura sunt sensibilia, appræhensione vero nostra intelligibilia vt res materiales. Quæ intelligibilia suapte natura sunt, ipsa eadem sunt intellectus, & intelligibilia, quæ vero sunt intelligibilia potẽtia, suapte natura vero sensibilia: sunt intelligibilia nõ intellectus. Hãc ergo solõnem ait cum dicit. Et ipse aũt intellectus intelligibilis est, vt suapte natura intelligibilia, & sic sicut suapte natura intelligibilia sunt intellectus, & intelligibilia, sic intellectus noster est intellectus, & intelligibilis. Deinde probãt hanc conclusionẽ videlicet, noster intellectus est intellectus, & intelligibilis, & dicit. In his.n. quæ sunt sine materia, idem est intellectus siue intelligẽs, & quod intelligitur. Hanc exponit, & probat, cum dicit. Scientia enim speculatiua in his quæ sunt sine materia, & scibile idem est. Modo in talibus intellectus speculatiuus est scĩa. ergo in talibus intellectus speculatiuus est scibile. Sũpsit.n. sciam pro sciente, in Deo.n. scientia & sciens idem est, & similiter in singulis intelligentijs. dico scientia speculatiua, quia in subijs immaterialibus peripatetici non posuerunt practicam sciam. Patet ergo hæc propositio, immaterialia sunt intellectus & intelligibilia, tunc addo minorẽ, sed intellectus noster est immaterialis hoc est ens sine materia. ergo ipse est intellectus, & intelligibilis, quod fuit solutio ad materiam qõnis. In hunc modum, vt arbitror, Themistius, Philoponus, & Simpl. exposuerunt. Nostri vero expositores non recte hunc locum interpretantur, nec Auer. recte exposuit, vt patet in collectaneis.

Sed cur non semper intelligit, considerandа est causa. In ijs autem quæ materiam habent, vnumquodque intelligibilium potentia est. Quare, illis quidem non inerit intellectus. nam intellectus talium, potentia sine materia est. ipse autem, intelligibilis rationem subibit. ARGYR.

Cur autem non semper intelligat, causa consideranda est. In habentibus autem materiam potẽtia solum vnumquodque est intelligibilium. Quare illis quidem non inerit intellectus, sine materia enim potentia intellectus est talium. illi autem intelligibile inest. Tex.cõmẽ.16.

COLLEC. Tex.cõmẽ.16.

Expositores græci conducunt text. hunc modo suo: sed melius vt Auer. dicit q̃ Arist. reddit causam, cur intellecta rerum materialium non sunt intellectus intelligentes in suis naturis, & inquit. Non autem semper intelligendi causa consideranda est.i. sed cur intellectus potentiæ nõ semper intelligit, causa consideranda est, & sup. cur res materiales intellectæ non intelligunt, adhuc consideranda est cã. Respondit ad secundũ.d. In habentibus autẽ materiam potentia solum vnumquodq; intelligibiliũ est, quare quidem illis non fuerit intellectus. Et tũc reddit cãm cur intellectus intelligit.d. Intellectus.n. talium est potentia sine materia. idem aũt intelligibile erit, ergo intellectus intelligit, & intelligitur, quia solutus à materia. alia vero, q̃a in materia, non sic. & ita patet litera. cur autem nõ semper intelligat patet, & ideo tacuit sol. illam.

Commen.16. ET oportet perscrutari. Proponit intentionem.d. Et oportet perscrutari de causa, pp quã nõ semper intelligit, ita q̃ intellecta eius sint in se.s. simul intellectus & intellecta. est ergo intentio.s. quærere cãm: quare quidditates rerum mãlium non intelligunt. Rñdet, & inquit. Et causa in hoc est, quia id ex intellectis: quod non habet mãm, suum intellectum, est intellectus in se, & ipse semper intelligit, quod aũt habet mãm, vnumquodq; intellectorũ est in ipso in potentia, & ideo res intellectæ mãles non intelligunt. Et quod diminuitur.§ Videtur.q. qm̃ Aristo. diminutus est. duo.n. sunt entium genera, quæ.s. intelligũt semp, & quæ in se nunquã sunt intells intelligentes, põt ergo quis ambigere, cur sicut Arist. tradit cãm secundi.s. quare ipsorum entium quædã nũq̃ intelligunt, non tradit cãm primi.s. cur quædam semper intelligunt. Rñdet Auer. & inquit. Et qđ diminuitur à sermone intelligitur p suum oppositum, & p hanc particulam § autẽ § quæ notat diuisionẽ.i. est nota aduersatiua duorũ oppositorũ, &.q.d. & cã in hoc est, q̃a intellectus eius quod non habet materiam, est semper & in actu, intellectũ aũt eius quod habet mãm, est in potentia, & sic patet qualiter illa particula § aũt § dat intelligere oppositũ eius: quod dixit. Ista igitur.§ Declarat idem.d. Ista igitur intellecta, pp hoc quia sunt intellecta in potentia, non hñt intellectum. intellectus.n. attributus istis, non est nisi formæ istorum.i. quidditates, quæ sunt intells p accñs, quia sunt abstractæ à materia, & ideo istæ formæ respectu eorum non erunt intellectæ in actu.i. non cõprahensæ ab Dubitatio. Solutio.

eis

eis.i.cognitæ à ſemetipſis ꝑ eſſentias earum, neq; per eas erunt intellecta & in reſpectu illius: quod abſtrahit ea à materijs ſuis,erunt intellecta in actu: adeo ꝙ per ea intellectus potentiæ erit intelligens, & illa ꝑ illam eadem intentionem erunt non intelligentia. & hoc eſt cōplementū ſermonis in diſſolutione prædictæ q̄onis quam replicat.d. Ille enim ſermo coegit nos ad alterū duorum,ſi intellectus fuerit idem cum intellecto materiali, in intellectu materiali neceſſe eſt vt ſint aliæ res,quę ſunt extra aīam intelligentes,ſicut Plato ponit. Si vero ſit aliud ita vt ſit intellectū per intentionem in eo,ita quidem ꝙ indigeat intellectu in eſſendo intellectum,hoc procedit in infinitū. ſoluit.q.Diſſolutio iſtius.q.eſt, q̄m intentio, ꝑ quam intellectus materialis fit intellectus in actu,eſt: q̄a eſt intellectū in actu, vult dicere quidditas aliorum: quæ in ſe reſpectu intellectus potentiæ eſt intellectū in actu.intentio vero,ꝑ quam res, quæ ſunt extra animā ſunt entia intellecta, eſt: quia ſunt intellectæ in potentia,& ſi eſſent in actu, tūc eſſent intelligentes,vt ſcis.

Vtrum intellectus poſsit ſe ꝑ eſſentiam intelligere. *Cap.22.in fi.*

Circa finem huius capituli: quæritur primo vtrum intellectus poſsit intelligere ſe per eſſentiam.Et arguitur ꝙ non: omne,quod intelligit ſe ꝑ eſſentiam,eſt ſolutū à potentia ſimpliciter.Hæc maior eſt Themiſtij hic.ſed intellectus m̄alis non eſt ſolutus à potentia,immo eſt ipſa potētia omnium intelligibilium.ergo &c. Secundo oē intelligens ſe per eſſentiam,ſcia,& ſcitum,& ſciens,vnū ſunt, vt dicit Simpł.hic,& Them̄.tangit. ſed(vt dicit Auer.)intellectus potentiæ ſcīa,& ſcitum nō ſunt idem, ſed h̄ eſt quoddam impoſsibile,ergo vt prius. Amplius tertio ſi intellectus m̄alis ꝯpræhenderet ſe ꝑ eſſentiam,non cōpræhenderet aliquod intellectorum m̄alium.ꝯñs eſt cōtra experientiam,ꝯñtiam ponit,quaſi ad verbū Auer.in 36.commen.d. quod cōpræhendit minus ꝑfectum ex eis cōpræhendentibus quæ ſunt non admiſta materiæ,neceſſe eſt vt cōprehendat perfectius,& nō ecōtrario.Ecce q̄uō tenet ꝯñtia. Reſpondet expoſitor nouus,ꝙ intellectus vnica ſpē intelligibili numero intelligit obiecta extra,& ſui eſſentiam,diuerſis tñ actibus intelligendi. vide eū, & ſic ſ̄m eū intellectus non pōt ſe intelligere per eſſentiam. Sed h̄ pō multipliciter peccat.primo iſte actus intelligendi,quo intellectus ſe intelligit,à quo cauſatur vel à ſpē totaliter, vel ab eius eſſentia totaliter vel à ꝯgregato. non ab eius eſſentia,q̄m 9. Meta.(& ē in litera)oportet intelligibile eſſe actū quedā. mō intellectus potētiæ non eſt actus: ſed poſsibilis vocatus. Amplius nō maior vis ꝯcurrit in ꝓductione actus intelligendi: q̄ in intelligendo ſpēm intelligibilē. ergo intellectus potētiæ poſſet facere ſpēm intelligibilē, & ſic tolleret̄ neceſsitas intellectus agētis apud eos.& ꝑ idē patet, ꝙ nec pōt fieri ab vtroq;,q̄a ſaltē oportet vt eſſet in actu. oē .n.agens ſiue totale,ſiue partiale eſt in actu: reſpectu eius, vt ꝯſtat.Etiā poſſet partialiter cauſare ſpēm:q̄d eſt deriſibile.nec à ſpē arguit̄,q̄m oē ꝯtinens aliquod in eſſe cognito, ꝯtinet id virtualiter.mō ſpēs nō ꝯtinet virtualiter intellectū. Amplius minus differt ſpēs lapidis à q̄dditate auri: q̄ ab intellectu: ſed ſpēs lapidis nō pōt ꝑñtare q̄dditatē auri. ergo nec intellectū. Amplius vnius naturæ eſt vna actio ac operatio: ſed ſpēs cāt actu intelligēdi ob̄m: ergo pro tūc nō pōt cāre actu intelligendi intellectum. Ideo aliter oportet dicere, ꝙ intellectus pōt ſe intelligere ꝑ eſſentiā ꝓpriā,vt Simpł.Them̄.& alij dicunt. Amplius pōt ſe intelligere ꝑ intellecta aliorū: ſicut dictū. Primū ꝓbamus, oīs potētia potēs intelligere aliq̄d ꝑp aliq̄ rōnē,pōt intelligere q̄dcūque habet illā rōnē perfectiori modo.ſed intellectus potentiæ pōt intelligere formas m̄ales ꝓut participant eſſe abſtracto,ergo & ſe, cuius eſſe ē eſſentialiter abſtractū.Et h̄ rō eſt Themiſtij cap.51.& Auer. commen.36. Amplius ipſe eſt vnū intelligibiliū ꝑ eſſentiā, ergo ab aliquo intellectu intelligit̄ ꝑ eſſentiā, non ab intellectu ſuperiori,q̄a tūc intellectus inferior eſt forma ſuperioris,ergo vel à ſe,vel nā egiſſet aliq̄d ocioſum. Rurſum,oē ꝓprium cuilibet intellectui cōpetit intellectui potentiæ. ſed dicit Auer.in epiſtola fœlicitatis, ꝙ ꝓpriū eſt vnicuiq; intellectuū ſeparatorū intelligere ſe ꝑ eſſentiā.ergo &c. Secundū ꝓbamus ex verbis Auer. hic, & in cōmen.8.& Themiſtij,& Simplicij. Et poteſt rōne declarari,omne intelligēs aliqua,quæ ſunt intellectus ꝑ ſe vel accñs, intelligit intellectum ꝑ ſe vel accñs. ſed intellectus intelligit intellecta quæ ſunt intellectus ꝑ ſe, vel ꝑ accñs, ergo &c. Pōt ergo dici ꝙ intellectus potentiæ pōt ꝯſiderari vno mō:vt eſt infimū abſtractorū nullo modo ad corpus ꝯuerſus: & ſic intelligit ſe ꝑ eſſentiā propriam tm̄, & nō intellecta m̄alia. Alio mō vt eſt potētia intelligibilia ꝯtinuabilis,vel copulatus nobis,vt principiū intelligendi:& ſic intelligit ſe intelligendo alia eſſe intellectus, vt diximus. Tunc ad primam dicendum ꝙ intellectus vt intelligit ſe ꝑ eſſentiā ſoluitur à potentia ſimpliciter, quia vt ſic nō eſt ſub̄m intellectorum. Ad ſecundam patet ꝙ minor eſt falſa primo modo: licet vera ſecundo modo. Ad tertium patet ſolutio. vt enim intellectus intelligit ſe per eſſentiam: nihil intelligit extra ſe,ſed vt eſt potentia.

Expoſitio expoſitoris noui. *Commen.20.* *Pēr propria.*

Q̄uō in ſubſtantijs ſeparatis idem eſt ſcientia & ſcitum.

Secundo ambigunt quidam q̄uō intelligitur ꝙ in ſubſtantijs ſeparatis idem ſit ſcīa & ſcitum & ſciens. R̄ndent quidam ꝙ intellectus inferius exñs intelligit ſuperiorem ꝑ eſſentiam ſuperioris,modo ſuperior intellectus eſt ſcitū in ſe,attamen ſcīa intellectui inferiori,& intellectus in ſui natura,nō ꝙ illa ſint vnum ex parte intellectus inferioris. Sed iſti ſunt reprobati ſuperius. Ideo oportet dicere ꝙ dupliciter intellectus ſuperior pōt cōparari inferiori, vno modo,vt forma ſeu finis,& ſic pō iſtorum vera eſt, ꝙ ſciēs, & ſcīa,& ſcitum ſunt idem, q̄m intellectus lunæ eſt ſciens, intellectus in ſe,ac intellectū reſpectu intellectus potentiæ, & ſcientia illius,& ſic intellectus inferior intelligit ſuperiorem per ſciētiam, quæ eſt ſubſtantia ſuperioris.Alio modo poteſt conſiderari in ratione agentis, & ſic ſciens ſcitum & ſcientia ſunt eſſentia inferioris, vt iam diximus, & tu conſidera.

COMMENTARIVM.

Ex his quæ dixit,exorit̄ dubitatio obiter,dictū eſt.n.ꝙ intellectus noſter eſt intellectus & intelligibilis,etiā ꝙ ſit ſcīa & ſcibile, eo q̄a eſt ens ſine m̄a. Tunc orit̄ dubitatio, cur nō ſemp intelligat, vī.n.ꝙ debet ſemp intelligere, cū ipſe ſit intellectus & intelligibile, ipſe eſt ſcīa, & ſcibile. Hanc q̄onē omittit inſolutā,dicit.n.ꝙ cā ꝯſiderāda eſt.Philoponus aūt dicit ſolutionē manifeſtā eſſe ex dictis.Simp. vero obſcure loquens ſoluit q̄onē hanc, ꝙ licet noſter intellectus ſit intelligibilis & ſcīa & ſcibile,nō eſt eodē modo penitus,ſicut Deus eſt intellectus & intelligibile, ſcīa ſcibile, nā Deus & quælibet intelligentia eſt ſcīa & ſcibile & intelligibile ꝑ eſſentiam,& ita ſemper in actu. Intellectus aūt noſter eſt ſcīa & ſcibilis, & intelligibilis non ꝑ eſſentiā,ſed intellectione aliorū,quæ ipſe intelligit,& ſcīa rerum,quas ſcit.Intellectus.n.noſter,quo eſt ens immateriale,eſt intellectus,quo vero eſt potentia, eſt oīa intelligibilia vel habitu oīa ſcibilia,intelligit ſe intellectiōe,qua intelligit res m̄ales,vt dictū eſt, & eſt ſcīa intentionaliter, quo recipit ſcibilia intentionaliter.Et ſic nō ſemp ſe intelligit.Subæ.n.ſeparatæ ſeipſas ꝑ eſſentiam intelligūt, ideo ſemp actu ſe intelligūt. Noſter intellectus intelligit ſe mediantibus ſpēbus,q̄bus intelligit ſenſibilia, non.n.intellectus intelligit̄ ꝑ propriā ſpēm ab ipſo abſtrahibilem, cū.n. non faciat ſpēm ſui in ſenſu, nec faciet ſpēm in intellectu, intelligit̄ ergo ꝑ ſpēs aliorū. Sed dices q̄uō ꝑ ſpēs aliorū intelligit̄? Dicendū ꝙ (vt dictū eſt) intellectus intelligit̄ intelligēdo alia m̄alia, intelligēdo.n.m̄alia, multas de illis ꝯficit ꝓpōnes,ex q̄bus poterit de ipſo plura quæſita ſcire,& plura ſibi attributa cognoſcere vt dictū eſt.Tūc dico ꝙ intellectus pōt ſe intelligere mediantibus ſpēbus eorū, quæ intelligit dupliciter, aut tanq̄ medijs appræhendendi nō appræhenſis,& ſic ſe intelligit ꝑ illas ſpēs remote:quatenus ſpēs illæ rep̄ñtant immediate ſua intelligibilia,quorū ſunt,mediate vero,oē illud,q̄d ꝑ illa intelligibilia intelligi pōt,& q̄a intellectus ꝑ illa intelligibilia intelligi pōt, ideo etiā remote rep̄ñtant intellectū, & ſic intell's intelligit̄ per aliorū ſpēs tanq̄ per media appræhendendi non appræhenſa.Aut intelligi pōt ꝑ ſpēs aliorum tanq̄ per media appræhendendi appræhenſa.& ſic intelligit ſe cū conuertitur ad ſuam operationē,& ad ſpēs,quę ſunt eius effectus, ſic.n.appræhendendo illas ſpēs,vt effectus,mediante illarū

apprehenſione

apprǽhenſione apprǽhendit multa de ſe. Patet ergo ꝙ nõ ſemper intelligit,licet ſit intellectus,& intelligibilis, ſcia & ſcibilis,q̃a non eſt talis ꝑ eſſentiam, ſed mediante aliorum intellectione. Hæc de dubitatione obiter occurrẽte. Tunc redit ad cõplendam ſolutionem ſecundæ q̃onis, & continuetur ſic textus.In his, quæ ſunt ſine materia intelligibile eſt intellectus. Sed in habentibus materiam vnũquodq; intelligibilium eſt potentia ſolum intelligibile,& hac rõne nulli eorum ineſt intellectus.Lapis.n.eſt potẽtia intelligibilis,actu vero ſenſibilis, ideo nec eſt intellectus, nec ſibi formaliter intellectus ineſt, quo ſeipſum intelligat.Q; vero his materialibus non inſit intellectus, quo ſe intelligant, probat,cum dicit. Sine.n.materia intellectus apprǽhenſiuus talium potentia eſt,ac virtus, vt probatum eſt.Dictum eſt.n.ꝙ intellectus eſt virtus immaterialis, ergo non põt ineſſe intelligibilibus materialibus. vt lapidi vel ligno,quo lapis vel lignũ ſeipſum intelligat. Quia vero dixit materialibus intelligibilibus non ineſſe intellm, ſubſcribit, illi aũt.ſ.intellectui humano ineſt intelligibile, & ſubiectiue,& obiectiuẽ.Obiectiue quidẽ noſtro intellectui ineſt ipſum intelligibile.Subiectiue vero ſpẽs ei ineſt eius,quod intelligit. Ex his patet ſolutio ad formã ſecundæ q̃onis principalis. nam cõcedo ꝙ intellectus oĩs eſt intelligibilis,non tñ omne intelligibile eſt intellectus. Oĩs quidem intellectus eſt intelligibilis, q̃a ens ſine materia. Non oẽ intelligibile eſt intellũs,quia nõ oẽ intelligibile eſt ſine materia. Cum vero dicebaẽ,omne intelligibile intelligi eodẽ modo,patet ſolutio,ꝙ hoc eſt falſum.nam ſubſtantiæ penitus ſeparatæ intelliguntur per eſſentiam, res vero materiales intelliguntur per ſpẽs, & vniuerſalia ab eis abſtracta.Noſter vero intellectus intelligitur intellectione aliorũ.Hæc expoſitio mihi videtur,vbi nolo ignores hunc locum fuiſſe mihi difficillimum.Auer.autem nihil intelligit,vt patet.

ARGYR. *Cum autem in omni natura ſint quædam, quorum alterum quidem vnicuique generi materies eſt, quod id eſſe patet quod eſt potentia illa cuncta, alterum vero cauſa eſt, & efficiens omnia, nimirum efficiendo atque agendo talem ſubiens rationem, qualem ars cõditione ad materiam ſubit, neceſſe eſt & in anima differentias has eaſdem ineſſe.*

Tex.cõme 17. ὅτι qm̃,qd'. Quoniam autẽ ſicut in omni natura eſt aliquid, hoc quidem materia vnicuique generi, illud autẽ quod potentia omnia illa, aliud autem cauſa & factiuũ, quo eſt facere omnia, vt ars ad materiam paſſa eſt, neceſſe eſt & in anima has eſſe differentias.

COLLEC. Tex.cõmẽ.17. Expõ. Simplic. Vult nũc tractare de intellectu agente, & primo an ſit, ſecundo quid ſit. problema.n.an ſit præcedit problema qd ſit. Probat aũt ipſum eſſe, & quia ipſum eſſe,& ipſum eſſe partem aiæ idem eſt,ideo probat ipſum eſſe partẽ aiæ, hoc aũt tacuit in intellectu potentiæ, qm̃ ipſam eſſe manifeſtũ eſt per ſe,ex eius opere, quod in nobis ipſis experimur, & ſylls.componitur apud Simplicij mentem forte hoc modo,in omni natura eſt aliq̃d loco materiæ, & aliq̃d tanquã agens & forma,quod exẽplo de arte monſtrat. ſed aĩa eſt natura,ergo in ea eſt aliq̃d loco materiæ,& aliq̃d loco formæ,& agentis,inquit. § Qm̃ aũt ſicut in omni nã eſt aliq̃d, hoc quidẽ materia vnicuique generi.§ Et exponit.h.d.Hoc aũt eſt potentia oĩa illa.alterum aũt cã & factiuum, qđ eſt potens in faciendo oĩa, cuius probationẽ ponit exemplo .d.Vt ars ad mãm ſuſtinuit.Tunc dedit concluſionẽ.d.Neceſſe eſt & ĩ aĩa has eſſe drĩas.tacuit aũt minorẽ, q̃a patet.

Dubitatio. Reſponſio. Sed dubitatur, qm̃ arguo ſic, in omni nã ſunt illa duo. intellectus,& intellectus nã,ergo illa duo. Rñdet Simpł.ꝙ intellectus põt dupliciter capi,vno mõ in ſe, & vt permanet in ſui natura,& ſic eſt ſubſtãtia tm̃,& non natura.Alio modo,vt participatur à nobis,& vt conuertitur ad nos, & ſic habet rõnem animæ,& naturæ, qm̃ vt ſic eſt principium intelligendi & operandi. ergo natura primo mõ cõſiderat à Metaphyſico, vt ipſe in lib.de Partibus dixit animalium. Secundo modo à naturali phõ, vt dicit. Ecce reſponſum Simplicij, & ideo hæc duo non ſunt differẽtiæ intellectus, ſed animæ noſtræ,vt natura eſt. Amplius ſecundo dubitatur vbicũque ſunt materia,& agens differẽtiæ illius,id nouũ eſt,ſed rõnabilis aĩa æterna. Rñdet Simpł.dicens agere ac pati,& materia & efficiens,proprie quidẽ in his,quæ in generatione,ſm proportionẽ & in cœleſtibus,& in noſtra aĩa, materia ergo illa non abſolute,neque qualis corporalis,ſed(vt ipſe inquit) genere, hoc eſt ſm proportionem.Rurſum,cur exemplificauit in artẽ reſpõdet Simpł. d. Et recte quidem agenti quidem artẽ, patienti vero materiam aſsimilat,qm̃ ars proprie eſt habitus animæ ſecundum rõnem effectiuus circa materialia. Hæc ſunt quę ex cõmen.Simplicij hic excipiuntur.Videtur aũt mihi, ꝙ expoſitio Simplicij non recta ſit,qm̃ ſi maior intelligitur, vt ipſe inquit,addam hanc minorẽ, ſed materia eſt quædã natura,ergo eſt dare in ea duas differentias.ſ.proportionale materiæ, & proportionale agenti, & ſic daretur materia agens,& materia patiens. Ideo Auer.in calce huius commenti videtur cõponere rõnem ſic,oẽ ens naturale eſt cõpoſitum eſt materia,& agente,vel forma,vel his ſimilibus. aĩa eſt ens naturale, ergo neceſſe eſt has duas differentias reperiri in aĩa.Minor probatur,qm̃ omne id,quod conſideratur à nãli,eſt ens naturæ,aĩa ꝯſideraẽ à naturali.ergo &c. Et vr̃ ꝙ nec hæc forma ſit bona,qm̃ ſi intelligit per ens naturæ,id quod diſtinguitur contra ens ſm naturam,& naturam,tunc idem eſt ens naturæ,& cõpoſitum, & ſic peteret quod in principio, hoc.n.quærimus. Ideo aliter format Auer.intelligendo per nãm genus entium, & non ens naturæ.Et componitur ſic, in omni genere entium generabilium & corruptibilium eſt dare quoddam tanq̃ materiam, & quoddam tanquam agẽs.ſed aĩa eſt quoddam genus entium generabile & corruptibile, ſaltem ſm operationem. ergo debent dari tria.ſ.materia,agens,& factũ,& hoc modo poteſt habere euidentiam hæc ratio, & ſic forte tenet prima ratio Auer. ſcilicet prout reducitur ad hanc, & ſic patet vigor textus,& commenti. Dubitatio. Reſponſio. Prima expoſitio Auer. Sc̃a expoſitio.

COMMENTARIVM.

IN collectaneis abũde expoſitionem Simplicij, & dubitationes illi expoſitioni contingentes declarauimus. Præterea.Expoſitiones Auer.etiam dilucidauimus,ideo illis omiſsis,videamus quę alij dixerint,Themiſtij tamẽ expoſitionem omitto,q̃a illa eſt concidens cum expoſitione prima Auer. Philoponus ergo hunc textum ſic cõtinuat, ꝙ cum egit de intellectu,qui poteſtate eſt, nũc agit de intellectu in actu,q̃ diciẽ agens, & dicit Ariſtotelem de ipſo quærere decem.primũ ꝙ intellectus q̃ in actu agẽs eſt, faciat oĩa.Secũdũ ꝙ opereẽ ſui ſuba, hoc eſt nõ prædiſponẽdo mãm,ĩ qua agit.Tertiũ ꝙ intellectus q̃ in actu eſt,ſemper intelligat,& opereẽ,nunquaq; ab operatione deſiſtat. Quartũ ꝙ intellectus ille ſit aĩaſticus. Quintum ꝙ ſit immortalis.Sextũ ꝙ ſit ſeparabilis.Septimũ ꝙ aſsimileẽ lumini & habitui.Octauũ ꝙ intellectus poteſtate ab hoc intellectu,q̃ actu eſt,differat tpe nõ ſubiecto. Nonũ ꝙ hic intellectus obliuiſcaẽ.Decimũ ꝙ ꝑ phantaſiã opereẽ. Hæc ergo ſunt,q̃ ipſi agenti intellectui,q̃ in actu eſt,inſunt. Verũ quiſnã ſit hic intellectus inter expoſitores græcos magna drĩa fuit,vt Philoponus narrauit. Alex. opinatus eſt hunc intellectũ,cui hæc Ariſt.attribuit,eſſe Deũ,quẽ ipſe appellat primũ oĩum principiũ,ſiue intellectũ q̃ extrinſecus eſt. Marinus author peripateticus inter bonos Ariſt.interpretes enumeratus intellectũ in actu,de quo loquiẽ hic Ariſt. dixit non vnũ oĩum principium, ſed dæmonicũ quẽdã aut angelicũ, aſſerit tñ intellectũ hunc nec eſſe nrm̃, nec eſſe Deũ.Quã opinionẽ Gandauẽſis ſub alijs verbis Auer.attribuit,Auer.n.(vt dicit Gandauenſis)autumat agentẽ intellectũ eſſe poſt intellectiuam lunæ,& ſupra aiam mortalem. Vtrũ vero hic ſit pars aiæ intellectiuæ.an ſit idẽ cum intellectu potẽtiæ,ſuperius diſputauimus.Auic. etiã hanc opinionẽ ſequiẽ,q̃ poſuit cholcodæã.Them.etiã & alij cõplures,licet in mõ ponẽdi ſit drĩa.Plotinus vero aſſerit intellectũ in actu eſſe humanũ intellectũ ſemp intelligentẽ. Mouẽ aũt auctoritate Platonis, q̃ dixit aĩam eſſe ſemper mobilẽ,modo ꝑ aĩam Plotinus intellectũ, & ꝑ ſemp mobilem ſemp intelligentẽ expoſuit. Plutarchus vero cum quo cõcordat Philoponus dixit intellectũ in actu eſſe humanum Opiniones de agente intellectu.

manum intellectum,nõ enim arbitraŧ in nobis esse duplicem intellectũ,sed vnũ,verum illũ dicit non semper intelligentẽ,sed interdũ intelligentem. De intellectu ergo in actu hæ quatuor opiniones fuerunt apud græcos Arist.interpretes,sed an aliqua harũ sit vera,in processu videbitur. nõ enim prætermittemus motiua pro opinionibus istorũ. Sed q̃d faciat in pñti loco,manifestum est,ꝙ velit ꝓbare in aĩa esse duas drĩas, intellm̃ in actu,q̃ agenti vel formæ similis est,& intellectũ potẽtia,q̃ est similis materię.Sed quonam modo ꝓcedat,nõ fuit nihil leue exponere.Videtur ergo mihi eũ ꝓbare has duas drĩas eẽ pernecessarias ad operationẽ intellectiuã,& vtitur argumento à simili in generatione nãli.Sumit.n.nãm pro nãli gñone,vt 2.Physicæ auscult.sumiŧ & aĩam pro aĩastica ac intellectuali gñone, q̃ est intellectio, q̃a sicut natura põt accipi pro gñone nãli, ita aĩa ꝑ gñone intellectiui,quæ est intellectio. Argumẽtaŧ ergo,q̃m sicut in omni nã,hoc est omni nãli gñone, est aliq̃d. hoc quidẽ mã, vnicuiq; generi eorũ, quæ gñantur .s.cõis omnibus, q̃ gñanŧ in illo genere, vt vna cõis materia omnium eorũ quæ gñantur in genere ignis,& vna cõis mã oĩum eorũ,quæ generanŧ in genere hominũ. Illud aũt est,quod est potentia oĩa illa,quæ gñanŧ in illo genere, vt semen oliuæ oĩbus oliuis.Aliud cã & factiuũ, quo est facere oĩa illius generis,vt ars ad mãm.s.lignũ passa ẽ, hoc est, vt ars se habet ad eius mãm,necesse est & in aĩa. hoc est in aĩastica gñone,quę est intellectio,esse has drĩas,quarũ altera diceŧ pars agens,altera pars,vt materia. Sed dices à pari in sensatione,quæ est aĩastica gñone. Dicẽdum ꝙ bene datur.verũ illud agens est lumẽ,& sensus mã. Modo ĩ animastica gñone quæ est intellectio, ita est. Est.n.lumen,qđ est intellectus in actu,& materia quę est intellectus potestate.Cur vero hoc pacto exposui, in collectaneis patet ratio,nõ.n.põt alia expõ facilius his verbis ꝯuenire. Quod si p nãm intelligaŧ ens nãle cõpositũ ex materia & forma, vt Them.exponit, & Simpł.pro parte, & Auer. in altera sua expositione.Argumẽtum deberet legi p locũ à simili, hoc pacto,ꝙ sicut ĩ omni ente nãli cõposito ex materia & forma,ita in aĩa,quæ ẽ similis enti nãli, erit aliq̃d simile materiæ,& aliq̃d simile formæ,& tũc nõ habereŧ, ꝙ dareŧ intellectus in actu, q̃ est intellectus agẽs ẽm græcos, sed intellectus,q̃ est forma. Põt defendi ꝙ idẽ est intellectus q̃ est agens, & forma. dicit.n.Arist. §aliud cã & factiuũ§ vbi innuit cãm accipi pro forma,& sic in anima est altera differentia,quæ est agens & forma, altera potentia & vt materia.Verum prior expositio facilior est,vt mihi videtur.

ARGYR. *Atque quidam est intellectus talis vt omnia fiat,quidam talis vt omnia agat atque efficiat, qui quidem vt habitus est quidam,& perinde ac lumen. nã & lumen, colores qui sunt potentia, actu colores quodam modo facit.*

Tex.cõmẽ.18. vel quale, quod. Et est intellectus hic quidem talis, vt omnia fiat, Ille vero, vt omnia faciat, sicut habitus quidam, quale est lumen.quodam enim modo & lumen facit potentia existentes colores, actu colores.

COLLEC. Tex.cõmẽ.18. Cum terminauit problema an sit, vult declarare quid, & q̃a opposita iuxta se posita se exponũt,ideo exponit intellectũ potentiæ,& inq̃t. Et est hmõi q̃dẽ intellectus, eo ꝙ oĩa fit eiusmodi,vt materia. Ad vltimũ.n.referŧ, & qũo vt mã declarauit,ꝙ oĩa fit,hic vero dũ cuncta facit, vt habitus quidã,& vt lumen, quodã.n.modo & lumen facit potestate existentes colores actu colores. Debes scire, vt ex cõmento Simplicij excipi põt hic, ꝙ intellectus agẽs põt cõparari ad aiam,ad intellecta mãlia, & ad intellectũ potentiæ,& intelligibilia in simul.siq̃dẽ cõpareŧ ad aĩam, sic est habitus rõnẽ habẽs,q̃m ita vnitur aiæ, ꝙ nõ põt separari vel solui ab ea,cũ stabiliter ei insit.Si vero ad intellecta mãlia,sic vt ars diciŧ,ars.n.circa materialia insistit. Si autẽ ad vtrũque, habet rõnẽ luminis, vt dicit Simpł. q̃m quemadmodum lumen facit colores potentia visibiles etiã actu visiles,& oculum etiam disponit,ita intellectus agens potentia intelligibilia facit actu intellecta, & intellectũ potentiæ disponit,& sic patet totum hoc.

Et cum necesse. Aliter videtur Auer. literam exponere,& inq̃t.Et cũ necesse est inueniri in parte aĩæ,quæ diciŧ intellectus.i.rõnali aĩa has tres drĩas.vt in textu ꝓximo diximus,necesse est,vt in eo sit pars,quæ diciŧ intellectus, secundum ꝙ efficitur oẽ modo similitudinis.i.spiritaliter, & receptionis.i.cognitionis. Et ꝙ necesse est, vt in ea sit etiam secunda pars, quæ diciŧ intellectus, ẽm ꝙ facit istũ intellectũ q̃ est in potentia intelligere oĩa in actu, & hic, scilicet vocaŧ intellectus speculatiuus q̃ fit intellectus potentiæ in actu,& quo intelligit oĩa,cuius cãm dicit. Causa enim ꝓp q̃ã facit intellectũ,qui est in potẽtia,intelligere oĩa in actu,nihil aliud est,nisi ꝙ fit in actu. hoc.n.q̃a est in actu,est cã,vt intelligat oĩa in actu. ꝙ ergo intellectu speculatiuo intelligat oĩa ꝓbaŧ,eo intelligit oĩa, quo est actu oĩa, sed intellectu speculatiuo est actu oĩa, ergo intellectu speculatiuo intelligit oĩa.Et necesse est ꝙ in ea etiã sit tertia pars,q̃ diciŧ intellectus, ẽm ꝙ facit oẽ intellectũ in potentia esse intellectũ in actu, & hic vocatur intellectus agẽs,& sic sunt in aĩa tres drĩæ,quas oẽs tãgit Arist.ẽm expositionẽ Auer. & tu vide qũo differt à peripateticis expositoribus. Et q̃m litera Arabicæ trãslationis est diuersa,vt intelligatur Auer.lege ipsam.§oportet igitur, vt ĩ ea sit intellectus, q̃ est intellectus ẽm ꝙ efficiŧ omne§ id est intellectus potẽtiæ est pars aĩæ quæ fit oĩa§& intellectus, q̃ est intellectus, ẽm ꝙ facit ipsum intelligere omne§ describit intellectum in habitu, estq; eius descriptio hæc ẽm Auer.intellectus in habitu,est ille,qui facit intelligere ipsum.s.intellectum potentiæ,vel ipsum.s.hoiem ex se & q̃ñ voluerit,cuius rõnem dicit Auer.hæc.n.est diffinitio habitus,vt habens habitum intelligat p ipsum id, quod est sibi proprium ex se,& q̃ñ voluerit, absque eo ꝙ indigeat ĩ hoc aliquo extrinseco tanq̃ principio actiuo requisito ad hoc, vt exeat ad actũ. Quidã hic colligunt dari intellm̃ in habitu,& volunt illum esse speciem prout superaddit qualitatem firmitatis in intellectu, quidã ipsam spẽm firmã. Sed isti sunt erronei in doctrina Auer.q̃m tertio Ethicæ.Circa idem fit habitus,& priuatio,& passio, sed circa intellectũ non põt fieri priuatio alicuius intelligibilis.vt dixit Auer. ergo nec habitus.Secũdo, oẽ summe pfectibile ab aliqua forma habitum suscipit ab illa, nullus.n.dicet mãm habituari respectu formæ. sed intellectus est mã oĩa intelligibilia recipiens,vt dicit hic Auer.ergo vt prius. Ideo dicendũ,vt in lib.de intellectu scribimus diffuse, ꝙ intells speculatiuus est cõgregatum ex intellectis omnium rerũ, & intellectu potentiæ:vnũ dico maiori vnione: q̃ materię cum forma. & hoc põt cõparari ad nos tribus modis: vno modo ante continuationem (& sic dicitur intells in potẽtia.) alio modo in hora cõtinuationis,(& sic dicitur in actu intellectus.)tertio modo respectu memoriæ & prouocationis cõtinuationis,(& sic dicitur in habitu) ergo tota hæc dispositio accidit nobis,& sic patet hoc. Et p elegãter dicit Auer.ꝙ si hoc pronomen§ipsum§refert ly hoiem, tunc diffinitio est complananda illo modo, aliter non, vt notaret habitum non esse respectu intellectus potentiæ:sed respectu hois. Non.n.possumus.§His acceptis Auer.necessitatem intellectus agẽtis probat.Et prima ratio est in forma enthymematis,cuius añs est vna copulatiua,& est, intellectus non intelligit sine intentionibus imaginatis,neque solæ intentiones imaginatę mouẽt intellm̃.ergo oportet ponere motorem alium ab his,qui faciat intẽtiones illas mouere actu intellectum: postquã erant mouentes in potentia. Primo ergo probat primam partem.d.Non.n. possumus dicere ꝙ proportio intellectus agẽtis in aĩa ad intellectum generatum,est sicut proportio artificij ad artificiatum omnibus modis. Et reddit cãm.d.Ars enim imponit formam in tota materia absque eo: ꝙ in materia sit aliquid existens de intẽtione formæ, antequam artificium fecerit eam,& non est ita in intellectu,q̃m si esset ita in intellectu: tunc homo non indigeret sensu in comprehendendo intelligibilia: immo nec imaginatione, immo intellecta prouenirẽt in intellectum materialem, ab intellectu agente, absque eo ꝙ intellectus materialis indigeat aspicere formas sensiles,& sic habeŧ prima pars antecedentis. Neq; etiam.§ Construit secundam, & inquit. Neq; etiam possumus

Commen 18.

Cap 3.

possumus dicere q intentiones imaginatæ sint solæ mouentes intellectū mālem, & extrahentes eum de potentia in actum, qm̄ si ita esset, tūc nulla differētia esset inter vniuersale, & indiuiduum p̄ntia tenet, quia solo hoc differunt, qm̄ vniuersale pōt mouere intellectum, indiuiduū autem non, & tunc intellectus esset de genere virtutum imaginatiuarum, qm̄ obiectum esset idem, & sic patet totū añs. Vnde necesse est.§ Dedit & nūc p̄ns.d. Vnde necesse est in ponendo alium motorem esse qui facit eas mouere in actu intellectum materialem, quod nihil aliud est q̄ facere eas intellectas in actu abstrahendo eas à materia. Sed q̄s dicet Arist. comparat intelligibilia sensibilibus. sed ad hoc vt sensilia moueant sensum, nō ponitur sensus agens, ergo ad hoc vt intelligibilia moueant intellectum, non oportet ponere intellectum agentem, ideo interposuit bonum verbum.d. Cum hoc q posuimus q proportio intētionū imaginatarum ad intellectum mālem est, sicut proportio sensilium ad sensus, vt Aristot. post dicet, quasi velit q tota illa p̄ntia est necessaria. & si Arist. cōpararet intelligibilia sensilibus, qm̄ non sunt cōparationes omnibus modis intelligendæ vt dixi in lib. de sensu agente. Et quia hæc.§ Persoluit qōnē cōtra Arist. posset.n. quis dicere, cur Arist. tacuit rōnem hanc. R̄ndit Auer. & q̄a hæc intentio agens ad ponendum intellectum agentem alium à māli & à formis rerum, quas intellectus materialis cōpræhēdit, est similis intentioni, p̄p quam visus indiget luce, tametsi neq; agens, neque recipiens sit lux, contentus fuit in notificādo hunc modum per hoc exemplum, in quo virtute continetur hæc rō. Quod declarat.d.&.q.d.& modus q̄ coegit nos ad ponendum intellectum agentem, idem est cū modo, p̄ quem indiget visus luce: quemadmodum.n. visus non mouetur à coloribus, nisi q̄n colores fuerint in actu.s. visiles, quod nō completur: nisi luce præsente, cū ipsa sit extrahens eas à potentia in actum, ita etiam intentiones imaginatæ non mouent intellectum materialem, nisi q̄n fuerint intellectæ in actu, quod non perficitur eis nisi aliquo p̄nte, quod sit intellectus in actu. Ex his patet qualiter, sicut colores soli non mouent visum, nec lux sola, ita nec intentiones solæ mouent intellectum, nec intellectus agēs solus, & per p̄ns habetur añs, p̄ntia aūt manifesta est per se, id ergo exēplum cōtinet illam rōnem. Et fuit necesse.§ Tangit secūdam rōnem, cuicūq; attribuuntur operationes diuersæ diuersorūgenerū, ei attribuūtur principia diuersa diuersorū generū, vt patet. Tūc dedit minorem.d. Et fuit necesse attribuere has duas actiones in nobis aīæ.s. recipere intellectum, & facere eū, q̄uis agens & recipiens sint substantiæ æternæ. est ergo minor, sed aīæ rōnali attribuuntur facere, & recipere intellecta, quæ sunt actiones diuersorum generum. ergo debent ei attribui virtutes & principia prædicta. Minorē probat.d. Propter hoc q hæ duæ actiones sunt redactæ ad voluntatem nostram.s. extrahere intellecta, & intelligere ea. Et exponit horum vtrūque.d. Abstrahere.n. nihil aliud est, quā facere intentiones imaginatas in actu, postquam erant in potentia. intelligere aūt nihil aliud est, q̄ recipere has intētiones, & sic patet minor. Cum enim§ Tangit tertiam rōnem, cuius maior est, in omni trāslatione de genere in genus, de ordine in ordinē, necesse est esse aliquod agens transferens, & aliquod recipiens translatum hoc patet in omnibus, & maxime in g̃none. Tunc dedit minorē dicens. Cum enim inuenimus idē transferri in suo esse de ordine in ordinem, scilicet intentiones imaginatas de particulari ad v̄le, dedit conclusionē.d. Diximus q necesse est vt hoc sit à cā agente, & recipiente. recipiens igitur est intellectus materialis, & agens est efficiens. Et cum inuenimus.§ Tangit quartam rōnem, & primo accepit maiorem.d. Et cum inuenimus nos agere per has duas virtutes, cū voluerimus, hæc est minor. Tūc accepit maiorem, & nihil agit nisi per suam formā.i.& omne agens agit, prout est in actu, & hæc est maior, cōcl'o vero erit, & ideo fuit necesse attribuere in nobis has duas virtutes &c. Et intellectus.§ Tangit quintam rōnem, cuius maior est, oīs intellectus præcedens in nobis intellectū potentiæ, est attributus animæ nostrę. accepit vim minoris.d. Et intellectus, qui est abstrahere intellectum, & creare eum, necesse est, vt præcedat in nobis intellectū, qui est recipere eum, & sic patet minor, & conclusio sit vt prius. Et Alexand.§ Quis ambiget cur intellectus, qui attribuitur nobis, non descriptus est per actionem, sicut per passionem? R̄ndet primo s̄m Alex. & inquit, & Alex. dixit q rectius est scribere intellectum, qui est in nobis, p̄ suam virtutem agētem, non p̄ patientē cū passio & receptio cōes sint intellectui, & sensui, & oībus virtutibus distinctiuis.i. cognoscitiuis. actio enim est propria ei, & est melius, vt res describatur per suam actionem. Aliter soluit, & inquit. Dico etiā hoc non esse necesse omni modo, nisi hoc nomen passio dicatur in eis modo vniuoco. non.n. dicitur, nisi mō æquiuoco de perfectiua & corruptiua. ergo facta distinctione diffinietur bene p̄ passionē perfectiuā, & vniuersalem, vt dictū est. Et omnia.§ Vltimo tangit opinionē Plato. & inquit. Et oīa dicta ab Arist. in hoc sunt ita, q v̄lia nullum habent esse extra aīam, quod intendit Plato. q si ita esset nō opus esset ponere intellectū agentem, immo nec intellectū potentiæ, & ideo videmus Platonē nullū facere librū de intellectu agente, & intellectu potentiæ, qm̄ secundū ipsum intellecta, sunt æterna in suis naturis.

Dubitatio. (margin, at "Sed q̄s dicet")

Solutio. (margin, at "bum.d. Cum hoc")

Dubitatio. (margin, at "Et Alexand.")

Solutio. (margin, at "R̄ndet")

COMMENTARIVM.

PROPOSVIT decem dicere de intellectu agente, vt Philoponus enumerauit. At nūc videt̄ duo de ipso dicere eorum, quæ Philoponus capitulauit, primū.s.& septimum. primum ergo eorum est, q intellectus in actu faciat oīa. septimum fuit, q intellectus in actu similis sit habitui ac lumini. Primum ergo tangit p̄ oppositum ad intellectū potestate cum dicit. Et est intellectus hic quidem talis, vt aīa p̄ ipsum oīa fiat, vel vt ipsemet intellectus oīa fiat. Ille vero est alius intellectus, vt aīa p̄ ipsum oīa faciat, vel vt ipsemet oīa faciat. primū ergo agenti intellectui attributum est, q ipse faciat oīa, vel vt sit quo aīa faciat oīa. septimum eidē intellectui attributū est, q intell's agēs est vt habitus, & vt lumen, cuius cām affert, q̄a, sicut lumē facit potentia exn̄tes colores, actu colores, sic agens intell's facit potentia exn̄tia intelligibilia actu intelligibilia. Legit aūt Philoponus textum copulatiue cum dicit. Et est hic intellectus sicut quidam habitus, & sicut lumen, cuius cām afferit, cum dicit. Quodā.n. modo & lumen facit potentia existētes colores actu colores, & hic intellectus facit potentia existentia intelligibilia, actu intelligibilia. Hæc ergo duo de intellectu tradit, qui est in actu, quorū primū erat enumeratum à Philopono, & secūdū fuit septimū. Considerans aūt hæc Philoponus voluit primū horū facere pro opinione Alex. q̄a si intellectus in actu oīa facit, nihil facit oīa, nisi prima cā, & ideo v̄r Arist. velle intellectū agētem esse Deum. Secundum v̄r facere pro opinione Marini, nā si hic intellectus est similis lumini, nō v̄r esse Deus qui est lux illuminās, nec v̄r esse n̄r intell's, q̄ ē illuminatus, q̄a igit lumen est mediū lucis illuminātis, & diaphani illuminati, v̄r q hic intell's sit medium Dei illuminantis, & intell's n̄ri illuminati. Præterea. Habitus est medius inter purā potentiam & purum actū. Cū igitur hic intell's sit, vt habitus, non v̄r esse Deus, q̄ est pura actio, nec noster intell's, q̄ est pura potētia, erit ergo q̄d mediū inter Deū, & n̄rm intellectū, & ita erit intellectus dæmonicus vel angelicus, vt Marinus & alij dixerūt. Pōt aūt hic textus aliter legi, vt Simpl'. v̄r, q cum Arist. terminauit qōnem an sit intellectus agens, nunc quid ille sit, exponit, & vult q sit ille, qui oīa facit, modo quo cōtra intellectus potestate est ille, q̄ oīa fit, & hoc inq̄t. Ille vero est intell's, vt oīa facit, & non intelligit p̄ oīa tam mālia q̄ immaterialia. nō.n. intellectus agens facit sub̄as immateriales, sunt.n. illæ suapte n̄a intelligibiles, sed p̄ oīa intelligit oīa sensibilia, intellectus.n. facit oīa sensibilia, q̄a vero aliq̄s posset credere eum facere oīa sensibilia realiter, vt Alex. intellexit, ad tollēdum hoc subdit, facit oīa dico sicut habitus quod est lumen, facit colores. non enim habitus quod est lumen, facit simpliciter colores, sed colores facit quodam modo actu, q̄a facit vt colores qui potestate p̄nt mouere visum actu moueāt: ita intellectus non facit simpliciter sensibilia, sed facit vt sensibilia quæ possunt mouere intellectū potestate, actu moueant. Ergo intellectus possibilis fit oīa sensibilia nō per identitatem,

identitatem,vt Empe.& Democ.dixerunt. Sed intentionaliter per receptionem, agens vero facit oĩa sensibilia,vt actu moueant intellectum potestate. Quo vero ad verba attinet, in antiquis translationibus verba hæc copulatiue leguntur,hoc pacto ξ & sicut habitus,quidam: & sicut lumẽ:ξꝙ Philoponus habebat,& Simpł.Ideo dicit Simpł.ꝙ intellectus agens põt comparari ad sensibilia, & sic cõparatur ad ea,vt ars ad suam materiam,vt Arist.dixit. Aut ad intellectum poſem & sic cõparatur,vt habitus siue forma: vt dicemus.Si ad vtraque, hoc est & ad intellectum materialem,& ad res materiales insimul,sic est vt lumẽ.Disponit.n.lumen diaphanum, & indisponendo diaphanũ: facit, vt colores actu illud moueant,vt postea dicetur. In codicibus vero græcis, quos nos habemus verba leguntur sic, ὡς ἕξις τις οἷον τὸ φῶς ,hoc est,vt habitus quidam,quod est lumen οἷον,ion.n.quandoque sonat,quod vel quale, & vbi sic intelligitur,Arist.vt dixi,remouet dubium, quia si intellectus agẽs omnia facit,ergo est prima causa. Propterea dicit, dico ꝙ intellectus agens oĩa sensibilia facit: vt habitus,quod est lumen facit colores,non.n.facit colores simpliciter: sed quodam modo, facit.n.vt agant, qui non agebant. Animaduerte tamen:vt recte expositor attendit, qđ intellectus agens est vt habitus non sumendo habitũ pro dispositione fixa genita ex frequentatis actibus,sed sumẽdo habitum quodam medio inter purum actũ & purã potẽtiam,hoc pacto actus primus dici põt habitus. Vnde intellectus ipse agens est habitus intellectus potestate, lumen vero habitus diaphani.Auer.vero ob malas trãslationes, quas habebat, per habitũ: intellectum speculatiuum intelligit, quia illo habito homo intelligit ex se, & qñ voluerit. Fallitur aũt Auer. quia verba non leguntur copulatiue sicut eius verba habentur.ideo Arist.solum de duobus intellectibus loquitur.s.de possibili: & agente, nõ aũt de intellectu speculatiuo, vt legẽti verba græca,& grecos expositores patet. Sed de necessitate intelłs agẽtis magna.q.est Auer.præsenti cõmento, quinque rationibus illius necessitatem probare enixus est: sed an demonstrent & quid demonstrent posterius dicemus. Durandus vir doctissimus refellens Thomæ positionẽ de necessitate intellectus agentis, sic argumentatur breuibus. si intellectus agens est necessarius, aut est necessarius ad agendum aliquid in phantasmatibus,aut ad agendum aliquid in intellectu possibili, non ad agendum aliquid in phantasmatibus: qm̃ vel in phantasmatibus ageret imprimendo, vel extrahẽdo. Non qđẽ imprimendo:q̃a quicqđ imprimeret ĩ eis, esset aliqđ m̃ale, receptũ.n.est de natura eius, qđ recipit: cũ ergo phantasmata essent m̃alia, quod in illis reciperet, esset m̃ale, quare mediante illo adhuc phantasmata agere non possent in intellectum poſem:qui est imm̃alis.Præterea. Illud quod imprimeret intellectus agẽs esset rõ agẽdi in intellectum poſem: non.n.de se agere pñt phantasmata in intellectum:sed rõ agendi illorũ in intellectũ,esset illud impressum in eis, ergo illud quod agerent phantasmata in intellectũ possibilem,siue sit spẽs intelligibilis, siue actus intelligẽdi, potius repñtaret illud in phantasmatibus impressum, q̃ phãtasmata, & sic potius intelligeret virtus illa,q̃ phantasma. Præterea. Intelligẽtia nõ põt immediate aliqđ imprimere ĩ m̃a: ergo longe minus intellectus agẽs aliqđ in phantasmatibus. est.n.phantasma qđ coporeũ, & materiale.Præterea.Rõni dissonum vr̃, vt aliquod agẽs potius prius agat in alienũ passum.q̃ in proprium,ergo intellectus agens nõ prius in phãtasma aget,q̃ in intellectũ possibilẽ,q̃ est propriũ passum. Intellectus ergo agens nõ est necessarius ad imprimendum in phãtasmatibus. Q, vero nec ad abstrahendũ,probat,quia abstractio, qua in phãtasmata ageret abstrahendo vel esset realis,vel rationis. non realis:omnis enim separatio realis,vel est corporis à corpore,vel formæ à subiecto,vel formæ à materia,h aũt separatio esse nõ põt corporis à corpore,veluti lapidis à cumulo,vt pspicuũ est oĩbus,nec formæ à phantasmatibus,alioqui migraret aliqua forma de subiecto in sub̃m:nec formę à materia:q̃a hæc abstractio esset eductio formæ de potentia materiæ,quod est ridiculum.hæc ergo abstractio realis non est. Q, aũt non sit rõnis patet. Hæc enim potius ad

De necessitate intellectus agẽ.

Contra Duran.

Quod intellectus agẽs nõ sit necessarius ad imprimendum.

Quod nõ sit necessarius ad abstrahendum.

intellectum possibilem pertineret, vt 2.pħicæ auscult. patet. Sic igitur patet intellectũ agentẽ nõ agere in phãtasmatibus. Q, vero non agat in intellectũ possibilẽ, ꝓbat, quia vel ageret sine cõcursu phãtasmatũ,& sic phãtasmata nõ cõpararentur intellectui possibili, vt sensibilia sensui, cuius oppositũ Arist.asserit. Propter hãc enim similitudinem Arist.voluit intelligere esse pati ab intelligibilibus. Aut ageret vna cũ phãtasmate,ita vt ex ipso, & phãtasmate fiat vnum agens totale,& hoc non, quia hoc modo effectus potius phantasmati assimilaret̃ q̃ intellectui agenti. Semper enim effectus assimilatur agẽti particulari, vt homo genitus homini,& non soli, licet sit vtriusque effectus. Ex his Durã.vir doctissimus refutauit necessitatẽ intellectus agentis. Verum animaduerte ꝙ intellectus agẽs põt dupliciter intelligi esse necessarius,aut tanquã aliquid aĩæ nostræ,aut tanq̃ aliquid sine quo nos intelligere nõ possumus,siue sit aliqđ aĩæ nostræ,siue sit Deus, siue aliud q cq̃ separatũ.Si intelligat Durã.intellectum agentẽ nõ esse necessarium,vt aliqđ aĩæ nostræ,eius opinio probabiliter defendi põt,licet sit falsa.At si intelligat pro nr̃a intellectione nullũ intellectũ agentẽ esse necessariũ nec in se, nec vt aliqđ aĩæ nostræ,eius opinio nec est vera,nec defendi potest. De necessitate ergo intellectus agẽtis dico ꝙ ad nostrũ intelligere necessario reqrit̃ aliqua virtus intellectiua actiua,sine qua intelligere nostrum fieri nõ posset,quæ pro nunc sit Deus, non tñ requirit̃ vt illa sit aliqđ aĩæ nostræ, dico pro nunc ꝙ sit Deus, ꝑꝑ græcorũ diuersas opiniones de ipso intellectu agente, vt narrauit Philop.Probo,ad hoc,vt aĩa nostra intelligat, requirit̃ spẽs intelligibilis quæ est in essendo singularis,& in repñtando vniuersalis,hoc est,reqrit spẽm in se receptã,quæ habeat duos gradus, alterum vniuersalẽ, quo sit rei vniuersaliter repñtatiua,alterũ singularẽ,quo in essendo sit singularis, modo ad huius speciei productionẽ ꝭm gradũ, quo illa est singularis,sufficit phãtasma,ad illius productionẽ,ꝭm gradũ, quo illa est vniuersalis,sufficit intellectus diuinus,vel alius externus, q̃ vt intellectus agẽs efficit vt illa spẽs ꝭm repñtationẽ sit vniuersalis.ergo pro intellectione nr̃a necessario reqritur aliqs intellectus, vtpote saltẽ diuinus, quo spẽs sit in nr̃a aĩa aliter repñtatiua, ergo necessarius est intellectus agẽs quicũque sit ille, & ꝑ ñs non necessarius est intellectus agens,q̃ sit aliquid aĩæ nostræ, cũ ad intellectionem nostram sufficiat spẽs,quæ ꝭm vnũ gradũ, est vniuersaliter repræsentatiua,ꝭm alium est singularis,ad quos sufficiunt & requirunt̃, Deus,vt intellectus, & phantasma vt motor particularis. Et tenendo hoc, rõnes Auer. facile delentur, quæ in cõmento sunt positæ.nõ.n.probant intellectũ agentẽ esse aliqđ aĩæ nostræ,sed si quid probãt, est ꝙ intellectus agẽs necessarius est ꝓ intelligere nr̃o, siue ille sit Deus,siue quoduis aliud:mõ virtute illius spẽs sit vniuersalis ꝭm repñtationẽ. Prima ergo rõ ꝓbat ꝙ nec sola phantasmata sufficiunt ad intelligere nr̃m,qm̃ illa nõ concurrunt ad spẽm intelligibilẽ agendã nisi ꝭm gradũ singularitatis,nec sufficit intellectus m̃alis, non.n.sola eius virtute reciperet spẽm vniuersaliter, nisi esset lumen intellectus diuini,ergo ꝓbat esse necessariũ diuinũ intellectũ, virtute cuius intellectus noster recipiat spẽm vniuersaliter. Secũda rõ friuola est: non.n.video q̃ sint istæ dictæ operationes aĩæ nr̃æ attributæ diuersæ: si.n.ꝑ facere intellecta,intelligit efficere spẽm singularẽ in essendo,& vniuersalẽ in repñtãdo,& ꝑ recipere intelligit subijci illi speciei sic factæ,verũ dicit: tñ ad productionẽ spẽi sufficiũt, phantasma,& Deus,vt intellectus est. Ad receptionem vero illius spẽi sufficit intellectus m̃alis: ergo ex ista duplici operatione quam experimur in nobis, nõ arguitur intellectus agens esse aliquid aĩæ nostræ. Tertia vero nihil est: nam si Auer.intelligit ꝑ transferre de ordine ĩ ordinẽ, mutare rẽ de esse particulari, ad esse vniuersale, falsum est ipsum intelligibile sic mutari:qm̃ res,& anteq̃ intelligat̃, & postq̃ intelligitur, semp eadẽ est: at si intelligat rem trãsferri de ordine in ordinẽ, quia mutatur ꝭm cognõnẽ, sic res m̃ales mutant̃, transferunturque, quatenus prius cognoscebant̃ particulariter,postea vniuersaliter,& hoc est verum,prius enim cognoscebant̃ particulariter ꝑ sensum, postea ꝑ intellectum

Quod nõ sit necessarius ad agendũ in intellectu possibili.

Declaratione necessitatis intellectus agentis.

Solutio rationũ Auer.

tellectum vlr. Verum ad istam eorum vlem apprænhensionem, sufficit Deus, vt intellectus, & phantasma, vt motor. non ergo ob hanc translationẽ oportet ponere aliquid aiæ nostræ, quo mutetur hæc apprænhensio, vel intelligẽtia abstrahi est in aïa hr̃e esse apprænhensum vle ac immateriale, in re aũt hr̃e esse singulare ac mãle, modo ad hoc sufficit Deus, & phantasma vt dictũ est. Quarta rõ etiam delet, nã si intelligit Auer. nos experiri duas operationes. f. efficere spẽm, quæ ẽm alterum gradũ est vniuersalis, ẽm alterũ est singularis, & recipere illam spẽm recte Auer. ait. sed ex his nõ sequitur intellectum agentẽ esse dabilem tanq̃ aliquid aïæ nostræ, cũ ad productionem illius spẽi sufficiant, Deus, vt intellectus, & phantasma, vt motor particularis. At si velit intelligere ꝑ illas duas operationes, videlicet, efficere ipsã vniuersalia, quæ prius erant singularia, & illa sic effecta recipere, falsum supponit. Quinta vero omni ex parte eliditur: nã intellectus agens præcedit intellectũ patientem ẽm nãm, & cognitionẽ, nõ aũt generatione: ita vt in aïa nostra prius fiat agens intellectus, deinde possibilis. nã intellectus agens, cũ nihil sit aïæ nr̃æ, in ea non fit, nec prius, nec posterius. Aïaduerte, ꝙ siquis vellet, posset defendere sola phantasmata sufficere ad nr̃m intelligere nullo, videlicet, concurrente ad illud, vt intellectu agẽte, nisi Deus cõcurrat non ꝑ spãlem influxum, atq; rõnem, sed solum ꝑ vniuersalem influxũ, atq; rõnẽ gñalẽ: qua ꝯcurrit ad oẽm actionẽ, vel operationẽ. Nã phantasma põt ꝯsiderari respectu singularis, à quo efficiť, & põt cõsiderari respectu naturæ cõmunis in illo singulari repertæ, quæ est rõ agẽdi in intellectũ. Si cõsideratur effectus rei singularis: sic agit in intellectũ spẽm intelligibilem ẽm gradũ singularẽ. Sin aũt vt effectus nã cõis, sic agit illam ẽm gradum vlem, ẽm quẽ in intellectu recepta repñtat nãm cõem, virtute cuius est producta à phãtasmate: & sic nõ requiritur, nec Deus, nec agens intellectus aliquo modo: vt per spãlẽ influxũ dicatur intellectus agens. Tertio põt defendi nos posse intelligere sine ꝯcursu alicuius intellectus agẽtis, imaginando, vt Thomas inq̃t, in cõmentarijs suis 1. Meta. ꝙ spẽs intelligibilis, quã intellectus rẽ mãlẽ intelligit, habet duos gradus, vt diximus vniuersalẽ in repñtando, & singularem in essendo: gradũ singularẽ habet à phantasmate, e quo ꝓducta est. vlem vero ab intellectu possibili, in quo illa recipitur. Et huius cãm ex eo assignat, q̃a oẽ quod est in aliquo, est ꝑ modũ eius, in quo est: quod etiã Auer. accepit in hoc. 3. non semel: quare gradũ vniuersalẽ habebit spẽs ab ipso intellectu in quo ipsa recipiť: qui cũ sit absque mã, & pñtia materiæ, & ꝯdõnibus materiæ, facit vt spẽs quæ ẽm esse est singularis, vniuersaliter rẽ repñtet. Ex his sequiť ꝙ licet intellectus qđ intelligit, in re sit: nõ tñ oportet eodẽ modo rẽ, quã intelligit, esse ĩ re, vt repñtať ipsi intellectui. intellectus. n. intelligit mathematica, non cointelligendo sensibilia, & vniuersalia non cointellectis particularibus, & tñ nec mathematica sunt preter sensibilia. nec vniuersalia ꝑter singularia. videmus. n. visum percipere colorẽ sine sapore: & tñ ĩ re simul sunt. nulla ergo vr̃ necessitas ponẽdi intellectũ agentẽ, nec vt partẽ aïæ nr̃æ, nec Deum vt spãli influxu cõcurrentẽ ad ipsum intelligere, nec aliq̃d aliud: cũ ad nr̃m intelligere sufficiant intellectus possibilis, & phãtasma. Ex his apparet rõnẽ expositoris nr̃i qua ꝓbat necessitatẽ intellectus agentis hic, nõ multũ cogere. argumentať. n. si intellectus agens nõ esset aliq̃d aïæ nr̃æ, immo si non esset aliq̃d hoïs, hõ nõ esset à nã sufficienter institutus: careret. n. principijs, q̃bus posset suã opõnẽ cõplere, q̃ est intelligere: nã hæc (vt ait) cõpleri nõ põt, nisi ꝑ intellectũ agẽtẽ, & possibilẽ. Ecce ꝙ supponit falsum, nã intellectio ipsa cõpleri põt ꝑ sola phãtasmata, & intellectũ possibilẽ, vt ipsemet inq̃t primo Meta. sufficit. n. aïę nr̃æ si debet intelligere, vt assimileť ipsi intelligibili, põt aũt ꝑfecte illi assimilari si spẽm receperit, q̃ sit, & vniuersalis, & singularis, vt diximus. modo ad ꝓductionẽ talis speciei nulla vr̃ necessitas, nisi intellectus recipiẽtis vniuersaliter, & phantasmatis particulariter mouẽtis. Sed q̃m Arist. plane hic intellectũ agentẽ, vt aliq̃d aïæ nr̃æ necessariũ esse ꝓbauit, veluti lumen pro colorũ visione, ideo tenendo intellectũ agentem esse necessariũ aïæ nr̃æ, dico primo ipsum nõ esse necessarium aïæ nr̃æ, vt recte Durandus argumentatur, vt aliq̃d agens in phantasmatibus abstrahendo, vel imprimẽdo, nec vt agens spẽm, vel notionem, vel ꝯceptũ, vel intellectionẽ, in intellectu possibili, q̃m ipsum intelligere est aliud nihil, nisi spẽm recipi, & intellectio ipsa aliud nihil, q̃ species recepta, vt repñtans obm. Spẽs vero non fit ab intellectu agente, nihil. n. agit in subiecto, in quo est. ergo necessitas agentis intellectus, vt sit aliq̃d aïæ nr̃æ, nec est vt agat in phantasmatibus, nec vt aliq̃d agat in intellectu possibili. erit ergo necessaria, qua lumen colorũ visioni necessarium est. Vt enim lumen receptũ in diaphano non est agens colores, nec intentiones colorũ, sed est medium dispositiuum, quo diaphanũ recipit intentiones colorũ, dico dispositiuum, quia rõ recipiendi est nõ aũt est recipiẽs, sic intellectus agens aïæ nr̃æ coniunctus, est medium dispositiuũ, quo aïa recipit spẽs vniuersaliter repñtatiuas. vt enim aer, vel aqua, sine lumine non reciperet colorũ intẽtiones, sic aïa nr̃a non præaffecta intellectu agente, nõ reciperet spẽs vniuersaliter repñtatiuas, est ergo aliud aïæ nostræ necessario requisitũ, vt medium dispositiuum, quo anima spẽs rerum materialium reciperet vniuersaliter repræsentatiuas. Sed occurres huic, nã tunc talis virtus nõ esset agẽs, sed cũ sit dispositio, potius reduceret ad genus aïæ materialis: Arist. aũt, & Auer. & Tho. & Them. appellant hanc virtutem agentem. Rñdeo, ꝙ recipere hęc virtus non est agens, nec in intellectu, nec in phãtasmatibus, vt diximus, sed dicitur agens q̃m mediũ recipiendi duplex est. dispositiuum, quod efficit, & non recipit, & receptiuũ, quod disponit, & recipit, primum medium, quod diciť dispositiuũ, reduciť ad genus causæ agẽtis, facit. n. vt id quod non agit, agat lumen. n. facit, vt color, q̃ nõ agit in aerem eius intentionem agat, medium receptiuum reduciť ad genus causæ mãlis, ergo virtus hæc diciť intellectus agens, ꝑ quãto est dispositio, qua phantasmata agãt in ipsum intellectum nr̃m. Ex his apparet q̃o talis intellectus facit de potentia intelligibilibus, actu intellecta, non. n. est intelligendum ipsum esse id, quod facit. Sed est intelligendũ ipsum esse dispositionẽ, qua phantasmata de posse agere, mutantur ad agere in ipsam aïam, siquidẽ secũdum eorũ naturam, nunq̃ in illam agerent spẽs, nisi esset intellectu agente præaffecta. Quod non intelligens Durandus, simpliciter negauit intellectum agentẽ, sua enim argumenta bene probant intellectum agentẽ non esse aïæ nr̃æ necessarium, vel ad agẽdum in phantasmatibus, vel ad agendũ in ipsam, tñ alia rõne est necessarius, est. n. necessarius, vt dicit Arist. hic, & Auer. superius, vt lumen disponẽs aïam, ad recipiendum intentiones vniuersales à phãtasmatibus: nã sine tali lumine phãtasmata non agerẽt in illã eiusmodi vniuersales intentiones. Argumenta ergo Durandi ꝓcedunt ab insufficientia, hæc de necessitate intellectus agentis. Quæ vero de ipso græci senserint, superius diximus, dicemusq; in fine omnium eorum, quæ Arist. de ipso dicet.

Côm. 4. & 5. — Quid de rõne Expositoris. — Quæ est necessitas intellectus agentis. — Dubitatio. — Solutio. — Côm. 5 in calce.

ARGYR. *Et is intellectus, separabilis est & non mistus passio neque vacat, cum sit substantia actus. semper enim id quód efficit atque agit præstabilibus est eo quod patitur, & ipsum principium omnino materia.*

Tex. cõmẽ. 19. Et hic intellectus separabilis, & impermistus, & impassibilis secundum substantiam est, qui est actu. Semper enim honorabilius est agens patiente, & principium materia.

COLLEC. Tex. cõmẽ. 19. Comparat intellectũ agentẽ intellectui potẽtiæ, & inquit. Et hic intellectus separabilis, & impatibilis, & immistus, sub̃a exñs actu: intellectus ergo agens est sub̃a actus separabilis, & impatibilis, & immistus. Ecce q̃o differt ab intellectu potentiæ. Semp. n. agens pstantius est patiente, & principiũ mã. ĩ vult dicere apud græcos ꝙ pstantior cognosciť intellectus parte, qua facit, q̃ parte, qua patitur. ꝓbatur, per partem præstantiorẽ intellectus cognosciť, sed semp agens pstantius est patiente, & principium mã, ergo intellectus præstantius cognoscitur parte, qua facit, q̃ parte, qua patiť. Debes scire (vt ex cõmẽto Simplicij ħ excipit,) ꝙ intellectus agens cõparatur ad intellectum ac corpus, &

pus,& ad organum mistionis:qm̃.n.nullum intellectorum suscipit ob id actus impatibilis dicitur. Quia vero solutus à corpore, dicitur & separabilis.i. in sui nã hoc ipsum quod est, separatus est,& qm̃ nulli organo affixus est:ideo & immistus dicitur: & sic patet dña horũ. Ambigit Simp. & quid vtiq;(inq̃t)differt dicere à vero,intell'u,si & præter alia, & sub̃a sit exñs actus aïalis intellectus? vult dicere, si intell's agẽs est sub̃a actus, ergo nõ differt à primo intell'u .s. Deo.actus.n.purus nõ est nisi vnus solus. Rñdet Simp. an quemadmodum, inquit, patibils intellectus adhuc imperfectus: ẽm impatibilitatem & potentiam comparatus est sensitiuo,& mox distinctus est,sic & in supremo animæ intellectus comparat̃ quidem ad superiorem?(prędicat dicta quæcunq; primo & digniori congruunt intell'ui,) pp vero ad ip̃m connãlitatem & sub̃ti ipsius aïæ secundo. dña vero deinceps infertur. dico ergo q̃ sicut in potentijs dat̃ latitudo:ita in actibus, est ergo Deus primus actus intell's agens vero actus postremus. Ambigit secundo Simp. in quo,inquit,differt hic aïæ intellectus? Siquidem & ipse p̄cedit. i. deficit à primo. q. d. vr̃ q̃ sit intellectus potentiæ. Rursum postremo querit,hic intellectus est intelligibilis, sicut alia,cur ipsum non appellat intelligibile,sed ipsum dicit esse intellectum. Multa dicit Simp.quæ sunt superflua, vult tñ (vt mihi vr̃) q̃ triplex est intellectus.s. permanens tm̃ nullo modo procedens,& hic est intellectus agens primus,& est Deus. alius est procedens ab hoc, & id à quo procedit alius.& hic vocatur intellectus agens,sicut lumẽ qui est quid aïæ nostræ. vltimo est intell's potentiæ, à quo nullus procedit,sed ipse tm̃ ab alio procedit, & hic est potentialis, ac ab intellectis perfectibilis. Ex his patet sol. quõ differt intellectus agens, ab intellectu potentiæ: & si ambo pręcedant.Et etiam cur hic intellectus secundus nõ intelligitur per aliorum intellecta, sed per eius essentiam. hoc.n.est qm̃ nõ est infimus ac imperfectissimus.hoc mihi videtur Simpli. voluisse, & si sic est, proculdubio est sñia Auer.quam scripsimus in lib.de intellectu,& tu vide.

Dub. Simpli. *Responsio.* *Dub. Simpli.*

Cõm. 19. CVM declarauit. Proponit intentiones partis, & est perspicuum &.d. Et iste etiam.§ Comparat vtrosq; intellectus ẽm conueniẽtiam, & inquit.Et iste ẽt intellectus est abstractus,sicut mãlis, & ẽt non passibilis, neq; mistus, sicut ille h̃ est conuenientia. D.& sub̃a sua. § Secundo cõparat eos ẽm dñam. d. Et est in sua sub̃a actio.i.q̃ non est in eo potentia ad aliquid, sicut in intellectu recipiente est potentia ad recipiendum formas.vult dicere q̃ in eo nulla est potentia, qua perficiatur ab alio intellecto. & probat hoc ratione:cuius maiorem relinquit, quæ est, id quod nihil intelligit eorum,quæ sunt hic, non est in potentia receptiua intellectorum, sed intelligentia agẽs nihil intelligit ex eis,quę sunt hic,ergo in ea nõ est potẽtia receptiua &c. Et fuit necesse.§ Simul inuoluit duas demr̃ones,quibus p̄bat vtrosq; intellectus esse separatos. & prima componit̃ sic, oïs sub̃a recipiens oẽs formas separatas & abstractas est sub̃a separata & abstracta:intellectus potẽtię est hmõi. ergo intellectus potentiæ sub̃a est separata & abstracta. Secunda, omne agens creans separatas formas, & abstractas, est separatum & abstractum, intellectus agens creat hmõi,ergo separatus est & abstractus. Has vtiq; duas tangit rõnes in forma syllogismorum hypotheticorum ad impossibile,& sermo eius est manifestus per se. Quæ igitur est.§ Ex his refellit põnem Alex. qui demonstratione primam de præparatione verificat. Secundam vero de sub̃a, & inquit. Quæ igitur est dña inter has demonstrationes: in considerando per eas:sunt.n.valde consimiles. itaq; concedens vnam de sub̃a, habet concedere alteram, & ideo inquit. Et mirum est, qm̃ oẽs concedunt hanc demonstrationem esse veram de intellectu agente, & non de intellectu mãli. Et licet. Tangit rationem aliam ad probandum separabilitatem intellectus potentiæ. Et vr̃ mihi q̃ Auer. intendat syllogismum vnum in secũda figura,& ipsum reducat ad primam. Et primus in secunda sic componitur, virtus mãlis,& mista corpori non compræhendit nisi intẽtiones finitas:intellectus materialis compræhendit infinitas:ergo intellectus potentiæ non est virtus mista corpori. Reducit autem hunc isto modo, id quod non iudicat intẽtiones finitas, est virtus immaterialis, non mista corpori. intellectus est non iudicans intentiones finitas. i. indiuiduas & singulares:sed infinitas. ergo intellectus potentiæ est &c. Minor probatur ab eo,qm̃ intellectus iudicat intẽtiones, quæ sunt in propositione vniuersali quæ sunt infinitæ, vt patet. His perspicuum est intellectum sub̃am esse separatam. Tangit ergo primo syllogismum in prima figura, & proponit conclusionem.d. Licet ẽt sint valde consimiles, ita q̃ oportet concedentem alteram, ẽt concedere aliam. Adhuc & possumus dicere q̃ intellectus materialis debet esse non mistus ex indiuiduo,& eius compræhensione,& accepit minorem syllogismi in prima figura.d. Quia enim iudicamus per ipsum res infinitas in numero:in propositione vniuersali, & oïs virtus sup. iudicans infinita in propositione vniuersali, est separata, tunc conclusio proposita concluditur. Et est manifestum.§ Probat maiorem d.Et est manifestum q̃ virtutes aïę iudicantes.s.indiuiduales,& mistæ non iudicant:nisi intentiones finitas. Est ergo propositio hæc, oïs virtus materialis iudicat intentiones finitas.contingit per conuersionem oppositi.i.per contrapositionem q̃ id, quod non iudicat intentiones finitas, necesse est, vt non sit virtus animæ mista. Propositio ergo, quæ conuersa est, erat,omnis virtus mista iudicat intẽtiones finitas, conuertens est, non iudicans intentiones finitas,non est virtus mista. Sed negatio postposita & præposita facit æquiualere subalternæ, ergo hæc valet hanc, omne iudicans intentiones finitas est mista,addit,& cum huic coniunxerimus,q̃ intellectus materialis iudicat res infinitas, & non acquisitas, & pro.i.q̃ non iudicat intentiones finitas, contingit q̃ sit virtus non mista. Et ẽm hanc expositionem non intendit duos syllogismos, sed vnum in prima figura,& est melius. Sed ambiges, qm̃ in prima figura ex minori negatiua nihil sequitur: sicut in prioribus scripsimus. Dicendum q̃ maior põt conuerti in terminis, oẽ enim iudicans intentiones finitas est mistum, & omne mistum iudicat intentiones finitas,cui conuertenti si addatur minor hæc,intellectus non iudicat intentiones finitas,cõcluditur conclusio prædicta in secunda figura,& sic habes syllogismum in secunda figura. Vel dicendum q̃ propositio illa,omnis virtus mista iudicat intentiones finitas, debet conuerti: ergo non iudicans intentiones finitas est nõ virtus mista,quę propositio est affirmatiua,de terminis infinitis,& non negatiua. & sic, si addatur illa minor, adhuc bona est combinatio, qm̃ arguitur ambabus propositionibus entibus affirmatiuis. Et componatur ratio sic, omne non iudicans intentiones finitas,est non virtus mista, intellectus est non iudicans intentiones finitas, ergo est non virtus mista. Et hoc pacto syllogismus iste non peccat, & sic non est nisi vnus syllogismus,duobus modis formatus. Et debes scire q̃ infinitũ potest dupliciter cognosci à nobis, vno modo complexe, alio modo appræhensione simplici. Primo modo per cognitionem vnius propositionis appræhendimus infinitas propositiones, vt qm̃ scimus hominem esse risibilem, quæ est vna propositio,scimus potẽtia infinitas singulares,vt dicit Arist.in.1.poster.&.2.meta. qm̃,vt dicit Auer.in.2.meta.& in lib.d.d.vniuersale est potentia infinita.& hoc intelligit Aristo.q̃ conclusio aliquo scitur,aliquo ignoratur. scit̃ enim vniuersaliter, & hoc est scire in potentia.ignoratur autem particulariter,& hoc est ignorare in actu, & ideo statim inducẽs cognouit.i.statim per sensum inspiciens singularem,vt qm̃ hic qui est in hoc capitulo declarabitur.i. q̃ vadat ad tertium sensum erit dicendum. & ponit primam partem Aristo.d. Cum.n.dixit. § Et iste intellectus etiam est abstractus,non mistus,neque passibilis.§ loquitur de intellectu agente,& non possumus aliud dicere,qm̃ sup.omnes congruunt in expositione illa. Et h̃ particula.§ Ex verbis huius literæ arguit contra Ale. d.Ostendit alium intellectum.s.potentiæ esse non passibilem, neq; mistum, qm̃ copulatiua requirit ambas partes veras.modo copulatiua est hæc, intellectus potentiæ est impassibilis,& immistus,& iste intellectus etiam,ergo ambæ partes veræ. Et similiter.§ Scd̃o arguit ꝯ idem.d.Et similiter cõparatio inter eos:vt manifestũ est:ẽm q̃ est inter intell'm agentem, & mãlem:ẽm q̃ intellectus mãlis cõicat

Dubitatio. *Responsio.* *Cõm. 13 et 14. Cõm. 14. Dispu. 1. in sol. sexti.*

agenti in multis istarũ dispõnum. Et hæc rõ est tacta in calce cõmenti pcedentis: & hoc confirmat textus.d.& in hoc conuenit nobiscũ Them. & differt Alex. Et sic patet expõ lræ habiti cõmenti, q ponebat in arabica trãslatione. Et qũ dixit§ Nunc transit ad literam pñtem,& textus est.§ Et qđ est in potentia, prius est tpe indiuiduo.§ Inquit, põt intelligi per tres opiones eodem mõ.s.de eodem intellectu.ẜm .n.nostram opinionem,& Them. intellectus, qui est in potentia, prius continuatur nobiscũ: quam intelľs agens: & ẜm Alex. intellectus qui est in potentia, erit prior in nobis ẜm esse, aut generationem, & non ẜm continuationem. ergo omnes tres opiniones exponunt de eodem intellectu, sed alio atq; alio modo. quoniam Alex. loquitur de prioritate essendi Them. & Auer. de prioritate operationis, & copulationis. Et cum dixit vľr. § Exponit aliam partẽ, & tex.est.§ Vľe ãt non est in tpe.§ Inquit, loquitur de intellectu, qui est in potentia, qñ cũ fuerit acceptus simpliciter: non respectu indiuidui, tunc non erit cõior intellectu agẽte aliquo mõ prioritatis. vult dicere nã, aut origine: sed posterior eo oĩbus modis.s.nã,& origine. Et iste sermo conuenit vtrisq;.i.tribus opinionibus.s.dicenti ꝙ intelľs: q est in potentia est generabilis, aut non gñabilis. qñ siue sic, siue sic: est posterior intellectu agente nã, & origine. Sed

Dubitatio. est ꝯdictio, qñ.36.cõm. inquit, & ista actio.s.creare intellecta & facere ea: est prior in nobis, quã actio, quæ est intel-

Solutio. ligere. Ecce qũo oppositum.d.hic. Et soľ. est, qñ (vt cõm. 18. diximus, vbi inquit id, quod hic) intelligit, ꝙ continuatio intellectus potẽtiæ est prior nobis prioritate originis. ꝯ est prioritate pfectionis, & concordant scripturæ. Neq; qñq; est intelligens, & qñq; non.§ Inqt impossibile est, vt iste sermo intelligatur, ẜm suum manifestum.i.vt primo aspectu patet, neq; ẜm Them. neq; ẜm Ale. quorum expõnem tangit.d.qñ hoc verbum§ est§ cum dixit§ neq; qñq; est intelligens§ ẜm eos refertur ad intellectum agentem. vult ergo ꝙ verbum ħ intelligatur de agente. Sed Them.§ Ponit inde drĩam.d. Sed Them.(sicut diximus) opinatur ꝙ intellectus agens est speculatiuus, ẜm ꝙ tangit. i. est forma mãlis speculata. Alex. ãt opinaẜ. ꝙ intellectus, qui est in habitu, qui est speculatiuus apud eũ: alius est ab intellectu agente. Probat hãc partẽ.d. Et hoc oportet credere artificium.n. aliud est ab artificiato, & agens aliud ab acto. Adde minorem, sed ẜm Arist. agens est sicut lumen, & ars. & speculatiuus sicut effectus, & illuminatus color. ergo &c. § Scđm ãt ꝙ§ aliter igitur exponit, & inquit. ẜm ãt ꝙ nobis apparuit, sermo est iste ẜm suum manifestum, ita ꝙ sit illud verbum§ est§ relatum ad propinquissime dictũ.s. intellectũ potẽtiæ, de quo proxime dixit. vľr ãt non est in tpe, qñ illa particula§ neque§ resoluitur in § non§ & sic est ibi nota copulationis, & per ꝯñs copulat propinquissime dictum.s. intellectum potentiæ. Et est intellectus.§ sed qñ quis ambigit, ergo intellectus mãlis sp intelligit, cuius ꝯrium dñt oẽs. rñdet, & inquit, & est intellectus mãlis: cũ fuerit acceptus simpliciter sup. ille, qui sp intelligit, non respectu indiuidui. intellectus.n. qui dr̃ mãlis, ẜm ꝙ diximus, non accedit ei: vt qñq; intelligat, & qñq; non, nisi in respectu formarum imaginationis exñtium in vnoquoq; indiuiduo, nõ respectu spẽi. v.g. ꝙ non accedit: vt qñq; intelligat intellectũ equi, & qñq; non, nisi respectu sortis, & Pla. simpliciter ãt, & respectu spẽi sp intelligit hoc vľe, nisi spẽs humana deficiat omnino, quod est impossibile. Et ẜm hoc.§ applicuit sñiam verbis, & inquit. Et ẜm hoc sermo erit ẜm suum manifestum, & cum.d. Vľr autem non est, neq; in tpe, & cum intendit ꝙ intellectus: qui est in potentia, cum non fuerit acceptus in respectu alicuius indiuidui: sed fuerit acceptus simpliciter, & in respectu cuiuslibet indiuidui, tunc nõ inuenitur aliqñ intelligens, & aliqñ non. Quemadmodum.§ Hoc probat loco à simili. d. quemadmodum intellectus agens, cum non fuerit acceptus in respectu alicuius indiuidui, tunc non inueniẜ, qñq; abstrahens, & qñq; non, sed sp inuenitur abstrahere, cum acceptus fuerit simpliciter, idem.n. motus est in acceptione duorum intellectuũ.s. potentiæ & agentis. Et erit sermo§ Nunc mouet.q.& ibi§ Et dicetur dissoluendo.§ soluit illam & sermo eius patet. Deinde ibi.§ Istæ.n.tres.§ probat soľ. duabus rõnibus, & prima sic componitur, virtutes necessariæ ad pñtandum in hoĩe formam rei imaginatæ: qñ sensus fuerit absens, & extrinsecum sensile non adest, sunt necessariæ intellectioni: accepit minorem.d. Istæ.n.tres virtutes sunt in homine ad præsentandum formam rei imaginatæ: qñ sensus fuerit absens .i. postquam sensit, aliter essent ociosæ. ergo sine illis nõ fit intellectio, & per consequens eis corruptis non remanet intelligere. Et ideo § Secunda ratio sic componitur, illæ virtutes, quæ colligate inuicem pronosticant aliquod indiuiduum, quod non cadit sub sensu præsentialiter, sunt necessariæ intellectioni, sed ponit minorem.d. Et ideo fuit dictum illic, ꝙ cum istæ tres virtutes adiuuerint se adinuicẽ, forte repræsentabunt indiuiduum rei: ẜm ꝙ est in suo esse .s. venturum, licet ante non sentiamus ipsum. qualiter. facit medicus, qui per imaginatiuã colligit signa ab vrina, pulsu, colore, voce, figura, motu ægroti. per memoratiuã memoratur se vidisse similia, post quæ successit mors. cogitatiua pronosticat mortem cras, vel post cras, quæ mors est quoddam indiuiduum, quod non cadit in sensu aliquo. & intendebat hic. § Exponit aliud verbum.d. Et intendebat hic per intellectum passibilem, formas imaginationis.i. intentiones imaginatas, vt in eas agit virtus cogitatiua.i. cogitatiua actu speculans indiuidua, quæ propria est homini. Cuius rationem tangit.d. Est.n. aliqua ratio.i. rationabilis particulariter. & omne rationabile pertinet ad hominem proprie. ergo illa est homini propria. Et dedit operationẽ illius.d. & actio eius nihil aliud est: quam ponere intentionem formæ.i. reuocare phantasma cum suo indiuiduo. i. pro repræsentatione indiuidui olim habiti: vt sit apud rememorationem.i. reminiscentiam, aut distinguere eam.i. denudare eam ab eo apud formationem.i. simplicẽ appræhensionem. & ideo ponit ordinẽ intellectus ad hanc facultatem.d. Et manifestum est, ꝙ intellectus, qui dicitur materialis, recipit intentiones imaginatas, post hanc distinctionem.i. particularem appræhensionem illius. Ideo concludit conclusionem propositam.d. Iste igitur intellectus passibilis necessarius est in formatione.s. appræhensione vniuersali intellectus potẽtiæ. ideo verificat literam, cuius causam dat.d. Hæ.n. virtutes sunt quasi res, quæ præparant materiam artificij.i. ipsi intellectui potentiæ, & agenti ad recipiendum actiones.i. intentiones artificij.i. agẽtis. Hæc igitur est vna expositio. Et potest.§ Aliam ponit expositionem quæstioni motæ. Et debes scire, ꝙ intellectus potentiæ potest tribus modis accipi. Vno modo vt infimus est abstractorum. & sic semper copulatur agenti, & non quandoq; sic, & quandoq; non. Alio modo respectu sphæræ, & sic etiam semper intelligit idem numero intellectũ. Tertio modo respectu mei, vel tui: & sic quandoq;, & quãdoq; intelligit. Expositio ergo data fuit de intellectu secũdo modo accepto. expositio autem danda est de intellectu primo modo, vt copulatur agenti semper, vt sic enim non quandoq; intelligit, & quandoque non, sed semper intelligit. Et ex verbis eius colliguntur de hoc duæ rationes, id cuius proportio ad intellectum potentiæ est sicut lucis ad diaphanum, semper perficit intellectum potentię, & intelligitur ab eo. sed proportio intellectus agentis ad intellectum potentiæ est sicut lucis ad diaphanum. ergo intellectus potentiæ semper perficitur ab agente. Amplius & secundo arguit, omnis intellectus æternus semper perfectus à formis materialibus, semper intelligit formas liberatas à materia. Sed opinandum est, ꝙ iste intellectus, qui est in potentia, cum declaratum est, ꝙ est æternus, & ꝙ innatus est perfici per formas materiales, dignior est, vt sit innatus per formas non materiales, quæ sunt intellectæ in se, & est ratio Them. cap.52. & dixit.§ Si est æternus.§ Qñ in æternis quicquid potest intelligere vile, potest & sublime percipere. in corruptibilibus non, vt.d. Auer. cõm.36. Et eius sermo patet hic. Sed non primo.§ Ambiges q.c.q.d *Dubitatio.* competit intellectui in se, competit indiuiduo alicui illius speciei. sed intellectus potentiæ in se semper est perfectus. ergo hæc perfectio actu competit alicui indiuiduo humano. soluit Auer. sed nõ primo copulatur nobiscum ex hoc: *Solutio.* sed postremo, qñ perficitur generatio intellectus: qui est in habitu: vt declarabimus post. Vult ergo, quòd non sit semper,

semper, ita q quicquid competit intellectui actu, cōpetat alicui indiuiduo hoīs, sed possit competere. qm quicquid potest competere intellectui, competit: qm in separatis quicquid est possibile, est necessarium. homo vero, qm non est sempiternus, non oportet, vt sit ei competens actu illa perfectio, sed possit competere. Et ẜm hanc.§ Nūc exponit partem illam, quę.d. in arabica translatione.§ Iste tm̄ est immortalis ſp.§ Et debes scire, q dictio exclusiua non habet vim excludendi à termino, cui addit, nisi accidentalia à subiecto eius, si.n. dixero, tm̄ homo currit, non excluditur animal, nec risibile, nec rationale, nec essentiales partes hominis: quia ab exclusiua ad periacentem valet consequentia, vt si tm̄ homo currit. ergo homo currit. ergo aīal currit, & risibile &c. ergo in illa ꝑpositione, tm̄ homo currit, non excluditur animal, & alia essentialia sibi. & ideo inqt. Et ẜm hanc expositionem, cum dixit, & cum fuerit abstractus, est quod est tm̄ non mortalis, innuit intellectum mālem, ẜm q perficitur per intellectum agentem: quia intells agens est de perfectione essentiali eius, ideo non excludit per notam exclusionis, innuit dico, qn̄ fuerit copulatus nobiscum, ex hoc modo.i. sic perfectus per agentem, deinde abstrahitur. est ergo sensus q intellectus potentiæ perfectus per agentem, copulatus nobiscum, est tantum immortalis, quando separatur. ecce quo pacto non excluditur intellectus agens per notam exclusionis. Et forte.§ Aliter exponit illam exclusiuam tm̄. vbi debes scire, q nobis insunt multa per naturam, insunt.n. nobis vegetatiuum, sensitiuum, & intellectus potentiæ, qui per naturam inest, vel quia per nostrum motum naturalem.s. per acquisitionem phantasmatum, quæ à nobis acquiruntur per sensuum officium. Vel acquiritur per naturam.i. principia naturalia à patre & matre. qm̄ qui dederunt nobis cogitatiuam aīam, dederunt intellectum potentiæ, quæ forma est cogitatiuę ẜm esse reale, licet ẜm esse intentionale sit materia abstractorum: vt dicam. intellectus āt agens non per naturam inest, quia nec per acquisitionem phantasmatum, nec à patre & matre: cum ipse sit vel Deus, vel forma omnino liberata à nobis. est ergo sensus, tantum intellectus materialis est immortalis, subaudi excludendo reliqua: quæ nobis insunt per naturam etiam.q.d. eorum, quæ insunt nobis per naturam, solus intellectus potentiæ est immortalis. Inquit, & forte innuit intellectum materialem in sua cōtinuatione prima.i. prout vnitur nobis per naturam. Ideo inquit.s. continuatione, quæ est per naturam. Debes scire, vt dixi in lib. de intellectu, q intellectus potentiæ potest considerari dupľr. Vno modo sub esse intentionali & spirituali: & sic est mā oīum abstractorum, & sic est separatus à nobis, & non acquiritur à nobis, nisi per acquisitionem intentionum imaginatarum, quæ per studium & artē in nobis fiūt. Alio modo potest considerari: ẜm esse naturale & reale, & sic est vltima perfectio hominis copulata hoī formaliter per cogitatiuam: tanquam per medium copulationis, & sic acquiritur à nobis per nām, & à parentibus, vt perspicuū est in lib. de intellectu. Et appropriauit ipsum &c.§ Obijciet quis Auerroim, qm̄ si eorum, quæ nobis attribuuntur, *Dubitatio* tm̄ intellectus potentiæ est immortalis, ergo omne īmortale nobis attributum erit intellectus potentiæ, ab exclusiua ad vniuersalem de terminis transpositis, cōsequēs est falsum, qm̄ intellectus agens aliquod est eorum: quæ nobis attribuuntur, & tñ non est intellectus potentiæ. Soluit dupliciter. *Solutio.* Et debes scire, q intellectus potentiæ habet multos modos.s. vt continuus huic vel illi, & vt continuus toti speciei hoīs, & vt perficitur per agentem. inquit modo q illa particula§ tm̄§ excludit alios modos se hn̄di intellectū, & inquit, & appropriauit ipsum per hanc particulam tm̄, annuendo ad corruptionem intellectus. i. excludendo à se prout distinguitur ab intellectu in habitu, ex modo per quem est corruptibilis.i. per hanc dr̄iam, quia ille est corruptibilis. ipse aūt est æternus. est ergo sensus, tm̄ intellectus potentiæ est immortalis, tm̄.s. vt distinctus ab intellectu in habitu. Et vľr.§ Aliter soluit. q. & vult q vnamet essentia intellectus est intellectus agens, & intellectus potentiæ ẜm rem: licet ẜm modum differant. qm̄ per modum, quo creat in nobis intellecta, sortitur sibi rationem agentis, per modum autem quo per ipsum recipimus intellecta, sortitur nomen intellectus potentiæ, ergo intellectus agens est intellectus potentiæ, & econtra, & non differūt, nisi tm̄ in modo. Et sic concedo consequentiam, q omne nobis attributum immortale est intellectus potentiæ, & q intellectus agens est intellectus potentiæ ēt concedit. Inquit & vľr, quādo quis intuebitur intellectum materialem cum intellectu agente, apparebunt esse duo: vno mō .s. ẜm rationem, & vnum.i. idem: alio modo, quod explicat, & inquit. Sunt.n. duo propter diuersitatem actionis eorū. Actio.n. intellectus agentis est generare. Actio vero istius intellectus potentiæ est informari. sunt autem vnum, quia intellectus materialis perficitur per agentem perfectione essentiali, & intelligit ipsum. Ecce igitur qūo concedit cōsequentiam.s. q intellectus agens sit intellectus potentiæ. Et ex h̄ modo.§ Sed quis obiiciet Auer. qm̄ duæ virtutes *Dubitatio.* non sunt vna virtus. sed intellectus agēs, & intellectus potentiæ sunt duæ virtutes: vt est famosum. ergo non vna virtus. Cui adijcit responsionem, & inquit, & hoc modo.s. ẜm *Solutio.* discrimen rationis, & in modo, & non in re, in intellectu continuato nobiscum apparent duæ virtutes, quarum vna est actiua: alia de genere virtutum passiuarum. Ad formam ergo dico, q maior est vera qn̄ illæ duæ virtutes sunt diuersæ re, & modo. sic āt non est intellectus agēs, & intellectus potentiæ. sunt.n. vnum in subiecto: & duo in modo. Et quā bene.§ Verificat per hæc dictum Alexā. & cum hoc habet locum ab auctoritate, & inquit. & quam bene assimilat illum Alexāder igni. ignis.n. est innatus alterare omne corpus, per virtutem existentem in eo.s. per formam caloris: & tamen cum hoc patitur quoquo modo ab eo quod alterat: & assimilatur cum eo in quo egit.v.g. cum aqua: aliquo modo similitudinis. i. acquirit ab eo formam igneam minorem forma ignea alterante, quia cum deperdit calorē, deperdit formam igneam subalem, & per cousequens efficitur in eo aliquis gradus frigiditatis, & aliquis gradus aquæ, per quos aquæ, in qua agit, redditur ẜm quid similis. Hæc.n. dispositio valde est similis dispositioni intellectus *Dubitatio.* congregati ex agente, & possibili. est.n. agens ea vno mō, & recipiens ea alio modo. Sed circa duo ambiges, primo de veritate in se. Secundo de exemplo Alexā. quod Auer. tantopere laudauit. Circa veritatem in se, qm̄ intellectus agens, & intellectus potentiæ sunt duæ res (vt oēs peripatetici dixerunt) omnino diuersę. Sed dicendum, q de hoc *Responsio.* prolixe locutus sum in lib. de intellu, & dixi opionē Ioan. Ianduni, & fundamenta eius, & multas alias pōnes, nunc tibi abbreuiabo opionem huius Phi, & dico, q intellectus agens (apud Auer.) triplex est. quidam qui assimilatur soli ẜm Plat. & hic intellectus est Deus sublimis & gloriosus, & hunc intellectum esse agentem dixit Auer. in pluribus locis maxime. 12. meta. vbi corollarie concludit istud de *Cōm. 38.* mente Arist. Et hoc modo accipiendo intellectum, pro- *In fine.* culdubio est differens ab intellectu possibili valde in gradu, & essentia, sicut supremum ens in genere intelligibiliū ab infimo illius generis. Alius est qui assimilatur lumini, quod est perfectio diaphani: de quo loquitur Auer. in fine commenti quinti, & alibi pluries, & hic intellectus est gradus perfectionis intelligentiæ hominis, per quem gradum intelligentia illa distat à materia prima, & appropinquat Deo. sunt.n. in intellectu hominis duo gradus. vnus ꝑ quā priuatur perfectione Dei, per quem sibi non repugnat illa perfectio: saltem ẜm rationem entis. & per istum gradum est in potentia omnia intelligibilia, & per istū gradum descendit à primo, & appropinquat materiæ. Est & alius gradus, per quem ponitur in suo ordine, quo Deo vicinatur, & à materia remouetur, & hic est similis lumini, quoniam per hunc perficitur intellectus in esse receptiuo omnium intelligibilium: eo modo, quo lumine diaphanum efficitur actu receptiuum colorum. quemadmodum ergo in virtute solis fit perfectio visiua: & in virtute luminis. solis quidē, tanquam virtute primi agentis. luminis, tanquam virtute secundæ causæ. sic & virtute agentis primi fit intellio, tanq̃ virtute cāæ primæ, & virtute intells ꝓprij fit intells, tanq̃ virtute cāæ ꝓpriæ. Est tertius intells insīalis, quo intells potentiæ venit ad intellecta speculatiua, & ille intellectus est

est propões primæ, quæ dr̄r intellectus in habitu apud Auer.& de hoc intellectu dicemus cõm.36.satis.Ex his patet, quis intellectus est agens idem cum intellectu potentiæ,& quis non,& qūo dictum Auer.constet.Sed de exemplo debes scire, ꝙ ignis agit in aquã, & patitur reali actione & passione, ideo sunt necessariæ duæ virtutes, quibus agat & patiatur,quas Auer.in 4.Meteororum dedit. Ignis enim virtute caloris agit in aquam,quæ patitur virtute humoris. Econtra aqua virtute frigoris agit in ignem,qui virtute siccitatis repatitur, & quia ad remissionem sicci, cui coniungitur calor,remittitur calor,ideo per accidēs ignis remittitur in calore,& efficitur similis aquæ. Similiter remisso humore in aqua frigus ei copulatum & proportionatum debilitatur,& inde sequitur remissio aquę in qualitatibus,& substantia,& hæc est intellectio Auer. & in hoc errant omnes sophistæ, qui credunt repassionem & actionem fieri ẜm eandem qualitatem, & nos scripsimus argumenta eorum in.5.phy.auscul.nec nunc est locus ea repetendi.Ex his apparet exempli vis, quoniam quemadmodũ ignis sicco patitur,& colore agit, sic intellectus gradu priuationis patitur ab intelligibilibus, gradu vero perfectionis agit. Est autem discrimen:quoniam illa actio est naturalis & physica, ideo requirit diuersa principia ẜm rem. Intellectus autem actio est intentionalis,ideo requirit tãtum principia diuersa intentionaliter, & non ẜm rem. Et in h̄ patet peccatum Ioannis,qui nihil res ad mentẽ Auer. intelligit. Et ẜm hoc erit. ℥ Duæ inuaserunt positiones de intellectu speculatiuo, quas in alijs commentis dedit. Prima ꝙ intellectus speculatiuus sit æternus, quoniam & agens & patiens sunt æterni. Alia ꝙ sit corruptibilis, eo quia patiens sit corruptibilis.s.intellectus potentiæ, quem dedit Alex. Ex vi huius quæstionis datæ sunt duæ põnes extremæ quas vides. Tunc inquit, & ẜm hoc erit sermo in quo dixit.℥ Sed non rememoratur &c.℥dissolutio quęstionis, in qua sunt inuentæ positiones extremæ, quarum vna fuit eorum qui credunt intellectum in habitu esse æternũ. Altera quæ fecit Alexã. æstimare intellectum materialem esse generabilem,& corruptibilem. in qua quæstione dicetur.quomodo intellecta à nobis sunt non ęterna,cum hoc ꝙ intellectus potentiæ est ęternus.s.agens & recipiens est æternum.Aristot.ergo hanc quæstionem peripateticorum expositorum nunc persoluit, & inquit, &.q.d.rñdendo, ꝙ causa in hoc est,quia intellectus materialis nihil intelligit sine intellectu patibili:licet agens & recipiens sint æterna, sicut compræhendere colorem.i.visio non est licet sit visus & lux:nisi coloratũ sit.inquit modo.& ideo ẜm quancunq; istarum expositionum,quas dedit, dicatur:litera erit conueniens verbis Arist.& suis demr̄onibus,sine aliqua cõtradictione, & sine exitu manifesto sui sermonis, imo apparet consona literæ eius. Et ideo non recte℥ Arguit cõtra Alex.qui intelligit textum de intellectu potentiæ.primo sic, nomina æquiuoca simpliciter non debent vsitari in scĩa demr̄atiua,sed intellectus,vt quid commune ad substãtiam intellectus & præparationi est æquiuocus. ergo non est vsitandum æquiuocum intellectus nomen in lib.de aĩa, ergo intellectus vno modo accipitur sp.s.pro sub̃a. Huius apponit maiorem, & inq̄t. Et ideo non recte est vti in doctrina verbis æquiuocis.Apponit ãt qūo licet vsitari,& inquit, nisi in eis, quæ licet sunt diuersa.i.licet significent diuersa sig̃nata,illa tñ sig̃nata cõueniunt in oĩbus intellectionibus,de q̄bus.i.per quas pñt dici,nisi sint æquiuoca analoga. his.n.frequenter vtimur in doctrina, sed puris æquiuocis non. Et demr̄at. ℥ Scd̄o arguit ꝯ expõnem. Alex. per aliam trãslationem:vbi hr̄ expresse,ꝙ per intellectum corruptibilem intelligit Arist. imaginationẽ seu virtutẽ cogitatiuã,& inducit verba,& sermo eius est perspicuus. Hoc nomen.℥ Hoc põt esse corollarium: vt notat illa particula ℥igitur℥quod ex dictis conducit.Et põt esse alius syll̄s,qui sic componitur, oĩs intell̄s apud græcos est intell̄s m̃alis, vel agẽs.vel intellectus in habitu, vel virtꝰ imaginatiua, & h̄ accipit tanquam famosum in doctrina peripateticorum, sed præparatio nec est intell̄s potẽtię,nec intell̄s agẽs,nec intellectus imaginatiuus,nec intell̄s in habitu.ergo nõ est intell̄s.nec est consonum,vt Ari.aliq̄n eam appellet intellectũ. Vel forte hoc est corollariũ, vt illa particula ℥igitur℥ designat, & est melius. Vel forte arguit ꝑ auctoritatẽ famosam.s.ꝑ quam probat, ꝙ virtus imaginatiua est intell̄s, q̄m intellectus dr̄ quatuor modis,quorum vnus est imaginatio,&,vtcunq; sit,est bonum.Et sermo ꝑspicuus. Et debes scire.℥Comparat põnem Them̃.& Theoph.cum põne Platonis,& inquit,& debes scire,ꝙ nulla dr̄ia est ẜm expositionem Them̃.& antiquorum expositorum.i.Theoph.ex vna cũ opĩone Platonis, in h̄, ꝙ intellecta exñtia in nobis sunt æterna,& addiscere est rememorari.coeunt ergo hi in duobus.s.ꝙ intellecta sunt æterna, & ꝙ addiscere est rememorari. Sed Plato.℥Adijcit dr̄iam,& primo conducit quę Plato concedit, & inquit, sed Plato dixit ꝙ ista intellecta sunt in nobis q̄nq;,& q̄nq; non,ꝑꝑ hoc ꝙ subiectum.i.persona hoĩs præparatur ad recipiendum ea q̄nq;, & q̄nq; nõ. Opinatus.n.est Plato ꝙ hõ nascitur plenus humore,& alijs passibilibus qualitatibus, quæ impediunt eum à speculatione.stantibus.n.his humoribus in motu,ignoramus,quẽadmodum in pueritia,ideo dixit Arist.ꝙ aĩa hoĩs pluri tp̄e persistit in ignorantia:q̃ in scĩa. Sedatis vero his motibus. & exiccato humore, hõ per animam incipit reminisci, per hoc ꝙ excitatur à sensibilibus,vt dicit Plato. Et ipsa.℥Secundum dictum Platonis apponit, & inquit, & ipsa in se sunt, antequam recipiamus: sicut post, q̄m nec perdit anima sciam,nec acquirit aliquam,cũ sit plena omnibus scientijs practicis, & speculatiuis. sola aũt mutatio est ex parte subiecti eius.Adijcit tertium,& inquit,& ita sunt extra animam,sicut in anima,q̄m quemadmodum in anima sunt sub esse abstracto,à tp̄e, loco,& conditionibus materiæ, ita & extra animam sunt ẜm essentiam, & subsistere separata, & has vocat Plato in Parmenide idæas, seu spẽs,quas vide,si placet,q̄m non est pñtis speculationis de his agere.quia in lib.de intellectu oĩa dixi.Them̃.ãt.Complens dr̄iam, quæ concessit Them̃. apponit & inquit. Them̃.aũt dixit,ꝙ hæc .s.ꝙ q̄nq; sunt copulata,& q̄nq; non,accidit eis ꝑꝑ nãm recipientis. Opinatur.n.ꝙ intellectus agens non est innatus continuari nobis in principio, nisi ẜm ꝙ tangit intellectũ m̃alẽ,iõ ex hoc mõ accidit ei diminutio, cum continuatio cum intentionibus imaginatis est vno mõ quasi receptio, alio mõ quasi actio.Iste sermo The.põt intelligi duobꝰ modis.Primo ꝙ intell̄ui agenti accidit diminutio.i.in potẽtia ad continuationem nobiscum:ꝑ intentiones imaginatas.& quia h̄ continuatio est vno mõ quasi receptio, alio modo quasi actio, ideo & intellectui agenti accidit continuari nobiscum per nãm intellectus potentiæ. Vel põt intelligi, ꝙ oĩa h̄ sint dicta ẜm metaphorã in doctrina Them̃. & sic intelligat ꝙ intellectus agens, vt agens est, est in sui nã ꝑfectus.sed vt tangit possibilem.i.copulatur ei,& intelligit ab illo imperficitur adeo, ꝙ ꝑꝑ illam imperfectionem accidit, vt recipiat vno mõ, & agat alio mõ, & sic accidit in opĩone Them̃. ꝙ intellectus agens q̄nq; copuletur nobis, & in principio non. Est ergo prima dr̄ia in mõ continuationis, q̄m Plato vult ꝙ intellectus semper sit continuus ẜm esse homini. Them̃.vult ꝙ q̄nq;,& q̄nq;: propter naturam imperfectionis intellectus potentiæ. Amplius ex hac dr̄ia sequitur alia, ꝙ Them̃. concedit saltem intellectum potentiæ & agentem, aliquo modo. Plato nullo mõ, quia non concedit nouitatem,nec ẜm quid,nec simpliciter. Et ideo intellecta, ℥ Conducit secundam differentiam inter eos, & inquit. Et ideo intellecta sunt in eo.i.in intellectu agente: in dispositione diuersa à suo esse.q.d.quia aliud esse habent intellecta in intellectu, & aliud extra animam. Vbi debes scire, ꝙ ẜm Them̃. intellectio est essentia intellectus agentis.Nos enim apud Them̃. intelligimus per essentiam intellectus agentis, intellectio enim nr̄a,& essentia agẽtis idẽ sunt.intellectus.n.agens est sibi intellectio,& nobis. sibi quidem per essentiam. nobis ꝑ participationẽ. sicut albedo est sibi albedo,& nobis.sibi quidem per essentiam,nobis per copulationem cum corpore. modo sic, intellectus agens est sibi intellectio, & nobis sibi per essentiam, & nobis per copulationem. ergo intellecta hñt esse in intellectu agente per essentiam, & extra ipsum hñt esse indiuiduale tm̃. Apud Platonẽ vero non est nos dicere sic, q̄a nõ intelligimus per essentiã intellectus,sed per species

defluxas

defluxas à speciebus separatis, ideo intellecta idmet esse quod habent in anima, habent extra animam. Et fiducia.§ Arguit pro positione Themistij, & primo refellit cām apparentem: per quam quis necessitatem intellectus potentiæ daret, & inquit, & fiducia in intelligendo hanc opinionem est, ꝙ causa mouens Arist. ad ponendum intellectum materialem esse, non est, quia hoc intellectum.i. speculatiuus intellectus est factus, quia apud Them. hoc non est verum, sed causa in hoc est, & syllogizat hypothetice hoc pacto. si intellecta hñt diuersum esse in aīa ab eo, quod hñt extra animam, tunc intellectus erit compositus ex actu & potentia. Pono añs sic, sed intellecta hñt diuersum esse in anima ab eo, quod hñt extra animam. ergo intellectus est compositus ex agente & potentia. accepit tm̄ añs, seu hypotheticam, & inquit: aut quia cum fuerint intellecta, seu inuenta intellecta: quæ sunt in nobis ₰m dispōnes non conuenientes intellectibus simplicibus.i. rebus extra animam. hoc est añs hypothetice. Apponit ꝯñs, & inquit: tūc fuit dictum ꝙ iste intellectus: qui est in nobis, est compositus ex eo, quod est in actu.s. intellectu agente, & ex eo qđ est in potentia.i. intellectu poſi, hæc est tota hypothetica: reliquit autem positionem añtis, & positionem consequẽtis, qm̄ perspicua sunt. Potest autem hæc hypothetica sic syllogizari, omne diuersum à sui natura propria, habet recipiens aliquo modo, & agens. sed intellecta simplicia.i. singularia, habent diuersum esse à suis naturis proprijs. ergo habent aliquo modo, recipiens, & agens. Et sic patet sylľs. Aut quia continuatio.§ Adducit secundam cām, quæ sic componitur, omnis natura cuius operatio assimilatur generationi, actioni, & passioni, est cōposita ex parte qua agit, & parte qua recipit. sed intellectus est natura: cuius compositio est similis generationi, & passioni, & actioni, ergo est compositus ex parte qua agit, & parte qua recipit. Ponit minorem, & inquit. aut quia continuatio eius ₰m hāc opīonẽ, est similis gñoni, & assimilať passioni & actioni. s. in sua continuatione cum intentionibus imaginatis. hæc fuit vis minoris syllogismi. Secundum igitur hanc § Conducit nunc conclusionem ex his omnibus ₰m mentem Them. & inquit, ₰m igitur hanc opinionem agens, & patiens, & factum erunt idem: ₰m subiectum: & rem: & est dictum ab istis tribus dispositionibus. i. & differunt ratione, & modo propter diuersitatem: quæ accidit ei. Hæc autem est conclusio. ideo & sequitur, quoniam declaratū est intellectionem non esse nouam, nec vere generationem, sed similem generationi, & actioni, & passioni, & per consequens agens & patiens, & factum non sunt sic ₰m veram naturam, sed similitudine, & ₰m rationem, vt perspicuum est. Et ꝙ hæc Themistij sit posito cap. 25. huius tertij, in sua paraphrasi, concludit eodem modo, inquit: intellectus agens intellectui potestatis assistens, vnus cum illo redditur, propterea ꝙ vna est res: quæ ex materia, & forma consistit, & tamen permistio hæc rationes duas habet. nam & materiæ ratio est: per quam anima fit omnia, & ratio absolutionis & formæ, per quā facit omnia. & in calce capituli inquit, porro quod & superius dixi, idem est intellectus & intelligibilis, quemadmodum idem est scientia ipsa actu, cum eo, quod scitur: non tamen eadem ratione, sed quatenus intellectus possibilis amplectitur, intelligibilis est. quatenus vero ipsemet agens est: dicitur intellectus esse. ecce quo pacto his verbis Themistius innuit agentem, possibilem, & speculatiuum esse vnam rem in subiecto: diuersam tamen ratione & modo, qm̄, vt dicit alibi, transmutatio fecit scire materiam, actio vero seu operatio agens. operatio intellectus non est noua, nec est diuersa ab essentia intellectus, sed est operatio ₰m similitudinem, ideo hi tres intellectus sunt in anima ₰m metaphoram & rationem. vtrum autem intelligere sit nouum apud Them. & an animæ rationali accidant accidentia, quæ vulgariter species intelligibiles dicuntur, & quo pacto sint istæ tres partes in lib. nostro de intellectu scripsimus. Nunc vero quantum ad expōnem verborū sat sit. Nos āt opinamur.§ Apponit dr̄iam inter ipsum, & Them. & inquit. Nos āt opinamur, ꝙ non mouit ipsum ad ponendum intellectum agentem: nisi hoc ꝙ intellecta speculatiua sunt generata, ₰m modum quem diximus.i. ₰m me, & te, illum, & illum: non ₰m spēm & in se. & quia ita est, reddit te attentum & inquit. Considera ergo hoc, qm̄ est dr̄ia inter istas tres opiniones. s. Platonis, & Themistij, & opinionem nostram. Et ₰m.§ Quia dixit esse dr̄iam, adijcit quæ dicit Them. & inquit: & ₰m expōnem Them. non indigetur in istis intelľis: nisi ad ponẽdum intelľm materialem, aut materialem, & agentem ₰m modum similitudinis. non ergo ₰m Them. hi intellectus ₰m rem sunt in anima, sed metaphorice, cuius fundamentum dedit, & inquit. Vbi.n. non est vera generatio, non est agens, quia vbi non est vera gñatio, ibi non est vera actio, neque vera passio, vbi autem non sunt hæ, nec vera ratio agẽtis, nec patiẽtis. Sic igitur, quia intelľio (apud Them.) nō est vera generatio, ideo nec hæ partes sunt vere. s. agẽs, & patiens. Et nos. § Quia diffinitio, & perfecta declaratio nonnisi per conuenientiam, & dr̄iam cognoscitur, ideo discurrit per positiones aliorum: ₰m conuenientiam & differentiam, & inquit, & nos conuenimus cum Alex. in modo ponendi intellectum agentem. qm̄ sicut Alex. ponit intellectum agentem ₰m rem, & nō metaphorice, sic & nos. Et differimus ab eo in natura intellectus materialis, quia ille ponit intellectū m̄alem corruptibilẽ, nos vero æternū. Et differimus à Them. in natura intellectus qui est in habitu, quia Them. ponit eum essentiam agentis Auer. diuersum. Amplius Them. ponit eum metaphorice. Auer. ₰m rei veritatem. & in modo ponendi intellectum agentem, quia Them. ponit eum metaphorice, sed Auer. vere. Et nos etiā quoquo modo conuenimus cum Alex. in natura intellectus: qui est in habitu, quia sicut ille ponit eum vere factū ₰m indiuiduū. ita & nos, dixit§ Quoquo modo.§ Quia Alc. ponit eum nullo modo æternum, sed simpliciter corrumpi, ₰m corruptionem intellectus materialis. Auer. ponit eum æternum ₰m esse, quod habet in intellectu simpliciter. ideo dixit: & alio modo differimus. hæ igitur sunt dr̄iæ: quibus diuiduntur opiniones attributæ Arist. Ex his perspicua tibi est positio Auer. quam aperte dedimus in lib. nostro de intellectu & tetigimus oēm qōnem' possibilem in eius opinione. Et debes.§ Syllogizant quidam hoc pacto intellectum corrumpi. Oīs forma in qua cadit vsus, exercitiū, & habitus, est corruptibilis sed intelľs est forma in qua cadunt hītus, exercitiū, & vsus, ergo corruptibilis. Maior videtur Arist. in.2. Ethic. Minor ꝑspicua. Soluens forte hanc quæstionem, apponit h̄ verba, & debes scire, ꝙ vsus, & exercitium sunt causæ eius, quod apparet de potentia intellectus agentis, qui est in nobis ad abstrahendum, & intellectus materialis in recipiendo, id est sunt causæ facilitatis eorum circa repetitionem, & abstractionem. Et exponit se. d. sunt dico causæ propter habitum existentem, per vsum, & exercitium in intellectu passibili & corruptibili, quem vocauit Arist. passibilem, &. d. aperte ipsum corrumpi. Ad formam quæstionis negatur minor, quoniam vsus & exercitium & habitus cadunt in intellectu possibili, ex parte sensuum, & non ex parte intellectus in se, vt intellectus, sed vt continuus sensibus. probat ꝙ in intellectu non cadat habitus, & inquit, & si non contingeret, vt virtus quæ est in nobis agens, intellecta esset, materialis, id est existens in corpore, & similiter virtus passibilis, id est intellectus potentiæ esset virtus in corpore. Declaro consequentiam, quia (sicut declarat Aristot. 2. Ethico.) habitus non potest poni, nisi in eo, in quo existit dispositio ad oppositum, cum non repugnantia ad illum. Si enim (inquit) decies millies graue sursum proijcies, nunquam graue habitum acquiret eundi sursum, quia habet dispositionem oppositam, & cum hoc sibi repugnat inquantum graue. oportet ergo vt id in quo cadit habitus, sit in media dispositione, quia igitur nulla forma separata est in media dispositione, quia in eo omne possibile est actu, vt scis. ideo in intellectu non cadit habitus. Syllogizatur ergo ꝯñtia sic. Nulla forma separata pōt habilitari ad opus proprium, sed intellectus per te habilitatur ad intellectionem quæ est proprium opus, ergo non est forma separata, & ꝑ consequens virtus est in corpore. Sed an intellectui cadat habitus, iam in lib. de intellectu diximus, & in expositione commenti. 18. huius tertij. Et ideo.§ Docet soluere argm̄

Alexandri per solutionem illiusmet. Arguit.n.Alexander in lib.suo de anima sic, omne principium operationis in corpore corruptibili est corruptibile, sed intellectus potentiæ est principium operationis in corpore corruptibili, ergo corruptibilis. Reducitur sic argumentum hoc cõtra Alexandrum, assumpta maiori, qui ꝙ id ꝙ est in semicirculo est triãgulus cognoscit, cognoscit scilicet propõnem quæ continebitur in potentia.s.qm̃ habet tres. vt Aristo.inquit. Et nos declarauimus totum hoc in commento nostro libri posteriorum contra oẽs modernos. Secundo modo autem per cognitionem vnius vl̃is etiam intuemur potentia oĩa contenta sub eo, vt cognoscendo calorem,

Cõm.51. cognoscimus omnia calida vt dicit Auer.12.meta. Ex his patet quo pacto infinitum potest cognosci, & quo pacto non. qõnes contra Auer.scripsimus alibi, nunc sit dictum intantum. Auempace autem ¶ Inducit euasionem Auem. & dic it.Auempa.autem videtur concedere hanc propositionem.s.maiorem esse veram:in epistola expeditionis.s.ꝙ virtus, per quam iudicamus iudicio vl̃i,est infinita.vult dicere in duratione.& separata: & sic cõcessit maiorem,sed æstimauit hãc virtutem esse intellectum agentem: ẜm manifestum sui sermonis illic i.negauit minorem de intellectu potentiæ,sed eam admittit de agente.Et nõ.¶ Refellit hanc rñsionem.d. Et non est ita. iudicium.n.& distinctio non attribuuntur nobis nisi intellectui naturali, quod auctoritate Auic.testatur,vt patet.Et iste semp.¶Probat nũc quod intellectus agens sit actus,omne nobilius intellectu potentiæ,existente qñq; in actu,qñq; in potẽtia, est actus. intellectus agens est præstantius intellectu potentiæ &c. ergo actus.Huius proponit conclusionem,& minorem,& sermo eius est manifestus per se. Et hæc demonstratio est per cãm finalem,qm̃ finis:quare intellectus sit actus,est:vt sit præstabilior intellectu potentiæ:& principium eius.Et ideo opinandum. ¶ Forte ꝙ hoc est corollarium, sequens ex dictis: qm̃ intellectus potentiæ est inferior intellectu agente:ergo vilior omnibus abstractis. añs est probatum: & huic expõni fauet illa particula¶ideo.¶Vel forte est rõ, quæ sic componitur,inferior omnibus abstractis vilior est intellectu agente.intellectus potentiæ est inferior omnibus abstractis, quoniã eius actio est diminuta.s.in capitulo passionis existens, vnde & quomodocunq; sermo est manifestius per se. Nõ quia est aliud &c.¶Ambiget quis arguens per iam dicta, intellectum potentiæ esse compositum; hoc pacto, omne differens ab aliquo,& cõueniens cum eo,est compositum ex eo,quo differt,& eo, quo conuenit,sed declaratum est intellectum potentiæ conuenire agenti, & differre, ergo intellectus potentiæ erit quidpiam compositum.Persoluit hanc.q.d.non quia est aliud: per quod differat iste intellectus ab intellectu agente: nisi per hanc intentionem tamen.i.nisi operatione non differentia partibili, qm̃ quemadmodum non scimus multitudinem intellectuum abstractorũ,nisi per diuersitatẽ actionum.i.motuum eorum:vt dixi in metaphysica:ita etiã non scimus diuersitatem istius intellectus materialis ab intellectu agente,nisi per diuersitatem suarum actionum.differentia ergo horum est per essentias eorum, quæ nobis innotescunt per operationes. Quomodo aũt differant operatione, manifestat.d.Et quemadmodum intellectu agenti accidit; vt quandoq; agat in res existẽtes hic, quandoq; non,ita isti possibili accidit vt quãdoq; iudicet res exĩtes hic,& quandoq; non,sed differunt tm̃ in hoc, ꝙ iudiciũ est aliquid in capitulo perfectionis iudicis.i.receptum in intellectu potentię iudicantis ipsum perficiens,actio autem non est: ẜm illum modum,in capitulo perfectionis agentis.i.recepta in agente, & perficiens illum,licet sit aliquo modo perfectio agentis, & tunc resumit differentiam eorum,& est manifestum per se.Et per hanc differentiam potes scire quomodo agens est præstantior intellectu potentiæ,si recte consideres. O Alexan. ¶ Forte quod rõ contra Alexan.est omnis comparatio est inter entia positiua. Aristo.comparat intellectum potentiæ intellectui agẽtis: ẜm differentiam & conuenientiam. ergo intellectus potẽtiæ non est priuatio tm̃ intellectorum.Vel potest intelligi ꝙ Arist.est diminutus. solum.n.has differentias tetigit modo si intellectus potentiæ esset priuatio, non tm̃ esset illa differentia: sed aliæ multæ. immo si est priuatio tantum, non esset operans,qm̃ quod priuatio est,neq; patitur, neq; agit. Et scientia in actu. ¶ Vltimo tangit vltimam differẽtiã,& sermo eius est perspicuus &c.sed quia hic dicit quædam Auer.ex quibus videtur ꝙ intellectus agens sit Deus, ideo & in lib.de intellectus fecimus capitula de h̃.& tu vide,qm̃ h̃ quæ scribo tantum in transcursu feci.

COMMENTARIVM.

SECVNDVM Philop.h̃ ponuntur duo alia attributa intellectui in actu.6.videlicet, ꝙ intellectus in actu sit separabilis.5.vero ꝙ sit immortalis.6.quidem tangit, cum inquit. Et hic intellectus.s.qui est actu est separabilis, & impermistus: hoc erat. 6.secundum enumerationem Philoponi. Tangit.6.cum dicit, & est impassibilis ẜm substantiam,hoc est immortalis. Quod hæc intellectui agẽti competant,probat cum dicit. Semper.n.honorabilius est agens patiente, semper principium est honorabilius materia. Ergo sup.tu si intellectui possibili competunt hæc. scilicet ꝙ sit separabilis, & ẜm substantiam impassibilis, rationi consentaneum erit, vt agenti intellectui competant. Quare si possibilis intellectus est separabilis,& secundum substantiam impassibilis intellectus qui actu est, erit separabilis, & secundum substantiam impassibilis.

Auer.vero textum hunc resoluit ad quatuor attributa,nõ sequens enumerationem Philoponi.vult.n.ꝙ Aristot.attribuat ei, ꝙ sit separabilis. Secundo ꝙ sit impermistus. Tertio quòd sit impassibilis secundum substantiam. Quarto ꝙ sit actu ens, sed male construit verba, nam verbum illud existens actu, vel ens actu, vel qui est actu, est nominatiui casus, & construitur cum illo verbo & intellectus à parte anteriori verbi substantiui subintellecti. Est enim sensus, & hic intellectus, qui est actu, separabilis, & impermistus,& impassibilis secundum substantiam est. ergo verbum illud, qui actu est, non est attributum, sed ille intellectus, cui assignat attributa. Præterea. Separabilis & impermistus idem est,ac fere synonyma sunt.ergo non sunt attributa nisi duo: & non quatuor. Ex illo verbo ¶ separabilis¶ quod græce est χωϱιστὸς,colligit Philoponus contra Marinum: & Alexan.scilicet ꝙ agens intellectus non sit Deus, vt Alexan.dixit, nec dæmonicus vel angelicus intellectus, vt dixit Marinus, nam choristus sonat non separatum, sed aptum separari. modo Deus & angelicus vel dæmonicus intellectus actu separatus est: & sic intellectus agens de quo loquitur, est humanus intellectus, qui nondum separatus est, sed separabilis, h̃ est aptus separari.Quærebamus in collectaneis vtrum appręhensione finiti possumus appræhendere infinita.Ideo animaduerte quæ secundo lib.disputationum metaphysicarum diximus, verum quantum attinet ad propositũ, nunc breuibus dicamus ꝙ nos possumus cognoscere aliquam rem aliquando intuitiue, vt quando in se appræhenditur: vt cum in sua existentia videtur Cæsar,scilicet in propriis carnibus, & in propriis ossibus, aliquando vero abstractiue,vt cum videtur in suo simili, vt cum in suo exemplari videtur.Tunc dicerẽ appræhensione finiti non posse infinitum appræhendi intuitiue,siue finitum appræhendatur intuitiue,siue abstractiue,siue complexe, siue incomplexe. Causa autem est, quia infinitum non est appræhensibile intuitiue, nec per se, nec per aliud. ergo appræhensione quauis ipsius finiti nunquam intuitiue appræhenditur infinitum. Secundo dicerem appræhensione finiti quouis modo facta appræhendi infinitum abstractiue. Siquis enim nunquam pygmæum nouerit, vno solo appræhenso quouis modo, mox infinita eiusdem speciei appræhendit, ergo appræhensione finiti, videlicet, vnius pygmæi infinitos appræhendemus. quia vero illos infinitos pygmæos in propriis existentiis non appræhendimus, sed in suo simili,fit vt solum abstractiue apprẹhendamus.Similiter de appræhensione complexa, dato enim ꝙ aliquis nunquam nouerit hominem ridere, & nunc appræhendat hũc hominem ridere, appræhensione illius complexi infinita talia appræhendet. Sed quia illorum infinitorum appræhensio est in suo simili, abstractiue illa appræhendi dicentur.

[Margin notes: Quæ Auer. Cõm.19. — Verborum consideratio. — ¶ de infiniti cognitione.]

dicentur. Simili ratione apprǽhēsione vnius simplicis vel complexi, abstractiua infinita eiusdem speciei simpliciter vel complexe apprǽhendemus. Ex his patet non esse ab ratione dicta, quæ de infiniti apprǽhensione diximus in collectaneis.

ARGYR. *Scientia autem ea quæ est actu, est idem quod res. Ea vero quæ est potentia, in vno, prior est tempore. Absolute aũt neque tempore. sed non nunc quidem intelligit, nunc autem non intelligit. Separatus vero id est solum quod est, atque id solum est immortale perpetuumq;. Non autē recordamur: quia hoc quidem expers est passionis. Intellectus vero passiuus extinguitur, & sine hoc, nihil intelligit.*

Tex.20. Idē autē est: quæ secundum actum scīa est: cum re ipsa. Quæ vero scd̄m potētiam est, tp̄e prior in vno est, omnino āt neq; tp̄e. Sed non aliquando quidem intelligit: aliquando autem non intelligit. Separatus autē est solum hoc quod quidē est & hoc solum immortale est & perpetuum. Non reminiscimur autem, quoniam hoc quidem impassibile est, passiuus vero intellectus corruptibilis est, & sine hoc nihil intelligit.

COLLEC. Tex.cōm.20. Continuatio literæ est apud Auer. & expositores græcos, ꝙ cum notificauit ꝙ substantia intellectus agentis est sua actio, vult dare cām super hoc. Sed hunc locum Alexā. aliter intelligit, & aliter continuat. Similiter Them. & aliter, simul & cum eo Simp. vt dicetur post loco eius. & qm̄ totum hoc declarabitur post commenti expositionem, ideo nunc sit dictum intantum.

Cōm. 20. ISTVD capitulum. Induxit in hoc commento expositiones tres. & pro intellectu expōnis Alex. debes scire, ꝙ Alex. vult ꝙ Aristo. non probet propositionem dicentem scientiam in eo idem esse cum eo, sed tres dr̄ias intendit ponere inter vtrosq; intellectus, soluereq; questionem arduam ac desideratam: vtrum. s. post mortem memoretur anima. Dr̄iarum autem prima est, ꝙ intellectus potentiæ respectu vnius indiuidui prior est tempore agente intellectu, simpliciter autem econtra. Secunda est, ꝙ intellectus potentiæ, quandoq; intelligit, quandoq; non. intellectus āt agens semper. Tertia autem, ꝙ intellectus agens est īmortalis, ac separatus. econtra intellectus potentiæ, quibus differentijs positis, remouet quæstionē datam. proponit itaq; Auer. primo intentionem suam in hoc commento: deinde exponit capitulum ſm Alex. vbi tangit has quatuor differentias horum intellectuum. prima ibi. § Pōt.n. intelligi. § secunda ibi. § Et cum dixit neq;. § Tangit secundam. tertia ibi § Et cum dixit & cum § Tangit tertiam dr̄iam, tertia ibi. § Hæc est qō § Tangit quæstionem, & totus sermo eius est manifestus per se. § Them. āt. § Exponit nunc textum ſm dicta Themistij hic. apud quem Arist. dr̄ias, ac conuenientiā

Cap.6. ponit inter tres intellectus. s. potentiæ, agentem, & speculatiuum. conueniunt.n. quia oēs separati, ac immortales sunt. Differunt vero, qm̄ intellectus potentiæ prior est respectu nostri, quam intellectus agens, & speculatiuus, licet contra simpliciter intellectus agens, & speculatiuus sint priores. Secundo differunt intellectus potentiæ, & agens, qm̄ intellectus potentiæ qn̄q; intelligit, qn̄q; non. intellectus āt agens absolute, vt separatus est, sp̄ intelligit. Tertio congruunt, qm̄ sunt perpetui, intellectus.n. potentiæ perpetuus est. intellectus agens ēt, ac intellectus speculatiuus: qui nihil aliud est nisi agens, vt tangit intellectum potentiæ, & quia intellectus speculatiuus est perpetuus, ideo mouet quæstionem, cur post mortem non reminiscit anima, & soluit, qm̄ intellectus communis corrumpitur, & hoc profecto pacto visus est Simplicius hunc locum intelligere apud me, & ſm manifestū sui sermonis. Primo ergo Auer. narrat has dr̄ias, & conuenientiam, deinde ibi § Et erit qō contra. § Mouet quæstionem, & soluit quæ ponunt in textu, & prima pars est manifesta per se. Et erit qō. § Nunc mouet quæstionem, & primo eligit vnum intellectum. d. Et erit quæstio contra intellectum agentem, ſm ꝙ tangit materialem, qui intellectus agens: vt tangit materialem, est intellectus speculatiuus. erit ergo qōnis sensus: cum nos in vita intelligamus per intellectum speculatiuum, qui immortalis est, cur non post mortem. Sed cū dixit. § Confutat nunc expositionem Alex. & inquit. sed cū dixit, & non rememoramur. dixit ꝙ remotum est vt ista dubitatio ab Arist. sit circa intellectum: nisi ſm ꝙ intellectus agens est forma in nobis, sicut dixit Alex. qui voluit ꝙ non sit de intellectu speculatiuo, sed de agente: prout est forma nostri. s. in statu adeptionis. Contra quod arguit Themistius, & dicit ꝙ ponenti intellectum agentem esse eternum, & intellectum speculatiuum esse non æternum, non contingit hæc quæstio. s. quare non rememoramur post mortem eius, quod intelleximus in vita. Et hoc est bene dictum, qm̄ 7. met. Arist. & Auer. dicunt, quod quærere pp quid homo sit homo, nihil est quærere. si ponit intellectū speculatiuum esse corruptibilem, nihil est quærere, pp qd nō remanet intellectus adeptus, & speculatiuus post mortem. Et est. § Quispiam dicet, ꝙ qō non est de intellectu speculatiuo: sed de adepto. cum enim in vita intelligamus per adeptum, quare sicut in vita est principium intelligendi mihi, non ita post mortem? quæstio ergo est rationabilis & optima: & sic aliquid supponit veri, & quærit dubiū. Id.n. veri supponit, nos intelligere per adeptum dum viuimus. quærit āt cur non post mortē. Hanc. sol. refellit Auer. confirmans Themistij sententiam. d. & est sicut dixit. Ponere enim istam. q. circa intellectum agentem: ſm ꝙ est adeptus: vt. d. Alexan. remotum est, cuius rationem dicit: scientia enim existens in nobis in dispositione adeptionis, æquiuoce dicitur cum scientia in nobis existente per naturam: id est per acquisitionem nostram naturalem, quę est per demonstrationem: quia & disciplinam vult dicere, qm̄ illa scientia in statu adeptionis est intuitiua, & per essentias intellectuum separatorum: Scientia autem speculatiua est per demonstrationem, & abstractiua. & quasi intendit hanc rationem: scientiæ intuitiuæ non est memoria, qō hæc quærit de memoria scientiæ: ergo hæc quæstio non debet quæri nisi de abstractiua. Ideo concludit: ista igitur qō (vt apparet) non est nisi in scientia existente per naturam. i. abstractiua, quæ habet ex processibus naturalibus. Impossibile.n. § Dicet forte quispiam ꝙ hæc quæstio nec est de scientia naturali: nec intuitiua: sed datur tertium genus sciendi: h̄ refellit. d. Impossibile est.n. vt ista quæstio sit: nisi circa cognitionem æternam existentem in nobis. i. intellectum speculatiuum: qui est ęternus apud Them. aut per naturam: vt dicit Them. aut per intellectum adeptum in postremo, vt dicit Alexā. ergo illa euasio nulla est: qm̄ omnis scientia est altero istorum modorum. Quia igitur hæc. § Concludit de mente Themistij, intellectum agentem esse intellectum speculatiuum: ob quod quasi remouet quæstionem tacitam: & inquit. Quia igitur hæc quæstio apud Them. est circa intellectum speculatiuum: quoniam declaratum est sup. non posse esse adeptionem & intuitum sermonis, id est tractatus de intellectu agente, ideo opinatus fuit, quòd intellectus speculatiuus est agens apud Aristot. non simpliciter: sed secundum quòd tangit, id est speculatur, & est obiectum speculatum à materiali. Testatur & super omnia. § Probat secundo intellectum agentem esse speculatiuum Themistius alia ratione. quoniam Aristot. mouet eandem quæstionem in primo huius, & eam persoluit: sicut hic. & voluit per intellectum: de quo est quæstio: intellectum speculatiuum. ergo hic intendit intellectum speculatiuum. ergo intellectus speculatiuus erit agens. Et quòd hæc sit ita, inducit omnia verba eius in primo de anima. secunda ibi § Themistius igitur. § Illa verba conuenire his ostendit. Posita ergo litera Aristot. & conuenientia verborum recolligit sensum. d. Dixit propter hoc quod intendebat hic per intellectum passibilem partem animæ concupiscibilem, id est intellectum patibilem, cuius vna potentia est irascibilis, quam Theophrastus: & Aristot. communem intellectum vocant. Ista enim pars videtur habere aliquā rationem, id est syllogizatur particulariter: auscultat.n. ad concedendum id quod respicit anima rationalis, id est continuatur intellectui tanq̄ inferior ei: vt scis. Et sic patet

Cōm. 59. (margin, beside "dictum, qm̄ 7. met.")

expositio Them.Debes scire,vt scripsimus in lib. de intellectu: ꝙ intellectus agens potest considerari dupliciter. Vno modo vt agens est substantia in se consistens: & sic vocatur agens. Alio modo vt tangit possibilem, non quidem corporaliter: sed tactu spirituali.i.prout speculatur: & intelligit à possibili: & sic est intellectus speculatiuus: & hoc totum diximus in lib.de intellectu: & plura. Hæc expositio ad verbum Them.est cap.28.29.& 30.& tu vide: qm̃ omnia hic inuenies:quæ sibi Auer.imponit.

Nos autem.§ Dat tertiam expositionem: & motiuum suæ positionis tangit. d. Nos aũt cum vidimus opiniones Alex.& Them.esse impossibiles,& inuenimus verba Arist. manifesta secundum nostram expositionem: credimus ꝙ ista est opinio Arist. quam nos diximus, & est vera in se. hoc est id quo mouetur ad aliter dicendũ. Qm̃ ãt.§Nunc exequitur, & inquit.§Qm̃ aũt§ verba clara sunt apponẽdo hanc minorem, sed intellectus agens est principium operationis in corpore generabili:quia in nobis:vt perspicuũ, est,ergo generabilis.Alex.rñdet ad hoc, negando maiorẽ, & quia illa maior est cõis vtriq; syllogismo, iõ. d. Auer. ꝙ eodem modo ipse rñdebit ꝯ Alex. negando maiorem. & sic syl'ls ille: sicut non concludit de intellectu agente, nec de poli.Sermo perspicuus est. Et per istum intellectum.§ Alij syllogizant intellectum esse corruptibilem: hoc mõ, oẽ id: quo hoĩes differunt in quatuor virtutibus dictis in Topicis, quas Alpharabius enumerauit in Elenchis, est corruptibile, sed intellectus est id, quo hoĩes differunt, in illis virtutibus, ergo intellectus est corruptibilis. Rñdet Auer.negando minorem,qm̃ hoĩes nõ differunt in his virtutibus per intellectum separatum, sed per intellectum passibilẽ: qui virtus cogitatiua dr̃.Debes scire ꝙ quatuor sunt discursus argumenti. s. syllogismus, inductio, exemplum, & enthymema. quia ergo viderunt quidam aliquos esse nã magis potentes syllogizare, aliquos minus & aliquos magis exemplo vti, aliquos magis pronos ad inductionem &c. Iudicarunt esse in intellectu quatuor potentias.his quatuor argumenti spẽbus rñdentes, per quas homines diuersantur. hoc ãt esse non potest: nisi intellectus sit corruptibilis,ideo iudicarunt intellectum esse corruptibilem.cui rñdet Auer.hoc discrimen esse pp aĩam cogitatiuam particularẽ: & non intellectum in se. Vel potest exponi de quatuor primis virtutibus moralibus, quas Arist. enumerauit.6.Ethi.diuersantur.n.hoĩes,qm̃ quidam magis prudẽtes,quidã minus,qdam magis consiliatiui, quidã minus &c.Cui similis est rñsio,ꝙ hæc dr̃a ꝓuenit pp nãm cogitatiue,& nõ pp intellectum in se.Vel potest.3.exponi de potentijs quatuor sensitiuis.s.sensu cõi,imaginatiua, cogitatiua,& memoratiua:& tunc non erit sol.qõnis: sed confirmatio præcedentis solutionis datæ ad qõnem Alex. Dictum est.n.intellectum potentiæ esse ęternum,sed intellectum materialem esse corruptibilẽ, quod hoc syllogismo cõfirmat,hoc modo, id quo hoĩes sunt diuersi:quo ad quatuor virtutes sensitiuas, est corruptibile, sed per aĩam cogitatiuam homines sunt diuersi in quatuor virtutibus sensitiuis.ergo &c. Sermo eius patet. Et per istum.§ Rñdet iterum cuidam alteri qõni, & potest intelligi duobus modis.Primo modo sic,qm̃ quidam arguunt,id à quo sumitur dr̃ia hoĩs,est corruptibile,sed ab intellectu potentiæ sumitũ dr̃ia hoĩs.ergo est corruptibilis. Rñdet,& per istum intellectum. s. cogitatiuam, differt homo ab alijs animalibus: Melius ãt exponitur:vt quis petat, cur intellectus non copulatũ animalibus brutis:sed tm̃ homini.Rñdet,& inquit,& per istum intellectum.i.virtutẽ cogitatiuam, differt homo ab alijs animalibus. q.d.quia homo habet cogitatiuam nobilissimam intellectui propinquam per quam intellectus copulatur homini ẽm esse.Cuius solutionis cãm adijcit,& inquit: & si non, sup. ŀi virtus esset propria homini forma differens spẽ à formis aliorum,tunc necesse esset,vt continuatio intellectus agentis, & recipientis cum animalibus brutis esset,& demũ, quia si hæc cogitatiua nõ differt spẽ à cogitatiuis aliorum aĩalium, tunc intellectus copulatur nobis,& illis: per medium idem in spẽ,& eiusdẽ rationis. Intellectus quidem.§ Amplius quæret quis, si intellectus potentiæ esset æternus, etiam operatiuus intellectus est

Dubitatio. *Solutio.* *Dubitatio.*

æternus:quemadmodum & speculatiuus,cuius oppositum patet. Rñdet,intellectus quidem operatiuus differt à speculatiuo per diuersitatem præparationis existentis in hoc intellectu. q. d. quia operatiuus est proprius huic intellectui corruptibili, quia ẽm hunc operatiui sumus, intellectus autem speculatiuus proprius est intellectui simpliciter, quia per illum sumus speculatiui: sed quid sit intellectus speculatiuus,& quid practicus, & in quibus partibus animæ fiant,iam diximus in lib. de intellectu sufficiẽter, tu vero recurre illuc. Debes scire.ẽm hunc phm̃ ꝙ hic est ordo intellectuum,ꝙ anima cogitatiua hominis est forma materiæ,ex qua & materia resultat quoddam non perfecte hõ:sed mediũ. Intellectus est forma cogitatiue, ẽ qua, & cogitatiua constituitur aĩa rõnalis essentiałr,& per se,quæ aĩa rõnalis habet duas partes, vnã, per quam est educta de potentia materiæ. s. cõgitatiuam: quæ est vltimus gradus partium sensitiuarum. Alterã, per quam hoc perficitur, & reponitur in spẽ completa, & est intellectus potentiæ, ex quibus tota rationalis anima cõsurgit, quæ est forma substantialis hominis:in eo ꝙ homo. Et sic patet quo pacto cogitatiua est forma hominis. est enim dimidium formæ, & non tota forma. Sed de his in lib. de intellectu diximus longo sermone.Nunc ad textus expositionem occurro. *Solutio.*

QVAE vero ẽm potentiam.Iam per Auer.literæ expositiones appositæ sunt, ideo tm̃ exponam literam:vt Simp. vr̃ exponere. continuetur ergo sic litera. Eadem quidem ẽm actum scĩa rei cum ipso scito actu. quæ vero ẽm potestatem tempore prior in vno est:oĩno aũt, neq; in tempore. Vult dicere ꝙ scĩa, quæ est in potentia: respectu vnius hominis, prior est scĩa actu: omnino autem.i.simpliciter talis scĩa in potentia non est prior tempore scĩa in actu, sed econtra: actu scĩa prior est scĩa in potentia absolute. Sed quia dixit ꝙ scĩa in potentia est prior tempore scĩa in actu, respectu vnius hominis,& quis credere posset intellectum intelligere nouiter nunc,& prius non, subscripsit, sed non aliqñ quidem intelligit: aliqñ vero non intelligit, sed semper ẽm se intelligit,& sapit per eius essentiam. Separatus enim est.§Ratiocinatur, id.s.ꝙ semper intelligat: Et arguit sic,nullum separatum ens,vere exñs immortale, & perpetuum,quandoq; intelligit:quandoq; non. Hæc maior perspicua est,nec in litera apponitur,sed tm̃ adijcit minorem, & inquit. Separatur.n.solum hoc quod vere est, & ħ solum immortale,& perpetuum est.Hæc est minor.conclusio ãt relinquitur,qa fuit præaccepta, quę fuit. ergo intellectus non qñq; intelligit, & qñq; non intelligit, sed sp intelligit. Debes scire ẽm Simplicium, ꝙ intellectus est ẽm se separatus nec est aliquid animæ, sed bene anima est quid ipsius:qm̃ (vt Them. dicit in.1.lib.) ita intellectus se habet ad corpus,& ad corporis animationem:quemadmodum sol ad medium diaphanum,& ad illuminationem.qm̃ quemadmodum sol presens diaphano sufficienter disposito efficitur forma illius,non ab informando,sed à formando, quia format in eo illuminationem per quam diaphanũ participãdo solem ei copulatur,sic intellectus pñs corpori humano disposito, forma redditur formans in corpore animationem,quæ anima hominis dr̃: per quam homo viuit, & est homo quæ intellectum participans & copulatũ, ex qua copulatione efficitur anima rationalis tota hominis forma, cuius vna pars est intellectus participans in seipso non mutatus.sed mutatio facta est in corpore, & animatione eius. ideo inquit, solum hoc quod vere est,intellectus est separatus,quia ipse per se exñs est,nec mutatus ex eo ꝙ corpori factus est forma, sed per mutationem eius, cuius efficitur forma redditur forma hominis.homo.n.ipse mutatur quia vitam & animationem ab eo suscipit:quæ anima est eius,per quam intellectui copulatur. dixit. § Et hoc solum immortale,& perpetuum est. § Qm̃ tota anima non perpetua, ac immortalis, quia eius vita, seu animatio aboletur. solus aũt intellectus iste participatus remanet. Ex his patet intellectus literæ ẽm Simplicium, quæ non multum distat. ab expositione Them. quam dedit cap.26. Non reminiscimur autẽ. § In primo lib.soluta est quæstio, cur post mortem non rememoramur.Nunc apud Simplicium, soluit quæstionem cur eorum, quæ erant ante gñationem *Dubitatio.*

tionem hominis, homo non recordatur si intellectus ante generationem erat,& sciens substantias sempiternas. Cui

Solutio. rñdet,& inquit. Non reminiscimur aūt eorum, quæ intellectus sciebat ante, quia intellectus est hoc incorruptibile.i. quantūcunq; intellectus sit semper ante nostram generationem subaudi, quia eget passiuo intellectu. passiuus vero intellectus corruptibilis,& sine hoc nihil intelligit anima, cuius hic est pars essentialis & propria. Concordat Simp. Plat. & Arist. quantum ad aīæ æternitatem. In Phedone.n. animam æternam conducit, eo quia per seipsam mobilis existit, quam rationem exponit Simp. ad Aristot. mentem sic, anima non tm̄ patiens, sed agens,& principiū, & causa eorum quæ fiunt. sed agens in anima seipsum potest intelligere, ergo aliqua pars animæ seipsam potest intelligere. Tunc oē potens seipsum intelligere, pōt actionē vnire in substantia eius impartibiliter, sed aliquid animæ potest seipsum intelligere, ergo & actionem vnire in eius subā impartibiliter. Tunc omne potens in substantia eius impartibiliter vnire actionem eius est actus, existens separabilis,& simplex. sed aliquid animæ est potens in substantia eius actionem propriam vnire. ergo inseparabile,& simplex. Tunc omne separabile,& simplex suijpsius est,& non in altero. intellectus separabilis, & simplex. ergo intellectus suiipsius est,& non in altero. Tunc omne existens suiipsius, & non in altero est in capite contrarij inuitalitatis,& insubstantialitatis, ac oppositi susceptiuum, intellectus suiipsius est, & non in altero, ergo incapax contrarij inuitalitatis & insubstantialitatis,& oppositi. Tunc omne incapax hmōi, est mortis,& corruptionis non capax. agēs intellectus: qui pars est aīæ, est hmōi incapax, ergo neque mortis, neq; corruptionis est susceptiuus. Tunc omne incapax mortis,& corruptionis immortale,& æternum. intellectus est incapax mortis,& corruptionis, ergo immortalis, ac æternus. Per seipsum mobilem ergo esse intellectū, Plato intelligit animam esse non tm̄ non patientem, sed agentem,& principium,& cām eorum, quæ fiunt. Hoc vero accepto patet, qūo à primo ad vltimum, assumendo sub conclusione, cōductum est intellectum esse immortalem, ac perpetuum. & per hoc apparet Boethi error, qui animā totam corruptibilem putat. Dubitatur primo, cur dixit

Dubitatio. *Responsio.* hoc solum esse immortale. Rñdet Simp. quia expresse subdit, patibilis vero intellect⁹ corruptibilis. Aliæ solutiones

Dubitatio. in expositione commenti datæ sunt. Secundo dubitatur, cur intellectus ille patibilis possit corrumpi. vr̄.n.ꝙ non primo, omnis intellectus sine materia est, intellectus ille est intellectus, ergo sine materia. Item oē intelligibile ꝯm se est separatū, & incorruptibile, sed ille intellectus est intelligibilis ꝯm se, ergo incorruptibilis, & separatus, & im-

Solutio. mortalis. Rñdet Simp. ꝙ hmōi intellectus ꝯm sui naturā materialis est. si āt imaterialis efficitur, hoc est sibi per accidens: inquantum copulatur agenti. similiter ꝯm se non est intelligibilis, sed inquantum copulatur agenti: vt perspicuum est. Sed an ratio Simplicij: per quam probat intellectus ęternitatem, valeat,& quo pacto demonstratio Platonis intelligenda est in lib. de intellectu diximus. nunc sint hæc solum resumpta ad literæ expositionem.

COMMENTARIVM.

1. pō Phi. PHILOPONVS vult ꝙ iterum hic Arist. prosequatᷓ alia attributa intellectui agenti, quæ ꝯm ipsum sunt quatuor. Primum, ꝙ intellectus potestate ab intellectu, qui actu est, differat tempore, non subiecto, quod, ꝯm eius numerationem, erat. octauum. Secundum vero, ꝙ semper intelligat,& non aliqñ sic,& aliqñ non. quod ꝯm eius enumerationem erat tertium. Tertium, ꝙ sit separatus immortalis ipse solus, verum hoc positum est:& ideo est repetitio: ꝑpea tertium sit ꝙ obliuiscatᷓ, quod fuit ꝯm eius enumerationem. 9. Quartum vero, ꝙ operetur per phantasiā,& fuit vltimum ꝯm eius enumerationem. Hęc quatuor asserit nūc Arist. declarare. Tum considerans hæc, asserit primum esse pro positione Plutarchi,& ꝯ Alex.& Marinum: qm̄ intellectus, qui subiecto idem est intellectui potentia, non potest esse Deus, vt voluit Alexā. nec aliquis intellectus externus infra Deum, vt voluit Marinus. Secundum vero videtᷓ pro Alex. vel Marino. nam.d. eum semper intelligere, qđ Deo vel intellectui externo conuenit. Tertium ēt videtur contra Alex.& Marinum. cum dixit intellectum in actu esse solum immortalem, quia si intellectus in actu est Deus, non est solus Deus immortalis, si est angelicus intellectus vel dæmonicus, non est ipse solus immortalis. Quartum est ꝯ Alex. & Marinū, quia nec Deus, nec externus intellectus obliuiscitur. Quintum etiam, nec.n. Deus, nec externus intellectus operatur ꝑ phantasiā. Hæc etiā omnia vel plura sunt contra Plotinum. Primum quidem, quia si intellectus sꝑ est intelligens, non esset qñq; in potentia. Est etiā contra Plotinum, quia si intellectus in actu est sꝑ intelligens, non solus ipse esset immortalis, cum & alia sint immortalia. Rursus si intellectus in actu sꝑ est intelligens, non obliuisceretur,& sic oīa hæc vnr contra Plotinum. Et *2. Expō.* licet, quæ Philop. possint verbis cōuenire, tñ mihi facilius videtur textus exponendus. Ideo non prosequendo ordinē Philo. dico ꝙ hic Aristo. loquitur de intellectu in actu, non de intellectu agente, sed de intellectu poti actu perfecto. Intellectus.n aliqñ sumitur pro intellectu potentiali, de quo dictum est: aliqñ pro intellectu in habitu, de quo etiam dictum est: aliqñ pro intellectu agente, de quo etiā dictum est. At nunc loquitur de intellectu in actu, qui dicitᷓ speculatiuus actu contemplans scibilia, qualis est in doctore dum legit, aut dum disputat. De hoc ergo loquens sibi attribuit per ordinem hæc, primum sumitur comparatione obti,& est ꝙ intellectus in actu simul est cum re scita, hoc insinuat, cum innuit drīam inter intellectum in actu & intellectum in potentia. Vnde. d. Sed scia quæ est ꝯm actum, hoc est intells̄ actu sciens, idem est, hoc est simul cū re scita, cuius actuali speculatione dr̄ actu sciens. Sumpsit .n. abstractum pro concreto, sicut sæpe album concretum pro abstracto.s. qualitate sumitᷓ, & ita pro sciente actu sciētiam sumpsit. Sumpsit idem pro simul: nam intellectus cū speculatur actu, est idem rei quam speculatur, idem dico non simpliciter, sed intentionaliter vt sæpius Arist. in hoc 3. visus est dicere. quia dixit, ꝙ actu scīa est simul cū re scita, oñdit quo modo sciētia potētia, hoc est potestate intellectus sit simul cum re scita, &.d. Scīa vero quę est ꝯm potentiam hoc est, sed intellectus potentialis in vno eodēue hoīe est tꝑe prior re scita: puero enim prius tempore inest intellectus potentialis, quam res scita. Omnino aūt.s. simpliciter respectu hominis cōmuniter accepti vel respectu diuersorum hominum non est tempore prior, quia potest intellectus actu sciens vel scitū actu in præceptore prius esse tempore intellectu alicuius futuri discipuli nondum nati: & sic licet respectu vnius hominis potentialis intellectus sit prior re sua scita: respectu tñ diuersorum res scita pōt tempore prior esse potentiali intellectu alicuius nondum nati: vt res scita mea prior est potentiali intellectu antechristi. Ex hac ergo drīa patet, ꝙ intellectus actu sciens simul est cum re scibili, quod est primum ratione obiecti sumptum. quia vero quis posset quærere: vtrum hic intellectus actu possit aliqñ intelligere, aliqñ non, vt facit intellectus in habitu. qui dr̄ intellectus in actu, & tamen aliqñ intelligit, aliqñ non. Rñdet re colligens ꝯm attributum,&.d. Sed non aliqñ quidē intelligit, aliqñ autē nō intelligit, quia sic non differet ab intellectu in habitu, sed dū accipitur vt intelligens & actu sciens, semper intelligit hoc est ꝯm quod colligitur comparatione intellectus in habitu. Sed dices, si hic intellectus non qñq; intelligit, & *Dubitatio.* quandoque non intelligit, sed dum actu est sciens, semper intelligit, cum intelligere esse non possit sine phantasia, hic intellectus actu sciens non erit separatus imaterialis, ac immortalis, sed definet esse definente phantasia, sine qua esse non potest. Ideo respondēs ponit tertium, & inquit. Separatus āt est intells̄ hoc solum quod quidē est, & *Solutio.* hoc solū qđ quidē est imortale & perpetuum est. Et intelligit per quod qdem est, subā. q. d. licet intells̄ actu sciens esse non possit sine phantasia, tñ id eius qđ est ꝙ qdem est, hoc est id eius, quod est suba, id solum est intells̄ separatus ab ipsa phantasia, & id solum est immortale & perpetuū: & sic ꝯm substantiam solam erit separatus & immortalis, non autem ꝯm sciam: quia ꝯm substantiam solam non dependet à phantasia, sed ꝯm sciam ab illa dependet: & hoc est tertium

est tertium ei attributum: quod sibi attribuit per independentiam à phantasia. Sunt ergo intellectui actu scienti attributa tria: & ꝙ simul sit, & non sit cum re ab eo scita in actu. Et ꝙ, vt actu sciẽs, non est qñq; intelligẽs, & qñq; nõ intelligens. & solum ratione habita ad eius subã dicatur separabilis, immortalis, & perpetuus. nam ratione habita ad sciam: per quam est actu sciens: nec est separabilis, nec immortalis: & ideo in morte obliuiscitur pp corruptionẽ phantasiæ è qua dependebat eius actualis scia. Sunt q duo tm̃ attribuunt intellectui actu scienti. s. & ꝙ sit simul cum re scita, & cum actu sit, ꝙ non qñq; intelligat, qñq; non intelligat: imo vt actu sciens necessario sciat, quia oẽ qđ est dum est, necesse est esse, quibus positis, volunt, ꝙ Arist. redeat ad totam intellectiuam animam, vel ad intellectum ipsum mãlem, qui est intellectus humanus, quo homo est rationalis. Et iuxta hanc expositionẽ legitur textus sic, licet intellectus actu sciens sit simul cum re ipsa scita: vt sic non est qñq; sciens, & qñq; non. Separatus ãt intellectus. s. noeticus, & non dianoeticus, earum virtutum, quæ sunt in nobis, est solum hoc, quod quidem est: hoc est sempiternũ: & h solum est mortale, & perpetuum, & tunc sensus est exclusiue, intellectus noeticus est sempiternus, perpetuus: & immortalis: & nihil aliud eorum, quæ in nobis sunt. Quæ expositio licet possit stare, reuera tñ omnia illa tria de intellectu tradidit Arist. quia vero dixit intellectũ actu sciẽtem, quo actu sciens est, dependere à phantasia: & phantasia perditur in morte: ideo videtur sciam perdi in morte. Supponendo ergo sciam amitti ac deperdi in morte: quærit vtrum post mortem reminiscamur, eorum, quæ in articulo mortis per corruptionem phantasiæ obliuiscimur: ac deperdimus: reminiscentia. n. præsupponit obliuionẽ. Rñdet, & dicit: non reminiscimur ãt, qm̃ hæc quidem impassibile est, hoc est dato ꝙ noeticus intells sit æternus: quasi dicat: dato ꝙ noeticus intellectus sit impassibilis, anima in morte non perdit sciam, & deinde post mortem recuperat eam, quia obliuisci & reminisci non fit sine intellectu passiuo, qui est phantasia, siue intellectus dianoeticus: modo hic intellectus corruptibilis est, & sine hoc nihil intelligit . s. reminiscendo. Ex his sequitur hanc qõnem non esse possibilem cum vnitate intells, vt ponunt Auer. & Them. nam si supponatur vnicus omnium hominum intells, frustra quærimus, cur non reminiscimur. quæres. n. cur non reminiscamur: supponit intellectum nostrum proprium cuiq; remanere: quia quærit cur remanente proprio intellectu, nõ reminiscamur supposita. n. vnitate intells, in morte corrumpitur mihi & tibi, ergo frustra quæritur cur post mortem non reminiscamur, esset. n. simul. vt siquis quæreret vtrum non ens reminiscatur. Præterea. Solutio non erit ad propositum, nam si intells est vnus omnium, cum intells desinit esse meus, corrũpitur mihi ergo non oportet dare cãm suæ non reminiscentiæ ex corruptione dianoetici intellectus, quia eo ipso ꝙ desinit esse meus corrumpitur mihi, & sic statim sequitur nos non reminisci. non ergo recurrendum erit ad corruptionẽ imaginatiuæ, nisi meus proprius intellectus remaneret. Patet ẽt eos qui ponunt nullum intellectum remanere, nec quæstionẽ, nec solutionem posse seruare, q̃a si quilibet intellectus est mortalis, frustra quæritur cur non reminiscamur. qõ. n. supponit intellectum remanere. Minime solutio erit ad propositum, quia si intellectus est mortalis, non oportet dicere nos non reminisci, quia corrumpitur intellectus passiuus, quia nos non reminiscimur, quia nihil nostri remanet: hæc. n. qõ non quæritur de bestia, cum eius nihil manet. Patet ẽt ꝙ Arist. non quærit cur non intelligamus post mortem, sed cur non reminiscimur post mortem, quia vult nos post mortem bene intelligere. sed non vult nos intelligere intellectione phantastica, quæ est cum reminiscentia, & aliqñ cum obliuione. Vnde si in morte obliuiscimur, post mortem non reminiscimur, & sic nõ intelligimus reminiscitiue: cum quo tamẽ stat nos post mortem eadem intelligere quæ intelligebamus in vita. Sed vel aliomodo, vel per intellectionem non amplius à phantasmatibus dependentem, quæ Aristo. non explicauit.

ARGYR. *Indiuisibilium igitur intellectio, in hisce consistit, circa quæ falsitas non est. At in quibus & falsitas iam & veritas inest: in hisce compositio quædam iam est conceptuum intellectus, quasi ipsi sint vnum. Atq; vt Empedo. dixit.*

Multorum certe capita, admirabile dictu,
Ceruice absq; fuere exorta in luminis aura,
Illa tamen dulcis post hoc concordia iungit.

Sic & separata, componi solent, vt incommensurabile & diameter.

Indiuisibilium quidem igitur intellectio, in his est: circa quæ non est falsum. In quibus autem falsum & verum est: compositio quædam iam est intellectionũ, velut vnum entium, sicut Emped. dixit: Vel multorum quidem capita b sine ceruice c germinauerũt: postea composita sunt per concordiam, sic & hæc separata cõponuntur: vt d asymetron: & diameter. Tex cõm. 21. Tanquã velut. a κρ' ᾄαι capita, tẽpora b ἀναύχενες abscolla c ἐβλαστησαν inceruitia germinauerunt pullulauerunt d asymetron incommensurabile, diametiũ siue costa.

Quærunt expositores cur ordinem conuertit circa speculationem de intellectu, prius. n. de operationibus, post de potentijs & vltimo de essentia docuit in sensibus procedere. Rñdet Simp. quia intellectus est notior intellectione & intelligibili, ideo seruauit ordinem conuersum. sed qũo sit istud: in principio tertij dedimus. Vult igitur Simplicius ꝙ nũc de intelligibilibus proprijs intellectus apponit, quæ sunt duobus modis indiuisibilia, & diuisibilia, & indiuisibilia iterum multis modis actu: vt linea, simpliciter: vt punctus, & simpliciter & summe simplex vt Deus gloriosus, cuius simplicitatem Simpli. exponit, & Them. cum Simplicio concordare videtur, & tu vide cap. 40. in sua paraphrasi. COLLEC. Te. cõm. 21.

CVM compleuit. Auer. accepit intentionem, & ordinem, & cãm intentionis, & inquit. Cum compleuit notificare subãm. i. diffinitionem trium intellectuum s. mãlis, & eius qui est in habitu: & agentis, incepit considerare de actionibus & proprietatibus intellectus: Hęc est intentio, & ordo, & patet qũo differt expositio hæc ab illa Simplicij. Ille. n. vult Arist. nunc de intelligibilibus agere. Auer. vult eũ agere de actionibus intellectus, & est melius, qm̃ iam dando dñam inter intellectum, & imaginationem, declarauit quid sit obiectum intellectus, & dicit ꝙ est quidditas separata à magnitudine, ideo nunc de operibus magis agit. Et hoc est § Quasi reddit causam huius intentionis: ex eo quia non põt haberi perfecta notitia essentiæ alicuius, nisi cognoscatur eius operatio & obiectum. dictum est de diffinitione essentiæ, & de obiecto. Ideo inquit: & hoc est qđ remansit de cognitione istius virtutis. Et quia famosior. § Apponit nunc specialem intentionem partis, & inquit. Et quia famosior dñarum, per quas diuidit actio intellectus, sunt duæ actiones, quarum vna dicitur formatio, & alia fides, incepit hic notificare differẽtiam inter has duas intellectus actiones, & dixit. § Et quia famosior differentiarum. § Qm̃ sunt aliæ diuisiones, quas Philop. in principio primi priorum adijcit. s. discursum. Vt igitur notet solutionem qõnis, dixit Arist. enumerasse famosiorem diuisionem, quia minus famosam: quam Philop. dedit, reliquit. Dicitur formatio. § simplex intelligentia: qm̃ v'lia formæ sunt: vt Auer. inquit. 1. meta. ergo intelligere vniuersale est formare, & per ꝯñs intellectio formatio est. Fides, autem compositio est, qm̃ ei intells vel consentit vel dissentit ad modum fidei. Dixit notificare differentiam. § Quia aliud quærit, & aliud supponit, ꝙ quidem hæ sint animæ dñæ supponit. quid vero sint quærit. Appræhendere autem res. § Exponit ergo quid sit simplex intellectio, & quid composita, est. n. simplex intellectio in qua nullus cadit error, pp quod à Plotino infallibilis intellectio dicitur, ab Arist. solus verus intellectus. Compositio ãt vel diuisio est, in qua & verum & falsum cadunt alternatim, vt in principio peri hermenias docuit Arist. & sermo perspicuus est. Et cõtẽtus fuit. § Ambiget quis fidei duæ sunt spẽs vna quæ affirmatio dicitur. Altera quæ negatio: vt in lib. peri hermenias dixit, cur reticuit negationem, tm̃ affirmationem diffiniẽs. Rñdet Auer. & contentus fuit prima diuisione. i. primo mẽbro diuiso. s. in declarando affirmationem tm̃, sine secũda Cõm. 21. Cõm. 27. Dubitatio Solutio

i. absq;

.i.absq; declaratione negationis,cum oppositum intelligat per eius oppositum,& sic Arist.fecit hoc.vt breuitatis amator. Debes scire q tribus modis fiunt diffinitiones. vno modo per genus & dr̃iam vltimam: quando dr̃ia scit. Alio modo per genus & proprium,quando dr̃ia ignoratur,quia (vt Auer.inquit.8.meta.&.5.physi.auscul.)loco dr̃iæ ignotæ vtimur proprio. Qñq; fit diffinitio ex genere, & negationibus propriorum, sicut diffinitur cœlum q neque est graue neq; leue corpus, quando & differentia & propria latent: ideo diffinitur per negationem oppositarum differentiarum, quia igitur formationis differentia, & propriũ latent:ideo Arist. diffiniens formationem,inquit. Formatio est intellectio indiuisibilium:circa quæ non cadit verũ, sed falsum.est.n.h̃ descriptio per negationem data. Intellecta autem.§ Adijcit quid fides sit,& inquit. Intellecta autẽ in quibus inuenitur veritas & falsitas, est aliqua compõ in eis ab intellectu materiali.Est ergo intellectio vera vel falsa.i.fides compositio facta ab intellectu materiali, ex eis.i. simplicibus intelligibilibus. Debes scire: (vt Ammonius notat in lib.peri hermenias,)q verum & falsum sunt in rebus,in intellectu,& in enũciatione.In rebus quidem, quẽadmodum sanitas in humoribus,& vĩr effectus in cã agente.In intellectu vero:vt sanitas in animali, & vĩr accidens in subiecto.In enuntiatione quoque,vt sanitas in vrina, & vĩr vt signatum in signo.quando ergo inquit§ Intellecta ãt, in quibus inuenitur veritas & falsitas, est aliqua compositio.§Intelligit hæc esse in illis compositis, vt in signo. Secundo debes scire. vt Ammonius inquit ibidem, q enuntiationis multa sunt principia.Hæc quidẽ vt materia:vt termini simplices.s.nomen & verbum. Hæc vero vt forma,vt oratio,quæ genus est enuntiationis,& per ɔ̃s forma,quia genus forma, vt dicit Auer.5. meta. Hæc autem vt agens: vt intellectus.hæc ergo tria notauit. Per id.n.quod inquit §Est aliqua compositio§formale principium intelligit orationem.s. fides.n.oratio seu compositio aliqua est. Per id etiam quod inquit§In eis§principium vt materia tangit.s. terminos simplices:nomen & verbum.Per id autem,quod inquit § Ab intellectu materiali § agens principium dedit intelligere.hæc ergo fides est. Intellectus quidem.§Quia dixit intellectum esse causam agentem fidei, qũo id fiat adijcit, & inquit. Intellectus quidem primo intelligit singularia.i.simplicia subaudi, deinde componit ea, vel diuidit ea.3.iudicat illa,qm̃ si est ita in re,vera est, si vero aliter falsa.Ecce qũo tres dispositiones in intellu notauit Auer. circa fidem, quarum prima fuit simplicium appræhensio. Secunda fuit ex illis compositio vel diuisio.Tertia fuit iudiciũ ex rerũ habitudine acceptũ. Et ista actio.§Quia difficilia non possunt intelligi nisi per exemplũ, conducit exẽplum in opinione Emped. vbi debes scire, q quemadmodum in fictione Emped. sunt tres causæ conceptæ.s.materia:vt collum,caput,& partes.forma:vt compositio consequens & ordinem, & situm partium. & agens:vt amicitia, & lis, ita & in enuntiatione, forma oratio existit. materia termini, nomen scilicet & verbũ, agens vero intellectus materialis,sermo est perspicuus. Intellectus.n.intelligit. § Nunc ex his illam triplicem intellectus dispositionem conducit,exponens quo pacto prius simplicia,deinde secundo compositionem, & tertio indiuiduum perficiat. Sed ambiges,qm̃ hæc propositio est vera, Home. est poeta:& tamẽ huic nihil rñdet in re,qm̃ tunc Home. esset.Rñdet Aristo.in.2.peri hermenias, quod aliquod adiectum.i. compositum, põt prædicari dupliciter de aliquo subiecto, vel per se,ẽm se,& quodlibet sui,vt homo est animal rationale.hoc.n.totum, est animal rationale, per se prædicatur de homine ẽm se, & non ratione partis. Aliomodo ratione partis,quando totum non prædicatur ẽm se de subiecto: sed ratione partis,sicut in hac. Soc.est mortalis.In proposito ergo: id totum prædicatum, est poeta, prædicatur de Home.non per se,quia est non predicatur ẽm se de Home. sed solum ratione illius partis. s. poeta. Dicendum ergo q non oportet vt in re rñdeat ẽm totum, sed ẽm partem modo (vt Ammonius & Boetius dicunt in lib. peri hermenias) aliquid illius partis est,qm̃ poesis & carmina Homeri sunt, in quibus Home. habet esse, sicut pater in filio.

Cõm.5. *Cõm.13.* *Dubitatio.* *Responsio.*

Ad formam ergo dicendum q illi aliquid saltem per accidens respondet in re,vt visum est.

COMMENTARIVM.

EGIT Arist.de materiali intellectu, de intellectu in habitu,de intellectu agente,& demũ de intellectu in actu, quid velit nunc facere nõ est leue introducere. Simp. velle videtur Arist. facere nunc pertractationem de obiectis, quæ sunt diuisibilia,& indiuisibilia.Nec obstat,vt in collectaneis dicimus:q Arist. egit de obiectis intellectus, cum egit de dr̃ia inter intellectum,& imaginariam.nam ibi egit de obiectis per genus. Hic vero agit de obiectis per species.Hanc autem expositionem Them.intendit. Philopo. antequam exponat, præmittit quandam diuisionem indiuisibilium, q indiuisibilia vnomodo dñr simplicia, siue termini incomplexi. Secũdo dicitur magnitudo quæ actu est indiuisa,potestate vero diuisibilis.Tertio dicitur aqua,cuius partes sunt diuisæ, est.n.actu diuisa, potestate indiuisibilis.Quarto dicitur forma materialis,quæ specie est indiuisibilis:per accñs est diuisibilis ratione materiæ. Quinto punctum,vnitas.& instans, quæ ẽm quantitatem dñr indiuisibilia in materia.Sexto substantiæ separatæ,quæ simpliciter dicuntur indiuisibiles sine materia. Omnia tamẽ hæc dicuntur termini indiuisibiles,quatenus possunt esse extrema propositionum subiecta,vel prædicata.Dñr etiam à iunioribus termini incomplexi dr̃ia terminorũ complexorum,quæ sunt orationes, propõnes, vel sylli. Vnde Them. per indiuisibilia intelligit oĩa illa simplicia,quę sunt in decem generibus per se, vel reductiue. Hac diuisione præmissa§Philop.velle videtur,q Arist. distinguat aĩæ operationes, quatenus alia est, quæ dicitur intellectio, alia quæ dicitur compositio.vtraq;.n.est terminorum, quos Aristo. indiuisibilia vocat. Dicit.n.indiuisibilium quidem igitur intellectio,quæ est prima aĩæ operatio:in his est,circa quę non est falsum.ergo intellectio est terminorum,vt simplices sunt,ac indiuisibiles.In quibus autem falsum & verum est, compositio quædam iam est intellectionum, velut vnũ entium ergo compositio, quæ altera est aĩæ operatio, est indiuisibilium, vt inuicem componuntur vel diuiduntur.

Verum Philop. arbitratur has esse aĩæ operationes, non tñ ẽm eandem virtutem, quia primam vult esse intells, secundam eius aĩæ partem, quem græci dianoeticam appellant. Ideo inter has virtutes,quatuor constituit dr̃ias.prima quidem est,quia intellectus nunquam mentitur,cum solum versetur circa indiuisibile,circa quod nunquam est mẽdacium.dianoetica vero non solum vera dicit: verum etiã mentitur. Secunda, intellectus appræhendit indiuisibile, quod est proprie vnum. dianoetica appræhendit aliquid, vt vnum, quod non est proprie vnum. propositio.n.quam appræhendit,non est proprie vnum.Tertia,dianoetica mẽtitur aut propter tempus,aut pp prędicatum,vt dicetur postea. Intellectus vero nunquam, quia nec pp tempus, nec pp prædicatum. Quarta dr̃ia est,quod dianoetica circa ꝓpositiones,intellectus circa terminos versatur. Ego vero dico cum Philop.q Arist. hic vult agere de operationibus animæ: sed nonnisi quatenus pertinent ad intellectum, qa ẽm veritatem vtraq; operatio est intellectus, vel animæ ratione intellectus:vt verba Arist.sonant. Ergo Arist.distinguit operationes intellectus: quia altera græce noesis, dr̃ latine intellectio.Altera σύνθεσις νοημάτων hoc est compositio intellectionum, quæ est cõe quippiam ad enuntiationem, & ad syllõs. Harum dr̃iam innuens vult q intellectio non sit falsa. compositio vero intellectionum est vera & falsa,in quibus quatuor dedit nobis intelligere.primum q operatio intellectus sit duplex. Secundum q differant penes verum & falsum. Tertium q secunda operatio supponant primam,quia prima est intellectio,secunda est cõpositio intellectionum,non potest autem esse compositio intellectionum, nisi præcesserit intellectio. Quartum est qũo intellectus intelligit simplicia vt termini simplices sunt: & qũo intelligit indiuisibilia primo modo sumpta. voluit.n.omnia hæc intelligi intellectione,quæ non est falsa. Intellectione vero falsa vel vera voluit hæc intelligi additione prædicati vel verbi vt dicemus. Circa verba Arist.Philop.mouet contradictionem:hic.n.dicit circa intellectionem

Quorum sunt hæ operationes secundum Philoponum. *Differẽtiæ virtutum.* *Expõ propria.* *Qõ Philop.*

tellectionem indiuisibilium non esse falsum. In lib. de interpretatione dicit circa intellectionem indiuisibilium, nec esse verum nec falsum.6.vero meta. dicit circa intellectionem indiuisibilium intellectum esse verum tantum, & nunquam falsum. Quod etiam postea iterum repetet. Vnde & Plotinus etiam afferit indiuisibilium intellectionem esse infallibilem. Respondet tandem ꝙ veritas bifariam accipi potest aut substantialiter, quo dicere solemus húc hominem esse verum hominem: quia non est depictus: vel marmoreus:& aurum hoc esse verum, quia non sophisticũ. Alio modo, vt distinguitur contra falsum, & sic verum est propõ vera, & falsum propõ falsa, vt sorticolę dixerunt. Tũc dicit intellectionem indiuisibiliũ esse veram semper, qa non est sophistica, vel metapho. aut similitudinaria, sed subaliter talis: qualis est vt dicetur. Sed sumendo verũ vel falsum secundo mõ, nec est vera, nec falsa, quam responsionem etiam Simplicius affirmat. Quo vero ad verba attinet, Arist. dicit §In quibus autem falsum & verum est, compositio quædam iam est intellectionum,§ vbi vult secundã intellectus operationem non esse compositionem simpliciter, sed quandam compositionem intellectionum. nam enuntiatio non est rerum compositio simpliciter: vt in materia sunt, sed vt intelliguntur. Vnde verbum intellectionum græce est νοημάτων noematon, modo noema græce latine est notio: notio vero & conceptus idem est: mõ conceptus, siue notio aliquando accipitur formaliter pro notione ac conceptu formali, vt vtar verbis metaphysicantium, aliquando pro conceptu obiectiuo, qui est obiectum appræhensum. Secunda ergo operatio intellectus est compositio quędam notionum obiectiuarum, quia est compositio rerum non simpliciter, sed vt apprænenduntur obiectiue ab intellectu, & vt per voces, aut scripta significant vt Them. exponit. Verum de his in ludicris dialecticis nostris abunde diximus. Addit hanc compositionem intellectionum esse §velut vnum entium§ad dr̃iam eius quod est in prima operatione, vt Philop. notat: nam illud quod intelligitur in prima intellectus operatione est vere vnum ens: quia est terminus simplex, ac incomplexus, compositio vera hæc intellectionum est non vere vnum ens, sed velut vnum ens, quia additione prædicati est vnum ens. Exponit vero has intellectus operationes exemplo sumpto ab illa rerum compõnem, quam dixit Emped. quia in illa Emped. compositione cernuntur omnia, quæ in his intellectiuis operationibus sunt: & licet eius opinio de rerum origine falsa sit, tñ falsis vti possumus pro manifestatione verorũ. Emped. ergo quatuor elementa dixit ingenita: ab illis vero in prima rerum origine pullulasse rerum partes dissimilares seorsum, vt capita & ceruices seorsum, brachia, & humeros seorsum, & cætera id genus. Has vero partes sic seorsumab elementis germinatas dicebat amicitia coniungi, sic & hæc simplicia primo ab intellectu concipiunt: deinde componuntur. Quare vt in rerum compositione contingit, & bene & male componere, ita quoq; in notionum vnione accidit & vero & falso componi. Auer. in cõmentario voluit Aristo. solum de affirmatione esse locutũ, innuere vero negationem virtute sui oppositi, & hoc Philop. arbitratur. Alij tñ dicũt eum esse locutum de compositione communiter, siue illa sit rerum, siue sit vocum: & sic complexus est vtrãq;. Verum Arist. postea innuit hic se loqui de affirmatione, vt Philopo. notabit: sed vtcunq; sit, in Empedoclea rerũ origine, habetur eorum quæ Arist. dixit perfecta dilucidatio, quia colligitur primo ordo, qm̃ prius partes sunt quam tota, & hoc pacto in compositione noetica intellectus primo intelligit simplicia, quæ in decem generibus sunt, deinde progressus (vt inquit Them.) componit illa, connectitq; vt cum componit diametrum esse a symetrum costæ quo fit, vt duæ sint intellectus operationes circa terminos.

Solutio.

ARGYR. *Quod si eorum etiam quæ fuerunt vel erunt, fit compositio, & tempus insuper intelligitur, atque additur, falsitas.n. in compositione semper consistit. nam si albũ non albũ esse dicat, ipsum tum non album componit. Licet ãt, diuisionẽ etiã omnia dicere. Attamen falsitas aut veritas non solum consistit in hoc, Cleonem albus, sed in his etiam, Cleon erat, vel erit albus. Id vero quod singulos dictos conceptus cõponit, vnũq; facit, ipse est intellectus.*

Si autem factorum vel futurorum: tempus cointelligens & componens est, falsum enim in compositione semper est. etenim si album non album dixerit: ipsum non album composuit. Contingit autem & diuisionem dicere omnia. Sed ergo non falsum est aut verum, ꝙ albus Cleon est: sed & ꝙ erat aut erit. Quod autem vnum facit, hoc intellectus est.

Te. cõm. 22. Si autem Sed si Ad vnum intelligens cointelligens Dixerit Verbum interpretis Omnia Vtraque Vnũquodque. COLLEC. Tex. cõm 22.

Sicut Simpl. innuit, res sunt duobus modis, quædam æternæ, & in his solum potest esse compositio prædicati cum subiecto. Quædam in generatione & corruptione, & tempore exñtes, & istæ intelliguntur (vt Them. d.) interdũ tanquam præteritæ genitæq;: interdum tanquam futuræ & gignendæ, interdum tanquam pñtes & genitæ. Tunc syllogizat hypothetice sic, si factorum. s. præteritorum, & futurorum tempore eo intelligens est. i. faciat compositionem in tempore hoc est añs. Tunc adiicit consequẽs: & inquit Et componens. i. similiter ea componens erit cum tpe. est ergo intellectus hypothetice, si intellectus intelligit res existentes in tempore; tunc eas ſm differentiam temporis componit, vt si fuerunt præteritæ, cum differẽtia præteriti, & si futuræ cum dr̃ia futuri, & si pñtes cũ dr̃ia pñtis. Tunc subaudi põnem añtis. s. ꝙ intellectꝰ intelligit res exñtes in tempore, & ponatur consequens, ergo intellectus componit eas cum dr̃ijs proprijs temporis. Dubitabis forte, nũ compositio hæc rerum temporalium cum tẽpore sit propria intellectui. Rñdet Them. ꝙ sit, quia sensus, & imaginatio sunt expertes notitiæ temporum, præsertim præteriti & futuri. quicquid. n. scit imaginatio aut sensus tanquam instans pñsq; scit. Falsum. n. in compositione.§ Syllogizat hypotheticam sic, in quibus verum falsumq; existũt, ac innotescunt ea intellectus componere potest. sed circa tempus veritas & falsitas innotescit, & circa res compositas cum tpe, ergo intell's ea cum tpe cõponit. Apponit minorẽ, & inquit. Falsum. n. in compõne sp est, cuius exemplum subscribit, nãq; si albũ vt niuẽ: non albo vt nigro, aut si nõ album vt æthiopem: albo componunt, ambæ compositiones falsæ sunt. hæc. n. falsa est, nix non est alba. Similiter & illa, æthiops albus est etiam falsa. Sed quia quis posset dicere cum compositione non esse diuisionem terminorum, adijcit. contingit autem diuidentem dicere. i. componere omnia. non. n. potest quis componere nisi prius terminos diuisim conceperit, & sic patet minor. Si ergo est.§ Replicat syllogismum, & apponit añs, & inquit. Si ergo est non solum falsum, aut verum, ꝙ albus cleon est, sed ꝙ erat albus, & ꝙ erit albus; vnũquodq; autem faciens vnum sic. s. composite est intellectus subaudi, ergo intellectus componit res cum differentijs temporis.

Dubitatio. Responsio.

ET si illa intellecta. Continuetur sic commentum ꝙ cũ Auer. declarauit, qũo fiat compositio absolute, nunc qũo fiat compõ cum tempore exponit, sed qm̃ in rebus transmutabilibus possunt fieri propositiones necessariæ, de inesse, & contingẽtes: ideo tangens omnes harum materias, inquit. Et si illa intellecta singularia. i. simplicia fuerint rerum, quæ innatæ sunt esse aut in præterito tempore, aut in futuro subaudi, aut in præsenti, tunc intellectus in primo signo naturæ intelligit cum illis rebus tẽpus in quo sunt, & postea in secundo signo naturæ componet ipsum tempus cum eis, & in tertio signo naturæ iudicabit, ꝙ illæ res fuerunt, aut erunt, aut sunt sicut iudicat, ꝙ diametrum est asimeter costæ. Debes scire ꝙ propositiones formatæ de rebus æternis, semper sunt necessariæ, & in omni tempore veræ. Propositiones autem formatæ de temporalibus, si sint in tempore præterito, sunt necessariæ, omnis. n. propõ de præterito, cum conditionibus suis est necessaria. Propositiones autem de futuro omnes sunt cõtingentes. Propositiones vero de præsenti sunt & de inesse: vt in prioribus & in lib. Peri hermenias diximus, has ergo spẽs propositionum his verbis tetigit Auer, vt perspicuum est. Et

Cõm. 22.

quia

quia narrauit.} Apponit pñtis partis intentiones, & ordines,& sermo eius est perspicuus, attñ syl'ls Auer. sic componitur, omne simile compositum ẽm totum est compositio, sed propõ falsa est similis compõni: vt ostendit exemplo,ergo compositio. Et quia apparet.} Ponit conueniẽtiam,& drĩam inter affirmationem,& negationem,& conuenientia primo est. qm̃ affirmatio dici põt diuisio, & negatio diuisio,qm̃ affirmatio primo ab intellectu intelligit, quo ad terminos seorsum,deinde componitur, similiter & negatio.Rursum affirmatio p̃t dici compõ,vt patet, & negatio.est.n.negatio compositio terminorum,& per ɔñs cõpositio hæc est conuenientia. Drĩa vero est,qm̃ affirmatio dicitur absolute ac per essentiam compositio, negatio vero absolute ac per essentiam diuisio, & hæc patent in lib. Peri hermenias. Et cũ declarauit.}Debes scire:vt in principio secũdi peri hermenias dicit Auer. ꝙ propositionum duæ sunt species,vel in quibus prædicatum est verbum, & hæ binariæ sunt,vt homo fuit,vel homo currit &c.quędam in quibus prædicatum est nomen,& hæ trinariæ sunt, vt hõ est iustus,& hæ pñt esse ambæ temporales:attñ absolute tẽporales sunt quæ binariæ, quarum prædicatum est verbũ. Ostendit ergo ꝙ in propositionibus binarijs est veritas ac falsitas:quemadmodum in trinarijs, & sermo est ꝑspicuus. { Et quod facit hæc intellecta. } Hic ponit cãm efficiẽtem compositionem & diuisionem,& inquit.Et quod facit hęc intellecta singularia.i.simplicia esse vnum per cõpositionem:postquam erant multa:est intellectus materialis. Syllogizatur hoc sic, omne distinguens intellecta singularia, seu simplicia, componens, similia & diuersa, est componens, & compræhendẽs intellecta composita. Sed intellectus materialis est distinguẽs intellecta simplicia &c.ergo intellectus materialis est comprehendens intellecta composita,& componens.Apponit minorem, & inquit. Iste.n. distinguit intellecta singularia,& componit consimilia, & diuidit diuersa.hæc est minor.Tunc adijcit maiorem,& inquit. Oportet enim vt virtus compræhendens simplicia,& composita sit eadem. Hæc maior.s.omne compræhendens simplicia est compræhendens composita, & componens illa, quæ fuit maior. Hæc maior prosyllogizatur sic, sicut sensus cõis ad intellectum,sic sensilia diuersorum sensuum ad intelligibilia. Ergo à commutata proportione,sicut primum.s.sensus communis ad tertium.s.ad sensilia diuersorũ sensuum,ita secundum.s.intellectus, ad quartum.s.ad intelligibilia.sed sensus communis est vnus & idem.i.compræhendit simplicia sensibilia, & componit, sic & intellectus idem erit qui compræhendit simplicia, & composita. Apponit ergo vim minoris, & inquit. Qm̃ proportio istius virtutis ad intentiones formarum imaginatarum.i.phantasmata debet esse sicut proportio sentientis communis ad sensibilia diuersa. Non ẽm ꝙ} Ex his remouet peccatũ Auempacæ, qui distinguit inter virtutem.i.compræhendẽtem simplicia, & virtutem compræhendentem composita, imo virtus est vna & eadem, vt probatum est. Inquit non ẽm ꝙ apparet de verbis Auempa. in initio sui sermonis de virtute rõnali.s.ꝙ virtus cõpositiua debet esse alia ab imaginatiua.i. simplicium appræhensiua. Dubitant iuniores an compositio sit prior diuisione, vel contra:vt Auer. sentire vr̃. Sirianus,cui cognomen est Philoxenus,in lib.Peri hermenias,negationem seu diuisionem priorem esse compositione seu affirmatione exẽplo testatus est.hæc.n.prius vera est, Socr.sanus non est:q̃ hæc,Socr.sanus est,qm̃ Soc. prius non est, quam sit, vt dicit. Alex.Aphrodiseus ibidem non tm̃ affirmationem seu compositionem priorem esse negatione seu diuisione,imo nihil illis esse vniuocum multis rationibus affirmat quas Porphy. & Ammonius longo sermone pertractarunt. Ego autem ad Auer. mentem dicerem,ꝙ diuisio potest accipi duobus modis, vno mõ enũtiatiue, & sic diuisio idem est ꝙ propositio negatiua, & sic diuisio est posterior affirmatione, vt oẽs peripatetici dñt, quicquid dicat Philoxenus. Alio mõ accipitur diuisio pro intentione rei diuisæ, & simplicis, & sic est simplicium intelligentia,& per ɔñs, vt sic dicerem esse priorem compositione, & sic sentit Auer. Secundo ambigunt, vtrum sit aliqua compõ simplicium sine tpe. Rñdet Egidius in hoc

Dubitatio. Responsio prima. Responsio Alex. Responsio propria. Dubitatio. Egi. rñsio.

loco ꝙ compositio quæ fit ex terminis vr̃ conceptis abstrahit à tpe: immo est prior compositione rerum cũ tpe, quemadmodum,hęc pluuia est aqua guttatim cadens,vera est:non tñ pluuiam esse,vel fuisse,vel forte designatur,imo nulla pluuia ente, hæc vera est. Sed hæc solutio vr̃ contra Arist.& peripateticorum expõnes. Inquit.n.Arist.in secũdo Peri hermenias.præter verbum aũt nulla affirmatio vel negatio est.est.n.vel erit,vel fuit, vel quæcunque alia hmõi verba ex his sunt quæ sunt posita, consignãnt.n.tẽpus. Ecce quo oẽs propõnes sunt compositiones rerum cum tpe. Amplius. vt in prioribus dicit, oĩs propõ est vel de inesse, vel necessario inesse, vel contingenti inesse. & oĩs hæc est compositio rerum cum tpe Vt perspicuũ est ab Auer. ibidem,ergo omnis propõ est compositio rerum cum tpe.Dicendum ergo ꝙ compositio rei cum tpe est duplex. quædam prima,vt hæc,homo est,vel illa, hõ fuit,vel hõ erit. In his.n.solum res cum tempore copulat: Alia est compõ rei cum re principaliter:mediante tpe,& sic hæc propõ,pluuia est aqua guttatim cadens est compõ rei cum re, & mediãte tpe, qm̃ si necessaria est, prædicatum componit subto ꝓ omni drĩa tpis. Si de inesse, prædicatum copulatur subto pro tpe pñti.Si de contingenti, tunc copulatur pro tpe futuro:vt dicit Auer.ergo oĩs propõ est compositio rei cum tpe,vel principaliter, vel per accñs saltẽ. Sed dices quælibet operatio intellectus abstrahit à tpe, cum intellectus sit vl'ium. Rñdet ꝙ quælibet operatio intellectus abstrahit à tpe entitatiue, qm̃ quælibet eius operatio ẽm entitatem propriam est soluta à tpe,non tñ representatiue, qm̃ quælibet significat prædicatum inesse subiecto, quod non potest esse:nisi altero trium modorum.

Rñsio propria. Dubitatio. Solutio.

COMMENTARIVM.

SECVNDVM Philoponum hæc est tertia proprietas compositionis noeticæ quæ dr̃ secunda aĩæ operatio qua differt à prima. Vbi debes scire intellectum posse mẽtiri,vel vera dicere:aut ꝑꝑ prædicatum, aut ꝑꝑ tempus,Si enim dixero, homo est volabilis,vel erit, vel fuit volabilis propositio falsa est ꝑꝑ prædicatum illud volabilis,quod ꝓ nullo tpe competit homini.Sinautem dixero troica erunt. vel heri erant, vel pauloante fuerunt: propõ falsa est propter tempus. Ex his vult habere secundam intellectus operationem quam hic noematum compõnem appellauit bifariam posse esse veram,vel falsam,aut rõne tpis cointellecti in verbo, aut ratione prædicati verbo superadditi. At prima intellectus operatio nec ratione tpis, nec ratione prædicati potest esse aut vera aut falsa. Vel potest aliter textus iste introduci non recedendo ab his quæ Philoponus,ac Simp.& Them.dixerunt, ꝙ cum declarauit verum & falsum esse in secunda operatione intellectus, quo est compositio noematum hoc est rei intellectæ vt prædicati, cum re intellecta,vt subiecto:declarat verum & falsum esse in eadem compositione, quo est vera, vel falsa ratione temporis cointellecti verbo, cum verbum ẽm adiacens prædicatur: & tunc textus hoc pacto continuetur, verum & falsum non solum in compositione sunt, quo illa compositio est pṙedicati,sed si intellectus tempus ad vnum intelligens hoc est,sed si intellectus est tempus cointelligẽs in verbo,& illud in verbo componens. Vtroq;.n.modo verum & falsum in compositione accidunt, potest.n.bene & male tempus verbi cum subiecto componere:bene.n.componens verbum cum subiecto,verum dicet:male vero cõponens,falsum dicet.Siquis.n.diceret erunt troica, mentiretur, propter futurum tempus. sinautem diceret, troica fuerunt,vera diceret,propter preteritum tempus.Propterea assignans cãm, inquit. Falsum.n.& sup.verum semper est in compositione, non autem in simplicibus. Quod aũt verum & falsum sint in compositione, hoc exemplis manifestat cum inquit.Etenim si album.s.cygnum aliquis dixerit esse non album, non album cum albo composuit, & sic mentiretur propter malam prædicati compõnem, & neq; crederet hæc accidere solum in compositione, hoc est affirmatione, ostendit hæc vera esse in diuisione, hoc est negatione,vt exponit Philopo.& inquit. Et non solũ hæc, quæ dicta sunt,vera sunt in compositione,sed contingit ẽt in diuisione,hoc est negatione dicere oĩa, hoc est vtraque, quæ

1. Expositio.

quæ dicta sunt.s. quòd quædam vera vel falsa sunt ratione temporis, quædam ratione prædicati. Dicit autem § contingit § quia quæ affirmatione vera sunt, contingit dicere diuisione siue negatione, non tamen, sic dicta semper sunt vera: vt Philoponus exponit. Deinde concludit, quòd quando aliquod prædicatum competit alicui, vel quando aliqua propositio est vera ratione prædicati, respectu temporis cuiuscunque est vera, quoniam à propositione de secundo adiacente ad propositionem de tertio adiacente est bona consequentia: non tamen si propositio est falsa ratione prædicati, est falsa ratione temporis. Vnde dicit. Sed ergo supple si non est falsum, sed verū est quòd albus cleon est.q.d. ergo si verum est, quòd cleon sit albus propter prædicatum, sed & quòd erat aut erit.i.etiam erit verum ratione temporis, sic intelligit Philoponus hæc verba: non tamen absq; difficultate. Sunt enim manca, & mutilata, vt mihi videtur. Et ne credat aliquis virtutem, quæ simplicia appræhendit alteram esse ab ea virtute, quæ appræhendit composita, inquit. Quod autem vnūquodq; facit, hoc intellectus est, verbum § vnumquodque § in codice Philopo. habetur. In nostro græco codice legitur vnum, & arbitror, legi corrupte. intelligit autem per § vnumquodq; § .s. intellectionem & cōpositionem intellectionum. sumpsit autem § facit § vt Philopo. inquit. pro intelligit, fortasse quia intellectio illorū est facere illa. Hæc expositio mihi videtur, licet fuerit mihi non leuis.

ARGYR. *Cum autem dupliciter indiuisibile dicatur aut potentia aut actu, nihil prohibet intellectum cum longitudinem intelligit, indiuisibile intelligere, & in indiuisibili tempore. est.n. indiuisibilis actu. Et tempus: perinde atq; longitudo, diuisibile ac indiuisibile est. Non igitur dici potest, quid in vtroq; temporis dimidio intelligebat: non est.n. si non diuisio fiat, nisi potentia: At cum vtrūq; seorsum intelligit: diuidit simul tempus. atq; longitudines, illa intelligit. Quod si longitudinē vt ex vtrisq; constantem intelligat: in eo quoq; tempore nimirum ipsam intelligit, quod ex vtrisq; pari modo temporibus constat atq; componitur.*

Te. cōm. 23. Indiuisibile autem: qm̄ dupliciter dicitur, aut potētia, aut actu, nihil prohibet intelligere indiuisibile: cū longitudinē intelligit, (Indiuisibilis.n. actu est) & in tēpore indiuisibili. Silr.n. tempus diuisibile & indiuisibile est atq; longitudo. Non igr̄ est dicere quid in vtroq; dimidio intelligebat. non.n. est: si non diuisa sit, nisi potētia. Seorsum āt vtrūq; intelligens dimidiorum, diuidit & tempus simul, tunc autē vt longitudines. Si vero vt si ex vtrisq; est, & in tempore quod in vtrisq; est.

Longitudine continuum. Intelligere vt si quasi vero enim

COLLEC. Tex. cōm. 23. Vult declarare intentionem secūdum Simplicium. Accepit autem diffinitionem rerum indiuiduarum, & inquit. § Indiuiduum vero qm̄ bifariam, vel potestate, vel actu. § Est ergo prima diuisio, omne indiuiduū, vel potestate est, vel actu potestate quidem indiuiduum est omnino indiuiduum. actu vero indiuiduum non est necessitate & penitus. Sed dices quo pacto hæc mēbra se habeant. Rn̄det Simpl. quòd omne indiuiduum potestate est indiuiduū actu, & non conuertitur. est.n. indiuiduum actu longitudo, & omne continuum. Indiuiduum potestate subdiuiditur, quia vel vt forma, vel vt terminus: vt forma: vt substantiæ primę & simplices: vt termini: quemadmodum puncta, quæ indiuidua sunt: sed vt termini. est.n. superficies s̄m corpus indiuidua. linea s̄m superficiem indiuidua punctus simpliciter indiuiduus: & sic s̄m terminos indiuiduus dicitur, & sic patet quomodo omne indiuiduum potestate est actu indiuiduum, & non econtra. Nihil prohibet intelligere. § Quia (vt dictum est) indiuiduum dupliciter dicitur, potestate.s. & actu, & perspicuum est intellectum intelligere indiuiduum potestate: in tempore indiuiduo simpliciter, dixit nihil prohibet intellectum intelligere indiuiduum qn̄ intelligat longitudinem, & in tempore indiuiduo. syllogizat āt sic, omne indiuiduum actu intelligitur in tempore indiuiduo actu, sed longitudo, & vlr̄ continuum est actu indiuiduum, ergo longitudo, & continuum intelligitur in tēpore indiuiduo actu. Accepit tm̄ minorem, & inquit. Indiuiduū enim actu, & dixit § nihil prohibet § quia longitudo & continuum intelligi pn̄t, & in tempore actu indiuiduo, & in tēpore diuiduo: attamen quando intelligitur, vt vnum, nihil prohibet, vt intelligatur: vt in tempore actu indiuiduo, & sic patet hoc. Similiter.n. tempus. § Potest exponi, quòd & tēpus potest similiter intelligi, vt vnum, quia similiter tēpus diuisibile & indiuisibile longitudini, diuisibile quia potentia, indiuisibile quia actu. Vel potest exponi, vt remoueat obiectionem, qm̄ quis dicere posset, tempus semper est diuisibile, & nullomodo indiuisibile, ideo scribit, quòd tempus dupliciter dicitur potestate indiuisibile, vt prius seu nunc. est.n. simpliciter & actu, & potentia indiuiduum. Actu aūt vt continuum, ideo inquit. Similiter.n. tempus diuisibile dicitur vno modo.s. potentia: actu indiuiduum, & indiuisibile supple potestate similiter dico ipsi longitudini. Non igitur. § quod nunc dicit. Ostendit secundam expōnem.s. qūo simile est de tempore & continuo, seu longitudine. & vult (vt Simp. sentit) quòd quemadmodum longitudo tota simul intelligitur, & non vna medietas in vno temporis dimidio, nec altera in altero dimidio: & sic & tempus in quo fit intellectio est totum actu indiuiduum. esset.n. actu diuiduum quando separaretur intellectio. ergo sicut longitudo actu diuersis intentionibus intelligitur, sic & temporis partes diuersæ erunt. & sicut longitudo vna actu, sic & tēpus, sermo Arist. perspicuus est: vt Simplicius dicit.

Cōm. 23. CVM declarauit. Proponit Auer. capituli intentionē & inquit. Cum declarauit quòd actio intellectus indiuisibilis est in rebus indiuisibilibus, qm̄ posset dubitare quis, ergo non intelligit continuum & diuisibilia: ideo incepit declarare: qūo contingit ei intelligere diuisibilia habentia quātitatem intentione indiuisibili, & in tempore indiuisibili. Et exponit quasi i'e, & inquit: & pro idest. ex quo modo cōtingit ei, vt intelligat ea indiuisibiliter, & in tempore indiuisibili, sicut dispositio est intelligendo res multas, idest sicut apparet in multis rebus: quas intellectus intelligit indiuisibiliter, & in tēpore indiuisibili.i. subito. Hæc est partis intentio, & causa intentionis: vt constat. Et quia indiuisibile. § Proposita intentione partis, prosequitur & ostēdit quo pacto intellectus intelligat res diuisibiles tempore indiuisibili, & inquit. Et quia indiuisibile dicitur duobus modis, potentia & actu, vt diximus ex sententia Simplicij, possibile est dicere quòd intellectus intelligat res, ex rebus diuisibilibus, id est quæ sint de numero rerum diuisibilium potentia, indiuisibilium actu, sicut est longitudo. Adijcit & tempus latens quod est in eis indiuisibile actu: vt dictum est circa literam, & subaudi poss̄e est quòd hoc fit intentione indiuisibili, & in tempore indiuisibili, quemadmodum intelligit res indiuisibiles ī vtroq; modo.s. quia intelligit res indiuisibiles actu: & indiuisibiles potētia. Et adijcit quòd hoc non tantum est possibile, immo & necessarium, & inquit. Necesse est.n. vt intelligat intentionem.i. formam indiuisibilem indiuisibiliter, siue illa intentio fuerit diuisibilis aliquo modo, aut nullo modo. Et cum dixit. § Quare recolligit syllogismum sic, intentio indiuisibilis intelligitur ab intellectu in tempore indiuiduo, omne intellectum est intentio indiuisibilis. ergo omne intellectum intelligitur ab intellectu in tempore indiuisibili, apponit maiorem, & inquit. Intendit vt intelligat intentionem indiuisibilem.i. formam: accepit minorem & inquit. Et id intellectum est indiuisibile, & in tempore indiuisibili, & sic patet totus syllogismus. Tempus.n. § Quia accepit de tempore & magnitudine esse idem dicendum, hoc confirmat, & inquit. Tempus.n. inuenitur vno modo diuisibile, & alio modo indiuisibile: sicut in longitudine, quia (vt diximus in textu) tempus est actu indiuiduum, prout partes copulantur ad idem nunc. est quoq; diuiduum: vt potentia potest seorsum diuidi, vt perspicuum est, vt de longitudine dictum est. Et cum declarauit. § Apponit nunc intentionem partis sequētis, & perspicuus est locus. Componitur autē sic syllogismus, quæcunq; proprijs intentionibus intelliguntur, sunt actu. sed partes lineæ dum sunt in toto non sunt actu: ergo partes lineæ dum sunt in toto, non intelliguntur proprijs inten-

Dubitatio. Solutio.

intentionibus. Apponit conclusionem, & inquit. quasi dicat, nullus igitur potest dicere, ꝙ qn intellectus intelligit lineam, primo intelligat vtraq; partem per se, deinde totũ. hæc est conclusio. s. partes lineæ dum sunt in toto, nõ intelliguntur proprijs intentionibus. Dedit minorem, & inquit. Illæ.n. duę partes non sunt in actu, quousq; in linea diuiditur, sed sunt in potentia. ecce minor. Sed accidit ei. § Quo pacto intelligat eas diuersis intentionibus adijcit, sed quia sermo eius est perspicuus, lege ex te. Mouerunt autem expositores plures ambiguitates, vt vtrũ intellectus possit diuiduum intelligere ipso ente indiuiduo, vel quomodo intellectus potest intelligere diuersas magnitudines: quarum vna sit parua, altera magna, & an in diuerso, vel eodẽ tpe, & aliæ multæ accidunt quæstiones, ad quas breuiter cũ Simplicij distinctione rñdetur ꝙ intellectus est forma animæ, cuius vna virtus est imaginatio. Vult ergo Simplicius, ꝙ intellectus, vt intellectus est, semp intelligit indiuidua simpliciter, vt vero conuertitur ad imaginationem intelligit diuidua, & magnum & paruum, & hæc talia. Sed vt intelligatur Simplicij sententia debes scire, ꝙ ipse ex toto secutus est Platonem. voluerunt igitur Platonici duplicẽ esse mundum, vt in simposio Plato tradit. intelligibilem. s. diuinam mentem, quæ est huiusmodi mundi principium, & exemplar. Alium sensilem hunc. s. sensibus perspicuum, qui est diuini exemplaris imago. Rursus tres esse animarum ordines aiunt. quædam.n. in superiori mundo semper viuẽtes, quales sunt animæ sphærarum, ac stellarum, & dæmonum. Aliæ semper in hoc mundo viuentes, vt vegetatiuæ, sensitiuæ &c. quæ tantum hi viuunt. Sunt & tertio mediæ, quæ rationales sunt, quæ hinc illuc, atq; econtra peragunt vices. Æstimant ergo Platonici, vt Simplicius, Plotinus, Origenes, & alij, animam nostram per intellectum viuere semper in illo mundo intelligibili, per sensum vero & vegetabilem esse semper in isto. per naturam mediam in motu primo, ac perpetuo, ideo perpetuas agit vices, quoniam alio & alio sæculo in primo mundo intelligibili, & alio in hoc sensibili mundo viuere alternatim necesse est; nec id fit mutatione locali. sed quando & imaginatio ad rationem, & ratio ad mentem tota cõuertitur, tunc animus totus ad mundum intelligibilem ascendit. At cum ratio ad imaginationem, tunc lapsus ad mundum sensibilem iudicatur. & hoc fieri sæpe ac sæpius dicunt. Et ex his huiusmodi quæstiones tolluntur, qm̃ intellectus seu ratio intelligit. h. s. paruam magnam magnitudinem & in tempore, non quidem vt in mundo intelligibili tantum viuit, qm̃ tũc non nisi formas & terminos simpliciter indiuiduos intelligit. Sed vt conuersus ad imaginationem. & viuens hoc in sensili mundo per vitam imaginariam intelligit cum tẽpore, & paruam: & magnam formam vt perspicuum est. Et forte ꝙ hæ est Auer. intentio: quantum enim ad hæ Auer. à Simplicio non differt, licet forte quantum ad aliud, de quo in lib. de intellectu satis.

Dubitationes.

Solutio.

COMMENTARIVM.

SEQVENDO expositionem Philo. dicamus ꝙ cum Arist. declarauit quomodo intelligitur indiuisibile ẽm primum eius significatum, quod est esse terminum incomplexum, hoc est cum declarauit quomodo intelliguntur termini vniuersaliter sumpti, hac in parte declarat quomodo intelligitur indiuisibile secundomodo, & tertiomodo. Erat enim indiuisibile secundomodo magnitudo, quæ actu indiuisibilis est, potestate vero diuisibilis. Tertiomodo vero indiuisibile dicebatur quod actu diuisum est: potestate indiuisibile, vt duæ aquæ, quæ actu diuisæ sunt: quatenus vero possunt continuari dicũtur potestate indiuisibiles, vult igitur intellectum posse intelligere vtrũq; indiuisibile & secundo & tertiomodo, & quatenus illa vt indiuisibilia intelligit, ea intelligit, tempore indiuisibili. & hoc dicit § Indiuisibile autem qm̃ § in specie § dupliciter dicitur, aut potentia § vt duæ aquæ, quæ actu quidem diuisæ sunt, potentia vero sunt indiuisibiles, quia possunt continuari. § aut actu § vt magnitudo, quæ actu indiuisa est potentia indiuisibilis § nihil prohibet § intellectum vel animam ipsam § intelligere indiuisibile, cum intelligit longitudinem § hoc est continuum, sumpsit.n. longitudinem pro continuo, vt Philop. inqt, cuius causam affert, & dicit. § Indiuisibilis.n. actu est: § ergo intellectus intelligendo continuum intelligit indiuisibile saltem actu. Supplenda vero est litera ẽm Philop. ꝙ ẽt nihil prohibet intellectum intelligere indiuisibile, cũ intelligit actu diuisa, quæ possunt cõtinuari, vt duas aquas cum eas intelligit, quatenus indiuisibile quid sunt. Quia vero intellectus cum intelligit magnitudinẽ, accipit multiplex vt multiplex, quod videtur dissonum, ideo vt Philoponus monet, dixit § nihil prohibet § quatenus nihil obstat vt intelligatur multiplex vt vnum. Et quia quis posset dicere intellectus intelligit magnitudinem, ergo eam intelligit diuisibiliter sicut ipsa est, & quia vnumquodq; eorum intelligit simplici intellectione vt vnum, ac indiuisibile, addit § & in tempore indiuisibili § quia non intelligit dimidium magnitudinis in dimidio temporis, & per tẽpus indiuisibile (vt Philop. dicit) intellexit ipsum nunc, qđ non est tempus, sed principium temporis, est.n. nunc illud qđ appellãt instans. Sic igitur patet intellectum intelligere hęc duo significata ipsius indiuisibilis, vt indiuisibilia, & in instanti, imõ quo intelligit simplices terminos in eius prima operatione. Quia vero dixit intellectum ea intelligere indiuisibili tempore, ne quis dicat tempus indiuisibile non dari, ideo subdit vt Philop. inquit. § Similiter.n. tẽpus diuisibile & indiuisibile est longitudini. § Hoc est non ab ratione dixi tempus indiuisibile, quia potest accipi tẽpus dupliciter pro tempore diuisibili, & pro tempore indiuisibili: sicut potest sumi magnitudo dupliciter pro magnitudine indiuisibili, quæ est punctus, & pro magnitudine diuisibili: quæ est corpus. ergo tempus potest accipi pro ipso nunc, & pro ipsa successione. Philop. repræhẽdit hic Arist. asserit.n. eum male diuisisse tempus per diuisibile, & indiuisibile, male etiam magnitudinem per diuisibilem & indiuisibilem: qm̃ indiuisibilia magnitudinis sunt principia magnitudinis, at principia magnitudinis nõ sunt magnitudo. Similiter principia temporis non sunt tempus: modo indiuisibilia temporis sunt temporis principia. Sed videtur Philopo. delirare, cum velit repræhendere Arist. in nomine: non.n. videt eum esse locutum de licẽtia: qua possumus abuti nominibus, vbi non requiritur exquisita eorum acceptio, vt patet. 4. physi. vbi Arist. dixit indiuisibile temporis aliqñ accipi pro tempore, sed qm̃ ipse erat grammaticus, debemus ei cõcedere vt possit Aristo. in grammatica corrigere. His declaratis, ex eis obijcit cõtra Platonẽ eius errorem remouendo: quem primo huius tetigit. Plato.n. non potuit credere res amplas, magnas, ac vastas posse subito intelligi. non.n. intellectum posse totum cernere arbitratus est, nisi partibus prius prospectis. Partes autem prospici non posse ait, nisi hanc prius, illam posterius prospexisse verum sit: quo videtur, vt successiua sit intellectio, veluti & res, quæ intelliguntur successiue ac diuisibiles sunt. Obijcit ergo ex his Arist. contra Plato. & dicit. non igitur est dicere in vtroq; temporis dimidio quid hoc est partem animam intelligere: vt, videlicet, altero temporis dimidio alteram continui partem, & altero alteram intelligat, cuius causam assignat & dicit. Non.n. est magnitudo siue quæcunq; res magna, si non sit diuisa actu, nisi solum potentia diuisibilis. ergo intellectus eam potest intelligere, vt quid indiuisibile, & indiuisibili tẽpore, vt dictum est. Anima.n. intelligens aliquid vt vnum, intelligit illud vt indiuisibile: vnitas.n. indiuisio est, & quia intelligit simplici intellectione illa vt indiuisibilia: ideo ea intelligit tempore indiuisibili. Philo. vero non in Platonem hoc ex dictis ab Arist. illatum esse asserit, sedvt confirmatiuũ eius, qđ pauloante dixerat. Mihi vero videtur hoc contra Platonem dixisse, quia primo huius ẽt ita contra eum locutus est, verum in re non est dña. Cum vero declarauit quomõ intellectus intelligat magnitudinem tanquam indiuisibile actu, & tempore indiuisibili, declarat statim (vt Philop. inquit) quomodo intellectus intelligat magnitudinem, vt quid diuisibile, & vult ꝙ intellectus intelligat magnitudinem diuisam non intellectione simplici, sed composita ac discursiua, quia intelligit partes eius tempore diuiso, vt alteram medietatem altera temporis parte: alteram vero altera. Vnde dicit. § Seorsum autem § sup. intellectus § vtrũque dimidiorum §

dimidiorum ≀ magnitudinis actu diuisæ ≀intelligens≀ hoc est intellectione composita ac discursiua vt Philop.exponit, depræhendens sic intelligendo ≀ diuidit & tempus simul ≀ quia alteram medietatem intelligit altera temporis parte,& alteram altera. Addit tamen ꝙ intellectus intelligens vtraq; longitudinis dimidia,non intelligit illa simplr esse longitudines,sed vt si essent longitudines.nam medietates actu sunt vna longitudo, vt Philo.dicit:qa vero intelliguntur seorsum:vt longitudines intelliguntur,diuersæ ac seorsum.Acceptæ.Addit tamen,sed si id,quod intelligit intellectus,est quoddam compositum ex vtrisq;,vtpote cum intelligit longitudinem compositam, hoc est dissectam in duas medietates,etiam id quod est in tēpore,est ex vtrisq;, vel in vtrisq; diuisum.ergo intellectus intellectione composita,siue discursiua intelligit magnitudinem, cuius dimidia diuersis temporibus intelligit:hoc pacto exponit Philop.& tunc,meo iudicio, non cum nota aduersatiua legenda est litera, sed cum nota causali, hoc pacto. Si.n.magnitudo est ex vtrisq;.s.hinc inde dissecta per vtraq; dimidia,& in tempore quod in vtrisq; est, hoc est, & in tempore erit diuisio in vtrisq; medietatibus. ergo sicut magnitudo diuisim intelligitur discursiua quasi intellectione, sic etiam in tēpore diuiso intelligetur.Vel sic. ≀ Si vero ex vtrisq; est ≀ sup. magnitudo, quam ipsa anima, vt vnum & indiuisibile intelligit ≀& in tempore≀ supple indiuisibili illam intelligit,≀quod tempus indiuisibile est in vtrisque temporibus præterito. s. & futuro vt communis terminus illa copulās, & sic legatur aduersatiue. Animaduerte tamen partes magnitudinis intelligi partibus temporis, quando intelligūtur,vt diuisibilia,quando vero vt indiuisibilia actu, intelliguntur indiuisibilibus temporis, quia altera intelligitur altero indiuisibili temporis, altera intelligitur altero indiuisibili temporis. Dubitant hic circa opinionem Platonis: nam intellectus non intelligit nisi per speciem, vt est rei veritas. Ergo si intelligit magnitudines, vt montes & maria & cœlum, vel intelligit per speciem diuisibilem, vel indiuisibilem,non per speciem indiuisibilem, quia tūc intellectio non fieret per simile: non enim species indiuisibilis est similis obiecto diuisibili & magno. Præterea. *Dubitatio.*

Tunc intellectus maiorem & minorem magnitudinem æquali specie ac eadem intelligeret, quia indiuisibili, nec per speciem diuisibilem, quia tunc intellectus esset diuisibilis: non enim diuisibile recipi potest in subiecto indiuisibili. Egidius laborauit in soluendo quæstionem hanc, verum non bene percepi quid ipse velit. Simplicius autem dubitat, vtrum intellectus hæc intelligat tempore diuisibili, an indiuisibili tempore. Videtur enim prima facie ꝙ intellectus intelligat quicquid intelligit intellectu, & tempore diuisibili, alioqui quia omnes intelligerent omnes æqualiter intelligerent tempore indiuisibili, & sic rudis, & solers æqualiter intelligerent contra Aristo. 1. poster.circa finem. Ad primam ergo quæstionem,saluo meliori iudicio, dicerem speciem magnitudinis, per quam anima magnitudines intelligit entitatiue (vt ita loquar)ac ſm eius esse substantiam non esse diuisibilem:nec esse maiorem maioris magnitudinis, nec minorem minoris.repræsentatiue vero diuisibilem, quoniam ex diuisibili obiecto productam,& sic repræsentatiue est maioris magnitudinis maior,& minoris minor. Ex his patet solutio: anima enim potest intelligere maiorem & minorem magnitudines spē indiuisibili entitatiue, repræsentatiue vero spē diuisibili, quia per illam spēm magnitudinem intelligit non quo magnitudo est diuisibilis, sed quo est vna, & indiuisibilis, & ita licet spēs repræsentet diuisibile,quod illud repræsentat vt vnum, indiuisibiliter repræsentat. Ad scđam Simpl. rñdet, ꝙ intellectus vt intellectus nec intelligit in tempore, nec in instanti temporis, quia cum non sit in tempore, nec in instanti temporis:cum accipitur vt intellectus,eius operatio nec tempore, nec instanti temporis mensuratur, sed fortasse intelligit in æuo,vt cæteræ intelligentiæ. At si intellectus sumatur,vt conuersus ad nos, hoc est intellectus intelligens mediantibus phantasmatibus aliqua intelligit in instanti,vt cum intelligit simplicia, vel indiuisibilia,aliqua intelligit in tpe, cum componit, & diuidit, saltem per *Solutio. Egi. ad primã. 1. Dubitatio.* *Solutio. 2. Qõnis.*

accñs ratione sensuum, ratione quorum ipse est in tpe.

Quod vero non quantitate, sed forma est indiuisibile: id in indiuisibili tēpore & animæ indiuisibili percipit atq; intelligit.per accidens autem: & non hoc sane quo illa diuisibilia sunt, id quod intelligit & tēpus in quo intelligit, sed hoc quo indiuisibilia sunt. Inest enim & in his indiuisibile quiddā: at fortasse non separabile, quod quidem vnum tam tempus ipsum quam ipsam longitudinem facit.atq; id, in omni sane continuo & tempore & longitudine similiter inest. ARGYR.

Quod aūt non secūdum quantitatē indiuisibile est, sed spē,intelligit indiuisibili tpe,& indiuisibili aīæ intellectione, (Scđm accidens aūt) & non inquantum illa diuisibilia sunt, id quod intelligit, & tempus in quo, sed inquantum indiuisibilia. Inest.n.& in his aliquid indiuisibile (sed forte non separabile)quod vnum facit tempus, & longitudinem, & hoc similiter in omni est continuo & tempore & longitudine. *Te. cõm. 24.*

Potest hi sermo sic continuari apud Simplicium, cum incepit loqui de intentione indiuiduorum, seu indiuisibilium, interserit modum, quomodo intelliguntur formæ, quas Plato idæas appellat, vt habeatur differentia horum, quo ad intellectionem. Debes vero scire, ꝙ intellectiua anima ex ambobus est.s.impartibili substantia,qui participatus intellectus dicitur,& ex substantia circa corpus partita. ex his.n.ambobus confluit tota anima hoīs.quo ergo ad id, quod in ea est indiuisibile & simplex formis & idæis recte coaptatur,& coniugate ipsis coalescit.Quo vero ad id,quod in ea est partium,& diuiduum, continuis & rebus quantis copulatur: ac recte innititur. ergo hoc inquit, ſm vero quantum non indiuiduum sed forma.anima intelligit indiuisibili tempore & indiuisibili animæ. Ecce dicta aīa copulatur idæis seu formis indiuisibili tempore,& per hoc coit cum copulatione ad res diuisibiles potentia. copulatur.n.illis ſm indiuisibile tpis. Sed per id quod adijcit, & indiuisibili animæ.i.intellectu participato, innuit drīam. idæis.n.copulatur indiuisibili animæ, quia intellectu simplici,& impartibili. rebus vero quãtis diuisibilibus potētia copulatur per diuisibile aīæ, quia per subām, quæ corpori est partita,vt Simpl.sentire videtur. Sed ambiges aīa intelligit formas indiuisibili tpe, ergo intelligit eas in tēpore, à coniuncto ad diuisa. Rñdet Simpl. ꝙ indiuisibile tempus est nunc seu instans, quod non est tempus, quemadmodum lapidea nauis non est nauis, & homo mortuus non est homo. Ad formam vero non respondet, dicendum tamen quòd quando est oppositio in adiecto, non v3 à compositis ad diuisa:vt Arist. inquit in.2.periherm̃. non.n. sequitur, Homerus est homo mortuus, ergo est homo. vide.Hæc expositio Simp.vt ipsemet dicere videtur, est magis ſm Platonem,q̃ ſm Aristot.ideo aliter apud Them. & Auer.in commento exponemus. Secundum accñs vero.≀ *COLLEC. Tex.cõm 24.* *Dubitatio.* *Responsio.*

Accepit vnum membrum differentiæ, scilicet quomodo anima intelligit formas seu ideas,& dixit ꝙ indiuisibili tēpore,& indiuisibili animæ.Nunc resumit secundum membrum, scilicet quō intelligit cōtinua,& inquit≀vero≀sed id quo anima intelligit, subaudi continua, & quo tempore.i. & tempus: quo intelligit illa continua,non quatenus illa diuisibilia,sed quatenus indiuisibilia ſm accñs sup. intelligit. anima enim intelligit continua substantia partita per corpus, & tempore, sed non quatenus diuidua & partita sunt; sed quatenus indiuidua saltem ſm accñs. Ecce dicta anima copulatur formis per indiuisibile animæ. s. intellectum,& per indiuisibile temporis.i.nunc, vt dixit:sed quãtis, & rebus diuisibilibus potentia copulatur anima per tempus diuisibile: & partem eius diuisibilem, non tamen quatenus diuisa sunt,sed quatenus per accidens participãt indiuisionem, vt diximus. Est enim & in his aliquod indiuiduum &c.≀ Ratiocinatur ꝙ illa tria sunt indiuidua saltem per accidens. sunt enim illa tria, scilicet tempus quo anima intelligit imaginatio,qua intelligit, & res ipsa, quæ intelligitur, quæ est magnitudo seu continuum. Qđ hic tria sint indiuidua per accñs, arguitur sic, omnia quibus inest

bus inest aliquod indiuiduum simpliciter,sunt saltem p accidens indiuidua,sed illa tria.s.tempus,imaginatio, & magnitudo sunt quibus aliquod indiuiduū simpliciter inest, ergo saltem per accidens sunt indiuidua.Minor tātum accipitur:& non declaratur,& inquit. Est enim & in his aliquod indiuisibile, quod facit tempus vnum, & longitudinem vnam, & hoc indiuisibile est similiter in omni continuo,& tempore,& longitudine,hic est minoris vis. Dixit aliquod indiuisibile.§ Qm̄ vnicuique horū trium inest proprium indiuisibili:tempori quidem nūc seu instās, magnitudini autem punctus, imaginationi, quæ est pars rōnalis animæ,inest intellectus participatus.adijcit aūt§ forte non separabile§ quia re vera ab anima rationali separabile est suum indiuisibile, intellectus enim est separabilis à parte animæ imaginatiuæ, sed alia non,non.n.punctus à linea, & instans à tempore separari possunt.

Commen.24. CVM declarauit. Literam illam Them̄. & Auer. pariter & eodem modo exponunt.Apponit ergo Auer.primo partis intentionem.vbi debes scire, ꝙ indiuisibile est tribus modis pro nunc.vno modo ꝭm formā,vt hō, & equus, & vniuersaliter oēs spēs:vniuersaliter cōcepta. species.n. est indiuisibilis ꝭm quidditatem & formam,est tamē diuisibilis per accidens.s.secundum materiam & quātitatē, quæ est diuisio numeralis,vt.5.Meta. dicit Arist. Aliomodo dicitur indiuisibile per quātitatem, vt cōtinuum, cuius motus est vnus,inquit modo cum declarauit modum: ꝭm quē intelligit intellectus,quod est indiuisibile p quātitatem,& est id,quod est indiuisibile in actu & diuisile potentia. Incepit declarare modum ꝭm quē intelligit id quod est indiuisibile per formā,& hoc est indiuisibile actu & potentia, nisi quia accidentaliter pōt diuidi.i.rōne materiæ & quātitatis. Dubitatur quō est possibile ꝙ aliquod sit indiuisibile actu potentia per se,& tñ diuiditur per accidēs. quod enim inest alicui per se,eius oppositum neque per se,neq; per accidens ei cōpetit. Dicendū apud Auer. in.3.phicæ auscultationis,ꝙ forma: vt forma vult esse indiuisibilis potentia & actu per se.i.ex natura formæ: tamē per accidēs, vt recipitur in materia mediante dimensione, efficitur diuisibilis. Declarauit aūt Auer.6.phicæ auscultationis, ꝙ aliqua propositio est vera per se, quæ est falsa per accidēs: hęc ergo propositio,forma est indiuidua,est vera per se: falsa tamen per accidens,in formis quæ recipiuntur in materia mediante dimensione.Et sic eius oppositum neque per se nec per accidens sibi cōpetit,sub eadem rōne,vt perspicuum est. Sed argues subtiliter,de necessitate omnis forma est indiuidua: hæc enim est per se, forma est indiuidua, ergo necessaria & de omni. Sed forma in materia est forma,ergo forma in materia necessario est indiuidua, ex maiori enim necessaria,& minori de inesse, conclusio est necessaria primo priorum.Amplius,omnis forma inquātum forma est indiuidua, forma in materia est forma, ergo est indiuidua. Sustinendo verbum Auer.hic dicēdum ad primam,ꝙ ex maiori necessaria,& minori de inesse, sequitur conclusio necessaria secundum conditionem,vt Philoponus dicit primo priorum auctoritate Alexand. & Soxigenis eius præceptoris,& Auer.idem sentit in sua paraphrasi ibidem. conclusio ergo debet esse hęc, forma in materia est indiuidua necessario inquātum forma, & hæc est firmiter vera.Ad secundā dicēdū ꝙ peccat in dialectica. Declarauit.n.Arist.primo priorū.ꝙ ex maiori reduplicatiua, reduplicatione cadēte ad mediū,nō fit syllogismus. qñ.n.fit reduplicatio vel medij,vel minoris debet cadere à parte maioris extremi, vt Arist.dicit, vt & nos in cōmentarijs nr̄is declarauimus.syllogismus ergo debet sic ordiri:omnis forma est indiuidua inqtum forma. forma in materia est forma,ergo forma in materia est indiuidua inquātum forma. Hæc.n.debet esse cōclusio & illa debet esse maior vt perspicuum est.Aliter tñ potest responderi ad principale: vt solebamus dicere in cōmen. nostris libri de substantia orbis,quos ætate.20.annorum scripsimus, ꝙ p se apud Auer. capitur pro naturaliter tali: per accidens pro innaturaliter tali,vt etiam primo posteriorum dicit Arist.hęc enim est per se,lignum est album.i.naturalis,illa per accidens albū est lignum.i.innaturalis,vt perspicuū est.Dicendum ergo, ꝙ hæc est per se,forma est indiuidua,quia naturalis,si ergo aliqua forma sit diuisibilis,est innaturalis, & cōtra naturā formæ,& hoc dicit Auer.2.cœli.vbi vult quod aliquod est per se,& separabile: vt naturaliter.hęc.n.est per se, terra est rotunda: tamen separabilis, quia non oīs terra est rotunda.Ad formam dicendum ꝙ forma est indiuisibilis actu & potentia per se.i.naturaliter,& sic eius oppositum neque per se,nec per accidens naturaliter ei competit.& tu cōsidera. Quod aūt§ Adijcit nunc quo pacto indiuisibile hoc modo intelligitur,& inquit. Quod aūt est indiuisibile forma,& qualitate.i.essentia, & non quātitate tm̄, qm̄ (vt inquit) indiuisibile dicitur duobus modis.s.forma & quātitate,hoc inquā compræhēditur ab intellectu in tēpore diuisibili, quia non(vt Them̄.inquit)partem hanc Soc.in dimidio temporis intelligit,& illam altero dimidio,& p indiuisibile aīæ exponit Auer. vt dicit Them̄.i.& per intentionem indiuisibilem,quia (vt Them̄.inquit) non solū anima intelligit insectili tempore, sed etiam intentione insectili,non ita vt singulis syllabis hæreat & partē vocabuli parte intentionis absoluat,sed ita, vt quāquā diuiduum vocabulum est,indiuidua tamen compræhēsio, & intellectio est,deinde legit literam,& sermo patet. Sed ambiges eo modo res intelliguntur:quō nobis offeruntur,sed offeruntur nobis in tempore,ergo in tempore intelliguntꝰ. Rn̄det Them̄.& negat maiorem,quia(vt dicit)nos audimus in tēpore sed intelligimus non in tēpore, vt explanat. Et quia tempus.§ Reddit causam,cur illa duo.s.tempus, & magnitudo sint per accidens indiuidua,& pōt componi ratio: vt diximus,quęcūque hn̄t aliquando indiuisibile, ab eis inseparabile,indiuidua sunt, sed tempus & magnitudo habent aliquod indiuisibile ab eis inseparabile, ergo indiuidua p accidens.sermo Auer.patet.Cur aūt id indiuisibile sit inseparabile.Them̄.exponit,ꝙ propter duo. primo quia non potest separatim subsistere:vt pythagorici forte dixerunt, neque separatim intelligi,vel significari, qm̄ cum sit priuatio,non pōt sine habitu intelligi, & sic inseparabile dicitꝰ. Et hoc indiuisibile§ Ostendit officium illius indiuidui, & inquit.Et hoc indiuisibile existens in his rebus facit longitudinem esse vnā,& tempus esse vnū, & hoc probat per impoīe,& inquit.Et si nō, nō intelligeretur hic vna longitudo,neq; vnum tps,si non esset hęc.nam in eis destruas pn̄s, sed supple quodlibet horum intelligiꝰ,vt vnum. Tunc dat oppositum antecedentis,& inquit. Hæc igitur natura est causa in hoc,ꝙ istæ res sunt vnæ. Sed dices,ergo illę res, in quibus est hoc indiuiduū, erunt indiuiduæ simpliciter. Apponit quoddam verbum ad huius solutionem, & inqt. Cum hoc ꝙ sunt diuisibiles.q.d.& si ita sint, possunt tamē esse potentia diuisibiles. Sed dices nunquid hæc indiuidua sint etiam diuisibilia aliquo modo? Rn̄det & quia hęc indiuidua sunt in istis rebus,ideo contingit eis, vt sint diuisibiles per accidens.punctus.n.& instans, & vnitas sunt per accidens diuisibiles,qm̄ sunt in re diuisibili,vel quia dicunt attributionem ad rem diuisibilem.sic.n.Auer.vult de intelligentijs prædicari.diuisibile.8.Phy.& ex hoc concludit veritatem verbi Arist.& inquit.& ex hoc ꝙ hæc natura est existens in rebus materialibus est cā ꝙ intelligere fuit in non tempore. Et ista natura.§ Ostendit quo pacto hæc natura indiuidua est cā diuisionis per accn̄s etiam,& inqt, & ista natura existit eodem modo.s.in tēpore, & in longitudine,& in alijs spēbus. dico eodem modo.s.non separabilis ab eo, in quo existit, quia si separatꝰ, tunc diuisio per accidens non accideret.Debes scire, ꝙ puncti existentia in continuo est causa diuisionis per accidens,& indiuisionis per accidens eodem modo, nec inconuenit idem esse cām duorum oppositorum per accidens: vt perspicuū est. Debes scire forte ꝭm Auer.ꝙ quemadmodū vna est natura priuationis,& subiecti ꝭm rem:licet sit dr̄ia in modo,sic eadē est natura puncti & lineæ,lineæ & superficiei:superficiei & corporis. Similiter & eadem natura ipsius nunc & tēporis, qm̄ indiuisibile est priuatio diuisionis,diuisibile ponit id quod priuat indiuiduum, & sic tps est actu extra aīam diuisibile.attamen vt consideratꝰ ab intellectu,efficitꝰ indiuiduum,& instans,& sic tēpus,& instans sunt vnū in actu extra aīam,& duo in potentia,vt in anima. Et hæc videtur

Dubitatio.

Responsio.

Dubitatio.

Responsio.

Commen. 193.

Dubitatio.

Responsio.

Dubitatio.

Solutio.

Dubitatio.

Solutio.

Commen. 32.

Commen. 200. Cō.46.33.76. Commen.65. videtur sententia Auer.4.Phys.& in 6.Phy.& 8.Phy.Similiter punctus & linea sunt vnum in actu extra aiam, sed in aïa reducuntur ad duo in potentia: prout intellectus cōsiderat vnum sub modo vno,& non alterū, & sic de alijs dicatur, & de hoc alibi diximus. Sed dubitatur,qm̄ Auer. vult ꝙ magnitudo sit vna propter punctū, tempus vnum propter instans. Sed Them. vult ꝙ hmōi cōtinua sint vna propter vnitatem, quæ eodem modo est in eis, & per ɔ̄ns contradictio. Amplius dubitatur,qm̄ tūc numerus seu multitudo nō posset intelligi,vt vna, cuius oppositū videtur.

Dubitatio. Cap.43.

Responsio. Ad primum dicendum, ꝙ quodlibet continuū est vnū vnitate formaliter & proprio indiuiduo materialiter seu fundamentaliter.v.g.dies formaliter est vnus vnitate: fundamentaliter vero instanti:ad quod partes eius copulant̄. similiter magnitudo formaliter est vna vnitate, sed fundamentaliter est vna puncto, ad quod eius particulæ cōicāt. Them.ergo loquitur de vnitate formaliter,& Auer.fundamentaliter:vt perspicuum est. Ad scd̄m Them.innuit responsionē ꝙ etiam numerus est vnus ab vnitate.v.g.binarius ab vltima vnitate.& alij similiter, & sic pn̄t intelligi sub rōne vnius. Postremo quærit Egid. vtrū omne vnum ₰m formam sit vnum ₰m cōtinuitatem. Rn̄det ꝙ bene, oē vnum cōtinuitate est vnū forma, sed non econtra, ꝑ duas instātias,prima est de exercitu,scd'a de aïali: cuiūs esse est vnum forma,non tn̄ vnum cōtinuum.vide eū, quia aperte loquitur. Sed ambigo in eius verbis, quia cū quātitas sit duplex apud Arist.in lib.de cā motuū aïalium,& 2.Perigeneseos.s.molis & perfectionis, similiter & cōtinuum duobus modis.s.mole & perfectione,quæro quo pacto aïal sit vnum,vel præsentaliter, vel trāscendenter,si præsentaliter ergo & continuū præsentaliter,si transcendenter, ergo & transcendenter continuū,& sic dicendum ꝙ omne ₰m formam vnū est continuum secundum formā, attamen Arist. vult ꝙ non omne vnum ₰m formam sit vnum & cōtinuum secundum molem. Et hoc satis est,& hoc forte intelligere vult Egidius.

Dubiō Egid. Responsio.

COMMENTARIVM.

QVARTVM significatū indiuisibilis erat mālis forma,quæ spē quidem,ac per se indiuisibilis est: per accidēs aūt indiuisibilis. Ponit ergo nūc quō intelligitur indiuisibile.4.modo vt Philopo.exponit, & vult ꝙ indiuisibile.4. modo.s.forma mālis,quæ specie ac rōne indiuisibilis est,ꝑ accidens aūt diuisibilis, intelligitur ab aïa intellectione indiuisibili,& tpe indiuisibili,& hoc dicit. Quod aūt nō secundum quātitatem indiuisibile est,vt punctus, & vnitas, & instans,sed spē intellectus intelligit indiuisibili tpe,hoc est in instanti,& indiuisibili aiæ intellectione, q̄a vero dixit indiuisibile spē ne quis putet hoc esse omnimodo indiuisibile addit.§Scd̄m accn̄s aūt.§ quasi dicat, quod est spē indiuisibile,per accidens aūt diuisibile, intellectus intelligit indiuisibili aiæ intellectione, & indiuisibili tempore, quia vero dixit intellectum intelligere formas indiuisibili aiæ intellectione,& indiuisibili tpe,exponit se,& cōtinuetur sic,dico intellectū māles formas intelligere indiuisibili aiæ intellectione,& indiuisibili tēpore, quia non inquātū intellectio,qua intellectus intelligit, & tempus in quo intelligit, diuisibilia sunt, sed quo sunt indiuisibilia, ergo recte dictū est intellectum māles formas intelligere indiuisibili aiæ intellectione,& indiuisibili tempore. Sed quia quis posset dicere non dari indiuisibile tēpus, nec indiuisibile in ipso tempore:ostendit esse dabile,& dicit.Inest.n. & in his aliquod indiuisibile, in his.s.tempore & magnitudine,in tempore q.dē instans,in magnitudine pūctū, quod instans facit tempus vnū,& pūctus magnitudinē vnam, & hoc est similiter in omni ɔtinuo,& tēpore & longitudine, motu,ergo benedictū est tp̄s indiuisibile:est.n.ipsum nunc in ipso tempore. Sed quid est intellectio diuisibilis, & q.d indiuisibilis,exponit Them.intellectio.n.diuisibilis est intellectio,vt ꝑ voces significatur. Intellectio absoluta dicitur indiuisibilis. ergo patet materiales formas intelligi intellectione indiuisibili, & tempore indiuisibili.Simpł. vero & Philopon.per noesim non intellectionem, sed intellectum,qui est virtus aiæ intelligunt,& tūc est sensus,ꝙ aïa intelligit formas materiales intellectu indiuisibili, & tempore indiuisibili.nā duplex est intellectus, vt Philop. inquit diuisibilis saltē ꝑ accidens, vt phātasia,& indiuisibilis,vt intellectus noeticus,tūc vult Philop.ꝙ aïa vniuersales formas intelligat indiuisibili intellectu, magnitudines vero quæ sunt actu indiuisibiles, intelligat & intellectu indiuisibili & diuisibili.s.phantastico. Aïa.n.intelligit formas.s.vniuersaliter sumptas indiuisibili tpe, & solū intellectu indiuisibili. Indiuisibilia vero.2.& 3.mō, vt magnitudinē & aquā intelligit,& intellectu indiuisibili,& intellectu diuisibili.s.phantasia:vtraq; tn̄ intelligit indiuisibili tēpore.Them.vero ꝑ noesim intellectionem intelligit,quæ est indiuisibilis per se, licet vt per voces significata sit diuisibilis.Anima.n.(vt.d.)intelligit formas māles vl'es intellectione indiuisibili,& tempore indiuisibili. Sed dices, eodem modo anima intelliget magnitudinē & aquā, concedit Them.sed non tm̄.nā illa etiam cognoscit aïa phantastica cognitione,etiam,quæ est diuisibilis. Propterea cū dixit animā intelligere magnitudinem, solum dixit illam intelligere tempore indiuisibili, & non intellectione vel intellectu indiuisibili, quia aïa pōt eā intelligere vtroque intellectu & vtraque intellectione.Simpł.vero,& Philop. hunc locū pluribus modis exposuerunt,sed hæc,quam dedi,expositio:mihi magis placet,& facilior est cæteris.

Punctum autē, omnisque diuisio, & id quod est sic indiuisibile, perinde atque priuatio cognoscitur manifestumque euadit. similis esse videtur & in alijs ratio. hoc enim modo, malum cognoscit, atque etiam nigrū. contrario nāque quodāmodo, cognoscit. Id aūt quod cognoscit, potētia nimirum esse, & in ipso potentiam inesse oportet. Quod si causarū alicui nullum sit omnino contrarium, illa seipsam profecto cognoscit, & est actus, & etiam separabilis. ARGYR.

Tex.25. Punctum autem & omnis diuisio, & sic indiuisibile, monstratur sicut priuatio,& similis ratio in alijs est, vt quonam modo malum cognoscit,aut nigrum? Cōtrario enim quodam modo, cognoscit. Oportet aūt potentia esse,quod cognoscit, & vnum esse in seipso. Sin aūt alicui causarum non inest contrarium,ipsa cognoscit seipsam,& actu est,& separabilis.

Tex. cōmē.25. a καὶ ἓν εἶναι ἐν αὐτῷ, Vnum esse in ipso. Aliter. καὶ ἓν εἶναι ἐν αὐτῷ, & in esse in ipso.

COLLEC. Tex.cōm.25. De indiuiduis actu quō intelligunt̄ egit, nūc quō indiuidua actu & potētia intelligant̄ adijcit.Inqt,pūctū aūt:& oīs diuisio,& sic indiuisibile monstrat̄.i.intelligit̄,sicut priuatio,& simul.i.eodē mō rō est in alijs,& exēplo oñdit, vt quō intell's malū cognouit,aut nigrū?ɔtrario.n.aliquo mō cognouit,dixit§& oīs diuisio.§qm̄(vt Simplic.dixit) linea & sup̄ficies sunt dimensiones,dicētes aliquod positiuū. & priuationes alio mō & alio,qm̄ sup̄ficies:vt priuatio ꝑfundi,ꝓculdubio dicit̄ terminus, & sic priuatio erit alio mō, vt dicit lōgitudinē & latitudinē,& sic forma erit,sīr linea est forma,vt ponit lōgitudinē,vt carētia lati & ꝑfundi est priuatio. dixit ergo. §Et oīs diuisio§ vt daret intelligere alia indiuisibilia prædicta, dixit.§Et sic indiuisibile.§q̄a(vt Them.d.)indiuisibile est duobus modis.Vno mō principaliter forma,vt Deus est intell's cœlorū.hæc.n.dn̄r indiuisibilia nō priuatione.sed pōne.Alia dn̄r indiuisibilia, quorū esse in priuatione solū ɔsistit,vt punctus,linea,&c.ideo dicit.§Et sic indiuisibilia.§secludēdo indiuisibilia pōne. Debes scire,vt ex Simplicio excipit̄,ꝙ vnamet quidditas seu spēs est primo,& ꝑ se boni:secūdario mali.bonū q.dē essentialiter & primo: est aūt nō malū priuatione.v.g.voluptas primo & ꝑ se bona est:secūdario vero priuatio mali.prius .n.bonū est bonū:q̄ bonū nō sit malū vt.d.Arist. i lib.Periherm̄.ergo bonū prius est intellio suijpsius,secundario intellectio mali.intell's.n.ꝑ essētiā boni, primo intelligit bonū,scd'ario ꝑ eādē essētiā intelligit priuationē boni,qđ est malū. Vna ergo intellectione numero intell's intelligit bonū ꝑ se,& malū ꝑ accn̄s,& ꝑ ɔ̄ns formā & priuationē. Bene ergo dixit Arist.ꝙ intell's intelligit priuationē suo ɔtrario,qm̄ eadē intellione vtrūq; intelligit,vt ꝑspicuū est. Dubitares forte,q̄a nigrū est fōra, & nō priuatio. Rn̄det Sipł. ꝙ ꝑ nigrum intelligit tenebrā, q̄ est lucis priuatio.sed de hoc i cōmēto,qm̄ Auer.aliter sentit, vt dicā. Oportet aūt potentia.§

Dubitatio. Solutio.

potentia.} declarat cuiuſmodi ſit cognoſcēs priuationē ꝑ habitū, & quō nō omne intelligens intelligit priuationē, & inquit.} Oportet aūt} potentia eſſe cognoſcens, & eſſe in ipſo intelligere poteſtatē. Eſt ergo ꝯclo, oē cognoſcēs priuationē ꝑ habitū eſt ens in potentia. tūc ex hac tanq̃ maiori accepit aliā quaſi minorē, & inquit. Si vero alicui non ineſt cōtrarium carū.i.ſi aliquod intelligens non ſit in potentia. ꝯcludit ꝯclonē, ipſum ſeipſum cognoſcit, & actu eſt ſeparabile.i.nō intelligit priuationē, ſed tm̄ actualia. eſt ergo ſylls, oē intelligens priuationē in habitu eſt in potētia. aliqđ intelligēs nō eſt in potētia, ergo aliqđ intelligēs nō intelligit priuationē in habitu, ſed tm̄ ſe, & eſt ens ſeparabile. Quid aūt ſit iſtud in cōmēto explicabit. Ex his colligit Simplic. ꝙ duplex eſt intellectio.ſ.actualis penitus, cui nulla admiſta eſt impfectio, nec potētia, cuiuſmodi eſt intellectio Dei & aliorū, vt dicemus, alia vero ē intellectio cui admiſta eſt potentia, ac impfectio, vt intellectio, qua intelligit intellectus res generabiles qbus debet oppoſitū, vt patet, ideo adijcit. Et eſſe in ipſo poteſtatē.} qm̄ intelligere intellectus reſpectu rerū naturaliū nō eſt in potentia per carentiam, ſed per imperfectionē, quia ei eſt admiſtum quid imperfectionis, vt patet. Dormiens aūt eſt in potentia ꝑ carentiam intellectionis. intellectio ergo qua ſimul forma & priuatio intelligit eſt in potentia, non quia nō intellectio, ſed qa ei ē admiſtū intelligere priuationis.

Commen. 25. CVM declarauit quō intellectus.} Præaccepit textus intentionē, cū prædictorum recapitulatione, & ſermo eſt perſpicuus. Pōt aūt notari hic hæc diſtinctio, ꝙ indiuiſibile eſt duobus modis, ſimplr, & ſecundum quid. & ẜm quid dupliciter: quoddam in actu, & quoddā in actu & potentia, & potentia & actu duplr.ſ. per ſe, & per accidens, & horum membrorum exempla perſpicua ſunt. Intelligere aūt punctum} ꝯclo textus eſt, indiuiſibilia, quorū eſſe conſiſtit in priuatione intelliguntur per accidens.ſ.ẜm ꝙ eis accidit carere re priuatiua, cuius exēplum apponit de pūcto, & inquit. Punctus.n.non intelligitur: niſi ẜm ꝙ contingit ei de priuatione diuiſibilitatis, exn̄tis in magnitudine, & ſimiliter de inſtanti, & alijs, & ẜm hunc modum cognoſcit nigredinē, & nigrum, ipſe.n. quaſi per ꝯtrarium cognoſcit, vt in litera expoſuimus. Sunt ergo hic tria.ſ.ꝙ indiuiſibilia, quorū eſſe conſiſtit in priuatione. intelligunt per accidens. Secundum eſt, quo pacto ꝑ accidens. dicitur.n. aliqđ intelligi per accidens, vel quia per ſe intelligibile eſt: attamen non intelligitur, niſi propterea qa coniungitur alicui primo intelligibili, vt materia prima ẜm Plat. & Ariſt. Eſt enim prima materia per ſe ens apud Ariſt. vel per ſe vnum apud Plat. ergo per ſe intelligibilis. non tñ intelligit, niſi propter intellectionē formæ. Alio modo res intelligit per accidens: qñ nec per ſe intelligitur: nec habet eſſentiā intelligibilem. quomodo priuationes & entia rōnis intelliguntur quarto Meta. Indiuiſibilia ergo intelligunt.2. modo.ſ.ẜm priuationem: vt dictū eſt. Tertium fuit exēplū in puncto & nigro. hæc.n. intelliguntur in ſuo contrario: vt ſatis in litera expoſitū eſt. Dubitat Egid. quo pacto intellectus cognoſcit priuationē. Rn̄det ꝙ dupliciter, vel ꝑ habitū quem habet, vt qñ attingit formā primo, & ſecundario illius formæ carentiā, vel ꝑ habitū quē nō habet, vt qñ nihil appræhendit, tunc.n. diuiſibilia hmōi cognoſcuntur, & vult ꝙ cognoſcantur, vt cognoſcitur priuatio, quæ cognoſcitur negatione proprij habitus. Vnde dicit} Pūctum aūt & oīs diuiſio, priuationē: propterea, quia nihil appræhēdit. Sed hoc verbū ambiguū eſt, qm̄ appræhenſio eſt aliquid, ergo terminus eius debet eſſe aliqđ, ergo nihil apprehendere nō pōt eſſe apprehenſio, vt fingit, ſed de hoc dicemus poſt. Sic cecidit albedo} debes ſcire, quòd in arabica trāſlatione ſic ſcribit. & ẜm hūc modū cognoſcit nigredinē & nigrū. Vbi debes ſcire, ꝙ qñ arabes hēbant textū dubiū, inter verbū & verbū relinquebāt locū albū.i. chartam: vbi nihil ſcribebat.d. modo Auer. ꝙ inter illā particulam. } Scd̄m hūc modū, } & illā particulā. } Cognoſcit} cecidit albedo.ſ. locus nō ſcriptus. Inqt tñ ꝙ eſt ſermo cōpletus, & nō truncatus.d.tñ ꝙ ſi quid deficit debet ſic legi. & ẜm hūc mod intellectus aut viſus cognoſcit nigredinē: aut nigrum. & vlr oēs priuationes non cognoſcuntur niſi per contraria.ſ.ꝑ cognitionem habitus, & ꝑ cognitionem defectus habitus. Ecce quō ſuppleuit illas duas particulas. } Intellectus aūt viſus.} ſed ſi nō ſupplent, iam ſubintelligunt, vt Them. & Simpl. ſuppleuit. Et hic intendebat &c.} Dubitat qdā, quō nigredo ſit priuatio albedinis. ſoluit & inquit, & hoc intendebat ꝑ nigredinē priuationē albedinis.q.d. nigredo pōt accipi duplr. Vno modo pro re, qua nigra ſunt diſpoſita nigredine, & ſic albedo & nigredo ſunt formæ poſitiuæ, & neutra intelligit ꝑ alterā: ſed quælibet ꝑ ſe. Alio modo capit nigredo pro priuatione pfectionis albedinis. eſt.n. albedo pfecta, qm̄ vt dicit. 10. Meta. eſt multā lucē participans. nigredo vero eſt imperfecta, qm̄ multū opaci habet, & per ꝯns multum tenebræ, & ſic nigredo eſt priuatio albedinis. Ita.n. eſt} probat ꝯclonē prædictā argumēto à cōmutata proportione, ſicut ſenſus ad intellectū, ſic ſenſile ad intelligibile. ergo ſicut ſenſus ad ſenſile, ſic intellectus ad intelligibile, qa ſicut primū ad tertiū, ſic ſcd̄m ad quartū. ſed ſenſus cōprehēdit formā ꝑ ſe, & illius priuationē ꝑ accidens: cognoſcendo defectū formæ, ergo & intellectus eodē modo. Hæc ꝓbō fuit Them. hic, & ſermo Auer. patet. Et oportet.} ſed qm̄ duo ſunt intellectus.ſ.mālis, & intellectus agēs, oñdit vter horū intelligat priuationē, & oñdit ꝙ ſit intellectus mālis, hmōi deinde ꝙ nō ſit intellectus agēs. Ad primū ſylls ſic cōponit, intellectus cōpræhēdēs habitū & priuationē illius habitus, eſt vna potētia manēs eadē in potētia ad vtrūque. ſed intellectus mālis eſt potētia manēs eadē potēs recipere ambo ꝯtraria, ergo in.2. figura, intellectus mālis pōt recipere & cognoſcere habitū & priuationē &c. apponit maiorē, & inquit. Et oportet vt intellectus cognoſcens habitū, & illius priuationē, ſit eadē virtus in ſe, ſubaudi potēs cognoſcere vtrūque. h̄ fuit maior. Queadmodū.} ꝓbatur maior, primo exemplo, & inqt, queadmodū cognoſcens obſcuritatē, & lucē eſt eadē virtus viſus, & per ꝯns ſic intellectus eſſe debet. Et ꝙ iſta virtus.} Idē probat ſyllō, & cōponit ſic, oē cognoſcens priuationē & formā, oportet vt cognoſcat ſe eſſe in potētia, hæc eſt minor. ſubaudi maiorem, ſed oē cognoſcens ſe eſſe in potētia eſt virtus in potētia, ergo oē cognoſcens priuationē, & formā eſt in potentia, q̄ fuit maior primi ſyllogiſmi, tūc accepit minorē principalem, & inqt. Et iſta eſt diſpō intellectus mālis.i. ſed intellectus mālis eſt in potentia, ergo intellectus mālis cognoſcit formā, & priuationē. Reliqua verba quę ponunt ab Auer. ſunt ſupflua, poſita gr̄a manifeſtationis, vt docet Ariſt. primo Priorū. Sed ſtatim quæres an hæc rō poſſit ſaluari, tenendo intellectū mālē eſſe præparationē, vt Alex. vult. Rn̄det, poſſumus igit dicere talē eſſe præparationē tm̄. pōt ergo ſumi hæc minor, ſed pręparatio eſt in potētia, ergo preparatio pōt cognoſcere priuationē & formā: vt.d. Alex. & ſermo patet. Habita eſt ergo hæc maior, oē cognoſcēs priuationē debet eſſe in potentia: vt declaratū eſt. Et ꝑ hāc accepit vnā minorē.ſ.ꝑ q̄ cōcludit intellectū mālem eſſe cognoſcentē habitū, & priuationē. nūc dat aliā minorē, & inquit. Si igit fuerit aliqs intells: in quo nō eſt aliqua potentia, neq; inuenit qñq; intelligens, neq; nō. Hæc eſt minor. ſed aliqs intellectus nō eſt in potētia, ꝯcludit, ergo ille intellectus nō intelligit priuationē, immo talis intellectus nihil intelligit extra ſe. Quia nō ſpecificauit qs intells eſſet ille. ideo apponēs drias inter hos inqt, & hoc eſt vnū eorū, qbus diuidit.i. differt iſte intells ab intellectu agēte .ſ.qa in hoc intellectu.ſ. māli inuenit vtrūq;, in agēte antē actus tm̄, & nō potētia.i. intellectus mālis, qñq; intelligit, qñq; nō, intellectus agens ſemp. Et ideo recte} verificat appellationē Ariſt. & inqt, & ideo recte vocauit Ariſt. iſtā intellectū mālē ſubaudi, qa in potentia ad intelligere, non qa eſt miſtus.i. ſequens mixtionē, & hn̄s mām, vt Alex. opinat. Sed hæc egēt ꝯſideratione. prima eſt, cur intellectus mālis, qa eſt in potentia ad qñq; intelligere: & quandoque nō, intelligit priuationē. Secūda cur, quia intelligit ſe eſſe in potētia, intelligat priuationē. Tertio, vtrū intells agēs intelligere poſſit priuationē. Ad primā Them. rn̄det, ꝙ h̄ pōt ſciri comparatione, qm̄ queadmodū viſus, ſi ſemp eſſet i actu circa lumē, nūquā cognoſceret tenebras, ſic intells, ſi ſp in actu eſſet circa formā, nunq̃ cognoſceret priuationem.

Margin notes (right column): Dubitatio. — Solutio. — Commen. 9. — Dubitatio. Solutio. — Dubitationes.
Margin notes (left column): Dubō Egid. Solutio.

nem.oportet ergo (vt Them. inquit) intellectũ esse in potentia ad vtrunque, i. ad intelligere formã quandoque, & nõ intelligere illa. Sed dubitabis circa rõnẽ Them. sicut dubitare solebat Egid. eremita Philocolus Viterbiẽsis meus scholaris studiosissimus, cuius ingenium semꝑ magnifeci sic, qm̃ tunc intellectus nõ posset intelligere non ens, qm̃ semper intelligit aliqd: est.n. intellectus ꝑfectus in maiori parte sui subiecti. Amplius subtilius arguebat, qm̃ in habitu est negatio sui oppositi, vt in 2. Perihermẽ.d. Arist. ergo si intellectus intelligat lumen, cum in lumine sit priuatio sui oppositi, tunc intelligens lumen primo intelliget formam. 2. oppositũ illius per negationẽ, q̃a, vt Arist. d. intelligens bonũ esse bonũ, intelligit, qm̃ bonum nõ est malum, vel non bonũ. Sunt.n. hæ optimæ instantiæ contra Them. Dicendum ꝙ qñ intellectus semp intelligit aliqd, oportet vt id semp sit in rerum nã: tãto esse vt sufficiat intelligi ab illo, qñ aũt aliqd sic semp est, nõ habet oppositũ priuatiuũ, sed semp est in actu. Ad primũ ergo dicẽdũ, ꝙ intellectus nõ semp intelligit ens respectu mei vel tui, immo qñq;, & qñq;, in se aũt nõ intelligit nisi ens, & nõ priuationẽ entis, vt in primis editionibus diximus: & in lib. de intellectu. Ad scdm solutio patet. vbi.n. lumẽ semp videret, lumen semp esset. vbi semp esset, nõ haberet priuationẽ. &c. Istud tamẽ dictũ Themistij oĩno est ambiguũ, vt alibi scripsimus. Circa secũdã dubitatio maxima est, q̃a tũc quælibet intelligentia intelligeret priuationẽ excepta prima, qm̃ quælibet est in potentia excepta prima, ergo quælibet intelligeret priuationẽ intelligẽdo se. Rñdebat Hieronymus Bernardus filius dñi Petri, vir pĩus: & ingeniosus, ꝙ q̃libet intelligẽtia inferior intelligit superiorẽ ꝑ essentiã superioris. itellectio.n. infimæ est ꝑ essẽtiã supremę, mõ suprema ẽ actus & nõ priuatio. Hæc est pulchra rñsio. Põt dici & aliter, qm̃ q̃libet intelligẽtia, & si intelligat se & essentiã ꝓpriã, cui est priuatio ꝑfectionis supremæ, non tñ intelligit eã ꝑ carẽtiam intellectionis, sed semꝑ, & ideo nõ intelligit priuationẽ. Ad tertiã arguit, intellectus ꝑfectior plura intelligit, sed intellectus agens est ꝑfectior, ergo intelligit q̃cq̃d intelligit intellectus potẽtiæ. & vltra, si ergo intellectus potẽtiæ intelligit habitũ & priuationẽ, similiter & intellectus agens. & hĩ est argm̃ Theophrasti. Rñdet Them. ꝙ plura intelligere non arguit ꝑfectionẽ in intellectu, sed nobilius & perfectius intelligere, & sic maior negatur ab eo, vide. Multa alia speculati sumus in primis editionibus. quas fecimus Paduæ annis ꝑteritis, q̃ iam videre potes. Dicebat Vicẽtius Quirinus patritius Venetus meus studiosissimus scholaris suæ etatis honor, ꝙ intellectus põt intelligere priuationẽ dupl̃r, vel ꝑ habitum quẽ habet, vel ꝑ habitũ quẽ non hẽt, vt dicebat Egid. & sic voluit ꝙ põt teneri ad mẽtẽ Auer. ꝙ intellectus agens, & quælibet intelligẽtia põt intelligere priuationẽ: nõ q̃dem ꝑ absentiã habitus, q̃a semꝑ intelligũt, sed ꝑ habitũ quem hñt: Deus.n. ꝑ essentiam ꝓpriã intelligit formas, & priuationes formarũ, sic & intellectus agẽs, nec oppositũ, vult Auer. sed tm̃ ꝙ nõ intelligũt hĩ mõ nr̃o. s. duobus modis ꝑ habitũ quẽ hñt & carẽtia illius, sicut visus ꝑcipit tenebrã ꝑ lumen. & ꝑ hĩ, ꝙ nihil ꝑcipit. his.n. duobus modis nullus intellectus abstractus ꝑcipit, sed vno tm̃, & ꝑfecto subtiliter dixit, sed in lib. de intellectu dixi multa de his. credo.n. esse verum. sed non ad peripateticorum mentem.

Dubitatio. *Solutio.* *2. Dubitatio.*

COMMENTARIVM.

QVINTVM ipsius indiuisibilis significatũ ẽm Philoponũ est indiuisibile simpl̃r ẽm q̃titatẽ, vt punctus, vnitas: & momẽtũ. Docet ergo mõ q̃uo §& sic indiuisibile monstrat sicut priuatio§ intelligit. Pũctus.n. negatione cõtinui cognoscit: scimus.n. punctũ id esse, cuius pars non est. & ꝑ ea q̃ sunt§ sicut indiuisibilia§ intelligit ea: q̃ sunt indiuisibilia sicut pũctus, vt vnitas, q̃ oñdit negatione numeri, & momentũ, qđ oñdit negatione tpis, vel ꝑ ea q̃ sunt indiuisibilia sicut pũctus, intelligit (vt Philop. d.) lineã & sũpficiem. Lineæ.n. & sũpficies q̃torũ sunt fines. & ita quo fines q̃torũ sunt, indiuisibiles sunt. Meminit aũt horũ (vt Philoponus dicit) qm̃ non solũ punctus diuisio est lineæ, sed etiam linea diuisio est sũpficiei, & superficies corporis, & dixit. §Et sic indiuisibile declarat vt priuatio§ ad drĩam eorum: quæ sunt indiuisibilia nõ sic, vt est punctus, qualia sunt incorporea & substantiæ separatæ, quæ quidẽ non priuatione cognoscuntur, sed alio modo, vt dicemus. Punctus, vero & sic indiuisibilia vt priuatio declarant, priuatione ꝓfunditatis cognoscit superficies: linea vero cognoscit priuatione profunditatis, & latitudinis. At pũctus cognoscitur priuatione profunditatis, latitudinis, & longitudinis: appellauit aũt hæc indiuisibilia diuisiones, quia punctus lineã diuidit, & linea superficiem, & superficies corpus. Dicunt tñ indiuisibilia, q̃a ẽm seipsa indiuisibilia sunt: q̃a dixit indiuisibilia, cognosci priuatione, reddit suã ꝓpõnẽ vniuersalem, & dicit. §Et similis rõ in alijs est§. q. d. & sic cognoscunt oĩa, quæcũque aliquã negationẽ sui contrarij includunt, ideo quærit§ quonã mõ intellectus cognoscit malũ, aut nigrũ? Rñdet. §Contrario.n. quodã mõ cognoscit.§ Malum quidẽ intellectus cognoscit negatione boni: nigrũ vero negatione albi: ergo vnũquodq; negationẽ alicuius includens, cognoscitur negatione eius, cuius negationẽ includit, Sed obijcit Philop. contra Arist. quia malum esse boni priuationẽ, illico patet, quia malũ nihil positiui dicit, sed solam boni priuationẽ. At nigrũ licet dicat negationem albi, tñ nigrũ non dicit merã priuationẽ, cũ sit aliqd positiuũ, & qualitas quædã. Rñdet tãdem ꝙ nigrum sumpsit pro tenebra, album pro luce. modo nigrũ, cũ sumit pro tenebra, nihil nisi solã priuationẽ dicit. Ex his ꝑspicuũ est vna eademq; specie aĩam apprahendere habitũ & priuationẽ illi oppositã: vt malum & bonum, virtutẽ & vitium. Nã vna spẽs est priuatiue oppositorũ: non tñ æque primo. nã spẽs est ipsius habitus ꝑ se primo, priuationis vero nõ per se primo. Q. vero priuatio nõ per se cognoscat, sed negatione sui habitus, Them. probat rõne, & similitudine sumpta à sensibilibus. rõne quidẽ, q̃a priuationes nullã formã siue spẽm à se obtinẽt, vel facere pñt, ꝑ q̃ per se cognosci possint. Vnde (vt diuus Tho. d.) quod nõ ꝑ se cadit in sensu: propriã spẽm in intellectu minime facere potest. Cũ igitur priuationes, & hmõi indiuisibilia sub sensu nõ cadant, in intellectu spẽm per se relinquere non pñt. ergo proprijs spẽbus intelligi non possunt. Similitudine vero hoc probat Them. quia in sensibus candor, lumen, vox, sonus ꝑ se sentiuntur. Priuatione vero obscuritas, opacitas, & silentium. ergo eodem mõ priuationes erunt apud intellectum. His declaratis, ẽm Philop. Arist. quærit, & soluit vnã q̃õnẽ, videlicet, vtrũ intellectus diuinus intelligat indiuisibilia ac priuationẽ, vt mala, turpia, tenebras, & id genus. Pro solutione ergo ẽm Philop. præaccipit duas suppositiones, prima est, ꝙ intellectus cognoscens hmõi priuationes debet esse potestate aliquid, qđ cognoscit saltẽ debet esse potestate ea intelligibilia, q̃ opponunt priuationibus. dico debet esse potestate, hoc est aptitudine, q̃a (vt Philop. inquit) Arist. non vult rerum rationes in anima esse. Q. autem debeat esse potestate ea intelligibilia, quæ priuationibus opponuntur, patet, quia priuationes intelliguntur negatione suorum oppositorum. Secunda suppositio ẽm verba, quæ reperi in codice græco nostro, est, ꝙ intellectus, qui intelligit habitũ & priuationẽ, debet esse vnus, quia licet habitus & priuatio plura intelligibilia sint, quia tñ eadẽ specie intelliguntur: ideo intellectus illa intelligens debet esse vnus in seipso subiecto. In codice ergo nr̃o verba sunt. §Oportet aũt potentia esse qđ cognoscit§ Hæc est prima suppositio. s. ꝙ cognoscens tales priuationes debet esse potẽtia ea intelligibilia, quorũ speciebus intelligunt priuationes illis oppositæ.§ Et vnũ esse in seipso.§ Hæc est secũda suppõ. s. ꝙ licet habitus & priuatio sint diuersa intelligibilia: quia tñ eadẽ spẽ cognoscunt: intellectus ea cognoscẽs debet eẽ vnus ĩ seipso subiecto, nõ aũt rõne. Secũdũ vero verba, quæ habebat Philoponus secunda suppõ erit, ꝙ cognoscibile, cuius ꝑtãte intell's est, debet esse in ipso intellectu. nã vt Philoponus. d. intell's nõ põt aliquid intelligere, nisi illud sit in ipso. intell's.n. simili cognoscit. si ergo intell's in se nõ habeat intelligibile, non põt rebus, quas cognoscit assimilari saltẽ intentionaliter, sunt ergo verba hec. §Oportet aũt potentia esse quod cognoscit, & in esse in ipso intellctu§. s. si debet illud cognoscere. His suppositionibus sumptis, soluit q̃õnẽ quæ erat, vtrum

Obiectio Philop. *Excerptum.* *Suppositiones pro solutione.*

vtrũ intellectus diuinus cognoſcit priuationes,& reſpondet quod non : q̃m non eſt intellectus poteſtate aliq͛ intelligibile, neque habet intelligibilia in ſe, ergo non põt intelligere ea intelligibilia negatione, quorũ intelligũtur priuationes. Propterea.d.§Sinaũt alicui cauſarũ§intellectiuarũ §non ineſt§ illud intelligibile,quod eſt priuationi §contrarium§cuius negatione, vel cuius ſpẽ priuatio intelligitur §ipſa cognoſcit ſeipſam,& eſt§intellectus actu, & nõ intellectus poteſtate§& ſeparabilis§ab omni intelligibili, nullum habens, cuius ſpẽ, poſsit intelligere priuationem.Dicitur aũt intellectus diuinus ſeparatus(vt Plutarchus inquit) & à materia,& ab aĩalibus poteſtatibus,& ſm Philop.ab omnibus intelligibilibus & accepit §ſeparabilis§pro ſeparata:intell's enim diuinus(vt Philop.inq̃t) non modo eſt aptitudine,ſed actu ſeparatus.Hæc Ariſtot. quo modo vero indiuiſibilia incorporea intelligantur, poſtea quæret,nunc de his non alia dixit.Ex his prima fronte colligi vr̃ diuinum intellectum non intelligere priuationes,ex eo quia ipſi non eſt cognitio habitus,qua priuationem cognoſcat.Colligitur etiam Deũ eſſe actu intellm̃,& ſeipſum intelligere tm̃ : & nihil præter ſe. In theologicis aũt diſputauimus an diuinus intellectus intelligat priuationes,vt mala,vitia,indiuiſibilia,& falſa. Them.n.Simpl. Philop.& Auer.pro opinione Ariſt.aſſerunt diuinũ intellectum talia intelligere non poſſe.Theophraſtus vero cõcedit.Plato etiam lib.de rep.2.& 10.& lib. de Legibus.10. & in Gorgia probat, quia ſi Deus non appræhẽderet mala,nõ eſſet vltor malorum.Ariſt.etiam lib. Peri eutychias, hoc eſt de bona fortuna,ait, Si Deus mala non appræhenderet,eum malum iudicem atque prauum faceremus,quia non bona bonis & mala malis diſtribueret. Et quãquã de q̃õne iſta multa illic diximus : breuibus nunc dicamus, ꝙ noſter intellectus aliquando intelligit priuationẽ, videlicet,malum,vel turpe,& id genus, negatione ſui contrarij, & hoc eadem ſpẽ,qua apprehendit eius oppoſitum,& hoc pacto Deus põt intelligere turpia,& mala,& id genus, q̃a intuitu ſuæ eſſentiæ vt proprij obiecti appræhendit ſe: bona vero & oĩa id genus, conſecutiue intuitu ſuæ eſſentiæ, vt ſæpe dictum eſt. Non.n.alia præter ſe intelligit, vt per ſe obiecta,ſed,vt conſequentia obiectum proprium intellectus diuini. Mala vero intelligit intuitu bonorũ, omnia tamen vno & eodem intuitu. Aliquando vero intellectus noſter intelligit priuationem intellectu eius ſubiecti,& ꝑ eãdem ſpẽm,qua intelligit eius ſubiectũ, & hoc pacto intellectu primæ materiæ etiam noſter intellectus intelligit priuationes formarum, intellectione etiam Midæ intelligimus auaritiam, intellectione Sardanapali intelligimus vitia,& vniuerſaliter intellectu ſubiectorum intelligimus non ſolum priuationes,ſed formas, ac accidentia. Et hoc pacto peripatetici concederent Deum intelligere priuationem,non tamen (vt nos) ſed intellectione ſuæ eſſentiæ appræhẽdit & materiam,& cætera entia, & ſic intuitu ſuæ eſſentiæ appræhendit materiam & intuitu ſuæ eſſentiæ appræhendit priuationem, vnde vno intuitu appræhendit ſe, & mam̃ & priuationẽ, & oĩa eodem intuitu. Tertio modo noſter intellectus intelligit priuationẽ intelligẽdo ſe eſſe in potentia.nã cum intelligit ſe eſſe in potentia, intelligit ſe actũ non habere, & ſic quaſi ſyllogiſtice noſter intell's intelligit priuationẽ, & hac forte cognitione intellectus diuinus nõ cognoſcit priuationes, & hoc pacto peripatetici negãt Deum priuationes intelligere.Præterea. Diximus etiam Deũ, nec priuationes nec habitus intelligere ſcientia dependente, ac cauſata à rebus, intellectione ſuæ eſſentiæ,quæ eſt cã omnium rerum, & formalis ratio intelligendi omnia. Præterea diximus Deum nihil intelligere niſi ſe,vt obiectũ.Cetera vero nõ,vt obiecta ĩtelligere ſed vt conſequentia obiectum,vt ſuperius dictum eſt.Patet ergo Deum poſſe intelligere turpia,vitia,mala,& oĩa,q̃m eo modo,quo bona intelligit,& eo intuitu oĩa intelligit.Sed quæres an ipſa aĩa appræhendat priuationes,& indiuiſibilia tempore indiuiſibili, & intellectione indiuiſibili? Dicendum ꝙ ſi hæc intelligantur intellectione ſimplici,intelliguntur intellectione indiuiſibili, ac tempore indiuiſibili: quoniam eodem modo intelliguntur habitus, quorum intellectione intelliguntur priuationes. At ſi intelligantur intellectionibus compoſitis,ſcilicet cõpoſitione & diuiſione, vel diſcurſu, non intelliguntur niſi in tempore: veluti & habitus. Tacuit ergo modum, quo anima priuationes intelligat, quia eodem modo intelliguntur, vt earum oppoſita.

Tex.com.36.

Vtrum Deus cognoſcat priuationes.

Dubitatio.

Solutio.

ARGYR.

Eſt autem dictio quidem, quippiam de quopiam, quemadmodum affirmatio, atque omnis eſt vera vel falſa. At intellectus non omnis, ſed qui eſt ipſius quid eſt ad formam accommodati, eſt verus, & non quippiam de quopiam dicit. Sed vt viſio proprij ipſius eſt vera, ſi vero album hominem eſſe dicat, aut non, non ſemper eſt vera, ſic ſeſe habent ea quæ ſine materia ſunt.

Tex.cõmẽ.26.

Eſt autẽ dictio quidem,aliquid de aliquo, ſicut affirmatio,atque vera aut falſa omnis. Intellectus aũt non omnis, ſed qui eſt ipſius quid eſt ſecundum ipſum qd' quid erat eſſe, verus eſt,& non aliquid de aliquo, ſed, vt viſio proprij vera eſt. Si autem album homo aut non,non verum eſt ſemper,ſic ſe habent quæcũque ſine materia ſunt.

COLLEC. *Tex.cõmẽ.26.*

Circa iſtam literam peripatetici valde differunt, ideo debes ſcire ad mentem Simpl.quòd rationalis anima complicata eſt ex ſubſtantia impartibili: quæ intellectus eſt ſimplex & indiuiduus, & ſubſtantia partibili, quæ eſt diuiſa & partibilis per totum corpus. Ex his enim conficitur quoddam vnum eſſentiale apud Simplic.quod rõnalis eſt aĩa, cuius ſuprema pars eſt intellectus ſemper in mundo intelligibili viuens.Eſt & alia pars,quæ rõ dicitur,quæ poteſt idæas concipere.Eſt & tertia pars, quæ imaginatio dicitur,quæ ſenſilia percipit.Eſt & quarta vegetatiuũ: qd' & plantis conuenit. ex his omnibus cõfluit tota aĩa rationalis. Operatio intellectus eſt ſimplex intellecta,& ſemper verus,operatio rationis eſt interdum verus, interdum falſus. ſic & imaginationis operatio.intellectus ergo, q̃n conuertitur ad rationem : erit quandoque verus,& quandoque falſus.ratio,& imaginatio, quando cõuertuntur ad intellectum,ſemper vera ſunt.Debes ſcire & rurſum, ꝙ litera Simplic. habet §Eſt autem natura quidem aliquid de aliquo &c.§Exponit ergo Simplic.ſic,ꝙ Ariſt.apponat differentiam inter actum proprium intellectus, & actũ proprium rationis. Per naturam ergo intelligit ſubſtantialem animæ cognitionem : quæ ſimplex & propria eſt intellectui,quia Plato, & Ariſt.in ſimplicibus ſemper vtuntur nomine naturæ. eſt ergo ſenſus: eſt autem natura, id eſt ſimplex intellectus quidem aliquid de aliquo, ſubaudi interdum,quando conuertitur ad ratione: ſicut affirmatio: quæ eſt oĩs vera aut falſa.& dixit§ſicut affirmatio§ & non dixit§affirmatio§quoniam intellectio ſimplex intellectus non eſt affirmatio proprie,ſed quando intellectus conuertitur ad rõnem eſt tunc eius intellectio: ſicut affirmatio, id eſt participans cõpoſitionem quãdam. Vult ergo ꝙ intell's ſimplex & eſſentialis intellectui: vt intell's eſt: aliq̃n q̃dẽ aliq̃d de aliquo:ſicut affirmatio:& non ꝓprie affirmatio.quę affirmatio oĩs eſt vera vel falſa.eſt quidẽ aliq̃n,q̃m in ſe ſemper eſt ſimplex. ſed vt cõuertit̃ ad rõnẽ erit falſa, vel vera,vt affirmatio. & dixit magis§vt affirmatio§quam §vt negatio§vt Simplic. notat, q̃m apud Platonem in ſophiſta: negatio ſub non ente ponitur, affirmatio ſub ente. modo intellectus ſimplex nõ cadit ſub nõ ente. Intell's autẽ nõ oĩs§ dixit affirmationem oẽm eſſe veram vel falſam. Cõpoſuit nunc intellectũ ſimplicẽ,dicens: intellectus aũt ſimplex nõ oĩs,ſed qui eſt ipſius quid eſt: ſm quod aliquid erat eſſe,verus eſt ſemper,& nõ intellectus, q ſign̄at aliq̃d de aliquo.addidit §ſm ꝙ aliquid erat eſſe.§propterea quia quid eſt põt capi pro eſſentia ſimplici, & pro diffinitione q̃n capitur pro diffinitione, dicitur quod quid erat eſſe,vt Simplic.notat quia igitur accepit hic quid eſt pro diffõne, adijcit§ſm ꝙ aliq̃d erat eſſe &c.§& ſic perſpicuum eſt horum diſcrimen. Sed ſicut videre propria.§ oñdit prędicta per exemplum in ſimili, & inquit, ſed ſicut videre propria obiecta ſemper verum eſt: q̃m id videre eſt viſus vt viſus,

& non vt conuersus ad extraneum obiectum. si aūt homo albus non: nō verum semper, quoniam hæc sunt extranea obiecta visus. sic aūt se habent quæcūque.i.quicūque intellectus sunt sine materia, ꝙ dum in se consistunt semper verum percipiunt. dum vero conuertuntur ad extrinsecum, interdum veri vel falsi fiunt. Sed in quibus hæc expositio extranea sit in cōmenti expositione notabitur.

Tex.cōmē.26. Et prædicare per intellectū. Dicta est expositio Simp. nunc dicēda est expositio aliorum peripateticorū, & post quo pacto ab vtrisque Auer. differat, exponendo cōmentum declarabimus. Alexand. ergo, & Plutarchus, Nestorius, Rhodius, & Them. à parte hunc locum declarāt & ad literam exponunt, & volunt ꝙ Arist. ponat differētiam inter operationem intellectus compositam, & simplicem. & sic legitur litera: est autem natura.i.dictio affirmatiua, vel negatiua quidem aliquid de aliquo: sicut affirmatio oīs vera aut falsa. accepit naturam pro oratione affirmatiua vel negatiua: more stoicorum, qui dixerunt orationem significare secundum naturam, vt Plato disputauit. accepit{ sicut affirmatio} nō vt ly {sicut} dicit similitudinē: sed identitatem, vt sæpe Arist. vtitur. Est ergo vna pars differentiæ, ꝙ omnis dictio significat verum vel falsum. Tunc dat secundam partem, & inquit. Intellectus autem, sup. simplex non omnis, sed qui est ipsius quid est. & reliquum legatur, vt Simplicius legit. Expositio ergo horū est, vt Arist. apponat discrimē inter operationes intellectus: vt patet. Auer. autem continuat se ad dicta. colligit differētiam inter intellectum agentem, & intellectum materialem, & dixit ꝙ intellectus agens non intelligit priuationē, sed semper est in actu. intellectus potentiæ qn̄q;, & qn̄q;. Nunc apponit secundam dr̄iam inter hos intellectus, & est ꝙ intellectus potentiæ qn̄q; intelligit verū, qn̄q; falsum: ita ꝙ semper intelligit verū admistū falso, qn̄ intelligit cōplexum. sed intellectus agens semper intelligit verum, & apponit sic syllogismum. Omne cōpositum in intellectu est verum aut falsum. dictio est ꝯposita, ergo in intellectu semper vera vel falsa. Et sermo perspicuus est. Et non in actione.} Apposuit cōtinuationē, quia posset cōcludere. ergo intellectus materialis semper intelligit sic admiste. rn̄det ꝙ nō semper, qa nō semp respectu formationis, sed solū respectu cōpositionis. Deinde incepit.} ꝓbat Auer. prædictam differentiam ꝑ locū à maiori: hoc pacto, visus circa ꝓpriū obiectum semper est verus, & circa extraneū qn̄q; verus: & qn̄q; nō, ergo & multo magis intellectus circa ꝓprium obiectum semper est verus, sed circa extraneum non semper. Et cum dixit.} litera græca sic habet: sic aūt se habēt quæcūque sine materia sunt. & hanc Auer. duobus modis exponit. Vno modo de intellectu potentiæ sic: ꝙ intellectus potentiæ ita est: sicut visus circa proprium obiectū. qm̄ quēadmodum visus circa proprium semper veridicat, sic intellectus potentiæ circa abstractum intellectiuū, qđ est proprium obiectum, semper veridicat. & sic, per quæcunque sine materia sunt, intelligit obiecta simplicia, ad quę semper intellectus potentiæ est verus. Aliter intelligit, ꝙ quemadmodum visus circa proprium semper est verus, sic quæcūque sunt abstracta à materia.i.sic intellectus agens, & alij abstracti penitus semper sunt veri. & sic exposuit Simpl. & Alex. & Plutarchus. Posset aūt tertio modo

Dubitatio. exponi: vt alij peripatetici exponunt: sed nō curo. Quærebam in alijs editionibus, cur affirmatio vel negatio vocantur extranea obiecta intellectus, sed terminus simplex vel quidditas simplex vocatur obiectum proprium intellectus. & similiter cur quidditas rei vocatur obiectū abstra-

Responsio. Commen.22. ctum, sed affirmatio vel negatio obiectū in materia. Dicendum ꝙ (vt.9. Meta. accipitur. Materia duplex est.s. trāsmutabilis, & materia ꝓpositionis. est.n. materia transmutabilis, quæ est pars ꝯpositi naturalis generabilis & corrup. sed materia propositionis est subiectum vel prædicatum: quæ cōponunt propositionem. Dicendum ergo ꝙ quidditas rei materialis accepta simpliciter abstrahit à materia propositionis, quia nec habet rationem subiecti, nec prædicati. & ideo dicitur abstractum obiectum. propositio autem: quia & subiectum & prædicatum claudit, dicit obiectum cōcretum in materia. Amplius, quia proprium intellectus est intelligere per abstractionē à materia, ideo simplex, quia abstrahit à materia, propositionis vocatur proprium obiectum intellectus. cōposita autē propositio vocatur obiectum extraneum, pro quāto claudit materiam: saltem propositionis: & tu vide Auer. in nostris scriptis. Ex his patet quo pacto expō Auer. differat ab illa Simplicij, & aliorum peripateticorum, & quo pacto ꝯueniat.

COMMENTARIVM.

Prima expō. Secundum Simplicium, vt in collectaneis diximus ample, Arist. ponit nunc differentiam inter intellectū & dianoeticam penes eorum operationes. nam (vt inquit) operatio dianoeticæ, quæ est dictio, siue enuntiatio, est aliquid de aliquo vt affirmatio, & per hoc dat intelligere, qđ est aliquid ab aliquo: vt negatio. Intellectus vero operatio non est aliquid ab aliquo, nec aliquid de aliquo. Secundo operatio dianoeticæ est vera & falsa, operatio intelle-

2. Expositio. ctus nulla est falsa. & non potest esse nisi vera. Alexand. vero & Plutarchus, Nestorius, & Them. asserunt Arist. ponere differentias inter operationes eiusdem intells.s. inter compositam & simplicem. eo qa dictio quæ est intells cōposita operatio, est aliquid de aliquo, & aliquid ab aliquo, intellectio simplicium non est aliquid ab aliquo: nec alicuius de aliquo. Præterea. Intellectio composita est vera, & falsa, intellectio simplex non est nisi vera. Auer. vero asserit Arist. ponere differentiam inter intellectum materialem, & intellectum agentem: quæ expositiones nō placent: expositio.n. Auer. est error manifestus, cū talem differentiam Arist. non somniauerit. Expō Alexandri an vera sit, postea patebit: at illa Simplicij nō placet, qm̄ dictio & simplex intellectio eiusdem animæ virtutis sunt.s. intelle-

3. Expositio. Philop. ctus, vt oēs græci asserunt. Dicamus ergo ſm Philoponū, q est bonus Alexandri, Them. & Plutarchi imitator, ꝙ cum Arist. ostendit differētiam intelligibilium, ponit differentias inter intellectus. Et primo ponit dr̄ias inter intellectum, q circa simplicia versatur, & intellm qui versat̄ circa composita, & ita Arist. non ponit differentiam inter intellectus, vt sunt diuersæ virtutes vel substātiæ, vt voluit Simpl. sed vt est vna virtus, quatenus diuersimode versat̄. nā ponit dr̄ias inter intellm quatenus circa simplicia versat̄, & intellm, quatenus versat̄ circa ꝯposita, sunt hæ dr̄iæ tres, vt colligit Philoponus, prima, intells q circa cōposita versat̄, est alicuius de aliquo, vel alicuius ab aliquo, intellectus vero q versat̄ circa simplicia, nec est alicuius de aliquo, nec alicuius ab aliquo. Secunda dr̄ia, intells, q circa composita versatur est aliquando verus, aliqn̄ falsus: at intells q est circa simplicia, non pōt esse nisi verus. Tertia dr̄ia est, ꝙ intells q circa simplicia versatur, est similis sensui, qui circa propria sensibilia versatur, qui quidem semper vera dicit: intellectus vero qui versatur circa cōposita, est similis sensui, q versatur circa sensibilia ꝑ accidens: is.n. circa illa interdum dicit verū, interdū mentitur. Vnde dicit. Est aūt dictio hoc est intellectus, qui circa composita versatur aliqd de aliquo sicut est affirmatio, vel sup. aliquid ab aliquo, vt est negatio: intellectus vero, q circa simplicia versat̄: nec est aliquid de aliquo: nec aliquid ab aliquo. Hæc est prima dr̄ia. Deinde tangit secundam, & dicit. atq; vera & falsa oīs: & ita intells qui versatur circa composita oīs potest esse verus vel falsus. Intellectus autē qui circa simplicia versatur, non omnis est verus, & falsus, sed qui est circa ipsum quod quid est, quo est quod quid est, nō pōt esse nisi verus, vt dicemus, & nō est, vt dictum est, aliqd de aliquo, vel aliquid ab aliquo. Deinde dat tertiam differentiam, & dicit. Sed, vt visio proprij vera est, sic intellectus circa simplicia, & ipsum quod quid est, est verus, si autem album quod est proprium obiectū visus sit homo, aut nō sit hō, quod est obiectum per accidens: non verum est semp, sic intellectus se habet ad ea: quę sunt sine materia, quia si versatur circa ipsa intelligibilia, vt sunt simplicia non pōt esse nisi verus, si vt sunt cōposita, pōt esse verus & falsus. veluti visus, si verset̄ circa ꝓpria obiecta, nō est nisi verus: sin aūt versat̄ circa obiecta ꝑ accidens, pōt esse verus & falsus. Hæ sunt tres dr̄iæ, vt colligit Philoponus.

De consideratione verborū physis phasis. Circa considerationem verborum: verbū {dictio} à Simplicio legitur physis, & bonus vir laborauit in declarando cur

cur ipsam dictionem physim appellauerit Arist.& (vt mihi vr) labor frustra est.nam in codicibus nostris legitur,vt patet,phasis hoc est dictio. Affinitate enim nominū arbitror in lib. Simplicij errorem accidisse. Philoponus vero in cōmentario huius loci, Asserit Aristotelem per dictionem non propositionē in mente intellexisse, quia propositio in mente est quasi simplex,& semper vera. sed propositionem in voce,quæ habet & falsitatem. qm̄ in cōpositione pp plationē est.Intellectus ergo cū versatur circa prolationem affirmatiuam vel negatiuā pōt esse verus aut falsus, circa internam vero propositionem non pōt esse. Sed hoc quod dicit Philoponus,dignū qōne est,quia in mente Arist. ponit verum & falsum.6.Meta.verum de hac re superius diximus.Non est aūt remotum Arist. intellexisse p dictionem intellectum,qui versatur circa cōposita, q̄a statim per intellectum intelligit intellectum qui versatur circa simplicia. ergo per dictionem intelligit oppositū eius: quod intelligit per intellectum. Quam expositionē forte olfecit Philoponus,dum per phasim internam propositionem exposuit. Sed quæres,vtrum intellectus qui versatur circa simplicia,non possit esse nisi verus: vt cū versatur circa ipsum quod quid est.Videtur ꝙ non, quia verum & falsum opponuntur,igitur cū opposita fieri possint circa idē,si intellectus pōt esse verus: ergo & falsus. Præterea. circa ipsum qd' quid est intellectus potest dupliciter errare, aut male definitionis partes: componendo aut bene quidem illas cōponendo,sed definitionē ipsam male rei definitæ attribuendo, ergo circa ipsum quod quid est pōt intellectus esse verus & falsus. Ad primam Philop.respondit superius,& rn̄det hic,ꝙ intellectus: qui versat̄ circa quod quid est, immo circa quodcūq; simplex nō potest esse verus veritate opposita falsitati:quæ in compositione consistit,nec potest per idem esse falsus. Potest aūt esse verus veritate essentiali, quali veritate Socrates dicitur verus homo.Marmoreus vero non dicitur verus nec falsus homo,sed figuraliter vel similitudinarie: vnde verum essentialiter distinguitur contra similitudinarium.Intelł's ergo circa simplicia versans,non pōt esse verus veritate opposita falso,sed bene veritate essentiali.Sed dices ergo circa simplicia poterit esse verus,& similitudinarius, q̄a opposita fieri possunt circa idem. Philoponus cōcederet. intellectus enim intelligens exemplar Cæsaris est verus, & similitudinarius,verus quo intelligit exemplar verū? similitudinarius,quo intelligit exemplarem ac similitudinariū Cæsarem.Alij dixerunt,& non ab rōne,ꝙ veritas vno modo sumitur, vt in compositione est, & sic opponitur falso. Alio modo veritas accipitur pro assimilatione, qua intellectus potest ipsis intelligibilibus assimilari.Assimilari.n. pōt intellectus intelligibilibus per species, quas ab illis recipit. Hac.rōne intellectus non modo intelligendo ipsum quid est pōt dici verus,sed intelligendo omne simplex. & hoc pacto veritas opponitur dissimilationi,vt antequā recipiat spēm dicitur dissimilis rei, siue improportionatus, & si intelligit exemplar rei, & non rem, etiam dicitur improportionatus rei. Hanc forte Diuus Tho.intelligit,cū veritatem hanc appellat æquationem intellectus ad rem intellectam,quoniam per similitudinem,quam intellectus à re ipsa recipit,quodam modo ipsi rei æquatur,qua ratione proportio dici potest, quoniam per talem speciem intellectus rei proportionatur. Ex his sequitur, id quod dicit Arist. de quod quid est esse intelligendum de intellectu cum versatur circa omne simplex intelligibile, verum accepit ipsum quod quid est,tanquam principale inter intelligibilia intellectus. Cum vero dicebatur quòd intellectus potest dupliciter errare circa diffinitionē, dico quòd cum errat circa compositionem partium non dicitur verus nec falsus, sed similitudinarius, & male diffiniens,non falso definiens. Dicitur autem similitudinarius, quia videtur definire, sed non definit. Cum vero errat circa attributionem definitionis ad rem definitam, dico ꝙ tunc dicit aliquid de aliquo, & sic potest esse verus, vel falsus. Propterea Aristot.addit §secundum ipsum quod quid erat esse§quoniam si consideretur in attributione ad aliud, potest dicere aliquid de aliquo, & esse verus vel falsus. Vnde

Qō. an intellectus circa simplicia solus verus sit.

Responsio.

ħ.2.differentia declaratur per tertiam.nam visus in videndo album,vt album in se, & non in attributione ad hominem vel lignum nunquam dicetur errans, vel falsus, sed vel non videns, vel verus, sed vidēdo album in attributione ad lignum, vel hominem visus potest esse verus & falsus, & errans, & rectus. Sic se habent (vt inquit Arist.) quæcunque sine materia sunt, id est eodem modo se habent intellectiones rerum simplicium. nam cum sunt de re simplici in se, non possunt esse falsæ, sed vel veræ, vel non intellectiones. At cum sint de simplici re in attributione ad aliam rem, possunt tales intellectiones dici,& veræ,& falsæ. Appellat autem intellectiones ea, quæ sunt sine materia, comparatione sensationum,quæ sunt cum materia. Cum enim exemplum dedisset in visionibus atque sensationibus, quæ sunt cognitiones cum materia, subdit, sic se habent quæcūque sine materia sunt, id est cognitiones rerum simplicium immateriales, quæ dicuntur simplicium intelligentiæ, quātum ad hoc quod possunt attribui ad aliud, vel non attribui. Ex his apparet hæc vltima verba non esse bene à Simplic. & ab Auer. interpretata, qui per ea quæ sunt sine materia, intellexerūt intellectus separatos, quales sunt Deus, & intelligentiæ, cum comparatio vertatur inter visionem, & simplicium intelligentiam, & non inter visionem, & substātias separatas. Nec valet expositio Egidij,& Auer. qui intelligunt hæc verba de intellectu materiali, cū Arist.loquatur in numero plurali. Propterea videtur mihi, vt dixit Philop.Aristot.per ea quæ sunt sine materia, intellexisse simplicium intellectiones,& locutus est in numero plurali,ne quis credat visionem esse similem solum ei intellectioni quæ est ipsius quod quid est, innuens similitudinem habere locum in omnibus intellectionibus quæ sunt de re simplici, pluraliter locutus est.

Scientia autem ea quæ est actu, est idem quod res. Ea vero quæ est potentia: in vno, prior est tempore. Simpliciter autem, neque tempore. sunt enim vniuersa quæ fiunt, ex eo quod actu est. ARGYR.

Idem autem est quæ secundum actum scientia cum re ipsa. Quę vero secundum potentiam, tempore prior est in vno. Omnino autem neque tempore, sunt enim ex actu existente, omnia quæ fiunt. Tex. cōmē. 27.

COLLEC.

Tex. cōmē. 27

Dubitationes.

Dubitat Simplicius,quoniam hæc verba formaliter dixit supra textu commenti.19.& 20.& nunc repetit eadem, ergo superfluus. Secundo dubitatur, quia intellectus est æternus, quomodo ergo ait: quæ vero secundum ipsum prior est in vno. Tertio quomodo scientia fit ex actu ente? hoc enim falsum videtur apud omnes. Et nolui narrare expositionem huius, quia constat in commentarijs supra factis. Ad primam,videtur Simplicius velle(& subtiliter,)ꝙ vnamet res potest & nomine formæ, & nomine actus dici.essentia enim intellectus agentis potest nomine essentiæ & formæ dici,vt perficit, & est pars animæ rationalis.Vt autem est operatio & intellectio, vocat̄ scientia.& quia superius locutus est de his, vt formæ, ideo hoc narrauit,& quia loquitur nunc vt actus,& scientia,ideo & de his nunc loquitur.Non ergo superfluit repetitio.Ad secundam dicendum,ꝙ loquitur de anima comparatione ad nos. ipsa enim in se semper est actus,sed comparatione ad nos, quādoque in actu, quandoque in potentia.Et de hoc satis dixit in expositione superius facta. Et dixit. §In vno secundum tempus.§quia in diuersis non est sic.Et forte secundum dignitatem, & alios modos prioritatis nō est sic, vt dicit Simplic. Ad tertiam Simplicius.d.Arist.locutum esse ad Platonis mentem in Menone, quia anima infinities fuit in corpore, cum immortalis sit, & ideo infinities fuit intellectus conuersus ad rationem, & ideo ad imaginationem, propter quod totam scientiam habet, quæ potest sibi acquiri,& ideo scientia fit ex actu ente: non ꝙ scire sit de nouo: sed est semper æternum: sed tantum est reminisci ex eo ꝙ iam fuit. Et hic textus valde facit p Simplicio,vt iam diximus in libro de intellectu.

Solutiones.

Commen 27. ET ſcientia, Auer. aliter textum exponit, & cõtinuetur ſic, cum dedit ſecundam differentiam inter operationẽ intellectus agentis, & intellectus potentiæ, nũc dat tertiam. & inquit: & ſcientia, quæ eſt in actu in intellectu agẽte, eſt ipſum ſcitum. eſſentia enim dei eſt ſibi & alijs ſcientia, vt diximus, & ſcĩa quæ eſt in potentia. ſ. illa intellectus m̃alis, eſt prior tempore indiuiduo: q̃ ſcientia, q̃ eſt in actu, prius enim nobis ineſt ſcire rerum materialium, quod eſt diuerſum ab eſſentia agentis, & poſt ſcimus per eſſentiam agentis. Vniuerſaliter aũt ſimpliciter, id eſt abſolute ſcientia, quæ eſt in potentia, non eſt prior ſcientia, quæ eſt in actu. Et ſyllogizatur hoc ſic, oẽ generans eſt prius genito. ſed ſcientia in actu eſt generans ſcientiã in potentia, ergo ſcĩa in actu prior eſt ſcientia in potentia. Minor probatur ſic. omne generatũ generatur ab eo, quod eſt in actu ſuæ ſpeciei, ſed ſcientia exiens de potentia ad actum eſt generata: ergo ſcientia exiens de potẽtia ad actum generatur ab ea: quæ eſt ĩ actu: quæ fuit vis minoris. ſermo eius perſpicuus eſt. Et forte.} Dat ſecundam expoſitionem: quã Them. dare vř: & inquit. Et forte intendebat per hunc ſermonem inuenire cãm: propter quã comprehenſio intellectuũ ſeparatorum eſt formatio tãtum: id eſt ſimplex. & veritas in eo nunquã admiſcetur falſitati. Et eſt.} ratiocinatur cãm ſic: ſcientia quæ eſt idem cum ſcito: eſt ſimplex: & formatio tm̃, ſed ſcientia ſeparatorũ eſt illa quæ idem eſt cum ſcito: ergo eſt formatio tm̃: &c. dicit & eſt quia ſcientia illorum eſt ipſum ſcitum omnibus modis. hæc eſt minor. ecõtrario diſpoſitioni in ſcitis intellectus materialis: vbi non ſunt idem: vt patet. Sed quæres propter quid in illis omnis intellectio eſt formatio tm̃: Secundo, cur veritas ibi non admiſcetur falſitati: vt. d. Auer. Ad primum debes ſcire: ꝙ quidditas rei materialis abſtractæ, concepta eſt formatio intellectus materialis noſtri: ſed quia quælibet intellecta ſeparata eſt abſtractior quam quælibet quidditas: cum ſit per eſſentiam vniuerſalis: & per conſequens per eſſentiam forma, tunc quælibet ergo illarum intellectui proprio erit formatio tm̃. quælibet ergo intellecta ſeparata: quia p eſſentiam abſtracta: ac per eſſentiam vniuerſalis: ac per eſſentiam forma, ideo per eſſentiam formatio, & per conſequens tm̃ incomplexe intelligitur ab intellectu proprio, vel intellectu infimo. Ad ſecundam quidam dicunt, quia ideo ibi ſemper eſt veritas, q̃m intellectum, & intellectus idem, & per ꝯñs nunquã poteſt eſſe diſproportio, ſed ſemper conformitas, & identitas. Melius aũt eſt, vt Themiſtius dicit, quia illorum intellectio ſemper eſt formatio: vt nunc probauimus. & quia ſemper formatio, tunc intellectio illorum abſtrahit à materia propoſitionis & trãſmutationis. ergo veritas illorum eſt pura, & non habens potentiam ad falſitatem. Declarauit enim Auer. primo Cœli, quòd compoſitum dum eſt, eſt potentia non eſſe, & dum, non eſt: eſt potentia eſſe. quia igitur in illis intentio eſt formatio, ideo non eſt ibi potentia ad falſum, neque ad verum, ſed vera ſemper. Et alia, vide in primis editionibus.

Cõ 45. *Dubitatio iunioris.* *Reſponſio.* *Commen. 45.* *Cõmen. 121. et 119.*

COMMENTARIVM.

Prima Philoponi expoſitio. SECVNDVM Philoponum: Cum Ariſt. poſuit differentias inter intellectum qui verſatur circa ſimplicia: & intellectum, qui verſatur circa compoſita, nunc ponit differentias inter intellectum, q eſt actu, & intellectum qui eſt poteſtate, & ſunt duæ differentiæ ſm̃ Philop. Prima quidem, quia intellectus, qui eſt actu eſt ipſæ res, quas intelligit. Qui vero poteſtate, non eſt ipſæ res, niſi intellexerit ipſas. Hanc ergo differentiam dicit, idem autem eſt, quæ ſecũdum actum ſcientia hoc eſt intellectus, q eſt actu ſcĩa, cum re ipſa, quam ſcit. Intellectus vero poteſtate ſupple, non eſt ipſæ res, niſi intellexerit ipſas. Secunda differentia eſt, ꝙ intellectus poteſtate in particulari tempore præcedit illum qui eſt actu. In toto tempore vero non precedit. Oportet enim ſemper eſſe, id quod eſt actu, vt reducatur id quod eſt poteſtate de potentia ad actum, & hãc ponit. Quæ vero ſm̃ potentiam, prior eſt in vno, hoc eſt in particulari tempore. Omnino autẽ. ſ. in toto tempore, neque tempore prior eſt, ſed potius poſterior, ſunt enim ex actu exiſtente omnia quæ fiunt. Quo vero ad verba attinet, cũ Ariſt. d.{Cum re ipſa} intelligit ſcibile ſm̃ Philoponũ, per ſcientiam vero actu, intelligit intellectum actu ſcientem, qui fit idem ſcibilibus mediante eorũ ſcientia, vt dicit Philoponus. Secundam differentiam Philoponus aliter intelligit. Vult enim ꝙ. 2. differentia ſit ꝙ ſcĩa quæ eſt potentia, hoc eſt intellectus potẽtia tempore prior eſt in vno indiuiduo intellectu actu, q̃m reſpectu vnius hoĩs prius ineſt intellectus, qui poteſtate eſt, q̃ intellectus actu. omnino aũt, vt habet vnus textus, vel ſimpliciter, vt hẽt alius textus, id qđ eſt poteſtate non eſt prius eo quod eſt actu: hoc eſt in mundo vř quod poteſtate eſt, non eſt prius eo quod actu eſt: immo potius qđ actu eſt in mundo eſt prius eo, quod eſt poteſtate, cum id quod eſt ptãte nõ reducatur ad actum, niſi ab eo quod eſt actu. ergo vult intellm̃ poteſtate eſſe priorẽ intellectu actu reſpectu vnius hoĩs. & cũ ſumuntur & intellectus, at cum ſumuntur ſub rationibus generis. ſ. patientis & agentis, in mundo agens prius eſt patiente. Et ſic patet ſecunda differentia. Hæc ſunt q̃ Philo. dicit: verum non exponit quid Ariſt. per intellm̃ in actu, quẽ ſcĩam in actu vocat, intelligat. Sed dubitat Alex. q̃a has eaſdem dr̃ias Ariſt. ſupra tetigit ad verbũ. ergo fruſtra repetit. Concedit Philop. has eaſdem dr̃ias ſuperius tetigiſſe Ariſt. non tñ fruſtra feciſſe, q̃m hic repetit vt ſummatim per modum epilogi colligat oẽs dr̃ias omnium intellectuũ. Simplicius aũt refert hæc ad intellectũ agentem, intelligit. n. per actu ſcĩam intellm̃ agentẽ, & per potentia ſcĩam, intellm̃ poĩem. quare voluit per actu ſcĩam intelligere intellectum agentẽ, quem dicit eſſe idẽ cũ re ſcita: per ſcĩam vero potentia intelligit intellm̃ materialem, q non eſt idẽ rei ſcitæ. iſte tamen eſt prior agente, reſpectu vnius hominis, quia prius ineſt illi, licet agens ſit ſimpľr prior. Quod vero reſpectu vnius ſit prior, probat, q̃a ſimpľr ſemper intellectus eſt oĩa ſciens, cum homines ſciant non de nouo, ſed ex ſcientia habita. Quærit poſtea quare hæc repetit, cũ hæc eadem iam dixerit prius, & cãm aſsignat: quia illic locutus eſt de intellectu vt forma eſt, hic vero de intellectu agente, vt ſcientia eſt. Ego vero non poſſum, quæ Simplicius. d. bene apprehendere. non enim video qũo hic loquitur de intellectu, vt ſcientia: & illic de intellectu, vt forma: cum verba fere eadem hic, & ibi afferat Ariſtot. Propterea melius dico ꝙ Ariſt. repetit ipſius intellectus in actu illas duas conditiones, quas ſuperius attulit, & intelligit per ſcientiam in actu, intellectum, qui eſt ſciens in actu, & per ſcientiam in potentia, intellectum qui eſt ſciens in potentia. Dicit ergo, idem aũt eſt ea ſcĩa, quæ actu eſt ipſi rei ſcitæ, id eſt actu ſciens aliquã rem idem eſt illi rei ſcitæ, eſt idem, id eſt ſimul eſt cum re ſcita. Quæ vero ſecundũ potentiam, id eſt ſciens ſm̃ potentiam, tempore prior eſt in vno. omnino autẽ & ſimpľr, neque natura, neque tẽpore prior eſt ipſo ſcibili: ac ipſo actu ſciente: & aſsignat cãm, cum inquit. nam omnia quæ fiũt, ſunt ex actu ente, & ſic licet puer tempore ſit prius potentia ſciens q̃ actu ſciens, ſimpliciter tamen ſciens actu, eſt prius ſciente potentia. Non enim põt potentia ſciens, effici actu ſciens, niſi præſupponat actu ſciens, à quo extrahatur de potẽtia ad actum. ergo ſcibile actu & ſciens actu priora ſunt ipſo poteſtate ſciente omnino ac ſimpliciter. Auer. male verba Ariſt. hic intelligens colligit intellectionem intellectũ ſeparatorum nõ eſſe niſi ſimplicem quæ dicitur formatio. Occaſione aũt eorũ quæ Auer. ait, nõnulli dixerũt Deum & ſubſtantias ſeparatas, non intelligere enuntiabilia atq; cõplexa, ſed ſolum ſimplicia: & eorum argumentum eſt, quia quidquid intelligunt, aut eſt illorum eſſentia, aut intellectione ſuæ eſſentiæ. ergo ſolum ſimplicia aſſerũt ſubſtãtias illas intelligere. Verũ de re hac perpulchre ĩ theologicis: propterea omittens ea, quæ illic prolixe diximus, pro nunc dicẽdum Deum intelligere, & ſimplicia, & enuntiabilia, q̃m eſſentia Dei eſt diſtinctiſsima ſimilitudo ſimpliciũ oĩum, & oĩum enuntiabiliũ, cũ ſit oĩum diſtinctiſsima cã. Propterea dicẽdũ Deũ intelligere enũtiabilia, poſſe dupľr intelligi, aut enuntiabiliter, ħ eſt ꝯponẽdo, & diuidẽdo, vt nos intelligimus, & hoc pacto Deus enũtiabilia nõ intelligit, nõ. n. ꝯponit, aut diuidit, & ſi ſic intelligãt iſti: non male dicũt. Alio mõ põt intelligi Deum appræhendere

Tex. cõm. 19. *Expõ Simplic.* *Quæ expoſitio Simplic.* *Expõ propria.* *Quæ Auerr.* *An Deus complexa itelligat.*

dere enuntiabilia inenuntiabiliter,quia cognitione simplici suæ essentiæ,& sic Deus appræhendit enuntiabilia: non tamen enuntiabiliter,qm̃ appræhendit illa simplici appræhensione suæ essentiæ, & per pñs composita appræhendit simpliciter,& enuntiabilia inenuntiabiliter, multa,& pulchra illic diximus quæ si leges, non displicebunt. Ex his patet,cur hic repetit conditiones intellectus in actu: cum .n.locutus sit de conditionibus intellectus in actu, quando actu scit simplicia quæ sunt propria obiecta intell's: ne quis credat illas conditiones solum esse veras de intellectu in actu: quando actu sciens est propria obiecta, ostendit easdem conditiones esse veras de intellectu in actu,qñ actu scit obiecta extranea: quæ sunt ipsa cõplexa. Quærebamus cur simplicia dicuntur obiecta naturalia intellectus, complexa autẽ extranea: & diximus in collectaneis, quæ non sunt pueriliter dicta: tamen nũc dicerem, simplicia esse obiecta naturalia intellectus, sicut colores visus: qm̃ circa illa intellectus non potest esse falsus: extranearí.n.videtur intellectus ab eius natura, cum intelligit falsa, cum intelligere falsum non sit intelligere, sicut errare circa visibilia,non est videre, quia igitur intellectus circa simplicia non potest esse falsus,videntur illa sibi naturalia obiecta, quia vero circa ipsa complexa potest esse falsus, circa ea quodammodo videtur extraneari,quare non iniuria obiecta extranea dicẽda erunt complexa ipsa. Ex his patet ꝙ ea,quæ hic Arist.d.de intellectu actu sciente, non differunt ab eis, quæ superius dixit. Intelligit.n.per actu scientiam,intellectum actu sciẽtem,& per potestate scientiam, intellectum possibilem,vnde nõ ab ratione Philop. vult eundem esse intellectum actu scientem,& potestate scientem subiecto,rationẽ vero differre dictis differentijs.

Cur repetit cõditiones intellectus in actu.

De obiectis extraneis

Tex.cõ.29.30.

ARGYR. *Sensibile aũt: ad actum ex potentia sensitiuũ ipsum deducere,actuq; videtur efficere. non.n.patitur ac alteratur. Quapropter,alia quædam est hæc species motus.nam motus actus est imperfecti. At actus simpliciter, qui quidem est rei perfectæ,alius est omnino diuersusq; ab illo. Sentire igitur, ipsi dicere solum ac intelligere simile est. Cum aũt sensus iocundum aut molestũ discernit: quasi affirmauerit aut negauerit,tum persequitur aut fugit.*

Tex.cõm.28. Videtur autem sensibile quidem ex potẽtia existente sensitiuo: sensitiuum actu facere, nõ.n.patitur,neque alteratur.Vnde alia est hæc species motus. Motus enim imperfecti actus est. Simpliciter autem actus alter est, qui perfecti. Sentire quidem igitur simile est ipsi dicere solum & intelligere. Cum autem delectabile, aut triste fuerit quasi affirmans,aut negans: prosequitur aut fugit.

COLLEC. Tex.cõm.28. Sicut Simp. dicit: intellectus duobus modis est.s.speculatiuus,& practicus: speculatiuus quidem,vt veritatem sciamus. practicus vt bene operemur. cũ ergo egit de intellectu speculatiuo,nunc de practico loqui vult. & quia omnis cognitio de intellectu habetur per simile in cognitione in sensu,ideo quemadmodum tractans de intellectu speculatiuo incepit sermonẽ de sensu,sic & nunc incipiẽs de practico incipit de sensu.est tamẽ differentia,qm̃ in tractando de intellectu speculatiuo vsus est sensu:vt cognitiuo.nunc vero tractãs de intellectu,vt practico, vtitur sensu,vt iocundi,& tristis perceptiuo. Inquit. Videtur autem sensibile actu agens reducens organum ex potentia sensitiuo ad actum sentiendi.ergo tetigit tria in sensatione,organum,quod sensorium dicitur,sensile, quod tanq̃ agẽs videtur. genus sensationis.s.passio,quæ peruenit in sensorio ab ipso sensili. sed adijcit §videtur§ quia sensile non est vere agens,nec sensorium vere patiẽs,nec sensatio vere motus.Et reddit rationem,quæ potest sic ordiri. Nulla mutatio,cuius subiectum vere non alteratur,neq; vere patitur, est motus.Tunc adijcit minorem,& inquit. Nõ.n.patitur, neq; alteratur sensorium vera alteratione. Dedit conclusionem.& inquit.Vnde alia hæc species motus,& non vere motus. Motus.n.§Põt esse probatio minoris,vt Simp. placet,& p̃t esse alius syllogismus: vt est melius,q̃ sic componitur, oĩs motus est actus imperfecti, sensatio non est actus imperfecti.ergo sensatio nõ est motus. Accepit minorem,& inquit.Motus.n.actus imperfecti.hęc est minor. Adijcit propositionem aliam,q̃ superfluit ad syllogismum: licet sit vtilis ad terminos,q̃a explanat quid sit actus perfectus,& inquit. Actus qui perfecti est simpliciter alter, & actus diuersus ab actu imperfecti.Ex his apparet quo pacto sentire non sit simile motui imperfecti, sed actus perfecti. Sentire quidem igitur.§ Conclusit ꝙ sentire nõ est motus,nunc colligit qualiter sensus duobus modis se habet,& qualiter cõparatur intellectui illis duobus modis, & inquit. Sẽtire quidem igitur absolute vt cognitio simile est ipsi dicere solum.i.ipsi conceptioni simplici, & pro id est ipsi intelligere.i.ipsi speculationi: & p pñs sensus,vt cognitiuus tm̃,intellectui speculatiuo similis est, quando autem delectabile aut triste, velut affirmans, aut negans, sensus prosequitur aut fugit,tũc similis est intellectui practico: quando.n.percipit delectabile q̃a prosequitur:ideo affirmat.quando percipit triste,quia negat,fugit. ergo vt iocundi vel tristis perceptiuus, similis est intellectui practico,qui est,vt bonum vel malum agamus. Hęc est expositio literæ secundum græcos expositores.

Commen.28. PLVS quod hic. Apponit partis intentionem,& inquit. Plus quod hic vult declarare de dispõne istius virtutis.s.rõnalis, est propter assimilationẽ eius sensui.vult dicere ꝙ ea,quæ facturus est de intellectu,declarabit per ea, quæ sunt in sensu: qm̃ in quibus assimilatur manifestiora sunt in sensu q̃ in intellectu.& incepit(inquit) primo comparare eas in re,q̃ dicitur in eis motus: aut passio.i.comparare in genere:& non in specie,an sensatio dicatur motus & intellectio. Et quia videmus.§ Cõclusio est,prima sensatio nõ est motus alterationis.Et syllogismus est,nullus motus sine exitu de potentia ad actum, & sine præuia dispositione est alteratio. sensatio est motus sine exitu de potentia in actum, & sine præuia dispositione. ergo sensatio non est alteratio. Huius accepit minorem primo.ibi vero§ideo opinandum§accepit conclusionẽ,& sermo est perspicuus. Quapropter non.§Dat quasi secundam conclusionem,quæ est,ꝙ intellectio nõ est alteratio, & primo arguit quasi loco à maiori,qm̃ magis sensatio videtur alteratio:& non est,q̃ intellectus.ideo ait. Quapropter nõ est inopinabile ħ:quod dictum est in intellectu.s.ꝙ est exitus de potentia in actum sine transmutatione & alteratione. Et causa.§Idem probat sic,nulla actio perfecta est alteratio.omnis intellectio est actio perfecta.ergo nulla intellectio est alteratio,inquit. Et causa,propter quam isti motui.s.physico,contingit transmutatio: & alteratio,illi autẽ .s.intellectioni non,est. quia iste motus,cui accidit transmutatio,est actio non perfecta,& via ad complementum, ille autem est actio perfecta,immo complemẽtum,& hæc fuit vis minoris. Et quasi.§Hęc est tertia quasi ratio,quæ sic componitur.Omnis actio,cui per accidens gratia materiæ accidit transmutatio,s̃m se est libera à trãsmutatione,sed intellectio actio est, cui accidit transmutatio propter materiam,ergo s̃m se est actio libera à transmutatione,& sic actus perfecti. Primo ponitur minor. secũda ibi. §Et cum hoc.§Ponitur maior,tertia ibi. §Quod.n.accñs§ declaratur maior & sermo patet. Et hoc quod induxit.§ Quod antiqua est.Omne recipiens,vel est materia: vel in materia. sed intellectus potentiæ,nec materia,nec in materia. ergo intellectus potentiæ non recipit. Hæc.n.quæstio maxima est,ponere.n.receptionẽ sine materia vel impossibile,vel difficile est intelligere. Et quasi innuit solutionem.§Soluit qõnem,& vult ꝙ duplex sit receptio,quędam indiuidualis, (& hæc est physica, & realis.) Quædam vniuersalis,(& hæc est intẽtionalis.) intellecta.n.recipiuntur in intellectu non vt accidentia, vt diximus, sed vt formæ in proprio subiecto intẽtionaliter,& vniuersaliter, vt dictum est sæpe. Ad formam negatur maior,quia materia est causa transmutationis,& receptionis trãsmutabilis, & non spiritualis. Similiter negatur minorem.intellectus.n. potentiæ est materia intelligibilium. & si non sit materia rerũ: est materia quidditatũ rerum, & intentionum oĩum rerum. Multa diximus de his in primis editionibus, & in lib.

lib.de intellectu,nunc tm̄ quid Auer. opinetur adijcimus. vult.n.Auer.ꝙ quælibet ītellecta inferior sit subiectum & materia superioris intellectus: nō quidem ita ꝙ intellecta superior sit accidens infimę, nec substantia,sed est intētio: & intellectio ei. Et hæc receptio appellatur simpliciter & vr̄r ab Auer.& hoc pacto intellectus materialis,qui est infimus abstractorum, est materia omnium separatorum, & omnium formarum materialium intētionaliter,& intelligibiliter,non ꝙ intentiones rerum sint accidentia intellectui,sed sunt intentiones,& scientiæ illi. quidditas.n.lapidis est res intellecta,& intellectio intellectui, queadmodum intellectus superior est intellectum & intellectio respectu inferioris.& sic Ioan.& alij,qui ponit spēs intelligibiles esse accidentia animæ,non intelligunt verba propria.& dedimus contra hos fortissimas rationes in lib. de intellectu. Et cum declarauit.§Ponit intētionem dicendorum,& adijcit duas alias conuenientias inter intelligere,& sentire, & sic erunt tres.prima ergo est : quia neuter horum est alteratio:vt visum est.Secunda est,quia tam sensatio,q̄ intellectio sunt in nō tpe,vt visum subito. Sed dices dicere per verba fit in tempore. Respondet Them. supra ꝙ li est verū ex parte prolationis,sed ratione recipientis ipsum intelligere fit subito.vide. Si igit.§Tertia conuenientia est,qm̄ tam sensus q̄ intellectus affirmant vel negant,qm̄ sensus circa iocundum affirmat prosequēdo,circa triste negat fugiendo,quia omnino intellectio & sensatio coeunt in his tribus,vt vides. Dubitatur hic (& satis subtiliter,)quid sit intellecta respectu intellectus potētię. Rn̄det Ioan.ꝙ sunt accidentia intellectui , quæ corrumpuntur & generantur ad corruptionem & generationem phantasmatum.& li videtur intellectio Them. & Alex. & Simp. Et arguit pro Ioan.qm̄ quæ adueniunt alicui post esse completum sunt accidentia,vt primo physi.accipi pōt Amplius vel suba vel accidens . non suba,ergo accidens ipsi intellectui erunt omnino. Rursum q̄ continue fiunt, & desinunt in aliquo,illo remanēte in suo esse primo,sunt accidentia pura illi. Dicendū verius ꝙ hm̄oi intellecta neq; sunt accidens,nec suba. intellecta.n.prima est forma oīum aliarum apud Auer.& oēs alię materię,& tn̄ nec est substantia,nec accidēs alijs , vt perspicuum est apud eum.

Dubitatio.
Solutio.
Dubitatio.
Positio Io.
Commen 69.
Pō propria.
Solutio alia.

Ad primum dicendum,ꝙ maior debet intelligi de his q̄ adueniunt alicui realiter,& non spiritualiter, color.n.nec est accidens,nec substantia sensorij, sed intentio compræhensa.& sic intellecta maiori negatur minor. Ad secundam neq; substantia,nec accidens : licet concedā,ꝙ omne intell'm sit vel substantia vel accidens,nō tamen respectu intellectus erit substantia vel accidēs,cum respectu illius non sit nisi intentio,& non res,quemadmodum Deus ſm rem est vel substantia,vel accidens, tn̄ respectu intelligentiæ infimæ nec substantia,nec accidens,sed intentio compræhensa. Ad tertiam dicendum ꝙ minor falsa est. immo intellecta sunt semper in intellectu apud Auer. nec fiunt, nec generātur de nouo,sed hæc est innouatio respectu nostri tantum,vt in lib. de intellectu dictum est . plura diximus in lib.de intellectu,& tu vide.

COMMENTARIUM.

SECUNDUM Simp'. Arist. nūc agit de practico intellectu. Secundum vero Philop. Arist.iterum colligit differentias inter practicum intell'm & speculatiuum,& sunt quatuor. prima ꝙ practicus intellectus semper circa particularia versatur . speculatiuus circa vl'ia & particularia . Secunda dr̄ia est,ꝙ practicus semper phantasia vtitur, speculatiuus vero non semper.Tertia differentia est,ꝙ in speculatiuo quidē veritas,& falsitas est,in practico vero,bonum & malum.Quarta dr̄ia est,ꝙ speculatiuus sine appetu agit veritatem solam,& falsitatem cognoscens, practicus vero cum appetitu agit,cum noscat quale quidem bonum,qualeúe malum sit. Vtrum vero intellectus practicus & speculatiuus idem sint,Philop.asserit eos esse subiecto idem,habitudine differre. Alij vero dixerūt esse diuersos quia voluerunt intellectum speculatiuum esse noeticum intellectum,practicum esse dianoeticum,vt Auer. dixit superius,& Simp'. Sed quia de hoc erit sermo,pro nūc sit dictum intātum.Verum quo pacto hæ dr̄iæ colligi possint,& in qbus verbis Ari.non parua difficultas est. Propterea alij non imperiti voluerunt Arist. hic facere cōparationes inter intellectum,& sensum, & ita reducūt verba Arist.ad 12.inter intellectum & sensum comparationes,q̄ expositio non leuis est,propterea quid in fine sit dicēdum, replicabimus. Dicamus ergo ꝙ volens Arist . describere ac exponere intellectum practicum, vel ponere dr̄ias inter intell'm practicum & speculatiuū,anteq̄ hęc aggrediatur,aliqua præassumit de sensu.Et vt Philop.dicit,propter duas cās,aut quia sensus & intell's sunt similes quātum ad eorum immediatas operationes,aut quia oīa quæ declarauit de intellectu,delectatus est illa declarare exemplis sensus,quæ Simp.ēt asserit. Sed nec Simp. nec Philop.verbis Ari.formā tribuerūt. Propterea debes scire sensum vtriq; intellectui esse per similē. Sensus,vt cognitiuus ipsius sensibilis in se similis est intellectui speculatiuo,qui contemplatiuus est entis absolute.Sensus vero vt perceptiuus rei tristis vel delectabilis similis est intellectui practico boni ac mali perceptiuo . Repetit ergo primo similitudinē inter speculatiuum intell'm,& sensum sensibilis absolute cognitiuum. Secundo inter intell'm practicum boni & mali perceptiuum,& sensum tristis ac iocundi apprehensiuum. Declarans vero primam similitudinem, repetit quæ dixit de ipso sentire. Vbi annotatione dignum est,in ipso sentire tria esse,sensibile,sensitiuum,& sensationem.Exponit ergo primo quid sit sensibile vt ex hoc habeat quid sit sensitiuum,& dicit,ꝙ videtur sensibile quidem,quod facit sensitiuum actu sentiens,illud facere ex potentia existēte sensitiuo.Ergo sensibile est quod facit sensitiuum de potētia ad actum per se,& nihil plus per se.Ex hoc vult habere q̄d sit sensitiuum.nam si sensibile est quod facit sensitiuum de potētia ad actum & nihil plus erit ipsum sensitiuum,quod à ipso sensibili fit de potentia actu sentiēs,& nihil plus,& sic patet quid sensibile,quidúe sensitiuum sit.Quod autem sensibile faciat sensitiuum actu sentiens & nihil plus, nisi forte per accidēs,probat & dicit, q̄a dum sensitiuum actu sentiēs fit à sensibili, solum fit actu sentiens & nō patitur, nec alteratur. Dixit§nō patitur§.s.corruptionem alicuius formæ. Dixit§non alteratur§.s.in aliquo suo accidēte,nisi per accidēs ratione instrumenti, & qn̄ obiectum fuerit ei improportionatum . Ex his procedit ad declarādum quid sit sensatio,& vult,ꝙ sensatio,qua sensibile agit in sensitiuum,est alia motus spēs ab eis,quæ in physicis dictę sunt, & quasi æquiuoce dicitur.Quod probat quia motus,vt 3. phicorum dictum est,est actus imperfecti.siquidem mobile,cuius motus actus est imperfectum quid dr̄:quatenus.s. in potentia est ad vlteriorem perfectionem,priorem perfectionē deperdendo . Sensatio vero q̄ perfecti actus est, alter motus est specie,quasi æquiuoce dictus. Sensitiuum .n.cum ab ipso sensibili deducitur ad actum,non deperdit aliquid,perfectum.n.est,& idem actu manens,nihil ob sensationem amittens,sed perfectionem agens . Ex his patet quid sit sensibile,quidúe sensitiuum,& quid sensatio. His declaratis ſm Philop. ponit dr̄iam inter intell'm speculatiuum,& practicum:vel dicamus ꝙ his declaratis,declarat similitudinem,quæ est inter intell'm speculatiuū , & ipsum sensum (vt ita loquar) speculatiuum : verius cognitiuum. Et hanc ex operationibus indicat,cum dicit.Sentire quidem igitur.s.speculatiuum siue cognitiuum simile est ipsi dicere solū,& ipsi intelligere speculatiuis . Ipsi dicere speculatiuo quidem,qn̄ intellectus cōposita intelligit cōponendo vel diuidendo. Ipsi vero intelligere,qn̄ intellectus intelligit simplicia,nec cōponendo,nec diuidēdo.vtrunq; .n.intelligere est simile ad sentire cognitiuum,siue speculatiuum,quod est circa sensibile absolute,non vt triste vel delectabile versatur,sed tn̄, vt sensibile siue sit per se, siue per accn̄s. Est.n.apud sensum sensibile per accn̄s,vt cū album hominem vel album æquum sentimus , & hoc simile est ad ipsum dicere speculatiuū intellectuale.Est apud sensum sensibile per se,vt cum album vel nigrum sentimus,& hoc simile est ad ipsum intelligere speculatiuum simplex.

Hactenus prima similitudine,quæ est inter sensum speculatiuum,& intell'm speculatiuum. Deinde assignat secundam,quæ est inter sensum(vt ita loquar)practicū,& intellectum

Cō. 20. in fine.

lectum practicum, & dicit. Cum vero sensus noster quasi affirmans delectabile prosequitur, aut cum fuerit negans tristabile fugit. Et per hoc vult habere esse similem intellectui practico, qui affirmans bonum, concludit esse agendum, affirmans malum concludit esse fugiendum. Ex his patēt duæ similitudines, quarum altera est inter sensum vt theoreticum, & intellm vt theoreticum. Altera vero inter sensum vt practicum, & intellm, vt practicum. Ex quibus vlterius colligi pōt prima dria, vt Philop. asserit. s. ꝙ speculatiuus intells versetur circa vlia, practicus circa particularia. nā speculatiuus est similis sensui speculatiuo, qui versatur circa sensibile simpliciter: posterius vero est similis sensui practico, qui versatur circa sensibile contrarium. Quæret fortasse quispiam, & quidē non ab ratione, vtrum sensatio sit motus, q̄ qō de intellectione habet locum etiā.

Dubitatio vtrū sensatio sit motus. Quæ Egid. Egid. rñdet sensationem nec esse alteratione, nec passionem, nec motum. Et duabus rōnibus mouetur. prima quidem, ꝙ in oī motu est deperditio alicuius prioris formæ, at in sensatione nihil deperditur, sed aliquid acquirit. Secunda vero. ꝙ oīs motus est successiuus, sensatio vero non

Solutio alia. est successiua, sed subitaria. Sed videtur sensationem esse motum, qm̄ Arist. vbiq; definiens motum, ait motum esse actum entis in actu, sed non ſm ꝙ in actu, sed ſm ꝙ in potentia. At sensatio est actus sensitiui quod est in actu, sed quatenus illud est in potentia ad sensationem, vr̄ ergo motus. Rōnes vero Egidij friuolæ sunt, prima quidē probat sensationē non esse motū corruptiuum, qua aliqd abijciatur ab ipso sensitiuo, & hoc concedimus. Secūda vero friuola est, quia nec successio sufficit ad rōnem motus. quippe cum formæ elemētariæ successiue inducantur, quarum successiua acquisitio non est motus, successio ergo nō ponit aliquid in specie motus, & qui sapit doctrinam Auerroicam asserere cogitur hoc. Nec subitarium tollit rōne

Commen. 23. motus, vt Auer. inquit. 8. physicæ auscultationis. nam augmentatio est subitaria, quæ tamen est vere motus & quidē vniuoce. Propterea non recedendo ab his quæ Arist. dixit superius, dicerem sensationem esse motum, non tamen corruptiuū, sed perfectiuum, qm̄ perficit sensitiuum, nihil ab eo abijciendo. Vtrum vero motus dicatur vniuoce de sensatione, & motu: verbi causa, alteratiuo, atq; deperditiuo, bona disputatio esset, & licet multifariā dici possit, vt multifariam etiam nos diximus: nunc dicerem motum dici vniuoce de sensatione, & alteratione ſm metaphysicā rōnem, quia vterq; est actus entis potentia, ſm quod in potentia. At ſm rationem physicam æquiuoce dicitur: nam alteratio est actus entis in potentia trāsmutabilis vt transmutabilis: sensatio vero est actus entis in potētia, vt in potentia, ergo æquiuoce dicitur ſm physicam rationem. Vlterius dubitabis cur motus proprie, & ſm phicam rōnem consideratus dicitur imperfecti: sensatio vero actus per-

Quæ expositor fecti. Expositor asserit motum ſm vniuocam rōnem esse actum imperfecti, qm̄ est actus entis in potentia, vt in potentia: modo ens in potentia, vt in potentia, est quid imperfectū, at sensatio est optio sensitiui iam facti in actu ꝑ suam speciem, cum sensatio sensitiuo non competat, nisi

Dubium cōtra Thomam. actu existenti. Sed hæc expositio, nisi ei qd suppleatur: videtur ambigua, qm̄ sensatio ipsa ē sensitiui actus vt in potentia, vt dicitur in textu, alioqui non deduceretur ab ipso sensibili de potētia ad actum. Propterea debes scire, ꝙ sensatio est actus sensitiui, vt perfecti per sensationem, veluti lumen est actus diaphani actu illuminati: illuminatum. n. de inesse pōt illuminari, aut poſe est illuminari non quidē possibilitate distincta cōtra inesse, & necessario inesse, sed possibilitate sequenti inesse. & necessario inesse. Sensatio ergo dicitur actus sensitiui per sensationem perfecti, quia non in potētia ad sensationem maiorem, vel remissiorem eiusdem speciei. At motus est actus imperfecti, quia licet motus dum est actus eius, quod mouetur sit actus perfecti per motum, tñ non dicitur motum: quia tale mobile est in potentia, ad intēsiorem vel remissiorem motum, eiusdem speciei. Propterea motus ꝑprie dictus est actus entis imperfecti, quia eius quod est vlterius motu eiusdē spēi perfectibile, cum quocunq; motu dato possit dari intensior, & remissior, ſm idem genus motus. Sensatio ergo est motus perfecti, qm̄ sensitiuum, cum sentit, non est in potētia, nisi per accidens forsitan, ad maiorem, vel minorem, sensationem, motus vero est actus imperfecti, qm̄ mobile, cum mouetur: vlterius mouebitur, vel est in potentia ad intensionem vel remissionem eiusdem. Vel facilius, & quasi ſm idem dici pōt, sensationem esse actum perfecti per ipsam: quia quod nunc sentit colorem immediate, antea non sentiebat: nec immediate post hoc procedet ad sensationem, sed vel priorem conseruabit, vel cessat sentire. At motus est actus imperfecti, qm̄ omne quod mouetur, mouebitur, & mouebatur: quatenus mouetur: cum motus, in eo ꝙ motus nec primum, nec vltimū detur: & hoc pacto puto Thomam intelligere. De intellectione vero vtrum sit motus

De intellectione. perfectiuus Auer. in cōmen. tenet ꝙ non: quoniam ſm ipsum intells est substantia separata, q̄ nihil noui recipit. & siquid recipit illud est obiectiue, & non subiectiue. omne. n. vt dicit, recipiēs de nouo: recipit singulare, qm̄ sola singularia noua esse pñt. Talis autē receptionis indiuidualis causa est materia. ergo intells non potest noui quicq̄ recipere: & multa diximus in collec. expo. pro opīone Auer. at pro veritate dico intellectū posse recipere aliqd de nouo, & accidentia vt sæpe diximus. Ad argumētum Auer. dico ꝙ duplex est singulare alterum in esse, & repræsentando: & huius singularis receptio, nonnisi propter mām est. nihil. n. singulare hoc pacto singulariter recipit, nisi sit materia, vel materiale. Aliud est singulare in essēdo, quod est vniuersale in repræsentando, & tale singulare potest recipi in substantia immateriali. & hoc pacto concedimus ipsam animam singulare singulariter recipere: licet sit forma, à materia non dependens.

Atque delectari aut dolere, est operari ipsa medietate sensus ad bonū aut malū, vt talia sunt. et fuga et appetitus qui est actu, hoc sunt & non aliud est appetitiuum, aliud fugitiuum: nec alia sunt ista à sensitiuo, quanquàm ipsorum ratio non est eadem, sed diuersa. ARGYR.

Et est delectari, & dolere operari sensitiua medietate ad bonum, aut ad malum, inquantum talia. Et fuga igitur & appetitus qui est secundum actum: hoc sunt: & non aliud est appetitiuum & fugitiuum, neque abinuicem, neque à sensitiuo: sed esse aliud est.

Tex. cōm. 29. Dolere. Tristari. Mediente. Medietate. ΤΟΥΤΟ hoc idem COLLEC. Tex. cōm. 29.

Tria sunt ex parte sensus: vt Simplicius dicit. s. sensatio. Secūdo, lętari vel tristari. sensatio. n. prior est passione, est. n. possibile aliquid sentire, siue tristari, aut lętari, sed delectari, aut lætari sine cognitione impossibile. In tertio ordine est appetere, vel fugere. i. ꝓsequi delectabile, & fugere tristans. fuga quidem & prosecutio non passio. sed actus. sentire. n. iudicium est, lætari, aut tristari pati, sequi vel fugere actus. fuga quidem actus fugiendi, prosecutio vero actus sequendi. ergo primo est iudiciū, deinde passio, tertio actus. Et hæc Arist. denotauit, & inquit. Et est delectari, aut tristari agere. i. pati sensitiuum medians. i. sequēs. ad iudicium sensitiuæ, ad bonum, & ad malum. inquantum talia. s. iocundum vel triste. & dixit § inquātum talia vel eiusmodi § qm̄ sensus non iudicat bonum sub ratione boni, nec malum sub ratione mali, sed bonum sub rōne iocundi vel dulcis, & malum sub ratione tristis. sic ergo tristari vel lætari sunt passiones, sequētes iudicium sensitiuum, & fuga, aut appetitus sunt hęc, quę ſm actum, quoniam sunt actus sequentes ad passiones, & licet appetitus dr̄, & de fuga, & prosecutione, dr̄ per excellentiam de prosecutione apud Arist. Et non alterum appetitiuum. § anteq̄ assignet quid sit practicus intells considerauit: quo pacto illa tria sint, & inquit. Appetitiuum & fugitiuum non alterum in subiecto, neq; abinuicem. i. inter se. neque à sensitiuo. ergo hæc tria. s. prosecutiuum, & fugitiuum, & sensitiuum sunt idem in subiecto, & differunt secundum esse, idest rationem. cuius differentiæ signum dat Simplic, quia sensum absq; appetitu vel fuga: efficit interdum, & rursum cum appetitu solo: interdum absq; fuga, & econuerso.

Cōm. 29. ET cōtristatio & delectatio. Declarat Auer. ordinem illorum trium, & qualiter conueniant ac differant, & inqt. Et contristatio & delectatio animæ est actio. i. passio ei & motus:

motu, i mediāte virtute sensibili.i.iudicio sensus. ergo est odor in his duobus,q; iudicium est primo,deinde in secundo ordine est passio. Et motus.§ Et declarat quid sit hic moueri: & quo sit,&.d.& motus.i.pati eius: ex hoc modo circa bonum aut malum est, s̄m q; malum est contristabile,& bonum delectabile:non s̄m q; bonum est bonum,aut malum est malum,sicut est dispositio in quęrere,aut fugere intellectus. Debes scire,vt ex Them. excipitur: q; sensus non percipit,neq; patitur à bono inquantum bonum, neq; à malo inquantum malum,sed ab his inquantum iocundum vel triste,qm̄ bonum aut malum consequunt̄ ens, inquantum volitum,quæ sunt propria intellectui. intellectus.n.percipit ens inquātum ens,& per p̄ns patitur ab ente inquantum bonum,vel inquantū malum. Sensus autem quia percipit sensibile, ideo patitur à sensibili inquantum conueniens,vel disconueniens.Sensus ergo dum percipit obiectum sub ratione sensibilis neq; fugit, neq; sequitur, neq; patitur. dū vero voluptas sensus patitur, ab eo tristatur vel delectatur. dum aūt delectatur vel tristatur sequitur vel fugit.ergo in sensu sunt tria,cognitio, quæ perficitur ab ipso sensu,vt cognoscente, & obiecto,vt percepto. passio,quæ perficitur ab ipso sensu,vt voluptāte, obiecto, vt delectabili,& tertio est prosecutio & fuga,q̄ perficiuntur ab his,& eodem modo in intellectu sunt hæc tria ordine eodem.sed de his posterius dicemus. Et in hoc.§ Declarat tertium.s.fugā,& quærere,& inquit.In hoc est desiderare rem pręsentem,s̄m q; est presens.& indiuisibilis,& fugere eam.s.desiderium sensibile,qm̄ hoc est propriū desiderio sensitiuo.s.q; non mouetur nisi cum præsentia sensati in actu.ergo fuga vel quærere sunt actus horum cum p̄sentia sensati. Econtrario.§ Adijcit d̄riam aliquam,quo ad hæc in intellectu,& inquit. Econtrario desiderio intelligibili,qm̄ in intellectu fit prosecutio,vel fuga.i.affirmatio vel negatio,& nō cum præsentiali actualitate obiecti: vt dicemus post. Et pars animæ.§ Tūc quo pacto illa tria se habeant dicit,& inquit.Et pars animæ,quæ quęrit & fugit,est eadem pars, non duæ diuersæ, & hoc intelligit tam in intell'u,q̄ in sensu.intellectiuum.n.& volitiuum & fugitiuum,vel quæsitiuum idem sunt in intellectu, & in sensu, suo modo.sunt.n.eadem pars in subiecto, differunt autem actione,& ratione vt diximus. Debes scire,& sicut ex parte obiecti: ita ex parte potētiæ se habere debet,qm̄ quemadmodum vnamet res ex parte obiecti est cognoscibilis, dolorifica: vel voluptifica, fugibilis, vel prosequibilis, sic ex parte potentiæ, flauum.n.inquantum cognoscibile est obiectum sensus:vt cognoscitiuus. flauum etiam inquantum dolorificum vel voluptificum est obiectum sensus:vt voluptiui.Rursum flauum:vt presens voluptificum vel dolorificum obiectum sensus fugientis vel prosequētis. hæc ergo tria sunt vna res ex parte subiecti, quia idem flauum in subiecto est cognoscibile voluptificum,dolorificum,& fugitum vel quęsitum,licet sit d̄ria secundū diffinitionem. Similiter & ex parte potentiæ,eadem.n.potentia.in subiecto est cognoscens,voluptans,& prosequens vel fugiens, licet differant hac ratione,vt diximus. Similiter potest di-
Cap.47. ci de intell'u:vt suo loco dicemus. Hæc sunt q̄, ex Them.
Cap.20 excipiuntur,& Alex.in suo libro de anima:& tu vide.

COMMENTARIVM.

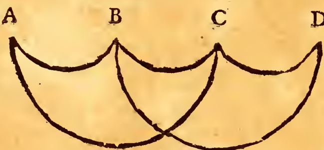
CVM dedit similitudines inter intellectum & sensum, ex quibus voluit habere,q̄d sit perceptio rei tristis vel rei
1. Expō Simpl. delectabilis vt cōpleat totam rōnem sensus practici. Nūc vult declarare quid passio sit, & qūo ex passione sequatur fuga vel prosecutio,vt Simp'.autumat. nā in processu sensitiuo,qn̄ animal fugit,aut prosequitur: tria sunt. Est primo perceptio rei tristis, vel delectabilis, q̄ nihil aliud est q̄ iudicium de re appræhensa.Secundo loco est pati tristari,videlicet,aut lætari, est autē perceptio prior passione. potest.n.esse perceptio rei tristis vel delectabilis sine passione.passio aūt sine perceptione minime.Tertio est prosequi vel fugere.est autem fuga vel prosecutio nō passio, sed operatio à passione proficiscens.Cum igitur Arist. ex illis similitudinibus inter sensum & intellectū habuit quid sit p̄ceptio rei tristis vel rei delectabilis,nunc declarat q̄d passio sit sub nomine tristari,vel lætari,& dicit. Et est delectari & dolere operari ad bonū aut ad malum, non quatenus bonū vel malum, quæ ad voluntatem & ad intell'm attinēt,sed quatenus sunt delectabile vel triste,quæ ad sensum pertinent.Propterea addit sensitiua medietate, & intelligit phantasiam siue sensum cōem,siue sensum exteriorem,vt postea dicetur. Dixit §operari ad bonū aut ad malum§ qm̄ pati non est actu fugere malum,vel prosequi bonum,sed mediante passione præuia parari ad bonum assequendum vel ad malū euitandum.Verbum.n.operari grece ἐνεργεῖν,energin latine agere, vel operari. operari autē dicimus,qn̄ paramur ad agendum. Dixit§sensitiua medietate§quia non paramur ad bonum,vel ad malum per intellectum,sed per sensum iudicantem ac percipientem bonū vel malum.Vnde sequitur ipsum pati præcedere fugā, vel prosecutionem,sicut potentia & præparatio actum. Propterea declarans quid fuga vel prosecutio sint dicit.Et fuga igr̄ & appetitus qui est s̄m actum hoc sunt, fuga quidē act⁹ eius qui passus est tristitiā. appetitus vero actus eius, qui passus,est delectationem,ergo ambo sunt operari s̄m actum, & in hoc differt à pati: quia pati est præparari ad actualem fugam,vel prosecutionem. At fuga vel prosecutio operari est s̄m actum eius,qui passus est. Et propterea dicit,& fuga igitur,quæ est s̄m actum,& appetitio, quæ ēt est s̄m actum,sunt hoc.s.operari quod dicebamus esse ipsum pati licet sit d̄ria,quia pati est prius,& quasi potentia. fugere vero vel prosequi quasi actu vtrunq; tn̄ operari ad bonum vel ad malum. Quare appetitus,qui græce est ony xis,licet sit cōe ad fugam & ad prosecutionem,hic tn̄ pro ipsa prosecutione sumitur.Demum quasi aduersus Plato. subdit,& non alterum appetitiuum.i.prosecutiuum & fugitiuum,hoc est nec inter se,nec ab ipso sensitiuo sunt subiecto altera: idem.n.est eorum subiectum.s.cor,esse vero & ratio eorum altera est.At Plato arbitratus est alia parte corporis aīal sentire,alia appetere,vel fugere. Arist.vero corde hæc oīa animal operari autumat. Et Auer.addit Quæ Auer. aīal hæc agere eadem anima,& eadem aię parte,videlicet, concupiscibili. Plato vero nec eadem aīa, nec eadem aīæ parte.Hęc sunt,quę ex cōmentario Simp'.colligi possunt.
Philop.vero nō minus vere q̄ curiose: aliter tex. esse in- 2. Expō Philo. telligendum autumat.Vult.n.q; Arist.postq̄ dedit primam d̄riam inter intell'm speculatiuum & practicum, nunc dat tres alias.prima.n.d̄ria erat q; speculatiuus intell's semper circa vl'ia versat̄.practicus vero circa particularia.At nunc ponit secundam q; practicus semper phantasia vtitur.Speculatiuus vero non semper.& hoc innuit cum dicit§sensitiua medietate.§nō.n.absq; phantasia vel sensu cōi aut externo operatur practicus, quæ sensitiua potentia est quædam medietas organi sensitiui vt dicetur.Tertia d̄ria est,q; speculatiuus intell's est ad verum & ad falsum. Practicus vero ad bonum & ad malum.Has duas innuit, & est delectari & dolere, quæ sunt operationes practici intellectus sensitiua medietate, hoc est mediante phantasia vel sensu ad bonum & ad malum: & sic innuit vtrasq; d̄rias. Addit §inquantum talia§ quia non est operatio intellectus practici ad bonū & ad malum simpliciter s̄m rem, sed vt aīal, vt id dicatur bonum,quod saluat: quod vero corrūpit, malum.Hæ ergo s̄m Philop.sunt duæ d̄riæ:& sic habent̄ tres. Quarta d̄ria erat,q; speculatiuus agit sine appetitu veritatem cognoscens,& falsitatem,practicus vero cognoscens bonum vel malū non sine appetitu cognoscit,& hoc dicit. Et fuga igr̄ & appetitus qui est s̄m actum idem sunt:idem .n.est fugere & appetere s̄m subiectū. Similiter non aliud est fugitiuum & appetitiuum subiecto,neq; inter se, nec à sensitiuo,sed esse aliud est,& sic sola ratione differūt,quatenus in plus ęst appetitiuum q̄ fugitiuum. ergo appetitiuum & fugitiuum,& sensitiuum idē sunt subiecto,sola ratione differūt. Quare & in intellectu idem erit, & sic non potest intell's practicus cognoscere bonum vel malum sine appetitu,sicut nō potest sensus fugere aut prosequi vel cognoscere fugibile vel delectabile sine appetitu, qm̄ appetitiuum est idem cum fugitiuo vel prosecutiuo,& appetitiuum est idem quod sensitiuum.ergo sicut non pōt sensus practicus cognoscere triste, aut delectabile, fugere, aut prosequi sine appetitu,sic intellectus practicus nō potest

test cognoscere bonum vel malum sine appetitu, quæ fuit quarta differentia secundum Philop. & potest hęc expositio verbis conuenire: licet cum difficultate.

ARGYR. *Anima autem quæ principium est rõcinandi: ipsa phantasmata perinde atq; sensibilia sensui ipsi, subijciũtur. atq; cum bonum aut malum esse dicit affirmando aut negando, tũ fugit aut persequitur. Quapropter ipsa anima sine phantasmate nunquàm intelligit.*

Tex. cõm. 30. Rationabili autem animę phantasmata vt sensibilia sunt. Cum autem bonum, aut malum affirmauerit, aut negauerit: tunc fugit, aut prosequitur. Quapropter nunq̃ sine phantasmate intelligit anima.

COLLEC. Tex. cõm. 30. Hanc literam græci videntur exponere subtiliter apud me. Vbi debes scire, ꝙ sermo Arist. est locus à commutata proportione sint ergo quatuor termini, videlicet.

Hi.n. termini sic se habent, ꝙ eadem est comparatio ipsius A ad B sicut C ad D vt ꝑspicue patet. ergo à cõmutata ꝓportione: sicut primum. s. A ad tertium. s. C sic secundum. s. B ad quartum. s. D sed primum. s. A sensus ad sensile C se habet in triplici ordine, qm̃ primo sensus iudicat C sensile. secundo patitur. s. tristitiã vel delectationem, tertio sequit̃ vel fugit. ergo & secundũ. s. intellectus tribus modis se habet ad quartum. s. phantasma, qm̃ primo iudicat secũdo patitur. tertio affirmat vel negat. Apponit igitur conclusionem, & sic debet legi litera, cum bonum aut malum affirmat aut negat. i. & fugit & prosequitur intellectiuę animę vel dianoeticæ parti phantasmata: vt sensibilia sunt ẽm illos tres ordines, & hæc expositio est Simpľ. quam verbis prolixis tradit: & eam voluit intelligere Them. hic. Propter quod nequaq̃. § corollarium conducit ex dictis, & inquit. Propter quod nequaq̃ sine phãtasmate intelligit aĩa vel dianoetichizat aĩa vt in græco haberi solet. potest aũt sic theorema componi. Se habens ad phantasma sicut sensus ad sensile, per phantasma & non sine phãtasmate intelligit. Anima se habet ad phantasma sicut sensus ad sensile, vt dixit, ergo sine phantasmate anima non intelligit: sed omnino per phantasma. Dixit aũt § non sine phantasmate: & non cum phantasmate § qm̃ anima duobus modis intelligit, vt Simp. vult, per ascensum ad intelľm, & tũc sine phantasmate intelligere potest, vel extrinsecus per extensionẽ ad sensilia. & sic per phantasmata intelligit. dicit ergo, aĩa non sine phantasmate intelligit: vt notaret ꝙ hoc non est sibi essentiale simpliciter & semper. Probat autẽ Simpľ. tribus rationibus ex verbis Arist. acceptis ꝙ Arist. loquitur de intellectu practico: & nõ speculatiuo, sed quia oẽs veteres expositores hoc opinati sunt: non resumo rationes eius: vide si placet.

Commen. 30. ET in anima. Apponit primo Auer. conclusionem loci commutati, & inquit. Et in aĩa sensibili. i. in sensu cõi inueniuntur imagines quarum modi sunt ẽm modos sensuũ ad sensibilia, ita ꝙ proportio istarum imaginum ad intellectum mãlem est sicut proportio sensibilium ad sensus, & hoc per aliam translationem declarat, & perspicue patet. Hæc fuit conclusio cõmutatæ proportionis. Et cum anima sit. § Apponit conclusionem totius syllogismi, & inq̃t. Et cum anima rationalis distinguit imaginationem, & iudicat eam esse bonam, aut malam, non ẽm ꝙ est nota esse talis aut non talis tantum. i. ẽm ꝙ est ens intelligibile, quia vt sic est differentia propria intellectui speculatiuo, q̃ cognoscit imaginationem: vt ens: & nõ vt bonum, cum hoc inq̃ facit, tunc anima cancupiscibilis. i. volũtas aut quæret id &c. In quibus verbis notauit tres ordines. Primus est iudicandi, cum dixit § distinguit imaginẽ §. i. cognoscit q̃dditatem sensibilem, seu mãlem repræsentantem in phantasmate. Secundus patiendi: cum dixit § & iudicat eam esse bonam. § tunc. n. patitur. Tertius agendi cũ dixit § tunc aĩa concupiscibilis § & est qñ affirmat vel negat, quos actus monstrat per id q̃d adijcit, & hoc est similiter ei quod accidit sensui contristabili, aut delectabili, & sic patent hi tres ordines: quos in litera dedimus. Et quia proportio. § Syllogizat theorema quod notauimus in litera, & iam sermo eius perspicuus. Et in hoc. § Opinatus est Them. ꝙ intellectus speculatiuus est intellectus agens vt tangit poĩem, ille. n. vt intelligitur ab intellectu mãli est intellectus speculatiuus, vt visum est, contra hoc adijcit Auer. corollariũ primũ, & inquit. Et in hoc dicit expresse ꝙ intellecta vniuersalia colligata sunt cũ imaginibus, & corrupta per corruptionem earum. est ergo syllogismus. Iste intelľs speculatiuus colligatur cum imaginibus, & corrumpitur ad corruptionem illarum, & augmẽtatur, & generatur ad generationem & augmẽtum illarum. Sed intelľs agens non colligatur cum imaginibus, nec generatur, nec augmentatur ad g̃nonem, & augmentum illarum, ergo intelľs agens nõ est intellectus speculatiuus. syllogismus est in secũda figura. Et expresse ẽt. § Auemp. credit intelľm mãlem esse phantasma illustratũ, vt cõm. 5. diximus, contra quẽ adijcit secundum corollariũ, & inquit. Et expresse ẽt dicit ꝙ proportio intelligibilium ad imagines est sicut proportio coloris ad corpus coloratum, nõ sicut proportio coloris ad sensum visus, sicut æstimauit Auemp. Et debes scire ꝙ color se habet ad corpus coloratum: sicut forma ad mãm, & natura ad indiuiduũ. Siľr intelligibile se habet ad phãtasma, sicut forma ad mãm, & vľe seu natura ad particulare seu indiuiduum. Color aũt ad visum se habet vt accidens ad subiectum, & obiectum ad potentiam. Vľe ãt ad phantasma non se habet sicut color ad visum, sed bene ad intellectum se habet velut color ad visum, & sic patet comparatio hæc, & error Auemp. Sed dubitatur, q̃a color se habet ad coloratum: vt forma ad mãm, & similiter respectu visus secundo de aĩa. Amplius vľe se habet respectu indiuiduorum vt forma primo meta. & respectu intellectus similiter vt forma, ergo comparatio est vna & eadem. Respõdetur ꝙ color est forma colorati, & sensorij vel sensus aliter, & aliter. parietis quidẽ est forma simpliciter, & absoluta ẽm esse reale. sensorij vel sensus visus est intentio vel forma ẽm esse intentionale. Similiter, & vľe est forma indiuiduorũ imaginatorũ, & intellectus indiuiduorum quidem ẽm esse reale & absolute. Intellectus vero est intentio & forma intẽtionalis. & sic comparatio nõ est eadem, & per ꝯñs sermo Auer. oĩno falsus est. Ex his patet quanta colligatio est inter phãtasmata, quæ sunt indiuidua imaginata, & intelľm, colligãtur. n. in vna forma simplici. vna. n. met forma est indiuiduorum ẽm esse reale: vt vľe, & intellectus ẽm esse intentionale, & eadem est colligatio sensus cum colorato. vna. n. met forma coloris est parietis ẽm esse reale, & visus ẽm esse intentionale. Secundo patet qualiter possibile est vnam met formã esse alicui intẽtionem seu cõphensionem & alteri non, & tñ vtiq; est vna numero, & habens vnã met habitudinẽ. v. g. vľe intellectui est cõphensio: & indiuiduis non: sed sola forma, & tñ respectu intellectus, & respectu indiuiduorũ habet habitudinem formæ: licet non eodem modo, qm̃ intellectui est intentio, & indiuiduis natura, & res. Similiter color parieti non est cõphensio, & est forma, sensui vero & forma, & compræhensio seu visio propter modum diuersum quẽ habet in vtroq;. Et plus patet tertio ꝙ vna met forma ẽ aliquibus forma ẽm vnum modum, & tñ vni erit imaginatio seu phantasiatio, alteri intentio. v. g. quidditas rei mãlis est forma imaginatiuę & intellectus, & vtrisq; intentio, & tñ intellectui est intentio: imaginatiue vero imaginatio, & hoc, quia non secũdum vnum met gradum abstractionis.

Et ex his patet q̃ superuacuæ sint species intelligibiles, quæ sunt accidentia intellectus: vt fingunt latini secundũ Auer. mentẽ, vt diximus in lib. de intelľu. Sed intellectæ. Arguit

Cõm. 30. Dubitatio. Commen. 27. Responsio.

Arguit secundo contra Auemp. & sic componitur syllogismus. Nullæ intentiones abstractæ à materia recipiunt in formis imaginatis, vt in subiecto. hæc. n. pspicua est, qm abstractum à materia non recipitur in materia, vel in habente materiam. Tunc tm̄ minorem adijcit, & inquit. Sed intellecta sunt intentiones formarū imaginationis abstractæ à materia. conclusio deficit: sed loco conclusionis apposuit transumptionem, & inquit. & ideo indigent necessario in hoc habere mām aliam à materia: quā habēt à formis imaginationis, & hoc per se manifestum est intuentibus. Debes scire, sicut scripsimus in primo priorū, φ syllogismus hypotheticus transumptiuus est, qn̄ concluditur conclusio quædā, ex qua arguens trāsfert se ad aliam conclusionem. v. g. si conclusio alicuius syllogismi est disciplina est contrariorum, conclusio transumptiua erit, ergo sensus est contrariorum, & hæc translatio nō est syllogistica: sed tm̄ ex suppositione accepta à respōdente. sic igitur arguit Auer. debet. n. conclusio esse, ergo intellecta non recipiuntur in formis imaginatis, vt in subiecto, & translatio erit, ergo recipiuntur in alio subiecto, & nonnisi in intellectu. apposuit ergo cōclusionem transumptiuā, & non propriam. Et si intentiones. § Tertio arguit syllo hypothetico à destructione āntis ad destructionem āntis & inquit. Si intentiones imaginatæ reciperēt intellecta subiectiue, vt Auemp. fingit, idem reciperet se, & mouens esset motū, sed res non recipit sese, nec mouēs mouet se, igitur oppositum āntis intentiones. s. imaginatæ non recipiunt intellecta: vt subiectū: sed quo pacto hæc hypothetica valeat. & quo pacto destructio teneat in expositione quarti, & quinti diximus, nūc vero supponas. Et declaratio. § Quarto arguitur ꝯ aliud verbum Auemp. voluit. n. φ phantasma recipiat subiectiue realiter intellecta, & φ sit intellectus potentiæ. hæc ꝯria vnr. Et syllogismus componitur sic, intellectus mālis non recipit intentiones intellectas in actu vel potentia, realiter & subiectiue, ſm Ari. sed ſm Auemp. phantasma recipit subiectiue realr intellecta: in actu vel potentia, ergo phantasma non est intellectus mālis, in secunda figura, & sic implicat in suis dictis. Apponit maiorem, & inquit. Et declaratio Arist. φ necesse est: vt in intellectu mālis non sit aliqua intentionū existentiū in actu subiectiue & ſm rem, aut in potentia. hæc maior fuit. Apponit conclusioné. d. Sufficit in destructione opionis Auép. vt visum est. Ex his apparet qualiter intellecta nō realiter sunt accidentia intellectui: vt fingunt latini, & maxime Ioannes, immo (vt dicit Auer.) hæc non recipiūtur in intellectu nisi vt intentiones. i. intentionaliter & vniuersaliter, vt sæpius diximus, quæ receptio non est realis: sed æquiuoca ad illam: vt sæpe diximus in lib. de intellectu, & alijs locis infinitis. Adijcit vero causam erroris Auemp. in qua persiste & bene, quoniā multis fuit causa errandi tempore Auer. & nunc tempore nostro. 1498.

COMMENTARIVM.

Expō Simplic. DECLARAVIT processum sensitiuum ad fugam, vel prosecutionem: nunc intellectiuum processum per simile in sensu declarat, verum Simpl. (si recte percepi) hæc refert ad dianoeticam aīæ partem. hāc. n. autumat esse practicum intellectū, hanc procedere ad fugam, vel prosecutionem. nā Arist. inquit dianoeticæ animæ inesse phantasmata, & non dicit noeticæ aīæ. Propterea in processu dianoetico tria esse affirmat. primo perceptioné boni vel mali. secundo passioné. tertio fugā vel prosecutionem. Hanc Expō Them. expōnem in collect. asserebam esse Them. Verū diligentius verba Them. perlibrando, vr̄ mihi aliter eū dicere. Inquit. n. cum igitur aīæ dianoeticę allucinantur quædā imagines, quæ visa & phantasmata appellamus: bonum item & malum hoc polleat in mente, quod in sensu voluptas, aut dolor: quoties parte ac animi phantasma, aut visum cū bonitate aut malitia nectimus: toties prosecutio, aut fuga succedit. Ex his apparet Them. intelligere istud, processū hunc esse intellectiuum, & non dianoeticum: ergo ſm ipsum cum phantasmata insunt ipsi dianoeticę, veluti sensibilia insunt sensibus. s. exterioribus, intellectus percipit in eis bonum vel malum: vt sensus cōis in illis percipiebat triste, vel delectabile, sensus. n. cōis in sensibilibus sibi præsentatis per sensus exteriores quasi ministros percipiebat triste, vel delectabile, intellectus in phantasmatibus præsentatis per dianoeticā quasi ministram percipit bonum, vel malū. Est tñ differentia, φ cōis sensus sensibile nō componit, vel diuidit cum tristi, vel delectabili, ideo non affirmat vel negat, non. n. est virtus diuisiua, vel cōpositiua, nec syllogistica: propterea dicit quasi affirmans, vel negās, vt superius notauimus: intellectus vero cū phantasmate cōponit vel diuidit bonum vel malum, vere affirmans, vel negans cum sit virtus compositiua, vel negatiua, & syllogistica. Rursus sensus anteq̄ fugiat, vel prosequatur, patitur ab apphensione rei tristis, vel rei delectabilis. intellectus cum sit virtus immaterialis, non patitur. Propterea sensus non statim appræhēso tristi, vel delectabili, procedit ad fugam: sed mediāte passione: intellectus vero percepto bono, vel malo, mox ex affirmatione, vel negatione boni, vel mali procedit ad fugam, vel prosecutionem. Ergo ꝓcessus intellectiuus est similis processui sensitiuo, & dissimilis, vt innuit Them. Similis quidē, qm̄ sicut sensus cōis nō procedit ad fugā vel prosecutionē, nisi in sensibilibus sibi præsentatis per sensus exteriores perceperit triste, vel delectabile, ita intellectus non procedit ad fugam, vel prosecutionem, nisi in phantasmatibus sibi præsentatis per dianoetiam perceperit bonū vel malum. Est tñ dissimilis, qm̄ sensus cōis non cōnectit cum sensibili triste, vel delectabile vere affirmans aut negans: cum non sit virtus cōpositiua, nec syllogistica: intellectus vero cū phantasmate connectit bonum vel malum vere, & proprie affirmans vel negans: cum sit virtus cōpositiua, vel diuisiua & syllogistica. Amplius, sensus ex affirmatione rei tristis, vel rei delectabilis, nō statim procedit ad fugam vel prosecutionem, sed mediāte passione, quæ est tristari, vel lætari, at intellectus ex affirmatione, vel negatione boni, vel mali, immediate procedit ad fugam, vel prosecutionem, qua ratione bene Them. inquit. quantum voluptas pensat in sensu tm̄ bonitas in intellectu: & quod videlicet in sensu dolor, hoc pōt in intellectu malitia. ergo sensus cōis non procedit ad fugam immediate post perceptionē, sed necesse est eum pati: at intellectus ex sola perceptione procedit ad fugam. Ex his prosequit̄ quasi tertiam dr̄iam: nam processus intellectiuus ad fugam, vel prosecutionem est syllogisticus, cū procedat ex affirmatione, vel negatione ꝓprie dictis. Sensitiuus vero processus non est syllogisticus, cum non affirmat, vel negat, intellectus. n. connectens bonū vel malum cum phantasmate, syllogizat esse fugiendū vel prosequendum: sensus percepto bono vel malo patitur, passione vero facta, mox refugit, vel prosequitur. Inquit ergo Arist. dianoeticæ aūt animæ phantasmata vt subiecto insunt, veluti sensibilia sensibus externis. ergo similitudo est φ intellectus ita in phantasmatibus percipit bonum aut malū sicut in sensibilibus præsentatis per sensus externos sensus cōis percipit dolorificum, & voluptificum, & per ꝯñs sicut sensus non procedit ad fugam, vel prosecutionē nisi percepto tristi, vel delectabili, ita nec intellectus procedit ad fugam, vel prosecutionem, nisi prius perceperit bonū aut malum: hæc est similitudo. Deinde assignat dr̄iam cū inquit. Cum aūt bonum aut malum affirmat, aut negat, hoc est, vt Them. inquit. Cum aūt phantasma connectit cū bono vel malo affirmando, vel negando quasi syllogizans fugit aut prosequit̄. Ergo notauit dr̄ias tres, videlicet, φ intellectus ad fugam nulla passione interueniēte procedit, & φ intellectus connectens cum phantasmate bonum vel malum vel affirmat vel negat: & φ intellectus ex affirmatione vel negatione syllogizat fugam, vel prosecutionem. At sensus non procedit ad fugam, nisi passione mediante, & non affirmando, vel negando, neq; syllogizando. Ex his infert Arist. quasi cōem inter sensum procedentem, & intellectum similitudinē, cum inquit. Propter quod nequaq̄ sine phātasmate intelligit anima. i. φ queadmodum sensus sine sensibus pelli ad fugam, vel prosecutionem nunq̄ pt, ita intellectus sine visis, & phātasmatibus cieri, atq; ad fugam, vel prosecutionem procedere non pōt. Vnde per animam, non dianoeticam, sed intellectū eum qui aīæ est congenitus, intelligit Arist. vt Them. exponit. Intellectus. n. animæ

Similitudines & dissimilitudines.

Expō Philop. animæ congenitus intellectus malis est. Philop. vero facilius hunc tex. intelligit: vult.n. ꝙ Arist. soluat dubiū: dictum est.n. ꝙ speculatiuus intellectus non sp phātasia vtitur, practicus vero sp. Contra posset quis dicere, quia primo lib. dictum est, ꝙ intelligere aut est phantasia, aut non sine phantasia. Hic autē ponens secundam drīam inter intellectum speculatiuum & practicum, dicit intellectū speculatiuum non semper vti phantasia: sed practicū. Respondet ergo Ari. vt Philop. innuit, ꝙ speculatiuus intellectus: interdum vtitur phantasia, vt & practicus intellectus: tñ licet phantasia vtatur, phantasmata huic sunt velut sunt sensibilia sensui speculatiuo, hoc est sine tristitia & voluptate. practico vero insunt cū appetitu, affirmando, vel negando. Et hoc dicit. §Rationabili aūt animæ § hoc est intellectui speculatiuo, vt exponit Philop. asserens Aris. abusum esse verbo dianoeticæ animæ, pro speculatiuo intellectu, phantasmata sunt, vt sensibilia sunt sensui ipsi speculatiuo. §Cum aūt bonum aut malum affirmauerit§ hoc est: cum aūt intellectus practicus vtitur phantasia affirmando bonum aut negando malum; tunc appetitu fugit malum, aut prosequitur bonum. Ergo vult habere ꝙ practicus intellectus vtitur phantasia cum appetitu affirmatiuo boni: vel cum appetitu fugitiuo mali: & sic practicus phantasia vtitur cū appetitu: speculatiuus vero, sine appetitu. Propterea concludit, ꝙ anima nunq̄ sine phantasmate intelligit. quia speculando vtitur phantasia, practicando vtitur phantasia, ergo recte dictum est animam nunq̄ intelligere sine phātasia. Dicit Philop. ꝙ intellꝰs speculatiuus non semper vtitur phantasia: nam licet particularia sine phantasia non intelligat, tamen vniuersalia intelligit sine phātasia. Quod an verum sit, alibi disputatū est. Ex his patet dianoeticam animam apud Arist. accipi aliquando pro speculatiuo intellectu: licet abusiue: vt Philop. dicit.

Quod dianoetica pro intellectu speculatiuo.

ARGYR. *Fit autem & hic perinde vt ibi. nam aer quidem pupillam talem efficit, ipsa autem aliud, & auditus simili modo. ipsum vero vltimum: vnum quidem est, & medietas vna. at ipsius, plures sunt rationes. Quo vero dijudicat atq; discernit calidum à dulci differre: dictum & prius est, et nūc etiam est dicendum. est.n. vnum quid ipsum: & ita vnum vt terminus. atque hæc ipsa vnum sunt: aut si multitudine rationis, aut numero quem habent ad vtrunq; vt illa inter sese habent. Quid enim interest, si, quonam pacto discernit, aut ea quæ sub eodem genere collocantur aut contraria, dubitemus, vt album ac nigrum?*

Tex. cōm. 31. Sicut.n. aer pupillam hmōi fecit: ipsa autem aliud & auditus similiter, vltimum autem, vnum est, & vna medietas, esse autem ipsi, plura. Quo autem discernit, quo differt dulce & calidum, dictum est quidem & prius, dicendum autem & hic. est enim vnum quid, sic autem vt terminus. & hoc in proportione & numero existens vnum, habet se ad vtrūque, vt illa adinuicem. Quid.n. refert hoc addubitare qūo non homogenea iudicat, aut contraria, vt album & nigrum?

Sensus cōis intellectus. vnus est, esse āt plura. Sicut terminus. centrum.

COLLEC. Tex. cōm. 31. Illa particula §quemadmodum§ vt Simpl. vult, non ad aliquam nouam similitudinē referenda: sed ad iam cognitum. refert ergo id quod iam dixit: per nunc manifestius exponit, & inquit. Quēadmodum.n. aer pupillam. i. sensorium hmōi, fecit. Et dixit, huiusmodi qm̄ non fecit in sensorio passionem tm̄, sed passionem talem. s. vitalē quæ est iudicium. & ipsa alterum. i. & ipsum sensoriū tale effectum & actuatum, efficit alterum. i. sensum cōem. Amplius & auditus similiter se habet: respectu eiusdem sensus cōis: efficitur.n. talis ab auditili, & sic factus efficit sensum cōmunem sibi similem. adijcit §vltimum, vero & vnū est vna medietas, esse aūt ipsi plura.§ Debes scire, ꝙ sensus cōis est vnum, & vna medietas. vnum quidem quia genere & specie vnus: quēadmodum quilibet alter sensus: vt in secundo de aīa dixit. vna medietas vero, qm̄ velut centrum multorum ab ipso prodeuntium, & in ipsum redeuntium compræhensionē, medietas igitur, qm̄ centrum medium, & qm̄ extremis mediū omnibus cōicat. Amplius sensus cōis est vnus in subiecto, & diuersa ꝯm esse. vnꝰ quidem subiecto, qm̄ vna & eadē existens impartibilis virtus cognoscit oīa, diuersa vero ꝯm esse, quia multa cognoscens: ꝯm differentes proprietates ac diuersas rōnes. Subscribit & sic se habent, quæ circa actuum intellectum. § Et hoc deficit in litera latinorum, quod Simpl. ponit. terminat.n. per hoc nunc suspensionem, est.n. vsus ly§quemadmodum§ non tanq̄ ad aliquid assignandum: sed vt ad aliquid prædictum assignatorum, & patet similitudo, & literę sensus quā non possunt intelligere latini propter errorem literæ. Quæ autem discernit. §cum dixit, vnum vltimum oīum sensibilium iudicatiuum & idem, ratione vero plura, hoc ipsum explanat expositione, ostēdens verum esse quod dictum est. dixit.n. de hoc in sermone de sensu, nūc & breuiter submemorās, sed propter breuitatem obscuriorē literam facit, & inqt. Quo aūt dignoscit quo differunt dulce, quo ad sensilia gustus & calidum, quo ad sensilia tactus, dictum est quidem & prius, dicendum autem & nunc, subaudi rememoratiue; est.n. inquit ipse aliquid vnum. dixit aliquid vnum; non simpliciter vnum, quia subscribit quēadmodum & terminus, qui est quid vnum in subiecto, at vero diuersum quid ꝯm esse & rationes vt diximus in exemplo de cētro satis perspicue. Et sic apparet expositio literæ secundum expositores græcos, & q̄ male intelligant latini etiam patet.

Cōm. 31. CVM demonstrauit. Proponit Auer. intentionem, & prosecutionem, & clare loquitur, & quæ dicit per ea, quæ diximus in expositione literæ perspicua sunt. Verum est in fine literæ Arist. in arabica translatione iste sermo. §Dicamus igitur etiam ꝯm hunc modum, ꝙ quemadmodum in esse est idem, ita & in diffinitione§ quæ litera proculdubio falsa est: vt patet in græco, verum ipse conatur eam quantum potest reducere ad bonum sensum: & ideo tres expositiones adijcit. est autem difficultas in his verbis quantū ad hoc, quid intelligat per ly§ quēadmodum inesse est idē§ prima expositio refert ad iudicātia, & inquit. i. qm̄ demonstratum à sermone predicto. s. 2. de anima, ꝙ sicut iudicans esse diuersum apud sensum debet esse vnum, ita apud intellectum iudicans imaginationes rerum diuersarum debet esse vnum. ergo prima expositio refert ly§ quemadmodum inesse§ ad virtutes iudicantes. Secunda refert ad res iudicatas, & inquit. Et pōt intelligi sic, & sicut inesse rerum diuersarum est vna intētio. i. vna natura, quæ facit vt comprǽhendens eas sit vnum. & quid sit illa natura vna exponit. d. Et est ꝓportio. i. forma proportionalis, ac cōis, quā accipit virtus compræhensiua: qn̄ facit cōparationem inter duas res diuersas. complet similitudinem & inquit. Ita imaginibus diuersis est vna intentio. i. vna forma, quę facit vt iudicans eas sit vnum. Debes scire ꝙ visus cōpræhendit oīa sua obiecta inquantum participant rōnem sui primi obiecti, est aūt primum obiectum color. omnia ergo visilia cōicant in hac forma. Similiter & auditus, & oēs alij circa propria obiecta se habent. Amplius & omnia sensilia respectu sensus cōis cōicant in vna intentione proportionis & analogiæ, à qua primo mouet sensus cōis, & propter quā mouetur ab alijs qui eam continent. Similiter & intellectus se habet circa propria obiecta, qm̄ habet vnū primum à quo primo & per se mouetur, & rōne cuius mouetur ab alijs. ergo quēadmodum inesse est idem. i. in obiectis est vnum obiectum apud sensum, sic & in obiectis intellectus dabitur vnum obiectum: merito cuius iudicabitur vnus index, & h expositio differt à prima: vt patet. Et pōt intelligi. §Nunc ponit tertiam expōnem. vbi debes scire, ꝙ coloratum, & sensus vnum sunt rōne formæ, quæ est vtrisq; vna, idem.n. color est forma realis parietis, & intentio ipsi visui, ergo vna est forma numero vtrisq; ; licet ꝯm modum diuersum. paries ergo coloratus, & sensus vnum sunt ratione formæ. Similiter imaginatiua, & intellectus vnum sunt, eo q̄a idem phantasma est forma imaginatiuę, & intellectio ipsi intellectui. Dicit ergo & pt intelligi sic . i. & causa in hoc. s. in similitudine inter intelłm, & sensum in hoc est, qm̄ sicut in hoc esse singulari est vnū, quod est ens apud sensum. (color.n. idem est in hoc esse singulari. s. pariete albo, & apud sensum) ita imaginatio est vnū apud intel-

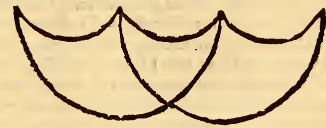
intellectum,quod est imaginatum: quia eadem est vtrisq; forma:vt diximus,& cũ multa fuerint apud imaginatum, erunt multa apud imaginationem,vt scis:cõmendat hanc expositionem per hoc ꝙ sequentibus conuenit. Erit ergo literæ expositio,queadmodum sensus,& sensatum inesse.i. forma est idẽ,quia eadem forma vtrisq;,ita imaginatum & intellectus idem erunt inesse.i.in forma.qm̃ eadem est forma vtrisq;,vt diximus. Sed omnes hę expõnes sunt superfluę ad literam græcam: vt visum est.

COMMENTARIVM.

Intentio. VERBA Aris. in hoc loco reperiuntur pro magna sui parte corrupta,ego vero illa lego,vt Philop. in suo codice habebat.Quæ vero Simpl.& Them.dicant,in collecta. perspicua sunt,quæ vero Auer.sunt penitus aliena ab Aris. mente.Ego igitur sic continuarem tex. saluo semper meliori iudicio,ꝙ cum Aris.acceperit intellectum intelligere intelligibilia in phantasmatibus:& posset aliquis dicere intellectum non esse vnum,qui diuersa intelligibilia in diuersis phantasmatibus intelligit,enititur probare intellectum esse vnum subiecto,ratione vero plures, qui diuersa intelligibilia diuersorum phãtasmatum intelligit. Probat autem hoc (vt Philop.inquit)similitudine sumpta,& à sensibus particularibus,& à sensu cõi,& primo declarat quomodo se habeãt particulares sensus ad sensibilia, & dicit. sicut aer alteratus à colore alterat pupillam,& fecit illam talẽ,qualis ipse est.(Ipsa aũt pupilla fecit aliud tale.s.qualis ipsa est.s.spiritum: & spiritus fecit potentiam crystallinam talem, & hæc vt vna existens iudicat,quasi vna medietas:esse autem eius multiplex est,& auditus eodem modo vnum est iudicans.)Sic sup.vt Philop. & Simpl.supplent, est intellectus vnus subiecto existens, ratione plures, qui iudicat diuersa intelligibilia. Hæc de sensibus particularibus ad intellectum,de sensu vero cõi inquit. Quo aũt discernit anima quo differt dulce & calidum,dictum est quidem & prius.2.huius. Dicendum aũt & hic.nã sensus communis est vnum quid,modo quo terminus,hoc est cẽtrum vnum respectu omnium linearum: dico sensum cõem esse vnum, sicut centrum, quia hoc.s.sensus cõis existens quid vnum se habet in proportione & numero ad vtrunq; sensibilium diuersorum sensuum.s.album & dulce, vt illa.s.album & dulce adinuicem: nam album & dulce ad communem sensum relata sunt subiecto vnum, ratione plura, sic sensus cõis ad se relatus est vnus subiecto, plures vero vt refertur ad illa sensibilia.s.album & dulce. Est sensus cõis ad centrũ vnus proportione,quia sicut centrum ad vtrãq; lineam,sic sensus cõis ad vtrunq; sensibile. Est etiã sensus cõis ad centrum vnus numero, quia sicut vnum exñs centrum plures habet ad lineas habitudines, sic vnus existens sensus cõis ad plura sensibilia habet plures habitudines. Sic igitur vult habere intellectum ad intelligibilia esse.s. vnum subiecto,plures ratione: & ita licet intelligibilia in phantasmatibus plura sint,intellectus subiecto erit vnus, rõne vero plures, vt patet & similitudine sumpta & à sensibus particularibus,& à sensu communi. Sed dices nunquid eodẽ modo cõis sensus se habeat ad sensibilia diuersorum generum,sicut ad sensibilia eiusdem generis se habet sensus particularis,& respondet non esse dubitandum se habere sensum cõem eodem modo ad sensibilia diuersorum generum,vt se habet particularis sensus ad sensibilia eiusdem generis,& dicit. Quid.n.refert hoc addubitare qño.s.sensus cõis iudicat non homogenea aut cõtraria, vt sunt album & dulce,quæ(vt Philop.inquit)non sunt homogenea, quia sunt diuersorum generum, & contraria.s. quatenus ad diuersos sensus attinent, vt album & nigrum .s.iudicat vnus particularis sensus.s.visus.q.d.nulla differentia est: quia sicut sensus particularis est vnus subiecto ad illa,& ratione plures, ita sensus cõis est vnus subiecto ad dulce,album,ratione autem plures. Hæc est expositio Philoponi,vt in eius commentario collegi,quæ expositio facilis est,ideo eam elegi.

ARGYR. *Sit igitur vt est A quod est album, ad B quod est nigrum sic C ad D: quare mutato ordine comparationem etiam eorũdem vere facere licet. Si igitur C D sint vnũ: ipsa profecto sese habebunt perinde atque A B vt sint idem et vnum, non eandem autem habeant rationem. & illa simili modo. Eadem erit omnino ratio: & si A quidem sit dulce B vero album. Intellectiuum igitur,ipsas formas in phantasmatibus ipsis intelligit.*

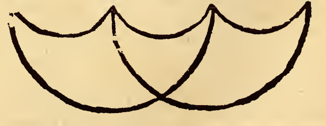
Sit igitur vt A qđ est album, ad B quod est nigrum, sic C ad D vt illa adinuicem, quare & permutatim. Si igitur C D vni sunt, sic se habebunt, sicut & A B idem quidem & vnum,esse autem non idem, & illud similiter. Eadem autem ratio est & si A quidem dulce sit B vero album. Intellectiuum igitur, species in phantasmatibus intelligit. Tex.cõm.31.

COLLEC. Tex.cõm.32. Ostendit quo pacto illa duo accepta in textu præcedenti,se habeant.s.dulce, & calidum, per quæ vult intelligere omnia sensibilia.& vult ꝙ idẽ sunt numero,& proportione. numero quidem,quia vni cognitiuo insunt definitiue. proportione vero,quia ẜm differẽtes quidem rationes similiter se habent inquit.Et hæc.s.calidũ,& dulce proportione,vel numero vnum sunt ad vtraq;: & ad seinuicem.i. respectu potentiarum cognoscentium,& ad seinuicem,vt dixi. Quid.n.refert.Quia exemplum apposuit in nõ contrarijs,quæ ab vno sensu,& sub eodẽ genere habentur,aduertit ꝙ nihil differt iudicare nõ homogenea.i.diuersa genere,aut cõtraria,vt album & nigrum,qm̃ siue genere differant,siue genere coeant,omnino oportet vt sint quodãmodo eadem numero respectu potentiæ cognoscentis,& eadem proportione secũdum rationes cognoscendi illas.

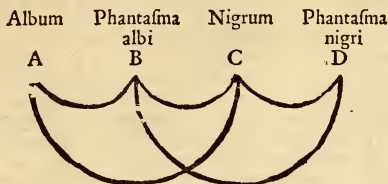
Sit igitur sicut.§ Aliter Simp. aliter Auer.vt in cõmento dicetur. nunc Simpl. sequamur ꝙ nunc in literis idem declarat: fiat ergo figura hoc pacto.

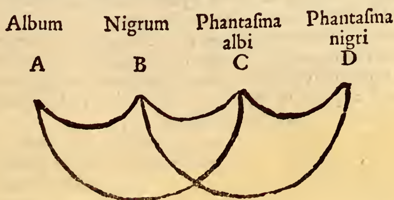
Patet ergo,ꝙ sicut se habet A ad B sic C ad D:quoniam ambo sunt genere diuersa, proportione eadem vel numero, vt diximus,ergo permutatim: sicut A ad tertium C sic B ad quartum D & per ɔñs patet sermo. Vel vt Simpl.aliter facit in linea A ponatur albũ,in quo B nigrum, in quo C dulce,in quo D amarũ. erit ergo locus, sicut album ad nigrũ, sic dulce ad amarum, ergo sicut albũ ad dulce, sic nigrum ad amarum: sunt autem album,& dulce eadem numero:& proportione vt diximus, sic & nigrum & amarum, quare non

non refert ambigere in his quæ sunt eiusdem generis: vel diuersi quantum ad hoc. Reliquum literæ quo pacto intelligi debet apud Simplicium dicemus in commento.

Commen.32. ET hæc consecutio. Secundum Auer.primo ponitur conclusio literæ,& accipitur vnum quod in ratione supponitur.i.q sensibile ad sensibile idem est proportione: sicut imaginabile ad intelligibile,ideo inquit:q hęc prosecutio .i.similitudo inuenitur in eis ſm proportionalitatē eorum in numero & dispositio iudicantis ex anima apud vtrunq; esse.s.sensibile & imaginabile: est sicut dispositio vtriusq; adinuicem.Est ergo suppositio q sensibile ad sensibile est sic se habens: sicut imaginabile ad imaginabile.Hec pfecto erit conclusio latius dicenda. Et indifferenter.§Limitat conclusionem,& inquit: & indifferēter, siue iudicium fuerit de rebus contrarijs, aut diuersis figura & qualitas.i. modus cōsiderationis debet esse idem apud virtutem sensibilem,& rationalē in rebus diuersis in genere,& in contrarijs.Recolligit conclusionem,& inquit,& cum declarauit q nulla est dria in cōsideratione istorū duorum gnum apud virtutem sensibilē, & rationalem, dedit demonstrōnem super hoc ex proportionalitate,& æqualitate,quā habent in numero,ſm imagines rerum cum suis indiuiduis. ecce quo pacto differt expositio Auer.ab expositione Simplicij. Describitur ergo figura apud Auer. sic.

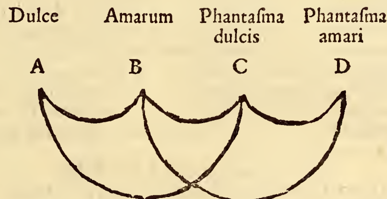

Arguo modo sic, sicut primum.s.A. ad secundum.s.B. sic tertium.s.C.ad quartum.s.D.est.n.proportio eadem: vt patet. ergo sicut primum.s.A.ad tertium.s.C.sic secūdum.s. B.ad quartum.s.D A & C percipiuntur, ac iudicātur ab eadem virtute,ergo B & D iudicabunt similiter. Et hæc erat cōclusio. Primo ergo Auer.ponit maiorem,& eam literæ applicat.secunda ibi§Et cum proportio.§Apponit minorem,& sermo iste patet. Et istam conclusionem.§Cōclusio syllogismi debet esse ſm Auer. ergo B D debent compræhendi ab eadem virtute: dicit q hanc non posuit: sed posuit illam quæ potestate sequitur ad hanc, & est conuertens huius. Hæc.n.sic cōuertitur.s.virtus est vna & eadem compræhendens B & D & est conclusio vera. sequitur.n. potestate ab illa,inquit, si igitur C & D comprehenduntur ab eadem virtute: eadem.s.proportione,quia C à sensu,& D ab intellectu,quæ sunt eadem proportione respectu illorum,quia A & B eiusdē virtutis,tunc duæ virtutes in hac intentione: & ex hoc modo.i.ſm proportionem sunt idē: & non diuersantur omnino supple quo ad modum se habendi, licet diuersentur in suis naturis. Apposuit causam propter quam quidam volunt intellectum esse sensum, & inquit: & per hanc similitudinem inter virtutem rationalem, & sensibilem æstimarunt plures antiquorum (ſm q Arist. narrauit in hoc.2.vt Homerus,Emped.& alij) q illę duæ virtutes sint eadem.i.intellectus,& sensus,& econtra: vt vidimus. Hæc est vna expositio huius commenti. Potest autē & aliter apud me exponi sermo Auer. vbi debes scire q figura debes sic scribi.

Tunc Auer.primo accepit casum & disposuit figuram, & inquit.Sit igitur A album,& B nigrū,& C imago.i.phantasma albi,& D imago.i.phantasma nigri.Tunc sumit maiorem,& inquit. Erit igitur proportio D ad B sicut albū & nigrum. & proportio C ad D sicut imago albi, ad imaginē nigri. ergo maior sicut A ad B. ita C ad D. applicat sermones verbis Aristo.& patet. Et cum proportio.§Apponit nunc minorem,& conclusionem,& inquit: & cum proportio A ad B est sicut proportio C ad D hæc fuit maior. Apponit & minorem, & A & B compræhenduntur ab eadem virtute,hæc est minor. Apponit cōclusionem D.ergo C & D debent cōpræhendi ab eadem virtute:& sic Auer. cōpleuit sylłm hoc modo:vt vides. Et istā.§Apponit excusationem Ari.& inquit.Et istā conclusionē diminuit ex suo sermone,& dedit pñs illam.i.eam q̃ potestate sequit̄ ad hanc.

Et debes scire,sicut in primo Priorum diximus,q aliqua conclusio sequitur trāslatiue hypothetice ad aliquem syllogismum multis modis, vel loco à contrario, vel loco à simili,vel alijs modis.Conclusio ergo principalis est C & D compræhenduntur ab eadem virtute, illa vero quæ sequitur ad hanc hypothetice translatiue est,q duæ virtutes ex hoc modo sunt vna: & eadem.s.proportione.s.sensus & intellectus,quia circa propria obiecta se habent eodē modo,ſm eandem proportionē.Vult ergo Auer.q Aris. reticuit conclusionem propriā,sed dedit translationem,vt patet. Reliquū exponatur sicut in prima expositione. Quo pacto differat hæc expositio à prima patet. Hęc enim non facit syllogismum à commutata proportione,sed à simili, vt videbis. Et cum declarauit.§Eodem modo Auer.idem declarat in alijs sensibus, & alijs sensibilibus, & eodem modo disponatur figura, itaque in linea A ponatur dulce,in quo B amarum,in quo C imago dulcis,in quo D imago amari, videlicet.

Qua disposita potest argui: vt prius: vel loco à simili: vt facit secunda expositio, vel à commutata proportione: vt facit prima expositio. Quod autem hæc expositio Auer. sit melior illa Simplicij patet, quia in litera concludit species,idest formas quidem igitur talium,idest phantasmatum in phantasmatibus intelligit,quod non diceret: nisi fecisset syllogismum prædictum. Et tamen Simplicius vult quòd hic incipiat nouum capitulum, & illa particula § igitur § est nota executionis, & non illationis,vide eum. Sed circa expositiones Auer.sunt quęstiones.prima est circa expositionem primam, quia primo Posteriorum.syllogismus à commutata proportione nō nisi vel numeris,vel quantitatibus habet locum: vt ibi Arist. ostendit. Amplius quinto geometriæ Euclides, si fuerint (inquit) quatuor quantitates proportionales, permutatim quoque proportionales erūt. ecce quo pacto syllogismus huiusmodi non nisi in quantitatibus habet locum. Rursum multæ fiunt instantiæ,quoniam sicut homo ad nō hominem ſm consequentiam,sic animal ad non animal.ergo sicut homo ad animal sic non homo ad non animal.Conclusio falsa est,quia non valet.est non homo ergo est non animal vt patet. Alia instantia sicut superficies ad hanc superficiem, sic color ad hunc colorem. ergo sicut superficies ad colorem, sic hæc superficies ad hunc colorem. non valet superficies non potest esse sine colore, sed hæc superficies bene absque hoc colore. Tertia sicut corpus ad hoc

Dubitatio. Cap.5. Propōne.15.

ad hoc corpus, sic locus ad hunc locum, modo non valet sed corpus nō potest esse sine loco, ergo hoc corpus non potest esse sine hoc loco. Quarta sicut ens ad non ens, sic possibile ad impossibile. modo non valet, sed omne ens est possibile, ergo omne non ens est impossibile. & sic prima expositio omnino falsa est. Secunda expositio iterum videtur & falsa, & contra literam. Falsa, quia non arguit permutatim à primo ad tertium, & à secundo ad quartum, & per consequens nō est bona. Contra tex. vero, quia Ari. dicit. § Quare & permutatim &c. § Ecce ꝙ Ari. arguit loco permutato, quod non seruat Auer. istæ ergo expositiones sunt valde ambiguæ. *Responsio.* Debes scire ꝙ proportio fit tantum in duobus terminis apud geometras, proportionalitas fit in tribus terminis. cōmutata proportio in quatuor terminis, vt quinto geometriæ patet. commutata proportio primo & per se solum in quantitatibus fit: vt Ari. dicit primo Poster. Per accidens autē in propositionibus, vt Boetius dicit in lib. Peri hermenias in fine secundæ æditionis. & q̄a locus qui tenet per accidens, non tenet in omni materia: sed in quadam materia sic, & in quadā non: vt dicit Auer. Ideo (vt in fine primi Priorū diximus) syllogismus à commutata proportione tenet per se quantum ad contradicere, & conuerti, verbi gratia in exemplo Arist. si A & B conuertuntur, & C & D conuertuntur erit syllogismus. si A & C contradicunt similiter, & B & D contradicunt, similiter si A & B contradicunt, & C & D contradicunt. sequitur ꝙ si A & C conuertuntur, & B & D similiter. Quantum ergo ad contradicere, & conuerti tenet syllogismus in propositionibus à commutata proportione: in alijs vero non tenet nisi per accidens, vt diximus. Tunc ad primam patet solutio. Arist. & Euclides volunt locum illum in quantitatibus tenere per se & primo, non tamen negant, quin in alijs per accidens valeat, vt Boetius sumit, & Arist. vtitur sæpissime, vt in fine secundi Peri hermenias, & in fine primi Priorum, & alibi. Ad instantias patet sol. non enim arguitur per regulam, bene autem in proposito Arist. arguitur per regulam, quoniam album, & nigrum, quo ad sentiri conuertuntur, & similiter phantasma albi & phantasma nigri quo ad intelligi conuertuntur, vt dicit conclusio Arist.

De secunda expositione dicēdum, ꝙ illa reducitur ad locum Arist. & sic licet syllogismus sit à simili, quia est reducibilis ad commutatam proportionem, propterea bonus est, & computatur pro illo.

COMMENTARIVM.

DVO sumpsit, quorum primum est, ꝙ sicut particularis sensus vtpote visus idem subiecto: plures tamen ratione est q. est albi & nigri, sic intellectus vnus subiecto erit, plures vero ratione est, qui est rationis albi: & etiā rationis nigri, intelligens per rationes albi, & nigri vniuersalia illorum. Secundum vero quod sumpsit, est, ꝙ sicut subiecto idem sensus communis, ratione plures est, qui est albi & dulcis, sic intellectus idem subiecto, ratione plures est, qui est vniuersalium rationū eorum. Nunc hæc duo exemplis declarat, vt Philoponus exponit, & primo primum, & dicit. Sit igitur vt A quod est album, ad B quod est nigrum, sic, vt illa se habent adinuicem sint C, ratio albi ad D rationem nigri. Casu ergo posito, breuibus innuit argumentū, cum dicit, quare permutatim supple, vt se habet A album ad C suam rationem, sic B nigrum ad D suam rationem. ergo sicut A B sunt eiusdem particularis sensus, qui est subiecto vnus, rōne plures, sic C D erunt eiusdem intellectus, qui est subiecto vnus, rōne vero plures, hoc fuit primum. Declarat secundum, & dicit. Eadem autem ratio est, & si A quidem dulce sit. B vero album, C vero sup. ratio albi. D autem ratio dulcis. nam etiam licet syllogizari permutatim sicut A ad C. sic B ad D. quare sicut A B attinent ad sensum communem, qui est subiecto vnus, ratione vero plures, sic C D ad vnum intellectum, qui est vnus subiecto, plures ratione. Concludit ergo conclusionem, quam prius dixit, quasi soluta dubitatione, & dicit. Intellectiuum igitur, hoc est intells, species ac vniuersalia diuersa intelligit, qui est vnus subiecto, plures rōne. non ergo est impōle intellectum intelligere phantasiabilia, & quidem diuersa, vnus si sit subiecto, modo sit rōne alius atq; alius, hoc pacto ego verba hæc intelligo, & Philoponus sic intelligere videtur, mihi tamen fuerunt abstrusissima. Quæ vero in collectaneis diximus, bona sunt: & peripatetice dicta.

Et vt in illis ipsi definitum est id quod fugiēdum est vel sequendum, sic & sine sensu cum in phātasmatibus est mouetur. Sentiens.n. signum face datum ignem esse, vidensq; ipsum cōi sensu agitari motu, cognoscit hostem accedere. at nonnunquam bisce quæ sunt in anima phantasmatibus, aut mentis conceptibus, quasi videns, ad ea quæ sunt præsentia ratiocinatur, atq; deliberat de futuris. & cū dixerit hic aut ibi rem eam esse quæ voluptatem aut dolorem affert, tū fugit aut persequitur, & omnino aliquid agit. ARGYR.

Et sicut in illis determinatū est ipsi persequibile, & fugibile, sic & extra sensum, cum in phātasmatibus fuerit, mouetur, vt sentiens facem: quoniam ignis est, communi cognoscit. Videns aūt ipsum moueri, quoniam hostis est. Aliquando autem in phantasmatibus, & intellectionibus, quę in anima sunt, quasi vidēs est, ratiocinatur, & deliberat futura ad præsentia. Et cum dixerit quod ibi lætum aut triste est, tū fugit, aut imitatur, & omnino in actione est. *Tex. cōm. 33.* *ὅτε.* *Quando aliquando.*

Accepit intellectum intelligere formas in phantasmatibus, nūc vero explanat id per manifestius: & inquit, & vt in illis. i. sensilibus determinatū est. i. definitum ipsi sensui sequendum & fugiendum: sic & extra sensum. i. in imaginabilibus. quæ sunt extra sensum exteriorem cum in phantasmatibus fuerit, subaudi conuersus intellectus mouet. i. excitat ac consultat de fuga, vel prosequela, vt Simp. exponit. Vt sentiens facē ꝙ ignis cōi cognoscit. § Idem & euidentius explanat & ostendit quo argumento consultat ad fugam, vel prosequelā: & inquit, vt sentiens facē, statim cognoscat cōi. s. sensu ꝙ talis fax sit ignis, & per cōem sensum intelligit sensum exteriorem, vt Simpl. dicit, qui cōis dicit, quia sensibilia cōmunia refert in cognitionē ignis, videns ergo facem, & ꝙ mouetur, concludit qm̄ impugnans. i. hostis est, & ex hoc signo fugit: vel prosequitur. Et sic patet argm̄ consultationis, & in hoc apparet literę transpositio. legatur ergo apud Simpl. sic. § Vt sentiens facem ꝙ ignis cōi videns motam, cognoscit ꝙ hostis § non ex sentire solo cognoscens: sed ex ratione. & per consequēs patet declaratio dictorum. Quādoq; ergo in sensile respicit, quādoq; vero in ea, quæ in anima phantasmata vel intellecta. § Est ergo conclusio, ꝙ intellectus quādoq; respicit in sensile, vt casu prædicto, quandoq; vero in ea: quæ in anima phātasmata, vel intellecta tanq̄ videns ratiocinatur, & deliberat futura ad præsentia. Præsentia quidem ex sensu accipiens, futura vero ex futurorum cognitione, rationali videlicet existente. dixit. § Phātasmata vel intellecta. § Vel quoniam idem voluit intelligere: vel quia phantasmata intētiones imaginatas intelligit. intellecta vero fugibilia vel prosequibilia, ex intellu practico. Amplius nota ꝙ illa (quandoque & quandoque) non diuisim legenda sunt, sed simul quidem in vtraque. debet.n. in vtrisq; respicere. Ex his apparet quo pacto intellectus sit principium fugæ, vel secutionis: & quo pacto in his subseruiāt sensus exteriores & interiores. & quomodo discurrat intellectus circa ambo illa. Colligit Simplic. ꝙ omnia hæc, dicta sunt de intellectu practico, quoniam intells speculatiuus potest aliqua intelligere sine phantasmatibus, & sensilibus vt in commentarijs huius capituli sæpe ipse meminit. Immo Themistius dicit, ꝙ intellectus sępe transcendit iudicium sensus: & appetitiones eius coercet. ꝓinde aliud iudicat bonum esse, aliud voluptatem: & quod titillet. Itē aliud malum, aliud quod dolorem inurat. sed an hæc vera sint, & q̄d sit intellectus practicus, & quid speculatiuus, & quo pacto discrepent, in lib. de intellectu diximus. At forte posterius dicemus, sed nunc supponatur. *COLLEC. Tex. cōm. 33.* *Cap. 46.*

ET ita est de q̄sito. Primo declarat quo pacto intells practicus fugit, aut prosequitur: & inquit, & ita est de fugito, & quæsito apud intellectum. i. eo modo intellectus fugit, aut quærit, sicut est de compræhensione, idest quemadmodum *Commen. 33.*

admodum

admodum cōpræhendit. fuga.n.aut proſequela fit median te compræhenſione,quia fuga & proſequela fiunt median te appetitu,appetitus autem mediante compræhenſione: & hoc exponit,& inquit. Quoniam quemadmodum compræhendit res mediantibus formis imaginum.i.mediantibus phātaſmatibus, & ſenſus cōphendit per pręſentiam rerum ſenſibiliū,ita intellectus mouetur à rebus quærendo,aut fugiendo,qñ formæ imaginum earum ſunt præſentes.quemadmodum ſenſus quærit,aut fugit apud præſentiam ipſius ſenſilis.ergo q̃bus mouetur intellectus ad intelligendum:iiſdem mouetur ad proſecutionē:vel fugam, ſequitur.n.cōphenſionem appetitus,ſicut vmbra corpus

Commen. 39. 12. meta. auctoritate Alex. Et quādoq; mouetur.§ probatur hoc per exemplum.ſ.ꝙ intellectus mouetur à præſentia phantaſmatum,& non pręſentia ſenſilium,& inquit.Et quandoq; mouetur homo ad aliquid, licet nō ſentiat.ſ.ſenſu exteriori, cuius exemplum ponit.d.ſicut præliator mouetur,quando imaginatur ignem inflammari in turribus,licet ignis nondum inflāmatus ſit. Poteſt ergo ſyllogiſmus ſic cōponi,omne motū mediantibus imaginibus:vel phantaſmatibus, ſine præſentia rerum ſenſatarū, fugit vel proſequitur,mediante comprehenſione.ſed omne fugens,vel proſequēs mouetur mediantibus phantaſmatibus,ergo oē fugiens vel proſequens fugit: vel proſequitur, mediante compræhēſione, Minor patuit in exemplo de præliatore. Et cum pliator.§ tex.in arabica trāſlatione ſic habet.§ Cōe eſt.n.ꝙ res mouens eſt ignis,& ipſe nuntiat pręliatori.§ In quibus verbis ambiguum eſt, quid intelligat per § commune.§ Ideo dupliciter exponit, & inquit: & cum præliator intrinſecus imaginabitur ignem in turribus,ſtatim cogitabit in deſtruēdo illum ignēm,& præliator oppoſitus.i.hoſtis inflammando ipſum,& cōem habent cogitationem in hoc.ſ.quia ignis eſt finis poſitus,& quęſitus apud ipſos,ſecundum modos diuerſos, quia ille in offendendo : ille vero in obſiſtendo.Eſt ergo prima expoſitio ꝙ per § commune § Ari.intelligit finem cōem vtriuſq;,vt patet. Et poteſt intelligi.§ Apponit ſecūdam expoſitionem. Dixit.n.Ariſt. duo ꝙ quandoq; homo mouet fugiendo in præſentia ſenſilium : quandoq; in abſentia,vt patuit.Exponit ergo nūc, quod Ariſt.per § commune § intelligit exemplum commune vtriſq; motionibus.inflammatio.n.ignis in turribus, ſi preſens erit deſeruiet pro exemplo in fuga de re pręſenti. Et ſi abſens,ſeruiet in exemplo de re abſente,& imaginata. Inquit, & poteſt intelligi hoc, quod dixit. § commune .n.§.i.propoſitio.n.cōmunis.i.exemplum cōe ex quo poſſumus ſcire omnia ꝑñtia.i.ambas fugas vel proſequelas. Fit .n.vna proſequela in præſentia rei ſenſilis,altera in abſentia. Et exponit hæc ꝑñtia, & inquit. Eſt.n.primū ꝑſequēs .i.prima proſecutio propter exiſtentiam.i.præſentiā ignis in turribus,propter ꝙ verificat verbū Ariſ.& patet. Principium.n.§ Exponit ſecundam proſequelā & inquit.Principium.n.in ſuæ cogitationis in rebus erit pręſentādo modos imaginum poſsibilium eſſe in illa re, de qua cogitat, adeo ac ſi videret id de quo cogitat. Cuius cām adijcit,& inquit,& cauſa in hoc eſt,q̃a homo ponit principium ſuæ conſiderationis in rebus poſsibilibus, de rebus præſentibus,quas videt. Eſt ergo ſecunda proſequela ex imaginibus præſentibus phantaſiæ,ſed abſentibus à ſenſu, quæ licet ſint abſentes à ſenſu tamen ſunt poſsibiles eſſe, & ex his phantaſmatibus mouetur,ac ſi præſentia eſſet in ſenſu, vt patet. Hæ ſunt duæ expoſitiones, quę cadūt in illo verbo,§ commune.n.§ quæ profecto ſm græcam literam ſunt ſuperfluæ,& Auer. propter malam tranſlationem non potuit recte exponere: vt perſpicuū eſt. Et ideo poſsibile.§ Nunc ex dictis colligit quoddam corollarium ſatis vtile, & inquit. Et ideo poſsibile eſt,vt homo cogitet in alia re v.g.in inflammatione turris,adeo ꝙ īueniet ex eo aliquod indiuiduum,quod ante non ſenſit,ſed ſenſit ei ſimile: non ipſum,idem hoc theorema poteſt dupliciter intelligi,vel qm̄ intellectus ex ſpeciebus & formis olim ſenſatis, nunc vero phātaſiatis colligit formam vnam,quæ nec cadit,nec cadere poteſt ſub ſenſu: vt ſpecies inimicitiæ: cuius nullum fuit indiuiduum ſub ſenſu vel ipſa in ſe nunq̃ fuit ſub ſenſu, attamen percepit aliquid illi ſimile.Ver.g.percepit ignem,percepit aliquando inflammationem,percepit turrim,& percepit hoſtem, ex oībus iſtis colligit inflāmationem in turri,quam cuſtodit ab hoſte,quæ nō eſt in re præſens,licet ſit aliquid illi ſimile,quia oīa illa,quæ alias, ſunt percepta,Vel pt intelligi, ſicut legitur de Gumare, quem Auer.narrat in lib.de ſomno,percepiſſe in vigilia quoddā, quod ſomniauerat,quod nunq̃ fuit ſibi præſens.ſed de hoc alias. Et innuit.§ Soluit.q.& primo tangit vim ſolutionis dicendę,& inquit,& innuit per hoc modum,ſm quem pōt inueniri per cognitionē imago vera.i.phantaſma in phantaſia rerum, cuius indiuiduum nunq̃ fuit ſenſatum aliquo cogitante. eſt ergo punctus qōnis: qūo poteſt phantaſma vere eſſe in phantaſia rei, q̃ nunq̃ fuit ſub ſenſu, datq; cām quæſtionis,& poteſt ſic componi,quę numerantur ad numerum ſenſilium non poſſunt inueniri abſq; illis. Apponit minorem, & inquit. Iam.n.poſuerat ꝙ imagines veræ ſunt numeratæ ſm indiuidua ſenſilia,& dixit § verę § quia chimerice non oportet.Tunc concluſio eſt,ergo phantaſmata vera non poſſunt eſſe abſq; præſentia rerum ſenſatarum. Et quaſi declarauit.§ Cum tetigit vim qōnis:& dedit cauſam qōnis, ſoluit.q.& inquit. & quaſi declarauit ꝙ iſte modus imaginum inuenitur à cogitatione ex imaginibus .i.formis: quæ ſunt indiuidua ſenſibilia. Et per hoc tangit vnam cauſarū illius indiuidui inſenſati.Tunc tangit alias, & inquit.Virtus.n.cogitatiua, ſicut declaratum eſt in lib. de ſenſu & ſen,quando iuuabit ſe,cum informatiua.i.imaginatiua:quæ vocatur formatiua,quia tantum formas ſimplices retinet, & rememoratiua, innata eſt præſentare ex imaginibus rerum aliq̃,quā nunq̃ ſenſit in ea diſpoſitione, ſm q̃ eſſet,ſi ſenſiſſet eam fide & informatione.i.in re per ſenſum,quando inq̃ cogitatiua ſic innata tale indiuiduum cogitat, tunc intellectus iudicabit illas imagines iudicio vſi. In q̃bus verbis dat intelligere cauſas quibus poteſt tam cogitatiua aliquod inſenſatum cogitare, & intellect⁹ idem iudicare,ſunt aūt cauſę quatuor.Prima eſt ipſum ſenſile extrinſecum.ſecunda eſt imaginatiua virtus. tertia eſt memoratiua.quarta eſt ipſa cogitatiua. ſenſilia quidē ſunt cauſæ,ſine q̃bus memoratiua,& imaginatiua non ſunt forte cauſæ inſtrumentales: cogitatiua eſt cauſa principalis, & quaſi vltima.poſſunt autem hæc per duo exempla, quorum Alpharabius Albepharac Babylonienſis in lib.de ſomno meminit,declarari.v.g.ſit ita ꝙ aliq̃s medicus ex ſenſilibus cōmunibus & proprijs cognouit in callia febrem hecticam tertiam ſpeciei,nouit cauſam huius ęgritudinis, complexionem,ætatem,locum, & alia huiuſmodi particularia. Et vlterius virtute memoratiua meminit ex hac,& ſimili ægritudine mortem ſemper fuiſſe venturam.At per imaginatiuam in hoc mortem,& corruptionem phantaſietur,cogitatiua tunc cogitabit in callia mortem,ac ſi p̄ſens eſſet:quæ nunq̃ cecidit ſub ſenſu.ecce quo pacto illa quatuor proficiunt in cogitatione mortis. Amplius ſit ita ꝙ aliquis bonus naturalis cogitet grandinem: ac per memoratiuam ſuam cōmemoret poſt talem calorem ęſtiuum,ac tales nubes fuiſſe ſecutam grandinem,& per imaginatiuā deſcenſum grandinis phantaſietur,ex his cogitatiua iudicat tempeſtatem proximam,q̃ nunc non ſentitur nec præſens eſt.Eodē modo patet,qūo intellectus ex hiſmet iudicio vſi mortem & tēpeſtatem intelliget, vnamet.n.forma eſt cogitatiuæ,& intellectus.cogitatiuæ quidē phantaſma. intellectui vero quidditas ſeu intentio ſimpliciter. Et intentio.§ Hæc pōt eſſe quaſi concluſio,& tūc illa particula § & § tenetur illatiue, & erit ſenſus. &.i.ergo intentio.i.nā cogitationis.i.virtutis cogitatiuę,nihil aliud eſt,q̃ hoc.ſ.vt virtus cogitatiua ponat rem abſentem à ſenſu, quaſi rem ſenſatam & præſentē.quo pacto ex dictis hæc cōcluſio ſequatur perſpicuum.Vel poteſt eſſe præmiſſa:& tunc cōponetur ſylľs ſic, omne id ꝑ cuius nām ponit rem abſentem, ac ſi p̄ſentem ēt cum alijs innatam idē facit.Et tunc accepto illo pro minori,conclō erit,ergo cogitatiua innata,ēt cū alijs,faciet rem abſentē,ac ſi præſentem.Vel forte,nec eſt cōcluſio,nec p̄miſſa,ſed ſolo qōnis. dixit.n.ꝙ cogitatiua innata ab illis facit rē abſentē ac ſi p̄ñtem, q̃s poſſet dicere: ſi id facit innata,an ꝑ ſe,& per nām eius ſit apta id facere,perſoluit ꝙ ſic,qm̄ ex natura ſua id exercet,verū eget illis

illis dispositiue saltem,& tu considera. Et ideo.§ Adijcit quoddam corollarium pulchrum:& inquit,& ideo cōpręhensibilia humana diuiduntur in hæc duo.f.compræhensibile,cuius principium est sensus,& compræhēsibile,cuius principium est cogitatio, cōpræhēsibile.n.cuius principiū ęst sensus,est id, ꝙ est præsens sensui & compræhensibile, cuius principium est cogitatio, est id quod est absens, vt præteritum: aut futurū &c. Potest autem corollarium sic cōduci,cōphensibile est cogitabile,& oē cogitabile est, vel ex sensu,vel ex cogitatiua,ergo omne cōpræhensibile

Dubitatio. vel intelligibile est ex sensu,vel cogitatiua. Et iā.§ Quis arguet,omnis virtus discurrens est intellectus materialis, sed ꝑ hæc, cogitatiua discurrit, ergo est intellectus mālis.

Solutio. Rñdet,& iam diximus ꝙ virtus cogitatiua non est intellectus materialis, neq; intellectus qui est in actu.i.agens, vel speculatiuus: sed est virtus particularis mālis.i.forma in corpore, maior ergo debet intelligi de discursu vl'i, & non indiuiduali,vt dicemus. Cōfirmat solutionem,& inquit,& hoc manifestū est ex dictis in sensu & sensato. reddit autem cām,cur induxit solutionē predictę qōnis,& inquit.Et oportet scire hoc,qm̄ cōsuetudo est attribuere intellectui virtutē cogitatiuam, propter hoc.n.fuit necessariū reddere te attentū in illo. Et non debet.§ Contra, intellectus mālis componit intellecta singularia.i.simplicia, cogitatiua componit intellecta simplicia,ergo cogitatiua est intellectus.syll's est in secūda figura. Inquit:& non debet aliquis dicere ꝙ virtus cogitatiua cōponit intelligibilia singularia,& iam declaratū est, ꝙ intellectus mālis cōponit ea.soluit. cogitatio.n.non est nisi in distinguendo.i. appræhendendo indiuidua illorum intelligibilium,& pręsentare ea in actu, quasi essent apud sensum,vt dictum est. Et dat signum huius.d. Et ideo qn̄ fuerint præsentia apud sensum: tunc cadet cogitatio,& remanebit actio intellectus in eis.Ad formam qōnis subscribit solutionem.d. Et ex hoc declarabitur,ꝙ actio intellectus est alia ab actione virtutis cogitatiuæ,quam Arist.vocauit intellectum passibilem, & dixit eam esse generabilē & corruptibilem. Est ergo sol'.ad formam . negatur minor, quia cogitatiua non componit intellecta simplicia,sed singularia indiuidua,& sic patet sol'. ad formam.licet syllogismus ille sit in secunda figura ex duabus affirmatiuis,qui nullus est primo prio rum.Quomodo vero, quando sensus præsentialiter sentit, cadat cogitatio,in cōm . 6 . diximus. Hic autem supponitur. Et hoc, § Probat solutionem.f.ꝙ cogitatiua non sit intellectus materialis,& primo sic, intellectus non habet instrumentum corporeum,cogitatiua habet instr̄m corporeum.f.medium ventriculum cerebri,ergo in secūda figura,cogitatiua non est intellectus.Apposuit aūt huius tantum minorem. Et homo.§ Secundo arguit,homo generatur,& corrumpitur propter cogitatiuam: homo non generatur,neq; corrumpitur propter intell'm. ergo intell's non est cogitatiua,iterum huius apposuit minorem,vel maiorem. Et sine hac.§ Tertio arguit. Intellectus mālis intelligit mediante hac virtute tanq̄ mediante ministro.Intellectus non intelligit mediāte intellectu māl'i, tanq̄ mediāte ministro,ergo intellectus mālis non est cogitatiua,apposuit vim maioris. Et ideo.§ Quarto idē probat authoritate Arist.& sermo patet.Et omnia hæc dixit remouens peccatum Alex.& Gal'.vt visum est in expositione cōm.6.

COMMENTARIVM.

Cvm declarauit ꝙ intell's speculatiuus vtitur phātasia vnus subiecto existens: plures vero ratione,nūc declarat quo modo intellectus practicus vtitur sensu , & phantasia . & quidem non eodem modo sicut phantasia vtebatur speculatiuus intellectus. Et hæc est expositio Philoponi, vt mihi videtur. Dicit.n.ꝙ practicus intellectus interdum simul cum sensibilibus operās,lætatur,& tristatur, quandoq; vero sine sensu vtitur phantasia loco sensus: & per illam agit. Quādoq; vero practicus intellectus vtitur sensu & phantasia simul,sensu quidē, ad depræhendendum triste,& lętum,phantasia vero ad deliberandum.Aris.ergo s̄m Philop. ostēdit quo modo practicus intellectus simul & semel vtitur sensu , & phantasia, vt per hoc intelligatur dr̄ia inter intellectum speculatiuum & practicum quo ad vsum sensus,& phantasiæ,& dicit. Et sicut in illis determinatum, hoc est depræhensum est quid ipsi sensui exteriori vel cōi sit ꝓsequibile: aut fugibile,sic & extra sensum,hoc est sine sensu exteriori,sed in sensu interiori,cū depræhensio illa fuerit in phantasmatibus, mouetur motu deliberationis intellectus practicus: ergo intell's practicus vtitur exteriori sensu vel cōi ad perceptionem tristis vel lęti,vtitur phantasia ad motum deliberationis. Sumpsit.n.mouetur pro deliberat secūdum Philop.Exemplum affert,& dicit,vt sentiens facem.f.accēsam in turri vel monte: quæ data est in signum hostis significatiuum, practicus intellect⁹ communi sensu cognoscit.quoniam ignis est fax illa:& signum aduētus hostium, & sic practicus intellectus vtitur externo vel cōmuni sensu ad deprehēsionem tristis vel læti. Videns autem ipsum ignem moueri, dep̄hendit practicus intellectus eodem cōi sensu,quoniam hostis est, ergo practicus intellectus vtitur cōi sensu,vel exteriori ad dep̄hēsionem rei fugibilis,vel persequibilis.Qūo vero ad deliberationem practicus intellectus vtatur phantasia,declarat,& dicit.Quando vero in phātasmatibus & intellectionibus internis,quę in anima sunt,practicus intellectus est quasi videns bonū ad malum imitatione sensus cōis, tunc ratiocinatur & deliberat futura agere,conferendo illa ad p̄sentia,quę cōi sensu,vel exteriori videbantur.Dixit quasi videns,quia videre est visus,intellectus non videt: sed intelligit. Exponit aūt quo modo deliberat mediante phantasia,& dicit.Et cum dixerit,aut conceperit in phātasia ꝙ ibi lætum,aut triste est.tum syllogizat ad fugā: aut ad imitationem, & omnino se ponit in deliberatione motus , ac actionis: & ita patet,quomodo practicus intellect⁹ vtitur sensu,& phantasia: alio modo q̄ intellectus speculatiuus, nam intellectus speculatiuus vtitur ipsa phantasia, & sensu sine appetitu fugiendi vel prosequendi, practicus vero intellectus cum appetitu fugiendi vel prosequendi. Præterea:Alia differētia adhuc est ꝙ speculatiuus vtitur phantasia sine actione,practicus vero cum actione . Qūo vero practicus intellectus vtatur sensu sine phantasia,nec Ari. declarauit nec Philop.tamen res patet.Vtitur.n.sensu sine phantasia in præsentia rei fugiendæ vel prosequendæ: vtpote cum non prius deliberat:sed sensitiuum appetitum tantum sequitur.Quomodo vero vtatur phantasia sine *sensu*. Auer.declarat,vt in collectaneis dictum est,tamen in melancholicis cernit euidenter,vbi intellectus practicus deliberat de fugibili vel prosequibili solum ex phantasia mota ab humore melancholico.Verum de his in collectaneis Arist.declarauit solum qūo intellectus practicus vtitur sensu & phantasia simul alio modo q̄ intellectus speculatiuus,quoniam perspicuum est qūo vtatur alio mō phantasia sola , vel sensu solo. Ex his sequitur ꝙ tribus modis mouemur ad fugam vel prosecutionem.vno modo,vt bruta mouentur,quæ non deliberando vel ratiocinando mouentur, sed ex solo sensu cum memoria præteritorum , & hoc pacto practicus intellectus non vtitur phantasia, nec syllogismo.Alio modo deliberando.& hoc dupliciter,aut sumpto initio ab his,quæ fuerunt in sensu,& sic intellect⁹ practicus simul aliqn̄ vtitur phantasia & exteriori sensu, vt Arist.declarauit exemplo facis. Aliquando nullo initio sumpto ab his,quæ fuerunt in sensu: & sic practicus intellectus vtitur phantasia & syllogismo practico sine sensu. *Tribus modis mouemur ad fugam.*

Ex his apparet Auer. non recte hunc locum intellexisse, cum retulit verba hæc ad cogitatiuam , asserendo cogitatiuam posse indiuiduum aliquod repręsentare auxilio externorū sensuum imaginariæ & memoratiuæ,ꝙ nunquàm fuit in sensu.& hoc putat Aris.hic intelligere,quod quantum sit alienum ab Aristo. tu vides,nam Aristo.declarauit quo modo practicus intellectus alio modo vtitur phātasia,& sensu quàm speculatiuus. *Error Auer.*

Ipsum etiam verum ac falsum quæ sine actione sunt, in eodem genere sunt in quo sunt bonum,ac malum,sed absolute differunt atque cuiuspiam ratione. ARGYR.

Quod autem & sine actione est & verum & falsum in eodem genere est cū bono & malo,sed & ipso simpliciter,& aliquo differt. Tex.cōm.34.

Expositores

COLLEC. Tex.com.34. Expositores latini hanc literam penitus ignorant, tũ ex mala translatione, tum ex verborum obscuritate. Ideo debes scire, ꝙ sensus principaliter finem ponit iocũdum vel triste, queadmodum irrationalis virtus. Intells vero actiuus non principaliter iocundũ vel triste finem ponit: sed bonum, vt sequendum, malum vt fugiendũ. Hanc ergo differentiã innuens inquit. Et qñ viderit ꝙ illic iocũdum vel triste {illic} .s. in sensu. qñ ergo ita iudicet rem, non vt cognoscibilẽ solum, sed vt talem, qualis erat in sensibus iocũdum, vel triste, quæ in intellectu sunt bonũ vel malũ {hic} hoc est eiusmodi iudicatio, vel declinat malum, vel prosequitur bonum. & omnino in actione .i. oĩo vr̃ agit quicq̃. agit vero vel boni insequens transumptionem, vel malum euitans. Et cum & sine actione verum & falsum in eodem gñe sunt, bono & malo. {Dubitabit forte quis, qm̃ fiunt syllogismi practici in actiuis etiam habitibus, queadmodum docuit Arist. in lib. de causa motuum aĩalis. v.g. omnis ciuitas debet esse bene legibus recta. Suessa est ciuitas, ergo debet esse bene legibus recta. hic quidem est syllogismus, & operatio intellectus actiui. Quæret ergo quis, an quando actiuus intells vr̃ in seipso de agibilibus mouet speculationem, quamuis non vt sequendum, vel fugiendum, sit omnino in actione consistens, vt dixit. Rñdet ergo Aris. & cum & sine actione verum & falsum, subaudi speculatur, in eodem genere sunt bono & malo, quoniã licet actu in actione non sit: est tñ id ꝙ concludit agibile à nobis post conclusionem, Finis. n. syllogismi practici est principium operationis actiui intellectus mediante sensu, vt diximus. Addit tamen drĩam. d. Differt autem solum vniuersalis de agibilibus intellectio ab ea, quæ in ipso agere, quando & particularia comprehendere necesse est, eo ꝙ simpliciter & alicui. Hæc quidem. n. est simpliciter vt ex duabus exñs vniuersalibus, hæc vero quædam: vt ex particulari, & vl̃i particularem colligens conclusionem. Et in his apparet error latinorum, qui aliter drĩam istam conantur exponere de intellectu practico & speculatiuo, quæ nihil sunt.

Commen. 34. ET cum iudicaueris. Ostendit quem ponit finem intellectus actiuus, & inquit. Et cũ iudicaueris per sensum delectabile est illic, aut hic. i. ꝙ erit apud sensum iocundũ, aut triste, tunc cõtristabile apud intellm̃ erit, aut fugitum, si intellectus æstimauerit id esse malũ, aut quesitum, si æstimauerit id esse bonum ergo quod apud sensum est iocundum, apud intellectũ bonum erit quod triste, apud intellectum malũ, & hoc Simp. inquit, in cõmentarijs huius loci. Et vr̃. {Ostendit naturas sensus cũ intellectu, & econtra, & inqt. Et sic vr̃ accidit intellectui cũ sensu in omnibus actionibus. s. aut ꝯdicere ei, dicendo ꝙ contristabile est bonum, & quærẽdo id, quod fugit sensus, aut conuenire cum eo: in dicendo delectabile esse bonũ. Intellectus ergo dupliciter se habet ad sensum aut vt dissentiens, qm̃ quæ sensus prosequit̃ intellectus declinat, vel q̃ sensus fugit intellectus prosequit̃. Vel in consensu: qm̃ quæ sensus consentit, intellectus ẽt consentit & q̃ fugit, & intellectus. hæc ergo est illorũ essẽtia in operationibus. Falsitas. n. {Debes scire ꝙ in arabica translatione sic inuenit̃ litera. {Falsitas. n. & veritas sunt sine operatione, & sunt ambæ in eodem gñe, & in bono & malo, sed differunt, quia dnr̃ simpliciter, & in termino. {Circa q̃ verba, dicit Auer. ita cecidit ablatio vel albedo in scriptura, quia non reperiebantur in lr̃a, sed loco eorũ cecidit albedo. i. locus albus, more arabum & põt esse. i. sed hæc verba pñt stare, & si stant, dat intellm̃ eis, & sermo patet. Et sunt in eodem gñe. {Dubitabis forte, qũo verum & falsum sunt in eodem gñe in bono & malo? Soluit Auer. dupliciter. primo inquit põt intelligi, ꝙ hæc duo sunt in eodem gñe, quia vtrunq; est cognitio, ergo verum & falsum sunt species, cognitio vero genus. attñ differunt, quia veritas est in gñe boni. i. differt à falso ꝑ differentiã boni, & falsitas in gñe mali. i. differt drĩa mali. Aliter rñdet ꝙ falsum & verũ sunt in gñe eodẽ. s. in gñe quod est bonũ, & in gñe, quod est malum. & sic in prima rñsione bonum & malum erant drĩæ, nunc vero gña. Sed tamẽ diuiduntur. {Debes scire, ꝙ bonum & malũ in prima expositione sunt drĩæ, in secunda genus. qñ ergo genus differentiæ sunt simpliciter, & in intellectu: qm̃ veritas in practico,

Dubitatio.

Solutio.

& veritas in speculatiuo, ambæ sunt gñis boni. differunt tamen, quia illa in intellectu speculatiuo bona est simpliciter. illa in practico bona in respectu, vt patet, & queadmodũ de veritate, ita & de falsitate dicendũ. Falsitas. n. in speculatiuo, & falsitas in practio sunt gñis mali. differunt autem, quia falsitas in practico mala est in respectu finis, in speculatiuo vero mala simpliciter. Ex his apparet primo, ꝙ si veritas & falsitas absolute cõparentur, veritas & falsitas sunt gñis qualitatis, quia conueniunt in gñe cognitionis, differuntq; drĩjs boni & mali. si vero subdiuiduntur in intellectu speculatiuo, & in intellectu practico, istæ veritates sunt ambæ gñis boni licet differant, quia vna. s. in intellectu speculatiuo est simpliciter. altera in practico in respectu. ergo genus est bonum, drĩæ sunt simpliciter, & in respectu, & sic de falsitate, & sic per illam particulam { & in termino { intelligit & in respectu finis. Et hæc est vna expõ. Et pt̃ intelligi. {Inducit aliam expõnem, quæ est expositio primæ potius, & inqt. Et potest intelligi per hoc, quod dixit, & per terminũ. i. finem. s. & diuidũtur, quia hoc est bonum simpliciter. & hoc bonum in respectu finis positi, & intentio. i. sensus est propinquus in istis duobus. q. d. ꝙ expositiones istæ sunt in re vna, & non differunt.

COMMENTARIVM.

CVM posuit quatuor differentias inter speculatiuum intellectum, & practicum, nunc quasi repetit tertiã simul, erat. n. tertia, ꝙ in speculatiuo intellectu sunt verum & falsum, in practico vero bonum & malum. Hanc ergo repetit (vt Philopono placet) & dicit. Q. autem & quidem sine actione est & verum & falsum in eodem gñe est cum bono & malo. hoc est in eodem genere subiecto. s. intellectu (vt Philop. inquit.) Verum. n. & falsum sunt in intellectu, & bonum & malum etiam, verum quidem & falsum sine actione, bonum & malum cum actione, & ita verum & falsum sunt in intellectu, quo speculatiuus est, & non cum praxi. At bonũ & malum sunt in intellectu, quo practicus est, & sic cum praxi. Propterea addit hæc differre, quo differunt particulare & vniuersale. Vel (vt Philop. dicit) sed ipso simpliciter & aliquo differt, quoniam veritas simpliciter dicitur: & semper eodem modo se habet. Bonum autem & malum ad aliquid sunt, quia vel bonũ & malum ad corpus, vel ad animam. Patet ergo differentia tertia, quam ideo repetit, quoniã eam posuit valde breuiter, & mistam cum alijs, vt visum est. Sunt ergo (secundũ Philoponũ) quatuor drĩæ. Prima ꝙ practicus intellectus semper circa vniuersalia versatur, speculatiuus circa vniuersalia & particularia. Secunda ꝙ practicus semper phantasia vtitur, speculatiuus non semper, & si vtitur semper. nõ tamen eodem modo. Tertia ꝙ in speculatiuo veritas & falsitas est, in practico vero bonum & malum. Vltima ꝙ speculatiuus agit sine appetitu veritatem solam, & falsitatem cognoscens. Practicus agit bonum cognoscẽs & malum, cum appetitu. Hæ differentię haberi possunt secundũ Philoponum ex his testibus. Vel dici potest ꝙ Aris. vult habere ꝙ intellectus practicus & speculatiuus sunt idem subiecto, quia verum & falsum, bonum & malum, sunt in eodem intellectu. Differunt vero ratione, quia differunt simpliciter & aliquo, sicut verum & bonum differũt simpliciter & aliquo. Animaduerte tamen hũc textum aliter Simplicium intellexisse: aliter vero Them. Quæ cũ non multæ vtilitatis sint, de expositionibus hactenus. Expõ Simpl.

Sed circa finem huius rei, quæres primo quid est syllogismus practicus. Et dicendum ꝙ syll's practicus fit in factiuis, & in actiuis, vtit̃. n. ipso artifex, & moralis, Artifex quidem in deliberando ad faciendum, moralis vero ad deliberandũ ad agendum in vita. Sunt aũt in syllogismo practico tria, maior, minor, & cõclusio. In syllogismo practico, quo deliberamus ad agendum in vita, maior dr̃ synderesis, minor vero dicit̃ ratio. Conclusio vero à catholicis dr̃ conscientia, à pñis vero dr̃ rectitudo: siue appetibilitas, vt si fiat syll's, parentibus est obediendum, Socrates est pater. Socrati igitur obediẽdum. Maior dr̃ synderesis, minor vero dr̃ ratio, conclusio est conscientia, vel rectitudo, aut appetibilitas. In syll'o vero practico ad opus, maior dr̃ regula, minor vero dicitur ratio siue ęgritudinis capitulatio,

De syllogismo practico. Dubitatio. Solutio.

conclusio dicitur consiliū vel deliberatio. Exēplum est, febricitantibus febribus cholericis calidis: & siccis, competunt humidę, & frigidę dietę. Hęc febris est cholerica calida & sicca, ergo huic cōpetunt frigidæ & humidæ dietæ. Maior dr̄ regula, minor vero capitulatio morbi: vel ratio. Conclusio dr̄ consilium vel deliberatio ad operationem. Synderesis aūt & regula sunt vl̄ia principia, ideo circa illa minus errare possumus. Rōnes vero sunt propōnes particulares, circa quas contingit plerunq; errare. Cōclusiones vero & si recta rōne sint inductæ, possumus tn̄ illas nō exequi. cum voluntas sit libera libertate contradictionis: vt dicetur. Secundo quæritur cur à græcis dianoetica dicatur intellectus practicus, noeticus vero intellectus speculatiuus, vt Auer. dixit superius, & Simpl. & Philoponus similiter. Dicēdum, quod speculatiuus intellectus & practicus ſm Philoponum vbique est idem subiecto, & differt ratione, vt dictū est, & ita noeticus intellectus est speculatiuus, & practicus. Dicitur āt dianoetica à græcis practicus intellectus differentia speculatiui, qui est practicus & speculatiuus. hic vero cū sit solum circa singularia: non potest esse nisi practicus. Secundo dicitur practicus, quia hic intellectus subministrat minorē intellectui noetico, in qua stat vis fere tota syllogismi practici. Ideo, vt principalis ministra, vendicauit sibi nomen practici intellectus. Sunt & aliæ rationes, sed hæ sint satis.

De intellectu practico. Cōm. 20. in fine

ARGYR. *At vero res eas quæ vocitantur ob abstractionem abstractæ, hoc pacto intelligit. nam vt si quispiam simitatem non vt est simitas, quo quidem pacto percipi separata non potest, sed vt concauitas est, intelligeret actu, sine ea tum ipsam intelligeret carne in qua concauitas est, sic cum res intelligit mathematicas tum separatas ipsas vt separatas intelligit. Omnino autem is intellectus qui actu intelligit, res ipsæ est, vti diximus.*

Tex. cōm 35. Quæ vero in abstractione dicuntur intelligit, vt si simum vtique secundum ꝙ simum non separatim, sed inquantum cauum. Et siquid intellexerit actu sine carne, vtique intellexerit inquantum cauum, sic mathematica non separata tanq̄ separata intelligit, cum intelligit illa. Omnino autem intellectus qui secundum actum, res ipsas est intelligens.

COLLEC. Tex. cōm. 35. Compleuit de actiuo sermonem, rursum de speculatiuo progredi incipit. Sed cur à mathematicis incipiat, Simpl. reddit cām: quia procedere ab extremo ad extremum, nō nisi per mediū licet, post. n. actiuum intelł'm succedit imediate mathematicorū contēplatiuus. Sed hæc rō nulla esse videtur. qm̄ nāliu m cōtemplatiuus proprior est actiuo, qm̄ est magis materiæ, & conditionibus materię imersus. Aliter vr̄ mihi & melius. dixit in speculatiuo veritatē esse bonum simpliciter. bonum autem est finis primo ethic. Si ergo intellectus intelligit mathematica, in illis esset finis, cuius oppositum dicit. 3. meta. Vt igitur hoc remoueat: ostendit quo pacto intell's intelligat mathematica, à fine separata ac materia. Inqt. Abstractione aūt dicta intellectus sensui & imaginationi complicatus intelligit sicut simum: vt simum, non separatum § autem § sed inquantum curuum. intellectus. n. intelligens simum, non intelligit separatę ipsum à sub̄a & carne, sed intelligit seorsum concauitatem. adijcit. § Si aliquod intellexerit. § Qm̄ potest quis & curuū cum alia intelligere carne, vt in habentibus nasum aduncum, & ipsum vero per se. siquis ergo intelligere curuum per se, & non potestate, sed actu non separatum, neq; natū separabiliter subsistere, vt separatum vtique intelligeret. Aliter legit Simplic. vide. Reliquum est perspicuum.

Commen. 35. INTENDIT per res. Primo Auer. verba exponit, & inquit. intendit per res, quæ dn̄r negatiue res mathematicas: & intendit per negationem abstractionem à mā. Et debes scire ꝙ duplex est abstractio. s. positiua, quali est, qn̄ intell's intelligit sub̄as separatas per abstractionē factam à sensibilibus, vt qn̄ intelligit motores orbium, per proprios motus, & reliqua. Et hæc abstractio positiua dr̄, eo quia ponit intellectū esse abstractum ſm rem. Alia est negatiua, quæ est intellectio alicuius non per inclusionē materiæ, vt qn̄ intelligitur linea absolute, vt linea, & superficies similiter per nō inclusionē proprij subiecti. & hæc est negatiua, quia nihil ponit: & sic intelliguntur mathematica, vt recte sentit Auer. Et intēdit. § Pythagorici sic syllogizāt, sicut res intelligitur, sic existit. sed mathematica intelliguntur abstracte, ergo & abstracta sunt in re. Soluit Auer. ꝙ maior falsa est, qm̄ potius esse sequitur itellectionem, q̄ econtra. sicut. n. res intelligitur, ita est, & non econtra. quo fit vt aliquod possit intelligi abstracte, licet nō sit abstractum, hoc per exemplum ostēdit in simo, & iam declaraui. Tunc resumit solutionē. d. & innuit per hoc, ꝙ ista possibilitas in abstractione istorum ab intellectu est consequens naturas: & quidditates earum, non q̄a accidit eis, quia sunt non in materia: ergo intellectio abstracta nō arguit esse abstractū. Sed dices contra, qm̄ intelligere sequit̄ ad esse. ergo ad modū essendi sequitur modis intelligendi, & econtra. Rn̄det, & modus essendi intentionū mathematicarum extra aīam non est sicut modus, ſm quem sunt in aīa, ergo similitudo nulla. Deinde legit literā: & sermo patet. Et exēplum ꝙ induxit. § Dicet quis. si inquit Aris. modum intelligendi mathematica, cur reliquit modū intelligendi nālia? Respondet & exemplum, ꝙ induxit supplet id quod diminuit à sermone. s. aliud membrū. s. intelligere nālium, qđ est diuersum ab intelligere mathematicorum.

Dubitatio. Solutio.

COMMENTARIVM.

Cā expositoris. FERE oēs concordant Aris. hic declarare qūo intell's intelligit mathematica. Sed cur rem hanc aggrediat, non est leue differere. Expositor hoc Aris. repetere autumat, ꝙ superius dixerit aīam sine phantasmate nihil intelligere, nec practice, nec theoretice, phantasma vero sine sensu non fit, qua ratione vr̄, vt intellectus nihil sine sensu intelligat. Hic addubitatio fit, an intellect⁹ possit abstracta intelligere. Vult igitur hac de causa Arist. rem hanc repetere, quæ causa bona est. Ex his vero, quæ Simp. ait pōt assignari alia causa, quia cū egit de intellectu practico, actiuoq;, nūc agit de speculatiuo, & quia speculabilia sunt duplicia, alia cum mā sensibili coniuncta, alia vero à sensibili mā abiuncta. Illa vult Arist. esse cum materia sensibili coniuncta, q̄ sine sensibili materia intelligi non possunt, ea vero sine sensibili mā intelligi non possunt, in quorū definitione cadit mā sensibilis, vt res physicæ. Separata vero in quorū definitionibus nō cadit mā sensibilis, vocat abiuncta. Quę duplicia distinguit, aut secundū rationē, vt mathematica, aut secundum esse ac rationem, vt diuinæ substantiæ. Ideo declarat quo modo hæc intelligātur. nam ex declaratione eiusmodi apparebit quid sit intellectus speculatiuus. Intellectus. n. depræhenditur, tum ab intelligibili: tum à modo intelligēdi. Hæc ergo causa esse pōt, cur Aris. repetit quo modo abstracta intelligantur. nam ex hoc apparere pōt quid sit intellectus speculatiuus. Philop. aūt dicit ꝙ cum Arist. posuisset dr̄ias inter intellectū simplicē & cōpositum: practicū & speculatiuū, intellectū ptāte: & eū qui est actu, iterū venit ad intelligibile, & declarat ipm̄: & qm̄ intelligibile est forma, & forma est triplex, aut penitus mālis, vt naturalia, aut penitus immaterialis, vt diuinæ substātiæ, aut partim mālis, partim immaterialis, velut mathemata. Supius aūt vestigauit mālem & immālem & mathemata, nunc redit ad mathemata & ad immāles. Et q̄rit primo qūo noscat mathematica ipsa intellectus. Deinde vero qūo intelligat immāles, & an intelligat illas. Rn̄det aūt ad primam, & breuibus vult ꝙ intellectus mathemata noscat non vt materialia, sed vt immaterialia, nō. n. noscit ipsa vt simum, ꝙ penitus in materia intelligatur. s. in naso, sed noscit ipsa vt cauum, siue curuum quod sine materia intelligit. Secundo addit, ꝙ intellectus separabilis est, siquidem quæ non possunt separari, vtpote mathemata, separata intelligit: propterea ꝙ ipse per essentiā separabilis est. Vnde dicit. Quæ vero in abstractione dicuntur: intelligit intellectus: vt si simum vtiq; ſm ꝙ simum nō re separatum, sed inquantum cauū intelligit. Intellectus. n. non pōt simum sine naso definire, sed pōt simum vt cauum sine materia intelligere, & hoc pacto pōt intelligere mathemata. & hoc subscribit, & inqt. Et siquid intellectus intellexerit sine

Cā Simpl. Cā Philopo. Tex. c. 6. t. 11.

ſine carne,vtiq; intellexerit inquãtum cauum ſine ſenſibili materia, ſic mathematica nõ ſeparata intelligit tanq̃ ſeparata. Hoc autem facit anima propter intellectũ qui eſt per eſſentiam ſeparatus(vt Philop.ſupplet)& ſic ſequitur intellectum eſſe ſeparabilem,alioqui per ipſum anima nõ poſſet non ſeparata,vt ſeparata intelligere.vt probat Philoponus.q̃a vero dixit mathematica non ſeparata intelłm intelligere, vt ſeparata, ſubſcribit qualis nã ſit intelłs illa actu intelligens,& debet ſic litera continuari,mathematica nõ ſeparata,vt ſeparata ſunt.Oĩno ãt.ſ.ſeparatus eſt intellectus.qui ſm actum res ipſas mathematicas eſt intelligens. nã res mathematicæ ſunt rõne ſeparatę: intelłs illas intelligẽs eſt p eſſentiam ſeparatus, & ita oĩno ſeparatus. Sumpſit.n.oĩo pro ſimpliciter.q.d.res mathematicę ſunt nõ ſeparatę ſimpliciter,intelłs vero,qui actu illas eſt intelligẽs,eſt oĩno.i.ſimpliciter ſeparatus.hoc pacto intelligẽda ſunt hæc verba ſecundum græcorum interpretationes.

ARGYR. *Si vero fieri poſsit vt aliquam ipſe non ſeparatus à magnitudine ſeparatarum rerum intelligat necne,conſiderandum eſt poſtea.*

Tex.cõm.36. Vtrum autem contingat aliquid ſeparatorum intelligere ipſum non exiſtentem ſeparatum à magnitudine an non : conſiderandum eſt poſterius.

COLLEC. Tex.cõm.36. Principiũ huius literæ cum p̃cedenti continuat Simpł. & oſtendit quo pacto accidentia intelligantur, quæ conſiderat mathematicus : & inquit, cum intellectus intelligat id.ſ.gẽnus mathematicorum, intellexit ea accidentia non ſeparata ſecundum rem tanquàm ſi ſeparata ſint, quia (vt Simpł.inquit)accidentia ſecundum rem ſunt in ſubſtãtijs, intellectione vero fiunt ſeparata. Omnino aũt.§Q̃ ſępe ſuperius dixit,nunc ſubmemorat,& inquit. Oĩo vero intellectus eſt ſm actum res intelligẽs diuerſis modis,quos ſæpius dinumerauit. Verum vero.§ Mouet.q.conſequentem ad dicta. Dictum eſt.n.intellectum intelligere res omnes,mathematicas quidem per conuerſionem ad imaginationem,naturales vero per conuerſionem ad ſenſum,diuinas autẽ per hoc,ꝙ ſm ſe conſiſtit,vt Simpł.inquit propter quod rationaliter quærit vtrum contingat ſeparatorum quippiam intelligere ipſum exiſtentem non ſeparatum à magnitudine,an non quam quæſtionem prætermittens,conſiderandam,eam eſſe poſterius inquit.

Cõm.36. ET quemadmodum res. Præſuppoſita q̃onis neceſsitate,quã dedimus in textus expõne Auer.mouet primo.q. & apponit duos intellectus,quorũ primus eſt,vtrum intellectus,vt ſeparatus à magnitudine,& corpore poſsit intelligere ſub̃as ſeparatas à corpore, & magnitudine, quẽadmodum p̃t intelligere formas m̃ales:non ſm comparationem ad alterũ,& per dependentiã à phãtaſmatibus.Hęc.n. eſt intentio prima huius.q.Vr̃.n.ꝙ non,q̃m intellectus intelligit res,quæ fiunt intellectus,ſub̃æ ſeparatæ non fiunt intelłs,ergo non intelligit ſub̃as ſeparatas, accepit huius rationis maiorẽ,& inquit.Et quẽadmodum res quã intelłs abſtrahit,fit intellectus,q̃n abſtrahit,& intelligit ipſam,cũ neceſſe eſt vniuerſaliter in intellectu,vt id,quod eſt intellectum in actu,fit intellectus in actu.Eſt ergo maior:res q̃ intelliguntur ab intellectu,fiunt intellectus in actu,poſtq̃ erant in potentia. Subaudi minorem, ſed formæ ſeparatæ non fiunt intellectus in actu poſtq̃ erant in potentia , q̃m per eſſentias earum ſunt intellectus.Tunc accepit q̃onem loco concluſionis,& inquit. Oportet nos perſcrutari, & cogitare in poſtremo,vtrum iſte intellectus qui eſt in nobis poſsit intelligere aliquid , quod eſt in ſe intellectus & abſtractus à materia , ſicut intelligit id quod facit ipſum intellectum,in actu,poſtquàm erit intellectum in potentia. Eſt ergo quæſtio, vtrum intellectus ſecundum ſe abſtractus poſsit intelligere formas ſeparatas , quemadmodum intelligit formas materiales . Q̃ autem hic ſit vnus ſenſus probat, per quandam tranſlationem arabicam, quæ apud græcos non habet locum, & ſermo perſpicuus. Et cecidit in alia.§Nũc ſm intellectum adijcit,& cecidit (inquit)in alia ſcriptura,loco iſtius ſermonis ſic,& in poſtremo perſcrutabimur vtrum intelłs eſsẽdo in corpore.i.corpori copulatus,vt ſic,non ſeparatus ab eo poſsit comprę-hendere aliquod eorum,quæ ſeparantur à corporibus,aut non. Et iſta q̃õ.§Horum intellectuum diſcrimen nũc explicat,& inq̃t.Et iſta.q.eſt alia à prędicta.Iſta.n.q.eſt concedens ꝙ intellectus qui eſt in potentia.i.m̃alis, intelligit formas abſtractas à m̃a ſimpliciter, non ſm ꝙ eſt copulatus in nobis.Ergo hæc q̃õ ſupponit intellectũ intelligere ſubſtantias ſeparatas vt in ſe conſiſtens, quærit tñ , vtrum poſsit intelligere formas ſm ꝙ eſt copulatus nobiſcum , non vtrum poſsit intelligere formas ſimpliciter. Eſt ergo dr̃ia,quoniam quod in prima quæritur,in ſecunda p̃ſuppo nitur. Quærit.n.prima , vtrum intellectus abſolute acceptus poſsit intelligere formas ſeparatas. Secũda vero intellectũ illas intelligere abſolute confeſſe accepit, ambigit autem ſi intelligere p̃t illas: vt corpori copulatus. Et illa intentio.§Ambigit circa vtroſq; intelłs . Primo nanq; videtur,ꝙ ſecũda expõ ſit melior auctoritate Them̃. in paraphraſi huius tertij. Et ſimiliter idem & Simpł.voluit, & hoc inquit,& intellectio.i.ſecundus intellectus eſt dicta à Them̃.in ſuo lib.de aĩa,& per ꝯñs verior eſt. Et prima.q.§ Obijcit nunc contra expõnem Them̃.oſtendens eum non ſeruaſſe ordinem,& inquit . Et prima.q.i.& intelłs : quem intelligit in poſtremo.i.ſecunda expõne , eſt diminuta vel dimiſſa ſubaudi ab alijs,cuius rationem inquit.Oportet.n. prius perſcrutari, vtrum ſit poſsibile , ꝙ intellectus m̃alis intelligat res abſtractas,aut nõ. hoc.n.eſt prius dignũ contemplatu.deinde ſi intelligat eas,quærẽdum eſt vtrum eſt poſsibile vt intelligat eas ſm ꝙ eſt copulatus nobiſcũ,aut nõ.hoc.n.eſt dignũ ſecundo loco tractari,ergo intellectus Them̃.eſt diminutus. Et poſe eſt.§Vtcũq; ſit defendit literã primã corrigendo eã,& inquit,& poſe,eſt ꝙ in exemplari,à quo tranſtulimus hunc ſermonẽ,ceciderit hæc particula§nõ§ita ꝙ ſic debeat legi,& cogitatio noſtra erit in poſtremo,vtrũ poſsit intelligere aliq̃ rem abſtractam , cũ hoc ꝙ eſt non abſtractus à magnitudine.i.ſm ꝙ eſt tangẽs magnitudinem & copulatus nobiſcũ , ita ꝙ nos intelligimus illum intellectum.ſ.agentem primum : quem ipſe intellectus potentiæ in ſe ſemper intelligit & ſic hæc litera ſic correcta conuenit cum illa prima Them̃.& aliorũ.Sed ad argumentum contra Them̃.Auer.non r̃ndet hic,non.n. oſtendit ordinem q̃õnum,ſed poſtea dicemus. Adijcit §& iſta perſcrutatio : quã intendit,eſt valde difficilis,& ambigua § difficilis quidem,q̃m ex natura rerum eſt magna latentia,ſubſtantiæ.n.ſeparatæ ſunt vix à nobis cõpræhenſibiles. Ambigua vero,q̃m & Ariſt.eam reliquit nobis perſcrutari,vt dicit Simpł.& etiam quia in ea ſunt opiniones diuerſæ,propter quas accidit difficultas q̃õnis,propter q̃d inquit,oportet nos perſcrutari de hoc ſm noſtrum poſſe. Sed ambiges, dixit.n. Auer. ĩ primo q̃õnis intellectu ꝙ res dum intelliguntur fiunt intellectus:hoc.n.falſum videtur, res dũ intelligitur non fit intelligẽs,ergo nec intellectus. oĩs.n. intelłs intelligit.Dicẽdum ꝙ intellectus eſt duobus modis,per eſſentiã,vt oẽs motores orbium vſq; ad intellectũ potentiæ.& tales ſunt intellectus intelligẽtes. alij participatione , vt res m̃ales dum mens aufert eas à materijs & hm̃oĩ nõ intelligũt, vocat ergo Auer. formas m̃ales intellectus,non quidẽ ſimpliciter & per eſſentiam,ſed participatiue,vt p̃ſpicue patet. Dicamus.§His acceptis Auer. vult ſoluere q̃õnem ſecundũ poſſe,& primo oñdit,qui poſſunt ſoluere.q.& qui non,& inquit.Dicamus igitur ꝙ qui ponit intellectum m̃alem eſſe g̃nabilem & corruptibilem, nullum modũ(vt mihi vr̃) poteſt inuenire nãlem.i.nullam methodum ex puris nãlibus poteſt adducere vel fingere, quo poſſumus continuari cũ intellectibus abſtractis, & illos intelligere,qui autem poſuerint intellectum materialem generabilem ſunt dicti in primo huius.ideo nõ expedit eos nunc narrare. Intellectus.n.§Syllogizat propoſitionem,& ſic componitur,intelligens ſubſtãtias liberatas à materia eſt idem illis omnibus modis,intellectus g̃nabilis non eſt idem illis omnibus modis,vt perſpicui conſtat, ergo intellectus corruptibilis nõ p̃õt intelligere ſub̃as liberatas à m̃a,quod erat propoſitio accepta. Si igit̃.§Probat minorẽ hypothetice,& inquit.Si igitur poſsibile eſſet ꝙ ſub̃as g̃nabilis & corruptibilis intelligeret formas abſtractas,& reuerteretur idem cum eis,vt minor dicit,tunc

Cap.51.

Dubitatio.

Reſponſio.

posibile esset, vt natura posibilis fieret necessaria, vt Alpharabius inquit in Nicomachia. i. ethica, & hoc necessarium est secundum fundamenta philosophiae. Tunc destruitur consequens, sed natura posibilis non efficitur necessaria, ergo nec idetificatur substantijs liberatis à materia. Si igitur aliquis &c. § Inducit solutionem Alex. ad argumentum dictum: & est quod quędam est copulatio secundum esse tantum: vt quando copulatur forma materię. quędam secundum compraehensionem, vt cum copulatur intellectus mediante cōpraehensione. voluit ergo Alex. quod intellectus copulatur primo modo, videlicet, inquantum forma, & principium operationis & essendi, non tamen copulatur secundo modo sic quod homo primo incipiat intelligere intellectum agentem, deinde cōpleta intellectione acquirat eum vt formam per cuius essentiam operetur intelligēdo: & comprehendendo, & sic apud Alex. intellectus agens prius copulatur homini, deinde per essentiam eius intelligitur ab eo, & facit alia intelligere, quid autem de hoc Auer. posterius dicemus. Tunc ad formam quaestionis dicendum, quod maior debet intelligi sic: quod omne intelligens formas liberatas à materia, per intellectionem precedētem copulationem efficitur idem illis. Modo concedo minorem: & cōclusionem hoc modo, quod intellectus materialis non intelligit substantias separatas intellectione praecedente copulationem, immo post copulationem intelligit, vt diximus. Inquit. Si igitur aliquis dixerit quod illa intellectio quam intendit Alex. s. de existentia intellectus adepti in nobis: non est informatio facta de nouo in intellectu materiali, quae ante non erat. i. non fit in nobis intellectione praecedenti noua. sed ipse copulatur nobiscum copulatione subaudi secundum esse, adeo quod sit forma nobis, per quam & cuius essentiam intelligimus alia entia, sicut apparet ex sermone Alex. ecce quo pacto apud Alex. intellectio intellectus agentis à nobis nō est dispositio qua intellectus ille in nobis fiat forma, sed potius econtra, ipse fit primo forma nostra, & per hoc acquritur in nobis dispositio, qua intelligimus ipsum, & alia per essentiam illius, & per consequens possibile est intellectum agētem copulari nobis vt forma, dato quod non prius appraehēdatur à nobis, nec praeintelligatur, & per consequens non oportet intellectum potentiae fieri aeternum. Verum autem hoc dictum Alex. rationale. primo quia prius est esse quam operari, propter id esse ergo prius est intellectus in nobis, quam nos ipsum intelligamus, vel per ipsum apprehendamus. Secūdo, si intellectus agens prius intelligeretur, quam in nobis esset, tunc ociosa esset copulatio ac adeptio. Tertio, per nihil in nobis pōt intelligi, ergo vel non intelligitur, vel per eius essentiam et tamen intelligitur. Hoc autem fieri minime pōt, nisi prius in nobis adsit, vt diximus. Vltimo, tunc intellectus copulatur per partē post partem & sic esset diuisibile quiddam: quod est contra rationem. Non apparet. § Obijcit Auer. Alex. & inquit. Non apparet ab Alex. modus, ex quo ista continuatio est posibilis. intellectus. n. pōt vniri nobis, vt agens, & vt forma § non apparet § ex verbis eius: quo istorum duorum modorum intellectus agens copulatur nobis, & per consequens Alex. est diminutus. Quoniam si posuerimus. § Secundo arguit, vel ista continuatio est noua, vel antiqua, non potest dici antiqua. quoniam tunc in principio generationis puer esset felix & beatus: cōtra sensum. Si posuerimus quod ista continuatio sit noua. vel igitur erit innouatio ex parte agentis recepti, & hoc non, quoniam eius substantia est impartibilis, & inuariabilis, vel ex parte recipiētis, & recepti insimul, & minime propter eādem causam, vel ex parte recipientis tantum, & sic illa cum non sit alteratio corporalis, erit alteratio spiritualis, & non sensitiua, ergo intellectiua, & per consequens nonnisi noua cognitio ipsius intellectus agentis praeuia, & praeinducta, & per consequēs intellectus potentiae prius recipit agentē ipsum cognoscendo, deinde per ipsius essentiam operando, & sic efficitur idem ei: & per consequens natura corruptibilis efficitur aeterna.

Dubitatio.

Cōm. 6. 7. et 8. Debes scire, vt. 8. physicae auscultationis accipitur: quod omnis noua relatio inest alicui, vel propter nouum fundamētum in vtroque correlatiuo, vel propter innouationem alterius correlatiui, si igitur nos aliter sumus nunc, respectu intellectus agentis, quam prius, in nobis fit noua relatio. vel igitur propter nouum fundamentum in nobis: vel in illo, vel in vtroque. non in nobis, & illo, ergo in nobis tantum, & per consequens istud nouum est aliqua dispositio alteratiua, & non corporea, ergo intentionalis & non sensitiua, ergo intellectiua, ergo intellectus materialis predisponitur intelligendo agentem, deinde operādo per illius essentiam, vt constat. Et si non. § Erat ratio Auer. vel ista continuatio est noua, vel antiqua, & declaratum est quid sequitur si sit noua. Nunc ostendit quod non potest esse antiqua, & naturalis secundum esse, & inquit, & si non posuerimus receptionem propriam nobis subaudi nouam & acquisitam ex studio nostro, non erit differentia inter continuationem eius nobiscum, & cōtinuationem cum omnibus entibus. consequentia tenet, quoniam Alex. ponit quod intellectus agens sit dator omnium formarum, & per consequens est continuus omnibus cōpositis naturalibus secundum esse, prout dat esse omnibus. ergo quo ad hanc cōtinuationem: non est differentia inter nos & alia entia. Dat secundum inconueniens, & inquit, & sup. si est differentia inter nos & alia, saltem non erit differentia inter cōtinuationem eius nobiscum in hac hora, & in alia hora. immo dispositio continuationis erit vna & eadē, & sic habetur quod continuatio est in nobis noua, & nō antiqua, acquisita & non naturalis, vt perspicuum est. Nisi ponamus. § Inducit aliam solutionem pro Alex. quoniam posset quis dicere quod intellectus potentiae vnitur nobis nouiter, non tamen vnione comprehensiua, nec naturali, sed secundum alium modum quem non explicat, inquit, nisi ponamus continuationem eius nobiscum esse secundum modum alium, à modo receptionis. i. comprehensionis. contra inquit. quis igitur est iste modus comprehensiuus ne, an naturalis? & si non aliquis istorum, quis est? fingas si potes. Cōsueui in his ambigere primo, quia si ita esset, tunc intellectus posibilis non posset intelligere formas materiales, quia per ipsum intellectus efficitur ipsa intellecta & per consequens vel intellectus materialis efficeretur generalis, vel ipsa intellecta materialia efficerentur aeterna, quod est imposibile. Amplius quo pacto tenet hoc enthymema? intellectus intelligi substantias separatas, ergo efficitur aeternus. Omne .n. enthymema tenet in virtute alicuius syllogismi. Ad haec prolixe, & in lib. de intellectu: & in primis nostris commentarijs respondebamus. nunc breuiter dico quod copulatiuo vniuersalis est simpliciter aeterna ex parte vtriusque copulati: vt cōm. 5. diximus, vnio. n. intellectus cū intellectione intellecta est maior, quam materiae cum forma. Amplius, hęc vnio abstrahit ab hic & nunc, ergo non pōt esse, nisi aeterna. Rursum haec vnio est per essentias copulatorum, ergo vel simpliciter materialis & corporea, vel simpliciter ęterna & sic patet, quod si intellectus potentię esset generabilis natura corruptibilis efficeretur aeterna: quoniam si intelligeret agentem. copularetur illi copulatione simpliciter vniuersali, ergo copulatione aeterna. ergo vtrunque copulatorum esset aeternum, & sic habetur intentum. Tunc ad primam, nego consequētiam, & concedo quod res materiales per accidens inquantum intelliguntur sunt aeternae, quia vt sic adeptae sunt esse vniuersale, quod est esse aeternum eis. Ad secundum quo pacto teneat, componitur sic syllogismus, si intellectus corruptibilis copulatur substantijs aeternis secundum intelligere, copulatur illis vniuersaliter. si copulatur illis vniuersaliter, copulatur illis substantijs aeterna copulatione: ergo hypothetice in prima figura, si copulatur illis secundum intelligere, intellectus potentiae erit aeternus. Rationes autem Alex. quibus probat, quod intellectus prius copulatur, quam per ipsum intelligamus, vel quam ipsum intelligamus, sunt solutae in lib. de intellectu. Et propter latentiam. § Quaestionis difficultatem ostendens, ac vim sui argumenti, in verbis Alexandri ostendit contradictionem. primo. n. vult quod neque intellectus materialis, neque intellectus in habitu intelligat substantias separatas, eo quia haec omnia sunt corruptibilia, & per consequens non possunt copulari substantijs separatis. Dicit vero alibi quod intellectus intelligens illas est intellectus adeptus: qui simul est intellectus agens, & intellectus adeptus, secūdum diuersas rationes, vt perspicue patet apud ipsum. Ecce quo pacto in verbis Alexandri non est firmitas, cum in his paucis verbis diuersa dicat, & sermo eius perspicuus est. Si igitur intēdebat. § Contra Alexandrum arguit Auerrois, quoniam cum ipse dicit nos per intellectum adeptum intelligere substantias separatas, vel ipse intelligit intellectum agētem, vel aliū ab agente

Dubitatio.

Responsio.

agente & materiali,& quocũque modo intelligat qõ eadẽ est,in modo continuationis,quo pacto.s.cõtinuetur:an intellectio præcedat copulationem:vel econtra, queádmodum argutum est. tunc inquit:hæc igitur dixit:de mõ continuationis intellectus.qui est in actu nobiscum, in lib.de anima. Quod aũt.}Ex primo sermone iam habemus ꝙ intellectus adeptus est id. quo intelligimus sübas separatas. nunc per alia verba ostẽdit nos intelligere illas per intellectum potentiæ,& inquit.Q, aũt dixit in quodam tractatu,quem fecit de intellectu ſm opinionem Arist.qui incipit.}Intellectus auctore Arist.trifariam dicitur.} Videtur contradicere ei,quod dixit in lib.de anima,& hæc sunt verba eius,videlicet,& intellectus qui est in potentia, cũ fuerit completus,& augmentatus, ita ꝙ ascenderit ad supremum gradum dispõnis, adeo vt sit perfectus per oẽs scientias speculatiuas,& nihil remanet amplius intelligere, tũc intelliget agentem. Cuius exemplum apponit,& inquit, qm̃ quemadmodum potentia ambulandi,quã homo habet in natiuitate,venit ad actum post tempus, qñ perficitur id per quod fit ambulatio.i.tibia.& organa fiunt indurata,ita intellectus cũ fuerit perfectus per scias speculatiuas,quas succesſiue accepit,& quibus succesſiue pfectus est,intelliget ea quæ sunt per suam naturam intellecta.s.formas liberatas à materia, & faciet sensata.i.materiales formas esse abstracta à materia,qm̃ est agens, & hanc sñiam Alexãdri, & hoc exemplum ad verbum Arist. in problematum lib. (vbi quærit,ꝓpter quid senes facti magis de intellectu habemus,)formaliter dedit,& tu vide.Tunc recolligẽs contradictionem inquit, & manifestum istius sermonis.i.sensus,qui primo aspectu apparet.contradicit sermoni eius in lib.de anima.hic enim vult ꝙ intellectus potentiæ intelligit intellectum agẽtem,ibi aũt totum dedit oppositum,ergo sermo Alexandri reuocatur in ambiguo. Sed cum.}Et quia Alexander erat famosus expositor, ne Auerrois prauus habeatur, proculdubio vult aliquã in verbis eius ponere amicitiam,& primo narrat mẽm concilij,& inqt: sed cum aliquis intuebitur oẽs sermones istius viri, & cõgregabit eos,videbit opinari ipsum,ꝙ qñ intellectus, qui est in potentia fuerit perfectus,& deuenerit ad supremũ gradum perfectionis, tunc intelligentia agens copulabit nobiscum.ergo medium copulationis est sola præuia dispositio illa, qua intelłs perfectus est per omnes scientias speculatiuas. Tunc explicat quid per illum intellectum agentem faciamus,& inqt,per quem intelligimus alias res abstractas,& hæc est postrema perfectio, & ꝑ quem facimus res sensibiles esse intellectas in actu,& hec fuit prima.hoc (inquit)facimus per illum ſm ꝙ ipse efficitur forma in nobis,& per ꝯñs primum principium operationis. Et quasi.} Quo ordine se habeat in nobis hæc acquisitio explicat, & inquit.Et quasi intendit per hũc sermonem: ꝙ intellectus qui est in potentia,quando fuerit perfectus & completus, tunc copulabitur cum eo intellectus agens, ergo primus gradus ascensus est augmentum, & perfectio ꝑ oẽs scientias.Secũdus est copulatio perfecta intellectus potentiæ cum agente.Tertius est,quem inquit, & fiet forma in eo. nos enim quasi materia facti illum suscipimus,tanquã formam.& tũc intelligimus per ipsum alias res,& est postrema,& vltima perfectio. Non ita ꝙ.}Nunc ad formã contradictionis rñdet,qm̃ in lib.de aĩa dicit ꝙ intellectus potentiæ non intelligit agentem.in libro vero de intellectu oppositum.Dicẽdum ꝙ sermo libri de aĩa intelligit, ꝙ nõ intelligat ante copulationem, in lib.vero de intellectu intelligit ꝙ intelligat post copulationẽ, & sic patet horum verborum amicitia, inquit, non ita ꝙ intellectus materialis intelligat ipsum.i.sermo libri de anima intelligitur, ꝙ intellectus materialis non intelligat agentem, prius q̃ copuletur,ita vt propter id intelligere fiat cõtinuatio cũ hoc intellectu. Sed continuatio istius intellectus nobiscũ est causa eius quod intelligit ipsum, & intelligimus ꝑ ipsum alias res abstractas,& sic intelligit in lib.de intellectu. est ergo solutio,ꝙ in lib.de anima vult intellectum potentiæ non intelligere agentem ante copulationem. In lib.vero de intellectu vult ꝙ sic post copulationem,ergo hi sermones diuersimode considerati,non contradicunt. Et potes

Cap.3.circa ſi nem capituli.

Particula 30. problema.4.

scire.} Confirmat amicitiam hanc per verba Alexãdri, & inquit.& potes scire ꝙ ista opinio est istius hominis: per hoc quod dicit in illo tractatu,quæ sunt hæc. Id igitur intellectum per suam naturam, quod est intellectus in actu cum fuerit causa intellectui materiali in abstrahendo: & informando vnamquãque formarum materialium ascendendo apud illam formã,tunc dicetur ꝙ est adeptus agẽs, & non pars animæ,neque virtus animæ, sed sit in nobis ab extrinseco, quando nos intelligimus per ipsum. hæc sunt verba Alexandri. Tunc quid intelligat colligit: & inquit. manifestum igitur ꝙ intelligit per hunc sermonem, ꝙ qñ intellectus qui est in actu fuerit causa secundum formam intellectus materialis,in actione eius propria, & nõ secundum esse naturale. & hoc erit per ascensionem intelłs materialis apud illam formam. per dispositionem præuiam, tunc dicetur intellectus adeptus, cuius rõnem inquit, qm̃ in illa dispositione erimus intelligentes per ipsum, qm̃ est forma in nobis: dico vltimam & postremam, & sic patet quæ sit adeptio, & quo pacto prius sit adeptio, deinde intellectio, & sic optima fuit illorum verborum amicitia. Sustentatio.}Nunc respondet ad aliud argm̃,dicebatur.n. ꝙ aliter intellectus agens copulatur nobis in principio, aliter in fine:quod Alexander saluare non põt. Cui rñdet: & inquit. Sustentatio igitur istius opinionis est ꝙ intelłs agens est primo cã agens intellectum materialem: qm̃ est colcodæa omnium formarum: & creans oẽs formas apud Alex.& etiam intellectũ qui est in habitu, & sic est cã abstrahens,& creans intellecta, & ideo nõ copulatur nobiscum primo vt forma, ita vt intelligamus ꝑ ipsum intellectus abstractos,sed in principio copulatur nobis vt agẽs: tum essendi, tum etiam operandi, cum igitur intellectus materialis fuerit perfectus: tunc agens fiet forma materialis,& copulabitur nobiscum, & intelligimus per ipsum alias res abstractas,& sic copulatur nobis vt forma.sed qa quando intellectus potentiæ est perfectus,habemus duos intellectus,scilicet mãlem,& intellectum in habitu:explicat vter horum intelligit agentem,& inqt,non ita ꝙ intellectus,qui est in habitu intelligat hunc intellm̃:cum intellectus qui est i habitu sit generabilis & corruptibilis, iste aũt agens post copulationem non est generabilis, neque corruptibilis,& sic patet ꝙ intellectus agẽs in principio, vt agens nobis copulatur, in fine vero vt forma. Est ergo amicitia Auerrois hæc,ꝙ intellectus potentiæ ante copulationem non põt intelligere sübas separatas:quia tũc esñ ceretur æternus:& hoc pacto intelligit in lib.de aĩa Alexander. Ipse vero post copulationem intelligit, & facit nos intelligere,qm̃ tũc est summe eleuatus per perfectionẽ habitam ex scientijs speculatiuis,adeo vt quasi abstractus factus est,& potens vniri illi intellectui. Simpł.vero aliter verba Alexandri concordat: per duplicem intellm̃ materialem.s.generabilem,& alterum æternũ,quos Theophrastus in lib.de anima dicit,& Plutarchus Rhodius: & alij.intellectum.n.generabilem ponit nõ intelligere agentem,sed bene alterum: & sic nulla erit differẽtia inter hos .s.Alexandrum,& Auerroim,Themistium,& Simplicium. Sed huic.}Submemorat nunc qõnem datam contra Alexandrum,ostendens ꝙ nondum soluta est, & inquit. Sed huic accidit qõ prædicta, quam explicat,d.Et est ꝙ hoc, quod modo est forma intellectui,qui est in habitu, postq̃ non erat,i.ponatur ꝙ nunc sit forma intellectus potentiæ, ita vt ante hoc instans non fuerit, & post hoc demonstratum per aliquod tempus erit.Tunc arguit, vel requiritur aliqua dispositio,vel nulla, non est dicendum ꝙ nulla, qm̃ omnis noua relatio requirit nouum fundamẽtum.& si aliqua,vel antiqua,vel noua:non antiqua,quia tunc in principio esset copulatus,ergo noua, & cum illa non sit alteratio corruptiua,ergo perfectiua.& cum non sit sensitiua,ergo intellectiua: & per ꝯñs est præuia intellectio ipsius intellectus agẽtis,inquit sed huic accidit qõ prædicta, & est ꝙ hoc,quod modo est forma intellectui in habitu, postq̃ non erat:prouenit ab aliqua dispositione facta de nouo in intellectu, qui est in habitu,quæ est causa,quare ille intellectus est forma intellectus in habitu: postquã nõ erat,ergo ad nouam formam requiritur noua dispositio. Tũc inquit,

quit, & si ista dispositio non est receptio in intellectu qui est in habitu, ad intellectum agẽtẽ.i.si nõ esset intellectio, quid ergo est ista dispositio? oportet ergo vt si receptio. Tunc hoc destruit: & inquit, qm̃ si fuerit receptio, contingit, vt generatum fiat æternũ, quod est impoſe vt diximus. Dixerunt quidam viri, ꝙ queadmodum catholici sentiunt de anima, ita & Alexander de intellectu: volunt.n.catholici, ꝙ aĩa in pura natura non copulatur Deo in statu fœlicitatis, nec ante mortẽ, nec post. Sed requiritur quoddam lumen supernaturale, quo aĩa eleuatur à propria natura, & redditur summe capax fœlicitatis, sic Alexander æstimat dicunt, ꝙ per intellecta speculatiua eleuatur & abstrahit, adeo vt efficiatur capax intellectionis eius, & sic & ante & post intelligit agentem, nec oportet vt fiat æternus, nisi secundum quid. Sed hæc rñsio falsa est licet similitudo sit in parte vera, qm̃ cũ accipio totum colligatum ex intellectis: & intellectu potentiæ, tunc vel totum hoc est æternum: vel generabile. Si æternum: ergo intellectus potentiæ æternus contra eum. Si generabile. ergo adhuc idẽ qđ prius: & per ꝯñs nullo modo põt intelľs eleuari hac dispositione. id vero quod catholici dicunt, est verum: qm̃ rõnalis aĩa est immortalis ac æterna: non sic intellectus apud Alexandrum: & sic rñsio fictio est. Et iõ videmus.§ Nunc quasi corollarie conducit positionem Alpharabij Babylonienſis: & inquit, & ideo videmus Alpharabium in postremo.i.post longam considerationẽ, cum credidit opinionẽ Alexandri esse veram in generatione intellectus mãlis.s. ꝙ sit traductus ex semine: concessisse intellectum agẽtem esse cãm nostri tm̃: vt agens: & non vt forma, quemadmodum sentit in cõmentarijs: quos edidit in Nicomachia.i.in lib. Ethic. Nicomacho filio Arist. inscripto: & sic Alpharabius ponit esse impoſe nos qñque intelligere sub̃as illas. Et est contra.§ Sed ꝙ Alpharabius aberret oñdit: primo quia sibijpsi alibi contradicit. Secũdo qm̃ Auempace sentit oppositum: cuius auctoritas non est parua in hoc casu, & tunc recapitulat: & patet. Et videmus.§ Dedit qõnes contra eos qui intellectum potentiæ posuerunt generabilem. Nunc quæstiones contra eos, qui eũ æternum ponit inducit: & inquit. Et videmus etiam ꝙ sequuntur ponentibus ipsum esse virtutem abstractã qõnes non minores istis enumeratis, contra alios alterius opinionis. Et dedit primam & inq̃t: qm̃ si natura istius intellectus mãlis est eterna: & est ꝙ intelligat res abstractas, necesse est vt semper in futuro, & in præterito sit intelligens eas, subaudi intellectione æterna. Enthymema hoc sic syllogizatur, oĩs substantia æterna cuius proprietas est intelligere formas separatas intellectione æterna, semper in præterito & futuro intelligit illas, sed intellectus potentiæ est substantia æterna, cuius essentia, & proprietas est intelligere illas, ergo semper intelligit &c. Vel sic, sicut Them̃. arguit: omnis operatio: cuius agens & patiens, & dispositio sunt æterna, est semper in omni tẽpore, sed intellectio intellectus potentiæ est huiusmodi, ergo æterna: & tu cõsidera in hoc bene. Æstimatur igitur.§ Sed quia prima ꝯñtia est necessaria apud Auerroim, & oẽs peripateticos, ideo dedit inconueniens, quod sequitur illam, & inquit. Æstimatur igitur ꝙ sequitur hanc positionem ꝙ cum primum intellectus materialis cõtinuatur nobiscũ, statim cõtinuabitur nobis etiam intellectus agens: quod est impoſe: & contrarium ei quod hoĩes ponunt. est ergo inconueniens: si intellectus potentiæ æterna intellectione intelligit agentem, tunc intellectus agens ꝯtinuatur nobis in principio, contra experientiam. Consequentiam probo, qm̃ si intellectus potẽtię cõtinuatur nobis in principio: continuabitur nobis oẽ id, ꝙ & illi continuum est, sed intellectus agẽs est ei cõtinuus, ergo & nobis in principio. Circa istam ꝯñam Plotinus in lib. quem scripsit de hoĩe, & aĩali visus est etiam in princ. velle nobis vniri intellectum potentiæ: quẽ rõnalẽ aĩam ait, & simul cum vnione illa in nobis vniri cognitionẽ separatorum sentire vr̃. inquit.n. intellectum nr̃m agere semper in se circa diuina: & intellectione perpetua intelligibilia oĩa semper contueri. Hoc aũt Iamblicus affirmãs ægyptiorum inuentum esse inquit, propter ꝙ & Origenes & Ammonius paruulorũ intellectũ semper videre cœlestis patris faciem narrarunt. Q. & sensus testatur. videmus.n. pueros natos illico ridere, ac sæpissime cõgratulari & nõdum oculos aperierunt. & narrauit soror mea Pulisena se peperisse filium quẽ obrisum lactare non poterat, & sic ridentem pluribus diebus tenuit qui tandem mortuus est sic ridens, quod esse non põt: nisi quia eius intellectus diuinis occupatus non exercet opera vitæ. Amplius diuulgatum est per ora mulierũ pueros in principio ortus Dei faciem ac angelorum videre, & omnes leges id asseuerarunt, & famosum non est in toto falsum. Propter qđ Plotinus id concedens, dixit pueros in successu vitæ intellectionem illam non continuare, quia procedente ætate intellectus conuertitur ad rõnem, ratio ad imaginationem, imaginatio ad sensum in quo fit habitus ꝓcliuus ad vitia, ob quod subtrahitur vis beatitudinis. Sed in principio ortus intellectus noster contueatur cœlestis patris faciem an non, iam in lib. nostro de intellectu diximus, & totum hoc secundum veritatem declarauimus, nunc vero quid Auer. sentiat prosequemur. Et ista qõ.§ Apponit qõnis solutiones, quæ dici pñt nũc. Põt.n.dici dupľr, vel concedendo intellectũ potentiæ intelligere semꝑ abstracta, sed negando ꝙ nobis in princ. copuletur. Vel secundo dici põt, ꝙ intelľs potentiæ nullo mõ intelligit sub̃as separatas ẜm suam nãm, sed id intelligere fit de nouo. Auer. ergo primo perscrutatur primam solonẽ, secundo secũdã, inq̃t. Sed ista qõ põt dissolui per id, qđ ante posuimus.s.ꝙ intelľs mãlis non copulatur nobiscum ꝑ se, & primo.i.in princ.ꝑ nãm & gñonẽ nostram, sed copulatur nobiscũ non nisi ꝑ suam copulationẽ cum formis imaginabilibus. itaque intelľs secundum suam nãm separatus est, sed intrat nos ꝑꝑ formas imaginatas, quæ de nouo in nobis fiunt. queadmodũ ergo illæ formæ nõ copulant̃ nobis in princ. ita nec in princ. intellectus potẽtiæ copulabitur. Et cũ ita sit.§ Sed replicat cõtra hãc solonẽ, quia vel vna & eadẽ copulatione copulatur intelľs agens intellectui potentiæ, & nobis, vel alia illi, & alia nobis. Si alia tũc non vr̃, quæ sit illa, & ꝑ ꝯñs nulla est, & si eadẽ, tũc si non cõtinuabitur nobis, est ꝑꝑ nouã dispositionẽ quã acq̃rit in postremo, quã nõ hẽt in princ. sed quid sit illa nõ apparet. primo destruit primũ mẽbrũ, & inq̃t. Et cũ ita sit poſe est dr̃e ꝙ modus, ẜm quẽ copulatur nobiscũ intelľs mãlis, est alius à modo ẜm quẽ copulat̃ ipse cũ intellectu agẽte, & si est alius, tũc cũ nõ appareat q̃s sit, nulla est cõtinuatio oĩno. Et si idẽ.§ Destruit scd̃m, & inquit. Et si idẽ, cũ non sit nisi quia in primo est in aliqua dispõne, & post in alia, quid igitur est illa dispõ vel qualis, nõdum perspicuũ est, & sic apparet quo pacto prima solo nulla est. Si aũt.§ Nunc perscrutat̃ scd̃am, & inq̃t. Si autẽ posuerimus ꝙ intellectus mãlis abstractus non habet naturã intelligendi res abstractas, tunc ambiguitas erit maior, ꝑꝑ multas cãs. Primo q̃a oportebit declarare ꝙ intellectus potentiæ possit intelligere illas. Secũdo quo pacto nos illas ꝑ intelľm potentiæ, vel agentẽ intelligemus aliqñ. iste igitur (inquit) sunt qõnes ꝑtingentes ponentibus ꝙ ꝑfectio humana est intelligere res abstractas. Et oportet nos etiam.§ Nũc ponit intẽtionẽ dicendorũ, & cãm, & quos vult sequi, & quos cõfutare, & ordinat se ad dicẽda, & sermo eius totus perspicuus est. Dicamus igit̃.§ Cum posuit ordinẽ dicẽdorũ, & proposuit dicere ſnĩas expositorũ, & cũ vnus expositorũ, saltẽ paraphrastice, sit Them̃. incepit narrare põnẽ Themistij, inq̃t. Dicamus igit̃ quòd Them̃. sustentat̃ hoc ꝑ locũ à minori, & hoc explicat, & inquit, dicit.n.3.de aĩa, ꝙ cũ intelľs mãlis habeat potentiam ad abstrahendũ formas à materijs, & intelligendi eas, quãto magis habet in actu intelligendi ea, q̃ sunt primo denudata à materia. Est ergo vis rõnis ħ, intellectus potentiæ intelligit intelligibilia, vt participãt rõnem abstracti, ergo quæ actu abstracta, actu intelliguntur, & per ꝯñs q̃ maxime actu abstracta, maxime in actu intelligunt̃. Et hãc rationem sic Them̃. declarat, & post ipsum Simpľ. & Plotin. & alij multi peripatetici. Et iste sermo.§ Nunc Themistij rõnem declarat. primo oñdẽs qualiter habeat locũ, & qualiter non, & inq̃t. Et iste sermo aut fiet, ita ꝙ intelľs mãlis est corruptibilis.i.non separabilis, aut nõ corruptibilis.i. separabilis, ẜm aũt opinionem dicentium ꝙ intelľs mãlis est

Cap. 12.

Cap. 51.

est virtus in corpore, & generatus, iste sermo Themistij erit sufficiens.i.metaphoricus quoquo modo non ꝓbabilis.s.existens.& hoc exemplo ondit, & inquit.non.n.sequitur, vt id quod est visibile in se, sit magis visibile apud nos, v.g.color & lumen solis. color.n.minus habet de intétione visibilitatis, q̃ sol, cum color non sit visibilis, nisi ꝑ solē, sed non possumus ita aspicere solem, sicut colorem, & hoc accidit visui pp mistioné materiæ.est ergo vis, nulla virtus organica ac corporea pōt comprehendere excellens apprehensibile, vt iam patet, sed vbi intellectus est generabilis ille est corruptibilis, & generabilis, & organicus, & corporeus, ergo non pōt cōpræhendere &c. Si vero.§ Dat secundum membrum, per quod verificat rōnem Themistij, & inquit. Si vero posuerimus ꝙ intellectus materialis nō est admistus materiæ, tūc ille sermo erit verus.s.ꝙ id quod est magis visibile, magis compræhéditur, & ponit vnā maximam, quam in lib.de fœlicitate ipse exposuit, & inquit. qm̄ ex eis compræhendentibus, quæ sunt non admista materiæ, quod cōpræhendit minus perfectum, necesse est vt cōpræhendat perfectius, & non econtrario, dixit. §Ex eis cōpræhendentibus, quæ sunt non admista materiæ§propterea quia oīs virtus cognoscitiua in corpore est organica, vt cōmen.6.diximus, & nunc supponimus, & qn̄ est organica corrūpitur ab excellenti obiecto.dixit.§Et non econtrario.§ pp intellm̄ primi entis.s.Dei, q̇ appræhendit se per suā essentiā, & fœlicitat̄ in sui essentia. Sed intellectus inferiores intelligūt proprias essentias ꝑ se, & superiores ꝑ essentiā superiorū.Sed quo pacto hec maxima cōfirmet̄, & instantiæ cōtra eam, in lib.nr̄o de intellectu, & in cōméto libri de fœlicitate diximus, & tu vide. Sed si hoc.§Probauit possibilitaté intellectionis ꝑ motiuum Themistij. nūc quid difficultatis relinquat̄ tāgit, & inqt. Et si hoc est necessariū de nā eius & sub̄a, ita vt intells potétiæ ꝑ eius essentiā intelligat illas, ꝯtingit qō prædicta, quæ est qūo non continuatur nobiscum in princ.dico in princ.s.statim, qn̄ intellectus materialis continuatur nobiscum, siquidem.n. posuerimus, ꝙ in postremo cōtinuat̄ nobiscū, & nō in primo.i.nō in instāti copulationis ipsius possibilis, debemus reddere cām quam Them̄.resiluit, & h̄ est snīa, ergo ambigua. Ex rōne ergo Themistij sumit possibilitaté copulationis, ambigit vero modū, quo possumus illis continuari. Alexander aūt.§ Nunc ponit demonstrationé Alexādri ad probandū possibilitaté cōtinuationis, & est, oé generatum non completur in sui generatione, nisi perueniat ad finem suæ actionis, si fuerit agens, vel passionis, si fuerit patiens, vel vtriusque, si vtrūque, sed intellectus in habitu, vel speculatiuus est generatus, ergo oportet vt si cōpleat̄ gn̄atio, cōpleat̄ & actio. Huius primo dat maioré. secunda ibi§Et quia.§Ponit minoré.tertia ibi§Necesse est.§Ponit cōclōnem, & totus sermo patet. Et quia.§ Et q̇a vt dicit Arist. 2.prio.sub cōclōne licet descendere, & est vna ptās syllogismi. Supponit cōclusioné, tanq̄ maioré, & coassumit hāc minoré.d.Et q̇a actio eius est creare intellecta, & intelligere ea, vt oés peripatetici sentiunt. Tūc adijcit cōclusioné, & inqt. Necesse est, vt cū fuerit in vltima ꝑfectione, vt habeat has duas actiones ꝑfecte. Et ꝑfectio.§ Tunc dat aliam cōclusioné, iterū supponés cōclusioné illam ꝓ maiori, & coassumit duas minores æquiualentes vni, & inqt, & perfectio in creando intellecta est facere oīa intellecta in potentia esse intellecta in actu, & hæc est prima, & cōplementū in intelligendo est intelligere oīa abstracta, & non abstracta, vt perspicuū est. Tunc adijcit secundā cōclusioné, & inqt. Necesse est igit̄ ꝙ qn̄ intellectus q̇ est in habitu, venerit ad cōplemētū in sui gn̄one: vt habeat has duas actiones, & hāc dem̄rōné dedit Alpheeh Auer.filius in tractatu, qué edidit ad instātiam patris: & eā multū laudauit. Et apud me est fortissima: & apud Philoxenū Syrianū in lib.Periherm̄.hæc rō pōt sic ad summū reduci, quilibet se experit̄ desiderare sciam.(qđ si propriū desideriū abnegabit: ꝑ signū Arist.primo Meta.ꝯfirmabis) quilibet ergo naturali desiderio desiderat sciam. Vltra, quilibet experit̄ ꝙ cū habet vnā conclusioné cessat desideriū ad illā, & augetur ad aliā, & si cōplebit in naturali ph̄ia augebitur in mathematica. & si ꝑfectum erit in mathematica: relinquet̄ in metaph̄ica, vel igitur desideriū qn̄q; in aliquo hominū indiuiduo terminabit̄: vel semper erit admistū defectui. secundū dici est impossibile: qm̄ nā ociosa, & superflua fuisset: sicut dicit Auer.2.Meta. si terminabit̄, vel ad aliqđ entium materiale: vel ad aliquod separatorū: nō quidē ad aliquod materiale: vt perspicue patet: & experientia docet: ergo ad aliquod separatorū: vel ad oīa separata: & per ꝯńs possibile nobis est copulari illis: vel oībus: vel alicui: & si inspicies librum Alpheeh Auer. filij: iam reperies rōnem hanc ita expositam. Et in hoc sunt qōnes.§ Soluit qōnem Alexandri: ondens illius debilitaté. est ergo debilitas syllogismi tertij: primo qm̄ minor petit principium. Accipit enim confesse ꝙ intelligere sub̄arū abstractarum sit vnius rōnis cum intelligere rerum materialium.s.supponit.n.id intelligere esse terminum intellectus in habitu. terminus aūt est eiusdem speciei cū terminato: & sic ad formā rōnis negatur minor: tanq̄ petens principium. inquit: & in hoc sunt qōnes nō paruæ.non.n.est manifestum ꝑ se: ꝙ cōplementum actionis eius: quæ est intelligere: est intelligere res abstractas: nisi hoc nomen: quod est imaginari: intelligere: dicitur de eis in rebus m̄alibus vniuoce. quod ondit exemplo proprio, & inqt, sicut dicit̄ hoc nomen ambulare, de imperfectiori & ꝑfectiori vniuoce, & sic patet, qualiter minor tertij syllogismi est falsa, & petens principiū. Et etiā qūo.§ Soluit scd̄m syllm̄, cuius minor est, sed actio intellectus potentiæ in habitu est creare intellecta, & intelligere ea, & inquit. Et etiam qūo attribuit̄ actio ꝓpria intellectui agenti, quæ est facere intellecta, intellectui generabili & corruptibili.s.qui est in habitu.q.d.minor secundi sylli falsa est, q̇a quod propriū est agenti, nō debet attribui intellectui potentiæ, nec simplr̄, nec in habitu, & sic apparet defectus, tū tertij, tū secūdi sylli, vt perspicue patet. Nisi quis.§ Adijcit nunc euasioné Alexandri q̄tū ad secundam, & inqt. Nisi q̇s ponat, ꝙ intellectus q̇ est in habitu, sit intellectus agens cōpositus cū intellectu m̄ali, vt dicit Them̄.sic.n.opinando pōt dici, ꝙ ipse attribuit actioné illius intellectui in habitu, tanq̄ suo toti. Aut ponat.§ Soluit & aliter, & inquit. Aut ponat ꝙ forma postrema nobis .i.vltima ꝑfectio nobis, qua abstrahimus intellecta, & intelligimus ea, est cōposita ex intellectu, q̇ est in habitu, & intellectu agente, vt Alexander, & Auépace ponunt, sicut nos etiam reputamus esse apparés ex sermone Arist. Differunt ergo hæ rńsiones, qm̄ prima vult intellectū in habitu esse colligatū ex intellectu agente, & intellectu potentiæ. Secunda vero vult intellectum in habitu esse colligatū ex intellectis acquisitis, & intellectu agente, & qūocūq; sit, intellectus in habitu pōt agere actione propria intells agentis, qm̄ intellectus agens est pars illius qūocūque accipiat̄, vt perspicuū est. Et si etiam.§ Obijcit ꝯtra rńsionem hanc oīno, & inqt. Et si etiam hoc posuissemus esse ita (qđ forte est dubitabile) non tn̄ ꝯtingeret ex ꝯplemēto actionis eius, quæ est creare intellecta, nisi ꝯplementū actionis eius, quæ est intelligendo ea, nō intelligēdo res abstractas q.d.ꝯcessa secūda rńsione, nō pp hoc sequit̄ ꝙ intētio substantiarū separatarū subsit actioni intellectus in habitu, illo modo. Cum intelligere.§Probat ꝙ sumpsit, & syllogismus sic cōponit̄. intelligere æternū nō attribuit̄ operationi nouæ ab aliquo ente nouo ꝑ se, nisi forte ꝑ accn̄s. & hāc ponit, & inqt. Cū intelligere eas impossibile est vt attribuat̄ gn̄oni, aut fieri ab aliquo ente gn̄ato.v.g.ab intellectu, q̇ est in habitu, nisi ꝑ accn̄s. Probat hanc maioré, & inquit. Et si nō, tunc gn̄abile efficeret̄ æternū, q̇a intellectus in habitu efficit̄ æternus, si eius operatio esset æterna. Tūc subaudi minoré, sed intellectus in habitu est generatus, ergo ei nō pōt attribui. Et contingit etiam.§ Secundo obijcit cōtra idé, si à colligato illo prouenit vna actio, vt vult Alexander, vel æque primo ambo illa cōcurrūt, vel vnum principalius & aliud secūdarie. nō æque primo, vt ꝑspicuū est, qm̄ tunc essent æqualia, si vnū principalius, q.cq.d sit id, æternū non eget re generabili pro instro. inqt §& contingit etiam sermoni dicenti, ꝙ forma qua extrahimus intellecta est intellectus, q̇ est in habitu ꝯpositus cū intellectu agente, magna.qō§ & apponit vnū mébrum illius, & dicit §æternū.n.non indiget in sua actione re generabili & corruptibili

Commen 1.

ruptibili intellectus agens est æternus, & intellecta sunt generabilia & corruptibilia, ergo intellectus agens non eget illis. Apponit cõclusionẽ sub forma qõnis, & dicit. Quõ igitur cõponitur æternum cum corruptibili, ita ꝙ ex eis fiat vna actio. q. d. ergo nõ põt intellectus agens vti intellectis, tanq̃ instrõ ad intelligere sub̃as separatas. Sed post. In intellectu nr̃o tria possumus cõsiderare. s. intellectũ potentiæ, intellectũ agentẽ, & intellecta speculatiua quibus intelligimus formas mãles, quemadmodum ergo dispositio in trãsmutatione phica põt interdũ se tenere ex parte materiæ, interdũ ex parte agentis, sic & dispõ illa ex parte intellectus potẽtiæ qñq;, & qñq; ex parte intellectus agentis. Alexan. ergo non declarauit vtrasque has habitudines, ideo fuit valde insufficiens. dicit Sed post loquẽdũ de hoc, vr̃. n. ꝙ ista põ est quasi principiũ & fundamentum eius quod volumus dicere de possibilitate cõtinuationis cũ rebus abstractis, s̃m Arist. s. positio, ꝙ forma postrema nobis, qua extrahimus intellecta, & facimus ea ꝓ voluntatem nr̃am, est composita ex intellectu agẽte, & intellectu qui est in habitu, & tñ subaudi non declarauit, quot modis põt accipi. ergo insufficiens. Recapitulat quæ dixit & patet. Auempace. Cũ dixit quæ græci dixerũt circa possibilitatẽ copulationis, nũc q̃ arabes, inducit, & dedit vias Auẽp. Hispani eius præceptoris, & inqt. Auẽp. multũ loquebat̃ in hoc quæsito, & maxime in epistola, quã appellauit cõtinuationẽ intellectus cũ hoie, & primo ponit fundamentũ eius, & inquit, & id sup qđ sustentatus est in hac q. est hoc. primo. n. posuit ꝙ intellecta speculatiua sunt facta, & h̃ est maior, deinde posuit ꝙ factũ habet quidditatẽ, & est minor ex his cõclusio debet esse, ergo oĩa intellecta speculatiua hñt q̃dditatẽ, & hic ẽ primus syll̃s. Deĩde posuit. Nũc apponit scd̃m syllogismũ, cuius maior accipit̃, & inqt. Oẽ hñs quidditatẽ, intellectus innatus est extrahere illã q̃dditatẽ. Minor est ꝯclusio dicta, sed intellecta speculatiua sunt hñtia quidditatẽ. ergo intellecta speculatiua intellectus est natus abstrahere illã quidditatẽ, & hãc cõclusionẽ ponit, & inqt. Ex q̃bus ꝯcludit̃, ꝙ intellectus innatus est extrahere formas & q̃dditates intellectorũ, qđ ex verbis Alpharabij ꝯfirmat, & sermo patet. Primũ ergo fundamẽtũ est, intellectus est innatus abstrahere quidditates intellectorũ, in q̃bus quidditas differt ab eẽ, vt syllogismis his dedit Auẽp. Et cũ hoc &c. Nũc vult enumerare vias Auẽp. & primo submemorat ordinẽ, & inqt. Et cũ hoc cõclusit. s. ꝙ intellectus innatus est extrahere formas intellectorũ, & quidditates eorũ, innuit in hoc ꝑ duas vias, quarũ vna est in epistola, secunda in lib. de aĩa, & sunt vicinantes se, imo ferme æedẽ. In epistola aũt. Nũc ponit viam libri de aĩa, & primo inducit primũ syllogismũ. s. oẽ intellectũ, cui nõ r̃ndet phãtasma, est vnũ numero in me, & in te. Sed forma intellecti est intellectũ, cui nõ r̃ndet phãtasma, ergo forma intellecti est idẽ in me & ĩ te. Maior patet cõuersione ꝑ ꝯtrapõnẽ hoc pacto, intellectũ diuersum ĩ me & in te h̃et phantasma, ergo non oẽ hñs phantasma est nõ diuersum in me, & in te. Primo accepit ꝓbõnẽ maioris, & dicit. in lib. aũt de aĩa cõiunxit huic, ꝙ intellectis rerũ non cõtingit multitudo, nisi ꝑ multiplicationẽ formarũ spiritualiũ, cũ q̃bus sustinebunt in vnoquoque indiniduo, & ꝑ hoc fuit intellectũ equi apud me, aliud q̃ intellectũ eius apud te. est ergo cõuersa, oẽ intellectũ diuersum apud me & te h̃et phãtasma. Tũc adijcit ꝯuertentẽ, & dicit, ex quo sequit̃ s̃m ꝯuersionẽ oppositi, ꝙ oẽ nõ hñs formã spũalẽ. i. phantasma, à qua sustentat̃. i. depẽdet, illud intellectum est vnũ apud me, & apud te. est ergo ꝯuertens, ergo oẽ nõ hñs phantasma in sensibus, est nõ diuersum in me, & in te, & h̃ ꝯuertens accipiat̃ velut maior, & addat̃ minor, quã inquit, deinde cõiungit huic, ꝙ quidditas intellecti & forma eius non h̃et formã spũalẽ. i. phantasma neq; indiuidualẽ, cui sustentat̃. i. à qua dependeat. ꝯclo erit quã reliq̃t, ergo forma intellecti est nõ diuersa in me & in te. Cum quidditas. Prosyllogizat minorẽ hoc mõ, oĩs q̃dditas hñs phãtasma, est indiuiduũ singulare, vel spũale, vel corporale. Huic addit minorẽ, & inqt. Cũ quidditas intellecti, nõ est quidditas indiuidui singularis, neq; indiuidui spũalis, neq; corporalis (intellectũ. n. declaratũ est nõ esse indiuiduum) cõclo erit, ergo quidditas intellecti nõ habet phãtasma. Ex quo cõsequit̃. Nunc tangit secundũ syll̃m, q̃ sic cõponit̃, forma & quidditas intellecti intelligit̃ ab intellectu nr̃o. intellectũ vnũ numero in me, & in te, est quidditas intellecti, ꝑ primũ syll̃m, vel saltẽ ꝑ cõuersionẽ in terminis ꝯclonis primi syllogismi, ergo intellectũ vnũ numero in me, & in te, intelligitur ab intellectu. Huius dedit minorẽ tm̃, & inqt. Ex quo ꝯsequit̃ vt intellectus sit innatus intelligere quidditatẽ intellecti. cuius intellectus. i. quidditas est vnus in oĩbus hoibus, & hic est secundus syllogismus. Et quod. Nunc tãgit tertiũ syllogismũ principalẽ, ꝓp quẽ sunt accepti hi duo, & sic cõponit̃, intellectũ vnũ numero in oĩb⁹ hominibus intelligit̃ ab intellectu nr̃o. sub̃a abstracta est intellectũ vnũ numero in omnibus hoibus, vt ꝑspicue accepit, ergo sub̃a abstracta simpliciter intelligit̃ ab intellectu nr̃o, huius tñ minorẽ dedit, & inqt: & quod est tale est sub̃a abstracta, hęc est minor. Cõclusio ergo Auẽpace est: sub̃a abstracta intelligit̃ ab intellectu nr̃o. mediũ est: quia intellectũ vnum numero in oĩbus intelligit̃ ab intellectu nostro. põt ergo hæc dem̃ratio resolui in tres terminos: & duas propositiones. termini q̃dẽ sunt: intelligit̃ ab intellectu nr̃o: intellectũ vnum numero: sub̃a abstracta.

intell̃r ab intell̃u nr̃o. intell̃m vnũ nũo. sub̃a abstracta.

Primus terminus est maior. Secundus terminus medium. Tertius terminus minor. Prima propõ est, intellectũ vnũ numero intelligit̃ ab intellectu nr̃o, q̃ ꝓbata est, ꝑ oẽs p̃cedentes syllogismos. Secũda est, sub̃a abstracta est intell̃m vnũ numero in oĩbus hoibus: & sic ꝯclusio erit, q̃ prius. s. sub̃a abstracta intell̃r ab intellectu nr̃o. In lib. vero de anima &c. Nũc ponit scd̃am viã ad eãdẽ ꝯclusionẽ, est enim cõclusio huius secũdæ viæ, sub̃a abstracta intell̃r ab intellectu nr̃o, q̃ resoluit in prædicatũ, qđ est terminus maior, & sub̃m, qđ est terminus minor. Mediũ autẽ est q̃dditas non hñs q̃dditatẽ, & sic cõponit̃, q̃dditas non hñs q̃dditatẽ intell̃r ab intellectu. sub̃a abstracta est q̃dditas nõ hñs q̃dditatẽ, ergo sub̃a abstracta intell̃r ab intellectu. Primo ergo ꝓbat maiorẽ, & põt discursus sic ordiri, intellectus intelligit intellectũ equi, vel ig̃it id simplex est vel cõpositũ, hñs vlterius q̃dditatẽ, si simplex, habet̃ qđ est pura q̃dditas, & ꝑ ꝯñs habet̃ maior. si h̃et q̃dditatẽ, & cũ intellectus põt intelligere illã q̃dditatẽ scd̃am, sit B. Et quæro vlterius, vtrũ B h̃eat q̃dditatẽ, vel nõ. & si sic, sit illa C & arguit̃ vt prius. oportet ergo vel vt ꝓcedat in infinitũ, vel secet̃, & cũ non possit ire in infinitũ, ergo secet̃, & si secat̃, vel peruenit ad q̃dditatẽ simplicẽ, vel ad hñs quidditatẽ quã extrahere nõ põt, vel id ad qđ ꝑuenit, nec est quidditas, nec hñs q̃dditatẽ, & destruit mẽbra impossibilia, & ꝯstruit mẽbrũ necessariũ. Dicit, in lib. vero de aĩa posuit primo ꝙ q̃dditas intellecti, s̃m ꝙ est intellectũ, si non fuerit ꝯcessum nobis, ꝙ nõ h̃et quidditatẽ, & qđ nõ est simplex, sed ꝯposita, sicut dispõ in oĩb⁹ q̃dditatibus factis. i. indiuiduis, & fuerit dictum ꝙ quidditas illius intellecti: s̃m ꝙ est intellectũ h̃et etiam quidditatẽ. s. intellectũ istius q̃dditatis, tũc iste intellectus etiã erit innatus reuerti, & extrahere illã quidditatẽ, quia h̃ est natura intellectus, vt supposuimus. & si nõ fuerit cõcessum nobis, ꝙ ista q̃dditas, & ꝙ ens ex ea, est idẽ cũ intellecto, cõtingit in ea, qđ cõtingit in prima, & est, qđ etiã habeat quidditatem factã. necesse est tunc, aut vt hoc ꝓcedat in infinitum, aut vt intellectus secet̃ ibi. sed impossibile est hoc ꝓcedere in infinitum, q̃a faceret quidditates & intellectus infinitos, diuersos in spẽ esse, s̃m ꝙ quidã eorũ sunt magis liberati à mã, q̃ quidã, necesse est ergo vt intellectus secet̃, sed cũ secabit tunc aut ꝑueniet ad q̃dditatẽ, quæ non habet

habet quidditatem, aut ad aliqd hñs quidditatem, sed intellectus non hēt nām extrahendi illam, destruit membra, & inquit. Sed impoſſe est inuenire quidditatem, quam intells non est innatus extrahere à quidditate.i.hñte quidditatē. p suppositum, qm̃ iste intellectus tūc non diceret intellectus, nisi æquiuoce, cū sit positū q intellectus innatus est abstrahere quidditatē, in eo q est quidditas. & impoſſe est etiam vt intellectus pueniat ad aliqd non hñs quidditatē, & q non sit quidditas, qa quod non est quidditas, nec hñs qdditatē est priuatio simplr.i.nihil, & in hoc apparet qualiter entis prima diuisio est p quidditatē, & hñs quidditatem, vt in Metaphysica visum est. Ex his recolligit maiorē.& inqt: Remanet igit tertia diuisio, & est q intells pueniat ad qdditatē nō hñtē qdditatē. est ergo maior, qdditas nō hñs quidditatē intelligit ab intellu nro. Tūc adijcit minorē, & inqt. Et q est tale ē forma abstracta.i. sed suba abstracta est qdditas nō hñs qdditatē, ergo suba abstracta intelligit ab intellectu nro. Et ɔfirmauit. Rñdebit forte qs rōni Auēp. q proculdubio quidditates intellectę sunt finitæ, attamen est vna quidditas ad quā intells non pōt peruenire, qa excedit numerū quidditatū. quas intells pōt intelligere. Obijcit Auer. auctoritate Arist. & inqt. Et cōfirmauit hoc p id quod cōsuetus est Arist. dicere in talibus demonstrationibus.s. qm̃ qn̄ necesse est abscindere infinitū, melius est abscindere ipsum in princ. ergo si quidditates sint finitæ stādum est in princ. & cū illā possit intelligere intellectus, relinquit q subam abstractā pōt intelligere. Propterea inqt. erit igit cōclo istius demonstrationis eadē cū cōclusione demrōnis pdictæ, licet medium sit diuersum, vt visum est. Qm̃ si non. Quia accepit hāc maximā, qn̄ nō est pcessus in infinitū, stādū est in primo. Reddit causam quare hoc accepit, & inqt. Qm̃ si nō addidisset hoc.i. illā ɔfirmationē, potuisset aliqs dicere multos intells eē medios inter intellm, q est ī habitu, q est terminus à quo ascēsus, & intellm agentē, q est terminus ad quē illius ascēsus. aut potuisset fingi intellectū mediū esse vnū, vt Alpharab. inqt. Quē adeptū nūcupat, aut pōt fingi illos adeptos esse plures, vt alibi Alpharab. ait. vtcūq; sit accepit q si sint multi, standū est in primo & recolligit vias, vt patet. Circa hr plurimæ qōnes occurrūt. prima, an quidditati intellecti respondeat phātasma. Secūdo quo pacto possit dici suba abstracta. Tertio qūo quidditas, quæ nō hēt phantasma, dicat vnū in oībus hoibus, & hæ quo ad primā viam. Quo vero ad scdam, quid sit quidditas, & quid hñs quidditatem ambigunt. Scdo quo pacto, si quidditates sint infinitæ, intellectus sunt infiniti. Tertio quid Alpharab. sentiat in sua fictione, quā narrat Auer. licet harū difficultatū multæ sint demrātiuæ cōtra Auēp. tñ qa sunt probabiles conabor soluere p facultate. Ad primā quicqd sit ſm Auer. (vt dicemus) credit Auēp. esse duas quidditates: quarū vna dicitur quidditas rei mālis, seu quidditas rei sensibilis, vt alij dicūt, & hr est vniuersale intellectū p abstractionē factā à phātasmatibus, vt hō intellectus. Altera est qdditas abstracta ab illa quidditate prima. postq̄.n. hō intelligit, adhuc intellectus pōt abstrahere à quidditate intellecta hoīs quidditatē scdam, & qa hr est abstracta à quidditate rei intellectæ, & nō rei sensatę, ideo illi apud Auēp. nō rñdet phātasma in sensu, & sic apud Auēp. nō oportet intellectū intelligere p hoc q phātasia moueē &c. Et alia multa, quæ diximus in lib. de intellectu. Et p idē apparet solutio ad scdam. quidditas.n. rei intellectæ est suba abstracta, & ecōtra, qm̃ quēadmodū suba abstracta nō hēt phātasma, nec illa. Amplius quēadmodū suba abstracta intelligit p essentiam eius, & nō p ɔcursum phantasiæ, sic & quidditas simplex rei intellectæ, est ergo suba separata quidditas rei intellectæ, secundum modum essendi, & intelligendi, vt patet. Propter tertium similiter dicendum, q quidditas rei intellectæ pōt esse vna numero duplr. vel positiue vt sor. vel Plato, & sic non. Alio modo priuatiue p priuationē cārū facientiū multitudinē indiuiduorū, vt dicit Auer. quia igitur quidditas rei intellectæ caret mā, & caret habitudine ad phantasma materiale, eo q ei non respondet phantasma materiale, ergo erit vnū numero in omnibus hominibus per priuationem distinctionis indiuidualis, vt in lib. de intellectu diximus. Ex his apparet probabilitas primæ viæ, qm̃ quidditas vna numero omnibus est intellecta à nobis, sed suba separata est quidditas vna numero in nobis: ergo vt prius. Ad primam alterius rōnis dicēdū, q quidditas, natura, & essentia idē sunt in re, differūt aut modo, dicit qdē natura, put est principium operationum, & sic humanitas, seu quidditas hois dicit nā, prout est cā & principium operationum. Dicitur essentia, put est id, cuius proprietas & modus est esse rei. Dicit quidditas, put est principiū formale intelligendi rē, vt cōstat. quidditas ergo est forma intellecta, per quā res intelligit formaliter. Habens vero qdditatē est cōpositū ex forma, & mā, vel ex mō formæ & modo materiæ. Ex his sequit primo q idē est quidditas, & hñs quidditatē, respectu diuersorū, qm̃ aīal respectu aīalitatis est hñs qdditatē, respectu hois est quidditas, vt ɔstat. Rursum sequtur, q in natura est dare duo.s. quidditatē tm̃, vt ens, & hñs qdditatē tm̃, vt hō, vel eius indiuiduū. ens.n. est quidditas tm̃, qm̃ non est cōposita, non tñ est pura quidditas, qa est alicui cōponibilis apud aliquos. Deus aūt est quidditas summe simplex, qa caret cōpositione, & cōponibilitate. Ex his apparet efficacia rōnis, q si intellectus pōt intelligere qdditatem puram, q pōt intelligere etiā subam abstractā. est enim suba abstracta quidditas tm̃, & non hñs quidditatē. Circa secundū quidam per intellectus infinitos intelligūt actus intelligendi infinitos, & tunc dicunt, q si quidditates essent infinitæ, tunc intellectus.i. actus intelligendi essent infiniti, quod reputāt impoſſe. Sed hoc nihil est, quoniam Auic. non habet impoſſe in actibus aīæ processum ad infinitum. intellectus.n. est quid illuminatū continens infinitas capacitates, & per ɔñs pōt procedere in infinitū. Alij per intellectus infinitos intelligunt potentias aiæ rōnalis, & sic inconueniens est, si quidditates sint infinitæ, tunc intellectus.i. potentiæ intellectiuæ erunt actu infinitæ, vt visus est sentire Alpharabius. Sed nec hoc aliquid est. qm̃ ad multiplicationē quidditatē non sequitur multitudo intellectus. de facto.n. ad duas quidditates nō sequūtur duo intellectus, ergo nec ad infinitas sequi debent infiniti intellectus. Ideo dicendum q intellectus capitur duplr, vno modo pro forma intellecta tm̃, & sic oīs quidditas dicitur intellectus saltem participatus vel participatiue. quidā est intellectus p essentiam, q est intellectus, quia intelligit & intelligit, & sic numerus intellectuū est ſm numerum orbium, vt in lib. de intellectu dicit. Auer. ergo p intellectū intelligit intellectum primo mō. est ergo inconueniens, si quidditates essent infinitæ q tūc intellectus.i. essentiæ intelligibiles essent infinitę, hoc.n. falsum est, qm̃ in essentialiter ordinatis non est pcessus infinitus. 2. Meta. Ad vltimam dicendū Alpharabium posuisse tres intellectus, quorū primus est intellectus potentiæ apud eum. Secūdus est intellectus in habitu, & est quidditas intells potentiæ, per quā intellr intells potentiæ, vt diximus cōmen. 9. Tertius est intells agēs, & est quidditas intells in habitu, q est forma abstractior intellecti in habitu. & sic apparet quo pacto intellectus in habitu cōparetur intellectui potētiæ, & quo pacto intellectus agens, & qs dicatur intellectus adeptus &c. Circa iam nunc dicta solebamus Paduæ in nris scholis ambigere, primo an intells in se possit intelligere subas separatas simplici & essentiali intellectione, quēadmodū se intelligūt. Rursus quærebamus si intellectus in se id intelligere possit, an vt nobis copulatus ipse intelligere possit, nos vero per ipsum rursum intelligere possimus illas. Tertio quis est modus perueniendi in cognitionem intuitiuam & essentialem illarum, si est possibile eas nos intelligere, & in his qōnibus multa dedimus, sed qa accidit recōficere librū de intellectu, oēs difficultates & opiniones possibiles dici, scripsimus in illo lib. maxime in. 2. illius, vbi de statu aīæ post mortē titulus est, & cōfutauimus oēs opiniones, & tādem defendimus veritatē nřæ religionis, sed qa Auer. supponit duo.s. potestatē intelligendi, quo ad intellectū in se, & quo ad intellectum. vt est cōtinuus nobis, & hoc tm̃ auctoritate Alexand. & Auēp. & Them. ɔfirmauit. quicqd sit de rationibus eorū tantum inuestigare conatur modum pueniendi in statū illū, & hoc dedit aperte in lib. de fœlicitate, quē paucis diebus commentati

mentati sumus,& si Deus voluerit,qnq; edemus.tota ergo Auer. vis est in declarando modum perueniendi ad illum statum fœlicitatis. Nos aūt.§His visis,nunc quid conclu dant,& quo pacto viæ Auép.sint debiles adijcit, & primo debilitat scdam,q̄ sic ꝯponebat̄, quidditas pura intelligit̄ à nobis, sub̄æ separatæ sunt quidditates puræ, ergo sub̄æ separatæ intelligunt̄ ab intellectu nr̄o.Est ergo solutio ꝙ rō hæc peccat per fallaciam æquiuocationis, qm̄ hoc nomen quidditas,dicit̄ æquiuoce de quidditate abstracta à mā, & de quidditate essentialiter separata, & sic æquiuocat̄, qm̄ maior vera est de quidditate abstracta à phātasmate, & sic côceditur.Minor vero est,accipiendo quidditatē essentialiter separatā,ergo æquiuocatio,& sic soluta est Auép.via secunda,inquit.Nos aūt dicamus, si aūt hoc nomen qdditas,dicat̄ de qdditatibus rerū mālium, & de quidditatibus intellectuum abstractorū mō vniuoco, tunc propō dicens ꝙ intellectus innatus est abstrahere quidditates in eo ꝙ sūnt quidditates,erit vera, & sub hoc sensu minor est falsa. Et forte Auer.non rn̄det ad secundā viam, sed ad rōnē ꝓbantem primum fundamentū,cuius vis fuit,oē hn̄s quidditatē intellectus est innatus abstrahere.sed entia speculatiua sunt hn̄tia quidditatem,ergo &c. si qdē rō peccat ꝑ fallaciā æquiuocationis modo prædicto, & sermo ꝑspicuus. Et similiter.§ Oñdit ꝙ est etiam minor æquiuoca.cōponit̄ enim ex duobus modis.s.vnus, est cui rn̄det phantasma in sensibus,alter vero,cui nullum rn̄det phantasma, quale est quælibet intellecta separata excepta prima. inqt mō similiter dicendū ꝙ.s.intellecta esse cōposita, & indiuidua esse cōposita, fuerit vniuocū, illa minor est vera, & maior cui alligat̄.si aūt æquiuocū,tunc demr̄atio non erit vera, qūo aūt est valde difficile, & sic apparet duplex æquiuocatio in illo syllogismo,tū in maiori, tū in minori. Manifestum est.n.§Sed qa Auép.opinat̄ ꝙ quidditas seu ens dicat̄ vniuoce de subītātijs separatis,& quidditatibus mālibus,adijcit manifestū est.n.ꝑ se,ꝙ hoc nomē quidditas, nō dicit̄ de eis pure vniuoce,neq; pure æquoce, vtrū aūt dicat̄ multipliciter.i.analogice,qđ est mediū inter æquocū & vniuocum,indiget ꝯsideratione.Debes scire ꝙ apud Auépacem poſſe ē nos intelligere aliqd noua intellectione absq; motu phātasiæ,& sine phātasmate, vt qn̄ intellectus intelligit quidditatē abstractā à quidditate.apud aūt Auer. non, qm̄ qn̄ intellectus intelligit quidditatē intellecti,v.g.aīal abstrahendo ab hoīe, imaginatiua etiam similē abstractionē facit,imaginatur.n.indiuiduū aīalis post indiuiduum hoīs, adeo ꝙ abstractioni vniuersali intellectiuæ rn̄det abstractio imaginatiua in particularibus illorū, & sic sine sensu & phantasmate nequaq̄ intelligit aīa. q.cqd dixerit Simp. in illo textu vide. Sed si cōcesserimus.§ Quia nō probauit quidditatē non dici vniuoce,eo qa nō est hic locus, sed in lib.d.d.quēadmodū in nr̄is cōmentarijs diximus. Iō inducit qōnē sub alia forma.s.posito ꝙ quidditas dicit̄ vniuoce, adest qō ꝑdicta,an.s.intellectus sit generabilis,an ęternus. & si gn̄abilis,qūo pōt intelligere sub̄as æternas,qm̄ tūc nā corruptibilis efficit̄ æterna & si æterna cur intelligimus nūc,& non prius, inquit. Sed si cōcesserimus hoc dici vniuoce,cōtingit ꝑdicta qō,qūo.s.corruptibile intelligat qđ non est corruptibile,ſm̄ dicentes intellectū potentiæ esse corruptibilē,quemadmodū sentit Auép. vel qūo intelligit intellectione noua, qđ innatū est intelligere & in futuro & præterito,ſm̄ opinionē dicentiū ꝙ intellectus mālis nō est gn̄abilis, neque corruptibilis.Hæc.n.fuit qō iam mota. Et etiam si posuerimus &c.§Adhuc mouet aliam qōnem nondū motā.s.cōcesso ꝙ intellectus potētiæ vel intelligat vel possit intelligere illas, cur hæc intellectio nō acquirit̄ ꝑ doctrinam,& demr̄onem datam à magr̄o,ita vt primo sit qō in scia speculatiua,deinde cōclusio demr̄onis, inqt. Et etiā si posuerimus ꝙ intelligere res abstractas est in sub̄a, & in nā intellectus mālis,ita ꝙ intellectus potentiæ possit intelligere illas,quare igit̄ ista intentio nō currit cursu intellectionū māliū nobis, ita vt acquiritur vel inuētione, vel iudicio & doctrina, ita ꝙ hoc intelligere sit pars partium speculatiuarum. in princ. quidem qō, in fine conclusio demr̄onis. Et Auép.§ Inducit qōnis difficultatem, oñdens Auempacē in hoc ambigere,& inqt. Et Auépace vr̄ ambigere in hoc loco, dixit.n.in epistola expeditionis ꝙ ptās intelligendi est duobus modis nālis,quæ cōsistit in nr̄a potestate, & hac potestate possumus intelligere formas māles,& entia noua ꝑ nr̄os actus,& studia, & diuina, quā possumus intelligere formas liberatas à mā essentialiter ꝑ essentias earū intellectione intuitiua, dixit ergo ꝙ intellecta istius intellectus in statu adeptionis est æquiuoca,quia nō per studium & nr̄am inuentionē & abstractiua haberi pōt sed erit ꝑ essentias illarū & intuitiua. In epistola aūt.§Inducit oppositum,& inqt.In epistola aūt continuationis dixit,& cū pħs ascenderit alia ascensione cōsiderando in intellecto inquātum intellectū,tunc intelliget sub̄am separatam. inqt Auer. & manifestum est ex hoc, ꝙ intelligere intellectū ſm̄ illum est pars sciarum speculatiuarum.s.scia naturalis, & hoc apparet in illa ꝑscrutatione ab eo.Ecce quo pacto in verbis huius pħi innuitur ambiguitas non parua. Et cum ita &c.§ Quia quis persoluere posset,qōnē,dicendo ꝙ intellectio harū est non intuitiua, sed abstractiua.s.ꝑ inuētionē vel resolutionē, ideo arguit, & inqt.Et cum ita sit, qūo nobis accidit ignorantia istius sciæ? aut.n.erit quia adhuc non scimus propositiones quæ inducunt nos ad hanc sciam,vt dicit̄ de multis artificijs, q̄ vr̄ esse possibilia,sed sunt cārum ignotarum, verbi gratia alchimiæ. aut quia hoc intelligere acquiritur per exercitium,& vsum in rebus nālibus, sed nondum habemus de exercitio & vsu tm̄,vt ꝑ ipsum possimus acquirere hāc intellectionem aut erit hoc ꝓp diminutionē nr̄æ naturæ naturaliter. Tūc destruit membra,& inqt. Si igitur hoc acciderit ꝓp diminutionem in nā,ita ꝙ ille nō pōt intelligere,cuius natura est diminuta essentialiter. Tūc nos, & oēs qui innati sunt acquirere hanc sciam,dn̄r hoīes equiuoce, qm̄ illi erunt cōpleti in nā, nos vero diminuti. Et si dices ꝑfectum & imperfectum non variant spēm, vt Auer. inqt 5.pħicæ auscul.& Suised calculator.Dicendū ꝙ diminutio quædam est essentialis,quædam ꝑ accn̄s. Prima variat speciem,qualis est inter corpora cœlestia,& generabilia. Secunda non,qualis est inter hoīem orbatum, & ꝑfectum vt scis &c. Et si hoc.§Destruit aliud mēbrū & inqt.Et si hoc accidat ꝓp ignorantiam propositionū inducentium in hāc sciam,vt ita dicā,quia nondum inuentæ sunt apud nos,tūc scia speculatiua nondum est ꝑfecta à tēpore Arist. vsq; ad hoc tp̄s,cui rn̄det.& inquit.Et forte Auempace dicit hoc esse inopinabile,sed non impossibile. immo qdā dicūt nihil sciri,vt Heraclæi,quorū princeps fuit Heraclitus ephesius.Alij dn̄t nos oīa scire,vt peripatetici,q ponūt scias ꝑfectas,vt in expōne quinti cōmenti diximus.Lactātius Firmianus medius inter catholicos, & pħos inqt oīa scire esse Deo ꝓpriū,nihil vero scire esse brutorū.Sed scire quædam,& quædā ignorare est homini propriū, & hoc sentire vr̄ Arist.2.Meta.sed de his in lib.de intellectu. Et si hoc.§ Destruit aliud mēmbrū,& inqt. Et si hoc accidit ꝓp defectū cōsuetudinis,tunc sermo erit ꝓpinquus,immo idē sermoni dicenti,ꝙ cā in hoc est ignorantia ꝓpositionū inducentium in hanc sciam,& oē hoc cū hoc quod vr̄ esse est remotum,licet nō impossibile.deinde recapitulat, & sermo patet.Hactenus Auer.mouit qōnes suo tēpore famosas,& difficiles,vt vides.sed qm̄ (vt ipse inqt in cōmētarijs libri cœli) sermo posterior acutior est, ideo multæ aliæ qōnes emerserūt,quas enumerare bonū erit. prima igit̄ an Deus solus sit sibi,& alijs fœlicitabilibus vltima fœlicitas,ac ꝓsperitas. Scđa an intellectus agēs sit Deus,vel plures sint intellectus agentes, quorū quilibet sit fœlicitas nobis & alijs. Tertia an copulatione cum intellectu agente fœlicitemur,& quid sit copulatio,ac quot sint gradus copulationis,quos gradus ascensus Auer.nuncupat in lib.de fœlicitate. Quarta an nobis hæc copulatio sit noua, ꝑ nouā intellectionem,vel æternam.& quo pacto, cū nos noui simus intellectione æterna Deo copulemur, ac fœlicitemur.Quinta vtrū intentio qua erimus fœlices, sit demonstratione habita quā Auer.abstractiuā nuncupat, an sit ꝑ essentiam Dei,quā intuitiuā dixerunt. Sexta siquidē Deus est intellectus agens,an quælibet intētio sit fœlix & beata copulatione cū intellectu agēte. Septima vtrum ad hoc vt intellectus potētiæ in se sit fœlix, reqratur solus intellectus

Disp. 7.ī solu. vltimi.

lectus agens,vel vltra requirat dispõnē certam datā ei per acquisitionē intellectus speculatiui, quẽadmodum nos ad hoc vt simus fœlices id requirimus,& nullus ante me qõnem hanc olfecit,sicut nec alias. Octaua vtrum semp intellectus potētiæ sit fœlix p copulationē cum intellectu agente. Nona vtrum semper in aliqua parte mundi sit aliquod indiuiduū hoīs fœlix & beatū hac copulatione. Decima vtrum in eodē instāti temporis pñt esse duo indiuidua hois æque beata & fœlicia, & hæc est difficilis ac ardua qõ. Vndecima est an p solam acquisitionē intelľs speculatiui fiat hō fœlix,vel non tm̄ per illius acqsitionē, sed etiam p acquisitionem intellectus practici, & dispõnem factam p habitus virtutum,& hoc nondū viderunt iuniores. Duodecima quot sint fœlicitatis subiecta in hoīe fœlici. Tertiadecima,cum intelľs potentiæ sit infimus abstractorum,& intellectus agens sit supremus abstractorū,vtrū intellecto potentiæ vniatur intellectui agēti p ordinē, ita q primo vniatur intellectui lunæ, deinde intellectui Mercurij,tertio intellectui Veneris,& sic vsq; in supremū, vel sine medio intellectui agenti copulet. Quartadecima vtrū fœlicitas tota simul acqrat,vel per partē post partē,quẽadmodum & intellectus speculatiuus. Quintadecima vtrū, sicut totus intellectus speculatiuus requiritur ad copulationem intellectus agentis, sic & in deperditione deperditur p modici intellectus speculatiui deperditionē. Sextadecima vtrum hō fœlix in statu curet rem publicā & rē œconomicam,vel solum sit bonus monastice. & Alpharabius dixit.q nec patrē, nec matrem cognoscet, nec ppinquos.immo inqt si hō posset fœlicitari in statu hoc, tūc in triduo moreret.pp quod solitus erā ambigere an fœlix timebit mortē vel nō in statu. Decimaseptima an hō in statu fœlicitatis sit oīa,& ipse Deus,vt æstimat Them. Decimaoctaua vtrū hō fœlix faciat miracula, ita q in castra irruat,ciuitates ædificet, sanet languores sine medicinæ instrumentis,& an oīa,quæ vñr nobis extranea,facere possit. & dixit Auic.q sic,& Algazel in lib.destructionū phorum in.2.lib.vbi disputat,in qõnibus nālibus, opinatur q hic sit propheta,& potens oīa,& mortuos suscitare. Auenatā vero arabs, cū vidit totū hoc esse impoīe, dixit fœlicitatem quā dederunt phi esse parabolam vetularū iuxta ignē sedentium. Decimanona vtrum aliqñ fuit aliqs fœlix hac fœlicitate vel aliqñ erit. Vigesima vtrum hæc fœlicitas remaneat post mortē, an sola sit dum sumus viuentes. Vigesimaprima vtrum oēs res naturales pñt hac fœlicitate beatificari, quẽadmodum homo. Vigesimasecunda & vltima est, quid veritas peripateticorū sit, & quid Christiana religio dicat,& quo pacto nos christicolæ à peripateticis debemus deuiare,& quid nāli studio potuerunt inuestigare,& quid nos christicolæ adijcimus, & quibus rõnibus id confirmemus. Hæ sunt qõnes arduę quas iam multis annis moui & cõsideraui,& magna pars harum est tacta pp Hieronymū Bernardū nr̄m,qui solicitus fuit in his qõnibus vt vides, sed qm̄ quæ hic dico sunt velut in transitu & trāscursu dicta,ideo nunc relinq̄ hic,sed eas in 2.lib.de intellectu oēs recollegi, & ita difuse perscrutatus sum, sicut potui. Et in cõmentarijs, quos scripsi in lib. fœlicitatis Auer. & eius filij,multas harum declarauimus, hic vero sat mihi sit eas mouisse ac locū monstrasse, licet Auer. in subsequētibus multas harū tangat, quẽadmodū tibi dicā, dum occurret. Dicamus igit qm̄.§ Mouit Auer.qõnes,deditque vias expositorū,ac arabū,in declarando possibilitatē illius copulationis,nūc vero vult soluere qõnē,& præaccepit fundamenta,& inqt. Qm̄ aūt intellectus exñs in nobis,habet duas actiones,ſm quod attribuitur nobis, quas explicat.d. Quarū vna est de genere passionis, & est recipere intellecta omnium entium māliū,qđ intelligere vocāt. Et alia est in genere actionis,& ē extrahere formas, & denudare eas à materijs,qđ nihil aliud est, nisi facere eas intellectas in actu, postq̄ erant in potentia, & totum hoc est tanq̄ añs, cui coniungit p̄ñs,& inquit. Manifestum igitur, qm̄ in voluntate nr̄a est cum habuerimus intellectum: qui est in habitu,intelligere quæcūque intellm̄ voluerimus, & extrahere q̄cūque formam voluerimus. Sed in his dubitabis primo contra antecedens,qm̄ nullus intellectus habet duas

Dubitatio.

actiones in nobis, ergo nec intellectus exñs in nobis habet duas actiones,ab vniuersali ad indefinitam negatiue, añs patet,quia nec intellectus agēs, nec intellectus potentiæ,sed oīs intellectus,vel est agens,vel potētiæ. ergo nullus intellectus est hñs duas actiones. Scđo dubitabis circa p̄ñs,qm̄ vel voluntas est in nobis ante copulationē, vel post.& si ante,ergo intellectus agens,& intellectus potentiæ in principio ante intelligere erūt in nobis,& si post,ergo hō nō potest intelligere nisi post copulationē. Tertio dubitatur circa formas arguendi, qm̄ omnis bona p̄ñtia, vel enthymema tenet in virtute alicuius boni syllogismi, vt Arist.inqt in primo prio. modo nō videt quo pacto enthymema h̄ in bonum syllogismū reduci possit. Ad primam dicendum q illa ppō Auer.s.intellectus exñs in nobis habet duas actiones &c.est falsa in sensu quē facit, qm̄ ille terminus intellectus supponit determinate, & p cõsequens nullus intelľs exñs in nobis habet duas actiones. Quæ est illi cõtradictoria, nisi dicas q ly existens habeat vim confundendi,quod nō est in vsu, nisi grā licentiæ, sed in sensu in quo sit,vera est,qm̄ intentio Auer.est q cõgregatum ex intelľu agente,& intelľu potentię,exñs in nobis habet duas actiones.s.recipere,& agere, & sic dictū Auer. verum est. Ad scđam qõnē dicendū duobus modis. primo ſm põnē Ioannis,quā nos in parte sæpe diximus, q voluntas sæpe sequit compræhensionem,sicut vmbra corpus.12. Meta. Est aūt cõpræhensio duplex quædā vl̄is, quæ ppria est intellectui potentiæ. Quædā particularis,q̄ propria est intellectui particulari generabili. sic & duæ voluntates erūt,quarū prima sequit cõpræhensionē primo mō. Scđa vero cõpræhensionē scđo modo. Dico igit q acquisito intellectu speculatiuo voluntate sequente cõpræhensionē vl̄em recipimus,& agimus intellecta. Sed ante non agimus,neq; recipimus,nisi voluntate particulari, vt pspicuū est,& de his diximus in lib. de intellectu prolixe. Vel aliter,ſm aliā viā quā sustinemus nūc, dicēdū, q intelľs potētiæ hēt duplex esse reale,& sic est forma rõnalis aīæ, q̄ est virtus in corpore,& sic vnit nobis ſm esse simpliciter, & p p̄ñs intelľu illo formaliter intelligimus & volumus. aliud esse,est spūale,inq̄tū est vnus abstractorū intellectuū copulabilis nobis ſm opus,& deforis adest, & p p̄ñs patet q voluntate præcedenti & subseqūeti volumus. Ad tertiam pōt dici primo q illa oratio nō est syllogistica,q̄a non pōt reduci in syllogismū,sed est oratio necessaria,nō.n.oīs oīo necessaria est syllogistica,vt dicit Arist.primo priorū. Vel dicēdū q est syllogismus hypotheticus, vbi arguit à põne āntis ad põnē p̄ñtis,licet nō ponat nisi hypothetica, & relinquat põ āntis,& p̄ñtis. Vel melius dicēdū,q pōt sic ī formā reduci,oē hñs duplicē intellectū.s.agētē, & intellectū potentiæ intelligit intellectum, qñ vult, & abstrahit formā intellectam, qñ vult. Nos habemus duos intellectus.s. agentē & possibilē,ergo nos intelligimus qñ volumus, & abstrahimus qñ volumus. Nec accepit maiorem, nec minorē, sed aliq̄d loco minoris.s.q intellectus attributus nobis hēt duas actiones &c. Et accepit cõclusionē in ppria forma,& sic patet reductio enthymematis. Sed adhuc q̄res,si intellectus potētiæ fuerit habituatus, vtrū egeat intellectu agēte aliquo mō? Videt q sic,qm̄.9.Meta.ponit differentiā inter m̄am seu potentiā remotā,& m̄am seu potētiā ppinq̄,& inqt. Materia q̄ pōt simpliciter indiget ī hoc q exeat in actū nō nisi vno motore tm̄. Materia aūt q̄ non dr̄ posse simpliciter, sed p potētiā remotā, exit in actū per plures vno motore ſm remotionē, aut ppinquitatē &c. arguo ergo, oīs m̄a eget aliquo motore extrinseco, vt patet tā de re mota, q̄ de ppinqua. Sed intelľs potētiæ est materia q̄dā, ergo siue nudus, siue habituatus eget motore extrinseco. Oppositum dicit Auer.hic, & cõmen.18.vt diximus. Soluit Auer.4.cœli,& inqt. Virtutes enim actiuæ & passiuæ differunt in hoc,q actiuæ nō indigent, cū exierint de potentia in actum,motore extrinseco. passiuis autē is est necessarius, & hoc exponit subscribens.v.g.q geometer habet potentiam geometrizandi, dum non geometrizat,sed cum geometrauit in actu.i.fecerit actionem geometriæ, non indiget motore extrinseco. addiscens vero geometriam habet potentiam geometrizandi etiā, sed indiget

Responsio.

Commen.39.

Quæstio.

Commen.12.

Solutio.

Commen.2.

diget motore extrinseco.s.doctore. Ex his colligitur, ꝙ potentia propinqua est duobus modis.vno modo ad actũ primum,vt materia spermatis respectu formæ aĩalis,& talis mã omnino eget ad minus vno motore, & de hac loqt Auer.9.Meta. Alio modo capit materia propinqua respectu actus secũdi,cuiusmodi est citharedus, qui habituatus est in actu citharizandi, & huiusmodi potentia nullo eget motore extrinseco,sed citharizat, qñ vult, absque auxilio motoris extrinseci,& de hoc loquitur Auer. in pñti loco, vt perspicue constat. Et ista actio.} Hoc põt poni secundum fundamentum, vel forte est declaratio prioris theorematis,dixit.n.nos habere duas actiones.s.pati ab intellectis,& agere intellecta, ideo nunc cõparat has inter se & inquit.Et ista actio.s.creare intellecta, & facere ea, prior est in nobis, q̃ actio quæ est intelligere. sicut dixit Alexan. Sed dices quia spẽ prioritatis pati est posterius, & agere prius,vt dicit. Quidam fingunt ꝙ abstrahere est prius ẜm naturam. Sed hoc nihil est,qm̃ in pñtis Aristot. enumerat quatuor modos,& vult prius non esse quod nõ conuertit ẜm subsistendi cõsequentiam,cuiusmodi nõ est in proposito,nec alibi Arist.vsus est alio modo priore ẜm nãm. Ideo non recedendo à verbis Alex.& Arist.queádmodum intellectus agens prior est intellectu potentiæ prioritate nobilitatis,sic & illius actio prior est actione intellectus potẽtiæ prioritate nobilitatis,& hoc Aristot.& Auer. innuunt cõmen.18.& tex.& cõmẽ.19.} Et ideo.} Melius aũt credo ꝙ actio intellectus agẽtis est prior ẜm diffinitionẽ actione intells potentiæ,qm̃ subdit, & ideo dicit ꝙ dignius est describere intellm̃ p hanc actionẽ, tanq̃ p nobiliorẽ & notiorem, nõ p passionẽ cum in passione cõicet ei aliud ex virtutibus aĩalibus.s.sensus,i actione vero minime. nullus enim sensus est actiuus,quẽadmodũ aliqs intells est agẽs. & in hoc patet error Ioannis,vt diximus in lib.cõtra eum. Propter duas igitur cãs melius est describere intellm̃ per actionẽ.primo qa aptius & nobilius. Scd̃o qm̃ h̃ actio est propria intellectui tm̃,& non illa &c. Sed dices, nõne intellectus in actione coit cum virtute vegetatiua, quæ est aĩalis etiã.est.n.virtus vegetatiua agens. Dicendum ꝙ illa non est aĩalis,vt aĩal,qm̃ nõ est cognitiua,nec motiua proprio motu.Auer.aũt loquit de virtutib9 aĩalis, vt aĩal. Sed hoc est &c.} Rõ,qua Alex. voluit intellectum describi per actionẽ.s.p abstrahere,erat hæc,essentia debet describi per propriũ sibi.agere est ꝑpriũ intellectui,& non sensui, passio est cõis sibi & sensui, ergo p actionẽ debet describi, & non p passionẽ. Vel potuit sic ordiri,nulla essentia debet describi p cõe sibi & alijs.passio ẽ cõis intellectui & sensibus,ergo &c. Cui rñdet Auer.sed hoc est de opinione dicentiũ,ꝙ passio in eis non dicit æquiuoce.q.d.ꝙ est minor vera apud Alex.q vult ꝙ intellectus sit virtus mãlis generabilis,& ꝑp̃s,ꝙ passio intellectus potentia sit vnica passioni sensitiue. sed apud Auer.minor falsa est, quia passio non est eis cõis,nisi p æquiuocationem. Et pp istã actionem.} Ex dictis colligit theorema quoddã Themistij, & syllogizat hoc pacto,oẽ extrahens qd̃cũq; intellm̃, & faciens ipsum de potentia in actũ,& recipiens ipsum,est cõpositũ ex intellectu materiali,& agente. Intells in habitu est extrahens quodcũque intellm̃, & faciens ipsum de potentia in actũ,& recipiens ipsum,ergo intellectus in habitu est cõpositus ex mãli, & agente.huius dedit vim minoris,& inqt. Et pp istã actionẽ.s.extrahere qd̃cũq; intellm̃ voluerimus, & facere ipsum in actu postq̃ fuit in potẽtia. Hæc est minoris vis.dedit conclõnẽ, & inqt, opinatus est Them̃. ꝙ intells, q est in habitu est cõpositus ex intellectu mãli,& agente.Et h̃ fuit sñia Themistij. Et hoc idem.} Conducit quo pacto Alex.per eũdẽ syllogismũ dedit hanc ꝯclõnẽ.s.intells,qui est in nobis est cõpositus ex agẽte, & intellectu in habitu.qm̃ oẽ extrahens intellectum, & recipiens id compositum est ex intellu agente, & intellu in habitu,sed intells in nobis est extrahẽs intellm̃, & recipiens id,ergo &c.Tãgit vim syllogisticã, & inqt,& hoc idẽ fecit Alex.credere ꝙ intells q est in nobis,aut est cõpositus,aut quasi cõpositus ex intellectu agente,& ex eo q est in habitu, p id enim quod dixit} hoc idẽ } tetigit sylm̃ Themistij, cuius tm̃ dedit cõclusionẽ. sed quia quis dicet intellectus in habitu,& intellectus agens sunt idẽ, ergo non componunt quoddam tertium. ꝑpterea adijcit cũ opinet, ꝙ suba eius q est in habitu,debet esse alia à suba intellectus agentis. Sed in oĩbus his Auer.Alex.& Them̃.accipiunt ꝓ cõstanti,ꝙ intellectus in nobis habeat duas actiones.s.extrahere ac recipere intellecta,& per ꝯñs ꝙ sit compositus ex duabus partibus,quicquid sint illæ partes. In oppositũ est Plato, & Xenocrates, qui intellectum esse aĩæ formã concedunt,quemadmodum Plotinus exponit, sed ipsum habere illas duas actiones non dicunt,nec ipsum diuidi in duas partes.Amplius in æternis non dãtur eiusmodi partes, sed intellectus ẽ æternorũ.quo pacto ergo habet partes has? Iterũ ambiges, in quo differãt hi quatuor intellectus.s.intellectus potentiæ intellectus agens, intellectus in habitu,& intellectus speculatiuus.licet.n.apud Them̃.Alex.& Simpl.facilis sit resolutio, ẜm tñ Auer. non parua est qõ. Dicendum ꝙ intellectus apud Auer.& Arist. põt tribus modis accipi.Vno mõ in se,& simpliciter,vt ẽ infimus abstractorũ,& sic est intellectus tm̃, nec agens, nec patiens, transmutatio enim fecit scire potentiam, quia intells vt sic omnino seiungitur ab operatione, ideo oĩo simplex est,nec agentis,nec patientis rationem habens. Alio modo põt considerari respectu tui vel mei,& quia sic est principium operationis nouæ, vt sic vendicat sibi rõnem agentis, inquãtum est principium, quo extrahimus intellecta. Et rõnem potentiæ passiuæ,inquãtum est primum principium,quo recipimus intellecta, & sic respectus hi sunt additi intellectui ex attributione ad nos, non ꝙ in se sint virtutes,vel partes animæ: vt Ioannes putat.quemadmodum .n.columna,nec dextra,nec sinistra dicit,nisi relatione animalis,sic intellectus,nec dicit agens,nec patiens, nisi attributione ad nos, aut relatione exñte in nobis. Sed dices isti respectus q̃d sunt,& q̃d eorũ fundamentũ,& q̃s terminus,& quid subm̃? Dicendũ ꝙ hmõi respectus apud Auer. sunt relones rõnis,attributæ intellectui separato,qbus denominat agens,& patiens,respectu aliorũ. Fundamẽtum aũt est noua imaginatio,vel noua operatio exñs in tribus sensibus interioribus,illa.n.nobis attributa,intellectui cõsurgunt hi duo respectus.s.actionis & passionis. Terminus aũt horum respectuũ est essentia intellectus separati. sunt.n.hi respectus ex parte intellectus ens rõnis,ex parte vero nostri sunt res & ens reale. Subm̃ horũ est homo sentiens in habitu,vel actu.quia enim hõ actu vel habitu est sentiens,imaginans,ac cogitans, ideo intellectui insurgũt hi respectus, qui eum denominant agentem ac patientem. Sed dices si isti respectu sunt formaliter in nobis, ergo denominant nos. Dicendũ ꝙ denominant nos,sed non eadẽ denominatione, qua denominant subam illam separatam. Ex his apparet,qũo illa suba dicatur intellectus agens, & qũo patiens,& q̃d sit,& quo pacto denominat nos. Et hæc sententia est Auer.in lib.d.d.& in lib.de intellectu de hac satis diximus. Tertio modo põt cõsiderari intellectus respectu omnium hoĩum,& totius speciei humanæ, & q̃a vt sic intelligere est æternũ, & velle æternũ, intellectus dicet agens,conseruans,& patiens.cõseruans,quia operatio illa non est noua,sed antiqua,cuius nullum põt esse agens,nisi cum difficultate,& dicitur conseruans,vt.4.cœli loquitur Auer.Ex his apparet discrimen inter peripateticos & Platonicos.Platonici.n.cum non concedant intelligere esse nouum, nec respectu speciei, nec respectu indiuidui, nec respectu intellectus in se, subtrahunt hos respectus.s.agẽtis,& patientis,conseruantis, & recipientis. Peripatetici vero,quia intellectus in se nulla noua intellectione intelligit, ideo vt sic auferunt hos respectus. quia vero respectu indiuidui certi intellectio noua est, ideo respectu huius, vt illius, intellectus vendicat sibi rationem agẽtis vel patientis. quia autem respectu totius speciei intentio est æterna simpliciter, ideo auferuntur respectus agentis, & patientis, & manent respectus cõseruantis & recipientis. Hæc igitur est differentia horum. Et per hoc patet quo pacto in æternis sunt huiusmodi respectus, & quomodo non,& tu vide in lib.de intellectu. Ad secundam proculdubio dixi in lib.de intellectu. Nunc vero dicendum ꝙ intellectus in habitu sunt prima principia, quæ sunt, sicut locus

Cõ. prædicto. Dubitatio. Solutio. Dubitatio. Responsio. Dubitatio. Solutio. Commen. 1.

locus ianuæ,quam nullus ignorat, & dicitur intellectus in habitu, qm̃ his habitis potest homo facile descendere in cognitionem hominum conclusionum illius gn̄is. Intellectus vero speculatiuus sunt oẽs conclusiones deductæ ex illis principijs,qm̃ speculamur illas,propter illa principia, & ideo intellectus speculatiuus dñr, ergo intellectus in habitu, & intellectus speculatiuus non sunt aïa, nec partes animæ,sed sunt illi attributa. Vel forte dicendum ꝙ intellectus in habitu est colligatum ex intellectu agente,& intellectis primis prędictis.hoc.n.vel est compositum,vel quasi compositum. non.n.est vere compositum,quia intellectus agens est æternus,& intellecta prima sunt nobis aduenientia in tpe.Intellectus speculatiuus est colligatum ex intellectu potentiæ, & intellectis secundis quæ deducuntur ex primis.& forte hæc est opinio Auer. sed in lib. de intellectu quære. Et cum: § Accepit vnum fundamentum, nunc vult accipere aliud, & primo recapitulat primum fundamentum,& inquit,& cum hæc duo fundamenta sint posita .s.primum,& secundum,nondum est declaratum,sed dicendum.s.ꝙ intellectus,qui est in nobis, habet has duas actiones.s.compræhẽdere intellecta,& facere ea,& hoc fuit primum,cui adijcit secundum, & inquit. Intellecta autẽ duobus modis fiunt in nobis aut naturaliter, & sunt primæ ꝓpositiones,quas nescimus quando extiterunt, & vnde, aut quomodo. Tunc ponit aliud membrum.d. aut voluntariæ, & sunt manifesta acquisita ex primis propositionibus. Est ergo distinctio,propõnum quædam sunt naturaliter nobis habitæ quædã acq̃sitæ ex voluntate. Deinde tangit dñam inter propositiones primas,& voluntarias,& inquit,& fuit declaratum ꝙ necesse est,vt intellecta habita à nobis naturaliter sint ab aliquo, quod est in se intellectus liberatus à materia, & est intellectus agens. Est ergo dñia hæc, ꝙ primæ propositiones sunt ab intellectu agente, sed aliæ sunt à primis propositionibus. Sed circa hoc fundamentũ emergunt quæstiones.prima,qm̃ in dictis apparet ꝯdictio. Arist. .n.in.2.huius inquit, proprium.n.est animalibus ignorare, & plurimum tempus in hoc persistit anima. Ex hoc arguit, anima pluri tpe est in ignorantia & errore, vt dicit ibidem Auer.ergo omnia scibilia fiunt nobis in tpe,& per ꝯñs scimus qñ fiunt primæ propositiones, & aliæ. Secunda, qm̃
Cõm. 151. Them.1. poster. voluit propositiones primas nobis adesse ꝑ intellectum agentem,& ab intellectu agente. & Auer. hic met dixit,quia sunt ab aliquo liberato à materia &c.ergo scimus vnde veniunt, quia ab intellectu agente. Tertia, lumen intellectus agentis comparatur intellectis,sicut lumen solis ad colores, vt dicit Them. & Auer. met in fine quinti commenti tertij huius,ergo scimus q̃uo. Quarta videtur ꝙ illa dñia nulla sit, quia oïa intellecta sunt in nobis ab intellectu agẽte. est.n.propria operatio eius facere oïa intellecta in actu postquam fuerunt in potentia: ergo tam primæ, q̃ secundæ propositiones sunt ab intellectu agente,qđ & Lincoñ.Grossatesta asseuerat. Quinta est,qm̃ oẽs propositiones vñr, vel voluntate, vel nã nobis insitæ, vt ꝑspicuum est oïbus. Sexta, si primæ propõnes sunt nobis à nã, ergo & oẽs aliæ, qm̃ eadem comparatione primæ propõnes comparantur ad secundas,qua intellectus agens ad primas, & per ꝯñs sicut intellectus agens sufficit pro primis, & sic primæ pro secundis &c. Dedimus autem alias multas q̃ões in nostris primis ędítionibus. Circa hmõi q̃ões Plato in Menone (qui & de virtute liber inscribit) oïa intellecta esse nobis à nã,ac scire reminisci, inquit, eo quia aïa rõnalis æterna est,infinities corporibus accedẽs, ab eisq; infinities recedens.ob quod & diuina,& corruptibilia didicit,quibus velata ac plena,nunc corpi mersa,nobis principium sciendi est nãliter, & non per voluntatem, vt peripateticorum quidam credunt,cui Arist. alludere vr̃ in fine huius secundi. d. multa secundum visum operantur animalia. Alia quidem,quia non hñt intellectum,vt bestiæ. alia ex velamẽto intellectus.vult dicere(vt Simp.monet.) qm̃ homines hñt intellectum plenum scibilibus, sed velatum,vt subdit Arist.aut passione,aut ægritudine, aut somno,vt hoïes, in quibus verbis apparet Arist. velle intellm̃ oïa scire,verum esse velatum ꝑꝑ corporis dispõnem talem vel talem. Ratiocinatur Plato ћ ibidem ex exemplo de puero quem Menon ad Socratem inducit.& tu vide argm̃ eius. Quod argm̃ potest sic ordiri peripatetice, habitis primis propõnibus communibus, vel intellectui deficit aliqua propositio vlterius pro conclusione inferẽda,vel nulla.si aliqua,& cum illa non habeatur nisi ex primis, vel deficit aliqua pro illa.vel nulla,& cum nõ est processus in infinitum,oportet tãdem dicere ꝙ nulla, & sic oẽs habentur nãliter. & vt clarius appareat ponatur in terminis,sint primæ propositiones A & conclusio inferẽda, quam dicis me ignorare sit G. G quidem conclusio habetur ex propositionibus proximis S F. est N F totũ añs respectu G. Vlterius cũ F sit conclusio, habetur per E añs. E vero añs, cum sit ignotum hr̃ per D & vlterius D per C & C per B. & per ꝯñs vltimo B per A. ergo G per A habetur. Arguo modo,in cognitione B sufficit A. ergo si scimus nãliter A,scimus naturaliter B, vt perspicuum est. Similiter in cognitione C sufficit B,sed B erat nobis nãliter habitum. Amplius in cognitione D sufficit C & per idem C erat nãliter habitum. & in cognitione E sufficit D,& sic tandem à primo ad vltimum in cognitione G sufficit F quod nãliter habitum est, ergo & conclusio & sic potest argui à primo ad vltimum, oïa scibilia esse nãliter habita. Rursum Chrysostomus columius Caiacianus Illustrissimi Calabrię Ducis benemeritus præceptor, multas alias nobis dedit rões pro Socr. ac Platonis opinione, ꝙ.s.scire nonnisi reminisci dicatur. Si Deus inquit,aïorum est creator,in cuius posse est facere eam perfectam oïbus scibilibus, & aïus capax est oïum scibilium, cur & Deus eam creando oïbus scientijs non ꝑficit? Agens.n.potens producere aliquem effectum, ipsum producit sub tanta perfectione sub quanta põt,& sub quãta ille capax est,& maxime cum vel authore Aristo. Deus necessario.& quantum põt,agat. Vel ẽm Christianam religionem,Deus cũcta quæ fecit valde bona fecit in gñe eorum:vt Moses tradidit in lib.perigeneseos. Est.n.huius viri argumentum valde efficax. sæpe enim cum inter nos huiusmodi caderet ambiguitas plurima dedit motiua fortissima, inter quæ maximum sibi hoc videbatur. est enim profecto vir & ingenio, & doctrina solertissimus. Sed an hæc põ cum Aris.& alijs peripateticis consonet, diu ab oïbus latinis creditum est ꝙ sic, licet noster Chrysostomus columius mecum vna consentiẽs dixit id esse incredibile, quod & auctoritate Ammonij in lib.Perihermn̄.nos & ipse testamur,dicentes Arist. nihil aliud sentire quam Plato, & qui eos dissentiẽtes faciunt vel ignorant vel inuide faciũt. Amplius & Them.grauissimus vir in paraphrasi huius tertij,conatur & Platonem,& Theophrastum,& Arist. conciliare,& dixit eos idem sentire. Simp. præterea semper vbi Arist.dissentientem inuenit,inquit Aristo.non Platoni:sed Xenocrati æmulo obijcere, qui aliter Platonem interpræ tatus est, quod & Illustri Andreæ Aquauiua de Aragonia Martinę Marchioni summopere placuit:induxit & per hoc auctoritates infinitas,cui & valde adhæsi, cum & græcis,& latinis literis polleat,sitq; vir literatorum primarius,ac nostri temporis omnium ph̃orum patronus,in familia peripateticorum studiosissimus. Ego vero in lib. de intellectu omnia hæc perscrutatus sum ẽm minima, & dedi modum conciliandi Arist. Plat.& Auer. & quo pacto alij aberrent commentatus sum,nunc vero,quia cõis consensus est ꝙ hi dissentiant,eos tanquam differentes supponamus,& declaremus,cur primæ propositiones naturaliter habitæ sint, & aliæ sint voluntate habitæ, vt dicit Auer. colligitur igitur Cõm.1. vnus modus in secundo meta. hmõi principia esse naturaliter habita,quia quæ à natura sunt,oïbus fere cõia sunt, ac semper vt in.2.physicę auscul.habetur,sed quia hmõi principia omnibus cõia sunt, quemadmodum locus domus, quem nullus ignorat,& qm̃ semper à nobis habentur dum sumus, ideo, & naturaliter habita appellantur, & per ꝯñs intellectus in habitu. Conclusiones autem ab his procedẽtes,quia nec omnibus sunt cões,nec semper à nobis habitæ, sed ex studio, & doctrina, & labore, ideo in illis habet introitum voluntas,& dñr esse à voluntate nostra,vel à casu,& cum non casu, ergo volũtas habet introitum in illis. & hmõi dñr intells̃ speculatiuus, qm̃ nõ nisi speculatione, & disciplina sunt habitę. Vel aliter potest dici & melius,ꝙ primæ

primæ propositiones sunt naturaliter habitæ,qm̃ ad hoc vt nobis insint & eas cognoscamus, sufficit lumē intellectus agentis,ꝙ nobis inest à natura, vt dicit Them. & quia lumen id nobis est coæuum dum sumus,ideo huiusmodi nescimus quando euenerint,quemadmodum etiam nescimus intellectum agentem,quando euenerint, & quia lumen id causa vniuersalis est omnium intellectorum tam primorū, q̃ speculatiuorum, & causa vniuersalis non est determinata,ideo nescimus,vnde.i.ex qua causa determinata veniāt, vt patet.& q̃a ad hoc, vt illis assentiamus, & ea habeamus sufficit lumen tantum. nec requiritur alia causa particularis,nec aliqua alia res,nec vt causa vniuersalis,nec vt particularis,nec vt instrumentum,vel dispositio,sed immediate à lumine intellectus agentis habetur,ideo adijcit,& nescimus, quomodo.i.qua dispositione habeantur. Econtra est de intellectis speculatiuis,q̃a.n.non coæua nobis sunt, ideo scimus quando adsunt, quia post demr̄onem, & non antea. Rursum, quia non solo lumine nobis innotescunt, sed alijs propositionibus medijs, quæ sunt & causæ particulares, vt patet. ideo scimus vnde. Et etiam quia nobis non insunt nisi inductione facta circa indiuidua sensata, tanquam dispositione præuia, ideo scimus quō, & sic est perspicua Auer.distinctio. His acceptis ad primam dicendum, ꝙ Arist. & Auer. loquuntur de ignorantia opposita intell'ui speculatiuo. aīa.n.diutius stat in illa ignorātia intellectorum speculatiuorum, q̃ in scīa. Ad secūdam patet solutio.scimus.n.vnde,qm̃ ex causa vniuersali, sed nō vnde tanquam ex causa particulari, & determinata, vt diximus. Similiter ad tertiam. lumen.n.id non est aliud ab essentia intellectus, ideo non est præuia dispositio pro acquisitione illorum,sed v'lis causa,vt diximus. Ad quartam patet solutio. oīa.n.intellecta sunt ab intellectu agente. Sed hæc est dr̄ia, qm̃ intellectus in habitu est ab intellectu agente, tāquam à causa proxima. intellectus vero speculatiuus est ab illo,tanquam à causa vniuersali & remota. Ad quintam quo pacto illa per naturam,hæc per voluntatem nobis insint perspicuū his est. Ad sextam id argm̃ est Soc.& Pla.in Menone,licet ergo illud formaui his duobus modis,vt patet. Vno modo vt in opponendo. Alio modo in elementis in narrando positionem eorum,& iam in lib. de intellectu dixi, nunc vero dico ꝙ intellectus agens, & primæ propōnes quæ sunt intellectus habitu, nobis naturaliter habitæ sunt. Sed propositiones secundæ, quæ intellectus speculatiuus dicuntur,habentur à nobis ꝑꝑ propositiones primas, & additum medium,quod inuenitur per artem & studium, vt perspicuum est,& maxime ex sensibus, memorijs,ac experientia, vt Arist.tradit in.2.poster. & 1.prior. sed de hoc quære in lib. de intellectu. Ad rationem Excellentissimi nostri Chrysostomi solutio perspicua est apud peripateticos, qm̃ & si Deus agat quantum potest, non potest agere intellectum speculatiuum sine causis secūdis,quæ sunt termini medij. Amplius s̄m nos christicolas Deus agit volūtate,ideo reliquit aīam nudam,quia sic ei placuit,& vt ꝑficeretur ex puris naturalibus.vt dicunt catholici. Sed an sustentari possit scire nostrum esse reminisci, vt Plato & alij sentiunt iam in lib. nostro de intellectu satis. Et cum hoc declaratum est &c.§Ex his conducit theorema,in quo declarat quid sit intellectus in habitu, & quid speculatiuus. Et primo quid intellectus in habitu,& inquit. Et cum hoc declaratum est, necesse esse, vt intellecta habita à nobis.i. intellectus in habitu à primis propositionibus.i.respectu primarum propositionum sint aliquod factum, congregatum ex propositionibus notis per naturam, & intellectu agente. Est ergo intellectus in habitu colligatum ex intellectu agente,& intellectis primis,quæ nobis insunt per naturam. Non.n.§Aliqua duo esse vnum colligatum est multis modis apud Arist.Vno modo tanquam ex forma & materia, vt ex cæra & figura. Alio modo tanquam ex arte & instrumento. ex serra.n.& arte fit vnum, sed hoc est velut instr̄m, illud velut ars, & sunt alij modi. quo vero istorum modorum fiat vnum ex illis exponit,& inquit.Non.n.possumus dicere ꝙ propositiones primæ non habeant introitum.in esse intellectorum acquisitorum.i.secundorum,qm̃ primæ sunt, sicut locus ianuæ antepositæ omnibus propositionibus acquirendis.Nec etiam possumus dicere ꝙ propositiones ipsæ solæ sint agentes eas,sine concursu intellectus agentis,vt nunc supponit,& est ita. & quia antiqui quidam sensere intellectum agentem esse primas propositiones. his obijcit, & accepit maiorem. d. Iam.n.declaratum est agens esse vnum & æternum, huic adde minorem, sed propositiones primæ non sunt vnum, & æternæ. ergo non sunt intellectus agens, vt intendebant quidam antiquorū, qui opinati sunt de mente Arist.eas esse intellectum agentem. Sed circa hoc sunt quidam, qui opinati sunt propositiones primas esse intellectum agentem,ex hoc,quia viderunt sine eis nullū intell'm speculatiuum fieri in nobis.Arguunt ergo, causa intellectorum speculatiuorum est intellectus agens. Intellecta prima sunt causæ intellectorum speculatiuorum,ergo intellectus agens,& habent alias rationes quas dedimus in lib.de intellectu. Contra hos arguit Auer.hic,vt diximus,& The.& dicit,intellectus agēs (vt dicit Arist.)est diuinus,& impatibilis, cuius substantia idem prorsus est quod actus, isq; immortalis, & sempiternus,& separatus est solus subaudi. sed primæ ꝓpositiones, nec sunt diuinum quodpiam, nec impatibile, cuius substātia sit actus,nec immortale & sempiternum.ergo primę ꝓpositiones non sunt intellectus agens. Sed quemadmodū nos in lib. de intell'u diximus, possunt hi conciliari, eo q̃a intellectus agens triplex est,quidam quem Plato soli comparauit.& hic Deus est,qui est intellectus agens vniuersalis omnium intellectorum,de quo sæpe Auer.in multis locis fecit sermonem.Alius est,quem Arist. lumini comparauit,qui est pars animæ rationalis,vt alias diximus.Tertius est intellectus agens, vt instrumentum immediatum omnium intellectorum speculatiuorum, & hic sunt propositiones primæ nobis per naturam insitæ,vt diximus. Ex omnibus his tribus fit vnum colligatum, quoniam ex propositionibus tanquam instrumento,Deo tanquam arte artiū, & lumine tāquam arte proxima,& huiusmodi similiter est, quemadmodum ex homine & sole fit vnum agens totale respectu hominis geniti. Et cum ita sit &c.§ Nunc quid sit intellectus speculatiuus exponit, & inq̄t, & cum ita sit, necesse est vt intellectus speculatiuus sit aliquid generatum ab intellectu agente,& primis propositionibus.ab intellectu agente quidem, tanquam causa vniuersali & prima.propositionibus vero,tanquam instr̄o,& proxima causa, ideo adijcit, & contingit ꝙ iste modus intellectorum sit voluntarie econtrario intellectis primis naturalibus, quæ non voluntarie nobis fiunt.ergo conclusiones habitæ ab intellectu agente, & primis propositionibus sunt intellectus speculatiuus, vel saltem colligatum ex intellectu potentiæ, & conclusionibus erit intellectus speculatiuus. Et omnis actio § dedit ꝙ intellectus speculatiuus est ab intellectu agente,& à propositionibus insimul, & non dedit quo pacto illa duo concurrant, ideo hoc nunc inuestigat:& primo syllogizat sic, omne agens compositum alicuius effectus diuiditur in duo quorum vnū quasi instrumentum & materia,alterum quasi agens vel forma. sed intellectus agens qui est in nobis,est compositus ex intellectu,qui est in habitu.s.primis propositionibus,& intellectu agente,ergo necesse est vt diuidatur in duo,quorum vnum est loco materiæ & instrumenti, alterum loco formæ & agentis. huius accepit minorem in propria forma, & vim maioris,& inquit, omnis actio facta ex congregato duorū diuersorum necesse est, vt alterum duorū illorum sit quasi materia & instr̄m, & aliud sit quasi forma & agens. Hæc est maioris vis. tūc dedit minorem.d. intellectus qui est in nobis componitur ex intellectu qui est in habitu, & intellectu agente, ergo alterum erit, vt materia & instrumentum, & alterum,vt forma & agens. Debes scire,quòd maior potest multis modis declarari. Primo qm̃ eorum ex q̄bus fit vnum,oportet vt alterum sit vt forma,& alterum vt materia:vt dicit Arist.8.meta.Ex duobus.n.existentibus in actu non fit vnum,similiter ex duobus existentibus in potētia,vt in secundo huius dictum est. Secūdo si ambo essent, vt forma vel agens vel vt instrumentum & materia. reliquum superflueret,quia essent æqualis perfectionis & naturæ,ergo superflueret. Tertio si essent æqualis gradus & conditionis

Cap.11.

conditionis essent eque nobilia, ergo & æquæ perfecta, ergo neutrum per se concurreret, & per consequēs omnia essent contingenter concurrentia &c. Aut ita q̄ cum dedit huiusmodi syllogismum, huiusmodi & conclusionem.s. alterum illorum esse vt materiam vel instr̄m, alterum vt formam vel agens, mouet questionem inuestigationis gratia, & inquit. Aut ita q̄ propositiones sint quasi materia, & intellectus agens quasi forma, aut ita q̄ propositiones sint quasi instr̄m, & intellectus agens quasi efficiens, aut subaudítu est econtrario. & quia parua est dr̄ia horum diuersorum modorum, inquit. Dispositio.n. in hoc est consimilis, quia ratio instr̄i differt à ratione materiæ, licet non differunt in re, vt perspicue patebit. Sed si posuerimus § Obijcit primo membro. & inquit, sed si posuerimus q̄ propositiones sunt quasi instr̄m, sicut est rei veritas. Arguit sic, vel est instr̄m æternum, vel nouum. Si nouum arguit.d. contingit vt actio æterna proueniat à duobus, quorum vnum est æternum: & aliud non eternum. Est.n. actio æterna adeptio intellectus agentis, quæ inest nobis per aduentum intellectorum primorum: vt dicemus. Aut ponitur q̄ instr̄m. § Nunc obijcit.2. membro: & inquit, si æternum, ergo intellecta speculatiua sunt æterna: qm̄ agens æternum, patiens æternum, & instr̄m æternum, ergo actum æternum. Et hoc etiam. § Nunc obijcit alijs membris. si.n. ponatur propōnes esse materiam, contra arguit.d. Et hoc etiam magis cōtingit si posuerimus eas quasi materiam. impossibile est.n. vt aliquod generabile & corruptibile sit materia æterni: & sic non potest esse materia intellectus agentis. Qūo igitur poterimus euadere ab hac quæstione? est.n. hæc questio valde difficilis. Excellentissimus Antonius Gueuera comes Potentianus: ph̄s nostri temporis eminentissimus, & in familia peripateticorum tam in morali: quam in naturali solertissimus scrutator, reputat quæstionem hanc esse impossibilis solutionis. Si.n. inquit fœlicitas est Deus: qui vel intellectus agens, vel diuersus nobis & sibi fœlicitas est, ad quid propositiones primæ, vel intellectus speculatiuus faciunt, cum videamus & mulieres & pueros maxime fœlicitati, ac dijs copulari. omnino carentes intellectu speculatiuo, & intellectione in primis ꝓpositionibus? Amplius inquit: & si Deus est ipsa fœlicitas, & rationalis intellectus noster illa fœlicitabilis, ac summe capax illius, ad q̄d intellectus in habitu, & speculatiuus? Nec enim videtur medium cāæ, nec mediū dispō pro illius ascēsu. Rursum si ita esset inq̄t, tūc magna pars hoīum ociosa & supflua esset, cum mulieres non debeant speculari Arist. auctore in œconomicis. similiter & pueri plurimi brutales sint, nec fœlicitabiles.1. Ethic. vt scis, & quia vir hic alter est Socr. & in moralibus primarius. dixit intellectui rationabili sufficere alterum duorum, vel eum esse nudum à contrarijs dispositionibus inclinantibus intellectum ad opus animale, quemadmodum est intellectus puerorum qui caret habitibus prauis, quibus refugiat à fœlicitate, & descendat in affectus appetitus sensitiui, & ab hinc capax est summę fœlicitatis per remotionem habitus contrarij. Vel sufficit ipsum esse dispositum per virtutem heroicam, quę est omniū actuum summa eleuatio ac appetitus sensitiui summa conuersio ad rationem mediante qua intellectus summæ est materia fœlicitatis, & hanc possunt & mulieres, & viri adipisci, & ideo voluit nos copulari illis solum per acquisitionem intellectus practici, qui est acquisitio virtutis heroicæ, de qua Arist. satis dixit in.7. Ethi. Et hanc christiana confitetur religio, & omnes leges. & hanc Socr. magnificit, vt inquit, spernens speculationem ꝑꝑ speculabilium motum: & eorum inutilitatem. Quis.n. non credi pueros in fascijs decedentes post mortem fœlices esse? & tamen hi nec intellectum speculatiuum, nec virtutem heroicam adepti sunt. sed sola priuatione habitus praui eos fœlices esse, nemo est q̄ dubitat. Amplius inq̄t, quis est ita temerarius, qui non credat mulierem iustam, prudentem, temperatam, castam, veridicam, ac perfectam in oībus habitibus virtutis perpetua fœlicitate beatificari? ergo sola adeptio virtutis heroicæ sufficit. h̄ sunt quæ acutissime nobis tradidit. Et quia de his in lib. de intellectu dixi, & ostendi necessitatē intellectus speculatiui, & practici, ideo pro nunc sit dictum intm̄. Accipiamus.n. nunc fundamenta Auer. vt declaremus quæ ipse sentiat, qm̄ quæ christiana sentit religio vera sunt ꝓculdubio, & in lib. de intellectu tractauimus satis. § Dicamus igitur &c. § Hic non respondet ad formam.q. prędictæ, sed ad aliam.q. interceptam ex cuius solutione apparet solo. ad formam prædictæ. Est enim.q. intercepta hæc, propositiones primæ habent ingressum in esse intellectorum speculatiuorum, ergo sunt vel vere instrumentum, vel vere materiæ, quorū quodlibet est falsum & impossibile: cum corruptibile non sit materia æterni nec instrumentum. Respondet Auer. negādo consequentiam, sed solum sequitur, propositiones habent ingressum in esse itellectorum speculatiuorum, ergo vel sunt quasi materia, vel quasi instrumentū, hoc inquit. Dicamus igitur q̄ si hoc quod dicimus, necesse est q̄ propositiones sint de itellectu agente.i. respectu intellectus agētis. aut quasi materia, aut quasi instrumentum, & hoc est consequens, dedit & añs, si habet ingressum in esse intellectorum speculatiuorum. Est ergo tota hypothetica nunc: cuius consequens est hoc respondet § non fuit sermo necessariæ cōsequentiæ § accipiendo materiam, s̄m q̄ est materia vere, & instrumentum, s̄m q̄ est instrumentum vere. Ergo illa cōsequentia tenet hoc mō, propōnes habent ingressum in esse intellectorum speculatiuorum, ergo sunt vel quasi materia, vel quasi instrumentum, & non de vera materia, & vero instrumento. Et hoc subscribit, & inquit. Sed s̄m q̄ necesse est hic esse proportionem & dispositionem.i. similitudinem inter intellectum agētem, & proportiones quæ assimilantur materiæ, & instrumentum aliquod, non quia est materia vera, & instrumentum verum. Et sic patet solutio q̄onis interceptæ. Tunc videtur nobis &c. § Respōdit ad.q. interceptā, nunc vult respondere ad formam.q. primæ. Erat enim quæstio ex quo alterum duorum est velut materia, alterum tanquam forma, quid est: an propositiones, an intellectus agens. Similiter si alterum horum est instrumētum alterum agens, quid horum erit. Hec enim fuit.q. Cui respondet, & primo proponit quędam.d. Tunc videtur nobis, q̄ possumus scire modum, s̄m quem iste intellectus qui est in habitu.s. primæ propositiones, est quasi materia, & subiectum agentis, & adiicit vtilitatem huius positionis.d. Et cum iste modus fuerit positus nobis, scilicet q̄ intellectus in habitu sit tanquam materia agentis, forte facile poterimus scire modū, s̄m quem intellectus potētiæ continuatur cum intellectis separabilibus. Est.n. hoc fundamētum quasi totus modus, quo soluitur.q. principalis. Dicamus. § Ad formam q̄onis primæ nunc respondet, & inquit. Dicamus igitur, sermo autem dicentis, q̄ si cōclusiones acquirūtur à nobis ab intellectu agente, & propositionibus, necesse est vt propositiones sint de intellectu agēte: quasi materia, & verum instrumentum. Iste sermo non est necessarius. sed t̄n necesse est illic esse respectum, s̄m quem intellectus, qui est in habitu.s. primæ propositiones: assimilatur materiæ, & intellectus agens assimilatur formæ. Est ergo sol. ad formam, q̄ intellectus agens est tanquam forma: & primæ propositiones tanquam materia. similiter intellectus agens est quasi agēs, & prīæ ꝓpōnes quasi instr̄m. Qui igit̄ est &c. § Dixit r̄siones ad formam, sed non ad argumenta, quæ impugnant membra. iō nunc vult complere solonem. Et primo erigit.q. & inquit. Quid igit̄ est iste respectus. quo sup. intellectus in habitu comparatur agenti, vt materia vel instrumentum? Tunc dat secundam.q. non minorem illa, & inquit. Et ex quo.i. propter quid accidit intellectui agenti habere hūc respectum cum intellectu, qui est in habitu.q.d. quia intellectui agēti nō accidit respectus à re corruptibili, & hoc rōcinatur hoc mō, eterno non accidit respectus à corruptibili, vt perspicuū est. Tunc adiicit minorem.d. cum vnus est ęternus.s. itellectus agēs, & alius gn̄abilis & corruptibilis.s. intellectus in habitu, ergo intellectui agenti non accidit respectus ab intellectu in habitu. Et hæc q̄o est difficilior prima. Sunt ergo.q. prima quid sit respectus, quo intell's ille dicat̄ agens an.s. in genere relationis.s. vel primi modi, vel secundi, vel tertij. & quo pacto æternum sit subm̄ respectus, vt dixit. Omnes.n. horum. § In oppositū arguit Auer. primo auctoritate cōi, & inquit. Omnes enim

horum concedunt hunc respectum esse inter intellectum agentem, & intellectum in habitu. Et quasi coget &c. § Apponit syllogismum eorum,& sic ordinatur, omnia à q. bus est intellectus speculatiuus in nobis, sunt tanquam agens, & instrumentum. Hanc maiorem præsupponit, & dedit minorem,& inquit,& quasi coget eos hoc, ꝙ specu-latiua sunt existētia in nobis:ex his duobus intellectibus.s. qui est in habitu, & intellectu agente conclusio erit, ergo vnum erit tanquam agens: alterum tanquam instrm. Et ꝑ consequens inter ea vertitur respectus quidā. Sed Alex.§ Non soluit.q.in propria forma, sed tm̄ ostēdit qui possunt soluere & qui non. Solutionem autem nobis reliquit ad formam,inquit,sed Alex.& oēs opinantes intellectum materialem esse generabilem & corruptibilem, non possunt reddere causam huius respectus,qm̄ cum ipsi ponant intellectum materialem esse generabilem,non possunt ponere eum subiectum intellectus agentis,nec intellectus in habitu,& per consequens non possunt ponere inter illos verti respectum. Ponentes autem. § Dedit inconueniens contra Them. & inquit. Ponentibus autem ꝙ intellectus operans.i.intellectus agens est intellectus, qui est in habitu, contingit intellecta speculatiua esse æterna, & alia multa impossibilia, consequentia hanc positionem,ergo nec primi nec postremi possunt saluare hos respectus. Nos autem &c. § Nunc ostendit quo pacto ipse in positione eius potest soluere.q.& accipit tria,quibus adijcit consequens, & inquit. Nos autem cum posuerimus intellectum materialem esse æternum(& hoc est primum) & intellecta speculatiua esse generabilia,& corruptibilia, eo modo quo diximus.s.ſm illum vel hunc, non tamen in se (& hoc est secundum) Et ꝙ intellectus materialis intelligit: vtrunq;.s. formas materiales,& formas abstractas(& hoc est tertiū) Ex his dat possibilitatem solutionis.d. Manifestum est, ꝙ subiectum intellectorum speculatiuorum, & intellectus, agentis,secundum hunc modum est idem & vnum.s.materialis: & sic potest assignari solutio quæstionum. Sed dices si intellectus agens & intellectus speculatiuus recipiuntur in intellectu potentiæ, ergo agens non est causa agens speculatiuum. nulla.n.forma agit in subiecto proprio,vel in dispositionem subiecti proprij. Cui respondet per simile,& inquit,& simile huic est diaphanum,quod recipit colorem & lucem insimul. Est.n.diaphanum, subiectum vtriusq;.s.coloris, & lucis, & tamen lux est efficiens colorem, vt diximus commento. 5.& in. 2. huius contra Auer. Ex hoc habetur sol.s.non inconuenit ꝙ forma agat in dispositionem proprij subiecti actione spirituali vt in exemplo.sed quæ sit huiusmodi actio iam in lib.de intellectu diximus prolixe. Et cum fuerit &c.§ Quia petijt quid sit respectus ille, & dedit possibilitatem sol. ſm fundamēta eius, nunc respondet ad primam.q.vel dat quædam. Ex quibus possumus habere solutionem.q.primæ, & inquit,& cum fuerit verificata nobis hæc continuatio,quæ est inter intellectum agentem & intellectum materialem, quæ continuatio fit mediante intellectu speculatiuo, & mediante intellectu in habitu,poterimus reperire modum,ſm quem dicimus ꝙ intellectus agens est similis formæ, & ꝙ intellectus in habitu est similis materiæ,& per consequēs qualis sit ille respectus,& adijcit modum.d.Quando enim duo sunt, quorum subiectum est vnum, & quorum alterum est perfectius alio, necesse est vt respectus perfectioris ad imperfectius sit, sicut respectus formæ ad materiam. Et hoc declarat per simile, & inquit. Et ſm hanc intentionem dicimus ꝙ perfectio primæ perfectionis virtutis imaginatiuæ.i.ꝙ virtus sensitiua imaginatiua: quæ est actus primus: ad primam perfectionem cōis sensus. i. ad virtutem ipsam sensus cōis,quæ est primus actus, est sicut forma ad materiam. qm̄ sensus cōis est sicut forma agens, & imaginatiua sicut thesaurus conseruans formas.hæc sunt quæ Auer. inquit in solutione ad primam,sed non rn̄det ad formam. habemus.n.ex Auer.tm̄,ꝙ respectus ille est respectus formæ ad materiam. itaq; intellectus agens est forma, & intellectus in habitu,& speculatiuus materia. Sed non habemus, an primi modi, an secundi, an tertij. Possumus tamen dupliciter habere solutionē ad hoc. Primo ꝙ huiusmodi respectus non est prædicamentalis, ideo non oportet vt sit in aliquo trium modorum,sed est respectus transcendens: qualis inter materiam & formam,qui nullius est prædicamenti. Vel possumus habere aliam solutionem, ꝙ.s.respectus ille sit in modo mensuræ ad mensuratum.perfectus.n. & forma sunt mensura imperfecti, & materiæ,& per consequens respectus ille erit in genere relationis,& in modo mensuræ,& mensurati. Sed circa hæc plures occurrunt.q. prima quo pacto æterno accidat respectus à re generabili, cum æterno nullum accidat nouum. Et hanc.q.mouit Auer. sed non soluit. Secunda est quia videtur ꝙ non possit solui.q.s.qualis sit respectus ille inter intellectum agentem vt agens, & intellectum in habitu, vt instrumentum. nec enim primi, nec secundi, nec tertij modi esse videtur. Tertia, qm̄ videtur ꝙ quæstio Alexā.accidat Auer. primo, cum enim tam intellectus speculatiuus: quam intellectus in habitu sint generabiles,quomodo possunt esse materia intellectus agentis vel instrumentum? nullum enim nouū recipit æternum, vel est instrumentum illius, vt.d.contra Alexan.Secundo cum homo sit generabilis,quo pacto potest copulari intellectui agenti,& intellectione æterna intelligere eum?eadem enim.q.quę Alexā.accidit,videtur & Auer.accidere. Quarta quæstio principalis est contra Canonem Auer.s. quando duo quorum subiectum est vnum, & quorum vnum est perfectius altero, necesse est vnum se habere vt materiam respectu alterius. Videtur.n.habere instantiam,primo in eodem subiecto est numerus, & quātitas continua, vt in homine, vt numerus membrorum. & quantitas eorum,quorum vnum est altero perfectius,& tn̄ vnum non est:vel forma alterius:nec instrumentum. Amplius in eodem subto est aīa & quantitas,quorum alterū ꝑfectius est altero, & tn̄ neutrum neutri est mā, & possent induci aliæ multæ instantiæ. Ad primā diximus satis in lib. de intellectu.Nunc vero dicimus(vt inquit ipse.7.phy. auscul.)ꝙ quemadmodum columna vna numero manens,est nunc dextra, nunc sinistra, nullo respectu inhærente ei, licet bene respectu attributo sibi: sed ꝑꝑ respectum accn̄tē aīali,sic intellectus agens, nullo respectu inhærēte sibi efficitur forma vel agens, sed respectu accidente in intellectu in habitu,vel in intellectu speculatiuo, oīs.n.noua relatio attributa alicui est propter nouum fundamentū, vel in illo,vel in suo correlatiuo,vt Auer.inquit in lib.8.physi. auscul. nulla ergo nouitate accidente Deo dicitur intellectus agens respectu intellectus speculatiui, vel forma respectu intellectus potentiæ,qm̄ nouitas accidit intellectui in habitu,& speculatiuo.Tunc ad syllogismum Auer.q sic ordiebatur:nulli æterno accidit respectus à generabili.intellectus agens est æternum &c. Dicendum ꝙ vera est maior, ille.n.respectus non accidit intellectui agenti inhærenter,sed bene attributiue:innouatione facta in alio:vt diximus.Intellectus ergo primus denoīat agēs in principio, respectu accn̄te intellectui speculatiuo, & in fine forma, respectu accn̄te intellectui speculatiuo, & intellectui in habitu. Ad scd̄am dicendum,ꝙ intells agens idem realiter est agens respectu intellectus speculatiui in principio: & intellectus in hītu idē realiter est instrm agentis in principio respectu intellectus speculatiui, & in fine intellectus agens fit forma. & intellectus in habitu: quasi materia respectu eiusdem.ergo in diuersis tpibus erunt diuersi respectus. Ad formam dicendum, ꝙ agens principale est mensura instri,ideo dici potest ꝙ si idem respectus est in modo mensuræ ad mensuratum, vt patet. Ad tertiam satis in lib. de intellectu. dicimus tn̄ modo ꝙ apud Auer. idem & vnū numero est subm vtriusq;.i.intellectus in habitu, & intells agentis,& hoc dici non pt apud Ale.esset.n.tunc nā gn̄abilis cōuersa in nām æterni.sed qa idē est vere subm vtriusq;, ac vera materia, ideo intellectus in habitu, vel speculatiuus est quasi materia,vel quasi instrumentum,qm̄ est materia qua, vel sub alijs verbis medium dispositiuum: & non materia in qua, vel medium receptiuum secundum Auer. & sic quæstio Alexan. non accidit, Auer. quia ipse non concedit intellectum in habitu, vel speculatiuum esse materiam in qua, & subiectum,sed medium per quod:vt dixi. Verum enim subm est intells potētiæ, qui est æternus.Sed dices,

Dubitatio.

Responsio.

Com. 67.

Com.10.

Com.7.& 8.

dices, forma æterna non debet recipi in subto æterno, nisi mediate dispone æterna: & sic sequitur ꝙ intellectus speculatiuus sit factus æternus, & per consequens ꝙ natura corruptibilis conuertitur ad æternam. Amplius, nulla forma æterna vtitur instrõ nouo. 8. physi. auscul. vide. Quære rõnem in lib. de intellectu, quia nunc non possum scribere, nec volo, ne sim longus. Ad secundam ꝯ. idem dicendum ꝙ homo copulatur illis mediante forma eterna. s. mediante intellectu potentiæ, qui est æternus, & intellectus potentiæ copulatur intellectui agenti, mediante intellectu speculatiuo, & intellu in habitu. ergo hõ copulatur intellui agenti mediantibus intellu potentiæ, & itellu speculatiuo, & intellectu in habitu. & sic facta copulatione hõ intelliget ꝑ essentiam intellũs agentis intellectione æterna, & perpetua, vt. d. Auer. 9. meta. Sed dices, vertetur eadẽ quæstio: quo pacto homo corruptibilis copulari potest intellectui potentiæ. nullum. n. generabile põt copulari formæ æternæ, vt inquit ipse contra Alexã. & tu quære in lib. de intellectu, quia non possum tibi dicere totum. Ex his apparet hic ordo in statu fœlicitatis, intellectus potentiæ est forma hoĩs. intellectus in habitu forma intellectus potentiæ. intellectus speculatiuus forma vel quasi forma intellectus in habitu. intellectus agens forma, vel quasi forma intellectus speculatiui, & per consequens à primo ad vltimum intellectus agens est forma hominis, per cuius essentiam operatur operatione propria illi intellectui. & sic cum operatio illa sit intellectio æterna, homo in statu intelliget intellectione æterna, & hæc est vita perfecta, & fœlix ẜm istos phos. Ad vltimum dicendũ, ꝙ regula Auer. habet multas conditiones, quas diximus in lib. de intellectu, quarum vna est: vt inter illa sit ordo essentialis, qualis non est inter numerum, & quantitatem continuam, & quãtitatem & animam &c. & tu persiste. Accidit aũt his dictis qõ difficilis, quam mouit solertissimus Potẽtianus comes, cur intellectus speculatiuus est medium vnionis intellectus agentis cum intellectu potentiæ, & per consequens nobiscum. sunt. n. genere & specie diuersa, & per cõsequẽs neutrum est medium neutri. Et Ioan. Iandunus laborauit multum, & nihil dixit dignum inspectione. Et ego in lib. de intellectu dedi multos modos in hoc. volo tñ tibi mi Excellentissime Vicenti Quirine, nostræ Academiæ lumẽ dicere quædam. iam igitur tibi olim dixi modum quo intellectus potentiæ copulatur nobis, quem Ioan. non intellexit, & quo modo intellecta illius copulantur nobis. ita ꝙ illa per eorum quidditates possimus intelligere, qm̃ cum nos erimus in actu circa indiuiduum alicuius intellecti, v. g. lapidis, tunc intellectus copulabitur nobis ẜm intellectum lapidis, & qñ erimus in actu cogitantes indiuiduum ignis, tunc erimus intelligentes actu per essentiam ipsum ignem vlem: vt. d. Auer. 7. physi. ausc. adeo ꝙ completis oĩbus indiuiduis, in nobis generabitur totus intellectus speculatiuus. medium ergo copulationis est indiuiduum imaginatum: qm̃ per illius imaginationem copulamur intellectui speculatiuo. est autem medium: qm̃ indiuiduum non differt ẜm rem à sua quidditate. immo mistio indiuidui: cũ sua quidditate est maior: quam accñtis cum subiecto, vt dicit Auer. in meta. Quia igitur quidditas est forma indiuidui, & indiuiduum est forma nostri, ideo cum indiuiduum fit nobis forma: ꝑp imaginationem: quidditas illius, quæ semper fuit intellecta ab intellectu in se: fit nobis forma: quia est forma indiuidui facti nobis: vt forma. Declarauit igitur Auer. inter intellectum speculatiuum & agentem esse duplicem respectum. s. formæ ad materiam, & agentis ad instrm: & per consequens ex intellectu agente: & intellectu speculatiuo verius fit vnum quam ex quidditate & indiuiduo, cũ sit duplex gradus habitudinis & copulationis. ergo æstimandum est ꝙ intellectus agens est quasi qdditas: & intellectus speculatiuus, quasi indiuiduum, immo inter illa est fortior habitudo. ergo quemadmodum indiuiduum est: quo copulatur nobis quidditas: ita intellectus speculatiuus est quo copulatur agens: quoniam intellectus speculatiuus est quasi indiuiduũ respectu intellectus agentis. Ex his accipitur quæstionis solutio. Est enim intellectus speculatiuus medium copulationis cum agente: quoniam intellectus speculatiuus est tanquam indiuiduũ intellectus agentis, & intellectus agens est quasi quidditas omnium intellectorum: & per consequens quidditas quidditatum, & ideo intellectus speculatiuus est medium copulationis: & per consequens data est causa quæsiti Excellentissimi Comitis nostri. Iam igitur inuenimus. ⸗ Quæ tibi nunc dixi mi Vicenti ex his verbis quæ sequuntur intelliges. Intendit enim dare causam quæsiti nostri Comitis, & soluere omnes quæstiones iam olim motas, fuerunt autem quæstiones quas Auer. in tota hac digressione mouit quinque. Prima quidem dato ꝙ intellectus materialis sit æternus: vtrum sit capax intelligere substantias separatas. Secunda cum sit æternus cur non in principio continuatur nobiscum: sed in fine. i. cur eadem continuatione: qua continuatur nobis possibilis: non continuatur nobis agens? Tertia: vtrum intellectus agens prius nobis copuletur: deinde intelligatur: an prius intelligatur quam copuletur. Quarta, vtrum intelligatur intellectione noua, an æterna. Quinta, vtrum hæc intellectio sit per doctrinã abstractiua. s. an per essentiam. s. intuitiua. hæ sunt quæstiones quas mouit in hoc loco, licet plures sint, quas moui & solui ĩ lib. de intellectu. Has ergo quæstiones soluit, & plures alias. Et primo soluit duas primas, & inqt. Iam igitur inuenimus modum ẜm quem possibile est, vt iste intellectus continuetur nobiscum. Et per hoc tangit solutionẽ primæ. adijcit in postremo & causam, quare non copulat nobiscum in principio. Et tangit solutionem secundæ, & reddit causam vtriusq;, & inquit, qm̃ hoc posito. i. acceptis his fundamentis, contingit necessario: vt intellectus qui est in nobis in actu, sit compositus ex intellectis speculatiuis, & intellectu agente, Ita ꝙ intellectus agens sit quasi forma intellectorum speculatiuorum, & intellecta speculatiua quasi materia. ergo ex intellectis, & intellectu agente fit vnum compositum, quemadmodum ex indiuiduo, & eius quidditate, quoniam intellectus agens comparatur intellectis: sicut quidditas ipsi habenti quidditatem. est. n. intellectus speculatiuus habẽs quidditatem. s. intellectum agentem. Ex hoc habetur solutio primæ quæstionis, sunt enim substantiæ separatæ possibiles intelligi à nobis, quoniam intellectus speculatiuus, cuius illæ sunt quidditates, potest intelligi in postremo, & non in principio, quia intellectus speculatiuus in postremo, & non in principio habetur. & sic soluuntur primæ quæstiones. Et per hunc modum. ⸗ persoluit quæstionem quam prius non mouit. s. quo pacto comparetur intellectus agens nobis in postremo, an vt forma, an vt agens. respondet ꝙ vt forma, & syllogizat sic, id quo agimus actionem nostram propriam est forma nobis. sed intellectu agente agimus tunc actionẽ propriam nostram. ergo intellectus agens tunc est nobis forma, accepit maiorem. Et primo dedit propositionem superfluam ad syllogismum: licet non ad terminos, vt inquit. Et per hunc modum poterimus generare intellecta: cum voluerimus hæc propositio est superflua ad rationem syllogismi, qa nec est maior, nec minor, nec conclusio: nec pars prosyllogismi, sed est posita gratia declarationis terminorum, quia ꝑ eam habetur: quæ forma erit, quia erit forma, qua agimus actione voluntaria, & non naturali. Tunc accepit maiorem, & inquit, quoniam id per quod agit aliqd suam propriam actionem: est forma. Tunc accepit minorem, & dicit. Nos autem, quia agimus per intellectum agentem nostram actionem propriam, necesse est: vt intellectus agens sit forma in nobis. Et nullus modus⸗ dedit ꝙ intellectus agens in fine est forma. tunc declarat, quo pacto nobis sit forma: & hic est ordo, formæ nostræ sunt formæ imaginatæ. i. indiuidua, cogitata. formæ indiuiduorum cogitatorum sunt intellecta speculatiua intellectus agens est forma intellectorum speculatiuorum, ergo quando efficimur in actu per indiuidua cogitata, tunc efficimur in actu per intellecta speculatiua, & per consequẽs in actu per intellectum agentem, & sic generatur nobis: vt forma. Inquit, ⸗ & nullus modus est secundum quem generatur forma in nobis ⸗. i. ẜm quem nos ascendimus ad capiendum eam: vt forma: nisi iste, quem exponit, & inquit ⸗ quoniam cum intellecta speculatiua copulantur nobiscum

Marginal notes: Cõm. 15. — Rñsio in lib. de intellectu. — Cõm. 22. — Cõm. 8.

biscum per formas imaginabiles ⸫ ita ꝙ sit iste ordo, vt primo formæ imaginabiles fiant nobis formæ, & per illas intellecta speculatiua, quoniam intellecta speculatiua sunt formæ imaginatorum, ⸫ & intellectus agens copuletur cũ intellectis speculatiuis ⸫.i. fit forma intellectorum speculatiuorum. Cuius rationem adijcit, quam superius dixit, & inquit. Id.n. quod comprehendit eas, est idem.s. intellectus materialis. cõcludit ⸫ necesse est, vt intellectus agens copuletur nobiscum, vti forma, per continuationem intellectorum speculatiuorũ ⸫ sunt ergo hic tres gradus. Primus quo ascendimus ad intentiones imaginatas, ita vt fiāt nobis formæ. Secundus quo ascendimus ad intellecta speculatiua, mediantibus formis imaginatis, quarũ illa sunt formæ. Tertius est quo ascendimus ad intellectum agentem mediātibus formis speculatiuis, quarum est forma, & q̄dditas, vtrum sint alij non perscrutatur, sed in lib. de intellectu diximus. Quando igitur perueniemus in intellectum agentem, tunc operabimur per ipsum tanquam per formā, & hic est status. Et per hoc soluitur quæstio. 3. an intellectus agens prius copuletur quam intelligatur à nobis. Patet.n. ꝙ eius copulatio nobiscum non est nisi eius intellectio, & illius intellectio eius copulatio. Et manifestũ est ⸫ quia dixit nos moueri ad fœlicitatem, vult declarare hoc, & inquit. Et manifestum est ꝙ quando omnia intellecta speculatiua fuerint existentia in nobis in potentia, ꝙ ipse erit nobiscum copulatus in potentia, & cum omnia intellecta speculatiua fuerint existentia in nobis in actu, erit ipse tunc copulatus nobis in actu. & cum quædā fuerint in potentia, & quædam in actu, tunc ipse erit copulatus ſm partem sic, & ſm partem non. Ex hoc infert solutionem quæstionis, & inquit, & tunc dicimur moueri ad continuationē. Patet ergo qualiter est motus continuationis. Tũc declarat terminum ad quem, & inquit. Et manifestum est: ꝙ cum iste motus complebitur, ꝙ statim iste intellectus copulabitur nobiscum omnibus modis, & hic est terminus ad quem, & finis motus speculatiui, & vltimus status, vt.d. filius Auer. in suo lib. de fœlicitate. Sed ambiges, q̄m tunc successiua esset acquisitio intellectus agentis, & per ꝯñs intellectus agēs haberet partes ſm quarum vna posset esse acquisitus: & ſm aliā non: & sic esset partibilis, contra oēs peripateticos. Amplius sequeretur ꝙ modico intellectus speculatiui acquisito, aut deperdito, fœlicitas acquireret, aut deperderetur. consequentia tenet, q̄m vult intellectum totum acquiri, quando totus intellectus speculatiuus acquiritur. ergo deficiente quodam illius, non acquiretur totus agens, ergo fœlicitas erit diminuta &c. Rursum in omni motu, & termino motus oportet dare agēs, & materiā, vt Aris. inquit in. 2. meta. Oportet etiam dare finem, & formam. 5. phy. auscul. Omnium harum solutiones dedimus in lib. de intellectu, vbi persoluimus multas alias difficultates, tu vero perquire illic. Et tunc. ⸫ quia Alex. & multi alij dixerunt intellectum agentem esse intellectum in habitu, ostendit nunc quo pacto intellectus agens est intellectus in habitu, & inquit. Et tunc manifestum est ꝙ proportio eius ad nos in illa dispositione, est proportio intellectus, qui est in habitu ad nos, ergo intellectus agens in statu dici potest intellectus in habitu, q̄m possumus intelligere q̄ñ volumus per ipsum: & per eius essentiā. & comparat primis principijs quibus intelligimus, q̄ñ volumus, & sic intelligens Alex. bene inquit in suo lib. de aīa. Et cum ita sit ⸫ posset quis dicere cum homo iam intellexerit totum intellectum speculatiuum, intelligitne totum intellectum speculatiuum per essentiam intellectus agentis, q̄ñ erit in statu? Rñdet, & inquit, & cũ ita sit necesse est, vt homo intelligat per intellectum sibi proprium. i. per essentiam agētis, omnia entia, & sic intellectus speculatiuus duobus modis intelligitur. vno modo per se. alio modo per essentiam intellectus agentis, qui est fœlicitas. Et per hoc patet qualiter intellectus agens qui est fœlicitas est Deus, sicut declarauimus in lib. de intellectu, non tñ fœlicitas completa. & tu vide, & quia Deus est omnia entia, pro quanto est cā omnium entium, vt diximus in lib. d. d. ideo cum erimus copulati cum Deo per illius essentiam ⸫ intelligemus omnia entia, & sic pluribus modis intellectum speculatiuum intelligemus, & hoc nostri catholici non negāt. Et vt agat. ⸫ erat vna quæstionum quas dedimus in lib. de intellectu, vtrum fœlix agat actione propria Deo, ita vt sit omnipotens, nunc breuiter percurrit, & inquit, & necesse est vt fœlix in statu agat actionē sibi. i. Deo propriam omnibus entibus, & per consequens fœlix erit omnipotens, & æqualis potentiæ cum Deo. ergo quemadmodum Deus regit & gubernat totum, sic & fœlix essentia Dei, idem facit, vt verba hæc innuunt. & hæc fuit positio Auic. in. 6. naturalium, & in. 9. meta. & 10. de ꝓpriis. sed an hoc sit, in lib. de intellectu reprobatum est, & dictum quid ſm veritatem sit dicendum. Et quia dixit nos intelligere per essentiam Dei omnia entia, declarat modum, & inquit. Ita homo intelligit omnia per essentiam Dei, sicut intelligit per intellectum qui est in habitu, quando fuerit continuatus cum formis imaginantibus omnia entia intellectione propria. Et debes scire, ꝙ intellectus in habitu (vt dixi) est intellectus primarum propositionũ, modo primæ propositiones sunt potentia omnes conclusiones, vt diximus. Quando ergo sumus in actu per formas imaginabiles, tunc sumus in actu per intellectum in habitu, & per consequens intelligimus omnia intelligibilia per intellectum primorum principiorum, non in vniuersali, nec in particulari, sed intelligendo prima principia. sic igitur q̄m intellectus Dei est potentia omnia entia, nos intelligimus omnia entia, nec scīa vniuersali, nec scīa particulari: sed scīa æquiuoca, quę est entis. Et sic patet similitudo pulchra. Homo igitur. ⸫ Nunc dedit theorema per quod verificat dictum Them. & inquit. Hō igitur ſm hunc modum. s. perfectus & fœlix, sicut dicit Them. assimilatur Deo, & exponit in quo, & inquit, in h̄ quod est omnia entia quoquo modo, & sciens ea quoquo modo, & dat causam, quare est omnino entia, quoquo mō: & inquit subaudi est entia quidem quoquo modo, quia entia nihil aliud sunt, nisi essentia eius. s. Dei: continentur. n. in illius essentia, tāquam in pelago & toto. ergo fœlix per essentiam Dei erit omnia entia, sic arguēdo, Deus est quoquo modo omnia, fœlix est quoquo modo Deus, ergo fœlix est quoquo modo omnia entia. Deinde declarat q̃uo scit oīa quoquo modo, & inquit, ⸫ & sciens ea quoquo mō, q̄m causæ entium nihil aliud sunt, nisi scīa eius ⸫ scīa ergo Dei est omnium. fœlix est quoquo modo scīa Dei, ergo & fœlix est sciens omnia quoquo modo. Ex his apparet causa finalis copulationis hominis cũ Deo. sunt. n. plures cāæ, quas dedit Auer. in lib. de fœlicitate, attamen vnam hic innuit, q̄m cum entia materialia ſm esse eorum materiale non sint Deo copulabilia: sed ſm esse eorum intentionale, quod est esse intellectum speculatiuum, quo præparatur intellectus potentiæ vt Deum capiat, ac ei copuletur, & per consequens, vt homo ascendat in illum, ergo in homine sic fœlici omnia entia materialia coniunguntur Deo ſm esse spirituale. & hæc est reditio completa, vt. d. Auer. & hic est vnus finium copulationis. Et apparet vlterius qualiter homo fœlix est nexus abstractorum cum materialibus, q̄m in eo sunt formæ abstractæ copulatæ, & in eo sunt formæ speculatiuæ, ergo ipse est vtrunq;. s. entia separata, & entia materialia ſm esse intentionale. Ergo punctus quo entia materialia copulantur Deo est homo fœlix, ergo est nexus hic vt dixi. Vt igitur entia materialia copulentur, ac redeant in principium eorum, primum homo fœlix est. Et in his soluitur quæstio nostra, vtrum fœlix sit quasi Deus: vt. d. Them. per hæc soluta est quæstio.

Et quam mirabilis. ⸫ Nunc vult laudare fœlicitatem, vt homines promoueat ad illam capiendam, & inquit, & quā admirabilis est iste ordo, & quam extraneus est iste modus essendi. Est quidem ordo, quo ascendit homo in fœlicitatem, admirabilis, quoniam causarum occultarum. admirabile enim est cuius causas ignoramus. Est vero modus essendi huius hominis extraneus, quia quodammodo supra naturam est, raro eueniens, & in longis periodis téporum, vt dicit ipse in lib. de fœlicitate. Et secundũ hũc modum &c. ⸫ quia pro parte ꝓsoluit illas quinque q̄ões, nunc quoquo modo epilogando percurrit ex dictis solutiones earum, & addit quædam ad propositum. Erat quæstio, vtrum intellectio præueniat copulationem an econtra, cui

tra, cui respõdet & inquit, & ſm hunc modum verificatur opinio Alexan. in hoc, ꝙ dixit, ꝙ intelligere res abstractas fit per continuationem intellectus nobiſcum, non ꝙ intelligere inuentum in nobis postquam non erat sit causa in continuatione intellectus agentis nobiſcum, vt voluit Auempa. sed causa intellectionis est continuatio, & non econtra. ecce ſm Auer. ꝙ licet intellectio, & copulatio sint in eodem instanti, tamen copulatio est prius natura, quoniam causa est intellectionis, & non econtra: & in hoc laudat Alexan. & damnat Auempa. Et sic patet solutio ad formam tertiæ quæstionis, sed in his feci moram in lib. de intellectu. & tu vide. Et per hoc § absoluit quæstionem quartam, quæ fuit an illa intellectio beati sit noua, vel æterna, inquit, Et per hoc dissoluitur quęstio antiquorum, quomodo intelligit fœlix intellectione noua. Patet. n. ꝙ fœlix intelligit per essentiã Dei, qui est sibi & fœlici intellectio. Vna. n. intellectione numero intelligit Deus, quam & fœlix, sed Deus per essentiam, & simpliciter. fœlix per essentiam Dei, & participatiue, quia per copulationem præuiã: vt dixit. *Dubitatio.* Sed dices, intellectio æterna fœlicis dependet ab intellectu speculatiuo. intellectio æterna fœlicis est Deus, ergo Deus dependet ab intellectu speculatiuo contra rationem Dei: qui est primum independens. *Responsio.* Dicendũ vt Auer. inquit. 12. meta. *Com. 38.* ꝙ nos in hoc statu dependemus à Deo, à quo cœlum: & tota natura dependet. ergo in dependentia nostra duo cõsideramus. s. id à quo dependemus, & nos dependentes. Ex parte Dei æterna dependentia dependemus. ex parte nostri dependemus noua dependentia, qm̃ per nouam acquisitionem intellectus speculatiui. Ad formam dicendum, ꝙ maior est vera de intellectione æterna: vt est fœlicis, & sic differt à Deo, & per consequens minor falsa est: vt sic. Et est etiam. § Soluit secundam. q. & inquit. & est etiam manifestum ex hoc, quare non continuamur cum hoc intellectu in principio, sed in postremo, quoniam dum fuerit intellectus speculatiuus forma nobiſcum in potentia, erit continuatus nobiſcum in potentia, & dum fuerit continuatus nobis in potentia, impossibile est, vt intelligamus per illum aliquid. cum igitur efficitur nobis forma in actu, quod erit apud continuationem eius in actu, tunc intelligemus per illum omnia quæ intelligimus, & agimus per illum actionẽ sibi propriã. & in hoc patet solutio quæstionis nostræ antiquæ, dicentis, ꝙ tunc intellectus agens esset partibiliter acquisibilis. Hæc. n. partibilitas nõ est ex parte intellectus in se, sed ex parte intellectus, vt copulabilis, intellectus. n. in se non habet partes, ſm quarum vnam sit copulabilis, & ſm alteram non. sed intelligo ꝙ copulatio & dispositio fit per partem post partem, nec est remotum copulationem esse partibilem, & tamen copulatũ esse indiuisibile, vt potest accipi. 1. physi. de generatione *Cõm. 62.* embryonis. Et per idem patet, qualiter modico intellectus speculatiui deficiente, non habetur copulatio intellectus agentis, quoniam pro generatione copulationis: totus intell's speculatiuus requiritur, sed postquam est generatus in nobis, modico deficiente, non deficiet. plura. n. requirũtur in generatione quam conseruatione, & ideo si fœlix obliuisceretur intellecti equi, adhuc esset fœlix, & si intellecti lapidis, adhuc esset fœlix. Sed vtrum det maxima dispositio sub qua sic põt stare, vel minima, vel maxima sub qua non, vel minima sub qua non, in lib. de intellectu dedimus. nunc tm̃ percurrimus hæc, cum intentio mea principalis sit exponere Arist. & per accidens Auer. Ex his apparet, ꝙ in motu, quo mouemur ad fœlicitatẽ, est dare duplicem formam, & duplicem finem, & agens, & materiam. Est quidem. n. materia duplex subiectum propinquum, & est intellectus potentiæ, qui est subiectum intellectus speculatiui & intellectus agentis, & subiectum remotum, & est homo fœlix, qui est subiectum intellectus agentis. & intellectus speculatiui: pro quanto est subiectum intellectus potentiæ subiecti illorum. Agens autem motus speculatiui est intellectus agens in principio, qui comparatur nobis vt agens, & intellectus in habitu: qui est primæ propositiones, quæ sunt agens: vt organum & instrumentum. Agens vero fœlicitatis est ipsemet agens. s. Deus. Deus. n. potest dupliciter considerari: vt. d. Auer. in lib. d. d. vno mõ in se, & sic simpliciter est agens. alio modo: vt copulatur nobis mediante intellectu speculatiuo, & sic ipsemet absolute est causa agens copulationis eius, & per consequẽs causa eius vt forma, & sic est agens vno modo: & effectus alio modo ſm modum intelligendi: & rationem. Forma autem prima istius motus est fœlicitas, quæ est Deus. Hæc. n. est prima, & per se forma: ad quã mouemur in motu hic, & per consequens hic est primus & principalis finis nostri motus. Alia forma est intellectus speculatiuus completus, & hic est secunda forma, & secundus finis, pro quanto per ipsum damus finem rebus modo quolibet, primo est ꝑ se, &. 2. ꝑ alia, & ideo h̃ est forma. 2. & finis secundus. Et per hæc apparet qũo intellectus agens est comparatus nobis: tam in fine: quam in principio: vt agens, qm̃ in fine est nobis forma & agens suæ copulationis: vt dixi. Et ex hoc soluit quintam quæstionem, & inquit. Et ex hoc apparet ꝙ sua intellectio. s. fœlicis, non est aliquid sciarum speculatiuarum. s. abstractiua per demonstrationem acquisita: licet sit aliquid currens cursu rei generatæ. i. licet se habeat ad modum illarum, qm̃ generatur in nobis à disciplina sciarum speculatiuarum. per acquisitionem. n. sciarum speculatiuarũ aggeneratur nobis intell's agens, vt forma. Et ex hoc persoluit quæstionem, an Magistri faciant aliqd ad generationem huius fœlicitatis, cui r̃ndet, & ideo non est remotum: vt homines adiuuent se in hac intentione saltem dispositiue, sicut iuuant se in scientijs speculatiuis, sicut docuit Arist. 2. meta. in exẽplo de arte musicæ. adiuuant. n. se dispositiue: vt. d. Artes ãt necessariæ in acquisitione hac, vt. d. Auer. sunt meta. naturalis p̃hia, & dialectica, ac grammatica. mathematica. n. non, quia est enumerata ꝑꝑ exercitium moralis: quo vero pacto iuuet nõ est hic locus. iuuat autem meta. & naturalis, qm̃ ex his effecitur subiectũ intellectus agentis, logica per accidẽs, quoniam non possunt meta. & naturalis haberi nisi per logicam. & non potest logica haberi sine grammatica. ergo hæ sunt disciplinæ necessariæ, sed an sit ita in lib. de intellectu quære. Sed necesse § iste locus potest dupliciter exponi, prout litera duobus modis inuenitur. Primo modo põt dici Auer. declarare quę intellecta speculatiua sint necessaria, & inquit, sed necesse est: vt inueniatur id currens à scientijs speculatiuis, subaudi veris non ab alijs, quia intell'a vera possunt esse perpetua: intellecta. n. falsa impossibile est vt habeant continuationem. i. perpetuitatem, & per ꝯñs non possunt esse medium copulationis. Qm̃ non. § Ratiocinatur. quare non habẽt perpetuitatem, & syllogismus sic componit, currens cursu naturali potest esse perpetuum. monstra. n. non possunt esse perpetua primo Cœli. sed intellecta falsa non currunt cursu naturali, sed sunt aliquid quod non intendebatur, sicut digitus sextus, & monstrum in creatura. Ex his põt haberi causa, cur ex veris intellectis fit dispõ, *Cõm. 138.* & non ex falsis, dispositio pro effectu æterno debet esse æterna, sed intellecta falsa non sunt æterna, vt diximus. ergo non sunt dispositio pro copulatione. Aliter põt intelligi, & forte melius: vt dicamus ꝙ Auer. comparet inuicẽ intellectum speculatiuum & practicum, & inquit, sed necesse est vt inueniatur id. s. dispositio currens à sciẽtijs speculatiuis, non ab alijs. i. non à sciẽtijs practicis. Cuius cãm reddit, qm̃ intellecta facta. i. operata & practica impossibile est vt habeant continuationem, subaudi cum intellectu agente, quoniam intellecta practica non sunt aliquid currens cursu naturali, sed sunt non vt sciamus: sed vt boni fiamus. ideo sunt aliquid quod non intendebatur: sicut digitus sextus, & monstrum in creatura. vult dicere, quia intellectus practicus est faciens valde per accidens, & non intentum ab ipso fœlici per se, sed de hoc diximus in lib. de intellectu: quo pacto virtus heroica facit consequenter, & antecedenter. & tu vide. Et est etiam. § Nunc redit ad soluẽdam primam. q. an. s. aliquis posset intelligere substantias separatas, & inquit. Et est etiam manifestum ꝙ cũ posuerimus intellectum materialem esse generabilem & corrup. tũc nullam viam inueniemus, ſm quam intellectus agens copuletur cum intellectu qui est in habitu. i. cum intellectu primorum principiorum, & per consequens cũ intellectu potẽtiæ, copulatione propria. & exponit qd intelligat

telligat per copulationem propriam: & inquit scilicet copulatione simili continuationi formarum cum materijs, vult dicere q; nulla erit via qua intellectus agens copuletur cum intellectu potentiæ; vt copulatur forma materiæ; itaque in fine sit ei forma. & per hoc vult habere, q; quia intellectus potentiæ est æternus, ideo est possibile eum copulari substantijs separatis,& sic soluta est.q.prima, & in hoc apparet verbum theologorum, q; omnium animalium solus homo est capax fœlicitatis: quemadmodum
Cap. 10. Aristot.10.Ethic.tradidit. Et cum ista.§ Sed quia quidam dicet q; illa copulatio est impossibilis,quemadmodum Alpharabius, & Arenathan, obijcit eis syllogismus hypotheticis,& inquit,& cum ista continuatio hominis cum intellectu agente non fuerit posita, id est concessa:nulla erit diuersitas inter comparationem intellectus agentis ad hominem,& ad omnia entia,vel quia homini,& alijs esset forma equaliter,vel quia nec homini,nec alijs esset forma,sed solum agens eorum: nisi per diuersitatem suæ actionis in eis, id est nisi quia homo aliter operatur quam alia, quæ differentia parua esset. Et secundum hunc modum. § Secundo arguit contra eos,& inquit,& secundũ hunc modũ, respectus eius ad hominem non erit, nisi respectus agentis ad hominem,& non respectus formæ,id est, & si illa copulatio sit impossibilis,tunc intellectus agens tantum nobis esset comparabilis vt agens:& non vt forma,& contingit. q. Alpharabij, quam dixit in Nichomachia. Fiducia enim.§ Tunc resumit totum fundamentum quo declarauit possibilitatem copulationis,vt magis arguat illos,& inqt. Fiducia enim possibilitatis continuationis intellectus nobiscum: principalis & fundamentalis est in declarando,q; respectus eius ad hominem est respectus formæ & agentis:nõ respectus agentis tm̃.hoc.n.fuit primum fundamentorum,quo posito,iam patet via qua peruenit homo in statum, quoniam per ipsum vt agens mouetur; per ipsum vt forma fœlicitatur, ideo tota fiducia in declarando fœlicitatem & possibilitatem illius fuit hoc primum fundamentum. Tunc excusat se, & inquit. Hoc igitur apparuit nobis in hoc quæsito, & si post apparuerit nobis plus scribemus, & ea quæ scribit alibi sunt multa, & maxime in lib. de fœlicitate, vbi. d. ibi apparere intentionem suam plus quam in commentis de anima:& ego exposui totam illam epistolam, vel tractatum, & scribo librum singularem de intellectu,vbi declaro de intellectu & fœlicitate quicquid dici debet ad mentem Auer. & quid sentiat ipse reprobaui, & quid dicendum secundum catholicam fidem confirmamus. Mi igitur Baldasar Miliane patritiæ Parthenopæe Excellentissime h̃ sunt:quæ & tibi mitto:vt recognoscas,& quæ sub tuo nomine audeo edere. quis enim pertimiscet sub clypeo tutissimo præliari? est enim tanta tui nominis amplitudo,ac tuarum virtutum cumulus,vt non tantum vigilias meas honorent: sed cuiusuis hominis opera & volumina magnifacerent: scripsi enim his libris de anima hæc multis temporibus,& sæpissime resarciui: nisi ergo tu occurreres,editionem hanc non fecissem:Qui enim te religiosum viderunt, librum istum religiose factum dicent,Qui te omnium literarum patronum norunt, librum meum:& si summopere extollent, nec prauiter dehonorabunt, Qui te & moribus & vita pl̃m aspexerunt, eos proculdubio librum hunc tantum vt Aristo.& Auer. mentem exponat factum esse profiteri necesse est. Reliquum est vt me conuertam ad scholares meos,qui olim Patauij sectati sunt me,& lectoribus. Scholaribus quidem vt Parcant: si reliquum libri non scripsi: est.n.magna facilitas illius, & maxime qui audierunt me sciunt quid Arist.& Auer. velit, & in reliquo libri. ego enim non scripsissem: nisi istud paulum tertij; nisi preces vestræ affuissent, qm̃ expositores in reliquis profecto copiose exponunt vt latini,& græci. Est præterea alia causa longe præstans,quoniam sum in negocijs impeditus, & deficiunt mihi expositores græci, & si Deus concedet vitam: & commodum expositorum dicam vobis intentionem meam,& forte confirmabo, quæ audiuistis per testes potiores:& forte adijciam plura.Amplius rogo vos omnes vt dicta mea corrigatis,& quibus addendum addatis: & quibus diminuendum diminuatis, & quæ sustinenda contra oblatratores sustineatis. ego enim ab vobis absum, & tanquam mortuus in finibus terræ ductus videor. sitis ergo hi nostrarum positionum successores vt decet,& maxime rogo te mi Vicenti Quirine,vt,quemadmodum soles,nostra dicta conserues.non enim parum nominis mihi accessurum video abs te, si doctrinam nostram defendens, nec parum gratulor te mihi scholarem diutius fuisse:est enim nominis ac doctrinæ tuæ tanta amplitudo, vt quasi nihil aliud cogitem,nisi te miraculum.Tibi præterea Petræ Campesane nostræ Academiæ successori librum hunc commendo:vt,quantum soles,defendas.Ad Lectores vero me conuerto,eos deprecans,vt dicta mea percurrant prius quam accusent, & maxime: cum magna pars eorum rescribatur in lib.de intellectu, qui sequitur post hunc, ibi enim poterunt legere:quæ hic dimisi, & etiam in lib. fœlicitatis Auer. & in lib.d.d.quando enim dicta mea quædam cum quibusdam colligauerint, & videbunt me errare, iustum est vt me accusent. quando vero veritatem inuenerint, decens est vt confirment. interim sciant à me tantum esse assertum hic & in omnibus meis scriptis quantum Romana sentit Ecclesia. Et propterea alligaui, post hunc, librum de intellectu vt sciant veritatem catholice nostræ fidei.in illo enim lib. redargui Auerroim, & pl̃os miris argumentis,& toto nostro conatu, quare post hunc sequitur liber de intellectu, quem rogo videant, & eodem modo percurrant.scripsi enim illum, & hunc & omnia mea opera solum propter honorem & Excellentiam. Hieronymi Bernardi:filij domini Petri,& Antonij Iustiniani: filij domini Pauli. Hi enim fuerunt principium & finis omnium horum. magnam enim partem didici ex disputationibus, quas olim cum his perfeci,quare si ingenium horum videre cupis,lege eum librum.

EVTHICHI AVG. NIPHI Philothei Suessani Collectanea finit.

ABBATI SALINATORI ROSCIO CONCIVI NOSTRO EVTHICVS AVGVST. NIPHVS PHILOTHEVS SVESSANVS.

INspexi te non tantum humanarum literarum præditissimum, verum & vita, ac moribus,& studio philosophotaton: quo fit vt commentum tibi nostrum in hos libros, quos de anima inscripsit Aristoteles, recognoscendum miseri, quare si id à spectatissimo ingenio tuo commendatum iri videro, non parum meæ laudi accessisse sciam. Vale,& Euthicum tuum, vt facis, ama. Suessæ pridie Idus Septembris. Anno Christi. 1498.

EVTHICO

EVTHICO AVGVSTINO NIPHO PHILOTHAEO SVESSANO PHILOSOPHORVM ANTISTITI ABBAS SALINATOR ROSCIVS CONCIVIS FELICITATEM.

IBRVM tuum quem mihi promiseras, ex tuo fertilissimo agello surculos cuius excolui, cui prima impressi literarum documenta, gratanter accepi tanquam lecturus illum, ex commodo aperui, ac tantum degustare volui. Deinde blanditus est ipse, vt longius procederem qui quã disertus fuerit, ex hoc intelligas licet, suauis placidusq; visus est, & qui primo aspectu atticam saperet doctrinam, præsentibus applaudo studentibus, cum iam non aliunde quærendum sit. Et noster ager affatim exuberat, quæ maiorum minutatim, ac carptim instillabat, hic profluit vndique ac scaturit. Tanta autem me dulcedine tenuit ac traxit, vt illum sine vlla dilatione perlegerem, sol me inuitabat, fames admonebat, nubes minabantur, tamen exhausi totum, non tantum delectatus sum, sed gauisus, quid ingenij iste habeat dicerem. quid impetus, si interquieuisset, si interuallo surrexisset, non est in eo impetus, sed tenor, compositio virilis & sancta, nihilominus inueniebat dulce quoddam & loco lene, grandis & erectus est, materia ideo eligenda est fertilis, quæ capiat ingenium, quæ incitet quorundam scripta, tam clarum habent nomen, cætera exanguia sunt, sed quæ maior, quæ sanctior, quæ veritati coniunctior, quam de anima? Insurrexisse quosdam obtrectatores (quorum laus est alios mordere & oblatrare) audio nuper, tua carpentes dicta, ac si male de religione sentiant. Id conantur & agunt, vt sancti & integerrimi viri esse videantur, magnum clypeum sibi sumpserunt tutari religionem. profecto actum esset, si tales protectores religio nostra haberet, meæ honestati condonabo quæ dici possunt. quantum autem bene ac sapide, de nostra fide catholica orthodoxa sentias, ab ineunte ætate mihi notum est, qui quam sancte vixeris, nullus certior me testis erit, cum me auctore sanctissima documenta ex tuis honorandis ac catholicis parentibus institutus hauseris. Quare parcant mihi maiorum cineres, & qui in exponendis Arist. operibus insudarunt. Iam tinea illos conteret, & tuos commentarios posteri non modo legent. sed veluti numine quodam afflati, illos duntaxat tractare inhiabunt, scio me veridicum, tu vero vt facis inceptum in melius profice, spero superstes communi beneficio viues. non tibi soli victurus, sed pluribus. Et tuum Salinatorem, partim stoicum, partim peripateticum. maximopere amabis. Vale bona studentium valetudo Caueßino. Kalendis Octobris Anno salutis humanæ. 1498.

COMMENTARIVM.

VM quæsiuit quomodo intellectus intelligat mathematica, nunc quærit vtrum intellectus dum est corpori vnitus, vt Philop.& Simpli.exposuerunt, posit intelligere formas penitus immateriales. an non? & dicit. Vtrum autem ipsum intellectum non existentem separatũ à magnitudine, ac à corpore, in quo fuit inductus in generatione hominis, contingat aliquid separatorum entium simpliciter à materia abiunctorum intelligere, vt Deum & intelligentias. Quam quæstionem mouet etiam, quia cum indiuisibilia dicantur sex modis, cumq; ostensum, sit quomodo indiuisibilia quinque modis dicta intelligantur, & non declarauerit an intelligi posint indiuisibilia sexto modo dicta, quæ sunt simpliciter indiuisibilia non existentia in materia, ideo quærit nunc vtrum simpliciter indiuisibilia intelligi posint, quam qõnem non soluit, sed dicit de illa esse considerandum posterius. Introducit ãt Philo. solutionem Plato. ꝙ intellectus in corpore existẽs potest intelligere substantias separatas.d.n.ꝙ potest intellectus in mortali corpore exñs cœlestis ciuis esse, & circa immaterialia operari, & despicari corpus.quia (vt inquit) si animæ quæ exterius, amatrices corporum, semper cum corpore sunt, etiam in sepulchris, quid absurdi est, & animas, quæ in corpore sunt, circa immaterialia operari: hæc Plato. Postea introducit multas Arist. rationes, quibus probat eas non esse intelligibiles.prima est, ꝙ triplex est intelligibile, penitus in mã, vt nãlia, penitus separata à materia. vt immãlia simpliciter, & media. Intellectus exñs in corpe media entia phantasia intelligens est, penitus materialia intelligit sensu & phantasia, quæ vero sunt omnino à materia separata, cum non posit nec sensu, nec phantasia cognoscere: igitur non potest illa cognoscere. Accedit ꝙ oẽ cognoscens ẽm omnia oportet assimilari ei quod cognoscit. At cum intellectus in corpore animali est, non est separatus, non igitur intelligit ipsa separata, hæc est prima obiectio. Contra obijcit Philopo.qm̃ lib.12.meta.quæsiuit penitus immateriales formas, & cũ inuenisset illas, nobis ipsas esse reuelauit, ergo intellectus corpori vnitus potest illas intelligere. Alij peripatetici argumentantur intellectum non intelligere immateriales formas, quia non sunt, quia autem non sunt, ideo non possunt intelligi. quod .n. non est, non contingit scire primo posteriorum. Contra obijcit Philopo.quia in alijs libris aperte Arist.confitetur eas esse, vt.8.lib.phy.auscul.& 12.lib.metaph. Alij argumẽtantur, ꝙ intellectus non potest immaterialia intelligere, qm̃ intellectus idem est, quod phantasia. At phantasia immateriales formas non appræhendit, ergo nec intellectus. Contra obijcit iterum Philopo.&.d.ꝙ phantasia & intellectus differunt, vt Plato dicit in Theætæto: quia phantasia solum accidentia cognoscit, intellectus vero sub͞as, & sic non sunt idem. Alij argumentantur, phantasia ea noscit quæ sensus, intellectus ea noscit quæ phantasia noscit, ergo intellectus ea noscit quæ noscit sensus, sed immateriales formas sensus non cognoscit, ergo nec intellectus. Rñdet Philop. diuinas res intellectum nostrum intelligere non per phantasiam & sensus illas in se cognoscentes, sed per phantasiam & sensum, qui cognoscit quædam, quæ esse non possunt nisi ab immãlibus formis, vt effectus earum. Phantasia & sensu cognoscimus pulchrum mundi ordinem, rerum virtutes ad suos fines sine cognitione dirigi, quæ non possunt reduci nisi ad prouidentiam. ergo licet sensus vel phantasia immateriales res non cognoscant, cognoscunt tamen suos effectus, quos reducere non possumus nisi ad illas substantias. Et hoc pacto Philop. vult intellectum existentem in corpore intelligere incorporeas ac immateriales formas, non autem intuitiue, vt posteriores dixerunt. Auer. autem, in commentario quæstionem hanc dupliciter intelligit. Cum.n.intellectus materialis prius sit in se quam in nobis continuus (est.n.vtraq; ex parte ẽm eum æternus, & ante quodlibet corpus existens) ideo questio est in illo priori, quo ipse est prius in se, quam nobis continuus, si substantias simpliciter separatas posit intelligere, quem sensum ex suis quibusdam trãslationibus excerpsit, in quibus particula illa {non} non reperiebatur. legebatur.n.cum ipse abstractus sit. Secundus est, vtrum intellectus materialis corpori vnitus intelligere posit substantiam simpliciter à corpore abiunctam, quem sensum habet translatio eiusdem: & vt nos in græcis nostris codicibus habemus: legitur.n.cũ particula negatiua hoc pacto, cum ipse

Marginal notes: Op͞io Pla. — 1.Ratio. — 2.Ratio. — 3.Ratio. — 4.Ratio.

cum ipse non separatus sit à magnitudine. Probat autem primum sensum esse necessarium, nam cū intellectus prius sit in se, quam in nobis, ergo necessarium est præscire an ille in illo priori, in quo est in se, intelligat illas, & postea disputare an cum in nobis est, illas intelligat. Si.n. soluatur prima quæstio ad partem negatiuam, & dicatur ꝙ intellectus in illo priori non intelligit, frustra quæritur an in nobis existēs intelligat. Soluta vero prima quæstione ad partem affirmatiuam, videlicet, ꝙ intelligat, dubitare dignum est, an existens in nobis possit illas intelligere: hac ratione Auer. ait secundam quæstionem supponere primam. Sed vtrum pro solutione secundæ quæstionis sit necessaria determinatio primæ quæstionis, facile potest patere ex his quæ peripatetici opinantur circa materiam de intellectu. Qui.n. asserunt intellectum esse vnicum numero, & æternum, quærere coguntur primo an intellectus in illo priori, in quo est in se, substantias abstractas intelligat. Deinde ad partem affirmatiuam soluta quæstione, quærere possunt an intellectus in nobis existēs possit illas intelligere. Sed pro veritate de cognitione substantiarum separatarū quis posset quærere, primo an intellectus in illo priori, in quo ipse est in se, sub as separatas intelligat. & hæc quæstio accidit ponentibus animam intellectiuam esse creatam ante corpora, vt platonici asserunt, & ijs qui tenent intellectum esse æternum, & vnum numero. Aristoteli vero qui nec animam, nec intellectum, nec formam aliquam ponit factam ante id, cuius est forma, vt .12. meta. tradit quæstio hęc non vr̄ necessaria, cum.n. ille non sit in aliquo priori in se, & ante corpus: frustra quæritur si in illo priori, in quo intellectus est prior in se: possit illas intelligere. Secundo queri potest an intellectus, dum est in nobis, illas intelligere possit, & hæc. q. est cōis omnibus, qui de intellectu aliquid dicunt. nam & dicentes ipsum esse æternum (vt est rei veritas) & dicentes ipsum esse corruptibilem, vt falso nonnulli asserunt. Et dicentes eum esse ante corpora creatum, vel non ante corpora, quærere dignum est an ille existens in nobis intelligere possit substantias separatas. Tertio quæri potest an post mortem illas intelligere possit, quæ quęstio his conuenit, qui intellectum ponunt immortalem. Frustra.n. quæreretur an illas vel quicquam intelligat intellectus qn̄ non est. non ergo hęc. q. conuenit ijs, qui eum mortalem asserunt, nec ijs qui eum ponunt immortalem, & vnicum, nam si ponitur vnus omnium, post mortē hominis frustra quæritur an homo illas intelligat, cum nihil illius relinquatur, quęrere tn̄ possunt vtrum intellectus ipse in se manens illas intelligere possit, nō autem si post mortem non illas intelligemus. Ex his ergo patet. q. sensus. Sed circa Auer. digressionem nonnulla recensenda sunt, & primo in opinione Alex. quæritur pp̄ quid æternū vniri potest corruptibili vnione realiter perfectiua, & ẜm esse, non aūt vnione compræhensiua? Rn̄deo primum esse manifestum ẜm veritatem, est.n. intellectiua aīa æterna, cū non desinat esse desinente corpore, & tn̄ temporaliter corpori mortali vnitur. ergo stat æternum vniri corruptibili vnione temporali, Huius rei causa est, qm̄ ęternum ẜm esse reale potest esse terminus eius relationis, quæ est vnio, & causa est, quia ẜm esse reale, est indiuiduum, atq; singulare. ergo potest esse terminus sub tali esse vnionis temporalis. non potest āt vniri corruptibili rei vnione compræhēsiua, qm̄ æternum compræhensiue alicui non vnitur, nisi vt abstractum ab hic: & nunc, cum vniatur vl'r, & intentionaliter. nō potest autem vniri alicui vl'r, & intentionaliter, nisi id, cui vnitur, sit immateriale, & abstractum ab hic, & nunc. Propterea dicebat Auerrois superius vnionem ex intell'u, & intelligibili esse maiorem quam ex mā & forma: quia erat indissolubilis, est enim vniuersalis abstracta ab hic & nūc, ideo non potest dissolui, nisi per accn̄s, vt diximus collectaneis. Breuiter igitur dici potest ꝙ æternum vniri pōt rei corruptibili reali vnione, quia res æterna potest esse cā realis entis corruptibilis. non autē potest esse compræhēsiō ipsi rei mortali: nisi res mortalis sit eadem illa aut simpliciter, aut similitudine, qua intelligens sit idem rebus intellectis, vt dictum est. Secūdum recensendum in opinione Alex. est: qūo ascendimus ad beatificam intellectionem, & quo ordine, non.n. satis expresse ex his quæ Auer. inquit, hr̄ hæc. Dicamus ergo ꝙ cum penitus est homo, primum quod sibi vnitur est intellectus materialis creatus ab intellectu agente qui vnitur homini, vt forma quasi vita, & aīa, qua hō est hō. Eodem priori homini vnitur intellectus agens, vt agens ipsi homini vitam, & intellectum mālem: qui est hois animatio. vnitur ēt sibi intellectus agēs, vt forma formans, & anima animans. non āt vt forma informans vel aīa inaīans. Sic igitur primus gradus beatitudinis est, in quo homini copulatur intellectus mālis, vt forma informans, & vt anima inanimans, & intellectus agens, vt agēs .s. actione reali. Secundus gradus est, cum homini incipit generari intellectus speculatiuus, vt perfectio, & cum sibi vnitur intell's agēs, vt agens actiōne intentionali. Tertius est in quo homini inest intellectus in habitu: qui est speculatiuus, vt perfectius: in quo cessat vnio intellectus agētis, vt agens est actione intentionali. Quartus est, cum homini vnitur intellectus agens, vt forma, qua mediante hō operatur intelligendo per illam. & cum peruenit hō ad hunc quartum gradum quæstio est quid primo homo intelligat per essentiam huius intellectus, qui factus est sibi forma, an ipsum primo, & postea substantias separatas incipiēdo ab infima, vsq; ad supremam: an contra à suprema vsque ad infimam. Verum de ordine huius quarti gradus dicemus in opinione Auer. cum in hoc non differant Auer. ab Alexā. Hactenus de Alex. positione. Circa vero pōnem Them. recensendum est aliquid circa eius rationem, qua probat intellectum posse intelligere substantias separatas, nam vel loquitur de intellectu in se, hoc est in illo priori, in quo ille est prius in se, quam nobis continuus. vel loquitur de intellectu, vt nobis continuo. Si primo modo: tunc ratio supponit falsum: non.n. intellectus in aliquo priori est prius in se, quam in nobis: cum sit forma humani corporis, vt ꝓbatum est, forma autem non est ante id: cuius est forma. 12. meta. Sin aūt intelligat de intellectu, vt nobis continuo, tunc non valet argm̄, intellectus intelligit mālia per abstrāctionē, ergo maxime abstracta, quæ per essentiam sunt abstracta. nam intellectus dum est corpori vnitus non potest intelligere nisi per abstractionem, quæ vero sunt maxime, & per essentiam abstracta non intelligit, non quia ab illorum cognitione debilitetur, sed quia dum est corpori vnitus est illis improportionatus. Propterea si illa intelligit, nonnisi per cognitionem effectuum intelligit, quos ipse intelligit per abstractionem à phantasmatibus, patet ergo Them. rōnem nullam esse. Circa vero opinionē Auer. recensendum est de intellectu in habitu, quid sit, & de intellectu speculatiuo. nam Auer. hic vr̄ intelligere per intellectum in habitu primas propōnes nunc cū intellectu agēte, nunc cum intellectu māli compositas. Superius vero diximus intellectum in habitu esse intellectum mālem perfectum omnibus intelligibilibus: quæcunq;, videlicet, intellectus potest scire. Similiter intellectum speculatiuum diximus esse intellectum mālem perfectum non omnibus intelligibilibus, videlicet, qui est partim in fieri, & partim in esse perfecto. ergo hæc vr̄ diuersa his quæ diximus. Dicere possumus ꝙ intellectus in habitu potest accipi vno modo formaliter, & sic dicitur in habitu, quia habetur, & hoc pacto est intellectus perfectus: & sic superius locuti sumus. Alio modo dicitur in habitu respectu modi quo hr̄: & sic propōnes primæ dicuntur in habitu, quia sunt habitæ, & non vr̄ de nouo acquisitæ, immo sunt quasi habitæ sp, & à natura, & hoc pacto loquitur Auer. Intellectus vero speculatiuus vno modo accipitur: vt distinguitur contra intellectum in habitu primo modo: & sic dicitur congregatum ex intelligibilibus in fieri. Alio modo accipit̄, vt distinguitur contra intellectum in habitu secundo mō: & sic omnia illa quæ intelliguntur mediantibus primis ꝓpositionibus, cum non habeantur, sed acquirantur, dr̄ intellectus speculatiuus. Ex his sequitur ꝙ intellectus perfectus in statu fœlicitatis constitutus est intellectus in habitu saltē formaliter. qm̄ (vt Auer. hic. d.) talis est intellectus perfectus, cui nihil deest. Intellectus vero qui est nōdum in statu, sed continue tendit ad perfectionem, atq; finem, est intellectus speculatiuus. Vlterius dubitaret aliquis

Marginalia, left column: Dubiū pulchrū. — Tex. com. 17. — Dubitatio. Primum recensendū an æternum possit vniri mortali. — Responsio. — Com. 5.

Marginalia, right column: Secundum recensendum de ordine ascēdēdi in beatitudinem. — Primus gradus — Tertius gradus. — 4. gradus. — Tertium recensendum. — Te. com. 17. — 4. Recensen. — Dubitatio. — Responsio. — Quintum — Dubitatio.

quis quõ potest intellectus æternus, qualis est intellectus agens, copulari æterno. s. materiali intellectui mediante intellectu speculatiuo, siue mediante intellectu in habitu, qui est generabilis, & corruptibilis? Rursus quõ potest intellectus materialis copulari homini mediante cogitatiua corruptibili, & tñ æternum non põt apprænhendi à corruptibili virtute, nisi illa efficeretur æterna? vt Auer. argumentatur. Dissolui põt etiam hæc, primo quidem ꝙ æternum non copulatur æterno ea ratione, qua æternum, nec pro æterno. Intellectus.n. agens copulatur intellectui materiali, nisi ratione, qua ille est tuus, vel meus, cum copulat̃ illi mediante intellectu speculatiuo. At intellectus mãlis ea ratione, qua est meus: vel tuus, non est æternus. subijt .n. rationem alicuius noui. Similiter intellectus agens nõ copulatur intellectui mãli, quatenus est meus, vel tuus, nisi copulatione temporali, quare copulari intellectui materiali mediante dispositione noua prohibet nihil, cum copuletur æterno non quo æternum: & illi non copulatione æterna, sed copulatione noua. Secundum vero deleri põt eodem modo. intellectus.n. mãlis copulatur homini de nouo, non apprænhensiua vnione, sed naturali, ideo non sequitur hominem, cui copulatur esse æternum: vt superius diximus. Et quia copulatur homini copulatione tpali: ideo

Sextum. mediante cogitatiua. quæ est res temporalis. Quæritur vlterius quid Auer. intelligat per scientiam, quæ currit cursu scientiarum speculatiuarum, & quid per sciẽtiam non currentem cursu scientiæ speculatiue. Aïaduerte ꝙ cognitio duplex est, simplex, quæ est de simplici, & complexa, quæ est affirmatio, vel negatio. Et simplex est duplex. alia intuitiua: alia abstractiua, intuitiua est rei in se. abstractiua vero est rei non in se: sed in aliquo, cuius cognitione res in se non apprænhenditur. Potest ergo dici Auerroem intelligere per sciam speculatiuam oẽm cognitionem complexam, & oẽm simplicem, quæ est abstractiua: per eam vero, quæ non currit cursu sciẽtiarum speculatiuarum, intelligit solã intuitiuam, hæc.n. sola non currit cursu scientiarum speculatiuarum: cæteræ vero oẽs currunt cursu sciẽ speculatiuẽ, quia vel abstractione habentur, vel ratione. Vtrum vero omnis simplex cognitio sit intuitiua, vel abstractiua, tenẽt nonnulli ꝙ non, nam notitia, quæ habetur de aliqua re per conceptum aggregatum, est neq; intuitiua, nec abstractiua. non.n. est rei in se, neq; rei in suo repræsentatiuo, ergo nec intuitiua, nec abstractiua. Similiter ẽt notitia quæ est de substantia per spẽm accidentis, nec abstractiua est: nec intuitiua: cum nec sint rei in se, nec in suo repræsentatiuo. Siquis vero vult, tenere põt ꝙ omnis notitia simplex est, aut intuitiua, aut abstractiua: & dicetur intuitiua, quæ est rei in se, hoc est quæ est rei cognitione, quæ est res ipsa, saltem obiectiue. Abstractiua vero, est rei non in se, vtpote rei cognitione alterius rei, hæc.n. abstractiua dicitur, quia abstrahitur res ex cognitione alterius rei, quo fit vt cognitio per conceptum aggregatum, cum non sit rei in se. abstractiua dicetur: qm̃ est rei in alio: quicquid sit illud. Similiter cognitio subæ per spẽm accidentis est substantiæ in alio: quia cognoscitur cognitione accidentis. Patet ergo solam notitiam complexã nõ esse intuitiuam: nisi ẜm'quid, ratione simplicium, ex quibus constat: si illa cognoscũtur

Septimum. intuitiue. Vlterius de intellectione hominis, qui iam fœlix est, differendum est, & primo ꝙ, ẜm Auer. ipse intelligit Deum intellectione, quæ est Deus, hoc est intellectione intuitiua, nam beatitudo est ipse Deus, qui sibi & alijs est intuitiua cognitio. Præterea, Fœlix intelligit Deum intellectione, quæ est effectus Dei: nam est perfectus per scias speculatiuas, quarum vna: & potior est metaphysica: quæ est Dei atq; substantiarum separatarum cognitio: quæ est illarum effectus. ijs quoq; duabus intellectionibus fœlix intelligit cæteras separatas subas: nam & intuitiue: & intellectione, quæ est illarum effectus. Vtrum vero hac duplici cognitione intellectus mãlis in statu illo: quo homo fœlix est: intelligat se: ab Auer. non habemus. fortasse ipse diceret intellectum mãlem etiam his duabus intellectionibus seipsum intelligere: quia & intuitiue: & scia aliorum, quæ est illorum effectus: verum non determino. Duplici etiam intellectione fœlix intelligit omnes res naturales: atque sensibiles, nam intelligit illa scia: quæ earum est effectus: & intelligit illas intellectione: quæ est illarum cã: comprẽhendit.n. omnia: quæ Deus consecutiue apprænhendit comprænhensione Dei: qui est rerum omnium causa: patet igit̃ qualis est intellectio hominis fœlicis. Vlterius quæret quispiam: vtrum semper sit in rerum natura aliquis homo

Octauum. ẜ pacto fœlix: atq; beatus. Rñdet Auer. libello de beatitudine semper esse aliquem hominem fœlicem non solum in specie: sed indiuiduo: & si nõ in hac regione in alia regione: probat primo: quia plus est de perfectione mundi talis homo: quam alius quisuis homo. Sed natura stare non põt sine hoĩe: cum sp sit aliquis homo: ergo necesse est esse aliquem hominem fœlicem. Secundo, fœlix homo est à nã magis intentus, q̃ alius quiuis homo. ergo maiori cura faciet vt ille sit quã alius. Præterea quicquid est possibile in spẽ, actu reperitur in aliquo illius spẽi indiuiduo, sed in hominis spẽ potest aliquis hõ esse fœlix, ergo de facto est. Põt tñ teneri oppositum, nam spẽs est duplex, alia quæ est de essentia atq; perfectione essentiali vniuersi, cuius est, quæ non potest nisi à sibi simili fieri, vt homo ab homine, & equus ab equo, & sine hac mundus perfectus esse non potest. Alia quæ solũ per accñs est de perfectione vniuersi, cuiusmodi est, quæ non à sibi simili fit, & sine hac potest mundus esse perfectus, licet perpetuo stare nõ possit sine hac, fœlix ergo quia non fit à fœlici tanquam à suo simili, sed partim à se per inuentionem, partim à præceptoribus fieri põt, videtur non de essentiali perfectione vniuersi. Verum res hæc in doctrina Auer. est res disputabilis. Vtrum autem fœlix dum dormit, actu sit diuinas subas intelligẽs, & semper quo vis modo se habeat, alias disputabitur. Animaduerte tñ hanc copulationem, quã Auer. arbitratus est, esse vt meram fictionem, nam sicut intellectus mãlis est forma informans hoĩem ex eo ꝙ homo formaliter intelligit intellectione, quæ est effectus rerum, quas intelligit, ita oportet esse hominis formam informantem id, quo homo dicitur formaliter intelligens, intellectione, quæ est idem quod Deus, nam homo hac intellectione est formaliter beatus, sicut illa est formaliter intelligens, ergo sicut ꝑ primam arguimus, materialem intellectũ esse formam informatam hoĩs, sicut per secundam arguemus agentem esse formam hominis informantem. At cum hoc neget Auer. (non.n. puto eum concedere Deum esse hoĩs formam informantem) ergo fictio vr̃, asserere ipsum Deũ in fine fieri formam nostram non dantem esse, sed operationem, ꝓpea beatitudinem alio modo declararunt theologi, quibus remitto rem hanc. Hactenus de hoc commento. Circa finem vero materiæ de beatitudine animaduerte drĩam inter catholicos, & phos, ꝙ Auer. posuit medium beandi duplex. alterum positiuum & principale, & hoc medium voluit esse intellectum speculatiuum, cuius adeptio reddit animam ipsam capacem beatitudinis; ac copulationis intellectus agentis cum poñ. Alterum priuatiuum, quo anima priuat̃ inclinatione ad sensualia qua inclinatione impeditur ad recipiendum beatitudinem, medium primum disponit aïam, facitq; eam habilem & de potentia propinqua capacem. Secundum vero medium remouet impedimenta, quibus anima impeditur ad beatitudinẽ, hæc de medio ẜm Auer. Secundum vero alios peripateticos qui magis ad mẽtem Arist. accesserunt. Medium solum requisitum & præcipuũ est virtus heroica, qua anima redditur pura, & ab omni impedimento remota. Hoc.n. medium quod videtur ab anima tollere impedimenta, q̃ erãt, inclinationes ad sensualia, dicitur priuatiuum. Quo vero anima per ipsam attollitur ac eleuatur, dicitur medium positiuum, quo. s. anima reddit̃ capax beatitudinis de potentia propinqua. Et qm̃ tam medium Auerroicum q̃ medium peripateticũ põt inesse aïæ in vita, ideo vtraq; illarum opinionum asserere põt hoĩem posse intuitiue Deum intelligere. Hæc ex parte medij. Vr̃ autem hæc secunda positio rationabilior prima, quia saluat mulieres posse esse beatas, prima aũt nõ. nõ.n. consonum est rationi: vt mulieres fiant beatæ propter adeptionem speculatiui intellectus, vt. 2. meta. diximus. De ipsa vero beatitudine diximus de mente phorum peripateticorum ꝙ sit Deus, non.n. requiritur ad hoc, vt Deus sit mihi vel tibi

tibi beatitudo, vt tñ anima mea vel tua præaffecta modo (vt diximus) Deus agat aliquem actum aut habitum, sed nullo habitu aut actu in anima producto, facta in anima dispositione, modo quo diximus, Deus fit aïæ beatitudo ꝑ copulationem, qua illi, vt forma ac potentia copulatur, qua per eius essentiam intelligere potest & ipsum Deum & quicquid ipse intelligit intuitiue. Deus ergo fit beatitudo per copulationem cum aïa, & non per productionem actus vel habitus beatifici. Ex quibus sequitur phos nullã ponere beatitudinem, nisi obiectiuam in beato, formalem vero non cognouerunt. De modo vero, quo Deus alicui fit beatitudo, arbitrantur phi Deum fieri alicui beatitudinem, non contingenter, sed necessario, non compulsum ac coactum, sed libere, quare libere & necessario. libere, quidem quo non compellitur, necessario vero quo non contingenter. Auer. vero arbitratur Deum fieri beatitudinem mere naturaliter ac necessario, modo quo forma copulat̃ materiæ, cum in illa præinducta est dispositio. non.n. apud Auer. Deus contingenter volens fit alicui beatitudo, sed supposita in aliquo dispositione ad beatitudinem præparãte necessitate naturæ Deus fit illi beatitudo. non.n. ẽm cũ Deus agit ad extra contingenter, nec fit alicui vltimus finis contingenter. hæc phi. Pro veritate vero catholica, primo est dr̃ia de medio: nam nonnulli catholici dixerunt nec ex parte Dei nec ex parte animæ, esse aliquod mediũ simpliciter necessarium. Ex parte Dei quidem: quia Deus p̃t supplere vicem cuiuscunq; causæ & cuiuscunq; medij, ex parte animæ vero quia anima est in potentia sua æternitate & ad medium & ad beatitudinem, sicut materia est ex se simpliciter in potentia, & ad formam & ad dispositionẽ facientem pro forma, & sic isti negant lumen, non ꝙ non concurrat lumen, sed ꝙ non sit de necessitate simpliciter animæ vel Dei. Ego vero arbitror nullum medium cãle esse simpliciter necessarium: lumen.n. necessarium est, vt mediũ, non tñ vt medium effectiuum actus beatifici, sed est necessarium, vt aïa disponat̃ ac attollatur, eleueturq; vltra suã nãm. Et hoc pacto intelligas dicta nr̃a in dilucidario. 2. meta. disputatione. 3. cap. 4. Non.n. cum diximus nullum requiri mediũ ad beatitudinẽ nec ex parte aïæ, nec ex parte Dei: intelleximus nullum requiri medium penitus, sed nullum requiri medium cãle, vt verba nr̃a prætẽdunt. nam lumen requisitum non est cã effectrix beatitudinis, vt nonnulli dixerunt, sed disponens animam ad beatitudinẽ. Vnde catholici posuerunt media ad beatitudinem. remotum quidem, bonas actiones, quas Aristo. vocauit heroicas, doctores nr̃i vocant meritorias, quæ quidem non sunt meritoriæ de condigno, qm̃ non æquilibrant actui beatifico, sed de congruo. nec semper bonas has actiones mediũ fecerit, vt patet in paruulis, qui nihil egerunt, & tñ expurgati aqua baptismali meruerunt beatitudinem de congruo, vt in theologicis disputauimus. Medium vero propinquũ posuerunt lumen beatificum, quod lumen gloriæ appellãt quod immediate disponat aïam ad gloriam, siue ad beatitudinem, hoc lumen non posuerunt, vt per ipsum aïa efficiatur capax beatitudinis, ac potens simpliciter, sed vt efficiatur habilis apud quosdam, vel vt efficiatur potens potentia propinqua: non aũt potentia simpliciter. sicut dispõ non ponitur in mã, vt materia fiat potens: sed vt mã fiat habilis, vel vt ab ea remoueatur impedimentum, vel vt fiat potens potentia propinqua. Ego vero dico ꝙ hoc lumen quouis modo ponatur: non ponitur, vt medium causale ac beatitudinis effectiuum vt. 2. meta. diximus: hæc catholici de medio. De beatitudine etiam differunt. quia catholici duplicem beatitudinem distinxerunt. alteram formalem, q̃ est actus beatificus productus à Deo in aïa beati præaffecta lumine. Alteram obiectiuam quæ est ipse Deus: qui intelligitur mediante illo actu, vt obiectum beatificum, Phi vero negarunt actum beatificum: & posuerunt beatitudinem obiectiuam: hæc catholici de beatitudine. De modo ẽt differunt, nam catholici volunt Deum libere & contingenter esse alicui beatitudinem, libere & contingenter ꝓducere in anima beati beatificum actum. Phi autem dixerunt Deum esse alicui beatitudinem necessitate naturæ. Cã dr̃iæ est, quia catholici dixerunt Deum ad exteriora contingenter cõparari. Sed queres, vtrũ phi velint actiones proficiscentes à virtute heroica, circũscripta oĩ influẽtia Dei, præparent ad beatitudinem? Catholici, vt diximus, non oẽm bonam actionem dixerunt esse meritoriam, sed quæ est gratuita, ac procedens à spãli Dei influẽtia, vt vtar verbis Bacconitani: quæ specialis Dei influentia appellat̃ gr̃a, est.n. (vt inquit Bacconitanus) gratia specialis Dei influentia causato in aliquo, vt ꝑ illam actiones bonæ illius sint meritoriæ beatitudinis: ac sempiternæ gloriæ. Quærit̃ ergo vtrum talem influentiam posuerint phi? Videtur.n. ꝙ sic, quia nullum agens põt agere aliquid boni, circũscripta Dei causalitate, sed causalitas est influentia: ergo sine hac influentia nulla actio heroica erit bona. Cũ ergo phi posuerint causalitatem ac influentiam, vidẽtur ponere gratiam, licet sit dr̃ia in noĩe. gratiam vero propriam non cognouerunt, quam dicerent specialem influentiam. Vtrum vero gratia, & influentia differant & qũo & vtrum phi posuerint vtranq; influentiam in theologicis diffuse disputauimus: nunc vero satis sit hæc tetigisse ac indicasse, vt intelligatur veritas catholica, & differentia veritatis nostræ ab opinione Aristot. & aliorum peripateticorum. Multæ aliæ quæstiones in lib. de intellectu, & in lib. de beatitudine disputatæ sunt de beatitudine: quas hic bona fronte præterimus ne videamur superflui. *Dubitatio.* *Responsio.*

Nunc autem ea quæ de anima dicta sunt, quasi ad quædam capita redigentes, rursus dicamus animam ipsam ea vniuersa quodam modo esse quæ sunt. ARGYR

Nunc autem quæ de anima dicta sunt, simul recapitulantes, dicamus iterum, ꝙ omnia ea quæ sunt, quodam modo est anima. *Te. cõm. 37.*

COMMENTARIVM.

PHILOP. prima frõte vr̃ velle, ꝙ Arist. ponãt hãc conclusionẽ, videlicet oĩa entia aut sunt sensibilia, aut sunt intelligibilia. Postea in prosequendo vr̃ velle aliam exponẽ, ꝓpea aliter dicamus, ꝙ vt Alexã. inquit lib. suo de aïa, veteres arbitrantur aïam esse oĩa, ꝙ ex his principijs constet, ex quibus sunt oĩa, hinc Arist. vult ostendere, quo nam mõ intelligi põt animam esse oĩa: & ponit hanc conclusionem, dicens, ꝙ aïa est quodam modo oĩa quæ sunt. Dicit vero Philop. animam non esse simpliciter oĩa § sed oĩa quodam modo § quia anima non est oĩa materialiter sed intentionaliter: quia non lapis ipse est in anima, sed lapidis spẽs, quæ intentio sine materia, verum de re hac diligentius postea. Sed cur considerationem hanc, quam de aïa proponit, recapitulationem appellarit nemo exposuit. Põt vero causa assignari: quia Emped. dixit animam esse oĩa, quatenus constituitur ex rerum principijs quæ sunt quatuor elemẽta. & amor, & odium. Demo. vero idem dicẽs, asseruit aïam esse omnia quatenus constat rerũ principijs, quæ sunt athomi, Arist. ergo cum hanc opinionem lib. 1. diligenter refutauerit, volens nunc illius intellectum in bonum reducere, non iniuria recapitulationem appellauit eam considerationem quam nunc de nouo aggreditur. Accedit ꝙ hæc vr̃ quasi noua aïæ definitio: veteres.n. definientes aïam dixerunt eam esse oĩa, quia vero definitionem aïæ lib. 2. diligẽter exposuit, cum iterum pertractatio h̃ spectet ad definitionem: vr̃ quasi recapitulare definitionem, non ergo ab ratione: considerationem hanc recapitulationem appellat. Dixit ãt § simul recapitulantes § ꝙ rẽ hanc de aïa recapitulet simul cum his quæ de ipsa aïa dixit ẽm veritatem. *Cap. 31.* *Dubitatio.* *Responsio.*

Nam ea quæ sunt, aut intelligibilia sunt, aut sensibilia, Atq; scientia quidem est res esse quodam modo quæ sub ipsam scientiam cadũt, sensus autem, ipsæ res sensibiles. ARGYR.

Aut.n. sensibilia sunt quæ sunt, aut ĩtelligibilia sunt. Est autem scientia quidam scibilia quodam modo. Sẽsus autem sensibilia. *Tex. cõm. 37.*

COMMENTARIVM.

HIC textus non est leuis: tñ ꝓp illã particulam §.n.§ Arist. vr̃ probare conclusionẽ propositam. Verum textus põt legi vno modo: ꝙ Arist. syllogizat conclusionẽ hoc pacto. Intelligibilia & sensibilia sunt oĩa quę sunt. Aïa est intelligibilia & sensibilia. ergo aïa est oĩa quæ sunt. Quod ãt

anima sit intelligibilia,& sensibilia ex eo patet:quia anima duplici parte constat sensu videlicet,& intellectu. At sensu est sensibilia: intellectu vero intelligibilia. ergo anima est quodam modo omnia quæ sunt. Et tunc iuxta hanc expositionem per scientiam intelligit intellectum,& per scibilia intelligibilia:per sensum vero intelligit partem sensitiuam. Patet ergo animam esse aliquo modo omnia quæ sunt Philop.vero (vt mihi videtur) arbitratur conclusionē propositam probari textu proximo.Quod si ita sit, in præsenti textu Arist. ante conclusionis probationem præmittit duas suppositiones,quarum prima est,ꝙ eorū quę sunt, alia sunt sensibilia, alia intelligibilia, nec curat ꝓbare hāc suppositionem,quia eam probare spectat ad metaphysicū: vel ad librum physicorum:ẜm Auer.Secunda vero suppositio est ꝙ scientia siue ipsum scire sit quodam modo ipsa scibilia,hoc est ipa intelligibilia,& sensus siue ipsasensatio sit quodam mō ipsa sensibilia.Nec hanc suppositionem ꝓbat, q̄m neutra pars est vera in prædicatione formali, non .n.ipsum scire est scibilia,nec ipsa sensatio ipsa sensibilia in prædicatione formali:sed scientia est scibilia,& sensus sensibilia in prædicatione causali: ideo dixit quodam modo, quia formaliter nec scientia nostra est scibilia: nec sensus sensibilia. Causali vero prædicatione scientia est in nobis à scibilibus & sensus ab ipsis sensibilibus. Contra autem in substantijs separatis, in quibus scibilia sunt ab earū scientijs: cum illarum scientia sit causa rerum scibilium. nostra vero causetur à rebus. Vnde hoc designans dixit, quodam modo.

ARGYR. *Verum quo pacto id ita est:quæratur oportet. Scinditur igitur in ipsas res: scientia atque sensus. is quidem qui est potentia, in res potētia tales:is vero qui est actu, in actu similiter tales. & scientia pari mō. Sensitiuū āt animæ, & id quòd scientijs affici potest:hæc potentia sunt. hoc quidem, id quod sub scientiam cadit. illud vero sensibile. Atqui necesse est: aut res ipsas,aut formas in anima esse. at non sunt in ea: res ipsæ profecto. non enim ipse lapis in anima, sed forma lapidis inest.*

Tex.cōm.38. Quomodo autem hoc sit oportet inquirere. Secatur igitur scientia & sensus in res. qui quidem potentia est, in eas, quæ sunt potentia. Qui vero actu: in eas, quæ sunt actu. Animæ autem sensitiuum, & sciētificum potentia hæc sunt hoc quidem scibile: illud vero sensibile. Necesse itaque aut ipsa, aut species esse. Ipsa quidem enim iam non (non enim lapis in anima est) sed species.

COMMENTARIVM.

PRAECEDENS textus fuit dupliciter introductus. vno modo ꝙ Arist. syllogizasset propositam conclusionē, videlicet ꝙ anima sit quodam modo omnia. Alio modo ꝙ Arist.acceperit duas suppositiones. Si primam ergo expositionem sectabimur:dicendum est ꝙ cum Arist. probauit animam esse omnia, quę sunt, ex eo quia parte intellectiua est intelligibilia:parte vero sensitiua sensibilia, nunc velit exponere,an anima sit omnia quæ sunt simpliciter,vt veteres dixerunt, an anima sit omnia quæ sunt quodam modo, vt est rei veritas, & hoc proponere videtur dicens. Q̄uo autem hoc sit, oportet inquirere, ac dilucidare. Demo.n.& Empe. dixerunt animam esse omnia simpliciter. Aris.vero omnia quodam modo:ideo proponit esse inquirēdum q̄uo hoc sit. Quod Alex. perpulchre exponit in suo

Cap.31. lib.de anima. Ad cuius euidentiam debes scire aliquid esse simpliciter aliquam rem,cum ex his omnibus est,ex quibus constat res.Verbi causa, si aliquid est materia & forma, q̄bus constat Socrates,hoc simpliciter est Socrat. vel siquid constet his met quibus constat Socra. materia, videlicet, & forma,q̄bus constat Soc.hoc simpliciter Soc.est.Et q̄m veteres dixerunt his omnibus aīam constare, quibus quælibet res constat,ideo animam dixerunt esse omnia simpliciter. Aliquid vero esse ẜm quid, & quodam modo aliud: quoties non ex his omnibus constat ex quibus est res, sed vel ex aliquo eorum,ex quibus res constat.est enim Plato ẜm quid Socrati idem,quia constat ea forma hominis,qua constat Soc.participatione.n.speciei omnes homines sunt vnus homo.non autem plato est idem Socrati simpliciter. quia non ẜm materiam & formam.Vlterius aliquid ẜm formam esse rem aliquam,bifariam intelligi potest: aut realiter siue materialiter, aut intentionaliter. Est plato idē Socrati realiter idem ẜm formam, quia constat ea specifica reali forma,qua cōstat Socrates realiter. Est vero speculū Socrati idem intentionaliter, quia similitudine cōstat qua constat re ipsa Socrates.non.n.speculum constat ipsa Socratis forma,sed ipsius formæ similitudine,quę in sensu intentio,in intellectu vero notio dicitur. ergo speculum est Socrates ẜm quid: quia est Socrates intentionaliter: constat.n.Socratis similitudine, non autem Soc.forma.Ex his patet animam esse omnia quodam modo, non autem simpliciter. Cum.n.anima non constet his principijs, quibus res realiter constant:non est omnia simpliciter. Cum vero constet formis, quæ sunt ipsæ res ẜm quid, ac similitudinarie: est res omnes ẜm quid, ac quodam modo, verum cum non constet rerum formis, sed formarum intentionibus. (nam intellectu constat notionibus, sensu vero intentionibus) ergo anima est omnia quodā modo intētionaliter. Iterum constare rerum intentionibus est bifariā.aut actu, aut potentia. Actu quidem intellectus cōstat notionibus, cum illarum est subiectum actu potentia vero, cum illis subiectum esse potest. Ergo anima ꝑ intellectum actu erit omnia intelligibilia intētionaliter, quoties intellectus intelligibilium notionibus actu subijcitur. Potentia vero,cū rerum intentionibus actu non subijcitur,sed subijci potest, simili ratione & de sensibilibus dici potest.Ergo anima est quodam modo omnia,quia ẜm quid.& intētionaliter.Hæc ex Ale. eo lib. tunc facile iuxta hanc expositionem potes legere verba Arist. Sed si volumus sequi secundam expositionem Philo.dicemus ꝙ cum Aristo.sumpsit suppositiones, statim propositam cōclusionem declarat, & proponit primo intentionem.d. Q̄uo autē h̄ fit.s.quod anima sit omnia non simpliciter,sed quodam modo, oportet inquirere, proposita vero intentione, exequitur quasi sumens tertiā suppositionē,& legatur textus suspensiue vsq; ibi §necesse ita§ & dicit, cum sc̄ia sit quodam modo scibilia, & sensus quodam modo sensibilia: vt secunda suppositio dicit. Et sc̄ia & sensus secentur in res.i.diuisione rerum, ex quibus sunt.nam sensus,qui quidem potentia est, secatur in eas res quæ sunt potentia. Sensus vero,qui est actu secetur in eas, res quæ sunt actu. Ecce ꝙ est quodam modo tertia suppō, .s.ꝙ sensus differant inter se d̄rijs sensibilium, & sc̄iæ d̄rijs intelligibilium.Repetit suppositionem secundam,& dicit. aīæ autem sensitiuum & scientificum, hoc est intellectiuū, hæc sunt. Hoc quidem scibile.s.intellectiuum:illud vero.s. sensitiuum sensibile, Ex his suppositionibus, quasi infert conclusionem & terminat suppositionem,& dicit. necesse itaq; aīam esse aut ipsa entia quæ sunt, aut esse species entium.Ipsa quidem.n.iam entia:quæ sunt,aīa non est:non.n. lapis in aīa est,sed species lapidis.ergo erit anima spēs entium, quæ erat conclusio. In quibus si recte animaduertis tres suppositiones accepit. prima erat, ꝙ omnia aut sunt intelligibilia,aut sensibilia. Secunda ꝙ sc̄ia est intelligibilia,& sensus sensibilia.Tertia ꝙ sc̄iæ & sensus differāt d̄rijs rerum de quibus sunt,cum sc̄ia actu sit intelligibiliū actu, sc̄ia potentia intelligibilium potentia. Sensus etiam actu est sensibilium actu, & sensus potentia est sensibilium potentia. Ex his concludit animam esse omnia quæ sunt, non simpliciter,sed quodam modo, quatenus non est ipsa, quæ sunt,sed spēs eorum,quæ sunt, deducitur consequentia, q̄a per sc̄iam est ipsa intelligibilia:& per sensus ipsa sensibilia: quia (vt supponebatur)sc̄ia saltem in prædicatione causali est intelligibilia, & sensus sensibilia: quæ suppositio probatur per aliam suppositionem.s.quia sc̄iæ differunt scibilibus,& sensus sensibilibus.Ex his sequitur ꝙ prima suppō non est vtilis ad syllogismi rationem, sed ad obiectionem: quia posset dici non omnia quæ sunt,esse intelligibilia,aut sensibilia,& sic anima non est omnia. Innititur solutio per primam suppositionem.s. ꝙ omnia sunt intelligibilia, vel sensibilia,Quo vero ad verba attinet, debes scire,ꝙ aīa est oīa,

omnia,quia ſcientifico,hoc eſt intellectiuo,eſt intelligibilia,& ſenſitiuo eſt ſenſibilia.Eſt autem intellectiuo intelligibilia, quatenus intellectiuo eſt ſcia intelligibilium, nam ita cauſali prædicatione intellectuum eſt ſcia ſicut ſcia cāli prædicatione eſt. Intelligibilia. Eſt vero ſenſitiuo ſenſibilia,quia ſenſitiuo eſt ſenſatio, ſicut ſenſatio eſt ſenſibilia .ſ.in prædicatione cauſali. Patet ergo quō opinio veterum poteſt habere locum. ſi.n.intelligat animam eſſe omnia, quæ ſunt ſimpliciter,ac realiter, opinio eorum falſa & impoſsibilis eſt. At ſi intelligant animam eſſe omnia ſm qd hoc eſt intentionaliter,modo quo dictum eſt,recte intelligunt.Vnde Philop.dixit,recte eſſe additum ipſum § quodā modo§qm̄ anima non eſt ipſæ res materiales materialiter, ſed ipſæ rerum ſpēs immaterialiter: non.n.noſcit res materialiter,ſed immaterialiter cum non lapis,ſed lapidis ſpecies ſit in anima. Sed dubitant aliqui, quia non vr̄ verum omnia eſſe aut intelligibilia,aut ſenſibilia: quia tūc omnia eſſent ad aliquid, quoniam ſenſibile & intelligibile ad aliquid ſunt. Reſpondet Philopo.& quidem vere,ꝙ res,quę ſunt, ſi conſiderentur, quatenus ſubſiſtentiam habent, per ſe abſolutæ ſunt,& non ad aliquid,vt ignis,quatenus ſubſiſtentiam habet, eſt ſubſtantia abſoluta, quatenus vero res conſiderantur,vt ſenſibiles vel intelligibiles ſunt,ad aliqd. quare nihil prohibet omnia eſſe ad aliquid ſm quid, licet ſimpliciter non omnia ſunt ad aliquid.

Dubitatio. *Reſponſio.*

ARGYR. *Quare anima,eſt vt manus. manus enim inſtrumentorū eſt inſtrumentum, & intellectus formarum, eſt forma, & ſenſus itidem ſenſibilium forma.*

Te.com.38. Quare anima ſicut manus eſt.etenim manus eſt organum organorum. Et intellectus eſt ſpecies ſpecierū, & ſenſus ſpecies ſenſibilium.

COMMENTARIVM.

Ex dictis ſm Philop. Ariſt. deducit quaſdam ſimilitudines quarum prima eſt inter manum & animam.Secunda vero eſt inter manum & intellectum. Tertia eſt inter manum & ſenſum. Inter manum quidem & anima ſimilitudo eſt ſm Philo.quia ſicut manus exiſtens inſtr̄m humani corporis inſtr̄is vtitur, velut aſcia ſi homo ſit faber, aut calamo, ſi eſt ſcribens:ita anima eſt forma, ac ſpecies ſpecierū .ſ.ſuſceptrix:qm̄ anima rōnes ac ſpēs oīum rerum habet in ſeipſa.Secūda vero ſimilitudo eſt inter manum & intell̄m, quia vt manus exiſtens humani corporis inſtr̄m, vtitur oībus inſtr̄is,ſic intellectus eſt ſpēs,oīum ſpērum ſuſceptiua, cum habeat notiones oīum intelligibiliū. Tertia vero ſimilitudo eſt inter manū & ſenſum, quia vt manus eſt vtēs oībus inſtr̄is, ſic & ſenſus eſt ſuſceptiuus oīum ſpērum ſenſibilium.Sequuntur aūt hę ſimilitudines ſm Philop.ex his, quæ dicta ſunt, diximus.n.aīam eſſe oīa. intellectu quidam oīa intelligibilia, ſenſu vero oīa ſenſibilia. ergo vt manus eſt organū oīum organorum.ſ.vtens, ita aīa eſt ſpēs oīum ſpecierum.ſ.ſuſceptrix,quia intellectu ſuſcipit intelligibilia,ſenſu vero ſenſibilia.Ex his patet ſm Philop. aīam aſsimilari manui quo ad vſum inſtr̄orum artium, qm̄ ſicut manus eſt oīa artium inſtr̄a vſu, ſic aīa eſt oēs rerum ſpēs ſuſceptione,cum ſuſcipiat oīum rerum ſpēs.Qua rōne ſequit̄ hoīem eſſe oīa,qm̄ aīa eſt oīa naturalia. Manu vero omnia artificialia.Verum ſi licet exponere Ariſt. per Ariſt. in lib. de partibus aīaliū quarto Ariſto. ſeipſum exponit cum inquit.§Manus autem eſſe videtur.non vnū inſtr̄m, ſed multa.eſt.n.(vt ita loquar)inſtr̄m ante inſtr̄a: natura igitur ei: qui artes plurimas recipere pōt, manum reddidit quæ ad plura inſtr̄a vtilis eſt.Qui aūt hoīem non bene,ſed deterrime oīum animalium conſtare aiunt (nudum.n.atq; inermē creatum referunt)non recte ſentiunt. Cætera.n.aīalia vnū auxilium habent, idq; nullo pacto poſſunt permutare, ſed quaſi calceata ſemper dormire,ac omnia agere,nec veſtitū vnquam deponere pleniorem, neq; arma mutare, quæ ſemel acceperint neceſſe eſt. At homini multa habere auxilia licet,eaq; ſubinde mutare,arma etiam,quæ velit, & vbi velit:capere poteſt. Manus enim & vnguis eſt, & vngula: & cornu,& haſta,& enſis, & quoduis aliud genus armorū, aut inſtrumentorum, quippe cum omnia hæc ſit, quoniam omnia & ſumere poteſt & tenere.§ Hæc Ariſt. ad verbum.

Ex quibus patet manum eſſe omnia inſtrumenta, non mō quibus ad opera artium vtimur, verum etiam, quibus animalia pro ſua defenſione vtunt̄. Vnde patere pōt inter manum & animam ſimilitudo,quia ſicut manus eſt vtēs oībus inſtrumentis, tam ad opera artium quam ad defenſionem, quibus ſeſe animalia defendat, ita anima eſt ſuſceptrix omnium ſpecierum vtpote intellectu intelligibilium, ſenſu vero ſenſibilium. Natura.n.aliquibus animalibus pro ſui defenſione cornua,alijs dentes, vngues alijs dedit, homini vero cum horum nullum dedit, manum tribuit: nam præbendo illi manum, aliquo modo omnia ei organa dedit. eſt.n.manus vſu,ac imitatione omnia ea inſtrumenta: quibus vtuntur animalia.Præterea.Manus eſt omnia inſtr̄a,q. bus artes ad diuerſa opera vtuntur: quatenus illis vti pōt. Sic etiam anima eſt omnia quæ ſunt. natura.n.alijs rebus aliam formam dedit, alijs aliam.ac ſingulis propriam: homini autem animam quæ eſt omnes formæ, & intelligibiles & ſenſibiles.Quibus patet hominem eſſe omnia, & naturalia & artificialia.Manu quidem eſt omnia animalia,ac omnia artificialia.aīa vero eſt omnia naturalia, quia intellectu eſt omnia intelligibilia, ſenſu omnia ſenſibilia. Hæc mihi videtur expoſitio huius loci, quæ, vt vides, ex verbis Ariſt. clare habetur. Vlterius quæret quiſpiam, an ſolum cognitione anima ſit omnia. Them̄.hic dicit animam non ſolum eſſe omnia. propterea ꝙ formas omnium cognitione complectitur. ſed propterea etiā ꝙ materiæ formas exhibet, & vultus imponit. ſm ergo Them̄. per intellectum poſsibilem anima eſt omnia intentionaliter, & receptiue. per agentem vero eſt omnia virtualiter. quod quidem verum eſſet ſi anima hominis eſſet datrix formarum,vt Plato autumat.Ariſt.autem arbitratur contrarium, propterea licet de intellectu agente, quæ dicit Ariſt. vera eſſe poſsint: tn̄ de materiali ſolum intendit,vt diximus.Auer.autē præſenti loco declarat, primo cur intellectus in potentia, ſit intelligibile potētia, & intellectus actu intelligibile actu, vt Ariſt. accipit in textu. Et ſumit primo ꝙ dr̄iæ entis ſint actus,& potentia,tunc argumentatur,ea quorum dr̄ię ſunt eædem illa ſunt eadem, intellectus: & intelligibile ſunt, quo dr̄iæ ſunt eædem(nam vt intelligibile aliud actu,aliud potentia eſt,ſic intellectus actu,& potentia eſt)ergo intellectus actu eſt intelligibile actu, & intellectus potentia, intelligibile potentia. Sed ſi hæc probatio valeret probarē omnia entia naturalia eſſe eadem, cum omnium entium naturalium dr̄iæ ſint actus & potentia, omne.n.ens naturale eſt, & potentia ante quam ſit, & actu poſtquam eſt. Propterea aſſumptum Auer. haberet locum, quando dr̄iæ vltimæ, & propriæ eſſent eædem. Actus & potentia ſunt dr̄iæ entis, propterea ex hac probatione ſolū habetur intell̄s, & intelligibile eſſe eadē in ratione entis: quatenus intell̄s actu, & intelligibile actu ſunt eadem in ratione entis actu.non autem intellectus eſt intelligibile,niſi in ente actu quatenus vtrūq; eſt actu ens. Ideo declarat Auer. quō intellectus eſt res quæ intelligitur:ait.n.bifariam hoc intelligi poſſe aut ſimpliciter. ſ. intelligendo intellectum eſſe rem ſm materiam, & formam, & ſic intellectus nō eſt res.non.n.eſt lapis ipſe ſm eius materiam & formam,quia ſic intellectus cum lapidem intelligeret, eſſet lapis, & cū intelligeret ignem,eſſet ignis. Aut intelligi poteſt intellectum eſſe rem ſecundum quid, videlicet, ſecundum illius formam: & ſic concedit intellectum eſſe rem intellectam, qm̄ illi idē eſt ſm illius formam. Quod ſi intelligat Auer. intellectum eſſe rem intellectam ſm illius formam,in prędicatione formali, fālſum eſt quod ait: intellectus.n.non eſt res, nec eſt rei forma, nec formæ ſimilitudo, cum ſemꝑ recipiens ſit aliud ab eo, quod recipit. Intelligatur h̄ ergo ꝙ Auer.ait in prædicatione cauſali,vt ipſe inquit, ait.n.remanet igitur,vt illud: quod exiſtit in anima de entibus, ſit forma tm̄,non materia.Cum igitur dicitur intellectum eſſe rem ſm formam,intelligendum eſt intellectum rem recipere ſm illius formam, non.n.lapis eſt in anima, ſed forma lapidis. Animaduerte tamen Auer. intelligere formā lapidis eſſe in anima obiectiue,quia per formam intelligit vniuerſale,quod eſt obiectiue intellectus. Hoc autem nō eſt in anima ſm Auer. vt accn̄s in ſubiecto: ſed vt cognitū in cogno-

2. Dubitatio. *Solutio Them̄.* *Quæ Auer. Cōm.38.* *Intellectus ver borum Auer.*

in cognoſcente. At ſm veritatem, in anima eſt forma, quæ eſt vniuerſale, obiectiue, & ſimilitudo formæ vel rei ſubiectiue. Verum de re hac in lib. de intellectu, & ſicut de intellectu reſpectu intelligibilis, hæc dicta ſunt, ſic de ſenſu reſpectu ſenſibilis intelligas.

ARGYR. *Cum autem nulla res ſit præter magnitudines ſeparata, vt videntur res ipſæ ſenſibiles: in ipſis profectò ſenſibilibus formis ipſæ ſunt intelligibiles formæ tum earum rerum quæ abſtractæ vocantur, tum eorum etiam ſenſibilium quæ ſunt habitus atq; affectus. Iccirco & qui non ſentit, nihil diſcere vel intelligere poteſt. Et qui contẽplatur neceſſe eſt vna cũ phantaſmate contempletur, ipſa nanq; phantaſmata, veluti ſenſibilia ſunt: attamen ſine materia.*

Te. cõm. 39. Quoniam autem nulla res eſt præter magnitudines ſeparata: vt ſenſibilia videntur. In ſpeciebus ſenſibilibus intelligibilia ſunt, & quæ in abſtractione dicuntur, & quæcunq; ſenſibilium habitus, & paſsiones ſunt. Et ob hoc qui non ſentit aliquid, nihil vtiq; addiſcet, aut intelliget, & cum ſpeculatur, neceſſe eſt ſimul phãtaſma aliquod ſpeculari. Phantaſmata.n. velut ſenſibilia ſunt, ſed ſine materia.

COMMENTARIVM.

Id ſine materia præter quã quòd ſunt ſine materia. *Quæ ſanctus Thomas.* PARTIS huius intentio eſt, ꝙ Ariſto. velit hic oſtendere intellectum in intelligendo egere ſenſibus. Sed cur hoc Ariſtot. velit facere, non omnes eodem modo cauſam aſsignant. Expoſitor dicit ideo hoc Ariſtot. facere h̄, quia accepit intellectum eſſe quodam modo intelligibilia: qua ratione credere poſſet quiſpiam intellectum intelligendo à ſenſibus non dependere: quod quidem verum eſſet, ſi intelligibilia, vt Platonici aſſerunt, eſſent ſecundum eſſe à ſenſibus ſeparata, oſtendit ergo Ariſto. intellectum in intelligendo ſenſibus indigere. *Quæ Egid.* Egidius ait h̄ Ariſt. facere, vt oſtendat quonam pacto res ipſæ ad animam comparentur: *Propria rõ.* & quonam pacto ab eadem intelligantur. Ego vero dico duas apud maiores fuiſſe de intelligibilibus opiniones: Alteram, quæ dicit intellectum eſſe ipſa intelligibilia ſimpliciter per identitatem, quam opinionem Emped. & Demo. arbitrantur: Alteram quę dixit, intellectum eſſe ipſa intelligibilia per admiſtionem, quatenus nõ res, ſed rerum notiones erant animæ connatæ, quibus anima mox cuncta intelligeret: quam ſententiam Plato in Menone ſequitur, vbi propter h̄, noſtrum diſcere ſolum eſſe reminiſci tradit. Hæc opio vult intellm̃ nõ egere ſenſibus, ꝓ intellectione rerum, ſed pro reminiſcentia, atque excitatione, qua animus redeat ad intelligenda, quæ iam intellexerat. Cum igitur Ariſtot. probauerat intellectum non eſſe intelligibilia ſimpliciter ſecundum identitatem: & quòd anima non eſt omnia ſecundum identitatem: & hoc contra Demo. & Emped. Oſtendit intellectum in intelligendo egere ſenſibus, non mõ pro reminiſcẽtia, ſed ꝓ ipſo addiſcere, & pro ipſo intelligere, & hoc aduerſus Platonem. Hæc eſt ergo intentio & cauſa intentionis. Argumẽtatur ergo Ariſt. nulla res eſt, præter magnitudines, ſeparata, ergo intelligibilia non ſunt præter ſenſibilia, immo ſunt in ipſis ſenſibilibus ſpeciebus. Exponit autem, quæ intelligit per intelligibilia, & vult ſe intelligere tam res mathematicas, quam res phyſicas, vnde inquit. Quoniam autem nulla res eſt præter magnitudines ſeparata: hoc eſt antecedens, quod exponit, cum inquit: ſicut videntur ſenſibilia inuicem ſeparata eſſe, quorum alterum ab altero ſecundum eſſe ſeparatur. Separatur enim ignis ab aqua ſecũdum eſſe, & cœlum ab elementis ſimiliter. Eſt ergo antecedens: nulla res eſt præter magnitudines ſeparata eo modo, quo alterum ſenſibile ſeparari videtur ab altero. Apponit conſequens cum inquit, in ſpeciebus ſenſibilibus intelligibilia ſunt, & non præter magnitudines ſenſibiles. Et quia accepit nullam rem eſſe præter magnitudinem ſeparatam, & quis poſſet dicere nec Deum eſſe, nec intellectum ſeparatorum vllum, hoc refellens exponit, quæ intelligat per intelligibilia. & inquit, intelligo ſupple, & quę in abſtractione dicuntur, vt res mathematicæ ſunt: & eorum ſenſibiliũ, quæ habitus & affectus ſunt, hoc eſt res phyſicas quæ ſunt habitus & effectus in materia ſenſibili. Cum ergo dixi nullam rem eſſe præter magnitudines, intelligo nec mathematicarum vllam nec phyſicarum. Expoſitio ergo antecedentis hæc eſt. Quo verò ad verba attinet per magnitudinem, cum ait nullam rem eſſe præter magnitudinem ſeparatam, intelligit (vt Them. & Philopo. exponunt) materiã ſenſibilem. materia enim ſenſibilis magnitudo eſt, quia res quãta eſt qualitatibus ſenſibilibus affecta. eſt ergo enthymema. Ariſt. nulla res eſt præter materiam ſenſibilem ſeparata, ſcilicet ab illa ſecundum eſſe, ergo intelligibilia ſunt in ſpeciebus ſenſibilibus, id eſt phantaſmatibus. Sed dubitaret fortaſſe quiſpiam, quia non videtur ſequi intelligibilia eſſe in phantaſmatibus, ſed in materia ſenſibili: nõ enim phantaſma eſt materia ſenſibilis. ergo ſi nulla res eſt præter materiam ſenſibilem, ſequitur, omne quod intelligitur eſſe in materia ſenſibili: non enim video quomodo ſequitur, omne intelligibile eſſe in phantaſmate. *Dubitatio.* Vlterius non videtur expoſitio antecedentis bona: quia tunc ſubſtantiæ ſeparatæ cum intelligerentur, ſine phantaſmate intelligerentur à nobis, probatur, quia ipſæ nec ſunt res phyſicæ, nec mathematicæ, ſed ſunt res præter materiam ſenſibilem ab illa ſeparatæ ſecundum eſſe. ergo cum intelliguntur non erunt in phantaſmatibus. Pro intellectu horum primo debes ſcire quid Ariſto. per phantaſma velit intelligere, quid etiam per ipſum intelligibile: nam iuniores qui ſcribunt, confuſe loquuntur, non explananates terminos. *Phantaſma ſpecierum. Viſum Quid phantaſma.* Phantaſma ergo, vt colligitur à Themiſtio, hic vnomodo poteſt accipi pro ſimilitudine rei ſenſibilis exiſtente in virtute phantaſtica, quæ (vt nunc ſupponatur) eſt imaginaria virtus. Idolum ergo in virtute imaginaria eſt phantaſma hoc primo modo, quod quia in virtute imaginaria eſt, ab Auer. intentio imaginata dicitur. Eſt autem hæc ſimilitudo non res ipſa ſenſibilis, ſed illius exemplar, quod interni ſenſus detinent, etiam ipſa re ſenſibili abſente, aut corrupta, quale amicorum, aut parentum exemplar in internis ſenſibus ſeruamus, illis aut abſentibus, aut mortuis, & h̄ dicitur phantaſma formale. Alio modo phantaſma eſt res ipſa ſenſibilis vt repræſentatur ipſis internis ſenſibus per phantaſma ſiue illius ſimulachrum. & primo modo phantaſma eſt quo interni ſenſus ſentiunt, non quod ſentiunt, ſecũdo vero modo eſt quod ſentiunt. Ideo dicitur phantaſma obiectiuum, intelligibile etiam apud peripateticos bifariam accipi ſolet aut vt quo, & ſic eſt rei, quæ intelligitur, ſimilitudo in parte intellectiua exiſtens: h̄ dicitur, & notio & ſpecies, & intentio intellecta, & (vt meta. loquar) cõceptus formalis, quo intellectus formaliter intelligit id, cuius eſt ſimilitudo. Poteſt etiam accipi, vt quod, & ſic eſt res, quæ intelligit quæque dicitur conceptus obiectiuus apud iuniores, h̄ pacto lapis appræhenſus dicitur intelligibile, q̃a eſt id, quod intelligitur: tunc declaratis ijs, quid velit Ariſt. intelligere, non leue eſt exponere. Dicamus ergo, ꝙ ſi Ari. per intelligibile intelligit id quod intelligit, & per phantaſma intelligit rem phantaſiabilem, non rei ſimulachrum, tunc enthymema ſic intelligitur, intelligibile non eſt præter magnitudinem. i. pręter naturam ſenſibilem, ergo intelligibile non eſt præter phantaſiabilem rem, quod eſt dicere: intelligibile non eſt præter ſenſibilem naturam, ergo nõ poteſt intelligi: quin illius indiuiduum virtus phantaſtica imaginaretur. Sed dices, intellectus intelligit ſubſtantiã, cuius tamen indiuiduum virtus phantaſtica non imaginatur. *De intellectione ſubſtãtiæ.* Propterea animaduerte, quod nihil poteſt intellectus per ſe intelligere, cuius indiuiduum phantaſtica non imaginetur, bene enim poteſt intelligere aliquid per ſe, cuius indiuiduum ſenſus externus non ſentit, non tamen poteſt aliquid intelligere, quin illius indiuiduum phantaſtica imaginetur. Licet enim ſubſtantia non ſentiatur, poteſt tamen ſentiri ab internis ſenſibus, & ſi non propria ſpecie quam non facit in externis ſenſibus, ſpecie tamen eorum, quę per ſe faciunt ſenſum, quæ ſunt illi coniuncta. Subſtantia ergo, & ſi non poteſt per ſe externis ſenſibus ſentiri, poteſt tamen cogitari, & phantaſticę appræhendi. Recte ergo ſumpſit Ariſ. intellectum nihil poſſe per ſe intelligi, quin illius indiuiduum ꝑ ſe ſentiatur ab internis ſenſibus. nam & ſubſtantia,

stantia,& omnia,quæ intelligit per se (modo non sint præter materia sensibilem) sunt quorum indiuidua sensus interni appræhendunt.Est ergo enthymema,intelligibile nõ est præter materiam sensibilem,ergo non est præter phantasiabilem rem:quod est dicere, ergo non potest intelligi, nisi illius indiuiduum phantastica imaginetur. Potest autẽ intelligi aliquid cuius indiuiduum nullus sensus externus appræhendit,non autem,cuius indiuiduum non cogitetur. Sin autem per intelligibile intelligat notionẽ ipsam qua intelligit, & per phãtasma similiter intelligat similitudinẽ rei sensibilis existentem in sensibus internis, tunc enthymema sic intelligitur, notitia rei, qua aliquid intelligitur, non est præter magnitudinem.i.non est nisi rei materialis. ergo est in phantasmate.i.ergo oportet illius intelligibilis phantasma esse in sensu interno,nam cuius notio est in intellectu,eius phantasma est in sensu interno. dico interno, quia non oportet ipsum esse in sensu externo, vt diximus de substantia.Põt etiam intelligi ꝑ intelligibile qđ intelligitur, & ꝑ phantasma id quo imaginamur, & idẽ sequitur. Iterum põt intelligi per intelligibile,quo intelligimus, & per phantasma,quo phantasiamur, & rursum põt esse verũ, & quocunq; modo intelligatur, sensus est:intelligibile nõ est prẹter materiam sensibilem,ergo non põt intelligi quin phantastica aliqđ illius imaginetur.Declarato sensu Arist. emergit.q.de necessitate consequentiæ. non.n.video vnde sequatur,intelligibile non est prẹter materiam sensibilem, ergo non potest intelligi quin phantastica illius aliquid imaginetur. Egid. Romanus bonus doctor probat ex eo primo, ꝙ intellectus intelligit vniuersale sensibile, quod esse non potest, nisi in singularibus:quare nõ põt intelligi, quin phantastica illius aliquid imaginetur. Secundo quia intellectus postquam res intellexit, non remanet penitus in actu, cum quæ intellexerit, habitum habere possint: vt ergo redeat ad intelligendum illamet,necesse est phantasmata remanere in sensibus internis, qbus reuocetur intellectus ad intelligendum actu:quod prius intellexerat.Et si rõnes hæ acutæ sint,non tñ vñr plenus probare propositũ. prima quidem non,qm̃,licet vlia,quæ intellectus intelligit sint in singularibus, nõ tñ video qũo sequitur illa singularia,in quibus vlia sunt:esse phantasianda, si intellectus intelligere debeat eorum vlia,ħ.n.erat probandum. Vr̃ ergo hæc rõ,aut petere,aut assumere, quod in quæsito est. Scda rõ nihil probat, aut solum probat phãtasmata esse necessaria,non pro fieri,sed pro reuocatione, & reditu ad intellectionem priorem. Them. vir doctissimus, ħ loco velle vr̃ ideo intellectum egere phantasmate ad sensum expositũ, quia nullus põt intelligere sine sensu externo: nullus.n. põt geometriam condiscere,si ab ortu cæcus sit, qđ.n.eget externo, à fortiori eget interno, quæ expõ non placet, qm̃ intell's intelligere actu põt,nullo sensuũ externorũ sentiẽte.Præterea. Intelligere põt, quorũ indiuidua sub externo sensu non cadunt.Non tñ intelligere põt ea,quorũ indiuidua sub phantastica non cadunt. Aui.imaginatur phantasma esse necessarium intellectui pro addiscere, non aũt pro intelligere.non.n.discimus (vt inqt) nisi phantasiantes aliquid,quæ discimus.intelligere ãt possumus,q̃ didicimus,nihil phantasiantes,ꝑpea hoc enthymema Aris. non leue est. Vr̃ ergo mihi Ari.non rõni, sed experiẽtiæ esse potius innixum. experiẽtia.n.docet nos res m̃ales intelligere nõ posse,nisi vna cum phantasmate sit phãtastica virtus.nã si nos discimus, experimur aliqđ tunc phantasiari. si q̃ didicimus intelligimus,rursus aliqđ phantasiari experimur. Affert signũ huius experientiæ doctissimus expositor,quia læso organo sensus interni ab sciæ vsu iã acqsitę ĩpedimur, qđ esse non posset, nisi phãtasma necessariũ esset tã pro ipso differre,quam pro vsu eius rei,quam didicimus: enthymema ergo Arist.intelligibile non est præter m̃am sensibilem.ergo pro ipso intelligere necessarium est phãtasma, hoc.n.non rõne probauit, sed tanquam experientia notum assumpsit. Qđ vero de substãtijs abstractis opponebat,q̃ intelligunt, quorum nullũ est phantasma. Dicendũ Aris.illas excepisse ꝑp qõnem,nam magna.q.est an intelligantur à nobis.Propterea prætermissa hac.q.nunc exposuit qđ ꝑ intelligibile velit & dixit se loqui solũ de his intelligibilibus, quæ non sunt ſm esse separata à m̃a sensibili.Siquis ãt vellet, posse dicere subas illas intelligi à nobis ꝑ sensibilia, quæ sunt illarum effectus,ideo si intelligit:oportet phantasticam aliquid illarum phantasiari, quia licet non indiuiduum, saltẽ illarum effectus:non.n.oportet dum aliquid intellectus intelligit sp phantasma illius, vel eius indiuidui reponi in phantastica,satis.n.est eius indiuiduum per aliquid phantasiari,quod ꝑtinet ad illud,aut vt effectus, aut vt accñs, aut vt indiuiduum,aut vt aliud aliquo modo.Ex his bene Aris. deducit nos nihil posse,aut discere, aut intelligere nisi aliquid sensu interno senserimus. Vnde dicit. Et ob hoc,non sentiens nihil vtiq; discet aut intelliget.Et quia dixit § non sentiens § quod intelligitur de interno sensu quasi se exponens inquit, & cum speculatur, sup. quispiam aliquid, necesse est eum speculari illud simul cum phantasmate, non dico ab intellectu appræhenso, sed à phãtastica,cuius cãm affert cum inquit. Phantasmata.n.sicut sensibilia sunt, sed sine m̃a:sensibilia.n.sensuum externorũ cum m̃a sunt,phantasmata aũt abstrahunt à m̃a,non tñ à conditionibus materię cum sint adhuc singularia,ergo per § non sentiẽs § intelligit eum qui non sensit sensu interno. Philop. vero añs sic intelligit nulla res est ꝑter magnitudines separata, vt sensibilia vñr,hoc est vt ad sensum oĩbus patet.vel aliter nulla res vr̃ præter magnitudines,separata,vt sensibilia quędam videntur prima fronte:vt mathemata:quę prima fronte sensibilium vñr separata,non tñ sunt separata,& per magnitudinem intelligit sensibilem m̃am. Erit ergo añs, nulla res est separata à m̃a sensibili,& quia quispiam posset hoc añs vr̃ intelligere de oĩbus entibus,Philop.asserit Arist. limitare añs de secundis,& in tertijs intelligibilibus, per illud verbum, & quæ in abstractione dicuntur & quæcunq; sensibilium habitus, & passiones sunt. Sunt.n.(vt inquit) tria intelligibilium gña;. Primum eorum, quæ sunt reuera sine m̃a, vt subæ separatæ. Secundum eorum quæ sine m̃a vñr esse,non tñ sunt sine m̃a:vt mathemata.Tertium deniq; eorum,quæ nec vñr,nec sunt sine m̃a,vt habitus & passiones, quæ sunt res n̄ales, ergo totum añs est, nec res m̃ales, nec res mathe. sunt à sensibili m̃a separatæ, igitur in speciebus sensibilibus intelligibiles sunt: hoc est in phantasmatibus, veluti colores sunt visibiles in parietibus,vlia.n.m̃alia quæ intelliguntur, ita sunt in phantasmatibus intellectibilia:vt colores visibiles in parietibus, quia sicut colores non sunt sine pariete,vel aliquo subiecto m̃ali,ita vniuersalia materialia non sunt sine m̃a sensibili, quare sicut colores non sunt visibiles sine pariete, ita vlia m̃alia non sunt intelligibilia sine phantasmatibus, & ita vt colores vñr in parietibus,ita vniuersalia m̃alia intelliguntur in phantasmatibus. Excludit autem primum genus intelligibilium quia dubium est,an illa intelligibilia sint,vt diximus. Ex his Phil. asserit Aristo.clam inferre, quod manifeste declarauit lib. poste.vbi dixit,ꝙ cuiuslibet sciæ principium est sensus.Cuius signum attulit,quia deficiente sensu deficit scia eorum, quæ hñr per illum sensum. Et tunc ſm eum verba sic legũtur,& ob ħ,qui sensu externo non sentit aliquid,ħ est q nec tactu, nec gustu, nec olfactu, nec visu, nec auditu aliquid sentit, nihil prorsus addiscet per disciplinam à præceptore, aut intelliget per inuentionem. ergo remotis externis sensibus,nihil penitus sciemus:quod fuit longe expositum lib. poster. Secundo infert, ꝙ cum aliquid sentiens speculetur aliquid per intellectum per internos sensus, necesse est simul phantasma aliquod speculari,cuius probationem repetit,& dicit.Phantasmata.n.sunt ita intellectui comparata, velut sunt sensibilia sensibus, est tñ dr̃ia, q sensibilia sunt cum m̃a,& in m̃a,ac subto. Phantasmata vero sunt intentionalia,sine m̃a,ex qua constant ea,quorũ sunt phãtasmata.Hæc est expõ Philo.& quidẽ pulchra.Nos vero possumus aliter iuxta superius exposita intelligere primum excerptum.s.ꝙ qui nihil sentit,nihil discet, aut intelliget:ħ est,qui sensu externo nihil sentit,de nouo nihil discit,& nihil,nisi didicerit, intelliget,q sensus externi sunt necessarij,& pro acquisitione sciæ, & ꝑ vsu. Vel si referat ħ ad internos sensus,legantur verba sic, & ob ħ q ꝑ internos sensus non sentit aliqđ,puta aut lęsione ꝯcta à principijs gñonis, aut morbo, ħnihil discet de nouo vlterius. s. inuentione,

Qua Egid.

Quales rõnes Egid.

Rõ Them.

De cognitione substantiarum separatarum.

Qua Philop.

tione,vel disciplina,& eorum quæ didicit, si qua prius didicit,nihil poterit intelligere,qua rõne per discere intelliget ipsum intelligere in fieri, & per intelligere intelliget vsum sciæ eorum,quæ prius didicit. Secundo infert,ꝙ qui sentit,cũ speculatur,aut de nouo discẽdo,aut antiqua speculando, necesse est simul phantasma aliquod speculari, cuius causa dicta est. Hæc secunda expõ satis mihi placet, qm̃ est ad ea,quę dicta sunt,multum consona. Auer.aũt enthymema Arist.sic intelligit, corpus, quod ipsis intelligibilibus est vniuersalius,abstrahitur ab intellectu postquã erat in rebus sensibilibus. ergo formæ sunt in intellectu non fixæ: sed instabiliter,& in re sunt fixæ per modum habitus,& intelligit per corpus formas materiales:& tũc est sensus,materiales formæ abstrahuntur ab intellectu, ergo in re sunt stabiles,& in intellectu sunt instabiles. Sũt quidem in re stabiles,quia vt sic non dependent in conseruari ab aliquo agẽte particulari.In intellũ vero instabiles,quia ab aliquo agẽte particulari ꝯtinuo dependent, videlicet à phãtasmate.Qđ enthymema,nec ẽ Aris.nec est necessariũ. Arist.qdẽ nõ est, vt his patet: qui græcas literas degustãt. non enim tale enthymema somniauit Arist. Minime vero est necessarium, primo quia formæ vt intelliguntur, sunt vl'es,sed (vt vniuersales) habent esse æternum atque stabiles semper.In re autem habent esse particulare, quo semper in motu sunt.Præterea. Formæ intellectæ, vt abstractæ, faciunt vnum cum intellectu, cum quo fixius faciunt vnum q̃ cum materia,vt dictum est superius. Hoc ergo enthymema,nec est necessarium,nec est Arist.

Qua Auer. commen 39. *Commen.5.*

ARGYR. *Est autem aliud phantasia,ab affirmatione negationeue. verum enim vel falsum complexio est conceptuum intellectus. At mentis primi cõceptus: quo quæso different,vt non phantasmata sint? An neque cæteri sunt phantasmata,non tamen sine phantasmatibus sunt?*

Tex.39. Est autem phantasia aliud à dictione, & negatione. Complexio enim intellectionum est verũ, aut falsum. Primæ autem intellectiones, quo different, vt nõ phantasmata sint? An neque hæ phantasmata sunt, sed non sine phantasmatibus?

COMMENTARIVM.

SI sequimur Them.paraphrasim,duas Arist. remouet dubitationes. Prima est,an complexio notionum,quę est affirmatio,vel negatio differat à phantasia, siue phãtasmate.Cui, vt Them.innuit.Arist.respondet, cum inquit. Est autem aliud phantasia,h̃ est phantasma à dictione,h̃ est ab affirmatione, & à negatione: cuius causam assignat,quia complexio noematum, h̃ est notionũ, siue intellectionum est quid verum vel falsum. At nullum phantasma est verum vel falsum. Them.addit secundam differentiam,quòd scilicet phantasma semper idem in anima est, nexus autem eius cum alio multiplex,cum possit multis copulari.Phantasma enim siue notio diei potest cum luce copulari, si dixerimus,dies est, cum lux est, cum nocte vero vt si dixeris, cum dies est,nox nõ est, & alijs multis modis. at notio eadem & vna semper in anima est. Secunda vero.q.secũdum Them.est an primæ notiones,quæ dicuntur rerum simplices cõceptus, à noetericis vero termini mentales incomplexi, sint phantasmata. Et hanc qõnem quærit.d.Primæ aũt intellectiones, quæ græce noemata dicuntur,h̃ est notiones simplices,quo different,vt non phãtasmata sint,prima.n.fronte videntur phantasmata. Rñdet Arist.dicẽs, an neque hæ notiones phantasmata sunt, non tamẽ sine phantasmatibus, quia vt Them.inquit. notio est actus, & operatio animi in subiecto phantasmate.& si intelligit notionem esse in phantasmate,vt accidens in subiecto, non recte ait Them.Sic enim esset opinio Auẽp. qui illustrationem posuit in phantasmate, veluti in subiecto. sed si ꝑ subiectum intelligit fundamentum, siue causam aut principium,sine quo res esse nõ põt, subiectũ notionis est phantasma,vniuersalia enim nõ sunt sine proprijs singularibus, præterea notio dependet à phantasmatibus. Animaduerte vt Auer.inquit.nõnullas primas propõnes Arist.voluisse esse nobis naturaliter notas, & sic nõ differre à phantasmatibus,qm̃ videntur colligi à sensibilibus,vt colliguntur ipsa phantasmata,& ideo (vt inqt Auer.) Arist.declarauit phantasmata differre à propositionibus primis. verũ licet Auer. q̃tum ad hoc non male dicat: errauit tñ, quia cũ in textu duæ sint qõnes,ipse annotauit non nisi vnam.Preterea. Errauit ex alio,quia per primas intellectiones intelligit primas propositiones,cuius oppositũ patet his, qui legunt verba in græco codice. Præterea Arist.loquitur vl'r de omnibus propositionibus, non tm̃ de primis. Philop. vero intelligit ꝑ phantasiã nõ phantasma, sed operationẽ phantasticã.De hac.n.vult, vt Arist.quærat vtrũ sit affirmatio vel negatio. Est aũt hæc.q.rõnabilis, q̃a in tali phantastica operatione,vr̃ veritas esse essentialiter: cũ.n.phantasia circa terminos versetur: vr̃ in ea esse veritas essentialiter. Rñdet ergo Arist.vt Philop.innuit,ꝙ licet in phantasia sit essentialiter veritas, non tñ est ibi verum vel falsum enunciatiue,per modum quo affirmatio est vera vel falsa, qũo est in intellectu verũ vel falsum:vbi est ꝑ modũ enuntiationis affirmatiuæ,vel negatiuæ.Sed statim emergit secunda.q.qm̃ tũc primæ & simplices intellectiones, quibus incõplexa intelligimus, essent phantasia, cũ in eis non sit veritas per modũ affirmationis vel negationis. Rñdet ergo,vt Philop.dicit,ꝙ nec tales intellectiones sunt phantasmata,siue operationes phantasticæ,quia sup.intelligibilia sunt vniuersalia: ac tales phãtasticæ operationes sunt singulares. Addit tñ talia simplicia intellecta nõ esse sine phantasmatibus, quia, vt diximus, intelligibilia sunt in phantasmatibus,vt colores in parietibus.hoc pacto Philoponus exponit, vtrum vero intellectus cõponat vel diuidat,superius dictũ est. Hæc sunt quæ de intellectiuo scribit Arist.circa quæ occurrũt qõnes non leues, quas græci interpretes pretermiserunt.Iuniores vero illas diligenter differere vñr:& licet nos superius quasi obiter dilucidauimus eas,nõ tñ est malum de illis per se aliquid dicere. nã vt Plato inquit lib.de legibus.6.non nocet bis dicere, qđ bene dicetur.Quærunt ergo primo quot modis abstrahere dicimur: cum.n.in h̃ tertio Arist.sæpius de abstractione locutus sit: & non exposuit quid ipse intelligat ꝑ abstractionẽ bonum est aliquid de illa differere.Nonnulli iuniorum:qui gaudent multiplicitate, abstractionem distinxerunt in sex species. Prima est qua phantasma ineptũ redditur aptum mouere intellectum, per h̃ quod depuratur à materialitate. Secunda est, qua species intelligibilis ex phantasmate producitur,& in intellectu reponitur. Tertia est,qua intellectus cõmuniorẽ conceptum elicit ex cõceptu minus cõmuni. Quarta est,qua intellectus spẽm secundæ intentionis elicit ex spẽbus primæ. Quinta,qua ex cõceptibus simplicibus intellectus cõpositos ꝯceptus format. Vltima, qua intellectus ex notitia effectus ĩ notitiam causæ ꝓcedit, & cõtra etiam, ex notitia causæ in effectus notitiã. Abstractionẽ ergo in has species distinxerũt. Sed hæc quæ dicunt nõ sunt peripatetice dicta, quia vel abstractionẽ intelligunt operationẽ intellectus,& sic longe plures sunt abstractiones, q̃ istæ sex cum operationes intellectus in specie plures sint ijs sex enumeratis. Sin aũt ꝑ abstractionẽ intelligunt id,quod peripatetici vbique intelligunt intellectionẽ,videlicet,alicuius prioris non intellecto suo posteriori,vt oẽs exponunt, eo verbo secũdi libri Physi.{abstrahentium nõ fit mendacium} tũc prima spẽs, qua phantasma redditur aptũ mouere intellectũ: non erit abstractio. Nec secunda, cũ illa potius sit ꝓductio:longe minus quarta: qñquidem secunda intentio posterior est prima: potius.n.intellectio primæ absq; intellectione secũdæ erit abstractio.Nec quinta hac rõne erit abstractio, cũ cõpositũ non abstrahat à simplicibus, potius econtra, sunt.n.simplicia priora cõposito.Sexta quoq; minime,nullus.n.vnquã ꝓcessum appellat abstractionẽ,cum in abstractione mẽdaciũ nõ fit. In ꝓcessibꝰ vero & verũ & falsum ꝯstãt.Gãdauẽsis vero in ijs disputationibus,quas in auscultatorijs lib.scripsit, abstractionẽ ĩ duplex genus distinxit, quorũ alterũ pertinere dicit ad agẽtẽ intellectũ, alterũ ad intellm̃ potẽm,qđ ad agẽtẽ intellm̃ ꝑtinet,ait illũ eẽ aliud nihil, q̃ facere de potẽtia intelligibilibus actu intellecta, qđ vero ad potẽm intellm̃ ꝑtinet, inquit illũ esse aliud nihil

Qua Auer. commen.39. *Quæ Philopo.* *Quæstiones.* *Prima.q.* *Prima positio.* *Refutatio.* *2.Positio.*

hil q̃ intelligere aliquod prius, nõ intellecto suo posteriori. Et quoniam prius multifariam suo posteriori coniungitur, ideo genus hoc subdiuidit i spẽs. Prius.n. aliqñ suo posteriori essentialiter cõiungitur, & h̃ pacto genus speciei, & magis vl̃e minus vl̃i copulatur: cũ ergo prius h̃ modo à suo posteriori abstrahit̃, erit abstractio vl̃is ex minus vniuersali: & hac vtuntur oẽs sciæ, qñquidẽ oĩs scia põt cõsiderare superius præter suum inferius. Aliomodo prius suo posteriori accidentaliter coniungit̃, ꝙ nec sit illius essentia, nec pars essentiæ illius: & h̃ pacto quãtum quali prius est & vl̃r subm̃ suis accidẽtibus, & abstractio eiusmodi est subiecti ab accidentibus, sed qm̃ subm̃ duplex est, aut limitans sibi accidens quo prius est, veluti hõ risibile, (& cum abstrahitur tale prius à suo posteriori dicitur abstractio subiecti à proprio accñte,) aut subm̃ non limitat sibi accñs, nec accidens subm̃ (& cuius abstrahit̃ tale prius dicit̃ abstractio subiecti ab accidente.) Hæc ille, quæ magis ad peripateticos attinent, q̃ ea, quæ priores dixerunt. Verum si Gandauen. velit abstractionẽ, quæ pertinet ad agentem esse re distinctã ab ea abstractione, q̃ ꝑtinet ad intellectũ po͞tem, errauit. nã Arist. & Auer. cæterique græci interpretes vbique intel͞lm agentẽ lumini cõpararunt: sic ergo abstractio colorũ non est alia quæ ad lumẽ ꝑtinet, & quę ad visum, vna.n. ẽm rẽ est qua colores & mã abstrahunt̃, quæ ad visum attinet, & quæ ad lumẽ. ergo vna erit q̃ ad agentẽ attinet, & quæ ad po͞tem, quæ si referat̃ ad agentẽ, dicitur eductio seu trãslatio intelligibiliũ de potentia ad actũ, si referat̃ ad po͞tem dicit̃ intellectio prioris nõ intellecto posteriori. Dicendũ ergo oẽm abstractionẽ esse, aut realẽ, aut rõnis, abstractio realis est corporis à corpore aut formæ seu accidentis à subiecto, in quo aptũ est fieri, aut formæ à materia. hæc abstractio cũ sit realis, ad intel͞lm non pertinet, sed ad agens, quod realiter extrahit aliquam rem ab alia re. Abstractio rõnis est intellectio alicuius prioris nõ intellecto suo posteriori, quæ licet sit multiplex, quælibet tñ ꝑtinet ad intel͞lm po͞tem, qui proprie intelligit. Hæc vt attinet ad agentem, nõ abstractio dicit̃, sed eductio vel trãslatio, qua agens trãsfert intelligibilia de potẽtia intellectis ad actum. Hactenus de abstractione dicta sufficiant.

Refutatio.

Propria põ.

2.q. de actione intellectus agẽtis. prima positio.

Secũdo quærunt de actione intel͞ls agẽtis circa ipsa phantasmata vtrũ agat aliqd in illis. Arbitrant̃ nõnulli actionẽ agentis intellectus circa phantasmata esse depurationem, qua phãtasmata particularia depurant̃ à cõditionibus materialibus. In sensibus.n. internis phãtasmata sunt cũ conditionibus materialibus, qua sunt hic & nunc, agens ergo intellectus illa depurat ab eis. Sed aduersus hãc põnẽ aduersant̃ nõnulli, primo ꝙ post depurationẽ in sensibus internis nullũ esset phantasma, depuratũ.n. phãtasma vniuersale est, qđ nullo in sensu esse põt. Consequens est falsum, tũ q̃a sensus internus post depurationẽ nullũ phãtasma appræhẽdere posset, tũ scđo ꝙ nec etiã intellectus posset aliqd speculari: non.n. absque phãtasmate in sensu speculari põt. Secũdo principaliter obijciũt, quia hac põne cõcessa: phãtasma eiusmodi depuratũ esset actus intellectus possibilis, & nõ agẽtis, cũ recipiat̃ in intellectu possibili potius. Et licet põ non sit vera, hæ rõnes friuolæ vñr, dicerent.n. isti ꝙ phãtasma post depuratiõnẽ est spẽs intelligibilis, & sic phantasma purũ esset in intellectu, impurũ vero remanet in sensibus, siquidem hæc depuratio est ꝑductio speciei ex phãtasmate, quare post depurationem & sensus pñt phãtasma appræhẽdere, & intellectus intelligere phãtasmate remanẽte in sensibus. Secũda rõ etiã friuola est, qm̃ depuratio est ꝑductio speciei ex phãtasmate. Hæc aũt est intellectus agẽtis, vt vl̃is agẽtis: phãtasmatis vt particularis agentis, actus intellectus possibilis, vt materiæ, & subiecti, quare rõnes hæ friuolæ sunt. Propterea melius hæc põ refelli vr̃ ex eo ꝙ depurare phãtasma est abstrahere ipsum à cõditionibus materiæ: quibus est cõiunctũ, nihil.n. ab aliquo vel aliquibus separat̃, cui vel q̃bus nõ fuerit cõiunctũ, si ergo phãtasma depurat̃ à cõditionibus materiæ, illis erat cõiunctum, vel igit̃ phãtasma est prius illis ꝯditionibus, q̃bus est coniunctũ, vel posterius, nõ est posterius, cũ sit vniuersalius ergo prius, sed depuratio prioris à posteriori est abstractio, ergo hæc depuratio erit abstractio. ꝓbauimus aũt oẽm abstractionẽ attinere ad intellectũ po͞tem. quare ex põne sequit̃ eius: quod dicũt, oppositũ. Præterea. Hæc depuratio, vel est realis: vel rõnis, nõ realis, q̃a tũc esset alteratio, & sic agẽs intel͞ls ageret in phantasmatibus alterãdo, qđ est ꝯtra peripateticos, & ꝯtra opinionẽ eorũ. Sin aũt hæc depuratio est rõnis, attinet ad intellectũ po͞tem. non ergo est actio agentis.

Argumentum Iuniorum.

Defensio.

Reprobatio ꝓpria.

2. Positio.

Alij dixerunt intel͞lm agentẽ, nec in phantasmatibus aliqd imprimere, nec ab eis aliquid remouere, sed dicunt ex cõtactu virtuali luminis intellectus agentis ad phãtasma qdditatẽ phantasmati coassistentẽ sine illo posse po͞tem intellectũ immutare. Albũ.n. quod in lacte est illuminatũ visum immutare põt sine lacte, sic quidditas in phãtasmate in lumine intellectus agentis põt immutare intel͞lm possibilem sine phantasmate.

Refutatio.

Iuniores hanc põnẽ potius verbis refutãt, põt tamen sic refelli vel phãtasma recipit aliquid ab intellectu agente aut nihil: si nihil, tunc ea rõne ad sensum se habet, qua ad intellectũ. nã vt ad sensum nihil hẽt præter se: sic ad intellectũ. ergo phãtasma se solo põt mouere intellectum possibilẽ omni alio circũscripto. Sin aũt hẽt aliquid: tunc aliquid recipit ab agente, qđ opinio negat.

3. Positio.

Alij fingunt phãtasma nõ posse mouere possibilẽ intellectum se solo, nisi cõcurrat intellectus agẽs, ita vt ambo moueãt eũ, veluti duo nauim trahentes.

Argumẽta Iuniorum.

Refellunt iuniores hãc põnẽ, primo ꝙ tũc non magis intellectus agens reduceret phantasma de potẽtia ad actũ q̃ econtrario. Causæ.n. partiales ex æquo cõcurrentes ad aliquẽ effectũ, se mutuo reducunt de potentia ad actũ. Scđo ꝙ tũc tã agens, q̃ phãtasma per accñs ꝯcurrerẽt, eo q̃a partialis cã ꝑ accñs cõcurrit ad effectũ. Tertio, tũc intellectus agẽs non esset oĩa facere, cũ partialiter concurreret ad intellectionẽ. demũ tunc intellectus possibilis eodẽ recto aspectu cognosceret phãtasma, & agẽtẽ, cum ei spẽs vel intellectio esset vtriusq; effectus.

Defensio positionis.

Et si hæc positio sit falsa, rõnes simpliciter non demonstrant, si põ exponatur, si.n. põ velit illa duo cõcurrere ex æquo, & eodẽ ordine, argumenta cogunt. at si velit illa duo esse cãs partiales alterius ordinis, atq; alterius, argumenta nulla sunt, qm̃ licet nec agens sine phãtasmate, nec phantasma sine agente agere possit, tñ intellectus agens, vt vniuersalis cã concurrit, & phantasma, vt particularis. Quã si hoc pacto intelligat positio, rõnes friuolę sunt, prima q̃dẽ, q̃a ex quo agens intellectui vniuersaliter concurrit, potius sibi dat̃, vt reducat agens particulare, q̃ phãtasmati: qm̃ agens vl̃e semper est in actu. Secũda etiã tollit̃, q̃a tunc per accidens concurrerent, qñ ẽm eundem ordinẽ concurrerent. Tertia vero refellit̃, ꝙ tũc intellectus nõ esset oĩa facere, cũ cõcurreret æque particulariter, vt phãtasma. Patet.4. intellectũ possibilem potius phãtasma recto aspectu cognoscere, q̃ agentẽ intellectũ, q̃a effectus potius refert cãm particularẽ q̃ vniuersalẽ.

Refutatio propria.

Sed ꝓculdubio hæc põ quouis mõ intelligat, non est peripatetica, qm̃ intellectus agens, nec vt agens vniuersale, nec vt agẽs particulare vr̃ agere aliquid in intellectũ possibilem, qm̃ nulla forma agit in subm̃, in quo est, vt peripatetici exclamant. Cũ igit̃ intellectus agẽs sit in intellectu mãli, vt in ꝓpria mã ẽm Auer. vel simul cũ eo in eadẽ aĩa ẽm veritatẽ, nõ vr̃ ipsum posse aliqd agere in intellectũ possibilem nec ꝑ se, nec cũ alio quouis.

4. Positio.

Alij dixerũt agẽtẽ intellectũ in phantasma agere remouẽdo, & imprimẽdo, remouẽdo quidem potentialitatẽ. nã phãtasma, anteq̃ in ipsum agat agẽs intellectus, est potẽtia intelligibile: postq̃ tñ ipsum egit: remouet̃ potẽtia, & reddit̃ in actu. Imprimẽdo vero, q̃a phãtasma lumẽ imprimit spũale quo eleuat̃ phãtasma quodãmõ supra eius nãm, vt immutare possit intel͞lm po͞tem. Probãt hãc põnẽ, qm̃ phãtasma trãsit de potẽtia ad actũ, & de ordine in ordinẽ, vt sæpius dixit Auer. hoc aũt fieri est impo͞e nisi aliqd recipiat, quo trãseat nũc, & prius non. Præterea. Quoties duo agẽtia ad aliquẽ effectũ ꝯcurrunt, quorũ alterũ vl̃e, alterũ particulare est: sp particulare influxum recipit ab vl̃i. ergo phãtasma aliqd recipit ab agente. Præterea. Nisi aliquid ageret in phantasma, cum nihil agat in intellectum possibilem, tunc nulla rõne dicetur agens: non enim dicetur agens, quia agit in phantasma, nec quia agit in possibilem. ergo nulla ratione dicetur agens.

Sed

Refutatio. Sed hæc positio, nec est peripatetica, nec vera, primo quia hac põne data, tunc phantasma cognosceret. deduco, quia oẽ recipiens aliqd intẽtionaliter, atq; spiritualiter, & indiuisibiliter cognoscit. In hoc.n. differt receptio cognoscitiua à nõ cognoscitiua, quia est cognoscitiua receptio indiuisibilis rei indiuisibilis, & indiuisibiliter, vt Auer. hoc tertio inquit, vnde q̃a phantasma recipit lumen atque illustrationem cogebatur Auẽp. dicere intellectum mãlẽ esse aliud nihil nisi phantasma, contra quẽ Auer. obijcit, ꝙ tunc mouens esset motũ, & agens esset recipiens, nõ ergo phantasma ab aliquo quicquã recipere põt. Præterea. Omne recipiens similitudinẽ rei indiuisibilẽ indiuisibiliter cognoscit id cuius est similitudo, quã recipit: dixi indiuisibilẽ indiuisibiliter: q̃a diaphanũ recipit lumẽ, quod est lucis similitudo, & tñ non appræhendit lucẽ, quia illud recipit diuisibiliter, phantasma ꝑ hos recipit lumẽ, quod est similitudo agentis intellectus, & q̃dẽ indiuisibile indiuisibiliter. ergo phantasma recipiendo tale lumen, appræhenderet intellectum agentẽ. Præterea. Phantasma est quid corporeum, & quãtum, & extẽsum extensione organi ẜm Auer. quicquid fit ẜm veritatẽ ergo oẽ receptũ in phantasmate, erit diuisibiliter, & corporaliter receptũ, vt Auer. lib. de Sub̃a orbis autumat aduersus Auic. Igitur hec positio saltẽ est contra Auer. ad cuius mentẽ se loqui asserũt. Præterea. Effectus semper assimilatur agenti ꝓximo quo ad eius formã, quæ est illi agenti agendi rõ. Homo.n. genitus assimilaẜ homini generanti in humanitate, q̃ fuit illa agendi rõ, sed huiusmodi lumen est quedã forma phantasmati impressa eleuãs ipsum, vt possit agere in intellectũ poẜem. ergo est rõ agẽdi, quare spẽs intelligibilis, vel actus intelligẽdi, potius est similitudo illius formæ, & ꝑ pñs intellectus illud lumẽ intelligeret & nõ phantasma, quod est contra opinionẽ. Preterea, nulla intelligentia ẜm Auer. põt aliquid imprimere in materia. at cũ ẜm Auer. intelľs agens sit intelligẽtia. ergo saltẽ ẜm ipsum non põt imprimere formam luminis in materia. Præterea. Arist. & Auer. & Them̃. & Simpľ. vbiq; intellectum agentẽ lumini cõpararunt, sed lumẽ nihil agit in colores, vt Auer. aduersus Auẽpa. deducit sc̃do huius, ergo nec intellectus agens in phãtasmata. Aliter ergo dicendũ est, vt superius prolixius dilucidauimus, diximus enim agentẽ in telľm non agere in intelľm poẜem (siquidẽ nulla forma agit in suũ sub̃m) nec agere in ipsa phãtasmata nec abstrahendo, nec imprimendo, quare vt lumen receptũ in diaphano nõ est agens colores, nec colorũ intẽtiones, sed medium dispositiuũ, quo ad diaphanũ recipit colorũ intentiones: dispositiuum dico, q̃a est recipiendi ratio non recipiens, sic intellectus agẽs aĩæ nr̃æ coniunctus est medium dispositiuũ, quo aĩa ipsa recipit spẽs vľr repræsentatiuas. Vt.n. aer vel aqua sine lumine nõ recipit colorũ intentiones, sic aĩa nr̃a non praæffecta intellectu agente, nõ reciperet spẽs vľr repræsentatiuas, intellectus ergo agẽs nõ agit, sed afficit aĩam, vt recipiat rerũ vľes intentiones. Ex hisce delenẜ rõnes factæ pro quarta positione. Prima quidẽ, q̃a talis intellectus nõ facit de potentia intellectis actu intellecta, sed est dispositio aĩæ connata, qua phãtasmata de posse agere in aĩam mutantur ad agere, si quidem phãtasmata ẜm eorũ naturã in aĩam agerent nunq̃ nisi essent agẽte intellectu praæffecta, qua rõne phantasmata trãseunt de potentia ad actum nulla mutatione facta in illis, sed internis sensibus ministris, quoties illa præsentant intellectui. Secũda rõ supponit falsum: supponit.n. agentem intelľm esse vľe agens, & phãtasma particulare, qđ falsum est: nõ enim agens intelľs aliquid agit, sed disponit aĩam ad recipiendũ actionẽ à phãtasmatibus. Quũ vero quæriẜ, cur diciẜ agẽs intellectus, cum nihil agat, potius.n. deberet reduci ad genus causæ mãlis: oĩs.n. dispositio in mã reducitur ad genus causæ mãlis, diximus superius agentẽ intelľm reuera non agere: diciẜ vero agens, qm̃ mediũ recipiendi duplex est, dispositiuũ, quod afficit, & nõ recipit. & mediũ receptiuũ, quod disponit, & recipit, primũ medium quod diciẜ dispositiuum, reduciẜ ad genus causæ agentis, facit.n. vt id qđ non agit, agat, lumen.n. facit, vt color, q̃ in aerẽ non agit, eius intentionẽ agat. At medium receptiuũ reduciẜ ad genus causæ mãlis. Hæc ergo virtus diciẜ intelľs agens: pro quãto est dispositio, qua phantasmata in intelľm nr̃m agunt. decepit ergo iuniores, & alios cõplures nomẽ agentis, nõ animaduertentes tale nomẽ esse assignatũ ei ad dr̃iam intellectus mãlis, melius enim dicetur intelľs disponens, q̃ agens.

Cõm. 5 & 20.

Commen. 67. In cõmẽ. 18.

3. Qõ. Quærunt rursus iuniores an intellectus humanus corpori vnitus sine phantasmate intelligere possit: que.q. licet pro magna parte sit ꝑtractata, cũ enthymema Arist. disputauimus, tñ de hac qõne per se bonũ est aliqd disputare. *De positione Auer.* Iuniores de mente Auer. breuibus asserunt intelľm nostrum pro intellectione noua egere phãtasmate, pro intellectione aũt æterna, qua dicitur perfectus in ordine ad totam spẽm, non egere. *Refutatio.* Sed hæc põ non est Auer. nã intellectus in ordine ad indiuiduum dependet in intelligendo à phantasmatibus illius, ita in ordine ad totã spẽm, respectu cuius dicitur perfectus, dependet à phantasmatibus secũdum spẽm, vt superius exposuimus. Est.n. vt dixit Auer. pħia perfecta in maiori parte sui subiecti, q̃a phantasmata è quibus ẜm spẽm depẽdet sunt æterna ẜm spẽm. *Commen. 5. Opinio Auer.* Propterea siquis velit Auer. intelligere opinionem, animaduertat ꝙ intellectus põt trifariam cõsiderari, aut in illo priori, ĩ quo nec humanæ speciei copulaẜ, nec alicui indiuiduo illius, & ħ pacto intelligit agentẽ, & supremas sub̃as per illarũ essentias. nã illo priori in quo præcedit talẽ copulationẽ ẜm fictionẽ Auer. est infima intelligentiarum intelligens agentem, & supremas substantias per essentiam illarum, vt superius diximus: & quo ad talem intentionem intellectus nullo pacto dependet à phantasmatibus. *Cõm. 5. & 14.* Secundo considerari põt in ordinẽ ad totam spẽm, & in illo priori in quo non intelligitur alicui indiuiduo copulatus, & sic intelligit oĩa materialia intellectione æterna ẜm spẽm, & quo ad talem intellectionem nõ dependet ab his phantasmatibus, vel illis sed à phantasmatibus omnium rerum mãlium, quas intelligit, quæ sunt æterna ẜm spẽm. Tertio ꝯsiderari põt vt vnitus huic, vel illi, & sic intelligit intellectione noua, & quo ad talẽ intellectionẽ dependet ab his, vel illis phãtasmatibus, depẽdet.n. intellectio à duplici subiecto, vt ait in hoc tertio, à phantasmate, ꝑ quod est vera, & ab intellectu materiali, ꝑ quã est vnũ entium: & hanc puto mentẽ Auer. licet falsam vt superius diximus. *Commen. 5.* Auic. vero imaginatur intellectum in addiscendo egere phãtasmatibus: in intelligendo aũt postquã didicit, nullatenus eis egere. *Opinio Auic.* Hanc põnem declarantes iuniores distinguũt spẽs intelligibiles. nam aliæ sunt ex phãtasmatibus abstractæ, & ẜm tales intellectus intelligere nõ põt sine phãtasmatibus. & his vtitur intellectus in addiscendo, aliæ sunt ex his elicitæ ꝑ operationẽ intellectus possibilis facti in actu, & ẜm tales intelligere põt sine phantasmatibus. nam tales nõ dependent à phantasmatibus sicut priores, sed remanere pñt in ipso intellectu cessante omni operatione sensus. Huius rei argumento nobis sunt illi q̃ extasim patiunẜ: q̃ si pungantur, nõ sentiunt, cũ sint à sensibus distracti, & tñ intelligunt, cum post reuersionẽ multa mirabilia dicunt, quæ prius ignorauerunt. *Refutatio.* Sed hæc positio est expresse cõtra Them̃. & Simpľ. qui arbitrantes nihil intellectum post mortẽ intelligere posse, eo argumento mouentur, ꝙ sine phantasmatibus nequaquã intelligit. Alij mouentur ex eo ꝙ memoria non est in parte intellectiua, sed solum in sensitiua. nam tãdiu spẽs intelligibiles sunt in intellectu, q̃diu illæ actu intelligit: eo vero ab intellectione cessante species delentur, & remanent phantasmata in parte sensitiua: quæ memoria dicitur. Intelligere ergo non põt intellectus humanus corpori vnitus sine phantasmatibus: quia nisi spẽs rursus à phantasmatis ad actũ reuocentur, nunq̃ ille intelliget. Præterea. Quæro de spẽbus elicitis, vel abstrahuntur à phantasmatibus, & sic nõ differunt à spẽbus prioribus, vel abstrahuntur à spẽbus prioribus, & tũc speciei esset spẽs, quod expositores arbitrantur absurdum. Præterea. Aut species elicita lapidis, & species abstracta à phãtasmate lapidis sunt eiusdem rationis, aut differunt ratione, & specie, si eiusdem rationis, ergo ab eisdem fiunt: & cõseruantur: & quod absurdius est, & tũc accidentia eiusdem speciei essent in eodẽ subiecto numero, quod peripatetici negarent. Sin aũt differunt specie & rõne, tũc non essent eiusdem rei repreſentatiuæ. *Positio Tho.* Expositor noste

noster Thomas inter peripateticos summus, arbitrat intellectum nostrum corpori vnitum nihil posse intelligere, nisi ad aliquod phantasma se cõuertat, dicit nisi ad aliqd phantasma: quia posibile est intellectum intelligere aliquam rem, quæ non fecit in sensibus phantasma, vt qñ intelligit primam materiam, aut subam separatam, aut aliqd id genus, oportet aũt se cõuertere saltẽ ad phãtasma eius, quod erat vel rei, q̃ intelligit, accidens: vel effectus, vel aliquid tale. Rem hanc vt optimus physicus experimentis comprobat. Primo quidem, quia læsis organis internorũ sensuum, intellectus intelligere nõ põt, quod pro tãto est: quia non põt se conuertere ad phantasma. Secũdo, quia quando intellectus intelligit: aliqua sibi format phantasmata per modum exemplorũ, in quibus quasi inspicit, qđ intelligere studet. *Declaratio opinionis Tho.* Declarare solemus hanc opinionem dupliciter. Primo ex nexu virtutum. nã omnes virtutes in corpore habent connexionem, vt non posit vna operari, altera non operante, loquor de sensitiuis, quæ ministrant intellectui. Hæ enim intellectui, & intellectus ijs necessario connectuntur vt nulla posit operari altera nõ operante. *De intellectione post mortẽ.* Ex his sequitur intellectũ posse intelligere post mortẽ. nam licet in corpore habẽs spẽs sibi vnitas intelligere nõ posit nisi ad phantasma cõuertatur, post mortem tamen cum à tali virtutum nexu soluatur, eisdẽ speciebus vti potest ad nullum phantasma se cõuertendo, non. n. dum est in corpore cõuertit se ad phantasma, vt denuo ab eo speciem recipiat, quam in se non seruauerat, sed pp nexum eius ad virtutes illas, in quibus phantasma est, est. n. adeo eis connexus, vt nec operari posit nisi illæ operentur. *Opinio. Expositio.* Hæc pro veritate sunt dicenda: sed pro opinione expositorum græcorum dicendum est, memoriam specierum nõ esse in intellectu, qñ tandiu species atque notiones Themistius in intellectu esse autumat, quãdiu actu intelligit, vel didicit, eo vero ab intellectione cessante, spẽs delentur, nam pro memoria sufficit conseruatio phantasmatum in parte sensitiua, cũ enim intellectus vti vult eis intellectis: quæ intellexerat, mox ex phantasmatibus species denuo in intellectu regenerantur. Ex parte enim intellectus, nec memoriam, nec habitum constituunt peripatetici: nisi p accidẽs propter sensus, qui sibi ministrant. Et tunc iuxta hãc positionẽ intellectus nec discere põt, nec quæ didicerat, intelligere sine phantasmatibus. Propter hãc eadem rõnem asserunt aĩam non posse post mortem intelligere, qa abeuntibus phantasmatibus delentur species. *De extasi* Quod vero de extasi adducebatur. Platonicum exemplũ est, arbitratur enim Plato animam in lipopsychia, & extasi: atque somno longe melius q̃ in vigilia intelligere, ꝙ & futura videat, & ꝙ præsentia intelligat. Arbitratur. n. animam esse omnium speciebus plenam, ortamque esse omni disciplinarum genere locupletem, impediri autem corporis mole, e qua cũ abstrahitur, longe melius intelligit, & futura certius prospicit. Aristoteles autem lib. de somno, de lipopsychia loquens ait hominem in lipopsychia constitutum intelligere ministris internis sensibus, ad quos omnes spiritus animalis conuersi sunt, propter quod lipopsychiam exponit Themistius ibi morbi genus quo quis animo loquitur, & iacet mortuus & in hac licet homo externis sensibus non vtatur, internis tamen fortiter vtitur. Arbitror aũt Aristotelem non locutũ esse de extasi, qñ vt catholici asserunt, extasis in magnarũ rerum reuelationibus fieri solet, at lipopsychia accidit nulla rerum reuelatione cogente. Ad hæc in extasi, quæ prædicuntur nunquã fallere visa sunt, at quæ phantasmata in lipopsychia accidunt fortuite temereque aliquid præsagiunt. Est ergo extasis res diuina, quæ non spectat ad physicos. verũ de his diximus multa tũc in cõmentarijs de somno. De intellectione vero qua anima post mortẽ intelligit, quæras libello de immortalitate animæ in epilogo libelli. De motiuo.

ARGYR. *Cum autem animalium anima hisce duobus sit definita, discernendi inquam potentia, quod quidẽ est opus officiumq; mentis atque etiam sensus, & insuper etiam mouendi motu ad locum accommodato potentia, de sensu quidem & intellectu hæc sint determinata ac pertractata. Deinceps aũt de eo quod mouet quidnam sit ipsius animæ consideremus oportet, vtrum vna quædam ipsius sit pars separabilis magnitudine vel ratione, an ipsa anima tota? & si pars sit aliqua, vtrum sit alia quædam propria præter eas quæ dici solent et eas quas diximus, an istarum aliqua vna?*

Tex.cõmẽ.43. Rõnabilis dianoea. Intellectus. ποτε Forte tandẽ õĩs tota. Quoniam autem anima quæ animalium est, secundum duas definita est potentias, & discretiuo, quod rationabilis opus est, & sensus, & adhuc ipso moueri, motu secundum locum. De sensu quidem & intellectu determinata sint tot. De mouente aũt quid forte sit animæ speculandum est, vtrũ vna quædã pars ipsius separabilis sit, magnitudine, aut rõne, an omnis aĩa? Et si sit quædam pars, vtrum propria quædam sit præter consuetas dici, & dictas, an harum vna quædam?

COMMENTARIVM.

HACTENVS de intellectiuo, nũc de motiuo aggreditur, & primo epilogãdo proponit ea, quæ de motiuo dicturus est, & inqt. Qñ autem aĩa, quæ animalium est, secundum duas definita est potentias, & discretiuo, videlicet atque cognitiuo, qđ quidem rõnabilis: atq; sensus opus vel potentia est: & adhuc ipso moueri, dico moueri motu ẜm locũ. Quo vero ad verba attinet, Arist. dixit, quæ aĩaliũ est, qñ aĩa quæ est plãtarũ, nullo horũ definita est: at aĩalium sola aĩa humana ẜm duas potentias definita est, si p discretiuũ quid cõe intelligas ad intelligere, atq; sentire. Sin aũt per discretiuum velis intelligere cognitiuũ, quod potẽtia intelligendi, vel sentiendi, quælibet animalis anima secundum duas potentias definita est, qñ quælibet aĩalis anima est cognoscendi, vel mouendi ẜm locum principium: nec anima omnium aĩalium est talis: sed solum pfectorũ. Cætera. n. vim non hñt mouendi ẜm locũ. ergo verba illa {qđ intellectus opus est, & sensus} intelligas disiunctiue, intellectus vel sensus esse opus. Discretiuũ aũt appellauit opus intellectus, vel sensus, cũ non opus sit, sed potentia, qñ nõ in prædicatione formali, sed causali intelligit, quasi dicat, cuius opus est intelligere, vel sentire. verba illa {quod intellectus opus est} græce sunt ὁ διανοίας ἔργον ἐστί, vbi nõ intellectus, sed rationabilis opus dicit. nam dianoea rationabilis est: & non intellectiua virtus, Alexander inter dianoeam, & intellectũ materialem nullã dñam facit. Simpl. vt superius diximus, facit. verũ an sit aliqua differentia, posterius patebit. Hactenus de epilogo. Deinde quæ dicturus est, proponit, cum inqt. De mouente aũt quid fortasse sit aĩæ, vtrũ vna quædam ipsius sit pars separabilis, aut magnitudine, vt dixit Plato & Galenus, vel rõne, vt est veritas: an sit ipsa tota aĩa. Hæc est prima qõ, & si pars aliqua, vt rei veritas est, vtrum alia quædam ppria sit præter eas, quæ dici solent, & præter eas quas diximus, aut cõsuetarũ quas diximus, sit vna aliqua. Resoluit ergo id quod Arist. proponit in tres quæstiones, quarum prima est, vtrum motiuum sit anima, an pars aĩæ. Secunda dato ꝙ sit pars aĩæ, vtrum à cæteris animæ partibus loco & subiecto differat, an rõne solum. Tertia iterum, dato ꝙ sit animæ pars, quæstio est, vtrum sit aliqua pars earum, quas diximus, & enumerauimus. 2. huius. An sit alia quædam pars nondũ enumerata à nobis, sed de nouo excogitanda. *Tex.cõmẽ.13* Them. aũt p cõsuetas aĩæ partes, non eas, quæ. 2. huius diximus exponit, *Tex.cõmẽ.13* sed diuulgatas, & quas diximus primo huius, quæ sunt rõnabilis: irascibilis, & cõcupiscibilis. Hæ enim diuulgatæ sunt in schola Platonis. Quæstio ergo est apud Themistium vtrum principium mouẽdi sit aliqua istarum trium, vt voluit Plat. an aliqua alia præter has, vt voluit Aristot. vt postea dicemus, quę expositio pulchra est. *Dubitatio.* Quæret fortasse quispiam, quia non omne animal differt à non animali cognitione, & motu secundum locum, cum imperfecta animalia secundum locum non mouentur. *Solutio.* Conceditur quod assumitur. non enim omne animal differt ab inanimato illis duobus insimul, nisi animal sit perfectum, cætera vero differunt ab inanimato sensu, quæ differentia satis est. Philoponus vero legit verba sic, quoniam autem anima, quæ animalium est, & nõ quæ est plantarum, secundum duas potentias definita ac diuersa est,

est,videlicet discretiuo hoc est cognoscitiuo, cuius opus est partis dianoeticæ,& sensitiuæ,& supple intellectiuæ,& etiam motiuo,quo mouentur animalia s̃m locum,non aũt dilatatione,& constrictione,vel alia specie motus, cũ tot dicta sint de sensu,ac intellectu,restat quærere de motiuo, vtrum motiuum sit ipsa tota aĩa,an eius pars siue virtus,& si virtus,vtrũ sit rõne, an magnitudine hoc est subiecto separabilis,vel sit,virtus ĩ subiecto.Rursus si motiuũ sit pars animæ,quærit̃ vtrũ sit propria ac diuersa prẽter ↄsuetas dici à Platone,quæ sunt ira, desiderium, & rõ. Et præter dictas superius.s.intellectum,discursum,opinionem: phantasiam, sensum cõmunem,& proprium, an ipsum motiuũ sit virtus aliqua harum,aut Platonicarum, aut dictarum à nobis.Hoc pacto legit Philoponus:licet multa dicat, de quibus postea.

ARGYR. *Atque hic existit continuo dubitatio, dubitabitque non iniuria quispiam, quomodo partes animæ, & quot oporteat dicere? nam infinitæ quodammodo,& non eæ solum esse videntur quas diuidendo quidam dixerunt: rationis inquam particeps,& irascendi,ac cupiendi principium, vel, vt alij, rationis particeps,& rationis expers.*

Tx.cõme.41. Habet autem dubitationẽ mox,& qũo oportet partes animæ dicere? & quot? Modo enim quodã infinitæ videntur,& non solum eæ quas quidam dicunt determinantes rõcinatiuam,irascibilem, & appetitiuam. Alij aũt rationem habentem,& irrationabilem.

COMMENTARIVM.

PROPOSITA intentione eorum, quæ erat vltimo dicturus in hoc lib.exequendo illam intentionẽ,de potentiarum aiæ distõne incipit disputare,vt inde ad disputationem de ipsius motus principio proficiscatur. De potẽtiarum ergo distinctione disputans, duas põnes enarrat, de quibus ipse disputabit. Prima opinio fuit Platonis distinguentis aiæ potentias in tres,in rõcinatiuam, quã logisticen appellat,irascibilem,hoc est irritabilem,quã thymicẽ, & appetitiuã,quã alij cupiscibilem,ipse epithymeticen,dicit.Secunda fuit eorũ,qui aĩæ potentias duas esse tradiderunt rationabilem, quã rõnem hñtem asseruerunt, & irrationabilẽ,qua vtitur ipse in libris Ethic. Dicũt aũt has: & tot esse potentias pro numero operationum,arbitrabãtur enim singulis aiẽ operationibus atque motibus,qui ab aia proficiscunt̃, esse animæ partes attribuendas. Quia igitur Plato operationes,& motus aĩæ tres eẽ credidit, alij duas. hinc Plato tres, alij duas aiæ potentias finxerũt. Objicit Arist. & ostendit aiæ potentias non esse sumendas ꝑ operationum numero.nã si pro numero operationum sumendæ essent,tunc aliquo modo vñr infinitæ, aliquo modo dico,quatenus non possent cõpræhendi sub aliquo certo numero,quemadmodum operationes aiæ si ad numerũ velis reducere sub certo numero cõpræhendere nõ poteris. Vnde inquit.Habet aũt dubitationẽ mox qũo oportet partes aiæ dicere, & hoc quo ad modũ distinguendi,& quot, quo ad numerum distinctorũ:nam si pro numero operũ distinxeris,modo quodam videbunt̃ infinitæ, dico modo quodã, quatenus sub certo numero cõpræhendi nõ poterunt: & non solum erunt supple tot,& illæ, quas quidam dicũt determinantes rõnatiuam,irascibilem,& appetitiuã, & quas alij dixerunt rõnabilem,quæ rõnem habet,& irrationabilẽ quæ rõne caret:immo erunt multo plures,& hoc si pro numero operationũ potentias distinxeris. Philoponus vult Arist.non mouere qõnes,sed Arist.redarguere Platonem in duobus.Primo ꝙ potentias aĩæ appellauerit partes.Secundo ꝙ dixerit eas esse tres,cum sint longe plures, si operationes attenderis,vel duæ,si ad capita consideraueris, & est optima expositio, & ita per habere dubitationem intelligit habere argumentum contra Platonem.

De potentijs animæ. Disputãt Iuniores aduersus fundatum doctorem Egidium de numero potentiarũ, Egidius.n.voluit aĩæ potentias esse quatuor, alia est quæ per essentiam est rõnabilis, alia quæ rationabilis est participatione:vt appetitus in homine. Tertia: quæ nec per essentiam est rationabilis, nec per participationem sed est ei, quod est rationabile, coniuncta:vt nutritiuum in homine. Quarta est, quæ nec per essentiam est rõnabilis, nec participatione, nec ei, quod est rõnabile,coniuncta,vt nutritiuũ in brutis, immo quelibet aiæ vis brutilis est hoc pacto vt nutritiuum est, cũ ei, quod rõnabile est, nõ coniungatur. Sed blacterones huic distõni aduersantur. Primo quidem,quia Egid.voluit rõnabile per essentiam esse intellectum,cũ non solum intellectus,sed & voluntas per essentiam sit rõnabilis.Secũdo: quia rõnabile participatione ait esse, quod est aptũ rationi obedire,quod falsum est,nam tunc incontinentis intẽperantisque appetitus esset rõnabilis,saltem participatione.nam est obedire rõni aptus. At hoc aduersus Aristotelem videt̃, cum vbique talem appetitũ penitus irrationabilem appellet. Tertio objiciunt, quia (vt dicunt) Egid. appellat nutritiuum in homine irrationale ꝑ coniunctionem ei,ꝙ est rationale. nam simili ratione quicquid in homine esset,esset hoc pacto irrationabile, vt vngues, & capilli,& cætera id genus. Quarto deniq; objiciunt ex eo ꝙ Egidius appetitũ bruti, nec rõnabilem ponit, nec irrationabilem, cum vt ipse cæteri definiant brutũ esse aĩal irrationale. Hæ sunt obiectiones,quibus nõ possum non excandescere, cum pace eorum dixerim rõnes hæ pueriles sint,& ipsi non intelligant, quæ Egid. voluit. Prima.n.rõ puerilis est, cum Egid.velit eã potentiam esse rõnabilem per essentiam,quæ est, aut rõ ipsa aut participatione nullius rõnabilis. modo voluntas non est ꝑ essentiam rõnabilis: cum non sit ipsa rõ, est tñ participatione intelĩs rõnabilis.non.n.voluntas discurrit,aut syllogizat:sed supposita rõne,eligit,ergo dicitur rõnabilis participatiue quatenus supponit rõnem, & hoc pacto Arist.9.lib.Meta. loquitur, cum inquit,rõnales potentias esse ad opposita,sumit.n.rationabile generatim & pro eo, quod est tale per essentiã: & pro eo,quod est tale participatione.Secunda etiã obiectio nihil est: qm̃ appetitus incontinentis est irrõnabilis actu & habitu,aptitudine, & potentia est rõnabilis, quod non intelligentes credunt illum nullo pacto dici posse rationabilem. Tertia longe puerilior est,cum Egid. loquatur de potentijs,quæ sunt eiusdem aiæ:intellectiuum enim appetitiuum,& nutritiuum in hoĩe potentiæ sunt eiusdem aiæ,at particulæ corporis non animæ sunt: sed corporis. Quarta penitus est derisibilis: nã brutũ est aĩal irrationabile negatione vt lapis est non videns, & põne oppositi, quod rõni aduersatur,scilicet positione ruditatis, est enim animal irrationale.i.rude, tamen nec rationale est per essentiam,nec ꝑ obediẽtiam,nec ꝑ coniunctionem ei, quod est rõnabile,nec est irrationale ꝑ priuationem. nã irrationabile ꝑ priuationem,est quod nec per essentiam, nec participatione, nec coniunctione actu rationabile est, sed aptitudine vel potentia rationabile per essentiam, vel participatione,vel coniunctione esse põt. Ex hisce patet rõnabile potentia posse trifariam dici,aut essentia, vt intellectus,aut participatione,vt appetitus tã sensitiuus, q̃ intellectiuus,aut coniunctione: vt nutritiuũ in hoĩe. Irrationabilẽ vero dici bifariam, aut negatione,siue oppositi põne, aut priuatione. Primo mõ bruta sunt irrõnabilia. Scd'o mõ id dr̃ irrõnabile, ꝙ actu caret rõne.est tñ aptũ hr̃e, aut ꝑ essentiã,aut participatione,aut ↄiunctione.Vtrũ vero irrõnabile possit esse triplex essentia,participatione, & cõiunctione,bona disputatio est,verũ moralibus relinquat̃.

Obiectiones Iuniorum.

Defensio Egidij.

Dilucidatio positionis.

ARGYR. *Per differentias enim quibus hasce diuidunt & separant partes,& aliæ partes esse videntur quæ maiorem inter sese quàm dictæ distantiam habent. Vegetatiua inquã, quæ quidem & plantis & vniuersis animalibus inest. Et sensitiua, quam nec vt rationis expertem, nec vt eiusdem participem quispiam facile ponet.*

Tex.41. Differentiæ, Distantiæ. Secundum enim differentias, per quas separant has, & aliæ videntur esse partes maiorẽ differentiam his habentes,de quibus & nunc dictum est.videlicet vegetatiua quæ & plantis inest,& omnibus animalibus,& sensitiua,quam neque sicut irrationabilem,neq; sicut rationem habentem ponet vtique quis facile.

COMMENTARIUM.

ENARRAVIT duas opiniones de potentijs animæ: contra quas fecit enthymema, videlicet, si animæ potentiæ differunt pro numero operationũ, tunc potentiæ aĩe erunt fere infinitæ. Probat nunc ãntiam, vel vt Philoponus inqt, Arist. rursus Platonẽ redarguit: & sic, verbũ.n. cõfirmatiue ponit. Vnde inqt. Per dñas.n. quibus has diuidunt, & aliæ partes esse vident: quæ his, de quibus nũc dictum est, maiorẽ differentiam hñt. Isti.n. enumerant potẽtias pro differentia, operationũ, modo reperiunt aliæ potẽtiæ vltra has, quarũ operationes lõge magis, & inter se, & ab operationibus illarũ, quas dicunt differunt, & exponit: quæ partes sunt, quarũ operationes longe magis differunt inter se ab operationibus illarum: & inqt. Sunt aũt hæ, & vegetatiua, quæ & plantis, & omnibus animalibus inest. Huius.n. operatio differt valde ab operatione partis rõnabilis, & partis irrõnabilis est & sensitiua, quæ aĩalibus solũ inest, quæ nec est, vt rõnabilis, nec vt irrationabilis. Cum igit operationes harũ plus differãt ab operationibus illarum, q̃ illarum operationes inter se, iure vltra illas addendæ erunt, & hæ.

1. Dubitatio. Dubitabit fortasis quispiam, qũo vegetatiua magis differat à rõnali, q̃ ab eadem differant irascibilis & cupiscibilis. Præterea. Quo modo magis à rõnabili, q̃ ab eadem differat irrõnabilis.

Solutio. Dicendum veteres solum esse locutos de aĩa humana, modo in humana aĩa loquendo, potẽtia vegetatiua nullo pacto eget rõnabilis at irascibilis: & cupiscibilis, rõnabiles sunt participatione. Vegetatiuũ aũt si rõnabile est, nonnisi coniunctione est tale. Rursus rõnabile, & irrõnabile apud veteres, cũ sint in eadẽ aĩa: solum priuatiue intelliguntur, qua rõne fit vt irrationabile sit rõnabile saltẽ participatione. at vegetatiuũ, nec essentia, nec participatione est rõnabile, sed (vt dicimus) sola coniunctione. Patet ergo vegetatiuum longe magis differre à rõnabili q̃ ab eodẽ differũt irascibile, & cõcupiscibile, etiã q̃ ab eodẽ differat irrõnabile: cũ irascibile, cupiscibile. & irrõnabile sint rationabilia saltem participatione. At vegetatiuũ nõ nisi coniunctione, At si vegetatiuũ non in eadem aĩa accipiatur, longe magis ab oĩbus illis differt, propterea Arist. inquit. {Q. est in plãtis, inest, & in oĩbus aĩalibus} qm̃ hoc pacto sumendo differt magis à rõnabili, q̃ ab eodem differunt irascibile, & cupiscibile, & irrõnabile quæ in eadẽ aĩa sunt, vt veteres loquebanẽ.

2. Dubitatio. Secũdo dubitaret q̃spiam vtrũ sensitiuũ differat magis à rationabili, q̃ ab eodẽ differãt irascibile, & cupiscibile, & irrõnabile.

Quæ Auer. cõmen. 41. Auer. ꝑ hæc duo arbitratur Arist. refutasse vtrãque opinionẽ copulatiue, qđ nõ

Refutatio expõnis Auer. video qũo fieri possit. Bene.n. puto primo exẽplo à vegetatiuo sumpto refelli posse ambas, sed argumento à sensitiuo, non nisi secundã refellit, non enim sensitiuum plus à rationabili differt in eadem anima quã ab eodem differãt irascibile, & cupiscibile, quandoquidem irascibile, & cupiscibile ad sensum atque appetitũ attinent. At si sensitiuũ non in eadem aĩa sumatur, bene differt magis à rõnabili q̃ ab eodem different irascibile, & cupiscibile in eadẽ anima scripta, non aũt magis q̃ si illa non in eadem aĩa sumerentur.

Quæ Them. Quamobrẽ lucidus doctor Them. primum argumentum à vegetatiuo sumptũ in opinionẽ Plat. dirigit, secundum vero, quod sumitur à sensitiuo, dirigere vr̃ in secũdam opinionem. Nã secunda opinio voluit oẽm aĩæ potẽtiam esse rõnabilem, vel irrationabilem contra Arist. inquit est & sensitiua, quã neque sicut rõnabilem, neq; sicut irrationabilem, ponet vtique quispiam facile. Dixit {facile} qm̃ reuera ad alterum mẽbrũ reducitur, si in eadẽ aĩa acciperetur, qm̃ est rõnalis participatione: si nõ in eadem anima sumatur reducitur ad irrationabile negatiue acceptũ: non aũt affirmatiue, quia vero hoc non est leue appræhendere, ideo Arist. dixit: non {facile} quia non facile in alterum membrum reducitur. Et hoc ait Them. cum inquit. {Nam quatenus sensilium generum differentias iudicat, & occasio quædam, & tanquam gradus efficitur ad animam rationemque permouendam, videri potest illatenus rõnis, & intelligentiæ particeps, quatenus vero adiuncta est animalibus brutis & ratione vacantibus, vtique nomine hoc irrationabilis, & bruta existimari potest.} Hæc Them. Et tu intellige hanc esse irrationabilem cum est in brutis, negatione, quia vero hoc non facile discernitur, ideo secunda opinio ambigua videtur: cum detur aliqua animæ potentia, quæ non facile ad alterum illius diuisionis membrum reducitur. Animaduerte tamen ꝙ si velis argumentum sumptum à sensitiuo esse contra primam opinionem, etiam irascibile & cupiscibile ad appetitum referas, sensitiuam vero ad vim sentiendi, modo sensitiuum magis vel non minus differt à rationabili quàm appetitiuum, cuius sunt irascibile, & cupiscibile. nam siue in eadem anima, siue non in eadem sensitiuum sumatur, semper differt magis, vel nõ minus q̃ ab eodem rõnali differat appetitiuum quouis modo sumptum. Et hoc pacto posset expositio Auer. aptari, licet illa Them. sit tutior. Philoponus vero dupliciter exponit, & refert hoc contra secundã positionem. Vno modo: ꝙ difficile est reducere sensitiuum, rationalem, vel irrationalem: quia de vtraque habet. Aliomodo, quia quatenus cognoscit, videtur reduci ad rõnalem, quatenus patitur ab ipsis sensibilibus aliqñ corruptiue, reducitur ad irrationalem, Hæc Philoponus.

ARGYR. *Præterea imaginatiua, quæ ratione quidem ab omnibus est diuersa, cui vero sit iungenda vt sit idem quòd illa, aut à qua seiungenda vt sit alia ab illa magnam dubitationem habet profecto, si quis seiunctas animæ partes separatasque ponet.*

Tex. cõmẽ. 41. Adhuc autem & phantastica, quæ secundũ esse quidem ab omnibus altera est, cui autem harum eadẽ, vel altera sit, habet multam dubitationem, si aliquis ponat separatas partes animæ.

COMMENTARIUM.

TERTIO aut secundo obijcit Aristot. aduersus easdem diuisiones argumento sumpto ab imaginaria, quam græci phantasticen appellant, & inquit. Adhuc & phantastica sup. est vltra dictas diuisiones, quæ secundum esse, atque rationem quidem ab illis omnibus differt, differt.n. à rõnabili: irascibili: & cupiscibili, differt etiam ab irrationabili & rõnabili, & nemo dubitat illam ab his omnibus ratione differre: sed (vt inquit) cui harum partium dictarũ diuisionũ eadem, vel altera sit subiecto vel ratione: habet multam dubitationem. non enim facile potest discerni: cum qua partium sit statuenda: potissimum si ponat quispiam partes illas loco, & subiecto separatas, vt Plato ponit. Sed animaduerte phantasticam posse sumi in eadem anima, in qua rõnabilis, irascibilis, cupiscibilis, & irrationabilis sumuntur, vtpote in anima humana: in qua oẽs illas partes veteres sumpserunt, & etiam in diuersa anima: ita vt illæ omnes in humana sumantur: & phantastica in brutis ipsis intelligatur, si phantastica in diuersa anima sumatur ab ea, in qua omnes illæ sumuntur patet esse partem ab illis omnibus diuersam, nemo enim dubitat talem partem esse penitus & ratione: & subiecto alteram ab illis omnibus: si hoc pacto sumatur. Sed quoniam veteres solum de humana videbãtur intendere, quam solam animam appellabant, ideo si phãtastica sumatur in eadem anima: in qua cæteræ animæ partes sumebantur ab veteribus, difficile est, quæstio Arist. ait. Verum dicendũ phantasticam: vt est aliquid humanæ animæ, reuera esse rationabilem saltem participatione Arist. tamẽ inquit. Cui aũt harum eadem vel altera sit, habet multã dubitationem, & ita vult illam esse eãdem cum aliqua parte earũ: quas veteres dixerunt, tamen cui sit eadẽ vel altera non leue est discernere, ergo videtur refutare dictas diuisiones tanquã difficiles, non aũt tanquam fallas. Addit ad difficultatem, si enim illas partes aĩæ humanæ ponat quispiam loco separatas, vt Plato, qui posuit ronabilem in cerebro, cupiscibilem & irascibilem in corde: & irrationabilem in iecinore, sic quidem ponendo: phantastica nõ videtur rõnabilis: cũ phantastica sit in qualibet humani corporis particula, nec videtur irascibilis: aut cupiscibilis: aut irrationabilis, cum hæ sint in statutis partibus: hæc in vniuerso corpore: vtrum vero phantastica sit in vniuerso corpore, vel in certa corporis parte: lib. 2. huius dictũ est. Nũc vero sumatur ipsam esse in vniuerso corpore ẽm opinionem eorum,

rum,contra quos obijcit, aut ſumatur tanquā difficile cognitum,vtique fiet:vt non veritatem Ariſt.refellat, ſed difficultatem, nam ex quo illi poſuerunt partes illas in diuerſis corporis partibus,& de phantaſtica nihil dixerūt, an ſit in toto : an in certa parte corporis : iure dubium eſt,an ſit aliqua pars earum,quas illi poſuerunt:an alia ab omnibus. Recte ergo eorum diuiſiones refellit Ariſt. non tanquam falſas : ſed tanquam difficiles.

ARGYR. *Inſuper appetitiua,quæ & ratione & vi,alia,diuerſaque ſine dubio ab vniuerſis eſſe videtur. Abſurdum autem eſt, hanc à cæteris diuellere partibus.fit enim & in participe rationis,voluntas & in ratione vacante, cupiditas atque ira. Quod ſi tres in partes diuiditur anima, in vnaquaque profecto partium inerit appetitus.*

Tex.cōm.42. Adhuc autem appetitiua,quę & ratione,& potentia altera videtur vtique eſſe ab omnibus, & inconueniens vtique eſt hanc ſequeſtrare. In ratiocinatiua enim voluntas fit, & in irrationabili & concupiſcentia, & ira. Si autem tria anima ſunt in vnoquoq; erit appetitus.

COMMENTARIVM.

QVARTO aut tertio obijcit,ſed quō hęc obiectio intelligatur, non leue eſt intelligere. Thomas & Egid. viri doctiſsimi, quos iuniores ſectantur,arbitrantur Ariſt. corrigere Platonem,ex eo ꝙ ſolum duos appetitus fecit animæ,iram,& concupiſcentiam, cum ſint tres , rationabilis vnus,videlicet voluntas,& irrationabilis , duo , videlicet, ira:& cupiditas.ergo non duo, ſed tres ſunt appetitus . Et licet hæc expoſitio poſsit verbis Ariſt.accōmodari,tamen difficile eſt illam aptare,niſi cū ſupplementis, quæ euitanda ſunt quo ad fieri poteſt,vt verba facilius legantur.Philoponus vero vult ꝙ Ariſt.argumentetur,ſi tres ſunt aīe:vt Plato dicit,tunc ſm vnāquamque ipſarum erit appetitus. ergo & in vegetatiua appetitus eſt: ꝙ Ariſt. habet pro impoſsibili.Sed dices Ariſt.2.huius in plantis poſuit appetitum ergo nō recte,videlicet,hoc habere pro abſurdo.Plutarchus ſimpliciter negat in plantis appetitum . Philoponus concedit,& aſſerit Ariſt.eſſe locutum ad hoīem , non autem ſimpliciter.Et licet hæc expoſitio bona ſit: cum difcultate tamen textui pōt applicari . Propterea cum Themiſtio dicamus abſurdum Ariſt.eſſe non hoc.ſed ꝙ appetitus diuidatur in duas partes,& quælibet illarum ſit anima. Plat.n.diuiſit animam per rationabile,& iraſcibile, & cupiſcibile:& voluit hęc tria eſſe aīam.Q. vero hoc ſit abſurdum,patet,quia voluntas in rationabili parte non eſt aīa. ergo nec ira:& cupiditas in parte irrationabili erunt aīæ. Vnde inqt.Adhuc aūt eſt appetitiua,quæ rōne & potentia altera vr̄ eſſe ab illis omnibus.ſ.rōnabili , & irrationabili, quas Plato,& alij poſuerunt , licet Plato irrationabile diuiſerit in duo,vt dictum eſt.Deinde exponit abſurdum, cū inquit & incōueniens eſt vtique hanc appetitiuā : quæ rōne & potentia diuerſa vr̄ à rōnabili & irrōnabili ſequeſtrare ī aīas.ſ.iraſcibilē & cupiſcibilē.Et ꝙ ſit abſurdū , oñdit, cū inquit.In rōcinatiua.n.parte voluntas fit, q̄ non eſt aīa: ſed appetitus aīæ,& in irrōnabili & cōcupiſcētia eſt & ira, ergo ſicut voluntas nō eſt aīa,ita ira,& cupiditas nō erunt aīæ.Oñdit aūt has non eſſe aīas: cū inqt. Si autē hæc tria ſunt aīa: qua rōne in rōnabili aīa erit proprius appetitus.ſ. voluntas,ſic in vnaquaq; harū aīarū erit ꝓprius appetitus. quare erit ipſius appetitus,appetitus.Abſurdū ergo aduerſus plura eſt appetitiuā diuidere in aīas,vt fecit Plato. erit ergo (vt inqt Them.) tanquā ſui generis potentia incolumis ſeruanda appetitiua ipſa. Dubitauit Expoſitor Thomas,& poſt ipſum cæteri,cur ex parte intellectus vnus eſt appetitus ſpē voluntas,videlicet , ex parte ſenſus duo cupiditas : & ira, & laborant in aſsignando cauſam , & meo iudicio, quæ dicunt, non neceſſaria ſunt.Supponunt enim ex parte ſenſus duos eſſe appetitus , quod Ariſt. non affirmat.nam contradicendo Platoni , declarat non eſſe appetitiuum diuiſibile in duas aīas, vbi non colligitur tres eſſe appetitus. Q. vero hæc quæ ſupponunt,nō ſint peripatetice dicta, declaramus , quia ſi appetitus velis diſtinguere

Dubitatio expoſitorum. de appetituū differentia.

ex parte obiecti vel actus,ex parte ſenſus duo ſunt,vt Themiſt.inquit.dolorificū,& voluptificū, actus etiam duo ira, videlicet,circa dolorificū , voluptas circa voluptificū . Ex parte vero intellectus iterū duo,bonum & malū,actus vero velle,& nolle.nā quod in intellectu eſt bonū.& velle,in ſenſu eſt voluptificum, & voluptas , quod in intellectu eſt malum,& nolle,in ſenſu eſt dolorificum,& dolor, ſiue ira, quæ eſt reſiſtentia cōtra ea,quæ naturæ aduerſantur. Si ergo obiectorum , & actuum differētia ex parte ſenſus duas appetitiuas potentias faciunt,videlicet cupiditatē : & irā, cur ex parte intellectus differētia actuum & obiectorum duas differentias nō efficiunt,voluntatem, videlicet,& (vt ita loquar) nolitatem ? Quare ſi vna eſt appetitiua potentia ex parte intell's diuerſorū actuum atque obiectorum, videlicet volūtas,cuius eſt velle,& nolle, ita ex parte ſenſus diuerſorum actuum:& obiectarum erit vnus appetitus ſenſitiuus: cuius duo actus ſunt ira,& cupiditas. Teneo ergo cum Themiſtio vnum eſſe ſenſitiuum appetitum ſpē, ſicut eſt vnus appetitus intellectiuus, cuius actus,& obiecta duo ſunt,& vnum,duo in particulari:vnum in vl̄i,quod dicitur ſenſibile.nam ſicut obiectum voluntatis eſt ens,ſic ſenſitiui appetitus ſenſibile. Pōt.n.volūtas velle quicquid intelligimus, & appetitus ſenſitiuus appetere quicq̄d ſentimus.Hæc intentio non modo Themiſtij eſſe videtur,ſed Simplicij,& Ariſt.ſuperius, verum de obiecto voluntatis & appetitus ſenſitiui poſtea differendum eſt. Cap.47.

Sed vt redeamus vnde digreſsi ſumus, quid eſt id quod mouet ipſum animal loco, quo de nunc diſputatio noſtra eſt inſtituta ? motu nanque eo quo incrementa decrementaque ſuſcipiunt, qui quidem omnibus animantibus ineſt : id mouere ſane videtur quod vniuerſis ineſt eiſdē, principium inquam generandi ac nutriendi . De reſpiratione autem, expirationeúe,& ſomno atq; vigilia, poſterius conſiderare oportet.nam & hæc ipſa magnam dubitationem,difficultatemq; habent.Nunc eſt de motu ad locum accommodato conſiderandum, quidnam id tandem ſit, quod ipſum animal motu mouet progrediendi. ARGYR.

Et ergo & de quo nunc ſermo inſtat, quid mouens ſecundum locum animal eſt , ſecundum quidem augmentum & decrementum motum,qui omnibus ineſt, quod omnibus vtique ineſt, mouere videtur generatiuum,& vegetatiuū.De reſpiratione autē & expiratione,& ſomno & vigilia poſterius perſpiciendum,habent enim & hæc dubitationem multam . Sed de motu ſecundum locum,quid ſit mouens aīal ſecundum ꝓgreſſiuum motum , conſiderandum eſt. Tex.cōmē.43.

COMMENTARIVM.

DIVVS expoſitor cur velit Ariſt. in hoc textu velle ponere vltimam rōnem aduerſus prædictas diuiſiones, nō bene intelligo:nec facile poſſum verbis Ariſt. hanc expōnem accōmodare. Propterea cū Them. & Philopono dicamus.poſtq̄ Ariſt.refutauit diuiſiones illas,nūc illū redire ad diſputationē,quæ eſt de principio quo aīal mouetur ſm locū. Vnde inqt. Et ergo ſupple & de eo de quo nunc ſermo inſtat:quid.ſ.mouens aīal ſit ſm locū , dicamus ſupple,deficit enim verbū more attico.& q̄a multi ſunt motus ſm locū:æquiuoce.n.dicit̄ motus localis de multis. vt Philoponus inqt.Iō exponens de quo motu ſm locū vult diſputare,excludit motum augmenti,& decremēti: q̄ motus ſm locū ſunt.nā quod auget̄, in maiorem locū recipit̄ : & ꝙ diminuitur : recipit̄ in locū minorē.Excludit aūt hos(vt Philoponus inqt) tanq̄ à nā factos. Rurſus excludit inſpirationem , & expirationem : qui ſine motu locali nō ſunt, qñ quidem pulmo,pectus,atque diaphragma in expiratione,inſpirationeúe moueantur dilatando, cōprimendoq; vt aerē frigidū attrahant,calidū expellant. ergo (vt Philoponus dicit)excludit hos, q̄a nō quærit principiū motus aīalis:qui fit ſm partē,ſed ſm totum . Modo ꝑ reſpirationem particula aīalis mouet̄ , vel hos excludit : q̄a ſunt partim à natura, Tex.cōmē.44.

natura,partim ab anima,ideo alibi de his. Excludit etiam somnum atq; vigiliam, qui etiam aut motus ſm locū ſunt aut non ſine motu locali, in ſomno.n.fit motus localis ſpirituum ab externis partibus ad internos verſus cor,in vigilia contra eorum fit expanſio ab internis ad externa. Ecludit ergo hos motus,qui aut locales ſunt,aut non ſine motu locali,ex eo ꝙ illorum principium & cā eſt virtus vitalis,vel (vt Philoponus inquit) excludit motus in ſomno; quia ſunt particulares.ſ.palpebrarū, non totius animalis. De quo vero motu,& de cuius motus pricipio agere vult proponit.Vnde inquit.Secundum quidem.n.augmentum & decrementum motum:qui motus omnibus inſunt,id qđ omnibus viuentibus inexiſtens eſt mouere vř,generatiuū, videlicet & vegetatiuum.i.tale ꝙ eſt principium taliū motuum & virtus vitalis: hi ſunt motus ſm locum, quos primo excludit.De reſpiratione aūt & expiratione etiam ſecūdo excludit:& de ſomno,& vigilia poſterius perſpiciendum eſt,& ſic tertio hos motus excludit,cuius cām inquit, Habent enim & hæc ſecum dubitationem multā, pp quā egent ſpāli pertractatione.Iſtis excluſis, de quo mouendi principio vult loqui,exponit,& inquit, Sed motu ſm locū quo vniuerſaliter animal mouetur, vt Philoponus inquit, hoc eſt quid mouens aīal ſecundum proceſsiuum motum ſit,conſiderandū eſt,ergo excluſis his motibus; reſtat agere de principio progrediendi.

ARGYR. *Patet itaque, non eſſe ipſam potentiam nutriendi. nam alicuius gratia ſemper hic motus efficitur, eſtque cum imaginatione vel appetitu. nihil enim non appetens aut fugiens hoc motu cietur, niſi forſitan vi.*

Tex.44. Quod quidē igitur non ſit vegetatiua potentia,manifeſtum eſt. Sēper enim gratia alicuius eſt motus hic, & aut cum phantaſia,aut cum appetitu eſt, nihil.n.nō appetens aut fugiens mouetur,niſi violentia.

COMMENTARIVM.

DISPVTATIS diuiſionibus, & ꝑpoſita intētione, nūc ꝑbat principiū motus ꝓceſsiui nō eſſe potētiā vegetatiuam vnde Philoponus dicit ꝙ pñs ſpeculatio oñdit primo quid nō mouet ſm locū aīal ipſum. Scđo quid mouet: & oſtendens quid nō mouet:ꝑbat ꝙ vegetatiuū non mouet aīal ſm locū:& ſyllogizat ſic,principiū ꝑgrediendi efficit motum alicuius grā cum imaginatione, & appetitu, vnde proponens intentionē inqt.Q. quidem igitur nō vegetatiua potentia ſit progrediendi principium, manifeſtū eſt,& ſumit maiorē,cum inqt. Sēper.n.grā alicuius eſt motus hic,& aut cum phantaſia,aut cū appetitu, eſt ergo maior,principium progrediendi,ſemper mouet alicuius finis gratia,& cū imaginatione,& appetitu : licet.n.litera ſcribatur diſiunctiue, legenda tñ eſt copulatiue : vt Philoponus legit,animal enim ꝙ progreditur, ſemp alicuius finis gratia progredit,quem finem & imaginatur : & appetit:& aſsignat rationem,cum inquit. Nihil enim non appetens .i.proſequēs,aut fugiens progreditur, niſi vi.pōt enim aīal progrediui, & nec proſequens finem, nec fugiens, veluti bos ad macellum,& aliquid id genus.Verbum enim appetens,quod græcæ eſt ὀρεγόμενον, latine ſonat appetens, hic tamen ſonat proſequens, quod ad fugiens opponitur. Patet ergo maior, cui adde minorem, ſed vegetatiua potentia non mouet gratia alicuius finis : quem imaginetur, & appetat,ergo non eſt principium progrediendi. Q. vero vegetatiua potentia non moueat finis alicuius gratia, quē imaginetur & appetat : Themiſtius probat,quia oīs appetitio,& oīs imaginatio ab externo ſenſu naſcit,conſtat aūt vegetatiuam potentiam,vt talis eſt: ſenſu externo vacare.

ARGYR. *Præterea plantæ quoque, tali cierentur profecto motu, partemque aliquam ad hunc motū vt inſtrumētū haberent.*

Amplius & plantæ motiuæ eſſent, & haberent aliquam partem organicam ad motum talem.

COMMENTARIVM.

SECVNDO argumētař ꝙ ſi potētia vegetatiua eſſet progrediendi principium, cum hæc plantis inſit plantæ & eſſent ſuiipſarum motiuæ,& haberent aliquam partem organicam ad talem motum deputatam, qua talis motus ꝑfici poſsit,vt ſunt pedes,vel alæ,vel ſtardæ,cuius oppoſitū omnibus patet. Philoponus vero ibi §& haberent§ fecit quartam rōnem & pōt ſtare. Ex verbis Ariſtotelis hic iuniorum nonnulli colligunt,nec intellectiuā aīam eſſe formam cuiuſlibet partis hominis, nec ſenſitiuam cuiuſlibet partis animalis,quia ſecūdum Ariſt. hic tūc quælibet pars hominis intelligeret,& quælibet ſentiret,cōſtat aūt pñtia, quia ſic argumentatur Ariſt.de motiua, deducens ſi plātis ineſſet,illæ mouerent ſe ſm locum. At patet non omnem partem intelligere,qm̄ nec pes, nec brachium : Similiter, nec omnis aīalis pars ſentit, quia non oſſa ſentiunt. Sed ſi ita eſſet: tunc intellectiua anima nullius partis eſſet forma,& ſic non eſſet forma hominis, qui aliud quā ſuæ partes eſt nihil. Propterea concedo intellectiuam aīam eſſe formā totius,& cuiuſlibet partis eius, ſed intellectus nullius particulæ eſt forma,nec hominis eſt forma vt reſultat ex ſuis partibus integralibus,licet ſit forma hominis, vt reſultat ex ſuis partibus eſſentialibus, eſt.n.aīa intellectiua ſm gradum intellectus eleuata,licet ſm eſſe ſit ſimpliciter hominis;& cuiuſlibet hominis partis forma.Similiter ſenſitiua eſt aīa & forma omnium partium,licet potentia ſentiendi non ſit in qualibet parte, non.n.quælibet particula ſentit,errauerunt ergo accipientes quod Ariſt. dicit de potentia,eſſe intelligendum de anima. Dubitat hic Philoponus quia poſſet quis dicere ꝙ vegetatiua aīa ſit cauſa motus ſm locum,plantæ vero non mouentur,qa carent organis. Rñdet: ꝙ licet ſm indiuiduū aliquod ordinatū in aliquem finem, poſsit carere inſtrumentis perueniendi ad illum finem,non tñ pōt illis carere in tota ſpecie.

Quæ iuniores. Refutatio. Dilucidatio. Dubitatio. Reſponſio.

ARGYR. *Pari modo nec ipſam ſentiendi vim, motus huiuſce principium eſſe,conſtat. ſunt enim animalium multa quæ ſenſum quidem habent, manent tamen,& ſemper immobilia ſunt.*

Tex. cōmē.45. τέλους Semper finaliter aſsiduè. Similiter autem neque ſenſitiuum, multa enim animalium ſunt,quæ ſenſum quidem habent,manētia aūt ſunt,& immobilia ſemper.

COMMENTARIVM.

QVOD vero neq; ſenſitiua potentia ſit progrediendi principium,nunc probat,cum inquit. Multa enim aīalium ſunt,quæ ſenſum quidem habent,manētia vero ſunt:& immobilia motu progreſsiuo ſemper vſque in finem vitæ, veluti zoophyta,vt conchylia, & oſtrea, & id genus. Quo vero ad verba attinet, ſemper græce eſt. τέλους quod hic ſemper,vel finaliter, vel vſque,vel aſsidue ſignificat, quòd hæc animalia ſint vniuerſo vitæ tempore & immobilia, & manentia.

ARGYR. *Quod ſi natura nihil facit fruſtra, neque neceſſariorum quicquam omittit, niſi in animalibus membris captis ac imperfectis, atque animalium hæc & perfecta ſunt & nō mēbris capta,cuius id indicium eſt,& generāt enim & ſtatum decrementaque ſuſcipiunt, haberent & eas ipſa profecto partes, quæ progrediendi ſunt inſtrumenta.*

Tex 45. ἀκμὴν augmentum vigorem ſtatum ſummū ſit vt. Si igitur natura nihil facit fruſtra,neq; deficit in neceſſarijs,niſi in orbatis, & imperfectis,huiuſmodi autē animalia perfecta, & non orbata ſunt, ſignum aūt eſt, quia generatiua ſunt, & augmentum habent,& decrementum, quare haberent vtique & organicas partes progreſsionis.

COMMENTARIVM.

EXPOSITORES noſtri exponūt Ariſtotelē velle remouere dubium, & quidem ſapide exponūt,nam poſſet dici potentiam ſenſitiuam eſſe progrediendi principium. & cum dicebatur eſſe nonnulla animalia, quibus ineſt hæc ſenſitiua potentia, quæ tamen non progrediuntur : poſſet dici hæc progreſsiua eſſe, defectu tamen inſtrumentorum, videlicet, pedum, vel cæterorum id genus non progredi. Contra obijcit Ariſt.& ſupponit duo, quorum primum eſt naturam nihil fruſtra, neque ſuperflui qcquā facere: nihilq; neceſſarij omittere: & hoc inqt. Si

Si igitur natura nihil facit frustra, neq; deficit in necessarijs, hoc est primum, & limitando suppónem hanc, inquit, nisi in orbatis, & imperfectis, qualia sunt monstruosa. quæ pter naturæ intentionẽ accidunt ex corruptione alicuius principij in semine. Secundo supponit talia animalia, quæ semper manẽt, non esse mutila, neq; orbata, nec mõstruosa gñone exorta, cuius signũ affert, quia sibi similia gñant, & hñt augmentum & decrementum. Ex hisce refellit falsam rñsionem, cum inquit. Quare & haberẽt vtiq; organicas partes processionis, vt pedes, vel id genus. Vnde sylls est, in non orbatis nõ deficit natura: eiusmodi aialia sunt non orbata, imo perfecta in suis spẽbus, ergo in eis nõ deficit nã, quare si illis potentiã progrediendi dedisset, eisdem instra ad progressum tribuisset. Auer. hic nõ esse vsum loco cõcomitantię Aris. inquit, hoc est loco à simili, cũ probat potentias hasce, videlicet, vegetatiuã: & sensitiuam nõ esse progrediendi principia nisi intelligẽdo de causis propinquis. nã sensus (vt dicemus) bene est causa remota progrediendi. Sed dubitabis fortasse. nam Arist. probat aïalia hæc non esse monstruosa, quia gñant, & quia augentur vsq; ad statum, & diminuũtur. Modo si hæc rõ valeret, tũc quæ gñarent, & crescerent, nõ essent monstra, cuius ɔ̃rium experimur. videmus. n. aïalia monstruosa in spẽ eorum generare, imo sibi similia, vt canis sine cauda ortus gñat caniculũ sine cauda, & alia plura, videmus ẽt monstra crescere, venireq; vsq; ad statũ: & postea diminui. Auer. in commento innuit sol. cum inqt hæc esse in minori parte. Monstrum. n. raro sibi simile gñat, plerunq; vero gñat aïal perfectum, vnde & canẽ sine cauda ortũ videmus catulos caudatos genuisse plerunq;, raro vero sine cauda. At animalia eiusmodi plerunq; gñant sibi similia, vt obseruatio docet, q̃ ratio facit, vt hæc monstruosa non sint. cum aut semper, aut plerunq;, qualia ipsa sunt, generent. Similiter monstra augentur & diminuũtur: non tñ crescunt semper aut plerunq; vsq; ad terminũ speciei, immo qñq; excellunt, qñque ad terminũ speciei non perueniũt. At talia aïalia semper, aut plerunq; ad terminũ speciei eorũ perueniũt, quę ratio docet hæc nõ esse mutila, & membris capta, sed in eorum spẽbus perfecta. Ex hoc loco iuniores colligunt intellm̃ non esse hoïs formam. primo quia si intells̃ esset hominis forma, tunc intells̃ esset forma cuiuslibet partis hoïs. Sed intells̃ non est forma cuiuslibet partis hoïs, alioqui quælibet hoïs pars intelligeret: vt argumentatur Arist. ergo intellectus nõ est forma hoïs. Pręterea. Si quęlibet pars hominis haberet intellm̃, quælibet pars hominis haberet ea, quibus vtiť intellectus pro intellectione, & ita manus haberet imaginariã. & cogitatiuam: & cæteras partes, q̃ seruiunt ipsi intellectui. Potest etiã probari eisdem rõnibus sensitiuam non esse formã cuiuslibet partis aïalis, quia nõ osium. Sed hæc non sunt bene dicta: vt superius probauimus. Propterea debes scire intellectum bifariã intelligi posse, aut pro anima intellectiua, quę est suḃa, & forma, aut pro potentia, quæ est accidens essentiale & proprium animæ ab illius essentia fluens, & quidẽ nec mediante corpore, nec mediante aliquo corporeo. Insuper debes scire hoïem posse accipi pro quodam toto resultante ex partibus integralibus, & pro quodam toto resultante ex partibus essentialibus, quæ sunt anima, & corpus. Tunc dico ꝙ sumendo intellectũ pro suḃa animæ, sic intellectus est hominis forma vtroq; modo sumpti, & cuiuslibet integralis partis hominis, nec sequitur oẽm hominis partẽ integralẽ intelligere: q͂a licet anima intellectiua sit hominis, & cuiuslibet hominis partis forma, non propterea quælibet hominis pars intelligit: quia non s̃m omnes potentias, & cuiuslibet hoïs partis forma. Accipiẽdo vero intellm̃ pro potentia animæ, vt sic non est forma hominis, sumẽdo hominẽ pro toto resultante ex partibus integralibus, quælibet .n. hominis pars integralis intelligeret, est tamẽ forma hominis, vt homo est totum essentiale ex anima & corpore resultãs, q̃m est forma animæ, quę est hominis pars. Simili modo de sensitiuo dici potest, nam pro suḃa sumptum est forma hominis, & cuiuslibet partis hominis: etiam sumendo hominem pro toto integrali, pro potentia vero nõ est forma cuiuslibet partis, quia vero isti non fecerunt dñiam

Quæ Auer. Cõm. 45. *Dubitatio.* *Solutio.* *In intellectus hoïs forma.* *Refutatio.*

inter potentiam, & essentiam, credentes esse de potentia sicut de substantia. errauerunt. Quo vero ad verba attinet: cum Arist. dixit {quia generatiua sunt} innuit, huius modi animalia zoophyta, non esse mutila. Eunuchi. n. mutiles existentes nõ generant. Cum vero dicit {& augmentum habent & decrementum} innuit ea non esse imperfecta: vt sunt pueri, qui cum nõ venerunt ad perfectionem: non generant. Hæc Philoponus.

At vero neq; ratiocinandi vis, et id quod intellectus appellatur, principium est mouendi. Intellectus. n. contemplatiuus nihil eorum quæ sub actionem cadunt contemplatur, neq; dicit quicquam omnino si sit fugiẽdum an persequendum, at motus semper aut fugientis aut persequentis quippiam est. Actiuus etiam cum rem aliquã huiuscemodi contemplatur, minime iam fugere aut persequi iubet. attamen si res illa terribilis sit cor ipsum mouetur. sin afficiens voluptate, pars aliqua alia corporis agitatur. ARGYR.

At vero neq; intellectiuum, & vocatus intellectus est mouẽs, Speculatiuus quidem. n. nihil intelligit operabile, neq; dicit de fugibili & prosequibili aliqd. Semper autem motus aut fugientis, aut prosequentis aliqd est. Sed neq; cum speculatus fuerit aliquid huiusmodi, iam præcipit aut fugere, aut prosequi, quemadmodum sæpe intelligit aliquid terribile, aut delectabile, non iubet autem timere, sed cor mouetur. Si autẽ delectabile, altera aliqua pars.

Tex. cõm. 46. πρακτὸν *Operabile agibile rõcinatur.*

COMMENTARIVM.

QVOD vero intells̃ nõ sit ꝓcessiui motus totale principiũ, illico patet ex eo, ꝙ tunc bellua ꝓcessiuo motu moueretur, siquidem quælibet bellua intellectu caret. Tamen Arist. probat: ex eo ꝙ duplex sit intellectus, alter qui græce theoreticus hoc est contemplarius dr̃, alter practicus. i. actiuus, operatiuusue. Contẽplarius autem dupliciter se habet aut cũ speculatur ens mere speculabile, veluti cum contemplatur triangulum, vel id genus, aut cum contemplatur ea quæ in actione sunt, sed speculatiue, veluti cum contẽplatur quid vulnus sit, quid hostis: quid bellum, & id genus in vl̃i, & in genere. Hęc. n. & si in actione sint: tñ vl̃i ratione illa contẽplans speculatiuus esse vr̃, quandoquidẽ operabile mõ speculatiuo cõsiderat. Ari. ergo primo probat ꝙ intellectus contẽplarius non est totale principium motus processiui. Secundo ꝙ nec actiuus, & probando ꝙ contẽplarius non est motus principiũ, probat primo contẽplarium non esse motus processiui principium, cum mere speculabile contẽplatur. Secundo ꝙ nec est processiui motus principiũ: cũ operabile speculatiue considerat. De primo syllogizat sic: principium motus processiui considerat semper fugibile aut prosequibile. Intells̃ cõtemplarius dum speculabile contẽplatur, nec fugibile nec prosequibile contẽplatur. ergo non est principium motus processiui. De ratione primo ponit conclusionem cũ inquit. At vero neq; intellectiuum, & vocatus intellectus est mouens, hæc est conclusio in gñe. Per spẽm vero ponit conclusionem & rõnem. cum inquit, speculatiuus quidem. n. cum sup. speculabile considerat, nihil intelligit operabile, neq; dicit de fugibili, & prosequibili aliqd sup. in particulari, sed solum speculando vl̃e considerat, hæc est syllogismi minor. Deinde subscribit maiorem, cum inquit, semp aũt motus aut fugientis, aut prosequẽtis aliquid in particulari est, est ergo hæc vis maioris: subaudi cõclusionem, ergo intellectus speculatiuus cũ aliquid speculabile speculatur, non est processiui motus principium. Animaduerte quo ad verba, quod antiquæ translationes sic habẽt. {At vero neq; rõnatiua & vocatus intells̃ est mouens} & Auer. loco rõnatiuæ habens cogitatiuã exponit per rõnatiuam siue cogitatiuam, intellm̃ speculatiuum: per vocatum intellm̃ exponit intellectum operatiuum, qui practicus dicitur. Sed in græcis codicibus non sic habetur, legitur. n. sic, at vero neq; noeticũ, & vocat⁹ intells̃ est mouẽs, modo noeticum græce non rõnatiuum, sed intellectiuum sonat apud nos, ideo intellige sic, at vero neq; intellectiuum, &

Quæ Auer. Cõm. 46.

uum,& qui sup.cōiter ab omnibus intellectus vocatus est mouens,quibus in verbis vlem cōclusionem intelligit:videlicet,ꝙ totale principium processiui motus non sit intellectus,quia nec theoreticus,nec practicus,deinde probat ꝙ contēplarius intellectus considerans operabile speculatiue,videlicet,quid est & in vli,non est totale processiui motus principium,nam fieri potest vt operabile consideret.s.fugibile, & prosequibile speculando illa quid sint in vli,& tamen nec fugam ꝑcipit, nec prosecutionem, vt cum in vli aliquā rem terribilem considerat quid sit.v.g.vt Them.inquit,terremotum: aut trucem,& immanem belluam,& id genus.Simili rōne potest delectabilem rē considerare in vli quid sit,vt fornicationem, aut venationem: & tñ hæc cōsiderans nec fugam præcipit,nec prosecutionem.Vidimus.n.(vt Auer. inquit) intellectum rem aliquā terribilem aut delectabilem apphendere: nō propter hoc tñ in homine timor, aut delectatio sequitur. Meteorologicus.n.contēplatur terræmotum,diluuiū,& cetera timorosa,& tñ homo tunc non fugit. Similiter moralis cōsiderat fornicationē, qui tñ non fornicat. Sed tunc (vt inquit Auer.)homo timebit: cū cor motu timoris mouetur, tūc vero delectabitur,cū aliqua alia pars,videlicet, iecur delectationis motu mouetur,quę ratio docet non intellm̄ esse processiui motus principium,sed vim aliquam exn̄tem in corde,vel in iecinore: vt voluit Plato,qui in corde principium fugiendi posuit,& in iecinore prosequendi. Aīaduerte illa verba ſsed cor mouetur ʒ & reliqua non esse de sylło,sed transumptum sunt ad quod Arist.quasi obiter rationem transumit: probat.n.Arist.intellm̄ dum operabile cōsiderat in vli siue illud sit fugibile,vt terribile:siue delectabile,non esse totale processiui motus principium:quia potest hæc in vli ratione considerare: ex cuius consideratione in hoīe considerante motus nullus sequit. Addit tñ quasi transumptum,sed tunc in hoīe sequitur motus, cum aūt cor: aut alia pars corporis mouetur motu timoris,vel delectationis,verū postea dilucidius apparebit an cor, an alia corporis pars sit motus processiui principium,similiter an ī corde: an in alia corporis parte sit tale principiū.

Que Auer. Cōm. 46

Philop. hic dicit ꝙ intellectus non mouet nec vt speculatur speculabile. nec vt speculatur agibile, quia,vt speculatur, magis sibi quadrat quies q̃ motus. vnde dum speculamur, oportet quiescere, alioqui non bene speculamur. Præterea,vt inquit,aliud argumentū ex historia facile haberi pōt,ꝙ sæpe aliquis intra se speculans: non solū ē proposita via deerrauit: sed in pręcipitia cecidit.velut & Thales in puteum, ergo intellectus vt speculatur, non est qui mouet ꝑm locum. Aīaduerte ēt vt Philop.inquit: ꝙ Ari. cum dicit cor moueri,vel alteram particulā intellectu iubente: hæc non sunt ad propositum, qm̄ ipse loquitur de motu totius aīalis, & nō de motu particularum corporis, verum(vt inquit) nō male fecit,quia hęc posuit vt exēpla: quorum requiritur sola manifestatio. Dubitaret fortasse quispiā,quia non vr̄ intellectus esse speculatiuus,cū considerat rem operabilem, nam sequūtur scientiæ & potētiæ, vt res,de quibus sunt.ergo si speculabile constituit intellectum speculatiuum: operabile constituet practicum,ergo intellectus non pōt operabile ipsum considerare,quin practicus sit. Dicendum distinctionē potentiarū & scientiarum esse à rebus,non materialiter sumptis,sed formaliter: est aūt res formaliter sumpta ratio considerandi, quare theoreticus intellectus,& practicus nō penes rem materialiter sumptam distinguuntur: cum illa amborum eadem esse possit,sed penes rationē considerandi: quare speculatiuus intellectus dici pōt, si rem operabilem considerat ratione vniuersali,& sub ratione speculabilis. Practicus vero dicetur si ad opus rem considerando dirigit.

Dubitatio.

Solutio.

ARGYR. *Præterea intellectus nonnunquā iubet,ratioq;fugere aliquid,aut persequi dicit: at non obtemperat homo, neq; mouetur,sed agit cupiditate,vt in ipso fieri solet in continente, Omnino autem persæpe fieri videmus, vt non medeatur isce qui medicinam habet,nec isce conficia,statuam qui statuariam habet artem.propterea quod non ars ipsa neque scientia,sed aliquid aliud hanc habet vim & potentiam vt per ipsam artem aliquid,scientiamq; agatur.*

Amplius & præcipiente intellectu,& dicente ratione fugere aliquid,aut prosequi, nō mouetur, sed secundum concupiscentiam agit,vt incōtinentes.Et omnino autem videmus,quoniam habens medicatiuā,non medetur,tanquā alterius cuiusdam proprium sit agere secundum scientiam,sed non scientiæ. Tex.cōm.47.

COMMENTARIVM.

QVOD contemplarius intellectus in aīalibus non sit totale processiui motus principium: ex hisce perspicuum est.Quod vero nec actiuus,qui practicus dr̄, nunc Aristo. ostendit ex eo,vt Auer.& Them. dixerunt, quia frequēter vsu venit,vt ratio quidem fugam. prosecutionemúe imperet,nec tñ consilio rōnis stemus. Aliqñ.n.ratio aliqua fugere præcipit,& non mouemur,aut aliqua prosequi, & nō prosequimur, sed spreto rōnis cōsilio quocunq; libido trahit,sequimur,vt incontinentes facere solent,qui non rōni obtemperant vt deberent. nō ergo actiuus intellectus est totale principium motus,alioqui semper,vt dictaret,persuaderetq;,nos moueremur,cuius oppositum videmus (vt Philop.inquit)nam iubente intellectu non moueri ad meretricem,ad eā persępe mouetur homo.Quo vero ad verba attinet,præcipiēte intellectu,& tu intelligas practico, qui ratione recta cuncta agere præcipit, & dicente rōne, hoc est suadente,nam dicere oratorum est, qui persuadēt, non mouetur.s.homo, vel motus nō fit, vt impersonaliter legatur. Secundo hoc idem probat Arist.exēplo sumpto ab arte medicinali:& pōt intelligi multifariā,vno modo vt exponit Auer.quē expositores nr̄i sequuntur,si actiuus intellectus esset totale principium motus, tūc medicus,qui artē medicinalē callet,curaret se semper ꝑm præcepta artis.At videmus oppositum,nā cum medicus languet,ratio medicinalis dictat in principio febris non esse bibēdum, & tñ spreta medicinalis rōne bibit,quod non fecisset,si totale motus principium esset ratio medicinalis. Aut intelligatur exemplum non respectu sui: sed respectu alterius. Medicus.n.qui percallet medicinalem artem, cū curat aliquem persæpe non curat eum pro medicinali rōne,sed appetitu,vt si sibi inimicus esset,pro odio,spretis.n.artis pręceptis,medetur inimicū contra ꝑcepta artis:vt interficiat, & non,vt sanet,hoc aūt facere non posset,si practica ratio esset,totale curationis,motusq; principiū. Vel tertio intelligi pōt vt Them.inquit. Si.n.totale principium motus sit actiuus intellectus,qui eum haberet: semper agere: & pro illius ratione:& pro quanto est cā agendi. At experimur contrarium: est.n.aliquis medicus: q bene medicinalem rationem callet,& tñ non exercet officium artis. Similiter est eques: qui equestrem artē callet,qui non equitat,ergo actiua ratio non est agēdi,atq; motus totale principium,vnde inquit. Et oīno videmus,qm̄ habens medicatiuam rationem nō medent.s.se ꝑm primam expōnem pro ratione medicinæ,vel aliquando ꝑm artis præcepta ꝑm secundam expōnem, vel nullū simpliciter ꝑm tertiam expōnem:quia nō exercet amplius officium medici. Causa vero est,qa agere ꝑm sciam non est proprius solius sciæ, sed est propriū cuiusdam alterius.s.appetitus,qui.n.solam rōnem agendi haberet,& non vellet agere, non ageret, quo argumēto patet solam scientiam non esse totalem motus causam,cum sola habita ad agendum non sufficiat.

1.Ratio.

2.Ratio.

1.Expositio.

2.Expositio.

3. Expositio.

At vero nec appetitus auctor atq; princeps huius est motionis,continentes.n.quanquam appetunt atq; cupiunt, non tamen agunt ea quæ cupiunt,sed intellectum ipsum sequuntur rationiq; obtemperant. ARGYR.

At vero neq; appetitus huiusmodi motus princeps est,abstinentes enim appetentes,& concupiscētes non operantur ea,quorum habent appetitum,sed sequuntur intellectum. Tex.cōm.48.

COMMENTARIVM.

DEMVM probat ꝙ appetitus sensitiuus non sit totale motus principiū: & hoc proponit cū inquit. At vero neq; appetitus est princeps, hoc ē totale principium hmōi motus

motus qui dicitur processiuus. Assignat rationem ex eo, quia abstinentes:& continentes,atq; temperati appetunt: & cupiunt,qui tñ rationem sequuntur,& non sensualé cu piditatem,ergo sensualis appetitus non est totale motus principium. Ex hisce concludit Auer. in motu processiuo nec rationem esse prædominantem,nec appetitum,nõ rationem, q̃a persæpe spreta ratione, à desiderio mouemur, non appetitum, nam complures appetunt aliquid agere: qui sequentes rationem non agunt: vnde(vt Philoponus inquit) ex his didicimus quæ sunt: quæ non mouent,restat nunc scire,quid est quod animal mouet.

Quæ Auer. Còm. 48.

ARGYR. *Videntur igitur duo hæc esse mouentia, vel appetitus vel intellectus, si quis imaginationem vt quandam intellectionem esse ponat. Nam & homines,magis imaginationem quam scientiam plerunque sequuntur. & in cæteris animalibus non intellectio neque ratio,sed imaginatio inest. Hæc igitur ambo intellectus et appetitus,mouendi motu dicto principia sunt.*

Tex.48. νοῦς Intelligẽtia intellectio. Videntur igr̃ duo hæc mouentia, aut appetitus aut intellectus,si quis phantasiam ponat sicut intelligentiã quandam. Multa enim, præter scientiam, sequuntur phantasias.& in alijs animalibus non intelligentia,neque ratio est, sed phãtasia. Vtraq; ergo hæc motiua secundum locum sunt intellectus & appetitus.

COMMENTARIVM.

De principio motus. HACTENVS Arist. probauit principium mouendi non esse potẽtiam vegetatiuam,nec sensitiuam,nec intellectum,nec appetitum.s.vt totale progrediendi principiũ: & ita didicimus quæ non mouent,ergo docet nunc q̃ sunt quæ mouent,ideo nunc quasi ex dictis concludit,duo esse mouendi principia,appetitum aut intellectum, modo per intellectum intelligamus quid cõe ad verum intellectum, qui græce nus dicitur,& ad imaginationem,quæ dr̃ intellectus quasi æquiuoce,& locutus est disiunctiue, non.n.dixit hæc ambo copulatiue esse principium mouẽdi, sed aut appetitum,aut intellectum, qm̃ non semper hæc duo insimul sunt vnum totale principiũ motus.Et assignans cãm, cur per intellectũ debeamus intelligere ẽt imaginationẽ, inq̃t. Multa.n.s.aĩalia præter sciã:atq; præter rõnem sequunt̃ phantasias,vt praui hoĩes,q̃ instar belluarum viuũt, ventri dediti. Insuper est & alia rõ,ꝙ cęteris aĩalibus,nec intelligentia,nec rõ inest,sed phantasia,demũ quasi epilogando repetit conclusionẽ,cum inquit. Vtraq; ergo.s.intellectus, & appetitus motiua s̃m locum sunt intelligẽdo disiunctiue: vt dictũ est,& per intellectum quid cõe etiam phantasiæ. Ex his apparet prima verba tex.legẽda esse nõ aduersatiue cũ particula autem:vel vero:sed illatiue,cum particula ergo,vel igitur,hoc pacto,videlicet,§Vñr igitur duo hæc mouẽtia§& non,vt antiquæ translationes habẽt. Vidẽtur aũt§ hoc pacto legit Them.& Auer.& expositor Thomas & Philop.vt patet eos legẽti. Quo vero ad verba attinet. Arist.dicit.§Si quis phantasiam ponat, vt intellectum§quia si phantasia accipiatur, vt aliud quoddam ab intellectu, vt inq̃t Philoponus auctoritate Plutarchi tria erunt mouentia,videlicet,intellectus,phãtasia: & appetitus. Cum vero dicit§multa preter sciam sequuntur phantasias§innuit.(vt Philop.inquit)paucas esse intellectiones nostras non phantasticas,etiam innuit nos sequi plerunq; phantasias.vel hoc dicit propter animalia,in quibus phantasia est loco intellectus.

ARGYR. *Intellectus is inquam, qui alicuius gratia ratiocinatur quiq; principium est agendi.*

Tex.còm.49. Intellectus autem qui propter aliquid ratiocinatur & qui practicus est.

COMMENTARIVM.

DIXERAT intellm̃ esse motus principiũ vna cum appetitu: exponit nunc quis intellectus est motus principium,& ait.Intellectus aũt is sup.est motus principiũ,qui gratia alicuius finis considerat & cõsultat,quiq; practicus græce,latine actiuus,atq; administratiuus dicitur:Hic ergo est motus principiũ. Sed occurres,cur sicut exposuit intellectum: quis, videlicet,sit motus principium.non exposuit quis appetitus est motus principium? est.n.appetitus duplex intellectiuus,videlicet,& sensitiuus. Et dicas illũ non exposuisse appetitum,ꝙ postea exponet,declarabit.n.quotuplex appetitus est:& quis sit,q̃ mouet, propterea intellectum exponit nunc. Dubitat hic Philop. quia nõ videtur intellectus practicus solus esse alicuius gratia, cum & speculatiuus sit etiam alicuius gratia. Respondet ꝙ speculatiuus & practicus vterq; est gratia finis, verum practicus est gr̃a finis extrinseci: vt nauigandi vel sanãdi. Speculatiuus vero gratia finis interni,vt gratia veritatis quæ est animæ propria perfectio: quia vero internum est immanifestum & externum manifestũ: ideo speculatiuus existimat̃ esse non finis gratia,practicus vero sic,quoniam finis speculatiui latet. Finis vero practici patet.

Dubitatio.

Solutio.

Dubitatio.

Solutio.

ARGYR. *Atq; hæc fine,ab intellectu contemplatiuo differt. Appetitus etiam omnis,alicuius est gratia. cuius.n.est appetitio id principium est intellectus actiui.at ipsum vltimũ principium est actionis. Quare nõ sine ratione principia mouendi videntur hæc esse duo,appetitus inquam & mens ea quæ principium est agendi. ipsum enim appetibile mouet. & propterea mens mouet, quod appetibile, ipsius principium est. Imaginatio quoque cum mouet, non absque appetitione mouet. Vnum igitur est id quod mouet, ipsum inquam appetitiuum.*

Differt autem à speculatiuo fine. Et appetitus propter aliquid,oĩs est,cuius.n.est appetitus hic, hoc principium practici intellectus est. Vltimum autem principium actionis est. Quare rõnabiliter hæc duo vidẽtur mouentia,appetitus,& intelligentia practica, appetibile.n.mouet, & propter hoc intelligentia mouet, quia principium ipsius est appetibile. Et phantasia cum mouet,non mouet sine appetitu. Vnum igitur mouens est primo quod est appetibile.

COMMENTARIVM.

NON facile in his Arist.verbis ordo p̃t constitui: nec facile quid velit facere,dep̃henditur.Verum si quę Them. dicit,& Auer. recte perpendi,Arist.quæ duo dixit esse mouẽdi principia, reducit ad vnum,vel ad vnum consensum, vt Auer.placet,vel ad vnum appetibile,vt vr̃ Arist.& Themistio,& Philopono.Ordo aũt potest poni ꝙ Arist. sumat, deinde ex assumptis deducit,quod intẽdit. Sumit ergo primo actiuum intellectum esse alicuius finis gratia,qui finis (vt Them.inquit)pręter inspectionem appetitio,& persecutio operis est,& hoc intendit,cum inquit.Differt autem à speculatiuo fine, nam,vt inq̃t Auer. speculatiui finis est scire tm̃,siue sola inspectio: actiui vero finis est opus, vel agere,hoc est primum. Secundo sumit etiam appetitum esse alicuius finis gratia,vnde inquit,& appetitus propter aliquid tanq̃ propter finem omnis est. Patet ergo ex his, & appetitum,& actiuum intellectum vtrũq; esse alicuius gratia. Probat autem has duas assumptiones Arist. ex eo ꝙ idem est,quod mouet intellectum actiuum,& appetitũ. Finis.n.est mouens intellectum, & est mouẽs appetitum. Vbi debes scire,vt 7. meta. lib.clarissime constat in operandis rebus esse duos motus,alterum intentionalem, qui 2.physicæ auscultа.dicitur speculatio de fine,alterum realem,qui in executione consistit. Differunt autem motus hi,nam terminus è quo,qui est quasi principium in primo motu,est finis in reali motu, atq; vltimum. Verbi causa, quia exempla magis mouent q̃ verba,sit finis medici sanitatis reductio,quam in omni sua operatione per se medicus intẽdit,verbi causa remotio ophthalmiæ, quæ sanitas oculi est.primum quod occurrit considerationi medici est ophthalmię remotio,quę est sanitas oculi. Secũdo occurrit,ex hac oculi sanitate inuestigatio eorũ,quibus põt hęc sanitas induci,vtpote qd̃ succus celidoniæ est conueniens pro ophthalmia remouenda. Tertio ex eodẽ fine speculãdo habetur succũ eiusmodi haberi nõ posse, nisi in agrum proficiscamur,& in eo celidoniã collegerimus:hoc est vltimũ,& quasi terminus ad quem motus intentionalis. Hoc ꝙ est

ꝙ est terminus ad quem primi motus est primũ è quo agere medicus incipit: primo.n.in exequẽdo,ex agro herbam eligit.Secundo illam cõtundit.Tertio eã exprimit, vt succum colligat. Quarto succum oculo applicat, demum est sanitas. Patet ergo actiuum intellectũ, & appetitum esse respectu eiusdem.s.sanitatis,actiuus.n.intellectus vltra inspectionem,sanitatis gratia agit, appetitus etiã sanitatem appetit,vnde inquit.Cuius.n.vt finis est hic appetitus,hoc principium,& terminus è quo practici intellectus est,sup. in motu intentionali, in quo media in finem ipse inuenit. Vltimo aũt in tali motu intẽtionali(ꝙ erat herbę electio) est in executione ac motu reali principiũ actionis.Ex herbæ.n.collectione,motus realis,qui in executione est,incipiebat medicus actionem oculi curatiuam. Patet ergo ex his & actiuum intellectũ esse alicuius gratia,vt prima suppositio est,& appetitum etiã esse alicuius gratia,vt secunda suppositio dicebat. nam vterq; est gratia sanitatis inducendæ:nam appetitus hunc finem intendit: Actiuus intellectus & in primo motu ex hoc media adinuenit,& in secundo motu ad hunc attingendum procedit ex inuentis. Ex his deducit(vt Them.exponit)cãm motus in animalibus vnam conciliari ex actiua notitia atq; appetitu, vnde inquit.Quare rationabiliter hæc duo,vt subeunt vnius rationis cãm appetit⁹,videlicet,& intelligẽtia practica,sunt mouentia aĩalia ad progressionem,atq; incessum,& exponit id,quo ista duo in vnam cãm redigant,cum inquit.Appetibile.n.mouet appetitum sup.& propter hoc ipsa intelligentia mouet animal, quia principium ipsius intelligentiæ,quod est terminus è quo quasi principiũ est ipsum appetibile.Ergo intelligentia & appetitus redigunt in vnam cãm vnitate appetibilis,quod est vnus vtriusq; finis.Idem ostendit de phantasia,& inquit,& phantasia cũ mouet brutum non mouet sine appetitu.& ita phantasia & appetitus ab vnitate rei appetitæ redigunt in vnam cãm:& hoc concludit,cum inquit,vnum igitur mouẽs est primo, quod est appetibile,vnitate cuius intellectus siue phantasia, & appetitus redigunt in vnam cãm. Auer. ãt ait appetitum & actiuum intellectũ in vnam cãm conciliari ab vnitate cõsensus. cũ.n.appetitus intellectui,vel intellect⁹ appetitui consentit,tunc aĩal mouetur, est ergo ſm Auer.vna causa motus vnus vtriusq; consensus. Ex his deducit intellectũ non mouere quatenus appræhendit finem aliquem,neque appetitum mouere quatenus differt ab intellectu,sed sequitur intellectum mouere,vt appetens est,& appetitum mouere,vt cognoscens est, hoc ergo pacto duæ causæ in vnã rediguntur. Sed dices,hæc expõ Auer.videtur ꝯ tex. Arist. .n.ait vnam ex his duobus conciliari cãm ab vnitate appetibilis,Auer.dicit ab vnitate cõsensus. Dico vltimam cãm vnitatis esse vnitatẽ appetibilis,qm̃ consensus est, quoties actiui intellectus & ipsius appetitus idem est finis.Aristo. ergo dedit vltimam causam. Auer.autem penultimam.redigunt.n.appetitus & intellectus in vnam causam, qñ consensus ẽ vnus vtriusq;,est consensus vnus qñ finis est vnus. Ergo Auer.nõ vltimam causam vnitatis tetigit,sed penultimam. Arist.vero,& Them.tetigerunt vltimam causam. Quam expositionem Philop. sequitur,& ex verbis Aristo. colligit duo,primum est,ꝙ intellectus practicus & speculatiuus subiecto idem est.Secundum ꝙ practicus intellectus est immortalis,siquidem idem est speculatiuo, quem (vt inquit) Arist. fatetur immortalem esse. Exponit vero quæ Arist.ait,exemplo satis claro. Hæc Philoponus.

Qua Auer. Com.49.

Dubitatio. Solutio.

ARGYR. *Nam si duo,intellectus atq; appetitus,mouerent, per aliquam communem vtiq; formam mouerent. nũc autem intellectus quidem non videtur absq; appetitu mouere,voluntas enim appetitus est quidam.*

Tex.cõm.50. Si enim duo intellectus & appetitus mouerent, secundum communem vtiq; aliquam speciẽ mouerent. nunc autem intellectus non videtur mouẽs sine appetitu,voluntas enim appetitus est.

COMMENTARIVM.

Qua Auer. Cõm.50. PROBAVIT, & quidẽ acutissime id,quod aĩal mouet esse vnum,vel reductione ad vnum consensum,vel ad vnum appetibile. Fuit autem eius probatio ostensiua: vt patet reducenti illam ad syllogismum:at nunc probat mouens esse vnum probatione ducente ad impossibile: & argumentatur à primo ad vltimum ſm expositionem Auer. sic,si intellꝰs,& appetitus mouent,vt duę causæ seorsum,videlicet,intellectus per se,atq; seorsum & appetitus per se, ita vt quilibet per se sit sufficiens motus principium: tũc motus aĩalis per se primo esset à quadã virtute vtriq; cõi: cuius participatu intellectus & appetitus aĩal mouerent, & progredi facerent. Affert exẽplum Them.& post eum Philop. per quod patet ꝯñtia.v.g.tam bipes, q̃ quadrupes incedit,sed,non qua bipes hoc incedit,nec qua illud quadrupes incedit,sed qua in cõi conueniunt,quod est pedes habere.Patet ex hoc exemplo ꝯñtia,videlicet,ꝙ si intellectus & appetitus essent duæ causæ motus, quarum q̃libet per se essent sufficiens principium motus, motus animalis esset primo rõne cuiusdam virtutis cõis. Vlterius hoc concesso,sequitur intellm̃ mouere aĩal sine appetitu:& appetitum sine intellectu.Tenet.n.ꝯñtia ex eo,q̃ a ab aduersario ponitur quodlibet illorũ per se sufficiẽs motus principium.Destruit autem vltimum consequens Aristo.quia intellectus non vr̃ mouens sine appetitu. Mouet.n.per voluntatem,q̃ appetitus est,inquit.Si.n.duo hæc intellectus, & appetitus mouebant,vt duæ causæ totales diuersæ, ita, vt quælibet per se sit sufficiẽs motus principium,hæc mouebant ſm cõmunem aliq̃ speciem,quæ est virtus cõis,cuius participatu quodlibet illorum per se mouet: quo sup. concesso tunc intellectus posset mouere sine appetitu,& appetitus sine intellectu. Destruit hoc consequens, cum inquit. Nunc aũt intellectus non vr̃ mouens sine appetitu,volũtas.n.per quã mouet,est appetitus.Ex his ergo patet intellm̃ & appetitum redigi in vnam cãm mouentem.

Atq; cum sit motus per rationem,et etiam per voluntatem fit. Appetitus autem absq; ratione mouet.cupiditas.n. & ipsa, quidam est appetitus. ARGYR.

Cum autem secũdum rationem mouetur; & ſm voluntatem mouetur. Appetitus autem mouet pręter rationem:concupiscentia enim appetitus quidam est. Tex.51.

COMMENTARIVM.

SI Themistij paraphrasim sequimur, hanc literam legemus cum assignatione causæ,& verba sic legenda sunt. §cum.n.ſm rõnem mouetur§& reliqua,vbi verbum §aũt§ in codice The. legebatur §γὰρ§ hoc est§enim§ꝙ si ita est, cum Aris. dixisset,intellectum sine appetitu non mouere, subscribit rationem,& inquit. Cum.n.ſm rationem mouetur,hoc est fit aĩalis motus,(verbum.n.mouetur,impersonaliter legendum est)& ſm voluntatem mouetur hoc est fit motus.ergo intellectus absq; appetitu non mouet,cum sine voluntate non moueat,quæ est appetitus quidã. Sed dices nunquid etiam appetitus mouet sine intellectu? Respondens pro cõplemento rationis,inquit. Appetitus aũt mouet præter rationem. nam concupiscentia quę est quędam appetitio mouet incontinentes, spreto rationis mandato. Aut fortasse cum Arist. declarauit hæc duo ad motũ concurrere,vt rediguntur in vim vnam,vnamq; cãm,nunc quod eorum in mouẽdo sit principale, declarat, consonat autem hæc expositio ijs verbis,quæ legũtur in codice græco,è quo hunc nostrum traducimus,nam aduersatiue verba hæc leguntur, vnde inquit.Cum vero ſm rationem motus fit,& per voluntatẽ etiam fit, absq; autem ratione appetitus mouet,vt concupiscentia intemperatos. Ex hoc patet appetitum esse principale, quandoquidẽ sine eo intellectus mouere non potest,ipse vero sine intellectu bene potest. Sed quæ harum expositionũ sit conueniens cõsideratione dignum est. Quo vero ad verba attinet, cum Arist.ait appetitum mouere posse sine ratione,bene dixit: voluntas.n.& si mouere potest p̃ter rationem,non tamen mouere potest,nisi cognitio intellectiua pręsit.Antecedit .n.cognitio appetitum sicut corpus vmbram, vt 12. meta. lib.inquit Auer.Similiter appetitus sensitiuus mouere p̃t præter rationem.non tñ pręter cognitionem saltem sensitiuam,non.n.fert appetitus nisi incognitum. Quare quouis modo appetitus sumatur siue in genere, siue in specie, semper

Verborum consideratio.

Commen.39.

ſemper mouere põt præter rationem,licet non preter cognitionem.Vnde græce ratio eſt logiſinos,ſonat aũt logiſmos,diſcurſum, modo licet appetitus mouere poſsit ſine logiſmo, præter cognitionem tamen mouere non poteſt.

ARGYR. *Intellectus igitur,rectus eſt omnis.at appetitus atq; imaginatio,& recta eſt & non recta. Quocirca ſemper quidem ipſum appetibile mouet.hoc autem eſt,aut vere bonum,aut apparens bonum. attamen non omne bonum mouet,ſed id quod ſub actionem cadit.Sub actionem autem cadit, quod aliter ſeſe habere etiam poteſt.*

Tex.cõm.51. Intellectus quidẽ igitur omnis, rectus eſt, appetitus aũt,& phantaſia recta, & non recta eſt. Vnde ſemper quidem mouet appetibile,ſed hoc eſt,aut bonum,aut apparens bonum. Non aũt omne, ſed agibile bonum. Agibile aũt bonum eſt, contingens & aliter ſe habere.

COMMENTARIVM.

QVONIAM noſtri motus aliqñ recti ſunt,aliquando non recti. Itemq; in agendo aliquando recte agimus, aliquando erramus,ſapide diuus expoſitor,ait Ariſ.velle hic aſsignare cãm eius accidentis: quod nobis agentibus accidit.ſ.cur in actionibus motibusq; noſtris aliquando erramus,aliquando recte agimus. Verum verba Ariſto. aliter Auer.intelligit,q̃ alij intellexerint. Auer.n.velle vř Ariſt. ponere differentiam inter actionẽ,quæ ab intellectu proficiſcitur,& actionem,quę proficiſcitur ab appetitu,atque imaginatione,ex eo ꝙ omnis actio,quę ab intellectu proficiſcitur,eſt recta,actio vero, quæ ab appetitu,vel imaginatione proficiſcit̃,non omnis eſt recta, ſed aliquando recta,aliquando non recta. ergo per intellectum non agendi principium intelligit,ſed actionem.Ex hac dr̃ia inferre Ariſt. arbitratur ad motum ſemper concurrere appetitiuum,quandoquidem mouet tam ad rectum, q̃ ad non rectum. Si.n.mouemur ad rectum. concurrit appetitus, qui etiam rectus eſſe põt. Sinautem mouemur ad non rectũ, concurrit appetitus,qui etiam nõ rectus eſt.ergo in omni animali motu appetitus concurrit. Tale excerptũ infert, cum inquit.Vnde ſemper quidẽ mouet appetibile intelligens per appetibile,quod græce eſt ὀρεκτὸν, vim appetitiuam. Deinde ẜm Auer. Ariſt.exponit,è quo bono mouetur appetitiuum,& intellectus,cũ inqt,ſed hoc.ſ.à quo mouetur appetitiuum,eſt aut vere bonum,aut apparens bonum,& per ꝯñs ad omnem motum cõcurrit appetitiuum, cum fieri non poſsit motus quin aut à vere bono, aut ab apparenti bono fiat. Sed quia poſſet dubitari vtrum ab omni bono ſiue vere,ſiue apparenti fieri poſsit motus,ſecundum Auer.Ariſt.rñdet non ab omni bono moueri animal,ſed ab ipſo bono,quod non in oĩbus eſt bonum.quod tripliciter exponit Auer. bonũ.n.non in oĩbus dicitur,vel quia non omnibus cõe eſt,vel quia non ſimpliciter & ſemper,vel quia non ab oĩbus laudabile. Mouetur ergo aĩal à bono,vel ab eo bono quod non eſt omnibus cõe, vel ab eo bono,quod non eſt ſimpliciter, & ſemper bonũ,vel ab eo bono,quod non ab oĩbus laudatur.hæc Auer.cuius expoſitio verbis Ariſt.non conuenit vt græce cõſideranti patet. Dicamus ergo cum Them̃.& eius ſectatore Philop. ꝙ Ari.aſsignat dr̃iam inter intellectum & appetitum atq; imaginationem in mouendo. Intellectus.n.mouet nõ niſi recte,at appetitus,& imaginatio recte & non recte moue re põt. Ex hac dr̃ia apparet primo nos in mouendo aliqñ errare, vtpote qñ ſequimur appetitũ, vel imaginationem, & hoc Ariſt.nõ expreſsit,apparet.2.ſemper nos moueri ab appetibili,qm̃ ſi mouemur recte, mouemur ab intellectu, intellectus ãt non mouet niſi motus ab appetibili. Similiter ſi mouemur nõ recte,mouemur ab appetitu vel imaginatione, at appetitus vel imaginatio non mouet niſi ab appetibili mota,ergo ex hac dr̃ia apparet id quod mouet eſſe rẽ appetibilem. Sed quid ſit res appetibilis, exponit, & inqt,ſed hoc.ſ.appetibile,à quo primo aĩal mouetur,eſt aũt bonum.ſ.vere,aut apparens bonũ.Vere quidem bonũ, ſi mouemur ab intellectu à tali bono moto. Apparens vero,ſi mouemur ab appetitu à tali bono moto.Verum quia non omne vere bonum,vel apparens bonũ eſt primo mouens,ſubſcribit quod vere bonum, vel apparẽs bonum ſit primo mouens,& inquit.Non aũt omne.ſ.vere bonum,vel apparens bonum eſt appetibile,quod eſt primo mouens, ſed bonum à nobis agibile,& exponit quid ſit bonum agibile,cum inquit. Agibile aũt bonum eſt, quod contingit etiam aliter ſe habere.Bonum itaq; duplex eſt,aut à nobis agibile,vt vere ẜm virtutem,quod viuere bonũ eſt,vel ẜm voluptatem,quod apparens bonũ.Hoc.n.quia eſt in poteſtate noſtra conſtitutum: dr̃ agibile à nobis. Aliud bonũ eſt non à nobis agibile vt cœlum moueri,quod non eſt in poſſe noſtro.Agibile vero à nobis eſt duplex,aut quod p̃t eſſe bonum & non bonum.v.g.quod vno tẽpore, bonum, alio non bonum eſt, aut quod immutabiliter eſt bonũ, vt anhelare,& viuere.bonũ ergo quod eſt appetibile, primo nos mouens,eſt bonum agibile: agibile vero,quod mutabiliter eſt bonum. Sed videtur falſum,quod Ariſt.inquit, oẽm intellectum eſſe rectũ.cum nec oĩs ſpeculatiuus, nec oĩs actiuus ſit rectus,quandoquidẽ & agendo per intellm̃, & ſpeculando erramus non ſemel. Expoſitor Thomas p̃ intellm̃ intelligit actiuum intellm̃,qui eſt principiorum, actiuus.n.intellectus non errat circa principia in operabilibus,in operabilibus.n.ſunt principia,nulli nocẽdum eſt: non eſt aliquid iniuſte agendum: parentes ſunt honerandi,& alia id genus. Circa ergo hæc actiuus intellectus nõ errat,quemadmodum nec ſpeculatiuus errat circa ea quæ ſunt veluti locus ianuæ.In his vero quæ ſunt poſt principia,& recte & non recte procedimus,recte quidem,qñ ex rectitudine circa principia procedimus,nõ recte vero, qñ in ratiocinando erramus.Ego vero bene ſcio intellectum nõ intelligi niſi de principijs, vt in lib.Ethi.dr̃,eſt.n.intellectus principiorum.Tñ dicerẽ ſaluo meliori iudicio, intellectum bifariam conſiderari poſſe,aut in ſe (vt intellectus eſt) & ẜm naturam intellectus, & hoc pacto non eſt niſi verus in ſpeculando,& nonniſi rectus in agendo. Semper ſiquidem(vt dr̃ in lib.Ethi.)ratio dep̃catur, ad optima, qm̃ ſuapte natura nonniſi in bona tendit,quẽadmodum in ſpeculando nõniſi in vera: ſunt.n.falſa,& mala p̃ter intentionem intellectus.Alio modo cõſiderari p̃t,vt vtens ſenſibus & appetitu, & ſic contingit in deliberãdo de medijs in finem,eum errare,& in ſyllogizando ẽt decipi.Ariſt.ergo de intellectu loquit̃ vt intells̃ eſt,hic.n.vt ſic nõ eſt niſi verorum,& actiuus nonniſi optima perpendens, phãtaſia aũt & appetitus eſt rectus & non rectus,qm̃ reſpicit bonũ quod eſt apparens bonũ,apparens aũt bonum, vt Philop. inquit,eſt quod p̃t & aliter ſe habere,& hæc eſt Them̃. intentio,qui hic oẽm intellectum rectũ eſſe inqt,nulla prorſus facta limitatione,qm̃ cum dicimus intellectum,intelligimus intellectum ẜm naturam intells̃. Huius aũt rei ſignũ affert nobis ipſe Ariſto.lib.meta.9.vbi in ſempiternis ſubſtantijs neq; malũ, neq; nõ rectum ponit,qm̃ ſunt puri intellectus, & quidẽ agentes ſolum per nãm intellectus. Præterea. Quæres vtrum omne bonũ ſit appetibile, & vř ꝙ ſic,nam in lib.Ethi.in princ.inquit Ari.bonũ eſſe qđ oĩa appetunt.Hic ãt ait non oẽ bonum eſſe appetibile,ſed agibile. Innuit Them̃.ſol.nã appetibile ſi ſimpliciter intellr̃, oẽ bonum eſt appetibile: quia diuinũ bonum eſt appetibile à diuino appetitu:cœlũ moueri eſt appetibile, & ſi non à nobis eſt appetibile ab aliquo tñ alio appetente, & hoc pacto Ariſt.inquit bonum eſt,quod oĩa appetunt. Sin aũt appetibile ſumatur reſpectu noſtri,ſic non omne bonum eſt appetibile quo nos mouemur progrediendo: ſed id ſolum, quod per progreſſum põt à nobis agi: tale.n.dr̃ bonum agibile,& appetibile à nobis,quo mouemur ad locũ, vt ipſum conſequamur, & de hoc inquit Ariſt. non autem omne.ſ.bonum eſt illud appetibile,qđ nos mouet ad progreſſum: ſed appetibile, ꝙ nos mouet ad progreſſum, eſt bonum agibile à nobis.i.quod per motum poſſumus aſſequi.Tale autem (vt inquit) eſt contingens & aliter ſe habere,nã ſi neceſſario eodem mõ ſemper ſe haberet,in progrediendo non erraremus. Hæc ex Them̃.& Philop.

Dubitatio. Solu.D.Tho. Quid dicendũ. Tex.cõm.19. Dubitatio. Solutio.

Patet igitur, talem animæ vim atq; potentiam, principium eſſe mouẽdi,quæ quidem eſt ea quam appetitum conſueuimus appellare. ARGYR.

Quod

Tex.cōm.52. Quod quidem igitur huiusmodi potētia animæ mouet, quæ vocatur appetitus manifestum est.

COMMENTARIVM.

ARIST. nūc epilogat, quasi ex dictis deducens eam animæ vim esse causam atq; motus progressiui principiū, quæ dicitur appetitus, in quo epilogo Aristo. apertissime velle videtur appetitiuam vim esse solā causam, atq; principium progrediēdi, cum nec intellectus, nec imaginationis meminerit, verum an ita sit in fine totius capitis disserendum id esse statui.

ARGYR. *Constat etiā eos oportere qui partes animæ diuidunt, si modo potentias ipsas diuidant atque separent, cōplures ipsas esse concedere, nutriendi principium, sentiēdi, intelligendi, deliberandi, et appetēdi. Hæc.n.plus inter sese differunt, quàm potentia cupiendi, ac irascendi.*

Tex.52. δ'ὴ δὲ igitur autem βουλευτικὸν deliberatiuum, consiliatiuum, concupiscitiuū irascitiuum.

Diuidentibus igitur animæ partes, si secundum potentias diuidant & separent, valde multæ fiunt, vegetatiuum sensitiuum, appetitiuum, intellectiuum, consiliatiuum. Hæc enim plus differunt ab inuicem quàm concupiscibile, & irascibile.

COMMENTARIVM.

Ex dictis excludit errorem Platonis dicentis animam diuidi in irascibilē, concupiscibilē & rationabilem, itemq; & errorem eorum qui diuiserūt animam in rationabilem & irrationabilem. possunt.n.hæ illorum diuisiones intelligi vno modo, vt sint animæ in aīas, & iuxta hūc sensum superius Ari. reprobauit diuisiones hasce. Alio modo, vt sint animæ in potentias animæ. & hoc exprobat illas hic, propterea inquit. diuidentibus igitur animæ partes, si non ſm animas, sed ſm potentias diuidant, & separent, multo plures concedere cogūtur. Legitur autē hęc litera à Them. non aduersatiue cum nota autem, vel sed, sed illatiue quasi ex dictis cum nota illationis, quare, vel ergo, vel igitur, & sic transtulimus. At si aduersatiue legeretur, referatur hęc litera ad superius dicta.q.d. sed qui diuidunt aīæ partes, si ſm potentias, & ſm animas diuidant, & separēt, valde plures fiunt, q̃ ipsi factitent: nam erunt partes animæ, vegetatiuum, sensitiuum, appetitiuū, intellectiuum, cōsiliatiuum ꝙ græce βουλευτικὸν dr̄: latine deliberatiuum. Hæc.n.plus inter sese differunt, q̃ concupiscibile & irascibile, & ꝑ concupiscibile & irascibile intelligit principia ire & concupiscentiæ, nam græce sic leguntur: ἐπιθυμηκὸν καὶ θυμικὸν: hoc est concupiscitiuum & irascitiuum. Dicit autē has partes plus differre q̃ concupiscitiuum, & irascitiuum, quia concupiscitiuum: & irascitiuum cōphenduntur sub eodem appetitu sensitiuo. cæteræ vero non sub eadem specie potentiæ. Dubitatio. Sed dices, consiliatiuū siue deliberatiuum & intellectiuum, non plus differunt, q̃ irascibile; & cōcupiscibile, qm̄ ambo sub eadē specie potentiæ continētur, videlicet, sub intellectiuo. Qua expositio. 145. Dixerūt deliberatiuū distingui hic ab intellectiuo, propterea quia intellectiuū est necessariorum: deliberatiuum aūt contingentium, sic hæc in.6.Ethi. distinxit, & hoc pacto loquitur hic, non aūt vt intellectiuum est quid cōe. Sed adhuc stat.q. nam quouis modo sumantur non drn̄t specie, qm̄ semper sub spē intellectiui habeutur, Refutatio. quare non plus drn̄t q̃ irascibile, & concupiscibile. Fortasse cum Arist. ait hæc plus differre q̃ illa, non ad oīa illa respexit, sed ad eorum plura, nam consiliatiuum, & intellectiuum differunt non minus, cætera differunt plus, & hoc Solutio ꝑpria. pacto expositores intellexisse arbitror.

ARGYR. *Cum autem appetitiones inter sese contrariæ fiant, quod quidem tum fit cum ratio cupiditasq; contrariæ sunt, idq; fieri solet in hisce quæ sentiūt atque percipiunt tēpus, (mens .n.ob futurum, retrahere iubet, cupiditas vero præsens ipsum persequitur. nam quod iam afficit voluptate, id & simpliciter afficere voluptate & absolute bonum esse videtur, ex eo sane quia futurum non perspicitur) specie quidem vnum, id profecto est quod mouet, appetitiuum inquam vt appetitiuum est, atque appetibile omnium est mouentium primū, (hoc.n.mouet & non mouetur, mente aut imaginatione perceptum) numero vero plura sunt ea quæ mouēt.*

Quoniam aūt appetitus fiunt contrarij adinuicem (hoc autem accidit cum ratio, & concupiscentia contrariæ fuerint, fiunt autem in temporis sensum habentibus. Intellectus quidem.n.propter futurum retrahere iubet, concupiscentia autē propter id quod iam est. Videtur.n.quod iam delectabile est, & simpliciter delectabile, & bonum simpliciter, propterea quia nō videtur futurum.) Specie quidem vnum erit mouens appetitiuum, inquantum appetitiuum, primum autem omniū appetibile, (hoc.n.mouet & nō mouetur, quamuis intellectu intelligatur, aut imaginatione appręhendatur) numero vero plura mouentia sunt. Tex.cōm.53.

COMMENTARIVM.

Si recte aīaduertistis, superius Aris. primo cepit disputare de progrediēdi principio, quid illud sit in aīalibus ipsis. & probauit ꝙ mouendi principiū non sit vegetatiuum, quod verū est, cum nec totale, nec partiale mouendi principiū sit, rursus probauit ꝙ nec sensitiuum, nec intellectiuum, quod verū est in toto, neq;.n.sensitiuum, nec intellectiuum est totale mouendi principium, sed quia probauit nec appetitiuū esse mouendi principiū: & tn̄ ex dictis constat ɔ̄rium, probauimus.n.hic cām & principiū motus totale in aīalibus esse appetitū, ideo soluit rōnem, qua probauit appetitum non esse motus principiū, probabat.n.appetitum non esse motus principiū, quia continentes mouentur ɔ̄ appetitum. Rn̄dere ergo vult Ari. eos bene moueri ɔ̄ appetitum sensitiuum, non aūt contra appetitum rationalem, qui dr̄ voluntas, & tota cā est, quia in nobis sunt contrarij appetitus, ꝙ Ari. enititur exponere cum inquit. Et legenda est litera suspensiue vsque ibi.§ Specie quidem vnum.§ qm̄ autem inquit appetitus sunt contrarij adinuicē, & exponit qn̄ hoc accidit, & inquit. Hoc aūt accidit cū ratio, hoc est appetitus rōnalis, & concupiscentia.i. appetitus sensitiuus ɔ̄riæ fuerint, & exponit in quibus maxime hæc contrarietas reperit̄, & quam ob cām reperitur, & inquit. Fiunt aūt hæc inter se contraria in his aīalibus q̃ habent tēporis sensum. Hinc vt Them. inquit, in hoībus fiūt hi contraria, nā homo per se tēpus sentit, cætera ex accn̄ti, vtpote quæ nō ipsius tēporis sensum proprie habent. sed motionis, & passionis eius. quam tp̄e aliquo acceperunt. Qua Them. Sed p̄ntis temporis nullus ijs sensus inest, propterea ꝙ nihil pati pn̄t, ab ijs q̃ futura sūt, nisi forte formicas, apesq;, & cætera id genus, ꝙ alimenta in hyemē reponunt, qa solus hō mente, intellectuq; ꝑditus ē, quo prius & posterius numeret, nihil.n.aliud tēpus est q̃ digestio prioris & posterioris in numero. Vnde interpres Aris. Alex. motus est credere, tēpus ab hoīe creari, quasi nihil aliud tempus esset q̃ hoīs nuda cogitatio, & mera expunctio supputatioq;, & cui nulla in re confirmatio, & soliditas, aut euidētia rn̄deret, quæ tn̄ neq; vera sunt, neq; consentanea ijs q̃ Arist. volumine.4. auscultatoriæ institutionis prodidi: sed (vt dixi) quoties rō cupiditati aduersa est, toties appetitus contrarij attolluntur, hæc Them. Ex quibus patet contrarietatem hanc potissimū in hoīe reperiri, nā solus homo percipit tēpus: cætera aīalia non percipiunt tēpus, nisi per accidens, quatenus percipiunt nonnullas impressiones q̃ à tēpore fiunt. In quibus ergo hęc ɔ̄rietas fit, patet ex hisce,

Sed cur in ijs aīalibus fiat quę tēpus percipiunt, assignat Arist. cām: cum inquit. Intellectus quidē.n.propter futurū qđ percipit, retrahere iubet, vt si perciperet bibere in futurū esse nociuum, appetitus rōnalis iubet non esse bibendum. Concupiscentia aūt propter id quod iā est, vt ꝑpter sitim pn̄tem, iubet bibere. nam (vt inquit) ꝙ iam de præsenti delectabile est, vr̄ & simpliciter delectabile, & simpliciter bonum, propterea quia sensui non vr̄ futurum, nō.n. percipit sensus nisi p̄sens. Hinc in hoīe accidit hęc appetituum ɔ̄rietas, ꝙ, videlicet, intelľs vt futuro bono ꝑspiciat, sensus solū de pn̄ti, arbitrans bonū presens esse simpliciter bonum. His expositis quasi ad formā respondēs, terminat suspen-

suspensionem,& inquit,sup.qm̃ appetitus sunt cōtrarij inuicem specie principium mouens, quo aīal progreditur, vnum erit appetitiuum,videlicet,vel appetibile. appetitiuum quidem intrinsecus. appetibile intrinsecus. Them. legit copulatiue.d. Specie quidem, hoc est ratione vnum erit moués appetitus.s.siue appetitiuum, & etiam vnū est mouens id quod precedit lacessitq;.i.appetibile.Est tñ differentia inter hæc duo mouētia,ꝙ appetibile est primum omnium,quatenus mouet,& à nullo mouetur, quāuis intellecto intelligatur, aut imaginatione appræhendatur.ergo ratione atq; specie vnum erit mouens intrinsecus.s.appetitus: vnum extrinsecus.s.appetibile, quod est primum moués. numero vero plura sunt,nam appetitus sensitiuus & appetitus intellectus licet specie vnum sint,numero tñ sunt plures & quasi contrarij.Similiter licet appetibile ꝯm sensum,& appetibile ꝯm intellectum rōne & specie vnum sint,numero tñ sunt plura quasi cōtraria.Quare licet cōtinens nō moueat ab appetitu sensitiuo,mouetur tñ appetitu, q̃ est eiusdem speciei cū illo,vt ab appetitu rōnali, qui nō differt spē ab appetitu sensitiuo:appetitus ergo semper est moués,quia vel sensitiuus: vel intellectiuus.cum ergo determinatū est appetitum esse totale mouens aīal, intelligendum est de appetitu indifferēter. Quo vero ad verba attinet,debes scire verba illa.§Spē quidem vnum erit mouens appetibile,aut appetitiuū,primum aūt omnium appetibile§græce sic legi: εἴδει μὲν ἂν εἴη ἓν τὸ κινοῦν τὸ ὀρεκτὸν ἢ ὀρεκτικόν. πρῶτον δὲ πάντων τὸ ὀρεκτόν, vbi patet vnum sensum esse(vt transtulimus) qui placet Them. Alius est, specie quidem vtiq; vnum erit mouens appetibile, quatenus appetibile, quod quidem appetibile est primum omnium mouens,& ꝙ hæc expositio sit conueniens patet ijs, qui græce sapiunt.nam orecticon appetitiuum, & appetibile sonat: ἢ aūt sonat,quatenus inquantum,& id genus. Sed quouis modo exponatur,solo ad argm̃ perspicua est. Vtrū vero appetitus intellectiuus,& appetitus sensitiuus, eiusdem speciei sint, alibi dicetur, nūc vero satis nobis sit illos conuenire: & ita oē quod mouetur,ab appetitu mouetur. Aiaduersione dignum est,appetitum rōnalem, qui est voluntas,& appetitū sensitiuum,non esse proprie contrarios, cum non sint apta fieri in eodē subiecto successiue:tamen Aris.appellat eos cōtrarios, ꝯm vulgarem opinionem, q̃ dissentiētia appellat cōtraria, sunt ergo cōtrarijs,hoc est dissentientes, vtrum vero appetitus eiusmodi differant re,an rōne sola: metaphysica cōsideratio est.Hęc ex Them. & alijs expositoribus colligi pn̄t. Verum quæ Philop.dicit,non sunt p̄tereunda.In textu.n.hoc duo Ari: dicere videtur,vt colligit Philop. Primum ꝙ solus homo animalium cognoscit tempus. Contra quod dubitatur,qa videmus irrationabilia cognoscere tēpus,vt demonstrant grues,quæ fugiunt in hyemem thraciā,& formica cognoscens futuram hyemem præthesaurizat. Ad hoc respōdet Philoponus per tres solutiones: quarū prima est ꝙ bruta non cognoscunt tempus per sensum,quia non depræhendunt ipsum sensu,tempus.n.incorporeum est, incorporea aūt non cadunt sub sensu.Sed per hanc solutionem,neque nos cognosceremus tēpus,quia cum tēpus sit quid incorporeum: sub sensibus nostris non subiacet. Secunda solutio est ꝙ irrationabilia non appręhendunt tempus,sed ea, quæ sunt in tēpore,veluti frigus & calorē,& id genus. At nos habentes rationalem aīam appræhēdimus & res, quæ sunt in tempore,& tēpus res quidem existētes in tēpore, quia calorem frigus & id genus,tempus vero,quia numeramus & horas & dies,& menses & annos,quę nullū brutorum facit: hæc est secunda solutio. Tertia solutio esse potest.ꝙ Aris.per tēpus intelligit tempus determinatum, vnde & in lib.de interpretatione dixit. alia quidem simpliciter,alia vero in tēpore: vocauit.n.simpliciter indefinitū tempus,ipsum vero de tempore tempus determinatum. Animalia igitur irrationalia & si appræhendunt tēpus,nō tamen determinatum tempus appræhendunt,sed infinitū, quia solum hyemem,æstatem,& id genus depræhendunt, hoies vero,appræhendunt tempus determinatum, numerantes horas & dies,& minuta horum. numerare.n.solius rationis animæ proprium est. Hæc de primo. Colligit

solus hō co. scat tēpus.

lutiones. 3. iloponi.

etiam Philop.ꝯm ꝙ vbicunq; sunt contrarij motus, ibi est ratio & desiderium. Contra dubitatur quia in brutis sunt contrarij motus,vt ira & desiderium,in quibus non est rō, ergo qđ Arist. dixit,videtur falsum. Rn̄det Philop.ꝙ assumptū debet intelligi hoc pacto,vbicunq; sunt contrarij motus,ibi est ratio,& desiderium siue appetitus, si addideris ꝯm presens,& futurum facti contrarij motus.Secundū .n.pn̄s & futurū solus homo cōtrario modo mouetur. Irrationabilia quidē solum ꝯm p̄sens tempus. At homo ꝯm p̄sens & futurum. Egrotās.n.propter p̄sentem febrem,desiderat frigidum appetitu stimulante hoc facere.ratio vero propter futurum quod p̄uidet malum, reijcit appetitū. Irrationabilia vero contrario mō mouentur non propter futuri prouidentiam. Sed contra dubitatur,quia si leo pecudi occurrat,vt fuerit percussus,occurrens secundo,si videt pastorē,pecudi non occurret.hoc aūt non faceret nisi de futuro consideraret,ne.s.patiatur.Hoc patet potissimū in canibus sagacibus,qui pre timore verberationis,nō errant in venatione. Rn̄det Philop. auctoritate expositorū ꝙ considerare ex præterito futura, rationis est, & quidem solum rationis. Leo ergo non ex p̄terito futurum præuidet,sed motus à phantasia,vtpote habens adhuc reliquias percussionum,fugit pastorem pn̄tem percussionem pertimescens,ergo leo,vel canis circa pn̄s solum operatur, qa (vt probatum est) non est in eo temporis discretio, veluti in ipso non est numeri discretio,nō.n.leo vel canis cognoscit quid sint duo vel tria,sed solū cognoscit multitudinē, & paucitatē. Signum aūt quia paucos inuadit,multos nō, sed extimescit illos. Ex his ergo Philop.vult ꝙ solus homo ex præteritis cognoscat futura,nam bruta si euitāt futura,non illa euitant,vt cognita futura:sed vt pn̄tia,quatenus pn̄tibus causis,illa repsentantur eis,vt pn̄tia,cum.n.canis rephenditur in venatione,euitat errorem.Hoc aūt facit,non,vt cognoscēs percussionē futuram,sed,vt pn̄tem, quam per reliquas depręhēdit.Hæc est opi. Philoponi de hac materia. Sed re vera hı̄ Philop.positio negabit in brutis prudentiam aīalem, quā Arist.primo metaphysicæ posuit,& in lib. historiarum,& experiētia docet, videmus.n. in brutis,vt in canibus,seniores prudentiores, & iuniores imprudentes. Cum autem oīs prudentia sit de futuro ex memoria p̄teritorum, ergo bruta vn̄r cognoscere futura & præterita. Possumus ergo melius dicere etiam ꝯm ipsum,ꝙ vbicunq; sunt motus contrarij,quorum vnus est respectu futuri determinate appræhensi & alter respectu p̄sentis determinate appræhensi, ibi est ratio, & appetitus. At solum in hoīe sunt motus hoc pacto contrarij, in brutis.n.nō est motus respectu futuri ab eo determinate appræhensi,quia brutum,nec futurum,nec p̄teritum, nec p̄sens,nec tp̄s determinate apphendit,nec est motus respectu p̄sentis determinate ab eo appræhensi, sed solum motus hoc pacto contrarij sunt in hoīe. Concedo ergo bruta cognoscere præterita & futura,& pn̄tia, non quidē determinate,sed indefinite,ideo in eis memoria p̄teritorum est prudentia,in nobis aūt rationalis memoria determinata & distincta est prudentia. Potest etiā dici bruta cognoscere tēpus per accn̄s, quia cognoscunt res q̃ sunt in tēpore,& sic cognoscunt futurum & pn̄s per accidēs, quia cognoscunt ea, quæ fiunt in his, vt percussiones futuras, & præsentes, quæ fiunt in diuersis tēporibus. Superest modo venire ad verba,cum.n.dicit. §Specie quidem vnū erit mouens.§ Philoponus per speciem genus intelligit. nam appetitiuum & vnum est,& non vnum. Vnum quidem genere,duo vero specie,nam appetitus rationalis hoc est voluntas,& appetitus irrationalis, hoc est sensitiuus specie differunt,genere idem sunt, vterq;.n.appetitus est. Quod vero huiusmodi appetitus differunt specie, probat Philo. Primo ex differentia animarum. nam alter est virtus intellectiuæ animæ,alter vero sensitiuæ, quæ differunt specie. Secundo ex contrarietate, quoniam in homine videntur apertissime contrarij,hoc autem non esset,nisi specie differrent. Propterea Arist. asserit appetitiuum esse vnū specie.s.subalterna,hoc est genere, numero autē hoc est specie,plura mouentia,mouent enim phātasia,intellectus,appetitus,& appetibile. Dixit appetitiuum esse vnū genere vt appe-

vt appetitiuum,quia vt tale appetitiuum, differunt specie. nam appetitiuum,vt rationale differt spẽ ab appetitiuo, vt est sensitiuum,ac irrationale. Dixit etiã Arist.ipsum appetibile esse primum omniũ in mouendo:vbi (vt Philop.inquit) Arist.supponit non solum appetitiuum mouere animal, sed etiam ipsum appetibile,veluti herba, & quoniam finis mouet immobilis existens,veluti & Deus,ideo appetibile mouet existens immobile,appetitiuum vero mouet existens motum,vt postea disputabitur. Addit vero Arist. hoc.n.mouet & non mouetur,quamuis in intellectu intelligatur,& in imaginatione appræhẽdatur:quoniam Deus mouet vt res intellecta,& appræhensa,non tamen mouetur,non enim quod intelligitur mouetur,sed potius,quod intelligit, mouetur, nec quod appetitur,mouetur, sed appetens mouetur ab appetibili. Hæc sunt q̃ ex Philop.colliguntur,& quidẽ satis pulchra ad tex.expositionem.

ARGYR. *At vero cum tria sint in animalium motu,vnũ id quod mouet: secũdum in quo mouet,& tertium id quod mouetur, atq; id quod mouet sit duplex. nã aliud est immobile, aliud mouet atq, mouetur, immobile quidem id bonũ est quod sub actionem cadit,id vero quod mouet atq; mouetur est ipsum principiũ appetendi,(mouetur.n id quod appetit,ea ratione qua appetit.et appetitio,est motus quidam vel operatio) id autem quod mouetur est animal ipsum,at quo mouet appetitus vt instrumento id iam corpori tribuendũ est. Quocirca de ipso tũc est contẽplandum,cum de omnibus animæ corporisúe operibus atq; officijs contemplabimur.*

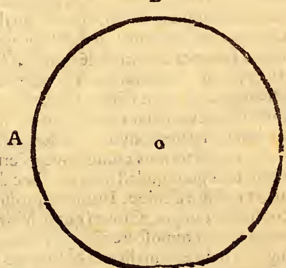
Tex.cõm.54. Q̃m autem tria sunt, vnum quidem erit mouens,secundum aũt,quo mouet,& tertiũ quod mouetur. Mouens aũt duplex,aliud quidẽ immobile,aliud aũt quod mouet & mouetur. Est aũt quod quidẽ immobile est, agibile bonum. Mouens autem & quod mouetur,appetitiuũ, mouetur.n.quod appetit, quatenus appetit, & appetitio motus quidam est,aut actus.Quod aũt mouetur, animal est,quo vero mouet organo appetitus, iam hoc corporeum est. Vnde in communibus corporis,& animæ operibus,considerandum est de ipsis.

COMMENTARIVM.

CVM Arist. egit de principio quo animal mouetur,vt placet Auer.hic vult enumerare oẽs res, per quas animalis motus fit,vt Philop. etiam dixit. vel vt agat de instrõ, quo animalia mouentur summatim,de quo alibi egit diligẽtius,vel vt statuat ordinem inter ea quæ mouent aĩalia, declarãdo quid prius,quidúe posterius moueat,aut deniq; vt epiloget oĩa declarata.Vnde inquit. Q̃m autẽ in omnibus motibus tria sunt,vt lib.physicæ auscul.dictũ est. Sequitur vt vnũquidem sit mouens,secundum aũt sit id, quo mouet,videlicet,instrm. Est autem instrm,vt Philop. inquit: spiritus cuius principium est cor: hic à corde p neruos transmissus est: instrumentum: quo mouetur animal. interdum aũt Aris.vocat spiritum: quo mouet.s.anima ipsum aĩal.verum de hoc postea sequenti textu. Et tertium est quod mouetur. Deinde exponens id quod mouet:inquit.Mouens aũt duplex est: aliud quidẽ immobile: aliud aũt quod mouet:& mouetur.Est autẽ(vt inquit) mouens: quod quidem immobile est: agibile bonum.Mouens autẽ & quod mouetur: appetitiuum: cuius cãm assignans inquit.Mouetur.n.quod appetit ab appetibili: quatenus appetit: & pro quoniam: appetitio motus quidam est: aut actus eius quod appetit illatus ab ipso appetibili: & quia appetitiuũ est mouens: ꝙ ab appetibili mouetur: propterea Auer. ait appetitiuum esse corpus.s.membrum in quo hæc pars anime est: quæ appetitus dr: vt cor: vel ei proportionale. Verum si hoc esset,vt ait, tunc idem esset mouẽs qđ mouetur,& instrumentum,propterea per appetitiuum non membrum intelligit,sed potentiam membro insitam, quæ mouetur ab appetibili, vel potentiam insitam animæ appetenti, quæ est forma animalis,quod mouetur. deinde quid sit id,quod mouetur, exponit,& inquit.Quod autem mouetur: animal est. Exponit rursus instrumentum & inquit. Quo vero organo appetitus mouet aĩal ipsum, hoc iam corporeum est,& membrum quoddam,cui virtus hæc inest,vt cor,& quia de instrumentis motus in lib. de causa motuum animalium diligentius dixit,hic summatim proponit dicere de his. Animaduerte quod res requisitæ ad motũ vno modo,(vt inquit Thẽ.) sunt tres.s.ratione habita ad primã diuisionem, rõne vero habita ad subdiuisionem, sunt quatuor, q̃m duo sunt mouentia, & tertium est quod mouetur, quartum vero instrm. Sed ratione ad primam diuisionem habita,sunt tres,mouens,res mota,& instrumentũ. Sed occurres,quia in libris auscultatorijs tres esse res in omni motu necessarias Aris.asserit: mouens nõ motum,motum non mouens,& mouens motum,hic vero additur instrumentum. Fortasse instrumentum reducitur ad motum mouens,quoniam mouetur à principali motore,& mouet. Verum de his in physicis. Qua Thẽ. Dubitatio. Solutio.

ARGYR. *Nũc,vt in summa dicamus,id quod mouet vt instrumentum,ibi est collocãdum vbi idem principij rationem finisúe subit,vt in cardine fit. hic.n.conuexum & concauum est, quorum alterum finis,alterum principium est. Quapropter, alterum quiescit,alterum mouetur. Sunt ratione quidem diuersa,magnitudine vero non separãtur. vniuersa nanq; pulsu tractuq; mouentur. Idcirco oportet perinde atque in circulo,aliquid manere,& hinc incipere motum.*

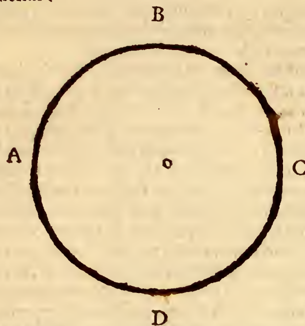
Tex.cõm.55. Nunc autem: vt in summa est dicere: mouens organice est,vbi principium, & finis idem est,velut circulus,hic.n.conuexum & concauum est,hoc quidem finis; illud vero principium.Vnde aliud quidem quiescit aliud vero mouetur.Ratione quidem,altera existentia, magnitudine vero inseparabilia. Omnia enim pulsu & tractu mouentur. Propter quod oportet,sicut in circulo,manere aliquid,& hinc incipere motum. Gibbosum,gigglysmus,cardo circulus, commissura, ostiũ.

COMMENTARIVM.

AGIT hic Aris. de instrumẽto,quo aĩal ipsum vtitur pro motu,nam quãuis in commentarijs,in quibus de operibus animæ corporiq; communibus agitur,diligẽtissime Arist.disputauit de ipso,non tamen ab re est, hoc quoque loco summatim,ac breuiter aliquid de hmõi instrumento attingere. Definit autem instrumentum,sed ipsum nõ nominat,vnde instrumentum quo aĩal mouetur,est illud corporeum membrũ,in quo idem est principium,& finis motus. Dixit illud corporeum membrum, quia (vt proximo textu diximus) instrumentum, quo appetitus mouet aĩal, iam hoc corporeum est.Circa hanc ergo definitionẽ Aristoteles primo ostendit exemplo in eodem posse esse principium & finem eiusdem motus. secũda ibi.§Vnde aliud.§ Soluit dubitationem circa exemplum.tertia ibi§ omnia.n. pulsu.§ Probat quod dixit rõne. quarta ibi. §Propter qđ§ epilogando repetit,quod de instrumento dixit.Verum anteq̃ hec quatuor exequatur,resumit intentionem, & instri definitionem,cum inquit.Nunc aũt(vt in summa est dicere)mouens organice,quod est instrumẽtum, est vbi est aliquid,quod est idem finis,atq; principium motus, an vero tale instrumentũ sit cor,an musculus,an spiritus,Aris.non determi-

determinat,ideo ob hoc fuit expofitoribus non leuis quęſtio. Quod vero in eodem aliquid vnum,& idem poſsit eſſe principium & finis alicuius motus,exemplo Ariſ.oſtendit, ſumpto ab eo circulo,qui gigglyſmus,vel gigglymus græce dicitur.

Eſt.n.gigglyſmus circulus,qui mouetur à cētro O, motu diſtenſionis verſus ſuperficiem A B C D atq; motu contractionis à ſuperficie A B C D verſus O, centrum. Superaddit.n.gigglymus,vel gigglyſmus circulo talem motum, & ab hoc motu greci gigglymum,ſiue gigglyſmum talem circulum appellāt. Quia igitur gigglyſmus mouetur hoc motu,ſuperficies concaua A B C D quæ mouetur ſecundū circularem diſtenſionem,eſt principium motus diſtenſionis, finis vero motus contractionis, quo gigglymus mouetur verſus centrum ſm contractionem. Contra vero ſuperficies A B C D in cōtractione ſuperficiei verſus O, centrum eſt principium motus,finis vero motus eiuſdem circunferentiæ in expanſiuo motu,ergo in eodem aliquid eſt,quod eſt principiū motus,& finis motus, vt in gigglyſmo ſuperficies A B C D quę eſt circa cētrum O. Inquit,velut gigglyſmus,vel gigglymus. In hoc.n.gigglymaco circulo,eſt aliquid vnum,idemq;,quod eſt conuexum,& concauum, videlicet ſuperficies A B C D quod quidem cōuexum in expanſiuo circuli motu eſt finis, principium vero in contractiuo motu eiuſdem. Illud vero.ſ.concauum,eſt principium.ſ.in expanſiuo motu,finis autem in cōtractione. ergo non eſt ab ratione in eodem poſſe eſſe principiū, & finem motus,vt in ſuperficie A B C D quæ vna eademq; eſt concaua,& conuexa. *Dubitatio.* Sed contra obijceret Iunior, nā tunc vnum idemq; eſt quieſcens, & motū,videlicet ſuperficies A B C D eſſet quieſcens: qa finis motus expanſiui,vel contractiui. Oīs.n.motus ceſſat in eius fine:eſſet aūt motus: quia eadem ſuperficies eſt principium motus: motus .n.ſemper eſt in eius principio; quare idem moueretur:& quieſceret. *Solutio.* Soluit Ariſt. idem corpus, eandemq; ſuperficiem (eandem dico magnitudinem) moueri & quieſcere; quia eſt eadem principium:& finis motus; non tamen ſecundum eandem rōnem. nam A B C D ſuperficies: vt concaua erit principium,vel finis motus: vt conuexa eſt finis; vel principium: & ſic licet magnitudine: atq; corpore idē ſit: ratione tamen eſt alia: atque alia. Inquit, Vnde aliud quidem quieſcit conuexum,vel concauum, aliud vero mouetur.ſ.concauum,quæ cum ſit ratione altera,(nam cōuexum & concauum ratione differunt:) magnitudine tamen atq; corpore inſeparabilia ſunt. Et ſic concedit Ariſt. idē eſſe principium & finem motus,idē quoq; moueri & quieſcere,modo differant ratione,non autem corpore,vel magnitudine. Quod vero idem ſit finis,& principium,& motum,& quieſcens in ipſo gigglyſmo probat,& inquit. Oīa enim pulſu,hoc eſt expāſiuo motu mouentur à centro O, verſus ſuperficiem A B C D & omnia mouent̄ tractu econtra à ſuperficie A B C D verſus O centrum. ergo ſuperficies A B C D eadem ſecūdum magnitudinem in pulſu, expanſiuoq; motu erit finis & quieſcens. In tractu vero verſus O centrum,erit principium,& mota.non ergo eſt ab re vnum idemq; eſſe principium,& finem motus,& quieſcēs, & motum. modo ſit differentia ſecundum rationem. His expoſitis epilogando repetit definitionem inſtrumenti, & exemplum,quo illam declarauit,& inquit. Propter quod, ſiue quare, oportet idem eſſe principium & finem motus, quæ fuit inſtrumenti definitio: ſicut in circulo, quæ dicitur gigglyſmus oportet manere aliqd,& hic incipere motum. Hæc igitur definitio eſt & exēplum, quo illā declarauit. Ex his apparet Ariſ.per gigglyſmum non cardinē, qui voluitur in portis,intellexiſſe.nam ex tali cardine non apparet intellectus definitionis inſtrumenti, non.n.in tali cardine eſt vnamet ſuperficies concaua, & conuexa, quæ vt conuexa eſt finis,& vt concaua principium. *Contra Biſanitium translatorem.* Præterea in epilogando Ariſt.addit {ſicut in circulo} ergo per gigglyſmum circulum intelligit. Vlterius ſecundo ex hiſce aperte apparet Ariſt.per inſtrumentum, quod definit,non intellexiſſe cor,vt Auer.exponit. *Aduerſus Auer.* Primo quia cor eſt primum motum in animali,vt Auer.aduerſus Galenū determinat,7.librorū naturalis auſcultationis. *Commen.40.* At non eſt idem primum motum,& inſtrumentum primi motoris. Præterea Ariſt. ait expreſſe hic inſtrumentum per expanſionem eſſe motus principium: per contractionem eſſe finem motus. At cor non ſemper per expanſionem eſt motus principium,nec ſemper per contractionem eſt finis motus, animali.n.quieſcente ſemper cor expāſione atq; contractione mouetur,expanditur,ergo & nō moue ur animal,contrahitur etiam,& non deſinit motus. Propterea alij dixerunt inſtrumentum motus eſſe muſculum, eſt aūt muſculus aggregatum ex carne,neruis,chordis,& membrana, p chordam.n.contrahitur,per neruum expāditur, & ampliatur,cum membrū mouetur. Muſculus ergo eſt inſtrumentum motus,quo appetitus mouet membrum.nam cum dilatatur,mouet,cum contrahitur, facit quieſcere mēbrum, qua ratione dicunt Ariſt. intellexiſſe muſculum, qui non eſt vnus numero in animali,ſed tot,quot in eo mēbra ſunt mobilia. Huic.n.muſculo gigglyſmus ſimilis eſt,quoniam in concauo muſculi eſt chorda, quæ eſt finis motus, quo membrū contrahitur. In conuexo vero,eſt neruus,è quo incipit membri expanſio,totus tamen muſculus eſt vnum corpus,quod eſt finis,& principium motus membri,eſt dico idem corpus magnitudine, rōne vero aliud, quatenus per concauum finit,per conuexum initiat motū, vel econtra. Philoponus vero inſtrumentum quo animal mouetur,quoúe animal ipſum anima mouet,arbitratur eſſe ſpiritum,quem aſsimilat gigglyſmo,& ei quod eſt principiū, & finis motus,& ei,quod mouetur ſecundum naturam,& præter naturam,& circulo. Aſsimilat quidem Ariſt.ſpiritū ei,quod eſt principium & finis motus, vt Philoponus inquit,quia ſpiritus eſt finis animalium ſenſationū, quæ extrinſecus accedunt à ſenſibilibus, principium vero corporeorum motuum mediantibus ſenſationibus,vel quoniam ſpiritus & ſimul incipit cum motu,& ſimul finit̄ cum ipſo, & licet origo ſpiritus ſit in corde, tamen, vt Philoponus inquit,eſt per totū corpus. Aſsimilat vero gigglyſmo ſpiritum ipſum.nam gigglyſmus eſt coordinatio duorum oſſium gibbo irrumpente in cauitatem,& hac ratione,vt inquit Philop.diuerſa ſunt. In alio.n.corpore eſt gibbum,& in alio cauum. Subiecto vero eadem ſunt, motus enim nō duorum eſt,ſed gibbi. Ipſum.n.concauum gigglyſmi immobile manet. Gibbus autem intra ipſum contentus mouetur,eodem modo ſpiritus vno modo mouetur,alio modo immobilis eſt.nam vt in gigglyſmo aliquod eſt immobile,& aliquid mouetur,ſic in ſpiritu eſt aliquid immobile .ſ.anima.mobile vero ipſe ſpiritus. ergo ſpiritus aſsimilatur gigglyſmo. Aſsimilatur etiam ei, quod mouetur ſm naturam, quoniam ſicut ei q̄ mouetur ſm naturam eſt aliquod immobile,& aliquid quod mouetur:ſic in ſpiritu eſt aliquid immobile, & aliquid quod mouetur. nam ſpiritus exiſtens in eo pede qui firmatur,eſt immobilis,exiſtens vero in pede qui permutatur, mouetur. Hac ratione aſsimilatur ei quod mouetur tractu & pulſu. Præterea aſsimilauit ipſum circulo,quia in circulo eſt aliquis punctus, qui primus exiſtens poteſt trahere,vltimus vero exiſtens poteſt pellere,hæc Philop.de inſtrumento. Medici vero dixerunt neruos eſſe motus principium, ideo nonnulli per inſtrumentum motus intellexerunt neruum. Them.vero diſtinguit de inſtrumento,alterum dicens manifeſtum,al-

terum immanifestum internum ac conditum. Et vtrunque asserit vna ratione esse motum, alia vero immotum. Nō autem exponit quæ hæc sint, ideo vno modo per instrumentum internum Them. potuit intelligere spiritum ſm expositionem Philoponi, vel cor, secundum expositionē Auer. vel musculum ſm expositionem aliam, vel neruos secundum medicos, per instrumentum manifestum potuit intelligere pedes, vel alas, vel scardas, vel tale aliquid. Quicqd autem ipse velit, verū est quod est vno modo mobile, alio modo immobile, vt gigglysmus, vbi est concauum & gibbosum intra concauum contentum. Constat autem cōcauum immobile esse, gibbosum vero intra concauum contentum mobile est, ita quoq; instrumentum erit mobile & immobile, quod sit manifestum, siue immanifestum. Pes enim secundum vnam partem mouetur, secundum aliam quiescit. Omne enim quod mouetur, indiget quiescente. Spiritus etiam vna ratione mobilis est, alia ratione immobilis, ideo de quouis instrumēto intelligatur, potest quod Aristoteles dicit, habere veritatem. Patet ergo multiplex expositio. Aristoteles.n. non se exposuit hic, & ideo causa fuit tot differentiarum.

ARGYR. *Omnino igitur vti diximus, hoc sui ipsius motiuū est animal, quo est appetitiuum. At appetitiuū, sine imaginatione non est. Omnis āt etiam imaginatio aut rōnis est particeps, aut est sensitiua, atq; huius: & bellue participes sunt.*

Tex. cōm. 56. Omnino quidē igitur, sicut prædictum est, inquantum appetitiuum est animal, sic suiipsius motiuum est. Appetitiuum autem non sine phantasia. Phantasia autem omnis, aut rationabilis, aut sensitiua est. Hac quidem igitur & alia animalia participant.

COMMENTARIVM.

RECOLLIGIT igitur nunc Aris. quasi epilogādo, quo pacto animal seipsum mouet, vel fortasse cū dixit de instrumento, quo animal mouetur, nunc dicit simul qd est quod mouetur, & quod principaliter mouet, vt Philop. innuit, & inquit. Omnino quidem igitur sicut prædictū est, animal est sic suiipsius motiuum, inquantum appetitiuum est, & quoniam appetens est, aut cum cognitione, aut sine cognitione, veluti sine cognitione lapis locum imum appetit, ideo declarans quomodo animal vt appetitiuum sui suiipsius motiuum, dicit. Mouet autem animal se, vt appetitiuū, non sine cognitione phantastica, propterea ait. Appetitiuum autem non sine phantasia, ergo animal non sine cognitione naturali appetitu mouetur, sed cognitiuo appetitu, qui phantasticus est. Sed dices, tunc hac ratione non mouerentur nisi belluæ, quæ appetitu phantastico se mouent, quasi innuens solutionem, ait omnia aīalia phantastico appetitu moueri, quoniam phātasia est rationalis, & sensitiua, rationalis propria est hominibus, sensitiua oībus animalibus, ergo omnia aīalia hoc appetitu phantastico mouentur, quia & homines, & belluæ. Vnde inqt. Phantasia autem omnis, aut rationalis, aut sensitiua est, ea quæ sensitiua est, & hoīes, & cætera animalia participant, & ita omnia animalia non naturali, sed phātastico appetitu mouentur: cum hic cōis sit omnibus. Bene ergo dictum est, omne animal moueri appetitu cognitiuo: qm̄ phātastico, qui omnibus cōis est. Sed quid per rationalē phantasiam intelligat Ari. expositores non eodem mō dicunt. Them. .n. per phātasiam rationalem intelligit ipsum intellectum. Dicit.n. imaginatio omnis, aut ad sensum pertinet, aut ad rationem. ea, quę ad sensum pertinet, cōis est animantibus omnibus. ea quæ ad rationem spectat solius hominis propria est. Assignant vero Iuniores cām cur intellectus dici possit phantasia. Primo quidem, quia obiecta in eorum absentia comprehendere potest, quod ad imaginationem pertinere videtur. Secundo, quia phantasiam græci dicūt ab apparitione. At constat aliquid apparere posse, & per intellectū, & per sensum. Potest ergo intellectus sub phantasia contineri hac duplici ratione. Quod autem phātasia sub intellectu: superius dictum est. Auer. vero, per rationalem phantasiam exponit cogitatiuam: quam græci dianoeticam vocant. Vnde inquit. Omne.n. imaginans, aut habet illam formā imaginabilem, à qua mouetur ex sensu, aut habet eā ex cogitatione. In hoīe habetur (vt inquit) ex cogitatione, in alijs animalibus à sensu, per phantasiā ergo rōnalem Auer. dianoeticā intelligit. Sūt qui per rōnalem phantasiam, non intelſm, sed phantasiam rationi obedientem intelligunt, & per sensitiuam phantasiam, exponunt phantasiam voluptificam, quæ sensualem delectatione sectatur. Verum de his postea, si occurret.

Quærunt hic quam ob causam nō detur duplex voluntas. s. altera irascibilis, altera concupiscibilis, sicut appetitus sensitiuus duplex est, irascibilis, & concupiscibilis. Respondent Iuniores hoc esse ex eo, quia sensitiuus appetitus non respicit cōem rationem boni, quando quidem sensus nullus vniuersaliter appræhendit, ideo pro particularium bonorum dria appetitus sensitiuus multiplicatur. Concupiscibilis.n. propriam boni rationem respicit, quo delectabile est secundum sensum, & naturæ conueniens. Irascibilis vero boni rationē prospicit, quatenus bonum est repulsiuum eius, quod naturæ aduersatur. At voluntas bonum prospicit, sub cōi ratione boni, propterea in ea irascibile, & concupiscibile non constituunt appetitus spés, in sensitiuo vero appetitu constituunt. Et licet de hoc diligenter superius diximus, nunc non recedēdo ab eis, quæ illic diximus, dicimus qōnem hāc supponere falsum. Supponit.n. irascibile & concupiscibile in appetitu sensitiuo constituere species ipsius appetitus: q̄ falsum est. nam vt in sensu dolorificum est, sic in intellectu malū, & vt in sensu voluptificum, hoc in intellectu bonum est, vt Them. dixit. ergo sicut irascibile, quod prospicit dolorificum, cōstituit speciem appetitus in sensu, nolle, quod prospicit malum, etiam in intellectu constituet speciem voluntatis, similiter sicut concupiscibile, q̄ prospicit voluptificū, constituit in sensu appetitus speciem, sic velle, quod prospicit bonum, in intellectu constituet speciem volūtatis. Dabitur ergo duplex voluntas, sicut duplex appetitus. Quare oportet dicere, q̄ vt eiusdem potentiæ specie est velle, & nolle, sic eiusdē appetitus sensitiui specie est irasci, & concupiscere. Verum de his superius. Dubitant secundo, cur nō detur voluntas agens, vt datur intellectus agens. Sed si intelligant non dari voluntatem agentem in se, nonnulli reputāt hoc falsum, quia volūtas causat (vt dicūt) actum volendi in seipsa, sed si per voluntatem agētem velint potentiā diuersam à passiua ſm rem essentiæ, ideo talis agēs voluntas nō datur, quia intellectus agens specie boni vel mali actuatus sufficit mouere voluntatem, & p̄ consequēs temere daretur agens volūtas præter passiuam. Ex hisce nonnulli non ab ratione deducunt voluntatem habere duplicem actum elicitum, alterum quo mouetur ab obiecto præsentato ei per intellectum actuatum specie eius subiecti, quod est voluntatis, & ad hunc actum non libere se habet voluntas, non.n. est in potestate voluntatis moueri vel non moueri ab obiecto hoc modo illi presentato, alterum q̄ procedit ab ipsa postq̄ actuata est, & mota à primo actu, & ad hunc libere, & contingenter se habet, postq̄.n. recepit primum actum, in potestate sua est approbare, vel reprobare illum, vel executionem illius, quaobrem volūtas necessario vult, si ad primū actum referat, contingēter vero si ad scd̄m. Vterq; horum dr̄ actus elicitus. nā primus dr̄ elicitus ab obiecto p̄sentato ei per intelſm. Secundus vero dicitur elicitus ab ipsa voluntate quæ actuata est iam primo actu, habet insuper voluntas duplicem actum imperatum, alterum, qui manet nō in ipsa, sed in membris eius animalis, cuius est volūtas, & hic actus progressus, vel volatio, vel natatio, vel reptio, aut id genus est. Alterum vero, qui transit in mām operis, vt ædificare, texere, scribere, & id genus. Vterque horum dicitur imperatus, quoniam vterq; subditur actui elicito ab ipsa voluntate. quare horū actuum ordo hic est, q̄ primus voluntatis actus est, qui ab obiecto elicitur, ab hoc exoritur secundus, qui est elicitus ab ipsa voluntate, ab hoc secundo exoritur tertius, qui est imperatus immanens, vltimus est imperatus transiens, qui sequitur actu elicitum à voluntate ipsa, mediante imperato immanente. Hæc pauca de voluntatis actibus. Fortasse posterius dicemus aliquid.

Quæ

Dubitatio. Solutio. Dubitatio. Qua Auer. Cōm. 56. Qua alij. Dubitatio. Sol. iuniorum. Refutatio. Cap. 47. Secunda. Reprobatio dubitationis & quomodo stare potest. Pulchrum excerptum.

Quæ vero Philop.in præsenti loco sentiat, bonum est apponere. Colligit igitur primo ꝙ eorum, quæ mouent corpus ſm locum, alia quidem solummodo mouēt, alia vero & mouent, & mouentur. Appetibile quidē mouet appetitum, cum ipsum omnino non moueatur. Appetitus vero mouetur quidem ab appetibili. Mouet vero corpus de loco ad locum. Secundo colligit ea, quæ animal mouent esse plura. nam mouet phantasia, intellectus, & appetitus, & appetibile. Vnum vero genere est mouens. s. appetitus, qui cōis est rationali, & sensitiuo appetitui. Externum vero mouens. s. appetibile, vt finis mouet, & nō mouetur. Appetitus vero mouet vt agens, & mouetur à fine. Hæc dicit de mente Arist. De mente vero Platonis asserit non appetitum mouere corpus, sed illud, quod in vnoquoq; animali præualet: quia vero in homine intellectus, siue rationalis anima preualet, mouens in homine nō appetitus, sed intellectus ipse est, in bruto vero, quia præualet irrationabilis anima, hæc secundum Platonē mouet eius corpus. ergo nec in homine; nec in bruto secundum Plat. mouet appetitus, sed in homine mouet intellectus, & in bruto sensus. Sed contra argumentabatur Arist. qa incontinentes mouet ad voluptates appetitus, & non intellectus. Respondet Philoponus de mente Platonis, ꝙ etiam in ipsis incontinentibus intellectus mouet, non quo intellectus est ratio recta, sed quo est deceptus, ac affect⁹ appetitu, & ita intellectus semper est, qui mouet hominem. Demum Philoponus concordat Aristo. cum Platone dupliciter. Primo quia Plato cum dixit intellectum mouere hominē respexit ad agentem causam motus. Intellectus enim causa est agens motus, quo mouetur homo. Cum vero Aristoteles dixit appetitum esse causam motus, respexit ad finalem causam, non quo appetitus sit finalis causa motus, sed quatenus appetitus mouetur ab appetibili tanq̄ ex fine, mouet, ergo Aristoteles ad finalem causam respexit, & sic non contrarij videntur. Secundo etiam concordat, qa cum Plato dixit intellectum vel sensum mouere animal, respexit ad causam remotam, est enim effectrix motus animalis causa, in homine quidem intellectus vt remota. In bruto vero sensus. Aristoteles autem respexit ad causam proximam cum dixit appetitum esse motus animalis causam, etenim intellectus motu locali mouet humanum corpus mediante appetitu, appetitus vero nulla effectiua causa media humanum corpus mouet, ideo est effectrix causa motus hominis immediata. Simili modo in animali ferino, sensus ipse est effectrix causa motus eius remota, quia non mouet nisi mediante appetitu tanq̄ causa effectiua. At appetitus nulla alia effectiua causa media mouet, quia licet mouet, vt motus ab appetibili, appetibile non vt agens mouet (vt dictum est) sed vt finis. Hoc pacto præceptor, & discipulus possunt conciliari, licet prima fronte videantur diuersi. Verum de positione Philoponi disputabimus postea.

Dubitatio. Responsio.

ARGYR. *At.n.considerandum est etiam quidnam sit id quod imperfecta animalia motu ciet, quibus sensus inest tantummodo tactus: atq; inuestigandum est si his etiam insit imaginatio cupiditasúe, necne. etenim dolor atq; voluptas his inesse videtur. quòd si hæc insunt, & cupiditatem necesse est eisdem inesse. At quonam pacto his imaginatio inest? An asserendum est, vt videtur, hæc & in his inesse, imaginationem inquam atq; cupiditatem, verum vt indeterminate mouentur, sic & hæc ipsis insunt indefinite.*

Tex 56. Considerandum autem de imperfectis quid mouēs est, quibus tactus solum inest sensus: vtrum contingat phantasiam inesse his aut non? & concupiscentiam? Videtur enim lætitia & tristitia inesse: si autem hæc: et concupiscentiam inesse necesse est. Phantasia autem quo modo vtique inerit? Aut sicut & mouentur indeterminate: & hæc insunt quidem; indeterminate autem insunt?

Aut An.

COMMENTARIVM.

CVM Arist. declarauit quid sit principium mouens in animalibus perfectis: de animalibus imperfectis duas.q. mouet. Prima est vtrum animalibus imperfectis phantasia insit. Secunda vtrum eisdem insit appetitus. Mouit aūt has quæstiones, quia si declarabitur in talibus animalibus & phātasiam, & appetitum inesse, relinquetur hæc animalia moueri ab appetitu, atq; phātasia, veluti animalia perfecta moueri dicebamus, inquit. Considerandum autem de animalibus imperfectis quid mouens est illa ea motus specie qua mouentur: & quasi exponēs, quæ animalia imperfecta sint, inquit, quibus solum sensus tactus inest: & qa ijs animalibus solum sensus tactus inest: ideo imperfecta dicuntur non secundum speciem eorum, sed in genere animalium. Verum cū quæstio de principio, quo hæc mouentur: sit quæstio de phantasia, atq; appetitu, an eis insint, & quonam pacto insunt: hac ratione duas de ijs mouet.q. & inquit: vtrum contingat phantasiam inesse his, aut nō contingat inesse: & secunda.q. est vtrum & concupiscentiam contingat inesse his, vel ne: hæ sunt duæ.q. Primo ergo argumentatur ad partem affirmatiuam secūdæ.q. & ostendit illis inesse appetitum, & inquit. Videtur.n.eis inesse lętitia, hoc est voluptas, & tristitia. s. dolor: vt supponit ex.2. lib. Si autem hęc duo illis animalibus insunt: cum sint duę species concupiscentiæ. i. appetitus: & concupiscentiam, hoc est appetitum necesse est eisdem inesse: hoc est argumentum pro parte affirmatiua, secundæ.q. Deinde tāgit argumentum pro parte negatiua primæ.q. & inquit. Phantasia autem quo modo vtiq; inerit? q.d. non videtur illis posse inesse: cum non habeant certum locum, in quo illa insit, neq; cor, neq; cerebrū. Soluit has.q. & ambas simul: & inquit phantasiam, & appetitum ita illis confuse, atque indeterminate inesse, sicut & illa indeterminate mouētur: sed indeterminate sup. motus ijs animalibus insunt: non .n. mouentur de certo loco in certum locum, sed confuse dilatatione, atq; constrictione, ergo & hæc. s. appetitus & phātasia confuse illis inerunt. Cæteris animalibus insunt distincte. Ex solutione harum.q. patet quid sit principiū illud quo hæc mouentur. nam hæc mouentur, vt cætera, ab appetitu, atq; phantasia: licet sit differentia, nā cætera cum moueantur motu distincto de determinato loco, in determinatum locum, mouentur à phātasia atq; appetitu distinctis, hæc vero cum motu confuso moueantur, ab his indistinctis mouentur. Sed quid per animalia imperfecta intelligat Arist. est.q. apud expositores: Them. intelligit per imperfecta animalia muscas, vermes, & similia ijs: qđ non placet alijs. nam hæc mouentur de certo loco in certum locum. Propterea alij ostreas, conchylia, & spongias intelligunt, quæ expansione, & contractione duntaxat mouentur: nunq̄ tamen de certo loco in certum locum. Sed primo afferamus quibus rationibus Auer. probauit imperfectis animalibus, nec phantasiam, nec appetitum inesse. Secundo quomodo eis hæc ambo inesse intelligantur. Et tertio redibimus ad dicendum quid Arist. intelligat ꝑ animalia imperfecta, quidńe per perfecta. Quod igitur phantasia illis non insit: primo probat Auer. quia phantasia differt à sensu in hoc: qa illa in absentia, & in præsentia rem appræhendit. At sensus solum in præsentia. Cōstat autem eiusmodi animalia nihil appræhendere, nisi in præsentia, ergo nullam aliam vim habent præter sensum. Secundo, quia animalia quæ phantasiam habēt terminato motu mouentur, & quidem de terminato loco in terminatū locum. at hæc nequaq̄ motu terminato moueri videntur. Ex his duobus quis potest credere ijs phantasiam non inesse, & ꝑ consequens nec appetitum. Sed quo modo hæc insint talibus animalibus dicamus. Auer. & Arist. dixerunt phantasiam, & appetitum ijs inesse indistincte, & Auer. intelligit hæc inesse illis confuse, quia non appræhendunt distincte per imaginationē aliquid: Ego vero dico illis hæc inesse confuse. Primo respectu organi: quoniam phantasia & appetitus organum habent incertum cum cæteris sensibus horum animalium, est.n. vnum organum quasi indistinctum sensus, & phantasiæ, & appetitus in talibus. Secundo conceptione obiecti, quoniā hæc animalia per eorum phantasiam non magis hoc q̄ illud fugiūt aut sequuntur: sed quasi confuse nociuum (quicquid sit illud) fugiūt, delecta-

Quid per aīa-lia imperfecta.

Quæ Auer. Cōm. 56.

delectabile sequuntur. Tertio ratione loci: quoniam cum mouentur, certum locum non imaginantur, nec certum locum appetunt: contrahũtur autem ad incertum locum vel expanduntur: modo sequantur, aut fugiant dolorem, vel voluptatem. Vel, vt Philop. inquit, ratione motus, q̃a zoophyta motu confuso mouentur, cum non regulariter dilatentur, & contrahantur, sed interdum magis, interdum minus, vel, quia erranter mouẽtur. Ex his patet tertium, quid. s. Arist. per animalia imperfecta intelligat: ipse enim vult per animalia imperfecta ea, quæ secundum genus animalis sunt imperfecta: non quæ respectu propriæ speciei sunt imperfecta, sunt autem animalia imperfecta secundũ genus, quæcunq; aliquo, vel aliquibus sensibus capta, lacessitaq; sunt, quæq; solum obiectum præsens cognoscũt. Hæc autem sunt bifariam, alia quæ solum secundum partem à phantasia, & ab appetitu confusis mouent, vt ostreæ spongiæ conchylia, & id genus, cum secundum se tota in eodem loco permaneant, alia quæ secũdum totum. & partem mouentur à phantasia atq; appetitu confusis, vt vermes, & musce, & id genus. Patet ergo & Them. & cęteros bene dixisse. Et de imperfectis animalibus hactenus.

ARGYR. *Imaginatio igitur sensitiua: ratione etiã expertibus, vti diximus, animalibus inest. At deliberatiua his inest tãtum in quibus ratio inest. nam vtrum hoc agat, an hoc, rationis iam opus atque officium est.*

Tex. cõm. 57. Sensitiua quidem igitur phantasia (sicut dictum est) in multis animalibus inest. Deliberatiua autem in rationalibus. Vtrum enim agat hoc aut hoc, rationis iam est opus.

COMMENTARIVM.

SPECIATIM nunc descendit Arist. ad homines & vult declarare q̃d est, quod mouet homines. Premittit tamen primo qualisnam imaginatio hominibus inest, cum .n. superius imaginationẽ in duas distinxisset. s. in rationalem & sensualem, & declarasset sensualẽ omnibus animalibus esse cõem, nunc ostẽdit rationalem solis hominibus esse propriam. Repetit ergo primo quod probauit, videlicet sensualem imaginationem communem esse omnibus animalibus, & inquit. Imaginatio quidem igitur sensitiua (vt dictum est) non modo hominibus inest, sed etiã in cæteris animalibus inest, hæc est quasi epilogatio eorũ, quæ dixit, deinde qualisnam hominibus imaginatio insit, exponit, & probat hominibus rationalẽ solam hominibus inesse, & hoc proponit, cum inquit. Deliberatiua autem sup. solum ipsis animalibus rationalibus inest, deliberatiuam hic Buleuticã appellat, superius logisticam, sed idem est. nam Buleuticum & logisticum idem est. Quod vero hominibus sola Buleutica, h̃ est deliberatiua imaginatio insit, probat ex eo, quia cõsiderare vtrũ hoc, vel hoc sit agendum, est rõnis officium, ergo deliberatiua imaginatio his solis animalibus inerit: quibus ratio ipsa est inest: inquit. Vtrum .n. animal deliberans agat h̃, an h̃, rationis iam est opus ergo solis hominibus deliberatiua imaginatio inerit.

Alia expositio. Quo vero ad verba attinet, debes scire nõnullos resoluisse hũc textum ad quæstionem, nam cum cæteris animalibus sensualis imaginatio insit, hominibus vero & sensualis, & rationalis, ideo quæritur vtrũ hoc, aut hoc. i. vtrũ hæc imaginatio: aut illa, sit opus rationis. Hæc est. q. iuxta hanc interpretationem Arist. ibi§ Et necesse est vno mensurare. § soluit. q. Quæ expositio nec verbis consonat, nec ordini textus, vt vel parum græce degustantibus patet. Auer. vero per deliberatiuam imaginationem, cogitationem exponit, ideo vult Arist. probare cogitationem solis rationalibus inesse animalibus. Et iuxta hanc expositionẽ, probatur sic, propositũ eligere hoc vel illud esse agendum spectat ad cogitationem: homo solum & rationale animal eligit hoc vel illud esse agẽdum, ergo cogitatio solum ad

Quæ Auer. Cõm. 57. homines atq; ad rõnalia animalia pertinet: hæc ex Auer. Philoponus vero in hoc dicit Arist. mouisse. q. de principio motiuo eorum animalium, quæ zoophyta dicunt. nam si zoophyta mouentur, habebunt phantasiam. Secundum ergo Philop. Aris. soluit. q. ꝙ dupliciter est phantasia, altera sensui coelementaris, altera coelementaris intellectui, quæ deliberatrix dicitur. Deliberatrix quidem solis hominibus inest. Phantasia vero sensitiua, quę est sensui coelemẽtaris, est dupliciter, aut confusa, aut determinata. Confusa quidem inest zoophytis, quæ etiam dicitur indocilis. Determinata vero iterum duplex, altera docilis, quæ inest canibus, & animalibus disciplinabilibus, quæ habent auditum. Altera indocilis, quæ inest vermibus, formicis, araneis, & muscis cæterisq; id genus. Quo vero ad verba, notat etiam Philop. Arist. hic appellasse intellectum practicum, & sensitiuam phantasiam cõi verbo vtrunq; phantasiam. Verum accipiẽdo phantasiã pro practico intellectu, hæc solis hominibus inest, sumendo vero phantasiam pro sensitiua phantasia, hæc inest hominibus, & cunctis aĩalibus, licet imperfectis phantasia insit confusa & indocilis: vt zoophytis: perfectis brutis, vt canibus, & psitacis, & id genus, determinata & docilis. Animalibus vero medijs, vt formicis, & araneis, & id genus, determinata, & indocilis. Hæc ex commentarijs Philoponi.

ARGYR. *Atque necesse est, vno quodam metiri. maius enim persequitur.*

Tex. 57. Et necesse est semper vno mensurare, maius enim imitatur.

COMMENTARIVM.

CVM declarauit deliberatiuam phantasiã solis hominibus inesse, hic declarat quomodo fiat deliberatio, & dicit ꝙ deliberatio semper fit vna mensura, vt per illam noscamus quid agendum, quidúe non agendum sit. Siquidem nos semper sumere ac eligere consueuimus de agendis id quod videtur melius, atq; præstantius: ideo dicit, & est necesse eum, qui deliberat, agenda vno, hoc est vna mensura mensurare. nam qui deliberat, semper quod maius est, aut bonum, aut vtile, aut delectabile, imitatur. Auer. autẽ exponit eum, qui deliberat, ipsa agenda mensurare vno, hoc

Quæ Auer. Cõm. 57. est vna atq; eadem virtute, nam hæc virtus est, quæ enumerat eligibilia, & inter ea eligit semper: q̃d melius est. Quę expositio verbis oĩbus non cõuenit. Propterea nostri expositores dicunt eum, qui deliberat, ipsa agenda deliberare vno principio, quasi vna sede, verbi causa, magis bonũ magis eligendum est. In hoc. n. vno principio mensurat agenda: eligit. n. id agendum esse, quod melius est: id vero agendũ omittit, quod minus bonũ est, vel malum est. Ego vero cum Them. & Philop. dico Aris. per vnum intelligere vnam mensuram: quéadmodum. n. cum quis doceri vult è duabus quantitatibus vtra sit maior, certa & constituta mensura puta palmo, vel cubito vtitur, ita in phãtasmatibus habere præscriptum aliquid oportet, quo vti mensura ipse deliberans de agentis deliberet. Est autem hoc præscriptum (vt dicit Them.) ipsum vtile, quod loco mensuræ accipitur, ad quã se refert, qui inuenire conatur, quid nam ex duobus cõdicibilius sit. Hæc Them. expositio est Aris. primo Rhetorices, quã ad Theodecten scripsit, vbi ostendit quid sit medium persuadendi, aut dissuadendi in consilijs, atq; deliberationibus: & ait semper mediũ esse ipsum vtile in persuadendo: in dissuadendo vero esse ipsum inutile. In genere forensi iudicialiúe mediũ ait esse suadendi iustum: dissuadendi vero iniustum. In demonstratiuo genere medium suadendi est honestum: dissuadendi inhonestum vel turpe. ergo recte ait Aris. eum, qui deliberat in agendis vti vno quasi medio: quo procedit ad suadendum hoc esse agendum: illud vero non. Hęc Arist. primo Rhetorices ad Theodecten.

Quæ nostri expositores. Expõ propria.

ARGYR. *Quare, potest vnum, ex pluribus phantasmatibus facere. Et hæc est causa sane cur non omnis imaginatio videtur opinionem habere, quia eam quæ est ex ratiocinatione, non habet. at hæc, illam nimirum habet. Quapropter, deliberatiuum, appetitus non habet.*

Tex. 58. Quare, potest vnũ, ex pluribus phãtasmatibus facere. Et causa hæc est eius, quod est nõ videri opinionem h̃re, quoniam eã quæ ex syllogismo est nõ habet. Hæc ãt, illam, propterea deliberatiuum nõ habet appetitus.

COM-

COMMENTARIVM.

Ex his Arist.deducit tria.Primum est ex quot constat ratio deliberatiua:& ait rationem deliberatiuam ex pluribus phantasmatibus constare,quia saltem ex tribus,vt ait Expositor. Concurrit.n.ad illam mediũ,quod est aliorum mensura,concurrunt et duo,inter quæ vertit.q.de electione,quorum vnũ alteri præeligitur: vñ inquit Aristo.quare ille, qui deliberat, potest vnũ facere ex pluribus phantasmatibus : qm̃ de duobus agendis facit vnum, facit ãt illud ex pluribus,quia ex tribus.s.phãtasmate ipsius vtilis.phantasmate ipsius min⁹ vtilis,& phãtasmate ipsius magis vtilis.Hec.n.tria habet deliberans in sua mente,quorũ vnum facit.s.quod magis vtile videtur. Philop.vero dixit eum, qui deliberat,facere vnum, hoc est vnã conclusioné ex tribus.s.terminis,& duabus propõnibus.nam deliberans syllogizat sic,magis bonũ, & quod vtilius est,semp est agendum: debellare finitimos vtilius est,ergo finitimi sunt debellandi.Hic ergo syllogismus constat medio, & duobus extremis,ac duabus propõnibus ex his factis.Aliud exemplum ponit Philo.vt,ille pħs est,hec est minor,omnis pħs est honorabilis,hec est maior.ergo ille honorabilis.Querit ergo quæ harũ propositionũ mouet appetitum ad honorandũ eum.Rñdet ꝙ vtraq;.nõ.n.minor sola: nõ.n.honoraretur,nisi sciretur maior.s.ꝙ omnis pħs honorãdus.neq; maior sola,quia nisi sciremus hunc pħm esse, eum non honoraremus,& ita ex pluribus phantasmatibus vnũ fit, per phantasmata.n.propõnes verisimiles intelligit, quæ apparent audientibus vere,vt postea dicemus. Sed dubitatur contra hanc Philop.expõnem:deliberans.n.orator est,qui sumpta mẽsura ab ipso vtili,vel inutili persuadet agẽdum, vel dissuadet,vt ad Theodecten scribit Arist.at (vt Aristo. inquit eodem libro) orator suadet,aut enthymemate, aut exemplo,quorum nullum tribus terminis constat, neque duabus propositionibus,dialecticus autem syllogismo. Propterea per illa tria intelligenda videntur esse intelligenda prima fronte phantasma ipsius vtilis,phantasma ipsius magis vtilis,& phantasma ipsius minus vtilis,quæ deliberans in mente tenet, vt eligat vnum illorum.s.semper magis vtile.Eligit autem illud quandoq; exemplo, quandoq; enthymemate : semper tamen assumpto argumento ab ipso vtili. Sed expositio Philoponi vera est, quia eam affert Aris.postea, nã licet persuadens nõ exprimat vtrasq; propositiones,relinquit eam,quę per se patet,audiẽtibus. verum de his Arist.postea. Hæc de primo excerpto. Deducit secundo Aristo.non omnem imaginationẽ esse cum opinione: nam belluæ imaginantur, non autem opinãtur. Quod vero nõ semper imaginatio sit cum opinione, probat,quia non semper habet imaginatio sibi coniunctã deliberationem. At contra omnis opinio secum habet imaginationem,nullum est.n.animal opinans,quod non imaginetur.vnde inquit. Et causa hæc est eius : quod est non semper imaginationem videri opinionem habere: sup. secum coniunctam : quoniam eam opinionem non habet, quæ ex syllogismo deliberatiuo est,cum non oĩs imaginatio sit cum enthymemate,vel exemplo, quæ sunt syllogismi eorũ,qui deliberant. At cõtra hæc.s.opinio semper secum coniunctã habet illam.s.imaginationẽ, hæc de.2.exerpto. Tertio deducit ex simili ratione non omnem appetitum habere secum coniunctũ deliberatiuũ ipsum, siue ipsam deliberationem,quoniam non omnis appetitus est cũ opinione.Preterea non omnis appetitus est cum syllõ deliberatiuo,vnde inquit. Propter quod,hoc est ob similem cãm non omnis appetitus habet secum coniunctum deliberatiuum : cum non omnis appetitus sit cum opinione, quæ ex syllogismo deliberatiuo est : bellue.n.appetũt,quę nec opinantur,nec deliberant,nec consultant. Plinius in lib. historiæ naturalis,belluis tribuit deliberationem,& discursum,quod nos ex his,quæ vidimus in venationibus,& in canib⁹,& in belluis dubitamus.Canis.n.vestigiarius sequens leporem, vel aliam quãuis belluam, cum percepit se odorare belluã à dextris,viã à sinistris omittit, & eã ex dextris sequitur.percipit.n.vtranq; viam:& se ex vna percipiens odorare,& non ex altera, deliberat sequi belluam à dextris,& non à sinistris,& quod magis est,persæpe lepus conditur: & canis vltra locum leporis progressus,cum nõ vltra percipiat se odorare,mox redit,quod absq; delibera tione fieri non potest. De his vero astutijs,quibus belluæ vtuntur,vt à canibus aufugiãt,nos testari possumus innumeras,qui non minus venationum studia sequimur, q̃ bonarum literarum. Has.n.absq; aliquo discursu esse non auderem dicere, quũ expertissimos venatores quotidie decipiant : non tamen discursus harum est perfectus,vt in hominibus.s.cum consilio,& cum vniuersalibus propositionibus: verum de his alibi. Quærit hic Philop. cum quatuor sint,phãtasia,opinio,deliberatiuum,& rationatiuum, vtrum deliberatiuum sit idem rationatiuo. Respondet ꝙ sicut phantasia non est eadem opinioni, sic nec rationatiuum est idem deliberatiuo.

Qua Plin.

Dubitatio.

Responsio.

Vincit autem interdum appetitus,mouetq; voluntatem, interdum hæc illum,appetitus inquam appetitũ vt sphæra, cũ incontinẽtia fit.atq; semper superior, magis est princeps mouetq; natura. Quo fit,vt tres iam motus efficiantur. ARGYR.

Vincit autem aliquando & mouet a voluntatem, aliquando autem illa mouet hunc,sicut sphæram, appetitus appetitum cum incontinentia b fit c. natura autem quæ sursum,principalior est,& mouet. Quare tribus motibus iam est ipsum moueri.

Tex.57. a βούλησιν *voluntatem: deliberationẽ.* b ἀκρασία *incontinentia.* c γίνεται

COMMENTARIVM.

His declaratis, nunc quõ appetitus sit principiũ mouendi in hominibus exponit.Sed cum hoc Arist. superius exposuerit,(declarauit.n.hominem moueri ab appetitu vt cætera animalia) fortasse,vt placet Them. soluit dubium. Dictum.n.est in homine duplicem esse appetitum.s.rõnalem,qui est voluntas,& irrationalẽ,qui est sensitiuus appetitus.primus,vt dictum est, deliberationẽ sequitur,secundus sequitur sensum.Quæret ergo quispiam an vterq; horum sit mouens,an alter tantum,propterea ponit talẽ conclusionem,videlicet,in homine aliquãdo sensitiuus appetitus,qui sensum sequitur,vincit voluntatem,quę sequitur deliberationem,aliquando contra voluntas appetitum, & hanc ponit, cum inquit. Vincit autem aliquando.s.appetitus sensitiuus, qui sine deliberatione sensum sequitur,voluntatem.aliquando contra voluntas illa vincit hunc sensualem appetitũ,vt sphæra superior vincit inferiorẽ sphæram. sphæra.n.suprema quæ diario motu mouetur, vincit inferiores rapiendo illas: atq; mouendo motu raptus,eodem motu.s.quo superior ipsa mouetur. Q vero sensualis appetitus moueat aliquando voluntatem,probat exemplo,cum inquit. Dico sup. ꝙ appetitus.s.sensualis mouet appetitum.s.rationalem,cum in ipso homine fit intemperantia,atq; incontinentia,quæ est circa coitum libido. ergo cõclusio est sensualem appetitum mouere rationalem aliquando,veluti in ipsis hominibus incõtinentibus. Contra autem aliquando mouet voluntas sensualem appetitũ, vt sphæra superior mouet inferiorem. Quo vero ad verba attinet,verbum § voluntatem § græce est,βούλησιν, bulesim,quod non deliberationem,sed rõnalem appetitum sonat, qui voluntas dicitur.Verbum vero illud § sicut sphæram § dupliciter intelligi potest. vno modo,vt nostri expositores intelligunt.s.ꝙ voluntas mouet sensualem appetitum,vt sphæram, hoc est,vt orbem inferiorem mouet orbis superior,nam sphæra semper intelligitur pro orbe contento, secundum Arist. Mouet dico voluntas quasi orbis superior sensualem appetitum vt sphæram.s.quasi orbem inferiorẽ,& hoc pacto exponendo vtrosq; appetitus quasi duos orbes accipit Arist.nam vterq; est conuersiuus,eo ꝙ vterq; mouetur ab externis, & mouet quasi rediẽs ab eodẽ. Aliter potest intelligi,vt sit rationalis appetitus,quasi motor, forma, atque anima sensitiuus vero quasi sphæra, cœlum,atque orbis: & tunc cõclusio est,vincit autem aliquando sup.sensualis appetitus,& mouet voluntatem, dico, vt appetitus.i.sensualis mouet appetitum rationalem, vt fit in ipsa incontinentia, aliquando contra illa mouet hunc : modo quo motor, anima, atque forma mouet propriam sphæram: est.n.rationalis appetitus,vt anima,& forma : sensitiuus vero,vt sphæra atq; cœlum. ille.n.quid in-

corporeum,hic corporeus est: hæc est conclusio, & illius expositio. Deinde differẽtiam assignat inter hos motus, asserens motum quo mouetur,vinciturq; appetitus sensitiuus à voluntate,esse ſm naturam,ordinemq; naturalem. Contra vero motum quo mouetur volũtas à sensuali appetitu esse præter naturalem: vnde inquit.Volũtas autem quæ sursum principalior est, & ipsa mouet sensualem appetitum natura hoc est ordine naturali: sup. cum econtra fit motus,præter naturaliter fieri videtur. Huius ratio ex hisce patet,quæ hic dixit,quoniam preternaturaliter inferior sphæra mouet superiorem, & præternaturaliter corpus mouet animam. ergo præternaturaliter sensualis appetitus,qui est quasi corpus,vel quasi inferior sphæra, mouet rationalem appetitum, quæ est quasi sphæra superior: vel quasi anima ſm diuersas expositiones. Ex hisce quasi corollarie infert: quare appetitum ipsum sensualẽ est moueri ab appetitu rationali quasi tribus motibus. Them. hæc ad hominem retulit: cũ inquit.Quare motus tres spectantur in hoĩe. duo qui ad duas appetitiones pertinent: tertius q ab vtraq; appetitione raptu conficitur:& ita patet quid sit principium mouens in homine. Thomas,quẽ cæteri nostri sequũtur inquit,vt sphęra saturni tribus motibus mouetur: quia primo sphæra saturni mouetur super polos mundi motu diurno ab ortu in occasum. Secundo super polos zodiaci ab occasu in ortum motu:quo omnes planetæ mouentur. Et tertio motu proprio: quo à proprio deferente mouetur: ita sensitiuus appetitus tribus motibus mouetur. primo quidem ab intellectu discurrente. secundo à voluntate sequente deliberationem intellectus: & tertio motu proprio. Potest etiam dici voluntatem mouere sensualẽ appetitum tribus motibus:quia actu elicito à seipsa: imperato interno,& imperato externo,de quibus superius diximus.Et si dices,quando voluntas vincit sensualem appetitũ: an quando sensualis appetitus rationi obedit,vbi patet ꝙ non: nam cũ tunc non sit pugna, tunc non est victoria: an quando pugnat: & iterum patet ꝙ non: nam illo pugnante non vincit: nisi quispiam dixerit rationalem appetitum vincere sensualem, cum sensualis illi obedit: nam licet non sit pugna actu: est pugna ſm inclinationem,rõnali.n.prædominante sensualis licet obediat: inclinatur tamen ad contrarium. Philop. vero.d.ꝙ aliud est intemperantia,aliud incontinentia. Intẽperantia quidem(vt inquit) est pugna passionũ & rationis cũ nondum alter vicerit. Incontinentia vero, quando passiones rationi dominantur. Vult igitur voluntatem vincere sensualem appetitum cum ipsum in pugna exuperat. Them. vero,si recte ea quæ.d.intellexi,vult in huiusmodi motu, quo debilior mouetur à valentiori,appetitum debiliorem suum non deserere motum: sed eum seruare & simul alterius valentiore,& fortiore motu rapi: cum.n.in cõuenien te prævalet voluntas: tñ sensualis appetitus renititur,atq; in oppositum remurmurat: veluti cum in continente sensualis appetitus fortior est,victa tamen volũtas contranititur,nec in alteram partem mali conscia trahere cessat.

Q[uæstio] pulchra. Sed quæret fortasse quispiam(& quidem non ab ratione,) propter quid sunt nonnulli homines, qui semper agunt ꝑ rationalem appetitũ: alij vero sunt,qui quasi semper agũt per sensualem appetitum, alij vero sunt qui interdum per rationalem,interdum per sensualem appetitũ agunt.

1. Solutio. Dixerunt nonnulli hoc esse ex deceptione: aliqui.n.semper quasi sensualem appetitum sequuntur: quasi decepti ab apparenti bono: arbitrantes bonum ſm sensum esse simpliciter bonum.Alij vero rationem sequuntur,quia non decipiuntur: cum apparens bonum cognoscant non esse bonum. Alii vero sunt,qui aliquando recti specie decipiuntur,aliquando non decipiũtur.

Refutatio. Quæ sol. stare non potest, quoniam nemo nisi per ignorantiã erraret,qm̃ nonnisi deceptus. At Aris. asserit in libris moralium etiam per scientiam nonnullos peccare.

2. Solutio. Alij dixerunt hoc esse ex differentia vsus,atq; habitus, quia.n.incontinens vsu, habituq; ad lasciuia tendit: ex hoc vsu habituq; ipse sensualem appetitum sequitur. Continens contra ex habitu continentiæ rationalem sequitur: alij vero,qui nõdum firmati sunt, nec in hoc,nec in illo,nunc sensualem, nunc rationalẽ appetitum sequuntur.

Refutatio. Sed nec hæc solutio stat,nam ante habitum,aliqui cum agere ceperunt,mox sensualem appetitum secuti sunt: alij contra rationalem: alij vero nunc rationalem,nunc sensualem,quę dr̃ia ab habituum dr̃ia proficisci non potest,cum nullus præcesſit.

Quæ astronomi. Rerum vero cœlestium scriptores,quorum princeps fuit Ptolemæus, hominum dr̃iam reduxit ad stellas: in libris.n.apotelesmatũ lunam bene mercurio configuratam natos facere rationales.d Male vero configuratam,irrationales: vnde pro statu lunæ cum mercurio de moribus nati præcipit esse iudicandum.

Refutatio. Quare secundum hos,is sequitur rationalem appetitum in agẽdis,qui è cœli dispositione sic habet: ille vero irrationalem ob similem causam. Sed hoc stante, nos nostrorum actuum plene domini non essemus,sed ex celi statu haberemus,vt domini nostrorum actuum simus: illi vero nõ sint: quod est reprobatum à peripateticis clarissima ratione lib.diuinæ scientiæ.9. & in moralibus.

Propria solutio peripatetica. Propterea,saluo semper meliori iudicio, dicerem vincere, & vinci esse semper à libertate voluntatis,quę per essentiam est libera,vt Philop.autumat.voluntas.n.libere, atq; contingenter vincit,quia vult vincere sensualem appetitum, ab eodem vero vincitur,qa vult vinci: quis.n.dubitat voluntatem incontinentis posse vincere appetitũ? licet cum difficultate,habitus.n.nunq̃ à volũtate tollet,quod illi est proprium.s.agere libere atq; cõtingenter:bene tamen tollit facilem actionem,qui.n.assueti sunt voluptatibus, non facile abstinent se ab illis,possunt tamen,si volũt,abstinere. Hac ratione euenit,vt homines semper à volũtate moueantur, quoniam siue vincat voluntas sensualem appetitum,siue ipsa vincatur,non nisi ipsa volente vincit,aut vincitur, & ita semper à voluntate mouentur, verum de huiusmodi alibi diximus.

ARGYR. *Ea vero ratio cui sciã tribuuntur, nõ mouet,sed manet.*

Tex.com.58. Scientificum autem non mouet,sed manet.

COMMENTARIVM.

DECLARAVIT Arist.speciale principiũ mouendi in hominibus, asserens appetitum esse,quod mouet, quia quis dicet,si appetitus mouet,quid rõ facit? quidq; scientificum ipsum? propterea inquit.Scientificum autem non mouet, sed manet: manet dico à mouendo vacans, & per scientificum, intellectum speculatiuum intelligit: hic.n. non mouet, cum non sit de his, quibus agimus:est.n.eius finis veritas,& nõ actio.

Quæ expositores. Expositores nostri hunc tex.cum sequenti copulant. ideo dicuntur Aristo.velle exponere, quæ rõ sit in hominibus mouens. nam cum triplex sit rõ speculatiua: practica,vl̃is,& particularis:in re Aristo.declarare dicunt, quæ harum mouet. Quæ expõ & si stare possit: verbis tamen non conuenit,vt consideranti verba patet.Propterea,vt dixi, cum Aristo.declarauit appetitum esse id,quod mouet,statim subscribit, quid scientificum facit. ostendens ipsum non mouere, sed stare.Quæ expõ est Philoponi, qui per scientificum speculatiuũ intellectum intelligit. nam speculatiuo intellectui cõnaturalis est quies,stantes enim magis intelligimus.

ARGYR. *Cum autem existimationum ac rationum alia sit vniuersalis,alia singularis (illa nãque dicit: omne bonum honoribus esse afficiendum,hæc vero dicit, me bonum esse) hæc iam opinio mouet, non illa vniuersalis, quin potius ambæ mouent,at illa quiescens magis,hæc autem non quiescens.*

Tex.59. Quæstio. Solutio. Quoniam autem hæc quidem ipsius vniuersalis existimatio, & ratio est, alia vero ipsius particularis (hæc quidem dicit, quoniã oportet talem tale agere: hæc autem,qm̃ hoc est tale,& ego talis)iam hęc mouet opinio non quæ vniuersalis,aut vtraq;, sed hæc quidẽ quiescens magis, hæc autem non.

COMMENTARIVM.

ARISTOTELES hic mouet.q.supponit.n.rationẽ practicam,quam hic existimationem,atq; rõnem appellat mouere:qđ verum est,vt dicemus,per modum consiliarij, mouet enim voluntas per modum imperãtis, rõ vero per modum consultantis, supponendo ergo ꝙ rõ atq; existimatio

matio mouet,cum duplex sit ratio. vlis altera,vt q parētibus exhibēdus est honor à filijs, aut q omni pho honeste viuendum sit,particularis vel singularis altera,vt q callias pater sit,niphus filius,atq; ego phs,quærit quæ harum mouet,vt consultās,an vlis an particularis,& inquit. Qm aūt hæc quidem vlis existimatio,& ratio est: alia vero particularis,& exponit per exēplum vtranq;,& inquit. Hæc quidem.n.dici,qm oportet talem.s.filium tale agere.s. honorare parentes.Hæc propositio est vlis,quoniam dicit, omnē filium parentes oportere honorare . Hæc vero dicit,quoniam hoc.s.callias est tale,puta pater, & ego talis.s.filius: ideo quærit vtrum sup.iam hec.s.particularis mouet opinio,non quæ vlis. Vnde sm Them.legenda est hæc litera interrogatiua hoc pacto,cum duplex sit propositio,& practica,vniuersalis,& particularis,quæ illarū mouet, vt consultans? Respondet sm Them. an vtraq;,verum non eodē mō,nam vniuersalis mouet quiescendo,standoq;,particularis vero imminendo instādoq; actioni: vnde inquit.Aut vtraq;.s.mouet vt cōsultans, sed hæc.s.vniuersalis qescens magis. Hæc autem non quiescens,sed actioni instādo,vnde si sic syllogizauero: omni pho honeste viuendum.Ego phs,statim particularem,quæ est minor,sequitur, mihi ergo honeste viuendum.Ex hisce apparet Aristo. per existimationem,atq; rationem non totum syllogismum practicum,qui mouet ad agendū,intellexisse,sed propōnem,quę eius syllogismi altera pars est: nam dixit illam esse duplicem.s.vniuersalē,quam nos maiorem appellamus: & particularem.s.minorem.Voluit autem vtranq; mouere, licet non eodem modo,nam vniuersalis mouet quasi quiescendo,particularis mouet,quasi motui innixa,quare totus syllogismus proprie mouet vt consultans: cum nulla propōnum seorsum sine altera mouet: non enim quia ego phs sum,sequitur mihi honeste viuendum esse, nisi præscierim omni pho honeste viuendum esse, neque sequitur mihi honeste viuēdum esse si præscierim omni pho honeste viuendum esse: nisi addidero,ego autem philosophus. Quare id quod ex toto mouet,vt consultans, est vniuersus syllogismus,partes vero eius mouent,sed non eodē modo, vt exponit Them. quoniam vniuersalis mouet remote; particularis propinque,totus vero syllogismus mouet sm omnem rationem. Ex his perspicuum est,quod Ari.superius dixit,quomodo ex pluribus phantasmatibus eligitur vnū. per phantasma.n.intelligit propositiones verisimiles, quæ videntur phantasiabiles. Animaduerte tamen q Philoponus resoluit textum in syllogismum, & prosyllogismum, cum ipse Arist.ponat tres propositiones,verum ad rē non refert. Sed circa finē huius capitis,quod est de principio mouendi: quæruntur nonnulla,& primo an intellectus & appetitus differant realiter. Auer,vt in libro de intellectu diximus,voluit tres esse appetitus,naturalem, sensitiuum, & intellectiuum: qui est voluntas. Naturalis est idem,qđ natura,quatenus tendit in aliquid tanquam in eius finem, atque perfectionem. Sensitiuus est idem, quod sensus, vt ad ipsum sequitur fuga, vel prosecutio. Intellectiuus est idē, quod intellectus,vt ad ipsum sequitur prosecutio vel fuga: & cum intellectus sit duplex particularis, quæ dianoea est,vel cogitaria,& vniuersalis,qui intellectus est,iō duplex est voluntas, altera quæ est vniuersalis intellectus vt ad ipsum sequitur fuga, vel prosecutio, altera, quæ est cogitatiua simili ratione. Tenet ergo Auerroes appetitū naturalem esse intellectum, vt intellectus est quædam natura,quæ tēdit in eius perfectionem. Iterum intellectum esse voluntatem, vt ad eum sequitur fuga, vel prosecutio. Hanc opinionem sequitur Ioannes Gandauensis in hoc 3. libro,qui addit intellectum non esse sensitiuum appetitum,sed bene naturalem, atque intellectiuum. Alij dixerunt potentiam cognitiuam, & appetitiuam in quouis genere esse duas formaliter, atque ex natura rei,vnam tamen rem realiter: dixi in quouis genere,quoniam in genere cognitionis intellectiuæ appetitus & intellectus differunt ex natura rei,& sunt vna res. In genere cognitionis sensitiuæ sensus & appetitus similiter differunt ex natura rei, non realiter. In genere cognitionis naturalis natura & appetitus naturalis ex natura rei differunt & non realiter. Alij vero dixerunt omnem appetitum differre realiter ab ea potentia,cuius est appetitus,vt voluntas ab intellectu,sensitiuus appetitus à sensu, & appetitus naturalis à natura. Nos vero dicamus q problema de eodem,& diuerso aliter secundum peripateticos,aliter secūdum iuniores est soluendum. Peripatetice enim aliqua possunt dici eadem,vel diuersa,aut ratione,aut subiecto, vt in lib. 4. disputationum metaphysicarum exposuimus,ea dicunt subiecto eadem,quę vel eidem subiecto insunt,vel quę de eodem subiecto prædicantur. Subiecto vero differunt, q̄cunque nec de eodem subiecto dicuntur, nec eidem subiecto insunt. Ea vero dicuntur eadem ratione, quorum definitio vna, eademq; est, differunt autem ratione, quorum definitio, aut conceptus alius atque alius est. Patet ergo quid peripatetice sit dicendum,potentia enim cogitatiua,& appetitus sibi correspondens subiecto eadē sunt, quoniam vel eidem subiecto insunt, vel de eodem subiecto prædicantur. Intellectus enim & voluntas eidem animæ numero insunt,vel de eadem numero anima prędicantur. Appetitus sensitiuus,& sensus similiter aut eidem animæ sensitiuæ insunt: aut de eadem anima numero prædicantur. Natura & eius appetitus similiter aut eidem rei insunt, aut de eadem re numero prædicantur. Differunt vero ratione, quoniam si potentia, & eius appetitus definirentur; diffinitiones eorum diuersæ reperirentur. Quare appetitus & potentia, quæ illi correspondet, subiecto eadem sunt, ratione ac definitione differunt. Secundum iuniores vero diceremus, aliqua dici posse eadem vel diuersa realiter,aut realitate rei essentiæ, vel prædicamenti,aut realitate rei existentiæ. Illa dicuntur distincta realiter realitate rei prædicamenti, quæcunque non in eodem genere, vel specie ponuntur, vt subiectum quod est substantia, & eius propria passio, quæ est qualitas, & hoc pacto potentia: & appetitus illi correspondens differunt realiter, quoniam non sunt in eadem specie, & si sint in eodem genere. Differuntq; re essentiæ, quoniam definitione. Illa vero differunt realiter re existētia,quorum existentia est diuersa, eorum vero existentia est diuersa,quęcunque possunt separari, vt album, & dulce, quæ possunt separari i diuersis subiectis,& hoc pacto cognitiua potentia,& appetitus illi correspondens non differunt realiter re existentiæ,quoniam nō possunt separari, nulli enim potest voluntas competere,cui nō insit intellectus,& econuerso, simili ratione,& in cæteris. potentia igitur cognitiua,& eius appetitus differunt realiter re essentiæ, atque re prædicamenti, quoniam nō sunt in eadem prædicamenti specie: differuntq; definitione, quæ est eorum essentia. Sunt vero eadem realiter re existētia, quoniam ab eodem subiecto inseparabilia sunt. Hæc de dilucidatione problematis huiusmodi.

Quærunt secundo, vtrum appetitus & intellectus inter animæ virtutes,sint per se causæ motus animalis,& ne sit de nomine contentio, Per motum animalem intelligunt hic peripatetici non motum cuius principiū est anima,quomodo.2.huius,nutritionem Aristo.animalem motum appellauit, & alibi anhelationem animalem motum etiam dicit, & motum cordis etiam: quo cor constringitur, atque expanditur, sed per motum animalem intelligunt hic, omnem operationem, ad quam spiritus animalis concurrit, & quidem ob appræhēsionem aliquam,quæ illam præcedit, quomodo motum quo animal de loco ad locum à seipso progreditur, diceremus animalem, similiter & motum, quo animal moueret manum, aut pedem, animalem appellaremus, saltem secundum partem. Rursus motum, quo imperfecta animalia,vt conchylia, & id genus, extenduntur, constringunturq;, etiam animalem vocant: licet nō progressiuum, huius ergo quæritur principium productiuum, totale, & per se. Et per intellectum Aristo. & cæteri expositores, (vt Themistius, & Auerrois) intelligunt virtutem appræhensiuam. modo intrinsecus appræhendat,siue in homine illa sit intellectus proprie, in brutis phantasia: siue sensus interior. Et per appetitum etiam intelligimus, appetitum animalem, qui est duplex, rationalis,vt voluntas,& appetitus sensitiuus. Et

Quæstiones. 9.5. 36.et 37. 1.Positio. q.39. 2 Pō. 3.Pō. 4.Positio. Dilucidatio. Disp.4. q.2. Quis motus animalis sit.

intelligas sic.q. vtrum inter animæ virtutes, quæ magis se tenent ex parte animæ, intellectus & appetitus sint per se motus animalis principia, dico inter animæ virtutes, quæ magis se tenent ex parte animæ, qm̃ appetibile.8.physi.auscul.est animalis motus principium, non tñ se tenet ex parte animæ, cum sit extrinsecus mouens. Virtus quoq; motiua, quę membris infixa est, principium est motus animalis, quæ non ex parte animæ se tenet, sed ex parte membrorũ, cum sit aut mẽbri complexio, aut compositio, aut aliquid has comitans. Est ergo sensus.q. vtrum inter animæ virtutes, quæ se tenent ex parte animæ, intellectus, & appetitus sint per se principia motus animalis. Sunt autem in.q. hac tria potissimum, quæ dubitationẽ nobis afferunt: quorum primum est, quo in genere causæ intellectus, & appetitus animalis motus principia sunt: quod Aristote. non expressit, nec Them. nec Auer. nec alius expositor. Secundum vero, quia cum intellectus & appetitus duo sint vt proxima.q. patuit, emergit dubitatio, an hæc duo ex æquo concurrant, vel ordine quodã alterum altero prius, an ambo copulatiue, an disiunctiue. Tertium vero, quia si intellectus & appetitus essent plene, atq; sufficienter principia motus animalis, tunc animal esset semper in motu, veluti cœlum: quippe cum sufficientibus omnibus causis positis, semper sit effectus, nisi sit aliquod impediens: hæc ergo tria sunt, quæ dubitationem non leuem nobis afferunt.

Q̃nis sensus ablectidus.

Aristot. ergo rem perpulchre disputans, tandem incipiens soluere problema inquit. § Videntur igitur duo hæc mouentia, aut appetitus: aut intellectus, siquis phantasiam ponat, sicut intelligentiam quandam, & reliqua. § Vbi cum Aristot. probasset totale mouendi principium, non esse vegetatiuam potentiam, nec sensitiuam: nec intellectum, nec appetitum, concludit aut appetitum, aut intellectum esse totale mouendi principium, modo per intellectum intelligamus quid commune ad verum intellectum, & ad imaginationem, vbi patet eum disiunctiue locutum esse, vel disiunctim: non enim dixit hæc ambo copulatiue esse mouendi principium, sed vel appetitum, vel intellectum: quoniam non semper hæc duo insimul sunt vnum totale principium motus, si ex verbis illis plane colligitur. Exponens vero quid ipse per intellectum intelligat, post pauca inquit. § Intellectus autem, qui propter aliquid ratiocinatur, & qui practicus est. § Vbi patet eum velle intellectum, qui est progrediendi principium: non esse theoreticum, hoc est speculatiuum, contemplariumque. quatenus contemplarius est. Sed practicum, hoc est actiuum, quatenus actiuus. quandoquidem theoreticus nihil nisi, ad cognitionem præordinet. Actiuus vero ad opus, & per actiuum intellectum intelligit tam verum intellectum, quam phantasiam ad agendum ordinatum. Secundum ergo hæc intellectus actiuus, vel appetitus est progrediendi primum totale, appetitum autem vocat quid commune ad voluntatem, & sensitiuum. Hanc opinionem boni interpretes habuerunt, cum Aristot. disiunctiue loquatur. Sed dato quòd verba Aristot. sub disiunctione intelligantur, adhuc non videtur, quomodo intellectus practicus, hoc est actiuus, sit totale principium. potest enim actiuus intellectus accipi quandoque, vt sub appræhensione rei operabilis incomplexa, stat, aut vt sub appræhensione rei operabilis complexa, vbi patet intellectum non posse esse totale mouendi principium, vt stat sub incomplexa, rei operabilis appræhensione, nam ex tali præcognitione nunquam voluntas mouetur ad fugam vel persecutionem, oportet enim obiectum appræhendi saltem aut vt conueniens, aut vt disconueniens, & intellectum dijudicare illud esse tale, aut tale, si voluntas debet moueri, nec intellectus potest esse totale mouendi principium, quatenus stat sub appræhensione complexa vniuersali, non enim ex sola vniuersali appræhensione homo mouebitur, nam (vt Aristot. inquit) siquis præscierit parentes esse honorandos, non propterea honorabit parentes: nisi præsciat in particulari hos esse eius parentes: nec est totale mouẽdi principiũ: vt stat sub particulari appræhensione sine vñi. Siquis.n. præscierit hunc esse eius patrẽ, ex hac cognitione particulari ad honorandũ illũ mouebitur nũquam, nisi præscierit vniuersalem, parentes, videlicet, sunt honorandi. Ergo appetitus, vel actiuus intellectus non est mouendi totale principium, nisi quatenus stat sub toto syllogismo practico, quo concludit hoc, vel illud esse agendum.

2. Opinio.

Tex. cõm. 34.

Refutatio.

Refu ponis

Sed hæc positio etiam hoc pacto exposita stare non potest. primo quia si sub disiunctione actiuus intellectus vel appetitus est mouendi totale principium, etiam per actiuum intelligendo, vt dictum est tunc seorsum appetitus sine tali intellectu. & actiuus talis sine appetitu potest esse motus totale principium, patet consequentia ex virtute disiunctiuæ. si enim homo potest currere vel sedere, ex vi disiunctiuæ, quæ semper cadit inter opposita, potest seorsum stare, & non currere, & seorsum currere, & non stare. At, vt Aris. hic deduxit, appetitus sine præcognitione nunquam mouebit, nec cognitio sine appetitu. Ergo quouis modo actiuus intellectus intelligatur; verba Aristot. intelligi non possunt sub disiunctione. Præterea. Dato q̃ actiuus intellectus accipitur, vt stat sub perfecto syllogismo, quo probatur calliam esse honorandum. vtpote, quia pater est: adhuc voluntas ex eius natura contingens, & ad opposita illimitata est. Ergo adhuc talis intellectus sic sumptus non erit totale motus principium, non enim ex eo sic dictante sequitur omnino motus. Ego enim præscio maiores semper esse honorandos, & hos esse maiores: tamen experior esse in libertate mea hos honorare, vel dehonorare, vt postea melius disputabimus. Propterea Auerroes arbitratur actiuum intellectum modo præexpositum, & appetitum esse ambo copulatiue duo mouendi principia, quandoquidem actiuus intellectus etiam modo prædicto expositus sine appetitu mouere non possit, nec appetitus sine intellectu illo modo exposito. Qua ratione verba Aristot. disiunctiue prolata, copulatiue ipse intelligit. Et cum dicebatur, quomodo duo possunt esse causæ eiusdem effectus, an ex ęquo, an ordine quodam? Auer. ait. Illa duo redigi in vnã cãm ab vnitate finis, qđ est vnum appetibile, qđ quidẽ mouet intellectũ, & appetitum manens vnum numero: & idem. Alij dixerunt illa duo redigi in vnam causam ab vnitate consensus, redeunt enim ambo illa in vnam causam, quoties alterum alteri consentit, propterea Auer. dicebat superius intellectum mouere animal quatenus desiderat, & appetitum, quatenus cognoscit, rediguntur enim in vnam causam, vel propter vnitatem appetibilis, vel vnitatem consensus. Sed quouis modo hæc positio exponatur, stare non potest, vnitas enim finis, non facit agentia redigi in vnam causam: duo enim canes famelici appetentes eundem panem numero: non sunt vna causa mouens, nec longe minus consensus vnus, omnes enim qui nauim trahunt inter se consentiunt: qui reuera non sunt vna causa. Q; si fuerint vna causa, ab vnitate consensus, tũc actiuus intellectus, & appetitus erunt vna causa, vt duo trahentes nauim, quod est falsum. Alij dixerunt hæc duo esse motus principia non ex equo: quia actiuus intellectus etiam sic expositus (vt dictum est) concurrit vt causa vniuersalis, & principalis, appetitus vero, vt cã proxima, & minus principalis. quę expositio fuit Philoponi, per quam concordauit Aris. cum Platone. Sed pace horum virorum dixerim, ego non video, quomodo intellectus actiuus, vt stat sub practico syllogismo, quo ꝓbauit calliam esse honorandũ, quia est pater, sit vñis causa, & principalis, vñis quidem esse non põt, qm̃, vt sic, nullum alium numero motum dictat, aut voluntati ostendit, omne.n. vñe aut prædicatione dicitur, aut causalitate. Constat autem intellectum hoc pacto syllogizantem non esse vniuersalem prædicatione, nec causalitate, cum nihil præter hunc effectum voluntati ostendat. principalis vero minime, quia vt.9.lib. diuinæ scientiæ plane colligitur, vt voluntas est principium per modum principis, intellectus per modum consiliantis. At principalior in agendo est princeps, quam consiliarius. Propterea, sine præiudicio, dico solum appetitum de virtutibus animæ, vt animæ sunt, esse totale animalis motus principium effectiuum, in brutis quidem imperfectisque animalibus sensitiuum. In hominibus vero solam voluntatem, dico solam voluntatem, quoniam sensitiuus appetitus in hominibus non est mouendi principium, nisi

Põ Auer.

Cõm. 49 et 50.

Refutatio.

3. Põ.

Tex. cõm. 10. Propria põ & perspa.

nisi quatenus voluntas vult, aut permittit. Dico de virtutibus animæ vt animæ sunt, quoniam appetibile est causa mouens, non tamen est virtus animæ. Dixi effectiuum: propter instrumentale principium, quod est virtus motiua existens in membris.s.musculis, vel cordis. Præterea dico effectiuum propter appetibile, quod mouet vt finis. Secundo dico actiuum intellectum, vt syllogizantem hoc, vel illud esse agendum, esse causam sine qua non, dico cām sine qua non, quoniam non est causa necessaria: qua posita necessario motus sequitur: quoniam obseruatio docet nos hoc vel illud libere agere, etiam intellectu dictante hoc vel illud esse agendum, vt dicemus postea. Intellectus.n. voluntati vel appetitui ostendit in hominibus duo opposita, & syllogizat alterum esse agendum. voluntas autem libere eligit aut id, quod actiuus intellectus syllogizauit esse agendum, aut eius oppositum, quod non agendum esse dictauit: in cæteris vero animalibus phantasia ostendit appetitui quid agendum, appetitus vero, nisi sit prohibẽs statim agit, non.n. bruta libere agunt. Ex his apparet, quō fit motus, nam cum Socr. procul prospicit amicum, tanquam delectabile obiectū, tale obiectum multiplicat spēm vsq; ad intellectum, per talem aūt speciem intellectus tandem syllogizat eum esse adeundum, quod si placuerit voluntati, mox imperat virtuti motiuæ, quæ est ipsis membris, vt mẽbra moueat, donec Soc. perueniat ad amicum, & tu intelligas omni impedimento deducto, quare hoc pacto fit motus, & vt dixi de homine: de cæteris animalibus est dicendum. Quibus clarissima ratione patet principium per se effectiuum motus animalis totale de virtutibus animæ, vt animæ sunt, esse solum appetitum, sed non sine intellectu vel phantasia præostendente ambo opposita, vel alterum tantum. Patet etiam quo genere causę appetitus sit mouẽdi principium, qm̄ in genere causæ agentis. Insuper etiam patet non duo esse mouendi principia ex quo, sed alterū.s. appetitum, intellectum vero esse cām, sine qua non, vel cōsultantem. Demum patet quare animal non semper est in motu, qm̄ licet de virtutibus animæ sola potentia appetitiua sit mouendi principium, non tamen semper mouet, qa non semper est in actu, oportet.n. fieri in actu ab ipso appetibili, si mouere debet in brutis, vel debet actu percipere motum, si in hominibus mouet, nec valet omnibus causis positis, quę ad aliquem effectum requiruntur, ergo effectus est, nisi causæ illę essent naturaliter agentes. positis.n. omnibus necessarijs ad motum, potest homo non moueri, quoniam libere, & contingenter seipsum mouet. Hactenus de principio motus.

Quō fit motus.

3 q. 1. Solutio: Quærunt. 3. vtrum intellectus, & voluntas per aliquam communem spēm moueant. Rñdent nonnulli, q Arist. p ipsius intellectus quidem, quo est illo perfectior, sui vero ipsius, quo res est esse, & essentia sui. *2. Solutio: Refutatio.* Alij dixerūt Ari. intelligere per cōem spēm, ipsum appetibile, qd est finis, atq; forma mouens appetitum, & intellectum. Sed pace horū dixerim, hi Arist. verba non intelligunt, nam hi absurdum, ad quod Arist. deducit, arbitrantur esse opinionem Aristo. *Cōm. 50. Cap. 62.* Aristoteles.n. vt Them. & Auer. exposuerunt, voluit probare intellectum, & voluntatem, siue appetitum, non mouere animal ipsum, vt duæ res, quarum vtraq; seorsum moueret, nam si intellectus, & appetitus mouerẽt, vt duæ cāæ seorsum, videlicet, intellectus per se, & seorsum, & appetitus per se, atq; seorsum: ita vt quælibet per se sit sufficiens motus principium, tunc mouerent, vt duæ causæ numero differentes, atq; per accidens distinctæ, quare motus animalis, à nulla illarum esset per se primo, quare motus animalis erit à quadam virtute vtriq; cōi, quæ est spēs vtrique illorum communis, cuius participatu intellectus, & appetitus animal mouerent, & progredi facerent. Affert exemplum Them. per quod patet consequentia, verbi causa, tam bipes, quam quadrupes incedit, nec qua illud quadrupes incedit, sed qua communi conueniunt, quod est pedes habere: ergo ex hoc exemplo consequentia videlicet, q si intellectus & appetitus essent duæ causæ motus, quarū quælibet per se esset sufficiens principium motus, motus animalis esset primo, ratione eiusdem virtutis communis: quę est species vtriq; communis, quo concesso vlterius deducit intellectum mouere animal sine appetitu: & appetitum sine intellectu, vt superius diffuse deduximus de Auer. intẽtione. Ex hisce ergo patet Arist. per communem speciem intellexisse nō formam vtriq; communem, sed speciem: qđ est quoddam vniuersale, participatione cuius vtrūq; illorū seorsum mouet: quod Arist. non asserit tanquam verum: sed tanq̃ sequẽs ad propositū: quod reputat absurdū: vt textum, & verba Auer. & Them. consideranti patet. *Te. cōm. 50.* Quarto quæro vtrum voluntas sit libera per essentiam? Et vr̄ q nō: quia tunc esset libera respectu finis: & etiam mediorum in finem. Modo respectu vltimi fini oēs ponunt eam non esse liberam: sed necessitari. consequẽtia vero patet: quia si voluntas est libera per essentiam: vbicunq; erit voluntas: erit libera: & sic cum respectu finis sit voluntas, etiam respectu eius erit libera. *4. Qō.* Secundo ipsa voluntas mouetur ab appetibili, ergo appetibile mouet voluntatem: sed appetibile mouet mere naturaliter, ergo voluntas mouetur ab appetibili mere naturaliter, & ita non videtur libera. Tertio primi motus non sunt in potestate nostra, ergo saltem respectu illorum non erit libera. In contrarium est Aristote. 9. metaph. vbi vult voluntatem esse per essentiam liberam. *Tex. cōm. 10.* Respondent nonnulli q voluntas esse libera secundum determinationem sui actus, non autem ẜm actuationem. Vbi debes scire ẜm hanc opinionem, q quando intellectus ostendit aliquid voluntati sub ratione boni, tunc obiectum ostensum actuat voluntatem, qm̄ agit in voluntatem necessario, & respectu illius voluntas necessario patitur: dicitur vero hic actus, qui ab obiecto ostenso voluntati mittitur, primus actus, & vulgari verbo complacentia. Cum vero intellectus ostendit voluntati aliquid sub ratione mali, voluntas etiam necessario actuatur ab illo, & dicitur hic actus displicentia, & primus motus. Alius vero actus est, qui dr̄ determinatio ad velle, aut ad nolle, aut tertius, quo determinat se ad neutralitatem, & quilibet horum est actus positiuus, vt dicunt, verū primus est ab obiecto sibi ostenso sub ratione boni, vel mali. Secundus & tertius sunt ab illa determinante se. Sunt qui addunt quartū, qui non est actus positiuus, sed est negatio, qua ipsa ad nihil se limitat, sed stat suspensa. Volunt igitur voluntatem esse liberam solum respectu suæ determinationis, sed primorum actuum, non est libera. Sed alij asserunt voluntatem esse liberam per essentiam, immo esse libertatem contradictionis formaliter, probant. primo quia aliquis actus noster denominatur liber libertate contradictionis, vt nunc suppono, quia omnes concedunt in doctrina Aristo. tunc vltra, sed omne denominatiue tale, est tale ob aliquid, quod est formaliter atq; intrinsecus tale. Vel igitur actus ille liber denominatiue, pp obm̄, quod mouet voluntatem, est liber, aut pp voluntatem, quæ mouetur ab obiecto. Non pp obiectum, quia cum illud mere naturaliter moueat, per ipsum talis actus non poterit denominari liber. Sin autem ille est liber propter voluntatem, ergo voluntas est per essentiam libera. Defendendo hanc pōnem sumamus primo q voluntas ab obiecto sibi ostenso ab intellectu mouetur non ab velle vel nolle, sed solum ad cognoscendum esse bonum vel malum. Est tamen quæstio vtrum iste motus, quo mouetur ad cognoscendum esse bonum vel malum sit appetitio, vel displicentia, an sit accidens, an sola obiectio obiecti. Sed quicquid sit, satis est accipere illū actum nec esse velle, nec nolle, sed esse actum illatum ab obiecto, quo voluntas depræhendit obiectum sibi ostensum sub ratione boni vel mali. Alius autem est actus voluntatis, qui dicitur velle aut nolle, quod ipsa eligit circa obiectum. Est aūt volitio vel nolitio, orōnes equiualentes orationibus optatiuis: vnde hæ ppōnes appeto, diligo hoc vel illud, odio habeo hoc vel illud, nō sunt act exerciti voluntatis, sed significant actus volūtatis. Hi vero actus præsupponunt primos: non.n. pōt voluntas in aliqd ferri, nisi in illud, quod apparet sibi bonum, nec nolle aliquid, nisi appareat sibi malū. Secundo accipio q duplex est voluntatis libertas in proposito, altera dicitur indifferentiæ, altera contradictionis. Libertas indifferentiæ est qn̄ voluntas ad neutram partem cōtradictionis magis inclinatur, & hæc est voluntas non magis inclinata ad alte-

rum oppositum, quam ad alterum, vt cum est indifferens ad modum vel quietem. Libertas vero contradictionis est, qñ licet voluntas possit stare, neutra tamen magis inclinatur ad alteram partem contradictionis, q̄ ad alteram. Hoc pacto dici solet, ꝙ licet studiosus non sit liber libertate indifferentiæ ad agendum ſm virtutes, est tamen liber libertate contradictionis, quia potest etiam, si velit, agere contra habitum, & ita etiam libertas contradictionis est idem quod voluntas connotans posse velle vtrunq; oppositorũ. Ex his concludo ꝙ libertas contradictionis est ipsa voluntas quatenus est potestas quædam, qua voluntas concurrentibus omnibus causis requisitis ad suum effectum, habet ꝙ possit cum eis coagere & ponere actum suum in effectum, vel non ponere, vt ei placuerit, & hæc vocatur cõtradictionis libertas, & voluntas. Animaduertendum ergo pro solutione ad rationes ꝙ aliud est voluntatem velle, & passiones alicuius appetitus domare, vel abscindere, vel (vt vtar verbis cõiter loquentium) refrenare vel reprimere, cum.n. aliquis irascitur, statim vellet non irasci, sed qm̃ non potest ita cito irascibilem reprimere, ideo non ita cito mitescit. Ira.n. tristitia, gaudium, & id genus requirũt localem spirituum motum, ideo non possunt ad nutum voluntatis deleri. Ex his concedi solet voluntatem posse aliquid non velle libertate contradictionis, quod tamen non potest non appeti naturali appetitu. anima.n. non potest non appetere vltimum finem, licet voluntas possit illum non velle libertate contradictionis, quia anima eum appetit appetitu naturali, quo ab illo perfectibilis, voluntas tamẽ cum sit libertas contradictionis: potest illum non velle: licet nunquam refrenare poterit naturalem animæ appetitum, quem habet, vt perficiatur ab illo. v.g. siquis fuerit in igne, licet possit non velle intelligere combustionẽ, tamen nunquam poterit non intelligere, quia nũquam refrenabit sensum ne sentiat. Similiter anima circa finem vltimum merito appetitus naturalis non potest non appetere illum, voluntas tamen potest illum non velle libertate contradictionis, licet nunquam refrenabit animam, ne illũ appetat. ergo anima non potest non velle finem libertate indñæ, licet possit non velle libertate ꝯdictionis. Nunc ad rõnes, Ad primam dicẽdum ꝙ cum voluntas sit per essentiam libertas cõtradictionis, dico ꝙ respectu omnium est libertas contradictionis, & sic respectu finis & mediorũ in finem, cum quo tamen stat eam non posse refrenare naturalem animæ appetitum ne illum appetat, potest tamen refrenare naturalem animę appetitum circa media in finẽ: & ita aliquando facit. Ad secundum patuit solutio. Ille.n. motus, quo mouetur ab obiecto ostenso, non est velle, nec nolle, nec actum suspendere, sed est appræhensio quædam, qua appræhendit illud esse eligibile, vel fugibile, nec respectu illius est libera, qm̃ ille actus non est volũtatis, nisi, vt subiecti sed potius est obiecti ostensi. nec sequitur, voluntas respectu illorum primorum motuum non est libera, ergo non est per essentiam libera, quia respectu primorum non est libera, quia non sunt actus eius. Sufficit enim ad hoc vt sit libertas contradictionis, vt sit libera respectu suorum actuum. Per idem ad tertium, primi.n. motus non sunt voluntatis, & ideo non sunt in potestate nostra. potius .n. sunt obiecti. non.n. est in potestate voluntatis, cum sibi presentatur aliquod sub ratione boni, quin deprehendat illud esse appetibile. Sed in potestate eius est illud velle, vel non velle, quia licet appræhenderit illud esse appetibile: poterit illud non velle. Hæc pauca de hac quæstione sufficiãt, nam in theologicis plura dicemus, nunquam vero satis sit peripatetice sic disputasse.

5. Q̃ō. Quinto quæritur vtrum volũtas creata possit libere velle & libere non velle libertate contradictionis. Vr̃ ꝙ non. primo quia si potest libere velle & libere non velle aliquid libertate ꝯdictionis, poterit poni in esse, possibile.n. (primo priorum) est quo posito in esse, nullum sequitur impossibile. Q̃ aũt non possit poni in esse, patet: quia tunc voluntas libere vult, & libere nõ vult aliquid libertate contradictionis. Hoc autem est impossibile, ergo impossibile est voluntatem libere velle & libere non velle aliquid libertate ꝯdictionis: cum semper hoc positum inesse implicet ꝯdictionem. Præterea. Si voluntas posset libere velle, & libere non velle aliquid libertate contradictionis, aliquis actus esset in potestate voluntatis. Hoc aũt falsum est, quia vel actus q̄ est vel actus, qui non est. non actus qui est, quia ex quo ille est, non est amplius in ptãte voluntatis. non actus q̄ non est, quia cũ ille nihil sit, non potest esse in potestate alicuius. Præterea. Si voluntas posset libere velle, & libere non velle libertate contradictionis, posset libere suspẽdere oẽm eius actũ. Hoc autem falsum est, quia dato ꝙ suspendat oẽm actum eius, cum voluntarie suspendat oẽm actum: tunc volendo suspendet: & ita respectu huius, quod est suspendere oẽm actum suum, habet actum volendi, & sic non suspendit omnem actum suum, qua ratione fit, vt hæc propõ voluntas libere suspẽdit omnem actum suum, inferat contradictoria esse simul vera. non ergo põt voluntas suspendere omnem suum actum, In contrarium patet ratio, nam voluntas est essentialiter libertas contradictionis, ergo potest libere velle & libere non velle, libertate contradictionis. Pro declaratione.q. accipiamus primo quid sit ipsam voluntatem libere velle. 2. quid libere non velle. 3. quid sit voluntatem libere posse suspendere actum suum omnem. Quantum ad primum dico ꝙ voluntas libere vult, quia aliquando vult, & immediate antequam inceperit velle, potuit nõ incipere velle. Quantum ad secundum dico ꝙ voluntas dicitur libere non velle, quia voluntas aliquid non vult, & immediate ante ea potuit voluisse. Quantum ad tertium dico ꝙ suspendere omnem actum suum, potest dupliciter intelligi, aut negatiue, & sic nihil aliud est, quam non habere aliquem actum libere, & ad hunc sensum voluntas potest suspendere omnem actum suum. Aut potest intelligi affirmatiue, & sic denotatur ꝙ ipsa nullum actum habet, & nullum actum vult habere, & hoc modo illa propositio, voluntas potest suspendere omnem actum suum, implicat contradictionem, quia si nullum actum vult habere, ergo habet aliquem actum, vt patet. Ex his deducitur quid est voluntatem libere velle & libere non velle libertate contradictionis. non.n. est voluntatem velle & non velle A vel indifferenter eam velle & non velle A, sed est velle A in B instanti, & potuisse antea vel noluisse, vel non voluisse. Aut est non velle A in B instanti, & potuisse antea voluisse. Vel efficacius voluntatem libere velle & libere non velle est positis omnibus, quæ requiruntur ad actum suum habere in potestate sua incipere velle, & non incipere velle, vel si incepit, est in potestate sua posse desinere velle, vel non velle, quando sibi placuerit. Tunc ad rationes dico. Ad primã ꝙ voluntas potest libere velle, & libere non velle omnẽ sibi obiectum. Et quando dicitur, hoc non potest poni in esse, nego hoc. non.n. illo modo ponitur in esse, vt in argumento dicitur, sed vt dictum est in suppositionibus, voluntas.n. potest libere velle, & non libere velle, non quo hæc sit in esse, voluntas libere vult & libere non vult, sed quo cum primo vult, prius potuit non velle, & cum primo non vult prius potuit velle, h̃.n. modo debet poni in esse. Sed dices, h̃ est possibilis, voluntas libere vult: ergo ista potest esse vera, voluntas libere vult. Dicendum ꝙ consequentia nulla est, quia possibile est tm̃ Deum esse, & possibile est nullam propositionem esse veram, & id genus: & tñ nunquam tales propositiones erunt veræ, vel pñt esse veræ. Sed ideo tales propositiones dñr possibiles, quia ita põt esse sicuti per eas signatur. nõ.n. per istam, poẽ est nullam propõnem esse veram, denotat ꝙ hæc põt esse vera, nulla propõ est vera, sed solum ꝙ poẽ sit ita esse sicut per eã propõnem, quæ est, nulla propõ est vera, denotatur. Ad secundum dicendum ꝙ in potestate voluntatis est actus qui est, quia põt illum continuare, vel non continuare, & est actus q̄ non est non de inesse, sed q̄a antequam illum habeat, potest illum habere libere. Vterque ergo actus est in potestate voluntatis, nam qui est, est in eius potestate, vt non continuet, qui nõ est, vt possit efficere, Ad tertium patet solutio, quia voluntas potest suspendere omnem actum suum positiuum per negationem, non autem per affirmationem: vt diximus. Multa alia de voluntate essent dicenda: quę in theologicis domino concedente dicemus: & quidem diligentissime.

De possibili pulchra.

Necesse

ARGYR. *Necesse est igitur omne quod viuit animamq́; habet, nutriendi vim habere ab ortu generationeúe vsq; ad interitũ corruptionemúe suam. necesse est. n. omne quod est ortum, accretionem & statum & decretionem habere, quæ quidem vt patet sine nutritione fieri nequeunt. Necesse est igitur, vniuersis his quæ accrescunt atque decrescunt, inesse potentiam nutriendi.*

Tex.com.59. Vegetatiuam quidem igitur animam necesse est habere oẽ quodcunq; viuit, & aĩam habet, à generatione vsq; ad corruptionem, necesse est. n. quod genitum est, augmentum habere, & statum, & decrementum. Hæc autem sine alimento habere impossibile est. Necesse est igitur inesse vegetatiuam potentiam in omnibus natis, corruptibilibus.

φυομένοις crescentibus φθίνουσιν. descrescẽtibus. *viuentibus mortalibus.*

COMMENTARIVM.

HACTENVS de motiuo: at nunc de vegetatiuo ꝑtractationem aggreditur. nam vt Auer. inquit. cum egisset de omnibus vĩbus virtutibus aĩæ, nunc de virtute aĩæ vegetatiua aggreditur: vt ostendat, quæ earum sit viuentibus data ꝑꝑ melius, & quæ ꝑꝑ necessitatem. Expositor vero vr̃ huius intentionis aliam causam assignare. Dicit. n. postquam Aristot. determinauit de singulis partibus aĩæ, hic oñdit qũo adinuicem ordinantur. Et primo ponit hanc conclusionem, oẽ quod viuit, & aĩam habet, habet vegetatiuam potentiam, & syllogizat h̃ pacto: oẽ crescens stans & decrescens habet vegetatiuam potentiam: oẽ viuens crescit, stat, & decrescit, oẽ igitur viuens habet vegetatiuam potentiam, Huius syllogismi primo accipit conclusionem, & inquit. igitur aĩam necesse est hr̃e oẽ, quodcunq; viuit, & aĩam habet, dico necesse est habere à gñone ipsa, atq; ortu, vsq; ad corruptionem, atq; finem vitæ. Per hæc verba ꝫ à generatione vsq; ad corruptionem. ꝫ Expositor colligit Aris. innuere hoc esse intelligendum in viuentibus, quæ generantur & corrumpuntur, excludens corpora cœlestia, quæ viuunt, & animam hñt, & tñ vegetatiuam potentiam non habent. Quod quidem licet colligi possit ex his verbis, arbitror tamen Arist. hoc non dixisse, nisi ad dr̃iam sensus, & motiuæ potentiæ. nam viuens, & quod aĩam habet, non à principio vitæ, ad eius finem sensum, vel potentiam sensitiuam habet, & ad dr̃iam potentiæ motiuæ, quæ non à principio ad finẽ viuentibus inest. Et dicit. ꝫ Quod viuit & animam habet ꝫ vt oñdat h̃ cõe esse etiam aĩalibus. Hæc enim à principio ortus, vsq; ad finem vitæ vegetatiuam potentiã semper habent, vnde per habẽs animam animal intelligit. Hæc est conclusio. Deinde accipit minorẽ, & inquit. Necesse est. n. quod generatur atq; genitum est idem, necesse est, vt omne viuens, quod generatur, habeat augmentum, statum, & decrementum: hæc fuit minor. Deinde sumit maiorem: hæc autem sine alimento, hoc est sine potentia nutritiua, hr̃e non põt. Est ergo maior, oẽ viuens habet augmentum, statum, & decrementum. Hæc fuit maior, repetit conclusionem, & inquit, Necesse igitur est inesse vegetatiuam potentiam in oĩbus notis, & corruptibilibus, hoc est oĩbus viuentibus à principio ad finem. Quo ad verba attinet, verbum, natis græce est φυομένοις latine augmentabilibus etiam, tamen (vt arbitror) hic pro genitis accepit, verbum verbo, corruptibilibus græce est, φθινοῦσιν, latine etiã diminuibilibus, tamẽ corruptibilibus transtuli. nã hic describit viuens, quod generatur, & corrumpitur. Quærunt vtrum viuens deuenire possit ad tempus status, qualem arbitrantur esse iuuẽtutem in qua virtus, nec augeat, nec imminuat? Et vr̃ ꝙ non, quia oẽ viuens post ortum, semper tẽdit ad corruptionem, semper. n. post ortum minori tꝑe erit victurum. ergo semper post ortum tendit ad decremẽtum, quare post ortum vnum erit tempus. s. decrementum. Præterea. Aliquando viuens ante tp̃s status moritur. ergo non transit per tria tꝑa. Egidius lucidus doctor arbitratur ex rei natura nullum esse statum, sed omne tempus esse, aut augmenti, aut diminutionis ſm rei veritatem: imaginatur enim quandiu ossa sunt tenera, & calor naturalis fortis, augeri viuens: cum vero calor non est fortis, tunc viuens decrescit: cum vero nec augmentum, nec decrementum sensibile est, status est viuentis: ergo inter augmentum & decrementum ex rei natura non datur tempus medium, dat tamen tempus in quo nec vnum, nec alterum sensibile est. Quod vero non detur tale medium ex rei natura, Probat Egidius, primo quia inter calorem fortem, & non fortem non datur medium, quemadmodum nec inter cõtradictoria, cum. n. est fortis generat magis quam fuerit deperditũ, cum vero non fortis, quod restaurat, est minus quam id, qđ resolutum erat. ergo sicut inter fortem, & non fortem non datur medium, ita inter accrementum & decrementum nõ dabitur medium. Secũdo si tale tempus ex natura rei esset dabile, medium tempus in quo. s. calor naturalis præcise tm̃ restauret, quantum fuisset deperditum, sit tota iuuentus (vt medici arbitrantur) & sit, gratia argumenti, decem annorũ, quæritur vtrum in fine talis temporis sit calor æque fortis sicut in principio erat, vel fortior, vel debilior. Si æque fortis, vel fortior, ergo sicut in principio sufficiebat per decẽ annos restaurare quantum resoluebatur: ita sufficiet in fine decem annorum, & ita per plures annos adhuc, & sic in infinitum. Sin autem dicatur calorem esse debiliorem in fine, q̃ erat in principio, ergo in aliqua proportione: & ita prius etiam erat debilior, licet in minore proportione: cũ ab extremo ad extremum, non nisi per medium transitus fiat: sed in principio decem annorum non poterat calor restaurare nisi tm̃ quantum resoluebatur, ergo prius ante finem, quando calor fuit debilior q̃ in principio, non poterit restaurare tm̃, quantum resoluebatur: & ita tunc fuisset diminutio, & non status: cuius oppositum supponebatur. Ex his argumentis Egidius autumat statum viuentis esse, quando viuens, nec sensibiliter crescit, nec sensibiliter decrescit, & ita inter crementum, & decrementum medium esse negat, sed inter crementum, & decrementum sensibilia concedit medium. Contra hanc opinionem fere omnes aduersantur, Gandauensis. n. argumentatur, inter quoslibet duos motus oppositos est quies media, in qua subiectum nullo illorum motuum mouetur. Sed crementum & decrementum sunt duo motus contrarij, ergo inter eos debet dari quies media. Maior probatur. 8. phy. alioquin idem simul esset, & non esset, vt deducit Gandauensis, at omnis quies est in tempore, ergo inter crementum & decrementum est tempus, in quo viuens, nec crescit, nec decrescit, & hoc tempus saltem erit status. Præterea. Alij argumentãtur ꝙ hac positione instanti quælibet hora viuentis esset tẽpus status, quod est contra omnes. & consequentia probatur, quia ſm Egidium, illud est tempus status, in quo non est sensibilis accretio, nec sensibilis iminutio, sed in nulla hora suæ vitæ viuens sensibiliter videtur, aut accretum, aut diminutũ. ergo quælibet hora suæ vitæ erit status. Præterea. In instanti medio copulante tempus auctionis tempori diminutionis viuens, nec augetur, nec diminuitur, ergo dabitur medium inter crementum & decrementum. Añs probatur, quia si illo instanti viuens augeretur, igitur post illud augebitur, & si in illo instanti diminueretur, ergo ante illud diminuebatur. quare idem simul & semel cresceret, & decresceret, quod est impossibile. Vtraq; vero consequentia patet, quia nullius motus datur primum, vel vltimum. 6. phy. Præterea. Alij argumento Auic. eandem positionem sic reprobant, aliqñ virtus vitalis conseruat calorem, & facit augmentum, vt in pueritia, aliquando neq; cõseruat calorẽ, & facit augmentum, vt in senectute, ergo aliquando alterum illorum sufficit facere. Tenet argumẽtũ, quia natura non procedit ab extremo ad extremum sine medio, sed cum non possit aliquando facere augmẽtum, & non conseruare calorẽ: est. n. hoc omnino impossibile, non. n. calor diminuitur, nisi in senio. ergo aliquando sufficit calorẽ conseruare, & non facere augmẽtum, quod quidem est tẽpus status. His argumentis oẽs, quos ego legi, Egidium condẽnãt, & eius argumenta resoluunt. Ad primum dicunt calorem esse fortem tempore status, verum non ſp statum esse asserunt, cum calor est fortis. Dicũt. n. augmentum desinere ꝑꝑ humidi terrestreitatem, qua redditur extẽsioni ineptum: alij dicunt inter fortem & debilẽ non esse medium

Marginalia: 1. Quæstio. Vtrum sit possibilis status in viuentibus. — Pō Egid. — Rōnes Egid. — Contra Egi. qō.

medium sed inter fortiorem & debilem medium esse fortem,& ita volunt augmẽtum fieri,qñ calor est fortior,diminutionẽ vero,cum calor est debilis, statum cum est fortis. Ad scd͂m dn̄t calorem in principio & fine esse æque fortẽ, non tñ in fine sufficere per decem alios annos conseruare, qm̄ disparitas est ex parte humidi,nã in principio iuuentutis nõ erat ita terrestre, quin cum maiore adhuc terrestreitate suum calorem posset conseruare sub gradu, sub quo prius fuit. In fine vero iuuentutis erit humidũ in extremo latitudinis siccitatis, cum qua põt calorem conseruare, & quia continuo efficitur siccus, ideo immediate post finem non amplius sufficit humidum calorẽ conseruare sub eodem gradu, sed continue diminuet. Hæc sunt,quæ ꝯ Egid. oẽs fere asserunt. Verum Auer. pñti loco velle vr̄ omne viuens non habere nisi crementum & decrementum, crementum quidem, vt perueniat ad debitam quantitatem, in qua possit exercere suam operationem, decrementum vero, ne fiat transitus ad corruptionem immediate ab ipsa rei perfectione.Them.ẽt viuẽs oẽ non nisi accretionem,& minutionem pati dicit,vbi nihil de statu loquitur. Est ergo signum ꝙ statum tẽporalẽ noluerunt.Vnde ex dictis Auer. colligo hanc rõnem,si datur status, aut datur, vt viuens ꝑueniat ad suam perfectionẽ, aut vt transeat per ipsum ad corruptionem,non vt perueniat ad suam perfectionẽ,quia per solam accretionẽ ad talem perfectionem viuens attingit,nec vt ꝑ ipsum transeat ad corruptionẽ,quia per minutionem satis fieri põt hic trãsitus, ergo nulla est necessitas status. Teneo disputandi grã ego, viuens augeri vsq; ad A instans,quod est vltimum ꝑ exclusionẽ prioris & posterioris motus, tenendo auctionẽ & diminutionem esse motus continuos, est quidem vltimum per exclusionem prioris, quia in illo non est auctio & immediate antea erat. Est ẽt primum per exclusionem posterioris, quia in illo non est minutio,sed immediate post illud.hoc tamen instans se tenet cum sequenti motu, & non cum præcedenti, qm̄ sp ab vltimo fit denominatio. Ex his sequitur clari posse statum momentarium,in quo viuens nec augeť,nec minuitur, non tñ datur status temporalis. Tunc ad primam dico inter motus contrarios semper interuenire quietem per negationem vtriusq; motus,est.n.deuenire ad quoddam instãs, in quo nec prior, nec posterior motus est, in quo mobile dicetur quiescere per negationem,ꝙ in eo non meatur aliquo contrariorum motuum.hæc ãt quies nõ dicitur priuatiua,qm̄ esset temporalis. Cum vero accepit Gandauensis totum terminum ad quem esse in mobili,hoc est intelligẽdum,qm̄ motus per aliquid sibi internum terminatur: gr͂o .n.est finis alterationis:quæ tñ non est in eo,quod prius alterabatur, sed in prima materia: quando vero motus non terminatur per aliquod sibi internum talis motus finitur per terminum extremum. Ad secundam nego consequentiam,quia licet status sit insensibilis auctio, vel insensibilis diminutio,nõ tñ contra, insensibilis auctio vel minutio insensibilis omnis est status: vl'is.n.affirmatiua non conuertitur in terminis,nisi gratia terminorum, quare status erit tempus medians inter sensibilem auctionem,& sensibilem minutionem, in quo neutra sensibiliter est. Ad tertiam patet solutio, solum.n.probat dari medium momentarium, quod ego,& Egid.non negamus.Ad quartam nego illa esse extrema,licet.n.sint contraria,non tamen sunt extrema, inter quæ mediet aliquid quod differat re ab vtroq; extremo. Præterea dato ꝙ sint extremi & contrarij motus, non oportet inter eos esse medium temporalem,sed momentarium, imo ex argumento illa sunt ꝯdictoria:conseruare.n. calorem & facere augmentum, non conseruare calorem, & non facere augmentum sunt contradictoria, ergo nihil debet esse medium. Patet ergo ex his recte Auer. & The. duo tantum tempora vitæ annotasse.s.augmenti, & decrementi,quoniam tertium ex natura rei dabile non est. Tunc ad primum dico respectu decursus ætatiui vnum est tempus, videlicet, minutio, quoniam post ortum omne viuens tendit ad non esse, respectu vero magnitudinis duo tantum sunt tempora. Ad secundum licet viuens ante statum præmoriatur,tamen per accidens non venit ad statum,est tamen per se aptum peruenire,& sic Arist. loquiť.

Quæ Auer. Com. 59.

At non in omnibus viuentibus necesse est sensum esse,etenim neq; ea possunt tactum habere,quorum corpus est simplex, quæque non sine materia formarum sunt suscepti neque fieri potest, vt sine hoc sensu animalium quicqu in rerum sit ratione.

Sensum autem,nõ necesse est in omnibus viuẽtibus esse. neq;.n.vtiq; ea quorumcunq; corpus simplex est, tactum contingit habere,neq; sine hoc possibile est esse animal vllum,neq; quæcunq; non susceptiua specierum sine materia sunt. Tex.com. 60.

COMMENTARIVM.

PROBAVIT omnibus viuentibus inesse potentiam vegetatiuam. at nunc probat non oibus viuentibus inesse potentiam sensitiuam, quam per sensum intelligit, & hoc proponit,& inquit. Sensum ãt non necesse est in omnibus viuentibus esse, ꝙ si omnibus viuentibus potentia vegetatiua inest,& non omnibus viuentibus inest potentia sensitiua: patet dr̄ia vegetatiuæ ad alias animæ partes, quia omnes aliæ præsupponunt vegetatiua, tanquam priorem, & cæterarum fundamentum. Quod vero non omnium viuentium sit sensus, probat Arist. quia non omnium viuentium est tactus, ergo non omnium viuentium est sensus: est.n.tactus omnium sensuum primus ita,vt vbi tactus non est,illic sensus nullus esse possit.Q. vero non omnium viuentiũ sit tactus,probat tribus rationibus. primo,quia stirpium,quarum est corpus simplex,vti illarum pars miscibilis,non est tactus, vt nunc supponit, ergo non omnium viuentium est tactus.Huius accepit ãns,cum inquit. Et lege sic,neq;.n.ea.s.plantæ,quorumcunq; est corpus simplex, vt eorum pars miscibilis, tactum habere contingit, vt nunc supponendum est. Secundo idem ãns probat, quia tactus non est nisi animalium,at non omne viuens animal est,ergo non omnium viuentium tactus,& hoc inquit.Neq; sine hoc possibile est esse animal vllum. immo non nisi animal tactum habet,sed suppleas rationem,non oẽ viuẽs est animal,ergo non omnium viuẽtium est tactus. Tertio probat idem ãns,tactus non est nisi eorum,quę sunt specierum susceptiua sine materia. At non omne viuens est susceptiuũ sine mã, ergo non omniũ viuentium est tactus. Inquit, neq;,quæcunq; specierum sine materia nõ susceptiua sunt, tactum habent, sed solum ea, quæ spẽs sine materia suscipiunt, tactum habent. Suppleas rationem, sed non omne viuens spẽm suscipit sine materia, quia planta non suscipit spẽm sine materia,ergo non omnium viuentium est tactus. Patet ergo tribus rationibus non omnium viuẽtium esse tactum.Quod si non omnium viuentiũ est tactus,nec omnium viuentium erit sensus: est.n.tactus primus omnium sensu,sine quo nullus sensus alicui inesse potest.hoc pacto legendus est textus. Philop. vero hunc textum resoluit ad duas rationes,quarum prima est ex parte corporis plantarum.Secunda vero ex parte animę.Ex parte corporis quidem,quia corpus plantarum videtur simplex, nam licet ex quatuor elementis constat,tm̄ tñ in plantarum corpore terrei est,ꝙ earum corpus sit quasi terra,quæ inepta est sensui,vt patet in capillis & ossibus, quæ ꝑp nimiã terrestreitatem,non habent sensum.Ex parte animæ vero argumentatur,quia earum anima spẽs sine materia non suscipit, ergo anima earum caret potentia, qua possit illas suscipere, & ita caret sensu. Hæc ex Philop. prima tamen expositio melior est, quia nullum verbum Arist. omittit indeterminatum.Auer.vero verba illa neq;.n.quorumcunq; corpus simplex est tactum habere contingit intelligit de corporibus cœlestibus.q.d.tactũ non esse oium viuentium, quia non cœlorum quæ viuunt,ergo tactus non est omnium viuentium. Sed hæc expositio non conuenit intentioni Aris. qm̄ exclusit cœlestia corpora superius ab hac consideratione, quia solum de viuentibus corruptibilibus proposuit. Sunt doctissimi viri, qui stirpibus sensum tactus tribuerunt, vt Anaxagoras Clazomenius. Demo. abderita, Ebrutalis phs iunior,& Platonicorum nonnulli,& mouebantur ex eo:quia cum stirpes nutrimento participent, alimoniæ sensum habeant necesse est, hoc est tactũ, & gustũ. Verum

Quæ Auer. Com. 60.

Refutatio.

Verum in Collectaneis positionem hanc refutauimus, vt in.2. lib. videre potes, vnde Them. hic. d. plantis naturam sensum negasse, ꝙ corpora earum simplicibus proxima sint, & ꝙ crassiora sint: quam vt possint subtilitatem sentiendi admittere. Arist. vero probat plantis non inesse sensum, ꝙ eis appetitio non insit, vtpote nec tristitia, nec lætitia, quod vero nec tristitia insit, nec lætitia, argumento nobis est plantarum immobilitas, non.n.à re ipsa tristi plantæ retrahuntur, nec ad rē delectabilem diffunduntur, plantis ergo, quia appetitio non inest, nec sensus inesse potest. Sed de his hactenus.

ARGYR. *Animal aūt necesse est sensum habere, si nihil facit frustra natura. nam vniuersa quæ natura conficiuntur, gratia sunt alicuius, aut sunt casus eorum quæ alicuius causa fiunt. Si igitur corpus quod habet vim gradiendi, non haberet sensum, corrumperetur sane, & non ad suum proficisceretur perueniretq; finem, quem quidem opus esse naturæ constat. Quo nanque pacto nutrietur? Immobilibus enim adest nutrimentum eo in loco, vbi sunt orta, quo nutriri possunt suapte natura.*

Tex. 80. Casus συμπτώματα Aīal aūt necesse est sensum hr̄e, si nihil frustra facit natura, gratia.n. alicuius oīa sunt, quę natura subsistunt, aut casus sunt eorum, quæ sunt alicuius gratia. Si igitur omne progressiuū corpus non haberet sensum, corrūperetur vtiq;, & in finem non vtiq; veniet, qui est naturæ opus, Qūo.n. aletur? Manentibus

Hoc τοῦτο *vnde* quidem enim inest hoc, vbi nata sunt.

COMMENTARIVM.

CVM declarauit potentiam vegetatiuam esse priorē & vtiorem potētia sensitiua. nunc exponit, cām pp sensus quā inest, & inqt. Aial aūt necesse est sensum hr̄e, ꝓbat aūt h̄, & pōt argm̄ fieri à primo ad vltimum, aīal est, ergo est pp finem, h̄ est, vt gn̄et sibi simile, & tale quale ipsum est, vt exponit Them. alioqui natura aliquid frustra fecisset, si aīal est, vt generet sibi simile, necesse est vt cibum assumat, qui conuertatur in eius substantiam, quo ēt crēscat, vt possit peruenire ad tantam quantitatem, vt generare possit, & eius superfluum conuertatur in semen. Propter tria.n. aīal cibum assumit, vt nutriatur, & conseruetur, vt crescat, & ꝑueniat ad debitam quantitatē, sub qua gn̄are possit, & conuertatur in semen. Patet ergo si aīal est, vt generet, ipsum necessario assumere debere cibum: sed cum non possit assumere cibum eo loco, vbi aīal genitum est, sed procul, necesse est ipsum habere sensum, quasi ducem, quo ducat ad locum cibi. salubriter: si.n. sensum non haberet obuiaret corruptiuis causis: & ita non perueniret ad locum cibi: qđ si nō pueniret ad locū cibi: cibū nunquā assumeret, & si cibum nunquā assumeret, non posset puenire ad debitū tp̄s, quo posset debitum naturæ opus perficere, gn̄ando sibi simile. Inquit. Aīal autē necesse est sensum habere, si nihil frustra facit natura. Quod vero si nihil frustra facit natura, aīal sensum habere necesse sit probat, & assumit diuulgatum principium physicorum vt exposuit lib.2. physi. auscul. videlicet quæcunq; natura subsistunt, aut sunt alicuius gr̄a, aut sunt casus, qui sequuntur ea: quæ sunt alicuius gratia, hoc supposito argumentatur. Si igitur nullum progressiuum corpus sensus haberet, antequam veniret ad locum ciborum, ex quibus enutritur: corrumperetur, qm̄ careret duce, quo peruenire posset salubriter ad eum locū: careret.n. sensu, quo discerneret, corruptiua: quę fieret sibi obuia. vltra si corrumperetur antequam veniret ad locum ciborum: nō perueniret ad finem, qui est naturæ opus, hoc est ad generandum sibi simile. vbi.n. non posset peruenire ad locum, non nutriretur, vbi vero non nutriretur, semen emittere non posset, quod est nutrimenti superfluitas, imo (vt dicit Them.) moreretur illico: ppea dicit Arist. qūo.n. aletur, quasi dicat, nullo pacto enutriretur. Quod si dicas aīal nutriri ex suis radicibus in loco vbi ortum est, vt plātæ & animalia immobilia enutriuntur. Contra obijcit, qa immobilibus animalibus vel plantis nutrimentum inest in loco, vbi ipsa sunt apta esse, ideo non mouentur procul: at animalibus progressiuis nutrimentum ipsum non reperitur eo loco: vbi illa orta sunt. Quo vero ad verba attinet, Auer. verba illa§ quo modo enim aletur.§ sic habet § Est.n. s̄m modum motus sine sensu§ & exponit Arist. hæc dixisse pp corpora cœlestia, quæ habent motum, & tamen carēt sensu: propterea dicit illa habere motum alio modo atque alia ratione, quam animalia hæc habeant, sed bonus Auer. sæpe truditur in fabulas, perlibrat.n. ea quæ nō sunt in lib. Arist. sed quæ sunt ficta ab interpretibus Barbaris. Philop. hunc locum eodem modo intellexit, ponderat vero verba Arist. cum ait, alia esse propter aliquid, alia consequi ea, quæ sunt propter aliquid. Dicit.n. capillos in capite pilos in cilijs, & pilos in barba esse aliquid, capillos quidē tegmenti gratia, pilos ciliorum gratia custodiæ, pilos barbæ dn̄iæ causa, vt differat vir à muliere: caniciem vero capillis quæ in senecta accidit, asserit esse consequens id quod est propter aliquid, quia consequitur phlegma quod abundat in senecta. Præterea. Textum resoluit in duas rationes. Prima quidem est, si aīal progressiuum non haberet sensum, tunc frustra esset sibi datus progressus, quia vel non progrederetur, vel in malum.s. præcipitium se præcipitaret, & sic frustra datus esset progressus. Secunda vero, qa progressiua aīalia cibum quærunt procul, ergo indigent sensu, quo ducantur ad cibum. Them. vero textum ad vnā rationem resoluit, vt visum est. Quidam h̄ disputant obiter cum diuo Thoma, an anima cœli sit intellectus cœlū ipsum perficiens, atq; informans. Argumentatur Tho. ꝙ sic, quia.12. primæ philosophiæ lib. Aristo. vult in motu cœli esse duo consideranda, alterum mouens non motum, alterum vero, quod mouet motum, quod mouet non motum, mouet sicut desiderabile, & cum non desiderio concupiscentiæ vel sensus, mouebit vt desiderabile, intellectiuo desiderio, propterea concludit id quod mouet motum, mouere vt appetens, & intelligens: at nullum corpus dicitur appetens, & intelligens nisi per intellectum ipsum informantem: quo vt forma perficiente intelligere & appetere dicatur: quare ex his sequitur cœlestem animā esse intellectum cœlum ipsum informantem, & in esse constituentem. Contra obijciunt Iuniores, quia hoc concesso: quælibet intelligentia esset pars alicuius compositi, & cū omnis pars moueatur per accidens motu totius, quælibet intelligentia moueretur per accidens motu cœli: quod Arist. & Auer. negant alioqn esset corruptibilis. Præterea. Tunc quælibet intelligētia esset physicæ considerationis, quod negat.2. phy. auscul. nam quælibet esset actus corporis naturalis. Sed defendendus est expositor Tho. qui melius semper Arist. verba intellexit: quam cæteri repræhensores: tenemus enim intelligentiam esse formam cœli, è qua cœlum ipsum dependet in esse, verum duplex est forma, altera è qua id cuius est dependet in esse: & ipsa ab illo non dependet, & hæc est forma, & nullius compositi pars, quia nec pars materialis, nec formalis: altera est, è qua id depēdet, cuius ipsa forma est, & ipsa ab illo dependet etiam in esse, & hæc semper est pars alicuius compositi ex materia, & forma resultantis. Tunc patet solutio ad argumenta contra diuum Thomam, non.n. sequitur intelligentiam esse partem, licet ab ea cœlum dependeat, similiter concesso quod quælibet intelligētia per accidēs moueatur motu cœli, vt.8. Physicorum dictum est: non tamē sequitur ipsam esse corruptibilem, quia non mouetur per accidens dependendo à cœlo, sed potius contra cœlo ab ipsa dependente. Ad secundam patuit solutio in metaphysicæ libro primo. Diximus enim omnem intelligētiam, vt anima est, esse physicæ considerationis, vt intellectus vero est metaphysicæ rationis, verum de re hac in multis locis abunde diximus. Philoponus hic soluit dubium de talpa: quæ quærit cibum procul, & non habet visum, & de verme, qui mouetur, & caret visu. Respondet ꝙ talpa habet visum, sed tenui tunica opertum propter continuam sub terram latitationem. Item de verme dicit, ꝙ natura mollitiem ob indigentiam suppleuit, nam sui corporis mollitie discernit ac si videret; sicq; potest dici de aliis multis animalibus.

An cœli anima sit forma dans esse cœlū. Opĭo Thomæ. Te.c.36.

Fieri

Fieri autem nequit: vt corporum quicquam mobile atq; ortum animam quidem habeat discernentemque mentē, sensu autem vacet. Cur enim nō habebit? aut enim animæ, aut corpori idipsum melius erit. At neutri videtur melius esse. illa nanque ob hoc non intelliget magis. illud autem non ob idipsum magis persistet. Nullum igitur, vti diximus, non immobile corpus: habet animam absque sensu.

Tex. comē. 61. Non potest autem corpus habere animā quidem & intellectum discretiuum, sensum autem non habere, non mansiuum existens, generabile autem. at vero neque ingenerabile. Quare enim non habebit? aut. n. animæ melius est, aut corpori: Nunc aūt neutrum est, hæc quidem enim non magis intelligit, hoc autem nihil erit magis propter illud. Nullū ergo habet animam corpus non manens, sine sensu.

COMMENTARIVM.

DICTVM est datū esse animali sensum, vt per ipsum discernere possit in eligendo cibum, vtilia ab inutilibus, salubria ab insalubribus, corruptiua à conseruatiuis. Contra videtur ad hoc in aliquibus animalibus sufficere intellectum discretiuum, hoc enim duce, possunt animalia huiusmodi hæc omnia sufficienter discernere, ergo in hominibus videntur sensus superflui. Respondit ergo fieri non posse, vt corpus habeat animam, & discretiuum intellm, & sensu careat, si est animal progresiuum, & generabile. Vnde inquit. Non potest aūt corpus habere animam & intellectum discretiuum, sensum autem nō habere, si non mansiuum est, sed gresiuum, generabile autē: hoc est si est progresiuum, & generabile. Sed verba illa § at vero neq; ingenerabile § & reliqua, Them. cui non parua fides adhibenda est, sic legit, at vero non ingenerabile, quasi dicat quod dictum est de generabili: non oportet dici de ingenerabili, quia ingenerabile habere pōt animam & intellectū discretiuum, id est distincte appræhensiuum, & sensu carere, vt cœlum & ita, neque, pro, non, legēdum est: Deinde verba illa. § Quare enim non habebit § legenda sunt, sic: nam cur ne habebit, quasi dicat, nam si habet ad quid ne habere sensum vtile erit? & tunc verbū non, pro ne interrogatiue legendum est, & hoc pacto verba græca non corrumpuntur. Quo vero ad nihil ingenerabili corpore animato sensum habere vtile sit: probat Arist. quia non confert illi ad intelligēdum: cū corpus cœleste intelligat per essentiam suæ animæ, & non per spēs acquisitas à sensibilibus. nec confert illi pro cōseruatione, quia ex sensu cœlum nō magis vel plus perdurabit, non enim eget cibis, quos medianté sensu discernat, tunc dat eā cōclusionem, quā superius dedit: & inquit. Nullum ergo corpus scilicet generabile, non manens, sed progresiuum aīam habet sine sensu: ingenerabile vero bene habet aīam sine sensu. Hæc est expositio Them. quā Auer. sequi videtur, & non est extorta: sed græcis verbis conueniens, nam hæc conclusio sic legitur, nullum ergo corpus generabile, & progresiuū habere pōt aīam sine sensu: ingenerabile vero mobile potest habere animam sine sensu, & sic hæc conclusio sequitur ad omnia, quæ dixit. Thomas vero in textu omnem facilitatem vult esse considerandam, & omnem violentiam esse explodendam: vult Aristot. duo fecisse, quoniam primo eum probare dicit generabile corpus, & mobile non posse animam habere, & intellectum distincte appræhēsiuum, qui sensum habeat, nec hoc probat, sed tanquam ex dictis probatum assumit, superius enim probauit animā talis corporis intelligere non posse sine phantasmate. Secundo dicit eum probare corpus æternum habere nō posse animam & intellectum discretiuum, & sensu carere, & per intellectum discretiuum intelligit intellectum appræhensiuum singularium. Vnde Platonici dixerunt esse dæmones corporeos animatos, eosque habere intellectum discretiuum, & corpora æterna, vt Apuleius asserit, ideo Aristot. secundo probat tale dæmonicum corpus, licet æternum, habere nō posse animam & intellectum discretiuum sine sensu, dico intellectum discretiuum, quia corpus æternum, vt cœlum: habet intellectū sine sensu, quoniam cœlestis intellectus non est discretiuus, hoc est singularium perceptiuus, sed per essentiam appræhensiuus: at nullum corpus æternum habere potest animam, & intellectum singularium appræhensiuum, & carere sensu, & hoc proponit, at vero neque corpus ingenerabile potest habere animam, & intellectum discretiuum, & sensu carere. Deinde probando hoc, quærit, quare enim tale corpus sensum non habebit? aut enim istud non habere est animæ melius, aut corpori, & ꝙ nec animę, nec corpori sit melius non habere sensum probat, & primo ꝙ non sit animæ melius, nam anima huiusmodi corporis carentia partis sensitiuæ, nec melius, nec magis intelligit, immo carentia talis partis non percipit singularia discretiue, quæ Platonici illam percipere asserunt. Quod vero hæc carentia corpori non sit melior, probat, quia ex tali carētia corpus non diutius perduraturū est: ergo vniuersaliter concludit nullum corpus mobile aīam habere posse sine sensu, siue illud sit corruptibile, siue incorruptibile: si modo sit mobile, & intellm habeat discretiuum. Hæc expositio, vt recte Expositor considerauit, nullam ponit in verbis Aristotelis extorsionem: nec violentiam: tamen in re ponit nō leuem dubitationem. Est enim dubium primum, vtrum anima in tali corpore melius intelligat sine sensu. Et videtur ꝙ melius: quia vt Auer. in cōmento argumentatur, sensus potius impedit intellectionem, q̄ illi conferat, facit enim intelligibile non intelligi nisi per speciem, & non ꝑ essentiam, & ita intellectio est obscura atque nocturna, intellectio vero quæ sit sine sensu, est intuitiua & matutina. ergo sensus intelligenti potius impedimento erit. Secundo dubium est quia sensus non facit ad æternitatem eius cuius est sensus: nam (vt Auerroes inquit) sensus in maiori parte non est causa longitudinis vitæ, & perpetuę durationis, quia omne habens sensum est mistum, & ita corruptibile. ergo hæc expositio facit dubitationē in re. Propterea expositio Themistij videtur magis conueniens, quoniā nec verbis, nec rei dissona est, si verba legant̄, vt diximus. Egidius fingit ſm Plato. animā intellectiuam habere duplex corpus, tenue alterum, atque æternum animæ ipsi proportionatum, crassum alterum & mortale, animæ disproportionatum, animastico vero corpori proportionatum. Ait illud tenue esse æternum, quia æterna forma nō potest esse actus corporis corruptibilis immediatus, alterum vero crassum, mortale, ꝙ anima æterna, mediante corpore æterno, bene esse potest forma corporis mortalis. Contra ergo hanc opinionē Egid. dicit Arist. loqui. dicit. n. nullū corpus habere posse animam intellectiuam sine sensu: siue tale corpus sit, tenue, & æternum, siue crassum, & mortale. Verum ad argumentum Plat. respondet æternam formam posse esse actum corporis corruptibilis, non immediate: sed mediante dispositione corruptibili. Quæ responsio, & expositio dubia est. expositio quidem, quia Plato tale corpus medium tenue, & immortale nūquā somniauit, potissimū cum æternum esse non possit. responsio vero, quia pari ratione non videtur forma æterna esse actus dispositionis corruptibilis, vel corporis corruptibilis mediante dispositione corruptibili, eadē enim quæstio erit de corpore, & de dispositione. Propterea est argumentū illud quo probaretur tale corpus medians, dico formam æternam bene posse esse corporis mortalis actum, quando non est æterna simpliciter vtraq; ex parte. nā quando incipit non ante corpus, potest ipsa æterna à parte post esse actus corporis simpliciter mortalis. Ex his quæ Arist. dixit Them. deducit animatam naturam extrema sui parte vtraque sine sensu esse, extrema sunt, cœlum, & plantæ. Carent plantæ sensu, præ ignobilitate, & crassamento naturæ. Caret & cœlum, nobilitate, & naturæ excellentia. Præterea. Planta sensu caret, ꝙ procul cibum non quærat, cœlum vero ꝙ cibo nullo pacto egeat, hæc Them. verum an plantæ sensum habeant, secundo huius in Collectaneis disputauimus, & in hoc tertio paulo superius. Si vero cœlum, in libro de Substantia orbis; & in libro de cœlo. Sed quo ad verba attinet, debes scire ꝙ verba illa § quare non habebit § dupliciter reperiuntur in græcis codicibus, vnomodo affirmatiue,

Quæ Egid. ad mentem Plat.

matiue,sic quare habebit,& sic exponit,hæc Alex.est enim sensus cum cœleste corpus sit ingenerabile, cur habebit sensum. Videtur enim quòd non debeat habere, quia vel erit corpori cœlesti bonum, vel eius animæ. non corpori quia licet sensus conferat his quę habent mortalia corpora quatenus per eos præseruantur à præcipitijs, & quærũt cibos procul,cœlo cum sit corpus immortale, nõ cõfert, non animæ, quia sensus sunt vtiles animæ pro scientia vniuersalium.vt.s.acquiratur ex sensibus. at cœlestis anima per essentiam scit. Aliomodo verba illa leguntur cum negatione vt in codicibus nostris, & sic Plutarchus legit. Interrogat enim, cum cœlum sit ingenerabile cur nõ habebit sensum. Respondet secundum Plutarchum an animæ melius est, & corpori. Nunc autem vtrũque est, hæc quidem enim scilicet anima magis intelligit sup. si cœlum habet sensus,quia particularia,& vniuersalia, & non impeditur ab intellectione vniuersalium, ex eo quia sentit singularia. Hoc autem, scilicet corpus erit magis.s.perfectius propter illud hoc est propter habere sensus quia sensitiuũ melius est non sensitiuo.Propterea concludit, nullum ergo habet anima corpus manens sine sensu.quia anima cœlestis,& anima animalis progresiui, & cuiuslibet animalis habet sensum. Sic igitur Plutarchus verba omnia legit affirmatiue.Ale xander vero negatiue, vt patuit. Digreditur autem hic Philoponus vtrum cœlestia habeant sensus. Quod cœlestia habeant animam intellectiuã, siue intellectũ,Platonici & Peripatetici concordant,sed de sensibus differũt.Platonici quidem cœlestibus sensus tribuũt: Peripatetici vero remouent. Pro Peripateticis argumentatur primo quia si cœlestibus sensus inessent, essent passibilia,deducitur,quia subiectum sensus est passibile. Respondet Philop.pro Platonicis,ꝙ in nobis sensitiua potentia patiente subiecto indicat sensibilia, in cœlestibus potentia sensitiua indicat sensibilia: sine passione subiecti: cœlum enim corpus est impassibile, nostrum corpus vero passibile. Hanc solutionem probat, quia si aer & aqua sine passione possunt ministrare species sensibilium sensibus: & illas recipere nulla corruptione accidente in ipsis cur cœlestia sine eorum passione sensibilium species recipere non possunt? Secundo pro Peripateticis argumẽtatur Philoponus, quia si cœlestia habent sensum, haberent tactum.Est enim tactus primus omnium sensuũ.Preterea.Tactus est deterior ceteris,modo vbi ẽ melius, erit deterius.At non habẽt tactum,quia sic essent mista ex elementis. Respondet iterum pro Platonicis, ꝙ necesse est cœlestia habere tactum,quia licet in nobis deteriora precedant meliora, vel simul sint. In illis tamen Aristot. met sermonem hunc reprobauit. dixit enim illa habere intellectiuum sine sensitiuo, & vegetatiuo. ergo non est verum vniuersaliter, ꝙ vbi est melius sit deterius. Tertio pro Peripateticis iterum argumentatur, si cœlestia haberent sensus,haberent instrumenta, omnis enim sensus per instrumentum operatur. At cœlestia non habent instrumenta,sunt.n.omiomera ac similaria. Respondet pro Platonicis., ꝙ non oportet vt semper comprehensio sensibilium fiat per instrumenta. nam in nobis sensus cõmunis existens in vno spiritu cognoscit sensibilia quinque sensuum.Præterea.Irrationalis virtus per vnum spiritum oĩa sensibilia comprehendit. ergo cœlum potest habere sensus cum vniformitate corporis, erunt ergo sensus, quos habet, toti cœlo coextensi. Quarto argumentatur pro Peripateticis iterum, quia viuenti, vt viuens, sensus non sunt necessarij,vt plantæ indicant, quæ vitã habent,& non sensum. Respondet,ꝙ viuenti vt est viuens, sensus necessarij non sunt, sed viuenti perfecto sunt necessarij non ad viuendum, sed ad excellentiam. Quinto argumentat pro Peripateticis si cœlestia haberent sensus, haberent desiderium, vbi desiderium,ibi ira, & voluptas, & tristitia at absurdum videtur dicere cœlestia irasci, tristari, & desiderare quia tunc corrumperentur. Respondet pro Platonicis concedendo cœlestia habere desiderium, quo desiderant imitari primam mentem, tale enim desiderium omni enti inest, quia vnumquodque appetit assimilari Deo, aut omnino, aut aliqua ex parte. Iram vero non habent, non enim oportet vbi est desiderium, esse iram. Zoophyta enim habent desiderium, & tristantur,& lætantur, nõ tamẽ irascuntur. possunt ergo cœlestia habere desiderium,& non iram, nec oportet vbi est desiderium,ibi esse tristitiam, nisi illud desiderium sequatur tactum,sicut non sequitur in cœlo. Sexto argumentatur, quia omnis sensus fit ad exteriora, sed extra cœlum nihil est, ergo non possunt cœlestibus sensus inesse. Respondet pro Platonicis extra cœlum deorsum esse sensibilia & illa sentiunt.Platonici ergo asserunt cœlestia habere sensus non propter necessitatem, sed propter vtilitatẽ, & excellentiam.Propter vtilitatem quidẽ, quia sunt vtiles animæ,quia per illos apprehendit singularia,& terrena. Propter excellentiam vero, quia sunt de excellentia corporis nobilissimi:verum libro de Substantia orbis rem hanc disputaui,nunc vero de re hac hactenus.

Margin notes (left column): Philoponi digressio vtrum cœlestia sensus habeant. — Opinio duplex Plat. & Peripat. — Pro Peripat. — Rñsio pro Pl. — Pro Peripat. — Rñsio pro Pl. — Pro Peripat. — Rñsio pro Pl. — Pro Peripat. — Rñsio pro Pl. (right column): 6 Pro Peripat. — Rñsio pro Pl.

Atqui si sensum habet: necesse est ipsum vel simplex corpus, vel mistum esse. Sed fieri non potest, vt sit simplex, non.n.habebit tactum. At hunc sensum inesse necesse est. ARGYR.

At vero si & sensum habet: necesse est corpus esse aut simplex, aut mistum. Impossibile autem est simplex esse. tactum enim non haberet. Est autem necesse hunc habere. Tex.cõmẽ.62.

COMMENTARIVM.

EXPOSITORES sequentes Them. volũt ꝙ Arist. probet ꝙ sensus sit necessarius omnibus animalibus, ad hoc vero ostendere volunt ꝙ Arist. proponat duo. Quorũ primum est ꝙ si animal sensum habet, eius corpus necesse est esse aut simplex, aut mistum. Secundum ꝙ si animal sensum habet, impossibile est eius corpus esse simplex. ꝓbat, quia tactum non haberet, modo necesse est vt omne animal habeat tactum. Hæc ergo duo diuus Expositor asserit Arist. præassumere. Philoponus vero asserit, ꝙ cũ Arist. diuisisset animalia à plantis: & à cœlestibus, nunc vult diuidere animalia inter se. Et primo ponit eorum conuenientias. Secundo eorum differentias. vocat aũt animalia progresiua,& zoophyta animalia cõiter, quia vtrisque competit animalis definitio, quæ est substantia animata sensitiua. Quãtum ad primum vult probare ſm Philoponum, ꝙ necesse ẽ omne animal habere sensum tactus. Ante tamẽ quã hoc probat, innuit tres syllogismus primus est, necesse est corpora, quæ habent sensum, velut animalia, aut simplicia, aut cõposita esse. non sunt simplicia, igitur sunt cõposita. Quod sint composita fiat secundus syllogismus: si non essent composita, non haberent tactũ, quia vbi est tactus ibi est mistio. siquidem ex quibus est, hæc tãgit. Tangit aũt multa: ergo necesse est habere tactum. Quod habeat tactum probatur alio syllogismo sic, si animal est corpus aĩatum, omne autem corpus animatum tangibile est: omne autem tangibile tactum comprehẽdit, ergo tactus est in nobis. hi sunt tres syllogismi Arist. ergo innuẽs primum sylłm, iterum quasi tres facit. Vnde dicit. At vero si & sensum habet necesse est corpus esse aut simplex, aut mistum. Hic est primus sylłs. Secundus, non poĩe est esse simplex, tactum.n. non haberet. Tertius sylłs, est aũt necesse ipsum habere. Hæc ergo præmittit ſm Philoponum, in quibus innuit totam vim primi syllogismi. Fortasse Aris. volens probare ꝙ necesse est sensum inesse omnibus animalibus præmittit tres suppositiones. Quarum prima est, si animal habet sensum, necesse est eius corpus esse, aut simplex, aut mistum. Secunda vero est, corpus animalis habentis sensum non potest esse simplex, quia si esset simplex, non haberet tactum. Tertia suppositio est, necesse est omne animal habere tactum: ad quid vero seruiant suppositiones istæ, in sequentibus ostendetur. Vel dici potest quòd Aristot. in his tribus propositionibus posuit suam intentionem, vt expositor inquit. Est enim eius intentio probare, quòd omni animali insint sensus, quam intentionem in his tribus propositionibus collocauit, quia si omni animali inest tactus, vel gustus, omni animali inest sensus, ideo sumit omni animali inesse tactũ, deinde omni animali inesse aliquo pacto gustum, quia ex his

his statim habetur omni animali inesse sensum. Melius autem cum nouo Expositore, Aristotelem dicendum est duo præmittere. Quorum primum est, ꝙ impossibile est corpus animalis esse simplex, & hoc inquit. At vero si & sensum habet, necesse est eius corpus esse, aut simplex, aut mistum, supposita hac hypothetica eligit primum probandũ, cum dicit. Impossibile autem est eius corpus esse simplex, quia non haberet tactum: hoc est primum. Deinde dat secundum & dicit. Est autem necesse hunc, scilicet tactum habere, & hoc est secundum. Hæc ergo duo vult declarare .s. & ꝙ impossibile est animalis corpus esse simplex: & ꝙ necesse est omne animal habere tactum.

ARGYR. *Quod quidem ex hisce perspicuum euadere potest. Nam cum animal omne, corpus sit animatum, corpusque oẽ tangibile sit, tangibile autem sit id quod est sensibile tactu, necesse est & animalis corpus vim habeat sentiendi tangendo, si debeat ipsum animal conseruari. Cæteri nanque sensus, per alia quædam externa sentiunt, odoratus in quam, visus, ac auditus, tangens autem nisi sensum habeat: non poterit alia quidem fugere, alia autem capere. Quod si ita sit, fieri non potest vt ipsum animal conseruetur.*

Tex. cõmẽ. 63. Hoc autem ex his manifestum est. Quoniam enim animal corpus animatum est, corpus autem omne est tangibile, tangibile autem quod sensibile tactu, necesse est & animalis corpus tactiuũ esse, si debeat saluari animal. Alij enim sensus ꝑ alia sentiunt: vt olfactus, visus, auditus. tangens autem nisi habeat sensum, non poterit hęc quidem fugere, illa autem accipere. Si vero hoc: impossibile est saluari animal.

COMMENTARIVM.

DVO proposuit, quorum primum erat, ꝙ corpus aĩalis impossibile est esse simplex. Secundum vero ꝙ omni animali necesse est inesse tactum. Nunc prosequitur secundum, & procedit resolutorie (vt Philop. innuit) proponit tamen primo illud, quod vult probare, & dicit. Hoc aũt .s. ꝙ omnibus animalibus insit tactiuũ siue tactus, ex his, quæ statim dicemus, manifestum est, deinde prosequitur à primo ad vltimum syllogizans, dicens. Qm̃ enim aĩal est corpus animatum, corpus aũt .s. animatum omne est tangibile, ergo supple aĩal est corpus tangibile. Est.n. s. ylls, omne corpus animatum .s. generabile & corruptibile (de hoc.n. loquimur) est tangibile, omne animal est corpus animatum generabile. ergo omne animal est tãgibile. Vltra, tangibile aũt omne, est corpus quod est tactu sensibile, vt mistum ex calido, frigido, humido & sicco. omne aĩal est corpus tangibile. ergo oẽ aĩal est mistum sensibile sensu tactus. Deinde facit tertium syll̃m hypotheticũ hoc pacto, si aĩal debet saluari, debet esse tactiuum, sed animal debet saluari, ergo de facto debet esse tactiuum. Maiorem probat, cum dicit. Alij.n. sensus per alia .s. extranea. & remota media sentiunt sua sensibilia, vt olfactus odorabilia, visus visibilia, auditus audibilia. At tangẽs nisi habeat sensum quo sentiat tangibilia, quæ possunt ipsum corrũpere, & quidẽ de proximo, non poterit hæc quidem illorum fugere, atq; euitare, illa aũt accipere vt vtilia, & vitæ proficua. Minor vero patet ex dictis: animal.n. cum sit mistũ tangibile, vt probatũ est, debet saluari, & præseruari ne corrũpatur ante tempus sue corruptionis, propterea dicit. Si vero hoc fuerit, vt .s. ꝙ nec aĩal fugiat, nec prosequaĩ vtile, impossibile est saluari certo dato tẽpore, ergo si debeat saluari certo dato tẽpore, debet habere sensum quo possit discernere perniciosum, & assequi vtile, talis aũt est tactus, solus.n. hic discernit hæc de proximo. Quo vero ad verba attinet, animaduersione dignum est, duplex esse necessarium, simpliciter, & ex conditione, animal habere tactum & est simpliciter necessarium (alioquin animal non esset animal,) & est necessarium si debeat certo tempore viuere. Quia igiĩ hic ꝓbauit aĩal debere hr̃e tactum necessario necessitate conditionis, ideo rem hanc syllogismo hypothetico probauit .s. ꝙ si aĩal debet saluari, necesse est ipsum habere tactum. accipit autem quòd debeat saluari certo dato tempore, quia est mistum corruptibile & generabile. Hæc de textu.

ARGYR. *Quapropter & ipse gustus, quasi tactus est quidam. est enim alimenti sensus. at alimentũ, corpus est quod tactu percipitur. Sonus autem & color & odor non nutriunt, nec accretionem, decretionemue faciunt. Quare necesse est ipsum gustum, tactum quẽdam esse, quia rei tangibilis, ac nutritiuæ est sensus. Hi igitur sensus, necessarij sunt animali, atque perspicuum est, fieri non posse vt sit animal absque tactu.*

Tex. cõmẽ. 64. Quapropter & gustus, est vt tactus quidã, alimenti enim est. alimentum autem corpus tangibile est. Sonus autem, & color, & odor, non alunt, neque faciunt augmentum, aut decrementum. Quamobrẽ, & gustũ necesse est tactum esse quẽdã, quia tangibilis & vegetatiui sensus est. Hi igitur necessarij sunt aĩali, atq; manifestum est, ꝙ non est possibile sine tactu aĩal esse.

COMMENTARIVM.

PROPOSVIT tactum esse necessarium animalibus, obiter quasi digrediens probat gustũ esse necessarium animalibus eadẽ ratione, qua tactus est animali necessarius. est.n. tactus necessarius animalibus, si animal certo temporum spatio seruari debeat, hac etiam ratione & gustus necessarius est omnibus animalibus, quia gustu discernit alimentũ conueniens, & refutat alimentum perniciosum. Vnde dicit. Quapropter & gustus est, vt tactus quidam .s. inquãtum est sensus alimenti discernens bonum à non bono, perniciosum à salutifero. Modo constat alimentũ esse quoddam tangibile, ergo eius sensus est quidam tactus. Quia vero quis posset dicere cæteros sensus esse quodam modo gustum, vel tactum. hoc excludens, dicit. Sonus autem & color, & odor, non alunt, neque faciunt augmentum, aut decrementum, & sic sensus eorum non possunt dici gustus vel tactus propterea repetit quod dixit, cum inquit. Quamobrem gustum necesse est tactum quẽdam esse, quia est .s. sensus tangibilis & vegetatiui, hoc est nutritiui, quod est tangibile. Philoponus autem dicit Arist. hic ostẽdisse gustum esse tactum quẽdam obiter, quia cum dixit, ꝙ tactus solus suscipiens sentit, posset quis dicere, ꝙ gustus etiam suscipiens sentit, ideo dixit quòd gustus est vt quidam tactus, quia immediate sentit veluti tactus, & id quod sentit, est quoddam tangibile. Resoluit autem Philop. hunc tex. in tres syllogismos. Primus est, si tactus est animali necessarius, & gustus etiam est animali necessarius, per hunc enim nutrimur, gustus igitur est tactus. dedit autem intelligere hunc syllogismum cũ dixit. § Quapropter & gustus vt tactus quidam est. § Secundus syllogismus est, ꝙ gustus est tactus nutrimenti, quem ponit, cũ inquit. § Alimenti.n. est. Alimentum autẽ corpus tangibile est. § ergo gustus est, vt tactus. Tertius vero est, quia gustus est eius, qđ per se nutrit, & per se est tangibile, sonus aũt & cætera sensibilia nõ nutriunt, nec sunt sensibilia. Ex his ergo concludit, hi igitur .s. tactus & gustus necessarij sunt animali, atque manifestum est, ꝙ non est possibile sine tactu animal esse. Patet ergo gustum esse tactum aliquo modo, & quatenus est necessarius si animal debeat saluari, & quatenus est eorum, quæ tangibilia sunt.

ARGYR. *At cæteri sensus, boni sunt gratia, & definitio iam generi non cuiuis animalium sine vllo discrimine, sed cuidam vt gradienti, necesse est insint. nam si conseruari debeat, non solum tangendo, sed eminus etiam sentire ipsum oportet. Quod quidem erit, si per externum sentire medium possit, hoc pacto vt à sensibili quidem medium, ab hoc autẽ ipsum patiatur, ac moueatur.*

Tex. cõmẽ. 65. Alij aũt propter bonum. & generi animalium iam non cuicunque, sed cuidam, vt progressiuo, necesse est inesse. Si enim debeat saluari, non solum oportet tangendo sentire, sed & de longe. Hoc aũt erit si per medium sensitiuum fuerit, eo ꝙ illud quidẽ à sensibili patiatur, & moueatur, ipsum autem ab illo.

COM-

COMMENTARIVM.

Dubitatio. SED dices, si gustus & tactus sunt animalibus necessarij ad qd dati sunt alij tres sensus ipsis animalibus? quasi Responsio. respondens, dicit. Alij autem propter bonũ, hoc est ad melius esse, visus.n. olfactus, & auditus nõ sunt necessarij animalibus simpliciter, sunt tamen aliquibus animalibus dati propter melius, & addit, ꝙ si animalibus sint dati propter necessitatem si debeant saluari, non cuicũque animalium generi iam, sed cuidam tm̃.s. solum animali progressiuo, quod quærit cibum à longe, quia tale progressiuum animal si saluari debet, non solum oportet tangendo sentire, hoc est non solum debet habere sensus, quibus de prope sentiat, sed eos quibus sentiat & de longe, hoc.s. sentire de longe erit, quasi dicat, quod quidem sentire de longe erit si sensitiuum fuerit sentiens per medium, scilicet aerẽ vel aquam, nam cum sensitiuum sentit per aerem, vel aquã aliquod sensibile, illud medium ꝑ quod sentit, patitur, & mouetur ab ipso sensibili. Ipsum aũt sensitiuũ mouebitur ab illo medio moto, ħ enim modo sentire fit à remotis, vt dictum est secundo huius. Patet ergo ex his cæteros sensus non esse necessarios animali, vt animal est, sed esse datos animalibus ad melius esse vt.s. per ipsos appræhendãt plura sensibilia. Patet secundo ꝙ si sint dati animalibus propter necessitatem, non sunt dati nisi animalibus progressiuis si debent saluari certo vitæ spatio, cum hæc animalia quærant cibos à longe, hoc pacto exposuit Them. Philoponus aũt dicit Aristotelẽ per hæc demonstrasse differentiam inter aĩalia penes sensus. dixit enim cõuenientias, dixit enim oĩa animalia habere tactũ, & esse mista, nũc vult, vt tangat differentiam, quæ est, ꝙ quædam animalia vltra hæc habent cæteros sensus propter causas assignatas.

ARGYR. *Nam vt in motu ad locum accommodato fieri solet cum per multa efficitur (primum nanque mouens, pellit sensum, pellendoque facit vt illud pellat id quod deinceps post illud est collocatum. fitque hoc pacto motus per medium. atque primum quidem pellit & non pellitur, vltimum autem, pellitur & non pellit. medium vero pellitur atque pellit. & interdum plura sunt media, interdum pauciora) sic & in alteratione fieri solet hoc excepto duntaxat, id inquam quod alterat eodem in loco manere. veluti si quispiam in cærã tinxerit vsque ad id mota est vsqueque tinxit lapis autem non mouetur, at aqua ad distantiam longam. acr autem ad longiorẽ mouetur, atq; agit & patitur, si maneat sitque vnus, & non diuisus.*

Tex. 65. Sicut enim mouens secundum locum vsque ad aliquid permutationem facit, & pellens alterum facit vt pellat, & est per medium motus, & primum quidẽ mouens pellit non pulsum. vltimum autem solum pellitur non pellens, medium autem vtraque: multa autẽ media, sic in alteratione, prӕterquã ꝙ manens in eodem loco alterat, vt siquis in cæram tinxerit, vsque ad id mota est, quousque tinxit. lapis autem nihil, sed aqua vsq; ad procul, aer autem ad plurimum mouetur, & agit, & patitur, si maneat, & vnus sit.

COMMENTARIVM.

QVONIAM dictum est, ꝙ quædam sensitiua per medium suscipiunt, ostendit hoc exemplo sumpto ab ipsa pulsione, & inquit, ꝙ veluti in his quæ mouentur ẽm locum quædam solum mouent, vt manus, quæ mouet virgã. Alia mouent & mouentur vt virga, quæ mouet lapidem, & mouetur à manu. Alia denique mouentur tm̃ & non mouent, vt lapis, qui mouetur, & demum nihil mouet. Dicitur autẽ (vt Philop. inquit) primum quod mouet tm̃, pellens tantũ, sumpsimus enim mouens propellente, quare veluti in pulsione, primum quidẽ pellit tantum, medium vero pellitur & pellit, vltimum pellitur tm̃, ita in his quæ ẽm alteratiõe sunt, sensibile quidem solummodo pellit, ħ est transmutat, intermediũ vero.s. aer vel aqua & trãsmutatᷣ à sensibili, & trãsmutat sensum, sensus vero solum transmutatᷣ. Est tñ hæc differentia, qm̃ in manu quidẽ & virga inest motus in loco, & sic nõ pellunt, nisi moueanᷣ ẽm locũ, in alteratione vero quæ fit in sensibus, sensibilis ipso existente immobili, trãsmutatio facta est. Vnde dicit. Sicut.n. mouens ẽm locum vsq; ad aliquid permutationẽ facit, nõ.n. ad immensum mouens mouet, & pellens.s. manus alterũ.s. virgã facit vt pellat, & est motus hic pulsionis ꝑ mediũ factus, & primum quidem mouens.s. manus pellit non pulsum, vltimũ aũt.s. lapis pellitur non pellens, mediũ aũt vtraq; est.s. virga, & non modo vnũ medium pellit & pellitur, sed multa media, quia põt medium esse & virga, & lignũ, & ferrũ, per quæ fit motus. Applicat exemplũ ad rem, & dicit. Sic in alteratione.s. qua sensus alteratur à sensibili, vt exponit Philoponus, supple est primum vltimũ, & mediũ, ponit tamen differentiam, & inquit. Præterquã ꝙ sensibile manẽs in eodem loco alterat medium, & sensum: non motũ ẽm locũ, quod declarat exẽplo & dicit. Sicut si aliqs in cærã tinxerit, hoc est impresserit, cæra ab imprimente mota est vsq; ad aliquid non ẽm totum, sic sensibile mouet medium per partẽ post partem vsque ad sensum. Quia vero de medijs locutus est, quę formas suscipiunt, ideo, vt Philoponus inquit, de medijs differentiam quãdam dicit, nam vt inqt vsque quid figuratur, & non per totum. Aqua vero plus q̃ cæra, aqua enim quasi per totum suscipit spẽs, aer adhuc plus, quia proprie ꝑ totum suscipit species. est enim bene formalis. Quædam aũt nullo modo figurãtur, vt lapis. Addit tamen si aer maneat & vnus sit, quia si dissecatur, nõ sic ẽm totum figuratur, vt Philoponus exponit.

Quapropter & de reflexione melius est aerem à figura coloreque pati quousque sit vnus (est autem vnus, in ipso leui) quam egredientem visionem frangi, atque reflecti censere. Quocirca rursus hic mouet visum perinde atque si signum quod in cæram imprimitur transmitteretur vsque ad finem. ARGYR.

Vnde de refractione est melius aerem pati à colore & figura vsquequo sit vnus (in leui autem est vnus) quàm visum egredientem refrangi. Quapropter iterũ & hic visum mouebit, sicut vtique si ceræ signum ad finem vsque succederet. Tex. 6,.

COMMENTARIVM.

EX his concludit esse melius dicere ꝙ visio fiat ab externis sensibilibus intramittendo, q̃ per egressionem spiritus visualis ad visibile, & dicit. Vnde de refractione visuali est melius aerem pati à colore & figura, & supple visum pati ab aere moto ab illis, modo aer sit vnus, sicut facile potest esse vnus, quia leuis, leuia enim cum frangũtur facile vniuntur. Grauia vero, quia dura, postquam fracta sunt, non de leui vniuntur, est melius dico q̃ visum siue visualem spiritum egredientem ad visibile refrangi iterum ad oculum, vt nonnulli dicunt, hoc esse melius non alio probauit Aris. nisi exemplo sumpto à pulsione. Recolligit ergo propositum, & dicit. Quapropter & iterum hic aer motus à colore, vel figura visum mouebit, eo modo quo si aliquod signum primo figuraret primam partem ceræ, deinde secundam vsque ad finem per partem post partem. Et hisce patet quid sit sentire de longe, & quid de prope, vt proposuit.

Atqui perspicuum est, fieri non posse vt corpus animalis sit simplex, igneum inquam, aut aqueum, aut aereum. Nam nullus alius sensus absque tactu haberi põt. corpus enim animalis omnis, vt dictum est, vim habet sentiendi tangendo. ARGYR.

Quod autem impossibile sit simplex esse animalis corpus, manifestum est. dico autem, vt igneum, aut aereum. Sine enim tactu nullum contingit alium sensum habere, corpus enim animatum omne tactiuum est, sicut dictum est. Tex, cõmẽ. 66.

COMMENTARIVM.

DECLARAVIT omnibus animalibus inesse tactũ, nunc declarat, ꝙ corpus animalis non potest esse simplex: quod erat primum, quod proposuit, cur vero hoc faciat,

Expositores

Expositores dixerunt hoc facere Arist. vt repellat positionem Platonis, qui asseruit quædã esse animalia aerea, alia ignea, alia cœlestia quæ demones appellauit Apuleius: his enim tribuerunt Platonici omnes sensus præter tactũ. tribuerunt etiam intellectum siue rationalem animã qua & animalia rationalia dicerentur, vt Porphyrius autumat. Aristot. ergo volens hoc animalium genus refellere. Primo ex dictis concludit nullum esse animalium corpus simplex, quia declaratum est omnibus animalibus inesse tactum. Modo tactus nõ inest nisi mistis, nec potest inesse illis alius sensus sine tactu, qa tactus est primus sensus, quo non existente, alij non inerunt. Vnde inquit, Quod autem impossibile sit simplex esse animalis corpus, vt igneũ aut aereum, ex dictis manifestum est, quæ breuibus resumit, & inquit. Sine enim tactu nullum alium sensum animal ipsum contingit habere, cum sit primus, declaratum est oẽ corpus animatum.s.anima sensitiua esse tactiuum: quare nullum simplex corpus potest esse animalis, non enim illud potest habere alios sensus sine tactu, nec potest habere tactum in re. ex dictis patet corpus animalis nullum esse simplex.

ARGYR. *Cætera autem elementa, præter terram, instrumenta sensus fieri possunt. Atque omne tale, per aliud sentiendo sensum nimirum efficit & per media. at tactus, in tangendo sensibilia sua, consistit. Quapropter & hoc nomine nuncupatur. atque tametsi cætera quoque sensuum instrumenta tactu sentiunt, tamen per aliud medium sentiunt. at ipse tactus per seipsum solus sentire videtur.*

Tex 66. Alia autem præter terram: sensoria quidem vtique fient. Verum omnia per aliud sentiendo faciunt sensum: & per medium. tactus autem est in tangendo ipsa. Quapropter & hoc nomen habet: attamen & alij sensus tactu sentiunt, sed per alia. hoc autem videtur solus per seipsum.

COMMENTARIVM.

Dubitatio. SED dices si corpus animalis non potest esse simplex, quia sensitiuum non potest esse simplex: vtrum elementa Responsio. sint aliquo modo ad sentiendum necessaria, respondet antequam compleat sermonem, quem incepit, & dicit ꝙ alia elementa præter terram, scilicet aer, aqua, & ignis sensibus vtilia sunt, saltem vt sensoria, quæ sunt instrumẽta sensuũ: oculus enim aqueus & aereus existens, sensorium est visus, & sic de alijs elementis, vt dictum est secundo huius, ergo licet corpus animalis nõ possit esse simplex elementum, tamen sensorium prædominanter potest esse elementum, excepta terra. Sed dices si elementa possunt esse sensoria saltem prædominanter accepta, vtrum eodem modo faciendo ad ipsam sensationem sicut tactorium? Respondet ꝙ non, quia ipsa non faciunt ad sensationem nisi per media, tactorium siue tactus sine medio externo. Vnde dicit. Verum omnia hæc præter terram quãquam sint sensoria faciunt sensum siue sensationem per aliud, & per medium, scilicet externum. tactus autẽ siue tactorium est in tangendo ipsa sensibilia, & hac ratione vendicauit sibi nomen tactus: quasi simul stans cum alio. Sed dices, nonne alij sensus per tactum sentiunt? vt dictũ est secundo huius. Non enim visus potest videre nisi speciem rei visæ tangat. Respondet attamen & alij sensus tactu sentiunt. non enim possunt sentire nisi tangant & simul sint cũ speciebus sensibilium. verum talem simultatẽ non habent nisi per alia media prius mota à sensibilibus. Sed tactus hic vr̃ solus tangens per seipsum, & non per medium externum. His ergo verbis nullam aliam formam possumus assignare faciliorem, nec Philoponus nec Themist. nec Simplic. hæc legit ad verbum.

ARGYR. *Quibus efficitur vt nullum talium elementorum corpus sit animalis. At vero neque terreum esse potest. tactus enim veluti mediocritas est omnium tangibilium. & instrumentum ipsius non modo terræ differentiarum est susceptiuum: sed etiam calidi frigidique, cæterorumque omnium tangibilium. Et ideo neque ossibus, neque pilis: neque talibus partibus vllis omnino sentimus: quia terrea sunt. Hinc & plantæ omnium sensuum sunt, vt patet, expertes: quia & ipsæ terræ sunt, At absque tactu: fieri non potest vt alius quisquã sit sensus. huius autem instrumentum sensus: neque terræ est: neque cæterorum vllius elementorum.*

Tex. 66. Quare huiusmodi quidem elementorũ nullum vtique erit corpus animalis. Neque igitur terrenum. oĩum enim tangibilium tactus est, sicut medietas, & susceptiuum est sensorium non solum differentiarum quæcũq; terræ sunt, sed & calidi & frigidi, & aliorũ oĩum tangibilium. Et propter hoc ossibus & capillis & hmõi partibus non sentimus, quia terræ sunt. Et plantæ etiam ob hoc nullum hñt sensum, quia terræ sunt. Sine aũt tactu nullum possibile est alium esse. hoc aũt sensorium neq; est terræ, neque alterius vllius elementorum.

COMMENTARIVM.

DVO declarauit, & ꝙ corpus animalis non sit simplex, & ꝙ elementa præter terram sunt sensoria saltem prædominanter. Ex his duobus concludit ꝙ nullum trium elementorum est corpus animalis totum: tum quia corpus animalis non est simplex, tum quia hæc tria elementa sunt sensoria, & instrumenta sensuum. & quia nonnulli dixerũt terrenum corpus esse animalis, vt illi qui dixerunt terram esse demogorgonem deum deorum. ideo contra hoc infert ꝙ neque terrenum corpus potest esse corpus animalis. Quod probat tribus rationibus. Primo quia oporteret habere tactum: modo terra nõ habet tactum, quia tactus est virtus fundata in mistura quatuor qualitatum. tactus enim est sicut medietas tangibilium, & tactorium est veluti susceptiuum non solum differentiarum terræ, quæ sunt frigidum & siccum, sed calidi & frigidi, & omnium aliorum sensibilium. Modo in terra non potest esse hæc mediocritas, neque potest terra habere tale sensorium talium susceptiuum, ergo terra non potest esse corpus animalis. Secundo hoc probat signo sumpto ab illis, quibus nimia terrestreitas prædominatur. nam videmus nos nõ sentire mediantibus capillis, ossibus, & vnguibus, vbi terrestreitas prædominatur, ergo à fortiori nec terra sentire põt. Tertio hoc probat signo à plantis, quæ non sentiunt propter dominium terrestreitatis in illis. Sed dices, nunquid terrenum corpus possit habere alios sensus præter tactum? Respondet præter autem tactum nullum possibile est aliũ sensum esse in terra. ergo si ei non inest tactus, nullus inerit. Sed adhuc dices vtrum terra vel aliquod elementorũ possit esse organum tactus, sicut potest aer esse organum visus? Respondet, hoc autem sensorium quod est organum tactus, neque potest esse terræ, aut alterius vllius elementorum prædominanter, sed oportet tactorium esse misturam elementorum, si debet esse conueniens instrumentum tangendi, cuius signum est, quia quanto tactorium est temperatius, tanto est magis idoneum.

ARGYR. *Hæc cum ita sint, patet animalia necessario mori cũ hoc solo sensu tactus priuantur. neque enim fieri potest vt hunc sensum non animal habeat, neque si animal est, alium sensum præter hunc habere necesse est.*

Tex. cõm. 67. Manifestum est igitur ꝙ necesse est hoc solo priuata sensu animalia mori. Neque enim hũc possibile est habere non existens animal, neque cũ sit animal, alium habere necesse est præter hunc.

COMMENTARIVM.

EX dictis infert quo modo se habet sensus ad animal, & primo quo modo ad animal se habeat tactus, & dicit. Quod ex dictis patet, qm̃ animalia necesse est mori solo tactus sensu priuata. cũ.n. aĩal pungitur, aut coquitur, & nõ sentit, mortuus est. Affert vero causam ex dictis, quia cũ animal perit, & non existit, mox perit & tactus, & cum animal est, nullum alium sensum necesse est ipsum habere, in eo ꝙ animal, præter tactum. Quia igitur tactus cum aĩali conuertitur, iure patet animalia solo tactu priuata mori. Sed dices etiam priuata gustu necesse est mori. Iam patuit

tuit solutio, ꝙ quo gustus quidam tactus est, sic animalia gustu priuata necesse est mori, quo vero gustus differt à tactu.s.vt est perceptiuus delectationis cibalis, vt sic non oportet eo mori animal, quo gustu vacat.

ARGYR. *Et propterea fit vt cætera quidem sensilia non corrumpant suis exuperationibus animal, color inquam, sonus, & odor, sed ipsa tantum sensuum instrumenta, nisi per accidẽs. vt, si simul cum sono pulsio ictusque fiat, & si à rebus, quæ videntur atque ab olentibus alia moueantur, quæ tactu corrumpunt. sapor etiam hoc sane corrumpit, quo simul accidit ipsum tangibile esse. Exuperationes autem tangibilium, vt calidorum, frigidorum, et huiusmodi ipsum interficiunt, atque interimunt animal. exuperatio enim sensibilis cuiusuis, sensus destruit instrumentum atque deuastat. Quare & tangibile exuperans ipsum destruit tactum. At hoc sensu definitum est animal. sine nanque tactu fieri non posse vt sit animal, demonstrauimus. Quamobrem exuperationes eorũ quæ tactu percipiuntur, non solum instrumentum ipsius sensus, verumetiam animal ipsum interimunt, atque corrumpunt: quia necesse est animal, hunc solum habere.*

Tex.67. Et propter hoc quidẽ alia sensibilia excellentijs non corrumpunt animal: vt color, & odor, & sonus: sed solum sensoria: nisi per accidens, vtpote si simul cum sono pulsio fiat, & ictus. & à visis, & odore alia moueantur. quæ tactu corrumpunt. & sapor autem secundum ꝙ accidit simul tactuum esse sic corrumpit. Tangibilium autem excellentia vt calidorum & frigidorum, & durorum corrumpit animal. Omnis enim sensibilis excellentia corrumpit sensorium. Quare & tangibile tactum. Sed hoc determinatum est ipsum viuere. sine.n. tactu demonstratum est ꝙ impossibile est animal esse. Quocirca tangibilium excellentia non solum corrumpit sensorium, sed & animal, quia necesse est solum habere hunc animal.

Tangibile. Tactiuum.

Tex.comẽ.68.

COMMENTARIVM.

SECVNDO ex dictis infert quo mõ sensibilia se habeant ad animal quo ad corruptionem, & vult ꝙ excellentiæ ceterorum sensibilium per se non corrũpunt animal, sed solum propria sensoria, vt pollens visibile non animal corrumpit, sed visorium pollens, sonus non animal, sed auditorium soluit. pollens odor nõ aĩal, sed olfactorium destruit. dico ꝑ se, quia per accidens vnumquodq; horum põt corrumpere animal. vt si cũ sono fiat pulsio & ictus, vt in bombarda, vel tonitruo, Sonus.n. non per se, sed ratione eius quod cũ eo ad animal peruenit, interficit. similiter si cum visis: & odore alia moueantur, quę tactu corrumpunt animal, ipsa etiam rõne illorum corrumpant aĩal. Visio.n. basilisci animal humanum necat, quo simul cum specie visibilis multiplicatur venenum, quod tangens hominẽ necat, & de odore simili ratione. Simili ratione sapor non necat, quo sapor est, sed quo accidit esse tãgibile, sic corrumpit. Sic igitur patet, ꝙ cæterorum sensibilium excellentiæ per se non corrumpũt animal, sed solum propria sensoria: modo ad corruptionem sensorij nõ sequitur corruptio per se totius animalis, ergo excellẽtiæ cæterorum sensibilium non corrumpunt per se animal. At excellentiæ tactilium non solum proprium sensorium corrumpunt, sed totũ animal, quoniam tactus ad tactorium per totum animal est, vt Philoponus inquit. Vnde dicit. Tactilium autem excellentia: vt calidorum frigidorum & durorũ, corrumpit animal, probat per ea quæ nunc dicta sunt, dicẽs. Omnis enim sensibilis excellentia corrumpit sensum proprium & sensorium proprium. ergo tactile corrumpit actum, & tactorium. Tunc vltra, sed hoc sensu.s. tactu, & eius tactorio determinatum est ipsum viuere, quod est proprium animali, vt dictũ est, quia, scilicet sine tactu impossibile est animal esse, ergo excellentia tactilium non solum corrumpit sensorium, scilicet tactorium ipsum, sed totũ animal. quia (vt dictũ ẽ est) necesse est animal solum habere hunc sensum .s.tactum. Est ergo syllogismus corrumpens tactorium, corrumpit animal, hæc patet, quia sine tactorio animal esse non põt, cũ sit per totum animal. Sed excellentia tactilium corrumpit tactorium, vt patet per rõnem generalem qua probatum est omne sensibile excellens corrũpere sensorium. ergo excellẽs tactile corrumpit aĩal. Ex his patet qũo sensibilia se hñt ad animal, quia (vt Them. colligit) excellentiæ tactilium per se, & tactorium & aĩal corrumpũt, excellentiæ cæterorum sensibilium: per se quidem sensoria, per accidens aĩal corrumpunt: quatenus cũ eis multiplicantur malæ qualitates, quę tangendo animal ipsum necant: vt dicitur de basilisco, qui necat hoĩem, qui basiliscũ aspicit, hoc.n. (vt medici tradunt) nõ est, ꝙ basiliscus vt visibilis, corrũpat hoĩem, sed quo ab eius oculis: & toto corpore exeũt vapores venenosi, qui veniunt ad hoĩem simul cum speciebus visibilibus & aerem circa hoĩem inficiunt, qui aer infectus tangit hoĩem, & tactu hominẽ necat. Similiter corpora fœtida multiplicando odorẽ in aere cum eo miscent malas qualitates, quæ inficientes aerẽ nos ambientem, tandem nos necant. Animaduerte tñ ꝙ secũdum veritatem dicitur, ꝙ basiliscus interficit hoĩem, cum ipse prius hoĩem videt, cum aũt contra homo prius viderit basiliscum, homo sua visione basiliscũ necat. Huius ꝓblematis cã esse potest, ꝙ cum basiliscus hoĩem prius videt, ab eius oculis exeunt vapores qui inficiunt aerem hoĩem tangentem, & sic hoĩem necat vaporibus exeuntibus ab oculis: per accidens aũt visione, at cũ homo prius basiliscũ videt, etiam ab oculis hominis exeunt vapores vsque ad basiliscum, qui multiplicati cũ visione hoĩs aerem basiliscum ambientẽ inficiunt, & sic homo necat visione basiliscum ꝑ accidẽs, vaporibus vero cum visione multiplicatis per se, sunt.n. vapores qui exeũt ab humanis oculis, ita pernecatiui basilisci, sicut vapores exeũtes ab oculis basilisci, pernecatiui hominis. Hac ratione vetulæ videndo pueros afficiunt eos, quia ab earum oculis exeunt vapores malefici puerorum, vt dictum est de basilisco.

ARGYR. *Cæteros autem sensus animal habet, non vt sit sed vt bene sit, vt antea diximus. Visum enim habet vt videat, quoniam & in aere & in aqua & omnino in perspicuo degit. Gustum autem, ob id quod voluptate efficit aut dolore, vt in alimento ea sentiat, & cupiat, ac moueatur. Et auditum, vt aliquid significetur. Linguam præterea, vt ipsum, aliquid alij per ipsam significet.*

Alios autem sensus habet animal, sicut dictum est, nõ vt sit, sed vt bene sit. Vt visum, quia in aere & aqua vt videat. omnino autem, quia in diaphano. Gustum autem habet propter delectabile & triste, vt sentiat id quod in alimento est, & concupiscat, & moueatur. Auditum autem vt significetur aliquid ipsi. Linguam vero vt significet aliquid alteri. Tex.68.

COMMENTARIVM.

CAEPIT declarare qũo sensus ad animal ipsum se habeant, & declarauit ꝙ tactus se habet ad animal cum necessitate, interposuit propter illud qũo sensibilia se habẽt ad animal, nunc vero redit ad cõplendum qũo cæteri sensus se habent ad animal, & dicit ꝙ cæteri sensus non se habent ad animal propter necessitatẽ, qua animal est animal qm̃ aĩal esse, & viuere põt sine illis, sed sunt ad bene esse, & ħ declarat per ordinem, & dicit. Sicut ad bene esse habet visum, quia viuens in aere & aqua, vt videat per aerem & aquam ea, quæ procul sunt, & non solũ videant per aerem & aquam, sed vt videant in diaphano, & per omne diaphanum, videmus.n. per vitrum & per corpora cœlestia, vt patet. Vnde vt Philop. inqt ex visu animal habet multas vtilitates, visu enim multas rerum scientias inuenimus. visu etiam mitescunt feræ, ac docentur, & mãsuefiunt. Gustum etiam animal habet ad bene esse, propter delectabile & triste, vt sentiat id quod in alimento est de delectabili vel de tristi, vt concupiscat in delectabili, & moueatur à tristi illud fugiendo, vel vt moueatur ad quærendum ipsum delectabile, quod in illo alimento cognouit. Auditum vero vt significetur animali aliquid. Sed dices

ces de animalibus irrationabilibus nō videtur valere hoc non videtur animali irrationali ab altero animali aliquid significari. Respondet Philoponus, ꝙ etiam animalibus irrationabilibus aliquid significatur, nō tamen illud quod significatur est conceptio: sed affectio. Cuius signū affert: quia audientia pullos ipsorum: curant ipsos, ergo per voces est aliqua significatio. Aut dicas, vt Philop. inquit, ꝙ irrationabilia audientia ea, quæ à nobis significantur, mansuescunt. Expositor autem vult etiam irrationalibus à sibi similibus & ab alijs per voces aliquam conceptionem significari: quatenus alterum aīal alteri prodest: vel obest. Vltimo exponit iuuamentum linguæ: in qua est gustus; & dicit. Linguam vero habet animal ad bene esse, scilicet vt animal per linguam alteri significet: habet etiam linguam, vt Them. inquit, ad perceptionem saporum: & sic ad duplicem vtilitatē: & pro degustatione: & ad vocis officium. Verum; vt Auer. ait lingua respectu degustationis videtur admodum propter necessitatem animali data. Sed pro vocis officio: propter vtilitatem: & bene.

Lingua vtilitates.

Sed dices, superius dixit animali progressiuo cæteros sensus etiam datos esse propter necessitatem: nunc vero dicit esse datos ad bene esse. Respōdet Philoponus progressiuis animalibus cæteros sensus esse datos propter necessitatem, non quo aīalia sunt: sed quo progressiua sunt: & sic tollitur cōtradictio. Hęc sunt: quæ mihi videntur de tertio libro de anima: vbi habes etiam: quę in iuuenta colligemus: quāquam me inuito: ac nesciente fuerint publicata: vt in procemio diximus.

Dubitatio.

Responsio.

Finis. Pisis. 1520. Primo Maij, Ad Dei gloriosissimi laudem.

Finiunt subtilissima commentaria in libros de Anima Aristotelis, à consumatissimo tempestatis nostræ philosopho Augustino Nipho Medices Suessano edita, & nunc recens diligentissime emendata.

Series chartarum,

✱ ABCDEFGHIKLMNOPQRSTVXYZ. Aa Bb Cc Dd Ee.

Omnes sunt quaterniones præter ✱ ternus, & Ee quinternus.

Tabula per se patet.

VENETIIS,

Apud Hieronymum Scotum.

MDLIX.

INDEX COPIOSISSIMVS POTISSIMARVM OMNIVM ET EMERGENTIVM QVAESTIONVM,

Necnon & rerum cunctarum notabilium, quæque cognitu dignæ sunt ex scriptis profundissimi philosophi Augustini Niphi medices Suessani, in libros de Anima secundum multiplicem Alphabeti seriē per Lucam Panetium Olchinensem elucubratus, accurataque diligentia impressus.

Sensus

FINIS REPERTORII.

Venetijs, Apud Hieronymum Scotum.

